doctrinæ, & splendore venustissimi eloquij Chrysostomus cognominatus est: qui ex quo salutare baptismum accepisset, numquam omnino iurauit, neque aliquem iurare compulit, neque mentitus est, neque alicui vmquam maledixit, neque scurrilia locutus est, nec iocos admisit.

Lectio ix.

ILlud quoque mirabile de Chrysostomo S. Nilus ad Anastasiū hisce verbis refert: Ioannes Sacerdos admirandus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, immo vero totius Orbis splendor, vir animi perspicacis, omni fere tempore videbat Domum Domini refertam Angelorum cœtu, & tunc inprimis, cum diuinum & incruentum sacrificium offerebatur: quo quidem tempore, stupore & lætitia plenus, rem præcipuis amicis spiritualibus priuatim enarrauit: Cum cœpisset, inquit, Sacerdos sanctum sacrificium seu oblationem facere, plurimæ statim ex illis Virtutibus è cælo descendentes, stolis indutæ splendidissimis, nudis pedibus, intentis oculis pronæ altari, magno cum silentio ac reuerentia, quo ad venerandum illud mysterium expletum fuit, circumsteterunt. Deinde huc illuc singulæ per totam Domum diffusæ, Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus distributionem corporis & pretiosi sanguinis ministrantibus adhæserunt, satagentes, & sedulo adiuuantes.]

Die xxviij. Ianuarij.

IN FESTO S. AGNETIS secund[o. T]res Lectiones.

Oratio.

D[eus], qui nos annua beatæ Agne[tis] [V]irginis & martyris tuæ solem[nita]tas: da quæsumus, vt [quam] [ven]eramur offic[io], etiam piæ conuers[...]

Ex regesta apud S. Ambrosium Lib. 4. Epist. 34. & ex Rom. Breuiario.]

Lectio iij.

BEata Agnes, parentibus ad eius sepulchrum assidue vigilantibus, quadam nocte choro virginum comitata cū apparuisset, sic ad eos locuta dicitur: Ne me parentes mortuam lugeatis: nam vnà cum his virginibus viuo apud illum in cælis, quem in terris tota mente dilexi. Cum aliquot post annos Constantia, Constantini Imperatoris filia, insanabili vlceri medicinam quærens, nondum Christiana ad idem sepulchrum accessisset: obdormiscens sibi audire visa est vocem hanc Agnetis: Constanter age Constantia: crede in Iesum Christū Filium Dei, qui te sanam faciet. Quæ sanata, paulo post vnà cum multis ex familia Imperatoris baptismum suscipiēs, ibi Ecclesiam nomine beatæ Agnetis ædificauit.

Die xxix. Ianuarij.

IN FESTO S. PAVLI primi Eremitæ. Tres Lectiones.

Oratio.

DEus, qui nos beati Pauli confessoris tui annua solemnitate lætificas: concede propitius, vt cuius natalitia colimus, etiam actiones imitemur. Per Dominum nostrum Iesum Christū Filium tuum. Qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus. Per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Ex Actis eius à S. Hieronymo conscriptis, & Romano Breuiario.

Lectio j.

PAulus, Eremitarum auctor & ma[gister] [...] [inf]eriorem Thebaidem na[tus] [...] [cum] esset annorum [...] [...] qui postea de[...] [...]nis Decij

gentem, in similitudinem Iacob Patriarchæ, per quam homines in veste candida ascendebant, & descendebant, per visum conspexit, eoque Camaldulenses monachos, quorum instituti auctor fuit, designari mirabiliter agnouit. Denique cum annos centum & viginti ageret, & centum ipsos in summa vitæ asperitate Deo seruisset, ad eum migrauit anno salutis millesimo vigesimo septimo. Eius corpus quinquennio postquàm sepultũ fuit, integrum est repertum.

Die ix. Februarij.

IN FESTO S. APOLLONIÆ Virg. & mart. Tres Lectiones.

Oratio.

DEus qui nos annua beatæ Apolloniæ virginis & martyris tuæ solemnitate lætificas: da vt quam veneramur officio, etiam piæ conuersationis sequamur exemplo. Per Dominum.

Ex Epistola S. Dionysii Episcopi Alexandrini ad Fabium Episcopum Antiochenum, & ex Rom. Breuiario.

Lectio ij.

APollonia virgo Alexandrina, vno anno ante exortam Decij persecutionẽ Alexandriæ gloriosum pro Christo martyrium consummauit. Cum enim ingrauescente iam ætate ad idola sisteretur, vt eis venerationem adhiberet: illis contemptis, Iesum Christum verum Deum colendum esse prædicabat. Quamobrem omnes ei contusi sunt & euulsi dentes: ac nisi Christum detestata deos coleret, accenso rogo, combusturos viuam minati sunt impij carnifices.

Lectio iij.

QVibus illa, se quãuis mortem pro Iesu Christi fide subituram, respondit. Itaque comprehensa vt combureretur, cum paulisper, quasi deliberans quid agendum esset, stetisset, ex illorum [illegible] tus accensa, se iniecit. Vnde, breui cõsumpto corpore, purissimus spiritus in cælũ ad sempiternã martyrij coronã euolauit.

Die x. Februarij.

IN FESTO S. SCHOLASTICÆ Virg. Tres Lectiones. in Vesp. & Matut. Hym. Huius obtentu. ℟℟. iij. Noctur. de Communi vnius Virg. Oratio.

EXaudi nos Deus salutaris noster: vt sicut de beatæ Scholasticæ virginis tuæ festiuitate gaudemus, ita piæ deuotionis erudiamur affectu. Per Dominũ.

Ex Libro Dialogorũ S. Gregorij Papæ.

Lib. 2. Dialogor. c. 33.

Lectio ij.

SOror sancti Benedicti Scholastica nomine, omnipotẽti Domino ab ipso infantiæ tempore dedicata, ad eum semel per annum venire consueuerat. Ad quam vir Dei non longe extra ianuam in possessione monasterij descendebat. Quadam vero die, cum inter sacra colloquia tardior se hora protraheret, beata Scholastica rogauit fratrem, vt etiam per illam noctem ibi maneret, ad colloquendum de cęlestis vitæ gaudijs Quod cum ille negasset: ipsa insertas digitis manus super mensam posuit, & caput in manibus Dominũ rogatura declinauit.

Lectio iij.

CVmq. de mensa leuaret caput, tãta coruscationis & tonitrui virtus, tantaq. inundatio pluuiæ erupit, vt venerabilis Benedictus extra loci limen, quo consederat, pedem mouere nõ potuerit. Sicq. factum est, vt totam noctem peruigilem ducerent, atque per sacra spiritalis vitæ colloquia sese vicaria relatione satiarent. Cumq. die altero eadem venerabilis femina ad cellam propriã recessisset, vir Dei ad monasterium redijt. Cũ ecce post triduum in cella consistẽs, ele- [illegible]

gentem, in similitudinem Iacob Patriarchæ, per quam homines in veste candida ascendebant, & descendebant, per visum conspexit, eoque Camaldulenses monachos, quorum instituti auctor fuit, designari mirabiliter agnouit. Denique cum annos centum & viginti ageret, & centum ipsos in summa vitæ asperitate Deo seruisset, ad eum migrauit anno salutis millesimo vigesimo septimo. Eius corpus quinquennio postquàm sepultũ fuit, integrum est repertum.

Die ix. Februarij.

IN FESTO S. APOLLONIÆ Virg. & mart. Tres Lectiones.

Oratio.

DEus qui nos annua beatæ Apolloniæ virginis & martyris tuæ solemnitate lætificas: da vt quam veneramur officio, etiam piæ conuersationis sequamur exemplo. Per Dominum.

Ex Epistola S. Dionysii Episcopi Alexandrini ad Fabium Episcopum Antiochenum, & ex Rom. Breuiario.

Lectio ij.

APollonia virgo Alexandrina, vno anno ante exortam Decij persecutionẽ Alexandriæ gloriosum pro Christo martyrium consummauit. Cum enim ingrauescente iam ætate ad idola sisteretur, vt eis venerationem adhiberet: illis contemptis, Iesum Christum verum Deum colendum esse prædicabat. Quamobrem omnes ei contusi sunt & euulsi dentes: ac nisi Christum detestata deos coleret, accenso rogo, combusturos viuam minati sunt impij carnifices.

Lectio iij.

QVibus illa, se quãuis mortem pro Iesu Christi fide subituram, respondit. Itaque comprehensa vt combureretur, cum paulisper, quasi deliberans quid agendum esset, stetisset, ex illorum [...]tus accensa, se iniecit. Vnde, breui cõsumpto corpore, purissimus spiritus in cælũ ad sempiternã martyrij coronã euolauit.

Die x. Februarij.

IN FESTO S. SCHOLASTICÆ Virg. Tres Lectiones. in Vesp. & Matut. Hym. Huius obtentu. ℟℟. iij. Noctur. de Communi vnius Virg. Oratio.

EXaudi nos Deus salutaris noster: vt sicut de beatæ Scholasticæ virginis tuæ festiuitate gaudemus, ita piæ deuotionis erudiamur affectu. Per Dominũ.

Ex Libro Dialogorũ S. Gregorij Papæ.

Lib. 2. Dialogor. c. 33.

Lectio ij.

SOror sancti Benedicti Scholastica nomine, omnipotẽti Domino ab ipso infantiæ tempore dedicata, ad eum semel per annum venire consueuerat. Ad quam vir Dei non longe extra ianuam in possessione monasterij descendebat. Quadam vero die, cum inter sacra colloquia tardior se hora protraheret, beata Scholastica rogauit fratrem, vt etiam per illam noctem ibi maneret, ad colloquendum de cęlestis vitæ gaudijs Quod cum ille negasset: ipsa insertas digitis manus super mensam posuit, & caput in manibus Dominũ rogatura declinauit.

Lectio iii.

CVmq. de mensa leuaret caput, tãta coruscationis & tonitrui virtus, tantaq. inundatio pluuiæ erupit, vt venerabilis Benedictus extra loci limen, quo consederat, pedem mouere nõ potuerit. Sicq. factum est, vt totam noctem peruigilem ducerent, atque per sacra spiritalis vitæ colloquia sese vicaria relatione satiarent. Cumq. die altero eadem venerabilis femina ad cellam propriã recessisset, vir Dei ad monasterium redijt. Cũ ecce post triduum in cella consistẽs, ele[...]

Marci Actii Plauti linguae latinae principis:

comoediae vigiti: viuis pene imaginibus recēs excultae. Nouissime ex collatiōe florētinae fidelioris ipressionis: et alioꝝ oium: q̄ inueniri potuerūt: affatim recognitae. Una cū luculētissimis cōmentarijs Bernardi Saraceni: Joānis Petri Uallae: et Pyladis brixiani. Nec nō obseruatiōibus Pij Bononiēsis: Agoleti et Grapaldi scholia: Anselmiq̄ epiphillidibꝰ. Adiecto insup eleganti idice nūc primū excogitato: qui oia grammaticalia oia subobscura vocabula: omnes fabulas et hystorias: et quaecq̄ digna cognitu: alphabetice demonstrat.

✠

Ocho. Reales

Lucas olchinensis canonicus Ioanni Mariæ de gabianis cremonensi salutem.

NATVRE quodam indissolubili nexu adeo deuincti sumus docte Ioannes Maria: ut uel eos: quos nũq̃ facie cognouerimus: ob eximias aĩ dotes: incredibili amore ꝓsequamur. Quo factũ est: ut cũ hisce diebus: uiginti Plauti comœdias: latini delitias eloquii: recognoueri: tu in primis ex oĩbus necessariis meis occurristi: de cuius moribus: doctrina: ꝓbitate: Andreas cremonẽsis mihi familiarissimus ꝑdicare non desinit: cui oẽs uigilias meas: quãtulecũq; sint: potissimũ dicarẽ. Id enĩ negocii quãto mihi labori fuerit: docte Ioãnes Maria: q iam pluribus ãnis præclarissimoꝝ uiroꝝ archana nosti: in armariolo pectoris euolue. Certꝫ utiq; scio: tibi exploratissimũ esse: q̃tum oẽs fere cõsumatissimi ætatis nostræ hoĩes in Plauto emẽdãndo ĩsudauerint: qbus iurgiis ĩter se cõtenderĩt: & adhuc sub iudice lis est: qsnam eoꝝ laudatissimã palmã cõsecutus sit. Ego uero oĩum ĩfimus: eoꝝ uestigia sectatus: ex collatione oĩum exẽplarium: q̃ inuenire potui: ꝓ captu meo multa restitui: distinxi: ãnotaui: ut ab oĩb⁹ bonaꝝ artiũ studiosis antiqssimus author emẽdatissimus hẽretur. Redegi ãt de industria in idem corpus: præter tñ oĩum opinionẽ: Georgii Vallæ: olim ꝑceptoris mei: eruditissima scripta: Bernardi Saraceni: & Pyladis brixiani copiosa cõmentaria: Pii Bononiensis eminẽtes obseruationes: Vgoleti: Grapaldiq; scholiã: & Anselmi epiphillides: ut quo qsq; armoꝝ gñe accinctus in aciẽ pugnaturus descẽderit: facile legẽtibus apperet. Nec tñ eo inficias: multa in hoc poemate: ob uenerandã uetustatẽ subobscura: Delio natatore ĩdĩgere: q̃plura desiderari: nonnulla uero adulterina: & subditicia: ꝓ ingenuis in Plautinã familiã esse recepta: quæ nihilominus cõsulto uiolare nolui: ne mihi studentiũ utilitati: ac cõmodo cõsulenti uitio uerteret̃: sed ut unusqsq;: qd de hoc asseuerandũ sit: ꝓ libito sñiam ferret: incõcussa reliq. Adieci insuꝑ multas in margine ãnotationes: cum ad grãmaticalia: & inuoluta uocabula: tũ etiam ad fabulas & hystorias plurimũ cõducẽtes. Postremo cõpendiosum indicẽ commẽtus sum: quo qcqd citatũ fuit: uno ictu oculi alphabetice demonstratur: & alia multa elucubraui: quæ longũ esset enumerare. Qua in re: nũc illud de Plauti comœdiis affirmare ausim: multo oĩum esse locupletissimas: q̃ quæ ad hũc usq; diẽ excussæ circũferunt̃: qđ cuiq; cognitu facillimũ erit: q hanc nr̃am nouissimam castigationẽ cum cæteris conferre uoluerit. Hæc igit̃ oĩa q̃lia q̃lia sint: mi Ioãnes Maria: in tuo noĩe ædita: tibi muneri mittimus: qa tibi ꝓpter ingenii ꝑspicaciã: mansuetudinẽ: eruditionẽ: eloquentiã: recteq; uiuendi normam: quibus te præditũ esse audio: sum amicissimus. Nec enĩ me latet: q̃ honestissima ꝓsapia originẽ trahas: quæq; nobilissima Cremonæ ciuitate ortus: educatusq; sis: quæ non solũ multoties: ꝓ bono: & æquo cõseruãdo: horrendas ꝑtulit calamitates: ueꝝ q̃nq; stirpitus euersa est. Taceo ĩfinitos oratores: poetas: medicos: philosophos: astrologos: ac iuris cæsarei illustres doctores: q ex ipsa tãq̃ ex equo troiano effluxere. Tu iccirco Ioannes Maria: Plautum optime castigatũ: ut soles oẽs doctos: liberali aĩo amplectere: q̃nq; etiã diligentius lege: ac quoties ipm in bibliotheca tua uideris: nomĩs nostri memor eris: nã faciei nequaq̃ poteris: cum nos a faciẽ hactenus nõ noris: quod aliqñ futurum confidimus: Vale.

PLAVTI Reptoriũ noviter excogitatum.

A

B

Q

Finis.

¶ Reuerendissimo in Christo patri Francisco Marcello Pontifici Tragurino Bernardus Saracenus. Venetus. S. P. D.

Castigationes in Plautum nostras: necnon Enarrationes præsul doctissime nobiscum cui potissimum dicaremus: cuius sincerum prudens ac doctum subiremus iudicium: animo aliq̃diu reputãtibus nobis occurrit nemo: quem apud nos tibi preferendum esse existimaremus: siue Marcellæ domus claritate multis anteferenda: siue sanctissimæ religionis nostræ obseruantia: siue doctrinæ eximiæ acerrimo iudicio: quæ omnia mẽtem meam prius pendulam confirmauerunt: stabiliuerunt. Vt minime dubitauerim tibi esse destinandas has lucubraciunculas in Plautinas comoedias longiusculo tempore perfectas. Quod domesticis curis: multisq; anxius solicitudinibus citius non potuerim q̃ ipse cupiebam transigere. Quæ si tibi placuerint uiro nostra hac ætate nõ liberali animo modo: & mentis magnitudine: ac religionis cultu: sed etiam doctrina eximia: ac propemodum singulari: non parũ me profecisse putauero: q̃q̃ sentio in re eiusmodi q̃ difficile sit laudem promereri plautinas polliceri castigationes: ubi tot non modo in uersa uerba & præpostere posita sunt. sed etiã tot uerba deficiant. Sed quid ego uerba memorem: cum nõ modo uersus dimidiati inueniantur: sed etiam desint integri: nec uersus modo: sed etiam Scænæ integræ: atq; adeo etiam dimidiatę Comoediæ iam perierint. Adde porro tantam poetæ rerum caliginem ob incognitam uetustatem. Vt Sisenna tantus inq̃ autor: & Varro q̃ undecunq; doctissimus est a doctissimis dictus: ne dum Donatus Seruius. & pleriq; alii grãmatici non parum inuigilauerint. ut nobis plautũ. ex incognito cognitum facerent. Quamobrem cum hæc ipse mecum reputarem ex ipsa prouinciæ mole merito perstiti dubius aliquandiu: num hoc onus mihi esse subeundũ censerẽ. E diuerso cum ex huius autoris cognitione perspicerem eximiam q̃dam multis emanaturam utilitatem: putaui labori minime parcens hoc onus non omittendum: ut si etiam quæ uoluerim omnia ipse mihi præstare nõ potuerim: probabile tamen uisum fuerit attentasse me priorem: aliquidq; modo inchoasse: quod alii fortasse perficiant. Videbũt ꝑ nos tamen eruditi plura mendosa ueræ lectioni reddita: in suam quęq; decuriam interlocutorum cohercitũ: qui prius nullo seruato ordine uagabatur: & deniq; non mediocrem præstitam fuisse a nobis diligentiam: ut Plautina lectio iuuaretur: Sales quoq; ac ioci: sensusq; iucũdissimi lepidissimi poetæ innotescerent. Quantum autem laboris in hoc impẽsum sit statim in fronte testatum uolumus. Nam ut quiuis noscere facilius queat quid mendosum. quid emendatum: emendandumue: prout cuiq; pro suo arbitratu id integrum reliquimus. Plautinas castigationes statim in ipso operis uestibulo locauimus. quæ (ni fallor) sunt omni ueritate ueriores. Pauculis dumtaxat exceptis: quæ non tam mendosa q̃ omnino cognitu difficillima ex antiquitatis Maiestate uisa sunt. Quę fortassis una cum aliis fuissent enodata: si uel in aliquẽ emendatum codicem incidissemus: uel nisi tumultuario magis q̃ accurato studio æditiones nostras modo ob nostrum hinc propediem discessum ad orientis partes maturaremus. Percurres igitur Pontifex reuerendissime has nostras cum Plauto lucubraciunculas (in re hac enim te hominem doctissimum: eloquentiæ studio ac laude eminentem: prudentia grauissimum: reliquisq; uirtutibus insignem iudicem mihi constituendum ratus sum) In quibus si quid recte dictũ uideris: non id mihi soli tribus contendo. Cum non ex mea sed eminentissimorum autorum sententia cuncta ferme protulerim. In qua re ne quidem ueterum etiam recentiorum quorundam: & eorum præsertim qui Plautinas delitias sectati sunt non puduit sententias sciscitari. Et in primis Georgii Vallæ uiri clarissimi: quem nostris temporibus bonorum disciplinarum omnium ęrarium dixerim: cuius censura nihil est grauius. Si quid autem minus ornatum: aut non omnino enucleatum compereris: aut forte in curia omissum (Non enim potest Lippus quantũ cõtendere Lynceus) uel ignoscas uel emendes: cæterosq; moneas ut si quam habent in nos feruidam mentem tegant. Qui si forte liuore agitati perstreperint: tua oratione compesces. Quamquam nihil moror ꝙ si quid boni factum fuerit bonis: inuideãt nõ boni. Hęc autem si tui accerrimi iudicii stabunt incudi: nullius formidabo Rhinocerotis nasum.

ℂ Bernardi Saraceni Veneti in Plautinas comœdias emendationes & enarrationes.

QVod ptinet ad Amphitryonis argumētum comœdiæ hoc est Mestoris & lysidices Pelopis filiæ Hippo/
thoe filia fuit:ex q̄ & Neptuno natus est Taphus:q Echinadibus iperauit isulis:easq̧ de suo noie pprosi/
q̧ Taphios noiauit paritérq̧ Teleboas a pr̄ia sua uñ uenerat teleba. Taphii aūt filius fuit Pterelas:quē
Neptunus bello isupabilē fecerat q̄ diu in capite comā gestaret aureā:quā ei attribuit Neptunus: Pterelæ
aūt filia fuit Comœtho:mares fuere filii Chromi⁹ Tyrānus: Ampolus: Cherſidamas: Mestor Eueres.
Helectrionis aūt q Mycenis regnabat cū Alexo uxore uel (si Diodoro credim⁹) cū Eurydice Pelopis fi/
lia fuit Alcmenę:filii uero Stratobates Gorgophon⁹ Philonom⁹ Celæneus & Lycinius Nothus ex Medea Phrygia mu/
liere. Inde eni uenit Mycenas Taphii itaq̧ piterq̧ Pterelæ filii Mycenaꝝ sibi q̄rentes iperiū:& helectrione nolente con/
cedere in agrū Mycenēsiū eruperūt:bouesq̧ sustulerūt & qcqd usq̄ obuiā fuit qd p̄dæ locū obtineret. Helectriōis aūt fi/
lii ppugnarūt: in eoq̧ prœlio multi utrinq̧ ceciderūt:helectriōis qdē filii oēs p̄ter Lycinium:pterelæ uero p̄ter euere;:
Abierūt Traphii p̄dā auferentes:quā deposuerūt apud regē Elinesiū Polixenū. Amphitryo aūt a Polixeno capiēs My
cenas abduxit Helectriō porro ulcisci cupiēs filioꝝ interitū. Amphitryoni filiā Alcmenā regnūq̧ pollicitus ē si aduer/
sū Teleboas ductitet exercitū:q in pterelā inuectus una cū Cephalo & Panopeo Taphios prius supare nō potuit q̄ Co/
mœtho pterelæ filia Amphitryōis amore capta e pr̄is capite aureā abscidit comā:deditq̧ Amphitryoni:quāobrē po
tius uictoria ē. Insularūq̧ iperiū Cephalo dedit:uñ cephalenæ sūt appellatę. Interi mortuo iā helectriōe dum bellū ge/
rit uxore Alcmena potit⁹ est. ſ; Iuppit amore captus Alcmenæ:eā absente uiro cōpressit:grauida igit & ex Amphitryo
ne & ex Ioue fuit:quāobrē geminos uno partu enixa ē Herculē & Iphiclū:cū diuersis tñ conceperit tpibus idq̧ adeo usi/
q̧ ueꝝ fuisse cōstat:ut & Aristoteles in libro de aialibus id memoriæ pdiderit:posseq̧ fieri cōtenderit. Plautina ergo fa/
bula hoc h; ut Iuppiter mutatus in formā Amphitryonis tātisper quoad redeat a legiōibus domū Amphityo cū Alc/
mena cubet Mercuriusq̧ sosię formā gerat Amphitryonis serui:& perinde sosiā Mercurius a foribus aduenientem ar/
cet:cogitq̧ ad Amphitryonē redire:& quę uiderit memorare:nec credit Amphitryo quę mēmorat sosias:q domū ue/
niens cū uxor paulo añ secessisse domo:eū arguat existimat uxorē stuprum cōmisisse:Iuppit Amphitryonis forma; su/
mens ab ædibus ipsū abigit iratus Amphitryo dū minitat cædem uxori & adultero & irrūpere in ædes studet:fragore
& crepitu tonitrus añ fores cōcidit nimia formidine correptus:inde leuatus & recreatus a Ioue est oblectatusq̧:qd Alc/
mena geminos fuisset enixa:qdq̧ cum Ioue partū diuisisset:hoc argumentū fabulę. ℂ Quod autem ad carmē pertinet
paucis aperiemus:comœdiaꝝ propemodū oium carmē certe iābicum est:sed cū iambici carminis innumerabiles sint
species utūtur comici in prologis quidā & argumētis iambico trimetro:ubi aūt ad concretationē sermonū deuenit ali/
quando tetrametro quādoq̧ ēt pentametro. Trimetrum quidem appellatur carmen:quod senis concluditur pedibus:
quod breuitas iambi efficiat:ut duo pedes pro uno habeantur:unde Horatius. *Syllaba longa breui subiecta uocat iā/
bus:pes citus:unde etiā trimetris acrescere iussit nomē iambeis cum senos redderet ictus:ad tardandā iambi celeritate;
spondeus admissus est:ut idem Horatius. *Spondeos stabiles in iura pr̄na recepit*:& quoniā longa in breues resoluit re/
soluta iambi longa ēt tribrachus admittitur:resoluta spondei prima anapęstus:resoluta secūda dactilus:resolutis am/
babus proceleusmaticus. q̄re in iambico qdem carmine pedes admittuntur iambus pater:& ad tarditatem inuehen/
dam spondeus:ob resolutionē dactilus anapæstus proceleusmaticus & tribrachus. Pyrrhichius autem propter indif/
ferentem ultimam syllabam in fine recte collocatur. Ephestion uero de iambico locutus carmine: Iambicū inquit susci/
pit in regione impari hoc est prima tertia & quinta. Iambum Tribrachum *Spondeum* Dactilum Anapæstum: In pari
uero hoc est secunda quarta & sexta. Iambum Tribrachum & Anapæstum: hoc apud comicos perpetuo. at apud Iam
bographos:& Tragicos rariuscule. *Scason* autem in fine *Spondeum* pro Iambo quod Hipponacteum nominatur: alii
claudum appellant. Indifferenter autem prẹter quam in ultimo Proceleusmaticum admittit pariter & Tribrachum: si
modo ex aliis unus uel antecedat uel subsequatur: ne sit perpetuo ex longis aut breuibus.

ℂ In amphitryonis Argumentum.

AMphitryo profectus in hostes Teleboas:grauidam ex se reliquit uxorem alcmenam: cuius amore ca/
ptus Iuppiter uersus in formam eius absentis coniugis: fingit ab exercitu noctu rediisse. Illam compri/
mit: moremq̧ gerit sibi:noxq̧ illa Iouis iussu facta longior. Mercurius ut suo seruiret patri summo Io/
ui:serui Amphitryonis sosiæ cœpit imaginem:hoꝝ Alcmena deluditur dolis:fitq̧ rursus ex Ioue gra
uida:interim uictor hostium rediens amphitryo:domum præmittit sosiam:ut nuntiet uxori reditu;:
is offendit Mercurium inquam:sibi similem seruum: ambo rixantur inuicem : a Mercurioq̧ excludi/
tur domo:id idem contingit redeunti domum amphitryoni:quem uxor rata se ab illo deludi satis inclæmēter accipit:
fitq̧ illi obuius pro Amphitryone Iuppiter:sicq̧ frustratur ab uxore atq̧ ab Ioue simul:fiuntq̧ gemini amphitryones
& sosię. Tandem arbiter accersitur Blepharo:uter eorū uerus esset amphitryo recte ut discerneret:obstupuit ille & cer
ti nihil proferens abiit:interea tempus pariendi cum afforet:alcmena ex Ioue atq̧ ex uiro geminos uno enixu parit:ho
rum alter qui postmodum dictus hercules ex Ioue genitus (nam ex Amphitryone Iphiclus) binos enecat angues ma/
nu:igitur Iuppiter ut mulierem insontem ostenderet:quam uir insimulauerat probri:magnum intonuit: re; professus
ut erat:iubet igitur reconciliari uiro coniugem.

ℂ Ioannes Petrus Valla inclyto utriusq̧ iuris doctori Scaramuzæ triuultio Mediolanensi patricio primario. S. D.
Eternam.

CVM de Plauti fabulis inclyte scaramuza triuulti dū apud te Mediolani eēm inter nos uerba facerem⁹
nōnullaq̧ eaꝝ loca nō minus deprauata: q̄ ob uenerādę antiqtatis ignoratione subobscura q̄ tū mihi
succurrebāt:ut a pr̄e interp̄tante didicerā castigataq̧ annotarā neqn̄ memoria exciderēt qd sibi uel/
lēt exponerē:ea sic abs te laudari aiaduerti:ut facile itelligerē te:quę tua est non mō circa excellentissi/
mas q̄sq̧ res elegātia:sed ēt magnitudo ai & benignitas cupere: ut eā ānotata publicarē. Quare ego q
multis de causis tibi oia debeo cōmittēdum nō statui:ut isti tuo honestissimo desiderio satis nō facerē:
ſ; liberalis hospitis more q ientacula mō poscenti amico:ipsū nisi satuꝝ dimittere noluerit:ñ solū ea: ſ; alia ēt pluscula:
q̄ tu postolaras: ut ut a tyrūculo ānotari poterit edēda curaui. Ceteꝝ cū hāc nr̄am idustriā si q̄ mō ē: cuipiā inscribēdā

mācipādāq; statuerē neminē cōperi: quē tibi tuæq; domui nō mō nō ferrē: sȝ ne cōpararē qdē necimerito. Quid.n. triuul tia domo p totā Italiā dici pt insignius: a qua olim tanq̄ saluberrime stellæ omnibus ingenuis artibus excellentes q̄ pluri mi effulserint uiri: ut nr̄a ætate Illustris princeps Io. Iacobus Triuultius patruus tuus: q hoc propriū & peculiare sibi uē dicauit: ut iam alter Hercules ad improboꝝ hominum obtundēdas atterendasq; uires esse dicatur. Quo sciētia rei mi litaris nemo peritior: autoritate nemo superior: fœlicitate nemo faustior. In tractandis quæ ad muniēdū exercitum per tineant nemo laborosior. In periculis subeundis: duce prudentia: nemo animosior. Quid in conficiēdis rebus celeritatē memorem: ad prouidendum rebus omnibus uigilantiam atq; consilium: sed hæc pauca præ quæ de ipso dici possent. Quid pręterea reuerendissimo Antonio astensi episcopo fratre tuo: ut aliorum insignes omittā uirtutes dici potest inte grius: continentius: iustius ue: ad cuius recte sancteq; uiuendi normam: & indefessam ad subueniēdum amicis ac ho nestis uiris prōptitudinem non una lenitatis pietatisq; laus accedit. Erectam uero ad omnē æquitatem mentem tuā om ni laude dignissimam: tuamq; erga studia nec legum modo: quarum doctor peritissimus haberis & es: sed omnium bo narum disciplinarum uigilantiam satius mihi duco silentio prætereūdā: q̄ paucis perstringendam: quæ enim pruden tia: quæ probitas: quæ iustitia tanta usquam fuit quæ tuis exemplis non posset illustrari. Proinde cum his tantis uirtu tibus præditus sis ubi gentium quo ue in loco nostrarū frugum primiciæ sedem potuere sibi firmiorem præstantioreq; uēdicare q̄ apud te tuamq; domū tā multipliciter illustrē: q tantopere eis oblectet is qq; nec quenquā ut de mecenate Ho ra. inqt naso suspēdis adunco: si igitꝰ eas tibi placuisse cognouerimus nō exiguā uidebimur apd oēs laudē ɔsecuti. Vale.

¶Ioannis Petri Vallę in plautinas Comœdias commentationes.

PLautinas uiginti comœdias (nā plures nostra tempestate non cōparent) soli patri meo cunctas pu blice professo: Venetiis multi quidē operā dedere: quæq; ipse docuit aperuitq;: ut alia plæraq; ex ceperunt: sed alii aliorsum pro animi libidine: ac etiam ut facultas tulit & occasio annotarunt. Fue runt namq; qui sibi dūtaxat scriberent: & suis domi contenti cōiectaneis fruerentur. Fuere qui exce pta ab ipso aliis prodere conati sunt. Quorum scripta cū eorum quę a patre meo tradita erant uix quandā ne qd grauius dicam referrent imaginem. Cēsuimus ne qua demum patri meo incuriæ cul pa inureretur q̄ celerrime a nobis fieri potuit prouidendū. testes enim sunt mihi aliquot cōdiscipu li non plus trimestri spatio pauculis hisce colligendis atq; cōscribendis fideliterq; tradendis quam maxime a me tā angusto tēpore fieri potuit adhibuisse: repetita quæ olim hauserā notarāq; memo ria: ut aliquanto ante hæc cōscripserim q̄ ille exceptæ notationes fuerint impressę. Aliquādo hube riora scripturus cōmentaria. Cum plus otii nacti fuerimus: Nam Venetiis quē fugiat est nemo qua utiq; diligentia pa ter meus oīa semper fuerit interpræctatus: neq; tamen. ut in meridie. quo uetus usurpem adagium. Lucernam succenda mus. Sed in aliquatenus a multitudine remotioribus cōmoremur: quod nunc properando nō facere adacti sumus. De niq; hoc tantisper propere editū in his latinæ linguæ angustiis moliri (ut reor) minime iprobandū cōpellimur. quā do non modo Varro: Sisenna: Carisius: Donatus: Seruius & plerią; alii litteratores perire: qui hunc laborē: atq; ut nūc sic loquar mendicabula si uiuant nobis exemerint. Quin imo ne quidē Plautum ipsum nobis habere contigit nisi conci sissimum: atq; quod superest deprauatum. Nos tamen in tanta rerum difficultate has pauculas censuimus ex Plauto re liquias potius q̄ nullas quoquo fieri modo posset tanquā sancti alicuius uiri ossa esse colligendas. Nam licet diuus Hie ronymus super Eusebio dicat Plautus ex umbria sarsinas romæ moritur: qui propter annonæ difficultatē ad molas manuarias pistori se locauerat ibi quotiēs ab opere uacaret scribere fabulas & uēdere sollicitus cōsueuerat. Nempe tātuȝ a fortuna uexatus: ut Homerus ut pleriq; alii uiri doctissimi. nihil tū de diuina eius minuitur eloquentia qū quideȝ do ctissimorum uirorū cōsensu in eo dicendi genere primas tenet. Cecilio ex decē comicis latinis ob grauitatē solū primus tribuit locus. Cæteros in secūdo loco superare facile cōceditur: ut nō iniuria dixerit Varro musas epistolonis sn̄ia Plau tino sermone loquuturas fuisse si latine loqui uellēt: cui etiā accedere uidetur Quintilianus astipulari Aulus gelius qū quidem Plautū Romani eloquii delicias appellauit. Macrobius quoq; cū animaduerto inquit duos quos eloquentissi mos antiqua ętas tulit Comicū Plautū: & oratorē Tuliū in iocoꝝ uenustate aliis pcelluisse. Plautus & enim ea re clarus fuit: ut Comœdiæ q̄ post mortē eius incertæ ferebantur de iocorū copia dicendiq; uenustate plautine notę fuerint: ac de Plauto hactenus. Iam de Comœdia paucula colligamus. ¶De Comœdia.

COmœdiam igitur Aristotelis sentētia megarēses sibi asciuerunt illic siquidem erat poeta epicarmus & phormis. Principiū nāq; ex sicilia uenit sicut apud athenienses crates primus incepit. Alii in pelopon nesso argumentū a nomine capiendo comas siqdē uocari aiūt ab illis colonos: unū & comœdia. Alii co mœdiā a comessando. i. epulando. Athenienses autē suam esse uolunt & a uicis appellatā: comas enim illi uicos uocant: Inde etiam sumūt argumentū peloponnenses quod drāmata eiusmodi dicanꝰ fabula menta: qm quod ipsi dran. i. facere dicant atheniēses non dran: sed pratin. Comœdia inquit Aristote les est improborū imitatio nō per omne uitium: sed turpitudinis pars ridicula. Ridiculū nāq; est delictū quoddam atq; turpitudo doloris expres uelut ridicula facies turpe qddā citra dolorem. Tradūt alii comœdiæ Tragœdiæ satyræ & mimorū initiū a rusticanis hoibus apud atheniēses diuitum cōquerētibus iniurias: & primo uersus confinxisse sussario nē: & inde cōsecutos q priscā scripsere comœdiā: de quibus Hora. Eupolis atq; cratinus aristophanesq; poetę. Atq; alii quorū Comœdia prisca uirorū est. Scđo tēpore successit mitior comœdia: ut menādri: & philemonis ita alioꝝ. Alii a diuinis rebus principiū fuisse putauerūt. Queādmodū & tragœdiæ qbus pro fructibus collectis operantes uota solue rent antiq. Nā succēsis altaribus & admoto hirco id genus carminis sacer chorus Baccho reddebat: unū & Horatius. Vi lem certauit ob hircū. Inde tragœdiam dici uoluerūt ἀπο τουτραγου hoc est ab hirco: uel quod hirco donarētur: uel qd hirci uter musto plenus solēne præmium cantoribus foret. Vn̄ & Horatius: Vnctos saluere p utres. Alii autē tragœ diam dictā putāt qd tryga fœcē gręci uocāt: siquidē ań psonas ab ęschylo inuētas fœce ora inquinabāt. Inde Hora. Ignotū tragicę genus inuenisse camœnæ. Dicit & plaustris uexisse poemata thespis. Quæ canerēt agerentq; peruncti fœcibus ora. Post hunc psonæ pallæq; reptor honestę. Eschylus & modicis instrauit pulpita tignis. Edocuit magnūq; loq nitiq; cothurno. Successit uetus his comœdia nō sine multa laude sed in uitiū libertas excidit & ui. Digna lege regi lex ē acce pta chorusq;. Turpiter obticuit sublato iure nocēdi. Thesphin qdē primū scripsisse tragœdias multi tradiderūt: sȝ Pla

to in minoe ante thesphin fuisse tradit Tragœdias. Satyras scripserunt græci carmine iambico fabulas: quas a satyris
.i. rusticis illotis atq; petulantibus nominarunt: unde & Horatius. Mox etiam agrestes satyros nudauit: & asper Incolu
mi grauitate iocum temptauit: eo quod. Illecebris erat: & grata nouitate morandus. Spectator functusq; sacris & po/
tus & exlex. Verum ita risores ita commendare dicaces. Conueniet satyros ita uertere seria ludo. Ne quicūq; deus qui/
cūq; adhibebitur heros. Regali conspectus in auro nuper & ostro. Migret in obscuras humili sermone tabernas. Aliter
apud latinos Lucilius quem secuti Horatius Persius Iuuenalis: sicut & a comœdia aliam quoq; secuti rationem. unde
Horatius. Nil intemptatum nostri loquere poetæ. Nec minimum meruere decus uestigia græca. Ausi deserere: & cele/
brare domestica facta. Vel qui prętextas: uel qui docuere togatas. Nam prætextas a prætexta ueste nobilium: quod no/
biles personæ inducerentur: sicut togatas a toga ignobilium & romanorum: quoniam paliata a tegmine gręcorum pa/
lio: quę a græcis in latinum conuersa esset nominata est. Veluti tabernaria tabernis: idest uilissimis hominibus ubi ser/
mones quoq; uiles: ut paulo ante per Horarium ostensum est. Atelanę autem dictæ ab atella oscorum ciuitate immun/
da: sicut plani pedes quod in plano orchestræ agerentur. Rinthonicæ ab actoris nomine. Latinæ quidem fabulæ a Li
uio andronico primū cœptæ inde ab aliis celebratæ apud Romanos quo fere tempore camillus uita functus est pesti/
lentia exurgente cum uis morbi nec humanis consiliis nec ope diuina inquit Liuius leuaretur uictis superstitione ani/
mis. Ludi quoq; scænici noua res bellicoso populo. nam circi modo spectaculum fuerat. Inter alia cælestis iræ placam/
na instituti dicuntur. Cęterum parua quoq;: ut ferme principia omnia & ea ipsa peregrina res fuit sine carmine ullo: si
ne imitandorum carminu; actu. Ludiones ex hetruria acciti ad tibicinis modos saltantes haud indecoros motus mo/
re thusco dabant. Imitati deinde eos iuuentus simul inconditis inter se iocularia fundentes uersibus cœpere: nec absoni
a uoce motus erant. Accepta itaq; res sępiusq; usurpando excitata uernaculis artificibus quia hister thusco uerbo Lu/
dio uocabatur nomen histrionibus inditum: qui non sicut ante fescennino uersu similem incompositum temere ac ru/
dem alternis iaciebant: sed impletas modis satyras descripto iam ad tibicinem cantu: motuq; congruenti peragebant.
Liuius post aliquot annos qui ab satyris ausus est primus argumento fabulam facere: idem scilicet id quod omnes tum
erant suorum carminum actor dicitur. cum sæpius reuocatus uocem obtudisset uenia petita puerum ad canendu; an/
te tibicinem cum statuisset canticum egisse. Aliquanto magis uigente motu: quia nihil uocis usus ipediebat inde ad ma/
num cantari histrionibus cæptum. diuerbiaq; tantum ipsorum uoci relicta. postquā lege hac fabularum ab risu: ac so/
luto ioco res auocabatur: & ludus in artem paulatim uerterat. Iuuentus histrionibus fabellarum actu relicto ipsa inter
se more antiquo ridicula intexta uersibus iactitare cœpit: unde ex hodia quę exordia postea appellata: consertaq; fabel
lis potissimum attellanis sunt. Quod genus ludorum ab oscis acceptum tenuit iuuentus: nec ab histrionibus pollui pas/
sa est. eo institutum manet: ut actores attellanarum: nec tribu moueantur: & stipendia tanquā expertes artis ludicrę fa/
ciant inter aliarum parua principia rerum: Ludorum quoq; prima origo ponenda uisa est: ut appareret quā ab sano
initio res in hanc uix opulentis regnis tolerabilem insaniam uenerit. Comœdiarum alię motoriæ: aliæ statariæ. Mix/
tę aliæ dictę sunt. Motorię quidem turbulentæ. Statariæ quietiores. Mixtę ex utroq; consistentes. Comœdię partes: ut
quidam scripsere hę quattuor. Prologus. Prothasis. Epitasis. Catastrophe. Prologus est pręfatio. Prothasis prius act?:
Epitasis incrementum processusq; tubarum. Catastrophe conuersio rerum ad iucundos exitus. Dionysius aute; & cra
tes & euclides aliis has partes nominauere appellationibus. Primam quidem prologum dicentes: sed secundam melos
chori. Tertiam episodium. Quartam exodum. Agebantur comœdiæ tibiis paribus aut imparibus: & dextris: aut sini
stris. Dextrę sua grauitate seria indicabant. Sinistrę acuminis lenitate iocum in comœdia arguebant. In dextra & sini/
stra mixtum iocum & grauitates indicabant. Quę a principio humilis apud romanos postea superbior. Horatius. Ti/
bia non ut nunc orichalco iuncta tubæq;. Emula: sed tenuis simplexq; foramine pauco. Aspirare & adesse choris erat
utilis. Deinde mox subiungit. Sic priscę motumq; & luxuriam addidit arti. Tibicem traxitq; uagus per pulpita uestē:
hoc est syrma: ut in tragœdiis. Membra comœdiarum tria sunt quibus priscę tenebantur. Diuerbium: Canticum: cho
rus. Personę diuerbiorum aut duæ: aut tres: Aut raro quattuor: ideo ait Horatius. Nec quarta loqui persona laboret.
Nam ultra augere numerum non licet. In canticis una tantum debet esse persona. Aut si duæ fuerint ita esse debēt: ut ex
occulto una audiat nec loquatur nisi secum. In choris non est personarum numerus definitus. Comicis senibus a fora/
co per ædiles candidus uestitus attribuebatur: quod is antiquissimus fuisse memoretur. Adolescentulis Discolor. Ser/
ui comici amictu exiguo contegebantur paupertatem præse ferendo antiquā: Aut quo forent expeditiores. Parasiticū
intortis palliis ob collum ueniebant. Lęto uestitus candidus. Aerumnoso obletus. Purpureus diuitii. Pauperi phœnice
us dabatur. Militi chlamis purpurea. Puellę habitus peregrinus. Lenoni uarii coloris pallium. Meretrici ob auariciā lu
teus amictus. Atq; hęc de comœdia in præsentia satis. Nunc de carmine iambico pauca subiiciemus.

Carmen iambicum polystephanus nomen habuisse existimat ab iambe ancilla metęira hippothoontis
uxore quę cum uidisset popularem quandam alias iocularem tristatam mulierem ioculares quosdam
& ridiculos de ipsa composuit uersus a qua inquit carmen iambeum. Alii putant ab iambizo quod ē
conuitior dictum iambum. Verum uerbum ipsum iambizo potius nomen ab iambo uidetur habuisse.
Ferūt alii carmē iābicū ab archilocho originē habuisse. Horatius. Archilochū pprio rabies armauit iā
bo. Hūc socci cœpere pedē grandesq; cothurni. Alternis aptū sermonibus & ppłares. Vincentē strepi/
tus: & natū rebus agēdis. Aristoteles tn̄ existimat inuentū quod plus cęteris pedibus sermonibus cōgru
at omnibus qn̄ quidem loquendo etiam imprudenter in iambicum incidamus metrum: sed iambicum metrum multi/
plex. Monometrum quod duobus pedibus constat. Dimetrum quaternis. Trimetrum senis. Tetrametrum octonis. Pē
tametrū denis. Hexametrū duodenis. Et aliud metrū est acatalecticū nempe integrū catalecticū cui deest. Barchycata/
lectum ubi syllaba uel tēpus deest. Hipercatalectū ubi superest uel syllaba uel pes dimidius: his utunt̄ comici omnibus
generibus. Vtuntur & alii. Recipit hoc metrū imprimis iambū in locis paribus sicut p resolutionem longę in duas bre/
ues ibidem tribrachū. Locis uero imparibus ad tardandam iambi celeritatem recipit spondeum. Horatius. Syllaba lō/
ga breui subiecta uocatur iambus. Pes citus: unde etiam trimetris accrescere iussit. Nomen iambeis: cum senos redderet
ictus. Primus de extremum similis sibi: non ita pridem. Tardior ut paulo grauiorq; ueniret ad aures. Spondeos sta/
biles in iura paterna recepit. Commodus & patiens non ut de sede secunda. Cederet aut quarta socialiter hic & in acti.

Nobilibus trimetris apparet rarus & enni. Per resolutionem igitur primæ spondei syllabæ recipit ibidem etiam anapestum. Per resolutionem secundæ dactylum. Per resolutionem utriusq; proceleusmaticum. In fine uero propter indifferentem syllabam ultimam: etiam pyrrhichium: ut omnino recipiat iambum tribrachum. pyrrhichium. Spondeũ. Dactylum. Anapestum. Proceleusmaticum: qui in aliis sedibus q̃ quas diximus locant non ex arte locuntur: ut terẽtianus de iambico. Sed qui pedestris fabulas socco præmunt: ut quæ locuntur sumpta de uita putes. Vitiant iambum tractibus spondaicis. Et in secundo: & in cęteris æque locis. Fidemq; fictis dum procurant fabulis. In metra peccant arte: nõ inscitia. Ne sint sonora uerba consuetudinis. Paulumq; rursus a solutis differãt. Magis ista nostri. nã fere græcis tenax. Cura est iambi uel nouellis comicis. Vel qui in uetusta prælucent comœdia. Comici tamẽ nostri trochaicis quandoq; utuntur & crebris synalœphis & episynalœphis & collisionibus. Teren. plus omnibus in prologis trimetris semper: ut Plautus ubiq; obseruasse perspici potest. Tetrametris autem alibi sicut & pentametris & hexametris. Miscentur tetrametri cum dimetris brachycatalectis: ut in prima scæna Plautus in amphitryone cum usus fuisset tetrametro. Qui me alter est audacior homo: Aut qui confidentior. Tetrametrum est. Iuuentutis mores qui sciam qui hoc noctis solus ambulem tetrametrum. Mos dimetro brachycatalecto usus. Ita peregre adueniens & similiter. Qui hoc noctis a portu. Dimetris. quoq; catalecticis nempe quibus una deest syllaba. Vt ingratis excitauit. Vel Dimetris hipercatalecticis q̃bus una superest syllaba: ut ibidem. Hospitio publicitus accipiar. Vtitur & monometro. ut in truculẽto. Pessima mane. Et rursus. Optime odio es. ac de metro iambico hæc satis: quilibet enim reliqua per se poterit perspicere. Nũc amphitryonis argumentum paucis attingamus.

ELius & mestor fuere fratres. mestoris & lysidices Pelopis filiæ hippothoe filia: ut apollonii rhodii tradit interpres. Strabo quoq; & alii multi. Ex qua & neptuno fuere taphus: & telebas qui echinadibus insulis impe ritarunt: unde teleboæ & taphi sunt populi appellati. Taphiis filius fuit pterelas: hunc neptunus inuictum fecit: ut quãdiu quem in uertice aureum dederat capillu; haberet incolumen. Tamdiu foret insuperabilis. huius filia fuit comœtho: mares chromius: tyrãnus ampolus. Chersidamas: mestor euheres. Vt uero quidam tradiderunt: Antiochus: Chirodamas: tyrãnus. Telebas Taphus: chromius. Electryon uero cum uxore alexo mycenensibus imperabat: quoq; filia Alcmena filii stratobates. Gorgophonus: Philonomus: Celæneus. & lycimnius nothus: quem ex medea phrygaica susceperat cum ex phrygia mycenas ad electrionem se recepisset. Teleboe igitur mycenensiũ affectantes imperium plerũq; cum ipsis in certamen descenderant. Proinde fuit cum pterelæ filii mycenenses ex improuiso agrederentur: & electrionis filios occiderẽt incõpositos pariterq; occiderẽtur bouesq; abigerent omnes: & ea; omnẽ regionem diriperent. Et perinde cum in eo cõgressu pterelæ filii præter euherem oẽs. Electryonis autẽ prę ter lycimniũ omnes interfecisti essent. Taphii quæ rapuerant apud polyxenũ heliensiũ regẽ deposuerũt. Electryon indignatus pro mulgauit Alcmenẽ uxorẽ pariter: & regnũ se ei traditurũ q̃ has ulcisceret iniurias. Amphitryo itaq; thebis qui tũ sub creõte rege thebanoq; clarissimus in re bellica habebat delectus est exercitus imperator aduersum teleboas. Vt ob eam expeditionem ei Alcmena despõderetur a polyxeno prędam accipiens mycenas adduxit. Inter adducendũ cum forte bos una a toto grege aberraret in ipsam amphitryo clauam iaculatus ipsum occidit electryonẽ Sthenelus aũt ex mycenis amphitryonem persecutus est mycenisq; & tirynthi imperauit. Amphitrio autem a creonte qui thebanis imperabat cædis habuit piaculum: qui purgatus cum creonte & cephalo: nec non panopeo: ut lycophron uoluit. Contra taphios & teleboas profectus est. Is antequam in teleboas duceret exercitum alcmenam grauidam fecit. Absente amphitryone iuppiter in amphitryonis formam immutatus comite mercurio: qui faciem sosiæ gerebat amphitryõis munere perfunctus est: noxq; facta longior: qui pariter grauidam fecit. Interim pterelæ filia comœtho amphitryonis: ut q̃dam peribent. Velut alii amore capta cephali amphitryonis socii ex patrio capite aureum crinẽ amputauit ac dedit: ut tradunt alii amphitryoni: ut alii cephalo. Potitus ergo uictoria amphitryo rege pterela obtruncato eius aurea patera donatus est: olim carissima pterelæ eas insulas amphitryo tradidit cephalo: quas habitans a suo nomine cephalenas nominauit. Tradunt tamen quidam ut asclepiades quod antequam in taphios & teleboas ducerent exercitum iurasse omnes marti & palladi se prædæ magnam partem traditures. Solus panopeus iusiurandũ præteriens spolia occultauit: ob hoc filium habuit epeum: qui ligneum equum extruxit: quo troia capta est. Ex alcumena igitur nati hercules compræssu iouis: & iphicles amphitryõis. Iphiclis filius fuit iolaus: quo auriga usus hercules aduersus cygnum rapientem munera quæ pythio appollini offerenda deportabantur. Cygnum igitur occidit & ut hesiodus tradit Martis filio succurentis femur traiecit. Mars in trachina ad ceyca uulneratus se contulit: erat enim cygnus socer ceycis de filia themisthonohe. Præmisit igitur amphitryo domum seruũ sosiam qui Alcmenam cõmoneret eorum quæ gesta forent. is pro foribus mercurium formam sosiæ gerentis cõperit: a quo abactus est: qui reuersus ad amphitryonem quæ uidisset memorauit. mentitum ratus amphitryo domum repetens ab alcmena iurgio exceptus est. Illo abeunte iuppiter in antiquam restituit concordiam in faciem mutatus amphitryonis. Rursus redit amphitryo blepharone arbitro uter esset amphitryo nequeũte decernere. Res dubia relicta est. Rapiunt ergo se pro mœchis iuppiter & Amphitryo: Interim tonitru aere concusso concidit amphitryo. Alcmena parturit Herculem iouis filium: & iphiclũ amphitryonis: quod non esse fabulosum arguit Aristoteles quippe qui eo testimonio usus est in libris de animalibus: ut ostẽdat diuersis temporibus plures concipi posse. Deniq; amphitryo gauisus est re intellecta quando quidem cum ioue suam rẽ communem habuerat ioue pollicente pro ipso omnia se facturum.

¶ Nominum etymologiæ.

NOminũ interprætationes quæ in hac inducuntur comœdia sunt quorum primus iuppiter qui cuncta dicitur continere: ut Valerii sorani uersus quos Varro adducit ostẽdunt. Iuppiter omnipotens regum rerumq; deumq;. Progenitor genitrixq; deum deus unus & omnes. Qui exponitur cum marem existimarent qui ię men mitteretur fœminam quæ acciperet iouẽ esse mũdũ eum oia fæmina ex se mittere: & in se recipere fuit causa cur ita soranus loqueretur: cui sentẽtiæ Aristoteles quoq; astipulatus inquit in libro de mũdo. Cum autẽ sit unus multimodus est nominatus ab omnibus passionibus quas innouat ipse: uocamus enim eum iouẽ & ζηνα & α ζην: dicentes idest uiuere ac si diceremus per quem uiuimus. Dicitur autem saturi filius quasi χρονου: idest temporis cum ab æterno processerit absq; fine in alia sæcula: nec non astrapæus: & bronteus: & æthereus: & æthuius cei

raunius.& hyectius ab astrape q̃ est coruscatio & bronte qđ est tonitru & æthra serenitas & ceraunos qđ est fulgur:&
hyectos qđ ē pluuia. Porro uelut aiũt poetæ soter:& eleuterius & ad sũmã loquēdo cælestis & terrestris appellãdus a q̃l
libet natura & fortuna uelut ens ipse oium cã pp quod non male dr̃ in orphaicis. ζευς πρωτος γενετο ζευς υστατος
αρχιγενεθλος ζευς κεφαλη ζευς μεσα διος δ᾽εκ παντα τετυκται. ζευς πυθμην γαιης τε και ουρανου αστε-
ροεντος ζευς αρσην γενετο ζευς αμβροτος επλετο νυμφη. ζευς ορμη πυρος ακαματου. ζευς πνοιη παντων
ζευς ποντος. γαια. ζευς ηλιος ηδε σεληνη. ζευς βασιλευς. ζευς αρχη παντων ηδε τελευτη παντα γαρ εγκρυ-
ψας αυθις φαος ες πολυγηθες εξ ιερης κραδιης ανενεγκατο μερμερα ρεζων. Cicero tñ ubi de natura deorũ
scribit ioues plures inqt in priscis græcoꝶ lr̃is inuenimus:necnon plures Hercules statim ibidē subiũgēdo. Ex eo igit̃ &
& lisito est is Hercules quē certasse cũ apolline de Tripode accepimus alter tradit̃ nilo natus ægyptius: quē aiunt phry
giás lr̃as cõscripsisse. Tertius est ex ideis indigetis cui inferias afferũt. Quartus est iouis & asteriæ sororis Latonæ quẽ
tyrii maxime colũt:cuius carthaginē filiã fertur. Quintus indis qui bellus dr̃. Sextus hic ex alcumena quē iuppiter ge
nuit. Idē quoq; Cice. in eodē Mercurios quinq; fuisse memorat. Mercurius unus cælo patre natus dia matre: cuius ob-
scenis excitata natura credit̃ ꝙ aspectu proserpinæ sit cõmotus. Alter ualentis & foronidis filius:is qui sub terris habe
retur. Idē triphonius. Tertius ex ioue tertio natus & maia ex quo & penelopa natũ ferũt. Quartus nilo patre quē ægy-
ptii nephas appellare habēt. Qnintus quē colũt fenate qui dr̃ argũ interemisse ob eãq; cãm ægypto præfuisse: atq; ęgy
ptiis leges & lr̃as tradidisse: hunc ægyptii tenē appellant: eodēq; noie anni primus mēsis apud eos uocat̃. Macrobius in
saturnalibus multis exēplis studet cõprobare ioue solē esse: quia ad binos deos fere oēs redigit. Verũ ut numina multis
sunt multa appellata uocabulis: ita iouē latini mõ uictorē: ut inqt Varro ac diuus Augustinus: mõ uictũ mõ opitulũ:
mõ impulsorē: mõ statorē: mõ centũ pedũ: & supinalē: & tigillũ: & ruminũ: & adhuc aliis latini noiauere uocabulis: grę
ci aũt dia iouē dixerunt. Vnde & sub dio. i. sub æere. Vnde & Horatius. Manet sub ioue frigido uenator. Nominauere
nũ quasi mentē: unde & eius ac mnemosines. i. memoriæ dicunt̃ filiæ musæ: ut latini a iuuãdo iouē dixerunt. Dicit̃ ēt a
græcis his oibus noibus hicesius. hephestius: hortius. Dodonæus. Idæus. Hertius: polieus: hetęrius. Cęneus. Milichiꝰ.
Ceraunius. Aeginchus: epius. piius. Xenius: soterius. Ancylometes. Pisæus. Mæstor. Phyxius. Celænephes: catębates.
beleus. Phytalmius. Elutherius. egridupus. Patrous. homognius. Ctesius. Bulięus. Tropæuchus: alastor. Palamnæus
anxurus quasi αξυρος qđ est sinę nouacula qa barbã nunq̃ rasisset. Mercurius aũt ut qdam putant a mercimoniis
qbus præest: ut uero diuus Augustinus putat q̃si medius currēs qđ medius sit inter hoies sermo. a gręcis mõ hermes di
ctus mõ lygius: mõ argiphontes: mõ nomius: mõ Cylenius: mõ eriunius. Aliqñ socus. Quãdoq; cerdous necnon chry-
sorrhapis & diactorus & acocetus. Deoꝶ nuntius: iõ pedibus hẽt talaria. Dictus ēt psycopõpus cũ aias agit ad iferna:
& agoræus & empoleus: effingit̃ aũt sine manibus & sine pedibus figurę q; quadratę surrecta habēs uirilia. quę oia ad
orationē referunt̃. Ac ut in cælo stella iouis phęnõ appellat̃: ita & mercurii stilbon. i. radians. Cũ tñ Aristoteles dixerit
hærentes cælo stellas ab lõgingtatem radiare. Cũ ergo mercurius ꝓpinqssimus radiet neutiq̃ recte dixit Aristoteles. Is
peribet̃ lyrã primus inuenisse chordaꝶ septem ob septē planetaꝶ rationē: eius filia a poetis fuisse palæstra peribetur.
¶ Alcmena: ut gręce αλκμηνη απο της αλκης. i. a robore: qm̃ mulier multũ prę se tulerit animi cõstãtiæ ad uiros ꝓ-
xime accedēs. Amphithryo. ab αμφι: qđ ualet circũ & τρυζω gemo: uel τρυχω. i. uexo. qm̃ hęc incurrit. ¶ Blepharo.
Dictus blepharo qđ non satis discerneret uter esset amphitryo: quasi ob cilioꝶ magnitudinē parum uidens: nã blępha
ra dicũtur cilia. ¶ Sosias. a soso. i. cõseruo & custodio: utpote seruus quē domus conseruatorē esse oporteat. ¶ Bromia
ancilla. Bromia uidetur dicta quasi bacchans. nam bromius bacchus dictus απο του βρεμειν. i. a fremendo.

Pyladæ Buccardi Brixiani cõmentarius in Plauti Amphitryonē. Argumentum.

PErseo argiuoꝶ rege defuncto ut Alcęus apollonii interp̃s ait: Sthenelus Mestor: Electryon & Alcæus regnũ
cõiter habuisse dicunt̃. Mestoris aũt filię hippothoes. & neptuni: filius fuit pterelas: quē ut fama est: Neptun-
nus bello insuperabilē fecit: quãdiu in capite Comã gęstaret aureã: ab ipso neptũno illi datã Pterelæ filii ali-
quot fuere: Inter quos Telebous: & Taphus: filiaq; unica noie polydice: siue: ut alii: Comœtho. Ab hoc Ta-
pho: Taphũ insulã dictã asserunt in qua ipse pterelas cũ filiis habitauerit. Taphios q; populos oēs eoꝶ di-
tioni subiectos: nã & echinadibus quidã illos iperitasse aiunt. Feruntq; Pterelę filios una cũ taphiis: postq̃ ab Electryo-
ne Mycenas obtinente. petiissent bona: q̃ fuerãt hiopothoes matris Pterelæ: ut dictũ est: & ille ea tradere recusasset: icur
sionē fecisse in agrũ Mycenēũ: Et boues. ꝑdam q; ꝑterea nõ paruã abegisse: a qua boũ abductione. Teleboæ itē Taphii
dicti sunt: qm̃ τηλε longe: & βους bos a græcis dicant̃ uel a Teleboo altero pterelę filio. eam ēt cognominationē dedu
xerunt: ut inqt idē. Alcæus interpres. Sed & electryonē sua cũ filiis tutari conantē: in ea Taphioꝶ incursiõe. qdam oc
cisum ferunt a Teleboo. Is aũt Electryon Alcæi Amphitryonis patris frater fuit. & eoꝶ pater Gorgophõ: Persei filius
Alcæus argis habitauerat. ibiq; Amphitryonē genuerat. postea quũ oia ad Thebanoꝶ imperiũ deuenissent: Et Am-
phitryo Alcmenã Electryonis filiã cõsanguineã suam uxorē sumpsisset: Statuerũt Thebani: qbus tunc rex erat Creõ:
exercitũ aduorsus Taphios. siue theleboas mittere: qbus pterelas iperabat: ut ab eis pœnas sumerēt eoꝶ: q̃ in electryo-
nem ꝑpetrarãt. Cui exercitui placuit Amphitryonē ꝑficere. Is igit̃ Amphitryo assumpto secũ Cephalo Deionei filio:
in pterelã profectus: nõ prius superare potuit: q̃ filia ipsius Pterelæ amore Amphitryonis capta. e patris capite aureã
abscidit comã: deditq; Amphitryoni. Tum demũ. n. illũ obtruncauit: Et uictoria potitus: insulaꝶ imperium cephalo
dedit. a quo cephaleniæ. & populi ipsi cephalenii appellati sunt. De hac autē Pterelæ filia Ouidius intellexit: quuz in
ibim dixit. Quã tua uel pterela: uel tua Nyse fuit. ¶ Dũ igit̃ Amphitryo peregre cũ exercitu abest: Iuppiter captus amo
re Alcmenæ eius coniugis: absentiæ illius occasionē nactus. ꝑuenit & ꝑoccupat Amphitryonis reditũ. Sumptaq; illius
facie: Et secũ ducto Mercurio Sosiæ imaginē gerēte ad Alcmenã diuertit: Cũ illaq; cubãs: ac tres in unã noctē adgluti-
nans: ut sic lõgiorē cũ illa uoluptatē caperet: grauidã facit hercule: quũ prius Iphiclũ quoq; in utero. ex Amphitryone
cõcæptũ haberet. Mercurius aũt habitu Sosiæ ianuã seruans: dũ Iuppiter cũ illa cubat: superueniētē uerũ Sosiam Am
phitryonis ab exercitu in portũ naui reuersi seruũ abigit a foribus. Et deinde quũ Iuppiter ab Alcmena discessisset si-
mulans ad exercitũ redire: Amphitryonē aduenientē Alcmena conspicata: quid tam cito reuertat̃ interrogãs: iratum
illum reddit. Interq; ipsos coniuges: iræ: iurgia: & contumeliæ intercedunt: quũ illa eum secum nocte cubuisse asserat:
isq; stuprũ

isq; struprum illatum ei a quo piam suspicetur. Tum Iuppiter Amphitryonis iterꝝ facie sumpta: Amphitrionem rursum illudit: quoadusq;. partus tpe aduentante: uoce missa ex ęthere: Iuppiter confessus est se adulterꝝ fuisse: & Amphitrio re cognita oblectatus: & se boni dimidium diuidere cum Ioue libens gaudensq; passus est.

¶ Reuerendo Dn. Ioanni Lucino Arnutio Alexandrino humanarum diuinarumq; rerum consultiss. Thadæus Vgoletus. S.P.D.

Veteres Græcorum grãmatici quos criticos appellabant piluti: seueriq; iudicii ac celeberrimi doctrinarum ꝓfessores: codices tpm incuria: aut librarioꝝ indiligentia deprauatos aut alia quapiam causa uitiosos: uitia tollentes: curiose emendare distinguere & adnotare consueuerunt. Quare nunq̃ alicuius in diligentiã impunitã transire passi sunt. Nã & in Homerꝝ poetaꝝ parentem: iudicii sui spicula torquere non extimuerunt. Constat eni Iliadem (ut uersus obelo notatos præterfluere sinã) in uiginti quatuor uolumina: secundũ. xxiiii. literaꝝ numerꝝ quo græcia utitur: totidemq; Odysseã: non ab ipso poeta: sed a grãmaticis fuisse diuisam. Nr̃i quoq; in oĩbus græcoꝝ studia sectati: Eaq; ab initio tenuiter accepta mox in effusum ac latum eruditionis cãpum dilatare soliti itidem fecerunt. C. Octauius Lampadio. Næuii bellũ punicum unico uolumine expositũ propter magnitudinẽ in septem diuisit. Tucca & Varrus multa in Vergilio mutasse creduntur. M. etiam Tullius romanæ eloquentiæ unicũ prope lumen: non parꝝ laudis se adeptũ putauit si Lucreti libros qui sũt scripti ad. C. Memiũ de natura reꝝ q̃ emendatos posteritati traderet. Quom aũt nostris tpibus omnia fere uolumina partim librarioꝝ inscitia: partim impressoꝝ negligentia aut tpm uitio magnis scateant erroribus: Omnis grãmaticorũ turba: non solum sordidior: sed si diis placet et lautior hanc emendandi consuetudinem ita auide fouet obseruat & amplectitur: ut nil sapere se putet nisi in emendandis codicibꝰ ingenii sui uires ostentauerit: mallitq; aliena corrigere q̃ sua prodere. Ego quoq; non inuitus ad emendandũ Plautum me adcinxerã & unus de grege illo essem: ac tibi Plautinaruꝫ deliciaꝝ studiosissimo morẽ gererem: sed Pyladę Brixiani lucubratiões me hoc onere leuarunt: tantum nominis ac auctoritatis adeptæ apud grãmaticos semitarios oĩa quasi ꝑ nebulam cernentes: ut solus hic Plautinos sales: & numeros ab inferis reuocasse putetur. Sunt tamen si uerꝝ fateri uoluerimus non indignæ cognitione: ut pote quinquẽnio elaboratæ nec dũ absolutæ. In his tñ multa sunt quæ probes: multa quæ damnes ac reiicias: dubitesq; utrũ uitia an uirtutes maiores. Nam nisi me gustus fallit dũ codicis temporum iniuria labefacti: & plerisq; in locis exeli numeros suplere ac ĩ pristinum uitorem restituere: sensusq; pro libidine elicere conatur usq; ad uitium diligens: multa addit: multa inuertit ac delet maiorem proculdubio illi laudẽ conciliatura si uti erant intacta reliquisset. Illud non queo satis mirari: uñ hic & pleriq; alii tot antiqua Plauti exemplaria habuerint testimonio quorum emendationes suas confirmant: cum mihi non solum Italiæ: sed fere totius Europæ bibliothecas excutienti uix unum aut alterum hactenus uidere contigerit. Verum ut a pylade perperam emendata: & temerarie citraq; ullum pudorem addita: aut male interpreta palam facerem una ratio suadebat: ꝙ ille epistola quadam ad Alouisium Dardanum Venetum: indigne illiberaliterq; stili aciem distrinxit in Georgium Merulam Alexandrinum συμπολιτηςου & præceptorem meum uirum plane doctum: & ipso Pylade longe doctiorem: cui quicquid doctrinæ aut iudicii in me est adceptum refero: Altera dissuadebat ne mihi uitio uorteretur ꝙ in mortuũ scriberẽ obiectis respõdere nequeuntẽ. præcipue cum Tryphęus aristophanis & omnis scriptores mortuis. parcẽdum esse censeant. Sed ego tetigi terram: atq; ut ait plautinus Tranio. Nihil formido pax mihi est cũ mortuis. Quãuis nec uiuis nec uita functis ulla fiet iniuria si quid suꝑ qbusdam carminibus falso plauto ascriptis aliter q̃ pylades aut alius qspiam sentio. tibi breuiter ĩdicauero. De quo copiosius in comẽtariis. nostris in Amphytrionẽ dictũ est. Est scena in amphitryone tali principio. Quis ad fores: Ego sum. Quis ego sum. Ita loquor tibi Iupiter. Claudiẽ uero hac fini. Sacrufico ego tibi Qui. n. te Macto. Ab hoc uersu (ubi multa exoleta desiderantur) usq; ad illum. Vos isthæc inter uos partite ego abeo mihi negociũ est. Inserta sunt. clxx. carmina: quæ iam in impressis codicibus legũtur a plerisq; oĩbus pro Plautinis recepta. Adulterinoꝝ carminuꝫ principiũ tale est. Tun me Mactes carnufex. In quo enarrando sic Pylades. Hoc reliquũ huius scenæ & duaꝝ insequẽtium scenarũ in plerisq; tum antiquis: tum nouis codicibus deficiebat: Quod q̃q̃ Sarracenus a se animaduersum dicat tanq̃ adulterinũ & subdititium nõ cẽsuimus uti natiuum proprium consanguineũ fuisse se admittendum in plautinã familiam. Nos contraria sententia censuimus uti natiuum proprium consanguineũ & legitimũ quando quidem & sentẽtia absolutissima cũ superioribus conuenit & uersus hi Plautinam olent lepiditatẽ. Et Nonius eoꝝ aliquot pro Plautinis citat: quemadmodum in uerbo exantlare & in uerbo minitabas. & in uerbo impedire. ut infra dicemus. Hactenus Pylades. A quo tm̃ dissentio: q̃tuꝫ Sarraceno assentior scribenti pythio uera magis tripode: præsertim cũ nisi in impressis codicibus reperiantẽ. Si in aliis extarent iam diu uulgata essent ab his qui erroris sui inanias ueterꝝ codicum testimonio probare solent. Pylades autẽ dissimulator uafer credulæ & simplici iuuentuti illudere ratus quo sententiam suã tueretur ĩseruit his adulterinis q̃dam carmina a Nonio citata. ut illud. At ego certe cruce & cruciatu mactabo exi foras mastigia. Sed dissimulauit hoc se legisse in Nonio sibi peculiari & illud. Pertolerarẽ uitam clades exantlare impatibiles q̃q̃ hoc citetur a Nonio ex Amphitryone Actii. Sed in nomine nulla mihi controuersia: cũ constet Plautum testimonio. M. Varronis & Sext. Festi Pompei in epitomate quinquaginta libroꝝ Verri Flacci de Priscis uerbis. Et prologoꝝ Asinariæ & Mercatoris appellatũ fuisse Marcũ Actium Plautũ. Et Asinium quoq; si co dici meo fides adhibenda Basileę escripto. lxxvii. ab hinc anno: ex eo exemplari e quo. xii. ultimæ comœdiæ Plautinæ emanasse traduntur. Et illud. Quid minitabas facturũ si istas tetigissem fores. & illud. Imo hunc ego thebani ciues qui domi uxorem meam impudicitia impediuit thesauꝝ stupri teneo. Cętera omnia subditia sũt. Mirorq; ubinam Plautinam lepiditatem Pylades agnoscat nisi fortasse in hoc uersu qui est adulterinorum ultimus. Rationes iacent: iudiciuꝫ silet. quid agam nescio. Enimuero ut quiuis iudicare possit Pyladę an mihi credẽdum aliquot legitimos Plauti uersus conferam cum adulterinis. Quorum duo in primis se mihi offerunt.

Si minusculo digito increpuerint fores hac tegula.
Tuum diminuuam caput ut cum dentibus linguam excrees.

Pylades hunc locum sic interpretatur. Hac inquit tegula quam manu tenebat ut qui in superiore tecto ante Ianuam cõstiterat tegulis confecto tuum diminuam caput. Neq; apparet usquam Mercurium ipsum peluim atq; aquam habuisse qua Amphitryonem inspergeret ut Pius superius dixit. Ego uero non ut Pium Bononien. hominem in literis diligẽ

tē:ac de plauto haud male meritū nec mei imemorē defendam:sed ut magis pyladæ iudicium redarguam plauti carmen ascripsi ubi Mercurius Amphitryonem sic alloquitur.

Næ tu postulas matellam tibi aquę infundi in caput.

In hoc nulla tegulę mentio:sed aquæ:& matellę.i.uasis aquarii:sicut nec in illo Itidem plautino quod sequitur.

Optimo iure infringatur aula cineris in caput.

Hæc carmina quę modo retuli sunt genuina Plauti. Sed subditii carminis auctor tegulam finxit: quoniam meminerat mercurium dixisse. Ibo intro ornatum capiam qui potius decet Deinde sursum ascēdam tectum ut illum hinc phibeā. Sed ne in re friuola cristā tollere uidear si alterū carmen adulterinum ostendero haud ultra progrediar quod tale est.

Ob isthuc indignum dictum te obstricto collo hac diripiam.

Hoc Pylades sic enarrat Iupiter in amphitryonē manū extendens per collum eū cæpit: abstraxitq; inuitum: fauces illi stringens & uę misero mihi clamitare cogens. Nō uidit pylades cū hæc scriberet. Si hoc esset Plauti carmē ut ipse credit & affirmat q̄ insigni nota dignus esset poeta: si tam idiligēter: ne dicā indocte citra decorū qđ est pręcipuū iter poeticas uirtutes itroduxisset Amphitryonē Imperatorē strenuū & magnanimū cuius auspicio & ductu Teleboæ supati sunt subito terrore consternatū femineo heiulatu se miserū clamitantē. Immo aliter Plautus. Ille.n. iducit Iouē dum Amphitryonē obstricto collo traheret sic dicētē manifestū hunc obtorto collo teneo furē flagitii. Dein Amphitryonē uti decebat Imperatorē fortem ac imperterritum uim ui repellentē haud impigre iniecta manu in Iouem sic clamantem.

Imo ego thebani ciues qui domi uxorem meam.

Impudicitia impediuit thesaurum stupri teneo.

Hæc satis & fortasse nimium q̄ decuit: ne qs arguat me e musca elephantū facere η ορνιν αμελγειν και πυλαδαην κοσκινον υποτιθεναι. Non ignoro me multa pręterire aliter a pylade emendata: q̄ legantur in codicibus fideli haud fluxæ. ut illud in amphitryone Aecastor condignum donum qualis est qui donum dedit. In quo enarrando sic Pylades. ut opinor. Qualis est. Ita habent codices antiqui & noui quoque & uersus ratio quadrat. Cur igitur Pius corrigit qualist ipse uiderit. Neutrum horum in Plauto scribendum nos admonet Nonius Marcellus in uolumine de indiscretis generibus quod nos olim e germania sicut pleraque alia in Italiam attulimus Apud illum sic scriptum comperio. Culest pro qualis est. Neutrum positum pro masculino. Plautus in Amphitryone. Aedepol condignum donū culest qui donum dedit. Et illud in eadē fabula. Deuolant angues iubati in impluuium. Iubati pro iubatę. Nonius Marcellus eodē uolumine sic. Angues masculini gñis. Vergilius testis est. Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla palta. Horresco referens imensis orbibus angues. Et lib. v. Adytis cū lubricus anguis. Lucillius lib. xxxiiii. Nisi portenta anguisq; uolueris. Anguis feminini. Plautus Amphitryone. Deuolant angues iubatæ in ipluuium. Varro accinius. Vt aspexit tota caput angue deuinctū. Et illud in Captiuis Nullus æque acherons. pro. Nulla æque acherons. Pyladæ uerba subieci Et scribendū est inquit. Nullus adæque est acherons nō nulla. ut inepte legunt Pius & Sarracenus iterpretes retusi cōtra metri rōnem & rectam latinitatē. Nam acherons masculini: nō femini gñis ut in pximo superiore exemplo Acheronte refuso. Hæc pylades oia pro arbitrio inouare ac imutare solitus. Pius & Sarracenus recte scripserunt. ut in oibus codicibus legit. quos mihi hactenus uidere licuit: Et ne quēquā uidear suplantare audi. N. Mar. sic scribentem. Acheron masculini. gñis. Vergi. li. vi. Et tenebrosa palus acheronte refuso Feminini. gñis Plautus Capteiueis. Verum. n. uero nulla adæq; est acherons atq; ego ubi fui. Notaui præter hęc alia plurima: q̄ olim publicabunt non ut ullam de erratis illius laudis occasionē captem: Sed ne tenerā iuuentutē iudicii expertem erroribus inuolui patiar. Leges interea Plautū studio diligentiaq; pyladæ Buccardi correctum: pter Trinummum & truculentū quas morte puentus intactas reliqt. Editis etiam cometariis in Amphitryonē. Asinariam. Aulularıam. Capteiuos. Mostellariā. & partim Curculionis: Quibus qm̄ multa deesse uidebant curram haud minimā lectoribus adlatura: adnotatiunculas nr̄as tumultuaria opa editas inseruimus legentiū utilitati ac cōmoditati consulentes: ne re ēt minima grāmaticorū libros euoluere cogerent. Quibus nec nomen nostrum pponendum curauimus: qa certi eramus nostras a Pyladæ enarrationibus facile discerni posse. Illę eni aut de syllabis: aut metri rōne differunt: aut Pium & Sarracenū uellicant. Et plerūq; ut ait poeta Tergora diripiunt costis & uiscera nudant Nostræ uero nihil horū. Has igitur qualescūq; erunt tibi sūmo ingenio: summa eloqntia summo cōsilio & in omni doctrinæ gñe eminentissimo dicauimus. ut si qñ a seuerioribus studiis hoc est iurisconsultis tuis: relaxandi ai gratia ad hæc festiuiora te contuleris Plautū nitidiorem q̄ antea uisebant euoluere queas. Scholia quoq; Francisci Marii Grapaldi uiri docti & facundi eruditionis plena cum his iprimenda duximus: qa non minimum psidium Plauti studiosis ad latura uidebant. Georgii etiam Anselmi Epiphyllides nitidæ: & comptæ ad me scriptę: cum rarū uarietate: tum copiosa utriusq; linguę doctrina: non solū promptissimū scriptoris ingenium: dicendi facultatē: eloquendi suauitatem exprimentes: sed unumquēq; etiam doctissimū ad se adiicientes: exornabunt Rudentē: Stichum: Trinūmum & Truculentum. Hoc tibi suauissime mi Lucine persuadeas uelim si ocium nactus ero: quod prope diem patrocinio tuo adsecuturū confido: futurū ut auspiciis tuis: studio laboreq; nr̄o Plautus in Plauto minime requiratur. Vale Musarū decus. Et me ut amas ama. Finis.

N FAciem uorsus. Hoc tangit Diodorus in quinto de Ioue & Alcmena locutus his uerbis. Itaq; uolens ui Alcmenam aggredi: neq; fidens posse illi coitum ob eius pudicitiã persuadere: dolo mulierem aggressus est amphitryonis forma assumpta. Est facies oris species: & totius corporis forma. Salustius in Catili. Prorsus in facie: uultuq; uæcordia inerat Asconius Pedianus: figura est circa gestum: situmq; mẽbrorum: status circa ornatũ: & habitum uestitũ isigniũ: & armorũ: facies q̃si statura totius corpis: id qd̃ asserit Nonius Marcellus: & Gelius: Iupiter a iuuãdo dictus est: nãq; ut phibẽt astronomi: sydus bñficiũ: multũ fauens mortalibus: ut latius Cice. i li. de natura deorũ. Seruius quoq; cũ Iupiter pro igne ponat: nlla res sic fouet oĩa: queãdmodũ calor: & Iupiter p aere: ut apud Horatiũ: manet sub Ioue frigido: & deniq; pro q̃cũq; re: ut apud Macro. & attestat Aristo. in libro. de mũdo: orpheo astipulatus. ¶ Bellũ: notũ ẽ differre bellũ & pliũ: ut ai q̃dam hostilitas bellũ dicat: cũ aũt manus cõseritur pliũ. ¶ Hostibus: quos nũc hostes dicimus: ueteres pduelles dixerũt: hostes nãq; uocabãt pegrinos. ¶ Vxorem: ab ungẽdo dictę sunt uxores quasi unxores: ex ueteri nãq; istituto nouæ nuptæ mariti domũ adeuntes: axungia po stes inungebãt: testat Ennius: & memorat id quoq; Donatus ita ueterũ fuit uana religio: ut opinarentur pp unctione hmõi mala a domibus amoueri oĩa: id qd̃ ẽt Plini⁹ cõmemorat nouas. s. nuptas lupino adipe postes inũgere solitas: ne qd̃ mali medicamẽti iferret: nec minus consuetudo fuerat: ut cũ in matrimoniũ nouæ nuptæ darent: ignẽ & aquã iubebant attingere: cuius rei causã q̃rit Plutar. in lib. pblematon stati in ipo opis principio. ¶ Vsurariã: dicim⁹ rẽ usurariam: ex qua capitur usus: ut hoc loco: & usurarius est: qui rei capit usũ: ut traditur ab Vlpiano. ¶ Formã sosiæ: recte formã dixit: quę animantibus tribuitur: nam de inaĩatis figura dicitur: ut de circulo: trigono: cylindro. ¶ Mercurius quasi medius currens: q scilicet currat medius sermo in mercimoniis: nam quia mercibus præest: Mercurius dictus: ut Festus: & Strabo Iouis ex Maia Atlantis filius: a græcis hermes: nã est deorũ interpres. Quinq; fuisse Mercurios tradit Cicero atq; Lactãtius. Quintus: qui ægyptiis impauit: Trismegistus appellatus. Dicit etiã fuisse Mercurius eloqntiæ: ac palestrę repertor: qd̃ tãgit Horatius: Mercuri facũde nepos atlãtis: quẽ pariter appellat deorũ nũciũ: iõ dictus est Camillus lingua Hetrusca: qui minister iterptatur: est. n. ipe deorũ minister: ut est apud Seruium in. xi. æneidos. Ministros siqdem: & ministras Camillos & Camillas in sacris uocabãt: licet Fest. Camillum dicat puerũ ingenuũ uocasse ueteres. Plura de Mercurio adduci possent: q̃ cõsulto omitto: ẽ eius corpus minimũ cũctorũ syderum: manetq; fere semp sub radiis solaribus: a qbus nõ recedit lõgius q̃ uiginti & tres gradus. Iõ ab astronomis uocat stilbon: qd̃ est radianis: Iccirco Virgi. Mercurio dat crines flauos. Nã ut inqt Seruius: & flauus & pustus fingitur: qa nimis est uicinus soli pter cæteras stellas. ¶ Dolis: dolus gręce: latine malitia: & dicitur bonus: & malus dolus: ut bona: & mala malitia: ut ipse in Aulularia ostendit: & apud iuriscõsultos est de dolo malo: qd̃ non diceretur: nisi esset & bonus. ¶ Tumultus: quintilianus. Quid enim aliud tumultus nisi pturbatio tanta: ut maior timor oriatur: unde nomen dictum est tumult⁹: idq; mutuat a Cice. ¶ Cũ tonitru: tonitrus masculino: ut Statius tonitrus agis: & mea fulmina torq̃s: & tonitru & tonitrũ dicit teste Prisciano: tonitrua & turbines dixit Actius: & tonitribus tẽplum tonescit: dixit Varro.

SARACENVS.

Alcmenæ fabulam

Figura qd̃ sit

Bellũ qd̃: & qd̃ pliũ

Vxor unde dicta sit

Vsura qd̃ sit

Meretris uñ dict⁹ sit

Tumultus quid

Tonitrus quid

M. ACCII PLAVTI AMPHITRYO.

ARGVMENTVM.

IN faciem uorsus Amphitryonis Iupiter,
Dum bellum gereret cum Telebois hostibus,
Alcmenam uxorem cæpit usurariam.
Mercurius formam Sosiæ serui gerit
Absentis. his Alcmena decipitur dolis.
Postq̃ rediere ueri Amphitryo & Sosia,
Vterq; deluduntur dolis mirum in modum.
Hinc iurgium, tumultus uxori, & uiro,
Donec cum tonitru uoce missa ex æthere.
Adulterum se Iupiter confessus est.

¶ ARGVMENTVM.

VALLA.

IN faciẽ uorsus. Argumẽtũ comœdiæ timetro expssum iãbico est: ut fere fieri solet. Figura: inqt Asconi⁹: est circa gestũ: sitũq; mẽbrorũ. Status circa ornatũ: & habitũ: uestis isigniũ: & armorũ: facies q̃si factura totius corporis: hinc facere q rei: quã facit: iponit: faciẽ: huic accedit sñiæ tã Aulus in noctibus aticis q̃ Nonius Marcellus. Diuus aũt Augusti. In qua inqt sunt formæ: & figuræ: sed figuræ inaĩalibus: formæ aĩalibus tribuunt. Figuras. n. tũ designamus: cũ uel trigonũ: uel tetragonũ: uel conũ: uel cylindrũ: ul sphęrã dicimus. Formas aũt cũ formosos asserimus aliquos: uel deformes. ¶ Dũ bellũ gereret: pprie bellũ geri dr Varronis sñia: sicut & certamẽ iniri. Nã gerere sustinere est. Bellũ tẽpus oẽ: quo uel parat aliqd pugnæ necessariũ: uel quo pugna gerit. pliũ dicit cõflictus ipse bellorũ. ¶ Cũ telebois. Strabo in decimo. Nõ dubitauere plęriq; cephaleniã eãdẽ: & dulychiũ appellare & taphũ. Alii & taphios cephalenios: eosdẽ dixere teleboas: & aduersus illos amphitryonẽ exercitum du-

Teleboæ populi qui sint

classe:assumpto socio deionei filio cephalo ex athenis ꝓfugo. Insula dehinc amphitryonē potitū eā cephalo tradidisse:ab illoq; nomē habuisse isulā. Demetrius āt Phalerius teleboā fluuiū noīat:ubi de elocutione ingens ωςιο ζνο φωνφησιυοτι αφικον το οι ελληνες επι τον τηλεβοαν ποταμον. Sane ut Asclepiades iqt myrleanus: taphos echinadū isula una est:quā teleboæ habitarunt:qui prius acarnaniā icoluere:pdones nobilissimi:qui argos usq; penetrātes electryonis alcmenæ pr̄is boues abstulerunt:electryonē:& filios eius:qui obstiterant:cōciderunt. alcmena āt pronūciauit pconio:se ei nupturā: qui pr̄ia; ulcisceret̄ cędē. Vltus amphitryo alcmenā duxit uxorē. At Herodotus. Persei inqt:& andromedę q̄ttuor fuere filii. Alcęus:cuius filius amphitryo. Sthenelus:mestor:& electryon: mortuo aūt pseo cōiter hi regnū administrabāt. mæstoris filia fuit hippothohe:cuius & neptūi filius pterelas. Pterelę filii teleboas:& taphus:a tapho igit̄ isula dicta taphos:q̄ echinadū una:ab utriusq; taphii:& telebo̧:q̄ isulā icolebant:filii itaq; pterelæ electryonē adeūtes:m̄ris suæ hippothohes sibi poposcere pecunias:se datuꝶ negauit:ira icēsi teleboæ ipm:ac filios occiderūt:ac boues adduxerūt:aut igit̄ a teleboo pterelæ filio uocitati ptelebo̧:aut qa telo:abigo significat. ℣ Alcmenam. ut græce αλκμηνη. qn̄q; post. c. ut Priscianus ēt in p̄io de octo ptib⁹ oronis u subiiciūt l̄ram:ita & plautus ꝑut uersus exigit. ℣ Cæpit usurariā. Vsurā dicius un̄ usum capimus. Ci. ꝑ publio sylla. Lucisne hāc usurā eripe uis:plenā lachrymaꝶ:atq; mœroris:in q̄ cū maxio cruciatu:atq; dolore retineret. Paulus de uerboꝶ significatiōe. Vsura inqt pecunię:quā pcipimus:in fructu nō est:q nō est ex ipso corpe:sed ex alia cā est. i. ex noua obligatione. Vsurarius uero tam q usum capit actiue:q̄ de quo usus capit̄ passiue:ut multa noia usurpant̄. Vlpianus de usu & hītatiōe actiue:usurarius iqt ius hēt deābulādi:gestādi:& lignis ad usum quottidianū:& horto:& pomis:& holeribus:& floribus:& aq̄:nō his:q̄ ad cōpēdiū sediū:ad usum:nō usq; ad abusū. At Plautus usurariā uxorē passiue dixit de q̄ usus ē sūptus. ℣ Vterq; deludunt̄. Vtrūq; deludūt metrū dici desiderat. ℣ Hinc iur. Iurgiū & lis hāc hn̄t distantiā:qd iurgiū leuior res ē:siqdē iter bn̄uolos:aut ꝓpiquos dissensio:uel cōcertatio. Inter inimicos dissēsio lis appellatur. Tul. de re pub. in q̄rto. Admiror nec reꝶ solū:sed ēt uerboꝶ elegātiā:si iurgāt inqt bn̄uoloꝶ cōcertatio:non lis:& i seq̄nti. Iurgare ergo lex putat iter se uicinos:nō litigare. ℣ Tumult⁹. i. pturbatio. Ci. in anto. Quid. n. ē tumult⁹: nisi pturbatio tāta:ut maior timor orīat̄. Vn̄ ēt nomē ductū ē tumult⁹. ℣ Cū to. dr̄ tonitrus:& tonitru. Prisci. oia. n. masculina:q̄ neutra quoq; i u desinētia iueiūt̄:eiusdē sunt declinatiōis:ut hic tōitr⁹ hoc tōitru. hic corn⁹ hoc cornu. Dr̄ & tōitruū:ut Var. & acti⁹:q tōitrua:& tōitrib⁹ ꝓtulerūt. ℣ Ex ęth. ē āt ęther iqt Aris. i p̄io de cœlo pmū corp⁹ pter terrā:& ignē:& aerē & aq̄:ętheris noīe appellatū:locū:quē nouius supmū ex thin ęi. i. currēdo sp:sēpiterni: tpis ei cognomētū attribuēdo. Anax. āt hoc noīe nō recte usus ē. æthera nāq; ignē accipit a απο του αιθεσθαι. i. a cōburēdo.

Taphos un̄ dicta sit

Vsura qd sit

Iurgiū & lis quid

Aether qd sit

PYLADes

IN faciē uorsus Amphitryonis iupiter. Versus est iābicus trimeter:sex pedibus cōstās: in qbus eē possunt: dactylus: spōdeus:tribrachus:anapæstus:iābus:& amphimacrus:& ii qdē in oibus locis:atq; ēt i ultimo trochęus: uel pyrrichius. Est aūt amphimacrus pes cōstās tribus syllabis:quaꝶ media breuis:p̄ia & ultima lōgæ sunt:& inde nomē cęptū:qa circū habeat lōgas. αμφι. n. circū. & μακρον longū gręcis significat: hoc carminis genere utit̄ poeta in oibus argumētis:& ꝓlogis. ℣ In faciē:in formā. Facies forma est totius corpis pmanens: & quæ nō mutat̄:& tā aīatoꝶ:q̄ inaiatoꝶ:ut diximus in uocabulario nr̄o. Horatius de eq̄s. Ne si facies:ut sępe decora:molli fulta pede est:emptorē iducat hiantē. Virg. Illi:qbus aspera quodā: uisa maris facies: de hoīe locus hic Plautinus exēplo satis est. Vultus aūt ꝓprie hoīs est:qui mutari cōsueuit:& uel sedatū:uel cōcitatū aīum indicat:lętū ue:aut tristē. Hor. Acer:& mauri peditis cruētū:uultus in hostē:ut ibidē diximus. Figura uero est circa gestū:situq; mēbroꝶ forma q̄dam:aspectus qualitas:un̄ & figuræ tres apud grāmaticos: & figurę in uerbis: & in orōnibus dicunt̄:quę gręci schemata appellāt. ℣ Vorsus:uersus:ita ꝓferebant antiq uorto:& uorsus ac uostris:& uoltis dicētes. Pro uerto:uersus:uestris:& uultis. ℣ Amphitryonis. Ita qdē legi debet: quū gręce αμφιτρυων scribatur p. y. Sed & qa. υ. antiquoꝶ more in. u. sępe uersu; aīaduertimus:ut Cumatilis:uestis pro cymatilis: Sulla ꝓ Sylla:ita ēt amphitruo scriptū iuēire licet ꝓ amphitryo:& sic Plau. scripsit in apicibus seq̄ntis argumēti:ut ibi p; penultio uersu:quāq̄ id coactus fecisse uideri possit:qa dictionē nullā latinā iuenisset ab. y. icipiētē absq; aspiratione. ℣ Iupiter. a iuuādo dictus est:q̄si iuuans pr̄:nā ut astronomi phibēt:sydus est bn̄ficū: & multū fauēs mortalibus. Physici āt iouē dicūt ętherē eē. nulla āt res sic fouet oia:ut calor:qa āt p̄ia syllaba ipius noīs breuis eēt:quū a iuuādo deducat:iō poetę pducere eā uolētes duplici. pp. scribūt. ℣ Dū bellū gereret. Bellū ꝓprie est dissensio:p quā arma mouent̄: un̄ sociale bellū dicimus:& bellū romanoꝶ cū hetruscis:aut samnitibus. Præliū uero est ipsa i bello hostiū cōgressio. Virg. Infantē fugiens media iter p̄lia belli. Aliqn̄ tn̄ bellū ꝓ p̄lio ponit̄. Salu. In eo bello trecēti milites desiderati. Hic & bellari ꝓ pugnare usurpamus. Virg. Et pictis bellant̄ amazones armis. Bellū ēt bonū sign̄at:estq; ei⁹ diminutiuū. Varro. Ita cū eis bellū geras:ut bella oia demū auferas. i. bona oia. Et qm̄ bonū aliqn̄ pulchrū sign̄at:ut apud Teren. Forma bona:fortasse bellū quoq; ꝓ pulchro iterdū sumit̄. Mar. Bella es nouimus:& puella. Veꝶ est. Hinc belli hoīes aliqn̄ bōi:& prudētes dn̄r. Aliqn̄ formosi:atq; elegātes. Et a bellus fit aliud diminutiuū bellulus:& aliud bellatulus. Plau. Quin imus ergo cubitū bella bellatula. ℣ Cū telæbois. taphiis siue cephaleniis: de qbus strabo hęc. Nō dubitauere plęriq; Cephaleniā eādē:& dulichiū appellare. Et Taphū alii:& Taphios cephalenios:eosdē dixer̄ Teleboas. Et aduersus illos Amphitryonē exercitū duxisse:assūpto socio Deionei filio Cephalo ex athenis ꝓfugo: Amphitryonē dehinc isula potitū:eā Cephalo tradidisse:ab illoq; nomē assequutā eē isulā. ℣ Vsurariā. ex qua iupiter usum captabat. Vsurariā. n. rē dicimus:ex qua usus capit̄:& usurā ꝓ usu. Seneca. Si mihi unius diecule usurā pmisisset. Inter dū ēt sign̄at fœnus. un̄ fœnerator a qbusdā usurarius dr̄. ℣ Mercurius. Iouis ex maia atlātis dr̄ fuisse filius:& de⁹ eloquētiæ:ac mercimōioꝶ:q̄si medi⁹ currēs:ꝙ. s. currat medius s̄mo i mercimōiis:uel qa ip̄e nūcius sit: & medius iter deos & hoīes:fuꝶ ēt de⁹ dr̄. ℣ Formā. faciē. Fer. n. idē s̄t forma:& facies. ℣ Sosię:q̄rūt poetę idere noīa suis:& aliis psonis itroductis:q̄ sign̄atōe apta:& ꝯgrua sint ꝓposito. Sosias ergo iterp̄tari pt san⁹. σως. n. gręcis saluū sign̄at:sanūq; qd qdē se eē ōndit:quū herus āphitryo illū isanū eē exist̄iaret:ꝙ se domo pcī expulsū fuisse ab altero Sosia nūciaret. ℣ Dol. maliciis:deceptiōib⁹:fraudib⁹:gręcū ē uocabulū:nā illi δολος dn̄t nos dolus:siue malicia. Dr̄ āt bōus:& malus dol⁹ Tumltusq;. addēdū fuitq; metri rōne:qm̄ alr̄ uersus claudicaret. Dr̄ āt tumlt⁹ q̄si tior mlt⁹. Qui. qd. n. alid tumlt⁹:nisi pturbatio tāta:ut maior tior oriat̄. ℣ Cū to. dicius hic tōitr⁹ masclino gn̄e. Stati⁹ To. agis:& mea fulmina torq̄s:& tōitru:ac tōitruū:teste Priscia. actiū iducēte:q dixit:tōitrua & turbies. Et tōitribus tēplū tōescit apd̄ Varro.

Facies

Figura

Bellus

Bellulus

Dolus

Amore

SARACENUS.

AMore captus alcumenæ: hoc loco alcumenæ legas qa metrũ exigit: & ita ueteres locuti sũt: teste Priscião: ponit̃ aliud comœdię argtm̃: nõ ob aliã cãm: nisi ut tm̃ nomẽ comœdię ĩsinuet̃: exprimis uersuũ lr̃is argumẽti: ut mos est Plautinus in reliqs oĩbus: & notãdũ ꝙ in metroꝝ capitibus amphitruo scriptũ inuenies y in u migrãte. Qm̃ duabus lr̃is y & z ut Pri. testat̃: in græcis tm̃ & barbaris utimur dictiõibus: & uetustissimi authores ne qdẽ in græcis utebant̃ Ci. in oratore purrhũ sp Ennius nõ pyrrhũ ui patefacerũt phruges nõ phryges ipsius antiq declarãt libri: nec. n. græcã lr̃am adhibebãt: hũc morẽ ut ex primis uersuũ lr̃is aliqd cõnecteret̃ Enniũ ꝑuasse i qbusdã: q̃ipe Ennius fecit: testat̃ Ci. in scđo de diuinatõe. ⁋ Subꝑuit ha. nã opa Mercurii desiderabat̃: ut hitũ sosiæ mẽtiret̃. ⁋ Cernit: certat Virg. & cernere ferro. ⁋ Frust. hꝫ. i. frustrat̃. ⁋ Turbas: cõtẽtiões: & motus: in singulari turbã cũ dicimus: multitudinẽ significamus. ⁋ Ciet: dicimꝰ cieo es iflexiõis scđę. nã citus qđ & primã corripit: & sigñat ꝓuocare: a & q̃si citra mouet̃ a quo ꝓcitꝰ & cõcitꝰ correpta pẽultia: & cio is q̃rtę: & eãd̃ ꝓduc̃: a quo accit̃: & accitꝰ. ⁋ Raptãt. Se iuicẽ attrahũt: & cõuiciant̃. ⁋ Blepharo. Supciliosus hõ: nã blephara dñr supercilia. ⁋ Geminos: nã ex ãphitryone iphiclũ ex Ioue herculem peperit: ut iam pręfati sumus.

Amphitruo qũo scribatur

Cernere qd sit

Blepharo qui dicatur

⁋ Demophilus. ⁋ Aliud argumẽtum.

AMore captus Alcmenæ Iupiter,
Mutauit sese in formam eius coniugis,
Pro patria Amphitryo dum cernit cum hostibus.
Habitu Mercurius ei subseruit Sosiæ.
Is aduenientis seruom, & dominum frustra habet.
Turbas uxori ciet Amphitryo. atq; inuicem
Raptant pro moechis. Blepharo captus arbiter,
Vter sit, non quit, Amphitryo, decernere.
Omnem rem noscunt. geminos Alcmena enititur.

VALLA.

AMore captꝰ. Iterat argtm̃ ut solet Plau. ex ꝑmis uersuũ lr̃is: nomen docẽs comœdiæ. ⁋ Alcumenæ. nũ post. c. u. positum uersus exigit. ⁋ Pro pa. a. Pla. tñ amphitruo scribẽdũ docet: qa ut Cic. i oratore ait̃: uetustissimi Romãi pegrinas lr̃as ñ admittebãt: ut Ennꝰ purꝛ non pyrrhum. Phruges: non phryges dixit. ⁋ Dũ ce. cũ hos. i. certat. Virg. Inter se coisse uiros: & cernere fero. Dictũ cerno uerbũ inqt Var. a creo: qđ cuꝫ qd creatũ ẽ: tũc deniq; ur̃. ⁋ Frustra ha. frustrat̃. ⁋ Turbas ux. turba mltitudo est. Turbę in plurali molestiæ. ⁋ Blepharo. q ob ciliorꝫ magnitudinẽ ita dictꝰ. nã blephara dñr cilia: ut paulo ante i etymologiis oñdimus. ⁋ Captꝰ ar. hic arbitriũ dr̃ sñia. q̃ ab arbitro statuit̃: arbitrariũ: cũ adhuc res apđ arbitrũ gerit̃. ⁋ Gemios al. e. s. cũ sua uocali: ut sępe comici faciũt: elidit̃ ob uersum: & ueteres docent grãmatici. Iu. Cum possis honestius illic. Et Hora. Palus aptaq; remis: qbus in locis nisi. s. abiiciat̃: ut corripi longa uocalis possit: antecedẽtes uersus claudicabunt. Sane queãdmodũ ꝓclus tradit: euphemus neptuni filius & mecyones: quæ filia fuit eurotę: filiã cõpressit alcmenæ: & amphitryonis lao nomẽ. Vnde septimus decimus battus coloniam deduxit in libyam.

Turba qd & qd turbę

PYLADes

AMore captus. Aliud est comœdiæ argtm̃: quo & tota materia exponit̃: queãdmodũ & supiore. Et nomẽ eiusdẽ comœdiæ primis uersuũ lr̃is isinuat̃: ut poeta in cęteris itẽ comœdiis cõsueuit. Qđ nos dixius: primis uersuũ lr̃is isinuari. Id Ioan. Baptista pius ita ꝓtulit: ꝙ parastiches: hoc est apices lr̃aꝝ cõfiũt: & cõtinẽt syllabon: & idicẽ argumẽtatiuũ. Quę qdẽ uerba: quũ iterp̃tari conaremur: igenue fatẽdũ est: nũq̃ ꝑfecto licuit. Verba. n. eiusmodi nõ latini grãmatici: neq; græci oĩno uisa sunt. Et ut ab hoc icipiamus: ꝓfitemur certe: qđ nullo arrogãtiæ adminiculo dictũ uolumus: nos quoq; in græcaꝝ lr̃aꝝ curriculo supra trigesimũ qntũ annũ uersatos: nõnihilq; Homeri ęschyli: Euripidæ Demostenis: Isocratis: Thucididæ Libani: & alioꝝ ꝑterea: tũ poetaꝝ: tũ oratoꝝ euoluisse. Veꝝ qd parastiches nũero pl̃ali apud græcos sigñaret: nũq̃ dep̃hendere potuisse: neq; nomẽ ip̃m a quoq̃ relatũ. Quapp admirari satis nõ potuimus iterp̃tari ꝓponẽtẽ piũ hũc: si qd ignotũ Pla. scriptũ reliqt: p ignotius: pq; absurdũ: & mõstrosũ declarare p̃sũpsisse. Qđ ãt ait cõfiũt: & cõtinẽt syllabon: nõ minus ẽ mirari: reppisse illũ fortasse apud latinos: qđ cæteri nũq̃ uiderint: neq; fando auditũ sit: ut cõfiũt sigñationẽ hr̃et actiuã: qñ qdẽ a fio cõpositũ: qđ passiuã teneat: eiusdẽ: & nõ diuersę a simplici suo eẽ debeat sigñantiæ: & cõficiũt potius dicer̃ debuisset. ⁋ Alcumenę. alcmenę scribi græca deriuatio exigit: scribit̃. n. αλκμηνη. sed metri cã plerũq;. u. interpõit̃: ut hic: alr̃ uersus nõ staret. ⁋ Mutauit sese i eius for. cõ. ita scribi debet uersus metri nec̃itate: nã si in formã eius legas: claudicabit: qđ pius nõ uidit. ⁋ Amphitryo: dũ cernit cũ hostibꝰ. Aduertẽdũ ãphitryo scđaꝫ hr̃e idifferẽtẽ: nã hic lõga ẽ: breuis ifra: quũ ait: & ip̃e ãphitryo obtrũcauit regẽ pterelãi ꝑlio. ⁋ Cernit ãtꝑ decertat: depugnat: cõtẽdit: decernit: positũ ẽ: & ita hũc locũ Sene. legit: & adducit in q̃dã ep̃la. Sic Vir. Inter se coiisse uiros: & cernere ferro. ⁋ Frustra hꝫ. frustrat̃: eludit: subsãnat. neq;. n. admittẽdũ cẽsemus: qđ pius iqt: i mẽbranaceis codicibus: nec co minus ꝓbioribus scriptũ eẽ flacco hꝫ: quũ oẽs codices & mẽbranacei: & papyracei: quotquot nos uidius: hẽant frustra: & ñ flacco. ⁋ Turbas. cõtẽtões: & motꝰ: cꝰ diminutiuũ ẽ turbella. Aiũt ãt differre turbã & turbas: ꝙ nũero singl̃ari mltitudinẽ sigñet pl̃i uero rixã: & cõtẽtionẽ. ⁋ Ciet. dicius Cieo es scđę iflexiõis: & cio. is. q̃rtę. i. cõmoueo ꝓuoco. ⁋ Raptãt

Parastiches quid sit

Cernere

Turba

pro mœchis. mutuis se afficiūt cōuiciis: & se distrahūt: & accusant: alter alterū mœchū appellās. Et raptāt scribēdo utiq; est: ex codicibus oībus: tā ueteribus: q̄ nouis: nō ringitāt: ut cōmētus est Pius: nllā sniæ cōcinitate: nulloq; grauiore fult⁹ adminiculo. Pro mœchis. tāq̄ mœchos. Blepharo: cōueiēs nom idici: supciliosū. n. signat græce βλεφα supcilia. nā debet iudex eē supciliosus: & grauitatis plenus. Decernere. iudicar. Enitit. i. parit. Enitor. n. idē significat: qđ nitor. i. conor. Interdū cū conamine aliqđ facio: & mulieres eniti dicius: & enixas: q̄ cū labor & nixu pariūt: ul peperūt: ut hoc loco: uel q̄ quocūq; labor exercitę st. Vir. Stirpis achillec fastus: iuueneq; supbū: fuitio enixa tulimus: ut ait festus. Vñ enixe aduerbiū: & enixi dicius ꝓ eo: qđ ē cū conamine: & nixu: quāq̄ Nonius elegātiorē intellectū fore inqt: si enixas mulieres ex eo dicamus: q uinculis qbusdā: piculi: qbus iplicaretur: fuerint exolutę: qa nexum dicamus astrictum: & colligatum. Ita enim recōcinnādus uidet Marcelli codex in eo uerbo astrictum: quod fere in oibus exemplis actum legitur: absq; ullo recto sensu.

Enixi.

SARACENVS.

VT uos i ur̄is. Quęl; diuidit comœdia: ut ē uidet apud Dōatū diffusius: i plogū: ꝓthesin: epitasin: & catastrophē: plogus q dē dr̄ prius s̄mo idicās qđ in ꝑpetua comœdia fiat: ꝓthesis est prius act⁹ comœdiæ. epitasis icremētum: catastrophe uero conuersio ad iucūdos exitus patefacta. Rursus mēbra comœdiarū tria sunt: diuerbiū: cāticū: chorus: psonę: diuerbiorū: aut duæ: aut tres: aut raro q̄tuor eē debēt: ultra augere nūerū nō l;. Iō Hora. Nec quarta loq̄ psona laboret. In cāticis una tm̄ eē debet psona: aut si duę fuerit: ita eē dn̄t: ut ex occulto una audiat nec nisi secū loquat. In choris nō est psonarū nūerus definitus: Merc. itaq; oraturus ad ppl̄m primū ꝓponit utile iqens: ut uos in uostris: & q̄ sequūt: ut bēiuolū reddat: & attētū. Quo utili magis ipsa mouet plebecula. Sicuti ꝓbati uirtute uiri mouent hōesto: pueri quoq; iocoso: ac delectabili: erit ergo lōga hypbatos: ita facietis huic fabulę silētiū: ut uultis me uos afficere lucro: & q̄ sequūt. Rōnes: dr̄ rō supputatio: uel calculus: ut hoc loco: & idē i Aulularia: supputat rō: cū argētario alr̄ rō ꝓ cā: & ꝓ illa ui ai: qua a ceteris disiūgimur aialibus: dr̄ ēt rō ꝓportiōis logos: ut si qñ nūerus ad nūerū h; ꝓportionē: quā nos rectius dicius rōnē: uel duplā: uel triplā: ut quatuor ad duo: & sex ad duo: nā ꝓportio gręce noiat analogia: ut si dicas: qualis est octo ad quatuor: talis quatuor ad duo. Auctare: magis augere. Bono: āplo ꝑpetuo: amplificatio est ꝑ cōgeriē. Bonis nūciis: quæ uos. s. oblectent: & utilitatem afferant. Hęc ut me. i. sicut cupitis me efficere: ut uobis sp supsit lucrū. Adnitier: ꝓ adniti pagoge pathos: ul ut placet Diomedi ꝓpalepsis: cū aliqđ ad nouissimā ptē dictionis accedit. Virg. & magicas inuitam accingier artes.

Comœdiæ diuisio q̄õ fiat

Horatiī dictum

Plebecula q̄ potissimu; remoueat

Ratio qt sit

Auctar qd dicatur

Paragoge quid

Mercurius. Prologus.

VT uos in uostris uoltis mercimoniis
Emundis, uendundisq; me lætum lucris
Afficere, atq; adiuuare in rebus omnibus,
Et ut res, rationesq; uostrorum omnium
Bene expedire uoltis, peregriq;, & domi
Bonoq; atq; amplo auctare perpetuo lucro,
Quasq; incœpistis res, quasq; incœptabitis.
Et uti bonis uos, uostrosq; omnes nunciis
Me afficere uoltis. ea afferam, ea ut nunciem,
Quæ maxume in rem uostram communem sient.
Nam uos quidem id iam scitis concessum, & datum
Mihi esse ab Dis aliis, nuntiis præsim, & lucro.
Hæc ut me uoltis approbare, adnitier,

VALLA.

VT uos in ur̄is. In hoc plogo loqt Mercu. q deorū minister phibet: qq; lingua hetrusca Camil. appellatus: Mercu. quasi medius currēs: ut diuus tradit Augustinus: qđ sermo medius iter hoies sit: lōgū ita q; est hyperbaton ad id usq; carmē. Ita huic facietis fabulę silētium. i. ut uoltis ꝓ uultis me i ur̄is mercimōiis uos lucris afficer: ita huic facietis fabl'ę silentiū. Rōnesq; uo. Dicit rōnes: supputationes & calculos: ut ipse alibi. Cum argentario putatur ratio. Bono atq; amplo: Aut bono. i. magno: ut: at bona pars procerum: ut sit Amplificatio per congeriem. Aut bono. Iusto: æquo. Auctare: sępius augere.

Ratio qd dicatur

PYLADes

VT uos i ur̄is. Idē genus carminis est trimetrū: u;: sex pedibus cōstās. Comœdiæ oēs dn̄r: aut motoriæ eē: aut statariæ: aut mistæ. Motorię turbulētę. Statariæ qetiores. Mistę ex utroq; actu cōsistētes: ut Donatus inqt. q & comœdiā ꝑ q̄ttuor ptes diuidi asserit: plogū: ꝓthesim: epitasim: & catastrophē. Prologus est uelut pfatio qdā fabulæ: in quo solo l;: pter argm̄: aliqđ ad ppl;: uel ex poetę: uel ex ipsius fabulę: uel ex actoris cōmodo loq. Prothesis prius ē actus: initiūq; dramatis. Epitasis icremētū: ꝓcessusq; turbarū: ac totius modus erroris. Catastrophe cōuersio rerū ad iocūdos exitus: patefacta: cūctis cognitione gestorū. Sed & i qnq; act⁹ comœdiā diuidi posse affirmāt: quorū diuisionē quū idē Donatus in latinis fabulis iternoscere: difficile eē attestetur neq; ad ullā utilitatē legētiū ptinere ea res uisa sit: nec nos qdē ope pciū duxius in eiusmodi diuisione tps terere. Motoria āt hęc pria Plauti comœdia ē: qm̄ turbulēta: iurgiis: icestoq; referta: imaginisq; pñ bellicę simachrū imitet. Mercu. itroducit: q i pscenīū egrediēs: ut argm̄ huius comœdię exponat silētiū a spectatoribus petit: a qbus ut bñuolentiā captet: & attētionē: utile pmū eis ꝓponit: quo qdē plebecula facili⁹ mouet. Queadmodū iqt: sic ꝓbati uirtute uiri mouet hōesto: pueri uero Iocoso: ac delectabili: uultis: ut ego q iternūcius sum deorū: & hoium: & mercaturę de⁹: uos adiuue i ur̄is mercimōiis emēdis: & uēdēdis: afficiāq; uos cōtinuo lucro: ita facite huic fabulę silētiū. ē āt hypbatos lōga. Emūdis: uēdūdisq;: emēdis: & uēdēdis: ita antiq pferebāt ꝑ. u. qđ nos ꝑ. e. Rōnesq;. Rō dr̄ supputatio ul calculus: ut hic: & i Aulularia. Supputat rō cū argētario: rō ēt dr̄ uis illa ai: q̄ seiūgimur a cæteris aialibus: quaq; uerū a falso distiguimus. Vrorū oiu;. Vrorū ꝓ uestrū dixit: more antiquo: q ēt nr̄orū & nr̄arū: ꝓ nr̄; dixerūt. Peregri. Dicius ꝑegri & ꝑegre aduerbialr: ꝓ foris. Et notādū: dici ꝑegre i loco: de loco: & ad locū: ut fui ꝑegre: uenio ꝑegre: ꝑegre ꝓfectus est: de quo mlta st exēpla apud hūc ipm poetā. Bonoq;: atq; āplo auctare ꝑpetuo lucro. Amplificatio ē ꝑ cōgeriē: & addēdū fuit: q̄: metri necitate: nā alr̄ nō cōsisteret: qđ pius nō uidit. Auctar. auget. Nūtiis: ut pſim: & lucro. addēdū fuit: ut: ad sniæ cōgruitatē: & orōnis itegritatē. Adnitier. ꝓ adniti: pagoge: siue ꝓparalepsis est: quum

Ratio.

Peregre.

Proparalepsis

eſt:quū aliqd ad finē dictionis addit̄:ut apud Vir. Ad magicas neqꝗ̃ accingier artes. ¶ Lucrū:ut pēne uobis ſp ſuppetat. Quā ſe hoc loco pius oñderit:nullā uerſus rōnē teneī:hic iudicari pōt. ille.n.ſupet legit:ñ ſuppetat:atqꝫ expoſnit:ſupabūdet:ſupſit:ſupfluat. Vir. Huic trade amiſſis ſupāt q̄ nauibus. Seruius. Supant ſupſūt:ſupfluūt:& alia qdā addit:quū tñ hic nullo mō ſupeſt legi poſſit:metri rōne refragāte. eēt.n.penultimus pes trochęus:q nullo mō i ea ſede admittiī:i uerſu trimetro iābico. Suppetat ergo legēdū ē:p abūdet ſufficiat. ¶ Nom.m.ē mi.dicius.ē mihi nomē mercurius:mercurii:& mercurio.

Lucrum ut perenne uobis ſemper ſuppetat
Ita huic facietis fabulæ ſilentium.
Itaqꝫ æqui,& iuſti hic eritis omnes arbitri.
Nunc quoius iuſſu uenio,& quam ob rem uenerim,
Dicam,ſimulqꝫ ipſe eloquar nomen meum.
Iouis iuſſu uenio,nomen Mercurii eſt mihi.
Pater huc me miſit ad uos oratum meus,
Tametſi pro imperio uobis quod dictum foret,
Scibat facturos. Quippe qui intellexerat
Vereri uos ſe,& metuere,ita ut æquom eſt,Iouem.
Verum profecto hoc petere me precario
A uobis iuſſit leniter dictis bonis.
Etenim ille,quoius huc iuſſu uenio,Iupiter,
Non minus,q̄ uoſtrum quiuis,formidat malum,
Humana matre natus,humano patre.
Mirari non eſt æquum,ſi ſibi prætimet.
Atqꝫ ego quoqꝫ,etiam,qui Iouis ſum filius,
Contagione mei patris metuo malum.
Propterea pace aduenio,& pacem ad uos affero.
Iuſtam rem,& facilem eſſe oratum a uobis uolo.
Nam iuſte ab iuſtis iuſtus ſum orator datus,
Nam iniuſta ab iuſtis impetrari non decet.
Iuſta autem ab iniuſtis petere inſipientiaſt.
Quippe illi iniqui ius ignorant,neqꝫ tenent.
Nunc iam huc animum ad ea,quæ loquar,aduortite.
Debetis uellæ,quæ uelimus,meruimus
Et ego,& pater de uobis,& republica.

¶ ORatū:petitū obſecratū:aīr orare p agere:Feſto tradēte: teſtimonia ſunt:ꝗ oratores:q legati mādata peragūt. ¶ Cōtagiōe meæ mr̄is:nā: ut pauloāte dixius ex maia atlātis filia q̄ pleiadū una natū Mercuriū autumāt:dicius cōtagionē:& cōtagium: Seruio teſte. Lucr. quoqꝫ ex aliis alios auidi cōtagia morbi:Ci.i lib.đ fato:ut in reliqs hmōi naturę cōtagio ualeret. ¶ Quippe il.ordo eſt: qppe iniq ius ignorant: neqꝫ tenēt illa.ſ.q iuſta ſūt:ius & fas hoc pacto diſtinguit Seruius:ut ius ad hoiem:fas ad religionē ptineat:& ius p cōſuetudine: ut mihi tecū ius eat affinitatis: & ius aliud naturale:aliud gētium: aliud publicū:aliud puatū:q̄ adhuc ſingula ſuas hn̄t ſpēs. ¶ Meruimus de uobis:& de republica: hoc ē bn̄ficia cōtulimus i uos & in rēpu. mereri.n.de aliquo ē in illū bn̄ficiū ɔferī.

SARACENVS.

Orare uerbū ſignata

Contagio quid ſit

¶ VObis ſp ſupet.ſupfluat.ſupſit. ſi ſuppetat legas:meli⁹ hēbit uerſus. ¶ Adnitier.paragoge pathos,p adniti. ¶ Vereri:& metuere. non dixit timere. qa ut diu⁹ Auguſ.& Lactā. atteſtanī:decet deos uereri.nō aūt timere. Inter metuere & timere hanc Donatus facit diſtātiā:Metuimus iqt eos:q nos amant.timemus ēt inimicos. ¶ Petere pca.i.pcando. eſtqꝫ aduerbiū ab adiectiuo pcarius pcaria pcariū. Dona.i Terē.petius pcario.Poſcim⁹ ipioſe.Poſtulamus iuī. ¶ Nō mi.q̄ uo.quis formidat malū.

Mereri ſignificata

VALLA.

Sēſus eſt nō min⁹ malū uētuꝝ uobis metuit:q̄ qlꝫ urm:q ſit hūana mr̄e:hūano pr̄e.oēs.n.ſt̄ hmōi. ¶ Mirari ñ ē ęquū. ſubaudi ſi qlꝫ urm ſibi ptimet:nā ego quoqꝫ inqt:qa hūanā habui mr̄eꝫ:ēt metuo. ¶ Cōtagione meæ mr̄is. Dr̄ ɔtagio cōtagiōis:ut hic.& Ci.de fato.ut i reliqs eiuſmodi naturę cōtagio ualeret. & ɔtagiū cōtagii. Lucre. Ex aliis alios auidi cōtagia morbi. Et ɔtages cōtagis. Idē q fuerāt āt pſto cōtagibus ibāt. ¶ Eſſe oratū a uobis uolo.ita legēdū ñ oratā. ¶ Oratū actū dic.nā ſubiūgit ſū orator dat⁹. Orar̄.n.ut Feſt.iqt:āntiquos dixiſſe:p agere teſtimōia:qđ & oratores:& hi q nūc qdē legati:tū uero oratores:qđ rei pu.mādatas ptes agebāt. Enni⁹ quoqꝫ cū dixit i prio ānaliū:facere uero te cū qđ pcibus pater orat. ¶ Quippe illi iniq ius ignorāt. Ius inqt ſeruius generale eſt:lex iuris eſt ſpēs. Ius ad hoieꝫ.fas ad religionē ptinet. Ius aliud naturale: aliud gētiū:aliđ publicū:aliđ priuatū ē:ut ex iuris ɔſultis plāe alibi oñdem⁹. ¶ ORAtū:rogatū:obſecratū. ¶ Scibat.p ſciebat mor̄ antiquo. ¶ Vereri ti.cū pu. Differūt uereri:& timere in eo:ꝗ uereri ē tiere cū pudore quodā erga eū:quē metuimus:& pprie ē hois liberi. Tiere aūt ſui:ꝗ ille pudoris: hic pœnæ mœtu teneaī:a uereor fit cōpoſitū reuereor:a quo reuerētia declinaī. ¶ Præcario:pcibus. Terē. Seu ui:ſeu clam:ſeu pcario. Præcariā rē dixerūt:q̄ q̄ſi cōmodato accæpta ſit:& iuris alieni cēſeaī. Oui.de acheloo. Quid for̄ te credis:falſū:q uerſus i anguē. Arma aliena moues:quē forma pcaria celat? Apulei. Quid ad pcariā uitā me reducitis:pcariū. Vlpianus diffinit:id eē:qđ pcib⁹ petētis utēdū cōcediī tā diu:quā diu is:q cōceſſit patiī. ¶ Petere.ut Dōa.ait. Petim⁹ pcario:poſcimus ipioſe:poſtulamus iure. ¶ Formidat malū. Iocus eſt nō illepidus. Ille iqt. Iuppiter:cuius iuſſu huc uenio:hoc ē hiſtrio ille iouē agēs:q me huc mercurii imagine miſit:timet malū:qa mortalis ē:& nebulo:nō iuppiter celeſtis ille oium deoꝝ:atqꝫ hoium rex:in quē mœtus nullus cadere pōt. ¶ Cōtagiōe meæ mr̄is. Mercu.qdē maię filius fuiſſe dr̄ atlātis filiæ:q̄ una fuit pleiadū:& iouis.ea āt mortalis fuit. Cōtagionē:& cōtagiū dicius Lucre. Ex aliis alios auidi cōtagia morbi. Ci.i li.de fato. Vt in reliqs hmōi naturæ cōtagio ualeret:q̄q̄ Feſt.cōtagionē eē dicēdā:nō cōtagiū:aſſerere uideaī. ¶ Propterea pa.ad.i.uēio ad pacē uī aduēio:& affero ad uos pacē:pacē:p anadiploſim:nā nō placet qđ pius ait:pacē aduenio.ſ.nūciās. ¶ Quippe illi iniq ius ignorāt. Bernar.ſara.alter iterps legit illa:& hūc cōtextū ita ordinat ut dicat:qppe iniq ius ignorāt:neqꝫ tenēt illa.ſ.q̄ iuſta ſunt. Et neſcit qd loquaī:nā & codices antiqui hn̄t:illi & ſnia quadrat:q̄ eſt:ꝗ illi iniq ius nō norūt:neqꝫ tenēt. ¶ Nūc iā huc aium oēs ad ea:quæ loquaī aduor-

Contagio quid

Orar̄ qd ſit

PYLADes

tite. Ita scribi debet uersus: & addi dictio illa omnes: tam ex codicibus antiquis: q̄ ex metri necessitate: nã uersus aliter non consisteret: quod nec pius: nec sarracenus interpretes aduerterunt mutilum interea uersum legentes. ¶ Meruimus. beneficia contulimus. Mereri de aliquo est illi beneficia conferre.

Mereri

SARACENVS. Ordo lrãe

¶ NAM qd ego memorẽ: ordo: nã qd ego memorẽ qs pro qbus oib⁹ bñfactis meus pr̃ architectus deorũ regnator: subaudi uos affecerit: Vidi siqdẽ: ut alios in tragœdiis neptunũ & reliquos deos cõmemorare bona: q̄ uobis fecissent: & p penthesim legẽda sunt: ut. ¶ Exprobraret. ẽ exprobrare bñficiũ cõmemorare: opprobrare uitiũ obiicere: uidet̃ hoc loco honestius taxare poetã aliquẽ: q fortе minus caute deos i suis tragœdiis iduxerit Romano pp̃lo: q̄ fecissent bñficia cõmemorasse. ¶ Id a uobis. s. datũ: & cõcessum. ¶ Quid cõtraxistis frontẽ. Nã cũ qd nouũ obiicit̃ eleuamus supciliũ & frõtẽ rugam⁹: nã cũ dixerit tragœdiç argm̃ mirati: forte sunt: propterea se dicit uelle cõmutare ex tragœdia comœdiã: ex utraq̃: ut fiat tragico comœdia ut. s. psonæ iducant̃ utriq̃ aptæ: u3 deus: & s̃uus: i hoc uidet̃ hic author taxari a donato: q in Terẽ. inq̃t. Tũ illud ẽ admirãdũ: q & morẽ retinuit: ut comœdiã scriberet: & tẽparet affectũ: ne i tragœdiã trãsiliret. Qd cũ in aliis rebus minime obtẽtũ: & a Plauto: & ab affranio: & ab Actio. ¶ Reg. quo ueniãt: p ouẽiãt. ¶ Qm̃ hic ser. p s̃uus. s. iducit̃. ¶ Pares faciã. i. ut sit cõueniãt & deus & s̃uus: & mista sit cõœdiç tragœdia. ¶ Cõqsitores: a q̃rẽdo: uñ & q̃stores: de qbus plura suo loco. ¶ Subsellia: dñr minores: & humiliores sedes: i qbus

Exprobrar̃ quid sit

Cur supcilium eleuat̃

Plauti laus

Cõqsitores unde

Nam quid ego memorem (ut alios in tragœdiis
Vidi, Neptunnum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quæ bona
Vobis fecissent) quis benefactis meus pater
Deum regnator, architectus omnibus?
Sed mos nunq̃ illi fuit patri meo,
Vt exprobraret quod bonus faceret boni.
Datum arbitratur esse id a uobis sibi,
Meritoq̃ uobis bona se facere, quæ facit.
Nunc quam rem oratum huc ueni, primum proloquar,
Post argumentum huius eloquar tragœdiæ.
Quid contraxistis frontem? Quia tragœdiam
Dixi futuram hanc? deus sum, commutauero
Eandem hanc, si uoltis. faciam ex tragœdia,
Comœdia ut sit omnibus iisdem uersibus.
Vtrum sit, an non, uoltis? sed ego stultior,
Quasi nesciam uos uelle, qui diuos siem.
Teneo quid animi uostri super hac re fiet.
Faciam, ut commista sit Tragicocomedia.
Nam me perpetuo facere, ut sit comœdia,
Reges quo ueniant, & Di, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic seruos quoq̃ partes habet,
Sit proinde (ut dixi) tragicocomedia.
Nunc hoc me orare a uobis iussit Iupiter,
Vt conquisitores singuli in subsellia
Eant per totam caueam spectatoribus.

Cauea qd sit

consederant equestris ordinis uiri: sellis enim senatores utebantur: & dictum est subsellium a Varrone: q non sit plane sella. ¶ Caueam: græci dicunt theatrum: latini spectaculum: est enim cauea ubi populus spectat.

VALLA. Architectura quid sit

¶ ARchitectus oibus. i. q pcudit cũcta oibus: sicut architectus q̄ fabricãda sunt p̃scribit fabris: Vñ de architectura uictruuii liber: & qcqd ita excellit hoc noĩe nũcupat̃ ut Aristoteles architectonicã in ethicis uocat cæteris eminẽtẽ. ¶ Exprobraret. i. qd cõtulerit. in bonos bñficiũ obiiceret. ¶ Quã rẽ oratũ huc ueni. i. actũ. Id. n. orare ẽ ut paulo ante dixius. ¶ Qm̃ hic s̃uos quoq̃ ptes faciã. s̃uos p s̃uus: faciã subaudi: ut hẽat ptes. s. in fabula suas. ¶ Sit pide (ut dixi) tragico comœdia: qa dii: & reges cõueniẽt: atq̃ itroducent̃ piter & s̃ui: sosias inq̃ & bromia. ¶ Vt cõqsitores. i. q̃stores: uel emissarii. ¶ Eãt per totã caueã. Hoc est theatrũ. Seruius in octauo æneі. ubi inq̃t Virgili. Cõsessu caueæ magnis circẽsibus actis. Inq̃t cauea est: ubi pp̃ls spectat. Idẽ cauea cõsessus est pp̃li. Virg. aũt pro cõtinẽte cõtinens. i. plæbem posuit. Hic totum caueæ cõsessum ingentis & ora Prima patrum magnis alius clamoribus implet.

PYLADes

¶ NAM qd ego memorẽ ordo est: nã qd ego memorẽ: qs p qbus bñfactis meus pr̃. s. uos affecerit. ¶ Vt alios in tragœdiis. hoc totũ p parẽthesim legẽdũ: & uidet̃ taxare aliquẽ poetã tragicũ: q deos iduxerit cõmemorãtes singula bñficia: q̄ in hoĩes cõtulissent. ¶ Sed mos is nũq̃. addẽdũ fuit: is metri necĩtate: absq̃ ea. n. dictiõe: uersus nõ stabit: & tñ hoc quoq̃ iterp̃tes iã dicti sicco pede pterierũt. ¶ Vt exprobraret. exprobrare ẽ bñficiũ cõmemorare opprobrare uero est uitiũ obiicere. ¶ Gratũ arbi. Ita hñt qdẽ codices fere oẽs: & ita legũt iterp̃tes iã dicti. Verũ nos nõ gratũ: sed datũ legẽdũ cẽsemus: hoc sensu: pr̃ meus datũ sibi esse arbitrat̃ a uobis: qcqd bñficii ipse in uos cõtulit: ne dũ ut uobis exprobrare uelit: qd dedit. Nã si gratũ legas: uix ullus aptus sensus: imo nullus elici põt: quã nostrã sñiã adiuuat: & uersus sequẽs: quũ iq̃t: meritoq̃ uobis bona se facere: q̄ facit: pr̃ iq̃t meus arbitrat̃: se facere uobis ea bona: q̄ facit: ex merito ur̃o. ¶ Quid cõtraxistis frõtẽ: quũ dixisset. Argm̃ huius eloq̃r tragœdiç: auditores erectis supciliis frõtẽ crispauerãt: ppea ait: qd cõtraxistis frõtẽ. ¶ Vtrũ sit: an nõ uultis: uultis ne iq̃t: ut sit comœdia: an nõ uultis. ¶ Teneo qd aiuestri: noui quẽ aium habeatis. ¶ Tragico comœdia: faciã inq̃t: ut sit qddã mistũ ex tragœdia & comœdia. cuius nomẽ sit tragico comœdia: nec scribẽdũ est togato comœdia: ut hariolat̃ pius: cõtra metri rõnẽ. ¶ Nõ par arbitror: nõ hũt pius: & Sarrace. iterp̃tes cõtra rectũ sensum: q est hic: qm̃ s̃uus quoq̃ ptes suas hẽt: & agit in hac comœdia: nã scimus sosiã p̃ribus in locis itroduci. ¶ Sit pinde. legẽdũ pfecto est pinde: pro eo q est itaq̃: nõ pinde: ut insule corrigit pius cõtra oẽm bonũ sensum. ¶ Vt dixi iã. Addẽdũ fuit iã: metri necĩtate. nã al̃r uersus nõ cõstaret: qd iterp̃tes iã dicti non

Ex pbrare

stí non uiderunt. ¶ In subsellia. subsellia dicunt minores: & humiliores sedes. In qbus cōsedebāt eqstris ordinis uiri: sellis. n. senatores utebātur. Et subselliū appellabat: qa nō plane esset sella: queadmodū subsipere dicit qd non plane sapit: ut inqt Varro. Et bisselliū dr qd duos tm capit. ¶ In cauea. In theatro. Cauea significat locū sub terra uacuum: atq obscurum: & pro ferarum cubili & receptaculo ēt accipit: & pro septo ex ligno: siue ebore: aut aliqua alia re: in quo auiculas tenemus. ¶ Item pro fossa sub terra facta: tecta tamen superius. Item pro area in medio theatri: i qua equitum subsellia esse consueuerunt: qͣ uelis tecta caueæ similitudinem haberet Virgili. Hic totum caueæ consessum ingentis: & ora: prima patrum magnis salius clamoribus implet.

Subselliū
Cauea

Si quoi fauitores delegatos uiderint,
Vt his in cauea pignus capiatur togæ.
Siue qui ambissent palmam histrionibus,
Siue quoiquam artifici, seu per scriptas litteras,
Seu qui ipse ambisset, seu per internuntium
Siue adeo ædiles perfidiose quoi duint.
Similem rem ipse in legem iussit esse Iupiter,
Quasi magistratum sibi, alteri ue ambiuerit.
Virtute dixit uos uictores innuere,
Non ambitione, neq perfidia. Qui minus
Eadem histrioni sit lex, quæ summo uiro?
Virtute ambire oportet, non fauitoribus.
Sat habet fauitorum semper, qui recte facit,

¶ DElegatos: disptitos: sic. n. ueteres delegare p disptire: atq discedere posuerūt: author ē Noni. ¶ Ambissent. p ambitionē qsiuissent. Nam in hmōi recitatiōibus comœdiarū unusqsq uidebat sibi uelle laudē cōpare. qͣ apte: & decoro seruato psonatū gessisset. Iō uult mittēdos eē cōqsitores: ut obseruarēt: ne cui honor deferat magis p ābitionē q̄ p uirtutē. ¶ Palmā: nō cedit palma pōderi: sed surgit aduersū pōdus: iō uictoribus tradit pmio: qͣ nō cesserint: sꝫ ptinaces in bello pstiterit. ¶ Histrionibus. Sūt q histriones ab histro flumine dictos uelint: q hæc agerēt seruilia. ut daui: qsi dacii: nā ut Strabo ait: dai daci: qui & daces olim: qdā ab hetruria: q primū dicti sūt ludiones: & qa thusco uocabulo hister: ludio uocat: iō uocati histriones: hi nāq psonatū agebāt in comœdiis. ¶ Quoiq artifici: cuiq̄ psonatū agēti: nā dicti sunt artifices a Festo: qͣ sciam suā p artus exerceāt. Quærit Plutar. qre artifices scenæ dediti histriones uocarent: cām quoq talē affert ex Rufi snia priscis illis tpibus Caio Sulpi. & Licinio Stolone cōsulibus: cū pestilētia urbē iuasisset: oēs: q in scæna pcederēt: iteriisse: ob eā rē multos & bonos artifices ex Hetruria romā uenisse: in his: qui arte: & glīa cęteris anteiret: & in theatro: & scęna plurimū floruisset: histrū fuisse noiatum: a quo oēs deinde scenicos histriones noiatos eē. ¶ Togę: dicta est toga a tegēdo: & est sicut in cōsuetudine hētur uestimētū. quo in foro amicimur: qua & uiri & fœmine utebant: & erat Varrone tradēte: cōe uestimētū: & diurnū & nocturnū. ¶ Aediles pfidiosi: cui diūt: pdent alicui nō merēti palmā: hi pērant ludis & spectaculis: & curā ædiū sacrarū & priuatarꝫ gerebāt: dicti ędiles: qͣ ad eos plebis facilis eēt aditus: ut alii ab ędibus tuendis. ¶ Si similē rē: si positū pro qa: nā hoc qdē uoluit inqt habitū iri pro lege: ne. s. cuiq̄ in merito honor tribueret: alias si ponit pro postq̄. Terēti. in Phormione: herus si redierit: molēdū erit usq in pistrino. ¶ Quasi magistratū: Instat adhuc magis: ne cuiq̄ pręambitionē laus referat: sed tm uirtutis habeat rō: qd plærūq in dādis magr̄atibus fieri desitū est: corruptis largitiōe suffragatoribus. ¶ Innuere: proprie est facie & nutu significare. ¶ Eadem lex: nam ita leges spectare debent: & summos: & imos ut nulla prorsus uideatur differentia personarum: Iccirco sapientissimus Solon: cum forte a quopiam interrogaretur quid esset lex: quia uiderat nullam fieri animaduersionem in potentes: & factiosos ꝺcēter respōdit: legē esse araneę telam: in qua si qd debile icidisset: retineri: ualidum autem pertrāsire tela rescissa.

SARACENUS.
Delegare quid sit
Ambire quid sit
Palma cur uictoribus detur
Histriones unde
Plutarchi problema
Toga unde dicta sit
Aedilium munus qd fuerit
Si pro qa
Innuere qd
Solonis dictum

¶ DELEgatos. missos: dispartitos. Nonius: delegare inquit ueteres dispescere posuerunt: uel dispartire. Pla. in amphitryone. Si cui fautores delegatos uiderint. ¶ Pignus capiantur togę: ut dispolientur toga. ¶ Siue qui ambissent palmam histrionibus. Ambio aliquando absolutum uerbum: nūc transitiuum ad accusatiuum con datiuo. significat aliquando amplector: & circūteneo. Virgili. in. vii. æneidos. Seu connubiis ambire latinum: æneadæ possint. quandoq autem blandiciis circūuenire. Virg. iiii. ænei. Quo nunc reginam ambire furētem: Audeat affatu. Inde ambitio: quæ magnarum rerum desideriū: & appetitus dicitur: ut ait Donatus. Aediles: quos græci agoranomos dicūt. ¶ Diunt. i. dant: quo frequēter utit Plau. & quandoq Lucretius. ¶ Si similem rem. Similiter si legas: metrum bene habebit. ¶ Qui minus eadē histrioni. qui. i. cur nō lex fuerit histrioni: quæ sūmis uiris est.

VALLA.
Delegare quid sit
Ambire uerbum significata

¶ DELEgatos. dispartitos: demādatos ab histrionibus. Delegare est dispartire: & discindere: ut ait Nonius allegās hūc locū. ¶ Siue ambiissent: q palmā histrionibus. Ita scribi debet uersus: Vt suis cōstet pedibus: alr̄. n. claudicat: qd iterptes nr̄i nō aduerterūt. i. siue q pcibus: & largitoribus: ac blāditiis: adeūdo hūc: & illū: ab auditoribus ipetrassent palmā pro aliquo histrione: siue p lr̄as: siue p iternūciū. Ambire āt pprie est circuire: & cōcludere. Vir. Quæ rapidus flāmis ambit torrētibus amnis. p metaphorā tn̄ sigñat blādiri: & circūuēire. Idē. Quo nūc reginā ābire furētē audeat affatu. Vn̄ ambitio & ābitus deducunt: de qbus in nr̄o uocabulario disseruimus. ¶ Palmā. qm palma arbor nō cedit pōderi: sed resistit aduersū pōdus & surgit: iō uictoribus tradit pmiū: qa illi nō cesserint: sed ptinaces i bello pstiterit: usq ad uictoriā. hinc ēt p uictoria ipsa sumit. ¶ Histriōibus: histriōes sunt: q psonatū agūt in fabulis: dicti: ut qdam uolūt: ab histro flumine: queadmodū & daui: qsi dacii a daco fluuio: qa fere serui erāt: q histrionicā faciebāt. Quidā āt ab hetruria histriones dictos uolūt: ubi quū ludiones primū uocarent: qa thusco uocabulo hister ludio uocat: iō histriones appellari cœpti sint. ¶ Cuiq artifici. alicui psonatū agēti. Artifices. n. ut ait Festus: dictæ sunt: qͣ sciāꝫ suā partus exercēt: siue qͣ apte opa iter se artēt: qua ex cā ēt artes appellatæ sūt. ¶ Aediles. ędiliū cura erat ludoꝝ: & spectaculoꝝ: & ēt ædiliū sacraꝝ: & priuataꝝ: sed & pdigia curabāt: uñ Martia. Audiat ædilis ne te: uideatq caueto. Portētū est quoties cœpit imago loq. Dictos uolunt ædiles: qͣ ad eos plebis facilis erat aditus: uel ab ędibus tuendis. Qui & ędilatus erat annonā curare: authore Apuleio. Hos græci ἀγορανόμους uocāt. ¶ Duint. pro dederint. ¶ Si

PYLADes
Delegare
Ludio

milem rē ipse in legem esse iussit iupiter. Ipse iupiter iussit: & uoluit. similem rē: hoc est huiusmodi ambitionē qualē cūq; esse in legem. i. nō aliter cēseri: q̄ si in legē ambitus: cōmissū esset. Et uersus ita scribēdus est: ut nos scripsimus ex antiqs codicibus: & metri: ac sētētię cōcinitate: nec scribēdum est. si similes: ut legit: & cōmētat sarracenus: nec etiā dissimiles: ut pius corrigit: cōtra sensum rectū: & metricam rationem. Virtute dixit uos uictores innuere. Iupiter dixit: & uoluit: ut uos inuatis: hoc est indicetis: & comprobetis uictores eos: qui uirtute sibi palmam pepererint: nō ambitione: neq; pfidia: & addēda fuit dictio illa: uos: tā ex antiqs codicibus: q̄ sentētiæ cōcinitate: & metri necessitate: quod neq; pius: neq; sarracenus interpretes uidere. Sūmo uiro: patricio: & cādidato magistratum petēti: cui nihil per ambitionem facere licebat: neq; per præces: aut munera. Virtute ambire oportet. Catholica: & aurea sententia: duobus uersibus conclusa: uirtute: & non ambitione fauorem parandum homini esse.

Si illis fides est, quibus est ea res in manu.
Hoc quoq; etiam mihi in mandatis dedit,
Vt conquisitores fierent histrionibus,
Qui sibi mandassent, delegati ut plauderent.
Quiue quo placeret alter, fecissent minus,
Eius ornamenta, & corium uti conciderent.
Mirari nolim uos quapropter Iupiter
Nunc histriones curet, ne miremini,
Ipse hanc acturus est Iupiter comœdiam.
Quid admirati estis? quasi uero nouom
Nunc proferatur, Iouem facere histrioniam.
Etiam histriones nannio in proscenio hic
Iouem inuocarunt. uenit. auxilio iis fuit
Præterea certo prodit in tragœdia.
Hanc fabulam inquam hic Iupiter hodie ipse aget.
Et ego una cum illo. nunc animum aduortite,
Dum huius argumentum eloquar comœdiæ.

SARACENVS. IN illis fides est: uel adde: uel subintellige si: hoc est: si qui uirtuti fauere debent: nō ambitiōi recte diiudicent. uel forte cūm quadā animi securitate locutus est: habendam. s. illis esse fidem in quoꝝ manibus res sita est: & dicta est fides a Ci. quod fiat: quod dictū est. *Fides unde dicta* Qui sibi mandassent. Multi ex histrionib⁹: ut honorem sibi cōpararent in comœdiis: quærebāt per delegatos: ut sibi plauderēt: ut cum decoro uiderent gessisse psonatum: & cum aliis esset plaudendum: ut non plauderet: sed potius e exibilaretur: nā ut est apud Cic. *Ciceronis dictum* i paradoxis: Si histrio paulo se mouisset extra numerum: aut si uersu pronunciasset syllaba longiore: aut breuiore: exibilabat: & explodebat. Ideo dicit cōquisitores fieri histrionib⁹: ut minus illis liceret per huiusmodi delegatos sibi palmā ab aliis præripere. ordo autem uerboꝝ est. Qui. s. histriones mandassent: ut delegati sibi plauderent: uel alter: qui fecisset: quominus placerent. *Coriū quid sit* Corium: tergum dicit: ut flagris cedatur. Anno cum proscænio: Nanio cum proscænio scribi debet: fuit Nanium meretrix quædam cognominata proscænium: q ornata: & culta esset instar proscænioꝝ: de hac Antiphtes iunior mentionem facit: quāq; Apollodorus atq; Hyperides nominant isignem meretricem: Idcirco Plautus occurrens obiectioni: q primus ipe nō fuerit: qui Comœdiā simul fecerit: & tragœdiam: ostendit itidem fuisse factitatum ab alio poeta in Nanio proscænio: In qua quidem comœdia cum a lenonibus fuisset Iupiter inuocatus: interfuit: Quis autem is fuerit: qui fabulam huiusmodi actitauerit: non liquet coniectari: tamen licet ex uerbis Plauti fuisse recitatum: & dicitur proscænium locus ante scænam: *Proscenium quid* huius castigationis mihi auctor fuit franciscus philelphus: & gręcarum & latinarum litteris eruditissimus.

VALLA. SI in illis est fides: quibus est res in manu. si ita legas: recte stabit uersus: sicut & sequens terminetur: in mandatis dederat: ut. Etiam histriones nānio hoc proscęnio cum hic Iouem inuocarunt. Ita legendum est. sane apud diphilum mulier perexiguæ quidem staturę: sed formosæ inducta est: quę ideo nannium appellata per diminutione, ut aliis solent similibus uti comici. Ita nāq; glyceriū dixerunt: phyleniū: phylocomasium. Dorciū: & alia id genus. Cu ergo græci nānū uocent: quē latini pumilionē blandiendi causa. Hanc nānium dixerunt. *Nānium qd* Proscæniū autem q̄si istructam: & cum apparatu pcedentem: ut in proscęnio histriones. Prodit in tragœdia. nō a prodo: sed a prodeo.

PYLADes. IN illis fides est. hic uidetur captare beniuolentiam ab ędilibus: qui ludis pręerant: quasi dicat: multum confidit iupiter in fide ędilium: in quorum manu est palmam decernere: & curare: ne huiusmodi ambitus fiāt. Hoc quoq; etiam mihi ille in mandatis dedit. addendum fuit ille: metri necessitate. Qui sibi mandassent. qui histriones mandassent. ut delegati sibi plauderent. Qui ue quo. amphimacrus est primus pes: hic sensus: qui ui fecissent: quo p ut. alter placeret minus: idest iussit iupiter fieri etiam iquisitores histrionibus: & si qui reperti fuerint: qui uel ambierint sibi palmam: idest per ambitionem rogauerint auditores: ut sibi plauderent: quum fabulam agerent: uel qui intercessérint apud aliquos ipsorum auditorum: ut dicerent aliquos histrionum non bene egisse personatum: & non placuisse. *Corium.* Eius ornamenta: & corium. Ornamenta: quibus induti essent: & corium. i. personam coriaceam: ut conciderent ipsi conquisitores: & fecit transitum a numero plurali ad singularem: ut poetę sæpius faciunt: uel corium etiam exponatur pro tergo. hoc est: ut pellem uerberibus lacerarent quemadmodum alibi Plautus: faciet tuum corium maculosum magis q̄ nutricis palium. Mirari nolim uos. occurrit tacitæ quęstioni: quę fieri potuisset: cur tātope iupiter histriones curaret: qa ingt ipse acturus est hanc comœdiā. Quid estis admirati. qa auditores: audito hoc q iupiter esset acturus hanc comœdiam: nisi fuerant supercilia extulisse: & admirari: respondet: non esse nouum hoc: q iupiter faciat histrioniam. Nānico in proscenio. Ita legendum: & scribendū est: hoc sensu: histriones quoq; quum alias agerent Nannium fabulam: quæ tunc forte nota omnibus erat: inuocarunt Iouem: & cætera. Et quum hoc dicere uellet: dixit in proscenio nānico: tanq̄ a nannio meretrice: quæ in ea fabula primas partes haberet: totam fabulam nominauerit: & deriuatiuum formauerit: Nannicus. a. um. hoc est in spectaculo nannico: ut si quis de præsenti fabula dicat in proscenio amphitryonico: *Proscenium* proscenium pulpitum erat ante scenam collocatum: in quo scenici

agebant

agebant fabulam: accipiturq; pro toto loco theatrali. Virgili. Et ueteres ineunt proscenia ludi. Quae autem scribit hoc loco pius de annotino: & hornotino: legens annotiuo. uel hornotino in proscenio. neutiq̃ in aures nostras suscipieda sunt: ut pote deliria. & merę ineptiae. Nec sarracenus etiam legens. nannio cum proscenio. quid sibi uelit satis ostendit. ¶ Nunc uos animum aduortite. addendum fuit: uos. metri necessitate. ¶ Dum argumentũ huius eloquar comoediae. Ita scribendus & hic uersus est. eadem metri ratione. nam si legas: dum huius argumentum. uersus claudicat. quę quidem interpretes prę fati non aduerterunt.

Haec urbs est THEBE. in illisce habitat aedibus
AMphitryo natus argus ex argo patre,
Qui cum Alcumena est nupta Electri filia
Is nunc Amphitryo praefectus est legionibus,
Nam cum Telebois est bellum Thebano populo
Is priusq̃ hinc abiit ipsemet in exercitum,
Grauidam Alcumenam uxorem fecit suam.
Nam ego uos nouisse credo iam, ut sit pater meus,
Quam liber harum rerum inultarum siet,
Quantusq; amator, quom quid complacitust semel.
Is amare occoepit Alcumenam clam uiro,
Vsuramq; eius corporis coepit sibi,
Et grauidam fecit is eam compressu suo.
Nunc de alcumena, ut rem teneatis rectius,
Vtrinq; est grauida, & ex uiro, & ex summo Ioue.

¶ HAEC urbs est thebae. In quibus tanq̃ ista omnia fieri uiderentur: fuerunt pleraeq; ciuitates insignes isto nomine appellatę: fuit una in ęgypto a busiride: ut refert Diodorus: in secundo condita: centum portarum: in quarum singulis memoratur. cc. custodes excelluisse eqs & curribus: hanc gręci heliopolim: idest solis urbem uocauerunt: alia in cilicia: cuius meminit Homerus: alia in lucania: de qua Plinius mentionem facit: alia in aphrica: quam Bacch⁹ extruxit: hęc deniq;: de qua hoc loco fit mentio: in Beotia a cadmo: uel ut alii ab ogyge condita: & quia ogyges antiquior fuit: dictę sunt res ogygię ex consuetudine: antiquę: & uetustę: fuit Bacchi & Herculis patria: quam Alexander Macedo diruit: ciuibus omnibus sub corona uenditis. ¶ Natus argus: Ita legẽdum: est pro argis: ut notauit Nonius: ex argo argiuo Virgili. Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto: Dardanus pro dardanius ex argo patre: idest alceo a Ioue per Perseum & Gorgophorum duxit originem. ¶ Electri filia: de alcmena: & his: quae ad historiam pertinent: in principio prę fati sumus. ¶ Qui cum: idest cum quo. ¶ Legionibus: Sex milium & ducentorum hominum prius Caius Marius descripsit legiones: cum antea quatuor miliũ fuissent: unde erat legio dicta quadrata: haec est Fest. Quot autem cohortes habeat legio: & in cohorte quot sint: peditest: & equites: numerumq; omnem recensuit Vegetius in secundo de re militari. ¶ Quantusq; amator: Iupiter enim plures adamauit mulieres: ut est apud poetas: & praecipue apud Ouidium: ob idq; se immutauit in uarias formas prout etiam in tragoediis meminit Seneca: Induens formas quotiens minores ipse: qui coelum nebulasq; ducit: nam ut raperet Europam: factus est Taurus. ut Asteriem uersam in coturnicem subiit aquilam: Lęda ut potiretur mutauit se in cygnum: Antiopam Satyrus effectus comprę ssit: Danaen mutatus in aurum uiolauit: cum Aegina in ignẽ conuersus concubuit: pastorq; factus Mnemosynem uiciauit: Deolidaeq; Nymphę serpens uim attulit: formaq; amphitryonis sumpta Alcmena potitus est.

SARACENUS. Thebę quot

Legio quid sit

¶ NATVS argis. Nonius certe legit argus pro argiuus: primitiuum pro deriuatiuo: ut mox ex argo patre pro argiuo: quod saepe faciunt poetę per figuram metalassim: siue soloecophanẽ. Ita Virgilius. Hauriat hunc oculis ignẽ crudelis ab alto: dardanus. & alibi: in dardana suscitat arma: pro dardania: & Statius: soluerat oebalio classem de littore pastor: dardanus: pro dardanius: paridem enim dicit. ¶ Quantusq; amator. notius est apud poetas q̃ ut a nobis pluribus explicetur: iupiter plures adamasse graecas mulierculas in diuersas immutatus formas.

VALLA.

¶ HEAC urbs est thebe. declinatur. hęc thebe. es. numero singulari: uel hae thebae. arum. numero plurali: haec autem fabula recitatur: tanquam thebis: ac si omnia thebis fieri uideantur. Fuerunt aliquot urbes isto nomine appellatae: una in boeotia regione europę: quam quidem nos boeotiam per. oe: dipthongum: & o. longam scribimus: ac proferimus: cum Hermolao barbaro: & Angelo politiano uiris doctissimis: ab Homero & caeteris gręcis: sumpta auctoritate: apud quos βοιωτία. scribitur: quanquam nonnulli quia a boue tractum nomen uelint: quam cadmus agenoris filius immolauit antequam urbem aedificaret: iuxta illud Ouidii. Moenia fac condas: boeotiaque illa uocato: boeotiam appellari putent: immo contendant: quod si procederet: uersus Ouidii claudicaret: hoc est si scriberent: boetiaq; illa uocato. Dicta est autem boeotia: ut Suidas inquit a boeoto arnes ęoli filiae: & neptuni filio: qui ibi regnauit: uel etiam a boue illa: quae duxit cadmum in eam regionem: quae prius aonia uocabatur: ab aoniis ibi inhabitantibus: quae quidem bos ibi procidens interiit. Et undecunq; deriuetur: siue a boeoto: siue a boue: per oe. diphthongum scribitur in principio: & o. longam uocalem subsequentem: ut patet: & in uersu illo Ouidiano. Beotiaq; illa uocato: quam eadem urbem Amphion muris ornauit: bacchi & herculis clarissimam patriam: quam tandem Alexander Magnus euertit: ciuesque omnes sub corona uendidit: quam urbem draconigeram poetae interdum uocant: quia a cadmo cum quinque uiris ex dracone ab ipso interfecto natis: cõstructa sit. Fuit & alia urbs hoc nomine in ęgypto: quam busius ęgypti rex condidit: quam gręci heliopolim: hoc est solis urbem nominant: cuius ambitum centum quadraginta stadiorum fuisset ait Herodotus: quae & centum portas habuisse fertur. Iuuenalis: atq; uetus thebe centum iacet obruta portis. Fuit alia thebe homero teste: in cilicia patria andromaches: hectoris uxoris. Ouidius. Nec cruciere minus q̃ quum thebana cruentum: hectora thessalico uidit ab axe trahi. Alia fuit thebe teste Plinius in lucania: quae regio est inter apuliam: & calabriam. Alia item in aphrica dicitur fuisse a baccho extructa. ¶ Natus argus. argus scribendum est: pro argiuus: ut notat

PYLADes Thebę. Boeotia

Argus pro argiuus

Nonius Marcellus dicens:ut apud Virgilius. Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto dardanus. pro dardanius. ¶ Ex argo. patre:alceo scilicet. ¶ Electri filia. electri dixit: tanquã a nominatiuo electrus. ¶ Legionibus. exercitui: legionem Caius Marius primus sex millium & ducentorum hominum statuit: quum antea quattuor millium tantum fuisset. unde dicta erat quadrata: & ut inquit. Nonius appellata est legio a delectu: quia de aliis legeretur. ¶ Nam cum thelebois bellum est thebano populo. Ita legendus uersus est: ut constet suis pedibus. nam si legas est bellum claudicat. ¶ Grauidam alcumenam uxorem fecit suam. Neq; hoc uiderunt pius & sarracenus: q nisi alcumenan legeris in accusatiuo. græco enim littera finito: uersus non potest consistere. ¶ Harum rerum inultarum. de quibus nullum supplicium sumitur: & fortasse uoluit tangere romanos: qui legem de adulteriis patiuifacerent: neq; adulteria punirent. ¶ Liber. autem pro liberalis dixisse uidetur: quasi dicat: q̃ liberaliter se conferat ad mulieres: liberalitate operæ suæ in illas utens. Quantusq; amator: quum quid complacitum est semel. Ita scribendum censemus uersum hunc. sententiæ concinnitate: & non fiet: quod complacitum: ut legunt interpretes præfati: legimus autẽ iouem plures adamasse mulieres: ut est uidere apud poetas: & ob id se mutasse in uarias formas. nam ut raperet Europam: factus est taurus: ut asteriem uersam in cothurnicem: aquilam subiit: ut leda potiretur mutauit se in cygnum: Antiopam satyrus factus compressit. Danaen in aurum mutatus uiolauit. Cum egina in ignem conuersus concubuit. Pastor factus Mnemosynem uitiauit. Amphitryonis forma sumpta Alcmena potitus est. ¶ Clam uiro: Amphitryone uiro alcumenę hoc ignorante. ¶ Vsurã. usumfructũ: & abusum quoq; paladius: p usura tpis hoc opus adiec.

Legio

Alcumena legendum

> Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat.
> Et hæc ob eam rem nox est facta longior,
> Dum ille, qua cum. uolt, uoluptatem capit.
> Sed ita assimilauit se, quasi Amphitryo fiet.
> Nunc ne hunc ornatum uos meum admiremini,
> Quod ego huc processi sic cum seruili schema,
> Veterem, atq; antiquam rem, nouam ad uos proferam.
> Propterea ornatus in nouom incessi modum.
> Nam meus pater intus nunc est eccum Iupiter.
> In Amphitryonis uortit sese imaginem.
> Omnesq; eum esse censent serui, qui uident.

SARACENVS.

¶ SCHEma: habitu: ornatu & dicitur schema figura: idest orationis ornatus. ¶ Veterem: & antiquã: uel antiquã: uetustam: uel nobilẽ. ¶ Rẽ nouam: Non nouam nuper adinuẽtam. nam dixit ueterẽ: & antiquã: sed nouam inusitatam: & minime obuiam: uel magnam: & mirandã: Virgili. Pollio & ipse facit noua carmina. i. mirãda & nõ uulgaria.

VALLA.

¶ ET meus pater. sane affinitatis gradus sunt. primo enim loco pater & mater. Infra. filius & filia. secũdo supra auus & auia. Infra. nepos neptis in transuersum. frater & soror. glos appellatur mariti soror: atq; fratris uxor. Leuir frater mariti. fratriæ fratrum inter se uxores. gener maritus filiæ. socer pater uxoris. socrus mater uxoris. Nurus uxor filii. Vitricus maritus matris: non tamen pater. ita nouerca patris uxor. priuignus mariti: aut uxoris filius. Legitimus: non legitimus: nothus: spurius icognitus. Tertio loco. supra proauus & proauia. Infra pronepos proneptis. In transuersum fratris: sororisq; filius & filia. patruus patris. Auunculus matris frater. Amita patris. Matertera matris soror. Quarto superne abauus & abauia. Infra abnepos abneptis. In tranuersũ fratris sororisq; nepos & neptis. & patruus magnus. Amita magna: idest aui frater & soror. ut qdã magnus patruus aui: & auiæ pauus. Itẽ auunculus magnus & mrtera magna. i. auiæ fr̃ & soror. maior auũculus aui: & auiæ auunculus. maior amita aui: & auię amita. maior socer uxoris meæ proauus: maior socrus uxoris meę proauia. consobrinus & consobrina: hoc est: qui: aut quæ ex fratribus: aut sororibus gignuntur. Alii consobrinos aiunt qui ex duabus geniti sororibus. eos uero qui ex duobus fratribus nati sunt patrueles. sin ex duobus fratribus filiæ sorores patrueles. qui ex fratre & sorore amitini. Quinto supra. Atauus atauia. Infra atnepos atneptis. In transuersum: fratris & sororis. pronepos & proneptis. propatruus proamita: idest proaui frater & soror. Proauũculus promatertera: idest proauię frater & soror. Item fratris patruelis sororiis patruelis. Consobrini consobrinæ. amitini amitinę. filius filia: hi sunt patrui magni: materterę magnę: filius filia. Sexto gradu supra. Tritauus tritauia. Infra trinepos trineptis. In transuersum. fratris sororisq; abnepos abneptis: abpatruus abamita: idest abauia & soror & frater: abauunculus abmatertera: idest abauiæ frater & soror sobrini sobrinęq;: idest qui quæue fratribus patruelibus: uel sororibus: uel consobrinis: uel amittinis progenerantur. ¶ Sed ita assimulauit. Licet similis dicatur per i. in uerbo tamen cum u scribimus simulo: assimulo: dissimulo. ut etiam notauit Diomedes. quare assimulauit non assimilauit scribẽdũ. ¶ Hunc ornatum. Festus dicitur ornatus: & bonis artibus instructus: & honores adeptus a populo. etiam bene aptus. ut miles: aut gladiator. & acturus fabulas. Atq; etiam ornatus dicitur cultus ipse: quo quis ornat. ut eum dicimus aliquem tragico: uel comico ornatu prodire. ¶ Cum seruili schema. Ita locuti sunt ueteres: ut etiam nomina græca ad formam latinam deducerent: nam non hoc schema schematis: sed hoc schema schemę dixerunt. Est autẽ schema: ut Quintilianus quoq; inquit: habitus. nam & in oratione schema dicitur orationis habitus. eritq; primę declinationis in a terminatum neutrum: ut etiam pascha: & hesti: fusti sententia omnis generis aduena. nam dicitur aduena mancipium: licet nonnulli generis fœminini uelint: interpręteturq; schemã pro schemate. ¶ Veterem atq; antiquam. Vetus dicitur quod iam quasi oboletum. Antiquum quod ante factum. Vel uetus nimiũ attritũ. Iuue. Vetus: atq; antiqua simultas. & iteg. Antiquum. & uetus est alienum posthume lectũ: cõcuterc. ¶ Nouã. non antea recitatã: aut nouã mirandã. ut in bucolico carmine Virgilius. Polio & ipse facit noua carmina.

Affinitatis gradus plineas ascẽdẽtes: descẽdẽtes: & transuersales

Assimulo nõ assimilo

Mos loquẽdi antiquorum

PYLADes

¶ ET MEVS pater nunc intus hic cum illa cubat: Ita scribendus uersus est: & addendum fuit hic metri necessitate: & etiam ex codicibus antiquis. ¶ Dum ille illa: qua cum uult. dum ille pater meus capit uoluptatem cum illa: cum qua uult. Et addendum fuit: ille: metri necessitate: & sententiæ congruitate: & etiam ex codicibus. antiquis. ¶ Sed ita assimulauit: assimulauit legendum est ex codicibus antiquis: & etiam ex puritate latini sermonis: & non assimilauit: ut legunt pius: & sarracenus. ¶ Schema. habitu: forma: figura: ornatu græcum

Schema.

nomen

nomen est σχῆμα: & generis neutri apud eos: sed latini eiusmodi nominibus græcis in a tertiæ proprie inflexionis apud nos: ut poema: problema: interdum genere fœminino utuntur: flectentes ea secundum primam declinationem: ut Donatus inquit hunc locum adducens: sic alibi in persa. Plautus: theatrũ lepidũ cũ decora schema. Sic Cecilius: filius in me icidit satis hilari schema. Plautus item in milite: glaucomã ob oculos obiiciemus. &c. ¶ Veterẽ: atq; antiquã. Sũt q differẽtiam faciãt iter ueterẽ & antiquũ: q uetus ad lõgius tps referat: & fere cũ quadã cõtumelia. Antiquus uero fere semp exprimatur cũ quadã dignitate. ¶ Nouã ad uos pferam tanquam si nuper facta esset.

Ita uersipellem se facit, quando lubet.
Ego serui sumpsi. Sosiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitryone abiit hinc in exercitum,
Vt præseruire amanti meo possem patri.
Atq; ut ne qui essem, familiares quærerent
Versari crebro hic quom uiderent me domi.
Nunc quom esse credent seruom, & conseruom suum,
Haud quisq̃ quæret qui siem, aut quid uenerim.
Pater nunc intus suo animo morem gerit.
Cubat complexus, quoius cupiens maxume st
Quæ illi ad legionem facta sunt memorat pater.
Meus Alcumenæ. at illa illum censet uirum
Suum esse, quæ cum mœcho est. ibi nunc meus pater
Memorat, legiones hostium ut fugauerit.
Quo pacto sit donis donatus plurimis.
Ea dona, quæ illic Amphitryoni sunt data,
Abstulimus. facile meus pater, quot uolt, facit.
Nunc hodie Amphitryo ueniet huc ab exercitu,
Et seruos, quoius ego hanc fero imaginem.
Nunc, internosse ut uos possitis facilius,
Ego has habebo usq; in petaso pinnulas.

¶ VERsipellem: Vafrum: & astutum: & se uertentem in oẽm faciem. ¶ Vsq;. uel assidue: uel diu: Vir. Nec satis est uidisse semel iuuat usq; morari. ¶ In petaso: Magna inter doctos est cõtentio suborta de petaso: ut qdam pileum. Alii calciamẽti genus non indecore asseuerent. Ego ãt quãtũ adhuc locum pertinet: ausim petasum potius expeditũ calciamẽtum q̃ pileum: uel forte aliquẽ scæni cum ornatum autumare: adductus Plautina in sequentibus autoritate. Vbi sosiã Pla. iducit alteq; sibi simi lem sosiam mirari: Inquit enim nimis similis est mei. Itidẽ habet petasum: & uestitum: tam consimile est: atq; ego: petasum nãq; ibi pro pileo minime intelligere possumus. Quia serui pilei usum non habebãt: & idẽ attestatur Plautus in hac comœdia & uerba sunt ipsius Sosiç optantis e seruo: se liberum fieri: iquit ipse: qd ille faciat Iupiter: ut hodie raso capite capiã pileũ. Authoritates aũt Ciceronis: Plinii: Suetonii de petaso non est: ut ad hunc locum conferã. Quisq; pro suo ingenio interptet ut uult: Reperio tñ apud lactãtiũ pe tasũ dici alatũ mercurii calciamtũ.

SARACENUS. Versipelles qui dicatur

Petasus qd sit

¶ ITA uersipellem se facit. Versipelles inqt Nonius dicti sunt in quolibet genere se cõmutantes. Luc. lib. xxvi. at libertinus tricorius syrus iste ad masticias: qui cũ uersipellis fio: & qui cõmuto oia. Plautus in amphitryone. Ita uersipellẽ se facit. ¶ Nunc cum esse credent seruũ: & conseruum suũ. Ita emẽdandum: credent. ¶ Cuius cupiens: nomen p participio: quia cupio illum dicimus: Vt Teren. fugitaus litium. & Persius metuens diuum. & Iuuenalis: uiue bidentis amans. ¶ Huc hodie amphitryo ueniet ab exercitu. Ita scribendũ. non nunc hodie. ¶ Internosse. i. discernere qd intersit. ¶ Petaso pinnulas. Petasus inquit Lactantius alatum calciamentum mercurii. nam quicquid eo modo longius explicat: ut etiã a uẽto possit agitari hoc noie nuncupant ἀπὸ τοῦ πετάσαι. Inde petasites a Dioscoride surculus herbæ est: inquit: maior ulna: digiti magni crassitudinis: cuius folium petasodes ingens inhæret: ut fungus.

VALLA. Versipelles qui

Petasus qd sit

¶ VERsipellẽ. uafrum: astutum: uertẽtẽ se in uarias figuras: & sic accipit a Ply. Plauto: & Apuleio: Seruius itẽ. vi. ęnei. Inde aphros uersipelles: græcos leues: gallos pigrioris uidemus igenii: quæ natura climatũ facit. ¶ Qui cũ amphitryone hinc abiit. Ita scribendus uersus est: ut suis constet pedibus. ¶ Atq; ut ne qui eẽm. addẽdum fuit: ut metri necessitate: & ex codicibus antiqs: qd pius & sarracenus nõ uiderunt: mutilũ iterim uersum legẽtes. ¶ Nunc quũ esse credent seruũ. nunc quum me seruũ: & cõseruum suũ familiares isti putabũt. ¶ Cubat cõplexus: eã. s. cuius maxime est cupiens. i. quã maxime cupit. ¶ At illa illũ cẽset uirum. addẽdũ fuit at: aduersus itegritatem: qui aliter non consisteret. ¶ Cũ mœcho: cũ adultero: nomẽ est gręcũ μοιχὸς significans adulteriũ. μοιχαλὶς ãt mœchã: & μοιχεία adulteriũ. Inde mœchor uerbũ significans adulteriũ cõmitto. ¶ Cuius hanc ego fero imaginẽ. Ita scribẽdus uersus est: ut suis pedibus cõstet. ¶ Ego has habebo hic usq; in petaso pinnulas. addendus fuit hic: ut metricæ rõni satisfieret. nã aliter claudicaret uersus. ¶ Pinnulas. pinnæ sunt eę pẽnæ. quç non molliores sunt: hoc est nõ sunt plumç: plumæ autẽ sunt eæ quæ molliores sunt: pẽnç uero generale nomẽ est oium: & a pinna fit diminutiuũ pinnula. Et a pinna ẽt pinnaculũ dicit fastigiũ: & sũmitas ędificii: in acumẽ tendentis: siue q ueteres pinnã acutũ dicebant uñ bipẽnis securis: quç utrinq; acuta est: & aciẽ habet: siue q pinnaculis addi pinna cõsueuit: quç facili motu uentoq; idicet flatũ: qd genus uulgo nunc penniculũ dicit. Id ãt gręce πτέρον. ¶ Vsq; cõtinue assidue. Vir. Nec satis est uidisse semel: iuuat usq; morari. ¶ In petaso. Petasus a πετάννυμι: siue πετάζω qd extendo significat deriuat: significatq; capitis tegumẽtũ: siue umbellã: quæ uicem galeri pstet: sed non magis Mercurii: q̃ cęteroq;: ut nos cẽsemus: nisi quum alę insuper addunt: tunc. n. pprio mercurii galeq; significabit: quæ quidem alę non in galero tm: sed etiam in talaribus ipsi Mercurio ideo esse fingunt: ut ait Augustinus. vii. de ciuitate dei: ut uolucrem fieri per aera sermonem demonstretur: Galerum autem appellauit Statius primo thebaidos: inqens de Mercurio. Obnubitq; comas: & tẽperat astra galero. A petasoq;: petasatus dicit petaso idutus: uel tectus: Suetõius de augusto. Solis uero ne hyberni qdẽ patiens: domi quoq; nõ nisi petassatus sub dio spaciabat. Pli. itẽ pro uelamento: siue umbraculo: petasum accipe uidet

PYLADes Versipellis

Mœchus

Pinna

Petasus.

libro trigesimosexto scribens. In summo labyrinti italici petasum unum omnibus pyramidibus impositum fuisse: ex quo pendebant excæpta catenis tintinabula: quę uento agitata: longe sonitus referebant. Et suidas græcus author non aspernabilis petasum texturæ genus fuisse ait: qua in theatro uterentur: ad arcendum uidelicet solem: inquiens etiam: Athenienses draconi legislatori petasos multos: & uestiméta proiecisse: ut pene suffocaretur in theatro. Nec fere quenq̃ eruditorum inuenias: qui petasum pro talaribus: aut petasatum pro peronato dixerit: ut quidam uulgo exponere conantur: in quibus non tantum Galeotus narnicus fuit: sed & Bernardus Sarracenus uenetus noster Plauti nouus interpres: qui unico, atque eodem irrefragabili argumento id probasse sibi uisus est: inquiens: quia serui pilei usum non habebant: quod Plautus infra ostendit: quum Sosia ait: quod ille faciat iupiter: ut ego hodie raso capite: caluus capiam pileum. Idem autem: Sosia in prima sequenti scena admirans alterum Sosiam sibi similem inquit: Nimis similis est mei. Itidem habet petasum & uestitum: tam consimile est atq; ego:

Inter petasum & pileū qd iter sit

cui argumento sic respondere possumus: multum interfuisse inter petasum: & pileum: quod seruis iam manumissis raso capite dabatur. Siquidem petasus: ut diximus: tanq̃ umbella quædam erat contexta: qua utebantur ad arcendum solem & etiam aerem nocturnum uel pluuiam: quæq; pyramidibus: uel turriculis imponebatur: quam ueluti prętantem galeri uicem galerum appellare: non absurdum est. Pileus auté alterius prorsus formæ: & materiei fuit: quo tegebantur capita rasa seruorum manumissorum. itaq; potuit Sosia petasum habere: q̃q̃ pileum: utpote seruus: nundum adeptus esset: posset & alia ratione responderi: ꝙ quum libertate3 adipiscebantur: capite raso pileum sumebant: quum autem serui adhuc essent: non capite raso: sed capillato ferre poterant pileum. Capillatum enim caput seruitutem indicat: Rasum autem libertatem: quoniam capilli umbra essent quędam seruitutis: & sic Sarraceni argumentum sublatum protinus fuerit. Sed quid illud: quod paulo infra sequenti uersu Plautus ait. Tum meo patri autem toruulus inerit aureus sub petaso? Si petasus calciamentum esset: quomodo torulus aureus sub calciamento esse potuisset? num nam uidit fortasse Sarracenus: aut audiuit toros aureos a quoq̃ sub pedibus gestari? Verum ille opinor mutata sententia: non expeditum calciamentum petasum de cętero uocabit: sed capitis potius tegumentum: & hoc ipso præcipue loco: atq; alibi apud Plautum.

Capillatus a raso i quo differat

SARACENVS.

¶ ILLIC: pro ille aduenientem demonstrat a portu sosia3. ¶ Laterna: dicta ꝙ ignis in ea lateat. ¶ Abigā: Expellam: inde abacti dicũtur: qui ueluti depulsi deposuerũt imperiū. ¶ Ferit: quasi pulsat: denotat propinquum ædibus. ¶ Facere histrioniā: Agere personatum.

Abacti qui

VALLA.

¶ TORVlus ierit aureus. Torus eminentia dicitur. Seneca de hercule noui toros. & Persius. Torosa iuuétus: igeminant tremulos naso crispante cachinos. ¶ Cũ laterna adu. qđ in ea ignis lateat laterna dicta.

Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaso. id signum Amphitryoni non erit,
Ea signa nemo horum familiarium
Videre poterit, uerum uos uidebitis.
Sed Amphitryonis illic est seruos Sosia.
A portu illic nunc cum laterna aduenit.
Abigam iam ego illum aduenientem ab ædibus.
Adest, ferit. operæprecium hic spectantibus,
Iouem, & Mercurium facere histrioniam.

PYLADes

¶ TORVlus inerit aureus. Si quis audiat pium hunc locum exponentem: gigantem protinus appellandum putet. sic enim incipit. Qui aure lepida: musica: improculcataq; fuerit: grammatistarum nugis renunciabit: qui in elegantibus excogitationibus poetam potius implicant: q̃ explicent. Torulum enim interpretatur imaginem baccatam & protuberatam in effigiem nomismatis: cęterum quum non explicent nomen: latinam: gręcamue etymologiam habere: censeo legendum torquulus: ut hypocorismos sit: a torqui torquulus & cętera. Vbi postq̃ diu fabulatus est: multaq; adduxit de torque: & murenulis: ac dracone: tandem & hæc addit. Nil etiam: si libet: potes immutare ex codice plautino: quando torus a torquendo flectatur: & tu quoq; sic torulū iterp̃taberis a torquendo flecti: hunc torulum prisci segmentum uocarunt: & cætera. Quibus uerbis: qui pauloante cœlum ueluti gigas conscendere uelle uidebatur: statim pronus humum ore pressit: & risum ueluti legentibus præbuit. Sed quum inquit legendum torqulus: ut hypocorismos: idest diminutiuum sit a torque. nimiū operępreciū esset ex eo discere: ubi ipse torquulus legisset. Et unde eam diminutionis formam deriuantem quempiam authorem legisset: quando quidem: nisi fallimur: a torque non torqulus: sed torquiculus potius: ut ab ungue unguiculus: ab igne igniculus: a pisce pisiculus: ab orbe orbiculus diminutiuum trahi deberet. Et quod ait legentes torulum: non explicare latinam eius: gręcāue etymologiam: nesciebant fortassis: ita legentes illi: pium adeo obtuso esse ingenio: ut ignoraret: torulum a toro fieri: ut a loco loculus: a floco floculus: a porco porculus: & similia: toꝝ aũt a torquendo. Sed qđ: si neq; torqulus: neq; torulus legendum sit: hoc loco? quin potius trochulus a trocho: scilicet diminutiuum: hoc est rotula parua aurea tanq̃ rosæ similitudinem gerens? Et enim id magis dicens uideatur signum fuisse dignoscendi Iouis ab amphitryone: & sic nulla grammaticę fiet iniuria: & sensus optime congruet. ¶ Et ea signa horum nemo familiarium. Ita scribendus est uersus: ut integer sit: suisq; constans pedibus: addita in principio & coniunctione: & pręposita horum dictione illi dictiōi nemo: aliter mutilus esset: qđ interp̃tes p̃dicti non uiderunt. Ea āt signa dixit: hoc est pinnulas: & trochulum aureum. ¶ Illic. pro ille. Sosiam ostendit a portu uenientem. ¶ Cum laterna aduenit. Laterna dicta est: ꝙ ignis in ea lateat: & scribitur absq; enim in prima syllaba: quam tamen non breuem habet: sed longam: ut ostendimus in epopeia nostra. ¶ Abigam: expellam. Abigere enim est expellere: ut hic unde abacti dicuntur, qui coacti deposuerunt magistratum: & ab eo expulsi sunt: & abigere est furto tollere: & latrocinari: sed de pecuariis tantum animalibus. Vnde abactores dicuntur pecuariorum animalium fures: quos Vlpianus: & alii abigeos uocant: ut diximus in uocabulario nostro. ¶ Ferit, quasi dicat: iam pulsat ædes: denotans propinquum illum foribus. ¶ Iouem mercuriumq; facere histrioniam. Ita scribēdus uersus est: ut suis cōstet pedibus. aliter enim claudicabit: & neq; hoc uiderunt interpretes nostri pręscripti.

Locus restitutus

Qui me

SARACENUS.

QVI me alter. Finito ꝑlogo ꝓthesis: nunc incipit primus utiq; actus comœdiæ. Qui ēt diuerbiū appellat̄: Inducit̄ in hac scęna Sosias missus ab hero amphitryone: ut alcmenę nūciet uxori reditū: Mercuriusq; q Sosię gerit imaginē: quo pacto illū a foribus abigat: lōgo iter se initio certamine. ℣ Audacior & cōfidētior: In malā ptē: Audere.n.est plus ꝑsumere: distinguit̄ audacia ab audētia: fortitudo dicat̄. Ita cōfidētia a fidētia: ut notāt Nonius: Ciceroq; in.iii. Tuscu.qōnū. ℣ Hoc noctis: Pro hac nocte: ut sæpe Plautus: & est uenustissime dictū. ℣ Tres uiri. Pulchre Ꝼuile ondit ingeniū: audax uerbo: facto meticulosum: Triūuiri triplices fuere: capitales Mensarii: Nocturni: De capitalibus sic hēt Pom.de ori. Iu. Triūuiri capitales cōstituti sunt: qui carceris custodiā haberēt: & cū aiaduerti oporteret: iteruentu eoꝝ fieret: de mēsariis facit Liuius mentionē Triūuiri mēsarii creati sunt: iiiq; numulariis: & monetæ oīs gn̄is: & formæ cussoribus ꝑerant: de nocturnis meminit Cor. Tacitus Triumuiri nocturni ꝙ ad incēdiū in sacra uia ortū tarde uenerant: a tribuno plebis die dicta dānati sūt. ℣ Cōpegerint: imiserint: intruserint. ℣ E prōptaria cela: Sibi ꝑtimet: nō tm̄ in carcerē trudi: sed flagris cædi: & p qdā egregiā trāslationē: carcerē ꝓmptariā celā noīauit. Nā e carcere ad suppliciū ꝓmūt̄ noxii. ℣ Ad flagꝝ: cuius diminutiuū flagellū a flagro ardeo dictū: ꝙ eo caro pcussa cōflagret: uñ flagratores a Festo dicti sūt hoīes: qui mercede flagris cedebantur: alii a flando flagellū: sunt enim uirgæ de arbore prominentes flatu uentorum actę. Virgili. Flagella summa pete: & decerpē ex arbore plantas.

Audere qd sit

Hoc noctis pro hac nocte.

Triūuiri q dicātur: & quot eoꝝ genera

Prōptaria cella quæ

Flagratores qui

Sosia. Mercurius.

QVi me alter est audacior homo? aut qui confidentior?
Iuuentutis mores qui sciam.q hoc noctis solus ambulē?
Quid faciā nūc, si tres uiri me in carcerē cōpegerint?
Inde cras e promptuaria cella depromar ad flagrum?

VALLA.

QVI me alter est. In hac scæna: q̄ ꝓthasis: seu diuerbiū nūcupat̄: sosias & Mercu. colloquunt̄. Sosias qdē ab amphitryone domū missus: ut nūciaret alcumenę: q̄ uiderent̄ opportuna. Merc. uero: ut Iouis partes tueret̄: sosiāq; cispelleret aduētantē. ℣ Qui me alter est audacior hō. qui hic audacior ultima syllaba ꝓducit̄ pp sequētē aspirationē. est siqdē metrū tetrametrū. ℣ Aut cōfidentior. Dona. sup illud terētianū. o ingētē cōfidentiā inqt: & cōfidētiam modo pro audacia est cum iprobitate: ut in phormione. Homo confidens: Aliter hic: supra confidens pro cōstanti: & graui: ergo confidentia iterdum in bona significatione: Interdum in mala ponitur: sed fiducia semp in bona. ℣ Hoc noctis: deest tēpore. ℣ Tres uiri me in carcerem compegerint. Pōponius. Eodem tēpore constituti sunt quattuor uiri: qui curam uiarum haberent: & trium uiri monetales æris: argenti: auri flatores: & trium uiri capitales: qui carceris custodiam haberent: ut cum animaduerti oporteret: inter nutu eoꝝ fieret. ℣ De promptaria cella: hoc est de loco: unde promebant̄ rei: qui habendi in quæstione erant. a depromēdo enim: ut promptarium: amarium: unde res depromuntur in mensam: & promus: & condus: qui huic rei pręest.

Cōfidentia uerbū medium

Prōptariū quid sit

PYLADes

QVI me nūc al. ē auda. Vario carminis gn̄e cōstat hæc pria scena: ut ex Prisci. discit̄: ubi tractat de uersuū comicoꝝ rōne. Nā septē hi ꝑmi uersus tetrāetri acatalectici sūt: octo pedib⁹ cōstātes: mutāt̄ postea: ut ifra dicēus. Prothesis toti⁹ fabl'æ hic icipit: prius u; act⁹. Inducit̄ Sosias missus ab hero āphitryōe i portū nocto appulso: ut Alcumenę uxori ipius āphitryonis reditū nūciet. Is igit̄ Sosias a naui digressus: laternaȝ manu gerēs: ueniēsq; p uiā: secū loqt̄: dicēs: q me nūc alter est audacior hō: aut q cōfidētior. Et addēdum fuit nūc: ad metri itegritatē ex codicib⁹ antiqs: alr̄.n. claudicaret uersus. ℣ Audacior. Audax & audēs ita distingūt̄: ut ait Noñ. ut audax sit temeritatis. Audēs uero fortitudinis: iterdū tñ audax ꝓ fidēte ponit̄: ut apud Vir. Quiq; pedū cursu ualet: & q uirib⁹ audax. ℣ Cōfidētior. Differre ēt inqt Nonius. cōfidētē a fidēte: qa q fortis est fidēs sit. Cōfidēs āt in uitio positū: ueluti temerarius: quū tñ cōfidētia sit laudis. ℣ Hoc no. hoc tpe nocturno: ut hoc lucis: & est uenustissime dictū. ℣ Si tres ui. ut exꝑssit igēiū Ꝼuile: audax qdē uerbo: re āt meticulosū. Tres uiri: q & Triūuiri appellāt̄: triplices fuerūt: capitales: mēsarii: & nocturni. De capitalib⁹ Pōpo. sic Triūuiri capitales cōstituti sūt: q carceris custodiā haberēt: & quū aiaduerti oporteret: iteruētu eoꝝ fieret. De Mēsariis Liu. mētionē fac his uerbis. Triūuiri mēsarii creati sunt: iiiq nūmulariis: & mōetæ oīs gn̄is: & formę cusorib⁹ ꝑerāt. De nocturnis meminit. Cor. tacitus sic. Triūuiri nocturni: ꝙ ad icēdiū i sacra uia ortū: tarde uenerāt: a tribūo plebis die dicta dānati sūt. ℣ Cōpegerit. imiserint: itruserint. ℣ Prōptuaria cella. Trāslatione pulchra carcerē cellā ꝓmptuariā appellauit: qa ex eo ad suppliciū ꝓmūt̄ noxii uelut ex cella ꝓmptuaria ꝓmūt̄: q esui & potui necīa sūt: cuius cellæ ꝑfect⁹ ꝓmus appellat̄ a ꝓmēdo. s. Et aduertendū est: legi debere ꝓmptuaria: & nō ꝓmptaria: qd uersus idicat necessitas. nam nisi promptuaria legas: claudicabit. ℣ Ad flagrū. i. ad plagas. flagrum.n. & flagellū eius diminutiuū dr̄ uirga: qua cedi cōsueuerunt Ꝼui: a uerbo flagro: qd est ardeo. ꝙ ea caro pcussa cōflagret. Vñ flagratores: ut Festus inqt: dicebat̄ genus hoīum: qd mercede flagris cedebatur. Et flagriones a Nonio dicunt̄ serui: ꝙ flagris subiecti sunt: ut uerberones a uerberibus: alii a flādo flagrum dictum putant: qa flagra uirgæ sint de arboribus ꝓminentes: flatu uentoꝝ agitatæ. Iuue. Nec dura timebis: flagra pati. Tranqllus in Otone. A prima adolescētia ꝓdigus: ac ꝓcax adeo: ut sæpe flagris obiurgaretur a patre.

Audax

Triumuiri

Flagriones

SARACENVS.

Cām dicer̄ quid

Modeſtia unde

¶ NEC cauſam dicerē: hoc eſt mutire: nec uerbum facere. ⸿ Nec quicq̄ ſit: ne quidē ulla ſit cauſa. ⸿ Deputent. exiſtiment id merito mihi cōtigiſſe. ⸿ Validi: ualentes uiribus. ⸿ Hoſpitio pub. Carcere: nā publicū dicit noxiorꝫ receptaculū. ⸿ Immodeſtia: quaſi ſine mō: nā a mō dictā modeſtiā putant No. Ciceroq; in offi. nō hanc: quā iterp̄tantur modeſtiā: quo in uerbo modus ineſt: uel qđ idem eſt a modico. Var. nō. n. eos optime uixiſſe: qui diutiſſime uixerūt: ſed qui modeſtis ſine. i. modice: & moderate. ⸿ Ingratis: me: nihil admoliēte. ⸿ Opulēto hoi. ſ. ſeruire: & pere: dicit opulētis: & opulētus tí. ⸿ Reputat: pēſitat cogitat. ⸿ Expetunt: eueniunt: aliter expetere pro uelle. Pacuuius: dii me: & ſi p̄diūt tñ ad uitā expetunt. i. uolunt: & expetere pro accipe: trāſferr̄ euadere: & frequētius appetere ponit̄: ut abūde No. ut appetere aduēire Liuius: iā uer appetebat. ⸿ Ergo: nūc ponit̄ pro igit̄: & accētū habet i pria: nā ergo cū habet in ultia ſignificat illius cā: Virg. illius ergo uēim⁹: & magnos erebi tranauimus amnes.

Expetere quid ſit

Ergo pro igitur

VALLA.

¶ INGRATIS excitauit. i. me nolēte: nec tale aliqđ p̄meritum. ⸿ Nōne idē hoc luci: nō lucis: hoc eſt: dū luceſceret: Aut lucu p̄luce: ut Donatus i Terē. teſtat̄ ueteres dixiſſe. ⸿ Opulēto. apud opulētū. i. diuitē eſt: q; nomē: eſt ēt ubi uerbū. Horati. in ep̄lis. Aruo paſcat herꝫ: an bacis opulētet oliuę. ⸿ Ergo in ſeruitute expetūt. i. eueniūt: ut appeto: aduēto: Titus Liuius: iā uer appetebat. i. aduētabat. Expetere itē trāſferre: euadere Nonius inqt. Idē p̄ uelle. Pacuuius in ilióna. Dii me: & ſi p̄dunt: tñ eſſe ad uitā expetunt: cū priuſquā intereo ſpacium ulciſcendi danunt.

Nec cauſſam liceat dicer̄ mihi, neq; in hero quicquā auxilii fiet!
Nec quicquam ſit, qui non me omnes eſſe dignum deputent.
Ita quaſi incudem, me miſerum homines octo ualidi cædant.
Ita peregræ aduenieus,
Hoſpitio publicitus accipiar,
Hæc heri immodeſtia coegit me,
Qui hoc noctis a portu
Ingratis excitauit.
Non ne idem hoc lucu me mittere potuit?
Opulento homini hoc ſeruitus dura eſt,
Hoc magis miſer eſt diuitis ſeruos.
Noctesq; diesq; aſſiduo ſatis, ſuperq; eſt.
Quo facto, aut dicto, adeſt opus, quietus ne ſis.
Ipſe, diues operis, & laboris expers,
Quodcunq; homini accidit, libere poſſeretur,
Aequom eſſe putat, non reputat laboris quid ſit.
Nec æquom, an ne iniquom imperet, cogitabit.
Ergo in ſeruitute expetunt multa iniqua.
Habendum, & ferundum hoc opus eſt cum labore.

PYLADes

¶ NEC cā; liceat dicer̄: neq; i hero qcq̄ auxilii ſiet. Ita ſcribēdus eſt uerſus: & expūgēda dictio: mihi: metri rōne. Cām dicer̄ ſignat defender̄ i iudicio. q. d. neq; ſit mihi copia defenſionis. ⸿ Nec qſq̄ ſit mihi. qſq̄ legēdū ē: ex codicibus antiqs. & nō qcq̄. mihi āt addēdū ē: metri rōne: qđ i p̄cedēti uerſu ſuparbat. i. nec qſq̄ adſit mihi: uel nec qſq̄ ſit mihi fautor. ⸿ Deputēt. cēſeāt id mihi iure cōtigiſſe. ⸿ Hoīes octo. uł octo dixit alludēs ad nūerꝫ p̄fectū: uñ p̄uerbium græcū natū eſt. πάντα ὀκτώ. i. oīa octo: quia octo eſſent dii ſumates: octo certamina in olympia: uel qa uirgatores magr̄atuū rōanorꝫ eſſent octo: ad quos reſpiciēs: octo lorarios hic ſignare uoluit. ⸿ Nec æquū. ſup̄fluit is uerſus: p̄p̄eaq; exp̄ūctus eſt a nobis. ⸿ Ita p̄egre aduēiēs: uerſus eſt dimeter brachicatalecticus: ut notat Priſcianus. Tribus tm̄ cōſtans pedibus. Peregre āt hic ſignat de loco: nā & in loco: & ad locū ēt ſignificat: ut ſupra diximus. ⸿ Hoſpitio pu. acci. hic āt uerſus eſt dimeter hypcatalecticus: cōſtās quattuor pedibus & una ſyllaba: & ſilr̄ ſequens u; : hæc heri imodeſtia coegit me. Publicitus aūt: ut Donatus inqt: ſuper illo Terentii in phor. Nō ne hoc publicitus ſcelus deportarier in ſolas terras: ſignificat publica cura: & conſilio. Et ſic alibi Plautus. In hac comœdia. An foris cēſebas nobis publicitus p̄berier. i. ære: & īpenſa: aut cura publica: quāquā & pro publice accipi uideat̄: ut exponit Nonius: hūc ēt locū adducēs: & tunc ſic expones. i. accipiar in publico hoſpitio. Carcer. n. uider̄ eſſe publicū noxiorꝫ hoſpitiū. ⸿ Qui hoc noctis a portu. hic uerſus dimeter eſt brachicatalecticus: tribus cōſtans pedibus tm̄. ⸿ Ingratis excitauit. Hic autē eſt dimiter catalecticus. cōſtans tribus pedibus: & una ſyllaba: & ita Priſcianus hos uerſus notat in libro: quē diximus de uerſuum comicorꝫ ratione. Ingratis aūt aduerbialiter poſitum eſt: ac ſi diceret: mea ingratia: me nolēte: contra uotū meum. ⸿ Non ne idem hoc lucu me mittere potuit? Verſus eſt trimeter brachicatalecticus: quinq; pedibus cōſtans. hoc dicit. Nō ne poterat mittere me nūciatum hoc idem: tēpore diurno? Lucu autē pro luce poſuit: & ita legēdum cēſemus: iuxta illud Terētii in adelphis. Primo lucu ibo hinc. nam quēadmodū diu pro die: & noctu pro nocte: ita lucu pro luce dixerunt ueteres. Lucis autē: ut ferme habent codices oēs: nō uider̄ tolerare latinitas: neq; ſenſus: ſi hoc lucis dicas. ⸿ Opulēto hoi: hi duo uerſus dimetri ſunt acatalectici: quattuor pedibus cōſtantes: ſeruire inqt hoi opulēto: eſt durꝫ. ⸿ Opulētus dicit̄: qui abundat multis opibus. Opes autē diuitias ſignificant: & auxiliū: ac facultatē: ut diximus in uocabulario noſtro. ⸿ Noctesq;: Hi octo uerſus trimetri ſunt catalectici: cōſtant. n. pedibus qnq;: & una ſyllaba. ⸿ Aſſiduo. diuiti. nā ut inqt feſtus: & in uocabulario nr̄o diximus: aſſiduus ſignificat multorꝫ aſſium dominū: uel ab aſſe & dādo: is appellatus eſt: qui ſumptu p̄prio militabat: alias aſſiduus itētum ſignificat & frequētem: ab aſſidēdo qa: ut idē feſtus inquit: in ea re: quā frequēter qs agit: quaſi cōſediſſe uideatur. ⸿ Quo facto: aut dicto: nō placet Pii expoſitio: qua legētis: & pro partim interpretantis: quinimo cum omnibus codicibus legendū uider̄. ⸿ Quo hoc ſenſu: homini diuiti ſatis: ſuperq; eſt negotii. ſ. Semper habet negocium: quod ſeruo mandet: quo facto. aut dicto. i. quod quu; factū: uel dictum eſt (nā omne negocium uider̄ conſtare: uel in facto: uel in dicto) adeſt ſtatim aliud opus: ita ut nunq̄ poſſis quietem agere. ⸿ Ipſe diues operis: nō ad ſcribendum eſt dominus: quia cōtra uerſus rationem: ſed ſubintelligendum eſt. ⸿ Libere poſſeretur: exiſtimat: & ſibi perſuadet poſſe libere precipere: & īperare homini quodcūq; accidit. ⸿ Non reputat. non cogitat: nō penſitat. ⸿ Expetunt. eueniunt: cōtingunt: alias expetere ſignificat cupere: & uelle: ut diximus in moſtellaria.

Publicitus

Ingratis

Opulētus

Aſſiduus

SARACENVS.

¶SAtius est:me tacite loquitur Mercu.qui licet formã serui gereret non tamen de seruitute conqueritur sicuti So. qui uernas erat:quẽ nõ seruũ:sed seruitutis parẽtem appellat:ita i sequẽtibus audaciæ columẽ dixit plusq̃ audacẽ. ¶Eã.s.seruitutẽ. ¶Sũ ue.uer.uer.hęc lectio magis placet:& ita uetustissimi habent codices:nõ aũt uerna uerbo:potius ut sit uerbũ Sosiæ sermonẽ suũ psequẽtis q̃ Mercurii:appellant uernæ ex ancillis ciuiũ uere nati:qd tps anni maxime naturalis fœturæ est ut notat Fest. Vernas prius in sacris imolare cõsueuerunt:habebat hoc nomẽ pro abominabili:ac maledicto. ¶Numero mihi in mẽte fuit:Ita legit nonius:nõ ãt nũc uero: ut hñt codices neoterici:numero: idest cito:quo uocabulo utitur sępe Plautus:& ueteres usi sunt:& ostendit Marcus Cato de liberis educandis inqens q qd cito factũ qs ostẽdere uolebat:dicebat nũero id fore. ¶Dis aduenientẽ:Ex timor potius se placare deos uidet:q̃ ex pietate: ut miserorũ mos est: qui illico ad pces decurrũt:quos scite notauit Horatius:Non est meũ si mugiat aphricis malus pcellis ad miseras pces decurrere uotis pacisci:Nõ.n.(ut inqt Salustius)uotis:aut supplicationibus muliebribus auxilia deorũ parant:sed bñ agẽdo:cõsulendo psp era oĩa cedunt:docet Seneca hoĩes:nec esse timendos nec deos:si tranqllitatẽ animi erimus assecuti. ¶Næ:pro certe. ¶Merito meo:recte timet:qui sui ipsius est conscius facinoris:Seneca:Nihil tam timidũ facit animum q̃ repræhensibilis uitę conscientia:& Plautus ipse post:Nihil est ægrius q̃ animus hominis conscius. ¶Allegent: mittant. ¶Occillet os: Contundat: uel pugnos omnis impingat.

Vernæ qui

Nũero qd

> Me. Statiust me q̃ri seruitutẽ modo nullo hodiæ, q fueri liber,
> Eam nunc potius pater hic seruitutis qui uernast, queritur.
> So. Sum uero uerna, uerbero numero mihi in mentem fuit.
> Bis aduenientem gratias pro meritis agere, alloqui.
> Næ illi ædepol, si merito meo referre studeant gratias,
> Aliquem hominem allegent, qui mihi aduenieti os ocillet pbe.
> Quoniã bona quæ in me fecerunt, in grata ea habui, atq; irrita.

Nũero qd significet

Salustii dictũ pulcherrimum

Nę p certe

Occillet qd

VALLA.

¶SATIVS queri me modo seruitutẽ.Ita corrigẽdũ.queror hanc rẽ dicimus:inqt Priscianus:qa conquestionẽ significãtia uerba accusatiuo iungũtur.qd aũt Iuuenalis cõquereris patri dixerit iterprætat q̃reris romanos apud patrẽ. ¶Eã nũc potius pater.scribe paterer. ¶Sũ uero uerna uerbero.Hic sosias loqtur.Peruersissime i oĩbus plautinis comœdiis iterlocutores pmutati sunt:sed qm ex sensu facile id quis poterit iudicare:nõ corrigẽdũ quenquã locũ existimabimus inuersionis iterlocutorũ. ¶Et hic sum uero uerna uerbero:non uerbo:sed uerbero:est.n.uerbero uerberonis:ut palpo palponis. ¶Numero.ita scribendũ:nõ nũc uero.Nonius Marcellus de doctorũ uirorũ indagine. Numero cito:actius in œnomao:numero te expurgasti:Idem in antigona:ne istum numerũ amittas: sublitũ oblatum. Turpilius in demetrio:nunq̃ nimis numero quenq̃ uidi facere:q̃ facto est opus.Idẽ in lydia:ego interim in turba foras subduxi:cũ hac me neqs de numero mihi iubeat currere:qd puer togatus:aut ptextat9 capite annuisset:ut discedens numero:uenire ait adolescentes. ¶Afranius in priuigno:numero nupsi ptimuisti cassam terriculã aduersari. Plautus in amphitryone.numero mihi in mentẽ fuit.Cato de liberis educãdis:ut q cõtra celeriter erant nati fere numero pmuniebãt:qd q cito factũ qs:siue oñdere uolebat:dicebat numero id fore.Festus numero dicebãt p nimiũ. Virg.Tũ uero in numerũ:faunosq; ferasq; uideres:ludere.i.in ordinẽ.Seruius in.xi.cõpositi numero.i.rõnabiliter: unde & sæpe nũero dicimus.i.frequẽter:& rõnabiliter:hinc est tum uero in numerũ:in rõnẽ:in rhithmũ. ¶In mente fuit.In mentẽ dixit Plautus:ut Aulus Gelius in primo noctiũ atticarũ:Idem autẽ ille amicus noster in eiusdem Marci Tullii Ciceronis oratione:quę est de imperio Gnei Põpeii:ita scriptũ esse a Cicerone dicebat:atq; ipse ita lectitabat.Quũ nostros portus:atq; eos portus:qbus uitam ac spiritum ducitis:In prædonum fuisse potestatẽ sciatis: neq; solœcismũ esse aiebat:in potestatẽ fuisse:ut uulgus semidoctũ putat:sed ratione dictum certa:& pba cõtendebat:qa & græci ita uterent:& Plautus uerborũ latinorũ elegãtissimus in amphitryone dixit:numero mihi in mentẽ fuit: nõ ut dici solitum est in mẽte. ¶Nę.gręcũ est.i.certe. ¶Allegent.mittant. ¶Qui mihi aduenienti os occillet.i.cõtũdat: aliud incilare est. significat enim increpare:ut alibi Plautus:& actius in meleagro:quis erit:qui me non spernens incilans probris sermone indecorans:turpi fama differet? Idem in clytemnestra. mater meo iure factum incilans genitorem iustum approbas.Pacuuius in doloreste.si quis hac mea oratione incillet:quid respondeam?

Queror uerbi ostructio

Nũero qd significet

In mentem uenit

Incilare qd sit

PYLADes

¶SATIust me queri seruitutẽ mõ nullo:hinc iã uersus incipiunt rursum tetrametri acatalectici:pedũ octo.loqtur Mercurius hoc sensu.Satius & melius est:ut ego nullo mõ querar seruitutẽ:qñ qdẽ hodie liber fui:hoc est:licet nũc habitu & forma assumpta:ac uerbo seruus sim:nup tñ antequã mutarẽ faciẽ liber eram:nec seruus remãsurus sum. ¶Pater hic seruitutis:qui uerna est:q̃ritur.Ita scribi debet uersus.ut suis pedibus cõstet.& non claudicet.delẽdumq; fuit natus:tanq̃ supfluens. ¶Sum uero uerna uerbo.Verbo scribi debet:& nõ uerbero:ut scribit:& cõtẽdit Sarracenus:uolens ẽt sermonẽ Sosię tribuere cõtra rectũ sensum:uernas:ut Non.inqt:ueteres appellarũt:qui uere sacro fuerant nati:& habebatur nomẽ hoc pro euitabili & maledicto.Festus aũt inqt:uernæ appellant ex ancillis ciuium romanorũ uere nati:quod tempus anni maxime naturalis fœturę est. ¶Nunc uero mihi in mentem fuit.Gellius dissẽrens super hac constructione:& hunc locũ adducens:non solum in mentem:legit:ut pote magis euphoniæ conueniens:q̃ in mente.sed etiam legit:nunc uero.Et ita exigit metri necessitas:& etiam sententiæ concinnitas:ut nunc uero legatur:& non numero:ut Nonius legere uidetur:hunc locum citans. Super quo doctorum iudicium requirimus. ¶Dis aduenientem.Timore potius:q̃ deorum pietate se deos alloqui:eisq; gratias agere uelle Sosia pollicetur: ut metuentium mos est:qui illico ad preces decurrunt:iuxta illud Silii:Tanta adeo quum res trepidæ: reuerentia diuum nascitur.& rarę fumant felicibus aræ. ¶Næ illi.respondet sibimet:quod quum sceleratũ se cognoscat:& male meritum de diis:potius timendum est:ne dii mittant aliquem:qui sibi pugnos incutiat. ¶Occillet. frangat: percutiat.Garrit hic pius:ut solet:quum quid dicat: non intelligit: dicens. Cillere significat mouere. Marcellus author est: idem esse:quod increpare:uel improbare:& cætera. Adducens quędam exempla eorum: quorum Nonius meminit in uerbo incillate. Sed marcellus: nec de occillo: nec de cillere uerbum facit.Censemus autem occillet:exponi debere: pro percutiat:& frangat:ut sit uerbum diminutiuum ab occo.as:quod significat comminuere & frangere maiores glebas:ut Nonius inquit:nec cum cillere:aut incillare ullam habet affinitatem.

Verna

Occillo qd

SARACENVS.

Pulchrum dictum Cephaleia ubi locorum: & quibus noibus nuncupetur

Auspicari quid

Plinii dictũ

Adorea qd

¶ QVOD uulgo haud solent:nam pauci sunt:qui se ipsos norint. Cognitio enim sui ipsius est omnium difficillima. ⁋ Duello maximo.qđ fuit iter Amphitryonẽ & regẽ pterelã:in quo fuit superior Amphitryo. ⁋ Oppidum:Cephalenia:quę insula est ad acarnaniã sita:& ut refert Strabo in decimo Tetrapolis erat quaternas cõtinẽs ciuitates: de hac plura idẽ Strabo cõmemorat ex diuersis authorum sententiis his uerbis. Nõ dubitauere plærią Cephaleniã:eãdem & Dulychiũ appellare & Taphiũ:alii & Taphios cephalenios:eosdẽ dixere Teleboas:& aduersus illos exercitũ amphitryonẽ ductasse:assumpto socio Dionei filio cephalo ex athenis ꝓfugo.isulam de hinc amphitryonẽ potitum:eam cephalo tradidisse:ab illo nomẽ habuisse insulam:& alio loco subdit:uulgatũ est prioribus sæculi acarnaniã a triphiis & Teleboïs habitã esse:eorũą principẽ cephalum ab amphitryone dñs cõstitutũ adiacẽtes Tapho isulas:orãą maritimã impio tenuisse. ⁋ Atą auspicio: ꝓsperoą principio:hinc auspicari dicimus aliqđ incipere:ꝑeunte aliquo modo euidenti ductu:qđ & in malã quãą partem capitur:ut in bonã:Plinius de hoie locutus iqt:a suppliciis uitã auspicat̃. ⁋ Prędа atą ag.magnifacit herum amphitryonẽ: ꝙ dítauerit cõciues suos:ac prĩaз hostiũ spoliis: adieceritą ditioni inimicam ciuitatem: & prædia. ⁋ Adorea gloria laude: porphyrion interpraetatur adoream laudem publicam:quare autem adorea dicta sit:tu uide Festum & Plinium.

> Me. Facit ille,quod uolgo haud solẽt,ut quid se sit dignũ sciat.
> So. Quod nunquam opinatus fui,neą alius quisquam ciuium,
> Sibi euenturum,id contigit,ut salui potiremur domi
> Victores,uictis hostibus legiones reueniunt domum,
> Duello extincto maximo,atą internecatis hostibus,
> Quod multa thebano populo acerba obiecit funera,
> Id ui,& uirtute militũ uictum,atą expugnatum oppidum est,
> Imperio,atą auspicio heri mei Amphitryonis maxime,
> Qui præda,atą agro,adoreaą affecit populares suos.
> Regią thebano Creonti regnum stabiliuit suum.

VALLA.

Ador quid

¶ VT salui:potiremur domũ.potior hac re dicimus:ut troes potiunt̃ harena.& potior huius rei:ut regum potiri uolunt.& potior hanc rẽ:ut hoc loco.Nonius tñ legit domi per gtũз. ⁋ Duello extincto.i.bello.Duellũ.n.bellũ:ut duellonam bellonã dixere ueteres:& duilium:qui pœnos supauit.Cicero in oratore.Nã ut duellum bellũ: & diuis: diis: sic diuiliũ eum:qui pœnos classe deuicit:ut bellicum noiauerunt:cũ superiores appellati essent semp duellii. ⁋ Qui multa.in uetustis codicibus legit̃:qđ subaudi duellũ. ⁋ Præda atą agro adoreaą.i.laude bellica:qđ adorandi sint: qui laudẽ ex bello reportant. Ador inqt Nonius frumẽti genus:qđ epulis:& imolationibus sacris putatur pium: uñ & adorare ꝓpitiare religionem potest dictum uideri. Varro de re rustica libro primo in loco humido:sed far adoreũ potius ferunt. Virgi.& adorea liba per herbã. Idẽ Nonius alibi:adoreũ:quo dictũ ab eo putat Varro: qđ cibi adora principiũ sit far:Plinius in decimo octauo. Gloriã denią ipsam a farris honore adoreã appellabãt. Festus Põpeius. Adoreã laudẽ siue gloriam dicebant:quia gloriosum eum putabant esse:qui farris copia abundaret.

PYLADes

Duellatores

Locus restitutus

¶ QVOD uulgo:aut solent.qa rari sunt:qui se ipsos norint:nã cognitio sui oiũз est difficillima. ⁋ Vt nos salui potiremur domi.Nos addẽdũ fuit ad uersus itegritatẽ.domi aũt & nõ domũ scribẽdũ est ex Nonio Marcello:gtũm pro ablatiuo positũ dicẽte:& locũ hunc citãte.Et ita cõstruendũ est:ut nos uictores salui potiremur domi. ⁋ Duello.bello.Duellatores bellatores.Duellare bellare.& duellona pro bellona dixerũt antiq. ⁋ Internecatis hostibus.i.penitus & funditus occisis. ⁋ Inter.n.in hmõi cõpositione significat ex oi parte:ut alibi Plautus in aulul.Interbibet̃:si uino scateat:fontẽ pyrenea põt.hinc iternicinũ odium apud Liuiũ & cæteros historiographos dicit̃ itimum: & medulitus haustũ.Donatus super illo Terẽtii.Dauus iterturbat oia inqt.Inter mõ nois non exigit additamẽtum.Est.n.particula auctiua adeo:ut nõ pro mediocri significatione sit:sed qua maiorẽ habere non põt:ut iterfectus:itercæptus. Et scribendũ est iternecatis:tã ex codicibus antiqs:q̃ ex uersus necessitate:qui nõ cõstaret:si iternectis legeres:ut Pius & Sarracenus legunt:nullã carminis legẽ discernẽtes. ⁋ Qui multa thebano pplo acerba obiecerunt funera.Ita legẽdum cẽsemus uersum hunc:& scribẽdũ obiecerũt:& nõ obiecit:ut fere hñt codices:qui ꝓsertim grãmatistarum isolentiũ manibus corrupti sunt:qui nõ itelligẽtes pulcherrimũ striblignis:hoc est soloeci modũ:qui fit per imutationẽ generum nois:ut anser fœta:amarę corticis:uel numeri:ut hoc loco:quũ uiderẽt in sequẽti uersu id oppidũ: scelus putarũt legere obiecerũt:& supposuerũt obiecit:queãdmodũ & pius iterpres noster legit:sup eo tot mania:friuolaą coaceruans:ut maximũ nugarum mõtẽ excutiat.Nec uiderunt misselli:neą uersum cõsistere posse:& penitus mutilũ fore: si obiecit legas:neą ullo striblignis mõ sniam cõcinnare posse.ꝙ si obiecerũt legas:& metricę rõni satisfactum est:& pulcherrimo figuræ mõ:nõ aliter q̃ si dixeris.Eã deleuisti ciuitatẽ:qui tibi se ultro dediderant.Nã ad ciues & hoies respiciens:scitissime & elegãter dixeris:qui dediderant:pro quę dediderat:ut apud Virgili.Pars & certare parati:& apud Terẽ.Scelus ille quę loqtur. ⁋ Victũ:expugnatũą oppidũ est.Ita legẽdus & hic uersus est:& nõ uictũ: atą expugnatũ:ex codicibus antiqs. ⁋ Impio:ductu:auspicio.ductu hic scribendũ esse:pro atą cẽsuimus:ex paulo infra scriptis:sed uersus necessitate ꝑcipue exigẽte:cui pes deficiebat:si atą scriberes:pro ductu. ⁋ Qui ꝓda:atą agro. Et hic adiiciẽdũ cẽsuimus:Qui:tã metri necessitate:q̃ orationis cõcinniori structura. ⁋ Adoreaą.i.gloria:laude:porphyrion interp̃tat̃ adoreã:laudẽ publicã.Plynius Adoreã priscis uocitatã gliam inqt:ꝙ qui farre:qđ ador appellat̃ supfluebant:ii honorati erãt:& gliosi. ⁋ Marcellus: Ador inqt frumẽti genus est:qđ epulis: & imolationibus sacris putabat̃ piũ. Vñ & adorare ꝓpiciare religiõis ꝑt dictũ uideri.Festus aũt ait. Ador farris genus:edor quõdã appellatũ:ab edẽdo:uel ꝙ aduraт̃:ut fiat tostũ:uñ in sacrificio mola salsa efficĩt. Adoreã quoą Claudianus splẽdidã gliam dixit hoc uersu:hæc ois ueterum superauit adorea laudes.Et q̃uis adorea scđam habeat lõgã:nõ is tñ sum:qui cũ pio sentiã disputãte ex Prisciani mẽte:quur ador sit ideclinabile:ꝓpter uidelicet duas regulas contrarias: quarum altera exigit:ut adoris media breui faceret:qa neutrũ in:or:ut marmor:æquor.altera uero ut producat̃:qa a uerbo adoro deriuet̃:& nihilominus utroą mõ gtũm ipsius reperiri:& correptũ & ꝓductũ:ut testimonio Gãnii cuiusdam ꝓbare idẽ Priscianus uidet̃.Nã si marcellus:ut supra scriptũ est:adorare inqt ab adore fieri:non igit̃ ador ab adoro uerbo

deducitur:

deducitur:& sic regula prima neutroꝝ tm̄ superest:secūdū quaꝫ & ador ꝓfecto corripit: Ausonius. Mox ador: atq adoris de polliōe pultificū far. Quin & idem Gānius qsquis fuerit: duobus exēplis a pio recitatis corripit tm̄ modo: & non ꝓducit:& quæ sunt hæc. hic adoris dat primitias: sibi sanguine libat. Idem. Illam spōte satos adoris strauisse maniplos. ueꝝ Priscianus tertium eiusdem gāni uersum adducit: in quo ꝓduci uidet: hoc est. Euolat in nubes nidoribus ardor adoris. In quo cēsemus haud dubie Priscianum decæptū fuisse: dum ꝑposteꝝ gānii illius uersum legit: qppe: qui sic legēdus erat Euolat in nubes adoris nidoribus ardor:& sic adoris breue fuit: ut etiaꝫ in duobus præcedentibus exemplis eiusdem:& illo Ausonii: nec fere aliter lectum est. Nam quod Nestor Dionysius nouariensis inquit: adoris habere primam:& secundam indifferentē: legens hunc ultimum uersum sic. Euolat in nubes nidoribus ador adoris: uix satis scite ab eo dictum est: quum ardor: non ador ibi scribendum sit: nec si ador legas: sententia ulla subsit idonea:& ador:& quæ ab eo ueniunt: primam proculdubio corripiant. ¶ Populares suos. ciues: Popularis ut Donatus inquit: significat eiusdem conditionis:& generis: Terentius: amicus summus meus:& popularis geta: iterdum significat chaꝝ populo: unde & populare est amorem populi cōciliare: aliqn̄ popularis pro uili & ignobili accipit. Plautus. Præstat diuitē esse: ac popularē: q̄ nobilē:& medicū. Hinc popularia nugatoria:& puerilia dicimus.

In priscianum

Popularis

Me a portu præmisit domum, ut hæc nuntiem uxori suæ,
Vt gesserit rempublicam ductu, imperio, auspicio suo,
Ea nūc meditabor, quo mō illi dicā, quom illo aduenero.
Si dixero mendacium, solens meo more fecero.
Nam quom pugnabant illi maxume, ego fugiebā maxume.
Verum quasi affuerim, tamen simulabo, atq audita eloqr.
Sed quo modo, & uerbis quibus me deceat fabularier,
Prius ipse mecum etiā uolo hic meditari, sic hoc proloquar.
Principio ut illo aduenimus, ubi primū terram tetigimus,
Continuo Amphitryo delegit uiros primorum principes.
Eos legat Telebois, iubet sentētiam ut dicant suam.
Si sine ui, & sine bello uelint rapta, & raptores tradere.
Si quæ asportassent, redderent, se exercitum extēplo domū

¶ SI mēdaciū: mentiri:& mēdaciū dicere: licet Nonius: Aulus Gelius quoq differre dicāt: Publio Nigidio teste: ut qui mētit: ipse non fallit: sed alteꝝ fallere conet. Qui uero mēdaciū: ipse fallat: attamē inuenimus mētiri dici per ipṙudētiā:& mēdaciū dicere ꝑter ai sniam: Cice. in quarto tusculanaꝝ qstionū: nunc ad phos uirtutis magistros ueniamus: qui negāt amorē stupri esse: atq in eo litigāt cū Epicuro nō multū (ut mea fert opinio) mētiēte: ecce mētiri positū a Cicerone per ipruden tiā: nihil. n. phi locuti sunt ꝑter ai sniam: rursus Plinius ex dicto Catonis: adde q in hac artiū sola euenit: ut cuicūq se men dicū ꝓfitenti statim credat: cū sit in nullo periculū mēdacio maius: Itē ipse infra: cō finctis mendaciis:& consutis dolis dixit. ¶ Vbi terrā tetigimus: Nā nauali ꝑlio aggressi sunt cephaleniā isulā. ¶ Legat: mittit: uñ legati missi. ¶ Rapta & raptores: qa primū teleboæ incursiones fecerūt:& depopulati sūt thebāoꝝ agros ꝑdā oēm ide auferētes. ¶ Extēplo: illico cōfestī: uerbū ē auguꝝ: q uisis auguriis extēplo surgebant. templum. n. dicebat locus manu designatus in ara: post quem captabant auguria.

SARACENUS.

Mentiri & mēdaciū dicere in quo differant

Plinii dictū pulcherrimum

Legati qui. Extēplo qd

¶ SOlens. i. solitus: ut isolens nō solitus qnq significat: qd ꝑlibus testat Nonius. ¶ Sic hoc ꝓloquar. ita legēdum: ut corrigatur. ¶ Primoꝝ pricipes. i. qui primū locū iter optimates obtinebāt. primores. n. dicūtur qnq primates: quādoq primores: qui primū locū obtinēt in quacūq re: ut Plautus alibi: prioribus digitulis dixit. & Pli. priores dentes nominauit: qui exerto ore primi apparent. ¶ Extēplo. i. subito. Verbū est auguꝝ: q uisis auspiciis surgebāt extēplo.

VALLA. Priores qui dicantur

¶ MEq a portu ꝑmisit. q addēdū fuit: ad uersus itegritatē:& sniæ cōcinnitateꝫ. ¶ Ductu: iperio: auspicio suo. hoc ōndit: qd supra diximus: scribēdū esse ductu in qrto ꝑcedēti uersu: pro atq. ¶ Si dixero mēdacium. Inter Mētiri:& mēdaciū dicere Nonius differre ait: ut dixius in nr̄o uocabulario: qa mētiri sit aliū fallere: quū ipse nō fallat mendaciū aūt dicere sit quū: qs falsum dicit credens ueꝝ dicere:& sic ipse fallit: qd. P. Nigidii autoritate: idem Nonius probat. quāq aliter etiā cōpertū sit: ut Plautus ifra: cōpositis mēdaciis:& consutis dolis:& hoc etiaꝫ loco: & Cicero qrto tuscula. Atq in eo litigant cū epicuro: nō multū: ut mea fert opinio mētiente. ¶ Solens. solitus: consuetus: sicut econtrario: insolens: isolitus & isuetus: a quo & insolentia in eadē significatione: hoc est desuetudo Cicero in oratore. Sed mehercule istius disputationis isolentia: atq eaꝝ: quç quasi in arte tradūtur inscitiæ. Insolēs etiam is dicit arrogās: & qui ꝑter legē agit humanā & naturalē. ¶ Nam quū pugnabāt illi maxime: nisi illi addat: uersus non cōstabit: ꝓpterea addendum cēsuimus. quod & sniæ cōgruitati cōuenit. ¶ Sic hoc proloquar. Scribēdum est sic: tam ex codicibus antiqs: q̄ metri necessitate: nā aliter nō cōsisteret:& ēt ex sniç cōgruitate: quæ est: ut postq̄ sosia diutile secū cogitauit: quo principio sermonis sibi utēdum esset cum domina: tādē deliberatione facta in aio suo dicat. sic hoc proloquar: idest sic incipiā dominā alloqui. ¶ Vbi primum terrā tetigimus. nam nauibus exercitum in cephaleniā traduxerūt. ¶ Legat. mittit: decernit. ¶ Rapta & raptores: nam ut diximus in argumēto huius fabulæ: cephalenii icursiones fecerant:& depopulati fuerūt agros Thebanoꝝ: hoc est myceneoꝝ: qui sub iure thebanorum erant:& prędam abduxerant. ¶ Si quæ asportassent: redderēt. Cur corrigat hic pius exportassent: curue dānet: asportassent: discere operç preciū esset: nam si & uocabulū latinum est asporto: ut ex opinatissimis authoribus discitur:& ꝑcipue Cicerone: qui in paradoxis ita inquit. Nec non sępe laudabo sapientem illum bitantem: ut opinor. qui numeratur inter septem sapientes: cuius quum quidam patriam priorem cæpisset hostis cæteriq ita fugerent: ut multa de suis rebus secum asportarent: quū esset admonitus a quodā: ut idem ipse faceret: ego uero inqt facio: nā oia mea mecū porto. Ac Liuio qui lib. ix. de secūdo bello pu. sic ait. Dies noctesq passim oia mulierum: puerorūq qui rapiuntur: atq asportantur ploratibus sonant. Et Apuleio: qui libro quarto metamorphoseos suç sic ait. Iubeo singulos cōmilitonum asportare quantum quisq poterat auri uel argenti:& si uersus consistit:& sententia congruit:& omnes codices ita habent: uanum profecto arbitramur uerbum demutare: sensui maxime congruum:& supponere non ita fortassis congruū: qum exportare de loco aliquo particulari:& signato potius intelligatur:& ad locum propinquum: asportare auteꝫ magis generale uideatur:& ueluti de regione: aut uniuerso agro:& ad remotiorem locum.

PYLADes

Solens

Asporto

SARACENVS. Impatoris exercitus munus focus uñ sit

¶ IGItur: pro postea. ¶ Dispertiti ordines: Ordinaturus aciem inquit Vegetius tria debet ante prospicere: solem puluerem: & uentum: Nam sol ante faciem uisum eripit: uentus contrarius tela inflectit: ac deprimit: hostium adiuuat tela: puluis a fronte congestus oculos implet: & claudit: & infra ponit Vegetius legem ordinum instruendorum aptissime: tu illum uide in tertio. ¶ Conuenit: pactione firmatur. ¶ Focos a fouẽdo: ꝙ ignem feruent: & foueant: inde foculus: Gelius de Sibylla locutus: Tum illa foculum coram rege cum igni apposuit: Tibullus: Dum meus assiduo luceat igne focus. ¶ Tubæ: Vegetius in secundo differentiã facit inter tubicines: bucinatores: cornicines: & classicum canentes. ¶ Suscipere & hortari: ꝑ suscipiebat: & hortabatur.

Reductũrum, abituros argos argiuos. pacem, atq; ocium
Dare illis. Sin aliter sient animati, neq; dent, quæ petat,
Sese igitur sũma ui, uirisq; eorum oppidum expugnassere.
Hæc ubi Telebois ordine iterarunt, quos præfecerat
Amphitryo, magnanimi uiri, freti uirtute, & uiribus
Superbi, nimis ferociter legatos nostros increpant.
Respondent, bello, & se, & suos tutari posse. Proinde uti
Propere de suis finibus exercitus aducerent.
Hæc ubi legati pertulere, Amphitryo e castris illico
Producit omnem exercitum. contra Teleboæ ex oppido
Legiones educunt suas, nimis pulchris armis præditas.
Postq̃ utrinq; exitust maxuma copia,
Partiti uiri, dispertiti ordines,
Nos nostras more nostro, & modo instruximus
Legiones, item hostes contra suas instruunt.
Deinde utriq; imperatores in medium exeunt.
Extra turbam ordinum colloquontur simul.
Conuenit, uicti utri sint eo prœlio
Vrbem, agrum, aras, focos, seq; uti dederent.
Postq̃ id actust, tubæ utrinq; canunt contra
Consonat terra. clamorem utrinq; efferunt.
Imperator utrinq; hinc, & illinc Ioui
Vota suscipere. hortari exercitum.
Pro se quisq; id, quod quisq; potest, & ualet,

VALLA.

¶ SE se igit. Interptatur Nonius hoc loco: igit pro postea. ¶ Sin aliter. Donatus in Terẽtii eunucho iterptatur aliter hoc loco: deinde. ¶ Oppidũ expugnasse: idest expugnatuꝝ esse: aut expugnasse pro expugnauisse: ut ad animi uotũ referatur: nisi expugnassere sit legendũ. ¶ Legiones educunt suas. Vege. Sciendum autem est in una legione decem cohortes esse debere: quæ habet peditũ sex milia centũ. Eqtes autem septingentos triginta. Minor in una legione numerus: & esse nõ debet: maior autẽ inuenitur. hæc binas habet acies primam & secunda3: quaꝝ singulæ qnq; cohortibus cõstãt. Legionũ autẽ proprietatem a delectu militũ. Varro de uita patrum libro tertio dictam interprætatur. Tum appellatus est delectus: & ab electione legio: ab hac superuacaneoꝝ consuetudine ascribitur. ¶ Vrbẽ: agru3: aras: idest humana: & diuina. ¶ Focos. i. quę ipsi in focis agerent. focus ꝙ foueat oia dictus: inquit Ouidi. Focales: qui focum sustineant a Catone dici. nam focale quod collo circũdatur ob ualetudine3: quasi faucale dictũ a faucibus: qũo soricem: & saurice dicimus: codam: & caudam: codicem & caudicem: coponem & cauponẽ: plostru3 & plaustrũ: & id genus alia. ¶ Consonat terra. Varro: terra inquit tribus modis: cõi: proprio: & mixto. Cõmuni ut cu3 dicimus orbẽ terræ: & terrã Italiã. aut quã aliã. In ea enim & lapis & harena eius generis sunt. Altero mõ dicit terra ꝓprio nomine: quę nullo alio uocabulo neq; cognomine adiecto appellatur. Tertio mõ dicit terra: quę mixta: in qua seri pt qd: & nasci: ut argilosa: & lapidosa. ¶ Vota suscipe: & hortari: pro suscipiebãt & hortabãt. figura metalassis.

Legio unde

Terræ significata q̃

PYLADes

¶ ABIturos agro argiuos. nisi scribat: abituros argiuos agro: uersus nõ cõsistit: ueꝝ qa codices antiq hñt: agros argiuos: cẽsuimus scribi agros argiuos. Solet. n. Plautus ludere in uerbis: ut alibi nitidis nitoribus: cũ bulis cu3 bolis. & Paulo infra Neqter ferire malã: male discit manus: & optime optumo optumã operã das. ¶ Argos: autẽ casus accusatiui: & numeri pluralis est: huius nois argos: qđ in singulari neutri: & plurali masculini est generis: & est locutio huiusmodi: tanq̃ si diceres: abituros gallos in galliã: uel uenetos uenetias: aut romanos romã: ẽt si nõ oẽs essent galli: aut ueneti: aut romani: uel nõ oẽs ex gallia: uenetiis: aut roma discessissent: dum tñ sub impatore gallo: ueneto: uel romano militarent. ¶ Sese igit. i. proinde: ut Donatus exponit: hunc locũ citans in eunucho Terẽtii: uel pro postea: ut Nonius: hunc eundẽ locum adducens. ¶ Expugnassere: expugnatuꝝ esse: facit. n. ueluti infinitum a uerbo expugnasso: quod usurpat pro expugnauero: non aliter q̃ enicasso: pro necauero: supplicasso pro supplicauero: irritasso pro irritauero. ¶ Ordine iterarunt ii: quos p̃fecerat. addendum fuit: ii: metri necessitate. nam aliter uersus deficiat. ¶ Superbe nimis: & ferociter. Ita potius scribendũ censemus: q̃ superbi nimis ferociter: uel superbe nimis ferociter: absq; copulatiua: & sniæ congruitate: & grãmaticæ cõcinniori constructione. ¶ Propere de finibus suis. non de suis finibus: metri necessitate cogente. ¶ Postq̃ utrinq; exitum est. hinc iam incipiũt uersus trimetri brachicatalectici: quinq; pedibus constantes. Postq̃ inquit utraq; pars exiuit in campum maximo numero. ¶ Partiti uiri: dispertiti ordines. ita scribendum uersum hunc censemus: ut constet suis qnq; pedibus. hoc dicit: postq̃ partiti sunt uiri: ut in ordines suos redigerent. ¶ Itẽ hostes contra suas istruunt. subaudiendũ extrinsecus legiones: non ascribẽdum metri ratione refragãte. ¶ Cõuenit uicti utri sint. teleboæ. s. uel thebani. dicimus cõuenit mihi tecũ uel cõuenit iter nos: hoc est concordes sumus: & pactione firmamus. ¶ Focos. hoc est domos. in qbus foci sunt. Focus ãt locus est: in quo ignis: fit a fouẽdo dictus: qa in eo ignis suat: & fouet. Tibullus. Dũ meus assiduo luceat igne focus: a quo foculus. Gellius. Tũ illa foculũ corã rege cũ igni apposuit: & tris libros ex nouẽ deurit. ¶ Vtrinq; tubæ canũt. Ita scribi metri nẽcitas cogit: & non: tubę utrinq; canunt. ¶ Hortariq; exercitũ. addendum fuitq;: metri necessitate. ¶ Edit: ferit. nõ ferro ferit: ut codices fere hñt. Abũdat. n. ferro: si metri ratio habeatur. ¶ Tela frangunt. Frangunt: & sentẽtiæ cõcinnitas: & metri necessitas: & omnes codices legi uolunt: non frangunt: ut pius corrigit contra omnem rationem.

Expugnassere

Cõuenit
Focus

¶ BOAT:resonat:nam boare clamare:& uocem mittere:id græcum uerbum. ¶ Constat:consistit:uel erigit. ¶ Ingruunt:Inuadunt:& impetum faciunt:ut ingruit æneas italis:& armorum ingruit horror dixit Virgi.deriuatum uerbum a gruibus:quæ miro procedunt ordine:nec se segræcant:cum uolent:nec cum pascantur:ut notat Fest.unde proprium est grues gruere hinc dictum congruere. ¶ Statim:perpetuo atq; uno statu:nullo enim omisso ordine pugnabant & dicitur statum a stando:idest perseueranter & æqualiter:ut docuit Donatus:est & statim mox illico. ¶ Quisq;:ut steterat iacet id:quod de catilinæ cōmilitonibus refert Salustius:quorum tanta audacia:tātaq; uis fuerat:ut quem quisq; pugnando uiuus locū cœperat eum amissa anima corpore tegebat. ¶ Citi:celeres & quasi citati:& habet primam correptam:nam cum eandē productam habet:dicitur diuisus uel separatus Virgi.Haud procul inde citæ metum in diuersa quadrigæ:distulerant. ¶ Inuolant:Immittunt:irruunt: dictum uerbū uel a uolatu:uel a uola media:scilicet manu:unde iuolare in uolam: idest in manū sumere:& furari:ut Donatus. ¶ Proterūt:conterunt dissipant.

Edit,ferit.tela frangunt.boat cœlum
Fremitu uirum.ex spiritu,atq; anhelitu
Nebula constat.uolneris ui,& uirium
Crebri hostes cadunt,nostri contra ingruunt.
Deniq; ut uolumus nostra superat manus.
Vicinus ui feroces.
Sed fugam in se tamen nemo conuortitur.
Nec recedit loco,quin statim rem gerat.
Animam amittunt prius,quam loco demigrent.
Quisq;,ut steterat,iacet,obtinetq; ordinem.
Hoc ubi Amphitryo herus conspicatus est,
Illico equites iubet dextera irrure.
Equites parent citi,ab dextera maxumo
Cum clamore inuolant impetu alacri

¶ BOat:idest resonat.Virgilius in tertio georgicon.Reboāt:syluęq;:& magnⁿ olympus.Verbum a gręcis sumptū ἀπὸ τοῦ βοάω:idest clamo.hinc boariū forum Romę dicebatur:q ibi uenderentur boues:& bocas genus piscis a boādo:id ē uocem emittēdo appellatus. ¶ Nebula cōstat:idest composita est.Lucilius libro uigesimo sexto.Principio.physici omnes hominem ex anima & corpore constare uolunt.Idem Nonius tamen paulo post hunc citando locum.constitit inquit erectus est Plautus in amphitryone:fremitu uirum:& spiritu:atq; anhelitu nebula constat.Virgilius libro quinto.Constitit in digitos.Cicero tusculanarum libro primo.unde rigida constat crassa:caligo inferum. ¶ Ingruunt:idest inuadunt.Virgilius in secundo æneidos.Armorumq; ingruit horror.& ingruit ęneas italis. ¶ Sed fugam.pro in fugam:nemo conuortitur:pro conuertit.ut Nonius.Cu; tamen esse possit impersonale uerbum quandoq; fuga celeritas.ut fuga pręuertitur hebrum.Virgilius.Idem Simul arua fuga:simul ęquora uertit.Vnde & uelocem equum fugacem uocamus.quandoq; nauigario.Actius in telepho.Remique uexi properiter naue in fugam transeunt:Virgilius libro quinto.Ipsæ iam matres:ipsi quibus aspera quōdam:Visa maris facies:& non tolerabile numen.Ire uolūt:omnemq; fugæ perferre laborem:a græcis uerbum sumptum est.Illi enim phygi uerso u littera in y. ¶ Quin statim.idest perseueranter.No.statim producta prima syllaba a stando perseueranter:& æqualiter signat.Terentius in phormione:Bina talenta cupiebam statim.Plautus in amphitryone.Nec recedit loco:quin statim. ¶ Rem gerat.hoc dicendi modo Cæsar in sexto usus est inquiens.illum uero obscurantur occisum gladio:comminus rem gerit uorenus. ¶ Parent citi.Cito obtemperant.citus quandoq; primam habet longam:quandoq; breuem.Seruius in octauo ęneidos.Vt est in iure erecto:non cito in patrimonio:uel hærē ditate non diuisa.Citus cum diuisum significat ci longa est.Priscianus autem circ inquit quartę excitum concitum penultima producta facit.Ciere autem secunda correpta. ¶ Inuolant.Irruunt.euolant:inuadunt.

¶ BOat cælum fremitu uirum.Virorum inquit fremitu:& clamore cęlum boat:idest resonat.uerbum græcum est ad latinam conuersum inflexionem:βοάω gręce:significat clamo:resono. ¶ Et spiritu:atq; anhelitu nebula cōstat.Ita ordinandus est contextus:& sensus:ut dicat.nebulam erigi ex spiritu:& anhelitu conserentium manus. ¶ Constat:quippe significat erigitur:uel attollitur: ut inquit Nonius hunc locum citans. ¶ Vulneris ui:& uiriu;:delendu; est uerbum cadunt:quod hic perperam antescriptum erat:& subsequi debet uersus. ¶ Crebri hostes cadunt:nō aūt. ¶ Deniq; ut uolumus.Ille enim postponendus est:ut nos ordinauimus:sententię congruitate:& concinnitate ita exigente.Dicit ergo:q ui uulneris:hoc est uulnerum:quę faciebant thebani in teleboas:& ui uirium ipsorum thebanorum:crebri hostes cadebant. ¶ Nostri contra ingruunt:idest magno impetu superueniunt:ut Virgilius.Ingruit ęneas italis:& armorum ingruit horror.Verbum est tractum a grauibus:quæ miro ordine procedentes: non se segregant quum uolant:uel pascuntur:ut notat festus:unde dictum est congruere. ¶ Deniq; ut uolumus.Hic uersus subsequitur:ut diximus:ratione sententiæ.Tandem inquit:nostra manus: & exercitus noster superior restat. ¶ Vicimus ui feroces.Hic uersus uidetur esse monometer:hypercatalecticus:idest duorum pedum:& unius syllabę.Et melius subscribi debet:huic incipienti. ¶ Deniq;:quā illi. ¶ Crebri hostes:sententię concinnitate. ¶ Sed se in fugam.Iterum uersus sunt timetri brachicatalectici:quinq; pedibus constantes:sed tamen inquit:nemo conuertit se in fugam:conuertitur autem pro conuertit posuit:ut Nonius inquit:hunc locum adducens:& scribendum censuimus potius.Sed se in fugam:q̄ sed fugam in se:concinniori uersus:& uerborum ordine. ¶ Quin statim rem gerat.i.perseueranter.Noñ.Statim producta prima syllaba a stādo:perseuerāter:& ęqualiter signat Plautus:nec recedit loco:quin statim rem gerat:hęc ille.Sed & idem plautus alibi in pœnulo inquit.Nam nisi clamabis:statim te obrepet fames.Vbi statim prima longa similiter positū est pro perseueranter:nā quū primā breuem habet:illico significat:ut infra dicemus. ¶ Demigrent.recedant:abeant:est autē secunda breuis hoc loco.Vt etiā apud Manilium in tertio.Nascentum acciperent proprias:signisq; migrarent.alias autem longa est.Virgili.Veteres migrate coloni. ¶ Animam omittūt.Iuxta illud Salustii.Nā fere quem quisq; uiuus locum pugnando cęperat:eū amissa anima corpore tegebat. ¶ Inuolant.irruunt:ingruunt:insiliunt:inuadunt:ita exponit Noñ.locum hunc citans.

SARACENUS. Boare qd — Ingruo uerbi signata — Statum qd — Citus quis — Inuolaṙ qd sit

VALLA. — Cōstaṙ uerbi signata — Fuga q̄ fit — Citus qd significet

PYLADes Boare qd — Ingruere — Statim — Inuolo

Fœdant,& proterunt hostium copias.
Iure iniustas.
Me.Nunquã etiã quicquã adhuc uerbo℞ ẽ ꝑlocutus ꝑperã.
Nã ego fui illic ĩ re ꝑsenti,& meus,quom pugnatust,pater.
So.Perduelles penetrãt se in fugã ubi nr̃is animus additus.
Vortentibus Telebois telis complebantur corpora.
Ipsusq; Amphitryo regem Pterelã sua obtruncauit manu.
Hæc illic est pugnata pugna abusq; mane ad uesperum.
Hoc adeo hoc cõmemini magis,quia illo die imprãsus fui.
Sed prœlium in tandem diremit nox interuentu suo.
Postridie in castra ex urbe ad nos ueniunt flẽtes principes.
Velatis manibus orant,ignoscamus peccatum suum.
Deduntq; se diuina,humanaq; omnia,urbem,& liberos
In ditionem,atq; in arbitratum cuncti thebano populo.

SARACENVS. ¶ FOEdant:uastant Virgi.Impulerat ferro argolicas fœdare latebras. ⁋ Iure iniustas:quia iniustum susceperant prælium. ⁋ Perperã:praue ꝑuerse:unde ꝑperi credunť.homines praui:stulti:mẽdaces. ⁋ Pugnatus est meus pater: quia in bello amphitrioni Iupiter fauit. ⁋ Perduelles:qui nunc hostes dicti sunt ab antiqs.& ꝑduellum bellũ:& dicitur ꝓprie ꝑduellio:qui ꝑtinaciter retinet bellũ:& ꝑduellio: Vlpiano teste diciť reus lesæ maiestatis. ⁋ Animus additus: Adauctus:nam ob uictoriã homó insolescit Demosthenes ad Alexandrũ scribens inqt:ne credas uictoriȩ:q̃ de sui natura est isolens:& superba. ⁋ Pugnata pu. Archaismos locutio familiaris Plau.ut uitam uiuo:& seruitutẽ seruio. ⁋ A ma.dicitur manum bonũ.clarum:ideo post noctis tenebras prima diei pars mane:& deos manes dicimus bonos & prosperos ut cõtrarium imanes:nõ bonos:ut apud Cice.in tusculа. ⁋ Postridie: postero die:ut pridie:priori die. ⁋ Velatis mãibus:pacẽ petẽtiũ more : qđ ostẽdit Virg.in septio.Tũ satus ãchisa delectos ordine ab oĩ:cẽtũ oratores augusta ad mœnia regis:ire iubet ramis uelatos palladis oẽs:& paulopost ne tẽne : ꝙ ultro ꝑferius mãibus uitas:ac uerba præcantum.

Perduelles qui

Dictũ demosthenis

Manum qd

Pacis petendæ forma

VALLA. ¶ FOEdãt ui.idest absumunt per uim. Ita Titus Liuius in.iii. ab urbe condita. Vis sabinorum ingens prope ad mœnia urbis isesta populatione uẽit fœdati agri: terror iniectus urbi est.& aliquanto post. deinde duo simul mala ingentia : exorta fames : pestilentiaq; fœda homini. fœda pecori.uastati agri sunt.urbs assiduis exhausta funeribus.& mox multiplici clade fœdatus annus.& fœdare discutere:diruereq;. Virgili. fœdare latebras. ⁋ Hostium copias:copiæ cum de exercitu dicimus pluraliter efferuntur.Copia uero aliarum rerũ.Ouidius.in meta.Ante ut emoriar q̃ sit tibi copia matri.Tullius ad Cornificium.Quãtum copiarum homines:cum ipse coniectura consequi poteram:tum ex tuis litteris cognoui. ⁋ Et prolocutus perperam:idest peruerse:ac praue.Terentius in phormiõe.Verum istæc de nomine eo perperam olim dixi:ne uos forte imprudentes foras effutiretis. ⁋ Et meus cõpugnatus est.Compugnor & compugno quomodo fabrico & fabricor:assentio & assentior. ⁋ Perduelles penetrant se in fugam.hostes fugiunt. Varro apud Ennium quintum.Inuitis sumpserint perduellibus:perduelles sunt hostes: ut perfecit perduellum:sicut duellum id postea bellum:ab eadem causa facta duellona bellona. ⁋ Pugnata pugna. Archaismos:ut seruio seruitutem:uiuo uitam:& id genus alia. ⁋ Postridie.in die sequenti per syncopam dictũ:quasi posteriori die. Terentius in andria. Venit chremes postridie ad me clamitans. ⁋ Velatis manibus.quod fieri solet maxime a supplicibus:ut porrectis:transpectus brachiis manus sub axillis tegant. Aut uelatis:ornatis:uittatisue pacem:fidemq; pr̃ese ferentibus. Virgilius.Iamq; oratores aderãt ex urbe latina:uelati ramis oleȩ:ubi Seruius. Velati: instructi:& ornati:idest in manibus oliuæ ramos ferentes.Idem in septimo.Tum satus anchisa delectos ordine ab omni.Centum oratores augusta ad mœnia regis:Ire iubet ramis uelatos palladis omnes. Velare coronare. Virgilius.in secundo.Nos delubra deum miseri:quibus ultimus esset.Ille dies festa uelamus fronde per urbem. ⁋ Ignoscamus peccatum suum.putat Nonius esse antiposim pro peccato suo.Dicitur tamen ignosco tibi hanc rem.

Copia qd

Velare uerbi significata

PYLADes ¶ FOEdant.fœda:& tabido cruore ꝓfusa strage:maculant:& uastant:Sic Virg.Impulerat ferro argolicas fœdare latebras. ⁋ Proterunt.dissipãt cõterunt. ⁋ Iure iniustas:Hic uideť esse uersus monometer acatalecticus:duobus solis pedibus constans. Additus ãt hoc loco a poeta sub persona Sosiæ:maximo artificio:ac si diceret:& merito qdẽ: perfidos latrones. ⁋ Nunq̃ etiã.loquitur Mercurius.Et uersus sunt tetrametrici acatalectici:octo pedibus cõstantes usq; ad illũ.Nunc pergam. ⁋ Perperam.praue peruerse:ut inqt Seruius : adducens illud Terentii in phor. Verum isthoc de nomine eo perperam olim dixi:ne uos forte imprudentes foras efutiretis:perperos quoq; Nonius inquit indoctos:stultos:rudes:insulsos:ac mendaces appellatos:& perperitudinem pro iguorãtia:& stultitia. ⁋ Nam ego fui illic.Scribendum est nam.& non nanq; metri necessitate.nam aliter uersus non consisteret:& ita habent etiam codices antiqui manu scripti. ⁋ Quũ pugnatum est:& ita quoq; scribendum est:ex codicibus antiquis:& sñiæ congruitate:& non pugnatus est:ut fere habent codices impressi:& Sarracenus legit:exponens:quum meus pater pugnatus est.i.pugnauit:quia Iupiter fauit amphitryoni in bello. ⁋ Perduelles.hostes : & perduellio is diciť : qui pertinaciter retinet bellum. Vlpiano autem perduellio dicitur reus læsæ maiestatis. ⁋ Penetrant se.agunt se:actiuum fecit. ⁋ Ibi nostris animus est additus.Ita legendus est uersus metri ratione:nã si legas additus est:uno pede deficiat:aut dimidio. ⁋ Additus autem.i.adauctus:nam ob uictoriam homo insolescit.unde Demosthenes ad Alexãdrum scribẽs. Ne credas inquit uictoriȩ:quæ de sui natura in solens est:& superba. ⁋ Pugnata pugna. Archaismos:ut uiuo uitã: seruio seruitutem.non autem paronomasia:ut Pius inquit.est enim paronomasia modus loquendi: quum sumptis in cogitationem aliquibus uerbis:uel noibus:breuiter transmutantes:alteram mouemus intentionem: ut abiit: non obiit:& apud græcos.ουτην υλακην α λλα την φυλακην. Archaismos autem antiquus est quidam loquẽdi mos: ut pugnata est pugna:fugauit fugam:uitam uixit.Itaq; errauit pius non leuiter hac parte:nam illud tacemus:ꝙ nomen ipsum figurȩ exprimere nesciuerit:sed idocte admodum scripserit:dicens:Paranomasia est:quum paronomasia scribi debuisset per.o.in secunda syllaba:quippe:quũ apud græcos p.ω.magnũ scribatur:& non per a. ⁋ Abusq; mane ad uesperum.ita scribendus est uersus:& metri necessitate:& uerborum contextus concinnitate politiori.Mane autem dicitur prima diei pars,quia manum antiqui clarum dicebant:& id tempus post noctis tenebras clarum est:ut

Perperã.

est:ut Non.inqt. Hoc come.magis.hoc ꝓ tāto exponēdū ē:ut Propertius.Hoc magis accepta fallit uterq; fidē. Postridie.postero die:ut pridie priori die. Ad nos ex urbe ueniunt.ita scribēda sunt:& nō ex urbe ad nos ueniūt: metri necessitate:nā aliter uersus deficeret. Velatis maībus.mos p̄catū erat:uittis:& ramis oliuæ manus uelare:hoc ē manibus ferre uittas:& ramos.Sic Virg.Ne tene q̄ ultro p̄ferimus manibus uittas:ac uerba p̄cantū: & paulo supra centū.Oratores augusta ad mœnia regis:Ire iubet ramis uelatos palladis omnes. Peccatū suū.accusatiuus ꝓ datiuo est:ut Marcellus inquit:hūc locū adducens.i.peccato suo:nā ignosco datiuū requirit:ut apud Salustiū: ignoscite cethegi adolescētię:nisi ignoscamus pro remittamus exponas. In ditionem:in imperiu;:in potestatem. Ditē enim antiqui diuitem dixerunt:a quo ditior:ditissimus:& ditio. Virgi.Et uictor ditione tenebat.

Velatę manus

Post ob uirtutē hero Amphitryōi patera donatast aurea.
Qui Pterela potare rex solitus est. Hæc sic dicam heræ.
Nunc pergā heri imperiū exequi,& me domū capessere.
Me. At illic huc iturust,ibo ego illi obuiam.
Neq; ego hūc hoiem hodie ad ædeis has sinā unq̄ accedere
Quando imago est huius in me,certust hominē eludere.
Et enimuero quoniam formam cœpi huius in me,& statū,
Decet & facta,moresq; huius habere me similes item.
Itaq; me malum esse oportet,callidum, astutum admodū.
Atq; hunc telo suo sibi malitia a foribus pellere.
Sed quid illuc est?cœlū aspectat, obseruabo quā rē agat.

¶QVI pterela: Qui pro qua.s.patera: de qua inferius suo loco. Capessere cōferre:recipe:& capessere:pferre Vir. Tua mihi iussa capessere fas est. At at: Interiectio est de iprouiso aliqd dep̄hēdētis Seruio:uel paulatim pcepti:atq; itellecti mali donato. Certū est.aio cōstitui. Statū:habitū. Telo suo:dr telū qcqd emittit manu:sed metaphorice hoc loco positū tęlo suo pro malitia:& fraude sua:qua nitit in alios uti:Seneca in puerbiis:utinā ea lex hoi eēt:ut cū tęlo suo frangeret:nec sępius liceret nocere:q̄ semel. Cœlū:uel a cœlando ut scribit Aelius uel a chao:ut notat Var.& est deoꝝ domiciliū: & ponitur pro aere:Cice.de natura deoꝝ. In q̄bus aer fit purus:ac tenuis q̄ eoꝝ:q utunt crasso cœlo atq; cōcreto:Lucre.q̄ gn̄ant in hoc cœlo:q dr aer:a cœli similitudine palatū cœlū appellarunt:Plinius cerebrū uisceꝝ excellētissimū est:proximumq; cœlo capitis.

SARACENVS.

Capessere quid.

Telū qd sit

Cœlū unde dicatur

¶PATEra donata aurea.carchesium dicit:cuius Macrobius in quinto meminit:& nos alibi abūde locuti sumus. At at illic.interiectio est illic pro ille sosias. Formam cœpi huius in me:& statum.Diximus supra formā: Asconii snīa:circa gestum:motūq; membrorum.Statum circa ornatum. Tælo suo sibi:idest aduersum ipsum.

VALLA.

¶PATEra.Macrobius li.v.saturnaliū sic ait.Est aūt carchesiū poculū gręcis tm̄ modo notū.Meminit eius pherecydes in libris historiaꝝ:atq; iouē alcumenę p̄cium cōcubitus carchesiū aureū dono dedisse.Sed Plautus insuetū nomē reliqt:atq; in fabula amphitryone:paterā datā dixit:quū longe utriusq; poculi figura diuersa sit.Patera.n.ut & ipsum nomē indicio est:planū:ac patēs est.Carchesiū uero pceꝝ:& circa mediā partē compssum:ansatū.mediocriter:ansis a sūmo ad ifimū ptingētibus. Asclepiades āt uir iter gręcos apprime doctus:ac diligens:carchesia a nauali re existimat dicta. Ait.n.Naualis mali partē iferiorē paternā uocari:at circa mediā ferme partē τράχηλον dici. Sūmā uero partē carchesiū noiari:& inde diffundi in utrunq; ueli latus:ea:quæ cornua uocant.Hæc Macrobius.Ioannes autē Baptista pius:quū hæc Macrobii uerba referret in suos cōmentarios:nec qd sibi uellent itelligeret. ut sæpe alias:ita & hic pueriliter lapsus est:ingens ac scribens naualis ueli:pro naualis mali:ac paterā:pro p̄rnā:nec nō eaq; cornua:pro ea quę cornua:quū ueli nullo mō in loco illo stare possit:neq; patera neq;:eaq;:si snīæ cōgruitati cōsultū uelimus:id qd doctoꝝ iudicio relinqmus.Paterna aūt calcaneū significat dicta:ut Suidas inqt:qa sup eo totū corpus consistat: τράχηλος spina est:quæ mediū hoiem a capite ad imū corporis secat.Carchesiū uero sūmū mali significare:& uulgus ipsum asserit:calcesiū uocans:& Non.sūmā partē mali.i.foramina:quæ sūmo mali funes recipiunt esse asserit:ultra certū poculi genus. Qui pterela potitare rex:qui pro qua positū est.Potitare aūt scribendum est:metri necessitate:& nō potare:ut pius inepte scriptū reliqt:cōtra legē carminis. Nūc pgā.hic iā icipiunt uersus tetrametri brachicatalectici:septē pedibus cōstantes usq; ad finē huius scenæ. Capessere.cōferre:recipere:alias pferre. Vir.Mihi iussa capessere fas est. At at.Interiectio est de iprouiso aliqd dep̄hēdentis Seruio: uel paulatim pcepti:atq; itellecti mali Donato. Ibo illi ego obuiā.Ita scribēda sunt uerba:si cōgruitati uersus satisfactū uelimus. Et nō.Ibo ego illi obuiā.nā pes unus deficeret. Neq; ego.Siqs nugis:ambagibusq; pii mētē adhibeat hoc loco: tam multa coaceruātis de duabus abrogatiuis:hoc est abnegatiuis:quę qnq; snīam roborent:ut nūc apud Plautū: facile deprehēdat:illum oino insciū tetrametri huius brachicatalectici carminis:& perq̄ rudem.Nā in hoc uersu non sunt duæ negatiuę mō ullo:qnimo lege ipsa carminis esse nō possunt:neq; sic legi potest uersus:ut in codicibus fere omnibus impressis scriptum est calchographorum inscitia:hoc est:ad ædis has si nam nunq̄ accedere:sed sinam nunquā accedere:ex codicibus antiquis:& manu scriptis:& uersus congruitate:cessantq; futiles omnes illius super hac re cōmentationes. Statum.staturam consistentię modum:& figuram.Super illo Terentii:uidere nimium uellem : qui esset status:Donatus ita inquit.Statura corpori ascribitur.Status ad habitum refertur:ergo status est scenici. Statura longitudo corporis. Telo.telum dicitur quicquid manu emittitur.Vnde lapis:lignum:plumbum:ferrum hoc nomine continentur:dictum ab eo:q̄ in longinquum mittatur. τηλε enim siue τηλου longe significat: qd & græci βέλος dicūt ἀπὸ τοῦ βάλλειν.i.a iaculando.Sisenna.Manuales lapides dispartit:propterea q̄ is ager omnis eiusmodi telis indigebat.Et Virg.pro gladio posuit. At non hoc telum mea quod ui dextera uersat:effugies.Sed hoc loco metaphorice positum est pro malicia:& fraude. Suo sibi.pro suo:& peculiari.nam seruorum telum:malitia est: & fraus. Cælum aspectat. Quum miraretur Sosia:nundum illucescere:noctemq; eam lōgius solito produci: suspiciebat in cęlum:uisurus:an stellę iam occiderent.Cęlum autem uel a celādo dicitur.quia omnia cęlet: & tegat: uel quia cęlatum:& insignitum sit stellis:ut Plinius ait:uel a κοῖλον.i.curuum:quia ipsum curuum sit: & concauū. Vt etiam Varro testatur.itaq; & per.æ.& per œ diphthongum scribi potest.Est autem deorum domicilium:& pro aere etiam accipitur.Lucretius.Quæ generantur in hoc cælo:qui dicitur aer.

PYLADes

Patera

Paterna

Atat

Status

SARACENVS. Herculis cōceptus nox quanta. Septētriōes unde. Luna unde dicta sit.

¶ NOcturnum:noctis deum.¶ Obdormiuisse ebrium:quia nox erat solito longior:nam tres noctes refert diodorus in unam coiuisse:cuius uerba mox suo loco subiiciam:& Seneca in tragœdiis:de hercule locutus. Cui concepto lux una pit:noctesq; duas contulit eous.¶ Nam neq; septentriones:quæ sydera mouentur circa polum arcticum:suntq; nobis semper ęternę aparitionis:& dicuntur septentriones:quasi septem teriones.quia partes cœli terunt circa polum ipsum:nam triones proprie dicuntur a Varrone boues a terra quā arabant:uel φ ternę trigona faciant:nā quoquo modo spectentur:illæ stellę:triangulum efficiunt.¶ Luna:dicta a lumine:Catullus:dictaq; a lumine luna:Cice.quoq;:tu; illa quę luce lucet aliena:& ideo interpositione terræ.i.terræ umbrā obsistēte quotiens fuerit in diametro:& ecliptica cu; sole:eclipsim patit̄:a luna deorsum natura icipit caducorum:ipsa mortalium corporu; author & cōditrix:adeo(ut refert Macrobi⁹)ut nō nulla corpora sub luminis eius accessu patiant̄ augumenta:& hac decrescente minuantur:Sed ista physicis relinquamus.

So.Certe ædepol scio,si quicquast quod credā,certo sciam,
Credo ego hac noctu nocturnum obdormisse ebrium.
Nam neq; se septentriones quoquam in cœlo commouent,
Neq; se luna quoquam motat,statq;,uti exortast semel.
Nec iugula,nec uesperugo,neq; uergiliæ occidunt.
Statim ita stant signa,neq; nox quoquam concedit die.

Iugula qd. Vesperugo quid. Vergilię q: & qn occidant. Firmamēti motus. Motus firmamēti qlis.

¶ Iugulę:Varro:Iugula signum:quod Actius appellat oriona:huius signa caput dicitur ex q̄tuor stellis:quas infra duæ claræ:quas appellant humeros inter quas:quod uidetur Iugulū iugula dicta:Higinus de orione locutus:Hic habet in capite stellas tres claras in utriusq; humeris singulas.¶ Vesperugo:Stella est:quę uespere oritur siue cernitur:uespera:& uesperugo a latinis:hesperos a græcis:mutata aspiratione in u uespera est Veneris stellas:& Solē subsequitur:cum autem antecedit:a latinis lucifer:a gręcis phosphoros.¶ Neq; uergiliæ occidunt:Tendunt ad occasum dicuntur uergiliæ:quę & pleiades:φ earꝫ ortu uer fiat:uel φ circa eqnoctium uernum fit earum ortus matutinus:signum idest ante genua Tauri:qui ut ex higino auersus orit̄:& occidit:ortu suo primum nauigationis tēpus ōnditur:a latinis autem uergiliæ a uerni tpis significatione dicunt̄:a gręcis pleiades multis de causis.¶ Ista statim stant signa non dixit stant:quia eorum:nam moueri debuissent:sed quia eorum.sphæra tunc cursum suum & motum non uidebat peragere:in qua fixa sunt:cuncta enim:quę conspiciuntur sydera:exceptis septem planetis hęrent cœlo:octauo uidelicet globo:qui quidem mouetur cum reliquis licet suo proprio tardiore motu:nam raptu primi mobilis omnes inferiores spæræ ab oriente in occidentem feruntur intra diem ac noctem circa terram semel:motu uero proprio cōtra nitentes ab occidente in orientem mouentur per obliquum:contra primi mobilis motum:sed diuersis temporu; interuallis:ita ut cęteris tardior octaua sphęra in annis centum conficiat gradum unum.¶ Neque nox concedit diei:uidentur nanque alternis sibi cedere ut modo dies modo nox imperet.

VALLA. Septētriōes unde dicti. Pleiades q. Signum qd sit.

¶ HAC noctu nocturnū.noctu pro nocte dixi.Nocturnū āt noctis deū.¶ Septētriones.a septē stellis septentriones dicti.¶ Atq; uti:atq; pro q̄ dixit.¶ Næc iugulæ nec uesperugo.Varro apud Plautū:neq; iugula:neq; uespugo:neq; uergiliæ occidunt.Iugula signū qđ accius appellat oriona:cū ait:citius orion patefit:huius signi caput dr̄ ex tribus stellis:quas ifra duæ clares:quas appellant humeros:iter quas qđ uidet̄ iugulū iugula dicta.Vespugo stella:q̄ uespe orit̄:a quo & Opilius scribit uespeꝝ.Vespuginē ergo stellā ueneris dicit:quæ nunq̄ tam lōge a sole abest:ut ad sexāgulā mundi figurā pueniat:quæ solē antecedens lucifer:sequens solē a græcis hesperus:a latinis mutata aspiratione in u eolicū digāma:tā uesper q̄ uespugo noiatur:& qñq; pro sero diei capit̄:sicut uespere & uesperi aduerbia.¶ Neq; uergiliæ.quę a græcis pleiades:a latinis uergilię:qđ uerno tpe cū sole oriant̄.Seruius in georgicis.Pleiades signū est ante genu tauri:qđ ortu suo priæ nauigationis tps ōndit:ut gręce ἀπὸ τοῦ πλεῖν.i.nauigādo dicitur.Latine āt uergiliæ a uerni tpis significatione quo oriunt̄.¶ Ista stati.Nonius Mar.statim mox dr̄:Cic.in uerrē:stati lr̄as messanā.dedit stati pria pducta syllaba a stādo.pseuerāter & ęqliter significat.Terē.in phormione.Bina talēta capiebaṣ stati.Pla.Nec recedit loco:qn stati rē gerat.¶ Stāt signa.signū pter qđ docti pariter & idocti oēs itelligūt:multis adhuc dr̄ modis.Nā signū apud geometras noiatur uel in pricipio lineę:uel oīno extra figurā nota:cuius pars nulla.Nā in figuræ medio dr̄ cētrū.In re militari signū uexillū est:uñ antesignani.signū ēt statua. Hora.& cētū potiore signis munere donat.& signū qđ iprimitur:cuius diminutiuū sigillum:& denominatiuū signaculum. Signu; etiam apud oratores:ut Cicero in rhetoricis:& Quintilianus in oratoriis istitutionibus:uis argumenti est de inexptibus artis sūpta locis.signū ab astronomis stellaꝝ multitudo noiat̄:sub una cōpręhensa effigie:ut sunt signiferi signa duodecim. Vt Cancer:Leo:Virgo:& extra signifeꝝ alia:ut bootes:cynosura:helice:in qua significatione hic locutus est Plau.

PYLADes. Septētriōes. Iugula. Orion.

¶ SI quicq̄ est:qđ credā:ita scribenda sunt uerba:& non si quicquā est aliud:quod credam. ¶ Supfluit.n.aliud:si uersus ratio aiaduertat̄.¶ Credo hac ego noctu.ita scribēdus est uersus metri necessitate:& non credo ego ac nocte:cōtra rōnē metricā.¶ Nocturnū.noctis deū.¶ Septētriones.Quę sydera mouent̄ circa polū arcticū:suntq; nobis sp apparētia:ea gręcis ἀμάξα:ut inqt Varro.Nobis uero septentriones appellant̄:qa septē sint:& tanq̄ triones:hoc est boues:partes cæli terāt circa polū ipsum:triones.n.boues a Varrone dicunt̄:q̄si tetriones a terra:quā arabāt:uel stellæ ipse triones uocātur:φ ita sitæ sint:ut terne trigona faciāt.nā quoquomō spectent̄ illę stellę:triāgularē ōndūt figurā.¶ Luna quoq; mutat.ad ullā pte uertit:& uoluit.¶ Statq; uti exorta ē semel:stat legēdū cēsemus:sensus cōcinnitate:& maiori cōtextus silitudine:qppe oēs codices hñt:atq; uti.Et nō.Estq;:ut corrigit Pius audax admodū lr̄æ antiq deprauator:dicēs.Atq; uti obelo fodica hęc uerboꝝ mōstra:his ascitis:Estq; uti.¶ Nec iugulę:iugula:ut Fest⁹ Pōp.iqt dr̄ stella orion:φ amplior sit cęteris q̄si nux iuglādis.Varro āt sic.Iugula signū est:qđ actius appellat oriona:quū ait citius orion patefit:huius signi caput dr̄ e stellis q̄ttuor:quas ifra duę clarę:quas appellāt humeros:iter quas:qđ uidet̄ iugulū:uñ iugula dicta.De orione multa Iginius:& alii.Dicius aūt orion:& oarion:ad callimachi:& alioꝝ grecoꝝ exēplū.uñ Catullus.Proxius hydrochoi fulgeret oarion.¶ Vespugo:uespuginē Varro scrib.stellā esse:q̄ uespe orit̄:uñ & uesp dicit̄.Vitruuius āt lib.ix.ita inqt.Id āt maxie ita eē cognoscit̄ ex ueneris stella:φ ea quu; solē sequat̄:post occasum eius apparens in cælo clarissimeq; lucēs:uespugo uocitat̄:aliis āt tpibus eā antecurrens:& oriens ante lucē lucifer appellatur.¶ Neq; uergiliæ occidūt:tēdunt ad occasum.Seruius primo georgicon.Pleiades inquit

inquit signum ante genua tauri: quod ortu suo primæ nauigationis tempus ostendit: unde græce pleiades dicũtur. ἀπὸ τοῦ πλεῖν. i. a nauigãdo. Latinę uirgiliç a uerni tpis significatione: quo oriunť: alii aũt eas pleiades dicunt a matre pleione oceani filia: ex qua & atlãte sint natæ. Eę ãt septẽ numero ferunť: quų tñ nemo amplius q̃ sex uidere possit: cuius cã hæc dr: q de septẽ sex cũ imortalibus: hoc est diis cõcubuerũt: tres cũ Ioue: duæ cũ neptuno: una cum marte: reliqua ãt Sisyphi uxor demõstrať. Ita. hęc dictio metri rõne: cũ hoc uersu cõiūgi debet. nã alr mãcus eẽt: & ita scribi debet: & nõ ista: ut ferme hñt codices. Stati stãt signa. Hęc cõueniũt cũ supiorib⁹: ubi dixius: statq; uti exorta est semel: legẽdũ eẽ. Stati ãt pria pducta hic legẽdũ quoq; est: & signat iugiter: diu: & pseuerãter: ut supius dixius: ex Noni snia. Nã quũ signat illico: & subito primã corripit: Mar. Sex sestertia si stati dedisses. Itẽ. Tu factã tibi rẽ stati putasti. Cõcedit die. Die scribẽdũ est: & nõ diei: ut cõmuniter hñt codices: & legũt Pius & Sarracenus iterpretes. nam uersus non consisteret: abundaretq; una syllaba. Die autem pro diei positum est. ut sit ablatiuus pro datiuo: ut apud Virgi. Teq; aspectu ne subtrahe nostro. Quod sumptum. atq; epulas uictu præponis honesto.

Me. Perge nox, ut occœpisti, gere patri morem meo.
Optume optumo optumam operã das, datã pulchre locas,
So. Neq; ego hac nocte longiorem me uidisse censeo,
Nisi item unam, uerberatus quam pependi perpetẽ.
Eam quoq; ædepol multo hæc uincit longitudine.
Credo equidem dormire solem, atq; appotum probe.
Mira sunt, nisi inuitauit sese in cœna plusculum.
Me. Ain uero uerbero? deos esse tui simileis putas?
Ego pol te istis tuis pro dictis, & malefactis furcifer
Accipiam. modo sis ueni huc, inuenies infortunium.
So. Vbi sunt isti scortatores, qui soli inuiti cubant?

SOlem dormire. Quia ad supius hemisperiũ nõ remeabat dictus est Sol: q solus tãtã claritatẽ obtinent: cuncta si quidẽ radiorų suorų imissione collustrat: unde merito appellatus est princeps: & moderator luminum reliquorų: quem heraclitus dixit esse cœlestis luminis fontem: alii mẽtem mundi: physiciq; cor cœli uocauerunt: sed de his forte alias: ne nimis lasciuiat oratio. Appotũ pro: Bibitione repletũ. Inuitauit: Repleuit: est etiam inuitare delectaŕ: ut inuitat genialis hiems Virg. Similis tui: Ad mores referť: naș sitis tibi ad uultũ: ut notauit cap: lș Plau. ipsa dixerit: nimis similis est mei: de forma: nõ moribus locutus. Accipiã: Hoc loco male tractabo Cicero in uerrẽ: male accipiat uerbis dixit: & Terentius: idignis sum acceptus modis: aliter accipere in bonã partẽ dicit Ci. roga ipș quẽ admodũ ego eũ arimini accepi. Sis: Pro si uis ut Cicero in oratore: & astipulatur Quintilianus: quo uerbo sæpissime utiť Plautus ad uerba iperatiua docente Donato: qa uidebantur contumeliosa addebant: sis pro si uis. Scortatores: Scortorum sectatores: dicuntur scorta a festo: quia ut pelliculę subigantur: omnia nanq; ex pellibus facta dicuntur scorta: uel q in grabatis pelles stratas tenere consueuerunt.

SARACENVS. Sol unũ dictus sit Sol cœli cor.

Inuitare quid sit

Sis p si uis

Scortatores qui

QVAM pependi perpetem: idest iugem: locumq; obtinet aduerbii: unde fit perpetuus. Atq; appotũ: idest plus nimio potasse. Probe: idest plurimum. In cœna plusculum: hoc est aliquanto plus solito. Modo sis ueni huc. sis pro si uis. Cicero in oratore ueteres posuisse ait. Isti scortatores. Qui scorta conducunt. Qui soliti inuiti cubant: ab eo quod est solus solitus solita solitum factum: hoc est solitaris: & solitare. Sensus est: ubi sunt: qui scorta conducunt: quippe quod inuiti cubent soli. Nam ab eo: quod est solus: fit solitus: inde solitaris.

VALLA.

Soliti unde

PERge nox. Mercurius loqť. Neq; ego hac nocte. loqť Sosia: dicẽs: nõ meminisse: se unq̃ uidisse noctẽ aliquam hac lõgiorẽ: pter unã: quã pepẽdit ppetẽ. i. in qua tota nocte pepẽdit: & pedibus suspẽsus stetit: ut mos est seruorų improborų: qui ab heris: ut castigenť: suspẽdunť: plectũturq; uerberibus. Eã quoq; ædepol multo hęc uincit lõgitudine. Ita scribẽdus est uersus: & delẽdũ: ẽt: quã dictionẽ metrica rõ nõ patiť. Credo eqdẽ etiã dormire solẽ: si metri rõ attendať: ita scribendus est: & hic uersus: & dictio. Etiã: quę in pcedẽti supfluebat: hic reponẽda est: & tollẽdũ ædepol: uti abũdans: nec cõgruens lepiditati sermonis latini. Nisi iuitauit. i. nisi repleuit se nimiũ uino: adeo: ut illud edormiscere nũc opus sit: & pterea adhuc nõ oriať. Verbero. uocatiuus casus est: uerbero aũt dr: qui uerberibus dignus est: grçce mastigias: alibi a Plauto bucęda appellatus: hoc est a bubulis coriis cædẽdus: uel Restio. i. reste dignus: & suspẽdio. Siłis tui. ad mores referť: siłis aũt tibi ad uultũ: ut Caper notat: q̃q̃ Plau. ipse dixerit: nimis similis est mei de forma: nõ de moribus loquens. Istis pro tuis dictis ita uerba scribẽda sunt: nõ istis tuis pro dictis: metri rõne ita exigẽte. Accipiã. male tractabo. Accipe: ut in nr̃o uocabulario dixius: signat tractare: in bonã: & i malã pte. In bonã: ut apud Ciceronẽ. Roga ipm: quẽadmodũ: ego eũ arimini accepi: in malã: ut apud Terẽti. Ego abs te miseris suș acceptus modis. Signat cape Vir. Alii taurinis follibus auras: accipiũt reddũtq;. Intelligiť. Terẽ. Clinia alr de amore tuo: atq; est: accipis. Apuleius. Neq; tu ita accipis: ut res se habet. Audire. Virgi. Accipe nũc danaũ insidias. Datũ cape. Virg. Accipe: & hęc manuũ tibi: quę monumẽta meaų. Sint puer. In cõuiuiũ recipe. Vir. Illos porticibus rex accipiebat in amplis. Sis. pro si uis: ad uerba. n. ipetratiua: ut inqt Donatus: qa uidebanť contumeliosa addebant sis: pro si uis: ut fac sis: uide sis. Vbi sunt isti scortatores. Scortatores dicũť scortorų: hoc ẽ meretricũ sectatores. Scorta. n. ut Festus inqt: appellanť meretrices: qa ut pelliculæ subigunť: oĩa nãq; ex pellibus facta scorta appellanť: uel q in grabatulis pelles stratas tenere cõsueuerũt. Qui soliti iniți cubant. ut fabulať: garritq; de more Pius iterps hoc loco: dicẽs: elegãter & iocose: scortatores dici iniți: quũ cubãt: sõnia qdã laruasq; effutiẽs. Sș hoc qdẽ i ipso nugaų pricipio: quũ uero paulũ pgressus ẽ: Delirat pẽitus ac desipit: dicẽs. Mẽdã tñ: & eã mẽdosam i codice uideor agnosceŕ: ut fortassis illic: nõ soliti iniți Pla. scriptũ reliqrit: sș soŕ i nitellis. Scorta. n. ut amicæ delicatulç: morosulæ: & sagacis naris: ipẽdio sint: melli muscũ: & id gen⁹ delicatula olfactoriola: suffimẽta: odoramẽta: pelliculã muris: nitoresq; oĩs: & uenustates gerũt &c. Nã nullo mõ. solis in nitellis: hic scribi põt: & oĩuș codicũ ueteų: & nouoų scriptura refragãte: & metri rõne nõ tolerãte: sensusq; cõcinnitate reprobãte. Quapropter legẽdũ oĩno cẽsemus contextum hunc: ut iacet: qui soliti iniți: cubãt: hoc sensu. Vbi sunt isti scortoų sectatores: qui quũ alias soliti sint iniți. i. conari & uires oẽs exponere: ut scorta: meretricesq; adipiscanť: nũc cubãt: & dormiũt: quũ maxime curare: & adniti deberent cõmoditate noctis huius longioris freti? & ita sensus clarissimus: codex illæsus: & uersus integer fuerit.

PYLADes

Scortatores

Locus restitutus

SARACENUS.

¶HAEC nox:ſcita:Nã ad explendã uenerẽ nox lõgior cõmoditatẽ affert:& male poſitũ pro ualde Cice.id ꝙ ad rẽ ptinere credebat:ſcriptores illos male mulctatos.¶ Scita:Pulchra:cõmoda:apta:uel q̃ placet nam cõtra iſcitũ qđ diſplicet.¶ Aeq.i.tã Virg.in Geor.negãt alios æq ſerpẽtibus agros:dulcẽ ferre cibũ.¶ Credo.miſericors:Et q̃ ſequũtur oĩa feſtiuiſſime:& cũ ioco dicta.¶ Oppido:Pro ualde deductũ uerbũ a ruſticis:qui cũ interrogarenẽ de annonæ charitate reſpõdebãt oppido:quaſi q̃tum oppido ſufficeret & hinc uſurpatũ oppido pro ualde.¶ Igiẽ:Pro deinde.¶ Agite pugni.Nũc Mercurius uocem attolit.¶ Ventri uictum non datis:Quaſi ex hoĩum cæde ſibi uictũ q̃reret.

Oppido unũ

Hæc nox ſcitaſt exercendo ſcorto conducto male.
Me.Meus pater nũc ꝓ huius uerbis recte,& ſapiẽter facit.
Qui complexus cum alcumena cubat amãs,aio obſequẽs.
So.Ibo,ut herus quod imperauit,Alcumenæ nunciem.
Sed qs hic eſt hõ,quẽ añ ædeis uideo hoc noctis?nõ placet.
Me.Nullus ẽ hoc meticuloſus æque.So.quẽ?ĩ mẽtẽ uenit.
Illic homo hoc denuo uolt pallium detexere
Me.Timet homo.deludã ego illũ.So.proh dẽtes pruriũt.
Certe aduenientem hic me hoſpitio pugnæ accepturus eſt.
Credo miſericors eſt,nũc propterea quod me meus herus
Fecit,ut uigilem,hic pugnis faciet hodie,ut obdormiam.
Oppido interii.obſecro hercle quantus,& quã ualidus eſt!
Me.Clara uorſum fabulabor.hic auſcultet,quæ loquar.
Igitur magis maiorem in modum ſeſe concipiet metum.
Agite pugni,iam diuſt,ꝙ uentri uictum non datis.

VALLA.

¶SCORto cõducto male.Male Donatus exponit magno.ita & bñ ualde quoq ſignificat:ut apud Ciceronẽ in Bruto: bñ doctus:bñ lr̃atus:& bonũ magnũ.Perſi⁹.At bõa pars ꝓceꝶ.¶ Hoc meticuloſus.i.mœtu plenus.¶ Cũ in mẽtem uenit:illic hõ:hoc denuo uolt paliũ detexer̃.melius q̃ dextere:ut ſit ſenſus:uult alio mõ me induere q̃ indutus ſim:hoc eſt pugnis ualde cędere.Auget.n.de ꝑticula:ut in deamo deiuro.Virgil.Viminibus molliq paras detexere iunco.¶ Dẽtes pruriũt.Carnis & neruoꝶ nõ oſſis eſt pruritus.Pruriunt ergo dẽtes:catacreſis figura pro ſtrident.¶ Oppido iterii.oppido pro ualde etiam poſteriores dixerunt:ne duꝫ uetuſtiſſimi uelut ſæpe Victruuius.

De ꝑticulæ natura

PYLADes

¶SCIta.pulchra:cõmoda:apta.¶ Cõducto male.male.i.diſpẽdioſe & maxio ꝑtio:ita exponit Donatus.ſuper illo:ꝑdi male cõciliate.¶ Meus nũc pater ꝓ huius uerbis.ita ſcribẽda uerba ſunt metri neceſſitate:& non:meus pater nũc.abũdaret.n.pes unus.¶ Pro huius uerbis ſecũdũ huius uerba.¶ Nullus eſt hoc meticuloſus ęq.Aeq aduerbiũ eſt:a noĩe ęquus:qđ ꝓprie planũ ſignificat:ab aq deductũ:in qua ſũma eſt ęq̃litas:& planicies:duꝫ qeſcit:& per metaphorã poniẽ pro iuſto:qa nullã in partẽ iclinat.Similiter æq pro iuſte accipiẽ.Seneca.Iudex qui ꝑte inaudita altera aliquid ſtatuit:ẽt ſi æq ſtatuerit:haud æquus fuit.Aliquando æq ſignificat tam:ut in illo Virgilii ſecundo Georgico.Negant alios æq ſerpentibus agros:dulcẽ ferre cibũ:& ſic hoc loco.Illud notauimus:in hoc ſignificato:aduerbiũ hoc nõ ſolũ cõparãdi eſſe:ſed ẽt conſtructionẽ cõparatiuoꝶ habere.Et quẽadmodũ dupliciter cõſtruimus magis & minus:hoc eſt:uel cũ ablatiuo:uel cũ q̃ & nominatiuo:aut altero caſu a uerbo p̃cedenti depẽdente:ut ſum magis doctus te:uel q̃ tu:magis amo neſtorẽ q̃ petrum:magis ĩdigeo pecunia q̃ pane:ita ẽt dicamus:ęq ac:uel æq atq:cũ noĩatiuo:uel aliis caſibus.Terẽ.Aeq miſer:atq ego.Cice.ad curionẽ.Me certe habebis:cui carus ęq ſis:& ꝑiocundus:ac fuiſti patri.Idẽ ad ſeruiliũ:ſed me colit:& obſeruat æq:atq illũ ipſum patronũ ſuũ.Sed & cũ q̃ cõſtructũ inuenias ſine caũ aliquo:ſequente clauſula.Plautus in ſticho.Ridiculus æq nullus eſt:q̃ dum eſurit.Brutus ad Ciceronẽ.Hoc ego ad meũ officiũ priuataꝶ reꝶ ęq atq ullã aliã rẽ ꝑtinere arbitror:uel cũ ablatiuo tm̃:abſq ac:uel atq.uel q̃:ut hoc loco:nullus eſt meticuloſus æq hoc.Et in Curculione.Qui me alter in terra ęq erit fortunatus palinure.¶ Meticuloſus.timidus:metu plenus.¶ Metus.n.eſt de p̃ſenti:uel futuro ꝑiculo:mentis trepidatio:ut Vlpianus definit:a quo diminutiuũ meticulus:& inde meticuloſus:& meticuloſe aduerbiũ pro timide.¶ Quẽ:interrogatiue poſitũ eſt:& ſubaudiendũ uerbum.nam per apoſiopeſim poſitũ eſt:quẽ quaſi dicat:quẽ q̃rit hic:¶ In mentẽ uenit.nũc demũ inquit excogitaui:quẽ quęrat:quaſi dicat:me q̃rit.¶ Illic homo.hic hõ me uerberare uult:ſed ꝑ circũloquutionẽ ait:uult denuo paliũ hoc meũ detexere:hoc ẽ cõtexere:de.n.particula licet interdũ diminuat:uel cõtrariũ ſignificet:ut detraho:detego:tamẽ iterdũ quoq auget:ut in deierare:demori:& ſimilibus:& in hoc ipſo uerbo:ut apud Virgi.Viminibus molliq paras detexere iũco:pro ualde texere.eſt aũt in ꝓuerbio:ut cõminantes alicui dicant ſe illi iterato pallium texturos.Detexere ergo ſcribendũ omnino eſt:& non dextere:ut ferme habent codices:ſcriptoꝶ iuſtitia corrupti:contra ſententiæ concinnitatem:& uerſus rationem.¶ Deludam illum ego.& non:deludam ego illum metri ratio ſcribi exigit.¶ Proh dentes pruriũt.Ita habent codices antiqui:non pol dentes pruriunt:ut legunt interp̃tes noſtri:Pius & Sarracenus.Sed qd ſibi uelint hęc uerba:nullus docet.Nos autem huc ſenſum ex eis elicimus:ut Soſia ibi exiſtens:& qui ob longiorem noctem:quũ iam diu non comediſſet:fame torquebaẽ.dicat proh dentes pruriunt.hoc eſt libidine edẽdi ardent mihi dentes.Et deinde ſubiicit.¶ Certe aduenientẽ hic me hoſpitio pugnæ accepturus eſt.Qui.n.ĩ lõgo itinere fuerũt:ſolẽt ad hoſpitia diuertere:ut interi ſuſcipianẽ:& cibo ac potu recreenẽ.Inqt igiẽ Soſia.hũc:Mercuriũ.ſ.ſuſceptuꝶ ſe eẽ hoſpitio pugnę.i.in eo hoſpitio:in quo nõ cibũ ſumere:ſed pugnã exercere cogeẽ.Nã qđ ait Pius:ꝓbiorẽ:& fideliorẽ lectionẽ fore:ſi hoſpitio pugni legas.noſtris auribus nõ ſapit.utpote diſſonũ a ſniẽ cõcinnitate.¶ Credo miſe.& eſt q̃ ſequũt feſtiuiſſime.& cũ ioco dicunẽ.¶ Oppido.i.ualde multũ.deductũ ex eo uerbũ.qa ruſtici iter ſe cõfabulantes.q̃tũ q̃ſq frumẽti faceret.quotiens copiã atq abũdãtiã eius ſignãre uolebãt.dicere ſoliti erãt.q̃tũ oppido ſatis eẽt.hic uenit in cõſuetudinẽ.ut de q̃cũq re loquẽtes.oppido ꝓ ualde multũ capiamus.¶ Clara uorſũ fabulabor.ſubintellige uoce.ut dicat.clara & exerta uoce loq̃r.aduorſum hũc.ut me audiat:& itelligat:q̃ loq̃r.¶ Igiẽ magis maiorẽ ĩmodũ in ſeſe cõcipiet metũ.Ita ſcribi debet uerſus.nõ ãt.Igiẽ magis modũ maiorẽ in.ut legit Pius.dicẽs anaſtrophen eſſe contra rectã metri rõnẽ latinitatis gr̃aꝫ:ac ueteꝶ codicum ſcripturam.¶ Igitur.autem pro poſtea accipiẽdũ eſt.quẽadmodũ ſupra oñdimus in eo uerſu.Seſe igiẽ ſũma ui:uiriſq eoꝶ oppidũ expugnaſſe.¶ Agite pugni.Nũc Merc.uocẽ attollit:ut Soſia audiat.¶ Iãdiu ẽ.iã lõgũ tp̃s ẽ:ex quo uẽtrẽ nõ paſcitis:ueluti oñdat:ſe ex hoĩum cede uictũ q̃rere.

Cõparatiui conſtructio

Meticuloſus

Oppido

¶Iampridem:

SARACENUS.

IAMpridem: Pro iam dudū: nā qđ breue erat tēpus: ad longū rettulit: licet iā dudum quādoq̃ pro cito: & statim ponat. Virg. Iam dudū sumite pœnas: & rursus: & pr̄ æneas iamdudū abrumpe nubē: ardebat. Nudos: Mortuos: aliter iacētes: & isepultos. Vir. nudus in ignota palinure iacebis harena: sed nudos hoc loco mortuos itelligamus: nā dixit in soporē: sopor. n. ut ait Acron: fere mors est. Hora. ergo qntiliū ꝑpetuus sopor urget. Ne. Numeꝝ augeā: q̄ scilicet sim qntus neci datus. Hem nunc iā ego si colo: Colere ꝑter alias significationes ut tradit Nonius significat exercere: nā qa pugnos iactauerat inqt: si quē pugnis itercepo: & collegero: & cūctabūdus: minitabūdusq̃ ꝑmanet: donec sosias dictū iterpellat: cigit: expedit se: & deīde cœptū ꝭmonē ꝓsequtur. Nō fert qn uapulet: Non feret pro nō auferet: aphæresis pathos. hoc est uitare nō poterit. Pugnos edat: Proferat minat Mercurius cuicunq̃ obuio pugnoꝝ certamē: sed quia pro comedat ioco excipit sosias: ideo respondit iā cœnasse. Apage: Abige: amoue aduerbialiter positū: & græca dictio est. Pro in: Pro proinde ut dein ꝑ deinde: ut sæpe poetæ ponunt. Tracti: Inqt Nonius adducens hūc locū tractim: ut sensim. i. diutine longo tractu: uel tractim iugiter sine tpis itermissione: ut Seruius. Dormiat: Moriatur.

Colere uerbi sigñata

Iampridem uidetur factum, heri q̄ homines quattuor
In soporem collocastis nudos. So. formido male
Ne ego hic nomē commutem meū, & quintus fiam e Sosia.
Quattuor uiros sopori se dedisse hic autumat.
Metuo ne numeꝝ augeā illū. Me. hem nūc iā ergo sic uolo.
So. Cingitur, certe expedit se. Me. non feret, quin uapulet.
So. Quis homo? Me. qsqs homo huc uenerit pugnos edet.
So. Apage. non placet, me hoc noctis esse, cœnaui modo.
Proin tu istam cœnam largire (si sapis) esurientibus.
Me. Haud malū huic ē pōdus pugno. So. pii, pugnos pōde (rat.
Me. Quid, si ego illū tracti tāgā, ut dormiat. So. ꝑuaueris,
Nā continuas has tres noctes ꝑuigilaui. Me. pessumum est

Tractiuū

VALLA.

COLlocastis nudos. Nudū inqt Nonius in cōsuetudine sine tegmine dr̄ Virgil. Nudatosq̃ humeros oleo perfusa. Nudū isepultū. Virg. li. v. Nudus in ignota palinure iacebis harena. Iā ergo si colo: Nonius colo iterꝑtat exerceo. Apage. i. a me abige. Hoc noctis. elipticos. i. tpe. ut sit itegrum hoc tpe noctis: q̄ loquendi cōsuetudine frequēter utunt grӕci. Esse. dixerat supra Mercurius edat. i. ꝓferat: quo latinum est uerbuȝ. Nunc Sosias esse in comedēdi significatione ab edo: qđ græcum est iterꝑtatus edat Mercurii. Proin. pro proinde. Tractim. Nonius tractim: ut sensim. i. diutine longo tractu. Plautus in amphitryone: Quid si ego illū tractim tangam ut dormiat. Aut ut Seruius in quarto georgicon super illud: tractimq̃ succurrant. Tractim iugiter: sine intermissione. Tangam. feriam. Nonius tangere: ferire: cōmouere. Virgilius lib. xi. Nec solos tangit atridas: Iste dolor. Marcus Tullius in frumentaria uerrinarum: Nunq̄ tua me cura tuaruȝ fortunarum cogitatioq̃ tanget. Luc. Nec bene pro meritis capi: nec tangit ira. Si plura de huius uerbi significatione desideras: q̄ sequunt hęc: lege apud Noniū.

Apage qđ sit

Tangere uerbi significata

PYLADes.

IAMpridē. iādudū: nā qđ breue erat tps: ad lōgum rettulit: licet iādudū qn̄q̃ pro cito: & statim ponat. Vir. Iādudū sumite pœnas. Nudos. mortuos: uel iacētes: & isepultos Vir. Nudus in ignota palinure iacebis arena. Ne ego hic nomē cōmutē meū. ita legēdus est uersus metri necessitate: ludit āt in noīe qnti. nā quū Mercu. q̄ttuor se uiros sopori dedisse retulisset: r̄ndet Sosia uereri se: ne hic nomē sosię cōmutet in nomē qnti: ita ut posthac qntus uocet: & nō sosia: qa qnt⁹ futurus sit: q ab illo perimat. Metuo: ne numeꝝ illū augeā. & nō augeā illū: metri necessitate. Hem nunc iā ergo sic uolo. posteaq̄ Pius plautinus: fabulosus iterpres: hoc loco multa nugatus est de cęteris triuialibus: & cæcis doctoribus: gryphū hunc: ut inqt: uarie exponēs: nūc legit sic colo: nūc: sic poleo. aliter sic molo: ex codicibus: ut ait: uariis antiqs. Et demū lectionē clamitat: fideliter restitutū iri: si qs scripserit. Iā erit hic olmos: qa uidelicet in antiquo exēplari scriptū uiderit. Iā erit hic olmos. Et ita ꝑperā: & futiliter qcqđ in buccā uenit: euomit: ꝑ anfractus: & salebras iter quęrēs: quū alioqn plana: & facilis uia pateat: qđ hinc maxime liqt. Codices ferme oēs sic colo h̄nt: i quo euidētissimus error: & facilimus tollat: si sic uolo: & nō colo legeris. nā ut fere similis est. u. lr̄a. c. lr̄ę ꝑterq̄ q̄ paulo supinior est: īde errorē emanasse manifestū est. Scribēdū igit: sic nolo. Et uerba sunt Mercurii pugnos expedientis: qui quū lacertos: & pugnos ipsos: manicis sursum attractis: exornauit: inqt. hem nūc iā ergo sic uolo. s. expeditus eē: & paratus: ac ut iā ueniat hic: quē pugnis cōtundā. Cingit certe. pro accingit. Expedit se. uerba sunt sosiæ: sensui iā dicto coherētia. Nō feret: qn uapulet. Scribendū oīno cēsem⁹: nō feret: & nō: n̄ foret: ut h̄nt codices manuscripti: sed nō eo sensu: quo Sarra. exponit. i. nō aufert: ut sit aphęresis pathos. Immo: nō feret: pro nō patiet exponēduȝ putamus ut Mercu. dicat nō patiet: nō poterit ferre: qn uapulet: & qa nullū adhuc noīauerat: nec se uisum ab eo sosia adhuc putabat: subdit: loquens itra se. Quis hō? q. d. qs hō nō feret: qn uerberet? ac si diceret: nū me uerberare minat? Quisqs hō huc ꝓfecto uenerit: pugnos ædat. addendū fuit ꝓfecto ex codicibus antiqs: & metri necessitate qđ uterq̃ Pius & Sarracenus iterꝑtes non aiaduerterūt. Minat aūt Mercurius cuicūq̃ obuio pugnoꝝ ꝑcussionē. Et quia superius itellexerat Sosiā dixisse: proh dentes pruriūt. i. desiderio edendi ardent: ut supra exposuimus: iccirco ait Mercu. se factuꝝ ut pugnos comedat. i. datuꝝ se illi pugnoꝝ cōtusionē: loco cibi. un̄ hoc audito: sosias: mutato sermone: nō amplius pruritū dētiū se habere: sed cœnasse mō: & nolle hoc noctis esse respōdet: qa pugnos sibi in cibū dari nolebat. nā qđ Sarra. exponit: pugnos edat. i. ꝓferat: q̄si illū īuitans ad pugnoꝝ certamē: nō uidet cōsonū: seqntibus uerbis. Apage. abige: amoue: aduerbialiter positū: & græca dictio est ἀπάγω. enim significat abduco: remoueo: de quo & infra dicemus. Proin. ꝓinde: ut dein pro deinde. Tractim. diutine: longo tractu: aduerbial'r: ita exponit Nonius. Hūc locū adducēs. uel. Tracti. iugiter: & sine tpis itermissiōe: ut Seruius. Tāgā. feriā. Tāgere. n. ut Noñ. inqt signat ferire: cōmouet Vir. Nec solos tāgit atridas: iste dolor. Lucre. Nec bn̄ ꝑ meritis capit: neq̃ tāgit ira: signat cōtingere. Lucre. Tāgere. n. & tāgi res nulla ꝑt nisi corpus. Cice. in uerrē: Verres simul ac tetigit ꝓuinciā. Significat circūuenire. Turpilius in demetrio. At ēt ieptus meus est mihi pr̄ iratus: qa se talento argenti tetigi. Vt dormiat. i. ut moriat: sed sosia in ludū uertere q̄rens hoc uerbū: inquit. Seruaueris seruabis inqt me: si facies: ut dormiā: & somnū capiā. quia cōtinuas has tris noctes ꝑuigilaui: ꝑuigilare est ꝑpetim: & continue uigilare: sine ulla intermissione. & somni assumptione. iuxta illud Martialis. Nam uigilare leue est. peruigilare graue.

Iādudum

Nudus

Locus restitutus

Apage

Tractim

Peruigilare

Facinus.nequiter ferire malam male discit manus.
Alia forma esse oportet,quem tu pugne læseris.
So.Illic homo me interpoiauit,meumq; os finget denuo.
Me.Exossatum esse oportet,quem probe percusseris.
So.Mirum ni hic me quasi muræenam exossare cogitat.
Vltro istic,qui exossat homines,perii,si me aspexerit.
Me.Olet homo quidem malo suo.So.hei nunquã obolui.
Me.Atq; haud lõge abesse oportet.So.ue℞ lõge hic absfuit.

SARACENVS. ¶NEQVIter:Malo modo.¶Malum:Maxillam.¶Male:Pro ualde.¶Legeris:Pro collegeris: attigeris: percusseris.¶Interpollabit:In aliam formam mutabit:Est enim interpollare in nouam formam a ueteri mutare: tractum uerbum ab arte fullonia:quę poliẽdo uetera in nouam formam redigit:propterea dicimus.mulieres interpolles fucis ornatas:ueluti reformatas.¶Finget:Effigiabit:reformabit.¶Exossatum:Hoc est detractum:& e suo loco dimotu;:exossare est ossa detrahere.¶Murçna:Piscis est anguillę similis:ut Aristoteles: Varro:Macrobius authores sũt: abundant in siculo freto:extat Carmen martialis.Quæ natat in siculo grandis muræna profundo:tradit Macrobi. licinios fuisse cognominatos Murçnas:q; hoc pisce licinii effusissime delectati sint. ¶Olet homo malo suo: Ac si diceret hominem sentio cum magno malo suo: uel cui suum imminet malum. olere enim & bene:& male dicimus:& olere hanc rẽ: & hac re:dicimusque Prisciano authore: & oleo es:& oleo is:& in præterito oleui: & olui.¶Longe hinc absuit: De se locutus: nam aberat in exercitu.

Oleræ uerbũ mediũ

VALLA. ¶MALE discit manus. subaudi mala; feriendo.¶Pugno legeris:idest cõtunderis:ut in hac inferius comœdia Plautus.Iam ego te hoc scipionem lego:sumpta translatio a leguminibus: uel aliis quę leguntur.¶Illic homo me interpollabit.Nonius Mar.Interpollare est imminuere:& interponere ad nouam formam.euertere:fingere Marcus Tullius in uerrem:actione secunda: aliquid demendo: mutando: interpellando. ¶Et est tractum ab arte fullonia:quæ poliendo diligenter uetera quæq; quasi in nouam speciem mutant.Plinius in decimonono capitulo quinto.Spartum alitur etiam diuersus:ueluti natalium fit impensa. Est quidem eius natura interpolis.Dicitur & interpolus læum.Labeo libro posteriorum scribit:si uestimenta interpola quis pro nouis emerit trebatio placere:ita emptori præstandum quod interest.Si ignorans interpola emerit:quam sententiam:& pomponius probat:in qua & Iulianus est.¶Quasi murenam exoratte.Solent enim murenæ adhuc crudæ suspensæ a capite distringi:& in caudam usq; trahi officula a coquis:ut cauda amputata abiiciatur: similes sunt anguillis. sed maculosę:a Plinio fultę appellatę.Inueniuntur autem maiores in freto siculo q̃ in copia; alio:unde Martialis. Quę natat in siculo grandis murena profundo.Non ualet exustam mergere sole cutem.¶Olet homo quidam malo suo. Oleo hac re dici uiciose putat Diomedes ab Ouidio: sed non modo per accusatiuum:ut Plautus in persa.Oboluisti alium germana illuuies.& Terentius:Olent unguenta de meo:& olet laternam:Iuuenalis. Verum etiam per ablatiuum non modo Ouidius:sed & Propertius:& alii plures.

Interpollare quid

Oleo uerbi constructio

PYLADes ¶NEquiter.malo mõ.¶Malã.maxillam:sed illud primitiuũ:hoc deriuatiuũ est.¶Alia forma esse oportet:quẽ tu pugne læseris.Ita scribi debet uersus hic:nostro iudicio:hoc sensu:cõtinuãte sermonẽ Mercurio:ut quũ dixisset:habere se manũ male assuetã neqter ferire malã:subdat. Ve℞ quẽ tu o pugne læseris.i.quẽ ego pugno pcussero:alia forma oportet esse:quasi dicat:humanã formã illũ amittere opus est:ita penitus exossatus:& attritus reddat: & pugne in casu uocãdi scribendum est:a noïe pugnus:& lęseris:non legeris.Nec loqtur sosia:se non illum dicens: qui pugnis Mercurii destinatus sit:ut Pius interpres hariolat.¶Illic me homo iterpolabit:osq; meum finget denuo.Ita scribendus uersus est:ut suis constet pedibus.Interpolare:est imutare:& in nouã formã a uetere:fingere:tractũ ab arte fullonica:quæ poliendo diligenter uetera quæq;:quasi in nouam specie; mutat:ut inquit Noñ.hunc locum citans: unde interpolis cõmunis generis:& interpola noua inuenta:& interpolator:de qbus:& in mostellaria dicemus.¶Exossatum esse oportet.ita scribendum est:non autem exossatum os esse oportet:ut legunt interpretes iam dicti:contra metri rationem.¶Mirum ni hic me.ita scribendũ est:& non mirum næ hic me:ut.scribunt Pius & Sarracenus: contra antiquorum codicum scripturã & sniæ cõcinnitatem:ni autem pro nisi exponendum est:ut dicat.Mi℞ nisi hic me quasi murenam exossare cogitat:qui sermo est Plauto peculiaris.¶Quasi murenam.Murena piscis est:tortilis:& laciniosa anguillę similis:ut Aristoteles:& alii authores sunt:officulis minutioribus oppleta:quam uirgis percuti a piscantibus:ad usq; obitum ferunt.ossaq; similiter excludere. Abũdat in freto siculo:unde Mar.inquit. Quæ natat in siculo grandis muræna profundo:Non ualet exustam mergere sole cutem.Licinii murænę cognominati sunt:ut Macro.ait:quia hoc pisce effusissime delectati sint. Muręnulas uocat Hieronymus itorta colli insignia ex auro.¶Exossare.est ossibus priuare.¶Vltra istic.Et si ueteres codices ultro habeant:scripserim tamẽ libentius ultra.Et sunt uerba sosię amolientis:& aspellentis a se Mercuriũ.hominum exossatorem:ultra.n.aduerbialiter hoc loco sumi existimamus:iuxta cõmunem uulgi morem:quum enim quẽpiã a nobis ablegamus:hoc aduerbio ultra uti cõsueuimus: quasi significantes rem nobis infensam:ultra hunc locũ hoc est a conspectu nostro procul ablegandam:quod aũt ait Pius:aspellit tanq̃ uaniloquũ sosiã Mercurius:uel falsum omnino putandũ est:quũ contrarium sit.nã sosia Mercurium aspellit homines exossantem:uel sõmo cum delirio ab ipso Pio probatum.¶Olet homo.ac si diceret:odor hominis hic prope existentis ad me uenit.¶Malo suo:idest:cui suũ iminet malũ:quia illum magno malo afficiam.Hei mihi nũq̃ obolui quia oleo uerbum est messon:& sicut trahi potest ad bonum odorẽ:ita & ad malum:Sosia pro malo capit:tanquã intellexerit:Mercurium offensum esse:uel oris:uel corporis sui graueolentia:propterea inquit:nũq̃ obolui:obolere enim semper de tetro odore:& illiberati sumitur:ut alibi in Mostellaria poeta inquit: Oboluisti alliũ germana illuuies.Nam quum Pius inquit:hunc uersiculũ:oboluisti alium:esse in persa:somniabat.Mihi autem addẽdũ fuit:aduersus itegritatem:qui alias claudicaret a Pio & Sarraceno non animaduersum.¶Oportet:necesse est: uerisimile est.¶Ve℞ longe hic absfuit:uerba sunt Sosię respondentis quasi per iocum ad uerba Mercurii: qui dixerat:haud lõge abesse oportet.¶Si inqt:nũc nõ ab est lõge:at lõge absfuit:quia ab exercitu redibat.Nec attendẽdus est Pius dicens:scribendũ ex priscis exẽplaribus:ut longe hic absfuat:fallitur enim plurimum:& prisci codices habent. Ve℞ longe hic absfuit:& metri ratio non patitur scribi:ut longe hic absfuat.nam pes unus deficeret carmini.

Interpolar.

Murena

Oleo

¶Supstitiosus:

SARACENVS.

¶ SVPERstitiosus: Timidus: nam quando quis timet: ubi timendum non sit: dicitur superstitiosus: Religionem autem ueri cultus esse: superstitionem falsi Lactantius in quarto: Ciceroq; in libro de natura deorum definierunt. ¶ Gestiunt: Est gestire cupere: & lętitiam animi promere: gestiunt ergo: quia congredi cupiunt. ¶ Aduolauit: Cito peruenit: sed dictum iocose sosias in aliam transtulit significationem: propterea uolucrem uocem dixit: idest habētem alas: aliter uolucrem dicimus celerem. Virgili. uolucriq; similia somno. ¶ Gestito: Fecit aliud frequentatiuum a gesto, gerere enim & pro sustinere: & in animo habere ponitur: ut hoc loco: & Virgili. Et nos aliquod nomenque decusq; gessimus: & una cum gente tot annos bella gero: & gerere pro facere: ut idē nec tecum talia gessi. ¶ Arcessit: Arcessere & accersire teste Prisciano idem aduocare: licet arcesso ab arceo: accerso: autem ab accio: quod est aduoco. ¶ Iumēto suo. Vel in suum adiumentum: uel si placet iumentum interprætari pro uectabulo: qđ ueteres a iungendo dixerunt. Erat enim uehiculi genus: quod a iunctis pecoribus trahebatur: author est Gelius in decimooctauo noctium atticaruʒ. ¶ Non habeo iumentum. Locus est: quia dixit iumento suo: & rursus lassus sum: quia dixit onerandus est pugnis probe. ¶ Nauseo: Vomitu infestor: nausea commotio est ad uomendum. ¶ Torpeo: Debilitor ex timore: nam ex timore debilitantur membra calore: & sanguine in intima se recipiente: & membra deserente: unde fit tremor: torpor enim a torpedine pisce: ut placet seruio: cuius cōtactu corpus hebescit. ¶ Vbi roget: pro interroget: ubi: quādo: & est aduerbium temporis: & loci: & ubi pro postq̄: ut refert Donatus. ¶ Qui: put.

Gerere significata

Rogare significata

Me. Illic homo superstitiosus est. gestiunt pugni mihi.
So. Si in me exerciturus, quæso in parieté ut primū domes.
Me. Vox mihi ad aures aduolauit. So. næ ego hó ifelix fui,
Qui non alas interuelli, uolucrem uocem gestito.
Me. Illic homo a me sibi malam rem arcessit iumento suo.
So. Nō eqdé ullū habeo iumētū. Me. onerád⁹ é pugnis pbe.
So. Lassus sum hercle. e naui ut uect⁹ huc sum, ét nūc nauseo.
Vix incedo inanis, ne ire posse cum onere existumes.
Me. Certe. n. hic nescio qs loqr. So. saluos sum, ñ me uidet.
Nescio quem loqui autumat. mihi certe nomen Sosiast.
Me. Hinc. n. mihi dextera uox aureis (ut uidet) uerberat.
So. Metuo uocis ne uice hodie hic uapulé q̄ hunc uerberat.
Me. Optume eccum icedit ad me. So. timeo, totus torpeo.
Non ædepol nunc ubi terrarum sim scio, ubi roger,
Neq; miser me commouere possum præ formidine,
Illic mei mandata heri perierunt, una & Sosia.
Verum certust confidenter hominem contra colloqui
Igit, qui possum uideri huic fortis, ut a me abstineat manū.

VALLA.

¶ SVPERstitiosus est. Vnde superstitio sit dicta abunde Lactantius in quinto institutionum exposuit: cum suo iumento est. ¶ Etiam nunc nauseo. hoc malum quia nauigantes frequenter infestat: etiam nomen habet. ¶ Nomen sosia est. non subaudi nescio quis. ¶ Timeo. metuimus eos: qui nos amāt. Timemus inimicos. ¶ Vbi roget. pro qñ iterroget: tēporis aduerbium: ubi ut & loci.

PYLADes

¶ SVPERstitiosus. timidus: meticulosus: a supstitibus: idest uetulis pauidis. & timidis: quæ nepotibus supersunt: & magis timent deum quā debeant. Superstitiosus quod signum est deliramenti: ut Donatus inquit: & ut Lactantius definit: ac Cicero in libro de natura deorum. Religio ueri cultus est. Superstitio autem falsi. ¶ Gestiunt pugni mihi. gestire: ut in uocabulario nostro diximus: est cupere: ut hic: quasi dicat: cōgredi cupiunt: & est lętitiam promere: seu lętum esse. ¶ Si in me exerciturus: scilicet es pugnos: uerba sunt Sosiæ: secum loquentes: sed ueluti respondentis ad Mercurii uerba. ¶ Aduolauit. cito peruenit. ¶ Næ ego infelix homo fui: ita scribi debet uerbus metri ratione: ut infelix homo: & non homo infelix legatur. nam uersus non consisteret. ¶ Interuelli. Interuellere est excipere: & extrahere. ¶ Volucrem alas habentem: ludit enim in hoc nomine: quia dixerat Mercurius aduolauit: alias uolucrem pro celeri capimus: ut uolucremque fuga præuertitur hebrum. ¶ Gestito. gesto: fero. ¶ Illic a me homo. & non. Illic homo a me scribendum est: metri necessitate. nam aliter abundaret uno pede. ¶ Iumento suo. humero: scilicet & tergo omnia ferenti: tanquam si iumentum esset dossuarium: & clitellarium. Iumentum a iuuando dictum est: quia hominem iuuet: cuius appellatione animalia continentur: quæ uel salmas gerunt. uel currus trahunt: bobus dumtaxat exceptis. Est etiam uehiculi genus: quod quoniam a iunctis pecoribus trahebatur. Nonius & Aulus Gelius a iungendo dictum putant. Nam quod Sarracenus exponit: iumento suo: idest uel in suum adiumentum: uel si placet interpretari pro uectabulo: somnia sunt: & laruæ umbratiles: est autem iocus: a sosia prolatus: quia Mercurius dixerat iumento suo: quemadmodum & infra: quum ait: onerandus est pugnis probe: excipit Sosia. lassus sum hercles: quasi dicat: nequeo ulterius pondus ferre. ¶ Nauseo. uomitu infestor: & nausea appetitus uomendi: a naui: quia nauigantibus facile excitari solet. ¶ Vix incedo inanis. expositio superiorum. ¶ Nescio quem: iunctim legendum est: nescio quis dixit Mercurius: Sosia ostendit: se intellexisse: illum nescio quem tanquam proprium nomen protulisse. ideo inquit: mihi certo nomen Sosia est: ac si diceret: & non nescio quis. ¶ Dextera nox. epitheton est dextera. ¶ Quæ hunc uerberat. ludit iterum sosia: dicens: se metuere: ne uice uocis Mercurii aures uerberantis: ipse ab illo uerberetur. ¶ Torpeo. debilitor ex timore. nam ex timore debilitantur membra: calore: & sanguine in intima se recipientibus: & membra deserentibus: unde fit tremor: torpor enim a torpedine pisce dicitur: ut placet Seruio. cuius contactu corpus hebescit. ¶ Vbi roget: ubi me interroget: ubi aduerbium est loci: & temporis: ut hic: & ubi pro postquam aliquando accipitur. ¶ Illic mandata heri. delendum fuit enim: quod scriptum erat: post dictionem illic: tanquam superfluentes: & a metri ratione non toleratum. ¶ Verum certum est: ita scribendum censuimus: potius: quam certo est: ueterum codicum autoritate: & uti latinitati concinniori satisfieret. ¶ Igitur qui possim: idest ea causa: ut possim uideri huic. ¶ Fortis: ut a me abstineat manum. Ita scribi metri necessitas cogit: & non a me: ut abst. manum.

Gestio

Interuellere

Iumentum

Nauseo

SARACENVS. **Vulcanus ignis iuẽtor**

¶ QVO ambulas:Nunc congrediunť:& clara fabulantur.¶ Vulcanum in cornu:Igne; in laterna:quæ fit e cornu: de uulcano Diodo.in primo.Quidam sacerdotes affirmant primũ regnasse uulcanũ inuentorem ignis: eoq̃ bñficio ducẽ ab ægyptiis cõstitutũ:cũ.n.arbor ictu fulminis in mõtibus cõflagrasset lingua ꝓpinqua hyberno tpe flãma fuit cõphẽsa:Qua ex re uulcanũ calore lętatũ:deficiẽte igne addidisse illi nouã materiã:& eo mõ cõtinuato igne alios hoies cõuocasse ad eius aspectum tanq̃ a se reperti.¶ Argutarier: Loquaciter loq:Neuius totum diẽ argutať quasi cicada.¶ Rex creo:Quo pacto hic sermo Mercurio cõgruat:non uideo:nã se esse Sosia; cõtendit:nõ custodẽ a rege creõte cõstitutũ:erit ergo sensus acutior: & accõmodatior:si sosias hoc loco loquatur.Qui cũ Mercuriũ staŕ pro foribus cõspexisset:ratus illũ custodem adhibitũ domui:uerba tacitus ꝓnunciet: laudans regis creõtis cõsilium de dispositis per urbẽ custodibus:& deinde:ut palam dicat. At nunc abi familiares aduenisse dicito. ¶ Actutum:Illico:confestim.

Me.Quo ambulas tu qui Volcanũ i cornu conclusũ geris?
So.Quid id exquiris tu, qui pugnis hic exossas homines?
Me.Seruos ne,an liber? So.utcunq; aio collubitũ est meo.
Me. Ain uero? So.aio eniuero.Me.uerbero, mẽtiris nunc.
At iam faciam, ut uerũ discas dicere.So.quid eo opus est?
Me. Possum scire quo ꝓfectus, quoius sis,aut qd ueneris?
So.Huc eo,heri sum seruos.nunquid nunc es certior?
Me.Ego tibi istã hodie scelestã cõprimã linguã.So.haud
Bene,pudiceq; asseruatur.Me.pergin argutarier? (potes.
Qđ apud hasce ædeis negociũ ẽ tibi?So.imo qđ tibi st?
Me.Rex Creon uigiles nocturnos singulos semper locat.
So.Bene facit,qa nos eramus peregre,tutatus est domi.
At nunc abi,sane aduenisse familiares dicito.
Me.Nescio quantum tu familiaris sis,nisi actutũ hic abis.

VALLA.

¶ VVLcanũ in cornu cõclusum. hoc est succensam in laterna candelam.¶ Pergin argutarier.pro argutari.i.uerbis strideŕ argutis.Argutũ nanq; stridulũ.Virgilius dixit.Arguto mulier percurrit pectine telas.Dicimus arguto & argutor : ut fabrico:& fabricor : assentio & assentior : & id genus alia.Neuius.Totũ diem argutatur quasi cicada.Propertius.Illa mihi totis argutat noctibus ignes.¶ Actutũ. Confestim:illico:sine dilatione.& est aduerbiu; tpis.Virgili.lib.ix.Tum cætera reddet:actutum pius ęneas.Terentius in phormione.Congredere actutum.

PYLADes **Vulcanus**

¶ QVO ambulas.hic Mercu.uoce exerta sosiã iterrogat laternã cũ igne accẽso ferẽtẽ:quo ambulet: nã iã recta ad fores amphitryonis tendebat.¶ Vulcanũ.ignẽ:dŕ uulcanus ignis:q̃si uolicanus:ut placet Seruio:qa.s.ignis naturæ cõpetat sursum uolitare:uolat.n.flãma:& cãdida est.Vulcanus ãt ignis iuentor fuisse ꝑhibeť:& iccirco pro igne ipso accipiť.De eo Diodo.in prio multa dicit:filius ẽt Iouis fuisse ferť ex iunone:& qa turpis:ꝓcipitatus a.Ioue in lemum insulã:& ibi a Sintiis nutritus:ut Seruius:ut Home.a thetide:& Eurinome oceani filia:& ob casum a cælo in terra; claudus factus:& deoꝝ faber fuisse:arma & fulmina Ioui cõtra gigantes fecisse.Monile hermiones.Coronã ariadnę:arma Achillis:& Aeneę:& alia supra humanũ igeniũ:alius ẽt Vulcanus fuisse dŕ Nili filius:qui ab ægyptiis tanq̃ ęgypti custos colliť.¶ In cornu.in laterna cornea:mos.n.erat noctu uagãtiũ:qui & nunc est:ut ignẽ ferãt secũ:laterna aũt erat & ex cornu:De qua Martia.Dux laterna uiæ:clausis feror aurea flãmis:& tuta est gremio parua lucerna meo.Et ex uesica.De qua idẽ poeta.Cornea si nõ sum:nũqd sum fuscior?aut me uesicã contra:qui uenit esse putat? Dicunť aũt laternę:qa in eis ignis lateat:ut supra dictũ est:& q̃q̃ lateo primã breuẽ hẽt:laterna tñ ꝓducit.¶ Qui pugnis hic exossas hoies.hic addẽdũ fuit:metri necessitate.nã aliter uersus nõ cõsisteret:uerba sunt ãt sosiæ : audacter Mercurio Rñdẽtis:ut supra pollicitus fuerat:se factuꝝ:ut a se abstineret manũ:& memoris eoꝝ:q̃.ꝑdixerat Merc. ad pugnũ loquens.Exossatũ esse oportet:quem probe percusseris.¶ A in uero.i.ais ne serio:& ex animo?¶ Verbero mentiris nunc.uerba sunt Mercurii:nec interponenda est persona sosię:nihil enim sententiæ quadraret.Nã mercurius quum audisset responsionem audacẽ sosiæ:ei cõminatur dicens:uerbero:mẽtiris nũc:ꝙ.s.sis utcunq; animo tuo collibitum est quia seruus es: & non liber:at iam faciam:ut uerum discas dicere:quia:scilicet te ob mendacium uerberabo: quem contextus ordinem:nec Pius:nec Sarracenus intellexerunt obscurum interim : & non consonum relinquentes.¶ Nunqd tu nũc es certior.addẽdum fuit tu:metri necessitato:quando aliter uesus.nõ cõsisteret:quod neq; iterꝑtes ꝑfati aiaduerterũt.¶ Scelestã cõprimã linguã. Comprimam inquit Mercu.hodie hanc tuam stultiloquẽtiã:& audacẽ:ac scelestã liguã.Cõprimere.n.est cohercere:& cohibere:ac cõpescer:ut alibi Plautus.Ne sæui obsecro:cõprime iracundiã.Iõ sosia rñdet.¶ Non potes.s.linguã meã cõprimere:& coercere:qa bñ:pudiceq; asseruať. Cõprimere ẽt significat uitiaŕ.Mar.uillica:uel duri:compssa est nupta coloni:icaluit quotiẽs saucia uena mero.uñ cõpresius pro coitu accipiť.Plautus.Quã grauidã hinc reliq cõpssu meo cõpssio ẽt in eadẽ significatione accipiť:a q̃ diminutiuũ fit compssiuncula.Idem.Dulces amantiũ compssiunculę.Et in hac significatione potuit accipere sosia uerbũ Mercurii comprimam:tanq̃ si Mercurius ei minatus esset:se illius linguæ uitium illaturum:quod pius multis uerbis expressit:irrumationẽ.s.quod indicant illa uerba sosię respondentis:bene pudiceq; asseruať.¶ Pergin argutarier.argute loq:& obstrepe.Argutus.n.ut diximus in nostro uocabulario:significat stridulũ : uel resonantem: aut canorum.Virgi.Forte sub arguta consederat ilice daphnis.Idem:arguto tenues ꝑcurrens pectine telas:& significat breuẽ.Idem.Illi ardua ceruix:argutũq; caput:& salsum:uel acutum:ac maliciosum.unde argutiæ:& argutiole pro malitiose dictis:uel factis accipiuntur.Dicimus autem:argutari:& argutare.Neuius totum diem argutatur quasi cicada.Propertius.Illa mihi totis argutat noctibus ignes:pro argute obiicit:& imputat.¶ Quod apud hasce ædis negocium est tibi.quod scribendum est ex antiqs codicibus:& non quid:in utroq; loco.¶ Rex creon.ut sæpe alias: ita hoc loco Pius ineptit:legens creo : dicensq; Plautum latine locutum esse:gręcos autem enim addere: apud quos Caton & Creon dicitur.Nam si creo legatur:quo modo gtũm creontis facere possit:ne illum qdẽ intelligere:nedum docere non posse:nõ dubitamus:quo tñ hic idẽ poeta utiť:quũ ingt:Creõtis unicus teleboaꝝ ꝑduellis. Sed & Sidonius apollinaris quẽ Pius ipse interpres adducit Creontẽ dixit in actõ:& eo ꝓfecto latino.na; gręcus creonta est.Is aũt actũs a gtõ creõtis fit:ut a demophoõtis đmophoõtẽ:a phęthõtis phęthõtẽ:a laochoõtis laochoõtẽ:quoꝝ ntũs

Locus restitutus **Cõprimere** **Argutus** **Creon**

creon

creon demophoon:phaethon:& laochoon est:Si enim creo nominatiuus sit:nō creontis genitiuum:nec creontē accusatiuum faciat:sed creonis:& creonē:ut leonis leonē:Catonis catonē:draconis draconē. Quare quum nec rōni carminis deroget:nec grāmaticę iniuria fiat:Creon legēdū cēsemus:ut plurimi antiq codices habent:& parcēdū ntō nominis inaudito. hic aūt sensus est:rñdente Mercurio īterrogationi sosię:sibi esse negocium apud illas ędis:quia sit custos nocturnus:dispositus:& iussus a creonte rege urbis custodiam agere:& quia solus est:custodes autem urbis fere plures una ire solent:respondet quasi tacitę obiectioni:consueuisse regem creontē uigiles & custodes nocturnos singulos locare destinatis urbis locis. Nam quod ait Sarracenus interpres:non uidere quomodo hæc uerba Mercurio conueniant se sosiam simulanti:non est mirum:quum cęcus sit:qui quidem non uideat Mercurium nondum sosiæ personam simulasse:quinimmo hoc sermonis initio:& primo congressu se custodem urbis dicere. ¶ At nunc sane abi. Ita scribendum est metri necessitate:& non abi sane:abundaret enim pes unus. Et uerba sunt sosię respondentis. Mercurio:& eum abire iubentis:nec amplius custodiæ domus suę curam habere.

Familiaris accipiere faxo haud familiariter.
So. Hic īq habito ego, atq; horū seruos sum. M. at scin quō?
Faciā ego hodie te superbū, nisi hinc abis. So. quonāmodo?
Me. Auferere, non abibis, si ego fustem sumpsero.
So. Quin me esse huius familiæ familiarem prædico.
Me. Videsis, quā mox uapulare uis, nisi actutum hinc abis.
So. Tūc domo prohibere peregre me adueniētē postulas?
Me. Hæccie tua dom' ē? So. ita īq. Me. Quis herust igitur
So. Amphitryo, q nūc pfectus ē thebanis legionib', (tibi?
Quicū nuptast Alcumēa. Me. qd ais? quod nomē tibist?
So. Sosiam uocant Thebani Dauo prognatum patre.
Me. Næ tu istic hodie malo tuo compositis mendaciis

¶ FAxo:idest fecero. ¶ Superbum. Mortuum ita ueteres fuisse locutos author Nonius est. ¶ Postulas:Quæris uł uis: ꝓprie postulare est rem iustam petere: & requirere:uel alterius uoto cōtradicere:ut apd Vlpianum de postulando. ¶ Nupta: Viro tradita a uerbo nubo:idest operio: nam cum mulieres uiris traderentur apud ueteres:capita nubere:idest uelare consueuerunt:a græco tamen nuptam festus dicit: & nupta uerba dicuntur: quæ uirginem profari nō liceat:Plautus:uirgo sum:nōdum didici uerba nupta dicere. ¶ Dauo: Dicit̄ Dauus Seruus a dacia daui: & dai dicti. ¶ Compositis: Simulatis & fictis: Salustius:nō sunt composita uerba mea. ¶ Mēdaciis: Ecce mendacium dictum ꝓ re mentita dictaq; ꝑter animi sententiā.

SARACENUS.

Nupta uñ

Dauus uñ

¶ FAciam hodie te superbum. Superbos inquit Nonius citando hunc locum plautinum ueteres mortuos dixerūt. ¶ Auferre. auferimus enim:ea quę cum fastidio cernimus. ferimus ea:quę cum honore tractamus: nisi sit scribendum efferre:quo etiam in ulularia utitur uerbo:optumum est loces efferendum. Proprie enim efferri dicitur cadauera cum ad sepulchrum. Terentius effertur corpus. Mar. Effert uxores fabius:crystalla maritos. ¶ Næ tu istic. næ gręcum est & affirmantis aduerbium. Nam istic istęc istuc prisca consuetudine:quod nunc iste ista istud dicimus.

VALLA.

Superbi q

Nęquid sit

¶ FAxo. faciā haud. ¶ Familiariter. nō amice:nec hospitaliter. ¶ At scin qūo. scribendū est sin:p.c. pro scis ne: Scis ne inqt Mer. Sosię minitans:quo mō:subaudi te tractabo: Deide subdit:faciā ego hodie te supbū:nisi hinc abis. i. faciā:ut hinc auferaris in altū eleuatus p manus & pedes:ut iis fit:q ad suppliciū:uel in carcerē sublati ferunt̄. Et qa superbus multa significat:īterpellat sosia. Quonāmō. s. me supbū facies: Et tunc Mer. exponit quo modo:dicēs. ¶ Aufere non abibis. eo modo inqt te superbū faciā. ut elatus hic auferaris:si modo fustē sumpsero:quia tot uerberibus te onerabo:ut debilis factus:per te hinc abire nō possis. Et scribendum est:ego si fustem sumpsero. Et non. Si ego fustē sumpsero:metri necessitate:posset & snīa hoc modo elici. At scin qūo faciam ego hodie te superbū:nisi hinc abis: ut hoc totum simul geretur. Nā qui uisus fuerat sosias superbe respōdisse:quum dixit:hic inquam habito ego:atq; horum seruus sum:Cōuenienter Mercu. respōdet uerba pdicta:& qa dicit:scin qūo faciā te superbū:icirco sosia respōdet:quonāmodo: Superbus āt a supbiendo dicit̄:& supbio a supeundo. unde qcquid in aliqua re excellit:supbū dicere possumus:quasi sup alia iens. Virg. Cecidit q; supbum:iliū:hoc est nobile:magnificū. hinc aliquādo pro elato ponit:atq; alto. Idē:& gressus glomerare supbos:& alibi. Tyburq; supbū:aliqñ ꝓ ornato. Idē. Barbarico postes auro:spoliisq; supbi. Interdū pro opulēto. Idē:simul ense supbū Rhanetē aggredit̄:qui forte tapetibus altis:extructus. hic aliqñ pro arrogāti & truculēto accipit̄. Idē. Stirpis achillęę fastus: iuuenēq; supbū. Idē:te turne superbū:cęde noua quærens. Et pro uitabili. Idē. Foribusq; affixa supbis:ora uirū tristi pēdebāt pallida tabo. Et pro iniquo. Idē. Quos illi bello ꝓfugos egere supbo. Supbus ēt apud antiquos pp pōpā funeris mortuus dicebat̄:qa mortui sublati in altum ad sepulchrū ferāt̄. Sed nō cēsemus hoc loco in hoc significatu capi debere:quāq̄ Nonius ita exponat. Et ꝓpterea nō placet Pii cōmētatoris correctio:qui pro auferere:efferere scribendū putat:quia ꝓprie efferri dicātur cadauera mortuorum. ¶ Postulas quæris:uel uis:postulare proprie est rē iustā petere:& requirere: uel alterius uoto contradicere. ut apud Vlpianū de postulādo. Secūdū noniū est poscere. uł uelle. ¶ Videsis. nisi tertię iflexionis sit:uide uersus abūdat uno pede. itaq; opus est:anapæstū in primo esse. ¶ Hęccine tua domus ē. uerba sunt Mercurii. ¶ Quis herust igitur tibi. uerba sunt Mercurii. Et legendū est. quis herust. pro quis herus est. metri necessitate. qd Pius & Sarrace. non uiderunt. Et hic totus unicus est uersus. ¶ Hæccine tua domus: est ita inq̄: qs herust igit̄ tibi: & nō duo:ut idē legūt. ¶ Amphitryo qui nūc pfectus est:uerba sunt Sosię. ¶ Qui cū. i. cum quo. ¶ Nupta est. cōnubio iūcta a uerbo nubo: idest operio:qa operiret̄:& tegeret̄ in eodē cubiculo cū uiro:ut Donatus inqt. Et nupta uerba dicebant antiq:q̄ uirginē dicere nō licebat:ut Festus inqt:Plautū adducens:q dixerit. uirgo sum:nundū didici uerba nupta dicere. ¶ Quid ais. Mercurius loquit̄. ¶ Nę. næ cū diphthongo scribeñ. & significat certe. ¶ Tu isthic. oēs codices isthic hñt: & recte qdem:pro iste:sicut isthæc pro ista:& isthoc pro istud:est autē modus loquēdi:tu isthic:q̄si dicat:tu qsquis es: & nō corrigēdū est isthuc:ut inepte corrigit Pius & cōtra grāmaticā elocutionē. ¶ Cōpositis mendaciis. simulatis: & fictis Mēdacium hoc loco:ut supius diximus:accipit̄ pro re dicta cōtra animi sniam. ¶ Huc aduenisti. huc addendum fuit:metri necessitate:& snię cōcinnitate. Et hoc est:quod non uidens. Pius:isthic perperā corrigere nisus est.

PYLADes

Superbus

Postulo

Nupta

SARACENVS. ¶ AVdaciæ columen:plusq̃ audacem dixit columen est substentatio:& fulcimetum:unde dictæ columnę a Vitruuio:Dicitur & decus ab Horatio: grāde decus:columenq; rerum:Terentius quoq;:columen familiæ:cui commendaui filium. ¶ Non est arbitrarium:Non est in tua uoluntate uel potestate positum:quin scilicet uapules. ¶ Istoc:idē propter istud dictum. ¶ Mutis:Loqueris:uel uerbum profers:Ennius palam mutire plebeio piaculum est:& mutire pro tacere ponitur:teste Donato:unde mutos dicimus. ¶ Vtinam istuc pugni fecissent tui : quia liber essem non seruus. ¶ Induciæ:Pax est in paucos dies:& dictæ sunt Donato docente:uel quot in diem dentur:uel q̄ indies ociū præbeant:tradunt inducias primum inuenisse Lycaonem: quas belli ferias ornatius: & rectius dicimus autore Gelio. *(Induciæ q̃)*

Huc aduenisti audaciæ columen,consuetis dolis.
So.Immo equidē tunicis consuetis huc aduenio,non dolis.
Me.At mentiris etiam.certo pedibus,non tunicis uenis.
So.Ita profecto.Me.nunc profecto uapula ob mēdacium.
So.Nō ædepol uolo profecto.M.at pol profecto igratiis.
Hoc quidem profecto certust,non est arbitrarium.
So.Tuā fidē obsecro.Me.tun te audes Sosiā esse dicere,
Qui ego sum?So.perii.Me.pręt etiā put futurę est pdicas.
Quoius nunc es?So.tuus,nam pugnis usufecisti tuum.
Proh fidi thebani ciues.Me.etiam clamat carnufex.
Eloquere,quid uenisti?So.ut esset,quem pugnis cæderes.
Me.Quoius es?So.Amphitryōis ĩ q̃ Sosia.Me.ergo istoc
Quia uaniloquos,uapulabis.ego sum,nō tu,Sosia (magis.
So.Ita Di faciát,ut tu poti⁹ sis,atq; ego te ut uerberē. (nolē
Me.Etiā mutis?So.iā tacebo .Me.qs tibi herust?So.quē tu
Me.Quid igit̃?q nūc uocare?So.nemo,nisi quē iusseris
Me.Amphitryonis te esse aiebas Sosiam.So.pecaueram
Nam Amphitryonis socium næ me uolui dicere.
Me. Scibā equidē nullū esse nobis,nisi me seruom Sosiam
Fugit te ratio.So.utinam istuc pugni fecissent tui.
Me.Ego sum.Sosia ille,quem te dudum esse aiebas mihi.
So.Obsecro ut per pacem liceat te alloqui,ut ne uapulem,
Me.Immo indutiæ parumper fiant,si quid uis loqui.
So.Non loquar,nisi pace facta,quando pugnis plus uales.
Me.Dicito qd uis ñ nocebo. So.tuæ fidei credō?Me.meæ.
So.Quid si falles?Me.tum Mercurius Sosiæ iratus fiet.
So.Animum aduorte,nunc licet mihi libere quiduis loqui.
Amphitryonis ego sum seruos Sosia.Me.etiam denuo?
So.Pacem feci,fœdus feci,uera dico.Me.uapula.
So.Vt lubet,quod tibi lubet,fac.quoniā pugnis plus uales.

VALLA. ¶ AVdacię columē.a columnis columē si Victruuio credimus. ¶ Ita profecto.Iteratum hoc uerbum ioci causa: ut comici solent. ¶ Tuam fidem obsecro.tibi me cō credo. ¶ Vt tu poti⁹ sis.quia tu uapules. ¶ Etiam mutis.Audes uerbu; dicere : qa muti:ut Festus inquit muti erant:ide mutire. ¶ Amphitryōis socius : quia Sosias & socius ab eadem syllaba incipiūt. ¶ Induciæ parumper fiant. Varro inducię inquit sunt pax castrensis paucorum dierę. Item alio in loco inducię sunt belli feriæ: sed cum Caius pontius sex hortarum inducias postulasse dicatur a quadrigario in primo annalium dierum paucorū dici non uidetur.Melius ergo grçci ecechirian:idest manuum cessatione; creduntur appellasse:sicut:& hoc loco posuit Plautus.iuxta Aurelii opilii diffinitione;:qui induciæ inquit dicuntur. quum hostes inter se utrinq; ultro citroq; alteri ad alteros impune:& sine pugna ineunt.Inde ab eo inquit nomen esse factum uidetur:qua si initus:atq; introitus . Cicero autem in officiis ab eo:quod in diem fierent:inducias esse nominatas dicit his uerbis. Vt ille qui cūcentū triginta dierę essent cu; hoste pactę iducię:noctu populabat̃ agros: quod dierę eēnt pactæ:nō noctiū iducię. *(Inducię q̃ dicantur)*

PYLADes ¶ AVdaciæ columen.plusq̃ audacē dicere uolens:audacię columē dixit. Columē āt est sustētatio:& fulcimetū. uñ dictę colūnę a Victruuio:& ab Horatio.Grāde decus columēq; rerę Terē.quoq;:columē familię dixit:pro sustentaculo.Inde columellares dētes:& columellę serui: quibus plurima erat in herili domo auctoritas. ¶ Cōsutis.cōtextis:cōpositis. ¶ Ingratiis uel aduerbialiter:uel subaudiēdū tuis.i.cōtra ai tui sniam:& te uel nolēte.Ingratiis āt scribi metri necessitas cogit:nō aūt igratis:ut legit Pius iterps cęcus. Si.n.& alibi sæpe usus est Plau. Vt in casina.uobis iuitis atq; amborę ingratiis. Et in asinaria. Caue meis ne igratiis:& in mercatore:ĩ scenas pētheū diripuisse. Tuis igratiis:& alibi pluries. ¶ Certū est:nō est arbitrariū:hic sensus est:hoc pfecto certū est:ut.s.tu uapules:qa ego ita cōstitui:& decreui:nec est arbitrariū.i.nec in tua potestate est:utrū uelis:uel ne napulare. Arbitraria res dicit̃:quæ in arbitrio est:an fiat : uel non fiat. ¶ Tuā fidē obsecro.exclamatio hæc Sosiæ nō ad thebanū pplm est:sed ad mercuriū:nusq̃.n.thebanū pplm adhuc allocutus est sosię:itaq; Pius iterpres desipit exponēs.tuā fidē:tuū auxiliū o thebanæ ppls. Fides dicit̃ ex eo:q̄ fit:qd dicitur:ut ait Cicero lib.iiii.de re pub. Significat etiā opē:& auxiliū:ut ingt Donatus. Virgi. Tyrrenāq; fide;. Est āt hoc loco:tuā fidē obsecro:ueluti adiurātis:ac si dicat:p tuā fidē obsecro te:ne me uerberes. ¶ Prçut.respectu illius qd futurę est. ¶ Cuius nūc.ita scribēdū est:metri nećitate:& nō cuius nūc es:abūdaret.n.nūc pes. ¶ Thebani ciues.s.auxiliū ferte. ¶ Clamat.Mercu.loqt̃:& clamat scribēdū est:ut oēs codices hñt:nō clamas:ut corrigis Pius:loqt̃.n.Mercu.in tertia psona:ac si dicat:iste carnifex:deinde apostrophat smonē ad illū in secūda:quū ait eloquere:&c. ¶ Quē pugnis cę.delēdū fuit tu:qđ scriptū erat:iter quē & pugnis:metri nećitate. ¶ Isthoc.ob istud igt Mer.magis uapulabis. ¶ Quia uanilo.mēdax:uanitudinē antiq mēdaciū dixerūt:uñ illa Cato.snia circūfert̃ nil peius uanitudine: uanus ut No.igt:leuē & ianē signat. Vir.Sed illos expectata seges uanis elusit aristis.Mēdacē.Idē ni frustra auguriū uani docuere parentes Salustius in iugurta.Mauri uanū genus:Insidiosum:& subdosum. Virgi.Nec si miserę fortuna sinonē finxit:uanū ēt mendacēq; iproba finget.Obscurę.Idē. Et procul in tenuē ex oculis euanuit umbrā. Tul.de re pu. Vt nostra uero ætas rēp.sicut picturā accæpisset egregiam:sed iā euanescētē uetustate. Aul.gellius āt hęc. Vanos *(Fides)* *(Vanitudo quid)*

ex apollinari

ex apollinari didicimus proprie dici:nō ut uulgus dicit:& descipientes:aut hebetes:sed ut ueterum doctissimi dixissent mendaces:& infidos:& leuia: inaniaq; pro grauibus:& ueris astutissime componentes. ¶ Etiam mutis:idest etiam loquens:& uerbum facis:& ita scribendum censemus loquente Mercurio. Et non. ¶ I etiā mutis:ut legit Pius: quādoquidem.i.hoc loco superfluum uidetur:mutire etiam pro tacere ponitur:teste donato:unde mutos dictos putant:& pro loqui:ut apud Persium. Men mutire nefas. ¶ Scibam equidem. Scibam:& non sciebam scribendum est: metri necessitate:iuxta antiquorum morem:qui audibam:& custodibam dicebāt. ¶ Vtinam istuc pugni fecisset tui. quid sibi uelit Sarracenus hoc loco:quum ait:quia liber essem:nō seruus alii uiderint. hoc autem dicit.& sensus hic est. Vtinam pugni tui ita me fugissent:ut rationem inquis me fugere:qa non essem a te percussus. ¶ Vt ne. pro ut nō. ¶ Induciæ. pax est in paucos dies. Et dicuntur teste Donato:uel ꝙ in diem dentur:uel ꝙ in dies ocium prębeāt. Varro autē inqt. Inducię sunt pax castrensis paucorum dierum. Et alio loco ait. Induciæ sunt belli feriæ. Aurelius autē opilius primo librorum:quos musarum inscripsit. Inducię inquit dicuntur:quū hostes inter se utrinq; ultro:citroq; alteri ad alteros impune:& sine pugna ineunt:Inde ab eo inquit nomen esse factum uidetur:quasi initus:atq; introitus. Et eo casu per.t.potius:q̄ per.c.scriberetur nomen. ¶ Dicito quid uis. ita scribendum est:metri necessitate:& nō si quis uis. Si enim superfluit:& abundarem uersum faceret. ¶ Etiam denuo:aposiopesis est figura:quę latine reticētia appellatur:hęc locum habet:quum relinquitur uerbum per nimiam indignationē:uel aliter:ut quos ego:apud Virgi.& apud Teren. Ego quæ illam:quæ illum:quę me. ¶ Vt.lubet:quod tibi lubet fac. Ita habent codices omnes: & sententię rectitudo:nec corrigendum est:ut licet:ut Pius interpres corrigit: sensus autem hic est:ut tibi libitū est: & quemadmodum tibi placet:facias:quia pugnis es me ualentior:nec possum uiribus tuis obstare.

Mutire

Induciæ

Verum utut es facturus,hoc qdē hercle haud reticebo tñ.
Me. Tu me uiuus hodie nunq̄ facies,quin sim Sosia.
So. Certe ædepol tu me alienabis nunq̄,quin noster siem.
Nec nobis præter me,alius quisq̄ est seruos Sosia,
Qui cum Amphitryone hinc una ieram in exercitum.
Me. Hic hō sanus nō est. So. qd̄ mihi p̄dicas uitiū, id tibi st.
Quid(malū)non ne ego sum seruos Amphitryonis Sosia?
Nonne hac noctu nostra nauis ex portu persico
Venit,quæ me aduexit?nōne me huc herus misit meus?
Nōne ego nūc sto ātē ædeis nr̄as?nō mihi ē laterna ī māu?
Nō loquor?nō uigilo?nōne hic hō mō me pugnis cōtudit?
Fecit hercle.nam mihi etiam misero nūc malæ dolent.
Quid igit̄ ego dubito?aut cur nō itroeo in nr̄am domū?
Me. Quid domū nostrā?So. ita eniuero. Me. quæq; dixisti
Oīa emētitus.equidem Sosia Amphitryonis sum. (mō.
Nam noctu hac soluta est nauis nostra e portu persico,
Et ubi Pterela rex regnauit,oppidum expugnauimus.
Et legiones Teleboarum ui pugnando cæpimus.

¶ VT ut:Idest quoquo mō: uelut cūq;: ita ubi ubi proubicunq;: & unde unde p undecunq;. ¶ Noster siem: Hoc est nostrę familiæ:uel noster:idest compos mentis: & arbitrii. ¶ Sanus: integer: icorruptus: & ualidus: unde sanitas incolumitas. ¶ Quid malum: Modus loquendi: quo utitur sæpe Plautus:illud malum separate legendum est:& est indignantis interiectio. ¶ Aduexit:In portum adduxit: uehiare dixerūt ueteres a uehia: quod erat plaustri genus apud Oscos: & uehiatura uectura. ¶ E portu persico:Persicū portum appellat Festus portum euboicū: ꝙ in eo steterit classis persarum. ¶ Nam noctu soluta nauis:Incipit Mercurius rememorare quę gesta sunt:sicut a sosia fuerāt enarata:ut illum suomet tælo confodiat: nam superius dixit:se uelle hominem telo suo a foribus pellere.

SARACENVS.

Persicus portus qui

¶ VT ut:idest ut cunq;: quomodocūq; quemadmodum:qua qua:ubi ubi: unde unde:pro quomodocunq;:ubicunq;. undecunq;: quod testatur Donatus. ¶ Tu me uiuus. Corrige tu me uiuo. ¶ Quid malum:Indignantis interiectio:ac si dicat in malam rem. ¶ Ex portu persico. ¶ Mare euboicum iquit festus quod in eo steterit classis persarum non procul a thebis persicum portum dixere. Persicum etiam Plautus eiusdem sententia peracutum dixit:ut nihil te conciliares:quibus nisi qui persicus sapis:& persicos. Horatius dixit apparatus sumptuosos:ac deliciosos. ¶ Qui. Pro qua patera.

VALLA.

Persicus qd

¶ VT ut:idest quomodocunq;. ita ubi ubi:pro ubicunq;:unde unde pro undecunq;:quaqua pro quacunq;:ut Donatus inquit. ¶ Tu me uiuo. Viuo scribendum est:ex codicibus antiquis:& sententię congruitate:& nō uiuus & uerba sunt continuata Sosiæ. quinimmo illud est:quod se reticere nolle profitetur:quomodocunque ille sit facturus. ¶ Certe ædepol. Et hæc quoq; uerba eiusdem Sosiæ continua sunt: & scribendum est: me alienabis: & non tu me alienabis. tu enim superfluit:metri necessitate. ¶ Noster. nostræ familiæ. ¶ Qui dudum cum amphitryone. dudum addendum fuit metri necessitate:nam aliter pes unus deficeret. ¶ Sanus. integer:incorruptus:& ualidus:unde sanitas incolumitas. ¶ Quid malum. modus loquendi:quo utitur sępe Plautus. malum autem separatim legendum est: ut sit indignantis interiectio. ¶ Nonne ego sum seruus. ita scribendus uersus est:ex codicibus antiquis:metri & sentētiæ congruitate. ¶ Nonne hac noctu nostra nauis huc ex portu persico:ita scribi debet uersus:& addi huc metri necessitate:& sententię concinnitate:uerba sunt Sosię secum loquētis cū admiratione:& seipsum interrogantis persicum portum appellat:Festus mare euboicum:ꝙ in eo steterit classis persarum. ¶ Noctu hac ueteres:noctu pro nocte dicebant nominaliter. Ennius. Hac noctu filo pendebit hetruria tota. Quadrigarius. Conuenit Senatu noctu multa domum dimitti. Plautus quoq; infra. Qui hac noctu in portum aduecti sumus. ¶ Aduexit. in portum adduxit. ¶ Nam mihi misero etiam nunc malę dolent. ita scribendus est uersus metricæ rationis exigentia:quod neq; Pius: neq; Sarracenus interpretes Plautini aduerterunt. ¶ Qui domum nostram:uerba sunt Mercurii:& qui pro quo modo ponitur. ¶ Quęcunq; dixisti modo. Quæcunq; inquit Mercurius a te dicta sunt: falso a te sunt prolata: & omnia ementitus es. ¶ Nam noctu hac. Rememorat Mercurius Sosię:quæ gesta sunt ab amphitryone:ut Sosiam ipm suomet telo confodiat. nam superius dixerat:se uelle hominem telo suo a foribus pellere.

PYLADes

Noctu hac.

SARACENVS.

¶CVM quadrigis: Ita a poetis fingitur solem quatuor inuehi equis. Quadrigę & Bigæ a iugo dicunt: q̄ illę quatuor hę duo℞ equo℞ iugo trahātur: noīa aūt equo℞: qbus Solis currus trahi per cœlū dicit̄ aptissime describit Ouidius: Interea uolucres pyrois: eous: & ęthon: solis equi. quartus phlegō hinnitibus auras: flāmiferis implent. Ipsa autē noīa mina ab effectu dicta sunt: dicit̄: nāq̧ pyrois ignitus: Eous ab aurora: q̄ sicut equus currū antecedit: ita sole auroram. Aethon urens: phlegon q̄ ignē emittat e naribus. ¶ Cadus erat: Docet Plautus diis palā cuncta fieri: nihilq̧ occultum esse oculis eficta ituentis dei: cadus uas uinariū: Vina bonus: quæ deinde cadis onerarat acestes. ¶ In tabernaculo: A taberna dicta sunt tabernacula tecta: quę fiebant in castris: uel ut inqt Festus Tabernę: qđ genus ēt domicilii antiq̄ssimū Romę fuisse testimonio sunt exteræ gētes: q̄ adhuc tabulatis habitāt ædificiis. Tabernas nō tm̄ uinarias dicit Nonius: sed omnes quę sunt popularis usus: Vlpianus de uerbo℞ significatione Tabernę Appellatio declarat omne utile ad habitandū ędificiū. Diomedes: q̄ tabulis tegerent̄ oīs meritoria domus taberna: & diuersoriū quo q̧ significat: ut apud Ciceronē in secūdo Rhetorico℞. ¶ Hirnea: Apud Festū Pōpeiū iueio Irnellā eē uasis gēus i sacrificiis

Tabernacula & taberna unde

VALLA.

¶CVM quadrigis sol. Iugales eq solis dicuntur inquit Lactantius Xanthus & ęthon: quorum nomina ponit Martialis libro octauo dicendo. Quid cupidum titana tenes iam Xanthus & ęthus: Fræna nolūt. Ouidi. uero oiū quattuor equo℞ solis noia uersib⁹ suis de mōstrauit dicēs.

> Et ipse Amphitryo obtruncauit regē Pterelam in prælio.
> Egomet mihi non credo, quom illæc illū autumare audio.
> Hic qdē certe, quæ illic sunt res geste, memorat memoriter.
> Sed quid ais? quid Amphitryoni a Telebois datum est?
> Me. Pterela rex. qui potitare solitus est, patera aurea.
> So. Elocutus est. ubi patera nunc est? Me. in cistula,
> Amphitryonis obsignata signo est. So. signi dic quid est?
> Me. Cum quadrigis sol exoriēs, quid me' captas carnufex?
> So. Argumentis uicit. aliud nomen quærendust mihi.
> Nescio unde hæc hic spectauit. iā ego hunc decipiā probe.
> Nam quod egomet solus feci, nec quisquam alius affuit
> In tabernaculo, id quidem hodie nunquam poterit dicere.
> Si tu Sosia es, legiones quom pugnabant maxume,
> Quid fecisti in tabernaculo? uictus sum, si dixeris.
> Me. Cadus erat uini, inde impleui cirneam. So. ingressus es?

Interea uolucres pyrous: eous: & ethon Solis equi: quartusq̧ plegon hinnitibus auras
Flammiferis īplent: pedibusq̧ repagula poscunt. Apud Euripidem uero in phœnissis memorant

Noia equorum solis

χρονον. αιθω. αστρα πην αλλοιδ' ε δυο λαμπουτα και φαεθοντα. ¶ In tabernaculo. Tabernacula, iquit Festus dicūtur a similitudine taberna℞: quę ipsę ex tabulis olim fiebāt dictę sunt: nō ut qdam putant: qđ tabulis claudantur. ¶ Cadus erat uini. Vrnę tres cadū: & artabā faciunt: quæ sunt modii decē & semis modii. ¶ Inde impleui cirneam. Vas uinarium inqt Nonius est cirnea. Nam cirno significat misceo.

PYLADes

Autumo

¶ET ipse amphitryo. ipse legendū est: ratione metri ita exigente: & nō ipsius: ut ferme habent codices: & pleriq̧ interpretes legunt. ¶ Autumare. dicere. autumo. n. ut Nonius iqt: significat dico: ut alibi Plautus. nisi hoc factū esse puto: ut factū esse autumo: & significat Spero: Pacuuius: aut hic est: aut hic adfore actutū autūno: de quo uerbo & in nostra stellaria dicemus. ¶ Hic qdē certe illic: quæ res gestę. s. sunt: & ita scribēdus uersus est: & non quæ illic sunt res gestæ ut legunt iterptes iā dicti cōtra uersus rōnē. ¶ Sed qd tu ais? nisi tu adiiciat̄: uersus nō cōstat. itaq̧ adiiciēdū curauimus. ¶ Eloquutus est: Sosia admirabūdus itra se ait. Eloquutus est. i. tā dixit. postea interrogat Mercuriū. ¶ Vbi patera nunc est? & addēdū fuit ea: ad uersus itegritatē. ¶ Cū qdrigis sol exoriens. i. sol a q̄ttuor eqs iuectus. Quadrigę autē: & bigę a iugo dicunt̄: q̄ illę q̄ttuor: hę duo℞ equo℞ iugo trahant̄. ¶ Quid me captas. i. per captiosas interrogationes a me ueritatē exquiris: dū ho℞ īsciens uideris? Captare. n. est blanditiis qbusdā: & illecebris: uel tendiculis & deceptionibus quodāmodo uenari. Martial. Capto tuā: pudet heu: sed capto maxime cœnā: tu captas aliā: iā sumus ergo pares. Sic Plautus intra. Tu si me captas īpudicitiæ: non potes capere. Significat tñ iterdū etiā capere. Mart. Sic captare feras: aucupis arte placet. Captiones appellant̄ argumētosę tēdiculæ: & strophæ dialectico℞: a decipiendo uidel3: in qua℞ numero sunt Ceratinæ: & Crocodilitæ q̄stiunculę: quę & Serræ adenticulatis plicis dicunt. De quibus abūde satis. Angelus politianus Miscellaneo℞ suo℞ capitibus. liiii. & lv. disseruit. ex Quintiliani: Senecæ: & Luciani auctoritate. ubi & cur Ceratinæ: & Crocodilitę: & Serræ uocent̄ iuenies. ¶ Carnifex. cōtumeliosum nomen est: & aspernabile. Donatus sup illo Terētii: Carnifex quæ loqtur: sic ait. Carnifex: aut excarnificans dnm: aut ipse dignus carnifice: ut caro fiat. i. ut laniet̄. Est āt carnifex qui hoiem iussu magistratus occidit: q̄ ex hoie carnē faciat. Caro. n. pprie mortuo℞ dicit̄: q̄ careat aīa q̄uis qdā a cadēdo dictā putent: qm̄ quū sine aīa est cadit. Carnificis ēt loco apud ueteres habebatur: qui se uulnerasset: ut moreret̄ a quo fit carnificimus a uidelicet: hoc est scæuus & carnifice dignus. Cice. Carnificina est ista crudelitas. Carnificina ēt locus est publicus: in quo iussu magistratus homines occidunt̄. Suet. de Tyberio Carnificinę eius ōndit̄ locus capreis. uñ dānatos post lōga & exq̄sita tormēta præcipitari corā se in mare iubebat. Et carnificina est offm̄ ipsum carnificis. Plau. Vel carnificinā hanc facere possum perpeti. A carnifice ēt carnificor uerbū fit: qđ est carnificis offm̄: ago. Et carnificiū actus ipse carnificis. ¶ Argumentis uincit. Sosia loqtur dicens Mercuriū se argumētis supare: nec interponēdū est me: nā uersus non cōsisteret licet subaudiri possit. Est āt Argumētū ab arguo deductū: qđ pprie significat ostendo. Vir. Degeneres aīos timor arguit: & interdū significat rē fictā: quæ tñ scdm naturā sit: hoc est uerisimilis q̄lia sunt argumenta comœdia℞: unde per metaphoram argumētum aliquādo pro mr̄ia ponimus. Cice. qm̄ nullū scribendi argm̄ mihi relictū est: mō rōnem: quæ rei dubiæ facit fidē: ut est syllogismus: iductio: exēplū: uñ argumētari dicimus rōnibus niti ad aliqd pbādum: & argumētatio est ipsa argumēto℞ explicatio. ¶ Iā hunc ego decipiā probe. ita scribendū est: metri necessitate: nō iā ego hunc: ut ferre hn̄t codices: & legūt iterp̄tes pdicti: qa uersus claudicaret. ¶ Quid fecisti in tabernaculo. nō qd in tabernaculo fecisti: qa uersui pes unus abūdaret: qđ Pius & Sarracenus nō aspexerunt. ¶ Cirneā: cirnea uas est uinariū: ut Marcellus inqt. adducens hunc locū Plauti. deductū fortasse a κιρνάω uerbo græco: qd significat misceo: & tempero. q̄q̄ alii hic legant

Quadrige

Captiones.

Carnificia

Carnificor

Cirnea.

hic legant hirneã.q catoni in re rustica uř eẽ uas fictile.quõ inqt in hirneã fictilẽ eã demittito.sed Marcelli authoritas apud me satis pollet.pcipue locũ hũc:ut dixi citãtis. ¶ Ingressust iã. Sosia secũ loqř de mercurio. ¶ Ingressust. p igressus est iã.Iã in qt iste igressus est:rẽ.s.dicere queadmodũ se habuit:& scribendũ est igressust pro igressus est: quia aliter uersus nõ cõsisteret:& dictio iam:duaɿ est hic syllabarum.metri necessitate:ut alibi sæpius apud hunc ipsum poetã:nec scribẽdũ est ingressus uiam:ut Pius inquit scriptum esse in qbusdã codicibus:id enim falsum est:quum oẽs codices iam:& nõ uiam habeant.Eã ego.omnes codices eã habent:ac si dicat:Impleui eam uini meri:idest puri.

Me.Eam ego,ut matre fuerat natum,uini eduxi meri.
So.Mira sunt,nisi latuit intus illic in illac cirnea.
Factum illud,ut ego illic uini cirneam ebiberim meri.
Me.Quid nunc?uincon argumentis te non esse Sosiam?
So.Tu negas me esse?Me.qd ego ni negẽ,q egomet siem?
So.Per Iouem iuro,me esse, neq; me falsum dicere.
Me.At ego per Mercurium iuro,tibi Iouem non credere.
Nam iniurato scio plus crederet mihi,quam iurato tibi.
So.Quis ego sum saltem si non sum Sosia?te interrogo.
Me.Vbi ego Sosia nolim esse,tu esto sane Sosia.
Nunc quando ego sum,uapulabis,ni hinc abis ignobilis.
So.Certe ædepol quõ illũ cõtẽplo,& formã agnosco meã,
Queadmodũ ego sæpe i speculũ ĩspexi,nimis similis ẽ mei
Itidẽ habet petasum,ac uestitũ.tam consimilist,atq; ego.
Sura,pes,statura,tonsus,oculi,nasum,labra,

¶E MAtre natũ:E uite expssũ. ¶ Ignobilis:Minime notus:nobilis.n.pprie not⁹ dř:& tã ad idignitateq̃ dignitate; referř: Cicero in secũdo offoɿ:phalaris:cuius ẽ pter cęteros nobilitata crudelitas. ¶ Habet petasum:Ecce queadmodũ petasus p quodã potius ornatu scęnico:uel pro calciamẽto accipi cõueniat:nõ ãt pro pileo: ut supi⁹ suo loco rettulim⁹. ¶ Sura: Pars carnosa e contrario cruɿ dicta a græco sphyra. ¶ Nasa:In plurali a ueteribus dicta sũt. ¶ Labra.Nõ mõ hoĩum:sed fines: & margines:ac reɿ quarunq; extremitates dicta sunt.Quidam uoluerũt labra dici supiora:iferiora labia:alii labia modica : In modica autem labra distinxerunt: labrum quoq;:ubi lauatur Cic.si labrum in balneo non est:fac sit.

SARACENVS.

Labrũ quid sit

¶VT matre fuerat natum.i.non dilutũ:sed ut ex uua exierat:ita potaui:ut merum esset. ¶ Ebiberim meri.Licet a mero fieri uideatur meracũ aliter tñ significat.Hieronymus sup Iheremia:qđ autem dicit contra fratrẽ suũ:subaudiť: dedit meracã potionem:ut oẽs furerent:uomerent:& multis inter se præliis dimicarent.Horatius. Expulit helleboro bilem:morbũq; meraco.Propertius.Ha pereat quicunq; meracas reperit uuas:Corrupitq; bonas nectare prios aq̃s. ¶ Nam iniurato plus credet mihi. Actiue dixit iniurato:qui non iurẽ.Nã & passiue dicitur.Horatius.Iuratasq; tuũ per nomen ponimus aras. ¶ Ni hinc abis ignobilis.i.incognite:quem mihi:qui sis liceat ignorare. Ignobilis dicitur etiam stultus.Virgilius in primo ęneidos.Sęuitq; animis ignobile uulgus.Ignobilis item ignotus.Idem in septimo. Solus ibi in syluis italis ignobilis euũ:Exigeret. ¶ Queadmodũ ego sæpe in speculu; ĩspexi nimis similis est mei.ita corrigendum.Speculum a specio:quod simplex uerbum in usu non est:inde specula locus eminens : unde pspectus longe:lateq; pateat.Specular quoq; fenestra:qua speculamur.Iuuenalis.Quæ uehitur clauso latis specularibus antro.Hinc specillum:quod oculis admouemus uitreum instrumẽtum:quo facilius spectemus aliquid. Dicitur & spicillum instrumentum ferreum ad prætentandam uulnerum altitudinem.Specillum uocari ait Opilius Aurelius ca præ barbam. ¶ Sura.quæ a gręcis sphyra mutato y in u:& abiecto s supra calcaneũ. ¶ Nasa.ita ueteres gñe neutro.

VALLA.

Cirnea qd sit

Speculũ unde dicatur

¶VT mře fuerat natũ.i.ut ex uite collectũ fuerat:& nõ aq̃ misti.Qđ ãt Pius inqt se legere ea.p eã:ut sit:duxi ea cirnea meri q̃tũ siti tollẽdæ sat fuerat:deliria uideť prorsus:qd.n.obstat:quo minus sic ordineť lřa:eduxi eã.i.ipleui eã eã uini meri:queadmodũ & ĩfra ait:factũ illud:ut ego illic uini cirneã ebiberi meri: ¶ Nisi latuit intus illis.i. nisi ille Merc.s.latuit i illa cirnea:quũ ego illã bibebã. ¶ Factũ il. Sosia admirabũdus secũ loqř.Hoc iqt uerɿ fuit:ut ego illic cirneã ebiberi meri. ¶ Quid nũc:loqř Mer.qd nũc iqt ais: ¶ Vincon.uico ne te tãdẽ:& nõ te uictũ pfiteris: ¶ Tu me ne.eẽ:loqř Sosia iterrogatiue:& scriben.ẽ:tu me negas:nõ tu negas me:metri necẽtate. ¶ Per iouẽ tibi iuro.tibi addẽdũ fuit ad metri itegritatẽ.cui pes unus deficiebat. ¶ In iuraro.Iupiter inqt mihi nõ iuranti plus crederet:q̃ tibi iurãti.Iurato ãt pticipiũ est pteriti a uerbo iuro:significationẽ hñs actiuã:de quo in asinaria latius dicemus. ¶ Vbi ego. qñ inqt Mercu.ego nolã amplius eẽ sosia:tũc cõtẽtus ero:& patria:ut tu sis sosia. ¶ Ignobilis.nõ notus.Nobilis.n.pprie dř notus:tã ad dignitatẽ:q̃ ad idignitatẽ spectãs.Cice.ii.offoɿ:phalaris:cuius est pter cætera nobilitata crudelitas. ¶ Et for.agno.meã.agnosco scribẽdus est:metri necesſ.& nõ cognosco:ut scribũt Pius & Sarrace.lusci iterptes. ¶ Nimis siłis est mei.ita scribẽdũ est:& nõ nimis siłe est. ¶ Tã cõsi.p tã cõsiłis ẽ:itidẽ scribi debet. ¶ Sura ea.pes:statura:oculi:tõsus:nasũ:labra:hũc uersũ ita scribẽdũ nos cẽsemus:ut post Sura:addať eadẽ:subitelligaturq; uerbũ est: qa alř:in his duobus uersibus:defectu uerbi:nulla eẽt cõstructio:ac nullus sensus.Oculi ãt pcedat tõsus:metri cõcinnitate.Nasũ uero scribať.Marcelli auctoritate:q in dictione tõsus:hũc uersũ citat:legẽs nasũ:& nõ nasa:uel ãt cõiũctio pcul dubio absurde hoc i cõtextu poni uideť:quũ disiũcta oĩa hęc noĩa Pla.ponere uoluisse uideať. ¶ Sura.ps carnosa ẽ e cõtrario cruɿ. ¶ Pes.dř totũ qđ ẽ a femore ad calcẽ. ¶ Statura.ut supradixius lõgitudo ẽ corpis. ¶ Tõsus.tonsura.& expaphęresis fere idẽ sunt.tõsus ãt q̃rta iflexiõe declinasse uř actius i ãphitryone:ut Marcel.ait:dicẽs.Sed q̃ nã hæc ẽ mulier funesta ueste.tõsu lugubri. ¶ Nasũ.ut diximus supra neutri ge.uideť usurpatũ a Plauto fuisse:Marcello authore:nõ alř q̃ a Lucre.uultũ:ut p; eo uersu:referẽtes uulta parẽtũ.neq̃ ãt iis assentimus:q nasa fœminino gñe dñt hoc loco accipi debere.qa id neq; auditũ usq̃ sit.neq; imitatione ulla dici potuerit. ¶ Labra.labrũ pprie margo est:& extrema ora fluminis:lacus:fontis:& alioɿ hmõi:quæ leui aquæ mota pluunť:a lauãdo.s.dictũ : hinc labra & oris:& aliaɿ reɿ extremitates uocamus:quę in hoĩe ẽt labiã dicunť. Vñ sublabro uerbũ.i.intra labra imitto. Neuius.Iã ego illis subiens sublabrabo esui illud sinciput:labrũ etiã genus uasis est:unde labra uinaria:lupinaria: olearia:in quibus uina e lacu transferuntur:& oleum e cortina:& lupini conduntur:& labra etiam plagarum & uulnerum:hoc est extremitates:& labrusca uitis syluestris:quæ in labris:hoc est extremitatibus agrorum:sepibusq; nasci

PYLADes

Iuratus

Sura

Nasum

Labrum

tur. Et a labro diminutiuum fit labellum. Plautus compara labella cum labellis. Plinius autem pro uase utitur dicens: Cineremq; in labellis aqua addita confricant manu: & conscidere patiuntur.

SARACENUS. Barba qd sit

¶ BARba: In singulari barbã hoium dicimus: ut Sqlētē barbã: & cõcretos sanguine crimines dixit Vir. In pl̃i uero q̃drupedũ: ut idē ipexis iduruit horrida barbis: hæc Seruius: uñ barbigeꝝ pecus a poetis dictũ. Inuẽio tñ barbã in singulari dici de aĩalib⁹ a Pli. ¶ Sapio: scio: itelligo: ide sapiens: & sapdæ: q sapiẽtes dicti credunt a Varro. oẽs nobis uidemur eẽ Belli festiui sapdę: alias sapio ꝑ saporē hẽo: uñ sapor & sapidus. ¶ Quadrigas si nũc iscẽdas Iouis: Idest si in cœlũ usq; te recepis: uel currũ Io. ascẽderis: q uelocissimo citat̃ equorũ cursu. ¶ Tute: tu ipe. ¶ Hãc no. uel herã: uł domũ. ¶ Vtra. ca. Vt fiã liber: trib⁹ modis: qs fiebat lib aut çre: aut testamẽto: aut uidicta. i. uirga ꝑtoria: qđ tãgit Plau. in cassina iqens: tribus nõ possũ ↄduci libatatib⁹: ſui nãq; liberi facti calui cupiebãt pileũ: ut r̃fert Noñ. q liberi fiebãt ea cã: calui erãt: ꝙ tẽpestatẽ ſuitutis uidebant̃ effugere: ut liberati naufragio solẽt. Serui⁹ in viii. æneı. feronia mr̃ nympha cãpãiæ ẽ: hæc ẽt liberoꝝ dea est: in cuius tẽplo raso

Malæ, mentum, barba, collum, totus. quid uerbis opust?
Si tergom cicatricosum, nihil hoc simili est similius.
Sed quom cogito, equidem certo idem sum, qui semper fui.
Noui herum, noui ædeis nostras, sane sapio, & sentio.
Non ego illi obtempero, quod loquitur. pultabo foreis.
Me. Quo agis te? So. domũ. Me. q̃drigas si nũc iscẽdas Io
Atq; hinc fugias, ita uix poteris effugere infortuniũ. (uis.
So. Nõne heræ meæ nũtiare, quod herus meus iussit, licet?
Me. Tuæ quid uis, nuntiare. hanc nostram adire non sinam.
Nam si me irritassis, hodie lumbifragium hinc auferes.
So. Abeo potius. Di immortales obsecro uostram fidem.
Vbi ego perii? ubi immutatus sum? ubi ego formã perdidi?
An egomet me illic reliqui, si forte oblitus fui?
Nã hic qdẽ oẽm imaginẽ meã, q̃ antehac fuerat, possidet.
Viuo fit, quod nunq̃ quisq̃ mortuo faciet mihi.
Ibo ad portum, atq; hæc ut sunt facta, hero dicam meo.
Nisi & is quoq; me ignorabit, quod ille faciat Iupiter.
Vt ego hodie raso capite caluos capiam pileum.

Calui qui & unde

capite pileũ capiebãt. Cõfirmat̃ ergo ex dictis cũ Plauti: tũ alioꝝ authoꝝ: ꝙ ſui pileũ nõ hẽrẽt: nisi cũ fuerãt libtate dõati: ħ dictũ ad supioꝝ ↄfirmationẽ đ petaso. ¶ Caluus: Qui capillo car̃t: & ꝓpe nã fit calu⁹: s; h̃ loco calu⁹ ꝑ tõsus.

VALLA. Barbę signi ficata

¶ MAlę. q a malo. i. pomo nom̃ hñt: ifra oculũ iuxta nasũ supra buccas: q̃s radi igt Pli. ueteres ꝓhibuerũt. ¶ Barba. Seruius singulari nũero barba hoium dr̃. Vir. i scđo. Sqlẽtẽ barbã: & ↄcretos sãguine crines. In pl̃i nũero q̃drupedũ. Stiriaq; ipexis iduruit horrida barbis. Cõfundũt tñ ab authoribus: uñ barbigeꝝ pecus dixit Lucre. Hora. Vtq; lupi barbã uariæ cũ dẽte colubræ. Pli. li. xxviii. afferũt magi sua cõmẽta. Primũ oium rabiẽ hircoꝝ: si mulceat̃ barba mitigari. Idẽ in. viii. est in eadẽ spẽ barba tm̃: & armoꝝ uillo distãs: quẽ tragelaphon uocãt. & alibi. Callitrices toto pñ aspectu differunt a simiis: barba est i facie: cauda lata: diffusa priori pte. Idẽ in nono de multis piscibus locutus igt: barba gemina isigniũt iferiori labro. Præterea barbę de hoibus pl̃i quoq; nũero dñr. qđ Sillius italicus aptissime docet: sic scribẽs in. xiii. Indociles nũc ꝓspexis in pectora barbis: uerrere humũ. ¶ Irritassis. i. ꝓuocaueris. Ducit̃ ãt uerbũ a canibus: qui restrictis dentibus hãc lr̃aꝫ imitant̃. ¶ Ibo ad portum. est portus: ubi naues hiemant. ¶ Vt ego hodie raso capite caluus capiã pileum. i. liber fiã. Nonius Marcel. Qui liberi fiebant: ea causa calui erant: qđ tempestatẽ seruitutis uidebãtur effugere: ut liberati naufragio solent. Plautus in amphitryone. Vt ego hodie raso capite caluus capiam pileum Seruius quoq; in octauo: feronia mr̃ nympha cãpaniæ est: quã ẽt supra diximus. hęc ẽt liberoꝝ dea est: in cuius tẽplo raso capite pileũ accipiebãt: cuius ẽt Pla. i amphitryone facit mẽtionẽ: qđ utinã ille faxit Iupit̃. &c. Liuius de bello macedonico lib. iiii. Præbuerunt spẽm triũpho secuti capitibus rasis: qui seruitute exẽpti fuerant.

Irritassis uñ dictũ sit

PYLADes

¶ MALe. a mali siĩtudine dicunt̃ ptes illę: q̃ hoĩ tã tã sunt ĩter oculos & buccas ad mali spẽm rotũdę: quas prisci genas uocabãt. Oui. Sæpeq; purpureis figere labra genis. ¶ Mẽtũ. ꝓs est oris humãi ifra buccas: a uerbo meno: quo usi sunt ueteres ꝓ recordor: cuius supinũ est mẽtũ: a quo mẽtio: & mẽtũ: qđ nulli aĩantiũ ꝑter hoiem est: sicut nec malę: dictũ ex eo ꝙ in mẽtione faciẽda: ut qdã uolũt: hoc est in loquẽdo ꝑcipue mẽto utimur. ¶ Barba: nomẽ est priogeniũ: significatq; pilos: q circa utrũq; labrũ: & mẽtũ nascunt̃: & tã de hoibus: q̃ de brutis: & ẽt inaiatis dr̃: q̃uis Seruius. barbã hoium: barbas ãt brutoꝝ eẽ dixerit. Pli. hircoꝝ si mulceat̃ barba: mitior est. Idẽ pisces: q nulli dñr: barba gemina isigniunt̃ iferiori labro. ¶ Collũ. a collo dictũ putãt: qa hæc ꝑcipue ps corpis torqbus: ac monilibus coli. i. ornari cõsueuit. ¶ Cicatricosum. cicatricibus plenũ. Est. n. cicatrix signũ: qđ ex uulnere remanet: dicta quasi circa cut̃. uñ cicatricare dr̃ cicatricẽ iducere. ¶ Nihil hoc siĩe: ordinãdus hoc mõ est cõtextus: nihil siĩe est siĩus hoc. ¶ Sapio. scio. itelligo. Inde sapiẽs: & Sapdę: q sapiẽtes dicti credunt̃ a Varrone. Oẽs nobis uidemur eẽ belli: festiui: sapdę: alias sapio: ꝑ saporẽ hẽo: uñ sapor: & sapidus. ¶ Quadrigas: si currũ igt Iouis cõscẽdas: q uł ocissimo citat̃ equoꝝ cursu. ¶ Tuę qd uis nũtiare: ita scribẽdũ est: & nõ tute: ut legit & cõmentat̃ Sarrace. ꝑ tumet: neq; ascribẽdus est si: ut idẽ facit cum Pio altero iterpte: qa supfluũ: & metri rõne: & sñiæ cõgruitate: q̃ est ut dicat: tuæ qdẽ hære licet nũtiare qd uis. ¶ Irritassis: ꝑ irritaueris: ut supra dixius in uerbo expugnassere. nã qđ ait Pius: dr̃iaꝫ esse: si ꝑ so. & ꝑ. xo. hm̃oi uerba ꝓferant̃: dicẽs ẽt cẽsere hic scribendus irritaxis: nugæ merę uident̃: nã neq; enicaxo: ut puto: usq̃ uidit: sed enicasso tm̃: & de futuro: neq; fasso ꝑ. ss. de pñti: sed faxo tm̃ ꝑ faciã: & irritasso atq; irritassis ꝑ irritauero: & irritaueris. ¶ Lũbifragiũ. fracturã: & cõuulsurã lũboꝝ: sicut naufragiũ nauis fracturã: & cõuulsurã significat. ¶ Illic. i portu. s. ¶ Si forte oblit⁹ fui? hæc oĩa itra se admirabũdus Sosia ꝓfert: q̃si seipm iterrogãs. Si forte inqt oblitus fuissem me illic i portu: nec corrigẽdũ est ibi ꝑ si: ut Pius ait: qa uersus nõ cõstaret. ¶ Viuo fit qđ nũq̃ q̃sq̃ mortuo fa. mi. Delirat hic Pius. inqens: sensum hũc esse: nũc uiuus cõperi successorẽ formæ meæ: & q pro me uiuere uult: ab obitu nullus tñ formã meaꝫ desiderabit: qm̃ redactũ in cadauerosã faciẽ cũcti me fugiẽt: nec ꝑ me mori uolẽt. uel nũc uiuus hęredẽ repio: mortuus neminẽ repiã: qm̃ oĩ peculio priuatus: nõ eẽm hæredi: nec lucro: nec cõpẽdio. nã utraq; harꝫ sñiaꝫ uana est: & isulsa. Sic igit̃ melius exponẽdũ cẽsemus. Mihi uiuo ludifiũt: id qđ mortuo nõ cõtinget. Scimus. n. ludos fieri solitos in

Barba

Lũbifragiũ

funere

funere magnorum uirorum. Vñ Sosia alludēs ad ludos illos funebres & iocās: ait nūc mihi fiunt ludi. i. ego deludor pbe cui nulli prorsus ludi fiēt in morte. ⁋ Nisi & is quoq;. Ita scribēdū est: metri necītate. nō āt: nisi ēt ut scribūt: & legunt Pius & Sarra. iterptes. ⁋ Raso capite. Marcel. author est: eos q libertate donabant caput radere solitos: & pileū assu mere: qd & ii faciebāt: q maritimā tēpestatē aufugerāt: signare uolētes ferociens & ipetuosum mare: ueluti agrestē do minū effugisse: iuxta illud satyricū. Gaudēt quoq; uertice raso: garrula securi narrare picula nautæ. ⁋ Caluus: dr q capillo caret: & pprie natura fit caluus: sed hoc loco caluus p tōso ponit.

Locus restitutus

Caluus

SARACENUS.

Ene pspereq;: i hoc cātico Mercu. solus iducit: reliquū exitum comœdię narratur⁹. ⁋ Processit: euenit cōtigit. ⁋ Insimulabit. Est isimulare crimen & p brū iniq; & falso igerere. ⁋ Seditionem: dicimus seorsū eūdo ut Ciceroni placet quæ pprie est: cū ppls iter se discordat Vir. Ac ueluti i pplo cū sępe cohorta ē: seditio: In trāqllū ergo seditionē cōferet .i. tumultus & iurgia trāqllabit in grām uxore cū uiro redeūte. ⁋ Gemios: duos: & uno die unoq; partu ęditos: & gemini dicunt cōsimiles: ut in menęchmis Pla. nati sūt filii duo gemini: & rursus iponit geminū alterum: nec de duobus tātum dicimus geminos: sed de pluribus ut Vir. dixit Ter geminum gerionea.

Seditio qd

Gemini q dicantur

Geminus d plib⁹ dicit VALLA.

⁋ Mercurius.

Bene, prosperecq; hoc hodie operis processit mihi.
Amoui a foribus maxumam molestiam,
Patri ut liceret tuto illam amplexarier.
Nam ille illuc adherum quom Amphitryonem aduenerit,
Narrabit seruom hinc sese a foribus sosiam
Amouisse. ille adeo illum mentiri sibi
Credet. necq; credet huc profectum, ut iusserat.
Erroris ambo ego illos, & dementiæ
Complebo, atq; omnem Amphitryonis familiam
Adeo usq; facietatem dum capiet pater
Illius, quam amat. igitur demum omnes fient
Quæ facta, deniq; Alcumenam Iupiter
Rediget antiquam in concordiam coniugis.
Nam Amphitryo actutum uxori turbas conciet,
Atq; insimulabit eam probri. tum meus pater
Eam seditionem illi in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos.

Ene pspereq;. Lætat Mercuri. in hac scęna: q Sosiā abire cōpulerit. Sosias a soso .i. cōseruo: & custodio: utpote suus: quē domus cōseruatorē eē oporteat. ⁋ Ambo: Dūm & suum: Ambo ex græco ductū uidet: ut iqt Fest. qd illi āpho dūt. ⁋ Adeo usq;. co usq; quoad: pr iupiter capiat: quā uult de alcumēa facietatē. Seruius adeo inqt multū. Vir. in. iiii. ęneid. Nec me adeo fallit. Et Terē. Adolescētē adeo nobilē. Adeo ualde. Vir. in georgi. Multa adeo melius gelida se nocte dedere. ⁋ Igit. p postea Dona. iterptat. ⁋ Turbas ociet. cōcitabit rixas: tumultus: turbationes: ac molestias. ⁋ Atq; isimulabit. i. criminabitur p simulatione. Donat⁹ isimlare est crimē igerere. Insimulatio est & falsi: & ueri criminis icusatio. Insimulo gtō iūgit. Sic Ci. Nihil eorum: quę galli isislabāt: negarūt.

Sosias uñ

Igitur p postea

Ene pspereq;. Versu hoc trimetro iābico semis pedib⁹ cōstāte Mer. iducit cōgratulās sibi ipi: q molestū ioui futurum Sosiā a forib⁹ abegerit: reliquūq; toti⁹ comœdiæ: ut futurum ē: cōpēdio edisserēs. ⁋ Processit. eueit. ⁋ Illuc. i portū. s. psicū. ⁋ Ambo. ābos: sosiā. s. āphitryonē. pq ruditer Pi⁹ iterps hic loq ur: dicēs. Neutralia gręca st hæc iter singulatiuū nūerum & pl̄atiuū sita: q ad duos tm: nec ad plēs referunt. Vir. quoq; sic locut⁹ est. Si duo pterea tales idea tulisset: terra uiros. Quis. n. unq audiuit: q ad duos referāt neutralia eē: ac cur nō potius cōia: pcipueq; quū apud gręcos utrūq; articulū dualē recipiāt. τω. & τα. quorum primū masculino & neutro gnī. alterum fœminino suit: ⁋ Adeo usq;. i tm. ⁋ Igit post. deide: & addi oportuit post: ad uersus itegritatē: cui pes unus deficiebat. ⁋ Rediget. restituet. ⁋ In coiu. cō. ⁋ Ita scribi debet uersus: ut suis pedibus cōstet: nō i cōcordiā cōiugis: ut legit Pius cū sarraceno. ⁋ Actutū. stati. illico. Vir. Actutū pr æneas. Turbas. tumultus: rixas: de hoc uocabulo supius dixius satis. ⁋ Cōciet. cōcitabit: a uerbo cōcio qrtę iflexiōis. ⁋ Insimlabit. falso: & pperā accusabit. Est. n. isimlar crim: & pbrum falso i geret. Terē. i formiōe. Si herum isislabis: auaritię male audies. ⁋ Eā se. eā discordiā: & eā scribēdū cēsuimus poti⁹: q iā: ut fere hnt codices: & iterptes psati legūt. aptiori sensus cōcinitate. Seditio āt a seorsū eūdo dicta ē. ut iqt Ci. q pprie ē: quū ppls iter se discordat. Vir. Ac ueluti magno i pplo quū sæpe cohorta ē: Seditio. ⁋ Cōferet. rediget: reducet. ⁋ Qd dixi minus. i. qd n̄ dixi adhuc: & scribēdū ē: dixi minus: & metri necitate: & ex codicibus ātiqs: & n̄ dixius: ut legūt uterq; Pius & Sar. iterptes lusci. ⁋ Filios ge. d. i. uno die: eodēq; ptu editos. Gemini ut i nr̄o uocabulario dixius signāt duos. Vir. Sūt geminæ sōni portæ. signat sil'es. Plau. i menæchinis. Et sunt nati filii duo Gemini: & Pacuuius: par fortitudo: gemina cōfidētia. Et signāt natos uno partu: & eodē die: ut hic: & apd Vir. Gēinos huic ubera circū: luder pēdētes pueros: quos alio noie gemellos uocāt Vir. Mō nāq; gemellos: spem gregis ah silice i. n. c. r. Nec d duob⁹ tm dicius gēinos: sz ēt d plib⁹: ut Vir. Dixit tergeminū geryonea.

PYLADes

Actutum

Gemini

SARACENVS. ¶ ALTER decumo post mense: ordo est: alter puer nascetur decumo mense postq̃ sæminatus. i. conceptus in matris utero: nam sęminare dicimus a sæmine sęmen uero quasi serimē a serendo: quod inserere & generare significat: sęmen pro generatione posuit Macrobius cum loquitur de puero filio amphitryonis: qui grauidā alcmenaȝ fecerat anteq̃ pficisceret in exercitū: & notandum q dixit mense decumo. Nam integri & absoluti partus decimū plerunq̃ attingunt mensem cum numerus ipse decenarius pfectus sit: ut ifra mox dicet diffusius. ¶ Alter mense septimo: Physici & mathematici pbant septimo & nono mense partus absolutos reddi: octauo uero: aut infra septimum minime: ponunt siqdem infantē in aluo latentem.

Semen unū

Absoluti part⁹ qñq̃ decio mēse

Primo mense a Saturno regi: a Ioue secūdo: tertio a Marte: quarto a Sole: a Venere quinto: sexto a Mercurio: a luna deniq̃ septimo: quę quia pesse partubus dicitur: & ideo lucina dicta: q partum in lucē pdat: Iccirco eo septimo mense partum integrum terminari: Quod quidem contingit tradēte Macrobio his: qui in qnta hebdomade in utero humanam figuraȝ recipiunt: in illaq̃ breuitate mēbra oīa & designata corporis liniamenta consistunt: cū autē nono mēse absolutio futura sit: si fœmina sexta: si masculus septima: ut pmittitur fabricaṫ: Arist. tñ in lib. de generatiōe aialiū autumat hoībus contingere: ut. vii. mēse nascantur: qa pfectionem præueniunt ob alendi inopiam: q̃q̃ Aphrodiseus Alexander septimestres edi dixerit ob ualidissimā uim in uulua informatricē utilē atq̃ moderatum sanguineum reperiētē: fœtum celerius explicantem: sed peractis mensibus septem rursus octauo dominatur. Saturnus: qui cuȝ malignum sit mortalibus sydus: dicaturq̃ non imerito filiorum deuorator: raro contingit: quin nato statim eo octauo mense imineat interitus: nono autem cum pręualeat ipse Iupiter benignus: & fauens humano generi: fœtus omnes absoluti: integriq̃ pducuntur ad uitam: & si quādo decimum mensem attingunt: tanta est Iouis benignitas: ut tueri partum possit a Martis malignitate: licet alia ratio reddatur: q. s. numerus decēnarius perfectus habetur: ut tradiṫ ab Aristotele: aphrodiseoq̃: & cæteris: idq̃ pythagoras: musici: arithmethiciq̃: attestātur numeros. s. decēnarium: & septemnarium perfectos esse: octauo uero imperfectū: qua ratione nititur probare idem aphrodiseus in libro problematon septimestres: & decimestres uiuere: octimestres uero nequaq̃: ponit tñ Aristoteles octimestres posse qdem adolescere in ægypto: & qbusdaȝ aliis in locis: ubi mulieres fertiliores sunt: multosq̃ simul ferre: & facile parere: sed in locis graecię per paucos seruari posse: & si qui seruentur: ut non octauo mense nati existimentur: sed mulieres sui conceptus initium latuisse: Marcum quoq̃ Varronem scriptū reliquisse: compertum est in libro rerum diuinarum: non nunq̃ octauo edituȝ esse partum: humano tamē partui frequētiorem usum nouem mensiū natura constituit: intra septimū uero nulli partus nisi abortiui fiunt: sed ne id quoq̃ obiter dignum scitu prætereat: quod proditum est ab eodem Aristotele: fœminas quoq̃ ultra decimum mensem parere: id quod diuum hadrianum sanxisse memorat Gelius in undecimo quoq̃ mense partum ędi posse: cū antea decemuiri decimo mense gigni hominem: non undecimo scripsissent: in eoq̃ decreto ipsum hadrianum se ita statuere dixisse: requisitis ueterum philosophorum & medicorum sententiis: plura super hac re idem Gelius adducit testimonia: Varronis: Hemeri: Plinii: pluraq̃ super hac re ex uete℞ opinionibus recenset censorinus non indigna scitu: quę omnia consulto omisimus: ne uolumen magis q̃ par sit magnitudine consurgat: Alter ergo mense septimo hercules notatur a Ioue genitus: id quod magis declarat uerum minori puero: idest postremo generato: maior est pater. s. Iupiter. ¶ Maiori: Quia antea in utero conceptus. ¶ Vno fœtu: uel uno enixu peret: uel uno tantum onere grauaret: fœtum dicimus impletum Virg. loca fœta furentibus austris: & rursus: scandit fatalis machina muros: fœta armis: & fœtum onere leuatum. Varro ueniebant ad fœtam amice gratulatum: & fœtæ ppterea bestiæ dicuntur: quæ pepererunt. ¶ Erumnas: Labores: & molestias onerosas: unde autem dicantur erumnæ Festus annotauit: sed hoc loco posset dubitatio suboriri: an fœmina simul possit duos fœtus ex diuersis cōcipere sæminibus: & in lucem pdere: ut alcmenæ potuisse contingere: forte uidetur fabulosum: meminerunt huius rei Aristoteles Solinusq̃: id autem: quia extra fidem uideri potest uerba ipsius Aristotelis subiecimus: Inquit ipse in septimo de natura animalium: de superfœtatione humana locutus: & cum alia singulos pariant: alia plures genus humanum in ancipiti est. nam quod plurimum: & locis plurimis agitur: mulieres singulos singulę pariunt: sed sæpe & locis plærisq̃ geminos. etiā ut in terra quoq̃ ęgypto fieri certum est: pariunt etiam tres: & quatuor & quinq̃ etiam cum plurimum nascitur: iam enim hoc pluribus euenisse certum est: & quædam uiginti partubus quattuor edidit: qui nos enim singulis partubus enixa est: maiorq̃ eorum pars nutriri: & adolescere potuit: & paulo infra. at uero: si proxime a primo cōceptu secūdus sit factus: absolui ediq̃ potest: quod supfœtarit: ut quasi gemini nasci uideantur: quomodo herculeȝ & iphiclū procreatos esse fabulantur: nam id etiam constitit adultera quadam: quę alterum suo marito: alterum adultero similes peperit: iam & cum geminos quædam ferret: tertiuȝ superfœtauit: & cum tempus pariēdi iustum iam esset: primos uitales peperit: secundum quinto mense elisit: qui statim mortuus est: altera cum primū septimo peperisset: qui mortuus est:

Alter decumo post mense nascetur puer,
Quam seminatus, alter mense septimo.
Eorum Amphitryonis alter est, alter Iouis.
Verum minori puero maior est pater.
Minor maiori: iam ne hoc scitis, quid fiet?
Sed Alcumenæ huius honoris gratia,
Pater curauit, uno ut fœtu fieret,
Vno ut labore exolueret ærumnas duas.
Et ne in suspicione ponatur stupri.
Et clandestina ut celetur suspicio,
Quanq̃ (ut iamdudum dixi) rescisćet tamen
Amphitryo rem omnem. quid igitur? nemo id probro
Profecto ducet Alcumenæ. nam Deum
Non par uidetur facere, delictum suum,
Suamq̃ culpam expetere in mortalem ut sinat.
Orationem comprimam, crepuit foris.
Amphitryo subditiuus eccum exit foras,
Cum Alcumena uxore usuraria.

Partus integer quādo

Septiestres pueri q̃re edantur

Octimestres ifantes adolescere

Fœmine ultra decimū mēseȝ pariunt

Erūnę unā

Partu uno quot nasci possint

tuus est: mox duos iusto mensiũ numero edidit: qui uixerunt: hæc & plura alia Aristoteles. ⁋ Stupri: est stuprum coitus lege uetitus. & cum uim præsertim affertur & pro turpitudine positum ab Ennio testatur Festus fœde stupreq̃ castigor quottidie: idest turpiter. ⁋ Clandestina: a clam deductũ clandestinum: clam autem a clauibus q̃ ea quæ celare uolumus claudimus Festus. ⁋ Rescifcet: Scire icipiet. ⁋ Subdititius: Quia amphitryonis subierat imaginem.

⁋ QVAM sęminatus. hoc est decimo mense lunari pfecto: a quo sæmen iactũ est tempore. ⁋ Alter mense septimo. nã uterq̃ legitimus est partus. ⁋ Amphitryonis alter est. Subaudi iphiclus. ⁋ Alter iouis. subaudi Hercules. ⁋ Et ne in suspitione ponatur stupri. Quia si diuerso tẽpore nati: diuerso tempore concepti: alio sæmine putabuntur. Stuprum in hoc ab adulterio inquit Seruius differt q̃ adulterium in nuptam: stuprum in uiduaꝫ cõmittitur. secus tamẽ hic a Plato. ⁋ Rescifcet tamen. Donatus in ecyra super illud: Hoc ubi senex resciuit. Scimus inqt: q̃ ad nos deferũt: rescimus relata. & alibi sup illđ. Neq̃ rescifcẽt: neq̃ resciẽt: rescifcũt: q̃ negligũt: & rescim⁹ ex alio. scimus ẽt p nr̃aꝫ opinionẽ. ⁋ Culpã ex. i. aduẽire. ⁋ Immortalẽ. qa deoꝝ culpę uideãt imortales. Amphi. subdititi⁹. Cõfict⁹: adulterin⁹.

VALLA.

Stuprũ qd & qd adulterium

⁋ ALIter decumo post mẽse. ordo est. alter puer nascẽt decumo mẽse postq̃ seminatus est. i. cõcæptus in matris utero. nã seminare dicius a semine. Semẽ uero q̃si serimẽ a serẽdo: qđ iserere & gñare signat. Intelligitq̃ de Iphico amphitryonis filio: q̃ grauidã alcmenã fecerat anteq̃ pficisceret in exercitũ. Qđ ãt dixit decumo mẽse notãdũ est: Nã itegri & absoluti ptus decimũ plærũq̃ attingũt mẽsem: cuius rei cãm afferũt: qa numerus ipse decẽnarius pfect⁹ sit: quẽ admodũ & septẽnarius: ut Aristo. Alexã. aphrodisieus & musici: atq̃ arithmetici testant. Sed phisici ac mathematici alia rõne pbãt ptus absolutos reddi septimo & nono mẽse. Octauo uero aut ifra septimũ minime. Siqdẽ ifantẽ in aluo latẽtẽ ponũt prio mẽse a Saturno regi. a ioue secũdo tertio a marte. q̃rto a sole. qnto a uenere. sexto a mercurio. a luna deniq̃ septimo. quę qa pesse partubus dr̃: & iõ lucina dicta: q̃ ptus in lucẽ pdat: iccirco eo septio mẽse partum itegrũ terminari. Sed pactis mẽsib⁹ septẽ: rursum octauo dñat Satur. q̃ quũ malignũ sit mortalib⁹ sydus: dicaturq̃ nõ imerito filioꝝ deuorator: iõ raro cõtingit: qn nato stati eo octauo mẽse: imineat iteritus. Nono ãt quũ pualeat iupiter benignus: & fauẽs humão gñi: fœtus oẽs absoluti: integriq̃ pdunt ad uitã. Et si qñ decimum mẽsem attingũt: q̃q̃ mars dominari tũc dicat: tãta est tñ Iouis bẽignitas: ut tueri partũ possit a martis malignitate: quis Aristo. i li. de ge. aialium autumat hoibus cõtingere: ut septio mẽse nascant: ob alẽdi iopiã: qua fit: ut pfectionẽ pueniãt. Aphrodisie⁹ uero alexãder septimestres edi dixerit: ob ualidissimã ui in uulua i formatrice utilẽ atq̃ moderatũ sanguinẽ repiẽtẽ: & fœtũ celerius explicãtẽ. ⁋ Alter mẽse septio. herculẽ itelligit: q̃ supfœtatus est. i. cõcæptus postq̃ alcmena iã cõcœptũ in utero Iphiclũ hẽbat. De supfœtatione qd sentiãt phisici ac medici omittemus in psens: ne Pio sileẽs: oĩa tenuisse nobis tribuẽdũ arbitremur. ⁋ Minori puero: herculi: quẽ minorẽ appellat: qa sit minoris ętatis: & septimestris tñ. ⁋ Maior est pater. qa iupiter: qui potẽtia maiori: qua pmit sydera: & nutu cũcta gubernet: maior est amphitryone. ⁋ Minor. amphitryo. ⁋ Maiori: Iphiclo ætate puectiori. ⁋ Sed huius alcumenæ. Ita scribi debet uersus metri: necessitate: nõ sed alcmenæ huius: ut legũt Pius & Sarra. iterptes. ⁋ Vno id fœtu fieret: id addẽdũ fuit metri necessitate: nã aliter uersus nõ cõsisteret: & subitelligẽdũ est puerpiũ illud geminũ. ⁋ Erũnas. labores: calamitates: anxietudines: Dicta est erũna: ut qdã putãt: ab eruo uerbo: qa aiam eruat: uel ab ære: qa ęris gr̃a labores curasq̃ subeamus qdã aũt dicũt: ærũnas: & p diminutionẽ ærũnulas pprie uocari furcinulas: qbus uiatores farcinas suas religatas tabella iterposita ferre cõsueuerũt: quaꝝ usum: qa. C. Marius retulit: Muli mariani appellabant: & ita Festus afferit: dictas ãt ęrũnas ab αἴρω: qđ est tollo: leuo. hinc tractũ: ut labores onerosi ærũnę uocent. hinc ærũnosus. i. laboribus: ac miseriis afflictus. Sup mulis marianis Frõtin⁹ lib. strategematõ q̃rto hæc ait. C. Mari⁹ recidẽdoꝝ ipedimtoꝝ gr̃a: qbus maxie exercitus agmen onerat: uasa & cibaria militũ in fasciculos aptare furcis iposuit. Sub qbus & habile onus: & facilis reqes esset: uñ & i puerbiũ tractũ est. muli mariani. Plutar. i uita marii aliã huiusce puerbii cãm refert: q̃. s. Mari⁹ iperator eadẽ ferebat: obibatq̃ onera in re militari: q̃cunq̃ militibus iperabat. Quare post hæc: quũ labores: & iussa ipatoris milites libẽter subirẽt: muli mariani uocabant. hinc uulgus hodie quoq̃ ducta fortassis hinc origine: caballos marianos appellat hoies: quí pedibus suis ambulãtes: se in equo sedere: & uehi mẽtiunt in ludrico spectaculo. ⁋ Et ut ne in suspitione: ut addẽdũ fuit: metri necessitate: & elegãtiæ cõcinitate. ⁋ Stupri. Stuprosæ. n. ex meretricię notę eẽt. si post editũ alteꝝ filiũ. alteꝝ deinde p supfœtationẽ pareret. ⁋ Stuprũ. ut in uocabulario nr̃o diximus: q̃q̃ pprie in uidua & uirgine cõmittat: lege tñ iulia: & maioꝝ fere auctoritate oẽm illicitũ coitũ cõplectit: uñ ut Festus ait. Stuprũ pro turpitudine antiq dixerũt. ⁋ Et clandestina clãcularia: secreta: & penultima lõga est: nõ breuis: ut diximus in annotationibus nr̃is in alexãdrũ. Sylius: Ceu clãdestino traherẽt fœdere bellũ: nomẽ ẽ deriuatũ a ppositiõe clam. ⁋ Vt celet susceptio. Ita scribendũ est pcul dubio: & nõ suspitio: ut legũt cæci iterptes Pius & Sarracenus: cõtra metri rõnẽ: & absq̃ ullo recto sensu: hoc aũt significat: ut celet susceptio clãdestina. i. coitus clãdestinus: & clam uiro amphitryone cũ Ioue factus. Susceptio aũt: uel adulterii itellige ab ea in domũ suscepti: uel susceptio. i. cõceptus alterius filii. ⁋ Rescifcet. itelliget. Rescire: & ab eo deductũ rescifcere: nõ puant in signatione uim ullã illius ppositionis re: cum qua cõponunt: queadmodũ fit in cæteris fore: qbus ea ppositio iponitur. ut rescribere: relegere: restituere: sed prorsus mutant. nã quũ scire sit cognoscere: rescire tñ non est: rursus cognoscere: sed factũ aliquod occultũ: & inopinatũ: insperatũq̃ cognoscere. Tere. En tibi. resciuit oẽm rẽ. i. qđ occultũ putabamus: pter nr̃am opinionẽ cognouit. Idẽ ẽi rñdeo: qđ nõ solũ redico: uel repromitto significat. sed re: atq̃ aspectu satisfacio. Vir. Illa seges demũ uotis respõdet auari: Agricolę. Quod aũt Sarracenus sõniat dicẽs: rescifcet scire icipiet. prorsus explodendũ est a doctoruꝫ schola. ⁋ Quid igit. supple lamentandum fuerit ppter hoc ab amphitryone: q̃si dicat nihil. psertim quum resciset auctorẽ stupri iouẽ fuisse. ⁋ Probro ducet. uitio dabit. dedecori ascribet. ⁋ Nã deum. hic est sensus. nã non fas esset. nec decẽs. & æquũ uideret facere iupiter. qui deus sit. si culpã: & delictũ suuꝫ redũdare sineret in caput amicę alcmenę: quę mortalis est. ⁋ Expetere. euenire: traduci: redundare. ⁋ In mortalẽ. in alcmenã: quæ mortalis est. ⁋ Crepuit foris. nõ solũ fores numero plurali dicimus. sed & numero singulari. foris. forẽ. & fore. ut diximus in heteroclitis. I carmine nostro scholastico. Ouidi. Difficilẽ moto cardine pande forẽ. Hora. Exclusus fore: quũ longarenus foret itus. ⁋ Subditicius. subditę & adulterinę formę. dicit & subditiuus: qui subditus est alienę imagini. ⁋ Eccum ecce illum. Dicimus & eccillũ: & ellum. ⁋ Ac loqtur cum alcumena. nisi addat. ac loqtur. uersus mancus sit. & duobus careat pedibus: qđ interptes nostri nõ uiderunt. pptere a nos supplẽdũ curauimus: habita metri ratione.

PYLADes

Partus quo tpe perfecti

Erumna

Muli mariani

Rescire & rescifcere

Foris

Subditici⁹

SARACENVS. Argumētū scęnæ

B Ene uale: Iupiter pro amphitryone: cum sibi morem gessisset cum alcumena q̄ cum noctem complexus trā segerat: neq; aduentante iam domum amphitryone diutius esse cūctandum ratus: simulat abire tanq̄ rur sus exercitum aditurus: sed interea Mercurio pro sosia utriq; blandiēte. ¶ Menses iam actos: Propinquos: scilicet partui. ¶ Tollito. educato nutrito. ¶ Distedeat: pigeat: uel fastidiat. ¶ Sycophanta: dolosus: men dax: etymon huius nominis inuenias apud Festum. ¶ Qui quidem sit: idest licet: & q̄q̄ sit.

VALLA.

B Ene uale alcumena. Ex adulterio abiens iupiter se amphitryonē simulat usquequaq;. ¶ Rē cōem. tā tibi q̄ mihi. ¶ Exactos uid. i. pfectos ad partū. ¶ Natū tollito. i. alito: Iuue. tollet dulcē cogitat hæ redē. Terē. Decreuerunt qd natū erat tol lere. Idē in ecyra. Hoc mihi unū ex pluri mis miseriis reliquū fuerat malū: si puer ut tollā cogit. ¶ Distedeat. pigeat: tedeat.

Scitus quo

¶ Nimis hic scitus est sycophanta. scitus pitus. Scitus inqt Serui. pulcher: elegans. Terē. in andria. Percastor scitus puer est natus e pāphilo. Scitus doctus. Mar. Tul li. in lelio. scitū. n. id Catonis multo meli⁹ de qbusdā acerbos inimicos mereri: q̄ eos amicos: qui dulces uideant: sycophanta: non ut uulgo dici solet calumniator: sed q aliud ostentat q̄ res ipsa habeat. tractū id ab atticis: qui cū pponerent se ficus uendi turos: superiorē uasis pte ex ficubus oñ ta rent: subter fallacia tegeret. Nā sycos fic⁹: & phanō manifestum dicitur.

Alcmena. Iupiter. Mercurius.

PYLADes

B Ene uale alcmena. Versus hui us scenæ. Tetrameter ē brachi catalectic⁹ septē cōstās pedib⁹. In q̄ Iupiter: q sub amphitryo nis imagine cū Alcmena noctē cōplexus trāsegerat: aduētante iā domu; Amphitryone uero: diutius ibi nō eē cun ctādū ratus: abire simulat: tanq̄ ad exerci tū a se derelictū pfecturus. Et alcmēa abi tū illius ptesa: cōquerit: q̄ tā cito discedat q paulo ante pene aduētarit: Quā ut cōso let: lętitiaq; exuberātē dimittat: patera aurea donat: e cistella āphitryōis a Mercu. surrepta: q̄ qdē patera ipi Amphi tryōi: ob fortitudinē: & deuictū i plio Pterelā regē donata fuerat. ¶ Rē cōem hoc ē ptū pxie tibi futur: q tibi: mihiq; cōis ē. ¶ Atqn. q̄si correctio sui ipi⁹ fmōis ē: q quū dixisset: cura rē cōe;: uisus fuerat ueluti eā accusare: q̄ nō curaret: uñ nō satis fuit adder: qd facis. nisi & iter dixisset: atqn pge q̄so. q. d. Immo pge ut cœpisti curās q̄ tibi: & mihi sunt cōia. ¶ Mēses iā tibi exactos uides. Ita nos scribendū cēsuimus: aptiori sensus cōcinitate: & ita scriptū i antiqs codici bus fuisse putauimus: sed librarior iscitia puersū: & nō eē actos. qd. n. sibi uelit eē actos: q̄ si exactos legam⁹: absolu tus sensus reddit. q talis est. Iā uides mēses ptui legitios tibi exactos: & cōpletos eē: adeo ut nihil nisi ptū pxie expecta re possis: quapp curā hēt: ut qd natū fuerit tollat. ¶ Ire hic. abire. ¶ Qd erit natū. qd nascet: & neutro gñe dixit: ut q se deū eē celabat: & amphitryonē simulabat: ne si puer dixisset: palā se iouē: aut deū eē oñderet. ¶ Tollito. educato. nutrito. Sic Terē. Decreuerūt: qd natū eēt tollere. ¶ Quid istuc est mi uir negoci: q̄ tā subito domo. hic uersus ita scri bi debet: & nō negocii: neq; q̄ tu tā subito: metri. n. rō: nō patit i dictiōe illa negoci alter. i. neq; pnomen: illud tu. qd neq; Pius: neq; Sarra. iterptes uiderūt. ¶ Haud q̄. nō qa nō adeo. s. qa distedeat me tui. i. ualde tedeat: uel me tedium tui cæperit. ¶ q̄ tui: neq; domi. ita scribi metri necitas cogit: & nō tui me. me. n. supfluit uersus rectitudini: q̄q̄ subau diendū sit in sensu. ¶ Qd nō facto est usus. Dicimus usus est facto: & opus est facto. Virgi. Nunc uiribus usus: nunc manibus rapidis. usus iterdum ipsam utendi significationē habet. Virg. Nā neq; erat coriis usus: iterdum cōsuetudi nē: cōuersatione. Terentius. Sic mihi est usus. Quinti. Mulierē: cum qua lōgus illi fuerat usus. aliqñ utilitatem Apu leius. Quum id ex usu meo nō esset. Et usus: pro opus est: ut diximus. ¶ Scitus. doctus: elegans. ¶ Sycophāta. subdo lus: mēdax. Sycophātas appellatos ait Festus ex eo: q̄ quū attici quondā iuuenes soliti essent in hortos irrūpe: ficosq; deligere: eā ob cā; lege cōstitutū est: ut q id fecissent: capite puniret: q uero eam pœnā psequeretur: ob parua detrime ta: sycophātas appellarunt. Sed eruditissimi græcor: syphantes dixerunt calumniatores: uilesq; hoies: nugaces: & nullius pcii: ita uocatos ab atheniensibus: apud quos primum inuētæ sunt ficus: quæ quottidie fructum redderent. Quumq; optimi essent athenienses fici: & ob id prohibitū: ne alio deueherent: qdā clam: & furtiue eos tamē auche bāt. Qui aūt illos accusassent: audiebātur qdē: & eor delationes recipiebant: sed ab eo: qd faciebant: Sycophātæ ap pellati sunt: ex quo patet. Sycophātas nō deduci ab eo: q̄ ficus comederēt: ut multi iepte dicūt. Sed a noie συκον qd ficū signat: & a uerbo φα ι νω qd ē iudiciū facio: & accuso. Inde factū ē: ut q quocūq; aliquē accusaret odio habiti sy cophātę dicerent: hæc aūt oia in magno etymologico apud græcos legunt: & hic ut diximus: pro subdolo: & mēda ci capitur. ¶ Qui qdē sit meus pater. i. ēt q̄ sit meus pater. q. d. nō uerbor uer pferre: q̄q̄ sit pater meus. nam nō pla cet Pii sententia: qui exponit: qui quidem sit: idest quantus sit in orbe: & cui similis non reperiri potest.

B Ene uale Alcmena, cura rē cōmunē, quod facis.
At quin perge quæso, menses iā tibi exactos uides,
Mihi necessest ire hic. uer quod erit natū, tollito.
Al. Quid istuc est mi uir negoci, quod tu tam subito domo
Abeas? Iu. pol haud qd tui, me neq; domi distedeat.
Sed ubi summus imperator non adest ad exercitum,
Citius, quod non factost usus, fit, q̄ quod factost opus,
Me. Nimis hic scitus est sycophāta, qui qdē sit meus pater.

Vsus est

Sycophāta

SARACENUS

Palpo & palpor

Ni pro ne

Lectus q̃rtę & secundæ

Supparasitari q̃d sit

❡PALpabitur: Blandietur & dicitur palpo & palpor in eadem significatione ut plæraq; alia. ⸿ Aedepol in illa: Ni pro ne Virgili. ni tenẽãt cursus: certũ est dare linthea retro: ni pro ne usurpasse ueteres sæpius compertum est: est ergo sensus ut illa nesciat: te dolose: & furtiue suos surripuisse concubitus: utiq; maluisti Iouẽ non uideri. Sed amphitryonem. ⸿ Experiri mauellem: responsio est ad illud: satin habes: sic fœminarum nulla est. nam interea Mercurius tacite locutus est. ⸿ Lectus: genitiuus est casus: & est quarte & secundæ Prisciano tradente: & dicitur uel a collectis foliis ad cubitandum: uel ꝙ fatigatos ad se alliciat: uel a gręco lectron. ⸿ Supparasitabor: blandiar: assentiar: obsequar: nam parasitari est ad alterius nutũ loqui. ⸿ Nunq̃ ędepol. Alcmenam alloqtur: ut blandiatur Ioui. ⸿ Efflictin: Vehementer: Idem ĩ pœnulo: adolescens hic alteram efflictin deperit.

Obseruatote q̃ blande mulieri palpabitur.
Al. Ecastor te comperior quanti facias uxorem tuam.
Iu. Satin habes, si fœminarũ nulla ast, quam æque diligam?
Me. Aedepol ni illa furtiuis rebus te sciat operam dare,
Ego faxim te Amphitryonem esse malis, q̃ Iouem.
Al. Experiri istuc mauellem me, q̃ mihi memorarier.
Prius abis, q̃ lectus, ubi cubuisti, concaluit locus.
Here uenisti media nocte, nunc abis. hoccine placet?
Me. Accedam, atq; hãc appellabo, & supparasitabor patri.
Nunq̃ ædepol quenq̃ mortalem credo ego uxorem suam
Sic efflictim amare perinde, ut hic te efflict im deperit.

VALLA.

Palpo & palpor

Ni pro ne

Lectus gti casus

❡PALpabitur blanda oratione utetur. Dicimus palpo & palpor in eadem significatione: idest blandior. Ambrosius ad uercellenses. Quid uos palpant diuitiæ. unde expalpo compositum uerbum: ut ipse in pœnulo blandire expalpa: & palpo palpõis sicut cachino chachinonis. Persius. Ius ne habet ille sui palpo: quem ducit hiantem: Cretata ambitio. ⸿ Ni. pro ne usurpatum. ut est legere apud plærosque ueterum. Et Donatus in Eunucho asserit inquiens. Veteres ni pro ne ponebant. & ne pro non. Plautus. ni. stulta sis. Virg. Ni teneant cursus: certum est dare lin thea retro. ⸿ Experiri mauellẽ: subaudi re ipsa: qa ꝓtulerat iupiter. satin habes si fœminaꝶ nulla est: quã ęq; diligã. ⸿ Quã lectus: ubi cubuisti. Casus genitiuus lectus est. ut Pris. memor est iuxta rationem eiusmodi uerbalium nominum. ita nanque uisus: auditus: ambitus: & similia præteriti temporis participiis. q̃q̃ postea mutata ratio est. ut iuxta secundam declinationem lectus lecti dicatur.

PYLADes

Palpo & palpor

Et castor

Furtum

Herep heri

❡PALpabitur. bladietur. dicimus aũt palpo: & palpor in eadẽ significatiõe. Plautus in pœnnulo. exora. blandire. expalpa. Palpũ quoq; illectamentũ uocamus: & palpatio idem est. Persius. Ius ne habet ille sui palpo: quẽ ducit hiantẽ: cretata ambitio. ⸿ E castor: iusiurãdũ est: quo solæ utunt fœminæ: authore Gellio: decimo libro noctium atticarũ. capite. vi. & nunq̃ uiri. ii uero herculẽ appellare: ac iurare cõsueuerũt: & non fœminę. Aedepol aũt utrisq; cõmune fuisse iuramẽtum asserit. ⸿ Aedepol in illa. Pius interpres hunc Gordii nodũ litteratoribus q̃busdam esse clamitans: & maleã: atq; acroceraunia: satis cõfuse: ne inerudite dicamus exponit: dicens: Mercu. obseruato Iouẽ ira ardẽter cupiẽter: & efflictim ardere: ne dicam demori alcmenã inq̃t: ꝓfecto nisi ꝓsonata familiaritate subrepsisses: & insinuatus esses alcmenæ: malles esse depositis habenis cæli mortalis amphitryo: q̃ Iupiter deoꝶ pater: atq; hoium rex. q̃d ita? ne tanq̃ furtim ad attentãdam eius pudicitiã adulteꝶ illabẽtem te nosceret. Sed quæ (dii boni) sunt hæc uerboꝶ nugamẽta? aut quis ullã cõcinnã sñiam ex eis eliciat: si litteræ & cõtextu plautino cõparẽtur? Clarius igitur: & eruditius omissa Gordii nodi cõmemoratione: sic exponẽdum locum cẽsemus: ut Mercurius audita Iouis ad alcmenã apologia dicentis. Satin habes: si fœminaꝶ nulla est: quã ęq; diligam? hęc intra se: sed tanq̃ ad Iouẽ edat uerba: profecto ego existimo: ꝙ ut uoluptati tuæ satisfacere possis: & tuto ad alcmenã diuertere: eligeres esse amphitryo potius q̃ Iupiter: ne si illa adulterum te esse: & furtis operam dare persentisceret: tu ea uoluptatẽ priuareris. Et ita ordinandus fuerit contextus. ædepol ego faxim: idest existimauerim: & censuerim: ac iudicium fecerim (nõ aliter q̃ quũ dicimus: fac nullum hoc mihi renunciasse: nũquid potuit aliter in noticiam uenisse? fac: idest existima: puta: & tibi persuade) ꝙ tu malis. i. optares: & potius uelles: te amphitryonem esse: q̃ Iouem: ni. i. ne illa sciat: te dare operam furtis: idest te adulterum esse: & non amphitryonẽ. Scribẽdumq; est furtis: & non furtiuis rebus: metri necessitate: & sententiæ cõcinnitate. nã uersus nullo modo cõsistat: si furtiuis rebus scribas: quod insulsus hic Pius non uidit: nec Saracenus item: multo indoctius litteram hanc interprętatus. Et furtum scimus capi pro adulterio: ut in illo Vir. Vulcani: martisq; dolos: & dulcia furta: & in illo Tibulli: Cęlari uult sua futura uenus: quãq̃ & insidias furtum significet: ut in illo Salustii: Metu gentis ad furta belli peridoneæ: & quamlibet furtiuam subreptionem: ut in nostro uocabulario diximus. ⸿ Ni. autem pro ne interprętandum est: ut apud Virgilius. Ni tineant cursus: certum est dare lintea retro: & apud Lucretium. Ni ue alium quemuis quę sunt imbuta colorem: propterea gerere hunc credas. ⸿ Experiri istuc. mallem inquit alcmena: hoc experiri: & ut re: & opere mihi comprobaretur: q̃ uerbis. responsio autem est ad ea Iouis uerba. Satin habes: si fœminarum nulla est: quã æque diligam. nã interea: ut diximus: Mercurius seorsum: & secum tacite locutus est. ⸿ Lectus. genitiuus est casus: nam & secundę: & quartæ est declinationis: ut docet Priscia. adducens hunc locum. Et dicitur lectus: uel a collectis foliis ad cubitandum: uel ꝙ fatigatos ad se alliciat: uel a græco λεκτρον quod lectum significat. ⸿ Here uenisti: scribendum est here: pro heri. utroq; enim modo antiqui protulerunt: ut inquit Donatus: ut mane & mani: uespere & uesperi: nam si heri scribas: uersus consistere non potest: quod interpretes ambo pręfati non aduerterunt. ⸿ Supparasitabor. subseruiam: obsequar tanq̃ parasitus patri meo ioui: Parasitus enim dicitur: qui cibi adipiscendi causa alteri assentatur: & ad eius nutum loquitur: a παρα & σιτον. non solum frumentum: sed & cibum significat: & accipitur etiam pro omni: qui uerbis risum mouet: a quo uerbũ parasitor: & subparasitor deducitur: & parasitaster: quod non significat paruum parasitum: sed parasitorum imitatorem. nam in aster: desinentia non diminutionem: sed imitationem significant. Is autem latinæ scurra appellatur: a sequendo: scilicet quoniam illos assectatur: qui illi dapsiliter opsonant. ⸿ Efflictim: ardenter quasi afflictim. nam amatores adeo insano amore torrentur: ut affligi quodammodo uideantur. ⸿ Perinde ut. ita scribendum est: & significat ueluti. non autem proinde.

SARACENVS

Curatio qd

Prçuerto quid

CCVratio hanc rem:Locutio est ueterum nam nomina uerbalia faciebant eundem casum ascisscere:quem eorum uerba:curatio contra donatum qui ait curationem medicorum. Curam uero mentis. ¶ Scipione:Baculo:quem forte manu gestabat:& extrinsecus intellige:uel percussero:uel caput fregero:figura est aposiopesis:quæ reticentia dicitur:cum ex indignatione non fit sermonis absolulio:refert Macro.in primo Saturnalium Scipionu; nomen ex cognomento dictum.Nam Cornelius:qui patrem luminibus carentē pro baculo sustinebat:Scipio cognominatus est. ¶ Palpo percutit:nam dum loqueretur manibus attrectabat:& blandiebatur:dicitur palpo blāditor. ¶ Præuertisse:anteposuisse:prçuertor autem præcedo:ut fuga præuertitur hebrum. ¶ Concinnas:Facis. Item in Aulularia: auceps quando concinnauit aream:est etiam cōcinnare colligere: & apte componere. ¶ Ne corrumpe oculos: Corrumpuntur enim propter humoris salsedinem.

Iu. Carnufex,non ego te noui?abin e conspectu meo?
Quid tibi hanc curatio est rem uerbero?haud hic mutito.
Quoi ego iam hoc scipione. Al. ah noli. Iu. mutito modo.
Me. Nequiter pene expediuit prima parasitatio.
Iu. Verum quod dicis mea uxor,non te mihi irasci decet.
Clanculum abii a legione,operam hanc surripui tibi.
Ex me primo prima scires,rem ut gessissem publicam.
Ea tibi omnia enarraui.nisi te amarem plurimum,
Non facerem. Me. fecit ne ut dixi?timidā palmo percutit.
Iu. Nunc ne legio persentiscat,clam illuc redeundust mihi,
Ne me uxorem præuortisse dicant præ republica.
Al. Lachrumantem ex abitu cōcinnas tu tuā uxorē. Iu. tace,
Ne corrumpe oculos,redibo actutum. Al. id actutum diust.
Iu. Nō ego te hic lubēs relinquo,neq; abeo ab ste. Al. sentio.
Nam qua nocte ad me uenisti,eadē abis. Iu. cur me tenes?
Tempust,exire ex urbe,priusquā luciscat,uolo.

VALLA.

CQVID tibi hanc curatio est rem. Non participia modo sed etiam uerbalia nomina ueteres casibus annectebāt: quibus & uerba eorum iungebantur. Donatus in Eunucho. Differentia est inter curatura;: curationem:& cura;.inquit Dona.in Eunucho ꝙ cura mentis sit:Curatio medicinæ:curatura diligentię. ¶ Quoi ego iam hoc Scipione figura aposiopesis.subaudiendum enim est aliquid mali impingam. Scipione:aut bacillu;: cui forte hærebāt: dicit:aut sceptrum:quod exercitus imperator gestare consueuit. ¶ Nequiter pene expediuit:hoc est euentum habuit. Inde militares expeditiones dicuntur. ¶ Palpo percutit:palpo palponis.ut leno lenonis.cachino cachinonis.Persius.*Sum petulanti splene cachino.* ¶ Vxorem prçuertisse dicam. scribendum dicant: idest plurissecisse & præposuisse.præuertere etiam prçterire. Virgilius Fuga præuertitur hebrum. ¶ Lachrymantem ex ambitu concinnas tu tuam uxore;:Concinnare inqt Nonius est facere:ut Plautus in amphitryone: lachrymātem ex abitu concinnas uxorem:sed proprietas uerbi hæc est:ꝙ apud ueteres cinnus potionis genus ex multis liquoribus confectum dici solet. Recte autem concinnare:& consentire intelligi potest:quasi concinere. ut multis diuerse canentibus unus efficitur modus. Plautus in asinaria. Auceps quando concinnauit aream:effudit cibum. Tul. de finibus bonorum & malorum libro quarto. Cum his:cum quibus concinnabatur:uerbis discreperē. Idem in academicorum libro primo qui cum similitudine uerbi concinnare maxime sibi uidetur.

Cōcinnare quid sit

PYLADes

CNON ego te noui?scilicet parasitum esse:& scurram proterum. ¶ Curatio hanc rem:locutio hæc ueterum fuit: ut nominibus uerbalibus eum casum adderent:quem exigerent eorum uerba:pro eo quod est:quid tu hanc rem curas. ¶ Aut hic mutito.addendum fuit hic:metri necessitate.aliter enim uersus mancus sit:nec scribendum est haud pro non:ut corrigit Pius interpes inscius.aut enim pro uel ponitur:sed assertiue:non negatiue:ea significatione:qua modo:quasi dicat.facito modo.ut mutire hic audeas:& uerbum proferre. ¶ Quoi ego iam hoc scipione.per aposiopesim intellige:caput diminuam. ¶ *Scipione*.baculo:quem forte manu gestabat:tanq̄ sceptrum:ueluti ductor exercitus.*Scipionum* familia:ut Macrobius refert:ex eo id cognomen nacta est:ꝙ Cornelius:qui patrem luminibus carentem pro baculo sustinebat:*Scipio* cognominatus est. ¶ Nequiter.sinister:& inauspicato processit. ¶ Veru; quod dicis.non quod tu dicis.tu enim superfluit:metri ratione:nec corrigendum est quid:pro quod:ut Pius iquit: & subaudiendum est:ad id:ut sit.uerum ad id quod dicis.dixerat enim prius abis q̄ lectus:ubi cubuisti cōcaluit locus. unde se excusat dicens.Non te mihi irasci decet:& cætera. ¶ *Surripui*.quasi dicat subfuratus su;. ¶ Tibi.in tuam gratiam:ut essem tibi acceptior. Et legendum est:hanc operam:non operam hanc: metri necessitate. ¶ Timidam.animi fœminei:& trepidi. ¶ Palpo.blanditiis:adulatione:a nomine palpum:uel palpo:ipse iupiter ut flectatur palpo.onis.sicut nebulo.onis. ¶ Percutit.feri:tangit aculeatis uerbis. ¶ Prçuertisse.anteposuisse: ut infra dicemus. ¶ Dicant: uociferentur:homines scilicet:& dicant legendum est:ex codicibus antiquis:& etiam nouis:& nō dicar ut corrigit Pius interpres amens. ¶ Præ republica.respectu reipublicæ.hoc est exercitus:in quo salus reipublicę uersatur: quem dereliqui:ut te uiscerem. ¶ Concinnas.facis:ut inquit Marcellus.hunc locum adducens. *Significat* etiā apte compono:& quasi conuenire facio. Plautus in asina. Anceps quando concinnauit aream:effundit cibum.hinc Concinnus dicitur compositus:ut concinna oratio:idest compta & apte composita:& concinne aduerbium: idest compte.apte.composite.*Sed* proprietas uerbi:ut Marcellus ait:hæc est:ꝙ apud ueterens cinnus potionis genus ex multis liquoribus compositum dicebatur.unde concinnare consentire intelligi potest:quasi concinnere:ut quum multis diuerse canentibus unus efficitur sonus. ¶ Ne corrumpe occulos.ne fleas:nam corrumpuntur oculi propter humoris salsedinem. ¶ Tempust.pro tempus est:& ita legendum est:metri necessitate:& non tempus exire.esset enim throchæus in primo pede:quem metri ratio non patitur. ¶ Lucescat.clarescat. ¶ Hanc pateram.de patera & carchesiis superius abunde diximus. ¶ Qualis est.ita habent codices antiqui:& noui quoq;:& uersus ratio quadrat. Cur igitur pius corrigat q̄list:ipse uiderit. ¶ Pergin āt.s.obloq;:& garrire. ¶ Furcifer.ꝓbrosum est nomē. Dicebantāt furciferi: ut Don.inqt in Andriæ cōmētariis:q ob leuę delictū cogebant a dñis:ignominię magis:q̄ supplicii cā:circa uicinos furcā i collo ferre:subligatis ad cā manibus:&.ꝑdicare pctm̄ suū:simulq; monere cæteros:ne qd sīle admitterent.

Scipio.

Palpo

Concinno

Furcifer

CPateram:

SARACENUS

PATEram: non putat Macrobius pateram: sed carchesium fuisse poculum: inquit. n. est carchesium poculum graecis tantummodo notum: meminit eius Pherecydes in libris historiarum atque Iouem alcmenae precium concubitus carchesium aureum dono dedisse: sed Plau. insuetum nomen reliquit: aitque in fabula amphitryone pateram datam: cum longe poculum utriusque figura diuersa sit: patera. n. ut ipsum nomen iditio est planum ac patens est: carchesium uero procerum & circa mediam partem compressum: ansatum mediocriter: ansis a summo ad infimum pertingentibus. Lucescit hoc iam: nam dies aduentabat. Licet: Fas est & ponitur quandoque pro eo quod possibile est: Marti. Piscinam peto: non licet natare: quandoque aduerbium est ponitur pro esto: & quandoque coniunctio & significat & si: & quamquam: quandoque impersonale: hoc est aliquando a liceo: ubi precium rei imponitur: ut liceo a te minimi: uel maximi passiue significationis. Prius tua opinione: Notanda locutio est. i. citius quam opinaris. Nunc te nox: & quae sequuntur dicta sunt: absente iam alcmena: De hac nocte longiori Diodo. in. v. de Hercule locutus sic itulit. Iouem. n. ferunt tres noctes in unam redactas alcmenae operam ipendisse: tantum temporis in eo puero creando ipensum: quod non amoris cupiditate prout in aliis mulieribus contingit factum: sed pueri gignendi gratia. De quo apud Senecam in Hercule furente conquerit Iuno inquiens. In cuius ortu mundus impedit diem. Tardusque eo phoebus effulsit mari: nam tunc pro die nox continuata est.

Patera quid & quid carchesium

Paterae forma

Licet significata

Nunc tibi hanc pateram, quae dono mihi illic ob uirtutem data'st,
Pterela rex qui potitauit, quem ego mea occidi manu,
Alcumena tibi condono. Al. facis, ut alias res soles.
Ecastor condignum donum, qualis est, qui donum dedit.
Me. Immo sic condignum donum, quale'st quoi dono datu'st.
Iu. Pergin autem? nonne ego possum furcifer te perdere?
Al. Noli amabo Amphitryo irasci Sosiae caussa mea.
Iu. Faciam ita, ut uis. Me. ex amore hic admodum quam saeuos est?
Iu. Numquid uis? Al. ut quom absim, me ames, mae tuam, te absente tamen
Me. eamus Amphitryo, lucisscit iam. Iu. abi prae Sosia.
Iam ego sequar. nunquit uis? Al. etiam, ut actutum aduenias.
Iu. Licet, prius tua opinione hic adero. bonum animum habe.
Nunc te nox quae me mansisti, mitto, ut cedas die.
Vt mortalibus illucisscas luce clara, & candida.
Atque quanto nox fuisti longior hac proxuma,
Tanto breuior dies ut fiat, faciam aeque ut dispar
Et dies, e nocte accedat. ibo & Mercurium subsequar.

VALLA.

NVNC tibi hanc pateram. Carchesium pateram uocat: Macro. saturnalia: quod est ait inquit carchesium poculum graecis tantummodo notum. Meminit eius Pherecydes in libris histo. atque Iouem Alcumenae precium concubitus carchesium aureum dono dedisse: sed Plautus insuetum nomen reliquit: atque in fabula amphitryone pateram datam cum longe utriusque poculi figura diuersa sit. Patera. n. ut & ipsum nomen idicio est planum: ac patens est. Carchesium uero procerum: & circa mediam partem compressum: ansatum mediocriter ansis a summo ad infimum pertingentibus. Asclepiades autem uir inter graecos apprime doctus: ac diligens. Carchesia a nauali re existimat dicta: ait. n. ueli naualis summam partem carchesium nominari: & inde diffundi in utrumque ueli latus: eaque cornua uocant. nec solus Asclepiades meminit huius poculi: sed & alii illustres poetae: ut Sapphos: & Sophocles. Fortasse carchesium uocarunt graeci: quod prisci latini naustibulum. id Festi sententia a nauis similitudine: atque aluei uocitatum Sane de patera donata Alcumenae scripserunt pherecydes in secundo historiarum libro. nec non Herodotus heracleotes: & Asclepiades myrleanus. Condignum donum. Donatus in Eunucho inquit. Donum praemium est: & munus praemium. sed donum praemium diis datur: unus primum hominibus: Nam separatim donum deorum est: praemium uirorum est fortium. Munus hominum & donum. Munusque tam ante factum quam post factum datur. Praemium non nisi post factum est. Donum uoluntarium: praemium debetur. Furcifer. Dona. in andria super illud. Ego hoc tibi credam furcifer inquit: furciferi dicebantur: qui ob leue delictum cogebantur a dominis ignominiae & magis quam supplicii causa circa uicinos furcam in collo ferre: subligatis ad eam manibus: & praedicare peccatum suum: simul monere ceteros: ne quid simile admittant. itaque & Cice. de seruo: quid inde furcifer: quo progreditur. Nunc te nox. Discedens ab alcumena iupiter ad noctem habet uerba: ut diei cedat. Nam cum hercules nasceretur continue tres noctes dicuntur fuisse: ut Lactantius in sexto Thebaidos: & Diodo. in. v. Vt uero Oui. duc tamen inquiens. Contraxit noctes in sua uota duas.

Carchesium quid sit

Furcifer quid dicatur

PYLADes

HIC admodum quam saeuus est. pro quemadmodum saeuus est. Ex amore: ex amoris suspitione: tamquam in Mercurium iupiter insurgat: riualitate flagrans: & exaestuans. Te absente tamen. tamen addi debuit in fine huius carminis: & tolli e principio sequentis: metri ratione: & necessitate. Et hunc nos sensum intelligimus: me ames: te absente: tamen tuam. i. quae licet tu absens sis: tamen tua sum: nec putamus: ut Pius inquit: quum dicit tamen: subintelligendum esse: praesentem esse rearis: & meum amorem nulli postponas. Lucescit iam: ignorantia rationis metricae Pium hic grauiter errare coegit: quum dixit. hoc iam: sydus solare. s. quod omnia caelum inequitans coruscat: & ulterius quum addidit. Mihi lectio syncerior est: lucescit eos iam: & ibi multa perperam subiunxit de hoc nomine eos: quod auroram significet. Nam metri ratio neque hoc: neque eos patitur: sed legendum est simpliciter: lucescit iam. i. lux: & dies aduentat. Licet. fas est: ac si diceret: fiat quod cupis: ponitur quandoque licet pro possibile est. Mar. Piscinam peto: non licet natare: quandoque pro esto. Interdum pro quamuis. & aliquando impersonale est: pro licitum est. Et etiam quum a liceo uerbo neutro passiuae significationis fit: & pretium imponi significat. Prius tua opinione: idest citius quam opinaris. Nunc te nox: quae me mansisti. me addendum fuit: metri necessitate. nam aliter uersus non consisteret: sed & infra. Vt caedas die. scribendum est die. pro diei: ut sit ablatiuus pro datiuo: quemadmodum & supra: neque nox quoquam concedit die: ut ibi diximus. nam si & hic diei scribatur: uersus non stabit. Atque ego quanto nox longior fuisti hac proxima. Ita scribendus & hic uersus est: & addendum ego: eadem metri necessitate: quae interpraetes hi ambo perquam rudes non uiderunt: nec minus infra. Faciam aeque: ut dispar non faciam: ut aeque dispar. nam claudicaret uersus: haec autem omnia uerba dicta sunt a Ioue: quum iam alcmena abiisset. De hac nocte longiori Diodorus in quinto de hercule locutus sic intulit. Iouem. n. ferunt tres noctes in unam redactas alcmenae operam impendisse: tantum temporis in eo puero creando impensum: quod non amoris cupiditate: prout in aliis mulieribus contigit factum: sed pueri gignendi gratia. Id quod nos in Genealogia nostra deorum ita uersibus expressimus. Fama Iouem ma-

Licet significata

De hercule fabulam

gno patrem tulit herculē factum. Quū latus alcmenę subdidit ille suo. Et tribus edixit fieri de noctibus unā: ut posset uoto commodiore frui: Similiter sidonius apollinaris Nec quę cadmeis pariens suspendit in oris: alciden triplici nocte puerperium: quā q̃ Ouidius duas tantum noctes dixerit eo uersu. ℣ Contraxit noctes in sua uota duas.

SARACENVS

Ge tu: iā sosias eiectus a. Merc. amphitryoni rē oēm ꝓpala uerat: proq; foribus alterū sibi simile sosiā reperisse: ob quę iter herū & seruū cōtētio fit in hoc uniuerso diuerbio. ℣ Secūdū: Iuxta ꝓpe. Victruuius: Itē si in paludibus mœnia cōstituta erūt: q̃ paludes ſm mare fuerint. i. iuxta mare. ℣ Ebri⁹: A bria uase uinario. ℣ Pestis te tenet: Aliquo uexaris morbo: uel spū malo: & dicit̃ pestis pestilētia: & pestas. ut placet Nonio & Festo: morbus est qui aut cito occidit: aut cito abit. ℣ Delirantibus: Aberrantibus a uia: & ueritate: deductū uerbum delirare a lira quæ fossa est ad agrorum excipiēdā uliginem.

Scdm quid

Bria qd sit

Delirar̃ uñ

VALLA.

Ge i tu: secundus secor. Sosias: ut amphitryoni memorarat se ab alio Sosia abactū: pugnisq; cōtusum: quo minus domū ingredi potuerit aduersum se herū irritauit: ut domū uenisse non putauerit: itaq; eū a se abigit: Age i tu inquiens sequor.

Amphitryo. Sosia.

Ge tu i. So. subsequor te. Am. scelestissumum te arbitror. So. ah quamobrem?
Am. Quia id, quod neq; est, neq; fuit, neq; futurum est, mihi prædicas.
So. Eccere iā tu autē facis, ut tuis nl̃la apud te sit fides. (lus
Am. Quid ē? quo mō iā qdē hercle ego tibi istā scelestā scelingua abscindā. So. tuus sum. ꝓinde, ut cōmodū fiet,
Lubet quicquid facias. tamē quin loquar hæc, uti facta sunt,
Nunq̃ ullo modo me potes deterrere. Am. scelestissume,
Audes mihi prædicare id, domi te eē nūc, q hic ades? (bo.
So. Vera dico, A. malū, qd tibi di dabūt, atq; ego hodie da
So. Istuc tibist in manu, nam tuus sum. Am. tun me uerbero
Audes herum ludificarier? tun id dicere audes,
Quod nemo ante hac uidit, nec potest fieri? uno tempore
Hō idē duob⁹ locis ut sil̃ sit. So. ꝓfecto, ut loquor, res ita st.

Scđ i significata

Res quid significet

Scel⁹ qd sit

℣ Secūdus. hic ordinē significat. Aliqñ secūdus obsequens dr. Tractus āt est sermo a seruis sequētibus. i. pedisseqs secūdis: uñ & scđam fortunā dicimus φ scđm nos est. i. ꝓpe Virgi. Curruq; uolans dat lora scđo: & alibi: rebus ablata secūdis. ℣ Ecce rē: duo sunt uerba: res appellat̃ qcqd oīno i reꝝ natura est. Res in plurali dicūtur potestates & ipsa. In singulari capit̃ qñq; ꝑ lite: qñq; pro facultate: uñ Hora. Nūq̃ rē facies: nisi sit legēdū: ac corrigēdū eccere. Ni Fest. ecceṙ iusiurādū ē: ac si dicat̃ ꝑ cererē: ut æcastor: & ædepol. Alii eccere ꝑ ecce positū accipiūt. ℣ Scel⁹ pl⁹ dixit scelus: q̃ si scelestē: ut et Terē. i eunucho: q dū extremę senectutis hoīes uult inuere: nō senē: s; seniū uocat: ubi iqt Don. pl⁹ dixit seniū q̃ senē: & senex ad ętatē referẗ: seniū ad uiciū: sic Lucil. ait. At qdē te seniū atq; isulse sophista. Idē i illo Terē. Scelus postq̃ ludificat⁹ est uirginē. Scelus ὑύγης. plus. n. ē scelus q̃ scelest⁹. Lucil. Carcer uix carcere dignus. Ita Martial. Nō uitiosus hō es zoile: sed uitiū. ℣ Malū qd tibi dii dabūt. i. malā rē mihi ꝓfers: quā utinā dii ifligāt tibi.

PYLADes

Ge tu i subsequor te. Huius scenæ uersus: ut pcedētis: Tetrameter ē brachicatalecticus: septē pedes nact⁹. Sosia uerus Amphitryonis seruus iāpridē: ut supius uisū est: a foribus reiectus: contusus pugnis: cōtumeliisq; affectus a Mercurio: ꝑ aposiopesim: ad nauē in portū ad Amphitryonē heꝝ suū reuersus: ci narrauerat oīa: q̃ sibi cōtigerāt: ut alteꝝ u; sosiā: q; ipsemet eēt: ꝑ forib⁹ stātem repisset: q se igredi nō eēt passus: a quo uerberat⁹: & expulsus foret: & reliq̃ oīa q̃ supra uisa sunt: ob q̃ Amphitryo iracūdia accēsus: ab naui discedit: suos aditurus penates: & uisurus: qdnā id esset: qđ ſuus renūciauerat. Itaq; iter icipiēs domū uersus ſuū alloqt̃. ℣ Age tu i. q. d. huc adsis ſue neq; ꝓcede mihi. nā certū ē: te nō amittere: nisi uerberib⁹ cęsum: si ita cōpeo: ut existimo. Existiabat. n. illū alicubi moratū obdormiuisse: & nō ꝓfectū domū: ut iusserat: & deinde sibi uerua dedisse uel. ℣ Age tu i. idest huc ad sis: & mecū ito: hoc est me seqre. ℣ Subsequor te: uerba sunt Sosię depcātis: & amoliētis pcedētiā illā in eundo: ac si diceret: nō decet me pcedere: sed subseq: uel ad ꝓpositū rñdētis: φ paratus ē cū illo ire: & cū subseq. nā ēt Amphitryo ifra ait: seqre hac igit̃ me. Et aduertēdū ē hūc uersū ita scribi oportere: ut nos scripsimus: metri necitate: hoc est. Age tu i: & nō age i tu. Et auferēda fuisse illa duo uerba. Secūdū sequor: uti abūdāter: & supflue iterposita: q̃ qdē putamus pisciitiā a lratorib⁹ i cōtextū recepta: quū forte eēnt iterlinearis expositio sequētiū illoꝝ uerborū: subsequor te: qđ utiq; miꝝ nō est: si a Pio & Sarraceno iterptib⁹ nr̃is nō est aiaduersum: quū id eis: cū multis fuerit cōe. ℣ Scelestissimū te arbitror. Amphitryonis uerba sunt iracūdiæ æstu exuberātis. ℣ Nā qobrē: hoc a sosia dictū est. Et huc usq; pcedit prius uersus h⁹ scenæ: quē si libet: hoc mō i suos pedes diuidemus. Age ti. subsequor. te Scelestissimū. tarbi. tor nā. quobrem. scđs āt: tertius: & qrtus: amphibrachi sunt. ℣ Eccere. Ius iurādū est: ut ait Pōpe. ac si dicas ꝑ cererē: ut æcastor. ædepol. quis ut ipse ait: alii eccere ꝑ ecce positū accipiāt. Sidonius quoq; apollinaris plautinę eloqntię ęmulator in fine sextæ epl̃ę lib. primi sic ait. Testor eccere maiores. testor posteros nr̃os: h⁹ me noxæ nō fore cōsinē. ℣ Quid est in cā. s. ut ego sim autor meis nullius apud me fidei: ℣ Scelus. plus est: q̃ sceleratū eū dixisset: ut apud Mar. Nō uitiosus hō es zoile: sed uitiū. Sic Terē. Vt illū dii: deæq; oēs seniū pdāt: ubi Donatus inqt. plus dixit seniū: q̃ senē. Senex ad ętatē referẗ. Seniū ad uitiū. Lubet qcqd facias. qcqd scribēdū ē ex codicibus antiqs: & sniæ cōcinitate: nō qcq;: ut scribūt: & legūt Pius: & Sarra. ℣ Quin loqr hæc uti facta sunt. ita scribēdus est uersus: & non adiiciēdū hic: uti supfluens: & metri cōgruitati obstans: neq; exponendum est pro illic. i. thebis: ut garrit Pius. ℣ Te domi eē. ita scribēdum est: metri necessitate: & nō domi te esse: ut idē iterptes legūt: cōtra uersus rōnem. ℣ Malū. s. dicis. repetēdū. n. est uerbum a superioribus. ℣ Istuc. istud malū. s. mihi dare. ℣ Tun id audes dicere. ita scribi metri necessitas cogit: & nō: Tun id dicere audes. ℣ Qđ nemo āte hac uidit. Tollēda fuerūt illa uerba: unq̃ hō: tāq; abūdātia: & uersū supfluētē faciētia. ℣ Vno tpe. ita scribēdū ē: metri necitate: & nō: tpe uno: q̃ egregii isti iterptes ñ aduerterūt. ℣ Duobus locis. locus appellat aeria illa circūadiacētia: q̃ locatū ambit: & sepit: in q̃ quū qs est: eū alibi: & i altera eiusmodi aeris circūadiacētia esse: est impossibile: ut philosophica rōne: ex Lucretio: & Aristotele discere affatim licet.

Eccere

Scelus plus est: q̃ sceleratus

Locus

℃ Expectāt:

¶ EXpectat: Eueniat. ¶ Inter. Quia ob mendacium futurum erat: ut uapularet. ¶ Quo id malum pacto pot: Ordo est: quo pacto pot uel putes: uel potis pro pote est: id fieri: ut sis hic: & domi: & malum spate legat. na mecum argumetis putas. s. certare: uel uincere p parenthesim legendum e. ¶ Edissertauit: ordine: & serie quadam enarrauit. ¶ Sedimus: Mansimus: stetimus. ¶ Quid igit: Quid tum postea e sermonis iterpellato. ¶ Mala obiectum manu: Qd euenit his: q credunt in laruas & lemures icidisse: uel aliquo malo spu afflari. ¶ In somnis. Quinq dnr spes somniorum: somnium: isomnium: uisio: oraculum: & uisus siue phantasma: sed phantasma & isomnium iterptatione no eget: na nihil diuinitatis apportat: pueniunt nanq aut ex humorum redundantia affecti corporis qlitatibus: siue letitia: spe: timore: & ai cæteris pturbationibus: somnium e: qd iterptamentum admittit: sed rectum est ambagibus: ut fuit illud Astyagis medorum regis q somniauit e filię naturalibus uitem enatam: cuius palmite ois obumbrabatur asia: e q post modum natus cyrus est: qui toti asiæ iperauit. Visio e: qn aliq in somnis apparet & illa eo eueniunt mo: quo apparuere: ut uisum est bruto: suus ille malus genius: oraculum est: qn diuinitus admonemur: siue nobis aliqs apte pnunciat: uel agendum qcq ee: uel fugiendum: ut in sacro legit euangelio: cum apparuit angelus dni Ioseph dicens: tolle puerum & fuge in ægyptum: ite cum magi accepissent in somnis ne redirent ad Herodem regem: illud quoq qd de Simonide a Cicerone traditi lib. de diui. ¶ Qui cum piectum quendam ignotum mortuum uidisset: eumq humauisset: haberetq in aio nauem conscender: moneri uisus e ab eo: quem sepultura affecerat: ne id faceret: q si nauigasset: eum ee naufragio piturum: Itaq Simonidem monitum paruisse: rediisseq: cæteros piisse: q tunc nauigassent: Accedit & h: q aia nra affinitatem quandam habeat cum syderibus: q solet immittere in aia spem rerum futurarum: unde & cogitare & puidere no nihil pot qd futurum est: psertim qescente corpe totis ai uiribus in se receptis. Id qd et a Cicerone notat in prio de diui. Quum ergo est somno reuocatus animus a societate: & contagione corporis: tum meminit præteritorum: pręsentia cernit. futura pręuidet.

SARACENUS

Edissertare quid sit

Somniorum species

Somnium astyagis

Visio qd sit

Somnium magorum

Somnium simonidis

Aia cur uera somniet

Aius corpus cotagione i ficitur

Am. Iupiter te pdat. So. qd sum mali here tua ex re pmerit?
Am. Rogas ne iprobe et, qui ludificas me? So. merito male
Dicas mihi, si no ita id factust. uerum haud mentior.
Resq uti factast dico. Am. ho hic ebrius e, ut opior. So. utina
Ita eem. A. optas, q fcta. So. ego ne? A. Tu istic. ubi bibisti?
So. Nusq eqde bibi. A. qd. sit hoc hois? S. eqde decies dixi,
Domi ego sum iqua: ecqd audis? & apud te adsum Sosia ide.
Satin hoc plane, satin diserte here nunc uideor tibi
Locutus esse? A. uah. So. qd e? Am. apage te a me. So. qd est
Negocii? Am. pestis te tenet. So. nam cur istuc mihi
Dicis? equidem ualeo, & saluos sum recte Amphitryo.
Am. At ego te faciam pol hodie perinde, ac meritus es,
Vt minus ualeas, & miser sis, saluos domum si rediero. iam
Sequere sis, herum qui ludificas dictis delirantibus.
Qui quoniam herus quod imperauit neglexti persequi,
Nunc uenis etiam ultro irrisum dominum. quæ neq fieri
Possunt, neq fando unq accepit quisq, profers carnufex,
Quoius ego hodie in tergo faxo ista expetant mendacia.
So. Amphitryo miserruma istæc miseriast seruo bono,
Apud herum qui uera loquitur, si id ui uerum uincitur.

¶ QVid hoc sit hois. In obliquo casu cum idignatiõe poit. Cognoscendi nanq ca sciscitaur p ntm. ¶ Dictis dliratibus: i. uerbis isanum signantibus. Lira siqde latinum pria pducta sulcus agrorum e aduliginem excipiendam: q satis agris obes possit.

VALLA.

¶ QVID sum mali here. & no: qd mali sum here: uersus. n. claudicaret. ¶ Si n ita id factum e. ut. s. narraui tibi: & n: si ita fctm: a me. s. ut te ludificem ut maniter legit: & exponit deliras Pius: cotra metri rone. ¶ Resq uti facta e dico. e addendum fuit: metri necitate: & ex codicibus antiqs: & no dimittendum: ut fecerunt ambo iterptes pfati. ¶ Ebrius. tumulentus: uino madidus: ebrius: ebria: & ebriosus a bria uase deducunt: ut Ser. iqt. ¶ Tu isthic. q. d. tu ipe: tu hic: no at isthic. i. thebis: ut iqt Pius iterps. ¶ Quid sit hoc hois: ita scribi exigit metri ro: & n: qd hoc sit hois: & cum iterrogationum. platum e: hoc sensu. Dic mihi. uolo. n. ex te scire: qd hoc sit hois. i. qs sit hic ho: quem hariolaris te iueisse domi. Et ut Donat. iqt. per gtum casum iniuriose dt: p noiatiuum at honorifice. qum. n. dicius: qd e hoc hois. ide e. ac si diceremus: q e hæc bellua: ul qd monstrum. Dicetes at: qs e hic ho. cum quoda honore uidemur loq. ¶ Et apud te adsum ide sosia. opus e: & hoc ita scribi. & n adsum sosia ide: na uersus no cosisteret. ¶ Sati di. he. nuc ui. ti. delendum fuit alterum nuc. qd hic pperam ascriptum erat ex supfluo. ¶ Vah. uox e tedio affecti: & pinde aliquem a se amolietis. ¶ Quid e: loqt sosia. Et h addendum fuit: metri necessitate. & sniæ cogruitate. na qa amphitryo dixerat: ua. sosia rndes iterrogat: qd e: ac si diceret: cur pfers hoc uerbum uah: & me ueluti hinc amoliris? ¶ Apage: hęc rnsio amphitryois e ad iterrogationem sosiæ: apage at uerbum græcum e: mo di ipatiui: cu idicatiuus e α πάγω. i. remouere: aliea: seqstra. ¶ Quid e ne. Iterum Sosię iterrogatio e. ¶ Pestis te te. i. aliquo uexaris morbo: ul spu malo: pestis. n. morbum signat: & i hoc differt a lue: ut tradidit Laure. q lues dr: qum i urbe: uel i agro febres: aliud ue geus morbi sæuit: siue hoies: siue pecora: aut sata corripies: pestis uero: q aut cito occidit: aut cito abit ab ægro: q et pestiletia dr: & pestilitas: ut placet Nonio: & pesestas: ut Festo. Eiusmoi at morbi pestiferi: & pestiletis dnr: s & qcqd saluti aduersum e pestiferum dr. un pestiferum locum: & pestiletem annum appellaus. ¶ Na cur istuc mihi. ita scribendum e ex uetustis codicibus: & metri necitate. na aur n osisteret. Si qde i ill scriptum e: cur: & n qd: qd qde nllo mo patit uersus ro. ¶ Mihi at addendum fuit ad itegritatem ipsius uersus. Et hęc a Pio & Sarra. iterptibus aiaduersa si fuerunt: ut pote cęcis. ¶ At ego te facia pol hodie. Ita scribedus uersus e: metri necitate. na nisi pol addas: dficiat pes unus. ¶ Deliratibus. aberratibus a ueritate. s. deductum e uerbum. Delirar a lira: q fossa e ad agrorum excipiendam uliginem. Marcus Varro de re rust. Et sulcati i fossas: quo pluuia aq dilabat. ¶ Neglexti pseq: neglexti p neglexisti scribendum e: metri rone negle xisti n tolerate. ¶ Expetat: eueniat: redundet: ac si dicat p his dictis tuis dliratibus: faxo tergum tuum pęnas luat. ¶ Miserria isthæc misia e. hic sesus. Misia misria e fidel sui: & maxia ifelicitas: qum uera pnuncias: existiat medax: & uailoquus. Vi uici uerum dr: qum uera pferes cogit tacere: uel uera pferetem credit dns falsa loq. ¶ Apud herum: q uera loqt: q seruus ueritatem loqt apud herum suum legendumq est uera: & no uerba: ut ferme hnt codices: nec obstat: qd postea addat: id uerum numero singulari: qum uera sit pluralis: quia ea traslatio de numero ad numerum usitatissima est apud poetas.

PYLADes

Ebrius

Apage

Delirare

SARACENVS.

CQVI (malū:) Quip quo pacto: quo mō: ut apud Horatiū: q fit mœcenas & malū: ut sæpe dixius separati legas. Potis est: Pro pōt: uel pote est: nec potis ionios: dixit Vir. & Terē. potis ne mihi uerr dicere. Blactis: In cōposite: & inaniter loq̄ris. Simitu. i. sil: Nonio docēte: q hūc testat locū. & itidē Pla. i mercator. Ita tres simitu res agēde st.

VALLA.

CQVO id malū. malū i fine accētū hȝ iteriectio: Ac si dicat i malā rē. Sedimus. i. stetim⁹. castrametati sum⁹. Inde obsidere uerbū iclinatū: & obsidiū. Sedeo apud ātiquos cōsiderat & curat signat. Vir. i prio ęnei. Cęlsa sedet colus arce. Non. n. ociatur: sed curat: significat & alibi. Turnus sacrata ualle sedebat. Sedere item est esse: uel consiliū capere. Plautus seruum inducit loquentem. sine iuxta aram sedeam: & dabo meliora cōsilia: secūdū augures est augurari. Nam post designatas cœli partes a sedētibus captant auguria: qđ & Virg. latenter oñdit inducens picū solū sedentē: ut paruaq̨ sedebat. Edisertauit. i. diserte enarrauit. Stabam: erectus eraȝ. Obdormiuisti dudū usq̄ gentiū. Vsq̄ non nusq̄ legendū. illud gētiū ornatus cā. Cicero in catilinā: ubi gētium sumus ita loci: ut cū dicimus interea loci. In somnis sosiā. Visiones: quas sibi uidere uident: dormiētes inquit Diuus Augusti. i libello đ spū & aīa: qnq̨ sunt genera. s. Oraculū. Visio. Sōniū. Insomnium. Phantasia. Oraculū est cum in somnis parēs: uel aliqua sancta: grauisq̨ psona: seu sacerdos: uel deus euentuꝝ qđ apte: uel non euenturum faciendum: uel euitandum denunciat. Visi est cū qs uidet id: qđ eodē mō: quo apparuerat eueniet. Sōniū est figuris tectū: & sine iterp̄tatione itelligi nō p̄t. In sōniū ē qñ id: qđ fatigauerat uigilātē igerit se dormiēti: sic ē cibi cura: uel pot⁹: uel artes: uel ifirmitates. Scđȝ nāq̨ studia: q̄ qsq̨ exercuit sōnia: & solitorū actuū: simul acta i p̄ñtia mētis īp̄ssa apparēt i sōnis. Iuxta ēt ifirmitatū diuersitates diuersa accidūt sōnia: & ẜm moꝝ & humoꝝ uarietates uariant ēt sōnia. Alia eni uidēt sanguinei: alia cholerici: alia melācholici: alia phegmatici. Illi uidēt uaria & rubra. Isti alba & nigra. Phātasma ē qñ uix dormir qs cœpit: & adhuc uigilare se existiat: aspicer ur irruētes ise: ut passiȝ uagātes formas discrepātes: & uarias: lętasq̨ & turbulētas. In h gńe ē ephiades: quaȝ publica p̄suasio qescētes opiat iuadere: ac pōder suo p̄ssos ac sētiētes grauar: qđ mihi aliđ ē q̄ q̄dā fumositas a stōacho: uel a corde ad cerebꝝ ascēdēs: & ibi ui aialē opprimēs. Ita nu. bl. i. ianiter loq̄ris. Blax eni græce nugator. Blactę āt tineę dñr: ac teredines. Noñ. blatis & blateras cōfingis: aut icōdite: & inaniter loq̄ris: aut a balatu Pla. i āphitriōe. Qui malū itelligere qsquā potis ē: ita nugas blatis. In alularia: ubi tu es q̄ blaterasti iā uicinis oib⁹. Idē blaterar ē cōfinger p mēdacia. Afrani⁹ qd ē istuc: te blaterar: atq̨ obloq. Idē i icēdio. Illud memēto: ne qd i p̄mis blateres. Cecil. i hymnis. Desine blaterare: nihil agit i amor iermus. Fest⁹. Blaterar ē stulte: & percupide loq: qđ a gręco βλαξ originē duc: sed & camelos cum uoces edunt blacterare dicimus. Serui. blacterare iepte uociferari. βλαξ ieptus: & icōpositus uocat. Apulei⁹ i apologia: q̄ & si possent ab his utiliter blacterata ob mercedē. Cū uino simitu ebibi. Nonius Marcel. simitu simul. Lucilius lib. xxx. Iā habet utrisq̨ aliis: quæ sibi quę simitu. Plau. in amphitryone. Idē in mercatore: ita res simitu: res agendę sunt: qñ unā hāc cœpisi.

Sedere uerbi sigñata

In sōnioꝝ quot gña

Blax & blactæ quid

Simitu pro simul

PYLADes

CMAlum. aduerbium in malam crucem. Quo malum pacto potest. ordo est: quo pacto potest id fieri: ut tu hic sis: & domi.

Am. Quo id (malū) pacto pōt? (nā mecū argumētis puta)
Fieri, nunc ut tu hic sis, & domi. id dici uolo.
So. Sum profecto & hic, & illic. hoc quouis mirari licet.
Neq̨ tibi istuc mirum magis uidetur, q̄ mihi.
Am. quo mō? So. nihilo inq̄ mi꞉ magis tibi istuc, q̄ mihi.
Neq̨, ita Di me ament, credebam primo mihimet Sosiæ.
Donec Sosia ille egomet fecit, sibi uti crederem.
Ordine omne, ut quicque actust, dum apud hostes sedimus
Edissertauit. tum formam una abstulit cum nomine.
Neq̨ lac lacti magis est simile, q̄ ille ego similis est mei.
Nā ut dudū ante lucē a portu me p̄misisti domū. (uenerā.
Am. Quid igit? So. pri⁹ multo ante ædeis stabā, q̄ illo ad
Am. Quas (malū) nugas? sati tu san⁹ es? So. sic sū, ut uides.
Am. Huic homini nescio quid est mali mala obiectū manu,
Postq̄ a me abiit. So. fateor. nā sū obtusus pugnis pessume.
Am. Quis te uerberauit? So. egomet memet q̄ nūc sū domi
Am. Caue quicq̄ nisi quod rogabo te mihi responderis,
Omnium primum, iste qui sit Sosia, hoc dici uolo.
So. Tuus est seruos. Am. mihi qdē uno te plus etiā ē, q̄ uolo.
Neq̨ postq̄ sum natus, habui nisi te seruom Sosiam.
So. At ego nunc Amphitryo dico, Sosiam seruom tuum,
Præter me alterum inq̄, aduenies faciam ut offēdas domi,
Dauo prognatū patre eodem, quo ego sum, forma, ætate itē
Qua ego sū. qd opus uerbis? gemin⁹ Sosia hic factust tibi.
Am. Nimia memoras mira. sed uidistin uxorem meam?
So. Quin ītro iræ i ædeis nūq̄ licitū est. Am. qs te p̄hibuit?
So. Sosia ille, quem iamdudum dico, is qui me contudit.
Am. Quis istic Sosiast? So. ego inq̄, quoties dicendust?
Am. Sed quid ais? nū obdormiuisti dudū? So. nusq̄ gētiū.
Am. Ibi forte istum si uidisses quendam in somnis Sosiam.
So. Non soleo ego somniculose herilia imperia persequi.
Vigilans uidi, uigilans nunc uideo, uigilans fabulor
Vigilantem illi me iamdudum uigilans pugnis contudit.
Am. Quis hō? So. Sosia inq̄ ego ille. quæso ñ me itellegis?
Am. Qui (malū) itelleger quisq̄ potis est? ita nugas blatis.
So. Verum actutum nosces inq̄ illum, nosces seruom Sosiā.
Am. Seqr hac igit me. nā mihi istuc primū exq̄sito opust.
Sed uide ex naui efferantur, quæ iam imperaui omnia.
So. Et memor sum, & diligens, ut quæ imperes, cōpareant.
Non enim ego cum uino simitu ebibi imperium tuum.
Am. Vtinam Di faxint, infecta dicta recte ueniant tua.

fis:& domi:Nam mecum argumentis puta.hoc per parenthesim iniectum est:quasi dicat.nam hoc mecum te dispu tare uolo.ut ratio dilucescat.Scribendumq́ est.quo malum pacto:& non:quo id malum:& pronomen id ad princi pium sequentis uersus ducendum:ut sit.id fieri.& non fieri solum:sic metri ratione exigente.¶ Sum profecto.Sosię uerba sunt:ex quibus eius crudelitas exploratur.quum transeffigiatum subditiuæque formæ Mercurium se ipsum esse omnino credit.¶ Vt quicq̃ actum est.quicq̃:& non quicq̃ scribendum est.ex codicibus antiquis & sententię cõ gruitate:nam ut unumquodq́ actum est significat.& non ut aliquid.¶ Sedimus:mansimus.stetimus.cum exerci tu:& copiis militaribus.Inde uerbum obsidere deflexum est.¶ Edissertauit.ordine.graphice.& eloquenter enarra uit.¶ Neq́ lac lacti magis est simile.tanta est inquit Sosia.formę meæ similitudo cum forma illius alterius sosię:quẽ domi depræhendit:ut lac lacti magis simile esse non possit.Et lac:legendum est:habita ratione metri: non lacte : ut Pius asserit:uersum haud quaq̃ recte metitus nam nullo modo lacte ibi legi posse intellexisset.¶ Quid igitur? quid tum postea?sermonis est interpellatio ab amphitryone facta.¶ Stabam.ita enim censuit Sosia:reperto Mercurio ꝓ limine domus amphitryonis:sibi per omnia simili.¶ Quas malum nugas.malum iterum aduerbialiter positũ est. ¶ Quas nugas.garris:scilicet & effutis.¶ Mala manu.uenefica:quę illum alterauit:& in insaniam adduxit:ut qui sit:non animaduertat:quod iis euenit:qui dæmonum se obiectu:uel afflatu uexari existimant.¶ Fateor.sosiæ uer ba sunt:iocantis:in uerba illa ab amphitryone prolata:mala manu:quum enim ille malam manum pro uenefica ac cęperit:hic pro manu Mercurii onerosa:& quæ sibi pugnos incusserit:intelligit.¶ Iste:qui sit sosia:ita legẽdum est: & non:iste qui sit sosia:abundat enim secundo loco iste:tam ex codicibus antiquis:q̃ metri ratione.¶ Quid opus uer bis?non quid opus est.abundat enim est in uersu:si metri ratio habeatur : licet subaudiendum sit.¶ Nunq̃ licitũ est. nunq̃ licitum fuit:nunq̃ licuit.¶ Quis isthic sosia est. non quid isthic sosia est : concinniori locutione.¶ Nusq̃ gen tium:hic preponenda est persona sosię respondẽtis:se nusq̃ obdormiuisse:quod Pius non uidit:licet ex codicibus an tiquis:& sententię congruitate præponi omnino debuisset.¶ In somnis.dum dormires:dum somnum capes.¶ Ibi forte.Amphitryo loquitur:rationem adducens:ꝓpter quam rogauerat:an obdormiuisset.¶ Somniculose.frigide: somnulente.Somniculosus dicitur:qui somno nimiũ:& ꝑter æquũ indulget.unde Marcia.Somniculosos glires ap pellat.¶ Herilia imperia.Scribendum est herilia:& non heri:metri necessitate.nã si heri imperia legas:uersus clau dicabit.¶ Vigilans fabulor.loquor:& fabulor scribendum est:ex codicibus antiquis:& metri necessitate:non fabula bar ut legunt Pius & Sarrace.interpretes.¶ Qui malum.qui pro quo modo:quo pacto:ut apud Hora. Qui fit me cœnas.¶ Potis est.potest.¶ Blatis.incomposite:& inaniter loqueris:Marcel.blatis & blateras confingis:aut incondi te:& inaniter loqueris.Plautus.Qui malum intelligere quisq̃ potis est:ita nugas blatis:& in aulularia:ubi tu es:quæ deblaterasti iam uicinis omnibus:Pompeius quoq́ blaterare percupide loqui ait significare: & a gręco βλαξ origi nem trahere:& camelorum uocem edere.Scribiturq́ absq́.c.quum primã breuem habeat.Horati.Magno blaterat clamore:furitq́.¶ Verum actutum nosces illum inq̃ seruum sosiam.Ita scribendus hic uersus est: metri necessitate: & secundum nosces expungendum:uti adiecticium:& superfluens.¶ Exquisito opust.opus est:ut exquiri debeat & inuestigari:& tollendum est uerbum est:& scribendum opust:metri necessitate.¶ Sed uide efferantur ex naui.¶ Ita scribendus uersus est:metri ratione cogente:& non.Sed uide ex naui efferantur:claudicaret enim uno deficiens pe de.¶ Non enim ego.nisi enim adiicias.hic quoq́ uersus claudicaret:propter ac addendum curauimus.¶ Simitu.i. simul:ita Nonũ.asserit hunc locũ adducens:& alibi in mercatore.Ita tres simitu res agendæ sunt. Vtinam dii faxint. hæc uerba amphitryonis sunt:timentis fortasse uxoriæ pudicitiæ:& secum dicentis. Vtinã uana huius sint uerba: & fantastica:atq́ illusoria.licet ad sosiam loqui uideatur:qui iam aliud agebat.

Locus restitutus

Obsidere unde

Somniculosus

Blato

Simitu

Alcmena.Amphitryo.Sosia.

SAtin parua res est uoluptatum in uita,atq́ ĩ ætate.
Agũda præ q̃ quod molestust?ita quoiq́ cõparatũ
Est ĩ ætate hoĩũ,ita dis placitũ,uoluptati ut mœror
Comes consequatur quin incommodi plus,maliq́ illico
Adsit,boni si obtigit quid,nã ego id nunc experior domo,
Atq́ ipsa de me scio,quoi uoluptas parũper datast,dũ uiri
Mei mihi potestas uidendi fuit noctem unam modo,
Atq́ is repente abiit a me hinc ante lucem sola hic mihi

SARACENUS.

SATIN parua res est : conque ritur alcmena discessum uiri: qui tamen non erat : sed subdi titius Iupiter : Deinde domum aduenientibus amphitryone & Sosia : magna inter eos oboritur confu sio : primum inquit & cum interrogatio ne uerba legenda sunt: an non est parum uoluptatis in uita relictũ hominibus præ q̃:idest in comparatione illius:quod mo lestum est:In hanc fere sententiã locutus est Socrates apud Platonem in Phędone inquiens: q̃ mira:o uiri uidetur : hæc res esse:quam nominant homines uolupta tem:quãq́ miro naturalitẽr se habet modo ad dolorem ipsum:qui eius contrarius esse uidetur : quippe cum simul homini adesse nolint. Attamen siquis prosequitur caput alterum:semper ferme alterum quoq́ accipere cogitur:q̃si ex eodem uertice sint ambo connexa:Diodorus quoq́:natura enim bonis ut plurimum:quę largitur hominibus: & mala immiscet:& illud uoluptati comes est tristitudo: Voluptatẽ scienter definit Seneca opinati:& falsi boni morã.

Voluptas quid sit

Diodori pulcher dictum

VALLA.

SATIN parua res est. In hac scæna Alcumena dolet Iouis discessum : quem uirum suum putauerat:sed se recreat uictoria:& eius gloria. Amphitryo autem cum sosia domum rediens:cum uidet se non tam acce ptum reuenisse domum q̃ putarat : quæritur apud uxorem . Inde inter ipsos iurgia exoriuntur . Sosia quoque adiuuante ait: ergo satin parua res est uoluptatum : hoc est an satis pusilum est:quod quis in ui ta capit uoluptatis : si cum illo tristiciam conferatur. Multo nanque plus quod molestum quam quod uoluptarium.

Argumẽtũ scęnę

PYLADes

SATin parua res est uoluptatum. Tetrameter quoq́ brachicathalecticus est uersus huius scenæ : queadm modum & superioris.In qua ueræ & pudicę coniugis officium exprimitur.Conqueritur nanque alcme na ac se angit:& excruciat:ob abitum mariti(existimabat enim iouem:qui nuper ab ea discesserat : am,

phitrionem esse.) Inquit igitur: & cum interrogatione uerba legenda sunt. ¶ Satin parua res est uoluptatum in uita: & cætera. hoc est. An non sunt uoluptates in hac uita paruæ: & pusilli momenti: respectu molestiarum, quæ postea consequuntur? iuxta quam sententiam: & naso dixit. Sed tamen usque adeo nulla est sincera uoluptas: sollicitumque aliquid lętis interuenit: & Lucretius. Medio de fonte leporum: surgit amari aliquid. Et Diodorus. Natura enim bonis: quę largitur hominibus: & mala immiscet. Sed & Plato Dulcedinē & tristitiem ex eodem uertice labi credit. Ordo igitur est. Res uoluptatū in uita: atq; in ætate ag. satin pro satis ne parua est? ac si diceret: est peculi dubio. ¶ Prętergā. i. respectu eius. ¶ Cōparatū: institutum: destinatū. Terē. q̄ iniq; cōparatum est: ut ii qui minus habent: semper aliquid addant diuitioribus. ¶ Experior domo: idest in causa mea peculiari: & re domestica.

Cōparatū

SARACENVS. Reduces q Quip q̄re

¶ PLVS ægri: Maiorē ægrimoniam & animi solicitudinē. ¶ Vsq; assidue. ¶ Reducat: redeat: & in tutum se recipiat inde reduces qui pericula euaserunt. ¶ Aedepol: per ędem pollucis: qui mos iurādi uiris fuerat: ut fœminis per castora. ¶ Qui me non expectatum: Qui pro quare inducit Plau. minimę licētiæ serui. Qui quoq; hero suo se parē faciat: nam sicut ille ab uxore: ita se dicit ab amica desideratū iri.

VALLA. Bona unde Reducere quid sit

¶ EX habitu. discessu. ¶ Beat. recreat: beatam efficit Inde bona dicta ut testatur Vlpian⁹: & beatos diuites dicimus. ¶ Vt uictor uir belli reducat. Aut reducat pro redeat. aut reducat se intelligendum. Inde reduces: qui pericula euadunt. Virgilius in primo æneidos. Namq; tibi reduces socios: classemq; relatam: nūtio. ¶ Primo cœtu. cœtus a cocundo dictus significat multitudinem congregatam: nūc primo cœtu: primo congressu. ¶ Qui. i. cur.

Cœtus uñ

PYLADes

¶ PLVS ægri. maiorē ęgrimoniam: & animi sollicitudinem. ¶ Ex abitu. ex discessu. ¶ Beat beatam reddit: & ueluti felicitate afficit. ¶ Quod pduelles. quod hostes uicit: tollendum est saltem: q̄ præpositum his erat: uti superfluens: metri ratione.

Nūc uideor, qa ille hic abest, quē ego amo p̄ter omnes plus
Ex abitu uiri, q̄ ex aduentu uoluptatis cœpi. (ægri
Sed hoc me beat, q̄ perduelles uicit, & domum
Laudis compos reuenit, in solatio est. absit, dum modo.
Laude parta domum recipiat. ferā, & p̄ferā usq; eius abitū
Animo forti, atq; obfirmato, id modo si mercedis datur
Mihi, ut meus uictor uir belli redeat, satis mihi
Esse dicam. Virtus præmium est optumū. uirtus omnibus
Rebus anteit profecto. libertas, salus, uita,
Res, parentes, patria, & prognati tutantur, seruantur.
Virtus oīa i sese habet. oīa adsunt bona, quē penest uirtus.
Am. Aedepol me uxori exoptatū credo aduētūrū domum
Quæ me amat, quam contra amo, præsertim re gesta bene.
Victis hostibus, quos nemo posse superari ratus est.
Quos meo auspicio, atq; ductu primo cœtu uicimus.
Certe enim me illi expectatum, optatum uenturum scio.
So. Quid me expectatū nō rere amice uentuꝝ meæ? (tis,
Al. Me⁹ uir hic qdē ē. Am. seq̄r hac tu me. Al. nā qd ille fuor

¶ Domum recipiat. uel subaudiendum est se: & non scribendum: quandoquidem metri ratio non patitur: uel recipiat domum: idest redeat: & iterum capiat exponendum est. ¶ Eius habitum. scribendum est: & non abitum eius: metri necessitate. ¶ Vsq; diu. ualde: q̄ maxime. ¶ Obfirmato: obdurato: cōstanti. ¶ Vt meus uictor uir belli redeat. Vt redeat uictor belli: idest uictis hostibus: & debellatis: redeat autem legendum censemus potius: q̄ reducat: sed eo magis: quo Pius in priscis exēplaribus scriptum esse attestatur redeat: etiam q̄ exemplaria fere omnia: quæ uidimus: reducat: habeant. ¶ Dicam. fatebor: uel ducam existimabo: & mihi ipsi ex habitu uiri satisfactum arbitrabor. ¶ Virtus. Sententia; aurea est: qua significatur uirtutem premium esse pręcipuum studiosi: hinc illud elegantissime dictum. Mihi cane: & musis. ego & tu magnum theatrum sumus. unde Silius. Ipsa quidem uirtus sibimet pulcherrima merces. Et Claudianus. Ipsa quidem uirtus precium sibi: solaq; late: fortunę secura nitet: nec fascibus ullis: Erigitur: plausu ne petit clarescere uulgi: Nil opis externæ cupiens: nil indiga laudis: Diuitiis animosa suis: immotaq; cunctis: Casibus ex alta mortalia despicit arce. Sed & Lucilius: quæ in definitionem uirtutis cadunt: ita elegantissime paucis collegit. Virtus albine est pretium persoluere uerum. Quis inuersamur: quis uiuimus rebus adesse. Virtus est homini scire id: quod quæque habeat res. Virtus scire homini rectum: utile: quid sit honestum. Quę bona: quæ mala item: quid inutile: turpe: ihonestum: Virtus quęrendæ rei finem scire: modumque. Virtus diuitiis precium persoluere posse. Virtus id dare: quod reipsa debetur honori: Hostem esse: atq; inimicum hominum: morumque malorum. Contra defensorem hominum: morūq; bonorum Magnificare hos his bene uelle: his uiuere amicum. Commoda præterea patriæ sibi prima putare. Deinde parentum: tertia iam: postremaq; nostra. ¶ Tutantur. passiue posuit: quum uerbum ipsum sit deponens: idest defenduntur. ¶ Aedepol me uxori optatum. uerba sunt Amphitryonis ueri cum sosia iam appropinquantis: qui ita secum loqtur: profecto existimo meę uxori optatissimus aduentare: quū & diu absuerim. & illa me ex animo amet: quę etiam a me amatur: sed eo amplius illam me uidere cupere: quum rem bene gesserim: & hostes deuicerim: & optatum scribendum est: metri necessitate: non exoptatum. nam pes unus abundaret. ¶ Re gesta bene: idest feliciter administrato imperio. ¶ Primo cœtu. primo congressu: primo inito prælio: quum primum coiuimus. Cœtum enim a cocundo dictum uolunt. ¶ Qui me expectatum non rere. qui pro quomodo: ut qui fit Mœcenas: & scribendum est: expectatum non rere: non autem: non expectatum rere. iam uersus nō consisteret. Sunt autem uerba sosię serui: se æquare hero suo postulātis: ut sicut ille optatus ueniat ab alcmena uxore: ita ipse ab amica sua. Nec scribendum est num: ut sit interrogatio: quæ fiat per. n. & per. m. ut Pius ait. Sed non. ut sit: quo modo? nō putas etiam me ab amica mea expectatum aduenire. ¶ Meus hic uir quidem est. Alcmena conspicata Amphitryonem: & existimans illum eundem esse: qui nuper discesserat domo inquiens se ad exercitum properare: admirabunda loquitur. Et scribendum est. Meus hic uir quidem est: metri necessitate: & non: meus uir hic quidem est. nam pes unus uersui abundaret: quod interpretes nostri non uiderunt. ¶ Sequere hac tu me. loquitur amphitryo. ¶ Nam qd ille reuertit. Cur. inquit Alcmena hic iā reuertitur: qui mihi dixit nuper: se properare: nec diutius hic manere posse.

Virtutis laus

Tutari

Nun

¶ Saturam:

SARACENUS.

VALLA.

SATVram:non cibo repletam dixit:sed iocose cum utero tumescente. Rationem dictare: Computare: & tẽpus metiri. Alligabo:Præponam.

ME temptat sciens:idest dedita opa:ut experiatur:quẽ aium habeã:Donatus in illo eunuchi terẽtiano. Amore ardeo:& prudens:& sciens uiuus:uidensq; p eo inqt Prudẽs est:qui itelligẽtia sua aliqd sentit. Sciẽs: qui alicuius idicio rẽ cognoscit:ergo prudẽs p se:sciens p alios. Ecastor:p castora. Iusiurãdũ fuit mulierũ:ut uirorũ per herculem: per ẽdem polucis. Hic reliqui priusq̃ abeo:idest grauidam reliqui:anteq̃ hinc aberim:ita nãq; legendũ est. Si occepso:aiã oẽ; itertraxero. hoc ẽ si haurire incepero aquã. nõ prius desinã q̃ totã eduxerim:tanq̃ aiam. Isti rei alligabo. isti negocio ocupabo:distin eboq;. Speratã. Nonius. Inter speratã:& dictã:& pactã:& spõsam hoc iterest. qa uirgo postq̃ petitũ sperata dr. Pla. in amphitryone uxorẽ suam salutat speratã. dehinc pmissa dicta:uel pacta:uel spõsa dici põt Virgi. in secũdo ẽnei. Cui pater:& cõiunx quondã tua dicta relinquor. Idẽ: alias & gremiis abducere pactas Titinius qnto. Qui exacta ẽtate sponsa sit desponsata.

Qui dudum pperare se aiebat?an ille me tẽtat sciens?
Atq; id si uolt experiri,suum abitum ut desiderem,
Ecastor me haud inuita se domum recipit suam.
So. Amphitryo redirẽ ad nauĩ meliust nos. Am. qua gratia?
So. Quia domi daturus nemo est prandium aduenĩẽtibus.
Am. Qui tibi istuc ĩ mẽtẽ uẽit? So. qa eni sero aduenimus.
Am. qui? So. qa Alcumenã ante ædeis stare saturã itellego.
Am. grauidã ego illã hic reliq quõ abeo. So. hei peri miser
Am. Quid tibi est? So. ad aquam præbendã adueni domũ,
Decumo post mense,ut rationem te dictare intellego.
Am. Bono aio es. So. scin q̃ bono aĩo? si situlã iam cœpero,
Nunq̃ ædepol tu mihi quicq̃ creduis post hunc diem,
Ni ego illi puteo si occœpso animam omnem intertraxero.
Am. Sequerẽ hac me mõ. aliũ ego isti rei allegabo,ne time.
Al. Magis nũc meũ offĩm facerẽ,si huic eã aduorsũ arbitror.
Am. Amphitryo uxorem salutat lætus speratam suam,
Quam omnium Thebis uir unã esse optumam diiudicat.

PYLADes

Prudens

QVI dudũ pperare se aiebat. tollẽdũ fuit alterũ se: qd hic ascriptũ erat: metri rõne ita exigẽte. Sciens. prudens:de industria:dedita opa. Inter prudẽtẽ: & sciẽtẽ Donatus hoc distare ait:q prudens est: qui itelligẽtia sua aliqd sentit. Sciens qui alicuius idicio rẽ cognoscit. ergo prudens per se. Sciens per alios. Atque id si uult experiri. q si inqt:id expiri uult. Vt desiderẽ. i. quantũ ego cupiã. Suũ abitũ. i. eius hinc discessum. Ecastor. pfecto eo usq; abitũ eius desidero:ut libẽs:gaudẽsq; redeũtẽ illũ cõspiciã:ut hoc uersu quasi rñdeat motæ p ipam dubitationi: an. s. lætetũ uiri abitu:uel tristetũ. Redire ad nauẽ me. nos:meliust pro melius est. nã uersus rõ nõ tolerat melius est. Qua grã. qua cã:cur. Qui tibi istuc in mẽtẽ uenit. qui p quo nõ:ac si diceret:qua cõiectura hoc tibi in mẽtẽ uẽit. Et scribẽdũ est: q tibi istuc. Et nõ:q tibi nũc istuc:abũdat. n. nũc:nec uersus rõ eã dictionẽ patitũ. Sero. tarde:iã acta cœnẽ tẽpestiuitate. sero. n. tarde significat. Claudianus. Imperiũ tibi sero datũ. Seneca. Sero nos illo referat senect?. Nemo ad id sero uenit. uñ nunq̃ quũ semel uenit potuit reuerti. Sero ẽt signat post tps oportunũ:qd tñ fere idẽ est. uñ Cice. Quũ accusator milonis rogaret:quo tpe clodius eẽt occisus:urbane rñdit. Sero:quasi post id tps:quo debuisset occidi:neq; aĩr fere acceptũ sero aduerbiaĩr cõparitũ:quãq̃ Pius hoc ipso Cice. exẽplo nitaũ õndere:sero crepusculũ nocturnũ significare:in quo fallitũ admodũ. A sero fit adiectiuũ serotinus:ut hora serotina:tps serotinũ:poma serotina. Saturã. iocus ẽ ex polysema uoce:grauidã. n. & cũ utero tumuscẽte itelligit sosia:quũ cibo repletã alius itelligerũ posset. Quũ hic abeo. i. quũ hic discessi in teleboas exercitũ ducẽs. Et scribẽdũ est:quũ hic abeo:& nõ q̃ abeo: metri necitate:& sensus cõcinnitate. Quid ti. nũc ẽ: addẽdũ fuit nũc:metri rõne. & ifra. Quia ad aq̃ pbẽ. addẽdũ quoque fuit qa:& metri necitate:& snĩe cõgruitate. ẽ. n. rõsio sosiæ ad iterrogationẽ ãphitryonis. Ad aq̃ pbẽdã:q sup peditari cõsueuerat ab ancillariolis seruis:ad elutriãda lintea:excremẽtis puerilibus sordescẽtia. Rõnem dictare. ratiocinari cõputare. Dictare ẽt significat excipiẽti suppeditare hypothesim & scribendi materiã. Ouidi. Dictandi uires:siccaq; lingua negat. Propertius. Carmina purpureus:quẽ mihi dictat amor. Dictata puerorũ themata psio sunt: Ten cirratorum cẽtum dictata fuisse:pro nihilo pendas Similiter & Asconio. Ergo libellũ uult itelligi attulisse Cecilium. unde magister dictata pueris pbere consueuisset. Bono aio es. pro sis: ut huc ades pro adsis. Scin q̃ bono aio:tollendum est uerbũ sim:qd adiectũ his erat:uti supfluens:& metri rõni contrariũ. Situlã. Situla aquale uas est ad hauriendã aquã accomodũ:dicta a sitio uerbo:ut qdã uolũt:qa aquã sitiat:cuius diminutiuũ est sitella. eã uulgo siclã appellant. Nunq̃ ædepol tu mihi qcq̃ creduis post hũc diem. hic uersus ita scribi debet:metri necessitate:& tollẽda dictio illa diuini:uti abũdans:& sensui:& metricẽ rationi. Nunq̃ inqt sosia:credito mihi qcq̃ post hunc diem:nisi ego omnem penitus aquã ex illo puteo cogar exhaurire:quũ semel id agere incœpero: ita enim hariolaũ: & futurum timet:ut tãto labori hauriendẽ aquæ destinetur. Creduis. pro credideris:ut duis pro dederis:uel creduas pro credas. Occœpso occœpero:incœpero. Animam. quã:quẽ instar animæ latet intus in puteo. Anima inter cæteras significationes:de qbus in uocabulario nostro diximus:etiam aquã significat:ut hoc loco: quod & Nonius asserit. Cẽterũ & uentum:& oris halitũ:& odorem rerũ:& aerẽ:& irã:& sonum quoq; significat:& in primis spiritum illum:quo uiuimus. Et animas pro hominibus dixerunt poetẽ:ut ibidẽ exposuimus. Intertraxero. penitus hauriam:continua illa eductione. Alligabo. astringam:& deuinciam:uel allegabo. i. demandabo: & destinabo. Huic. amphitryoni. s. non alcmenæ:ut Pius exponit:loquitur enim alcmena:in quã cadit officium illud:eũdi aduersum marito redeunti. nam ipse continue ueniebat ad illam domum uersus:quapropter desipere uidetur Pius exponens huic:idest alcmenæ. Speratam suam. ac si diceret amatam:& desideratam. Inter speratã & sponsam Marcellus hoc differere ait:quia uirgo postq̃ petitur sperata dicitur:& adducit pro testimonio hunc Plauti locum:quod q̃ rite faciat:alii iudicent. Dehinc promissum inquit dictam. uel pactam:uel sponsam dici posse. Sed & speratũ pro sponso capi asserit:ut in illo Affranii. Curre:& nuncia uenire:& mecum speratum adducere.

Sero

Dictare

Anima

Sperata

SARACENVS. Rumiferař quid: uel rumificare Obsecro quid

RVmificant: Vel rumiferant: ut Nonius legere uidetur: est enim rumiferare honeste dictũ rumores ferre. Haud uidi magis expectatum. Nam alcmena salutãti amphitryoni nõ respõderat: ipsa.n. admirabũda sylueratq eã uir salutasset: tanq̃ nuper aduenies: qui ab eo Paulo ante discesserat: & secũ nocte trãsegerat. Obsecro: nõ rogãtis: sed interrogãtis: & reqrentis. Auspiciũ cõmoratũ est: Nã iminente sinistro: & ominoso auspicio nõ licuerat pficisci ad iter istitutum tanta.n. fuit religio apud antiquos: ut nihil nisi auspicato gererer. Dudũ: Præsens tps designat Vir. Iã dudũ sumite pœnas: aliter dudũ pro diu Hora. nõ ante uerso lene meræ cado iã dudũ apud me ẽ. Paulisp mane: Verba sunt sosiæ nõ amphitryonis.

VALLA. Rumiferař quid

RVmificãt pbam: rumore pnunciãt bonã. Nonius tñ hunc citans locũ: non rumificant: sed rumiferant legit. Rumiferare inqt dictũ honeste rumores ferre. Pla. in amphitryone. quãq adeo &c. Salutat haud magis qsq̃ q̃ canẽ. Nõ magis inquit Sosias uxor maritũ salutare q̃ qsq̃ salutat canẽ. Deridiculi grã. Qm ipsũ paulo ante se uidisse putauerat. Id dedidicit: idest obliuiscit: ita Martia. Dedidicit pacẽ subito feritate reuersa Oui. Quæ puto dedidicit iam bona uerba loq. Addiscere meminisse est. Ante auspiciũ cõmoratũ est. Festus in fragmẽtis: Spectio i auguralibus ponitur pro aspectione: & nuntiato quia omne ius sacrorũ habẽt auguribus. Spectio dũtaxat: quorũ cõsilio rem gererent magistratus: nõ ut possent ipedire nũtiando. quæ cum uidissent satis: spectio sine nũciatione data est: ut ipsi auspitio res gererent: nõ ut alios impedirent nuncian do. An piclitamini. i. experimini. nam periclitari est tam periculo affligari q̃ piculum facere. Potis est: possibile est: ut ẽt potis potens: ut at potis euandrũ. Potis & pote adiectiuum: unde pote aduerbium: sicut utpote: qui pote. Comparatiuum potior & potius: potissimus superlatiuum. Aduerbium potissimum.

Quamq adeo ciues Thebani uero rumiferant probam.
Valuistin usq? expectatus aduenio? So. haud uidi magis
Expectatum, eum salutat haud, quisq̃ q̃ canem.
Am. Et quom grauidã, & quõ te pulchre plenã aspicio, gau (deo.
Al. Obsecro ecastor quid tu me deridiculi gratia
Sic salutas, atq appellas, quasi dudum non uideris?
Quasi qui nunc primũ recipias te domum huc ex hostibus?
Atq me nunc perinde appellas, quasi multo post uideris.
Am. Immo equidem te nisi nunc, hodie nusquã uidi gẽtiũ.
Al. Cur negas? Am. qa uera didici dicer. Al. haud æquõ fa (cit,
Qui quod didicit, id dedidiscit. an periclitamini
Quid animi habeã? sed quid huc uos reuortimini tã cito?
An te auspicium commoratust? an tempestas continet,
Qui non abisti ad legiones, ita ut dudum dixeras?
Am. Dudũ? q̃ dudũ istuc factust? Al. tẽtas? iã, pridẽ, modo.
Am. qui istuc potest fieri quæso, ut dicis. iam, pridẽ, modo?
Al. Quid enim censes, te ut deludam contra lusorẽ meũ,
Qui nũc primũ te aduenisse dicas, modo qui hinc abieris?
Am. Hæc quidẽ deliramenta loquitur. So. paulisper mane

PYLADes Ramusculus unde

RVmiferãt. publico rumore: & fama ferũt: & collaudãt: ut exponit Marcel. hũc locũ citans: a rumore autẽ fit rumusculus diminutiuũ. Ci. Pro cluẽtio iperitorũ hoiũ rumusculos aucupãt. Vsq. cõtinue: ppeti. Haud uidi magis expectatũ. Sosiæ uerba sunt. Nã alcmena salutãti amphitryõi nõ rñdebat: sed frõte capata: & admirabũda syluerat: q eã uir salutasset: tanq̃ nup aduenies: q ab ea pauloãte discesserat: & secũ nocte trãsegerat. Iõ ait sosia: haud uidi magis expectatũ. Eũ salutat ma. haud qsq̃ q̃ canẽ. Nõ mirãdũ est Piũ ac Sarra. duos Plauti iterptes: hũc locũ sicco pede pteriisse: quũ legãt. Eũ salutat qsq̃ q̃ canẽ: absq aduerbio illo magis: quo dẽpto: nullus pfecto certus sensus elici põt. Addi aũt debuit: tũ ex codicibus antiqs: & manuscriptis. in qbus utiq scriptũ est: tũ uero metri necessitate: & sniæ cõcinitate: ut sit sensus: eũ salutat magis haud. i. haud magis eũ salutat: q̃ qsq̃ salutat canẽ. Et quũ grauidã: tollendũ fuit te: qd hic erat ascriptũ post quũ uti superfluens: metri rõne & sermonis elegãtia. nã satis est: qd seqtur: & quũ te pulchre plenã aspicio. Verba sunt cõtinuata amphitryonis ad Alcmenã. Obsecro castor. Nõ rogãtis: sed iterrogãtis: & irata fronte reqrẽtis: uerba sunt Alcmenæ. An inqt de ridendi grã: sic me salutas nunc: atq alloqueris quasi qui diu absens fueris: & me nõ uideris iãdudũ? Deridiculi: Ridiculus: & deridiculus epitheta sunt: & significant derisione dignũ: a ridẽdo. s. Plau. in sticho. Ridiculus æque nullus ẽ: q̃ dũ esurit. Idẽ i captiuis. Dico unũ ridiculum dictũ de dictis melioribus. Et substãtiue ridiculũ: & deridiculũ signãt derisionẽ: quã q̃ ridiculũ potius dictũ signet: qd risũ mouet. Peride. ita sic nõ ac tãq̃: ut exponit Pius sõniãs. nã si pinde cũ q̃si iũgat. signabit tãq̃: nõ ipm pinde solũ. nisi forte ita loquẽdũ putet: tanq̃ q̃si. Dedisscit. postq̃ didicit: obliuiscit. Oui. Quæ puto dedidicit iã bõa uerba loq: hoc ẽ dememinit: nã & hoc poetis usurpatũ ẽ: Mar. Ipse iubet mortis dememinisse dus. Quid ai habeã. quo sim aio aduersus maritũ: an illũ amẽ: uel ne? Sed qd uos huc reuortimini: qd ẽiqt: q tã cito reuortimini: quũ adeo ppar ad legiões pauloãte dixeritis? Et addẽdũ fuit uos: metri necitate: & ex codicibus antiqs: deficiebat nãq pes unus uersui: qd iterptes nñi nõ aduerterũt. An te auspi. cõmoratũ est. Nã tãta fuit religiõis cura apud antiquos: ut si tonuisset: uel aliud aduersum auspiciũ se oñdisset: nõ exirẽt in pliũ. An igit. inqt: auspiciũ te detinuit: an tẽpestas: qua fortassis mare nũc agitet: ut nauigare: nõ potueris? Quãdudũ id factũ est. id scribendũ est metri necessitate: & ex codicibus antiqs: & nõ istuc. Tẽtas? iã. pridẽ: modo. uerba sunt Alcmenæ respõdentis ad illud: q̃dudũ id factũ est. Iã: pridẽ: mõ. oĩa ista aduerbia idẽ fere significãt: ac si diceres: nup: pauloante: & uident plata ab ea tanq̃ irascẽte: & hmõi cõgeminata uerba p iracũdiã expromẽte: nec in his. Dudũ. scribi põt: quia uersus nõ patit: & abũdaret uno pede. Qui istuc pt fieri qso. Ita legẽdũ est: & nõ potis est. Declinat. n. hic & hæc potis: & hoc pote: & significat possibilis: & possibile. fitq collisio hoc loco: p pote est: qũo inqt possibile est hoc: sicut dicis iã. pridẽ. mõ: q̃si diceret. Impõte ẽ hoc: qa ego hic nõ affui: nisi iã multo tpe. Et legẽdũ est: ut dicis: iã: pridẽ: mõ: qa replicat: & reiterat uerba per eã plata: neq scribẽdũ est dudũ p pridẽ. Cõtra. altrinsecus: ecõtrario: ex altera pte: ut sicuti tu ex pte tuã me deludis: ita ego te deludã? Lusorẽ. delusorẽ: irrisorẽ. Delirameta. ineptias isanias: exorbitãtias mentis. Lira sulcus est aratæ terræ. unde per metaphorã: qui sulcũ rõnis euagat: is delirare dicit: tanq̃ e lira egredi. uñ delirameta uocantur.

Ridiculũ

Auspicium

Deliramta

Assentaris:

SARACENUS

¶ ASSENtaris: Assentamur uoce: Adulamur gestu: Blandimur tactu. ¶ Bacche bacchāti: Mulieri furēti. Nā bacchus: & bacchari: & bacchanalia a græco. βοῶ id est clamo uocifero: nam uino profusi uociferari: & furere consueuerūt. ¶ Feriet sępius: Magis aduersabit. ¶ Si obseqris: Affirmādo. s. q̄ dixerit. ¶ Vna resolues plaga: Idest unico uerbo omnē sedabis cōtētionem: cessabisq; a cōtrouersia. ¶ Crabrones Vesparum genus: quæ tactę magis irritanť.

VALLA.

¶ VIGIlans somniat. Vnde dictum sit: uigilans somniat. diuus Augustinus in libro de spiritu & anima his ostēdit uerbis. Multa uidet anima: & eadem natura est uisionum: siue in uigilantibus: siue in dormientibus: siue in ægrotantibus: qm̄ non ex alio genere sunt: quæ uidentur q̄ ex natura spiritus: de quo: uł in quo fiunt similitudines corporum. obscuratas nanq; uias sentiendi habent: ut uideatur quod somniantes uident. Visa siquidem phreneticorum similia sunt uisis somniantium: uisa somniantium similia sunt cogitationibus uigilantiū. Dormiētibus quippe in cerebro consopitur uia sentiendi: quæ intentionem uirtutis uisiuæ ad oculos ducit: ideoque ipsa intentio in aliud auersa cernit uisa somniorum tanq̄ species corporales adsint: ubi sibi dormienti uigilare uideatur: & non similia corporibus: sed ipsa corpora ītueri se putet. ¶ Feriet sæpius: idest contundet suo sermone. ¶ Si obsequaris: idest non aduerseris unde & obsequium dictum. ¶ Vna resoluas plaga. uno ictu dilues. ¶ Irritabis: crabrones. i. molestiorem habebis. Crabrones nanq; uespis maiores & aculeis infestiores irritati insectantur lōgius.

Dum edormiscat unum somnum, quæ næ uigilans, sōniat.
Al. Eqdē ecastor uigilo, & uigilās id quod factust, fabulor.
Nam dudum ante lucē & istūc, & te uidi. Am. quo in loco?
Al. Hic ī ædib⁹, ubi tu habitas, Am. nūq̄ factust. So. ñ taces?
Quid si e portu nauis huc nos dormienteis detulit?
Am. Hei etiam tu quoq; assentaris huic? So. quid uis fieri?
Non tu scis, bacchæ bacchanti si uelis aduorsarier,
Ex insana insaniorem facies, feriet sæpius.
Si obsequaris, una resoluas plaga. Am. at pol quin certa res
Hanc est adiurgare, quæ me hodie aduenientem domum
Noluerit salutare. So. irritabis crabrones. Am. tace.
Alcumena unum rogare te uolo. Al. quid uis rogare, roga.
Am. Nunc tibi aut stultitia accessit, aut superat superbia?

Crabrones qui sint

PYLADes

¶ EDORmiscat. Dormiēdo absoluat. Edormire uinū Ciceroni: est dormiendo pficere: & excoquere. Eius uerba in secunda antoniana hæc sunt. Edormi crapulā inquā: & exhala. Gellius lib. vi. At nunc uidere est phos ultro currere: ut doceant ad fores iuuenū diuitū eosq; ibi sedere: atq; operiri ppe ad meridiē: donec discipuli nocturnum oē uinum edormiant. ¶ Quæ næ uigilans somniat. Scribendum est: somniat: nō somniet: & si næ cum diphthongo legerimus: hic fuerit sensus: quæ profecto uigilans somniat. Sed scripserim potius absq; diphthongo: ne pro non: hoc sensu: quę non uigilans somniat. i. quæ non uigilat: sed somniat. Vnde ipsa respondet: Equidem ecastor uigilo. Sic Terē. in andria. Ego id agam: mihi qui ne detur pro nō detur. Et sunt uerba cōtinuata Amphitryonis: non Sosiæ: ut inquit Sarracenus: quod ostendunt sequētia Alcmenę uerba erga amphitryonē prolata. ¶ Et isthunc: & te uidi. hęc alcmenæ uerba ostēdunt: pcedētia uerba amphitryonis fuisse: & non sosiæ: quū alcmena amphitryoni rñdeat: & nō sosiæ. ¶ Nō taces. loquitur sosia deridens alcmenā: quāq̄ amphitryo aliter accipe uideatur: hoc est in fauorem illius hæc uerba a sosia dicta. unde inquit. ¶ Hei etiā: tu quoq; assentaris huic: hei addēdum fuit: & sententiæ concinnitate: & uersus necessitate: aliter enim nō constaret: qđ interptes nostri non uiderunt. Qui differat inter assentari: adulari: & blandiri: diximus in Mostellaria. ¶ Quid uis fieri. Sosia loquitur. Quid uis inqt: ut faciam: nescis: q; si mulieri insaniēti aduersari uelis: & contra loqui: ex insana insaniorem reddes: ¶ Bacchæ bacchanti. Bacchas scimus mulieres fuisse: quę baccho sacrificia faciebant. ¶ Bacchę bacchanti. i. mulieri ebrię insanienti: sicut sunt bacchę mulieres baccho per insaniam sacrificantes. ¶ Feriet sępius. magis aduersabitur. ¶ Si obsequaris. si obsecunda ueris: & illi insanæ uerbis placidis respondebis. ¶ Vna resoluens plaga. unico ictu: & uno uerbo: eius ferociam: uesaniāq; psternes. ¶ Quin. affirmantis est pro certe. ¶ Adiurgare. Castigare iurgiis & pbris incessere. Iurgari & iurgare dicimus īdifferenter: pro repħendere: & de iure agere. nā a iure fit iurgo: & iurgor. Inter iurgiū: & litē Marcellus hanc ait esse differentiam. q; iurgium leuior res est. si qdem inter beniuolos: aut ppinquos dissensio: uel cōtentio: iurgium dicitur. Inter inimicos dissensio: lis appellať. M. T. iiii. de repu. Admiror ne rerum solum: sed etiā uerborum elegātiam. Si iurgant inqt beniuoloꝝ cōcertatio (Nā lis inimicoꝝ est) iurgiū dicitur. Idē. Iurgaŕ ergo lex putat iter se uicinos non litigare. ¶ Hanc est mihi adiurgare. addēdum fuit mihi: metri necessitate: aliter enim uersus nō consisteret. ¶ Crabrones: uespaꝝ genus sunt: quæ tactę magis irritantur. quoꝝ ictus: ut Plinius refert: fere non sine febri sunt: sed & fatiferi: ac pemptorii. ¶ Quid istuc. quid legendum est: metri necessitate: cui pes unus deficeret: si qui legas: ut Pius: & Sarracenus legunt: qđ aūt. pro ad qđ exponendum est. ¶ Præcontarier. Interrogare: exquirere: rimari: diligenter inquirere. Ita exponit No. hunc locū citans: & proprietas uerbi: ut inquit: ab eo tracta est: q; uada in fluminibus contis exqrunt. Conti. n. ut idem ait: hastæ sunt longiores: & robustę. Virgi. Aut duris detrudere contis. Festus autem sic. Percontatio uidetur dicta ex usu nautico: quia altitudinem aquę conto pertentāt. Alii uolūt per cūctationem dici: q; scilicet is: qui curiosus est: percuncta interroget. Donati uero hęc uerba sunt. percontatus: & percunctatus scribitur. Si percontatus a conto dicitur: quo nautæ utunť ad loca nauibus opportuna: Si uero percunctatus: ab eo q; a cunctis perquiratur dicitur. Dicimus autem percontari: & percontare: Neuius: Si percontassem: malum hoc me pręteriisset. Idem: blande: & docte percontant. ¶ Quia salutare. tollendum fuit: si quod hic erat interiectum uti superfluens: sensus concinnitate. ¶ Antidhac. pro antehac: sic enim usi sunt ueteres: sed hic nullomodo scribi potest antehac metri necessitate. ¶ Vt pudicæ suos uiros: quę sunt: solent. ordo est: ut pudicę: quę sunt: solent suos uiros appellare. ¶ Eo more te expertem factam. Ita scribi debet uersus: metri necessitate: & non expartem te: ut scribunt Pius & Sarracenus: Expers autem dicitur: qui sine parte est: hoc est priuatus: ut hic aliqui pro ignaro: & imperito accipiunt. nullamq; rerum experientiam habente. ¶ Te certo huc heri aduenientem. huc addi debuit: metri necessitate: & etiam ex sensus congruitate: quod ii interpretes non uiderunt.

Bacchæ q̄ dicantur

Iurgare

Percōtaŕ: & percontari

SARACENVS — Mos loquendi antiquorum — Pulchrum dictum — Atra bilis quid

COSCVlum tetuli:Non detuli tetuli protuli ita locuti sunt ueteres:Nonio teste. Actius in andromada donec auxilium perseu tetulisti mihi. Praegnanti malum dari:Iocatur ad illud:tu magnum malum habebis: quod sosias simulat intellexisse pro pomo. Animo si male esse:Nam uoluptatibus interdum animi ęgritudines leuantur: sed cogitatione pręsertim:ut inquit Cicero Nihil est quod tam obtundat: eleuetque ægritudinē:quam perpetua in omni uita cogitatio. Atra bili:quā gręci melancholiam uocant:est e quattuor humoribus una naturæ aridæ & frigidæ terræ comparata:quę sicuti grauis est:& difficulter mouetur:sic morbi ex atra bili difficillime curantur:quæ quotiens altius scādit:hoīes īsanos reddit.Ideo subiicit:nulla res tam homines delirantes concinnat: idest facit. Percita:Percussa: & percitū dicimus iracūdia & furore cōcitatum.

VALLA.

MI uir percōtarier. percontari iquit. No.hunc citando locum diligenter inquirere.Et est proprietas uerbi ab eo tracta: quod uada in fluminibus cōtis exquirūt. Ominator.qui omine malo īsania grauidam:non filio dicis. Oportet malum dari.Malū licet quantitate differat cū pomum significat:& cum non probum. hic tamen malum pomum dicit:ut non bonū uelit intelligi. Suum officium facit: dicitur officium inquit Donatus quasi efficium ab efficiendo:quod unicuique personę congruit. Nulla res tam delirātis homines concinnat cito.Delirantis pro delirantes.i.a recto secedentes concinnat: facit.Nā delerare ut legit. Noni.per e est de recto recedere.Lera autē est fossa recta: quæ contra agros tuendos ducitur: & in qua uligo terræ decurrat.Pompo.in prostibulo.Iam abierunt:iā non tundunt: iam ne ego sum in tuto satis.nunquis hic restitit:qui nondum habeas lerarit mihi:id ē confoderit. Lu.lib.xxvi.qua propter delero: & cupidi officium fungor rubetum. Plautus in amphitryone delerat uxor. Atra bili percita est. quę a gręcis melancholia:a nostris atra bilis.ab illis melancholo:a nostris insanio.nam cum atra bilis ammixta spiritui ad cerebrum attollitur: insania suscitatur.

Al.Qui istuc in mente est tibi mi uir percontarier?
Am.Quia salutare aduenientem me solebas antidhac.
Appellare itidem,ut pudicæ suos uiros,quæ sunt,solent.
Eo more expertem te factam aduenïens offendi domi,
Al.Ecastor equidem te certo heri aduenientem illico
Et salutaui,& ualuisses ne usque exquisiui simul
Mi uir,& manum præhendi,& osculum tetuli tibi.
So.Tun heri hunc salutauisti?Al.& te quoque etiam Sosia.
So.Amphitryo speraui ego istam tibi parituram filium,
Verum nō est puero grauida.Am.quid igitur?So.insania.
Al.equidem sana sum,& deos quæso,ut salua pariam filiū.
Verum tu magnū malum habebis,si hic suum officiū facit.
Ob istuc omen ominator capies quod te condecet.
So.Enimuero prægnanti oportet & malum dari,
Vt quod obrodat sit,animo si male esse occœperit.
Am.Tu me heri hic uidisti?Al.ego inquam,si uis decies dicere.
Am.In sōnis fortasse.Al.imo uigilās uigilātē.Am.uæ mihi
So.Quid tibist?Am.delirat uxor.So.atra bili percitast.
Nulla res tam deliranteis homines concinnat cito.

Bilis atra quid — PYLADes — Tetuli — Omen — Percitus

COSCVlum.suuauium:quanquā ita authore Marcello discernantur:quod ab ore osculum:suauium a suauitate dicitur:osculum quoque paruulum os significat.Mar.Ipsaque crudeles ederunt oscula morbi. Tetuli.tuli: antiquum est pręteritum a fero uerbo:siue a tollo:Nonius tetulit tulit. Actius in andromeda. Donec auxilium perseu tetulisti mihi.Priscianus quoque. Tollo inquit tetuli:pro quo nunc est in usu frequenti sustuli a tulo quoque:quod uerberibus in usu fuit tetuli dicebant. Quid igitur.subaudi paritura est:uel quid igitur ais. Insania: respondet Sosia ad illud:quod ipse dixerat:non est puero grauida:ac si dicat:grauida est insania:casus est ablatiui īsania. Sic hic. Amphitryo:scilicet tanquam ei obiiciat:quod præter ius sinat seruum illi maledicere. Ob isthucque omen ominator capies: quod condecet.ob hæc.inquit sinistra uerba:& ob hoc dirū augurium:quod de me fecisti:non seruato decoro: insania grauidam me incessens magnum malum habebis:& capies quod condecet. uersus autem ita scribendus est: ut nos scripsimus:auferendumque fuit te:quod præpositum erat uerbo condecet:metri necessitate.nam aliter pes unus abundabat.Cæterum Omen augurium significat: modo prosperum. Virgili.Omine quo formans animum sic incipit ipsa:modo aduersum.Idem.Ne ue omine tanto:prosequere.Et sic capitur hoc loco:dictum ab ore ut quidam uolunt: quasi oremē uel ut alii: ab omento: quod extispices notare solent.Inde ominor:ominator:ominatio: ominosus:& abominor:abominator:abominatio:& abominosus. Prægnanti oportet:& malum dari. & malum scribendum est.nam absque & uersus non consisteret:& in codicibus antiquis scriptum est:& sensus concinnitas id requirit:quasi dicat:ultra alia:quę prægnantibus dari oportet:malum etiam eis conuenit:hoc est pomum.Nam iocatur sosia in nomine malum.quia Alcmena dixerat.magnum malum habebis:idest magnum detrimentum & dānum.hic autem ait Malum dari oportet etiam prægnanti: pomum significans. & peculiariter fortassis alludit ad punicum:siue granatum.De quo phy.libro uigesimotertio.Granatum expetitur in grauidarum malitia.& quoniam gustatu moueat infantem. Vt quod obrodat:sit animo si male esse occœperit. Vt si quo morbo animus affici cœperit.ut plerunque prægnantibus contingit.habeat malum.hoc est pomum. quod obrodat. scimus enim prægnantes pomis eiusmodi libenter uesci:& si quando uel in hypothymiam:uel in malitiam aliquam deciderint: pomo gustato:releuari. Veh mihi.abiiciendum fuit misero:quod hic ascriptum erat inter ueh: & mihi: metri necessitate. Atra bili percita est:idest melancholia:& nigro cholo exagitatur:a quibus insania procedit:de qua melancholia intellexit Persius:quum inquit:Scabiosus & atra:Bile tumet:hæc in tm aium agitat:ut qui ea pręmunt: sibi plærunque mortē consciscant:maleque habeant animo etiam corporis contagione uanescente.Ideo subiicit. Nulla res tam delirantis homines concinnat cito:idest facit:nihil tam cito homines deliros:& insanos reddit:quam atra bilis. Percita.percussa:percitum dicimus iracundia & furore concitatum. Vbi.uel in cerebro:uel in stomacho:in quibus corporis partibus bilis ut plurimum debaccatur:uel ubi:idest quando:ut quo in loco.

Am. Vbi primum tibi sensisti mulier impliciscier?
Al. Egdẽ ecastor sana, & salua sum. Am. cur igitur prædicas
Te heri me uidisse, qui hac noctu in portũ aduecti sumus?
Ibi cœnaui, atq; ibi quieui in naui noctem perpetem.
Neq; meum pedẽ huc intuli etiam in ædeis, ut cum exercitu
Hinc profectus sum ad Teleboas hosteis, eosq; ut uicimus.
Al. Immo mecũ cœnauisti, & mecũ cubuisti. Am. qd id est?
Nihil te pudet scelesta, populi in conspectum ingredi?
Al. Vera dico. Am. nõ de hac qdẽ hercle re, de aliis nescio.
Al. Primulo diluculo abiisti ad legiones. Am. quo modo?
So. Recte dicit, ut commeminit. somnium narrat tibi.
Sed mulier postq̃ experrecta es, prodigiali Ioui
Aut mola salsa hodie, aut ture comprecatam oportuit.
Al. Ve capiti tuo. So. tua istuc refert, si curaueris.
Al. Iterũ iam hic in me inclementer dicit, atq; id sine malo.
Am. Tace tu, tu dic, ego ne abs te abii hic hodie cũ diluclo?
Al. Quis igitur illic narrauit mihi, illic ut fuerit prœlium?
Am. An & id tu scis? Al. qppe q̃ ex te audiui, ut urbẽ maxumam
Expugnauisses, regemq; Pterelam tute occideris.
Am. Ego ne istuc dixi? Al. tu te istic, etiã ast ante hoc Sosia.
Am. Audiuisti tu me narrarẽ hoc hodie? So. ubi ego audiuerim
Am. Hanc roga. So. me quidẽ p̃sente nunq̃ factust, qd̃ sciã.
Al. Mirũ, qn te aduorsus dicat. Am. Sosia, age me huc aspice.
So. Specto. Am. uera uolo loqui. te. nolo assentari mihi.
Audiuistin tu hodie me illi dicere ea, quæ illa autumat?
So. quæso ædepol, nũ tu etiã insanis, quõ id me interrogas?
Qui ipsus equidẽ nunc primũ istanc tecũ conspicio simul.
Am. Quin nunc mulier audin illum? Al. quin eo fit, mihi
Plurimũ, & credo, & scio ista esse facta pinde, ut proloquor.
Am. Tun me heri aduẽisse dicis? Al. tun te abisse hic negas?
Am. Nego eniuero, & me aduẽirẽ nũc primũ aio ad te domũ
Al. Obsecro etiam ne hoc negabis, te aureã pateram mihi
Dedisse dono hodie, qua te illic donatum esse dixeras?
Am. Neq; pol dedi, neq; dixi. uerum ita animatus fui.
Itaq; nunc sum, ut ea te patera donem. sed quis istuc tibi
Dixit? Al. ego equidem ex te audiui, & ex tua accæpi manu
Paterã. Am. mane, mane obsecro te, demiror nimis Sosia,
Qui illæc illic me donatum esse aurea patera sciat.
Nisi tu dudum hanc conuenisti, & narrauisti hæc omnia.
So. Neq; pol ego dixi, neq; uidi istam, nisi tecum simul.
Am. Quid sit hoc hoĩs? Al. uin p̃ferri pateram? Am. p̃ferri uolo.
Al. Fiat, tu Thessala intus pateram proferto foras,
Qua hodie uir meus donauit me. Am. secede huc tu Sosia.
Enimuero præter alia miror maxume.
Si hæc hẽt paterã illã. So. an ẽt id credis, q̃ in hac cistellula
Tuo signo obsignata ferũt? Am. saluõ signũst? So. inspice.
Am. Recte ita se, ut obsignaui. So. quæso qn tu istãc iubes

SARACENVS

IMPLIcifcier Inuolui: hmõi. s. isania. Perpetẽ: Continuã: & p̃petuã. Vt cũ exercitu: Vt. i. postq̃. Diluculo: summo mane: diluculum aurora est cũ incipit albescere Plau. alibi diluculascit. i. icipit illucescere. Exprecta: E somno excitata. Prodigiali: Dicitur p̃digialis & p̃digia le qd̃ procurat p̃digium. Dicta sunt p̃digia a Nonio q̃si porro adigenda: uel porro agẽda: uel quasi prædicia: ut Festo placet: q. s. prędicant qd̃ futurum est: unã prodigię hostię dicuntur: quæ cõsumunt: & ide homines luxuriosi dicti p̃digi. Cõprecatã: p̃cibus placasse: uel sacrificasse. Mola salsa: aut thure: quę in sacrificiis adhibebant: molam salsam ponit Valeri. quæ ex sale cõstat: & farre unde Festus imolare inquit est mola. i. farre mollito: & sale p̃spsa sacrare. thus nascit̃ in arabia: q̃ fœlix dicit̃: & cũ aspiratiõe & sine ea scribi p̃t uel a græco θυω. i. sacrifico: uel a tũdẽdo: qa glebę tũdunt̃. Tua is. re. ut. s. ue habeas. Thessala: nomẽ famulę.

Diluculo quid sit

Prodigia unde

Imolare qd sit

Thus unã dictus sit

VALLA.

IMPLIcifcier. hoc est implicari: & inuolui. Postq̃ exprecta es. i. ex somno uigilas. Prodigiali ioui: qui p̃digiis p̃est. No. prodigia dicta sunt porro adigẽda: Plau. in amphitryone. Sed mulier postq̃ exprecta es p̃digiali ioui &c. Inde p̃digiatores inquit Festus aruspices prodigiorũ interprætes. Aut mola salsa. Vale. Maximus in secundo. mola: quæ uocabatur: ex sale constat: & farre. Festus quoq; Pompeius. Immolare est mola: idest farre mollito & sale hostiam persam sacrare.

PYLADes

IMPLIcifcier. implicari: iuolui: hmõi. s. insaniã: & scribendũ est. Vbi primũ tibi sensisti ex codicibus antiquis: ac si dicat: qñ primũ sensisti hunc morbũ tibi superuenire. Me uidisse: qui hac noctu in portũ aduecti sumus. per Synthesim. respicit. n. ad significatũ: ut pars & certare parati. Sed & Syllepsis est: ac si esset: q ego cũ cæteris aduecti sumus: per cõceptionẽ p̃sonarũ. Perpetẽ. cõtinuã: integrã: solidam: nunq̃ interruptã. Vt cũ exercitu: ut. i. postq̃. Eosq; ut uicimus: & postq̃ eos uicimus: nõ ut uolumus: nã superfluit uerbũ illud uolumus: quãq̃ Pius p̃biorem uideri sibi inq̃t lectionẽ: in qua sit: uoluimus: cõtra metri rõnem: & codicũ ferme oium lr̃aũ. Quid idest: qd ais: qd̃ dedecus: quæ cõtumelia hæc est: Et addendũ est post hęc uerba: hoc carmẽ a Marcello citatũ in expositione uocabuli. qd̃ est igredi: ũ. Nihil te pudet scelesta pp̃li in cõspectũ igredi: qd̃ & Pius asserit se uidisse in antiq̃s exẽplaribus: igredi. n. significat nõ solũ itrogradi: ut est eius manifesta significatio: sed ẽt uenire: ac se ondẽr: ut ait Marcel. hũc locũ adducẽs. Nõ de hac tu qdẽ hercle re. tu addẽdũ fuit metri necẽtate. nã aliter uersus nõ cõstaret: & subaudiendũ dicis uera. Priulo diluculo. sũmo mãe. Diluculũ ẽ aurora: quũ icipit albescere: sic alibi: Diluculascit. i. icipit illucescere: dr̃ diluculũ q̃si parua diei lux. diluculo ẽt aduerbialr̃ p̃ sũmo mane accipit̃. Abiisti ad legiones scribendum est abiisti duplicato. i. in medio. metri necessitate. Prodigiali ioui. i. ioui p̃digia p̃digiẽti: amolienti: & auertenti. prodigialis enim dicit̃ quod

Diluculum

Prodigium

prodigia procurat.Et prodigia a Nonio dicuntur:quaſi porro adigenda a Feſto autem quaſi prædicia: q.ſ.prædi
cant:qđ futuꝝ eſt.¶ Mola ſalſa.Mola:ut Feſtus inquit:& nos diximus in uocabulario noſtro:ſignificat far toſtũ ſa
le conſperſum:quo utebãtur in ſacrificiis:dicta mola:quia farre ipſo mollito uictima aſpergeret.¶ Aut thure.nam
nõ oẽs deos mola delectat.unde porphyrius ille apoſtata:thymiamate:hoc eſt thureo ſuffimine deos coli ꝓditeẽ cõ

Caput.

ueniens:qa id diis gratius:& acceptius ſit:qa purius & emaculatius:q̃ hecatombe.¶ Væ capiti tuo.i.uitę tuę:caput
pro uita poſuit:ut Virgi.Vnuȝ pro multis dabitur caput.¶ Tua iſtuc refert:ſi curaueris.iſtuc pro iſtud.ſ.uæ.Illud
inqt uæ:quod in me ꝓfers:ad te ꝑtidet: quũ iſthac inſania agiteris.¶ Si curaueris.i.ſi bene aduertes rebus tuis:& ſi

Væ.

ægritudinẽ tuã cognoueris.Vę añt interiectio eſt minatoria:qua malũ alieni portendi ſignificamus:& cõſtruitur cũ
datiuo.Mar.Neſcio:ſi ſciero:uę tibi cauſidice:& ſicut hoc loco:uę capiti tuo:poteſt & alius ſenſus ſic elici:iſtuc.ſ.qđ
dico:ut ꝓdigiali ioui compꝑceris:tua refert.i.ad te ꝑtinet:ſi curaueris:hoc eſt:ſi curam tui habere uolueris:ſed prior
ſñia magis cõgrua uidetur:quia ſequitur.Iterum iam hic in me inclemẽter dicit.¶ Hic in me iclemẽter dicit:hic mi
hi oblogtur:& male dicit.¶ Atq; id ſine malo.i.& nullã abs te punitionem maledictoꝝ ſuoꝝ accipit?hoc eſt:ut eum
non arguis:neq; plectis?Dic tu.uerba ſunt Amphitryonis ad Soſiam primũ:ut taceat:deinde ad Alcmenam:ut ſibi
reſpõdeat:& ſcribendũ eſt.Dic tu:& non:tu dic:metri neceſ.qa aliter uerſus nõ ſtaret.¶ Quis igit̃ narrauit mihi il
lud:ut fuerit ꝑlium?Ita ſcribi debet uerſus:& nõ iterponi debent illa uerba:niſi uos:quæ utiq; ſupflua ſunt:metri re
ctitudini:ſed ut cenſemus:fuerat iterlinearis explanatio:quę ꝑfecto ſubaudit̃:ut ſit ſenſus:qs igitur hęc mihi narra
uit:niſi uos:uel niſi tu?Eſt.n.reſponſio alcmenæ:per iterrogationẽ contrarii facta amphitryoni.¶ Illud quoq; ſcri
bi debet metri neceſſitate:& ex codicibus antiqs:& non illic:ut legunt uterq; Pius & Sarra.idocti.¶ An:& id tu ſcis:
& ſcribendum eſt:& non etiam:metri neceſſitate.aliter.n.uerſus ſuperflueret.¶ Quippe quæ ex te audiui.q.d.quis
dubitat me id ſcire:quæ ex te illud audiui:& ſcribendũ eſt:quæ:ex codicibus antiquis:& elocutionis cõcinnitate:nõ
qui:ut legunt interꝑtes ꝑfati.¶ Tu te iſthic.i.tu ipſe:qui hic nunc es.¶ Miꝝ.per antiphraſim mirãdum inquit eſt:

Ipſus

ſi non dicit aduerſum te:ac ſi diceret:putas me credere illum aduerſum te dicere poſſe:qui ſit conſcius: & particeps
doli tui?Audiuiſtin.ita ſcribendũ eſt:metri neceſſitate:non audiſtin:ut legunt interꝑtes pręfati:contra rõnem metri
cam.¶ Autumat.loqtur:effatur.¶ Nun tu ẽt inſanis:uerba ſunt Soſiæ ad amphitryoneȝ:& tollendũ fuit quoq;:qđ
ſcriptũ erat inter tu:& etiam:metri rõne:uti ſupfluens.¶ Qui ipſius.i.qui ego.hoc.n.pro noie ita uſi ſunt priſci:fle
ctentes:ipſius ipſa ipſum.¶ Quin nũc mulier audin illum?Quin particula quattuor modis accipit̃:uno:quũ incre
pãtes:uel iterrogãtes: uel exhortãtes dicimus:ſignificatq; cur non:ut qn uenis:qn legis:qn fugis: Vir. Quin tu aliqd
ſaltẽ potius:quoꝝ idiget uſus: Viminibus:molliq; paras detexere iunco.Secũdo mõ : quin ſignificat ꝙ.Terentius.
Non dubium eſt:quin uxoreȝ nolit filius.Tertio mõ:quũ magis cõfirmamus ſignificat:atq; etiã:ut hic:& apud Vir.
Quin aſpera iuno.Quæ mare nunc terraſq;.m.c.q;.f.Cõſilia in.m.r.quod & quinimo aliquãdo dicit̃:quarto quũ
ita ponimus quin:ut quaſi priori uideatur eſſe cõtrariũ:& aliquãdo ſignificat:ꝙ non:aliqñ:ut nõ.Cicero.Nõ iccir
co cauſas Iſocrates nõ defendit:quin id utile eſſe:& honeſtum exiſtimaret:ubi quin:pro ꝙ nõ accipitur.Virg.Hic ti
bi ne qua moræ fuerint diſpendia tanti:Quin uatem inſanã aſpicias:quin.i.ut nõ.Sed & aliter quoq; hac dictione
utimur:ut ſi dicamus:nullus ad te uenit:quin abeat doctior.quin enim hoc loco:pro qui nõ accipi uidetur.Et ſi di
xerimus:nulla eſt fœmina:quin ſit audax:quin pro quæ non capiet̃:& nullum animal in leonẽ incidit:qn periclitet̃:
ideſt ꝙ non.ꝙ ſi dixero:nullũ diem ꝑterire ſino:qn litteris operã aliqua ipendã:hic qn pro in quo non exponet̃:& ne
minem nõ uideo:quin me pudeat patrati ſceleris.i.propter quem non:& nullum librum lego:qn eliciam aliquid bo
ni.i.ex quo nõ:uerum ſi dicas:nullus eſt dies in hac uita:quin ex eo plus incõmodi q̃ uoluptatis cõſequaris:uix recte
proferat̃:quid ſibi uelit:quin:quum tamẽ intellectui ſatis pateat illius ſignificatio:quum quin ex eo:pro in quo:nõ

Locus reſti tutus

procul dubio capiatur.¶ Quin eo fit:ꝙ mihi plurimum credo:ꝙ ſcio iſta eſſe facta perinde:ut ꝓloquor.Ita ſcriben
dus.eſt hic contextus totus.ſi modo & metri rectitudini:& ſentẽtiæ cõgruitati:& codicum antiquoꝝ ſcripturæ ſa
tiſfactũ uelimus.Primũ enim:quin adiiciẽdum eſt:metri neceſſitate:& ꝙ ſcribendum ſentẽtię congruitate: & ex co
dicibus antiquis:& uerſus finit idictione illa mihi.alter uero uerſus eſt plurimũ credo:ꝙ ſcio iſta eſſe facta perinde.
ut proloquor.Vbi ꝙ:& non &:ſcribendum eſt ex codicibus manuſcriptis:& eſſe facta:non & facta ſcribendum eſt:
ex ſentẽtię itegritate:ac perinde:nõ proinde ſimiliter ſcribi debet:pro ita.Senſuſq; eſt talis (reſpondente Alcmena
aduerba Amphitryonis:qui dixerat:quin nunc mulier audin illum?Et replicãte principium uerboꝝ illius: hoc eſt
quin:quomodo irati:& furore perciti ſolent)Quin o Amphitryo:uobis nihil credo:ſed mihi:& uerbis meis potius
q̃ ueſtris.proptereaq; mihi credo:quia ſcio iſta quę loquor eſſe facta ita:ut loquor.Super quo contexu Pius & Sar
racenus interpretes nihil dixerunt:utpote qui illum non intelligere potuerunt:legẽtes abſq; quin:hoc modo. Eo fit
quia mihi plurimum credo:& ſcio iſta & facta proinde:ut proloquor.¶ Tun te abiſſe hinc hodie negas?hodie ad
dendum fuit:& ſenſus concinnitate:& metri neceſſitate:& ex codicibus antiquis:reſpondetq; illud hodie ad dictio
nem heri quid amphitryo dixerat:tun me heri adueniſſe dicis.¶ Nego enim uero.ita ſcribi debet ex codicibus anti
quis:nam reſpondet amphitryo uerbis alcmenæ:quæ dixerat:negas?¶ Qua te illic donatum dixeras. ſubaudien
dum eſt fuiſſe:non aſcribendum eſſe:quia metri ratio non patitur cui pes unus ſuperflueret.¶ Neq; dedi ędepol.ita
ſcribi debet uerſus:& non:neq; ædepol dedi:quia uno pede abundaret.¶ Ita animatus fui.ita in animo habui:ut pa
teram illã tibi dilargirer.¶ Demiror nimis ſoſia.Quum Alcmenæ dixiſſet Amphitryo:mane:mane obſecro te:uer
tit poſtea ſe ad Soſiam dicens.Demiror nimis Soſia:quonam modo reſcire potuerit Alcmena:me hac patera dona
tum eſſe:niſi tu ad eã dudum præcucurriſti:& narrauiſti hæc omnia.Verebatur enim ſe captari ab uxore & ſeruo.
Vnde reſpondet Soſia:neq; ſe dixiſſe:neq; eam uidiſſe:niſi nunc.Scribẽdumq; eſt.Demiror nimis:& non.Nimis de
miror:metri neceſſitate.¶ Qui illhęc illic.i.quomodo illa alcmena:ubi apud teleboas.¶ Neq; ego ędepol dixi: neq;
uidi iſtam.Et hic ita ſcribendus eſt uerſus:ſi modo metri ratio habeatur:& non:neq; ędepol ego dixi:neq; iſtam ui
di.¶ Quid ſit hoc hominis.ita ſcribi opus eſt:& non qđ hoc ſit hominis:& hominis hoc loco pro muliere capitur:
quaſi dicat:quod genus inſaniæ dicam hanc habere:uel hominis pro uiro capitur:ut quia ſuſpicetur Amphitryo
uxoris pudicitię uitium eſſe additum:intra ſe dicat:quid hoc ſit hominis.i.quem nam dicam eſſe hunc hoiem:qui
hanc mihi iniuriam intulerit.¶ Theſſala.nomen eſt famulę:quã alcmena iubet pateram afferre.¶ Qua hodie uir

meus.ita

meus.ita legendũ ē:& nõ meus uir:metri necessitate.Eni; uero p̃ter alia mira.ita scribendus uersus ē: & tollenda di-
ctio.illud interposita hic inter uero:& præter:uti superfluens:& metri necessitate: & ex antiquis codicibus: in q̃bus
scripta non ē.An etiã id credis.ita scribendũ est:& nõ:an etiã credis id:metri necessitate. Quã in hac cistellula tuo si
gno obsignata ferunt.Pius hoc loco multo crassius delirat:q̃ in superioribus his proximis locis.quos perperã:& cõ
tra metri rationē peruerse legit.Nam dum contextum hunc se corrigere autumat:temere admodum corrumpit. In-
quit enim scribe:quæ in hac cistellula tuo signo obsignata fertur.Nec aduertit homo paucarum litterarum uersum
stare nullo modo posse:si fertur scribat.nam pes unus ei superflueret.propterea:quam:& non quæ:ferunt:& non fer
tur:scribendum fuerit:cum codicibus quoqꝫ integris:tam impressis:q̃ manuscriptis.

Procerita circunferri? Am.ædepol quin facto est opus?
Nã hæc q̃dē ædepol laruaꝝ plena sunt. Al.q̃d uerbis opust?
Hē tibi paterã eccã. Am.cedo mihi. Al.age aspice huc sis iã
Tu,q̃ quæ facta inficiare,quē ego iam hic cõuincam palam.
Est ne hæc patera,qua donatus illic? Am.summe Iupiter.
Quid ego uideo?hæc east profecto patera.perii Sosia.
So.Aut pol hæc præstigiatrix mulier multo maxumast,
Aut paterã hic inesse oportet. Am.agedũ eã solue cistulã.
So.Quid ego istã exoluã?obsignatast recte.res gesta ē bñ
Tu peperisti Amphitryonem,ego alium peperi Sosiam.
Nunc si pateram patera peperit,omnes congeminauimus.
Am.Certust aperire,atqꝫ inspicere. So.uidesis signi q̃d fiet,
Ne posterius in me culpam tranferas. Am.aperi modo.
Nam hæc quidem nos delirantes facere dictis postulat.
Al.Vnde hæc igitur est,nisi ab ste,quæ mihi dono datast?
Am.Opust mihi istuc exquisito. So.Iupiter,iupiter. (dio?
Am.Quid tibist? So.sic patera nlla i cistulast. A.q̃d ego au

SARACENVS

Cerita quę

⁋PRO cerita circunferri.i.tanq̃ cerita: & malo spũ afflata purgari:nã circũferre lustrare est:& p trãslationē purgare: quia dũ purgari uolunt isanientes huiusmodi circunferent.ceriti:laruati:& malesani di cunt:& furiosi quasi cereris spiritu cõta-cti:Plautus in sequentibus: tu certe laruatus es:aut ceritus.⁋ Laruaru; plena sunt hæc.s.loca.Nã plenũ dęmonibus aera nõ ificiamur:inq̃t Apuleius referente Beato Augustino:opinatos fuisse ueteres ex ais hoiu; fieri dæmonas: qui si bonoꝝ meritoꝝ fuissẽt:lares dici:si maloꝝ tũ laruas: tũ lemures appellari:si ãt icertũ eẽt bonorũ an malorũ fuissent meritoꝝ:manes nũcupari.⁋ Quid uerbis opust? Dam⁹ hãc locutionē alcmenę:nõ amphryõi:ut emē dauimus.⁋ Inficiare:Est inficiari negare quod petitur:uel non cõmisisse quod obiicitur:unde stat⁹ dicit̃ inficialis apud rhetores:in quo qui reus est:inficiat̃.⁋ Prestigiatrix: dicunt̃ præstigiatores a stygæ & tenebris:ꝙ ita aciem pręstingat oculoru;: ut res aliter uideri faciũt q̃ sint: Varto pręstigiatores a sententia dici uult:præstigii inuentorem fuisse Mercurium Beatus Augustinus autor est.

Dęmões se cũdũ antiquos q̃ sint

Inficiar q̃d sit

Præstigiatores qui

VALLA

Ceriti qui sint

⁋PRO Ceritam circunferri.Seruius sup illo Virgiliano.Immensa sine more furit lymphata p urbē.lymphata per
cussa furore nymphaꝝ:sicut ceritos a cerere dicimus.Ceriti sunt & laruati male sani a cereris ira:& laruaꝝ incursa
tione aĩo uexati.Plautus:Laruatus es:aut ceritus.Festus Põ.Ceritus furiosus.Noni.Marcellus.Circũferre ē ꝓprie lu
strare.Luc.satyra.li.ii.Tũ oĩa farto su; circũlatus.Plautus in amphitryõe.Quin tu iubes ꝓceritã circũferri.Itē Ser-
uius circũferre uerbũ antiquũ.i.purgare.Vir.in.vi.æneidos.Idē ter socios pura circũtulit unda.Spargēs rore leui&
Plautus.te circũferã.i.purgabo:Nã lustratio a circũlatione dicta ē:uel tedæ:uel uictimæ.⁋ Edepol q̃n facto ē opus.
ita legēdũ:ut corrigat̃:põt etiã legi ꝓ facto farto:q̃d ē libi gēus:ut Festus q̃d crebri⁹ ad sacra ferebat̃:& erit ēt cõcinus
sensus.⁋ Laruaꝝ plena sunt.Laruę:& lemures mali spũs dñr a ueteribus.Mães ãt:q icerti bonoꝝ:ne an maloꝝ eẽnt
meritoꝝ:ut lares bonoꝝ.⁋ Inficiare.est ificiari cõtrafactũ ire & negare:& idē q̃d ire ificias:uñ inficialis stat⁹ dicit̃.

PYLAdes

⁋PRO Cerita circũferi altera his Pii interpretis insania iungit̃:dicentis.Corrige:ꝓceritã ꝓceritæ:& indiscrimina
tim:Cerite fœmine uocant̃ a cerere.i.occursaculo quodã oppssę:&c̃.ꝙ si interroget̃:ubi terraꝝ ꝓceritam inuenerit:
hiscere utputo non audebit.quandoquidē:ceriti:aut laruati a Marcello dicunt̃ male sani:& aut cereris ira: aut lar-
uarũ incursatione aliqua uexati.hoc autē loco nõ proceritã:ut ipse inaniter effutit:sed pro cerita scribi debet:hoc sen
su:iube hanc circũferri pro cerita.i.tanq̃ ceritã:& malo spiritu afflatã purgari.Sic Plautus in pœnulo:neqꝫ nos po-
pulus pro ceritis insectabit lapidibus.i.pro isanis:& malo numine agitatis & in rudente Elcborosus sum:at ego ceri
tus.hunc nõ amittã tñ.Nã circũferre:lustrare est:ut Marcellus.inq̃t:locum hunc adducēs. Vir.Idē ter socios pũta cir
cũtulit unda.super quo Seruius.Circũtulit inq̃t purgauit:antiquũ uerbũ.Plautus ꝓ laruato te circũferã.i.purgabo

Cerit i

⁋ Aedepol q̃n facto ē opus ꝓfecto inq̃t Amphitryo:ita oportet me facere:ita opus ē facto:ut dicis.s.Sed alii non fa
cto:sed ferto legunt:ut sit.ędepol:quin ferto opus ē:hoc est:ꝓfecto opus est lustratione oĩno.⁋ Nã hęc quidē ędepol
laruarum plena sunt.i.nã oĩa hæc nostra:ad familiã ꝑtinētia:siue loca plena sunt laruarũ.Laruę a lare:hoc ē genio
dictæ:secundũ quosdã sunt noxiæ inferorũ umbræ:unde laruati dicuntur furiosi:& mēte moti:quasi a laruis exter

Laruæ

riti:quos uulgo dęmoniacos uocant:qui idē & ceriti appellantur.ut prædiximus. Plautus alibi in aulularia:laruæ
hunc:atqꝫ intemperiæ:insaniæqꝫ agitant senē.Fertũ autē est sacrificii genus:de quo Lucilius. Aedepol:ferto oĩa sum
circulatus.Sed & Festus:fertũ inquit genus libi:quod crebrius ad sacra ferebatur:nec sine strue altero genere alibi:q̃
qui afferebant:struefertarii appellabantur.idē alibi.Struefertarios dicebant:qui quædam sacrificia ad arbores ful-
guritas faciebant.a ferto s quodam sacrificii genere.⁋ Quid uerbis opust?loquitur Alcmena:respondens ad ea:quę
audiebat: Amphitryonē & Sosiam inter se loqui:quanq̃ fortassis nõ clare omnia intelligeret.quid opus ē inquid am
plius uerbis diseptatoris?⁋ Hem tibi pateram eccam.congeminatio est irritatę mulieris.hem tibi pateram satis fue
rat:sed addidit:eccam:ut magis obiiceret uiro:quod ille inficiabatur.⁋ Credo mihi.hoc pretinet ad id quod supe
rius dixerat:quin eo fit:ꝙ mihi plurimum credo:ꝙ scio ista esse facta perinde:ut proloquor:ac si dicat.Cernitis ne:
me mihi recte credere?non uestris nugis: qui mendaces estis?⁋ Inficiare. pro inficiaris: idest qui quæ facta sunt:

Inficiari

negas.Inficiari est negare:quod petitur:uel quod obiicitur.unde status inficialis apud rhetores: in quo qui reus est

inficiatur. ¶ Præstrigiatrix. uenefica: maga. Præstrigiator enim & pstrigiatrix: qui alio noie pstrictores appellant: sunt: qui unam rem p alia facientes aspectu hoium fallunt: a pstringendo: qsi pstringiatores. Nã pstringere: ut Marcellus ait: obtenebrare ẽ. Plautus in milite. pstringat oculorum aciẽ in acie hostibus: interdũ attingere: Cicero ignoscite: ita magnitudo me breuiter: pstringere atrocitatem criminis nõ finit: & radere. Cicero in philip. Cuius qdẽ portã capuæ pene præstrinxisti. Stringere pter notã significationẽ significat pcutere & ferire. Plinius. xv. Quippe oliuatibus lex antiquissima fuit. oleã ne stringito: ne ue uerberato. unde Calphurnius in bucolico ludicro. Non sic districta macrescit turdus oliua: stringere ẽt est amputare: & secare. Virg. Hic ubi densas: Agricolæ stringunt frondes. Et nudare: ut: stringit ensem. i. nudat. ¶ Res gesta est bene. Bene inquit res acta est: & hæc seruus: iocãs: ac deridẽs fabulat: si paterã inquit patera hæc peperit: quũ tu aliũ amphitryonẽ: ego alterũ Sosiã pepererim: oẽs cõgeminauimus. i. duplices facti sumus. ¶ Vide signi quid fiet. non uide sis. superfluit enim sis metri rectitudini. ¶ Ne posterius. i. ex postea. ¶ Abs te. ex largitiõe tua: qui illã mihi donasti. ¶ Opus est mihi istuc exquisito. opus est mihi inqt Amphitryo hoc exqrere. un. f. fit hęc patera tibi data. ¶ Et ita scribi debet uersus: metri necessitate: nõ opus mihi ẽ istuc exqsito. ¶ Iup. iuppiter. exclamatio ẽ serui admirabundi: nullam in cistula paterã iuenisse: & tollendum fuit proh: qd hic erat interpositũ iter utrãq dictionẽ Iup. uti supfluẽs metricę rõni.

¶ ACtũ cruciatu tuo: minat suo: sub cuius custodia fuerat patera. q nõ cõparebat: quã Iupiter nullis uiciatis signis: qb[9] fuerat: obsignata: sustulerat: & ea alcmenã donauerat. ¶ Ne iterpella. ẽ iterpellar alteri[9] smonẽ irrũpe: uel alteri[9] actiõi se iterpõere: & docẽte Nonio: dicere. audire: cõmouere. ¶ Dormitare: nõ iã freqnter dormire: sed somno detineri.

Interpellare qd sit

Dormitare quid

VALLA

¶ HEc pstigiatrix. i. icãtatrix sũptũ a stygę palud nõm. ¶ At cũ. separati: seiũctiq legẽd. Osculũ tetuli tibi. Tolo. n. ueteres tetuli pteritũ fecerũt: ut Diõedes: & Priscianus attestant. Sane osculũ: p dimiutionẽ ab os factũ ait Pris. & om alia signatio ẽ alid dimiutiuũ factũ oscillũ quo paruũ os significam[9]: cũ tamẽ oscillũ i cõsuetudie sit uocari: nõ tã puũ os: q molle pẽsile ab ore cilẽdo: ut furcilla. Vir. Oscilla ex alta suspẽdũt mollia pinu. Oscillũ sãntra dici ait q oscellãt. i. iclinẽt: pcipitesq mox ferant oscillãtes. Ait cornificius ab eo: quo eo celari sint solitæ psonæ pter uerecũdiã: q eo gener lusus utebãt. Cã ãt eius luctatiõis pdit latius rex: q plio: qd ei fuit aduersus Mezẽtiũ ceritũ regẽ nusq appuerit: iudicatusq sit iupiter fact[9] latiaris. Latiaris itaq. f. ei[9] dies feriatos libros: seruosq reqrere eũ nõ solũ i terris: sj ẽt: qua uident cœlũ posse adiri poscillationẽ uelut imaginẽ quãdã uitæ humanæ: in q altissima iterdũ ifima ad summũ efferunt. atq iõ memoriã quoq redintegrari itio acceptę uitę p motus cunarũ: lactisq alimẽtũ: ga p eos dies feriarum: & oscillis moueant: & lactata potione utant. Nec desunt. q exẽplũ grecorum secutos putẽt italicos: qd illi quoq iniuria iterfecto icaro erigone filia: eius dolore ipulsa: suspẽdio pisse p simulationẽ. ¶ Ne iterpella. ne abrũpe sermonẽ. Aulus Hircius in secũdo. Cũ i asiã uenisset: reppiebat Titũ apiũ conatũ eẽ tollere pecunias ephesо ex phão dianę: eiusq rei cã senatores oẽs ex puincia: uocasse: ut his testibus sũma pecuniæ uterer: sed iterpellatũ aduẽtu Cæsaris pfugisse. Est igit iterpellare mediã alterius orõnis iterrũpe: uel actiõi se alterius iterponere. Cicero in scdo ad Herenniũ: itaq & alieni sermonis molesti interpellatores: & scripi tum odiosi: tum obscuri interprætes sunt. & Plinius in epistolis. Interdũq lasso mihi oportuna interpellatione: subueniunt. ¶ Dormitare aiebas. i. sono iuitari ad dormiẽdũ. Licet. n. dormito formã iteratiuã hẽat. minus tñ q dormio significat: ut hic & apud Horatiũ. Aut dormitabo: aut ridebo.

Oscillũ qd

Interpellare quid

So. Id quod uerust. Am. at cum cruciatu, nisi apparet, tuo.
Al. Hæc qdẽ appet. Am. qs igit tibi dedit? Al. q me rogat.
So. Me captas q tute ab naui clanculum huc alia uia
Præcucurristi, atq hinc pateram tute exemisti, atq eam
Huic dedisti, posthac rursum obsignasti clanculum.
Am. Hei mihi iam tu quoq huius adiuuas insaniam.
Ain heri nos aduenisse huc? Al. aio, aduenienſq illico
Me salutauisti, & ego te, & osculum tetuli tibi.
Am. Iam illud nõ placet principiũ de osculo. Al. pgã exeq,
Lauisti. Am. qd postq̃ laui? Al. accubuisti. So. euge optume
Nunc exquire. Am. ne interpella. perge porro dicere.
Al. Cœna appositast, cœnauisti mecum, ego accubui simul.
Am. In eodem lecto? Al. in eodẽ. So. hei nõ placet cõuiuiũ.
Am. Sine modo argumenta dicat, quid postq̃ cœnauimus?
Al. Te dormitare aiebas, mensa ablatast, cubitum imus.
Am. Vbi tu cubuisti? Al. in eodem tecum una in cubiculo.
Am. pdidisti. So. qd tibist? A. hæc me mõ ad mortẽ dedit.

PYLAdes

¶ AT cũ cruciatu nisi appet tuo. ita scribi dẽt: absq dictiõe illa iã: q erat añ nisi: metri rõne illã nõ tolerãte: & at eũ: n actũ: ut sint uerba ãphitryõis miatoria: qb[9] minitet suo imisericorditer: nisi patera appareat. Existimabat. n. illã dolo: & calliditate ipsi[9] ablatã. ¶ Verust. p uerũ ẽ. ¶ Hæc qdẽ appet. uerba sunt alcmenę rñdẽtis loco Sosię: ad illud uerbũ: qd dixerat ãphitryo: nisi appet. ¶ Qui me rogat. Is iqt alcmẽa: q me iterrogat: mihi illã dedit. ¶ Me captas. Sosię uerba sẽ ad dominũ cõuersi: tu iqt here me captas. i. ludis: qrẽdo uñ patera ad alcmenã puenerit: quũ tu: ut existimo: clãculũ huc accesseris: ad eãq detuleris: pueiẽs aduẽtũ meũ p aliã uiã. ¶ Exẽisti: accepisti: abstulisti. ¶ Hic. ex cistula. Adiuuas. isaniã. Diciur biliosi isaniã adiuuar: quũ oĩa ex snia illi[9] loqmur. ¶ Ain heri. ãphitryõis uerba sẽ ad Alcmenã cõuersi. ¶ Tetuli: tuli ipssi. Iã illd ñ placet pricipiũ d osculo: pricipiũ addẽdũ fuit: metri necitate: & ex codicib[9] ãtiqs: qd iterptes nñi ñ uiderũt. Nũc exqre. uerba st sui qsi obiiciẽtis dño q ille dixerat pgã exeq. tãq dicat: pge nũc exqrẽs: rpies forsa & alia: q nolles. ¶ Interpella. iterloqre: iterpellar ut Serui[9] iqt: ẽ mediã alteri[9] orõne iterrũpe: uel actiõi se alterius iterponere. Cice. Itaq & alieni smõis molesti iterpellatores. Et phy. i epistolis Interdũ lasso mihi oportũa iterpellatiõe subuẽiũt. ¶ Porro. i. ulterius: lõge: dictio ẽ græca: qua & latini utunt in hac significatiõe: capit et p ptereaut illud porro notãdũ ẽ & significat ualde & ueheměter. ¶ Hei. Sosię uerba sunt: sese angẽtis sup dñi doloribus. ¶ Argumẽta. Indicia: qb[9] se mecũ fuisse oñdat. ¶ Dormita. i. desiderio dormiẽdi detineri: atq lubedine soporis affici: iuxta illud euãgelicũ. Dormitauerũt oẽs: & dormierũt. Sic Sidõius appollinaris. ubi dormitãdi potius locus erit: q dormiendi. ¶ Mensa ablata est: cubitum imus. ita scribi metri necessitas cogit: & non cubitum hinc abimus uersus enim

nullo modo

nullo modo constaret:quod Pius cæcus non uidens:dictionem hinc:superfluam utiq;:& subdititiam commentatus est:pro e triclinio:& cenatione.In eodem tecum una in cubiculo.in eodem.s.lecto.nã ea dictio si in contextu scribatur: uersus non constabit:quod Pius non aduertit.subaudienda igitur fuerit:& non ascribenda.

Al.Quid iã amabo?A.ne me appella.S.qd tibist?A.pii mi
Quia pudicitiæ huius uitiũ,me hic absente est additũ. ser.
Al.Obsecro ecastor,cur istuc mi uir ex te audio?
Am.Vir ego tuus sim?ne me appella falsa falso nomine.
So.Hæret hæc res.si quidem hic iam mulier factust ex uiro.
Al.Quid ego feci,qua istæc propter dicta dicantur mihi?
Am.Tu te edictas facta tua.ex me quæris quid deliqueris?
Al.Quid ego tibi deliqui,si quoi nupta sum,tecum fui?
Am.Tun mecum fueris?quid illac impudente audacius?
Saltem tute si pudoris egeas,sumas mutuum.
Al.Istuc facinus,quod tu insimulas,nostro generi nõ decet.
Tu si me impudicitiæ captas,non potes capere.
Am.Proh Di immortales cognoscin tu me saltem Sosia?
So.Propemodũ.Am.cœnaui ego heri i naui i portu psico?
Al.Mihi quoq; adsũt testes,q illud,qđ ego dicã,assentiãt.
A.Qui testes?Al.Testes.A.Quid testicularis.n.uno sat ẽ.
Nec nobis præsente,aliquis,nisi seruos aphricanus adest.
Si in actione hanc,absente nobis,inuenerit puer?
So.Nescio quid istuc negocii dicam,nisi quispiast
Amphitryo alius,qui forte te hic absente tamen,tuam
Rem curet.teq; absente,hic munus fungatur tuum.
Nanq; de illo subditiuo Sosia mirum nimis est.
Am.Certe de hoc Amphitryone iam alterũ mirust magis.
Nescio quis præstigiator hanc frustratur mulierem
Al.Per supremi regis regnum iure,& matrem familias
Iunonem.quam me uereri.& metuere est par maxume.
Vt mihi,extra unum te,mortalis nemo corpus corpore
Contigit,quo me impudicã faceret,Am.uera istæc uelim.
Al.Vera dico,sed neqcq̃.quoniam non uis credere.
Am.Mulieres,audacter iuras.Al.quæ non deliquit,decet

SARACENUS

¶ Vir ego tuus sum:Cũ iterrogatiõe legẽdũ:& uultuose:& qa uir maritus dr: ut hoc loco:& uirilis hõ sosias dictũ ãphit. Ne me appella.s.uiꝝ falso noie:iocose iterptatr in fm sensum.Iõ dicit hęret hæc res: ꝑ dubitãdũ ẽ: an ãphitryo factus sit mulier ex uiro.¶ Edictas:detegis:palã facis. ¶ Sumas mutuũ:Cũ oi pudore careas idigeasq;: nã ea mutuo sumimus:qbus idigemus.Qđ isimulas nr̃o generi: Vel nõ decet nr̃o gñi qđ isimulas:uel nõ decet qđ isimulas nr̃o generi:& notãda locutio non decet nr̃o generi.Ita Terẽ.facite ut uobis decet:Salustius quoq; locũ ęditiorẽ dixit: q uictoribus decebat.ita illud nota nun⁊ fungatr tuũ: sic quoq; i menæchmis: octo hoiu; munus parasitus facile fungitr:Suetonius in augusto:senatoria mũera fungerent dixit.¶ Subditio:Vt supra dixit subditio a uerbo subdo q̃si in alterius locũ supposito:hic apud iuriscõsultos dr subditũ testamentũ: ꝑ uero aliud suppositũ. ¶ Iunonẽ mre; familias.Quia psit partubus:& ꝑprie iuno dicta ẽ ꝙ mortales.iuuet.¶ Ne quicq̃:In cassum : frustra:& ne quicq̃ pro nõ ne quicq̃ pingui paleę tenet area culmus:& ne quicq̃ nõ sine causa.

Sumetr qd sit

Nõ decet quid significet

Subditititiũ quid sit

Iuno unde dicta

VALLA

¶ Amab.iteriectio ẽ amãtis:ac blãdiẽtis Mart.Dic uerbũ mihi prisce: dic amabo. ¶ Siqdẽ hæc iã mulier facta ẽ ex uiro.i.si ãphitryo uersus ẽi mulierẽ.h iõ sosias:qa ãphitryo aiebat:ne me apella falso noie. ¶ Tupte edictas.Tu ipa ꝑfers.¶ Sumas mutuũ.Sũimus.n.mutuo q̃ nõ hẽmus ip si.¶ Nostro gñi nõ decet.ita Terẽ.Facite: ut uobis decet.Salusti⁊ locũ editiorẽ: qui ctoribus decebat.Est.n.ãtiq; dictũ.¶ Munus fungatr tuũ.i.officiũ:qa & fungor hãc re;:& hac re dicimus.¶ Iã alteꝝ nimis est magis.corrigendũ mirũ est magis.

PYLAdes

¶ AMAbo blãdientis iteriectio ẽ ab alcmena ꝑlata:ut languentis mariti dolorẽ sedaret:habetq; hæc dictio secondã longã Mar.Dic uerũ mihi marce.dic amabo.Catul.Amabo mea dulcis hypsitilla.Donat.Amabo.Interiectio est amãtis:sic uerbũ sonat.¶ Et additũ.Insanit hoc loco:ut alias sæpe Pius noster iterpres:quũ aditũ legit:tanq̃ a uerbo adeo:& sic cõmetatr. Aditũ tẽtatũ.adirꝭ qs uitiũ pudicitiæ dr:quũ ad uiolandã pudicitiã dolis:& sutelis amatoriis se isinuat:& ingerit. Quis.n. obsecro prsus excors id dixisset?& ubi eã uocabuli iauditi expositionẽ iuenit?& qs unq̃ uitiũ adiit?qs ue sic locutus ẽ:Nõ.n.aditur uitiũ:sed infertr:additurq; ꝑpterea cũ antiqs exẽpla:additũ correximus:a uerbo addo:a quo additũ formatr:& in passiua significatiõe additũ ẽ:ꝑ illatũ ẽ:Plautus utiq; dixit.¶ Cur istuc mi uir:ego ex te audio ego addẽdũ fuit:metri necessitate.nã aliter uersus nõ cõstaret.¶ Ne me appella falso noie.q.d.aliũ tibi uiꝝ:me abscente delegisti: nõ ego sum tibi uir:& pro marito uiꝝ accipit.¶ Hæret hæc res.puerbialiter dictũ est:quũ qd occurrit dubiũ:& nõ liquidũ tractũ a locis difficilis transitus:qbus quũ applicuimus:nescimus qd faciamus:& hærẽtes illis dubitamus:qua transeundũ sit.Apul.Quũ icerta uerboꝝ salebra hæreret.Sic Cice.puerbialiter dixit:res hæret in salebrã.¶ Si qdẽ hic iã mulier factust ex uiro clamat:obstrepitq; Pius iterps hac pte:cõtra grãmatistas:triuialesq;:ut ait lr̃atores:sic exponẽtes hũc cõtextũ:ut Sosię iocus appareat: Amphitriõis dicto rñdẽtis:q ne me appella falso noie ꝑtulerat: u; uiꝝ se: hoc ẽ maritũ eẽ đtrectãs:qđ i alterã significationẽ ꝑuus trahẽs:& ꝑ masculo accipiẽs dixit.hęret hęc res:aitq; se huic iterptamto digitũ nõ leuare:tũ ꝙ codices quotquot extãt:hæc hẽnt.tũ qa ãphitrioniã psonã dedeceat mollitudo:& fœminea fluxura.ꝑpea corrigẽdũ autũat:si qdẽ hęc mulier fcã ẽ ex uira:hoc ẽ alcmẽa ex uxore facta ẽ mulier:q mulier nomẽ sit cõtumeliosũ:& iignis isamiæ.S; ut moris ipsius ẽ:aerẽ carpit:& bacchãti similis euagatr.Nã mẽtitr ꝑmũ oẽs codices hæc hẽre:qnimo:i codicibus plærisq; mãuscriptis legitr:ut nos correxius.¶ Si qdẽ hic iã mulier factust ex uiro:ubi hic pfecto de ãphitryõe itelligitr:& factust ꝑ factus ẽ capitr.Nec idecẽtia ulla ꝑpea cadit i psonã ãphitrionis:qñ ꝑuus p iocũ:& tãq̃ uilis psona multo idecẽtiora ꝑferr cõsueuerit:qppe q & paulo supra herã isanã appellauit & certiã.ueꝝ qđ ait mulier nomẽ eẽ cõtũeliosũ:& hoc falsũ ẽ.si Vlpianũ audiãus dicẽtẽ.ꝙ si ego uirginẽ emere puta

Heret res

Mulier

rē:quū eēt mulier:emptio ñ ualebit:ubi oñdit:Mulierē eē:nō īfamē ſed ñ uirginē. Sed & Cice. obiurgātibus:ꝙ ſexagenarius popiliā uirginē duxiſſet:cras mulier erit reſpōdiſſe ferẽ:ꝙ de ſua ipſius uxore nequaq̄ ꝓtuliſſet: ſi cōtumelioſū nomē cēſuiſſet. ppea rectius exiſtimauius legēdū. ¶ Hic factuſt ex uiro. hoc ſenſu ioculari:hæret hæc res. i. neſcio qd dicā. ſi & hic iā ex uiro factus ē mulier. hoc ē fœmina:qppe q:ſe uiꝶ appellari uetat. Nā ꝙ uira hic legēdū putat. q̄ ſit priſca uox. & ꝓ fœmina:uel uxore accipiaẽ. nuſq̄ ut putāus:id quoq; cōptū ē. ¶ Qua iſthæc pp dicta. i. q̄ ppiſta dicta dicātur mihi. rñdet. n. alcmēa uerbis āphitryōis:qbus dixerat. uitiū ſe abñte illius pudicitiç illatū fuiſſe:& cōſeqnter alteris. qbus dixerat. ne ſe appellaret falſo noie. nec corrigēdū ē. q̄ iſthęc. i. pp q̄ iſta. ut ait Pius iterps. nā & codices ueteres & noui:q̄ hñt. & mos ē plautinus: dictionē:quapp: hoc mō p tmeſiꝫ figurā ꝓferre. ¶ Tute. tu ipſa. abs te. ¶ Edictas. loq̄ris:detegis. ¶ Deliq. peccaui:a uerbo deliquo:uñ delictū. ¶ Sumas mutuū. nā ea mutuo ſumimus:qbꝰ

Inſimulare

idigēus. ¶ Qđ tu iſimulas. i. ꝓpter qđ me inſimulas:uel iſimulas. i. obiicis mihi. ¶ Noſtro generi nō decet. ſic Teren. i adelphis. Hæc primū:ut fiant:deos oro:ut uobis decet. Saluſt. quoq; locū editiorē dixit:qui uictoribus decebat. Captas ipudicitię. i. per captiones:& dolos decipere conaris:quū abeas:& redeas:atq; abiiſſe inficieris: & ita ſcribendū ē:metri rōne nō ipudicitię captas. ¶ Capere. re uera ī decipula īpudicitiæ dephēdere. Aliud ē. n. captare:aliud capere:ut puta:auceps oēs uolucres captat:nō tñ oēs capit. Capere ꝓprie eſt accipere Virg. Tu genitor cape ſacra manu: primoſq; penates. per metaphorā autē pro diuerſitate rerum:cum quibus iungiẽ:diuerſa ſignificat:capere manu cōprehēdere eſt:capere oculis uidere:capere auribus audire:cape mēte itelligere:cape cōſilio eligere:capere aſtu uel dolis decipe:capere mūeribus:aut bñficiis ꝓpiciare capere cātu:aut alia uoluptate delectare. Silr capere ꝓ facere metaphorice uſurpaẽ. Terē. Nō ſi capiūdos mihi ſciā inimicos oēs hoies:& ꝓ pati. Idē. Dū abs te abſū:oēs mihi fuere labores:quos cæpi leues. Et ꝓ continere. Apul. Quū id uaſculū uix ſemi unciā capet. Et ꝓ occupare:& ſuū facere. Varro. Quid hic uenator nō cępit. Vir. Certantq; illudere Capto. Cice. Nauē quādā prataꝶ p̄da onuſtā cępe. Et ꝓ ſuſcipere:ſiue id ſpōte:ſiue inuiti faciamus:ut quū dicius cæpi dolorē:moleſtiā:uoluptatē:in quo illud notādū:ꝙ hoc uerbū in hoc ſenſu:reciprocā quādā ſignificationē habet:ut cępi uoluptatē:& cepit me uoluptas:& capere conſiliū ē deliberare Capere rōnē ē modū iuenire. Plau. rōnē cępi:ut & amāti obſeq̄rer:& patrē nō offenderē. ¶ Proh. dii imortales. i mortales ſcribēdū ē:nō imortalis:ex codicibus manu ſcriptis:& recta ſnia. nā uocādi caſus ē:qui ntō ſimilis eē debet.

Propemodum

¶ Propemodū:ferẽ:q̄ſi iuxta modū:& mēſurā:ac ſi dicat:parū abeſt a mō:& a mēſura cōgrua te cognoſcēdi:ita ſignificat ꝓpemodū:nō ꝓbe:& ſciēter:ut expōit Pius. ¶ Perſico. euboico:ut ſupius dictū ē. ¶ Mihi quoq;. Verba ſunt Alcmenę rñdētis ad id:qđ amphitryo rogauerat Soſiā. Cœnaui ego heri ī naui:ī portu pſico:ʔ qbus uerbis uiſus fuerat Soſiā ipſū ī teſtē adduxiſſe. Mihi quoq; iqt alcmēa:ad ſt teſtes:q aſſentiāt:& affirmēt id:qđ ego dicā. Vñ Amphi. his uerbis iratus ait. Qui teſtes:ʔ deerāt. n. hi tres uerſus ī cōtextu:quos addiiciēdos curauius:ut ne qd deeſſet ꝓ uirili nſa: ad plautini codicis itegritatē quos & Pius in codice reuerēde fidei:uidiſſe ſe affirmat: quāq̄ is tā corruptos ſcripſerit in ſuis cōmētariis:ut neq; eū ipſum illos intellexiſſe:neq; aliū quēpiā itelligere poſſe exiſtimemus:quē ſenſum p̄ ſe ferrent. Sunt igiẽ uerba amphitryonis dicentis cū iterrogatiōe. Qui teſtes. ſ. ſt ii:quos hēs. ¶ Teſtes. hoc uerbū almenæ ē:fœmineo ſtomacho:& canina iracūdia ꝓlatū:ac ſi diceret:ita dico:teſtes. ¶ Quid teſticularis:ʔ Amphitryo:audita

Teſticulari

aſſertone Alcmenæ dicentis:ſe hēre teſtes:p cōtumeliā ei:& per obſcœnū uerbū rñdet: qd teſticularis:ʔ quēadmodū in aliquē reꝫ nobis igratā loquentē dicere ſolemus:quid blateras:ʔ quū blaterare ꝓprie ſit canum. Teſticulari: ut Pō. inquit:eſt iumentis maribus fœminas:uel mares fœminis admouere:quod aliquid dicūt teſtillari. Enim uno ſat eſt. adiiciendum fuit. n. uerſus neceſſitate: qui aliter nō cōſtabat:quod Pius ipe nō aduertit:& ſenſus eſt duplex:uel uno ꝓfecto:marito. ſ. tibi ſat ē:ad te p legē ſe teſticulāte:uel uno ſat eſt:teſte. ſ. q ſit Soſias:adeo. ut alios perq̄rere nō ſit neceſſe. ¶ Nec nobis p̄ſente:hos duos uerſus citat Marcellus in expoſitione uocabuli:qđ ſit:abſente nobis: & p̄ſente nobis:quapp nō dubitauimus tanto authore freti:una cū ſupra expoſito illos addere:ſed qa corrupti admodū erant:in priſtinū nitorē redactos. Sēſus āt primi hic eſt:ut nos cōiectari potuimus. Nec aliqs alius teſtis adeſſe potuit:ubi ego affueriꝫ:p̄ter Soſiā ſeruū noſtrū aphricanū:qppe Soſias apher erat:nā ex aphrica plurimi ſerui ueniebāt & hoc ꝓtulit amphitrio:ēt audientē Soſia. Secūdū autē exiſtimamus ab illo ꝓlatū itra ſe:& ſeorſū a ſoſia:cuius ſenſus ſit. Quid ſi puer:hoc eſt ſeruus Soſias inuenerit hāc in actione:abſente me. i. cū illa alcmena clā:& me abſente cōuenerit:ut ipſe aduerſum me teſtificeẽ:ʔ eo dicēdi modo:quo & ſupra dixit: An egomet me illic reliq:ʔ Si forte oblitus fui:ʔ Nobis p̄ſente:& abſente nobis:ait Marcellus ꝓ p̄ſentibus nobis:& abſentibus nobis dictū eē:more antiquo. ¶ Neſcio qd iſtuc negocii. Soſiæ uerba ſunt: id qđ erat hariolantis. ¶ Qui forte. ſic ordinandus eſt contextus:qui forte te abſente: hic

Fungor

tamen tuam rem curet: & munus fungatur tuum. ¶ Tuam rem. i. uxorem tuā. ¶ Munus fungatur tuum:notandum eſt:accuſatiuo iunctum uerbū fungor: ſicut & alibi in menehmis. Octo hoium munus paraſitus facile fungitur: Sic Suetonius in auguſto. Senatoria munera fungerentur. ¶ Tuam. hæc dictio ſcribenda eſt in fine uerſus: poſt tamen & alter uerſus incipit. Rem curet:ſic metri neceſſitate requirente:quod interpretes noſtri non uiderunt. ¶ Subditiuo. ſubdititio:falſo:adulterino:Dicius. n. utroq; mō:& ſubditiuus:& ſubdititius:& utrūq; a uerbo ſubdo: quaſi in alterius locum ſubditus & ſuppoſitus. ¶ Iam alterum mirum eſt magis. ſcribendum eſt mirum: & non nimis. ut legunt Pius:& Sarracenus interpretes ignaui. quid enim ſibi uellet nimis magis:ʔ proinde cum codicibus antiquis mirum:& non nimis ſcribi debet: ſenſus ad hoc concinnitate:nam quum dixiſſet de illo ſubditiuo: ſol iamirum nimis eſt. Addidit per conſequentiam ſenſus certe: de hoc Amphitryone iam alterum mirum eſt magis. ¶ Preſtrigiator:ueneficus magus: de quo ſupra dictum eſt. ¶ Matremfamiliam iunonem. quia præeſt partubus: uidetur dici Iuno mater familias. Et proprie Iuno dicta eſt a iuuando: ꝙ mortales iuuet. ¶ Eſt par: eſt æquum iu-

Nequicquā

ſtum:& condecens. ¶ Extra unum te. præter te unum. ¶ Nequicquam. fruſtra: incaſſum. Quintilia. Me miſerum:& tantis periculis nequicquam ereptum. Interdum ſignificat non. Perſius. Nequicquam fundo ſuſpiret nummus in imo. ¶ Audacter iuras: iuxta illud Iuuenalis. Nihil eſt audacius illis: deprenſis: iram: atq; animos a crimine ſumunt. Muliebre enim eſt: & audacter iurare:& periuria non penſi facere. Quæ non deliquit. Sententia catholica. Decet inquit: quæ non deliquit: & audacem eſſe: & confidenter pro ſe: & proterue loqui. ¶ Et confidenter. ideſt conſtanter:ut exponit Nonius. hunc locum citans: addendum fuit:& metri neceſſitate:aliter enim uerſus mancus erat.

¶PROterue: pteruiter dixit Ennius: & ignauiter pro ignaue: pteruia leuior est cõtumelia: pcacitas maior: maxima uero petulantia. ¶ Probis: Qui dicti sunt quasi phibi: q se a delinquẽdo phibeant. ¶ Munifica: Iuuenit & mũifex: ut opifex: & artifex: Ser. ¶ Examussim: Ab amussi fabro℞ regula diligẽter: & examinate. ¶ Delinit: Mẽte alienatus. ¶ Perduis: pro pdas. ¶ Me lubẽte: me uolẽte: & assẽtiẽte. ¶ Nũqd cãm dicis. i. te defensare potes.

¶ET pterue loq. i. pcaciter: & audacter dicere. ¶ Examussim est optima. Examussim. i. recte & ad libellã. Est. n. amusis ppendiculũ fabro℞: quo rectitudinẽ experiunt parietũ. Cathetus a geometris appellatus. ¶ Vsu pduis. pro perdideris. pduo. n. prisci dicebant.

Audacem esse,& confidenter pro se,& proterue loqui.
Am. Satis audacter. Al. ut pudicã decet. Am. uerbis pbas.
Al. Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur.
Sed pudicitiam,& pudorem,& sedatum cupidinem,
Deum metum, parentum amorem,& cognatum cõcordiã,
Tibi morigera, atq; ut munifica sim bonis, prosim probis
So. Næ ista ædepol si hæc uera loqr, examussim est optuma
Am. Delenitus sum profecto ita, ut me qui sim, nesciam.
So. Amphitryo es profecto, caue sis ne tu te usu perduis.
Ita nunc homines immutãtur, postquã peregre aduẽimus.
Am. Mulier istam rem inquisitam certust non amittere.
Al. Aedepol me lubẽte facies. Am. quid ais? respõde mihi.
Quid, si adduco tuum cognatum huc a naui Naucraten,
Qui mecum una uectus est una naui? atq; is si denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquomst fieri?

¶PROterue cõtumaciter: isolenter: q̃q̃ ita discernũtur: authore Laurentio ualla: ut pteruia leuior sit contumelia: pcacitas maior: maxima uero petulantia. Sed & pteruia sacrificiũ apud ueteres fuit: in quo mos erat: ut si quid ex epulis superfuisset: igne consumeretur. Hinc est iocus ille Catonis. Nam quum Albidius quidã bona sua comedisset: & nouissime domũ: quæ ei reliqua erat: incẽdio pdidisset: pteruiã eum fecisse dicebat: quod. n. comesse non potuerat: id combussisse. ¶ Id modo uerbis probas: uerbo tm̃ pudicam te: & pbas ostendis: ac si dicat: factis autem improba compares. Et ita scribẽdũ est: metri necessitate: & sententię concinnitate: non in uerbis probas: ut codices fere habent: & interpretes nostri legunt. Quæ dos dicitur. a crasso. n. popello: & rudi turba. dos uocari solet suppellex pecuniaria: uestiaria: annularia: & id genus reliquus fœmina℞ mũdus: quũ uera sit dos pudicitia: & sctí mores: uñ iterrogata olĩ puelis qdã laconica: quã uiro suo dotẽ ferret: pñã pudicitiã rñdisse fert. ¶ Sedatũ. pacatũ: trãqllũ: nõ æstuosũ: fluctibusq; stuprosæ mẽtis agitatũ. ¶ Cupidinẽ. cupido: ut Mar. inqt: icõsideratæ est necẽtatis: amor iudicii. Plau. in bacchidibus. Cupido te cõficit: an ne amor? Idem in Curculionẽ. Quo uenus: cupidoq; iperat: suadetq; amor. Præterea Idem Marcellus Cupidinẽ ait quũ fœminino gñe dicitus: cupiditatẽ significare: quũ masculino: deũ ipsum. Verg. Quę lucis miseris tã dura cupido. Pla. i pœnulo. Cupido: q̃tus es. ¶ Deũ metũ. deo℞ reuerẽtiã. Metus ut No. inqt: timorẽ significat. Vir. Et met?: & malesuada fames. religionẽ: seu reuerẽtiã ut hoc loco: & apud Vir. Multosq; metu suata p annos. Inter metuere: & timere Donatus differre id ait: q metuo illũ dicius: q nobis aliqd facturus est. Timeo autẽ ab illo cuius cã possimus aliqd mali pati: ẽt si ipse nihil in nos mali cõsulat. Et sic uariamus casus: & dicius: metuo illũ: & timeo ab illo. Et metuimus eos: q nos amãt. timemus ẽt inimicos. ¶ Amorẽ parẽtũ. ita scribi debet uersus metri necẽtate: nõ parẽtũ amorẽ: ut legũt Pius & Sarracenus interptes: cõtra metricã rõnẽ. ¶ Morigera. obseqns: morẽ gerẽs: moriger: uel morgerus. a. um. dr: q morẽ gerit: siue ihonesta: siue i turpi re. ¶ Probis. honestis: dicti sunt pbi: ut Fest. ait: q̃si phibi: qa se a delinquẽdo phibeãt. ¶ Ne ista. nę p certe: & pfecto. ¶ Examussim. absolute pfecte. Marcel Examussim dr examinate ad regulã: uel coagmẽtũ: est. n. amussis regula fabro℞: quã architecti quũ opus pbãt: rubrica illinũt. Pla. in amphi. Si uera hęc loqr: examussim optia est. Idẽ in milite. inest in hoc amussitata sua sibi igẽua idoles. i. examinata. Idẽ in menechmis: ut hanc rẽ uobis examussim dispute. ¶ Si uera hęc loqr. ita scribẽdũ est: metri necessitate: & nõ: si hæc uera loqr: qa uersus nõ cõsisteret suis pedib?. ¶ Et examussim optima est. nõ: est optia: eadẽ rõne. ¶ Delenitus sum. externatus mẽte. Marcellus: Delinitus inqt est mẽte alienatus. Plau. in amphi. Delinitus sum pfecto: ita ut me qui sim nesciã: sed ut nos existimamus: error est scripturæ in Marcelli codice: & delenitus scribẽdũ est: non delinitus: quũ ea dictio a uerbo delenio: cuius passiuum sit delenior deducat: qd & õndit exẽplũ Turpilii a Marcello citatũ: ubi delenificã mulierẽ scribit: nõ delinificã. Sed & Oui. ait. Crimẽ erat nrm: si delenita fuissem: i epistola helenæ ad paridẽ. Lenire ãt scimus placare esse: mitigare: & mulcere: & lenẽ placidũ: & modestũ: unde lenitas & lenitudo: pro mansuetudine & sanitate: Cic. Lenitudo orationis: mollitudo corpis. Lucilius. Mira lenitudine ac suauitate. Si. n. delinitus scribas: ut Pius & Sar. interptes legũt: uix pfecto licuerit: uñ eã dictionẽ deducas: nisi a lino: uel limo: quo℞ signationi delinitus hoc loco nullũ hẽt pximũ cõmerciũ. ¶ Caue sis. caue si uis. Terẽ. Caue sis. nescis: cui nũc maledicas uiro. Donatus. qa iperatiua uerba sunt ueluti cõtumeliosa: addebãt ueteres sis: qd signãt: si uis. ¶ Vsu pduis. i. pdas: ex usu: qa. s. si nescires qs eẽs: posset alius i tui locũ succedere: & sic te priuar te ipo: qa quũ pusum fuisset in possessione tui: ille te acqsiuisset: & tu te pdidisses: ut in fundis cõtingint: in qbus usus acqrit p cõtinuatã possessionẽ alicuius p certũ tps. Perduis aũt p pdas: ut duis p des. ¶ Ita nũc. ita inqt ur nũc ductũ eẽ in cõsuetudinẽ: postq̃ nos rediim? ab exercitu: ut hoies imutent: ut tibi ẽt cauẽdũ sit: ne i alte℞ muteris. respicit. n. Sosias ad alte℞ illũ sosiã ficticiũ: & subditiuũ: q eũ pugnis ceciderat: a quo coactus fuerat seipm ignorar: an ipe eẽt: an ille alter. ¶ Amittere. alienare a corde: uel amittere p omitter. Mẽtit. n. Pius: i priscis exẽplarib? legi omittere. Oĩa. n. & noua: & uetera exẽplaria hñt: amittere: queadmodũ: & illud: q omitto iqt: cũ duplo. m. scribi: adducẽs in testimoniũ horatianũ carmẽ: aut spem deponas: ut pfeẽ illusus omittas: qd qdẽ carmẽ i eũ ipm Piũ nõ alr loqr: q̃ i eũ: quẽ suo dicto cõuicat: & cõdẽnet: nã si in carmine illo breuis ẽ uerbi pria syllaba: qũo duplici. m. scribat: quo℞ positiõe lõga esset. ¶ Libẽte. i. me uolẽte: & assentiẽte: & scribẽdũ ẽ: libẽte me: & nõ me libẽte: metri necẽtate. ¶ Naucratẽ. Naucrates pro priũ nomẽ a naui deflexũ: quæ græce. ναυς dr. & κρατέω dominor teneo. quo noie: q i nauali misterio ptãtẽ hẽbat: uocabar. ¶ Quid tibi est æquũ fieri? ita scribi debet: metri necẽtate: & nõ: qd tibi æquũ est fieri: qa uersus nõ cõstaret.

SARACENUS
Proteruiẽ aduerbiũ
VALLA.
Examussim quid
PYLADES
Dos mulieris optima
Cupido
Metuere
Perduis
Naucrates

SARACENVS ¶ MVLctem matrimonio: Est mulctare condemnare: unde mulcta peccati animaduersio: ponitur autem pro augere: & uoti compotem reddere teste Nonio: mulctare autem matrimonio est repudiare: & diuortium facere: licet inter se differant: & utrunq; ex causa fieri uideatur: nam proprie repudiatur futurum matrimonium. Diuortium autem fieri dicitur inter uirum & uxorem ab eo: q in diuersas partes eant. Dicuntur etiam diuortia: diuerticula: & semitæ transuersæ Virgi. obiiciunt equites sese ad diuortia nota: & denique diuortia rerum omnium separationes: ut apud Ciceronem: sic doctrinarum facta diuortia: diuortiorum causæ sunt plærunq; errata manifesta mulierũ: nonnunq̃ frequẽtes offensiones ex diuersitate morum: factum quandoq; ob sterilitatis causam: ut a Spurio caluillo legitur: Sulpitius quoq; gallus uxori nuncium remisit: q eam in caput uestẽ deducere animaduertisset: idem fecit. P. Sempronius: q eius uxor ludos funebres aperto capite spectasset: quandoq; tamen ex non manifesta causa constat factum diuortium: ut illud fuit papiriç grauissimæ mulieris & Pauli æmilii uiri consularis: qui ut refert Plutarchus post longum coniugii tempus eam repudiauit: licet ex ea præclaram sobolem suscepisset. Quod factum cu; eius amici frequentius iprobarent: dixissentq; illi: non ne papiria formosa? non ne modesta? non ne fœcũda? porrigebat ille pedem & calceum: ostendens. Nonne hic calceus nouus? non ne pulcher est inquit nemo tamen uestrũ nouit: ex qua parte meũ contorquet pedem. ¶ Duc hos intro: Vel seruos habitos ex hostiũ prẽda: uel quos erat domi recepturus comites. ¶ Serio: q sine risu & ioco fit. ¶ Insimulare: Hoc loco obiicere: alias: ut diximus: probrum ingerere.

Multctare quid · *Diuortiũ quid* · *Sulpitii galli factum* · *Aemilii diuortiũ & eius dictũ pulcherrimũ* · *Insimulare quid sit*

Nũquid caussam dicis, quin te hoc mulctem matrimonio?
Al. Si deliqui, nulla caussast. Am. conuenit. tu Sosia
Duc hos intro. ego huc ab naui mecum abducã Naucratem.
So. Nunc quidem, præter nos, nemost, dic uerum serio.
Ecquis alius Sosia intust, qui mei similis siet?
Al. Abin hinc a me dignus dño seruos? So. abeo, Si iubes.
Al. Nimis ecastor facinus mirust, qui illi collubitum siet
Meo uiro, me insimulare falsum facinus tam malum.
Quicquid id est, iã ex Naucrate cognato cognoscã meo.

Iupiter.

Ego sum ille Amphitryo, quoius est seruos Sosia,
Idem Mercurius quisit, quando commodust.
In superiore cœli qui habito cœnaculo.
Qui interdum fio Iupiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo aduentum apporto, illico
Amphitryo fio, & uestitum immuto meum.
Nunc huc honoris uostri uenio gratia,

Ego sum ille amphitryo: rursus prodit in scæna pro amphitryone Iupiter: ut sibi conciliet iratam alcmenam: Interea tamen spectatoribus ostentans se esse Iouem. ¶ Superiore cœnaculo: Nam dii dicuntur in cœnalo accumbere: ut tu das epulis accumbere diuum.

VALLA. ¶ MVLctem matrimonio. i. condemnẽ. Seruius mulcta specialiter peccati cuiusdam est aiaduersio & hodie pecuniaria ẽ. ¶ Intust. p itus ẽ aduerbiũ in loco: & de loco it. i. loco ut hic. d loco ut paulo añ Pla. paterã it pferto foras. Ego sum ille amphitryo. Iupiter adueniens: præsentiam suam denuntiat: quidq; sit facturus docet. In superiore qui habito cœnaculo. Cœnaculum dixerunt ueteres: ubi cibus modo caperetur: & pro breui tempore habitaretur hospitiolum: quam rem: qui administrat cœnacularius dictus Vlpianus idem erit dicẽdum: si quis amicis suis modica hospitiola distribuerit. Nam & siquis cœnaculariam exercens: ipse maximam cœnaculi partem habeat: solus tenebitur: sed & si hospitalia habet: ipse solus çque tenebitur: sed si qs cœnaculariam exercens modicum sibi hospicium retinerit: residuum locauerit: pluribus omnes tenebũtur: quasi in hoc cœnaculo habitantes. sin legatur senaculo: ut in quibusdam. senacula inquit Festus tria fuisse romæ: in quibus senatus haberi solitus sit: memoriç reddidit nicostratus in libro: qui inscribit de senatu habendo. Vnu; ubi nunc est ædes concordiæ inter capitolium & forum: in quo solebant magistratus. D. T. cum senioribus deliberare. alterum ad portam capenam. Tertium. citra ædem bellinç in quo exterarum nationum legatis: quos in urbe admittere nolebant senatus dabatur. ¶ Nunc autem quum. ita legendum: non quo. ¶ Extemplo confestim illico.

Cœnaculũ quid

PYLAdes ¶ CAVSAM dicis. repugnas. contradicis. causam allegabis: cur hæc non fiant. ¶ Multẽ. priuem per diuortiũ: ac si dicat puniam: & cõdẽne;: ut hoc matrimonio priueris. Si qdẽ multare uerbũ punire est: & cõdẽnare: a multa quç pœnã significat oscorũ lingua. Varro autẽ iccirco pœnã multã dici autumat: q olim singula ob pctm̃ exigebant: ut ouis: aut bos: postea multa simul exigi cœperunt: & uinũ: atq; oleũ addi. Vnde apparet multã asq;. c. oino scribi debere: nõ cũ. c. ut uolunt qdã a mulgeo deflectẽtes: quorũ opinio ridicula est: ueteres tñ multare pro augere: & uoti cõpotẽ reddere usurparunt. Noñ. Et uobis qdẽ gratias ago: quũ uotis me multatis meis: a quo multatio. i. cõdẽnatio: multaticia pœna: quæ ex multa pcipit. ¶ Nulla cã. nihil est in cã: excusatio nulla suberit: qn me abdices matrimõio. ¶ Cõuenit. i. cõcordes sumus: ut supra ẽt dixit: Cõuenit: uicti utri sint eo plio: & cẽ. ¶ Duc hos: uel seruos habitos: & ex hostium præda: uel quos erat domi recepturus comites. ¶ Serio. sine risu: cũ assertione: & non per iocũ. ¶ Intust: pro itus est. ¶ Dignus dño seruus: siue isanus: cq; ac dñs: seu ea pfidia: & iis dolis: & syncophãtiis scatens qbus dñs. ¶ Abeo: si iubes. ad libertatẽ. s. ¶ Qui. qũo illi amphitryõi uiro meo collibuerit: me ueluti ipudicã iurgare: pbrisq; incessere. ¶ Me isimulare. tollẽdũ fuit sic: qđ his antescriptũ erat: metri rõne nõ tolerãte eã dictionem. Et falsum facinus: quod casus est accusatiui: sic additũ est hoc loco: ut ẽt supius. Istuc facinus: qđ tu isimulas. i. ppter falsum facinus tam malum. Vel fortasse: mi pro mihi scribendum est: & non me. insimulare pro obiicere capiet: ut ibi diximus: ut sit sensus: quomodo illi collibuerit: obiicere mihi falsum facinus tamen malum: quod magis placet. Ego sum ille amphitryo. Versus huius scenæ trimetur est: sex pedes nactus. In q̃ iuppiter regrediens sub amphitryonis tamen forma: explicat: & declarat audientibus: se Iouem esse subditicium: & Mercurium sub imagine sosiæ sibi subseruire: causamque aduentus sui exprimit: ut scilicet comœdia omnis transigatur:

Multare. · *Insimulare*

nis transfigatur: & finem capiat: ut Alcumenæ auxilium ferat: & ut maximam frustrationem iniiciat in uniuersam amphitryonis familiam. Solus igitur Iuppiter loquitur. Ego sum ille amphitryo: idest ille: qui uideor: censeorque ab omnibus esse amphitryo. Quando commodust: idest quando commodum est. In superiore cæli: qui habito cœnaculo. cæli adiiciendum putauimus: ad uersus integritatem. cui pes unus deficiebat: sensus etiam concinnitate non refragante. Cœnaculo. quia dii dicuntur in cælo accumbere: ut apud Virgi. Tu das epulis accumbere diuum. Nam quod garrit Pius de senaculo: quod hic legendum sibi uideatur: quod & magis uix fine recipientibus fulcit: inanis quædam aeris captatio uidetur: & frustratoria uaniloquentia. Huc autem quum extemplo aduentum apporto. Ita legendus est uersus: & non nunc autem: quo extemplo. Sensus est: quum autem a cælo huc in terram descendo. illico fio amphitryo. Extemplo: idest a cælo nam templum: ut inquit Varro: tribus modis dicitur: a natura: ab auspicando: ab similitudine. a natura in cælo: ab auspiciis in terra: ab similitudine sub terra. In cælo templum dicitur: ut in hecuba. O magna templa cæli: commista stellis splendidis. In terra ut hiperborea scrupea saxa bacchi templa prope aggreditur. Sub terra: ut in andromacha. Acherusia templa alta orci salue te infera. Et a tuendo. Idem Varro templum dictum ait: quo circa cælum: qua attuimur: templum dictum: ut apud Neuium. Contremuit templum magnum iouis altitonantis. hæc ille. Sed templum præterea: ut in nostro uocabulario diximus: & Festus ait: significat ędificium deo sacratum. Virgili. Templa ioui saxo uenerabar structa uetusto. Et significat tignum: quod in ędificio transuersum ponitur. Significat etiam: ut Nonius inquit: sepulchrum. Virgi. Præterea fuit in tectis de marmore templum: coniugis antiqui. Honoris uestri. quem uobis habeo: ut non reliquã hic uos: cum fabula imperfecta.

Templum

Ne hanc inchoatam transigam comœdiam.
Simul Alcumenæ, quam uir insontem probri
Amphitryo accusat, ueni, ut auxilium feram.
Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim.
Si id Alcumenæ innocenti expetat.
Nunc Amphitryonem memet, ut occœpi semel,
Esse assimulabo. atq; in horum familiam
Frustrationem hodie iniiciam maxumam.
Post igitur demum faciam, res fiat palam.
Atq; Alcumenæ in tempore auxilium feram.
Faciamq;, ut uno fœtu, & quod grauida st uiro,
Et me quod grauida st, pariat sine doloribus.
Mercurium iussi me continuo consequi,
Si quid uellem, imperarem. nunc hanc alloquar.

TRANSIgam: finiam perficiam: & næ pro certe: inter transigere & pacisci Vlpianus differentiam facit: ut sit transigere de re dubia pacisci de re certa. Simul: pariter. Insontem: Cuius contrarium sons est: idest nocens ꝙ eius culpa sonet inde sonticus morbus totum inuadens corpus. & sonticu; dixit Festus iustum designare: sonticam oportet esse causam: q̃obrem perdas mulierem dixit Neuius. Contraxerim: Me e conspectu sustulerim. Frustrationē: Illusionem.

SARACENUS

Trãsigere, quid sit

TRANSIgam comœdiam: idest prætercam & mutilam relinquam. Insontē probri. innocentem culpæ. sonticu; morbum ueteres appellarunt totũ corpus occupantem. unde insons. Contraxerim. cõmiserim. Innocenti expetat. i. ingruat aduenniat. Vno fœtu. uno partu: uno nixu. Hanc alloquar. alcumenam.

VALLA.

Sõtitũ qd

TRANSIgam: finiam: & terminem. nam nisi huc uenissem fabula inchoata hic remaneret: & sine debito suo fine: & uos nihil uoluptatis: uel parum suscepiscetis: nunc autem quum uenerim: operæ præcium erit uos intelligere frustrationes: quas faciam in hac familia: & tumultus quos excitabo: & tandem componam: adeo: ut uos magnam capturi sitis: uoluptatem. Transigere est ducere: siue agere Plini. ut æstatem hanc quietus transigam. Et est pacisci: q̃q̃ Vlpianus ita distinguat: ut transigere sit in re dubia & lite incerta: nec finita: pacisci uero de re certa. Paulus uero Transacta finita ue intelligi debere inquit: non solum: de quibus controuersia fuit: sed etiam quę sine controuersia sunt possessa: ut sunt iudicio terminata: transactione composita: longo temporis silentio finita. Propterea pro finire: & terminare etiam accipitur transigo. unde Terentius. Res transigetur intus. Simul. pariter. Quam uir insontem probri: ita ordinanda sunt uerba: Simul ueni: ut auxilium feram Alcmenæ: quam insontem uir Amphitryo accusat probri. Quod ego met contraxerim. Contrahere colligere significat. Virgilius. Contrahimusque uiros. Interdum conuenire: & pacisci: a quo contractus conuentiones appellantur: quæ per stipulationem fiunt. A contraho etiam quando colligo significat: dicitur contractio. unde neruorum contractionem appellamus: quum nerui rigore quodam colliguntur: nec possunt extendi: hoc loco per metaphoram uidetur acceptum contraxerim pro commiserim: & peccauerim: quasi dicat: quod ego collegerim: & furto rapuerim. Si id alcumenę huic innocenti uitio expetat. Ita scribendum censuimus hunc uersum metri necessitate: & sententię concinnitate: quæ hęc est. Si id expetat uitio huic Alcumenæ innocenti: idest si eueniat & redundet uitio: & dedecori. Innocenti. quę innocens est: & existimat me esse uirum suum amphitryonem: quem locum Pius & Sarracenus interpretes non solum mutilum legunt nulla uersus habita ratione: sed & indocte exponunt. Esse hic assimulabo. hic addendum fuit ad uersus integritate: cui pes unus deficiebat. Frustrationem ego hodie. Ego adiiciendum quoq; fuit eadem ratione huic uersui: frustrationem pro illusione: & deceptione posuit. Res. dolus meus: & conuentio cum Alcumena facta: absente amphitryone. In tempore. tempestiue: quando tempus erit: ut pariat. Et quod grauida est ex uiro. Iphiclum intelligit. Et me quod grauida st. Et quod grauida est ex me: herculem scilicet septimistrem. Nunc hanc alloquar. præparatio est ad futuram scenam. Nunc inquid alloquar hanc iratam Alcmenam.

PYLADes

Trãsigere

Contraher

SARACENUS

Susq; deq;

DVrare nequeo: Prosequitur alcmena quærelas suas: fuisse scilicet a uiro stupri insimulatã: sed adueniens pro amphitryone Iupiter blandis illam compellat sermonibus. ¶ A uiro argutam meo: scilicet patiar: & cum indignatione legatur. ¶ Susq; deq;: æquo animo: uide Gelium plura super uerbo: susq;: deq; dictitare. Festus tamen dicit significare plus minusue: & Nonius si recte memini fere idem.

VALLA.

Stupr; qd

DVrare nequeo. In hac scæna alcumena auersatur primo iouis accessum: ipsum amphitryonẽ rata. Iupiter autem illam conciliat amphitryoni. ¶ Stupri dedecoris. i. uicii: & infamiæ. No. stuprum: quod cũ uiduis cõmittitur: hoc solũ dici putãt ueteres. ꝑ adulterio: & uitio ponũt Plautus ĩ amphitryone. Stupri dedecoris a uiro argutã meo. Salustius. iii. histo. Ac stati fugitiui cõtra ꝑceptũ ducis rapere ad stupru; posuerũt uirgines: matronasq;: patet tamẽ in nelei carmine stuprum pro turpidine ãtiquos dixisse. ubi fœde: stupreq; castigator quottidie. & ĩ Apii. sentẽtiis: qui animi cõpotẽ esse neqt fraudis: stupriq; ferocia pariat. Neuius: se seq; ii perire mauolunt ibidẽ: q̃ cũ stupro redire ad suos populares. Itẽ: sint illos deserãt fortissimos uiros: magnũ stuprũ populo fieri ꝑgetis. ¶ Id me susq; deq;. Aulus Gellius susq; deq; inquit fero.

Iupiter. Alcmena.

DVrare nequeo in ædibus. ita me probri,
Stupri, dedecoris a uiro argutam meo?
Ea quæ sunt facta, infecta esse acclamitat.
Quæ neq; sunt facta, neq; ego in me admisi, arguit.
Atque id me susq; deq; esse habituram putat?
Ne ædepol faciam, neq; me perpetiar probri
Falso insimulatum. quin ego illum aut deseram,

Susq; deq; quid sit

PYLAdes

DVrare nequeo ĩ ædibus. Idem est genus carminis: trimetrũ. s. ut præcedens: sex pedibus constans Inducitur Alcumena: cõtumeliis: iurgiisq; ab ãphitryone lacessita: quæ ob id nihil sibi amplius cũ illo futurum constituit: quinimo Amphitryonem ipsum uirum suum deserere destinat. Sed ei occurrit Iuppiter sub Amphitryonis imagine: cuius blandis uerbis mollitur: & accæpto ab illo iureiurando: ꝙ si suam uxorem probam putat: & pudicam: omnem iracundiam deponit: atq; ad sacrificium faciendum pro uictoria: & reditu Amphitryonis se adornat. ¶ Durare nequeo. Nõ possum amplius in hac domo perseuerare: ac si dicat: abeundum omnino mihi est. Durare significat firmare: & solidare. Plini. quin assiduo labore: & partim æstu: partim frigore durant corpora: & tunc actiuum est. Et patienter ferre: siue pati. Virgi. Durate: & uos met rebus seruate secundis Idem. viii. æneì. Patiar quẽuis durare laborem. Hora. Ac sine funibus uix durare carinæ possunt imperiosius ęquor: & tunc neutrum transitiuum est. Et perseuerare: ut hic: & apud Teren. Non hercle hic: qui uult durare quisquã sic sit potens. Et tunc neutrum absolutum est: sed cum aliquo adminiculo locum significant circumscriptum: ut hic in his ędibus: in hoc labore: Et durare significat in longum tempus consistere. Pli. libro. xvi. c. xli. de trabe quadam. Durauitq; ad neronis principis amphitheatrum. Idẽ ibidẽ. Nonne simulachrum iouis in arce e cupsso durat a condita urbe sexcentesimo sexagesimo primo anno dicatum. Idẽ ibidem: ualuas esse e cupresso: etiam quadringentis prope annis durare materiam omnem nouæ similem: & in hac significatione: absolutumq; est: sed tempus: non locum respicit. Ab hoc componitur induro: hoc est durũ facio. Ouidius. Indurat boreas: perpetuamq; facit. Et obduro. Et ab eo etiam fit dureo: & duresco: atq; induresco. ¶ Ita me probri. cum indignatione legẽda sunt hæc uerba: & per aposiopesim: subintelligendum est uerbum: patiar? uel dicet:? ¶ Probrum. scelus: ac flagitium significat: ut hic: & per metaphoram pro ignominia accipitur: ut datum est illi probro: hoc est ignominiæ ascriptum: unde opprobare: & exprobare: de quibus supra diximus: & in mostellaria dicemus. ¶ Stupri. adulterii: de stupro: superius dictum est. ¶ Dedecoris: dehonestamenti: infamiæ. ¶ Infecta is esse acclamitat. Ita scribẽdum est: & metri necessitate: & sententię cõcinnitate: hoc sensu: negat facta esse: quę facta sunt: arguit quæ neq; facta sunt: neq; ego admisi unq̃ contra meam dignitatem: & pudicitiam: non infecta ue: neq; absq; ea dictione: is: ut Pius: ac Sarracenus interpretes legunt. ¶ Acclamitat. clamosa uoce confirmat: & confirmando palat. ¶ Susq; deq;: æquo animo: uiliter: & contemptim: atq; indifferentes. Ita interpretatur Gellius libro. xv. noctium atticarum: capite. ix. quanq̃ Festus Pompeius: susq; deq; plus minus ue significare dicat. ¶ Ne ædepol faciã. ne pro non: non susq; deq; habeo. nam uiliter & contemptim. Ne ut Donatus inquit: significat non: Terenti. Ego id agam: mihi qui ne detur. Et est prohibentis. Virgili. Ne sęui magna sacerdos: & tu ne cede malis. Et ne coniunctio est adiunctiua significans ut non: Mar. Lex hæc carminibus data est iocosis: Ne possint nisi pruriant iuuare. Interdum rationalis: & pro ergo accipitur Virgi. Me ne incœpto desistere uictam. Aliquando dubitatiua pro an. Virg. Qui teneant: nam inculta uident: homines ne: fere ne. Et interrogatiua est particula. Virgi. Tanta ne uos generis tenuit fiducia uestri. Item diminutiuam habet significationem. Sallusti. Quippe secundæ res sapientium animos fatigant: ne illi corruptis moribus uictorię temperarent. Qñ uero cũ diphthõgo scribit: gręca dictio est affirmatiua: siue assertiua. Et ꝑ utiq;: ac ꝑfecto accipit. Terẽ. Faciũt næ itelligẽdo: ut nihil itelligãt. Idẽ Nę illa illũ haud nouit.

Durare

Probrum

Susq; deq;

¶ Aut

SARACENUS

Osus quid

¶ AVT satisfaciat mihi: Pro honoris iniuria: & simulate pudicitiæ. ¶ Studeã: Velis cupiã. ¶ Recipe: Reuocare: & est ordo si studeã illam amantẽ recipere me ad sese. ¶ Exibuit negoci sum: Molestiam attulit. ¶ Insonti mihi: Non stupri sed couicii. ¶ Illius ira: duo pariter mala euentura imerito dicit: iratã quidẽ alcmenã ipsi Ioui: maledictaq; ãphitriõis in alcmenã. ¶ Ingeniũ: Natura: mos: institutũ. ¶ Osa sũ: ꝓ odi. hoc. n. uerbũ odi: ut notat Prisciãus: neq; presens: neq; futurũ: neq; participiũ habet osus tamẽ: ex quo perosus: & exosus: & inde osor. Plautus in asinaria oso rẽ uxoris suæ dixit: teste tñ Diomede: & Acrone odi ꝓ pñti tpe ponit. Horatius odi ꝓ phanũ uulgus: & arceo.

Aut satisfaciat mihi, atq; adiuret insuper
Nolle esse dicta, quæ in me insontem protulit.
Iu. faciundust mihi illud, fieri quod illæc postulat,
Si me illam amantem ad sese studeam recipere,
Quando ego quod feci, factum id Amphitryoni obfuit.
Atq; illi dudum meus amor negocium
Insonti exibuit. nunc autem sonti mihi
Illius ira in hanc, & maledicta expetent.
Al. Et eccum ipsum uideo, qui. me miseram arguit
Stupri, dedecoris. Iu. te uolo uxor colloqui.
Quo te auertisti nunc? Al. ita ingenium meust.
Inimicos osa sum semper obtuerier.
Iu. Eia autem inimicos? Al. sic est, uera prædico.
Nisi etiam hoc falso dici, insimulaturus es.

VALLA.

¶ AVT. susq; deq; hẽo. his. n. omnib9 modis dr: uerbũ ẽ ex hoium doctoꝝ: sermõibus. In poematis quoq;: & in epistolis ueꝝ scriptũ plurifariã: Sed facilius: q id uerbũ ostẽtẽt: q̃ꝙ intelligãt. significat autẽ susq; deq; ferre æquo aio eẽ: & qđ accidit nõ magnipẽdere: atq; iterdũ negligere: & cõtemnere: & ꝓpemodũ id ualet qđ dicit α'διαφορει ν. Laberius i capitalibus: nũc tu lentus es: nũc tu susq; deq; fers. Marc9 Varro in sisenna: uel de historia: qđ si nõ hoꝝ oiu; similia eẽnt pricipia susq; deq; esset falso. ¶ Insimulatã: insimulare ẽ crimem aliquem cõfingere. ¶ Dudũ. Paulo ante est tẽpus ꝑteritũ significat: ut hoc loco: & apud Terẽtiũ in andria. Ego dudũ nõ nihil sum ueritus daue. est & ubi pñs Vir. Iam dudũ sumite pœnas. ¶ Eccũ. ecce eũ. ¶ Illius ira. amphitryõis excãdescẽtia: & furor. na; ut Horatius inqt. Ita furor breuis est. ¶ Expetẽt adueiẽt. ¶ Vxor Dõatus: uxor dr ab ungẽdis postibus: & figẽda lana. i. qđ cũ puellæ ungerẽt maritoꝝ postes ungebãt: ibiq; lanã figebãt: uel qđ lotos maritos ipse ungebat: cuius rei testis ennius. Exin tarqnũ bõa fœmina lauit: & unxit. ¶ Quo te auertisti? irata alcmẽa iouis colloqũ tergiuersans: utpote ãphitryõis falso in ipsã crimẽ igerẽtis se auerterat. ideo iqt Iup. quo te auertisti. Serui. auersus irat9 Vir. i. i. æneí. Diua solo fixos oculos auersa tenebat: & i q̃rto. Talia dicẽtem iã dudũ auersa tenet. Si. n. tueť. quo mõ auersa: nisi iratã itelligas. ¶ Ini. osa sũ. i. odio habui. ¶ Obt. ituerí. ¶ Nimis uer. es. Noni. uerecũdũ audax: & cõfidẽs Pl. i ãphitriõe. Sic ẽ uera ꝓdico: nisi & hoc falso dici isĩlatur9 es. Nimis uerecũda es.

Insilare qd

Vxor unde dicatur

Auersus qd significet

PYLADes

¶ AVT satisfaciat. pro honoris iniuria: & isimulatæ pudicitiæ. ¶ Faciũdũ est mihi illud. illud inqt iuppiter oportet me facere: qđ illa cupit sibi fieri: uerbis. s. blandis: ut illi satisfaciã: & insup adiurẽ: qđ cupit. ¶ Si me illã amanteꝫ. Garrit hic quoq; uaniloquus Pius iterps: inqens: ꝓbior: & sincerior autographi lectio uidetur: ubi legiť in hunc fer me modum. Si mœstã amãtem ab se studeam recipere: hoc sensu. Si uolã mœstã contumeliis: & iratam alcmenã ab sese. i. ab ira: animo: & bili sua placare. Nã neq; uspiam id scriptũ cõperit in codicibus ueteribus: neq; nouis: neq; autographi illius: cuius mẽtionẽ facit: authoritatẽ pluris facio: qua nebulã. Siqdẽ ꝑter oẽm idoneũ sensum uerba ab illo ꝑperã citata sunt: nec plus habẽt salis q̃ lapis. Quapropter cũ Sarraceno cẽsemus ueꝝ sensum & ordinẽ uerboꝝ hunc esse: cum cõstanti oium codicum scriptura. Si studeam: illam amãtem recipere me ad sese. i. si cupio: ut illa me amet: & ad se recipiat: uel si studeam: illã recipere ad sese me amãtem. i. me: qui eius amore teneor. ¶ Quãdo ego qđ feci. hic est sensus: quoniã ego fui author iniuriæ amphitryoni insonti: & imerenti factę: dũ sub amphitryonis imagine eius uxorem decepi: propter quod ille iracũdia percitus contumelias: & maledicta in alcmenam profudit: hæ cõtumelię: & ea maledicta in me isontem redũdabunt. ¶ Insonti mihi. non quia insons esset iuppiter illatę iniurię: & stupri: sed quia insons erat illaꝝ contumeliarum. & maledictaꝝ: quibus Amphitryo alcmenam incesserat: & qbus illa putabat ab ipso ioue amphitryonem gerẽte se affectam: & oneratam. ¶ Negocium: molestiam: dolorem: impedimentum. ¶ Illius ira in hac Amphitryonis ira: quam cõceperat contra alcmenam: ex illius: ac sosiæ uerbis. ¶ Expetent. redũdabunt: transferentur. Et eccum ipsum uideo. ipsum adiiciẽdum fuit: metri necessitate: uerba sunt Alcmenæ: quæ uiso ioue: sibi persuadebat illum esse Amphitryonem. ¶ Quo te auertisti nunc? nisi nunc additum esset: uersus nõ consisteret: quem locum cum superiore Pius & Sarracenus interpraetes nõ uiderunt. Sunt autem uerba iouis ad Alcmenã: quę ab illo appellata in colloquiũ præ ira: odioq; se auerterat: nec illum cõtra aspicere sustinebat. ¶ Ingenium. natura ingenita: de quo in mostellaria dicemus abũde. ¶ Osa sum. odio habui: osus enim: & perosus ab odi uerbo anomalo deducitur: significãtq; eũ: qui odio habet: & inde osor etiam dicitur odio habet. Priscianus. Odi inquit. neq; præsens: neq; futuꝝ: neq; participiũ habet: Osus tamen: exquo perosus: & exosus habet. Inde osor. Plau. in asinaria. Madidũ nihil incõtinentẽ: atq; osorem uxoris suæ Diomedes tamen & Acron. Odi pro pręsenti tẽpore poni dixerũt: Hora. Odi profanũ uulgus: & arceo. Sed & osurus reperitur apud gelliũ: ex chilonis autoritate hęc ꝓferentẽ: hac fini ames: tanq̃ forte fortuna osurus ac ittidẽ tenus oderis: tanq̃ fortasse post amaturus. Ait ergo alcmena: se semp odio abuisse cõtra aspicere inimicos suos. ¶ Obtuerier: pro obtueri. i. aspicere. ¶ Eia inimicos: Subridẽs dulciter: & comiter iuppiter: hæc ꝓfert. ¶ Nisi etiam. hic sensus est: nisi tu: qui uera falsa esse dicis: pari modo hæc quoq; uerba mea trãfferens in contrariũ: isimulaturus etiam me sis falsi in hoc: & putes te a me amari: ac me libenter te intueri. ¶ Nimis uerecũda es. uerecũdus dicitur proprie: qui uerecundia tenetur: cuius cõtrarium est inuerecũdus Et ita capiendum cẽsemus hoc loco. Nam tacite subaudiendum: & subintelligendũ putamus: quum illa se auerteret: Iouem blande ad eam demulcendam manum porrexisse: ut attrectaret ei guttur: uel papillas. ¶ Et simul dixisse: nimis uerecunda es: quãquã Marcellus uerecũdum pro audaci: & confidente capi dixerit: hunc locum citans.

Osus

Verecũdus

SARACENUS ¶ VT abstineas manum. Nam blande cœperat attrectare mulierem. ¶ Fatus: Locutus a for faris: licet prima persona in usu non sit: & fatus sermonē dixit: ut uitā uiuo: & seruitutē seruio. ¶ Nihilo magis es: Excusatio est: Nā & si

Fatus unde

ipudicitiæ illā coarguit: nō ꝓpterea erat ipudica: neq; ipudicā arbitrabat. ¶ Hūc so. ī sosiā: s; Mercu. ementitū sosiā.

VALLA. ¶ POtin est. possibile ne est. de hac dictione paulo ante abunde dictum. ¶ Confatus sermonem. cōfatus unum uerbum est. ¶ Serio præuortier: idest existimari: ut non ioco: sed serio dictum sit.

PYLADes ¶ POtin es. i. potis ne es: potis. n. cōis generis est: cuius neutrū est pote: & significat potētem: & eum qui potest: Vir. At nō euādrū potis est uis ulla tenerē. Propertius. Qua pote qsq; in ea conterat arte diem: potens ne es inqt alcmena: ut abstineas manū a me? ¶ Nā certo. sensus est: pfecto si sanus sis: & si saperes non solū manu; abstineres: sed neq; loquæris quo qūo cum ea: quā ipudicam censeris. ¶ Conferas sermonē. i. cum ea non loqueris: & cōferas legendū est: sniæ cōcinnitate: non cōfatus: ut inepte legit Sarracenus iterpres. ¶ Tibi habeas. s. sermonem tuū: neq; illū cōferas mecū. nam qd ait Pius: scribendū esse ex uetustis codicib⁹: uerba habeas: & meꝝ mēdacium est: & deliri plenissimū: quandoqdē: si uerba habeas scribat: nullus bon⁹ sensus elici poterit ex uerbis illis. ¶ Nisi sis stultior. Ita scribi debet: & non: nisi si sit: ut legūt ambo iterpretes hi ignaui: cōtra antiquoꝝ codicum scripturam: in qbus se nequaq̄ ascriptū est. ¶ Si dixi. excusatio est iouis sub amphitryonis psona. hic sensus. Si dixi. i. quamq̄ dixerim. ¶ Nihilo magis. i. nō ꝓpterea magis es ipudica: q̄ si nō dixissem: mea uerba nō te magis reddūt ipudicā. q̄ sis reuera. ¶ Et id. i. & ob id: & ꝓpterea. ¶ Vt me de hoc

Iu. Nimis uerecunda es. Al. potin es, ut abstineas manum?
Nam certo si sis sanus, aut sapias satis,
Quam tu impudicam esse arbitrere, & prædices,
Conferas sermonem, nec ioco, nec serio.
Tibi habeas, nisi sis stultior stultissimo.
Iu. Si dixi, nihilo magis es, neq; esse arbitror.
Et id huc reuorti, ut me de hoc purgarem tibi.
Nam nunq̄ quicq̄ meo animo fuit ægrius,
Quam posteaq̄ audiui, te esse iratam mihi.
Cur dixisti inquies? ego expediam tibi.
Non ædepol, quo te esse impudicam crederem,
Verum periclitatus fui animum tuum,
Quid faceres, & quo pacto id ferre induceres.
Et quidem ioco illa dixeram dudum tibi
Ridiculi caussa, uel hunc rogato Sosiam.
Al. Quin huc adducis meum cognatum Naucraten?
Testem, quem dudum te adducturum dixeras,
Te huc non uenisse. Iu. si quid dictust per iocum
Non æquomst, id te serio præuortier.
Al. Ego illud scio q̄ doluerit cordi meo.
Iu. Per dexteram tuam te Alcumena oro, obsecro,
Da mihi hanc ueniam ignosce, irata ne sies.

Purgo

purgarē tibi: ut pro his apud te me excusarem. Et addēdum fuit: de hoc: metri necessitate: aliter enim uersus nō constabit. Dicimus autē purgo me hac re: & de hac re: *Syllius* lib. ix. Et purgant pectora culpa. Cicero. xii. epistolarum. Quod te mihi de sempronio purgas: accipio excusationem. Terenti. Heus tu. purgem ego me de isthac thaidi. ¶ Egrius. molestius. ¶ Quam posteaq̄ audiui. Ita scribi debet uersus: & non: q̄ postq̄ audiui. deficeret enim pes unus uersui: quem defectum cum superiore: nec Pius: nec *Sarracenus* animaduerterunt. ¶ Expediam. expedite proloquar. Expedire proprie est liberare: & quasi pedum ligamenta dissoluere. nam a pedio uerbo antiquo deducitur: quod ueteres usurparunt pro eo quod est pede pulso. Aliquando significat explicare. Seneca. Iam quid utile sit: expedi. Interdum proferre: ut Nonius ait. Virgili. Cereremq; canistris: expediunt. Et colligere. Cicero: Cæteris autem generibus tunc pecunia expediatur: quum legionibus uictoribus. erunt quoq; stipendia persoluenda. Nonnunq̄ significat utile esse. Teren. Expedit bonas esse uobis. Cuius passiuum est expedior: a quo expediti milites dicuntur leuioris armaturæ: & sine impedimentis & expeditio appellatur: quum exeunt milites belli gerendi causa: hoc est militaris apparatus: quia explicent se: & liberent a cæteris negociis. ¶ Quo. ut dicitur: & qui in eodem significatu. ¶ Periclitatus fui. non periclitatus sum. nam pes unus uersu deficeret: idest expertus fui. periclitari enim duo significat experiri: ut Nonius inquit: siue experimentum facere: Sisenna historia. libro tertio. Periclitantur tormenta: ac tela: multaque genera machinamentorum. Et periculum subeo: ut caue: ne pericliteris. Et sic periculum duo significat: & salutis discrimen. Virgili. Extremamq; famem: quæ prima pericula uito: & experimētum. Terenti. Fac periculum in litteris. ¶ Animum tuum. quemadmodum: scilicet diffidium: & contumeliam ferres æquanimiter. ¶ Ridiculi causa. irrisionis: uel ut risum excuteremus. ¶ Vel hunc rogato sosiam. non quia Sosia esset re uera: siquidem Mercurius erat sub imagine sosiæ. Vel autem pro etiam propositum est. ut apud Ciceronem in epistola ad brutum. Et q; te tantum amat: ut uel me audeat prouocare: & apud Virgi. Carmina uel cælo possunt deducere lunam. ¶ Serio. prudenter: scienter: ex animi sententia: ac sine risu. Sunt enim opposita serio & ioco: teste Quintiliano. ¶ Pręuortier. pręuorti: & positum est pro præuertere: idest accipere: trahere: computare: dicimusque indifferenter pręuertere: & præuertor. Pręuertere etiam: ut Nonius inquit: est pręterire. Vir. Volucremq; fuga pręuertitur hebrum: reuocare. Plautus in Amphitryone. Herilis pręuertit metus: & anteponere. Idem. Illhuc redeundum est mihi: ne me uxorem præuertisse dicant præ re publica. Sed & curare significat. Idem in mercatorem. Meliust te: quæ sunt mandatæ res tibi præuortier. has autem significationes notauimus habere uerbum hoc accusatiuo iunctum. Si uero datiuo iungatur: significat prospicere: uel curam adhibere. Plautus in captiuis. Ei rei primum præuorti uolo. Idem in merca. Mandatis rebus præuorti uolo. Idem ibidem: Mandatę rei omnes sapientes primum præuorti decet. ¶ Illud. illa uerborum: & contumeliarum iaculatio. ¶ Da mihi ueniam hanc. ita scribi debet: metri necessitate: non hanc ueniam. nam uersus utno pede mancus esset.

Periclitari. Periculum

Prȩuertere

¶ Ego

SARACENUS

¶EGO istęc uerba: Est & alia lectio: Ergo istæc uerba fecisti uirtute irrita? Si prio mō legat est sensus. Tua i me maledicta uirtute ꝓpria: & ai q̄dā magnitudine paruifeci: iuxta illud Senecę ad Lucillū. Si magnanimus fueris: nūq̄ iudicabis tibi iniuriā fieri. Si scdo mō: uultuose: & cū q̄dā ironia legēdū est: ueluti fateri uideat seipsum fuisse. metitū: uel inaniter: & temere locutū: & ur̄ rectius cōgruere cū sensu subseq̄nti. ¶ Auorti: Liberari. ¶ Tibi habeas res tuas: Verba sunt: quę in diuortiis fieri cōsueuerūt: & in renūtiatione matrimonii: Nā erant hmōi: res tuas tibi habeto: res tuas tibi agito. ¶ Mihi ire comites: Vt pudicā decebat honoris cā ire comitatā. ¶ Iusiurādū: Q̄d ita ꝑuandū sit: ac si ius eēt. ¶ Irata: Differūt ira: & iracundia: ut sit ira breuis furor: & subitus: Iracūdia uero ꝑsistat ad ultionē usq;: ita distinxere Non. Ciceroq; in tusculanis: & dupl'r ira definiri pōt: uel ꝑm materiā: & tunc est icēsus sanguis circa cor: uel ꝑm formā: & tūc est q̄dā appetitus ulciscendi. ¶ Veꝝ irae: Hunc locū apte imitatus est Terē. amātiū iræ amoris itegratio ē. ¶ Eisdē. s. uerbis. ¶ Euocate sosiā: Veꝝ nō subdititiū: id āt facere ur̄: ut illic ille abeat ad nauē: Mercuriusq; aduēiat loco sosię: ut āphi. ludificꝫ.

Senecæ dictum

Ira qd sit & qd iracundia

Al. Ego istæc feci uerba uirtute irrita.
Nunc quando factis me impudicis abstines,
Ab impudicis dictis auorti uolo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Iuben ire mihi comites? Iu. sanan es? Al. si non iubes,
Ibo egomet, comitem mihi pudicitiam duxero.
Iu. Mane, arbitratu tuo iusiurandum dabo,
Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier,
Id ego si fallo, tum te summe Iupiter
Quæso, Amphitryoni ut semper iratus sies,
Al. Ah propitius sit potius. Iu. confido fore.
Nam iusiurandum uerum te aduorsum dedi.
Iam nunc irata non es. Al. non sum. Iu. bene facis.
Nam in hominum ætate multa eueniunt huiusmodi.
Capiunt uoluptates, mox rursum miserias.
Iræ interueniunt, redeunt rursum in gratiam,
Verum iræ si quæ forte eueniunt huiusmodi
Inter eos, rursum si reuentum in gratiam est,
Bis tanto amici sunt inter se, q̄ prius.
Al. Primum cauisse oportuit, ne diceres.
Verum eadem si iisdem purgas, mihi patiunda sunt.
Iu. Iube uero uasa pura adornari mihi,
Vt quæ apud legionem uota uoui, si domum
Redissem saluos, ea ego exoluam omnia.
Al. Ego istuc curabo. Iu. euocate huc Sosiam,
Gubernatorem, qui in mea naui fuit,
Blepharonem arcessat, qui nobiscum prandeat.
Is adeo impransus ludificabitur.
Quom ego Amphitryonem collo hinc obstricto traham.
Al. Mirum, quid solus secum secreto ille agat.
Atq; aperiuntur ædes. exit Sosia.

VALLA.

¶ERGO istæc fecisti uerba: uir tupte irrita: hic uersus ita corrigendus est: & est sensus marite ergo tu ipa fecisti uana hęc uerba. ¶ Periclitatus sum. i. exptus sum: ꝑiculū feci q̄ forti aīo id sustiner̄ iduceres. ¶ Tibi habe. res tuas reddas meas. Paul. li. xxx. de diuortiis. Dirimit̄ mr̄imoniuꝫ diuortio: morte: captiuitate: uel alias contingēte ꝑuitute utrius coꝝ. Caiꝰ diuortiū aūt: uel a diuersitate mētiū dictū est: ul' q̄a i diuersas ptes eūt: q distrahūt mr̄imōiū. In repudiis aūt: & in renūciationes cōprobata sunt hæc uerba: tuas res tibi habeto. Itē hęc uerba: tuas res tibi agito. In spōsalibus quoq; discutiēdis placuit renūciatione iteruenire oportere. In q̄ re hæc uerba cōprobata sunt: cōditiōe tua nō utar: siue aūt ipi ꝑn̄ti renūciet̄: siue absenti ꝑ eū: q in ꝑtāte eius sit: cuius ue is: ea ue in ꝑtāte sit: nihil iterest. ¶ Ne diceres. exiurasti mihi te dixisse ꝑ iocū. Veꝝ eadē. Exiurare No. inq̄t: & deierare est ualde iurare: hūcq; citat locū. ¶ Is adeo iprāsus. hęc secū iupit̄. ¶ Atq; aperiunt̄ ędes. aperiunt̄ legēdū ē.

Diuortiuꝫ unde

PYLADes

¶ISTHęc feci uer. uir. ir. Sēsus est. Ego feci irrita hęc tua uerba cōtumeliosa: quę in me dixisti. ¶ Virtute. i. pudicicia: quā cōtinēter: ꝑpetiq; ꝑuaui: cauēs ne mihi iure talia obiici posset. ¶ Irrita. cassa: & nulla: irritū dr̄: q̄d iprobatū est: & nō ratū habet̄: & irritare isringere: ad nihilum redigere. Virg. Irrita ꝑpetua soluent formidine terras. ¶ Nunc q̄n factis me impudicis abstines. Sensus est (pio neutiq̄ itellectus: quanq̄ super hoc dupliciter s̄niam ꝓferat: & utrinq; ineptā.) Quū me habeas pudicam: & ab impudicis factis prorsus alienam: uolo abstineri etiā ab impudicis dictis: nā nullo modo coherent: coueniunt ue huic loco Pii ipsius expositiones somniculosæ. ¶ Abstines. i. ꝓcul tenes. ¶ Auorti. abstineri: a te. s. idest ut discas abstinere ab impudicis in me dictis. ¶ Valeas tibi: habeas res tuas: uerba sunt similia formulæ: quæ in diuortiis fieri cōsueuerat: & in renūciatione matrimonii: nam talia erant omnino. Res tuas tibi habeto: res tuas tibi agito. ¶ Ire mihi comites. i. mecū ire: ut pudicam decebat honoris causa ire comitatā. Et scribendum est. Ire mihi comites: non: mihi ire comites: metri necessitate. nam aliter pes unus superflueret. ¶ Sanan es? sana ne es: quæ ob leuicula uerba diuortium pares? ¶ Si nō iubes. s. comites mecum ire. ¶ Arbitratu tuo: tuo nutu: arbitrio: & uoluntate. ¶ Iusiurandum dabo. iurabo te dictante: & deucrium cōcipiente. Iusiurandū dicitur: q̄ ita seruandum sit: ac si ius esset. ¶ Id ego si fallo. si fallaciose in hoc me gero: in credendo. s. meam uxorē esse pudicam. ¶ Sūme iuppiter. iurat per iouē iuppiter: seq; ipsum appellat: ut illā magis decipiat: sed amphitryoni uero malū imprecatur. ¶ Ah propitius. Recōciliata Alcmena: ac uerbis mollibus pectus fœmineū inuadētibus demulta: optat: ut iuppiter potius sit amphitryoni propitius: q̄ iratus propitius: ut Non. inquit dicit̄ prorsus: Pius aut ꝓpe Pius: ut apud Terē. in adelph. q̄ ea: quę parentes propitii: aut porro pius. i. uehemēter: uel ualde pius: q̄a porro uehemēter: & ualde significat. Teren. in andrię ꝓlogo. Dehinc ut q̄escant porro moneo: significat etiā ulterius lōge: ut supradiximus. Et habet primā syllabam ancipitem propitius: ut quæ a prope. cui breuis est: uel a prorsus: aut porro: cui longa deriuctur. ¶ Te

Irritum qd sit

aduersum.aduersum te in conspectu tuo:ut tu uidere potueris. Iam nunc irata non es.iouis cōtinuata uerba sunt ad alcmenam.Inter iram & iracundiam hoc differre aiunt:ꝙ iratus est:qui ex aliqua re lacessitus excanduit: iracūdus uero:qui ex quacūq; etiam parua causa mouetur ad iram:sicut ebrius dicitur:qui nimio potu alienatus est mēte.Ebriosus:qui sępe fit ebrius.Tantūq; ira ab iracundia differt:quantum ebrietas ab ebriositate.Illa.n.ex cā:hęc e moribus sunt. Huiusmodi:talia:in hanc similitudinem.Similia his sunt: quę Teren.scripsit in eunucho.In amore hęc omnia insunt uitia:Iniuriæ:suspitiones:inimicitię:induciæ:bellu;:pax:rursum. Capiunt uoluptates: post rursum miserias.Ita scribendum censemus:metri necessitate:non capiunt rursum miserias.nam uersus non consisteret. Bis tanto amici sunt.iuxta illud quoq; Terentii: Amantium irę amoris reintegratio est. Si iisdem purgas. Itē scribi debet ex antiqs codicibus:& nō idem:ut corrigit pius:& est sensus.Si eadem uerba eisdem purgas.i.si per eadem uerba:quibus me insimulasti impudicitiæ me quoq; eiusdem inoxiam:& minime reā affirmas. Patiunda sunt.i.patiar:quę dixisti.Et si pro quia accipiendum est.Nam iuppiter iam eisdē uerbis se purgauerat:quū iuramēto affirmauit:suam uxorem pudicam esse arbitrari. Iube uero:ut magis fidem rebus faciat iuppiter: iubet parari sibi:quę opus sunt ad exoluenda uota re uera facta ab amphitryone:quū esset apud legiones contra teleboas. Nūc ea ego exoluam.addendum fuit nūc:metri necessitate.nā aliter claudicaret uersus. Euocate huc sosiam: nō est satis mirari Piū interpretē:qui locū hunc sic corrigit:ut scribendum præcipiat:Euoca tu dicens.Et uerum sosiam alloquitur:qui blepharonem uocet in prandium.Nā & codices oēs ueteres:& noui habent:euocate: & sosiā Præterea quū arcessat legat etiam ab ipso pio:quō:euoca tu:stare possit:nec ipse qdem:ut putamus: explicare potuerit:quapropter euocate legendū est:& alloquitur domesticos:uel seruos alios.Et insuper uerum sosiam ad se uocari imperat:ut illum abigat ad nauem.Et interim Mercurius aduenit loco sosiæ:qui uerum amphitryonem ad fores redeūtē ludificet. Is adeo.is blepharo ipsus ludo habebit:non sosias & blepharo habebūtur:ut exponit Pius nihil sentiens nam ludificabitur singularis est numeri. Hinc:longe ab ianua. Collo obstricto.ille dicit collo obstricto trahi:qui trahitur ab aliquo:manu ac digitis compressis collum eius suffocantibus.idem est: & faucibus obstrictis. Agat.dicat:ut Terentius.Est ne ille:de quo agebā.Ago enim ut in nostro uocabulario diximus:significat dicere:tractare:pronunciare:efflare:cogitare:insequi:iurgare:ducere:facere:auferre:extendere:trahere:effingere: reddere:& fugare:quorum exempla in eodem uocabulario leguntur.

Locus restitutus

SARACENVS

Amphitryo adsu;: Euocatus a Ioue sosias aduenit ratꝰ ab hero amphitryone accersitū iri. Volupe:Delectabile alioqn pro uoluptate ponit Nonio. Frugi: Vtilē:sic Cicero i tusculanis:frugi hoies utiles appellauit. Vultū e uultu cōparet: Vt fingat.s.se uelle eadē: quæ herus uelle cognorit:uultus dicit uoluntatis iudicium:qui pro uolūtate mutat: uel dr uolūtas ipsa:ꝗ pro nutu ai in facie ostēditur. Tristis:uel mœstus uel iratus: tristes doctos appellauit Varro:adde eosdē tristes:ac seueros phos. Tristis eni ad laudem sumitur:ut docet donatꝰ:& est apud Ciceronē:iudex tristis:& integer. Hilarus:Dicit & hilaris:iucūdus. Expurgationē:Excusationē:nā purgare mūdare ē & p metaphorā excusare. Cēseo: Bene factū arbitror. Iā hi ambo: Fit ſmonis cōuersio ad spectatores. Diuine sosia: Mercuriū euocat. Tametsi pñs ñ ades: Hoc dictū est quo ad formā:quā ille mentiebat.Nā ut deus pñs erat:ꝓpterea dixit: audis quę dico. Cōmētus sies:Pro communitus iterpretatur Nonius. Cum mihi sacrificem:Nam dixerat se Iouis sacra facturum:ut interea simularet exoluere: quæ fecisset uota.

Volupe qd

Tristes qui

Purgar qd

VALLA.

Amphitryo adsum.sosias accitus a Ioue:quē amphitryone; putauerat:se pſto esse mādatis heri oñdit. Volupest mihi. delectabile uoluptariū. Vota:ꝗ sūt.hoc ē ad ea ꝗ uoui. Cēseo. hoc uerbū pinde ualet:ut alibi:ac si dicas bñ factū. Diuie huc fas: sis sosia.i.Mercuri: quē uices sosiæ gerer uolui. Fac cō.sies. No.cōmētū ꝑ cōmōito Pla.dixit hūc citādo locū. Fac sis:fac si uis ita corrigēdū.

Cēseo quid

Sosia. Iupiter. Alcmena.

Amphitryo adsum. si qd opust impa.ipiū exequar.
Iu.Optume aduenis.So.iā, pax est iter uos duos.
Nā qa uos trāqllos uideo,gaudo,& uolupest mihi.
Atq; ita seruom par uidetur frugi sese instituere,
Perinde,ut heri,ipse item sit.uoltum e uoltu comparet.
Tristis sit,si heri sint tristes.hylarus sit,si gaudeant.
Sed age responde,iam uos redistis in concordiam?
Iu.Derides,qui scis iamdudum hæc me dixisse per iocum,
So.An id ioco dixisti?equidem serio,ac uero ratus.
Iu.Habui expurgationem.facta pax est.So.optumest.
Iu.Ego rem diuinā intus faciam,uota quæ sunt.So.cēseo.
Iu.Tu gubernatorem a naui huc euoca uerbis meis
Blepharonem,ut re diuina facta mecum prandeat.
So.Iā hic ero,quō illic cēsebis esse me.Iu.actutū huc redi.
Al.Nūquid uis?quin abeā iā itro,ut apparent,qbus opust.
Iu.I sane.& quantum potes parata fac sint omnia.
Al.Quin ueni quādo uis,intro,faxo haud quicq; sit moræ.
Quando exiurasti te mihi hæc dixisse per iocum.
Iu.Recte loquere,& perinde,ut diligentem uxorem decet.
Hi iam ambo,& seruos,& hera frustra sunt duo.
Qui me Amphitryonem rentur esse,errant probe.
Nunc tu diuine huc fac adsis Sosia.
Audis quæ dico,tametsi præsens non ades.
Fac Amphitryonem huc aduenientem ab ædibus
Vt abigas quouis pacto,fac commentus sies.
Volo deludi illum,dum cum hac usuraria
Vxore nunc mihi morigero.hæc curata sient
Fac sis perinde adeo,ut me uelle intellegis,
Atq; ut ministres mihi,quom mihi sacruficem.

Amphitryo

AMphitryo adsum. In hac scena: quæ metro constat tetrametro brachicatalectico: septē pedes nacto: usq; ad eum uersum: hi iam ambo: qui decimus est a fine. nam ab illo inclusiue ad finem trimetri sunt: sex tantum pedibus constantes. Sosias introducitur: quia ioue aduocatus. ratus utiq; ab hero Amphitryone: prę sto adest: congratulaturq; illi: & Alcmenæ: q in gratiam redierint: tum ad nauem a ioue ablegat: sub specie uocandi blepharonem gubernatorem nauis ad prandium. ¶ Opportune aduenis. ita scribendum est metri necessitate: & non optume: ut legunt Pius: & Sarracenus interpretes: nam si optime legatur: uersus non consistat: sed mutilus sit: uno deficiens pede. Opportunum dicimus: & opportune aliquid accidere: quum pro desiderio nostro accidit: hoc est commode: & tempori: unde opportunitas commoditas: ab ob & portus: q nauigantibus maxime utiles: optatiq; portus sunt. unde & per duplex pp. scribuntur. E diuerso autem importunum esse: & importune fieri dicimus: quę sunt: fiunt ue præter rationem loci: seu temporis: seu personarum. propterea importunum hominem procacem: & molestum dicimus: a quo importunitas. & importunus interdum pro inquieto capitur. & quasi portu carente. Virgilius Bellum importunum ciues cū gente deoꝝ. ¶ Voluppe delectabile: uoluprificum: hilarū: ut infra. Si quid patri uoluppe est. Terent. in phor. Venire saluum uoluppe est. Donatus: Voluppe est: hoc est uoluptatis: ut hoc facul est: idest facultatis. Sic enim ueteres per apocopen loquebantur: dicitur etiam uolup. in eadem significantia plauto: & cæteris. Plautus in asinaria. Hic senex: si quid clam uxore sua animo fecit: uolup. ¶ Frugi. probum: dnr frugi hoies: quos greci χρησίμους appellant: qui ī oī re motus aī moderant: unde est pisonis illius cognomentum tantope celebratum: & inde etiam frugalis: & frugalitas dicta: quæ motus aī appetentes regit: & sedat: moderatamq; in omni re nouit seruare constantiam: & frugaliter aduerbium temperare: & modeste. ¶ Sese instituere animum suum inducere. ¶ Perinde ut heri: ipse item sit. Ita scribi debet uersus: metri necessitate: & non perinde heri: ut sint: ut legunt Pius & Sarracenus interpretes cęci: quia uersus abundaret uno pede: sensus est: dicere seruum frugi: mutare: & assumere animum: prout heros suos mutare: & assumere intelligat: ac uultum suum ab illorum uultu comparare. Perinde etiam legi debet: & non proinde. Siquidem perinde significat ita: & tunc post se recepit: ut: ac: uel ac si: uel atq;: uel atq; si: ut hoc loco. Interdum significat tantum: quum negatio præcedit. Suetonius. Nulla tamē re perinde motus: q̄ responso mathematici. Significat interdum æque: sed tum quum sine prędictis dictionibus ponitur. Plyni. iunior. Funus ruffi clarissimi uiri: & perinde felicissimi. Et ponitur aliquando pro multum. Sueton. in galba. Quare aduentus eius non perinde gratus fuit. Proinde uero significat ideo: uel quapropter. Semper enim dependet a superiore sententia. ¶ Tristis. Mœstus: uel iratus. tristis: ut Nonius. ait significat crudelem: & immitem. Virgili. Illi mea tristitia facta: degeneremq; neoptolemum narrare memento. Mœstum: aut infestum. Idem in buc. Tristis at ille tamen cantabitis arcades inquit. Alibi: & pluuio contristat frigore cœlum. Amarum. Virgili. Tristisq; lupini: sustuleris fragiles calamos. Minacem. Idem. Isq; adytis hæc tristia dicta reportat. Grauem. Tullius de repu. Liquit illum tristem: & plenum dignitatis sonum. Difficilem. Tullius de senec. Facilius in morbos incidunt adolescentes grauius agrotant: tristius curantur. Nigrum. Virgili. aut tonsum tristi contingunt corpus amurca. Iratum. Affranius. Mihi erit tristior: idest iratior. Et doctum. Lucilius. Tristis: ac seueros philosophos. ¶ Qui scis iamdudum hæc me. Ita scribi debet uersus: & metri necessitate: & nō hæc iamdudum. idest qui tenes: & non ignoras. ¶ Ratus: scilicet fui: hoc est existimaui: te non ioco: sed serio dixisse. ¶ Habui expurgationē. excusationem feci: & me purgaui apud alcmenam: purgare mundare est: & inde per metaphoram capitur pro excusatione. ¶ Vota: quæ sunt: idest quæ res diuina: & quę sacrificia uota sunt a me dum essem in exercitu. ¶ Censeo. laudo benefactum arbitror. ¶ Iam hic ero. Sosię uerba sunt: sedulitatem: & celeritatem suam in herilibus iussis ostentantis. ¶ Faxo. faciam: ut ne qua mora sit in me: sed omnia ad sacrificium parata sint. ¶ Quando exiurastite mihi dixisse per iocum: hic uersus deficiebat in exemplaribus fere omnibus: quem addendum censuimus tum quia Pius illum se legisse asserit in antiquis codicibus: tum maxime: q Marcellus illum citat his uerbis. Exiurare: & deiurare: idest ualde iurare: ut deamare. Plautus in Amphitryone. Exiurasti mihi te dixisse per iocū: sed redintegrandum curauimus in suos pedes. nam quū Pius legeret: mihi te dixisse: pes unus deficiebat: q si te prępонatur: & mihi subiiciatur: uersus integer fuerit. uerba sunt continuata Alcmenæ reminiscentis adhuc iniuriam sibi a uiro illatam: & iram conceptam uix deponentis: quando iuppiter ipse: quem illa uirum putabat amphitryonem: iureiurando asseruerit: se dixisse per iocum. ¶ Recte loquere: pro loqueris. ¶ Perinde ut diligentem: non perinde diligentem ut: quia abūdaret unus pes. ¶ Hi iam ambo ita scribi debet uersus: & non iam hi: quia pes unus deficeret. Et ut dictum est in principio huius scenæ: hi decem uersus iam trimetri sunt: & sex tantum pedibus constant: loquiturq; iuppiter: audientibus quidem cęteris: sed amota illinc alcmena: ac Sosia: qui ablegatus est ad nauim: ut blepharonem uocet in prandium. ¶ Frustra sunt. frustrantur: decipiuntur. Nunc tu diuine. Mercurium uocat: ut abscente sosia: introducatur: ut fabula fiat fabulosior. ¶ Fac huc ad sis. ita scribi debet: uersus necessario: qui aliter non consisteret: si huc fac adsis legatur: quemadmodum legunt Pius & Sarracenus. Et notandum est fac produci: quanq̄ interdum quoq; corripiatur: ut in illo. philli fac expectes demophoonta tuum. ¶ Tametsi prę sens non ades. hoc dictum est quo ad personam: quam ille mentiebatur. nam: ut deus prę sens erat: propterea dicit. Audis quę dico. ¶ Iam aduenientem. quum paulopost adueniet: & addēdum fuit iam: metri necessitate: & ex Nonio marcello: ne pes unus uersui deficeret. ¶ Commentus sies: idest commonitus sis. Nonius marcellus. Commentum: pro commonitum. Plautus in amphitryone: fac amphitryonem iam aduenientem: ab ædibus: ut abigas quouis pacto: fac commentus sies: & si in imprę ssis marcelli codicibus: non commonitum: sed comunitum falso legeretur. ¶ Mihi morigero: idest uoluptati meæ morem gero. ¶ Perinde adeo: ut me uelle intelligis. Ita scribi debet metri necessitate: non ut uelle me: quia pes unus deficeret uersui. ¶ Atque ut mihi ministres. Ita quoq; scribendum est. non: ut ministres mihi: quia uersus non consisteret. ¶ Quum mihi sacrificem. quū placabo memetipsum iouem sacrificio. Iuppiter enim cognomento νικοφορος colebatur ab imperatoribus ioui fauste ex bello redeuntibus. Nunc sibimet Iuppiter sacrificaturus est: agens amphitryonem: instar imperatoris: qui sacrificat uictoriam ferenti.

Importun⁹

Frugalitas.

Perinde.

Tristis

Exiurare

Cōmentus

Iouis cognomentū

SARACENVS

Fuat quid

Oncedite: Fungitur Mercurius dei: & hominis uices: nam ut seruus homo prodit in scænam: & ut deus se ubiq; adesse declarat. Fuat: Pro sit. Virgili. antiquitatis obseruantissimus Tros rutulusue fuat. Nã mihi quidem: Nã qui pro quo modo: uel quare mihi deo minus liceat minitarier populo ut decedat mihi. s. de uia q̃ seruulo in comœdiis: subaudi licet: est argumentatio a minori: si id seruo licet: multo magis deo. Capiam coronam: Vt magis amphitryonem ludificet: uelut ostendat eo die liberum esse prout festis saturnalibus serui liberi erant: neq; dominis parere cogebãtur: uel q ex conuiuio se simulet ebrium: coronabant se in cõuiuiis ueteres sertis: & floribus: ut rosa: myrto: hędera: apio: Horatius ẽ in horto phili nectendis apiũ coronis: est hederæ uis: & alibi: qs udo de properare apio coronas curat ue myrto: coronis autem huiusmodi: sertisq; utebãtur ad arcẽdam ebrietatẽ: utq; propterea magis uino indulgerent: Ideo poeta satyricus tarẽtum appellat coronatum: & madidum. i. in cõuiuiorum: & uoluptatũ omnẽ luxuriam profusum. Cispellã. Citro: uł ultra pellam: Varro: eo die cis tyberim redeũdũ est. Madidũ: ebriũ. Quid est mea? Pro interest mea: ut sosias uapulet: & mea causa det penas.

Cispellere quid sit

VALLA.

Oncedite: atq; abscedite: accitus aduẽit mercuri⁹: operãq; suam pollicetur: mãdatq; omnibus obuiis: ut aduenieti sibi concedant. Ille nauem saluã nunciat. In comœdiis inquit hæc nunciat seruus: & interminatur obuiis: cur mihi deo idẽ non liceat. Capiam coronã mihi in caput. hoc ebrii: hoc conuiuæ facere solebant. Sub. corona autem uenire dicuntur captiui: quia coronati solent uenire: ut ait Cato in eo: qui est de re milita. populus suus sua opera potius ob rem bene gestã coronatus supplicatum eat: quã re male gesta coronatus ueniat. id autem signũ est nihil prętari a populo: qđ etiã Plau. significat in hortulo: præco ibi adsit. cum corona: cuiq; liceat: ueniat. Cispellam uirum. ab hoc loco pellam. De supero. dixerunt superus supera superũ ueteres. & superum superiorem locum. ergo de superiore inqt loco abigã. Vt sit madidus sobrius. Cum sit inquit impransus: habebitur ut ebrius: nam madidus id significat. sobrius est sanæ mentis: quasi ebrius hoc est separatus ab ebrio: ut secretus superatus ab his: q̃ discernũt. Quid mea. uł tuose legẽdũ: & sbaudiẽdũ interest.

Captiui sub corona

Sobrius qd

PYLADes

Oncedite: atq; abscedite. Hæc scena uersu constat tetrametro acatalectico octo pedibus itin cto tota: præter tres ultimos: q trimetri sunt: In qua Mercurius dei & hominis uices fungitur: Nam ut seruus in scenã prodit: & ut deus se ubiq; adesse declarat. Minitatur autem ominibus: qui sibi aduersi fiant: quo minus officium sibi ab ioue demandatum exequatur. Declaratq; quid facturus sit: ut uidelicet amphitryonem aduenientem ab ædibus propulsaturus ex superiore tecto: in quod se ascensurum iam iam pollicetur: Cuius rei postea uerus sosia amphitryonis seruus pœnas laturus sit. Concedite. Concedo interdum significat trado: uel permitto. Teren. Hui: metuisti: si huic de tuo iure concessisses paulum. Interdum cedo. Idem: hic uideo me esse inuisam immerito: tempus est concedere: aliquando proficiscor. Plautus: quum domum concessisset: inuenit patrem: nonnunquam consentio. Teren. nunq̃ ne hoc die concedes mihi: neq; intelliges. Abscedite discedite: abscedere enim est discedere. Interpretari possumus concedite: idest locum

Concedo

Mercurius.

Oncedite, atq; abscedite, omnes de uia decedite,
Nec qsq̃ tã audax fuat hõ, q obuiã obsistat mihi.
Nã mihi qdẽ hercle q min⁹ liceat deo minitarier
Populo, ni decedat mihi, q̃ seruolo in comœdiis?
Ille nauem saluam nuntiat, aut irati aduentum senis.
Ego sum Iouis dicto audiens, eius iussu nũc huc me afferro.
Quamobrẽ mihi magis par est uia decedere, & cõcedere.
Pater uocat me, eũ sequor, eius dicto imperio sum audiẽs.
Vt filium bonum patri esse oportet, itidem ego sum patri.
Amanti supparasitor, horto, adsto, admoneo, gaudeo.
Siquid patri uolupest, uoluptas ea mihi multo maxumast.
Amat, sapit. recte facit, animo quando obsequitur suo.
Quod oẽs homines facere oportet, dũ id modo fiat bono.
Nunc Amphitryonem uolt deludi meus, faxo probe
Iam hic deludetur spectatores uobis spectantibus.
Capiam coronam mihi in caput, assimulabo me esse ebriũ.
Atq; illuc sursum ascendero, inde optume cispellam uirum
De supo, quom huc accesserit, faciã, ut sit madidus, sobrius.
Deinde ille actutum sufferet suus seruos pœnas Sosia.
Eum fecisse ille hodie, arguet, quæ ego fecero hic. qd mea?
Meo me æquost morigerũ patri. ei⁹ studio seruiẽ addecet.
Sed ecũ Amphitryonẽ, aduenit. iam ille hic deludeẽ pbe.
Siquidem uos uoltis auscultando operam dare.
Ibo intro, ornatum capiam qui potius decet.
Deinde susum ascendam in tectum, ut illum hinc prohibeã.

locum date:& abscedite:idest discedite:quãquã sint fere idem significãtia uerba:sed a seruo prolata ad maiorem populi terrorem. ¶ Fuat:idest sit antiquum est uerbum:quo & Virg. usus est: Tros:rutulus ue fuat. ¶ Qui obsistat obuiam mihi. Ita scribi debet:nõ qui obuiã obsistat mihi:ut legunt Pius & Sarracenus. contra metri rationem. ¶ Qui minus. quur mihi deo minus liceat minitari populo:ni decedat mihi de uia. ¶ Quã seruulo in comœdiis. subaudi licet. Sic enim & Ergasilus seruus in captiuis:& curculo in curculione interminantur omnibus:qui sibi obstiterint in uia. ¶ Populo ni decedat. Ita scribẽdũ est ex codicibus antiqs:& metri necessitate:nõ populo ut:ut legũt Pius:& Sarracenus interpretes. ¶ Ille nauẽ. Ille seruulus. s. nunciat nauẽ saluam in portũ. s. aduentasse. ¶ Vel irati aduẽtũ senis. uel scribendum est metri necessitate:nõ aut:ut legunt iterpretes iam dicti cõtra uersus rationẽ. ¶ Ille nauẽ. eiusmodi renunciationes seruoꝝ in comœdiis:& apud Plautũ:& cæteros comicos legunt:sicut ille in captiuis renũciat hero suo:nauem applicuisse:in qua filius eius olim amissus uectus est. ¶ Iouis dicto audiens: obediens præceptis iouis. ¶ Magis par est uia decedere. Ita scribendum est ex codicibus antiquis:& metri necessitate: nõ par est de uia: qa uersus non staret:sed abundaret uno pede. ¶ Par est:conueniens:& cõsentaneũ est magis mihi:qui deus sum:q̃ seruo: decedere de uia. ¶ Concedere. agminatim:& confluẽter cedere. Itidem ego sum patri. Ita scribi debet uersus ex codicibus antiqs:& metri necessitate:cui pedes duo deficerent:quod isti lusci iterpretes nõ uiderunt:nullã carminis rationem habẽtes:neq; sententiç. Sensus. n. est se esse patri suo ioui itidem. i. similiter:ut filium bonum oportet esse patri. ¶ Supparasitor. subseruio loco parasiti:& supparasitor scribendũ est ex codicibus antiquis:& sñiæ cõcinnitate: nõ suppalitabor:ut scribit:& legit Sarracenus. ¶ Hortor. nõ horto pro hortor:ut legit:& cõmẽtatur ieptissimus Pius: contra metri rationẽ:& ueteꝝ codicum scripturã:in qbus hortor:non horto scriptum est. ¶ Si quid patri uoluppe est. uoluptariũ:ut supradictũ est in pcedenti scena. ¶ Obseqtur aĩo suo. i. inseruit uoluptati:econtrario dicitur quis aĩo suo reluctari:quũ uicit:& refrenat uoluptatem. ¶ Modo bono. i. bona dexteritate:ne pericula suboriãtur. ¶ Vobis inspectãtibus:uobis præsentibus:& oculis uestris intuẽtibus:& scribẽdum est inspectãtibus metri necessitate. nã aliter pes unus uersui deficeret. ¶ Capiam mihi coronam. Serui enim festis diebus saturnalibus liberi erant:neq; dominis parere cogebantur:iccirco cõuiuia actitantes coronam capiebant:Sed & ueteres in conuiuiis se coronabant sertis & floribus:ut rosa:myrto:edera:apio ad arcendam:ut quidã putant:ebrietatem. Alii dicunt:q̃ se coronabãt: significantes licere sibi tunc ebrios fieri:unde Seruius super illo uirgilii:frondẽti tempora lauro: implicat:ait. Diebus enim festis coronati epulabantur. Et scribendum est. Capiã mihi coronam. nõ capiam coronam mihi. qa uersus claudicaret. ¶ Optume inde cispellam uirum. Scribendum est. optume inde. nõ inde optume metri necessitate. ¶ Cispellam: longe pellã:cis enim citra:uel ultra significat. Salustius pro ultra posuit. Cis rhenum dicens:atq; iter mare nostrũ. ¶ De supero:de tecto superiore:& ita ordinanda est littera:Cispellam uirũ de supero. ¶ Madidus sobrius:idest ebrius sobrius:quæ licet uideantur cõtraria:quum madidus ebriũ significet apud luculẽtos scriptores: tamẽ hoc modo simul uera fient:quum ille amphitryo sobrius utiq;. i. seorsus ab ebrietate:nam nũduꝫ biberat:neq; in domum peruenerat:madidum:& ebriũ se existimabit:siue ut madidus:& ebrius tractabitur a ioue:& Mercurio. Sobrius autem:donato interprete:seorsus ab ebrio dicitur. Nam quod Pius nugatur:madidum hic accipi pro madefacto:qa Mercurius peluim aqua plenam in amphitryonem inuerget: ut inferius apparebit:omnino falsum est: neq; aliud q̃ tegulam apparebit Mercuriũ in illuꝫ coniecisse. ¶ Sufferet. tolerabit. patietur. ¶ Eum fecisse:ille hodie ea arguet:ea addendum fuit metri necessitate:& sententiç concinnitate. ¶ Quid mea:scilicet refert:& qd ego id curem:ac si dicat:ludo ego corio alieno. Scribendum est autem:quid mea:ex codicibus antiquis:& sententiç congruitate:ac metri necessitate:non:quid est mea:ut scribunt:& cõmentantur duo inepti interpretes Pius & Sarracenus. ¶ Morigerum:obsequentem:inseruientem:subaudi esse. ¶ Eius studio:eius uoluntati. ¶ Siquidem uos uultis. Hi tres uersus iam trimetri sunt: sex pedes nacti: apostropha est ad spectatores. ¶ Ornatum: hoc est coronam ebrio conuenientem.

Supparasitor

Coronati epulabant

Sobrius

Amphitryo.

NAucraten quem conuenire uolui,in naui non erat.
Neq; domi,neq; in urbe iuẽio queq̃,q illũ uiderit.
Nã oẽis plateas perreptaui,gymnasia,myropolia,

NAucratẽ. antitosis est:Casus p casu ponit:ut id uergilianum patet i prio ęneidos: urbẽ quã statuo uestra ẽ:hic codicis textus erit. Neucrates nõ erat i naui:quẽ cõuenire uolui:& idoneũ nomẽ est pfecto classis. ut naucrates appellet. ναυς eni nauis a græcis appellat. κρατέω antideo:antecello:psto:antisto: Idẽ quoq; uerbũ est κρατιστευω. κρατιστος optimus. κρατος potẽtia:impiũ:tanq̃ bello naumachiario polleret. ¶ Myropolia tabernas ungẽtarias. μυροv ungẽtum uocamus:& πωλέω uendo. Theodorus gaza apud Aristo. myropolã pigmentarium uertit:cũ ungentariũ debuisset:aut seplasiariũ. Lãpridius autor est:heliogaballũ iussisse se pingi:uelut cuppediarium:& seplasiarium. Nomen a seplasia platea campanica:ubi delicatiora:& mundiora ungenta uendebantur. hinc ausonianum id. aere seplasiæ decipiare caue. Plinius:& de seplasia non tacuit.

PIVS BONONiensis

Myropolium quid

NAucratẽ:quẽ cõuenire uolui. Tetrameter brachicatalecticus est uersus huius scenç. In qua itroducit Amphitryo solus:qui dudũ discesserat iturus ad portũ:ut secũ naucratẽ cognatum suũ adduceret: testificaturum apud Alcmenã coniugẽ:eũ hac nocte proxima applicuisse. Qui Amphitryo nunc domũ aduenies secum loqtur:ac dolet:nõ potuisse inuenire naucratẽ i aliquo loco. ¶ Naucratẽ:uel per antiptosim figurã: i qua casus pro casu ponitur:ut urbẽ quã statuo uestra est:uel ut donato placet:per ornatum quẽdã dicẽdi modũ absq; antiptosi:ut subaudiendũ sit:Naucrates ntũus:& deinde quẽ naucratẽ. hoc modo. Naucrates nõ erat in naui:quẽ naucratẽ cõuenire uolui. ¶ Perreptaui:pagraui. a repo. n. fit repto:& prepto. Repere autẽ est aialiũ uẽtre gradientiũ:ut serpẽtũ. Denotat hoc uerbo maiorẽ in qrẽdo hoĩe difficultatem. ¶ Plateas. uias latas urbis. πλατυς πλατεια πλατυ. latus lata latũ significat:& πλατος latitudo:uñ Plato nomen accæpit:qa fuerit humeris latioribus:quũ prius Aristotiles uocaret. πλατεια. q; pro qa ipsa lata:& platea accipit:hoc loco media correpta pfert. est. n. anapæstus ea ratione:quã nos in epopoeia nostra diximus. Interduꝫ ut breuies uocalis tollitur illis. elidit. n. i.

PYLAdes

Repere

ex dipht.ει.& remanet.πλατεῖα.ut æneadas:& typhœa tela:ut ibi dixius.¶ Gymnasia.loca erāt: in q̄bus athletæ nudi se exercebāt.γυμνος.n.nudū significāt:q̄uis postea gymnasiū & ꝓ ludo lr̄ario:& ꝓ oi loco:in quo fiat aliqd genus exercitationis sumi cœpit.¶ Myropolia.tabernas unguētarias μυρον.unguētū.& πωλεω.uēdo pria ꝓducta.

Apud emporium,atq;,in macello,in palæstra,atq; in foro,
In medicinis,in tonstrinis,apud omneis ædeis sacras.
Sum defessus quæritando,nusq̄ inuenio Naucraten.
Nunc domum ibo,atq; ex uxore hanc rem pergā exquirere.
Quis fuit,quem propter,corpus suum stupri compleuerit.
Nam me,q̄ illam quæstionem inquisitam hodie amittere.
Mortuum satius est,sed ædeis occluserunt.euge hoc fit.
Pariter atq; ut alia facta sunt.feriam foreis.heus uos,
Aperite hoc,heus ecquis hic ē?ecquis hoc aperit ostium?

PIVS BONOniensis

Emporiū quid sit

¶ EMPOrium.mercatū:foꝝ: cōciliabulū.ubi mercimōia abūde collatiua distrahunt.uox græca.ἐμπορεω lucror:& negocior.emporia negociatio.Pl.l.vi.naturalis hist. Ad pimulę ꝓmōtoriū.i.indiæ celeberrimū emporiū.uñ segesteria ex uilioribꝰ.statuminibus.charta compacta ad cucullos idonea:& īuoluēda mercimonia dr̄ emporetica.Pli.li.xiii.Nā emporetica iutilis scribēdo in uolucris chartarū:segestriūq; mercibus usu; p̄bet:& iō a mercatoribus cognominata.¶ In macello.secus est q̄ censeant litteratores: ꝙ macellus ñ signat laniena̅:sic.n.mūditer:& eloquēter appellant locū:ubi carnes uēdunt̄:Et ii qui ꝑperā uulgo macellarii uocant̄:latine lanii dn̄r:est sane macellus ganeū:ubi esculenta:poculētaue dūtaxat calida uendunt̄.Id thermoliū Plau.& græci dicunt.Macellū tn̄ & macellarios pro laniena:laniisq; annotaui usurpatū frequēter a neotricis.Hęc de macello Var.li.primo de lingua latina.forū olitoriū.hoc erat antiquū macellū:ubi oleū copia:ea loca ēt nunc lacedæmonii uocant macellū.Sed iones hostia ortoꝝ.macellotas ortoꝝ.& castella macelli.Hinc macellarii uocant̄:Sueto.in cęsare dictatore:quoꝝ:ut cū maxie expectatio eēt ea:quæ ad epulū ptineret:q̄uis macellariis ablocata ēt domesticati apparabat.¶ Palæstra.cū bipartiliter capiat̄ palęstra pro exercitamēto:& exercitii loco:hic ꝓ loco capit̄:ubi exercent palęstrā.nā & is palestoriō græcis utiq; uocitat̄.Ars palęstrica palesmosine dr̄.pale idiscriminati:& palestra.qđ papiniano carmine sat inotescit:& nudā exercere palen.Alibi Plau.disco.hastis:pale:cursu:& armi:qn nitida domestice:& crebro fidei emūcte scriptoribus uocitat̄:qđ euenit ob hāc p̄cipue cām:qm̄ luctatores:& palæstritę inūgebāt oleo corpa:qđ maro egregie.Exercēt nitidas oleo labēte palestras:palestrita in marmore si tu obruto sic loqtur.¶ Flectere doctus equos:nitida certat̄ palestra.¶ Ferre iocos astu:fallere:nosse fidē.Palęstritæ luctatores sunt.psius.qnq; palestritæ licet hæc plātaria uellant.hinc palestrans fulgētio i primo mythologico.Sudor hic opus palæstrātis igeii.palęstra ex autoritate fuiana dicta:uel ἀποτης παλης.i.luctatione:uel απο του παλλειν hoc est a motu urnæ.¶ In medicinis.Simia gręcorū poetaꝝ Plau.qđ nūc:& subinde dꝑhendit̄.Certe medicinas uocat uicum thurarium:hoc est tabernas aromatarias:ubi speciarii obuersantur:& species uęneunt.Nam & hoc in album latinitatis sinceræ neoterici receperūt.quo uerbo utit̄ macrobius.ιατρειον medicina:& hoc est medicinarum taberna.¶ Tonstrinis.officinis:ubi tonsores radunt barbā.¶ Hodie amittere.lōge:& eminus a mēte seq̄strare:& si in q̄busdam exēplaribus priscis legat̄ omittere.

Macellꝰ qd significet

Palestre significata

Amittere quid sit

PYLADes

Myropolia

¶ EMPOrium.mercatū:foꝝ:cociliabulū:locus ubi mercimonia uēdunt̄:qđ in nr̄o uocabulario sic diximus:publicus emporiū locus est:quo multa fluit merx.gręcū est nomē.ἐμποριον & ἐμπορια.negociatio.& ἐμπορος.mercator.Liui.Genua liguriæ nobile emporiū.¶ Macello:macellū locus erat romę:ubi obsonia uēdebant̄:ut Festus iqt:dictum a macello quodā:qui exercebat in urbe latrociniū:quo dānato:Cēsores Aemylius:& Fuluius statuerunt:ut in domo eius opsonia uēderent̄:quē locū alio noīe Ganeū appellare possumus.Sed & eundē Plau.& gręci Thermopoliū uocant:qa eiusmodi opsonia calida p̄cipue ibi uenderent̄.Varro aūt foꝝ holitoriū macellū ātiquū dixit ubi holeꝝ copia:ea loca ēt nūc lacedęmonii uocāt macellū.Sed Iones ostia hortoꝝ macellotas appellauere.Donatus āt in Terentiū a mactādis pecoribus macellū dictū ait.In alia significatiōe macellū ꝓ macillēto dicius:teste Nonio.Lucilius.Si nosti:nō magnus hō est:nasutus:macellus A macello loco opsonioꝝ macellarii fiūt.Sueto.in Cæsa.dictatore.¶ Quoꝝ ut quū maxie expectatio esset:ea quæ ad epulū ptinerēt:q̄uis macellarius ablocata:ēt domesticati apparabat.Nā locus:ubi carnes frustulati icidunt̄:atq; uēdunt̄:nō macellū.Sed laniena ꝓprie appellat̄:& lanii:ac laniones q icidūt & uēdūt:q̄q̄ a neotricis iterdū is quoq; locus macellū:& ii macellarii appellati sint.¶ In palęstra.παλη apud gręcos:& pale apud nos:luctā significat:quā exercebāt nudi:oleoq; pfusi.Statius.Et nudam exercere palen.a quo palæstra deducit̄:q̄ dictiōe utimur:nō tm̄ ꝓ ludo ipso:sed ēt ꝓ loco:ubi exercet̄:ut hic:& apud Vir.Pars i graminéis exercēt mēbra palæstris.ꝓ ludo āt Vir.posuit.Exercēt nitidas oleo labēte palæstras.ubi nitidas palęstras dixit:ad oleū respiciēs:quo uncti erāt:& quodāmodo nitētes.palæstritæ quoq; luctatores dn̄r.Persius.Quinq; palæstritæ licet hęc plātaria uellāt.Sed est mirari Piū iterp̄tē:i cōmētariis suis hoc loco:Plautū adducere:q pale usus sit:his uerbis.Alibi Plau.disco:hastis:pale:cursu:& armis.Is āt locus est in mostellaria:in secūda scena:quē locū ipe cōmētās:nō pale legit:sed pila:dicēs.pila.harpasto trigonali:& folliculo exercebant̄ adolescētes antiq.hic mos adolescētularis est pila ludere:&c.Veꝝ is nō semel alibi quoq; sui imemor apparēs uenia dignus est.¶ In foro.foꝝ ꝓprie est negociationis locus:a ferēdo dictū:qa eo uenalia ferant̄.Vñ foꝝ boariū:foꝝ holitoriū:foꝝ piscariū:in quo boues:holera:piscesq; uēdūtur:foꝝ cupedinis:in quo cupedia.Cupes.n.& cupedia antiq lautiores cibos noiabāt.uñ cupedinarii dicti sunt oēs:q esculēta uēdūt:ab eo ꝙ alimēta rebus cupidinis p̄beāt.Dicit̄ ēt foꝝ:in quo cū pp̄lo agit̄:lites tractant̄:cōtiones habent̄:ꝙ ibi iudicia ferunt̄.Vñ & forēses dn̄r:q i foro uersant̄.Et circūforanei:q circa forū spatiant̄ uēditātes aliqd:aut emētes:aut sciscitātes:aut tp̄s inaniter terētes foꝝ quoq; agere dr̄ is:q ꝓuinciæ p̄est:du; ciuitātes uocat:& de cōtrouersis eaꝝ cognoscit:ac s̄niam fert.foꝝ itē ueteres appellabāt:qđ postea uestibulū sepulchri dictū est.fori autē uirili gn̄e nūero multitudinis tm̄ sunt tabulata nauiū:ab eo ꝙ icessus ferāt:siqdē p eos nautæ discurrūt.Vir.Implessemq; foros flāmis.Itē spectacula:hoc est loca erecta:e q̄bus spectet̄:fori uocant̄:& p diminutionē foruli:q aliqñ armariola significāt:in q̄bus reponunt̄ libri.Iuuen.hic libros dabit:& forulos.¶ In medicinis.in medicoꝝ tabernis:in uico thurario:in tabernis aromatariis:ubi speciarii obuersant̄:& spēs uēdunt̄:nā & hoc nomen in

Thermopolium

Lanii:laniones

Palæstritæ

Circumforanei

men in album latinitatis receptũ est:& eo utit̃ Macrobius. ιατρειον grece medicinam:hoc est medicorum officinã significat. In tõstrinis.in officinis tõsoꝝ:ubi capilli tõdent̃:& barba abraditur. Aedis sacras:fana:tẽpla. Nũc ibo domũ.ita scribi debet:metri necessitate:nõ nunc domũ ibo:qa pes unus uersui deficeret. Quis fuit. nõ qs fuerit:qa pes unus supflueret. Quẽ ꝑpter:ꝑpter quẽ. Stupri cõpleuerit.ut iplent̃ ueteris bacchi: pinguisq; ferinæ. construunt̃.n.cum gt̃o & ablatiuo.ut alibi.Impleuitq; mero paterã. Amittere:longe & eminus a mẽte sequestrar̃: uel amittere pro omittere:& destituere. Euge hoc fit.ita scribi debet uersus:& tolli pariter:metri necessitate. Quę dictio in principio sequẽtis uersus scribi debet:cui & in fine addi debet:heus uos:ita rõne carminis exigẽte:qd̃ iterptes nr̃i sõniculosi nõ aduerterũt.Sic igit̃ scribẽdus est uersus seqñs. Pariter:atq; ut alia facta sunt:feriã fores: heus uos.Seqñs ãt & ultimus scenæ uersus sic icipit. Aperite hoc.Nam Amphitryo:ut uidit occlusas fores:quas equidẽ clauserat Mercurius:ut illum ridiculo haberet:miratus est:quia fores magnoꝝ uirorum iterdiu patere cõsueuerũt: ꝑpterea dixit.Euge hoc fit pariter:atq; ut alia facta sunt:& simul fores percussit:& uocauit:qui intus erant.

PIVS BONONiensis

Mercurius. Amphitryo.

Q Vis ad fores?Am.ego sum.Me.qd ego sum?Am.
ita loquor.Me.tibi iuppiter,
Diq; omnes irati certo sunt,qui sic frangas fores.
Am.Quo modo?Me.eo mõ,ut ꝑfecto uiuas ætatẽ miser.
Am.Sosia.Me.ita sum Sosia,nisi me esse oblitũ existumas.
Quid nũc uis?Am.sceleste,at ẽt qd uelim,id tu me rogas?
Me.Ita rogo,pene effregisti fatue foribus cardines.
An foreis censebas nobis publicitus præberier?
Quid me aspectas stolide?qd nũc uis tibi?aut qs tu es hõ?
Am.Verbero,ẽt qs ego sim me rogitas?ulmorum acherũs.
Quem pol ego hodie ob istæc dicta faciã feruẽtẽ flagris.
Me.Prodigũ te fuisse oportet olĩ i adolescẽtia.A.Qui dũ
Me.Quia senecta ætate a me mendicas malum.
Am.Cum cruciatu tuo istæc hodie uerna uerba funditas.

SOSIA.salutatiuus est casus: per minutationẽ ꝑlatus. Me oblitũ.ni reris me nomẽ meũ dedidicisse.Id.n.est me oblitũ. Publicitus.ex ærario publico: ex publica ipensa:aduerbiũ est.qd̃ in hunc significatũ usurpat̃:ut si dixerimus legatiua: cõgiaria:donatiua:tesseras dari publicitus: hoc est a publico ipẽdio: Plau. ꝑprie utit̃ hac uoce. Apuleius:& cęteri simpliciter: &abusiue pro publice usurpãt.Fulgẽtius: Sidonius:Iulius capitolinus in gordiano rũ uita sic.Nomẽ publicitus eraserũt. huius formæ aduerbiũ est:ac si dicat̃:diuinitus:cælitus:& iis similia. Vlmoꝝ acheruns.ꝑnities:ꝑditio uerboꝝ talis: q̃li fluuius ifernus aias ipioꝝ distrahit:& absumit.Dicit̃.n.qs ulmoꝝ ꝑditio:cũ i ei9 tergũ callosum:saxeũ:marmoreũ:congeries uirgaꝝ dissipant̃:& diminuunt̃.Vlmi.n. ad uibices iferẽdos erãt accõmodi:uñ ser uũ plagipatidã:mastigiã:& uerberonẽ inferius ulmitribã uocitabit. Alibi codicũ nõ acheruns:sed aceruus legit̃.seruũ uocabit aceruũ uirgaꝝ:in quẽ.s.uirgę cõferent̃. Prodigũ. q ꝑdiga:& ifræni lingua inumeras plagas mihi miniteris.Trahit tñ polysemõ sensum his leorsum. Qui dum?quo pacto?qũo ꝑdigus sum?Mẽdicas malũ.post hoc carmẽ in exẽplaribus antiqs hic uersus isarcit̃. Quęso aduenięti morbo iure medicabis. Vbi erit iocus ex fere cõsili uocũ structura cõflatus:q lepor plautinus est.Dixit enim mendicas malum:nunc mendicare ad medicare transtulit in his uocibus Alibi patens est plauti cauillatio una littera plus est q̃ medicus. Aduenienti marcellus exponit incipienti. Medicare & medicari dici iuicẽ quis iguorat?Maro ut reliquos omittã.Sæmina uidi equidem multos medicare serentes. Funditas.iconsiderate: &excorditer ꝑdiga lingua ꝑiicis. Abis:in priscis Plauti monumẽtis hoc addit̃.cõprime aiam:ubi aia ꝑ ira positũ.

Publicitus

Vlmitriba

Q Vis ad fores?Hęc scena eodẽ carminis gñe constat:quo & supior.tetrametrũ.n.est brachicatalectiũ:sex ptẽ pedibus icedens.In q̃ Mer.itroducit:adueniętẽ Amphitryonẽ:& fores pulsantẽ ab ædibus cipellens: uerbis:primũ:deinde tegula in illũ ꝑiecta de loco supiore. Quis ad fores:supple est. Ego sum.existimãs amphitryo se solo uerbo cognosci:& itroduci debere:ut mos est dominorum domus: ait: ego sum. Quid ego sum.Mercurius q̃si ꝑ cõtẽptũ iterrogat:qd est:uel qd sibi uult hoc:ego sum? Quo mõ? amphitryonis uerba sunt:quo modo inqt irati mihi sunt iuppiter:& dii? Viuas ætatẽ:eo dicendi mõ:quo dicimus: uiuo uitã:seruio seruitutẽ. Sosia:uocatiuus casus est:ꝑ minutationẽ ꝑlatus:ac si diceret:nõ tu es Sosia:q mihi hero sic isolẽter rñdes? Vñ ille rñdet:ita sum Sosia. Nisi me esse oblitũ.nisi putas:me mei oblitũ:nomenq; meũ dedicisse. Cardines.sup qbus fores uoluunt̃. Virg.Et foribus cardo stridebat ahenis:ad quoꝝ similitudinẽ mũdi polos cardines uocamus. Lucanus.Et sũmus olympi:cardo tenet tethym.Et cardo significat cõmoditatẽ:siue opportunitatem.Virgi.Haud tanto cessabit cardine reꝝ:de qbus affatim diximus in uocabulario nostro. Publicitus:ex publico ærario ex publica impẽsa:&nõ ex pecunia nostra cõparari:aduerbialiter sic utimur hac dictione:&ꝑprie. Apule.ãt:& alii simpl̃r:& abusiue ꝑ publice usurpãt.Iuli.capitolinus i gordianoꝝ uita:nomẽ publicitus eraserũt: de qua dictiõe & supius in pria scena dixius. Aut qs es tu hõ.ita scribi debet ex codicib9 antiqs:& metri nec̃itate: & nõ qs tu es hõ:qa uersus claudicaret:qd̃ Pius & Sar.iterptes nõ uiderũt. Vlmoꝝ acherons. uorago: & dissipatio uirgaꝝ:nõ aliter q̃ acherons:siue acheron fluuius ifernus:q est uorago:& absũptio aiaꝝ:dr̃ utroq; mõ acherõs: & acheron.Et ulmis ãt uirgæ fiebãt ad plagas s̃uis malis iferẽdas. Vñ iferius uerberonẽ:& mastigiã seruũ ulmitribã appellabit:ac si diceret dignẽ:in quẽ pluriæ ulmoꝝ uirgæ cõtinuis uerberibus cõterant̃. Nã qd̃ uterq; iterps ait: alibi legi aceruus:& nõ acheruns:dliriũ qddã olet:quũ uersus rõ nõ patiat̃ dictionẽ illã aceruus. Ob dicta isthæc: nõ ob isthęc dicta:ut legũt idẽ iterptes iscitι:cõtra metri rõnẽ. Feruẽtẽ:ardẽtẽ. Prudigũ:q ꝑdigi sunt:& bona sua obligurirũt i iuuẽtute:quũ senes postea fiũt:mẽdicare cogũt:hic ãt ꝑ metaphorã:ex polysemo sensu: ꝑdigũ eũ fuisse ait:& tanq̃ uerbera:ac malũ in sua iuuẽtute dissipasse:quũ ea nũc senex ab ipso Mercurio reqrat:ac tanq̃ mendicus uestiget. Qui dum?quo pacto:quo mõ ꝑdigũ me fuisse oportet. Senecta ætate:in senili ætate:nũc quũ senex es. Mendicas:mendicare:ut qdam uolunt:a medẽdo deducitur:quia inopes quærũt:ut alimẽtis suæ uitę medeãtur. Hodie isthæc.nõ isthęc hodie:quia uersus abũdaret uno pede. Fũditas:icõsiderate ꝑiicis:& euomis.

Tonstrina

PYLAdes

Cardo

Publicitus

Acherons

Mendicare

PIVS BONOniensis
Mactare

❡SACRVfico. metaphorice: & similitudinarie trãslatum ab iis: qui sacrificant taurum mactantes: iter cuius cornua molam madidam pelui ingerunt: aqua igitur amphitryonem conspersurus maigena deus ait se illi sacrificare. ⸿Te macto. te magis augeo. istar molæ aquã in te deuergẽtis. Mactare sacrificiis aptũ uerbũ. Mactus taurus appellabatur cũ molæ ispargimine sparsus esset: quasi magis auctus inflectitur mactus. macte uirtute prouerbialiter dicebatur: quasi dixeris magis aucte uirtute. Horatius. Macte uirtute iquit sententia dia catonis. Silius libro quarto. macte. o macte indole sacra uera iouis proles. Desunt hic ut uideo circunferri uersus ii.

Optio iure ifringet aula cineris i caput
Ne tu postules matellã unam tibi aquæ infundi in caput.

Me. Sacrufico ego hũc tibi Iupiter. A. q? Me. qa. n. te macto.
A. Tun me mastes carnufex? nisi formã Di hodie meã ꝑdũt,
Faxo ut bubulis coriis onustus sis saturni hostia.
Ita ego te certo cruce, & cruciatu mactabo. exi foras
Mastigia. Me. Larua umbratilis, tu me minis territas?

⸿Perdiunt. scribo ꝑduint pro eo: qđ est ꝑdiderint. ⸿Bubulis coriis. scuticis ex bubulo corio duriore dissectis: quibꝰ utunt̃ lorearii ad loreanda latera seruoꝝ. ⸿Saturni hostia. nodus subobscurus. Sciendũ est priscos carthaginẽses cõsueuisse saturno mactare singulis quisq; annis ifantes: qđ infame: & dirum sacrificium tertullianus in apologetico cõsequenter appellat infanticidium: hoc est paruuloꝝ cædẽ: qđ istitutũ est in saturni placationẽ. Nã ꝙ nouerat a filio regno exigi: & expelli natos deuorare nitebat̃: iouẽ esurienti rhea lapidẽ subiecit: fictum ideo ꝙ χρονος saturnus. i. tps oia consumit: qđ in primo apologetico placiades fulgẽtius sic enarrat. Saturnus primus in italia regnũ obtinuit: hicq; per annonæ ꝓgationẽ ad se populos attrahens a saturãdo dictus est saturnus. opis quoq; eius uxor: eo ꝙ opẽ esurientibus fert: edicta est. Pollucis ẽt filiũ siue a pollẽdo: siue a pollucibilitate: quã nos humanitatem dicimus. Filios uero suos comedisse fert̃: ꝙ oẽ tps qđcunq; gignit: cõsumit: quãobrem Plutarchus inqt saturni ædẽ pecuniæ publicæ sacrariũ esse uoluerunt. Nã ęrariũ est: & tabulas publicas in eo seruant: & tabulariũ dicunt. ⸿An ꝙ fama saturni tẽpore nec auaritiã: nec improbitatem usquã in hoibus fuisse: sed iustitiam: & fidem. imisce uxor. Annibalis patres carthaginis exorauit: ut filio suo parceretur: qđ luculentissimis carminibus Silius exequitur libro quarto punicoꝝ.

Infãticidia

Pollux
Pollucibilitas

Mors fuit in populis: quos condidit aduena dido
Poscere cęde deos ueniam: ac flagrantibus aris
Infandum dictu paruos imponere natos.
Vrna reducebat miserandos annua casus.

Sacra thoanteæ: ritusq; imitata dianę: quem sanguinarium ritum didascalice sic increpat.

Quæ porro hæc pietas delubra aspergere tabo?
Heu primæ scelerum causæ mortalibus ęgris
Naturam nescire deum. iusta ite pręcati.
Thure pio. cędumq; feros auertite ritus.
Mite & cognatũ est hoi deus.

Carthaginẽses abstinerẽt ab infanticidio

De hoc sacro loqtur tertullianus his. De nobis nihil tale cum æque extorquere oporteret: quod cum falso iactatur: ꝙ quisq; iam ifanticidia degustasset: ꝙ incesta contenebrasset. scribit Plutarchus in apophthegmatis agathoclem ferientẽ fœdus cũ carthaginẽsibus iussisse addi: ut ab infantiũ cęde abstinerent: quos saturno imolabant. Propterea cũ amphitryo significare uelit futuꝝ ut Mer. ꝑimeret̃ saturni hostiã succidaneã fore inqt eruditissime. Pli. li. xxxvi. In honore est in tẽplo illo Hercu. ad quẽ pœni oibus annis humana sacrificarũt uictima humi stans. Sup cõsuetudine mactãdoꝝ hoium Lactãtius li. i. diui. istitu. Apparet tñ antiquũ cẽ hũc imolãdoꝝ hoium ritũ. Siqdẽ Saturnꝰ i latio eodẽ gñe sacrificii cultus: nõ qdẽ ut hõ ad arã imolaret̃. Sed uti i tyberi de põte miluio mitteret̃: qđ ex rñso quodã factitatũ Varro autor est: cuius respõsi: ultimus uersus est talis. και κεφαλας κρονι δ᾽ ηκαι ςωπας πεμπεται φωτα. Nã de ifãtibus: q eidẽ saturno immolabant̃ pp odiũ iouis qđ dicã? pescenius Festus in libris histo. ꝑ satyrã refert Cartha. saturno humanas hostias solitos imolare: & cũ uicti essent ab agathocle rege siculoꝝ iratũ sibi deũ putauisse: itaq; ut diligẽtiꝰ piaculũ soluerẽt ducẽtos nobiliũ filios imolasse: tñ religio potuit suader̃ maloꝝ: q̃ pepit scelerosa: atq; ipia facta. Quis ignorat inũeras gẽtes hostiã hũanã imolasse: qđ cũ accepisset Rõani magr̃atꝰ eoꝝ accersendos: ac pũiẽdos putauerũt: quos postea cũ id cõsuetudine: ac lege fecisse accepissẽt: eos dimiserũt: alias id facer̃ ꝓhibuerũt Autor ẽ Plutar. i ꝓblematis.

Antiquus ritus hoiũ molãdoꝝ
Hostia humana

PYLADes

❡SACRVfico ego hũc tibi iuppiter Pius & Sar. iterp̃tes nullã uersus rõnẽ tenẽtes: atq; ob id nullã ex hoc carmine certã sniam elicere ualẽtes: qppe quũ legãt. Sacrufico ego tibi: meras nugas: futilesq; cõmẽtatiões hoc loco ꝓferũt: q̃s q cupiũt ispicere: eoꝝ cõmẽtarios adeãt. sed inter cętera: hęc quoq; ait Pius Aq̃ igit ãphitryonẽ cõspsurus maigena deus ait se illi sacrificare: pudor: ꝓpudiũq; lratoꝝ. Vbi. n. legit amẽtissimus iste pius: Mercu. aspsuꝝ aq̃ fuisse ãphitryonẽ? ꝑterea. ⸿Te macto. uerba ꝓxie seqñtia exponit. magis augeo istar molæ aquã i te deuergẽtis: cuius deliria nuce cassa nimio empta sint. Scribẽdũ igit̃ cẽsemꝰ: ut nos correximus. Sacrufico ego hũc tibi iuppiter: tũ uersus: itegritate: tũ uero snię cõcinitate: hoc sensu. O Iup. ego tibi hũc deliꝝ: amentẽq; ãphi. i me cõuitia: minasq; igerẽtẽ sacrificare uolo: hoc est mactare: tibiq; holocaustũ offerre: id qđ cõuẽit cũ sequẽtibus: quũ i ultio huius scenæ uersu iqt: euades nũq̃: qn te sacruficem. ⸿Qui? qũo. s. sacrificas me Ioui? Vñ rñdet Mercu. ⸿Quia. n. te macto. i. occido: queadmodũ pecudes: & armẽta diis mactari cõsueuerũt i sacrificiis. ⸿Tun me mactes carnifex? hoc reliquũ scenę huius: & duaꝝ iseqñtiũ scenaꝝ i plęrisq; tũ antiqs: tũ nouis codicibꝰ deficiebat: qđ quãq̃ Sa. a se aiaduersũ dicat tãq̃ adulterinũ: & subditiciũ ñ cẽsuisse se admittẽdũ i plautinã familiã. Nos omnino cõtraria snia admittẽdũ cẽsuimus: uti natiuũ: ꝓpriũ: consanguineũ: & legitimũ: qñqdẽ & snia absolutissima cũ supioribus cõuenit: & uersus hi plautinã olẽt lepiditatẽ. Et Noni. eoꝝ aliquot ꝑ plautinis citat: queadmodũ in uerbo: exanclarẽ: & in uerbo: minitabas: & in uerbo: ipedũt: ifra dicemus. ⸿Tũ me ma. ecce q̃ belle cõuẽit hęc rñsio amphitry. uerbis Mercurii: q dixerat: qa. n. te macto. tu inqt carnifex mactes me? ꝑ ira excãdescẽs amphi. dũ Mercur. putat Sosiã seruũ suũ esse: hæc oia ꝓfert. ⸿Perduint. ꝑdãt: uel ꝑdiderint: more antiquo: sic: duis ꝓ des: uel dederis. ⸿Bubulis coriis. scuticis ex bubulo corio dissectis: qbus utũtur lorearii ad loreãda: ꝑcutiendaq; latera suoꝝ. ⸿Saturni Hostia. Quia supius Mercurius dixerat: Sacrufico ego hunc tibi iuppiter. iccirco amphitryo quasi par pari reddens: ait: se illum Saturno imolaturꝝ: neq; ad hoc facere arbitramur nugamẽta Pii: hoc loco plurima de ifanticidio referẽtis: qđ prisci carthaginẽses saturno facerẽt. ⸿Larua umbratilis. laruã umbratilẽ appellat amphitryonẽ: tanq̃ nõ hõ sit uiuus: sed umbra q̃dã ab inferis egressa: quę ipm terrere conet̃: ut his uerbis ipsum amphitryonẽ magis alienatum

Perduint

gis alienatum mente redigat:uel ut ei persuadeat:se nihilo pluris.illum facere q̃ umbrã larualem:laruam ue umbra tilem:nam idem sunt. Nisi hinc actutum fugias.Ita supplendus fuit uersus:metri necessitate:qđ Pius non uidit.

Nisi hinc actutum fugias,si denuo pultaueris,
Si minusculo digito increpuerint fores,hac tegula
Tuum deminuam caput,ut cum dentibus linguam excrees.
Am.Tun furcifer meis me procul prohibessis ædibus?
Tun meas pultaſ fores?hasce illico toto demoliar cardine.
Me.pgi.Am.pgo.Me.accipe.Am.sceleste,iheꝝ?Si te hodie apprendero,
Ad id te redigam miseriarum,ut semper sis miser.
Me.Bacchanal te exercuisse oportuit senex.Am.qui dum?
Me.Quando tu me tuum seruom censes.Am.Quid cẽseo?
Me.Malum tibi.præter Amphitryonẽ herũ noui neminẽ.
Am.Num formam perdidi?mirum quin me norit Sosia.
Scrutabor.eho dic mihi,qs uideor?num satis Amphitryo?
Me.Amphitryo?Sanus ne es?nonne tibi prædictum senex,
Bacchanal te exercuisse,quom qui sis alium rogites?
Abscede moneo.molestus ne sies,dum Amphitryo
Cum uxore modo ex hostibus adueniens,uoluptatẽ capit.

PIVS BONONiensis

PVLtaueris:idifferẽter ꝓ pulsaueris. Minusculo.a minimo hypochorismos qn q̃triis minusculæ dictæ iuniæ idus ab similitudine maioꝝ:ꝙ tibicines tũ feriati p urbẽ uagãtſ:& cõueniunt ad ędẽ mineruæ.Is minusculus digitus & auricularius dr.Digitoꝝ uero sunt hæc noia pollex:index:famosus:medic⁹:minim⁹neoterí gręci sic.ἀντιχειρ.δεικτικος.ιατρος.δακτυλιωτης.ωτιτης:ut si dixeris.pollex:inde medicus.anularis:auricularí⁹.Apđ priscos græcos digitoꝝ legunſ hæc noia.αντιχειρ λιχνος.σφακελος.επιβατης μυωψ.hoc est.pollex:idiculus medi⁹ ascẽsor.Aestrũ.sphacelon appellari cõiecto:ꝙ sphacelos apud gręcos morbus ad os penetrans uocaſ:ut ita dicaſ digitus ille medius:qui morbosus est:& noxius:ut pote quo notarenſ illo noxia:& ifamis latine dr:Persius.ifami digito:& lustralib⁹ ante saliuis:Iuue.cũ fortunæ ipse minaci: mãdaret laqueũ:mediũq; õnderet unguẽ Martialis:& digitũ porrigito mediũ.pollex latinis a pollẽdo dr:græcis:ꝙ altera manus sit.Digiti ex autoritate seruii dicati sunt mineruę.Indigitamẽta põtificales libri dñr:uñ fit idigitari uerbuꝫ. Secũdus a pollicẽ digitus salutaris appellaſ:ut reor.qm̃ sylẽtiũ p id idicabat res salutaris:& oppido q̃ conducibilis: qđ signare uolẽtes ægyptii fictuabãt harpocratẽ salutari digito ori admoto:de quo ueneris & mercurii filio itellexit Cui.eo uersu. Quiq; pmit uocẽ:digitoq; sylẽtia suadet.Is harpocrates lingua:ut coniecto: Aegyptia sygalion uocabaſ:In ausonii burdegalę codice emaculatissimo:cuius ispectãdi copiã nobis fec Tadęus ugolettus uir lrat⁹ad Paulũ scribẽtis hoc carmẽ legi.Vestraq; sygaliõ ægyptius ora resignet. Prohibessis. Prohibueris. Bacchanal. furias:diritates:tumult⁹:itẽperias:qs mimalonides:& ædonides bacchæ exercere solẽt:cũ retecta facie:dispessis capillis:fluida ueste:lacero sinu exululãt:agitanſ:ut phębasticæ.Ecce mimallonides sparsis p colla capillis inqt Ouid. Quoꝝ furorẽ Ver.Proptius:Catul.Persci.& cęteri pscribũt.Adde bacchanal usurpari subinde Plauto pro cãpo:in quo furiunt bacchæ.Plautus in aulularia:in bacchanal ueni:hodie coquinatum.Idẽ in bacchidib⁹ hoc uerbo utiſ.

Digitorũ nomina

Bacchanal quid

PYLAdes

PVLtaueris.ꝓ pulsaueris.idifferẽter.n.pulsare:& pultare dicitus. Minusculo digito.minimo:quẽ auriculariũ dicim⁹:siqdẽ digitoꝝ noia hæc dñr.pollex.idex.medicus:siue medi⁹:siue ifamis:siue famosus:siue ipudic⁹.his.n. oib⁹noib⁹uocaſ:qa pollice terti⁹ ẽ Persi⁹.Infami digito:& lustralibus añ saliuis.Iuue.Quũ fortũę ipẽ minati mãdaret laqueũ:mediũq; õnderet unguẽ.Mar.Et digitũ porrigito mediũ.Vir.i priapeiis:Derides quoq; fur:& ipudicuꝫ oñdis digitũ mihi minãti:q̃rtus uocaſ annullaris:siue ascẽsor:& a qbusdam medicus. qntus auricularius:siue minimus.Sed & idex:q scđs est a pollice salutaris appellaſ:qm̃ fortassis sylẽtiũ p eũ idicabaſ:q̃ sit res salutaris:& cõducibilis:qđ significare uolẽtes ęgyptii fingebãt harpocratẽ salutari digito ori admoto:de quo ueneris & Mercurii filio itellexerit Oui.eo uersu.Quiq; pmit uocẽ digitoq; silẽtia suadet:quẽ harpocratẽ Ausonius sigalion appellasse uideſ quũ dixit.uestraq; sigalion ęgypti⁹ ora resignet: Sed qđ ait Pius plautinus iterps.Minusculũ hypocorismõ:hoc est diminutiuũ eẽ a minimo:risu dignũ ẽ:uſ potius derisu:quũ nusq̃ id auditũ sit.qnimo eiusmodi diminutiua a cõparatiuo neutro formãſ:additiõe culus:ut a minus miusculus:maius maiusculus:grãdius grãdiusculus:&c. Hac te.hac inqt tegula.quã manu tenebat:ut q i supiore se tecto añ ianuã cõstituerat tegulis cõfecto:tuũ diminuã caput. Neq; appet usq̃.Mer.ipm pelui:neq; aq̃ habuisse:q̃ amphi.ispgeret:ut Pius supius dixit. Prohibessis.phibueris:sicut irritassis ꝓ irritaueris. Demoliar.deiiciã:destruã.Moliri.n.ut i uocabulario nřo dixius.ẽ facere.Vir.Inde datũ molíſ iter:parare.Idẽ:Classẽq; sub ipsa Antãdro:& phrygiæ molimur mõtibus idę.Gubernare.Idẽ. Et manib⁹ molíſ habenas:& ædificare.Idẽ.Moliriq; arcẽ:& mãibus subuoluere saxa.Vñ demoliri dictũ ẽ destruere.ita exponit Noñ.Ci.Demoliri ea:quoꝝ altitudo officeret auspiciis. Accipe.Quũ rñdisset ãphitryo:pgo: Mer. tegulã i eũ cõiecit dicẽs:accipe.Vñ ifra Amphi.Sosiæ seruo suo obiiciet tegulã i se cõiectã:dicẽs:En telũ:en tegula. Sceleste i heꝝ:Rephẽdẽtis cũ iterrogatiõe Amphi.uerba sunt:ac si diceret:Sacrilege:i heꝝ tuũ ipetum facis:quo scelere uix maius dici põt. Bacchanal.bacchanal:& bacchanale dr:ut toral & torale.Sic alibi Plau.i aulu.dixit. In bacchanal ueni hodie cognatũ.Bacchanale ãt:& usitatius nũero pľali bacchanalia sacrificia erãt bacchi:q celebrabanſ per bacchas mulieres furiis bacchi agitatas:retecta facie:capillis passis:fluida ueste:lacero sinu exululãtes: q Mimallonides:Mimallonesq; dicebãt a Mimãte mõte minoris asię:ubi sacra baccho fieri cõsueuerãt:Oui.Ecce mimallõides sparsis i terga capillis:Sapho.Nũc feror ut bacchi furiis Mimallones actę:& Edonides quoq; appellabãt ab edone mõte thraciæ:i quo eadẽ bacchi sacra fiebãt.Oui.Nec minus assiduis edonis fessa choreis.Luca.Edonis ogygio decurat plẽa lyęo.his uerbis Mercu.ãphitry.ebriũ:amẽteq; ac furiis agitatũ signaſ itẽdit. Pręter am.he.no.ne.hoc dicto ãphitryo dubitare cœpit:se formã suã pdidisse:& trãsmutatũ aliquo mõi aliã:ita ut nõ posset cognosci ab inspectãtibus.uñ itra se sit loq cœpit. Nũ for.pdidi.i. nũ fortassis aliquo pacto imutatus sum a pristina effigie mea. Quin me norit.i.ꝙ nõ me noscat Sosia seruus meus. Scrutabor.exq̃rã:uestigabo:& huc usq; solus secũ locutus

Digitorũ nomina

Bacchanal

est.¶ Eho dic mi.nūc Sosiā alloqꝉ:rogitans ab eo:qſnā ipse uideaꝉ.¶ Nū satis āphi.s.uideor.¶ Amphitryo:¶ Mercurius derisiue idē nomē Amphitryo repetens:ac q̄si per contēptū negare se ostendens:illū uideri amphitryonē:magis delirꝫ facit:& irritatū sequentibus uerbis reddit:quum amphitryonē aliū ab eo itus cū alcmena cubare asserit.

Am.Qua uxore?Me.Alcméa.Am.qs hō?Me.quotiēs uis
dictum?Ampbitryo
Herus meus.molestus nesies.Am.qui cum cubat?
Me.Vide ne infortunium quæras,qui me sic ludifices.
Am.Dic q̄so mi So.Ne.blādi⁹,cū Alcuméa.Am.i eodē ne
Cubiculo?Me.imo ut arbitror corpoꝛ corp⁹ icubat.Am.uæ
Me.Lucrist qđ misꝛiā đputat.Nā uxoré usurariā(misꝛo mihi
Perinde est præbere,ac si agrum sterilé fodiendum loces.
Am.Sosia?Me.qd(malū)So.Am.nū me nouisti uerbero?
Me.Noui te hoiem molestū,q ue emas litigiū.Am.adhuc
Amplius.nōne ego herus sū tu⁹ Amphi?Me. tu Bacch⁹ es,
Haud Amphitryo.Quotiés tibi dictum uis?num denuo?
Meus Amphitryo uno cubiculo Alcmenam cóplexu tenet.
Si pergas,eum hic sistam,neqꝫ sine tuo magno malo.
Am.Cupio accersi.Vtinam pro benefactis Di patriam,
Aedeis,uxorem,familiam,cum forma una perduam.
Me.Accersam equidem.Sed de foribus tu intereasis uide.
Credo iam quæ uolebat sacruficia ad epulum conduxit,
Si molestus sis,euades nunquam,quin te sacruficem.

PIVS BONOniensis

¶ BLANdius.subintellige loqueris:nūc non ita excādescis:ut mihi iternetionē miniteris.in qbusdā codicibus legiꝉ blandieris.¶ Incubat.supimineat:instet: qn̄qꝫ significat inhæreat: qđ Flaccus Valerius indicat:cū ait.salutifero mitis deus incubat angui.Ab hoc uerbo incubator impiꝰ tyrānus appellaꝉ:qua uoce usus ē Seruius libro septimo a uerbo icubare fit icubiturus.Pōpeius.Glutire:& glocidare gallinarū ꝓpriū est: cū ouis icubituræ sunt. Sed error impſſoꝝ est istis uerbis.erat.n.scribendum glocire:nō glutire. Gallinam.n. glociente singultiēte pullos crebris uocis strangulationibus uocātē:uñ matricē gallinā incubantem bononienses satis idonee glociam uocant.Sidonius li.viii.epistolarū:qqꝫ sic uitiis:ut diuitiis icubātes uolūt uanitatis uideri alienā surrexisse ꝑsonaꝫ. Martialis.Largiris nihil icubasqꝫ gazę:ut magnus draco:quē canunt poetæ: custodē scythici fuisse luci.Plini.lib.secūdo na. historiæ.Aut si uni oēs incubarent: totidē tū soles:totidemqꝫ lunas.¶ Deputat. sensus est facetus:& iocosus:Amphitryoni lucruꝫ oblatū est:forte fortuna ꝙ rōnē putat:hoc est pensitat:& exquirit.Plauto frequens uerbuꝫ est putare rōnem pro eo dici solet examinare hinc putare purgare significat putamina purgamenta.purus deniqꝫ putus dř.Marcel.putus dictus a putādo:uel a depurādo.Plautus in pseudulo:purus putus ē ipsius Varro ονος λυρας melilla igitur hic accumbe pura:ac puta.Idē in prometheo.¶ Thyrso icādilos locat sibi amiculam de lacte:& cætera reptilia:quā apes milesię coegerint ex omnibus floribus libātes sine osse:& neruis.sine pelle sine pilis.putā:procerā:teretem:formosam.Nā & rōnes ea cā putari dictæ sunt.quoties ex iis fraudis:aut falsi mendacii:aut iniqui aliquid separatur.& ipsi nāqꝫ cum dicimus dubitantes:puto:significamus nos in rebus incertis:& obscuris falsis opinionibus fieri ambiguos.In his marcelli pauculis emaculauimus multa:ut lectorem hoc suppondio remitteremus onustum:Alphenus iurecōsultus sergii sulpitii discipulus:rerūqꝫ antiquaꝝ non incuriosus in libro digestoꝝ trigesimo:& quarto:coniectaneorum autem secundo in fœdere inquit:quod inter populum Romanum:& carthaginenses factum:& scriptū inuenitur.n.carthaginenses quot annis populo Romano darent certū pōdus argēti puri puti:q̄sitū est:qd esset argentum puꝝ putū?Respōdi ego inqt:puꝝ putum ualde puꝝ:sicut nouum nouitiū dicimus:& ꝓpriū ꝓpitiū:augere atqꝫ itendere uolētes noui:atqꝫ ꝓprii significationē.Hoc ubi legimus mirabamur:eandē affinitatem uisam esse alpheno:puri & puti:quę sit noui & nouitii.iis assentimus:qui putū eē dicunt a putādo dictū:& ob eā cām pria syllaba breui ꝓnūciāt.putare aūt ueteres dixerūt uacātia ex quaqꝫ re:ac nō nec̃ia: aut ēt obstātia:& aliena auferre:& excidere:& qđ eēt utile:Ac sine uitio uidereꝉ relinq̄re.Sic nanqꝫ arbores:& uites: & sic ēt rōnes putari dictum:Vnde uerbū puto amputatis falsis opinionibus sinceꝝ retinere.Argētū ergo in carthaginensi fœdere putum esse dictum:quasi exputatum : excoctūqꝫ : omniqꝫ aliena materia carens:oibusqꝫ ex eo uitiis detractis:emaculatū:& candefactū.Scriptum est autem puꝝ putū:in multis aliis ueteꝝ libris. Tū ēt in q̄nti Ennii tragœdia:quæ inscribiꝉ Alexander:& in Satyra Marci Varronis:quę inscripta est δισ παι δες οι γεροντες.

Incubo. — *Glocidare* — *Putus* — *Rationes putari* — *Argentum putum*

PYLADes

¶ QVI uxore?qui pro qua.¶ Blandius.supple loqueris iam:& non ita minax:atqꝫ excandescens:ut dudum:quū internetionem mihi minabaris.¶ Incubet.super immineat:atque instet. Vnde gallinas oua uel ouis incubare dicimus.construitur enim cum accusatiuo ut hic uel cum datiuo.Mar.Incubasqꝫ gazæ:quandoqꝫ significat inhærere. Valerius flaccus.Salutifero mitis deus incubat agis.Pius hoc loco incubat legit:& commentatur contra grammaticę rationem:quæ requirit:ut incubet dicatur sicut amet:in pręsenti subiunctiui:& non amat.¶ Quod miseriam deputat.Sensus est facetus:& ioci plenus:nescit inqt Mercurius:quid sibi magis expediat:& utile sit hic homo quum lucrum faciat:& id calamitati ascribat & miserię.nam uxorem usurariam:hoc est usu habendam & exercendā alii præbere:idem est:ac si agrum sterilem colēdum eidem loces:quum fructus alieni laboris in tuam perueniat domū. ¶ Quid malum Sosia?Quia amphitryo:auditis uerbis Mercurii : uocauerat eum tanq̄ sosiam : admirans uidelicet:ꝙ eiusmodi in herum conuitia effunderet:dixeratque:Sosia.Iccirco respondet Mercurius arroganter:quid malum Sosia:scilicet clamas?aut quid tibi uis cum hoc nomine Sosia?¶ Adhuc amplius:scilicet responde.¶ Tu bacchus es:idest ebrius.¶ Hic sistam : idest eū euocabo:ut hic quāprimum sistat.¶ Perduam . pro perdam . ¶ Sed de foribus:idest sed a foribus:uidesis pro siuis: interea absis scilicet:& cedas.¶ Ad epulum . Nisi parata habeat: quæ sacrificio : & epulo destinato opus erant.¶ Ad epulum.post confecta enim sacrificia:epulabantur ex iis:quæ sacrificiis superfuerant.¶ Euades nunquā:quin te sacrificem:conuenit.hoc cum superioribus : ubi diximus : scribi debere:Sacrifico ego hunc tibi iuppiter.

Incubare — *Sensus lr̄æ*

CATTIcos tanquam attici nonnulli: de quibus autoribus mentio in lupum in archadia apud liceum templum uersipelles euaserint. Multa superius super hoc sacro ex Platonis. Plynii: Augustini: & aliorum sententia: quæ si cupis cessim repetenda. ne inutiliter bis idem repetatur: præcipue cũ nobis compendiariũ proposuerimus iter. ⸿ Grãdire. augere: grandes: militarios: & gralatores efficere. plautina dictio. Dicebant & prisci grãdiscere. Marcellus grãdire grãdem facere. Varro rerum diuinatum lib. primo. Cum aut humus fæminari incipere non possit. aut recepta non reddat: aut edita grandire nequæat. Plautus in aulularia. Testudineum istum tibi. ego grandibo gradum. Lucretius libro tertio. Quæ nunc uix nostro grandescunt aucta labore. Actius in meleagro. frugis perhibent grandescere. Pacuuius in doloreste. Nec grãdiri secũ frugẽ posse: nec mitescere. Quin granditatem prisci maiorem ætate; uocauereunt: eandem & grandæuitatem. grandire fruges saxis inquit Cato in re rustica. ⸿ Ingranduit. uerbum est columellæ libro duodecimo. at circa calendas martii locis apricis licet portum: si iam ingrãduit: trasferre. ⸿ Martigenã ille: cadmus missus ab agenore europã quæritatum uenit in boetium agrum: ubi thæbis exædificatis serpentem martium: Nã omnes serpentes in tutela martis sunt. interfecit.

PIVS BONOniensis

Grandire.

Ingrando

Amphitryo. Blepharo. Sosia.

DI uostrã fidẽ, q̃ itẽpiæ nostrã agũt familiã, q̃ mira
Video postq̃ aduẽio pegr? Nã uerust, qđ oli ẽ au/
Fabularier, mutatos atticos ĩ arcadia hoies, (ditũ
Et sæuas bæluas mansitasse? nec unq̃ denuo parentibus
Cognitos. Bl. Quid illuc Sosia? magna sũt, q̃ mira pdicas.
Ain tu alterum te repperisse domi cõsimilem Sosiã? domi
So. Aio. Sed heus tu quũ ego Sosiã, Amphi. Amphi. qd (an
Tu forte aliũ Blepharonẽ pias? o Di faciãt, ut tu quoq; scis
Concisus pugnis, & illisis dentibus, id impransus creduas.
Nã ego ille alter Sosia, q illic sũ, me malis mulctauit modis.
Bl. Mira pfecto, sed gradus cõdecet grãdir. Nã (ut uideo)
Expectat Amphi. & uacuus mihi uẽter crepitat. Am. ecqd
Fabulor? ĩ nr̃o oli thebão, gñe plusq̃ mira mẽmorãt. (aliena
Mortigenã ille aggrĩss᷒ bæluã magn᷒ europæ q̃stor ãguineo

PYLAdes

DI uostram fidem. Tetrameter acatalecticus est uersus huius scenę octo pedes nactus. In qua Amphitryo primu; qui solus remãserat ante ędes suas: dum Mercurius Iouem Amphitryonis formã gerẽtem uocatum perexit: secum conqueritur de huiusmodi familiæ suæ intemperiis. Deinde superuenientibus blepharone & Sosia: qui Sosia iam dudum a Ioue missus fuerat uocatum ipsum blepharonem ad prandium: ut supra uisum est: amphitryo sosiæ irascitur. eumq; uerberare cupit: existimans illum fuisse: qui se a foribus amouerit: & tegulam se aduersum proiecerit. Qui tamen a blepharone paulum placatur: usq; dum rem omnem clarius intellexerit. ⸿ Di uostram fidem: modus loquendi est eorum: quibus aliquid preter opinionem contingit: ac si dicam? per fidem uestram ferte auxilium: uel fidẽ nostrã. i. opẽ iploramus. ⸿ Postq̃ aduenio pegre. i. postq̃ domũ ex peregrinatiõe aduenio. significat. n. đ loco hic: alias i loco: & ad locũ: ut supra: & alibi dictũ est. ⸿ Verust: uerũ est. ⸿ Mutatos atticos. Quum uideam inquit: quæ hic contingunt mihi: & familiæ meæ: cogor credere uera esse ẽt ea: q̃ oli; audiui fabulari: de atticis hoibus: q in arcadia mutati fuerint in lupos: & lõgo tpe sic mutati remãserint: adeo ut a parẽtibus suis cognosci nõ potuerit. Existimam᷒ ãt poetã id hoc loco tãgere: qđ Ply. li. viii. cap. xxii. refert his uerbis. Hoies in lupos uerti: rursusq; restitui sibi falsum esse cõfidẽter existimare debẽus: aut credere oia: q̃ fabulosa tot seculis cõperimus. Vñ tñ ista uulgo ifixa sit fama: in tãtũ: ut in maledictis uersipelles habeanť indicabiť. Euantes inter authores gręcie nõ spẽtus tradit Arcadas scribere: ex gente Antęi cuiusdã sorte familia electũ ad stagnũ qđdã regiõis eius duci: uestituq; in q̃rcu suspẽso tranare: atq; abire in deserta: trãsfigurariq; in lupũ: & cũ cęteris eiusdẽ generis cõgregari p ãnos nouẽ: Quo in tpe: si hoĩe se abstinuerit: reuerti ad idẽ stagnũ & quũ tranatauerit: effigiẽ recipe ad pristinũ habitũ: addito nouẽ annoȝ senio. Addit quoq; Fabius eãdẽ recipe uestẽ. ⸿ Mãsitasse. mãsisse: a uerbo mãeo. ⸿ Quid illuc Sosia? Blepharõis ad sosiã cũ eo una a portu uẽiẽtis uerba sunt. ⸿ Illuc. p illud. ⸿ Id iprãsus creduas: credas id: qđ dico mihi cõtigisse: & iprãsus similiter: ut ego remãeas. ⸿ Multauit: affecit: pũiuit. ⸿ Grãdire. grãdes faceř: Sic alibi Pla. in aul. Testudineũ istũ tibi grãdibo gradũ: Cato. grãdire fruges saxis: dixit in re rustica. Et columella igrãduit uerbo usus ẽ: p grãde factũ ẽ li. xii. dicẽs. At circa calẽdas martii locis apcis l; portũ: si iã igrãduit trãsferre. ⸿ Expectat ãphitryo. pficiscẽtes bleph. & Sosias a lõge uidebãt Amp. q extra limia domus suę errabat: ut q iussus fuerat a Mer. a foribus abeẽ: dũ Iouẽ: quẽ ãphitryo nẽ eẽ dixerat: euocaret: ppea dicit: nã ut uideo: expectat ãphitryo. ⸿ Quid aliẽa fabulor. Sic errãs solus Amphitryo secũ cõq̃rebať: & hęc sť cõtinuata illius uerba. ⸿ In nr̃o thebão gñe. Nã cadmus missus ab Agenore Europã q̃ritatũ: ueniti bœotiũ agrũ. ubi ædificauit thebas: & Serpẽtẽ iterfecit. ⸿ Martigenã belluã: serpẽtẽ. Nã oẽs spẽtes i tutela martis sunt: uel martigenã belluã: qa ex dẽtibus illius semiatis nati sť uiri armati: martẽ & pugnã iter se cõmittẽtes. ⸿ Magnus europę quæsitor: ille Cadmus magnus quęsitor europæ. ⸿ Repẽtes hostes subditos hostes: & ex iprouiso natos.

Loquendi modus

Nota seculorũ stultitiã

Grandire

PIVS BONoniensis
Seminiũ
Serpastra
Encheliæ

¶SEMinio. Seminæ plautina uox columellæ. uarronis. & priscorum. membrum uirile a seminæ poeta in obsceno carmine sæminale uocat: eo uersiculo: aut precidite sæminale membrum. Idem cucurbitas uocat sæminosas. serpens de mum a serpendo defflectitur: unde serperastra cura lignea uocamus: aut asseres ad luxata corrigenda: qđ ostendit Marcus Cato lib. iii. de re rustica. Contra si quis in consuetudine ambulandi iam factus sit uacia: aut compernis: si eum corrigi non concedat: non sequitur: ut stulte faciant: qui pueris in geniculis alligant serperastra: ut eorũ depra uata corrigant crura. Repsisse anguis. cadmus iam grãdæuus cum grandæua uxore secessit in epirum: ubi apud en chelias uersi sunt in draconem. ἐγχελης enim anguis: & aguilla uocatur. Lucan. encheliæ uersi referentes nomina cadmi. hoc Ou. significat cum describẽs pugnaȝ cadmi cũ martia serpẽte ita cecinit. ¶ Serpentem spectas. & tu spectabere serpens. ¶ Angunt. sunt q̃ scribunt: aguntur: agitantur: existimulãtur. ab hoc carmine uersus hi substituendi: quos in priscis exemplaribus deprẽhendi. Fata istæc me præmunt. prætolerareȝ uim tantam cladesq́ exanclarem impatibiles. exanclare inqt Nonius est perpeti: uel superare. Cic. academicorum lib. iiii. Credoq́ clitomacho ita loquenti: ut herculi quẽdã laborẽ exãclauit. tuscu. lib. primo: ꝙ exanclauissent omnes labores: tum inciderent in mortis malum sempiternum. Autumo tamen rectius esse: si proferatur: exanclare pro eo quod est exhaurire laborem: idem quod perpeti: ut est illud prisci poetæ: exanclãt liberi carchesia. Apuleius scatet hoc uerbo. Audi quid de hac uoce quintilianus senserit libro primo istitutionũ. Sed opus est modo: ut neq́ crebra sint hæc: ne manifesta: quia nihil est odiosus affectatione: nec utiq́ ab ultimis ẽt oblitteratis repetita temporibus: qualia sunt topper & antigerio: & exanclare: & prosapia. Cętera quintilianũ noli carpere: quę ciceroniana sunt: non puto exsibilãda. ¶ Oppesulatas. clausas: pessulis obfirmatas. sunt enim pessuli uectes: ferrei obices seræ antipagmenta. Plautus in curculione pessuli heus pessuli sustilite. Sidonius in hoc significatu utiť hac dictione. Opessulatam firmiter ianuam pro eo quod est munitam: obarmatam: clausam: pessulis fultã Lucius appellat. Fulgentius lib. primo. Quo portarum nostrarum pessulos aranearuȝ cassibus oppletos quispiam non uideret. pessuli dicti ut reor: ꝙ ianuam ne pessum eat muniunt. siue ꝙ pessum: hoc est deorsum partem ianuę fulciunt. ¶ Nec gannio: ludit in uoce. Gannitus enim propria & peculiaris uox uulpium est. ¶ Expungant. abstergeant. auferant: uerbum. detortum a spongia deletili: qua cum littera tangitur euanescit. Similiter usus est persius: libertumq́ utinam: quem proximus hæres impello expungar. ¶ Adagium. prouerbium: parœmia: ita uocitatum: quo sit in uulgus adactum: dicitur & adagio ausonio.

Exanclare
Oppessulatæ fores
Expũgere
Adagium
PYLAdes

Repẽte hostes peperit seminio, & pugnata illac pugna,
Frater trudebat fratrẽ hasta, & galea, & nr̃æ authorẽ gẽtis,
Cum Veneris filia angueis repsisse tellus epirotica
Vidit. De summo summus Iupiter sic statuit, sic fatũ habet.
Optumi oẽs nostrates pro claris factis diris agunť malis.
Fata istæc me premunt. pertolerarem uim tantam, cladesq́
Exãclarẽ ĩpatibiles. So. Blepharo. Bl. qd ẽ? So. nescio quid
mali suspicor.
Bl. qd? So. uidẽ sis, her⁹ salutator oppessulatas ãte foreis gra(ditur.
Bl. Nihil ẽ. famẽ expectat obãbulãs. S. curiose q̃dẽ. foris. n.
Clausit. ne p̃uorteret foras. Bl. oggãnis. So. nec gãnio, nec
Si me audias, obserues. Nescio qd secum solus, puto (latro,
Rationes colligit. quid memoret hinc excipiã, ne propera.
Am. Vt metuo, ne uictis hostibus Di ptã expungant gloriã
Totam miris modis nostram uideo turbatam familiam.
Tum uero uxor uitio, stupro, dedecore me plena enicat.
Sed de patera mirust. erat tamen signũ obsignatum probe.
Quid. n. pugnas pugnatas ꝓlocuta, & Pterlã oppugnatũ,
Nostris occisum manibus fortiter. At at noui iam dudum.
Id Sosiæ factust opera, qui me hodie quoq́ præsentẽ ausit
Indigne præuortier. So. de me locutus, & quæ uelĩ minus.
Hominẽ ne cõgrediamur q̃so, prius q̃ stomachũ detexerit?
Bl. Vt lubet. Am. Si illũ dať hodie mastigiã apprehẽdere
ostendam quid sit
Heȝ faller minis & dolis icesser. So. audi tu illũ? Bl. audio.
So. Illæc machia meas õerat scapulas, cõpellem⁹ sis hoiem.
Sin quid uolgo dici solet? Bl. Quid dicturus sis nescio,

¶Seminio anguineo. ex semie dẽtiũ illi⁹ serpẽtis. ¶ Et pugnata illac pugna. i. & ĩ illa pugna pugnata. ¶ Et nrę autore gẽtis. Cadmũ. s. q iã grãdæu⁹ fact⁹ cũ hermiõa uxore ueneris: & Iouis filia ĩ epiȝ secessit: ubi apud enchelias uersi sũt ĩ dracões: a qb⁹ loc⁹ nom̃ accepit. ἐγχέλυς. n. anguẽ: anguillam ue signat. Luc. Enchelyę uersi testãtes funera cadmi. Oui. quoq́ hoc signat: quũ ait. Serpẽtẽ spectas: & tu spectabere ſpẽs. ¶ De sũmo sũm⁹. ita iqt fatatũ ẽ: & cõstitutũ a diis: ut oẽs illustres uiri nrates: ꝓ claris gestis hãc mercedẽ recipiãt: ut diris malis agitenť. ¶ Fata isthęc. hõmi fata nrę gẽti ab origine cõstituta me quoq́ p̃mũt: & grauãt. ¶ Exãclarẽ. ꝑferrẽ: paterer. ita expõit Marc. locũ hũc addu cẽs: ex quo mãifestũ ẽ: has scẽas: q̃ deficiebãt: oino addi debuisse uti plautias: & necessarias cõtra Sarra. opinionẽ: qi plautinã familiã admittẽdas nõ cẽsuit. ¶ Salutator. tãq̃ ii: q salutatũ ibãt uiros potẽtiores: q si nõ illico admittebanť ĩtra domos: foris expectabãt. ¶ Oppessulatas. clausas: pessulis offirmatas: pessuli sť uectes: obices ue: qb⁹ fores claudebanť. Terẽ. Pessulũ ostio obdo. Plau. pessuli heus pessuli uos saluto lubẽs: pessulus dr̃ q̃si pes ꝓuus: qa fores sustẽtet: & fulciat. ¶ Curiose qdẽ. loc⁹ ẽ: a sosia ꝓlat⁹: qa blepharo dixerat: fam̃ expectat obãbulãs: respiciẽs uȝ ad id: qđ ipe blepharo uocatus fuerat ad prãdiũ a Sosia: & ꝓpea putabat ãphitry. ibi añ fores deãbulare: ut appetitũ: famẽq́ sibi ꝓuocaret. Curiose iqt Sosia hãc rẽ gerit. i. cũ cura: & diligẽtia: nã fores clausit: ne p̃ uerteret. i. expelleret foras: eo mõ: quo dici solet: clausi iãuã: postq̃ lup9 agnos rapuit: ludit q́ ĩ uerbis fores: & foras. ¶ Nec gãnio. Gãniť ꝓprie ẽ uulpiũ latrare: canũ: ex ob ãt & gãnio. is. cõponiť oggãnio: quo uerbo abutunť poetæ ẽt ad alia aialia: ut hoc loco: nã ogãnis ꝓ garris & nugaris posuit: sed Sosia ꝓprie capiẽs: nec gãnio iqt ego: nec ẽt latro: ueȝ si me audies: obseruabis: qd ille secũ lo
quat.

quar. ¶ Expungat: deleat tollat: abstergat: uerbū ē a spongia detortū: qua litteræ: & pictura ois deleri: & tolli solent. Persius: Libertūq; utinā: quē pximus heres impello: expungā. Torā miris modis Amphitryōis uerba sūt: aliis ab eo iā dictis coherētia. Dixerat. n. superius: pertolerarē uim tātā: cladesq; exanclare impatibiles. hoc igiť sic sequiť: ac si diceret: ue᷑ adeo nostrā oēm familiā uideo agitari: ut pati ulterius nequeā. ¶ Tū uero uxor: sed qd maius est: uxor uitio: stuproq; pleua: nō me afficit modo: sed prsus enecat. ¶ Quid. n. supple addā? Prolocuta. s. est. Ad noui iā ludū. Iā ei in mentē uenit: Sosiā fuisse: qui domū clā profectus oia alcmenæ rettulerit: ante ipsius amphitryonis aduentū. ¶ Ausit. ausus fuit: antiq; dictū ē. Magne. ualde egregie. ¶ Preuortier: puorti decipere. ¶ De me loquutus. s. ē. ¶ Machina. Machina diciť instrumentū omne: opusq; quo in bello utimur. ¶ Et itē ipsa consilia: quibus decipere hostē conamur: a græco μηχανη: quę molitio: & machina dicitur: & μηχανωμαι inuenio: molior: & μηχανημα inuētum molitio. ¶ Quid tibi patiundū. supple sit. Adagium. prouerbium: ita uocatū: quia sit in uulgus adactum.

Quid tibi patiūdū, fere hariolor. So. Vetust adagiū, fames
Bilē i nasū cōciunt. Bl. Ve᷑ qdē e loco cōpellem᷑. (& mora
Alacre, Amphitryo. Am. Blepharonē audio mi᷑, qd ad me
Opportūe tn̄ se offert, ut uxoris facta cōuicā turpia. (uēiat,
Quid huc ad me Blepharo? Bl. oblitus tā cito? q̄ diluculo
Misisti ad nauim Sosiam, ut hodie tecum conuiuerem.
Am. Nusq̄ factū gētiū. Sed ubi illic scelest᷑? Bl. qs? A. Sosia
Bl. Ecceū illū. Am. ubi? Bl. āte oculos, n̄ uides? Am. uix uido
præ ira, adeo me istic
Hodie delirum fecit. ne te sacrificē nunq̄ euades. (uapula.
Sine me Blepharo. Bl. ausculta pcor. Am. Dic, ausculto, tu
So. Qua de re? num satis tempori? non ocyus quiui, si me
Dædaleis tulissem remigiis, Bl. abstine quæso, nō potuimus
Nostros grādius grādire gradus. Am. siue gralatorius, siue
Testudineus fuerit, certust mihi hunc scelestum perdere.

¶ Fames: & mora. Plinius iis uerbis utitur in hanc sententiā: post cibū animi hilariores: hic psciu: carmina nugatorii poetæ: quæ matutinæ rigiditatis lectori nauseam mouerent a saturis legi signat: iqens q̄runt romulidę saturi quid dia poemata narrent. & epigrammaticus poeta musam admonet ut a cœna proficiscať. Hęc hora ē tua: cū furit lyæus: cū regnat rosa: cū madent capilli: tum me uel rigidi legāt catones. ¶ Scelestus. alibi legitur scelus. extreme scelestum sosiā scelus appellat: ad energian & euidentiā efficatiorem: Iuxta qd & epigrammatista. Nō uitiosus hō es zoile: s; uitiū. Dū ausculto tu uapula. hic facit: quę traduntur a Gellio libro primo nocti um atticar᷑. Sed quid & Plutarchus nr̄ uir doctissimus: & prudētissimus senserit: non ab re ē: ut id quoq; audias Plutarchus iquit seruo suo neq; hoi: & contumaci: sed libris disputationibusq; phię aures ibutas habenti: tunicam detrahi ob nescio qd delictū. cædiq; eū loro iussit: cæperat uerberari: & obloqbať non meruisse: ut uapulet: nihil mali: nihil sceleris admisisse: postremo uociferari inter uapulādum incipit neq; iam quærimonias: aut gemitus: eiulatusq; facere: sed uerba seria: & obiurgatoria. Non ita esse Plutarchum: ut diceret philosophum irasci turpe esse. sępe eum de malo irę disertauisse. librum quoque περὶ ἀοργησίας: idest de non irascendo pulcherrimum conscrisisse: Isq; omnibus: quæ in eo libro scripta sunt: nequaquam conuenire: q; prouolutus: effususq; in irā plurimis se plagis mulctaret. Tum Plutarchus lente & leniter. quid autem iquis uerbero: nūc ego tibi irasci uideor? ex uultu ne meo: ex uoce: an ex colore: an ēt ex uerbis correptū me esse ira intelligis? Mihi qdē neq; oculi opinor truces sunt. neq; os turbidum: neq; immaniter clamo: neq; in spumam: ruborem ue efferuesco: neq; pudenda dico: aut penitenda: neq; omnino trepido ira: & gestio: hæc enim omnia si ignoras: signa esse irarum solent: & simul ad eum: qui cædebat conuersus: interim inquit: dum ego atque hic disputamus: hoc tu age. ¶ Tempori aduerbium quod significat tempestiue. Inde tēporius dicimus. hoc est tempestiuius. Ouidius. i quarto metamorphoseon: modo surgis eoo: temporius cœlo: modo serius incidis undis. ¶ Remigiis. uolaturis: machinis: & alis instar palmularum: remorumq; dexterrime dędalum uehentis: nec inscienter fortassis: q; legitur remo: nauiq; per pasiphaen oblata aufugisse dædalum proinde ut fabulosam historiam tangeret. Maro libro sexto æneidos inquit: remigio alarum. Apuleius quoq; in floridis inquit librari remigiis alarum aquilam. Ab aduerbio temporis fit temporarium pro breui: & desultorio: qua uoce pliniana facundia scatet. Plinii uerba sunt hæc libro undecimo: solum hoc in corpore temporarium sentit incrementum: palladius libro tertio: rosam temporius habere uolueris: duobus palmis ab ea in gyrum fodies. ¶ Gralatorius. militaris: eximius: ingens: quē diuaricare gralatores solēt: Audi macellū: sed ut nos ponius emacula. Gralatores sť calobattarii Gralę. n. sť fustes: quis innituť. Varro mutuū muli scabūt. Gralatores: qui gradiunť perticæ ligneę ab hoie eo: q i istis agitať sicilia gerras. Mimi nr̄i sť gralatores. gralę apđ crura: & pedes nr̄os existētes.

¶ Fames & mora. Seruus q̄ serui sunt loquiť: fame. n. correptus: qa & noctē uigilauerat ppetē: & māe exercit᷑ fuerat i redeūdo ad naui: & postea ite᷑ domū cū blepharōe: cibū sibi obtabat: & q famelici sť: quo magis differūt: eo magis irati redduť: hinc puerbiū natū ē: fames & mora bile nasū cōciūt. i. quū qs esurit: & morari cogiť: ne cibū sumat: ea fames: & ea mora illi iracūdiā mouēt. ¶ Nasū cōciūt. nasū puocāt: & iracūdiā: q nasū prurire facit iis: quo᷑ aium accēdit. ¶ E loco cōpellemus alacre. Ex hoc loco iqt blepharo: cōpellemus amphitryonē alacri uultu: & his dictis eū uocat. ¶ Sed mi᷑. qa ipse amphitryo nō miserat illū uocatū: sed iuppiter: uñ i seqntibus ait. ¶ Quid huc ad me blepharo? q. d. uēis? ¶ Nusq̄ factū gētiū: ut ego. s. miseri; uocatū te. ¶ Ne te sacrificē: eodē mō. s. quo tu me sacrificatu᷑ te dixeras: & quū hæc diceret: uoluit manus in illū iniicere: sed blepharo nō pmisit iō dicit. Sine me blepharo. ¶ Tu uapula: o Sosia. ¶ Tēpori: aduerbiū ē: qd significat tēpestiue. Inde tēporius aduerbiū. Ouid. Mō surgis eoo: Tēporius cęlo. i. magis tēpestiue. Sic Palladius lib. iii. Si rosā tēporius habere uolueris: duobus palmis ab ea i gy᷑ fodies. ¶ Remigiis dædaleis: uolatu: quēadmodū fecit dædalus. Sic Vir. Remigio ala᷑: qa alæ uolanti sint: tanq̄ palmulæ: rēiq; nauigiis. ¶ Gralatoriis igēs magn᷑ Gralatores: ut Fest᷑ iqt: sť pātomii. q ut saltatiōe imitareť ægipanas: adiectis pticis furculas hētib᷑: atq; in his supstātes: ad similitudinē cru᷑ eius gn̄is gradiebať: utiq; pp difficultatē cōsistēdi. Plautus alibi. uinceretis cursu ceruas: & gralatorē gradu. Inde gralatorius gradus ingens: & enormis diciť.

Gannire

Machina

Adagium

PIVS BONONiensis

Dū ausculto

Tēporius

Remigia

Tēporum

Gralatori᷑

PYLAdes

Gralatores q

PIVS BONONiensis ¶TVM a gralatoribus his: qui perticis ligneis innixi passus ingentissimos diuaricant: dicitur gradius gralatorius pro enormiori. s. ¶ Negas sceleste. post hęc: & istud adde ex priscis exemplaribus. quid minitabas te facturũ: si istas pepulissem fores: ubi minitare pro minitari prisco exemplo dictum: autore Marcello.

PYLAdes ¶EN tegula. nunqd en peluis: en aqua dixit: ut Pius supius asseruit: Mercuriũ. s. aqua ex pelui amphitryonẽ cõspersurũ fuisse: nõ pfecto. Itaq̃ ex hoc quoq̃ patet loco: illũ somniabundũ talia protulisse. Deturbauit ędibus. i. ab ędibus pcul expulit me foribus exclusũ. ¶ Quid minitabas. pro minitabaris. Marcellus hũc locũ citat: his uerbis. Minitare: minitas p minitaris. Plautus in amphitryõe.

Minitare

Quid mitabas te factuɤ: si istas pepulisse fores: Et Sarracenus iterũ a Marcello tã graui teste adduci nõ potuit ut has scenas deficiẽtes i plautinã familiã recipet. ¶ Negas sceleste: Sosia audiẽs ãphitryonẽ hęc dicẽtẽ: seq̃ q̃si iterrogãtẽ: ad nutabat capite treũlo tanq̃ ificiaturus: se illi usq̃ minatũ fuisse: ppea pgẽs amphitryo inquit: negas sceleste: ¶ Quin negẽ. cur nõ negẽ iqt Sosia. ¶ Vt ad te. u. du. ulˀ missꝰ uocatũ eũ ut ad te ducerẽ: ul ut ducerẽ illũ ad te uocatũ i prãdiũ. ¶ Dudũ: pridẽ: mõ: hęc tria ad uerbia fere idẽ significant: ut supius dictũ ẽ. ¶ Irritassit: irritauerit. i. te irritasse debuit. ¶ Nec bacchũ salutẽ sicuti amphitryo ptulisse uidet tẽpus non cõgruũ: dicẽdo irritassit: quũ irritat potius dicẽdũ fuisset: sic Sosia incõgruo: atq̃ incõsueto tẽpore ei respondet: nec Bacchũ inqt salutẽ hodie: nec cererẽ: pro salutauerim. i. salutaui. nã nundũ ederat: neq̃ biberat: ut supra uisũ ẽ. ¶ Vbi me liq̃sti: hoc ait amphitryo ad Sosiam conuersus. ¶ Blepharo. Quum amphitryo dixisset: nunquã abis: quin uapules: iteɤ uoluit illi manũ iniicere: propter qđ Sosia Blepharonẽ uocauit ut sibi opẽ ferret. ¶ Excãtat. effascinat. nã fascinare: & effascinare: sicut cantare: & excantare: est malefice per uerba: aut alicuius alterius rei adminiculũ: perniciẽ: dãnũ ue alicui moliri. Vir. Nescio qs teneros oculus mihi fascinat agnos. Solinus. Quędã in terra africa hoiũ familię sunt uocꝫ atq̃ lingua effascinantes. Vir. Frigidus in pratis cãtãdo rũpit anguis. Sic hoc loco excãtat: p cãtat: & facinat: q̃q̃ iterdũ effascinare: & excantare per eo: qđ ẽ fascinũ tollere & in cãtationẽ resindere accipiãt.

Dudum quid sit

Cantare

¶Excruciatum missum facias: idest mittas excrucitatum.

En tectũ, en tegulas, en obductas fores, en ludificatũ herũ.
En uerboɤ scelus. Bl. qd mali fecit tibi: Am. Rogas: ex illo
Tecto exclusum foribus me deturbauit ædibus. So. ego ne:
Am. Tu. quid minitabas te facturũ, si istas pepulisse fores:
Negas sceleste: So. Qui negẽ: en testis ampliter, q cũ uẽio.
Missus sedulo, ut ad te uocatum ducerem. Am. quis te misit
Furcifer: So. Qui me rogat. Am. quãdo gentiũ: So. dudũ,
iam, pridem, modo.
Vbi cũ uxor domi redisti i grãm. A. Bacchus te irritassit.
So. Nec bacchũ salutẽ hodie, nec Cererẽ. tu purgari iusseras
Vasa, ut rẽ diuinam faceres, & hunc me accersitum mittis,
Vt tecũ prãdeat. A. Blepharo, disperea, si aut itꝰ adhuc fui,
Aut si hũc misi. Dic ubi me liqsti: So. domi cũ Alcuméa cõ
Ego a te abiẽs portũ uorsꝰ uolito. hũc tuis uerbis uoco. (iuge
Veimꝰ. nec te, nisi nũc uideo postea. A. scelestũ cap cũ uxor.
Nũquã abis, qui uapules. So. Blepharo. Bl. Amphitryo mitte hunc mea gratia,
Et me audias. A. En mitto, q duis loqr. B. istic iãdudũ mihi
Maxuma memorauit mira. pstigiator forte, aut ueneficus
Hanc excantat tibi familiam. inquire aliũde. uide quid fiet.
Nec ante hũc excruciatum miserum facias, q̃ rẽ intellegas.
Am. recte mones, eamꝰ, te aduorsũ uxori ẽt aduocatũ uolo.

Iupiter. Amphitryo. Sosia. Blepharo.

QVis tã uasto ĩpete has foreis toto cõuolsit cardie:
qs ãte ædeis tãtas tãdiu tbas cõcitat: q̃m si cõpero
Telebois sacruficabo manibus. nihil ẽ, ut dici solet,
Qđ hodie bñ succedat mihi. deserui Blepharonẽ, & Sosiã,
Vt cognatũ Naucratẽ cõuẽirẽ. hũc nõ reppi, & illos pdidi.
Sed eos uideo. Ibo aduorsũ, ut siqd habẽt, sciscitẽr. So. Bl, il
Ex ædibus, herus ẽ. hic uero ueneficus. Bl. ph iupiter, (lic q̃
Quid intueor: hic non est, sed ille Amphitryo. istic si fuat,
Ilum sane non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.
Iu. Eccũ cũ Blepharone Sosiã. cõpellabo hos prius. Sosia,

QVis tam uasto impete. Idem est genus carminis cũ superiore: tetrametrũ. s. acatalectitum: octo pedibus incedens. In hac scena Iouis & amphitryonis contentiones aguntur: blepharone arbitro: qui tandẽ sibi nõ liqre asserens: uter eoɤ potius esset uerus amphitryo: re indiscussam: illos inter se iubet litem partire: quum sibi aliud agendum occurreret. ¶ Quis tam uasto impete. Scimus Mercuriũ superius introisse in domũ amphitryonis: ut Iouem amphitryonem gerentem euocaret: ita exigente amphitryone. Nunc igitur exit iuppiter: & exiens magna uoce: & ueluti aio concitato petit: quis fores pulsauerit tanto impetu: ut q̃si e cardinibus diuulsæ sint. hoc autẽ dicit: ut cãɜ qrat: q̃ amphitryõi irascat. nã nõ tetigerat nũc amphitryo fores: sɜ prius multo: quando Mercurius ei rñderat: qs ad fores: ut supra uisũ ẽ. ¶ Impete. p ipetu: more antiquo. ¶ Turbas cõtẽtiones ac si audiuisset oia ea q̃ cũ Mercurio ab ãphitryõe fuerãt actitata. ¶ Sacrificabo mãibus. mãibꝰ. i. umbris: aĩsq̃ teleboaɤ: quos ãphitryo interfecerat: oñdit ãt p hoc iuppiter: se eẽ amphitryonẽ: q sacrificiũ paret p uictoria ex telebois relata. Plotinus phũs scribit: Aĩas hoiũ dęmões eẽ: & ex hoibꝰ fieri lares: si meriti bñ sint. lemures: siue laruas: si male. Mães ãt dici: si icertũ sit: bene ne: an male meriti fuerit. laruas qppe eẽ noxios dæmões ex hoibꝰ factos: quos græci cacodæmõas uocãt: lares ãt eudæmõas: hoc ẽ bonos dęmões. ¶ Ex ædibꝰ. i ædibus sup limine ædiũ: uel ab ędibꝰ. i. a pte ædiũ. is. n. erat iuppiter. ex ãt iterdũ significat i. ut ex renibus laborat. i. i renibus Interdũ significat p: ut ex re tua ẽ: ex utilitate ẽ. i. p re p utilitate: aliq̃n ab: ut ex illo ẽ. i. ab illo: uel de: ut ex illo supãt hi simulacra uiro. In cõpositiõe ãt aliq̃n ĩtẽtiua ẽ: ut excogito: exaudio. aliq̃n puatiua: ut ex lex expleo. Enniꝰ. Nauibꝰ explebãt sese: trasq̃ rplebãt Vir. Discedã: explebo nũerũ.

Lares

Veneficũ.

Tandem ad nos? esurio. So. dixin tibi hunc ueneficum?
Am. Immo hunc ego thebani ciues, qui domi uxorem meā
Impudicitia impediuit, per quem teneo thesaurum stupri.
S. Here, si tu nūc esuris, ego sat pugnis ad te uoluto. (neficū?
Am. p̄gi mastigia? So. abi ad Acherūtē uenefice. A. mē ue/
Vapula. Iupiter quæ hospes intemperiæ, ut tu meum uerbe
res? Amphitryo tuum? Iupiter meum
Am. Mētiris. Iu. Sosia itro dū hūc sacrufico, fac pet' prādiū.
So. Ibo Amphitryonem (arbitror) ita comiter Amphitryo
Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.
Interea dum isti certant, in popinam deuortunduſt mihi.
Lances detergam oēis, omneisq; trullas hauriā. Iu. tun me
Mentiri ais? am. mentiris inquam, meæ corruptor familiæ
Iu. Ob istuc indignū dictum, te obstricto collo hac arripiā.
Am. Væ misero mihi. Iu. ante id præcauisse oportuit. Am.
Blepharo suppetias mihi.
Bl. Cōsimiles sunt adeo, ut utri adsim, nesciā. rixam tamen
Vt pōt, dirimā. Amphitryo noli Amphitryōi duello p̄der.
Linque collum precor. Iu. hunc tu Amphitryonē dictitas?
Bl. Quidni? unus olim, nunc uero partus est geminus,
Dum tu uis esse, alter quoq; esse forma non desinit.
Interea q̄so collū liq. Iu. liquo sed dic mihi, uidet' ne tibi
Istic Amphitryo? Bl. uterq; q̄dē. A. p̄h sūme Iu. ubi hodie
Mihi formā adimis, p̄go q̄ref. tun Amphitryo? Iu. tu negas
Am. p̄nego q̄do Thebis, p̄ter me, nemoſt alter Amphitryo
Iu. Immo, p̄ter me, nemo. atq; adeo tu Blepharo iudex sies.
Bl. Faciā id, si q̄o, signis palā. tu respōde prius. Am. lubens.
Bl. ante q̄ cū Taphiis a te pugnasit inita, q̄d mādaſt mihi?
Am. Parata naui, clauo hæreres sedulo.
Iu. Vt si nostri fugam facerent, illuc me tuto reciperem.
Am. Item aliud, ut bene numatum seruaretur marsupium.
Iu. Quæ pecuniæ? Bl. tace sis tu. meuſt q̄rere. scisti numeꝝ?
Iu. Talēta q̄nq̄gita attica. Bl. hic exāussim rē enarrat, & tu,
Q̄d Philippei? Am. duo milia. Iu. oboli uero bis totidē. Bl.
Rē tenet p̄be. it' ī cruméa clausū alteꝝ eē oportuit. (uterq;
Iu. Attēde sis, hac dextra (ut nosti) regem mactaui Pterelā,
Spolia ademi & paterā, qua ille potare solitus est, ī cistella
Pertuli, dono uxori meæ dedi, qui cum hodie domi laui,
Sacruficaui, cubui. Am. hei mihi q̄d audio? uix apud me sū.
Vigilās q̄ppe dormio. Vigilās sōnio uiuos & sanus itereo.
Ego idē ille sū Amphitryo Gorgophōis nepos, īpator the/
Et Creōtis unic⁹, Teleboaꝝ p̄duellis, q Acarnanes, (banoꝝ
Et Taphios ui uici, & summa regem uirtute bellica.
Illisce præfeci Cephalum magni Deionei filium.
Iu. Ego idem latrones hostes bello, & uirtute contudi.
Electrionem perdiderāt, nostræ & germanos coniugis.
Achaiā, Aetoliā, Phocidē. p freta, ioniū, ægeū, & creticum
Vagati ui uortebant piratica. Am. Di imortales, mihi met
Non credo. ita oīa, q̄ facta illic, examussim loquit'. Vide (ni
Blepharo. Bl. unū supeſt. id si fuat, Amphitryōes sitote gēi
Iu. q̄d dicas noui, cicatricē ī dextro musculo ex illoc uolner

VEneficū. ī tritis codicibus: & proletarius deerat id carmen. Immo ego hunc thebani ciues: qui domi uxorē meam impudicitia impediuit: testis ē Marcellus: impedire idē esse: quod sordidare sensus igitur hic erit. Sosiam perperā: & haud quaq̄ æq; me ueneficū uocat: cū recte: & adamussim sit iste subditiu⁹ amphitryo ueneficus appellandus: qui ueneficiis: philtris amatoriis: & præstigiis domum: & uxorem meam implicauerit: & inquinauerit. Taphiis. thæbanis populis telebois collimitiis. In superioribus non illepide. ut arbitror: multa de taphiis: & teleboiis. Gorgophonis. huius thębāi nepos fuit amphitryo. Perduellis. hostibus fidus p̄rduelliū suorū: q inimicitias: & duellū cū expedit gero cū eius inimicis. Cephalū hęc aperte ex iis: quę supra diximus: concipies ab hoc. n. cephalenia uocata: ut idē sint aphii: teleboæ: & cephaleni. Deionei. nō memini me super hoc deioneo legisse: cæterū satis innotescit ex uerbis plautinis: q nā hic fuerit deione⁹. Fitote. cōmodius si site legeret. Marcellus. site. Imperatiuo mō. Cato de p̄da militū. tu diues site. Crassus in. xvi. Illiados. socii nūc site uiri. Silet iudiciū. res distrahenda ē: & diffundenda: & amplianda: ut iur cōsultoꝝ uocibus utar: q̄d cū ambigui iudices romani significare uellent inscribebant. N. L. hoc est nō liquet: & in sequiorē diē: tempusq; futurum reiciebant.

VEneficus: p̄stigiator: fictitius: subditius. Hic non est: sed ille amphitryo: uerba sunt blepharonis: admirantis iouis & amphitryonis eandem effigiem. Sosia: salutatiuus casus ē a ioue prolatus. Tādem redis ad nos: addi oportuit uerbum redis metri & sententiæ necessitate. Esurio: fame teneor: nam ut supra habuimus miserat eum uocatum naucratem in prādium. Dixin tibi hunc ueneficum: ubi audiuit Sosia: ionē mentionem facere de esuritione: procul dubio censuit illu; Amphitryonem esse: & propterea ad blepharonem conuersus ait: Dixin tibi hunc: alteꝝ. s. esse ueneficu;: qui tamen uerus erat amphitryo: unde audiens amphitryo ueneficum in conspectu se appellari: contineri non potuit: quin iracundia: ac dolore percitus exclamaret tanquam ad populum thebanum: præces fundens: ut a se huiusmodi iniuriam repelleret. Immo hunc ego thebani ciues: scilicet dico esse ueneficum. Impediuit. sordidauit. ad probum duxit: ita exponit Marcellus textum hunc adducens. impedire inquit sordidare: ad probrum ducere. Plautus in Amphitryonis. Immo hunc ego thebani ciues: qui domi uxorem meam impuditicia impediuit. Per quem teneo thesaurum stupri: hunc quoque finem uersus citat. Marcellus in expositione uocabuli: quod est thesaurum. Di/

PIVS BONOniensis

Impedire quid sit

Cephalenia unde

.N.L. quid apud rōa. significabat.

PYLAdes

Impedire

Quod mihi īpegit Pterela. Bl. eā qdē. A. apposite. Iu. uide
Detegite, aspiciā. Iu. dteximꝰ, uide. Bl. suꝑme Iu. (en aspice
Quid intueor, utriqꝫ in musculo dextero, eodem in loco,
Signo eodē apparet ꝓbe, ut primū coiuit cicatrix russula,
Sublurida. Rationes iacēt, iudiciū silet. Quid agā nescio.

cens. Thesaurum & copiam pessimæ rei dici posse Plautus uoluit in amphitryōe: qui domi uxorem meam impudicitia impediuit: per quem teneo thesaurum stupri: sed in Marcelli codice deficiebant illa uerba: per quem: quæ & uersus integritati: & sententiæ necessaria censentes: addi curauimus. Et Sarracenus interpres: neqꝫ hoc loco adduci potuit: ut hos uersus in familiam Plautinam recipiendos censeret. ¶ Here: si tu nunc esuris: Sosia uerbis iouis respondet: iocans in eo: quod ille dixerat: esurio. nam qui satur est: esurire non uideretur: ideo inquit Sosia. at ego pugnis satur ad te uolito. meminerat enim uerberum a Mercurio accæptorum. ¶ Pergin mastigia. Audiens amphitryo Sosiam seruum suum appellare herum illum alterum: pergin inquit uerbero adhuc me despicere? Et Sosia respondet: abi ad acherontem uenefice. ¶ Men ueneficum. s. appellas. ¶ Vapula. & ita amphitryo percussit Sosiam pugno: uel manu. ¶ Quę hospes. hic iouis & amphitryōis contentio incipit: quum iuppiter ostendit: se pati nolle seruum suū ab amphitryone uti alieno: & externo homine uerberari. ¶ Sosia i: dum hunc sacrifico: ablegat iuppiter Sosiā: quo maxime optat: ad parandum uidelicet prandium.

Trulla.

¶ Vt dudum memet. ordo est: ut ego ille alter sosia memet Sosiam accæpit. ¶ Trullas. Truam: ut Nonius inquit: ueteres a terendo: quā nos diminutiue trullā dicimus: appellari uoluerunt. Pōponius in panuceatis. Mulier ubi aspexit tam mirifice titulatam trullam. Titinnius. Cocus magnum ahenū quando feruit: palo consuta: trua. In generibus autem uasorum idem Nonius ait. Pollubrū: quod græci: nos Trullā uocamus. Fabius pictor. Aquam manibus: pedibusqꝫ dato. pollubrum sinistra manu teneto. dextra uasum cū aqua. Varro autē sic. Trua ꝙ trauolat ea aqua ab eodē est appellatum truleū. simile enim figura: nisi ꝙ latus est: ꝙ concipit aquā: & ꝙ manubrium cauū non est. Et Nonius alibi. Trulleū inquit: quo manus pluuntur. Ex his omnibus concipere possumus: truā: cuius diminutiuū est trulla. nec non trulleum: & pollubrū. uas esse rotundum semicauū: in quod aqua ex urceolo manuali: siue alio uase supetne demittitur.

Gutturinū

Vrceolus autē ille manualis: guturniū uocatur: ꝙ ex eo guttatim cadat aqua in pollubrū. Vnde & uas sterco rarium: in quod feces superne deffluunt: trulla uocatur. Iuue. Si trulla in uerso crepitū dedit aurea fundo: quā quā is uersus uarie a commentatoribus exponaꝰ: sed non insulsius fortassis a Britannico: qui trullā ibi pro uentre diuitis crepitum emittente accipit: non pro uase. Scimus etiā trullā pro poculi genere a Seuola iureconsulto accipi: & ab Oratio itē eo uersu: Qui ueientanū festis potare diebus: campana solitus trulla: propterea hoc loco: omnis trullas hauriam: idest omnes phialas: omniaqꝫ pocula euacuabo: exponendū putamus. ¶ Te obstricto collo hac diripiam. Iuppiter in amphitryonē manū extendens: per collū eū cæpit: abstraxitqꝫ inuitū: fauces illi stringens. & ueh misero mihi clamitare cogens: quod & superius se facturū pollicitus est: quū dixit: Quū ego amphitryonem collo hinc obstricto trahā. ¶ Blepharo suppetias mihi. feras. s. ¶ Vtpote est. ut possibile est. ¶ Etiā tu amphitryonē dictitas. et tu inqt iuppiter adeo rudis es: ut hūc amphitryonē appelles. ¶ Tun amphitruo? amphitryo: q̄si extra se: & amens: iouem rogat: an ipse sit amphitryo. ¶ Tu blepharo iudex sis. Blepharo arbiter inter utrunqꝫ: his uerbis a ioue constituitur ut iudicet: uter eorum sit amphitryo. ¶ Clauo hereres. gubernaculo. Clauus enim a claudendo dictus: eū significat: qui figitur: ut claudat: siue contineat aliquid. Et significat gubernaculū nauis. ꝙ eā dirigat: rectāqꝫ contineat. Cicero: Ille autem clauū tenēs: quietus sedeat i puppi. Clauus etiā uestis genus fuit: quæ si latior erat: latusclauus dicebatur: & a claui: qui infigitur similitudine: clauus appellatur tuberculi genus callosi: quod in diuersis corporis partibus nascitur. ¶ Marsypium. sacculus ad tenendas pecunias: græcum est nomen. μαρσύπιον Cato. Et quod perspicuū est: maiorē curā habere nos Marsupii nostri: q̄ uitę nostrę: scribimus indifferenter marsypiū: & Marsupiū. quia. υ. in y uel in. u. conuertatur. ut thyle. thule. ¶ Thalenta quinquaginta attica. Talentū uarii fuit pōderis apud antiquos: quūqꝫ duplex proprie fuerit: Atticū: & Euboicū: & iterū Atticū duplex: magnū & paruū: hac cōputatione uidetur fuisse talentū ualoris philippeorū quadraginta: & oboloꝝ. lxxx. quū philippei duo milia: & bis totidē oboli talenta quinquaginta conficiant. philippeus autē unus quantū ualuerit ad ratione pecunię nostræ: adhuc quærimus. Sed de talento & cæteris ponderibus in asinaria copiosius diceus. ¶ Attende sis. Iouis uerba sunt ad blepharonē: qui quū gubernator fuerit nauis amphitryonis: ibi apud exercitū intelligere potuit Amphitryonē regē pterelam interfecisse propterea ait: ut nosti: his uerbis iuppiter amphitryonē ita attonitū reddit: ut extra se eē sibi uideatur: ut patet ex uerbis eius sequentibus. ¶ Perduellis hostis. ac si diceret domitor. ¶ Theleboarū: de his satis: in principio huius comediæ dictū ē. ¶ Qui acarnanes: & taphios ui uici. Acarnanes populi sunt epiri: iuxta amnē acheloū siti: e regione cephalenię: quos fortassis opus fuit amphitryoni in cephalenios proficiscēti prius subigere: ne cephaleniis: siue taphiis: aut telebois auxiliū ferrent. diximus enim eosdē esse cephalēios taphios: & teleboas. Et aduertēdū ē Acarnanes penultia syllaba ꝓducta ꝓferri debere: queadmodū ēt in regulis crescētiū: in epopeia nostra docuimus. nā singulis nominatiuus ē acarnā: sicut titan. Vir. quoqꝫ alter acarnan. Ouid. de acheloo. Amnis acarnanū lętissimus hospite tāto. ¶ Sūmū regē: pterelā. s. Cephalū. a quo cephalenii: teleboę. siue taphii dicti sunt ut i pricipio comœdiæ dixius. ¶ Ego idē. iuppiter pari mō: ut se amphitryonē cōprobet: taphios illos se cōtudisse asserit: additis qbusdā: ut uerisimilior eius fiat assertio. Veꝝ ubi scriptū ē: nr̄æ germanū cōiugis existimus: nō germanū: sed parētē scribi debuisse: nisi artificiose ita a poeta dictū sit: diligēter errāte: ut eo magis iuppiter se hoieꝫ: amphitryoneqꝫ ira cōcitatū simularet: ppꝰ quā nomē ꝓ noie poneret: ut irati cōsueuerūt. ¶ Vertebāt. illi hostes taphii achaiā: ętoliā: & phocidē: uagati ꝓ ioniū: ægeū: & creticū freta. ita ordināda est littera. Vide blepharo ut. s. recte iudices: nec decipiaris. ¶ Fite. a ho uerbo. i. estote. sitis: sic in pœnulo. Qui nō edistis: saturi fite fabulis. qd dicas noui: Iouis uerba sunt. ¶ Musculo. Musculus duo significat: & paruū murē: qppe a mus dinutiuū ē: & articulū: i quo neruoꝝ capita sūt. ¶ Impegit: icussit: iniit: ab ipigo uerbo cōposito a pāgo. ¶ Apposi. qdē. s. narras: uerba sūt āphitryōis illico brachiū expediētis: ut cicatricē brachii ondereꝰ. ¶ Suꝑme Iup. Blep. ut uidit utriusqꝫ brachiū isignitū ea cicatrice: exclamat admirabūdꝰ. qa utriqꝫ appeat ea cicatrix russula: & subliuida: ut solēt eē cicatrices coactoꝝ uulneꝝ. ¶ Iud. silet. qd agā nescio. Res distrahēda ē: & āpliāda: ut aiūt iurecōs. qd quū Ro. iudices signāꝛ uellēt: iscribebāt. N. L. hoc ē: n̄ liqre: & rēi aliū diē riiciebāt.

Acarnanes

Clauus

Marsypiū.

Locus restitutus

Musculus

nos inter:

SARACENVS

Vos inter: non inficior quin inter hanc: & scęnam superiorem alia fuerit quoq; scæna: in qua iouis & amphitryonis contentio propaletur: sed quia indignum arbitror aduenas: & peregrinos pro ciuibus reputari: iccirco uersus complures: quos ante æditionem nostrã pro Plautinis insertos hoc loco uidimus: tanq̃ adulterinos: & subditicios censuimus non esse admittendos in plautinã familiam: sicuti nonnullos alios additos in finę aulularię: & in principio pseudoli comœdiarum: dum igitur contendunt inter se Iuppiter & Amphi. ut arbiter accersitur blepharo ut diiudicaret: quis eorum recte amphitryo diceretur: sed ille rei nouitatẽ admiratus: inconsultus recedit. Aduocatus: qui ius alicui suggerit: uel præsentiaꝫ suam cõmodat amico: ut refert Asco. pedi. Regẽ. s. creontem. Thessalũ: Veneficum: nam dicitur thessalia uenenorum ferax: & ubi præstigiatores plurimi inueniuntur: qui uidere faciant: quæ nusq̃ sint: Quod beatus Augusti. nõ negat posse fieri ex dæmonum illusione.

Aduocatus qui

Vos inter uos istæc partite, ego abeo, mihi negotiust.
Neq; unq̃ ego usq̃ tanta mira me uidisse, cẽseo. (Bl. Vale.
Am. Blepharo q̃so te, ut aduocatus mihi adsis, ne ue abeas.
Quid opust me aduocato, Quin, utri sim aduocat⁹ nescio.
Iu. Intro ego hinc eo. Alcumena parturit. Am. perii miser.
Quid agam? quem aduocati iam, atq; amici deserunt,
Nunq̃ ædepol me inultus istic ludificauerit, quisquis est.
Nam iã ad regẽ recta me ducam, remq;, ut factast eloquar.
Ego pol illum ulciscar hodie thessalum ueneficum,
Qui peruorse adeo perturbauit familiæ mentem meæ.
Sed ubi illest? intro ædepol abiit, credo ad uxorem meam.
Quisnam me Thebis alter uiuit miserior? quid nunc agã?
Quem omnes mortales ignorant, & ludificant, ut lubet.
Certust introrumpã in ædibus. ubi queq; hominẽ aspexero,
Siue ancillam, siue seruom, siue uxorem, siue adulterum,
Siue patrem, siue auom uidebo, obtruncabo in ædibus.
Neq; me Iupiter, neq; Dii omnes id prohibebunt, si uolẽt,
Quin sic faciam, ut constitui pergam in ædibus nunc iam.

VALLA

Vos inter uos partite. Inter superiorem scænam: & hanc deest: ut amphitryo: & iuppiter se inuicem ꝓ mœchis habeaturq; blepharo adhibitus arbiter: q̃q̃ non nulli nimium impudenter: & inepte commenticios ausi sunt sermones inserere. non saltem uersus: sed nequidem etiaꝫ latinam orationem pro plautina. redundant enim uiciis: barbarismis: & solœcismis. In hac itaq; scæna blepharo se missũ utrunq; iouem: & amphitryonem facere ostendit: quod uter sit amphitryo non nouerit. Adsis ne ue abeas. ita emendandum est. Thessalum ueneficum. Quia thessalia uenenorum ferax: & thessali ueneficí semper existimati. ut apuleius præsefert: & diuus Augustinus ostendit. Perturbauit familiæ mentem meæ. familia: iquit Seruius: uariæ accepta ẽ nam in res & in personas deducitur. In res: ut in lege duodecim tabularum his uerbis agnatus proximus familiam habito. Ter. hecaton. Decem dierum est mihi uix familia. In personas: aut natura: aut iure: sub unius potestate subiectas: uti filios: nepotes: & deinceps seruitutes quoq; solemus appellare familiam.

Thessalia uenenoruꝫ ferax

Familiæ significatuꝫ

PYLAdes

Vos inter uos isthæc partite: hoc iam sequitur ad predicta. nec est alia scęna separata: sed huius iam cœptæ finis. Et addendum fuit isthęc: tum ex codicibus antiquis: tũ uero metri necessitate: & sententiæ concinnitate. In superioris autem adiectiõis expositione non uisum est nobis operę precium notare singula uerba correcta: uersusq; singulos in suum nitorem redactos: breuitatis causa: hoc uno contenti uerbo. ꝙ ab illo uersu: Sacrufico ego hunc tibi iuppiter: ad hunc: uos inter uos isthæc partite: non minus laboris assumpsimus in redigendis ad libellam metris: q̃ in cæteris antecedentibus: & sequentibus ita undiq; fragmentis: & superfluitatibus: ac defectibus scatebant. Neq; unq̃ ego usq̃. Ita scribenda sunt uerba. nõ. neq; ego unq̃: quia uersus claudicaret. uerba sunt blepharonis omnia hęc: admirantis de huiusmodi rebus: & quia dixerat: ego habeo mihi negocium est: & abire incipiebat: amphitryo eum reuocare quærit dicens. Blepharo quęso te: ut aduocatus mihi adsis. Aduocatus dicitur: qui ius alicui suggerit: uel pręsentiam suam commodat amico: ut refert Asco. pedianus. Dixerat autem etiam superius Amphitryo. Sed te aduersuꝫ uxorẽ aduocatum uolo. Quid opus est me aduocato. Ita scribi debet metri necessitate. non quid opust: ut scribit Pius. Intro iam ego hinc eo. ita scribi debet & hoc metri ratione. nã aliter uersus non consisteret: & uerba sunt Iouis illinc se recipientis: quæ coram aliis auditoribus profert. Quid ego nunc faciam. Ita scribendum est metri necessitate: & etiam ex codicibus antiquis: in quibus scriptum est. quid ego: cum glosa interlineari: scilicet faciaꝫ: aliter enim uersus minime consisteret. Ludificauerit. Ita scribendum est sententiæ concinnitate. non ludificauit. Resq; ut facta est: eloquar: ordo est: eloquarq; ut: idest quomodo res facta ẽ. Thessaluꝫ. Thessalia ueneficis omnis generibus scatebat: in tantũ. ut thessali pro magicis: & præstigiatoribus dicantur. Propertius. Eruere: & uasto thessala saga mari. Qui peruerse adeo perturbauit. addendum fuit adeo metri necessitate. nam aliter mancus erat uersus. Quisnam me thebis. Ita scribendus est uersus metri necessitate. conqueriẽ secũ Amphitryo: nullũ se thebis miseriorem dicens. Quid nunc agam. non quidnam agam: quia claudicaret etiam hac parte uersus. Quẽ mortales omnes: non quem omnes mortales: quia item claudus ambularet uersus. In ædibus. ablatiuo usus est: quũ alias accusatiuo tãtum ad locum utamur. Siue patrem: siue auum: siue alium uidebo: ita scribendus est uersus partim ex cod. antiquis: partim metri necessitate. Neq; me iuppiter: neq; me dii prohibebũt omnes si: uolent. Desperatione quadam agitatus amphitryo hęc profert. Et uersus ita scribendus ẽ metri necessitate. & uolent ex codi. antiquis. Quin faciam sic ut constitui. Ita & hic scribendus est. addendum fuit: sed metri necessitate. Et hæc omnia supplementa: atq; correcta perperam ab interpretibus ambobus Pio & Sarraceno relicta fuerant.

Aduocat⁹

Nota constructionẽ

SARACENVS

Dapes atq; opes. Bromia Amphitryonis ancilla ueluti furens erumpit ex ædibus acclamitans mira intra domum fieri: ex cuius sermone singula deteguntur facinora: dicitur bromia quasi bacchans: & furēs. Dapes & opes dixit uires suas oīs iacere in pectore sepultas: ꝓpterea quod non possent sibi opitulari ex nimio metu: aut solicitudine. ¶ Aquam uelim: Vt reuiuiscant: & redeant amissi spiritus. ¶ Corrupta: afflictata. ¶ Ita meæ herę: nā cum esset Alcmena paritura: uidet̄ a Ioue uocē cū tonitru emissam: quatenus ei diuinū aderat auxiliū: ex quo tonitru: & Amphitryo: qui pro foribus stabat: & reliq oēs prę metu cōciderāt. ¶ Strepit⁹: crepitus soni. toni. Amplificatio ē per congeriē. ¶ Præuertit: Pręoccupat. ¶ Sciscā: est sciscere sciēdi cā exquirere. ¶ Quis hic est: Amphitryonē forte conspexerat tonitru percussum.

Sciscer̄ qd sit

VALLA.

Dapes atq; opes. In hac scęna ostēdit tonitru cōcussos oēs Amphitryonēq; prę metu cōcidisse. bromiā uero ancilla; domo exire territa;: & quæ portenta uiderit: significātē. Dapes a latinis epulæ. nā epulū conuiuiū dicitur. Dapano ide; quod absumo significat: ideo iqt dapes iacent: qa nō cōcoquunt̄. ꝓprie inqt Serui. deoꝝ sunt dapes: ut iouis cœna. Vir. i. viii. hęc ubi dicta: dapes iubet: & sublata reponi: pocula. Idē dapes ꝓprie reguꝫ etiā sūt: epulę priuatoꝝ. ¶ Neq; ullast cōfidentia: fiducia & cōfidētia in hoc differunt. illa. n. in bonis rebus: est cōfidētia uero in malis. ¶ Strepitus. crepitus: sonitus tonitrus. Amplificatio per cōgeriē. ¶ Accuro ut sciscā. i. ut scisciter: & exqrā. inde sciscere leges: uel rogationes dicebant̄ antiq: qa sciscitādo: & iterrogādo faciebāt̄.

PYLAdes

Dapes atq; opes uitę meæ. Tetrameter a catalecticus ē hui⁹ quoq; scenę uersus: ut supior. octo pedibus cōsistens. usq; ad eū uersum: loquere. in quo bromia tādem amphitryoni: quid intus actū sit: refert. nā ab inde ad finē. brachicatalecticus est: septē tm̄ pedes nactus. Introducit in hac scena Bromia ancilla: cuius nomen a poeta idoneū: & cōmodū proposito fictū est: tanq̄ fulguritā: hoc est fulmine afflatā significet: nā βρομος. crepitus ignis: strepitusq; dicitur: hęc aūt ex ędib⁹ erūpens acclamitat: mira itus fieri: ex cuius sermōe cętera detegunt̄: quę ad comœdiæ finē faciebāt. ¶ Dapes: atq; opes. Ancillaria est cōquęstio. & catachristicos: dapes: & opes posuit pro aīa alēte: hoc est uegetatiua: quę organa refocillādi ꝑbere cōsueuit ad corpus stabiliendū: & fulciēdū: hoc ē uires oēs: q̄s iō iacere sepl̄tas in pectore dixit: qa sibi nō possent opitulari ex nimio metu cōcæpto. Dapes dicimus largiores: & opiparos apparatus. Mar. Illa qdē lauta est: dapibusq; instructa supbis. Virgi. Nā simul expletus dapibus: uinoq; sepultus. Dicimus ēt daps in singulari. Cato in re rustica. Si daps ꝓfanata fuerit: pro epulo quod diis effert̄. ¶ Cōfidētiā: pro fortitudine hoc loco positū uidet̄ alias. n. in malā partē potius sumit̄. Teren. O igētē cōfidētiā. i. ipudētiā. ¶ Mihi in corde: ita scribeū. est metri rōne. non iā in corde: nā claudicaret uersus. ¶ Quin. i. quā nō: ut supius dixius: in expositione huius dictionis: qn. ¶ Cōseq. ita uident̄ mihi oīa. hoc est mare: terra: & cælū cōsequi. i. in unū cōuenire: & cōspirare: ut ego iam opprimar. ¶ Et ut enecer. addēdū fuit & metri necessitate. ¶ Aquā uelim. ut reuiuiscant: redeātq; amissi spūs. lipopsychos. n. i. aīo defectos i faciē cōspersa aqua recreat: & refocillat. ¶ Corrupta. afflictata: ægritudine oppssa. ¶ Herę meæ. Nā cū alcumena paritura esset: uidet̄ emissam a ioue fuisse uocē magnā cū tonitru: qua illi significabat: diuinū adesse auxiliū. Ex quo tonitru: & amphitryo: q pro foribus stabat: & reliqui oēs domestici præ metu conciderant. hoc est: quod tandem dictura est hęc ancilla. ¶ Vbi parturit. parturio q̄q̄ desideratiuorum uerboꝝ formā habeat: ut esurio: dicturio: uidetur tñ aliam: habere plerunq; significationem: & significare. nō cupio parere: sed in pariendo laboro: ut hoc loco: quā significationem: & cætera similis formæ uerba habere iterdum cōheriunt̄: ut cœnaturio: Mar. In oibus uacerra: q cōclauibus consumit horas: & die tota sedet:

Dapes

Parturio

Bromia Ancilla. Amphitryo.

Spes, atq; opes uitæ meæ iacēt sepultæ in pectore,
Neq; ullast confidētia iā in corde, quin amiserim.
Ita mihi uidētur omnia, mare, terra, cœlū cōseq,
Iam ut oprimar, & ut enicer. me miseram, quit agā nescio.
Ita tanta mira in ædibus sunt facta. uæ miseræ mihi.
Animo malest. Aquā ueli. Corrupta sum, atq; absumpta sū.
Caput dolet, neq; audio, nec oculis prospicio satis,
Nec me miserior fœminast, neq; ulla uideatur magis,
Ita heræ meæ hodie contigit. Nā ubi parturit, deos inocat.
Strep. crepit⁹, sonit⁹, tōitr⁹, ut subito, ut ꝓpe, ut tōuit ualid?
Vbi quisq; īstiterat, cōcidit crepitu. ibi nescio qs maxuma
Cū uoce exclamat. Alcumēa, adest auxiliū, ne time.
Et tibi, & tuis omnibus propicius cœli cultor aduenit.
Exurgite inquit, qui terrore meo occidistis præ metu.
Vt iacui, exurgo. ardere censui ædeis, ita tum fulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena iam ea res me horrore afficit.
Herilis præuortit metus ocyus, occurro, ut scisam qd uelit.
Atq; illam geminos filios pueros peperisse conspicor.
Neq; nostrū quisq̄ sensimus, quō peperit, neq; præuidimus.
Sed qd hoc? quis hic ē senex, q ante ædeis nostras sic iacet?
Nunnā hūc ꝑcussit Iupiter? credo ædepol, nā proh iupiter,

tota sedet: cœnaturit uacerra: nō cacaturit: idest laborat: ut cœnet. Pli. Vtiq; cōstat parturiētes foliis substratis celerius parere. Cicero. Vtinam aliqñ dolor populi ro. pariat: qd̄ iādiu parturit. Liui. Et qd̄ diu pturit aius: utinā pariat. quādoq; tamē et aliter accipiunt. ¶ Deos inuocat: nō deos sibi inuocat: superfluit enim sibi ad uersus rectitudinem. ¶ Vt tonuit ualide. Ita scribendum uidetur: & non: ut ualide tonuit: ut fere habent codices: nā syllaba una uersui abundaret: hoc autem modo quāq; etiam abūdet: tolerari solet propter sequentē uersum a uocali incipiētē: eritq; hypermeter uersus: ut in illo Virgilii. Aut dulcis musti uulcano decoquit humorē. Et foliis undam tepidi. d. aheni ¶ Strepitus: crepitus. soni. toni. amplificatio est per congeriem. ¶ Cum uoce exclamat. addendum fuit: cum metri necessitate. ¶ Et tuis omnibus. eadem ratione addendum fuit omnibus: ne uersus claudicarent. ¶ Præuertit: prçuenit: præoccupat. ¶ Ocyus accurro. addendum fuit ocyus metri necessitate: & ex codicibus antiquis. ¶ Vt sciscam: ut intelligam: ut cognoscam. est sciscere sciendi causa exquirere. ¶ Nostrum quisq; sensimus. modus loquendi Plauto familiaris: pro quisq; nostrum sensit. ¶ Sed hoc quid est: ita scribi uersus necessitas cogit: & sententię cōcinnitas. ¶ Quis hic est senex. Amphitryonem forte conspexerat bromia tonitru percussum: & iacentem.

Sepultus, quasi sit mortuus. ibo, & cognoscā quisquis est.
Amphitryo hic quidem herus meus
Amphitryo. Am. pi. Br. surge. Am. iterii. Br. cedo manū.
Am. qs me tenet? Br. tua Br. acilla. A. tot' tieo, ita me icre-
Iupit', nec sec' ē, q̄, si ab acherūte uēiā, sed qd tu foras (puit
Egressa es? Br. eadē nos formido timidas terrore impulit.
In ædibus, ubi tu habitas, nimia mira uidi, uæ mihi
Amphitryo, ita mihi aius ēt nūc abest. Am. agedū expedi.
Sci me tuū esse herū Amphitryonē? Br. scio. Am. uide etiā
nunc. Br. scio.
Am. hæc sola sana mihi restat meorum familiarium.
Br. Immo oēs sani sunt pfecto. Am. at me uxor isanū facit,
Suis fœdis factis. Br. at ego faciā, tu idē ut aliter pdices
Amphitryo, piam, & pudicam esse tuam uxorem ut scias.
De ea resigna, atq; argumenta paucis uerbis eloquar.
Omnium primum tibi Alcumena geminos peperit filios.
Am. Ai tu gēinos? Br. geminos. Am. Di me seruāt. Br. sine
Vt scias tibi, tuæq; uxori deos esse oēis ppitios (me dicer.
Am. Loquere. Br. postq̄ parturire hodie uxor occœpit tua,
Vbi utero exorti dolores, ut solent puerperæ,
Inuocat deos immortales, ut sibi auxilium ferant,

SARACENUS. Sepulti significata. Sarcophagum quid

¶ SEPVLtus. Iacēs: & sine sensu uir. Inuadunt urbem somno uinoq; sepultam: & pro dormiente. Idem sepultum posuit: occupat æneas aditū custode sepulto. ¶ Hçc sola sarcam gestat: Sensus est hæc sola uel ultam agit: uel sana est: nam cum reliqui familiares omnes eum uiderentur minus nouisse præter ancillam bromiam dixit solam ipsam sanam esse: sed de mentis sanitate itelligebat amphitryo. Bromia autem de corporis sanitate intellexit. Ideo dixit immo omnes sani sunt. Sarca enim caro dicitur: hinc dicimus sarcophagum sepulchrum: q carnem exedat. Plinius sarcophagus lapis ē fissili uena corpora defunctoṛ cōdita: in eo absūmi constat: intra quadragesimū diē. Plau. autē uidetur posuisse sarcam gestare pro eo quod est uita: & sensu præstare: & carneum corpus habere: nam reliquos qui ipsum Amphitryonem non nouerant. non ueros homines autumabat: sed ueluti quædam phantasmata humanam speciem repræsentantia.

VALLA.

¶ SEPVLTVS est quasi sit mortuus. sepultum ait Donatus quasi sine pulsu: uel quod sepeliantur: idest separentur uiui a mortuis. ego autem sepultum sopitum: soporatumq; intelligo: ut cum dicitur: uino somnoq; sepulti. ¶ Tua bromia ancilla. Bromia uidetur dicta quasi bacchans. nam bromius bacchus dictus ἀπο του βρέμειν: idest a fremendo. Lucanus: cardine parnasus gemino petit çthera colle: Mons bromio phœboq; sacer. ¶ Age dū. Dum syllabica adiectio est. non ergo agedū scribendum est. Hæc sola sarcā gestat mea familiariū. oēs ante nos hunc locū ita legerūt ineptissime: uiciosissimeq; sarcam. i. carnē pro hoīe capiētes nimiū ridicule: qd̄ nō mō a plautina absit eloquentia: sed prorsus ab omnibus loquentibus. Adde illud q non sarcam: sed sarca accusatiuus erit a nominatiuo sarx: nec simile est cassis & cassida. crater & cratera. tam ergo uerbum q̄ sensus inconcinitas acclamitat corrigendum. Castigetur itaq; hoc modo: hæc sola sana restat mea familiarium. est nanq; sensus familiares omnes mei insaniunt præter unā hanc modo. nam statim bromia subiungit: imo omnes sani sunt profecto: & rursus amphitryo: at me uxor insanum facit: Restat superest Terentius in andria: restat chermes: qui mihi exorandus est. restat etiam pro distat ait Ennius: ponere cum his dicat impetus aut mediis regionibus restat.

Locus restitutus

PYLAdes Sepultus

¶ SEPVLTVS est. Sepultus dicitur iacens: & sine sensu. Virgilius. Inuadunt urbem somno: uinoq; sepultam. Et pro dormiente ponitur. Idem occupat æneas aditum: custode sepulto. ¶ Increpuit. crepitu fulmineo concussit. ¶ In ædibus: ubi tu habitas: ita scribendum est metri ratione: & non tu: ubi habitas. ¶ Hçc sola sana mihi restat meorum familiarium: ita scribendus uersus est metri necessitate: & sententiæ congruitate: id quod sequens uersus ostendit: quum respondens Bromia ancilla ait. Immo omnes sani sunt profecto. Nam quia amphitryo: & delirantem: ceritam ue uxorem superius cernebat: ut quæ eum non cognosceret: diceretque multo ante aduenisse: & secum cubuisse: & seruum insanum: qui cum exclusisset tecto: negaretque suum esse herum amphitryonem: & a ioue amphitryonem simulante derisus: & collo protractus fuerat: ac demum a blepharone cognato non satis cognitus: & propterea bis rogauerat ancillam hanc: an se amphitryonem esse ipsa cognosceret: quæ eum esse: seque id scire asseruerat: iccirco hçc sola inquit sana mihi restat meorum fa. cçteri enim delirant: ac desipiunt. Ne admittēda sunt: quæ obloquuntur super hoc Pius: & Sarracenus interpretes. Sarcam legentes: & supereo multa futilia: & nugalia fabulantes: quem locum Britanicus Ioannes noster apprime domus nobis primus insinuauit. ¶ Immo omnes. Bromia ancilla audiens herum dicentem. hæc sola sana mihi restat meorū fa. immo iquit: omnes sani sunt profecto. quid

enim salis:succi ue haberet hæc responsio.si sarcam gestat legeretur: ut nugantur ii iterpretes. ⁋ Et piam: pudicãq esse tuam uxorem:ut scias.ita scribi debet:metri necessitate: & sniæ congruitate:non piã:& pudicã esse:ut legũt ide interpretes.his ãt sensus est. Ego faciam:ut scias:uxorẽ tuam esse piam:& pudicam. ⁋ Omniũ primum tibi alcumena. Tibi addendũ fuit metri necessitate:nã pes unus deficeret uersui. ⁋ Loqre.hinc iã uersus brachicatalectici sunt usq; in finem scenæ septem pedibus constantes. ⁋ Postq̃ parturire:idest laborare:ut pareret:ut supra dixius: quod magis exponit uersus sequens: ubi utero exorti dolores.

Manibus pueris,capite operto.ibi continuo contonat
Sonitu maxumo.ædeis primo ruere rebamur tuas.
Totæ ædes conful gebant tuæ,quasi essent aureæ.
Am.Quæso absoluito hinc me extẽplo,qñ satis deluseris,
Quid fit deinde?Br.dũ hæc aguntur,interea uxorẽ tuam.
Neq; gementem,neq; plorantẽ nostrũ qsq̃ audiuimus,
Ita profecto sine dolore peperit.Am,iam istuc gaudee,
Vt tut erga me merita,B.istæc mitte,atq; hæc q̃ dicã,accipe.
Postq̃ peperit pueros,lauere iussit nos.occœpimus.
Sed puer ille,quem ego laui,ut magnus est,& multũ ualet?
Neq; eũ quisquã colligare quiuit in cunabulis.
Am Nimia mira memoras,si istæc uersa sunt.diuinitus
Non metuo,quin meæ uxori latæ suppetiæ sient.
Br.Mage iã faxo mira dices.postq̃ in cunas conditus est,
Deuolant angues iubati deorsum in impluuium duo
Maxumi,continuo extollunt ambo capita.Am.hei mihi.
Br.Ne paue,sed angues oculis omneis circunuisere.
Postq̃ pueros conspicati,pergunt ad cunas citi.
Ego cunas recessim rursum prorsum trahere,& ducere
Metuens pueris,mihi formidans,tantoq; angues acrius
Persequi.postq̃ conspexit angues ille alter puer,
Citus e cunis exilit.facit recta in angueis impetum.
Alterum altera appræhendit eos manu perniciter.
Am.Mira memoras,nimis formidolosum p̃dicas facinus.
Nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis.
Quid fit deĩde,porro loqre.Br.puer ãbos ãgueis enicat.
Dum hæc aguntur,uoce clara exclamat uxorem tuam.
Am.Quis hõ?Br.sũmus ĩpator diuom,atq; hoium Iupiter.
Is se dixit cum Alcumena clam consuetum cubilibus.
Eumq; suum filium esse,qui illos angues uicerit,
Alterum tuum esse dixit puerũ.Am.pol me haud pœnitet
Scilicet boni dimidium mihi diuidere cum Ioue,
Abi domum,uasa pura iube actutum adornari mihi,
Vt Iouis supremi multis hostiis pacem expetam.
Ego Tiresiam coniectorem aduocabo,& consulam,
Quid faciundum censeat.simul hanc rem,ut factast,eloqr.
Sed quid hoc?q̃ ualide tonuit,Di obsecro uostram fidem.

SARACENVS.
Puritas q̃
Suppetię q̃ sint
Impluuiũ quid sit
Facinus qd
Tiresias q

⸿ MAnibus puris:Mundis & a culpa innoxiis:nã puritas ponitur pro mundicia Festus appellat pura uestimenta:non obsita:non fucata:non funesta:non maculam habentia. ⁋ Capite opto: Velato:ne.s.sibi aliqd ominosum:aut triste occurreret. ⁋ In cunabulis:Cunæ sunt ubi ifantes iacent:inde cunabula lectuli:ide cunire stercus facere:& iqnare:festo auctore:q ifantiũ cunæ soleant frequẽter stercore fœdari. ⁋ Suppetiæ: Auxilia:na; & suppetias ferre:& occurrere supetias idẽtidẽ apud Cæsarẽ ĩ cõmẽtariis:& reliquos autores dici planũ est:hoc.n.loco icipit catastrophe.i.cõuersio:re paulatĩ cognita. ⁋ Angues:Qui ꝓprie aquaꝝ sunt Virg.Immẽsis orbibus angues:icũbũt pelago:& notauit Serui⁹. ⁋ Iubati:Cristati:& ceruicib⁹ erecti. ⁋ In ipluuiũ:Est ipluuiu;: Asconio pediano tradẽte:locus sine tecto in ędib⁹: quo ipuluere iber ĩ domũ possit.Idẽ Varro id:qd relictũ est in medio tecti: ut lucẽ caperet deorsum:quo ipluebat dictũ ipluuiũ. ⁋ Citi:Veloces. ⁋ Recessum uorsu;: Pro retrouersum. ⁋ Trahere: & ducere. Infinitiuus ꝑ p̃terito ĩpfecto.i.trahebã: ducebã.Virg.solã nã pfidus ille:te colere: arcanos ẽt tibi credere sensus. ⁋ Metuens pueris:Ne qd eis mali cõtingeret: nã cũ dicimus metuo illũ:formido eũ:ne mihi incutiat malũ. ⁋ Ille alter puer: Hercules.s. ex Ioue genitus. ⁋ Alteꝝ altera:Dicit ambos serpẽtes manibus appræhẽdisse unu; una alteꝝ altera. ⁋ Perniciter: Celeriter. ⁋ Facit recta in anguosĩpetũ: Apphensis iã anguibus ui magna:in eos irruit:ut enecet:hoc quoq; tanguit Diod.dũ Herculis mẽtionẽ facit:missos inqt a Iunone duos dracones ad pdẽdũ pueꝝ:quos ille utraq; manu faucibus apphẽsis strãgulauit: hoc aũt a Iunone factũ est irata ꝑpter Iouis cõcubitũ. ⁋ Facinus:factũ:nõ fit inqt Terẽ. sine piculo facinus magnũ:& memorabile:& facinus accipitur pro scelere. Ci.i officiis ab hoc nulla fraus aberit:nullũ facinus.Iuue.quoq;.Nullum crimẽ abest:facinusq; libidinis. ⁋ Horror:tremor pauor: uñ horridũ nõ qđ tm̃ metuẽdũ sit:sed prominẽs:& extans: Vir.& glacie riget horrida barba. ⁋ Percipit: Valde capit:& detinet. ⁋ Exclãmat:Cõpellat:uocat. ⁋ Cla; cõsuetũ cubilibus:clãdestinos surripuisse cõcubit⁹. ⁋ Expetã:accipiã:ĩpetrẽ. ⁋ Tiresiã.Quẽcũq; futura ꝑuidentẽ ĩtelligimus:nã tiresias uates thebanus magnus hitus est:cui dr̃ Iunonẽ iratã oculos ademisse:sed a Ioue is fuit ꝑpetuo uaticino donatus. ⁋ Cõiectorẽ:Futura ituẽtẽ:dicti sunt ẽt cõiectores sõnioꝝ iterp̃tes:& cõiectarium efficax:& pfectũ:ut Nonius. ⁋ Sed quid hoc est? Amphitryone loquente iupiter cũ tonitru aduenit Amphitryonẽ conciliaturus.

VALLA.
Impluuiũ quid

⸿ MAnibus puris.lotis ob sacrificiũ. ⁋ Capite opto.Cur tegerẽt caput sacrificãtes:uel oino tẽplũ igressi docet Plu. in lib.ꝓblematũ. ⁋ Latæ suppetiæ sient.i.data auxilia.dicius fero suppetias:& occurro suppetias.i. adminiculor: qa q suppetit.i.suggerit operã suã cuiq̃.ei opẽ fert. ⁋ Deorsum in ipluuiũ.Dicius ipluuiũ domus locũ sine tecto:in quẽ pluuia cadat aq̃. ⁋ Cunas recessim uorsum.i.recedẽdo uersus me. ⁋ Trahere:& ducer̃:pro trahebã:& ducebã.

⁋ Perniciter:

Perniciter: uelociter. nā pnicem celerē dicimus. Horatius. Pernicis uxor appuli. Tiresiam cōiectorē. qa uates cōiectores sunt oēs: qa coniecturis futura puident: atq; præsagiunt. cōiectores tamē ꝑpriē sunt somnioꝝ.

PYLAdes

Purus

Manibus puris. mūdis: & a culpa alienis. nā puritas ꝓ mundicia ponit. Sic Fest. Pura uestimēta sacerdotes ad sacrificia habuisse dicit. i. nō obsita: nō fulgurita: nō funesta: nō maculā hñtia. Capite opto. uelato: ne sibi aliqd omē occurreret: uel ut se humiliorem redderet erga deos: quos iuocabat. Iccirco. n. sacrificātes aiunt caput opire solitos: queadmodū legimus apud Vir. Et capita ante aras phrygio uelamus amictu: qa se eiusmōi uelatōe humiliores redderēt. Potētioribus uero occurrētes iccirco caput apire solitos: ut ab illis iuidiā detrahāt: ne pares diis imortalibꝰ honores poscere: & eodē cultu delectari uideāt. Totę ædes cōfulgebāt: ita scribi debet: nō ędes totæ: qa superflueret pes unus. Nostrū qsq̄ audiuimꝰ. idē modus loqndi q̄ supra. nr̄m qsq̄ sensimus: ꝓ qsq̄ nr̄ audiuit. Vtut. quocūq; Isthæc mitte. mitte inqt bromia isthæc hoc est iracūdiā a te cōceptā: & bilē. Et scribēdū est. isthæc mitte: nō mitte isthæc metri necess. Lauere iussit nos lauere scribēdū est: ut sit tertiæ iclinationis uerboꝝ ꝓ lauare. ita exigit metri necess. nā alr̄ uersus nō cōstaret. Et Marcel. testat̄ hūc locū citās. Cunabulis. Cunæ sunt: in qbus īfantes iacēt. idē cunabula lecti: in qbus siīr iacere īfantes cōsueuerūt. Et cunire uerbū: qd̄ est stercus facere: & inqnare a Festo: q̄ īfantiū cunę soleāt frequēter stercore fœdari. Suppetiæ auxilia. & suppetias ferre: & occurrere suppetias apud Cęsarē in cōmētariis: & alibi apud authores iuenire facile est. Mage iā faxo mira dices. Mage pro magis scribi metri necessitas cogit. nā uersus supflueret. In ipluuiū. ipluuiū dicebat̄ locus relictus in medio caui ædiū: per quē lux ab aere exciperet deorsum: per quē & iplueb at: & inde ipluuium uocatū: sicut cōpluuiū: qua cōpluebat sursum: ibricū corona tio siphū culata: tubulata ue appellabat̄. Sed angues. Angues ꝓpriē aquaꝝ sunt. Sic Vir. Immēsis orbibꝰ angues: incūbūt pelago. Ego cunas recessim rursū ꝓrsum trahere: & ducere supple cœpi: uel trahebā: & ducebā. Versū aūt ita scribēdū oīno cēsemus ex antiqs codicibus: in qbus scriptū est: recessim: rursum: uorsum. ubi facilis error apparet in dictione uorsum pro ꝓrsum. Scimus āt rursū ꝓrsum antiq; dictū ante: & retro sigñare. ut Dona. inqt Virg. rursus cura patrū: cadere. Varro in andabater. Mortales multi rursus: ac ꝓrsus meāt. nā qd̄ ait Pius: malle se: ut scribat̄ rursum: ꝓrsum: absq; illa dictione recessim: deliriū sapit: qm̄ uersus claudicaret. Snīa āt est: ut dicat Bromia ancilla: cœpisse trahere cunas: ubi pueri iacebāt recessim: mō ante: mō retro trahēs: ducensq; ipsas cunas: ꝓut necītas īstātiū anguiū cogebat. & uersus rō recessim rursū ꝓrsum optie patit̄. Ille alter puer. non iphiclus: ut uane exponit Pius: neq; substituēdū est pauet: ut idē garrit: mētiēs id eē in uetustis codicibus: qnimo uersus nō pateret̄ illud uerbū: qppe qui absq; eo iteger est: & pedibus: & sensu: & herculē itelligit. Citus e cunis exilit: hic uersus hic seq̄t̄: & subsequit̄: Alteꝝ altera: tā ex codicibus antiqs: q̄ ex snīæ cōcinitate: q̄ est: ut dicat: herculē: quē utiq; alteꝝ pueꝝ appellat. q. d. nō ipsius amphitryonis semine gēitū: qd̄ ipsa iā didicerat ex Ioue: ut ifra apparet exiluisse citū e cunis: & ipetū in angues fecisse: ambosq; ambabus manibus appħēdisse: alteꝝ. s. altera: alterūq; altera: Est. n. ibi ꝓlepsis implicita. Alteꝝ altera. Ita scribi debet hic scd̄s uersus neq; supfluit alteꝝ: ut Pius nugat̄: Immo uersus nō cōsisteret: nisi alteꝝ ibi ascriptū esset. neq; sentētia satis dephēdi posset. q̄ oia Pius ille sōniculosus iterp̄s ignorauit. Facinus. factū Teren. Non fit sine piculo facinus magnū: & memorabile. Facinus ēt scelus significat. Cice. in officiis. Ab hoc nulla fraus aberit: nullū facinus. Horror: tremor: pauor. Percipit. ualde capit: detinet: neq;. n. cū Pio sentimus corrigēte cōtra oium codicū lr̄am pciit: hoc est exagitauit. Exclamat: cōpellat: uocat. Clā cōsuetū cubilibus. clādestinos surripuisse cōcubitus. Eūq; suū filiū eē: ita scribi debet metri necess. nō eunq; filiū suum. abūdaret. n. pes unus. Alteꝝ tuū esse dixit. Et hoc ita scribi debet eadē metri rōne. non alteꝝ esse tuū dixit. qa pes unus deficeret. Vasa pura: iube actutū. ita scribi debet. nō: iube uasa pura actutū. qa pes unus supflueret: quos oēs in uersibus errores iterpretes nr̄i nō uiderūt. Expetā: exqrā: ipetrē. Tyresiā. ꝓ quocūq; futura puidēte positū est: nā Tyresias uates thebanus fuit: cui a Iunone oculi adempti sunt: in quorum locum iuppiter eum uaticinio donauit. Coniectorem. futura intentem. hariolū. diuiniculum qui coniectores sunt somniorum iterpretes. Sed qui hoc amphitryone adhuc loquente: Iupiter cum tonitru aduenit: amphitryonem ipsum conciliaturus.

Cunæ

Suppetiæ

Impluuiū

Facinus

Tyresias

Coniectores

SARACENVS.

Bono aio es: Vt ī fine cōœdiarū fieri solet: r̄ddāt ut oia placida: ac trāqlla. Iup. āphi. solat̄ amicis ūbis nihil sibi opꝰ esse dicēs haruspicū mōitis.

VALLA.

b Ono aio es. Iupit̄ sibi iā & uxori amphitryonē reconciliat.

PYLADes

Bono aio es. Versus ē trimeter acatalecticus. sex pedibus cōstans. Et ī hac scena. Introducit iuppiter: q uti fine comœdiaꝝ fieri solꝫ: ut oia placida ac trāqlla: reddāt̄ āphit. solatur amicis uerbis: nihil eis opus esse dicēs hariolis: neq; aruspicibus: qm̄ ipe melius mlto q̄ illi oia enarrabit. Et ita fatet̄: se usuram corporis alcmenæ cępisse: grauidamq; fecisse filio: postq̄ ipe āphi. ī exercitū ꝓficiscēs iā grauidā quoq; altero filio reliqsset. Nūc āt quū geminos pepit: eoꝝ alterū suū esse: qui factis suis imortali glīa āphitryonē ipm afficit: qppe quū existimabit̄ eius filius. Itaq; cū alcmuena xore redeat in gratiā monet: quandoqdem: quod fecit ui facere a ioue ipso coacta est.

Iupiter.

Bono animo es, adsum auxilio āphitryo tibi, & tuis.
Nihil est quod timeas. hariolos, aruspices

SARACENVS.

Haruspices unde dicti

CHARIOlos: diuinatores: huius etymologiam: uerbi in sequētibus annotabimus. Haurispices: ab hara auiau gurali: si Seruiū seqmur: uel ab hariga: si Donato credimus: est.n. hariga: ut docet Fest. hostia: cuius adhærētia inspi ciebāť exta. Te imor. afficiar glīa: nā Hercu. q diuinos meruit honores: alcides dictus ē ab alceo Amphi. pře. Amphitryōideſq. Vicio uorteres: crimē obiiceres. Subacta. Cōpulsa. Vir. auditq dolos: subigitq fateri. al's subige re: domare: supare: & acuere: ut idē subigūtq i cote secures. Migro: eo: discedo migrare mutare hitationē significat.

VALLA.

CARIOlos. ariolus inqt Donatus est: q diuina mēte uaticinať: dictus ariolus: qsi fariolus a fatis: & a fando. Vno partu duos peperit simul: subaudi iphiclum & Herculē. Illū tuū: hunc meū. qđ ex histo ria pendet: si Aristoteli in libro de aialib⁹ tradenti credimus: q diuersis tpibus con cipi plures possint. Clare plaudite. i. si gnificate manuū cōplosu uobis placuisse fabulā. Plaudio aliqñ trāsitiuum est ad ac cusatiuum: ut apud papiniū est legere in. iiii. thebaidos: ubi paludit equos. i. plau su excitat. sane plaudati in libris augura lib⁹ signāt: ut ait Verani⁹ armati: ornati: oiaq militaria ornamēta plaudamēta dici.

Paludameta quæ

Mitte omneis. quæ futura, & quæ facta eloquar.
Multo adeo melius, q̃ illi, quando sim Iupiter.
Primum omnium Alcumenæ usuram corporis
Cœpi. ex concubitu grauidam feci filio.
Tu grauidam item fecisti, quom hinc in exercitum
Profectus. uno partu duo peperit simul.
Eorum alter, nostro qui est susceptus semine,
Suis factis te immortali afficiet gloria.
Tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam
Redi. haud promeruit, quamobrem uitio uorteres.
Mea ui subactast facere. ego in cœlum migro.

Amphitryo.

FAciam ita, ut iubes. & te oro, pmissa ut serues tua.
Ibo ad uxorem intro, missum faciam Tiresiā senē.
Nunc spectatores Iouis sūmi caussa clare plaudite.

PYLAdes

CHARIolos: aruspices: diuinatores: & coniectores: de qbus in mostellaria dice mus. Tu grauidā ēt fecisti: quū hinc in exercitū. Ita scribēdus est uersus metri rō ne. aliter. n. non consisteret: & sniæ quoq cōcinnitas hoc exigit. Afficiet glīa. Naз Hercules: qui diuinos meruit honores Alcides dictus est ab alceo amphitryonis patre. & amphitryoniades ab ipso amphitryone: ut in genealogia nostra diximus: quū herculis noīa: & labores decātauimus. Vitio uorteres: crimi ni obiiceres. Subacta: cōpulsa: coacta. Virgilius. Castigatq: auditq dolos: subigitq fateri. Alias subigere doma re est & superare: Et acuere. Virg. Subiguntq in cote secures. Migro eo: Migrare est habitationē mutare. Vir. Ve teres migrate coloni. pria uerbi syllaba est idifferēs. ut in annotationibus nostris in alexādrū dixius. & in epopœia.

Subigere

FAciā ita: ut iubes. Hi tres uersus sepatati legunť a supioribus: tāq sint altera scena: quū iuppiter illinc iā di scessisse uideať: uñ & metrū diuersū est a supiore. Est. n. tetrametrū brachicatalecticū: septē cōstās pedib⁹. In his āphitry. ad Ioue iā absente respōsio contineť. Faciā ita. faciā iqt amphitryo: ut iubes: o sūme iup piter. rediboq in gratiā cū alcmena uxore. Sed tu memineris suare pmissa: ut. s. afficiar imortali glīa ab hercule puero queadmodū supius pollicitus es. Missum faciā. dimissū faciā: dimittā aduocare: & cōsul uere: ut pposuerā. Nūc aspectatores: hic uersus ab histrione: actoreq fabulæ pferť. In quo petit: ut pfecta fabula: clare applaudere uelint spectatores: saltē Iouis sūmi grā. Cōsueto erat: ut quū fabulę recitatæ: ac repsentatæ ex toto forēt si placuissēt: applauderet actorib⁹. & māib⁹: ac uoce signareť: illos bñ dixisse: qđ grę. σοφως σοφως dicebať.

SARACENVS.

IN Argumentum Asinariæ.

ARGYrippus adolescēs mulierē depibat philenū: cuius clereta mr̄ sagax lena: ut ab illo eliceret pecuniā: uetuerat amātes amoribus suis cōsuescere adolescētis: pr̄ demenet⁹ suo idulgēs filio: ut meretrici tradat: uult: ei pecuniā dari: seruū igiť libanū monet undecūq: ut pōt surripiat: atriensem circunducat saureaз: arthemonaз: cuius sub imperio uiuebat: uxorē fallat: libanus conseruum leonidā cōuenit: rē apit: oppor tune simul cōfingūt fallaciā: aduenerat mercator daturus p emptis asinis: uñ comœdia nomē iuenit pe cuniam: quā se soluturum aiebat atriēsi saureę: quem rei familiari arthemona præfecer at: simľat leonidas se atri ensem: suadet libanus mercatori: leonidę argētū: ut dinumerat: assentiť demenetus recte solutū pciū: igiť receptæ dā tur mulieri uiginti minæ: ob id demeneto pr̄i priorē noctē cedit filius: parať conuiuiū: senex: adolescēs: ac meretrix accūbunt simul: Interim hęc diabolus riualis resciens: qui iā fuerat p annū pactus eā sibi meretriculā datū iri: deme netū scortari: & filiū uxori ei⁹ arthemōę p pasitū nūciat. uxor aduēiēs uix cōuiciis agit: & e ganeo extrudit domū.

Ioannis Petri Vallæ Placentinii in Plauti Asinariam commentatio.

VALLA.

Asinariæ Argumentum.

HOc agite sultis. Asinariæ comœdię argm̄ est. Demenetus senex: qa artemonā dotatā duxerat uxorē pene sub eius uiuebat iperio. Vtriusq filius. Argyrippus Phyleniū amabat meretricem cū riuali diabolo ado lescēte: sed deerat pecunia argyrippo: quā efflagitāti lenæ cleretæ daret: ut secū tm̄ haberet Phyleniū an nū ppetuū. Demenetus itaq pr̄ decipi atriēsem saureā iubet leonidæ & libano seruis: ut qđ argētū merca tor p asinis retulerat a se emptis sauręæ: atriēsi nō ipi sauręæ dinumerareť: sed argyrippo filio. & argyrippus nocte unā mō pr̄i amicā cōcederet: qđ cū factū adolescēs sensit diabolus: uxorē demeneti certiorē facit p pasitū. Vxor ma ritū demenetū meretricē amplexū ex lupanari domū abstrahit: sed nō alienū fuerit nominū exponere etymologias: quo facilius res tota inotescat.

Nominum etymologię.

DEmenet⁹ ab eo: qđ demos. i. ppl's. i. ppl'aris: & idiota dictus. Artemōa: qa artizo pficio signāt. qđ pfice ret q uellet: qm̄ dotata mľier. Adolescēs argy. Quia argyrō argētū: & hippos equus. nā ut argētū hret: libāi fui equ⁹ ē fact⁹. Leōida. a leōe nom̄ hз: qa ferox ondiť. Libāus. gręce. Latię th⁹ dr̄. qa fumū uer boк subiicit: ut thus leōidę. Phyleniū. amica. Quia phylo amo signāt. Cleretale. Qua cleros sors dr̄: sorte. n. pecūiaк ocedebat phyleniū. Diab. qa diabalo calūnior signāt: đtulit. n. đmenetū p pasitū uxori artemōę.

Hoc

SARACENVS.

HOC agite fultis:pro si uultis:meminit Fest.& usus ẽ Ennius:pãdite fultigenas:& corde relinqte somnũ: id quoq; Cice.in oratore.⸿ Agite: Audite:ita Donatus in Terẽ.monet si qdẽ hoc ꝓlogo spectatores:ut intẽtos aios pbeant recitationi comœdiæ.⸿ Vortat:eueniat.⸿ Gregi huic:Scilicet histrionu;: & mimorũ:seruauit ꝓprietatẽ uocabuli:nã est grex cõgregatio minoꝝ aialiũ:armenta ut maioꝝ: Seruio testãte: Attamẽ grex est generale cũctoꝝ aialiũ:ut apud Cic.iuenias:fudit apothecas:cecidit greges armẽtorũ. & pro ordine bonoꝝ:& maloꝝ ponit a Do.Terẽ.in Adelphis:atq; hic de grege illoꝝ ẽ: & Cice.in his bonis gregibus oẽs aleatores:oẽs ipuri:impudiciq; uersant.⸿ Et dñis: & conductoribus. ⸿ Aediles:& eos dicit:quoꝝ cã aduenerãt recitaturi comœdiã.⸿ Prẹco:a p canẽdo dictus:nã is audiẽtiã i theatris idicebat:& bonoꝝ auctionẽ faciebat. ⸿ Auritũ:intẽtũ:nã cũ tuba canunt:uel uoce acclamãt:cũcti silent.⸿ Caue mõ ne gratis: Sunt q legerint:nõ gratis:sed grauis:uel graxis.i.pstrepas:ut græca usus sit dictione.⸿ Onagost:ꝓ onagos ẽ:onos.n.ẽ asinus: ut onager siluester. Vir.sępe ẽt cursu timidos agitabis onagros.⸿ Marcus uortit barbare de se ipso poeta locutus est:nã Marcus Actius prius uocabat:& a pedũ planitie plot? postea Plau.ergo nõ Macrus:sed Mar. nã augurãdũ esset:qs iste fuerit:qui fabulam ipsam latinã fecerit: nisi de se ipso dixisset:de quo ut submissius:& uerecũdius loqret dixit:uortit barbare.i.nõ cõcinne:nõ apte:nõ cõposite sicuti in Trinũmo locutũ fuisse poetã cõpimus. Inqt.n.huic nomẽ græce est thesauro fabulæ phileio scripsit:Pla.uortit barbar. Vñ Quiti.eos barbaros appellauit.Qui nõ recte ꝓnũciassent.Et Pli.Plautũ poetã latinũ. Neuiu; uero barbaꝝ dixit:uel barbare e græca in aliã liguã:nã Festi testimonio oẽs natiões: græcis exceptis:a ueteribus barbarę dictę sunt.⸿ Idẽ lepos:q in græco ẽ ornatus: & uenustas.Qđ Var.dici putat ab eo:qđ æoles lepoꝝ bonũ uocãt.⸿ Vt mars adiu.nã fauisse Romanis dr usq; ad sũmũ glĩæ cumulũ:quẽ(ut autor ẽ Macro.)Marspitrẽ .i.Martem patrem cognominauerunt.

Grex qd sit

Præco unñ dictus sit

Onager q sit

M.Accii,Plauti Asinaria.

⸿ Prologus.

HOc agite,sultis,spectatores nunc iam.
Quæ qdẽ mihi,atq; uobis res uortat bñ,
Gregiq; huic,& dñis,atq; cõductoribus.
Face iam nunc preco oẽm auritum ppl'm.
Age nunc reside,caue modo ne graxis.
Nũc qd ꝓcesseri huc,& qd mihi uoluerim,
Dicam,ut sciretis nomen huius fabulæ.
Nã qđ ad argumẽtũ attinet,sane breuest.
Nunc quod me dixi uelle uobis dicere,
Dicam huic nomen græce ONAGOS est fabulæ.
Demophilus scripsit,Marcus uortit barbare.
ASINARIA uolt esse,si per uos licet.
Idem lepos,ludusq; in hac comœdia.
Ridicula res est.Date benigne operam mihi
Vt uos item alias,pariter nunc Mars adiuuet.

Barbari q

VALLA.

HOc agite sultis.metꝝ trimetꝝ iãbicũ ẽ.iõ iteger uersus scribẽdus. Hoc agite sultis spectatores nũc iã q.Sultis Ci.i orator exponit:si uľtis dixisse ueteres Ennius.Pãdite sultigenas:& corde relinq te sõnũ.⸿ Res uortat bñ.ꝓpitia:scdaq; sit.de quo uerbo plura Ser.in carmine bucolico:ubi inqt Maro:nos illi:qđ nec bñ uertat:mittimus hædos.⸿ Et dñis.q huic recitationi pſunt.⸿ Ac cõductoribus.ita scribẽdũ:ut stet uersus.i.ædilibus:q oducebãt fabulas.⸿ Ecce ẽt.ita scribẽdũ:uti uetustis legit exẽplaribus:uel face.⸿ Auritũ po.i.auribus itẽtũ.Air Vir.auritos seq lepores dixit:qđ aures lõgas hẽant.Et Hora.auritas qrcus.qđ audirẽt.⸿ Caue mõ ne gratis.ne qd iferas iniuriæ:uel ne qd moliaris:qđ nõ deceat.In bonũ:& malũ accipit.Ci.ꝓ archia.Quid.n.hoꝝ ifirmari gratis põt.Seneca de bñficiis debitoris.exẽplũ dissimile est:cui paꝝ est pecuniã qsisse:nisi soluet.Illi.n.stat acerbus sup caput creditor:q nullũ diẽ gratis occidere patiat.Diu? Augusti.in tertio academicoꝝ.Tenuit suũ morẽ:hõ pessimus:ẽt gratis.Rufi.& pro his:q odio habent: gratis ipse dicturus ẽ: odistis me gratis:Veꝝ qm ne gratis dicat:metrũ nõ patit: legẽdũ existimamus:ne gratuis:si qdẽ inde fit gratuitus: ut ipse in cistellaria.At pol:illa qdã mulier in nulla opa gratuita est.est ergo sensus.Caue mõ : ne gratuis.i.grãm tibi nullã habeamus:qđ populũ attentũ feceris:si mõ iterturbes.iõ reside dixit.⸿ Dicã in synalepha.in hoc uersu collisio non est.⸿ Græce onagost.onos a græcis.asinus a latinis.Onagus ergo agaso:siue agens asinũ.⸿ Macrus uortit barbare.i.rustice:& inepte:uel in aliã linguã.Nã pter græcos:barbaros oẽs græci uocauerunt:quod si Marcus legat. Plautus uideri potest:qui ut arrogantiæ crimen uitet barbare dixit.⸿ Si per uos licet.si uobis placet.

Auriti q dicantur

Onagus q

⸿ Pyladæ Buccardi Brixiani Commentarius in Plauti Asinariam.

PYLADes

HOC agite sultis spectatores nũc iã.Versus ẽ trimeter iãbicus:acatalecticus:sex pedes nactus:ut in cæteris fere ꝓlogis:& argumẽtis usus est poeta ꝓlogi uicẽ gerit:in quo tñ nihil aliud actor:q itroducit:agere ur: q̃ ut nomẽ dicat huius fabulæ:& uñ accæpta:hoc est asinaria uocari:accæptãq; a Demophilo grçco au-

thore:ac latinitate donatam a Plauto.⁋ Hoc agite:ideſt attendite:& aduertite.Monet enim ſpectatores:ut intentos
habeant aïos recitationi comœdiæ.⁋ Sultis.pro ſi uultis:ita utebant̃ antiq̃ ut Feſtus meminit.⁋ Nunc iã.dictio iã

Bñ uertat

biſſyllaba hic eſt metri neceſſitate:& iambum in fine cõficit.⁋ Res uertat bene.felix fauſtaqꝫ ſit.Tractus eſt hic mo
dus loquendi ab hectore:& aiace Nam hector aiaci dedit gladium:quo ſe ille poſtea interemit:hector uero balthe
um accæpit ab aiace:quo circa muros patrię ab achille tractus dicitur.Inde natum eſt illud comicum:dii bene uer
tant:quod agas:quia plærunqꝫ bona in peius mutantur.In alia ſignificantia uertere eſt commutare: unde uerſuras
facere:eſt mutare creditorem.id quod fit:quum ut uni creditori ſatiſfaciamus:cum altero conflamus debitum alte
rum.⁋ Gregique huic:ſcilicet hiſtrionum:& mimorum.Grex:ut in noſtro uocabulario diximus:congregationem
ſignificat animalium cuiuſcunqꝫ generis:ſiue maiorum:ſiue minorum.Virgili.De grege non auſim quicquã depo
nere tecum.Terenti.in adelphis.Atque hic hercle de grege illorum eſt.Cicero.In his bonis gregibus:omnes aleato
res:omnes impuri:impudiciqꝫ uerſantur.Armentum uero congregationem maiorum animalium tantum ſigni
ficat.Silius ſeptimo latos correpta per agros:armenta aſſueto belli de more uagantur.Virgili.Hæc ſatis armentis.
ſuperat pars altera curę:lanigeros agitare greges.⁋ Et dominis atqꝫ conductoribus.Aediles uidetur dicere:quum
dominis inquit:nam ędiles ludos exhibebant:ab eiſqꝫ petebatur comœdiæ repreſentandæ libertas:& uenia.Con

Choragus

ductores autem choragos:qui ſcenica ornamenta:ſuppellectilem:choragiumqꝫ conducebant.⁋ Face iam tu pręco
nunc omnem auritum populum.Hic totus uerſus ita ſcribendus eſt metri neceſſitate.nam aliter non conſiſteret ſuis
pedibus:ſed & face in principio ſcribendũ.nõ ecce.ex codicibus antiq̃s:& ſniæ cõgruitate:ac ſermonis elegãtia:q̃d
quidem a Pio & Sarraceno interpretibus uiſum non fuit:mutilum interim uerſum legentibus.⁋ Auritum.attentũ.
nam quum tuba canunt:uel uoce acclamãt:omnes auriti ſtare uidentur:ideſt arrectis auribus:& ſilere.⁋ Caue me

Ingratiis

is ne ingratiis.ita ſcribendum uerſum hunc,cenſemus metri neceſſitate.aliter enim non conſiſteret:& ſententiæ con
guitate:quæ eſt hæc:ut quum præco ſilentium indixiſſet tuba:uel uoce elata:hic actor hæc proferat.⁋ Age:ideſt
eia.⁋ Nunc reſide:ideſt ſedeas iam.⁋ Caue meis ne ingratiis.ſubaudi mutiſcas:uel ſtrepas amplius.⁋ Meis ingrati
is:ideſt me nolente:ſine meo iuſſu.hoc enim uocabulo peculiari Plautus ſæpius utitur:ut ſuperius etiam in amphi
tryone.at pol profecto ingratiis.Neqꝫ enim Pio:& Sarraceno interpretibus ignaris concedimus:ſcribentibus gra
tis:uel graxis:& multa ſuperinde perperam nugantibus.Neqꝫ Hermolao barbaro ſummæ apud nos alioquin uene
rationis aſſentimur:qui in gloſſematis plynianarum caſtigationum in uerbo Plautus:uarie hunc uerſum corrigit:
ac ſe olim correxiſſe aſſerit:quandoquidem metri huius trimetri iambici rationem non ſpectans:plautinæ ſenten
tiæ interiora mentis acumine non penetrauit:quippe altioribus intendens:minimis nõ uacauit.⁋ Nunc quid.Nũc
inquid:uobis dicam mei in ſcenam acceſſus.⁋ Vt ſciretis.ut ex me diſceretis nomen præſentis fabulæ:quæ ſtatim
agenda eſt.⁋ Nam quod ad argumentum.Nam argumentum aliter uobis ipſe declarare non inſtitui:quia breue
eſt:adeo ſcilicet:ut facile deprehendere illud poſſitis ex argumento:quod paulopoſt breuiter audietis.⁋ Nomẽ huic
græce:ita ſcribendum eſt metri neceſſitate.& nõ:huic nomen.quia pes unus uerſui deficeret.Sed & dictio huic:byſ
ſillaba hic eſt:ut iam ſuperius.eadem ratione:quæ quidem Pius:& Sarracenus interpretes plebei non uiderunt.Q̃d
autem neqꝫ uiderunt:neqꝫ intellexerunt:illud eſt:ꝙ.⁋ Onagos eſt fabulę.ſcribi debet eiuſdem uerſus finis.non ona

Onagos

goſt.pro onago eſt:ut inquit Pius:uel pro onagos eſt:ut Sarracenus.Nam nullo modo onagoſt ſcribi patitur metri
ratio.Sed ut onagos eſt ſcribatur:requirit:quod & ſermonis græci rectitudini magis conuenit.Si quidem ονάγος
nomen apud illos aſinarium ſignificat:neqꝫ uſq̃ auditum eſt nomen illud onago a Pio commemoratum:quum in
quit ſcribendum onago eſt.⁋ Demophilus ſcripſit.Pius iterum concutiens:niſi & ſepultus delirio in hoc apparet:
quum ait:diphilus ſcriptum ſe repperiſſe in ſincerioris elucubrationis exemplaribus:nam quotquot antiqua exem
plaria:ac noua ad nos peruenerunt:omnia demophilus habent.non diphilus.Et pręterea uerſus nullo modo diphi
lus patitur.quia claudicaret:uno deficiens:hoc eſt ſexto pede.quid igitur garrit iſte impius interpres Plautum un
dique corrumpens?⁋ Marcus uortit barbare.Marcus utiqꝫ ſcribendum eſt:& Plautum intelligit:qui Marcus acci
us prius uocabatur:& a pedum planicie plotus:poſtea Plautus dictus eſt.Feſtus Pompeius ploti appellantur:qui
ſunt planis pedibus:unde & poeta accius:quia umber Sarſinas erat:a pedum planicie initio plotus:poſtea Plautus

Plautus

eſt dictus.Soleas quoqꝫ dimidiatas:quibus utebantur in uenando:quo planius pedem ponerent ſemiplotia appel
labunt.⁋ Barbare:ideſt non concinne.non apte:non ęque.hoc idem inquiunt Pius & Sarracenus:ſed inſite:quum
ad comœdiæ totius tranſlationem referant:quod quidem eſt abſurdum:ac penitus explodendum:quum Plautus
ſcitiſſimus:& eruditiſſimus fuerit in utraqꝫ lingua:græca & latina:& delitię latinę lingue appelletur.Et præterea
inconueniens:atqꝫ indigniſſimum foret:& ab omni pręcepto artis rhetoricæ alienum:ut ſtatim in ipſo principio:
in quo beneuolentiam captari deceat:barbare locutum eum poetam proponeret:cuius acturus comœdiam eſſet:ſic
enim odium potius q̃ beniuolentia quęreretur.Dicimus itaqꝫ:hoc uerbum barbare referri debere tantum ad nomẽ
fabulę:quę quidem quum gręce onagos:ideſt aſinarius:maſculino genere dicatur:a Plauto aſinaria fœminino ge
nere appellata eſt:& ſic barbare:ideſt non concinne:& non æque:ut apud gręcos eſt:in latinum uidetur conuerſa:
quemadmodum & in Trinummo idem poeta dixit:huic nomen gręce eſt theſauro fabulæ.Philemon ſcripſit:Plau
tus uortit barbare.reſpexit enim ad nomen comœdię tantum:quam trinummum tranſtulit:quum gręce theſaurus
ſcripta eſſet.⁋ Si per uos licet:ideſt ſi ei conceditis:& ſi uobis placet:ut hac parua mutatione:& inconcinnitate no
minis utatur.⁋ Idem lepos:eadem uenuſtas:quę in græco eſt:atqꝫ idem ornatus:unde patet etiam ex hoc:non intel

Marſpiter.

lexiſſe de tota comœdia:ꝙ barbare ab eo uerſa ſit.⁋ Mars adiuuet.Nam fauiſſe romanis dicitur mars uſqꝫ ad ſum
mum gloriæ cumulum:quem:ut placet Macrobio;Marſpitrem:ideſt martem patrem cognominauerunt.

AManti filio: Et in hac: ut in cæteris quoq; comœdiis oibus: sicut in Amphitryone docuimus: inotescit nomē comœdiæ ex primis lr̄is argumēti. Est āt sensus: & ordo senex. s. demenetus uiuens sub iperio uxorio uult auxiliarier amāti filio. s. argyrippo: argēto. Vt illi. s. argentū pbeat. Quo possit philenio meretrice potiri: cuius ille amore deperibat. ⁋ Vxorio: Dicit̄ uxorius qui uxori seruit Virg. pulchrāq; uxorius urbē: extruis: & uxorius annis poetice dixit Hor. ⁋ Cedit: pro cōcedit: ut. s. primos cōcubitus sibi pr̄ hēat. ⁋ Riuinus: diabolus noīe: qui calūniator interp̄tatur. ⁋ Triste. i. sęuiter: atrociter: & idignis modis. ⁋ Agit: urget: psequit̄. Vir. pastor agens tęlis.

SARACENVS.

Vxorius q

Argumentum.

AManti argento filio auxiliarier,
Sub imperio uiuens uolt senex uxorio.
Itaq; ob asinos relatum precium Sauriæ,
Numerari iussit seruo suo Leonidæ.
Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.
Riualis amens ob ereptam mulierem,
Is rem omnem uxori per Parasitum nunciat.
Accurrit uxor, ac uirum domum triste agit.

VALLA.

AManti. aliis uersibus: & argumentū amplectit̄ fabulę. Et ex primis uersuū lr̄is nomē ostendit comœdię. ⁋ Auxiliarier. pagoge pathos. ⁋ Itaq; ob. a. r. p. sau. Ita hic uersus corrigēdus. ⁋ Riuinus. is erat diabolus adolescēs. Dr̄ & riual̄. ⁋ Ob ra. sibi mulierē. subaudi phyleiū: q̄ sibi pactā hūerat. ⁋ Accurrit. u. subaudi demeneti artemōa. ⁋ Triste ag. i. male h₃: ac mlc̄tat.

PYLADes

a Manti argento filio auxiliarier. Idē genus est carminis: qd̄ & superioris trimetrū uidelicet acatalecticū. Argumētū est hoc comœdiæ. Cuius nomē ex apicibus: primisq; uersuū huius argumēti litteris notant̄: qd̄ & in cęteris comœdiis poeta fecit: ut diximus in Amphitryone Res autē sic se habet. Argyrippus adolescens Demæneti filius mulierē philæniū deperibat cuius mater & lena Clereta: negabat se passurā: ut ille cū puella consuesceret: nisi uiginti numeratas minas sibi in manū daret. Id rescissens Demænetus: suoq; idulgens filio: per litanū seruū pecuniā inueniri: atq; adolescenti tradi iubet: qua puellā sibi conciliet: Id autē clam uxorē suā Artemonā matronam dotatam senex facit: quippe qui sub illius imperio uiuebat: & nihil nisi surrepticiu₃ de bonis domesticis tractabat. Erat huic matronæ seruus qdā dotalis: quē uidelicet ipsa secū ad uiꝝ duxerat: in parte dotis numeratus: & hic Atriēse₃ gerebat noīe Sauria: per illū illa oīa faciebat. Ille numeranda numerabat: recipiēda recipiebat: rōnesq; heræ: & supputationes diligenter seruabat. Hūc senex litano seruo suo mandat: ut quoquo mō decipiat: ac sumpto secū Leonida altero seruo: cui rē aperiat: oīno minas illas uiginti: undecūq; conqrant. Forte aūt accidit: ut Pelleus mercator pegrinus: cui antea uēditi fuerāt qdā asini a Demęneto: ea cōditione: ut postea pecunias ad se: uel ad uxorē mitteret: quoꝝ pciū fuerāt minæ uigiti. opportune dū hęc gerunt̄ per quēdā nūciū suū pecūias mitteret. Nūcius in litanū: leonidāq; seruos icidit. ii extēplo ad fallaciā decurrentes leonidā Sauriā atriēsem fingunt eē: Suadetq; litanus illi nūcio: ut pecunias leonidę dinumeret: utpote qui rē oēm dn̄icā tractet: & cui bn̄ numeratę fuerint. Quūq; is se Sauriā atriēsem nō nouisse assereret: nolletq; illi argētū numerare iniussu demæneti: Demęnetus accersitus illi numerari iussit: id deinde argētū ad filiū deferri: sed hac lege: ut filius redēpta īde puella: quæ sibi eū totū annū seruiat: primā noctē prī: qui pecuniæ copiā fecerat: cedat. Filius cōditionē accipit: itaq; numerato argento Cleretę lenę: habitaq; in ptāte puella: filius: paterq; cū meretricula in cōuiuio accūbunt simul: atq; oblectant̄. Cæterū quū Diabolus riualis argyrippi hęc resciuisset: per parasitū suū artemonæ demæneti uxori: oīa significauit. Ea furore parcita: & tanq̄ bacchi numine cōcitata: cū parasito in cōuiualē cœnationē itrorūpit: seneq; uiꝝ ꝓpudiose: & dedecorose domū trudit. Argyrippus dilecta fruitur puella. ⁋ Amāti: ordo est. & sensus. Senex demęnetus. s. uiuens sub iperio uxorio. i. qui nihil faciebat: nisi qd̄ uxor iusserat: uult auxiliariter pro auxiliari filio amanti. i. argyrippo amore philęni meretriculę capto: argēto. i. cū argento: uel medio argenti. ⁋ Vxorio. Dicit̄ uxorius: qui uxori seruit. Vir. Pulchrāq; uxorius urbē: extruis. & uxorius amnis poetice dixit Hora. Est et uxorius possessiuū epithetō ab uxore. ut mūdus uxorius. dos uxoria. monille uxoriū. & iperiū uxoriū: ut hic. ⁋ Ob asinos. hn̄t aliq codices. ab asinis: ueꝝ cōis lectio. ob asinos. & ita Dona. legit exponens: ob asinos. i. asinoꝝ: ut sit: pciū ob asinos. i. pciu₃ asinorū. ⁋ Relatū Saurię. i. allatū ad Sauriam atriensem seruū. Sauria nomen est aptū: & coueniens proposito qppe. qui quum esset Artemonæ uxoris demæneti seruus: & ueluti negociator: inter eos erat tanq̄ iaculū aut uerutus: oppositus semper: ne Demęnetus uir: aut serui cęteri: quicq; bonoꝝ herilium auferre possent σαυρ enim græce iaculum: aut uenabulū dicitur: itaq; Sauræ per i non Saureæ per e legēdum cēsemus: & scribēdum. ⁋ Seruo suo leonidę. suo addendum fuit metri necessitate. nā aliter uersus uno deficiens erat pede. Sed & necessario addēdum fuit sententiæ congruitate. quia leonidas nō uxoris seruus peculiaris erat: ut Sauria: sed demęneti. ⁋ Cedit. pro concedit: ut. s. primos cōcubitus sibi pater habeat: & Sarrace. legit. ⁋ Riualis amens. Riualis scribi debet ex antiqs codicibus. nō riuiuus: ut aliqui codices habent ii. enim riuales dicūtur: qui simul eādem amant: & tanq̄ ad eūdem riuū flectūtur. ut in uocabulario nostro diximus. ⁋ Ob raptā sibi mulierē. i. prærepta₃: nā quū ille riualis: qui noīe diabolus uocabatur: ut supra diximus: & infra uidebimus: speraret se eam puellā iam in manu habere: oblata argyrippo a patre demęneto pecunia: mulierēq; prærepta: amens factus est: & usq; adeo iracundia accensus: ut ad Artemonam demæneti uxorem rem omnem per parasitum: ut diximus: nonciauerit. Aduertēdumq; est: Artemonam scribi debere uxorē demęneti: nō Nicostratā: ut Pius amens scribit. ⁋ Ac uirum domū tristem agit. Mirandū nimis est Pium & Sarracenū interpretes Plautinos: ea insania agitari: ut legant: uirū eius triste agit: quū utputo nusq̄ auditū fuerit: ut latinoꝝ qsq̄ ita locutus sit artemona uiꝝ eius triste agit: sed suū: si suū ipius artemonę uiꝝ itelligat. p̄terea triste p lęuiter: & atrociter: ut inqt Sarra. uix etiā dictū cōperiat̄. Quapropter uiꝝ domū tristē agit. scribeñ. cēsuimus: tū elegātiore latini sermonis puritate: tū uero ipsius poetę uerbis q̄simillimis in fine comœdiæ: quū artemōa iqt surge amator i domū. Et ipse ait: ueh mihi. totus pii. male cubādū est. Iudicatū me uxor adducit domū. hæc. n. oia faciūt: ut scribēdū oīno existimemus: ut diximus. Sed & illud nō nihil adiuuat: q in qbusdā antiqs codicibus: nō eius scriptū est. sed cuius: q̄ dictio magis ꝓpinqua est dictiōi huic domū: q̄ eius. Sup hoc āt docti iudicēt: nos nostrū sensum explicuimus.

Vxorius

Riualis

SARACENVS.

Sospes q̄ sit

SIcut tuum uis: incipit ꝓthesis actus primus comœdiæ: In hoc diuerbio conueniunt demenetus senex argyrippi pater libanusq̧ seruus de congrenda pecunia soliciti: qua subuenire adolescēti possint: sed seruꝰ anteq̄ suū detegat cōsiliū: ueluti q̄dā utiť isinuatione: ut facilius in suā senē deducat sniam. ⁋ Sospitē: Saluum: ennius tñ pro seruatore posuit Festo testante: inde sospitare bona spe afficere: aut bonā spē nō fallere: sospes & hospes q̄uis cōia sint: fœmininū tñ hñt hospita & sospita Prisci. ⁋ Senectutē: quā ueteres malā ętatē dixerūt: nā odio oibus sunt senes: ut testať Cerilius. Tū in senectute reputo miserrimū sentire ea ætate: eū ipȝ esse odiosum alteri. ⁋ Pestē: uel mortē: uel morbū. ⁋ Deū fidium: Herculē: nā fidius dictus est quasi filius Iouis: qui triplici nomine: ut est apud Ouidium uocabatur.

⁋ Litanus. Seruos. Demænetus. Senex.

SIcut tuum uis unicum gnatum tuæ
Superesse uitæ sospitem, & superstitem,
Ita te obtestor per senectutem tuam,
Perq̧ illam, quam tu metuis uxorem tuam.
Si quid mederga hodie falsum dixeris,
Vt tibi superstes uxor ætatem siet.
Atq̧ illa uiua, uiuos ut pestem oppetas.
De. Per Díum fidium quæris iurato mihi
Video necesse esse eloqui quicquid roges.

VALLA.

Supstites q̄ dicantur

SIcut tuū uis. In hac pria scęna libanꝰ demenetū astute aggrediť: ut itelligat sup argyrippi amoribus: q̄ mens sit eius. Demenetus itaq̧ ostēdit sibi gratū esse: ut cū leonida struat quoquo mō: ut argenti copiā habeat: quā faciat argyrippo, quo amica potiať. ⁋ Vnicū gna. subaudi argyrippū. ⁋ Supesse: supstitē sor: ac uiuere supra mortē parētū. De hoc uerbo multa Gelius. ⁋ Sospitē. i. icolumē. ⁋ Ita te obtestor p senectutē tuā. hic relictus uersiculus subdať expositio. ⁋ Vt tibi supstes uxor. i. icolumis. supstites iq̄t Festus testes p̄ntes sigñat: cuius rei testimoniū est: q̄d supstitibus p̄ntibus leges: iter quos cōtrouersia est: uidictas sumere iubēt: ut Pla. i artemone. Nūc mihi lȝ q̄d uis loq. nemo hic adest supstes. ⁋ Vt pe. op. i. afflicteris: moriaris. ⁋ Per deū fidiū. Iurātis aduerbiū est. i. p herculē: qui deus triplici noie censebatur: ut est uidere in fastis apud Ouidium.

PYLADes

Litanus

Superstes

SIcut tuū uis unicū gnatū tuæ. Trimetrū & hoc est carmē acatalecticū. Et prius hic est comœdiæ actus. In quo uideť demænetū senē argyrippi patrē: sollicitū de congrēda pecunia: qua amāti filio subuenire posset: ueluti per manū Litanū seruū cæpisse: ut seorsum in colloqum ducere. Q̄d quū seruo nouū uidereť: timeretq̧: ne eo familiaritatis oñtaculo in carcereȝ fortassis duceret: uel in pristinū: sic illū adiurans alloqtur. Sicut tuū uis unicū: &c̄. Est aūt isinuatio color: quo litanus seruus utiť: ut illū facilius in suā sniam iducat. Sciēdūq̧ est Litanū potiꝰ scribi debeť nomē huius serui: q̄ libanū: ut fere hñt codices. nā id poeta studet prorsus: ut noibus aptis: & rei: qua de agitur cōuenietibus utatur λιβανον. aūt montē arabiæ scimus esse: & thuris quoq̧ arborē significare: quę cū seruo hoc nihil utiq̧ hñt cōmercii. Veꝝ λιτανευω uerbū apud græcos significat supplico. & λιτανεια supplicatio. Vñ Litanus cōmodā ꝓposito denominationē trahit: siq̄dem: ut ifra uidebitur: instabat: rogabatq̧: ac ueluti supplicabat mercatori: ut asinoꝝ p̄ciū Leonidæ: quē Sauriā falso appellabat: dinumeraret: quūq̧ ille id negaret se factuꝝ: leonidas dixit huic litano: uerbo caue supplicassis: & paulo post. pgin p̄cari pessumo. ⁋ Superesse uitæ. i. restare: diutiusq̧ adesse. Vir. Prius ego in p̄riam: mecū mō uita supsit. Ennius. Inde sibi memorat unū supesse laborē. i. restare: & reliquū esse. Supesse etiā in alia significatione accipiť: pro supfluere: & super uacare: atq̧ esse supra necium mō. in alia autē pro supra esse: & p̄stare. Ci. nec uero sciētia iuris maioribus suis. Qu. helius tubero defuit: doctrina ēt supfluit. i. supra fuit: prestitit: superauitq̧ maiores doctrina sua supfluenti. de q̄bus oibus Au. gellius primo noctiū atti. late differit. ⁋ Sospitē: & superstitem. i. sanuȝ: & saluū: Superstes. n. saluū significat: ut inquit Donatus super illo Terentii. Deos quæso: ut sit superstes. hic est sensus: ut nos censemus: nō sicut uis: ut postq̄ tu mortuus fueris: filius tuus superstes: & uiuus sit: sed sicut uis: cupisq̧: ut filius tuus tibi diu: longumq̧ tps uiuat sospes: & supstes. ⁋ Ita ego te obtestor. addēdū fuit ego metri necessitate. nā uersus uno deficeret pede. ⁋ Perq̧ illā: quā tu metuis uxorē tuā. Adiurat senē per rē sibi oino odiosam: & aduersam: eo mō quo dii p stygiā paludē iurare: & fallere expauescūt: ut dii cuius iurare timēt: & fallere numē. huc usq̧ āt adiuratio: & obtestatio est: ad id spectans: ut senex ueꝝ sibi rñdeat in iis: q̄ postulabit: reliquū uero imprecatio est. ⁋ Ac si q̄d mederga. ita scribi uersum oportet: & metri necitate: & sniæ cōgruitate. ⁋ Mederga. p me erga. iterponiť. d. euphoniæ cā. Sēsus est: ac siq̄d falsuȝ erga me dixeris. i. mihi rñderis: ita ut merā ueritatē nō exp̄sseris. ⁋ Vt tibi supstes. subaudiēdū extrinsecus oro. Oro inq̄t: ut uxor tua tibi supstes sit. i. tibi uiuat: ætatē. i. diu: & lōgū tps: q̄d q̄dē erat desiderio senis cōtrariū: uñ i fine comœdię: quū ipse senex talos iaceret. Te philęniū mihi: & uxori mortē iq̄t. ⁋ Atq̧ illa uiua. i. & oro: ut tu uiuus: uiuēte illa: pestē oppetas: hoc ē in morbū: calamitatēq̧ icidas: ita exponit Noñ. Supstes igiť hoc quoq̧ loco: ꝓut ēt supius supesse: nō itelligiť supuiuēs post mortē ipius senis: sed supuiuēs cū illo: & tpe illiꝰ uitæ. ⁋ Per diū fidiū q̄ris: ita cēsemꝰ scribēdū eē: nō p deū fidiū metri necef. nā alr̄ uersus nō cōsisteret. Dius. n. primā hȝ ꝓductā: deus āt correptā. Sēsus ē O Litane rogať a me hac adiuratiōe: & obtestatiōe idē ē: ac si q̄ris ad me: & me obtestaris: p diū fidiū. i. p filiū diuinū: siue Iouis filiū: & herculē itelligit: quē aiūt uerbis grauibꝰ: & seueris usū sp fuisse: repulsa a se uoluptate: & adamata uirtute: iuxta illud Iuue. Qui talia uerbis: herculē iuadūt. De hac uoce Fest. hæc iq̄t. Mediꝰ fidiꝰ cōpositū uř: & sigñať Iouis filiū. i. herculē. ꝙ δια græcæ nos Iouē dicius: ac fidiū p filio: ꝙ sæpe ātiq̄ p. l. lr̄a. d. utebanť. Quidā existimāt iusiurādū. p dii fidē: q̄si p diurni tpis. i. diei fidē. Alibi āt idē Fest. sic. Diū antiq̄ ex græco appellabāt: a deo ortū: & diurnū sub cælo lumē. ⁋ Vñ adhuc: sub dio fieri dicimus q̄d nō fit sub tecto. & iterdiu: cui cōtrariū est noctu: dius ēt g̃nosum significat. Vir. Quas ipsa decus sibi dia Camilla. Et dius heroū aliq̄s ab ioue genus ducens: ut idem Festus ait. ⁋ Iurato mihi. iuratus: ut Prisci. & Seruius aiunt: participiū est in positione passiua: licet iuro: a quo descendit neutrā hēat declinationē. hȝ āt iuratus utrāq̧ sigñationē. actiuā q̄dē: ut i illo ouidii. fidē iurata fefellit. & apud Plau. in amphitryone: nā iniurato scio plus crederet mihi: q̄ iurato tibi. passiuū āt: ut hoc loco. nā iurato p adiurato: & obtestationibus adacto capitur. hoc sensu: uideo necesse esse mihi a te tantis adiurationibus obstricto eloq q̄cq̄d roges.

Mediꝰ fidiꝰ

Iuratus

⁋ Obstinate:

OBSTInate: obstricte: obnixe. Serio: sine ioco: & seriũ dicimus tristẽ Affranius apud Nonium: nõ ego te noui tristẽ serium. Mendacii qcq̃. s. dixeris. Vbi lapis lapidẽ ter. pistrinũ dicit. Timebat. n. sibi libanus: si qd forte dixisset: quod displicuisset hero suo: ne ad molam agẽdam mitteretur: ppea non audebat consiliũ suũ palam facere. Pinsitant: uel pransitant: sed rectius pinsitant. i. cõtundunt. Varro: nec pistorẽ ullum noscẽt: nisi eũ: qui in pistri/no pinseret farinam: a pinso pinsor: qui postremo pistor. Festo tñ tradente pro eodem positum est pistor: & coquus. Apud fusti in. Locũ magis declarat: ad quẽ improbi hoies ibidẽ relegati ob mala facinora fustibus cõtundebant & ferreis uinciebant compedibus ideo fustidinas a fustibus: qbus cædebant: & ferri crepidinas a uinculi ferrei crepitu nominauit. Vbi uiuos hoies mor. in. boues. i. hoies ceduntur scutica: qd fit ex corio bubulo. Quid: istuc est: aut ubi istuc sit nequeo noscere: ubi flẽt neq̃ hoies: qui polentam pinsitant: sunt hi duo uersiculi hoc loco inserẽdi: & melius: aptiusq; sensui quadrant q̃ inferius non cõgruo loco positi: ut habent mendosi codices: uerba nãq; sunt ipsius demeneti referẽtis eadẽ: quæ libanus protulerat. Et deinde quasi redeat in memoria subiicit: mõ pol perce pi libane: & quæ sequuntur.

SARACENUS. Serio. Serium. Pinsorũ. Scutica qd

Ita me obstinate aggressus, ut non audeam
Profecto, percunctanti quin promam omnia.
Proinde actutum istuc quid est, quod scire expetis,
Eloquere, ut ipse scibo, te faciam ut scias.
Li. Dic obsecro hercle serio, quod te rogem.
Caue mihi mendacii quicq̃. De. quin tu ergo rogas?
Li. Num me illuc ducis, ubi lapis lapidem terit?
De. Quid istuc est? aut ubi istuc est terrarum loci?
Li. ubi flent nequam homines, qui polentam pransitant,
Apud fustitudinas ferricrepidinas insulas,
Vbi uiuos homines mortui incursant boues.
De. Quid istuc est aut ubi isthuc sit nequeo noscere.
Vbi flent nequam homines qui polentam pransitant,

OBSTInate. i. obstricte: & coacte. ob stinato offirmato pseuerãti. ut tenere possit: ut Pacu. obstinate exorsus: ut Accius in Amphitryõe: aut tam obstinato aio cõfisus tuo. Cato in thermũ de. x. hoibus. Rumorẽ famã floccifecit: cupidus stupris obstinatus insignibus flagitiis. Neuius in Licurgo: uos q astatis obstinati. Vt distinere occupare signãt: quo sæpe Cæsar usus in cõmẽtariis. Percunctãti. dña inter pcũctari & interrogare. qd interrogãti: uel nõ: uel ẽt rñdet. Percunctanti aũt plura: ut inter figuras Quintil. pcunctationẽ collocarit. scribũt hoc uerbũ sine. c. ante t cũ o deducẽtes a conto: quo remiges innitunt. Alii cũ u ante ct a cũctis deriuãdo. ut sit pcũctari qd cũcti debeãt exqrere. ita Dona. ita No. Ipse scibo. uetustissimi qr/tæ cõiugationis futurũ indicatiui tam p bo q̃ p am pferebãt. Nũc duo tñ id sibi asciuerũt ibo: & quibo. Rogas. p interrogas. Inde rogatiões leges dictæ: q multoꝝ fiãt interrogatiõe. nã & rogo nõ mõ pcor: sed ẽt astruo signãt: uñ ligno rogus: uñ arrogare: & corrogare: & subrogare: ac derogare. Vbi lapis lapidẽ terit. i. i pistrinũ: ubi qppiã molit lapidi supreuoluto. i. metuo ne me in pistrinũ: rapias. Qui polentã prãsitant. Pli. polẽtam quoq; græci non aliunde pferunt. Pluribus fit hæc modis: græci psusum aqua ordeũ siccãt nocte una: ac postero die frigunt: deinde molis frangũt. sunt q uehemẽtius tostũ rursus exigua aqua aspergant: siccẽtq; prius q̃ molant. Alii uero uirentibus spicis decussum ordeũ recẽs purgãt: madidumq; in pila tundũt: atq; in corbibus eluũt: ac siccatũ sole rursus tundũt: & purgatum molũt. Quocũq; aũt genere pparato uicenis ordei libris: ternas seminis lini: & coriãdri selibras: salisq; acetabulo torrẽtes añ oia miscẽt in mola. Qui diutius uolũt seruare cũ polline: ac furfuribus suis cõdunt nouis fictilibus. Italia sine psusiõe tostũ in subtilẽ formã molit: iisdẽ additis: atq; ẽt milio. Et paulo post urq; tam puls ignota græciæ: q̃ italiæ polẽta. Apud fustidinas. hoc est apud eas insulas: q ergastula noiant. hoc urbane dictũ quasi relegati sint ad ergastula tãq̃ ad insulas: qs fustidinas dicit: q serui in ergastulis fustibus cõtũdãt. Ferri crepidinas. ubi cathenis ferreis reuinciũt. Mortui icursant boues. i. bouũ mortuoꝝ coriis cędant. Quid istuc est. hoc paulo obscurius dcm a libano se demenetus nõ nosse oñdit: itaq; subiũgit libanus: ubi sunt neq̃ hoies. i. q deliquerũt serui.

VALLA. Percũctari abiterroga re i quo differat. Polenta q̃.

OBSTINATE. obstricte: obnixe. Vt nõ audeam quin promam. i. non audeam non promere. Istuc quid sit. ita scribi debet metri necessitate: ex codicibus antiquis: nõ quid est. quia uersus claudicaret: quod Pius & Sarrace. interpretes non aduerterunt. Scibo. pro sciam. nam antiqui uerba quartæ cõiugationis in futuro indicatiui pro ferebãt in ibo. ut audibo: accibo: scibo. Serio sine ioco. aduerbialiter. Serium quoq; pro tristi capitur: & quasi sine risu: ut No. inquit Affranius in priuigno. non ego te noui tristem: serium. Plau. in amphi. dic: mihi uerum serio: Mẽdacii quicq̃: scilicet dixeris. Vbi lapis lapidem terit. i. in moletrinum: pistrinum ue: ubi serui lassitudine nimia pœnaliter afficiebantur. Moletrini autem lapis inferior mola asinaria dicitur. Superior catillus. Nequam homines. idest mali serui illuc relegati ob eorum demerita. Qui polentam pransitant. qui polentario cibo uti uiliori uictitant. dicimus polentam fœminino genere: q̃q̃ Ouid. neutro protulerit eo carmine. Dulce dedit testa: quod coxerat ante polenta. nam nõ placet: quod alii legunt. pinsitant. pro pransitant: quum & ueteres codices prãsitant habeant: & magis sensus congruitati cohæreat. Quomodo polenta fiat: Pli. lib. xyiii. docet. Apud fustidinas ferricrepidinas insulas. uidetur quidem regiones quasdam insularias dicere: sed ecphrasis est: idest expositio prædictorum. Fustidinas insulas appellat pistrinum alludẽs ad id: q serui nequam: & scelerosi in insulas metallicas relegabãtur: ubi cõtinue effosioni metalli alligati perpetim discruciabãtur: ob idq; insularii serui appellabãtur: Fustidinas dixit a fustibus deducto nomine: quibus ipsorum seruorum scapulæ cædebantur: ubi a labore desisterẽt: & ferricrepidinas: q boiis: uinculisq; ferreis crepitantibus alligati crura in pistrino exercerentur. Nam quod ait Pius interpres amentissimus: seu fustidinas uertiginem fustis: qui rotam uertit significare. quasi dı/uos uertiginem significet. ut latius in captiuis se dicturum pollicetur: & profecto dixit: in locum illum: Di nos quasi pilas homines habent: merum delirium sapit: nullo ueratro sanabile: ut ibi quoq; dicemus. Vbi uiuos homines. iocose omnia hæc uerba dicuntur a seruo: ubi inquit boues mortui incursant uiuos homines. idest ubi uiui homines: hoc est serui loris bubulis cæduntur. lora enim: quibus uerberabantur serui: ex tergoribus: coriisq; mortuorum boum fiebant.

PYLADes. Serio. Mola asinaria. Ferricrepidinæ.

SARACENVS. Polenta q.

¶ POLenta: est q̄ fit ex trito: uel tosto ordeo. Pli. in. xviii. polentã quoq; græci nõ aliunde pferunt: pluribus fit hæc modis: græci pfusum aq̄ ordeũ siccãt nocturna ac postera die frigũt: sunt q uehementius tostũ rursus exigua aqua aspgãt: siccẽtq; prius q̄ molliãt: alii uero uirẽtibus spicis decussum ordeũ recens purgãt: madidũq; in pila tundunt: atq; in corbibus eluũt ac siccatũ sole rursus tundũt: & purgatũ molũt quocũq; aũt gñe pparato uicenis ordei libris ternas seminis lini: & coriãdri selibras: salisq; acetabulo torrẽtes añ oĩa miscent in mola: q diutius uolunt seruare cũ poline: ac furfuribus eius cõdũt nouis fictilibus: italia sine pfusiõe tostũ in subtilẽ formã mollit iisdẽ additis: atq; ẽt millio: et paulo inferius: usq; tã puls igno ta græciæ q̄ italiæ polẽta. ¶ Quæ locut9 expuas: tanq̄ dictũ ominosum. ¶ Ex penitis: intimis: intrinsecis: ab eo qđ ẽ penitus .i. intrinsecus fit penitus ta. um. inde penitior: & penitissimus: & penetro: qđ ẽ penitus itro: ut docet Priscia. penitus ẽt p ualde testat̃ Ser. ¶ Redde opam: animũ intẽtum pbe. ¶ Cur ego ex te q̄ra3: Quærit senex: ut seruus oẽ3 reiiciat metũ: ppea suũ prior detegit cõsiliũ. ¶ Succenseã: est in re graui succẽsere: & iusta cã irasci. ¶ Quid istuc noui: Adhuc sibi timet: neq; se prius amorum Argyrippi conscium detegit q̄ apertius mentem rescirscat senis.

Penitis unn.

Succensere significatũ.

VALLA.

¶ QVI polẽtam prãsitãt. Qui uilissimo uescunt̃ cibo. In q̃busdã legit̃ ex ipsĩsiõe: q polentã pinsitãt: qđ uerbũ erit iteratiuũ a pinso. i. crebrius ferio: uñ & pistores dicti & pisones romæ: & pilũni: q pilũ in pistrinis inuenerũt: ut auctor est Pli. de hoc uerbo pinso Diomedes inqt: pinso pinsas est apud Persiũ ambiguũ. O iane a tergo quẽ nulla ciconia pinsit: an pinsat legẽdu3 sit:

Pilumni unde dicti.

Modo pol percæpi litane, quid istuc sit loci,
Vbi fit polenta, te fortasse dicere. Li. ah
Neq; hercle ego istuc dico, neq; dictum uolo.
Teq; obsecro hercle, ut quæ locutus, despuas.
De. Fiat, geratur mos tibi. Li. age age usq; excrea,
De. Etiam ne? Li. age quæso hercle usq; ex penitis faucibus.
De. Etiã? Li. ãplius. De. nã quousq;? Li. usq; ad mortẽ uolo.
De. Caueis malam rem. Li. uxoris dico, non tuam.
De. Dono te ob istuc dictum, ut expers sis metu.
Li. Di tibi dent quæcunq; optes. De. redde operam mihi.
Propterea ꝙ me nescientem feceris.
Cur hoc ego ex te quæram? aut cur miniter tibi?
Aut cur postremo filio succenseam,
Patres ut faciunt cæteri? Li. quid istuc nouist?
De. Equidem scio iam, filius ꝙ amet meus
Istanc meretricem e proxumo Philænium.
Est ne hoc, ut dico litane? Li. rectam instas uiam.

sed apud ueteres repimus n litterã additã. & pinsit s̃m tertiũ ordinẽ: ut Ennius. x. annaliũ pinsunt cærã genibus. huius pfectũ pinsui: ut apud Põpo. cũ neq; molis molui: neq; palmis pinsui. Itẽ pinsendus participiũ erit pinsurus: & pinsus. ¶ Ah neq; hercle ego istuc dico. non iõ inqt libanus hoc rettuli: ut me illuc mittas. ¶ Quæ locutus despuas. Hoc est abiicias: ne memineris. Despuere est deorsum pus mittere. nã pus est oĩs humor corpi onerosus: & declinat̃ pus puris: ut thus thuris: ut est uidere apud Celsum: qcqd dicat Priscia. uñ purulẽtus: & supputare uulnus dr. ¶ Excrea. i. totũ educito: tãq̄ excrees: ne qd tibi insideat mali. sane excreare a scratis dcm̃. scratæ dicebãt nugatoriç: ac despiciẽdæ mulieres: ut ait Iun. ab his: q̄ screa idẽ appellabãt: id quo qs excreare solet q̃ten9 id faciẽdo se purgaret. Titinius i pulla recti9me ecastor picula te posthũc lectũ hodie scratũ i discratiæ multa. qđ nos excreo. græci anachroptõe dñt. ¶ Penitis fauc. i. itimis ptib9: ut ex pẽitissima arabia alibi. ¶ Etiã. uerba demeneti. ¶ Ampli9: uerba libãi.

PYLAdes

¶ MOdo pol pcæpi. rñdet demænet9 tãq̄ demẽs senex: tãdẽ inqt o litane: ego pcæpi. i. itellexi. ¶ Quid istuc sit loci. i. qs sit iste locus: ad quẽ me rogas: añ ducã. ¶ Vbi fit polẽta. pcæpi iqt te fortasse dicere eũ locũ: ubi fit polẽta: & loquit̃: ut dcm̃ est: tãq̄ demẽs: rudisq; senex: utpote: q uerba litani paulo sub nube dcã nõ al̃r intellexerit: nisi q̄tũ pertinet ad eã pt̃e: q polẽtã prãsitant. Intellexerat. n. reuera litanũ iterrogare: an ipm duceret in pistrinũ: sed ut qđ intẽdebat efficeret: oñdebat se al̃r nõ itelligere. Qđ aũt inqt Pius p dicere: scribere: se ducere: sensu ferme tali: Dicis me ducere te ipm in pistrillũ: ineptiã sapit hoĩs cõsuetã. nã senex oñdit nihil itellexisse de pistrillo: sed tm̃ de polẽta: qđ ostẽdunt sequentia: quũ paulo post iterum dicet: non posse se noscere. quid hoc sibi uult: ubi flent nequã homines: &c. ¶ Ah. Respõdet litanus. Non ego hoc dico. neq; dictũ uolo: an. s. me ducas ubi fit polenta. ¶ Quæ locutus despuas: tanq̄ dictum ominosum: ne mihi nocere possit. tractum de priscorum cõsuetudine: qui morbum abominabilem abhortentes despuere solebant. Sic Persius: Despuit in mores: & penem: arcanaq; lumbi: runcantem. ¶ Fiat: geratur mos tibi intelligimus demænetum his dictis expuisse. ¶ Etiam ne: & iterum subintelligendum est illum excreasse. ¶ Penitis: intimis: intrinsecis. Priscianus. penitus: penitissimus: & penissimus. Plautus in mostellaria. Ita mea consilia peruortit penissime: penitus quoq; nomen inuenitur. Item in Asinaria. Age quæso hercle usq; ex penitis faucibus. ¶ Expers sis metu. ablatiuus est pro genitiuo: metu pro metus. ¶ Redde operam mihi. idest. attende nunc. & animum: mentemq; mihi intentam præsta. Et est aduertendum: ꝙ demænetus: qui ad id tantum respiciebat: ut cum litano negocium Argyrippi filii communicaret: cui omnino: ut argentum inueniretur: studebat: quærebat undecunq;. quibus uerbis aptis Litanum de hac re alloqueretur ac cupiebat: ut Litanus primum loqui de huiusmodi re inciperet: quod quum ille cautus non faceret. Demenætus ipse ita loqui cœpit. ¶ Quid istuc est. Nescio inquit: nec possum satis inuestigare: quid istuc loci sit: aut ubi sit. quod dixisti: ubi flent nequam homines: qui polentam pransitant: propterea: ꝙ feceris me nescientem. idest non feceris me scientem: & mihi non expresseris: uel quia feceris me nescientem: quum superius dixisti: te non dicere: ubi fit polenta. Postea seipsum aperiens senex: ut qui iamdudum cupiebat: ut diximus: rem cum illo participare: inquit. ¶ Cur hoc ego ex te quæram: iste uersus tollendus fuit e loco: ubi erat: & postponendus illi: propterea ꝙ me nescientem feceris: sententiæ concinnitate. quæ est: ut quum senex se ipsum iam detegat: ostendat plane intellexisse Litani uerba: sed ut eum sibi beniuolum faciat: atq; ab illo omnem metum excutiat: inquit. Cur hoc ego ex te quæram: idest: cur ego te in pistrinum dedere cupiam: aut cur miniter tibi: quem scilicet scio: neq; me latet: filio opem ferre: ¶ Aut

Despuere.

Ablatiu9 p gtĩs.

cur

cur postremo filio succenseā? Succensere est in re graui: & iusta cā irasci. ¶ Patres ut faciunt cæteri. his uerbis ostē·dens: se ēt filio nō succensere: litanū magis securū facit: ut non timeat oia pferre. ¶ Quid istuc noui est? hoc intra se ait seruus: secū reputans blanda senis uerba. ¶ Philæniū. nomē est meretriculæ: ut diximus in argumēto. Illud mirari nō est satis. ꝙ Pius interpres temerarius ait: legere se malle philemion: uti uidelicet diminutiuū a φιλημα: qđ apud græcos suauiū significat: & osculū & inquit: Philæmion suauiolum significabit: nomen ueneriæ puellæ per q̄decentissimū. insanit pfecto impius iste interpres: muripar: q olim cauda paulo farinæ iniecta: moletrini se magistrum existimauit. Nā qa uix legere græcas didicit litteras: græcū se pceptorem: & grāmaticæ græce pfessorē putat: quū nundū tñ fumū disciplinæ græce attigerit. Nisi. n. ita esset: nō garriret usq̄quaq; neq; atticissare adeo cuperet: ut dementē se oibus ostenderet. neq; quod nusq̄ uidit: audiuit ue: imo qđ nusq̄ copertum est: arrogāter pferret. φιλημα. qppe græcū est nomen. sed nō φιλημιον. diminutiuū facit. estq; Pio ipsi opus salis modiū: qđ dr̄: adhuc deuorare: anteq̄ de hmōi se pceptorem faciat. Quod si a nobis discere non erubescit: eū monebimus: φιληματιον rectū esse eius nois diminutiuū: ut a ποικμα ποικιλματιον. ab ενθυμημα ενθυμημάτιον. ab ακροαμα ακροαματιον. & sic in reliqs eius formæ. Proinde philæniū legendū est hoc loco: qđ mulieris est nomen apud græcos: & secundam per ai diphthongum habet. scribitur. n. φιλαίνιον a uerbo φιλέω quod est amo: uel osculor: quasi amasiam dicas. Similiter & Philænis. de qua Mar. pædicat pueros tribas philænis. ¶ Rectam instas uiam. idest recte dicis: in recta es ueritatis uia. Dicimus autē: insto illi: & illud: per datiuum uidelicet: & accusatiuum. Virg. Instans operi: regnisq; futuris: & in. viii. heu quantæ miseris cedes: laurentibus instant. Idem. parte alia martis: curruumq; rotasq; uolucres: Instabant: ubi accusatiuum habet: quemadmodum & hoc loco.

Philæniuȝ.

Insto.

Ea res est. sed eum morbus inuasit grauis.
De. Quid morbi st? Li. quia non suppetunt dictis data.
De. Tu ne es adiutor nunc amanti filio?
Li. Sum uero, & alter noster est Leonida.
De. Bene hercle facitis, et a me initis gratiam.
Verum meam uxorem nescis qualis siet?
Li. Tu primus sentis, nos tamen prænoscimus.
De. Fateor eam esse importunam, atq; incommodam.
Li. Posterius istuc dicis, q̄ credo tibi.
De. Omnes parentes Litane liberis suis,
Qui mihi auscultabunt, facient obsequelam.
Quippe qui mage amico utantur gnato, & beneuolo.
Atq; ego me id facere studeo, uolo amari a meis.
Volo mei patris me similem, qui caussa mea
Nauclerio ipse ornatu per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.

¶ MORbus inuasit grauis: Grauiter afflictat: morbū dicit Ser. tpalē esse corpis ibecillitatē: sed Au. Gel. appellat habituȝ cuiusq; corpis contra naturā: q eius usum facit deteriore; & differt morbus a uicio: ut sit morbus cū accessu utiq;: aut cōtagii: aut tpis: uiciū ppetua: & insanabilis: ac irreuocabilis cā. Quid morbus & qđ uiciū tangit Vlpia. in prin. xxi. li. digestoȝ & ueterum in ædilitii ædicti interptatiōe: hoc loco tñ qđ corporis est retulit ad animū. ¶ Quia nō suppetunt: pmiserat Argyrippus pecuniā se daturū: nec habebat: quā mulieri traderet: ab hoc uerbo suppeto fiūt suppetię auxilia: de qbus in Amphi. ¶ Posterius istuc dicis: uel qđ prius id crediderit: & scierit q̄ dixerit ille: uel posterius dicis. i. minus dicis: ut sit sensus mlto magis uxorē tuā icōmodā: atq; iportunā arbitror q̄ dicis. ¶ Facient obsequelam: obsequent: idulgebūt. ¶ Mage: p magis.

SARACENVS.

Morbus qđ & qđ uitiū.

Suppetiæ ūn dictæ.

¶ QVIA nō suppetūt dictis data. i. qa q̄ dedit mulier dictis filii tui: qui pollicitus multa nō rn̄dent eius dictis. nō suppetunt. i. nō æq̄ suggerunt. ¶ Posterius istuc dicis. posterius dixerūt ueteres minus. uilius: abiectius. Cice. in Pisonē. Nihil scitote esse luxuriosius. nihil libidinosius. nihil posterius. nihil nequius. Nonius posterius minus. Plau. in asinaria: posterius istuc dicis: q̄ credo tibi. ¶ Nauclerio ipse ornatu. Nauclerius q regit nauim a naue & cleros. i. sors qui forte id nactus est. Aliqn̄ adiectiuum: ut hic ornatu Nauclerio.

VALLA.

¶ MORbus grauis. grauis afflictatio: iter morbū: & uitiū id differre aiūt: ꝙ morbus est tpalis corpis ibecillitas. uitiū aūt ppetuū: & insanabile corpis ipedimentū. hoc tñ loco: qđ corpis est rettulit ad animū. ¶ Quia nō suppetūt dictis data. qa dare nō pōt: q̄ se datuȝ pollicitꝰē. ¶ Suppetūt. sufficiūt: suppeditant. Ply. iunior. cui abūde suppetunt facultates. ab hoc suppetiæ deriuant: hoc est subsidiū: psidiū. Plau. Auxilia mihi: & suppetię sunt domi. ¶ Tu ne es litane adiutor. ita scribi dēt uersus. & addi litane metri necessitate. nā deficeret pes unus. ¶ Initis gratiā. i. acqritis: & conciliatis a me gratiā. Inire ēt est incipe: ut init certamē: hoc est inchoat: mō ingredior. Plau. Videbo id prius q̄ in eā domū: mō cōcumbo. Ply. Sed asini: qequas ineant optimi legēdi sunt. hinc initor aliqn̄ p cōcubitore: & initus p coitu usurpatur. ¶ Veȝ meā uxorē nescis: qualis fiet: ita scribi debet uersus: & tolli litane: q̄ dictio in eo ascripta erat: uti supfluēs metri rōne. Est aūt cōstructio hæc more græco: nescis meā uxorē qualis fiet. i. nescis qualis sit mea uxor. ¶ Nos tam pnoscimus. hic sensus. tu qdē primus sentis: qualis sit. i. expiris. & ueluti sensibus corpis de ea re certior fieri potes. Nos tñ pnoscimus. i. prius itelligimus: ita. n. fere cōsueuit: ut heri ultimi sint: q familiæ suæ uitia intelligāt: iuxta illud Iuue. Dedecus ille domus sciet ultimus. ¶ Importunā: molestā: odiosam. ¶ Incōmodā. ineptā: sine mō & rōne. Cōmodū. n. dicimus aptū: & cū mō. ac rōne: cuius cōtrariū est incōmodū. quis cōmodū ēt integrū signat. Plau. Viginti cōmodas minas. i. itegras & utiles. Cor. celsus. Sed inter oia maxie cōmodū est: modice exerceri. Inde cōmoditas p ouenētia & aptitudine qdā accipit. & iterdū p utilitate: & cōmode accōmodū aduerbia p apte: & opportūe: atq; ut dr̄: optato tpe: & loco. ¶ Posteriꝰ istuc dicis. i. minꝰ ut sit sēsus. multo magis credo uxorē tuā esse iportunā: & icōmodā: q̄ dicas. Marc. Posteriꝰ dr̄ tardiꝰ: uel fo. posteriꝰ minꝰ. Plau. i asinaria. posterius istuc dicis: q̄ credo tibi. ¶ Obsequelā fecerint. atq; scribi uersū opus ē: metri necessitate. nam alr̄ nō cōsisteret. i. obsequiū facient: & obsequentur: ita obsecundabunt. iuxta illud Ouidii. obsequio plurima uincit amor. ¶ Mage. pro magis. ¶ Mesimilē. s. eē. ¶ Nauclerio. nautico: maritimo: quē thalassicū infra appellabit. ναύκληρος græce nauis gubernator dr̄.

PYLAdes

Intus.

Cōmodus.

Posterius.

Neq; puduit eum id ætatis sycophantias
Struere,& beneficiis me emere gnatum suum sibi.
Eos me decretust persequi mores patris.
Nam me hodie orauit Argyrippus filius,
Vt sibi amanti facerem argenti copiam.
Et id ego percupio obsequi gnato meo.
Volo amori obsecutum illius.uolo amet me patrem.
Quanq̃ illum mater arcte,contenteq; habet,
Patres ut consueuerunt. ego mitto omnia hæc,
Presertim quom is me dignum, quoi concrederet,
Habuit.me habere honorem eius ingenio decet,
Quom me adiit(ut pudentem gnatum æquomst)patrem.
Cupio esse amicæ quod det argentum suæ.
Li.Demiror quid sit,& quo euadat,sum in metu.
De. Equidem scio iam filius quod amet meus.
Li.Cupis id,quod cupere te nequicq̃ intellego.
Dotalem seruom Sauriam uxor tua
Adduxit, quoi plus in manu sit, q̃ tibi.
De.Argentum accæpi dote, imperium uendidi.
Nunc uerba in pauca conferam, quid te uelim.
Viginti iam usust filio argenti minis,
Face id ut paratum iam sit.Li. unde gentium?
De. Me defraudato.Li. maxumas nugas agis.
Nudo detrahere uestimenta me iubes.
Defrudem te ego? agesis tu sine pennis uola.
Te ne ego defrudem, quoi ipsi nihil est in manu?
Nisi quid tu porro uxorem defraudaueris,
De.Qua me,qua uxorem,qua tu seruom Sauriam
Potes, circunduce, aufer. promitto tibi
Non obfuturum, si id hodie effeceris.
Li.Iubeas una opera me piscari in aere,

SARACENVS.

¶SYCOphãtias:Fallacias:simulatiões.¶Contente.i.parce.¶Habet:tractat.¶Cui crederet:amores.s.suos de tegendo.¶Me habere honorem eius ingenio decet:hoc est pariter uolo naturæ ipsius: rationem habere:ut.s.quem admodum mihi cõmisit:& concredidit omnes suos amores:ita me illi indulgentissimum præberi uolo: ingeniũ.n. pro natura:more:instituto sæpissime usurpatur a Plauto.¶Demiror quid sit:adhuc ambigit: ne forte eum senex téptet sciens.¶Quã tibi:qa sub uxoris impio uiuebat senex.¶Argentũ accepi:hoc idẽ Titinnius apud No.uerum maximis dotibus deliniti ultro uxoribus ancillanť.Iuue.quoq;:ueniũt a dote sagittæ:libertas emiť.¶Minis,a græcis mna a nr̃is mina ex cõsuetudine libra: q̃ ad pecuniã ptinet: emina aũt mẽsura ẽ: psi.fregerit emias areti ædiľ iniq̃s.¶Qua.s.uia.¶Vna opa:eodem mõ:uia:ratiõe.

Mna siue mina qd.

VALLA.

¶ID Aetatis.q̃ erat grauitatis nẽpe senilis.id ętatis per eã ætatẽ.¶Mater arcte.i.anguste:& opprimẽdo eũ.¶Cõtenteq;.i.parce:& cõtinenter:No.interprete.¶Demiror qd sit.hæc secũ libanus.i.ualde miror:ut deamo:& deiero.¶Iã usust.i.opus est.¶Vnde gentiũ:unde usq̃.Ornatus cã gentiũ addiť.¶Me defraudato.suppilato ex rebus meis:ac aliqd p fraudẽ extorqueto:uel de fructibus meis tollito.¶Nihil est in manu.i.in ptãte tua nihil est: sed uxoria.¶Qua me.i.undecũq; possis me.¶Circunduce.i.falle.

PYLAdes

¶SYCOPhãtias:fallacias: simulatões.¶Beneficis.p beneficiis.nã uersus rõ nõ patitur:ut beneficiis scribať.¶Decretũst.pro decretũ est.¶Persequi:imitari.¶Argyrippus.nomen est cõmodum:aptumq; rimanti quærentiq; argentum.σργυριζω enim est flagito:uel aufero argentũ:& αρ/γυρος argentum significat.ideo per.y.secunda eius nominis syllaba scribitur ιπ/πος autẽ equus dicitur: quia passus est se equi officium præstare: & tanq̃ equũ deferre seruũ:ut argentum ab eo sumeret:ut infra uidebitur.¶Vti sibi amãti.uti pro ut:& ita scribendum est metri necessitate.nam si ut scribas:una syllaba deficiat uersus.¶Et id.idest ppter id.uel & ego percupio obsequi id.¶Volo amori me obsecutum.addẽdum fuit me metri necessitate.nam aliter uersus mancus esset.¶Contente.parce: & continenter.¶Habet:tractat.¶Patres:ut consueuerunt.quia pr̃es solent arctius tenere filios:& quodammodo durius: q̃ matres.nam matres laxius: & indulgentius eos alunt.¶Oĩa hæc.ego inqt omitto oĩa hæc.qa nolo tam arcte illũ:cõtẽteq; tenere.¶Prẹsertiʒ.i.& eo magis.¶Cui cõcrederet.i.cui cõmitteret amores suos:et legẽdũ est cõcrederet: ñ crederet metri necessitate.nã uersus nõ cõsisteret.qđ Pius:& Sar.iterp̃tes nõ uiderũt.¶Eius igenio.i.naturæ.mori:istituto.¶Quũ me adiit.ordo ẽ:quũ me adiit patrẽ:ut æquũ est pudentẽ gnatũ.s.adire patrẽ suũ.¶Demiror qd sit.Dubitãs adhuc litanus:ne demenetus forte eũ tẽtet sciẽs:hæc dicit.uñ senex iterat uersũ iã a se dictũ:quũ primũ apud seruũ se detegere cœpit.hoc est.Eqdẽ scio iã filius:ꝙ amet meus.¶Dotalẽ seruũ sauriã:nã uxor tua addendũ fuit:nã:metri necessitate:& sñiæ cõgruitate.¶Quã tibi.qa sub ipio uxoris uiuebat senex:ut supra dictũ est.¶Argẽtũ accæpi.Sic Titinius apud No.Veꝝ maximis dotibus deliniti ultro uxorib⁹ ancillanť.Iuue.Veniũt a dote sagittæ.libertas emiť.¶Minis.græce.μνα.latinæ mna:uel mina.utroq;.n.mõ utiť ẽt hic poeta.signat librã.hoc est æris põdo:uel assem:ut infra dicemus.Emina aũt media pducta mẽsura est.Persius.fregerit eminas areti ædilis iniq̃s.¶Vñ gentiũ? iterrogatiue.gẽtiũ syllabica adiectio ẽ.i.uñ.¶Nudo detrahere.ut supra dixit.cui plus in mãu sit q̃ tibi:ut infra.cui ipsi nihil ẽ in manu.¶Defrudẽ te ego? q.d.in quo?quũ nihil hẽas in tua ptãte.Defraudare inqt No.signat fructũ minuere:uel p fraudẽ aliqd exqrere.Ter.Suũ defraudãs geniũ cõpsit miser:Plau.i asinaria.Ten ego defrudẽ.Dicimus qdẽ defraudare:& defrudare p syncopã.¶Qua me q̃ uia.s.¶Circunduce: frustrare:decipe.¶Nõ obfu.me:nõ nocituꝝ tibi.Et addi oportuit me ad metri itegritatẽ.nã alr̃ uersus deficeret uno pede.¶Iubeas una opa.Sẽsus ẽ.Vna:eadẽq; opa:hoc ẽ ita:ita iubere posses me piscari i aere:ubi.s.null⁹ ẽ piscis:& me uẽari iaculo apros i medio mari.nã apri.quos uenatores iaculo uenãť:nulli i mari sũt: sed in terra repiũť.ac si dicat rẽ ipossibilẽ mihi iubes:quum uiginti minas me repire iubes:easq; a te:uel ab uxore:uel a Sauria atriense per dolum surripere.

Argyripp⁹

Mina.

Defraudare.

¶Ræuaculo:

SARACENVS.

Retiaculū qd et unde.

¶RAETIAculo:a rætæ rætiaculū:& rætaculū & ē dictū rætæ a raritate: & idoneū ad pisces capiēdos:& ad aucupādū:Plau.alibi:uuidū rætæ cū sqmoso pecu:& in sequēti scæna de aucupe locutus:sumere eū licet sine rætibus: ræticulū:quo uiatores panes gestāt apud Hor. ¶ Optionē:coadiutorē:Vegetius de re militari:optiões ab optando appellatos dicit:q̄ ãntibus ægritudine ꝑpeditis ii tanq̄ adoptati eoꝝ:atq̄ uicarii solēt uniuersa curare:id qd̄ tangit Festus:No. Varro:q̄ nihil aliud sit optio in re militari q̄ adoptatio:quē cēturio:aut decurio optabat sibi rerum priuataꝝ ministrū:quo facilius publica obiret negocia:hoc aūt fiebat:ut sp legiones plenæ essent. ¶ Cōminiscere: Cōminisci est recordari:& fingere. ¶ Hostes iterceperint: Videlicet arthemona:& eius atriēsis saurea:a qb⁹ timebat suas detegi fallacias. ¶ Pro:ꝑ patrauero. ¶ Argētariū:q alio uocabulo trapezita: nūmularius:mēsarius: sed ꝑ fœneratore usurpat Pla. ¶ Aegrius:difficili⁹. ¶ Moriri:ita ꝑtulerūt ueteres:nos mori. ¶ Scipionē:baculū:quē tūc forte mãu tenebat:& hic cognoiati Sci.ut retulim⁹ i ãphitryōe. ¶ Cōtui:ꝑ contueri:nã tueri uidere. Virgi.excipiunt plausu pauidos: gaudentq̄ tuentes:dardanidæ. ¶ Manebo: expectabo.

Optiões unde dictæ.

Cōminisci quid sit.

Venari autem iaculo apros in medio mari.
De. Tibi in optionem sumito leonidam,
Fabricare quiduis,quiduis comminiscere.
Perficito argentum hodie ut habeat filius,
Amicæ quod dat. Li. quid ais tu Demænete?
Quid si forte in insidias deuenero?
Tun redimes me,si me hostes intercæperint?
De. Redimam. Li. tum tu igitur aliud cura quod lubet.
Eo ego ad forum,nisi quiduis. De. fiet ne?ambula.
Atq̄ audin etiam? Li. ecce, De. si quid te uolam,ubi eris?
Li. Vbicunq̄ lubitum erit animo meo.
Profecto nemost, quem iam dehinc metuam mihi,
Ne quid mihi nocere possit, quom tua
Oratione omnem animum ostendisti tuum.
Quin te quoq̄ ipsum faciam haud magni si hoc patro.
Pergam quo occœpi,atq̄ ibi consilia exordiar.
De. Audin tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
Li. Nempe in foro. De. ibi si qd opus fuerit. Li. meminero.
De. Non esse seruos peior hoc quisq̄ potest,
Nec magis uersutus, nec quo ab caueas ægrius.
Eidem homini, si quid recte curatum uelis,
Mandes. moriri sese misere mauolet,
Quam non perfectum reddat, quod promiserit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio esse:q̄ me hunc scipionem contui.
Sed quid ego cesso ire ad forum, quod incœperam?
Atq̄ ibi manebo apud argentarium.

VALLA.

¶VAENari aūt iaculo. Hæc in scriptis mãu codicibus lectio ē. In qbusdã ipsis ꝑ iaculo rætiaculo ipsitū est: q error:ne quē piã capiat:admonēdū puto: qa tã a grãmaticis regulis q̄ a sēsu abest. Rætæ.n. diminutiuū rçticulū ñ rçtiaculū: possessiuū rçtiari⁹ nec forma usq̄ est hmōi:si q̄ ēt sint aliæ. Sensus uero ēt respuit: ne rætis ulla fiat mētio. Cū.n.cōtraria cōtrariis opponanē:qs nō uideat esse ridiculum: ut absonum rætis fieri mētionē:ubi de aqs. ¶ Tibi optionē.optio inqt Festus: q nūc dr̄:antea appellabāē accensus:is adiutor dabāē centurio : ut a trib.militū:q ex eo tpe:quē uelint cēturionibus permissum esset:ēt nomē ex fcō sortitus est. Plau.in asinaria:tibi optionē sumito leonidã. No.aūt optiones inqt in cohortibus:q sunt honesti gradus:ut optatos:qd̄ est electos : & adoptatos:qd̄ est ascitos. Var.de uita patrū li.ii. existimat appellatos:q referētibus centurionibus adoptati in cohortes subibāt:ut sp plenæ essent legiōes:a quo optiōes i turmis decurionū: & in cohortibus centurionum appellati. Inde ēt optiōatus:ut decuriōatus pōtificatus dr̄:ut Cato in ea quã habuit apud eqtes maiores seorsum atq̄ diuersum ꝑtiū pauere bōis atq̄ strenuis decuriōatus optionatus hastas dōaticas aliosq̄ honores. ¶ Quiduis cōminiscere.i.cōfinge. Cōminiscor cōmētus su: qnq̄ memorē esse signat:ut alibi Plau. Fac sis cōmētus.i.memineris. Inde cōmētarii:& cōmētaria:ubi res gestæ alicuius breuiter collectæ historias scribere uolētibus mēoriæ sugerunē:& cōmētū fictū dicimus. ¶ Tun redimes me.i.tu ne me defendes:Redēptores tū: ut Fest.iqt:ꝑprie:atq̄ antiq̄ cōsuetudine dicebanē:q cū qd publice faciēdū:ut ꝑbēdū cōdixerāt:effecerātq̄:tū demū pecunias accipiebāt. Nã antiqtus emere ꝑ accipe ponebāē. At hi nūc dnr̄ redēptores:qcqd cōduxere ꝑbēdū:utēdūq̄. Præterea redēptitauere itē:ut clamitauere. Cato in ea:quã egit de signis:& tabulis:honorē tēptauere ait:male fcā bñfactis nō redēptitauere. ¶ Si hoc pro.ꝑfare rē oēs ꝑficere signat. At ueteres hoc libidini pcipue deputarūt:ut sit ꝑfare libidinē ꝑficere Vñ Persi⁹ patrāti fract⁹ ocello dixit. ¶ Ibi:siqd op⁹ fuerit. Hoc ē i foro apd̄ Archib. ¶ Magis uer.ad malitiã magis callid⁹:q̄q̄ ut ait No.ēt recte pit⁹ dici possit. ¶ Moriri sese. Moriri et mori sic moriris:et moreris q̄rtę et t̄ ꝯiugatōis (dixerūt ueteres.

Optio qs.

Redemptores qui.

patrare qd significet.

PYLAdes

¶VENARI aūt iaculos apros i medio mari. hūc nos uersū ita scribēdū cēsemus & metri & sētentiæ cōcinnitate:nã si scribāē:ut oēs fere codices hñt:absq̄ illa dictōe apros:uersus nō cōsistit:sed uno pede mac⁹ ē. Si aūt scribāē:uenari aūt retiaculo i medio mari:ut i aliqbus codicibus scriptū repiē:& ut Pius & Sarrace.iterptes legūt:& cōmētātur:uersus qdē ꝯstaret:s; duo i ꝯtrariū obstare uñr. alteꝝ & nomē illud retiaculū uix apud idoneos repiē:quū a ræte ræticulū potius:q̄ rçtiaculū deducaē:ut in illo Iuue. Ræticulūq̄ comis. Alteꝝ uero: q̄ sñia non æq̄ q̄drat:quū rætibus ꝑfecto in medio mari qs uenari q̄at:hoc ē piscari:& cōueniēs:cōsonūq̄ sit.in mari rætibus aliqd capē:qd qdē intētiōi litani serui cōtrariū est.nã ille ut diximus:ipōre qddã adducere conaē.qd sīle sit ipolitati inueniendaꝝ.xx.minaꝝ.itaq̄ cū antiqs codicibus:iaculo scribēdū ꝑrsus diximus:& adiiciēdū apros ea sñiç cōcinnitate: quã ꝑdiximus. ¶ Optionē.adiutorē: ministrū: Vege.de re mil. Optiōes appellatos dicit ab optãdo:q̄ ãndunt ægritudine ꝑpeditis:ii tãq̄ adoptati eoꝝ:atq̄ uicarii solēt uniuersa curare. Fest.āt ita iqt: optio ē optatio:sed i re militari optio appellaē is:quē decurio aut centurio optat sibi reꝝ priuataꝝ mistrū:quo facilius obeat publica officia. No.uero sic. ¶ Optiōes i cohortibus: q sūt hōesti gradus:& optatos:qd ē electos:& adoptatos:qd ē ascitos. Var.de uita pa

Optio.

trū li.xi.exiſtimat appellatos:q referētibus cēturióibus adoptati incohortes ſubibāt:ut ſp plenæ eēnt legiões:a quo optões in turmis decurionū:& i cohortibus cēturionū appellati. Fabricare.ipatiuus ē:dicimus.n.fabrico:& fabricor. Cōminiſcere.Cōminiſci ē recordari: & fingere. Perficito argē.hoc:ut hodie hēat filius.exeqre hoc.ut hodie filius meus hēat hoc argētū:qđ dixi. Addendū fuit hoc metri neceſſitate: qñ alr uerſus mutilus erat. Quid ſi fortaſſis.Quid inqt ſeqtur:ſi caſu aliquo ego deuenero i iſidias.i.ab artemona uxore tua: uel eius atrieſi Sauria de phēſus fuero? Et ſcribēdū eſt fortaſſis:metri neceſſitate.nā uerſus uno deficeret pede:ſi forte ſcribat:ut legūt Pius:et Sarrac.iterptes. Interceæpint.i.dū hoc facio occupauerint:& dephēderint.illud.n.ſignat intercipe. Qđ lubet.ita ſcribendū eſt ex antiqs codicibus:& ſniæ cōcinnitare:nō qd lubet. Fiet ne?ita ordinādus eſt ſenſus.ac ſi dicat:fiet ne hoc:qđ tibi mādaui? Eccum.ita ſcribendū cēſemus:metri neceſſitate.nā uerſus nō cōſiſteret:ſi ecce ſcribas.& eccū ꝓ ecce me exponendū. Vbicūqꝫ libitum fuerit. Fuerit ſcribi metri neceſſitas cogit. nō erit.nā pes unus uerſui deficeret. Ne qd mihi nocere poſſit.nō neqd nocere mihi poſſit. nā uerſus claudus incederet. Patro.i.facio.quāq̄ patrare frequentius in malā partē capit.Plautus poſt tam fœdū facinus patratū.inde patrator: q facinus aliquod fecit. Argentariū:qui alio noīe trapezita nūmularius:& mēſarius dicit.ſed ꝓ fœneratore uſurpat Plautus. Archibulū.penul.ꝓducta ꝓferri debet:utiqꝫ quæ lōga eſt.uideturqꝫ hunc argentariū principē cōſilioꝶ ſuorum deſignare.αρχος.n.princeps.& βουλη cōſiliū apud græcos ſignificat. Nō eſſe ſeruus.hæc ſecū demenetus loquitur:quū litanus iam inde recederet. Quo ab.i.abs quo. Aegrius.i.difficilius. Moriri.ita ꝓtulerūt ueteres:qđ nos mori. Scipionē.baculū:quē tūc forte manu tenebat:unde Scipiones cognoiati:ut ſuperius dictū eſt in amphitryone. Cōtui.antique poſitū.ꝓ cōtueri.i.aſpicere. Tueri.n.eſt uidere. Virg.Excipiūt plauſu pauidos:gaudētqꝫ tuētes:Dardanidæ. Sed qd ego ceſſo.litani uerba ſunt. Qđ.i.quā rem:hoc eſt qđ iter. Apud archibulū argentariū.adiiciēdū fuit.Archibulū:metri neceſſitate:nā uerſus claudicaret:niſi ea dictio aptiſſima: & cōcina adderet.

Cōminiſci: · *Patrare.* · *archibulus* · *Contui.*

SARACENVS. Opinor

Iccine fit: cōqrit adoleſcens argyrippus a lena fuiſſe eiectum domo ob pecuniā nō relatā: & dr̄ argyrippus ꝓp argētū equus.nā a ſeruo paſſus eſt inſcēdi hñdæ pecuniæ cā: ut infra uidebit. Sermonē igit abrumpit cū indignatiōe apoſtrophās ad lenā:amaſiāqꝫ. Quę ex occulto obſeruabāt cōqrentē amatorē. Ad tres ui. q carceris cuſtodes erant. Faxo:ꝓ fecero. Veſtra noia erūt capitis.i.de re capitali noiatim accuſata. Perlecebre.abillicièdo.i.allectādo:attrahēdo: illaqueādo. Pernicies: a ꝑ & neco:& dr̄ piculū: & exitium Nonii teſtimonio:q adducit hūc locū:ide pnicere: perire.In mari repperi:Subaudi aliqd.

VALLA.

Iccine hoc fit.i hac ſcæ na argyrippus ex domo meretricis eiectus ꝙ exhauſt⁹ eſſet pecunia qrit ſecū:& icēſus ira:multa in lenā ꝓfundit minitabūdus. Foras ædibus me eiici.i.ut foras ex ædibus eiiciar? Ibo ego ad tres uiros.Subaudi cuſtodes carceris. Faxo erunt capitis.i.capitalem pœnam ſubibunt.

Argyrippus adoleſcens.

Iccine hoc? foras ædibus me eiici?
Promerenti optume hoccine pretii redditur?
Bene merenti mala es,male merenti bona es?
At malo cum tuo. nam iam ex hoc loco
Ibo ego ad tres uiros, uoſtraqꝫ ibi nomina
Faxo erunt capitis.te perdam ego, & filiam,
Perlecebræ,pernicies, adoleſcentum exitium.
Nam mare,haud eſt mare,uos mare acerrumum.

PYLAdes

Iccine fit hoc. Trimetrū ē metrū acatalecticū uſqꝫ ad eū uerſum.Male qđ potero facere:faciam. Nā ab inde ad finē:tetrametrū ē brachicatalecticū:ſeptē pedibus cōſtās inducit in hac ſcena argyrippus adoleſcēs cōqrēs:ꝙ ab lena fuerit domo eiectus:ob pecuniā nō relatā. Sermonē itaqꝫ cū indignatiōe abrūpit in lenā ipſam:& in amicā poſtea ēt philæmū.q ex occulto obſeruabāt cōqrētē amatorē:ut infra poſtea uidebit. Siccine fit hoc? fo.ædi.ſic me eiici?ita ſcribi dēt: metri neceſſitate.nā aliter uerſus nō cōſiſteret:niſi ſic adiectū eſſet:& fit hoc nō hoc fit ſcribatur. Foras edibus:ꝓ ab edibus. Promerēti mi.op.hoc eſt ꝑciū:& hæc eſt gr̄a:quā mihi ꝓmerito optime.i. q de te bñ merit⁹ ſū:reddis? Et addēdū fuit mihi:metri neceſſitate qa pes un⁹ uerſui deficeret. Bñ me.ma.es.mihi:q bñ meritus ſum:mala es:Riuali aūt meo nihil de te merito bōa es? At cū malo tuo.nā nūc iā. Minat lenæ:ꝙ eā cum puella ad tres uiros delaturus ſit:& ibi eaꝶ noia reꝶ capitaliū accuſaturus.Scribēduſqꝫ ita ē uerſus.addita dictiōe nūc:& legēdū cū malo.nō malo cū qa duob⁹ mutilus pedibus fuiſſet.qs emēdatiões nō uiderūt interptes nr̄i plautini. Ibo ad tres ego ui.Ita & hic ſcribēdus eſt.nō ibo ego ad tres uiros:ut illi legūt:cōtra metri rōnē. Tres uiros capitales intelligit:quū triplices eēnt:ut in āphitryōe diximus. Faxo ca.erūt.Ita ſcribēdū eſt.metri neceſſitate.nō erūt capitis.i.faciā:ut noia ur̄a ibi apud triū uiros de re capitali ſint accuſata. Perlecebræ: illecebræ ab illiciēdo.i. allectādo: attrahēdo:& illaqueādo:appellat ipſas lenā & puellā plecebras:pniciē:& exitiū adoleſcētū. Pernicie: piculū.exitium.Ita exponit Nonius hunc locum adducēs:a pernecādo.ſ.pnicies deducitur. Nam mare haud mare eſt.mare iſtis uos acerrimum.hic uerſus ita ſcribi debet metri neceſſitate: & ſententiæ concinnitate. Similiter ſequens.

Perlecebræ

Hic

Hic.f.in hoc uestro mari:hoc est apud uos meretriculas:quas appellat mare accerrimũ. Elaui:denudaui:spoliaui me oibus bonis.Quia oĩa q̃ sibi fecisset bona:fuerũt irrita:& incassum acta. Redigã:redire faciã. Istã.philenium amasiã. Sordido pane:uili:& cibario. Atq; ea si erãt:denotat magis eius actã egestatẽ:q̃ pane uilissimo uesceret:neq; saturaret. Mala:uocãdi casus est.Cuius opa est: Vt.s.tibi melior fortuna successerit. Mãsuetẽ:sic a ueteribus mãsues tis dicebat:huius loci meminit No. Me specta mõ:uel ad phileniũ:uel ad cleretã lenã:q̃ forte stabant p foribus. Nã isti:excusat nihilominus a culpa suã amasiã:ea uisa:oẽs i lenã culpã trãsferẽs. Meret nihil.s.mali dicimus & mereo:& mereor in eadẽ sigñatiõe:& ut meto:& metor:fabrico fabricor:assentio:& assentior:& pleraq; huiusmodi. At scele.uidẽ:p uides ne magis irascit:q̃ uideat lenã uerba sua nõ magnifacere:neq; ipsum adire:sibiq; ut assolebat:blandiri.

SARACENUS.

Mansues tis ab antiquis dicebatur.

Nam in mari repperi, hic elaui bonis.
Ingrata, atq; irrita esse omnia intellego,
Quæ dedi,& quod benefeci.at posthac tibi
Male quod potero facere,faciam,meritoq; id faciam tuo.
Ego pol te redigam,unde orta es,ad ægestatis terminos.
Ego pol te faciam,ut quæ sis nunc,et quæ fueris,scias.
Quæ,priusq̃ istã adii, atq; amãs ego animũ meũ isti dedi,
Sordido uitam oblectabas pane, in panis inopia.
Atq; ea si erant, magnas habebas omnibus Dis gratias.
Eadẽ,quom est melius,me quo ius operast, ignoras mala.
Reddam ego te ex fera, fame mãsuetem, me specta modo.
Nam isti quid succenseam ipsi,nihil est, nihil quicq̃ meret.
Iussa facit, tuo imperio paret,mater,eadem hera es. (res.
Te ego ulciscar,te ego,ut digna es,pdã, atq; ut de me me-
At scelesta, uiden ut ne id quidẽ me dignũ esse existumat,
Quem adeat?quem colloquatur? quoiq; irato supplicet?
Atq; eccam illecebra exit tãdem. opinor hic ante hostium
Meo modo loquar,quæ uolã,quom intus non licitust mihi.

HIC elaui bõis.i.me ex bonis nudaui.ut me lauisse uidear. Sordido uitã oblectabas pane.i.atro cibarioq;. Dr aũt sordidus a sordeo:ut sordidatus a sordido. Ex fera fame mãsuetẽ. No.mãsueteς & mãsues p mãsuet⁹.Pla.i asinaria.Reddã ego te ex fera fame mãsuetẽ. Nã isti:philenium dicit amasiã. Volã:p uelim No. expositione plautinũ hunc citando locũ:& alte; Luci.qui inqt. Et dolo arteq; attonitas uincere epicuri uolam.

VALLA.

Sordidus unde dicat.

NAM bona in mari repperi : hic elaui me bõis.ita quoq; scribi dẽt metri & sniæ cõgruitate.q̃ qdã interpretes illi cæci non uiderunt.hic sensus.Nã mare.si uobis cõparet: nõ usq; adeo uorax est : uos.n.estis acerrimũ : & truculentissimũ mare.siqdẽ quũ ego nauigaui:& mare ingressus sum: multa bona repperi in eo:& diues factus sum.hic aũt in hoc uestro uoracissimo habitaculo : elaui me bonis.i.oibus bonis meis exhausi:quippe quæ uobis a me tradita sunt. Elaui.denudaui:spoliaui:exhausi. Esse intelligo oĩa. Ita scribi debet:& hoc metri rõne nõ oĩa intelligo.uideo inqt omnia:quæ uobis dedi ingrata fuisse apud uos:atq; irrita:idest pro nullis habita tanq̃ si non dedissem. Quæ iam dedi.iam:addẽdum fuit:metri necessitate. Et quod benefici.ita hoc quoq; scribendum est:& non:quod benefici. Male quod potero.hinc iam incipit uersus tetrameter:brachicatalecticus:quod quidem uidetur poeta artificiose fecisse:utpote:qui maiori uelocitate currit: q̃ trimeter:quemadmodum & Argyrippus ira magis excandescens:uerba proferebat. Redigam:redire cogam. Vnde orta es:tollenda fuit dictio eodem:uti superfluens:metri necessitate. Ego pol te faciam. Scribendum est pol.non ædepol ex antiquis codicibus:& metri necessitate:& sermonem suum adolescens : ad lenam magis : q̃ ad puellam conuertit. Atq; amans ego animum isti meum dedi.ita scribendum est.non meum isti.hic sensus. Faciam te auarissima lena:ut quæ fueris:& quæ nunc sis:meo munere:reminiscaris : quæ quidem priusq̃ hanc tuam filiam ego amarem:in summa inopia eras.nũc autem a me diuersis facta:uideris me nõ nosse. Sordido.uili. Magnas omnibus habebas.ita scribi debet:& non magnas habebas omnibus. Eadem quum est melius.non eadem nunc.abundat enim nunc. Me:cuius opera est : scilicet hoc melius. Ignoras mala.ordo est:tu mala ignoras. Mansuetẽ:pro mansuetam.Marcellus.Mansuete:& mansues pro mansuetus.Plautus in asinaria. Reddam ego te ex fera : fame mansuetem.ordo autem est.reddam ego te mansuetem ex fera. Fame: idest mediante fame.hic sensus.faciam ut tu:quæ fera mihi facta es:fias mansues:quum te fame paulum domuero.Nam contrarium feri est mansues: siue cicur. Varro.Cicurare:mansuefacere.quod enim a fero discretum id dicitur cicur.& ideo dictum cicur ingenium obtineo mansuetum:a quo ueturi quoq; nobiles cognominati cicurii. Me specta modo. uidetur argyrippus omnino aduertere : illas cum auscultare. propterea inquit ad lenam : me specta modo.quasi dicat : inspice me : & ausculta quantum tibi libet.uel mos est loquendi : quum quid omnino nos facturos significamus: ut dicamus : inspice bene uultum meum:quia ex animo loquor. Nam isti.philænio amicæ. Nihil quicqnam meret.mali:scilicet.Dicimus mereo:& mereor:in eadem significatione:ut fabrico & fabricor.assentio & assentior : & pleraq; alia. Iussa facit.ita scribi metri necessitas postulat.& possumus intelligere:philænium iussa : idest mandata tua facit: uel philænium iussa a te:idest ita coacta facit. Tu mater.non mater tu.qa uersus claudicaret. tu es illi inquit mater:& hera:habesq; eam tanquam seruam. At de me meres ut de me merita es:uel mereris. At scelesta.indignatur secum adolescens : quum sciat lenam audire ipsum iratum : & minabundum : q̃ illa:non exeat ad placandum eum. Viden.pro uides ne.ordo est. At uiden:ut idest quemadmodum scelesta lena:ne id quidem existimat : idest cogitat : me dignum esse : quem adeat. Atq; eccam. ecce eam. Opinor hic ante ostium. idest profecto hic ante ostium loquar in eam . quæ mihi libueret.opinor enim uerbum hic magis aduerbialiter positum est : q̃ uerbaliter est.ut fit in amabo. Nec scribendum putamus operior. ut corrigit Pius : contra omnium codicum scripturam: & omnem bonum sensum. Quum intus non licitum est : idest posteaq̃ intus loqui mihi non licuit: quia me eiecit forns. & scribendum est quum : metri necessitate nõ:quoniam.abundaret enim pes unus uersui. Volam.pro uelim exponit Marcellus:locum hunc adducens.

PYLAdes.

Mansues.

Mereo & mereor.

Opinor.

SARACENVS.

Clauus qd & unde

VNum quodq;:in hac scena (ut mos est amantium) argyrippi ostenditur inconstantia: lenæq; calliditas: ordo uerborum:si qs uenerit emptor:nõ põt auferre hinc a me unũ istoꝝ uerbũ qdq; ꝓ qdcũq; illud fuerit nũmis aureis philippeis:uiderat:nãq; illũ nimio amore isanire. Quo nihil gratius meretricibus i amore cõtingit:magis.n.ex hoc supant amantes in suã snia; ruituros:& dixit nũmis philippeis:qa tũc auro puriore excellebãt. ¶ Clauo:ẽ clauus dictus:ꝙ claudat:figat:atq; cõtineat: ut clauus quo figunť asseres: dr̃ in alia significatione clauus & pro uestimenti genere ponit̃:unde clauata uestimenta dicã sunt clauis itexta:& clauis fustis gubernacli: clauũq; ad littora torq̃t dicit Vir.& clau⁹ morbi spẽs Pli.si ue tuberculi rotũda spẽ:fiunt qñq; in albo oculi:uñ claui oculoꝝ dicti sũt. ¶ Remigio uel. Vtiť metaphora cui⁹ sensus ẽ. Quãto magis a nobis abire:siue nos deserere uolueris: tãto magis ęstus .i.amorũ feruor & ipet⁹ te referet i portũ.i.in nr̃a; te rediget ptãtẽ:& qa portũ dixit iq̃t ille. Ego pol istũ portitorẽ ꝑuabo põtorio:& pstati metaphora.i.tuo te isto q̃stu meretricio:ꝑuabo dñr portitores:q portũ obsidẽtes oia sciscitanť:ut uectigal accipiãt Ci.i offi.iprobãť hi q̃st⁹:q i odia hoiu; icurrũt:ut portitoꝝ:ut feneratoꝝ:& uirgi.portitor ille charõ: portoriũ ãt ẽ merces quæ datur portitoribus.

Portitores q dicantur

Portorium quid

Clereta Lena. Argyrippus adolescens.

VNũ istoꝝ quoq; uerbũ nummis philippeis aureis
Non potest auferre hic a me, si qs emptor uenerit.
Hæc recte, q tu i nos dicis, auꝝ, atq; argẽtũ meruist.
Fixus hic nos apud ẽ animus tuus clauo cupidinis.
Remigio, ueloq;, quantum poteris, festina & fuge.
Quam magis te in altũ capessis, tã æstus te i portũ referet.
Ar. ego pol istum portitorem priuabo portorio.
Ego te dehic, ut merita es de me, & re mea tractare exeq̃r.
Quom tu me, ut meritus sum, nõ tractas, qué eiicis domo.

VALLA.

VNum quodq; istorũ uerbũ. In hac scena altercationes sunt inter Lenã: Argyrippũ:& Amasiã. ¶ Nũmis philippeis aureis. Quos olim rex macedonię Philippus ꝑcudit.& Argẽtũ meruist.hoc ẽ nõ solũ auꝝ & argentũ hic apud nos ẽ: sed multomagis animus tuus. ¶ Clauo cupidinis.i.gubernaculo:ut nauicupidis hic uectus sis. Vir. Clauũq; ad littora torq̃t. Aut clauũ dicit: quo tabulæ configunť. ¶ Nã fixus inq̃t hic apud nos est aius tuus. Clau⁹ ẽt uestis spẽs est:Pli.in.6.iã tũica laticlaui in modũ gausape texti nunc primũ incipit. Et alibi purpuræ usũ Romæ sp fuisse uideo: sed Romulo in trabea.nã toga:ptexta:& latiore clauo Tullũ hostiliũ e regibus primũ usum hetruscis deuictis satis constat. ¶ Remigio.i.remigũ opa. ¶ Tã æstus.i.ꝓcella:& pelagi feruor.nã æstuare fluctuare est:ut & incalescere:inde pelagi ęstuaria. Est ergo sensus:tuę cupiditatis feruor te huc adducet. Cur ãt æstus in mari fiãt: & Pli. & plæriq; alii memoriæ ꝓdiderũt. Cęsar quoq; in.iiii.cõmẽtarioꝝ hoc breuiter tetigit hisce uerbis. Eadẽ nocte accidit ut eẽt luna plena:q dies maritimos:æstus maximos in oceano efficere cõsueuit. ¶ Istũ portitorem priuabo portorio. No. Mar. Portoriũ dr̃ merces:q portitorib⁹ dať. Luci.li.xxvii.facit idẽ ꝙ illi:q iscriptũ e portu exportãt clãculũ ne portoriũ dent.

Clauus qd sit

PYLADes Clereta

VNum istoꝝ qdq; uerbũ. Versus ẽ tetrameter brachicatalecticus.septẽ pedibus cõstans. in hac scęna ostendit lenę calliditas:& adolescẽtis amatoris incõstãtia. Nomẽ lenę est Clereta.accõmodũ u; eius officiũ. Nã lenæ amatores bene nũmatos sortiũť:cæteros uero languere irrita q̃rimonia sinũt ꝓ uestibulo. Eiusmodi n.sunt hodie artes muliebres:ut auro se:& puditiciã ꝓstituãt κληρος græce dicit̃ sors.& κληροω sortior uersus ãt scribi debet. ¶ Vnũ istoꝝ qdq;:nõ unũ qdq; istoꝝ:qa pes unus abundaret. Est ãt ordo loq̃ntele na. Si qs emptor nũc uẽiat:nõ posset auferre a me unũ qdq; istoꝝ uerboꝝ a te prolatoꝝ nummis philippeis aureis. ¶ Vnũ istoꝝ qdq;:ꝑ unũ qdq; istoꝝ:ut sit unũ qdq; istoꝝ uerbũ istoꝝ:q̃ dixisti.hoc sensu. Si qs emptor uenerit:nõ potest auferre a me unũ qdq; uerboꝝ.i.singl'a ista uerba nũmis philippeis aureis.i.totidẽ nũmis phi.aureis:quot uerba ꝓtulisti. ¶ Hęc recte.ita habẽt codices antiq.& nõ Nec recte. hęc uerba:inq̃t lena:q̃ tu recte.i.iure:& merito tamẽ in nos dicis:sunt argentũ meꝝ:qa.s.hęc tua uerba te cogẽt inuenire:& numerare argẽtũ nobis. ¶ Fixus hic nos apud ita scribi debet.metri necessitate.nõ apud nos.qa abundaret pes unus. ¶ Clauo strictione.& laqo.qd sit clauus dictũ est supra in amphitryone. ¶ Quãtũ poteris.ita scribẽdũ ẽ ex codicibus antiqs. ¶ Festina:& fuge.i.nauiga.ita exponit Marcellus:hũc locũ citãs. Quã magis:utiť metaphora a nauigantibus sumpta. Quo magis inq̃t a nobis abire:nosq; deserere tentabis:& uoles:tãto magis ęstus.i.amoꝝ feruor:& impetus te referet in portũ.i.in nostrã rediget ptãtẽ. Aestus significat ipetũ maris:ul' cõmotionẽ:ut inq̃t Marcellus:hũc adducens locũ. ¶ Quã magis.ita habẽt codices antiqui: pro q̃to magis. ¶ Referet:reducet:& reportabit & ita in codicibus antiqs scriptũ est. nõ refert:ut legunt Pius:& Sarrace.interpretes. ¶ Ego pol istũ portitorẽ.qa dixerat lena:in portũ referet:respondet argyrippus pstans in metaphora.ꝑfecto ego priuabo istũ portitorẽ portorio.i.te tuo isto q̃stu meretricio.portitores:ut Nõ.ait:appellanť:qui portũ obsidentes oia sciscitanť:ut uectigal accipiant. Cice.in officiis lib.i.improbãtur hi quæstus qui in odia hoiu; incurrunt:ut portitoꝝ:ut fœneratoꝝ:unde Vir. Charontem portitorẽ dixit:tanq̃ exactorem illaꝝ pcũiaꝝ:quas ex superstitione ægyptiaca:uita functi ore ferunt. Plautus quoq; in Menechmis:portitorẽ iquit duxi domũ:ita oẽm

Aestus

mihi rem

mihi rem necesse est loqui:quicquid egi:atq; ago. Portorium autem:ut idem Nonius inquit dicitur merces.quę por titoribus datur.lucilius.facit idem quod illi:qui inscriptum e portu exportant clanculum:ne portorium dent. De me.& re mea.ita scribi debet:metri necessitate.non de me:& mea re.quia abūdaret pes unus. hic sensus De cætero te tractabo:ut đ me:& đ re mea meruisti.

Portorium

Cle.Magis istuc percipimus lingua dici,q̄ factis fore.
Ar.Solus solitudine ego te,atq; ab egestate abstuli.
Solus si ductem,referre gratiam nunq̄ potes.
Cle.Solus ductato,si semper solus,quæ poscam,dabis.
Semper tibi promissum habeto hac lege,dū superes datis.
Ar. Qui modust dādi,nam nunq̄ tu quidem expleri potes.
Mó quó accæpisti,haud multopost,aliqd qđ poscas,paras.
Cle.qd modist? ductādo,amādo,nunq̄ ne expleri potes?
Modo remisisti.continuo iam,ut remittam ad te,rogas.
Ar.Dedi eqdē,qđ mecū egisti.Cle.& tibi ego misi mīierē.
Par pari datum hostimentust,opera pro pecunia.
Ar.Male agis mecū.Cle.qd me accusas,si facio offm̄ meū.
Nam neq; usq̄ fictū,nec pictum,neq; scriptū in poematis,
Vbi lena bene agat cum quiq̄ amantæ,quæ frugi esse uolt.
Ar.mihi quidē te parcere æquomst tandē,ut tibi durē diu.
Cle.Non tu scis,quæ amanti parcet,eadē sibi parcet pa℞?

SOLVS si ductem.s.phylenium:hoc est si mihi dūtaxat soli:nec cuiq̄ alii phile nio potiri liceat:nec utiq; poteris pro acce ptis bñficiis meritas referre uices. Dum supes datis.i.abūdes datis. Vir.si supant fœtus. Qui modus.i.finis. Vir.Sed qs erit modus:& dr̄ modus regimē & mode ratio Terē.in Andria:scias posse habere iā ipsum suæ uitæ modū. Quid mo dist:pro modi est:notat̄ piter argyrippus incōtinētiæ.qui prius lenā taxauerat aua riciæ. Hostimentū:bñficii compēsatio: uel æquamētum:uñ hostes dicti sunt.qui ex iusta cā pugnā adeunt:& hostire æqua reddere:ab hostimēto deducit̄ hostoriū li gnum rotundum ad æquādos sextarios. Fictū i poematis:nā fingunt sibi poetę: quę uolunt:notandū:ꝙ licet dicat̄ poema tis iflexionis tertiæ:ablatiuū tñ mittit ra tione nominum secundę declinationis: & facit poematis:non poematibus:ut docet phocas:licet apud ueteres autore Pri.di cebat̄ poematunti. Sicq; apud Victru.inuenias poematorū in quinto de architectura statim in principio. Quiq̄: pro quoq̄. Mihi qdē:ecce amātis icōstantiā:cupit cū illa uitā agere:quā pauloante perire maluerat.

SARACENVS.

Modus qd

Hostimētū qd & unde

Poema qūo flectatur

DVM suppetes datis.i.dum pro datis a muliere suggeras nobis pecuniam:uel superes.i.abundes. Datū hosti mētunst.i.æquamētum.nam hostire ęquare dixerunt ueteres:inde hostē pegrinum nominauere:erga quē equitatē custodierunt: idē hostoriū lignū:quo æquant̄ sestarii. Opa pro pecunia.Quotiens inqt Noñ.genere neutro plura li numero opa legerimus significant̄ fabricæ.Vir.i.iiii.ęnei.Pēdent opa interrupta minæq; muro℞ ingētes. Cum genere fœminino:numero singulari:intelligēdum aut opus:aut labor est pro mercede sumpti.Plau.in asinaria.Par pari hostimētunst datum opa pro pecunia:uel occasio:& facultas:aut opportunitas. Plaut.in aulularia.Da mihi operam parump paucis euclio est:qđ te uolo. Afra.in uopisco.Deinde:ꝙ debita opera controuersię. Neq; scriptū in poematis.Licet poema poematis dicat̄:datiuo tamē & ablatiuo pluralibus etiam poematis:ut alia consimilia di ci ueteres putauerunt. Diomedes:Phocas:& plærią; alii:quamq̄ prisci.ab eo:ꝙ est hoc poematum id fieri ratus est. Frugi esse uult.i.frugalis.hic & hęc & hoc frugi:ut nihil mancipi neomancipi. Quę amanti parcet.si parco in quit Dona.significat conseruo parsi facit:hinc parcus:& parsimonia.Parco ueniam do peperci.

VALLA.

Ope significata

MAGIS istuc sensus est.tu qdem multa minaris nobis:sed plura dicis:q̄ facturus sis. Solus solitudine.iocatur frequētius in uerbis Plautus.Ego inquit solus a solitudine:& egestate te abstuli:hoc est:quum sola esses:& paup:ne minemq; haberes:qui te tolleret:ego solus te:& sociatam:& diuitem feci. Solus si ductem.si solus ego puellā phile niū ductarē.i.potirer:adhuc tu parem gratiam nō referres. Promissum habeto.hoc.s.ut tu solus semper ductes. Dū superes.dum uincas cęteros. Datis:largitionibus:& donis:ac pecunia. Qui modust dādi:idest quis finis. Virgi.sed quis erit modus:& modus dicit̄ regimen:& moderatio. Teren.scias posse habere iā ipsum suæ uitæ mo dum.Modust autem pro modus est capitur:ut infra quoq;.quid modist:pro modi est. Modo quum accæpisti.ita scribi cogit metri ratio.nō modo quidem:neq; modo quod:ut quidam habent codices.nā superabūdaret pes unus: quod interpretes nostri non uiderunt. Sensus est.non tam cito aliquid a me accępisti:quum iam aliquid:qđ poscas: paras.hoc est:nunq̄ expleta:& contēta es. Quid modist:pro quid modi est:ductādo:amādo.Notatur a lena ado lescentis incontinentia:qui eam auaritiæ taxauerat. Modo remisisti.s.mulierem ad me:a te retētam.s.noctes:aut dies pro libito. Et tibi misi ego mulierem.ita scribendum est metri necessitate.non tibi ego misi:quia uersus abun daret. Par pari datum hostimentum est:idest beneficii compensatio:uel ęquamentum.nam si pecuniā ad me mi sisti:& ego ad te misi puellam:opera illius tibi reddita est pro pecunia.Marcellus.hostimentum est æquamentū.un de & hostes dicti sunt:qui ex æqua causa pugnam adeunt.Plautus in asinaria.par pari hostimentum datū est.opa pro pecunia.unde hostire:idest æqua reddere.Idem in eadem.qn promitto tibi hostire cōtra : ut merueris. Male agis mecū.inqt argyrippus:male te mecū geris. Officiū meū:qđ est:ut adolescētes amore captos pecunia denudē. Nā neq; usq̄ fictū:nec pictū.fingunt poetę:q̄ uolunt:qppe a uerbo gręco ποιέω poetæ nomē deducit̄:qđ uerbū si gnificat.fingo:pingo:scribo:facio expressit igit̄ omē poematis significatū:nullibi inqt:uel in ipis poeta℞ scriptis:in qbus multa ēt ficta cōperiunt̄:fictū pictū:uel scriptū compies:lenā rem bene agere cū aliquo amāte:quę frugi:& mo desta eē uelit:& rē:suā:itelligēdum est:nō amātis. Poematis:q̄q̄ poema sit tertiæ iflexionis:aduertendū tamē:abla tiuū pluralē poematis facere:nō poematibus:ut docet phocas grāmaticus. Cum quiq̄.pro cū quoq̄ amāte. Par cere: parce rebus meis uti. Mihi:amātis incōstātia exprimit̄ ēt ex hoc:quū cupiat cū illa uitā agere:quā paulo ante perire maluerat. Nō tu scis:& in hoc meretricū mos exprimit̄:ignoras inqt lena:ꝙ illa:quæ amāti parcet: sibi ipsi parum parcet.iocus est in duplici uerbi significatione:parcere.n.est ueniam dare:& parcere est seruare. Virgili.par cere subiectis:& debellare supbos:idē;:argēti atq; auri memoras:quæ multa talēta:natis parce tuis.hic ergo est sen

PYLADes

Modus

Hostimētū

Hostire

fus:quæ amanti parcet.i.ueniam dabit:sibi parcet paꝝ.i.sibi parum cauebit:seruabitq;:quibus ipsa alatur.parce etiam per translationẽ omittere significat:ut parce metu citherea:& parce pias scelerare manus.

SARACENVS. ℂRECENS:nomẽ est ut frequẽs decrepitus:astutus:togatus:palliatus:quæ qdẽ noia sunt:licet spẽm habeant participioꝝ. ⁋ Succũ:saporẽ.succus Do.docẽte humor est in corpor:quo abũdãt bñualẽtes: & dicit̃ quasi sugus:quẽ ex alimẽtis membra sugant:ide succussare factũ frequẽter succũ excutere:& succus ab Acrone dict9 est uiriditas:& pulchritudo corporis: ut corpus solidũ:& succi plenũ dixit Terẽ. ⁋ Patinariũ:elixũ:nam elixæ dapes:& iurulẽtę ponunt̃ in patellis:quę dictę sũt ab eo:qd pateant. ⁋ Assum:ad ignẽ torrefactũ:sic.n.excoctũ paꝝ habet succi:assam uocẽ appellauit Var.hũanæ tm̃ linguę:inquit.n.in cõuiuiis pueri modesti:ut cãtarẽt carmina antiqua:in qbus laudes erant maioꝝ:& assa uoce:& cum tubicine. ⁋ Is dat̃ uolt:aptissime describit amantiũ mores:q.s.cupiant cũ amẽt ut ab ipsis posca tur:qd debet. ⁋ Famuli. famli nom Fest. diẽ ab oscis originẽ habuisse apud:quos seruus famul uocabat̃:uñ familia & familiares:familiariter quoq; iuẽtũ est dici pro grauiter:& moleste:ut apud Ter.Donati testimonio huius mortẽ tã fert familiariter. ⁋ Ancillis.quæ ab anco martõ rege dictę uidẽtur Fest.autore:q is in bello magnũ numeꝝ fœminaꝝ cœperit. Siue iõ sic appellant̃ q antiq ancillari dixerunt pro ministrare:ut apud Noniũ iuenias:ancillant̃ pro seruiunt:& apud Cice.frequẽter. ⁋ Catulo meo:nõ tm̃ canũ:sed oium aialium dicunt̃ catuli. ⁋ Aetatis:atq; honoris gratia: Vt calide sub subladit̃ lena:facilius ut ab amatore pecuniã surripiat:ætates diuisit Varro:in infantiã:pueritiam:adolescẽtiam:iuuẽtutẽ:senectutem. ⁋ Quaꝝ singulæ etiam trifariã diuidunt̃:& de unaquaq; dicit̃ prima:uiridis & pceps.Ideo Salustius Mithridates inqt extrema pueritia regnum igressus.Virg.quoq; sed cruda deo:uiridisq; senectus:ętas mõ annoꝝ centum curriculum:modo tm̃.xxx.designat:ut rettulit Seruius. Tertiam hominum ætatẽ uiuebat dixit Ci.de annis.xxx. locutus ętatem quoq; positam pro sæculo diuq; rettulit Noñ.Plau.quoq; in sequentibus comprobauit.

Quasi piscis itidem amator lenæ,neq̃ est nisi recens.
Is habet succum,is suauitatem,eum quouis pacto condias.
Vel patinarium,uel assum uorses,quo pacto lubet.
Is dare uolt,is se aliquid posci.nam ubi de pleno promitur,
Nescit quid det,quid damni faciat,illi rei studet.
Volt placere sese amicæ,uolt mihi,uolt pedisequæ,
Volt famulis,uolt etiam ancillis,& quoq; catulo meo
Sublanditur nouos amator,se ut quom uideat,gaudeat.
Vera dico.ad suum quẽq; hoiem qstũ eẽ æquomst callidũ.
Ar.Perdidici istæc esse uera damno cum magno meo.
Cle.Si ecastor,nũc habeas quod des,alia uerba perhibeas.
Nunc,quia nihil habes,maledictis ductare eam postulas.
Ar.Non meũ est. Cle.nec meũ qdẽ ædepol,adte ut mittã
Verum ætatis,atq; honoris gratia hoc fiet tui. (gratis.
Quia nobis lucro fuisti potius,q̃ decori tibi.

Sarace nus. · Succ⁹ qd sit · Assa uox · Famuli unde dicti · Ancille unde dictę

VALLA. ℂAMAtor lenę.i.apud lenam.nã datiui est casus. ⁋ Is.subaudi:qui recens. ⁋ Vel patinariũ.i.in patinis cõditus. ⁋ Is dare.subaudi amator. ⁋ De pleno.ubi non est adhuc qcq̃ cõminutũ. ⁋ Illi rei studet.i.nihil mõ aliud curat q ui dispẽdium faciat. ⁋ Famulis.i.seruis:unde familitium Apul.in.ix.habens ex eodẽ familitio conseruam coniugẽ. ⁋ Catulo.dicunt̃ catuli non canũ modo filii.sed ẽt alioꝝ aialium tã terrestriũ q̃ aquatiliũ.Pli.Delphines aguntur e re cõiugia:pariunt catulos.x.mense ęstiuo tẽpore.Interdũ & binos nutriunt uberibus:sicut balęna:atq; ẽt gestãt fœtus infantia ifirmos:qn & adultos diu comitant̃:magna erga partũ comitate.Idẽ in.x.Quadrupedũ oua gignẽtiũ lacerta ore pere:ut credit̃ uulgo Arist.negat:neq; incubant ęde oblitę:quo sint in loco enixæ:qm̃ huic aiali nulla memoria:itaq; catuli p se erũpũt. ⁋ Ad suũ quẽq;.Ordo est ad suũ qstũ ęquũ est:quẽq; hoiem esse calidũ.i.uersutum.

Catuli qui dicantur

PYLADes ℂRECENS nomẽ est:ut frequẽs:decrepitus:astutus::togatus:palliatus:quę qdẽ noia sunt:licet spẽm habeãt participioꝝ:ut inqt Serui.& significat nouũ:nupeꝝ:nouiciũ.iterdũ ẽt aduerbialiter sumitur pro recẽter.Pla.in captiuis.qd tu una nocte postulauisti:& die recens captũ hoiem:nupeꝝ:nouicium. ⁋ Succũ:humorẽ:saporẽ: Succus:ut Donatus inqt:est humor in corpore:quo abũdant bñualentes. Virgi.Et succus pecori:& lac subducit̃ agnis.Et dicitur succus:quasi sugus:quẽ ex alimentis mẽbra sugant:ut se repleant:& est succus interior pinguedo mẽbroꝝ.Terẽtius.Corpus solidũ:& succi plenũ. ⁋ Suauitatẽ.uoluptatẽ a suauio:qd uoluptatẽ significat. Terẽ.o thais meũ suauiũ. ⁋ Is amator.recens.s. ⁋ Patinariũ:elixũ:nam elixæ dapes:& iurulentæ ponunt̃ in patinis:quę dictę sunt ab eo:q pateant. ⁋ Assum:ad ignẽ torefactũ:dictum:ut ait Varro:ex eo q assudet ex igne:ut diximus in nostro uocabulario:quũ de uocibus:elixum & assum tractauimus. ⁋ Is dare uolt.is item amator.Et optime amãtium mores describit:qui quũ amant:cupiunt a se aliqd peti:quod dent. ⁋ Is se aliquid posci.is uult:se posci aliquid. ⁋ Nescit qd det. ubi inqt de pleno pmitur:nescit amator:qd det:ut faciũt:qui de pleno marsypio pecunias excipiẽtes:sine discretiõe: aut numero donãt:Et scribẽdũ est.Nescit:qd det.nõ aũt.Neq; ille scit:qd det:abũdaret.n.pes unus uersui:nec sniq ro tũditas quadraret.qd iterptes lusci Pius & Sarra.nõ uiderũt. ⁋ Vult placere:uult sese placere amicæ. ⁋ Vult mihi lenæ.s. ⁋ Pedisequę:ancillæ:quę pedes dñe seqtur:eãq; comitat̃. ⁋ Vult famulis.seruis.Famuli nomẽ inqt festus:ab oscis originẽ habuisse:apud quos seruus famul uocabat̃:uñ & familia uocata.& famulitas pro suitute:ut Noñ.ait. ⁋ Ancillis:ministris.Ancillæ:ut festus inqt:dictę sunt ab Anco martio rege:qui in bello magnũ numeꝝ fœminarũ cępit:siue iõ sic appellant̃:q antiq ancillari dicebant ministrare:uñ & Noñ.Ancillant̃ pro seruiunt dixisse authores ueteres scribit. ⁋ Catulo ẽt Catello meo inqt callidissima lena: sublandit̃ nouus amator: nedũ cæteris domesticis. ⁋ Ad suũ quẽq; hoiem.Catholica snia. Aequũ est atq; decens:ut qlibet sit callidus:& satagens:ad suũ qstũ:qd quidẽ facit nouus amator:quũ cupidus puella potiri:donat oẽs familiares. ⁋ Perdidici:hęc oia inqt uera esse pdidici meo cũ magno dãno:qa te:& tuos oẽs familiares:tot tãtisq; donaui muneribus:ut iã oia absumpserim. ⁋ Si ęcastor nunc habeas:qd des.pfecto inqt lena:ego te bñ noui.Si.n.haberes:qd dares:alia uerba faceres mecũ:nec maledictis puellã ductare postulares.sed blanditiis:& muneribus.Et scribi debet phibeas ex codicibus antiqs:& sensus cõcinnitate.i.exhiberes. ⁋ Maledictis ductare eã postulas:ita scribi debet metri necessitate:nõ tu eã ductare:ut legunt Pius & Sarrace.

Patinarius · Famulus

Sarrace. interpretes. Nõ meũ est: nõ est mei moris: maledictis. s. puellã ductare uelle. Verꝫ ætatis: atq; honoris: ut callide sublandit lena: ut ab amatore pecuniã surripiat: nã ętatis: & honoris illius rõnẽ habere se uelle oñdit: quũ pecuniis: & argẽto tñ ihiet. Aetatis: ætates in hoĩbus qnq; Varro esse dixit: ĩfantiã: pueritiã: adolescẽtiã: iuuentutẽ: & Senectutẽ: ut in uocabulario nr̃o meminimus: quæ singulę ẽt trifariã diuidunt: in primã uidelicet: uiridẽ: & pcipitẽ. unde Mithridatẽ inqt Sallu. extrema pueritia regnũ ingressum esse. Virg. quoq;: sed cruda deo: uiridisq; senectus dixit. Aetas p̃terea mõ centum annoꝝ spaciũ cõplectitur. Ouidi⁹. Annos uixi bis centum: nunc tertia ducitur ętas. Modo pro triginta annis. Cicero. Tertiam iam ætatem hoĩum uiuebat. Aliquãdo pro uno anno tãtũ. Varro. ętatem uix decimã ingressus. Aetate ẽt: uel ętatẽ aduerbialiter pro diu: positũ inuenimus apud Plautũ: & alios.

Aetates in hominibus

SARACENVS.

Si mihi dantur duo talenta argẽti numerata in manum,
Hanc tibi noctem honoris caussa gratis dono dabo.
Ar. Quid si non est? Cle. tibi non esse credã? illa alio ibit tñ.
Ar. Vbi quæ dedi ante? Cle. abusa. nã si ea adurarẽt mihi,
Mulier mitteretur ad te, nunq̃ quicq̃ poscerem.
Diem, aquam, solem, lunam, noctem, hæc argento nõ emo.

TALENta. talẽtum secũdu; Iuliũ pollucem ponderis nomen adducit: & secundum uarias gentes pondus est uariũ: erat quidem atticũ: & illud magnũ: & paruu; magnum. lxxx. libraꝝ: & paulo plus: paruum. lx. Romanum. lxx. Euboicum non multo minus attico. Erat ægyptiũ: præterea Neapolitanũ: Rhodiu;: Syracusanũ: põderum diuersorum prout diuersarum nationum. Hanc noctẽ: totam & cõtinuã.

Talẽtũ qd

Tibi non esse credam illa. s. talenta: & cum interrogatione legatur: uel tibi non esse credam illam. s. philenium & credam pro cõmittam: & conuenit cum sensu sequenti: alio ibit tamen. Abusa: uel ab utendo uel usu consumpta. Quę uolumus: pro quibus usus est accusatiuo pro ablatiuo: & notauit nonius id usurpasse grauissimos autores.

DVO talenta argẽti. qđ latini talentũ græci talãton. Maximũ ergo talentũ nonaginta libraꝝ: minimũ triginta: reliquũ: qđ esset mediũ. Sunt etiã alioꝝ põdeꝝ prout diuersis nationibus placuit maioris: minorisue põderis: ut euboicũ attico aliquatenus minus: item Aegyptiũ: Syracusanũ: Rhodiũ: Neapolitanũ: & id genus alia. Honoris cã. hoc ironicos lena irridẽdo adolescentẽ dicit. Abusa. i. absumpta. Vtimur rebus. ut inqt Cice. quę manent eędẽ: ut ueste: lib. domo. Abutimur quæ absumunt: ut uino: oleo: tritico. iuriscõsulti quoq; hanc de usu & abusu faciunt differentiã: ut sit usus illaꝝ reꝝ: q̃ minime peunt. Abusus uero cõtra: ut si cupiã relinqtur usus: nõ uidet relict⁹ abusus.

VALLA.

Vsus & abusus qũo differant

DVO talẽta. Talentum: ut ẽt in Amphitryone diximus: uarii fuit ponderis: secundũ uarias gentes: diuersæq; speciei: & materiæ: sed Atticum: qđ crebrius est: maius & minus fuit: maius tribus & octoginta assibus describit: & triente: licet quidã octoginta tñ assiũ dixerint fuisse: minus uero assibus cõstat sexaginta. Et ita etiã apud romanos constitisse uidet: quod quidẽ clare ostẽdit Plautus in mostellaria quũ quadringinta: & octoginta minas in cõputu; duoꝝ talentoꝝ deducit. Si quidẽ as: & mina. & libra: idẽ sunt: ut infra paulopost dicemus. Talentũ aũt: quod nunc atticũ dicit: ut Suidas inqt: apud Siculos antiqtus fuit minaꝝ uigintiquattuor: postea tñ duodecim: Vbi aũt homerus duo auri talenta ait: in ludis factis in funere patrocli: patet aperte nõ fuisse ęquale talentũ nostrũ talẽto antiquo rũ: nã primo uictori tripodẽ: secundo libetẽ: tertio æquũ: quarto duo auri talẽta tradita inquit: quod quidẽ uidetur minimũ quid fuisse: sed & apud ægyptios: Neapolitanos: Rhodios: atq; alias gentes uariũ admodũ fuit. Et atticum crebrius: atq; usitatius est: uerũ ut semel clare intelligat eius põdus: De põderibus hoc loco minutissime differemus. Omniũ ponderũ minimũ est siliqua: siue granũ. Siliquam eni; fabã græcam nuncupamus: qua minutissima pondera signari solita sunt. Siliquæ sex scrupulũ faciunt: quẽ & obolũ dicunt hunc nos pensum denariũ appellamus: quę est uigesimaquarta pars unciæ. Scrupuli tres drachmã faciunt: quæ est octaua pars uncię. Sextula quattuor habet scrupulos: dicta ex eo: ꝙ sit sexta pars unciæ. Drachmæ duæ sicilicum faciũt: qui sex habet scrupulos. Duella sextulas duas habet: hoc est scrupulos octo: Semuncia mediã unciã signat a semis: & uncia. Vncia ab uno denominatur: ꝙ ex duodecim assis partibus ea unica est. Sextans unciæ duæ: ꝙ sit sexta pars assis. Quadrans unciæ tres: ꝙ sit q̃rta pars assis: hunc & triunciũ: quasi tres uncias dicunt. Triens: unciæ quattuor: ꝙ sit tertia pars assis. Quincunx unciæ qnq;: ꝙ quinã unciã contineat. Semis: unciæ sex: quasi semias: idest dimidiũ assis. Eandẽ & Sembellam dicunt: quasi se milibellam: libella. n. diminutiuum a libra est. Septunx uncię septem: a semptẽ unciis dictus. Bes uel des uncię octo: quasi dempto triente ab asse. Dodrans unciæ nouẽ: ꝙ quadrans sit dẽptus ab asse: hunc & mouunciũ: quasi nouẽ uncias dicunt: Dextans uncię decẽ: quasi dempto sextante ab asse. Deunx unciæ undecim: ꝙ dempta sit uncia ab asse. As unciæ duodecim: ab ære dictũ: hic & libra: & mna a gręcis a nostris mina interpositione. i. litteræ: dicit. Eandẽ & pondus: siue pondo appellant. unde & unũ pondus assipondiũ noiatur: q̃uis proprie pondo significet põdus duodecim libraꝝ. Liuius: Argenti pondo bina: & sex libras in militẽ præstaret. Mina igitur drachmis constat nonaginta sex apud romanos: apud atticos autem cẽtũ: ut Diodorus: & suidas aiunt: unde talentũ atticũ minus: qđ ut diximus est libraꝝ sexaginta: drachmaꝝ continet sex milia. Supra assem est dupondius. i. librę duę: duobus põderibus dictus. Sestertius. i. librę duę: & semis: dictus quasi semis tertius: hoc est post duos asses: sequens tertio loco semis: qa. n. fiebat ex duobus assibus: & semisse: sestertium uocauerunt: hoc modo scribẽtes. Tressis. i. librę tres: a tribus assibus: ut apud Persiũ: Tressis agaso. Octussis quoq;: nonussis: & decussis: ab octo: nouẽ: & decẽ assibus dicti: octo nouẽ: & decẽ asses significant. Decussis autẽ denarius etiã dictus est: quia constaret decẽ assiũ pondo. Bicessis uiginti asses significat: q̃si binos decusses cõtinẽs. tricessis triginta asses: a tribus decussibus: cẽtussis quoq; cẽtũ asses: q erãt breues ex ære nũmi: ut curto cẽtusse licet. Supra cẽtussem maius æris uocabulũ nõ hẽm⁹: nã ducẽtos: trecẽtos: quadragẽtos ue cũ dicius: nõ magis asses: q̃ denarios: ut alios nũmos signamus. Hãc no. ti. Ita legẽdũ est metri rõne: nõ hãc tibi noctẽ: qa pes unus uersui dficeret. Honoris cã. Lena iproba: atq; auara: & tñ pecũiæ ihians ait se honoris cã: & gratis: ac dono mulierẽ daturã adolescẽti: accæpta pecũia. Tibi nõ eẽ credã? Scilicet pecũiã: & cũ interrogatiõe legẽdũ ẽ. Vbi: q̃ dedi añ: ita scribi dbet: & tolli dictio illhæc: uti supfluẽs metri necẽtate. Abusa. s. sũ: hoc ẽ cõsũpsi: uł abusa. s. st a me: ut Noñ. expoẽr ur iqẽs: Abusa abutẽdo: uel i usũ cõsũpta: & adduc hũc locũ. Iurecõsulti differre uolũt iter usum: & abusum: qa usus sit illaꝝ reꝝ: quæ nõ pereũt nobis utẽtibus: abusus autẽ econtra.

PYLADes

Pondeꝝ ordo: & noia.

Mina

Octussis

Abussus

SARACENVS. Græcorum fides q̃lis sit

GRAEca fide:acsi dixisset tradito in manibus prçcio. Taxat hoc loco male creditā grçcorum fidem:tanq̃ sæpius mentitā:cui fidere quisq̃ cauet:qui sanus sapit. Et propterea cū aliquid mercātur:non nisi tradita:& numerata pecunia admittunt. Cice. pro Flacco:hoc dico de toto genere græcorum:tribuo illis litteras:do: multarum artium disciplinas:nō adimo sermonis leporē:ingeniorum acumen:dicēdi copiā:deniq̃ si quā sibi aliā assumunt:non repugno:testimonior religionē:& fidē nunq̃ ista natio coluit:unde illud ē:Da mihi testē mutuum. Ex œnopolio:taberna uinaria. Disciplina. Arte:in de disciplinosus:qui facile didicit artes: Varro disciplinosū gladiatorē appellauit. Vetus est.s.adagiū:puerbiūq̃. Nihili coactio est: Ac si dixisset nihil cumulatū hēo: & ppterea mihi opus est pecūia. Dicit.n. scis cuius.s.pecuniæ nullā esse coactionē: idest collectionē:coactio.n.a cō & ago.i. congrego:cumulo. Inde apud iurisc̄osultos titulus de coactis.i. hoīum unione & Virg. titire coge pecus. Aliā orationē: non blandam:non obsequiosam:ut alias. Despoliato pecūiis:Et bonis exhausto. Atq̃ olim:triplicē olim significationē tenet pteriti. præsentis: & futuri tēporis: ut Noñ. Pris. & Ser. docēt. Illiciebas: Allectabas tuis uerbis:& lenociniis. Arridebant:applaudebāt:& lętitiā quādā prę se ferebant. Vsq̃:assidue. De idustria dedita opa:certo consilio:ātiqui dixerūt industrium: quasi indostruū:qđ q̃cquid agerent intro struerent. Aucupii:aucupium & itē auceps ab auibus dicit̄ capiendis. Concinnauit: Aptauit: cōposuit:fecit. Areā:locum planum:& dicta est:q̃ arescat:& quæ solis ardore arefit.

Industriū quid

> Cætera,quæ,uolumus uti,græca mercamur fide.
> Quom a pistore panem petimus,uinum ex oenopolio,
> Si æs habent,dant mercem.eadem nos disciplina utimur.
> Semper oculatæ nostræ sunt manus.credunt,quod uident.
> Vetus ē,nihili coaxatio. Ar. Quoius? Cle. nō dico ampli⁹.
> Ar. Aliam nūc mihi orationem despoliato prædicas.
> Longe aliam inquā præbes nunc,atq̃ olim quom dabam.
> Aliam atq̃ olim,quom illiciebas blāde adte,benedicæ.
> Tū mihi ædes quoq̃ arridebant,quom ad te ueniebā,tuæ.
> Me unice unum ex omnibus te,atq̃ illā amare aiebas mihi.
> Vbi quid dederam,quasi columbæ pulli in ore ambæ meo
> Vsq̃ eratis.meo de studio studia erant uostra omnia.
> Vsq̃ adhærebatis,quod ego iusseram,quod uolueram,
> Faciebatis,quod nolebam,ac uetuream de industria,
> Fugiebatis.neq̃ conari id facere audebatis prius.
> Nunc neq̃ quid uelim,neq̃ nolim facitis magni pessumæ.
> Cle. Non tu scis?hic noster quæstus aucupii simillumus est.
> Auceps quando concinnauit aream,effundit cibum,aues
> Assuescunt,necessest facere sumptū,qui quærit lucrum.
> Sæpe edunt,semel si sunt captæ,rem soluont aucupi.
> Itidem apud nos.ædis,nobis areast.auceps,sum ego.

VALLA. QVAE uolumus uti.utor hanc rē: & hac re dicebāt ueteres:ut tā Pri. q̃ Au. Ge. & hic locus oñdit. Vinū ex thermopolio.i.loco:ubi calidæ uēdunt̄ potiones.nā thermō calidū significat: & polo uēdo.ut alibi Plau. de grç. locutus: quos bibētes uideas in thermopolio:& capite opto calidū bibūt: uel ex œnopolio ex taberna uinaria. Vetus est.subaudi adagiū. Nihil coactio est.i.nihil congregatū est:ac cōgestū. Cōcinnauit areā.i.pfecit:absoluit. Rē soluūt.i.repēdūt impensam. Lectus illex est.i.locus illecebrosus:in quē illiciunt̄ amatores:uel si illix rectius:nā in dictionū dñis Noñ.

PYLADes GRAEca mercamur fide:idest tradito in manus præcio. Taxāt hoc loco grçcorum fidem fluxam: & instabilē: tanq̃ sæpius mētitam:& cui fidere cauet:qui sane sapit:propter quod quum aliquid mercātur:nō nisi tradita:& numerata pecunia admittunt̄. Vnde Cicero pro flacco de eis sic ait. Hoc dico de toto genere græcorum:tribuo illis litteras:do multarum artium disciplinas:non adimo sermonis leporem:ingeniorum acumen:dicendi copiam:deniq̃ si quam sibi aliam assumunt:nō repugno:testimonior religionē:& fidem nunq̃ ista natio coluit. A pistore: pisores & pistores dicebātur apud antiquos:qui frumēta pinsebant:hoc est tundebant:& qui etiā panes coquebant. Varro. Nec pisorē ullum nossent:nisi eum:qui in pistrino piseret farinā. Oenopolio. Oenopoliū dicitur taberna uinaria: ab οἶνος uinum:& πωλέω uendo:& græce quoq̃ οἰνοπώλιον dicitur. Si ęs habent:panem.s.& uinū uendētes: idest:si a me eis datur pecunia. Oculatæ:oculos habentes:ispectantes:unde alibi:plus est oculatus testis unus:q̃ auriti decē:idest qui de auditu tm̄ dicant. Vetus est.s.adagium:& prouerbium. Nihili coaxatio:ita quidem scribēdum cēsemus oino:& non coactio:quod certe nullius esset boni sensus:quāq̃ omnes fere codices coactio habeant: & non coaxatio. Sed non eo tamen sensu exponēdum putamus:quo Pius interpres scripsit:hoc est. Nihili coaxatio ē: idest cōquestio:quæ fit post dānum non est hili. dicens:quis ignorat:ni pro ne.i.pro nō negatione poni? Immo hūc sensum potius subesse existimamus. Tua ista uerba:tuæq̃ huiusmodi querelæ:quum iniquis: Quid si non est? Vbi quæ dedi ante? Male agis mecū:nullius apud me sunt momēti:nō aliter q̃ ranarum coaxatio:quēadmodum in prouerbio est. Erat enim puerbium:ut ex his uerbis elicitur:quū quis pergeret a quoq̃ petere:quod ille dare nollet:ut diceretur:nihili coaxatio.i. frustra petis:& odiose:ranarum coaxantiū ritu. Coaxare enim uerbū est ficticium:a ranarum uoce deductū:quæ est. κοάξ.ut apud aristophanē poetā est uidere in comœdia:cui nomen sit βάτραχοι.& a uerbo ipso coaxatio. Cuius? ita scribēdum quoq̃ opinamur:& nō:scis cuius:metri necessitate:nam uersus non consisteret.imo abundaret uno pede:si scis adderetur:& prçterea:nullus rectus sensus esset. pponendāq̃ Argyrippi personā illi dictioni cuius autumamus:hoc sensu: Cuius coaxationē ais? ut interrogatiue legat̄. cuius? Nō dico ampli⁹. Et hic pponendam lenç psonam putamus:ut sit respōsio ad uerbum illud cuius:ab argyrippo dictū: hæc autē Pius ille interps:& Sarrra.itē non intelligētes futiliter:& perperā nugati sunt. Aliā nunc mihi. Sic icipit hic uersus metri ratione:aliter inqt:nunc aduersum me loqueris:q̃ loquereris:quū uobis dabā:non.n.blande & obsequiose nunc: ut tūc faciebas:qñ me despoliatū:enudatūq̃ penitus fecisti. Despoliato pecuniis:& bonis exhausto. Atq̃ olim q̃ alio tēpore: iam elapso. Illiciebas:allectabas:blandis:& benedicis uerbis. Illiciebas blande ad te.ita scribendus est metri necessitate:& non illiciebas me ad te blande. Arridebant:arridere:& applaudere uidebantur. Me unice:ordo

Oculatus

Coaxatio

ce:ordo est aiebas te:atq; illam unice amare me unum ex omnibus. Vsq; eratis:assidue:cõtinue. De idustria:dedita opera:certo consilio: industrium quasi indestruum dixerunt antiqui:q quicqd ageret itrostrueret:ut dicemus etiam in mostellaria. Non tu scis:respondet lena ad ea:quę argyrippus dixit. ubi meretricum mores:& quæstus patefiunt. Aucupii. Aucupium:& item auceps ab auibus capiẽdis dicitur. Concinnauit:aptauit composuit fecit. Necesse est facere sumptũ. Catholica snia:qui q̃rit lucrũ hũc & sumptũ facere oportet. Itidẽ apud nos:nõ itidẽ hic apud nos:abũdat.n.hic metri rõne. Area ẽ. Area:ut fest? ait:ꝓprie dr̃ locus uacu? q̃si exaruierit: & ñ possit qcq̃ gñare. Et Var. similiter dictã ait:qa ardore aresit. Et p similitudinẽ in urbe loca pura areas dictas.

De idustria

Area

Esca,est meretrix.lectus,illix est.amatores,aues.
Bene salutando,consuescunt,compellando blanditer,
Osculando oratione uinula,uenustula.
Si papillam pertractabit,haud est ab re aucupis.
Suauium si sumpsit,sumere eum licet sine retibus.
Hæccine te esse oblitum,in ludo qui fuisti tam diu?
Ar.culpa tua istæc,quæ discipulũ semidoctũ abste samoues.
Cle.Remeato audacter,mercedem si eris nactus. nunc abi.
Ar.Mane mane,audi.dic quid me æquom censes tibi dare,
Annũ hunc ne cum quiq̃ alio sit.Cle.tu ne?uiginti minas,
Atq; ea lege,si alius ad me prius attulerit,tu uale.
Ar.At ego etiã prius,q̃ abis,uolo loqui.Cle.dic qd̃ lubet.
Ar.Non oĩno iam perii,est reliquom qd̃ peream magis.
Habeo unde istuc tibi,qd̃ poscis,dem.sed in leges meas
Dabo ut scire possis,perpetuũ annum hũc mihi uti seruiat.
Nec quenq̃ iterea alium admittat prorsus,q̃ me,ad se uiꝝ.
Cle.Quin si tu uoles,domi serui,qui sunt,castrabo uiros.
Postremo,ut uoles nos esse syngrapham facito afferas.
Vt uoles,ut tibi lubebit,nobis legem imponito.
Modo tecum una argentum afferto,facile.patiar cætera.
Ar.Portitorum simillumæ sunt ianuæ lenoniæ.
Si affers,tum patent.si non est,quod des,ædes non patent.
Interii si non ego inuenio illas uiginti minas.
Et profecto nisi illud perdo argẽtum,pereundust mihi.
Nunc pergam ad forum,atq; experiar opibus,omni copia,
Supplicabo,exobsecrabo,ut quenq; amicum uidero.
Dignos,indignos adire,atq; experire certust mihi.
Namsi mutuas non potero certust sumam fœnore.

LVCTVS:uel lectus potius: si luct?: lachrymas dicit muliebres amãtibus:quę struunt isidias:dũ in suã:quã cupiunt sententiaȝ trahant:si lectus:hoc nihil põt esse uiolẽtius:quid.n.est quod non sit illectus amator ꝑstiturus:quũ simul cũ amata cubat:illex ab illiciendo dr̃. Bñ salutãdo: Initia sunt ista i amoris illecebras:primuȝ uidere amorẽ nutibus idicare:postmoduȝ blande loqui:demũ attrectar̃:deosculari: & reliqua pagere:ut aptissime autor prosequtur. Dona.in Terẽ.appellat amoris lineas. Vinula:uenustula Delectabili: & illecebri. Sic No.plautino utens testimõio iqt:uinulũ sensi locũ illecebrũ. Si papillã:sũt papillæ capitula mamillaꝝ. Haud est ab re aucupi: ac si dicat non icassuȝ auceps tetẽdit rætia:& perstat i metaphora. Mercedeȝ si eris nactus.i.si pecuniã attuleris. Mane:mane:Reuocat abeuntem:ut̃ potius abire simulãtẽ:ut rei uetitę cupidiorem faceret. Quiq̃:pro quoq̃. Castrabo:hoc uerbo Varro usus ẽ: Castrare oportet agnũ non minorẽ qnq; mẽsium. Syngrapham afferas.i.quas iusseris cõdictiones in scriptis ponito. Asconius pedian? differre dicit iter se Syngrapha & chyrographa: q in chyrographis tm̃ quę gesta sunt scribi solent:in Syngraphis uero ẽt contra fidẽ grauitatis pactio uenit:& nõ numerata pecunia. Si nõ ẽ: qd̃ das:Huc tẽdit illud. Si nihil attuleris ibis homere foras. Nisi illud pdo:Sẽsus est malo argẽtũ ut peat q̃ amore cruciari: & recte dixit pditũ:qd̃ meretricibus condonar̃. Experiar opibus.s.alienis. Oi copia:oi ui:& conatu. Experire:pro experiri utir̃ sæpe Plau.cõtrario genere uerboꝝ. Mutuas nõ potero.s.hr̃e pecunias:mutuamus q̃ nõ eadẽ reddunt̃:sed usu consumunt̃:ut uinũ pecunia:cum autẽ eadẽ reddunt̃:ut liber:uestis cõmodare dicimus. Fœnore:qcqd supra sorte accedit fœnus dr̃ a fœtu: uel fœtura:sicut a ticto:idest perio græce locos:quod corrupto uocabulo hodie s præposito barbare stocus dicitur.

SARACENVS.

Papilla q

Mutuare quid sit

ILLIX inquit & illex hoc discernunt̃ ab illiciẽdo illix:illex uero a quo lex nõ seruet̃. Plau.in pœnula. Quid,illi tãtæ rei fuimus illix. Idẽ in psa:in iure illex:hoc est uiuẽs sine lege:sine iure labes ppl̃i. Orõne uinula.i.suaui: ut uinũ est. Si papillã p tractabit. Ser.in.xi.ęnei. Sane mamilla est oĩs eminẽtia huberis. Papilla uero breue illud:uñ lac trahit̃. Haud ẽ ab re.nõ ẽ alienũ ab utilitate:ut dicimus:ex re:ex utilitate:Hora.narrabat ex re fabellas. Syngraphã facito afferas.& syngraphũ:& syngraphã dicius. Est aũt scriptũ:qd̃ aliqd mõ attestet̃:ut Ci.in clodiũ ad põtifices.si tu? scriptor i illo icẽdio ciuitatis nõ syngraphas:cũ bisantiis exulib?:& cũ legatis rogatis faceret. & ipe Pla. in captiuis:seqre me uiaticũ:ut dẽ a trapezita tibi iã eadẽ opa a ptor̃ sumas syngraphũ:uñ subiũgit:quẽ syngraphũ.
LECTVS illix. Lectus inqt meretricũ illix est.i.iuitator:allectator. Differt.n.iter illix:& illex:nã illix dr̃: q illicit:siue allicit. Illex ãt:q sine lege uiuit:queadmodũ & exlex. Plau.in penulo. Quid illi tãtæ rei fuimus illix. Idẽ in psa. Iniure illex:hoc est uiuens sine lege:& sine iure:ita inqt No. Vinula:delectabili: sensiloqua: illecebra:ita exponit No.hũc locũ citãs. Nã qd̃ Pius iterps audax Marcelli codicẽ recõciliãs:ut ipse inqt:legẽdũ pcipit:uaniloquũ: pro sensiloquũ:pro:in dictione uinulũ:temeritatẽ:& isulsitatẽ redolet genuinã.quũ pcipue Põp.quoq; in dictione uinulus sic scribat:uinulus dr̃ molliter se gerẽs:& minime qd uiriliter faciẽs.hęc.n.interptatio cũ sensiloquo maiorẽ hẽt affinitatẽq̃ cũ uaniloquo. Venustula:uenustũ:qd̃ cũ grã q̃dã:& uener̃ dr̃:ide diminutiuũ fit uenustulus. Papillã: mãmã:papillę:ut festus inqt:capita sunt mãmaꝝ:dictę q papullaꝝ sunt siles. Pertractabit semel.semel addẽdum fuit metri necessitate.aliter.n.uersus nõ cõsisteret. Haud est ab re.i.nõ est sine utilitate aucupis:pstatq; i metaphora iam cœpta. Sumere eum licet sine retibus.i.habere eum licet spontaneum:& uolentem:non coactũ:neq; captũ.

VALLA.

Syngrapha qd

PYLADes Illix Venulus

¶ Hæccine te eſſe oblitum:ſcilicet decet. ¶ Tua culpa iſthæc:quę diſcipulum:ita ſcribi debet uerſus metri neceſſitate:nam aliter uerſus ſuperflueret. ¶ Abſte amoues:ita ſcribi debet & metri neceſſitate:& ex codicibus antiquis. non ſermones:quia uerſus ſuperflueret:quæ quidem Pius & Sarrace. non uiderunt. ¶ Mercedẽ ſi eris nactus:ideſt ſi pecuniam inueneris:quã mihi uti magiſtrę tuæ dinumeres. ¶ Mane mane:reuocat adoleſcens abeuntem:uel abire potius ſimulantẽ lenam:quo illum rei uetitę cupidiorem faceret. ¶ Quid me æquum cẽſes tibi dare? Ita ſcribendũ eſt: metri neceſſitate:& non pro illa tibi dare. abũdant enim illa duo uerba:pro illa. ¶ Quiquã:pro quoquaꝫ. ¶ Tu ne: hoc dictum eſt a lena:dum interim cogitat:quãtum petere ab eo debet. ¶ Viginti minas:hoc eſt: quod excogitauit ſibi dari debere. ¶ Atq; ea lege:atq; hoc pacto inq̃t lena:polliceor tibi:me puellã daturaꝫ:ut ſi has ad me uiginti minas:alius prius afferat tu ualeas:ideſt repulſus diſcedas. Nam quod nugatur Pius:poſt dictionẽ illam:tu:ſubſtituendam eſſe interrogationem:ut argyrippus loquatur ante hoc uerbum uale:inſulſum eſt:& delirum. ¶ At ego etiã prius q̃ abis:uolo loqui:ita ſcribi debet uerſus metri neceſſitate:abundat. n. eſt:& quod lena quum legem adoleſcẽti totã perſcripſiſſet:in uerbo illo uale;oſtendit etiam ſe uelle abire:propterea iterum ab illo reuocata eſt:dicente ſe etiã uelle loqui anteq̃ diſcederet. ¶ Quod peream magis. i. propter quod magis adhuc pereã. ¶ Vt ſcire poſſis:ut ſcire q̃as: poſſis enim hoc loco gemino. ſſ. ſcribẽdum eſt. ¶ Caſtrabo uiros:hoc uerbo uſus eſt Varro:inqens:Caſtrare oportet agnum nõ minorem quinq; mẽſium. Nec placet:qđ Pius inquit:ſcribẽdum eſſe uiro:pro uirilitate:quum nullibi incõpertum ab illo exiſtimemus:etiã ꝙ Nonius pro uirtute naturali uiro a lucilio dictum referat:eo carmine. Conceptaſq; ſuo ſeruare:& ꝑdere uiro. Naꝫ plautũ uiros ſcripſiſſe cẽſemus hoc loco:ut referret ad illud: quod argyrippus dixerat:nec queq̃ iterea alium admittat prorſus q̃ me ad ſe uiꝝ. ¶ Syngrapham:ſcripturam:chirographũ:in quo cõuentiones:& pacta conſignamus:quibus utraq; pars ſtare poſſit. Dicimus autem ſyngraphus:ſyngrapha:& ſyngraphuꝫ:maſculino:fœminino:& neutro genere. Aſconius differre inq̃t inter ſyngrapha:& chirographa:ꝙ in chirographis tãtum:quæ geſta ſunt:ſcribi ſolent. In ſyngraphis uero etiã cõtra fidẽ grauitatis pactio uenit:& nõ numerata pecunia. Varro. Syngrapha inquit cautio eſt per contrahentiũ ſcripturam facta. Chirographariũ quoq; debitorem iurecõſultus appellat eum:qui ſe proprio chirographo obligauit. ¶ Modo tecũ una:meretricũ ex hoc auaritia oſtenditur:quæ propter pecuniam omnia pati paratæ ſunt. ¶ Lenoniæ. lenonum:& lenarum. ¶ Si non eſt qđ des:iuxta illud Ouidii. Si nihil attuleris ibis homere foras. ¶ Si non ego inuenio:ita ſcribi oportet uerſum metri neceſſitate:non ſi non inuenio ego:quia abundaret ſyllaba una. ¶ Niſi illud perdo argentum. Senſus eſt: uolo perdere omnino illud argentum potius:q̃ amore diſcruciare:& perire. Et bene perdere uelle ſe dixit:quum id profecto totuꝫ perdatur:quod meretricibus condonatur. ¶ Opibus:ideſt nixu omni. ¶ Omni copia:totis uiribus. ¶ Experire:pro experiri:utitur ſępe Plautus contrario genere uerborum. ¶ Mutuas non potero. ſ. habere pecunias. Mutuamus autẽ quæ non eadem redduntur:ut uinum:pecuniam:quum autem eadem redduntur:ut libros:ueſtes: cõmodare dicamus. ¶ Fœnore. Quicquid ſupra ſortẽ accedit:fœnus dicitur:a fœtu uel fœtura:ſicut etiam apud græcos ατικτω: qđ ſignificat pario. τοκος fit. i. fœnus:quod corrupto uocabulo:nr̃i lingua uernacula ꝓpoſito. σ. ſtochũ dicũt.

Caſtrare

Syngrapha

Chirographarius debitor

Litanus.

Ercle uero Litane, nõ te meliuſt, uel expergiſcier.
Atq; argento comparando fingere fallaciam?
Iãdiu factuſt? quõ diſceſti ab hero, atq; abiſti ad (forũ
Igitur, inueniũdo argẽto ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitaſti in ocio.

SARACENVS.

Ercle uero libane: Seipſuꝫ tarditatis:& pigritię dãnat ſitq; aliquãdiu uaniloquus:ut ſeruoꝝ mos eſt. ¶ Vel pro ẽt igitur:pro deinde. ¶ Ibi. ſ. manẽdo in foro. ¶ In ocio: Vacationẽ a laboribus ocium dicimus:& pro ſtudio lr̃atuꝫ ſumimus:q̃a qui lr̃is operã dant:uacare debent negociis omnibus. Ideo a Terẽtio ocioſus ſecurus dr̃:referẽte Donato:ꝙ niſi qui ſecurus eſt nõ eſſet ocioſus.

Ocium q̃d

VALLA.

Ercle uero libane. In hac ſcena libanus ſecũ locut⁹ ſeſe arguit ſegnitię:ac ſecodiæ:qđ necdũ q̃ppiã molitus ſit:quo pecuniã argyrippo cõpararet. ¶ Nũ te melius uelle expgiſcier. ita legẽdũ eſt. i. uelle uigiles oculos:huc itẽdere negocio. ¶ Fingere fallaciã. i. formare tecũ:quo pacto fallerẽ poſſes quẽpiã. Naꝫ fingere eſt nouã figurã rei dare:unẽ figuli & uaſa fictilia: & fidelia. uas fictile noiaẽ:necnõ figura. Inde etiam opus figulinũ:qđ e terra cõfectũ eſt. Neratius ſi talis ſit uſus tepidiarii:ut aſſiduum humorẽ habeat:& id noceat uicino poſſe ꝓhiberi eũ iuxta cõmunem parietẽ cameram ex figulino ope factã adiũgere: ſi ita retineaẽ:ut & ſublato pariete maneat. ¶ Igiẽ. i. poſtea: ut Donatus. ¶ Vnde ſumã? Subaudi pecuniam.

Fingẽ q̃d ſit

PYLADes

Ercle uero litane. Tetrameter brachicatalecticus eſt hic quoq; uerſus:ſeptem conſtans pedibus:ut ſuperioris ſcenæ. In hac litanus ſeruus introducitur ſeipſum tarditatis damnans atq; excitans:ad conquirẽdum per fallaciam argentum herili filio pro comparanda amica dinumerandum. ¶ Nunc te meliuſt expergiſcier. i. nunc te melius eſt ſomnum:atq; ocium abiicere. Et ita ſcribendus eſt uerſus ex antiquis codicibus:& ſententiæ cõcinnitate. non autẽ nõ te melius uelle expergiſcier:ut ſcribit & corrigit indoctus ille

Pius

Pius interpres:cōtra antiquorum codicū litteram:& uersus quoq; rationem:nā si uelle scribatur: abūdat pes unus. Nec etiam scribendū est uel:ut legit Sarracenus alter ignarus cōmentator eadem carminis ratione. Atq; huic argento:addēdum fuit huic metri necessitate:nam pes unus uersui deficeret:nisi legeremus fingere nō fallaciam:ut legit:& interpretatur insulsus ille Pius:dicens interrogatiue non positum:quomodo & apud alios usurpatum deprehendi:quę quidem lectio prorsus eiicieda est. Igitur iueniūdo argento:igitur positum est pro ea causa:iccirco:nō pro deinde:ut quidam uolunt. Ocio. Vacationem a laboribus ociū dicimus:& pro studio litteraꝝ sumit: qa qui litteris operam dant:uacare debēt a negociis omnibus:ideo a Terentio ociosus securus dicitur ibi. Animo nūc ocioso esse imper:oco ꝙ nisi qui securus sit:ociosus esse non possit.

Quin tu secordiam omnem abs te reiice,& segniciē amoue,
Atq; ad ingenium uetus uersutū te recipis tuum.
Serua herum.caue tu idem'faxis,alii quod serui solent,
Qui adheri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Vnde sumam?quem iteruortam?quo hāc celocem cōferā?
Impetritum,inauguratust.quouis admittunt aues.
Picus,& cornix est ab leua,coruos porro ab dextera.
Consuadent.certum herclest uostram consequi sententiā.
Sed quid,hoc,quod picus ulmum tōdit?haud temerariūst.
Certe hercle,ego quantum ex augurio auspicii intellego,
Aut mihi in mundo sunt uirgæ,aut atriensi Sauriæ,
Sed quid illud,ꝙ exanimatus currit huc Leonida?
Metuo ne ille obscœnarit'meæ falsæ fallaciæ.

SARACENUS.

SECORdiā:& segnitiē: Ista iter se differre nōnulli existimāt:ut sit segnities ad agēdū:secordia ad cōsulēdū:Cato ꝓ stultitia secordiā dixit:qsi sine corde:segnis āt iutilis:& infœcūdus Vir.segnisq; horret in aruis:carduus:dici quoq; segnitatē iuenimus a Ci.& qm de ipudētia diximus:castigemus segnitatē. Ingeniū:naturā istitutū. Vir.nūc loc⁹ aruoꝝ igeniis:Macro. quoq; in Satur.uinū & mel igenio diuersa sunt:aliter igeniū ꝓ inata naturali ponitur sapiētia:sed hoc notissimū. Vetus: nō solū ad tps:atq; laudē refert:sed ad uituperationē.Teren.ueteris poetę maledictis:hinc ueterator:fraudator:insidiator callidus. Versutū: ꝓpriū sibi hu⁹ iuenit epitheton:qa ei⁹ mēs crebro ad malū uertitur. Interuortā:fallam:dolis capiam. Quo hanc celocē cōferā? Ac si diceret: quo rē deducam:in quem portū nauim subducā:est.n.usus translatione. Celox:nauigiū breue ē a celeritate dictū. Impetritū:ipetratū:& obfirmatū.Itē inauguratū:augurio firmatū:& dicit auguriū quasi auigeriū:uł ab auiū garritu:ide auguro futura ꝓuideo:ꝙ ex auiū uolatu:siue garritu cūcta auspicarent:fuit apud priscos tanta auguratus scia:atq; maiestas:ut nihil inaugurato:inauspicatoq; faciēdū existimarent:ut de istitutis antiqs ait Vale.ut illud est de Accio Neuio:qui apud Tarqniū priscum regē cotem nouacula posse ꝑcidi acto augurio non diffidit: uide Ciceronē in lib.de diuinatione. Quouis:in quē uis locū. Admittunt:cōsulunt:nā aues admissiuę hinc dictæ sunt ab auguribus:quæ cōsulentē iuberēt:ab illis.n.auguria captabāt:admittere aliqn pro recipe:& assumere:ut docet Ser. aliqn plusq̄ facere Terē.hęc te admittere idigna gñe nro: & admittere pro peccare.Plau.in seqūetibus. Quid tādē admisi pr. Picus:& cornix:Quod pro bono omine ponit Ci.in lib.de diui.qd hēt haruspex:cur pulmo incisus:& in bouis extis dirimat tps:& ꝓferat diē:qd augur:dextra coruus ac sinistra cornix faciat ratū:Vir.quoq;: Sępe sinistra caua ꝓdixit ab ilice cornix.hanc gentiliū leuitatē irridet Varro iquiens deos ociosos:& feriatos fore:si sua consilia corniculæ crederēt:aut coruo hoibus indicāda:coruos ore coire nōnulli existimauerunt & iprimis Anaxagoras id:qd iprobat Aristo.in lib.de generatione aialium:dicit hęc auis se a potu abstinere q̄ diu ficus sui dulcedine gloriatur.unde Oui. Ac cibi dū lacteus pendebit in arbore ficus: A nullo gelidæ fonte bibent aquæ:de coruo plura Plin.in .x.cuius pessima significatio est:cū glutiunt uocē quasi strāgulati:Hæc auis non ab re auguralis habita est:nā ut tradit idē Arist.& itidē Pli.tpe quo apud pharsalia hospites medię piere corui locis Athenaꝝ peloponessiq; defuerūt: quasi sensum haberent aliquē:quo iter se reꝝ euenta significarent & mouerentur:itidem de cornicibus creditū est:a quibus augures certissima auspicia capiebāt:nā iter alia uoce sua pluuias portēder dixerūt:uñ illud est:tunc cornix plena pluuiā uocat improba uoce:hanc auē appellat Pli.inauspicacissimæ garrulitatis:cornicē tradunt naturaliū reꝝ scriptores cōem uitæ modū excedere:hinc annosa cornix dicta est:ex quo fluxit grecū ꝓuerbiū in eos dictū:qui diutissime uixerunt ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβιωκός hæc sint in medio:picus dictio ē latina:auis est uncoꝝ unguiū in auspiciis celebris:& insignis:cauat arbores:in qbus pullos educit:a pico Saturni filio:qui ei nomen dedit: meminit Pli.in decimo:Isidorus quoq; mentionē facit. Aristo.itidē in nono de natura aialium:quoꝝ tria genera annotauit Vir.quoq;:fauno picus pr:isq; parētē:te saturne refert:Oui. Picus in ausoniis proles saturnia terris:unde picenū regio:in qua est asculū:qd sabin cū asculū ꝓficiscerent in uexillo eoꝝ picus cōsederat:ut refert Fest⁹:ac Strabo in qnto:a ueteribus pici dicti sunt:quos griphas appellant:de qbus dicemus in sequēti comœdia suo loco. Vr̄am cōseq sniam:Quia bonū futuꝝ portēderant. Non temerariū:Nō ab re:nō absq; cā. Mihi in mūdo sunt uirgę:hoc dicit iminet ex augurio:uel ut ego uirgis cædar:uel atriēsis saurea:nā si illū decipiā:ei iminet malū:uł mihi:si illū fraudare nequero:locutio est ista familiaris Plauto:in mūdo sunt pro paratæ sunt:nam in mūdo antiq dicebant: cū aliqd i prōptu eēt. Sed qd illuc:ꝓ illud est. Exaiat⁹:ꝑturbat⁹:ꝑterritus:nā exais mortuus. Vir. Exaiumq; auro corpus uēdebat Achilles. Illuc:ꝓ ille.s.leonidas. Obscœnauit:Secū malū oēm attulit:ita No.iterptat hūc locū. Meæ fal.fal.nā fiūt ex augurio prius optatū rei finē opinat⁹ ē:ita ex occursu ipi⁹ leōidæ ueret ɔtra sibi portēdi malū:& nł lā posse q̄ fuerat cōmēt⁹ trāsiger fallaciā:iō adiec falsę:ꝙ frustra.s.cogitassꝫ:nā sꝫ uanū dicius:teste do.uł falsę:fictę.

Secordia qd & qd segnities

Vetus ad qd referat

Coruoꝝ coitus

Coruoꝝ ꝓgnostica

In mūdo eē qd significet

VALLA.

QVEM interuortā.i.fallam. Quo hanc celocē cōferā.i.hāc celerē itētionē igerā:sumpta a nauigio trāslatiōe. nā celox ut inqt Noni.nauigiū breue a celeritate dictū. Impetritū.i.stabile quasi in petra fixū. Inauguratust. pro inauguratū est.i.in augurio positū:hoc est ratū.Si qs āt ē:q scire desideret:qd auguriū ipetratiuū:& oblatiuū sit:hēt autores emiētissimos Pli.& Ser.in.vi.ęne.q de his affati. Picus & cornix est ab leua.Coruos porro ab dextera cōsuadēt. Virg. Ante sinistra caua ꝓdixit ab ilice cornix.Cic.de diui.lib.i.Quid.n.hēt haruspex: cur pulmo icisus:&

Antiquorum auſpicia

in bonis extis diuinat tempus:& proferat diem. Quid augur dextera coruus:ac ſiniſtra cornix faciat ratum. Siniſtræ inquit. Feſtus aues ſiniſtrum:quod eſt ſiniſtrinum auſpicium:ideſt ꝙ ſinat fieri. Var. libro quinto epiſtolicarum quæſtionum ait a deorum ſede cum in meridiem ſpectes ad ſiniſtram ſunt partem mundi exorientes: ad dexteram occidentes. Factum arbitror:ut ſiniſtra meliora auſpicia q̃ dextra eſſe exiſtimentur. Idem fere ſentiunt Capito & Cincius. Ateius autem Capito ait:ſiniſtrum in auſpicando ſignificare lętum:& proſperum auſpicium:aut ſilentiũ: ubi duntaxat uocatur initio igitur ſilentio ſurgere:quum dicitur:ſignificat non interpellari: quo minus rem gerat ad ſiniſtrum. Hortari quoq; auſpicia ad agendum quod animo quis propoſuerit. ¶ Non temerariũ eſt. temerarium

Temerarium quid

eſt:ideſt abſq; cauſa:Noni. tamen hunc. Plau. in aſinaria citans locum:temerarium inquit metuendum: & ſollicitũ: ſed quid hoc:ꝙ picus ulmum tundit:aut temerarium eſt:ita in quibuſdam imprẹſſis Marcelli codicibus legitur hic uerſus Plautinus. In quibuſdam detracta u littera pro aut imprẹſſuꝫ eſt:at nos uero ĩ manu exſcripto antiquiſſimo exemplari ſcriptum neutro inuenimus modo:ſed haud negatiua particula. ¶ Ex augurio auſpicii:ideſt ex cõiectura:quã facio aſpectu auium:nam augurari conſequi coniectura eſt. ¶ In mundo:ideſt in nudo:hoc eſt in dorſo detracto ueſtimento. ¶ Quod exanimatus. terrefactus:animo commotus:ſicut exanimis anima carens. Virgili. Exanimemq; auro corpus uendebat achilles. ¶ Obſcænauit. malum omen attulit Nonii interprætatione.

PYLADes

¶ SECORdiam ignauiam. Secordiam inquit Feſtus:quidã pro ignauia poſuerunt Cato pro ſtultitia poſuit. Cõpoſitum autem uidetur ex ſe:quod eſt ſine:& corde:Secordiam a ſegnicie quidam in eo differre aiũt:ꝙ ſegnities ad agendum:Secordia ad cõſulendum dicatur. Segnis autem inutilis:& infœcundus dicit̃. Virg. Segniſq; horreret in aruis:carduus:ſeguitatem etiam pro ſegnicie dixit. Cicero. & qm̃ de impudentia diximus caſtigemus ſegnitatem. ¶ Quin tu. quin adhortantis hoc loco eſt. ¶ Te recipis:ideſt te recipe indicatiuus pro imperatiuo eſt. ¶ Ingenium: naturam:inſtitutum. Virgi. nunc locus aruorum ingeniis. ¶ Vetus:non ſolum ad tempus:atq; ad laudem refertur,

Veterator

ſed etiam ad uituperationem:ut apud Terentium: Veteris poetæ maledictis. hinc ueterator:fraudator: iſidiator: callidus. ¶ Verſutum:doloſum:fallax. Verſuti dicuntur:ut inquit Feſtus:quorum mẽtes crebro ad malitiam uertũtur. ¶ Interuortam. ideſt decipiam:fraudabo:ſupplicabo:interuertere:uel interuortere modo antiquo dictũ: ſignificat proprie rem:aut cõmodatam:aut creditam callide:doloſeq;:ne domino reſtituatur:efficere: hinc pro clanculum:& aſtute ab aliquo aliquid ſurripe capitur. ¶ Quo hanc celocem conferam:ideſt quem in portum nauim hãc:

Celox

hoc eſt rem:& negocium hoc traducam:uſus eſt enim tranſlatione:Celox inquit Marcellus:nauigium eſt breue:dictum a celeritudine. Plautus in aſinaria. unde ſummam? quem interuortam? quo hanc celocem conferam? Idem in captiuis: Vidi in captiua celoce. ¶ Impetritum:inauguratũſt. Impetritum pro impetrato poni feſtus docet. Inaugurari autem eſt auguria ſumere:porro auguriorum duæ erant ſpecies:ut Seruius inquit:aut enim oblatiua erant auguria:ideſt quæ offerebantur non petenti:ut apud Virgili. Geminæ quum forte columbæ:ipſa ſub ora uiri cælo uenere uolantes. Aut impetratiua:ideſt quæ optata ueniunt:de quibus Plinius libro. xxviii. naturalis hiſto. præterea alia ſunt uerba impetrantis:alia depulſoris:alia cõmendationis. &c. hic igitur ſenſus eſt:ut nos cenſemus:Impetritũ inauguratũſt:ideſt:id:propter quod inaugurati ſumus impetratum eſt. hoc eſt:quod cupiebamus ĩpetrabimus:conſequemurq;:ac pro impetrato habemus. ¶ Quo uis admittunt aues:ideſt in quemuis locum:perſtat enim in tranſlationem inaugurãtium:ideſt promittitur nobis deſiderium:& uotum noſtrum undecũq;. ¶ Picus:& cornix eſt ab le-

Picus

ua:coruus porro ab dextera:quæ omnia pro bono omine habebantur. Cicero in libro de diuinatione. Quid habet. Aruſpex:cur pulmo inciſus:& in bouis extis dirimat tempus:& proferat:dicit? Quid Augur:cur dextra coruus:ac ſiniſtra cornix faciat ratum? Virgili. quoq;:ſæpe ſiniſtra caua monuiſſet ab illice cornix:hanc gentilium leuitatem irridet Varro:inquiens:Deos otioſos:& feriatos fore:ſi ſua conſilia corniculæ crederent:aut coruo:hominibus idiſcanda. ¶ Certum hercle eſt:ideſt ita prorſus inſtitui:& decreui:uos ſequi:o aues mihi proſperę. ¶ Picus ulmum tundit:ideſt fecit. Vernacula quoq; lingua picare dicunt:protundere:& ferire:uel batuere:a pico. ſ. cuius natura eſt roſtro arbores tondere. Hic etiam picunus appellatur:de quo Nonius hęc refert inter cætera. Picunnus auis eſt marti dedicata:quã picam:uel picum uocat:& deus:qui ſacris romanis adhibetur. Emulius macer in theogonia: & nunc agreſtes inter picunnus habetur. ¶ Haud temerarium eſt:ideſt non ab re:& ſine cauſa eſt:Plautus in Aulu. Non temere eſt:ꝙ coruos cantat mihi nunc ab leua manu:& ita ſcribi debet ex codicibus antiquis:& ſententiæ cõcinnitate:nõ At temerarium eſt:ut garrit Pius:ſcribendum eſſe Marcelli teſtimonio:nam id falſum eſt:quum ĩ marcelli quoq; codice haud ſcriptum ſit:non at:uerum quia Marcellus ipſe temerarium hoc loco pro metuendum:& ſollicitũ exponit:uidetur fortaſſe legi debere interrogatiue. haud temerariũſt? ideſt nõne hoc metuendum:& ſollicitudine plenuꝫ eſt? ¶ Ex augurio auſpicii augurium dicitur ab auium garritu:& auſpicium ab auium inſpectione:unde fere idem ſignificare uidentur:ſed hoc loco augurio pro diuinatione:& quadam ueluti ſcientia accipitur:ut ſit ſenſus:quan-

In mũdo eẽ

tum coniectari:& diuinare poſſum propter hac auium inſpectionẽ pici. ſ. cornicis:& corui. ¶ In mundo ſunt:ideſt paratæ ſunt. In mundo eſſe dicebant antiqui:quum aliquid in promptu eſſet:Hic ſenſus quantum ego ex auſpicio diuinare poſſum:futurum eſt:ut uel ego uirgis cedar:uel atrienſis ſauria:nam ſi ego illum decipiaꝫ:ab eoq; pecuniã auferam:ille ab hera cędetur. Si uero nõ hoc egero:argyrippus filius me cedet. ¶ Sed quid illuc:pro quid illud eſt. ¶ Exanimatus perturbatus:attonitus:animo perculſus:exanimis autem:uel exanimus mortuum ſignificat. Virgi. Exanimumq; auro corpus uendebat achilles. ¶ Illic. i. ille leonida. ¶ Obſcœnauit. i. malum omen attulit. Ita exponit Nõ. locum hunc adducens:ſed mendum ita ex marcelli codice tollendum eſt. Obſcœnauit:q̃ſi cœnum:malum omen attulit. Plautus in aſinaria. Metuo illic obſcœnauit meæ falſæ fallaciæ. Scribendumq; cenſemus obſcœnauit:& obſcœnum per. b. Vel ex his Priſciani uerbis. Ob quoq; eſt:quando aſſumit. ſ. quuꝫ componitur cum dictionibus a. c. incipientibus. ut obſcurus:obſcœnus. Et alibi inquit. Obſcœnus ab obs:& canendo:uel cœno:Necignoramus quoſdam abſq;. b. ſcriptitare:obſcœnus:& obſcœnare:& oſcœna uerba:atq; ab oſcis deflecter̃:apud quos fuit

Obſcœnũ

creber uſus libidinum. unde profluit illud priſci poetæ:oſce:& uolſe loquitur:latine neſcit. Obſcœnum autem ſignificat immundum:uitabile:& maledicum:ut Nonius ait. Tollenda autem fuit dictio illa:ꝙ:uel quid:uti ſuperfluẽs metri neceſſitate:& ſententiæ congruitate. ¶ Falſę fallacię:ideſt deceptę:& uanæ:quia metuo:ne fallaciam:cui inhiabã:tranſigere nequeã:& ad optatũ finem deducere:& ſic ego cũ fallacia:quã in animo habebã: falſus remaneã.

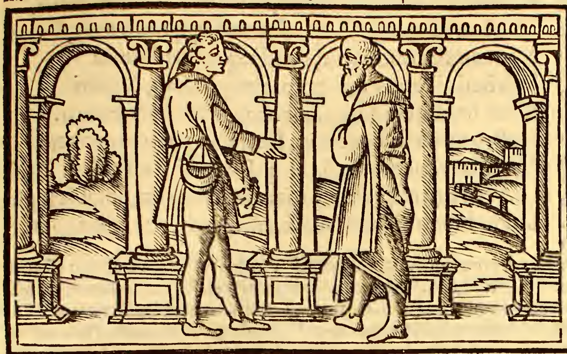
Vbi ego:

SARACENUS

VBi ego: Couenniunt in diuerbio serui duo: machinant̃ una de cõq̃renda pecunia: dandaq; amãti argyrippo: sed primũ Plau. seruile oñdit ĩgeniũ: fallax: uerbosũ: & ad oẽ ꝓcliue malũ. ¶ Libẽtiores q̃ ipsa lubẽtia .i. lætitia letitiores. ¶ Maximã p̃dã. qa ipse iã cogitarat: quo pacto p fallaciã pecunia hñda esset. ¶ Scortari: meretricari: de scorto abũde in ãphitryone. ¶ Partiã: Dicimus ptio & ptior ut pleraq; id gñs: Vir. & socios ptit̃ in oẽs: & Sal. ꝓuincias inter se ptiuerãt. ¶ Illic hõ. Ordo si illic hõ: quẽ ex ipsi⁹ uerbis cõiectabant̃ alienas ædes diripuisse: nã dixerat maximã p̃dã adfero. ¶ Aetatẽ: Nũc ætatẽ ꝓ diu ut paulo añ annotauimus. ¶ Oci9: Citius. ¶ Etiã de tergo: Verberib⁹ usq; affici nihil ĩpẽdit: mõ libanũ ɔueniat & p̃gnãtis dixit eleuatas: ita ut ex pcussione uibices appeãt. ¶ Largit̃ peculiũ oẽ: Iocosa dicti repercussio q̃si: ꝙ nihil magis ꝓpriũ seruus hẽat: q̃ aptũ: & p̃ptũ tergũ uerberibus: Dr̃ peculiũ: & inde pecunia a pecudibus: ut fere oẽs grãmatici tradiderũt: licet ꝓ p̃rimonio: abusiue tñ hic ẽt peculatũ furtũ publicũ dicius: ꝙ cum pecore primũ diceret̃ mulcta.

Partio & partior.

Peculiũ unde.

VALLA.

VBi ego nunc libanũ reqrã. In hac scęna leonidas occasiõe; nactus cõpiẽdarũ pecũiaꝝ: qb⁹ Argy. amãti subueniret: libanũ cõseruũ q̃rit: quẽ in ea re adiutorẽ esse oportuit: eo tandẽ iuẽto: docet circũueniendũ esse mercatorẽ: q ꝓ asinis pciũ retulerat. Iõ ait: ubi ego nũc libanũ reqram. ¶ Illos lubẽtiores. i. ad id: qđ libeat ꝓniores efficiã: q̃ ipsa lubẽtiast: lubẽtia est. i. q̃ res ipsa: q̃ noiat̃ lubẽtia: uel lubẽtinast. i. lubẽtina est. i. uenus: q̃ lubẽtina dr̃. Vñ romæ libitinẽsis lucus ueneri libentinæ cõsecratus. De lubẽtina uenere. Var. in .ii. de lingua latina hæc inqt: a libendo libido: libidinosus: ac Venus libentina: & libitina. Cic. quoq; in .ii. de natura deoꝝ. Quo ex gñe cupidinis: & uoluptatis: & lubẽtinæ ueneris uocabula cõsecrata sunt: & q̃ sequũt̃. ¶ Cũ illis partiã: & ptio & ptior: sicut assentio & assentior dicimus. Vir. Et socios ptit̃ in oẽs. Et Sal. ꝓuicias iter se ptiuerãt. ¶ Aedis cõpilauit. diripuit: dispoliauit. Hor. Ne me crispini scrinia lipi: Cõpilasse putes: uerbũ non amplius addã. ¶ Plagas p̃gnãtis dabo. i. sufferã sustinebo ĩgẽtes plagas. ¶ Largitur pec. i. suũ qcqd usq̃ hẽt.

Partio & partior.

Leonida, & Litanus. Serui.

VBi ego nũc Litanum reqram, aut familiarẽ filium,
Vt ego illos lubentiores faciam, q̃ lubentiast?
Maxumã p̃dã, & triũphum eis affero aduẽtu meo,
Q ñ mecum pariter potant, pariter scortari solẽt.
Hãc quidem, quã nactus prædã, pariter cum illis partiam.
Li. Illic homo ædeis compilauit, si more fecit suo.
Væ illi, qui tam indiligenter obseruauit ianuam.
Le. Aetatem uelim seruire, Litanum ut conueniam modo.
Li. Mea quidem hercle opera liber nunq̃ fies ocyus.
Le. Etiam de tergo ducentas plagas prægnanteis dabo.
Li. Largitur peculium omne, in tergo thesaurum gerit.

PYLAdes

VBi ego nũc litanũ reqrã. Idẽ est gñs carminis huius scenæ cũ supiore. tetrametrũ. s. brachicatalecticũ: septẽ pedib⁹ ɔstãs: introducit̃ prio leonida seruus: litanũ seruũ alterũ reqrẽs: & deinde litan⁹ ĩpe illi adueniẽs ex uoto: atq; amboꝝ machinamẽtũ: circa pecuniæ inuẽtionẽ argyrippo herili filio numerãdæ: cũ serui le ingeniũ: fallax: uerbosum: & ad oẽ facinus ꝓcliuũ describit̃. ¶ Familiarẽ filiũ: argyrippũ intelligit. Na; familia antea ut Fest. iqt: i liberis hoibus dicebat̃: quoꝝ dux: & priceps gñis uocabant̃ pr̃ & mr̃ familiæ: uñ familiæ nobiliũ põpilioꝝ: ualerioꝝ: cornelioꝝ: & familiares ex eadẽ familia. postea hoc noie famuli ẽt appellari cœpũt p mutata. i. in. u. lr̃a. ¶ Lubẽtiores q̃ lu. est. i. lætiores ipsa lætitia: lubẽtia. n. accipiebat̃ p dea cupidinis: & uoluptatis: quã & lubẽtinã uenerẽ nũcupabãt: ut inqt Cic. li. ii. de na. deoꝝ. lubentiæ quoq; p dulciorib⁹ aimi: & geniali mẽtis iocũditate capiũt̃ a Gel. his uerbis: nã cui lubẽtiæ: grǣcę oẽs cõuiuioꝝ ĩcognitę sint: qq; illaꝝ oĩo exps sit: si eũ forte ad pticipãdas eiusmodi uoluptates: aut uolũtas tulerit: aut casus iduxerit: aut necitas cõpulerit: deleniri plęrũq;: & capi. Vñ ad lubescere Apuleio: ẽ gratiis: & lepore eloqi demltũ applicari mẽte: & ihærere. ¶ Maximã p. qa ipse iã p scõ hẽbat: qđ cogitauerat: de itercipiẽda pecũia a mercatore asinoꝝ. ¶ Scortari: meretricari. ¶ Quã ua. suppleusũ. ¶ Partiã. Dicius ptio: & ptior: ut multa alia id gñs. Vir. & socios ptit̃ in oẽs. Sal. ꝓuicias iter se ptiuerãt. ¶ Illic hõ. litanus audiẽs leonidã dicẽtẽ: maximã p̃dã affero: iqt. hic leonida ut opior: ædes cõpillauit: ut ẽt solitus ẽ: hoc ẽ furatus fuit ex ædibus cuiuspiã aliqd. ¶ Si mo. fe. suo. i. si se gessit: ut cõsueuit. Et ita scribendũ ẽ metri necitate: nõ more si fecit suo: nã pes un⁹ abũdaret. ¶ Veh illi: ianitori. s. nã ei icũbũt ab hero suo cruciat⁹. ¶ Aetatẽ. i. diu: & ueluti sclꝫ: ita expõit No. hũc locũ citãs. ¶ Liber nũq̃ fies oci9. Nũq̃ iqt Litanus: ego tibi cã fuero: ne fuias: hoc ẽ faciã ut me ɔuenias: ut seruire diutius possis: qñqdẽ ita te obtulisti. ¶ Prægnantis: hoc ẽ tumidas: & ꝓminẽtes: uel magnas: & crassas: ut solẽt p̃gnantiũ uteri appere. ¶ Largit̃ pe. oẽ. i. qcqd possidet: & ꝓpriũ hẽt: nã fui nihil ꝓpriũ hr̃e unr̃: nisi tergũ: qđ eis sæpi⁹ mltis uerberib⁹ cędit̃. Peculiũ ꝓprie sigñat rẽ: q̃ nõ i pecũia nũerata ɔsistit: sed uel i solo: uel i corpib⁹: uel i supellectile: nr̃o labore: & idustria ptũ: & a nobis ipis lucrefactũ. Ci. An eoꝝ fuit⁹ dubia ẽ: q cupiditate peculii nullã ɔdõnẽ recusãt durissimæ fuitutis. Peculiũ iqt serui⁹: p̃rimõiũ ẽ: ita. n. maiores dicebãt: a pecoribus: in qbus eorũ cõstabat uniuersa substãtia: uñ ẽt pecunia dicta ẽ a peculio. Et ꝓprie tm̃ fuoꝝ peculiũ dicim⁹: licet abusiue p p̃rimonio: inde aũt fit peculiaris: qđ ꝓprie sigñat rem ad peculiũ ptinẽtẽ: sed usu iam receptũ est: ut ꝓ ꝓprio: siue spãli

Familia.

Aetatem.

Peculiaris.

& pcipuo ponat: & peculiariter. i. peculiariter: & pcipue. In tergo thesauru gerit. i. peculiu illud oe: qd uti seruus habet: in tergo gerit: qn: ut diximus: nihil aliud ppriu q uerbera serui hnt: que ut plurimu in tergo recipiunt.

SARACENVS. HVIC occasioni: Quae opportune: & comode pponebat. Quadrigis al. indipiscet: ac si diceret qtucuq studii: & solertiae ipederit post amissam occasione: rem utiq no poterit repare. Indipiscet: Copabite. Hera: Argyrippu. In obsidioe linqt: Implicitu: & obsessum amora curis: & solicitudib. Inimicu. Pro inimicoa. Opprimere. Captare. Optimitas: p optimitates. i. utilitates: & comoda: ab optimo optimitas dr a No. q uersiculi h uti tur testimoio: itide Plau. in capti. maxias optimitates: opiperasq dixit. Effertissimas: siue offertissimas a farcio. n. offercio hinc offertissimu: pinguissimu: ut in seq. Pla. hrditate su adep offertissima. Obnoxii: obligati: & offo deuincti: qnq obnoxius dr poenae deditus pp delictu.

Le. Nam si huic occasioni tempus se subterduxerit,
Nunq pol indipiscet quadrigis albis postea.
Herum in obsidione linquet, inimicum animos auxerit.
Sed si mecu occasione opprimere hac, quae obuenit, studet,
Maxumas optumitates, gaudioq offertissumas
Suis heris ille una mecum pariet, gnatoq, & patri.
Adeo ut aetatem ambo ambobus nobis sint obnoxii.
Nostro deuincti beneficio. Li. uinctos nescio quos ait,
No placet. metuo in coe ne qua fraude frausus fiet. (tiu.
Le. Perii ego oppido, nisi Litanu iuenio iam, ubiubi est ge
Li. Hic homo sociu ad mala rem quaerit, que adiungat sibi,

Optimitas unde dicta

Obnoxius qui.

Vinctos nescio quos: allusio est ad illud deuincti bnficio: iocoso interptameto. deuincti pligati. Metuo in coe: & mihi & ei. Frausus fraude: ut uita uiuo: & seruitute suio. Oppido: Valde tractu uocabulu a rusticis ut supra. Vbi ubi: p ubicuq Ter. nbi ubi e ec

VALLA. Optimum quid

THEsauru g. thesaurus uerbu copositu. na thesis repo dr. & auros opes. Quadrigis albis. i. triu (lari no pot pho: na in triuphis circa triuphate albata oia. Heru in obsi. lin. dicimus & obsidiu tanq psidiu: ac subsidiu: cuius et autor. C. Lelius p se apud ppl: ut in nobis terra: mariq simul obsidiu faceret. & Sal. histo. li. x. magnis opibus p fectis obsidiu caepit. P. L. Catilina legatu. Inimicu aios. p inimicoa. Occasione opprimi. i. oblata occasioe ad mittere: arcteq aplecti. Maxias opi. opimu succuletu dixere ueteres: a quo opimas opimatis: ut libertas libertatis. Legit tn apud No. optimitas ab optio: hic & in captiuis citado locu. Gaudio effertissimas. i. copiosissimas: a fartorib supta traslatoe: q farcimia ad sumu replet. Deuicti bnficio. i. obligati: idq ad aiu refert: sed Lib. aliorsu iterptat q ait: uictos nescio quos ait: qd ad corp attinere existiat. Fraude frau. fiet. i. ne usq quepia fraudauerit. Archaismos figura e: ut seruio seruitute. Frausus aut qsi a uerbo fraudeo ita frausus: ut soleo solitus. Siet. p sit.

PYLAdes HVIC occasioi: huic comoditati: q oportune: & comode ppoit. Tps se subter du. scribedu est se: simplex: no se se duplicatu: ut legut iterptes nri: qa uersus abudaret uno pede: sensus est: na si occasione hac tpis oblatam amittet. Nunq aedepol indipiscet: quadrigis albis postea: ita scribi oportet uersum: ut metrica roe subset: na si indipiscet uerbu penul. loco scribat: ut fere scriptu erat: abudat pes unus uersui: hic sensus: qtucuq studii: & sollertiae impederit post amissam hac occasione: nunq amplius eade asseq poterit. Quadrigis albis: Pius interpres hoc loco multa fabulat: de qtuor factioibus: q apud priscos essent. ueneta. s. prasina: albata: & rosea: q qde oia nos nihil ad ppositu facere existimauimus: ut cuilibet ea legeti claru fore no dubitauimus: itaq potius. Quadrigis albis dixisse Plautum cesemus. i. ueneris: q io albae fingunt: qa ex ebore sint: iuxta illud Sapphus. Huc uenus in caelu curru uexisset eburno: & a cygnis: siue oloribus uectae: q & albi sunt: & citi: ut pote uolates: iuxta illud Ouid. Vecta leui curru medias ci therea p auras: Cypro olorinis nudu puenerat alis: Agnouit gemitu loge morietis: & albas: Flexit aues illuc: ut sit se sus: et si curru ueneris ab alitib uectu: & p hoc citissimae celeritatis cosederet. & seq uellet ia amissa hac occasione: nuq ea coseqt: & haec iterptatio et materiae: de q agit: coueniens est: ueneriae. s. & amatoriae. Indipiscet. asseqt. Aul. Gel. xi. noc. atti. Amoenitates uero & copias: ubertatesq uerboa latina ois facudia uix qde indipisci potuerit. Ide xvi. cap. ii. Quu libru ueteris scriptoris legebamus: conabamur postea meoriae uegetadae gra idipisci aio: ac recesere: q in eo libro scripta eent. Dicimusq idipisco: & idipiscor: p adipiscor. i. assequor. Heru: argyrippu. In obsidione. i. iplicitu. & obsessu amora curis: & sollicitudib. Inimicu: p inimicoa: hoc e riualis argyrippi. Opprimet: cape: nec sinere: ut amittat. Maxias opti. Taxator ille oium ferme: q aliqd scripserint: nec minus antiquoa: q nouoa Ioanes baptista Pius Plauti futilis iterps: si qd mo ronis carminis habuisset: no pfecto optimitas hoc loco lege du cesuisset: asseres: ea ee sincera lectione: & ab eo noie optimates deflecti: inqes et fuisse: quu optimitates legeret: sed refragate Gelio li. vii. noc. atti. nil audere imutare. ph pudor latiae lraturae: i q ipias maus Plautinus codex decidit exterged. Metit primu hic iterps: Gel. de ea re uerbu facere: no mo refragari: pterq ubi de uocabulo obnoxi ages ad duc tres hos Plauti uersus: ubi p ipressoa icuria: p optimitates optimitas scriptu e: qd & i Noii codicib cotigit: du silr i enucleatioe uocabuli: qd e optimitas: locu huc adducit: atq altea simile i captiuis: na q manu scripti codices sunt optimitates: prsus hnt: sed Pius iste ipietate: imo ignoratia plenissimus: du huius uersus libratione non callet: pudibuda iteri: & mera deliria pfundit. Neq. n. optimita usq: sed optimitas tm recto singulari dr: cuius pluralis fit optimitates: neq ro metri huius optimitas patit: sed optimitates: Nec optimates ab optimitas. deflecti quis unq audiuit: ut hic iterps ait: sed ab optio: a quo & optimitas: no alr deducit: q a maxio maximitas: cuius uocabuli Lucretius sic meminit. Ne qda cogas imani maximitate: sed & codices antiq Plautini optimitates hnt: no optimitas. Qd si aliqn fuit: ut iqt: quu optimitates legeret: certu e: & planissimu: ipm hunc iterpte delirare: ac desipe: tutorisq auxilio idigere: maxias igit optimitates. i. utilitates: & boitates: comodaq iterptabimur. Effertissimas. i. piguissimas: abudatissimas: qd i captiuis dixit: opipas. Effert. n. pinguis: & sagiat dr: ab effercio: qd ab ex & farcio copositu e. Dr et offercio: un ibide dicet: hrditate su adept offertissima. Ille me. una pa. ita scribendu e: no ille una mecu: uersus necitate. Aetate: sic & supi. i. diu: & ueluti saeculu. Obnoxii: obligati: & offo deuincti: atq obsequetes. Sal. in Catilina. minari et ferro: ni sibi obnoxia foret. Cecilius quoq: ut Gelius refert: sic ait. Quanq ego mercede huc conductus tua aduenio ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare: audibis male: si male dicis mihi. Virgil. Iuuat arua

Quadrigis albis.

Indipisci.

Optimitas

Obnoxius.

arua uidere: Nō rastris hominū: nō ulli obnoxia curæ.i.obligata: & q̄si debitricia expōit Ser. qn̄q; tn̄ obnoxi⁹ dr̄ pœne deditus pp̄ delictū. Vinctos nescio quos ait: iocose p̄fert hæc uerba litanus intra se: alludēs ad id: q̄d leonidas dixerat: nr̄o deuincti b̄nficio: & ostēdit se accæpisse uinctos pro ligatis. Metuo in cōe.mihi.s.& ei. Frausus siet.i.fecerit: ita dixit frausus: si fraudē: ut uiuit uitam: seruit seruitutē. Oppido: ualde: prorsus: ut in amphi.diximus. Vbi ubi.ubicūq;. Ter.ubi ubi est: celari nō pōt. Hic homo: ita scribi debet metri necessitate: nō illic homo.

Non placet.pro monstro extemploſt, q̄n qui sudat, tremit.
Le. Sed q̄d ego hic properās cōcesso pedib⁹ lı̄gua largior?
Quin ego hanc iubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?
Li. Aedepol hominē infelicem, qui patronam comprimat.
Nam si quid scelestе fecit, lingua pro illo peierat.
Le. Approperabo, ne post tēpus prædæ præsidium parem.
Li. Quæ illæc p̄dast? ibo aduorsum, atq; electabo q̄cq̄d est.
Iubeo te saluere uoce summa, quoad uires ualent.
Le. Gymnasium flagri, salueto. Li. quid ais custos carceris?
Le. O catenarum colone. Li. o uirgarum lasciuia.

PRO monstro: p̄ re: quæ naturalē excedit modum: dicuntur monstra: ut ostenta deorum monita: q̄ imminentia monstrent: & ostendant hinc Virgil. monstra deum refero: & dicitur mōstrum a Festo: quasi monestrum: q̄ aliquid futuru; moneat. Extemplo: Illico: est augurum sermo: qui uisis auguriis extēplo surgebant. Qui sudat: tremit: sudabat excursura: tremebat propter spem uel metu;. quoꝝ alterum est futuri bōi: alterum futuri mali: sed hoc contra naturam non est: q̄nimmo Aristo.in problematis ratiōe probat: in sudorib⁹ posse horrorē excitari. apud Hippocratem est in sudore horror neutiq̄ utilis. Concesso pedibus: Vt.s.ne properēt: & festinent. Lacerat diē: tempus cōsumit & terit. Qui patronā: linguam.s.quæ plærūq; hominem tuetur: ut patronus clientem. Peierat: falso iurat: est peierare iusiurandū fallere. unde periurus & peieratus Hora. Illa si iuris tibi peierati: periurus inq̄t Ser. in uerbo r non habet: unde peiero dicimus corrupta natura præpositionis: quæ res errorem facit: ut aliqui maledicant peiurus: Ne post tp̄s prædæ p̄sidium parem. Translatio est ab his: qui cū in alienos irrumpunt agros prædandi gratia: prædæ præsidiū parant: ut tuto abduci possit: ne superuenientes incolæ prædam uendicent. Nō igitur esse cunctandū: sed rei pro tempore occurrendum: sensus est: præsidium dicit Varro ab eo dictum: q̄a extra castra p̄sidebant in loco aliquo: Quo tutior esset regio. Aduorsum: obuiā. Electabo: eliciam. Gymnasiu; flagri: In cuius tergo flagrent: & exerceant̄ flagella: ut supra ulmorum acherus: & infra cathenarnm colone: idest q̄ sæpissime uinciri consueuisti cathenis: est colonus agricultor alieni.

PRO mōstro extēplo ē: q̄n q̄ sudat tremit. ita Hippocrates. ἐπὶ ἱδρῶτι δὲ φρίκη οὐ χρηστόν. i. in sudore autē horror neutiq̄ utilis res est. Tremere: No. dr̄ cōmoueri: agitati. Vir.in.yi. Cur ante tubā tremor occupat artus. Tremere: timere. Vir.in.ii.ęnei. Hic aliđ maius miſis: multoq; tremēdū. Pla.ī asinaria. p̄ mōstro est: q̄n q̄ sudat tremit. Lingua largior. subaudi sū. Qui p̄rona cōprimat. p̄ronus inq̄t Asco. dr̄: si orator est. Aduocatus: si aut ius suggerit: aut p̄ntiā suā cōmodat amico: aut p̄curator: si negociū suscepit. cognitor si p̄ns cām nouit: & sic tuetur ut suā. Pro illo pe.i.piura ē. Ser. āt piur⁹ i uerbo r nō hēt. nā peiero dicimus corrupta natura p̄pōnis: q̄ res errorē facit: ut aliq̄ male dicāt peiurus. Gymnasiū flagri salueto.i.in quē exercent̄ flagra: mirifica arte seruiles mores tangit.

PRO monstro: loco monstri: pro re: quæ naturalem excedit modum. Dicuntur monstra: ut ostenta: deorū monita: q̄ imminētia mōstrent: & ostēdant: hinc Festus: monstrū inquit: quasi monestrū. q̄ aliquid futurū moneat. Virg. Monstra deū refero. Extēplo: illico: augurū est uerbū: qui uisis auguriis extēplo surgebant. Qui sudat tremit. uidentur.n. contraria esse sudare & tremere. unde apud medicos sudor frigidus ægritudinē fere insanabilem arguit. Marcellus. Tremere inquit timere esse hunc locum citans. Sed quid ego: arguit ipsum leonida: q̄ quū sibi negocium sit: properetq;: ut litanū conueniat: hic tēpus terat in loquendo: & pedibus interim parcendo: quibus uiam aggredi debeat. Concesso pedibus.i.concedo: & parco. Lingua largior: ordo est. Sed ego lingua largior: quid hic concesso pedibus. Lacerat: diē: tēpus consumit: & terit: nā quod Pius: eruditiorē. & luculentiorē ait esse lectiōem: si ducem pro diem scibatur: quo modo & prisca exēplaria retinent: fatuitatē redolet hominis consuetā: quū omnes codices diem habeant: non ducem: & sensus probatior resultet. Qui patronam: linguam.s.quæ plærūq; eum tutata sit: multis mendaciis: & dolis confictis: ne uerberaretur: nō aliter q̄ patronus clientē tutari consueuit. Comprimat: ambiguo uerbo usus est: & amphibolo: nā & cōprimere est cohercere: & inire: ut trahi possit in eum sensum: q̄ heram suam: & patronam cōprimeret: hoc est: cum ea rem haberet: de quo uerbo & in amphitryone diximus. Peierat: falso iurat: peierare est iuramentum infringere: uel contra iuramentum facere: unde periurus: & peieratus. Hora. ulla si iuris tibi peierati. Ne post tempus: prædæ præsidium parem. translatio est ab iis: qui quum in alienos agros prædandi gratia irrumpunt: prædæ præsidium parant: ut tuto abduci possit: ne superuenientes agricolæ prædam uendicent: præsidium inquit Varro ab eo dictum: q̄ extra castra: præsidebant in loco aliquo: quo tutior esset regio: hic sensus: nolle se diutius cunctari: ut rei pro tēpore occurrere: & cōsulere possit. Electabo: eliciā. Gymnasium. In cuius tergo flagella exercentur quemadmodum in gymnasiis exerceri gymnastici solent. Sic alibi dixit. ulmorum acherons: & infra: catenarum colone. Custos carceris: passiue prolatū inquit Pius custos pro: qui in carcere custodis: id quod nullibi auditum putamus. Cur.n.non custos carceris actiue potius: ut nomē significat. idest qui sic solitus sis sæpius in carcerem coniici. ut ueluti illius custos uidearis? iuxta illud in captiuis: Quid cessatis compedes currere ad me: meaq; amplecti crura: ut uos custodiam? O catenarum colone. idest qui ita catenis uinciri: & circūdari solitus es: ut earum colonus: atq; habitator uideri possis: quemadmodum coloni oppidorum: uel agrorū. Nam quod Pius iterū obloquitur: in probis exēplaribus scriptum esse colonia: ut sit sensus: in quē catenæ: ueluti in coloniam colonarii traducuntur: neutiq̄ probamus: nam & exēplaria omnia habent colone: non colonia: & sensus congruitati magis conuenit: ut catenæ ueluti oppidū sint: in quod ipse frequentius deducatur. nō enim catenæ in homines: sed homines in catenas cōiciuntur. Lasciuia: petulantia: in quo uirgæ lasciuiunt quū tergum tuum uerberant: non aliter q̄ uituli: atq; edi lasciuere præ nimia mollicie: & intemperantia solent.

SARACENVS

Monstra q̄ dicantur.

Horror i sudoribus.

Peierare q̄d sit.

Gymnasiū flagri quid

VALLA.

PYLAdes

Dremere

Cōprimere

SARACENVS.

Dua pōdo & tria pondo dicitur.

¶QVOT pondo:Mirifice ingenium:& naturam seruilem exprimit:ut enim inania:ut insulsa:ut loquacia pfundunt:quot igitur pondo:ac si dixisset: quot libris prolibra enim quandoq; accipitur pondo: licet.xii. pondus librarum sit:dicimus dua pondo & trepondo:Quintiliano tradente.Id quoq; asserit phocas grāmaticus: sunt quatuor tantum modo:quæ neutralia esse possunt:quorum pars dimidia declinationem patitur:ut duo: & ambo:pondo autem & octo monoptota sunt:& tantum pluraliter efferuntur:ut hæc pondo nam unum pondo non dicimus:sed in librā efferri potest.Duo enim & tria pondo:& deinceps,obseruabimus: uel quotiens de neutro loquimur:correpte dicimus pondo:Liuius itidem.Argenti pondo bina:& sex libras in militem pstaret. Ab hoc dipondium:tripondiuz: & assipondium.i.duorum: triū: & unius ponderum: est.n.assipondium libræ pondus:est quoq; pondus dictum pro numero a Varrone:e græcia alias in uillas comportasse magnum pondus omnium artificum.¶Expendi: Librauí. ¶Quādo pēdes: Proprie pendere significat suspēsum esse:alias pro sustentare & alicui rei intentum esse:ut pendetq; iterum narrantis ab ore dixit Virg.ac itidem pro dubitare:& cessare positum: ut itidē:pēdent opera interrupta:minæq;.¶Manicæ:Manuum uincula:ut pedicæ pedū.¶Quin malus:Dicit illum quocūq; fuerit deprehensus:uel quemlibet inuentus esse neq; omnino:& pessimum seruūz.¶Hoc testamento.i.hoc tibi est a seruitute hereditariū:ut.s.ue habeas.¶Velitationem: Contentionem est.n.uelitari contendere.Plau.in sequentibus:quid uelitati estis inter uos. Aulus quoq; Gel.neq; maledictis aduersum imprudētes & improbos uelitandum.Dicit ergo uerborum contentioēm:& cōcertationē esse omittendā: nā satis erat ineptiarū.

Dipōdium & tripōdiū unde.

Pēdere qd significet

> Le.Quo pondo te esse censes nudum?Li.non ædepol scio.
> Le.Scibam ego te nescire. at pol ego,qui te expendi scio.
> Nudus uinctus centum pōdo es, quādo pendes per pedes.
> Li.Quo argumēto istuc? Le.ego dicā quo argumēto, & quo(mó.
> Ad pedes qn̄ alligatus es, equom centupōdium.
> Vbi manus manicæ cōplexæ sunt, atq; adductæ ad trabē,
> Nec dependes nec propendes,quin malus,nequamq; sis.
> Li. Væ tibi.Le.hoc testamento seruitus legat tibi.
> Li. Verbis uelitationem fieri compendio uolo.

Velitari ppríe qd sit.

VALLA.

Pondo qūo flectatur.

¶QVOT pondo.phocas pondo aūt inquit:& octo monoptota sunt:& tantū pluraliter efferuntur: ut hæc pōdo: nā unum pondo nō dicimus:sed in libram efferri pōt.Duo.n.& tria pondo:& deinceps obseruabimus: uel quotiēs de neutro loquimur:correpte dicimus pondo.Quintil.quoq; dua:& tre:& pondo diuersorum generū sunt barbarismi:& duapondo:& trepondo usq; ad nostram ætatem ab omnibns dictum est.& recte dici Messala confirmat. ¶Centum pondium.ergo & flectitur:sed tamen alio casu similiter nequaquā iueneris.¶Manus manicæ.manicæ uincula manuum ; & manicæ:quæ tegunt brachia : & manus:ut.Nec tunicæ manicas: nec habent redimicula mythræ.¶Verbis uelitationem fieri.Velitare dixerunt ueteres leuiter contēdere:a uelitibus: idest leuis armaturæ militibus:ut alibi doctissimorum authorum testimonia adducendo docuimus.

Velitare qd

PYLAdes

Pendere.

¶QVOT pondo.Mirifice ingeniū:& naturā seruilem exprimit:qui inania multa:insulsa: & uerbosa profundūt. ¶Quot pōdo:quot librarū.¶Expendi:librauí:ac si diceret:qui te uinctum:iussu herili:sæpe in altum pedibus fune alligatis:appēdi alicui arbori:uel ligno:ut sic pendēs uerberareris. ¶Quādo pendes:per pedes:pendere proprie est suspēsum esse:tractū a pēnis auium. Virgi.Dependent lychni laquearibus aureis:hinc per metaphorā pendere pro sustentari accipitur.Ouid.pendet & a uestra nostra salute salus.Item pēdere dicitur:qui nimio desiderio alicui rei intētus cessat ab omni alio opere:& ad unū sollicitus expectat. Virg. pēdetq; iterum narrantis ab ore. Idē:dum consulta petis:nostroq; in limine pendes:unde pendere pro dubitare accipimus.Seneca:pendet animus:& in diuersa trahitur:item pro cessare. Virg.pendent opera interrupta:minæq;:muroꝝ ingentes. Ab hoc fit depēdeo: quod modo est:ex aliquo pendeo:modo sustētor.Cic.Omnis enim illoꝝ salus:a nostra salute dependebat.Et pendo:qd ppríe significat pondero:qm̄ quæ pōderant̄ ex libra pendent.Et per translationē:æstimo: unde magnipēdo:paruipēdo:& cætera.i.magni:& parui æstimo.¶Centupōdiū:substātiuū est: sicut dupōdium:assipōdium.i.centū libræ:nā quod Pius obloquit̄:de intercutanea quadā eruditione:quæ subsit huic ioco.hoc est:ꝙ Plau.hic rusticanū consequenter instrumentum signet:nō numerum centum pondo:nugæ illius consuetæ uidentur: & laruæ.¶Manicæ:manū uincla:ut pudicæ pedū ordo est:ubi manicæ cōplexæ sunt manus:nō ubi manus cōplexæ.i.alligatæ sunt manicæ.i.uinculo:ut quidam ignari exponūt:nā manicæ:& pedicæ pluraliter tantum flectuntur : & participium complexæ significationem actiuam:non passiuam retinet: & actiuum:non datiuū exigit. ¶Atq; adductæ ad trabem:manicæ.s.& laquei:non manus:ut putarunt illi opici magistri.¶Nec dependes:nec propēdes: ita scribi debet prorsus:nisi grāmaticæ iniuriam factam uelimus:nam si dependis:& propendis scribas:ut fere habent codices:nullum bonū sensum elicias.Si aūt dependes:& propendes:hoc significat:neq; deorsum:neq; prorsum pendes:hoc est: nihil deest.¶Quin malus nequāq; sis:quin sis improbus: & nihili.Nequā indeclinabile nomē est omnis generis:qd apud ueteres significabat nullius precíi:& quod ne tanti qdem erat: q̄ quod habetur minimi: postea inualuit:ut denotaret hominē lasciuum:ac libidinosum:unde aurū neq̄ appellatur:qa hoīem trahit ad malum: & nequitia lasciuia:& libidinosa illecebra:siue: ut Aulus Gel.sentit:luxus uitæ prodigus:multi tamen nequitiam pro sollertia:& astutia accipiunt.Mar.Nequitiam tellus non habet ulla magis. ¶Testamento hoc legauit seruitus tibi:ita scribendum censemus metri necessitate:nā aliter uersus non cōstaret:sed pes unus deficeret. Est aūt scribendū legauit:nō legat.eadē metri necessitate : qn etiā ex codicibus antiqs: in qbus legatur:prolegauit:perperā scriptū erat.Hic sensus seruitus legauit tibi hoc.s.ue.testamēto:hoc est:hoc ue tibi a seruitute est hæreditarium:quia qui serui sunt:semper habent quid doleant.¶Verbis uelitationem fieri cōpendio uolo. Volo inqt:ut corripiamus uerboꝝ cōcertationē. Velitatio inqt Marcel.dr̄ leuis contentio:dicta ex cōgressione uelitū.Plau.in asinaria:uerbis uelitationem fieri compendio uolo:idē in menæhmis.Nescio qd uos uelitati estis inter uos duos.¶Cōpendio:breuitate. Cōpendium dicitur:quod parsimonia quadā seruamus:aliqn̄ pro utilitate:& lucro ponitur. Tibullus. Nec uagus ignotis repetens compendia terris:presserat externa nauita merce ratem. Aliquando pro breuitate: unde compendiosum dicit breue:ꝙ ea quæ simul penduntur:celerius expediantur:& ita capitur hoc loco: impendium autem expēsam significat.

Nequam.

Velitatio.

Impendiū

¶Certū est

CERtū est credere: Cōstitui tuæ fidei cōmittere. Audacter licet sis: ꝑ si uis. Amāti subuenire: ordo & sēsus docet: ut hoc loco potius leonidas loqꝫ q̄ libanus ordo ē. Tm̄ adest bōi de iprouiso subuenire. s. amāti filio: uerū ita est cōmixtū malo: & subaudias: ut oēs carnificū dies de nobis cōcelebrabunt. i. ꝑpetuo de nobis extabit memoria ob maxia: qbus afficiemur supplicia: uult. n. uideri facinus magnū eē aggrediēdū: sed nō absqꝫ maxio ꝑiculo: qd tāgit Terē. nō fit sine ꝑiculo facinus magnū: ac memorabile. Vsus est: ꝑ opus est. Quo cru. cō. i. oī cruciamētorū gñe afficiamur: & quo. i. in quos. Scapulę: terga: iō scapulares serui dicti: q in scapulis cedant. Ariolari: diuinare. In mūdo: patū. & in prōptu esse. Oēs cōiurati. i. aduersarii nr̄i oēs: & si cōiura- uerint in pniciē nostrā: nihil mihi timēdū est. Hēo fa. ter. i. uerberibus assuetū: nec erit mihi aliūde auxiliū petendū: oñdit hī uerbo suus magnā hr̄e cōfidētiā de tergo suo: qd magis dclarat: qn si tergo resoluē da ē. i. mlcta uerberibus satisfaciēda: & si

SARACENVS

Scapulares serui qui.

Quid istuc negociist? Le. certust credere. audacter licet
Amanti subuenire familiari filio,
Tantum adest boni de improuiso, uerum cōmistum malo.
Omnes de nobis carnuficum concelebranbūtur dies.
Litane nunc audacia usust nobis inuenta, & dolis.
Tantum facinus modo inuenio ego, ut nos dicamur duo
Omnium dignissumi esse, quo cruciatus confluant.
Li. Ergo mirabar, q dudum scapulæ gestibant mihi.
Hariolariqꝫ occœperunt, sibi esse in mundo malum.
Quicqd est eloquere. Le. magna ē præda cū magno malo.
Li. Siquidem omnes coniuratim cruciamenta conferant,
Habeo opinor familiare tergum, ne quæram foris.
Le. Si istam animi firmitudinem obtines, salui sumus.
Li. Quin si tergo res soluendast, rapere cupio publicum.
Pernegabo, atqꝫ obdurabo, periurabo deniqꝫ.
Le. Hem ista uirtus est, qñ usust, qui malum fers fortiter.

VALLA.

CArnificū dce. dies. i. carnifi- (niēda. ces nihil aliud habebunt negocii: q̄ ut ad- uersum nos mō sese exerceāt. Inuēta: & dolis. i. inuētōe: & fraudibus: ut sit: hęc in uēta inuētæ: nisi sit audacia iuēta. i. re iuē ta ad audaciā. Qd dudū sca. ge. mihi. scapulæ a scandēdo dorsum dn̄r. Pro sca pulis aūt ut dic Cato: sigñat ꝑ iniuria uer berū. nā cōplures leges erāt i ciues rogatę: qbus sanciebat pēa uerberū. his sigñabat ꝓhibuisse multos suos ciues in ea orōne: q est cōtra Cæliū: si. n. pcussi: sæpe icolumis abii: ꝑterea ꝑ re: pro repu. ꝑ scapulis: atqꝫ grario multū reip. fuit. In mū. ma. hoc sæpe Plau. mō loquit: mūdū ꝑ nudato ter go ponēs. Cōiurati: sit cōtra me iurati: nisi sit: uti qbusdā māu exascriptis codicibus legimus: cōiurati corrigēdū aduerbialr ꝑlatū: ut assulatī: & sitia. Qui si ter. re. ē. subaudi pda: uel resp. sin resoluēdū legat ꝑ resoluēdū ē: publi-

CErtū ē credere. Cōstitui (iqt) tibi: ac fidei tuæ cōmittere oia. Et sic ꝑseqt sermonē suū leonida usqꝫ ad eū (cū. s. uersum. Ergo mirabar: neqꝫ iterponēda est persona litani: usqꝫ illuc. Tunc. n. respondere incipit sermoni leonidæ. Audacter licet. Hoc est pricipiū sermōis leonidæ. Audacter inqt possumus o litane subuenire nūc amāti herili fi lio tm̄ bōi adest de iprouiso: q̄q̄ cōmixtū malo. Et qa dixit: cōmixtū malo: addit: oēs de nobis carnuficū cōcelebrabū tur dies: loqt. n. more iproborū seruorū: q uñr pui facere uerbera: dū mō id efficiāt: qd itēdūt. Oēs iqt dies cōcelebra bunt. i. festi ducent: & decātabunt a carnificibus: hoc ē a lictoribus: & q carnificinā exercere solēt de nobis. i. de nr̄is tergis: & corpibus: qa uerberabimur: atqꝫ discruciabimur usqꝫ ad mortē. Litane: ꝑseqt cōtinuando sermonē suū. O litane nūc usus. i. opus ē nobis. Audacia iuēta: & dolis. i. ut hēamus in prōptu: & patā audaciā. & dolos. Mō inuenio. i. apporto: ꝓpono. Vt nos di. duo. Adhuc ut seruus neq: ut dixius: loqt. Quo cru. cō. i. in quos crucia- tus oēs cōiecti: ac sit fluāt. hic ē hoꝝ uersuū sensus aptissimus: a Pio & Sar. iterꝑtibus ignoratus: pp qd & Pius isul- se corrigēdū dixit licet: & scribēdū liceat: cōtra metricā rōnē: & sensū rectū. Et itē dixit: addēdā esse ꝑsonā litani illi uersui. Tm̄ bōi adest: qd qdē penitus absurdū ē: quū litanus adhuc nihil itelligeret: neqꝫ rñdere posset: neqꝫ rñderit: usqꝫ ad uersū illū: ergo mirabar. Et Sarrac. legit licet sis. cōtra uersus & ipse rōnem. Et ut ordinē: ac sensū adeo puer tit: ut qd loqt nesciat. ꝑterea. Tm̄ bōi adest legēdū ē metri necītate. nō: tm̄ adest bōi: ut ābo hi iterꝑtes mucidi legunt. Ergo mirabar. Nūc tādē loqt litanus: hoc illd ē iqt: q mirabar iādudū mihi scapulas gestire. i. æstas eē. loqt. n. & ipe ex igenio seruili: q ut supra dcm̄ ē: quū aliqd agūt mali: licet cognoscāt rediturū illud eē i suū tergū: gestiūt tm̄ desiderio male agēdi. Et scribēdū ē: q: ut oēs hn̄t codices: ut sit cōiūctio: nō qd. i. q̄pp: ut corrigit Pius amēs interps. Scapulæ. i. tergū. Sūt scapulæ i hoīe: q mollibus iugis a ceruice demittūt: uñ scapulares serui dicti sūt: q i scapulis cedū tur. Hariolari: diuinare. In mū. pa. ut supra dcm̄ ē. Quicqd ē eloqre: ex hoc aptius patet: q litanus adhuc nihil intellexerat. Omnes cōiurati. Si omnes inquit cōiurati: hoc est ueluti simul conspirantes cruciamenta confe- rant: per me nō deerit: quin tibi adsim. quū ad cruciamenta familiare: & domesticum habeā tergum: hoc est domi. Ne quæram foris. Ne opus sit mihi foris mutuū petere. Si istam animi fortitudinē: ita scribi debet metri neces- sitate: nō si istam fortitudinem animi: quia pes unus uersui deficeret: & quia aliqui codices firmitudinem habent: ꝓ fortitudinem: utrunqꝫ recte scribi potest. dum altera tantum scribatur. Quin si tergo res soluenda est: ita scribē- dum censemus ex codicibus antiquis: & non resoluenda: ut subintelligatur pœna: ut ferme habent cæteri codices: & exponunt alii: neqꝫ resoluendust: ut corrigit Pius contra omnium codicum scripturam: & uerum sensum ac pla- num. Quin inquit: si res soluenda est tergo: nedum non timeam huius criminis reus fieri: sed & publicæ rapinæ. Quum malum fers fortiter: ita scribendum & hoc arbitramur sententiæ concinnitate: nam si legas: qui malum fert fortiter: uix deprehendas: quid sibi ea uerba uelint: est autem sensus generalis: ad secundam ueluti personam directus: ista est uirtus: quum fortiter fers malum: idest quum quis: quæ mala accidūt: fortiter tolerat. Idem post potitur bonum: potitur legendum putamus: ut sit iocus in uerbis: patitur: & potitur: de poetæ consuetudine. Sensus itidem catholicus est: q qui fortiter malum patitur: idem postea bono etiam potitur. Vbi potitur uerbum actiuum regit: ut alibi in plærisqꝫ est uidere. Quin rem: Cur nō illico rem aperis? interrogatiue legendum est. Cupio ma lum nanciscier: adipisci. Derogita: roga deauget: ut in deiero. demorior. Vel usqꝫ adeo: ita scribi debet ex codi- cibus antiquis: & metri necessitate: nō uel adeo usqꝫ: ut legunt Pius & Sarrace. interpretes: quia uersus non cōsisteret.

PYLAdes

Scapulæ

Potitur cuꝫ actō.

Fortiter malum qui patitur; idem post potitur bonum.
Li. Quin rem actutum edisseris? cupio malum nanciscier.
Le. Placide ergo unũquodq; derogita, ut acqescã. nõ uides
Me ex cursura anhelitũ etiam ducere? Li. age age mansero
Tua arbitratu, uel adeousq; dũ peris. Le. ubinam est herus?
Li. Maior apd̃ forust, minor hic ẽ itus. Le. iã satis est mihi.
Li. Tum igitur tu diues es factus. Le. mitte ridicularia.
Li. Mitto, istuc quod affers, aures expectant meæ.
Le. Aium aduorte, utæq mecũ hæc scias. Li. taceo. Le. beas.
Meministi asinos arcadicos mercatori pellæo
Nostrum uendere atriẽsem? Li. memini, quid tum postea?
Le. Hem ergo is argentum huc remisit, quod daret Sauriæ
Pro asinis, adolescens uenit modo, qui argentum attulit.
Li. Vbi is homost? Le. iam deuorádum céses, si cóspexeris.
Li. Ita enimuero, sed tamen tu inepte, eos asinos prædicas,
Vetulos, claudos, qb⁹ subtritæ ad femina iam erãt ungulæ?
Le. Ipsos, qui tibi subuectabant rure huc uirgas ulmeas.
Li. Teneo, atq; iidẽ te hic uexerũt uíctũ r⁹. Le. méor es pbe.
Verum in tonstrina ut sedebam, me ínfit percontarier,
Ecquem filium Stratonis nouerim Demænetum?
Dico me nonisse extemplo, & me eius seruom prædico
Esse, & ædeis demonstraui nostras. Li. quid tum postea?
Le. Ait se ob asinos ferre argentum atriensi Sauriæ,
Viginti mnas. sed eum sese non nosse hominem, qui siet.
Quó ille elocutus hæc sit. Li. qd tũ? Le. ausculta ergo, scies.
Ipsum uero se nouisse callide Demænetum.
Extemplo facio facetum me, atq; magnificum uirum.
Dico me esse atriensem. sic hoc respondit mihi.

SARACENVS.

Femina q̃ dicatur.

ARCadicos: ideo dixit: q̃ ex arcadia magni quõdã hẽbanẽ: & gnosi ut Varro & Pli. testanẽ. Quibus subtritæ erãt: ob uetustatẽ: & labores nimios. Ad fœmina: q̃dam ueluti utiẽ hypbole: & nimietate: dñr fœmina posteriores pudẽdę ptes: a q̃rũ mollicie ñnulli arbitrãẽ fœminã dictã esse mulierẽ. Istos q tibi: morsib⁹ rursus se lacessunt. Verũ in tonstrinã: mõ incipit enarrare: ut mercator ꝓ emptis asinis miserit pecuniã. Infit: Incipit subaudi un⁹ q ibidẽ aderat: & uerior: & lucidior est lectio: infit pcõtarier q̃ ifio pcõtariis: docet natura uerbi: & sequens uersiculus. Facetũ: dr̃ facet⁹: q rurbis facit qđ uult: Quinti. Facetũ dixit: nõ tantũ circa ridicularia cõsistere: neq;. n. dixisset Hor. facetũ Catoni minus gñs natura cõcessum esse: sed magis excultæ cuiusdã elegantiæ appellationem putat.

VALLA.

Nãcisci qd sit.

IDEM post patiẽ bonũ. põt & potiẽ legi. docuimus in amphi. potior uerbũ gtõ: actõ: & abltõ cõnecti. Malũ nãcíscier. i. indipisci. Nãcisci ꝓprie dr̃: q patus ad tenẽdũ añq̃ possit repire: qđ teneat: qđ occurrerit. Iã deuorandũ cẽseas: si cõspexeris. i. auferẽdũ ab eo pecuniã: nisi ad impudicos mores referaẽ. Quibus subtritæ ad fœmina iã erãt ungulæ: Fœmẽ fœmis ad ptes pudibũdas ptinet: & fere posteriores: ut uideo Pli. opistia trãsferre: sicũ anteriora fœmora: iõ locustas pennaꝝ: & fœminũ attritu sonare credit: & pinde forte: nõ ad fœmina: sed ad suffragina legẽdum. q̃ sint suffragina Pli. docet: dũ inqt. Nec pretiosa ossa recrescũt: pterq̃ ueterinis ab ungula ad suffragina. &. xlv. Nã q̃ aial generãt: genua añ se flectũt & suffraginũ artus i aduersũ: & mox aues: & q̃drupedes alas in priora curuãt: suffragines i posteriora: nisi sit nõ suffragina: sed segmina. i. ad eã usq; ptẽ: ubi secanẽ. Me me infit pcontarier. ita legẽdũ ẽ. i. incipit pcõtari: parago ge figura. Dein ædes. ꝓ deide. Facio facetũ. Quint. facetũ quoq; nõ tm̃ circa ridicula opinor cõsistere: neq;. n. diceret Hor. Facetũ Catoni minus gñs natura ↄcessum esse. Virgi. decoris hãc magis excultæ cuiusdã elegãtiæ appellõne puto: iõq; in epistolis Cic. & hæc in Bruto refert uerba: nulli sunt pedes faceti: ac delitiis ingredienti: mollius: quod conuenit cum illo Horatiano: molle atq; facetum Virgilio.

PYLAdes

Aeque.

Pella.

Femen.

Infra.

Tũ igiẽ: tu diues es factus: qa dixerat leonida. Iã satis ẽ mihi: inqt litanus iocãs. tu igiẽ iã factus diues es: quũ satis hẽas. Sed isthuc: qđ affers. Sed addẽdũ fuit metri necessitate: qa uersui pes un⁹ deficeret. Animũ aduorte nũc: ita scribi dẽt uersus & addi nũc: qñ alr̃ nõ ↄsisteret. Aeque mecũ: iuxta mecũ: sicut ego. Mẽinisti asinos arcadicos. Scribẽdũ ẽ meministi: & iterrogatiue legẽdũ: ac si diceret: mẽinisti ne? ex codicibus antiqs: & metri nec̃itate: nã si meministi legaẽ: ut legũt Pius: & Sar. uersus una abundat syllaba. Mercatori pellæo: Macedõico. Pella. n. urbs macedõiæ fuit: i littore ægei maris: illustrata maxĩe natalibus philippi macedonũ regis: & Alexãdri eius filii. uñ uterq; pellæus uocitatus ẽ. Iuue. Vnus pellæo iuueni nõ sufficit orbis. Luca. Illic pellæi ꝓles uesana philippi. Nostrũ uẽdere atriẽsem: obseruãdũ ẽ: elegãter dici: mẽini me audire: nõ audiuisse: ut hic uendere: nõ uẽdidisse: & i menæhmis. Nõ cõmẽinisti sir̃ te hodie mecũ exire e naui: Et apud Vir. Cãtãdo lõgos memini me cõdere soles. Qui argẽtũ huic attulit: huic addẽdũ fuit metri nec̃itate: & itelligẽdũ: Sauriæ. Iã deuorãdũ cẽses: duplex sensus eẽ põt: uel ita deuorãdũ: ut ab eo pecuniæ illæ auferanẽ: & ita ueluti deuorẽtur: uel ad illud refert: qđ dixerat: adolescẽs uenit mõ: ac si diceret icuruãdũ. Ita eniuero: rñdet litanus ad uerba leõidæ. Tu nẽpe. alii co dices hñt: tu iepte: qđ & magis placet: quũ scurrilibus iteꝝ uerbis iter se hi duo ꝑui iocenẽ. Subtritæ: corrosæ: uel ob uetustatẽ: uel ob nimios labores. Ad femina: hypbole ẽ: femẽ ꝓ femore accipi notũ ẽ. Vir. Eripit a femine & trepidãti feruidus istat: Quidã dr̃iaꝫ faciũt iter femur: & femẽ: q̃ femur sit ps posterior: siue exterior coxẽdicis: siue coxæ: femen antem pars anterior: uel interior ipsius coxæ. quanq̃ femur etiam pro tota parte pudenda accipiatur: ut & femori ↄseruisse femur. Femur p̃terea: & femẽ a ferẽdo dcm̃ uolũt: q̃ ea pte maxĩe ferat corpus. scribiẽ absq; diphthõgo: quũ breuẽ hẽat primã: quo mõ & femur. Ipsos q tibi subdue. Mordẽt se iuicẽ: ut dixius: & ex hoc pꝫ: qđ dixius ẽ: ñ icõgrue legi posse iepte: ꝓ nẽpe. Me ifit pcõ. Ita scribi dẽt ꝓrsus pti ex codicib⁹ antiqs: & pti sniæ cõcinnitate: nõ me ne ifit pcõtans: ut stulte corrigit Pius interp̃s cõtra metri rõnẽ: nam uersus nõ subsisteret: cõtraq; rectã dicendi normã. Hic sensus ille adolescẽs infit. i. incipit percõtarier ꝓ percontari me. ecquem filium stratonis nouerim demænetum? Infit aũt ꝓ incipit positum est: ut infra etiã in aulularia. Infit ibi postulare plorans: eiulans: ut sibi liceret miluum uadarier. & aliubi sæpius. Apule. quoq; lib. vii. sic ait. Infit ẽt de salute commilitonũ sollicite sciscitari.

¶ Dico me nouisse. hoc est. Illi ego rndi: me nouisse: & me eius seruũ esse. ¶ Et ædis demõstraui nras. Ita scribẽdũ ẽ ex codicibus antiqs oibus: & ẽt impssis: nõ de ædis: neq; dein ædis: ut legit: & corrigit Pius ille sõniculosus. ¶ Viginti mnas: ita scribẽdũ ẽ: nõ minas metri necitate. ut sit actus plalis more græco. ¶ Sese nõ nosse. p nouisse: nã nouisse nõ patit rõ metrica. ¶ Quũ ille eloquut' hæc sit. i. quũ ille hæc dixisset. ¶ Se nouisse. Se addẽdũ fuit metri rõe: & ex codicib9 antiqs. ¶ Facetũ me. Facet9 a fando dr: & signat eũ: q in dicẽdo sit elegãs: & delitias qsdã sermonis hẽat: uñ alii dixerũt facetũ eẽ: q uerbis faciat qd uult. d hoc ẽt in mostellaria dicem9. ¶ Sic hoc rñdit mihi. i. sic ad hoc rñdit.

Facetus.

SARACENUS

Ego pol Sauriam non noui, neq; qua facie sit scio,
Te non æquomst succensere, si herum uis demænetum,
Quẽ ego noui, adduce, argentum non morabor, quin feras.
Ego me dixeram adducturum, & me domi præsto fore.
Ille in balneas iturus est, inde huc ueniet postea.
Quid nunc consilii captandũ censes? dic. L. hem istuc ago.
Quo modo argẽtũ interuortam, & aduectorẽ, & Sauriam.
Iam hoc opus est exasciatum. nam si ille argentum prius
Hospes huc affert, continuo nos ambo exclusi sumus.
Nam me hodie senex seduxit solum seorsum ab ædibus.
Mihi, tibiq; interminatus est, nos futuros ulmeos,
Ni hodie Argyrippo essent uiginti argenti minæ.
Iussit uel nos atriensem, uel nos uxorem suam
Defraudare, dixit sese operam promissam dare.
Nũc tu abi ad for; ad her;, & narra hæc, ut nos acturi sum9.
Te ex Leonida futurum esse atriensem Sauriam,
Dũ argẽtum afferat mercator p asinis. Le. faciam ut iubes.
Li. Illũ ego interea hic oblectabo, prius si forte aduenerit.
Le. Quid ais? Li. qd uis? Le. pugno malã si tibi percussero,
Mox quom Sauriam imitabor, caueto ne succenseas.
Li. Hercle uero tu cauebis, ne me attingas, si sapis,
Ne hodie malo cũ auspicio nomen cõmutaueris. (riã.
Le. Quæso æquo aio patitor. Li. patitor, te itẽ quõ ego refe
L. Dico, ut usust, fieri. L. dico hercle ego quoq;, ut factur9 sũ.
Le. Ne Nega. Li. qn pmitto inq̃ hostire cõtra, ut merueris.
Le. Ego abeo, tu iam scio patiere. sed quis hic est? is est.
Illo est ipsus. iam ego recurro huc, tu hũc interea hic tene.
Volo seni narrare. Li. qn tuũ officiũ facis ergo, ac fugis?

¶ Presto: aduerbiũ ẽ patũ signat: psto ãt uerbũ tribuo: & excello pstat quoq; ipoñe satius est. ¶ In balneas: dicim9: & balnea: & balneas. ¶ Istuc ago: hoc ipsu; cogito. ¶ Exasceatũ: dispositũ: & fieri cœptum: trãslatio est a fabris lignariis sumpta: q ligna prius dolant: & exasceant postremo cultius leuigant: & poliunt. Futuros ulmeos: totos uirgis cędẽdos. ¶ Oblectabo blãdis morabor uerbis: & detinebo. ¶ Nomẽ cõmutaueris: Quia erat saureã simulaturus. ¶ Patitor: p patiare. ¶ Referias: uicissim cædã. ¶ Vt usus fieri: ut op9 ẽ facto. hostire: pares uices reddere: dixius supra hostire æqre: & hostimentũ æqmentũ: qd pro bñficii pẽsatiõe ponit a Festo.
¶ QVA facie sit scio. Quid sit facies: & unde: & quę inter formã & figuram eius sit dña in amphi. satis: ut opinor: oñsum est. ¶ Si uis: subaudi argentum. ¶ Argẽto iteruortã. i. fallam argentũ auferẽdo. ¶ Opus est exasceatũ. Trãslatio sumpta a fabris lignariis: qui ascia primo materiam aliquam comminunt ad opus cõficiendum: post leuigãdo expoliunt & perficiũt. ¶ Exclusi sumus. figura metalassis psens p futuro. ¶ Seduxit. ducere iqt Dona. est digitis cõputare: seducere est quem apud seipsum: et secreto deducere: Seduxit ergo deduxit me: ne qsquam audiret. ¶ Futuros ulmeos. idest ita otusos uirgis ulmeis: ut plane ulmei uideamur. ¶ Viginti argenti minæ. libræ q̃ nũero cõstãt: grææ mnę dicunt. nã emina uas est. Persi. Fregerit eminas areti ædilis iniquas. ¶ Interea hic oblectabo. i. uerbis nugalibus distinebo. ¶ Inq̃ hostire. i. æqre: inde redhostire inquit Neuius referre gratia;: q in lupo: uel ueiens regẽ saltãt: iubæ albanũ muliũ comitẽ senẽ sapiẽtẽ cõtra redhostis: Menalus & Accius in aphi. cedo ecquid te redhostis titum: cum eas seni obiectet facilius. nam & hostire pro æquare posuere: En. in chresponte: audis atq; auditis hostimentum adiungito. ¶ Vt memineris. hoc est tam ferociter ut non obliuiscaris.

VALLA.

Ducere qd sit.

Redhostire quid.

¶ QVA facie sit: scio qua forma. quid sit facies diximus in amphitryone. ¶ Succensere: irasci. ¶ Si herum uis: ordo est. Si uis adduce Demænetum herum: quem ego noui. ¶ Argentum non morabor: non morabor: quin numerum argentum. ¶ Præsto fore. paratum fore. præsto enim aduerbium est. nec fere cum alio uerbo iungitur: q̃ cum sum: & forẽ: & apud poetas cum adsum: significatq; presto esse: & presto fore: præsentem: paratum ue esse: atq; futurum. Cicero. Quibus quidem omissis: tu etiam Brute presto fuisti. ¶ In balneas. Dicimus balneas & balineas. ¶ Istuc ago. hoc ipsum mente agito. ¶ Aduectorem: pecuniarum: scilicet & adductorem. & ita scribendum est ex codicibus antiquis. non aduentorem. ¶ Exasciatum: dedolatum. dispositum: & fieri cœptũ. trãslatio est a fabris lignariis sumpta: q ligna prius dolant: & exasciant. postremo cultius leuigãt: & polliunt: Est ascia notũ instr; fabri lignarii: ab ascindẽdo dicta. siue a græco ἀξίνη: qd asciã: securiũ ue signat: cuius diminutiuũ est asciola. Pli. li. xvi. Mollissima tilia: eadẽ ur: & callidissima: argm afferunt: q citissime ascias retũdat. Apu. quoq; puerbialr dixit. Vin me cruribus meis asciã ipingere: hoc ẽ mihi ipsi me ipm nocere. Ex his ur planũ nõ eẽ asciã: qd Pius interptes Plautinus ait: feramẽtũ ad scabra ligna expoliẽda: ita ut quũ ligna ppoliunt: ascia pfecta sint: a quo exasceatũ: ut ipse iqt: fiat hoc est absolutũ: pfectũ: elimatũ: leuigatũ. Quin potius asciã esse: q̃ & uulgo eodẽ noie appellãt: qua nõ tam leuigate & pollite ligna prsus absoluta reddũt: sed dedolãt tm: eã eleuãtes in altũ: & abscindẽtes assulas: unde plærunq; fabris ipsis cõtigit: ut eã suis cruribus impingerent: seq; uulnerarent: sed non idem est in leuigatorio instrumento: illud enim non eleuatur in altum: neq; uersus crura impingitur: sed superne semp per ligni supficiẽ manibus trahit: eoq; absolutissima: & leuigatissima quęq; redduntur. id instrumẽtum runcinã appellãt: nõ asciam. Ply. xvi. c. xliii. de abiete. Ramentorum crinibus pampinato semper orbe se uoluens ad incitatos runcinarum raptus: inde fit uer-

PYLAdes

Præsto.

Ascia.

Runcina.

bum deruncinare: quo utitur Plau. in milite glorioſo: eo uerſu: ut lepide deruncinauit militẽ: pro placauit uel delenitum reddidit: ac pſus in ſuã ſniam traxit: mollibus uerbis: atq; adulatoriis: & expoliẽtibus: nõ ſecus q̃ runcina expoliuntur ligna. Neq;. n. hermolao barbaro uiro doctiſſimo: & nobis honoris cã ſemper noiando: in hac parte aſſentimur: runcinam pro ſerra accipiẽti: in gloſſematis plynianarũ caſtigationum: ſup quo & alioꝝ iudiciũ requirimus: ſignificat ergo hoc loco: ut diximus: nõ abſolutũ eſſe hoc opus: ſed diſpoſitum: & fieri cœptũ: ut ſunt ligna iam ab aſcia decuſſa: & directa ad filum. Et ſcribẽdum eſt exaſciatum: nõ exaſceatum: quũ ab aſcia: ut dictũ eſt: deſcendat: quæ per. i. nõ per. e. ſcribitur. ¶ Nam ſi ille argentũ prius: hoc refertur ad illud: qđ ſuperius dixerat: hem iſtuc ago: qũo argentũ interuortam: & aduectorẽ: & ſauriam. q. d. non opus eſt: ut ſinamus illum mercatorẽ peruenire ad ſauriã prius: q̃ ab eo argẽtũ interuortamus. Sic. n. excluſi eſſemus nos ambo: & nobis a ſene demæneto immineret periculũ uirgarũ: quod ille interminatus eſt nobis: niſi pecuniã inueniamus. ¶ Senex ſeduxit ſolũ. Demænetus ſeorſum ab aliis me duxit: ut alloqueret̃. ¶ Futuros ulmeos. i. futurũ: ut nos totos uirgis ulmeis cedat. ¶ Viginti eſſent. ita ſcribi debet metri neceſſitate. nõ eſſent uiginti: nam uerſus nõ conſiſteret. ¶ Operã dixit ſeſe pmiſſam dare, ita ſcribẽdũ eſt rõne metri. nõ dixit ſeſe operã: qa pes unus uerſui deficeret. Senſus eſt. Dixit ſeſe dare nobis operã. i. daturũ opam ſuã. hoc eſt auxiliũ pſtiturũ. ¶ Dũ argentum mercator afferat. nõ afferat mercator: qa uerſus claudicaret. ¶ Illum ego interea. ita ſcribẽdum eſt metri rõne. nõ ego illum interea: qa uerſus abũdaret uno pede. ¶ Oblectabo. blandis morabor uerbis. & detinebo. ¶ Quid ais? ad hoc. ſ. qđ uolo tibi dicere. ¶ Si ſapis. i. ſi ſanus es: & ſi tibi recte cõſultũ uis. Et ita ſcribi debet ex codicibus antiqs: & ſniæ cõgruitate. non ſi me faxis: ut Pius legit. neq; time faxis: ut inſulſe corrigit. ¶ Nomẽ cõmutaueris. i. ex leonida ſauria factus ſis. nõ ex ſauria atriẽſi leonida: ut Pius inquit ſomniãs. ¶ Patitor te itẽ: quũ ego referiã. ita ſcribẽdũ eſt: rõne metri. nã ſi ſcribas: patitor tu itẽ: quũ ego te referiam: ut fere hñt codices: uerſus nõ cõſtat. ſed abũdat unus pes. ¶ Referiã. i. ex aduerſo: & identidem ego te feriã: ut tu me. ¶ Dico ut uſuſt fieri. ita ſcribi & hic uerſus debet metri neceſſitate. i. dico: ut opuſt eſt fieri. uñ rñdet Litanus. Et ego dico quoq; ut faciam. ¶ Nega. i. dic te nõ repcuſſurũ. ¶ Hoſtire. pares uices reddere: ut ſupra diximus. ¶ Tu iam ſcio patiere. ſcio addendũ fuit: ex codicibus antiqs: & metri neceſſitate. cui pes unus deficeret: ab utroq; Pio: & Sarrace. non animaduerſum. ¶ Sed quis hic eſt. dum abire illinc quęrit: uidit mercatorem illum aſinorũ uenientẽ. ¶ Tuum officium. quia ſeruorũ nequam officium eſt: quum quid peccarunt: ab heris aufugere: ut plagas: & uerbera euadant. ¶ Ac fugis. & fugis. non hac fugis: ut fere ſcriptum eſt in codicibus: quod nullius eſt boni ſenſus.

Oblecto.

SARACENVS.

VT demõſtratæ ſunt aduenienti mercatori: q pro emptis aſinis precium referebat libanus obuius fit: q illũ tãtiſper oblectat. & moratur ſimulatis uerbis: quoad ueniat pro ſaurea leonidas. ¶ Puere: pro puer locutio eſt ueterum. ¶ Calcitronem. Pulſantem calcibus.

VALLA.

VT demõſtratę ſunt. In hac ſcęna mercator pro aſinis argentum ferens: dum pulſari fores iubet: præſto Libanus adeſt: qui hominem excipiat doceatq; qd opus ſit. ¶ I puere. quia ueteres hic puerus nominatiuo dicebant: & fœminino genere hæc puera: unde puellus & puella: puerpera quæ parit: puerperium fœtus. ¶ Calcitronem: ideſt calcibus infeſtantẽ.

Puerus ẜm antiquos.

Mercator. Litanus.

VT demonſtratæ ſunt mihi, haſce ædeis eé oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. i, puere pulta,
Atq; atrienſem Sauriam, ſi eſt intus, euocato huc.
Li. Quis noſtras ſic frangit fores? ohe inq̃, ſi quid audis?
Me. Nemo etiá tetigit, ſanus ne es? Li. at céſebá attigiſſe,
Propterea huc q̄ iter hẽbas. nolo ego foreis cóſeruas meas
A te uerberarier. ſane ego ſum amicus noſtris ædibus.
Me. Pol haud periclũ eſt, cardines ne foribus effringátur,
Si iſtoc exemplo omnibus, qui quærunt reſpondebis.
Li. Ita hæc morata ianuaſt. extemplo ianitorem
Clamat, procul ſi quem uidet ire ad ſe calcitronem.
Sed quid uenis? quid quæritas? Me. Demænetũ uolebam.

PYLAdes

VT demõſtratæ. Metrum huius ſcenæ tetrametrum eſt catalecticum: ſeptẽ cõſtãs pedibus: & una ſyllaba. In hac autem introducitur mercator ille aſinarius: qui precium pro emptis aſinis referebat: quærens Demæneti ædes: ut illi pecuniã dinumeraret. Cui libanus ſeruus occurrit illum uerbis tantiſper morans: & oblectans: dum leonidas adueniat: Sauriæ nomen aſſumens. ¶ Vt demõſtratæ: queadmodum mihi ſignatæ: & ueluti pictæ fuere: nam petierat ab obuiis: quæ eſſent ædes Demæneti: & quales: ut faciũt peregrini in aliena ciuitate. ¶ Haſce ædis oportet eſſet. Ita ſcribẽdũ eſt metri neceſſitate. ¶ I puere pulta. hẽbat ſecũ puerum quẽpiam: cui iubet: ut eat ad ianuam illarum ædium: & pulſet: atq; euocet ſauriam: ſi domi eſt. ¶ Puere: pro puer poſitum eſt de more ueterũ. Et ſiſr. ¶ Pulta: pro pulſa. ¶ Quis noſtras. litanus: ut mercatorẽ pluribus uerbis moretur: occupat eam pulſationẽ. & anteq̃ puer pulſet clamans inquit. quis eſt: qui adeo frangit fores noſtras? ¶ Ohe inq̃: modus loquẽdi ad puerum geminata eadẽ ſnia. ¶ Nemo tetigit ẽt. ita ſcribẽdum eſt metri neceſſitate: non nemo etiam tetigit: uerba ſunt Mercatoris reſpondẽtis pro puero. ¶ Attigiſſe. metri ratio: & etiam codices quidam antiqui: ut attigiſſe ſcribatur requirunt: non tetigiſſe: ut alibi ſcriptum eſt. ¶ Propterea huc q̄ iter habebas: ita ſcribi debet metri neceſſitate: & ex codicibus antiqs. loquitur more ſeruorum leuium. cenſebam inquit tetigiſſe fores: qa huc habebas iter. ¶ Nolo ego fores meas conſeruas: ita & hoc ſcribi debet metri neceſſitate. ¶ Sane ego ædibus ſum amicus noſtris: cogit quoq; metri ratio hoc ita ſcribi: & dictionem ædibus: non ultimo loco poni: ut fere habent codices: ſed anteponi: ut nos fecimus. ¶ Siquidem iſthoc exemplo addi qdem opus fuit: ut uerſus ſuis pedibus conſtaret: nam aliter pes unus deficiebat. Senſus eſt: nullum profecto imminet periculũ: ne fores deiiciantur a cardinibus: ſi omnibus: qui quærunt: hoc modo rñdebis: nõ pmittẽdo. ſ. ut pulſent: uel tangãt fores. ¶ Ita hæc morata ianua eſt. nõ ianua. nã uerſus nõ cõſiſteret: ſed uno pede claudis incederet. ¶ Ad ſeſe calcitronẽ. geminãdũ fuit: ſe: metri rõne. Calcitro dicitur qui calcibus percutit. ut faciũt multi equi: calcitroſam quoq; mulã ait Ply. quæ calcibus frequẽter impetat hanc inhiberi potu uini phibẽt.

Calcitro.

¶ Qui

QVI pro istuc: Qui .p.i.p qua subaudi re: uel quo negocio. Macilētis: malis: nō.n. faciē docet saureæ: se leoni dēq; quē ille prius uiderat in tōstrina. Tristi: seuera. Aeacidinis: iracundū adeo illū dicit: ut Achilles alter ira pci tus uideat. Dict9ē Achilles æacides ab Aeaco pr̄e Pelei eius auo: æacidinis ergo ab æacide dicit. Aios i plu rali dicimus iracūdiā: & pturbatiōes.

Vid hoc sit negocii? Adueniens leonidas: ut saureā mētiat: ui deriq; possit rei familiaris curā hr̄e: inclamitat libano suis dictis nō paruisse. Tergo & cruribus: ut.s. ne uapularet: aut cōpedibus uincire . Saluere iussi: Ironice: & uultuose legendum est.

SARACENVS. achilles cur æacides dictus sit.

Li. Si sit domi, dicam tibi, non est. Me. quid? eius atriēsis?
Li. Nihilo magis itus est. Me. ubist? Li. ad tōsorē ire dixit.
Me. quō iuisset, post nō rediit? Li. nō ædepol, qd uolebas?
Me. Argenti uiginti minas, si adesset, accepisset.
Li. Qui pro istuc? Me. asinos uendidit pellæo mercatori
Mercatu. Li. scio. tu id nūc refers? iā hic credo eū affuturū.
Me. Qua facie noster Sauriast? si is est, iam scire potero.
Li. Macilentis malis, ruffulus, aliquantum uentriosus,
Truculentis oculis, commoda statura, tristi fronte.
Me. Non potuit pictor rectius describere eius formam.
Atq; hercle ipsum adeo contuor. quassanti capite incedit.
Li. Quisquis obuiam huic occesserit irato, uapulabit.
Me. Siqdē hercle æacidinis minis, animisq; explet9 icedit.
Si me iratus tetigerit, iratus uapulabit.

Leonida. Mercator. Litanus.

Vid hoc sit negoci, neminē meū magni facer̄ dcm̄?
Litanū in tōstrinā, ut iusserā uenire, is nullus uenit.
Næ ille ædepol tergo, & crurib9 ɔsuluit haud deco
M. Nimis ipiosus ē. Li. uæ mihi hodie. Le. saluere iussi. (re.

SI sit domi dicā tibi.i. domi nō est. nā si domi esset: dicā .p dixerim tibi. Cū uenisset: subaudi ad tōsorē. Post nō re. pcū ctatio est. Qui pro istuc. Anastrophe .p eo: qd̄ est .p quo. Aeacidinis minis: idest achilleis: qa Achilles filius Pelei & Peleus & Telamon filii Aeaci. Ais quæ.i. ferocia. Vnde animosus: & exanimatus.

VALLA.

Aeacidinus quid

Vid hoc sit negocii. In hac scena leonida: ut inchoatæ pficiātur fallaciæ: dū se atriēsem saureā uideri uult: minitabūdus incedit: cum saurea in hac comœdia nusq̄ cōpareat: ut iure hoc nomē obtinuisse uideat a saurea.i. lacerta: q̄ in maceriis: q̄ in sępibus diu delitescit. Is nullus uenit .p nō uenit: suspēdenda oro est: & interpunctim pnūcianda. Nā ubi is dixit subiiciēdū statim erat nō uenit: sed affectui suiēs dixit: nullus: ac si dicat nec liban9: nec qsq̄ alius uenit. Saluere iussi. ex nimia indignatione dixit iussi saluere. Maioribus nanq; fuit consuetudo: ut dicere tur: iubeo te saluere.

Iubeo te saluere.

SI sit domi: dicā tibi. nō est addēdum fuit: non est: ex codicibus antiqs. & ēt ex sniæ cōgruitate. Nam litanus: ut illū diutius moraretur: dixit: Si sit domi: dicā tibi: hoc ē uidebo itus: si domi est. & tibi dicam. & igressus est domū. deinde exiuit. & dixit nō est domi.s. Nihilo magis intus est. q̄ demenætus.s. Quum iuisset. ita hn̄t codices qdā antiq manu scripti. qd̄ & magis placet. q̄: quū uenisset. Sensus.n. clarior est.i. postea q̄ iuit ad tonsorem: nō rediit? interrogatiue.n. pnūciādū est. Qui .p istuc.i. .p qua re. hoc argentum.s. affers? Mercatu.i. nūdinis. Mercatus dr̄ locus: in quo agit̄ mercatura. Cicero quo cū tanq̄ ad mercatū bonarū artiū pfectus sis: inanē redire turpissimu3 est. Qua facie. qua mēbratura. q̄ figura corpis. id.n. sign̄at facies: ut dcm̄ est in amphitryōe. Ruffulus: diminutiuū est a ruffo. qd̄ rubrum sign̄at. Vētriosus: uētre turgido. Tristi frōte: seuera. Nō potuit pictor: hæc sunt mercatoris uerba: q existimabat Sauriā esse a se uisum in tostrina: q tum fuerat leonidas. Quisqs obuiā: scribendū est qsqs: nō qsq;: ex codicibus antiqs: & metri rōne. Occesserit. pro accesserit. sic.n. scriptū ē in oib9 ferme codicib9. Aeacidinis exple. mi. aisq; incedit. Ita scribendū est metri nēcitate. Sēsus est. Siqdē ille: & minis: & ais.i. furore: atq; iracūdia achillis expletus icedit: est. Si me ira. te. faxo iratus uapulabit. faxo addēdū fuit metri necessitate. Aeacidinis igit̄: .p achilleis intelligimus. nā achillē: & minacē: & furibundū: atq; iracūdū: uel ex homero didicimus: q i agamēnonē græcoꝝ principē ira accēsus: in cōsilio græcoꝝ: & uerba cōuiciis plurimis referta ptulit: & gladiū quoq; strinxit: ut interimeret. Is aūt æaci nepos fuit: un̄ æacides est appellatus: iuxta illud Ouidii: Aeacidæ chiron: ego sum pceptor amoris. & a noie illo æacides Plautus deriuatiuū traxisse ur̄ æacidinis: qd̄ qdē magis cōuenit: q̄ (ut Pius ait) si ab æaco inferoꝝ impatore: & arbitro: q terribilis sit: nomē ipsum deducere uelimus: uel qd̄ insulsus est: si ab aiace: q imanissimas iras cōcæpit: quum succubuisset in armoꝝ iudicio. Nō.n. cōuenit: ut ab æaco: æacidinus deriuet̄. sed æacius. uel æacinus. Ab aiace aūt. etiam si a gręco nomine aias: ut ait ille Pius demens: deducere uelimus. æantinus fieret: non æacidinus.

PYLADes

Mercatus.

Aeacidinis

Vid hoc sit negocii. idē est gn̄s carminis: qd̄ & supioris scenæ: tetrametrū catalecticū: septem cōstans pedibus: & una syllaba. In hac leonidas itroducit̄ sauriā atriēsem simulās: q ut a mercatore asinoꝝ pecunias ferēte uideri possit rei familiaris curā hr̄e: litano inclamitat: q sibi in qbusdā: q̄ iussisse mētit̄: nō paruerit:

eiq; uerbera minatur: tum interrogat: an qdā debitores. argentum attulerunt. quidā autem uasa cōmodata restituerint. Neminē meū magnifacere dictū: Ita scribendū est metri necessitate: elocutionis cōcinnitate: & ex codicibus antiquis: in qbus utiq; magnifacere scriptū est. nō magnū facere: & postponendū est dictum: nō pponendū illi uerbo magnifacere: ut perperam: & indocte legunt Pius: & Sarra. interpretes. ⸿ Is nullus uenit. pro non uenit.

SARACENUS

⸿ MORATVS est: Detinuit in mora.
⸿ Qui. Pro quo: scilicet stimulo: prosequitur nanq; sermonem cœptum. ⸿ Quæ occaluere plagis: idest quæ iam calla admisere propter plagas: & uerbera: & duplici scribi debet l: si autem occaluere unico l scribatur: idest conflagrarunt. ⸿ Ogganiam: Latrem: uociferem: gānire proprie canum est: & gānitio querula canum murmuratio: gannire tamen pro plorare posuit Terentius docente Donato: quid ille gannit? ⸿ Stomacho: indignatione: inde stomachari indignatione moueri.

Gānire qd.

VALLA.

℄ LIBERTVM. per ironiam: q seruus erat nominauit. ⸿ Manu emissus. idest liber: & intelligitur qui es manu emissus nominatiuus pro uocatiuo: qui enim liber e seruo fit: e manu. i. ex potestate heri emittitur. Vnde emissarius etiam dicitur: qui mittitur a supiore foras. negocii alicuius obeundi causa: quemadmodum Tranql.

Litanum libertum. iam manu emissus? Li. obsecro te.
Le. Næ tu hercle cum magno malo mihi obuiam occessisti.
Cur nō uenisti, ut iusserā, i tōstrinā? Li. hic me remoratust.
Le. Siquidē hercle nunc summum Iouē te dicas, detinuisse,
Atq; is precator adsiet, malam rem effugies nunq̄.
Tu uerbero imperium meū contempsisti? Li. perii hospes.
Me. Quæso hercle noli Sauria mea caussa hunc uerberare.
Le. Vtinā nūc stimulus in manu mihi sit. Me. qesce quæso.
Le. Qui latera conteram tua, quæ ocalluere plagis.
Abscede hac. sine me hūc perdere, qui semp me ira incēdit.
Quoi nunq̄ unam rem me licet semel præcipere furi,
Quin centies eadē imperē, atq; oggan niā. itaq; iam hercle
Clamore, ac stomacho non queo labori suppeditare.
Iussin sceleste, ab ianua hoc stercus hinc auferri?
Iussin columnis deiici operas aranearum?

Emissarius qui

in Domitiano: Arrecinū clæmentē cōsularem unū ex familiaribus: & emissariis suis: capitis cōdēnaturus: in eadē uel ēt in maiore gratia habuit: & emissarius custodiēdo℞ agro℞ cā: ut Cic. in epistolis ad Tironē dabat: nullo aprico horto: nullo emissario: nulla maceria: nulla casa. ⸿ Obsecro te. uox blādientis: ut qso: sed tñ hic cū ironia. ⸿ Moratus est. i. in mora detinuit: sicut & morari pstolari dicimus. ⸿ Stimulus in manu mihi sit. subaudi: quo te uerberē: ut statim subiungit; est & aliud instrumentum hoc nomine appellatum: de quo Cæsar in. vii. his uerbis. Ante hæc calcapedem longe ferreis hamis infixæ totæ in terram infodiebantur: mediocribus intermissis spaciis: omnibus locis disserebantur: quos stimulos nominabant. ⸿ Qui. aut significat ut: aut qui refertur ad stimulum: ut sit ordo uerborum: quo stimulo. ⸿ Quæ occaluere plagis: idest uerberibus crebris callum admisere: a callo fit calleo l gemino: quod uerbum tam ad animum q̄ ad corpus refertur. Est enim calleo admodum cognosco: & calleo callum in corpore admitto: a quo occalleo: ut hic. ⸿ Atq; ogganniam: idest strideam: oggannire uulpis est: & canum cum metuūt summisso corpore plagas: ut inquit Lucre. Et gannio: obmurmuro. Persi. Secretam gannit Persi. Secretam gannit in aurem: & Iuuen. appula gannit. ⸿ Itaq;. si duæ sunt partes: a littera acuitur. est enim enclectica: ut sit sensus: & ita. ⸿ Stomacho. indignatione. ⸿ Labori suppeditare. i. laborem tolerare: suppeditare etiam suggerere significat: ut si dicas: suppedita mihi escam: & potum: a sub enim & pedibus compositum est: nam quod suggeritur subiicitur: & in potestatem nostram redigitur. ⸿ Stercus hinc auferri. quod græcæ dicitur ἀποπατος: ut est uidere apud Diascoridem in secundo: & cæteros medicos: non ut quidam sunt interprætati latrinam: hinc sterquilinium: & stercorare agros dicimus. Fest. quoq; inquit stercus ex æde uestæ. xviii. chalendas iulias defertur in angiportum medium fere diui capitolini: qui locus clauditur porta stercoraria tantæ sanctitatis maiores nostri esse iudicauere. ⸿ Operas aranearum. Seruius inquit araneus animal. Aranea tela apud idoneos.

Calleo uñ.

Aranea qd & quid aranea.

PYLADes

℄ LITANVM. antiptosis est: ut urbem: quam statuo uestra est. ⸿ Tergo: & cruribus: ut. s. non uapularet: aut cōpedibus uinciretur. ⸿ Nimis imperiosus est. Mercator hæc intra se dicit: sed ita tamen: ut litanus etiā audiret: unde simulat idem litanus se timere: & inquit: ue mihi hodie: ut mercator eo magis credat leonidam Sauriam esse: & authoritatem in domo habere. ⸿ Litanum libertum. Ironice hoc dicit leonidas: & uultuose: ac si dicat: nuā tu libertus factus es: qui mihi non parueris? quod & magis declarat. ⸿ Iam manu emissus ne es: obsecro te? Ita scribendum est: & addendum: ne es: sensus congruitate & metri necessitate. ⸿ Næ tu hercle: cum diphthongo scribendum est: næ & affirmantis est. ⸿ Occessisti: pro accessisti: aduenisti. ut supra quoq;. Quisquis obuiam huic occesserit. ⸿ Hic me moratust: in mora detinuit: & scribendum est: moratust pro moratus est metri necessitate: non moratus est. quia uersus superflueret. ⸿ Malam rem: malum. Et scribendum est malam rem: non ad malam rem neq; id: pro ad: ut insulse corrigit Pius interpres: contra antiquorum codicum scripturam: in quibus utiq; non est ad: neq; id: contraq; sensus concinnitatem: qui absolutissimus est absq; ea dictione. ⸿ Qui latera conteram tua hæc: qui: pro quo stimulo: prosequitur enim sermonem suum litanus: addenda fuit dictio hæc: ad metri integritatem: nam uersui pes unus defecisset. ⸿ Quæ occalluere: idest calum fecere: propter plagas: & uerbera in callos ueluti coacta. ⸿ Sine me perdere hunc: non hunc perdere: quia uersus claudicaret: perdere autem pro interficere positum est. ⸿ Cui nunquā. Cui nunquam satis est semel præcipere: sed opus est centies idem iterare. ⸿ Ogganniam: latiem uociferem. Gānire proprie canum est: & gannitio: ut inquit Festus: est querula canum murmuratio: inde compositum oggannio ex ob & gannio. ⸿ Stomacho: indignatione. Inde stomachari est indignatione moueri. ⸿ Iussin sceleste ab ianua hac hoc stercus hinc auferri? Ita scribi debet hic uersus metri necessitate: & addi ab: nam pes unus deficiebat. ⸿ Iussin columnis deiici his. Et in hoc addendum fuit his: eadem metri ratione. ⸿ Operas aranearum. telas aranearum: quæ columnis appensæ erant. ⸿ Iussin dari bullas has in splendorem foribus nostris? Hic quoq; uersus: hoc modo scribendus est: ut metricæ rationi satisfactum sit: aliter enim non constabat.

Næ.

Occaluere.

℄ In

¶ IN splendorem:ut nitide forent. ¶ Bullas:Laminas æreas:quæ foribus affigi solent decoris causa:bulla dicit insigne:quod collo gerebant ingenui usq; ad statutum ætatis tempus tractum uocabulum a græco βουλη:idest consilium:q ad eam usq; ætatem maiorum consilio gubernarentur:uel quia bulla illam pectoris partem: hoc est pectus attingebat:ubi naturale manet consilium:ut placet Festo. Rursus bulla dicitur ex pluuia tumescens aqua:& propterea bullã Varro hominẽ appellauit quasi q instar bullæ:quæ fit ex aqua cito fiat:& intereat:inquit enim si hõ bulla est quãto magis senex. ¶ Cum fustist:pro fuste est:ut.s.nisi necesse semper sit in manu fustem gerere:illũ ut uerberibus incessat. ¶ In hara:in turpi & in obscœno loco:hoc in herum inclamat:q rei familiaris nullã curã gereret: est hara porcoꝝ stabulũ. ¶ Hem ergo tibi: deinde illũ pugno:uel baculo pcutit. ¶ Ecquis ꝓ uectura:ita uult occupatũ uideri in rebus familiaribus:ut nõ conspexerit mercatorẽ. ¶ Sticho:proprium nomen uiri.

SARACENUS. Bulla quid sit

Hara quid sit

Iussin in splendorem dari bullas has foribus nostris?
Nihil est. tanq̃ si claudus sim, cum fustest ambulandum.
Quia triduũ hoc unũ modo,foro operã assiduã dederim,
Dum repperiam qui quæritent argentũ in fœnus, hic uos
Dormitis iterea domi. at herus ĩ hara,haud ædibꝰ habitat.
Hẽ ergo hoc tibi. Li. hospes,te obsecro,defẽde. Me. Sauria
Mea caussa,ut mittas. Le. eho,ecqs ꝓ uectura oliui (oro
Resoluit? Li. resoluit. Le. quoi datust? Li. Sticho uicario ipi

VALLA.

¶ IN splendorẽ dari bullas. hoc est laminas metallicas:nã & bulla: quę ex pluuia: & uento suscitatur in aqua nominat: unde per trãslationẽ: homo bulla dictus: ut ait Varro ob uitæ breuitatẽ:& bulla insigne pueroꝝ prætextatoꝝ a collo pendens: q eã parte corporis attingat: nempe pectus:in qua naturale manet consiliũ:uel q eã ætatẽ ostendat alterius regedã consilio. prætexta.n.deposita ẽt bulla deponebatur. Persi. Bulla:quæ succinctis laribus donata pependit. ¶ Quatriduũ hoc unũ modo. multa per hanc figurã loquimur:ut dicamus quatriduũ & quatriduo:triduũ & triduo:biduũ & biduo: primũ & primo: & id genus alia. ¶ In hara. Differt hara cũ aspiratur & acuitur. & cũ caret aspiratione & circũflectitur: quod prio posita stabulũ significat:unde hariga Donati testimonio hostia:& haruspex & haruspicina. Cic. in. ii. de diuinatione si qñ de extis:& fulguribus satis disputatũ est:ostensa restant:ut tota haruspicina sit pertractata. Ara aũt in secũdo loco locus sacrificioꝝ est:idq; uerbũ a græcis sumptũ. illi nãq; aras preces uocant:sicut catarras imprecationes. ¶ Hem ergo:dũ hoc dicit hominẽ cecidisse ostẽdit. ¶ Hospes. peregrinus. Persi. hoc clare:ne audiat hospes. Est tñ tam qui hospitio accipit q̃ qui accipitur. Ouid. Nec hospes ab hospite tutus. Dr̃ hic & hæc hospes: sed legitur & hospita:unde illud. Hospita terra uale. Legimus ẽt inhospita neutro genere:ut inhospita tesqua. Cũ tñ inhospes non dicatur. Eo modo sospes & sospita:nã quod inquit Iuue. depositũ mihi sospes erit:figurate positũ uideri potest: ut apud Hora. testis metaurũ flumẽ. ¶ Oliui. ab oliua:nã oleũ ab olea deriuatur. ¶ Sticho uicario ipsi tuo. i. seruo: qui uices tuas gerit:nã & uicarius uicaria uicariũ adiectiue dicitur. Quintil. in declamationibus. Amaui filiũ meũ non osculis:non infirmitate:sed uiribus:dolore:patientia:unicũ: quẽ si acie clausisset hostis:uicaria morte seruassem.

Harę significatũ

PYLADES Bulla

¶ BVLLAS has. Scutulatos clauos æreos:uel utiq; argenteos:aut aureos: quibus potentioꝝ ostia decorãtur. Sic fulgentius bullatũ æthera appellauit:hoc ẽ lucentium sydeꝝ coruscamine inauratũ:& splendẽs his uersibus: Astrigeroq; nitens diademate luna bicornis:Bullatũ biiugis conscenderat æthera tauris. Est itẽ bulla tumor ille supaquaneus:qui excitatur uel pluuiæ descendentis pulsu: uel alio modo:unde Varro hominẽ bullã appellauit: q ad illius similitudinẽ cito intereat:Inquit.n. Si hõ bulla est:quanto magis senex: hanc superaquaneã bullã Calphurnius sic describit. Bullantis ubi fagus aquas radice sub ima. protegit:& ramis errantibus iplicat umbras. idem. Alternat uitreas lateralis cingula bullas. Est præterea bulla insigne colli puerilis suspendiculũ:ingenui aurea: seruilis scortea. Sic dicta a græco βουλη. quod significat consiliũ:quia illis ueluti monumentũ:& memoria esset: consiliũ rebus oĩbus adhibendũ esse:& ideo illã corporis partẽ:hoc est pectus attingebat:ubi naturale manet cõsiliũ:ut Festo placet. ¶ Cũ fustest:pro cũ fuste est:nã qui claudi sunt fustẽ gerere solent:cui initantur ambulãtes: opus est inquit: ut ego cũ fuste ambulẽ:illumq; in manibus gerã de cætero: quo te uerberare possim. ¶ Quia triduũ hoc unũ modo ego foro operã assiduã dederim:ita scribendus est uersus metri necessitate:& sententiæ concinnitate: nã nisi ego addatur: & dederim scribatur:& quia triduũ uersus non consistit:quod non uiderunt interpretes nostri Pius & Sarrac. ¶ Qui quæritent. scribendũ est:q̃ritent plurali numero:non q̃ritet:qa uersus claudicaret. ¶ At herus in hara: haud ædibꝰ habet. Ita scribi metri ratio cogit:non atq; herus:neq; habitat in fine:sed habet:pro habitat. harã scimus esse porcoꝝ stabulũ:Ouid. Tertius imundæ cura fidelis haræ. uñ inquit herũ habitare in stabulo porcoꝝ: non in ædibus mundis & nitidis:hoc inquit respiciens ad illas operas aranearũ:quas dixit non fuisse deiectas e colũnis. ¶ Hem ergo tibi do dicens:ostendit se percutere illũ uelle baculo uel pugno. Vnde litanus simulãs se timere:inuocat mercatorem:ut se defendat. ¶ Sauria oro:mercatoris uerba sunt: putantis illũ Sauriã esse. ¶ Ecquis pro uectura oliui: uult ostendere leonidas:& corã mercatore palã facere:se atriensem esse:& rei totius familiaris curam ad se pertinere:uariaq; propter hoc negocia tractare. ¶ Venit ne inquit aliquis: qui oleum:qđ domui debetur:attulerit:nã quod ait: ꝓ uectura oliui nõ ad taborẽ uehẽdi tm̃ refertur sed ad debitũ. ¶ Resoluit. i. satisfecit. ¶ Pro uectura oliui. i. pro eo quod uehere debebat:uel fortassis pro uectura oliui intelligit:idest pro opere uehendi:quia oleum a seruis demeneti heri uectum fuisset alicui mercatori:qui pro uectura nundum soluerat. nam primores illi ciues multos seruos alebant domi: quorum operas locabant:& ex illis magnam utilitatem capiebant:ut infra etiam dicemus. ¶ Cui datũ est:preciũ. s.& id:qđ ꝓ uectura oliui est allatũ. Scribiq; hoc mõ dẽt ex codicibus oibus antiquis:nõ cui datũ sit:neq; cui datũ scis:ut corrigit Pius iterpres nulli rõni innixus. ¶ Sticho:ꝓpriũ nomen alterius serui. ¶ Vicario:uices tuas gerẽti. Vicarius.n.dicitur: qui uicem alicuius gerit. Liuius. Hunc ego institutum disciplina mea uicarium pro me reipub. do:dicoq;:Hora. Aequali recreat sorte: uicarius: & hoc significatu substantiuum est: aliquando adiectiue ponitur. Quintilia. Vicariam ei operam impendi. Idem. Quem si acie clausisset hostis: uicaria morte seruassem. ¶ Delenire apparas:quia honos erat habere sub se uicarios:iccirco inquit leonidas:tu apparas: idest quæris delenire me:ne te uerberem: quum mihi uicarium tribuis tuis uerbis.

Hara

Vicarius

SARACENVS

¶ VICARIO: qñq; substãtiuũ est: & dicitur qui subit alienas uices: ut apud Hora. æquali recreat sorte: uicarius: quandoq; adiectiuũ: ut apud Quintil. in declamatiõibus: amaui filiũ meũ non osculis: non infirmitate: sed uiribus dolore: patientia unicũ: quẽ si acie clausisset hostis: uicaria morte seruassem. ¶ Delinire: placare. ¶ Rapere: urgere: & manu trahere: ut soluere debitũ. ¶ Satagit: pro satis agit. ¶ Est scribit. nũmos. s. redditos: & solutos: uel cũ ironia: & erũt uerba leõidę. ¶ Redditũ esset. s. sibi. ¶ Nã retineri: subaudi reliquũ uoluit: uel sibi necesse fuit: ut possit de mãdatũ opus absoluere. ¶ Scyphos: Est uasis gñs scyph⁹: ut sacer ĩpleuit dexterã scyph⁹ dixit Vir. scyphũ Macro. testat̃ herculis fuisse poculũ: neq; ab re illũ ueteres fictores cũ poculo fecisse uisu; est: nõ solũ: ꝙ is heros bibax fuisse phibet̃: sed ẽt: ꝙ antiq̃ historia est herculẽ poculo tanq̃ nauigio uentis immẽsa maria transisse.

Scyph⁹ qd sit

Tuo. Le. uah delenire apparas. mihi scio uicarium esse,
Neq; esse seruom in heri ædibus, qui sit pluris, q̃ ille siet.
Sed uina quæ heri uendidi uinario Exærambo,
Iam pro iis satisfecit Sticho? Li. fecisse satis opinor,
Nam uidi hunc ipsum adducere, & rape in ius Exærambũ.
Le. Sic obsecro? q̃ credidi, uix anno post exegi.
Li. Nũc satagit, adducit domũ etiã ultro, & scribit nũmos.
Le. Dromo mercedem rettulit? Li. dimidio minus opinor.
Le. Quid reliquõ? Li. aiebat reddere, q̃ extẽplo sibi redditũ (esset.
Nã retineri, ut quod sit operis sibi locatũ efficeret.
Ne. Scyphos, quos utendos dedi Philodamo, rettulit ne?
Li. Nõ etiã. Le. hem nõ si uelis da cõmoda homini amico.
Me. Perii hercle. iã hic me abegerit suo odio. L. he⁹ iã satis (tu,
Audin q̃ loqtur? Le. audio, & q̃esco. Me. tandẽ opior,

VALLA.

Exarãb⁹ q

¶ CVI datũ sit. uel scis interrogatiue ꝓnunciandũ. ¶ Vinario exarãbo. Exarambus uiri propriũ qui uina cœmebat. ¶ Et rapere. inde raptio inquit Dona. ad personã refertur: rapina ad rẽ: raptus ad stuprũ: si proprie loqui uolumus. ¶ Sic dedero. i. dedisse uisus fuero: ut prius q̃ crediderim cogitasse: uidear illũ uexare uoluisse. ¶ Vix anno post exegi. ante & post cũ casibus præponuntur: accusatiuũ exigunt: ut ante multu;: post multum. Cum uero casibus subiiciuntur: ablatiuum: ut paulopost: pauloãte ita & hic anno post. ¶ Satagit. satis agit. ¶ Et scribit nummos. quos debeat in suis: ut mercatores solẽt diariis. ¶ Quam extemplo redditũ esset. idest q̃primum ipse ex opera sua redhibuisset. ¶ Scyphos: quos utendos dedi philodamo retulit ne? hoc simile illi in amphitryone naucratem: quem conuenire uolui: innaui nõ erat. Scyphus poculi species est. ¶ Si uelis commoda. corrupte accommoda legitur. Inter cõmodatũ: & utendũ datum Labeo q̃dem ait tm̃ interesse quantũ inter genus & speciẽ. Cõmodari. n. rem mobilem: nõ ẽt soli: sed ut apparet ꝓprie inquit Vlpi. de cõmodato. Cõmoda res dr̃ & quæ soli est: id quod etiam Cassius existiat. Viuianus ẽt habitationem cõmodari posse ait.

Cõmodari quid sit.

PYLADes

¶ MIHI scio uicariũ esse: affirmatiue dictũ est hoc. ¶ Neq; esse seruũ in heri ædibus: qui sit pluris: q̃ ille siet. Et scio inquit etiã hoc: ꝙ nullus est seruus in ædibus heri. qui pluris sit: q̃ stichus: p hoc uult innuere: se nõ esse seruũ illi parẽ: quũ sit atriensis. Atrienses aũt: ut Seruius inquit: honoratiores serui erant: qui liminũ custodes: & pecuniæ: quæ in atriis seruabatur: adhiberi solebãt. Vnde legimus apud Virg. Qui dardanio anchisæ: Armiger ante fuit: fidusq; ad limina custos. Scribendũq; est in heri ædibus: nõ in ædibus heri metri necessitate: nã uersus nõ consisteret. ¶ Sed uina heri: quæ uendidi. Ita scribi debet metri necessitate: & sententiæ congruitate: nã heri nomen est genitiui casus: a ntõ herus. ¶ Exærãbo: propriũ nomen est uinarii. ¶ Et rapere in ius exærãbũ: puto inquit exærambũ satisfecisse: nã uidi stichũ adducere & rapere illũ in ius. & ita scribi debet ex codicibus antiquis metri necessitate: & sentẽtiæ cõgruitate: non rapere ita exærãbũ. ¶ Sic obsecro? q̃ credidi uix anno post exegi. Ita scriptũ est in codicibus antiquis: & non: sic dedero priusq̃ credidi: ut alibi scriptũ est: & legunt Pius & Sarra. interpretes: nullo cũ recto sensu: ꝙ si legatur. Sic obsecro? credidi: ut nos legendũ censemus: hic erit sensus: ut leonidas atriensem simulans: ueluti irascat: ꝙ ille exærãbus fuerit in soluendo pigrior: quũ ei iã anno exacto uina data fuerint. ¶ Sic obsecro? s. meũ agit exærãbus? Nunc satagit: hæc litani uerba sunt: nunc inquit satagit: hoc est sollicitus est iste exærãbus uinarius: postq̃ in ius tractus fuit. ¶ Adducit etiã domũ ultio. i. affert domũ usq;: sponte sua: & nũerat pecuniã. Et scribendum est. adducit etiã domũ: non domũ etiã metri necessitate. Scribere nũmos est dare nũmos: Hora. Scribe decẽ nerio: rescribere uero est reddere: Hora. Quod tu nunq̃ rescribere possis: Ter. Argentũ illud denuo rescribi iube phormio. ¶ Dromo mercedẽ rettulit? perseuerat leonidas interrogando litanũ: an dromo retulerit nescio quã mercedẽ: quã debere illũ ostẽdit: ut sic mercatori asinoꝝ ibi præsenti persuadeat: se atriensem esse: omniũq; curã habere: & ab eo preciũ asinoꝝ auferat. ¶ Quid reliquũ? scilicet non dedit. ¶ Aiebat reddere q̃ extẽplo redditũ sibi esset: dixit se reddere. i. redituꝝ esse: tẽpus est ꝓ tẽpore: q̃ primũ sibi redditũ esset. i. obseruatũ: quod ꝓmissum fuerat: addendũ fuit sibi metri necessitate. & sñiæ cõgruitate. ¶ Nã retineri: ut qđ sit operis sibi locatũ efficerent. Ita scribi debet uersus metri necessitate: & sensus ꝯgruitate: q ẽ: ut dicat retineri dimidiũ illi⁹ mercedis ab ipso dromone: ut serui demæneti fortassis: qb⁹ locatũ erat: faciũdũ nescio q̃d operis ꝑficerẽt opus. Solebãt. n. multos seruos domi hr̃e magnates illi: ut sup⁹ diximus: quoꝝ opas locabãt: & mercedẽ non paruã ex illis cõgrebant: hãc autẽ sentẽtiã: nec Pius intellexit: nec Sar. eruere potuit: quũ nescio q̃d interim balbituerit ineptũ. ¶ Scyphos: uasa. Est scyphus uasis gñs: de quo Virgi. inq̃t. Et sacer ĩpleuit dextrã Scyphus. De eo Mac. hæc refert. Scyphus herculis poculũ est: ita ut liberi p̃ris cãtharus. Herculem uero fictores ueteres nõ sine cã cũ poculo fecerunt: & non nunq̃ cassabundũ: & ebriũ: nõ solũ: ꝙ is heros bibax fuisse phibet̃: sed etiã: ꝙ antiqua historia est: herculẽ poculo tanq̃ nauigio uentis in mẽsa maria transisse. ¶ Nõ etiã: nõ adhuc. ¶ Hem nũc: da si uelis: da addendũ fuit ex codicibus antiq̃s: & metri necessitate. i. nunc inquit: & da: atq; accõmoda homini amico res tuas: qui nũq̃ reddit postea: p ironiã. n. ꝓlata uerba sunt. ¶ Perii hercle: hæc sũt mercatoris uerba: cui iam graues esse cœperũt hm̃õi leonidę ostentationes. ¶ Heus iam satis tu: hic loquitur litanus: qui audierat mercatorem conquerentem. ¶ Tandem opinor conticuit: mercator loquitur intra se: ut etiam fecerat paulo supra proxime. nunc inquit optimum est: ut hunc adeam: anteq̃ rursum incipiat strepere.

Scribere nũmos

Scyphus.

¶ Tinnire

SARACENVS. Tinnire qd Ferox qs

¶TINNIRE:Sonare inde tintinabula:id proprium loquacibus tribui merito uidetur ut non loqui. sed tinnire dicantur. ¶Ne duit:ne det. ¶Ferox:uel arrogans: uel fretus: ut hoc loco commode potest intelligi: ut est apud Nonium illud Accii:neq; ui tanta quisq; est: neq; tam abundans fortunis ferox: alias ferox fortis: indomabilis: cordatus facetus. ¶Auferte domi: Vel posuit accusatiuum pro ablatiuo:ut sæpe Plautus:& Nonius etiam attestatur: uel lege: aufer te domo.

VALLA.

¶INCIPIT tinnire.i.crepitare a tintinabulis sumpta translatione. ¶Ferox est.i.arrogans. Titinnius in fullonibus. Videram ego te uirginem formosissimam sponso esse superbam:forma esse ferocem:uel ferox scæuus:& indomabilis a feritate. Cice.in.i.officio℞:ut equos propter crebras contentiones prælio℞ ferocitate exultantes domitoribus tradere solent. Teren. in Eunucho. Adeo ne ferox: quia habes imperium in bæluas.

Conticuit.nunc adeam optumust prius q̃ incipit tinnire.
Quã mox mihi opam das? Le.hẽ optume,q̃ dudũ tu adue(nisti?
Non hercle te præuideram,quæso ne uitio uortas.
Ita iracundia obstitit oculis. Me. non mirum factust.
Sed si domist Demænetum uolebam. Le.negat esse intus.
Verum istuc argentum tamen mihi si uis denumerare,
Repromittam istoc nomine solutam rem futuram.
Me.Sic potius, ut Demæneto tibi hero præsente reddam.
Li.Herus istũc nouit,atq; he℞ hic.Me.hero huic p̃nte red(dã.
Li. Da modo meo periculo, rem saluã ego exhibebo.
Nam si sciat noster senex fidem non esse huic habitam,
Succenseat, quoi omnium rerum ipsus summam credidit.
Le.Non magnipendo.ne duit, si non uolt,sic sine astet.
Li.Da inquam. uah formido miser, ne hic me tibi arbitret
Suasisse, sibi ne crederes,da quæso, ac ne formida.
Saluõ hercle erit.Me.credã fore,dũ q̃dẽ ipse in manu hẽo.
Peregrinus ego sum, Sauriam non noui.Li.at nosce sane.
Me.Sit,non sit,non ædepol scio. si is est,eum esse oportet.
Ego certe me incerto scio hoc daturum nemini homini.
Le. Hercle istum Di oẽs perduint. uerbo caue supplicassis.
Ferox est,uiginti minas meas tractare sese.
Nemo accipit. aufer te domũ,abscede hic, molestus ne sis.
Me.Nimis iracunde. nõ decet sup̃bũ esse hominẽ seruom.

PYLADes Tinnire.

¶TINNIRE:sonare:strepere:unde tintinabula:id autem proprium loquacibus tribuitur:qui non loqui: sed tinnire uidetur.uox est ficticia a sono eiusdem similitudinis deducta. ¶Quã mox:q̃ cito:quãdo. ¶Quã dudum tu aduenisti? quãdo se re idẽ sunt:q̃ mox:& quãdudum: ut alias dictũ est. ¶Prouideram: non aduerteram: ad te:uult ostendere:ita se ira occupatum fuisse:ut mercatorem nõ aspexerit. ¶Mihi si uis denũerare. ita scribi debet ex codicibus omnibus: & sententiæ concinnitate:quæ est:ut dicat:si uis denumerare mihi hoc argentum:quis demænetus nõ adsit: repromittam tibi bene solutũ fore: ita ut hoc debito non sit quisq̃ te posthac molestaturus:non autẽ:mihi sic ius:ut corrigit Pius interpres. ¶Repromittã tibi:addendũ fuit tibi metri necessitate. ¶Isthoc nomine:isto debito.ista causa. Nomina ꝓ debitis:& debitoribus capi claru; est: qua dictione iureconsulti scatent: & Hor.ait. Nomina sectatur modo sumpta ueste uirili.Et columellæ sentẽtia est catholica:Bona nomina fieri mala:si nunq̃ interpelles.Nomen etiam:ut in nostro uocabulario diximus: significat famã:seu gloriam: Virgi.Et nos aliquod nomenq;:decusq; gessimus:interdum laudem:seu decus.Idem:auulsumq; humeris caput:& sine nomine corpus.:aliq̃n gentem:seu factionẽ.Idem.Nostrum in nomẽ ituras:& quandoq; causam:ut hoc loco:& apud Ciceronem.Quanq̃ me tibi nomine negligentiæ suspectum esse doleo. Inde nomenclator a nomine calando.i.uocando.Is.n.dicitur nomenclator:qui per nomina singulos appellat:utputa: in foro reos: aut in conuiuio conuiuas:uel ad consilium consulares. Apul.Et ad nomenclatorem mox citati uenerunt. ¶Sic potius:non uult mercator:nisi præsente Demæneto illorum hero argentũ numerare. ¶Da modo meo periculo:ridiculum: nõ uult mercator pecuniam credere leonidæ:qui atriensis esse dicitur: quia illum non cognoscant: & litanus hic seruus nequam:& cui nulla dicitur esse in domo authoritas:uult:ut suo periculo credat. ¶Nam si sciat noster senex. his uerbis illum inducere posse putat:ut argentum numeret:quia si Demænetus sciret:non fuisse habitam leonidæ fidem: succenseret. ¶Quoi rerum omnium credidit summam ipsius semper. Ita scribendum est metri necessitate: & partim ex codicibus antiquis: in quibus summam scriptum est:ut non sit opus Pio interpreti assentiri:corrigenti: qui omnium rerum ipsius semper credidit:& asserenti:eleganter dictum esse.Credo tibi omnium rerum:hoc est in omnibus rebus.quum eo modo uersus nullo modo cõsistat:nec sensus:qui est:ut dicat:Demænetum ipsi simulato Sauriæ semper credidisse.i.commisisse summam omnium rerum.Scribendum enim est cui:uel quoi more antiquorũ: ut sit datiui casus:non qui: ut legit idem Pius. ¶Ne duit:ne det. ¶Dum quidẽ ipse hoc in manu habeo: hoc addẽdum fuit metri necessitate: & subaudi argentum. ¶Si is est:eum esse oportet. Ita habent codices omnes: & est sensus notissimus ꝙ si is est sauria: eum esse oportet:& non alium.Nec opus est scribere deum :pro eum:ut hariolatur Pius:nescio quo sensu futili. ¶Me incerto scio:ordo est:scio me daturum hoc:scilicet argentum: nemini homini incerto:idest ignoto:& quem ego nesciam: qui sit. ¶Verbo caue supplicassis: quia superius litanus dixerat: da quæso: ac ne formida: ait leonidas:uerbo caue supplicassis:idest caue ei supplices: uel uno uerbo:& alludit ad nomen ipsius litani:quod supplicationem significat:ut diximus superius. ¶Ferox est:ferocem se: & arrogantem facit: q̃a in manibus habeat uiginti minas meas. ¶Nemo accipit:ac si diceret:tibi eas habe: nemo a te inuito accipit. Scribendum est accipit ex codicibus antiquis: & recto sensu: non accæpit:neq; accepet:ut corrigit insulsus Pius. ¶Aufer te domum.tuam:scilicet. ¶Abscede hinc a nostris:scilicet ædibus.ostendit:parum curare se: an eas pecunias ab illo accipiat:uel ne. ¶Nimis iracunde:scilicet loqueris:uerba sunt mercatoris. ¶Non decet:catholica sententia:non decet hominem seruum esse arrogantem:& superbum.

Nomen.

Catholica sententia.

SARACENVS

IMPVRE: iprobe. Simulac: Vbi primũ. Vete: Notandus locus: nã frequentiori usu dicimus tibi. Tibi quidem: Hoc est causa tua: uel cũ interrogatione uel cũ ironia legendũ. Proficisci hoc dixerimus. Vel lege: proficisce re: ut cũ superiori clausula conueniat: uel lege profecto cũ subsequenti: illud aũt: dixerimus: magis comice in plurali extulit. Iam nunc secunda: Hoc est rursus me uerbis lacessis: scibã te his uerbis uindicaturũ tuã iniuriã. Nec potest enumerari: Quin. s. bene mihi fuerit dinumeratũ. Si esses percõtatus me ex aliis: Notandus loquẽdi modus. i. q fuerim ego ex aliorũ dictis: uel est figura hypallage poetis freqẽtissima. i. de me alios. Negassim: ꝑ negaueris.

Modus loquendi.

VALLA.

IMPVR AN bili. i. an impura: hoc est uehementi. Sic legendo recte castigabis: Possunt etiã duo esse uerba in & pare. i. obtẽpera: ut sint uerba libani exhortãtis: ac iperantis mercatori: ut pecuniã Leonidæ dinumeret. Flagitium hoĩs. i. flagitiose homo. Flagitiũ etiã inquit No. periculũ. Lucilius lib. xxx. Qui æde poscẽte minus & præeunt rectius multo: & sine flagitio. Pœnæ pendentur. i. exoluentur a pecunia sumpta translatione. Nã pendere soluere significat. apud romanos. n. æs appẽdebatur. Proficiscin. an proficisceris ita corrigendũ. Haud neg. i. nõ negaueris.

Pendere quid sit

PYLADES

MALO hercle iam magno tuo isthuc nũc: ni recte dicis: uerba sunt litani in mercatorẽ prolata: profecto inquit: nisi recte loquaris: & hæc uerba iniuriarum plena funditare desinis: isthuc hodie ueneris cũ magno malo tuo. hic est clarus: & aptus sensus: dũ modo ita scribatur uersus: ut nos scripsimus ex codicibus antiqs: quũ alibi scriptũ uiderimus: nũc istuc recte dicis: alibi: nunc isti'ne recte dicis. alibi: nũc istinc recte dicis. alibi: nunc isti non recte dicis. Isthuc nũc. s. processeris: ueneris. Ni recte dicis: nisi recte loquaris: ac desinas male dicere. Impure nihili: ita & hoc scribendũ est ex codicibus antiqs: & sententiæ cõgruitate. Nã quum litanus altius dixisset uerba prædicta: postea summissius in mercatorẽ dicere cœpit: quasi ostendens: nolle litanũ hæc audire: ipure nihil: non uides irasci: atriẽsem. s. ut his uerbis illũ terreret mercatorẽ. Neq scribẽdũ est. I pare: ut nugatorie inquit Pius interpres: se repperisse apud nonnullos codices: quod quidẽ falsum est: hñt. n. plurimi codices: ipuren bili: alii aũt: ipure nũbili. Verũ qui ipuren bili hñt: ii magis adhærent recte scripturæ: ut cõiectantibus ex litterarũ positu: patere põt: qui aũt nihili hñt: ii sententiã dixere. Perge porro: leonidæ uerba sunt: uel summisse dicta ad litanũ: ut pergeret illũ mercatorẽ terrere uerbis: quod patet ex seqẽtibus: uel altius prolata: illo mercatore audiẽte: sed ironice: ac si diceret: adhuc pergis illũ orare. Da obsecro huic argentũ: non argentũ huic: qa uersus non cõsisteret. Malũ hercle uobis quæritis: mercatoris uerba sunt: minãtis leonidæ: & litano: quos iam magis habet suspectos. Crura hercle diffringẽtur: leonidas utpote atriensem simulans: quũ audiuit mercatorẽ sibi quoq minari: ut suã retineat autoritatẽ: rñdet & eodẽ iuramẽto illi minat. dicens: Crura hercle diffringent: tibi. s. Et hoc dicẽs iubet litano: ut illũ percutiat: dicens. Age ipudice ni istũ ipudicũ percuties ipudicũ utrũq appellat de seruili cõsuetudine. Et quũ hęc diceret: uidetur percussisse litanũ: uel percutere uoluisse: ut tãto propius: & celerius illũ percuteret. Vnde litanus clamare cœpit: perii hercle: postea cõuersus ad mercatorẽ inqt. Sceleste: nõ audes mihi sceleste subuenire. i. subueni mihi: ne hic me uerberet: uel manus adiutrices porrigẽs aduersus eũ: uel pecuniã dinumerãs: ob quã hæc oia fiunt. Pergin precari pessumo: precari ꝑ supplicare positũ est: & hic quoq ad nomẽ litani allusit: ut supra: caue uerbo supplicassis. pgis ne inqt leonidas adhuc rogare: & supplicare huic pessumo hoi: Quæ res: Mercatoris uerba sunt: qui audiẽs: se pessimũ appellari: iracunde illi rñdet. Quæ res: est hæc. s. & quid loqueris: Tun libero homini: tu ne inquit quum seruus sis: male loqueris mihi homini libero: Vapula: leonidas loquitur: ostendens uelle illum uerberari facere: & per imperatiuum inquit: uapula. Id quidem: respondet mercator. Id profecto hodie fiet tibi: ut scilicet uapules: quum primum demænetum herum tuum conspexero. Hodie in ius uoco te: coram hero, tuo scilicet. Dabitur pol suppliciũ mihi. i. faciã: ut plectamini:

Locus restitutus.

Li. Malo hercle iam magno tuo nunc, isti ne recte dicis.
Impure, nihili, non uides irasci? Le. perge porro.
Li. Flagitiũ hoĩs, da obsecro argentũ huic, ne male loquat.
Me. Malũ hercle uobis qritis. Le. crura hercle diffringẽt.
Age impudice, ni istũ impudicũ percuties. Li. perii hercle.
Sceleste, non audes mihi sceleste subuenire?
Le. Pergin ꝑcari pessumo? Me. quæ res? tun libero homini
Male seruos loqre? Le. uapula. Me. id qdẽ tibi hercle fiet,
Vt uapules, Demænetum simul ac conspexero. hodie
In ius uoco te. Le. nõ eo. Me. nõ is? memẽto. Le. memini.
Me. Dabitur pol suppliciũ mihi de tergo nostro. Le. uæ te.
Tibi quidem supplicium carnufex de nobis detur?
Me. Atq ẽt ꝑistis maledictis pœnæ pẽdẽtur mihi hodie.
Le. Quid uerbero? ain tu furcifer? herũ nosmet fugitare censes?
I nũc iam ad herũ, quo uocas iamdudũ, quo uolebas.
Me. Nũc demũ? tñ nunq hinc feres argẽti nummũ, nisi me
Dare iusserit Demenetus. Le. ita facito, age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tã ego hõ sum, q tu. Me. s. ita res est. Le. sequere hac ergo.
Proficiscin hoc dixerimus? nemo etiam me accusauit
Merito meo, neq me Athenis alter hodie est quisq,
Quoi credi recte æque putent. Me. fortassis, sed tamen me
Nunq hodie induces, ut tibi credam hoc argentũ ignoto,
Lupus est hõ homini, nõ homo, quom qualis sit, nõ nouit.
Le. Iam nũc secũda mihi facis, scibã hoc te capitulo hodie
Facturum satis pro iniuria. quanq ego sum sordidatus,
Frugi tamen sum, nec potest peculium enumerari.
Me. Fortasse. Le. ẽt nunc dico, Periphanes rhodius mercator
Diues absente hero solus mihi talẽtum argẽti soli
Adnumerauit, & mihi credidit, neq deceptus in eo.
Me. Fortasse. Le. atq etiã tu quoq ipse, si esses ꝑcũctatus
Me ex aliis, scio pol crederes, nũc qd fers. M. haud negassi.

ctamini:ac terga uestra loris uerberent. ¶ Ve te:notandũ est ue cũ actõ dictũ:frequentius.n.cũ dtõ dicimus:ue tibi. Atq; ẽt ꝓ istis maledictis pœnæ hodie mihi pendent.Ita scribi debet totus iste uersus metri necessitate: & sniæ congruitate:nõ ꝓ dictis uestris:neq; pendent mihi hodie:qa uersus nõ cõsisteret. ¶ Quid uerbero: leonidæ uerba sunt iracundo aio mercatori rñdentis.Quid uerbero:.s.ais. ¶ Ain tu furcifer:ain tu interiectio est reprehendentis. ¶ Herum nos met.Censes inqt nos fugitare:ne ad herũ ueniamus. ¶ Iam nũc ad herũ.i.ueni iam nunc ad herũ demænetum. ¶ Quo uocas iamdudũ: ad quẽ iamdudũ uocas me:quu; dixisti:in ius uoco te. ¶ Quo uolebas.s.nos uocare. ¶ Nũc demũ: mercator loqtur quasi irrisorie.Ita nunc demum ad herũ te uenire uelle ais:q.d.nõ sic dicebas prius. ¶ Tñ nunq̃:quãuis.s.dicas:te uenturũ ad herꝝ demænetum. ¶ Ita facito:uerba sunt leonidæ ostẽdentis se assentiri uerbis mercatoris:& illũ adhortari:atq; inuitare:ut eat ad demænetũ. ¶ Tu cõtumeliã:ostẽdit inter eundũ litanus: se excusare uelle:qa cõtumeliã mercatori dixerit:quũ ille prior sibi fecerit. ¶ Scilicet ita res ẽ:mercator nihil aliud rñdere curat:nisi affirmãdo:quæ ille dicat:donec ad demænetũ peruenerit. ¶ Proficiscin hoc dixerimus: uult ostẽdere leonidas:ægre ferre non adhibitã sibi fidẽ a mercatore fuisse:qa propter:hoc multũ authoritati suæ detritum sit.Dicemus ne inqt Demæneto hero:nos ad ipsum proficisci: hoc.i.propter hanc rem:qa.s.mihi fides a te habita nõ fuerit: Nõ.n.censemus hoc pro huc exponendũ:ut Pius inquit. ¶ Etiã nemo me accusauit.Ita legendu; est metri necessitate:nõ nemo ẽt:qa uersus claudicaret.Etiã:pro adhuc:uel hucusq; positũ est.Est.n.rõ: qua oñdit ægreferre hanc ad herũ profectionẽ. ¶ Neq; me athenis est alter hodie:non alter est: qa claudicaret uersus. ¶ Cui credi recte æque putẽt:ordo est:cui putent æque recte credi:subaudiendũ hoĩes. ¶ Fortassis mercatoris uerba sunt. ¶ Induces: his tuis uerbis persuasoriis. ¶ Lupus est hõ homini:ad id alludere uř:quod Pli.inquit.Tot gentiũ sermones:tot linguæ:tanta loquẽdi uarietas:ut externus alieno pene non sit hoĩs uice.Et qa his uerbis uř mercator asserere:se leonidam ꝓ lupo hře:Iccirco ille rñdet. ¶ Iam nũc secũda mihi facis.i.secundã iam infers mihi iniuriam: prius.n.dixeras:nõ decet superbũ esse hominẽ seruũ:& nũc inquis:lupus est homo homini. Translatio est a sacrificãtibus sumpta:qui si prima hostia nõ litassent:secundã mactabant:eaq; succidanea dicebat.De his Ser.lib.viii.æñ.hæc. In oĩbus sacris fœminini generis plus ualent uictimæ:Deniq; si per marẽ litare nõ possent:succidanea dabatur fœmina: si aũt per fœminã non litassent:succidanea adhiberi nõ poterat. ¶ Secunda mihi facis:ac si dicat: secũda hostia mihi sacrificas:qa prima non litasti:est.n.secũda ablatiui casus:& facis uerbo sacrificiis apto usus est: iuxta illud Virgilii.Quũ faciã uitula ꝓ frugibus ipse uenito.Sensus est:qa non uř tibi satis prima iniuria in me prolata: addis & secundã iuxta morẽ sacrificantiũ.qui una:& altera hostia deis sacrificant. ¶ Scibã hoc te capitulo: scibã ꝓ sciebã more antiquo dictũ est:hic sensus:Sciebã ego:& ueluti hariolabat:te hoc capite.i.hoc modo: & hac moneta satisfactu rũ esse mihi ꝓ iniuria:qua me affeceras:hoc est:peius adhuc facturũ. Deinde subdit. ¶ Quãq̃ ego sum sordidatus: .i.q̃q̃ nõ sim usq; adeo uestibus:& cultu corporis ornatus:frugi tñ sum:& probus. Nã quod Pius interpres garrit:ꝓ capĩo capiduncula scribendũ:ut hoc ẽt ꝑtineat ad translationẽ sacrificantiũ:uanũ est:& nihili:nec uersus rõ patitur dictionẽ illã capiduncula:nec sensus cõcinnitas:& codices oẽs capitulo hñt: qđ a capite diminutiuũ est. ¶ Nec põt peculiũ enumerari:uel qđ mihi quottidie creditur: subaudiendũ est:uel peculiũ.i.uirtus: & fides mea:ac ꝓbitas recenseri nõ põt:q̃ peculiũ seruoꝝ tm̃ sunt:quũ nullũ aliud peculiũ hře possint ꝑter uerbera:ut supra.largiř peculium oẽ:in tergo thesaurũ gerit.Etiã nunc dico.ꝓsequiř adhuc leonidas uolens persuadere mercatori:sibi ab aliis quoq; mercatoribus creditã pecuniã fuisse:ut sic inducat etiã eũ ad credendũ:& sibi enumerandũ preciũ asinoꝝ: sed fallitur:quũ ille nihil aliud respondeat:q̃ fortasse. ¶ Rhodius mercator. Ita scriptũ est in codicibus antiquis: & nõ rhodo:quod & melius:ac concinnius est. ¶ Percontatus me ex aliis: notandus est loquendi modus:percontatus me ex aliis:quũ frequentius dicamus:percontatus alios de me. ¶ Haud negassim.pro negauerim.

Ve te.

Etiam.

Capitulum

Percontari

SARACENUS.

Nequeon ego:Clereta lena conatur filiam suis moribus imbuere: quæ amore capta eiusdem monitis aduersabatur. ¶ Mansuetam: obtemperantem. ¶ Animata:animo obfirmata.

VALLA.

Nequeon ego te. in hac Scæna Lena Clereta Philenium grauiter increpat: ꝙ plus nimio: nec lucri causa amare uideatur. ¶ Nequeon.an non nequeo:idest an non possum: unde nequitum: & nequitur pro non posse dicebant antiqui: ut Pacuuius cum ait: sed cum contendi nequitum:ut clam tendenda est plaga. Plautus in satyrione:retrahi nequitur: quoquo progressa est semel: & Cato originum libro primo:Phana in eo loco compluria fuere:ea exaugurauit pręterquã ꝙ termino phanum fuit: id nequitum exaugurari. ¶ Interdictis. Interdicim⁹ inquit Donatus: quod uetamus fieri. Dicimus uni generi hominum: interdicimus diuersis:itaq; prætoris edicta: & interdicta dicuntur.

Interdicere quid sit.

ACTVS TERTIVS.

Philenium meretrix. Clereta lena.

Nequeon ego te interdictis facere mansuetam meis?
An ita es animata, ut quæ matris expers impii sies?

Interdictū.

NEqueon ego te interdictis. Terameter brachicatalecticus est uersus huius scenæ: septem pedes nactus. In hac aūt Clereta lena inducitur cum filia Philenio uerba faciens: illamq; suis moribus imbuere adnitens: quū amore argyrippi capta aduersari matris monitis uideretur. ¶ Interdictis: præceptis. Nam ad illud respicit: q̄ puellæ interdixerat: ne amantem argyrippum ad se reciperet: nisi denuo pecuniam afferret: interdictum.n.est: quod a iudice non in perpetuū: sed ad tēpus dicitur: saluo iure partium. ¶ Mansueta: obtemperantem: ut sit ordo: Nequeon ego facere te obtemperātem meis interdictis? ¶ An ita es animata: animo obfirmata: & ita scribi metri necessitas cogit: nō ita tu es: abundat.n.tu. ¶ Vt quæ matris expers imperii sies.i.quæ imperium matris negligas: & recipere nolis: scribendum.n.est, quæ: non qui: ut multi codices habent.

SARACENVS

¶ VBI piem pietatem: Piem.i.colā custodiam: pietatem: Nonio referente: docti ueteres esse uoluerunt: q̄ q̄ in ea sunt quasi penitus: & in penetralibus recondantur: pietas pro iustitia ponitur & p religione erga deos. ¶ Si isto more morata idest a te edocta & instituta: iusserat.n.illa: ne ad se amātem reciperet: ni denuo pecuniam conferet id: quod extra oēm pietatem filia censebat. ¶ Dicacula: a dicacitate: & a dicēdo dicacitas: significat.n.sermonē cum risu aliquos incessentē. ¶ Quæstus mihi est: ut dicacula sim: uelamen. ¶ Ergo una pars: ac si dicat oīs loquendi facultas tibi data est: mihi non licet: quod uolo loqui: tua enim oratione consumis diem.

Dicacula q̄

Ph. Vbi piem pietatem, si isto more moratam tibi
Postulem placere? mater mihi quo pacto præcipis?
Cl. An decorum est, aduorsari meis te præceptis? quid est?
Hoccine est pietatem colere, imperium matris minuere?
Ph. Neq; quæ recte faciūt culpo, neq; quæ delinquont amo.
Cl. Satis diacula es amatrix, Ph. mater, is quæstus mihi st,
Lingua poscit, corpus quærit, animus orat, res monet.
Cl. Ego te uolui castigare, tu mihi accusatrix ades.
Ph. Neq; pol te accuso, neq; id me facere fas existumo,
Ve℞ ego meas queror fortūas, quom eo, quē amo, phibeor.
Cl. Ergo una orationis pars de die dabitur mihi?
Ph. Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.

VALLA.

¶ PIEM pietatem: idest colam: Nam piare quandoq; idem quod purgare: unde piaculum purgamentum. ¶ Morata. moribus instituta. estq; participiū sine uerbo. ¶ Satis dicacula diminutiuū ab eo quod est dicax: forma est duntaxat: nam copiam uerborum inesse significat. ¶ Animus orat: idest excogitat: quod dicendum sit. ¶ Res monet: propter lucrum. ¶ Tu pte habeas portisculum. Festus portisculus est: ut scribit Aelius stilo: qui in portu modum dat classi. Id autem est melius: cuius meminit Cato in dissuasiōe de rege Italo: & uectigalibus Asiæ Caio Lucio. P. R. remis scripti uenière passim. Nonius tamē inquit: portisculus proprie hortator est remigum: idest qui eandem perticam: qui portisculus dicitur: qua excursum: & hortamenta moderatur: ut Plautus in asinaria. Ennius lib. viii. annalium. Thus ante tenentes parerent: obseruarent: portisculus signum: cum dare cœpisset. Laberius in cithara. Nec palmarum pulsus: nec portisculi.

Portisculus quid.

PYLADes

¶ VBI piem pietatem: sensus & ordo est: quo modo colam: & custodiam pietatem: si postulem: hoc est uelim: me moratam isto more: placere tibi? Piem enim pro colam: & custodiam exponit Nonius: hūc locum citans: moratam autem legendum est metri necessitate: & ex codicibus antiquis: non morata: ut legunt Pius: & Sarrace. interpretes. Subintelligendum est: matrem puellæ ei iussisse: ne argyrippum amantem ad se reciperet: ni ille rursum pecuniam afferret: quod quidē extra oēm pietatem filia cēsebat. Pio as: ut ēt in mostellaria dicemus: ꝓprie significat pie amo: colo: ut hic: & apud Neuiū: cuius hæc sunt uerba. Nemo est: qui magis suos piet liberos: inde piaculū ꝓ sacrificio & cultu aliqū accipitur. Virg. Ea prima piacula sunto. Interdū significat cōtamino: & polluo: quod & impio dicitur. Inde piacula rursum pro criminibus: & flagitiis ponuntur. Virg. Distulit in serā cōmissa piacula mortem. Inde pietas pro officio: & cultu ponitur: quē patriæ parentibus: sanguine coniunctis: beniuolis: ac etiā subditis exhibemus: & pro diuino cultu: & religione. Item pietas pro dea pietatis: quā colebant romani: hinc piū aliqū religiosum dicimus Virg. Dii meliora piis. aliqū misericordē: benignū. Cicero. Nō secus in me pius: q̄ pater in filios. aliqū castum. Virg. Quiq; pii uates. Quintil. Et pios amores: ac pudicos. Marcellus aūt: pietatem inquit ueteres dictā uoluisse: q quæ in ea sunt quasi penitus: & in penetralibus recondantur. A pio uerbo fit expio: quod est purgo purifico: & piatrix sacerdos: quæ expiare solita erat: & piamentū: quo in expiando utebatur: dictū a poetis piamē. ¶ Mater mihi: quo pacto præcipis? quo pacto inquit præcipis mihi o mater? ac si dicat: sic ne pręcipiendū est? & sic instituenda filia: ut pietatem deferat? An deco℞ est: respōdet lena: & argumento suo filiā redarguit: an inquit decet: te aduersari meis præceptis? Quid est? legendū est: quid est? non quidem: ut corrigit Pius interpres contra ueterū codicū scripturam: & rectā sententiā: nā queadmodū filia interrogationem suā bipartitā fecit: ut magis in matrem argumentum suū assereret: ita & mater bipartita responsione refellit: quid est inquit hoc: quod ais? an hoc est pietatē colere: quū matris imperium minuas? Scribendum est autem. ¶ Imperium matris minuere: non matris imperiū minuere: quia uersus abundaret. Ille dicitur minuere imperium alicuius: qui facit: ut ei imperāti nō pareatur. ¶ Satis dicacula es amatrix.i.uerbosa: a dicacitate: quæ a dicendo dicitur. ¶ Mater es: respondet philenium ad duo illa uerba: dicacula: & amatrix. ego inquit quæstū facio: lingua autē: qua a te dicacula appellor: ea est: quæ poscit ab amatoribus munera: corpus uero ipsum est: quod q̄rit mihi amatores: at animus orat: cupitq; continue: ut ne desint mihi: qui dent: res monet.i.egestas nostra suadet: ut ita faciam. ¶ Accusatrix: quum ais: ubi piem pietatem. & mater mihi quo pacto præcipis? ¶ Neq; id facere fas existimo: ita scribendum est metri necessitate: non: neq; id me facere: abūdat enim me uersus integritati. ¶ Quum eo: quem amo prohibeor: & hoc ita scribi opus est eadem metri necessitate: non quū illo: quem amo: nam abundaret uersus. ¶ Ergo una orationis pars de die dabitur mihi? ac si dicat: nunquid nullas partem hodiernæ lucis mihi relinques ad loquendum? sed totam diem tua oratione consumes? ¶ Et meam partem mater loquendi: addendum est mater metri necessitate: nam aliter non consisteret.

Piare

¶ Tu te

¶TV te habeas portisculũ: Pulcherria trãslatio sũpta a nauis ductore: q portisculũ.i. uirgã in manu tenens hortat remiges: urget: & cũcta p libito moderat: Ennius in annalibus: portisculus cũ signũ dare cœpisset: accipit.n.pro hortatore remigũ: & p ptica: quã idẽ in manu tenet. Est igit sensus manifestus: filiã oẽm mrĩ cessisse loquẽdi: & tacẽdi ptãtẽ. ¶ Quin pol reposui remũ in casteria: Perstat in trãslatione. Nautæ nãq3 ad gubernatoris nutũ citi parent: ul remigãt: uel remũ deponũt: casteriã uocat Lactã. pticã eã: quã in naui hortator remigũ tenet: qsi icesserit remiges: nõ desinũt: si deposuerit: qescũt a labore: sed rectius & uerius p loco Noñ. casteriã itellexit in quo ubi nauigiũ cõqescit:

ARACES NVS.

Portisculũ quid sit

Casteria quid sit

Ad loquendum, atq3 ad tacendum tu te habeas portisculũ.
Quin pol si reposui remum, sola ego in casteria
Vbi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.
Cl. Quid ais tu, quã unã uidi mulierẽ audacissumam?
Quoties te uetui Argyrippum filium Demeneti
Compellare, aut contractare, colloqui ue, aut contui?
Quid dedit? quid deportari iussit ad nos? an tu tibi
Verba blanda esse aurum rere? dicta docta pro datis?
Vltro amas, ultro expetessis, ultro ad te accersi iubes.
Qui dant, eos derides, qui deludunt, dederis.
Ante te id expectare oportet, si quis promittat tibi,
Te facturum diuitem, si moriatur mater sua?
E castor nobis periculum, & familiæ portenditur,
Dum eius expectamus mortem, ne moriamur fame.
Nunc adeo nisi mihi huic argenti affert uiginti minas,
Næ ille ecastor hinc trudetur largus lachrumarũ foras.
Hic dies summust apud me inopiæ excusatio.
Ph. Patiar, si cibo carere me iubeas mater mea.
Cl. Non ueto te amare qui dant, qua amentur gratia.
Ph. Quid si hic aius occupatus ẽ mr? qd faciã? mõe. Cl. hem,
Meũ caput contemples, si quidem ex re consultas tua.
Phi. Etiam opilio, qui pascit mater alienas oueis,
Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.
Sine me amare hũc unũ Argyrippũ animi caussa, quẽ uolo.
Cl. Intro abi. nam te quidem ædepol nihil est ĩpudentius.
Ph. Audientem dicto mater produxisti filiam.

remi & gubernacula cõqescũt: ẽ ergo sensus tua cã uolo silere: & spõte qescere: tu at tuo arbitratu loqre: ois loquẽdi facultas ĩ te, sita est: est idẽ sensus p diuersa. ¶ Accersi: p accersiri. ¶ Si mori. mr sua: fortassis obiicit: q argyrippus philenio pollicitus erat: si ei⁹ mr moreret: q eũ arcte tenebat: uelle illã bõis q plimis locupletar. ¶ Meũ caput cõtẽples: A me ipsa exẽplũ sumito: q nullos amẽ: qd ppriũ meretricũ est: sed eos amar simulemus: quo ad nobis fuggerunt pecuniæ. ¶ Opilio: ouium custos. ¶ Qui. pro qua oue peculiari.

Opilio qui

¶SOLA ego in casteria. Noñ. Casteria inqt locus: ubi cũ nauigatio reqescit: remi & gubernacula cõqescũt. At Lactã. ptica inqt est qdã in naui: quã hortator remigũ tenet: quã si icesserint remiges: nõ desinũt: si deposuerit: qescũt a labore: hãc Plau. casteriã uocauit in asinaria. ¶ Familiæ cã. Familiæ inqt Vlpianus d edilitio edicto: appellatione: oẽs: q in seruitio sunt: cõtinẽtur: ẽt liberi hoĩes: qui ei bona fide seruiũt uel alieni. Accipe eos quoq3: q in ptãte ei⁹ sunt. ¶ Dicta docta. i. excogitatã orões. ¶ Vltro expetescis. i. adis: ut distineas hominẽ. ¶ Qui deludunt dedideris. ita corrigendũ pro dedis. pro mancipio alligas. ¶ Te factu3. se subaudi: ĩfinitiuũ ẽ. ¶ Si morit mr sua. sua & eius utroq3 mõ dici põt. Virgi. Nãq3 sua patria antiqua cinis ater hẽbat. ita Hora. Ita sępe Ci. ¶ Meum caput cõtẽples. p cõtẽpleris Auli Gelii iterptatione. ¶ Ex re. i. utilitate: sicut in rẽ inqt Dona. iutilitatẽ: & ab re: cõtra utilitatẽ. ¶ Etiam opilio. Dicitur opilio ouium custos. Virgilius: Venit & upilio: sed metri necessitas compulit o in u cõuertere animi causa. i. ut me oblectem.

VALLA.

Familię, populatiõe qd ueniat

PYLAdes

¶TV te habeas portisculũ. i. tu ex uoto impa: tu inqt geras partes portisculi: & hortatoris nauis ad loquendũ: & ad tacẽdũ. Trãslatio est sumpta a nauis ductore: atq3 hortatore: ad cuius nutũ: & hortatũ remiges in naui: & se exercent: & qescũt. Portisculus: ut Nonius ait: pprie hortator est remigũ. i. qui eandẽ pticam tenet: quæ portisculus dr: q excursum: & hortamenta moderat. De hoc portisculo pticam significãte. Lactãtius iterpres papinii sic ait. ptica est quædã in naui: quã hortator remigũ tenet: quã si excusserit: remiges nõ desinunt: si deposuerit qescunt a labore. De eodẽ portisculo hortatore remigũ significãte Ouidius. x. meta. sic. Requieq3 modũq3: uoce dabat remis aio3 hortator epopeus. Sunt qui ptisculũ potius scribãt: q portisculũ a pticula illa deducẽtes. ¶ Quin pol: si reposui remum. Garrit hoc loco: more suo Pius interpres: dicens scatere mẽdis deformibus hæc duo carmina: in pristinã faciẽ ita redigẽda: quin pol si reposuisti remũ sola: ego i casteria ibi qesco: & ois familiæ cã cõsistit ibi. Nã si ita legamur: hi duo uersus: primũ qdẽ abũdabit. nec ullo mõ cõsistere poterit: si reposuisti legat: hũtq3 oẽs antiq codices reposui: nõ reposuisti: & sic uersus suis constat pedibus. Sed & nullus rectus sensus elici poterit: qd ex uerbis ipsius Pii interptis depẽdet: qui illius nugas lectitabit. Nil igit imutãdũ cẽsemus ex duobus his uersibus: & legẽdũ oĩno reposui. Estq3 sensus satis clarus: in hũc ferme modũ: cõtinuata trãslatione a naui & nauis gubernatore. Et cur nõ tibi mater audiens: iussisq3 tuis obediẽs sim: quũ si qñ accidit: ut ego remũ deponã: & in casteria ueluti qescã: ut remi in ea depositi facer solẽt: hoc est: ut ego paulũ uacẽ a labore: & a domus pcuratiõe: tu ea sis: in qua totius familiæ cã. i. negociũ: & põdus recũbit? Casteria authore marcello: locus est: ubi quũ nauigatio cõqescit: remi & gubernacula conqescũt: p cuius rei testimonio locũ hũc Plauti citat. ¶ Cõloque. dicius colloquor hũc: ut hic: & in captiuis. plubet hũc hoiem colloq ergasile. Et cũ hoc. Suetonius in claudio. Collocutus sum cũ tyberio. Plau. in psa: ubi cũ lenone me uidebis colloqui. ¶ Expetessis. i. expetis. ¶ Qui dant eos derides: qui deludũt dederis. Ita scribẽdus ẽ uersus metri necitate: non illos q dant: qa abũdaret pes unus. Dederis aũt scda psona ẽ a uerbo dedor. i. in ditionẽ: & mãcipatũ daris iis: q deludunt. ¶ Si mo. mr sua. Ita scribẽdũ est: ex codi. antiqs: & metri necessitate: nõ si moriat ut legunt Pius & Sarrac. interptes. obiicit autem lena puellę promissiones: quas argyrippus ei fecerat: de locupletando eã: si moreretur pater suus: sed

Portisculus

Casteria

nolebat lena exprimere ue℞ nomē:& iō dixit mr̄ sua:nō pr̄ suus:qđ tñ in sequētibus apit:maiore furore accēsa.⁋ Ae castor nobis piculū:& familiæ portēdiť.Scribēdus est hoc mō uersus metri necessitate:nō piculū magnū : abūdat.⁋ Ae magnū.⁋ Ne moriamur fame.Et hic abiiciēdū fuit nos:qđ ascriptū erat post ne:metri necessitate.Sēsus clarus ē.Im miere eis piculū:ne moriāť fame:si demęneti mors expectāda est:& ex hoc patet:qđ supra dixit mr̄ sua:ficte matrē dixisse:quū patrē dicere debuisset:nūc āt ut mulier ira icēsa nihil cōtinere posse:qn ut ē ad unguē pferat.⁋ Nisi huc mihi argēti.Ita scribi cogit metri necessitas:nō nisi mihi huc:qa abūdaret uersus.⁋ Næ:certe:pfecto:affirmātis est.⁋ Hic dies tibi sūmæ est:addēdū fuit tibi metri necessitate:& snię cōgruitate:sensus est:potes te apud illum excusare: quū petes has.xx.minas:qa ego in hāc diē deducta sum cū sūma iopia:& egestas me maxia urget.⁋ Nō ueto te ama re eos:q dant:eos addēdū fuit metri necessitate.⁋ Meū cō.ca.qđ canescere cœpit:& ide tibi exēplū sumito:nā disce nemine amare:nisi q dabūt:quo te alere possis:quū & ipsa canesces.⁋ Opilio:ouium custos.⁋ Qui spē:qui pro qua oue peculiari.⁋ Sine me amare hunc unum:hunc addendum fuit metri ratione:nam aliter claudicaret.⁋ Produ xisti:edidisti:pepisti:nam non placet quod Pius interpretatur prostisti.

Opilio

Leonida, & Litanus. Serui.

PErfidiæ laudos;gr̄iasq; hēm⁹ merito Dis magnas.
Quom nostris sycophantiis,dolis, astutiisq;
Scapularum confidentia,uirtutę ulmorum freti
Aduorsum stimulos,laminas,crucesq;,compedesq;.

SARACENVS.

PErfidię laudes:Nūc se uicissim iactāt:& gl̄ianť serui duo : parauisse ex ordine isidias:a mercatoreq; pecuniā surripuisse p dolū:assentiēte demeneto : qui leonidæ pro saurea iussit referri debitu;.⁋ Scapula℞ cōfidētia:Duritia:& pacientia.⁋ Virtute ulmo℞:uel amo℞.i.humero℞:nā aduersus oē genus cruciamēto℞ tergū nō detractabāt.⁋ Stimulos:fustes:& uirgas.⁋ Laminas:Vel ferreas:uel ęreas:q̄ igne candentes admouebantur corporibus noxiorum.⁋ Cruces:Patibula in quibus noxii suffugebantur:crucem ueteres dixerunt gaballum.⁋ Compedes:Pedum uincula non tantum a pedibus dicta:sed ab impedimento.

Tormenti genus

Crux qđ sit

VALLA.

PErfidiæ laudes:In hac scæna serui leōida & libāus sibi iuicē blādiunť:cōgratulāturq;:ꝙ opa Demenetis senis pecūiā a mercatoř abstulerit.⁋ Scapula℞ cō.Quia cōfidius scapulas satis sustineř quis uerbera posse.

PYLAdes

PErfidię laudes:gratiasq; hēmus.Tetrameter catalecticus est uersus h⁹ scenæ:septē cōstās pedib⁹:& una syllaba.Leōidas:ac litan⁹ serui duo potiti argēto:qđ mercator ille ob asinos ř ferebat qđ qdē Demeneto assentiēte:ab eodē mercatore leonidæ sauriā simulāti nūeratū ē:nūc se uicissim iactāt:gl̄ianturq; suis dolis:& sycophātiis oēs cruciatus sibi ifligi solitos:atq; adeo ipsos cruciatores:& tortores supasse.Dein se p iocum multis onerāt cōuitiis:ac seruilř deludūt.Sed ope pciū est:iterptes duos Piū & Sarra.ignarissimos audire locū hūc iterptātes.Pius.n.in ipso scenæ pricipio iqt:hic est ordo:& codicis ipliciti series:pfidiæ gr̄as hēmus quū dolis fuerint triūphati hostes:Qui aduorsum sub itellige freti.Et paulo ifra ait.Exercitus fu℞:legēdū exercit⁹ fuerūt.& iterptare passiue:potiti fuerūt:hoc est triūphati hęc ille.Sarra.āt sic.Eę nūc legiōes.Oia memorata gn̄a tormētorū tanq̄ exercitus:& cohortes inimico℞ autumāt supasse.Et notādū:ꝙ Plau.deco℞ seruauit in his exprimēdis affectibus:nō seruato uerbo℞ ordine:qđ ppriū exultātis:& p nimia lęticia gestiētis est:hactenus hic.Ve℞ ubi iqt nō seruato uerbo℞ ordine sōniat:uoluitq; dicere:nō seruata recta cōstructione:& grāmatica locutione:qa ita putauit:legēs q aduorsū stimulos:& eæ nūc legiōes:copiæ:& piuriis nr̄is euge potiti:absq; uerbo sumus:ut ēt fec̄ Pius:q ambo non iterptū:sed ipudētiū itricato℞ noie digni sunt:oia.n.itricatiora suis nugis:& hallucinatiōib⁹ reddūt:q̄ prius fuerit: digni quo℞ illitā papy℞ scōbri:& carice sibi ascisc āt:uř claudus ueneris marit⁹ iuadat.S; ne illo℞ ieptię nos quoq; ieptos ac lōgiores faciāt:legēdū cēsemus hūc cōtextū:queādmodū hn̄t codices oēs māu scripti:usq; ad eū uersum:id uirtute huius collegæ.pterq̄:ꝙ tollēdū putamus.Qui a principio q̄rti uersus.Et legēdū quoq; arbitramur.Eas nūc legiōes:copias:exercitusq; fo℞.Et in sequēti uersu addēdū:sumus:ut sit:piuriis nr̄is sum euge potiti:nā ita uersuu; ho℞ duo℞ necītas reqrit:q utiq; alr̄ nō cōstarēt suis pedibus.Sed & sensus itegritas:& cōstructiōis latinæ cōcinitas his paucis recōcinnitatis:clarissima resultat.Eritq; hic ordo:pfidiæ laudes:& gr̄as magnas merito hēmus:quū nos freti nr̄is sycophātiis:dolis:astutiis:cōfidētia scapula℞:uirtute ulmo℞ aduorsum stimulos.laminas:crucesq;:cōpedesq;:neruos:catenas:carceres:numellas:pedicas:boias:& i acerrimos doctores:&gnaros nr̄i tergi:utpote q sępe an̄ ididerūt cicatrices i nr̄as scapulas:nūc potiti sumus eas legiōes:copias:exercitusq; fo℞:ui pugnādo:piuriis nr̄is.In qua cōstructiōe & seruať uerbo℞ ordo:& recta grāmaticæ locutio:& oia clare itelliguntř.Nā quū dr̄.⁋ In doctores acerri.in:idē est qđ supra dixerat aduersū:hoc ē cōtra.Doctores āt appellauit acerrimos:qa serui illi lorarii:& carnifices:q cęteros nequā seruos uerberāt:& cruciāt:uidenť eē tanq̄ eo℞ doctores:& correctores paulo acriores:& crudeles.⁋ Fo℞:uero p fu℞ ptulisse uř Plau.uel gtō gręco usus.φωρ.n.græce fur latine dr̄:cuius gtūs pl̄alis ē.φωρων ⁋ Perfidiæ:deæ u; ifidelitatis.⁋ Virtute ul.q̄ nos aduersus oē gen⁹ tormto℞ patiētissimos reddidit:& fortes.⁋ Aduersum.i.cōtra.⁋ Stimulos:stimulus pprie ē istm̄:quo pūgūť boues:uñ p metaphorā stimulū uocamus oē id:a quo uexamur:hic stimulū carnis:& uitio℞ dicius:hinc stimulo uerbū:qđ ē agito:uexo:& stimula dea:q̄ ad agēdū stimulat:stimulus āt a uerbo græco τιζω.deduciť:qđ sign̄at pūgo.⁋ Laminas:uel ferreas:uel æreas:q̄ igne cadētes corpibus noxio℞ admonebanť.Gel.lib.ix.Quid quū ignes:ardētesq; laminæ:cęteriq; cruciatus admouebanť? Cruces. patibula:in qbus noxii suffigebanť.⁋ Cōpedes:pedū uicula.Instrumētū:qđ pedibus uinciēdis adhibeť:qđ alio noie catasta uocať.Tibullus.Barbara luxatos ferre catasta pedes.Marti.Nō de plebe dānus:nec auare uerna catastæ.Iuue.Squallidus in magna fastidit cōpede fossor.Apu.Et lōgę cōpedis diuturno squallore fœdati caldarium q̄runt.⁋ Neruos.Neruū inqt Fest.appellamus ēt ferreū uinculū:quo pedes:uel ēt ceruices ipediunť.Adagiū catonis ē:parui fures in neruo:& compedibus habentur:magni in auro:& purpura uisuntur:erant autem nerui ueluti funes ad ligādum seruos nequā ex neruis boum seu intestinis facti:græceq; χορδη:neruū.& intestinū significat: unde apud nos chorda funis appellatur.⁋ Catenas.Catena notum est instrumentum ferreum.dictum ꝙ sese capiēdo teneat:a quo catenula diminutiuum:& cateno uerbum:& concateno:& catenatim aduerbium.

Stimulus

⁋ Neruos

NERuos:uincula ferrea appellat Festus qbus pedes:& ceruices ipediuntur. Cathenas:Quas dici nonnulli uolunt:q canes ligent. Carceres:Dictus est carcer a coercendo:ut inqt Varro:qa inclusi exire prohibent: & carceres sunt equorum termini:unde currere incipiunt:carcerem in singulari dicimus noxiorum custodiā: cōfunduntur tamen. Numellas:est genus uinculi numella:qua ligant quadrupedes:ut Author est Festus:uel ut indicat Nonius:genus ligneum est ad discutiendos noxios paratū:quo & collū & pedes imittunt. Pedicas:pedū uincula sicut manuū manicas diximus appellari. Boias:Boia uinculū est ex corio bubulo:quo uinciebātur in cruce noxii:uel Festo tradente: boię sunt tam ligneę q̄ ferręę uinculorum genus. Tortores:A torquēdo qđ uerbū facit authore Prisciano: torsi torsum: & tortum. Gnaros nostri tergi: Assuetos nos afficere uerberibus. Cicatrices:Pro uibicibus posuit: sunt.n.plagarum notę:& dictę uibices sunt q ui fiant. Eas nūc legiones:oia memorata genera tormentorum tanq̄ exercitus:& cohortes inimicorum autumant superasse: & notandū q Plautus

SARACENUS.

Carcer unde dictus

Numella quid sit

Boia quid

Neruos,catenas,carceres,numellas,pedicas,boias.
Tortoresq; acerrumos,gnarosq; nostri tergi,
Qui sæpe ante in nostras scapulas cicatrices indideront,
Eas nunc legiones,copias,exercitusq; forum
Vi pugnando periuriis nostris euge potiti.
Id uirtute huius collegæ,meaq; comitate

Vibices unde

decorum fuauit i his exprimēdis affectib⁹:n̄ fuato uerborum ordine:qđ ppriū exultātis:& p̄ nimia lætitia gestiētis est.

VALLA.

NERuos.Neruū inqt Festus appellamus ēt ferreū uinculū:quo pedes ipediunt:quāq̄ Plau.eo ēt ceruices uinciri ait pfidiose captus eo pol neruo ceruices probat. Numellas.Numellę inqt Nonius genus ligneū ad discutiendos noxios paratum:quo & collū & pedes imittunt.Lucre.quoq; in secūdo.Est isignibus isignis scelerisq; numella:Carcer & horribilis de saxo iactus eorum.Verbera carnifices robur:pix:lamina:tędę. Pedicas boias.i.uincula pedū & colli.Nam qđ ex corio bubulo fierent boiæ dictæ.At Festus boiæ uinculorum genus tā ligneæ q̄ ferreæ: sane ut a pede pedica:ita multa sunt alia inclinata.Pedā nanq; uestigiū humani præcipue pedis appellasse antiquos in cōmentariis quibusdā inueniri solet.Hinc pedum baculi genus incuruū:ut Virgi.in bucolicis cum ait. At tu sume pedum: & uitiū pedamenta:pedesq; pro pediculis.Hinc etiam pedarios senatores dici quidam putauerunt:qui sniam in senatu non uerbis dicerēt:sed in alienā sniam pedibus irent. At.C.Bassus ait:q ædiles curules fuissent:solitos curru honoris gr̄a in curia uehi:qui uero ad magistrū curulē necdum aspirassent:pedibus itauisse in curiā:& eos pedarios nominatos. At Varro in satyra menipea etiā quosdā eqtes pedarios dicit appellatos:qui nundū a cēsoribus in senatu; lecti ueniebāt:necdū senatores:sniæ tamē ius habebant. Versus quoq; Laberii est in mimmo:qui scriptor iscriptus est:caput sine lingua pedaria snia est:qdam barbare pro pedariis pedaneos dixisse arguunt. Valentis uirgatores. ita legendū non iurgatores q uirgis cederent. Verbis cōceptis.i.dedita opa cogitādo. Atq; ingenio nr̄o docuit. ita Teren.Facite:ut uobis decet.Salu.locum editiorē: qui uictoribus decebat. Vbi hospitem inclamauit. & hūc inclamo:& huic dicitur.itaq; Cice.in Bruto.Metuo ne mihi iclametis. Opprime os:idest sile.

Neruus qd sit

Peda qd & qd ēt pedū

Inclamo significata

PYLAdes

CARceres.Dictus est carcer locus noxiorum:a coercēdo:ut iquit Varro.Quia in eo iclusi exire phibent.Et carceres sunt equorum termini:unde currere icipiūt. Numellas.Numella:ut ait Festus:genus est uinculi:quo q̄drupedes deligant.Non.āt genus eē ait ligneū ad discutiēdos noxios paratū:adducēs hūc locū. Varro li.ii.de re rustica:de canib⁹ loquēs sic.Cōsuefaciunt quoq;:ut alligari primū possint leuibus numellis:qs si abrodere conant:ne id cōsuescāt facere uerberibus eos decerrere solent:hn̄t igit codices oēs tā Plautini:q̄ Marcelliani:Pō.& Varroniani:numellas: Quapropter Piū iterpretē nostrū mirari nō est satis:qui hoc loco.nomellas se scribere ait: & a νομος. qđ pabulū:uel saltū significet deducere:qa uincula sint lignea:q̄ ad pedes q̄drupedū ponūtur:ut sine custode per pascua secure uagētur:quū pcipue apud Festū:Nō lōge a dictione numella uidere potuerit:numidas dictos:quos gręci nomadas appellent:siue q ad genus hoium pecoribus negociet:siue q herbis:ut pecora alunt.Nā si in illo o in u a latinis uersu; est: cur nō & in hoc toleret tantorum pcipue authorum scriptione:& lectione cōsentiētibus:quū ab eodē fonte utrunq; uocabulū deriuet. Pedicas:pedū uincula:sicut manicæ sunt manuū:ut in mostellaria dicemus. Boias. Boia uinculū est ex bubulo corio:quo uinciebant noxii:& a græco fit.βοειος.n.bubulū significat:uel ut Festus inqt: genus est uinculorum:& tā lignee:q̄ ferrę boiæ dicunt. Doctores acerrimos.Castigatores:& ueluti magistros nr̄os:ut p̄diximus. Nā qđ Sarra.legit:tortores:ab oibus exēplaribus tā ueteribus:q̄ nouis dissidet. Gnarosq;:assuetos nos afficere uerberibus:& per hoc nr̄; tergū pbe cognoscētes. Cicatrices:pro uibicibus posuit. Sunt.n.uibices plagarum notę:dictę q ui fiant. Eas nunc legiones:copias:exercitusq; forum:ita scribēdus est uersus:ut p̄diximus:& metri necessitate: & sniæ cōcinnitate:forum autē pro furum:ut collostrum:uoltis pro uultis:& similia.uel sit gt̄us græcus:& φωρων gręce scribendū:quum oēs codices forum habeant:nō autem fuerunt:ut Pius corrigit:passiue dicens interp̄tādū eē potiti:hoc est triūphati:qđ nullibi auditū est. Id uirtute huius collegæ.oia superiora:& hæc quoq; uerba sunt leonidæ. Virtute autem dixit litani collegæ sui id factum esse:quia ut superius uisum est:litanus fuit inuentor huius sycophantiæ: quū ad eū mercator ille peuenisset:in tōstrina sedētē. Mea comitate.mea facilitate.q me cū mercatore illo comiter gerere pro atriēsi sauria edidici. Qui me uir fortior est hic iterponēda est psona litani:& ascribēdū:est ex codicib⁹ anti.& metri necessitate:aliter.n.claudicaret uersus:loqt ergo litanus.q audito collega eū laudante:qa uirtute ipsius hoc factū eēt:exclamās:qs iqt est fortior me:ad sufferēdas plagas:Fortitudinē.n.& uirtutē suā in eo eē cēset:ut fortius plagas sufferat. Aedepol uir.q tuas.Ordo:& sensus:ędepol:si qs sit:q uirtute tuas possit collaudare:sicut ego possū:nę ędepol.i.pfecto illa nūc mlta memorari pn̄t p merito tuo.i.mlta eēnt:q̄ ex merito tuo memorari possent: Fec āt trāsitionē de gn̄e ad genus:quū iqt:uirtutes:q tuas:nę illa ędepol.Illa.n.gn̄is neutri relatū ur ad uirtutes: sed ad ea oia refert:q̄ subsequūt.Scribēdū ē: Sic ego possū:q̄ domi:& duelli malefecisti.i.tpe pacis:& belli:& nō possim q̄ domi:duelliq; malefecisti:qa uersus nō cōstaret:& possit:nō possis ex codicibus antiqs:& sensus cōcinnitate. Verbis cōcæptis:aio placitis:pcogitatis:& p̄destinatis. Virg. Aut tu bella cie:cōcæptūq; exue fœdus. Vbi parietes psoderis:latrocinādi genus est uecte muros psodere:& patefacto pariete in aliorum ædes itrorūpe furādi gr̄a:hi uecticularia facere dn̄r:& eorum uita uecticularia.Cato.uecticulariā uitā uiuere:repēte largiter hr̄e:repente nihil.

Pedicæ

Concæptis uerbis

SARACENVS.

QVI me fortior: Loquitur libanus: qui collaudatus a leonida superbit. Virgatores: Rectius q̃ iurgatores nam dixit pendens ad trabem aliquã ligatus. Sacro: Ad res sacras. Creditũ: Datũ depositũ. Duricia: Tolerãtia: patiẽtia. Adfectos: Occupatos. Lentis: Flexibilibus. Lacinia: Est pars uestimenti: & dicit quasi lacera: q a a parte anteriori aperta. Suetonius de caligula: ita se proripuit e spectaculis: ut calcata lacinia togæ pceps p gradus iret. Qui uerberarẽ. Qui put: uel cũ qua. s. ptica & facetissime alludit ad pecuniã: quã habebat in crumena pro asinorum precio relatam: Dicitur crumena loculus: marsupium: uel sacculi genus.

Lacinia qd sit

Factust. Li. qui me uir est fortior ad sufferendas plagas?
Le. Aedepol uirtutes qui tuas nunc possit collaudare,
Sicut ego possum, quæ domi, ac duelli malefecisti?
Næ illa ædepol p merito tuo nunc memorari m̃lta possũt.
Vbi fidentẽ fraudaueris, ubi hero infidelis fueris;
Vbi uerbis concæptis sciens libenter periuraris,
Vbi parietes perfoderis, in furto ubi sis depræhensus,
Vbi sæpe caussam dixeris pendens aduersus octo.
Astutos, audaceis uiros, ualenteis uirgatores.
Li. Fateor profecto, ut prædicas Leonida, esse uera.
Verum, ædepol næ & tua quoq; malefacta iterari multa.
Et uero possunt. ubi sciens fideli infidus fueris,
Vbi præhensus in furto sies, & manufesto uerberatus.
Vbi periuraris, ubi sacro manus sis admolitus,
Vbi heris damno, molestiæ, & dedecori sæpe fueris,
Vbi creditum tibi quod sit, tibi datum esse pernegaris,
Vbi amicæ, q̃ amico tuo fueris magis fidelis,
Vbi sæpe ad langorem tua duritia dederis octo
Validos lictores ulmeis affectos lentis uirgis.
Num male relata est gratia? ut collegam collaudauit?
Le. Vt meq; teq; maxume, atq; ingenio nostro decuit.
Li. Iã omitte ista, atq; hoc, q̃d rogo rñde. Le. rogita q̃d uis.
Li. Argenti uiginti minas habes ne? Le. hariolare.
Aedepol senem Demenetum lepidum fuisse nobis.
Vt assimulabat Sauriam me esse, q̃ facete?
Nimis ægre risum continui, ubi hospitem inclamauit,
Quod se absente mihi fidem habere noluisset.
Vt memoriter me Sauriam uocabat atriensem.
Li. Manedum. Le. quid est? Li. Pheleniũ ẽ ne hæc, q̃ it' exit?
Atq; Argyrippus una? Le. opprime os, is ẽ, subausculte'.
Lachrumantem lacinia tenet lachrumans. qd nã esse dicã?
Li. Tacite auscultemus. Le. atat modo hercle ĩ mẽtẽ uenit.
Nimis uellẽ habere perticã. Li. quoi rei? Le. qui uerberarẽ
Asinos, si forte occœperint clamare hinc ex crumena.

VALLA.

LACHRYmãtem lacinia tenet. Lacinia inqt Fest. pars uestimẽti est. Suetonius in Caligula: ita se pposuisse e spectaculis: ut calcata lacinia togæ pceps per gradus iret. Pli. tñ in. viii. cap. lvii. ubi de capris inqt: fœminaꝝ gñositas insigne laciniæ corporibus: & ceruice binæ dependentes. Ex crumena. i. marsupio. Crumenã marsupium dicit quod suspensa sit a pectore. Nam cremo pendeo significat.

PYLAdes

IN furto: ubi sis dephẽsus: deprehẽsus scribẽdũ est ex codicib' anti. & recta sniæ cõcinitate. Virgatores: uirgis cedentes: lorarios: carnifices. Veꝝ ędepol næ: & tua quoq; malefacta: scribẽdũ est: & non etiã. nã uersus abũdaret: neq; aũt affirmãtis nõ ni: ex codicibus anti. In furto sies: p sis. Sacro ad res sacras. Creditũ: datũ: cõmissũ;. Quã tuo fueris amico magis fidelis: ita scribi debet: metri necessitate & nõ: quã amico tuo fueris: ut legunt interpretes pfati: cõtra metricã rõnẽ. Duricia: tolerantia: patientia. Lictores: ita scribẽdũ ẽ: & nõ lictoris: ut sit actũs pl'al'. Lictor ãt a ligãdo dict': is appellat: q populo: & magistratibus ministrat: ul' q uirgaꝝ fasces ligatos gerebãt lictores: uel q quũ magistrat' ppli romani uirgis quem piã uerberari iuberet: crura eius: ac man' ligare lictores solebant: erãt aũt consuli lictores duodecim: cæteris aũt magistratibus sex tm: hi fascem uirgaꝝ ligatũ cu; securi gerebant: unde duodecim fasces accipi solent pro cõsulatu: uel pro consule: & fasces pro magistratu. Affectos: fatigatos: & lassos uirgis ulmeis te uerberando. Relata gratia est: non relata est gratia: quia uersus claudicaret. Atq; igenio nostro decuit: cum datiuo construxit uerbũ decuit: ut etiã in amphitryone: nostro generi nõ decet. Habes ne tu? tu addendũ fuit ad metri integritate;: nã uersus claudus incederet: nisi adderetur. Hariolare. i. uaticinaris: diuinas. Aedepol senẽ demænetum lepidum fuisse nobis. subaudiẽdũ dico: uel aliud uerbũ simile. Me esse illi. addendum fuit illi metri necessitate: & illi: mercatori intellige. Vbi is hospitem inclamauit: is addi oppus fui & metri necessitate: & sententiæ concinnitate: is autem demenætus supplendus: & intelligendus est. Hospitem inclamauit: notandus est modus loquendi. Inclamauit hospitem cum accusatiuo: idest obiurgauit. atq; reprehendit. Quod illic sese absente mihi fidem habere noluisset: ita scribendus est uersus metri necessitate. & sententiæ cõgruitate: non cum se absente: ut insulse corrigit Pius interpres contra uersus integritatem. Mane mane dum: geminandum est uerbum mane: nam si unicum scribatur: uersus non consistit. Lacinia: ueste: q̃q; laciniæ pprie sunt scissuræ extremarum uestium decoris causa factæ: a quo uestes laciniatæ appellantur a lacerando dictæ: Suetonius de caligula: ita se proripuit e spectaculis: ut calcata lacinia togę præceps per gradus iret. Atat hercle: modo mihi in mentem uenit: ita scribi debet: & addi mihi uersus necessitate: nam aliter claudicaret. Qui uerberare;: qui prout. Asinos: ad illud illudit: q precium asinorum in crumena habebat. Ex crumena. Crumena scribendũ est: & non crumina: quod ostendit metri huius ratio: est enim longa penultima: & per. e. scribitur. Est autem crumena: ut in uocabulario nostro diximus: quã & bulgam: & folliculum: & manticam aliter appellamus: hoc est facculus scorteus: uocabulum est a greco deductum: a uerbo κρυπτω: quod significat occulto: quia in illa occultetur pecuniæ: cadem &

Lectio.

Inclamauit hospitem

dem & Marsypium appellatur. Pius hoc loco mente alienatus: dum bulgę uocabulum exponere nititur: Pompeium falso adducit: nam Marcellus est: non Pompeius: qui sic ait. Bulga est folliculus omnis: quem & crumenam ueteres appellauerunt: & est sacculus ad brachium pendens. Lucilius. Cui neq; iumentum est: nec seruus: nec comes ullus. Bulgam: & quicquid habet nũmoꝝ secũ habet oẽ. Cum bulga cœnat: dormit: lauat: oĩs in una: Spes hoĩs bulga: &c.

Bulga

SARACENVS.

CVR me retentas: inducitur Argyrippus: Philenium amasia: & serui duo: qui adeo ipsum adolescentẽ ludificabũt: ut desiderio potiundę pecuniæ se a seruo Argyrippus equitati patiatur: ideo Argyrippus dictus est quasi ob argentum equus: Conuersus ergo is ad meretricem: quæ a se eu; abire nõ patiebatur inquit: cur me retẽtas: teneo tentum facit: inde tento: & retẽto. ¶ Affers morbum: non corporis: sed animi mœrorem atq; tristitiam. ¶ Acerbũ funus: imaturam mortem funus pro morte posuit: quod dicitur a funibus accensis: & pompa est: quæ fit in sepeliendis cadaueribus. ¶ Mitte: ꝓ dimitte: aphæresis. ¶ Mox si uoles manebo: Legerem potius: nocte si uoles: manebo ex sequẽti uersiculo: opa: ut largus ẽ nocturna.

Funus uñ

Argyrippus. Philenium. Litanus. Leonida.

CVr me retẽtas? Ph. quia tui amans abeuntis egeo.
Ar. Vale. Ph. ah q̃to amplius ualerẽ, si hic mãeres.
Ar. Salue. Ph. saluer̃ me iubes, quoi tu abiẽs affers
Ar. Mr̃ supremũ mihi tua dixit, domũ ire iussit. (morbũ.
Ph. Acerbum funus filiæ faciet si te carendum est.
Li. Hõ hercle hic exclusus ẽ foras. Le. ita res ẽ. Ar. mitte q̃so
Ph. Quo nũc abis? qn tu hic mães? A. mox, si uoles, mãebo.

VALLA.

CVR me retentas. In hac scena Argyrippus a philenio: ne abeat: retinetur. Libanus & leonida subauscultant primo: inde se offerunt argyrip. & philenium irridentes: illudentesq;: post dinumerant a patre demeneto pecuniam. ¶ Retentas uerbũ iteratiuum. teneo enim tenui tẽtũ: unde tento ex quo retenta: siue iterum: ac crebrius retineo: siue retrorsum teneo ac traho. ¶ Affert morbum: idest ęgrimonia me afficis: nam tam animi q̃ corporis est morbus: ut. Cic. in quęstionibus tusculanis ostendit. Distinxerunt tñ ueteres uitium a morbo uarie. ¶ Na; de ędili. edic. morbus a sabino definitus: est habitus cuiusq; corporis contra naturam: qui usum eius ad id faciat deteriorem: cuius causa natura nobis eius corporis sanitatem dedit. Id autem alias in toto corpore: alias in parte accidere solet. Namq; totius corporis morbus est puta febris: Partis ueluti cęcitas: licet homo ita natus sit: uitiũq; a morbo multum differre: ut puta: si quis balbus sit. nam hunc uitiosum esse magisq̃ morbosu;: hæc ita sabinus. Alii ut diximus uarie: ut in eo edicto dinosci. põt: atq; ab Aulo Gel. oñsum. ¶ Supmũ. subaudi uale: ne amplius ad has sim rediturus ædes. ¶ Domũ ire. subaudi meã: uel domũ pro domo accusatiuus pro ablatiuo: ut ẽt alibi Nonius in Plautũ annotauit. ¶ Acerbum funus: idest ante tempus: translatione sumpta a fructibus arboꝝ: qui ante maturitatẽ acerbescunt. ¶ Mox si uoles manebo. i. mansero in tẽpus: qđ mox consequtur: nẽpe ut in noctẽ edormiscam tecum.

Morbi a uiro distictio

PYLAdes

CVR me retẽtas. Idẽ est genus carminis huius scenæ: cũ superiore: tetrametrũ uidelicet catalecticũ: septẽ constans pedibus: & una syllaba. Introducunt̃ in ea Argyrippus adolescẽs & philæniũ amasia eius conquerẽtes: ꝗ disiũgi ab inuicẽ cogant̃: ꝓcepto: & iussu cleretæ lenæ mr̃is ipsius puellę. Deinde supueniunt litanus: & leonidas serui duo: qui adeo & adolescẽtẽ: & puellã ludificãt priusq̃ pecũias crumenę exhibeant: ut desiderio potiũdi argẽti Argyrippus se a seruo eqtari patiat̃. Vñ & Argyrippus ei nomẽ inditũ est: q̃si ob argentũ equus. ¶ Cur me retẽtas. i. retines: frequẽtatiuũ est a uerbo retineo: a cuius ultimo supino fit retento. as. loqt̃ Argyrippus ad philenũ: quẽ iussu lenæ abire uolẽtẽ puella retinebat lacinia: ut uisu; est supra in fine superioris scenę. ¶ Quia tui hinc amans abeuntis egeo: hinc addendũ fuit metri necessitate: nã aliter uersus nõ cõsisteret: teneo iquit puella te: qa te amo: & tui abeũtis egeo. ¶ Ah quãto amplius ualerẽ: ita scribendũ est ex codicibus antiqs: & nõ aliq̃to. ¶ Si mecũ hic maneres: mecũ addẽdũ fuit metri necessitate: nã aliter uersus uno pede mãcus sit. ualerẽ inqt puella multo amplius: si mecũ hic maneres. ¶ Affers morbũ: nõ corporis: sed aĩ mœrorẽ: atq; tristitiã. ¶ Mater supremũ tua mihi dixit: ita scribendũ est metri necessitate: & nõ: mihi tua dixit. Supremũ aũt uerbũ. s. hoc est uale. ¶ Acerbũ funus: imaturã mortẽ: funus pro morte posuit: ut Virg. Nec moritura tenet crudeli funere dido: ponit̃ & iterdũ pro cadauere. Terenti. Interim effert̃ funus. Nõnũq̃ pro sepulchro. Virg. Ergo istauramus polydoro funus. Inde funerare pro sepelire accipit̃. Nã ꝓprie funus dicit̃ põpa illa: quę fit in exeqis mortuoꝝ: a funibus: qa incẽsi funes mortuis præferebant̃. ¶ Mitte quæso. i. dimitte me per aphæresim: nã puella illũ retinebat: manu ad uestẽ iniecta. ¶ Mox si uoles manebo: ita hñt codices oẽs antiq: & noui: quo magis mirandũ est: Sarracenũ iterpt̃e scribere legere se malle: Nocte si uoles manebo: ex sequẽti uersiculo opa ut largus est nocturna (Nã Pius alter sõniculosus iterpres sicco pede hæc omnia pertransiuit). Scribẽdum igitur censemus mox: ut habent exemplaria omnia: & non nocte. Et sensum hunc agnoscimus. ¶ Mox. idest paulopost: si uoles: manebo tecum: hoc est quum ego me iterfecturus sim breui: si tu quoq; uoles me sequi: & te pariter interimere: & ad inferos mecum una descendere: tecum manebo: quem sensum sequentia indicant: quum inquit: apud horcum mox te uidebo: cũ sequentibus duobus uersibus.

Funus

SARACENVS.

Solon legislator

¶INTERdius.dius dicitur:& dios a ioue genitus:unde sub dio ul' sub diuo:idest sub ioue sub aere:ergo interdius: idest per diem a dio dii:sicut a deo dei:& a diuo diui. ¶ Videlicet Solon:Ironice dictum ueluti in legibus conscribendis interdiu fuerit occupatus:quibus populus se teneat pro contineat:legibus enim populus continetur:& coercetur.solon fuit unus ex septem grecię sapientibus:qui uno uixerunt tempore:is atheniēsibus leges & iura dedit:quibus etiam primus sisachtheam inuexit:ea enim est corporum possessionumq; redemptio:plurimi quippe per summam inopiam fœneratoribus corpora exponebant:& super his fœnerabantur:cum igitur septem sibi taleta patrimonii iure deberentur:ea prior indulsit:ac reliquos exemplo suo:ut idem facerent animauit:qui etiam ut patriæ bene consuleret: amentiam simulauit: ausus q; est pro uindicanda salamina in publicū euolare:& ita omnes ad bellu; animare:ut facto illico hominū concursu aduersus megarenses bellum decernerent: insulaq; de uictis hostibus atheniensum fieret. ¶ Ger

Li. Audin hūc,opa ut largus est nocturna?nunc enim est
Negociosus interdius.uidelicet Solon est,
Leges ut conscribat,quibus se populus teneat,gerræ.
Qui sese parere apparent huius legibus,profecto
Nunq̄ bonæ frugi fient,dies noctesq; potent.
Le. Næ iste hercle ab ista non pedem discedat,si licessit.
Qui nunc festinat,atq; ab hac minatur sese abire.

Gerræ quę

rę:nugæ dicuntur:& ineptię:unde gerrones nugatores:gerræ sunt proprie crates uimineę:sed cū athenienses syracusas obsidentes crebro poscerent gerras:irridentes siculi clamitabant gerras:unde factum est:ut gerræ pro nugis:& contemptu haberentur:hæc Fest. ¶ Apparent:Instituant. ¶ Huius legibus:moribus scilicet & institutis lasciuis:& amatoriis. ¶ Bonę frugi:alicuius utilitatis licet sit indeclinabile:a fruge enim deductū nomen inde frugalitas.

Frugi quid

VALLA.

Gerrę quid

¶NEGOcius interdius.dicit & interdio:ut noctu. ¶ Videlicet.sicut q.s.per ironiā pferri solent.Ci.in orone.Ego uidelicet egregius magister.Tere.hoc ppl's curat.s. ¶ Populus teneat gerræ.Fe.Pōpe.Gerræ inquit crates uimineæ athenienses cū syracusas obsiderent:& crebro gerras poscerent:irridentes siculi gerras clamitabant:unde factū est: ut gerrę pro nugis:& cōteptu dicant. At horus in Platonis lachetē sup uerbo gerroforis.Cuncta iquit tegmina gerra dixerunt attici:quidā pelles quibus persæ se contegerent ac scuto; loco uterent. Alii gerra aiunt umbracula:quibus:qui uterentur gerrofori dicti. ¶ Bonæ frugis.ueteres in singulari quod nunc tm̄ in plurali fruges dicimus.nam alibi Plau.ad frugem bonam etiam dixit.Frugi.n.adiectiuū etiā Prisciani snīa:ut mancipi neomancipi nihili:ideo frugis legendū est nō frugi. ¶ Si licescit.i.si liceat.Minat sese abire.i.ondit:indicat ita Hora.mlta & pclara minātē.

PYLAdes

¶AVDIN tu hunc:ut opera nocturna largus est:nunc & enim:ita scribi oportere censemus uerbu; hunc metri necessitate:nam aliter non consisteret:& non inficiamur litanum accepisse uerba argyrippi in eum sensum:quem Saracenus existimauit:hoc est mox:pro nocte futura:ita ut se obtulerit cum illa noctem agere:nam hæc omnia uerba approbant hanc sententiam:uerum sequentia clare ostendunt:illum aliter:& in alio sensu prędicta uerba protulisse:inquit ergo litanus:eam habens opinionem:q argyrippus se cum illa noctem agere polliceretur:Audis ne hunc: ut largus est opera nocturna?idest ut liberaliter pollicetur operam suam nocturnam:? ¶ Nunc & enim negociosus interdius:nunc enim interdius:idest diurnus:ac si dicas:dum dies est.Est enim nomen interdius.a.um.sicut perdius. a.um.& interdum etiam aduerbium:ut dicemus in aulularia. ¶ Negociosus etiam:idest multis negociis abundat:& non uacat. ¶ Videlicet solon est:expositio est prędictorum:ac si quis dicat:& quæ negocia habet?& ipse responderet:uidelicet solon est:hoc est:iste argyrippus est alter Solon:qui leges atheniensibus conscripsit:nam & hic iterdius leges conscribit:quibus se populus teneat:postea inquit. ¶ Gerræ.Gerræ dicuntur nugę:& ineptiæ:ita exponit Nonius:locum hunc citans:hoc est nugæ istę sunt q hic argyrippus leges condat.Gerræ inquit Festus:crates uiminęę. Athenienses quum syracusas obsiderent:& crebro gerras poscerent:irridentes siculi gerras clamitabāt:unde factū est:ut gerræ pro nugis:& contemptus dicantur. ¶ Qui sese parere apparent:profecto inquit Litanus:ii nunq̄ bonæ frugi sint:qui sese parere apparent legibus huius argyrippi:nam dies:noctesq; potent:hoc est in cōmesationibus:& ebrietatibus semper uersarētur. ¶ Bonæ frugi.bonę utilitatis:licet frugi indeclinabile sit:& oīs gnīs:accipitur tamē interdum pro frugalitate:& utilitate.Solon autem atheniensis philosophus fuit:unus ex.vii.sapientibus a tota grę cia decantatis:cuius precipuum illud dictum celebratur:Spectandum esse finem uitæ.Omnium septem hæc sunt nomina.Cleobolus lindius.Chilon lacedæmonius:Periander corinthiacus:uel ephyreius:quia Corinthus Ephyre quoq; est appellata.Pitthacus mityleneus.Solon atheniensis:uel Cecropius:quia Cecropii athenienses uocātur: a cecrope eorum antiquo & primo rege.Bias prienensis:uel prieneus.Thales milesius.Quorum apophthegmata. hoc est dicteria:seu sapienter dicta:sic græce scripta sunt.

Interdius

Frugi

επτα σοφων ερω κατε πος πολιν,ουνομα φονην. | πιττακος.ουδεν αγαν ος ην γενος εκ μιτυληνης.
μετρον μεν κλεοβουλος ολινδιος ειπεν αριστον. | τερμα δ'οραν βιοτοιο σολων ιεραις εν αθηναις.
χιλων δ'εν κοιλη λακεδαιμονι.γνωθι σεαυτον. | τους πλεονας κακιους δε βιας απεφηνε πριηνευς
ος δ'ε κορινθον ενδιε.χολου κρατεειν περιανδρος. | εγγυην φευγειν δε θαλης μιλησιος ηυδα.

Hos uersus nos ita latinos fecimus.

Nomina:dicta:urbes sapientum concino septem.
Mensuram in cunctis Cleobolus lindius effert.
Scire nosse autem curua in lacędemone Chilon.
Ex ephyre Periander ait:Compescere bilem.
Pittacus inde:Nihil nimis:urbs quem dat Mitylenæ.
Cecropius spectanda Solon iubet ultima uitę.
Peiores q; Bias plures tulit esse prieneus.
Mileto fugienda Thales uadimonia censet.

Hos eosdē uersus Pius ille arrogātissimus Plauti interpres:se latinos fecisse acclamitans in Aululariæ cōmentariis inseruit:quos q uidere cupit:ibi ispiciat:quātūq iter eius nostrāq; iterptationē differat:si mō gręcis lrīs pollet: iudicet. Id unū reticendū nequaq̄ censuimus:q quum ille alienis trutinādis semper inhians Sidonii uersum damnaret:qui quodam loco scripserit:Thales mileto genitus uadimonia culpat quoniam Thales prima longa posuisset:quam græci breuem proferant:ipse idem Pius tam seuerus aliorum censor suū interim uersum penultimū non perpendit: nec errorem

nec errorem uidit a se cōmissum in syllaba ultima nominis Bias: quam breuem posuit: quum longa sit: ut uidere poterat in uersu græco græcis litteris ibidē ascripto: si mō græcaꝝ lraꝝ: & syllabaꝝ cognitionē teneret: quoꝝ utroq; carere tam bellum interptem: & nugatoꝝ nugacissimum: nō hoc solo: sed multis & pene inumerabilibus aliis huius plautinę cōmetationis locis magis clarum est: q̄ solis radii esse olim: quum sudum est: solent: ut poetæ uerbis ex milite glorioso utamur. ¶ Non pedem discedat. nō discederet per spaciū unius pedis. ¶ Si licessit: si liceat: si licitū sit.

Li. Sermoni iam finem face tuo. huius sermonem accipiā.
Ar. Vale. Ph. quo ꝓpas? Ar. bñ uale. apud horcū te uidebo.
Nam equidem me iam, quantum potest, a uita abiudicabo.
Ph. Cur tu obsecro imerito meo me morti dedere optas?
Ar. Ego te? quam si intellegam deficere uita, iam ipse
Vitam meam tibi largiar, & de mea ad tuam addam.
Ph. Cur ergo minitaris tibi, te uitam esse amissurum?
Nam quid me facturam putas, si istuc quod dicis, faxis?
Mihi certust efficere in me omnia eadem, quæ tu in te faxis.
Ar. O melle dulci dulcior mihi. Ph. certe tu uita mihi,
Complectere. Ar. facio lubens. Ph. utinam sic efferamur.
Le. O Litane, ut miser est hō, qui amat? Li. imo hercle uero
Qui pendet, multo est miserior. Le. scio, qui periculū feci.
Circunsistamus alter hinc, hinc alter appellemus,
Li. Here salue. sed nū fumus est hæc mulier, quā amplexare,
Ar. Qui dū? Li. quia oculi sūt tibi lachrumātes, ego rogaui.
Ar. Patronus qui uobis fuit futurus, perdidistis.

SARACENVS.

¶ VTinam sic efferamur ad sepulchrū usq;: nam erant in complexu. ¶ Sed num fumus? Quare fumus infestet oculos: & lachrymas excitet quęrit Aristo. in ꝓblematis: quia enim infirmissimi sunt: laxiores q;: & referti meatibus: omneq; qđ acre eis mordacissimum est: ut acetum cepa: & similia id genus. ¶ Patronus qui fuit. Antecedens positum in eo casu: quo relatiuū ut dictum est in amphitryone naucrate;: quem conuenire uolui in naui non erat: & dixit: qui uobis futurus: quia in patris locum successurus erat.

Oculi cur infestentur

VALLA.

¶ APVD horcum te uidebo. horchus i prima syllaba aspiratur ex græcis: in secunda ex consuetudine. Hæc eo gręce dicitur quod ualet sępio: unde herchos sępes: Hercius Iupiter: & horchus de more mutato e in o.

Horchus quid sit

PYLAdes

¶ HVIVS sermonē accipiam: subaudi ut: sensus est: tace iam: ut ego auscultē qd hic loquatur. ¶ Apud horcum mox te uidebo. Ex his patet sententia nostra superior: sed addendum fuit hic mox necessitate metri: & sententiæ congruitate. ¶ Abiudicabo: remouebo: auferam Abiudicare proprie est per sententiam aliqd ab aliquo auferre: & abiudicati rei dicuntur: qui a iudice sunt ad mortem condemnati: quasi a uita ablati per iudicis sententiam. Adiudicare autem est per sententiam: & iudicium aliquid alicui tribuere: uel creditori addicere.

Abiudicaꝛ

¶ Deficere uita: carere: uel priuari: usurpatur enim uerbum deficio in hac quoq; significatione: & tunc cum ablatiuo construitur sine præpositione: Martianus. Tum demum id agere consilium erat: quum uita defecit. Interdum significat desum: & datiuo iungitur. Virgi. Quum iam glandes: atq; arbuta sacræ: deficerent syluæ. Inde defectus pro absentia & carentia capitur: ut multi defectu medicorum perierunt: hoc est: quia eis defuerunt medici. Aliquando significat desciscο: ac recedo a ductu: atq; imperio alterius: & quasi rebello: & ablatiuo iungitur cum præpositione: Quintus curtius. Iam duæ legiones ab eo defecerant: hinc defectio dicitur recessus: uel militum ab imperatore: uel ciuitatis a domino. Aliquando debilitor: & uiribus exhaurior: unde defecti appellantur debilitati: atq; exhausti: & inde defectus solis: uel lunę: hoc est debilitatio: uel luminis exhaustis: & est absolutu;: nullū exigens post se casum: interdū significat relinquo: & accusatiuum exigit casum. Cice. ꝙ ea me solatia deficiunt: quę cæteris nō defuerunt: & alibi pro Sex. roscio. Tempus me citius q̄ oratio deficeret. ¶ Esse amissurum: dicimus: amitto pecuniā. i. perdo. & amitto hunc a me: idest remoueo. Terentius in phor. Nā neq; quo modo a me amittam iuenio: neq; uti retineam scio: & ita accipi potest hoc loco: tibi te uitam esse amissurum: pro adempturum tibi uita;: uel cur minitaris tibi: te uitam esse amissurum: idest perditurum: ut pronomen tibi ad uerbum minitaris referatur non ad participiū amissurum. ¶ Omnia eadem: idest quęcunq; in te facies: ego in me faciam: & scribeñ. est eadem ex codicibus antiquis: non tandem. ¶ O melle dulci dulcior mihi tu es: delenda sunt illa uerba: tu es: metri necessitate: & sermonis elegantia uti plane superflua. ¶ Certe tu uita mihi es: ita & hæc scribenda sunt eadem metri ratione: & delenda dictio enim etiam ex codicibus antiquis: quæ quidem interpretes nostri Pius & Sarrace. non uiderunt. ¶ Vtinam sic efferamur: idest sepeliamur: philęnii uerba sunt: in complexu argyrippi existētis: efferre est sepelire. Lucillius. Depugnabunt pro te ipsi: & morientur: ac se ultro efferent: alias significant pro ferre. Virgilius. Tum satus anchisa cestus pater extulit æquos: interdum leuare erigere. Idem: ostendit dextram insurgens entellus: & alte: extulit ille ictum: aliquando prouehere: extollere. Idem: extulit hæc decios. Cice. Nimium forsan hoc illi mirentur: atq; efferant: plærunq; extra ferre. Plautus. Ne pedem domo efferrem: hinc tractum quidam existimant: ut efferri cadauer dicatur: dum celebratur funus: uel dum sepelitur: quasi extra domum ferri: quod falsum est: nam efferri dicitur: quasi prouehi: & extolli: quia cū pōpa ferri solebat: humeris claroꝝ uiroꝝ feretro suppositis ꝙ nunc: quo q; fieri uidemus: ꝓpter quod mortuos antiqui non solum elatos: sed etiam superbos uocabant. ¶ O litane uiden ut est miser homo: qui amat? ita scribendus est uersus metri necessitate nam aliter non consisteret: quod quidem neq; Pius: neq; Sarracen? interpretes uiderunt. ¶ Sed num fumus: leonidas loquitur. ¶ Quia oculi sunt tibi lachrymantes: eadē persona leonidæ hic præponenda est. Sensus est clarus. flebat enim argyrippus: dum philænium complecteretur: præ nimio amore: & dolore: ꝙ ab ea separandus esset: iccirco seruus rogauit: an mulier: quam complectebatur: fumus esset: qui solet hominibus lachrymas excitare: quæ sit causa: ut fumus oculos infestet: & lachrymas excitet: Aristoteles in problematis dixerit: quia enim inquit infirmissimi sunt: laxiores q;: & referti meatibus: omne quod acre & mordacissimum eis est: ut acetum: cepa: & id genus. ¶ Patronus qui: ordo est: perdidisti eum: qui futurus fuit uobis patronus. ¶ Futurus: quia quum pater mortuus fuisset: ipse argyrippus in illius locum successurus erat dominus seruis.

Efferre

Superbus

Fumus cur oculos ifestet

SARACENVS.

Cinedi q̄ dicantur

Calamistrũ q̄d sit

¶NOctem tuam:idest noctem tecum. ⸿ Hunc uerberare:hunc tractes:& manu attingas:hoc dicit: quia pecunias in crumena deferebat: ut attractaret. ⸿ Cinede:dicuntur cinedi molles:sed apud ueteres saltatores. ⸿ Calamistrate:calamistrati qui se ornant:& componunt calamistro Var.dicit calamistrum quo in cinere calefacto capillus ornatur:& qui ea ministrabat a cinere cinerarius appellabatur:est enim acus quo capilli intorquentur. Cice.in oratore remouebitur insignis ornatus quasi margaritarum:nec calamistri adhibebuntur. ⸿ Tum uerberes:pro tum uerbero es. ⸿ Qui pro cibo habeas uerberari:id quod parasitis contingit:qui dum quærunt alienũ cibum:patinas usq; in caput frangi patiuntur. ⸿ Delegit: abegit eiecit.

Li.Eqdē hercle nullum ꝑdidi.ideo quia nunq̃ ullũ habui.
Le.Philænium salue.Ph.dabunt Di,quæ uelitis,uobis.
Li.Noctem tuam,& uini cadum uelim,si optata fiant.
Ar.Verbũ caue faxis uerbero.Li.tibi eqdē,nõ mihi opto.
Ar.Tum tu igitur loq̄re q̄d lubet.Li.hunc hercle uerberare.
Le.Quisnam istuc tibi ac credat cinæde calamistrate?
Tun uerberes?qui pro cibo habeas,te uerberari?
Ar.Vt uostræ fortunæ meis præcedunt Litane longe,
Qui hodie nunq̃ ad uesperum uiuam.Li.quapropter q̄so?
Ar.Quia ego hanc amo,& hæc me amat,huic q̄d dē,nusq̃ qc(quast.
Hinc me clamore ex ædibus delegit huius mater.
Argenti uiginti minæ me ad mortem appulerunt,

VALLA.

¶NVLLVM perdidi.subaudi aduocatum. nam ut argyrippus patronũ pro hero:ita hic ꝓ aduocato. ⸿ Cinede calamistrate:idest lasciue: qui calamistro crines tibi concinnas.Nonĩ.Calamistrum fistula breuis.Cice.in oratore:remouebitur insignis ornatus quasi margaritarum:nec calamistri adhibebuntur. ⸿ Vt hanc. Philenium. ⸿ Ad se.ad diabolum.

PYLAdes

¶IDEO quia nullum nunq̃ habui: duę negotianes pro una positę sunt:idest quia nullum unq̃ habui.scribenĩ.est autem nũq̃ ex codi.antiquis:& metri necessitate. aliter enim uersus nõ cõsisteret:& non: unq̃: ut Pius & Sarrace.interpretes legunt contra metricam rationē. ⸿ Dabũt dii:quæ uelitis.Cur Pius iterpres hic scribi ꝑcipiat:diunt pro dēt ipse uiderit:oēs q̄dē codices manu scripti:& ipressi hn̄t dabunt:q̄d nec uersui:nec sniȩ repugnat:nã sicut tp̄s pro tpe:ita & modus pro mõ a poetis usurpat̃:ut oibus,uel mediocriter doctis liquet. ⸿ Noctē tuã.i.noctē tecũ. ⸿ Verbũ caue faxis:faxis pro facias:uerba sunt argyrippi ægreferētis:ꝙ seruus optauerit noctē philænii.uñ ille uersutus rñdet. ⸿ Tibi q̄dē:non mihi opto noctē philænii.s.& cadũ uini. ⸿ Tũ tu loq̄re igit̃.ita scribenĩ.est metri necessitate.nõ tũ tu igit̃ loquere: ut legũt iterp̄tes p̄fati cõtra uersus rationē. ⸿ Hũc hercle uerberare:seruilis iocus est:nã q̄a argyrippus dixerat:tũ tu loquere igit̃ q̄d lubet:rñdet litanus:lubet mihi hunc uerberare.Quod aũt Sarracenus loq̄tur:nec ipsi quidē satis itellectũ putamus:ita.n.ait:hunc uerberare.hũc tractes:& manu attingas:hoc dicit:q̄a pecunias in crumena deferebat: ut attractaret.Hæc ille:quoꝝ sensum eliciat:qui tripodas cõsulat. ⸿ Cinæde.Cinędus dicit̃: quasi κενος αἰδους. hoc est uacuus pudoris:& reuerētię:ut ait Diony.& in magno etymologico apud gręcos legit̃ uel a κινέω q̄d significat moueo:& attrecto.& αἰδοῖα.i.uirilia:& pudēda.Is aũt appellat̃:qui & pathicus:cuius oppositũ est draucus.

Cinædus

Draucus.n.a δράω.i.facio deducit̃:& is dicit̃ qui obscenã libidinē exercet in alteꝝ:cinædus autē:uel pathicus:qui eã libidinē admittit:& patit̃:qui quia draucoꝝ uirilia attrectare ad cõcitãdã eoꝝ in se libidinē cõsueuerunt:cinædi sunt dicti. ⸿ Calamistrate:calamistro ferro ignito comã inuste.Est calamistrum:uel calamistrus:utroq;.n.mõ dicimus:acus ferrea:qua capilli itorquent̃:& mulieres se ornãt:q̄d istrumētũ:q̄a in cinere calefit:ut capillos melius intorquere possit:iccirco:qui ea ministrabant:a cinere cinerarii appellabant̃:& id ipsum in priapeis significatũ est:eo epigrãmate.Quũ quãdã rigidus deus uideret:feruēti caput ustulare ferro:ut maurę similis foret puellę.Cice.in oratore.Remouebit̃ insignis ornatus:quasi margaritaꝝ:nec calamistri adhibebunt̃. Tacitus itē in lib.de oratoribus. Malim hercule Caii gracchi ipetũ : aut Lucii crassi maturitatē:q̃ calamistros mecœnatis.Et scribēdũ est.Quisnam tibi istuc adcredat:non q̄snã istuc tibi adcredat:q̄a uersus nõ cõstaret:sed uno mutilus pede icederet: q̄d nec uiderũt interp̄tes iã dicti. ⸿ Adcredat:pro credat positũ est ex more antiquo. ⸿ Tun uerberes me?addēdũ fuit me:metri necessitate:& sniȩ cõcinnitate:est.n.rñsio ad illud:hũc hercle uerberare.Tu ne inq̄t leonidas uerberes me?qui loco cibi soleas uerbera sustinere:& cupe?ut sic uerberonē illũ:& uerberari solitũ dicat:ac uelut obiiciat de seruili mor̃. Q̄d ãt Sarra.inq̄t.Tũ uerberes:pro tũ uerbero es:isćitiã illius redolet cõsuetã:quēadmodũ & illud:q̄d seq̄t̃:qui ꝓ cibo habeas uerberari:q̄d sic exponit:Id q̄d parasitis cõtingit:qui dũ q̄runt alienũ cibũ:patinas usq; i caput frãgi patiunt̃. ⸿ Vt uestræ for.uerba sunt argyrippi ad litanũ:cũ quo ipse loq̄bat̃:nã leonidas litano illud rñdit:nõ uocat?:sed iratus illis uerbis:hunc hercle uerberare. ⸿ Qui nũq̃ hodie usq; ad uespeꝝ uiuã:ita scribi debet uersus:& metri necessitate & sniȩ cõgruitate:& ex codi.antiq̄s.Quõ aũt uersum ip̄m itellexerint Pius & Sarra.legentes:qui hodie usq; ad uespeꝝ uiuã:cõtra metri rõnē:& sniam clarissimam:atq; antiquos codices:cæteri iudicent. ⸿ Et me hæc amat:ita scribenĩ.est metri necessitate nõ & hęc me amat:q̄a uersus claudicaret. ⸿ Huic:aut q̄d dem:addēdũ quoq; fuit:autē: ad uersus itegritatē:cui pes unus idētidē deficeret. ⸿ Delegit:abegit:eiecit:nã ut diximus in amphitryone:Delegare p̄ter alias significatiões:significat dispartire:& discidere ut dixit Nonĩ.allegãs eũ locũ.Si cui fautores delegatos uiderint.Delegare ēt est demãdare:& cõmittere:ut diximus in nr̃o uocabulario.Cice.post delegatã mihi hanc ꝓuinciã.

Delegare

Sueto.Nulli delegauit offm̃ suũ:ut nõ adiiceret.Scis q̄d mihi opus sit.Quæ aũt garrit Pius dicens:q̄d si legis delegauit?Scrupulosius tñ:& idigatius uim huius uerbi delegere quęrens:succurrit ex etymo græco detortũ.Si q̄dē gręcis usitatũ est hoc uerbũ αγωλέγω pro eo ferme:q̄d est despicio:uñ gręcæ facũdię Plau.imitator delegere pro eo:q̄d est cũ despectu:& irrisione expellere dixit exq̄sitim.In ꝓuerbiis gręcis uerbum hoc iuenies in hoc ferme significatu:oia sunt futilia:& somnii plenissima:quũ nihil tale apud græcos legat̃.neq; ανα λεγω usq̃ uisum sit. αναλεγωμαι aũt intelligo significet:ædifico:ꝑsuadeo:lego.Rursum ãt:λεγω sex habeat significatiões:dico:mēsuro:colligo:sortior:dormio:curo:quæ q̄dē nihil attinet ad uerbũ hoc delegit a Plauto nr̃o usurpatũ. ⸿ Argēti ui.minę me mõ ad mortē appulerũt:addēda fuit dictio mõ:ad uersus itegritatē:qui aliter claudicaret.Mõ aũt:uel pro nunc iterp̄tare:uel pro tm̃mõ:ac si dicat uiginti tm̃ minæ sunt:quæ mihi mortē cõsciscunt:quũ eas q̃q̃ paucę:sint nõ habeã.Mõ.n.tp̄s significat p̄sens:

Modo

ficat pñs:uel mox ꝑteritũ:uel nundũ ꝑteritũ:uel statim futurũ:ut mō id ago:mō ueni:mō id dicebam : modo faciã a quo fit a modo ꝑ post hac:quo & Apul. utit.ut amodo nõ uidebis me in foꝝ euntẽ sine ꝑsidio:& postmodũ:ac post modo.Ouid.in ibin postmodo si perges:in te mihi liber iambus: &c.Et modo ꝑ tantũ accipitur : ut pge mō:& qua te ducit uia dirrige gressum:& apud Teren.tace mō:& hoc loco:ab hoc aũt solũmodo: & tantũmodo deducuntur.

Amodo.

Quas hodie adolescens Diabolus ipse daturum dixit.
V t hanc ne quoq̃ mitteret,nisi ad se, hunc annum totum.
Videtin uiginti minæ quid pollent,quid ue possunt?
Ille qui illas perdit, saluos est.ego qui non perdo, pereo.
Li.Iã dedit argẽtũ? Ar.ñ dedit. Li.bono aio es, ne formida.
Le.Secede huc Litane,te uolo.Li.si qd uis. Ar.obsecro uos
Eadem istac opera suauius est complexos fabulari.
Le. Non eadem omnia æque omnibus here sua uia esse scito.
Vobis est suaue amantibus complexos fabulari.
Ego cõplexũ huius nihil moror, meũ autem hic aspernatur.
Proinde istuc facias ipse, quod faciamus,nobis suades.
Ar.Ego uero,& quidem,ædepol lubens.interea si uidetur
Concedite istuc.Le.uin herum deludi? Li.dignust sane.
Le.Vin faciam,ut me Philenium præsente hoc amplexetur?
Li.Cupio hercle.Le.sequere hac. Ar.ecquid salutis locuti?
Le. Auscultate, atq; operam date, & mea dicta deuorate.
Primum omnium,seruos tuos nos esse,non negamus.
Sed si tibi uiginti minæ argenti proferentur,
Quo nos uocabis nomine? Ar.libertos. Le.at non patronos,
Ar.Id potius.Le.uiginti minæ hic insunt in crumena.
Has ego si uis,tibi dabo. Ar.Di te seruassint semper
Custos herilis,decus populi, thesaurus cõpiarum,
Salus interioris corporis, amorisq; imperator.
Hic pone, hic istam colloca crumenam in collo plane.
Le.Nolo ego te,qui herus sis mihi,onus istuc sustinere.
Ar.Quin tu labore liberas te, atq; istam imponis in me.
Le.Ego baiulabo,tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.

¶DIABolus:q ei⁹ riualis erat:de quo mentio facta supius est.⸿ Qui illas perdit.nã q̃ dant meretricibus pereunt oia: uel pdat:dedit:& ꝓfudit:ita ego:qui nõ pdo: qui nõ trado:q exhibere nõ ualeo.⸿ Nihil moror: nõ curo : non magnifacio : triplici hoc uerbũ significatione no tatur:ut morari sit:in mora aliquẽ detinere:ut supra hic memoratus est:& morari expectare : uñ moras dicimus expectationes: & ut hoc loco curare : & magnifacere.⸿ Huius.s. leonidæ.⸿ Hæc aspernat:phileniũ.s.⸿ Copiaꝝ:diuitiarum.⸿ Baiulabo:uerbũ a baiulis q onera deferunt.⸿ Inanis: absq; pecunia.

SARACENVS.

Morari qd sit.

¶HVNC annũ totũ. dicimus & anno toto p accusatiuũ:& ablatiuũ.⸿ Pollẽt. excellunt:unde pollex digitus:qd fortitudine cæteris præcellat.⸿ Ecqs salutis alloquuti? hoc est nũqd ad salutẽ meam uestra attinet collocutio.⸿ Libertos.libertus est manumissus: differt a libertino: q libertus nunq̃ dicit nisi relatus ad quẽpiã: sine relatiõe ãt libertin⁹:uñ & libertinitas. Vlpia. de ꝓbatiõibus:& præsumptionibus circa eũ : q se ex libertinitate ingenuũ dicat:referẽdũ est:qs actionis ptibus fungat : & siqdẽ in possessiõe libertinitatis fuit:sine dubio ipm oportebit ingenuitatis cãm agere.⸿ Ego baiulabo.i. gestabo: inde baiulus magnarum gestator sarcinarum.

VALLA.

Libertus qs & qs libertinus.

¶DA Turũ se ipsi dixit:ita scribẽdum est metri necessitate: & ẽt ex codi.antiqs in qbus ipsi daturũ utiq; scriptũ est:non ipse daturus:ut legũt Pius: & Sar.interpretes agrãmati cõtra omneꝫ latinitatis normã.⸿ Videtin.ꝓ uidetis ne.Quid pollẽt:qd ue pñt idẽ ẽ ꝓ duo diuersa uerba ꝓlatũ:pollere.n.ẽ potentẽ ẽe:& silr posse.Qui illas pdit:nã q̃ meretricibus dant:ꝓ amissis cẽsent:& pditis.⸿ Qui nõ pdo:hoc est:& nõ hẽo:qd tradam huic lenæ.⸿ Si qd uis:subaudi dic:uel iube:nã qd Pius ait:supuacare dictionẽ si:falsũ est:& rude:nã si tollat:uersus claudus fiet.⸿ Nõ oia eadẽ:ita scribeñ.est metri necessitate:nõ aũt.Nõ eadẽ oia ut legũt interptes illi cæci cõtra uersus rõnẽ.⸿ Vobis ẽ suaue.ordo est:uobis amãtibus suaue ẽ:uos cõplexos fabulari.⸿ Nihil moror: nõ curo:nihili pẽdo.Morari dicius tripl r:uel i mora aliquẽ detinere:ut supra:hic me morat⁹ ẽ:& apud Quin.Quid me ad huc pr detines? qd moraris abeũtẽ:uel expectare.Vir.Et tua ꝓgenies mortalia demoror arma:uñ moras ꝓ expectatiõib⁹ accipim⁹:uel curare:& æstiare:ut hoc loco.⸿ Hic aspnat:hic scribẽdũ ẽ: & subaudiẽdũ litan⁹:nõ philæniũ: ut expoit Sar.iterps paꝝ scit⁹.⸿ Ego uero:uerba sũt argyrippi:i cõplexũ philænii se uertẽtis.⸿ Cõcedite isthuc:demõstrato digitis:uel nutu:loco remotiore.⸿ Vin tu heꝝ deludi? leõidæ ad litanũ uerba sũt:q i remotiorẽ:ut diximus locũ:secesserãt.Et addẽdũ fuit tu ad metri itegritatẽ:alr.n.nõ cõstabat.⸿ Dignũ ẽ sane:hoc est:ita meret ꝑfecto: & ita fieri dignũ ẽ.Sed cur Pius iterps hic corrigat:dignust:ꝑ dign⁹ ẽ:nõ itelligius:quũ nec sniæ:nec uersus rõni obest:quominus dignũ est scribat:& ita hẽant oẽs codices.⸿ Ecqd uos sa.collocuti? Argyrippi uerba sũt ad leonidã: & litanũ:q quũ iter se cõfabulati fuissent:demũ ad illã:& ad philæniũ recta ibãt.Tractastis ne iqt i cõsilio: qd fecistis aliqd ad salutẽ meã ptinẽs? Et addẽdũ fuit uos:& scribẽdũ cõlocuti metri necessitate:nã alr uersus mãcus fuisset : qd qdẽ ab iterptib⁹ nr̃is Pio: & Sar.uisum nõ fuit:mutilũ iterim uersũ relinquẽtibus.⸿ Deuorate:loqt ut seruus: q quũ paulũ libertatis nacti sũt:i dicẽdo ꝓcaciores fiũt.⸿ At nõ pr̃onos? addendũ fuit at:qa uersus mutilus fuisset:sed & sniæ:& eloquutiõis integritas ita reqrebãt.⸿ En uiginti minæ.Addẽdũ fuit en ad uersus integritatẽ : cui pes unus defuisset.⸿ Copiarũ.diuitiarũ.⸿ Colloca.i.repone.locare.n.& collocare inter cæteras sigñatiões:qs hẽt:sigñat reponere:ut lati⁹i aulularia dicem⁹.⸿ Nolo ego te:q mihi sis herus:onus istuc sustinere: ita scribi dẽt uersus metri necessitate:& nõ qui herus sis mihi:ut legũt interpretes præfati.⸿ Baiulabo:portabo:a baiulis tractũ est uerbũ.Baiuli aũt appellantur:qui onera mercedis gr̃a ꝓpriis humeris portãt:a baiis oppido Cãpaniæ:iuxta lucrinũ sinũ:inter puteolos:& Missenũ montẽ fertilissimo:& amœnissimo:de quo Hor.Nullus in urbe locus baiis ꝑlucet amœnis:in quo pp cõfluẽtiũ aduenarũ multitudinẽ:ob aquas calidas in eius agro existẽtes.& ad uoluptatẽ:& ad curãdos uarios morbos cõ

PYLAdes

Morari.

Baiulo.

modissimas magna erat hmōi hominum gerulorum copia. ¶ Añ me ito inanis: ita scribēdum est metri necessitate: & nō ante ito inanis: qa pes unus deficeret uersui: neq ante te ut multi codices hñt: ueteres.n. & manuscripti añ me habent: quod & sententiæ congruit.

Ar. Quid nūc? qd est? qn tradis hac crumena herꝝ ĩpressatū?
Le. Hanc quoi daturus, hanc iube petere, atq orare mecum.
Nam istuc procliue est, quod iubes plane collocare.
Ph. Da meus ocellus, mea rosa, mi anime, mea uoluptas
Leonida argentum mihi, ne nos deiunge amanteis.
Le. Dic igitur me tuum passerculum, gallinam, coturnicem,
Agnellum, hædillum me tuum dic esse uel uitellum.
Præhende auriculas, compara labella cum labellis.
Ar. Ten osculetur uerbero? Le. q̄ uero indignum uisum est?
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur.
Ar. Quiduis? egestas imperat, fricentur, da nunc quod oro.
Ph. Age mi Leonida, obsecro fer amanti hero salutem.
Redime istoc bñficio te ab hoc, & tibi eme hūc isto argēto.
Le. Nimis bella es, atq amabilis, & si hoc esset meum, hodie
Nunq̄ remorarem, quin darem, illum te orare meliust.
Illic hanc mihi seruandam dedit, & sane bella belle.
Cape hoc sis Litane. Ar. furcifer. etiam me delusisti?
Le. Nunq̄ hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Agesis tu in partē nūc iam hūc delude, atq amplexare hanc.
Li. Taceas, me spectes. Ar. qn adhuc Philæniū aggredimur
Virum quidem pol optumum, & non similem furis huius.
Li. Inambulandum est, nunc mihi uicissim supplicabunt.
Ar. Quæso hercle Litane scis herum tuis factis sospitari.

SARACENVS ¶ QVID nūc? qd est? quæ mora? quæ cunctatio? ¶ Pressatū: onere grauatū. ¶ Procliue: facile: nā oia ꝓcliuiora sunt descensu faciliora. ¶ Dic igitur: ꝓ dein de: uel etiā. ¶ Coturnicē: huic auiculæ ueneni semē gratissimus est cibus: ut refert Pli. i. x. ideo eas dānauere mensis: simulq ob comitialē morbū: quē solę ani maliū sentiunt ꝑter hominē: Alexander aphrodiseus statim in principio proble maton: coturnices inqt hellehoꝝ come dunt: hoibus lætalem: eā.n. escā: alimo niamq esse coturnicū gratissimā inquit Ambrosius: eo q naturali quodā tēpe ramento sui corpis uim pabuli nocētis euitent. ¶ Hædillū: ut agnellū diminu tiuum ab hædo: ita uitellū a uitulo dici mus & uitulus a uita. i. parum uitæ. ¶ Præhende auriculas: Nā ambabus ap prehensis auidius: & dulcius deoscula mur. ¶ Compara: cōiunge. ¶ Ni genua confricanī: Ni geniculatim mihi suppli caueris. ¶ Si hoc esset meū: Argentū. s. nā hoc pacto cū diu hominē delusisset: uult pariter a cōseruo delusum iri: propterea pecuniam porrigit libano: ut qđ uelit de adolescente ludibrium sumat.

Venenū cui gratum sit.

Hædillū unū

VALLA. ¶ CRVMena pressatū. i. honustū. pre mūt.n. onera oia. ¶ Procliue. facile: qa cliuus: qui descensus dr̄ facilis est. ¶ Vitellum: a uitulo diminutiuū. Nā primitiuū oui ruffum significat. Hor. Voluens aliena uitellus. ¶ Nunq̄ remorarē. i. tardior essem. Inde & remora pisciculus: a græcis echineis dict?: q figat: firmetq naues in pelago: ubi eis adhęserit.

PYLADes ¶ QVIN tradis: qn facis: qn reddis. ¶ Hac crumena herū impressatū: ita scribendū est metri necessitate. nā alr̄ non cōsisteret uersus: impressatū uero ex codicibus antiqs: hoc est oneratū: grauatū: q̄ qdē nr̄i interpretes nō aduerterūt. ¶ Orare mecū. i. orare me. Mecū.n. ꝓ me posuerūt antiq: ut alibi sæpius est uidere apud hūc poetā: & ēt Apuleium. Sed Virgilii uersus ille: quē Pius citat in testē. Mecū erit iste labor: nō rite ꝑfecto ab illo citatᷣ: nā ibi mecum: nō me significat: sed meus: uel apud me. ¶ Procliue: facile: qa ꝓcliuia oia sunt descēsu faciliora: uñ dicimus: rem esse in ꝓcliui: hoc est facilē factu: & paratā. ¶ Me plane cōlocare: addendū fuit me ex codi. antiqs: & metri necessitate. ¶ Meus aius: ita scribēdū oino cēsemus metri necessitate: nā alr̄ uersus claudicaret: Sūt.n. oēs noiati ꝓ uocatiuis positi: sicut meus ocellus: sup quo doctoꝝ iudiciū reqrimus: nō interꝑtū istoꝝ somniculosoꝝ: q sup hoc nihil dixerunt: corruptū interim: & cōfusum uersum relinquētes. ¶ Leonida: ex hoc pr̄ ꝓferri debere nomē hoc tertia ꝓducta: & secundā eiusdē lōgā esse: sunt.n. duo spōdæi. ¶ Coturnicē: auis est pua: quā uulgo qualeā appellāt. De hac Pli. li. x. ca. xxiii. multa: & inter cætera hæc. Coturnicibus ueneni semē gratissimus cibus: quā ob cām eas dānauere mēsis: simulq comitialē pp morbū despui suetū: quē solæ aialiū sentiūt ꝑter hoiem. Alexāder quoq aphrodisius in ꝓblematis suis: Coturnices inqt eleboꝝ comedūt hoibus lætalē: eā.n. escā: alimoniāq esse coturnicū gratissimā inqt Ambro. easq naturali quodā tēperamēto sui corpis uim pabuli nocētis euitare. ορτυξ græce uocatᷣ ea auicula: & dux eaꝝ ορτυγομητρα qa coturnicibus sit ueluti ꝑfinitor: & q modū: mēsuraq eis adhibet: uulgo illū regē qualearū noiant. Versus aūt hic hypmeter ē: abūdat.n. eia una syllaba: q̄ in libratiōe uersus cū sequēti a uocali incipiente iungitᷣ: ut apud Virgil. Aut dulcis musti uulcano decoqt humorē: & foliis undā: &c. ¶ Agellū: ædillū: & uitellū: diminutiua sunt ab agno: hædo: & uitulo. ¶ Auriculas: exteriores auriū ꝑtes auriculas uocamus: ut diximus in uocabulario nr̄o: hoc ē cartilaginē illā auriū foraminibus circūadiacentē: quā ꝑhendere ambabus manibus hinc & inde solēt: q auidiora: & dulciora oscula figere uolūt: qđ.n. in scholis lectū est: aures hoium esse: auriculas uero reliquoꝝ: uel hoc ipso loco refellitᷣ. ¶ Cōpara: cōiunge. ¶ Ni genua cōfricanī: nisi mihi genua attrectās supplicaueris. Sunt.n. genua misericordiæ dicata: qđ iō factū uī: qa ex Plynii authoritate: his uitalitas inest: pp qđ quū ab aliquo ĩpetrare quicq cupimus: ei supplicātes genua tāgimus: & attrectamus: ut apud Virg. achemenides: genua amplexus: genibusq uolutās hærebat. Nā qđ ait Sarra. interps: ni geniculāti mihi supplicaueris: ad ueꝝ sensum accedere non uī: qđ patet ex sequētibus: quū ait. Quiduis? egestas iperat: fricenī: porro a genibus fit geniculatus: & geniculatim aduerbiū. Ply. caule cubitali geniculato: & ingeniculate uerbū priscū. quo higinus utitᷣ: hinc sydus id cæleste ingeniculus uocatᷣ: græce aūt engonasis: & genualia munimēta: seu tegumēta genuū dicunī. Ouid. meta. lib. x. Poplitibus fuerāt picto genualia limbo. ¶ Redime isthoc bñficio te ab hoc: innuit philæniū: cuius hæc uerba sunt: leonidā libertatē ab argyrippo cōsecutuꝝ: si argentū ei dederit: atq illū semp obsequētissimū habiturū. ¶ Nimis bella: atq amabilis es: ita scribi cogit uersus integritas: alr̄.n. nō cōstaret: qđ uterq interps Pius: & Sar. nō uiderūt: scribētes: nimis bella es: atq amabilis: ludit

Prodiue

Auricula.

Locus restitutus.

lis: ludit

lis:ludit leonidas his uerbis philænium:quā una cū argyrippo uult a conseruo litano et deludi. Illū sed te orare me liust:sed melius est inqt te orare illū litanū.s.q mihi crumenā hāc seruandā dedit:& addendū fuit sed:ad uersus integritatem:& sensus cōcinnitatē:alr claudicaret. Bella belle.s.loqris: uel rogas: ut uideat illi fauere apud litanum. Cape hoc:porrexit crumenā litano leonidas his uerbis. Hoc.s.argētum. Genua ni tam neqter fricares:p hoc patet:qd antediximus:Sarracenū male exposuisse:ni genua cōfricant. Agesis tu in ptē:hæc uerba summissius ad litanū dicunt a leonida:tu inqt in ptē.i.uicissim:& qd ad te attinet:quātūq₃ tuaꝝ ptiū est:delude quoq₃ hūc: & amplexare philæniū. Quin adhuc philæniū aggredimur hūc:uersus hic ita necessario scribi debet:si eius integritati cōsultū uelimus:alr.n.claudicabit. Argyrippi uerba sunt ad philæniū. Cur nō inqt aggredimur et hunc ? & extra uocē addit:uirū qdē pol optimū:ut beniuolentiā a litano capiat. Adhuc.i.etiā : queadmodu₃ fecimus & leonidā. Quod.n.corrigit Pius:scribēs adhūc,p adhuc & nō addēs in fine hūc:insulsitatē hois cōsuetā sapit. Inambulādū est:uerba sunt litani submisse:ac seorsum plata: ut ab auditoribus tm:non ab argyrippo : & philænio audiatur.

Locus restitutus.

Da mihi istas uiginti minas, uides me amantem egere.
Li. Videbitur.factum uolo. redito huc conticinio.
Nunc istanc tantisper iube petere,atq₃ orare mecum.
Ph. Amando ne exorarier uis te, an osculando? (ua.
Li. Eni uero utrūq₃. Ph ego.obsecro, & tu utrūq₃ nostrū ser/
Ar. O Litane mihi patrone,mihi trade istuc. Li. magis deco
Libertū potius,q̃ patronum onus in uia portare. (rust.
Ph. O Litane ocellus aureus,donum,decusq₃ amoris.
Amabo faciam quod uoles. da istuc argentum nobis.
Li. Dic igitur me te anaticulam columbam, uel catellum,

VIDes meā ante mergere:in aliis codicib⁹ reppi:uides me amicā añ mergere : ego uero sic legerē: uides me iā ante mergere:p additionē uni⁹ tm lrę sensus fit pspicu⁹: hoc ē uides me genua sæpi⁹ cōfricare:& ueluti merso.i.inclinato capite corā supplicare:uel lege sic detrahēdo tm lrā₃:uides me amantē egere. Videbit:ita loqmur cū aliqd in logū ptrahi uolumus. Redito cōti. Quasi ꝙ nō sit mō facturus:qd petit:est cōticiniū ps noctis a cōticēdo : nā tūc oēs cōticescūt: qd alio uocabulo nox intēpesta dr : alii cōcubiū uocāt. Libertū:nō dixit seruū ut magis sibi arrogaret : est.n.libertus q cū esset seruus fact⁹ est liber. Anaticulā:diminutiuū ab anate:q a natādo nomē inuenit:sunt ex aquaticarū genere.

SARACENUS.

Locus restitutus.

Conticiniū quid

VIDES meā ante mergere. Corrigendum uides me amantem egere. Redito huc conticinio. Nocturnum tempus ad nullum negocium obeundum aptum conticinium dicitur: quo cuncti tacent. Orare mecum.i.agere.

VALLA.

VIDes me amantē egere:ita scribēdus est uersus:qd & cōuenit cū supioribus:fer amanti hero salutē:& ne nos deiunge amātis:& iteꝝ supius. Quia ego hāc amo:& me hæc amat:huic aūt qd dem:nusq̃ qcq̃ est: Quæ uero deliran tes interpretes duo Pius & Sarra.hariolant:& effutiūt legētes:uides me iam añ mergere:uel meā ante mergere: uel me amicā ante mergere:uel ut sincerius legendū putat Pius ille audax:uides mytrā ante mergere: ut mytrā p sole exponat:prorsus explodenda sunt. Sensus est planus:uides me amantē egere:ut sic illū moueat ad misericordiā:& ab an/tiqua scriptione:euulsa unica modo littera:nō discrepat:si litteræ in recta uerba separentur. Scriptio autē antiqua est. Meā ante mergere. Videbitur:ita loqui solēt:qui aliqd faciundū in longū uolunt ptrahere. Conticinio. Cōticinium dicitur tps noctis:in quo cōticescunt omnia:aliter aūt cōcubium: ꝙ tunc fere oēs cubarent:uel nox intēpesta:quia tunc tps agendi sit nullū:ut inquit Varro:primo de lingua latina: adducens et hunc Plauti locū:& addens: id tps quoq₃ silentiū noctis appellari:ab eo ꝙ sileretur. Nunc istā tantisper iube petere:ita scribeñ. est ex codicibus antiquis:& nō iubeas:ut corrigit Pius. Orare mecum. Mecum pro me positum est de poetæ cōsuetudine. Exorarier te uis:ita scribi uersus necessitas cogit:nō uis te:qa claudicaret. Libertum: arroganter se libertum appellat litanus:quū seruus sit:qm̄ uisus est sibi nescio qd imperii tunc in dn̄m habere ppter argentū quod habebat. Est.n.libertus:qui e seruo liber factus est:& substantiuū est nomē:idē significat & libertinus:nisi ꝙ hoc adiectiuū est:cui opponitur ingenuus:queadmodū liberto opponitur seruus. Dicimus.n.alquē esse seruū:uel libertum ingenuū : uel libertinum:& idē est dicere:se natum libertino patre:quemadmodū se dixit Hora.ac si diceretur ex patre liberto:hoc est:qui quū seruus antea fuisset:libertus deinde factus est: illud aūt indocte scriptū est : libertinū esse ex liberto patre creatum:ut in nostro uocabulario copiose diximus. Hora.n.nō appellabitur libertinus. Ocellus aureus: iterū nominatiuus p actō positus est:ut supra meus ocellus:mea rosa:meus animus. Faciā quod uoles:qa supius dixerat: se utrūq₃ uelle:hoc est exorari amādo:& osculādo:faciā inqt philæniū:qd uoles:mō argentū nobis des. Anaticulam:uult litanus leonidā æqparare:qui supius dixerat. Dic igit me tuū passerculū:&c. Anaticula ab anate diminutiuum est:sicut ab aue auicula.a cute cuticula. Anas aūt a natando dicta ur:& penultimā in gtō breuē habet:ut in epopœia nr̄a docuimus:estq₃ ex aquaticoꝝ:& palmipedū gn̄e:cuius pars melior pectus est: & ceruix: snia Martia.qui ait. Tota mihi ponatur anas:sed pectore tm:& ceruice placet:cætera redde coquo. Catellum: diminutiuū est nomen a catulo:quod diminutiuū est a Cato:Catus.n.ut in uocabulario nr̄o diximus:idē pprie est:q & feles: quem ut uulgo catum appellāt:catulus aūt pprie cati filiū significat:pp sagacitatem.unde Varro. Catulus inqt a sagaci sensu:& acuto.hinc canis. Catuli tñ & ferarū omniū filii appellantur:siue imaniū: siue mitiū: ppterea de colubro Virgi.dixit. Catulos tectis:aut oua relinquēs. Et Ply. Simiæ inqt gestant catulos: quos mansuefactę intra domos peperere. Idē de tigride. Raptor appropinquāte tigridis fremitu:abiicit unū ex catulis. Idē. Murū quoq₃ catuli ostētum faciunt. Sed & Delphinū:& lacertarū:ac cæteroꝝ serpentiū filii catuli appellant: & Catulus p cane accipit Apuleius. Catulos secū ducens uenaticos: atq₃ sagaces: & catulus genus est quoddā uinculi:qd interdū canis appellatur Plautus: faciā te deliciū:catulo ut accubes ferreo. Hirundinē. Notissima auicula est : q̃ nidificat intra tecta alio nomine pgnes appellata:scribit Ply.lib.x. Thebaꝝ tecta:hirundines nō subire:qm̄ urbs illa sæpius capta fuerit: necnon Biziæ in thracia ppter scelera terei. Aristote.lib.ix.de animalibus multa nō indigna refert de huius auiculę nidificatione pullorūq₃ educatione:ab hac Chelidoniā herbā noiatā:ac monstratā hoi referunt χελιδων.n.auis ipa græce appellat:quā chelidonia herba pdicta oculis pulloꝝ in nido uisum restituere autumant: etiam erutis.

PYLAdes

Conticiniū

Anaticula.

Catulus.

Chelidōia herba.

SARACENVS
Monedula quid.
Putillũ unũ.

¶MONedulã:auis hæc eſt cornici ſilis & dicta quaſi monetula:ꝙ auidiſſime monetas.i.pecunias furet:harũ triũ eſſe gñra. Ariſt.in lib.de natura aĩaliũ annotauit.¶Hirundinẽ:notiſſima auicula eſt:q̃ nidificat inter tecta:Pli.ſcribit thebarꝝ tecta hirundines nõ ſubire:q̃m urbs illa ſæpius capta fuerit:necnõ biziæ in thracia pp ſcelera Terei:de huius auiculæ nidificatiõe:pullorũq; educatione nõ indigna refert Ariſto.in.ix.de aĩalibus: eãq; nõ carere ea intelligentiæ pte:qua hominũ rõnẽ q̃dã aĩalia repñtant uitæq; humanæ ſilitudinem.¶Putillũ:a puto: putũ.n.purũ dicimus autoritate ueterũ:inde pudor:& pudicus:aurũ quoq; putatũ purũ:& uites putatas.i.expurgatas.¶Fac pſerpentem beſtiã: Vt lingua linguæ cõmiſceatur:iungãturq; labra labellis:ſerpẽs.n.ita celeriter linguã mouet:ut duplicẽ hr̃e uideaꝛ: pſerpentẽ dixit lõge ſerpentem:pſerpere eſt porro.i.longe ſerpere: ſerpẽtes eſſe uini incõtinẽtes ſcribit Ariſto.pinde uipas aliq uino cũ fictilibus ad ſepes diſpoſito uenãtur:ebriæ.n.capiuntur: coeũt ſerpẽtes cõplexu mutuo pp ſuã ineptã corpis formã ad applicãdum:cum mẽbris q̃bus amplectanꝛ: careant: p iis agilitate corpis utunꝛ:cõplexuq; mutuo ſe ſe oboluentes expediunt uenerẽ:innumera eorꝝ gñra dicũtur:autor eſt Pli.in.viii.in india ſerpẽtes in tãtã magnitudinẽ adoleſcere. ut ſolidas hauriant ceruas:tauroſq;: memoriæq; pditũ eſſe: primo bello punico a Regulo impatore apud flumen bragadã baliſtis:tormentiſq;: ut oppidũ aliq̃d:ſerpẽtem fuiſſe expugnatũ centum uiginti pedum lõgitudinis:ſed dum incidimus in ſerpẽtes:obuium prius paſſerculũ omiſimus: eſt.n.paſſer auicula nota parũ uitæ: mares.n.diutius anno durare non poſſunt pter nimiam eorum ſalacitatem:fœminas hoc in gñe eſſe uolunt uiuaciores:authores ſunt Ariſt. & Pli.

Proſerpere q̃d ſit.
Serpentum coitus
Paſſer auicula.

Hirundinem, monedulam, pitillum paſſerculum.
Fac pro ſerpentem beſtiam,duplicem ut habeam linguam.
Circundato me brachiis,meumq; collumq; circumplecte.
Ar.Ten complectatur carnufex? Li.q̃ uero indignus uideor.
Næ iſtuc nequicq̃ dixeris tam indignum in me dictum.
Vehes pol hodie me,ſiquidem hoc argentum ferre ſperes.
Ar.Ten ego ueham? Li.tun hoc feras argentum aliter a me?
Ar.Perii hercle. uerũ ſi decoruſt quidẽ herũ uehere ſeruom,
Inſcende.Li.ſic iſtic ſolent ſuperbi ſubdomari.
Aſta igitur,ut conſuetus es puer olim,ſcis ut dicam.
Hem ſic,abi laudo. nec te equo magis eſt equos ullus ſapiẽs.
Ar.Inſcẽde actutũ.Li.ego fecero. hem q̃d iſtuc?ut tu icedis?
Demam hercle iam de ordeo, tollutim ni badizas.
Ar. Amabo Litane iá ſat eſt. Li. nũq̃ hercle hodie exorabis,
Nam iam calcari quadrupedem agitabo aduorſum cliuom,
Poſtea ad piſtores dabo, ut ibi cruciere currens.
Aſta, ut deſcendam nunc iam in procliui, quanq̃ neq; es.
Ph.Quid nunc,quoniam ambo,ut eſt lubitum, nos deluſiſtis,
Datis ne argentũ? Li.ſi quidẽ mihi ſtatuam, & aram ſtatuis,
Atq; ut deo mihi hic imolas bouem,nam ego tibi Salus ſum.

VALLA.
Badizo q̃d

¶MONedulã.auiculã dicit.q̃ nacta nũmos alicubi abſtrudit.¶Putillũ paſ.i.purũ p diminutionẽ blandiloquum. Putũ.n.purũ dixerũt ueteres:inde iuriſcõſulti aurũ putilatũ purgatũ.¶Tollutim ni badizas. Tollutim.i.attolendo te niſi incedis.Badizo.n.grçce dr̃ ambulo latine.Noni.tñ hũc citando locũ tollutim inq̃t dr̃ quaſi uolutim:uel uolubiliter.Neuius in gallinaria.O peſtifera põtica fera:trux:tollutim loquẽtia.i.uolubilis locutio.Idẽ in acco.Exulẽ dixi iterꝝ hoiem in thuſcos tollutim.Itẽ Lucil.ſatyrarũ li.viii.Si oẽm intus euadit:ſtadiũq; ad me tollutim. Varro trioclite trifolio:ſed ut equus:q ad uehẽdũ eſt natus:tñ hic tradiꝛ magiſtro:ut eq̃ſo doceat tollutim.Põpo.Decumana fullonis:& ubi iſilui iclodeatũ:equuleũ ibi tolluti tortor.Var.i Agatho.Hoc poſtq̃ dixit cędit cit⁹ celſus tollutim.

PYLADes
Proſerpere

¶MONedulã. Auis hæc graculus quoq; dr̃:nota uulgo:& cornici ſilis.Huic ſoli aui furacitas auri:& argẽti mira ẽ:ppea & monedula dcã ẽ:q̃ſi monetula:a forãdis mõetis.¶Putillũ pa.niſi paſſericulũ ſcribaꝛ:uerſus claudicabit:io addẽdã i litterã in medio curauimus:q̃d interp̃tes nr̃i nõ uiderũt:putillũ aũt p puſillo iterp̃tãdũ cẽſemus.t.n.& .s.ſibi iuicẽ cedũt: puſillus uero & puſilla a puſo & puſa deriuanꝛ:nã ueteres puſum & puſam p puero & puella uſurpabãt.Paſſerculus demũ & paſſericulus diminutiua ſunt a paſſere.q̃ auicula eſt miræ ſalacitatis: & ppea breuiſſimæ uitæ:unñ a patior uerbo deriuari putãt:q̃a ob eã ſalacitatẽ comitialẽ morbũ patiaꝛ:mares ut Ply.ait:negant ãno diutius durare:fœminas uiuaciores eẽ.¶Fac pſerpẽtẽ beſtiã me.i.ita me oſculare:ut lingua tua ori meo iſeraꝛ: & tunc duplicẽ ego habeã linguã:queãdmodũ ſerpẽtes hr̃e uidenꝛ.Nã ſerpẽs tã celeriter linguã mouet: ut duplicem hr̃e uideaꝛ.¶Proſerpẽtẽ beſtiã.i.lõge ſerpẽtẽ:pſerpe eſt porro:hoc ẽ lõge ſerpe.ſenſus eſt:fac ut ego uidear ſerpens eſſe:q duplicẽ linguã hr̃e uñ.¶Circũdato me bra.meũq; collũ circũplecte:ita ſcribi dẽt uerſus metri neceſſitate.alr̃.n.nõ cõſiſteret.circũdatoq;:& nõ circũdator ex codi.antiq̃s: & recta latinitate ſcribeñ.eſt: circũplecte aũt in actiua uoce poeta:ut alias ſæpe uſus eſt.¶Næ tu.næ iſtuc neq̃cq̃ dixis tã indignũ in me dcm̃.Metri neceſſitas cogit:ut ita uerſus ſcribaꝛ:q alr̃ nõ cõſtaret:ſed & ſñiæ cõgruitas:primũ aũt næ.diphthõgo ſcribẽdũ ẽ:& ẽ iurãtis:ſeu cõfirmãtis:ſecũdum aũt phibẽtis.hic ſenſus pfecto:ut tu nõ hæc uerba ptuleris icaſſũ:& ſine pœna hoc ẽ.Ten cõplectaꝛ carnifex? ¶Dixis:p dixeris:uehes pol hodie me:tãq̃ equ⁹:hic argyrippi nomẽ adoleſcẽti iditũ:q̃a ob argẽtũ hñdũ: ſeruũ uehere coact⁹ ẽ:& eq uicẽ ſubire:ut ſupi⁹ dcm̃ ẽ.¶Tun hoc a me fe.ar.Ita ſcribẽdũ ẽ:ut uerſus iteger ſit:alr̃.n.nõ cõſiſteret.¶Verꝝ ſi decorꝝ ẽ q̃dẽ:herꝝ uehere ſeruũ.Nec alr̃ hic ſcribẽdus ẽ:ut rectis pedib⁹ icedat:ſed hæc iterp̃tes pdicti nõ uiderũt:nullã carminis legem tenẽtes.¶Sic iſthic ſolẽt.Scribẽdum cẽſuimus iſthic: hoc eſt in iſtis regionibus ut uulgo dici ſolet:& nõ iſthuc:ut legit Pius:ſine ullo recto ſenſu: neq; iſthunc.ſ.modum:ut Sarrace.contra rectam loquẽdi normã.Sẽſus ẽ:ſic ſolẽt caſtigari:& domari ſupbi i his regiõibus:ut.ſ.ego te domare uolo: & cogere ad me uehẽdũ:q̃a i me arrogãter locut⁹es.¶Vt cõſuet⁹es puer olim:occulta ſubeſt obſcœnitas ac ſi dicat:fac te q̃drupedẽ: ut cõſuet⁹ es:quũ puer eſſes.¶Scis ut dicũ.legẽdũ eſt ſcis.& nõ ſcin:q̃a uerſus rõ nõ patiꝛ ſcin.q̃ ſyllaba breuis eſſet: quũ lõga debeaꝛ.¶Hem q̃d iſtuc eſt:tollẽda fuit dictio ẽ:quã uerſus rõ nõ patiꝛ:q̃q̃ ſubaudiendũ uerbũ eſt oino ſit. ¶Vt tu icedis?Interrogatiue pferẽdũ.i.quo mõ incedis?Et incedis ſcribẽdũ eſt ex codicibus antiq̃s:& ſñiæ cõgruitate:

tate:non ut tu uide is.neq; ut tu sit:neq; ut tu fide is:ut hariolat̃ Pius interp̃s.Nã argyrippus sublato litano in tergũ: cœpat uelocius:ac pa⁊ pruděter gradiẽs illũ agitare.⸿ Demã hercle tibi iã de ordeo.tibi addẽdũ fuit: metri necessi tate.Minui aũt solet iterdũ eqs pabulũ:ut mãsuetiores:& pacatiores reddan̄t.⸿ Ni bad izas:nisi eas: subiũctiui ẽ mo di:nõ p̃ntis:a græco in latinũ deflexũ uerbũ.declinat̃.n.græce βαδίζω εις.& sic apud nos p tertiã inflexionẽ: badi- zo.is.ut lego.is.⸿ Tollutim.gradatim:uolubilr̃.uolutim:ita exponit Non.hũc locũ citãs.Et inde tollutiloquẽtia.i. uolubilis locutio a Neuio appellat̃:eodẽ Nonio autorẽ.Sed & Varro in testẽ ab illo adductus in qt:sed ut equus:q ad uehẽdũ est natus:tñ hic tradit̃ magr̃o ut eqso doceat tollutim.eqsonẽ idẽ Noñ.equo⁊ moderatorẽ dixit:& quẽcũq; alium:cui regimẽ cõcedit̃ cuiuslibet re. Ab hoc aũt incõcusso minãbũdoq; gradu: gradarii eq: & tollutarii uocant̃. Idẽ & Asturcones:q in taliã ex asturibus hispania⁊ pp̃lis deuehebant̃. Vernacula lingua cunæ appellantur:q leni gradu ita nos uehãt:ut in cunis eẽ uideamur:in qbus ĩfantes leniter agitant̃.De his. Silius italicus:aut incõcusso glo merat uestigia dorso.Mart. Venit ab auriferis gẽtibus astur equus.⸿ Calcari:stimulo:quo eq pũgunt̃: dcã sunt cal- caria:q ad calcẽ alligent̃:qbus urgent̃ i cursurã eq.Ouid. Vtile & admisso subdere calcar equo.⸿ Quadrupedẽ:ita scribẽdũ est ex codi.antiqs:& recta grãmaticæ locutiõe:& argyrippũ intelligit:q uice quadrupedis litanũ uehebat. ⸿ Cliuom:p cliuũ:ut uoltis p uultis.Cliuus aũt mõtẽ:uel locum arduũ sigñat:qa oĩa difficilia cliuia uocabãt uñ & cliuia auspicia:q aliqd fieri ꝓhibebant:dixit Festus.⸿ Postea dabo te ad pistores:ut ibi cruciere currẽs ita scribi dẽt uersus metri necessitate: nã alr̃ nõ cõsisteret.⸿ Vt descẽdam iam nũc:ita scribi cogit metri necessitas: nõ nũc iam.qa claudicaret uersus.⸿ In pcliui:in descẽsu:pcliuũ & pcliue dicimus inclinatũ:& p̃nũ:idẽ & decliue: qd est cõtrariu; cliuo:& accliuo:siue accliui.⸿ Qm̃ uos ambo:uos addẽdum fuit metri necessitate.aliter.n.uersus nõ consisteret.

Tollutim.

Tollutarii

Cliua au- spicia

Decliue.

Accliue.

Le. Etiã tu here istũc amoues abs te,atq; ipse me aggredere.
Atq; illa sibi, quæ hic iusserat mihi statuis, supplicasq;.
Ar. Quẽ te aũt deũ,nominem? Le. Fortunã, atq; obsequelã.
Ar. Iam istoc es melior. Li. an qd est homini salute melius?
Ar. Licet laudem fortunam,tamen ut ne salutem culpem.
Ph. Ecastor ambæ sunt bõæ. Ar. sciã ubi boni quid dederint.
Le. Opta id,quod ut contingat tibi uis. Ar. quid si optaro?
Le. eueniet.
Ar. Opto annũ hũc p̃petuũ mihi huius opas. Le. impetrasti.
Ar. Ain uero? Le. certe inq. Li. ad me adi uicissim, atq; expe-
Exopta id, quod uis maxume tibi euenire,fiet. (rire.
Ar. Quid ego aliud exoptem amplius, nisi quo ius inopiast?
Viginti argenti commodas mnas, huius qui dem matri?
Li. Dabuntur,animo sis bono, facile exoptata obtingent.
Ar. Vt consueuere,homines Salus frustratur,& Fortuna.
Le. Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
Li. Ego pes fui. Ar. qn nec caput,nec pes,sermonis apparet.
Nec quid dicatis,nec me cur ludatis,scire possum.
Li. Satis iam delusum censeo, nunc rem,ut est, eloquamur.
Animum Argyrippe aduorte sis,pater nos ferre hoc iussit
Argentum ad te. Ar. ut tempore, opportuneq; attulistis.
Li. Hinc inerunt uiginti minæ bonæ mala opera partæ,
Has tibi nos pactis legibus dare iussit. Ar. quid id est quæso?
Li. Noctẽ hui⁹, & cœnã sibi ut dares. Ar. iube aduenire q̃so,
Meritissumo eius quæ uolet,faciemus,qui hosce amores
Nostros dispulsos compulit. Le. Patieris Argyrippe
Patrem hanc amplexari tuum? Ar. hæc faciet facile ut patiar
Leonida. curre obsecro, patrem huc orato ut ueniat.
Le. Iamdudum est intus. hac quidem non uenit angiporto.
Illac per hortum circuit clam, ne quis se uideret
Huc ire familiarium.ne uxor resciscat metuit.
De argento ni mater tua sciat, ut factum sit. Ar. eia,
Benedicite,ite intro cito.ualete. Le. & uos amate.

SARACE NVS.

❡ SIC istũc.s.modu;.⸿ Vt cõsuetus es puer:i uerbis occulta obscænitas subest. ⸿ Demã hercle de ordeo: minuit inter- dũ eqs pabulũ:ut domari possint: & mi tiores fiant.⸿ Tollutim ba.est badizare ire:Tolluti aliq existimãt dictũ a tollen dis equo⁊ pedibus.Noñ.tñ putat a uo- luẽdo:ut sit tolutim quasi uolutim. To- lutarii.n.eq a pedũ uolubilitate dicunt̃: q̃si uolutarii:hinc ueteres tolutiloquen- tiam sermonis uolubilitatẽ dixerũt:Ne- uius allegatus a Nonio:o pestifera trux: acerba tolutiloquentia.i.uolubilis locu tio:inqt Varro:ut equus: q ad uehendũ est natus:tñ tradit̃ magistro:ut eqso do- ceat tolluti;: hos.n.gradarios equos uo camus:q molli icedũt gradu : modiceq; uestigia tollũt.⸿ Calcari:sunt dicta cal caria: q ad calcẽ alligent̃: qbus urgẽtur incursurã eq.⸿ Cliuũ:Mõtẽ:uel locũ ar duũ: oĩa.n.difficilia cliuia uocabãt : uñ cliuia auspicia : q aliqd fieri ꝓhibebant author est Fest.⸿ In pcliui:in descensu: qd est cõtrariũ cliuo: pcliuũ dicimus in clinatũ:& p̃nũ.⸿ Opta: elige.⸿ Huius opa : amasiã.s.obsequẽtẽ.⸿ Cõmodas: itegras.⸿ Quidẽ:ut dem:uel quas dem: ⸿ Mala opa partæ: qa astu:& dolo rece ptæ.⸿ Noctẽ huius:Nã priorẽ noctẽ cũ philænio sibi senex poposcerat.⸿ Com pulit:cõgregauit Virgilius:cõpulerãtq; greges Corydon & Thyrsis in unum. ⸿ Hac.s.uide.⸿ Angiporto:dicit̃ angi- portus quartæ:& angiportũ secũdç: est uicus flexuosus : uel angustus portus.i. aditus ad portũ.⸿ Resciscat: rescire est rem postq̃ gesta est scire tanq̃ insperatã: & inopinatam cognoscere.⸿ Benedici- te: melius opinemini.

Angiport⁹ quid.

❡ HVIVS qui dem matri. sũt duo uer ba:q & dem:ut sit qui.i.ut dem.⸿ Mala opera partç:Partum ꝓprie dr̃ qd labore q̃situ est: qa nullus ptus est sine labore: ac dolore.⸿ Venit angiporto. & angi- portus & hoc angiportũ dicimus uiã sine exitu: ut placet nõnullis ab angue dcã : q sese cõuoluit:ut alii a græco an- chi:qd sigñat ꝓpe:qa nõ lõgius extẽdit.⸿ Vxor resciscat: resciscere ait Au.Gelius re; nouã dep̃ndere : & inusitatã.

VALLA.

❡ IST ũc amoues:p amoue:idicatiu⁹ p ĩpãtiu⁹ posit⁹ ẽ metri necessitate.⸿ Atq; me ipse ag.ita scribi dẽt eadẽ me.

PYLADes

tri ratione: nõ atq; ipse me aggredere: qa uersus nõ cõsisteret. Statuis: supplicasq;: p statue: & supplica. Quem te aũt nominem deum: ita scribendũ esse lex carminis iubet: non quem te autẽ deum nominem. An quid est homini salutem melius: ita scribendũ est: ex codicibus antiquis: & delenda dictio olim: quæ hic interposita fuerat. Huius philænii. s. Nisi cuius est inopia: interrogatiue scribendũ est: & subaudiendum illud: nõ ascribendum ut ascriptum erat in multis codicibus contra legem carminis. Cõmodas integras: totas: ita exponit Nonius hũc locum citans: alias cõmodum: utile: aptum: & conueniens significare asserit: ut superius diximus. Mnas. ita scribendũ est: & non minas metri necessitate: ut alias sæpe: græcam admittens declinationẽ poeta usus est. Huius quas dem matri. Codices antiq quas dem habent: & aptus est sensus: quas minas ego dem matri huius. Si uero: qui dem scribas: qui pro ut interpretaberis: & duæ omnino erunt dictiones: non una: quia metri ratio non patitur. Vt cõsueuere: codices antiqui ita scriptum habent: non ut consuere. Salus frustratur: & fortuna: quia salutem & fortunam serui ambo superius nominarunt: quũ alter se salutem: alter fortunam nominãdum dixit: ideo Argyrippus nihil adhuc certi uidens hæc profert. Sicut inquit consueuerũt: salus & fortuna homines frustrantur. Ego caput huic here argẽto: here addendũ fuit metri necessitate. Nec pes sermonis paret. paret scribendũ est metri necessitate: papparet: nã si apparet scribas: superfluit uersus. Satis iam delusum litani uerba sunt coram leonida: & argyrippo prolata: iam nunc inquit satis argyrippũ adolescentem: & philæniũ delusimus. Rem nunc: ut est: eloquamur. Ita scribi cogit metri necessitas: nõ nũc rem: ut est: quia claudicaret uersus. Pater nos ferre iussit. Ita scribi debet: & nõ pater nos ferre hoc iussit. Dictio. n. hoc ad pricipiũ sequẽtis uersus reducenda est: ut sit uersus sequens: hoc argentũ ad te: & est sensus clarus. Mala opera partæ: acquisitæ dolo malo. Noctẽ huius: nã priorem noctem: & cœnã cum philænio sibi poposcerat senex. Amores nostros iam dispulsos cõpulit: hoc dicit: qa iam amicã per diderat: defectu pecuniæ: quã dare illi nõ poterat. Cõpulit: congregauit: & in unũ restituit. Virgi. Cõpulerantq; greges corydon: & thyrsis in unũ: alias cõpellere est cogere Quintil. Sæuire. n. in eũ sceleris atrocitate cõpulsus est. Patrem ne hanc: hũc finẽ huius uersus censemus. Sequente aũt sic scribi debere. Amplexari tuũ: & interposita Argyrippi persona sic addendũ. Quid uis: hoc faciet: ut patiar. Hic aũt uersus ad. xvi. lineam sequentis scænæ: scriptorũ errore: ut existimamus: scriptus erat: & ibi pfecto superfluẽs. hic aũt cõmodus: & aptus. Sensus est apertus: interloquẽte leonida: qui audierat argyrippũ litano dicentẽ. Iube aduenire qso. & cætera: ac si diceret leonidas: pati ne poteris: patrem tuũ hanc amplexari: uel honestũ ne fuerit: patrẽ tuũ eã amplexari: quã tu tibi amicam habeas: unde rñdet Argyrippus. Quid uis: scilicet me facere. Hoc faciet. hæc argẽti cõmoditas: quã mihi ad cõparandã amicã præstat: faciet: ut facile patiar: & cõcedã primã illi noctẽ: & cœnã o leonida. Curre obsecro. hoc ad litanũ dictũ est: unde ille rñdet. Iamdudũ intus est. Hac qdẽ nõ uenit angi. hac. s. uia: nõ uenit inqt hac uia. Angiporto. i. p angiportum: dicitur angiportus quartæ & masculini generis: & angiportũ scdæ inflexionis: & neutro genere: & significat uicũ angustum: ut Seruius at: Teren. Id qdem angiportum non est puium. Idem in phor. sed hinc concedã in angiportum hunc desertum. Plau. in cistellaria. puellam proiectã ex angiportu sustuli. Hora. Flebis in solo leuis angiportu. ubi Acron dicit. Angiportum alii dicunt uicum sine exitu: quasi in loco deserto: & sine cõuentu: ubi flexura esset: alii uicum angustum & flexuosum in modũ anguis: uel ipso secreto serpentibus tutum: quasi anguibus portum. Dona. angiportum uicum nõ puium: uel angustam: & curuã uiam inquit. Varro. Angiportum dictũ ait: quia sit angustum: ab angendo: & portu. Illac per hortum circuiuit. Circuiuit ex codicibus antiquis scribendũ est: & ex sniæ concinnitate: magis. n. decet. ut præteriti sit tpis: q̃ præsentis quũ dixerit supra. Iamdudũ est intus. Nequis se uideret. Videret scribendũ est ex codi. etiã antiqs: & nõ uiderit: ut legunt Pius & Sarra. interpretes cõtra metri legẽ: non. n. cõstare põt uersus: si uiderit legas: uideret aũt: uel a uideo secundæ cõiugationis: uel a uideo tertiæ deduci põt: ut a feruo ferueret: a sono soneret: quod qdẽ hic magis cõuenire uidetur q̃ si secundę facias cõiugationis. Resciscat. ut superius dictũ est: resciscere significat rem postq̃ gesta sit tãq̃ insperatam: & inopinatã cognoscere. De argento. n. si mater tua sciat: ut factum sit: ita scribendum esse uersum arbitramur metri & sententiæ congruitate: & subaudiendum uerbũ: per aposiopesin. n. dictũ est: quasi dicat: irasceretur: & illũ domi male haberet. Vnde argyrippus respodet. Eia benedicite: ac si diceret: ne nobis tantum mali auguremini.

Cõmodũ

Cõpellere.

Angiportus uel.

Rescire.

Diabolus adolescens, & Parasitus.

Agedũ istum ostende, quem conscripsisti syngraphum
Inter me, & amicam, & Lenam. leges pellege.

SARACENUS

a Gedum: cõuenerat & pactus interea fuerat diabolus adolescens cũ clereta lena: ut traditis sibi. xx. minis philenio annũ ppetuũ potiretur. igit cũ parasito syngraphũ legibus componit qbus mulier teneatur.

VALLA.

a Gedum istum ostendet. In hac scæna diabolus adolescens dictat parasito quas scribat leges inter se: & amicam: & lenam. Agedum: dum syllabica adiectio. age hortantis aduerbium. Cõscripsisti. i. conglutinasti cõposuisti scribẽdo: uñ & romæ patres cõscripti senatores appellati: qd una cõuenirẽt uno in collegio annotati. Leges pellege: p perleges ita ueteres locuti sunt: ut hoc testimonio cõprobat Priscia. Poeta es. i. cõpositor egregi9. qa ποιῶ. facio: & nouũ formo signãt: uñ poetica facultas: q̃ format noua: & poesis: & poema. poesis otextus & corp9 totius: opis effecti: ut ilias: æneis: thebais. Poema ps est: ut tragœdia: comœdia. Poetria aũt est mulier: ut sapho: & corina. Qua forma dr psaltria cãtrix: & pharmaceutria: quã nos sagã dicius. nã poeticus adiectiuũ ẽ: & grãmatic9: & rhetoric9. fœmininũ. n. artẽ signãt cũ substãtiuo. Masculinũ ãt adiectiui. nã & poetica & poeticũ idẽ sũt.

Poema q̃s & qd poeta

PYLAdes

a Gedum istum ostende: quẽ cõscripsisti syngraphũ. Trimeter uersus est huius scenæ sex pedes nactus. Dum Argyrippus inueniundo argento studet: & a leonida: & litano deluditur: Interea diabolus quidam niclauci filius adolescens: eiusdem philænii amore captus cum clereta eius matre: & lena conuenerat: ut traditis sibi. xx. minis: philænio annũ perpetuum potiretur: & ne ullæ captiones intercedere possent: cum parasito syngraphum composuerat: quo continerentur leges: quibus enim totum annũ mulier sibi seruire obstricta esset. Igitur diabolus iste adolescens sibi ostendi: ac legi syngraphum iubet per parasitum. Agedum aduerbiũ hortantis est: quẽadmodum age: age modo: eia age. Syngraphum. Chirographum: de quo superius diximus.

Agedum.

Poeta:

SARACENUS.

¶ POeta: factor: inuetor: hoc.n.ē poetæ ꝓpriū fingere: & formare idē poema: & poesis q̄si fictio īuētio a græco uerbo ποιω qđ est facio effingo. ¶ Age q. mi: ꝓ mihi. ¶ Diabolus ni. īcipit chirographū. ¶ Cū q̄q̄: ꝓ quoq̄. ¶ Cerata. tab. i qb⁹ stilo scribebāt nōdū papyro siue carthæ usu repto. ¶ Pictura iutil: imagies cubiculares dr̄: q̄ i cubiculo colebant: ueteres siqdē hmōi imaginibus delectati sūt: qđ testat Sue. i augusto his uerbis: nactus puerilē imagūculā eius ærea uetere ferreis: ac pene iā exolescētib⁹ lr̄is: hoc nōie iscriptā: q̄ dono a me pricipi data iter cubiculares colit: iutilis āt dixit u₃: uel diāæ uel palladis: q̄ ꝑpetua i uirgitate māserūt: nullā.n. afferūt utilitatē hæ imagies i meretricis do

VALLA.

Nam tu poeta es prorsus ad eam rem unicus.
Pa. Horrescet faxo Lena, leges quom audiet.
Di. age quæso mi hercle trāslege. P. audin? Di. audio.
Pa. Diabolus Niclauci filius Cleretæ
Lenæ dedit dono argenti uiginti mnas,
Philænium ut secum esset noctes & dies,
Hunc annum totum. Di. neq₃ cum quiq̄ alio quidem.
Pa. addo ne? Di. adde, ut scribas uide plane, & ꝓbe.
Pa. Alienum hominem intromittat neminem,
Quod illa aut amicum, aut patronum nominet,
Aut ꝙ amica illam sibi amatorem prædicet.
Fores occlusæ omnibus sint, nisi tibi.
In foribus scribat occupatam esse se.
Aut ꝙ illa dicat peregre allatam epistolam,
Ne epistola quidem ulla sit in ædibus.
Nec cærata adeo tabula. & si qua inutilis
Pictura sit, eam uendat. ni quadriduo
Abalienarit, quo ex te argentum accæperit,
Tui arbitratus sit, comburas, si uelis.
Ne ulla sit cæra, ubi facere possit litteras.
Vocet conuiuam neminem, illam tu uoces.
Ad forum, ne quem oculos adiiciat suos.
Si quem alium aspexit, cæca continuo fiet.
Tecum una postea æque pocula potitet.

¶ Vnicus. Cui nēo pōt adæq̄ri. ¶ Hor (mo. rescet. horrore cōtremiscet. ¶ Neq₃ cū q̄q̄ alio. ꝓ cū quoq̄: Neq₃ Asconius pedian⁹: neq₃ iqt eā uī hr̄e naturā: ut sel'pōi nō soleat: qa ē ɔiūctio dis/iūctiua: sed sp postulat: ut rursus iferat: & neq₃ cū dicimus: ut neq₃ hoc: neq₃ illud: neq₃ ignoro aliq̄ñ hoc uerbū: neq₃ uel sel'pōi: ut ɔtra pisonē sic inq̄ iudices res hēt: neq₃ h⁹a me nouū disputat: sed q̄sitū ab aliis ē: sed hoc loco: ut sine ppōne illius uerbi uideāus eē positū: & tñ quo sit ē₃ aliqd inferri. nā cū dixerit: neq₃ hoc a me nouū disputabit: ifert: s₃ q̄sitū ab alıis ē. Ita & hoc loco Plau. q̄si sel'dcm̄ sit: neq₃ iteratiōis locū obtinet: qa scdo loco pōit. ¶ Intromittat ne. Ad sei tra ædes ire patiat. ¶ Neminē. cū repetit: repetitio figura ē exagerādi cā adhibita. ¶ Ne epl'a q̄dē. epl'a a græcis: a latinis lr̄e: ut nos ab elemēto rū mltitudinē lr̄as. Ita græci ab emittēdo epl'as noīauere. Epistello.n. mitto signat: sic apostello nūcio. uñ apl's nuncius. Ab epl'a diminutiuū epistoliū: Catullus: ɔscriptū hoc lachrymis mittit epistoliū. & qa stello ñ mō mitto signat: s₃ ēt orno: inde stola corpis ornamētū. Qđ qa accæpit abs te argētū in tuo iqt arbitrio sit amburere q̄cqd hēat alienū. ¶ Ad foꝶ: foꝶ plibus mōis dr̄: ut Fest. ostēdit. Vbi.n. multitudo negocii alicui⁹ cā usq̄ sub duo cōuenit foꝶ noīat. At fori gn̄e masculino in nauibus meat⁹ sūt exeūtis aq̄. uñ forire dixerūt ueteres foras eicere: & idē fori cæ cloacæ. Iuue. cōducūt foricas. inde forulus: q̄ stercus cōtinere nō pōt. Lucil. forulus es: in co leos cacas. ¶ Ne quē. ꝓ in quē. ¶ Cæca cōtinuo fiet. i. oculos statim occludat.

Neq₃ significata

Epl'a uñ.

Foꝶ qđ & unde.

PYLADes

¶ POeta. factor: fictor: īuētor: hoc.n. poetæ ꝓpriū ē: fingere. s. formare: facere: quū a græco uerbo ποιεῖν deriuet: & idē poema: & poesis: fictio: & opus ipm̄ poetæ appellat. ¶ Mi hercle trāslege. Mi ꝓ mihi positū ē: trāslege inqt: & ꝑlege mihi has leges: q̄s Syngrapho cōclusisti. ¶ Diabolus fi. ni. hoc ē syngraphi initiū. Et ita scribi dēt metri necessitate. nō niclauci filius: qa uersus claudicaret. ¶ Viginti mnas. ita scribi lex carmis cogit: ut sit actūs græcus nō minas: qa syllaba una supflueret: id qđ neq₃ Pius: neq₃ Sar. iterptes uiderūt. ¶ Cū quiq̄. Pro cū quoq̄: ablatiui casus est. ¶ Alienū hoīem itro. ad se ne. ita scribēdus ē uersus: & addēdū fuit ad se metri necessitate: & sn̄iæ cōcinnitate. ¶ Qđ illa aut amicū sibi: aut pronū noīet: ita scribēdus & hic uersus ē: ut iteger pedibus: & sensu sit: nisi.n. sibi adiicias: mācus sit uersus: nisi ꝓ neminē noiet supponas: sensus nullus rectus elici pōt. ¶ Aut ꝙ ami. illū sibi ama. ꝓdi. hic quoq₃ uersus ita scribēdus ē eadē metri: & sn̄iæ necitate. ¶ Fores oc. ui. oīb⁹ sint: nisi tibi: huic pariter uersui: nisi uiris adiicias: pes unus defuerit: quā qdē dictionē sensus optie patit. Et ē hoꝶ triū uersuū sensus idē: q & ꝑcedētis: hoc est: ne quēq̄ aliū uirū recipiat: nisi diabolū neq₃ ei satis cāꝶ sit: ꝙ dicat: aut amicū sibi eē: aut pronū: aut amatorē quēq̄ aliū. Supplēdū.n. ē uerbū: uel nō ꝑsit: uel ñ sufficiat: uel qđ tale. ¶ In fo. oc. scri. eē se. hūc quoq₃ uersu₃ ita scribi cogit metri rō: nā alr̄ ñ cōsisteret. Et occupatā utiq₃ ex cod. ātiqs: nō occupatū scribēdū ē: ut Pius garrit: mira deliria ꝓfūdēs. Patrē hāc amplexari tuū hoc ē carmē: qđ in supiore scæna notauimus: ibi & nō hic scribēdū: supfluit.n. hoc loco: & illic apte iserit: ut ibi dixius: qđ iterptes nr̄i Plautini nō cōcęperūt. ¶ Aut ꝙ illa dicat pe. al. epi. Vult ēt ut puella non recipiat epistolā alicuius: nedū uiꝶ quēq̄: & qa fingere posset hmōi epistolā ꝑegre sibi allatā: hoc ē ex lōginqs ptib⁹: hāc epl'æ recæptionē fieri uetat. & ne ullus scrupulus iteruenire possit: utrū ꝑegre: uel aliūde: aut alio mō ad eā puenerit: nullā epistolā uult eē i tota domo. ¶ In totis ædi. totis addēdū fuit: ut uersus mutilus integer redderet: & ēt ex sn̄iæ cōcinitate. ¶ Nec ce. adeo ta. nec scribēdū ē ex cod. antiqs: & nō ne: qđ & sensui magis ɔsonat. ¶ Cerata: scimus .n. antiquos i ceratis tabulis stilo scriptitasse añ papyri: & carthæ usū. ¶ Inutilis pi. Imagies itelligit cubiculares: q̄bus antiq̄ delectabant: eas i cubiculis colētes: iutilē aūt dixisse uī ut q̄ diāæ: uel palladis cēt: q̄ i ꝑpetua uirgitate māserūt: hæ nāq₃ imagies i meretricis domo iutiles: & ueluti supfluæ sūt. ¶ Ni q̄dri. eā. adiiciēdū fuit eā: ad uersus integritatē: nā alr̄ claudicaret. ¶ Quo ex te ar. ac. Quo scribēdū ē ex cod. antiqs: & sn̄iæ cōcinnitate: & exponēdū quo: ꝓ ex quo: nō aūt qđ: ut legūt Pius & Sar. ignari iterptes. ¶ Tuus ar. sit. isanit & hoc loco Pius interpˢ: ut sæpe alias: dicēs: selegere tui arbitratus. i. tui arbitrii: i tua. s. ꝑtāte positū sit. referēs u₃ ad argētū: qđ ē absurdissimū: Seqt.n. cōburas: si uelis: argētū aūt cōburi nō solet: sed illū decipit dictio illa qđ. quā ad argentū referri putat. Nos aūt sensū hūc recognoscimus: nisi itra q̄driduū ex quo argētū mulier a te accæpit: picturā illā iutilē abalienarit: Tuus arbitratus

Locus restitutus

sit.i.tuũ arbitriũ:& tua uolũtas sit ĩ ea:cõburas picturã illã:si uelis:arbitrat⁹ aũt substãtiuæ hoc loco positũ cẽsem⁹:& codices oẽs antiq:& noui hñt tuus:nõ tui. Neq3 illic sit cera:illic.i.ĩ ædib⁹:& ita hñt antiq codices:nõ aũt.neul la sit cera:ut legũt iã dicti ĩterp̃tes cõtra legẽ carmis.p hoc aũt cauere uł:ne puella possit ipa scribere lr̃as:nã qd supi us.dixit:nec cerata adeo tabula.ad tabellas aliẽa mãu scriptas referri par est. Ad so.ne quẽ illa ocu.adi.suos:hũc nos uersũ:& metri rõne ita exigẽte:& snĩæ ɔcinnitate hoc mõ scribẽdũ cẽsuim⁹:ut p fo:qd pperã ĩ oibus fermeco dicibus legebat:sine ullo recto sensu:sociũ supponat:& sit gt̃is p̃lalis p syncopã platus: p socio:hoc sensu:quẽ tu illã uocabis: illa ne adiiciat oclos suos ad quẽ p aliquẽ socio:quos.s.tu cõuiuas adhibueris tibi. Illa oculos:illa adiiciẽdũ fuit metri necessitate:ut diximus:sup qbus oibus eruditoꝝ iudiciũ nõ refugimus. Aspexit:p aspexerit.

SARACENVS

PRopinet: Verbũ a p idest aũ:& pino bibo. Talos ne ad. Cũ forte cũ aliis lusitet de talis dicemus suo loco. Nomẽ no. Nã cũ talos iacie bãt:noiare suos amores cõsueuerũt. Deũ nul lum: ne suspecta reddat uiꝝ noiasse. Si ma gis rel. Velut uotũ faciat: uel in tẽplũ se ɔferat.

Nutare significata.

Nutet:nictet:annuat. Hoꝝ uerboꝝ dr̃iã No nius ãnotauit:ut sit nutare capitis:annuere na riũ:uel labioꝝ.nictare oculoꝝ. Fest.tñ nictare oculoꝝ:& alioꝝ mẽbroꝝ nixu sępe aliqd cona ri dixit:nictatiõe quoq3:& nictũ cecili⁹ hũc tre mulis palpebris pcutere nictu. Gestio:uolo:cu

VALLA.

TIBI ppinet.i.potãdũ poculũ porri (pio. gat a p.i.aũ.& pino bibo. Sapiat.norit.nã sa pio ad mẽtẽ:& ad corpus ptinet. Cũ ad mẽtem sde fit sapia:cũ ad corpus ide sapor. In lectũ isce.pxi. Quia ĩ lectis ueteres discũbebant.a le/ ctis aũt herbis lectus:uel qa græci tũ lectron:tũ lechos dicũt. Religiosa.in malã p̃te Au.Gel. ait ueteres posuisse.Religiosũ.In bõa religentẽ. Religẽtẽ ẽẽ oportere: nõ aũt religiosũ. Neq3 il la ulli hoi nutet:nictet:annuat.No.iter nutare: & annuere & nictare ueteres hoc iteresse uolue/ rũt: ut nutare capitis: annuere uel nuere nariũ uel laboꝝ:nictare oculoꝝ.Fest.aũt hoc mõ.Nictare & oculoꝝ:& alioꝝ mẽbroꝝ nixu sępe aliqd conari dcm ẽ ab antiqs:ut Lucr.i.iiii.Hic ubi nictari nequeũt:isistereq3 alis.Cecil.ĩ hymnide:garrulis medẽtes iactẽt:siue nictẽt pti cis.Neuius:pone actutũ scribe cũ ĩ neruo nictabere:uñ qdã nictationẽ qdã nictũ:ut Cecil.in pugilẽ:tũ inter laudan dũ hũc timidũ tremulis palpebris pcutere nictu:hic gaudere & mirarier. At nictere dr̃ canis in odorandis feraꝝ ue stigiis leuiter ganiẽs:ut Ennius in.x.ueluti si qñ uinclis uenatica uenit rupta.solet si forte ex nare sagaci sensit:uoce sua nictit:ululatq3 ibi accita:& uñ ipa gãnitio. In cu.ut cubiculũ camera.ita cubile lect⁹ dr̃. Deme istuc.i.aufer.

> Astet,accipiat,tibi propinet, tu bibas,
> Ne illa minus,aut plus,q̃ tu sapiat.Di.satis placet.
> Pa.Suspitiones omnes ab se segreget.
> Neq3 illæc ulli pede pedem homini premat,
> Quom surget, neq3 in lectum inscendat proxumum,
> Neq3 quom discedet inde, det quoiq̃ manum.
> Spectandum ne quoiq̃ anulum det, neq3 roget.
> Talos ne quoiq̃ homini, admoueat nisi tibi.
> Quom iaciat,te ne dicat,nomen nominet.
> Deam sibi innocet,quam lubebit propiciam.
> Deum nullum.si magis religiosa fuerit,
> Tibi dicat. tu pro illa ores,ut sit propicius.
> Neq3 illa ulli homini nutet, nictet, annuat.
> Post id,si lucerna extincta sit, ne quid sui
> Membri commoueat quicq̃ in tenebris.Di.optumust
> Ita scilicet facturam.uerum in cubiculo
> Deme istuc. equidem illam moueri gestio.

PYLADES. Propino. Philothesia.

PROpinet. Propinare ẽ p̃prie pgustato leuiter uino:poculũ alteri offerre:q̃ ɔsuetudo initiũ habuit a pricipibus græciæ:q solẽni die:quã philothesiã uocãt:miscere aureis:& argẽteis poculis uina solebãt:q̃ e manu gestãtũ sumen tes:ori parũp admouebãt:Deide alteri:quẽ uellẽt:offerrebãt:iges hoc argm̃ beniuolẽtię existimãtes:Sic apud Virg. Dido.priaq3 libato sũmo tenus attigit ore.tũ bytię dedit icrepitãs.ille ipiger hausit:Spu.pat.& pleno se pl.auro q̃ postea fcm ẽ:ut ppinare p cõportare:& cibũ extraordiariũ cũ amicis sumere accipiat. dr̃ ãt ppino a προ:qd ẽ aũ:& πινω bibo. Ne illa mi.aut plus q̃ tu sa.hũc quoq3 locũ Pius ille tã pdigus sensuũ enucleator:ut sibi qdẽ uł:puerse in tellexit dicẽs:Negatiue ne positũ:idoctã puellã sibi optat epigrãmaticus poeta.Nõ.n.negatiue positũ ẽ ne:neq3 sapi at:p sciat:ut iste interp̃s accepisse se oñdit:sed rõnał positũ ẽ ne:p ut nõ:& sapiat p oleat: hoc ẽ:ne illa miũs q̃ tu ui nũ oleat. Ab sese seg.sese duplicatũ scribẽdũ est metri necitate:& nõ simplex:qa pes unus uersui deficeret. Segre get amo.ita ut nullã male de se supplicãdi cãm pbeat. Neq3 illhæc ul.pe.ho.pe.p. hæc expõ ẽ eoꝝ:q̃ suspitõe3 af ferre possent.Et uersus ita scribẽdus ẽ:& nõ pede pedẽ hoi pmat qa claudicaret:ordo ẽ.Quũ surget a mẽsa.s.& cõui uio:& neq3 pmat pedẽ ulli hoi pede suo:neq3 iscẽdat ĩ lectũ pximũ:& reliq.Et scribẽdũ ẽ:neq3 iscẽdat ĩ lectũ.nõ aũt: neq3 ĩ lectũ iscẽdat:qa pes unus uersui deficeret. Neq3 quũ di.ide:discedet scribẽdũ ẽ ex ccd.ãtiqs:& rectior sensu: nõ descẽdet. Spectãdũ:ne cuiq̃ an.det.Cuiq̃ scribẽdũ ẽ ex metri necitate:nõ cui:qa pes un⁹ deficeret uersui. Sẽsus ẽ:neq3 det cuiq̃ ãnulũ suũ spectãdũ:neq3 ab alio roget annulũ illius:quẽ ipa spectet:nã ĩ spectãdis hmõi annulis mul ta amatoria uerba:& signa iteruenire solẽt. Talos ne cuiq̃ ad.hoi nisi tibi.Ita scribẽdus ẽ uersus metri rõne cogen te:nã si hoi admoueat:legas:uersus claudicabit:uult ut nõ lusitet cũ quoq̃ alio:nisi cũ diabolo.Solẽt qi aleę ludo uer

Talorum. ludi cõsuetudo

sant:quũ ibi talos iecerint:illos mãu appheẽsos sociis ludẽtib⁹ admouere:hoc ẽ pbere:& añ illos sistere:ut ipsi porro iaciãt.De tali curculiõe abũde diceł:iccirco de illis hoc loco dr̃e supsedius. Te ne di.quũ talos iaciebãt:suos amo res plerũq3 iuocare soliti erãt:uñ iferius Demęnetus senex talos iaciẽs:Te philæniũ mihi:atq3 uxori mortẽ iqt.Nũc igit id maxie curat pasitus ĩ syngrapho cõscripto:ut mulier talos iaciẽs:ñ ãbigue:& pplexe loqł:& si inuocare queq cupiat:nõ dicat solũ:te:hoc ẽ:te iuoco:sed noiet nomẽ illi⁹:quẽ iuocabit:nã si simpł te diceret:itelligeł posset argy rippũ:uel aliũ quẽpiã sibi amatũ:& ñ diabolũ. Deã si.iuo.qa ñ sp amores suos:sed iterdũ deos: aut deas ẽt iuoca bãt:ut ĩ curculiõe parasitus iuocat almã nutricẽ suã:hoc ẽ saturitatẽ:& deã satietatis:iõ ẽt ĩ hoc cauẽs diabolo hero suo pasit⁹:& deos:si quos puella iuocaret:suspectos hñs:nedũ hoies:uetat ne ĩ iaciẽdis tał:deos ẽt mares sibi iuocet: tm̃ pmittẽs:ut deas noiet:atq3 ĩ auxiliũ uocet:q si deũ quẽpiã marẽ religiosi⁹ coleret: ut fieri cõsueuit: nã si q magis herculẽ:q̃ cererẽ:magis iouẽ:q̃ iunonẽ deuote colãt:& religiose:eo cãu uult:ut puella diabolo dicat:se cultricẽ illius dei ẽẽ:qcũq3 is fuerit:& ipe p illa oret illũ deũ:ut sit ppici⁹ ĩ iaciẽdis tał. Nutet:ni.an.Dr̃iã hoꝝ uerboꝝ No.ãnota

uit:ut nutare sit capitis:annuere:uel inuere nariũ:uel labioꝝ:nictare oculoꝝ. Festus aũt nictare & oculoꝝ:& alioꝝ mẽbroꝝ nisu sępe aliqd cõnari dixit:& nictationẽ:& nictũ ide deduci. Mẽbri cõ. Deleda ẽ dictio sui:q iteꝝ inter h̃ duo uerba ascripta erat:uti supfluẽs:p hoc ãt:uetat:ne si forte lucerna extigueret noctis tpe:puella surgat ad illã ac cẽdẽdã:ne iter eũdũ:i aliquẽ aliũ uirũ incideret:q eã in suũ usum cõuerteret. Ne qd sui:ordo est:ne cõmoueat:quid quicq̃ sui mẽbri:duas.n.illas dictiones:quid & quicq̃ : pro una tantũ posuisse uidetur:hoc est nihil sui membri cõmoueat in tenebris. Deme istuc:excipere istud in cubiculo.s.ne quid sui membri cõmoueat. Gestio:cupio.

Nicto.as. nictus.& nictatio

Nolo habere illam caussam,& uotitam dicere.
Pa.Scio,captiones metuis.Di.uerum.Pa.ergo ut iubes,
Tollã.Di.quid ni?Pa.audi reliqua.Di. loquere, audio.
Pa.Neq; ullũ uerbum faciat perplexabile.
Neq; ulla lingua sciat loqui,nisi attica.
Forte si tussire occœpsit,ne sic tussiat,
Vt quoiq̃ linguam in tussiendo proferat.
Quod illa auté simulet,quasi grauedo profluat.
Hoc ne sic faciat,tu labellum abstergeas
Potius,q̃ quoiq̃ illa saliuom faciat palam.
Nec mater Lena ad uinum accœdat interim.
Nec ulli uerbo male dicat.si dixerit,
Hæc mulcta ei esto.uino uiginti dies
Vt careat.Di.pulchre scripsti.scitum syngraphum.
Pa.Tum si coronas,serta,unguenta iusserit
Ancillam ferre Veneri,aut Cupidini,
Tuus obseruet Veneri ne eas det,an uiro.
Si forte puras uelle habere dixerit,
Tot noctes reddat spurcas,quot puras habuerit.
Hæc sunt non nugæ,non enim mortualia.
Di.Placent profecto leges.sequere intro.Pa.sequor.

VOtitã:Pro uetitã:& pscriptã. Perplexibile:Figuratũ qd.s.aliud audiat:aliđ itellectu pcipiat. Nisi attica Qđ fuit suppmũ dicẽdi gen⁹ excultũ:& eruditũ. Grauedo : Capitis distillatio q̃ græce epiphora. Mulcta: Pœa: quã Ser.specialẽ pcti aial uersiõe dic:& hodie pecuniaria ẽ:ita & Var.l; ñ eẽ latinũ dicat:sed id mẽoriã suã ad mãsisse i ligua sanitũ:mulctã multi p c qdã sine c scribi ɔtẽdũt:i hoc nõ laboro. Serta: Ab isẽrẽdo dcã.i.cõtexẽdo:coroę sũt a ɔsertis iuicẽ floribꝰ:Pli. existiauit a satis. Seruet:p obsuet. Pur:caste:& ẽ sensus:quot uoluerit noctes a tuo cõplexu abstinere tot ea sit i Venerẽ prona. Mortualia:Quasi nugatoria inania:& mortuis referenda.

SARACENUS. Grauedo quid sit

Serta unde

ET uo.di.i. uoto ɔsecrata. Faciat pple.i.figuratũ:qđ aliđ audiat:& aliđ sẽtiat. Nisi attica.qđ cũ gręcoꝝ multa fuerit idiomata lõge pstãtiꝰ atticũ hitũ sit:uel qđ ista athẽis fieri fingũt. Quasi gra.psl.ubi.n.caput grauatũ pituita ẽ:distillat humor a capite:oculos & nares oplet a gręcis epiphora.a latis grauedo. Pli.de uiolis.iponũt & capiti i frõte oculorũ p uati epiphoris:& ɔtra supputatões crapulã:& grauedies capitis. Nihil ul.uer.ma.subaudi tuo.i.ne isamet uerba tua. Hæc mul.ei esto: mlctã iqt fest⁹ ɔsci dici putat pęnã q̃ndã.Marcꝰ Varro ait penã eẽ:s; pecũiariã.de q̃ subtĩr i li.qõnũ epis.refert. Scitũ:sapiẽs : quo uerbo

VALLA Atticũ idioma pstãtius

Mulcta qđ sit

sæpe Pli.utit:q̃ si scia pditũ dicas. Seruet.p obsuet apheresis pathos. Si for.pu.i.caste. Spurcas.i.uenere contamiatas.Legit & spurcũ uinũ:qđ sacris adhiberi ñ l;:ut ait labeo Antistiꝰ li.x.cõm.iuris põti.cui aq̃ admixta ẽ defrutũ ue:aut igne tactũ est mustũ ue anteq̃ deferuescat. Nõ.n.mortual.i.uerba:q mori debeãt:sed q̃ diu pmaneãt.

NOLO illã hre cãm:& nõ uolo hre illã cãm:qa uersus nõ ɔsisteret. Et uotitã dicere.Marcellus: Votitũ iqt:ueteres religiõe aliq̃ phibitũ:ul ĩterdũ dici uoluisse:citãs hũc locũ:uotitã igit.i.phibitã: ordo ẽ:nolo illã hre cãm: se nõ mouẽdi.s.& dicer:se uotitã:ñ ẽ phibitã fuisse. Captões:dceptões:laqos. Audi nũc re.addẽda fuit dictio nũc:qa uersus alr ñ ɔstaret. Perp.pplexũ:itortũ:figuratũ q al:đ audiat:aliđ sẽtiat:ut expõit No.hũc locũ citãs. Dicius ẽt pplexile:& aduerbialr pplexabilr:s; & pplexi p pplexe:ut idẽ Nõn.iqt. Nisi at.nisi gręca. Ne sic tuss.dicius tussio.is.q̃rtę iflexiõis.Mar.Iã secura potes totis tussir dieb⁹. Qđ il.ãt si.ita legẽdꝰ ẽ uersus est codi.oĩbꝰ ãtiqs: & nouis:recto sẽsu:& metri rõne:ñ qđ illa hađ siret:ut corrigit Pi.ɔtra oẽs bonũ sẽsũ:ẽ.n.argm ad iã dicta:& solutio . Nã quũ; dixerit.Nolle illã sic tussir:ut cuiq̃ liguã itussiẽdo pferat:subdit ueꝝ:si illa sĩaret:q̃si grauedo & distillatio:aut pituita pflueret. Hoc.i.pp h̃. Ne sic fa.i.ne liguã exerat:& pferat. Tu la.abs.tu poti⁹ abstergas ei labellũ q̃ patiaris: ut illa saliuũ suũ alicui faciat palã.Dicius abstergo.is.tertiæ & abstergeo.es.secũdæ iflexiõis. Po.q̃ cu.il.sa.illa adẽdũ fuit metri nccitate:ũsus.n.mutilꝰ fuisset Nec ul.uer.hñt.n.h̃ utrũq; pcipũ lenę:ut bibaces:& loq̃ces mltũ sint. Si di.male.s.Mlta:pœna:q̃ Ser.specialẽ pcti aiaduersionẽ dic:& ppe peculiaria ẽ:De q̃:& ũbo mltar i aphi. dixi⁹ Pulchre scri.sci.syn.laudat diabolꝰ diligẽtiã pasiti:i ɔscribẽdo syngrapho. Scri.p scripsisti:nã ñ placet:qđ plimi hñt codices:scriptis:qa id sine ullo recto sẽsu ẽ:scripsti ãt apte:& apposite legit. Cor.sta.idẽ ur p duo uocablã dcm:nã coronę:& sta idẽ ferme st:nisi:q sta ab iserẽdis.i.ɔtexẽdis floribꝰ:aut frõdibꝰ appellãt:Coronæ ãt: ut festꝰ iqt:ul a choro gręco uocablo đducũt:q̃q̃ aspiratõe careat:ul ex eo:q honorẽt illos:qbꝰ iponũt.Corõas militares mltifarias eẽ scri.Gel.v.noct.atti.cap.vi.Nobilissimas ãt triũphalẽ.obsidiõalẽ:ciuicã:muralẽ:castrẽsẽ: naualẽ:oualẽ: & oleaginã:& triũphalẽ qdẽ aureã:q̃ ipatoribꝰ ob honorẽ triũphi mittũt:qđ uulgo auꝝ corõariũ dr:hãcq; ãtiqtus e lauro fieri solitã:post ex auro cęptã. Obsidiõalẽ:q̃ l̃ibati obsidioẽbãt duci:q eos libauit:q̃ e grãine fiebat:qđ i eo loco natũ erat:itra quẽ clausi fuissẽt:ciuicã:q̃ ciuis ciui:a quo suat⁹ eẽt i plio:testẽ uitę:salutisq; pceptę dabat: & h̃ e frõde q̃rna fiebat:qm ãtiqtꝰ cibꝰ:uictusq; e q̃rcu capi solit⁹ sit:ul ex ilice:qđ gen⁹ supiori pximũ ẽ:& ilignea uocabat.Muralẽ:q̃ dõabat ab ipatoꝛ:q prius muꝝ subiisset.& i hostiũ oppidũ p ui ascẽdisset:iccirco q̃si muri pinis đcorata ẽ.Castrẽsẽ:q̃ dõabat ab ipa.q prius hostiũ castra p ui itroiisset:& h̃ isigne ualli hẽbat.Naualẽ:q̃ dõari solebat maritio plio:q primꝰi hostiũ nauẽ ui armatꝰ trãsiliisset:& h̃ q̃si nauiũ rostris isignita erat.Et muralẽ ãt:& castrẽsis:& naual fieri ex auro solebãt:oualẽ myrteã eẽ:q̃ utebãt ipa.q ouãtes urbẽ itroirẽt:& ñ triũphãtes.Oleaginã:q̃ uti solcrẽt:q i plio ñ fuissẽt:s; triũphũ pcurarẽt. Ancillã suã:suã addi & ũsus nccitas:& sniæ integritas reqrit:n.n.ɔstaret ũsus:sed uno pede mãc⁹ icederet:& seqns uersus suã ascribi optere idicat.quũ iqt.Tuus obseruet &c.ubi. Tuꝰob.scribẽdũ quoq; ẽ eadẽ rõne metri:& subaudiẽdũ seru⁹:ut sit ɔtrariũ supioris:hoc ẽ:ãcillæ suæ. Si forte puras:puras scribẽdũ ẽ ex codi.an-

PYLAdes

Perplexibile

Abstergeo

Multa

Auꝝ coronalium

tiqs:& meliori sensus itellectu. Est at sensus: si forte illa uellet a cōplexu tuo abstinere:& sic puras:& nō fœdatas noctes aliqs hre: reddat deide tibi totidē noctes spurcas:& amissas opas resarciat. ¶ Spurcas. ipuras: Spurcū a uerbo spuo deductū nomē plura signt: ut notat Non. & pprie ipux: obscœnū:& luculētū: ut hic. Aliqn fetidū: Plaut9 i menæchmis. Næ exist hoc loco spurcat nasū odore illucibili. Interdū uehems: aspex. Ci. iactati tēpestate spurcissima Qnq; seuū & sāguinariū. Varro. Spurcus gladiator:& carnifex. Et idē spurcicia deducit p imūdicia:& spurce aduerbiū p imūde:& turpiter. Quot puras habuerit. Notādas ē pceleumatic9 pes i ultia hui9 uersus sed. Nō. n. mortualia: hæc iqt. q̄ hoc syngrapho ɔclusi: cū h mōi additamtis:& appēdiculis: nō sunt nugæ: neq; mortualia: hoc ē uana & inania qlia sūt: q̄ de mortuis referunt: uel mortualia. i. q̄ ad mortuos ptineāt: aut mortuos dixisse putes. Mig est Piū p mortualia mortuaria legere:& iteri Marcellū adducere: q̄ mortualib9 dixerit. Cur. n. nō sic mortualia dicamus: ut natalia: orientalia: mortalia? Nā qđ Gelliū adducit decētē: uos phi mera estis: ut Marcus cato ait: mortuaria: glossaria cēseam ego: mortualia scribi poti9 đbuisse in ipræssis gellii codicibus: q̄ mortuaria: mēdūq; id impssox incuria factum: quum & emortualis apud ipsum Plautum pro eo die: in quo quis mortuus est: sicut natalis: in quo natus: legatur: Sic enim in pseudolo inquit. Certum est mihi hunc emortualem facere ex natali die.

Emortualis

SARACENVS.

Sequre hac: iter hāc scænā:& supiorē hoc ē subitelligēdū conscriptū uidelicet chyrograppū: diabolū adolescētē milisse p parasitū lenę: q̄ dū affert: offēdit pōccupatā phileniū ab argyrippo. xx. minis: demenetūq; argyrippi patrē una cū filio meretricari. Minat igit̄ sēis uxori rē oē; palā factux. ¶ Mun9 adolescētuli: Apostrophat ad absētē senē & cū ironia primū: postrēo cū idignatōe. ¶ Suppiles: clā surripias pprie suppilare furti pilos uellet. ¶ Te effliges: Vt pote i uenerē lāguid9. ¶ Oppiar: Expectabo:& duplici scribit̄ cōsonāte: nā cū unico p operior scribit̄ passiuū est uerbum: cuius actiuum operio: idest tego.

Ain tu.

Suppilare quid sit.

VALLA.

Sequre hac: i hac scēa diabolus cū pasito lena & amasiā adiens ibi argyrippū cū pr̄e dmeneto apđ amasiā cōpit epulātes: qre ira succēsus đmeneti uxorē p parasitū facit certiorē. ¶ Ego hæc patiar. ɔgrui prsus affect9 riuat̄: cui amica sublata sit: exprimūt̄. ut tollerat̄ ñ posse uidat̄: ut fieri solet ab alio pferti: a sene amicā auferri. p iterrogationē itaq; rē magis aggrauat: q̄ si dictū foret p negatiōnē: ñ patiar. ¶ Emori me mali: isignis idignatō apit: qđ mori satī9 putet: q̄ h9 facin9 reticer̄. ¶ Ain tu. De absēte ac si adsit uerba hēt stomacosa uelut irati solēt. ¶ Munus adolescēs: qđ adolescētulo ɔcedit̄. ¶ Fūgare mun9 utor & fūgor solebāt ueteres tā accusatiuo: q̄ ablatiuo ɔiūger̄ & fer̄ fūgor đ reb9 ianiatis dici solet: ut icorporatis: ut muner̄: officio: uita: uñ đsūcta corpora uita. ¶ Argētū obiicias lēæ. illđ obiicias ēphaticos: ac ēt cōtēpti positū ē q̄si disperdat̄: dilapidet̄q; eo mō pecunia.

Vtor & fūgor uerborum cōstructio.

Diabolus. & Parasitus.

Sequere hac. ego hæc patiar? aut taceam? emori
Me malim, q̄ hæc non eius uxori indicem.
An tu, apud amicam munus adolescentuli
Fungare? uxori excuses te, & dicas senem?
Præripias scortum amanti, atq; argentum obiicias.
Lenæ? suppiles clam domi uxorem tuam?
Suppendas potius me, q̄ tacita hæc auferas.
Iam quidē hercle ad illam hinc ibo, quam tu propediem,
Nisi quidem illa ante occupassit te, effliges scio,
Luxuriæ sumptus suppeditare ut possies.
Pa. Ego sic faciundum censeo. me honestius est,
Quam te palam hanc rem facere, ne illa existumet
Amoris caussa percitum id fecisse te
Magis, q̄ sua caussa. Di. at pol quin dixti rectius.
Tu ergo fac ut illi turbas, concias.
Cum suo sibi gnato una ad amicam de die
Hunc potitare. illam expilare iam emone.
Pa. Esto. istud curabo. Di. at ego te opperiar domi.

¶ Suppiles. i. clam surripias. ¶ Tacita auferas. i. a me possis ipetrare: ut sileā. ¶ Quātū ppe. i. q̄ maxie pperādo fieri potuerit. ¶ Occupassit: p occurit. i. nisi illa puenerit:& celeri9 q̄ ego huc se recepit. ¶ Effliges scio: sēsus ē nō dubito: qn sis afflictur9: ut ad hāc luxuriā itēdēdā sūptū facias. ¶ Lites cōcias. i. cōmoueas litigia iter uxorē & maritum. ¶ De die potiar̄. i. iterdiu: ut noctu:& đ nocte Horati9. Vt iugulēt hoies surgūt de nocte latrōes. ¶ Potitare. iterati

PYLAdes

Sequre hac: ego ne hęc patiar. Idē ē gen9 carmis cū supiof: tri (uū uerbū posui: ut magis crimē exageret. metrū. s. sex pedes nactū. Subintelligēdū ē: diabolū adolescētē cōscripto syngraphro:& pfecto: milisse illud p pasitū suū ad cleretā lenā: ut itelligere posset: qb9 eā legib9 obstrictā uellet: parasitū uero illuc pfectū pōccupatā ab Argyrippo philæniū puellā iuēisse uigiti minis: dephēdisseq; đmænetū argyrippi prē; filio copiā argēti fecisse:& ibi una cū adolescēte scortātē: atq; oia hæc pasitū diabolo renūciasse. Qui diabolus ira accēsus minat̄ nūc: se Artemōæ Demæneti uxori oia signatux: ut ea illū ulciscat̄. Diaboli nomē iccirco illi ididit poeta: qđ delatorē:& criminatorē signt a uerbo διαβάλλω, qđ est defero:& criminor. ¶ Ego ne hęc patiar? Ne addendū fuit metri rōne: nā uersus nō cōsisteret. ¶ Ain tu. Sōniat hoc loco Pius: dicēs: scribe: An tu tāq̄ cū demæneto loqt̄. Nā Ain tu: dolentis.

Diabolus

tu:dolētis.& minatoria itēiectio ē:& præ nimio furore ītra se uociferātis:& ueluti alteꝝ absētē:rephēdētis. ⸿ Vxori excuses te.ꝙ.s.qđ ei debent iura nō reddas:qa senex sis. ⸿ Suppiles uxorē.clā domi tuā.Ita scribēdus est uersus:ut suis pedib⁹ ɔsistat:nō supiles clā domi uxorē:qa claudicaret.Suppilare ē furto rape:& clā attōdere:& deglubere:dictū a sub:& pilis:iō mediā hēt correptā:& unico.l.scribi debet:nō duob⁹:qa pilus pria breui cōstat. Silr depilare: hoc est pilis nūdare:ut ī illo epigrāmate.Quū depilatos chreste coleos portes. ⸿ Suppēdas.Pro suspēdas. ⸿ Quā tu ꝑpediē.Ordo ē.Quā.s.uxorē tuā tu ꝑpediē.i.breui effliges:hoc ē afflictā reddes:& dilapidabis:ut suppeditare possis sūptus luxuriæ tuæ:nisi illa añ occupassit te.i.pueniat te:& sibi caueat. ⸿ Scio.Per parēthesim hoc dictū ē.Quā sniam Sarrace.ille iterps nō magis ꝙ̄ lapis itellexit:dicēs: Te effliges:utpote i uenerē lāguidus. ⸿ Magis ꝙ̄ sua cā.Magis ꝙ̄ respectu ipsius:ne uideare apud artemonā magis cā tua uiꝝ accusare:ꝙ̄ ipsius matrone intuitu. ⸿ Quin dixti rectius.Metri rō exigit:ut dixti scribaꝛ:nō dixisti:qa abūdaret uersus. ⸿ Hūc potitare.Hūc addi metri rursus rō coegit:ne uersus claudicaret. ⸿ Opperiar.Expectabo.Duplici.p.scribi cōsueuit opperior uerbū:in hac signatiōe:quū primā producat:ut in illo.Horatii.nec tardū opperior:nec pcedentibus insto: & illo Statii: primo achilleidos. Et tunc uenatu rediturum in limine primo opperiens properatq; dapes &c.nam si ab operio passiuum sit:quot tego signat:unico.p.scribit.& corrupit primā.Ouidi⁹ đ Thisbe.Egrędit:fallitq; suos:adoptaq; uultū pueit ad tumulū.

Operior.

Argyrippus. Demænetus.

AGe decūbamus sis pater.De.ut iusseris
Mi gnatæ,ita fiet.Ar.pueri mensam apponite.
De.Nūqd nā tibi molestust mi gnate si hæc mecū
ar.Pietas pr̄ ocul' dolorē ꝑhib;.ꝙ̄ ego istāc amo, (accubat
Possum quidē iducer aīum,ne ægre patiar,ꝙ tecū accubat.
de.Decet uerecūdū eē adolescētē argyrippe. Ar.ædepol pr̄
Merito tuo facere possū.De.age ergo hoc agitem⁹ cōuiuiū
Vino,& sermone suaui.nolo ego metui,amari mauolo
Mi gnate me abs te. A.pol ego utrūq; facio,ut æquōst filiū.
De.Credam istuc:si esse te hilarē uidero. Ar.an tu esse me tristē putas?
De.Putē ego?quē uideā æq eē mæstū, ut ꝙ̄si dies si dcā sit.
Ar.Ne dixis istuc.De.ne sic fueris,illico ego non dixero.
ar.Hē aspecta,rido.De.utinā male q mihi uolūt,sic rideāt.
Ar.Scio equidē ꝙ̄obrē me pater tristem credas nunc tibi,
Quia istæc ē tecū.atq; ego quidē hercle ut ueꝝ tibi dicā pr̄.
Ea res me male habet.ac nō eo,qn tibi nō cupiā quæ uelis.
Verū istam amo.aliā tecū eē equidem facile possum ppeti.
de.At ego hāc uolo.Ar.ergo sūt,ꝙ̄ exoptas.De.mihi ꝙ̄ ego
Vnū hūc diē ppetere,qm̄ tibi ptātem dedi, (exoptē,uolo.
Cū hac annū ut esses,atq; amanti argēti feci copiā. (mihi.
Ar.Hē istoc me fcō tibi deuixisti.De.qn te ergo hilarā das

AGe dū cubam⁹:Iā fuerat paratū apud meretricē cōuiuiū: ad mensā prēm filius accersit: cui priorē noctē inuitus cesserat. ⸿ Quasi dies sit dicta:est alicui diem dicere:eum ad diem constitutum in iudicium uocare. ⸿ Ac non eo: Idest non ppter id. ⸿ Perpetere: Aequo animo patiare.

SARACENVS.

Diē dicere quid

AGedū cubam⁹sis pr̄.In hac scęna iducit argyrippus cū prē đmeneto apud amicā epulari. ⸿ Cubamus sis. Discūbamus si uis. ⸿ Mecū accubat.i. lateri meo ī mēsa adhereat. ⸿ Pietas.erga parētes:ut erga alios amor. ⸿ Oculis dolorem ꝑhibet.nā ex aspectu accūbētis dolor excitaꝛ argyrippi. ⸿ Inducere aīu;:mihi ꝑsuadere. ⸿ Verecūdū eē. Verecūdia de uirtute:ubi qđ facere ueremur. Pudor fere a culpa:cū nos đliqsse pudet. ⸿ Merito tuo. pp cōparatā pecūiā dixit:ꝙ̄ lenę traderet. ⸿ Vino & ſmone suaui.nō dixit æsca:sed uino ēphaticos:qđ uino mētes exhilarent nec exhilarēt mō:sed & i uenerē ꝑniores efficiūt. ⸿ Hilarē:græce uerbū hilasco:& nomē hilaros: qre & a nobis tā hilarus ꝙ̄ hilaris dr̄:& hilaro uerbum uñ exhilaro. ⸿ Me tristē putas.Tristis facie mœst⁹ aīo: sed aliqñ:ad aīum tristis referꝛ:ut hic. Ad corpus āt alibi ipe. Tū isti græci q tristes

VALLA

Verecūdia quid:& qđ pudor

āmbulāt.& Iuue.Quis.n.nō uiciis abūdat tristis obscœnis.Quasi dies si dcā sit.i.denūciata ad mortē.ita Pli.i.viii.capi.liiii.de bob⁹:hoc aīal tātæ apud priores curæ:ut sit iter exēpla dānatus a populo Romano die dcā q ɔcubino ꝑcaci rure omasū edisse:se negāti occiderit bouē. ⸿ Aspecta.uerbū iteratiuū a specio:qđ i usu nō ē:quo cōpositis utimur.Aspicio:suspicio:đspicio:respicio:& eiusmodi alia:sic & đponēs ɔspicor. ⸿ Istec ē tecū.Prisca declinatio ē istic istęc istuc:ꝑ quo nūc utimur iste ista istđ. ⸿ Ea res me male hēt.i.ęgre fero & doleo ꝙ illa tecū accubet. ⸿ Quę exoptē uolo:l; iqt ñ habeā:qđ exopto:uolā qđ exoptē:ut illud Terēcianū:si nō sit qđ uelis:fiat qđ possis:nēpe uolo inqt qđ debeā tua cā exoptare:ut hæc sit tecū.nā optare eligere ē uñ optio electio. ⸿ Patere:tolera suffert nā hāc diculā mō.

Optare qđ sit.

AGedū đcūbamus sis pr̄.Duo primi huius scenæ uersus trimetri sūt acatalectici:sex pedes nacti.Cęteri āt tetrametri acatalectici:octo pedibus āmbulātes.Iā paratū fuerat apud philæniū meretricē cōuiuiū post facta argyrippo argētī copiā a prē đmæneto:ut pdictū ē:itaq; ad mēsā filius prēm accersit. ⸿ Decūbamus: sedeamus ad mēsā:pprie āt đcūbere:uel decūbare:ē iacere:Gellius.xi.noct.att. Affertier:amicū eius quē piā nobilē ī stoica disciplina phm ægra ualitudie oppssū decūbere. Apuleius Decubātē excitauimus ferā: ueꝝ qa iacētes quoq; epulari solebāt:iō decūbere ꝑ epulari:& ad mēsā sedere accipiꝛ:id qđ pprie signt discūbo: ut apud Virg.Stratoq; sup discūbit ostro.Qđ āt legit Pius iterps Plautinus.Cōbamus dicēs prisco mō ꝑ decūbamus: fatuitatē illā genuinā hois oñdit:quū & prisci codices decūbamus hēant:nō cūbam⁹:& uersus stare ñ possit:nisi đcūbam⁹scripseris. ⸿ Gnate mi:si mecū hi accubat.ita scribi đb; metri necītate.& ex codi.atiqs i qb⁹utiq;:gnate mi:scriptū ē:ñ mihi gnate:ut Pi⁹clamitat:corrigēs:mignate. ⸿ Accubat:iuxta & ꝑpe cubat hoc ē accūbit:ut tu das epul' ac cūber diuū.Ocul' dolorē ꝑhib;:qa uidet doler oculi:quū qđ ñ lęto corde ituemur:uñ alibi Plaut⁹:nūqđ oculi tibi dolēt. ⸿ Vino:& ſmōe suaui:ac si dicat:uino:& suauib⁹ colloqis opā dem⁹:& alacriter ɔuiuiū hoc agitem⁹. ⸿ Mi gnate:me abs te.Me scribi debet secūdo loco:nō mi:ex codi.antiqs & recto sensu:nec abiicieda ē uox:qa uersus claudus redderet. ⸿ Si te esse hilarē uidero. Videro scribēdū est:tā ex codi.antiqs:ꝙ̄ sniæ cōcinnitate:nō uideo:ut legūt Pius:

PYLAdes Decūbere.

Diē dicere

& Sarrace. ⸿ Vt quasi dies: si dicta sit. Diē alicui dicere: est denūciare: & illū ad iudiciū uocare ad cōstitutū diē: ut apud luciliū. Minitari apte: capitis dictu⁊ diē: alias cōstituere. Ter. hic nuptiis dictus est dies. ⸿ Vtinā male: q mihi uolūt. Vtinā inqt inimici mei sic rideāt: q̄si dicat sic hēant opp̄ssū cor: ut nō lęti⁹ ridere possint: q̄ tu nūc rideas: ul debat̄. n. adolescēs risum poti⁹ fingere: q̄ edere: & canē irritatā imitari: ut alibi iqt poeta. Quāobrē me p̄r tu tristē: tu addēdū fuit metri necītate: & ex codi. antiqs: & manu scriptis. ⸿ Ac nō eo qn. i. ac nō ppea qa. ⸿ Mihi q̄ ego exopte uolo: hic p̄ponenda ē senis psona: qa sententia magis cōgruit: ut seni dentur hæc uerba cum seqntibus. ⸿ Perpetere: ęquo aio patere. ⸿ Qm̄ tibi ptātem dedi: quasi bn̄ficiū collatū, adolescēti obiicit: ut pacatiore illū aio esse faciat.

Artemona mulier. Parasitus. Demænetus. Argyrippus. Philenium meretrix.

Art. An tu meum uirum hic potare obsecro cum filio?
Et ad amicam detulisse argenti uiginti minas?
Meoq; sciente filio id facere flagitium patrem?
Pa. Neq; diuini, neq; mihi humani qcq̄ accreduas
Artemona, si huius rei esse mendacem inueneris.
Art. Ah scelesta ego, præter alios meum uirum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxume.
Pa. At nūc dehinc scito illū ante oēs minimi mortales pcii,
Madidum, nihili, incontinentem, atq; osorem uxoris suæ.
Art. Pol ni uera ista essent, nūq̄ faceret ea, quæ nunc facit.
Pa. Ego quoq; hercle illū antehac hoiem sp sum frugi rat.
Verum hoc facto sese ostendit. qui quidem cum filio
Potet una, atq; unam amicam ductet decrepitus senex.
Art. Hoc ecastor est, quod ille it ad cœnam quotidie.

SARACENVS.

An tu meū uir⁊: re oī (ut erat) arthemonæ nūciata: acurrit illa: ut scortātē uir⁊ adoriat̄: aliquā diu tñ ex occulto spectabit: qd ille agat. ⸿ Siccū: sobriū: ut cōtra madidū ebriū. ⸿ Osorē: ab odio osus & osor. ⸿ Decrepitus a crepa: quæ ambiguitas dicitur uitæ ambiguus.

Csor unde

VALLA.

An tu meū uir⁊. In hac scœna parasitus cū artemōa uxore demeneti ex occulto obseruāt: qd argyrippus: qdq; demenet⁹ agāt: atq; loquant̄ cū amasia phylenio: ide arthemona ira succēsa i ædes irrūpit: maritūq; male agens domum trahit. ⸿ Ain tu. uultuose legēdū: & cū admiratiōe: q̄si id uerisimile nō sit. ⸿ Filio sciēte. corā argyrippo. nā queādmodū iqt Iuue. Maxia debet̄ puero r̄uerētia si qd. Turpe pas: nec tu pueri ɔtēpseris ānos. Qđ si pueri magna reuerētia hn̄da ē: multo magis adolescētis: qppe qđ ei⁹ nimiū sit etas lubrica. ⸿ Flagitiū. quasi flagris dignū. ⸿ Neq; dini: neq; hūani. i. nihil. nā qcqd ē: aut dinū: aut hūanū ē. ⸿ Accreduas crediderìs. ita. n. ueteres flectebāt accreduo. ⸿ At scelesta ego. mos ē icrepe sese: cū qd ē p iprudētiā factū. ⸿ Minimi mōtales p̄cii. Cōtraria supiorib⁹ oppōit. nā cū sit frugalitas: queādmodū cicero i tusculāis qōnib⁹ ōndit: uirtutes amplexa oēs. erit frugi ideclinabile nomē adiectiuū sign̄atiōis eiusdē: cui oppōit recte minimi mortales ptii. ⸿ Madidū. i. ebriosū: qa dixerat siccū. ē. n. ātithetō: qa opponūt̄ cōtrariis cōtraria. ⸿ Nihili qđ opponit̄ frugi. i. nulli⁹ ptii. ⸿ Incōtinētē: qđ cōtinēti opponit̄. Differt uero ab abstinēte cōtinēs: qđ cōtinēs ut Arist. uoluit i æsca potuq; ac libidine: necnō ira dr̄. Abstinēs aūt q nō rapit aliena. ⸿ Atq; osorē. & hoc opponit̄ ei: qđ dictū est amātē: licet odi uerbū sit impsonale: & anomalū: odio tñ odis odit dixerūt ueteres: uñ osus: & posus pticipia: & osor uerbale nomē. ⸿ Esse ōndit. occulta sua patefecit flagitia. ⸿ Vnā amicā. i. eādē cū filio. ⸿ Decrepit⁹ senex. In ābiguo uitæ positus. Nā crepum: ut ēt No. iqt: Plautinū citās hoc testim oniū bellū āceps: dubiū. Lucre. lib. v. exeq̄taq; sūt crepi certamina belli. Actius in phœnissis. Quę ego cūcta eē fluxa i mea re crepa cōperi. Idē i telepho. Nūc tu i re crepa tua: qd capias cōsilii uide. Lucil. saty. lib. v. samnite soli mihi in magno mœrore: tristitiā in somno crepe iuuentutis salutis. Pacuuius i doloreste. Non uetet animū ægritudine in re crepa confici. Varro in mysteriis: prisca horrida silent oracula crepa in nemoribus: unde & crepusculum dicitur lux dubia. ⸿ It ad cœnam: quotidie nō cœnat domi: sed foris apud meretriculas.

Flagitium unde

Abstinens ab incōtinēte qūo differat

Crepusculum quid

PYLAdes

An tu meū uir⁊ hic potare. Versus ē trimeter brachicatalectic⁹ septē cōstās pedib⁹: i hac ultia hui⁹ comœdię scena inducit̄ Artemona uxor Demęneti senis furor̄ cōcitata postq̄ a Diaboli parasito resciuit: uir⁊ suū cū filio apud amicā potare: ac scortari: q̄ sublatis cūctis: ueluti uelo ipulsa nauis: ad illū euolat adoriēdū: & opprimēdū: ab eodē parasito comitata: cū quo iterenūdū loquēs: ab illoq; iter⁊: q̄ iā didicerat sciscitās maior̄ ira accēdit̄: & tādē post dep̄hēsum illi⁹ sermonē ex occulto: i uir⁊ ipm cōuitiis isurgēs: illū attonitū: & semimortuū domū trudit. Artemōa ipa uocat̄: a græco αρτεμων. n. uelū nauis sign̄at: qa ueluti uēto uelū: sic ipa furore cōcita uehebat̄ i uir⁊ uel qa ueluti uelū nauē fert: & ire facit: sic ipa mulier uir⁊ agitabat: & p libito uersabat: qđ āt iqt Pius. Sūt q artemonē iflectūt cū afflatu scribētes: eādē hois stulticiā olet: quā ut plurimū agitat̄: nā. αρτεμων. apđ græcos p simplex. t. scribit̄. & afflatū nō hēt. ⸿ Ain tu: uerba sūt artemōæ ad pasitū: & hic ain: p ais ne accipit̄: quū alibi dolētis iteriectio sit: ut paulo supra dixim⁹: tertia p̄cedēti scēa. Sic āt ab ea exprimūt̄ hæc: uerba: ut q̄ uideatur meli⁹ rē itelligere uelle: quū tñ iteri ira magis magisq; accēderet̄. ⸿ Meosq; sciēte filio. Ita scribi cogit metri rōnā uersus nō cōsisteret si scribas: meoq; filio sciēte. ⸿ Accreduas: p accredas. i. credas. Delēda ē dictio post hac: q̄ hāc p̄cedebat: uti supfluēs. ⸿ Si hui⁹ me rei: nō si hui⁹ rei me qa uersus claudicaret. ⸿ Ah scelesta ego. Ita hn̄t codices antiq: & nō a sceleste: ut corrigit Pius iterp̄s: qđ & rectus sensus admittit: ac si dicat. ah q̄ ego idignū facin⁹: & scelus admisit: dū existimaui: uir⁊ meū frugi & c. ē. n. loq̄ndi modus: quo nūc quoq; utimur: ut clar⁊ ē. ⸿ Meū uir⁊ fui rata. i. existimaui: cēsui: tollēda fuit dictio frugi hic pperā scripta. & p ea fui supponēdū. ⸿ Siccū. i. exercitū: & multis laboribus exhaustū: pro exercito expōit Nonius hūc locū citās: quū pprie aridū: & sine humore dicat̄. Virg. Sūma petit scopuli: siccaq; i rupe resedit. Siccus āt a succo p ātiphrasim đducit̄: qa siñ succo fit: succus āt a sugo uerbo. ⸿ Madidū nihili: icōtinētē oia hæc opponūt̄ uerbis p artemonā platis: hoc ē madidū sicco: Nihili frugi: icōtinētē cōtinēti: osorē amāti. ⸿ Pol ni uera. Artemōa loqt̄ ɔfirmās: q̄ parasitus dixit. ⸿ Ego quoq;: pasitus loqt̄ augēs adhuc icitatq; artemōę furorē. ⸿ Decrepit⁹ senex: uitę ābiguus. Crepa. n. res: ut Noni⁹ iqt: dubia dr̄: uñ & crepusculū lux dubia: & decrepiti senes i dubio uitę ɔstituti ul' q nec mouer̄ se pp senectutē: nec ullū facer̄ crepitū p̄nt: & crepe⁊ bellū āceps dr̄.

Artemona

Ain tu

Siccus

⸿ Archidemū

SARACENVS.

¶ARCHIdemum chereā:Nomina ponit eoꝝ:apud quos demenetus dixerat diuersari.¶Liberis lustris:Publicis lupanaribus:alias lustrū qnquēniū:& cubile feraꝝ.¶Rape sublimē:Manibus scilicet & pedibus apphēsis p uim as portari.¶Labore:Scilicet uenereo.¶Stertere:pfundissimo sōno dormire:Persius:stertimus idomitū:dū despuma re falernū:sufficiat.¶Cū corona:ut in cōuiuiis fieri diffusius diximus i āphitryōe.¶Pallā:uestē:q pallā gestet:ut i tusiū qd intus:uel domi deferat.¶Vita uxoris ānua:Vt ea.s.annū dūtaxat uiua.¶In Ganeū:In lupanar inde:q in lupanaribus uersantur:ganeones:ut popinones in popinis.Sunt.n.ganea loca uiolenta & libidini apta:donatus ap pellat ganeum meretriciū tabernam.

Lustru; qd sit

Ganea quæ

Ait se ire ad Archidemum,Chercam,Cherestratum.
Chrestum,Chremem,Cratinum,Cliniam, Demosthenem,
Is apud scortum corruptelæ,& liberis lustris studet.
Pa.Quin tu illum iubes ancillas rapere sublimem domum?
Art.Tacæ mō.ne illū ecastor miserū habebo.Pa.ego istuc
Ita fore illi,dū qdem cū illo nupta eris.Art.ego cēseo (scio
Eum etiam hominem senatui dare operam,aut clientibus.
Ibi labore delassatum noctem totam stertere.
Ille opere foris faciundo lassus domū noctu aduenit.
Fundum alienum arat. incultum familiarem deserit.
Is etiam corruptus porro suum corrumpit filium.
Pa.Seqre hac me mō,iā faxo ipm hoiem māufesto opprias.
Art.Nihil ecastor ē,qd facer maueli.Pa.manedū.Art.qd ē?
Pa.Possis,si forte acubantē tuū uirum conspexeris,
Cum corona amplexum amicam,si uideas,cognoscere?
Art.Possū ecastor.Pa.hem tibi hominē.Ar.pii.Pa. paulisp
Aucupemus ex insidiis clanculum quā rem gerant. (mane.
Arg.Quid modi pr āplexandi facies?De.fateor gnate mi.
Arg.Quid fatere?De.me ex amore hui' corruptū oppido.
Pa.Audin qd ait?Art.audio.De.egō ut ñ domo uxori meæ
Surripiam in delitiis pallā,quā habet,atq; ad te deferam
Non ædepol conduci possum uita uxoris annua.
Pa.Censen tu illū hodie primū ire assuetum in ganeum?

VALLA

¶AD archidemū.¶Cheream.Noia sūt senatoꝝ:grauiūq; uiroꝝ.¶Corruptelæ .i.moꝝ corruptōi.¶Liberis lustris:idest lupanarib' publicis:quo libere oēs tēdūt.¶Lassus noctu aduenit.i.a libidine defatigatus se domū recipit.¶Fundū alienu; arat.i.alienas mulieres subagitat.¶Incul tum familiarē deserit.i.uxorē suā.¶Au cupemus.i.obseruemus:trāslatione sūpta ab eis:q captāt auiculas.¶In delitiis pal lam.i.uestimētū:qd seorsum hēt ab aliis: & delicate obseruat.¶Vita uxoris ānua .i.ut patiar hunc annū totū uxorē uiuere cōduci nō possum a quopiā.¶In Ganeū .i.lupanar:uñ ganeones lupanari dicti.

PYLAdes

¶AIT se ire nō est geminandū pnomen se:qa uersus abundaret: ppea unicū ascri bi tm̄ curauimus. Archidemū Noia sunt eoꝝ:apud quos demænetus uxori dice bat se diuersari:archidemus aūt interpta ri pōt priceps populi.αρχος eni priceps. & δημος populus dr a græcis.¶Prestum: chremē:chrestū scribi potius cēsuimus:in principio huius uersus:q̄ climā:errore fa ctum scriptoꝝ arbitrati:ut bis cliniā lega tur:quū semel satis uisum sit.Chrestus āt: hoc est.χρηστος aut græcos: & propriū est uiri nomē.& bonū: frugiq; significat. ¶liberis lustris:publicis lupanaribus.Lu strū.n.ut diximus in uocabulario nr̄o si gnificat tēpus qnquēnale:ut Varro ait a luendo.i.luendo:q quinto quoq; anno uectigalia:& tributa p censores soluebanť:uel ut Seruius ait:qa post qnquē niū unaqueq; ciuitas lustrabať.Et significat sedē:siue habitacula:& cubilia ferrarū:Virg.nō absunt saltus:ac lustra feraꝝ.& alibi:Quū uitā i siluis iter deserta feraꝝ:lustra domosq; traho.Et lupanar:ut hic.Ci.quoq; i philippicis: Vino iqt lustrisq; cōfect9.¶Rape sublimē.Fac iqt parasit':p ancillas tuas:illū māibus & pedibus apphēsū domū p uim asportari.¶Ego istuc scio:parasitus:pstat i irritādo adhuc eā:dicēs:sibi certū eē:illū demænetū nō alr factuꝝ unq̄:q̄ scortari:dōec cū eo uixerit.¶Ego cēseo.Ego iqt artemona existimabā eū hoiem:hoc ē hmōi uiꝝ meū senem scortatorē:dare opam senatui aut cliētib':uel illi cōsulēdo p republica:uł hos iuuādo p iusticia:& ibi dlassatū ppea stertere totā noctē domi.Is aūt ope foris faciūdo lassus:domū noctu aduenit:hoc ē postq̄ cū scortis uires oēs assūpsit diurnas:noctu postea lāguidus domi stertit:hōestioribus uerbis rē obscœnā inuoluit poeta:loqnte matrona.¶Sēa tui dare opā:ita scribēdū cēsuimus poti9:q̄ i senatu:& sniæ:& eloquutiōis habita rōne:sup quo doctoꝝ iudicio nos subiicimus.¶Stertere:pfūdissimo sōno dormire.Persi9.Stertim9 idomitū:qd despumar phalernū:sufficiat: Iuue. doct9 & ad calicē uigilāti stertere naso.¶Lassus domū noctu aduenit:addēdā dictionē domū putauim9 & sensus cōgruitate:& uersus necitate:cui pes unus defuisset.¶Fūdū alienū arat.Tāt9ē uxorū dolor:quū uiros foris opas p stare itelligūt:ut pati nullo mō qant:ppea hæc quāq̄ matrōa se cōtinere nō pt:qn asperiorib9quoq; uerbis qd sētiat: edat:ac si diceret:q̄ mihi debēt opæ:illas aliis pbet.¶Is porro ēt corrupt9suū corrūpit filiū.Ita scribi uersū cogit me tri necitas:quū alr cōstare nō possit.¶Qd facere mauellis:q̄ illū.s.māifesto opprimer.Cū corona:ut i Amphitryōe dixim9 i cōuiuiis coronabāť:uel ad arcēdā ebrietatē:uel ut ōnderet:sibi tūc licere ebrios fieri.Me ex amor hui9 cor ruptū eē oppido:eē addēdū fuit:ad uersus itegritatē:cui pes un9deficiebat.¶Pallā:palla:ut Serui9 iqt:ē uestis mu liebris deducta usq; ad uestigia.No.quoq;.palla iqt est honestæ mulieris uestimētū:hoc est tunicæ palliū. Plautus i menæhmis.pallā ad phrygionē fer:cōfecto prādio. Virg.pallā signis:auroq; rigentē.¶Vxoris uita annua:nō uita uxoris annua:qa claudicaret uersus.Sensus ē:nō omitterē:surripe uxori pallā:& ad te deferre:si mihi pmitterer ab aliquo:se factuꝝ:ut uxor mea annū uiueret:Nam qa incertus est uitæ nr̄æ breuis cursus: nec scimus: an adiiciant hodiernæ crastia uitæ tpa dii supi.ut iqt.Hor.icciro:q nobis fidē faceret:uicturos nos ānū itegrū:gratū facere uide ri posset:qa rei icertæ certos nos faceret.Demænetus āt:q uxorē odio hēbat p igratissimo habuiss;:se certū fieri: q uxor ānū sibi supstes & uiua futura eēt:uñ iferi9 dū talos iacit:Te philęniū mihi iqt:& uxori mortē ueꝝ qa cōiugal amor rqrit:ut alter alteri9 uitā cupe dbeat:oñdit:se qdē cupe:ut uxor uiuat:ueꝝ tāto amor philæniū meretricē cō plecti:ut oīno ei pallā traditur9 sit poti9:q̄ pductur9 uxori uitā i ānū.In ganeū.In lupanar:idē q i lupanarib9uersāť

Lustrum

Stertere.

Palla.

Ganeum.

ganeones appellantur:ut popinones:qui in popinis.Sunt.n.ganea loca uinolentiæ:& libidini apta:ut inqt Noni9.
Donatus aũt ganeũ appellat meretricũ tabernã:qa siti terra:& nõ ut cœnacula supius.Fest.silr locũ abditũ:ac uelut
sub terra dicit antiquos ganeũ appellasse:uerũ cur in terra:aut sub terra dicãt Dona.& festus:nemo satis intelligat:
nisi prius doctus sit:φ apud græcos γη.& γαια.terrã significat.α qbus ganeũ deduci iidẽ authores intellexerint.

Art.Ille ecastor suppilabat me,quod ancillas meas
Suspicabar atq; insonteis miseras cruciabam Arg.pater
Iube dare uinum.iandudum factust quom primum bibi.
De.Da puere ab summo.age tu interibi ab infimo da sauiũ.
Art.Perii misera.ut osculatur carnufex,capuli decus.
De.Animam ædepol suauiorem aliq̃to,q̃ uxoris meæ.
Ph.Dic amabo,an fetet anima uxori tuæ?De.Nauteam
Bibere malim,si necessum est,q̃ illam oscularier.
Art.Miser ecastor es.Pa.ecastor dign9 est.Arg.qd ais pr̃?
Art.Ain tandem?næ tu istuc cum magno malo tuo
Dixisti in me.Sine uenias modo domum.faxo ut scias,
Quid pericli sit dotatæ uxori conuitium dicere.
Arg.Ecquid matrem amas?De.ego ne?illã nũc amo,qa nõ (adest.
Ar.Quid quõ adest?De.piisse cupio.Pa.amat.hõ te hic,ut
Art.Næ ille ecastor fœnerato fũditat.Nã si domũ(p̃dicat.
Redierit hodie osculando ego ulciscar potissimum.

SARACENVS. ℂCApuli:dicit̃ capulũ pheretrũ: uel sepulchrũ:uñ capularis senex dictus est a Plauto uicinus capulo.i.morti: Capuluз iõ dictũ est:φ intra se capiat:nã sarcophagum.i.sepulchrũ capulũ ueteres dici uoluerũt:φ corpora caperet.Dicimus i alia significatiõe capulũ ensis manubriũ Vir. & capulo tenus abdidit ensem.⸿ Aiaз:flatũ:nã anemos græce flatus dicit̃ & uẽtus. ⸿ Nauteam : appellat Fest.herbã grauis: & pessimi odoris:qua utunt̃ coriarii granis nigris.Alii dicunt aquam esse sentinę nauium:deductũ nomẽ:quia nautea nauseã faciat.⸿ Miser ecastor es: Omnes hos uersiculos usq; ad uersiculũ illuз: Nequeo durare:impræssores omiserant per incuriam:quos qa Plautini sunt: & in uetusto codice adinuenti:reponi fecimus in Plautinũ penum.⸿ Amat homo hic:Ironicos dictuз.⸿ Fœnerato funditat:quã dãt fœnore plus recipiunt q̃ dederint: recipiunt nãq; utra sortem fœnus. hoc dicit arthemona uirц suũ ab ea plura recepturũ oscula q̃ ille dederit meretrici.

Capulum quid sit.

Nautea qd sit.

Versus additi

VALLA. ℂINTEribi.interea.⸿ Capuli decus capulus nõ manubriũ mõ dr̃:sed ẽt feretruз ab eo:qđ græci dicunt κά-πετος: uñ & capularis senex.i.decrepitus.⸿ Aedepol aiam suauiorẽ.i.spm̃ alitũ.⸿ Nauteã bibere mali.Nautea inqt Festus herba grauis:q̃ coriarii utunt̃:a naue ductũ nomen:qa nauseã fac̃ p mutationẽ t in s.hæc herba a græcis:& ab ipsis medicis tã rhos q̃ rhus appellat̃.No.ãt Nautea iqt ẽ aq̃ đcoriis:ul̃ qđ ẽ uerius:aqua de sentina dicta a nautis.⸿ Redierit osculando.i.ad osculãdũ.⸿ Ego ulciscar potissimum.hoc ẽ tũ tp̃s erit ulciscẽdi.

Nautea qd sit

PYLAdes ℂME suppilabat:nõ suppilabat me:qa uersus nõ staret:hoc est clam res meas furabat̃:& auferebat:dixius supius: qd sit suppilare.⸿ Qđ ancillas meas suspicabat.s.facere. Age tu iteribi:abradẽda hic fuit p̃sona argyrippi.q̃ his p̃posita erat.Sũt.n.uerba cõtinuata Demæneti:qui quũ dixisset puero:ut daretuinũ a sũmo:hoc est ita:ut α sũmo poculi:ueluti a feruẽti caccabo uinũ p̃funderet̃:postea inqt ad philæniũ cõuersus:age tu iterea ab ifimo.i.usq; ab ipsis medullis:da mihi suauiũ.⸿ Interibi:pro iterea:uox prisca est:qua & Gellius:& Apuleius:& alii usi sunt.⸿ Capuli decus:Capularis senex:qui p̃pediẽ futurus es capuli decus:& ornamẽtũ.Capulũ dr̃ qcqd aliquã rẽ itra se capit: ut inqt Noñ.nã sarcophagũ.i.sepulchrũ capulũ dici ueteres uoluerũt:φ corpora capiat:uñ capularis morti p̃ximus dr̃.Plau.i milite g̃lioso.Quid ais tu?Ita ne tibi ego uideor oppido acheronticus:tã capulari stamine?qđ Plauti exẽplũ ita recõcinãdũ est apud Noniũ:apud quẽ p̃rsus corruptũ legit̃:ul̃ ab ipso etiã Pio iterp̃te Plautino:q oia tã acuto naso trutinare cõsueuit.Dicimus ẽt capulũ in alia significatiõe ensis manubriũ. Virg.& capulo tenus abdidit enseз. ⸿ Aiam ædepol.Ita scribẽdũ est metri necessitate:nõ ædepol aiam:qa uersus abundaret. Aia hoc loco flatũ:seu oris halitũ significat:nã & aquã:& uentũ:& aerẽ:& irã:& sonũ:& odorẽ rerц significat:ut in amphitryone dixius & i uocabulario nr̃o exẽplis docuimus:hæc ãt uerba dixit senex:postq̃ philęniũ exosculatus est:uñ illa subdit.⸿ Dic amabo:an fetet uxoris tuæ aia?Et ita scribẽdũ est metri necessitate:nõ aia uxoris tuę:qa claudicaret uersus.⸿ Nauteam: aquã sentinæ.Marcellus.Nautea est aqua de coriis:uel qđ est uerius:aqua de sentinis:dicta a nautis.Fest.ãt.Nautea inqt herba est granis nigris:qua coriarii utunt̃:ul̃ a naue ductũ nomẽ:qa nauteã.i.nauseã facit:p mutationẽ.t.in.s. Bibere malim:si necessum sit qua illã oscularier:ita scribi debet uersus metri necessitate:& sniæ congruitate:qn ẽt ex codicibus antiqs:in qbus utiq; est bibere uerbũ:ab iterp̃tibus nr̃is Pio & Sarrace.omissum.Sit ãt pro est: scribi cogit metri rõ:qm̃ aliter uersus nõ staret.⸿ Miser æcastor es:uerba sunt artemonæ in maritũ talia de ea p̃fundẽtẽ.⸿ Aecastor dignus est:parasiti uerba sunt:in cõfirmationẽ uerborц artemonæ:cũ fœmineo etiã iuramẽto p̃lata:ut magis illi adulet̃:ęcastor inqt dignus est.s.ut miser sit.⸿ Quid ais pr̃?Loqt̃ argyrippus:sed Artemona mulier irritata uerbis a uiro p̃latis:& p̃cipue:φ fetere sibi aiam dixerit:& iterim cõcæptã bilẽ retinere nõ ualens inqt.⸿ Ain tandẽ:minatoria iteriectio est ab excãdescẽte muliere præ nimio dolore p̃lata.⸿ Istuc.s.φ mihi fateat aia.⸿ Dotatæ uxori: erat.n.artemona:ut in principio huius comœdiæ diximus:mulier dotata:& diues:sub cuius iperio uir senex uiuebat.⸿ Ecqd mr̃em amas?Hæc sunt argyrippi uerba:q̃ exordiri cœpat supius:quũ iqt:Quid ais pater?⸿ Amat hõ te hic:ut p̃dicat.Ita scribẽdus est uersus metri necessitate:nã si scribas:amat hõ hic te:uersus claudicabit:sunt ãt uerba parasiti Ironicos p̃lata.⸿ Fœnerato funditat.Ita habẽt codices antiq:& uersus:ac sensus itegritas q̃drat:fœnerato inquit funditat hæc uerba senex iste uir meus. Dicitur quis fœnerato dare: quãdo plus recipit q̃ dederit:fœnerato fundere:qñ pro uno:duo:& plura recæpturus est.Nõ.n.funerato legẽdũ est:ut putat Pius iterpres:legens: Nec ille ęcastor funerato funditat:qa uersus nõ cõstaret:si nec legat̃.Si ãt næ:qđ affirmãtis est:sensus ex toto alienus redderetur:ut cuiq; uel mediocris ingenii liq̃re p̃õt.⸿ Osculãdo:nõ põt obliuisci mulier iracũda:& g̃liarц plena:φ dixerit: sibi aiam fetere:iõ se pœnas sumpturã de hoie pollicet̃:osculãdo potissimũ:ut sic maiore illum cruciatu afficiat.

Capulum

Nautea.

Fœnerato.

ℂ Iace

IACE pater talos:quos per diminutionẽ taxillos dicimus de q̃bus abunde in Curgulione:deq; eorũ forma & iactu:qd senserint ueteres scriptores tractabimus:illud tñ interea dicendũ est talos quattuor extitisse in ludo talario: situs ipsorũ numerũ faciebat:quattuor habebant casus:quorũ ueneris oium fœlicissimus:latissimusq; habebat:nam tricenariũ usq; numerũ cõtinebat:ut Acron & Porphyrio notauerunt:idcirco senex sibi applaudi iubet:qa uenerem iecerat:inqt.n.hoc ueneriũ est cantharo mulsum date:archiposiã.i.bibendi icolationẽ in cõuiuiis talorũ iactu sorti ri solebãt:qd tãgere uidet Hora.in lib.carminũ.quẽ uenus arbitrũ dicet bibẽdi:pueri ergo plaudite dixit:qa cũ ipre catus fuisset uxoris obitũ:& amicę concubitũ optatus iactus obuenerat. Cãtharo:Est cãtharus uas uinariũ ansatũ:& nauigii genus:ut a Macrobio. Mulsũ: Qd fiebat ex melle & uino ueteri:hoc gñe potiõis usi sunt ueteres qd primũ excogitasse uidet aristæus:mel miscens suauitate p̃cipua: & differt a melitie qd fiet e musto melites autor est Pli. Non queo durare:

Arg. Iace pater talos,ut porro nos iaciamus. De.maxume.
Te philænium mihi,atq; uxori mortem. hoc uenerium est.
Pueri plaudite. & mihi ob iactum cantharo mulsum date.
Art.Non queo durare.Pa.si non didicisti fullonicam,
Non mirandust.in oculos inuadere optumum est.
Art.Ego pol uiuam,& tu is hæc hodie cũ tuo magno malo

Pati nõ poterat arthemona:q̃ sensisset a uiro ipsius imp̃cari mortẽ:icc irco sublata oĩ paciẽtia irruit in maritũ: aitq; ego pol uiuam:qd q̃dẽ refert ad illud:atq; uxoris mortẽ.rursusq; & tu hodie hæc cũ tuo magno malo iuocasti ad illud tẽdit:te mihi phileniũ:ecce quo pacto subsequẽtes cõgruũt cũ supiorib⁹ uersiculis aliorũ icuria omissis. Si ñ di ful.ac dixisset:si ñ didicisti pati:fullonicã artẽ dic ueluti laboriosũ p̃seuerãtiã:fullões nãq; diuti⁹ï laborib⁹ p̃seuerãt.

HOC ueneriũ est.Hæc.n.in talis:ut iterp̃ũcta hodie notant. Veneriũ.i.ueneris effigies:q̃ bonum portẽdit:ut est apud Sueto.tranq.in augusto:legere:itaq; lætitia exultans demenetus inqt ob iactũ cãtharo mulsum date:q̃ fuerat fœlix:& fortunatus. Ob iactũ cãtharo mulsum date.Ebriosum hoiem oñdit:cũ dicit cãtharo uelle potare.cãtharus appellatus:ut Alexãder putat:ob sonitũ:quẽ ex infuso:uel effuso humore facit.mulsum appellat qd græci meli cratõ:ita nãq; p̃ter alios Anto.musa Augusti medicus uertit in latinũ. Didicisti fullonicã.i.artẽ fullonũ ubi durãdi labor. In ocu.subaudi demeneti:quo te spectet. Et tu is.est.n.sine aspiratione scribẽdũ,pnomẽ relatiuũ.nõ demõstratiuũ.refert enim illud tu.Polinctorẽ accersere:idest cadaueris curatorem.Polyntores inquit Fest.qui funera accurrant:Plau.in menech.sicut polyntor dixit:qui polynxerat.Polynctores dicti quasi pollutorũ unctores: idest cadauerum curatores. Apuleius in hermagora polynctor eius funere:dum unctionem parauit.Hoc gliscit præliũ. crescit:auget:ut Noñ.doctissimorum autorum cõprobat authoritate actii pacuuii:Salu.Virg.Tulii:plautiq;.

IACE p̃r talos.Tali:& p diminutionẽ taxilii dñr ossa q̃drata:qb⁹ i ludo aleę utebãt antiq:p̃ter id:q̃ talus ẽt est ossis genus in articulo pedis uẽtre emines secus calcẽ:ut dixius in uocabulario nr̃o.Hor. Ad talos stola demissa:& circũdata palla.De talis aũt:seu taxillis ad ludũ ptinẽtibus dicemus in curculione:ut supra polliciti sumus:qd ueteres senserint.Illud itẽrea nõ omittẽtes:iactũ ueneris in ludo talario felicissimũ:dexterrimũq; fuisse:qd Suetonius in augumẽto sic oñdit.Talis.n.iactatis:ut q̃sq; canẽ:aut senionẽ miserat:in singulos talos singulos denarios in mediũ cõferebat:quos tollebat uniuersos:q̃ uenerẽ iecerat.Et Porphy.sup illud Horatii:quẽ uen⁹ arbitrũ dicet bibẽdi:li.scd̃o carminũ.Archiposiã inqt:& icohationẽ bibẽdi in cõuiuio talorũ iactu sortiri solebãt uenerius ãt iactus i talis sũmũ nũerũ hẽt.i.tricenariũ.idẽ fere & Acron asserit:uñ hoc loco Demænet⁹ ueneriũ iactũ adeptus: Cãtharo mulsũ sibi dari petit. Cãtharo. Cãtharus grecũ nomẽ est:& p.th.scribit:qa κάνθαρος.p.θ.apud illos notat:& ut Macro.iqt:poculi:& nauigii genus significat.Sed & suidas græcus autor:nec aspñãdus:Cantharũ p̃ter poculi sigñationẽ: nomẽ quoq; fuisse p̃priũ inqt comici poetæ atheniensis:& nomẽ portus athenarũ:& nomẽ aialis:qd ex stercore asini gignit:cuius fœmina nõ reperit. Mulsum.Mulsum erat potionis genus:ex melle & uino ueteri : quo ueteres usi sunt:qd Aristęus primũ excogitasse ur:ut inqt Pli. Nõ queo du.Quũ audiuisset artemona uirũ demænetũ : p̃ter q̃ q̃ fetere sibi aiam dixerat:mortẽ quoq; optare:& qa felix iactus cõtigerat:lętũ ẽe:inqt:nõ q̃o durare:hoc ẽ pati amplius nõ possum cõtumelias huius hois:parasit⁹ ãt ut mos est parasitorũ:in aliã sñiam sp trahere s̃mões aliorũ:eosq; ludere:& irridere:inqt. Si nõ di.ful.nõ mirãdũ est:Fullo:ut inqt ulpianus de furtis:is dr̃:q̃ curãda:poliẽda uestimẽta accæpit.idẽ & Paulus eodẽ titulo.Durare aũt:ut in amphitryõe latius dixius:& pati sigñat.& in lõgũ tp̃s cõsistere:p̃ter alias quoq; sigñatiões ibi expositas:inqt igit pasit⁹:in aliã trahẽs sigñationẽ uerbũ durare ab artemona platũ:si nõ didicisti fullonicã:nõ mirãdũ est:hoc est.nõ mirãdũ ẽ:te durar̃ nõ posse.i.i lõgũ tp̃s cõsistere : si nõ didicisti fullonicã.Nã si eã didicisses:te curare:& polire nosces:& sic durar̃ posses:hoc ẽ in lõgũ tp̃s cõsistere:q̃.n.nõ curãt: & poliũt:sed ueluti abiecta:& situ oppleta relinquunt:ea durare neq̃unt:ut uidemus i domib⁹ derelictis : q̃ uel ipso situ tendunt in ruinã:in uestimẽtis:q̃ nisi curent:& ex eis puluis excutiat sæpius:a tineis corrodũtur. in libris quoq; idẽ cõtingit.& i reliq̃s:uñ Noñ.in uerbo iterpolar:iterpolare inqt:est imutare:& in nouã formã a uetere fingere: tractũ ab arte fullonica:q̃ poliẽdo diligẽter uetera q̃q;:q̃si in nouã speciẽ mutat.Nã qd arrogãs Pius iqt:dicẽs:Nõ mirãdũ ẽ:eradẽda est hic negatio:nõ plus salis hẽt:q̃ lapis:qppe nec uersus:nec sñiæ rõnẽ ullã hñs.effutit q̃cq̃d in buccã uenit.Sarra.ãt inqens.Si nõ didicisti fullonicã:ac si dixisset:si nõ didicisti pati:fullonicã artẽ didicit:ueluti laboriosam p̃seuerãtiã:fullones nãq; diutius in laboribus p̃seuerãt:nec ipse:ut putamus:qd p̃ferret:itellexit.Si.n.durare p pati accępisset parasit⁹:nõ utiq; rñdisset:Si nõ didicisti fullonicã:nõ mirãdũ est.Sed aliqd aliud qd cũ maiori labore:& sudore fieret:q̃ fullõica:ut pote fodere:sarrire:lapides eruer:& scidere:nauticã exercere:& hmõi: fullonica dr̃ ars:& exercitiũ fullonũ:substãtiue nomẽ ipsum accipiẽdo.Si ãt artẽ adiicias:adiectiuũ erit:ut fullonicã artem. In oculos illũ iuadere optimũ est.Metri necitas:& sñiæ cõcinnitas ita scribi cogit:neq;.n.uersus constaret:si in oculos iuadi optimũ est legeres:neq; sñia satis cõmoda eliceret:id qd interp̃tes nostri nõ uiderunt:est autem sensus.loquente parasito ad artemonã:optimum est:te iuadere illum in oculos.i.ut digitis tuis homini oculos effossum eas. Et tu is hodie cum tuo magno malo:ita scribendus est uersus metri necessitate:nã aliter non consisteret.Dictio autẽ hęc: in principio sequentis uersus est ascribenda.Sensus est.Ego pol uiuam:cui tu mortẽ optasti. Et tu is.i.& tu talis: quasi dicat:& tu pessimus uirorum inuocasti hodie hæc cum tuo magno malo:quia ego te ulciscar.

SARACENVS.
Taxilli qd: & qd talli
Tallus ueneris
Cantharus quid sit
VALLA.
Mulsũ qd
PYLAdes
Cantharus
Fullo
Interpollat
Fullonica

SARACENVS.

POLLINctorem accersere: Demenetus: uisa uxore: totus cœpit impallescere: & ueluti exanimis factus: est pro
pterea parasitus inclamat ueluti mortuum demenetũ sepulturę tradendũ. pollinctores quasi pollutorꝝ unctores: &
cadauerꝝ curatores: Apuleius pollinctor eius funeri: dũ unctionẽ parauit. Gliscit: crescit: accendit. Prœliũ: Iur
giũ: cõtentio. In parte .i. alternis cũ argyrippo uicibus. Regẽ: diabolũ dicit: cui parasitabat: & ope illius egebat.
Quid tibi huc receptio ad te est meũ uirꝝ? Idest ad te meũ uirꝝ recipe: diximus noia uerbalia ueteres iisdẽ casib⁹ iũxis
se: qbus eorꝝ uerba: ut ex lectione plautina nobis licet sępissime intueri. Cuculus: Auis est accipitri fere simili: quin
ex accipitre fieri immutato figura credit:
qm̃ quo tpe is appet: accipiter ille: cui filiis
est nõ aspicit. oua parit non in suis: sed in
alienis nidis: alienaq; absumens oua: sua
relinquẽs. autor ẽ Ari. i. v. de nat. aialiu;.

Pollictores qui dicatur

Cuculus uis q̃

VALLA.

Indicatũ: manifesto depræhensum.
MANDAta dicã facta. Quæ mãda
uit me pfecisse. Hi dũ litigãt .i. cõtedũt:
sumpta similitudine ab eis: qui lites cõtra
hunt. Regẽ pdidi .i. herꝝ: ita ueteres fre
quẽter locuti sunt: ut apud Iuue. Martia
léq; est legere: & alios. Quid tibi huc re
ceptio ad tẽ est meũ uirꝝ. In phileniũ hæc
uerba sũt .i. cur ausa es maritũ meũ apud
te recipe: nã uerbalia noia eisdẽ casibus cõ
iungebant ueteres qbus & uerba: uñ desce
debãt. Cubat cuculus. Qui aliaꝝ auiũ
oua absorbere. pcipueq; curucę phibet: &
sua ibidẽ edit: ut Arist. & alii meminerũt.
Appellat ergo cuculũ: qn alienis domib⁹
studeat liberis operã dare. Male cuban
dũ est. subaudi: si male cœnauero. Iudi
catũ: Qm̃ uxor dixerat: cœnabis magnu;
malũ idicasse uisa est: quã uellet pœnã isli
gere. Hic senex. hæc uerba recitator ha
bet. Fecit uolupe: idest delectabile: unde
& uoluptas dicta.

Verbalium noium constructio

Voluptas unde

PYLAdes

HAEC inuocasti: dictio hæc: hoc lo
co scribi dbet: & tolli ex pcedẽti uersu: me
trica rõne sic exigẽte. Pollinctorẽ. Quũ
demænetus uxorem uidisset: expalluit: &
ueluti exanimis factus cecidit in terrã ꝓ
pter ea parasitus inqt: ecqs currit pollin
ctorẽ accerscere. Pollinctores: ut Noñ. in
qt: sunt qui mortuos curãt. Varro. ꝓpter
cunã capulũ positũ nutrix tradit pollicto
ri. Et fulgẽtius placides: pollinctores inqt
dicti sunt: qui funera moriẽtia accurant:
dicti quasi pollutorꝝ uictores .i. cadaue
rũ curatores. Plaut. quoq; in pœnulo ait.
ꝙ mihi pollinctor dixit: qui eũ pollinxe
rat. Gliscit: crescit. Virg. haud secus ac
cẽso gliscit uictoria turno. Nonius quoq;
hũc locũ citans: pro crescere: uel ignescere

Gliscere

exponit. Vt liceat potirier. Sensus est: ut liceat sibi diabolo amãti potirier hac. s. puella in parte: hoc est alternis no
ctibus: ut infra exponit: tollenda est dictio ei: quæ post uerbũ liceat in impssis codicibus ascripta erat: uti supfluens:
nã uersus eã nõ tolerat: nec codices antiq hñt. Regẽ Diabolũ. s. herꝝ: & patronũ: atq; opsonatorẽ meum: Reges. n.
apud luculẽtos scriptores parasitorꝝ heri: & opsonatores dicunt Mar. Rex nisi dormieris: nõ potes esse meus. Ide;
Quũ te nõ nosse; dñm: regẽq; uocabã. Quũ bñ te noui: iã mihi priscus eris. Quid tibi huc recæptio: uerba sunt Ar
temonę ad pileniũ. Meũ uirũ. Nomina uerbalia ueteres iunxerũt casibus: qbus & eorꝝ uerba iungũtur. ut hic: &
alibi sępius est uidere. Pol me qdẽ: loqtur philæniũ artemonę se excusans: ꝙ suis igratiis: ille hodie apud eã fuerit:
somniat Pius iterps: dicens: hic adstrue Demęnetũ loquẽtẽ præ uxoris uesania oppido q̃ sollicitũ: nõ. n. possunt hęc
uerba Demæneto ascribi. Surge amator: i domũ. Artemona uidens Demænetũ iacentẽ prę timore semimortuu;
eũ pede pulsat: dicẽs. Surge amator i domũ. q. d. quẽ nõ puduit hac ætate: amatorẽ esse: & scortari: uñ ille pcussus:
& hoc mõ icrepitus: prę pudore se amãtẽ & isanũ fingit: hinc nomẽ Demæneti a poeta cõueniẽter: & cõcine fictũ est.
μαινομαι. n. apud græcos significat isanio. de aũt auget: ac si dicamus: ualde isanus: & secũda nois syllaba diptho
gũ hẽt: possumus ẽt hoc illũ noie appellatũ dicere: qa tanq̃ isanus: senecta ętate scortatorẽ & filii cõpotatorẽ se pstitis
set. Nullus sum: hoc est nõ sum apud me. Sed illa significãter rñdet uerbis illis: nullus sum. Immo es: ne negassis.
Immo es inqt: ne negaueris te esse: nã es ꝓfecto: & neqssimus oiu; scribẽdũ est negassis: pro negaueris metri necitate:
quia

Demænet⁹

Inuocasti. Pa. ecquis currit pollinctorem accersere?
Arg. Mater salue. Art. sic salutas? Pa. mortu⁹ ẽ Demænet⁹.
Tempus subducere hinc me. pulchre hoc gliscit prelium
Ibo ad diabolum. mandata dicam facta, ut uoluerit.
Atq; interea ut decumbamus suadebo, hi dum litigant
Post demum huc cras adducam ad lenam, ut uiginti minas
Ei det. in parte hac amanti ut liceat potirier.
Argyrippus exorari spero poterit, ut sinat
Sese alternas cum illo noctes hanc frui. nam ni impetro,
Regem perdidi, ex amore tantum est homini incendium
Art. Quid tibi huc recæptio ad te ẽ meũ uirũ? Ph. pol me q;
Miseram hodie enicauit. Ar. surge amator, i domũ. (dẽ
De. Nullus sum. Art. imo es, ne nega, omniũ pol neqssimus.
At etiam cubat cucullus. surge amator, i domum.
De. Væ mihi. Art. uera hariolare. surge amator, i domum.
De. Abscede ergo paululũ istic. Art. surge amator, i domũ.
De. Iã obsecro uxor. Art. nũc uxorẽ me esse meministi tuã?
Modo quom dicta in me ingerebas, odium, non uxor erã.
De. Totus perii. Art. quid tãdẽ anima fetet ne uxoris tuæ?
De. Mirrhã olet. Art. iã surripuisti pallam, q̃ scorto dares?
Arg. Ecastor, qui surrepturum pallam promisit tibi.
Art. Nõ taces? Arg. ego dissuadebã mater. Art. bellũ filiũ
Istoscine patrem æquomst mores liberis largirier?
Nihil ne te pudet (De. pol si aliđ nil sit, tui me uxor, pudet,
Art. Cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit.
De. Non licet manere, cœna coquitur, dum cœnem modo?
Art. Ecastor cœnabis hodie, ut dignũ est, magnũ malum.
De. Male cubandum me uxor adducit domum.
Arg. Dicebam pater, ne matri consuleres male.
Ph. De palla memẽto amabo. De. iuben hãc hinc abscedet?
Ar. Immo intus potius. seqre me hac. De. ego uero sequor.
Arg. Ite domũ. Ph. da sauiũ etiã prius, q̃ abis. De. i i crucẽ.

quia aliter uersus nō cōstaret. ¶ At ēt cubat cucullus. Nomē est contumeliosum cucullus aliq̄n. & longā habet secun dam: quā & duplici. l. cōsuetudo scribit: hoc aūt patet uersu illo Horatiano: ex septima satyra: Cessisset: magna cō pellās uoce cucullū. Sed & hoc ipso poeta Plauto in pseudolo dicēte. Quid fles cuculle? uiues. Quid ego ni fleam? Et hoc quoq; loco: utrobiq;. n. iambus ex est duabus primis noīs syllabis. nec aliter ɔstaret uersus. Est aūt cucullus auis accipitri terē siīs: de qua scribit Aristo. v. de natura animaliū: q quū tps suæ appetit partitudinis: nidum auiculæ: cui curruca nomē est: aīaduertit: in eiusq; nido: exclusis illius ouis: oua sua enititur. Quę supposita curruca sua sibi oua putans incubat: & fouet: donec pulli excludantur: qbus exclusis cernens curruca sobolē solito maiorem: & pul/ chriorem gaudet: sibiq; læta placet. Crescētibusq; in dies cucullis quos illa suos credit filios: miro in illos affectu gli scit: donec grādior factus cucullus: admirabundam matrē tā decorā sibi gnatū cōtigisse: deuorat: & deglutit. qđ te tigit satyrographus poeta inquiens: Tu tibi tunc curruca places. Ibi. n. patrē adulterinū filiū pascentem significat. cucullū igitur Artemona uirū appellat: qa ut cucullus: relicto proprio nido: & fundo uxorio: in filii argyrippi nido fœtare cotendat: & q̄ domi ueluti oua incubari debēt: in alienū lectū transferre conetur. Est pterea cucullus tegmen tum capitis & pprie papyraceū: quo pigmentarii utunt. Iuue. Cōtentusq; illic ueneto: duroq; cucullo: q̄q̄ & ex alia materia fiat: a quo cucullatus: hoc est cucullo optus dr: quales sunt monachi religionis nostræ xpianæ: De qbus An ge. Politianus in pfatione: quā in menæhmos Plauti fecit: hæc dixit: hi sunt pcipue qdam clamosi leues: cucullati. li gni pedes: cincti funibus. &c. Vñ Bardocucullus genus est uestis cucullatę: qua galli utunt: tractum nomen a bardis galliæ gente: q hæc pcipue eo gñe uestis uteretur. Bardi aūt in maximo honore apud gallos fuere: q laudibus ma gnorū uirorū: ac poeticæ studerent: uñ Luca: Plurima securi fudistis carmina bardi. ¶ Mō quum dicta ingerebas in me: ita scribi debet uersus metri necessitate: nā aliter nō cōsisteret. ¶ Myrrā olet. Myrrha arbor est arabiæ odoratissi ma: sudās: atq; emittens sponte eam: quā stacten uocāt: cui unguento nullū est cōparabile: ut in mostellaria diccmus. ¶ Promisit tibi: pmisit: p minatus est: ut apud Virg. si patrios unq̄ remeassem uictor ad argos: pmisi ultorē: queād modū ecōtrario Hor. Atq uultus erat multa: & pclara minātis: pmittimus. n. bona: & minamur mala: ut Ser. inqt. ¶ Aequū est mores. Nō æquū mores est: qa uersus nō consisteret. ¶ Nil ne te pudet: ita scribendū est: & nō: nihil ne tē pudet: qa metri rō ita exigit. ¶ Pol si aliud nil sit: nō pol si aliud nihil sit: qa nihil in hoc uersu stare nō pōt: q̄q̄ Pius ipse ita corrigit. ¶ Tui me uxor pudet. non placet Pii expositio: q me tu in scorto inueneris. Immo latentē morsum in uxorē existimamus illū ptulisse: hoc est: me pudet: talē: tanq̄ arrogātem: & impudentē uxorē nactū esse: quę uirū usq; in ganeū psequat: & eū cōtumeliis afficere nō erubescat. ¶ Cano capite: psequtur insolens matrona: uirū oppro briis exagitare. ¶ Tua te cucullū uxor: tua addendū fuit metri necessitate: qa pes unus uersui defuisset. ¶ Iudicatū: cōdemnatū: qđ plurimi codices hñt: & sensui maxime cōgruit: qm̄ uxor dixit: Cœnabis hodie: ut dignū est: magnū malū: & sic sniam aduersum eū tulisse ur: q mereat cœnare magnū malū: nō aūt indicatiuū. i. uulgatū in oculis om nium: & p patulo: ut exponūt Pius & Sar. ¶ Dicebā pater: Argyrippus adolescēs: q matrē timebat: ut q̄ ius oē in do mo obtinebat: qrit se illi gratificari: dū aduersus patrē loqt: ppea & supius dixit. Ego dissuadebā mater. ¶ Ego uero seq. hoc addendū fuit incuria librariorū omissū; aduersus integritatē: qđ & in codi. antiqs scriptū est. ¶ Ire domū. scribendū est ite: nō. i. tam metri necessitate: q̄ ex sniæ cōcinnitate: loqtur. n. Argyrippus ad patrem: & matrem.

RECITATOR.

Hic senex siquid clam uxore suo animo fecit uolup.
Neq; nouom, neq; mirū fecit, nec secus, q̄ alii solent.
Nec qsquast tam ingenio duro, nec tā firmo pectore,
Quin ubi quicquam occasionis sit, sibi faciat bene.
Nunc si uoltis deprecari huic seni, ne uapulet,
Remur impetrari posse, si plausum clarum datis.

SARACENVS. Hic senex: Verba sūt recitatoris indicantis finem fabulæ. ¶ Volupe: pro uoluptate: sic ueteres loqbant p apocopē: ut testat Dona. in Terentiū.

IN AVLVLARIAE ARGVMENTVM.

Avarus senex nō satis sibi fidēs Euclio: aulā; auri plenā tenet defossam domi: a qua aulularia dcā est comœdia: huic erat unica filia uirgo nubilis: quā; lyconides adolescēs stuprauerat cereris uigiliis: hāc adolescētis mater Eunomia: hortat suū megadorū fratrē: ut du cat uxorem indotatā uirginē: quā pbis moribus sciuerat & honestis hortā parētibus: suasus megadorus Eucliōem cōuenit illius petit filiā sibi uxorē dari: diu ueritus Euclio: ne pp aurū affinitatē ineat: rem differt: cōcedit tandē: pa rant nuptiæ: q cū rescisset lyconides: Strophylū mittit seruū obseruaturū singula: is dū ex occulto spectat: Euclionē e domo: q asportarat aulā: uidet eā locare in tēplo fidei: & cū se uisum forte suspicaretur: rursus e fidei phano defos sam locare in syluani luco: quā ubi secessit ille: strophylus illico surripuit: sed ille rediens surreptum sibi ubi nouisset aurum clamitat: uociferat: queq; percōctatur obuium: interim quæsiuerat per matrem lyconides: ut confectas cū megadoro nuptias infectas redderet: factusq; is Euclioni obuius: puellam ex se grauidam palam facit: itidē ille sibi surreptam aulam: quam ubi strophylum abstulisse resciuit: aurum Euclioni reddit: uxorq; filia traditur lyconidi.

VALLA. Aulularię fabulæ nō est: ut pluribus psequamur argm: qñ poeta ipse larē deū inducit plane explicātem. paucis itaq; rem ipsam attingemus. Euclio auarissimus senex filiā habuit nubilē unā domi: hāc lyconides adolescēs uitiarat: grauidāq; fecerat. huius adolescētis mr fuit Eunomia: & auunculus megadorus: uult ergo soror megadori Euclois filiā frater ducat uxorē. a fratre impetrat. poscit ergo ab Euclione eā sibi dari: ac sine dote. Euclio aūt qđ hrēt domi aulā auro plenā: suspicat id megadorū resciuisse. qđ par nō uideret megadorū opulētissimū suam desiderare Euclionis affinitatem. ægre itaq; promittit. megadorus omnē impensam nuptiarum facit. Metuens igitur aulæ suæ Euclio: eam domo effert. & tandem in syluani luco collocat: id cum ob seruasset lyconidis seruus strophylus: abeunte sene Euclione eam sustulit: unde seni re intellecta: exanimales luctus gemitusq; exorti sunt. Interim filia Euclionis filium parit: & lyconides: qui illam uitiarat: per matrem auunculū me gadorum sibi nuptias renunciari cōtendit: quā uero strophylus aulam sustulerat: seni restituit.

Cucullus.

Bordocucullus

ARGVMENTVM.

❡Nominum ethy mologiæ ex re ipſa factorum.

EVclio qdẽ ab eu:qđ bonũ ſignat:& cleos gloria.⸿ Eius an.ſta.noiaẽ:qa ſtaphyla uua paſſa dr̃.⸿ Megadorus ma.do.mega.n.magnũ dr̃:& doron donuꝫ.⸿ Eunomia.Qđ eu bonũ ſignat:& nomos legẽ.⸿ Seruus meg.ſtro.i.nucleus pineus q̃ſi ſapidus.⸿ Lyconides.ab eo: qđ lycos lupus dicaẽ: qa ut lupi noctu rapiũt: ita hic puellã noctu uitiauit.⸿ Eius ſer.ſtro.a ſtrepho: qđ uerto ſignat. multis.n.ſe uertit modis:ut ſenis aurũ raperet.Inducunẽ ẽt in hac comœdia coq:congrio:& antrax.⸿ Cõgrio.qdẽ:qa cõgrus piſcis ſpẽs anguillę ſere hñs effigiẽ.⸿ Antrax uero pruna noiaẽ:qđ ad prunas:& ad ignẽ aſſiſtat corpus.⸿ Pithodicus.qa pitho.i.a uaſe nomẽ hẽt q̃ſi uaſcularius.

Cõgrio qd ſit.

Pithodicus unde.

PYLAdes

HIc ſenex.Hęc ſex carmina eodẽ gñe metri cõſtãt: quo & ſupiora.Eiſq; p̃ponẽda eſt uox:Grex.Nã grex hiſtrionũ:pacta iam:& pfecta fabula:alloqẽ Theatrales auditores:quaſi ſenẽ excuſare uelle ſe oñdẽs:ſed hoc totũ ad ĩpetrãdũ ppł'i plauſum fcm̃ eſt.⸿ Volup. hoc eſt uoluptatis: uel uoluptate:ita.n.antiq utebanẽ: ut uoluppe:& uolup.ꝑ apocopẽ dicerẽt: ut in Amphitrvõe latius annotauimus.⸿ Nec q̃ſq̃ eſt.Catholica ſnia:nemo eſt tam durus : tãq; tetricis moribus imbutus: q offerẽte ſe occaſiõe: ſibi nõ faciat bñ.⸿ Nũc ſi dep̃cari uultis.nõ ſi uultis dep̃cari:qa uerſus claudicaret.⸿ Si plauſum. Id obſeruabaẽ:ut in fine comœdiæ applauderẽt auditores:eo plauſu uidelicet oſtendentes.ſibi placuiſſe actionem:quod & actoribus maxime optatum erat:& gratum.

Volup.

M.ACCII PLAVTI AVLVLARIA.

ARGVMENTVM.

SEnex auarus uix ſibi credens Euclio
Domi ſuæ defoſſam multis cum opibus
Aulam inuenit. rurſumq; penitus conditam
Exanguis,amens, ſeruat.eius filiam
Lyconides uitiarat. interea ſenex
Megadorus a ſorore ſuaſus ducere
Vxorem, auari gnatam depoſcit ſibi.
Durus ſenex uix promittit.atq; aulæ timens
Domo ſublatam uariis abſtrudit locis.
Inſidias ſeruos facit huius Lyconidis,
Qui uirginem uitiarat. atq; ipſe obſecrat
Auonculum Megadorum ſibimet cedere
Vxorem amanti. per dolum mox Euclio
Quom perdidiſſet aulam,inſperato inuenit.
Lætuſq; natam collocat Lyconidi.

SARACENVS

SEnex auarus: inter auaruꝫ & auidũ Nonius differẽtiam facit:ut auarus ſemp in rep̃henſione ſit:auidus ab auẽdo:qđ eſt ẽt honeſte cupere : auidus .n.reꝝ quarũcũq;: auarus æris auidus Auli Gelii teſtimõio.⸿ Vix ſibi credẽs: Nã uerſabaẽ in cõtinua ſuſpitiõe:& metu.⸿ Aulã:Dicim⁹ & ollã:& tũc eſt latinũ nomẽ: & uas eſt:cũ aũt græcũ eſt:aula ſignat atriũ.⸿ Penitus:ꝑ ualde & pene intus.⸿ A ſorore:Eunõia.⸿ Variis locis.Nã primũ domi:poſtea in tẽplo fidei: & demũ in ſyluani luco.⸿ Seruos: Strophylus.⸿ Atq; obſecrat.i.obſecrare facit per matrẽ.ſ.ut ſupradictũ eſt.

Aula qd ſit

VALLA.

SEnex auar⁹ uix ſibi credẽs. eo uſq; iqt auarus:ut uix ſibi ipi credeẽ uidereẽ.⸿ Multis cũ opibus.i.multo auro.⸿ Aulã inuenit. Quã & olam dicimus: quo plauſtrũ:& ploſtrum.⸿ Exanguis. metu ꝑcuſſus ne auferaẽ.⸿ Inſidias ſeruos.Intelligiẽ ſtrophilus.ſeruos ꝑ ſeru⁹ caſu ntõ.ita ſępe ueteres.nam ubi duo u nũc ponũẽ:un⁹ ꝑ ɔſonãte:ꝑ uocali alt̃:q ꝑ uocali i o uertebaẽ ut uolg⁹:uolt⁹:uoſtrũ:ita coruos ꝑ coru⁹:& ſuos p ſuus.

Seruos pro ſeruus.

PYLAdes

SEnex auarus.Trimeter uerſus eſt iambicus acatalecticus:ſex pedibus cõſtãs:quo in oibus argumentis uſus eſt poeta.Eſt aũt huius comœdiæ argm̃ tale.⸿ Senex auarus euclio: atq; alias pauprimus: quũ lare ſuo familiari p̃monſtrantẽ aulam auri plenã:domi ſuæ in medio foco defoſſam reppeiiſſet nõ ppea largior factus:qnimmo miſerior:aulã eã uariis abſtuſam locis:ne ſibi ſubripereẽ:ſeruabat hinc comœdiæ nomen factũ eſt:ut Aulularia ſit dicta ab aula uidelicet:multis cuſtodiis multa q; cura ſeruata: huic ſeni filia unica phædra nubilis erat:quã lyconides adoleſcẽs:ceteris uigiliis:cõſtuprauerat: & ex cõpreſſu grauidam fecerat:quã rem ſenex penitus ignorabat:qn nec ipſa puella a quo cõpreſſa fuiſſe ſatis dignoſcere potuerat: quũ tñ illã adoleſcẽs optime nouiſſet.Huic adoleſcẽti mater erat Eunomia Megadori nobilis: ac p̃potentis cuiuſdã ſoror.Eũ ætate iam ꝑuectũ quũ hæc ſoror Eunomia hortareẽ ad ducendã uxorẽ: atq; illi ꝑponeret quandã grãdiorem natu:cũ dote maxima:is auerſatus primũ uxoris nomẽ:deinde illius hortatibus indulgẽs:nõ diuitẽ illã: quã ſoror ꝑponeret:ſed Euclionis filiã hãc pauperẽ ducturũ ſe polliceẽ:qđ quũ illa ꝓbaſſet. Megadorus frater abſq; alio ꝓxeneta:& mediatore:Euclionẽ ſenẽ adit: ac filiã ſibi uxorẽ poſcit:Is primũ ſe deludi ratus:deinde ſerio loquẽtem intelligẽs ſpondet.Dictoq; nuptiarũ die:dũ coquos ad Euclionis domũ Megadorus miſiſſet:cœnã paraturos:aulæ timens Euclio:expulſis coqs e ſua domo tantiſper:dũ illã inuiſit: raptã ſecũ domo aufer:& in fidei fanum portans abſtrudit.Lyconides quũ accæpiſſet auũculũ ſuũ Megadoꝝ ſibi optatã puellã pepegiſſe:Strophilũ ſeruũ ſuũ ſpeculatum mittit:q̃ gerant:Seruo in fano fidei exiſtẽte:ut inde: q̃ gererenẽ:agnoſceret:cõtigit ut ſenex Euclio illuc aulã: ut diximus:attulerit:fideiq; ſũmope cõmendauerit:qđ ut audiuit ſeruus.de ea ſurripiẽda ſecũ cogitare cœpit:ueꝝ ſenex corui:oraculo uiſo:terrã pedibus ſcalpente:illico reuerſus:e fideli fano ſublatã aulam in ſyluani lucum deportat:ibiq; eã defodit:Idẽ aũt Strophilus ſeruus lyconidis rem intelligẽs:uix ꝑfecto ſene e ſyluani luco : quũ illuc ipſe prior adueniſſet:ac delituiſſet:aulã exfodit:atq; abſtulit.Sed dũ hæc agunẽ:adoleſcens lyconides interim ſollicitus de puella:nundũ reuerſo ſeruo Strophilo:quẽ ſpeculatũ miſerat q̃ gerentur: Eunomiã matrẽ ſuã adit:expoſitoq; ei negocio omni de puella a ſe cõpreſſa:rogat.ut qbus omnibus modis queat: Megadoꝝ auunculũ inducat ad renunciandum puellam euclioniam ſibi iam in matrimoniũ pactã:repudiumq; faciendũ: quo ipſe adoleſcens eã facilius aſſequatur.Quumq; intercedẽte matre uoti cõpos factus eſſet:eã renunciationis faciendæ ꝓuinciã auunculus ipſi adoleſcenti

Aulularia unde dcã.

adolescẽti tradidit. Reuersus interim senex ad syluani lucum: ut aulam uiseret: ubi ablatam cõperit: clamitat: uociferatur. eiulat: quenq; obuiũ percontans: ecquit de ea sibi renunciare possit. In sic affectũ: atq; eiulantem senem quũ lyconides adolescẽs incidisset: eumq; de filia mœstũ eo modo: & q̃ribundũ existimaret se in culpa esse illi fatetur: ueniamq; deprecatur. Ille aũt de aula loqui putans: quũ diu ambiguis uerbis illũ arguisset: Demũq; de filia adolescentem dicere cognouisset: cuius repudiũ Megadori uerbis quoq; diceret dolore dolori addito: in ædes abiit: ut qđ adolescens asseruerat de filia: q̃ iam peperat: sciscitaretur: quũ interea Strophilus seruus: aula rapta ad herũ lætus accedit: seq; illã abstulisse fatetur. Qđ ubi adolescẽs intellexit: seruũ coegit aulã seni reddere: utpote sibi iam socero futuro. Ille aũt re intus cognita: & aula recæpta: lyconidẽ generũ libens accipit: eiq; & filiã cũ nato iam filio: & aurum donat: hæc est plana: & euidẽs totius fabulæ materia: q̃q̃ circa finẽ: tẽporꝝ edaci uetustate: & librariorꝝ incuria desint plurima: in qua exponẽda materia: & Pius ille arrogãtissimus interpres: uel nihil ferme dixit: qđ apertũ sensum facere posset: uel absurdũ: ut illud: ꝙ Strophylã Euclionis uxorẽ dicit: q̃ serua: & nutrix puellæ fuisset: ut patet quũ ipsa inqt: qd hero ego dicã meo malę rei euenisse: Et quũ puella ait: pii mea nutrix: obsecro te: uterus dolet. Et ut illud:

Proxeneta.

qđ Eunoniã matronã ꝓxenetã appellat: dicẽs. utiturq; auxiliatrice ꝓxenetaq; ad recõciliandã sibi puellã: quũ ꝓxeneta masculini sit gñis: nec recte fœminis adiiciat̃: nõ aliter q̃ poeta: nisi ipse: qui atticã oẽꝫ litteraturã sibi arrogat: qđ attici masculino semꝑ gñe ꝓtulerunt muliebri iam ꝓferendũ censeat. Et Sarra. alter Plauti interpres: siccior tñ: & aridior: ꝑterq̃ ꝙ Eumoniã scribit lyconidis matrẽ: eã insuper inqt hortari suũ Megadorꝝ fratrẽ: ut ducat uxorem indotatã uirginẽ: quã ꝓbis moribus sciuerat: & honestis ortã parẽtibus. Suasus Megadorus Euclionẽ conuenit &c. hæc ille qđ utiq; falsum est. imo Eunomia (sic. n. appellãda est: & nõ Eumonia: ut infra dicemus) ꝓponebat Megadoro fratri suo: quandã grandiorẽ natu: cũ maxima dote. De hac aũt Euclionis filia: ne uerbũ qdẽ fecit: ut infra uidebitur. Tota aũt hæc comœdia: si penitus introspiciat̃: ad ethicã pertinet. in qua dum senis auari aĩus ostenditur: quẽ nunc feruentẽ: & sollicitũ: nũc meticulosum: & frigidũ: planeq; exanimatũ præ auaricia licet intueri: Tunc nobis nõ obscure ꝑcipit̃: ut remota: atq; eminus expulsa teterrimæ auariciæ anxietate: maiorẽ salutis nostræ curã habeamus: q̃ adumbratæ huius mũdi felicitatis: quã hodie in sola pecunia: & auri cumulatiõe maior ps uiuentũ reposita existimat. ⁋ Senex. Senex dr̃ quasi seminex: hoc est semimortuus: ꝙ acta maiore ætatis suæ pte: iam morti ꝓpinquus sit: nex. n. mortẽ significat: quo ntõ sæpius ueteres: q̃ neoterici usi sunt. Sisena. Qm̃ neq; mea nex: neq; intercessio posse ur̃ illorꝝ dementẽ reprimere audaciã: Quidã differre uolunt. Senes: ueteres: & antiquos. ꝙ senes sint: qui usq; ad senilẽ ætatẽ uixerit: quantũ ad primã eorꝝ uitã attinet. ueteres uero quantuꝫ ad publicũ tps spectat: qui alia ætate uixerunt: ẽt si ipsi nõ ꝑuenerunt ad senectutẽ. Antiq aũt utriq;: sed magis ueteres: q̃ senes. A sene senectus: senecta: & seniũ deducunt̃: eiusdẽ fere significatiõis: q̃q̃ ueteres seniũ ꝓ tedio: & molestia posuerint: ꝙ senes oĩbus odio sint.

Senex.

⁋ Auarus: inter auarũ & auidum Marcellus differre ait: ꝙ auarus semꝑ in rep̃hensione est: auidus aũt ab auendo: qđ est ẽt honeste cupiẽdo: ut apud Virg. pascunt̃ oues: auidæq; iuuencæ. & apud Salust. in catilina. Laudis auidi: pecuniæ liberales erant. Au. Gelius aũt: Nigidiũ dixisse ait. Auarũ dici: q auidus æris sit: sed in ea copula. e. litteram esse detritã. Locupletẽ uero appellari ex cõpositis sil'r uocibus: cũ qui plæraq; loca: hoc est: q multas possessiões tenet. ⁋ Vix sibi credens: uix sibi ipsi fidens: ita. n. in cõtinua suspitione uersabat̃: ne aurũ repertũ amitteret ut se ipsum quoq; timere uideret̃. ⁋ Euclio: nomẽ est aptũ materiæ: de qua agitur: a poeta de industria factũ: ut in Asinaria. Demænetus: argyrippus: litanus: artemona: &c. ευκλεια. n. apud græcos bonã famã significat. unũ Euclionem bonæ famæ uirũ identidẽ: nec inepte fictũ arbitramur. Si qdẽ in hac comœdia: & Eunomia de eo loquẽs ait. Noui hominẽ qdẽ haud malũ me castor. Et Megadorus eundẽ euclionẽ alloquens: Certe ædepol: inquit: eqdẽ te ciuẽ sine oĩ mala ẽt malicia sp sum ratus: & nũc arbitror. Possumus & euclionẽ dcm̃ asserere: qa bñ clauderet: & seruaret aurũ: oẽm in eo sollicitudinẽ: & industriã suã ponẽs: unũ ad Staphylã anũ inqt. Occlude ianuã: iam ego hic ero: & iterꝝ occludesis fores ambobus pessulis. Et rursũ. Atq; occlude ædes: ego iã hic adero. ευ. nãq; bñ apud græcos sigñat: & κλειω. claudo.

Euclio:

⁋ Cũ mul. opi. ita scribẽda sunt uerba: & non multis cũ opibus: ut legũt Pius & Sarra. interp̃tes: & fere hñt codices cõtra metri rõnẽ. ⁋ Aulã. Dicimus ollã & aulã: ea rõne: qua plostrũ: & plaustrũ: codex: & caudex. collis: & caulis: & multa alia ueteres. n. aulas dicebãt: quas nos ollas dicimus: uas est cognariũ: cuius diminutiuũ est aulula: & auxilia id ipsum græci. χυτρὸν uocãt: siue χυτρον. ⁋ Penitus. i. ualde: quasi pene intus. ⁋ Exanguis: sine sanguine: pallidus: timidus.

Penitus.

⁋ Amẽs sine mẽte: q̃si extra se: & nesciẽs qd faceret. ⁋ A sorore suas du. ux. Suasus a sorore eunomia: ut uxorẽ duceret: sed nõ hãc magis q̃ illã: neq; indotatã uirginẽ: filiã Megadori: ut dixit Sar. in expõne materiæ toti⁹ comœdię. ⁋ Auari: gnatã euclioĩs auari natã Megadorus sibi uxorẽ deposcit. ⁋ Variis abst. lo. aulaꝫ. s. nã primũ domi: deinde in fidei tẽplo: demũ in syluani luco illã abstrudere curauit. ⁋ Seruos. ꝓ seruus. ⁋ Atq; is obsecrat. Ita scribi debet uersus metri necessitate: aliter. n. nõ cõsisteret: neq; satis integritati sñiæ cõsultũ esset: nisi is addat̃: nã absq; eo de seruo intelligeret̃: ꝙ. s. ipse seruus obsecraret: qđ qdẽ est falsum: quũ fuerit lyconides: sꝫ neq; pio standũ est dicẽti: ꝙ atq; cõmodius isq;: uel atq scriberes: qñqdẽ neutro mõ uersus cõsisteret: & si antiqui scribas: idẽ erit dubiũ: ne de seruo intelligat̃: uerꝝ quũ paulo infra ait: isq;: hoc est ille senex abñtia sua sermonẽ Megadori interrũpens: & aufugiẽs: ueritus: ne illũ oblectaret: atq; uerbis demulcẽtibus: & gratis retardaret megadorus usq;: donec ab auicula suspecta intromissi serui senis effoderẽt aulã: abiit miserrime timidus: ꝑcipue quũ ferramentorꝝ sonitum: q̃ ad fodiendũ hortũ megadorus destinarat: exaudiret hæc oĩa salebris ꝑmista: & intricata somnia: furentis cuiusdã interp̃tis & penitus amentis esse uident̃. ⁋ Vxorẽ amãti. Ita hñt codices antiq: & non uxori: ut insulse legit Pius: cõtra oẽm rectæ litteraturæ ordinẽ. & est planus sensus: is lyconides obsecrat auũculũ megadorꝝ credere uxorem sibimet amanti. i. sibi lyconidi: qui eã amabat: & iamdudũ prægnantẽ fecerat.

Locus restitutus

⁋ Per dolũ: per fraudẽ Strophyli serui lyconidis qui quũ senem obseruasset aulã obruentẽ in syluani luco: illam deinde surripuit: sed hoc loco Pius temerarius: & perq̃ rudis interpres ait: dum in aulo nemore illã tumularet: ꝓh dii immortales: ubi hoc nemoris nomen inuersor hic latinæ oĩs facundiæ perscrutatus est? Nusq̃. n. id apud Plau. fuit legere: præterq̃ ab hoc cõmentatore rancido. q inferius quoq; eũ uersum ita legit: & interp̃tatus est: Syluani lucus extra murũ est aulus. contra oẽm bonũ sensum: cõtraq; metri rõnẽ: quã nõ magis obseruauit: neq; dep̃hendit: q̃ lignũ: ut ibi dicemus. ⁋ Insperato: aduerbialiter positum est: ac si diceret præter spem: & quũ amplius illã non speraret: se reperturum.

SARACENVS

a Vlam repertam:aliud argumentũ ut in Amphitrione:ut suũ nomen indicet comœdię. Vi summa:Magna cum diligẽtia. Miseris adfectus modis: Quia semp animo angebatur:aurũ ne surriperetur. Dat coquos:qui cõuiuium:& cœnã pararẽt. Cõpressoris.s.lyconidis. Rem refert:uti filiam uitiarat.

Lar qd sit.

Nequis miretur:Lar familiaris deus inducitur comœdiæ:argumentum narraturus:quoq pacto author fuerit thesauri inueniundi:mẽtio supra facta est:authoritate Apuleii: qui lares:q laruæ:& lemures:siue manes dicerentur hoc loco larem intelligimus genialem deam:unusquisq.n.locus sibi pprium genium habet: & dicti sunt genii: quasi nobiscũ gignant: uel q genitos tueãtur id quod ipse met dicit: hãc domũ multos annos possideo:& colo.

VALLA.

Vlam repertã. hoc argumẽtũ ẽ repetitum nõ ob aliam cãm: nisi ut mõ ex primis uersuum litteris fabulæ nomẽ indicet. Coquos cũ obsonio.i.cum esculentorum:& poculentorum impensa:nã opson græcæ.latine esca: unde obsoniũ diminutiuũ. Cõpressoris seruulus.i. lyconides strophilus.

Opson qd sit.

n Eqs mireẽ. in hoc plogo laris familiaris uerba ponuntur.

PYLAdes

Vlam repertã auri plenã domi Euclio. Eodẽ genere carminis trimetro uidelicet:Est aliud argumentum: quo nomen comœdiæ primis uersuũ apicibus insinuaẽ:ut in Amphitrione ẽt poeta fecit:& in aliis comœdiis. Addendumq fuit uersui uerbũ domi:& sniæ integritate:& metri necessitate: aliter.n.uersus nõ cõstabat:sed quinis tm pedibus incedebat. Et ita res habuit:ut domi prius abstrusam aulã sub foco senex euclio multa cura seruauerit. Vi summa:qto studio:& diligẽtia poterat. Miseris affectus modis.i.misere affectus:& cruciatus:quũ timeret:ne aula sibi surriperetur:affecta mẽbra maculata:& languescẽtia appellat Cor.celsus. Lubẽsq:ut faciat. Nos sic intelligimus:ut Megadorus lubẽs.i.lęt⁹:id faciat.i.ducat:hoc sensu. Megadorus misit coquos cũ opsonio:& ad euclionis:& ad suas ædes:qui pararẽt utrobiq cœnã:ut ipse Megadorus lætior nuptias celebrare posset. Non aũt:ut Euclio lubens id faciat.i.ut assentireẽ:ut cõtentus esset:filiã megadoro uxorẽ dare:ut fortassis alii intelligunt: super quo aliorum iudiciũ reqrimus. Abstrudit foris:celat:& abscõdit extra domũ:iuxta illud:quod in argumẽto altero superiore dictũ est: uariis abstrudit locis. Quæ aũt garrit Pius dicens: abstrudit: extrudit: expellit:foris:scribe foras. Ita.n.res se habuit. congrionẽ ueluti furem thesaurariũ licentiose per domũ uagãtẽ:palabundũq cohercuit Euclio:baculoq fecit eius fissile caput:illũ abigens foras:&c. neutiq in aures nostras penetrãs:quũ & per pcedentia:& per sequẽtia liquido appareat:nõ esse aliter intelligendũ:q euclionẽ auro formidantẽ illud foris abstrusisse:atq occuluisse. Reclã omni inspecta:clam addendũ fuit metri necessitate:& sniæ concinnitate. Sensus est. Seruulus cõpressoris.i. Strophilus lyconidis seruus: clam inspecta oi re.i.quũ ex occulto uidisset oẽm rem. Nã in fideli fano occulentem senem aulam uidit:intellexitq illo loquente:quemadmodum in syluani lucum aulã erat delaturus. Hæc aũt nihil habent cum ea sententia delirantis Pii:q Euclio foras coquos expulerit:ut clarum:& apertissimũ est:uel ipsis pueris. Surpit. Pro surripit per syncopam proferre metri necessitas cogit. Illic.s.lyconides. Rem refert. quemadmodũ filiam eius compressisset. Adeo donatur:ab euclione sene donatur lyconides auro: uxore:& filio iam ex prius compressa filia nato:ut in expositione argumenti superius diximus. Nam quod Pius inquit uarie hunc uersum legens: eruditius: & significãtius ita legi:& interpretari posse:ab eo donatur auro:uxore is & filia euclio donatur auro a lyconide:& is:idest lyconides donatur filia uxore:quum eam postmodo duxerit uxorem:id quod sensit etiam Sarrace. quum in fine expositionis argumenti dixit:uxorq filia traditur Lyconidi: Omnia sunt deliria: & meræ laruæ. quum nullo modo sensus constare possit:in eam sententiam:neq de alia intellegi:q de lyconide:qui donatus sit auro:uxore:& filio iam nato ab euclione sene. præterea codices nulli antiqui: neq noui sunt:qui habeant: uxore:is & filia:& in fere omnibus:filio. non filia legitur.

Affecta mẽbra.

Nequis miretur:qui sim paucis eloquar. Eiusdem est generis carmen cum superiore. In hac scena introducitur lar familiaris deus:qui prologi uice fungens:narrat qui scit: & quo modo fuerit autor thesauri huius inueniundi. Et qua causa: simulq omnem stupri commissi rem apperit:& quæ exinde secutura sunt. Dictum est superius in Amphitrione: qui sint lares:lemures:laruæ:& manes hoc loco larem intelligimus genialem deum. Vnusquisq enim locus:immo & unusquisq hominum proprium sibi genium habet:siue larem:hoc est deum:cuius suasu:quæ peragenda sunt rite.& recte percipiuntur:Dicti genii:quia nobiscum gignantur:uel q genitos tueantur:unde in genealogia nostra diximus. Esse lares geniosq uolunt data numina bina:omnibus:& uitæ funeris atq duces. Et enim ita apud omnes ferme constat:duos unumquẽq genios:siue lares: & ut uulgo aiunt:angelos habere:uitæ suæ custodes alterum bonũ:alterum malum. Itidemq familiarum esse pprios quosdam lares:& deos quorum in custodia sint:quos religio nostra christiana sanctos appellat:ut diuum Franciscum: Augustinum:Hieronymum:cæteros. Familiaris domesticus:huius familiæ. Vnde:ex qua:uel ex cuius familiæ domo:siue larario. Larariũ.n.dicimus locum:siue sanctariũ:quod lar familiaris incolere solet.

Genius.

Lararium.

ARG.

Vlam repertam auri plenam Domi Euclio
Vi summa seruat miseris affectus modis.
Lyconides istius uitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubensq ut faciat, dat coquos cum obsonio.
Auro formidat Euclio, abstrudit foris.
Re clam omni inspecta compressoris seruolus
Id surpit. illic Euclioni rem refert.
Ab eo donatur auro, uxore,& filio.

LAR. PROLOGVS.

Nequis miretur, qui sim,paucis eloquar.
Ego LAR sum FAMILIARIS ex hac familia,
Vnde exeuntem me aspexistis. hanc domum
Iam multos annos est quom possideo,& colo.

Habet:

SARACENVS

Focus unde

VALLA.

Honore qd sit.

¶HAbet:ꝑ habitat. ¶ In medio foco. Vbi seruat̃ ignis: focus: fométa: focillationes: foculi: a fouẽdo dicta sunt. i. calefaciendo. Nonius focula appellat nutriméta: unde foculare dicimus: ut fouere: id quod testatur Plaut. in Persa: ubi uẽtris focula fumare dixit. ¶ Qñ: Don. qñ legit ꝑ postq̃. ¶ Minusq; imp. Vel nulla impẽsa: uel minori cura: & curare ꝓcurabat: sic ipũire ꝓ iptiebat. ¶ De sum. lo. Sũmo gñe natus. ¶ Is scit. i. nouit. ¶ Senex de ꝓxi. Vicinus Megadorus. ¶QVI nunc hic hẽt. i. habitat: nã iteratiuũ uerbũ est ab habeo. ¶ Is qm̃ moritur. Do. in adelphis hunc locũ Plautinum citans: postq̃ inquit: ꝑ qm̃: cuius reciprocum qũo ꝑ postq̃. ¶ Maiorem honorẽ. culturã: obseruantiã: uel sacrificium & litationẽ: ut No. in huius uerbi indagine annotauit. ¶ Quã eius ha. pa. ita legendum: ut corrigat̃ ex Nonio. ¶ Minusq; impẽdio. i. ualde minus: qa qui impẽdiũ facit ꝓfudit. ¶ De summo loco: ex nobili & ꝑclara familia. ¶ Aut aliquo. subaudi sacrificio. ¶ Illa. Euclionis filia. ¶ Illum nescit. cõpressorẽ ignorat. ¶ Neq; cõpressam aũt pater. subaudi scit. ¶ Hic se. megadorus lyconidis auunculus. ¶ Anũ: staphylam dicit.

Patri, auoq; amicus huius, qui nunc hic habet.
Sed mi auos huius obsecrans concredidit
Thesaurum auri, clam omneis in medio foco
Defodit uenerans me, ut id seruarem sibi.
Is quando moritur, ita auido ingenio fuit,
Nunq̃ indicare id filio uoluit suo.
Inopemq; optauit potius eum relinquere,
Quam eum thesaurum commonstraret filio.
Agri reliquit ei non magnum modum.
Quo cum labore magno, & misere uiueret.
Vbi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Cœpi obseruare, ecquid maiorem filius
Mihi honorem haberet, q̃ eius habuisset pater.
Atq; ille uero minus, minusq; impendio
Curare, minusq; me impartire honoribus.
Item a me contra factust. nam item obiit diem.
Is ex se hunc reliquit, qui hic nunc habitat filium,
Pariter moratum, ut pater, auosq; huius fuit.
Huic filia una est. ea mihi quotidie
Aut thure, aut uino, aut aliquo semper supplicat.
Dat mihi coronas. eius honoris gratia
Fecit thesaurum ut hic reperiret EVCLIO.
Quo eam facilius nuptum, si uellet, daret.
Nam compressit eam de summo adolescens loco.
Is scit adolescens quæ sit, quam compresserit.
Illa illum nescit. neq; compressam autem pater.
Eam ego hodie faciam, ut hic senex de proxumo
Sibi uxorem poscat. id ea faciam gratia,
Quo ille eam facilius ducat, qui compresserat.
Et hic qui poscet eam sibi uxorem senex,
Is adolescentis illius est auonculus,
Qui illam stuprauit noctu Cereris uigiliis.
Sed hic senex iam clamat intus, ut solet.
Anum foras extrudit, ne sit conscia.
Credo aurum inspicere uolt, ne surreptum siet.

PIVS BONO.

¶Cereris ui. athenis atticis: ubi fabula hæc recitari fingebat̃ solẽniter: & ibi pompat̃r sacra celebrant̃: q̃ cerealia dicebant̃: & ꝑseuerabant per nouẽ noctes: illis thesmophoriis nomen inditũ: ad q̃ aggeratim cõfluebat turba multipharia ꝑuigilio cererẽ colẽs: innuptiq; uiri: innuptæq; puellę: de qb⁹ meminit Oui. met. li. x. Perq; nouẽ noctes uenerẽ. tactusq; uiriles. In uetitis memorãt: uiticẽ: siue agnũ supponi cubiculis fœminarũ: ut a libidine incorruptiores essent in thesmophoriis authores sunt Pli. & Lact. papinianus interpres: a quoꝝ castimoniis integrãdis: & reseruandis αγνος: hoc est purus: & castus uitex græcis dr̃: Thesmophora. i. legũ inuẽtrix ipsa ceres appellat̃. θεσμοφορια cerealia. θεσμοφοριαζω cerealia celebro. θεσμος mos uetus: lex. At ne lõgũ faciã in recensendis omnium ad hãc rem cõueniẽtibus astipulatiõibus ad annotamenta nostra recurre. leges cererẽ inuenisse eiusq; sacra chesmophoria dicta testis est Ser. ęneidos li. iiii. ¶ Senex euclio. Vt solet. clamosus: & obiurgator erat senex ex misera formidine: ne surripet̃ aurũ infossuȝ. ¶ Ne sit conscia. staphylam eliminat ne possit arbitrari: & animaduertere: ubi nã locoꝝ aulam infodiat thesaurariam.

thesmophora quę nam sit.

PYLAdes

¶PATRI: auoq; amicus. Versus rõ: ac necessitas: sniæq; cõcinnitas: & cõstructiõis litteræ cõgruitas reqrunt: ut ita scribatur: non auoq; iam huius: ut fere habẽt codices: & legunt Pius: ac Sarrac. interpretes: sed ꝑcipue pius ille amens: inquiẽs: figurã esse loquẽdi: ego colo tibi ꝑ datiuũ: casum: quẽ uetusti cõmendaticiũ uocarunt: pudor: ac dedecus litteraturæ nostrę. ¶ Ordo igitur est. Iam multos annos est: quum ego amicus patri: auoq; huius: qui nũc hic habet: possideo: & colo hãc domũ. ¶ Habet. i. habitat: hr̃e ut Non. ait: uarias habet significatiões: planã qdẽ: & notã: ut apud Teren. qđ habui summũ preciũ ꝑsolui tibi. Virgi. habeat secũ: seruetq; sepulchro. Tenere: uel occupare. Virg. hostis habet muros: habitare. Idẽ. Quæ loca: qui ue habeãt hoies: & ut hoc loco. Interdũ ẽt significat intelligere. Ter. Habes oẽm rem: ꝑgã quo cæpi hoc iter: Aliqñ facere. Cice. Nã quũ q̃reret̃ ab eo: quo scelere ipulsus mare hr̃et infestũ uno myoparone: eodẽ inqt: quo tu orbẽ terræ. Plau. inferius: cœpi obseruare ecqd maiorẽ filius: mihi honorẽ hr̃et: q̃ eius habuisset pr̃. ¶ Thesaurũ auri: quẽ. Quẽ adiiciendũ fuit & metri necessitate: & sniæ: ac latinæ cõpositiõis: & structuræ cõgruitate: ut sit ordo: & sensus: quẽ thesaurũ. s. ille uenerans me defodit in medio foco. ¶ Defodit. i. sepeliuit: & abscõdit ꝑ fossionẽ terræ. ¶ Clam ois: clã destino celatu: & nemine sciente. ¶ In medio foco. Focus: ut in amphi. diximus: locus est: ubi ignis seruatur: cuius diminutiuũ est foculus: & ab hoc aliud fit diminutiuũ focillus: a quo focillo: calefacio: & refocillo. Qđ aũt garrit Pius thesaurũ positurã: cellã: fodinã: locũ significare: ubi seruaret̃ aurũ: & auri repositoriũ: ac loculamentũ: merã sapit fatuitatẽ. Nã thesaurũ locum significare: & repositoriũ: nũq̃ est cõpertũ: neq; auditũ. Thesaurus. n. gręcũ nomẽ est. & gręce θησαυρος dr̃: signatq; repositionẽ: siue

Focus

repositurã cuiusq; rei:hoc est rẽ ipsam repositã:nõ aũt locũ:in quo reponit̃:neq; auri tm̃:ut Suidas ait:q Thesauros uetoꝝ inqt:nõ apothecas:q̃ secũdã:sed cõmotionẽ facilẽ uetoꝝ in aere sign̄are. Sic & Plau. in mercatore. Nõ hoiem mihi:sed thesaurũ nescio quẽ memoras mali. Drq; Thesaurus a uerbo græco θησω qđ pono sign̄at & ορω custodia: a quo & θησαυρίζω fit.i.colloco:& repono in deposito:& θησαυρωφυλάκιον apotheca:ubi seruat̃ thesaurus. ¶ Vt eũ ser.sibi:ut eũ thesaurũ ego ei seruarẽ:& custodirẽ. Scribendũ est eũ:& metri necessitate: qa uersus al'r nõ cõsisteret: & latini sermonis puritate:nõ aũt id:ut legũt Pius:& Sar.iterp̃tes mucidi. ¶ Is:auus.s.huius euclĩois. ¶ Auido:auaro. ¶ Id:eã rẽ:ꝙ.s.thesaurũ domi abditũ h̃ret. ¶ Optauit:elegit. ¶ Quã eũ the.hæc uerba plane oñdunt:eũ scribi debere ẽt supius:ut nos diximus:& nõ id. ¶ Agri rel.illi. Illi scribẽdũ ẽ:& nõ ei:qa uersus uno deficeret pede. ¶ Nõ mamo.nõ magnã mẽsurã:extensionẽ:seu dilationẽ:q̃ p fines appositos:oñdi solet. Modus.n. ut supra dictũ est in asinaria:regimẽ:& moderationẽ sign̄at:& mẽsurã:seu finẽ:ut hic. Hor. Est modus in rebus:sũt certi deniq; fines. Iuue. saty.iii. Maxius in uinclis ferri modus. Vale. in capite de senectute. Masinissa rex numidiæ hũc modũ excessit annoꝝ .s. Virg. Sed qs erit modus. ¶ Honorẽ h̃ret:litationẽ:& sacrificiũ faceret. Subintelligẽdũ est:auũ huius euclionis:q̃q̃ quũ primũ thesaurũ defodit i medio foco:ueneratus sit larẽ:ut illũ seruaret sibi:nũq̃ tñ postea ullũ ei honorẽ: ullũ ue sacrificiũ fecisse:quo gratus uideri posset in larẽ thesauri seruatorẽ. Et ꝑpea inqt:q̃ eius habuisses pr̃:honor autẽ:ut Noñ.ait:dignitatẽ sign̄at. Cic. ad Cęsarẽ. Tu quũ ea:q̃ es ab senatu sũmo cũ honore tuo cõsecutus. Et gratiã siue pulchritudinẽ. Virg. ge. lib.ii. Frigidus & siluis aqlo decussit honorẽ:& p̃rio æne. Et lætos oculis afflarat honores. Integritatẽ:& pudicitiã. Idẽ. Et rapti ganymedis honores. Culturã & obseruãtiã. Idẽ. Sẽp honore meo:sp celebrare donis. Sacrificiũ & litationẽ:ut hoc loco:& apud Virgi.li.viii.æne. Forte die solẽnẽ illo rex arcas honorẽ Amphitryoniadæ magno:diuisq; ferebat. Dilectũ amorẽ. Idẽ. Per si qd amatę:tãgit honos aiuꝫ. Hostiã. Idẽ. Meritos aris mactabat honores. Prẽmiũ. Idẽ:Ipsis p̃cipue ductoribus addit honores. ¶ Et sepulturaꝫ. Idẽ. Cernit ibi mœstos:& mortis honore carẽtes. Lucil. Nullo honore displetũ:nullo funere. ¶ Impẽdio:ipẽse ualde sũmope de idustria: aduerbialiter positũ est. ¶ Curare.ꝑ curabat &. ¶ Imp̃tire:ꝑ ip̃tiebat. ¶ Itẽ.pariter:itidẽ:sil'r nã queadmodũ ille me p̃teriit inhonoratũ:ita & ego illũ spreui:nec thesaurũ oñdere uolui. ¶ Quottidie:notãda est syllaba hui9 dictiõis scdã:q̃ lõga est hoc loco:alibi aũt breuis:& sic quottidianus:ut in æpopœia nr̃a docuim9. ¶ Aut aliquo.i.aut aliq̃ re casus ẽ abltũs: ¶ Eius ho.grã.i.eius amoris:uel culturæ:& obseruãtiæ cã. ¶ Nuptũ. Dicimus dare nuptũ:uel nuptui:ꝑ eo: qđ ẽ maritare. ¶ De sũ.lo.de nobili ꝓsapia ditissim9:& locupletissim9. ¶ Neq; cõ.aũt pr̃.s.scit. ¶ Hic senex.de ꝓxio:hic megadorus uicinus. ¶ De ꝓxi.dicius aduerbialiter:ut de ꝓpe:de longe. ¶ Stuprauit:uitiauit. Dixius in Amphi.qđ sit stuprũ. ¶ Cereris ui. Celebrabant̃ athenis sacra cereris q̃ cerealia dicebant̃:ꝑ.ix.noctes:ad q̃ cõfluebat turba multifaria puigilio cererẽ colẽs:innuptiq; uiri:inuptæq; puellæ:de qbus Oui.meminit li.x.meta. Perq; nouẽ noctes uenerẽ: Tactusq; uiriles in uetitis memorat. Ea sacra thesmophoria dicta sunt:qa legũ inuẽtrix ipsa ceres appellat̃: & Thesmophora iccirco noĩata θεσμος.n.lex:& φορεω fero apud grçcos.est:& θεσμοφορος legifer. & θεσμοφοριαζω cerealia celebro. ¶ Sed hic se.Euclio.s. ¶ Vt fo.nã clamosus:& obiurgator erat senex: p̃formidine:ne auꝝ amitteret defossum. ¶ Ne surreptũ fiet:an surreptũ sit.

Modus. Honor. Impendio. Quottidie. Thesmophoria.

SARACENUS

Exi inq̃:Primũ ꝑdit i scæna Euclio suo timẽs auro: q̃ sæpius locũ reuisit: ubi defossũ fuerat:anũ iccirco familiarẽ domo excludit: ne excipiat qd agat. ¶ Oculis emis.i.extra eductis:& foras porrectis:denotat actũ cũ diligẽtia rẽ aliq̃ explorantis:dñr emissitii obseruatores:& exploratores q̃si extra ad ꝓquirẽdũ missi. ¶ Stimuloꝝ se. Vt in supioribus ulmoꝝ acherus: & dr̃ a secando seges.

Emissicii q

VALLA.

Exi inq̃. In hac scæna sene euclio metuẽs: ne auro fiãt insidiæ anũ staphylã extrudit foras:ut iuitat aurũ. ¶ Cũ ocu.emis.i.unũ in locũ intẽtis:ut e capite emitti uideant̃. ¶ Aetatẽ exigas.ꝑficias. ¶ Qũo tibi res hẽt.ita scribẽdũ:nõ se hẽt. Hæc.n.locutio a græcis est:qui inquiunt ουτως εχει καλως εχει. Latini quoq; Iuue.bñ hẽt: nil plus interrogo. ita Proper.ita Hora. Ille in.iiii.elegiarum:hic in sermonibus. Cicero pro Milone:bene habet: iacta sunt fundamenta.

Euclio Senex. Staphyla anus.

Exi inq̃, age exi. exeũdũ hercle tibi hinc ẽ foras
Circunspectatrix cum oculis emissiciis.
St. Nã cur me miserã uerberas? E. ut misera sis.
Atq; ut te dignam, mala malam ætatem exigas.
St. Nam qua me nunc caussa extrusisti ex ædibus?
Eu. Tibi ego rationem reddam stimulorum seges?
Illuc regredere ab hostio, illuc sis. uide
Vt incedit. at scin quo modo tibi res se habet?
Si hodie hercle fustem cæpero, aut stimulum in manum,

Bene habet

PYLAdes

Exi inq̃ age exi. Trimetrũ:& hoc metrũ ẽ:ut supiora:sex pedes nactũ. Senex euclio itroducit̃: q̃ suspicax:& formidolosus:ne aurũ a se defossũ surripiat̃:ut ẽ auari pessimũ ingeniũ dũ i thesauro solo mẽtem:animũq; sepultũ gerit. Nec horã qdẽ differre põt:qn reuisat:an ita sit cõditũ:& itactũ:ut reliqt. Dũq; id facere studet:ac pgit:Staphilã rei ignarã uetulã:quã dom9 custodẽ hẽt:exigit:& expellit forib9:ne ab ea ispici possit:neu ꝑsentiscat illa mõ aliquo h̃re eũ id aurũ domi. ¶ Exi inq̃:age:exi. Iteratũ sæpi9: ac sine intermissiõe uerbũ:senis anxietatẽ oñdit:& ai cruciatũ:uerba qdẽ effundẽtis:cor aũt alibi appẽsũ gerẽtis. ¶ Circũspectatrix:circũq̃q; ispiciẽs:& cõtẽplãs q̃ fiũt. Apul. Vidistis ꝑfecto:q affuistis:q̃ iproba iuuenũ circũspectatrix: q̃ imodica sui ostentatrix. ¶ Emissitiis:extra eductis:& foras porrectis:ut actũ designet auidi9:& cupidi9 ispectãtis: atq; oia explorãtis: aniculæ. Emissicii quoq; dñr obseruatores:& exploratores:q̃si extra ad pgrẽdũ missi. Et notãdũ:tertiã dictiõis syllabã lõgã eẽ:& sic i aliis siłis deductiõis noib9:ut subditici9:surreptici9:cõducticı9:ut i epopœia nr̃a p̃cępius. ¶ Verberas:uel cædis:pugnis:mãibusq;:uel uerbis iurgiosis:& iracũdis:q̃nqdẽ:& amara uerba:ꝑ uerberib9 cẽsent̃:& uerbera ꝑ uerbis usurpant̃:ut eo Priciãi uersu pꝫ. Plitac9 hũanę fingit:q uerbera liguæ. ¶ Mala ma.ęta.ut tu mala male uiuas:ut merita es. ¶ Nã q̃ nũc cã me extrusisti:me addẽdũ fuit metri necessitate:& ex cod.ãtiqs. ¶ Stimuloꝝ se.segetẽ stimuloꝝ appellat Staphylã:qa in ea ueluti i terra semẽti pata:stimuli cõmode seri queãt. Seges: authore Seruio. præter alia significata:terram aratam:occatam:& sementi recipiẽdæ paratã significat. Sic alibi hic poeta:ulmorũ

Circunspectatrix. Verbera ꝑ uerbis. Seges.

acherons

acherons dixit in amphitryone. ⸿ Illuc regredere ab ostio: hoc est: ab ostio discedens illuc te confer: loco uidelicet demonstrato remotiore. ⸿ Illuc sis: illuc eas: si uis. Vide: ut incedit: uide inquit: ut: tardigradam se facit: ita. n. ordinanda est littera. ⸿ Q̃uo tibi res se habet: quod tibi infortunium impendet: & quo in periculo uersaris.

Testudineum istum tibi ego grandibo gradum.
St. Vtinam me diui adassint ad suspendium
Potius quidem, q̃ hoc pacto apud te seruiam.
Eu. En scelesta ut sola secum murmurat.
Oculos hercle ego istos improba effodiam tibi,
Ne me obseruare possis, quid rerum geram.
Abscede hinc etiam nunc, etiam nunc, etiam, ohe
Istic adesto. si hercle tu ex istoc loco
Digitum trãsuorsum, aut unguem latum excesseris,
Aut si respexeris donicum ego te iussero,
Continuo hercle ego te dedam discipulam cruci.
Scelestiorem me hac anu certe scio
Vidisse nunq̃. nimisq; ego hanc metuo male,
Ne mihi ex insidiis uerba imprudenti duit.
Neu persentiscat, aurum ubi est absconditum,
Quæ in occipitio quoq; habet oculos pessuma.
Nunc ibo, ut uisam, est ne ita aurum, ut condidi.
Quod me solicitat plurimis miserum modis.
St. Nec nunc mecastor quid hero ego dicam meo
Malæ rei euenisse, quam ue insaniam
Queo comminisci, ita me miseram ad hunc modum
Decies die unō sæpe extrudit ædibus.
Nescio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenẽt.
Peruigilat noctes totas. tum autem interdius
Quasi claudus sutor domi sedet totos dies.
Neq; iam quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua partitudo quoi appetit,
Queo comminisci. neq; quicq̃ melius est mihi,
Vt opinor, q̃ ex me ut unam faciam litteram
Longam, laqueo collum quando obstrinxero.

SARACENVS

⸿ TESTudineũ gra. Nã testudines tardius gradiunt̃: sunt terrestres: & sũt aq̃tiles: sed tãtę magnitudinis aq̃tiles idicũ emittit mare: ut singularũ tegmine habitabiles casas itegãt: atq; iter isulas rubri maris his nauigẽt cymbis: author Pli. ĩ li. ix. naturalis historiæ. ⸿ Adassint: adiuuent propitii sint. ⸿ Ad suspẽdiũ po. s. me malis. ⸿ Discipulũ cruci: dixius crucẽ patibulũ fuisse in quo dãnati figebantur a ueteribus. Gabalũ: Varro nos barbari: q̃ innocẽtes in gabalũ suffigius: uos nõ barbari: q̃ noxios absoluitis. ⸿ Nimis ma. ualde nimis. ⸿ In occip. In pte capitis posteriori: cuius ɔtrariũ sinciput ps capitis anterior. ⸿ Sutor: a sutrina: ut medic9 a medicina: nõ aũt a suẽdo nec medẽdo: ut Var. ⸿ Appetit: appropiq̃t. ⸿ Lr̃am lõ. i. ut pẽdẽs uidear l fa(cere lr̃am.

Testudineũ magnitudo

VALLA.

⸿ DIVI ad. decõpositũ ex ad & adsũ. ⸿ Hoe. Cõtẽtũ se eẽ oñdit hac uoce ut Hor. heu hoe bache. Iuue. satur est cũ dixit Hor. hoe. Mar. hoe iã satis ẽ hoe libelle. Iã puenimus usq; ad umbilicos. Tu pcedere adhuc: & ire q̃ris. Pers. Tũ uetulæ auriculis alienis colligis escas: Auriculis qb9 & d°cas cute pditus hoe. ⸿ Grãdibo gr. i. grãdẽ faciã. Var. rerũ diuinarũ li. i. Cũ ait: aut hum9 seminari icipe nõ possit: aut recepte nõ reddat: aut edita grãdire neq̃at. ⸿ Si respe. do. i. donec. ⸿ Metuo ma. i. ualde: ut ẽt bñ ualde. ⸿ Verba ip. duit. i. fallat: nã duit p det ueteres dixerũt. ⸿ Quę i oc. sicut sinciput: ita & occiput dicimus: sed & occipitiũ. ⸿ Propinqua par. i. pxius tp̃s pariẽdi. ⸿ Cui ap. Ad qđ accedit. ⸿ Vnã faciã litterã lõgam: idest l.

Male p ualde.

PYLAdes

⸿ TESTudineũ: tardũ: lẽtũq; q̃lẽ testudo facit: hoc ẽ cochlea: de q̃ Claud. ut rẽ pigerrimã ostẽderet: dũ i cõtrario sensu pstaret: iã testudo uolat: iã pfer cornua miluus: dixit. A testa testudinẽ appellatã uolũt: siue aial: qđ ueluti testa tectũ est: siue id gñs ædificii: qđ ex testa cõpositũ: uel ad testudinis silitudinẽ fcm̃. Sic gręci οστρεα απο του οστρακου noiauerũt. οστρακον q̃ppe testa a græcis uocat̃: & ostracũ latini appellant̃: uulgo testaceũ pauimẽtũ: ostracina quoq; suffragia apud athenienses dicebant̃: q̃a i figulinis uasis ea dare cõsueuerãt. a q̃bus relegatiõis illud gñs: qđ p decẽniũ exercebãt ad cõprimendã elationẽ: & grauiorẽ ptãtẽ alicui9 ciuis ostracismus dicebat̃: de quo Plut. i aristidis uita. ⸿ Grãdibo: grãdẽ faciã: ut expõit No. hũc locũ citãs: de quo i ãphi. latius dixius. ⸿ Adaxint: uel adassint: utroq;. n. mõ legi põt: quũ. x. i geminũ. ss. uel in. c. & . s. trãseat: hoc ẽ adigãt: ipellãt: urgeãt ab adigo deflexũ: ut ab eneco enicasso. a loco locasso: ab expugno expugnasso: & alia. Sed qđ Sar. iterp̃s sõniat dicẽs: adassint: adiuuẽt: ppicii sint ad suspẽdiũ potius. s. me malis: hallucinãtis cuiusdã: atq; amẽtis ur̃ diuerbiũ. ⸿ Hoc pa. i tãtis cõtumeliis: & erũnis. ⸿ En aũt sce. p serebat ea uerba staphyla anus: nõ altiori uoce: sed secũ sola murmurãs. Iõ Euclio susurrũ tm̃ audiẽs. En iq̃t: ut scelesta sola secũ murmurat. Et addẽdũ fuit en i pricipio uersus: ut itegris pedibus ãbularet: & sniæ quoq; cõcinitate: qđ qdẽ iterp̃tes nr̃i ñ aduerterũt. ⸿ Abscede hic: addẽda fuit dictio hic: & metri necitate: & sensus cõgruitate. ⸿ Etiã nũc: urget eã ɔtinuatis uicib9 q̃ttuor: ut pcul ab ostio se abñtet uetula. ⸿ Ohe. Sacietatis ẽ iteriectio iuxta illđ satyrographi: sat̃ ẽ q̃ dixit moratius ohe: & Mar. ohe. iã satis ẽ: ohe libelle. q. d. senex: iã affatim: & ex snia mea cessisti. ⸿ Isthic ade. i. ibi iã cõsiste: & mãe. ⸿ Digitũ trãs. tm̃ q̃tũ ẽ digit9 ptrãsuersũ: hoc ẽ p crassitudinẽ: nõ aũt p lõgitudinẽ. ⸿ Vnguẽ la. i. tm̃ q̃tũ capiat unguis latitudo: q̃ idẽ ẽ cũ crassitudie. ⸿ Dõicũ ego te ius. Dõicũ scribẽdũ ẽ ex cod. ãtiqs q̃ dictio uetustior est: & Plauto familiaris: nec aliud q̃ dõec signat. Plau. i captiuis. Ego me amitti dõicũ ille huc redierit: nõ postulo. Idẽ i mostellaria. Dõicũ pietes ruũt: ędificant̃ ædes totæ denuo. Idẽ i pseudolo: adeo dõicũ ipsus sese ludos fieri senserit. ⸿ Discipulã cruci. i. faciã: ut crux sit tibi magr̃a: & doceat te: nõ eẽ respiciẽdũ: neq; cedẽdũ e loco tibi cõstituto: nõ alr̃ q̃ discipuli pceptoribus traditi docent̃: & castigant̃: quũ qd deliq̃rint. Crux patibulũ fuit: i quo dãnati affigebant̃: a ueteribus gabalũ dcã: ut No. iq̃t: Varronis testimõio. Et Cruciarius dr̃: q crucẽ meret̃: hoc ẽ scelestus: cõtumeliæ us: & opprobramẽti nomẽ: Apul. li. x. Nec tãtillũ cruciarius ille: uel fortũa tã magni iudici: uel cõferte cõspectu curiæ deterritus. A patibulo quoq; crucẽ significãte: patibulatũ dicius hoiem. i. cruci suffixũ: Plau. i mostellaria. Ita te forabũt patibulatũ p uias stimulis. ⸿ Scelestiorẽ: loq̃t̃ secũ Euclio domũ igrediẽs: exclusa staphila. ⸿ Duit: p det prisco loquẽdi more. ⸿ In occi. i. i posteriore capitis pte: q̃ & occiput: & occipitiũ appellat̃. Persi. Occipiti cæco posticæ occurrite sa

Adaxint

Donicum.

Crux

Occiput: & occipitium

nę. Apul.i.i.apologia de Thallo quodā comitiali morbo laborāte:facie iqt ulcerosus:frōte & occipitio cōquassat⁹. Et dr̄ occiput q̄si occidēs:uel occiduū caput:eo ꝙ ibi ueluti occidere:& finire caput uideat̄: hoc ē ps illa capillis inte cta:quā caluā appellamus:cui⁹ prior ps:atq; occipitio ɔtraria:Synciput noiat̄:uel syncipitiū:q̄si syncerū caput dcā: ꝙ ei cerebrū subditū sit:i quo sensus cōis:& uirtus apphēsiua a phis:& medicis eē dr̄:De q̄ Aristo.i.li.de na.aialiū sic ait.Capitis aūt ps:q̄ capillis itecta ē calua appellant̄:cuius ps prior synciput:nouissime cōsistere solita.Omniū.n.ossiū corpis ultimū id cōcrescit:& indurat̄:posterior occiput ē: media iter occiput & synciput uertex:cerebrū syncipiti subditū ē:occiput inane.Nec ignoramus ab authoribus usurpari synciput ꝓ toto fortassis capite: ut i illo Prisci.uersu.Mihi festa luce coquat̄:urtica:& fixa fumosū synciput aure:& i illo Iuue. Comedā inqt flebile uati synciput elixi. Et sic Pli.li.ix.c.σɛο.syncipitia uerrina:& Mac.li.iii.Synciput aprugnū dixisse unr̄: ptē utiq; ꝓ toto ponētes. quēadmodū & tpa:aut uerticē ꝓ capite iterdū poni uidemus.Sed signāter:& ꝓprie anteriorē capitis ptē sigñat:& cui:ut dixius:cerebrū subditū sit:unr̄ Plau.i menæhmis ait.Nō tibi sanū adolescēs synciput itelligo.Et rursū ifra:Quū negabas mihi eē sanū synciput.Et Sidonius apollinaris i panægi.maioriani:pq̄ dilucide eā syncipitis sigñationē expssit: his uersibus.Partēq; cerebri:Hic galeæ cū pte rapit:fortiq; lacerto: Disiicit ancipiti miserabile synciput ense.Græci βρέτμα uel βρετμου hāc capitis ptē uocāt:qa i pluuiis:& aliis irroratiōibus:qbus ispergimur ea ps primū madefiat:a βρέχω.s.uerbo:qđ sigñat pluo:uel madefacio.Eādē & υπερμετωπον dn̄t.ab υπερ qđ sigñat sup:& μετωπον frōs:qa sit supra frōtē.Occiput aūt ινιον græci nūcupāt & neruū colli.qa ινα.us.apud illos occasū sigñat:& ps illa sit ad occasū capitis uergēs:unr̄ nō imerito pdixius:occiput q̄si occidēs:uel occiduū caput dcm̄ eē.¶ Sit ne ita au. Scribēdū ē sit:nō aūt ē:qa uersus uno pede mutilus fieret.¶ Nec nūc meca.uerba sunt Staphylæ anus exclusæ a foribꝰ:& miratis heri sui isaniā:& ꝓteruiā nup cōceptā.¶ Cōminisci:excogitare:putare.¶ Intēpię.Intēpātię:deliramēta:fatuitates.¶ Interdius: diurn⁹ hoc ē die:uel p diē nomē ē hoc loco:ut matutinus : de quo iferiꝰ dicemus affatim. ¶ Claudus su.Quū.n.claudi sint:& sutores:se plurimū diei domi cōtinēt:& sedētes transigūt tps eiusmodi artifices: tū qa ire admodū nequeūt:nisi cū labore:tū qa in statione suere:& opi uacare eis opus est.¶ Paritudo: pariendi tps. ¶ Appetit:instat:ꝓpinq̄t.¶ Litterā lō.i.tu me suspendā:& pēdēs uideas.l.fecisse litterā. Suspēdio.n.pēpti:dū cruci obstricto laq̄o collo pēdēt:unr̄ eā litterā figurare.¶ Mihi q̄n ob.expositio est pdictoꝝ.Et addēdū fuit mihi metri necessitate : nam pes unus uersui deficiebat.

Syncipʋt & syncipitiuȝ.

Intēperiæ.

SARACENVS

Nunc defæcato: exit domo senex aīo satis pacato:& trāquillo: ꝙ saluā suā iuiserat pecuniā: defæcato purgato nō turbato: oīa nāq; defæcata sūt sine fæce: & sorde pura:& iturbata.¶ Philippū aut Da.il lū macedonū:hūc psarū reges : q maximi diuitiis: & opibus abūdarunt : darium penultima ꝓducta pronūciamus : Claudianus Darium famuli dixit scribitur apud græcos per ει & mutat̄ in i longū.

VALLA.

Nunc defæcato. In hac scæna ōdit euclio sibi necessariū abire domo qđ poscendū uidebat̄ argētū diuidēdū in plebē.Impat igit̄ ancille ne queq̄ i domū itromittat.¶ Defæcato.i.purgato:de oī suspitiōe leuato.nā fęcatū spēm lotæ:seu puscæ facit Pli.li.xiiii.inqēs.Tertiū est fæcibus uini expssū qđ fæcatū cato appellat.¶ Nihil est aliud q̄sti.i.lucri.& q̄sti & q̄stus dixere ueteres scđe & q̄rtæ declinatiōis.¶ Ita inanis sūt.i.uacuæ: aut inanis ꝓ inanitate Nonii iterptatiōe.ut sit inanitate oppletæ.¶ Oppletæ atq; ara.i.plenæ:& refertæ araneis.s.opa araneaꝝ. ¶ Philippū regē.subaudi macedonū.¶ Et darium subaudi persaꝝ.huius nois prima: & secunda producitur.

Defecar̄ qđ sit.

Euclio senex. Staphyla anus.

Nunc defæcato demū aīo egredior domo, Postq̄ perspexi salua esse intus omnia. Redi nūc iā itro,atq; int⁹ serua.St.qppe nil Ego itus seruem.an ne quis ædes auferat? Nam hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus. Ita inaniis sunt oppletæ, atq; araneis . Eu. Mirum quin tua nunc me caussa faciat Iupiter Philippum regem, aut Darium triuenefica.

PYLAdes

Nunc defæcato demū animo. Idē genus est carminis:trimetrū uidelicet : sex pedibus incedens.In hac scena Euclio senex domo egreditur lętus:posteaq̄ intus aurū saluū esse cōperit : pcipitq; anui: ne se absente fores cuiq̄ apperiat:ne ue queq̄ in domū intromittat:Se quoq; ipsum discruciās:ꝙ coget̄ ut pauperē dissimulet: ire ad magistrū curiæ:q pollicitus est:se diuisurū pecuniā in capita:ne si nō eat:domi hr̄e pecuniā censeat̄. ¶ Defæcato:purgato:hilarii oi fece suspitiōis pteritæ excussa:a fece.n.fecatus: & defecatus nomē deflexū est:unr̄ defecacius ꝓ purius dixit Ser.li.iii.geor.his uerbis. Nā sicut electrū defecacius est metallis oībus: ita & currēs aqua cæteris purior:Inde ēt defecare uerbū ꝓ purificare:& quasi fecē detrahere.¶ Redi:anū uocat:ut redeat ad domus custodiā.¶ Quippe nil:qa dixerat Euclio:atq; intus serua:ꝓfecto inqt:nihil est hic:qđ ego seruē:quā ędes nr̄æ nihil intus habeant:præter aranearum telas:& inanitates:nec etiā si fures accedant:ullum possint in ædibus ipsis q̄stum facere.¶ Quippe:profecto:sane.¶ Quæsti:pro quæstus:prisci.n.per inclinationem secūdam etiā flectebāt huiusmodi nomina:ut quæsti:uicti:lucti:&c.¶ Inaniis:inanitatibus:inanimentis:& scribendū est inaniis:nō inanis:ut legit:& comentatur Pius amusos cōtra metri legē:nā uersus nō cōsisteret:si inanis legat̄:contraq; latinitatem omnē: siqdem a noiatiuo inania deflectitur:non ab inana:nullibi audito uocabulo:& ita codex Marcellianus recōcinādus est:in dictione inanis:ut inaniis scribatur:quid quidē ille impius Pius interpres corrupte scripsit:& adduxit.¶ Philippum regem me:aut darium.Me ꝓnomen hic scribi: & e superiori uersu tolli censuimus : uti aptius:& integritati uersus cōcinius:nā hic uersus claudus ambulasset:philippus rex fuit macedonum Alexandri magni pater: Darius aūt persarum rex ab Alexādro uictus:& uterq; ditissimus.Porro secūda syllaba huius nois Darius lōga hic est: ut q̄ græcis per ει diphthongum scribatur.δαρεῖος.quā diphthōgum latini modo in i longam uertunt: ut hic:& apud Claudianū:Dariū famuli manibus doluisse peremptū:fertur.Modo in e sir̄ longā Ouid.in ibim: Vtq; necatoꝝ Darei fraude secūdi.Sed & breuis eadē syllaba fieri pōt:utpote elisa.ε.littera ex diphthōgo græca: & sola.i.remanēte: ut in epopœia nr̄a docuimus:his uersibus. A græcis ēt diphthongis ꝓtrahe dictas:lampiam exemplo capias:& deiopeiam. Interdum & breuies uocabis tollitur illis. Sic Maro & æneadas tulit: atq; typhoea tela. Hinc plateam choream:maleam:nemeā uariamus.¶ Triuenefica:plusq̄ uenefica.Tris.n.in cōpositione auget:ut alibi:nō fur:sed trifur: &

Defecatus.

Inaniis.

Triuenefica

fur:& similiter trifurcifer:uenenum autem uocabulū medium est:unde Caius digestis de uerborum significatione. Eum qui uenenū ꝓferret:adiicere debere ait:utrum bonū esset:an maluȝ:quia & medicamēta uenena sunt. Et quod nos uenenum:greci φάρμακον appellant:apud quos tam medicamēta:q̄ ea:quæ nocent φάρμακα dicuntur. Antipharmacon autē:quod & antidotum alio nomine uocant:id appellatur:quod contra φάρμακα:& uenena dat̄: unde Platonicum illud adagium est: Sapientem debere:uitiis uirtutem antipharmacum habere.

Araneas mihi ego illas seruari uolo.
Pauper sum,fateor,patior,quod Di dant,fero.
Abi intro.occlude ianuam.iam ego hic ero.
Caue quenq̄ alienum in ædeis intromiseris.
St.Quid si quispiam ignem q̄rit? Eu.extingui uolo,
Ne caussæ quid sit,quo te quisquā quæritet.
Nam si ignis uiuet,tu extinguere extemplo
Tum aquam aufugisse dicito,si quis petet.
Cultrum,securim,pistillum,mortarium,
Quæ utenda uasa semper uicini rogant,
Fures uenisse,atq; abstulisse dicito.
Profecto in ædibus meis me absente,neminem
Volo intromitti.atq; etiam hoc prædico tibi,
Si bona fortuna ueniat,ne intromiseris.
St.Pol ea ipsa credo ne intromittatur,cauet.
Nā ad ædeis nostras nusq̄ adiit quaq̄ prope.
Eu.Tace.atq; ibi itro.St.taceo,atq; abeo.Eu.occlu(desis
Fores ambobus pessulis,iam ego hic ero.
Discrutior animi,quia ab domo abeūdum est mihi.
Nimis hercle inuitus abeo.sed quid agam scio.

¶PESSVli:parui pedes:q̄bus ostia ualidius obfirmantur & claudunt̄ Terētius.Pessulum hodio obdo.¶ Discutior animi: Et animo pariter dicimus:ut docet Diomedes.

SARACENVS. Pessuli qui

¶TRIum uenefica:quæ par trib⁹ ueneficis hoc numero ueteres absolutionē quādā significari uoluerunt diuinaꝝ reꝝ.ut numero deus ipare gaudet:& humanaꝝ laudis quādoq;:pręsertim aī:ut per q̄ternariū corporis:ut Home. τρὶς μακάρες καὶ τετράκις: Vir.o terq; quaterq; beati. Vitupationis aūt Iuue. Tris curia pricioꝝ:& hic Pla.triū uenefica.hoc iō:q̄d ut Aristo.in prio d̄ cœlo in trinario numero oium magnitudinū est absolutio: ut.n.prima linearis:& scđa superficialis.ita tertia corpis est:ultra quā nulla.hic numerus planaꝝ figuraꝝ principiū est.nā triāgula pria est:& triāguloꝝ trinæ spēs.æq̄latera pariū binoꝝ lateꝝ:& inęqualiū triū: Anguli quoq; rectilinei tres.rect⁹ acut⁹ obtusus. Tēporis spēs tres:p̄sens p̄terita futura. Personæ in actionibus tres reus:q̄ intēdit actionē: & iudicis. Cū sit ex unitate & dyade trinarius ex se suaq; cōpōne senariū reddit: qui ꝓprie pfectus est numerus. Tria quoq; gn̄a sunt musicæ:enharmoniū:chromaticū:& diatonicū. Toni prisci tres tm̄:dorius:phrygius:lydius:quoꝝ poetæ affatim meminere: uoces primæ tres acuta:grauis: flexa. Pythagorei dyada fœminā: triada marē dixere. græci quoq; sūmā iprobitatē uolētes indicare trina lr̄a ꝓnūciauere:qua significabāt cretēsesȝ:cilicē:& cappadocē.¶ Ambobus pessuli:uectes sunt q̄bus fores occludūt̄ deorsum dimissi.¶ Qui est magister curiæ:ꝓprie diuisores dicebant̄:qui in una quaq; tribu p̄erant diuidēdis æq̄liter oibus:q̄ tribui darent̄:quos per largitionē corruptores fuisse. Cice.ꝓ plāco oñdere uidet̄ iis uerbis:sed tu doce se q̄strē fuisse:largitū fuisse. Conscripsisse tribules:decuriasse unā tribum delige:ut doce quod debes:per quē sequestrē: quo diuisore corrupta sit. Asconi.uerū legitimos habēt tribus diuisores suos:quos Plau. curiarū magistros uocat.

VALLA Triū uenefica q̄d notet

De numero ternario multa

Magr̄ curię qui dicatur

¶ARANEas. Aranea proprie animal uocatur:aranea autem tela:sed poetæ etiam fœmineum pro animali usurpant. Virgi.Nam sæpe iñ foribus suspendit aranea casses ἀράχνη græce dicitur. Fuit autē Arachne puella lydia lanificii peritissima:quæ quum se temere Mineruę præposuisset:conuersa est in araneū. Et ut in uocabulario nostro diximus:id animal araneus:aranea arachne:& aragne uocari potest.¶ Quo te quisq̄ quæritet.Ita habent codices antiqui:quod & sensus degeneratiori congruitati magis est consonum q̄ si quod legas:& quispiā.¶ Extinguere extemplo tu.Ita scribendus uersus est:& non tu extinguere extēplo:nisi illū sexto suo pede uelimus mutilū facere: quæ quidem interpretes nostri Pius & Sarracenus non aduerterunt.¶ Cultrum. Culter & per diminutionem cultellus: is est:quo panem:& alia minuta incidimus:quoq; litantes iugulant uictimas:gladius autem ensem: At mucro: cuiusq; teli acumen significat:ut in uocabulario nostro docuimus.¶ Securim: Securis:cuius diminutiuum est securicula a secando dicta:ea dicitur:qua ligna secantur:& inciduntur: Ouidius de Erisictone. Ille etiaȝ cereale nemus uiolasse securi:dicitur.¶ Pistillum:ligneolum tres:& uolubile:quo in mortario q̄d teritur:a pinsendo: siue pisendo:aut pisando:pisere enim tundere est. Varro.Nec pisorem ullum nossent:nisi eum:qui in pristino piseret farinam.¶ Vnde pisores:siue pistores ueteres uocabant:tā eos qui frumenta pisebant:q̄ qui panes coquebant:iidē q̄ppe erant utriusq; rei artifices.¶ Mortariū instrumētū est cognarium:in quo teruntur ea:quæ soluēda sunt ꝙ ea in puluerem redacta ueluti mortua condiātur.¶ Vtenda:passiua significatione utēda dixit:quēadmodum & Nonius iquiens. Quia supellex multa:quę nō utitur:emitur tamē.Nā cōmune uerbum est utor:quēadmodū uereor:cōsolor:testor:hortor: & interpretor ut Au.Gellius inq̄t li.xiiii:cap.xiii.¶ In meis ædibus:non in ædibus meis:quia pes unus abundaret. ¶ Nusquā adiit:quaq̄ proprie.i.nusq̄ ad nos diuertit:neq; ædibus nostris propinquā se fecit:nec scribendū est:quaȝ q̄ prope.i.q̄uis sit in megadori domo diuitis:& opulēti:neq; quoquā ꝓpe:hoc est aliquo loco ꝓpe:ut nugatur Pius ille isipidus:sed quaquā ꝓpe:ordo aūt est:nusquā quaquā adiit ꝓpe ad ædes nostras.Et est quaquā adiecticia particula:quemadmodū pote:quę adiicitur aliquibus negatiuis dictionibus:ut nequaq̄:haud:quaq̄:nusquam: quaq̄: quaꝝ significatio uidetur exprimi cuȝ maiori efficatia:adiecta ipa particula:ac si diceremus nullo mō nō prorsus: non oino.¶ Pessulis. Pessulus diminutiū uidetur a pede:quasi paruus pes sit:quo fores firmātur & stabiliuntur:uelu ti pedibus firmatur:& stabilitur corpus. Sunt autem ferri uectes:uel alterius generis antipagmenta ostiorum: Eiusdem significationis sunt & repagula a pangendo dicta:fulciendis:muniendisq; foribus accōmoda. Teren.Pessuluȝ ostio obdo. Plautus in curcul. Pessuli heus pessuli uos saluto lubens. Inde oppessulare:pro eo quod est pessulis firmare. Apule.libro primo de asino aureo.Et ianuam firmiter oppessulatam pulsare uocaliter incipio.

PYLAdes

Culter

Vtenda

Nusquā q̄q̄

Repagula

SARACENVS. ¶ Magister curię: Diuisorē pecuniaꝝ dicit: de quo in frequenti scęna latius. ¶ Copulantur: coniungunt. Velim te arbitrari: Eunomia frem hortat Megadoꝝ uxorē: ut ducat uicinī Euclionis filiū: trahatq; tādē suā snīam: sed aliqua primū blaterat: ut est ingeniū muliebre. ¶ Haud falsa sum: Nō decipior: nō fallor. ¶ Mussari: Tacere: Ennius non decet mussare bonos: aliter mussare: murmurare: quādoq; dubitare uir. Mussat rex ipse latinus: inter mussare & murmurare Nonius differentiam facit: ut sit mussare hominum pressa uoce loquentium quod celatum uelint: murmurare maioris soni proximi ad tumultum.

Mussare quot significata

VALLA. ¶ Diuidere dixit nūmos in uiros. i. uiritim: separatimq; p singulos uiros. ¶ Copulāt dextras. & copulo. & copulor: ut assentio: & assentior dicius. ¶ Nūc quo pfectus su; ibo. ad eū locū. s. quē aio excogitarat. nēpe ad magistrū curiæ. referens hoc pticipiū pfectus ad mētē: ut ibo ad corpus.

Velim te arbitrari. In hac scena iducit Eunomia mr lyconidis: q filiā uiciarat euclionis: q suadet frī megadoro: ut ducat uxorē filiā Euclionis. ¶ Tuæq; rei .i. tuæ utilitati. ¶ Haud falsa sum. i. non fallor: non sū ignara. ¶ Nec muta pfecto. uī ad tps usq; plautinū nullā audita; mutam fuisse mulierem. ¶ Per metū musari: idest ampigi: ut & dicere musant. tractu; ut Fest. ait: a mutis qui cum dicere conantur aliquid: mu tm proferunt.

Musare qd

PYLADes ¶ Discrucior ai: & aio pariter dicius: ut docet Diomed. ¶ S; qd agā scio: sed scio inqt: & pbe calleo: qd faciā: nā quū magr curiæ nræ diuisurus sit uiriti nūmos argēti: id si ego qq̄ paꝝ sit: negligerē: suspicarenī oēs: me nō pauperē eē: sed domi auꝝ hre: qd ne facere possint: ppterea ire oino illuc uolo. ¶ Magr curię. In curias diuisa erat ciuitas romana: ut plæreq; aliæ hoc est in tribus: q̄s triginta primū: deinde ad ditione aliaꝝ qnq;: trigintaqnq; fuisse cōstat: qbus singulis q pērāt: magistri curiæ appellabanī. Ii ēt diuisores sunt dicti: qa ad eos ptineret uiritim diuidere p curias suas pecuniā: quū senatus donatiuū faceret pplo: queādmodū ēt de tesseris frumētariis factitatū ē aliqn̄: ut apud Suetoniū legimus. Asconius peda. ueꝝ legitios hnt tribus diuisores suos: quos Plau. Magros curiaꝝ appellat: qdā itelligūt de pecunia cādidatoꝝ: hoc est ambiētiū magistratus q ad cōparāda sibi ppli suffragia: pecūiā uiriti distribui faciebāt p diuisores curiarū: qd nō pbam9: stāte lege de crimine ambitus: p quā: q in eā cōmitterēt cētū annis cū ifamia puniebanī: quā rē tetigit poeta ēt in amphi. plogo: quū inqt: Similē rē ipse in legē eē iussit iuppiter: q̄ si magratū sibi alteri ue ābirē: &c. Curia locus est: ut iqt Fest9 pō. ubi publicas curas gerebāt: Itidē Varro: & Nō. asserūt a cura deductū nom affirmātes. Inde curiales dicti: q de curia sunt: ut tribules: q de tribu: & mūiceps: q de mūicipio: sed nō iccirco ueꝝ est: qd Pius audax nugator inqt. Curiales u; dici eiusdē curiæ: pōt. n. qs eē curialis: q tū nō erit eiusdē curię mecū: ut pote: q in alter a curia ascriptus sim. Nec obstat qn curionē quoq; appellare liceat magistrū curię: ut cui cura eēt eoꝝ: q ad curiā suā ptinerēt: queādmodū curionem agnū dixit Plau. in hac ipsa comœdia: q cura maceret Coriata āt comitia dicebanī: ut Gel. notat li. xiiii. cap. xxvii. ex aucāte Lelii felicis: q p lictorē calari. i. ɔuocari solebāt: quū cēturiata comitia p comitionē ɔuocarēī: Et utraq; calata appellarēī. Calata. n. dic̄ q collegio pōtificū hnr: aut regis: sacroꝝ: aut flaminū iaugurādoꝝ cā. ¶ Nā ueri. nō ē. Metri necītas cogit: ita scribi uersū: nō āt. nā nō est uerisile: qm̄ uno pede mutilus fieret: qd qdē nri iterptes cæci nō uiderūt. ¶ Pauxillū paruifacere: ordo ē: nā nō est uerisile hoiem pauperē puifacere: qn petat nūmū pauxillū. ¶ Pauxillū: diminutiuū est tertii gradus: a paꝝ nāq; fit diminutiuū paulū: & ab hoc scd; paululū: a quo pauxillū: & rursū ab eo q̄rti gradus pauxillulū. ¶ Quū celo: quū occulo: & tego dissimulans meā pauptatē. ¶ Copulanī: copulāt: iungūt: amplexanī dexterā meā suis dexteris māibus. Nā authoritate ɓuiana manus dixerit dicata est amicitiæ: ut auris memorię: genua misīcordię: uñ Papinius. Iā piter coeant aioꝝ in pignora dextræ. Et Vir. Pars mihi pacis erit dextrā tetigisse tyrāni. De gēib9 satis dcm̄ ē i asinaria. De aurib9 uero Vir. cynthi9 aurē uellit: Calphur. Vellit nā sæpi9 aurē iuida pauptas. Quo pfect9 sū. i. quo pficiscebat: quoibā tps. p tpe: uī quo pficisci i aio dstinauerā. Vtiī Pla. h mō loqn di sæpe. ¶ Quātū po. tm̄ accelerās: passusq; diuaricās: q̄tū potero: hoc est: tā citatissimo curriculo q̄ potero.

Curia

Cēturiata comitia.

Pauxillum

Auris memorię dicata

Nam noster nostræ qui est magister curiæ,
Diuidere argenti dixit nummos in uiros.
Id si relinquo, ac non peto, omnes illico
Me suspicentur credo habere aurum domi.
Nam uerisimile non est, hominem pauperem
Pauxillum paruifacere, quin nummum petat.
Nam nunc, quom cœlo sedulo, omnes ne sciant,
Omnes uidentur scire, & me benignius
Omnes salutant, q̄ salutabant prius.
Adeunt, consistunt, copulantur dexteras,
Rogitant me, ut ualeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quo profectus sum, ibo. post idem domum
Me rursum q̄tum potero, tantum recipiam.

Eunomia mulier. Megadorus senex.

Velim te arbitrari me h uerba fr̄ meæ fidei, tu æq; rei
Caussa facer̄, ut æquōst germanā sororē. q̄q haud
Nos odiosas hr̄i. nā mltū loq̄ces merito oēs (fal̄a sū
Habemur, nec mutā profecto repertā ullā esse hodie dicunt
Mulierē ullo in sæculo. ueꝝ hoc frater unum cogitabo tamē
Tibi pxumā me, mihiq; itē te, & æquō esse, qd in rē utrinq;
Esse arbitremur, & mihi te, & tibi me cōsulere, & monere.
Neq; occultū id haberi, neq; mussari per metū qn participē
Pariter ego te, & tu me ut facias, eo nū c te secreto huc foras
Seduxi, ut tuam rem ego tecum hic loq̄rer famil̄r. (tuma?
Me. Da mihi optūa fœmīa manū. E. ubi east? qs ea nā ē op/
Me. Tu. Eu. tu ne ais? Me. si negas, nego. d̄cet te eq̄dē ūa p
Eu. Nā optuma nulla pōt eligi. alia alia peior fr̄ est. (log.
Me. Id ē ego arb. nec tibi aduorsari certust d̄ istac re ūq̄ sorō
Eu. Quid uis? da mihi operam amabo. Me. tuast, utere atq;
impera, si quid me uis.

¶ Eo:

¶EO: Ideo hac de causa. ¶ Quis ea est: Et in masculino: & in fœminino genere ueteres: qs dixerunt: ut græci τίς ¶ Tuast: pro tua est. i. iterest. ¶ Peredie: q̃ crastino ꝓximus erit dies q̃si uno perępto die. Cice. Scies cras ad sũmũ perẽdie: hinc pendinare die in diẽ ꝓtrahere. ¶ Post me. æ. post mediũ uitæ curriculũ: ita mediã uxorẽ mediã ætate agẽtẽ. sed notãdũ est ꝙ prius dixit: q̃ maximã tibi possum dotẽ dare: sed est grãdior natu: quoꝝ neutrũ erat: nã neq̃ grandior natu. qa puella: neq̃ dotẽ secũ erat allatura qa paupculi hois filia. Sed iõ annosam mulierem simulauit: ut facilius hoiem in suũ traheret uotũ. ¶ Paratũ nomẽ puero posthumus. i. ut pr̃ prius moriat̃ q̃ nascat̃ fili⁹ dr̃: posthumus q̃si post humũ nat⁹ defuncto. s. prius pr̃e.

SARACENUS.
Perendiæ qđ tempus notat
Posthum⁹ uñ dicatur

Eu. Id qđ i rẽ tuã optumũ eẽ arbitror, te id admõitũ aduẽto.
Me. So. mor̃ tuo facis. Eu. ecastor fc̃tã uolo. M. qdẽ id soror?
Eu. Quod sempiternum tibi salutare sit procreandis liberis.
Me. Ita Di faxint. Eu. uolo te uxorẽ domũ ducer̃. Me. hei occidi. Eu. qd ita? (lapides loqueris.
Me. Quia mihi misero cerebrum excutiunt tua dicta soror,
E. Eia h̃ face, qđ te iubet sorõ. M. si iubeat faciã. E. i rẽ h̃ tuã ẽ
Me. Vt qdẽ emoriat̃ prius, q̃ ducã. q̃ cras ueniet perendie
Foras feratur soror. his legibus quam tu dare uis cedo.
Nuptias adorna. Eu. q̃ maxuma tibi possum dar̃ frater dote
Sed est grandior natu, mediast mulieris ætas. eam si iubes
Frater tibi me poscer̃, poscã. Me. nũ nõ uis me iterrogar̃ te?
Eu. imo qđ uis roga. Me. p⁹ mediã ætatẽ q̃ duc̃ uxorẽ domũ,
Si eam senex intra annum prægnantem fecerit fortuito,
Quid dubitas, quin siet paratum nomen puero, posthumus?
Nunc istum ego soror laborem degam, & deminuam tibi.
Ego uirtute Deum & maiorum nostrorum diues sum satis.
Istasq; magnas, factiones, animos, dotes dapsiles,
Clamores, imperia, eburata uehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror, quæ in seruitutem sumptibus redigunt uiros.
Eu. Dic mihi q̃so qs east, quã uis ducere uxorẽ? Me. eloquar.
Nouistin hunc senem euclionem ex proxumo paupculum?
Eu. Noui, hoiem qdẽ haud malũ mecastor. Me. eius cupio filiã
Virginẽ mihi desponderi. nunc uerba ne facias soror.
Scio qd mihi dictura es hanc esse pauperẽ. hæc paup placet.
Eu. Di bñ uortãt. Me. idẽ ego spero. Eu. qd me nũc uis? Me. (uale
Eu. Et tu frater. Me. ego conueniã Euclionẽ, si domist.
Sed eccum, nescio unde nunc sese homo recipiat domum.

¶ Euclio, & Meg. senes.

PRæsagibat mihi aiusfrustra ire me, quõ exibã domo
Itaq; abibam inuitus, nam neq; quisq̃ curialium
Venit, neq; magr̃, quẽ diuidere argẽtũ oportuit.
Nũc domũ ꝑperare ꝑpero. nã egomet sum hic, aius domist.
Me. Saluos, atq; fortunatus euclio semper sies.
Eu. Di te amẽt Megador̃, Me. qd tu? rectẽ, atq; ut uis, uales?

¶ Factiões: ciuiũ diuisiões i cõtraria studia. Sal. iter bonos amicitia iter malos factio: & factio faciẽdi ptãs: Ci. i topicis: cui testamẽti factio nulla eẽt. ¶ Dapsiles: largas: & amplas. ¶ Eburata: ebore ornata. ¶ Nihil moror. nõ curo: nõ magni pendo. ¶ Quis ea est: rursus qs pro quæ.

PRæsagibat. Redibat: Euclio frustratus spe recipiẽdę pecuniæ: ei fit obui⁹ Megadorus: q illũ sup filiæ nuptiis rogitabit p̃sagibat ergo: ita dictabat q̃si nouerat: p̃ntiebat: p̃diuinabat. ¶ Quisq̃ cu. In curias distributa erat ciuitas romana: ut plerę q̃ aliç: qbus singulis p̃erãt: qui diuisores: siue curię magistri dicebant̃: hi nãq; in ppl̃m uiriti pecuniã diuidebant: q̃ unicuiq; tribui daret̃: quos p largitionem corruptos fuisse Ci. ꝓ Planco oñdere euidet̃: nã cũ qs erat magr̃atũ petiturus: q̃rebat pecũiaꝝ largitiõe suffragatoꝝ aios sibi cõciliare: q̃ qdẽ diuisoribus ipsis ptiendę uiriti tradebant̃: Asco. Pedi. ueꝝ legitimos hñt tribus diuisores suos: quos Plau. magistros curiaꝝ appellat.

Diuisoresq̃ dicantur

¶ QVIS ea est. dixerũt ueteres tã de fœmina: q̃ de mare: ut apđ græcos. tis. ¶ Ita dii faxint. i. faciãt. atq; ita hęc uerba cõnectẽda: nõ ut đprauatũ fuit soror dii faxit. ¶ Perẽdie. i. post diẽ crastinũ: idẽ pẽdinare. ¶ Laborẽ degã. i. auferã. nã & deger̃ uitam ducere significat. Vir. Deger̃ more se ræ. ¶ Istas magnas factiones. factio i populo dici solet cũ ducẽ unũ m̃lti sequunt̃. Alii aliũ. & factiones sunt p̃horum sectę: atq; hereses: ut Cic. appellauit. Quãdoq; factio ea res: quę fit a quopiã appellat̃. Cice. in topicis: quas is instituisset: cui testamẽti factio nulla esset. ¶ Dapsiles. i. largitões. Dapsilis. n. ꝓrsus dr̃ a græcis. ¶ Eburata uehicula. ebore compacta. ¶ Pallas. uestimenta muliebria: qđ palã ferantur.

VALLA
Factio qđ
Dapsilis qđ

PRęsagibat mihi aius. In hac scœna euclio rediens domũ: re ifecta: ob quã exierat: q̃rit̃: ꝙ frustra domũ exierit. occurrit. n. megadorus: ut poscat sine dote eius filiã sibi despõderi: uix ꝓmisit euclio metuẽs aulæ: & se derisũ iri arbitrat⁹.

PYLAdes

PRæsagibat mihi aius. Versu tetrametro brachicatalectico: septẽ pedibus istructo: cõstat hæc scena: in q̃ Euclio senex itroducit̃: se frustra ad curię magistrũ ꝓfectũ eẽ dictitans: ac secũ ueluti cõquerẽs: Cui Megadorus obuius fit: quũq; illũ prius blãde salutasset: atq; arrisisset: demũ filiã ab ipso Euclione sibi despõderi petit: qđ ille ratus: ac ꝓ cõpto tenẽs: aulæ nũmariæ cã fieri: cui Megadorus ipse ihiaret: quũ diu relu ctasset: derideriq; se existimãs abnuisset: tandẽ p̃sistẽti: ac serio se petere dicẽti Megadoro filiã despõdet. ¶ Præsagibat. Sagire: ut inqt Cice. & nos diximus in uocabulario nr̃o: est acute scire. & ille: q̃ añ sagit: & sentit: q̃ oblata res est: dr̃ p̃sagire: q̃si futura p̃sentire: & ꝓnoscere. Dicimusq; idifferẽter p̃sagit: & p̃sagit̃. Plau. in bacchidibus: occidi aius iã isthoc dicto plus p̃sagit̃ mali. Et sic p̃sagũ aium: & p̃sagã mentẽ appellamus: qbus futura p̃sentiunt̃. Sagã ẽt Fest. dic mulierẽ sacroꝝ peritã: & sapiẽtẽ At Noñ. Sage inqt dicũtur fœminę ad libidinẽ uiroꝝ idagatrices. & hẽt primã syllabã ꝓductã. Martia. Exorat noctes dũ mihi saga tuas. Sagax aũt pria breui: & ois gñis ẽ: & ut Fest⁹ inqt: significat solertis acu minis: uñ etiam canes indagatores sagaces sunt appellati: p̃ęsagibat ergo p̃sentiebat: prædiuinabat.

Sagio
Saga

SARACENVS.

¶ NON temerariũ:nõ ab re:nõ absq; cã. ⁋ Haud a pe.ꝑ bene.i.nõ recte qdem sine pecunia a pecunia.i. absq; pecunia hoc dicto ꝑoccupat:ne pecuniȩ mẽtio fiat. ⁋ Benigne ibi onerat:tunc blãditiis suis imponit.

VALLA.

¶ PRAEsagibat.i.prædiuinabat.sagire.n.callide nosce quippiam:unde & sagaces canes:& sagæ mulieres dictȩ:quæ rem aliquam futuram prædiuinant.De hoc uerbo Cice.pluribus in primo de diuinatione.

PYLADes

¶ FRVstra ire me:ita scribẽdum est metri necessitate:nõ frustra me ire:qa uersus claudicaret. ⁋ Inuitus male uolẽte animo:nõ cõtentus:nõ liberis. ⁋ Animus domi est.Similẽ sensum alibi apud hunc ipsum poetã est uidere:ubi sũ:ubi nõ sum:uni nõ sum:ibi est aius. ⁋ Saluus.Megadorus euclioni obui⁹ factus eũ salutat. ⁋ Quid tu?modus loquendi est:quo uti solemus.quũ ꝺ aliquo nobis ignoto:& quod scire cupiamus alteꝝ interrogamus:ac si diceret:quid tu inqs ad hoc? ⁋ Recten:pro recte:ne uales ne recte:atq; ut uis?Nõ temerariũ.Nõ rñdet euclio iter rogatis:sed iam aulæ timens ob blandam istiusmodi Megadori diuitis appellationem intra se hæc loqtur. ⁋ Nõ temerariũ:nõ sine cã:nõ temere est:non ab re est:ut in asinaria etiã dixim:ꝯPorro aũt Temetũ apud antiquos uinũ dicebaẽ:& ꝑcipue qꝺ grauius erat:ut Noni⁹ ait:& Donatus itẽ super illo terẽtiano uersu ex andria:Sanepol temulẽta est mulier:a quo abstemius fit:hoc est sobrius:& qui uino abstinet:& temulẽt⁹:uinolẽtus:ebrius:Diciturq; temetũ:ut idẽ Donatus inqt:ab eo:qa tenet mentẽ:& ꝓducunt hæc oia syllabam te:ut & Donatus ait:& exẽplis patet.Hoc supaddito:ꝙ temetũ ẽt secũdã ꝓducit:queãdmodũ & primã.Hor.Pullos oua cadus temeti.Plau.in aulularia.Qui?qa temeti nihil allatũ intelligo.Idẽ Hor.Si forte in medio positoꝝ abstemius herbis uesceris:Terẽ.Sanepol temulẽta est mulier:ubi secũdus pes est spõdeus:sicut & primus.Et ab hoc temulẽto temulentia deduciẽ:hoc est ebrietas.Sũt ẽt:quia a temete temerẽ aduerbiũ deductũ uelint:qꝺ sigñat stulte:& icõsiderate:q̃lis est cõditio ebrioꝝ:q nec timẽt qcq̃:nec qd faciant uident:a quo temerarius hoc est audax:& temeritas audacia:seu stultitia:& temero uerbũ:qꝺ est scelero:uolo:& cõtamino deducunẽ:uñ temerata sacra turbata:& nõ rite facta dicimus:& ecõtrario intemeratã fidẽ:hoc est ĩtegrã:iuiolatã:& icorruptã:hæc ãt oia primã & scꝺam syllabã hñt correptã:uñ alii nõ a temeto deduci temere:& temerariũ:ac temerare existimãt:sed a tẽno uerbo significat spno:despicio:cõtẽno:ut temerariũ & temerare:ꝑ syncopiã q̃dã dicta sint:q̃si tẽnerariũ:& tẽnerare:eo ꝙ audaces:& stulti oia cõtẽnant:& ab eis temere aduerbiũ deductũ:quo uocabulo:q post Ciceronẽ fuere oẽs ꝓ fere usi sunt.Quin.Illud iunioꝝ uelut ꝑcox genus nõ temere unq̃ ꝑuenit ad frugẽ:ueteres ẽt temeritudinẽ pro temeritate scripsere:ut No.inqt:Pacuuius.Egon tyrãni nõ noui temeritudinẽ? ⁋ Iã illhic auꝝ me scit hr̃e:Illic pro ille hic subaudi hõ:uel Megadorus:nõ.n.ascribẽdũ est in cõtextu hõ:qa uersus nõ patiẽ:sed subaudiẽdũ:qꝺ Pius & Sarra.iterꝑtes minime uiderũt.Inqt ergo itra se senex Euclio auarissimus & suspiciosus:ueluti ꝑdiuinãs.Iã hic Megadorus resciuit me hr̃e domi aulã auri plenã:iõ salutat me blãdius solito. ⁋ Ain tu ualere te?ita scribẽdũ est metri necessitate:nõ:ain tu te ualere:quia nõ cõstaret uersus:uerba sunt Megadori ad Euclionẽ secũ demurmurantẽ:dicis me inqt:te ualere? ⁋ Pol ego haud a pecunia ꝑ bñ:rñdet tandẽ Euclio:se bñ ualere in oibus:ꝑter id unũ:ꝙ pecuniã non h3:ordo est:pol ego ꝑ bñ:ualeo.s. ⁋ Haud a pe.tanq̃ si diceret:nõ a renibus:nõ a pectore:nõ a capite:dupl̃r ãt põt hæc littera ordinari:uel sic:pol ego ꝑbene ualeo:haud a pecunia:uel sic:pol ego haud ꝑbene ualeo a pecunia:ut hoc secũdo sensu magis exprimaẽ auari senis aius:qui quũ iterrogareẽ:an recte ualeret:rñdeat:haud ꝑbene ualere a pecunia:tanq̃ si recta hois ualitudo i pecunia cõsistat. ⁋ Pol si aius æquus tibi est:uerbũ est:hic ascribi debet metri rõne:nã si ꝑponaẽ:ut fere hñt codices:uersus nõ cõsisteret:respõdet aũt Megadorus per idẽ adiurãtis aduerbiũ:per qꝺ Euclio loquut⁹ erat:hoc est pol:qꝺ per pollucẽ significat.Sẽsus est.Si aio ȩquo & honesto esse uis:satis habes:quo bñ uitã colas.i.tm̃ tibi diuitiaꝝ est:ut bene uiuere possis:quãq̃ nõ ita pecunia tibi affluẽter suppetat.Sed euclio ai auarissimi:& ut diximus suspitiosi hæc uerba Megadori:hoc est satis habes:qui bene uitã colas:iã ad aulam transtulit:& illũ ea ꝓtulisse suspicatus est:quia de auro resciuisset:uñ rursum intra se imurmurans loqui cœpit. ⁋ Anus hercle.Anus inqt mea staphyla huic indiciũ fecit de auro a me inuento.perspicue palã est.i.hoc ꝑspicuũ:& apertũ est:eã indiciũ fecisse. ⁋ Præcidã:abscindã. ⁋ Præcidere:est ꝓprie ante cȩdere:hoc est imolare:uñ ꝑcidaneæ hostiæ uocabanẽ quæ ante sacrificia solẽnia pridie cȩdebatur.Et ꝑcidanea porca:quæ mactabaẽ cereri ab eo:qui mortuo iusta nõ fecisset:quod facere mos erat:priusq̃ nouas fruges gustarent:qꝺ tangit & Noñ.in dictione ꝑcidaneũ & Gellius itẽ lib.iiii.noct.atticaꝝ.Qui & ꝑcidaneas ferias dici sil̃r testimonio Attei capitonis asserit.Succidaneas uero hostias inqt dici:e littera:per morẽ cõpositi uocabuli in.i.litterã cõmutata:quasi succedaneas:qm̃ si primis hostiis litatũ nõ erat:aliæ post easdẽ ductæ hostiȩ cædebanẽ:& succedebant.ob id succidaneæ noiatæ:littera.i.s.tractim ꝓnunciata:quã significationẽ a Pla.inqt declaratã fuisse in epidico:quũ inqt.Men piacularẽ oportet fieri ob stultitiã tuã:ut meũ tergũ stultitiȩ tuæ subdas subcidaneũ:huius itaq; uocabuli secunda syllaba lõga est:ut idẽ Gellius ait:non breuis:ut quidã barbare putarunt.Prȩcidere etiã in alia significatione:capitur pro re turpi:hoc est marẽ intra podicẽ coeundo labefactare sicut prædicare est inter fœmina fœdare.Ma.Præcidi gaudes:præcisus neuole ploras:& in priapeis.ꝑcidere puer moneo:future puella.Præcisum quoq;:sicut & omasum:ut Nonius ai:tdicitur pars carnis uisceꝝ.Neuius:præcisum:omasum.pernã:callũ gliscis:glãdia. Lucilius.Illi præciso:atq; epulis capiũtur opimis. ⁋ Quid tu solus:uidebat Megadorus Euclionẽ nescio quid secum immurmurare:suprascripta uerba ꝓfere sed nõ intelligebat quid diceret:unde interrogat eũ:quid secum solus loquatur. At ille ne Megadorus coniicere possit:quid loquutus sit:respondet. ⁋ Pauperiẽ meam conqueror.Et ita scribi metri necessitas cogit:non:meam pauperiẽ conqueror:qa abundaret uersui pes unus. ⁋ Dote cassam.i.uacuam:carentẽ dote:Cassus.n.ut Prisciano placet:a careo uenit:quanq̃ magis nomen sit:sicut lassus.Cassum inquit Nonius:ueteres pro inani posuerunt:& arbitrãdum est:eius uerbi ꝓprietatẽ magis ab araneoꝝ cassibus dictã:ꝙ sint leuis:ac nullius põderis:nõ:ut quibusdã uidetur:quasi quassum:& hunc plauti uersum citat.

Eu.Non temerariust,ubi diues blãde appellat pauperem.
Iam illic aurum me scit habere,eo me salutat blandius.
Me.Ain tu ualere te?Eu.pol ego haud a pecunia perbene.
Me.pol si animus æquos tibist satis habes,q bñ uitã colas.
Eu.Anus hercle hoc indiciũ fecit de auro.perspicue palast.
Quoi ego iam linguam præcidã,atq; oculos effodiã domi.
Me.Quid tu solus tecũ loqueẽ?Eu.pauperiẽ meã conq̃ror.

Temetum

Temeritudo

Præcidere

Prædicare

¶ Zamiam:

ZAMIam:dãnum & grauamen.Pli.in.xvi.natu.hist.de arbore pinu locutus inquit:quæ se in arbore ipsa diui-fere uocant Zamiç:leduntq; cæteras:nisi detrahant. Istos polypos:hoies istos tenacissimos:polypus piscis est multi pes:polypo℞ multa genera tradunt ab Arist.Plinioq;:terreni sunt:& pelagici:sed maiores terreni:oẽs brãchiis:ut pedibus:ac manibus utunt:est in alia quoq; significatione polypus nariũ morbus inde polyposi hoc affecti morbo. Martia.nasutũ uolo:nolo polyposum. Harpagatũ:furatũ ablatũ:naʒ ueteres harpago pro rapio usi sunt a grecis sumpto. Inter uisam do.oñdit hois leuitatẽ:qui cũ suspitione rapetur:relicto ibi megadoro:cucurrit domũ. Mala malitiæ:uſ dici:& bõa:ut bonus & malus dolus.est nanq; apud Iurisconsul.titulus de dolo malo:ubi ab Vlpiano fit mentio:quç sint doli mali:quod utiq; nõ diceretur:nisi esset & bonus id:qđ Noni.attestat igesis.malitiã ueteres:ut dolũ mediũ ponẽdam esse dixerunt:quasi sit:& bona:& Aul.Geli9cõfirmat. Neq; malis:neq; improbis.Improbũ pposuit malo:qđ leuius putatur a Nonio. Meus ordo:Paupe res cęteri. Diuortii Controuersię diuortia nõ tm̃ cõiugio℞ distrationẽ significat:sed oẽm iflexionẽ:quç fit a recta uia.Vir. obiiciunt egtes sese ad diuortia nota.

SARACE NVS.
Zamia qd sit
Polypus q piscis
Harpagare quid sit
Dolus uerbũ mediũ

Virginem habeo grandem,dote cassam,atq; illocabilem,
Neq; eã qo locare quoiq̃.Me.tace,bonũ habe aium Euclio.
Dabitur,adiuuabere a me.dic si quid opus est,impera.
Eu.Nunc petit,quom pollicetur,inhiat aurum,ut deuoret.
Altera manu fert lapidem,panem ostentat altera.
Nemini credo,qui large blandus est diues pauperi.
Vbi manum iniicit benigne,ibi onerat aliquam zamiam.
Ego istos noui polypos qui ubi quid tetigerunt,tenent.
Me.Da mihi operam parumper,paucis est quod te uolo.
De cõmuni re appellare mea,& tua.Eu.hei misero mihi.
Aurum mihi intus harpagust.nunc hic eam rem uolt,scio
Mecum adire ad pactionem.uerum interuisam domi.
Me.Quo nũc abis?Eu.iã ad te reuortor.nã ẽ qđ uisã domũ.
Me.Credo hercle ubi mentionem ego fecero de filia,
Mihi ut despondeat,se a me derideri rebitur.
Neq; illo quisq̃ alter est hodie ex paupertate parcior.
Eu.Di me seruant,salua res est. saluom est,si qd non perit.
Nimis male timui.prius,q̃ intro redii,exanimatus fui.
Redeo ad te Megadore,si quid me uis.Me.habeo gratiã.
Quæso quod te percontabor,ne id te pigeat proloqui.
Eu.Dũ qdẽ ne perconteris,qđ mihi non libeat proloqui.
Me.Dic mihi,q̃li me arbitrare genere pgnatũ?Eu. bono.
Me.qd fide?Eu.bõa.Me.qd factis.E.neq; mal,neq;iprobis
Me.Eetatẽ meã scis?Eu.scio eẽ grãdẽ itidẽ,ut pecuniam.
Me.Certe ædepol equidem te ciuẽ sine omni mala etiam
Malitia sp sum arbitratus,& nũc arbitror.Eu.au℞ huic olet.
Quid nunc me uis?Me.qm̃ tu me,& ego te,qualis sis,scio.
Quæ res recte uortat mihiq;,tibiq;,filiæq; tuæ.
Filiam mihi uxorem posco.promitte hoc fore.
Eu.Hei Megadore haud decorum facinus tuis factis facis,
Vt inopem,atq; innoxium abs te,atq; abs tuis,me irrideas.
Nam de te,neq; re neq; uerbis merui,ut faceres,quod facis.
Me.Neq; ædepol te ego derisum uenio,neq; derideo.
Neq; dignũ arbitror.Eu.cur igiť poscis me meã gnatã tibi?
Me.Vt pter me tibi sit melius.mihiq; propter te,& tuos.
Eu.Venit hoc mihi in mẽtẽ Megadoř,te eẽ hoiem diuitẽ,
Factiosum.me item esse hominem paupe℞ pauperrumum.
Nunc si filiam locassim meam tibi,in mentem uenit.
Te boũe esse,& me esse asellũ.ubi tecum coniunctus fiem,
Vbi onus nequeã portare pariter,iaceã ego asinus in luto.
Tu me bos haud magis respicias,gnatus q̃ si nunq̃ fiem.
Et te utar iniquiore,& meus me ordo irrideat.
Neutrobi habeam stabile stabulum.si quid deuortii fuat,

DOte cassa.i.inane:uñ & ræte cassis:nã careo carui cassu; facit. Inhiat au℞.i.appetit.Honerat aliquã zamiã.i.dãnũ ζημία.n.a græcis dr̃ uersa lr̃a H i a more dorico:ñ & zamiæ ramuli dñr in arbore:q alios lædũt.Pli.i.xvi.ca.xxvii.de pinu:ac de fructu:q se in arboř ipa diuisere:uocant zamiæ:lædũtq; cęteras:nisi detrahãtur. Istos noui po.polypus polypi:& polypus polypodi hoc noie piscis dr̃ qcqd amplectit fibris illis suis tenet arctissime.& polypus morbus in naribus erũpẽs:qđ more piscis se distẽdat.De hoc pisce Plin. pl'a in nono:q omittẽda duxius:tũ qđ tps ad alia nos pparare cõmoneat.Tũ qđ quis cõmonitus eadẽ p se i fõte qat plegeř. Intus har.ẽ.i.raptũ.nã harpazo rapio significat:uñ harpax rapax.Int⁹auti loco:aut de loco:sicĩ aphi.paterã it9 pferto foras. Quæso.i.rogo.ẽ & q fere ut ingt Fest9 qđ ponit ab ãtiqs p qreř:ut ẽ ap Enniũ li.ii.hostia mũita ẽ idẽ loca nauib9pulchris mũdo sac nautisq; mari qsentibus uitã:& in chrespõte:duc me uxorẽ libero℞ sibi q sendũ gr̃a. Sine ma.ma.nã malitia mediũ uerbũ ẽ:sicĩ dolus apđ grçcos. Alioq ñ diceref dolo malo a iurisc̃osul. Nã d te. ita legẽdũ:ut corrigat. Me⁹.o.paupu;.

ILLocabilẽ:ñ aptã alicui i cõiugiũ locari:pp dotis modicã portiũculã:q dos ipri mis ab oib⁹qraĩ:iuxta illud Iuue.Protin⁹ ad cẽsũ:đ morib⁹ultia fiet qõ:qđ & Pla.ipsa:uelut oraculũ dixit:sb pasiti psona ad filiã:his ũbis.Tace stulta:ñ tu nũc hoium mores uides:cuiusmõi hic cũ mala fama facile nubiř:Dũ dos sit:nl'lũ uitiũ uitio uortiř.Locaŕ:ut dixius i uocabl'rio nr̃o:&No. asserit sig̃nat maritaŕ:seu nuptã daŕ:ut h̃ & apud Tere.q si filiã suã unicã locaret. Sg̃nat ostituer.Vir.Hic alta theatri:fũdamẽta locãt alii.Et usũ alic⁹rei pcio ocederet:uŕ op⁹faciẽdũ pcio daŕ.Ci.Vxoris fũd⁹erat colono locat⁹.Idẽ:uŕ q locatio ipa pciosa.Et repõeř:Pla.i asinaria.Hic istã colloca crumenã,i collo plãe. Oleo mõ cũ dtõ mõ cũ actũo cõstruiř Malitiã ut ueteres dolũ mediũ ponẽdã eẽ dixerũt.Ferre ex codicib9 antiqs & metri necitate:nõ portare:ut legit pius.

VALLA

Malitia uerbum mediũ dicitur
PYLAdes

Asini me mordicibus scindant,boues incursent cornibus.
Hoc magnum est periclũ,me ab asinis ad boues trãscẽdere.
Me.Quam ad probos proqntitate proxume te adiunxeris,
Tam optumust,tu conditionem hanc accipe,ausculta mihi,
Atq; eã desponde mihi.Eu.at nihil est dotis qđ dẽ.Me.ne
Dũ modo morata recte ueniat,dotatast satis. (duas.
Eu.Eo dico,ne me thesaurum reperisse censeas.
Me.Noui,ne doceas.desponde.Eu.fiat.sed proh Iupiter,
Nũ ego dispii?Me.qd tibist?Eu.crepuit q̃si ferꝝ modo.
Me.Hic apud me hortum cũfodere iussi.sed ubi hic est hó?
Abiit.neq; me certiorem fecit.fastidit mei,
Quia uidet me suam amicitiam uelle.more hominũ facit.
Nam ubi si opulentas sit petitum pauperioris gratiam.
Pauper metuit congredi,ac per metum male rem gerit.
Idem quando illæc occasio periit,post sero cupit.
Eu.Si hercle ego te nõ elinguandã dedero usq; ab radicib⁹,
Impero,authorq; sum,ut me quoiuis castrandũ loces.
Me.Video hercle ego te me arbitrari Euclio hoiem idõeũ
Quem senecta ætate ludos facias haud merito meo.
Eu.Neq; pol Megadore facio,neq; si cupiam,copiast.
Me.Quid?nunc etiam mihi despõdes filiã?Eu.illis legib⁹.
Cum illa dote,quã tibi dixi.Me.spõden ergo?Eu.spõdeo.
Me.Di bñ uortãt.Eu.ita Di faxint.hoc facito memineris,
Conuenisse,ut ne quid dotis mea ad te afferat filia.
Me.Memini.Eu.at scio quo uos pacto soleatis pplexarier.
Pactum,non pactum est.nõ pactũ,pactũ est,qđ uobis lubet.
Me.Nulla controuersia mihi tecum erit.sed nuptias
Hodie quin faciamus,num quæ caussast?Eu.immo optume.
Me.Ibo igitur,parabo.nunquid me uis?Eu.istuc fiat.uale.
Me.Heus Strobile,sequeř propere me ad macellũ strenue.
Eu.Illic hinc abiit.Di imortales aurum obsecro qd ualet?
Credo ego iam illum inaudiisse mihi esse thesaurum domi.
Id inhiat.ea affinitatem hanc obstinauit gratia.

Euclio senex. Staphyla anus.

VBi tu es,quæ deblaterasti iam uicinis omnibus
Me meæ filiæ datuꝝ dotẽ?he⁹ Staphyla,te uoco.
Ecquid audis?uascula itus pure ppera,atq; elue.
Filiam despondi ego hodie.huic nuptũ Megadoro dabo.
St.Di bñ uortant.ueꝝ ecastor nõ potest subitum est nimis.
Eu.Tace,atq; abi,curata hæc sint,quõ a foro redeã domũ.
Atq; occlude ædeis.iã ego hic adero.St.qd ego nũc agam?
Nunc prope adest exitium mihi,atq; herili filiæ.
Nam probrum,atq; partitudo prope adest,ut fiat palam.
Quod celatust,atq; occultatũ usq; adhuc,nunc non potest.
Ibo intro,ut herus hæc quæ imperauit,facta,cũ ueniat,sient.
Nam ecastor malum mœrorem metuo,ne mistum bibam.

SARACENVS.

¶MORdicus:Et mordicibus dentibus mordẽdo hoc loco contumeliis lacessendoq;.s.interim affinitatẽ cũ diuite.⁋ Boues:ditiores:& potentiores.⁋ Ne duas:ne dederis.⁋ Quid crepuit?Dubitãs auarus senex facto strepitu:ne qs aulam cõfregisset:rursus relicto megadoro iuisit domũ.⁋ Opulento:pro ab opulẽto.⁋ Periit: Sublata est.⁋ Si hercle cõuersus ad staphilã ancillã imurmurat:q̃si quicq̃ đ auro ppalasset.⁋ Impo:ductoq; sum: Ac si dixisset me uolente facies.⁋ Ludos facias: derideas.⁋ Spõden?Per iterrogationẽ sp fiebat stipulatio:dũmõ non itercederet aliqd inter interrogantem:& respõdẽtẽ: quia tũc stipulatio rata nõ erat:ut notarunt iuriscõsulti.⁋ Heus strobile:Seruum accersit.⁋ Mihi esse thesauꝝ domũ: Attendenda locutio:nã alibi in hac comœdia dixit:ut hoc cõdam domũ:utiť.n.sæpissime Plau. casu pro casu:ut No.abunde meminit:id facere consueuisse grauissimos authores.⁋ Obstinauit:obnixe affectauit.

Stipulatio q̃õ fiat

Locutio notanda

VBi tu es:rursus anum obiurgaturus accedit Megadoro interĩ obsonatum eunte.⁋ Probrum: stuprum flagitium.⁋ Partitudo:pariendi tempus.

Partitudo quid sit

VALLA.

¶ASIni me mordicus.Nonĩ.mordicibus:& mordicus pro morsu:pro morsib⁹ Plaut⁹ in aulularia:asini me mordicibus scindãt.Cice.acade.lib.iii.pspicuitatem: quã mordicus tenere debemus.⁋ Ne duas .i.ne dederis.⁋ Nã si opulento sit petitum pauperioris grã;.Impsonale uerbũ est petitũ sit.ergo aduersus Pris.snĩa uerbũ impsonale passiuũ; uocis hoc mõ casum exigit uerbi actiui:unĩ descendit qđ multis aliis locis tã oratoꝝ q̃ poetaꝝ possit cõprobari.⁋ Nõ elinguãdã.i.lingua amputãdaз: ut sit elinguare: linguã demere.⁋ Quem tu senecta ętate ludos facias.i.irrideas:no tandaq; locutio:facio te:ludos derideo.⁋ Perplexarier pro perplexari.i.itricari: ut ita loquar:& inuolui.⁋ Affinitatẽ hãc obstinauit.i.astrinxit:& copulauit.⁋ Mihi eẽ thesauꝝ domũ corrigẽdũ domi.

VBi tu es.In hac scẽa euclio domo excedẽs impat staphilę ancillæ:ut diligẽter asseruet domũ quoad redierit.⁋ Deblaterasti.i.nugalib⁹ uerbis apuisti.⁋ Ne mistum bibam.i.cum uino sit mihi comes mœror.

PYLADes

¶MORDIcibus legẽñ:uidetur:& tollẽdum me: metri necessitate: quia Nonius hunc locum allegans mordicibus legẽdũ docet.⁋ Fastidit mei cum genitiuo Virgilius auem cum accusatiuo protulit in bucolicis.Inuenies alium si te hic fastidit alexis.⁋ Nonĩ.M.Blattis:& blateras cõfingis aut icõdite:& ianiter loqris a balatu.Vbi citat hũc uersũ.⁋ No.M.In lib.de idiscretis gñib⁹:q liber ẽi biblioth.Thadei Vgoleti Partitudo & Partio feminini ge.Pla.i aulu.Probꝝ atq; ptitudo adest.Afrani⁹i Vopisco.Nõ doloꝝ ptionis i mẽtẽ:quos mi℞a ptulisti ut ptũ piiceret pr.Pla.i truculẽto Horresco mi℞a:qd sit ptiõis.⁋ Diuiderĩ signat ptiri & pædicare.M.Tul.epła q̃dã ad Papiriũ.Pętũ.Nũ hõestũ uerbũ ẽ diuisio? At i ẽ obscenũ:cui rñdet itercapedo.

Strobilus.

Strobilus seruos. Anthrax & Congrio coqui.

POstq̃ obsonauit herus, & conduxit coquos,
Tibicinasq; hasce, apud forum edixit mihi.
Vt dispartirem obsonium hic bifariam,
Co. Me quidem hercle, dicam palam, non diuides.
Si quo tu totum me ire uis, operam dabo.
An. Bellum, & pudicum uero prostibulum populi.
Post si quis uellet te, haud non uelles diuidi?
Co. Atqui ego istuc Anthrax alio uorsum dixeram,
Non istuc, quod tu insimulas. St. sed herus nuptias
Meus hodie faciet. Co. quoius ducit filiam?
St. Vicini huius Euclionis e proxumo.
Ei adeo obsonii hinc dimidium iussit dari.
Coquum alterum, itidemq; alteram tibicinam.
An. Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi,
St. Nempe sicut dicis. An. quid hic nõ poterat de suo
Senex obsonari filiæ in nuptiis? St. uah.
An. Quid negocist? St. quid negoci sit rogas?
Pumex non æq; aridus, atq; hic est senex.
An. Ain tandem ita esse, ut dicis? St. tute existuma.
Suam rem periisse, seq; eradicarier,
Quin diuom, atq; hominum clamat cõtinuo fidem,
De suo ligello fumus si qua exit foras.
Quin quom it dormitum follem obstrĩgit ob gulam.
An. Cur? St. ne quid animæ interea amittat dormiẽs.
An. Etiam ne obturat inferiorem gutturem,
Ne quid animæ forte amittat dormiens?
St. Hæc mihi te, ut tibi me æquomst credere credo
An. Immo equidem credo. St. an scin etiã quo modo?
Aquam hercle plorat, quom lauat, profundere.
An. Censen talentum magnum exorari potesse
Ab istoc sene, ut det, qui fiamus liberi?
St. Famem hercle utendam si roges, nunq̃ dabit.
Quin ipsi pridem tonsor ungues dempserat,
Collegit, omnia abstulit præsegmina.
An. Aedepol mortalem parce parcum prædicas.
St. Censen uero adeo esse parcum, & misere uiuere?
Pulmentum pridem ei eripuit miluius.
Homo ad prætorem plorabundus deuenit.
Infit ibi postulare plorans, eiulans,
Vt sibi liceret miluium uadarier.
Sexcenta sunt quæ memorem, si sit ocium.
Sed uter uostrorũ est celerior, memora mihi.
An. Ego ut mlto malior. St. coquũ ego, nõ furẽ rogo.
An. Coquũ ego dico. S. qd tu ais? Co. sic sum, ut uides.
An. Coqus ille nundinalis est, in nonum diem
Solet ire coctum. Co. tu trium litterarum homo
Vituperas me? An. etiam fur trifurcifer?

SARACENVS.

POstq̃ obsonauit: cõuiuiũ pauit. ¶ Tibicinas: In cõuiuiis accersebãt: tibicines mulieres: q̃ tibias pflabãt: Marti. Ebria nos madidis rũpit tibicina buccis. ¶ Dispartirẽ bifariã. Dimidiũ. s. in megadori: reliquũ i Euclionis domũ. ¶ Palã me nõ diuidas: Amphibolũ ẽ: qd dr dubiũ: & ambiguũ. Nã cũ diuidere duo significat: ut sit diuidere rẽ aliq̃ ptiri: & diuidere pcidere: & pedicare: tãq̃ coitu pposter o nates diuidant̃: duplr hic sensus pcipi põt: uel diuidere simplr p ptiri: ut ĩpe cõgrio uĩ simplr ptulisse. nã subdit se totũ: & itegrũ iturũ: nõ diuisũ uel diuidere p re turpi: & obscœna: ut dcm̃ est: ueluti anthrax alter coquus tãq̃ in eadẽ ipsa diceret̃ significatiõe itellexisse uĩ: subdit nãq; an nõ uelles post diuidi? Quo morsu uerbi ipsius obscena significatio declarat̃. Bellũ ãt & pudicũ p ironiã dicta sunt. ¶ Prostibulũ: locus ẽ: in quo stabulãt: ac se pstituũt mulieres meretriculę q̃ & pstibulæ dñr: adstãt. n. in uia q̃stus cã. ¶ Insimulas: obiicis. ¶ Pumex arridus: & corrosus lapis uulgo notus ex æoliis isulis pcipuus cõmedatur leuitate: & arriditate ad usus multos idone⁹: quo tabulamẽta maxĩe leuigãt̃. ¶ Tigillo: dimi nutiũ fecit a tigno: nã appellatiõe tigni: ut ait Vlpi. oĩs materies: nec nõ ad ædificãdũ: & fulciendũ necĩa oĩa cõtinent̃. Noni. tñ me monet: non tigillo: sed ligello legẽdũ esse: appellat nãq; ligellũ tuguriolũ: & domiciliũ breue: adducitq; plautinũ locũ ĩ aulularia l; apud ĩpm noniũ hic locus corrupte legat̃. ¶ Follẽ ob. ob gu. q̃ iocose: & festiuiter denotat auaritiã senis: follis notũ instm̃ est: quo uentus attrahit̃ emittiturq;: ut ignis excitet̃: & follis genus est pilæ. Marti. Folle decet pueros ludere folle senes: eius diminutiuũ folliculũ: Sueto. ad pilã folliculũq; trãsiit de augusto locutus. ¶ Ne qd aiæ: cum forte crepitũ uẽtris emitteret. ¶ Hæc mihi. ordo est: crede hæc: est. n. equum te mihi: ut me tibi credere: uel sic: crede hęc tu mihi ut æquũ est me tibi credere. ¶ Præsegmina: Quę ungulis eminulis pſecant̃. ¶ Miluũ uad. p miluo ut spõderet: q̃ q̃si illi licuisset posse miluũ i ius rapep arrepto pulmẽto: uadari. n. ẽ fideiussorẽ pstare: ide uades spõsores dñr: & uadimoniũ spõsio. ¶ Nũdinalis: Vel nouendialis idẽ erit sensus: nã ɔstat nũdinas dictas eẽ q̃si nouẽdinas: ab eoq; deductũ nomẽ uĩ: q̃ rustici cũ octo dieb⁹ i agris pstitissent: eis licebat nono die mercãdi cã in urbẽ cõuenire & pptera nundinas dixerũt feriarũ diẽ: ut author est Fest. ¶ Trium litterarũ: Fur.

¶ PROstibulũ p scorto itellige. Fest⁹ Põ. Prosedas iqt meretrices Plau. appellat: q̃ añ stabula sedeãt eædẽ & pstibulæ. Gñis masculini Serui. in cõmẽtariis: æñ. scri. Catullũ feminino gñe ptulisse: sed an illic: Arida mõ pumice expolitũ: an alibi dixerit: ñ idicauit. Noñ. M. de idiscretis gñib⁹ Gutt̃ mas. gñis Verg. 6. æñ. Ille fame rabida tria guttura pãdẽs Masculini Pla. i milite gl'ioso. Nã nimis callebat: adurebat gutturẽ. Var. i lege menia Exercebã ambulando: ut siti capacior ad cœnã ueniret guttur. Et hunc locũ citat.

VALLA

POstq̃ ob. he. ꝑuus megadori strobilus in hac scæna cũ ãtrace & ɔgriõe coq̃s: quos ex macello ɔduxerat: d̃ sũma eucliõis oblogt̃ auaritia. ¶ Obsonauit. i. obsoniũ & epulũ pauit. ¶ Haud uel. di. i. diuisũ: & ptitũ: ita legẽdũ: nã dixerat coquus: me nõ diuides: pt ẽt subesse nescio q̃ obscænitas: quã nos apiẽdã aliis relinq̃mus. ¶ Pumex nõ ęq; aridus. i. tã sine succo ullo hic est senex: ut ul' pumicẽ supet ariditate. ¶ De su. ti. i. tecto appet ei⁹ fuisse domũculã dõiciliũ usus dimiutiuo. Appellatõe tigni iqt Vlpi. oẽs

Amphibolũ quid sit

Prostibulũ quid sit

Pumex lapis qui

Follis qd sit

Pręsegmina quæ sit

Nũdinæ unũ

PYLAdes

Tigni appellatione qd ueniat

itelligius mā3:s3 qm̄ Non̄.legit ligellū:iterp̄tatq3 tugurolū:id pōta græco ēduci duob9modis:aut si p y scribaē: galygæus dr̄ tenebricus:un̄ & Home.lygæā noctē uocat.aut cū i latino lignys fuligo dr̄: cuius diminutiuū de more diminutiuo℞ n mutādo in geminū l uersa y lr̄a in u:ut latino℞ uete℞ mos est:erit ligellus,p loco:ac fumi euaporatio:nisi sit a ligno diminutiuū:ut colūna colūnella:lignū ligellū.Sororiū itē tigillū appellaē iqt Fest.hac de cā ex cōuētōe Tulli Host.regis & metii suffetii ducis Albano℞ trigemi Horatii:& curatii cū dimicassēt ut uictores sequerēt iperiū:& Hora.nr̄ exupasset:uictorq3 domū reuerteret:obuia soror.cognita morte spōsi sui:fr̄is māu occisi auersata ē eius osculū:quo omine Hora.iterfec eā:& q̄q̄ a pr̄e absolutus sceleri erat.Accusatus tn̄ pricidii apud duū uiros: dānatusq3 puocauit ad pp̄lm:cuius iudicio uictor duo tigilla tertio supiecto:q̄ pr̄ eius cōstituerat:uelut sub iugū missus subiit. Cōsecratisq3 ibi aris Iunoni sorori:& Iano curiatio liberatus oī noxia sceleris ē auguriis approbātibus:ex quo sororiū id tigillū ē appellatū. ⸿ Aię.halit9 uēti:neminē.n.reor latere:aīa3 p uēto poni tā a poetis q̄ a solutę ōronis scriptoribus:iōq3 exēplis supsedemus. Adde pterea q̄ aīos græce appelleē:q̄ latine uētus. ⸿ Credo.corrige crede. ⸿ Exorari po.i.orādo posse ipetrari. ⸿ Dēpserat.āputarat. ⸿ Abstulit p̄segmina.i.putamina unguiū a p̄secādo. ⸿ Pulmētū pridē. Q̄d pulseē dētibus pulmētū dictū:un̄ & pulmētariū. Alii a pulpa dici uolūt:q̄ ob id ipsa quoq3 dicta. Var.tn̄ de ligua latina inqt.Cætera fere uerba a uocabulis grecis sūpta:ut triton:& placēta:q̄d edebāt cū pulte:ab eo pulmētū:ut Plau.hinc pulētariū dictū hoc primū debuit pastoribus. ⸿ Infit.i.icipit. ⸿ Miluū uadarier.i.distineē:ut uades ob sublatū pulmētū daret. ⸿ Nōdinalis est.hoc uerbū nō a nūdinis.i.feriis:sed a nono die dici uoluit. ⸿ Nā statī subiungit:in nonū diē solet ire coctū.Cum tn̄ nūdinæ a nono die dictæ sint.scribi.n.rutilius:nūdinas instituisse romanos:ut octo q̄dē diebus liceret rusticis suo adesse opi:nono āt die rure ad mercatū:legesq3 accipiendas romā irēt:quo trinūdino die:quæ p̄posita eēnt: noscerenē:un̄ mos:ut leges die trinūdino promulgarēē.fuit pterea nūdina romāo℞ dea a nono die nascentiū nūcupata:qui lustricus dicebaē.erat āt dies lustricus: quo ifantes lustrabāē:un̄ Persius:lustralibus an̄ saliuis:expiat.Inurētes oculos ihibere pita:& tū quoq3 nomē accipiebant:qui dies marib9 q̄dē nonus:fœminis uero octau9. ⸿ Tu triū lit.hō.i.fur.

Præsegmina quæ

Strobilus. Anthrax. Congrio.

SARACENVS.

Ace nunc iam: Cōtinuatio est cū supioribus: loqtur.n. strobilus ad cōgrionem: deinde ad alterum coquū ing ens: Tu atq3 agnum horu3 uter est pinguior:subaudi uideas. ⸿ Illuc:In domū Euclionis. ⸿ Phrygia eleusium: Noīa sunt ancillarū. ⸿ Ad rauim: ad raucitatē usq3. Rauis.n.raucitas: un̄ fit uerbū Rauio. & raua uox pa℞ liquida:& causidicus pugnaciter loquēs Rabula:hinc rauus obtusus: & rauus color mixtus niger cum fuluo. ⸿ Hora. aut ab agro Raua decurrens lupa lanubino:fœtaq3 uulpes:& Cice. Academico℞ li.iiii. Quia nobis metipsis tū Ceruleū:tum Rauum uideē q̄dq3 nūc sole collucet: ab hoc fit diminutiuū rauiscellus raui coloris inter flauū & cesium:testāte Festo. ⸿ Stultus & sine gratia es:legerē potius stultū: & sine gr̄a est. ⸿ Q̄n̄ quid facias:pro q̄n̄ quid factū sit. ⸿ Qui uero:Idest quāobrē. ⸿ Poscere:Pro poscendo. ⸿ Si nihil obuiā est: Hoc iocoso morsu furti congrionē isimulat:facile.n.manus ab alienis abstinent:cū nihil inuenerint quod rapiant fures.

Rauis q̄d sit

VALLA.

Ace nūc iā.strobilus i hac scena coquos cōmonet: qui sint ad he℞ suū ituri: & qui mansuri apud euclionē. ⸿ Tu aūt eleusiū.nomē tibicinę eleusiū. ⸿ Ad rauim poscamus.Raui3 raucitatē. Rauus aliq̄n dr̄ raucū faciens: horatius. Raua decurrens lupa lanuino.& rauū fuluum dicimus:ut Nonius inqt.Cice.academico℞ li.iiii.Quia nobismet ipsis tū cęruleū:tuū rauū ur̄ quodq3 nūc sole collucet.

Rauus q̄d

Ace nūc iā tu.atq3 agnum horū uter est pinguior.
An.Licet.St.tu congrio eum sume,atq3 abi
Intro illuc,& uos,eumq3 sequimini,
Vos cæteri illuc ad nos.Co.hercle iniuria
Dispertiuisti.pinguiorem agnum isti habent.
St.At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
I sane cum illo Phrygia,tu autem Eleusium
Huc intro abidum ad nos.Co.o strobile subdole
Huccine detrusisti me ad senem,parcissumum
Vbi siquid poscamus,ad rauim poscamus prius,
Quam quicq̄ detur.St.stultus,& sine gratia es.
Tibi recte facere?quando quod facias,perit?
Co.Qui uero?St.rogitas?iam principio in ædibus
Turba istic nulla tibi erit.siquid uti uoles,
Domo abs te afferto,ne operam perdas poscere.
Hic sane apud nos magna turba,ac familiast.
Supellex,aurum,uestes,uasa argentea.
Ibi si periit quippiam,quod te scio
Facile abstinere posse,si nihil obuiast.
Dicant,coqui abstulerunt,compræhendite.
Vincite,uerberate,in puteum condite.
Horum tibi istic nihil eueniet.quippe qui
Vbi nihil quicquast,sequere hac sis me.Co.sequor.

PYLAdes ⸿ N.M.Rauis ē raucitas:Plautus i Aul. Ad rauim poscamus Idē in cistel.Expurgabo hercle oia ad raucā rauim.

Strobilus. Staphyla.

HEus ſtaphyla ꝓdi, atq; hoſtiũ aperi. Sta. qui uocat?
Str. Strobilus. Sta. q̄d uis? Str. hoſce uti accipias co
Tibicinamq;, & obſonium in nuptias. (quos,
Megadorus iuſſit Euclioni hæc mittere.
Sta. Cerer in Strobile has facturi nuptias?
Str. Qui? Sta. quia temeti nihil allatum intellego.
Str. At iam afferetur, ſi a foro ipſus redierit.
Sta. Ligna hic apud nos nulla ſunt. Str. ſunt aſſeres?
Sta. Sunt pol. Str. ſunt igitur ligna, ne quæras foris.
Sta. Quid impurate q̄q̄ Volcano ſtudes,
Cœne ne cauſſa, aut tuæ mercedis gratia
Nos, noſtras ædeis poſtulas comburere?
Str. Haud poſtulo, duc iſtos intro. Sta. ſequimini.

Strobilus. Seruos.

CVrate, ego interuiſam quid faciant coqui,
Quos pol ut ego hodie ſeruem, cura maxumaſt.
Niſi unum hoc faciam, ut in puteo cœnam coquant.
Inde coctam ſurſum ſubducemus corbulis.
Si autem deorſum comedent, ſiquid coxerint,
Superi incœnati ſint, & cœnati inferi.
Sic uerba hic facio, quaſi negoci nihil ſiet,
Rapacidarum ubi tantum ſiet iu ædibus.

Euclio. Congrio.

VOlui animum tandem confirmare hodie meum.
Vt bene haberem filiæ me in nuptiis.
Venio ad macellum, rogito piſces, indicant
Caros. agninam caram. caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam, cara omnia.
Atq; eo fuerunt cariora, æs non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil eſt, qui emam.
Ita illis impuris omnibus abii manu. manu.
Deinde egomet mecum cogitare inter uias
Occœpi. feſto die ſi quid prodegeris,
Profeſto egere liceat, niſi peperceris.
Poſtq̄ hanc rationem cordi, uentriq; edidi;
Acceſſit animus ad meam ſententiam,
Quam minimo ſumptu filiam ut nuptum darem.

SARACENVS

HEus ſtaphyla: Peruenerat ad Euclionis domum ſtrobilus cum coquo tibicina: & obſonio. ¶ Temeti: Vini meri. ¶ Impurate: Improbe: Nonĩ. appellat impurum aliquo uicio maculatũ: Cice. in Verrem: q̄ multis illũ ingenuis: q̄ multis matrib9familias in illa tetra: atq; ipura legatiõe uim attuliſſe exiſtiatis. ¶ Poſtulas. q̄ris. ¶ Quãq̄ uulcano ſtu. Licet tibi igne opus ſit: pro coquenda cœna.

c CVrate: Hic alius ſeru9 megadori rem familiarẽ curat. ¶ In puteo: Dictus eſt puteus: q dum cauatur putet: & fetet: hinc puteoli ab aq̄ calidæ putore ſcaturientes ex locis ſulphureis: & aluminoſis: ut Feſt. & Var.

Puteus unĩ dictus ſit.

VOlui animuʒ: Recte inducit Plau. auarũ hominẽ: qui cũ emere quippiã uult: cuncta luſtrat oia rogitat. ſed nihil: uel parũ emit. ¶ Rogito piſces. ſ. quãti ueneant. ¶ Cetum: Appellatiõe ceti maiores piſces intelligĩus: id q̄d docet Ariſto. & cetarios maioꝝ piſciũ piſcatores. ¶ Ita illis impuris omnibus adii manũ. Hæc mera locutio eſt plautina: ſibiq; familiaris: ita loq̄tur in pœnulo: auarę ueneri adii manũ: & in caſſina ſatin lepide addita: uobis manus merito: & in perſa quoq;: q̃o de pſa man9 mihi additaſt: ſenſus. n. eſt ac ſi dixiſſet: omnes illos improbos illuſi: & ꝓ ludibrio habui: quodam codice repperi: atq; ita illis impuris oibus abii inanis: ſed prior lectio uerior. ¶ Siquid prodegeris: pro prodigeris: profuſoſq; ſumptus feceris.

Ceti qui piſces ſint.

VALLA.

HEus ſtaphyla. ſtrobilus in hac ſcęna eucliõis ancillã alloquit̃ ut excipiat coquos: & obſoniũ a Megadoro. ¶ Cererin ſtrobile. i. an cereri facturi eſtis nuptias. ſtrobilus ĩterrogat. ¶ Qui. i. cur. q̄a inq̄t ſtaphyla. ¶ Temeti ni. al. intelligo. i. uini. Temetum ſiquidẽ priſci uinũ uocabant: quod mentẽ teneat humanã. ſunt qui ex hoc loco ad Virgiliũ carpẽdũ ſumant argm̃: qui dixerit in ſacris cereris uinũ adhiberi: cui obiectiõi r̃ndet Macro. placitum nuptias dixiſſe cereris non ſacrificium. ¶ Impurate: ſceleſte: inq̄nante. ¶ Vulcano. igni. ¶ Cœnæue. legimus in q̄buſdã codicibus cœnæne.

Temetũ q̄d ſit.

c CVrate. pythodicus ſeru9: q̄a pytho. i. a uaſe nom̃ hẽt: q̃ſi uaſculari9 ſolus loq̄t̃ de coq̄s ſolicit9. ¶ Inde. ab iſimo putei. ¶ Supi ince. q̃ ĩ in puteo. ¶ Cœnati iſe. q ĩ puteo. Inferꝝ inq̄t No. ab imo dcm̃: unĩ iferi: qb9 iferi9 nihil: unĩ ifern9 recte p̄t dici q̄cq̄d deſup mittit̃. Var. in marcipore: nubes aq̄li frigido uelo leues cœli cauernas aurea ſub duxerant aquã uomẽtes inferã mortalibus. ¶ Rapacidarum. ab eo quod eſt rapax rapacis fecit rapacidam.

Inferũ quid ſit.

VALLA

VOlui animū:solus in hac scæna loqͥ̄ euclio: q oñdit se facere uoluisse ipēdiū ī nuptiis:nisi nimia charitas obstitisset. Cōfirmare meū.ita scribendū nō cōsolare. Vitulinā.uituli carnē. Cætū.pisces maiores: ut cōciderent.ueteres fere hoc noīe appellarūt. Vñ & cætaria sicut:& uiuaria. Illis ip.i.nihil tale agentibus:ut cū illis mihi foret negociū. Prodegeris.plusq̄ deceat ipēderis.ex p & ago pp hiatū uocaliū:interposita d lra: ut redordior redoleo:redhibeo:& alia id genus. Hoc thusculū emi.i.pusillum thus.

Prodigo unū

SARACENVS

CCORdi uetriq; edidi.i.mecū ipēsius cogitaui & pēsitaui. Thusculū:purum thuris. Cōpilor:diripior:dpdor. Aulā ma.quā dixius: & olā latine dici:senex aūt cū sensisset aulā peti:metu illico exanimatus statim in domum prorumpit.

> Hunc tusculum emi, & hasce coronas floreas.
> Hæc imponentur in foco nostro lari,
> Vt fortunatas faciat gnatæ nuptias.
> Sed quid ego apertas ædeis nostras conspicor?
> Et strepitus est intus. numnam compilor miser?
> Co. Aulam maiorem si potes uiciniam
> Pete, hæc paruast capere non quit. Eu. hei mihi,
> Perii hercle aurum rapitur, aula quæritur.
> Nimirum occidor, nisi ego intro huc propero currere.
> Apollo quæso subueni mihi, atq; adiuua.
> Confige sagittis fures thesaurarios.
> Quoi in re tali subuenisti antehac
> Sed cesso prius, q̄ prorsus perii, currere?

DRomo de sq̄ma: Coqu⁹ q cœnā pabat: apud megadorꝝ alloqͥ̄ famulos: uel quos sub se hēat mistros. Cōgrū:Murenā:De cōgris & Murenis Aristo. mētionē facit:pisces sūt anguillis siles:nisi φ murenæ uariæ: & maculosæ sūt: & ifirmiores: hęc ī sicco littore lapsę: ut Pli. refert a uulgo coitu serpētū ipleri putanṫ:ī freto siculo grādes: & optias iueniri cōptū ē:Iuue. Virrōi Murena daṫ:q̄ maxia uenit:gurgite de siculo:Mart.quoq;: q̄ natat in siculo grādis Murena psūdo:a græcis plotæ uocanṫ:a latinis flutæ:φ ī sūmo supnatantes fluitēt:captuq; sint faciliores:ut author ē Mac. Varroq;:cui⁹ hæc uerba: sūt in Sicilia quoq; māu capi Murenas flutas:φ hæ ī sūma aq̄ p̄ piguitudīe fluitēt. Exdor. Nā pelle detracta esui sūt meliores.est exdorsuare dorso nudaṙ. Artoptā:Est artopta uas: ī quo farina subigiṫ:& artoptę mulieres sūt appellatę panē ɔficiētes. Pli. pistores Rōæ nō fuerūt ad Persicū usq; bellū ānis ab urbe ɔdita sup q̄ngētos octogīta ipsi panes faciebāt q̄rites. mulierūq; id opus erat: sic.n.nūc ī pluris gētiū artoptesiā Pla. appellat in fabula: quā Aululariā scripsit: magna ob id cōcertatiōe eruditorū:an is uersus poetę sit:illi⁹ certūq; sit Attei capitōis snia. Gallū:Gallinaceū:aīs

Murena q̄d sit.

Exdorsua quid.

Anthrax.

> DRomo desquama pisceis. tu Macherio.
> Congrum. murænam exdorsua quantum potes.
> Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto.
> A congrione. tu illum gallum si sapis,
> Glabrionem reddes mihi, q̄ uolsus lydius est.
> Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo?
> Coqui hercle credo faciunt officium suum.
> Fugiam intro, nequid turbæ hic itidem fiat.

Congrio.

> O Ptati ciues, populares, incolæ, accolæ, aduene omnes
> Date uiam, q̄ fugere liceat. facite totæ plateæ pateát.
> Nā ego nūq̄ nisi hodie, ad bacchas uēi ī bachanal cognatū.

Galius q̄d dicatur.

dr̄ gallus cybeles sacerdos:& nat⁹ in Gallia:& fluuius. Glabrionē:Magis magis depilē. Quā uul. lu. uel lydius.i. q̄ depilis puer ē:uel uellere pilos assueuit. Volsus.n. puulsus.i. sine pilis:uel mollis:& libidini dedit⁹:quo dcō ut̄ mo re ueterꝝ comicorꝝ taxare obscœnos mores:φ aūt ludius puer depilis dicaṫ:hēs testē Noniū de doctorꝝ indagine:q̄d ludis iq̄t pueri p̄sulis eēnt glabri:& depiles p ætatē: quos antiq Rōani lydios appellabāt: ut in prio Varronis de uita patrū:& deide adducit hūc Plautinū locū. Sed q̄d hoc:Forte ptrāsiēs Euclio uicinā megadori domū sensit tumultuātes coquos. Timet ergo itidē in sua domo factitari:iccirco cū domū introisset: illico deturbat coquū.

VALLA.

DRomo.ī hac scæna iter se cœnā pātes coq colloquūṫ. Desquāma.i. squāmas deme. Dromo aūt nomē coq:q̄si cursor.nā dromos cursus. Macherio.nomē coq:qa machera gladius. Congrū mu.noīa pisciū. Exdorsua.i. cōcide p dorsū:ut anguillæ ɔcidūṫ:uel dorso nuda. Ego hic ar.uas dīc ubi panis uel aliq̄d cōpoaṫ.hic magna cōtētio iter eruditos:an hic uersus Plautinus:ut Pli. docet:iq̄ēs pistores romę nō fuerūt ad psicū usq; bellū:ānis ab urbe cōdita sup q̄ngētos octogīta:ipsi pāes faciebāt q̄rites:mulierūq; id opus erat:sicut ēt nūc in pluris gētiū artoptesiā Plau. appellat ī fabula:quā aulul ariā scripsit. magna ob id cōcertatiōe eruditorꝝ an is uersus poetæ sit:illius certūq; sit Attei capitonis snia tostū panē lautioribus coquere solitos:pistoresq; tm̄ eos:q far pisebant noiatos:ne coquos uero hēbāt ī seruitiis:eosq; ex macello ɔducebāt. At cō.ita scribēdū ex māu scripto codice uetustissimo nō a cōgriōe. Glabriorē red.i.magis deplumē.glabū.n.latine dicius:quē leuē pria pducta uoce grœca:uñ diminutiuū glabellus. Apul.i.i.floridorꝝ. Q̄d apollo eēt:& coma itōsus:& genis gratus: & corpe glabellus. Aug.in vi. de ciui. dei. Malas cultorꝝ suorꝝ speciosius:& festiuius fortūa barbara uestiret:a q̄bus aūt sp̄nereṫ glabros:aut males barbatos uideremus. Quā uol. ly. est. uolsus puulsus. Lydii.n. dropaces in toto adhibent corpe:ut undiq; pilos (euellāt.

SARACENVS.

O Ptati ciues:Eiectus coquus ab Eucliōe acclamitat:uociferaṫ. Incolę:q pegrini dnr̄:uñ icolatus pegrinatio. Accolæ:uel mōtiū:uel q ad locū hitāt:uel iuxta aq̄s. Ad bac. se ī furias icidisse dic: cū ab eucliōe (fuste fuerit isectatus.

VALLa.

OPtati ciues. in hac scæna coquus ab eucliōe cęsus uerberibus:φ q̄dnā uenisset domū nō pcipet:euclio fugiēs clamat. Incolæ acco. dnr̄ incolæ pegrini:uñ incolatus pegrinatus. Accolæ aūt q iuxta mōtem:uel fluuiū habitāt:Inq̄lini q alibi nati in alienā ciuitatē habitare cōsueuerūt. Nāq; ego nūq̄.ita legendū:ut corrigaṫ. In bacchanal.i.locū: ubi bacchę ɔueniūt. Cognatū.i.ad coquēdū.

Diminutiuum

Diminutiuũ est a thure: authore Prisciano. li. iii. instõnũ artis grãmaticę. Nonius Marcel. de doctorũ indagine. Qui lu dis pueri psulis essent glabri: ac depiles pp ętate: quos antiq romani lydios appellabã: ut est in prio Varronis de ui ta patrũ. Iõ Plau. in aulularia duxit. Tu istũ: &c. Cognatũ ad coquẽdum iqt Nonius adducẽs hunc uersum.

Ita me miserũ, & meos discipulos fustibus male cõtuderũt.
Totus doleo, atq; oppido perii, ita me iste habuit senex
Gymnasiũ, atat pii hercle ego miser. apit bacchanal, adest,
Sequit. scio quã rem gerã. hæc ipsus magister me docuit.
Neq; ligna ego usq̃ gentium præberi uidi pulchrius.
Itaq; omneis exegit foras, me, atq; hos onustos fustibus.

Euclio. Congrio.

r Edi, quo fugis nũc? tene tene. Co. qd stolide clamas?
E. Quia ad treis uiros iã ego deferã tuũ nom. C. q̃ob/
Eu. Quia cultrũ hẽs. Co. coquũ decet. Eu. qd cõmiat' es (rẽ?
Mihi? Co. istuc male factum arbitror, quia non latus fodi.
Eu. Homo nullust scelestior te qui uiuat hodie.
Neq; quoi ego de idustria amplius male plus lubẽs faxim.
Co. Pol etsi taceas, palam id quidem est. res ipsa testis est.
Ita fustibus sum miser, q̃ ullus cinædus, mollior.
Sed quid tibi nos mendice homo tactiost? quæ res?
Eu. Etiam rogitas? an quia minus, q̃ æquom erat, feci?
Co. Sine, hercle cum malo magno tuo, si hoc caput sentiet.
Eu. Pol haud scio quid post fiat tuum nunc caput sentit
Sed in ædibus quid tibi meis nam erat negocii
Me absente, nisi ego iusseram? uolo scire. Co. tace ergo,
Quia uenimus coctum ad nuptias. Eu. quid tu, malũ, curas
V trum crudum, an coctum edam? nisi tu mihi es tutor?
Co. V olo scire, sinas, an non sinas, nos coquere hic cœnam.
Eu. V olo scire item ego, meæ domi mea salua an futura.
Co. V tinam mea mihi modo auferam, quæ attuli, salua.
Eu. Me haud pœnitet, tua ne expetã? C. scio, ne doce, noui.
Quid est qua phibeas nũc gratia nos coquere hic cœnam?
Quid fecimus? quid diximus tibi secus, q̃ uelles?
Eu. Etiam rogitas sceleste homo qui angulos omneis
Mearum ædium, & conclauium mihi peruiam facitis?
Id ubi tibi erat negocium, ad focum si adesses,
Non fissile haberes, caput nunc, merito id tibi factust.
Adeo ut tu meam sententiam iam possis noscere,
Si ad ianuam huc accesseris, nisi iussero, propius,
Ego te faciam miserrumus mortalium uti sies.
Scis iam meam sententiam? quo abis? redi rursum.
Co. Ita me bene amet Lauerna, tu iam nisi reddi
Mihi uasa iubes pipulo differam te hic ante ædeis.
Quid ego nũc agã? næ ego ædepol ueni huc auspicio malo.
Nũmo sum conductus, plus iam medico mercede opus est.

Euclio. Congrio.

HOc qdẽ hercle quoquo ibo, mecũ erit, mecũ ferã.
Neq; id in tantis periculis unq̃ cõmittam ut siet.
Ite sane nunc iam intro oẽs & coqui, & tibicinæ.
Etiam introduce si uis uel gregem uenalium.
Coquite, facite, festinate nunc iam, quantum lubet.

GYmnasiũ: p gymnasio uel tãq̃ gymnasiũ: is locus ẽ: ubi athletæ iuicẽ uersant: & se exercent. Ligna pberi: Nã cũ ligna petiisset sibi præberi: quæ nulla in domo fuerant: illum senex fuste insequutus est.

REdi. Inseqt senex fugitiuũ co quũ: Ad tris ui. quos dixius carceris custodes. Deferam tuũ no. Noiatim te accusabo. Sũ mol. Nã molles teneri: iõ dñr: qa facile i q̃cũq; ptẽ mouent: & mobi les sũt. Cinedus: saltator pãtomimus: ci nedi. n. choreas ducebãt: & nimia agilita te se exercebãt: quos alio uocabulo petau ristas noiabãt: eo q saltibus leuioribus sic mouerent: ut nulla duricies in toto corpe uideret. Sẽtiet: sapiet. Cõclauiũ: ẽ cõ/ claue ps domus secretior q̃si q claudatur claui. Lauerna: iurat qsq; p sua numia: ẽ lauerna dea furũ: inde lauerniões fures: q sub eiusdẽ deæ eẽnt tutela: in cuius loco obscuro: abditoq; soliti erãt furta: pdãq; itersoluere: hic quoq; lauernalis porta uo cata. Pipulo hic diffe. i. cõuiciis te diffa mabo: pipulo. n. p cõuicio põit: qd nomẽ tractũ uidetur. ut notat Varro: a pictu pu lorum. Plus iam me. A quo sibi mederi faceret fractum fuste caput.

HOc qdẽ: Thesaurũ. s. quẽ quo quo eat statuit secum defere. Gregẽ: uænaliũ: sũt uenalia: q̃ uẽditioni exponunt: & pscri pta sunt uẽdibilia: hoc a uẽdo: illud a uæ neo. Opa cõ. nõ oro. i. ad obsonandũ: & coquẽdũ: nõ aũt ad loquẽdũ: & otẽdẽdũ. Pro ua. V t uapulẽ: gerũdia. n. p actiua & passiua sigñatiõe pferũt: ut cãtãdo tu il lũ: & cãtãdo rũpit ãguis. i. dũ cãtas: & dũ cantat.

GYmnasiũ. i. exercitiũ: hoc est in quẽ se exerceret cædendo. Honu stos fustibus. i. fustium uerberibus.

REdi quo fugis. In hac scæna se nex domo erumpẽs aduersum coquos exclamat. Ad tris ui. subaudi: q carcerẽ custodiunt. Ita fu. sũ mol. ma. mi. q̃ ullus ci. Cinedi iqt No. dicti sunt apud ueteres saltatores: ul pãtomimi ἀπὸ τοῦ κινεῖν. nã κινέω moueo Plau. i aulularia. Magis miser: &c. Idẽ i stico lepidã: & suauẽ cãtio nẽ aliquã occipito cinedicã. Luc. saty. li. i. stulte saltatũ te iteruẽisse cinedos. Quid tibi nos me. hõ ta. est. i. qdnã ẽ: qd nos au sus attinger. Qua phi. nũc grã: q̃ subau di: ut tibi hẽas: q̃ nos attulimus. Et ocla uiũ, cõclaue locus appellat mime obuius: quẽ nisi claui subire ñ possis. Nõ fis. ha. caput. i. fissũ: ac scissũ: ẽ ẽt fissile: qd aptũ: ut findat. Virgi. Cuneis: & fissile lignum. Lauerna te iam. furũ dea lauerna fuit. Pipulo hic dif. Nonius. M. pipulo p cõ uitio. Pla. i aulularia. Varro pipulũ Pla. i

SARACENVS Gymnasiũ quid sit.

Molles unde dicãtur.

Conclaue quid.

Pipulo qd sit.

Modus loquendi.

VALLA.

Cinedi qui

Pipulo q di catur.

aulularia. Pipulo. i. cōuitio declinatum a pictu pullorum. ¶ Differam. dilaniabo uerbis. ¶ Plus iam me. mer. opus est. plus ego inquit medico: qui me curet: q̄ merces mea est exoluere.

h Oc q̄de hercle. In hac scæna euclio efferens aulā domo coquos domi admittit. ¶ Hoc. subaudi aurū. uel gētē uęnaliū. i. aialia: q̄ pposita sūt: ut ueneant. ¶ Pro uapu. i. ut uapularē. ¶ Nō uapul. i. non ut abste cæderer.

SARACENVS.

Illic pro ille. s. cōgrio: solus nāq̧ cū māsisset senex: cœpit aio uersari: q̄tæ hoi parent insidiæ ob aurū. ¶ Anui: Vetulæ meæ ancillę. ¶ Penissime. Intime a penitus: ut supra diffusi⁹. ¶ Hęc. scilicet aula. ¶ Exemi manu: quasi q̄ suo iteruētu neq̄ uerint missi fures rē pagere. ¶ Manubriū: Occasionē: dixit gladii: capulū p gladio: uel fustē dicit: quem manu prensauerat.

Manubrium quid sit.

Narraui amicis de cōdictione. i. pactiōe: uel actiōe: & scribi dēt cū c: nā a uerbo cōdico fit: qđ p nunciare signat. actionē appellat Iustinia. & condictū dicius: authore Noñ. qđ fit i cōe dcm: cōdō aūt si ne c ab eo est qđ ᴐdo: & dr sors & dispō tēporum. ¶ Et illę: ut pote pauprimę: nā multū ditiores supbiunt: cū magnā dotē afferūt. ¶ In ma. pte ppli. i. i paupiorib⁹. ¶ In pau. In ditioribus: uel iter ditiores. ¶ Muli pcio: q supāt equos: Eousq̧ lasciuierant rōanæ mulieres: q̄rū lasciuiā carpit: & detestat. ut singulæ ferme mulis uterent: eqs nō cōtētæ: q̄ pp cū mulorum maxius usus esset: cariores erāt: dicit ergo: si cæteri mōiti eius exēplo mulieres pauperculas. & sine dote q̄rerēt: utiq̧ opus nō esset uniuerso mulorum usu: iōq̧ uiliores forēt gallicis canteriis. i. eqs castratis: & dictus ē canterius: ut Var. placet: q̄ semine careat: differt aūt cāterius ab equo: ut capus a gallo. & caper ab hirco. In aliā significatōe cāterius pōit a Victru. in. v. de architectura: iqt. n. postea alii in aliis opibus ad ppēdiculū triglyphorum cāterios pminētes piecerūt: eorūq̧ piecturas sinuauerūt ex eo uti tignorum dispōnib⁹ triglyphi: ita e cāteriorū piecturis mutulorum sub coronulis rō ē inuēta: ē quoq̧ canterius ordo: siue gn̄s iugi: quo uites adiūgunt: hēs Pliniū authorē: q de uitib⁹ locutus ait: simplici iugo cō stat uniiuga: porrecto ordie: quē canteriū appellāt: & cāteriū positū esse p uehiculo uidius apud Sene. i eplis: q de. M. Catone cēsorino locutus inqt: illū uehi solitū cāterio ęthyopo: sed ad mulos redeo: ex asino & eq mulus gignit: ex equo & asina mula. Mulæ dñr nō parere: Arist. tñ in terra Syria supra phœnicē: & coire & parere oēs attestat: sed id genus diuersum est q̄ q̄ sit.

Condictio quid sit & quō scribat

Mulierum romanarū lasciuia.

Canterius unde.

Mulorum natura.

VALLA

Illic hinc abiit. Euclio secū in hac scæna cōq̄rit insidias suo thesauro tātas fieri: quātas putas a Megadoro licet falso. ¶ Perdidit pe. i. pene nihil defuit: qn mę perderet. ¶ Scalpurire. i. rimari effodere. ¶ Ex manu manubrium: idest quem manu prensauerā: fustem.

Penissime quid sit.

n Arraui amicis. Megadorus se domū recipiens: pbari ab oibus suū ait cōsiliū: qđ sine dote Euclionis filiā uxorē ducendā putauerit: docetq̧ q̄ id cōmodū

Co. Hem perii. Eu. abi, opa huc conducta st uostra, nō oro.
C. Heu senex p uapulādo hercle ego abs te mercedē petā.
Coctum ego, non uapulatum dudum conductus fui.
Eu. Lege agito mecum, molestus ne sis, & cœnam cuoque.
Aut abi in malum cruciatum ab ædibus. Co. abi tu modo.

Euclio.

Illic hic abit, Di imortales facinus audax incipit,
Qui cū opulēto paup hoie cœpit rē hr̄e, aut nego
Velut Megador⁹ tētat me oib⁹ miserum mōis. (ciū.
Qui simulauit mei honoris mitter huc cā coquos.
Is ea caussa misit, hoc qui surriperent misero mihi.
Condigne etiam meus me intus gallus gallinacius,
Qui erat anui peculiaris, perdidit penissume,
Vbi erat hæc defossa, occœpit ibi scalpurire ungulis
Circumcirca. Quid opust uerbis? mihi pectus peracuit.
Capio fustem. obtrunco gallum furem manifestarium.
Credo ego ædepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam fecisset. exemi ex manu manubrium.
Quid opust uerbis? facta est pugna in gallo gallinacio.
Sed Megadorus meus affinis eccam incedit a foro.
Iam hunc nō ausim præterire, quin consistam, & colloquar.

Megadorus. Euclio.

Narraui amicis multis consilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant, sapienter factum, & consilio bono.
Nam meo quidem animo si idem faciant cæteri
Opulentiores, pauperiorum filias
Vt indotatas ducant uxores domum.
Et multo fiat ciuitas concordior,
Et inuidia nos minore utamur, q̄ utimur.
Et illæ malam rem metuant, q̄ metuunt, magis.
Et nos minore sumptu simus, q̄ sumus.
In maxima illæc populi parte est optuma,
In pauciore auidis altercatiost.
Quorum animis auidis, atq̧ in satietatibus
Neq̧ lex, neq̧ tutor capere est qui possit modum.
Neq̧ hoc quis dicat, quom illæ nubent, diues es.
Dotata es, istud ius pauperibus ponitur,
Quo iubeant, nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc si ita fiat, mores meliores sibi
Parent, pro dote quos ferant, q̄ nunc ferunt.
Ego faxim muli precio, qui superant equos,
Sient uiliores gallicis canteriis.
Eu. Ita me Di amabunt, ut ego hunc ausculto lubens.
Nimis lepide fecit uerba ad parsimoniam.

id cōmodū in qlibet rep. sit & qta ingerāt maritis dāna dotatæ mulieres. De cōdi. hac. a cōdicendo cōditio dicta. Quid id sit. Vlpi. docet de cōdi. inde. inqēs. si decē aūt sticū stipulatus: soluā qnqz: qrit an possim cōdicere: qō ex hoc descēdit: an liberor i qnqz. nā si liberor: cessat cōdō: si nō liberor erit cōdō. Placuit aūt ut Cels. li. vi. & Mar. li. xx. digestorū scripsit: nō pimi pte dimidiā obligationis. Itē de cōdōne sine cā: est & hęc spēs cōdōnis: si qs sine cā pmiserit: & soluit qd indebitū: q aūt pmisit sine cā cōdicere qtitatē nō pōt: quā nō dedit: sed ipsam oblōnē: sed si ob cām pmisit: cā tñ secuta nō ē: dicēdū est cōdōni locū fore: q sine cā obligant mētis cōdōne cōseq pñt: ut liberēt. Paupiorū. Nō pauporū legēdū. Quā me. mi. i. nō metuunt. In maxia. Subaudi pauperū. In pauciore. Intelligit diuitum. Neqz tutor. Dant. n. mulieribus tutores & pupillis. Ego fa. mu. Differt āt mulus ab hinulo: qd ut inqt Var. ex eq & asino fiat mulus. cōtra ex equo & asina hinulus. At mulleus gñs calcei eē dr: quo reges albanorū primi: deide pfitii sunt usi. M. Cato originū li. iii. q magratū curulē cœpisset: calceos mulleos alluta cinctos: cæteri peronei. Itē Titi in secia na iam cū mullib⁹ te oñdisti: quos tibi an si calceos: quos putas a mullādo dictos. i. suendo. Gallicis can. Var. ubi de eqs. Dēptis. n. testicul fiūt qetiores: & iō: qd semie carēt: ii cāterii appellāt: ut i suib⁹ maiales. In gallis galliacii capi.

F. Pōp. Cōclauia dicunt loca q una claue claudunt. Lauerna dea furū. Differre: diffamare: diuulgare. Lucil. lib. xxix. Gaudes: cū de me ista foris sermōibus differs. Idē li. xxx. Et maledicendo multis sermonibus: & Plau. in aulularia. Dr ēt a Var. li. ii. de re rustica. Gallus gallinacius. Mart. in ep. Cōdō melior sibi nulla uenit. M. Var. li. ii. de re ru c. vii. de eqs. Dēptis. n. testicul fiūt qetiores: & iō q semie carēt: ii cāterii appellāt. ut i suib⁹ maiales: i gall galliarcis ca

Me. Nulla ergo dicat equidem dotem ad te attuli
Maiorem multo, q̃ tibi erat pecunia.
Enim mihi quidē æquomst purpuram, atqz aurū dari.
Ancillas, mulos, muliones, pedisequos,
Salutigerulos pueros, uehicula, qui uehat.
Eu. Vt matronarum hic facta pernouit probe.
Moribus præfectum mulierum hunc factum uelim.
Me. Nunc quoqz uenias, plus plaustrorum in ædibus
Videas, q̃ ruri, quando ad uillam ueneris.
Sed hoc etiam pulchrust, præq̃ ubi sumptus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius,
Cinif lones, patagiarii, indusiarii,
Flammearii, uiolarii, carinarii,
Aut manulearii, aut mirobrecharii.
Propulæ, linteones, calceolarii,

Nulla er. di. psequt fmonē suū megado (pit. rus: enarratqz graues: & itolerabiles mulierum mores: ponit q uerba qbus dotatæ mulieres erga uiros utant. Muliones: ut eqsones: & agasones ducētes mulos: equos: asinos. Saluti ge. a salutādo dictos: quos ligua uernacula qq ido neo minus uocabulo: scutiferos possum⁹ appellare. Præfectū mul. Vt eaz mores lasciuiētes cōpesceret. Ad uil. q dr pprie domus i agro. Sz hoc et p. Megadori st uerba fmonē cœptū psequētis: n eucliōis. Stat ful. nūc icipit enarrare: ut oīs artificū turba steterit p forib⁹ mrōnaz pecuniā demerentiū: dr aūt fullo q purgat lanā: Vlpi. si fulloni purgādā uestē dederis: uñ colligit (ut id obiter declaret) uestē nō eē: ut uestimentū: sed texturā: ut apud btm Hiero. legas: c⁹ ista sūt uerba: hēs liciū: hēs sub tegmē: tu nūc uestē cōficito: ē quoqz liciū: ut neqz id ptermittatur: filū: quo textrices stamen implicāt. Phrygio. Hoc nomē deductū a phrygibus ē: q primi dicti sūt artē itertexēdi exercuisse: No. phrygia uestis picta ē: eius artifices phrygiōes appellant: Plau. quoqz i menechmis: palā ad phrygionē fert: de his ur itellexisse Virg. cū dixit: fert picturatas auri subtegmine uestes: nā acu ueluti pingere phrygiōes uñr. Aurifex: Faber aurarius: cuius taberna aurificina dr. Caupones. Qui & copōes dicti uinū i tabernis uēditātes: Cic. in pisonē: serui sordidati mistrāt: nōnulli ēt senes: idē coquus: idē atriēsis pistor: domi nullus: nu lla cella pāis: & uinū a ppola: atqz decopona. Patagiarii: Est dcm a Festo patagiū: qd ad sūmmā tunicā assui solet: q & patagiata dici solet: & patagiarii q hmōi faciūt: Noñ. patagiū aureā chlamydē appellauit. Intusiarii: Var. uocat itusiū uestimētū: qd it⁹ gerat: ut palla: q foris: i eadē snia ē ferme Noñ. q dicit itusiū eē uestimētū: qd iter plurias uestes adhæreat corpi qsi intustiū. Flammearii: Flāmeū ē uestis: uel tegmē: quo capita mrōnæ tegūt: gñs. n. ē ueli lutei coloris: Pli. lutei uideo honorē ātiqssimū i nuptialibus flāmeis totū fœmis cōcessū. Carinarii: Nullū hēmus autorē: quē legerim: q huiusce uocabuli propriā mētione fecerit: pter Plautū: nisi mō mēda sit i codice: arbitror carinarios a carina deductos: sic apud eūdē Plautū i Epidico legit: cymatile uestimētū. i. ceruleū a fluctuū silitudine: & itē apud Ouid. qd utiqz nō ur sine rōne: cū ēt apud No. ex Varrone legerim: uestē undulatā purā: & apud Pli. sūt: q legerint uestē undulatā ab undis & fluctib⁹ interptātes: sūt tñ q legāt: nō carinarii: sed caltuarii a calta colore: uide Noñ. Manulearii: A manuleatis uestibus appellati: est tunica manuleata: quā Priscia. manicatā appellat hñtē manicas lōgiores: qbus uti Romę: & i oī latio idecoz fuit: ut memorat Gel. fœminisqz solis uestē lōge: lateqz diffusam idecorū esse eximstiauerūt: iccirco Africanus maior Pub. Sulpitio hoī delicato obiectabatqz: q tunicis uteret manus totas opiētibus: & ppea fuisse datū pbro Caligulę iperatori tradit Suet. q hmōi uestibus uteret: iqt. n. uestitu: calciatuqz: & cætero hitu: neqz pricio: neqz ciuili: ac ne uirili qdē: ac deniqz nō hūano sp usus ē: sæpe depictas gēmatasqz idut⁹ penulas manuleatas: & armillat⁹ i publicū pcessit. Myrobrecharii. i. unguētarii: & unguētorū cōfectores. μύρον. n. unguentū greci dicūt & βρέχω irrigo: notatus est Mecœnas ab Augusto: q cū uellet dicere capillos unguētatos: dicebat myrobrechis tanq̃ fuisset usus nimis affectato uocabulo: ut apud eūdē Sue. Propolæ: a p & polo. i. uēdo pria pducta publice uēditātes. Linteōes: Linteorū uēditores: uel lintea cōficiētes: ē linteū pān⁹ line⁹: a quo p diminutionē linteolū. Calceolarii: a calceis dci: ut a crepida crepidarii.

SALutig. pu. Quorū negocii esses nō aliō: nisi ut circūsistāt: & cōitent. Vehicula q uehar. Qui. i. ut. Nūc quoqz. Corrige: quoquo. Quā turi cū ad uil. ue. Rus ubi rusticant hoies abeo: qd græci arurā aruumdicūt: nisi qd Var. ait: rus q rarsū iteret appellatū. Villa iqt Var. qsi uella a uehendis rebus in urbē: ubi sunt ædificia. Stat ful. Fullōes qbus uestes dant cōcinādę. Vlp. de cōdōne sine cā: si fullo uestimēta lauāda cōduxerit: deide amissis his: dño pciū ex locato cōuētus pstitit. Phrygio. phrygiōes dci a phrygibus: q ut ait Pli. redordiēdi: & texendi auri: & argenti rōnē iuenerūt. Lanari⁹. Qui lanā scarminat. Nā lanius q uænales cōcidit carnes. Lanista q docet: &

Hinulus a mulo i quo differat.

PYLADes

SARACENVS

Salutigeruli qui dicat

Fullo q dicatur.

Licium qd sit.

Aurifex q.

Intusium quid.

Carinarii q

Myrobrecharii q dicat.

VALLA.

instruit ad gladiaturā. ¶ Caupones. Qui & copones a re҃x copia appellati. ¶ Patagiarii. Patagiū est: qd̄ sūmā tunicæ adsui solet: q̄ & patagiata dr̄: & patagiarii q eiusmodi faciūt. Patagiū aurea chlamys p̄ciosis uestibus imitti solet. Patagus morbi quoq; gn̄s. ¶ Intusiarii. Indutui alte҃x: qd̄ foris ac palā palla. alte҃x qd̄ itus: a quo itusiū id: qd̄ Plau. dicit itusiatā. ¶ Flāmearii. Flāmeū uestis: uel tegmē quo capita m̄ronæ tegūt. Plau. flāmearii uiolarii. ¶ Violarii: a colore uiola҃x uestiméta ificiétes: quos græci iobaphes: ut est apud atheneū uocāt. ¶ Carinarii. aut a carinis nauiū ductta simitudine: aut purgatores lanarū. Nā lanā carere purgare a spurcitiis ē inqt Var. ¶ Aut manul. Qui manicas tunicis apponebāt. Fuit. n. cū sine manicis gestarent: ut alibi Plau. manuleatā tunicā esse oportet. & Virgi. Nō manicas tunicæ: nō hn̄t redimicula mythræ. ¶ Aut mirobre. ab eo qd̄ græci dn̄t myrō: nos unguētū & brecho asp̄go: atq; irroro. ¶ Propolæ. Dn̄r propolæ a pro ante: & polo uēdo. qui proponūt aliqd uenditandum: ut panē: Cic. in Pisonē: serui sordidati ministrāt: nōnulli esse senes idē coquus: idē atriensis. Pistor domi nullus: nulla cælla panis & uinum a propola: atq; de copona. ¶ Linteones. Qui lintea uenditant. aut contexunt. ¶ Calceolarii. Qui calceos.

Flammeu₃ qd sit.

PYLADes

¶ CARinarii: potius ex cod. ātiqs scribēdū hoc est: ut coloris nucis ifectores demōstret: q̄ gr̨ce καρυη dr̄: q̄ cerinarii sunt: ut arrogāter Pius exponit & scribit: hmōi iuētū sibi tribuēs uanę gl̄iæ captator: nullis antiquis cod. innixus.

SARACENVS.

¶ SEDētarii sutates: Propriū dedit sutoribus epithetō: nā dicunt sedētarii: q opus sedēdo cōficiāt. dicius. n. sedētariū laborē: & opā sedētariā: Apul. sedentariā fatigationem dixit: sutates aūt q̄si cōtinue: & assidue suētes: uel stātes in sutrina: a q̄ sutores nomē hn̄t: q̄ eo҃x ē taberna sicut medicus a medicina: nō aūt a suēdo: neq; a medēdo: ut notauit Varro: & supra rettuli: dn̄r p̄prie sutores: qui crepidas: & calceos suūt: Pli. nō licet sutori supra crepidā iudicare. ¶ Diabathrarii: Est diabathra gn̄s solea҃x græcanicarū author est Fest. Varro quoq; meminit ex nenio diabathra in pedibus hēbat. ¶ Solearii: a solea: q̄ pedibus subiicitur: al's solea gn̄s piscis est. ¶ Molochinarii: uel mollicinarii: utroq; mō legas: hēs authorē Noū. q molochinarios coloris molochini infectores appellauit. molochin⁹. n. ē color floris sitis maluæ ad purpurā uergēs: & dr̄ molochinus: q̄si malachinus malachē. n. gr̨ci maluā dn̄t: & mollicinā uestē dixit a mollicie. ¶ Sarcinatores: Qui plurimū uestiū sumūt: Sarcina siqdē est oium utensiliū & eorū q̄ ad cultū p̄tinent. ¶ Strophiarii: A stropho fascia pectorali q̄ tumorē cohibet papillarū me miserā inqt Turpilius q; inter uias ep̄la excidit mihi inter tunica₃ & strophiū collocata. ¶ Semisonarii: Qui crotalia sonitāt: q̄ ue luti medii tympani formā gerūt. ¶ Iā hosce ab. cen. Quin imo maior turba subseqtur. ¶ Phylacistæ: Carceris custodes: phylaca. n. a gr̨cis custodię locus dr̄. ¶ Textores: A texēdo uū textura opus. ¶ Limbularii: Limbus uestimētū fuerat muliebre: ut placet Noū. uel ut Seruio: fascia uestiū extremitatū. Vir. Sidoniā picto uestē circūdata limbo. ¶ Arcularii: Qui ɔficiūt arcas: q̄ ab arcēdo dictę sūt: qa clausæ a se fures arceāt. ¶ Dat es: ii. n. oēs recipiūt: qd̄ eis debet. ¶ Infectores cro. A crocata ueste coloris crocei. ¶ Crux: Quā dixius gn̄s eē patibuli. hoc loco p̄ malo ponit: id tn̄ addamus: crucē masculino gn̄e p̄nūciari: ut illud Gracchi: dignus fuit: q malo cruce p̄iret masculino: sitr: & frōte: hæc Fes. recēsuit.

Molochinarii q & uñ.

Phylaca qd sit.

> Sedentarii, sutores, diabathrarii.
> Solearii astant, astant molochinarii.
> Petunt fullones. sarcinatores petunt.
> Strophiarii astant. astant semizonarii;
> Iam hosce absolutos censeas, cedunt, petunt,
> Trecenti constant phylacistæ in atriis.
> Textores, limbolarii, arcularii,
> Ducūtur, datur æs. iam hosce absolutos cēseas,
> Quom incedunt infectores crocotularii,
> Aut aliqua mala crux semper est, quæ petat.
> Eu. Cōpellarē ego illum, ni metuam, ne desinat
> Memorare mores mulierum, nunc sic sinam.
> Me. Vbi nugiuendis res soluta est omnibus,
> Ibi ad postremum cedit miles, æs petit.
> Itur, putatur ratio cum argentario.
> Miles impransus. astat, æs censet dari.
> Vbi disputata est ratio cum argentario,
> Etiam plus ipsus debet argentario.
> Spes prorogatur militi in alium diem.
> Hæ sunt, atq; aliæ multæ in magnis dotibus
> Incommoditates, sumptusq; intolerabiles.
> Nam quæ indotata st, ea in potestate st uiri.
> Dotatæ mactant & malo, & damno uiros.
> Sed eccū affinē ante ædeis. quid agit' Euclio?

Nugiuēduli qui.

¶ Nugiuēdis: Nā meras nugas res oēs: qbus utūt mulieres: possumus appellare. Arist. i magnis ethicis: nugiuēdulos appellauit hoīes turpi lucros: & pui lucros. ¶ Cedit: p̄cedit. ¶ Aduenit mi. q & ip̄e hēt: qd̄ petat. ¶ Putat: cōfert: colligit. ¶ Disputata: discussa: & supputata. dr̄. n. disputari rō: q; ei⁹ sūma fit pura: nā putū pu҃x appellauerūt. ¶ Plus ipsus dēt. s. miles. ¶ In ma. do. incōmoditates: sic. n. cōqrit senex apud Menādrū sup uxore diuite. me mise҃x: q creobulā duxi: & talēta decē: tacere uolo noctē mali ɔsciā plurimi: quē Cecil. imitatus: q sapit de me discet: q q̄si ad hostis captus libere seruio egometui uo mortuus iter uiuos: i hāc ferme q̄relā: Titinius quoq; p̄rupit ue҃x maxis dotibus deliniti: ultro ēt uxorib⁹ ācillāt.

VALLA.

¶ SEDētarii. Qui opā suā sedēdo locāt: uel opi alicui cōficiēdo: uū & Apul. sedētariā opā uocāt: bascanos gr̨ci appellant. ¶ Sutates: a suēdo: q reficiūt: & q̄si resarciūt: qd̄ attritū fuerat. Sin suases legat a colore suaso nomē hūerint: suasus iqt Fest. color appellatus: q sit ex stillicidio fumoso i uestiméto albo. Plau. suaso ifecisti p̄pudiosa pallā: sunt q oēm colorē eiusmodi uelint. ¶ Diabatharii. Quasi ascēsorii. Nā batho ascēdo signat: nisi sint diabata ɔficiētes: gn̄s solea҃x graecanicarū: ut Fest. ait. Var. itē diabatra i pedibus hēbat. ¶ Solearii. Qui soleas calceo҃x gn̄a ɔficiūt. ¶ Adstant mol. Noū. iqt molicina uestis a mollicie dcā. alii malochinarii scribūt: ut sit a colore uestimēnti dictus malochinarius. Est. n. color maluæ flori cōsilis: q a gr̨cis malache noiat. ¶ Sarcinatores pe. i. baiuli. ¶ Strophiarii ast. Strophiū iqt No. Fascia breuis: q̄ uirginalē errorē cohibet papilla҃x. Turpilius in philopatro. Me miserā qdem iter uias ep̄la excidit mihi ifœlix inter tuniculā: ac strophiū collocarē. Strophus ēt a græcis dr̄ sacculi funiculus a strepho. i. uerto: qd̄ circūq; uertat. Strophus itē ē: ut ateius philologus existiat: qd̄ græce strophiō uocat: & qd̄ sacerdotes p̄ isigni hn̄t in capite: Quidā coronā eē dn̄t: aut q; p̄ corona iligne in caput iponat: q̄le sit strophiū: itaq; apud Faliscos idē Festū eē: q uocet strophearia: qa corōati ābulēt: & a Tusculāis: qd̄ ipuluinari ipōit castoris strophū uocari. Inde strophas

Strophium quid.

strophas res nugales:& inanes dixerũt ueteres.Mart.Regis supbi sportulæ recesserunt.Nihil stropharũ est iam salarium dandũ est. Adstant semiso.qui paruula tintinalia efficiunt. Triceni.Quasi tricenteni.i.infiniti. Philacistæ.i.qui obseruãt.nã phylato seruo dr.& Plau.phylacã carcerẽ uocat. Lymbularii:a lymbo: q̃ fascia uestibus assuitur.No.aũt lymbus inqt:ut annotatũ uidemus:muliebre uestimentũ:qđ purpurã in imo hẽt.Plau.in aulu.Textores.&c. Arcularii.q̃ arculas fabricat. Infectores croco.i.qui inficiũt crocotũ:a colore.n.uestis ita dicta.Nã græci crocotum indumentũ uocãt a croco. Vbi nugiuen.i.nugalium rerum uenditoribus.Hoc est:quæ perexigui momenti sunt. Cædit miles:æs petit. Var.in.i.inqt tributũ dictũ a tribubus:q̃ ea pecunia: q̃ a populo imperata erat tributũ a singulis ꝑportione census exigebat̃ ab ea: q̃ assignata erat attributum dictum.ab eo quoq̃:qbus attributa erat pecunia.ut militi reddãt:tribuni ærarii dicti id:quod attributum erat æs militare:hoc est qđ ait Plau.cędit miles:æs petit. Disputata est rõ.i.factus calculus. Prorogat̃ militi.i.differtur. Dotate mactãt.i.affligant.

Crocotarii qui.
Tributum unde dictũ sit.

PYLADes SARACENVS

Euclio. Megadorus.

Nimium lubẽter audiui sermonem tuum.
Me.An audiuisti? E.usq̃ a pricipio oĩa.
Me.Tñ e meo quidẽ aio aliq̃to rectius
Facias,si nitidior sis nuptiis filiæ.
Eu.Pro re,nitorem.& gloriam,pro copia
Qui habent,meminerint sese unde oriundi sient.
Neq̃ pol Megadore mihi,neq̃ quoiq̃ pauperi
Opinione melius res structa est domi.
Me.Immo est.& Di faciant,ut siet
Plus,plusq̃ istuc sospitent,quod nunc habes
Eu.Illud mihi uerbũ non placet,quod nũc habes.
Tã hic scit me hẽre,q̃ egomet.anus fecit palam.
Me.Quid tute solus e senatu seuocas? (est?
E.Pol ego te ut accusẽ merito meditabar. M.qđ
Eu.Quid siet me rogas? qui mihi omneis angulos
Furum impleuisti in ædibus misero.qui mihi
Intromisisti in ædes quingentos coquos
Cum senis manibus,genere geryonaceo.
Quos si argus seruet,qui oculeus totus fuit,

NVGiuendis: scribendum est ex Marcello.

Nimium lubenter: Huc usq̃ Euclio ex occulto obseruarat loquentẽ megadorum. Si nitidior sis: Pro te exornaueris: & aliq̃to cultior fias. Pro re nitorẽ.s.fieri:uel hẽre addecet: ac si dixisset:quisq̃ ꝑ sua facultate se excolere:& ornare debet. Oriundi sient.Vnde orti sint:& originẽ traxerunt: dicimus oriundos ducentes originẽ. Opinione.Vulgi.s.extimatione:qđ plærũq̃ aliquẽ pecunia abundare autumet: q minus hẽt. Quid tu te solus:nã musitabat tacitus nõ absq̃ metu: q̃ megadorus quidpiã de thesauro ꝑsensisset. E senatu:uirorũ senũ cõgregatio: & cõcilium senatus dicit̃:& est quartæ & secũdæ.nã senatus ti.dicius more ueterũ:ut tumultus ti.Salu.Senati decretũ est: sicut ille censuerat.Terẽ.quoq̃: qđ tumulti dixerit. Geryonaceo.Geryon in Hispania rex dictus est tricorpor: quẽ cũ ab eo armenta Her.sustulisset: ẽt bello superauit:sed hoc fabulosum est.ut Strabo meminit in.iii.q̃ cũ Geryonis mentionẽ fecisset postremo subdit.quibus ex rebus fabulã de Geryonis armentis cõfictam esse coniecturas faciunt: Dictus aũt est trigeminus siue triformis.eo q̃ eiusdẽ aĩ tres fuere fratres dicti Geryones:qui pari cõcordia gubernabãt. Senis.ꝑ sex alludit ad fabulã nõ ad hist.nam cũ tricorpor diceret̃.tria habebat capita sex manus: totidẽq̃ pedes. Quos si argus.nota fabula est apud Oui.in primo.Ius amore captus Iupiter eã cõpressit:q̃ deinde in iuuencã cõuersa est a Ioue.Iunone superueniente.qua Iupiter rogatus Iunonẽ donauit.Cui Iuno Argũ custodẽ apposuit:hũc perhibent centũ oculis excelluisse.quorũ octo:& nonaginta uigilarent.duo tñ dormirẽt:& quietẽ caperent.sic.n.intulit Ouid.centũ luminibus cinctũ caput argus habebat.Inde suis uicibus capiebant bina quietẽ:cætera seruabant:atq̃ in statione manebãt.ponit̃ tñ argus ꝑ hoĩe prudente: & singula quæq̃ prospiciente.

Oriũdi qui dicantur.
Geryon qui
Ius fabula.

Nimium libenter.rediẽs domum Euclio megadori uerba exceperat:nec interpellare uoluerat:quo ad megadorus ipsum uidit.Nũc quæritur euclio de coquis:de obsonio. Pro re nitorem.i.splẽdorem loco facultatum. Et gloriam pro copia.Et pro rerũ abundantia: qui existimant ullam ad se gloriam peruenturam. Vnde oriundi sient.i.meminerint in mundũ se nihil attulisse: neq̃ hinc abituros secũ laturos quicq̃. Opinione melius res structa est domi.Hoc dicit:& ego:& quiuis mihi similis pauper: nõ minus sumus pauperes:& egeni:q̃ de nobis hominum habita est opinio. Tam hic scit.artificiose Plau.docuit:ut naturaliter fieri solet:subticuisse nomẽ thesauri per indignationem. E senatu seuocas.i.senibus nobis. Intromisisti in ædibus.ergo & intromitto in ædes:& intromitto in adibus.Licet.n.ad locum sit.figurate tñ recte dicitur ad locũ cũ ablatiuo:ut cum dicimus huc ædes.nõ enim grãmatica uerbis:sed sensibus alligatur. Quingentos coquos.hyperbolice dictũ: nam satis nouerat fuisse pauculos:duos:trisue. Cum senis manibus.quia statim subiicit genere geryoneo.siquidẽ geryones in occidente rex ob triplex regnũ corpore:triplicato fertur cõstitisse.Dicitur aũt geryones geryonæ.& geryoneus geryonei:& geryon geryonis:cuius meminit Hesiodus in theogonia filius caliroes oceanitidis compressa a chrysaore imperauit erythię:hũc occidit hercules: eiusq̃ abstulit boues hesiodo his uerbis ostendente. κουρη τωκε ανοιο χρυσαορι καρτε ροθυμω.μιχθεις ευφιλοτητι πολυχρυσω αφροδιτη.τα λλ ροη τεκε παιδα βροτων και αλις τον απαντων.γηρυονιν τον κτεινε βιη ηρακληειη.βοων ενεκει λιποδων αμφιρρυτοειν ερυθειη. Quos si arcus seruet.Multiplicis est significationis hoc nomen:iõ paucis nõ põt uerbis explicari.qñq̃ id nomẽ loci est:ac ut ait Ser.in singulari neutri est generis:in plurali masculini.ut argos amphilochiũ:quod alcmæon: eiusq̃ liberi cõdidere:ut author Strabo.Aliud argos oresticũ dictũ:quod orestes de suo uocauit noĩe:cũ cæsa matre exul ꝑ fugeret.peloponessus quoq̃ antea dicta:postea achaicũ nominari cœptũ est.Ab iaso argos iasium.a pelasgis argos pelasgicũ.Aliquãdo argos canis nomẽ apud Home.qui Vlyssis fuit.αν δε κυων κεφαλην τε και ουατα κειμενος εσχεν αργος οδυσσηος.Argos regio nomẽ habuit ab argia mr̃e pelasgi:qui ei imperauit.pelasgi aũt fratres fuerũt phthius: a quo phthia:& acheus: a quo achaia:horũ pr̃ ammon a quo ammonia.ammonis pater thessalus: a quo thessalia.At argus ciuitas:q̃ iasium argos dcã ab agenoris equo argus noĩabat̃:ut hellanicus scribit in historia.nã cũ

VALLA.
Intromitto significata.
Argos qđ & ubi locorum.

iasus:& pelasgus triopæ filii:mortuo pr̄e:pelasgus obtinuisset impiũ ad erasinũ usq; fluuiũ larissę ipauit.iaso ad ilĩ mortuo:agenor eius filius multo eqtatu regionem obtinuit:a cuius equo argus appellatum. Argos ẽt dr̄ segnis:un̄ & cynos argos intẽperãs qdã appellatus:a quo hori testimonio in Platonẽ dictus locus: in quo ociosi.& itẽpãtes hoies solebant cõuenire:un̄ & ꝓuerbiũ.i.ad cynos argos:qđ Home.i.i.iliados oñdit:cũ pestẽ ait primũ ad cynos argos ꝑuenisse:hoc est intẽperãtes: & in se uile gñs:ut est Aristoteles interp̄tatus:nõ ut uulgo solẽt interp̄tari homerũ enarrãtes mulos & canes albos. Inde ut Cic.in li.de fato inqt:argos logos.i.ignaua rõ: iqt.n.nec nos ipediet illa ignaua rõ: q̄ dr̄.appellat̃.n.a ph̄is argos logos:eã rõnẽ ita appellarunt:cũ necessitatẽ subesse ostendere uoluerũt. Argos ẽt dr̄ albus:& argos celer:un̄ & argyphontes Mercurius:ut placuit qbusdã:q; candida:& apta oia faciat oro:ut aliis q; sit celer.deoꝝ.n.nũcius a poetis cõfingit̃ potius q̄ ut argi dicat̃ interfector. argus quoq; phryxi filius fuit:ex quo & chalciope Oetæ filia quattuor filii. Argus:ctissarus:melã:& phrontis. Argus ẽt queadmodũ phærecides tradit.& lapollonius rhodius astipulatur:nauẽ argo extruxit:qua ad aureũ uellus rapiendũ argonautę uecti sunt: quæ in signum cœli a poetis fingit̃ immutata:quæ in rhodo uix excelsis montibus aliqua in parte spectat̃. In alexandria aũt tota supra horizontẽ:quem lingua latina finientẽ appellamus:ut tam Ptolemæus q̄ ꝓ clus ꝓdiderũt. Argus uero:cuius hic Pla.meminit:Iunonis minister adhibitus custos:ut hic Plau.inquit ioni:quã iupiter inachi filiã a se uitiatã in uaccã cõuerterat:quo iunonis mente auerteret:ac suspitionẽ ammoueret pellicatus:eã uero argo custodiendam dedit. At Mer.suauissime canendo argũ in soporẽ pellexit:deinde harpe suo inq̃ gladio obtruncauit:iuno eius oculos pauoninæ caudæ apposuit:& io uexauit asilo: q̄ stimulata in ægyptũ usq; ꝓfugit:ubi ꝓ dea culta est:isisq; appellata.

> Quem quondam Ioni Iuno custodem addidit,
> Is nunq̃ seruet. præterea tibicinam,
> Quæ mihi interbibere sola, si uino scateat,
> Corinthiensem fontem pyrenem potest.
> Tum obsonium autem. Me. pol uel leoni sat est,
> Etiam agnum misi. Eu. quo quidem agno sat scio
> Magis curiosam nusq̃ ullam esse bestiam.
> Me. Volo ex te ego scire, qui sit agnus curio.
> Eu. Qui ossa, atq; pellis totus est. ita cura macet.
> Quin exta inspicere in sole etiam uiuo licet.

SARACENVS. ¶ CVStodẽ addidit.i. infestũ & inimicũ apposuit. Virg. Nec Teucris addita Iuno:usq̃ aberit:addita ꝓ inimica. Interp̄tat̃ Seruius. Ioni. Secundũ declinationem ueterẽ dixit:ut Io Ionis: calipso calipsonis: tñ ca pri:Diomedis:& Quintil. snia.hæc noia rectius græca inflexiõe ꝓnũciari debẽt.ut Io Ius. Dido didus calipso calipsus:sicuti:Io:iusq; sorores dixit Cui. & nomine dido.i.Didonẽ. Vir. Vtẽdũ est more latino quo usq; decor patiat̃. cũ aũt absit more græco potius.ut ipse refert Quint. ¶ Corinthiẽsem fontẽ & pyreneũ. Fontẽ dicit acrocorinthi.de quo Pli.sic scribit:Corinthus antea ephyra dcã:sexagenis ab utroq; littore stadiis e sũma sua arce:q̄ uocat̃ acrocorinthus:in q̄ fons est pyrene: diuersa duo maria ꝓspectãs:itidẽ Strabo

Fons acrocorinthi q̄ dicatur. Acrocorinthus mons est pelopõesi excelsus iter duo maria situs ægeũ.u; & Ioniũ:sub cuius radice in plano instar mẽsæ loco:iacet oppidũ corinthus: uertex ipse acrocorinthi Veneris sacrã hẽt ędiculã:isra uerticẽ pyrenẽ: fontẽ aq̃s haud effluẽtes hñtẽ:cæteꝝ ꝑspicuas ad imũ:potuiq; suauissimas. ¶ Tũ obsoniũ aũt:cũ q̄dã uilipẽsiõe legẽdũ qđ nõ sufficeret: qđ misisset. ¶ Curiosam bestiã:macrã.s.& q̄si curis ↄfectã:declarat nihilomin⁹ qđ sit agnus curio:dr̄ cura:q; cor urat ide curiosus Var.q̄ cura ꝑter modũ urit.

Cura unde dicatur.

VALLA. ¶ QVẽ quõdã ioni:antiq declinauit ioni dicẽs:quã Pris.ẽt seqt̃ decliationẽ:sed recẽtiorib⁹ cõtradicẽtib⁹ oib⁹:si mõ grãmaticis:Diomede:phoca:sed ẽt Quint.q ait se declinationẽ sequutuꝝ latinã:quo ad decor patiat̃. neq;.n.sedictu rũ calipsonẽ:ut iunonẽ. At ẽt poetę iuniores hãc sequũt̃ formã. Vir. Cui. Stati⁹:Sil.italicus. ¶ Custodẽ addidit:Vir. i.v.ęn.Nec teucris addita iuno. Ser. addita inimica expõit: aitq; & Lucil.& ãtiquos in hac sigñatiõe posuisse. ¶ Si uino scateat.i.abũdet. Ho.scatẽtẽ bæluis põtũ:un̄ scaturigines dñr fontiũ. ¶ Corinthiẽsem fon.py.põt. Et hæc corinthus ẽ:q̄ a mumio duce Rõano deleta ẽ:un̄ & ꝑciosa olim uasa illa:q̄ æra corinthia dicebant̃:q̄ nũc cũ laudare uolumus dicius:damascena. Quint.de ꝓprietate locutus iqt. Itẽ qđ cõe ẽ:& aliis nomẽ itellectu alicui rei peculiariter attribuit̃:ut urbẽ Romã accipius:& uęnales nouitios:& corinthia æra:cũ sint urbes aliæ quoq;:& uęnalia multa.& tũ auꝝ & argẽtũ:q̄ æs corinthiũ:hæc iq̃ citas ẽt ephyre noiata. At ut i hist.scribit Apollod.ñ sola: nã & i thessalia una fuit. Altera i epyro.tertia i elide.iiii.q̄ postea crãnonia.ẽ & alia corith⁹:de q̃ i ep̄is Hor.ꝓuerbiã r. Nõ cui uis hoicõ tingit adire corithũ:& Stra.li.xii.geographię iterp̄tat̃ inqẽs sup phanoreã cõana põti extãt.itaq; hæc cõana multis floret uiris:nobile isup ẽporiũ ex armenia ꝓuẽtib⁹.ide paulopost:citas ipsa q̄dã corith⁹ ẽ:&.n.pp magnoꝝ scortoꝝ gregẽ ueneri dicatoꝝ sacerdotũ magna ẽ aduenaꝝ multitudo:& festos eo i loco ludos agẽtes:negociatores:& rei militaris studiosi fundit⁹ absũpti adeo:ut de illis ei⁹ gñis exortũ sit ꝓuerbiũ. Nõ cuiuis hoium ↄducit adire corithũ. In q̄ re A.Gel.ur̄ allucinat⁹ cũ iqt lais corithia: ob elegãtiã uenustatẽq; formæ grãdẽ pecuniã demerebat:cõuẽtusq; ad eã ditioꝝ hoium ex oi græcia celebres erãt:neq; admittebat̃ nisi q dabat:qđ poposcerat.poscebat aũt illa nimiã qtitatẽ.hic ait natũ ee illud freques apđ gręcos adagiũ ου παντος ανδρος ες κορινθον εσθ ο πλους.melius.n.ẽ id qđ Strabo scribit.fuit ẽt corinthus Iouis filius:un̄ & citas habuit nomẽ:uel qđ urbẽ extruxerit: uel qđ prius ei ipauit:a quo ꝓuerbiũ:ubi uerba cõtẽnerent̃:uel iouis corithus:cuius mẽinit Aristoph.i comœdia:q̄ batrachõ iscribit̃:q; legati corithioꝝ a megarẽsibus illuderẽt:iterãtes pheri pheri iouis corithũ:qđ illi dixissent nõ patit̃:hoc iouis fili⁹ corinthus. ¶ Pireneũ.ꝓbus sup illo uersiculo ꝑsião:Palidãq; pirenẽ. pirene iqt fons ẽ i helicõe musis ↄsecratus. Strabo ãt uelut ẽt plęriq; alii fõtẽ pirenẽ sub acrocoritho mõte noiarũt. At pelus i hesiodũ:ꝓmethe⁹ iqt ignẽ tradẽdo mortalib⁹ i etholiã ↄcessit:a cui⁹ iuẽtiõe citas pirenia:& pirene fõs noiat⁹. Idẽ ps pria terrę:ut ab occasu hispãia ẽ:ita pirene regio allota mari:cui⁹ ps australis ad colũnas usq; herculanas:reliq̃ athlãtico ad septẽtriõale lat⁹:c⁹ regiõis lõgitudo:ut Stra.iqt:maxia circiter sex miliũ stadioꝝ.latitudo qnq; miliũ ibi uascões.iter pireneũ mõtẽ: & idubedã iber fluuius labit̃ ab ambobus æq; distãctis motibus:& amnib⁹ exũdãs i ip̄m fluẽtibus:ibi pirenę ueneris tẽplũ:itaq; ac pireneũ legi posse ur̄:hęc habuimus:q̄ de pirene i p̄ntia diceremꝰ. ¶ Tũ obsoniũ aũt.subaudi põt absumere tã largũ q̄ si sp scateat. desunt.n.plęrũq; uerba non sine grã orõnis:q̄ tũ uenuste omittunt̃:cũ suppleri facile posse intelligunt̃.

Addit⁹ qđ significet.

Corinthi quot & ubi locorum.

Pirene ubi locorum.

PYLADES ¶ Curio curiosus. No.citans hũc locum. Macet ꝓ macilento. Pellucet.ꝓ plucet dixit Plautus teste Prisciano lib.ii.

¶ Pellucet:

SARACENVS.

¶ PELLVcet: ualde lucet: nā ueteres r in l: ut ait Priscianus mutabant. ¶ Laterna: dicta q̄ in ea ignis latitet. ¶ Hoc quod habeo: Thesaurum. s. quem secum deferebat. ¶ Coloniā: locū & sensus est hic qdem omnino studet a me auʒ surripere: & propterea locum mutare: Coloniam dicimus a colendo: & differt a municipio. nam ex ciuitate est Colonia pręparata municipia: quæ aliunde ueniebant in ciuitate. ¶ Fides nouisti: Ad fidem apostrophat in cuius templo erat aulam locaturus. ¶ Ne immutassis nomen: idest: ne mihi infidelis fias: & pro fide fraus dicaris.

h Hoc ē fui facinus strophylus nō strophylus: alter. n. lyconidis erat: alter megadori seru⁹ is inq̄ strophylus missus ab hero lycōide fuerat exploraturus qd fieret de euclionis filia quā p̄senserat nuptū dari auūculo megadoro: iducit ergo Pla. catū. & solertē hoiem s̄uū: c⁹ q̄le esse debeat istitutū oñdit. ¶ In heʒ matu. hoc ē: q ad heʒ ptineat oia studio & diligētia pagat suismet oino p⁹hitis negociis. ¶ Quasi pue. ita adiuuādi sūt amātes: ne i amorib⁹ p̄rsus pcūbāt: ut pueri: q primū nare icipiūt: qb⁹ ul' tabula: ul' qppiā aliud subiducit̄: ut i sūmo enatēt: ne uemergāt i undis. ¶ Scirpea ra. q̄ fit e scirpo: q leuis ē iūci sp̄es: nascit̄ i locis palustrib⁹: leue & pcessē: ex quo tegetes fiūt. Terē. nodū i scirpo q̄ris. ¶ Qui: p q̄: ul' q put. ¶ Vt qd nō uelit: Hoc ē: ut ul' tacēte hero: s̄u⁹ tñ sciat. uideat: pcipiat: qd ip̄e uelit. ¶ Citis q̄drigis: Celeri cursu: solerti opa adhibita: q̄drige nō mō i spacio celeri equoʒ ferebāt̄ sed circa metā arte q̄dā: celeritateq̄ deflectebant̄. Cui⁹ rei meminit Ho. Meaq̄ƺ fui dis: euitata rotis: Papini⁹ quoq̄ƺ: flectere si posset circū cōpēdia metæ. Itidē Pers. aut metæ q̄ moll' flexus: cursus āt hmōi circa metas: quo pacto fieret oñdit Sophocles. ¶ Abstinebit bu. Idest scutica: q̄ ex corio fieret bubulo. ¶ In splē. cōpe. Qd fit ex assiduo pedū attritu: nam cum magis atteruntur: splendescunt magis.

Scirpum quid sit

Ita is pellucet, quasi laterna punica.
Me. Cedundum illū ego cōduxi. Eu. tum tu idē optumust,
Loca efferundum. nam iam credo mortuus est.
Me. Potare ego tecum hodie Euclio uolo.
Eu. Non potem ego quidem hercle. Me. At ego iussero
Cadum unum uini ueteris a me afferrier.
Eu. Nolo hercle, nam mihi bibere decretum aquam est.
Me. ego te hodie reddam madidum, si uiuo, prope.
Tibi an decretū est bibere aquā? Eu. scio quam rem agat,
Vt me deponat uino, eam affectat uiam.
Post hoc quod habeo, ut commutet coloniam,
Ego id cauebo. nam alicubi abstrudam foris.
Ego faxo, & operam, & uinum perdiderit simul.
Me. Ego nisi quid uis, eo lauatum, ut sacruficem.
Eu. Aedepol næ tu aula multos inimicos habes.
Atq̄ƺ istuc aurum, quod tibi concreditum est.
Nunc hoc mihi factum optumust, ut te auferam
Aula in fidei phanum, ibi abstrudam probe.
Fides nouisti me, & ego te, caue sis tibi
Ne tu in me mutassis nomen, si hoc concreduo.
Ibo ad te fretus tua fides fiducia.

Strophilus. Lyconidis Seruos.

HOc est serui facinus frugi facere, qđ ego p̄sequor,
Ne moræ, molestiæq̄ƺ imperiū herile habebat sibi.
Nā qui hero ex sententia seruire seruos postulat,
In herum matura, in se sera condecet capessere.
Sin dormitet, ita dormitet, seruom sese ut cogitet.
Nam qui amanti hero seruitutem seruit, quasi ego seruio,
Si herum uidet superare amorem, hoc serui officium reor,
Retinere ad salutem non eum quo incūbat, eo impellere.
Quasi pueri qui nare discunt, scirpea inducitur ratis,
Qui laborent minus, facilius ut nent, & moueant manus.
Eodem modo seruom ratem esse amanti hero
Aequom censeo, ut toleret, ne pessum abeat, tāq̄ƺ imperium
Herile discat, ut quod non os uelit, oculi sciant.
Quod iubeat, citis quadrigis citius p̄peret persequi.
Qui ea curabit, abstinebit censione bubula.
Nec sua opera reddet unq̄ in splendorem compedes.
Nunc herus meus amat filiam huius Euclionis pauperis.
Eam hero nunc renūciatust nuptum huic Megadoro dari.
Is speculatum huc misit me, ut quæ fierent, fieret particeps.
Nunc sine omni suspitione in ara hic assidam sacra.
Hinc ego huc, & illuc potero quid agant, arbitrarier.

VALLA.

¶ ITA is pellucet. p plucet r mutato i. l. ut Pri. ¶ Quasi la pu. ut mali granati: qđ pūicū dr̄ i follicul' suis. latitāt: quos qdem nauci dixere. ¶ Cędūdū: sacrificandū: ut No. iterp̄tat̄. ¶ Cadū unū uini. urnæ tres cadū: uel artabā faciūt: q̄ sunt modii. x. & semis. ¶ Cōmutet. coloniā colonus a grę. edit⁹ locus apud athe. dicebat̄: ubi neptu n⁹ colebat̄. Dr̄ colon⁹ qcūq̄ƺ hitator usq̄ƺ: uñ tyrii uenere coloni. Vir. Colonia ppl'i examē dr̄: & colon⁹ agricola: & colōia quē colit agrū. Pau. li. xix. colon⁹: si ei frui n̄ liceat: totius qnquēnii noie stati recte aget: & si reliqs annis dn̄s fūdi frui patiat̄. nec . n. sp liberabit̄ dn̄s eo q̄ scđo: ul' tertio anno patiet̄ fūdo frui. nā & q expulsus a con ductiōe i aliā se coloniā cōtulit: nō suffectu rus duab⁹. neq̄ƺ ip̄e p̄siōnū noie obligat⁹ erit. ¶ Qđ tibi cōcreditū ē. subaudi inimicos h3. ¶ Factu ē optimū. i. optimū: ut faciā: ut Vir. Nec uisu facilis: nec dictu affabil' ulli. ¶ In fidei phanū. fides: ut ait Cic. dicta eo: quod fiat quod dictum est.

Coloni q̄ & colonia

HOc est serui. In hac scena strophylus lyconidis adolescentis seruus inducit̄, ab hero missus suo: ut obseruaret: quid de Euclionis filia fieret. sed aliter contigit: atq̄ƺ sperarat: ut perspiceret Eucl. aulam abstrudētem: cui insidiatur. ¶ Ne moræ molestiæq̄ƺ: ne moretur: molesteq̄ƺ ferat: efficere: quę herus impauit. Dicimus.

Ex snia qd significet

ergo:habeo mihi uerba tua molestiæ. Ex sententia: idest ut decet sententiam inquit Quintilianus ueteres: quod animo sensissent: uocauerunt id: cum est apud oratores frequentissimum: tum etiam in usu quottidiano quasdam reliquias habet. nam & iuraturi ex animi nostri sententia: & gratulantes dicimus: non raro tamen: & sic locuti sunt: ut sensa sua dicerent. nam sensus esse corporis uidebantur: sed consuetudo iam tenuit. ut mente concepta sensus uocaremus. Lumina autem: precipueq; in clausulis posita sententias. In herum matura: idest subitaria: ut tamen nihil sit præceps: translatione sumpta a maturis fructibus: qui neq; præmaturi: acerbiq; austeritatem habet nec marcentes putredine. hoc græci dicunt σπεῦδε βραδέως. sensus ergo est: quæ præcepit herus decere seruum: neq; preproperе: ne peruerse: neq; segniter: ne contemnenter agere uideatur: capescere: Quę uero ad se attineant: capescenda sero: ut cibum: somnumq; capere. Si herum uidet superare amorem. His duobus accusatiuis in uerbis est amphibologia. non tamen in sensu. facile enim est nosse dici: si ab amore uiderit herum superari. Qui nare discunt. Nare a naue ductum cornificius ait: quod a[illegible]feratur natans: ut nauis Ennius libro septimo. Alternare cupit: alter pugnare paratus. Plautus in aulularia. Quasi pueri: &c. Natare igitur est sępius nare: ut dictare: & factitare.

In scirpo nodū quær̄

Scirpea inducitur ratis. scirpum inquit festus est id: quod in palustribus locis nascitur leue: & procerum: unde tegetes fiunt: inde prouerbium est in eas natum res: quę nullius impedimenti sunt: in scirpo nodum quęrere. Ennius. quærere in scirpo soliti: quod dicere nodum: & Plau. in aulularia: quasi pueri &c. Neuius in phœnissis: sume arma: te ante occidam claua scirpea. Ne pessum eat: idest ad imum ueniat: ac succumbat. Quod nō os uelit oculi sciat: idest qd uerbis non exprimitur: nutu oculi intelligant. Citis quadrigis: idest celeri cursu: quo olim incitati ad premium capiendum utebantur. Virgili. in georgicis: Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ: Addunt se in spatia: & frustra retinacula tēdēs. Fert̄ eqs auriga: neq; audit currus habenas. Bubula. i. corio bubulo: hoc ē: ne uapulet: uel legēdū nebula. i. abstinebit: ac cauebit a noīe nebulonis. qd a nebula dictū: nebulo inq̄t ælius stilo dict9: q nō plu/ris est q̄ nebula: aut qui nō facile pspici possit: q̄lis sit nequā: & nugator. Quid agāt arbi. i. tāq̄ arbiter cognoscere.

PYLADes

CEAdere: imolare. Plautinum hunc citans uersum. Conducere emere. Plau. in aulula. Cædendum ego illum conduxi. Deponere est alienare auctore. No. Mar. qui citat hoc carmen. Capessere pro pferre exponit No. Mar.

SARACENVS.

TV modo caue: Euclio cū deposuisset aulā in fidei tēplo: deā ipsam obtestatur: ut sibi creditum depositū seruet. Congialē fideliam: est fidelia samiū uas ad usus plurimos ut docet Nonius: congialē dixit: q congium caperet: quod quidē mēsura est. Faciā: sacrificabo. Virgi. Cum faciā uitula pro frugibus ipse uenito: & Iu. pro populo faciens: quantum lausella bibebat.

Fidelia qd sit

VALLA.

TV modo caue quoq; indicassis. In hac scæna euclio inducitur fidē alloqutus: in cuius templo suos thesauros collocauerat: & seruus strophylus obseruās: ubi collocet: ut surripiat. Ita ppe in latebris scitū est. ita pite: & astute in latibulis occultatum. a latēdo enim latebrę & latibula. Pulchrā prędā posuit. nam quod ui pręhenditur pręda nominatur: quod furtiз subripitur: quia furuo tēpore: uel obscuro furtum dictum. Prohibessis. prohibeas priscum uerbum prohibesso. Vt rem diuinam faciam. & facio sacrifico: ut mox ostenditur: & facio rem diuinā: ut obire: & obire mortem: & nauare: & nauar̄ operā. Quin ubi accersat me. subaudi megadorus. Ne affineз morer tria significat moror: & pstolor. & distineo quēpiam. & moror recuso: quo freq̄ntissime Pla. utit̄: ut pmia tua nō moror. i. recuso. Tuæ fidei. i. tuæ existimationi. Perscrutabor phanū. i. loca templi exq̄rā. Mulsi cōgia. cōgiū ueteres sextario: & dimidio cōstare uoluerūt: ita Iul. bassus: ut uero Dioscorides libras. x. cōtinet. Fac. i. sacrificabo: q rhezo dn̄t græci nr̄i facio: nā pter notū signātū sacrifico Vir. Cū faciā uitula pfugibus ipe uenito. Iu. p pplo faciēs: q̄tū laupheLla bibebat.

Latebrę un̄ dictæ

Morari significata

PYLADes

FIDElia samium uas ad usus plurimos.

Strophilus. Euclio.

TV mō caue quoiq̄ īdicassis auṝ meū eē istic Fides.
Nō metuo ne qsq̄ inueniat, ita pbe ī latebris situst.
Aedpol næ illic pl̄chrā pdā agat, si qs illā īuenerit.
Aulam onustam auri. ueṝ id te quæso ut prohibessis Fides.
Nunc lauabo, ut rem diuinam faciam, ne affinem morer.
Quin ubi accersat me, meam extemplo filiā ducat domum.
Vide fides etiā atq; etiam nunc, saluā ut aulā abs te auferā.
Tuæ fidei credidi aurum. in tuo luco, & phano est situm.
St. Di īmortales, qd̄ ego hunc hoīem facinus audio loqui.
Se aulam onustam auri abstrusisse hic ītus in Phano? Fides.
Caue tu illi fidelis quæso potius fueris, q̄ mihi.
Atq; hic pater est, ut ego opinor, huius herus quam amat.
Ibo hinc intro, perscrutabor phanum, si inueniam uspiam
Aurum, dum hic est occupatus. sed si reppererо o Fides,
Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeo tibi faciam, uerum ego mihi bibā, ubi id fecero.

Non

Euclio.

Non temere est,q̄ coruos cātat mihi nūc ab leua mău
Simul radebat pedibus terrā,& uoce crocibat sua
Continuo meum cor cœpit artem facere ludicram,
Atq; in pectus emicare.sed ego cesso currere?

Euclio Strophilus.

Foras lumbrice,qui sub terra erepsisti modo.
Qui modo nusq̄ cōparebas.nūc quō cōpares,peris
Ego pol te pstigiator miseris iam accipiā modis.
St.Quæ te mala crux agitat?qd tibi mecū ē cōmerci senex?
Quid me afflictas?qd me raptas?qua me caussa uerberas?
Eu.Verberabilissume etiā rogitas,nō fur,sed trifur? (tas?
St.q tibi surripui? E.redd huc sis.St.qd uis reddā?Eu.rogi
St.Nihil eqdē tibi abstuli.Eu.at qd tibi abstuleras,cedo.
St.Ecqd agis?Eu.qd agā?auferre nō potes.St.qd uis tibi?
Eu.Pone hoc sis.aufer cauillam.non ego nunc nugas ago.
St.Quid ego ponā?quin tu eloquer quicqd ē,suo nomine.
Nō hercle eqdē qcq̄ sūpsi,nec tetigi.Eu.ońde huc manus.
St.Hē tibi ostēdi,eccas.Eu.uideo,age ostēde etiam tertiā.
St.Laruæ hūc,atq; intemperiæ,insaniæq; agitant senem.
Facis ne iniuriā mihi,an non?Eu.qa non perdo,maxumam.
Atq; id quoq; iam fiet,nisi fatere.St.quid fatear tibi?
Eu.qd abstulisti hinc?St.Di me pdāt,si ego quicq̄ abstuli.
Ni ue adeo abstulisse uellem.Eu.agedum excutedum paliū
St.Tuo Arbitratu.Eu.ne iter tūicas hēas.St.tēta q̄ lubet.
Eu.Vah,scelestus,q̄ benigne,ut ne abstulisse intellegā.
Noui sycophantias.age rursum ostende huc.
Dextrā.St.hē.Eu.nūc leuā ońde.St.qn eqdē ambas pfero.
E.iā scrutari mitto,redd huc.St.qd rddā?Eu.ah nugas agis
Certe hēs.St.hēo ego.qd hēo?Eu.nō dico,audiri expetis.
Id meum quicquid habes,redde.St.insanis,perscrutatus es
Tuo Arbitratu,neq; tui me quicq̄ inuenisti penes.
Eu.Mane.mane quis ille intus alter erat tecum simul?
Perii hercle,ille nūc itus turbat.hunc si amitto,hic abierit.
Postremo iā hūc perscrutabi,hic nihil habet.abi quo lubet.
Iupiter te,Diiq; omnes perdāt.St.haud male agit gratias.
Eu.Ibo intro,atq; illi tuo socieno iam interstringam gulā.
Fugin hic ab oculis,abin an nō?St.abeo.Eu.caue te uideā.

SARACENVS.

Non temere est:Non sine causa. Qd coruos:Repete quę de coruo:ac cornice dicta sunt in asinaria: auis est auspicacissima:cum uisa sit a dextra crocitare sed modo a sinistra futurū portendebat malū. Radebat:scalpebat. Artem facere ludicram:Hoc est in pectore subsalutare:& se commouere præ metu:ludicra lusoria uilia:& ludo digna dicuntur. Sed ego cesso currere:Deinde se proripit in templum.

Oras lūbrice:Dum in phanū senex redit:ut suū reuisat aurū:forte incidit in strophylum quē appellat lūbricū:uermē uersantē in rimis terrę:& dicitur lūbricus quasi lubricus:cū mergit in terrę superficiē. Erepsisti:proprie repere dicunt animalia pedibus carentia.ut uermes:serpentes: quæ ob hoc reptilia dicūtur. Præstigiator: quod aciem pstringat oculoru. Quod tibi abstuleras:noluit mihi dicere:sed tibi ne ille arbitraret quicq̄ illic reperiri quo suum esset:uel si placet dicas ibi. Cauillam:cauillationem:& cōtentionem: cauillam dixit Festus cauillationem:& irrisionem. Laruæ:mali dęmones: de quibus & de laribus:& manibus facta mentio est. Quia non perdo:subaudi te. Scrutari:scrutor & scruto dicit: na paulo infra perscrutaui dixit & ita legit Noni?. Nō dico:Non enim audebat quicq̄ de thesauro proferre. Ille nunc itus turbat: Vt aptissime ostendit fatuitatem senis: qui du interrogat.an alius cum eo sit:mox suspitione raptus:hunc relinquit:ut illum quęritet. Socieno:nomen inouauit a socio.

VALLA.

Non temere.hac paruula scena ex augurio formidat:qd coru? ab leua cātet. Simul radebat pedibus terrā.i.scalphebat terrā. Crocitabat:qd suū:coruorū est. Artē facere ludicrā.i.subsultar q̄ si ludere uideret. In pect.emica.i.erigi attolli:uñ micare est p lusu digitos alios eleuare:alios deprimere manu porrecta: ut numer? a digitis cognoscat erectis. micare etiam quatere est: Virgi.de forma equna:micat auribus:& tremit artus.

Foras lumbrice.In hac scęna euclio strophylū præueniens aurum indicantem ipsum miseris agit modis e templo eiiciēs.Lūbrici uermiculi appellāt: quos terræ intranea tam græci q̄ nostri uocāt. Nusq̄ cōparebas.subaudi:cum ego aurum occultarem. Cum compararēs peris:idest cum te uiderim:te occultas tanq̄ peas. Præstigiator:idest diuinator: unde prestigiæ falsæ ostentationes:ut qsquiliæ:& strophæ dicuntur:quasi nugalia q̄dam. Quid me afflictas.q̄ sollicitus senex esset:ostenditur q̄ ob aulæ suspitionem intemperans. Redde huc sis: idest redde mihi huc proferendo ad locum si quidem hunc. Quod tibi abstuleras.i. ut tibi haberes. nam illud tibi præpositū ambiguū fuit:an diceret quod tuū esset: an tibi causa tua.ideo euclio subiungit tibi interpraetatus causa tua. Quid agam.Vultuose:ac stomachose legendū. Pone hoc sis.aphęresis pathos: pro depone si uis. Aufer cauillam:idest irrisoriam contentionem.dicitur & cauilatio:& hoc cauile:ut ipse in truculento istæc ridicularia:cauillationes uix opinor dicere ita:ut pauxillū differāt a cauilibus.Dicteria.n.sunt quę scommata græci uocant. Laruæ hunc atq; intēperiæ.i.imundi spūs.hoc iō dictū:quod euclio protulerat:ostēde etiā tertiam quasi tertiam manum haberet est autem laruæ:atq; intēperiæ:insaniæq; amplificatio per cōgeriē. Excutedū palliū.dum syllabica adiectio est:palliū uestimentū dicit:& quicqd onerosum est corpori.Iuue.onerosaq; pallia iactat. Ne iter tunicas habeas. Tunicā dicit:quā subuculā appellamus:nā & hęc ex lino tunica dicit:diuus Hierony.

Ludicra q̄ dicantur
Repe qd sit
Caulla qd sit
Scrutor & scruto
Micare qd sit
Lūbrici qd dicantur
Tunica qd sit

mus deuestibus sacerdotalibus ad fabiolã. Secũda ex lino tunica est põderis.i.talaris duplici syndone:quã & ipsam Iosephus byssinã uocat:appellaturq; cathonat.i.chiton:qđ hebræo sermõe in lineã uertit. hęc adhæret corpi & ita arcta ẽ:& strictis manicis:ut nulla oĩno i ueste sit ruga: & usq; ad crura descẽdat.uolo ꝑ legẽtis facilitate abuti ßmo ne uulgato:solẽt.n.luctãtes hr̃e lineas:q̃s camisias uocãt:sic aptas mẽbris:& strictas corpi ut expediti sint:uł ad cursũ:uł ad ꝑlia dirigeř:iacla teneř:clypeos:ensem librař:& quocũq; necẽtas traxerit. Illi so. ꝓtẽptũ sociẽnũ uocat.

PYLADes

CROcitum propriam coruorum uocem ueteres esse uolucrium. Plau. in Aul. Perscrutaui actiua uoce. Socieno interstringam:& Socieno pro socio positum est teste Noni. Marcel.

VALLA.

MOrtuũ ego:strophylus secũ meditař:quo pacto falleř se nẽ possit. Dẽ hodie isidias .i.fallã. Tantisper: idest interea dum aurum aufert.

SARACENVS.

FIdei cẽsebã:nec fidei: nec ipsi quoq; satis fidit auar⁹ senex: ꝑpea aulæ suæ meliorẽ q̃ri- tat locũ. Os suble. irrisit ꝑ ridiculo hũit:est ꝓprie subli- re os luto ĩficere: tractũ a gn̄e ludi:quo dormiẽtib⁹ ora pingũť. Penussume: maxĩe uehemẽtissime. Aliqđ bõi di. notãda senis auaritia:q cũ coruo aliqđ se datuꝶ bõi polliceř:nõ dẽ:sed dicã di xit. Nã quo de. tã diu q̃ ꝑdiũ:pro ꝑdi tũ:sensus ẽ:ita coruũ sibi auꝶ reddidisse:ut erat ꝑditũ:nã ex ipsi⁹ corui crocitatu cõmonefactus:thesauꝶ pene amissum recupauit. Aulus lucus:a sacrificioꝶ luce lucũ dictũ uolũt ꝑ antiphrasim: diuus Hierony. Quintilianusq;. Syluani: syluaꝶ dei:syluanos: faunos:satyros: tanq̃ semideos & terrestria numina coluit antiqtas:Oui. sunt mihi semidei:sunt rustica numina nymphæ:& fauni satyriq;:& mõticolę syluani:quos q̃m cœli nõdũ dignamur honore:q̃s dedimus certe terras hitare sinamus. Crebro salicto:crebris: densisque salicibus:

Sublire & quid

Syluaꝶ dii qui

VALLA.

FIdei censebam. euclio aduersus fidem conqueriť:& strophylus clanculũ obseruat quid rerum agať. Subleuit os mihi.i. imposuit:fefellit:decepit:illusit. Penussume: idest paꝶ admodũ defuit ab eo:qđ est pene ita sit penissime:sicut a sępe sæpissime. Ni subuenisset. succurrisset opẽ tulisset. Nimis hercle. nimis pro multum. Aliquid boni dicã. emphaticos dicã ad auari tenacitatem exprimẽdam:nõ enim dabo dixit. Quod ddit tãdiu. ab eo: quod est dies fit diu. unde cõposita tãdiu: q̃diu tam lõgo tẽpore:q̃ lõgo tẽpore:ut iã diu: iam lõgo tẽpore. ita iterdiu:cuius contrarium noctu:ita & perdiu. hic tamen legiť perdium:quod si ꝑditum non significat: erit sensus quod mihi dedit: tam diu mihi asseruatum est:q̃ nunc asseruatũ. Syluani lucus. lucus sacer alicui dicatus numini. saltus ubi coalescunt arbores a saliendo. nemus quod etiam græce nemos:ut apud sophoclem in aiace furẽte:Pascuũ. Sylua uero:uł glãdaria ad pascẽda iumẽta:uel cædua:in qua ligna succiduntř. nã buscum:quo Apuleius utitur:uix latinũ uerbũ putauerim. Extra muꝶ est aulus. Aulos gręce:tibia latine:unde auledus tibicen:& aulon aulonis intra mõtis planicies:hinc forte is locus nomen habuit. Salicto oppletus.i. salicibus plenus. salictũ enim cõtentiuum pro salicibus posuit. salix arbor. Alia uiminalis:alia ꝑticalis a saliẽdo.i. subito incremento nomen habent. nã salix marina est:quæ agnos græce noiať. Certũ est. constitui.

Diu unũ fiat

Salictũ qđ sit

PYLADes

CSVBLEuit os significat illusit & pro ridiculo habuit:tactũ a genere ludi:quo dormientibus ora pinguntur: Sic Noni. Marcel. citans hunc uersum. Auius scribendum est metri necessitate:& sententiæ concinnitate: & ex antiquis codicibus:& nõ aulus:ut isulsissime scribit:& cõmẽtať Pius:& Sarra. itẽ:nullã uersus rationem tenentes.

Strophilus.

MOrtuum ego me mauelim læto malo,
Quam non ego illi dem hodie insidias seni
Nam hic iam non audebit aurum abstrudere.
Credo referet & iam secum, & mutabit locum.
Atat foris crepuit, eccum senex aurum effert foras.
Tantisper hic ego ad ianuam concessero.

Euclio. Strophilus.

FIdei censebam maxumam multo fidem
Esse, ea subleuit os mihi penissume.
Ni subuenisset coruos, periissem miser.
Nimis hercle ego illum coruom ad me ueniat uelim,
Qui indicium fecit, ut ego illi aliquid boni
Duam. nam quod edim tamdiu, q̃ perdiust.
Nunc hoc ubi abstrudam, cogito solum locum.
Syluani lucus extra murum est auius,
Crebro salicto oppletus. ibi summam locum.
Certust Syluano potius credam, q̃ fidei.
Fuge fuge. Di me saluom, & seruatum uolunt.
St. Iam ego illuc ꝓcurram, atq; iscẽdã aliquã in arborem.
Indeq; obseruabo, aurum ubi abstrudat senex.
Quãq̃ hic manere me herus sese, iusserat
Certust malam rem potius quæram cum lucro.

Dixi

SARACENVS.

Dixi tibi: cum resciisset lyconides: quam amabat puellã: eam nuptui megadoro dari matrem hortatur: ut nuptias infectas reddat. Iuxta mecũ: iuxta meã sniam: sic in asinaria: hanc iube petere: atq; orare mecũ. i. me. Resecro: est secrerare religione absoluere. Festus: uti qũ cũ reus pplm comitiis orauerat p deos: ut eo periculo liberaret: iubebat magistratus eũ resecrare. Perii mea nutrix: Acclamat puella euclionis filia: cui tps parturiẽdi aduenerat: hãc diximus grauidã factã a lyconide: & a se dilectam. Iuno lucina tuã fidẽ: Scilicet: obsecro: iploro: iuoco: & dicta est a iuuãdo Iuno: eadẽq; lucina: siue q partũ in lucẽ pdat uel oculis psit: & luci: io a iuuãdo: & luce: Iuno lucina dicta: ut sentit Var. Ouidi. a martis luco. Iniuriũ. qd nõ iure fiat. Vbi de capite meo. Sũt comitia: pide dixisset: ubi de uita & morte mea deliberandum sit.

Iuno unde dicta sit

Lyconides adolescẽs. Eunomia mulier. Phoedra puella.

Dixi tibi mater, iuxta rem mecum tenes
Super Euclionis filiam. nunc te obsecro,
Fac mentionem cum auonculo mater mea.
Resecroq; mater, quod dudum obsecraueram.
Eu. Scis tute, facta uelle me, quæ tu uelis.
Et istuc confido a fratre me impetrassere.
Et caussa iusta est. siquidem ita st, ut prædicas.
Te eam compressisse uinolentum uirginem.
Ly. ego ne ut te aduorsum mentiar mater mea?
Ph. Perii mea nutrix, obsecro te, uterus dolet.
Iuno lucina tuam fidem. Ly. hem mater mea,
Tibi rem potiorem uideo. clamat, parturit.
Eu. I hac intro mecum gnate mi ad fratrem meum,
Vt istuc, quod me oras efficiam tibi.
Ly. Iam ego sequor te mater. sed seruom meum
Strophilum miror, ubi sit, quem ego me iusseram
Illic opperiri. nunc ego mecum cogito.
Si mihi dat operam, me illi irasci iniurium est.
Ibo intro. ubi de capite meo sunt comitia.

Strophilus.

Picos diuitiis, qui aureos monteis colunt,
Ego solus supero. nam istos reges cæteros
Memorare nolo hominum mendicabula.
Ego sum ille rex Philippus. o lepidum diem.
Nam ut dudum hinc abii, multo illuc adueni prior,
Multoq; prius me collocaui in arborem.
Indeq; expectabam, aurum ubi abstrudebat senex.
Vbi ille abiit, ego me deorsum duco de arbore.
Ex fodio aulam auri plenam. inde ex eo loco
Video recipere se senem, ille me non uidet.
Nam ego modo declinaui paulum me extra uiam.
Atat eccum ipsum. ibo ut hoc condam domum.

Pici diuitiis: surripuerat senis aulã Strophylus: multa ppea lætitia gestit: supbitq;: pici sũt quos græci gryphas uocãt: qdrupedes dñr bæluæ: & uisu: & forma terribiles: corpe leonino: rostro: alis: pedibus: aqlæ: sunt in hyporeis mõtibus i scythia: ubi gẽmas ibidẽ nascẽtes obsuare dñr: aduersus eos pplm pugnãt arimaspi: gẽmasq; illis auferũt: sũt q d gryphis: ut d harpyis auibusq; stiphalidibus fabulosũ autumẽt: Verũ Põp. mella ad historiã referre ur his uerb: deide ẽ regio ditis admodũ soli: iha bitabilis tñ: qa gryphi sceui: & ptinax ferarũ gñs auũ terra pẽitus egestũ mirũ amãt mireq; custodiũt: & sũt isesti attingẽtibus: hoiũ pmi sũt scythæ: scytharũq; qs singli oculi eẽ dñr arimaspæ: Pli. quoq; i scythia gryphas auritos uocat: aduncitate rostri: quos ref nihilominus fabulosos: pici ergo q aureos mõtes colũt ego solus supbo: notãda locutio ẽ: ut i amphit. atq; i asinaria mõuimus: ãns ip. s. positũ i eo casu: quo relatiuũ. Rex phi. q fuit Alex. pr: cui maxiæ opes erãt. 50. (ut d eo rfert trogus Põ.) iter quottidianas rapias sp uideret iops.

De gryphis historia

Dixi tibi mr. q uirginẽ uiciauerat Euclionis lyconides mrẽ eunomiã exorat: ut sibi puella cõcedat uxor: ac ut facilius obtineat: audit puella dolor pu erpæ exclamar. Iuxta Pariter. Super euclióis filia. sup p d posuert ueteres. Vir. Mlta sup Prião rogitãs: sup hector mlta. Resecroq; mr. i. itero obsecrationẽ meã Aut resecro religiõe soluo: ut No. iterptat igens. Resecrare soluere religiõe utiq;: cũ reus pplm comitiis orauerat p deos: ut eo periculo libaret: iubebat mgratus eũ resecrare. Pla. resecroq; mr: qd dudũ obsecraueram.

VALLA.

Suppro de

Scis tupte facta uel: ęq; ac tu uel. ordo ẽ. & sensus. scis tu ipse me uelle facta. i. ut efficiã nõ minus q tu uel. Impet. i. fore: ut ipetrẽ. In so. n. uerba n mõ accessũ: s ẽt abitũ qñq; signãnt: ut freqnter apd plautũ & h loco. Te aduor. i. corã tẽ: ac i tuo ɔspectu. Iuno lu. dicta lucia: q i lucẽ edat puerpia. ut Var. putat lucia a luco martis: qd iuno lucina ibi pxie coleret. Vtrãq; Oui. tuet sniã cũ ait: Gra lucię ddit h tibi noia lucus: Aut qd pncipiũ tu da lucis hẽs. Rẽ potiorẽ. i. pcliuiorẽ ad ipetrãdũ. Seruũ meũ stro. mi. ubi sit: Hoc genus ddi apd Pla. freqns. subaudit ntiuus: ubi sit strophylus. Illic opiri. i. pstolari: ut rginã oppiẽs apd Vir. nã opior passiuũ. i. tegor pmã h bue. Nũc ego. ita corrigẽdũ. itẽ in pricipio seqntis uersiculi p: sed corrige si. Iniuriũ ẽ. i. res iniuriosa fuerit. De ca. meo. i. de re capitali mea. Fiũt cõ. i. ɔstitutiões: ut i comitiis coibat ppls ad creãdos mgratus. Cõmitiũ dcm: qd eo multi cõmearent.

Lucina unde dicta sit

Comitium unde

Pici diuitiis. in hac scẽa strophylus lętitia exultat: se sustulisse seni aulã. Picos: iqt No. ueteres uocauerunt: quos græci grypheas appellãt. picus ẽt auis nota oibus: d q in asinaria picus ulmũ tũdit: picus quoq; primo ancõi: deide toti regiõi piceno nomẽ dedit: qd i eorũ uexill cõsedisset. ẽ ãt picus dedicata marti. sunt q picã uelit. picũnus quoq; deus i sacris rõanis adhibebat. Aemi. macer i theogõia. Et nũc agrestes iter picũnus hẽtur. higinus picũnus: & uaria ueste picus martis. Fa. pictor rerũ gestarũ & sit uidbãt picũ martiũ idẽ in prio iuris pôti. picũno & pico factũ sacrũ ẽ. Var. d uita prũ. pedis picus cũ eẽt ptor urbanus: & sedẽs i sella curli: iusdicer et pplo picus martis aduolauit: atq; i capite eius sedit. Picẽ. q picenũ icolũt: & picenus ager. duxerũt ãt originẽ a sabis picẽtes: q du

Picorum fabula

ctu:ac auspicio pici ex sabinis migrãtes nomẽ enacti sunt. De gryphis multa referũt:q̃ fabulosa ferme oẽs existimãt: quidẽ aialiũ nã scripsere. fabulose ergo:& hic a Plau. sed nõ mõ aial gryphus noiat̃:siue ut alii gryphe⁹:uerũ ẽt ænigma:ut sępe apud Au. Gel. ide gripisma dicũt gręc.qđ difficulter dissoluit̃ Eutropius in hist. p⁹ saturnũ in Italia regẽ: picus:inqt eius filius:de quo fabulose dicit̃ a quadã famosissima maga circe noĩe:ob contẽptũ eius amorẽ in auẽ sui nominis mutatus sit. post hunc eius filius faunus qui fuit pater latini:eius mater carmẽtis:credit̃ latinas litteras reperisse. a carmine aũt:ut inqt Oui. nomẽ habuit. Picare uerbũ:quo utunt̃ de re rustica scribẽtes:ut cũ picata dolia dicunt:nõ a pico:uel pica:sed a pice deriuat̃. quę ab eo:quod pissa a græ. dicit̃ litterarũ mutatione:ut fit in plærisq; nomẽ hẽt. ¶ Hoĩum medicabula. qui si cõferant̃ meis opibus medici dici possint. ¶ Rex philippus:subaudi macedonũ. ¶ Collocaui in arborẽ. ergo colloco in arbore:& in arborẽ:ut in loco. ¶ Mõ declinaui:ambiguũ est:an mõ tñmmõ dicatur:an mõ tum significet. ¶ Vt hoc condã domũ. ordo uerborũ est:ibo domum. ut hoc condam. i. reponam.

Picare qđ sit

PYLADes

¶ SCIS tu te facta uelle me:quę tu uelis. Cui dubiũ uersum hũc ita scribi debere discretis lr̃is:quę ĩscitia cæterorũ & Pii cõmẽtatoris maxĩa:iunctę legunt̃:⁹hñt. n. codices oẽs:uellẽ equę tu uelis:separa ergo:& scribe uelle me quæ tu uelis:& uersus constabit:qui aliter mancus eẽt:& sñia q̃drat:hoc sensu. scis me uelle oĩa quæ tu uis. ¶ Vt istuc qđ me oras nũc efficiã tibi. ¶ Spero ipetratũ:qcqđ uis ab eo auferã:duo isti uersus ita scribi debent:si metri rõ:& sñię habeatur:aliter. n. neq; caput:neq; pedes ipsorũ uersuũ reperient̃ nec scribẽdũ est offm̃ uel effectius:ut nugat̃ Pius se scriptũ uidisse in emẽdatis codicibus:maxime. n. mẽdax ẽ:& codices oẽs hñt efficiã:& utcũq; ipe legat:uersus nõ cõsistunt.

SARACENVS.

PErii:iterii:cum rediisset senex in syluani lucũ:aulã surreptã; iuenit:clamat:uociferat̃:furit: insanit:quẽq; obuium pcũctatur:qđ agat nescius. ¶ Qui uestitu:& creta occultant sese:Eos dicit qui magistratũ petituri cãdidi ꝑdibãt suffragia ppl̃i deposcẽtes uestitu:& creta ꝓ uestitu creato. i. cãdido sic Mart. cretatã prętor cũ uellet mitter̃ mappã: Persius quoq; cretatã; dixit ambitionẽ:ad eos alludẽs: qui ueste cãdida in cãpum martiu; descẽdebant:dignitatuum & magistratuũ petitores: Iuue. quoq; posuit:cretatũ bouẽ. i. cãdidũ:q̃ Ioui boues cãdidi mactarent̃.

Creta quid sit

VALLA.

PErii:iterii:quo currã? quo nõ currã. in hac scæna exstiabiliter q̃rit̃ senex aurũ sublatũ eẽ. lyconides audiens putat ipsu; queri ob filiam:quã resciuerit stupratam eẽ. ¶ Perii:iterii:occidi. Amplificatio ẽ ꝑ cõgeriẽ:& affectus hoĩs nimiũ auaritia cęci oñdit̃:planeq; depingit̃. ¶ Quẽ. subaudi dicã:detinẽdũ:interpũctimq; legendũ. ¶ Quis?:ut sit sẽsus:qs abstulit. ¶ Neq̃o cũ aĩo:sensus ẽ nõ possũ oculis iuestigare:reliqsq; corpis sensibus. cũ aĩo. i. cogitatione: quæ fit ꝑ aium:q ad sensus corpis usq; penetrat:& tãq̃ fenestris sentit exteriora. ¶ Qui uestitu:& creta occultãt sese. Creta ueteres dicũtur q̃nq; illinisse faciẽ: ut si oris color quoquo mõ imutaret̃:aĩ flagitiũ apiens creta tegeret̃:sed & creta ad colorẽ tegẽdũ aliẽnũ:ac repsẽtãdũ cãdidũ ueteres utebant̃:ut cũ ioui sacrificãdi eẽnt boues cãdidi:creta illiniebant̃. uñ Iuue. cretatũq; bouẽ. & q petituri magistratũ essent:cãdidati deberẽt ꝓcedere:creta uestes inficiebãt:uñ Persius. Cretata ambitio. Fui quoq; calceos albos gestare debuerãt:uñ Iuue. Pedibus: q uenerat albis. ¶ Qui si deerãt:creta ificiebant̃:quẽadmodũ apđ Tibullũ:& plerosq; alios legit̃. Inde ẽt res bonas creta:malas carbone annotabãt. Hora. Quorsum habeãt sani creta:an carbone notãdi. & Persius. Illa prius creta:mox hæc carbone notasti. Hoc ãt iõ oẽ arbitramur:qđ ut Gallenus & Aetius:medici aiũt uim habeat:sine morsu abstergẽdi terra cretica:q̃ argẽtũ absterget̃:eã cretariũ dixere nõnulli. ¶ Nemo hẽt horũ. iterrogatiue legẽdũ ẽ. iõ subiungit:occidisti:qa ur̃ ille annuisse hr̃e neminẽ. ¶ Male pdi. male ualde. nã bñ:& male icremẽtũ signare ueteres uoluerũt. ¶ Tm̃ ge. & mali. ꝓ gemit⁹. nã gemitũ gemiti dixerũt ueteres:& gemitus gemiti:ut nũc q̃rtę iflexiõis ẽ:noĩa si qđẽ pticipiis pteriti tpis sĩlia:ut Priscianus quoq; docet q̃rtæ sũt iflexiõi:ut uisus:& audit⁹. sed uetustissimi tã scđę:q̃ q̃rtæ eẽ uoluerũt. ur̃ ãt gemo afflictatiõis icremẽtũ signare:qa gręce gemo refertus su;:& plenus sum signat. ¶ Et pau. i. dãnũ:ut apud iuriscõsultos:si milus tuus meo asino paupiẽ fecerit. ¶ Custodiui sedulo. i. sollicite:& iuigilãter:ut sedulus affer aquã. & sedula nutrix. ¶ Aiumq; meũ:geniũq; meũ. i. desideriũ aĩ:& corpis necessitatẽ. ¶ Pati nequeo. sepatim legẽdũ est:& cum gemitu pronũciandum. ¶ Ante ædis nr̃as eiulans. igemens ab ei interiectione:eiulo uerbũ factum est. ¶ Palã res est. ita legendũ:ut corrigat̃:nõ palant res.

Animi uis

Serui quos calceos gestabant

Gemo qđ denotat

PYLADes

¶ PICI scribi debent. Noñ. Picos ueteres esse uoluerunt quos græci griphas appellant. Plautus in aulularia. Pici diuitiis:qui aureos mõtes colunt:ego. s. supero. ¶ Euclio in hac scena cõqueritur:existimans aurũ sibi ereptum. Liconides uero adulescens putat:Euclionem lamentari:q̃ itellexisset filiam esse uitiatam. ¶ Gemiti pro gemitus: ut senati pro senatus. ¶ Lamentanti Euclioni de aula amissa:Liconides suspicatus illum queri de filia stuprata: respondet se fecisse. ¶ Mœstitudo:pro mœstitia positum:teste Nonius Marcel.

Euclio. Lyconides.

PErii, ite. occidi. quo currã? quo nẽ currã? tene tene.
Quẽ? qs? nescio. nihil uideo. cæcus eo, atq; egdem
quo eam, aut ubi sim,
Aut q̃sim, nequeo cũ aĩo certum iuestigare. obsecro uos ego
Mihi auxilio, oro. obtestor, sitis. & hominem demõstretis,
Qui eã abstulerit. q uestitu, & creta occultãt sese, atq; sedẽt
Quasi sint frugi. qđ ais tu? tibi creder̃ certust. nã eẽ bonũ te,
Voltu cognosco. Quid ẽ? quid ridetis? noui oẽs. scio fures
Esse hic cõplures. hem nemo hẽt horũ? occidisti. dic igitur
Quis habet, nescis? heu me miserũ, miserũ. perii male pditus,
Pessũe ornat⁹ eo. tm̃ gemiti, & mali mœstitiæ hic dies mihi
Obtulit famẽ, & pauperiẽ. perditissumus ego sum omnium
In terra. nã quid mihi opus uitast, qui tãtum auri perdidi,
Quod custodiui sedulo? egomet me fraudaui, aiumq; meũ.
Geniũq; meũ, nũc alii lætificãt̃ meo malo, & dãno. (atq; hic
Ly. Quinã hõ hic ante ædeis nr̃as eiulans cõquerit̃ mœrẽs?
Quidẽ euclio est, ut opinor. oppido ego iterii. palã res ẽ.
Scit pepisse iã (ut ego opĩor) filiã suã. uæ mihi, ĩcertust (scio.
Quid agã abeã, an mãeã, an adeã, an fugiã. qđ agã æđpol ne

Quis

Euclio. Lyconides.

Q Vis hic loquitur? Ly. ego sum. Eu. immo ego sum miser, & misere perditus.
L. Quoi tāta mala mœstitudo obtigit. aīo bono es
Eu. Quo obsecro pacto eē possū? Ly. qa istuc facinus, qđ tuū
Sollicitat aīum, id ego feci, & fateor. Eu. qd ego ex te audio
Ly. Id quod uerust. Eu. quid ego emerui adolescens mali
Quamobrem ita faceres? meq; meosq; pditū ires liberos?
Ly. Deus īpulsor fuit. is me ad illā illexit. Eu. quomodo?
Ly. Fateor me peccauisse, & me culpā cōmeritum scio.
Id adeo te oratum aduenio, ut animo æquo ignoscas mihi.
Eu. Cur id ausus facere, ut id, quod nō tuū eēt, tangeres?
Ly. Quid uis fieri? factust. illud fieri infectū non potest.
Credo deos uoluisse. nam ni uellent, non fieret scio.
Eu. At ego credo deos uoluisse ut apđ te me ī meruo enicē.
Ly. Ne istuc dixis. Eu. qd tibi ergo meā me īuito tactiost?
Ly. Quia uini uitio, atq; amoris feci. Eu. hō audacissume
Cum istac te oratione huc ad me adire ausin impudens?
Nam si istuc ius est, ut tu istuc excusare possies,
Luce clara deripiamus aurum matronis palam.
Post id, si prensi simus, excusemus ebrios
Nos fecisse amoris caussa. nimis uilest uinum, atq; amor,
Si ebrio atq; amanti impune facere quod lubeat, licet.
Ly. Quin tibi ultro supplicatum aduenio ob stultitiā meā.
Eu. Non mihi hoīes placēt, qui quom malefecerūt, purgāt.
Tu illam scibas non tuam esse, non attactam oportuit.
Ly. Ergo quia sum tangere ausus, haud causificor, qn eam
Ego habeam potissumum. Eu. tun habeas me īuito meam?
Ly. Haud te inuito postulo, sed meā esse oportere arbitror.
Quin tu eam inuenies inq̄ meam illam eē oportere Euclio.
Eu. Nisi refers. Ly. qd tibi ego referā? E. qđ surripuisti meū
Iā qdē ad prætorē hercle te rapiam, & tibi scribam dicam.
Ly. Surripui ego tuum? unde? aut quid idest? Eu. ita te amabit Iuppiter.
Vt tu nescis. Ly. nisi quidem tu mihi quid quæras, dixeris.
Eu. Aulam auri inquam te reposco, quam tu confessus mihi
Te abstulisse. Ly. neq; id ædepol dixi, neq; feci. Eu. negas?

SARACENVS.

Q Vis hic loqť: Lyconides obuius fact⁹ Euclioni: fateť ul tro: quod pegerat facinus: ille uero nesci⁹: q filiā uiciass; aulā sibi surripuisse autūat: sicq; aliq̄diu iuicē frustrāť. ¶ De⁹ ipulsor. Vel cupidinē: uľ bacchum dicit: nā uinolentus uirginē cōpresserat. ¶ Nā ni uellent: nō fieret qđ tamē minime uidetur eē uerẹ: libere. n. dicūtur actiōes nostræ: ut scite argumētatur Seneca in li. de moribus inquiens: oē peccatū actio est: actio. n. ois tā honesta q̄ inhonesta uoluntaria est: ergo uolūtariū est omne peccatum: tolle excusationē: nemo peccat iuitus: sed an actio sit uolūtaria: qritur ab Aristotele i magnis ęthicis: ista tamē philosophis relinquamus. ¶ Neruo: laqueo. ¶ Cum istac in te oratione: te ip̄; scilicet accusando. ¶ Causificor: Contendo. ¶ Nisi refers: Figura aposiopesis: nam extrinsecus aliqd subītelligas oportet: qđ sensum iuuet: mens enim turbata uerbum reliquid: ita Virgilius: Iam cœlū terrāq; meo sine numine uenti Miscere: & tantas audetis tollere moles: quos ego: subaudi puniam. ¶ Dicam: Accusationē: quęrelā. ¶ Surripui ego tuum: nunc paulatim sermonis error detegitur. ¶ De alia re: nunc ē catastrophe. ¶ Ociose: Quiete: placide. ¶ Indipisces: cōparabis: est indipisci assequi: & indipisco, put indipiscor in usu est: ut plęraq; alia. ¶ Excipies: excusabis: defendes. ¶ Id uolo noscere. i. sciř te. ¶ Cur re: ni uias: Nam res omnibus palam erat. ¶ Inuado: in transitu: uadari & ptransiri potest: est proprie fundus uľ maris: uel fluminis: siue lacus: aut alterius aquæ: per quem pedibus itur.

Actiones humanæ liberę

Indipisci quid sit

Vadū qđ sit

VALLA.

Q Vis hic loqtur. lamentatur euclio in hac scæna respondente lyconide: anteq̄ alter alterum satis itelligat. Euclio quod aurum amisisset: lyconides ratus lamētari ob uitiatam filiam. ¶ Mœstitudo obtigit. a particularibus aliquādo ad genera fit accessus: quandoq; a generibus ad particularia: ut hic tanta mala præpo suit subiungi mœstitudoq;: mœstitudo: & mœstitia: ut iustus iustitia: & magnus magni magnitudo. ¶ Istuc facinus. unu; ex eis hoc uerbu; est: quod in bonum malumq; trahitur. nam facinus a faciēdo tā bonum factū: qua malū significat. ¶ Sollicitat. anxium facit. ¶ Ad illam illexit. lyconides filiam Euclionis dicit. At Euclio aulam. itelligit. ¶ Cōmeritum scio. idest commerui. nā & utroq; modo loquimur. Commereo & commereor in eadem significatione. Horatius Hic mœret æra liber. ¶ Cur id ausus. facere audeo ausus sū: & ausim. ¶ Fieri infectū nō pōt. participiu; sine uerbi origine: ut multa sunt alia. nam inficio nusq̄ pro non facio: sed intingo. unde īfectum itinctum. ¶ Ne istuc dixis.

Facinus qđ significet

Infectū qđ

ꝓ dixeris. ⸿ Istac in te orone.i.hoc sermone: qui tibi aduersat. ⸿ Ad me adire. supfluum ad nisi: qđ emphaseos gra aditur. ⸿ Ausin. an ausis.i.ausus es. ⸿ Excusare possies. ex cusare est cām in aliū reiicere: sicut accusare cā onerare. ⸿ Nimis uilest uinū atq; amor.i. nimium paruipēdit: sicut isanos hoies nō putamus deliqsse: utpote uiles: ac cōtēdendos. ⸿ Non attactā oportuit. attinger non debuisti. ⸿ Haud causificor.i. nō cā; reiicio. ⸿ Quin tu eam inuenies. amātis expræssio est affectus: quando idem crebrius iterat. ⸿ Scribam dicā.i. scribam crimen: & accusationem itē dā. nā δίκη iudiciu;: & accusatio. ⸿ Quā abstuleras cedo. đ re desperata: ac iā ꝓclamata euclio cupit aliqd idipisci cedo iqt ꝓfer.

Excusare quid sit

⸿ Refer. suspēsa ꝓnūciatione referedū. nā cū lyconidē pnegare pspexisset: existimauit potius tētandū: an pro missis posset aliqd idipisci: q̃ totū amittere. ⸿ De alia re resciuisse censui: qđ ad me attinet Rescire Aulus Gelius putat significare rē occultā: & nouā scire: sed aduertēdum: qđ ad me attinet: itulit cum dixisset de alia re ergo qđ.i. quæ res. solœcophanes: quæ & aloeosis figura est. solebant.n. ueteres nō in uerbis: sed in sensu uitia existimare: sed potius uirtutes: quæ uitia uiderenẗ: uñ & figuræ nomē hñt ubi inq̃ nō supersunt: sed adiuuant: uel ubi ornatum faciunt: ita Terētius: eunucū suā dixit ad comœdiā referens cogitatū. ita pneste sub ipsa: Vir. Cū sit hoc pneste: sub ipsa tamē dixit ad ciuitatē referēdo. ⸿ Atq; id si scies: qui abstulerit. subaudi auꝝ. ⸿ Indipisces.i. ascisces: ac tibi accipies. ⸿ Neq; furē excipies.i. admittes: uel excusabis. ⸿ Id si fallis.i. decipis. ⸿ Repudiū. prius cōgressus nuptiaꝝ dr̃. Diuortiū āt: ubi coniuges aliquādiu cōiūcti fuere. Pau. de diuortiis ac repudiis: dirimiẗ iqt mr̃imoniū diuortio. morte captiuitate: uel alia cōtingente seruitute utrius coꝝ. Gai⁹ uero diuortiū inqt: uel a diuersitate mentiū dictū est. uel qa in diuersas ptes eūt q distrahūt mētes. in repudiis aūt: & in renūciatione cōprobata sunt hæc uerba tuas res tibi habeto. ⸿ Itē hæc uerba tuas res tibi agito: In spōsalibus quoq; discutiēdis placuit renūciationem iteruenire oportere: in qua re hæc uerba cōprobata sunt: cōditione tua non utar: siue ipsi pſenti renūcieẗ: siue absenti p eū: q in ptāte eius sit: cuius ue is: ea ue in ptāte sit: nihil iterest: ut in amphitryone de alcumena dictū est. ⸿ Quātū est pdiūt. pro pdāt. ⸿ Infœlix miser. ifœlix hodie. antea miser. ⸿ Vt leges iubēt. iubent &c.n. hodie quoq; leges. ut qui uirginē uiolarit aut dotē ipendat: aut ducat uxorem. ⸿ Se adglutināt.i. cōueniunt: & cōnectuntur. glutē.n. uñ glutino: q̃ dr̃ græce cola. ⸿ Vt qd huius rei sit sciētia.i. ut cognoscam: an hęc res ita sit: ut mihi relatū est. ⸿ Inuado salutis.i. infirmitudine. uadū.n. aq̃ dicer: ubi pedibus licet uadere. Lucre. in primo. Deniq; cur hoies tātos natura parare potuit pedib⁹ q pōtū p uada possent trāsire.

Rescire qd sit

Repudium qd: & qd ēt diuortium

Glutinare quid sit

PYLADes

ISTVC quoq; bona: tres isti uersus cōtinui ita scribi debent prorsus: ut nos correximus: metricæ rōnis: & sniæ coherētiæ habita rōne: nec pati uoluimus ut puerso ordine sensus: & claudis pedibus ambularent: ut Pius interps paꝝ fidelis: atq; ignarus fecit. Curre i uise: ita scribēdum cēsemus sniæ cōcinnitate: qđ & ifra oñdit: quū ïnqt. Intro exqre &c̃. nō: i uias: ut codices ferme oēs habēt: & Pius legit:

Ly. Pernego. imo neq; ego auꝝ, neq; istæc aula, quæ siet,
Scio nec noui. Eu. illā ex Syluani luco, quā abstuleras, cedo.
I refer. dimidiam tecum potius partem diuidam.
Tametsi fur mihi es. molestus non ero furi, refer.
Ly. Sanus tu non es, qui furem me uoces. ego te Euclio
De alia re resciuisse censui, quod ad me attinet.
Magna est res, quam ego tecū ociose, si ociū est, cupio loq.
Eu. Dic bona fide, tu id aurum nō surripuisti? Ly. nō, bona.
Eu. Istuc quoq; bōa. neq; id scis q abstl'erit mihi? Ly. nō. Eu.
Si scies q abstulerit. mihi idicab? Ly. faciā. E. neq; ptē (atq;
Tibi ab eo, quoi est, indipisces, neq; furem excipies?
Ly. Ita. Eu. id fall? Ly. tū me faciat qđ uolt magnus Iuppiter
Eu. Sat habeo. age nunc loqre qd uis. Ly. si me nouisti minus
Genere quosim gnatus, hic mihi est Megadorus auonculus.
Meus fuit pater Antimachus. ego uocor Lyconides.
Mater est Eunomia, Eu. noui genus. nūc qd uis? Ly. id uolo
Noscere, filiam ex te tu habes? Eu. immo eccillam domi.
Ly. Eā tu despōdisti (opior) meo auōculo. Eu. oēm rē tenes
Ly. Is me nunc renunciare repudium iussit tibi.
Eu. Repudium rebus paratis, atq; exornatis nuptiis?
Vt illum Di immortales omnes. quantum est, perduint.
Quem propter hodie auri tantum perdidi infelix miser.
Ly. Bono aio es. bñ dice. nunc quæ res tibi, & gnate tuæ
Bene, feliciterq; uortat. ita Di faxint, inquito.
Eu. Ita Di faciant. Ly. & mihi ita Di faciāt. audi nunc iam.
Qui homo culpā admisit in se, nullus est tam parui precii
Quin pudeat. quin purget sese. nunc te obtestor Euclio,
Vt qđ ego erga te imprudens peccaui, aut gnatam tuam,
Mihi ignoscas, eáq; uxorem mihi des, ut lex iubet.
Ego me iniuriam filiæ fecisse fateor tuæ
Cereris uigiliis per uinum atq; impulsu adolescētiæ.
Eu. Hei mihi quod facinus ex te ego audio. Ly. curre i uise,
Quem ego auom feci iam ut esses filiæ nuptiis.
Nā tua gnata peperit decumo mēse post. numerum cape.
Eo repudium remisit auonculus caussa mea.
Intro exquære sit ne ita, ut ego prædico. Eu. perii oppido.
Ita mihi ad malum malæ res plurimæ se adglutinant.
Ibo intro, ut quid huius sit rei sciam. Ly. iam te sequor.
Hæc propemodum iam esse in uado salutis res uidetur.
Nūc seruom esse ubi dicam meum Strophilū, non reperio.
Nisi etiam hic opperiar tamen paulisper. postea
Intro hunc subsequar. interim spaciū ei dabo exqrēdi meum
Factum ex gnatæ pedisequa nutrice, an uerum norit.

contra

contra latinitatis decorum:neq; i in uias:ut exponit Sarrace.alter indoctus interpres: quandoquidem:ut dixi:nõ: in uias:sed in domũ ire opus erat:si modo certior fieri cupiebat:an filia pareret:uel peperisset.

Strophylus. Lyconides.

DI immortales,quibus,& q̃tis me donatis gaudiis?
Quadrilibrem aulam auro onustam habeo.quis me
est diuitior?
Quis me Athenis nũc magis qsq̃ est hõ,quoi. Di sint ꝓpitii?
Ly. Certo.n.ego uocẽ hic loquẽtis mõ me audire uisus sum.
St.Her; ego ne aspicio meũ?Ly.uideõ Strophilũ seruõ meũ?
St.Ipsust.Ly.haud aliust.St.congrediar.Ly.contollam gradum. credo ego
Illum,ut iussi,eampse anum adisse huius nutricem uirginis.
St. Quin ego illi me inuenisse dico hãc prædã, atq; eloquor.
Igitur orabo, ut manu me mittat, ibo,atq; eloquar.
Repperi. Ly.quid repperisti? St.non quod pueri clamitant
In faba se repperisse. Ly.iam ne autem ut soles,ludis?
St.Here mane,eloquar,iam ausculta.Ly.age ergo loquere,
St.repperi
Hodie here diuitias nimias.Ly.ubi nam?St.quadrilibrẽ inq̃
Aulã auri plenã.Ly.qđ ego facinus audio ex te? St.Euclioni
Huic seni Surripui. Ly.ubi id aurum?St.in arca apud me,nũc
Volo me emitti manu.Ly.ego ne te emittam manu
Scelerum cumulatissume? St. abi here scio quam rem geras.
Lepide hercle animum tentaui tuum,iam eripere apparabas
Quid faceres si repperissem?Ly.non potes probasse nugas
I redde aurum.St.reddam ego aurum? Ly.redde inquam,ut huic reddatur.St.ah.
Vnde?Ly.quod modo fassus es esse in arca.St.soleo hercle ego nugas.
Garrire.ita loquor.Ly.at scin quomodo?St.uel hercle enica.
Nunq̃ hinc feres a me: Imperfecta fabula.

SARACENVS.

DI immortales: Strophylus & Lycõides in hac scena comœdiæ finem faciũt quia imperfecta fabula est:nec sũt admittenda carmina: quæ circunferuntur: ueluti plautina ad supplementum fabulæ: ꝓpterea extra plautinã decuriam manere ea iussimus ne ordines potius interturbent q̃ impleãt. ⁋ Eampse:eam ipsam. ⁋ Nõ quod pueri clamitant in faba se reperisse: Vermẽ forte in faba uersantem:uel ex faba nascentem: quem midam uocant:ut author Theophrastus est in quarto de plantarũ causis:uel forte illud tangit: quod uulgo fabulatur in faba.s.reperiri quasdã ueluti animulas: quæ defunctoꝝ esse opinãtur:nã ob id quidem faba putat̃ ad mortuos pertinere: quæ parentãdo assumebatur: usus fabarũ prohibitus est a Pythagora. eo ꝙ sensus habetes faciat: & somnia inducat:uiridiq; in pixide ęrea faba seruata uertitur in sanguinẽ: unde fertur Pythagorã ipsum maluisse in latrones incidere:q̃ per fabæ segetẽ transire: fabã quoq; animal esse dicebãt: ꝙ cocta sanguinis humorem ex se emitteret: Varro scribit: illa flamem dialem nõ uesci: q̃m in flore eius litteræ lugubres reperiãtur id:quod etiã Festus sentit: licet Au.Gelius Aristoxeni fretus sñia de faba cõtra sentiat:pythagoramq; eã inter legumina approbasse dicat.

Fabe natura & superstitio.

VALLA.

DIi immortales.Strophilus in hac scena exultans lætitia ꝙ aulã seni sustulerit: hero suo patefecit: ut ab eo fiat liber: sed herus cogit illũ seni aulã restituere. ⁋ Quis me est diuitior. ab eo. quod est diues:diuitior.Mart.Crœso diuitior licet fuissem. Additis ditior. apparet ergo grãmaticos quosdam peruersa precipere:qui ditiorem a diuite fieri uolunt. ⁋ Herum ne ego aspicio meum. Vt ubiq; Plau.ita hic mores depingit humanos.ubi.n.aliquid auidiuscule expectamus:cum id cõparet:uix uidetur apparere.itaq;:si qd noui habent:statim depromunt:ut hic festiue Strophilus. ⁋ Cõtolam gradum.No. Marcellus:cõtollere cõtra tollere: hũcq; citat locum. ⁋ Quin ego illi.hero meo lyconidi. ⁋ Non quod pueri clamãt:in faba se reperisse gurguliunculos: nãq; pueri cum in faba:cõpererint:clamant se reperisse.Quos Virg.in carmine georgico multum agricolis damnum ait inferre inquiens.Quæ plurima terræ.Monstra ferunt:populatq; ingentem farris aceruũ:gurgulio:sed fabã auersati sunt pythagorei:ꝙ hebetẽ gignat sanguinem:nõ ut inquit Au.Gelius:ꝙ uermiculos gignat: in qbus humana esse credatur anima:uerũ ut naturam eius a medicis mutuati ostẽdamus.faba arida frigida est in primo gradu. Viridis frigida:& humida:gignit carnẽ minime solidã.sed spõgiosam:& raram:eduliumq; est ad inflandũ idoneũ.frẹsa faba multũ deponit inflationis cortice deposito.abstergendi uim aliquã habet.farina nãq; ipsius:& lomentũ:ita nãq; panis ex ipsa noiat̃:uim abstergẽdi habet:ob hoc in uentre diu nõ cõmorat̃:sicut q̃ glutinosi:& crassi humoris: neq; ipsius usus improbũ galeni sñia sanguinẽ gignit:neq; opilat.Cũq; cætera legumina supnã uẽtris ptẽ inflent.hoc magis infernã.fabæ decoctio thoraca lenit.cũ aceto sumpta:uentrẽ cohibet:qdã ob gurguliões: q in faba nascunt̃ mali humoris esse opinati sunt:q̃.mentẽ ẽt hebetari opinati sunt. ob fumidas quasdã in cerebrũ exhalationes. aiuntq; in somnia turbulẽta.& terriculamẽta eis gigni:quãobrem pythagorei ab usu fabæ abdicarũt: id tñ ꝓstãtissimos uideo medicos negare.eius decoctio calculũ gigni ꝓhibet:tam in renibus q̃ in uesica.ꝓhibet quoq; sua quadam ꝓprietate de capite in pectus destillatiões descẽdere:ingẽtesq; fieri tusses:qn & galenus fabã ait sanitatẽ tueri:ne mali humores gignant̃:neq; opilationes.aiuntq; coctã impositã:nõ mediocriter ꝓdesse podagricis:cocta cũ austero:atroq; multũ uino:herniosis cõfert:uentri apposita:& alligata Iacentibus. ⁋ Garrire nugas.ac si diceret:nugari nugas:seruire seruitutem:nota figura est.Imperfecta fabula est:ut uero perfecta uideret̃: nõnulli quisquilias: & præstigias quasdam subiecerunt:quæ nõ modo a Plauto lõge absunt:sed ẽt ab illa erudita uetustate tam aliena sunt omnia q̃ fieri possit.

Diuitior unde ueniat.

Fabæ ꝓprietate.

Garrire qd sit.

PYLADes

⁋ Exqre.si Prisciano credius legendũ est:qui ita ait. Trãsit in i ꝓductã:ut qro:inqro: exqro: q̃uis exqre Plau.dixit in aulu.Est Midas uersiculus corrodẽs fabã ut Ips cornu uitesq;:ut cis frumẽtea:trips ligna.sis uestes:ips uero uitra.

IN ARGVMENTVM CAPTIVORVM.

SARACENVS.

Ilios habebat duos ętolus ciuis egio: quoꝝ natu maior Philopolemus alter uocat̃ pægnius hunc quadrimum seruus stalagmus surripit: cuidã Theodoromedi polyplusio fugiẽs uẽdidit in aulide: hic empto seruo: filiũ donat philocrate eiusdẽ ætatis puerũ: pegnioq; indit nomẽ Tyndarus: cũq; aulidẽses bellaretur cũ ętolis: captus in pugna ẽ alter egiõis filius dict⁹ philopolem⁹: ũeditusq; gdã Menarco medico: cũ fors uices redderet: capti pariter sunt ex aulidensibus iidẽ Philocrates: & Tyndarus: egio ut suũ redimeret captũ filiũ mercat̃ ex præda: hos captiuos duos: a qbus nomẽ sibi asciuit comœdia: hoc pacto nesciꝰ: emit quadrimũ iam surreptũ filiũ: isq; suo patri ignarus seruitutẽ seruit: ambo hic cõueniunt: ut suũ cõmutent habitum: & nomina: dicaturq; Philocrates Tyndarus: & Tyndarus Philocrates: uerũ quærẽs egio redimere ex aulide Philopolemum filiũ: illuc mittit Philocratem pro Tyndaro: nesciꝰ eius: quem confinxerunt doli: cũq; per Aristophontem aulidensem captum resciuisset cõfictam fallaciam: tyndarumq; ꝑ Philocrate relictum domi: illum cõpeditum seruat in lapidicinis: eumq; miseris agit modis: interim ex aulide redit Philopolemus cum Philocrate: secumq; ducunt stalagmum fugitiuum seruum: cuius confessione noscitur tyndarum captiuum esse egionis filium.

VALLA.

Egyo filios habuit duos philopolemũ & tindarũ. Tindarũ seruus stalagmus surripuit: & uẽdidit in aulide theodoromedi. is filio suo phylocrati peculiarẽ dedit seruũ. phylopolemus: cũ bellũ esset inter aulidẽses & etholos: capit̃. necnõ philocrates & tindarus: ægio igit̃: ut phylopolemũ filiũ recuperet: & ꝑmutet captiuis alis undiq; coemit multos. inter quos phylocrates & tindarus fuere: q inter se dolum cõfingunt mutatis nominibus: & uestimentis: ut qui dñs erat serui loco habitus remittat̃ domũ. Cũ potes uoti fuere. ægio aũt: ut sensit sibi data uerba tindarũ in lapidicinas mittit. redit phyloc. filiũ ægiõis phylopole. i bello captũ secũ adducẽs & stalagmũ fuũ: q olim tind. ægiõis filiũ uẽdiderat i aulide: a quo cognoscit. quẽ i lapidicinas misat tinda. filiũ suũ eẽ.

Omina igit̃: ut ethymologias ipsoꝝ interp̃temur: ita nãq; multa erunt planiora. ⁋ Aegyo dictus ab ægyzo: qđ significat quatio: qđ multis fit cõcussus ærũnis. ⁋ Phylopolem⁹. bellicosus: nã phylo amo signat. & polemos bellũ. ⁋ Phylocrates amoris tenax: qa phylo amo: & crato signat teneo. ⁋ Tindarus. prio pęgniũ dicebat̃ quasi puer lusorius. nã pezo ludo dr̃: postea tindara. nã tinasso hulcero: traho: & impello significat ob mala: q̃ euenerũt. ⁋ Parasitus aũt ergasilus: qa ergon opus dr̃: & silo traho: qđ alienam ad se traheret operã. i. alieno pasceret̃ cibo. ⁋ Aristophõtes. aũt captiuus ab eo: qđ aristos dr̃ optimus: & phoneuo. i. occido: quod ex optimatibus suæ ciuitatis tindaro multa inflixerit mala. ⁋ Stalagmus. i. stilla: qa stazo: & stalazo stilo significat: ob iugem fletum ita dictus. Festus tñ stalagmiũ genus in auriũ ur̃ significare Cæcilius in carina cũ ait: ex aure eius stalagmium domi habeo.

SARACENVS.

Aptus in pugna: ex pris uersiculoꝝ elementis: ut in cæteris fit: noscit̃ nomẽ comœdię capteiuei ꝑ captiui: ei nanq; diphtongus græca ꝑ. i. ꝑducta posita est. ⁋ Egiõis filius: Philopolemus. ⁋ Quadrimũ: Pægniũ. ⁋ Seruos: Stalagmus. ⁋ Cõmercat̃ alios. s. philocratem: & ipsum pegniũ: quod declarat magis: emit amissum filiũ. ⁋ Et inibi. i. inter istos emptos de ꝑda: alias inibi ꝑ sic: & mox ponit̃. ⁋ Cũ suo dño: Philo. nã illi dono datus fuerat pr̃e. ⁋ Vt amittatur: ad redimẽdũ. s. philopo. ⁋ Ipsus plectitur. s. filius a patre egione: quia se ꝑ Philocrate gesserat: ⁋ Is reduxit captum: & fugitiuum uidelicet philocrates secum auexit: & Philopole: & stalagmum seruũ. ⁋ Indicio: Confessione. ⁋ Alium filium: Pægnium nominatum Tyndarum: quem inscius pater iusserat cõpedibus distineri.

ARGVMENTVM.

Aptus est in pugna AEGIONIS filius
Alium quadrimũ fugiens seruos uendidit.
Pater CAPTEIVOS commercatur alios.
Tantum studens ut natum recuperet
Et inibi emit olim amissum filium.
Is suo cum domino ueste uorsa, ac nomine
Vt amittatur fecit, ipsus plectitur.
Et is reduxit captum, & fugitiuom simul,
Indicio quoius alium agnoscit filium.

VALLA.

Romanoꝝ mos.

Aptus est in pugna. exprimis ut Plauto mos est uersuũ litteris: comœdiæ nomẽ annotat̃: in quo noie exprimendo i littera hr̃e p̃positã: q̃ coit in diphthõgon. nã ut tam Priscianus q̃ Quint. in. i. institutionũ docet: ueteres romani ante e i ponebant in diphthongon. ⁋ Aegionis filius subaudi phylopolemus. ⁋ Aliũ quadrimũ. i. quattuor annoꝝ nẽpe tyndarum. ⁋ Seruos uendidit: subaudi stalagmus. ⁋ Vt gnatum recuperet. subaudi phylopolemũ. ⁋ Et inibi. i. interim. ⁋ Amissum filium. subaudi tyndaꝝ. ⁋ Ipsus: subaudi Tyndarus.

PYLADES

Aptus est in pugna unus ægiõis filius. Versu iãbico: trimetro: acatalectico: sex pedibus instructo: constat argm̃ huius comœdiæ: ut cæteraꝝ quoq; poetæ hui⁹ argumẽta cõstãt. Comœdia ipsa captiui appellat̃: id qđ ex primis uersuũ istius argumẽti elemẽtis noscit̃: eo aduerso: q capteiuei scribit̃ ꝑ captiui: nã utrobiq; ei. diphthõgus græca pro i uocali nr̃a lõga posita est. Hmõi igit̃ est argm̃. Aegio ætolus ciuis duos habuit filios: quoꝝ natu maior Philopolemus: minor Pægniũ dictus ẽ: hũc q̃drimulũ Stalagmus ægiõis seru⁹ surripuit: fugiẽsq; ab hero illũ secũ ductũ uẽdidit in aulide Theodoromedi polyplusio. Is theodoromedes emptũ seruũ donat Philocrati eiusdẽ ætatis filio suo: pægniũq; ip̃m: mutato noie: Tyndaꝝ uocat. Per tp̃is iniectionẽ: quũ Aulidẽses cũ ætolis bellarent̃: captus in pugna fuit alter ægiõis filius Philopolemus: uẽditusq; Mænarcho cuidã medico: sorte uices rerũ redẽte: capti pariter sũt ex Aulidẽsibus multi: Aegio ut suũ redimeret captũ filium: nã de altero minore abducto iam despauerat: mercabat̃ quotquot poterat captiuos aulidẽses: id unũ studens: ut mercaret̃: atq; emeret aliquẽ nobilẽ: cũ quo ꝑ ꝑmutationẽ suũ captũ philopolemũ redimeret. Emit itaq; ex ꝑda ab ætolis fcã duos nuprime captiuos aulidẽses: Philocratẽ uidelicet: & Tyndarũ: a qb⁹ cõœdię nomẽ iditũ. Hoc pacto nesci⁹ senex surreptũ olī sibi quadriamulũ filiũ emit: isq; ignarus suo pr̃i seruitutẽ seruit. Ambo hi dolũ hũc iter se cõfingũt: ut q philocrates herus est tyndarus noiet̃: & q Tyndarus seruus appellet̃ philocrates: ac uestes sibi inuicẽ mutãt: ut sic ab ægiõe uenia cõcedatur

cõcedat abeũdi in aulidẽ philocrati: ſubnoĩe tyndari: q cũ theodoromede agat: ut ægiõis filius captus philopolem⁹ redimat: atq; ad ægionẽ mittat: & ꝓ eo ipſi ambo liberent. Data uenia abeũdi philocrati: quũ ꝑ Ariſtophõtẽ alium captiuũ aulidenſem paulopoſt ægio ſibi data uerba cõpiſſet: amiſſumq; a ſe fuiſſe philocratẽ herũ ꝓ ſeruo tyndaro: Tyndarũ domi relictũ male agit: cõpeditũ in lapidicinas mittit: & miſeris uexat modis. Interim reuerſus ex aulide philocrates: ſecũ duxit philopolemũ captiuũ: & ſtalagmũ fugitiuũ ſeruũ: cuius cõfeſſiõe cognitũ eſt: Tyndarũ in lapidicinas relegatũ eẽ ægiõis filiũ. Hæc eſt uera totius cõœdiæ materia: in q̃ explanãda Io. Baptiſta pius interp̃s amẽtiſſimus: ut ſæpe alias: ſic & nũc inſaniẽtis imaginẽ præ ſe ferẽs: inqt Stalagmũ quadrimulũ Tyndarũ aſportatũ in aulidẽ medico Menarcho uẽdidiſſet: nã id ꝓrſus falſum eſt: quũ Theodoromedi polyplufio: nõ medico Menarcho tyndarus fuerit uẽditus: ut diximus: & ꝓlogo huius comœdiæ diſcit. ¶ Vnus ægionis filius: addẽda fuit dictio unus: q in oĩbus ferme codicibus deeſt: ſi metricæ rõni: & ſnĩæ ſatiſfactũ uelimus. Deficeret. n. pes unus uerſui: & qnq; incederet: cui ſex oĩno debent: ꝑterea ſnĩæ quadrat unus ſcribere: quũ ſequat: aliũ q̃drimũ: id q̃d Pius interp̃s loquax nõ uidit: nec ẽt Sar. ut q nullã caris rõnẽ tenẽt: Vnus igit ægiõis filius: hoc eſt philopolem⁹ q̃d nomen a poeta fictũ eſt ex re: q̃m belli amator eſſet. φιλος. n. amãtẽ ſignat: & πολεμος, bellũ. ¶ Quadrimũ: quattuor annorũ. Dicimus. n. bimũ: trimũ: & q̃drimũ: & ꝑ diminutionẽ bimulũ: trimulum: & q̃drimulũ: ꝓ eo q̃d eſt duorũ: triũ: & q̃ttuor annorũ: & ab eis bimatus: trimatus: & quadrimatus fit ꝓ ſpacio duorũ: trium: & quattuor annorũ. Anniculus aũt dr̃: qui eſt unius anni: & hæc rectius: q̃ uniennis: biennis: triennis: q̃driẽnis: qbus fere nõ utunt: q eleganter loquuti ſunt. ¶ Aliũ quadrimũ: pægnium. ſ. ¶ Seruus: Stalagmus. ¶ Vẽdidit. Theodoromedi polyplufio. ſ. in aulide. ¶ Pater captiuos cõmercat plurimos. Et hic uerſus a Pio: & Sar. cõmentatoribus nõ aĩaduerſus ita ſcribi debet: & plurimos: nõ alios legi: tum uerſus ipſius rõne: qui nõ conſiſteret: ſi alios legeres: tum ex ſnĩæ ordine: qñ o. n. alios cõmercari dicet captiuos: qui nundũ quẽq̃ cõmercatus ſit: nã q̃d ait Sarra. cõmercat alios. ſ. philocratẽ: & ipſum pęgnium: deliria ſunt: ſi ad ſequẽtia reſpexeris. ¶ Tm̃ ſtudẽs ut natũ recuperet ſuũ: philopolemum. ſ. nã de altero quadrimo amiſſo nulla ei ſpes relicta erat: ut ꝓdiximus addẽdaq; fuit dictio ſuũ in fine uerſus: cui pes unus defuiſſet: & ita antiq codices hñt: q̃d interp̃tes nr̃i belliſſimi nõ uiderũt: mutilũ interim uerſum legẽtes. ¶ Et inibi emit ſibi olim amiſſum filiũ. Inibi. i. inter iſtos plurimos captiuos: quos cõmercatus eſt: ſignificat. n. inibi in eodẽ loco: uel in eadem re. Apul. Multa inibi dicta ſunt. Au. Gelius. Atq; inibi ꝓbe: ut plecterer fuit: alias inibi: pro ſic: & mox ponitur: ut inquit Nonĩ. Cecilius: liber ne es? nõ ſum: uerũ inibi eſt: ubi inibi ꝓ ſic poſitũ eſt. Plau. Nos domũ ꝑperamus: uos inibi adeſſe: ubi inibi ꝓ mox accipitur. ¶ Sibi amiſſum. i. a ſe amiſſum: addendaq; fuit dicto ſibi metri neceſſitate: qui uno pede mancus incedebat: quod itẽ nõ aduerterũt iam dicti interp̃tes. ¶ Is ſuo cũ dño. Is. ſ. olim amiſſus filius: hoc eſt pægniũ: qui tyndari nomẽ ſũpſerat. ¶ Vt amittat: dñs. ſ. ideſt dimittat abire in aulidẽ. ¶ Ipſus plectit: qa manicis uinct⁹: & cõpedibus in lapidicinas miſſus eſt. ¶ Et is reduxit. Philocrates: qui amiſſus fuerat pro tyndaro: reduxit philopolemum ægionis filium in bello captum. ¶ Et fugitiuũ: Stalagmũ ſeruũ. ¶ Indicio cuius. Stalagmi. ſ. ¶ Alium agnoſcit filiũ: quẽ ignotũ ſibi ſenex in lapidicinas plecti iuſſerat.

PROLOGVS.

Hos quos uidetis ſtare hic CAPTeiuos duos,
Illi qui ſtant, hi ſtant hic ambo, non ſedent.
Vos, uos mihi teſtes eſtis me uerum loqui.
Senex qui hic habitat AEGIO eſt huius pater.

SARACENVS. Vos q uidetis ſtare captiuos duos: iam dictos. ſ. Philocra. & Tyn. quos emerat egio ex hoſtiũ manubiis: ut horũ cõmutatione filius captus Philopolemus redimeretur. ¶ Huius. ſ. tyndari: qui alter captiuorum erat.

VALLA. h Os quos uidetis ſtare. hic ꝓlogus. ſtare erectos eſſe. nam & ſtare obfirmari: ut ſtat ſonipes: & frena ferox ferocia mandit: inde ſtabulũ: ubi iumenta: & ſtatio: ubi milites ſtant inſtructi: a quo multa cõpoſita: ut inſtare urgere. & proſtare pro precio ſtare: ſicut obſtare obſiſtere.

PYLADes. Hos: quos uidetis ſtare hic captiuos duos. Eodẽ gñe carminis hic ꝓlogus eſt: quo & iam expoſitũ argm̃: in quo introducit unus ex hiſtrionibus: argm̃ oẽ clarius: atq; apertius expoſiturus. Adducti fuerant aũt ab hiſtrionibus in ſcenã captiui duo: quorũ alter Philocrates: alter Tyndarus ab eis uocabat: quos ibi ſtãtes auditoribus oñdebant: Vt igit beniuolentiã hic hiſtrio primũ ipetret: & ſic attentiores faciat audientes: a quodã ludicro ꝓloquio ſic incipit. Hos quos uidetis. Alii ſcribunt: uos quos uidetis: ſed antiq codices: hos hñt: non uos hic ſenſus: hi duo captiui: quos uobis ſtantes in ſcenã ꝓtuli: ſtant: ut uidetis: & nõ ſedẽt: ludit. n. in uerbo ſtant: cuius cõtrariũ eſt: ſedent. nã ſtare: & ſedere cõtraria ſunt: ꝑter alias uerbi ſignificatiões: de qbus ſtatim dicemus. Ordo eſt. Illi hi duo captiui: qui hic ſtant: quos duos hos captiuos hic uidetis ſtare: hic ſtant ambo: nõ ſedẽt. Et in ſecundo uerſu addendũ fuit hic: ante dictionem ambo metri neceſſitate: aliter. n. uerſus defeciſſet uno pede. ¶ Stare: ut diffuſius in uocabulario noſtro diximus: eſt conſiſtere. Virgil. Stare loco neſcit: permanere: uel durare. Mart. Vnaq; iam tota ſtabat in urbe domus: erectum eſſe. Virgi. Obſtupui: ſteteruntq; comæ: & ut hoc loco poſitum eſt: ut Omnis in aſcanio cari ſtat cura parentis: præſtitutum: uel præfixum eſſe. Idem: ſtat cuiq; dies: prominere. Idem: Stat ferrear turris ad auras. Lucilius. Hic corpus ſolidum inuentas: hic ſtare papillas: pectore marmoreo: horrere. Virgil. Iam puluere cœlum ſtare uident: in animo eſſe. Idem. Stat conferre manum: & Stat caſus renouare omnes: adeſſe. Idem. Stat ſonipes: & frena ferox ſpu. m. conſtare: uel in precio eſſe. Gellius. Magno ei ſtetit ea nocte abſentem fuiſſe. Seneca. Tanto ei ſtetit improuiſa urbanitas: eſſe. Plautus. Stabat in portu nauis. Apul. Dum forte ſtarent in taberna ludentes. Quem autem ordinem huius littere Pius interpres facit inquiens: Ordo. Vos eſtis mihi teſtes: me uerum loqui. ſ. hoc: captiuos duos: quos uos uidetis ſtare. i. qui ſtant hic. Illi qui ſtant dictum per parẽtheſim: neq; ꝓbamus: neq; ingenioſo cupiam placiturum putamus. Vos uos mihi teſtes eſtis: me uerum loqui: addendum fuit uerbũ eſtis ex codicibus antiquis: & ſenſus: ac metri neceſſitate: uerſus. n. quinis tantum pedibus interceſſiſſet: quod interpretes noſtri Pius & Sarra. non aduerterunt: patetq; ex hoc: non ſcribendum eſſe: uos uolo mihi teſtes: ut in probis codicibus ſcriptum eſſe Pius refert: nam duo illa uerba uolo: & eſtis: minime cõuenire poſſunt. Eſt autem per anadiploſim dictum uos uos: ac ſi diceret uos ipſi. ¶ Huius pater: huius. ſ. tyndari.

Philopolemus. Inibi. Stare.

SARACE NVS.

℄PATRI huiuſce:Philocra.alterius captiui.⁋ Negat ille ultimus:Qui in fine theatri uerba recitatoris non percipiebat.⁋ Hiſtrionẽ cogis mendicarier:Nã ſtando:impedimẽto erat hiſtrionibus: qui nequibãt perſonatũ cũ decoro peragere:& ꝓpterea mendicari.i.impeditos uagari cogebanť:uel cũ nõ recte feciſſent exploſi:mendicabãt: quod nõ æque placet.⁋ Me nõ rupturus: Vt.ſ.ex clamore:& uoce ſublata:rumpanť inteſtina.⁋ Vos qui poteſtis ope uр̃a cenſerier: Applaudit ditioribus:& potẽtioribus:qui ſuiſmet cenſeri opibus poſſent:nã aut cenſebanť per capita:& dicebantur capite cenſes:qa nullo.aut paruo ære cenſerenť:aut cenſebanť ære a cenſoribus:cũ diuites eſſent:ſecundũ quã cenſiõem tributa pendebant: unde cenſus num mus:uel poteſtis ope ueſtra cẽſerier: hoc eſt pp opes eſtis in extimatione:& precio:nã cenſeri ꝓ eo qñq; capiť: quod eſt in precio & extimatiõe hẽri:in q̃ ſignificatiõe locutus eſt de uirtute Seneca:uirtus ingẽs ſup iſta cõſiſtit: ſuo ere cẽſeť.

Cenſio ſeu cenſus qd ſit.

VALLA.

℄QVI hic habitat:habet domiciliũ. nã cũ ſit uerbũ iteratiuũ ab habeo: id frequenter hẽt qs: ubi habitat.⁋ Seruiat ſuo ſibi patri. Duobus ſignificat ipſum ſeruire: & ſuo patri: & ſibi.ob hoc.n.futurus liber:quia filiuſfamilias a patre cognoſciť.⁋ Apud uos ꝓloquar. p̃cæteris dicam.nã ꝓlogus ꝓloquiũ quoddã eſt: unde etiã qđ gręci axioma latini tam ꝓloquiũ q̃ effatum dicunt.⁋ Filii nati duo.phylopolemus:& tyndarus.⁋ Alterũ quadrimũ.tyndarum.nam ut anniculus unius anni: bimus duorum: trimus trium:ita quadrim⁹ quattuor annoꝝ.⁋ Hinc ꝓfugiẽs.diuerſa petẽs loca:uñ ꝓfugus:ut a Vir.æneas dř.& Hor.ꝓfugos ſcitas appellauit:qđ crebro domicilia mutent.⁋ Patri huiuſce.ſubaudi medico menarco.⁋ Eſt ubi ambules.i.ultro:citroq; mees:qđ nõ de aĩalibus mõ:ſed ẽt Cato in rebus ruſticis:ubi naues ambulãt:dixit.⁋ Cogis mẽdicarier.pathos pagoge. iõ ãt mẽdicari hiſtrionẽ dixit: qa ex fabularũ recitatiõibus uictũ ducit.⁋ Nõ rup.ſum:ꝓ interrupturus ſubaudi fabulam.⁋ Ope ueſtra:opulentia qm̃ ex opibus ptãs oſtenditur:& auxilium.notius.n.eſt in ſingulari opem ſignificare auxilium.⁋ Opes uero in plurali diuitias:q̃ ut pluribus debeat exponi.⁋ Cenſerier:quia alii ęre cenſi:alii capite cenſi.⁋ Alieno uti nihil moror: ideſt alienam rem in uſum meum nolo uendicare.Hoc ideo dicit:qm̃ empta erat fabula: ut recitaretur.

Profugus q

Sed is quo pacto ſuo ſibi ſeruiat patri,
Id ego hic apud uos proloquar,ſi operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo.
Alterum quadrimum puerum ſeruos ſurripuit.
Eumq; hinc profugiens uendidit in AVLIDE
Patri huiuſce iam hoc tenetis? optumuſt.
Negat hercle ille ultimus, accedito.
Si non ubi ſedeas, locus eſt,eſt ubi ambules.
Quando hiſtrionem cogis mendicarier.
Ego me tua cauſſa(ne erres)non rupturus ſum.
Vos, qui poteſtis ope uoſtra cenſerier,
Accipite reliquom.alieno uti nihil moror.

PYLADẽs

℄SED is:quo pacto ſuo ſibi ſeruiat patri.Ita ſcribẽdus eſt metri neceſſitate:nõ ſeruiat ſuo ſibi:qa abũdaret uerſus.⁋ Huiuſce patri.ſ.philocratis alterius captiui:& ita ſcribi uerſus quoq; neceſſitas poſtulat: nõ pr̃i huiuſce:ut legunt interp̃tes p̃dicti cõtra metri rõnẽ.⁋ Sed negat hercle:ſe illic ultimus:ſ.teneret:& ita ſcribẽdũ eſt: ſi metri rõ habeať: nõ:negat hercle ille ultimus:qa quattuor tm̃ pedibus incederet uerſus.⁋ Accedito.i:priorſum uenias.⁋ Si non:ubi ſedeas: Senſus eſt ſi nõ erit locus:ubi ſedeas: quũ priorſuʒ ueneris:erit ubi ambules:qa.ſ.in area ſcenæ: uel eũdo huc:& illuc:dũ ſedẽ q̃res:ambulare poteris.⁋ Qñ hiſtrionẽ cogis mẽd.i.qñ ꝑ te nihil hiſtrioni porrigentẽ:hiſtrio ipẽ mẽdicare cogiť.Et ſic oſtẽdit:illũ ultimũ:q negauerat ſe intellexiſſe:infimũ:& pauperẽ eſſe: & nullũ emolumẽtũ hiſtrioni cõferre ſolitũ:cuius iccirco parui faciẽda erat gr̃a:& ppea nullũ aſſumere laborẽ uolebat hiſtrio: in inuenienda ei ſede:poſſet & alter ſenſus elici: hoc mõ:qñ hiſtrionẽ co.mẽd.i.poſteaq̃ ad hoc deuenimus.ut cogas me hiſtrionẽ mẽdicare te auditorẽ:& uocare:ut accedas ꝓpitius:qa nõ bene perceperis:q̃ dixi.Deinde ueluti ira percitus inqt.⁋ Ego me rupturus:ne erres:cã nõ ſum tua.Hic uerſus ita ſcribẽdus eſt nr̃a ſn̄ia:,tũ ex cod.antiqs:tum ex cõgruitate ſn̄iæ:& metri rõne.Nã id maxime liquet:uocẽ exertiſſime emiſſam.hoies plærũq;:nõ mõ ad raucitatẽ: ſed ẽt ad rupturam ſcroti inducere:id qđ ſignificare uoluit profecto:nõ aliter q̃ ẽt in mercatore:acanthio dixit ex curſura afflictus:tua cã rupi ramices:iam dudũ ſputo ſanguinẽ.Et nõ ſcribendũ eſt:renes:ꝓ ne erres:ut Pius corrigit inſulſe nimis:& frigide inquiẽs.Ego renes lego:uox.n.exertiſſime emiſſa qñq; officit lateri:qd.n.hñt renes cũ latere:uel quis renes unq̃ rupiſſe ex clamore auditus eſt? portenta ſunt hoĩs temerari uerba hmõi.Senſus eſt igitur:ut dictũ eſt.Accedito propius:ſi a lõge ſtans:audire nõ potes.Et ſi locus tibi nõ fuerit ad ſedendũ:ambulato:ego.n.eũ laborẽ inueniẽdi tibi ſedem aſſumere nolo:quũ nulli uſui mihi ſis:neq; per te nõ mẽdicare poſſim:uel ut diximus: ueluti per parentheſim: qñ me hiſtrionẽ cogis:auditorẽ te mendicare.Nam altiori: atq; exertiſſima uoce clamare nolo tua cã: ne me diſrumpam.Mendicarier ꝓ mendicare ponebãt antiq:ut Noñ.aſſerit:& mendicabulũ ꝓ mendicatione.Plau.in aul.memorare nolo hominũ mendicabula.⁋ Vos qui poteſtis.i.uos aũt alii:quos merito multifacere:& in precio hr̃e poſſum.⁋ Ope ueſtra.i.auxilio & fauore:quẽ mihi præſtatis:uel qui ope ur̃a in rẽpu.poteſtis æſtimari:& magnifieri.⁋ Accipite reliquum.ſ.huius argumenti.⁋ Alieno uti nihil moror.i.nihil curo uti hoc alieno:& infimo hoie:qui dixit ſe nõ intellexiſſe:ad fauorẽ mihi cõciliandũ:qm̃ uos ditiores:& nobiliores ii eſtis: qui mihi ſuffragari poteſtis: quũ fabulã recitauero:laudãdo.ſ.actionẽ:& applaudẽdo.⁋ Cenſere:ut Noñ.inqt:eſt exiſtimare: uel arbitrari. Quadrigarius annaliũ li.vi.Ne nos certationẽ cenſeas hæc incœpiſſe.Plau.in rudẽte. Nõ uidiſſe undas maiores cenſeo. Et ſuccenſere. Varro:in caprino p̃lio:ne uobis cenſeam:ſi ad me referetis.Significat ẽt cõſtituere: & deliberare:ut qđ ſenatus cenſuit:oẽs approbant.Et cenſeri ꝓ eo:qđ eſt in æſtimatione haberi accipiť.Mar.Hic duo lõgeuo cenſenť neſtore fundi:& alibi.Cenſeť appona liuio ſuo tellus:& ſic hoc loco accipi põt. A cenſeo uerbo cenſus deduciť: hoc eſt æſtimatio rerũ & bonoꝝ facta:ſecundũ quã tributa pendebanť. Vnde cenſum agere eſt recenſere hominũ facultates:& inde cenſores appellati:qbus ab initio cura data fuit:ut cenſum agerẽt pp diuturna bella intermiſſum a cõſulibus uariis bellis implicitis:curaq; deinde moꝝ:ac diſciplinæ romanæ huic magiſtratũ tradita eſt.Et a cenſore cenſura: ſicut a prætore prætura:& quæſtore quæſtura deducitur:qm̃ aũt cenſores in corrigendis moribus ſeuiores erant:cenſura interdũ pro ſeueritate:interdum pro correctione:decreto:& lege accipitur.Eadẽ & cenſio appellať:& a cenſore

Mendicarier.

Cenſere.

etiam

etiā censoriū uirū dicimus:& censoriā authoritatem:ac munus censoriū. Census ēt adiectiuū est interdū:& sigñat eū: de cuius bonus census factus est:unde capite censi dicti:quibus census erat:aut modicus: aut nullus: uel certe nō amplior trecentoꝝ septuagintaquinq; æris:quū proletarii essent:qui mille qngenta æris in censum deferebant: his aūt nomen impositum est a munere:officioq; prolis edendæ:ꝙ quū re familiari parua minus possent rempu. iuuare: sobolis tñ gignendæ copia ciuitatē frequentarent: ut inquit Gel. xv. noctiū atticarum.

SARACENUS.

Fugitiuos ille, ut dixeram ante, huius patri
Domo quē profugiēs dñm abstulerat, uendidit.
Hic postq̄ hunc emit, dedit eum huic gnato suo
Peculiarem, quia quasi una ætas erat.
Hic domi nunc seruit suo patre, nec scit pater.
Enimuero Di nos, quasi pilas, homines habent.
Rationem habetis, quo modo unum amiserit.
Postq̄ belligerant Aetoli cum aulidis,

¶ FVGitiuus ille: repetit rursus q̄ dixerat: facta digressiōe. ꝑ Huic gna. suo: Philo. ꝑ Peculiarē: ꝑpriū: & ad ipsius obsequiū. ꝑ Di nos q̄si pilas hoīes habēt: Ondit fortunę mutabilitatē:nā huc atq; illuc iactant hoīes ꝑut fortunæ flactus sufflauerat: scite igit Iuue. nos sic iactari dicit quotiens uoluit fortuna iocari: huc quoq; tēdit illud Hor. fortuna sæuo læta negotio:& ludū insolentē ludere ptinax:trāsmutat icertos honores:nūc mihi nūc alii benigna. ꝑ Aetoli cū auli. De ætolis plura Strabo inqēs ex ephori snia: ætoloꝝ gentē nūq̄ alienæ ditiōi fuisse subiectā: a ppłationeq; iuiolatā pmāsisse pp locoꝝ asperitatē: & reꝝ bellicarū pitiā in ętolia: nunc ꝑcipua urbs naupactos: aulis: est in euboico sinu portus: ora quidem lapidosa: huc græci cōiurati in troianos conuenerant: non ante reuersuros q̄ troia caperēt: id quod Virgiliana dido sua querella testat: nō ego cū danais troianā excidē gentem: aulide iuraui.

Fortunę uarietas.

Aetolorum præcipua urbs.

VALLA.

¶ FVGitiuus ille. stalagmū dicit seruū. nā de seruo fugitiuū dicimus: sicut trāsfugā appellamus: q ptes suas deserit: & se ad diuersas recipit. ꝑ Hic postq̄. hic. i. theodoromedes. ꝑ Hūc emit: tidarū. ꝑ Dedit eū huic. tyndarū phylocrati. ꝑ Peculiarē. ꝑcipuū: uñ & peculiū utrūq; a pecudibus: a qbus ēt pecūia dcā: qm ueteres: aut opes suas ex pecudib9 habuere: aut ex locis. i. fūdis: uñ & locuplex. ꝑ Seruit suo pri. ægiōi. ꝑ Est uero. i. ueritas hęc ē: ut dii nos loco pilaꝝ habeāt: & interpūctim legēdū est uero. ꝑ Rōnē ha. i. cām: qa nulla cā sine rōne. ꝑ Cū aul. & aulidus: & aulidēsis dr.

Peculiu; unde dictum.

PYLADes Poletarii.

¶ FVGitiuus ille: stalagmus. s. repetit duobus uersib9: qd prius loq cœpat: & dixerat. ꝑ Hic postq̄ hūc emit: hic pr. s. philocratis: nā dixerat supius: uēdidit in aulide huiusce pri. ꝑ Peculiarē ꝑpriū: ꝑcipuū: dcm est in asinaria qd sit peculiū: & qd peculiare. ꝑ Hic do. nūc seruit. Ita scribi metri necessitas cogit: nō aūt scribēdū est: hic nūc domi seruit: qa abūdaret pes unus uersui: qd nō aspexerūt Pius & Sar. iterptes somniculosi: sed hoc minimū uideri pōt: ad id: qd seqt. Legūt hmōi insulsi: & ignauissimi Plauti iterptes sequētē uersū. Est uero dinos: quasi pilas hoīes hñt: sic. n. Sar. inqēs: ostēdit fortunæ mutabilitatē: nā huc atq; illuc iactant hoīes: ꝑut fortunæ flatus sufflauerit Pius aūt legit. Est uero dinos q̄si pilas hoīes hñs: & inqt. Dinos ꝑcella: uertigo: fortunæ mutabilitas: desultoria: repete q̄ annotauimus in asinaria: hæc ille. Sed & idē delириū plęrosq; lraꝝ ꝑceptores cæpit: ut dinos ꝑ peruersiōe: & fortunæ mutabilitate hic accipiēdū putēt: cōtra ueteꝝ codicū scripturā: & rectā elocutionē: ac clarissimū sensum. Hñt nāq; antiq codices: e uero dii nos: &c. Illa aūt lra e cū iota in uertice scripto: ꝑ. n. posita est: qd rudes lectores nō intelligētes: atq; i lram ꝑ apice: quē titulū dicūt accipiētes: ꝑ. n. est: legūt. Et cū nō subeat clarus: neq; satis aptus ullus sensus: legēdū est uero: qdā ibi pūctū faciūt: & referūt ad illuc: hic domi: nūc seruit suo pri. nec scit pr: est uero: q̄si dicat: nec scit pr ē esse illius patrē: est uero. Alii in qbus sunt interptes hi nři sensum hmōi utpote incōcinnū nō admittētes: dinos unico uocabulo legūt ꝑ fortunæ mutabilitate & uertigine: qa uiderint in uocabulario illo græce: & latine impsso: qñqdē ulterius ꝑgressi nō sunt: δῖνος aeris turbinē: & uertiginē: ac tornū signare. Et qa neq; sic elici pōt cōgruus satis intellꝰ: Pius ipse audacior legit hñs ꝑ hñt: cōtra oīum codicū scripturā: ut sit aliq̄lis uerisimitudo sensus cōgrui: quū dixeris: Est uero dinos: hoc est fortunæ mutabilitas: & uertigo hñs hoīes quasi pilas. Sed ualeāt expositores hmōi ἄμουσοι. hoc est inelegātes: & incōcinni: cū suis inauditis: & dānandissimis inuentis: puerilisq; interptatiōibus: & nos cū rectissima antiquoꝝ exēplariū scriptura: & cū absolutissimo sensu legamus. ꝑ Enimuero dinos q̄si pilas hoīes hēnt. i. ꝑfecto dii de nobis homūcionibus: ueluti de pilis ludū faciūt: ac quēadmodū pilæ sursum: deorsumq; iactant: sic nos illi iactant: & uertūt: nūc e liberis seruos faciētes: nunc e seruis liberos: q sensus uti rectissimus: & uerissimus: infra quoq; a poeta tangit. & q̄si iterat: quū inqt. Ita nūc ignorās sua sibi seruit patri homūculi q̄ti sunt quū recogito: hanc aūt recognitionē & interptationē nostrā doctoꝝ iudicio: ut cæteras oēs subiicimus. ꝑ Postq̄ bel. ętoli cū aul. Hic quoq; est alter inueteratus usq; adeo error: ut radices altius defixerit: ac legētes pene oēs secum ꝑcipites in tenebras detraxerit. Legūt. n. oēs: nedū Pi9: & Sar. iterptes nři: sed & cæteri lraꝝ ꝑceptores: cū aulidis: quē qdē sextū casū płatiuū si rogētur: uñ trahāt: eligues: ac mutos illico futuros nō dubitāus: ut q re ipsa necūde recte deduci auditū sit: nisi uel ab aulida: uel ab aulidus ntō singulari trahat: q qdē noīatiui ab oī sūt penit9 latinitate absōi. Pręterea uersus claudicaret: si aulidis legas: qnq; tm pedibus fultus: quū sex hre debeat: ꝑinde tu; metri rōne: tū latini sermonis nitidiori puritate: aulidēsibus corrigendū putauimus: & hic: & infra duobus aliis locis: ubi aulidis scriptū erat: nā quēadmodū a phocis phocēsis: a chalcis chalcidēsis: sic ab aulis aulidēsis deriuatiuū meliori: atq; usitatiori deductiōe trahit: & uersus suis pedib9 cōstabūt: Aetoli ppři fuerūt nō lōge a sinu corinthiaco in Achaia: de qbus Strabo multa scribit: eā gētē inqēs nūq̄ alienæ ditioni fuisse subiectā: a ppłationeq; inuiolatā pmāsisse pp locoꝝ: asperitatē: & reꝝ bellicarum peritiā. Aetoliā regionē Stephanus author græcus in suis ethnicis inqt ab ætolo endymiōis filio appellatā: q fugiēs a Pisa salmonei inhabitauit eā regionē: quū prius hyantis uocaret. Fuit & ætolia urbs in peloponneso: ut idē Steph. ait: quā inter urbes laconicas Androtion cōnumerat. Porro in ætolia regiōe: ꝑcipua urbs fuit Calydon: ut apud gręcos legit in magno etymologico. Nūc aūt Naupactus ē ei9 regiōis illustrior. Aulis aūt: ut Suid. scribit: & in magno quoq; etymologico legit: urbs est boeotica: sic dcā: qa illic græci in troiā ꝑfecturi castrametati sunt: & tentoria posuerūt αὐλὶς. n. tentoriū significat. & αὐλίζομαι. moror: pnocto: castrametor. Strabo aūt lib. ix. Lapidosam esse oram Aulidem dicit: & tanagræoꝝ uicum: portū habentē qnquaginta nauiū capacem: Quocirca Græcoꝝ classem magno in portu: quē ꝑfundū uocant: nō longe ab aulide distantē consedisse uerisilius existimare. Nā qd Pius interps somniat:

Aetoli.

Calydon.

dicens: Aulis insula graeciæ:finitima ætoliæ tm̄ a uero distat:quātum ipsa ætolia:atq; achaia ab euboea dignoscitur abesse:qd̄ sane nō minus existimamus stadiis quattuor mille futurum maritimo illuc transitu profecturo.

SARACENVS.

¶DE Quæstoribus: Dicti sunt q̄stores publicæ pecuniæ q̄sitores qui & maleficiis inq̄rēdis pręesse solebant: & quasi a q̄onibus exercendis: q̄stores dici Varro uult:uerba sunt Pomponii de origine iuris:deinde cū ærariū pp̄li auctius esse cœpisset:ut essent: qui illis p̄essent:cōstituti sunt q̄stores:qui pecuniæ conseruandæ p̄essent dicti ab eo:qd̄ inquirendæ:& cōseruandę pecuniæ cā creati erant: & q̄a diximus de capite: cuius romani iniussu pp̄li nō erat lege permissum cōsulibus ius dicere:ppea quæstores cōstituebant̄. a pp̄lo: qui capitalibus rebus p̄essent.hi appellabant̄ quæstores patricidii:quoq̃ etiam meminit lex duodecim tabularum & mentio habita est in amphitrione.

Quæstorū auctoritas qualis.

VALLA.

¶VT fit.Vt fere fieri solet.¶ Alter filius.phylopolemus.¶ Cæpit:subaudi ægio.¶ Mutet suum.p per mutet:est ergo apheresis:pathos philopolemū dicit.¶ Illum captiuū.tindarū.¶ Qui domist.cū philocrate.¶ De summo loco.de summa p̄genie: & amplissima familia.¶ Eqtem aliū. Aristophontē dicit.¶ Nihil precio par sit.i.oēm facit impēsam.¶ Recōciliare.Cōciliamus nouos: recōciliamus ueteres inqt Donatus.ergo recōciliare redire ad patrem.¶ Emit hosce.phylocratem & tyndarū. Ambos de questoribus Pōponius de origine iuris. Deinde cū ærariū populi auctius esse cœpisset:& ut essent:qui illis præessent dicti ab eo:quod inquirendæ & cōseruandæ pecuniæ cā creati erant:& quia ut diximus:de capite ciuis romani iniussu populi nō erat:lege p̄missum est cōsulibus ius dicere:ppea q̄stores constituebantur a pp̄lo: qui in ciuitatibus rebus p̄essent:hi appellat̄ q̄stores parricidii:quoq̃ ēt meminit lex duodecim tabular̄.¶ Hic seruus.tindarus.¶ Suū herū.phylocratē.¶ Illic uocat̄.q est tindarus.¶ Hic.q est philocrates.¶ Libertatis cōpotē:ut uendicet̄ in libertatē.Cōpos.n.qui p̄tātem habet: sicut impos:qui caret p̄tāte.¶ Fratrē seruabit suū.tindarnm phylopolemus.

> Vt fit in bello capitur alter filius.
> Medicus MENARchus emit ibidem in Aulide.
> Cœpit capteiuos commercari hic alios.
> Si quem reperire posiet, cum quo mutet suum.
> Illum capteiuom hunc suū esse nescit, qui domist.
> Et quoniam heri inde audiuit de summo loco,
> Summoq; genere captum esse equitem alium,
> Nihil precio parsit, filio dum parceret,
> Reconciliare ut facilius posiet domum.
> Emit hosce de præda ambos de quæstoribus.
> Hisce autem inter sese confinxerunt dolum.
> Quo pacto hic seruos suū her̄ hic amittat domū.
> Itaq; inter se commutant uestem, & nomina.
> Illic uocat̄ PHILOCRATES, hic Tyndarus.
> Huius illic, hic illius hodie fert imaginem
> Et hic hodie expediet hanc docte fallaciam.
> Et suum herum faciet libertatis compotem.
> Eodemq; pacto fratrem, seruauit suum.

Compos & & impos q dicatur.

PYLADes

¶VT in bello fit:ut accidere cōsueuit iis:q in bellū eūt:ut.s.capiant̄ aliq̄n̄:& ita scribi metri necessitas cogit:nō ut fit in bello:ut legūt Pius & Sar.cōtra metricā rōnē:q̄a prius pes trocheus esset:in hoc gn̄e carminis nō recæptus.¶ Menarchus: fictū a poeta nomē est medici illius:q emit philopolemū in derisionē illius artis:& exercitii medēdi.μαίνομαι.n.sign̄at insanio:& αρχος princeps.q̄si princeps insaniæ:& sic p æ diphthōgū scribet̄:uel α μένος:qd̄ potētiam sign̄at:q̄si potentū princeps:& diues:uel a μηνις.q̄ dictiōe iracūdia notat̄:q̄si iracundiæ princeps & ueluti furiosus:& hoc utroq; mō absq; diphthōgo scribet̄.¶ Cōmercarier.Ita scribi uersus exigit rō:& nō cōmercari:q̄a claudus incederet:cōmercarier igit̄ p pagogen:hoc est mercādo:& negociādo emere.¶ Qui domist.i.quē domi hēt:tyndarū uidelicet.¶ Captū esse hūc eqtē aliū:addēda fuerūt illa duo uerba:esse hūc:& sn̄iæ cōgruitate: & metri necessitate:nā uersus uno pede claudus incederet:& hūc philocratē demōstrat: quū de tyndaro iam dixisset:hūc suū esse nescit:q domist.¶ Nihil p̄tio parsit:nihil abstinuit effundere p̄ciū: ut filio suo redimēdo caueret:aut opā daret.Parco: ut in asinaria quoq; dixius:& latius in nr̄o uocabulario docuius:plura signat.Et dr̄ a parū:ut puū:ut Gel.asserit lib.iii.noctiū atticarū.ca.xix.q̄si parū tāgo:aut parū curo:pprie.n.pcere est abstinere:& p re adiecta uariis sensibus accōmodat̄ hinc pcere lachrymis est abstinere a lachrymādo:siue par̄ lachrymare.pcere labori:abstinere a labore uel parū laborare:pcere p̄cio:aut pecunię:abstinere ab effundēdo p̄ciū:aut pecuniā:siue parū effundere p̄cium:aut pecuniā. Et hinc aliq̄n̄ p ueniā dare accipit̄:ut pcere errori.i.abstinere ab ultione erroris:siue parū ulcisci:& castigare errorem.Et abusiue p cauere:aut opā dare:ut hic secūdo loco:filio dū pceret Et p deponere.Virgi. Parce metu cytherea.i.depone metū:siue abstine a metu.Et in his oibus significatis cū dtō cōstruit̄. Aliq̄n̄ p desino:& tunc cū infinito infinito iungit̄. Virg.Parce pias scelerare manus.i.desine:& abstine a scelerādo: & polluēdo manus. Q̄nq; p seruo: q̄a ab iis:q̄ seruamus ēt abstinemus:& tūc actm̄ & datiuū recipit.Idē. Argēti:atq; auri memoras: quę multa talēta: Natis pce tuis.Et quū accipit̄ p ueniā dare:ptm̄ facit peperci:alias aūt parsi:q̄q̄ hæc cōfundi interdū ab authoribus solēt.¶ Recōciliare:reducere:cōpare:acq̄rere.Recōciliare.n.est in gratiā restituere:ut fit in iis:q prius amici:iterposita aliq̄ offensa:aliq̄diu fuerint inimici:& postea in pristinā redeūt beniuolentiā:& familiaritatē:a quo recōciliatio. Et est recōciliare:cōpare:& acq̄rere.Quint.Nā & plus authoritatis afferūt ea:q̄ nō p̄ntis gr̄a litis sunt cōpata:& laudem sæpe maiorē q̄ si nr̄a sint recōciliant.¶ De q̄storibus.Quæstores a q̄rendo dicti:ii appellant̄:q publicę pecuniæ q̄rendæ p̄positi sunt:q ut uectigalia exigūt:& ærarii curā h̄nt.Ii quoq; maleficia inq̄rere solebāt: & quasi a q̄onibus exercendis.Quæstores dici Varro ait.Pomponius aūt de origine iuris de q̄storibus sic inq̄t.Deinde quū ærariū pp̄li auctius esse cœpisset:ut essent:q illi p̄essent:cōstituti sunt quæstores:q pecuniæ cōseruandę p̄essent:dicti ab eo:q inq̄rendæ:& cōseruandæ pecuniæ cā creati erant.Legit̄ ēt q̄stores a pp̄lo creatos fuisse:q capitalibus rebus p̄essent:hi q̄stores parricidii nūcupabant̄:quoq̃ lex duodecim tabularū mentionē facit.Quæsitores ēt noiabant̄. Virgi.Quæsitor minos urnā mouet.Præda aūt ois publica:q̄ i bello fiebat:ex hoc ur̄ ad q̄stores deferri solita: q illā publica auctione uēderent:& in ęrariū pecuniā referrēt.¶ De q̄storibus:a q̄storibus.¶ Hice aūt.scribendum est hice. nō hisce:ut legunt interpretes illi ambo rancidi.ce.n.syllabica adiectio est:ut hice:huiusce:hucce:hocce:& in plurali hice: non hisce:nominatiuus est: hisce autem est ablatiuus.¶ Et hic hodie:tyndarum intelligis.

Cōmercarier.

Reconciliare.

Quæsitor.

¶Homunculi:

HOMunculi: quod non sint plane homines: sed a rectitudine mentis: rationeq́ quod est proprium hominis aberrantes. Quid aūt sit homo luculētissime descripsit Apul. cuius uerba: ut ōis sunt ueritate ueriora subtexui: hoies inquit sunt rōnē calentes: oratione polentes: immortalibus animis: moribundis membris: brutis: & obnoxiis corporibus dissimilibus moribus: similibus erroribus: peruicaci audacia. pertinaci spe: casso labore: fortuna caduca: sigillatim mortales: uicissim sufficienda prole mutabiles: uolucri tēpore: tarda sapientia citata morte: querula uita. Nō pertractate facta. Idest non omnibus obuia: & uulgata.

SARACENUS. Homo qd sit.

Reducemq́ faciet liberum in patriam ad patrem
Imprudens itidem & sæpe iam in multis locis
Plus insciens quis fecit, q̃ prudens boni.
Sed inscientes sua sibi fallacia
Ita compararunt, & confinxerunt dolum.
Itaq́ hi commenti de sua sententia,
Vt in seruitute hic ad suum maneat patrem.
Ita nunc ignorans suo sibi seruit patri.
Homunculi quanti sunt quom recogito?
Hæc res agetur nobis, uobis fabula.
Sed etiam est, paucis uos quod monitos uoluerim.
Profecto expediet fabulæ huic operam dare.
Non pertractate factast, neq́ item ut cæteræ.
Neq́ spurcidici insunt uersus immemorabiles.
Hic neq́ periurus lenost, nec meretrix mala,
Neq́ miles gloriosus. Ne uereamini,
Quia bellum Aetolis dixi cum Aulidis
Foris illic extra scenam fient prælia.

VALLA.

IMPrudens. qa tindarū fratrē suū nesciebat. Insciētes. i. nescii qd foret euēturum. Hi cōmenti. i. confinxerunt. Ad suū maneat patrē. tindarus apud ęgyōeȝ. Homunculi. i. miseri hoies: hō: homuncio: humulus: & umululus diminutiua. Hæc res agetur nobis. i. repſentabit̄ utpote histrionibus. nā ut inqt Hor. Aut agitur res in scenis: aut acta refert. Vobis fabula. ut nobis abltūs est. ita uobis dtūs. Nā pertractate. i. diligēter. Immemorabiles. i. nulla mēoria digni. Quia bellum ętolis. Datiuus est ætolis. Dicimus. n. est mihi bellū tecum. bellū in aīo contineť. pliū & pugna ex congressu sunt. Strabo in x. inqt: ætoli & acarnanes inuicē cōtermini sunt: inter quos medius est achelous.

PYLADes

REDucem: liberatum a seruitute: quā seruit in aulide. Reduces dicūtur: qui pericula euaserunt: ut inquit Ser. Virg. nāq́ tibi reduces socios. Et ut reduces illi ludūt stridētibus alis: a uerbo Reduco: qd modo signat retroduco. Q. Cur. Reductisq́ in castra copiis: corpora curare iubet. Interdū libero: & sine piculo recipio. Apul. Meq́ oppido in arcem reduco. Virg. iiii. æne. Eiectam classem sociosq́ a morte reduxi. Itidem & sæpe. Catholica sententia est: sæpenumero contingere: ut plus boni quis insciens fecerit: q̃ prudēs: & scribēdum est quis pro aliquis: ex codicibus antiquis: & recta sniæ elocutione: non quid: ut legunt illi interpretes somniculosi: cōtra elegātiam: ac puritatem sermonis latini. Sua sibi. Dicimus sua sibi: & suo sibi pro sua: & suo ipsius: uel ipsoꝝ. Est. n. adiecticia illa dictio sibi in hoc ꝓnoīe suus. Ita cōpararunt: cōposuerunt: machinati sunt: aut cōstituerunt. Nā cōparare: ut Nō. inquit: significat sociare: iungere Plau. in asinaria: compara labella cum labellis. Adequare. Teren. hau. ne comparandus hic quidem ad illum est: Cōponere & machinari. Sisenna. Eos qui hoc malum publicum clandestinis consiliis comparauerint. Confirmare & cōstituere. Teren. Vt malis gaudeant: atq́ ex alioꝝ incōmodis: sua & cōparent cōmoda. Alibi an ita me cōparem non perpeti meretricum cōtumelias. Emere Teren. Argētum dabitur illi ad nuptias: aurum atq́ uestem: qui comparet. Estimare. Accius proin tu id: cui fiat: nō qui facis compara. Apparare. Cice. in Verrem. Vt erat inter seruos copiosius cōuiuium cōparat. Et dare. Idem Cic. Ex omni gemitu: ac dolore certa merces cōparabatur. Ad suū patrem: apud suū patrē. Homunculi: per hypocorismon: hoc est per diminutionem homines appellauit: alludēs ad id: qđ superius dixit. Dii nos: quas pilas hoies hn̄t: ac si dicat: nō plane homines sunt: qui ita uersentur: agitenturq́: ut e liberis fiant serui: nesciantq́ se liberos esse. Quū re cogito: quū iterum cogito humanā fragilitatem atq́ infirmitatē. Quid aūt sit homo: luculētissime descripsit Apul. cuius hæc sunt uerba. Homines sunt rōnem colentes: oratione pollentes: immortalibus animis: moribūdis mēbris: brutis & obnoxiis corporibus: dissimilibus moribus: similibus erroribus: peruicaci audacia: pertinaci spe: casso labore: fortuna caduca: singillatim mortales: uicissim sufficienda: prole mutabiles: uolucri tpe: tarda sapientia: citata morte: quærula uita. Hæc res agetur nobis: uobis fabula: res hoc loco ꝓ utilitate accipi pōt: ut obseruanter ab authoribus usurpatur: ut sit sensus: hāc comœdiam nos pro re: & utilitate nostra agemus. Itaq́ uobis rēs erit: nobis aūt: qui tm̄ audietis: & nihil aliud utilitatis recipietis: erit fabula: uel res simplr̄ capietur ꝓ materia huius comœdiæ: & sensus erit. Hāc comœdiā nos agemus re ipsa: & actibus: uos aūt audietis: quæ nos fabulabimur. Est paucis. Nescio qd balbutiat hic Pius: dicens: Est paucis: superest paucis uerbis: qbus uoluerim uos monitos: desipere is hō plane ur̄: nā textus clarissimus est: hoc ordine: & sensu. Est supple qddā: qđ uoluerim uos monitos paucis. s. uerbis. Et quod secūdus est uerbi accusatiuus a parte: ut dicitur: ultra. Pertractare: peruulgate: tractum a meretricibus prostitutis: quarum corpora pertractātur: & uulgo nota sunt. Spurcidici: spurca dicentes: & spurcitiis pleni. Quid sit spurcum dicimus in asinaria: ex Nonii authoritate: Spurcidicus aūt significat spurca dicentem: ut causidicus causas dicentem: ueridicus uera dicentem: &c. Periurus leno: ꝓprium est lenonis epitheton periurus: sicut meretricis: mala: & militis gloriosus. Ne uereamini: delenda est dictio esse: q̃ ante hæc uerba supposita erat uti superfluens: metri rōne ita requirente: & sensus cōcinnitate. Cum aulidensibus. Ita scribēdum censemus: ut supra: & non cum aulidis. subaudiēdum est aūt hic esse: ut sit: quia bellum dixi esse ætholis cum aulidensibus. Fient prælia: non dicit: quæ prælia. nam nō intelligendum est ætolorum cum aulidēsibus prælia ibi futura: neq́ ēt alioꝝ: sed potius ueluti per ludū subintelligendū est plia: uel cum scortis illic diuersantibus: uel cum esculentis: ac poculentis: quæ præparata erāt ipsis histriōibus post actam fabulam deuoranda: & absumenda.

Reduco. Cōparare. Pertractare Spurcidic?

SARACENVS.

Choragiū quid ſit.

INIquomſt.Pro iniquū eſt.i.nō conuenit non decet. Comico choragio conari de ſubitontos agere tragœdiam. Senſus eſt:nō par uidet:ut de comœdia fiat ſtatim tragœdia.Nā ſi ea q̄ppe deſcriberētur:q̄ ętoli geſſiſſent cū aulidis: hoc magis ad tragœdiā ſpectaret q̄ ad comœdiā:ſed ut planior fiat intellectus uerba ſingula explicem?eſt choragiū ſcenarum inſtrumentum:ut indicat Feſtus:& itidem Donatus inquiens choragii eſt adminiſtratio : ut opportune in proſcenium: Victruuius poſt ſcenam porticus ſunt conſtituendæ:uti cum imbres repētini ludos interpellauerint:habeat populus:quo ſe recipiat extheatro choragioq; laxamentum Cicero ad Herennium aut: aliquod fragile choragium gloriæ comparetur. Apul.de aſino aureo in.V.iam feralium nuptiarum miſerrimæ uirgini choragiū ſtruitur:de ſubitontos pro de ſubitontos pro tonſos: nā in comœdiis tonſi:ut quidam perhibent: inducebantur : qui perſonatus agerent: pōt hic locus alio modo legi: & erit nihilominus idem cēſus: uidelicet per unius litteræ tantum detractiōem:conari de ſubito nos agere tragœdiā: uel ſic conari de ſubitontos agere tragœdiam:& erit ordo pene iniquū eſt : ubi des tontos agere tragœdiā comico choragio:hoc eſt perſonatus iam paratos ad actitandā comœdiā:in tragœdiā trāſilire:& miſceri tragœdiā comœdiæ. Duellatores: Bellatores:nam duellum bellum:quod duabus partibus de uictoria certantibus dimicatur domi:belliq; dixit:quia non minori induſtria domi q̄ foris bellum geritur id:quod Cicero teſtatur:parui ſunt facienda arma foris : niſi ſit conſilium domi.

> Nam hoc plane iniquomſt comico choragio
> Conari de ſubito nos agere tragœdiam.
> Proin ſiquis pugnam expetat, lites contrahat.
> Valentiorem nactus aduerſarium
> Si erit,ego faciam, ut pugnam inſpectet non bonam.
> Adeo ut ſpectare poſtea omneis oderit.
> Abeo. ualete iudices iuſtiſſumi
> Domi,belliq; duellatores optumi.

Duellū qd ſit.

VALLA.

Coragium quid ſit.

INIQVOMST.pro iniquum eſt.Comico choragio.Donatus ecce autem uideo redeuntem ſenem.choragii eſt adminiſtratio:ut opportune in proſcenium.Feſtus Pompeius:coragium inſtrumentum eſt ſcænarum.Victruuius: poſt ſcænam porticus ſunt conſtituendæ:uti cum imbres repentini ludos interpellauerint:habeat populus:quo ſe recipiat ex theatro:choragioq; laxamentum habeat ad comparandum: uti ſunt porticus pompeianæ.Cice.in quarto ad Herennium.Aut aliquod fragile falſæ:choragium gloriæ comparetur. Apul.in quinto de aſino aureo.iam feralium nuptiarum miſerrimæ uirgini choragium ſtruitur.Victruuius etiam in.x.de hydraulicis.quarū intus & reditus alias obturat:alias operit terebrationes:hæc regulæ habent ferrea choragia fixa:& iuncta cū pinis:quarū tactus motiones efficit regularum.Iulius uero polux inquit.τοῦτοις προσήκοι.χοροί.χορευτής.χοροποιια.χοροστασια.χορικον μερος.χορεῦσαι.χορηγος.χορηγια.χορηγια ὁ τοπος ουη παρασκευη του χορηγου.Videtur autem hoc nomen choragus.unde choragium fieri : quod chir dicatur manus a græcis: & ago duco.unde & choragia choragiæ miniſtratio.Iſocrates in areopagitico.ου γαρ εκ του πομπων ουδε εκ των περι τας χορηγιας φιλονεικιων. Comico ergo choragio dixit cum ſint multorum choragia: Vocauerunt autem choragos ueteres quemadmodū byzantius ſcribit Demetrius in quarto de poemate uolumine:non choros ammiſcentes:ſed chori ductores:ſicut nominis oſtendit etymologia. De ſubito nos.ideſt repente:ita corrigendum. Agere tragœdiā.ideſt illa amplecti:quæ in tragœdiis ſolent explicari. Vt pugnam inſpectet.quod primo pugnis congrederent̄ pugna dicta hinc pugil. Duellatores optimi: ideſt bellatores præcipui.

Choragiū q̄ dicantur.

PYLADes

Choragus.

NAM hoc plane iniquū eſſet comico choragio conari de ſubito nos agere tragœdiā. Ordo eſt: nos de ſubito agere tragœdiā comico choragio.Senſus aūt:nā abſurdum:& indecens oīno eſſet:nos hmōi milites glorioſos:& p̄lia corum huc introducere:& agere tragœdiā:in qua talia introducunt̄:quū comœdiam ſcribere polliciti ſimus: & choragium comicum introduximus.Scribēdumq; cēſuimus plane:& nō pene:ut fere hn̄t codices:& eſſet:nō aūt eſt:aptiori ſenſus cōcinnitate.Choragiū:ut Feſtus inquit:inſtr̄m eſt ſcenicū. Nos ꝓ ornamento omni : & pōpatico apparatu: & choro ip̄o hiſtrionū accipimus:a choro.n.deductū nomē arbitramur:unde & choragus:q chorꝫ illorꝫ ducebat: & ornabat:de quo in trinūmo poeta dixit.Ipſe ornamenta a chorago hęc ſumpſit ſuo periculo.Suidas quoq; & magnus etymologicus apud græcos χορηγον.i.choragum:principem:& datorem: ſiue ductorem chori appellant.Et chorum απο της χειρος.i.a manu: qua choragus alios ducebat dictum uolunt : unde media ſyllaba producta eſt: quia per η ſcribitur:quæ ſemper apud græcos longa eſt. Apul.item pro pompa in funere facta choragio uſus eſt his uerbis.Iam feralium nuptiarum miſerrimę uirgini choragium ſtruitur.Et alibi.Choragio perfecto oēs domuitionem parant.Comico igitur choragio.i.ſtilo:materia:& ornamento comico. Conari:adniti:uelle. De ſubito:illico:q̄primum:de ſubito.n.uſi ſunt antiqui in hoc ſignificato:ut multis authoribus Nonius aſſerit.Neq; ſcribēdum eſt:de ſubitontos:ut legit:& interpretatur Pius interpres:arroganter : & inſipide docens de ſubitontos priſco modo poſitum eſſe:quod & Sarra.facit:neſcio quid indoctius:& inſcitius addens: de tontis:qui tonſi dicantur : ut qui eorum deliria legerint:apertius uidebunt.Sed qd ſi:non de ſubito legamus immo:ſubitam : hoc eſt improuiſam:& inexpectatam tragœdiam?In quā ſententiā ea coniectura duci nō abſurdum uideatur:ꝙ in aliquibus codicibus antiquis manu ſcriptis legerimus:nō de ſubituntos:ſed de ſubitantos.ut cōiectari poſſimus:ſcriptum fuiſſe in autenticis exēplaribus ſubitam nos:& ab iſtis doctoribus.Plautū interpretātibus in ſcholis:ſuper uerbo ſubitā ſcm̄ fuiſſe interpretamentum.i.de ſubito:quod poſtea ab aliis exemplum inde ſumentibus:pro contextu & poetæ littera receptum ſit loco illius dictionis ſubitam:quā ſuperfluam putauerint. Si quis pugna expectat:iocatur de more ſuo poeta. Quapropter inquit:ſi quis pugnā uidere cupit:lites incipiat:& cōmittat cū aliquo:qui ſe ualentior ſit: uidebit.n.pugnam ſibi nō placituram:qa uerberabitur adeo:ut amplius pugnas inſpectare nō cupiat:quid ſit lis:& qd differat a iurgio dictum eſt in amphitryone. Et ſimiliter quid ſit cōtrahere:hic ꝓ cōmittere accipitur: & facere.Duellatores: bellatores.Duellum:ut Feſtus inquit:bellum dicitur:ꝙ duabus partibus de uictoria cōtendentibus dimicat̄. inde & perduellio:qui pertinaciter retinet bellum. Domi:belliq;:hoc dixit:quia nō minori induſtria domi q̄ foris bellum geritur:ut Cicero teſtatur:inquiens:parui ſunt facienda arma foris : niſi ſit conſilium domi.

Duellum.

Iuuentus

SARACENUS

IVuetus no. Quia hæc fabla ut fctã ad bonos mores:i eaq; fria magis q̃ iocosa tractat̃:iccirco Pla.ne fablæ seueritate:afficiant̃ tedio spectatores:artificiose pasitũ iduc:q statí i principio iocũ:&risũ apportet:nã nihil est i ppetua comœdia:quo exhilarescat:nisi hic unicus pasit⁹:c⁹luculẽter naturã ipe describit.ppea ñ imerito iter comicos ei dbet̃ prius honos:q apte:& cõcine unũ queq; suis iducat morib⁹:qd iocosus:urbãusq;: & ipmis eloq̃s: cõq̃rit̃ ergo pasit⁹fortũas suas:mlto.n.iq̃es pasitos deteriores eẽ meretricib⁹:cũ ipse q̃nq; i cõuiuiis ab amatoribus iuocent̃:pasiti uero oino negligant̃:neq; uocent̃ a quopiã. Nomẽ scor. Nã esuriẽs pasitus: ut scortũ.i.ueluti pellicla ab oib⁹ subigit̃.

ACTVS PRIMVS.

Ergasilus. Parasitus.

IVuentus nomen indidit scorto mihi.
Quod inuocatus soleo esse in conuiuio.
Scio absurde dictum hoc derisores dicere.
At ego dico recte. nam scortum in conuiuio,
Sibi amator talos quom iacit, inuocat.
Est ne inuocatum an non? planissume.
Verum hercle uerum nos parasiti planius,
Quos nunq̃ quisq̃ neq; uocat, neq; inuocat,
Quasi mures semper edimus alienum cibum,
Vbi res prolatæ sunt, quom rus homines eunt.
Simul prolatæ res sunt nostris dentibus.

VALLA.

IVuet⁹ nomẽ. solus i hac scena loq̃t̃ pasitus:q q̃rit̃ iuuenũ auaritiã:ægyonisq; filiu; captũ ab hostibus:apud quẽ assati explebat̃. Indidit scorto mihi. me scortũ appellauit:hoc dicit loco me scortũ habuit:nã scorta iuocãtur:& nos pasiti iuocamur:sed quo pacto hæc iuocatio distiguat̃ stati subiũgit. Eo qa iuo. Iterptatur hoc uerbũ duob⁹modis:ut sit iuocat⁹.i.multũ uocatus:ut meretrices i cõuiuiis iuocãt̃. Et iuocat⁹ ñ uocat⁹ ut hic. Talos cũ iacit ixeniis Martia.oñdit iter talos & tesserã:q̃ sit dr̃ia cũ ait:maiorẽ aleã i tessara q̃ i tal̃. talus latine. græce astragalus. nã tessara ẽ:q̃ cybos siue cub⁹a græcis dr̃. Planissume.i.aptissime: & ẽ rñsũ factæ iterrogatiõis. Nos pasiti:planius.subaudi inuocamur. Neq; uocat neq; inuocat. Vocat ad conuiuium. Inuocat in conuiuio:ut scortum.

Tessara qd & qd talus

PYLAdes

IVuentus nomẽ indidit scorto mihi. Trimetro eodẽ:quo supra genere carminis cõstat hæc scena. In qua parasitus itroducitur:parasitoꝝ naturam:& mores non minus cõfitens q̃ declarans. De idustria autem introductus a poeta uidetur hoc statim principio: ut risus:ac ioci qppiam afferat spectatoribus: qbus sit in tota fere comœdia:seria tãtum:& quę ad bonos mores pertinent exhibiturus:nec quicq̃ sit:quo auditores exhilarescere queant:nisi hic unus parasitus:cuius ut diximus:ita luculẽter exprimit naturã: ita in reliqs totius comœdiæ:suis unũquẽq; moribus describit:ut inter comicos merito primus ei debeat̃ locus. Id tamẽ nequaq̃ asserẽdum putamus:qd Sarracenus interps noster plautinus inq̃t.q in hac scena parasitus cõqueratur fortunas suas multo inq̃ens parasitos deteriores esse meretricibus:quũ ipsæ quãdoq; in cõuiuiis ab amatoribus inuocẽtur:parasiti uero oino negligant̃:&c. Hoc enim penitus falsum est:& nequaq̃ a poeta scriptũ:sed ab ipso interpte udi inaniter cõceptum:& queadmodum & illud:quod super dictione scorto ait:his uerbis. Nam esuriens parasitus: ut scortum:idest ueluti pellicula ab omnibus subigitur. Deliramẽta sunt planissima hominis paucarum litterarũ: minimiq; ingenii. Iuuentus nomen:Iocatur poeta in uocabulo. Inuocatus ut sic spectatoribus risum præbeat:& hilaritatem:quod & in reliqua fere scena facit. Aitq;:iuuentutẽ:hoc est adolescentum:& iuuenum urbis multitudinẽ: & collegiũ sibi parasito nomen indidisse scorto:hoc est appellare eum scortum:quia inuocatus soleat eẽ in cõuiuiis. Et hoc subobscuro dicendi modo auditores suspensos de industria facit:ut attentiores reddat. Quod inuocatus. Ita scribi metri necessitas postulat:& elocutionis ordo sincerior.& non eo quia:quod non aduerterunt Pius: & Sarracenns interpræte s:sed & codices antiqui:q habent:non quia:Iuuentus autem a iuuenibus dicta est:& iuuenes dicuntur:ut iuriscõsultis placet:& Marcellus testatur:qui adolescentium excesserunt ætatem:quoad incipiant inter seniores numerari. Significat interdum iuuentus ætatem ipsam iuuenilem. Virgili.in geor. Interea superat gregibus dum lęta iuuentus:hęc etiam iuuenta dicitur. Idem quinto æneidos. Si mihi quæ quondam fuerat:quaq; improbus iste:exultat fidens:si nunc foret illa iuuenta. Aliquando significat iuuenum frequentiam:& multitudinẽ:ut hic: & apud Virgili.octauo æneidos. At patiens operum:paruoq; assueta iuuentus. Quandoq; iuuentus deam significat:quæ huic ętati præest.quę & iuuẽtas a nõ nullis appellatur. Scorto:similis locutio est:ut mihi est nomen menæhmo. Quid scortũ sit:diximus in amphytrione. Quod inuocatus:quia inquit:ego soleo adesse in conuiuiis iuuenum:inuocatus:idest etiã nõ uocatus:& scorta:hoc est meretrices solent ab amatoribus talos iacentibus inuocari: ut in asinaria senex Demænetus talos iacens dixit. Te philæniũ mihi:iccirco iuuenes me scortum appellant; quod itidem:ut meretrices inuocatus adsim in conuiuio:sed ut diximus iocatur in dinctione illa inuocatus; quæ ibi pro non uocatus:in scorto autem pro uocato:& in auxiliu; ueluti implorato capitur. Sibi talos amator:ita scribi uersus necessitas cogit:non sibi amator talos:ut legunt interpretes nostri contra metri rationem. Est ne inuocatum: ut dico:an nõ:nisi adiicias:ut dico:uersus uno pede mancus fit:itaq; addi curauimus aduersus integritatem: & sensus cõcinnitatem:& subaudi scortum:ac si dicat:Nõne ita est:q scortum ab amatore talos iacente est inuocatum? Planissume:quasi responsio est:& confirmatio. Planius.i.inuocati sumus:quia nunq̃ uocamur ad cœnas: neq; inuocamur a quoq̃:sed ut nihil homines negligimur:& pro obiectis relinquimus. Quasi mures: quemadmodum faciunt mures:ita & nos parasiti semper alienum cibum ædimus. Vbi res prolatæ sunt:quasi porro:ac longe latę: quia rus petentes homines secum ferunt:quæ ad uictum necessaria sunt. Simul prolatæ:pariter prolatę:& longe abductæ sunt a nostris dentibus. Quasi quum caletur:quemadmodum cochleæ:hoc est limaces:quum calor est: & humor aerius non descendit:coguntur intra secum tectum:suamq; testam se contrahere: & ibi suo succo uiuere. Ita & parasiti faciunt prolatis rebus:fiuntq; uenatici canes:hoc est subtiles:& macri:quia nõ habent unde opipare alantur:quum autem redierunt rure:qui eos pascunt:tunc molossici plane:ac pingues redeunt.

Iuuentus

Inuocatus

SARACENVS. Cochleæ q̄ dicantur. Molossi q̄ sint

¶QVAsi cum calet. Cõmoda utit̃ cõparatione: cochleę. n. rore cũ nutriant̃: calore aduentãte se itra testã: quasi intra se domiciliũ recipiũt: cochleæ: q̄ & cochleta & limares dñr. ¶ Liguriant: Degustent suo succo dixit: nã deficiente cibo: natura agit in seipsam: a lingo fit lingurio: & ꝑ cõcisionẽ ligurio. ¶ Venatici molossici. Dicunt̃ molossicanes a regione molossa epiri: ubi sunt fortes & optimi. uñ. Virg. Acrẽ molossum dixit. Seneca quoq̃ in tragœdiis: Teneãt acres lora molossos: Dicit ergo dũ hoies: qui pasitos alunt: forte ruri uersant̃: pasiti uti canes uenatici sibi q̄ritant cibũ: cũ aũt illi e rure in urbẽ rediere: sunt molossi effecti pigues. s. & saginati: notãda ꝓ cõtẽptũ appellatio molossici: & incõmodestici. ¶ Nisi qui colaphos: Cõmemorat incõmoda: q̄ decet parasitũ pati: nisi uelit mẽdicasse. ¶ Portã trigeminã: Per hanc f̃res trigemini horatii cũ curiatiis pariter trigeminis certaturi exierunt: singulari certamine: dr̃ ẽt ostiensis: qa per eã itur ad hostiã. ¶ Meus rex: Philopolemus: apđ quẽ diuersabat̃: & pasiticã exercebat. ¶ Est potitus hostiũ: Notãda locutio est: pro factus est hostiũ p̃da: uł illo potiti sunt hostes.

Aetolia ubi locorum sit

¶ Aetolia hęc est: Tanq̃ in ea nõ in urbe Roma actitaret̃ comœdia: supra mẽtio facta est de ętolis: ꝓuincia est inter gręciã & epiꝝ. ¶ In aulide: Et de ea quoq̃ meminimus: fuit agamẽnonię: graiorũq̃ classis in troiã cõiurantium statio. ¶ Lamẽtariæ. Flebiles. ¶ Quæstũ inhonestum: Quia cœperat homines mercari. ¶ Qui cum: cum quo.

VALLA.

¶EDImus alienũ cibũ. i. alii deputatũ. ¶ Vbi res ꝓlatæ. i. ꝓcul latæ: atq̃ ablatæ sunt. cuius primitiuũ ꝓtollo. i. ꝓcul aufero: nã ꝓfero ꝓ pono ẽ idẽ: qđ ꝓmo: & edo. Iu. ꝓfer galla caput. ¶ Nr̃is dẽtibus deest. aut sit a nr̃is dẽtib9. est. n. casus ablatiu9. ¶ Cũ calet̃. ipsonale uerbũ est. i. cũ æstatẽ calor uiget. ¶ Cocleæ: q̄ & cocleta: & a limo: in quo degũt limaces. ¶ Suo sibi succo uiuũt sibi: ut cõferãt: ac suggerãt cibũ. ¶ Ros si nõ cadit. qm̃ rore uiuũt ꝑ æstũ. q cũ aufert̃: latitãt ¶ Itẽ. eodẽ mõ latẽt lateo uerbũ a græco lãthano. ¶ Ruri rurant. i. rusticant̃ colẽdo agros figura archaismos ut ꝑuio ꝑuitutẽ: & pugno pugnã.

Quasi quom caletur, cochleæ in occulto latent.
Suo sibi succo uiuont, ros si non cadit.
Item parasiti rebus prolatis latent.
In occulto miseri uictitant succo suo.
Dum ruri rurant homines, quos liguriant.
Prolatis rebus parasiti uenatici
Sumus, quando rure redierunt, molossici:
Odiosiciq̃, & multum incommodistici.
Et hic quidem hercle, nisi qui colaphos perpeti
Potest parasitus, frangiq̃ aulas in caput,
Vel extra portam ire trigeminam ad sacculum licet.
Quod mihi ne eueniat nonnullum periculust.
Nam postq̄ meus rex est potitus hostium,
Ita nunc belligerant Aetoli cum Aulide
Nam AETOLIA hæc est. illic est captus in AVLIDE
PHILOPOLEMVS huius AEGIONIS filius
Senis, qui hic habitat, quæ ædes lamentariæ
Mihi sunt, quas quotiescunq̃ conspicio, fleo.
Nunc hic occœpit quæstum hunc filii gratia,
Inhonestum, & maxume alienum ingenio suo.
Homines capteiuos commercatur, si queat
Aliquem inuenire, suum quicum mutet filium.
Nunc ad eum pergam. sed aperitur hostium
Vnde saturitate sæpe ego exii ebrius.

Eligena qđ sit. Colaphus quid sit

Quos liguriãt. i. quoꝝ bõa turpiter absumãt: a græco licho: uñ ligo sic ãcho ãgoa quo ligurio. ẽ ãt licho digitis leuãdo degusto: uñ eligma: qđ ĩ piti electuariũ dñt. ¶ Vẽatici ca. q aluũ substrictã hñt ad cursũ uegetiores. Molossici. ex regiõe epyri: q̄ molosia dr̃: sũt cães molosistatarii: nõ ad cursũ idonei: sed uirib9 ꝓstãtiores: angẽdis lupis: sȝ molossici dixit: q̄ deriuatio icõcinitatẽ sign̄at: sic mox subiungit: odiosici ab odioso: & ab icõmodo icõmodestici. ¶ Cola. p. quẽ græci colaphõ nr̃i alapã dñt. ¶ Portã tri. extra quã exeũtes trini Ho. rõani cũ trib9 curiaciis albãis ꝯflixerũt. ¶ Ad sa. i. ad mẽdicãdũ Me9 rex. subaudi phylopo. Quę ædes lamtarię mihi s̃t: nihil lamtationẽ igerẽtes: qa ñ ut solebã: ide mihi cibũ idipiscor: qa abest phylopo. ¶ Nũc hic. ęgyo. ¶ Inhõestũ. prio nãq̃ aspectu uideat̃ ihõestũ: si q̄spiã captiuos lucri cã emat: & ꝓide ihõestũ ñ fuit: qđ id ñ cã lucri fecerit: sed liberãdi filii. ¶ Alienũ ige. su. qa ñ talia lucra ꝯsueuit ꝯsectari: & alioq ciuis bon9 hẽret̃. ¶ Ad eũ p. qa eo als cõtẽderat: iõ ait: pgã.

PYLADes. Domiduca

¶CALEtur noue dixit poeta ꝓ eo: qđ est calescit. Cochlea id terestre: tardũq̃ aial est: qđ suũ sibi testaceũ tectũ gerit: uñ a Cice. domiporta: & domiduca uocat̃: græce κοχλιας. & ab eo nos cochleã flectimus: latine limax appellatur: masculino gñe: ut & apud græcos κοχλιας. Collumela Implicitus cõche limax: a latino limax dr̃: qa limo uiuit. ¶ Quos li. quos deuorẽt: & degulãdo cõsumãt: ligurio a lingo deducit̃: est ãt lingere ꝓprie lingua aliqd lãbere: uñ cũni lingi: fœdissimũ genus hoium: q mulieꝝ cũnos ligũt. Et ẽ lingere dũ aliqd in ore tenemus: guttati defluere illud sinere: q̄ res linct9 dr̃: Ply. Telicos gẽma est: q̄ oleæ nucleo sil's ur̃: & lingẽtiũ calculos frãgit: pellitq̃. Idẽ. Multi tussim ueterẽ linctu salis discussere. Ligurio ãt mõ significat deuoro: & auide multa cõsumo: ut hic: & apud Hor. Semiesos pisces: tepidũq̃ q̃ ligurier acci. Vñ liguritores dñr: q cõsumptis dapibus: catillos ẽt lingũt: mõ paulatiȝ: & cũ quadã mora. atq̃ elegãtia comedo: q̄si sinẽdo: ut ꝑ se cibus in stomachũ liq̄fiat. Terẽ. Quæ cũ amatore suo cœnãt: liguriũt: hic fit abligurire: & obligurire eiusdẽ ferme significatiõis: hoc ẽ: ut Non̄. inq̄t: auide multa cõsumere. Sed & iguinus liguritorẽ Eunũ dixit Auson. q iguia ligeret. ¶ Venatici: subaudiẽdũ canes: ñ ascribẽdũ: qa abũdaret uersus: uenatici canes sunt: q feras cursu sequunt̃: & ut ꝑimũ macilẽti: & leui: ac modico cibo alunt̃: ut ad cursurã sint habiliores.

Molossi

¶ Molossici. ii. sũt asprimi custoricii canes: quoꝝ fœtura a Molossis epiri ꝑplis hita ẽ: quos pastores ad tutelã pecorũ m̃lto lacte: & sero alũt. Virgi. i geor. Acrẽq̃ molossũ: pasce sero pigui. Sene. Teneãt acres lora molossos. ¶ Odiosici: odio pleni: qa odio hñr ab oibus. ¶ Incõmodistici. Incõmodi: ludit poeta de more suo: in sil'r desinẽtibus dictionibus. Quod autem ait Pius: in uetustis exẽplaribus legitur icomedistici: hoc est ualde comedẽtes: in enim hic auget quemadmodum inclyto: & cęteris: innatam hominis ignorantiam patefacit: nam si poeta facetus noua aliqua uocabula

cabula profert:ita ea fingit:ut quādā recta analogia ficta esse uideant̄:a molosso nāq; molossici:ab odioso odiosici: ab incōmodo incōmodistici:ppetua quadā:ac simili deductione trahit. Sed ipius iste iterps qua deriuatione:aut si militudinē incōmedistici pferre ausus sit:prsus est ignotum.imo ab oī romana litteratura alienus. Adde q̄ uersus nullo mō cōstabit:si incōmedistici legeris:qd ille iambici carminis ignarissimus nō uidit. ¶ Et hic qdem. Ordo est. Et hic qdem:hoc est:ut domibus istoꝝ potentū:ēt postq̄ rure redierunt:uel hic pro tunc:licet parasitis uel ite ad sac culū extra portā trigeminā:nisi illi parasito:qui parasitus pōt ppeti colaphos:& frangi sibi aulas in caput: Sēsus est: parasitos ad id incōmoditatis:& miseriæ deuenisse:ut ire possint ad mendicādum extra portā trigeminā:nisi & co laphos sibi infligi patiātur:& frangi ollas iuris plenas in caput:ab illis:qui eos cibis pascunt. Colaphus: & colaphi zo uerbū grçce sunt dictiones:ab eo dictę:ut in magno etymologico legit̄:q̄ ab ea parte:quç pcussa est:debile:& affe ctū reliquū reddat̄:uel ut Apion ait: απο του κολαχαι.i.a cudendo:uel isculpēdo q̄ digiti:aut pugni ueluti cu dant̄:& isculpant̄ in ea corporis parte:quæ pcutit̄:quū sit pprie colaphus pcussio a digitis manu extensa illata in fa ciē:uel in aliā corporis partē alicuius. Pla. in rudēte. Iā in cerebro colaphos abstrudā tuo. Porta trigemina ea dicta est:ex qua egressi sunt Horatii trigemini frēs cū curiaciis pariter trigeminis certaturi:q̄ & ostiensis dicit̄:qa per eam ostiā itur:apud quā portā mēdici cōmorabant̄:ut Persii tpibus ad aricinū pontē:iuxta illud. Articinos si mēdicaret ad axes. ¶ Ad sacculū:uel ad saccularia exercendā:q̄m in sacculis reciperent:quç mēdicantes quæritabāt:uel ad sac culū alienū:hoc est ad suppliciter petendū ab alieno marsypio:& sacculo miserrimę uitæ suę subueniri. ¶ Vel extra portā ire trigeminā. Ita scribi metri necessitas postulat:nā uersus nō stabit:sed abūdans fuerit:si legeris: uel ire extra portā trigeminā:ut legūt Pius:& Sarra.interpretes:nō plus leges carminis tenētes:q̄ qui nundū lras didicerūt. ¶ Meus rex:patronus:& obsonator meus:ut in asinaria diximus:& philopolemū itelligit. ¶ Est potitus hostiū.i.factus ē ho stiū præda:& peruenit in hostiū manus:nouato a poeta loquēdi mō in passiua significatione:ut ēt in epidico. Ita gna ta mea hostiunst potita:& alibi sæpius. Et hic uersus a parasito sūmo dolore platus est:cui artificiose poeta uerbum subtraxit sub audiēdū:alioqn ad itegrū sensū:ac si diceret:nullus mihi relictus ē locus:ubi uētri:& gulæ meæ satisfa ciā. ¶ Ita nūc bel.ut.s.capiant̄ milites:q in bellū eunt. ¶ Lamētariæ:flebiles:lamētis affectæ. ¶ Nūc hic ęgio. ¶ Occę pit:pro incœpit. ¶ Quæstū:mercimoniū:negociationē. ¶ Qui cū:pro cū quo. ¶ Ebrius:plenus:mente alienatus.

Colaphus

Potitus hostium

¶ Aegio Senex. Lorarius. Ergasilus Parasitus.

Aduorte animum scis tu istos capteiuos duos,
Heri quos emi de præda de quæstoribus,
His indito catenas singularias.
Istas maiores,quibus sunt uincti demito.
Sinito ambulare,si foris,si intus uolent.
Sed uti asseruentur magna diligentia.
Liber capteiuos auis fere consimilis est.
Semel fugiendi si datast occasio,
Satis est.nunq̄ post illa possis prendere,
Lo. Omnes profecto liberi lubentius

SARACENUS

Aduorte aiu;:Iubet lorario: ut quos emerat captiuos seruet: hi erant sæpe dicti Philocrates & Tyndarus:a loris lorarii dicti sunt:q̄ loris cæderēt: uel loris uincirēt. ¶ Singularias: Idest singulis suas:nā uincti prius erant eadē simul cathena. ¶ Post illā Lego potius postilla: ut sit uerbū unū: qd antiquū est: ut testat̄ Donatus in Terē.nos dicimus postea.

Postilla qd sit

VALLA.

Aduorte aium sis. ægyo in hac scęna lorarios alloqtur: qui a loris dicti: qbus captiuos reuiciebāt:pscribitq;: ut captiuos diligēter asseruent: iterim aduenit ergasilus parasitus:qui cum eo sermocinat̄:inuitatq; ad cœnā. ¶ Sis:pro siuis:nō ut scribūt cū c. ¶ Indito.iponito.est.n.modus impatiuus:non casus. ¶ Cathenas singularias:idest suas singulis attributas. ¶ Demito.imperatiuus a demendo unum tergo auferendū. ¶ Auis.feræ.nomen est feræ.nam aues domesticæ:quç cicures appellantur uisum humanū non formidant:ut ferç: & auia loca incolentes. ¶ Post illam.frequens est Plauto hic loquendi modus:ut postea dicimus:dicat post illa: ita hic scribendum reor:q̄q̄ post illam subaudiri posse uideo occasionem.

PYLADes

Aduorte aium sis. Idem genus est carminis:trimetrū uidelicet sex pedibus istructum:ut scęnaru; superiorum. In hac ęgio senex introducit̄ lorario seruo suo pcipiens:ut philocrati:& tyndaro captiuis a se emptis demat cathenas quasdā grauiores:quibus erant ligati:& singularias alteras eis indat.quibus nō tā duriter coherceant̄:& fatigent̄:uerum:ut illos magna diligentia asseruet:ac custodiat:deinde iteruenit ergasilus parasitus:cum quo multis collatis uerbis:demū ipsum ad cœnam asperā inuitat. ¶ Sis: pro si uis:absq;.c.scribēda est dictio:non cū.c.ut legunt Pius:& Sarracenus interptes. ¶ Istos captiuos duos: accusatiuus casus hi unde regatur:nec dixerunt:neq; ut puto itellexerunt idem interpretes:uel igitur subaudiendum seruato:uel trahendus est accusatiuus ipse ad uerbum: sinito ambulare. ¶ Catenas singularias:nō intelligendum arbitramur singularias pro singulas.i.singulis suas:quia uincti prius essent:eadem simul catena:ut inquit Sarracenus: sed singularias accipimus pro:eo quod est cōtrariū duplicium:hoc est simplices leuiores:& minores:quod poetę uerbis planum esse: apparet:quū inqt:Istas maiores:qbus sunt uincti:demito. Sic Turpilius in demetrio:ut ait Nonius. Homo inquiens unica est natura:ac singularia:pro simplici posuisse uidet̄. Catenā quidam putant a cane & tenēdo dictam:qa canes uinculis ferreis teneri soleant:licet catenis ipsis alia quoq; ligari & teneri soleant:a catena cateno uerbum:& catenatim aduerbium fiunt. ¶ Sed uti adseruētur:subaudi uolo:uel fac. ¶ Liber captiuus. Sententia catholica Captiuū si in libertate permittatur:solere se aui consimilē facere:hoc est fugere & euolare:ita ut auis exemplo e cauea exilientis:se postea cōpręhēdi nō sinat. ¶ Postilla.aduerbium:pro postea:de more antiquoꝝ:ut Donatus ait in Terent. ¶ Oēs profecto. Loquitur hic lorarius:nō ægio in confirmatione tamen uerborum ęgionis prædictorū. Et est generalis sententia:atq; in omnium animantium pectore ita natura insita:ut omni ueritate uerior sit: & litteris aureis notanda: q̄ nemo est:qui non libentius liber esse cupiat q̄ seruire. Et quia ipse quoq; lorarius: qui hæc loquitur:seruus erat:ut prædiximus:ideo in prima persona loquitur:ut se quoq; includat in libertatē cupiētibus.

Singularia

Postilla,

SARACENVS. ℭNON uidere: non uideris ita. s. sentire: & uelle: ut loquæris: nam cum ipse non habeam: ut me a seruitute uendicemus: ne ut aufugiã: nã hic quoq; lorarius suus erat. ℣ Si dederis: Scilicet te in pedes. ℣ Vt ipetret. Qd. s. filiũ a seruitute redimat: nã sibi bũ euẽtuꝝ putabat. ℣ Antiqs: nobilibus: & pclaris: antiqre tñ positũ ꝑ oblitterare. Liui? oium reꝝ cã uobis antiqndas cẽseo istas rogationes. ℣ Trãqllauit: Hilarem: & placidum fecit: ut decebat patrem.

Antiquare qd denotet

VALLA. ℭSI nõ est qd dẽ. si nõ est: uñ me redimã. Libertas. n. aut ptoris uindicta fiebat: aut testamento: aut ære. i. pecunia: qua qs se redimeret. ℣ Debet ipse in pedes. i. effugiã. ℣ Si dederis. subaudit te in pedes. ℣ Debet tibi. subaudi malus.

Libtas qũo fiebat

℣ Te in caueã dabo. in carcerẽ detrudaꝫ: uel in cõpedes. ℣ Nimis q̃. Anastrophe est ut sit q̃ nimis pro plurimũ: & aduertenda locutio q̃ nimis: qa uñ uim hñe suplatiuaꝫ asciuit q̃: augmtũ nisi sit iterpũcti legẽdũ: ego nimis ut sit idẽ q̃ ꝑ qtũ cupio. ℣ Vt ipetret. sic existio corrigẽdũ: & sunt uerba pasiti exoptãtis: ut phylopolemus a patre emendo captiuos redimat. ℣ Illũ recipiat. i. recõciliet sibi. ℣ Quo me recipiã. i queꝫ locũ eã epulandi cã. ℣ Ille demũ. subaudi phylopolemus. ℣ Antiqs est. i. uenerãdis ut senilis ętas fere reuerẽda. Iuue. Credebãt qd grãde nefas: & morte piãdũ. Si iuuenis uetulo nõ assurexerit: & q̃ secuntur. ℣ Tranqlaui gratis. i. uultũ trãqlũ feci sine munere. ℣ Recipiã rursum domũ. i. re dibo. ℣ Aegre est mihi. i. moleste fero. Dicimus ãt ægre est mihi hoc: & ægre fero. ℣ Questũ carcerariũ. Lucrũ de captiuis i carcerẽ intrusis. ℣ Gnati miseriã. i. captiuitatẽ. ℣ Ille huc cõciliari põt. i. phylopolemus quoquo mõ redire domũ. Cõciliari pro recõciliari apheresis pathos: sed cũ huc aduerbiũ posuit ad locuꝫ pro in loco retulit ad sensum: ut sic eundo huc & est figura aleosis.

Locus restitutus

Sumus, q̃ seruimus. Ae. non uidere ita tu quidem.
Lo. Si non est quod dem, me ne uis dem ipse in pedes?
Ae. Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.
Lo. Auis me fere consimilem faciam. ut prædixti.
Ae. Ita ut dicis, si faxis, te in caueam dabo.
Sed satis uerborum est. cura quæ iussi, atq; abi.
Pa. Quod quidem ego nimis q̃ cupio ut impetret.
Nam ni illum recipit, nihil est quo me recipiam.
Nulla st spes, iuuentutis, sese omneis amant.
Ille demum antiquis est adolescens moribus,
Quoi nunq̃ uoltum tranquillauit gratus.
Condigne pater est eius moratus moribus.
Ae. Ego ibo ad fratrem, ad alios capteiuos meos.
Visam ne noctu hac quippam turbauerint.
Inde me continuo recipiam rursum domum.
Pa. Aegrest mihi, hunc facere quæstum carcerarium
Propter sui gnati miseriam, miserum senem.
Sed si ullo pacto ille huc conciliari potest,

PYLADes ℭNON uidere ita quidem. Hic autem loquitur ęgio respõdens sentẽtiæ illi catholicę a lorario prolatę. Nam quæ garriunt: ac somniant Pius & Sarracenus interptes: uerba hęc lorario tribuẽtes: meræ affaniæ sunt: & delirationes: ii nãq;: ut nocturni: ac peregrini itinerantes: sępius a plenissima: & recta uia diuertunt. Sensus ergo est: loquẽte ęgione: Non uideris ita tu o lorarie: subaudi esse: hoc est eius mentis: & cupidinis: ut liber sis: quia. s. nõ studes iuenire argentum mihi dinumerandum: ut te emittam manu. ℣ Si non est: quod dem. Respondet lorarius. Si non habeo argentum: aut aliud: quod dem tibi pro adipiscenda libertate: subaudi quomodo uis: ut me liberuꝫ faciam? Et addit: uis ne ut fugiam: & sic libertatem assequar. ℣ Si dederis: ægio respondet. Si dederis te in pedes: & fugies: erit illico mihi: quod dem tibi: quia & uerba scilicet: & compedes tibi dabo: quæ autem effutit Pius corrigens: eris exemplo: pro erit exemplo: somnia redolent hominis prędicta. ℣ Vt prædixit: pro prædixsti per syncopam: nam integrum uerbum non patitur lex metrica ab interpretibus illis ignorata. ℣ Ita ut dicis: si faxis: tollenda est dictio nam prepo sita coniunctioni si: uti abundans. Sensus est: si facies ita ut dicis: te uidelicet auis consimilem: ego te in caueam dabo: quemadmodum auibus fit: & intelligit in carcerem: atq; in uincula. ℣ Quod ego quidem nimis q̃ cupio: ut impetret: hic uersus ita omnino scribendus est: & sententiæ concinnitate: & metri ratione: atq; ex codicibus antiquis. Et non tollenda est persona parasiti præposita: ut censet somno profundo sepultus Pius: & multo minus corrigẽdũ est: ut ipse ait: quod quidem ego misi: idest cura id: ad quod curãdum te misi: uerba igitur sunt Ergasili parasiti: sed immemor: atq; oscitabundus Pius quorsum eant: aut quomodo hic agglutinentur non capit: Sciat igitur in fine superioris scenæ: Ergasilum ipsum dixisse de ægione: homines captiuos cõmercatur: si queat aliquem inuenire suus: qui cum mutet filium. Nunc ad eum pergam. Et quum interim ostium ægionis ab ipso exeunte apertum fuisset: & sic datus locus huic præsenti scenæ. remanserat Ergasilus ibi animo uoluens: quæ dixerat: & tandem ita deinde loqui cœpit. Quod ego quidem nimis q̃ cupio: ut impetret: in quã rem ego summopere opto: ut senex assequatur: & aliquem inueniat: per quẽ filium recipiat. ℣ Nam ni illum recipit. illum. s. filium. Ludit in uerbo recipere hic pro recuperat: recipiam autem pro conferam ponitur. ℣ Nulla est iuuentutis spes: ita scribi metri necessitas cogit: & non: nulla est spes iuuentutis: quia pes unus uersui deficeret: hoc est: nihil sperãdum est in cętera iuuẽtute: ut. s. me pascat: quia oẽs sibi melius uolunt q̃ mihi: & auari sunt. ℣ Sese oẽs amãt: omnes scribendũ est: non ois: qa nominatiui casus est: & non accusatiui: ut legunt illi interptes cæci. ℣ Antiqs: nobilibus præclaris. Ennius. Moribus antiqs res stat romana uirisq;. Antiquare tamẽ pro obliterare pnnĩt. Liuius: Oium reꝝ causa uobis antiquãdas censeo istas rogationes. ℣ Cui uultum nemo unq̃ trãquillauit gratus. Ita habent codices antiqui. Et sensus est: qui tam liberalis: & munificus erat: ut suis oẽs bñficiis sibi alliceret in amorẽ: ac si quis eorum: in quos beneficium cõtulerat: aliquo modo gratitudinem in eum: uel munere: uel alio beneficio referre studeret: ipse ægre ferebat: ac uultu uelut irato: & turbato in illum fiebat. Quod autem inquit Sarracenus: tranquillauit: hilarem fecit: & placidum: ut decebat patrem: absonuꝫ prorsus: & sine ullo recto sensu cẽsemus. ℣ Condigne pater est: hoc per antiphrasim dictum uidetur quasi dicat pater eius nequaq̃ filii moribus moratus es. ℣ Ego ibo: ægio loquitur nundum uiso: neq; audito Ergasilo. ℣ Aegre est mihi: hoc est displicet mihi. ℣ Miseriam. infelicitatem: aduersam fortunam.

Recipere

Trãquillo

ℭNesle:

SARACENUS

¶ NE FLE: Verba potius sunt senis: q̃ pasiti: itidẽ uidebis ĩpleris q̃ locis huius scenę suo loco ĩterlocutores dispositos & ĩ suas decurias redactos nõ. n. sũt singl'a obelisco signãda. ¶ Edẽdi ex. Cõuet' sodaliũ: & cœnarũ appat' intelligit: sic quoq̃ remissũ ĩpare exercitũ: itellige omissa cõuiuia istauraſ. ¶ Fugitãt hãc puĩciã: Vt. s. parẽt sodalib' cõuiuia.

VALLA. Maceroc unde fiat

¶ CArnificinã hũc fa. i. eẽ carnificẽ. ¶ Mœrore maceror. ab eo qđ ẽ macer fit maceror: & macresco a ñtõ alteꝝ: ab obliqs alteꝝ. idẽ ẽt ualet maceo: a quo macesco. ¶ Cõsenesco. pigresco: torpeo: qa seniũ tędiũ: ut No. multis ueteꝝ testimõiis approbauit. ¶ Tabesco. i. pputresco: qđ tñ ad mẽtẽ referẽ mœrores. n. aium. deiiciũt: ac psternũt qcqđ i mẽte fuerit gñosũ. ¶ Ossa atq̃ pellis. i. nil' aliud sũ q̃ ossa: atq̃ pellis: uelut q miser est ex nimia macritudine. ¶ Id beat. i. btm̃ effic suũ pasitoriũ morẽ oñdit: q canũ more q̃rũt sp: ubi epulẽtur. ¶ Bñ amẽt. bñ & male ueteres dixerũt p ualde. Ci. in bruto: bñ doctus: bñ lr̃atus dixit. ¶ Illũ fleã. tã q̃ icõ modũ illius. flemus. n. cã' aliena. deflemus nr̃a: q̃q̃ i diuersũ usurpãt. uñ defletos mortuos legimus: & eos q iã a medicis eẽnt destituti. ¶ Nũc desidero. cupimus p̃sentia: desideramus absentia. ¶ Aedẽdi exercit' . i. copia reꝝ: q̃ ad edendum sc suggerat. ¶ Remissũ. i. abactũ. nã ut iqt Aulus geli. remittere aium est nõ mõ mulcere: sed q̃si ammittere: dũ nimiis uoluptatibus demĩcet. ¶ Multigñibus: unũ uerbũ ẽ hic & hęc mltigñis & h mltigñe: sic degñis & dgñe.

Vel carnuficinam hunc facere possum perpeti.
Ae. Quis hic loquitur? Pa. ego, qui tuo mœrore maceror,
Maceso, consenesco, & tabesco miser.
Ossa, atq̃ pellis sum misera macritudine.
Neq̃ unq̃ quicq̃ me iuuat, quod edo domi.
Foris aliquantillum etiam quod gusto, id beat.
Ae. Ergasile salue. Pa. Di te bene ament Aegio
Ae. Ne fle. Pa. ego ne illũ non fleam? ego ne non defleam
Talem adolescentem? Ae. semper sensi filio
Meo te esse amicum, & illum intellexi tibi.
Pa. Tum deniq̃ omnes nostra intelligimus bona,
Quom quæ in potestate habuimus, ea auisimus.
Ego postq̃ gnatus tuus potius est hostium.
Expertus quanti fuerit, nunc desidero.
Ae. Alienus quom eius incommodum tam ægre feras,
Quid me patrem par facerest, quoi illest unicus?
Pa. Alienus ego? alienus ille? ab Aegio
Nunq̃ istuc dixis, neq̃ animum induxis tuum.
Tibi ille unicust, mihi etiam unico magis unicus.
Ae. Laudo, malum quom amici, tuum ducis malum.
Nunc abe bonum animum Pa. heu. Ae. huic illud dolet,
Quia nunc remissus est edendi exercitus.
Pa. Nullum ne interea nactus, qui posset tibi
Remissum, quem dixti, reparare exercitum?
Ae. Quid credis? fugitant omnes hanc prouinciam.
Posteaq̃ captus est Philopolemus tuus:
Pa. non pol mirandust fugitare hanc prouinciam,
Multis, & multigeneribus opus est tibi

PYLAdes

¶ VEL carni. i. carnificis opus: & exercitũ. Et ex hoc oñdiẽ pasiti ingeniũ: q dũ mõ asseqtur: qđ cupit: ut. s. redimaẽ filius q eũ pascat: nõ ęgre hiturus sit: patrẽ faceẽ carnificinã. ¶ Quis loqẽ nõ qs hic loqẽ: qa dictionẽ hic: neq̃ hñt codices ãtiq: neq̃ uersus rõ patitur: cui syllaba una abundaret. ¶ Ossa: atq̃ pellis sum miser. Ita hñt codices antiq: & sensus cõgruitas scribi postulat: nõ ut miser ut legit Sarrac. & fere hñt alii codices. ¶ Foris: ordo est. Id ẽt aliq̃tulũ hoc est pauxillum beat: qđ gusto foris.

Ergasilus

¶ Ergasile salue nõ dr̃ Ergasilus: ut Pius græcissans hariolaẽ: ab ἐργοφαβέω qđ significat operã loco: neq̃ ab eo uerbo nom illi iditũ est: qđ utiq̃ nihil cũ illo hẽt commercii: siue nois analogiã: siue hois igeniũ spectes. Sed interps is nr̃: ut lr̃aturã quoq̃ græcã sibi arroget: multa sæpius: ac grauiter pperã effutit. Dictus est ergo potius

Silloe

Ergasilus: ut nos opinamur: ab ἔργον. qđ opus significat. & διλλαίνω: qđ arrido: qa ut pasiti cõsueuerunt: alioꝝ opibus: & factis arridere soleret: ul opera facere: qbus cæteri arriderent: unde infra ait ipse parasitus: Nemo ridet: & ibidẽ. Saltẽ si nõ arriderẽt: dentes ut restringerẽt σίλλοι quoq̃: sales: & dicacitates gręcis sunt: a qbus ἔργον nomẽ ergasili deduci põt: qa dicacitates: & sales exercẽt ad cõparãdum sibi cibum. ¶ Ne fle. loquiẽ hic ęgio: qm̃ parasitus uisus fuerat q̃si flere: quũ dixit. Dii te bene ament ægio. ¶ Ego ne illũ nõ fleã? hic loqtur Ergasilus: & adiiciendũ fuit nõ: & metri necessitate: & sñiæ cõcinnitate: qđ non uiderunt nostri interptes ignari. ¶ Sẽper sensi: præponenda fuit hic senis psona. ¶ Tum deniq̃ oẽs: hic aũt ergasilus loqtur: fere. n. semp hmõi sñias catholicas poeta seruis: & parasitis tribuit: cõtinuatis itaq̃ quattuor hisce uersibus parasiti uerba sunt. ¶ Tibi ille unicust. Ita scribi metri necessitas exigit pro unicus est: nã si unicus est: scribas: abundabit uersus pes unus. ¶ Nunc aũt habe bonũ aium: addenda fuis dictio aũt ad uersus integritatẽ. ¶ Heu: parasiti uox est: dolorem ostẽdentis ob filii senis captiuitatẽ. ¶ Huic illud dolet: loquiẽ senex: sed ita: ut ostẽdat spectatoribus: nolle audiri a parasito. ¶ Exercitus: p exercitio hic positum est hoc nomẽ: non pro copiis. ¶ Nullũ ne. Ostendit parasitus: se nõ intellexisse uerba senis: pter id unũ: qđ dixit: exercitus remissus: & se accæpisse pro exercitu militũ remissio: & effœminato in plio: quãdo captus fuit philopolemus: unde respõdet. ¶ Nullũ ne interea. Nõ potuisti inqt reperire aliquẽ: qui iperaret tibi hunc exercitũ remissum: de quo dixisti modo? Impare autẽ: producere: & ueluti imperator exercitare: capiẽdum censemus: si qdem omnes codices habent iperare: nullus autẽ reparare: ut corrigit Pius audax interps noster: eodemq̃ modo dictũ est a poeta: Impare exercitũ: queãdmodũ stude hãc rẽ: & multa alia. ¶ Posteaq̃ captus est phi. tu. Ita scribẽdũ cẽsemus hũc uersũ: & metri necitate. & sñiæ cõgruitate tollẽdas duas illas dictiões & qđ obtigerat: q̃ uersui ipi ppositæ erãt uti supfluentes: & plane adiecticias. ¶ Mlti ge. multigñes: & multigña dñr: q̃ multoꝝ geneꝝ sunt. ¶ Opus ẽ tibi. Ita scribẽdũ est metri necessitate: & nõ: opust est: ut legũt Pius: & Sarra. Sẽsus est a parasito iocose licet subobscure platus: sed i eã sñiam: i q̃ senex remissũ dixerat edẽdi exercitũ. Si uel exercitũ illũ parare: quẽ dixisti: opus ẽ tibi uariis: & mltigñib' militibus.

Imperare exercitum

Multigña

SARACENVS.

Pistoria ubi locorum sit

Turdetani ubi locorum

¶ PISTOriẽsibus: Hic nimis lepide nõnullos pplos pasitus cõmemorat nõ tã ad oppida: a qbus denoiant̃: respiciens q̃ ad cibaria: uꝫ pães: placẽtas: turdos: ficedulas: qb9 militib9 (ut ipe ait) op9 ẽ ad aciẽ ꝯuiuioꝝ struẽdã: pisces quoq marinos milites appellauit. Oppida ãt nota: a qb9 pplos denoiauit nõ ẽ: ut ptermittamus: sunt nãq pistorieses a pistoria ciui. quã Ptole. ponit iter mediterã eas thusciæ ciuitates: ẽ. n. iter Floretiã: & Lucã sita. ¶ Placẽtini: Placẽtia romãoꝝ colonia: cui trebia torrẽs galliç cisalpinæ ad ꝑm lapidẽ: q ex apenino i padũ fluit cæde romanoꝝ nobilis: sci pione & sẽpronio cõsulibus. ¶ Turdetanis. Hi ppli sunt hispãiæ eius: quã beticã: nũc granatã uocãt. Strabo eius in tertio mẽtionẽ facit ingens: regio ipa a flumine betica uocitat̃: ab icolis turdetania. Incole uero ipi turdetani: & turduli appellãtur: sunt qui eosdẽ arbitrant̃ esse: sunt q diuersos: ex qbus est Polybius: qui turdetanis turdulos finitimos ad septentrioneꝫ esse dicit: hoc autẽ tpe nulla iter eos apparent cõfinia: hi iter hispaniç pplos sapientia putant̃ excellere: & lraꝝ studiis utunt̃: & memorãda uolumina uetustatis habẽt.

Ficeduleses qui

¶ Ficedulẽsibus. Qui sint populi ficedulẽses nusq̃ cõperi: nec apud Straboneꝫ: neq Ptolemẽũ: neq Plinium: tm̃ iueni a Plinio memorari ficolẽses populos i Italiç regione: apudq Ptolemæũ ficũ dici: siue ficum oppidũ inter scardonã: & salonas mediũ: qd lingua liburnica sibinicũ noiant: at de neutro hoꝝ Plau. autumo itellexisse: sed abeo potius nouatũ uerbũ fuisse ficedulẽses: sicut & paniceos iocose ꝑ hos panes: ꝑ illos uero ficedulas itelligi uolẽs: est aũt ficedula auis: q̃ ficubus pascit̃: & uuis: uñ iucũde Martia. in distichis inquit. Cũ me ficus alat: cuꝫ pascar dulcibus uuis: cur potius nomen non dedit uua mihi.

Militibus. primodum opust Pistoriensibus,
Eorum sunt aliquot genera Pistoriensium.
Opus Paniceis opus Placentinis quoq;.
Opus Turdetanis, opust Ficedulensibus.
Iam maritumi omnes milites opus sunt tibi.
Ae. Vt sæpe summa ingenia in occulto latent?
Hic qualis imperator, nunc priuatus est.
Habe modo bonum animum. Nam illum confido domum
In his diebus me reconciliassere.
Nam eccum hic capteiuom adolescentem alium,
Prognatum genere summo, & summis diuitiis.
Hoc illum me mutare confido fore.
Pa. Ita Di Deæq; faxint. Ae. sed num quo foras
Vocatus ad cœnam? Pa. nusq̃ pol quod sciam.
Sed qddum id quæris? Ae. quia mihist natalis dies.
Propterea te uocari ad cœnam uolo.
Pa. Facete dictum. Ae. sed si pauxillum potes
Contentus esse. Pa. næ perpauxillum modo.
Nam istoc me assiduo uictu delecto domi.

VALLA.

¶ PISTOrensibus. qa usus est exercitus noĩe pistorẽses paratus uocat milites: qui furnariã exerceant. ¶ Opus paniceis est. i. militib9. q panes cõficiãt. Eunitas ubi de his: q̃ ptinẽt ad exercitũ locutus est: necnõ eucratus panẽ dicũt appellatũ: uñ panis: qd messapii saturitatẽ paniã uocẽt: & pania nũc ꝑ gñe plenitudines. ¶ Placẽtinis: qui placẽtas cõ tinẽt. ¶ Turdetanis. ppli sunt hispãiç turdetani: ut Strabo in tertio meminit: sicut placẽtini galliç cisalpinæ olim cũ Annibal uenit in italiã romanoꝝ colonia. ¶ Phicedulẽsibus. sunt & hi hispaniæ ppli: sꝫ ꝑ phicedul: sic turdetãi ꝑ turdis ponũt nisi a phicedul̃ uico romão sint. Mar. Incol: & ueteres tu quoq ficedulas. ¶ Vt sç. sũ. igẽia i ocl̃to latet. Iucũdissime çgyo pasito illudit: dũ ult itelli ei9 igẽiũ sũmũ dlituisse: & dãdã ee opã ut inotescat. ¶ Recõ. i. rcõciliatũ ire. ¶ Quid dũ. i. cur nã. ¶ Fa. di. i. dcm̃ exoptabile: & facetũ: ut docꝫ Qui. ſi mõut bãitatẽ rfert: sꝫ ẽt i ddo q̃dã elegãtiã. at ad oĩa ẽt rfert Ho. ad uestimẽta rferẽs iguẽ ad obscęnũ sbductisusq facet9 dixit

Turdetani qui dicant

PYLADes

¶ PIstorẽsib9: a pistorio urbe hetruriç: q̃ iter Florẽ. & Lucã sita ẽ: ur̃ deflecter̃ ĥ nom: quũ tñ pistores itelligat. Nã oia hçc noia: q̃ ppłoꝝ eẽ uidet̃ ad esculẽta: ganeataq cibaria trãsferũt. ¶ Cp9 ẽ pãiceis: ꝑ ꝯfectorib9 pãis accipit: cęteꝝ inuẽs pplos a pãna urbe sãnitũ denoiatos: de q̃ Stra. li. v. de Sylla & Sãnitib9 loqns sic ait: Quũ ãt de tãta icusãtẽ ita cũdia: rñdebat magrã se expiẽtia didicisse: ne unũ qdẽ rõanũ pacẽ ꝑductuꝝ: qd ad ꝑ se Sãnites ipi ꝯsisterẽt. Itaq ꝑ uicos ꝯcõstitutæ fuer̃ ciuitates. Aliq uero radicit9 defecer̃: boianũ: esnina: pãna: telesia uenafro ꝯiũcta. ¶ Placẽtinis: placẽtaꝝ silr ꝯfectores signãt: sed pplos signãs a placẽtia urbe rõanoꝝ colõia dictos: Cui trebia torrẽs galiæ cisalpinæ adiacet: ex apẽnino i padũ fluẽs: cæde rõanoꝝ nobil̃: Scip. & Sẽpronio ꝯsulib9. ¶ Turdetãis: turdoꝝ aucupib9: uel cibariis itelligit: pplos ãt designãs hispãiæ eius: quã beticã: nũc granatã uocãt. De qb9 Stra. li. iii. hçc inqt. Regio ipsa a flumie Betica uocitat̃: ab icol ãt Turdetania: icolæ uero ipi turdetani: & turduli appellãt̃. Sꝫ q eosdẽ arbitrãt eẽ: sunt q diuersos: e qbus est polybius: qui Turdetanis turdulos finitimos ad sẽptẽtrionẽ esse dicit: hoc aũt in tpe nulla iter eos apparẽt cõfinia: hi iter hispaniæ pplos sapia putant̃ excellere: & lraꝝ studiis utunt̃: & memorãdç uolumina uetustatis hñt. Et paulo ifra. Turdetaniã igit̃ supra littus: qd itra flumẽ Anã est iacere cõtingit. Eã ãt Betis fluui9 diuidit: quã amnis Anas ad septẽtrionẽ: & occasum terminat. ¶ Ficedulẽsibus. ꝑ ficedulaꝝ silr captoribus: ul̃ coronis accipit: sed inuẽs uiros a ficedul̃ uico rõano dictos: de quo Mar. Incolis & ueteres tu quoq ficedulas. ¶ Marititi: ꝑ maritimi: ut optum9 ꝑ optius: & alia ꝑ his ãt maritimis militib9 pisces pasit9 itelligit. ¶ Vt sæpe. Rñdet senex: & pasitũ deridẽs: oñdit se illũ admirari: qa sit optimi igẽii. Quõ iqt plęrũq sũma igẽia latẽt i occulto. q. d. nesciebã ego hũc tãto igẽii acumine eẽ. ¶ Hic q̃lis ipa. nũc priua. ẽ: ac si diceret: qd si publico magratu: & honore fũgeret̃: sed illd itellit: quã bñ pasiticũ: gãeatũq cibarioꝝ exercitũ hic adornar̃ nouit. ¶ Nã ec. cap. hic adole. hẽo aliũ. Ita scribẽdus uersus est: & addẽdũ uerbũ hẽo: & sniæ ꝯgruitate: & metri necess. nã pes unus uersui dificeret. ¶ Vocatus es ad cœ. Es uerbũ silr addẽdũ fuit ex cod. ãtiqs. ¶ Nusq̃ eq. qd sciã: eqdẽ addi cẽsuimus ad uersus itegritatẽ: & sniæ cõcinitatẽ: & ꝑponẽda ẽ hic psona pasiti. ¶ Quid dũ. ꝑ cur. dũ. n. pelcõ ẽ: & adiecticia pticula: ut agedũ. ¶ Quia mihi: çgiõis hic ꝑponẽda ẽ psona. ¶ Te uocare ad cœnã uoluerã. Ita scribeñ. cẽsemus sniæ cõcinitate: & metri rõne: nã pes unus uersui deficeret: si uolo scribat̃. ¶ Cõtetus esse: ordo est: si tu cõtẽtus potes esse pauxillũ: esse ifinitus est ab edo: aliter. n. latinitati nõ satisfiat: si a sum deducat̃. ¶ Næ ꝑ diphthongũ scribendũ est: affirmandi aduerbium græcum.

Betica

Quid dum

¶ Emptum

SARACENVS

¶ EMPtū nisi qs: Possunt eē uerba tā parrasiti q̄ senis: & ē idē fere sensus: uel lege sumptū nisi qs meliorē adfert: si senis: inuitat ille pasitū ad modicā: & frugalē cœnā: si mō sibi patiorē & meliorē pasitus nō inueniat: Si pasiti: se uenturū pollicet̄: nisi melior cōditio offerat̄. ¶ Quasi fundū uēda: Verba senis sunt omnino: q ab ipsius instituto: & frugali uictu nō est digressurus: ne cogatur (ut plærisq; cōtigit) opipare: & laute cōuiuando ab alienare fundū: & subātiā dissipare. ¶ Tēpori. s. uenias. ¶ Aemulis: Legere hem malis ꝓ maxillis. ¶ Ociū ē. Quia nihil est: quod edāt. ¶ I mō uenare leporē: Quia dixit sibi ociū eē: uenationē hortatur. ¶ Itym: Fassianā auem in q̄ Itys Terei filius cōuersus est.

Itys auis q̄ sit

Ae. Agesis roga, emptum nisi quis meliorem afferet.
Quæ tibi, atq; amicis placeat conditio magis.
Quasi fundum uendam, meis me addicam legibus.
Pa. Proh fundum uēdis? Ae. tu qdem haud fundum mihi,
Sed si uenturus, tempori. Pa. Hem mihi iam ocium est.
Ae. I modo, uenare leporem, nunc itym tenes.
Nam meus scruposam uictus commeat uiam.
Pa. Nunq̄ istoc uinces me Aegio, ne postules.
Cum calceatis dentibus ueniam tamen.
Ae. Asper meus uictus sanest. Pa. senteis ne esitas?
Ae. Terrestris cœnast. Pa. sus terrestris bestiast.
Ae. Multis oleribus. Pa. curato ægrotos domi.
Ae. Num quid uis? uenias tempori. Pa. memorem mones,
Ae. Ibo intro, atq; intus subducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam fiet.
Ad fratem quo ire dixeram, mox iero.

¶ Non meus uictus: Ac dixisset: nō ego ꝓpter uictū soleo multū laboris impēdere: ut faciunt cœteri in uenationibus soliciti. ¶ Scruposam: Difficilē a crupis: qui aspera saxa dn̄r: & a tractu umbræ distantia: unde scrupulosam rem dicimus: quæ in se asperi habet: scrupus enim dictus est a Seruio lapillus breuis: & asper: qui pressus pede solicitudinē creat. ¶ Cū calceatis dētibus: Idest munitis: ne quoquo mō lędātur: nā dixit: nō meus uictus cōmeat asperā uiā. ¶ Sētis ne? Quia dixit ille meus asper uictus est: sentis spina est: dicta ꝙ tacta sentiatur: & uerba parasiti sunt: nō egiōis. ¶ Curato ægro. do. Ex oleribꝰ namq; decoctis cōficiūtur enemata: & clysteria: quo nobili medicamine succurrit̄ intestinis: & leuatur ab onere corpus a capite ad pedes usq;.

Sētis qd sit

VALLA.

¶ QVAsi fun. uē. putas ne iqt: me uelle fundū uēdere tua cā. fundus. n. q̄si fundamētū redituū appellatus. ¶ Meis me abdicā legibꝰ. i. ammoueā ab istitutis meis. pasitus aliorsum id iterp̄tatus. ¶ Proh fundū uēdis. i. nūqd uis fundū uēdere. ¶ Haud fund. mihi. subaudi memores. ¶ Emulis iā: ociū est. ꝓ æmulis corrige hēmalis: ut sit sensus: malæ meę iā sūt ociosę: si qd māducādū dederis: se exercebūt. ¶ Nūc ithym. i. phasidē auē. qđ puer ithys pterei & ꝓgnes filius in eā auē dicat̄ imutatus. ¶ Tenes. sepati legēdū. i. intelligis ne: q̄ dico. ¶ Nō. subaudi teneo inqt ęgyo. & idē subnectēdū: qđ seqt̄. ¶ Meus scruposam uictus cōmeat uiā. Seruius scrupus ꝓprie est lapillus breuis: & asp: qui p̄ssus pede solicitudinē creat: uñ & scrupulus dictus est: & scrupeus. i. asp. festus scrupi dn̄r saxa aspera: & distantia tractu umbræ: uñ scrupulosam dicimus: q̄ in se aliqđ hēt aspi. Donatus scrupulus est lapillus: q in calceo hærēs plærūq; lædit: & opprimit. Terē. i adel. inieci scrupulū. ¶ Sētis ne. i. spina ne? est tuus uictꝰ. ¶ Sus ter. be. est. Sus ab eo: qđ græci dicūt ys mutata aspiratiōe. is l̄ram: uñ uetus illud ꝓuerbiū: qđ theocritus ponit iqens υσ ϖοτ αθην αιηνε ριν ηρι σεν. & Ci. de finibus bonoꝝ & maloꝝ sed qđ ago inqt: aut sum ne sanus: q hęc uos doceo. nā & si nō sus mineruā. ut aiunt: tñ inepte qsqs mineruā docet. festus sus mineruā ī ꝓuerbio ē: ubi qs id docet alteꝝ: cuius ipē isciꝰ ē: quā rē ī medio: qđ aiūt: positā Varro & euemerꝰ ieptis mythis iuoluere maluerūt: q̄ simpl'r referre: a sue fit subulcus custos suū: & sucidia pastiōes suū. Varro sucidia galli optimas: & maxias facere cōsueuerūt optiaꝝ signū: qđ ēt nūc quotānis e gallia apportant̄ romā pnę tomacinæ: & taniacæ: & petasones: quē posteriores græci dixerūt casu ntō ys. oli iqt Varro thytis ab illo uerbo dictꝰ: qđ dr̄ thyi qđ ē imolare: nā & uocabulū porcus: ut idē ait: gręcū nomē ē antiquū: sed obscuratū: qđ nūc eū uocāt χοιρον. abeo: qđ ē sus suillū dicius pecꝰ: sic a porco porculatorē: & porculationē: ut author Var. hꝰ genꝰ iuisū ueneri ꝓdiderūt poetæ ob iterfectū ab a ꝓ adoni: quē diligebat dea: qdā āt qđ imūdissimi sint sues ex oi māsueto pecor̄: & ardētissimę libidinis: ita ut obrobriū mulieribꝰ idē tractū sit: cū subare dn̄r. Hora. Iāq; subādo sēta cubilia: tectaq; rūpit. Ait itaq; sus terrestris bestia ē: qa ut iqt Var. suillū pecꝰ dōatū a nā dicūt ad epulādū: uñ & Iu. Aial pp cōuiuia natū. porcū ēt festꝰ ait i duodeci tabulis ꝓ domo positū: ut lege sextæ tabulę tertiis diebꝰ ob porcū obuulgatū. Porcā uero aureā: & argēteā dici ait ateiꝰ capito: q̄ & si nūero hostiaꝝ nō fuerint. nom tñ eaꝝ hr̄e alteꝝ ex auro. Alteꝝ ex argēto factā adhiberi sacrificio cereali. ¶ Curato ęgro. do. i. clysmata: quæ & clysteria: & enemata dicius facito. qbꝰ aluus citat̄ & euacuat̄. ¶ Subdu. ra. i. supputabo: & calcl'abor. ¶ Apđ tra. i. argētariū. siue mēsulariū. nā trapeza q̄ a latis m̄sa noiat̄.

Scrupus quid sit

Sus qd sit

Trapezita qui dicatur

PYLAdes

¶ AGEsis roga. Egiōis uerba sunt tribus his uersibus cōtinuata. Sēsus ē: I rogaq; amicos tuos: si qs fortassis meliorē: magisq; opiparā cœnā tibi dare uellet: ut faciūt: q emere aliqd uolūt: ꝑcōtātes m'ltos mercatores: & reꝝ uēditores q̄ti mercē dare uelit: usq; dū cōcordes remāeāt: placita rei: & p̄cii cōditiōe ēptori: & uēditoribꝰ. ¶ Emptū. i. ēptionē. Sēsus est: nisi qs emptionē tibi afferet meliorē: hoc ē: nisi iuitatus fueris ad uberiorē: lautiorēq; cōuictū: q̄ cōdicio tibi & amicis iuitātibus mugis placeat: q̄ mea hac iuitatio: ego addicā me. i. obligabo me addēdū tibi cœnā: sed meis legibus: quēadmodū ii faciūt: q fūdū uēdūt: nā fūdū aliquē uēdētes: solēt p̄dicer̄: qbus legibꝰ se addicāt: atq; astrigāt: ut puta de euictiōe: de uię usu: & fiꝉibus: Scribēdūq; ē: q̄ tibi: atq; amicis: ñ āt: q̄ mihi: atq; amicis: ut legūt Piꝰ & Sar. iterp̄tes isulsi: m'lta ꝑperā ianiloq̄ supide fabulātes absq; ullo recto sensu. ¶ Tu q. h. fū. mi. subaudi dicas: neq; noies. Et cessat Pii amētis iterp̄tatio dicētis: nō mihi fundamētū es: sed potius: si liguritioni tuæ indulgerem: tu me in ruinā dares. ¶ Sed si uēturus: tpi. i. sed si uenire cōstitueris ad cœnā mecū: uenito tēpestiue: ita ut te q̄rere nō cogar. ¶ Hem mihi iam ocium est. Ita habent codices antiq: & sensus est absolutissimus: & planus: hoc est: iam ego paratus sum: si tibi libet: ut nūc eamus. Mera enim deliria sunt Pii & Sarrace. legentiū: æmulis iam ociū est: ut q eoꝝ nugas legerit: aperte intueri poterit. ¶ I modo: qa dixerat parasitus: hem mihi iā ociū est: inqt senex. i mō: & quęre: si quid melius

inuenias. ¶ Nunc itym tenes: puerbialiter dictum est. Ita enim passim dici solet: si conditionem locupletiorem inuenire potes: ei occurras: hæc.n. quãtulacũq; est: nõ deerit. Ceteꝝ non paꝝ est mirari: & Pium & Sarrace. interptes nostros plautinos: qn etiã cõplurimos grãmaticoꝝ istiusce ætatis: scribẽtes itym terei regis thraciæ filiũ a progne matre & philomela matertera ab ipso Tereo uioleter oppssa eidẽ ppinatũ in phasianũ conuersum fuisse: quemadmodum pgnen in hirũdinẽ: philomelã in luscinia: & Tereũ in upupã: de qbus amplã Ouidius recitat fabulam: quum neq; Ouidius ipse: neq; antiquoꝝ ullus scriptoꝝ: quoꝝ sit authoritas pro lege: itym in phasianum uersum dicant. Quapp nobis uerisimilius uĩ: uel hoc Plauti carmine: tũ ẽt alioꝝ snia: in qbus & Ioannes bocacius theogoniæ scriptor: & nos quoq; i nostra deoꝝ genealogia uersib⁹ cõcludẽda oli fuimus: itym ipm incarduelem mutatũ asserere: q auicula ẽ minima: ut Ply. ait li. x. impata faciẽs. nec uoce tm: sed pedibus: & ore p manibus: & est: q boũ mugit⁹ imitet in arelatẽsi agro taurus appellata: est q equoꝝ: quoq; hinnitus anth⁹ nomine: &c. Nã qꝺ quidã aiunt: iõ in phasianũ uersum itym existimare: qa ea auis picturataꝝ uestiũ colores seruat: qbus uti regii pueri solebãt: nõ minus de carduele dici põt: q itidẽ picta est: ut pictas acri uestes ferre uidemus in fantes nobiliũ: sed illud maxĩo: atq; efficacissimo argumẽto est: qꝺ poeta noster hic inqt. Nã quũ phasianus: nec sapoꝛ: nec pcio lepori iferior sit: ęgio ãt senex: dicat: uenare leporẽ: nũc itym tenes: ac si diceret: minimũ qd: & cœnulam paupimã se illi exhibituꝝ: pro cõpto hñdũ est: itym nõ phasianũ ullo mõ significare. sed carduelẽ potius: ut diximus. Qꝺ garrit de more Pius audax interps: se iduci hac ipsa rõne precii: & saporis phasiani: ut ichthym scribat pro pisce. s. qm apud gręcos ιχθυς piscẽ significet. ιχθυδιον pisciculus. & ιχθυδεις pisculẽtibus &c. uerba sunt somniãtis: quæ nullo constent fundamẽto. nam si meminisset eius hemistichii: nullũ sex milibus emit: nõ in alienã segetẽ: & græcã lrãturã temere manu; iniecisset: id qꝺ tñ sępius facit: quũ in ea paꝝ pfecerit: abeat igĩ cũ suis inanibus iuẽtis: & Plautinũ codicẽ ne inqnet. Addẽdũ pterea cẽsuimus: itym: atq; ityleũ a poetis usurpari pro eodẽ. Quin & a pbo differre Ouidiũ i recitãda fabula Terei: in eo: qꝺ pgnen in lusciniã: pbus uersam ait: & philomelã in hirũdinẽ. qs ecõtrario uersas Oui. refert: sed & Plau. in rudẽte: Hirũdines inqt ex philomela: atq; ex pgne natas esse. Catulli uersus sunt ad pbi fere sniam: ad Ortalũ scribẽtis. Qualia sub dẽsis ramoꝝ cõcinit umbris: Daulias absũpti fata gemẽs itylei. Et pptii ad Cynthiã. Nõ tã nocturna uolucris funesta qrela: Attica cecropiis obstrepit in foliis. At cur Dualias ales dixerit Catullus: scire fuerit opæ pciũ. Thucidides igĩ lib. ii. Tereũ scribit maritũ pgnes: nõ regnasse in thracia: ut asserũt latini scriptores: sed i Daulia regione terrę phocidis: ppinq̃ athenis: in qua terra: ut ipsius historici uerbis utamuꝛ: feminę facinus illud circa itym patrauerũt: & ppea a plurimis poetaꝝ in cõmemoratione philomelæ: & pgnes auis Daulias appellat: porro attica auis dr: qa Progne & philomela pãdonis regis athenaꝝ filiæ fuere. Et cecropia folia pro atheniẽsibus silr dicunt: qa Cecrops primus atheniẽsiũ rex fuerit. ¶ Nã meus scruposam: cõtinuata sunt ægionis uerba: & rõ est pcedẽtiũ: qa. n. dixit: uenare leporẽ: nũc itym tenes: addit rõnẽ: cur dixerit: nũc itym tenes: nã inqt: ego habeo cœnã nõ opipară: ac delicatã: sed scruposam: hoc est durã: asperaꝫ: & difficilẽ: ut esse cõsueuit uia scruposa: hoc est scrupis plena quã qui cõmeant. i. qui p eã icedunt: ab ipsis scrupis offendunĩ. Scrupus & per diminutionẽ scrupulus: lapillus paruus est: & asp: qui pssus pede sollicitudinẽ creat: ut inqt Seruius. Legẽdũq; est: nã meus scruposam nõ aũt. Nõ meus: ut fere hñt codices: & legit: atq; iterptat Sarracenus: nullo prsus cũ recto sensu. ¶ Nusq̃ isthoc uinces: parasitus loqĩ hic: nõ ægio. ¶ Cũ calceatis. i. munitis: ne quo mõ ledanĩ: ut faciũt: qui per scruposam: ac calculosam icedũt uiã: qui calceatos pedes sibi faciũt: ne lædãtur a lapillis. ¶ Asp meus uictus: loqĩ ęgio. ¶ Sẽtis ne esitas: hic parasitus loqĩ. Sẽtis aũt fœminini generis in casu noiandi spinã significat: cuius actũs plalis est sentes: uel sentis: hic actũs est plalis. nã qa dixerat ægio: asper meus uictus est: rñdet parasitus nũqd: spinas: & uepres comœdis: q sentis te esitare: hoc est comedere inqs. ¶ Terrestris cœna est: rursum ægio loqĩ: & terrestrẽ cœnã uocat: holusculis: & herbaticis refertã cibis. ¶ Curato ęgrotos: ex holeribus nãq; decoctis: & cõficiunĩ clysteria: quo nobili medicamine succurriĩ in testinis: & leuaĩ ab onere corpus. ¶ Trapezitã: mẽsariũ: nã τραπεζα mensam significat apud græcos: & inde τραπεζιτης mẽsarias: qui & nummularius uocatur: quem latina declinatione trapezitam dicimus. ¶ Mox iuero: scribendũ est iuero: non iero: ue fere habent omnes codices: & legunt ii interpræctes: contra legem metri.

Sentis

Trapezita

SARACENVS.

Lorarius. Philocrates. Tyndarus. Capteiui.

DI imortales id uoluerũt, uos hãc ẽrũnam exequi.
Decet id pati aĩo æquo. si id facietis, leuior labos (erit.
Domi fuistis credo liberi.

DI imortales: Solatur lorarius captiuos adolescentes qui suę fortunæ uices lamentabanĩ. ¶ Leuior labos: Sic Horatius: durum: sed leuius fit pacientia: quicquid corrigere est nefas.

VALLA.

PIi imortales. Cõsolatur captiuos in hac scœna loraius: ab eo: quod imutari nõ possit: dei si qdem uolũtati. nemo repugnauerit. tindarus & phylocrates iter se cõponũt fallaciã: ut phylocrates creditus tindarus ab ægyone domũ remittaĩ. ¶ Hãc. æ. laborẽ arduũ: uñ hercul ęrũnæ. ¶ Si id fa. ut necitatẽ loco uolũtatis hẽatis: labor leuabitur.

PYLADes

DIi imortales id uoluerũt. Vario genere carminis cõstat hęc scena. nã primi hi duo uersus tetrametri sunt acatalectici: octo pedibus instructi. Tertius trimeter brachicatalecticus qnq; pedes nactus: rursu; qualtuor sequẽtes tetrametri: ut primi duo. Octauus deinde trimeter brachicatalecticus: ut tertius Nonus tetrameter: & reliq trimetri brachicatalectici: usq; ad uersum illũ. At scire nũc memẽto. Nã is una cũ duobus sequẽtibus tetrametri sunt brachicatalectici: septẽ pedes nacti: Deide qnq; seqntes trimetri brachicatalectici. Et reliqui tetrametri brachicatalectici: usq; in finem scenę. Duo autem precipue continentur in scena hac: primũ qdẽ lorarii: q captiuoꝝ custos erat: cõsolatio ad ipsos captiuos: oñdẽtes ex uultu: & corporis habitu: se ægre admodũ ferre eã uinculoꝝ: qbus tenebanĩ: alligationẽ. Deinde captiuoꝝ ipsoꝝ fallaciæ principiũ post ipetrataꝫ a lorario seorsum loquẽdi ueniã. ¶ Dii imortales. scribeñ. ac pferẽdũ: dii duplici ii: ut sint duæ syllabæ uersus necessitate: quod non aduerterunt Pius & Sarrace. interpræctes: unico: idest Di legentes contra metri rationem. ¶ Exequi: pati: fere. ¶ Erũnã: calamitatẽ: de quo uocabulo in amphitryone satis dctm est. ¶ Labos: labor: sed uersus rõ: ut labos scribat: exigit. ¶ Leuior labos: In hanc sniam Hora. dixit: sed leuius fit patientia quicquid corrigere est nefas.

¶ Quid

QVID a nobis metuit.i.causa nostra timuit. Officium. Dictum est ab officiẽdo: donato testante: quo uerbo usi sunt ueteres: officio.n.p efficio usurparũt. Apage: Abige: amoue: hũc uidelicet sermonẽ. Incipisse: p incipias. SARACENUS.
NVNC seruitus: si euenit.i.quia euenit. Morigerari: idest morem gerere: & qd uelit seruitus efficere. Herus VALLA.
quæ facit.nã quæ imperat: qui plus potest stultum sit impugnare. Mira cuditis.i.educitis: fabricatis: ab eo est incus incudis. Quos argento emerit.ne si uos amittat: una & argentum amittat. At fugam fugitis.nota figura est: fugam meditamini: hoc est fugitiui esse uultis.nam perfugam gallus ælius ait: qui liber: aut seruus: aut hostis sui uolũtate ad ostes transierit: qui idẽ dr trãsfuga: q̃q̃ sunt qui credãt perfugã esse nõ tam q alios fugiat: q̃ q ob spẽ cõmodorũ ad quẽpiam pfugiat. si legatur fingitis: erit patis Lucil. lib. xxix. Quia fuga fingit timido uadit pede pcitus. Nos fugiamus? cum interrogatiõe legendũ: uultuoseq; pnunciãdũ est: ut irronicos dictum intelligatur. Apage. a græco sumptũ. apo enim præpositio est: ut ab & ago non minus ab illis q̃ a nostris dictũ. apage ergo: ammoue: arce. Si erit occasio.i.oportunitas: ut Fest. inquit occasio oportunitas tpis casu quodã pueniẽtis est. Occasus interitus: uel solis cũ decidit a superis infra terras: quo uocabulo. Ennius p occasione est usus in lib. ii. hic occasus datus est: at hoz indutus saltu. Itẽ in lib v. inicit inritatus tenet occasus: iuuat res. Item lib. viii. Aut occasus: ubi tps ille audere repressit. Haud dehortor. leptote figura est. sigñat.n.si cõducibile fuerit: a fuga detrectari non oportere. Atq; uobis. subaudi sine ide interpũctim legendũ: ut sit sine isce arbitris: atq; nobis: & quod seqtur nobis: casus dãdi est. Abscedite hinc. Captiuis hæc dicuntur. Concedamus.i.secedamus. Breuem oratiõem incipisse. ito: ut incipias. sicut uiso eo: ut uideam.

Incus unde dicta

Nunc seruitus si euenit, ei uos morigerari mos bonust.
Eamq; herili imperio, ingeniis uostris leuem reddere.
Indigna digna habẽda sunt, herus quæ facit. Ca. ohohohoh.
Lo. Eiulatione haud opus est, oculis multa misera cuditis.
In re mala animo si bono utare, adiuuat.
Ca. At nos pudet, qa cũ catenis sumus. Lo. at pigeat postea
Nostrum herum, si uos eximat uinculis,
Aut solutos sinat, quos argento emerit.
Ca. Quid a nobis metuis, scimus
Nostrum officium quod est, si solutos sinat.
Lo. At fugam fingitis. sentio quam rem agitis,
Ca. Nos fugiamus? quos fugiamus? Lo. in patriam.
Ca. Apage, haud nos deceat fugitiuos imitari.
Lo. Immo ædepol, si erit occasio, haud dehortor.
Ca. Vnum exorare nos sinite nos.
Lo. Id quidnam est? Ca. ut sine hisce, arbitris
Atq; uobis, nobis detis loquendi locum.
Lo. Fiat. abscedite hinc. nos concedamus huc,
Sed breuem orationem incipesse. Ph. Hem istuc certum erat.

Apage qd sit.

Occasus quid sit.

MOS bonust. p mos bonus est. Idẽ sensus diuersis uerbis expssus. Indigna. Catholica snia: q̃ q̃ herus facit: & q summũ ius hẽt: & si indigna sint: & inhonesta: p dignis tñ & honestis hñda sunt. Ohohoho: uox est cõquerentiũ captiuoz: & suã uicẽ eiulantiũ. Eiulatione haud opus est: cõsolatoria uerba sunt lorarii: nõ opus est inquit eiulare uos. Nã & oculos uestros lachrymis corrũpitis: & nihil ob id uobis pdestis. Oculis multa misera cuditis: ita scribendũ est ex cod. antiqs: & nõ editis: ut legũt interptes pdicti cõtra metri rõnẽ: & rectũ sensum qui est: & facitis multa oculis uestris nocẽtia: & aduersa lachrymãdo. In re mala: gñalis & notanda snia est supiori sĩlis. In rebus malis: & duris plurimũ pdesse patiẽtiã. Eximat e uinculis. e ppositio addenda fuit metri necessitate: qd non uiderũt Pius & Sar. iterptes. Aut solutos sinat: quos argẽto emerit: tollẽda fuit cõiunctioq; post uerbũ sinat illata: contra scripturã ueterũ codicũ: & rectũ lræ ordinẽ. Scimus nos.n. addenda fuit dictio.n. ad uersus integritatẽ: quã incuria scriptorum sublatã cẽsuimus: quũ unica littera.n. scripta esset: ac sequẽte dictione nostrũ ab.n. ẽt incipiẽte supflua sit existimata. Nostrũ officiũ: officiũ ab officio uerbo dictũ: ut Dona. ait: qd ueteres p efficio usurpabãt. Illud est: qd quisq; efficere debet p suæ personæ cõditione: loci: tpis: rerũ: ac personarũ dignitate seruata: uñ in familia bene instituta dicimus: oẽs in offõ esse oportere.i.oẽs oportere agere: q̃ dẽnt. Et officia p bñficiis: siue obsequiis ponuntur. Cice. odiosum sane gñs hoĩum officia exprobantiũ: q̃ meminisse debet is: in quẽ locata sunt: nõ cõmemorare: q cõtulit hinc officiosius dr obseqosus: & q facile merẽtibus exhibet honorẽ: uel opẽ fert. Et offm magistratus quoq; dr: uel qa honoris grã institutus est: uel qa opẽ pplo fert: aut ius qd cuiq; debet: reddit. Actionẽ quoq; in oĩbus artibus offm uocamus: uñ officiũ grãmatici: architecti: & medici dicimus: & inde officina dr locus: in quo artifices opa sua faciunt: distatq; a taberna: q officina est: ubi opa efficiunt: taberna ubi uendunt. Cice. opifices: & tabernarios: atq; oẽm illã fecem ciuitatum qd est negocii cõcitare? Tabernas ẽt antiq casas dixere q ex tabulis fierent. Si solutos sinat: ac si dicat: scimus nos offm nostrũ esse: si solutos sineret agẽdi illi gratias: & plurimũ debẽdi. Sed qa hæc uerba pñt & aliter intelligi: hoc est offm eoz esse aufugiẽdi: si soluti pmitterent. Iõ lorarius subdit: at fugã fingitis.i.patis: fingere.n. ut No. ait: & nos diximus in uocabulario nr̃o: sigñat cõponere. Virg. Persequtur uitẽ attõdẽs: fingitq; putãdo: simulare. Teren. Et figũt quãdã nũc se fallaciã. formare: seu facere. Vir. Nec si miserũ fortuna sinonẽ: finxit: uanũ ẽt. m. q in. p. f. Et pare: ut hoc loco: & apud Lucil. fuga fingit timido uadit pede pcitus. Quã rem agitis sentio: metri rõ exigit: ut uerbũ sentio postponat: qa uersus alr nõ cõsisteret. Haud nos decet: scribẽdũ est decet ex cod. antiqs: & metri necessitate. nõ deceat: ut legũt iterptes pdicti cõtra legẽ carminis. Si erit oc. cõmoditas: opportunitas tpis casu pueniẽs: ut ait Fest. Vnũ uos exorare: ita exigit metri rõ: ut scribat: nõ unũ exorare uos. Quid id nã est? ut sine arbitris hisce: hic quoq; uersus ita scribi dẽt: ut suis cõstet pedibus: nõ alit. Quidnã id est? ut sine hisce arbitris: ut legũt interptes pfati. Nobis detis lo. locũ. & nõ locũ loquẽdi: eadem rõne metri. Incipesse: p incipe: nõ incipisse: ut legit Sar. nã ut a facio facesso: ab expeto expetesso: sic ab incipio incipesso deductũ est. Ab istis: captiuis. s. sunt. n. duç dictiones: discedite inquit lorarius cæteris seruis cõsociis suis: & pcul ite ab his captiuis: ut cõfabulari possint.

PYLADes

Officio.

Officina.

Fingere.

Occasio.

SARACENUS.

Compos & impos scientie.

Astus unde

COBNoxii ambo: Loqtur: philocrates absq; cōtrouersia: ut ex sensu colligit. ¶ Cōpotes: dicimus cōpotē & impotē uoti scientiæ: & alterius cuiusq; rei: & idē est cōpos fio.i. assequor: impos nō assequor. ¶ Secede huc: Nunc alloquit Tyndarū. ¶ Permanet: Penultima pducta ab eo: qd est manere.i. uulgare. ¶ Colas: Exerceas. ¶ Assimulo: Simulamus quæ nō sunt: nūc incipiūt fallaciam struere: ut abeat ipse philocrates in patriā p tyndaro: maneatq; pro philocrate tyndarus. ¶ Astu: Pro astucia cuius origo: ut placet Festo ex græco oppido asti deducit: in quo qui uersati assidue sint cauti: atq; acuti esse uideant: astoꝝ gentē supra byzantiū fuisse author est Strabo in. vii. ¶ Vilitati: Seruituti. ¶ Secundū: iuxta: ppe. ¶ Aium suū. Quasi diuinitus sit: allatū ɔsiliū. ¶ Oro per precē.i. ago precibus: notauimus supra orare p agere dixisse ueteres.

Concede huc. Lo. abite ab istis. Ph. obnoxii
Vobis sumus ob hanc rem, quom quæ uolumus.
Copiast, atq; ea facitis nos compotes.
Secede huc nunc iam, si uidetur, procul.
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant,
Ne ue permanet palam hæc nostra fallacia.
Nam doli non doli sunt ni astu colas.
Sed malum maxumum, si id palam prouenit.
Nam si herus mihi es tu, atq; ego me tuum
Esse seruom assimulo. tamen uiso opus,
Cauto est opus, ut sobrie, sineq; arbitris accurate hoc agas,
Et diligenter. tanta incœpta res, (docte
Haud somniculose hoc agendust. Ty. ero ut me uoles.
Ph. Spero. nam nunc uides pro tuo charo capite
Charum offerre meum caput uilitati. Ty. scio.
Ph. Sat scire tam memento, quando id, quod uoles, habebis,
Nā fere maxuma pars morē hūc hoīes hñt. quod sibi uolunt,
Dum id impetrant boni sunt. sed id ubi iam penes sese hñt,
Ex bonis pessumi, & fraudolentissumi
Sunt. nunc ut mihi te uolo esse, autumo,
Quod tibi suadeam, suadeam meo patri.
Pol ego si te audeam, meum patrem
Nominem. nam secundum patrem tu es pater proxumus.
Ty. Audio. Ph. & ppterea sæpius te, ut memineris, moneo.
Non ego herus tibi, sed seruos sum. nunc obsecro te hoc unū,
Quoniam nobis Di immortales animum ostenderunt suum,
Vt qui herum me tibi fuisse, atq; esse nunc conseruom uelint,
Quod antehac pro iure imperitabā meo, te oro nūc p pcem,
Per fortunam incertam, & per mei te erga bonitatem patris,
Perq; conseruitium commune, quod hostica euenit manu,
Ne me secus honore honestes, q̃ ego te quom seruibas mihi.
Atq; qui fueris, & qui nunc sis, meminisse ut memineris.
Ty. Scio qdē me te esse nūc, & te esse me. Ph. hē istuc si potes
Memoriter meminisse, inest spes nobis in hac astutia.

VALLA.

Caput pro uita.

COBNoxii ambo. Summissi obliga.i. ¶ Facitis nos cōpotes. facitis: ut habeamus in ptāte. ¶ Arbitrari queant.i. possint pro arbitrio de nobis fere sententiā. ¶ Neue permanet.i. trāseat. permanet. nō a permaneo: sed a pmaneo. ¶ Ni astu colas.i. exerceas. ¶ Si ad palā puenit.i. in uulgus pueniat: uñ & rerum puentus: ut frugum: singulis annis. ¶ Viso opust. oportet uidere. ut cauto est op⁹ oportet cauere. ¶ Haud somniculose.i. dormitāter: per hoc negligēter. ¶ Tuo caro capite.i. uita. nā ubiq; caput p uita ponitur: qa maxime ex capite uita indicat: unde sensus oēs. Capud dictū: qd inde capiāt nerui originē: a qbus sensus. ¶ Naȝ fere maxima: pars hoc ethicum est. in moribus nāq; oī num id frequēter inspicitur. ¶ Nā secundū patrē.i. post patrē. ¶ Nūc cōseruū.i. in eadē captiuitatis seruitute. ¶ Pro iure, ut ptās mea erat iure herili in seruū. ¶ Oro per pcem.i. ago pcibus: uñ oratores causarū arctores. ¶ Per fortunā incertā: quā legati scytharū alixandro dixerūt: alas & pedes hre: nūq̃ cuiq̃ se totā pmittere. si dedat pedes alas hēre leberas: uñ euolet. ¶ Conseruitiū cōe.i. cōem simul seruitutem. ¶ Qd ostica euenit manu. qd cōtigit ptāte hostili. ¶ Honore ho. ut seruire seruitutē arcaismos.i. ne plus q̃ per sit: uilescat apud te seruit⁹ mea. ¶ Meminisse: ut memi.i. Reuocare in memoriā: qd est. Cic. sñia recordari: ut tenaci hæreat memorie. ¶ Hem istuc exhortātis hem uox ē. ¶ Memoriter memi.i. sine hæsitatiōe tenere memoria.

PYLADÈS

Astus.

COBnoxii: philocratis hęc uerba sūt. ¶ Vobis sumus ob hāc rem: quū q̃ uolumus: hūc uersum ita scribēdū cēsuimus metri necessitate: & tollēdā dictionē ambo: q̃ erat in principio: uti supfluā: & silr nos in fine. p̄pōnē aūt pp expōnē interlinealē fuisse existimam⁹ illius p̄pōnis ob. ¶ Et ea fa. nos cō. addēda fuit cōiūctio &: ad uersus integritatē. ordo est: & facitis nos cōpotes in ea copia: eoꝝ. s. q̃ uolumus. Dicimus cōpotē alicuius rei: q id asseqt: qd cupiebat: impotē aūt q nō asseqt: cōpotē inqt Noñ. in bonā ptē solū accipi putat: quū & in malā possit. Plaut. in epidico. Cedo manū: accipe erūnaꝝ: & miseriaꝝ cōpotē. ¶ Secede. Nūc philocrates sermonē suū cōtinuans tyndarū aloqt. ¶ Nā doli nō sunt doli: ita scribi metri necessitas cogit: nō aūt: nō doli sunt: ut legūt interp̄tes p̄dicti. ¶ Sed max. malū: & hic quoq; uersus ita scribēdū est eadē metri necessitate: nō aūt: sed malū maximū. ¶ Astu: astucia. Astus. n. & astucia callitatē: & ingeniosam q̄dā prudētiā: seu uersutiā signat. ab αστυ. græco uocabulo deductū nomē: qd urbē signat: q q in urbib⁹ assidue uersant: callidiores fiūt: & acutiores: ut iqt Fest. ¶ Nā si mihi herus es tu: & nō si herus mihi es: qa uersus nō consisteret. ¶ Assimulo: fingo. Simulare: ut Doñ. inqt: est falsum p uero fingere. Terē. Ille ats res simulare. Dissimulare aūt est: ostēdere nō esse id: qd est: & fingere: ac metiri. Idē. Metuit hic nos: tā & si sedulo dissimulat. ¶ Viso est opus.i. uidere opus est: & ita scribēdū ē metri rōne. nō uiso opust. ¶ Vt sobrie: tollēda fuit & dictio hoc: hic interposita: inter ut: & sobrie cōtra legē metri: & lrę ordinē. ¶ Docteq;: addēda fuit cōiūctio q; metri necessitate. ¶ Tāta incœpta res: subaudiēdū: uerbū est: nō ascribēdū metri rōne refragāte. ¶ Ero: ut me uoles. Tyndari uerba sunt: & abiiciendū fuit

uerbum

uerbũ eẽ:qđ hic in fine ascriptũ erat cõtra metricã rõnẽ. Nã nũc uides deleda fuit dictio tu:q̃ hic ascripta erat post nã rõne metri. Vilitati:seruili hitudini:& uili seruitio:nã ut te redimã:seruũ simulo. At scire tũc memẽto:tũc addendũ fuit aduersus integritatẽ. Qñ id hebis:qđ uoles:nõ qñ id:qđ uoles hẽbis:qa uersus non cõsisteret. Nũc ut te mihi uolo:nõ ut mihi te uolo:qa claudicaret uersus. Qđ tibi suadeã: id suadeã meo pr̃i. Id dictio interponenda fuit ad metri integritatẽ. Secũdũ:iuxta:ppe. Nã secũdũ:ut Non. inqt:nõ solũ nũero est:aut ordine:qđ plerũq; uidemus:sed & psperũ signat. Ter. Si mihi secũdæ res de amore essent:& signat iuxta: Vir. pascunt̃ uero syluas: & plena fm flumina. Nõ ego herus. Oĩs sũma sermonis huius Philocratis tã lõgis ambagibus pducta est: ut tyndarus memor sit:fingere se herũ:& asserere philocratẽ esse seruũ:ne uel in ea re labat̃ qũo mõ. Animũ ostẽderũt suũ:q̃si diuinitus datũ sit eis hoc cõsiliũ instituẽdæ hmõi fallaciæ. Pro iure ipe. meo. Meo scribẽdũ est ex codi. antiqs. & recto sensu:nõ mõ:ut legit Pius somniãs. Te oro nũc:nõ nunc te oro:qa uersus claudicaret. Per pcẽ. oro p pcem:p ago pcibus positũ est:ueteres. n. orare p agere dixerũt:ut supius lectũ est. Non. itẽ. Orare inqt est pcibus poscere. Cicero. Rogare:& orare:ne eos supplices aspnet̃:orare agere. Idẽ offi. li. iii. ut uerã amici cãm esse malit:ut orandæ litis tps: quoad p leges liceat accõmodet. Quũ seruibas:p seruiebas antiquo more:sic. n. hñt codices ueteres. Meminisse: ut memineris. dupl̃r hic insanit Pius interps dicẽs:qđ si legis meminisse tu memineris:Deinde addẽs. In priscis exẽplaribus legit̃: meminisse tu memor sis. Neutrũ. n. neq; in priscis legit̃ exẽplaribus : neq; uersus rõ patitur:neq; Plautinus loquendi mos fere admittit.

Secundum

Orare.

Aegio. Philocrates. Tyndarus.

IAm ego reuortar intro,si ex his q̃ uolo,exquisiuero.
Vbi sunt isti,quos an̄ ædeis iussi huc produci foras?
Ph. Pol tibi ne quæstiõi essemus, cautum intellego,
Ita uinclis,custodiisq; circumoeniti sumus.
Ae. Qui cauet,ne decipiatur,uix cauet,quom etiam cauet.
Etiam quom cauisse ratus est,sæpe is cautor captus est.
An uero non iusta caussast, ut uos seruem sedulo,
Quos tam grandi sim mercatus præsenti pecunia?
Ph. Neq; pol tibi nos, quia seruas,æquom stultitiæ uortere.
Neq; te nobis,si abeamus hinc,si fuat occasio.
Ae. Vt uos hic,itidem illic apud uos meus seruatur filius.
Ph. Captus est? Ae. ita. Ph. nõ igitur nos soli ignaui fuimus.

SARACENVS.

IAm ego reuertar: Redibat ad captiuos Egio: ut ex ipsis statũ eo℞:& cõdonẽ rescirct. Qõni:ab eo:qđ est q̃ro. Præsenti: numerata. Fuat pro sit.

VALLA.

IAm ego reuertar : ęgyo in hac scæna phylocratẽ:& tyndarũ alloqt̃. ut filiũ phylopolemu; redimat:p̃uũ mittendo domũ. At fallitur astu captiuo℞:nec seruũ:sed dñm mittit. Huc pduci foras. i. ex ędibus duci añ cõspectũ meũ. pducere. n. p cul ducere:uñ & syllabæ pductę dñr:cũ tpa geminant̃. & p añ signat. ut pro foribus:p mœnibus:& silia. Ne tibi qõ essemus: urbane dictũ ne esset:q đ nos q̃reres. Cautũ intelligo: puisum pspicio. cauere. n. alicui puidere est: uñ cautela. nã cauteriũ a græco est καιω cuius futurum καυσω & pterito passiuo cauteriũ. Cautum quoq; ur̃ inde fcm̃:qđ ab eo cauendũ sit:ne qs ibidẽ icidat. Circũmuniti sumus. circũquaq;. tanq̃ ciuitas munita mœnibus. ita nos custodiis. & qm̃ munera q̃dã esse uñr ab aliqbus adhibita mœnia q̃si munia: & munere quã ueteres ẽt mœnire dicebãt. Vix cauet:cũ ẽt cauet. i. uix satis cautelę adhibet:cum ẽt se arbitretur satis puidisse. Sæpe is cautor captus est. euenit frequenter:ut q plurimũ cauerit:deceptus sit: dũ nequit dolos oẽs fallentiũ dispicere. Pñti pecunia. i. dinumerata in manu: nõ lõgius pducta. Aequũ stultitię uertere. i. nos stultum arbitrari te. Neq; te. subaudi ęquum est. Si abeamus. i. opam dederimus ad abeundum. Si fuat occasio. i. sit:antiq; dictum. ut a Virgilio:tros rutulus ue fuat. Meus seruatur filius. in seruitute positus est. Et enim seruare q̃nq; dixerũt ueteres in seruitute esse:Cic. p Flacco:nũc uero hoc magis q̃ illa gẽs qđ de impio nr̃o sentiret ostẽdit:qm̃ armis q̃ cara diis immortalibus esset docuit: q̃ est uicta: q̃ est capta: q̃ seruata.

Producere quid sit.

Cautu; uñ.

Seruare qđ sit.

PYLADes

IAm ego reuertar. Tetrametro brachicatalectico carmine septẽ pedibus incedẽti cõstat hęc scena. In qua primũ cõtinet̃ Philocratis & Tyndari captiuo℞ reuisio ab ęgiõe fcã:& exq̃sitio deinde gñis:& cõditiõis eo℞:ac demũ cõuẽtũ cũ illis:ut alter in pr̃iã ad philocratis patrẽ abeat: alter hic apud ægionẽ remaneat pignori:donec ille reuertat̃ ac philopolemũ senis filiũ in bello captũ redẽptũ in aulide secũ ducat:ægioni restituendũ p ipsis ambobus captiuis:Ea tm̃:atq; unica admista fallacia:q̃ philocrates captiuus:qui herus erat:mutato noĩe:ac ueste cũ tyndaro seruo suo secũ capto:illũ relinqt apud ægionẽ p philocrate:& ipse abire permittit̃ p tyndaro seruo. Pol tibi. Ita scribẽdũ est metri necessitate:nõ ædepol:ut legũt interptes nr̃i:& fere hñt codices cõtra rõnẽ uersus. Qõni:ab eo:qđ est q̃ro deductũ nomẽ est. i. ne cãm hr̃es q̃rẽdi. Circũmœniti. p circũmuniti:ita. n. ueteres dicebãt. & codices antiq hñt. Mœnire. n. & munire indifferẽter dicimus oe in u mutata: ut pœnio & punio:mœrus & murus. Vir. Atq; ipsis plia miscẽt:aggeribus mero℞. Qui cauet. Catholica snia: q̃ nemo unq̃ satis sibi cauere põt:ita sunt oĩa dolis:& fraudibus referta. Pñti. nũerata. Quia seruas:tollẽda fuit dictio nos:q̃ inter

Mœnire.

has duas ſcripta erat:cõtra metricã rõnẽ:quũ tñ ſubaudiẽda ſit.⸿ Si fuat:ſi ſit:uel ſi fuerit.⸿ Itidẽ apud uos:tollẽda ſiſr fuit dictio illic:q̃ poſt dictionẽ itidẽ hic aſcripta erat eadẽ ratiõe metri.⸿ Captus ne eſt.Niſi addat̃ ne:uerſus hic claudicaret:iõ adiiciẽdũ curauimus.⸿ Ignaui fuimus:fuimus ſcribendũ eſt ex cod.antiqs:& ſniæ concinnitate:nam de præterito loquitur.

Ae.Secede huc.nam ſunt,quæ ex te ſolo ſcitari uolo,
Quarum rerum te falſiloquom mihi eſſe nolo.Ph.non ero,
Quod ſciam.ſi quid neſciui,id neſcium tradam tibi.
Ty.Nunc ſenex eſt in tonſtrina,nunc iam cultros attinet.
Næ is quidem inuolucre iniicere uoluit,ueſtẽ ut ne inquinet.
Sed utrum ſtrictim ne attonſurum dicam eſſe,an per pectinẽ
Neſcio.uerum ſi frugiſt,uſq; admutilabit probe.
Ae.Quid tu,ſeruos ne eſſe an liber mauelis?memora mihi.
Ph.Proxumum quod ſit bono, quodq; a malo longiſſume,
Id uolo.quanq̃ non multum fuit moleſta ſeruitus.
Nec mihi ſecus erat,q̃ ſi eſſem familiaris filius.
Ae.Euge pol Thalem talento non emam mileſium.

SARACENVS.

⸿ SCitari:pro ſciſcitari:uocauer ã.n.philocratẽ ꝑ tyndaro.⸿ Nunc ſenex eſt in tõſtrina:Per quãdã metaphorã loqt̃ hoc loco Tyndarus:nõ aũt egio:ut hñt minus emaculati codices:& uerba ipſa plane docẽt:ex qbus nitidior & cultior ſenſus elicit̃:ſi ipẽ loquat̃ Tyndarus:nã qa egio ad ſe accerſerat Philocratẽ q oĩno fallere ſenẽ decreuerat:dicit nũc ſenẽ ipſum eſſe in tõſtrina.i.ſub Philocratis manu:philocratẽq; ſeſe accingere:ut illũ admutilet ꝓbe.i.fallaciis hominẽ perimat:ppetuoq; loqt̃ Tyndarus:quoad ſenex philocratẽ roget ſeruũ:an liberũ eſſe mauelit.⸿ Nunc cul.at.ꝑ tenet:ſubaudi Philocrates cultros.ſ.raſorios:& nouaculã.⸿ Inuoluere iniicere uoluit.Quaſi ueſtimẽta collegerit:& ſuffarcinauerit:ut aſſolẽt:q uolũt qppiã expeditius agere.⸿ Strictim ne:in trãſlatiõe pſeuerat.Nã diuerſimode tõſores capillos admutilãt.⸿ Vſq; admu.Vel uſq; diu:uel adeo:ſiue ad cutẽ uſq;.⸿ Quãq̃ nõ multũ:Nunc fallaciã exordit̃ ſimulãs ſe ſeruũ Tyndarꝶ.⸿ Thalẽ:ꝑ thalete:q fuit e ſeptẽ ſapiẽtibus unus:q eodẽ tpe in græcia uixerũt:hic prius fuiſſe phibet̃:ut cõmemorat Laertius q aſtrologiæ ſecreta rimatus ſit:ſolis ac lunæ defectus ꝑdixerit:cõuerſioneſq;:aĩoſq; imortales fecerit:mundũq; aĩatũ:& dæmonibus plenũ:anni tpa:illorũq; uiciſſitudies prior ĩuenerit:cuius illud eſt:cũ forte interrogaret̃.qd eſſet difficile:ſe ipm noſce:illud quoq; cũ ſciſcitaret̃:qũo optime & iuſtiſſime uiueremus:ſi q̃ in aliis rephendimus ipſi nõ faciamus.

Suffarcinare quid ſit.

Thales qui fuerit.

VALLA.

⸿ SCitari uolo.i.exquirere.Dicimus ſcitari & ſciſcitari iteratiua uerba ab eo:qđ eſt ſcio fit ſcito.ab eo:qđ eſt ſciſco ſciſcito.⸿ Si qđ neſciui.ita loqmur neſcio:& haud ſcio.nõ ſcio aũt Cice.putat in oratore latinus nõ eſt.⸿ Id neſcium tradã tibi.ſicut a ſupino ſcitũ:& neſcitũ hoiem dicimus:ita a uerbo ſcio ſciũ & neſciũ.⸿ Senex eſt in tõſtrina.hoc ex ꝓuerbio:ac ſiĩitudine dcm̃ eſt.⸿ Cultros attinet.ſubaudi raſorios:nẽpe nouaculas ſyrotraq;.⸿ Næ id qdẽ.qđ ſeqt noluit:interpũctim legẽdũ eſt.⸿ Iniicere uoluit ueſtẽ inuolucrẽ.Vt ſit inuoluere aduerbiũ.ſenſuſq; eſt:quo ueſtẽ non ĩqnet:uoluit in globũ ĩuoluere hocq; ſiĩitudinarie dcm̃:& allegoricos:ut det̃ intelligi exactius ſe uelle ſcrutari:ſed ĩuim nullã ſe adhibiturũ.⸿ Strictim ne.i.pſtringẽdo.⸿ Per pectinẽ.ut pecten ferat̃ deorſum:& ſupcurrat:attõdendi inſtrm̃:ut fieri aſſolet.⸿ Admutilabit ꝓpe.i.attõdet uenuſte.⸿ Proximũ qđ ſit bonũ.põt legi:& ut ſit ꝓximũ bono.bono.ſin legat̃ ꝓximũ bonũ:erit bonũ ita cõiũctum:ut nihil cõiũctius.⸿ Quã ſi eſſẽ fa.filius.Familiaris certe erat filius:ſed diſſimulat:Vrbane igit̃ illudit ægyonẽ dolorꝶ ignarũ.⸿ Pol thalẽ talento nõ emã mi.Thales mileſius ægyptũ petiuit:uñ tũ multa ꝓcaluit.phĩæ naturalis fuiſſe phibet̃ argutus indagator.Geometres illis tpibus ꝑclarus:atq; oĩno in mathematicis peritus.in qbus multa cõperit theoremata:ut Heron alexãdrinus:ut Proclus lycius:ut Papus tradidere:iõ inter ſeptẽ ſapiẽtes:q uno tpe uixere primus habitus eſt.Stra.quoq; in.xiiii.de ipſo hæc refert ingens.Viri nobiles:& mẽoria digni orti e mileto fuere:thales Mileſi⁹ ẽ ſeptẽ ſapiẽtibus unus:& græcorꝶ prius hiſtoriã introducẽs:itidẽ mathẽatica prius ſcripſit:ei⁹ diſcipulus anaximãder:c⁹ auditor anaximenes:& hecate⁹ hiſtoricus:ęq̃lis ętate nobis Aeſchines rhetor:q exul piit:q̃ ĩ Põpeiũ magnũ uehemẽter eſſet ĩuectus.Hoc ergo dicit ꝑ irriſionẽ ęgyo:poſtq̃ hũc captiuũ tã ſapiẽtẽ nactus ſũ:ſi thaletẽ mileſiũ talento poſſim emere nolim.Dr̃ aũt thales thaletis:& thalis.

Scitor & ſciſcitor dicit̃.

Pecten qd ſit.

PYLADes

⸿ SCitari:ꝑ ſciſcitari:& iqrere.⸿ Quorꝶ te fal.Ita ſcribi cogit metri nec̃itas:& nõ q̃rũ rerꝶ:qa pes unus uerſui abũdaret:ſed & ueriſiĩe eſt:fuiſſe expõnẽ iterlineariã illas duas dictiões:q̃rũ rerꝶ huius ſolius quorꝶ.⸿ Id neſciũ.i.ignoratũ:& icognitũ.Neſciũ.n.ut Noñ.iqt ꝑ icognito uſurpat̃.Plau.ĩ rudẽte.Quæ ĩ locis neſciis neſcia ſpe ſumus.Alſãt ꝑ ignorãte:ac neſciẽte capit̃.Ouid.Neſcius aſſũptis Priamus pr̃ æſacõ alis.Virg.Ne fati neſcia dido:finibus arceret.⸿ Nũc ſe.ẽ ĩ tõ.hũc locũ Pius iterps neq; itellexit:neq; itelligere ſe ꝓrſus oñdit:nugas q̃ſdã accumulãs:nullũ ſenſum:nullũq; leporẽ hñtes huic cõtextui cõgruũ:ut legẽti illius cõmẽtarios pateт̃ põt.Sar.ãt tribuẽs ſmonẽ hũc Tyndaro:q dicat ægionẽ eẽ ĩ tõſtrina:& ſub philocratis mãu:philocratẽq; ſeſe accigere:ut illũ admutilet ꝓbe:& philocratẽ cultros attinere:itidẽ aberrare multũ nobis ur̃.Nã philocratis cõtinuata uerba exiſtiamus hæc:q̃q̃ ſũmiſſiore uoce plãta ĩtra ſe:quũ uereret̃ de more captiuorꝶ:& eorꝶ:q ĩ ptãte aliẽa ſt̃:qd nã a ſe ęgio rogatur⁹ eẽt:timeretq; ne detegeret cœptã:atq; exorſã iã fallaciã ꝑ ueſtis ac nois mutationẽ:Itaq; philocrates:ſũpta metaphora a tõſorib⁹:& eorũ actione:q tõdẽdos ad ſe uocãt:eiſq; circũucluto hũeris pãno lĩeo:ſũptoq; cultro raſorio:ac pectĩe:comã:ac barbã recidũt:quorꝶ alios altius:& uſq; ad cutẽ ſtricti tõdẽt:aliis ãt leuius:& ꝑ pectinẽ tm̃:atq; a ſũmo capillos abſcidũt:Nũc igt ſenex iſte ægio ẽ ĩ tõſtrina:& cultros hẽt ĩ mãu:ut me attõdeat:ac ne iniecit qdẽ mihi pãniculũ ſup hũeros:ne ueſtẽ pilis mihi iqnaret:is ãt neſcio:an me attõſurus ſit ſtricti:an ꝑ pectinẽ.i.quũ me ad ſe ſeorſũ uocauerit:neſcio qd de me acturus ſit:& an male me hiturus:an bñ:uerꝶ ſi frugi ẽ:hoc ẽ ſi prudẽs:& aſtutus fuerit:uſq; admutilabit ꝓpe.i.me male tractabit detecta fallacia mea:hæc ur̃ nobis eẽ cõgruẽtiſſima:& cõſona ſnia:& ꝑcipue:quũ antiq codices habeãt:ſed utrũ ſtricti me attõſurꝶ dicã:& nõ ne:ut legũt illi iterptes delirãtiſſimi:q̃ dictiõe me:apte elicit̃ uerba hæc philocratis eſſe:& nõ tyndari:neq; ægiõis:ut codices ferme hñt.⸿ Admutilabit:trũcabit:cõminuet.Mutilare.n.eſt cõminuere:& trũcare:& mutilus trũcatus:& cõminut⁹.⸿ Inuolucre:pãnueliũ dicit:qđ tõſores hũeris tõdẽdorꝶ ĩuoluũt:ne capillorꝶ reciſamẽta ꝑſegmina ueſtẽ ſordidẽt:id a græcis ωμολινον appellat̃:q̃ſi hũerorꝶ linteũ:hoc loco ſubſtãtiue dixit ĩuolucre:quũ adiectiuũ alr̃s ſit.Ang.politianus in ruſtico.Auſcultat an itus pipiat ĩuolucer pullus.⸿ Vſq; admutilabit

Neſcius.

Mutilo.

admutilabit ꝑbe.i.uſq; ad mutilationē cutis:ꝑbe me abradet:& truncabit. ¶ Quid tu:uerba ſunt ægiōis nunc iſta. ¶ Proximū qd ſit bonū.Id uolo inqt philocrates:qd ſit bonū mihi ꝓximū:& lōgiſſime a malo: poſſet ēt legi bono: ut hñt aliq codices:ut ſit ſenſus:id uolo:qđ ſit ꝓximū bono. ¶ Quāq̃ nō mul.hinc exordit̃ fallaciā:ſimulās ſe ſeruū eſſe tyndarū. ¶ Thalē:duplici iclinatiōe flectit̃ nomē:thales thalis:& thales thaletis:ut philolaches philolachis:& philolachetis.Fuit Thales ex mileto unus e ſeptē ſapiētibus apud græcos: de qbus in aſinaria diximus hic primus fuiſſe dr̃:q aſtrologiæ ſecreta iueſtigauerit:& ſolis:ac lunæ defectus ꝑdixerit:aīos īmortales fecerit:mūdūq; aīatū:ac dęmonibus plenū:anni tpa:illorūq; uiciſſitudines inuenerit:ut Laertius cōmemorat. Cuius & illud fuiſſe dr̃:quū forte interrogaret̃:qd eſſet difficile.Scipſum noſcere:q̃q̃ id alii Chiloni lacedæmonio tribuant:ut ibi expoſuimus.Ipſius & illud dictū aſſertit̃:optime:& iuſtiſſime uicturos nos:ſi quæ in aliis reprehendimus:ipſi nō faciamus.

Nam ad ſapientiam huius nimius nugator fuit.
Vt facete orationem ad ſeruitutem contulit.
Quo de genere natuſt illic Philocrates? Ph.Polypluſio.
Quod genus illic unuſt pollens, atq; honoratiſſumum.
A.Quid,ip̄s hic quo honore ē illic: Ph.ſūmo, atq; ab ſūmis
Ae.Tū igit̃ ei,quom ī aliis tāta gratiaſt, ut ꝑdicas, (uiris.
Quid diuitiæ?ſūt ne optumæ?Ph.uñ excoquat ſeuō ſenex.
Ae. Quid pr̃,uiuit ne? Ph. uiuō quom ide abiimus,liqmus.
Nunc uiuat nec ne, id Horcum ſcire oportet ſcilicet.
Ae.Salua res eſt.philoſophat̃ quoq; iā,nō mēdax modoſt.
Quod erat ei nomen? Ph.Theſaurochryſonicochryſides.
Ae. Videlicet & ꝓpter diuitias inditū id nomen quaſi eſt.
Ph.Immo ædepol propter auaritiam ipſius, atq; audaciā.
Nam illi theodoromedes fuit germano nomine.
Ae.Quid tu ais?tenax ne pr̃ eſt ei⁹?Ph.imo ædepol ꝑtinax.
Quin etiā,ut magis noſcas,Genio ubi ſuo quādo ſacruficat,

SARACENVS.

¶ VNde excoq̄t ſeuū: Ex aīaliū.ſ.maxima pinguedine: nā apud ueteres in pecoribus:& locis diuitiæ magis erāt q̃ in nūerata pecunia: q̄ ab ipſis pecoribus nomen hēt:ſeuū aīaliū pinguedinē dicius:ſed maxime cornigeroꝝ. ¶ Horchū:inferos:qa herco ſæpio:quaſi ſeptū dicas animaruꝫ. ¶ Theſauro ch.cry.Hūc uerſiculū declarat:qui ſubſequitur.ꝙ.ſ.pp aureum theſaurum nomen hmōi ſit ſortitus:eſt enim quædam iocoſa ſermonis laſciuia.

VALLA.

¶ AD Sapiētiā huius.ſubaudi captiui. ¶ Nimis nu.fuit.nō.n.hoc dicit:ut thaletem nugatorē uideri uoluerit:ſed aſſetando: uel potius irridēdo dixit nugatorē: ſi huic cōpet̃ loquenti. ¶ Polypluſio.hubertim diuite.nā polys multus dr̃: & pluſios diues. ¶ Quid diuitiæ?qd ſepatim legendū:ad iterrogationē.n.ut ſi dicas: qd mihi rñdes:diuitiæ ſunt ne optume?nō ad ꝓbitatē refert̃ optumæ: ſed ad magnitudinem.Verba.n.mō corpis:mō aī eadē multa ſunt expſſoria. ¶ Vñ exco.ſe.i.greges multos hēt:uñ ſeuū poſſit colligere.Inde nāq; ueteres habuere diuitias:uñ & pecunia dicta. ¶ Horchū ſcire oportet. qa ſi mortuus eū horchus recepit nēpe infernū. ¶ Salua res eſt:ꝑhat̃. Vertit uetus ꝓuerbiū qđ fuit:ſalua res eſt:ſaltat ſenex.Cām Verrius reddit:ꝙ.C.Sulpitio:&.C.Fuluio ɔſulibus:calphurnio piſone ꝑtore faciente ludos: ſubito ad arma exierūt:nūciato aduētu hoſtiū:uictoreſq; in theatrū redierūt: ſolliciti ne intermiſſa religiōe inſtaurādi eſſent: inuentū eſſe ibi.C.Popiniū libertinū mimū magnū natu:q ad tibiciniē ſaltaret: itaq; gaudio non interruptę religiōis editā uocē hāc. At Aſinius capito eo ludos apollinares Claudio:& Fuluio Coſ.factos dicit ex libris ſybillinis: & uaticinio martii uatis inſtitutus:cūq;.C.Volūnius ad tibicinē ſaltaret ſecundarū partiū mimus. qđ dictū eſt accidiſſe. ¶ Theſauro chry.ch.theſauro theſauronis:chryſonico.nis.qa chryſos aurū dr̃ chryſonico: & chryſide. ¶ Tenax ne.tenacē auarū dicit a tenēdo.In ax ferme uerbalia.ut in oſus denoiatiua uitio dant̃: ut bibax:edax:emax:uendax.

PYLADes Polypluſi⁹.

¶ NAM is ad ſapientiā addēda fuit dictio:is aduerſus itegritatē:& ſenſus cōcinnitatē is aūt thales ſubaudi. ¶ Polypluſio:ualde diuite:πωλυ.n.multū:& ualde ſignat:πλουσιος aūt diues. ¶ Qđ gn̄s illic unū eſt:& nō:ē unū:qa abūdaret pes unus uerſui. ¶ Quid ipſus:quo honore:delēda fuit.dictio hic:q̄ aſcripta ꝑperā erat poſt ꝓnomē ipſius:eadē metri rōne. ¶ Tāta ē gr̄a:& nō tāta gr̄a:ſiſi cā. ¶ Excoq̄t ſeuū:ꝓuerbialr̃ dr̃ qs hr̄e:uñ ſeuū excoq̄t: quū diuitias: & opulētias maxīas hr̄e eū ſignare uolumus.Nā ſeuo & pinguedine aīalium cætera excoq ſolēt. ¶ Senex.i.qñ ſenex erit:ac ſi dicat:tātæ ei ſunt diuitiæ:ut uti:& abuti eis poſſit:& ēt quū ſenex erit:excoq̄re ſeuū poſſit.Seuū & ſebū dicimus idiſcriminatim piguedinē:& ꝑcipue cornigeroꝝ:uñ cādelæ ſabaceæ faſtigiant̃ figura cylindracea.Seuare candelas iqt Columella ꝓ eo:qđ ē ſeuo cādelas adglutinare:ſic.n.igt lib.ii.far pinſere: faces icidere:cādelas ſeruare. Et Auſo. Albētis ſeui globulos:& pinguia ceræ pōdera dixit. ¶ Horcū.Plutonē uel iferoꝝ ſedē: quā dictionē Feſtus ab urgēdo dici putat:qa in mortē urgeat:alii aūt a græco deduci.ἕρκος.qđ ſeptū ſignat:q̄ſi ſeptū ſit aīaꝝ: uel:qđ ꝓpi⁹ uero ē:ab ὅρκος:qđ illis iuſiurādū ē.Siqdē amnis eſſe apud iferos horcus mēorat̃:p quē iurare dii cōſueuerint:quē & eūdē eſſe cū ſtyge pleriq; cēſent:hinc ꝓ Plutone:& ſede ipſa iferoꝝ:ut dixius accipi ſolet.

Seuum.

¶ Nō mē.mō ē.i.nō mō: nō ē mēdax:ſed ēt ꝑhice loqt̃. ¶ Theſaurochryſo.iūctim unica dictiōe legēdū hoc ē nomē per iocoſam ſermōis laſciuiā cōpoſitū:id aūt eximiū aurei theſauri dñm ſignare ur̃:ſiqdē ex theſauro:& χρῦσος:quod aurū ſignat: & νικω uerbo:qđ ſignat uinco:& ſupo:cōpoſitū ē:ueluti ſi dicas:aurat⁹ aurei theſauri priceps. chryſides.n.auratū ſignare pōt. ¶ Nā illi theo.delēda fuit dictio qdē hic ꝑperā iterpoſita poſt ꝓnomē illi:cōtra metri rōnē. Theodoromedes āt dona deoꝝ curās iterꝑtari pōt.Nā θεος deus.δωρον donū:& μηδος cura ac μηδομαι curo græcis ē. Et aduertēdū eſt:penultimā h⁹ nois lōgā eē:atq; ita ꝓferri dēre ut palamedes:Diomedes:Ganymedes.

Theſaurochryſonico chryſides. Theodoromedes.

¶ Germano:ꝓprio natiuo: germani ꝓprii dñr:q ex eodē germine nati ſunt:& ueluti ex eadē ſtirpe:q̄uis Varro germanos ex eadē genitrice natos eſſe dicat: Auſo.tñ dicēs:Germani fr̃es ſunt chreſtus acindynos alter:oſtēdit:nō itelligi ex eadē genitrice: niſi ad dat̃ fr̃es. ¶ Tenax ne pr̃ eius ē:& nō pr̃ ē eius:qa uerſus nō cōſiſteret:ſed abūdaret. ¶ Pertinax: ludit in uocabulo tenax:a quo cōponit̃ ꝑtinax:qđ ſignat durū:iexorabilē:atq; obſtinatū:p.n.i cōpōne hui⁹ nois auget in malā ꝑtē:& nimiū ſignat:ut ēt in ꝑfuga:q is dr̃:q nimiū fugit:hoc ē q ad hoſtes trāſit: & impuerſus:qui dr̃ nimiū in malo uerſatus: ꝑcitus nimis incitatus:& ira:ac furore accēſus. ¶ Genio ubi ſuo ſibi ſacruficat: ita ſcribēdū eſt: & nō:Genio ſuo ubi:

qñ sacrificat:ut inepte:& cõtra metri legẽ legũt interp̃tes nostri amusicoteri:dictionẽ quãdo fuisse expõnẽ illius alterius ubi manifestum est. ¶ Suo sibi.i.suo proprio:de more antiquorũ sibi additum est: ut superius diximus.

Ad rem diuinam quibus est opus,samiis uasis utitur,
Ne ipse Genius surripiat.proinde aliis ut credat,uide.
Ae.Seqre hac me igit̃,eadẽ ego ex hoc,q̃ uolo exq̃siuero.
Philocrates hic fecit hominem frugi,ut facere oportuit:
Nam ego ex hoc quo genere natus sis scio,hic fassust mihi.
Hæc tu eadem si confiteri uis,tua re feceris.
Quæ tamen scito scire me ex hoc.Ty.fecit officium hic suũ,
Quom tibi est confessus quem uolui sedulo meam
Nobilitatem occultare,& genus,& diuitias meas.
Aegio,nunc quando patriam,& libertatem perdidi,
Non ego istunc me potius,q̃ te metuere æquom censeo.
Vis hostilis cum istoc fecit meas opes æquabiles.
Memini quom dicto haud audebat,facto nunc lædat licet.
Sed uiden?fortuna humana fingit,artatq;,ut lubet,
Me qui liber fueram seruom fecit,e summo infimum.
Qui imperare insueram,nunc alterius imperio obsequor.
Equidem,si perinde,ut ipse fui imperator familiæ,
Habeã dñm,haud uerear,ne iniuste,aut grauiter mihi ĩpet.
Aegio hoc te monitum,nisi forte ipse non uis,uolueram.
Ae.Loquere audacter. Ty.tã ego fui añ liber,q̃ gnat⁹ tuus.
Tam mihi,q̃ illi libertatem hostilis eripuit manus.
Tam ille apud nos seruit,q̃ ego nunc hic apud te seruio.
Est profecto Deus,qui quæ nos gerimus,auditq;,& uidet.
Is,uti tu me hic habueris,perinde illum illic curauerit.
Bene merenti bene profuerit,male merenti par erit.
Quam tu filium tuum,tam pater me meus desiderat.
Ae.Memini ego istoc,sed faterin eadẽ,q̃ hic fassus ẽ mihi?
Ty.Ego patri meo esse fateor summas diuitias domi.
Meq; summo genere gnatum,sed te obtestor Aegio,
Ne tuum animum auariorem faxint diuitiæ meæ.
Ne patri,tametsi unicus sum,decere uideatur magis
Me saturum seruire apud te sumptu & uestitu tuo,
Quam illic,ubi minime honestust mendicantem uiuere.
Ae.Ego uirtute Deum,& maiorum nostrũ diues sum satis.
Nõ ego omnino lucrum omne esse utile homini existumo.
Scio ego multos iam lucrum luculentos homines reddidit.

SARACENVS. ¶ SAMiis uasis: fictilibus:& terreis:& ꝓpter ea uilioribus. ¶ Seqre hac me: omisso philocrate ad se uocat Tyndarum ratus philocratem. ¶ Philocrates:uocãdi casus. ¶ Hic fecit.i.mecum egit. ¶ Quando. pro postq̃. ¶ Meas opes æquabiles:ut scilicet ambo seruitutem seruiemus.

VALLA. ¶ SAmis uasis.i.fictilib⁹.ex samo tñ deferebant̃ talia uasa:unde nomen habuere. ¶ Ne ipse geius surrip. *Genius qd sit.* Geniũ dicit numẽ: cui ꝓ corpis salute tuẽda ueteres sacrificabant. ¶ Tu eadẽ si cõ.uis.Cice.in orõne ꝓ Cecinna:qd intersit inter fateri:ꝓfiteri:& cõfiteri:nobis apuit inq̃ẽs. Nã in eas ipsas res:q̃s iprobissime fecit:testimonia sũpsit:& eis in cã testimõiis utit̃. Itaq; mihi certũ est recupatores:añq̃ ad meã defensionem:meosq; testes uenio: illius uti cõfessione:& testimõiis:qd cõfitet̃: atq; libẽter confitet̃: ut:nõ solũ fateri: sed etiam ꝓfiteri uideat̃. ¶ Tua ex re.i.tua utilitate:cui cõtrarium ab re. ¶ Meas opes ęq̃.ut nõ sim opulẽtior q̃ seruus meus. æq̃biles aũt ꝓ æq̃libus posuit. ¶ Cũ dcõ haud au.subaudiendũ ledere:figura enexęrumenos. ¶ Fingit:aratq;. cõponit:& astringit. ¶ Impare insueram: ꝓ insueuerã. Insuesco & consuesco ꝓ eodẽ fere accipiunt̃. Insuetus tñ nõ suetus. Vir. Insuetu; per iter. ¶ Hostilis eri.ma.i.uis. Alioqn manus multitudo. ¶ Illũ illic cur. Ambiguũ est:an sit ꝓnomẽ illic.i.ille:ut intelligat̃ deus. An aduerbiũ:& intelligatur apud nos. ¶ Bñ ꝓfue.ualde iuuerit. ¶ Par erit.i.ęq̃ meritũ dabit a græco sumptũ:illi .n.par est: ꝙ nos par est. Cleomedes παρ ἔστι γου νορανοτι και ταξεις κατ ϖνον αγα λυομ ενατων ζυλων σχεδων επα πειρον χειται. ¶ Sũmas di.do.non p orbẽ terrarũ dispsas: sed i eius ptãte positas. ¶ Sũptu:& uestitu tuo. ¶ Manifesto dep̃hendit̃:hic sumptum dici:de esca & potu: *Sũptus qd dicatur.* cũ subiũgat:& uestitu tuo: cũ & hęc quoq; sit ipensa seruis necessaria. ¶ Virtute deũ: pro deorũ. De hac syncopa alibi uberius. ¶ Et maiorũ nrm.Dubiũ est:an sit syncopa nostrũ ꝓ nostrorũ. An sit ab eo: qđ est nostrũ:uel nostri. ¶ Luculẽtos ho.red.i.inter hoies fulgẽtes: a luce.n.luculentus.

PYLADẽs ¶ SAMiis uasis.i.fictilibus: & terreis:& ꝓpea uilioribus. *Samos.* Samos duarũ insularũ nomẽ ẽ i mari ægeo:una adiacet thraciæ:q̃ postea Samothracia dcã ẽ. Virg: Threiciãq; Samũ:q̃ nũc Samothracia fert̃:altera epheso opposita ẽ:& uicina Andro:in illa iunonẽ natã ferũt:& pythagorã phm:unãq; ex Sybillis:Samiã deide appellatã. In ea gñs cretæ erat ad uasa fictilia aptissimũ:uñ uasis fictilibus i ea pria nobilitas fuit. Et samia ac samiola uasa terrea appellant̃:qa i Samo:ut dcm̃ ẽ:figulina ꝓualuit. ¶ Seq̃re hac:omissa iã philocratis allocutiõe:ægio ad Tyndarũ se uertit:philocratẽ putãs:eũ alloq̃t̃. ¶ Quo gñe natus sis scio:ita scribẽdũ ẽ.nõ:quo gñe natus scio sis cõtra metri rõnẽ:& sermõis uenustatẽ. ¶ Fecit offm̃ hic suũ:nã seruorũ ꝓpriũ ut̃:reuelare dñorũ secreta:& plus loq̃ q̃ oporteat. ¶ Quũ tibi cõ.est:& nõ ẽ cõfessus:qa uersus claudicaret. ¶ Fecit opes meas:nõ meas opes metri quoq; rõne. ¶ Aeq̃biles:qa ambo tibi seruitutẽ seruimus. ¶ Fortũa hu.fingit:gñalis snĩa ẽ supiori silĩs:ubi dixit:Dii nos q̃si pilas hoies hñt. ¶ Peride ut ip.fui.pide scribẽdũ ẽ:& nõ ꝓide.i.silr̃:talr̃. ¶ Haud ue.scribẽdũ ẽ haud:ꝓ nõ.Nã si nõ scribas:ut hñt codices:& legũt iterp̃tes nr̃i: uersus nõ stabit. ¶ Tã ego fui añ li.facit poeta de idustria loq̃cẽ seruũ:ut seruorũ ẽ ꝓpriũ:q̃q̃ herũ simulet. ¶ Peride illũ.i.ita silr̃: ut ẽt supra:nõ ꝓide. ¶ Quã illic:delẽda ẽ dictio potius:q̃ his p̃posita erat.uti supfluẽs:illic ãt:i aulide pria signat. ¶ Ego uir.deũ:uerba sũt ęgiõis rñdẽtis ad ea:q̃ tyndarus prædixit. ¶ Maiorũ no.nr̃m ꝓ nr̃orũ p syncopẽ positum est. ¶ Luculentos *Luculẽtus.* claros:illustres a luce enim luculentus dicitur luce plenus. Vnde luculentæ:splendide:& luculentissime:splendidissime:& clarissime

& clarissime dicimus:& notanda est secunda nominis syllaba:quæ correpta est:ut in Epidico:ut hūc hodie diem luculente habeamus: & in Menæchmis: uin tu facinus luculentum inspicere?

Est etiam ubi profecto damnum præstet facere,q̄ lucrum.
Odi ego aurum.multa multis sæpe suasit perperam.
Nunc animum huc aduorte, ut ea quæ sentio, pariter scias.
Filius meus illic apud uos seruit captus inulide.
Eum si reddes, mihi præterea unum nummum ne duis.
Et te,& hunc amittam hinc, alio pacto abire non potes.
Ty.Optumū,atq; æqssumū oras, optumusq; hoīum es hō.
Sed his priuatam illic seruitutem seruit, an publicam?
Ae.Priuatā medici Mænarchi. Ty.pol hic qdē hui⁹ ē cliēs.
Tam hoc quidem tibi in procliui, q̄ imber est, quādo pluit.
Aeg.Fac is hō ut redimatur.Ty.faciā.sed te id oro Aegio.
Ae.Quid uis, dū ab re ne qd ores, faciā.T.ausculta tū scies.
Ego me amitti donicum ille huc redierit, non postulo.
Verū q̄so te.ut æstumatū hūc mihi des,quē mittā ad patrē,
Vt is homo redimatur illic. Aeg.inimo aliū potius misero
Hinc ubi erunt indutiæ,illuc,tuum qui conueniat patrem,
Qui tua,quæ tu iusseris mandata,ita, ut uelis, perferat.
Ty.At nihil est ignotum ad illum mittere, operam luseris.
Hunc mitte.hic omne transactum reddet, si illuc uenerit.
Nec quenq̄ fideliorem,neq; quoi plus credat,potes
Mittere ad eum,nec qui magis sit seruos ex sententia.
Neq; adeo quoi tuum concredat filium hodie audacius.
Ne uereare meo periculo,huius ego experiar fidem
Fretus ingenio eius, q̄ me esse scit erga se beneuolum.
Ae.Mittam equidē istū æstumatū tua fide si uis.Ty.uolo.
Quam citissume potest,tam hoc cedere ad factum uolo.
Ae.Nū quæ caussast,qn si ille huc non redeat, uiginti mnas
Mihi des p illo?Ty. optume imo. Ae.soluite istū nūc iam,
Atq; utrunq;.Ty.Di tibi omnes omnia optata ferant,
Quom me tāto honore hōestas, quomq; ex uinclis eximis.
Hoc quidem haud molestust iam, q̄ collus collaria caret.
Quod bonis benefit beneficium,gratia ea grauidast bonis.
Nunc tu illum, si illo es missurus, dice,demonstra,præcipe,
Quæ ad patrē uis nunciari.uin uocem huc ad te?Ty.uoca.

SARACENVS.

PRæstet:melius est. Cliēs:q̄si colēs. In pcliui:in prōptu. Donicū:p dōec. Extimatū:q̄to.s.pcio redimēdū uelis. Vbi:p qn. Collus:nos collū eminens ps corpis:alias a Festo collus gnˢ tormēti dr e corio:est ēt colus:q̄ mulieres nent: Seneca seruatq; sua decreta colus:sed ibi p parca dea:i.pro fato ponitur ineuitabili. Collaria:Ferreo uiculo. Grauida:referta:plena abundans.

Collus qd sit.

VALLA.

DAMnū pstet fa.i.satius sit dānū icurrere:q̄ lucrū facere. Suasit pperā.i.neqter:& puerse. Nūmū ne duis.i.ne dederis frequēter apud Plau. Medici me.nomen ur inditū ab eo:q μενειν manere & ἀρχος priceps:ut prius maneat inter cęteros medicos. Tā i pcliui. Dicitus hoc in pcliui est:& pcliue est:qd facile factu. Quā imber:qa græce umbros. Is hō.phylopolemus. Dum ab re.i.seorsum a meo cōmodo. Donicum.q nūc donec. Vbi erūt idu.i.belli qes. At ni.est.tan q̄ nihil egeris. Operā lus.i.frustrabere. Seruos ex snia. Vt hoc exigit ppositū. Cōcredat fi.ho. Cōcredimus cognitis:cōmittimus alienis. Illud ipsum hodie ex consuetudine loquendi more sumptū est. Tua fi.si uis.tuā fidē loco pignoris mihi hēo. Cedeř ad fa.apheresis pathos:ut sit itegrū pcedere. Optume.Interpūctim legēdū est uox asseuerātis:ut imo repetentis. Collus col.ca. Collus gñe masculino:q nūc collū a priscis dicebať. Collaria uinculū colli. Grā ea gra.i.exuberans:& plena. Dice:demonstra:præcipue dic:quæ uelis tibi. Demōstra:quæ facere oporteat:& cur manda:utpote famulo præscribe:amplificatio per cōgeriem.

Cōcredere qd sit:& qd cōmittere.

PYLADes

PRæstet:melius sit:cōtinuata sūt ęgiōnis uerba. Nūc animū huc ad.ita scribēdū oīno ē:tū ex codi.antiqs:tū uero metri rōne:ac sniæ cōcinnitate:& nō:nunc hoc aīum aduortite:ut legūt Pius & Sar.somniabūdi iterptes. Vt ea q̄ sentio pariter scias. Scias quoq; iisdē rōnibus legēdū ē:nā loqř ad tyndarū solū:quē philocratem esse existimat. Priuatā seruitutē illic seruit:ita scribendum est metri rōne:& nō seruit illic:quia abundaret uersus. Cliens:cliens dicit litigator:cuius cām defendimus:quasi colens:qa nos colat:obseruetq;:quēadmodū:qui illū defendit patronus appellať:quasi pater:& sūt correlatiua noīa:patronus:& cliēs:Plau.in mostellaria.Pluma haud interest:patronus an cliens fuat. Sed id te oro ægio:ita scribi metri rō exigit:nō:sed te id oro:qa pes unus uersui deficeret. Donicū:p donec:ut sępe alias dictū est. Verū q̄so te:& nō te q̄so:qa abundaret uersus. Vt is hō redimať.philopolemus.s. Indutiæ:pax in paucos dies:de quo in amphitryōe satis dicimus. Operā luseris.i.frustra mittes. Nec magis:q sit seruus ex snia:ita scribi uersus exigit rō:& nō q magis:abūdaret.n.pes unus. Neq; adeo tuū:cui concredat filium.Et hic quoq; ita scribendum est eadem causa. Meo periculo:scribendum est periculo:& non periclo per syncopam:quia deficeret pes unus. Erga se beniuolum:nō duplicanda est dictio se:quia uersus rō non patitur. Tam hoc cedere ad factum uolo:ita scribendum censemus cū antiquis codicibus:hoc sensu:uolo istū accedere ad hoc factum.i.ad hāc rem peragēdam q̄citissime potest:cedere.n.pro accedere & ire positum est.Neq; scribēdū est:tam celere factum uolo:ut corrigit Pius insolenter contra metri rōnem:& codicum ueterum scripturā. Viginti mnas:mnas scribendū est declinatione græca:pro minas:ita uersus exigente rōne. Iam:bissyllabum hoc loco aduerbium est metri necessitate. At tibi dii omnes optata omnia ferant:ita scribendū est metri necessitate:& non.Dii tibi omnes omnia optata ferant.ut fere hñt codices:& legūt interpretes prædicti cōtra uersus rōnem. Collus:nos collum dicimus:antiqui etiā collus:eminentior est pars corporis sub capite a colendo dicta:ut quidam uolūt:& in amphitryone diximus.Collum quoq; masculino genere festo esse genus tormēti e corio. Collaria caret:quēad

Cedere.

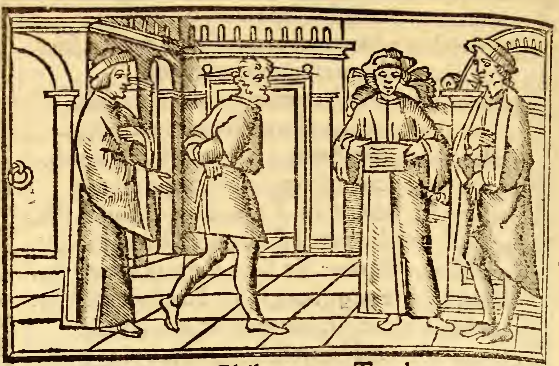
Col lus.

Collaria.

modum collus masculine dixit: ita & collaria fœminino gñe ptulisse uidet: quũ collare Nonio sit uinculi genus: quo collũ astringitur: nisi qs collario scribi magis censeat: ueluti a ntõ collariũ. Quod bonis benefit bñficiũ. Cõstructio est Plauto usitata ex græcoꝝ more. ut infra ẽt in sequenti scena: & qd fieri uelim pr̃i meo ordine oẽm rẽ illuc pferat.

SARACENUS.

Væ res bñ uortat. Captus do lis Egio mittit philocratem ꝑ Tindaro. Pro rota. Quasi ad q̃cũq; expedientia paratũ & aptũ. Vt adhuc locoꝝ. Illud locoꝝ redundat sensui: sed oratio nem facit cultiorem. Prodis: Profers: ostendis: polliceris.

VALLA.

Væ res bñ uortat. In hac scæ/na ægio Philocratẽ deceptus ꝑ Tyndaro misit domum: ut suũ recuperet filium. Tyndarus tanq̃ sit phylocrates multa pscribit: quæ exequi oporteat. Bene uortat. Hic mos loquẽdi ueteribus ꝓ eo: quod est fortunet: ꝓpitiaq; sit. Nouus herus: ego: tanq̃ de alieno de se loquitur ægio. Veteri domino. Phylocrati. Meũ ut illic. q illic est: sed melius illinc leget. Nostris fiat filiis. pr̃i phylocratis: & mihi: ut sit mutatio uerbũ ꝓ pmutatiõe. Vtroq; uorsum. uel in tuã: uel in illius sniam. Rectũst. i. erectũ est: ut sit apheresis pathos. artificiose Plau. inducit bono gñe natũ ĩgenue respõdere. Pro rota: qa circũquaq; uoluit̃: i oẽsq; ptes uertit̃: ita inqt: ego in oẽs ptes me cã uſa cõuertã. Quo ipe. in quã pte uſm mihi erit impiũ. Tupte. syllabica adiectio est tupte: quę & corripit̃. Lucr. in. i. Tupte met a nobis ia; quouis tpe uatũ. Prodes plu. Secũda psona est a ꝓsum: estq; sensus ex benigno tuo ingenio tibi cõfers plurimũ cõmodi: qm̃ sustines seruitutem: ut conuenit. Et ptãtẽ facis. i. facultatẽ prębes. Nã potẽtia ꝓ potẽtatu ponit̃. Est ẽt ubi ptãs ꝓ magistratu ponatur. Iuue. Gabiorũq; esse ptãs. Vlpia. de iurisditione oium iudicũ. Imperiũ: aut merũ: aut mixtũ est. Meru; imperiũ hr̃e gladii ptãtẽ ad aĩaduertendũ in facinorosos hoĩes: qui ẽt ptãs appellat̃. Illuc perferat. bñ illuc: nõ illic: qa pferre ad locum usq; peruenire oñdit: & pduci. Nũc ita conuenit. ita inter nos cõuenimus.

Tupte qd sit.

Aegio. Philocrates. Tyndarus.

Væ res bene uortat mihi, meoq; filio,
Vobisq; uolt te nouos herus operam dare
Tuo ueteri domino, quod uelit, fideliter.
Nam ego te æstumatum huic dedi uiginti mnis
Hic autem te ait mittere hinc uelle ad pa trem,
Meum ut illic redimat filium. mutatio
Inter me, atq; illum, ut nostris fiat filiis.
Ph. Vtroq; uorsum rectust ingenium meum
Ad te, atq; ad illum. pro rota me uti licet.
Vel ego huc, uel illuc uortar, quo imperabitis.
Aeg. Tute tibi ea tuopte ingenio prodis plurimum,
Quom seruitutem ita fers ut ferri decet.
Sequere. en tibi hominem. Ty. gratiam habeo tibi,
Quom copiam istam mihi, & potestatem facis,
Vt ego ad parentes hunc remittam nuncium.
Qui me quid rerum hic agitem, & quid fieri uelim,
Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita conuenit iuter me, atq; hunc Tyndare,
Vt te æstumatum in Aulidem mittam ad patrem.

PYLADES

Væ res bene uortat. Duplici metroꝝ gñe cõstat hæc scena: primi. n. uersus trimetri sunt a calectici: senis pedibus instructi: usq; ad illũ: Facis ita ut te faceret oportet. Cęteri uero sunt tetrametri brachicatalectici: ut superioris scenæ: in hac cõtinet̃ summa captionis ægioni a captiuis factæ: quũ ipsemet iam ꝓrsus credulus: & ꝓ cõperto tenẽs: philocratẽ tyndarũ esse: uocat Tyndarũ: quẽ philocratẽ putat: ut ad illũ pergat: & q̃ imperet: exequat̃: deinde sequunt̃ tyndari ad philocratẽ mãdata in patriã pferenda: quoꝝ summa post lõgas ambages: qbus de industria utebat̃: ut senem uerisilius offirmaret in snia eius credulitatis: hæc est: ut fidem seruet: & quẽ hic seruũ ꝓ se pignori relinquit: nõ destituat: itaq; se illi cõmendans apte concludit: ut uel audientiũ aĩos in lachrymas cõuertat. Quæ res: ęgionis uerba sunt ad philocratẽ. Nouus herus. i. ego: qui sum tibi nunc nouus herus. Tuo ueteri dño: philocratẽ intelligit. Quod uelit: in eo. s. quod is dñs uetus uoluerit: sed dictio is non est ascribenda: immo tollẽda fuit metri rõne. Nã ego te huic æstumatum dedi uiginti mnis: ita oĩno scribendũ uersus est: qui aliter nõ cõsisteret: & mnis pro minis legendum: ut etiam superius. Hic aũt ait te mittere: non hic aũt te ait: qa uersus uno pede mancus incederet. Rectum: directum: paratum. Pro rota: tanq̃ rotam: qa me uti potestis: & uertere in quã partem uelitis. Tute tibi: ea tuopte ingenio ꝓdis plurimũ: ordo est: tute: hoc est tu ipse: plurimũ ꝓdis tibi ea. i. præfers: & ostendis ea: quæ dixisti: hoc est te paratum utroq; uorsum: tuo ingenio. i. tuo acumine: & tua prudentia. Fers ita: & non ita fers: quia pes unus uersui deficeret. Sequere hac: addenda fuit dictio hac uersus necessitate: & sententiæ congruitate. En tibi hominem. nũc alloquitur tyndarum: quem philocratẽ putat. Quid rerum hic agitem: nisi hic addatur: uersus uno mancus sit pede: itaq; addi curauimus.

Rebitas:

SARACENUS VALLA.

¶REBItas:Redeas.magis nō factū.Ordo nō possum magis uelle persequi factum:q̄ ut experiar opera.
¶SI nō rebitas.i.redeas:qa bitare ire dixerūt ueteres.⁋ Recte cōue.sen. Cōuenire ē cōgressū hr̄e alterius:& cōueīr ad pactionē ire:cū ipsonale uerbū est:ut cōuenit mihi tecū.i.cōtrouersia caret.Iuue.Scæuis iter se cōueīt ursis.Qui. in portū uenio nauē pspexi:q̄ti ueheret iterrogaui.De pcio cōueni:cōscēdi:sublatæ sunt anchoræ:soluimus orā.Cō uenisse ergo pactū eē.⁋ Adhuc locoꝝ feci.ut ubi, gētiū & iterea loci.Illud.n.locoꝝ ornatus cā ponit.⁋ In rē cō.tuā .i.utile tibi sit.⁋ Id pe.adeā.⁋ Honestiorē ho.sp fec.Honestū iqt Asco.diuitē dixere ueteres.At qa diuites solēt ho/

Conuenire quid sit

Honestum qd dicatur

Ac si non rebitas huc,ut uiginti minas
Dem pro te.Ph.recte conuenisse censeo.
Nam pater expectat aut me,aut aliquem nūcium,
Qui hinc ad se ueniat.Ty.ergo animum aduortas uolo,
Quæ nunciare hinc te uolo in patriam ad patrem
Ph.Vt adhuc locorum feci,faciam sedulo,
Vt potissumum in rem quod recte conducat tuam.
Id petam,id persequarq; corde,& animo,atq; uiribus.
Ty.Facis ita,ut te facer oportet.nūc animū aduortas uolo.
Omnium primum salutem dicito matri,& patri,
Et cognatis,& quem alium beneuolentem uideris.
Me hic ualere,& seruitutem seruire huic homini optumo,
Qui me honestiorem honore semper fecit,& facit.
Ph.Istuc non præcipias,facile memoria memini,Ty.tamē.
Nam quidē,nisi q custodē habeo,liberū me esse arbitror.
Dicito patri,quo pacto mihi cum hoc conuenerit
De huius filio.Ph.quæ memini mora merast monerier
Vt eum redimat,& remittat huc nostrum amborum uicem.
Meminero.Aeg.at q̄ primū istuc in rē utriquest maxume.
Ph.Non tuum tu magis uidere,q̄ ille suum gnatum cupit.
Aeg.Meusmihi,suus quoiq; ē carus.Ph.nūq̄d aliud uis pr̄i
Nunciari?Ty.me hic ualere,& tu te audacter dicito
Tyndare inter nos fuisse ingenio haud discordabili,
Neq; te commeruisse culpam,neq; me aduorsatum tibi,
Beneq; hero gessisse morem.in tantis ærumnis tamen
Neq; me unq̄ deseruisse te,neq; factis,neq; fide
Rebus in dubiis egenis,hoc pater quando sciet
Tyndare,ut fueris animatus erga suum gnatum,atq; se,
Nunq̄ erit tam auarus,quin te gratis emittat manu.
Et mea opera,si hinc redibo,faciam ut faciat facilius.
Nam tua opera,& comitate,& uirtute,& sapientia
Fecisti,ut redire liceat ad parentes denuo.
Quom apud hunc confessus es & genus,& diuitias meas.
Quo pacto emisti e uinculis tuum herum tua sapientia.
Ph.Feci ego ista,ut cōmēoras.& te memisse id,gratust mi/
Merito tibi ea euenerunt a me.nam nunc Philocrates, (hi
Si ego item memoret,quæ me erga multa fecisti bene,

norari dixit honestiorē tanq̄ diuitē maio re honor isignē.⁋ Cū hoc cō.hic ipsonale uerbū ē cōuenerit.i.ut pactū cōtractū fue rit.⁋ Nr̄; am.ui.ut nos redimamur illo re dēpto.Est āt gtūs ab eo:qđ ē nos qđ & nr̄i dr̄.ut Aulus Gel.li.xx.oñdit:siue uestrū: siue ur̄i:uel nr̄m:uel nr̄i dicas:certā nō hr̄i dr̄ia;.⁋ In rē utriq̄st maxie.i.ad utilitatē utriusq; maxie cedit.⁋ Ingēio haud disc. i.natura nō fuisse alienos:sed conuenisse. ⁋ Rebus idubiis.ubi de salute corpis du= biū occurreret.⁋ Et uir.i.tollerātia.⁋ Est sapia.i.ad puidendū sagacitate alioquin sapia:q̄ nūc phia:sic sapiētes oli:q postea phi.Idq;:ut inqt Ci.nomē:usq; ad pytha goræ manauit ætatē:quē ut scribit audi/ tor Pla.pōticus heraclides uir doct⁹:i pri mis phillūtē ferūt uēisse:eūq; cū leōte prin cipe philliasioꝝ docte:& copiose differ= uisse q̄dā.c⁹ igeniū:& eloq̄ntiā cū admira t⁹ eēt leon:q̄siuisse ex eo.q̄ maxie arte cōfi= deret.At illū artē qdē se scire nullā : sed eē phm admiratū Leōtē nouitate nois: q̄sisse q nā eēnt phi:& qd iter eos & reliquos iter esset.Pythagorā āt rn̄disse similē sibi uide ri uitā hoiu;:& mercatū eū:q hr̄et maxio ludoꝝ appatu toti⁹ grçciæ celebritate.nā ut illic alii corpibus exercitatis gl̄iā & no= bilitatē coronæ peterēt:alii emēdi aut uē= dēdi q̄stu:& lucro ducerent.Esset āt qđdā gen⁹ eoꝝ:idq;.ut maxie igēuū:q nec plau sū:nec lucrū q̄rerēt:sed uiscēdi cā uenirēt: studioseq; pspicerēt:qd agerent:& quo mō Ita nos q̄ii i mercat⁹ q̄dā celebritate ex ur/ be aliq̄:sic in hāc uitā ex alia uita:& natu= ra pfectos:alios gl̄iæ fuire:alios pecuniç: raros eē quosdā:q cæteris oib⁹ pro nihilo hitis reꝝ naturā studiose ituerent : hos se appellar sapiç studiosos.i.phos.Et ut illic liberalissimū eēt spectare nihil sibi acq̄rē= tē:sic in uita lōge oib⁹ studiis cōtēplationē reꝝ cognitionē pstare.Ari.āt sapia; i me= taphysicis fontē eē putat:atq; pricipiū re rū metaphysicaꝝ:hinc Proclus & Iāblic⁹ & Brōtinus oium sciarum originem sapi entiam dicūt:eam uocantes sciaru;:& ar= tium scientiam.Poetç tamen sapiam pro astu solent ponere.ut hic poeta.

Phi q dicāt

¶AC si non reditas:addenda fuit con/ iunctio ac in principio uersus:ut integri= tati eius cautū foret:reditas āt ex antiqs codi.scribeñ.ur.p redis:& reuenis.Nā si rebitas scribas:ut legūt Pius:: & Sar ra.qđ & Pius p reuenis exponit:dupl̄r errabit:primū qdē:qa:ut nos putamus nullibi uerbū rebeto reptū sit.Deinde q si repiat rebeto:ut puta a uerbo betere cōpositū:de quo Noñ.uerba facit:inqēs illud significare ire eius secūda pso na rebetis fuerit:& nō rebetas:q̄ reuenis significabit.Qđ si rebetas scribēdū qs autūet:p redeas:& reuenias exponet. ⁋ Ergo aium aduortas uolo.Scribeñ.ē ergo metri necitate:& ēt ex antiqs codi.& nō ego:ut legūt Pius & Sarra.iter= ptes obtusi.⁋ Vt adhuc locoꝝ.Tollēda fuit dictio:philocrates:hic ascripta ante illatā ipsius philocratis psonā:lo/ coꝝ āt abūdat sensui:sed orōnē facit cultiorē:ut nusq̄ gētiū.In rē:qđ recte cōducat tuā.nō:qđ in rē:qa pes unus sup= flueret uersui.⁋ Facis ita:hic icipiūt uersus tetrametri:brachicatalectici.⁋ Tū:p aposiopesim subaudiēdū uerbū:ni hil nocet memorare.Cū hoc mihi cōuenerit:nō mihi cū hoc:qa pes un⁹ deficeret.⁋ At quāprimū.uerba sūt ægiōis: per nimiā redimēdi filii cupiditatē plata:& delēda ē dictio poteris:q̄ post hęc ascripta erat:uti abūdās : subaudiēdū

PYLAdes

Betere

Adhuc locorum

aũt redimat:& remittat. ¶ Quãprimũ:illico:absq; mora. ¶ Mihi meus:ita scribi oportet metri nec̃itate:nõ:meus mihi. ¶ Suus cuiq; est carus:catholica sñia est:unicuiq; filiũ suũ carũ esse. ¶ Nũciari?hic icipit uersus:nã p̃cedẽs desinit in dictione p̃ri. ¶ Qui te gratis:gratis scribẽdũ ẽ ex codi.anti.& sñiæ cõcinitate:nõ gratus. ¶ Quum tu apud hunc: addẽdũ fuit:tu metri necess. Quo pacto.i. quo mõ:& qua cõfessione. ¶ Emisti e ui.ita scribẽdũ ẽ ratione metri:p emisisti e uiculis:p syncopã utriusq; dictiõis.

Nox diem adimat.nam seruos meus si esses,nihilo secius
Mihi obsequiosus semper fuisti.Aeg.Di.uostram fidem.
Hominum ingenium liberale.ut lachrumas excutiunt mihi
Videas corde amare inter se.quantis laudibus suum herũ
Seruos collaudauit.Ph.pol istic me haud centesumam
Partem laudat,q̃ ipse meritus est,ut laudetur laudibus.
Aeg.Ergo quom optume fecisti,nunc adest occasio
Benefacta cumulare,ut erga hunc rem geras fideliter.
Ph.Magis non factum possum uelle,q̃ opera experiar p̃seq.
Id ut scias,Iouem supremum testem do Aegio,
Me infidelem non futurũ Philocrati.Aeg.probus es homo.
Ph.Nec me secus unq̃ ei facturum quicq̃.q̃ memet mihi.
Ty.Istæc dicta experiri & opera,& factis uolo.
Et quod minus dixi,q̃ uolui de te,animum aduortas uolo.
Atq; horum uerborum caussa mihi caue iratus fuas.
Sed te quæso cogitato,hinc te mea fide mitti domum
Aestumatum,& meã esse uitã hic pro te positam pignori.
Ne tu me ignores,quomõ extẽplo meo e cõspectu abscesseris.
Quom me seruom in seruitute pro te hic reliqueris.
Tuq; te pro libero esse Ducas pignus deseras.
At neq; des operam pro me,ut huius reducem facias filium
Scito te minis uiginti æstumatum mittier.
Fac fidele sis fideli,caue fidem fluxam geras.
Nam pater scio faciet,quæ illum facere oportet omnia.
Serua tibi perpetuum amicum me,atq; hunc inuẽtũ inuẽi.
Hæc per dexteram tuam,te dextera retinens manu,
Obsecro infidelior mihi ne fuas,q̃ ego sum tibi.
Tu hoc age.mihi herus nunc es,tu patronus,tu pater.
Tibi commendo spes,opesq; meas.Ph.mandauisti satis.
Satin habes mandata quæ sunt,facta si refero?Ty.satis.
Ph.Et tua huc ornatus reueniam ex sententia?
Nunqd aliud?Ty.ut q̃ primũ possis,redeas.Ph.res monet.
Ae.Sequere me,uiaticum ut dem a trapezita tibi.
Eadẽ opera a p̃tore sumas syngraphũ.Ty.quẽ syngraphũ?
A.Quẽ hic ferat secũ ad legionẽ,hic ire huic ut liceat domũ
Tu itro abi.Ty.bñ ãbulato.Ph.bñ uale.Ae.ædepol rẽ meã
Constabiliui,quõ illos emi de præda a questoribus,
Expediui ex seruitute filium,si Dis placet,
At etiam dubitaui hos homines emerem,an nõ emerẽ diu.
Seruate istum(sultis)intus serui,ne quoq̃ pedem
Efferat sine custode.at ego mox apparebo domi.
Ad fratrem modo capteiuos alios inuiso meos.
Eadem percontabor ecquis hunc adolescentem nouerit
Sequere te ut amittam,ei rei primum præuorti uolo.

SARACENVS.

¶ DEsideras:Meli9 deseras. ¶ Atq; hũc iuẽtũ iuẽi. Vide ne legẽdũ:sit iuuẽi. ¶ Viaticũ. Qđcũq; ad iter nec̃iũ:uñ p̃uerbiũ est suã cuiq; artẽ p uiatico ẽẽ:aliqñ pro facultate usurpatũ est a ueterib9:& pro aliquo apparatu. ¶ Præuorti. In p̃mis opã dari.

Viaticum quid sit

VALLA.

¶ NOX diẽ adimat.i.p̃ multitudinẽ dies nõ sufficeret:ut nox aduẽiẽs occuparet tp̃s. ¶ Obsequosus.in oẽm p̃tẽ secutus meã uolũtatẽ. ¶ Ingeniũ li.i.liberis hoibus dignũ. ¶ Videas cor.ama.i.uidere possis: ut ex corde. ¶ Magis nõ fa.possũ uelle.i. nõ possum uelle magis ut efficiar:q̃ ut me opi accingã:& experiar q̃d possim. ¶ Fac fidelis sis fideli.hæc uerba apđ Noni.aĩr legunt̃ inq̃t:ille fidele p fidelr̃.Pla.i capt. Fac fidele fideli:caue fidẽ fluxam geras. ¶ Et opa & factis.opa q̃dẽ:q̃ ex sedulitate p̃mittit̃. Factis uero:q̃ rẽ trãsigũt ipsaȝ. ¶ Fidẽ fluxã ge.icertã:& dilabẽtẽ. ¶ Atq; hũc inuẽtum iueni.i.quẽ iuenisti añ amicũ tibi:in futuȝ quoq; iuenias.i.qđ dixit in p̃petuũ amicũ. ¶ Ornatus reueniã.i.oi re istructus. ¶ Vt uiaticũ.i. pecuniã: quã impẽdas in uia. ¶ A trapezita.ab argẽtario a mẽsulario. ¶ Eadẽ opa.eodẽ labor̃. ¶ Sumas syn.i.scriptũ:quo tibi liceat tuto ire. ¶ Sultis.si uultis. ¶ Primũ p̃uorti uolo:idest ante omnia hoc expedire.

Obsequosus qui

PYLADes

¶ NAM seruus meus si esses:ita metri rõ scribi postulat:nõ aũt:nã si suus meus:qa pes unus abũdaret. ¶ Quã ipse me.ẽ:notãda ẽ cõstructio: aut poti9 locutio cẽtesimã p̃tẽ quã:ac si dixisset:non tã laudat:q̃ ipse laudari meret̃. ¶ Nã ma.fa.ita scribẽdũ ẽ & nõ:magis nõ.tũ uersus rõne:tũ uero elegãtiori locutiõe.ordo est.nõ magis possuȝ cupe:ut hoc fiat:q̃ enitar:ut faciã. ¶ Iouẽ sup̃mũ testẽ laudo ægio.i. noio:ac cito in testẽ.Scribeñ.ẽ.n.laudo hoc loco: & non do:ut legunt iterp̃tes nr̃i:& multi hñt codices:ex Marcel.in uerbo laudare.Laudare inq̃t est uerbis efferre. Vir.Laudato ingẽtia rura:laudare etiã significat noiare. Idẽ. Aut illaudati nescit busiridis aras.i. nec noiandi.Plau.i capt.id ut scias:Iouẽ sup̃mũ testẽ laudo ẽgio. ¶ Me ifidelem:recte loq̃bat̃:si mõ ẽgio itellexisset:hoc est se sibi nõ ifidelẽ futuȝ:nec secus q̃ sibi facturũ philocrati:q uti ipsius erat:iuxta illud in amphitrione. Tu mercuri9 Sosiẽ irat9 siet:& rursũ loquẽte ioue ad alcmenã : ait meã pudicã eẽ uxorẽ arbitrarier. ¶ Ei factuȝ qcq̃ delẽda fuit dictio qcq̃: uti superfluẽs:& metri rõne:& ex priscis exẽplaribus:i q̃b9 utiq; nõ est. ¶ Isthæc dicta exp. te.ita scribeñ.est.& nõ te expiri metri rõne ita exigẽte: expiri ãt p efficere:& cõprobare hic positum est. ¶ Et mi.qđ dixi.non: & qđ minus dixi:qa pes unus abũdaret uersui. ¶ Mihi ca.ira.fu.nõ autẽ:caueto mihi erat9 fuas:rõne metri legẽdũ ẽ. ¶ Hic mea te fide nõ: hic te mea fide:eadẽ rõne scribẽdũ ẽ. ¶ Aestiatũ:delẽda fuit dictio te huic p̃posita.uti abũdãs. ¶ Ne me ig.tollẽda quoq; fuit dicto tu:q̃ hic erat iterposita:interne:

Laudare

& me: metri rōne si patiēte. Quū tu me ser. addēda fuit hic dctō tu: metri neceſ. q̄ ſupfluebat i pcedēti uerſu. Te p li. eē: notāda ɔſtructio ifiniti eē. i. ut tu liber ſis. Pignus hic me deſeras: addēdas cēſuim⁹ duas illas dictiones hic me: & uerſus necitate: & ſēſus ɔcinitate: hæc ē tota ſūma orōnis: & ſmōis tyndari: i q̄ diutius uerſat: utpote: qui hic captiuus remaneret: facta hero ſuo abeundi poteſtate: ut eum monitum redderet: ne ſe deſereret: ſed omnino redemptum ueniret. Fac fidele ſis fideli: fidele pro fideliter poſitum eſt: ut Nonius ait: hunc locum citans itaq; illis autho ritate ſcribēdū eſt: & non fidelis: ut fere habent codices: ſed quod garrit Pius interpres: perperam iteriectam eſſe hic dictionem ſis: illum uaniloquum: & amentem: ut ſæpe alias reddit: quando uerſus neceſſitas illam nō ſolum admittit: ſed requirit: claudus enim redderetur: atq; uno pede mutilus: id quod ipſe ignorauit. Sis autem: pro ſi uis: hortatus aduerbii locum tenet. Serua tibi me in perpetuum amicum: me pronomen hic interponi oportuit: & tolli ex ſequētibus metri ratione. Atq; hunc inuentum inueni. uel ſe ipſo demōſtrato. i. me tibi iam acqſitum nouo beneficio deuincias: uel ɋgionē itelligit: quem ueluti amicū inuentū redimēdo eius filiū iterum iueniet ſibi amiciorē. Tu mihi herus nūc es: tu addendū fuit metri neceſſitate: & ex codi. antiquis. Et ſi tua huc ornatus: ſi coniunctio addēda fuit metri rōne: & ſenſus cōcinnitate. Viaticū ut dem nūc: nūc addi oportuit: ne uerſus claudus iccederet. Dicit uiaticū qcquid ad uiam: ſiue ad iter ſe accingenti eſt neceſſarium: unde illud prouerbiū: ſuā cuiq; artem pro uiatico eſſe. Viaticū etiā: ut Gellius inqt. xvi. noct. atti. capite ſcdo apud ueteres: imo apud. Qu. claudium annaliu; primo: pro magna facultate: & paratu magno noue poſitū eſt: quum inquit: Simul forma: factis: eloquētia: dignitate: acrimonia: cōfidētia pariter pcellebat: ut facile intelligeret magnū uiaticū: uideturq; græcos ſecutus: qui ἐφόδιον. i. uiaticū: & ſumptū uiæ ad aliarum quoq; rez apparatus traducunt: ac ſępe ἐφοδιάζω pro eo dicunt: qđ eſt inſtitue: & iſtrue. Eadē a ptore: eadē ſubaudiēdum uia: uel opa: ſed nō aſcribēdu; eſt: qa id metri ratio nō patitur: ppterea tollendū curauimus. At ēt dubitaui: quaſi ſui ipſius rephēſio eſt: qui moratus quoquo mō fuerit: dū ſecum animo uolueret: an emeret: uel ne. At ego mox apparebo domi. ita ſcribi metri ratio cogit: & ſentētiæ etiā concinnitas: ut at. & mox addātur: quæ dictiones deficiebant. Apparebo: adero: & pſto ero. Eadē pcontabor: eadē hic quoq;: ut paulo ſupra poſitū eſt: abſq; ſubſtātiuo: ſubaudiēdo tamē: ut etiā ibi. Adoleſcētem ecquis nouerit: nō ecqs adoleſcentem: quia uerſui pes unus ſuperflueret. Sequere tu. te ut amittam: addenda fuit dicto tu ex codicibus antiqs & ſenſus quoq; concinnitate. Pręuorti uolo. in primis operam dari. Dicimus præuortere & præuorti hanc rem. & huic rei: de quo uerbo i amphi. dictū ē.

Fidele

Viaticum

Præuorti

ACTVS TERTIVS.

Ergaſilus Paraſitus.

Miſer homoſt, q ipē ſibi, qđ edat q̄rit, & id ægr̄ iuēit.
Sed ille eſt miſerior, q ægre querit, & nihil iuenit.
Ille miſerim⁹ ē, q quō eē cupit, qđ edat, nō habet.
Nam hercle huic diei, ſi liceat, oculos effodiam lubens.
Ita malignitate onerauit omnes mortales mihi.
Neq; ieiunioſiorem, neq; magis effertum fame
Vide, nec quoi minus procedat quicquid facer̄ occœperit.
Ita uenter, gutturq; reſident eſuriales farias.
Licet paraſiticæ arti maxumam malam crucem.
Ita iuuentus iam ridiculos, inopeſq; ab ſeſe ſegregat.

SARACENVS

Miſer hō eſt. Prodit rurſus i ſcæna paraſitus: ut interea iucunditate afficiat ſpectatores. Reſident. Ociantur. Eſuriales ferias. Ideo dixit: quia nihil inuenerat eſculentum: ferię nāq; dictæ ſunt a uictimis feriendis: uel ut nonulli perhibent ab epulis ferendis.

Feriæ unde dictę

VALLA.

Miſer homo eſt: qui ipſe ſibi. qđ edat: quęrit. Paraſitus in hac ſcæna ſecum quęritur non eſſe queq;: apud quem poſſit epulari. Reſident eſuriales ferias. i. quieſcūt: & nihil agunt tanq̄ ferias agant: nihil comedendo: urgente fame. Illicet paraſiticæ arti. ire licet paraſitationi in maximam crucem. quando nil boni affert. Ridiculos. qui riſus mouent.

PYLADes

Miſer homo eſt: qui ipſe ſibi: qđ edat: quęrit. Tetrametrū hoc quoq; metrū eſt: brachicatalecticū: ſeptē pedibus ſtructū: quo inducit Ergaſilus ille paraſitus: qui & ſupius iductus fuit: ut iocūditate aliqua afficiat ſpectatores: dum iterim ad alios exhibēdos actus hiſtriones ſe parant. Is igit non perperam tū: neq; icōſulte adductus: paraſiticū ingeniū: & naturā: dum fame: & eſuritione torquetur: ita exprimit: ut nihil melius: ueriuſq; pingi poſſit: id: quod nos ipſi in Brixia urbe galliæ ciſalpinæ: atq; in ædibus Mag. Bernardini Martigenæ euidētiſſimo dephēdimus experimēto: in domeſtico quodā illius paraſito: cui iſulo nomē fuit. Miſer homo eſt. Tria miſeriæ genera cōmemorat: quæ omnia paraſitis accidere ſolent: q̄q̄ & cęteros nōnunq̄ afficiāt: primū eſt: quū homini opus eſt q̄rere ſibi uictū: & eū egre: hoc eſt cum difficultate iuenit: nā qbus paratus eſt: ut paraſitis apud mēſas potentioꝝ: nullā miſeriam eſſe patet. Secūdum: qđ & deterius eſt: quum ægre q̄rit: & nihil inuenit. i. quū magna cū induſtria: & totis uiribus id unū ſtudens: nihil tam: inuenire poteſt: & ſic domū redire: & ſuo ſibi ſucco paſci: ut ſuperius dixit: opus eſt. Tertium genus oium peſſimū eſt: quū eſuriēs homo non mō non iuenit apud alios: ſed neq; ipſe prorſus quicquā habet: quod edat: hoc tertio miſeriæ genere affectus Ergaſilus iſte paraſitus ſuam cōquerit infelicitatē. Quod edat: ſcribendū eſt edat: nō edit: recta latinitatis lege: ut ſit futurum optatiui: non præſens indicatiui: quod quidem eſt facit: non edit: ut Sarra interps legit. Eſſe cupit: eſſe infinitus eſt ab edo. i. comedere. Ieiunioſiorem: hoiem. ſ. Effractum fame: laceratum: ac ueluti diſſipatum: nō. n. corrigēdum putamus effertum: ut Pius cenſet. Nec cui procedat minus: non: nec cui minus pcedat: quia abundaret uerſus uno pede. Ita uenter: gutturq;: delenda fuit coniunctioq;: poſt ita perperam interiecta in codicibus metri ratione. Reſident eſuriales ferias. Seſus eſt: ita uēter: gutturq; meū eſuritione: fameq; ingēti torqueat. Reſident eſuriales ferias. i. ociātur: aguntq; ferias eſuritione pleniſſimas: eodē loquendi mō: quo dicimus: uiuo uitā: ſeruio ſeruitutē. Non autem ſubintelligen. patior: ſiue epiphonema eſt: hoc eſt exclamatio: o ſcilicet eſuriales ferias: ut Pius inaniloquus fabulatur. Feriæ dicunt dies feſti: in quibus ocianthoies: & a publicis: priuatiſq; rebus exercendis uacāt: a feriēdis uictimis: uel a ferēdis epulis dictæ: ut feſto placet: Feraꝝ publicaꝝ: ut Macro. refert prio ſaturna. gnā ſunt q̄ttuor. Aut. n. ſta-

Feriaꝝ gnā

tiuę sunt:aut cōceptiuæ:aut īperatiuę aut nūdinę.Et sunt statiuę:uniuersi ppli cōes certis & cōstitutis dieb⁹:ac men sib⁹:& i fastis:statis:obseruationib⁹ annotatę:in qb⁹ pcipue seruant agonalia:carmētalia:lupcalia.Cōceptiuæ:q quot annis a magratib⁹:uel sacerdotib⁹ cōcipiunt in dies uel certos:uel ēt icertos:ut sunt latinæ:semētinę:paganalia:copi talia.Impatiuę sunt:qs cōsules:uel ptores p arbitrio ptātis idicūt.Nūdinę sunt paganorum.i.rusticorum:qbus cōuenit negociis ppriis:uel mercibus puisuri dictę nūdinæ:ut idē Macrobius ait:ex Rutilii snia:qa romani istituerint eas: ut octo qdem diebus in agris rustici opus facerent:nono aūt die:itermisso rure:ad mercatū:legesq accipiēdas romā uenirent:un & nūdina romanorum dea a nono die nascētiū nūcupata:qui dies lustricus dicit:qa in eo ifantes lustatur: & nomē accipiunt.un nūdinalē coquū dixit Plau.in aulu.qui in diē nonū soleret ire coctū.Sunt pterea feriæ ppriæ familiarum:ut claudiæ familię:uel æmyliæ:seu Iulię:siue Corneliæ:& si quas ferias pprias quæq familia ex usu do mesticæ celebritatis obseruat:un feriatū hoiem:feriatā rem:pro ocioso dicimus.Sic Plaut.in milite de machera lo quēs.Quia se iāpridē feriatam gestitē.⸿Esuriales ferias:ita dixit:ut mēstruales ferias:aut annuales:quæ sint unius mēsis.uel unius anni dicere solemus.⸿Licet parasiticę arti maximā malā crucē:subaudiēdū pati:uel subire:nō autē scribēdū est liquet:ut ait Pius cōtra oium codicū litterā.⸿Ita iuuētus ridiculos:delenda fuit dictio iam:interposita his contra metri legem.⸿Nil morantur.scribeū.nil:& non nihil:metri ratione:abundaret enim pes unus.

Lustricus dies

SARACENVS.

Nihil morantur iam lacones imi subselli uiros
Plagipatidas,quibus sunt uerba sine penu & pecunia,
Eos requirunt,qui libenter,quom ederint,reddant domi,
Ipsi obsonant.quæ parasitorum ante erat prouincia.
Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
Quam in tribu aperto capite sontes condemnant reos.

⸿NIHIL morant.Nō magnifaciunt:negligunt.⸿Lacones.Quasi potētiores:est enim laconia gręciæ regio inclyta:in qua nobilis urbs lacedęmon olim uiris:& armis potens:gens quoq libera.⸿Imi subselii uiros.Vel eos dicit:q in ultimis theatri sederēt ordinibus:ut potius parasitos:qui in ultima parte thori in cœnis sedere consueuerunt:nā subdit plagipatidas:qd ut ppriū pāsitorum:q pp cibū plagas:& uerbera facile patiunt.⸿Sine penu.Idest ad nullā utilitatē:& cōmodū plata.Dr hoc penū:ni:hic penus:hęc penus q tę:& hoc penus ris tertiæ.locus est in quo suant:q sunt ad usum:un penuariū qcqd suat in penu.⸿Tā opto capite ad lenones eunt q in tribu &c.Sēsus est.Ita clā:& occulte se modo iuuenes recipe solitos ad lenones:ut ab oibus cōspi ci possint:nā iudices reos cōdēnaturi nō opto stabant capite.Quinimo ab uniuerso pplo spectabantur.Mordet hoc dicto nimis licētiosam:& i uerecūdā iuuētutē:q spreta oi uerecundia:& pudore lasciuiis operam dabat.

Penuariū quid sit

VALLA.

Laconum mos

⸿Lacones imi subsellii uiros.i.Lacones uiles:qui flagra:& plagas patiunt:illis assueti ob sacrificia Dianę tauricæ: quę flagellis quoad sanguis in aras descendere:placabat:iō mox ait plagipatidas.Cic.in scdo qōnū tusc.Leges Ly curgi laboribus erudiūt iuuētutē uenādo:currēdo:esuriēdo:sitiēdo:algēdo:ęstuādo.Spartę uero pueri ad aram sic uerberibus accipiunt:ut multus e uisceribus sanguis exeat:nōnūquā ēt:ut cū ibi essem:audiebā ad necē:quorum nō mō nemo exclamauit unq:sed ne igemuit qdē.De ipsis quoq Martia.Vel nō cæsus adhuc matre iubēte lacon.Seruius itē in scdo æneī.Quū græci ad aulidē uenissent.Agamēnō dianę ceruū occidit ignarus.Vn irata dea flatus uentorum remouit:quā ob rem cū nec nauigare possent:& pestilētiā sustinerēt:oracula cōsulta dixerūt:agamēnonio sanguine dianā esse placandā.Ergo quū ab Vlysse p nuptiarum simulationē adducta iphigenia in eo esset:ut imolaret:numinis miseratione sublata est:cerua supposita:& trāslata ad tauricā regionē regi thoāti tradita est:sacerdosq facta Dyctinę Dianę:quū sm statutā cōsuetudinē hūano sanguine numē placaret:agnouit frēm Orestē.q accepto oraculo carē di furoris cā cū amico Pylade colchos petierat:& cū his occiso thoāte simlachrū sustulit abscōditū fasce lignorum.Vn & fascellis dr:nō tm a fasce:cū qua pingit:pp qd & lucifera dr:& ariclā detulit:sed cū postea romāis sacrorum crudelitas displiceret:qq serui imolarent:ad lachonas est diana trāslata:ubi sacrificii cōsuetudo adolescētulorum uerberibus seruat:qui uocabantur bomonicæ:qa aris suppositi cōtendebant:qui plura possent uerbera sustinere.⸿Cū ederint reddant domi.i.pro esca opam suā pbeant:sin loco cū:qd legas:erit sensus:eos uolunt:q possint:qd ederint repēdere.⸿Ipsi obsonāt.i.obsoniū parāt.⸿Quā in tribu opto capite suntes cōdēnant reos.Ordo est:& sensus:tā opto capite.i.tecto ad lenones eunt:q reos sontes opto capite cōdēnant in tribu.i.q sunt opto capite:qui condemnantur.

Dianę sacrificia

PYLADes

Lacedęmō

⸿IAM lacones.Laconia achaiæ regio est.un laconicus ager:& sinus appellatus a Tænaro icipiēs achaiæ pmontorio:oppida isigna hēt Tęnarum:Amyclas.phæren.leutra.Therānē:& Spartā:q alio noie lacedęmon uocat:a lacedæmone iouis & taygetæ filio:q eā ædificauit.A laconia quoq lacon deriuat:& lacenus.a.um.un lacones geminorū sydus appellant:castorē u3 & pollucē:qa in laconia orti sunt:& spartę sepulti.Lacedęmon igit nobilis urbs laconiæ olim fuit:uiris:& armis potēs:ac libera gens:optimisq moribus istructa:sed iprimis admirādæ patiētiæ:ac tolerātiæ:id qd nedū patet eius laconis exēplo:q quū iuolutā pallio tegeret uulpē:nōq ppalare uoluit:qūis iteri accerrimis ab illa morsibus excruciatus:sed & plutarchi testimonio:q eorum pueros in ara cædi ad usq mortē solitos ait: ut durarent:quā difflagellationē græci διαμαςτιγωσιν appellāt:quod & Cice.secūdo tuscu.qōnū sic testat.Spartæ uero pueri ad arā sic uerberib⁹ accipiunt:ut multus e uisceribus sanguis exeat.Nōnūq ēt tū quū ibi eēm audiebā necē quorum nō mō nemo exclamauit unq:sed ne igemuit qdē.Sēsus igit duplr ex his elici pōt:uel supbiā diuitū taxās sic: isti adolescētes iā lacones suple facti.i.potētes:& bonis moribus pleni:nihil āplius curāt ifimos hoies:& imi subsellii ut sum⁹ nos pasiti:q & i imis:atq ultimis subselliis stam⁹ i theatro ad spectādū:& i ultia pte tori i cœnis cōsidem⁹:uł illorum auaritiā tāgēs sic:nihili faciūt ifimos hoies iā lacones factos.i.quāq tātę patiētiæ sint:ut iter patiētissimos lacones cōnumerari possint:utpote plagipatidas.i.plagarum patiētissimos de quo uocabulo i mostellaria latius dicemus.⸿Quis sūt uer.qs p qb⁹ scribeū.ē metri neces.i.q nihil alid q uerba hnt:nullā aūt ipsis diuitibus utilitatē serūt:quā illi reqrāt poti⁹:q postq ederit:utilitatē eis reddat:& nō uerba.⸿Sine pe.Dicius hic pen⁹:& hæc pen⁹ qrte declinat. Et hoc pen⁹ penoris tertiæ.& hoc penū peni scdæ:& dr qcqd lōgę usionis grā cōtrahit:& recōdit:ex eo q nō i pmptu sit:sed itus:penit⁹ heat:ut iqt Gel.iiii.noct.atticarum:q:& Ser.ix.lib.de annotationibus suis loqns:sic ait:Indistiō cte atq pmiscue annotabā:eaq mihi ad subsidiū memoriæ quasi qddā lrarum penus recondebā.Sed & locus ipse:in quo

Penuaria

quo recedunt penus appellat: ut qbusdā placet: quū pcipue. Festus hęc dicat. Penus uocat locus in æde uestę itimus: silr penuariū significat oē id: qđ in penu reponit: & ipsum penu: & qđ penu est: uñ penuaria cella dr. ¶ Eos reqrūt libēter qui: & nō: q libēter: scribi debet metri rōne: & sniæ cōcinitate: pstat in exprobranda illoꝝ auaritia. ¶ Ipsi opsonāt: emūt opsonia: opsoniū dr qcqd addit pani: & uino: ide opsono: & opsonor uerbū: de qbus in mostellaria amplius dicemus. ¶ Quæ parasitoꝝ: hoc dolet pasit?: sublatā eē sibi adipiscēdaꝝ cœnaꝝ rōnē ob diuitū auaritiā: q quū puderet antea: uel opsonatū ire: uel ad lenones se cōferre: & ob id mitterēt pasitos opsonatū: & ad cōducēdū scorta: si q uellēt: nūc ipsimet ea oīa faciūt: ut pasitoꝝ īpēsę parcāt: ac pp auaritiā: q tenent: nullā pudoris hñt rōnē: sed apto capite: ac sine cucullo: & galericulo pcedūt ad lenones: nō aliter q̄ i tribub?: apto capite sontes reos cōdēnāt. ¶ In tribubus. In curiis. Dixius in aulu. diuisam fuisse ciuitatē romanā in curias: siue trib?. In unaquaq; igit tribu erant iudices delecti: q reos ex tribu sua factos indicarēt: sontesq; cōptos cōdēnarēt: isontes uero liberarent. Ii aūt iudices apto capite stabāt: ut ab oibus cōspicerent: corūq; iustitia palā ab oibus uideret. Itaq; apto scribeñ. est: & ita hñt ēt antiqui codices: & nō opto. Et in tribubus quoq; nō in tribu legēdū: ita metri rōne postulāte: & sniç cōcinnitate. ¶ Ridiculos: nos parasitos. s. homines derisione dignos: de quo uocabulo in Amphitryo. diximus.

Neq; ridiculos iam terunci faciunt. sese omnes amant.
Nam ut dudum hinc abii, accessi ad adolescentes in foro.
Saluete inquā. quo imus una inq̄ ad prādiū? atq; illi tacēt.
Quis agit hoc? aut quis profitetur inq̄? quasi muti silent.
Neq; me rident. ubi cœnamus inq̄? atq; illa abnuunt.
Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Qui solebam menstruales epulas ante adipiscier,
Nemo ridet. sciui extemplo rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam uoluit quisq̄ imitarier.
Saltem si non arriderent, dentes ut restringerent.
Abeo ab illis, postq̄ uideo me sic ludificarier.
Pergo ad alios. uenio ad alios, deinde ad alios, una res.
Omnes compacto rem agunt, quasi in uelabro olearii.
Nunc redeo, inde quom me ibi uideo ludificarier.
Item alii parasiti frustra obambulabant in foro.
Nunc barbarica lege certust ius meum omne persequi.
Qui concilium iniere, quo nos uictu, & uita prohibeant.
His diem dicam. irrogabo mulctam, ut mihi cœnas decem
Meo arbitratu dent, quom cara annona sit, sic ægero.
Nunc ibo ad portū hic. est illic mihi una spes cœnatica.
Si ea decollabit, redibo huc ad senem ad cœnam asperā.

¶ TERRVNci. Inquit Var. Terrūcius dictus est a tribus unciis: qđ libellæ ualet quarta pars: sicuti quadrās assis: hoc idē Fest. & Terrūtius numismatis genus parui ualoris meminit Plini. lxxxiii. ¶ Menstruales. A mense: nam pro suis iocosis dictis nō tātum diei: sed mensis uictū nāciscebatur. ¶ Canē irritatā imitarier. Hoc est ridere: naꝫ ridentes dentes ostētamus: quod facit dum irritat canis. ¶ De cōpacto: Concordi: & ueluti composito cōsensu. Dicimus enim cōpactum: cōpositum: & cōiunctum. ¶ In uelabro. Velabruꝫ locus erat in urbe roma apud auētinū montē dictum: q eo ratibus ueherentur quasi ergo in uelabro olearii: qui uel oleuꝫ uno uēditarēt precio: uel uno modo molerēt. ¶ Irrogabo. Imponā: infligā. ¶ Annona. Nō tātum frumēti sed carniū: & aliarum quoq; reꝝ dicimus. Nam annonā cariorem in macello dixit Cice. in libro de diuinatione. ¶ Decollabit. Deficiet: uel decipiet: in hac enim significatiōe usos fuisse ueteres author est Diome. ¶ Ad cœnā asperam. Quæ erat (ut supra memoratū est) oleribus parata: uel potius: quia egio dixerat: cum parasitū ad cœnam uocasset: asper meus uictus est: alludit enim ad uictus parsimoniam.

SARACENVS

Terrūtius uñ dict9 sit

Velabrum ubi locorū

¶ NEq; ridiculos iam terunci faciunt: idest non pluris faciunt ridiculos. i. parasitos q̄ sit teruncius: qui perexiguus nūmus. Plinius li. xxxiii. Nota æris fuit ex altera parte ianus geminus: & altera rostꝝ nauis. In triēte uero & quadrāte æs quadrans antea teruncis a tribus unciis postea Annibale urgēte Quinto Fabio Maximo dictatore asses unciales fieri: placuitq; denarium. xvi. assibus pmutari: quinarium octonis: sestertium quaternis: ita res publica dimidiū lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro decē assibus datus. ¶ Mestruales epulas. i. ad mensem unum perdurantes. ¶ Rem de compacto geri. i. ex eo: quod inter se conuenerant. ¶ Canē quidem irritatā: quæ dentes ostētare cōsueuit: sicut & homines ridendo. ¶ Quasi in uelabro olearii. Locus erat uelabrū: ut alibi Plautus ostendit: qđ uela obtēderent: sub qbus olearii uēditarent: nisi quod Varro uelabrū ait: qđ ibi lintribus ueherent. ¶ Barbarica lege. i. sceua crudeli. ¶ His diē dicā. i. denūciabo: ut in ius eant die pstituta. ¶ Irrogabo mulctā. infligā pœnam. ¶ Cū cara annona sit. i. cū reꝝ charitas fuerit. ¶ Spes cænatica. i. spes cænandi. ¶ Si ea decolabit. decipiet. in hoc enim significatu ueteres posuisse Diomedes attestat: uel decolabit: cessabit: ac dilabetur. Sūpta translatione a liquore: qui per colla delabit. ¶ Ad cænam asperam. nam ita supra dixit ęgio: scrupulosum suum uictum esse.

¶ TERunci faciunt. Terūcius nūmus plūbeus minimi pcii appellat: uñ puerbialr dicimus Terūcii facere: quū nihil pēdere rē significare uolumus: ut ēt assis facere. Terē. inqt Varro: a tribus unciis: qđ libellę ualet q̄rta ps: sicut q̄drans assis. ¶ Quis agit hoc? i. qs ad hæc aium aduertit: queadmodū dicimus: hoc age: & hoc agite. Scribēdūq; est agit ex codi. antiqs: & nō ait. ¶ Quis solebā mēstruales: qbus unius mēsis alimoniā mihi cōparare solebā. Scribedū qs: p qbus metri rōne: nā si qbus scribas: pes unus supsit. A mēse fit menstrualis: ut ab anno annualis: uel annalis. Dicimus ēt mēstruus adiectiue: ut mēstruū opus. i. opus unius mēsis: & idē mēstrua substātiue: & p'alis numeri: supfluū illū humorē signat. quē singul' mēsib? emitter nō pgnātes: aut nō lactātes mulieres solēt. ¶ De cōpa. ex cōposito: data opa: q̄si de cōcordi: & cōiūcto cōsensu. ¶ In ue. Velabꝝ loc9 erat i urbe roma apđ auētinū mōtē: dictū q eo uel & ratib9 ueherēt: illuc nāq; pterfluebat thybris. Prop. li. iiii. At q uelabri regio p; ire solebat: cerule9 pulsa p uada linter aqua Sēsus est. Oēs unius sniæ erāt: & unius ppositi: sicuti sunt: q oleū uēdunt: ubi diuersę tabernæ idē pciū poscūt. ¶ Nūc inde redeo: ita scribeñ. metri rō exigit: non: nunc redeo inde: quia claudicaret uersus. ¶ Barbarica lege: Gar-

VALLA.

Velabrum; quid sit

PYLAdes

Teruncius

Mēstruus

rit & hoc loco Pius interpš de mor̃ suo: dicẽs: barbarica: dura: imiti: crud eli: inhumana: quo (ita.n. significare uult) illos uita spoliẽ: Delirat pfecto: & uigilans sõniat: Barbari authore strabone: qđ & ipse Pius asserit: oẽs appellant̃: q crasse loquunt̃. q̃les sunt oẽs p̃ter græcos barbaros ergo Plau. romanos itelligit: & lege barbarica. i. romana iterp̃tã, dũ est: uariãq; significat. Nã qntus Varius trib. ple. legẽ tulit: ut q̃reret̃ de iis: quoℝ ope: cõsilio ue socii cõtra rẽpu. arma sumpsissent. Itaq; pasitus respiciẽs ad illud: qđ & uerbis pdit: iuuenes cõciliũ iniisse de priuãdo ipsos uictu: & uita: ait se psequ uelles ius suũ cõtra illos lege barbarica: tanq̃ cõtra rẽp. pasitoℝ deliq̃rit. ¶ Qui cõ. iere: iere p iniere scribeñ. ẽ: nã inier̃ nõ patit̃ metri rõ: cui pes un⁹ abũdaret. Cõciliũ dr̃ a cõcio uerbo qđ: signat cõuoco: unũ cõcio appellata ẽ: & ppl̃i multitudo cõgregata ad audiẽdũ aliquẽ oratẽ: & locus ipse: & orõ itẽ cõcio noiat̃: & ab eo cõciliũ: mĺtitudo ppl̃i cõsulẽdi gr̃a cõgregata dr̃: & cõciliabulũ locus: in quo cõciliũ cõgregat̃. ¶ Irrogabo: iponã: ifligã. Ply. nõ mõ culpã: sed ẽt multã ei irrogauit. ¶ Dent meo arbitratu: ita scribi metri neces. cogit: & nõ meo arbitratu dent: qa pes un⁹ uersui supflueret. ¶ Annona. Annona ab anno dr̃: & significat anni alimoniã: nec solã frumẽtariã: sed aliaℝ quorũ reℝ. Cice. putarã annonã in macello cariorẽ fore. ¶ Illic mihi una est spes cœnatica: ita scribi cogit uersus rõ: nõ at. Est illhic mihi una spes cœnatica: abũdaret. n. pes unus. ¶ Decollabit: deficiet: ceciderit: metaphora est sũpta a baiulãtibus in collo oneta: qbus iterdũ uel ob nimium põdus: uel ob aliã cãm: decidũt e collo: inde. n. decollare uerbũ factũ uidet̃: quo ueteres in hac significatiõe usos testat̃ Varro lib. i. de rustica. Duo inqt iprimis spectasse uident̃ italici hoies in agris: an colẽdo possent fructus pro ipẽsa ac labore reddere: & utℝ saluber locus eẽt: an nõ. Quoℝ si alterutrũ decollat: & nihilominus qs uult colere: mẽte est captus: atq; ad agnatos: & gẽtiles est deducẽdus. Diomedes hoc uerbũ inqt apud ueteres decipio significat: ut apud Plautũ: una est q̃ decollabit: sed apud fenestellã aliter hoc uerbũ capit̃ libro epitomatũ scđo: queãdmodũ Cæsar a piratis captus sit: utq; eos postea cæpit: & decollauerit: qđ ueteres securi cęsos dicebãt. ¶ Ad cœnã asperã: alludit ad uerba: quæ ægio sibi dixerat supius: Asper meus est cibus.

SARACENVS.

QVid ẽ suauius. Gaudet senex nimiũ fauisse fortunã rebus suis: qu am mox sentiet fuisse inimicã. ¶ Quisquã uident. Vt pars in frusta secãt: figuratus est sermo. ¶ Restitãdo. In morã detinẽdo. ¶ Eminebã. Pedib⁹ ɔstabã. ¶ Hic exclamat. Silicet aristophõtes: qui & ipse captiuus erat apud egionem.

VALLA.

QVid est suauius. Sibi ægyo i hac scæna cõgratulat̃: quod emerit captiuos: unũ filiũ redimat suũ. ¶ Gratulanturq; eã rẽ. deest ob ppõ: nisi sit gratulor tibi hãc rẽ: ut iuideo tibi hanc rẽ.

PYLADes

QVid est suauius q̃ bñ rẽ gerere. Eodẽ tetrametro brachicatalectico metri gñe: quo & supior: constat hæc scena. In qua solus Aegio senex introducitur: gaudẽs: ac sũmã lęticiã ostẽdens ex p̃dictis: qa sibi fortunã fauisse: suisq; rebus se bñ cõsuluisse existimaret: quũ alteℝ captiuoℝ suoℝ in aulidẽ ad redimẽdũ filiũ dimisisset: narratq;: quo illũ modo cũ syngrapho p̃toris abire pmiserit: & qd deinde fecerit. ¶ Bono pu. Iõ bono publico dixisse ur̃: qa ex q̃storibus captiuos hos duos emerat: qbus pro illis pecuniam dinumerauerat: in ærariũ puenturã: & se bono publico futurã. ¶ Quispiã uident: figurat⁹ s̃mo est: p synthesim: ut pars in frustra secãt. ¶ Gratulãturq; eã rẽ mihi: mihi addẽdũ fuit metri necessitate: aliter. n. uersus nõ cõsisteret. ¶ Restitãdo: in morã detinẽdo. ¶ Vix iã miser. Ita scribi uersus rõ exigit: & sequẽtẽ quoq; uersuȝ legi. Exgratulãdo eminebã: alr̃. n. nõ cõsisterent. ¶ Et gratulãdo: positũ ur̃: pro ex gratulãtũ mihi cõcursu. ¶ Eminebã: pedibus cõstabã: uel uideri poterã: ita me pene sepultũ detinebãt. ¶ Do tyndaro. Do scribẽdũ putauimus: tũ ex codici. antiqs: tũ uero: ex sniæ cõcinitate. ¶ Ille abiit demũ. Demũ scribẽdũ quoq; est codici. antiqs. i. tãdẽ discessit: nõ autẽ domũ: quũ sequat̃ postea. Inde illico p̃uortor domũ: nã Plautini s̃monis lepidatis nõ ur̃ domũ totiẽs admittere: atq; iterare. ¶ Ad fratrẽ mei: ubi sunt alii. Delẽdas cẽsuim⁹ duas illas dictiões: ide abii. q̃ hic icassũ p⁹ dictionẽ fratrẽ iterpositæ erãt. ¶ Hic ex. hic. s. aristophõtes: q & ipe captiu⁹ erat apud ægionẽ. ¶ Nũc seq̃. me: delẽda fuit dictio tu: post aduerbiũ nũc ascripta: uti supfluens. Et id notãdũ: uersũ nihiominus hypmetrũ esse: hoc est supabũdare ei syllabam illã ultimã me: quę in scandendo ad sequẽtis uersus initium a uocali incipiente reflectitur: ut in aliis sæpe.

Locus restitutus

Aegio.

QVid est suauius, q̃ bene rem gerere bono publico
Sicut ego feci heri? Quom emi hosce hoĩes? ubi q̃sq;
Eunt obuiã. gratulãturq; eã rẽ, ita me miseℝ) uidẽt,
Restitando, retinendoq; lassum reddiderunt. uix iam miser
Ex gratulando eminebam. tandem abii ad prætorem. ibi
Vix requieui. rogo syngraphum. datur mihi illico
Do Tyndaro. ille abiit demũ. inde illico præuortor domũ,
Postq̃ id actust, eo protinus ad fratrem, mei ubi sunt alii
Capteiui. rogo, Philocratem ex Aulide ecquis omnium
Nouerit. hic exclamat, eum sibi esse sodalem. dico eum
Esse apud me. hic extemplo orat, obsecratq; eum sibi
Vt liceat uidere. iussi illico hunc exolui. nunc sequere me,
Vt quod me orauisti impetres, eum hominem ut cõuenias.

Nunc

Nunc illud est. Sibi ptimet Tyndarus diutius uitare nõ posse: qn ab Aristophõte dignoscat: qui mox illũ arguet cogetq; tãdẽ fateri: se esse tyndarũ: & mẽtitũ philochratẽ. Fuisse q̃ eẽ. Idest potius periisse q̃ uiuere. Aspellat. Amoueat & pcul pellat. Mãtellũ. Tegmen: est pprie genus penulæ: quã græci mãdyam dicunt. Fucis. Dolis fraudibus: est enim fucus color: sed trãslatiue pro fraude: qua ueritas occultatur: inde offuciæ fallaciæ: quo uocabulo usus est Plautus in sequentibus comœdiis. Præstigiæ. Res fictæ: q̃ uidẽtur esse: & non sunt. Heri. Philochratis. Comminiscar: confingam.

SARACENUS

Matellum quid sit

Prestigiæ, q̃ dicantur

Tyndarus.

Nunc illud est, quom me fuisse, q̃ eẽ nemo maueli.
Nũc spes, opes, auxiliaq; a me segregãt, spnuntq;
Hic illest dies, quõ nlla uitæ sal' spabil'ẽ mecũ (me
Neq; exilium exitiost, neq; adeo spes, q mihi hũc aspellat.
Nec mendaciis subdolis mihi usq̃ mantellum est meis.
Nec sycophantis, nec fucis ullum mantellum obuiast.
Neq; precatio perfidiis meis, nec malefactis fugast.
Nec confidentiæ usq̃ hospitiust, nec diuorticulum dolis.
Operta quæ fuere, aperta sunt. patent præstigiæ.
Omnis res palam est neq; ullũ pol de hac re negocium est,
Quin male occidam, oppetamq; pestem, heri uicem mei.
Perdidit me Aristophõtes hic, q uenit mõ itro. is me nouit,
Is sodalis Philocrati, & cognatus ẽ. neq; iã seruare salus,
Si uolt, me põt, nec copiast. nisi si aliquam corde machinor
Astutiã. quã, malũ? qd machiner? qd cõminiscar miser?
Maxumas nugas, ieptiasq; hanc dubiust me cœpisse, hæreo.

VALLA.

Nunc illud. Tyndarus i hac scæna sese excruciat cũ Aristophõtem Phylocratis sodalẽ uidet: metuens ne iã suæ appianẽ insidiç doliq; cõpareant. Cũ me fuisse. subaudi neminẽ. Hũc aspellat. i. a me dimoueat. Usq̃ mãtellũ. Vñ dolos meos qãm tegere. Festus mãticulaȝ usus pauperibus in nũmis recondiendis ẽt nr̃o sæculo fuit: uñ manticulari dicebanẽ: qui furãdi grã mãticulas attẽtabãt: ide poetæ pro dolosé qd agendo usi sunt eo uerbo: Pacuuius ad mãticulandũ astu aggredit. Scit. n. qd pmeruerit medici mãticulãt: ita me factioppssi iugo. Itẽ deide aggrediar astu regẽ manticulandum est hic mihi: & machinã ordiri nouã. Manticula tactu an sanctiora dicis iura iurãda. Plaut. hoc significare uẽ: qbus quottidie paruç noxç extergeanẽ. Frequens. n. antiqs ad manus tergẽdas usus fuit mãtellorȝ. Nec fucis: idest simulationibus. phycos a græcis herba noiatur: uñ lanç pristinus reparaẽ color. Neq; pcautio. i. ubi possim pcauerẽ. Nec diuerticulũ. ut a tãto malo diuertã pene iprudens pterierã Diuerticulũ inqt Teren. i. semitam a recta uia declinantẽ. Vñ ergo diuertimus in aliã ptẽ diuerticulũ: sicut quo diuertimus diuersorium. Patent præstigiç: idest constructi doli atq; fallaciæ. Oppetãq; pestem: idest adeam perniciem: oppetere per se mori est. Heri: uicemq; meam: idest loco heri: & propter me. Quaȝ malum? Aduerbium est malum: ac si diceret malo euentu. Incepisse hçreo: idest addubito: quo mõ eam inceptũ.

Maticulati qui dicanẽ

Phycos qd sit

Diuerticulum quid

PYLAdes

Nunc illud est quum me fuisse. Tetrameter acatalecticus est huius scenç uersus: octo pedes ferens. Tyndarus in ea solus secum loquens: ita tamẽ: ut a spectatoribus audiaẽ: introducitur: suam calamitatẽ: atq; infelicitatem cõquerens: posteaq̃ Aristophõtem accedere ad se cum ęgione uidit. Nam quum ille euȝ apprime cognosceret: ac philocratẽ: Tyndarus: quod & cõtigit ratus: fallaciam uidelicet suam detectũ iri: summo dolore affectus: nunc tẽpus inquit esse: in quo nunq̃ fuisse se: q̃ esse mallet: notanda est constructio. Quum me fuisse q̃ esse nemo mauelim: uix enim a latinitate tolerari posse uideẽ: quum si tamen apte ordinari possit: quum ego mauelim fuisse nemo q̃ me esse. A me segregant. Segregant: pro segreganẽ: actiuũ pro passiuo positũ est: ut sæpe alias apud hunc poetam est uidere: neq; addẽda est dictio se: ut Pius interpres ait: contra oium codicum scripturam. & pręcipue nulla urgente necessitate. Quum nulla uitæ salus: delenda est dictio meæ: quæ hic ascripta erat post dictionẽ uitç: uti superfluens metri necessitate: & sentẽtiæ cõgruitate. Quæ hunc aspellat mihi. non: quæ mihi hunc aspellat: quia uersus nõ cõstaret. Aspellat: amoueat: & procul pellat. Hũc aristophõtem scilicet. Neq; subdolis mendaciis: non autem: neq; mẽdaciis subdolis: quia pes unus uersui deficeret. Mantellum: tegmen: inuolucrum: fictũ nomen uidetur a poeta: quum raro alibi uisum sit: quanq̃ apud Varronem mantellium legatur: quasi manutelium: ubi manus terguntur: sed ibi codicẽ deprauatum cẽsemus: aut certe: non esse idem cum mantello. Nam quod Sarracenus ait: mantellũ proprie genus penulæ esse: quam græci μ andyaȝ dicunt: uix apud nos habet ullam fideȝ: quũ Suidas μαντύαν dicat esse genus uestis: quod uocatur λωρίκιον. i. loricium. Fucis: dolis: fraudibus: est enim fucus color fictus: sed metaphorice pro fraude accipitur: qua ueritas occultatur: inde offuciæ pro fallaciis accipiuntur: quo uocabulo usus est Plautus sæpius. Meis præsidiis: & non perfidis meis: & similiter. Nec malefactis est fuga: & non fuga est metri ratione ita exigente. Patent prçstidiæ fictiones & fraudes nostrç: quibus ægionis oculos fallere uoluimus: quasi prçstringiç: a pstringendo: hoc est obtenebrãdo: de quo uerbo: & de uocabulo prçstrigiator in amphitryone satis diximus. prçstigiç dicuntur res fictæ: quç uidẽtur esse: & non sunt: & cũ rescribenda est dictio: quum a stringẽdo fiat: & eius secũda syllaba longa est: ut patet hoc loco. Omnis res est palam: neq; ullũ iam de hac re negociũ est. Ita scribendus est uersus & supplendus metri necessitate. Quin occidam male: oppçtãq; pestem heri uicem mei: hic quoq; uersus eadem ratione metrica ita scribendus est: nec scribenduȝ ullo modo: meãq;: sensus concinnitate: nemo enim unq̃ dixit ego oppetam pestem: uiceȝ meam: secus est: heri mei uicem sed & metri necessitas eadem dictioneȝ ita scribi non sinit. Perdidit me: delenda fuit coniunctio q; hic frustra interposita. Neq; iam seruare salus: non: neq; iam salus seruare: nam abundaret uersus. Quid comminiscar ego? Ego addendũ fuit ad metri integritatem. Maximas nugas: ineptiasq; uideo incœpisse: hæreo. Ita scribẽdus totus uersus est: ut & suis constet pedibus: & sententiç integritas reddatur: quod nou aduerterunt interpretes nostri somniabundi Pius & Saracenus mutilum interim uersum: & sepultam sententiam relinquentes. Cõminiscar: confingam.

Mantellũ

Præstrigiæ

SARACENVS. Occido & iterfici significata Comitialis morbus q dicatur

Quo illum. Secesserat: & se subduxerat e conspectu Aristophontis tyndarus: qd cōsilii capturus nescius. Occisa est hæc res. Occidere & iterficere etiā in animatia ueteres posuerunt: uide Noni. Morbus: qui sputatur. Comitialem dicit: qui Galeno teste: purgari pōt expuendo. Pli. in decimo: coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus: quā ob cām eas dānauere mensis: simulq; comitialē ꝓpter morbū despui solitū alio uocabulo dictus est maior morbus: herculeus quoq;: quo illū laborasse ferť. ut autor est Arist. & ideo sacer est dictus morbus: comitialis uero postremo appellatus: quo qui erat in comitiis correptus: comitia ulciaret: de hoc hippocrates: & reliq medici tradidere. quem morbum Greci epilepsia; uocant: cuius morbi causam quærit Aristo. longo quodam problemate.

VALLA.

Quo illum. In hac scæna aristophōtem: quē egyo eduxerat captiuū Tyndarus spectare auersatur: eūq; domi isanum habitum esse uideri uult: ita arbitratus suos se dolos posse tegere. sed frustra. deniq;. n. apperiūtur. Prius pderent. ꝑ perdidissent: figura metalassis. Proq; ignoto. i. loco eius: quē nō nouerit. Qui sputať morbus. i. comitialis. Pli. in decio. Coturnicibus ueneni sēmē gratissimus cibus: quā ob cām eas damnauere mensis: simulq; comitialē ꝓpter morbū despui suetū: quem solę aīalium sentiunt: pter hominē. Vltro istū a me: idest dimouete hūc a conspectu meo.

Morbus cō mitialis

PYLADes

Quo illū nūc hoiem foras ꝓripuisse se dicam ex ædibus. Versu tetrametro brachicatalectico: septē pedibus instructo cōstat hęc scena: in qua per aristophontem captiuū ꝓrsus detegunť fallaciæ Tyndari & philocrates. & ita oīa perturbata reddunť: ut ægio senex iracūdia pcitus uix apud se sit: Tyndaroq; graues pœnas machinetur: & ipe Tyndarus iam nihil: nisi uerbera: cōpedes: & extrema oīa in se uentura expectet. Quo illū: ita scribi debet uersus: ut suis constet pedibus: non aūt ꝓripuisse foras se dicam: quía penes unus abūdaret. Amouerat se: atq; subtraxerat Tyndarus a cōspectu ęgionis: dum adeuntē Aristophontē cōspicatus esset: iō senex hęc uerba profert de tyndaro loquens. Res in certo oīs sita est. Ita necessitate metri scribendus est: non res oīs in icerto: qa abūdaret pes unus uersui. Perderent: pro pdidissent: tēpus est pro tpe. Quā peristi e patria. i. ex libertate patria redactus es in seruitutē. Quod aūt nugatur Pius: qd si nō peristi: sed prexisti legis: taceri doctius ab illo potuisset: quū uersus ratio id uerbū nequaq̄ admittat. Ex parata: iparatam: delenda fuit dictio re: his pperam interposita contra uersus rōnem. Occisa est hæc res. i. desperata: & pdita. Occidi. n. & iterfici ēt inanimata ueteres posuisse Noni. asserit: hunc locū adducens: & Virgi. in geor. dicētem. Atq; interfice messes. Adi atq; eū alloquere: eū addi coegit metri necessitas: nā claudicaret uersus. Quid istuc obsecro est: obsecro interiectiuā particulā addere similiter uersus rō: & itegritas coegit. Quod te meos dicā sic fugitare eadem cā: & hic uersus ita scribēdus fuit: quæ qdē oīa Pius & Sarra. interptes nō uiderūt: mācos: claudosq; iterim uersus legētes. Aedepol minime miror: si is te fugit. Scribēdus hic ēt uersus ita fuit: ut rectis ambularet pedibus: & fugit: nō fugitat legeň. qa id metri ratio nō patiť: uerba sunt ęgionis ad Ariphontē. Ne tu qd fabuleť in auris imittas tuas: delēda fuit dictio istic: quæ ascripta erat post dictionē qd: & addenda ꝑpō in metri necessitate: & sniæ cōcinnitate. Et isti illhic: qui insputať morbus: & metri ratio: & codices antiqui ita scribi reqrunt uersum: nō aūt & illihic qui sputať: ut legunt interptes pdicti. Comitialē morbū intelligit: qui alio noīe maior: & sacer dictus est: qa cerebrū: & cor. atq; aiam pcipue occupet: quæ partes sacræ in hoīe cēsenť. ut Galenus inqt. Et herculeus: qa eo herculē laborasse aiunt. En infantilis: qa ifantes puerosq; in primis apphendere soleat: Comitiales autē: qa hoc morbo laborantes maxime in comitiis detegi solebant: iterrūpebanturq; comitia: quo die aliqs cōcidisset. Et lunaticus: ꝙ cū qui interlunio cōceptus sit hunc morbū fere pati sit cōpertū: Vn̄ Serenus inqt: Est subiti spēs morbi: cui nomen ab illo: qd fieri nobis suffragia iusta recuset. Sępe etenim mēbris atro lāguore caducis. Cōciliu; populi labes horrēda diremit. Ipse deus memorat: dubiæ per tēpora: lunæ Conceptū talis quē sępe ruina ꝓfudit. Sed & Epilepsia is morbus a gręcis noiatur: a cōpręhensis: & illigatis sensibus: affecto cerebro: aut eius uētriculis. ἐπιλαμβάνω. n. gręce significat appræhendo. ἐπιληψις: & ἐπιληψία appręhensio: & morbus ipse: De quo & Manuel moscopulus apud græcos loquens pter epilepsiæ nomen: puerilē appellari ait: qa ut plurimū in pueris accidit: herculeū: qa fm aliquos herculi contigerit: sed qd ꝓximū uero est: qa herculis uiribus ad ipsum tolerādū sit opus. Et sacrū: qa credať numinis ira imitti: uel qa in sacro loco nascať. Qui insputať. Spuere est saliuā: seu sputū eiicere uerbū neutrū: un̄ cōponuntur despuo:

Occido, occisus

Comitialis morbus

Epilepsia

Aegio. Tyndarus. Aristophontes, Colaphus.

Quo illū nūc hoīe; foras ꝓripuisse se dicā ex ædibus?
Ty. Nūc eniuero occidi. eūt ad te hostes Tynd. qd loqr
qd fabľabor? qd negabo? aut qd fatebō? mihi
Res oīs in icerto sitaſt. qd rebus confidam meis?
Vtinam te Di prius perderent, q̄ peristi e patria tua
Aristophontes, qui ex parata imparatā rem omnem facis.
Occisa est hæc res. nisi reperio atrocem mihi aliquam
Astutiam. Aeg. sequere. hem tibi hominē. adi, atq; alloqre,
Ty. Quis est homo me hoīum miserior? Ar. quid istuc est.
Quod meos te dicam sic fugitare oculos Tyndare?
Proq; ignoto me aspernari, quasi me nunq̄ noueris?
Equidem tuam sum seruos, q̄ tu, etsi ego domi liber fui.
Tu usq; a puero seruitutem seruiuisti in Aulide.
Aeg. Aedepol minime miror is si te fugitat, aut oclos tuos.
Aut si te odit, qui istum appelles Tyndarū pro Philocrate.
Ty. Aegio, hic homo rabiosus habitus est in Aulide.
Ne tu quod fabuletur, in aureis immittas tuas.
Nam istic hastis insectatus est domi matrem, & patrem.
Et illic isti qui insputatur morbus interdum uenit.
Proī tu ab istoc ꝓcul ſcedas. Ae. ultro istū a me. Ar. aīn uero
Me rabiosū, atq; isectatū hastis meū memoras patrē?
Et eum morbum mihi esse, ut qui me opus sit insputarier?
Ae. Ne uerere, multus istic morbus homines macerat,

despuo:expuo:cōspuo:& inspuo:prima itidem duo neutra uidenẽ:cætera actiua. Significant aũt cōspuo:& inspuo sputo aliquẽ fœdo: A spuo quoq; sputo uerbũ fit:& ab eo cōposita insputo cōsputo: & desputo oĩa actiua uerba eandem significationem habẽtia:quã hñt cōspuo:& inspuo:quoꝝ passiua sunt insputor:cōsputor: & desputor:hoc est sputo fœdor:& inquinor. Dicimus quoq; tam hoĩem insputari:q̃ eius morbũ:aut rem:ut hoc loco: Qui insputatur: hoc est quẽ morbũ despui solet:siue:qui morbus insputari consuetus est:infra autem hominẽ respicit:quũ ait:ut qui opus sit me insputarier. Ita enim scribi debet uersus:ut suis pedibus constet:non ut qui me opus sit: quia abundaret uersus. ⁋ Ne uerere : loquitur Aegio ad tyndarum : qui quum dixisset superius: prointu ab isthoc procul recedas: uisus est illhinc cedere:& citato pede aufugere. Sensus est. Ne time:quia hic morbo comitiali laboret: neq; perperam aufugias:quia hic morbus multos mortales afficit:quibus si modo insputes: tibi salutare erit:neq; his morbus te corripiet:quandoquidem ita multis contigit:& experientia magistra deprehensum est.

Quibus insputare saluti fuit, atq; iis profuit.
Ar. Quid tu autem etiam huic credis? Ae. quid ego credã huic? Ar. insanum esse me?
Ty. Viden hũc q̃ inimico uoltu intuetur? cōcedi optumust
Aegio. sic quod tibi dixi, gliscit rabies, caue tibi.
Ae. Credidi esse insanũ extẽplo, ubi te appellauit Tyndarꝰ.
Ty. Quia suũ ipse interdũ ignorat nomẽ, neq; scit qui siet.
Ae. At te ẽt suũ sodalem esse aiebat. Ty. audiui, Di magni.
Et quidem Alcmæon, atq; Orestes, & Licurgus postea
Vna opera mihi sunt sodales, qua iste. Ar. at etiã furcifer.

SARACENVS.

⁋ GLiscit. Crescit. ⁋ Vna opera. Ea rõne:eodem mõ. ⁋ Alcinous. Qui rex Phęacum fuit. ⁋ Orestes. Filius agamẽnonis ex Clytemnestra : qui patris mortẽ ulciscens matrem interemit. ⁋ Licurgus. Qui leges Spartanis dedit : de quo alibi. Hos ãt tãq; antiquissimos uiros: & ab hominum ęta te illa remotissimos cōmemorat.

VALLA.

⁋ COncedi optimũ est. i. optimũ fuerit: ut secedaẽ. ⁋ Gliscit rabies. i. augeẽ morbꝰ. ⁋ Alcynous. is rex phęacũ fuit. ⁋ Orestes. filius Agamẽnonis. ⁋ Lycurgus. multi Lycurgi fuerunt. Nã & unus orator fuit atheniẽsis clarissimus:& Lycurgus: q condidit leges : qbus macedones tenebanẽ.

Lycurgi quot fuerint.

PYLADes

⁋ QVIbus insputare salutare fuit:atq; ꝓfuit. Salutare scribi cogit metri necessitas:& nõ saluti:qa uersus nõ constaret:sed mancus fieret:& codices antiq dictionẽ:is:nõ hñt:q̃ utiq; supflueret. Ordo est. Quibus insputare:hoc est:cōtra quos spuere salutare fuit atq; ꝓfuit:aliis. s. illis occurrẽtibus. Et hoc loco dicto iunxit uerbũ insputare:& neutrũ acqlitiuũ fecit. Sputo aũt:& saliua hoĩs comitialẽ morbũ regeri: & auerti solere Ply. docet lib. xxviii. naturalis hist. his uerbis. Omniũ uero in primis ieiunã saliuã contra serpentes ꝓsidio esse docuimus: sed & alios efficaces eius usus recognoscat uita. Ita despuimus comitiales morbos:hoc est contagia regerimus. Vñ nanq; saliua & desputatio hoĩs uirtutẽ quandã intrinsecus hrẽ:ut p eã:despuẽdo cōtra laborãtes morbo comitiali:cōtagionẽ fugiamus:& morbum ipsum nõ capiamus. Sic & lib. x. Idẽ Ply. Coturnicibus inqt:ueneni semẽ gratissimus cibus: quã ob cãm eas dãnauere mensis:simulq; comitialẽ pp morbũ despui solitũ:uñ factũ est postea:ut quoscunq; morbos abominabiles despuamus. Sic in usu quotidiano hẽmus:ut lazarinũ:uel antonianũ ignẽ:quũ qs noiat despuamus: quasi morbos illos per saliuæ:& sputi iniectionẽ a nobis amoliẽtes:& auerruncantes. Nec aliter uitia qdã aĩ horrẽda despuimus. Vñ Claudianus in cōsulatu Honorii inqt: Torquati despue mores. Et Persi. Despuit in mores:& penẽ arcanaq; lumbi: runcãtem. Et Plau. supra in asinaria. Teq; obsecro hercle:ut q̃ locutus despuas. ⁋ Viden hũc:nõ uiden tu hũc. Superfluit . n. tu metri rõne. ⁋ Sic qđ tibi dixi:delẽda fuit dictio ego:q̃ hic pperã: & abũdanter interposita erat. Sensus est. Sic est illud:qđ tibi dixi:hũc. s. esse rabiosum:& morbo comitiali agitari. ⁋ Gliscit. crescit. ⁋ At te ẽt suum sodalẽ:uerba sunt ægiõis ad tyndarũ:& scribendũ est:at te ẽt non at ẽt te:metri necessitate. ⁋ Dii magni:exclamatio est. & quasi admirãtis:& est hypmeter uersus. cui abũdat una syllaba:ad sequentẽ uersum reflexa in scandẽdo. ⁋ Alcmæõ:atq; Orestes:& lycurgus postea. Ita scribendũ opinamur uersum:& nõ Alcinous:atq; orestes:ut legũt interptes ꝓdicti:& fere hñt codices. Siqdẽ Tyndarus ueluti despuẽs:atq; detestans Aristophontẽ:quẽ paulo ante morbo desputabili laborare dixit:sifes illius adducere nitiẽ:quoꝝ uidelicet sodalicium nõ minus:recusandũ sit: q̃ Aristophõtis. Scimus aũt authore Seruio lib. æne. vi. Alcmæonẽ filiũ fuisse Amphiarai auguris argiui:atq; Eriphyles illius uxoris: q latẽtem bello thebano maritũ Amphiaraũ polynici ꝓdidit:monili accæpto: qđ a Vulcano elaboratũ:& hermoniæ priuignæ Cadmi uxori datũ:ad Argiã adrasti filiã:& polynicis ipsius uxorẽ peruenerat. Qui Amphiaraus ductus ad ꝓliũ:hiatu terræ piit:cuius filius Alcmæon postea matrẽ necauit:& est ut orestes furore correptus. Nã si alcinous legatur:q fuit rex phæacũ ditissimus:& cuius filia Nausicaa ulyxẽ naufragiũ suscepit:& duxit ad regiã pr̃is:quiq; Alcinous hortos illos noiatos habuit ꝑpetuis fructibus uirẽtes:in quibus pirũ piro:& malũ malo succedebat:& ficus fico:ita ut totũ annũ haberi possent:de qbus in. vii. odysseæ Home. late meminit:Nihil ad ꝓpositũ fuerit:neq; ullã cũ oreste:& lycurgo:atq; Aristophõte rectã:& cōsonã collegeris sñiam:ꝓinde Alcmæon scribẽdũ curauimus: & nõ: Alcinous. Sup quo doctissimoꝝ iudiciũ reqrimus. Orestes aũt Agamẽnonis: & Clytẽnestræ filius fuit:q Aegisthũ patris sui occisorẽ:una cũ Clytẽnestra matre:in patris sui ultionẽ interfecit: ut Home. late differit:& in odysseæ principio:& alibi:quo in matrẽ scelere ꝑpetrato:in furiã deuenisse fertur:quũ sibi uiderẽ: occisæ matris imaginẽ añ oculos iminere:facibus:& serpẽtibus armatã exitiũ minitantẽ:de quo Virg. Armatã facibus matrẽ: & serpẽtibus atris: quũ fugit:ultricesq; sedẽt in limine diræ:&c. Quo furore se purgaturus:in Colchos cũ Pylade ꝓfectus ad arã dictynæ dianæ cōfugit. Ibiq; demũ resipuit:& ab infestatiõe maternæ umbræ liberatus est. Lycurgus uero: non is lacedæmonioꝝ princeps:& uir clarissimus:ut Sar. putauit:qui leges sanctissimas lacedæmoniis cōdidit: de quo Plutar. in eius uita late differit. Neq; alter Nemeæ regiõis rex:hypsiphylen Thoantis regis filiã ꝓ filio nutricẽ habuit: de quo Sta. li. v. theb. Loquẽte hypsipyle adrasto argiuoꝝ regi: Claro gñata thoãte:seruitiũ hypsipyle uri fero capta lycurgi. Sed alius thracũ rex:uel ut alii uolũt:macedonũ:q bacchũ deũ esse negabat:quũq; illũ audacter cōtẽneret: ut Seruius ait:in eandẽ deuenit insaniã:ut uites baccho ipsi dicatas amputare se existimaret: & sua sibi crura succiderit. Tres igiẽ isti Alcmæon: Orestes:& lycurgus rectissime a Tyndaro dicunẽ eadẽ opera:hoc est eadẽ rõne: & eodẽ modo sibi sodales fuisse:qua & Aristophontes utpote insani:& non minus furoribus agitari : q̃ ille:ut dictum est.

Despuere.

Alcmæon.

Alcinous.

SARACENVS. Phanō qd sit.

¶PHAnon. Manifestū: & apertū a potu phenome.i.manifesto: unde phanū templum: qd oibus patefit. ¶ Veriuerbio. Vel uero uerbo: uel ueritate uerbi. ¶ Tibi plus qdem q̄ aut mihi: ordo plus.f.illi q̄ tibi: aut mihi. ¶ Luridis. Supra modū pallidis. ¶ Atra bilis. Quæ a græcis mellancholia dicit de qua mētio habita est in amphi. quam Fest. ab atro animi uitio atram dici putat. ¶ Illuceat. Ardeat: nam quæ ardent lucem emittunt. ¶ Laruæ. Spiritus nocturni & mali: quidem: de quibus abunde supra.

VALLA.

¶PHAnon.i.apertū. Nā pheno cuius futurum phano significo. ¶ Veriuerbio.i.ueritate uerbo℞. ¶ Quā tibi plus qdē: aut mihi: hæc uera lectio est. ¶ Recōciliasso.i.reducem fecero. ¶ Aliqd pugnę edidit.i.iam ꝓcudit in te aliqd. ¶ Qd redimere.i.quā rem se ait redimere. ¶ Fune opus. ut reuinciatur. ¶ Maculis luridis.i. corpus luridū faciētibus. Est.n.luridus color mortuo℞. ¶ Atra bilis.q̄ si ad cerebrū ascendat insanū facit. Sin in aliā corporis partē unā irrūpat: cancrū: aut cancrena℥: ac si sanguinem totū cōtaminarit lepram. ¶ Laruæ sti.uirū. Immundi spūs agitant.

PYLADes Phanos.

¶PHAnon: manifestū: clarū: gręcum est nomē φανος & φανίζω: ac φαν..ω uerba significāt appareo: uel luceo. ¶ Qui nō est esse: delendū fuit uerbū esse uti supfluēs metri rōne. ¶ Tu repertus enim: nō tu.n. reptus eadē metri rōne. ¶ Veriuerbio. Veriuerbiū posuit: ꝓ uero uerbo: & uero sermone: nā a uero & uerbū cōpositū est: quēadmodū a deorsum & uerbū. Deuerbium quoq; dr: hoc est extremitas: & desinentia uerbi: quasi deorsum tendēs uerbū. Auso. Ad noua uix memorē deuerbia coge senectam. ¶ Tu ne huic credis: uerba sūt Aristophontis ad ęgionem. ¶ Plus qdē q̄ tibi: aut mihi: ægionis uerba sunt. & ita scribi debet: & metri necessitate: qa aliter uersus nō cōsisteret: & sniç: ac sermonis latini cultiori ordine. ¶ Recōciliasse.i.recōciliauero: & recuperauero. ¶ Tun te gnatum esse huic memoras liberū: addēdæ fuerunt duæ illæ dictiōes: esse huic metri necessitate: & sniæ cōcinnitate. ¶ Quid est: ut scelestus: uerba sunt ab irato: ac dolore accēso Aristophonte ꝓlata: qualia furore perciti consueuerūt truncata: & mutila proferre. ¶ Nūc is te ludos facit: ita scribendū est: & nō iste ludos facit: ut sit sensus. nūc is: hoc est iste tyndarus facit te ludos.i.ludit te: & fallit. ¶ Est misero℞. Snia catholica: ut q in miseriā deuenerint. ferre melioribus & felicioribus inuideāt. ¶ Iam ꝓfecto aliqd: nō ꝓfecto iam aliqd: quia pes unus uersui deficeret. ¶ Qd redimere ait se. Ita scribi uersus integritas requirit. nō: redimere se ait. ¶ Neutiq̄.i.nullo mō: ita.n.scribi debet ex cod. antiquis: & politiori latinitate: nōne unq̄. Dicimus ēt neutiq;: fere in eadē significatiōe. Terē. Nā de reducēda: id uero neutiq; hōestum esse arbitror. ¶ Enim iam nequeo cōtineri. Ita scribi cogit metri rō: nō.n.uero: qa abūdaret uersus. ¶ Iam illhic nos inse.ꝓ insectabit: hoc.n.uerbū in actiua positiōe usurpauit: quū deponēs sit: & scribendū cēsuimus illhic unica dictiōe: nō illic hic: ut legūt Pius & Sar. interptes. ¶ Viden illi: nō: uiden tu illi: tu.n. abūdat uersui. ¶ Luridis. pallidis: luridis: ut Fest. ait: dr supra modū pallidus: qdā q̄si loridū dcm̄ existimāt luridū a loro: q̄si loro pcussū: & liuidū fcm. ¶ Atra bilis: nigra cholera. Melācholia a græcis dcā: μελας.n. nigrū signat: & Χολη cholera: siue bilis. Bilim cholerā dicius: uñ biliosi cholerici appellant: quāq̄ aphri: ut Fest. inqt: bilim uocent semen humanū humi profusum. Qui & atram bilem ab atro animi uitio dici ait. & atrum appellari nigrum.i.a candore remotum. ¶ Et tuo capiti inluceat. Ita scribi cogit uersus ratio: non autem: tuoq; capiti: quia abundaret pes unus.

Miseri felicibus inuidere solent.

Insecto.

Melancholia.

Male loqui mihi audes? non ego te noui? A. pol phanon id quidem est.
Nō nouisse, qui istum appellas Tyndarum pro Philocrate.
Quem uides, eum ignoras? illum nominas, quem nō uides?
Ar. Immo iste eum sese ait, qui nō est. & qui uero est, negat.
Ty. Tu repertus enim philocratem qui superes ueriuerbio.
Ar. Pol ego ut rem uideo, tu inuentus uera uanitudine.
Qui conuincas. sed quæso hercle agedum aspice ad me. Ty. hem. Ar. dic modo.
Te negas. Tyndarum esse? Ty. nego inq̄. Ar. tu te philocratem esse ais?
Ty. Ego inq̄. Ar. tu ne huic credis? Aeg. quā tibi plus qdē, (aut mihi
Nā ille qdē, quē tu memoras esse, hodie hinc abiit Aulidē
Ad patrē huius. Ar. quē patrē, q seruos est? Ty. & tu qdem
Seruos, & liber fuisti, & ego me confido fore,
Si huius huc reconciliasso in libertatem filium.
Ar. Quid ais furcifer? tū te gnatū eē huic memoras liberū?
Ty. Nō eqdē me libe℞, sed Philocratem esse aio. Ar. qd est?
Vt scelestus, Aegio nunc is te ludos facit. Nam is est
Seruos ipse. neq; præter eum quisq̄ ei seruos fuit.
Ty. Quia tute ipse eges in patria, nec tibi qui uiuas domist.
Omneis inuenire similes tibi uis. non mirum facis.
Est miserorum, ut male uolentes sint, atq; inuideant bonis.
Ar. Videsis Aegio, ne quid tu huic temere insistas credere.
Atq; ut perspicio, profecto iam aliquid pugnæ edidit.
Filium tuum quod redimere se ait, id neutiq̄ mihi placet.
Ty. Scio te id nolle fieri. efficiam tn̄ ego id, si Di adiuuant.
Illum restituam huic. hic autem in Aulidem me meo patri.
Propterea ad patrē hinc amisi Tynda℞. Ar. quin tute is es?
Neq; præter te in Aulide ullus seruos istuc nomine st.
Ty. Pergin seruō me exprobrar̄ eē, id qd ui hostili obtigit?
Ar. Sed.n. iā nequeo cōtineri. Ty. heus tu, qd agis, qu fugis?
Iam illic nos insectabit lapidibus, nisi illunc iubes
Cōphendi? Ar. crucior. Ty. ardent oculi fune opus Aegio.
Viden tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem. Ar. at pol te, si hic sapiat senex,
Atra pix agitet apud carnuficem, ac tuo capiti illuceat.
Ty. Iam deliramenta loquitur. Laruæ stimulant uirum.
Ae. Hercle, qd si hūc cōprehēdi iusserim? Ty. sapias magis.

¶ Mastigiæ.

¶ MAStigiæ. Verberonũ: græcũ.n.est mastigia a mastix: qđ flagellũ dr̃: uel a mastigo uerbero flagello. ¶ Addites. Accedas. ¶ Denasabit. Innouauit uerbũ: ut sępe: & festiuiter Plautus. ¶ Mordicus. Et mordicibus ꝑ morsu. ¶ Abnutas: abnutare sæpe annuere. ¶ Armẽta absunt. Tãgit hoc loco Aiacis furorẽ: qui cũ in iudicio armoꝝ achillis succubuisset. q Vlyssi græcoꝝ ducũ snia nõ ipsi adiudicãda fuerant: in furorẽ uersus passim p exercitũ armenta cædebat: duosq; tauros: quos domi aligatos tenebat: flagello ꝑcutiebat alteꝝ Agamẽnona: alteꝝ ullissem dictitans: ex quo facta est a Sophocle tragœdia: q inscripta est: aiax mastigophoros.i. Aiax scuticã ferens: de quo mẽinit Iuue. Hic Ioue ꝑcusso mugire agamẽnona credit. ¶ Inter saxũ: sacrũq; sto: ꝓuerbiũ sumptũ ab his: qui cũ fœdera iungebãt: ferã saxo mactabant: de huiusce ferę mactatiõe: q̃.s. percutiebatur: meminit Virg. in. ix. æne. & cęsa iungebãt fœdera porca: meminit Liui. & Fene. uerba aũt in feriẽda uictima a sacerdote sili uoce ꝓnũciabant: q sicut ille porcam feriebat saxo. ita a ioue fulmine ille feriretur: q fœdera uiolasset: qbus dictis illico ferã mactabat: q̃ anteq̃ saxo ꝑcuteret: merito in uitæ discrimine stare dicebat: idcirco in ꝓuerbiũ uenit: ut q in aliquo periculo cõstitutus esset diceret: se inter saxum & sacrũ stare: cõsilr̃ fere passim ꝑ ꝓuerbio nostris temporibus uulgatur ab his: qui in aliquo discrimine uersantur: ut dicãt esse inter incudem & maleum.

SARACENUS. Mastigia quid sit. Aiacis historia. Prouerbiũ antiquoꝝ.

Ar. Crucior, lapidem non habere me, ut illi mastigiæ
Cerebrum excutiam, qui me insanum uerbis cócinnat suis.
Ty. Audin lapidem quæritare? Ar. solus te solum uolo.
Aegio. Ae. istinc loquere siquid uis, procul tamen audiam.
Ty. Nanq; ædepol si adites propius, os denasabit tibi
Mordicibus. Ar. neq; pol me insanum Aegio esse creduis,
Neq; fuisse unq̃, neq; esse morbum, quem istic autumat.
Verum siquid metuis a me, iube me uinciri. uolo,
Dum istic itidem uinciatur. Ty. immo enimuero Aegio
Istic, qui uolt, uinciatur. Ar. tace modo ego Philocrates
False faciam, ut uerus hodie reperiare Tyndarus (sis?
Lõgi' qđ mihi abnutas? Ty. tibi ego abnuto? qđ agat, si ab-
Ae. Quid ais? qđ si adeã hũc insanũ? Ty. nugas ludificabit.
Garriet, quod neq; pes unq̃, neq; caput compareat.
Armenta absunt. Aiacem, hunc quom uides, ipsum uides.
Ae. Nihil facio, tamen adibo. Ty. nunc ego omnino occidi.
Nunc ego inter sacrum, saxumq; sto, nec quid faciam scio.
Ae. Do tibi operam Aristophontes, siquid est. qđ me uelis.
Ar. Ex me audibis uera, quæ nunc falsa opinare, Aegio.

¶ SI adbites .i. accedas. ¶ Os denasabit tibi. e facie nasũ mordic9 abstulerit. ¶ Mihi abnutas. i. signo me admones: ut sileas. ¶ Nugas lud. i. nugando ludos tibi faciet. ¶ Neq; pes: neq; caput. i. neq; principium: neq; finis. ¶ Armẽta absunt: aiacem hunc cũ uides ipm uides. hoc est nihil differt ab Aiace thelamonio: cũ insaniuit: nisi qđ armenta mõ nõ adsunt. Tradit nãq; Sophocles in aiace mastigophoro arma Achillis ab Agamẽnone & Menelao: de qbus inter Vlyssem & Aiacẽ erat cõtrouersia: Vlyssi fuisse adiudicata: q̃obrẽ Aiax nimia ira furore correptus est: cũq; noctu Agamẽnonẽ Menelaũ & Vlyssem necare moliret̃: a Pallade cõuersus est in stabula: ubi multa occidit armẽta: se Agamẽnonẽ Menelaũ & Vlyssem occidere arbitratus. ¶ Inter sacrũ saxũq; sto. Prisca cõsuetudine cũ fœdus sanciebat̃ in medio porca statuebat̃: quã lapidibus occidebãt dicẽtes: ita lapidibus occisurum (ut alii aũt Iouis fulmine) q̃cunq; fregisset fœdus sancitum: ut porca occidebat: inde natum: ut ictum fœdus diceretur: necnon percussum. Qui igitur inter porcam & saxum tum fuerit: & saxis contundatur & a porca feriatur necesse est.

VALLA. Aiacis fabula. Prouerbiũ antiquum.

¶ CRVcior lap. me nõ hr̃e. Ita quoq; scribẽdũ est: & nõ: lapidẽ nõ hr̃e me: q̃a pes unus uersui deficeret. ¶ Si adites ꝓpius. i. si eas ꝓpius: ex ad & ito. as. cõpositũ est adito: & simplici d scribẽdum est: quũ sit breuis prima syllaba: neq; scribẽdũ est: adbites: ut corrigit insanus pius: hoc est accedas: nã si a uerbo betere cõponere uelit: qđ tñ uerbũ sic cõpositum uix: ut puto: reperit: nõ adbites: sed adbetas faceret in futuro optatiui: ut appetas: oppetas: legas. ¶ Denasabit: naso priuabit: uerbũ nouũ a poeta oppido q̃ licẽter fictũ a de: & naso. ¶ Mordicib9: a mordẽdo fit mordicus: & mordicibus: quo utroq; utunt̃ poetæ aduerbialr̃: ꝑ morsu: & morsibus. Plau. in menæchmis. Iamdudũ oportuit nasum adẽptũ mordicus. Idẽ in aulularia. Asini me mordicibus scindãt: boues incursent cornibus. Ita Noñ. Marcellus testatur: & ita hoc loco positũ uṙ. ꝑ morsibus: nã mordicus nequaq̃ scribẽdũ est: ut legũt Pius & Sar. interp̃tes: metri rõne refragãte. ¶ Iube uinciri: nõ iube me uinciri: abũdat.n. me: metri rõne. ¶ Abnutas. Abnutare: ut Fest. ait: est sępe abnuere: abnuebat.n. tyndarus Aristophõti a lõge: sene nõ ꝓspiciẽte: illi utiq; innuẽs: ne ulterius ꝓgrederet̃ in ꝓpalãdo ægioni: ipsum nõ esse philocratẽ: sed nescius Aristophõtes doli coꝝ: ꝑsistebat in snia. ¶ Qđ neq; pes unq̃: neq; caput cõpareat. ordo & sensus est garriet: id. s. qđ. i. pp qđ: neq; pes: neq; caput unq̃ cõpareat: hoc est ambages & nugas dabit: qbus neq; principiũ: neq; finis satis inueniat̃. ¶ Armẽta adsunt. Rursum Aristophõtem insanũ esse: & furiosum ait: ex aiacis cõparatiõe. ¶ Scimus aũt Aiacem illũ Telamonis filiũ: dolore armoꝝ Achillis: Vlyssi adiudicatoꝝ a græcis ducibus: in furorẽ deuenisse: ita ut p exercitũ armẽta passim cederet: duosq; tauros: quos domi alligatos tenebat: flagellis ꝑcuteret: existimãs se p armẽta duces græcoꝝ cedere: p hos aũt tauros Agamẽnonẽ: & Vlyssem: unde a Sophocle poeta gręco tragœdia fcã est de illo: cui aiax mastigophoros: hoc est flagellifer est nomẽ: de quo meminit Iuue. dicẽs: Hic boue ꝑcusso mugire agamẽnona credit. Inqt ergo Plau. Armẽta hic nõ sunt: quæcedat Aristophontes: uerũ in cæteris aiacẽ ipm hunc existimare potes: ita furore. & insania uexat̃. Fuit & alter Aiax: Oilei filius incurrendo ꝓnix: sed minor Telamonio: & mẽbris: & uiribus: ut Home. testat̃ lib. ii. iliados: q̃q̃ peritia uibrãdæ: utẽdæq; lanceæ inter oẽs græcos facile princeps: cuius ob noxã: & furias: hoc est ob amorẽ nimiũ in Cassandrã Priami filia: cũ qua in tẽplo Palladis cõcubuerat: pallas exurere classem: argiuũ: atq; ipsos potuit sũmergere põto: ut inqt Virg. i. æne. ¶ Nũc ego inter sacrũ saxũq; sto: scribendũ est ego metri necessitate. nõ ergo: ut legũt Pius & Sar. cõtra metri legem. i. nũc ego sum ad ultimã miseriã redactus: & in ꝑiculo euidẽtissimo cõstitutus: nõ aliter q̃ fera: quã in ꝑcutiẽdis fœderibus ferire: & occidere saxo mos fuit: ꝓuerbiũ.n. uṙ: Inter sacrũ saxũq; sto: tractũ a cõsuetudine illa feriendoꝝ

PYLADES. Adito, as. Abnutare. Aiax Telamonis. Prouerbiũ inter sacrũ saxumq; sto.

fœderũ:de qua meminit Virg.li.ix.æne.Et cæsa iungebãt fœdera porca.Nã pr patratus:ueste sacerdotali amictus: porcũ tẽplo:& sacris iã patis admotũ silice feriebat in hæc uerba ꝓrũpens.Iuppiter ita feriat:uter fuerit ille: ab hoc fœdere desciscentẽ:sicuti ego hũc porcũ ferio:qbus effatis:silice inter sacra porcũ feriebat:q añq̃ saxo ꝑcuteret:meri to in uitæ discrimine stare dicebat.Siĩe ferme est.Redactus ad anchorã sacrã: quo & Lucianus:& Thucydides utitur:id aũt hac cã dici putat: ꝙ nautæ fluctuoso: atq̃ iportuno mari agitati naufragiũ extimẽtes:anchorã neptuno dicabant:eaq̃ sacra anchora appellabat:hinc ꝓuerbiũ natũ:ut quũ ad extremũ periculũ qs redactus sit: dicatur ad anchoram sacram compactus.

Sed hoc primum expurgare tibi uolo, me insaniam
Neq̃ tenere, neq̃ mi esse ullum morbum, nisi quod seruio.
At ita me rex Deum, atq̃ hominũ faxit patriæ compotem,
Vt istic Philocrates nõ magis est,q̃ aut ego,aut tu.Ae.eho
Quis illic igitur est?Ar.quẽ dixi a pricipio tibi. (dic mihi.
Hoc si secus reperies, nullam caussam dico,quin mihi
Et parentum, & libertatis apud te deliquio siet.
Ae.Quid tu ais?Ty.me tuũ eẽ seruõ,& te meũ herũ.Ae.haud
Fuistin liber?Ty.fui.Ar.Pol ñ fuit,nugas agit.(istuc rogo.
Ty.Qui tu scis?an fortasse fuisti meæ matri obstetrix.
Qui id iam audacter dicere audes?Ar. puerũ te uidi puer.
Ty.At ego te uideo maior maiorem.hem rursum tibi
Rem meam non cures,si recte facias. num ego curo tuam,
Ae.Fuit ne huic pater Thesaurochrysonicochrysides?
Ar.Non fuit.neq̃ ego istuc nomẽ unq̃ audiui ante hũc diẽ.
Philocrati Theodoromedes fuit pater.Ty.pereo probe.
Quin tu quiescis deierectum cor meum,ac suspende te.
Tu sussultas,ego miser uix asto præ formidine,
Ae.Satin istuc mihi exq̃situst,fuisse hũc seruom in Aulide,
Neq̃ esse hũc Philocratẽ?Ar.tã satis,q̃ nũq̃ iuenies secus.
Sed ubi is nũc est?Ae.ubi ego minime,atq̃ ipsus se uolt ma
Tum igitur ego ærũnatus,deartuatus sum miser. (xume.

SARACENVS. ¶ EXPugnare:melius expurgare.¶ Deliquio.Deliquiũ ꝓprie dr defectus a delinquẽdo:uñ solis deliquiũ Fe.dixit:ꝙ delinquat a cursu suo.Var.inqt:deliquiũ ab eo dcm:qđ deliquãda nõ sũt:ut turbida:quæ sunt:deliquant: ut liqda fiãt.Aure.scribit deliquiũ a liqdo: Claudius ab eliq̃to.si qs alterutrũ seq mallet hẽbit authorẽ:sed deliquiũ Fe.testimõio Plau.usurpat pro minus.¶ Directũ.Per antiphrasim dcm:nã dierectũ dixerũt signare malũ diẽ uolẽtes: at dñr dierecti:q̃si ad diẽ erecti:hoc ẽ cruci affixi.Var.apage idierectũ a domo nr̃a istã insanitatẽ.i.in malũ diẽ.uel in malam crucem.¶ Aerũnatus:laboribus repletus.¶ Deartuatus uiribus effractus.

Deliquium quid sit. *Dierectum quid sit.*

VALLA. ¶ APud te deliqo siet.Deliqũ ait Var.dictũ:ab eo qđ deliquãdũ:ut turbida:q̃ sunt nõ deliquant:ut liqda fiant.Aurel.scribit deliqũ esse a liqdo.Claudius ab eliq̃to.Si qs alterutrũ seq mallet habebit autorẽ.De liquiũ itẽ dr solis & lunæ defectus a delinquendo:ꝙ delinq̃t in cursu suo:ut Fest.idẽ deliqũ apud Plau.signat carminus.¶ Mrĩ ob.i.adiuuisti matrẽ meã parientẽ: cũ ego nat⁹ sũ:ut me ex aluo tolleres.¶ Dierectũ cor meũ.i.suspẽsum:q̃si ad diẽ ꝑstitutã dãnationi erectũ.Fest.Dierectũ dicebãt ꝑ antiphrasim:uolẽtes signare malũ diẽ.Noñ. Dierecti dicti crucifixi q̃si ad diẽ erecti.Var.in Eume.apage in diẽ rectũ:a domo nr̃a istã isanitatẽ.¶ Suspẽde te.i.cõtine te suspẽsũ.nã subiũgit.¶ Tu subsul.i.sursũ emicas.¶ Aerũnat⁹:ærũnis undiq̃ uallat⁹.¶ Deartuat⁹.i.partu cõcisus.

Deliquium quid & uñ. *Dierectum quid.*

PYLADes ¶ EXPurgare:ex aio:& mẽte tua tollere:& emaculare.¶ Rex deũ:deũ ꝓ deoꝝ scribẽdũ est:ꝑ syncopã: qa deoꝝ nõ patiẽ lex metrica:supflueret.n.pes unus uersui:quod nr̃i interpꝑtes nõ uiderũt deoꝝ legẽtes.¶ Quã ego: aut tu:nõ quã:aut ego:aut tu: nã aut primo loco supfluit metri rõne: neq̃ in antiqs codicibus est.¶ Quẽ dixi a prin. tibi:nõ:quẽ dudũ dixi:nã dictio illa dudũ uacat.neq̃ eã uersus lex patiẽ.¶ Hoc secus:si repies:non:hoc si secus repe ries:eadẽ metri rõne scribẽdũ est.¶ Deliqo:diminutiõi:datiui casus est.Deliquiũ.n.ut Fest.ait: ꝓprie dr defectus a delinquẽdo:uñ deliquiũ solis inqt dcm:ꝙ delinq̃t in cursu suo:& delinq̃re est ꝑtermittere:qđ nõ oportet ꝑteriri.hinc deliqa & delicta.Deliquũ aũt minus signare asserit.F.P.apud Plau.ut in casina.Sine amet:sine quod libet id faciat: q̃ñ tibi nil domi deliquũ est.¶ Enim nõ fuit:nõ.n.uero:qa uero abũdat uersus mẽsuræ.¶ Rem meã nõ cu.ita scribi cogit uersus rõ:nõ aũt:meã rem nõ cures:qa abũdaret pes unus.¶ Nõ ego curo tuã: cõtinuata sunt tyndari uerba:ut patet ex sensu ipso apto:& cõcinno.nõ aũt Aristophõtis:ut somniat Pius.¶ Quin tu qescis:tu addẽdũ fuit metri rõne:qa pes unus uersui defuisset.¶ Dierectũ:cruciatũ.Dierecti dñr crucifixi:ut Noñ.ait: q̃si in diẽ erecti. Var.apage in dierectũ a domo nr̃a istã insanitatẽ.Fest.aũt.Dierectũ inqt dicebãt ꝑ antiphrasin uolẽtes signare malũ diẽ.Iccirco indirectũ a Var.dcm:in malũ diẽ:uel in malã crucẽ significare uẽ.¶ Ac suspẽde te.i.placidũ:& tranqllũ ꝑsta.Suspensus dr placidus:& silẽs:ut Noñ.tradit.Ter.Hęc ubi ego audiui:ad fores suspẽso gradu placide ire ꝑrexi.Et alte ligatus.Virg.v.æne.Quo tẽdat ferrũ malo suspẽdit ab alto.Et sollicitus idẽ: suspẽsi Eurypylũ scitatũ oracula phœbi:mittimus:Plau.Vix cõpos mentis sum:ita mihi suspẽdit animũ.Et signat suspẽdo interdũ pẽdẽdo strãgulo.Vñ suspendiũ.Gel.Suspẽdio uitã finiunt.¶ Sussultas:sursũ saltas.Illud signat.Cor sibi pectus tundere: ut cõsueuit his: q aliq̃ anxietate:& cura maxima agitant.¶ Satin istuc:uerba sunt ægiõis ad Aristophontẽ.Et est modus loquendi cũ interrogatiõe ꝓlatus:ac si dicat.Est ne ita tandẽ certo:ac uero:& sine ulla dubitatiõe?¶ Tam satis q̃:ꝑ aposiopesin.q.d.q̃ ꝙ me uides.¶ Nũq̃ inuenies secus:ita scribẽdum est absq̃ dictiõe hoc:q̃ abũdabat:& ꝑpea delendã censuimus metri rõne.¶ Sed ubi is nũc est:cõtinuata sunt Aristophõtis uerba.Interim.n.Tyndarus sibi ꝑtimẽs illhinc discesserat.¶ Erũnatus:laboribus:& calamitatibus oppletus.qd sit erũna dcm est in amphi.¶ Deartuatus:uiribus effractus:quasi ꝑ artus cõcisus.Deartuare inqt Noñ.est quasi ꝑ artus cõcidere:hũc locũ citãs: & aliũ in seq̃ētibus:Dilacerauisti:deartuistiq̃ opes:cõfecisti oẽs res:atq̃ rõnes meas.Dupĩr hoc loco peccasse Pius interpres uẽ: primũ q̃de legẽs dearmatus:hoc est philocrate spoliatus:ut inqt:ꝑ deartuatus:deinde quũ alibi deruncinatus legi asserens:runcinam telum rusticanum asserit ad uepreta extirpanda.Si.n.legisset Ply.non telum rusticanum ad uepreta extirpãda runcinam dixisset:sed fabrile instrumentum:quo ligna leuigant:& poliuntur:ut in asinaria latius diximus.

Deliquium *Dierectum* *Suspensus.*

¶ Technis:

❡TEChnis:artibus:aſtutiis.⸿ Putamina:quæ non tm̄ arboꝝ:ſed omnium rerum purgamenta dicuntur.⸿ Sub/ liuere os. Illuſere pro ridiculo habuere:tractum uerbum a genere ludi: quo dormientibus ora pinguntur.⸿ Offu- ciis.Dolis.⸿ Colaphe cor.co. Nomina ſunt ſeruorum: quos uocat ut uinciant tyndarum. INiicite manicas.Sicut pedica pedum:ſic manica manuum laqueus.⸿ Sartor: ſatorq; Sartores: referēte Marce.dicti non ſolum ſunt a ſartiendo:uerum etiam a ſarrendo: & ſine c ſcribendum eſt a ſarrendo.i. purgando id:quod Plautuſmet declarat ſubdens:prius occant q̄ ſarriunt ruſtici alludens ad uerbum ſar tor:nā ſarctor cum c a ſarcio uenit: quod eſt integrum facio:hinc ſarctores:qui ue/ ſtes ſarciunt:& ſuunt:ſator uero a ſerēdo: unde ſemē quaſi ſerimē: & ſatus genitus.

SARACENVS. Subliuere quid ſit. ſartores unde dicti.

Sceleſti huius technis, qui me ut lubituſt, ductauit dolis.
Sed uideſis. Ar. quin exploratum dico, & puiſum hoc tibi.
Ae. Certō? Ar. qn nihil unq̄ iuenies magis hoc certo certiꝰ.
Philocrates iam inde uſq; amicus fuit mihi a puero puer.
Ae. Sed qua facieſt tuus ſodalis philocrates? Ar. dicā tibi.
Macilento ore, naſo acuto, corpore albo, & oculis nigris.
Subruffus aliquantum, criſpus, cincinnatus. Ae. conuenit.
Ty. Vt qdē hercle in mediū ego hodie peſſume ꝓceſſerim.
Væ illis uirgis miſeris, quæ hodie in tergo morientur meo.
Ae. Verba mihi data eſſe uideo. Ty. quid ceſſatis cōpedes
Currere ad me, meaq; amplecti crura, ut uos cuſtodiam?
Ae. Satin me illi hodie ſceleſti capti cœperunt dolo?
Illic ſeruom ſe aſſimulabat, hic ſeſe autem liberum.
Nucleum amiſi, reliquit pignori putamina.
Ita mihi ſtolido ſuis os ſubliuere offuciis.
Hic quidem me nūq̄ irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite iſtinc, efferte lora. Co. num lignatum mittimur?

Aegio. Tyndarus. Ariſtophontes.

INiicite huic actutum manicas maſtigiæ.
Ty. Quid hoc ē negocii? qd ego deliq? Ae. rogas?
Sator, ſartorq; ſcelerum, & meſſor maxume?

❡TEChnis.i.artibus:& intelligitur fal laciis. Nam techna ēt diſciplina noiatur.⸿ Exploratum.i.attentatum: & clarum. Vnde & exploratores dicti:qui alienā mē tem inſidioſe exqrunt.⸿ Cincinatus.i.ca pillos intortos habens:uñ & Cicero:quas græci cometas uocant:cincinas appella- uit.⸿ Verba mihi data.ideſt mihi eſſe im poſitum.⸿ Nucleum amiſi.trāſlatio a nu cibus ſumpta.⸿ Reliqt pi.pu.putare:tra ctare: purgare: ꝓprie inquit Doñ.putare eſt falſa:& iafructifera a ueris:& fertilibꝰ reſecare.unde arboꝝ purgatores putato- res dñr.⸿ Surſum uer.os ſub.i.fefellere:ſi militudine ſumpta a dormiētibus: cū illis os inficitur neſciētibus:ut experrecti a ſpe ctantibus ridiculi habeant̃. Nā lino macu lo eſt. Virgi. Lita corpora guttis.⸿ Offu- ciis.i. dolis a phuco: cuius paulo ante fcā mentio eſt.⸿ Colaphe: cordaliō: Corax. Lorarioꝝ ſunt nomia. Colaphus ꝙ cola- phos incutiat. Cordalio ꝙ cordis reuin- ciat. Corax græce: Latine coruus ꝙ ſuffi- gat homines in cruce a coruis deuorādos. ⸿ Num li.mit.i.ut ligna domū portemus. Lignatū ita dictū: ut aquatū:pabulatum.

VALLA. Putare qd ſit.

INiicite huic manicas maſtigiæ.In hac ſcena præcipit ægio lorariis Tindarū uinciāt: ipſumq; in lapidici- nas trahāt:ubi in perpetuis uexetur laboribus.⸿ Manicas: uincula manuum.⸿ Maſtigiæ.maſtigiam uo- cat uoce græca quem aliquando uerberonem.nam maſtizo uerbero ſignificat.⸿ Sator:ſartorq; ſcelerum: ſator a ſerendo.nam ſero ſeui ſatum.Sario ſarui ſartum.Feſtus ſertorem quidam putant dictum a ꝑhen- dendo.quia cuipiam aſſerat manum educendi eius gratia ex ſeruitute in libertatem uocetur aſſertor: cum uerisſiſus ſit dictū qui ſereret quid:ac potius aſſertorē a ſerendo cœpiſſe nomen:cum aliquē ſerat:petēdo in libertatē cadere:qua ipſe ſit.i.iungat:qa fruges cum ſerūtur terrę:iungit quod totum Verrius ατϖειθαvως interdixit.

Maſtigia qd dicat.

❡TECHNIS:dolis:artibus:aſtutiis.τέχνη græce dicitur.⸿ Qui:ut lubitum eſt:non:qui me: ut lubitum eſt:quia dictio me ſuperabundat uerſus rationi:licet ſubaudiatur.⸿ Sed uideſis admonitio: quaſi eſt ægionis ad ariſtoph. ut uideat:ne perperam:& falſo eum uerbis ſuis fallat.⸿ Exploratum:clarum:certum:& manifeſtum.⸿ Sed qua fa- cie eſt ſodalis tuus:non:eſt tuus ſodalis:quia abundaret uerſus.⸿ Vt quidem hercle:uerba ſunt Tyndari intra ſe lo- quentis:& reſpondentis ad uerbum illud conuenit:quod ipſe in aliam ſignificationem tranſfert:ac ſi dicat:decet:& conueniens eſt.⸿ Vt uos cuſtodiam:ſimile hoc & illi quod in aſinaria dixit cuſtos carceris.⸿ Capti:captiui.⸿ Nu- cleum amiſi.Nucleus a nuce deductus:illud ſignificat:quod in nuce tenerum includitur Plautus in curculione. Qui nucleos e nuce eſſe uult frangit nucem.Inde fit uerbum enucleo:quod proprie eſt aperio:& nucleum extraho:& per metaphoram accipitur pro declaro:& explano:a quo enucleate aduerbium:hoc eſt aperte: & manifeſte.⸿ Putami- na.hoc eſt rem inutilem:& nullius precii:qualis eſt hic tyndarus mihi pro philocrate relictus:putamina inquit No- nius:non ſolum arborum:uerum omnium rerum purgamenta.Nam quicquid ex quacunq; re proiicitur:putamen appellatur:& adducit hunc locū.⸿ Ita mihi ſtolido ſuis os ſubliuere offuciis. Verſus hic ita ſcribendus eſt metri ne ceſſitate:& ſententiæ concinnitate:non ſurſum uerſus os ſubliuere of. ut fere habent codices: & interpretes noſtri in ſubidi legunt contra uerſus rationem: & clariſſimum ſenſum:qui eſt:ut dicat: philocratem & tyndarum ſubliuiſſe ipſi ægioni os ſuis offuciis:hoc eſt decæpiſſe:& ueluti pigmentis os ſibi illiuiſſe tractum de conſuetudine puerorum qui dormientibus os illinere:& pingere conſueuerant:ita ut excitati poſtea picto ore inambularent: neſcientes eo ſe pigmento:& fraude illitos.⸿ Offuciis:fallaciis a fuco:qui color fictus dicitur: & metaphorice ꝓ fraude accipitur. ⸿ Hic quidem me nūquam irridebit.Iratus ſenex in tyndarum ultionem parat:uocatq; carnifices ſeruos:qui illum uinciant:& in piſtrinum trudant.⸿ Efferte lora:delenda fuit dictio atq; metri ratione illam nō tolerante:quæ is an teſcripta erat.⸿ Colaphe:chordalio:corax:nomina ſunt fere ab officiis indita:qa colaphos incuteret primus:alter chordis & neruis uinciret: tertius raperet:uel inclamaret: ut coruus.

PYLADes Technæ. Subliuere. Offuciæ.

i Niicite huic actutum manicas maſtigiæ: Verſus eſt trimeter acatalecticus: ſex pedibus conſtans:exacerba

tio continetur in hac scena ægionis scenis in tyndarum: uerbis Aristophontis deprehensum: nō esse philocratem: ut se mentitus erat: & quædam in illum cum reprehensione interrogationes: eiusdemq; responsiones: & defensiones: Et tandem in lapidicinas abductio. ¶ Actutum: illico: q̄ primum hanc dictionem addi coegit metri ratio: nam pedes duo uersui defecissent: & solis quattuor ambularet. Est autē actutum ab actu deriuatum: idest a celeritate: ut ait Priscianus. ¶ Sator: sartorq; scelerum. Versus ita scribi debet ex recto & cōsequēti sensu. Sator a serendo dictus est: hoc est seminator: unde satus pro seminato & genitio dicitur. Sartor autem: quod & Sarritor scribitur: a sarriendo fit. Sarrire autem ueteres purgare dicebant: unde sarculum instrumentum rusticum: quo terra purgatur. Hora. Patrios findere sarculo agros: quod & Festus ait. **Occare.** Occare autem: & occator: ut idem Festus ait: ab occidendo dictum: q grandes terræ cedant globos: ut diximus in amphitryone etiam ex Marcelli sententia. Columella lib. ii. capite. xiii. Tritici inquit modii quattuor uel quinq;: bubulcorum operas occupant quattuor: occatoris unā: sarritoris duas primū: & unam: quum iterum sarriuntur: runcatoris unam messoris unam & dimidiam. Runcare autem est eruere: & euellere: a quo runcatio euulsio inutilium herbarum: & ueprium. Et runcina dea: quæ runcationi præerat: & instrumentum leuigatorium: de quo in asinaria diximus. Sarctor autem per c & t a sarcio uenit: quod est integrū facio: ut ait Festus: & significat eum: qui uestes sarcit: & suit.

Ty. Non occatorem dicere debebas prius?
Nam semper occant prius, q̄ sarriunt rustici.
Ae. At tu confidenter mihi contra astitit.
Ty. Decet innocentem seruom, atq; innoxium
Confidentem esse, suum apud herum potissumum.
Ae. Astringite isti (sultis) uehementer manus.
Ty. Tuus sum. tu has quidem uel præcidi iube.
Sed quid negocii, quamobrem succenses mihi?
Ae. Quia me, meamq; rem, quod in te uno fuit,
Tuis scelestis falsidicis fallaciis
Delacerauisti, deartuastiq; opes.
Confecisti omnes res, atq; rationes meas.
Ita mihi emisisti Philocratem fallaciis.
Illum esse seruom credidi, te liberum.
Ita uosmet aiebatis, itaq; nomina
Inter uos permutastis. Ty. fateor omnia
Facta esse ita, ut dicis, & fallaciis
Abisse eum abs te mea opera, atq; astutia.
An obsecro hercle te id nunc succenses mihi?
Ae. At cum cruciatu maxumo id factust tuo.
Ty. Dum ne ob malefacta peream, parui æstumo.
Si ego hic peribo, ast ille ut dixit, non redit.
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile.
Meum herum captum ex seruitute, atq; hostibus
Reducem fecisse liberum in patriam ad patrem.
Meumq; potius me caput periculo,
Præoptauisse, q̄ is periret ponere.

SARACENVS. Occator q dicatur. ¶ OCCATorem. Occator & pariter occare ab occidendo: q grandes terræ cædat globos. Varro. Occare .i. comminuere dixit: & serenus occationem quasi occerationē: q occultet semina. ¶ At erit hoc factum. Seruat decorum Plautus inducēs loquentem tyndarum: non ut seruum: sed uti ingenuum decebat.

VALLA. Occator q dicatur. ¶ OCCATorem. dicere debebas. Festus occare: & occatorem Verrius putat dictū ab occidēdo: q cædat grandis globos terræ cum Cicero uenustissime dicat ab occecādo fruges satas. Varro cum primum arant proscindere appellant. tum iterum offringere dicunt: q prima aratione glebæ grandes solent excitari: cum iterantur offringere dicunt. Tertio cum aratur iacto semine litare dicuntur: simul & satum frumentum operiunt in porcis: & sulcant in fossas quo pluuia aqua delabatur. nonnulli postea: qui segetes non tam latas habent: ut in apulia: & id genus prædiis per sartores occare solent: si quæ in porcis relictæ grandiores sunt glebæ: quod inter duos sulcos elata terra dicitur porca: qd ea seges frumētum porrigit. Sic quoq; exta deis cum dabant: porricere dicebant. Et paulo post uineas nouellas fodere: aut **Occare qd: & qd dicat.** arare: & postea occare: & postea cōminuere: ne sit gleba: quod ita occidūt occare dictum. Nonius. Occationem ab occatis seminibus: qua id efficitur dici. Mar. Tullius uoluit de senectute. Sparsum semē excipit id occatum cohibet: ex quo occatio: quæ hoc efficit est nominata. ¶ Astringite isti sultis: idest si uultis: ut Cicero in oratore & Festus. Ennius. Prādite sultigenas: & corde relinquite somnum. ¶ Deartuasti: hoc est artuatim secuisti.

PYLADES ¶ NON Occatorem. Addi opportuit: non ex Marcello: uersum hunc citante: & metri necessitate. nam pes unus uersui deficeret: & legendum est interrogatiue. Tyndarus enim: qui se satorem: & sartorem: scelerum: ac messorem appellari audiuerat: uolens rem in iocum ueluti adducere: ut sic ægionis iracundiam deleniret: non occatorem inquit dicere debebas: prius q̄ sartorem: quum semper occent prius q̄ sarriant rustici: Eo uidelicet ordine colendi: quem & Columella: ut supra sequitur. ¶ Decet innocentem sic seruom. Sic addendum fuit: & metri necessitate: & sententiæ concinnitate. ¶ Sed quid negocii: subaudi est. ¶ Deartuasti: demembrasti: dilacerasti: & scribendum est: deartuauisti: & non deartuasti: ut legit: & commentatur Pius: contra metri rationem: nam quinq; tantum pedibus uersus ambularet: cui sex debentur. ¶ Confecisti: occidisti: necasti. ¶ Et meis fallaciis: addenda fuit dictio meis: metri ratione ita postulante: & sensus congruitate. ¶ Parui id estumo: paruifico inquit quicquid in me seruire potes: etiam si mortem mihi incuteres: dum modo non peream ob scelus: & malefacta: addendum fuit id necessitate metri: quia aliter uersus claudicasset. ¶ At erit mihi hoc factum. Ingenue: & non seruiliter loquentem Tyndarum poeta inducit: in quo utiq; decorum seruauit. ¶ Præoptauisse: præelegisse: optare enim est eligere. Virgilius. Pars optare locum tecto. **Optare.** Ter. Quæ sese optauit parare hic diuitias potius q̄ in patria pauper uiuere. Et optare est cupere: Virg. Egressi optata potiuntur

ta potiuntur troes arena. Scribendum est autem praeoptauisse: tam ex antiquis codicibus: q̄ metri necessitate: & sententiae congruitate: non autem promptauisse: ut legunt interpretes nostri Pius: & Sarracenus.

Ae. Facito ergo ut acherunti ducas gloriam.
Ty. Qui per uirtutem peritat, non pol interit.
Ae. Quando ego te exemplis pessumis excruciauero,
Atq; ob sutelas tuas te morti misero,
Vel te interiisse, uel perisse praedicent.
Dum pereas, nihil interdico, dicant uiuere.
Ty. Pol si istuc faxis haud sine poena feceris.
Si ille huc redibit, & sicut confido affore.
Ar. Proh Di immortales, nunc ego teneo, nunc scio
Quid sit hoc negoci. meus sodalis Philocrates
In libertatest ad patrem in patria. benest,
Nec quisquast mihi, aequae melius quoi uelim.
Sed hoc mihi aegrest, me huic dedisse operam malam.
Qui nunc propter me, meaq; uerba uictus est.
Ae. Vetuin te quicq̄ mihi hodie falsum proloqui?
Ty. Vetuisti. Ae. cur es ausus mentiri mihi?
Ty. Quia uera obessent illi, quoi operam dabam?
Nunc falsa prosunt. Ae. at tibi oberunt. Ty. optumust,
At herum seruaui, quem seruatum Gaudeo,
Quoi me custodem addiderat herus maior meus.
Sed male ne id factum arbitrare? Ae. pessu me.
Ty. At ego aio, recte. qui abs te seorsum sentio,
Nam cogitato, siquis hoc gnato tuo
Tuus seruos faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteres ne necne eum seruom manu?
Esset ne apud te is seruos acceptissumus? responde
Ae. Opinor. Ty. cur ergo iratus mihi es?
Ae. Quia illi fuisti, q̄ mihi fidelior.
Ty. Quid tu una nocte postulauisti, & die,

SARACENVS. ℂQVI Per uirtutem perit. In hanc ferme sententiam Cicero in oratio. Neque mors miseranda est: quae ob rem publicam capitur: neque exitium turpe: quod uirtute suscipitur: & notanda ex Plauto est uerborum istorum proprietas: ꝙ plus sit iterire q̄ perire: habes etiam testem Nonium: qui differētiam horum uerborum annotauit: ꝙ perire leuior res sit: & habeat inuentionis speciem. ⸿ Sutellas dolosas: astutias a similitudine suentium dictas. ⸿ Emitteres manu: Liberares qui dicendi modus apud Plautum est frequentissimus. ⸿ Nuperum. Ab eo quod est nuper fit nuperum.

Peron ab intereo i quo differat.

VALLA. ℂVT ACHEerunti: idest inferno: cum sit Acherō inferni fluuius: ab achos: idest moeror: & reo fluo. Dicitur autem Acheron acherontis: & acherus acheruntis: ut trapezus trapezuntis: cerasus cerasuntis: & hydrus hydruntis: ide acherusia tēpla dixit Lucretius. ⸿ Qui per uirtutem peritat non interit. in quibusdam uetustissimis codicibus legimus his duob9 modis. Qui per uirtutem perit: is nō interit. Altero. Qui per uirtutem perit: at non interit: ut sit haec dictio peritat: quae in impressis passim legitur codicibus diuisa: intelligaturq; at pro sed. Nos tamen hoc legentis iudicio relinquimus: ut quā ei magis placuerit: sequatur lectionem. Nonius in uerborum differentiis inquit: perire & interire plurimum differsit: ꝙ perire leuior res est: & habet inuentionis speciem: & nō omnium rerum finem. Plautus in Capti. Qui per uirtutem peritat: non interit. Ergo perire corpore est. Interire rebus omnibus. ⸿ Obsutellas: idest dolo a suēdo ⸿ Et nuperum. Priscianus in tertio. Nuperrimus etiam proferebant antiquissimi: unde aduerbium posuit Cicero in tertio ad Herennium: & quoniam nuperrime dictum est facile memoriae mandatur: qui superlatiuus magis ab aduerbio in er desinente uidetur nasci. Nomen enim positiuum in us definit: ut Capro uidetur nuperus: cuius accusatiuum protulit. Plautus in Captiuis. Recens captum hominem: & nuperum: & nouitium: & bene: ut enim superus: sic enim nuper nuperus debet esse: Liuius in Odyssea. Inferus: an superus tibi fert deus funera Vlysses.

Pereo & intereo i quo differant.

PYLADes ℂFACITO ergo hoc: ut acheronti hoc addere coegit uersus necessitas: cui pes unus defuisset. ⸿ Acheronti: hoc est apud acherontem. & quando mortuus fueris. ⸿ Peritat: is non interit: Is addendum fuit: metri ratione ita postulante: Et scribendum quoq; peritat: & non perit: ut scribit Sarracenus contra metri legem. Nonius differentiam facit inter perire & interire: ꝙ perire leuior res est: & habet inuentionis spem: & non omnium rerum finem: ut interire: quam differentiam hic optime seruauit Plautus: ab illo etiam hoc loco citatus in testem. Illud autem aduertendum: nescios hos Plauti interpretes Pium: & Sarracenum legere Nonii codicem corruptum. scribunt enim speciem pro spem: ignorantes prorsus quid legant: aut dicant. ⸿ Sutelas: dolos: astutias: & fabricas: a suendo dictas: atq; a suentium similitudine: ut Festus ait. Fulgentius autem sutelam astuciam dici ait: quasi subtilem telam: adducēs Plautum in casina: dicentem: possis ne: nec ne: clam sutelis tuis praeripere casinam uxorem. ⸿ Afforet: pro aderit positum uidetur: quanq̄ forem. es. et. praeteriti imperfecti habeat significationem: nisi affore potius legamus: ut sit sensus: & sicut confido affore: hoc est affuturum esse: subaudi ita aderit. ⸿ Proh dii immortales. Aristophōtes rem omnem iam intelligens intra se haec dicit: deductus quoq; poenitentia: ꝙ suis uerbis Tyndaro male factum sit. ⸿ Sed male ne id factum tu arbitrare: tu addendum fuit metri necessitate: quia pes unus uersui defuisset. ⸿ Nuperum: & nouicium: Nuperum quanq̄ a nuper aduerbio factum sit: nomen tamen est: & declinatur: Nuperus. a. um. hoc est recens: & qui a proximo tempore: & pauloante exacto factus est. Sic & Nonius exponit hunc locum citans. Et Priscianus: nuper inquit nuperrime: nomen enim in. us. finit nuperus: teste capro: cuius accusatiuum protulit Plautus in captiuis: Recens captum hominem: nuperum: & nouiciū: ut enim a super superius: sic a nuper nuperus debet esse. Liuius in odyssea. Inferus an superus tibi fert deus funera Vlyxes.

Perire. Interire.

Sutelae.

Nuperus.

Superus.

SARACENVS. ¶NOVIcium. Valde nouum: & incognitum. ¶ Latomias. Graece dicuntur latomię lapidicinę: & ad expressiorem significantiam adiecit lapidarias. Romae latomiae pro loco carceris habitę sunt. ¶ Sesquiopus: idest tantũdem: & dimidium. unde in proportione sesqualtera numerum dicimus continẽtem alium: & ipsius medietatem: ut tres ad duo: & sex ad quattuor: & nouem ad sex: sesqui enim interpraetatur beatus Augustinus in musicis absq; se.

Latomię q̃ dictae

VALLA. ¶ET nouitiũ: nouũ apud te seruũ. Nouitiũ opus dixit Pli. q̃si nuprime factũ: ut serui sunt nouitii: q necdũ satis exp ti sunt: est ãt hoc nomẽ adiectiuũ tã apud Pliniũ q̃ apud iuriscõsultos. Vlpianus lib. xxi. Plærĩq; solẽt mãcipia: q no uitia nõ sunt: quasi nouitia distrahere. ad hod. s. ut pluris uẽdant: p̃sumptũ est. n. ea mãcipia: q rudia sunt: simpliciora esse: & ad ministeria aptiora: & dociliora: & ad oẽ ministeriũ habilia: trita uero mãcipia: & ueterana difficile est reformare. At nomẽ substãtiuũ nouitius pro nuo rudi. Quĩ ti. in prio istitutionũ oratoriaꝝ. At nouitiis nr̃is per quot annos s̃mo latinus repugnat. ¶ In latomias. i. lapidicinas: qa laas lapis dr̃: & tẽno seco. Sesqopus. i. opus: & dimidiũ. sesqdicit̃ se absq;: uñ & sesqualtera proportio: ut triginta ad uiginti: duodecim ad octo. tria ad duo.

Nouitium opus quid

Latomiæ q̃ dicantur

> Recens captum hominem & nuperum, & nouicium
> Te perdocere, ut melius consulerem tibi.
> Quam illi, quicum una puero ætatem exægeram?
> Ae. ergo ab eo petito istam gratiam, ducite
> Vbi ponderosas crassas capiat compedes.
> Inde ibis porro in latomias lapidarias,
> Ibi quom alii octonos lapides effodiunt,
> Nisi quotidianum sexquiopus confeceris,

PYLADes ¶NOVIcius ãt a nouo factũ est: & habet secũdam lõgam: ut a subrepto subrepticius: a subdito subditicius: & similia de qbus in epopeia nostra p̃cipimus: & in aulularia diximus sup uerbo: emissicius. ¶ Qui cũ una puero. i. cũ quo puero: uel scribendũ: a puero: hoc est ab usq; puerili ætate. ¶ Ergo ab eo petito gratiã istã: nõ istam gratiam: naꝫ pes unus uersui deficeret. ¶ Latomias lapidarias: latomiæ græce lapicidinæ dicũtur: hoc est loca: ubi lapides cęduntur sed ad maiorem expressionem addidit lapidarias. Et romæ latomiæ pro loco carceris habitæ sunt: prope tullianũ: ut meminit Varro: qui & Tullianum dictũ ait: quia a Tullio rege additũ carceri: hoc loco: si quis Pium insolentem: atq; audacissimũ nugatorem legat: non minus temerariũ: & insanum deprehendat: q̃ alibi quoq; sæpius: quũ græcã sibi eruditionem usurpat. Tot. n. tantaq; infercit in suas hmõi: futilesq; nugas: ut tanquã pullus tricis iplicitus se extricare nequaquã possit. Garrit. n. primũ de noie lithomias: quo syracusanos appellare carceres asserit: id quod prorsus falsum est: neq; id nomen in tota græcoꝝ lingua depræhenderit. Quod aũt de plutarcho adducit in Nicia: q dicat: ex malehabitis: uictisq; atheniensibus ad asinarã fluuium: quosdã in lithomias cõpactos obiisse: plane mẽtitur: Nam lathomias nusquã in tota Niciæ uita: neq; alibi: ut diximus: auditum est nomen: lapicidinas autem: non lithomias: Guarinus uitæ illius interpres scriptum reliqt: ut oĩbus legere uolentibus patebit. Veꝝ quod tertio loco delirium superaddit dicens. Paꝝ deluxata: demutataq; uoce lithomia gręcis lapicidina nos lathomiam dicimus: nullo ueratro purgãdum existimamus: quum lathomia nõ a nobis: sed a gręcis dicat̃: nos autem lapicidinaꝫ appellamus a lapide: & cædẽdo: non lapidicinam: ut legit Sarracenus: hõ & ipse paucaꝝ litteraꝝ. Facessat ergo larua hæclitterarum Pius: & quum gręcas offenderit dictiones: ne hiscat: ne ue temere in alienam messem falcem iniiciat. Quod si ex nobis discere dignatur: sciat: nõ lithomiã scribi debere: sed lithotomiam. a λιθοσ. quo nomine lapis significatur: & τομοσ incisio. τεμνω enim incido: & scindo significat. unde τομοσ incisio: a quo & tomus urbs in ponto dicta est: quia fertur in illa: membra soror fratris dissecuisse sui: ut inquit Ouidius in tristibus. Huius igitur nominis: hoc est lithotomiæ secunda cum. th. tertia autem cum. t. exili scribenda est: quia λιθοσ. per. θ. τομος autem per. t. scribitur. Sed ut gręcum: & rectũ est nomen λιθοτομια: hoc est lithotomia: non lithomia: ut ille ait: ita & λατομια: idest latomia a græcis: alio nomine pio illi ignoratissimo dicit̃: absq; ulla aspiratione. λας enim: cuius genitiuus est λα. per syncopam flexum nomen a λαας λαοσ: ut in magno etymologico legitur lapidem significat: & τομος icisio: atq; inde λατομια compositum nomen: non aliter q̃ λιθοτομια lapicidinam significat. & λατομος lapicida: non aliter: q̃ λιθοτομος. hęc est uera: ac recta latomiæ deriuatio: ad quam discẽdã altero salis modio Pio illi opus fuerat: anteq̃ de huiusmodi prẽciperet. Quod uero demum addendum censet: scribendum uidelicet esse lithomia: q ob modulatiorem hiatum deducta sit ex lithotomia: quum nullo authore proferat: insaniam est insaniæ supperaddere: eoq; adiecto corolario: q; in Sidoni codice: lathumiis nusq̃ auditam uocẽ inserit & barbaram: quum latomiis ibi scribendum sit. ¶ Quottidianum sequi opus. quottidianum legi debere nos: cẽsemus: ut sit adiectiuum illius nominis opus: non quottidianus: ut corrigit Pius: exponens tu quottidianus: & c. absq; ullo recto sensu. ¶ Sesquiopus. per. s. & non per. x. scribendum opinamur sesqui: nulla enim ratio est: quæ litteram. x. exigat. Hac autem dictione sesqui indeclinabili utuntur arithmetici in proportionibus numerorum significandis: unde dicunt: proportionem sesquialteram: sesquitertiam: sesqquartã: & numeꝝ sesqalteꝝ: sesqtertiũ: & sesquiquartum: & sic deinceps: de quibus Boetius in arithmetica sua mentionem facit: capite uigesimoquarto de superparticulari eiusque speciebus tractans in hęc uerba. superparticularis uero est numerus ad alterum comparatus: quotiens habet in se totum minorem: & partem eius aliquam: qui si minoris habet medietatem: uocatur sesquialter: si uero tertiam partem uocatur sesquitertius: si uero quartam sesquiquartus & c. Ex quibus uidetur dictionem sesqui adiectiuis nominibus numerum denotantibus iunctam: ita a philosophis: & arithmeticis usurpari: tanq̃ compositam: ex secundo: & atq;. Et ita illos ea abuti quasi numerus ille primus & maior: secundo ac minori comparatus: illum atq; alteram: hoc est secundam: & dimidiam ipsius partem: uel tertiam: aut quartam continere dici possit. Quando autem dictio sesqui: uel cum substantiuis nominibus: uel numerum non denotãtibus iungitur: uidetur composita esse: a semis: & q;: & significare totum: ac dimidium: id quod græci ημιολιον dicunt: hoc est dimidium cum toto: ut sesquipes: idest pes integer: ac dimidius: a quo sesquipedalis adiectiuum fit. Persius. Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet. Martialis. Mentula cui nundum sesquipedalis erat. Iuuenalis. Proiicit ampullas: & sesquipedalia uerba. Sic apud Varronem: sesquimodium: & sesquimensem legimus pro modio integro cum dimidio: & mense itidem cum dimidio:

Tullianũ

Lapicidina

Tomus

Sesqui.

Hemiolion

dimidio:& Columella li.secũdo:sesqoperã dicit:pro opa una integra:& dimidia.& sesqculeus apud eũdẽ est: ꝓ culeo mẽsura cũ dimidio.& sesqculearibus doliis inquit picis duræ pondo uicena que satis.Et sesqplagam Cornel.tacitus pro plaga integra cum dimidia posuit.Sic Plautus hoc loco sesquiopus:pro opere integro cum dimio dixit: Id significans:uelle se:ut Tyndarus duodecim lapides quottidie effodere:quum aliis octo effodi consuetum esset.

Sexcentoplago nomen indetur tibi.
Ar.Per Deos,atq; homines te ego obtestor,Aegio,
Ne tu istunc hominem perduis.Ae.curabitur.
Nam nocte neruo uinctus custodibitur.
Interdiu sub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo,non uno absoluam die.
Ar.Certum ne est tibi istuc?Ae.Non moriri certius,
Abducite istum actutum ad Hippolytum fabrum.
Iubete huic crassas compedes impingier,
Inde extra portum ad meum libertum Cordalium
In lapidicinas facite deductus fiet.
Atq; hunc ita me uelle,dicite curarier,
Ne quid deterius huic sit,q̃ quoi pessumest.
Ty.Cur ego te inuito me esse saluom postulem?
Periclum uitæ meæ tuo stat periculo
Post mortem.in morte nihil est,quod metuam mali,
Et si peruiuo usq; ad summam ætatem,tamen
Breue spacium est perferundi,quæ minitas mihi.
Vale,atq; salue,& si aliter ut dicam,meres.
Tu Aristophontes,de me ut meruisti,ita uale.
Nam mihi propter te hoc obtigit.Ae.abducite.
Ty.At unum hoc te quæso si huc rebit & Philocrate
Vt mihi eius facias conueniundi copiam.
Ae.Peristis,nisi hunc iam e conspectu abducitis.
Ty.Vis hæc quidem hercles,& trahi,& trudi simul.
Ae.Illic est abductus recta in phylacam,ut dignus est.
Ego illis capteiuis aliis documentum dabo.
Ne tale quisq̃ facinus incipere audeat.
Quod absq; hoc esset,& qui mihi fecit palam,
Vsq; offerre natum suis me ductarent dolis.
Nunc certust nulli post hæc quicq̃ credere.
Satis sum semel deceptus.speraui miser
Ex seruitute me exemisse filium.
Ea spes elapsast.perdidi unum filium
Puerum quadrimum,quem mihi seruos surripuit.
Neq; eum seruom,unq̃ repperi,nec filium.
Maior potitus hostium est.quod hoc est scelus?
Quasi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hac,reducam te ubi fuisti neminis
Misereri certust.quia mei miseret nemo
Exauspicaui ex uinculis.Nunc intelligo
Redauspicandum esse in catenas denuo.

¶SEXcẽtoplago.Formatũ nomẽ ex sexcẽtis plagis.¶ Actutũ.Cõfesti:q̃ primu;. ¶ Rebitet.Redibit.¶ In phylacã.In carcerẽ:in custodiã uerbũ grçcũ est phylaca. ¶ Quod absq; hoc eẽt.Scilicet facinus iã peractum:nisi hic aristophõtes subuenisset.¶ Vsq; offerre natũ.Nã discedens philocrates pollicitus est secũ aductu℞ egionis filiu; philopolemũ.¶ Neminis.Sic catonem dixisse cõperimus:sunt multi corde:quos non miseret neminis.¶ Ex auspicaui.Est auspicare auspiciũ capere:& incipere:& licet frequẽtius in bonã partẽ dicatur:in malã quoq; dictũ inuenitur.Plini⁹ de homine locutus:animal inquit cæteris imperatu℞ a suppliciis uitã auspicat̃:sensus ergo ẽ:cœpi ego illũ e cathenis eximer̃ nũc quoq; uolo:ut rursus ĩ cathẽas r̃deat.

¶SEXcẽtoplago.ut uoceris sexcẽtoplagus.¶ Hominẽ ꝑduis.pro ꝑdas.¶ Cõpedes ĩpingier.i.astrĩgi:& obfirmari.¶ Deductus fiet.pro sit. ¶ Rebitet.i.redeat. ¶ Vis hæc qdẽ hercle est & trahi:& trudi simul Cice.pro Cecina iqt. Nõne si uerbũ seq uolumus:hoc ĩtelligamus nece ẽ eũ detrudi:cui manus afferant̃: ne est inq̃ si ad uerbũ rẽ uolumus attingere:neminẽ statu detrusum:q nõ adhibita ui manu demotus:& act⁹ p̃ceps ĩtelligat̃:deiectus uero:q põt eẽ qsq̃:nisi iferiorẽ locũ d̃ supiore motus:·põt pulsus:fugat⁹:eiect⁹ deniq;.Illud uero nullo mõ põt deiectus eẽ qsq̃ nõ mõ: q tact⁹ nõ sit:sed ne çquo qdẽ:& plano loco.qd ergo:·hoc iterdictũ putamus eoru; eẽ cã cõpositũ:q se p̃cipitatos ex locis superioribus dicerẽt eos.n.uere possumus dicere eẽ deiectos.¶ Recta in phylacã.i.in carcere;:ita.n.græce.¶ Pue℞ q̃drimũ.i. q̃ttuor ãnos natũ.¶ Neminis misere.certũ ẽ.dubitauerũt qdã grãmatici:an neminis diceret̃:quã rẽ cõfirmarunt hoc plautino testimonio ut Diomedes;sed nõ Plau.mõ ue℞ ẽt pleriq; alii usi sunt Cato. Sũt m̃lti corde:quos nõ miseret neminis. Lucilli⁹. Neminis ĩgenio queq̃ cõfidere oportet.

¶SEXcẽtoplago:datiui casus : est mihi nomẽ Mençhmo.cõpositũ nomẽ est a sexcẽtis plagis:sexcẽtoplagus a.um:cuius penultia lõga ẽ:ut hoc loco.¶ Ego te ob.nõ. te ego obtestor:qa pes unus uersui deficeret.Loqt̃ hic Aristophõtes:dolore affect⁹ qa tynda℞ hũc eẽ detexerit.¶ Perduis: ꝓ ꝑdas.¶ Noctu:ꝓ nocte.¶ Interdiu.i.die: de qb⁹ satis supius dictũ ẽ.¶ Diu ego nũc cru.ita scribi reqrit metri itegritas:ñ: diu hũc ego:qa pes unus abũdaret.¶ Cordaliũ: ita scribi nomẽ hoc debet ex codicib⁹ antiqs:& nõ cordalũ:& eũdẽ existimamus quẽ supius dixit cordalio:qđ nomẽ & absq; aspiratiõe scribi posse existimamus:utpote a corde:latino nomine:& λεια græco:prædam significante:qa hominibus corda auferret : corũq; ueluti prçdator eẽt.¶ Deduct⁹:abduct⁹:& deduct⁹ scribẽdũ ex codicib⁹ anti.& resto sensu:nõ diduct⁹.¶ Atq; ita me uel.di.hũc cu.ita scribi uersus rõ postulat:nã si:atq; hunc ita me uelle scribat̃:pes unus uersui deficiat.¶ Periclũ

SARACENVS

Auspicare quid sit

VALLA.

Antiqua locutio

PYLAdes

Sexcẽtoplagus

Cordalio

ui.m.st.tuo pi.uersus quoq; hic ita scribẽdus ẽ:eadẽ rõne metri:nã si:piculũ uitę meę tuo stat legas:pes unus uersui abũdat. ⁋ Tñ breue spaciũ. Gñalis:ac uera sñia est:humãis cũctis uitã breuẽ esse.iuxta illud ouidii. Cito pede labit ętas. Et illud:labit occulte:fallitq; uolatilis ætas:& nihil est annis uelocius. ⁋ Te pp.nõ:pp te:qa pes unus uersui deficeret. ⁋ *Si huc reditet philocrates*.i.redeat a redito uerbo cõposito ex re:& ito.as.& ita habẽt antiq codices:& nõ rebite:ut legunt Pius & Sarrace.quod uerbum ut superius diximus in scena:quæ res bene uertat: nullibi cõpertum putamus:nisi rebetet scribatur:ut sit futuri tẽporis indicatiui:a uerbo beto:quo & infra poeta usus est in curculione: inquiens:Fortunatus si illa ad me betet. Betere.n.ut ibi diximus:Nonio est ire:non bitere. ⁋ Nisi iam hunc.& nõ:nisi hunc iam:nã uersus uno mancus pede fieret. ⁋ In phylacam:in carcerem:in custodiarium: in ergastulum:ubi serui custodiunt:græcum est nomen. φυλακη enim carcerem:& custodiam significat.& φυλαςςω uerbũ significat custodio. ⁋ Quod absq; hoc esset:subaudiẽdum si:ut Græculus esuriens in cęlum iusseris ibit.i.si iusseris. Sensus est: ꝗsi absq; hoc esset:hoc est:ꝗ nisi hic fuisset:qui mihi hoc fecit palã:& Aristophõtem itelligit:isti captiui mei ductarent me offerre natum cõtinue suis dolis.i.seducerent:& circũuenirent me hoc modo sæpius:ac traherent ad id:ut natum meum philopolemũ:quem omni nixu recuperare:ac redimere studeo:offerrẽ:atq; obiicerem suis corũ dolis: Offerre interdum est reuerenter tribuere:unde offerre diis frugum primitias dicimus. Interdum bonũ aliqđ: aut malum reperire oculis ante ponere. Virg. *Strictamq; aciem uenientibus offert*:aliquando polliceri. Iustinus. Quum ei auxilium obtulisset.quãdoq; inferre. Terẽtius. Nam uitium est oblatũ uirgini olim:pro illatũ:nõnunꝗ ferre:& præstare. Lucillius. Vt nunc hac re mihi opem:atq; auxilium offeras. Et aliquãdo spõte dare:& exhibere:atq; obiicere. Idest: homines ipsi hanc sibi molestiã ultro:atq; erũnam offerunt:ducunt uxores. Et ut hoc loco. ⁋ In orbitatem. Orbus proprie dicitur:qui orbem:idest circulum:& lumen oculorum amisit:quasi orbibus amissis:hinc per metaphoram orbi dicti:quicunq; aliqua re cara priuati sunt:ut parentes liberis:quasi oculis priuati. Inde orbo.as.uerbu: quod est priuo:& orbitas siue orbitudo:qualitas illa patrum post amissos liberos:ut hic. Interdum tamen orbus e contrario pro eo:qui parentes amiserit:accipitur:quem græci ορφανον orphanum dicunt. Terẽ. Orbo qui proximi sunt: uxorem ducant:hinc orbitas pro orphanitas sumitur:quã græci ορφανιαν nominant. Cicero. Deplorauit.n.cãs: atq; orbitatem senatus. ⁋ *Sequere hac*.facta hac lamentatione:Aegio uocat Aristophõtem: iubens illum se sequi: ut reducat in carcerem:unde eductus fuerat. ⁋ Neminis.nullius. *Sic* Lucillius. Neminis ingenio quenquam confidere oportet. *Sic* cato:sunt multi corde:quos non miseret neminis: & nemo non de hominibus tantum dicitur:sed & de diuis. Virgili. Turne quod optanti diuum promittere nemo. ⁋ Quia mei miseret neminem. Neminem ex codicibus antiquis scribendum est:& ex recta romanæ linguę locutione:non nemo:ut legunt iterpraetes nostri. ⁋ Exauspicaui:pręponenda est hic persona Aristophontis:neq; enim sunt uerba continuata ęgionis:qui dicat: Cœpi ego illum e catenis eximere:nunc quoq; uolo:ut rursus in catenas redeat:ut putauit *Sarracenus* parum salsus. Neq; sunt Tyndari uerba:aut persona eius est hic præponenda:ut fecit Pius:alter delirus interpres. Nam tyndarus iam abactus fuerat:& abductus illhinc:recta in philacã:ut supra uisum est. Itaq; ut diximus: Aristophõtis hæc uerba sunt: qui quum audisset senem dicentem. Sequere hac:reducam te:ubi fuisti &c.inquit. Malo huc auspicio processi:utiq; qui a uinculis:in quibus eram initium uię cæpi:propterea redauspicare:hoc est:regredi in catenas:quasi ad iterum auspicandum:& feliciorem uiam incœptandam mihi necesse uideo. Sumpta est metaphora ab imperatoribus romanis:qui nisi auspicato non egrediebantur. Et si capto auspicio male portendi rem intelligerent: dilato negocio: uel sacrificio facto:redauspicabant:hoc est iterum auspicia captabant:feliciora prioribus expectantes. Auspicare autem:& auspicari:nam utroq; modo dicitur:est non solum auspicium capere:sed etiam incipere nec in bonam tantum partem:quod frequentissimum est:sed etiam in malam. Plynius libro septimo naturalis histo. capitulo primo de homine loquens:atq; infeliciter natum iacet manibus pedibusq; deuinctis flens:animal cæteris imperaturum:& a suppliciis uitam auspicatur. hinc factum:ut auspicia dicamus ductum:atq; principium:ut tuis auspiciis hoc negocium sequar:hoc est tuo ductu:tuaq; adhortatione:iussu:aut pricipio. Auspicium ab augurio differre dixit No. quia auspicium sit auium conspectio:& quod ex uolatu auium significetur:& uocibus: Augurium autem:quod rerum omnium coniecturas prudenter:& diligenter cõplectitur:& tamen auguriũ quoq; ab auibus:ac gerendo dr:ꝗsi auigeriũ:siue ab auiũ garritu:ut Fest⁹ ait.

Redito

Phylaca

Offerre

Orbus

Auspicare

SARACENVS.

IVppiter supræme. Dum quæ superius enarrata sũt fiũt. Philocrates interim ex patria rediisse ad egionem constat: secũq; adduxisse eiusdem filium Philopolemum:& stalagmum seruum:parasitus igitur cum forte iuisset ad portum: uidit expectatum obsonatorem suum:ex cuius aduentu iactat opiparas cœnas: se adeptũ esse. ⁋ Optumitas. Pro optimas. ⁋ Opiparas. Opulentas:nã opipar̃ dicimus magnar̃ opu; apparatũ. ⁋ Effertissimam. Vel offertissimã.i.pinguissima;: abũdantissimã a farcio:qđ est proprie saturo:impleo. ⁋ Coniiciam pallium. Vt expeditior esset in eundo.

Opiparum quid sit

VALLA.

IVppiter supme. Ergasilus parasit⁹ cũ i portu pspexisset Aegyõis filiũ Philopolemũ cum Phylocrate aulidẽsi redir:ser-

ACTVS. QVARTVS.

Ergasilus parasitus. Aegio Senex.

IVpiter supreme seruas me,measq; auges opes.
Maxumas optumitates,atq; opiparas offers mihi.
Lucrum,ludum,iocum,festiuitatem,ferias.
Pompam,penum,potationes,saturitatem,gaudium.
Nec quoiꝗ homini,supplicare nunc certust mihi.
Nam prodesse amico possum,uel inimicum perdere.
Ita hic me amœnitate amœna amœnus onerat dies.
Sine sacris hæreditatem sum adæptus offertissumam.
Nunc cursum ad senem capessam hunc Aegionẽ,quoi boni
Tantum offero quantũ ipse a Dis optat,atq; etiã amplius.
Nunc certa res est eodem pacto,ut comici serui solent,
Coniiciam in collũ pallium,primo ex me hanc rẽ ut audiat,
Speroq; me ob hunc nuncium æternum adepturum cibum-

uumq;

usq; stalagmũ adduci: q olim Aegyonis filium surripuerat exultans lætitia: ad Aegyonem se recipit. ¶ Opimates: idest opibus refertas ab eo: quod est opimus opima opimum: fecit opimas opimatis. ¶ Opiparasq;: idest quæ parãt opem & auxilium. ¶ Sine sacris: idest absq; sacrificio. ¶ Effertissimam: idest copiosissimam. ¶ Coniiciam in collum pallium cum in tortis enim palliis ob collum parasiti in scænam prodibant: quo forent expeditores.

Opimates unde

IVppiter supreme seruas me. Tetrameter brachicatalecticus est eius scenæ uersus: septem pedibus instructus: quam & unam tm̃ existimamus scenã: usq; ad illã: quæ incipit. Illhic hinc abit: & nullã fieri debere diuisionẽ hic: post tertiũdecimũ uersum: ut fere in codicib⁹ facta est: quũ & idẽ sit carminis genus: & snia cõtinuata duaꝝ psonaꝝ. Introducit itaq; primo Ergasilus parasitus: quẽ scimus ad portum iuisse iamdudũ: ubi adhuc superare sibi unã spem cœnaticã dixerat. Qui quũ ibi cõperisset in naui quadã aduentantem philocratẽ ex aulide: secũq; habẽtem Philopolemũ ægionis filiũ: ad quem redimẽdũ prexerat: nec nõ & Stalagmum seruũ fugitiuũ: qui alias alteꝝ senis filium quadrimũ abduxerat: prę gaudio exclamat: sibi opum augmenta bonaq; oia oblata esse: quoꝝ maxime cupiens esset: & parat se: ut cursu citatissimo ad senem hunc optatissimũ nunciũ primus ferat: quo ab illo æternum adipiscat cibum. huic aũt mœrore affectus senex: ꝓpter amissum philocratẽ pro tyndaro: ut supra: obuius fit: qui tãdem ab illo audiens de aduentu filii: & in lętitiam cõuersus: ad uisendam ad portũ propere se accingit. ¶ Maximas optimitates. i. utilitates: & bonitates. Et ita scribẽdum est prorsus: & nõ optimitas: ut legunt Pius & Sarrace. ut diximus in asinaria: super hoc eodem quasi uersu ibidem quoq; ascripto in hæc uerba: Maximas optimates: & gaudio effertissimas: ad quẽ locum legẽtes relegamus. Nam quę hic garrit Sarracen⁹ dicẽs: optumitas pro optimas: &c. nõ sunt naucifaciẽda: queadmodũ neq; quę illhic a Pio sunt deblaterata. ¶ Atq; opiparas: ita scribi oportet metri necessitate: nõ opiparasq;: qa pes unus uersui deficeret. Opipaꝝ dicimus quasi magnaꝝ opum apparatũ: unde opiparũ cõuiuium pro lauto: & abũdanti: & opipare aduerbiũ pro laute: & abũdanter ponunt. ¶ Lucrum: ludum. Delendã censuimus dictionem laudem: quæ his præposita erat: uti superfluẽtem: eam enim iterlinearem glosam: hoc est expositionem fuisse subiectę illius dictionis põpam existimauimus. ¶ Potationes penum: non penũ potationes: quia uersus abũdaret. ¶ Nec homini cuiq̃: non: nec cuiq̃ homini: quia pes unus uersui defecisset. ¶ Supplicare nunc dictionem me his interpositam tollẽdam censuimus: uti abũdantem: & inconcinnam huic litteræ. ¶ Nã prodesse amico: tollendam quoq; uel cõiunctionem: hic ascriptaꝫ post nã: censuimus: metri ratione eam non tolerante. ¶ Nam hic me amœnitate: amœna amœnus onerat dies: hunc totum uersum metri necessitas ita scribere cogit: & onerat pro onerauit legendũ: nõ autẽ onerauit: qa abundaret pes unus. ¶ Offertissimã: abundãtissimam: pinguissimam: ab offercio uerbo composito ex ob & farcio: quod est saturo: impleo: ut in asinaria dixius: cuius supinum est offertum: & inde offertus. & superlatiuũ offertissimus. ¶ Nunc cursum ad senem capessam: nõ nũc ad senẽ cursum capessam: quia pes unus uersui abũdaret. ¶ Nunc res certa: eodem pacto. ita scribi cogit metri ratio: non autem: nunc certa res est: quia abundaret uersus: & subaudiendum uerbum est: non ascribendum: eadẽ ratione. ¶ Coniiciã in collum pallium: ut expeditior esset. Sic geta in Terẽtii phormione. Sed mihi nunc cesso: qui non humerum hunc exonero pallio: atq; hominẽ propero inuenire. ¶ Ob nũcium hunc: nõ: ob hũc nũcium: quia pes unus uersui deficeret. Quod autem Pius scribit: Donatum in terentiano prologio recensere: parasitos induci expapillato brachio: & pallio altrinsecus in collum iactato: nequaquã ueꝝ est: sed ille: ut solet: meras nugas agit: & quæ in rẽ suã faciant: uel effingere: ac pro ueris proferre non erubescit. Donatus enim ibi hęc tantum ait. Parasiti cum intortis palliis ueniunt: læto uestitus candidus: erumnoso obsoletus: purpureus diuiti: pauperi phœnicens datur.

PYLADes

Optimitates

Offertissimus

Egio. Ergasilus.

AE. q̃to i pector̃ hãc rẽ meo magis uolto, tãto mihi
Aegritudo auctior ẽ i aio. ad illũ modũ sblitũ os eẽ
Hodie mihi, neq; id pspicere qui. qd̃ quom scibit,
Per urbem irridebor, quom extemplo ad forum aduenero
Omnes de me loquentur, hic ille est senex, ductus
Quoi uerba data sũt. sed Ergasilus ẽ ne hic quẽ uideo ꝓcul?
Collecto quidem est pallio. quinam acturus est?
Er. Moue abs te moram, atq; Ergasile age hanc rem
Eminor, interminorq;, ne quis mihi obstiterit obuiam.
Nisi quis sat diu uixisse sese homo arbitrabitur.

SARACENUS.

QVãto in pectore. Mœrore affectũ senẽ solabit parasitus nũciaturus aduentũ filii. ¶ Voluto. Cogitatiõe pquiro. ¶ Eminor i terminor. Vtrũq; a minor: sed præpositiones augent magis.

VALLA.

QVanto in pectore. In hac scæna se excrucianti ægyoni aduenies parasitus sese offert: & nũcio suo oẽm ex aio ãmouet molestiã. ¶ Sublitũ os esse. i. mihi eẽ ipositũ: uñ id supradictũ ẽ. ¶ Eminor. idest minus minitor. ¶ Satis diu uixisse. ut paruipendat: si nunc moriatur.

PYLAdes

Voluto: cogitatiõe pq̃ro. ¶ Sublitũ os fuisse: ita scribi metri: & sniq; itegritas cõcinior reqrit: & nõ eẽ: ut fere hñt codices: & uersus hypmeter est: cui abũdat una syllaba: ad sequẽtẽ: q a uocali icipit reflexa. ¶ Quũq; extẽplo ad foꝝ aduenero: & hic addẽda fuit q; cõiũctio: ita metri exigẽte necẽitate. ¶ Oẽs de me loqñt: addẽda fuerunt duo illa uerba de me: & metri necẽitate: & sensus cõcinitate. ¶ Hic ille est ductus senex. nõ: senex ductus: qa iãbũ in ultimo eẽ magis cõuenit q̃ spõdeũ. ¶ Quẽ uideo ꝓcul. nõ: ꝓcul quẽ uideo: qa abũdaret uersus. ¶ Collecto pallio qdẽ ẽ: qdnã hic acturus est? uersum hũc ita scribi cogit metri necẽitas: nõ: collecto qdem est pallio: qdnã acturust: qa pedes duo ei deficerẽt: quos uersuũ defectus nõ uiderũt Pius & Sarra. iterptes nr̃i. ¶ Collecto pal. hoc est qd̃ Dona. ait: parasitos cũ itortis palliis uenire. ¶ Moue abs te. Ergasili uerba sunt ad seipsũ plata: ut ad celeritatẽ se magis hortet. ¶ Age hãc rẽ iã q̃tũ potes. Supplendũ cẽsuimus hũc uersum: & addenda uerba illa: iã q̃tũ potes: metri necessitate ita exigẽte: & sensus cõcinitate: nã q̃ttuor tm̃ pedibus: & altero trũco inãbulasset: id qd̃ scriptoꝝ negligẽtia factũ existimauimus. ¶ Eminor. Interminorq;: uerũq; a uerbo minor cõpositũ est: sed ꝓpones additæ magis augẽt: alii eminor a longe significare uolunt. Interminor autem de prope. ¶ Sat diu: scribendum sat pro satis: metri necessitate.

Eminor

SARACENVS.

Balista qd sit

Catapulta quid

Aries quid sit

¶ ORE sistet. Quia pugnos in os ipingã. ¶ Balista. Genus est instrī fune itēti: uel neruo: quo spicula iaciunt: & longius emittũtur. Vegetio: & qñq; p istrõ ponit: quo saxa iaciunt maiora: atq; grauiora: ut refert No. Victruui. quoq; his uerbis oñdit ingēs: sed tñ nulla balista pficit nisi ad ppositã magnitudinē pōderis saxi. Oui. q̄ graue balistæ mœnia pulsat onus. Sene. in hyppolito. nō torta clausas fregerat saxo graui balista portas. ¶ Catapulta: Iaculũ celere: ē uel sagitta: nã in Curculione Plau. te neruo torq̄bo: ut catapultę solēt: uer¬ apud Victruuiũ iuernias catapultã gen⁹ esse instrī in decio: ubi de balistis: scorpiōibus: & catapultis: deq; ipsa¬ rōnib⁹: ac pportiōib⁹ luculētã fac mētionem.

Nam q obstiterit, ore sistet. Aeg. hic hō pugillatũ incipit.
Er. Facere certust. proinde omnes itinera insistant sua.
Neu quis in hac platea negocii conferat quicq̄ sui.
Nam meus est balista pugnus, cubitus catapultast mihi.
Humerus aries, tum genu ut quenq; icero, ad terram dabo.
Dentiloquos omnes mortales faciam, quenq; offendero.
Aeg. Quæ illæc eminatiost? nam nequeo mirari satis.

¶ Aries. Quid sit aries: docet Vegeti⁹: de mã. n. ac tabulis testudo cōtexit: q̄ ne exuratr icēdio: coriis: uel ciliciis: centonibusq; uestit: hæc itrisecus accepit trabē: q̄ aduncō pfigit ferro: qđ falx uocat: ab eo qđ incurua ē: ut de muro extrahat lapides: aut certe caput ipsius uestit ferro: & appellat aries: ul qđ hēt durissimã frōtē: q̄ subruat muros: uel q more arietũ retrocedat: ut cũ ipetu uehemētius feriat. ¶ Dētilegos. Qui ex ore dentes colligãt: ita supbe minat hominũ ora cōtũdere: nã alibi Plau. semētē in ore faciã: uel potius dētilocos legēdũ arbitror: fuit gens macedonia dētiloca dicta: c⁹ Liui⁹ mētionē fac in bello macedonico in dētilocos trãscurrit: socii erãt sed pp iopiã haud sec⁹ q̄ hostiũ fines macedones ppl̃ati sũt: ad quã gētē festiuissime ur alluder: tãquã signãre uolēs oēs sibi obuios: macedonicos futuros: hoc ē occidēdos: & mactãdos for: hic. n. ē iocus maxius: q magis uernaculo smōe q̄ latine explicari pōt.

Dentiloci q dicantur

VALLA.

Balista unũ dicta sit

¶ PVgillatũ icipit. ad pugnã se cōparat. ¶ Itinera isistãt. abstinere se abstineãt. ¶ Balista. ab eo qđ græci dicũt balo .i. iaculor. ¶ Catapultast. p catapulta ē: a gręcis gñe masculino: hic catapultes effert iaculũ celere. ¶ Humer⁹ aries. machina fuit aries arietis aĩalis hñs affigiē: q̄ muri ciuitatũ subruũt. Vegeti⁹. ballista funib⁹ neruinis tēdit: q̄ q̄to plixiora brachiola habuerit. Hoc est q̄to maior fuerit: tãto spicula longius emittit: q̄ si iuxta artē mechanicã tēperet: & ab exercitatis hoib⁹: q mēsurã eius añ collegerũt: dirigat: penetrat quēcũq; pcusserit. Itē aries ab eodē authore ita describit: testudo inqt itrisecus accipit trabē: q̄ adũco pfigit ferro: qđ falx uocat ab eo: qđ est curuatũ: ut de muro extrahat lapides. Aut certe caput ipsius uestit ferro: & appellat aries. Vel q hēat durissimã frōtē: q̄ subruit muros. Vel q more arietũ retrocedit: ut cũ ipetu uæhemētius feriat. ¶ Dētilocos oēs mortales faciã. Liui. i. ix. de bel. maced. Itaq; unũ tm̃ moratus diē getis eo¬ cã: quos habuerat secũ itinere. Inde siñ fugæ in dētilocos trãscurrit: socii erant: sed pp inopiã haud secus q̄ hostiũ fines macedones populati sunt. Sēsus ergo est. Mortales oēs cuiuscũq; sint nationis: a me fiēt macedonici populi: qui dētiloq noiant: qm̃ ego eo¬ dētes ita atterã: ut cũ loquant dentes ex ore cadant.

Aries qd sit

PLYADes

¶ ORE sistet. i. ore terrã calcabit: quēadmodũ pedib⁹ sistere cęteri solēt: ac si diceret: eũ iterimã: & faciã ore terrę ifixus uideat. ¶ Pugillatũ: a pugil noie fit pugillat⁹: hoc ē pugilũ ludus: pugilãt a pugnu. πυγμαχος, græce dr̃ pugil. & πυξ aduerbiũ signãt cũ pugnis. Vñ Mar. Pyxagathos fuerat: nũc erit hippodam⁹: ubi ñ una dictio ē pyxagathos: ut multi putãt: sed duæ αγαθος. n. bonũ signãt: ac si dixisset: pugnis bonus fuerat. i. in pugno¬ cōcertatiōe plmũ ualebat. ¶ Proinde oēs itinera isistãt sua. Ita scribi sensus itegritas reqrit: absq; ut: q̄ dictio hic post pide ascripta pperã erat. Sēsus est: ppea oēs a suis tēperēt negociis: eaq; ueluti sistãt: & morēt. Dicius isisto huic rei: hãc rē: & in hãc rē. Luca. li. iii. Illis & uolucres metuũt isistere ramis. Oui. Ne uulgarē uiã igressus alienis demũ uestigiis isisterē. Vir. Nulli fas casto sceleratũ istere limē. Pla. i milite. Insistite hoc negociũ sapiēter: & silr hoc loco. Idē i milite. age nũc: iã isiste in dolos. ¶ Nec qs. i. nec qsq̄: eadē fere sñia est: duob⁹ modis plata: uel expō est pcedētis. ¶ Nã me⁹ est balista pu. Balista Nonio est instrm: quo maiora: & grauiora saxa iaciunt. Idē ur a Victruuio his uerbis. Sed tñ nulla balista pficit: nisi ad ppositã magnitudinē pōderis saxi. Oui. quoq; in tristib⁹. Quã graue balistæ menia pulsat onus. & xi. meta. Nec leuius pulsata sonat: q̄ ferreus oli: Qũ lacerat aries: balistaq; cōcutit arces. At uegetius p instrõ quodã fune itēto: uel neruo: quo spicula iaciant: lōgiusq; mittãtur: accæpisse ur: pariq; signatione lucanus: qũ ait. ¶ Neq;. n. solis excussa lacertis: Lãcea sed tēso balistæ turbine rapta: haud unũ cōtēta latus trãsire gescit. qa ãt nomē hoc a βαλλω græco uerbo: qđ est iacio: descendit: iō duplici. ll. scribi deberet: quãq̄ pñ in cōsuetudinē uenerit: ut unico tm̃ scribat: nec minus tũ syllaba lōga sit. ¶ Cubitus catapulta est mihi. Mihi addēdũ fuit metri necessitate: cui pes unus defecisset: & ex Nonio: hũc uersũ citãte in dictiōe catapulta. Catapultã ãt inqt: iaculũ eē celere: uel sagittã: Pla. in curculiōe: atq; ita te neruo torq̄bo: ut catapultę solent. Idē in eadē. Catapulta hoc ictũ ē mihi apud Sycionē: Apud uictruuius autē est iuenire: catapultã genus esse instrumēti: ad quã sñiam: & Suidas græcus autor in dictiōe καταπελτης, ita eni græce dr̃ catapulta: spēm inqt eē supplicii. πελτη ãt genus machinæ: siue istrumēti: quo sagittæ: & alia iaciunt.

Pyxagathos

Balista

Aries

¶ Humerus aries. Aries animal notum est: ouium uidelicet maritus: qui tãtum a ueruece distat: quãtum gallus a capone: equus a canterio: uerres a maiali: ad cuius similitudinem aries pro machina bellica accipitur: qua muri oppidorum deiiciũtur. Is autem: ut uegetius ait: ita fit. De materia: ac tabulis testudo contexitur: quæ ne exuratur incendio: coriis: uel cilitiis: cētonibusq; uestitur: hæc intrinsecus accipit trabē: quę adunco pręfigit ferro: qđ falx uocatur ab eo q incurua est: ut de muro extrahat lapides: aut certe caput ipsius uestit ferro: & appellat aries: uel q hēt durissimã frōtem: quæ subruat muros: uel q more arietũ retrocedat: ut cũ ipetu uehemētius feriat. ¶ Ad quēq; icero. i. ad quēcũq; iecero genu: posset ēt scribi: ut quēq; icero: hoc ē: ut quēq; pcussero: sed codices oēs hñt: ad quēq; iecero. ¶ Dentiloquos: dentes loquentes: hoc est ex ore emittētes: uerborum loco: quia illis adeo dentes concutiam: ut suis sedibus eiectos expuant: Aliqui codices hñt: dentilegos: hoc est dētes legētes: ut sacrilegos sacra legētes: sed magis placet dentiloquos: non tamen eo sensu: quo Sarracenus interpres putat: ut alludere uoluerit poeta ad dentilocos populos macedonicos: tanq̄ significare uolens: omnes sibi obuios macedonicos futuros. hoc est occidendos: & mactãdos: ut sit iste iocus maximus: qui magis uernaculo sermone: q̄ latine explicari possit: ut ipse ait. Delirium nanq; hic sensus: imo hæc inscitissima interprætatio: & perq̄ ruditer excogitata manifeste sapit: & præse fert.

¶ Confidentiam.

SARACENVS

Cōfidentia quę dicat

¶CONfidentiam. Quam temeritatem: & audaciam quandoq; dicimus. Virgili. Nam quis te iuuenum confidentissime nostras: iussit adire domos: quandoq; duritiam & patientiam ut ostensum est in Asinaria: scapularum confidentia: uirtute humerorum freti: & quandoq; pro fiducia ut contra fiducia pro confidentia usurpatur: differentiā tamen ponit Cicero in libro tusculana. iii. sed confidentiam hoc loco nimiam crapulam intellige. ¶ Impensior: Grauior: onerosior. ¶ Scrophipasci: Pascentes scrofas. ¶ Furfures. Qui sunt farinę superflua. ¶ Pistrinum. Locum diximus: ubi pinsebatur triticum: Varro pilum quod eo far pinsunt: a quo ubi id fit dictum pistrinum. ¶ Ex ipsis dominis. Nō dixit e scrofis: ut magis faceret iocosam parasiti uanitatem. ¶ Basilicas. Regias. ¶ Quadrupedanti: crucianti. Nā equi cum quadrupedant: saltitant: & sessorem agitant: & perturbāt. ¶ Canterio. Repete: quę dicta sunt in aulularia de cāteriis: hoc unum addo scitu non indignū quod loco prouerbii quandoq; usurpatū est: cum enim quisq; agere occepisset: neq; id perfecisset: dicere solebat: canterium rideo: quod a quodam Sulpitio galba primum prolatū est: qui eques iter agressus: & canterio uix portam egresso: ac in terram pro lapso inquit: canteriū rideo Asinius capito est interpētatus lassum iā esse.

Er. Faciam huius diei, lociq;, meiq; semper meminerit.
Qui mihi in cursu obstiterit, faxo uitæ is obstiterit suæ.
Aeg. Quid hic homo tantū incipessit facer̄ cū tātis minis?
Er. Prius edico ne quis propter culpam capiatur suam.
Continete uos domi, prohibete a uobis uim meam.
Aeg. Mirum ædepol ni hic in uentrē sumpsit confidentiā.
Væ misero illi, quoius cibo iste factust impensior.
Er. Tum pistores scrophipasci, qui alunt furfure sues.
Quarum odore præterire nemo pistrinum potest.
Eorum si quoius q̄ scropham in publico conspexero.
Ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures.
Aeg. Basilicas edictiones, atq; imperiosas habet.
Satur homost. habet profecto in uentre confidentiam.
Er. Tum piscatores, qui præbent populo pisces fetidos.
Qui aduehuntur quadrupedanti, crucianti cantherio.

Cāteriū rideo qd denotet

VALLA.

¶FACIAM ut huius diei: lociq;: meiq; semper meminerit: uta Plauto multa Terētius ita hunc uersum sustulit. ¶ Tantū incipissit facere. pro parat se: ut incipiat facere. ¶ Vim meam. i. meam uiolentiā. ¶ Confidentiam. fiduciā audaciā. ¶ Basilicas ed ctiones: idest regias pręscriptiones: quia basilica regia est: ob id: quod a gręcis dicitur. βασιλεὺς rex: edicere: præcipere. ¶ Quadrupedāti: idest progressu inconcino cum uno tempore quatuor pedum cōmotione se totos quatiunt: ideo adiecit crucianti. ¶ Canterio. i. equo castrato: inde illud uetus prouerbium: cāterius est in fossa: & rideo inquit galba canteriū: q̄ Asinius capito ita iterptat̄: nisi qui principio rei alicuius inchoatę deficiunt aio. Sulpitius Galba cū in prouīciā exiens ad portā ipsam cāteriū suū aiaduertisset cecidisse: rideo inqt cāteritē iā lassū eē: cū tā lōgū iter iturus: uix id sis igressurus.

Cāterium quid sit

PYLAdes

¶FACIam huius diei: delēda fuit dictio ut: quæ post uerbū faciā: ascripta erat: cōtra metri rōnē cui pes unus abūdaret. ¶ Faxo uitæ is obstiterit suæ: tollēda quoq; fuit dictio extēplo: q̄ his īterposita pperā erat pter metri exigētiā. ¶ Quid hic hō tm̄ icipessit. legēdū est icipessit: & nō icipissit: ut legūt iterptes nr̄i: rōne: quā supra dixius: sup uerbo icipesse: qa u; sicut a facio facesso: ab expeto expetesso: q̄ eiusdē sunt iclinatiōis: sic ab icipio icipesso: & nō icipisso fit. ¶ Mira sunt ædepol: nō mira ædepol sunt: qa uersus abūdaret. ¶ Ni hic in uētrē: nisi hic bn̄ se alicubi pauit: ac saturū fecit: & ppea tā cōfidēter: & arrogāter loqtur: qa nūc cibo nō eget: dictio āt hic: breuis est hoc loco: ut in illo Virg. Solus hic inflexit mētē. ¶ Cōfidentiā. Cōfidētia: ut Noū. ait: fiduciā significat Vir. Et afflictis melius cōfidere reb⁹. Duriciā: seu patiētiā. Plau. in asinaria. Scapularū cōfidētia: uirtute ulmorū freti. Temeritatē siue audaciā. Pacuui⁹ Grādē: atq; atrocē coherce cōfidētiā. Virg. iiii. Geor. Nā qs te iuuenū cōfidētissime nr̄as: Iussit adire domos: Cōstantiā. Cice. de repub. lib. iii. Duas sibi res quo minus in uulgus exiret: & in foro diceret: cōfidētiā: & uocē defuisse. Pla. in amphitryone. Quæ nō deliqt: decet audacē esse: & cōfidēter pro se: ac pterue loq. Dona. quoq; pro cōstāti cōfidētē ponj asserit: ut in illo Terētii. Nescio qs senex mō uenit: ellū cōfidēs catus. ¶ Impēsior: auctior: grauior: ab ipendo fit ipēsus nomē: & ipēse: atq; īpēdio aduerbia. Impēsus aūt significat auctus: & affluens: q̄ si in quē multa pensa sunt: & aggregata. Impēse uero p ualde capit̄. Gel. li. xviii. cap. vii. Iulius Paulus poeta uir bonus: & rerū: lr̄atūq; ueterū impēse doctus. Impēdio aūt pro nimio apud eūdē sępius capi uidet̄. Sic. n. ait lib. vii. cap. i. Sed & eū ipendio magis & rebus gestis: q̄ ex illo ostēto uirū esse uirtutis diuinę creditū est: & lib. x. cap. xviii. Eius igit̄ leges: qm̄ uidebant̄ ipēdio acerbiores. Et lib. xix. cap. primo. Qđ uero dixi uideri qdam esse impendio molliora. ¶ Scrophipasci: pascētes scrofas: hoc est porcas. Scrofam enim porcam dicūt: quæ sæpius peperit: porcam autem: quę semel tantum: a scrofa scrofulam dicūt morbum: quem strumam appellamus: glandulę sunt quædā ex pure: & sanguine concretæ sub maxillis circa gulam: quibus scrofæ afflictari solent: & inde nomen trahunt. Strumosi dicuntur eum morbum patientes: & strumosa pars corporis eo læsa. Et eæ glādulæ: in hoie tonsillę quoq; appellant̄: ut dicemus infra in dictione glādia. ¶ Qui furfure sues alunt: nō qui alunt furfure sues: quia pes unus uersui deficeret. Et furfur purgamētū farinę: & qđ fere ad illius similitudinē ex cute animalium: pectēdo: uel fricādo excutitur. & est masculini generis: nō ēt neutri: ut qdā putarūt. Ply. Folia in aceto decocta furfures cutis emēdāt: hic Plau. utrāq; significationē expssit: nam hoc loco furfure pro farinæ purgamēto dixit: & paulo infra furfures pro cutis purgamētis: & spurciciis posuit: quū inquit: ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures. ¶ Exculcabo: calcando: & percutiendo excutiam: a calco. as. compositum uerbum est exculco. ¶ Basilicas edictiones: regia edicta: nomen est græcū basilicus. βασιληκος. n. dicunt græci. a uerbo βασιλευω quod significat rego: si datiuo iungatur. Si aūt actō: significat regem facio: ut Suidas inquit. Inde trahit̄ Basiliscus serpentis genus: cui crista in capite est: qa paruum rege imitet̄ corona illa: est enim diminutiua forma βασιλισκος. a nomine βασιλευσ: qui græcis rex appellatur. Edictionē autem: & edictum nos a uerbo edico dicimus: quod significat iubeo: & statuo: ut paulo supra: prius edico: ne quis propter culpa; capiatur suam. ¶ Tum piscatores: nō habet hoc nomē: unde regat̄: quēadmodum neq; pistores: de quibus supra. neq; lanii:

Confidētia

Impensus

Impendio

Incipesso

Exculcare

de quibus infra differit:sed subaudiendũ est uerbũ:aduertant:uel caueant. ⁋ Crucianti canterio. Canterii ut Varro ait lib.ii.de re rustica:appellantˀ equi demptis testiculis:sic dicti:ꝙ semine carent. Festus ãt cãterius:inqt: hoc distat ab equo:ꝙ maialis a uerre:capus a gallo:uerucx ab ariete.est.n.cãterius:cui testiculi amputantˀ. Qđ aũt ait Pius sup hoc noie in aulularia:dicẽs cãterios dictos:ueluti cauterios p unius lraæ imutatioñe:qm̃ cauteriati: hoc est cãdescẽte ferro detestabantur:&c̃.quũ contra Varronis interptationẽ sit:& nullo teste ꝓbatũ tanq̃ futile: & uanum censendum est. Cruciãti autẽ inqt Sarracenus:nã equi quum quadrupedãt:salitant:& sessorẽ agitant: & perturbant. Nos autem crucianti canterio dictum existimamus:non respectu sessoris:qui quidem nullus esse debet:si piscibus oneratus sit equus:sed uel crucianti pisces ipsos:quos fert:quoniam illos simul terit:& frangit:uel crucianti agasonem:q pedibus inter faciens:non nisi cruciatu:& labore illum celeri gradu ingredientem assequi potest.

Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum.
Eis ora ego uerberabo surpiculis piscariis,
Vt sciant alieno naso quam exhibeant molestiam.
Tum lanii autem,qui concinant liberis orbas oues.
Qui locant cædundos ægnos,& duplam agninam danunt.
Qui petroni nomen indunt uerueci sectario.
Eum ego si in uia petronem publica conspexero.
Et petronem,& dominum reddam mortaleis miserrumos.

SARACENVS. ⁋ SVRpiculis.i. retibus. ⁋ Lanii. Qui carnes uenditant in carnario: inde lanienæ officinæ: in quibus carnes ueneunt. Plau.in sequentibus per myropolia & lanienas dixit:sunt etiam lanienæ mensę: qbus super caro scinditur. Sueto.carnificẽ statim acciri cum machera: mẽsaq; laniona flagitauit. ⁋ Qui petroni nomen idũt uerueci sectario:Idest:qui carnes uendũt arietes:pro ueruecis carnibus. Differre diximus arietem a ueruece:ut equus a canterio:& a capo gallus:appellat autem arietem petronem:quia iter petras uersetur:hinc petrones rustici a Festo dicti a petrarum:scilicet asperitate:& duricia. sectarius autem ideo dicitur.quia ipsum sectentur oues:& ipse pręcedens gregem ducat.

VALLA. ⁋ SVRpiculis piscariis:idest istrumẽtis eis:quibus capiuntur pisces:quę ex scirpo fiunt i in u mutata. ⁋ Liberis orbas oues.i.qui agnos occidunt.atq; ita priuant liberis. ⁋ Et duplam agninam dãnunt.i.dant duplicem carnem de grege ouili:uel quia & ueruecem occidunt:uel quod uendunt prægnantes oues loco agninæ carnis:quę duplæ uidẽtur:cum in uentre abortiuos agnos habeant. ⁋ Qui petroni nomen indunt uerueci sectario.f.p.petrones rustici fere dicuntur propter uetustatem:& ꝙ deterrima quęq; ac prærupta iam agri petræ uocantur:ut rupices.i.a rupibus. Pla.tñ petronẽ uerucẽ uiderˀ appellare:q pascatˀ in petris nã qđ subiũgit uerueci sectario arietẽ ũr itelligere:q sectatˀ oues:ut p figurã catacresim uerucẽ noiarit. Verucx.n. Varronis sñia castratus: qđ iuersam habeat naturam.

PYLADes **Subbasilicani** ⁋ SVBBASILICanos:qui libenter:& frequenter sub basilica spaciantur:ita priscianus appellari docet. In basilica nãq; negociationes:& publicę conciliationes tractabantur:& iudicia quoq; in basilicis fiebant:ut Quintilianus: & Cecilius docent. Seneca libro de ira secundo:Fremitu iudiciorum basilicæ resonãt. ⁋ Eis ora:ego uerberabo:nõ: eis ego ora:quia uersus abũdaret. ⁋ Surpiculis:uimineis:canistris:& cistellulis:quæ e syrpis fieri solebant. Proptius surpiculis medio puluere ferre rosam. Colu.libro.xi. Et uos agrestes duro:qui pollice mollis Demetitis flores: cano iam uimine textum: Surpiculum ferrugineis cumulate hyacinthis. **Syrpulus** Alii autem legunt syrpulis pro uiminibus:uel iunceis uinculis:quibus piscatores:ad inuncandos pisces utuntur. ⁋ Qui concinnant liberis orbas oues:locus hic salebrosus:ac difficilis intellectu uidetur:si litteram inspicias. Nam sensus satis planus est:nec a Pio tamen interprete depræhensus:qui duplam agninam danunt:exponit:dant duplicatam carnem agnæ:hoc est agninam carnem mẽtientes ouem pręgnantem uendunt:quæ duplex iocose dicetur:quum agnum abortiuũ adhuc habeat in utero. Quibus somniis:& uaniloquiis nihil stultius deprę̃hendatur.non enim poeta duplam agninam inquit:quia uendãt ouẽ pręgnantem:quia id neq; fit:neq; a laniis fieri posset:carnem ipsam frustulatim secantibus:nisi per summam abominationem ementium, **Abortiuus** præterea:quis agnum abortiuum unq̃ uocauit:quem adhuc habeat in utero mater? Nemo perfecto:nisi insanus:nam abortiuum dicimus imaturum fœtum:& ante legitimum tempus editum. Trãquillus in augusto. Illos senatores:quos uulgus abortiuos uocabat:ad modum pristinum:& splendorem redegit. Plyni.lib.xiiii. Aegyptus & ecbolinam habet abortiuos facientem. Abortum quoq; grauidæ mulieris dici ait Festus:ꝙ non sit tempestiue ortum. Ply.libro.vii. Vno abortu:duo puerperia egesta. Est ergo uerior sensus:qui concinnant liberis orbas oues:idest:qui sub nomine agninæ carnis:ouillam quoq; uẽdunt:& ita duplam:hoc est duplicatam:& duorum generum agninam præbent:mentiẽtes totam agninam esse. ⁋ Orbas oues:idest a quibus agni iam ablati sunt:& ad occidendum dati carnificinam facientibus:quorum officium fuisse uidetur:cædendi animalia tantum:quę postea laniis dissecanda:& uendenda tradebant: ii autem:ut plus carnium uenderent:& bonum nomen retinerent:agnos tãtum cædundos locabunt:ipsi uero domi oues quoq; iugulabant:& earum carnes cum agninis miscentes uẽditabãt: concinnantes:atq; adaptantes eas liberis.i.filiis:hoc est agnis iam occisis: ne ĩternosci possent ab iis:qui emere agninam uolebant:liberis ergo hoc loco pro filiis ouium accipiendum uidetur:qua appellatione hominum tãtum filiis uocari solere existimamus: utpote a libertate:quę hominum tantum propria sit:quum cętera fere subiecta sint sub pedibus eius:ut psalmographus dixit:unde paulus iurisconsultus eos:qui contra formam humani generis conuerso more procreantur:liberorum appellatione non putat contineri:ut si mulier monstrosum quid:aut prodigiosum enixa fuerit. Vtimur autem hoc nomine liberi pro filiis:numero ferme plurali tãtum. Et callistratus nepotes quoq; & pronepotes:cæterosq; qui ex iis descendunt liberorum appellatione contineri existimauit. ⁋ Qui petroni nomẽ indunt uerueci sectario. Neq; hoc loco Pius ille nugax:& temerarius interpres minus insanire uidetur q̃ superius dicens:hic sensus est.lanii mendaciloqui:& falsiloqui:& logodædali ueruecem:seu arietem inscitulæ: & illiberalis carnis habẽtes nomen agni huic imponunt. Indunt nomen petroni uerueci sectario:hoc est ueruecinam carnẽ chordi agni mentiunˀ. Sectarius agnus appellatˀ chordus:& altior:quẽ iã primulũ ferocientẽ sectentur armẽta: petronẽ uero uocitat uerucẽ duc̃:insuauem:inscitum.& illiberalẽ.hęc ille. Quibus nihil isulsius:nihil uanius:nihil mẽdacius. **Veruex** Siqdẽ ueruecem cõfundit cum ariete:quasi idẽ sint:quũ ut supra diximus ex Festi sentẽtia:tantũ distet uerucx ab ariete:

ab ariete: quantum capus a gallo: & maialis a uerre: canteriusq; ab equo. Dicitur nanq; ueruex ab inuersis testiculis: ut Varro ait. & est mas inter oues: cui inuersi: siue adempti sunt testiculi. isq; non est adeo illiberalis carnis & inscitulæ: ut fabulatur Pius: immo gratissimæ: & suo tempore exquisitissimæ. Qui autem ad generandam sobolem integer tenetur: is aries appellatur: ab ara: ut quidam putant: q arıs imponi sacrificia solerent. uel ut alii: a græco αρρην. ενοσ. quod marem significat. aut ab αρησ. κοσ. uel εοσ. quo mars belli deus notatur: quia magno impetu fronte: & cornibus: non modo se inuicem: sed quicquid obieceris percutiant inde. Inde arietatio pro percussione: & arieto uerbum pro percutio accipititur. Et ab huius similitudine postea aries belli machina dicitur: de qua supra egimus. Is igitur aries dux gregis: alio nomine petro appellatur: a petris scilicet: quia inter petras uersetur: hinc petrones rustici a festo dicuntur: a petrarum asperitate: & duricia: horum caro illiberalissima est: tum ob duriciem: tũ uero ob ingratum odorem: id quod non est in ueruecibus: ut diximus. Porro ueruex sectarius appellatur. non autẽ agnus chordus: & altior: ut garrit. Pius: neq; sectarius dicitur: ut nos putamus: quia illũ sectentur armenta: sed q a secti: & adempti ab eo sint testes: ut diximus: ordo & sensus est. Qui indunt nomen petroni: uerueci sectario: hoc est qui petronem uocant ueruecem: carnemq; arietinam: ueruecceam. Idest ueruecis secti: & castrati: eo modo loquendi quo utitur poeta inquiens: mihi est nomen menæhmo: & illi indidit nomen Sosiæ.

Sectarius

Aeg. Euge editiones ædilicias hic quidem habet.
Mirumq; adeost, nisi hunc fecerunt sibi Aetoli agoranomũ.
Er. Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior.
Tantus uentri commeatus meo adest in portu cibus.
Sed ego cesso hunc Aegionem onerare lætitia senem?
Quoi hominum ædæq; nemo uiuit fortunatior.
Aeg. Quæ illæc est lætitia, quam illic lætus largitur mihi.
Er. Heus ubi æstis? ecquis hoc mihi aperit hostium?
Aeg. Hic hõ ad cœna recipit se ad me. Er. apite hasce ãbas
Prius, q̃ pultando assulatim foribus exitium affero.
Ae. p lubet hũc hoiem colloq Ergasile. Er. Ergasilũ quocat?

¶ EDIctiones ædilicias. Nam præerant ædiles rebus uendẽdis: ut si quid uiciosũ pro sincero uenundaretur: eorum edicto succurrebantur. ¶ Agoranomum. Græci ædiles agoranomos dixerunt: quorũ ædicto (ut beatus inquit Hieronymus ad rusticum monachum) uendentium cohercebatur rabies. ¶ Cibus. Gtũs: non patrius casus. ¶ Qui hoie. Pro quo hoie. ¶ Assulati. Vt minutati: sicut sentit Noni. adducens hũc locum. Plautus quoq; rursus in menæchmis nisi dedolabo assulati uiscera.

SARACENVS

Assulatim quid sit

¶ EDIctiones ædilitias. i. præcepta ædiliũ: qui agoranomi a græcis appellantur: Diuus Hieronymus: prius qdem ædilib⁹ quos græci agoranomos appellant: uendentium cohercebatur rabies. Vasis quoq; præerant ædiles corrigendis: Persi. Fregerit eminas areti ædilis iniquas. Vlpianus. Si qs mẽsuras conduxerit: easq; magistratus frangi iusserit: si qdem iniquæ fuerunt. Sabinus distinguit: utrũ sciit cõductor: an nõ: si scit eẽ ex locato actionẽ: si minus nõ: q si æquæ sunt: ita demũ eũ teneri: si culpa eius id fecit ædilis: & ita Labeo & mela scribũt. ¶ Pultãdo assulati. Noni. Assulatim: ut minutatim. Plau. in cap. priusq putãdo assulatim: & q̃ secunt. Itẽ in Menæc. nisi de dolo assulatim uiscera: Sunt qui legant assultatim. i. assiliendo.

VALLA. Veruex qd sit

Assulatim quid

PYLAdes

¶ AEDIlicias. Nam ædiles præerant rebus uendendis: eorũq; cura erat: ne quis flagellaret: accenderet ue annonã: aut fraudem ullam merce noxia: & putrida inferret. hos græci αγορανομῦς uocant. ab αγορα. quod forum uenale significat. & νομοσ lex. quia foro legem imponerent. Erat quoq; ædilibus prodigiorum cura: quod Mar. Indicat epigrãmate illo. Audiat ædilis: ne te: uideatq; caueto. Portentum est quotiens cœpit imago loqui. ¶ Hic habet quidem. Ita scribendum: est. non: hic quidem habet: quia pes unus uersui deficeret. ¶ Cibus uidetur genitiui casus esse hoc loco: ut sit ordo: tantus cõmeatus cibus: pro tantus apparatus cibi. Scimus autem cõmeatum duo significare: uel facultatem ad tempus a militia: alio ue ministerio recedendi: quam præbet militi imperator eundi quo uelit ad præscriptum diem reuersuro: & in hac significatione numero tãtum singulari fere utimur. Vel cibaria: & alimoniam publicam: uel priuatam. Cicero pro lege manilia. Iam comeatu: & priuato: & publico prohibebamur. Salustius. Cõmeatus abunde: municipia: atq; coloniæ patebunt. Hoc loco latiori significatione abusus poeta uidetur: & pro apparatu: ut diximus posuisse. ¶ Quoi hominum adæq;. Super hoc nihil Pius inquit: quia ingenii quippiã exposcebat Sarracenus autẽ. Et sic nihilominus Pius: Qui homine legit: sed Sarracenus: q pro quo exponit. Vterq; dignus bubulis exuuiis. Nam nullo modo uersus constat: si qui homine legas: nec littera satis concinne adaptari poterit: ut sensus ullus integer eruatur. Proinde cum antiquis codicibus hominum legendum est. Et pro qui: quoi: more antiquo: scribendum: qui sit datiuus casus aduerbio illi adæq; iunctus: ut sit: Adæq; cui hoc est: in cuius comparatione: uel respectu cuius: nemo hominum uiuit fortunatior. ¶ Heus: heus: ubi estis? ecquis hoc mihi aperit ostiũ? Ita scribendus: supplendusq; fuit hic uersus: ut suis pedibus constaret: nam nisi duplicetur dictio heus: & addaẽ mihi: claudicaret: duobus pedibus mancus factus: quod nõ aduerterunt præfati duo iterpretes. ¶ Foribus assulatim. Ita scribendum est: & non assulatim foribus: ne uersus abundet. Assulatim autem pro minutatim exponit Nonius: hũc locum citans: & alterum in menæchmis. Nisi dedolabo assulatim uiscera. Sunt Assulæ putamina: & recisamẽta: quæ per dolabram e ligno excutiuntur: quasi parui assides: uł asseres: utroq; enim modo flectimus: hoc est assis idis: & asser asseris: pro tabula: ab assidendoq; dicuntur: quia parieti: & trabibus assideant: ut Festus ait. Plautus in aulularia. Ligna hic apud nos nulla sunt: sunt asseres? sunt pol? sunt igitur ligna: ne quæras foris. Asser quoq; lignũ oblõgum significat: ut in lectica: qbus lecticarii humeros supponunt: Suetonius in caligula. Ad primũ tumultũ lecticarii cum asseribus accurrerunt. Mar. Vt canusi natus nostro syrus assere sudet. Cato simpliciter pro ligno longo: seu pertica posuit in re rustica: his uerbis. Duobus asserculis appositis: quibus gallinæ in nidum possint irrepere. Similiter cæsar lib. ii. de bello ciuili. Asseres enim pedum duodecim cuspidibus præfixi. Quintus Cur. hoc puppium inter uallum antẽnis: asseribusq; ualidis deligatis superq; eos pontibus stratis: qui militem sustinerent: impleuerant. Idẽ. Nanq; ad implicanda nauigia: quæ muros subibant: ualidis asseribus coruos: & ferreas manus cum uncis: ac falcibus illigauerant: ut cum tormento asseres promouissent: subito laxatis funibus inticerent.

Cõmeatus

Adæq;

SARACENVS. Prędestinare quid sit

¶RESPIce. Respicere cum duo significet: & retrospicere & fauere: ergasilus uerbum respice interpretari uidetur pro faue: ideo intulit fortuna: quod tibi ne faciet: hoc me iubes? ut scilicet tibi faueam: & ne pro non: & erit sermo cũ iterrogatiõe? uel næ ꝑ certe: & sine iterrogatiõe leget. ¶ Astitui. Parari. ¶ Aulas. Aula cũ latinũ ē signat? fictile: cum græcũ atriũ. ¶ Prę stinatũ: Inqt Fest. ꝑstinare apud Plautũ emere ē: hoc ē emēdo tenere. ¶ Bñ eē: Ab eo: qđ est edo.

VALLA. Laridũ qd sit

¶EXIgam ois maculas: ois pro oēs exigam: ammouebo: ac excludã. Multiplicem huius uerbi significationem nõ est: ut pluribus ꝑcurramus: quãdo satis supq; ipse Nonius. ¶ Laridum. non pinguedinē mõ suillã: sed totã carnē illi salsam laridũ dixerunt: ut inqt Macrobi. quasi late aridũ: per syncopã: Iuuena. Cognatis apponere lardũ: dixit. Lardum appellans portionē pernę: quę in pruna: aut sartagine torreri solet.

Foculus qd sit

¶ Foculis feruētibus: foculi uasa culinaria: quę foco admouent. ut Cato ostēdit. ¶ Præstinatũ abire: idest præ aliis emptum .s. ꝑstinare apud Plau. emere est. i. emendo tenere. ¶ Pullos gallinaceos. quem græci πωλον dicunt: nostri pullum: ut pullus equinus: ita alii. Ideo adiunxit gallinaceos.

Aeg. Respice. Er. fortuna qđ tibi nec facit, nec faciet, hoc
Me iubes. sed tu qs es? Ae. rspice ad me, Aegio sũ. Er. o mihi
Hominũ optumoꝝ, optume mihi i tēpore aduenis. (qtũst.
A. Nescio quē ad portũ nact⁹ ubi cœnes, eo fastidis? E. cedo
Manũ. Aeg. manũ? Er. manũ iq̃ cedo tuã actutũ. Aeg. tene.
Er. gauđ. Ae. qd ego gaudeã? E. qa ego ipo. age gauđ mõ.
Ae. Pol mœrores mihi anteuortũt gaudiis. Er. noli irascier.
Iam ego ex corpore exigam omneis maculas mærorũ tibi.
Gaude audacter. Aeg. gaudeo, & si nihil sciã, quod gaudeã.
Er. Bene facis. iube. Aeg. quid iubeã? Er. ignem ígētē fieri.
Ae. Ignē igētē? Er. ita dico, magnus ut sit, Ae. qd uolt uiri?
Caussa me ædeis incensurum censes? Er. noli irascier. (tuã
Iuben, an non iubes astitui aulas? patinas elui?
Laridum, atq; epulas foueri foculis feruentibus?
Alium Pisces præstinatum abire? Aeg. hic uigilãs somniat.
Er. Alium porcinam, atq; agninam, & pullos gallinaceos.

PYLADes. Respicio

¶RESPICE: idest retro aspice: id enim simpliciter significat respicio: ut pote cõpositum ex retro: & specio antiquo uerbo quod est aspicio. ¶ Fortuna: quod tibi. respondet Ergasilus cum arrogantia summa: capiens uerbum respice: non simpliciter: ut fecerat ægio: qui id tantum dicere uoluit: uerte faciem: & oculos tuos huc: ut me uideas: qui sim: sed in ea significatiõe: qua charinus apud Terentium dixit pãphilo: age: me secundis in rebus tuis respice. Et inquit. Tu iubes me id facere: quod fortuna nec facit: nec faciet tibi: hoc est iubes: ut ego tibi faustus: fauensque sim: quod a fortuna impetrare non potuisti: quę te: ob filiorum amissionem ęgrum: & tristem nundum consolari uoluit: id quod a me accipere nunc uis: nam quæ nugatur Sarracenus legens: ne pro non: interrogatiue: uel pro certe: sine interrogatione: umbræ sunt: & somnia. ¶ Sed tu quis es: qui es ex codicibus antiquis scribendum est: & non quid est: ut legunt interprętes nostri: & tu addendum fuit metri necessitate: quia pes unus uersui defecisset. ¶ Vt optume mihi in tempore aduenis: similiter & hunc ita scribi uersum metri ratio cogit: additis duabus dictionibus: ut: & mihi. ubi cœnes nactus: subaudiendum es: & ita scribendum metri ratione: non nactus es: ubi cœnes. ¶ Pol mœrore anteuortunt gaudiis. tollenda fuit dictio: mihi: abundanter his interiecta contra metri rationem: anteuortunt autem pro præcedunt positum est: uel super. ¶ Exigam: expellam: excludam. Exigere: ut Nonius asserit: est cui extorquere.

Exigere

Cicero de diuinatione. Et quum esset tritici modius sestertiis duobus: pro frumento in modios singulos: duodenos sestertios exegisse. Inquirere: uel inuestigare. Virgili. Quærere constituit: sociisq; exacta referre. excludere. Plautus in Aulularia. Itaq; omnis exegit foras. Teren. in andria. Spectandæ: an exigendæ sint uobis prius. Debitum repetere. Cicero ad cassium. Sed non urgeo: longiores enim expectabo: uel potius exigam. Facere: seu cogere. Virgilius secundo ęneidos. Quos improba uentris: exegit cæcos rabies. Agere. Plautus in captiuis: Salue tyndare. Et tu cuius causa hanc erumnam exigo. Virgilius. Omnes: ut tecum meritis pro talibus annos: exigat. Definire: cõstituere. Virgili. Decreuitq; mori: tempus secum ipsa modumq;: exigit. Exactum uero trãscursum: & pręteritum significat. Virgili. tertio georgi. At tribus exactis: ubi quarta accesserit ætas. ¶ Idem in eodem. Exactis grauidæ quum mensibus errant. Et primo georgico. Exactum ad mensem pluuie: uentisq; carebunt. Eleganter etiam exactũ dicimus exhaustum: & superatum. Seneca: Vt tot procellis tempestatibusq; exactis: aliquando in portu; ueniamus. ¶ Sed iube: dictio sed: addenda fuit metri necessitate: nam mutilus: mancusq; incessisset. ¶ Quid uolt uri. uerba sunt ęgionis hæc intra se: uel summissiore uoce prolata. nam quum Ergasilus iussisset ignem ingentem: magnumq; fieri. ait ægio: uoce ut diximus summissa: quid uult uri iste? deinde altioribus uerbis inquit. Tu an me causa: & cætera. ¶ Me causa incensurum ædis. Ita scribi uersum hunc concinnior compositio exigit. Dictio autem: tuan: finis est pręcedētis uersus. ¶ Aulas astitui: non astitui aulas: quia uersus claudicaret. ¶ Astitui: parari: constitui. ¶ Aulas. hic pro fictilib⁹ uasis accipit; & latinum nomen est: ollaq; appellatum: ut in aulularia diximus: quum autem atrium significat: græcum est. αυλη enim a græcis dicitur. ¶ Elui: lauari: a uerbo luo. ¶ Laridum: laridum: ut Macrobius ait: est caro salita: sic dictum: quasi large aridum. Dicimus etiam lardum absq; i Martialis. Et pallens faba cum rubēte lardo: quo uersu clare patet: lardum esse salitam carnem: non autem pingue illud suillum: quod uulgo lardum dicunt. Hanc salitam carnem succidiam quoque nominant. Cicero de senectute. Iam ortum ipsi agricolę succidiam alteram appellant: Varro secundo de re rustica. Et qui non audierit patres nostros dicere: ignauum: & sumptuosum esse: qui succidiam in carnario suspenderit. Succidium quoq; neutro genere appellatur. ¶ Foculis feruescentibus: ita scribi cogit metri necessitas: nã si feruentibus legas: pes unus uersui deficiat: idest locis: ubi ignis fit: multo igne calentibus. ¶ Prę stinatum: emptum: pręstinare enim: ut Festus inquit significat emere apud Plautum: hoc est emendo tenere: hæc ille uidetur autem uerbum: non a per & sto: ut quidam asserit: sed a precio: uel a præ & teneo compositum esse: & prętinare. non pręstinare scribi debere. ¶ Scis tu bene esse: tu addēdum fuit metri ratione: nam pes unus uersui deficeret. ¶ Esse: ab edo uerbo infinitus est: hoc est comesse.

Exactum

Pręstinare

¶Pernam:

SARACENUS

¶PERnam: A pede dictam Varro insentit: & dicuntur tam priores q posteriores coxæ: hoc autem loco pernā piscem itelligo: cū plura deinceps pisciū gn̄a cōmemoret: de pnis mētionē Pli. facit. lib. xxxii. cap. vii. natur. histo. his uerbis. Sunt. n. pnæ e cōchaꝝ gn̄e circa pontias isulas frequētissime: stant uelut suillo crure lōgo in harena defixæ: hiātesq;: qua lipitudo est: pedali nō minus spatio cibū uenant: dētes in circuitu marginū hn̄t pectinati spissatos: itus pro spondylo grādis caro est. ¶ Ophthalmiā: Hic piscis ab oculoꝝ magnitudine dictus est: quā uulgo dicimus oculatā: ophthalmos. n. dr̄ oculus: est in alia significatione ophthalmia morbus offendens oculos: quē celsus: & alii lippitudīnē appellāt: licet Iulius pollux magis oculoꝝ ciuitatē ophthalmiā dici uoluerit ex corporis ægritudine. ¶ Horçuꝫ: Apd Pliniū legit: scōber. salpa horus: scorpena: q̄q̄ uitiosum nonnulli sint arbitrati uerbū horus: & legēdū potius saureū esse: uel spaꝝ: hoc non cōtēdero: cōstat sine cōtrouersia horæum oīno genus esse salsamēti authore athenæo: duo hæc salsamēti gn̄a referente: horæū uidelicet: & thuniū: hoc pingue: & illud macrū cōmendāte. Thynni. n. ut Pli. refert: abdomine cōmendant. ¶ Scōbrū: Pli. in. ix. scōbris in aqs sulphureus est color: extra quī cæteris hispaniæ cætarias: hi replent thynnis nō cōmeantibus. ¶ Triconū. Qui turtur uidet a nōnullis appellari trigon dr̄ a græcis: quē piscē latini pastinacā marinā uocāt: cuius mētionē facit Plinius in nono annumerās iter uenenata marina. nā in ipsis cauda stat radius p̄sentissimi ueneni: & arbores ifixus radici necat. Ausonius quoq;: lætalisq; trigō dixit: uel si pp uenenū trigonū aspnabere: lege triglā quē piscem nōnulli mullū: aliī notiori uocabulo barbonē dixerūt: a græcis trigla dr̄: quo et noīe romāi usi sūt: meminit hui⁹ piscis Iuuena. Martialis: Plinius. ¶ Cetū: Notauimus supra cetos dici maiores pisces: cetariosq; maioꝝ pisciū piscatores.

Horçū qd dicatur

Ae. Sis bene esse, si sit unde. Er. pernā, atq; ophthalmiam,
Horæum, scombrum, & trigona, & cetū, & mollem caseum.
Ae. Nominandi istorum tibi erit magis, q̄ edundi copia.
Hic apud me ergasile. Er. me an me causa hoc cēses dicere?

Tricon quid sit

VALLA.

¶SCIS bn̄ eē. i. nr̄i bn̄ absumere. ¶ Pernā. cū sus in partes binas diuidit: ac sale obruit: ps utraq; pna a Catone noiatur in rebus rusticis. Inuenias et pnā pro petasone poni: ut opinor: qa græci pternā calcaneū uocāt: inde pniones q̄si pterniones calcaneoꝝ scissuræ noiant. ¶ Ophthalmiā. a græcis ophthalmos: qui a nr̄is oculus: a græcis ophthalmia: quæ a nostris lipitudo: sed hic cibi spēs est: quę fortasse ex aliquoꝝ aialiū oculis cōponebat. nā hodie quoq; nō desunt: qui oculos in cibo tam in aqs uitā agentiū aialiū: q̄ in terris maxime appetant. nos tamē pro ophthalmia remur legendū optaleā: & interp̄tamur frustū assatæ carnis. Nam οπταλεος assatus dicit. ¶ Horreū: scōbrū: & trygonū. noīa sunt pisciū. græci tn̄ trygonē uocāt: ut sit noīatiuus trygon: quē nos pastinacā maritimā appellamus. De ipso Aristoteles ide aialibus nono. & Pli. meminit: annumeratq; iter uenena. Ausonius quoq;. Littoreis diues spoliis: referunt ab unda. Corrhoco: letalisq; trygon: mollesq; platestæ. ¶ Et cætum. hoc uocabulo supra ostendimus maiores pisces dici: ut uituli marini: Delphin. Thynni. Balenæ: Xiphiæ: qui oēs: ut Psellus in secundo de ratione uictus docet: perniciosi sunt humoris: quia redundantissimi: & perinde saliuntur: ut in aliquē usum modo perducantur.

Ophthalmia quid

PYLAdes

¶PERnā pnæ a pedibus. dicitur: ut Varro sentit: & dicunt in sue tā priores q̄ posteriores coxæ: Ply. lib. viii. cap. qnquagesimo. Castrātur sues: quoq; uti cameli post bidui inediā suspēsę pnis prioribus: & ab haꝝ pnaꝝ siītudine piscis quoq; genus est: pna appellatus ex cōchaꝝ gn̄e: Ply. li. xxii. natu. hist. cap. vii. Sunt & pnę cōchaꝝ gn̄is circa pōtias isulas frequētissimę: stant uelut suillo crure lōgo. in arena defixæ: hiantesq;: qua lipitudo est pedali nō minus spacio cibū uenātur: dētes in circuitu marginū hn̄t pectinati spissatos: itus pro spōdylo grādis caro ē. Et qm̄ ueteres pnas pedes uocabāt: qđ nomē hodie quoq; seruāt hispani hinc pnio appellat morbus pedū ex nimio frigore ꝓueniens: & calcaneū p̄cipue iestās. Ply. li. xx. cap. iii. est & rapo uis medica: pniones feruēs ipositū sanat. ¶ Ophthalmiū: oculatā piscē: q ab oculoꝝ magnitudine sic appellātur. οφθαλμος. n. oculus gręcis est. Vn̄ μονοφθαλμος. monoculus: qui & cocles: & defioculus quoq; appellat. In alia āt significatione ophthalmia morbū oculoꝝ significat: quē celsus: & alii lippitudinē appellāt: sicut xerophthalmiā: q̄ sit arida lippitudo: quū nec tumēt: nec fluūt oculi: sed grauescunt: quanq̄ Iulius pollux negat ꝓpriū aliqđ esse oculoꝝ uitiū: sed in eo uerbo significari tradit cauitatē oculoꝝ ex corpis ægritudine: ut Hermolaus barbarus rettulit in glossematis Plynianaꝝ castigationū. ¶ Horæū. Salsamētū inqt Athenæus: referēte hermolao in castigationibus Ply. cap. vii. li. xxxii. aut horçū est: aut thūniū. in horræo macra pinguibus: in thūnio macris pinguia p̄ferimus. ¶ Scōbrū. Scōbrus piscis genus est nō rari: neq; p̄ciosi: & ꝓpterea salsurę is quoq; pręberi consuetus. Ply. li. ix. cap. xv. Scōbris inqt in aqs sulphureus est color: extra qui cæteris. dicit & scōber in casu nominādi: ut gongrus: & gonger. Strabo. Herculis isula obiacet carthagini scombraria uocata: q̄ ibi capiātur scombri: ex quibus optimum garum cōficitur. ¶ Trygonū. Errorem omnino esse in hoc uersu crediderim: neq; scribi debere horçum: neq; trygonum: quāq̄ ita in codicibus fere legatur & ita ab Hermolao barbaro citetur in castigationibus capitis septimo libro. xxxii. Plynii. Nam trygonum nusquā lectum est: sed trygona in casu acusandi: utpote a nominatiuo trygon: & non trygonus. Corne. celsus libro sexto. Et plani piscis: quā pastinacam nostri: trygona gręci uocant: aculeus torretur: deinde conteritur: resinaq; excipitur: quę denti circundata hunc soluit: uidetur autem trygon piscis esse: quem turturē aliqui appellant: pastinacam latini: ut supra. De quo Plynius libro nono capitulo. xlviii. inter uenenata marina loquens sic ait. Sed nullum usquā execrabilius q̄ radius super caudam eminens trygonis: quam nostri pastinacam appellant: quin conchylii magnitudine arbores infixus radici necat: arma ut telum perforat: & cętera. Ausonius quoq; de eo inquit referuntur ab unda chorrhocho: lethalisq; trygon. Quid si hoc loco: pro trygonum: triglam legas: quem piscem nonnulli mullum: uulgus barbonem nuncupat? græcis quidem: ut Suidas inquit. τριγλις est piscis genus: & in epigrāmatis: ut inquit: legitur. τριγλαν απαγρακινς και φυκιδασοιλι μενκτιμ. ¶ Cętum. Dicimus hic cetus: & pluraliter hęc cęte. significat autem pisces maiores maris: unde cetarii: ut Marcellus inquit: genus est piscatorum: quod maiores pisces capit: dictum ab eo: q̄ cete in mari maiora sunt piscium genera. Virgili. Immania cete. Varro. Non animum aduertis cetarios quum uidere uolunt in mari thynnos ascendere in malum alte: ut penitus per aquam perspiciant pisces. ¶ Nominandi istorum: idest nomina recensendi: alioquin: nominādi ista uidetur rectius dici: uerba sunt ægionis per iocum ad ergasilum prolata magis inquit poteris hęc nominare: q̄ comesse hic apud me.

Ophthalmia

Horçum

Trygon

Cetarii

p

Ae. Nec nihil hodie, nec mlto pl' tu hic edes, ne fruſtra ſis.
Proin tu tui quotidiani uicti uentrem ad me afferas.
Er. Qui ita faciã, ut recupias facer̃ ſumptũ, & ſi ego uetem.
Ae. Ego ne? Er. tu ne? A. tũ tu mi igit̃ her'es? Er. imo bñ uo (lẽs.
Vin te faciam fortunatũ? Aeg. malim, q̃ miſeꝶ qdẽ.
Er. Cedo manum. Aeg. hem manum. Er. Di te oẽs adiuuãt.
Aeg. nihil ſentio.
Er. Non enim es in ſenticeto, eo non ſentis. ſed iube.
Vaſa tibi pura apparari ad rem diuinam cito,
Atq; agnũ afferri propriũ, pĩguẽ. Aeg. cur? Er. ut ſacrufices.
Ae. Quoi deoꝶ? Er. mihi hercle. nã ego nũc tibi ſũ ſum' Iup (piter.
Idem ego ſum ſalus, fortuna, lux, lætitia, gaudium.
Proin tu deum hunc ſaturitate facias tranquillum tibi.
Ae. Eſurire mihi uidere. Er. mihi equidem eſurio, non tibi.
Ae. Tuo arbitratu facile patior. Er. conſuetus puer.
Ae. Iupiter te, diq; pdãt. Er. te hercle, mihi æquõſt gratias
Agere ob nuncium, tantum ego nũc porto a portu tibi bõi.
Ae. Nunc tu mihi places. abi ſtultus, ſero poſt tẽpus uenis.
Er. Igitur ſi olim aduenissem? magis tu tum iſtuc diceres.

SARACENVS. Sẽticetũ qd ſit

¶ Victi: Pro uictus quottidiani aũt dixit pro cõſueti & qdẽ parciſſimi. ¶ Recupias: Ideſt ualde: magiſq; cupias. ¶ Non es in ſenticeto: Feſtiua eſt percuſſio: iocat̃ enim ad uerbũ non ſentio: a ſentibus. i. ſpinis ſenticetũ dictũ: & ſen- dicta qđ ſentiatur: hic ſenticoſum: ſpinoſum: aſperũ. ¶ Credo cõſuetus puer. Vt. ſ. patiaris: & ſubagiteris. ¶ Olim Iamdudum: uel añ diximus ẽt ſignare futurum tempus: ut apud Vir. Horatiumq;. Nõ ſi mala nunc: & olim ſic erit.

VALLA. Sẽticetũ qd ſit

¶ NE Fruſtraſſis. i. ne fruſtra acceſſeris. ¶ Quottidiani uicti. pro uictus. Nã q̃rtæ nunc: ueteres ſcđa fecere declinationis: ut fere facimus noia oia q̃ ſint a uerbis ſimilia pticipiis p̃teriti tpis. ¶ In ſenti. ſenticetũ uocat: ubi multæ ſentes: & ſentis a ſentiẽdo: ſicut ſentinare. qđ ſignificat ſatagere: a ſentina: quã multæ aq̃ nauis cũ recipit: piclitatur. Cecilius in ethriõe. Cũ Mercurio capit cõſiliũ: poſtq̃ ſentinat ſatis ſentes: cũ conſtet eſſe ſpinas. & Affrani' in abducta dixerit: q̃ ſentico-ſa uerba ptorq̃t turba pro ſpinoſis accipi debet. Sentũ uero Terẽ. horridum dixit. ¶ Propiũ a ppe. i. q ppe aliud nõ ſit q̃ pinguedo. ¶ Pinguẽ. i. ſaginatũ: uñ hoc pingue: ſicut & pinguedo: & pinguetudo in eadẽ ſignificatione: ut apud Varro & Plini. quicqd ſit cõmentus: Seruius.

PYLADes

¶ NE fruſtra ſis. i. ne tp̃s teras in noiandis hmõi cibariis: uel ne amittas meliore cõditionem: ſi fortaſſis alicubi tibi oblata eſt. ¶ Victi: pro uictus: genitiui caſus eſt: more antiquo. ¶ Quotidiani. aũt pro cõſueti: & modeſti: nõ largioris: & opipari. ¶ Recupias. i. ualde: & maxime cupias. ¶ Nihil ſentio: deos. ſ. oẽs me adiuuare. Et hic eſt finis uerſus p̃cedẽtis: alter aũt incipit: non. n. es in ſen. ita metri rõne: & neceſſitate exigẽte. ¶ In ſenticeto: in loco ſpinis pleno. Sentis. n. dr̃ ſpina: ex eo dicta: ꝙ ſentiatur: inde ſenticetu; : & ſenticoſus ſpinoſus: aſper: eſt autẽ feſtiua reſponſio ergaſili: alludens ad id: quod dixe at ęgio nihil ſentio. ¶ Vaſa apparari tibi pura. Ita ſcribẽdus eſt uerſus: ut ſuis cõſtet pedibus: nam ſi legas: uaſa tibi pura apparari: ut legũt iterp̃tes nr̃i: claudus fiat: & uno pede mutilus.

Proprium

¶ Propriũ: aptũ: & ad rẽ ſacrificalẽ accõmodũ: uel ppriũ. i. qui uere agnus ſit: & nõ peruenerit ad grãdiorẽ ætatẽ: aut certe propriũ. i. ex tuis: & non alienis. Nã: ut Noni. inqt: ppriũ eſt ſuũ uniuſcuiuſq;. Virg. vii. æneĩ. Nũc mihi da ppriũ uirgo ſata nocte laborem. Varro in caprino p̃lio. Nã uirtutẽ ppriã mortalibus fecit: cætera pmiſcue uoluit cõia haberi: & ſignificat diuturnũ. Siſenna hiſt. lib. iii. Tũ ſubito tacuit: atqui metu: & ſuſpicione ppria capere nõ poterat gẽtẽ. Et perpetuũ. Virg. vi. æneĩ. Propria hæc ſi dona fuiſſent. Teren. in andria. Ego deoꝶ uitam pptere a ſempiternã arbitior: ꝙ uoluptates eoꝶ ppriæ ſunt. Quod aũt addit Pius iterpres: Quid ſi nõ ppriũ: ſed ppẽſum ſcribis: hoc eſt adipatũ: habitiorem: & ſucculentũ? prorſus negligẽdum eſt: uti futile: & uanũ: quum ſequat̃ in contextu: pinguẽ: ſed qđ pluris multo eſt: qa uerſus eã dictionẽ nõ tolerat: utpote: quæ abũdãtẽ: & ſupfluentẽ ipſum faceret. ¶ Mihi equidẽ eſurio. Ergaſili uerba ſunt: iocantis in uerba ægionis: qui dixerat: eſurire mihi uidere: nam qa dictio mihi: nõ tantũ ad uerbũ uidere pro uideris poſitũ referri põt: id qđ fecit ſenex: ſed ẽt ad uerbũ eſurire. ut ſit uideris eſurire mihi: Io circo inqt paraſitus: eſurio mihi: nõ ãt eſurio tibi. ¶ Tuo arbitratu: ægionis pſona his anteponẽda eſt: qui audiens paraſiti ſub tilem illã: ac leuẽ nimiũ interp̃tationẽ factã in dictione mihi: inqt. Tuo arbitratu facile patior: ut. ſ. tibi eſurias. Ergaſilus ãt obſcœne uertens illa uerba ægionis: rñdet: Cõſuetus puer: hoc eſt: facile pati cõſueuiſti ab uſq; pueritia. Vñ ęgio rñdet. Iuppiter te diq; pdant. Ita. n. recõcinandæ ſunt pſonæ ſuis locis: ut ſenſus iteger reſultet: & delẽda dictio credo: ſupfluo p̃poſita uerbis illis ergaſili: cõſuetus puer: quæ oia Pio & Sarraceno iterp̃tibus nr̃is non minus corrupte: q̃ ignorãter: ac ruditer lecta ſunt. ¶ Te hercle: paraſiti uerba rñdentis ad ea: quæ ægio dixerat: Iuppiter te diq; pdant. ¶ Porto a portu: ludit in ſimilitudine uocabuloꝶ de more ſuo poeta. ¶ Nunc tu mihi places: preponenda his eſt pſona ægionis: qui ſuſpicans paraſitũ ea uerba protuliſſe: ut ſibi placeret magis: & ob id ei cœnam ſtrueret: inqt: ueluti per cõtẽptum: nũc te mihi places: & hoc eſt: nunc te mihi placer̃ exiſtimas ob hæc inaniloq̃ uerba: quaſi diceret: nõ pptere a places: ¶ Abi ſtultus: uerba eiuſdẽ ægionis ſunt cõtinuata: qbus uti ſolemus: quum a nobis aliquẽ reiicimus: abi inqt cũ tuis his nugis: nimiũ diſtuliſti aduẽtũ tuũ. ¶ Sero poſt tp̃s uenis: uel ut diximus: mos loquendi conſueto: uel referens ad cœnã: quã ei policitus fuerat dare. ¶ Igit̃ ſi olim aduenisse magis: legendum eſt: ſi olim: nõ olim ſi: qa uerſui pes unus abũdaret: reſpõſio eſt paraſiti ad ęgionis uerba: igit̃ inqt: etiã ſi tẽpeſtiuus ueniſſem: tu ẽt hoc dicturus eras: me. ſ. ſero poſt tp̃s uenire: ne cœnã mihi dares. ¶ Tu tñ. Ita ſcribendũ uidet̃: non tu: tum ſenſus cõcinnitate. i. tu nihilominus. Poſſet & alius ſenſus elici: ſed obſcœnior: hoc mõ: ut quũ ægio dixiſſet. Nunc tu mihi places: paraſitũ digito: uel manu tãgere uoluiſſet: ut faciũt qui rem turpẽ affectãt: pp qđ reſpõdeat paraſitus: Abi ſtultus. q. d. diſcede a me: neq; me tangas: qa ſero poſt tp̃s uenis. i. qa ætas tua: ac mea iam nõ poſcunt hæc. Et deinde ſubiiciat ſenex: Igitur: ſi olim aduenissem: quaſi per ĩterrogationẽ: ac ſi dicat: me nõ reieciſſes. Et iis rñdeat paraſitus. Magis tu tum iſtuc diceres: & tum nõ tamẽ legat̃: ut habent codices. i. magis tũc dixiſſes. Nũc tu mihi places. Et hic ſenſus hoc modo: per perſonarum interiectiones electus: fortaſſis melior: & concinnior Plautinis iocis ſit.

¶ Celoce.

SARACENVS.

CEloce. Et de celoce meminimus nauigio a celeritate dcō. Suo cognomine: Vt. s. semp dicar saturus. Aulidē sem: Philocratē. Maton apollo: Idest p apollinē. ma. n. p. ton articulus: apollo accusatiu⁹ atticus. Vt seruolū. s. uidi. Næ tā corā: Nę pro certe tam articulus: corā aūt: pnestę: signiā: frusinonē: alternā: ciuitates festiuiter cōmemorans: de quibus habita mētio est a Strabōe in qnto geographiæ: sunt. n. latinorū oppida. Quid tu Barbaricas urbes: Loqt ut græculus nā oēm nationē pter gręcā barbarā dixerunt. Tuum uictū: qa dixerat supra: asper meus uictus est. Quoius tunc natiōis. i. ætatis hoc loco: sed egio nationem intelligēs in ppria significatione p gente: uel populo: a quo duceret originē: inquit: cuius nunc est.

Nunc hanc lætitiam accipe a me, quam fero, nam filium tuū
Modo in portu philolemum uiuom, saluom, & sospitem
Vidi in publica celocæ, ibidemq; illum adolescentulum.
Alium una, & tuum Stalagmū seruom, qui aufugit domo.
Qui tibi surripuit quadrimū puerum filiolum tuum.
Ae. Abi i rē malā, ludis me? Er. ita me amabit scā saturitas
Aegio, itaq; suo me semper condecor & cognomine,
Vt uidi. Aeg. meū gnatū? Er. tuū gnatū, & Genium meum.
Et capteuom illum aulidensem. Aeg. μάαγ ἀπολλω?
Er. & seruolum
Aeg. Stalagnū, meū qui gnatū subripuit? Er. νὴ τὴν κορὰν.
Aeg. Iādiu? Er. νὴ τὴν πραίνεστε. Aeg. uēit. Er. τὴν τὴν σιγνίαν.
Aeg. Certon? Er. νὴ τὴν φρουσινῶν? Aeg. uidesis. Er. νὴ ἀγαλατριον.
Aeg. Quid tu barbaricas urbes iuras? Er. qa enim itē asperæ
Sunt, ut tuū uictum autumabas esse. Aeg. uę ætati tuæ.
Er. Quippe quādo mihi nihil credis quod ego dico sedulo.
Sed Stalagnus quoius erat tūc natiōis, quom hinc abiit?

VALLA.

IN publica celoce. supra celocem nauigii speciē a celeritate dicta. Ita me amabit sancta saturitas. subaudi edēdi: & bibendi: quā ut Fest. inqt. Plautus: pediā & bibesiā finxit sua cōsuetudine: cum intelligi uoluit cupiditatem edendi: & bibendi. Maton apollo. ma iurantis aduerbium apud græcos: ton articulus. Apollo accusatiuo casu more atico dixit. Et suulū. stalagmum. Næ tam coram: næ iurantis aduerbium græcum: tam fœmininus articulus: cora oppidi nomē: sicut & quę secuntur oppidorum nomina barbara. Strabo lib. quarto. Ante hanc priuernu; est: & cora: & syes. Tunc nationis: hoc est quot annos natus abusus uocabulo: ideo respondet ægyo.

Cora qd sit

PYLAdes

Nam filium tuum: dictio tuum finis ē huius uersus non principium sequentis: ut fere in codicibus legitur ita metri necessitate postulante. Celoce: nauigiu; breue est celox a celeritudine dictu;: ut in asinaria diximus. Stalagmum: nomen est serui illius: qui olim aufugit ab ægione: & abduxit eius filium quadrimum: uidetur autem fictum nomen: atq; usurpatum a Stalagmis: quæ ornamenta sūt aurium: ut inquit Festus: de quo uocabulo dicemus in menęchmis: super illo uersu Da mihi in auris facienda pondo duum nūmum stalagmia: ubi & pii: & Merulæ: & cæterorū deliriū ostendemus legētium spathalia. Abi in re; malam: ita scribendum est. non: in malam rem: quia abūdaret uersus. Cognomine: ut semper scilicet appellari possim satur. Cognomen: ut in uocabulario nostro diximus: est qd nomini adiungitur: uel quod sequit̄ ad nomen: quacūq; id causa fiat: siue magistratus: uitium: discretio: uirtus euentus: siue ars: siue id cognatio reddit. Quod enim pene inueterauit apud quosdā: ut cognomē a cognatione: & genere tantum imponatur: agnomen autem ab euentu: penitus falsum est: quum appellatione cognominis: ea omnia propriis nominibus addita nuncupētur. Et nomē ipsum agnomen uix unq̄ repertum sit apud idoneos authores in ea significatione: quanq̄ a grammaticis nonnullis celebratum. Dicimus & cognomines eos qui eodem nomine appellantur. Vt uidi: non: ut ego uidi: quia pes unus abundaret. μα τον ἀπολλω. Non est interrogatio hæc ab ęgione facta: sed assertio negatiua. Non enim significant hęc uerba p apollinem tantum: ut uaniloqui: & gręcissantes: picarum more: Pius & Sarracenus interpretes garriunt. sed significant: nō per apollinē. Siqdē. νὴ. & μα. ut i mostellaria latius dicēus pticulę sūt apud gręcos iuratiuę: sed significatiōe cōtrariæ. nam. νὴ. affirmationem. μα. autem negatione; in se continet: ut si dicamus. νὴ τὴν κορὰν ut paulo infra: significemus: ita per coram. Si autem. μα τον ἀπολλω: non per apollinem. Quid quod & Pius in dictione hac apollo ostēdere uoluit: se græcum: quum inquit. ἀπολλω και ἀπολλωνα in accusatiuo casu græci dicunt. Sed quo mō ἀπολλω actūs sit si interrogetur: puto: ut mutus fiet: & quid respondeat ignorabit. Scribenda sunt aūt hęc græce. μα τον ἀπολλω. νὴ τὴν κορὰν. νὴ τὴν πραινέστην. νὴ τὴν σιγνίαν. νὴ τὴν φρουσινῶνα. νὴ τὸ ἀλάτριον. Et ser. Scribēd ūest &: non ut: ut legit Sarra. Stalagmum: delenda est dictio meum: quę hic præposita erat perperam contra metri rationem. νὴ τὴν κορὰν. Ita scribi debet: & non ναι: ut aiūt Pius & Sarracenus interprętes parum docti. ναι. enim affirmantis tantum est aduerbium: non iurantis: de qua in amphitry. diximus: & scribitur per diphthongum. ai. Cora autem: præneste: signia: phrusino: & alatrium: sunt latinorum urbes: a latinaq; uia non distantes: de quibus Strabo libro quinto sic meminit: Postmodum deinceps in ipsa latina insignes sunt ædes: urbesq; ferētinum: & phrusino: iuxta quā cosas labitur flumen. Et infra. Vtroq; autem ex latino latere dextrorsum inter illam & Appiam: Setia. & Signia sunt: uini feraces: altera quidem prętiosissimi: alterius uinum est: quod aluum sistit: qd̄ signinum uocitant. Ante hanc: Priuernum est: & Cora & Syes: & pusilla quædam pręfectura: Velitręq;: & Altariū. De signigno quoq; uino Mar. inquit. Potabis liquidum signina morantia uentrem. Ne nimium sitias: sit tibi parca sitis. Quid tu barbaricas urbes iuras: Italicæ urbes sunt omnes prædictæ: sed ut gręcus loquitur: ad illum græce loquentem: qui omnem aliam nationem præter græcam: barbaram appellant. Quia enim itē asperę: quia īquit sūt tam asperæ hæ urbes: q̄ tu dicebas mihi pauloante: asperum esse uictum tuum. Vt uictum autumabas tuū esse; non ut tuum uictum: quia pes unus uersui abundaret. Cuius nationis: idest. cuius ætatis: quemadmodum: & natu grādis aut maior natu dicere solemus: utentes ea dictione natu: pro ætate: sed ægio accipiens nationem in propria significatione: pro gente: uel populo: a quo duceret originem inquit.

Age quoius & nunc. Er. si quoius nunc est, Boius Boiā terit,
Liberorum quærundorum caussa ei credo uxor datast.
Aeg. Dic bonan fide tu mihi istæc uerba dixisti? Er. bona.
Aeg. Di immortales, iterū gnatus uideor, si uera autumas,
Er. An tu dubium habebis etiā, sancte quom, ego iurē tibi?
Postremo Aegio, si parua iuri iurandost fides,
Vise ad portū. Aeg. facere certust, tu itus cura quod opust.
Sume posse, prome quiduis, te, facio cellarium.
Nam hercle nisi manticulatus probe hæc fuisti, petito,
Aeternum tibi dapinato uictum, si uera autumas,
Er. Vnde id? Age. a me, meoq; gnato. Er. sponden tu istud
Er. At ego tuū tibi aduēisse filiū respōdeo. (Aeg. spōdeo,
Aeg. Cura q̄optume potes. Er. bn̄ ambula, & redābula.

SARACENVS.

Boia quid dicatur

¶ BOIVS boiā terit: Boia torquis dānatorū dicit̄: uel: ut placet Festo: genus uinculi est tā lignei q̄ ferrei: & Boia ciuitas est græciæ: ut Stra. memit in. viii. postq̄ malea est. Iocus est ergo Plautinissimus. Nā cū egio dixisset: cui⁹ nūc est: uidelicet natiōis: parasitus natione capiēs in eadē sigñatiōe uidelicet ꝓ ppľo: & gēte: a qua ille eēt oriūdus subdit: si cuius nūc est. Boius boiā terit: Iocose alludēs ad boiā: tāq̄ ad ipsi⁹ seruuli pr̄iam: & natalē terrā: siue ad boicos pplos germaniæ: q hercyniā insulā icoluisse dicunt̄: ut Stra. autor ē: & meminit Mella Pō. sigñare tñ uolens hoiem dignū laqo eē: & dignū suspēdio: uel poti⁹ ipm ferreis uiculis detētū eē: Id quod forte uerū erat: nā cū fugitiuus seruus capt⁹ fuisset: tūc cōpedibus merito destinebatur: & uict⁹ ducebat̄: & sic boiā tanq̄ uerbū āphibolū ꝓ uinculo: & ꝓ ciuitate pariter festiuiter expssit: a qua nomen seruo dedit: ut & ipse boius tanq̄ a pr̄ia boia diceret̄. Verbū aūt terit itidē duo sigñat: unū uidelicet cōueniēs boiæ tāq̄ ciuitati: nā dicimus aliquē locū terrere. i. locū frequētare: & hitare: & alterū congruens boiæ. s. uinculo: nā ex nimio pedū: uel ceruicis attritu: uincula terunt̄: & cōpedes. Boiā aūt ꝓ uxore sibi datā subdit ad q̄rēdos liberos: propter ea ꝙ cū ea perpetuo fuerit addictus: & copulatus. ¶ Māticinatus: Vaticinatus. Māticē. n. Cice. dixit diuinationē esse. i. psensionē: & scientiā rerū futuraꝝ. ¶ Dapinare: A dapibus nouatum uerbum.

Mantice qd sit.

VALLA.

¶ CVIus & nūc: quoniā natio nō mutatur: manens autem ergasilus in proposito respondet. ¶ Si cuius nunc est bolus boiā terit. idest suspendio mortuus est: quoniam ætas non mutata: supra admonuius boiā ad cruciandū genus instrumenti: bolus iactus appellatur: & sub mento pars eminētior: ut sit sensus cōuersio. bolus a boia teritur. ¶ Vxor data est: subaudi boia. ¶ Te facio cellarium. idest cellæ uinariæ: panariç: carnariæ præficio: ut promus mihi: condusq; sis. ¶ Si manticinatus: idest uaticinatus: mantis eni græce uates latine. ¶ Tibi dapinabo: idest exhibebo a dapibus factum uerbum. ¶ Si uera autumas. i. refers: nā autūare est ēt cēsere: & dicer.

Mātes qd sit

PYLADes

Boii

¶ CVius: & nunc: hoc est eius gentis: & originis erat: cuius est etiam nunc: quippe quum nationem: & originem suā nemo unq̄ mutet. licet patriā & larem diuersum colat interdum. ¶ Boius boiam terit: iocus est festiuissimus: de plauti consuetudine a parasito prolatus. Boii sunt citerioris galliæ populi: qui primi Annibalis aduentū sentientes a populo romano defecerunt: ut Liuius author est. hos boios rhetis propinquos: uindelicis. & heluetiis: Stra. inquit mōtanam partem tenuisse: quos pauloante e transalpina gallia in italiam transgressos dixerat lib. iiii. & est etiā græca ciuitas post quam malea est: ut meminit idem Strabo libro octauo. Boia quoq;: ut in asinaria diximus: genus est uinculi tam ferrei q̄ lignei: quo uinciebantur noxii: Quia ergo Stalagmus seruus uinctus: & boiis astrictus ducebatur a philocrate: & philopolemo: & ergasillus illum sic uinctum fuerat intuitus: ludit erga ægionem: in nomine boius: & ait. Si erat nationis: cuius est nunc: boius ergo erat: ad gentē utiq; hoc referēs quia nunc quoq; boius est: & boiam terit: in hoc autem ad boiam uinculum respiciēs: a qua ipse boius dici mereatur: ut enim a compedibus compeditum diceremus: a manicis manicatum: sic a boia boium deduxit. Et quia terere uerbum duo significat: subigere: ut in illo Mar. Pene sit: ut culo tritior ipsa tuo: alterum autem cōsumere: & paulatim cōterere. quæ secunda significatio congruens est compeditis: & uinculis astrictis: quoniam attritu uincula consumūtur. Ideo boiam terere dixit: re uera intelligens: illum boiam uinculum conterere: pedū collisione: sed ostendens se de altera significatione loqui. Vnde subdit: liberorum quærundorum causa ei credo uxor data est: nam uxores: quæ liberorum quærundorum causa: dantur uiris: ita illis copulantur: & uinculo maritali annectuntur: ut huic Stalagmo boia uinculum annexa erat. ¶ Sancte: quum ego iurem tibi: idest tanta assertione: & tam efficacibus uerbis: quum per tot urbes tibi iurauerim. ¶ Vise. idest ad uidendum: a uerbo inchoatiuo uiso: uerba enim inchoatiua in so. desinunt: & non in sco: ut in regula nostra grammaticarum institutionum ostendimus. ¶ Cura quod opus: ita scribi cogit metri ratio: non quod opus est: qa abundaret uersus. ¶ Nisi tu manticulatus probe hæc fuisti. Nesciunt prorsus quid loquantur hoc loco Pius & Sarracenus interpretes somniculosi: quippe qui manticinatus legunt: & exponunt: idest diuinasti: & ex hellenismo innouatum uerbum esse uolunt: quod uerbum nullibi uisum: neq; auditum unquā est: propterea addendum tu metri necessitate: & scribendum māticulatus censuimus. Manticulari enim ut Festus ait: dicitur: qui manticulas attrectant: ut furētur: unde poetæ pro dolose quid agendo hoc uerbo utuntur. Sensus itaq; erit: Nisi tu hæc mihi dolose: & falso nūciasti: hoc est: nisi mētitus es. ¶ Hæc autem scribēdum est: nō hero: ut legunt idem interpretes. nā non erat ægio Ergasili herus: neq; ille seruus eius. neq; se herum: seruata modestia illius dixisset. Cęterum hypermeter uersus est: cui syllaba una abundat in fine ad sequentē uersum a uocali incipientē retorquenda in scansiōe. ¶ Dapinato. Etiā scribēda hęc quoq; dictio est: nō dapinabo: ut legūt pfati interptes cōtra oēm sentētiæ cōgruitatē. Sensus est: nā profecto nisi mētitus es quę mihi dixisti: petito: & tu ipse tibi dapinato: hoc est large: & abundāter ministrato æternum uictū: Ergasilus autē non audiens unde eū ęternum uictum sibi petere: & dapinare debeat: utpote: qđ a sene uix præ gaudio sui cōpote non fuerat expressum: ait. ¶ Vnde id. s. petam: & dapinabo mihi? Et tunc ęgio rn̄dens declarat: a me: meoq; gnato. Quod aūt garrit pius: alibi codicū: non dapinabo: sed donabo legitur. insaniā propensiorem hois designat. Dapinare uerbū a dapibus factum est: & significat opipare: & largiter cibum parare. ¶ Sponden tu istud? cum interrogatione legendum est. ¶ Tuum aduenisse tibi filium respondeo. Ita scribendum est metri necessitate: & non: tuū tibi aduenisse: quia abundaret pes unus uersui. Et iocatur in uerbis spondeo: & respondeo.

Inchoatiua uerba in so.

Manticulari.

Dapinare

SARACENVS

Sumen qd sit

I Llic hinc abiit. Quam apte lepideq́ Plautus inducit famelicũ parasitũ: ut quicqd inuenerit esculentũ: id omne quasi rapere: & uorare uideatur. ¶ Sumini. Est sumen lac suis occisæ densatũ a sugendo dictũ: ut notat Nonius: nam & mulieris mammam ueteres dici sumen uoluerunt. ¶ Absumedo: Iocus est ad uerbum sumen & ueluti quædam annominatio: ut pestis ad pernas: & labes ad laridum: & ad callum calamitas. ¶ Auxilium ut feram. Cum pernas pendentes deposuerit.

Ergasilus.

I Lic hinc abiit. mihi rem summam credidit cibariã.
Di immortales, ut ego collos detrũcabo tergorib⁹.
Quanta pernis pestis ueniet. quanta labes larido.
Quãta sumini absumedo. quãta collo callamitas.
Quanta laniis lassitudo. quanta porcinariis.
Nã si alia memorẽ, quæ ad uentris uictũ conducũt, morast.
Nunc ibo ad præfecturam, & ius dicam larido.
Et quæ pendent indemnatæ, pernis auxilium feram.

VALLA

I Llic hinc abiit. Lætatur parasitus: q̄ ab ægyone promissis uict⁹ sit ꝑpetuus. ¶ Re; summam credidit cibariam: idest cõmisit: ut mihi summum cibũ assumã. ¶ Sumini absumedo. sumen: quod manducatur pinguedinis in animalia. Persi⁹. Calidum scis ponere sumem: a uerbo absumo nouauit uerbum absumedo absumedinis. ¶ Vt præfecturam & ius dica; larido: ut me his præfectũ esse ostenda;: & si qua fuerit de larido controuersia: eã meo ammoueam iudicio. Sane pfecturę: ut Festus: eæ appellabantur in Italia: in q bus & ius dicebatur: & nundinę agebantur. Et erat quædam earum. R. P. neq; tantum magistratus suos habebant: in qua his legibus præfecti mittebantur quotannis: qui ius dicerent: quarũ genera fuere duo: alterum in quas solebant ire præfecti quattuor uiginti sex uirum non pro populi suffragio creati erant in hæc oppida Capuã: Cumas: Casilinum: Volturnum: Liternum: Puteolos: Aceras: Suesulam: Atelam: Calatinum. Alterum: quos prætor urbanus quotannis in quæq; loca miserat legibus: ut fundos: formias: cæræ: Venaceru;: Allienas: Priuernum: Anagniã: Frusinonem: Reate: Saturniam: Marsiam: Arpinum: aliaq; complura. Dicimus ius dico: ac ut apud iurisconsultos: ius reddo. Aulus hircius: ubi prosequitur cõmentaria Cæsaris. Legionibusq; in hiberna remissis: ipse se recepit die xxx. bibracte: ibi cum ius diceret bituriges ad eũ legatos mittunt. Vlpianus. Ius inquit tripartitum est. Collectum & enim est ex naturalibus pręceptis: aut gentium: aut ciuilibus. Papinius libro secundo digestorum. Ius ciuile est: quod ex legibus: plebescitis: senatus consultis: decretis: placitisq; principum: authoritate prudẽtium uenit. ¶ Quæ pendẽt indẽnatę. perne inquit ad trabem inocentes: atq; adeo indẽnatæ suspensæ sunt: ibo ergo: ut auxilium ferã: nẽpe tollã.

Prefecture quę sint

PYLAdes

I Llic hinc abiit. Eodem metri genere tetrametro scilicet brachicatalectico: septe; pedibus instructo: quo & superior constat hæc scena. In qua parasitus introducitur solus relictus: profecto ad portum ęgione sene: qui ut parasitus: gulosissimus: & famelicus: quid sit facturus: habita ab ægione potestate sumendi: poscendi: & promendi quicquid uoluerit: luculenter exprimit. ¶ Abit: præteriti temporis est per syncopam prolatũ uerbũ: pro abiit. ¶ Collos: dicimus collũ: & collus: ut supra in hac comœdia: & in amphitryone diximus. ¶ Tergoribus: ut accipere tergoribus: ꝓ tergis: hoc est dorsis. Nã: ut in uocabulario nr̃o diximus: Tergus. oris. coriũ significat. Virgil. Tergora diripiũt costis: tergũ ãt dorsũ: & scutũ: ut ibi diximus: ac si intelligeret hoc loco: se detrũcatuꝝ collos a dorsis aialũ: ut gallinaꝝ: caponũ: anatũ: &c. ¶ Sumini. Sumẽ: ut Nonius ait: a sugẽdo dictũ ẽ: nã & mulieris mãmã sumẽ ueteres dici uoluerũt: significat ãt lac suis occisæ densatũ: siue ut Hermol. ait: suillã cũ lacte suo mãmã: quã abdomẽ ueteres uocabãt. Ply. lib. xvii. Cęsarẽ uopiscũ: quũ causã apud cẽsores ageret: cãpos rosię dixisse: Italiæ sumẽ esse: inquit Martia. Mãmas suminis: ibriceq; porci. Plyni. itẽ libro. xi. Proxima eiecticiæ est occisæ uno die post partũ: huius & sumẽ optimũ: si modo fœtus nõ auserit. ¶ Absumedo: cõsũptio: iocus est in noibus: & ueluti quędã annoiatio: nã ut ad pernas pestis: ad laridũ labes: ad callũ calamitas: ita ad sumẽ absumedo addita est: & ita hñt codices utiq; nõ maculati fere oẽs: Quo magis miror: Piũ interpretẽ confidẽtissimũ: quin potius temerariũ: si ex uero loqui fas sit: locũ hunc exponẽtẽ Hermolaũ barbaꝝ litteraꝝ: & litteratoꝝ facile principẽ & patronũ incessere: illũq; asserere: hunc locũ recognoscentẽ legere absumẽdo: id qđ penitus falsũ est. quũ de ea dictiõe: nullũ ab Hermolao: toto castigationũ Plynii libro uerbũ factũ sit: pręterq̃ capite li. lib. viii. ubi de sumine uerba faciens locũ hunc adducit: & ꝑ ipressoꝝ incuriã fortassis: loco e simplicis in dictiõe absumedo posita est littera e cũ apice sic est: quã qui dẽ rẽ odiose potius q̃ uere hic gloriaꝝ plenissimus iterpres in Hermolaũ insontẽ retorqre conat̃. ¶ Quãta callo calamitas. Callus est caro durata: hoc est densior facta: uel labore: uel alia cã: in pedibus: manibus: aliaue corporis parte: ut in suis rostro: in bonis ceruice: in aialiũ plantis pedũ: a quo fit calleo uerbũ: quod est callũ facio: & occalleo. i. callũ obduco. Plautus in asinaria. qui latera cõterã tua hæc: quę occalluere plagis: per metaphorã quoq; callere pro scire accipimus: & noscere: qa sicut in corpe lõgo labore callus fit: ita mẽs longa experiẽtia habitũ facit. Hor. Legitimũq; sonũ digitis callemus & aure. Inde callidus ꝓ astuto: & callide aduerbiũ: & calliditas. Nũc ibo ad meã pfecturã Ita scribi dẽt uersus pti ex codi. antiqs: in qbus ad pfecturã scriptũ est: nõ ut pfecturã: ut legũt cæci iterpretes nr̃i: pti metri necessitate: nã deficeret pes unus uersui: nisi meã adiicias: qn ẽt sensus cõcinnitas dictionẽ meã reqrit: quũ supra ęgio dixerit ipsi parasito: te faciõ cellariũ. Inquit ergo se ituꝝ ad præfecturã suã: tanq̃ ad magistratũ: & offm sibi collatũ exercendũ. ¶ Et ius dicam larido. Ius plura significare ostendimus in uocabulario nostro: nam ut iuriscõsultis placet: id significat: quod rectum: semperq; bonum: & æquu; est: & pro necessitudine ponitur: ut est mihi cũ illo ius cognationis: uel amicitiæ. Et pro loco: in quo ius redditur: appellatione collata ab eo: quod fit in id: in quo fit: ut ambula in ius. Et ius dicitur autoritas: siue libertas: aut licentia. Cicero. Quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas. Idem pro meo iure dico: quasi confidenter. Aliquando iure pro merito ponitur. Quinti. Quis cum non id meruisse: quis non iure passum affirmet. Quoniam autem ius proprie est unicuiq; quod suum est reddere: In cuius obseruatione omnes lites: ac discordiæ ueluti componuntur: & condiuntur: hinc per metaphoram quandam ius accipitur etiã pro liquore eorũ: quæ coquuntur: & ad coquinariam pertinet: quia illo

Absumedo.

Absumedo.

Ius

similiter condiantur:& componantur esculenta:a quo iurulentũ dicimus iuris plenũ.Ply.Ius decoctæ cũ posca per nionibus prodest.Plautus in mostellaria.Quasi quũ una multa iura confundit coquus.Ius dicã larido:uidet quidẽ polliceri se ius & iustitiam larido ministraturũ:ac si iniuria affectum esset:sed reuera significat:se decocturum laridũ:hoc est salitã carnẽ in iure:& iurulẽtũ illud facturũ.Et quæ pendent indẽnatę,iocatur similiter i hoc ingens:se laturũ auxiliũ pernis:quę indẽnatæ:hoc est nullo iudicis decreto dãnatæ pẽdẽtes & suspẽsę fumo:uel alibi:sic tãq̃ in patibulo cruciatur:nihil enim absurdius dici solet:q̃ ut qs indẽnatus plectat.Quũ ergo se illis auxiliũ laturũ pollicet:id significat:uelle eas deponere:& auferre ab eo loco:ubi suspẽsæ sunt:ut coquãtur:ac deuorent.Auxiliũ ferã:nõ auxiliũ ut ferã abũdat.n.ut etiã ex codicibus antiquis:in quibus nõ est ascriptũ:& sententiæ cõgruitate.

SARACENVS.

Diespiter:Iuppiter dicitur diei pr.Hor.in libro carminũ:sæpe diespiter neglectus incesto addidit itegrũ.irruerat in penũ parasitus:& oẽ subuerterat carnariũ:qd fcm cõqueritr egiõis puer peni custos.Male:pro ualde.Frẽdebat:Frãgebat hic fabã dicimus fresam.Glãdia:Ceruices sunt:in qbus glãdulę a glãdiũ simitudine.Callices:Iõ dicimus:qa in illis calidũ bibit.Nisi modiales:Has nõ confregit:quia maiores.

Glãdia q̃.

Aegionis puer.

Diespiter te Diq; Ergasile perdant,& uentrem tuũ,
Parasitosq; oẽis,& q posthac cœnã pasitis dabit.
Clades,calãitas,q̃ itẽpies mõ i nrã; aduẽit domũ.
Quasi lupus esuriens,metui ne in me faceret impetum.
Nimisq; hercle ego illũ male formidabã,ita frẽdbat dẽtib'.
Adueniens modo deturbauit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium,prætruncauit tribus tergoribus glãdia.
Aulas calicesq; omneis confregit,nisi quæ modiales erant.
Coqum percontabatur,possent ne seria aulæ referuescere.
Cellas refregit.omneis intus,reclusitq; armarium.
Asseruatæ istunc,sultis,serui.ego ibo ut conueniam senem,
Dicam ut sibi penum aliud ornet,siquidem sese uti uolet.
Nã i hoc,ut hic qdẽ adornat,aut iã nihil ẽ,aut iã nihil erit.

VALLA.

Diespiter.Aegyonis seruus cum frendẽtẽ ergasilũ ingressum pspexisset:& oia absumentẽ domo erũpit clamitans.Diespiter diei pater.i.iuppiter:qui ut Ser.in nono:lingua osca lucetius appellatur a luce:quã pręstare hoibus dr̃.Deturbauit:deiecit:prostrauit:Cũ carne carnarium:idest locum:ubi caro asseruatur.Tribus tergoribus glandia.Animalis in iugulo partes quod glandicularum præ se ferant effigiem:glandia nominantur:& glandulæ.Mar.Ter.poscit apri glandulas.Apitius:minutal apitianum:oleum:liquamen:uinum:porrum capitatum:mentam:pisciculos:isiciola minuta:testiculos caprorum:glandulas porcellinas.priscianus in quarto:ubi de diminutiuis.Probus etiam ponit:hoc glandium:hæc glandula:pars ẽ itestinorum.Tonsillæ item in homine.In suæ glandulę:Plinius in.xi.dici ait:quę a gręcis adenes.In terra quoq; eodem uocabulo quędam dici inueniuntur.Plinius in.xvii.naturalis historiæ.Est autem quidam terræ adeps:ac uelut glandia in corporibus ibi densatę se pinguedinis nucleo.Idem libro decimosexto.Quibusdam sunt arboribus tubera:sic sunt in carne glandia.Quę modiales.i.modium continebant.Serię:idest cocobi.Seria uas est a serando:q claudatur:sicut sera:quæ claudit.Serius grauis a sero:idest tardo:quia grauia pensiculari oportet.Serum autem aqua:quæ relinquitur e lacte sublato caseo:& educta reliqua spissiore substantia.Series a serendo:id est seminando:q ulterius semper procedendo iactetur semen.Referuescere:idest bulire.Reclusitq; armariũ.i.diduxit.Armarium ueteres dixerunt uarie:ubi aliquid contineretur:ut uestiarium:panarium.Adseruate istunc sultis:si uultis.Cato.Audite sultis milites.Penum aliud.hoc penu; peni:& hoc penus penoris:& hic penus:& hęc penus peni:unde penatores:qui penus gestant.Cato aduersus macilium quarta postq̃ nautas ex naui hos eduxi:nõ ex militibus:atq; nautis piscatores penatores feci:sed aurum dedi:est enim penus omne quod uescuntur homines:ut Cicero in tertio de natura deorum:ubi de penatibus diis habet uerba.

Tõsillæ q̃.

Seria qd sit

Armarium quid Penatoresq; sint

PYLADes Diespiter

Diespiter te diq; ergasile perdant.Versus huius scenæ tetrameter est acatalecticus:octo pedibus cõstans.In hac autem scena introducitur ægionis puer:cui forte peni cura demandata erat:conquerens de subuersione totius peni ab Ergasilo parasito facta:modumq; deturbationis carnarii:quo usus est exprimens:seq; ad conueniendum senem parans:cui omnia patefaciat:quemq; ad ornandum sibi aliud penum hortetur.Diespiter:Iuppiter quasi diei pater.Horati.Sæpe diespiter neglectus incesto addidit integrum.Idem.Nanq; diespiter igni corusco nubila diuidens:plærumq; per purum tonantis egit equos:uolucremq; currum.Seruius libro nono æneid.Sane lingua osca lucetius est iuppiter dictus a luce:quam præstare hominibus dicitur.Ipse est enim nostra lingua diespiter:idest diei pater.Clades:ruina:confractio:dissipatio.a gręco κλαδω:quodẽ amputo:frango.unde κλασμα fragmentum:& confractio appellatur.Quidam cladem a cadendo dictam uolũt:quasi cadem:quidam a calamis:quasi calamidem:hoc est calamitatem.Calamitas:iactura:damnum.Dicitur proprie calamitas a rusticis grando:q calamum:hoc est culmum segetem ue comminuat.Terrentius.Sed ecca ipsa ægreditur nostri fundi calamitas:ponit tamen pro miseria:atq; erumna:unde calamitosum dicimus malis:& calamitatibus pręgrauatum.Cicero.Et honoris amplissimi puto esse:& accusare improbos:& miseros:calamitososq; defendere.Vt metui addenda fuit dictio ut metri necessitate:& admirantis:uel obstupescentis est:& pro q̃ exponendum.ut sit:q̃ metui:ne in me faceret impetum.Ita frendebat dentibus:frendere est frangere:ut Festus ait.unde & fabam fressam dicimus mola leuiter fractam.Inter fremere & frendere id differre inquit Nonĩ.Quod fremere ẽ magnum sonare.Virg.Fluctibus:& fremitu assurgens benace marino:frendere autem cum gemitu:uel iracundia miserum:aut minax.Virgi.iii.æneid.Luminis effossi fluuidum lauit inde cruorem:dentibus infrendens.Adueniens modo:nisi addatur dictio modo:uersus uno pede mancus esset:ideo addendum curauimus.Carnarium:locũ ubi carnes seruantur:sicut ar marium:ubi arma:pomarium ubi poma.Carnarius etiam martiali dicitur is:q carnosę puellæ cupidus est.carnaritus inqt sum:pinguiarius nõ sum.Glãdia:sũt glãdia carnes in duriciẽ & figurã glandis

Frẽdere

glandis calosæ:quæ ex gutture suis detrahitur.uel etiā ex ceruice:ut Columella lib.viii.inuit capitu.ix.de suibus loquēs Amplę inquit:& glādulosę ceruicis:rostris breuibus:& resupinis.Ply.li.xxxvi.Extāt cēsoriæ leges:glādia i cœnis:glirelq;:& alia dictu minora apponi uetātes.Glādia huiusmodi porcina glandulę quoq; uocantur.Marti.Ter poscit apri glādulas:quater lūbū.Apitius itē glādulas porcellinas inqt:& Ply.glādulas ait in sue eē:q in hoie sunt tōsillę.Verū φ Pius effutit:ac somniat dicēs.Inferius glādionica suilla uocabit:mirā sapie hois iscitiā:& fatuitatē:ut in menæhmis dicemus.Is.n.locus est:quē nūc memorat:ubi nō glādionica suilla:legendū est:quod qdē nusq̄ uisu;:au ditū ue fuit:sed glādulā suillā ex codicibus antiqs:& metri necessitate:rectoq; rōanæ linguę eloquio. Calices.Mendū oino duobus hisce uersib⁹ subesse cēsemus:tēporū:aut legētiū i curia ortū:nā & in h:nō satis seruatus latinitatis decor apparet:si legas:aulas:calicesq; omnis confregit:nisi quę modiales erāt:quū potius qui legēdu; fuisset: preterq; φ cōfusio quoq; illa inepta uidet aulaꝝ:quę ad coquinariā pertinent cum calicibus:qui ad uinū:Et sequens trūcus: mutilusq; est:uno deficiēs pede:septē enim tm̄ cōstat:quū octo requirat:nec dictio seri in eo inserta satis intelligitur: quid sibi uelit:unde nō mirū:si in illis exponendis & Sarra.nihil ferme dixit:& Pius noster paulo audacior:uana inteti de more suo profudit.Is nāq; ꝑterita primi difficultatę sicco pede:sini male se legi: seri:in secūdo dixit: Sin9.n. inquiēs uas uinariū est:de quo Maro in bucco.Sinū lactis:& hęc tibi liba:&c.Tū obiter se emaculatuꝝ ꝓfessus epigrāmatici carmen ex libro octauo:hi duo lōgeuo cēsentur nestore fundi:Corrige inquit sini:fundos pro pedibus: & colūnis uas ipsum fulcientibus interꝑtatur Domitius perperā:qd̄ rear:siqdē fundū dicat in eo significatu:nō fund⁹; & si Plauto fundamētū dicatur fundus:sed nō est in usu.Dicit tñ & hoc sinū neutro genere.& significatur uas. Var. Vbi erat uinum in mēsa positū:aut galeola:aut sinū.Quid si apud Martia.Fūdi molles:pro tessellis:& quadris argēteis intelligendū eēt.hęc ille.Quo uerborū delirio tā incōstans:tā indoctus:tā isanus apparet:ut a nullo superari posse existimetur:primū enim:cur sini potius legēdum putet somniabundus hic interpres:an quia uersum mutilū: i integrū restituturus sit:minime quidē:nihilo minus eni; pedē unū sit desideraturus.An uero:quia sinū uas sit uinariū gradius:ut Varo inquit:nec ipse Pius inficiatur:qd̄ coqui ad ignē ponere sint consueti:ut referuescat:Nec id.ꝑfecto: nā uasa uinaria igni admoueri:nō solēt:neq; eoꝝ cura ad coquos pertinebat.Itaq; & pius ipse tacitus ꝑterire scopulū:& charybdi hāc meli⁹ potuisset:ut Sar.itidē:q̄ affanias ꝑferre.Sed qd̄ de epigrāmatici carmie inaniter ꝑfundit: nōne uel pueris iā oibus notū ē:& ipse tādē fatet:mēte alienatū se nugari:quū tādē fundi legi posse cōcedit:qui paulo ante dixerat.obiter emaculādū est epigrāmatici carmen:& corrige sini:Si fūdi legi posse fateris:qd igit emaculas: qd corrigis:atq; utinā:nō tu ipse macules:& corrūpas.qd qdē gnauiter facis:Si & Georgiū alexādrinū in Domitiū sup hoc diligēter inspicias:ex snia Eustachii super homericū poculū Nestoris describētē:& ꝑceptorē tuū Philippum beroaldū illius uestigia secutū in Neronis uita.Nā qd Plauto fundamētū dicat fundus:tā a uero dissentit:q̄ inscite: & amēter ita exponere conatus es supra eū poetæ uersum.Tu qdē haud fundū mihi:ut ibi notauimus.Nūc in cōem rē litterariā dicemus:quo recōcinnari possint mō duo hi Plautini uersus:ut & suis cōstēt pedibus: & sniam contineant nō aspernābilē:doctorū tā iudicio:nostrā hāc recōcinnationē subiicientes.Dicimus itaq;:primū uersum: sic iudicio nostro corrigēdū. Calices:phialasq; ois cōfregit:pro aulas utiq; phialas supponentes:quū similitudine litteraru; fere parum differant hæ duæ dictiōes:& facili lapsu temporū icuria:scriptorūq; negligētia is error emanare potuerit:earūq; dictionū fieri trāspositio.Et sensus erit:Ergasilū ꝯfregisse calices:phialasq; ois:nisi q modiales.i.uetriosę: & capacissimæ eēnt:modiūq; cōtinerēt:per hyperbolen utiq; dictū ab hoc puero:parasitū admodū infensum hn̄te. Est āt Calix uas potoriū rotūda specie:ut apud græcos legit in magno etymologico:κυλιξ.n.ab illis dr̄:q̄si κυκλιξ. qa sit:ut diximus:specie rotūda:uel a uerbo χυω:qd ē fundo:Macr.quoq; calicē a uocabulo greco κυλιξ ꝑ mutatio nē unius lrę ductū putat.Var.tñ a calido uocatū calicē scribit:φ calida eo haurire solebāt.Idem sentit & Festus.Scyphusq; idē fere eē ur(q̄q̄ Macro.Scyphū poculū herculis eē dicat:ita:ut liberi pr̄is cantarus:ut dixius i asinaria.Nā qd Suetoni.in nerone ait:illū nūciata exercituū defectiōe:duos scyphos gratissimi usus:quos homericos a celatura carminū homeri uocabat solo illisisse.Ply.ulti.na.hi.Nero iqt amissaꝝ rerū nūcio accepto:duos calices crystallinos. in suprema ira fregit illisos:hęc fuit rō seculū suū puniētis:ne qs alius ex iis biberet.phiala āt:ut inqt Iuli9 pollux in libro quē de uocabulis rerū scripsit ad cōmodū cæs.uasa q̄q; designat:uini:aut aq̄ capacia:qbus in mēsa utimur. Et ut in magno legit etymologico.απω uerbo:qd ē bibo.fit ꝑ mutationē.π.in.φ.q̄si πιαλητις ουςα:qa potū:multū exhibeat:ex quo capacē eē apparet:& p i scribi debere.nō per.y.qa ab υαλος.deducat:qd utrū significat:& uitreū uas designet:ut qdā putarūt:nā id falsu; ē:ut uel illo Iuue.uersu apparet: Vitro tenet phialas:tibi nō cōmittit auru;: quo patet:aureas phialas fuisse sequētē uero ita uersum reditegrasse uidemur:si scribat.Coquū percōtabat:possent ne seri aulæ referuescere:addita u; dictiōe aulæ:ut sit sensus.Rogabat coquū iste impurus:& uorax parasitus:an aulæ seri.i.ollæ:in qb⁹ serū:hoc est aq̄ lactis seruabat:possent iterū feruescere:& calefieri:quo sero:ut opinamur mulsum faciebāt:uel ꝑ mulso utebant.Id certissimū:aquā illā lactis ad multa utilissimā.Vir.in georg.Acreq; molossu;: pasce sero pigui:qd a poeta diligēter dcm̄ uideri pōt:ut edacē:& ueluti molossicū parasitū:cibū molossoꝝ ꝓpriū affectasse declaret:qa cętera sibi nō uiderent satisfactura:nisi uētrē ꝓrsus:ut canes molossi:sero pingui adipleuisset.Aut certe nō seri:sed seui legat:ut sit sensus.rogabat coquū:an aulæ:in qbus seuū:hoc ē piguedo aialiū:coctū fuerat:possēt iterū ferueſcere.i.an in eis tm̄ piguedinis relictū eēt:ut aliquid in illa coq:& cōdiri adhuc posset:q intellectus fortassis nō iprobior fuerit.De seuo diximus superi⁹ in hac ipsa comœdia. Penū alid ornet.Dixius quoq;:qd sit penus:& uariam nois inclinationē:hinc exemplum sumi potest eius:qd ibi dictū est:declinari.s.ēt hoc penū peni. Nā in hoc:hic quidem:ut adornat:addenda fuerūt duo illa uerba in hoc metri necessitate:& sententiæ cōcinitate. Hic qdē:ut adornat.i.queādmodū hic pasitus agere cœpit.Sēsus ē:nā in hoc peno:aut iā.i.i hāc horā:& i hoc tēpis momentū nihil est.aut iā.i.paulopost nihil erit:ut quidē hic adornat.i.iuxta acta:& opera huius:qui.s.iā detruncauerat tergoribus glandia:fregerat calices:& phialas:&c.Iam aduerbium temporis est uariis sensibus accōmodū.Capitur enim aliquādo pro nūc:hoc est pro præsenti tpe.Vir.Iam pater æneas:& iā troiana iuuētus:cōueniunt.Idē:iāq; dies infanda aderat.Et aliquādo pro paulopost.Idē iā mare turbari uentis:& turbine cœlū:aspicies.Interdū ꝑ pau lo ante hoc est ꝑ pterito tpe.Oui.Iāq; deus posita fallacis imagine tauri:se cōfessus erat.Et est tarditatis signū.Ter. in andria.Vt redeat iā in uiā.i.iā tādem:& festinatiōis.Idē in adelphis.Ego iā ꝓspicio mihi.Et ꝑ mō:qd ē alternātis

Glādulæ

Sinum

Calix

Scyphus

Phiala.

Penum

signū. Vir. Iāq; hos cursu iā pterit illos. Et pro tunc. Quiti. q si satis prudēter ea uideritiam ppe cōsumata fuerit pi cipiētis opera. Et p pterea. Vir. Iā maris imēsi plē: & genus oē natatū: Iā uarias pelagi uolucres. Idē significat iā ue rō. Geminatū aūt iāiā pro nūc ponit Vir. Iāiā manu tenet. Et p mox: uel repēte. ut iāiā aderit. Et idignātis ē. Idē Iāiā nec maxia iuno: Nec saturnius hæc oculis pr aspicit æquis: & exhortātis Quiti. Iāiā cōmilito qcūq; casus manet: et si impator dānaturus est: hēs solatiū. satius est: q a pre occidi. Salu. Iāiā aio meo carissime frater: q̄q̄ tibi imaturo: & uī minime decuit: uita erepta est: tñ lætādū magis: q dolēdū puto casum tuū. A iā cōponit q; iādudū: qd significat q̄ prī mum. Vir. i georg. Et iādudū incūbere rastris. Idē. i. æne. Iādudū erūpere nubē: ardebāt. Idē. ii. æne. Iamdudū sumi te pœnas. Et aliquādo tēporis est præteriti. Idem. iiii. æne. At regina graui iamdudum saucia cura.

Iamiam

SARACENVS.

Ioui: diisq;. Interea iuit ad portū egio: redeuntēq; Philopolemū obuiat: & una philocratē: qui oēs inuicem gratulantur. ¶ Nunc cōspicio. Stalagmum seruū. ¶ Muneres. Et mœro: & mœror: ut pleraq; alia. ¶ Interibi. Pro interi ibi. ¶ Statua ueruecea. Ex ipso. s. stalagmo seruo: uerueccem appellat Varro: q in uer sam habeat naturam.

Veruex unī dictus sit

VALLA

Ioui diisq;. In hac scæna ægio: Phylocrates: & phylopolemus una collocunt. ¶ Cūq; hūc conspicio: subaudi stalagmū cōpositū a specio: q simplex uerbū i usu nō est. Inde specula locus eminēs: unē pspectus lōge lateq; pateat. ¶ Cōpeditū: idest in cōpedes coiectū. ¶ Ne duis: ne de deris. ¶ Facis benigne. i. liberaliter. ¶ Ex hac statua ueruecea. statuā ueruecea seruum stalagmū uocat. ¶ Interibi: idest interim: ut inibitum.

Specula qd sit.

PYLADes

Ioui diisq; ago grās. Tetrametro brachicatalectico metro cōstat hęc scęna: una cum ceteris sequētib⁹ usq; ad fines comœdię: septē pedibus circūscripto. In hac otinet gaudiū & lętitia ęgioīs: quā cepit: ubi ad portū pfect⁹ philopo. filiū cōperit cū philocr. ex aulide reuectum: q & Stalag. seruū fugitiuū secū adduxerant: a quo alter minor senis fili⁹ oli fuerat abductus: & successiue cōtinent i scæna hac uerba iuicē ab ipsis oib⁹ plata. ¶ Ioui: uerba st ægioīs ad philopo. filiū primū: deidē ad philocr. ago inqt grās ioui: & cæteris diis. q te reducere fecerūt: mihi prī tuo te reddētes: meq; mītis mi?iis: & doloribus eximtes: qb⁹: dū te carui: afflictabar. Ex miseriis: ita scribēdū poti⁹ ē: snia: ocinita te: & ñ: & mi?iis: & codices ātiq ex habēt: ñ &. ¶ Quę adhuc: ad sēsū respexit: ñ ad uerba. p synthesim. ita q: & ñ q̄s dicēs: ut scel⁹ ille tapē Ter. ¶ Quūq; h. cōs. Stalagmū. s. seruū: p quē spabat in noticiā aliq alteri⁹ filii abducti ab illo pueīre. ¶ Quūq; h. rep. ē ñ. fir. no. qa philocr. fidē seruauerat: i reducēdo philopo. Sūt. n. hęc uerba ad philoc. directa. ¶ Satis iā dol. Rñdet philop. fili⁹ primū: ad quē & pria senis uerba dirigūt: deide philoc. Dolui iqt satis: o pr: & cura: ac lachrymis satis me maceraui. ¶ Hoc. i. pp h & pp mi?ias: & tristicias tuas: q̄s mihi ad portū iā mēorastiui. Nūc āt h agāus. i. ad h itēdāus: & uolebat philop. ulteri⁹ loq: & bñficia sibi a philoc. collata cōmēorare: ut illi munere aliquo cōgruo grā redderet. S; philoc. ipē: itpellādo loq cœpit: puerbiū ē: h agāus: tractū de more sacrificātiū: q ppl; astātē admōebāt ut hoc ageret. i. huic tm soléni uacaret. Sic & uictiatores uictimā pcussuri dicebāt: agon? hoc ē: ago ne: uū Cui. i fas. Sēper agat: ne rogat: nec nisi iussus agit. Et lactantius Statii interpres illos agones nuncupat. ¶ Ia; satis audiui tuas: ita scribi metri necessitas postulat: nō satis iam audiui: qa claudicaret uersus. ¶ Quas tu mēorauisti mihi: non: mihi quas memorauisti: eadē ratione metri. ¶ Quid nunc philocratis hic pponenda fuit psona: qui ut diximus: interpellat: & non

Hocagam⁹

Aegio. Philolemus. Philocrates.

Ioui Disq; ago grās merito magnas, quó te fducē
Tuo prī rediderunt: quomq; ex miseriis plurimis
Me exemerunt, quæ adhuc te carens (dum hic fui) sustentabam.
Quomq; hunc conspicio in potestate nostra. quomq; hæc re pertast fides
Firma nobis: Phil. satis iā dolui ex aio, & cura me satis
Et lachrumis maceraui hoc. satis iam audiui tuas
Erunnas ad portū, quas tu memorauisti mihi,
Hoc agam⁹. Philoc. qd nūc? qm tecū seruaui fidem,
Tibiq; hunc reducē in libertatem feci? Aeg. fecisti ut tibi
Philocrates nunq̄ referre gratiam possim satis,
Peride ut tu pmerit⁹ de me, & filio. Philo. imo potes
Pater, & poteris. & ego potero, & di potestatem dabunt,
Vt beneficium benemerenti nostro merito muneres,
Sicut tu huic potes pater mi facere merito maxume.
Aeg. Quid op⁹ uerbis? ligua nullast, q̄ negē qcqd roges
Philoc. Postulo abs te, ut mihi illum reddas seruum, quem hic reliqueram
Pignus pro me. qui mihi melior, q̄ sibi semper fuit.
Pro benefactis eius, uti precium possim reddere.
Aeg. Quod benefecisti, refertur gratia id quod postulas,
Et id, & aliud, quod me orabis, impetrabis. atq; te
Nolim succensere, quod ego iratus ei feci male.
Philoc. Quid fecisti? Aeg. in lapicidinas cōpeditū cōdidi,
Vbi resciui mihi data esse uerba. Philoc. uæ misero mihi,
Propter meum caput labores homini euenisse optumo.
Aeg. At ob eā rē mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratis a me, ut sit liber, abducito. Philoc. ædepol Aegio
Facis benigne, sed q̄so hoiem ut iubeas arcessi. Aeg. licet.
Vbi estis uos? ite actutum Tyndarum huc arcessite.
Vos ite intro, interibi ego ex hac statua ueruecea uolo
Erogitare meo minore quid sit factum filio.
Vos lauate interibi. Ph. sequere hac philocrates me intro.
Ph. iloc sequor.

lat: & non

lat:& nō finit philopolemū pſeq: qd cœpat:& ita hñt antiq codices. Peride: ut. i. tā: q̄ uel adeo. Et dii ptātē eam dabūt: nō eā ptātē: qa abūdaret uerſus. Muneres: reddas. Dicius munero:& muneror: ut pleraq; alia uerba. Illū ſeruū: tyndaꝝ. ſ. Pro bñfactis: eius: p meritis eius. Noli ſuccēſere. i. iraſci. Ob meū caput: ita ſcribēdum cenſui mus oino metri neceſſitate:& nō: pp meū caput: qa uerſus abūdaret uno pede. Et ita ſcriptū putamus fuiſſe in ſyncerae fidei codicibus: ſed expoſitionē præpoſitiōis ob: q̄ fortæ fuit: pp: a cæteris exēplū ſumētibus in cōtextu; recæptā: omiſſa ob: recta:& uera plautinæ lrē dictiōe. Gratis hūc: niſi hūc addideris: uerſus mancus ſit:& pede uno deficiat: iccirco addēdū curauimus. Sed q̄ſo hoiem arceſſi iubeas: ita ſcribi & hūc cogit metri rō. nō: hoiem ut iubeas arceſſi: ut legūt iterptes nři:& fere hñt codices: qa pes unus abundaret. Interibi: īterea. Statua ueruecea. Stalagmo ſeruo: quē ſtatuā ueruecēā appellat: qa ſit ueluti imago ueruecis: hoc ē ſine rōne:& prudētia: nō aliter q̄ uerux: qut diximus maſculus eſt iter oues ſed caſtratus: ab inuerſis teſtibus. Sūt q uerbera p ueruecea ſcribāt: hoc ē uerberibus digna. Quid ſit ſcm filio. qd poti⁹ ſcribi cēſuim⁹: quā qd: ſniẹ cōgruitate:& ſubaudiēdū de: hoc ē: de meo miore filio.

Munero.

Veruex.

Aegio Senex, Stalagnus fugitiuos.

AGe tu illuc pcede bone uir, lepidū mācupiū meū.
St. Quid me oȝ facere? ubi tu tal' uir falſū autūas?
Fui ego lepidus, uel bonus uir nūq̄, neq; frugi bōæ,
Neq; ero unq̄, neq; ſpē ponas, me bonæ frugi fore.
Aeg. Propemodū ubi loci tuæ fortunæ ſint facilæ ītellegis.
Si eris uerax, rem tuam facies ex mala meliuſculam.
Recte, & uera loquere. ſed neq; tu uere, neq; recte adhuc
Feciſti unq̄. St. qd ego fatear? credi puteat quom autumes?
Aeg. At Ego faciam, ut pudeat. nā in ruborē te totū dabo.
St. Eia credo ego īperito plagas minitaris mihi.
Tandem iſta aufer dic quid fers, ut feras hinc quod petis.
Aeg. Satis facundus, ſed fieri dictis compendium uolo.
St. Vt uis fiat. Aeg. bene morigerus fuit puer. nūc ñ decet.
Hoc agamus. iā animaduorte. hæc mihi, quæ dicā, ediſſere.
Si eris uerax, tuas res feceris meliuſculas.
St. Nugæ iſtæc. non me cenſes ſcire, qui dignus ſiem?
Aeg. At ea ſubterfugere potis es pauca, ſi non omnia.
St. Pauca effugiam ſcio, nam multa eueniēt, & merito meo,
Quia & fugi, & tibi ſurripui filium, & eum uendidi.
Aeg. Quoi hoi? St. Theodoromedi in aulide polypluſio.
Sex minis. Aeg. proh Di immortales, is quidē huius ē pr̄
Philocratis. St. quin melius noui, q̄ te. & uidi ſæpius.
Aeg. Serua Iuppiter ſupreme & me, & meum gnatum.
Philocrates per tuum Genium obſecro exi, te uolo.

AGe tu. Ex cōfeſſiōe ſerui egio tādē agnoſcit Tyndaꝝ ſuū; eē: quē filiū amiſerat. Bellus. Diminutiuum a bono. Credi pudet? Scilicet me. In ruborē. Flagris cæſū. Impito. Vȝ plagis ñ aſſueto. Quid fers. Quid uis: qd cupis. Oui. In noua fert aius mutatas dicere formas corpa. Feras. Scias eſt utraq; ornata locutio ppea inqt egio: ſatis facūdus. Bñ morigerus ē puer. Ita ſupra credo conſuetus es puer: hoc. n. in turpem mollis pueri habitum expreſſu; eſt. Pauca efficiam. Totus hinc uerſiculus per parenteſim legendus ē. Polypluſio. Multum diuiti.

SARA CENVS

AGe tu. Aegio cū ſtalagmo ſeruo ita loqt: ſi quoquomō: quē q̄drimū amiſerat: qat cōperire. p ironiā bonū uiꝝ:& lepidū mācipiū uocando. Dr̄ mācipi ſicut & neo mancipi cōe triū gñm uelut nihili & frugi: q̄ manu capi poſſit. Cice. in topicis. Abalienatio ē eius rei: q̄ mācipi ē: aut traditio alteri nexu: aut in iure ceſſio: inter quos ea iure ciuili fieri poſſūt. Ideȝ p murena: q̄ ſi in his repēteq; mācipi ſunt: is pīculū iudici pſtare dȝ: uñ māceps dr̄: ut inqt Feſtus: q̄ manu capiat. dñr māci pes: quos nūc pſonetas iuriſconſulti uocāt. Ci. i uerrē. Quid ē uerres: ne illā tibi quē defēſionē reliquā: feciſti mācipes in iſtis reb⁹ eē uerſatos: mācipes frumtū īpro baſſe: mācipes cū ciuitatib⁹ pcio deciduſſe: & eoſdē abſte illaꝝ ciuitatū noie pecūias abſtuliſſe. Inde mācipiū qcqd ſuituti daſ. Vbi loci. i. quo i loco: ut iterea loci. Plagas: pcuſſiōes pria pducta: q̄ πληγη dr̄ a græcis. Nā plaga pria correpta retis ſpēs ē. Eſt ēt ubi tractū:& regionē ſignificet. Quid fers: qd optas. Vir. Fert aius cās tātaꝝ expromē reꝝ. & Oui. In noua fert aius mutatas dicē fomas. Potis ē. potēs es: hūc uerſū dȝ ſtati ſubſeq: q paulo iferior ē. Pauca efficiā ſcio. Legēdū q; ē effugiā: ñ efficiā

VALLA

Mācipi qd ſit.

Plaga qd ſit.

Locus reſtitutus

PYLAdes

AGe tu illuc pcede bōe uir. Eodē carmis gñe: tetrametro: brachicatalectico ſcena hæc cōſtat: in qua ægio a Stalagmo ſeruo fugitiuo inqrere accigit: qd fecerit de filio ſuo: quē puulū abduxit: ex quo diſcēs: quēadmodū illū uēdiderat Theodoromedi polypluſio in aulide: tādē itelligit eū eē: quē ſub tyndari noie in lapicidinas cōiectū hȝ. Quid me oȝ fa. Stalagmi rñſio ē: de more arrogātiū:& puerſoꝝ ſeruoꝝ: q quū obe diētes:& uenerabūdi potius dñis eē dēant: ſæpius audaces: ac pterui ſūt. Fui ego lepidus: uel bonus uir nūquā: ita ſcribi dȝ hic uerſus. nō: fui ego bellus lepidus bonus: qa neq; uerſus rōid patiť: neq; ſenſus ītegritas: nam quū ęgio dixerit: pcede bone uir: lepidū mācipiū meū: rñdet Stalagmus arrogās: ut dixius: heꝝ arguēs: q̄ ita eū appellet: boni uiri. ſ. ac lepidi mācipii uocabul: quū nūq̄ ipſe fuerit: neq; lepid⁹: neq; bon⁹. Quid. n. bell⁹ hic ſibi uellet? p cipue cōtra metri rōnē: pinde delēdā dictionē putauim⁹:& loco ei⁹: uel: cōſictionē poſt dictionē lepidus aſcribēdā: quū ēt p uel: q̄ fuerit uera poetę dictio in uerſu ſcripta: librarioꝝ iſcitia bellus ſcriptū cēſuerimus: itaq; ñ opus fuerat Sarra. iterptē hūc uerſū exponētē: bellū dicere diminutiuū a bono: ſi uerſus rōnē:& ſēſus cōcinitatē aſpexiſſet. Neq; ſpē ponas. i. neq; ſpes. Tuę fortunę ſint. ñ: fortunę tuę ſint: qa abūdare pes unus uerſui. Rē tuā facies ex mala meliuſculu; ita ſcribi debet:& neceſſitate metri:& ſententiæ cōgruitate: non tua ex re facies: ut inepte legunt pius & Saracenus interpretes: ſuper quo doctorum iudicium appellamus. Sed neq; tu uere: tu addendum fuit metri neceſſitate: nam pes unus uerſui deficeret. Credin pudeat: quū autumes? uerba ſūt Stalagmi temerarii: ut dictū eſt: ac puicacis: qd inqt uis me fateri? dixerat. n. ęgio recte:& uera loqre:& qa nundum ptulerat: ſup quo uellet ipſū recte: ac

uere loq: ideirco ait seruus: qđ ego fatear? cur nõ exprimis? aut cur his uerbis me ad uera fatendũ hortaris? credis ne me pudere loq: quũ dixeris: qd uelis? q̃si dicat: nõ sũ ego pudibũdus: neq̃ tacebo: qcqd erit: qđ me iterroges. ⁋ At ego faciã: qa dixerat: credin pudeat quũ autumes: rñdet ægio: at ego faciã: ut te pudeat: ẽt si nullũ habeas pudorẽ: nã flagris te totũ in ruborem dabo: alludẽs ad illud: q quos pudet rubor occupare solet: iuxta illud. Erubuit: Salua res est. ⁋ Autumes: dicas: de quo uerbo: & in ãphitryone diximus: & in mostellaria dicemus. Eia credo ego: pstat iprobus seruus in cõtenendo qcqd sibi minitari herus possit. ⁋ Imperito: plagaꝝ: & uerbeꝝ. s. ⁋ Quid fers: qd intẽdis: qd cupis iuxta illud ouidii. In noua fert aius mutatas dicere formas. alias ferre multa significat: ut in nr̃o uocabulario duob⁹

Ferre

uersibus cõprẽhẽdimus: hoc ẽ portare: ostẽtare: dare: cõferere: offerre: dicere: habere: pati: ducere: disturbare: extollere: ut ibi multis authoritatibus cõprobauimus ex Nonii quoq̃ snĩa. ⁋ Facũdus satis: ægiõi ad seruũ uerba: & ita scribendũ est metri necessitate. nõ. satis facũdus: qa abũdaret uersus. ⁋ Sed fieri dictis cõpẽdium uolo delẽda fuit dictio iã: quæ post sed hic pperã: & contra metri rationẽ ascripta erat. Cõpendiũ aũt breuitatẽ significat: de quo uocabulo in asinaria diximus. ⁋ Bñ morigerus puer tollẽda dictio fuit hic abũdãter iniecta añ dictionẽ puer metri rõne: & sẽtẽtiæ cõcinnitate. id qđ Pius iterpretes frigidus nõ uidit neq̃ itellexit legẽs: bñ morigerus fuit puer: existimans: u3 referri ad pægniũ pueꝝ senis q̃drimũ: quẽ seruus iste abduxerat: ac si hũc iterrogaret: an pægniũ fuerit bñ morigerus & obediẽs ei: sed fallit multũ. Sensus. n. hic ẽ a sene in seruũ istũ nequã platus: nõ sine turpi itellectu: & obscenę patientiæ nota: ut & supra in asinaria. Asta igit: ut cõsuetus es puer oli: & in hac ipsa comœdia paulo supra: cõsuetus puer: qa. n. dixit hic seruus: ut uis: fiat: q̃ uerba a cinędis pferri solebãt: quũ: ut astarẽt rogarẽtur: rñdet ęgio: bñ morigerus puer: & suplẽdũ fuisti: nõ ascribẽdũ. ⁋ Nũc nõ decet. Nõ decet inqt nũc. i. frustra offers: qđ neq̃ te pstare: neq̃ me accipere nũc per ætatẽ licet: quũ flos ille iuuẽtutis deciderit. ⁋ Tuas res feceris meliusculas: ita scribẽdus ẽ uersus sensus integritate: & sermonis latini puritate ut ẽt supius: rẽ tuã facies ex mala meliusculã: & nõ rebus tuis feceris meliusculas ut legit pius perq̃ rudit. ⁋ Qui dignius siem. i. quo supplico sim dignus. ⁋ At ea subterfugere. uult senex ei psuadere si possit: ut ueꝝ fateat: quo salte pauca ex malis sibi euẽturis fugiat: si nõ oĩa. ⁋ Pauca effugiã scio: hic uersus hoc loco scribi d3: q p incuriã scriptoꝝ semotus ab ordine: & ad tertiũ subseq̃ntẽ locũ fuerat imissus: scribẽdũq̃ effugiam nõ efficiã: neq̃ p parẽthesim legẽdus ẽ: ut Sarracenus ait: loqtur Stalagmus: & absq̃ ulla alia ęgionis iterrogatione scelus suum perpetratum fatetur: in fugiendo: & abducendo puerum: ac illum uendendo: qui quum dixisset: & eum uendidi: ægio statim: absq̃ alia cogitatione: tanq̃ pater filiorum amans: inquit. ⁋ Cui homini. s. uendidisti? cœpit enim sperare illum adhuc recuperare posse. ⁋ Proh dii immortales: admiratione plenus: & dubia spe anxius senex hęc inquit. ⁋ Quin melius. Stalagmi uerba sunt confirmantis illum patrem esse philocratis.

Philocrates. Aegio. Stalagnus.

AEgio adsũ, siqd me uis ĩpa. Aeg. hic gnatũ meum
Tuo patri ait uendidisse sex minis in Aulide.
Ph. Quãdiu id fcũs? St. hic ãnus icipit uicesimus.
Ph. Falsa memorat. St. aut ego, aut tu. nã tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem paruolum puero dedit.
Ph. Quod erat ei nomen? si uera dicis, memoradum mihi.
St. Pægnium uocitatus est, post uos indidistis Tyndaro.
Ph. cur ego te nõ noui? St. quia mos obliuisci hominibus.
Neq̃ nouisse, quoius nihili sit faciunda gratia.
Ph. Dic mihi, is ne istic fuit, quem uendidisti meo patri,
Qui mihi peculiaris datus est, huius filius?
Viuit ne is homo? St. argentum accæpi, nil curaui cæteꝝ.
Aeg. Quid tu ais? Ph. quin istic ipsust Tyndarus tuus fili⁹,
Vt quidem hic arguméta loqtur. nã is mecũ a puero puer
Bene, pudiceq̃ educatus est usq̃ ad adolescentiam.
Aeg. & miser, & fortunatus sum si uera dicitis.
Eo sum miser, quia male illi feci, si gnatus meust.
Heheu quom ego plus, minusq̃ feci illi q̃ æquom fuit.
Quod malefeci crucior, modo si infectum fieri possiet.
Sed eccum incedit huc ornatus audax suis uiribus.

SARACENVS

EGio adsũ. In hac scęna fit catastrophe agnoscit filiũ pr̃: fiuntq̃ trãqlla oia. ⁋ Annus. Quidã ãnũ a circuitu tp̃is dixerũt: ueteres. n. an p circũ posuerunt: ut apud catonẽ legit: an terminũ. i. circũ terminũ: alii ab anulo: qđ in se redeat: ut illud ẽ: atq̃ in se sua p uestigia uoluitur annus. Festus a græco dici arbitratur: nam quod nos trienniũ: illi dicunt trienon.

VALLA

EGio adsum. Vrbis stalagmi & Phylocratis in hac scæna Tyndarus Aegionis filius inuenit. ⁋ Pegniũ uocitatus est. Diminutiuũ ẽ: pueri q̃ dr̃ lusorius. Nã pezo ludo significat. ⁋ Plus: minusq̃. plus: subaudi mali. Minus: subaudi boni.

PIVS BONONIEN.

¶ Plus minusq̃ feci. Plus mali: min⁹ boni. Nã iã in phylacã eũ ipegerat. ⁋ Tyndarus. egio. Philocrates: addẽdus ẽ & stalagmus. ⁋ Vpupa. marculus ãceps upupã cristis isurgẽtibus ęmulabundus: quo ad excidẽdos lapides p q̃cõmodo utunt: qs ignorat tereũ cretẽsũ tyrãnũ conuersũ esse in auẽ upupã: q̃ plicatili crista cõspiciẽda est: sup upupa hæc Aristo. libr. ix. de aĩalibus. Nec nõ upupa cũ colore. tum uere spẽ immutatur: ut eschylus poeta satis carmine suo exposuit.

PYLAdes

EGio adsum: siquid me uis impera. Versu non dissimili a superioribus duabus senis catastrophe iam totius fabulæ cõtinet: nã ægio filiũ alteꝝ suum: quem compeditum seruabat in lapicidinis agnoscit: fiuntq̃ omnia tranquilla. ⁋ Tuo patri ait uendidisse: nõ se uendidisse. abundat. n. se: nisi minis p minis scribas: sed absq̃ ea dictiõe sensus quoq̃ q̃drat. ⁋ Hic ãnus. Annus uarius fuit apud ãtiquos. alius. n. lunaris dictus ẽ: q triginta dierum esset: ad cursum lunæ relatus: alius solstitialis: siue solaris: qui duodecim contineret menses: a sole uidelicet: qui eo tempore cursum suum peragit: dum ad id signum se denuo uertit: ex quo digressus est: unde & annus uertẽs uocatur: & magnus quoq̃ comparatione lunaris: qui breuis sit: alius autem magnus annus dicitur: quem esse uoluerunt: omnibus planetis in eundem recurrentibus locum. Et hoc fit secundum Ciceronis hortensium post an

Annus

norum

norum.xii.milia:nōgētos quinquagintaquattuor solstitiales. Diciturq; annus:ꝙ in se redeat:ut annulus:iuxta illud Virgilii. Atq; in se sua p uestigia uoluit annus:queadmodū & græci illum. ἐνιαυτὸν uocāt. Atteius capito:ut refert Macrobius:annū a circuitu tpis putat dictū.qa ueteres.am.p circū ponere solebāt:ut cato in originibus oratoꝝ: am terminū dixit.i.circū terminū.& ambire.p circūire. hæc pauca de anno:ex Seruio:Macrobio:& Festo. De quo plura Cornelius uitellius in eo libello:quē ad nos scripsit:de die:mense:& anno ex diuersis authoribus collecta notauit. Tuus peculiarē pater:nō:tuus pr̄ peculiarē:quia pes unus uersui abūdaret. ⁋ Qđ erat nomen ei:similiter & hoc ita scribi uersus ratio postulat:nō:qđ erat ei nomē:quia abundaret itē pes unus. ⁋ Pægnium. παίγνιον ludū significat apud græcos:& παίγνιον festū erat:qđ proserpinæ celebrabat:a uerbo παίζω:qđ est ludo:ut Suidas ait: & quia propriū pueroꝝ est ludus:ideo non indecenter fictū pueri q̄driani nomē hoc a poeta est. ⁋ Vos indidistis tyndaro: subaudi nomē: ut sit:uos indidis ei nomē Tyndaro de poetę cōsuetudine:ut mihi est nomen menęhmo:& huic facio nomē ilio. ⁋ Quia mos obliuisci:subaudiendū est:non ascribendū:quia uersus ratio nō patitur. Sententia est generalis:& notāda:ꝙ cuius grām negligimus:eius facile obliuiscimur. ⁋ Is ne istic fuit:ordo est. Is ne isthic fuit huius filius:quē uendidisti meo patri:q mihi peculiaris datus est:nil curaui cæterum:nil scribi cogit metri necessitas: non nihil:qa abūdaret uersus. ⁋ Quid tu ais. ægio ad philocratē loqtur. ⁋ Quin isthic ipsus tyndarus est:nisi ipsus adiicias:quā utiq; dictionē:& codices antiq̄ hn̄t:uersui pes unus deficiat. ⁋ Et miser:& fortunatus sū:si uera dicitis: ita scribi debet hic uersus:& metri necessitate:& sniæ concinnitate:qđ non uiderūt Pius & Sarracenus interpretes:mutilū interim uersū legentes. ⁋ Eo sū miser:nō:eo miser sū:eadē metri rōne. Aduertendūq; est:quum duo dixerit:hoc ē: & miser:& fortunatus sum:rationē miseriæ tantum subiecisse:quare autē fortunatus non dixisse:sed tantū signa doloris ostendisse:quia illuꝫ in lapicidinis cruciasset:in quo paternus affectus ostenditur:qui filios nunquā male affici libenter patiuntur:etiam si ipsi illi sint:qui illos torqueant:sub intelligi autem facile potuit:cur fortunatus:quia scilicet natum repperisset. ⁋ Heheu:quum ego plus:minusq; feci illi heheu scribi:& dictionē illi addi:metri necessitas cogit:nam aliter uersus claudicaret:plus autem mali intellige:minusq; boni. ⁋ Sed eccum incedit. Ducebatur interim Tyndarus ex lapicidinis compedibus:& catenis uinctus:ideo dicit:audax suis uiribus:per iocum:innuens:neq; audacem esse posse:neq; uires ullas ostendere:quum ita ferreis uinculis astrictus esset.

Tyndarus. Aegio. Philocrates. Stalagnus.

Vidi ego multa sæpe picta,quæ sub acherūte fierēt
Cruciamēta,uerūeniuero nullus adæq̄ſt acherūs,
Atq; ubi ego fui i lapicidinis,illic ibi demust loc⁹,
Vbi labore lassitudo ē omnis exigūda ex corpe.

SARACENVS. Vidi multa. Exēptus e cathenis tyndarus memorat per pessa:usq; incōmoda:laboresq; exactos in latomiis. ⁋ Vbi. Pro postq̄. ⁋ Exigūda. Educenda: eiicienda.

VALLA: Vidi multa ego sæpe picta. Tyndarus in hac scæna a lapidicinis rediēs:q̄ multa sit ppessus mala docet: recognoscit pr̄em: seruūq;: a quo uenierat olim. ⁋ Est acherus. Diximus quoq; pauloante acherus acherūtis declinari:ut acherō acherontis: quaobrē fallit Priscianus:q existimat apud Lucretiū acherūte subimo: scriptū pu fieri a noiatiuo acheron o in u cōuersa lr̄a Vn̄.n. acherusius acherusia acherusiū:quo sæpe Lucreti⁹ utit nisi a noiatiuo acherus: & hic quoq; acherus & uitiose scribit cum n ante s acheruns.

PYLADes: Vidi ego multa. Eodē metri gn̄e scēa hæc ultia cōstat. in q̄ Tyndarus ex lapicidinis tractus loqtur:q̄ ibi mala sit ppessus. Quę sub acherōte fierēt cruciamēta. Ita scribēdū oīno cēsuimus:& metri necessitate:& sniç itegritate:qn & latini sermonis puritate:& nō: q̄ acherōti fierēt: ut legūt idoctissimi iterptes Pius:& Sarracenus. ⁋ Sub acherōte:apud iferos. Acherō.n.fluuius iferoꝝ ē dictus ab a puatiua pticula:& χαίρων gaudēs:qa sit sine gaudio: ut ēt in mostellaria dicemus:Seruius scribit Acherōtē locū eē nō lōge a baiis:undiq; mōtibus septū:adeo ut nec oriētē:nec occidētē sol: possit aspicere:ſ; tātū meridiē:ꝙ āt ignibus plenū fingunt:ratio ē: qa oia uicina huic loca scatēt aqs calidis:ac sulphuratis. Sine gaudio:ꝙ hydromantiā:siue sciomantiā:hoc est diuinationē:quæ fit aqua: uel umbra: ibi maxīe exercere solebāt qđ sine hois nece nō poterat fieri:iccirco æneas illic occiso Miseno sacra ipleuit: ulysses uero occiso elpenore. Virgili. Qn̄ hic iferni ianua regis:dr̄:& tenebrosa palus:acheronte refuso. Inqt igit Tyndarus uidisse se pluries picta multa cruciamenta:q̄ fierent apud iferos:ut puta tityi:cuius iecur uultur dilacerat: Sisyphi: q saxum: fertq; refertq;. Ixionis: q rotæ alligatus uersat &c. ueꝝ nullū acherontē inueniri posse adeo erūnosum: ut ille est: in quo ipse fuit: & lapicidinas designat: in qbus fuerat exercitus aliquot dies: Dicimus Acheron: & acherons: ut in amphitryone diximus. & scribendū: nullus adęq; est acherons: non nulla: ut inepte legunt Pius & Sarracenus interpretes retusi: contra metri rationem: & rectam latinitatem. nam acheron masculini est: non feminini generis: ut in proximo superiore exemplo: acheronte refuso. ⁋ Lassitudo omnis est. non: est omnis: quia abundaret uersui pes unus. ⁋ Exigūda: extorq̄nda: diximus paulo supra: quid sit exigere.

Pægnium.

Acheron

SARACENVS.

Monedula unde dicta sit.

upupa auis quae

C DANtur mōedulę. Dr mōedula ab Isido. q̄si mōetula: q̄ cū aurę īuenit: occultat: unde Ci. nō plus aurę tibi q̄ monedulę cōmittēdū ē: auis nigra ē: formosa: & grata: graculus alio noīe uocitat̄: uel a uoce: uel ꝙ gregatim uolet: ut placet Varroni: Aristoteles ponit tria monedularū genera: unū quoq; graculus uocatur. Anates. Sunt ex aquaticorū & palmipedū genere ab anatando dictę: coctæ Isidoro authore meliores pectore sunt q̄ ceruice: ideo Martial. tota quidē ponatur anas: sed pectore tm̄: ac ceruice placet: cætera redde coquo. Coturnices. De coturnicib⁹ supra abūde dictū: & q̄ libētissime uescantur eloboro. Vpupa. Est auis admodū pulchra sed imūda: nidū hæc auis sibi cōstituit ex hoīum stercore: ut author est Aristoteles i lib. de animaliū historia: & ut refert Isido. cristis extātibus est galerita: ad huius ergo similitudinem maleū intelligit: rostro. n. ante & crista pone formam malei ur̄ imitari. Exigo. Ago: hui⁹ uerbi significatiōes abunde īuenies apd̄ Noniū. Per nebulā: Per somniū. Prçuortier. Añ oīa fieri: locutio familiaris Plauto Ci. quoq; libro de diuinatio. neq; hēs aliqd qd̄ huic sermonē puertēdū putes: ē .n. puertere aliqd cæteris reb⁹ anteponere: uel magis alicui rei opam dare.

Prçuertere quid

VALLA

Patritii qui dicantur.

C PAtritiis pueris. patritii inqt Liui. q ex patribus. i. senatoribus nati. Mōedulę: auiculæ a moneta: quā occultāt dictę. Oui. in meth. Mutata ē in auē: q̄ nūc quoque diligit aurū. Nigra pedes nigris uelata monedula pennis. Aut coturnices: q̄ qa alibi pascunt̄ heleboro: fit ut nō offendant̄ ipsę p̄coqua ptāte puenīētes: sed hominū corporib⁹ eis uescētibus nimiū diu spasmū gignūt: quāobrē dānatæ a ueteribus sunt mēsis. Aduenīēti upupa: q̄ malei capite suo refert effigiē rostro añ porrecto: pone āt crista. Cū ergo Tyndarus significar̄ uelit maleū upupā dicit. Exigo. i. ago. Vir. i. i. æne. Ois ut tecū meritis p talib⁹ ānos: Exigat. Frē; ger. tu. philopolemū dicit. dr̄ frater: ut grāmatici pi bēt: q̄si fere alter: ut alii ꝙ φράτρια grę ce: latine sodalitas dicat̄: uel a φήτρα. i. gētilitate. Home. in. ii. iliados. ως φήτρα φήτρηφιν ἀρήγηι φῦλα δὲ φύλοις. Hic subaudi stalagm⁹. Cui pe. ni. ē. i. q nihil h;. Recte fece. subaudi si aliqd dederis: ut saltē malū hēat. Peculiū a pecudib⁹ qcqd opū q̄s q̄ hēret: unde & peculiat⁹ seruus dr̄ apud iurīscōsultos: & augere peculia seruis cogimur apud Iuue. Inde depeculiari diripere: & peculat⁹ rapina: quā qs fere fecit in magistratu. Vlpia. peculiū inqt dcm̄ ē q̄si pusilla pecunia: siue p̄rimoniū pusillū. In peculio āt res esse possunt oēs & mobiles: & soli: uicarios quoq; in peculiū hēre pōt: & uicariorū peculiū: hoc amplius & noīa debitorum: sed & si quid furti actione seruo debetur: uel alia actione. M. peculium nascitur crescit: decrescit: & moritur: & iō elegāter Papyrius Fronto dicebat: peculiū simile esse hōi.

Exigere qd sit.

> Nam ubi illo aduenī, quasi patriciis pueris aut monedulæ,
> Aut anates, aut cothurnices dantur, quiscū lusitent,
> Itidē huc mihi aduenīēti upupa, quæ me delectet, datast.
> Sed herus eccū ante hostiū, & herus alter eccū ex Aulide
> Redit. Aeg. salue exoptate gnate mi. Ty. hē qd gnate mi?
> Atat scio cur te patrem assimules esse, & me filium,
> Qui mihi item ut parentes, lucis das tuendæ copiam.
> Ph. Salue Tyndar̄. Ty. & tu quoius cā hanc ærumnā exigo.
> Ph. At nunc liber in diuitias faxo uenies. nam tibi
> Pater hic est. hic seruos, qui te huic hinc quadrimū surpuit.
> Vendidit patri meo te sex minis, is te mihi
> paruolum peculiarem paruolo puero dedit.
> Illic indicium fecit nam hunc ex Aulide huc reducimus.
> Ty. Quid, filiū? Ph. intus eccum fratrem germanum tuū.
> Ty. Quid tu ais? adduxtin illum huius captiuom filium?
> Ph. Quin iq̄ itus hic est. Ty. fecisti ædepol & recte, & bene.
> Ph. Nūc tibi pr̄ hic ē. hic fur tuus, qui puom hic te abstulit.
> Ty. At ego nunc grādis grādē ob furtū ad carnuficē dabo.
> Ph. Meritus est. Ty. ergo ædepol meritam mercedē dabo.
> Sed dic oro, pater meus tu ne es? Aeg. ego sum gnate mi.
> Ty. Nūc demum in memoriam redeo, quom mecū cogito.
> Nunc ædepol demum in memoriam regredior, audisse me
> Quasi per nebulam, Aegionem meum patrem uocarier.
> Aeg. Ego sum. Ty. cōpedib⁹ quæso, ut tibi sit leuior filius.
> Atq; hic grauior seruos. Aeg. certust principiū id puortier.
> Eamus intro, ut arcessatur faber, qui istas compedes
> Tibi adimā, huic dē. St. quoi peculi nihil est, recte feceris.

Peculiū unde dictum

PIVS BONO.

Exigere uerbi significata.

C ERūnā exigo. Marcel. Exigere sigñat agere. Plaut⁹ i captiuis. Salue tyndare: & tu cui⁹ cā hāc erūnā exigo. Virg. ænei. li. i. oīs ut tecū meritis p talib⁹ ānos: exigat. Terē. i ecyra. Illiq; exopto: ut reliquā uitā exigat. Lucil. li. xxviii. Cū cognoueris uitā sine fine exigas. Alias exigere est diffinire: cogere: debitū reposcere: excludere: inquirere: uerum perdiscere: ut extorquere. Cui peculii: sensus est loquente stalagmio. recte facis: & prospicienter mihi ipsi largiri cōpedes: cui peculii nihil est. peculiosi enim serui diuites: & affluentes appellantur.

PYLADes

Monedulæ

Vpupa.

C MOnedulę: delēda ē dictio aut: q̄ huic pperā: & abūdāter ppposita erat ɔtra metri rōnē. Mōedula auis ē nigra: ex graculo℞ gñe: imo graculus quoq; dcā: cornici sīlis: nisi ꝙ lōge minor ē. Graculi nomē ē a sono uocis: uel ꝙ gregatī uolet: ut placet Var. siue ut alii putāt: a gerēdo: ꝙ iacta segetū semina gerāt: uel ꝙ ex oliuetis cubitū se recipiētes: duas pedib⁹ baccas: tertiā ore gerāt: tacculā uulgus ait: p āntiphrasī; ut putamus: qa minime taceat: huic soli aui furacitas auri: atq; argēti mira ē: ppea & mōedulę noīe appellat̄: q̄si mōetula: a furādis mōetis unde Ci. Nō plus aurę tibi q̄ monedulę (inqt) cōmittēdū ē. Sūt q graculos a gracillitate dictos putēt: pp paruitatē: nā gracilē tenuē dicius. Hora. Quis multa gracilis te puer i rosa. Aut anates. aues ex aq̄ticorū gñe: de qb⁹ in asinaria dixius. Aut coturnices: aues itidē sūt: pdicib⁹ miores: q̄s uulgo q̄leas dicimus: de qb⁹ itidē in asinaria satis dcm̄ ē. Quiscū. i. cū qb⁹. Lusitent: ludāt: a uerbo lusito. as. Itidē huc mihi aduenīēti upupa: auis ē admodū pulchra: s; imūda: ut q̄ sibi nidū ex hoīum stercore cōstituit: ut Aristo. author ē i lib. de histo. aīaliū: q & hos; eschili poetę ex tragœdia de upupis: q̄ nō extat: uersus scriptos reliqt. Qui & sui spectātē affert epopē mali: Colore pigēs ei⁹ spēm multumō: Saxicolā: atq; iprobū arma gestātē militē. Adultū isantēq; uaria forma refert: Nā uere candicans ubi diu

ubi diu fuit nouo:ęstate tũ deide:ubi recãduit seges: Alas repẽte macul' guttatas mouet:uagaẽ eadẽ sp fastidiẽs loca: Deserta q̃rẽs nẽora:atq; i uias rupes. Qđ ãt ait arma gestãtẽ militẽ:militarẽ cristã sigñat:q̃ i capite gerit:isignẽ utiq;: & uisendã:quã ɔtrahit:surrigitq; p capitis lõgitudinẽ. At hui⁹ igr̃ auis silitudinẽ:maleũ describit:q sibi i lapicidias ɔiecto:stati i mãib⁹ dat9 ẽ:nã ea auis rostro adũco:&r̃tuso:&crista põe isurgẽte:malei formã imitaẽ:epops ãt a gręcis dr̃. ⁋ S; her⁹:dũ hęc loq̃reẽ secũ Tyndar⁹:uidit ægionẽ añ hostiũ stãtẽ:& cũ eo philocratẽ ex aulide reuersũ. ⁋ Hãc erũnã exigo.ago. Ita expõit Noni⁹ hũc locũ citans:ut supra dixius. ⁋ Surpuit:p surripuit:nã uersus ita scribi exigit. ⁋ Illhic fecĩ idiciũ.ñ.illhic idiciũ fec:qa abũderet uersus. ⁋ Quid si.delẽda fuit dictio hui⁹:his iẽposita:uti supfluẽs: & subaudiẽdũ uerbũ.dicitis:ut sit:qd filiũ dicitis me hui⁹? ⁋ Hui⁹ ca.fi.ñ filiũ captiuũ:qa uersus claudicaret. ⁋ Hic fur tu⁹.f.ẽ:nã ñ ascribẽdũ:s; subaudiẽdũ uerbũ ẽ.qđ uers⁹ rõ ascribi ñ patiẽ. ⁋ Grãdẽ ob fur.ñ grãdẽ natu.nã dictio nẽ illã natu:uersus ñ tolerat. ⁋ S; dic oro.uertit Tyndar⁹ sermonẽ suũ ad ęgionẽ. ⁋ Per nebu.p sõniũ. ⁋ Pręuortier: añ oĩa fieri:familiare ẽ poetæ uerbũ:significat ãt p̃uertere:aliqd cęteris reb⁹ añpõere:uel magis alicui rei operã daẽ: de quo i ãphitryõe satis dixius:& de cæteris ei⁹ significatiõib⁹. ⁋ Qui ist.cõ.scribẽdũ ẽ q:p ut:ñ ut:qa abũdaret uer sui pes unus. ⁋ Cui pe.ni.ẽ:añponẽda fuit hic Stalagmi psona ex codicib⁹ ãtiqs:& ordie sñiæ:loqẽ.n.seru⁹ is neq̃ ad huc q̃si p ludũ:quũ cõpedes sibi destiatas audiat:& ait. Recte feceris:dare mihi cõpedes:quũ scias nihil mihi peculii ẽẽ:nã serui:ut al's dixius:nullũ hẽbãt prsus peculiũ.uñ supius i asinaria. Peculiũ igt itergo gerit:ad uerbera:q̃ p̃uis in tergum ingeruñẽ respiciẽs.

Epops

Præuortor

Grex.

SPectatores,ad pudicos mores facta hæc fabula'st.
Neq; in hac subitæ cogitatiões sunt,ulla ue amatio,
Nec pueri suppositio,nec argenti circumductio,
Neq; ubi amans adolescens scortũ liberet clam suũ patrẽ.
Huiusmodi paucas poetæ referunt comœdias,
Vbi boni meliores fiant.nunc uos,si uobis placet,
Et si placuimus,neq; odio fuimus, signum hoc mittite.
Qui pudicitiæ esse premium uoltis plausum date.

SARACENVS.

SPectatores. Loqẽ cõœdiæ recitator finẽ factur⁹ fabulę. ⁋ Nec pueri suppositio. Qđ meretrices facere cõsueuerũt:ut i truculẽto factũ extitit. ⁋ Nec arg.circũd. Vt pserti i asinaria. ⁋ Scortũ liberet:sicuti in curguliõe sequẽti co

ℭ In argumẽtũ Curguliõis. (mœdia.

INgenuã capadox leno surreptã emerat:tenebatq; dõi uirginẽ planesium:hãc Phędromus adolescens deperibat:& cũ ei pecunia deesset: quã; p muliere lenõi traderet:curculionẽ parasitũ mittit in cariã:ab amico argẽtũ mutuũ:ut sumeret:ibi forte terapõtigonũ militẽ offendit seruus:ei refert miles in epidauro ab eodẽ lenone puellã emisse.xxx.minis:q̃ eius tñ soror erat:nec nouerat:pactũq; cũ lenone esse:ubi misisset lr̃as lyconi trapezite suo obsignatas anulo:ab illo p muliere pecuniã reciperet:ac puellã traderet:ad cœnam accersit curculionẽ miles:ille nõ inuitus ãnuit:talos postq̃ cœnati sunt:sumũt in manus:miles deponit anulũ:ille opponit paliũ:propinat curculio poculũ militi:quo epoto edormiscit miles:hic illi e manu furti anulũ surripit:aufugit citus:epidauꝶ reuertiẽ:heꝶ phędromũ cõuenit:narrat:quo pacto militẽ luserit i alea:cõfingunt:atq; obsignant lr̃as: cõuenit trapezitã curculio:atq; lenonẽ simul:fingit se sumanũ uocari:trapezita ubi uidet obsignatas tabellulas: argẽtũ lenoni dat:illeq; mulierẽ curculioni:quã phędromus nãciscẽ:miles experectus:ubi uidet se delusum:epidauꝶ uẽit:cognouit dolos:mulierẽq; amisisse & auꝶ:fiũt cõtẽtiões iter trapezitã:lenonẽ:& militẽ:req; cognita rursus cum phędromo:ac pasito risę fiũt. Tãdẽ plãesiũ p̃rnũ: quẽ surripuerat curculio agnoscit anulũ:miles ex quo eius agnosciẽ fr̃:uirgoq; pacto sit surrepta puula:lenonẽ cogũt receptã p muliere reddere pecuniã:phædromoq; poscẽti uxor (puella tradiẽ.

VALLA.

SPectatores. Recitatoris sũt uerba. ⁋ Nec pueri suppõ.i.alienũ filiũ:cũ mulier suũ uideri uult:ac se pepisse sibi supponit. Iuue. Trãseo suppositos:& gaudia:uotaq;: sæpe ad spurcos decepta lacus. ⁋ Circunductio. faliatia:quia qui circunducit:non rectum iter tenet:fallit.

Circunductio quid dicatur

P Hædromus adolescẽs:cui⁹ seru⁹ erat Palinirus:q oli custos mulierẽ amabat planesiũ:q̃ sub lenõe erat cappadoce:eãdẽ hãc miles therapõtigonus pridẽ sibi asciuerat:lenõiq; pmiserat se.xx. minas traditurꝶ:quas q ferret cũ lr̃is:ac signo:qđ iter ipsos cõuenerat:is ab ipso lenõe ad se duceret planesiũ. Phędromi igiẽ parasitus curgulio missus in cariã:ut a phędromi sodale mutuũ petat argẽtũ:ab illo nihil põt:militi sibi cognito occurrit:a quo inuitaẽ ad prãdiũ:a milite parasitus fit certior:qd cõuenisset iter se:& argẽtariũ lenonẽ:ꝙ capadocẽ: prãsi ludũt:miles grauatus somno deponit caput:parasitus anulũ subducit:ide se ad phędromũ recipit:lr̃as cõfingit q̃si a milite ad argẽtariũ:illo ipso anulo obsignat:tradit argẽtario:is lenoni:ut eũ milite conuenerat:dinumerat pecuniã. Leno planesiũ curguliõi tradit:eũ a milite ratus. Curgulio ad phædromũ adducit mulierẽ. Miles aduenit inter oẽs nasciẽ cõtẽtio. planesiũ ex anulo militẽ fratrẽ suũ eẽ cognoscit:ipetrat phędromus a milite:pariterq; planesiũ: ut (ipsa phædromo uxor despondeatur.

ℭ Nominum etymologiæ.

PHædromus a forma nomẽ ur̃ adept⁹:phędros.n.pulcher. ⁋ Palinur⁹.a palin iteꝶ:& uro migo q̃si sępi⁹ migẽs:dũ iteꝶ & iteꝶ phædromo obloqẽ. ⁋ Curgulio a uermicul' curguliõib⁹ nomẽ hñs:q̃si clãdestie in gressus i isidias tãq̃ uermiculus ille. ⁋ Planesiũ:q̃si errabũda.plão.n.erro significat:uñ plãetę stellę errati cæ pp errorẽ fr̃is militis:q therapõtigonus dicebaẽ:thera:qa thero meto significat q̃si meteret in acie milites:pontigonus in ponto genitus. ⁋ Lyco. Argẽtarius ꝙ tanq̃ lupus alienã raperet pecuniã. Nã lycos lupus diciẽ.

Plano quid significet

PYLADes

SPectatores:Eode; metri genere:constant octo hi uersus quo & superiores. Præponendaq; eis est uox:grex: ut etiã in fine asinariæ. Grex eni histrionũ perfecta iã fabula theatrales auditores alloquitur: Comœdia; hãc cõmendans:ut sic plausum ab oĩbus ipetret. ⁋ Subitę cogitatiões:ut in amphitryõe. ⁋ Nulla amatio: ut in casina:& delenda fuit dictio neq; his præposita:ut superfluens:& scribendũ nulla:& non:ulla: metri rõne. ⁋ Nec pueri suppositio:ut in truculento. ⁋ Nec argẽti circũductio:ut in asinaria. ⁋ Scortũ liberet. ut in curcu lione. ⁋ Referunt comœdias:scribendũ est referũt:non reperiunt:quia abundaret uersus.

SARACENVS.

CVrculio missus in cariam: quæ est asiæ minoris prouincia: extra. n. ciciliam porrigitur lycia: pamphilia: caria: Ionia: eolis: troas usq; ad helespontum. ⁋ Vt petat argentum. Subaudi ab amico phædromi. ⁋ Eludit anulo riualem: Curgulio: scilicet eludit terapontigonum militem: ab eo per lusum surripiēs anulum: & riualem dixit: quia miles & phædromus pariter in eandem puellam tanq̃ in eūdem amorē deriuabāt. ⁋ Lyco. Trapezita q illico uisis lrīs pecuniā dinumerauit. ⁋ Sororē: Planesiū & eandē amicā.

VALLA.

CVrgulio missus. Argumētū fabulæ. ⁋ Missus: nomē est. i. nuntius. ⁋ Riualē. i. militē. ⁋ Lyco: argentarius. ⁋ Pretiū. uigiti minas. ⁋ Lenōi. cappadoci. ⁋ Ipsus: subaudi miles. ⁋ Sororē: subaudi, pāesiū. ⁋ Quę pibat. i. erat icognita. ⁋ Cuius subaudi plāesii. ⁋ Locat. subaudi miles frater cognitus planesii.

PYLADes

CVrculio missus a phædromo it in cariā. Trimetro: iābico: a catalectico uersu sex pedibus instructo curculiōis hoc argumentū cōstat de poetæ cōsuetudine. Comœdia ipsa curculio appellata est: a curculione parasito primas ptes in illa gerēte: & curculio p c lram utrobiq; scribēdū est: ut ex apicibus uersuū ipsi⁹ argumēti elicit: quārē: & cæteris comœdiis a poeta seruatā uidemus. Argumentū tale est. Phædromus adolescēs ciuis epidauri⁹ planesiū uirginē surreptā: & ab lenōe cappadoce emptam: in ipsiusq; ptāte existentē deperibat: quūq; nō suppeteret pecunia: quā lenoni pro puella traderet: Curculionē parasitū in cariā mittit: argētū ab amico quęsiturū mutuo. Ibi quū amici opē frustra postulasset: forte in platagidorū terapontigonū militē icidit. A quo quū didicisset: illū in epidauro puellā eādē ab eodē lenone emisse: & cum lenone conuenisse: ut quū a lycone trapezita minas quadraginta reciperet: quas apud illum ea cā deposuerat: puellā cum ueste: & auro ipsius ad se mitteret: & cum lycone itidem egisse: ut qui sibi litteras suo obsignatas annulo afferret: ei puellā a lenone acceptam: numerata illi pecunia traderet: & ad cœnā deinde parasitus a milite uocatus fuisset: non inuitus annuit. Quumq; a cœna talos miles poposcisset: & parasitum in aleam prouocasset: annulum suum signatorium deponens: Parasitus contra palium opposuit: quumq; ita aleæ sorte cogente parasitus militi propinasset magnum poculum: & ille ebibisset: somnoq; captus caput deposuisset: Curculio sumpto palio: & militis annulo: se illinc citato pede aufert: & in Epidaurum ad phædromum profectus: rem omnem uti facta est narrat. Confingunt igitur litteras ad lyconem trapezitam sub militis nomine: easq; signant illius annulo. Tum parasitus se summanum militis seruum fingit ex caria tum primum aduentantem: & ad lyconem litteras affert: ille signo militis cognito: lectisq; litteris: argentum lenoni dat. & leno Curculioni mulierem: quam in cariam proficisci simulans: ad phædromū deducit. Verum miles a somno excitatus: ubi se delusum a parasito uidit: in epidaurum uenit: non athenas: ut somniat Pius interpres: nam in epidauro factam hanc rem fingit poeta: non athenis. Quumq; se & muliere: & argento spoliato animaduertisset: lites contrahit cum lycone trapezita: & cum lenone: deinde cum phædromo: & parasito: ubi rem cognouit: tandem uirgo in specto annulo: quem Curculio militi surripuerat: & illum paternum annulum agnoscit: ex quo miles frater puellæ comperitur: ipsaq; ingenua. Quo fit: ut in lenonem totum recidat dispendium: qui & pecuniam restituere cogitur: & puellā dimittere: ut quæ libera esset: & uendi non potuerat. Ita phædromo amanti nuptum datur. ⁋ Curculio missus a phędromo it in cariam. Ita scribendus est uersus: si ueræ latinitati: & metri rectitudini consultum uelimus: non enim dicimus missum substantiue pro nuncio: sed participium est: & adiectiuum missus. Phædromus autem mediam habet correptam: non longam. Demum Caria prouinciæ nonmen præpositionem requirit: neq; auditum est: ut quis sic dixerit: eo cariam: sed in Cariam. Pius ergo: & Sarracenus interpretes plautini locum hunc interpretantes: legentesq;: missus phædromi it cariam: tripliciter peccasse uidentur. Cęterum Curculionis nomen huic parasito inditum uidetur a poeta: uel deridiculi causa: ut plerunq; fieri assolet: uel a Curculiōe uermiculo triticario: de quo Virgili. in geor. populatq; ingētem farris aceruum: curculio: De quo Seruius. Varro: inquit: ait hoc nomē per antisthichō dictum: quasi gurgulio: eo q nihil in eo pene aliud q̃ guttur uidetur. Sic quia hic parasitus nihil aliud q̃ gulę studebat: ut infra uidebitur: & ut parasitorum mos est: ab illius uermiculis similitudine: is quoq; sic uocitatus cēseri pt. Est etiam arteria quædam Τραχεια hoc est aspera dicta: quæ a faucibus deorsum proficiscitur: & spiritalis fistula a lactātio

Calliopius.

Argumentum.

CVrculio missus a phaedromo it in cariam,
Vt petat argentum. ibi eludit anulo
Riualem. scribit, atq; obsignat litteras.
Cognoscit signum Lyco, ubi uidit, militis.
Vt amicam mittat, precium lenoni dedit.
Lyconem miles, ac lenonem in ius rapit.
Ipsus sororem, quam peribat, repperit.
Oratu quoius Phædromo nuptum locat.

la a lactantio appellatur: quæ alio nomine dicitur curculio: de qua Varro rerum rusticarum libro secundo sic. Hircus melioris: & potissimũ pilo albo: ac ceruice: & collo breui: curculione longiore: a qua & huic parasito: ab gutturis: & fistulæ illius adimplendæ immensum desiderium: potuit id nomen non indecenter imponi. ¶ Vt petat argẽtum: subaudi ab amico quodam phædromi. ¶ Et inibi eludit annulo: ita scribendum est metri necessitate: nam pes unus uersui deficeret. ¶ Riualem. Terapontigonum militem: qui phædromi riualis erat: quia in eandem puellam: tanquam in eundem riuum deriuabant. ¶ Lyco. Trapezitæ nomen est: apte a poeta fictum. λυκοσ enim lupum significat. Et ii trapezitæ: & mensularii: suis usuris tanquam lupi rapaces deuorant hominum census: præterquã q: ut infra dicet ipse lyco: ii quoq; ab omnibus poscunt pecuniam apud se deponi: reddunt autem nemini. ¶ Vt amicã mittat precium lenoni dedit: ordo est: lyco dedit precium lenoni: ut leno ipse mittat amicam: hoc est emittat: & liberet: uel certe mittat ad militem: cuius nomine pecunia dinumerabatur. ¶ Ipsus sororem: quam peribat: repperit. Sẽsus est: ipsus miles repperit tandem sororem: scilicet suam esse: eam: quam peribat: pro deperibat. & cuius amore tenebatur. ¶ Oratu cuius: sororis scilicet. ¶ Locat: ipse miles locat eam nuptum phædromo adolescenti. Et notãdũ: q non solum dicimus dare neptui: & nuptum: pro maritare: sed etiam locare nuptum.

Lyco

Locare nuptum

ACTVS PRIMVS.

Palinurus Seruos. Phædromus Adolescens.

Quo te hoc noctis dicam proficisci foras,
Cum istoc ornatu, cumq; hac pompa Phædrome?
Ph. Quo Venus, Cupidoq; iperãt, suadetq; amor.
Si media nox est, siue est prima uesperа.

SARACENVS.

Quo te hoc noctis. Inducuntur amans adolescẽs phædromus ornatus suę placiturus amicę: palinurusq; seruus: homo frugi: qui aberrantem adolescentem a ueneréis illecebris nititur reuocare. ¶ Venus: q ad omnia uẽiat dicta. sic Cicе. quæ autem dea ad omnes res ueniret: uenerem appellarunt. ¶ Cupido. Plures fuisse cupidines sententia plurimorũ constat authorum: at si uerum uolumus noscere: tot sunt cupidines: quot hominum uoluntates: & affectus. ¶ Amor. Scribit Aristo. amorem uersari aut circa honestum: aut circa utile: aut circa iucundum: Apuleius primum esse diuinum dixit: cum incorrupta mente: & uirtutis ratione conuenientem: alterum degeneris animi: corruptæque uoluntatis: tertiũ ex utroq; permixtum: definit autem Plato amorem lasciuum esse ardorem animi in proprio corpore mortui in alieno uiuentis.

Venus unũ dicta sit

VALLA.

Quo te hoc noctis. In hac scena phædromus adolescẽs ad planesiũ iturus a palinuro seruo uehemẽter incessitur. ¶ Hoc noctis. deest tẽpore aticismus. ¶ Hac pompa. i. hoc fastu pompæ a græcis dicit̃ ἀποτουπέμπειν. i. a mittẽdo: ut sit ordinis longa emissio. ¶ Quo uenus cupido: Cic. in. iii. de natura deorũ inqt: q ãt dea ad res oẽs ueniret: uenerẽ noiauerũt: atq; ex ea potius uenustas: q̃ uen⁹ ex ipa uenustate. No. in dictionũ diffĩis: cupido & amor iqt idẽ significare uidet̃ & est diuersitas. Cupido. n. cõsiderate est necessitatis amor idicii. Pla. in bacch. Cupido te cõficit: an ne amor: Idẽ in curguliõe discreuit: & uim eiusdẽ diuersitatis expssit dicẽs. Quo unus cupidoq; ipat: suadet amor. Cupidinẽ cũ feminino gñe dicimus cupididitatẽ. Vir. i sexto æneidos. Quæ lucis miseris tam dira cupido? Cum masculino dicimus ipsum Pla. in pœnulo. Cupido quãtus. ¶ Suadetq; amor Seruius super illo Virgiliano. Ergo his alligerum dictis affatur amorem. Latini deum ipsum cupidinem uocant eo q facit amorem: sed hic imitatus est grecos: qui uno nomine utrunq; significant. Inde amicitia: ut Cicero in secundo de natura deorum dicta inquiens. Carum ipsum uerbum est amoris: ex quo amicitiæ nomen ductum est. Quod fuerint plures cupidines. necnon ueneres: pluribus Ci. in. iiii. de natura deorum ostẽdit uerbis: q̃ a nobis in presentia sit recensendum. Traduntur autẽ amores gemininati ex uenere quarta: quę astartæ nuncupata est: & ioue de qua legitur in annalibus. Alma faue dixi geminorum mater amorum. ¶ Prima uespera: idest primum serum diei. Vesper namq; supra dictum est: stella ueneris cum solem sequitur occidentem. a græcis hesperus dicta. Inde nascitur hespera a græcis: ita dicta solis inclinatio: ubi iã lux a tenebris occupatur. nempe terræ umbra a latinis uersa aspiratione in u digamma eolicum uespera: unde uesperi & uespere aduerbia.

Cupide qd sit & quot cupidines fuere

Vesp qd sit

PYLADes

Quo tedhoc noctis. Versu eodem trimetro: iãbico: acatalectico: quo & argumentum supra enarratũ: prima hæc scena constat. In qua Phædromus adolescens amoris laqueis irretitus inducitur noctis tempore. ornatu inepto: & sibi nõ cõueniẽti: accenso funali cereo per urbem uagans: ut ad lenonis ianuam pergat: puellã planesium a se amatam uisitaturus si fieri possit. quiq; secum deferri uini cadum facit: ut postes ianuæ illo inspergat: & sic anum puellæ custodem odore uini accœpto: ianuam aperire cogat. Simulq; Palinurus seruus homo frugi iducitur: qui aberantem adolescentem a ueneris istiusmodi ineptiis nititur reuocare. Dhoc noctis: pro hoc noctis: interposita est littera deuphonicæ causa. Et subaudiendum tempore: ut sit hoc tẽpore noctis: ut etiam in amphitry. hoc noctis non placet. ¶ Pompa. græca: uox est pompa: significatq; apparatum solemnem: cum ostentatione & specie quadam triumphi: unde & πομπεύειν græci triumphare dicũt: hinc & funerum: & ludorum apparatus pompæ appellantur. Quintilia. Quid sibi uelit ille funebriũ longus ordo pomparum. Cicero. Sed iam e pompa in ueram aciem descendamus: hoc loco propter funale incensum: quod gerebat: pompam dixit. Venus: uoluptatis dea: q ad omnia ueniat dicta: ut ait Cicero: & nos in genealogia nostra diximus his uersibus. A uenio deducta uenus: q ad omnia diua: Tullius ut cecinit: prõpta uenire solet. Diximus & inibi de cæteris ipsius deæ nominibus: cum eorũ causis. ¶ Cupido: ueneris & martis filius dictus est: & amoris deus: quẽ uenus apud Virgilium in primo æneidos intelligit: quum ait: noua pectore uersat consilia: ut faciem mutatus: & ora cupido: pro dulci Ascanio ueniat: donisq; furentem: incendat reginam: atq; ossibus implicet ignem. Quid autem inter cupidinem: & amorem intersit: ex Marcelli sententia diximus in amphitryone: cupidinem uidelicet esse incõsideratæ necessitatis amorem uero indicii: & reliqua ibi notata. Cupidoq; imperant. addenda fuit dictio q metri necessitate: & ex Marcello locum hunc citante: & etiam ex codicibus antiquis: & scribendum quoq; imperant: non imperat. quum uenus: & cupido præcesserint plurale uerbum exigentes: ut etiam paulo infra.

Pompa

SARACENVS. Stata quæ dicantur

¶ STAtus dies. Est iudicii cã constitutus: & stata dicebant sacrificia: quę certis fierent diebus: Cato sacra stata solẽnia sancta deseruisti. Vale. quoq; statas: solẽnesq; cerimonias dixit. ¶ Condictus. Dicimus cõdictũ in cõe dictum. ¶ Cũ hoste. Cũ peregrino: nã quos nũc hostes uocamus: pduelliones dixerũt. ¶ Ingratus. Scilicet amor. ¶ Bellũ. Diminutiuũ a bono. ¶ Lautus. Lotus. mundus: elegans. ¶ Luces cereũ. Ita in cassina lucebis facem: amatores euntes ad amicã facẽ ferre cõsueuerũt: qđ memorat Persius: ebrius ante fores extincta cũ face canto. ¶ Apicularũ opa cõgestũ. Idest mel: & p hoc itelligit amoris dulcedinẽ: nã dixit ex dulci meo melliculo. i. amasia planesio. ¶ Nõ ferã? pro non auferã: & delibẽ? cũ mihi pſertim occasio offerat. ¶ Occlusissimũ. Maxime clausũ: nã amasia planesiũ nimia custodia seruabatur: uel oculissimũ dixeris rectius. i. carissimum ut monemur a Festo.

Si status condictus cum hoste intercedit dies,
Tamen est eundem, quo imperant ingratiis.
Pa. At tandem tandem. Ph. tandem es odiosus mihi.
Pa. Istuc quidem nec bellum est, nec memorabile.
Tute tibi puer es lautus, luces cereum.
Ph. Egon apicularum opera congestum non feram?
Ex dulci oriundum melliculo dulci meo?
Pa. Nam quo te dicam ego ire? Ph. si tu me roges,
Dicam, ut scias. Pa. si rogitem, quid respondeas?
Ph. Hoc Aesculpii phanum est. Pa. plus iam anno scio.
Ph. Huic proxumum illud hostium oculissumum.

VALLA. Stat⁹ qd sit

¶ STATVS conditus. status dies uocatur: qui iudicii causa constitutus cũ peregrino eius enim generis ab antiquis hostes appellabantur: qui erant pari iure cũ populo romano: atq; hostire ponebatur pro æquare. Plau. in curguli. Si status cõditus cum hoste. Fest. stata sacrificia sunt quę certis diebus fieri debent. Cato in ea: quã scripsit de. L. ueturio de sacrificio cõmisso cum ei equum ademit: quod tu qđ in te fuit: sacra stata solemnia capite sanctam deseruisti. Macrobius in primo. stati qui iudicii causa cum peregrino instituuntur. Plau. in curgulione: hostem nunc more ueteri significat peregrinum. ¶ Condictus cum hoste. f. p. condicere est dicendo denuntiare conditio in diem certum eius rei: quę agitur denũtiatio. Idem hostis apud antiquos peregrinus dicebatur: & qui nunc hostis perduelio. ¶ Luces cereum: idest tam lautus incedis: ut cereum præ te ferre uidearis. Apicularum opera congestum: idest mel: hoc est dulcedinem ex amore. nam quod opera apum congeritur: mel est. ¶ Melliculo. Amasiam melliculum uocat. ¶ Non feram? pro non degustem. Donatus. Auferimus enim ea: quę cu; fastidio cernimus. ferimus ea: q̃ cũ honore tractamus. ¶ Occlusissimũ. Valde: maximeq; clausum: apud festũ tñ hęc legunt. Occulissimũ. Pla. occulissimũ hostiũ amicę. si mõ hic est locus.

Cõdicere quid sit

PYLADes. Stati dies

¶ SI status condictus. Sensus est: etiam si status: cõdictusq; esset mihi dies cũ peregrino: hoc est cum aduersario: ita ut ad certum: decretũq; diẽ adesse in iudicio mihi opus esset: deferendum esset uadimonium: & amori obsequendũ. Stati dies a Macrobio dicuntur: qui iudicii causa cum peregrino instituuntur: & hunc locum citat: hostemq; hoc loco more ueteri peregrinum significare asserit. Stata quoq; dicebantur sacra: quæ certis: decretisq;: ac constitutis temporibus: & diebus fiebant. Ouidius primo fastorum. Tunc mihi: sensit enim: lux hæc indicitur: inquit Musa: quid a fastis non stata sacra petis. Cato. Sacra stata: solemnia sancta deseruisti inquit. Et Valerius. Maiores statas: solemnesq; cerimonias pontificum scientia contineri. ¶ Condictus: idem fere est: quod status: hoc est destinatus: defixus: & statutus: per cõmune dictum: nam conductum in commune dictum: uel simul dictum dicitur: quasi decretum: & constitutum. ¶ Quo imperant ingratiis: imperant scribendum hoc quoq; loco est: ut supra: aliter enim neq; uersus constaret: neq; satis latinitati factum esset: ingratiis q; scribendum metri necessitate: non ingratis: ut corrigit Pius: nullius uersus rationem tenens: neq; ingratus scilicet amor: ut ruditer exponit Sarracenus. Diximus autem supra: & in asinariæ principio: & in amphitrione: hac dictione ingratiis sæpe usum hunc poetam: pro eo quod est: contra animi sententiam: præter uoluntatem: refragante genio. Ingratiis igitur hoc loco: pro contra uolũtatem meam exponendum est. ¶ At tandem tandem: per aposiopesim: subintelligendum: subaudiendumq; me eximam ab hisuinculis: & cupidineis furoribus. ¶ Bellum: a bono diminutiuum est hoc loco: & pro decenti: & honesto ponitur. ¶ Tute tibi puer es lautus: luces cereum. Ordo est. Tu lautus: hoc est deliciosus: & opulentus: qui & ministros habes: & seruos: qui cereum tibi præferre possunt: ministri uicem geris: & pueri: dum tu ipse illum gestas. ¶ Luces cereum: idest geris cereum lucentem: illum lucere facis. Sic in casina: primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem. ita ferme usi sunt prisci. ¶ Egon apicularum: apicula diminutiuum est ab api: ordo & sensus est. An ego non feram dulci meo melliculo: idest planesio: quæ mihi instar melleæ dulcitatis est: Cereum hunc congestum ex dulci apicularum opera: idest: factum ex cera a melle: tracta apium congestione: & labore? nam quod ait Sarracenus: idest mel: & per hoc intelligit amoris dulcedinem: nam dixit ex dulci meo melliculo: idest amasia planesio: non feram? pro non auferam: & delibem: quum mihi præsertim occasio offeratur? merum delirantis somnium est: & laruæ nocturnæ. ¶ Nã quo te dicam. quia hoc modo loquendi utitur: quo dicam te ire & non recte interrogat: quo is? Ideo respondet phædromus: si tu me roges: dicam: & ita inuicem non explicitis uerbis ambo colludunt. ¶ Oculissimum: idest carissimũ. Ita enim scribi monemur a Festo Pompeio: dicente: oculissimum carissimum Plautus: oculissimum ostium amicæ: oculitus quoq; dicitur: ut funditus: penitus: quo significatur tam carum esse q̃ oculum: hæc ille: quibus uerbis satis apparet: ita scribi hoc loco debere: & non occlusissimum: ut fere habent codices: sed & sensus multo alienus fieret ab intentione poetæ: si occlusissimum legeretur: quum adolescens ostium amicæ uti a se amatum salutet: amatum aũt: quia illud expertus sit bellissimum: & taciturnissimum: quando noctu exeunte ad se amica: nullum uerbum facere consueuerit: sed tacite se aperire: quo beneficio: non utiq; conueniret appellare illud occlusissimum: tanq̃ si conuitium mereretur: neq; sensus uerborum simul staret: q; esset occlusimum: & aperiretur. Addendum autem est uerbus est in primo uersu: ad eius integritatem: ut sit: illud ostium est oculissimum. In secundo autẽ addẽda est dictio usq; & scribẽdum. ualuistin usq; ostium oculissimum: ita enim fere utimur ea dictione: quum rogamus aliquem de eius ualitudine. Adde q; infra etiam poeta in sequenti scena: loquente lena anu bibosissima: inquit.

Ingratiis

Luces cereũ

Oculissimũ

¶ Salue

SARACENVS. ¶ SAlue ualuſtin? Oſtēdit amātis demētiā: & leuitatē. ¶ Caruit ne febris te? Pro tu caruiſti febri figura hypallage: & dr̄ febris a feruēdo: ſicut a græcis ab igni pyretos dicta: uel a feritate morbi. ¶ Nudius tertius. & ſic nudius q̄rtus: q̄ſi nūc ſit dies tertius & dies q̄rtus. ¶ Facius. Factū. Ter. nō fit ſine piculo facinus magnū: & mēorabile. Ci. quoq̧ ꝓ miſſū poti9 nō faciēdū q̄ tetrū facius eē: & facius ꝑ ſcelere. Salu. i hac ꝯiuratiōe fuit qntus curt. haud obſcuro loco ſiagitiis: atq̧ facinoroſius cooptus. ¶ Aut quā pudicā eē oportuit. Quaſi ꝙ nullæ: aut q̄ rariſſimæ: q̄ pudicæ ſint repiātur. ¶ Nec me illi ſinit Iuppiter: pōt & legi: nec me ille ſinat iuppiter. ¶ Inteſtabilis: Sine teſtibus: al'r iteſtabilis ut apd̄ iuriſcōſultos hr̄ mētio dicitur: qui iure cōdere teſtamentum non poteſt.

Febris unde dicta.

Salue. ualuiſtin hoſtium oculiſſumum?
Pa. Caruit ne febris te heri, uel nudiuſtertiu?
Et heri cœnauiſti ne? ph. derides ne me?
Pa. Quid tu ergo inſane rogitas, ualeat ne oſtium?
ph. Belliſſumum hercle uidi, & taciturniſſumum,
Nunquam ullum uerbum mutit. quom aperitur, tacet.
Quom illa noctu clanculum ad me exit, tacet.
pa. Nunquid tu, quod te, aut genere indignum ſit tuo,
Facis, aut incœptas facinus facere phædrome?
Num tu pudicæ quoipiam inſidias locas,
Aut quam pudicam eſſe oportet? ph. nemini.
Nec me ille ſinat Iuppiter. pa. ego item uolo.
Ita tuum conferto amorem ſemper, ſi ſapis,
Ne id quod ames, populus ſi ſciat, tibi ſit probro.
Semper curato, ne ſis inteſtabilis.
Quod amas, ama teſtibus præſentibus.
ph. Quid iſtuc eſt? pa. caute ut incedas uia.
ph. Quin leno hic habitat. pa. nemo hinc ꝓhibet, nec uetat,

VALLA. ¶ CAruiſti ne febri heri. ita corrigēdū. qd̄ corruptū ſcriptura ē. febris a feruore dicta ſāguinis: cū aut in ſanguinē ſpūs penetrarit: aut humor alienus: aut cū membra itabeſcūt: ſed nō iutile ēt fore arbitramur: ſi ipſam diffiniāus Alexādrū aphrodiſeū ſecuti. quē pater oli noſter diſciplinaꝝ oium theſaurus in latinū trāſtulit. febrē igitur alii aliter difinierūt. Empedocles & zenon. necnō plæriq̧ hippocratei calorē cōtra naturā corde ſumētē principiū: ex eoq̧ per arterias: ac uenas in corpus uniuerſuȝ progredientē: naturaleſq̧ ſenſus offendentem actiōes eſſe dixerūt: idq̧ iure. Calorē. n. naturalibus officiētē actiōibus cōtra naturā eē neceſſe eſt. necnō a corde: unde naturalis ſcatet calor ſumere principiū: Indeq̧ in uniuerſum diffundi corpus. hoc ergo mō diffiniētes recte ꝓnūtiarunt. At quo tota adhuc nobis ſit aptior oro: ęquū fuerit ipſaȝ pticulati: ut hēat noſſe diffinitionem: quo ſi qd mō ꝑſe ferat: ābiguitatis diſſoluat̄. Cōtra naturā igit̄ calor: uñ febris ē ægritudo. ipſi⁹ eſt febris genus: nō in effictiōe. ſed i cōplexiōe diſtēperātia caliditas q̄dā eſt. quā ariditas quoq̧ cōmittat̄ febriū nāq̧ eēntia caliditatis cōtra naturā eſt gñe. Cætera uero ſunt differētiæ: q̄bus cōſtat: ab aliiſq̧ differt caliditatib⁹: neq̧. n. eſt idē cōtra naturā calor: qd̄ febris. tāetſi q̄libet febris ē cōtra naturā calor: q nāq̧ cōfeſtim in flatibus circūuēti ſolis feruore incaluerūt. Aut ignis alia ue quapiā ꝓcatarctica cā mēbri alicuius cōtra naturā ſubiere caliditatē: q̄ necdum in cor penetrarit corpus: aut i aluo humores cōprehēdēs eēntiā ue aeroſam ſuccedēs febris neq̧ eſt: neq̧ dr̄. pluribus ſiqdē aliis adhuc opus eſt. a corde. n. ſumat initiū neceſſe ē: perq̧ ſpiritus & ſanguinē ab ipō i corpus uniuerſum diffuſa febris: qd̄ in iā mēorata caliditate nō fuit. hæc nēpe in diffinitione poſita ſūt a corde ſumēs initiū. ſi nāq̧ febris totius corporis eſt ægritudo. an nō ꝑcedit ut ſit cordis: cōſeqtur q̧: ut totius ſit corporis. quo pacto nāq̧ cōtra naturā caliditas in totū diffundi corpus potuerit: niſi prius cor ſuccēdat̄: aut qd̄ aliud mēbrū cōtra naturā icaleſcēs totū pt corpus caleſacere: & quā hēt affectiōnē toti tribuere? ſic cor ſolū iter cętera pt citra mediū nullū efficere. ut prio ipm: deiñ totū corpus ab ipſo ſuccēdat̄: cuius ē ꝓrſus cauſa: qd̄ totius ſit potius principium cor. Inde magis aliis ſuis ꝓfluxibus ſuppetit toti corpori: atq̧ adminiſtrat. & ꝑinde hic nō dubiū qn i corde cōtra naturā prio ſuccenſa caliditas uerū ſit febris initiū. At de febris diffinitiōe impſentia hęc ſatis ſupeſt: ut ſigna febris futurę paucis apiamus ex galeno i ꝑſagiis mutuati. Imminētis itaq̧ febris nūtius ē hiatus: horror: oſcitatio: nauſea: ſōnolētia: tuſſicula ſubaſpa: extremoꝝ mēbroꝝ ifrigidatio. Atq̧ hæc qdē extriſec9 ꝑſagia. A pulſib9 āt ex paucitate & inæq̄litate dep̄hēdit̄ ēt: qd̄ deſiderat̄. ac in lectiōe qdē cū ipenſior correptio: fregitq̧ cū aliq̄ta iæqualitate: atq̧ exiguitate. At i aſcēſu fere ſūt iprobi aucta diductiōe ad pfectū uſq̧ uigorē: ſȝ calor̄ itēſo. primū magnitudo auget̄ deide celeritas aſſumit̄. nā cū ſatis ſuccēſa febris cōflagrauit: tū ingētes ſimulq̧ celeres efficit pulſus: ſin āt ipēſius ēt crebros. ¶ Nudius tertius. Aduerbium eſt ſicut heri dictus: quaſi nunc dies tertius. ¶ Sinit iuppiter. in nōnullis exēplaribus legit̄: ſinat. i. ꝑmittat cuipiā pudicitiā iminuere. ¶ Sis inteſtabilis. qa teſtis eſſe nō pōt: q iſamis pibet̄. Alludit tñ ad pudibunda.

Febris ſigna

Nudius tertius qd ſit

PYLADES ¶ SAlue oculiſſime hō. & in altera ſequēti. Planeſiū uirgo iquit. Bñ uale ocule mi: ac ſi dicat care: q̄tū oculus: q i homine cariſſima utiq̧ ꝑs eſt. iuxta illud poetę Catuli. Ne te plus oculis meis amarē. & rurſum. Quītil. ſi tibi uis oculos debere catullū: aut aliđ ſi qd carius ē oculis. ¶ Salue. Demētiā: ac leuitatē amātis exprimit: hoſtiū alloquētis: & ſalutātis. ¶ Caruit ne febris te: ꝑ caruiſti ne febri. hypallage ē: febris: calor ē intenſus: ac ſupernaturalis: corpus affligens: & torquēs: a feruore dicta: uñ a græcis πυρετος. a πυρ. ꝙ eſt ignis: eadē cā appellat̄. ¶ Nudius tertius: aduerbialiter ponit̄: ꝑ die ab hoc tertio ꝑterito: q̄ſi: nūc ſit dies tertius: ſic ēt dicimus nudius q̄rtus ꝑ die ab hoc quarto exacto: ¶ Belliſſimū hercle uidi: hoc ē optimū: & obſequētiſſimū expertus ſum. ¶ Mittit: ꝑ emittit. ¶ Quūq̧ illa noctu: addēda fuit: q̧: cōiunctio aduerſus integritatē. cui pes unus defuiſſet. ¶ Facinus: factū: uel ſcelus: de quo in amphi. diximus. ¶ Aut quā pudicā oȝ eē: ita ſcribi merti neceſſitas poſtulat. ¶ Nec me ille iuppiter ſinat. Et hic ita uerſus ſcribi dȝ metri rōne: nō illi ſinit iuppiter: ſenſus eſt: nec ille iuppiter: q. ſ. maximus: & potētiſſimus ē deorū: ſinat ne aliquā pudicā attētare. ¶ Inteſtabilis: infamis: cuius teſtimoniū recipi ob adulteriorū infamiā nō mereat̄: uel qui iure teſtamētū ꝯdere nō q̄as: ita. n. apud iuriſcōſultos dr̄ iteſtabil̄. In quo ſignificato & plautus i milite glorioſo dixit. Vt uiuā ſꝑ inteſtabilis: & Hora. Inteſtabilis: & ſacer eſto. Sic in duodecim tabulis ſcriptū ē. Improbus: inteſtabiliſq̧ eſto. Inte-

Febris

Inteſtabilis

status simr dr:ut inqt Nonius:cuius uerbis fides nō adhibet:aut q sine testō perit. Plautus i milite glorioso. Et si testatus nō abeo hinc bene agit p noxia:quāq̄ ibi pro testibus priuatis accipi pōt:ut in expositiōe illius uersus dicemus. Detestatus quoq̄ Apuleio dr excastratus:& testibus priuatus: Ad quē sensum et hoc loco Plautus alludere uf:quum inq. Sēper curato ne sis itestabilis:& rursum:qd amas:illud ama:testibus pn̄tibus. In quo uersu addenda fuit dictio illud:metri necessitate:cui pes unus defuisset. Testibus pn̄tibus.i.ut si multi nouerit:q amas:tibi nō sit pbro sed ut diximus:p ioc̄ ad obscœnā rē quoq̄ trahit:iuxta illud in priapeis: Magnis testibus ista res agetur.

SARACENVS. Fundum unde dictum

Fundū sep.i.p n̄ cōem locū:s alteri p priū:& peculiarē:& p qdā metaphorā inuit:ne alienas sectet mulieres:ad q̄s nō itur sin magno uitę discrimie:fūdū āt dictū ē qd fundat quotānis multa. Qui? Pro q̄re. Obloq̄re. Obloq̄ ē male dicere:& cōtra loq̄ntē loq:ut hoc loco:& apd Vir. nec nō threicius lōga cū ueste sacerdos obloqtur:i alia tn̄ signatiōe accepisse uf palinur9 p tacere.s.nā cū siluisset inqt: obloq̄ me iusseras. Lenōi. Dicēdū leōi p lenōi nā dixit formido:ne exedat. Odiosus. Fastidis:displices. Facere no. mu. Ac si diceret nolo mihi tāq̄ meretricē exhiberi: nā cū paulo an̄ dixisset:eā uolt meretricē facer:ipe n̄ ueluti meretriculā: sed tāq̄ peculiarē:& ppriā reposcebat: nā quodā mō mutuo dari uident meretrices:cū nocte dant mąe reddunt:id qd declarat magis nā iterrogāti paliuro rn̄dit: q̄a ppriū facio:amo pit er simul. Fert iugū? Idest ē ne uiri patiēs?uf matura uiro? Pāgit.

Pangere qd sit

Pāgef figef ē:ide pāgi carmia dn̄r:q ceris figerent:& ide p metaphorā canere:scribere:& māifestar. Oppegit. Ex ob & pāgo. Taletū magnū. Qd eē supra dixius lxxx. librag. Iniuriū:piuriū interptat. Festus hoc tn̄ loco iniuriosu dicimus. & ita Nōius iniurię p iniuriose posuit: ē.n. iniuriosū ab lenōe ęquū & qd bonū sit petere:id qd ex seq̄ntibus uerbis māifestat: qd lenōi nulli ē id:ab eo petas.s. æquū & bonū:qd illi floccifaciūt. Si de.sa.dex. cē. Rn̄sio scita admodū ad illud:quo me uortā nescio:erat mōus adoronis apd rōanos a nr̄a rege scđo usq̄ istitut9: quē diu seruauerūt:ut adorātes:& deos uenerātes se i orbē uerterēt:cōuersio āt hmōi fiebat a leua i dextrā ad imitandam mūdi reuolutiōes:q̄ fit ab oriēte i occidētē raptu primi mobilis:ergo alludit sciēter palinurus ad motū huiuisce cōuersiōis iqens:si deos salutas dextrouorsū cēseo:ut.s.te uortas: q̄si illū illudēs:q quo se uerteret: nesciebat.

VALLA.

SI ar. subaudi tibi sit:emas. ē.n. ordo uerbog:qn qd palā ē uenale:emas. Sæptū.i.uallatū:unde sępes. metaphorice tn̄ ita:ut itelligat mulieres aliēas. Obloq̄re.i.male dicito. palinur9 āt itellexit noli loq.iō phædrōus ait ēt taces. obloq̄ ē male loq:& famā alteri9 maledcis icilare. Vir. Nec nō threicius lōga cū ueste sacerdos:obloq̄r:ide obloq̄tio:& obloquutor. Nēpe hu.le. lenonē leonē uocat:iō mox addit nimis formido:ne exedat tāq̄ leo. Odiosus es. Displices. Ea me de.i.amat plurimū. Propriū fa. subaudi amorē ipsius. Iā ne ea fert iugū. Vitiata ne ē.sūpta trāslatiōe a subactis hostibus.q sub iugū mitti dn̄r uicti:ereptis:ut inqt festus oib9 armis:telisq̄ cū hastis defixis duab9 in terra. Tertia:q ad summū eag deligata specie:quā iubent subeūtes trāsire. Pāgit sal. sua. Veneris sic ordo ē:ut osculū ipigat:

Pangere qd sit.

q cū cubare uult. ē āt pāgere figere:un̄ & carmina dicunt pāgi:qd i ceratis figerent tabulis. pāgo igt Pri. pteritū pegi ex eo cōpositū ipingo ipegi facit. Pacuuius. In medio tōsilla pegi læto i littore. Luc.i.v. Suffic ad fcm̄ belli fauor iste: laborq̄:fortūę qd te n̄ris ipegit harenis. Siplex tn̄ pāgo:& pepigi facit scđm carisiū:& pāxi:s ātiq tn̄ pago dicebāt p paciscor. Ci.i.ii. ad hereniū. Pacta sunt:q legib9 obseruādæ sūt hoc mō. Rē ubi pagūt orone Pagunt. Suauiū oppegit

Quin quod palmam est uenale, si argentus emas.
Nemo ire quenquam prohibet publica uia.
Dum ne perfundum septum facias semitam.
Dum te abstineas nupta, uidua, uirgine,
Iuuentute, & pueris liberis, ama quod lubet,
ph. Lenonis hæ sunt ædes. pa. male istis eueniat.
Ph. Qui? Pa. quia scelestam seruitutem seruiunt.
Ph. Obloquere. Pa. fiat maxume. Ph. etiam taces?
Pa. Nempe obloqui me iusseras. Ph. at nunc ueto.
Pa. Inducias occœpi dicere. Ph. ei ancillulast.
Pa. Nempe huic lenoni, qui hic habitat? Ph. recte tenes.
Pa. Nimis formido, ne exedat. Ph. odiosus es.
Eam uolt meretricem facere, ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.
Pa. Quid ita? Ph. quia proprium facio, amo pariter simul.
Malus, clandestinus est amor. damnust merum.
Pa. Est hercle ut dicis ita, iam ne ea fert iugum?
Ph. Tam a me pudica est, quasi soror mea sit, nisi
Si est osculando quippiam impudicior.
Pa. Semper tu scito, flamma fumo est proxuma.
Fumo comburi nihil potest, flamma potest.
Qui e nuce nucleum esse uolt, frangit nucem.
Qui uolt cubare, pangit saltem sauium.
Ph. At illa est pudica, neq̄ dum cubitat cum uiris.
Pa. Credam, pudor si quoippiam lenoni siet.
Ph. Immo ut illam censes, ut quæq̄ illi occasiost,
Surripere se ad me. ubi sauium oppegit, fugit.
Id eo fit, quia hic leno ægrotus incubat
In Aesculapi phano. is me excruciat. Pa. quid est?
Ph. Alias me poscit pro illa triginta minas.
Alias talentum magnum, neq̄ quicquam queo
Aequi, boniq̄ ab eo impetrare. pa. iniuriust,
Ph. Quid? pa. quod lenoni nullist, id ab eo petas?
Ph. Nunc hinc parasitum in cariam misi meum.
Petitum argentum a meo sodale mutuum.
Quod si non affert, quo me uortam nescio.
Pa. Si deos saluta dextrouorsum censeo.

pegit.osculū exhibuit. Oscula īqt dōatus officiorum sūt: ut basia pudicorum affectuū: suauia libidinū: ul' amorum. Aegrot9 inc. Ser. i. vii. Incubare inqt ppriē dr̄ hi q dormiūt ad accipiēda rn̄sa: uñ ē. Ille cubat ioui. i. dormit i capitolio: ut re spōsa possit accipere. Iniuriū ē. Iniuriū facis: si ab iniquo ęquā rē postulas. Si de. sa. dex. Irridēs palinurus ait: si dextrā pte uersus deos salutaueris: te posse cōseq qd q̄ris existio. Alludēs tñ ad religiosas: ac orātium cōuersionem: q̄ fiebat a sinistra in dextram ad mundi imitationem. Institutum enim numæ romanorum regis fuit. ut deos adorantes sese in orbem conuerterent: post uero sederent: huius instituti Plutarchus ipse causam reddit.

Osculum a basio & suauio quomodo differat.

NVcleos. scribēdū ē ex Macr. locū hūc citāte. Pāgo pteritū facit pegi. Pacuius. In medio tōsilla pegi lato i littor. Cuiq. ex codicibus ātiqs. nō cuipiā ut pperā pius. Oppegit id exhibuit. Aegroti i phano æsculapi ualetudinis recuperādę grā cubabāt. qd Aristophanes comicus i pluto ostēdit. Caria puincia: cuius icola car in singuli nūero dr: Stephano teste. Hic adagiū. caricū sacrū. i. uictia macra: & nō eduli. Quoniā cares canē imolare solebāt. Et aliū adagiū idefluxit caricus hircus: qd dr de re uili: ac cōteta Diogēiano teste: Iētaculū signat cibū: qa ieiuniis sumit: ide iētare. Affranius. Bucōe adoptati iētare nulla iuitat. Idē in cric. Hic ieiunus iētauit: Var. in Marcipore ut eat: ac rem pu. administret: qd pulli ientent.

PYLADes

Ientaculum

Ph. Nunc ara Veneris hæc ē ante horum fores
Me inferre Veneri uoui iam ientaculum.
pa. Quid ante pones Veneri a ientaculo?
Ph. Me, te, atq3 hosce omneis. pa. tum tu uenerē uouer uis?
Ph. Cedo puere sinum. pa. qd facturus? ph. iam scies.
Anus hic recubare solet custos ianitrix.
Nomen est lenæ Multibiba, atq3 Merobiba.
Pa. Quasi tu lagenam dicas, ubi uinum solet
Chium esse. ph. quid opus est uerbis? uinosissumast.
Eoq3 extemplo ubi uino has consperst fores
De odore adesse me scit, aperit illico.
Pa. Ei ne hic cum uino sinus fertur? ph. nisi ne uis.
Pa. Nolo hercle, nam istunc qui fert, afflictum uelim,
Ego nobis afferri censui. ph. quin tu taces,
Siquid super illi fuerit, id nobis sat est.
Pa. Quisnam hic fluuius est, quem non recipiat mare?
ph. Sequere hac palinure me ad fores, si mihi obsequeris.
Pa. Ita faciam. ph. agite bibite festiuæ fores.
potate, site mihi uolentes propiciæ.
p. Voltis ne oliuas, aut pulpamentum, aut caparim?
ph. Exuscitate uostram huc custodem mihi.
pa. profundis uinum? quæ te res agitant? ph. sine,
Viden ut aperiuntur ædes festiuissumæ?
Non mutit cardo? est lepidus. pa. quin das sauium?
ph. Tace, occultemus lumen, & uocem. pa. licet.

Lena anus. phædromus. palinurus seruos.

FLos ueteris uiui meis naribus obiectus est.
Eius amor cupidam huc me per tenebras prolicit
Vbi ubi est, prope me est. euax habeo. salue aīe mi
Liberi lepos. ut ueteris uetusti cupida sum.

ARa ue. Aras sine aspiratiōe: ut inqt Var. & attestat Macr. primū āsas dixerūt: qd eēt necium a sacrificātibus uasa teneri āsis: cōmutatiōe igr līrarum aras postmodū dici cœptas: ut ualesios: fusios pri9: nūc āt Valerios: furios: q āt imolabāt: aras app hēdebāt: qd testat Vir. talibus orātē dcis: arasq3 tenentē: harā āt cū aspiratione oēs sciūt eē porcorum stabulū. Ci. i pisonē dixit ex hara pductæ ñ scola. Iētaculū. Prādiculū Mar. surgite iā pueri: uēdit iētacula pistor: ita iētare prādet affrāius: hęc ieiuna iētauit. Venerē uo. uis. Quia dixit me: te: atq3 oēs quos ueluti pro cibo eē apponēdos iocose itulit palinurus: ille āt ponēdos eē itellexit tanq̄ ad prādiū uocitatos: his. n. festiuissimis dcis: ac iocis utitur sępissime Pla. ut prsus oīs tollat seueritas: perpetuoq3 comœdia ex hillarescat. Pure. Pro puer: ueteres. n. dixerūt puere. Sinū. uas sinuosū: sic galeola. Var. apd Noñ. ubi erat uinū positū i mēsa: aut galeola: aut sinu. Anus. Vel ab amorum mītitudine: uel ab priuatoria particula & nus. i. mēs: q̄ si siñ mēte: hæc plane erat obseqns phędromo ad suos amores. Lagenam. Quę uasis gen9 ē. Vinū ch. Quod erat i pcio: & iter trāsmarina uina laudatum. Fores po. Sperat uinū añ fores: ut ei9 odore anus allecta fores stati recluderet. Voltis ne oli. Iridet fatuitatē adolescentis: q forib9 potū pbuerat: ñ escā. Pulpamētū. Quod pulset dētib9. Capari. Ponit Pli. capis iter pegrinas frutices: s3 iqt nō eē utēdū trāsmarino: s3 tāq̄ inocētiori potius italico: ferūt ptерea: q capari quotidie colunt: paralisi non periclitari: nec lienis doloribus.

SARACENVS.

Ara unde & quomō scribatur

Caparis qd sit

f Los ueteris uini. Anus odor suauissimi uini pcussa ultro fores apit obsecutura phædromo. Prolicit. Valde allicit. Euax. Exultātis ē. Liberi. Bacchi: cui hoc nomen inditum uidetur: propterea: qd uinum sumptum homines liberiores faciat: & curis solutos.

Voui iētaculū. Iētacula iqt Fest. dicebāt ātiq: q nūc prādicula. Martia. Surgite iā pueri uēdit iētacula pistor. Inde iētare: affranius: hęc ieiuna iētauit. Var. i marcipore: ut eā ac rēp. administrēt: quo ad pulli iētent. Cedo pue. si. Cedo & cete dicius in plurali tm̄ i hac signatiōe. Ter. cete pri meo. Puere: qa puerus oli dicebat casu noiandi. Sinū gn̄e neutro: necnō & masculino pria pducta uas ē. Vir. Sinū lactis & hęc tibi liba priape quottānis. Nā p curuatura primā corripit. Lagenā. Vas dicit qd a grecis λάγηνος. Vinū ch. nēpe dulce: & laudatissimū. Aut pulp. i. carnē. ab eo: qd ē pulpa: uñ ēt pulmētū: & pulmētariū. Oliuas. q colibas cōfirmat stomacū: sed astrigit aluū. matura ɔtra. Aut ca. ɔfert stōacho: & epati: & liēi: s3 renes offēdit: ui h3 abstergēdi: & opilatiōes āmouēdi. At ñ ob odorē pbat.

VALLA

Ientacula q̄ dicantur

Lagena qd.

f Los ueteris uini. In hac scena anus lena pfusi uini odorē sentiēs: foras exit puestigans: ubi sit: quoad phædrōus potū pbēt: & illa igurgitat: indignatq3 Paliu. Prolicit. pcul elicit. Euax hēo. Blādiētis uox: euax. Liberi lepos. bacchi suauitas. Vt ueteris uetusti. ueteris dixit ad multā ętatē rferēs: uetusti ad saporē.

PYLADes

Puerperiũ.

¶ Sinũ uas ẽ pria ꝓducta. Vir. Sinũ lactis & hęc tibi liba priape quotãnis. Puere uocatiui casus a noiatiuo puer⁹ sic puera: ide puerperiũ: Sueto. i. C. cęsare. Nec iscriptio aræ qcq̃ adiuuerit: quũ Agrippia ĩ ea regiõe filias enixa sit. Et q̃liscũq; ptus sine ullo sexus discrimine puerperiũ uocet: qđ antiq puellas ẽt pueras sicut & pueros puellos dictarẽt. ¶ In hac scęna lena bibacula sentiẽs odorẽ uini effusi: curiosse iuestigat uinũ: quoad phædromo: i potũ prebeat: Indignante palinuro seruo.

SARACENVS.

Nautea qd sit

¶ N Autea: ut retulit Nonius ẽ aq̃ de coriis: uel qđ uerius est: aqua sẽtiæ a nautis. ¶ Stacte. Teste dioscoride uocat ex mirrha ꝓductũ pigue cõcisa cũ aqua pauca: olẽs ãt plurimũ: ualdeq; utilis ẽ: uiq; hab; calefaciẽdi plinius in. xiii. Mirrha & p se unguẽtum facit sine oleo stactæ dũtaxat: alioquin nimiã amaritudinẽ affert. ¶ Cinamomũ. Idẽ dioscorides: cinamomi plures sunt spẽs: colore difflauus admodum olet. Pli. quoq; lib. xxii. ca. xx. Siqdẽ cinamomũ: idemq; cinamum nascit in ethiopia troglodytis cõnubio pmixta: ipse frutex duoꝝ cubitoꝝ altitudine: ãplissimus: plamiq; minimus quattuor digitorũ crassitudinis: stati; a terra sex digitis surculosus arrido similis: cũ uiret; nõ odoratus: folio origani siccitate gaudẽs: sterilior hibre: ceu dirę naturę: gignit in planis: sed dẽsissimis i uepribꝰ rubisq;: difficilis collectu: metit nõ nisi pmiserit deus. sed mira q̃dã de cinnamomo subdit idẽ Pli. ac theophrastus in nono: cinamum. s. iam collectum cu; sole diuidi: ternasq; ptes fieri: deide sorte germina discerni: qđq; soli cesserit relinqui: ac sponte conflagrare: sed hoc est fabulosum: ut ẽt putat theophrastus. ¶ Crocũ. Vt galenus inqt: secũdi ẽ ordinis in calefaciẽdo: & primi in arefaciẽdo: & qa ui stipicã h;: stomachũ cõfirmat: cor quoq; exhilarat: nimius usus odoris eius officit cerebro: crocũ dictũ ẽ a corycho ciliciæ oppido: apud quod optimũ nascit: crocos (ut quoad fabulã attinet nõ omittã) adolescens fuit: cuius amore capta cũ eẽt uirgo similax: in eius nois herbã uersa ẽ: ipsiq; i flores; meminit Oui. i. iiii. metamorph. & crocõ in paruos uersum cũ similace flores: ptereo. ¶ Casia. Ex eodẽ dioscoride uti colligit casiæ plures sunt spẽs: q̃ in arabia aromata ferẽte nascunt: h; ãt uirgã crassi corticis: folia ut piper: odore rosaceo: casiæ quoq; Pli. mẽinit: eã fruticẽ dicit iuxtaq; cinami cãpos nasci: sed i mõtibꝰ crassiore sarmẽto: tenui cute: ueri usq̃ cortice theophrastus i. vi. de histor. plãtaꝝ: casię duo gña facit: alia. n. casia cãdida ẽ: alia nigra: cãdidæ foliũ mõ cutis oblõgũ: figura quodãmõ oleagino simile: nigræ q̃le tamarici carnosu;: cãdida magis se hũi spargit: odorataq; ẽ: nigra odore caret: sed ne quis forte putet: quã nũc uulgo casiã fistulã falso noie appellãt: eãdẽ eẽ: & odoratã: siliqua. n. egyptia ea ꝓprio uocabulo uocat. ¶ Petaliũ. A gręcis petala dñr folia: & petalia a tenuitate bracteas uideo appellari: unũ cariotarũ petalia a martiale celebrant q̃ iauratæ calẽdis Ianuaris mittebant a pauperibꝰ mũere diuitibus: l; sint: q locũ illũ Mar. q iscribit petaliõ caryotaꝝ i xeniis corrupte lecti asseuerẽt: & spataliõ dici debere cõtẽdãt: qđ oino nõ ẽ iprobãdũ l; spathaliũ fœminaꝝ sit potiꝰ ornamẽtũ: ut docemur a plauto in menęchmis: q locus nõ erit a nobis omissus in ipius interptatiõe comœdię: sed redeo ad plautinũ sensum hũc excutiendũ: & petaliũ nardinũ dicamꝰ: siue foliatũ: id erit unguẽti nobilis genus: & odorati ex nardi folio factitatũ: nã foliatũ unguẽtũ nardinum memoratur a Plinio in. xiii. natura. historiæ. cuius uerba subiecimus: nardinum siue foliatum constat omphacio: balanino: iunco: costo: nardo: amomo: mirrha: balsamo.

Nam omnium odor unguentum pre tuo naute ast.
Tu stacte, tu cinamum, tu rosa, tu crocum, & casia es,
Tu petalium. nam ubi tu profusus, ibi ego me
Peruelim sepultam, sed quom adhuc naso odos meo:
Es obsecutus, da uicissim gutturi
Meo gaudium, nihil ago tecum, ubi est ipsus.
Ipsum expecto tangere, inuergere in me liquores tuos.

Croci qualitas

Casia qd sit

VALLA.

Modus loquendi antiquorum

¶ OMniũ ung. p unguẽtoꝝ. Suauius nãq; ita p sincopã multa ꝓferũt: atq; ita ꝓbat Ci. a ueteribꝰ: dcm̃ in oratore. Itaq; idẽ poeta: q iusitatiꝰ ɔtraxerat: pr̃is mei meũ fcm̃ pudet: p meoꝝ fcõrũ: & texit exitiũ examẽ rapit p exitioru;: nõ dicit liberꝝ: ut plęriq; loqmur: cũ cupidos liberũ: aut i liberũ locũ dicimꝰ: sed ut isti uolũt: neq; tu unq̃ in gremium extollas liberoꝝ ex te genus: & idẽ: tãq̃ æsculapii liberoꝝ ex te genꝰ: & idẽ nãq; ęsculapii liberoꝝ. At ille a'ri chrysẽ nõ solũ ciues ãtiq amici maioꝝ meũ: qđ erat usitatũ: sed durius ẽt cõsiliũ socii auguriũ: atq; exitũ iterptes. Ideq; pergit, Postq̃ ꝓdigiũ horriferũ: portẽtũ pauor: q̃ nõ sane sunt i oibꝰ neutris usitata. Nec. n. dixeri tã libẽter armũ iudiciũ. & si ẽ apud eũdẽ: nihil ne ad te de iudicio armũ accidit: quã cẽturię: ut cẽsoriæ tabulæ loquunt. Fabrũ & ꝓcũ audio dicere: nõ fabroꝝ & ꝓcoꝝ: planeq; duoꝝ uiroꝝ iudiciũ: aut triũ uiroꝝ capitoliũ: aut. x. uiroꝝ litibꝰ iudicãdis dico nũq̃. Atq dixit Actius. uideo sepulchra dua duũ corpoꝝ: ideq;: mulier una duũ uiꝝ. Quid ueꝝ sit itelligo: s; als ita loquor: ut cõcessũ ẽ: ut hoc: uel ꝓh deũ dico: uel ꝓh deoꝝ. Alias: ut necesse ẽ: cũ triũ uirũ: ñ uiroꝝ: cũ sextertiũ: nũmũ: nõ sextertioꝝ: nõ nũmoꝝ. Quid i his ɔsuetudo uaria nõ ẽ. ¶ Præ. t. nau. ẽ. Quid sit nautea i asinaria dcm̃ ẽ. hoc ergo dicit. Ois odor fœtor ẽ: si tibi cõparet. ¶ Tu. m. st. Diuꝰ Hie. i expositiõe psal. cuiꝰ initiũ eructauit cor meũ. ppea stactẽ. i. stillã guttã exhibes dño narrãt: & hi q arõatũ nouer: ul' uirtutes stactẽt florẽ eẽ myrrhę. Pli. Myrrha & p se unguẽtũ sine oleo stacte dũtaxat. Itẽ i. xii. Sudãt ãt spõte priusq̃ icidãt stactẽ dictã cui nulla pfert. Dioscorides ãt: stacte inqt uocat recẽtis myrrhæ piguedo: cũ pauca aq̃ dissecta: multũ olẽs ẽ atq; cõmodissima. secta ui plurimã h; calefaciẽdi. ¶ Tu cin. Cinamomi: ut Dioscorides: plures sũt spẽs quaꝝ q̃ subruffa colore: multũ olet ingens. κινναμώμου ἐστι πλείονα εἴδη. ὑπόκιρρον. τὴν χρόαν λιανεύωδες. Pli. i. xxii. siqdẽ cinamomũ: ideq; cinamũ nascit i ethiopia troglodytis ɔnubio pmixta. ipse frutex duoꝝ cubitoꝝ altitudine ãplissimus: palmiq; minimꝰ: q̃ttuor digitoꝝ crassitudinis: stati a terra sex digitis surculosus arrido similis: cũ uiret: nõ odoratus: folio origani: siccitate gaudẽs: sterilior hibre: ceu diræ naturæ. gignit: i planis: s; dẽsissimis i uepribus: rubisq;: difficil' collectu. ¶ Crocũ. a gręcis dr̃ appellatũ: qđ i flore piat usum suũ. cyi. n. parere sigñat. ¶ Et ca. Dr̃ hodie casia: quã ueteres siliquã dixere ægiptiã. Alii iuniores casiã fistulã: s; ad odorẽ hęc nihil. Aliã igr̃o; accipere casiã: non herbã: nã ẽt herba ẽ: s; quã hodie uocãt: ligneã: huius ergo: ut inqt Dioscorides: plures sũt spẽs: q̃ nascũt i arabia: quã aromatophoron uocat. h; uero ramũ crassi corticis: folia uero ut piperis: q̃ rosam redolẽt. ¶ Tupetaliũ. i. foliatũ. siue nardinũ: qđ ex foliis nardi potissimũ ɔstaret: unguẽtũ mirę suauitatis ita uocitatũ. Mar. Et mea me librã foliati poscit amica. Aut uirides gẽmas: sardõicas ue pes. Pli. li. xiii. Nardinũ siue foliatũ ɔstat omphacio: balanino: iũco: costo: nardo: amomo: myrrha: balsamo: quidã

Stacte qd sit

Cinamomũ quid

Tupetaliu; quid sit

mo: qdã ptellũ legũt p gñe odorati uini. qdã pethiũ ex dioscoride: q iqt. pethiũ cũ pituita bilẽ educ. ¶ Inuerger. i. imit tere.

¶ STacte latie iterpretat gutta: de hac alibi. Dioscorides li. i. ca. xix. foliatũ latie ẽ unguẽtũ suauis. odoris ϖετaλιωy. deriuat aϖoτoυ ϖετaλoυ. fit e nardi spica. Pli. li. xiii. Nardinum siue foliatum constat omphacio: balano: iunco: costo: nardo: amomo: myrrha: balsamo.

PYLAdes

Sino ductim, sed hac abiit, hac persequar.
ph. Sitit hæc anus. pa. quãtillum sitit? ph. modica est. capit
Quadrantal. pa. pol, ut prædicas, uindemia hæc
Huic anui non satis est soli. canem esse hanc quidem
Magis par fuit, nasum ædepol sagax habet.
An. Amabo quoia uox auribus sonat procul?
ph. Hanc appellandam anum censeo. adibo. redi.
Et respice huc ad me lena. An. imperator quis es?
ph. Vini pollens lepidus liber, qui screanti tibi
Siccæ, semisomnæ potionem affert, atq; it.
Sedatum te. An. Quã lõge a me abest? ph. lumẽ hoc uide.
An. Sed grandiorẽ gradum ergo fac ad me obsecro.
Ph. Salue anus. An. egon salua sim, quæ sicca sum siti?
Ph. At iam bibes. An. diu fit. ph. hem tibi anus lepida
An. Salue oculissume hõ. pa. age effunde hoc cito i baratrũ.
Propere prolue cloacam. ph. tace nolo huic
Maledici, Pa. faciam igitur male potius. An. Venus
De paulo paululum hoc tibi dabo haud lubenter.
Nam tibi amantes propinantes uinum danunt
Mihi haud sæpe tales hæreditates eueniunt.
Pa. Hoc uide ut ingurgitat impura in se merum auariter.
Plenis faucibus. ph. perii hercle. huic quid dicam nescio.
Pa. Hẽ istuc, qd mihi dixti. ph. quid id est? pa. pisse ut te
Dicas. ph. male tibi Di faciãt. pa. dic isti. An. ah. pa. quid ẽ?
Ecquid lubet? An. lubet. pa. etiam mihi quoq;
Stimulo fodere lubet te. ph. tace, noli. pa. taceo.
Ecce autem bibit arcus, pluet credo hercle hodie.
Ph. Iã ne ego huic dico? pa. qd dices. ph. me perisse. pa. age
Dice. ph. Anus audi hoc uolo scire te. Perditus sum miser.
An. At pol ego oppido seruata. sed quid est,
Quod lubet perditũ dicer te? ph. quia id, quod amo, careo.
An. phædrome mi ne plora amabo, tu me ne sitiam.
Curato, ego tibi quod amas, iam huc adducam. ph. tibi
Næ ego, si fidem seruas mecum, uineam
Pro aurea statua statuam, quæ tuo gutturi
Sit monumentum. alter qui me in terra æque erit

¶ SInoductĩ: Vel aduerbiũ fecit a sino. i. uase: de quo supra: uel poti⁹ sinoductĩ. i. i sinũ hoc ẽ i uẽtrẽ ducẽdo: & cõmittendo. ¶ Quãtulũ: uel q̃tillũ ut legere: Fest. uidet: q hui⁹ meminit loci: facitq; q̃drãtal ãphorã eẽ: qd uas pedis q̃drati. viii. & q̃dragita sextarios: capiebat. ¶ Screãti: Expuẽti. ¶ Siccæ. Arridę: hũore exhaustę: & sitibũdę: dicim⁹ aliter siccũ exercitatũ: & nimio labore cõfectũ: & siccũ sobriũ: ut ɔtra madidũ: ebriũ. ¶ Oculissime. charissime ueluti oculus: & ut supra Plaut⁹ ostiũ dixit amice oculissimũ. ¶ Baratrũ: gręci appellãt locũ pcipitẽ: uñ emergi nõ possit: dcm ab eo qd uathys pfundũ significat: uel ut putat Ser. qa barathrõ graue i aspiciẽdo sigñat: Barys. n. grauis: & thi aspicere: q aspectu alto sit grauis: fuitq; locus i pceps athenis: i quẽ noxii pcipitabãt: ab eo pfunda loca oia barathro noie dcã st. ¶ Cloacã. Vẽtrẽ. s. bibacis mulieris: cloacarũ appłone itelligũt iuriscõsulti tubos: & canales: p quos ciuitatis colluuies fluitat. ¶ Auariter. Auide. ¶ Huic primũ qd dicã nescio. Qd sæpissime i amor ɔtigit ex nimio affectu. ¶ Ah. Ad satietatẽ usq; biberat anus: cui⁹ uocẽ refert ex bibitiõe respirãtis. ¶ Bibit ar. Arqu⁹ scribi dz cũ q & duplici u: nã iriz denotat: arcus. n. cũ c dr suspẽsus fornix: lz sint q uelint utroq; mõ arcum & arquũ scribi posse: & idẽ sigñare: dñiæ tñ cã magis Nonium sequor: ur ãt arqu⁹ bibere: cũ mare uideat attigere pxius horizõti: qd fit pluuia suborta: hic arq̃tus morb⁹: q alio uocabulo regius dictus ẽ: & arq̃ti: qbus oculi & ois facies uireat ad siĩitudinẽ arqu⁹: quẽ iriz poetę uocant: fit. n. sp aduerso sole uariis coloribus: uñ Vir. i. iiii. æne. ergo iris croceis p cœlũ rosida pẽnis: mille trahẽs uarios aduerso sole colores: deuolat. q̃re ãt id fiat plurib⁹ Sene. Ari. & alii phi tradiderũt: ẽ. n. nihil alid iris: ut ex multis pauca referã: nisi nubes aquosa p oẽs sui ptes a solis radiis penetrata: colores trahẽs ex q̃ttuor elemẽtis: ex igne rubeũ: ex aere lacteũ: ex aqua ceruleũ: ex terra uiridẽ: q colores sunt pricipaliores i nube. Ari. tñ i li. metheorozẽ ait: q color rubeus siue uinosus fit ex radio tangente nubis rotunditatem in superficie: post quem alius mixtus ex albo & ceruleo: apparet etiam color uiridis: ubi magis uapor terrestris est: multos alios habet: sed hæc hactenus.

SARACENVS

Sinoductĩ quid sit

Barathrũ quid.

Arqu⁹ quo mõ scribat.

¶ SInoductĩ. Aut sino uase ducẽdo in gutt: aut ita affluẽter: ut p sinũ quoq; diffluat. ¶ Capit qu. Quadãtal: & quadrãtale. iiii. pedũ mẽsurã dixerũt ueteres. Pli. i. xiii. iiii. pedũ. & semipedis p mediũ ãbitũ crassitudine quadrãtali. At quadrãtal: q̃ græca appellatiõe ãphorã dicius. Idẽ i. xiiii. P. Licinius crassus: &. L. Cæs. cẽsores ãno urbis ɔditę. dcc. lxv. edixerũt: ne qs unũ græcũ: amineũq; octõis æris singula quadrãtalia uẽderet. Fest. Quadrãtal uocabãt ãtiq: q̃ ex græco ãphorã dñt: qd uas pedis quadrati. viii. &. xl. capit sextarios. Plau. i curguliõe: & cato ɔtra: apiũ uinũ redẽisti pdia p uini quadrãtalib⁹. lx. ãpullã dedisti: uinũ ñ dedisti. ¶ Vidẽia. Var. inqt uinea a uite multa: uitis a uino: id a ui: hic uidẽia qd ẽ uini demia. ¶ Sagax na. hz. Quia ueteres neutro gñe nasũ appellarunt. ¶ Amabo: blãdiẽtis aduerbiũ ẽ. ¶ Screãti: expuẽti. ¶ Siccæ. i. aridæ. Dicius itẽ siccũ ɔtinẽtẽ: sobriũ: cuius ɔtrariũ est madidũ: qd significat ebriũ. ¶ Sẽisõnæ. i. adhuc sõno dimidia pte occuparæ. ¶ Sedatũ it. liberatũ a siti. ¶ Oculissime. Charissime: ut oculus. ¶ In ba. i. i uẽtrẽ: tãq in barathrũ. qd & berethrũ ẽt dñt atici. fuit ãt barathrũ locus apud atheñ. pfundissimus: i quẽ noxii pcipites mittebãt. ita dictus: qd baris dicat grauis: & theri sigñet aspicer p trãslationẽ eodẽ noie nõ mõ i-

VALLA

Vinea unde & unde uitis

Barathrũ quid sit

fernū: s; oīs uorago noiat: ut apd̄ orphea. ῥήξας ἀιγεμόνας ... ΤΟΙΟ ... ΤΙΣΙΦΟΝΗ ... καὶ δ' ... Proluce clo.i.uetrē tuū: q̄ cloaca ē. Faciā ig. Q̄m ñ uis male dici: faciā male inqt. Propinates.i.potādū prigētes. p.n.añ signat: & pino bibo. Ingurgitat.i.tāq̄ i gurgitē pfūdit. Auariter p auare.i.auide ut hūaniter & hūane dicius. Bibit ar.pl.anū dicit: q̄ senio cōfecta i arquū ducta uidebat. De arquu seneca in.i.naliū inqt: s; q̄ramus quomō fiat. Quidā aiūt eē aliq̄ stillicidia: q̄ solē trāsmittāt. q̄dā magis coacta q̄ ut trāslluceat: itaq̄ ab illis fulgorē reddi: ab his umbrā: & sic utriusq̄ intercussu effici arcū: in quo ps fulgeat: q̄ solē recipit: ps obscurior: q̄ excludit: & ex se umbrā pximis fecit. hoc ita eē q̄dā negāt. poterat.n. umbra: & lux cā uideri: si arcus duos hēret colores: & sic ex lumie: umbraq̄ cōstaret. s; nūc intereāt cū mille colores. trāsitus: ipe tñ spectātia lumina fallit: usq̄ adeo: q̄d tāgit idē ē: tñ ultia distāt. Videmus i eo aliq̄d flāmei. aliq̄d luthei. aliq̄d cerulei: & alia in picturę modū subtilibus lineis ducta: ut ait poeta. ut āt dissimiles colores sint: scire nō possis: nisi cū primis extrēa ɔtuleris. Nā cōmissura decipit usq̄ adeo mira arte naturæ: q̄ a similimis cœpit: & in dissimilima desinit. Quid ergo: istic duo colores faciūt: luminis atq̄ umbræ: cū inumerabiliū nō reddēda sit. Quodā ita existimāt arcū fieri. Dicūt in ea pte: q̄ pluit: singula stillicidia: pluuiæ cadētis singula specula eē: a singulis ergo imaginē reddi solis. Deīde multas imagines: imo innumerabiles: & deuectas: & deuexas. & in pceps trāseūtes cōfundi. Itaq̄ & arcū eē multarū imaginū solis cōfusionē. Pli. quoq̄ in.ii. Arcus iqt uocāus extra miraculū frequētes: & extra ostētū. nā nec pluuios q̄dē: aut serenos dies cū fide portēdūt. māifestū ē radiū solis imissū cauę nubi: repulsa acie in solē refrigi: colorūq̄ uarietatē mixtura nubiū: aeris igniūq̄ fieri: & q̄ secūt: s; pliniana interp̄temur uerba: quo q̄ dcā st̄ magis inotescāt. Q̄ñq̄.n. in aquā trāsierit nubes ex aduersoq̄ solē hūerit: uisusq̄ spectauerit inter solē & nubē: nube caua: ac pspicua existēte: tū uisus refractus eflumine ab existētibus in nube guttis ad solē ex ipsis tāq̄ spectulis solarē colorē inspiciēs: arquū uideri facit: superiorē ac primū ābitū arquus spectat puniceū: punicus nāq̄ color apparet pespicuus: & albus p nigrū inspectꝰ: aut nigrior. scds ābitus uiridis spectat: ñ p speculū: s; ob suā ibecilitatē: debilis nāq̄ uisus nigriora: q̄ st̄ alba: spectat. at uiridē magis atrū ē puniceo. Tertiū ābitū cæruleū spectat uisus ob debilitatē nigrius spectādo albū: q̄m ceruleū magis atrū uiridi ē. A lūa quoq̄: sed rariuscule arquus emicat: in soloq̄ plenilunio fieri pt̄: ac tū oriēte. uel occidēte luna. Arcus inqt Noni. & arquus hoc distāt. Arcus.n. suspēsus appellat fornix. Arquus nō nisi in cœlo: q̄ iri poetæ dixerūt: uñ & arqti dñr: q̄bus color: & oculi uirēt: q̄si in arquus similitudinē. est āt arquatus: ut idē morbus dictus: qui regius dicit: q̄d arquus sit cōcolor de uirore: uel q̄d ita stringat corpora: ut in arcū ducat. Lucilius. q̄ nos eē arquatos surgamus: eamus agamus. Varro in eume. Nam: ut arquatus &c. Licet Nonius: quam diximus: de arcu faciat distantiam: nos tamen inuenimus indifferenter scribi: & Priscianus etiam testatur: ueteres ita protulisse.

Arquus q̄d sit

Acq̄ erit.

Arcus celestis q̄d sit

Arquatus quid sit

PYLADes

Ductim

Cloaca

❡ Ducti a ductu deriuat: ut dicit Pri.li.xv. Quadrātal iqt Fe.Pōp. citās hūc locū uocabāt ātiq̄: quā & grçci aphorā dñt: q̄d uas pedis quadrati. viii. & xl. sextarios capiat: cato ɔtra appiū. Vinū redemisti: p̄dia p uini quadrātalibꝰ sexaginta: ampulam dedisti: uinū nō d̄disti. Cloaca a colluendo dicta Festo Pompeio: erat autē cloaca locus cauꝰ ad educendam illuuiem paratus. Festiue igitur Palinurus uentrem anus cloacam dixit.

SARA CENVS.

Occentare quid sit

❡ Bitet. Veniat. Occētē. Canā. occētare Festo est ɔuiciū facere: cū id clare: & cū quodā canore fieret: ut pcul exaudiri potuisset: q̄d turpe h; : q̄a sine cā fieri putat. Pessuli. Quasi puipedes: uectes.n. st̄: q̄bus ostia claudūt. Terē. pessulū ostio obdo. Lydi bar. Lydi p ludii mutato y in u ludii appellāt saltatores: q̄ teste liuio romā ex hetruria quodā fuerūt acciti: & ad tibicinis modu; saltabāt: q̄ postmodū dicti histriōes fuere: q̄a hister uocabulo tusco histrio nūcupat: & q̄a lydius Tyrrheni frater: q̄ uenit in Italiā: & eā regionem occupauit: q̄ hetruria dcā ē: fuit ex meōia regiōe barbarica: q̄ pariter lydia uocitata est: iccirco ludios: siue lydios barbaros Plaut. appellauit: sensus ergo pspicuus ē: ut uelit phędr. amator ianuę pessulos ita scite: & cōposite subsiliret: ut nullus prorsus forium strepitus sentiatur.

Fortunatus palinure, si illa ad me betet?
Pa. Aedepol qui amat, si eget, misera ærumna afficitur.
Ph. Non ita res est, nam confido parasitum hodie
Aduenturum. cum argento ad me. pa. magnum incipis,
Si id expectas, quod nusquast. ph. quid, si adeam fores,
Atq̄ occentem? pa. neq̄ ueto, neq̄ iubeo, quando te
Video immutatis moribus esse here atq̄ ingenio.
Ph. Pessuli, heus pessuli, uos saluto lubens,
Vos amo, uos uolo, uos peto, atq̄ obsecro.
Gerite amanti mihi morem amœnissumi.
Site caussa mea lydi barbari.
Sussilite obsecro, & mittite istanc foras.
Quæ mihi misero amanti ebibit sanguinem.
Hoc uide, ut dormiunt pessuli pessumi.
Nec mea gratia commouent se ocyus.
Respicio nihili uos meam gratiam facere.
Sed tace, tace. pa. taceo hercle, quid est? ph. sentio sonitū.
Tandem ædepol mihi morigeri pessuli fiunt.

VALLA:

Lydorum mos

❡ Ad me bi.i. accedat. Occētē.i. canā. Pessuli. Hostii uectes st̄: q̄a pessū imittūtur: ut ibi defigāt. Site cā. m. ly. bar.i. uegeti: & celeres absq̄ strepitu sursum silien do. Queādmodū lydorū mos ē cōcinnissime saltare i theatris. Dnr nāq̄ lydi: siue ludiōes ex hetruria in urbē acciti: q̄ ad tibicinis modos saltātes: haud ideco ros motus: more thusco darēt: ita nomē histriōibus inditū: q̄a hister: ut ait Liui. thusco uerbo ludio uocabat: hūc āt originē ut Ser. sup illo Vir. Ad terrā hesperiā uenies: ubi lydius arua. Nā inqt lydius & tyrrenus duo fratres: q̄ eos prouincia una nō ferret: in sortē miserunt: ut diuisis copiis pficisceret: unus ad nouas sedes quærendas: pfectus tyrrhenus ē: q̄ ex suo nomine thuscos tyrrhenos uocauit. Lydia aūt dicta est: in qua fratrer remanserat.

Lydia quæ nam sit

PYLADes

Faucibus plenis

❡ ARcus & arquus hoc distāt ut ait Noni. Mar. arcus.n. suspēsus appellat fornix. arquꝰ nō nisi i cœlo: quē iri poetæ dixerūt: uñ & arq̄ti dñr: q̄bus color & oculi uirēt: q̄si in arquꝰ sīitudinē: Lucre.i.vi. Tū color i nigris iā extat nubibus arq̄s. Veg. drīa; hāc: ut fluxā: & a ueteribꝰ minime obseruatā fuisse crediderī: uel ipo Nonio teste: q̄ li. de idiscretis

feretis gñibus c ꝓ q usos ueteres oñdit: culest iqt ꝓ qlis ẽ. neutꝫ positũ ꝓ masculino. Plau. i aphitriõe. Aedepol cõdignũ donũ culest: q donũ. Præterea. q. lra raro i usu fuit ueterib9. Nã auctore. M. Fabio uictorino in lib. de orthographia: Nigidius Figulus i cõmẽtariis suis nec. R. posuit: nec q: nec x. Careo ꝓ idigeo abltõ ↄstruit. Iuue. saty. vi. Caritur9 turture magno Est ꝑterea Var. i lib. de uocabul poeticis carere purgare. Plau. i Menechmis. Inter ãcillas sedere iubes lanã carere. Idẽ ẽ hoc uerbũ in emethria: Neuii. Pessuli: instra claudendi: pessuli. ostiis apta: sicuti & uectes.

Careo cum accusatiuo

CAnus palinurus. planesiũ uirgo. phædromus.
Lacide egredere, & sonitum prohibe forium, &
crepitum cardinum.
Ne, quod hic agimus, herus percipiat fieri mea planesium.
Mane, suffundam aquolã. pa. uiden ut anus medicinã facit?
Ea merũ quõ didicit bibere, foribus dat aquã, quã bibant.
pl. Vbi tu es qui me conuadatus ueneriis uadimoniis?
Sisto ego tibi me, & mihi contra itidem ut sistas, suadeo.
ph. Adsũ, nã si absi, haud recusẽ, qn mihi male sit mel meũ.
pl. Anime mi. procul amantem abesse haud consentaneũ ẽ.
ph. palinure, paliure. pa. loqre, qd est, qd palinurum uoces?
ph. Est lepida? pa. nimium lepida. ph. sum deus. pa. immo
aliud magni precii.
ph. Quid uidisti? aut qd uidebis magis Diis equiparabile?
pa. Male ualere te, quod mihi ægrest. ph. male mihi morigerus, tace.
pa. ipsus se excruciat, q hõ, qd amat, uidet, nec potiri licet.
ph. Recte obiurgat. sãe huad qcq̃st, magis qd cuipiã tãdiu.
pl. Tene me. ergo ãplectere. ph. h ẽtst q̃obrẽ cuipiã uiuer.
Quia te herus prohibet. clam hero potior. pl. prohibet? nec
prohibere quid.
Nec prohibebit, nisi mors meũ animũ abs te ab alienauerit
pa. Sed. n. nequeo durare, quin ego herum accusem meum.
Nã bonũ est pauxillũ amare sane, insane, non bonum est.
Verũ totũ insanum amare, hoc est quod meus herus facit.
pl. Sibi sua habeant regna reges, sibi diuitias diuites.
Sibi honores, sibi uirtutes, sibi pugnas, sibi prælia.
Dũ mihi abstineãt iuidere, sibi qsq habeat, quod suust.
pa. Quid tu Venerin peruigilare te uouisti phædrome?
Nã hoc qdẽ, ædepol haud multopost luce lucebit. ph. tace.
p. Quid tacã? qn tu is dormitũ? ph. dormio. ne occlamites.
pa. Tu quidem uigilas. ph. at meo more dormio. hic somnus est mihi.
pa. Heus tu mulier male mereri de imerente inscitiast.
pl. Irascere, si te edentem hic a cibo abigat. pa. illicet
pariter hos perire amando uideo, uterq insaniunt.
Viden ut misere moliuntur. neq queunt complecti satis.
Etiam dispertimini? pl. nulli est homini perpetuũ bonum.
Iã huic uoluptati hoc adinuẽtũ odiust. pa. qd ais propudiũ?
Tun etiam cum nocturnis oculis odiũ me uocas?
Ebriola, solæ nugæ. ph. tun Venerem uituperas meam?
pl. Quod quidẽ mihi pollutus uirgis seruos sermonẽ serat?
ph. At næ tu hercle cum cruciatu magno dixisti tuo.
Hem tibi maledicis pro istis dictis, moderari ut queas.
pa. Tuã fidẽ uenus. noctu uigila. ph. pgin etiam uerbero?
pl. Noli amabo uerberare lapidem, ne perdas manum.

Lydi bar. sensus: o pessuli estote mihi celeres i subsiliẽdo sine strepitu: uti sr histriões e lydia saltatores leuissimi: & celeres. Vñ ludiões. Liui. author Adcti igr Romam ex etruria ludiões: q ad tibicis modũ saltabãt. Et qa eodẽ author histertusco uerbo: ludio uocabatur: huiusmodi artifices ludiones uocantur.

Pessuli

SARACENVS.

PLacide egredere. Interea planesiũ p anũ cõmõefacta adesse ꝓ foribus phædromum placide egredit ne sentiat lẽo: sub cui9 mulier erat imperio. Foꝫ. Pro forium. Suffundã aq. s. forib9 ne crepitẽt. Ea pse. Ea ipa ipamet. Qui me cõ. q ornate: & nõ minus lepide Plautus ꝑ quãdam macrologiã. i. lõgiorẽ scriptionẽ loquit: uadatus uenereis uadimõiis: & rursus libello uenerio citasti: qd idẽ ẽ: q me amor ꝓuocas: allicis: reuicis: uadimoniũ a uadibus: q a dãdo deriuãt: spõsio dr: ad certũ diẽ sistẽdi i iudicio: uñ uadatus obstrictus dr: & sub fideiussiõe coercit9: ut apd Fenestellã legit: penes quẽ uadatus amicicia nõ dolo tenebat: uadẽ ꝑterea dicimus spõsorẽ datũ i re capitali. Immo haud. Vel adde: uel sub intellige magni precii: itẽ illd quoq. Male ua. te: Subaudi uideo. Nec po. dũ l. Melius ut legas: nec potit: dũ l. Hic sõ. ẽ mihi. Accipit sõnũ ꝓ qete: ẽ. n. sonus reuocatio spirit9 ad itima: iõ fr mortis eẽ perhibet. Propudiũ. Dicebãt cũ maledicto nudare turpitudinẽ uolebãt quasi porro pudẽdũ: ut ut alii putãt: a quo pudor & pudicitia ꝓcul absunt. Hẽ tibi. Iratus pugno percussit palinuꝫ. Tuã fi. ue. Imploro: iuoco.

Vadioniũ uñ dcm sit.

Somnus quid sit.

PLacide egredere. Anus in hac scęna ad phædromum educit planesiũ: amboq aliq̃diu i cõplexu cõmorent. Forũ ꝓ forũ. Eapse. i. ea ipa. Cõdidicit: corrigẽdũ ut sit unũ uerbũ. Cõuadatus: quasi uade astrixeris. Vades. n. ꝓ quos euaderel. Immo haud. Deest magni pcii: qd apponẽdũ: ut antiq codices hñt. Mihi æg. ẽ: molestũ ẽ. Nec po. dũ l. potit corrigẽdũ ẽ. Nec prohi. nec ꝓhibere quit. ita corrigendum. Venerin. i. an ueneri. Luce lu. i. clara dies erit. Propudius. i. ipudẽs ꝓcul a pudore. Nocturnis. o. i. ꝓ noctẽ ita spectãs i nõnullis ãtiqs codicibus legit noctuinis. a noctua. s. quę a nocte nũcupata ur: a gręcis nictiene appellatur. Ebriola. uinolẽta. Per solæ nu. i. q nihil aliud ẽ: q nugæ. Pollut9 uirg. i. maculat9 uerberib9. At. n. t. ita legẽdũ. Expgefacis. i. apis: ꝑte fers. Auro cõ. ce. ma. tũ ama. i. da mihi amatorẽ modestũ: & ego contra aurum prebebo pro illo.

VALLA

Vades qd

PYLADes Sisto me. Status dies

¶ IN Hac scena anus bibacula ducit extra domū planesiū phædromo. ¶ Aquula diminutiuū ab aqua Pris. li. iii. Co uadatus. i. q me quasi uadē astrixeris: uades āt dñr: q ꝑ alio uadimoniū ꝑmittūt: eo q reo uadere liceat. ¶ Sisto ast est uerbū legale. Celsus titu. de stipula. & uerbo. obliga. Si ita stipulatus fuero te sisti: & nisi steteris hippocētaurū da ri: ꝑinde erit atq; si te sisti solūmō stipulatus eēm: Hinc uocat: dies status iudicii cā cōstitutus. In prima scæna huius comœdię dixit. Si status cōdictus cū hoste: itercedit dies. ¶ Sibi sua. Exprimit planesiū amorē suū erga phędromū. ¶ Peruigilare est sine pausa uigilare: inde ꝑuigiliū: per. n. in cōpositiōe auget. ¶ Vter q insaniūt: Sic Vir. iii. egloga. Bisq; die numerāt ābo pecus: alter & hedos. ¶ Propudiū dicebāt: cū maledicto nudare turpitudinē uolebāt: qsi por rō pudēdū. Quidā ꝑpudiū putāt dici: a quo pudor: & pudicicia ꝑcul sint. ¶ Noctuinis oculis: cęsiis a noctua aue a qua prouerbium manauit: ut dicatur noctua uolat: idest de rebus felicibus: ac bene succedentibus: noctuę uolatus si gnum uictoriæ erat atheniensibus: quoniam Mineruæ sacra erat.

Propudiuȝ

SARACENVS. Orichalcū quid sit

¶ ORichalco. dicimus orichalcū & aurichalcū: qđ ab auro & ęre appellatū est: gręci. n. æs chalcō dñt: ātiqtus fuit aurichalcū ī maiori ꝑcio q̄ aurū: ut testat̄ Ser. i. xii. æne. sup illo uersu: ipse de hinc auro squallētē: alboq; orichalco: inqt. n. apud maiores orichalcū ꝑciosi⁹ oib⁹ metall̄ fuit nāq; sicut Lucre. dixit: cū primū hoīes siluas icēdissent: nulla℞ adhuc re℞ periti: terra casu fertilis oīum ex icendii calore desudauit metalla: interq; orichalcū pre ciosi⁹ uisū ē: qđ & splēdorē auri & duritiā possideret: nāq; primū de auro securis fcā displicuit cā mollicici: siīr & argēti cō tēpt⁹ ē usus: mox orichalcū placuit: dōec ueniret̄ ad fer℞: uñ dñt sæcula ita fuisse diuisa: orichalcū ēt fuisse cęteris ꝑciosi⁹: Plautus docet ī milite ego istos mores orichalco cōparē. ¶ Aedituū. tēpli custodē & dictus ędituus: q ædē tueat̄: æditimū: q̄ ęditūū Var. dicit. maluit rogat⁹ inqt ab æditimo: ut didicimus a patrib⁹ nr̄is: ut corrigimur a recentibus urbanis ab æditūo. ¶ Surreptitio. Clādestino. ¶ Vindictā para. i. facito: ut liber sis dixius ī āphitrioē trib⁹ mōis seruū fieri posse libe℞: iter quos uindicta. i. uirga pretoria libertatē nanciscebatur. ea. n. prætor serui caput percutiendo dicebat liber esto: qđ meminit persius: uindicta postq̄ meus a ꝑtore recessit: cur mihi non liceat?

Insane

Pa. Magnū flagitiū, probrumq; expergefacis phædromæ,
Bene mōstrantem pugnis cædis, hanc amas, nugas meras.
Hocci ne fieri, ut immodestis hic, te moderere moribus?
ph. Auro cōtra cedo modestū amatorē, a me aurum accipe.
Pa. Cedo mihi contra orichalco, quoi ego sano seruiam.
Pl. Bñ uale ocule mi, nā sonitū, & crepitū claustro℞ audio.
Aedituūq; aperire phanū. quousq; quæso ad hunc modum
Inter nos amore utimur semper surrepticio?
ph. Minime. nā parasitū misi nudiusquartus in cariam.
Petere argentū. is hodie hic aderit. pl. nimiū cōsultas diu.
Ph. Ita me uenus amet, ut ego te hoc triduū nunq̄ sinam
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem.
Pl. Facito ut memineris, tene ēt prius, q̄ abeo hinc sauium.
Ph. Siquidem hercle mihi regnum detur, nunquam id potius persequar.
Quando ego te uidebo? Pl. hem istoc uerbo uindictā para.
Si amas. eme, ne rogites, facito ut precio peruincas tuo,
Bñ uale. Ph. iā ne ego relinquor? pulchre Palinure occidi.
Pa. Ego quidem, qui & uapulando, & somno pereo. phæ. sequere me.

VALLA. Orichalcū metalloruȝ preciosius habitum. Aurum un de dictum. Edituum quid sit. Vindicię q̄ dicantur

¶ CEDo mihi cōtra oricalcho: cui ego sano seruiā: ita legēdū: ut corrigat̄. i. da mihi sanū hoīem: & ꝑ sano hoīe ori chalcū tradā: orichalcū dic̄ qđ ꝑciosissimū habitū ē apđ ueteres: ut sup illo Vir. uersu. Ipse de hinc auro squalētē: al boq; oricalco. Serui⁹ iqt apud maiores orichalcū ꝑciosius oib⁹ metallis fuit: nāq; sicut Lucre. dicit. Cū primū hoīes siluas incēdissent: nulla℞ adhuc re℞ pati: terra casu fertilis oīum ex incēdii calore desudauit metalla iter q orichal cū ꝑciosius usum est & splēdorē auri: & æris duritiā possideret: nāq; primū de auro securis facta. Displicuit cā molli ciei siīi rōne & argēti cōtēptus ē usus. mox orichalcū placuit: donec ueniret̄ ad ferrū: uñ & dicunt̄ sæcula ita fuisse di uisa. Aurichalcū āt fuisse ꝑciosū ēt Plau. docet: q ait ī milite glorioso. Ego istos mores orichalco cōparē. festus auri chalcū inqt: uel orichalcū qdā putāt cōpositū ab ære & auro: siue qđ colorē hēat aureū. orichalcū sane dr̄: qđ in mon tuosis locis inuenit̄: mōs &. n. gręce ορος appellat̄. Au℞ ut idē dictū: qa ꝑcipue custodit̄: græce. n. ευρειν custodire dr̄: uñ & thesaurū. Hyppocrates medicus de noīe iuētoris id dictū putat: quē qdam ad siītudinē auroræ coloris no men traxisse existimāt: nō nulli qa mētes hoīum auertat. Alii a sabinis trāslatū putāt: qđ illi ausum dicebāt. ¶ Edituū aperire phanū. Var. in prio re℞ rustica℞: rogatus ab æditimo: ut dicere: didicimus a patribus nr̄is: ut corrigimur a recētibus urbanis: ab æditūo igit̄ æditūus dicitur: cui fores tēpli aperiēdi: claudēdiq; cura mādata est. ¶ Facito: ut memineris. memēto: quod dixisti. ¶ Vidictā para. i. para: quo mō me liberes. Dicta nāq; uindicta ē uirga: qua ptor: aut uice ꝑtoris alius quēpiā manu emittebat: Persius uindicta: postq̄ meus a pretore recessi: noiata a uindelicio bruti seruo: qui Romę primus cōsul fuit: qui filios bruti ciuitatē prodere uolētes accusauit: a quo etiam uindicia: ut pedia nus inqt. Ius. n. uindicia℞ est: cū de ea relitigatur: cuius apud pretorē certū est: quis debeat esse possessor. At festus: ui dicię appellant̄ res eæ: de qbus cōtrouersia ē: de qbus cincius sic ait: uindicię olim dicebant̄: q̄ ex fundo sumptui ius adlatę erāt. Ser. sulpitius uindiciā esse ait ab eo: qđ uindicant̄ res ex cōtrouersia: hic ēt uindex: qui alterius cām susci pit uindicandā: nempe procurator: ut apud Pli. li. xxxi. illud est: qđ tua Romanę uindex clarissime linguę. i. aduo cate Ci. Necnon ipse Cice. in topicis: cum lex ęlia santia assiduo uindicem assiduum esse iubet. i. aduocatum.

PYLADes Orichalcū

¶ ORIchalcū dictū: q in mōtuosis locis repitur ορος significat mōtē: & χαλκος æs: Orichalcū preciosū fuisse ipse Plau. testis ē ī milite glorioso: cū dicit. Ego istos mortes orichalco cōparē: & hora. in arte poetica. Tibia āt ut nūc ori chalco iūcta. Et Lucre. lib. v. de rerū natura. Nā fuit ī precio magis æs: aurūq; iacebat propter inutilitatē hebeti mu crōe retusum. Nūc iacet æs: aurū in summū successit honorē. ¶ Aedituū eū dicim⁹: q ędibus sacris pręest: quē Lucre tius uocabulo poetico uocauit æditūentem. In. vi. lib. sic ait Hospitibus loca: q̄ cōplerant æditūentes.

Adituum

¶ Migrare

Migrare certū ēst. Leno sub cuius potestate uirgo planesiū coercebat supplicatum iuerat in æsculapii tēplum ut qua angebatur infirmitate liberaretur: & cū nulla esset ab eo sanitate Donatus: e phano gemebūdus exit dictus est æsculapius apollinis filius medicinæ inuentor. Liene. Est liem bilis sedes: inde lienosi: quibus liē intumuit adnectit lien omento: quo intestina tegunt. Quoiaʒ. Pro cuiam. Cum collatiuo uentre: in quē omnia edulia congeruntur magnū & turgidū: ut Festus. Oculis herbeis. Viridi colore suffusis. Ad pſepe suum. Metaphoricos dictum ad consuetum pabulum: dicimus pſepe & pſepia: q non tantum sunt: in quibus iumenta: & cætera animalia pabulantur: sed omnia loca tuta: & clausa: ut retulit No. Virgil. Ignauum fucos pecus a pſepibus arcent: dicitur pſepium a Pli. elephanti maxime odore murem: & si pabulum in pſepio positum uidere fastidiunt. Renes. Sunt lumbis adhærētes dictę a reo: idest fluo: q obsceni humoris riui inde fluant: quę bipertitæ sunt: docentæ Aristotele. Pulmones. Sub corde pulmo est spiritus capax. Cyrrhę omnes dolent. Sci enter Plau. uiscera omnia simul uiciata ostendit membris principalioribus uiciatis: cum omnia simul quadam cognatione sint religata: neq unū detrimentuʒ capere sine alterius detrimento. Hepatarius. Morbus hepatarius morbus est iecinoris. iecur eni tradente Pris. iecinoris facit: ut iecoris: iecur a græcis ἧπαρ: hoc morbo tradit Sueto. augustū laborasse: ut quandoq ancipitent: & contrariā ratione medendi subiisse coactus sit. Venire. Vendi. Lien: modo de liene mētio habita est sed illud addo ex Arist. q lien adulteratū quasi iecur esse uideatur: naʒ cum ipse ponat uiscerum q̄dā esse simplicia: ut cor: ut pulmo: q̄dā bipertita: ut renes: dicit lienē & iecur utro modo se habeant dubitari: nā & quasi simplex: & tā q̄ pro simplici duo: licet tñ oia dispositione naturæ bipartita demum dicat: de uisceribus: si quid cupis auidius noscere: ui de Arist. ipsum in lib. de partibus aialiū .iii. diffusius differentem. Id lieni optimum. Viciū lienis maximū cursoribus impedimentū affert: nā cū intumescit: anhelitus difficultatem facit. Solus hic homo. De semetipso loquitur. Coniectores. Hoc loco somniorꝫ interptes: coniicere eni est subtiliter cōsiderare: & quasi futura contueri: ac coniecturis ambiguum explicare.

SARACENVS.

Aesculapius q fuerit

Presepe qūo flectat

Hepatarius morbus q.

Cappadox leno. & Palinurus seruos.

Migrare cerust iam nunc e phano foras.
Quando Aesculapi ita sentio sententiam.
Vt qui me nihili faciat, nec saluom uelit.
Valetudo descrescit. accrescit labor.
Nam iam quasi zona liene cictus ambulo.
Geminos in uentre habere uideor filios.
Nihil metuo, nisi ne medi' disrūpar miser.
Pa. Si rēcte facias Phædrome auscltes mihi,
Atq istam exturbes ex animo ægritudinem.
Paues, parasitus quia non rediit Caria
Afferre argentum credo. nam si non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo.
Quin reciperet se huc esum ad præsepem suam.
Ca. Quis hic est qui loquitur? Pa. quoiam uocem audio.
Ca. Est ne hic Palinurus Phædromi? Pa. qui hic est homo
Cum collatiuo uentre, atq oculis herbeis?
De forma noui, de colore non queo
Nouisse, iamiam noui. leno est cappadox,
Congrediar. Ca. salue Palinure. Pa. o scelerum caput,
Salueto, quid agis? Ca. uiuo. Pa. nempe, ut dignus es,
Sed quid tibist? Ca. lien necat, renes dolent,
Pulmones distrahuntur, cruciatur iecur,
Radices cordis pereunt, choriæ omnes dolent.
Pa. Tum te igitur morbus agitat hepatarius.
Ca. Facilest miserum irridere. pa. quin tu aliquot dies
perdura, dum intestina exputrescunt tibi.
Nunc dum saltura sat bonast, si id feceris,
Venire poteris intestinis uilius.
Ca. Lien diruptust. pa. ambula. id lieni optumust.
Ca. Aufer istæc quæso, atq hoc responde, quod rogo.
potin coniecturam facere, si narrem tibi?
Hac noctu quod ego somniaui dormiens?
pa. Vah solus hic homost qui sciat diuinitus.
Quin coniectores a me consilium petunt.
Quod eis respondi, ea omnes stant sententia.

Migrare certū ēst. Cappadox in hac scæna: & palinurus colloquuntur: cappadox q̄ritur se acri morbo uexari aq iter cutem. palinurus irridet. Aesculapii: grçce asclepiades: qui latine æsculapius: tales sunt multæ mutatōes apud latinos. Valetudo decrescit. mediū uerbū: ualetudo est in bonā malāq partē accipitura ualeoq uerbo descendit: ideo e habet ante t. nā si a noie: uel secundæ: uel tertiæ declinationis: uel a uerbali noie fiat: tuʒ i non e habuerit ante tudo: idq correptū: ut magnus magni magnitudo. fortis forti fortitudo: habitus habitudo. Quasi zona. grece zona latine cigulū. Liene. i. splene: unī lienosi q & splenici. Exturbes. i. eiicias. Ad pſepe suum. i. ad suas escarias edes: qnq pſepe meretrices dici solēt. Iuue. q bona donauit pſepibus Cic. in pisonē audis in pſepib?: audis in stupris. Cū collatiuo uētre. fest? collatiuū uentre magnū: & turgidū dixit Plau. qa in eū oia edulia cōgerunt. Herbeis: uiridis herbæ colorē repñtātibus. Cyrrhę. q & cyrsę. i. corpis intima. Tū te igit morb? agitat hepatiari?. Illudēs ab hepate dixit hepatiari?. Sane aq intercus ab hepate sumit exordiū: longissimi tpis langor ab hepatis refrigeratiōe nat?: cū nō pt cibū in sanguinē trāsmutare: in aliā cōmutat q̄litatē: aut in aquā intercutē: aut

VALLA.

Valetudo uerbū medium.

Zona qd.

Hepatiarius morbus qui.

in pituitã:aut in flatũ:uel id gen⁹aliud. Aquã iter cutẽ uocãt unã qdẽ a tenui: & seorso factã humore ascitẽ:a flatu ai in toto corpe cõsidẽtẽ tympaniã:& a pituitoso humore in corpe toto anasarcha. Alii leucophlematiã noiarũt:priu igit̃ hæc q̃ curent̃ causis:& signis sũt dinoscẽda:si qdẽ rectæ curæ temo cognitio est. Hepatiarius ergo:qa ab hepate sumit exordiũ.ut ęgritudis pars maxia:si qdẽ ibi pria concoctio. ⁋ Saltura:ut carnes sale obruuntur. ⁋ Venire.ui di. ⁋ Contectores:somniorum interpretes eam cognitionem dixerunt græci symphatiam.

Cõiectors

PYLAdes ℂ CAPpadocis q̃rimoniã continet hæc scena dolẽtis:se nõ posse curari morbo itercutis. ⁋ Præsepis femino gñe tulit Plaut⁹ inqt Nonius Marcel. allegãs hũc locũ in libro de idiscretis gñibus. Varro li. prio de re rustica: Is hẽbat cul nã unã p̃sepim latã in cellã uinariã. ⁋ Colatiuũ uẽtrẽ ait Festus Põpeius:magnũ & turgidũ dixit Plautus:qa in eũ oia edulia cõgerunt̃. ⁋ Choriõ neutro gñe græci dicũt intestinũ:& scdinas qbus iuolutus ifans egredit̃ ex utero matris. ⁋ Saltura tẽpus salsurę:deriuat̃ a uerbo salo qđ signat sale cõspgo. Sup hoc uerbo Diomedes. Salior freqns uſ:& tri tũ:ut pfecto tpe:ut salsus salsa salsũ dicamus. S; ueteres ãbiguitatẽ appellatiõis uitãtes:& analogiã salitus sũ dixer a pria positiõe salo nõ salio:ut Marcus Varro ad Cice. v. Vt seruarẽ salere:Itẽ antiqtatũ humana℞. xv. Mortuos sa liãt. Seuerus. Distractos:atq; salitos:& Flauianus cã℞. iii. Cũ caro salita ẽ diuturnior. Salust. hi. iiii. reliq̃ cadauera salita. Nec ẽ modus auctoritatũ:si grãmatico℞ uolumia excutere uoluerimus. Lucilius. viii. satyr. Salere marænas mercẽ in frigidaria ferre: Liuius. Salitur⁹ isthęc mittã salẽ. Mumius. Isthęc sũ mĩto sale salitur⁹. Venir̃ p uẽdi posit.

Præsepis. Collatiu⁹ uenter. Chorion. Saltura. Venire.

SARACENVS

PAlinure qd stas. Dũ astat Palinurus lenonis somniũ interp̃taturus monet̃ a coquo prãdiũ pari uenturo dẽri parasito curculiõi. ppea ille abit: ibi relicto coquo:q cõiectet sõniũ. ⁋ Incubare ioui. i. in Iou. tẽplo uigilare: nã pprie hi incubare dñr seruio:q̃ in accipiendis rñsis excubãt:quẽ morẽ apud iudeos obseruatum fuisse tradit Strab. in. xvi. geographiæ. ⁋ Nõ potis est. Pro nõ põt:ita apud Ennium testimonio diomedis:q potis ingẽtes oras euoluere belli. ⁋ Ocius. Velocius. ⁋ Ellum. Ecce illum.

Incubare quid.

VALLA

PAlinure qd stas. In hac scæna palinurus:a quoquo citatur:utpote pmo:ut pmat: q̃ sint parasiti prãdio idonea. ⁋ Visust. uisus est. ⁋ Incubare. i. noctẽ p petẽ uigilare:secus gallinę dñr ouis incubare. ⁋ Inquietem:idest in somno. ⁋ Portentũst:idest significatur.

PYLAdes ℂ IN Hac scena Palinurus iterp̃tatus sõnium lenonis uocatus a coco:ut pmet necessaria curculiõi parasito:cocũ reliquit: ut Lęnonis sõniũ interp̃tur. ⁋ Capitoliũ dictũ teste. M. Varrone:q hic cu; fundamenta foderent̃ ædis Iouis caput humanum dr̃ inuentũ:Hic mons añ Tarpeius dictus a uirgine uestali Tarpeia: q̃ ibi a Sabinis necata armis:& sepulta. Quę de capitolio tradant̃ a Cor. Tacito lib. xix. actionũ diurnaliũ subscripsimus. Sic Capitoliũ clausis foribus in defessũ: & idire ptũ cõflagrauit. Id facinus post cõditam urbẽ luctuosissimũ:fœdissimumq; reipublicæ:pplo q; ro. accidit: nullo externo hoste: ppitiis si p mores nr̃os liceret deis: sedem Iouis optimi maximi auspicato a maioribus pignus ipii cõditã: quam nõ porsena: dedita urbe: neq; galli capta temerare potuissẽt: furore pricipiũ excidi. Arserat & añ Capitoliũ ciuili bello:s; fraude puata: nũc palã obsessũ:palam icensũ: qbus armo℞ causis? quo tãte cladis p̃cio? p pria bellauimus. Vouerat targnius Priscus rex bello sabino: iecet ratq; fundamẽta spe magis futuræ magnitudis q̃ quo modicæ adhuc po. Ro. res sufficerẽt: mox Seruius Tullus so cio℞ studio: deide Tarq. supbus capta suessa pometia hostiũ spoliis extruere. S; glia opis libertati reseruata. Pulsis regibus Hora. puluillus ite℞ cõsul dedicauit: ea magnificẽtia quã imẽsę postea ppli Ro. opes ornarẽt: potiusq; augerẽt. Iisdẽ rursus uestigiis situ est: postq̃ iteriecto. ccccxv. ãno℞ spacio. L. Scipiõe. C. Norbãno cõsulibus flagrauerat. Curã uictor sulla suscepit: neq; tñ dedicauit. Hoc solũ felicitati eius negatũ. Luctatii Catuli nomen iter tãta Cæsarũ opa usq; ad Vitelliũ mansit. hęc Tacitus. Imp. Domitianus in meliorẽ formã instaurauit. P. Victor scribit: Capitoliũ uetus fuisse in. vi. regione urbis. alte℞ in. viii. de quo sicut tradit. capitoliũ ubi oiũm simulacra celebrantur.

Capitoliũ.

Coqus. Palinurus. Cappadox. Phædromus.

PAlinure quid stas? quin depromuntur mihi,
Quæ opus sunt parasito, ut sit paratum prandiũ,
Quom uẽiat. Pa. mãesis dũ huic cõiicio somniũ.
Co. Tute ipse, siquid somniasti, ad me refers,
Pa. Fateor. Co. abi deprome. Pa. age tu iterea huic somniũ
Narra, meliorem q̃ ego sum, suppono tibi.
Nã quod scio, omne ex hoc scio. Ca. operã ut det. Pa. dabit.
Ca. Facit hic, quod pauci, ut sit magistro obsequens.
Da mihi igitur operam. Co. tametsi nõ noui, dabo.
Ca. Hac noctu in somnis uisus sum uiderier,
Procul sedere longe a me Aesculapium.
Neq; eum ad me adire, neq; me magnipendere
Visust. Co. item alios Deos facturos scilicet.
Sane illi inter se congruunt concorditer.
Nihil est mirandum, melius si nihil sit tibi.
Nãq; incubare te satius fuerat Ioui,
Qui tibi auxilio in iureiurando fuit.
Ca. Siquidem incubare uelint, qui periurauerint,
Locus non præberi potis est in capitolio.
Co. Huc animũ aduorte, pacem ab Aesculapio
Petas, ne forte tibi eueniat magnum malum.
Quod inquiete tibi portentust. Ca. benefacis,
Ibo, atq; orabo. Co. quæ res male uortat tibi.
pa. proh Di immortales quem conspicio? quis illic est?
Est ne hic parasitus qui missus est in Cariam?
Heus. phædrome exi, exi inquam ocyus.
ph. Qui istic clamorem tollis? pa. parasitum tuum
Vide occurrentem, ellum usq; in platea ultima.
Hinc auscultemus quid agat. ph. sane censeo.

ℂ Date uiã

DAte uiã. Hęc scæna tota referta est plautina uenustate: ac salibus: sed primũ affert uanitatẽ aduenientis parasiti uaniloq: & iactabũdi: q sibi aduẽtanti iubet oẽs de uia deceder. Strategus. Ductor exercit⁹. Nec tyrrãnus: dñs. Vir. te pp lybicę gẽtes: numidũq tyrãni odere: & rursus alibi: ps mihi pacis erit dextrã tetigisse tyrrãni: postmodũ tyrãni dicti: q uiolentũ teneant iperiũ a tyrrhẽdo duce lydo℞: si Pō. credimus: qui eã partẽ: q hetruria dr: occupauit: a cui⁹ gentis ppetua crudelitate dicti sũt tyrrãni: & inde tyrrhenu℥ pelagus. Nec agorãom⁹. Quẽ supra diximus ædilẽ uocari. Demarcus. Princeps pp̄li: ita comarcus uico℞ princeps.

SARACENVS. Tyranni q & uñ dicti

Curculio. Phædromus. Palinurus.

DAte uiã mihi noti, atq; ignoti, dũ ego hic offm̃ meũ
Facio, fugite omnes, abite, & de uia secedite,
Ne quem in cursu, capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.
Ita nunc subito, ꝓpere, & celere obiectust mihi negocium.
Nec quisq̃ fuerit tam opulentus, qui mihi obsistat in uia.
Nec stratengus, nec tyrannus quisq̃, nec agoranomus.
Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,
Quin cadat, quin capite sistat in uiam de semita.
Tum isti græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis,
Constant, conferunt sermones inter se tanquam drapetæ.
Obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis,
Quos semper uideas bibentes esse in enopolio.
Vbi quid surripuere operto capitulo caldum bibunt.
Tristes atq; ebrioli incedunt. eos ego si offendero.
Ex uno quoq; eorum eiiciam crepitum polentarium.
Tum isti, qui ludunt datatim serui scurrarum in uia,

Palliati: A gñe uestimẽti dicti uident: uñ comœdiæ quoq palliatæ dictę sunt iuxta hitus palliato℞. i. greco℞: ut referũt Do. & diomedes: posset & legi pileati a pileo: nã dicit capite opto: q ambulant. Suffarcinati: Succincti. Sportulis: Sportæ: & sportellæ: uel a spartu q̃si sptæ as dixerũt: uel ab asportãdo: ut sẽtit No. & dñr fiscellæ: qb⁹ cibũ ferri cõsueuerũt: & qñq ꝓ cõgiario: munereq publico ponunt: Iuue. nõne uides q̃nto celebret sportula fumo. Drapetæ: Fugitiui. Thermopolio. Vbi potio calida uendit: uel in œnopolio: hoc ẽ uinaria taberna. Opto capi͡o. Propẽ pilei usũ dixit. Calidũ bibũt. Nã mõ frigidis: mõ calidis utebantur potiõibus ꝓ uoluptate aut tpm rõne: calidũ autẽ & caldũ l℥ differre auctoritate & snia multo℞ edoceamur: ut sit sua pte natura calidũ: caldũ ãt ui: ut calda q̃si calefcã dicãtur: attñ qñq calida ꝑ calda dicta sũt: ut hoc loco l℥ a ueterib⁹ magis obseruatũ fuerit: dici caldu℥ q̃ calidũ: uñ august⁹ ur emẽdat⁹ in ep̄lis: q calidu℥ nõ caldã scribere maluisset. Tristes: Mœsti. Crepitũ. s. uẽtris s℥ adiecit polẽtarium. i. polentã obolentẽ. Datati: Inuicẽ dando: eos dicit: qui pila lusitant: q̃ uicissim mittit: & remittitur. Scurrarum. Scurræ dicuntur: qui ab audientibus risum captant cum turpitudine: inde scurrile ridiculum.

Sportule sporte & sportele q.

Caldu℥ & calidum.

Scurræ q.

VALLA.

DAte uiam, In hac scęna curgulio parasitus minitatur adueniens: ut sibi oẽs cedant nuntiaturo phædromo: ut militem illuserit in alea: anulũ sustulerit: quo fallaces litteræ obsignant. Aut cubito: aut pectore offendã: cuius contrariũ defendo. Aul. gelius in. viii. Quod autẽ ait idem. Q. claudius a pinis hostes defẽdebant facillime: animaduertendũ est usum esse eũ uerbo defendebant. nõ ex uulgari cõsuetudine: sed ad modum proprie: & latine: nam defendere: & offendere inter se aduersa sunt: quorum alterum significat ἐμπολῶνεχειν. i. incurrere in aliquid: & incidere. Alte℞ ἐκπολων ποιεῖστα i. i. auertere: atq depellere: quod hoc in loco quinto clau. dicitur. Inde offendices ait esse titius nodos: quibus apex retineatur: & remittatur. At uerranius coriola excitauit: quæ sint in loris apicis: quibus apex retineatur & remittatur: quę ab offendendo dicantur: nã quum ad mentum peruentum sit: offendi mentũ. Nec stratagus. i. dux: sicut & stratiotes miles dicitur: stratos enim exercitus: & ago duco. Nec tyrannus: a tyrheno lydio: qui olim in Italiam ueniens hetruriam occupauit. Tyranni dicti: generisq communis est tyrannus: ut fere sunt nomina professionem: uel significatum significantia: ut enim hic & hæc tyrãnus: ita hic & hęc dux: hic & hæc princeps: ita hic & hæc abas: nã ducissa: principissa: abatissa: barbara uocabula sunt: & qm̃ hoc nomẽ abas posuimus: sciendũ mendose abatis mitti genitiuum: abę enim dicendum: sicut & gręca ostendit declinatio: & sacri docent libri aba pater aba. Vocatiuus enim est. Nec agoranomus: supra ostẽdimus eum a græcis dici agoranomũ quem latini ædilem uocant: qđ in foro legẽ haberent: agora enim forũ: & nomos lex. Demarchus: qa demos populus: & archos princeps. Chomarchus: chomę uicus: & archos princeps. Suffarcinati idest succincti. Constãt: uno in loco cõsistunt. Conferunt sermones inter se: idest collocuntur. Drapete. i. fugitiui. Dro. enĩ ministro & fugio significat: & peto uolo uolas: a quo drapetes a græcis: a nostris drapeta. Obstant: obsistunt obstãt pedibus erecti: obsistũt quominus progredi possimus. Incedũt: idest erunt aliquo apparatu. In thermopolio. ita legendũ est: ut supra quoq ostendimus: ubi calidæ potiones fere ante prandiũ sumebant: ideo subiungit calidum bibunt. Operto capitulo: quod dixit paulo ante: capite operto. Tristes atq ebrioli: idest graues incessu: & uino pleni. Eiiciam crepitum polentarium: ostendimus supra pliniano testimonio: polentam græcorum: ut pultem italorum. Ludunt datatim: nempe pila lusitando.

Offendere & defendere qd denotent.

Stratiotes qui.

Agora qd sit.

Drapetes qui.

PHędromus: adẽpto ãnulo ꝑ dolũ a milite: aduenięs minitat oĩbus: ut sibi cędant de uia quo astutię suæ certiorẽ faciat phędromũ. Strategus στρατηγος dux exercitus: exercit⁹ græce στρατος dr: & ἀγω duco. Agoranomus: q ꝓæst uendũdis rebus. Demarch⁹ magĩratus apud atheñ. δημος pp̄s ἀρχος princeps. Comarch· princeps pagi dict⁹ ἀπο των κωμων hoc ẽ a pagis: & ἀρχος princeps. Drapeta gręce latine fugitiu⁹. Moschus poeta scribit elegãs idylliõ cuius titul⁹ est ἐρως δραπέτης. i. amor fugitiuus. Hermopoleũ officina: ubi uenderent statuę. dicti hermę: qa ἑρμης gręce mercurius latine. πωλεω uẽdo q̃les hermæ scribit Thucidydes lib. vi. hist. Sunt autem hermæ: ex domestica consuetudine: opus quadratum: & hi ꝓmulti tam in priuatarũ ædium uestibulis: q̃ in sacrarum.

PYLAdes Strategus.

Hermopoleum.

SARACENVS. ¶ DAtores & farctores. Et q ludūt: & q pilas farciunt: quasuel pluma: uel pilo infarciebant: nam farcire implere ē: hic farctores nomēculatores dicti sunt: ꝙ q̄si ifarcirent noīa salutatoꝝ in aurib⁹ candidati. ¶ Seruiciū est: In singulari seruiciū seruitutē dicimus: & seruicia seruos: tāgit hoc loco naturā seruilē Plautus serui nāq: aut seruiunt humilr: aut dn̄antur supbe. ¶ A qualē. Vasculū quo aq̄ infundit̄. ¶ Frusculēta. Sunt q legi autumēt frustulēta. i. frustis carnis referta: s; uide: ne poti⁹ legendū sit: inurulēta: ius. n. liquor est eoꝝ: q̄ coquunt̄. Prisci. n. ut ex Varrone colligitur: assam primū carnē comedebāt: secūdo elixā: tertio e iure cōditam: qd̄ genus a Cornelio celso appellari uideo iurulentū: inqt. n. magis alit iurulenta q̄ assa. magis assa q̄ frixa: iurulētā ergo. Plautus posuit tanq̄ iucūdiorē: & suauiorem. ¶ Facite uentū: ut gaudeā. Aliqd sibi parari poscit: ut ob ipsi⁹ aduētū gaudeat. i. ut gaudeat aduenisse: qd̄ illi nō intelligētes flabellū susceperūt: ideo clari⁹ fabulatur: se uelle esse ꝓ comesse: ut ex suo aduētu gaudeat. ¶ Lippiūt: Lippere. n. ea dicunt̄: q̄ tenaci humore īpediunt̄: uñ oculoꝝ fit lippitudo: qñ humore iā collecto ledūt̄: ergo lippiūt fauces fame: cū una cum dētibus q̄dā pituita īpediunt̄. ¶ Lactibus. Quę aballiciēdo dictę: ꝙ cibū alliciant: p eas. n. cibus labit̄: q a stō transmittit̄ ad epar. De pna dictū abunde supra: quā diximus a pede dictā. ¶ Abdomē. Sumē est: & pro pingui usurpat̄: Iuuenalis: mōtani quoq; ueter adest: abdomie tardus. ¶ Glandiū. Et de hoc quoq; hita mētio ē. ¶ Vides ne me: Scil; fallas.

Aq̄lis qd.

Abdomē qd sit.

VALLA. ¶ ET datores: & fautores oīs subducaz sub solū: ita corrigendū ex antiqs codicibus. ¶ Cōuento ē opus. i. opus est: ut conueniā. ¶ Qui te conuentū cupit: q desiderat: ut secū cōuenias. ¶ Genuā media succedūt: pōt legi: & i edia succidūt. i. sūmittunt̄: ut Sta. in. iiii. thebaidos. Dū primis obnoxio uenabula cōminus apro. poplite succiduo. i. sūmisso. ¶ Si frustulēta est. i. frustis carnis repleta. ¶ Fieri uentulū: subaudi flabello eē: ut uentū gaudeam. i. māducare: quo ob aduētū gaudere possim. ¶ Lippiūt fauces. i. stilāt: ut ocli lipitudine ęgroti. ¶ Venio lassis lactibus: lactes sūt ptes intestinę: q̄ a gręcis galactides dn̄r: nomiatiuus singularis ē: hæc lactis. Titini⁹ in ferentinati: craticula: cerebellū: lactis emina: pōponius in lare familiari: oro te base plactes tuas. Lactes ergo ꝓ oibus posuit itestinis. No. lactes dn̄r itestina: titini⁹ in psaltria. farticula cerebellu; : lactes agninas. Plau. in curgu. ita uacuitate: &c. Idē in pseudolo: una opa alligare fugitiuū canē agnis lactib⁹. Pli. in. xi. ab hoc uētriculo lactes i oue: & homine: p q̄s labit̄ cibus. ¶ Certū q̄ aliquid mauolo. i. qddā: qd̄ rē firmā certā denotat poti⁹ uolo: q̄ aliqd curgulio: qd̄ est in certū. ¶ Vide ne me fallas: ita legēdū admonēt antiq̄ exemplaria. ¶ Opitularier. i. opem ferre: figura paragoge.

Lactes q̄ sint.

PYLAdes Aqua. ¶ Aq̄: ꝙ ęq̄ sūma inqt. M. Varo: aīr. F. Pōpe. Aq̄ dr̄: a q̄ iuuamur. Aq̄ & igni tā iterdici solet dānatis q̄ accipiunt nuptæ. V; qa hę duę res humanā uitam maxie cōtinēt. Itaq; funus ꝓsecuti redeūtes ignē supgrediebant̄: aq̄ aspsi qd̄ purgatōis genus uocabāt suffitionē. Ab aq̄ aq̄lis uas ad aq̄ ferēdā. inde ueteres Aqgiu; ꝓ a q̄ ductu posuerūt. ¶ Pernā: callū: abdomē. uersus hic; nisi callū adiicias: mācus ē: & sol. vi. pedib⁹ cōstabit: quū septē debeant̄ oibus hui⁹ scenæ: ideo ꝓculdubio adiiciendū: quod & sniæ cōsentaneū est: quū callum inter edulia parasitica numerari certum sit: & alibi Plaut⁹ numeret: id qd̄ Pius nō uidens: uersu; imperfectū truncūq; ruditer legit.

Et datores, & factores omneis subdam sub solum.
Proin se domi contineant, uitent infortunia.
Ph. Recte hic mōstrat, si iperar̄ possit, nā ita nūc mos uiget.
Ita nunc seruitiust. profecto modus haberi non potest.
Cu. Ecqs ē, q mihi cōmōstret & Phædromū geniū meum?
Ita res subitast, celeriter mihi hoc homine cōuentost opus.
Pa. Te ille quærit. Ph. quid si adeamus? heus Curc. te uolo.
Cu. Quis uocat, quis nominat me? Ph. qui te cōuētū cupit.
Cu. Haud magis cupis, q̄ ego te cupio. ph. o mea opportūitas
Curculio exoptate salue. Cu. salue. ph. saluū gaudeo
Te aduenisse. cædo tuam mihi dextram, ubi sūt spes meæ?
Eloq̄re obsecro hercle. Cu. eloq̄re te obsecro, ubi sūt meæ?
ph. Quid tibist? C. tenebræ oboriūt̄, genua media succidūt.
ph. Lassitudine hercle credo. Cu. retine, retine me obsecro.
ph. Vide ut expallauit? datin isti sellam, ubi assidat cito?
Et aqualem cum aqua? properatin ocyus? Cu. aio malest.
ph. Vi aquā? Cu. si frustulētast, da obsecro hercle obsorbeā.
ph. Væ capiti tuo. C. obsecro hercle facite uētū, ut gaudeā.
pa. Maxūe. C. qd facitis q̄so? Pa. uētū. C. nolo eqdem mihi
Fieri uentulum. Pa. qd igitur uis? Cu. esse, ut uētū gaudeā.
ph. Iuppiter te, Diq; perdant. Cu. perii, prospicio parum.
Os amarum habeo, dentes plenos, lipiunt fauces famæ,
Ita cibi uacuitate uenio lassis lactibus.
ph. Iā eds aliqd. C. nolo hercle aliqd, certū q̄ aliqd mauolo.
ph. In imo si scias reliquiæ quæ sint. Cu. scire nimis lubet.
Vbi sient. nam illis conuentis sane opust meis dentibus.
ph. Pernam, abdomē, suis glādium. Cu. ain tu omnia hæc?
In carnario fortasse dicis. ph. immo in lancibus
Quæ tibi sunt parata, postq̄ scimus uenturum. Cu. uide.
Ne me. ph. ita me amabit, quam ego amo, ut haud mētior.
Sed quo te misi, nihilo sum certior. Cu. nihil attuli.
ph. Perdidisti me. Cu. iuenire possim, si mihi operā dabis.
Postq̄ sum tuo iussu profectus, perueni in Cariam.
Video tuum sodalem. argenti rogo ut copiam faciat.
Si inire uellet gratiam tuam. noluit frustrarier.
Vt decet uelle hominem amicum amico, atq; opitularier.
Respondit mihi paucis uerbis, atq; adeo fideliter.
Quod tibist, item sibi esse magnam argenti inopiam.
Ph. perdis me tuis dictis. Cu. immo seruo, & seruatū uolo.
Postq̄ mihi responsust, abeo ab illo mœstus ad forum,
Me illo frustra aduenisse, forte aspicio militem.

¶ In epidauro

¶ In epidauro. Quæ antea epitaurus dicta ẽ: Strabone tradẽte iter græcas urbes nõ parũ insignis: pſertim excula pii claritate nobilitata: quẽ uaria morborũ gñia curasse sõniati sunt hoĩes. ¶ Visitasse. Frequenter: & sępius uidisse. ¶ Eã uirginẽ. Hæc erat: quã phædromus amabat. ¶ Religio fuit: Idest fuisset utiq; nefas parasitũ esurientẽ uocatũ ad cœnã nõ ãnuisse: uñ religio dicaẽ monet Cicero u; a relegẽdo: q. s. sacra relegant. Lactantio placet a religãdo: eo q religione religamur: & obligamur: uult Aulus Gelius a relinqndo: q pp sanctitate; a nobis remota: & seposita est: alii ab eligẽdo: q. s. deũ: quẽ diligimus: eligim⁹: Põpeius inqt religiosos dici: q facieda: qq; uitanda discernũt: Nonio placuit religionẽ culturã deorũ eẽ: & rursus religiosos dies ĩfames uel ĩfaustos Nigidus appellauit. itẽ quoq; Macrobi⁹ religiosas calẽdas noñ. idus tanq̃ deuitandas in nuptiis celebrãdis attestaẽ: religio deniq; ut putat Seruius: p metu dicta ẽ: q mentẽ religet & religiosas q nimia supstitiõe se alligat.

[Margin: SARACENVS. Religio uñ dcã sit]

Aggredior hominem. saluto aduenieus. salue inquit mihi.
Prændit dextram, seducit. rogat quid ueniam Cariam.
Dico me illo aduenisse animi caussa. ibi me interrogat,
Ecquem in Epidauro trapezitam Lyconem nouerim.
Dico me nouisse. quid lenonem cappadocem? annuo
Visitasse. sed quid eum uis? quia de illo emi uirginem
Triginta mnis, uestẽ, aurũ, & decem p his coacedũt minæ.
Dedisti argentum inquã, immo inqt apud trapezitã situst
Illum quem dixi, atq; ei mandaui, qui anulo meo
Tabellas obsignatas attulisset, daret operam
Vt mulierem a lenone cum auro, & ueste abduceret.
Postq̃ hoc mihi narrauit, abeo ab illo. reuocat me ilico.
Vocat ad cœnam, religio fuit, denegare nolui.
Quid si adeamus, ac decumbamus inquit? consiliũ placet.
Neq; diem decet me morari, neq; nocti nocerier,
Omnis res paratast, & nos quibus paratust, assumus.
Postq̃ cœnati, atq; appoti, talos poscit in manum.
Prouocat me in aleam, ut ego ludam. pono pallium.
Ille suum anulum opposuit, inuocat planesium. ph. meos
Ne amores? Cu. tace parumper. iacit uoltorios quattuor.
Talos arripio, inuoco almam meam nutricem Herem.
Iacto basilicum, propino magnum poculum, ille ebibit.
Caput deponit. qũo dormiscit, ei subduco anulum.
Deduco pedes de lecto clam, ne miles sentiat.
Rogant me serui quo eam, dico ire quo saturi solent.
Hostium ubi conspexi, exinde me illico protinam dedi.
Ph. Laudo. Cu. laudato, quando id quod cupis, effecero.
Eamos intro, ut tabellas consignemus. Ph. non moror.
Cu. Atq; aliquid prius obtrudamus pernam, sumẽ, gládiũ.
Hæc sunt uentri stabilimenta, pane, & assabubula.
Poculum grande, aula magna, ut satis consilia suppetant.
Tu tabulas consignato. hic ministrabit. ego edam.
Dicã queadmodũ cõscribas, seqre me hac itro. Ph. sequor.

¶ Decũbamus. Ad mensã. s. pprie decũbere est iacere. Apuleius accubãtẽ excitauim⁹ ferã. ¶ Memorari: Lego morari: nã nulla mora erat: qn cœnatum irẽt. ¶ Talos poscit: De talis atq; tessaris nũc nobis mẽtio facieda est: cũ id hic loc⁹ magis exigere uideaẽ: de qbus l; apud scriptores idoneos magna uideaẽ cõtrouersia: a ueritate tñ nullaten⁹ uidebimur aberrare: si in hac re (ut in reliqs) eorũ sniam secuti fuerim⁹: quorũ authoritas maxĩa ẽ: oium igiẽ primũ hoc scitu dignũ ẽ: authoribusq; Arist. Pli. Varrone: Victruuio: Gelio Macrobio: Põpeo: cõprobatũ: Talũ eẽ: qd' greci uocãt astragalũ: tessarã uero: qd' cubũ: l; sint: q opiati fuerit rõnibusq; pbare cõtẽderit: talos dici cubos: & tessaras: alii quoq; putarit tessarã eẽ astragalũ: & talũ cubum: & hi oẽs iisdẽmet autoribus suffulti uaria: & dissimilia ptulerũt: put qsq; ueterũ snias p sui captu igenii iterptanẽ: quorum dcã aut rõnes: nec referre: nec refellere mihi uisũ ẽ: s; ea dũtaxat pferre in mediũ: q̃ ueritati suffragenẽ oi: prsus reiecta contro uersia: dicim⁹ ergo primũ astragalũ græce: talũ latine noiari: testẽ Pliniũ adducimus: q de polycleto locut⁹ inqt li. xxxiiii na. hi. fecit talẽ pueros ludẽtes: q uocãtur astragalizõtes: nã talus pprie officuli genus ẽ in articulo pedis in bisulcis aĩalib⁹ repti: ut tradit Aris. in. ii. de na. aĩaliũ: & qd' idẽ astragalum dixit: ei⁹ interps theodorus taluɜ uertit in latinũ: rursus quod græci cubum: latini tessaram appellãt: testem citamus Victruuium: cubus est corpus ex lateribus sex: æquali latitudine: planiciatum per quadratus: is cum est iactus: quam in partem incubuit: dum est intactus: immotam h; stabilitatem uti: sũt ẽt tessaræ: qs in alueo ludẽtes iaciunt: itidẽ attestaẽ Macrobi. in. ii. de sõno scipionis: hic solidũ corpus efficiẽ: qd' sine dubio octo angulis cõtinebiẽ: qd' uidem⁹ in tessara: q gręco noie cubus uocaẽ: id sẽtit quoq; Festus: q tessela q dratas cubos appellauit: confirmat hoc ante Gelius in primo noctium atticarũ: cubus est figura ex omni latere quadrata: quales sunt inquit Marcus Varro tessaræ: quibus in alueolo luditur: ex quo ipsæ appellatæ cubi: cubus eni: ut idem refert ex omni parte quadratus est: quod genus nostri quadrantalia appellant: at genere & etymologia talorũ & tessararũ expositis: nũc de eorũ forma numero & iactu: quorũ apud antiquos ludus fuit subiiciamus: in q̃ quides re multos diuersimode sensisse cõperimus: nam sunt qui dixerint: talos sex lateribus: tessaras autem quattuor constare: cui sniæ obstat Authoritas Victruuii & Gelii supra a nobis adducta: q in cubis & tessaris sex latera attestãt: talorũ itaq; latera quattor sunt: quorũ situs numerũ faciebat: nã latus unitatem significans canis: siue canicula dicebaẽ: quę nullũ lucrũ: sed dãnũ potius afferebat: iccirco Persius: dãnosam caniculã appellauit: Ouidius quoq;: quid ualeãt tali quo possis plurima iactu: figere: dãnosas: effugiasq; canes: oppositũ huius lateris latus erat: q uenus dicebaẽ: & hic erat oium iactus fœlicissimus: & igẽtẽ lucrũ apportabat: ppea tradit Suetoni⁹ de augusto: qd' talis iactatis: ut qsq; canem: aut senionẽ miserat in singulos talos: singulos denarios cõferebat in mediũ: quos tollebat uniuersos: q uenerẽ iecerat: alia duo latera erãt chius: & senio; licet Iulius pollux aliter sentiaẽ: nã coũ uenerẽ: chiuɜ uero canẽ dixit: & alii

[Margin: Decũbere quid sit. — Talum qd sit. — Tessaræ q̃ sint.]

chiũ posuerit p chiliade: q numerus cani cõtrarius eẽt: chius ternariũ: senio q̃ternariũ significabat: iõ dexter senio dictus ẽ a Persio.i.ppiti⁹: qd dexter senio ferret scire erat in uoto: binarius ãt numerus & q̃narius in talis non erat: cũ essent q̃ttuor lateꝝ: ut diximus: sꝫ in tessaris ut pote supficies sex hñtibus: in tessaris nãq; p numeꝝ septẽnariũ semp contraria fit oppositio: sex unitati opponit: tribus q̃ttuor: & q̃nq; duobus: ut facile nobis ex eaꝝ forma lꝫ intueri: de numero aũt taloꝝ & tessaraꝝ: quoꝝ utrorũq; ludus fuit postremo dicã: talis q̃ttuor usi sunt in ludo talario: quo ludo: & ueteres usi sũt: nr̃a quoq; ętate ludere cõsueuerũt: tessaris uero tribus: q̃bus freq̃ntius tpibus nr̃is in alea ludere consuescunt. Martialis in distichis scite: & erudite utrũq; ludum expssit: cum dixit: non sum talorum numero par tessara dũ sit: maior q̃ talis alea sępe mihi: quẽ locum nõ forte idonee interptantur: qui de numero lateꝝ sensisse authores scribunt: inferiorẽq; esse tessarã talo tanq̃ in talo plura: in tessara pauciora eẽnt latera: sed nimiꝝ de numero taloruꝫ & tessaraꝝ intellexit: ut ẽt illud: non mea magnanimo depugnat tessara talo: q̃q̃ illo loco tessarã potius ludi sortes: siue aleam significare uoluerit: q̃ instrumentũ lusorium: put illud quoq; est eiusdẽ poetę: supposita est blãdo nunq̃ mihi tessara talo: alea: sed parcæ sola fuere nuces: quo dicto inuit nunq̃ se ad taloꝝ sortẽ posuisse: sed ad sortẽ nucuꝫ quibus pueri lusitabant. Tessara: ut id obiter nõ pretermittã: plura gerit significata. Nã Sueto. de augusto tradit quaternoꝝ mensiũ tessaras illũ dare destinasse: erat.n. id signũ ciuilitatis romanæ. Quod tangit Persius: libertate opus est nõ hac ut qsq; uelina: publius emeruit scabiosum tesserula far possidet: & tessara lignũ erat cõplanatum: in quo numeri ratio constabat: Plau. in sequentibus suã uterq; tessarã habet ratio: cõstat & tessara signum bellicum. Virgilius. It bello tessara signum. Quod autẽ taloꝝ (ut redeat unde digressa est oratio) quattuor ludus fuisset ostendit Cice. in .i. de diuinatione his uerbis. Quattuor tali iacti casu uenereũ efficiunt: nam ẽt centuꝫ uenereos: si quadringentos talos ieceris: casu futuros putas? Aliæ plereq; in hoc ludi genere differentiæ uisæ sunt: ut in aliis ludis fieri consueuit. Nã fuit casus in talis: quẽ stesichoꝝ appellarunt numeꝝ significans octonariũ: euripidiũ quem dixerunt alius: quadraginta designãs ab euripide athenis pfecto: hęc & alia apud græcos Eustatius: pterea in talis quoq; uisæ aliæ differentiæ: ut Vulturius: & Hercules basilicus: q̃ potius fuere nomina numeroꝝ q̃ aut effigies: aut facies in talis: ut ueneris: senionis: & alioꝝ supradictoꝝ numeroꝝ: prout taloꝝ casus pro consuetudine ludentiuꝫ fuerat. Nã teste acrone in Horatium super illo uersiculo: quẽ uenus arbitrũ dicet bibendi: Iactus uenereus usq; tricenariuꝫ numeꝝ continebat: de huiusmodi ergo iactu uoltorioꝝ: & herculis basilici. quoꝝ hic fœlicitatẽ & lucꝝ: ille damnũ & ruinaꝫ afferebat: satis habemus authorẽ Plautum: quẽ sequamur: & si a nullo alio ueterum mentio facta uideatur: propterea subdit parasitus talos arripio: inuoco almam meam nutricem: Herculem iacto basilicum: qui casus obuenerat ex secundo taloꝝ iactu prout uoltorioꝝ ex priore: quoꝝ alter iacturam: alter fœlicitatem apportauerat. ¶ Propino: A græco tractũ uocabulum: teste Nonio: illi enim propinin dicunt potum tradere. ¶ Quo saturi solent: Ad deponendũ scilicet uentris onus. ¶ Protinã: Pro protinus illico. Sic quoq; Terentius: protinaꝫ conuiciam me in pedes.

Tessaræ significata.

Propino uñ tractũ.

VALLA

❡ SEDVCit: seorsum ducit. ¶ Animi causã: idest ut animum demulcerem: planeq; recrearem. ¶ Relligio fuit: idest animi collectio: a religando: ut Lucretius in secundo. Deniq; multa uides quibus & color: & sapor una. Relligione animnm quoquo contingere pacto. Reddita sunt. Inde religiosus: ut multi ueteres prodiderunt: qui non modo deorum sanctitatem magni estimat: sed etiam officiosus aduersus homines. Dies autem religiosi: quibus nisi quod necesse est nefas habentur facere: quales sunt sex: & triginta atri: qui appellantur: & alii senes: atq; hi: quibus quod mundus patet esse. gallus ęlius: q hominí ita facere non liceat: ut subfaciat contra deorum uoluntatem uideãtur facere: quo in genere sunt hæc: in ædem bonæ deæ uiꝝ introire aduersus mysticã legem. id populũ fere die nefasto apud ptorem lege agere. Inter sacrũ autem & sanctũ & religiosum differentias bellissime refert. Sacrum edificiuꝫ consecratũ deo. Sanctũ muꝝ: qui sit circũ oppidum. Religiosum sepulchrum: ubi mortuus sepultus: aut humatus sit satis constare ait: sed ita portione quadam: & tpibus eadem uideri posse: siquidem quod sacrum est. idẽ lege: autistituto maioꝝ sanctũ esse putant: uiolari id sine pœna non possit. Idẽ religiosuꝫ quoq; eẽ: quod non iam sit aliquid: quod ibi hõi facere non liceat: qđ si faciat: aduersus deoꝝ uolũtatẽ uideatur facere: similiter de muro: & sepulchro debere obseruari: ut eadẽ & sacra: & sancta religiosa fiant. ¶ Iacit uulterios: dr̃ hic uulturis Ennius: uulturis in siluis crudũ mãdebat homonẽ: & uultur. ris: ut nũc in usu oium ẽ: & uulturius uelut sæpe Plau. imo & Cice. ut in pisonẽ est hoc nouũ? multo illud magis appellatus ẽ: hic uulturius illius puinciæ. Vultures aũt in talis: ut alias quoq; depingebant effigies. ¶ Herculẽ iacto basilicũ. i. regiũ. nam cum multas Hercules exãglatus fuerit ęrũnas: aliq̃ñ etiam regale sustinuit fastigiũ. ¶ Subduco anulũ. i. clanculũ tollo. ¶ Quo saturi solent: ad deponendã aluuꝫ. ¶ Exinde. i. ex eo loco. nam est ubi postea significet. ¶ Me illico. protinam dedi: idest protinus abiui. ¶ Sumen. ueteres dixerunt quod esset pinguedinis maxime acceptum: Glandium densatę pinguedinis nucleum Plinius interpręratur.

Inter sacrũ scm̃ & religiosũ quid intersit.

Vulẽ quo' mõflectaẽ.

PYLAdes

Trapezita

❡ TRAPEzitę uocabulo gręco dñr: latine mensarii. τρα-πεζα eñi mensam significat. Hinc uasa mẽsæ apta epitrapezia dñr. Papinius syluã elegantem scribit sup hercule epitrapezio facto a Lysippo. ¶ In tabellis scriptitasse antiquos testis est diuus Hieronymus epistola quadã ad niceã hypodiaconũ. Nam & rudes illi Italiæ populi: quos cassuos Ennis appellat: qui ibi: ut est in rhetoricis uictu: ferino uictitare solebant ante chartę & mẽbranaꝝ usũ: aut de dolatis ex ligno codicillis: aut in corticibus arboꝝ: mutua epistolaꝝ eloquia missitabant Vñ portitores eaꝝ tabellarios: & scriptores a libris ãrboꝝ librarios uocauerũt. Plautus itaq; tabellas obsignatas pro epistola signata dixit. Talus gręce ἀστραγαλοσ Pli. teste lib. xxxv. Fecit: talis puero ludentes: q uocantur astragali Tessara uero κύβοσ .i. cubus. Martialis de talis. Cum steterit nullus uultu tibi talus eodẽ. Munera me dices magna dedisse tibi. De Tessara sic. Non taloꝝ numero pars tessaradũ sit: Mario q̃ talis alia sæpe mihi. Tabulã lusoriã alueũ uocant. Plinius. xxxvii. Transtulit alueũ cum tessaris lusoriis e gẽmis duabus: latũ pedes tres: longũ pedes quattuor. Seneca alueuꝫ appellat Fritillũ in lib. de morte claudii iperatoris. Nã quotiens missurus erat resonante fritillo Vtraq; subducto fugiebat tessara ludo. Erat pterea turricula uasculũ: in quo ponebant talos: ne fraude lusoris cõpositi mitterent in alueum. De q̃ Martialis Quærit cõposito manus iproba mittere talos: si per me misit: nil nisi iacta facit Horatius gręcæ pyrgũ dixit in secũdo sermonum. Scurra uolaterius postq̃ illi iusta chiragra. Cõtudit articulos: qui pro si tolleret atq;: Mitteret in pyrguꝫ talos mercede: diurna: Pauit Dicitur alio uocabulo orca. Persius: & angustæ collo non fallier: orcę. Põ. atellanaꝝ scriptor. Dum orcam contemplor: talos perdidi.

Tabellarii

Talorũ ludus.

Tritillus'.

Orca.

SARA CENVS

BEatus uideor: Liconē trapezitam dolo a curculione circumuentum: & pecunia mulctatum scæna reddit. ⁋ Aeris alieni: Quod aliis debemus. ⁋ Durius. Acrius: instātius. ⁋ Vsurarius. Qui mihi sit usui: & lucro. ⁋ Operto capite. Tradit Plutarchus in problematis de more fuisse: ut in adorationibus incederent: uelato: siue operto capite: uestes enim ad aures usq; attollebant: huiusq; seruatę consuetudinis causam affert: uel ut homines magis se humiliores redderent: uel ne aliquid ominosum: aut triste alicundę auribus accideret: sumpto instituto ab ęnea: qui caput operiens rem diuinam: prętereunte diomede: fecerit. ⁋ Coclitum pro sapientia. Seruius in. viii. ænei. inquit: luscos coclites dixerunt antiqui: unde cyclopas coclites legimus dictos: qui unum oculū habuisse perhibētur. Varro ab oculo cocles: ut ocles dictus: qui unū haberet oculum. ⁋ Apud sityonem. Vult uideri strenuus urbium expugnator. ⁋ Catapulta: iaculo: uel sagitta: & est genus tormenti catapulta teste Victruuio: ut in captiuis rettulimus. ⁋ Superstitiosus: Dicti sunt superstitiosi ꝙ pre cultura deoruȝ super sedeant: uel qui deos nimis timeant: qđ signum esse deliramenti inquit Donat⁹. Aliter tamen Cicero de natura deorum: & aliter Lactantius in quarto.

Mos antiquorum.

Coclites q dicantur.

Supstitiosi qui.

Lyco. Trapezita. Curculio. Leno.

BEatus uideor, subduxit ratiunculam,
Quantum æris mihi sit, quantumq; alieni siet.
Diues sum, si non reddo eis, quibus debeo.
Si reddo illis, quibus debeo, plus alienist.
Verum hercle uero conuellere illis cogito.
Si magis me instabunt ad prætorem, sufferam.
Habent hunc morem plæriq; argentarii.
Vt alius alium poscant, reddant nemini.
Pugnis rem soluant, siquis poscat durius.
Qui homo mature quæsiuit pecuniam,
Nisi eam mature parsit, mature esurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
Nunc mihi quæratur, usust etiam pecunia.
Cu. Nil tu me saturum monueris, memini, & scio.
Ego hoc effectum lepide tibi tradam, tace.
Aedepol næ ego hic me intus expleui probe.
Et equidem reliqui in uentre cellæ uni locum,
Vbi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est qui operto capite esculapium
Salutat atat pol quem quærebam. sequere me
Simulabo quasi non nouerim. heus tu, te uolo,
Ly. une ocule salue. Cu. quæso derides ne me?
Ly. De coclitum prosapia te esse arbitror,
Nam hi sunt unoculi. Cur. Catapulta hoc ictust mihi
Apud Sicyonem. Ly. nam quid id refert mea,
An aula quassa cum cinere effossus fiet?
Cur. Superstitiosus hic quidem est, uera prædicat,
Nam illæc ad me catapultæ crebro commeant,
Adolescens ob rempublicam, hoc intus mihi

VALLA

BEatus uideor. In hac scęna argentarius lyco: dum secum loquitur: quo pacto suuȝ supputauerit argentum: & alienum. Curgulio cū obsignatis a phædromo litteris tanq̄ a milite uenit: atq; q̄ uolebat: impetrat. ⁋ Conuellere cogito: idest subducere: ac suffurari aliquid: sū pta translatione ab eis: qui aliena uelicāt corpora: hinc etiam compillo dicimus. ⁋ Matur̄ quesiuit: idest seriuscule. ⁋ Mature parsit: idest custodierit maturando: ac retinendo. ⁋ Mature esurit: idest tandeȝ aliquando fame occupatur. ⁋ Vsus est etiam pecunia: idest opus ē. ⁋ Ne ego hic me intus expleui probe: profecto inquit curgulio apud phædromum mead modum saturaui. ⁋ Operto capite ęsculapium salutat. Cur ueteres deos operto capite salutauerint. Plutarch. in problematis exposuit: q̄ sit hic necesse recēsere. ⁋ Vnocule salue. Luscus eniȝ erat curgulio. De cochlitum prosapia. Varro apre ennium: deceȝ coclites ab oculo cocles: ut ocles dictus: qui unum haberet oculum: quo circa in curculione est de coclitum ꝓsapia. Itidē Seruius i. viii. æne. cocles hic ꝓpriū est in aliis appellatiuū nam luscos coclites dixerunt ātiq: uñ cyclopas coclites legimus dictos: ꝙ unū oculū habuisse ꝑhibeant. ⁋ Prosapiā. ꝓgeniē: dicit prisca loq̄ndi cōsuetudine. ⁋ Catapulta hoc ictū est. i. iaculo ꝑcussuȝ est. ⁋ Id refert mea. i. itereſt. ⁋ Anaula q̄ssa cū cinere effosus siet. sensus est nil mihi curæ: hūc ne amiseris: ut ais oculū: an dū aulæ: ut ferueat assistis: & q̄ssa aula: aq̄ ferenti cadente: in cinerē calidū insurrexerit feruor in proximū tuum oculum: ipsumq; effoderit. ⁋ Superstitiosus. Nunc pro diuinatore ponitur superstitiosus. nam subdit: uera predicat. unde superstitiosi Donatus exponit dicens: superstites sunt senes & anus: quia senes multis superstites ætate delirant: unde & superstitiosi: qui deos timent nimis quod signum est delirantis. Aliter tum Ci. de natura deoruȝ: aliter Lactā. in. iiii. ⸿ Pane neutro genere hic protulit Plautus: teste No. Mar. de idiscretis geñ. ⁋ Vsurarius uide in āphytryone. ⁋ Varro in libro de poeticis uocabulis Apud Ennium decem coclites: quas montibus rhiphæis fædere. Ab oculo cocles: ut ocles dictus: quoniam unum haberet oculum. Quo circa in curculione de coclituȝ prosapia &c. ⁋ Sicyon peloponessi ciuitas appellata est Meron & Telchima: oliuarum ferax. Virgilius. ii. geor. Teritur Sicyonia bacca: trapetis. ⁋ Sicyonia quoq; calciamenta muliebria inde nominata ut etiam Stephanus in ethnicis. Horum meminit Lucretius libro. iiii. Vnguenta & pulchra in pedibus sicyonia rideat. Lucillus. Et pedibus leua sicyonia demit honesta. Incomitiare. F. Pompeio teste significat tale comitium facere: propter quod necesse sit in comitium: hoc est in conuentum uenire: & hunc citat locum.

Vnocul⁹ q dicatur.

Supstitiosi qui.

PYLAdes Pane.

Sicyonia.

SARACENVS.

Quod insigne habeo, quæso ne me incomities.
Ly. Licet ne inforare, si incomitiare non licet? Cur.
Non inforabis me quidem. non mihi placent tuum profecto nec forum, nec comitium.
Sed hunc quem quæro, commonstrare si potes
Inibis a me solidam & grandem gratiam,
Lyconem quæro ego trapezitam. Ly. dic mihi
Quid eum nunc quæris, aut quoiatis? Cu. eloquar
Ab Therapontigono platagidoro milite.
Ly. Noui ædepol nomen. nam mihi isthoc nomine
Dum scribo, expleui totas ceras quattuor.
Sed quid Lyconem quæris? Cu. mandatust mihi,
Vt has tabellas ad eum feram. Ly. quis tu homo es?
Cu. Libertus illius, quem omneis Summanum uocant.
Ly. Summane salue. Qui Summanus? fac sciam.
Cu. Quia uestimenta, ubi obdormiui ebrius,
Summano. ob eam rem me omnes Summanum uocant.
Ly. Alibi te meliust quærere hospitium tibi.
Apud me profecto nihil est Summano loci.
Sed istum, quem quæris, ego sum. Cu. quæso tu ne is es
Lyco trapezita? Ly. ego sum. Cu. multam me tibi
Salutem iussit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me iussit. Ly. mihin? Cu. ita.
Cape, signum nosce, nostin? Ly. quid ni nouerim?
Clypeatus elephantum ubi machæra diligit.
Cu. Quod istic scriptust, id te orare iusserat.
Profecto ut faceres, suam si uelles gratiam.
Ly. Concede inspiciam quid sit scriptum. Cu. maxume,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id, quod peto.
Ly. Miles Lyconi in Epidauro hospiti suo
Therapontigonus Platagidorus plurimam
Salutem dicit. cumeus hic est, hamum uorat.
Ly. Tecum oro, & quæso, qui has tabellas afferet
Tibi, ut ei detur, quam istic emi uirginem.
Quod te præsente istic egi, teq; interprete.
Et aurum, & uestem, iam scis, ut conuenerit.
Argentum des lenoni, huic des uirginem.
Vbi ipsus? cur non uenit? Cu. ego dicam tibi.
Quia nudiusquartus uenimus in Cariam
Ex india, ibi nunc statuam uolt dare auream
Solidam faciundam ex auro philippeo, quæ fiet
Septempedalis, factis monumentum suis.
Ly. Quãobrẽ istuc? Cu. dicã. quia eni Persas, Paplagonas,
Synopas, Arabes, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam, atq; Lyciam Perediam, & Bibesiam,
Centauromachiam, Elatiam, unimmamiam,
Libyamq; oram omnem conterebrominiam.
Dimidiam partem nationum usq; omnium
Subegit solus intra uiginti dies.
Ly. Vach. Cu. quid mirare? Ly. quia enim in canea si forent gratia.

℄Quod insigne héo. Nam cicatrices & uulnera: q̃ qs ꝓ p̃ria strenue pugnãdo sustinuit: nõ faciẽ deturpãt: sed honestãt. ⁋Incomitiare. Est in comitiũ: hoc est in cõuẽtũ ueniret: sic iforare in foꝝ uenire. ⁋Lyconẽ q̃ro. Quem tñ nouerat sed fingit nõ nouisse: ut oĩs absit fallendi suspitio. ⁋Cuiatis. Veteres cuiatis: & nr̃atis: nos cuias & nr̃as. Vñ Actius: q neq; cuiatis eẽt unq̃ potuimus multi rogitãtes scire. ⁋Sumanũ. Quẽ pultonẽ dicimus. Nã sicut diũ fulgur appellabãt Iouis: q̃si diurnũ: ita nocturnu; sumani. Sed hoc loco iocose: & festiue sumanũ a sumẽdo dixit. ⁋Machera. Glãdius dcã: ꝙ sanguĩe gaudeat. ⁋Dissicit. Noni. legere uĩ diligit. i. diuidit: q hunc locũ adducit. ⁋Miles lyconi. Pricipiũ ẽ ep̃lę a curgulioẽ dolose cõscriptę. ⁋Meus hic ẽ hamum uorat. Loq̃tur pasitus: & trãslatio a piscib⁹ est: q escaꝝ auidi hamũ deglutiũt. In cariã. Quã supra dixim⁹ asię minoris ꝓuinciã: & deide nõnullos pp̃los: & ꝓuĩcias cõmemorat oriẽtales: australesq;: sed festiuiter: & iocolariter interserens ꝓ notis ignotas oĩno natiões: & loca: q̃ nusq̃ sũt: nã rem ridiculã narrat: nõ seriam. ⁋Blatis. Et idem blateras: qđ proprie est uoce inaniter obstrepere.

Machera unde dcã.

Blaterare quid sit.

VALLA.

℄Qđ insigne héo. i. q̃ mihi nota ipressa ẽ. ⁋In cõmicies. i. cõuicieris. siqde; in cõmiciis mos fuit cõuiciari. ⁋L; ne inforare. Ludẽs lyco l; ne inq̃t: in foꝝ agere si incõmiciare nõ l;: hoc ẽ incomiciũ: ubi suffragia pp̃li exhibebanẽ agere non l;. ⁋Aut cuiatis. hoc ẽ uñ es: qđ nunc cuias & cuiate dicimus. ueteres cuias circũflexa ultĩa: ut nr̃as: uestras: aripinas: rauenas: bergomas: & id genus alia. ⁋Cęras q̃ttuor. i. tabulas cæratas: q̃bus antiquis mos fuit scribere. ⁋Sumano. i. sub manu capio. Pli. tñ sumanũ Plutonẽ dictu; ait. sumanalia inq̃t festus liba farinacea ĩ modũ rotæ figularis. ⁋S; istũ: quẽ q̃ris: ego sũ. ita dictã: ut illđ supra Naucratẽ: quẽ cõuenire uolui: in naui ñ erat. ⁋Clypeatus. i. armatus. ⁋Machęra. i. gladio. q̃a hęma sãguis: & chæro gaudeo. ⁋Dissicit. legẽdũ: diligit ex nonio: ubi inq̃t: diligere manifestã hẽt significationẽ: ut plęrũq; diligit: diuidit. Plau. in curgulione: clypeatus elephãtũ tibi machęra diligit. ⁋Dũ auferã abs te id: qđ peto Dona. petimus ꝑcario. poscimus iperiose. postulamus iure. At ẽt cũ instãtia efflagitamus. Quiti. efflagitasti quottidiano conuitio. Curtius in septio de rebus gestis alexandri: bellũ feroces deposcũt. & iteꝝ: postulabat aũt magis q̃ petebat: ut accepta pecunia q̃ntacũq;: & q̃ secunẽ. petere aũt ẽt iuadere. Virg. malo me galatea petit. petere: & ire curtius: idiã: & inde oceanũ petiturus: hinc petulãs: qui insolẽter petit. ⁋Petulãtes: & petulci ẽt appellanẽ: q pro teruo ipetu: & crebro petũt lędẽdi alteri⁹

Inforarẽ qd sit.

Sumanum quid sit.

Petere a poscere & postulare quo modo differat.

Conclusi itidem, ut pulli gallinacei,
Ita non potuere uno anno circuirier.
Credo hercle te esse ab illo, nam ita nugas blatis.
Cu. Immo etiam porro (si uis) dicam. Ly. nihil moror.
Sequere hac, te absoluam, qua aduenisti gratia.
Atq; eccum uideo. Leno salue. Le. Di te ament.
Ly. Quid hoc, quod ad te uenio? Le. dicas qui uelis.
Ly. argentum accipias, cum illo mittas uirginem.
Le. Quid quod iuratus sum. Ly. quid id refert tua,
Dum argentum accipias? Le. qui monet, quasi adiuuat.
Sequimini. cu. Leno caue in te sit morari mihi.

grã. Vir. i. iiii. geor. neq; oues: ediq; petul ci: floribus insultent: ɔtigeras norũt mřes: agniq; petulci: & affranius: in ida nostru; in cõuentũ: ut confessũ ludũ: lapsumq; pe tulcũ. interdũ ꝓ ueloce usi uident antiq: ut hoc uersu itelligi põt ex uitet quasi petulcus qdã pedibus cõuibrauit. petessere antiq inqt Fes. ꝓ petere dicebant ea qdẽ forma uerbi: qua sunt lacessere: & incessere: sed ut mihi uidet: qñ significabant sæpius petere: & petessant sępius petãt. Inde etiã petimina in armis iumentoꝝ ulcera: & uulgus appellat: & Lucilius meminit. cum ait: ut petimen naso: aut lũbos cerui cibus tangat eo noĩe aũt: & inter duos armos suis: ꝙ est aut pectus appellari solitum testat: Neuius in descriptione sylìæ cũ ait: petimie piscino: q meruerat. ⸿ Hamũ uorat. i. nõ escã mõ: ut alii: sed ẽt hamũ absumit. ⸿ Tecũ oro. i. tecũ ago. Vnde & oratores: q causaꝝ actores dñr. ⸿ Credo hercle te eẽ ab illo. ob mendacia iqt tua nõ dubito: qn ille te miserit. ⸿ Nugas blactis. i. ania loqris unde blacterar & blacterones dicti. ⸿ Redab soluã. i. absoluam: ut redire q̃reas d. lr̃a interposita ob hiatũ uocaliũ. ita redoleo: redhibeo. redordior.

⸿ INforare fere idẽ qđ icomitiar: & signãt pforar: Iulius Frõti. de aq̃ ductibus. Castella lacus aq̃rũ publicarũ: q ad urbẽ ducũt: sciẽs dolo malo forauerit: ruperit: forare rũpe ue curauerit. Iocat i uerbi ãbiguitate Plau. ꝓ eo qđ ẽ emasculare: q̃re Curculio rñdet: me nõ isorabis. ⸿ Diligit: nõ dissiicit legendũ ẽ: si credimus Noñ. Marcel. sic scribẽti. diligere inquit manifestam habet significationem. Vt plerumq; diligit diuidit: Plaut. in cur. Clypeatus eleph. y. m. diligit ubi legerit dissiicit Pylades alii uideãt.

Petessere quid sit.

Blactero nec q dicãt

PYLADes

SARA CENVS

Actus Quartus.
Choragus.

AEdepol nugatorẽ, lepidũ lepide hũc nact⁹ ẽ Phæ.
Halosãtã, an sycophãtã, hũc magis eẽ dicã, nescio.
Ornamẽta, quæ locaui, metuo haud possim recipe.
Quãq; cũ istoc mihi negocii nihil est, ipsi phædromo
Credidi, tñ asseruabo, sed hic dum egreditur foras,
Cõmostrabo quo in quenq; hominem inueniatis loco,
Ne nimio opere sumat operam, qui quẽ conuentum uelit,
Vel uitiosum, uel sine uitio, uel probum, uel improbum.
Qui periurum hominem uolt conuenire, mitto in comitiũ.
Qui mendacem & gloriosum, apud claucinæ sacrum.
Ditis damnosos maritos sub basilica quærito.
Ibidem erunt scorta exoleta. quiq; stipulari solent.
Simbolarum collatores apud forum piscarium.
In foro infimo boni homines, atq; dites ambulant.
In medio propter canalem, ibi ostentatores meri,
Confidentes garruliq;, & maleuoli. supra lacum
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam.
Et qui ipsi sat habent, quod ipsis possit uere dicier.
Sub ueteribus, ibi sunt qui dant, quiq; accipiunt fœnore.
Pone ædem castoris, ibi sunt quibus credas male.
In tusco uico, ibi sunt homines, qui ipsi sese uenditant.
In uelabro, uel pistorem, uel lanium, uel haruspicem.
Vel qui ipsi uortant, uel qui alii subuersandos præbeant.
Ditis damnosos maritos apud leucadiam oppiam
Sed interim crepuere fores, linguæ moderandust mihi.

AEdepol nugatorẽ. miles cũ delusus se nouisset anulo a curguliõe epidaurũ uenit. ut lyconẽ cõueniat trapezitã. Sed interea non nihil obstrepit: & maledcis multos incessit: quod tñ a Plauto nequaq̃ con fictũ ur. Nã ueluti ueteris memor comœdię sub psona militis taxat uitia: & malos urbis mores recẽset. ⸿ Holophantã. Oĩa mẽtionẽ. sycophãta mẽdacẽ dolosum: & q aliud oñtat: & aliud agit. ⸿ Mittã i comitiũ. Quasi ꝙ pbẽtes in comitiis suffragia nec fidẽ: nec iusiurãdũ seruet. ⸿ Gloriosum. Iactabũdũ. ⸿ Gluacinę. Hãc deã uenerẽ noiarũt: cui⁹ tẽplũ fcm eo loco est: ubi romãi: sabiniq; armis depositis pacẽ iniere: cluere si qdẽ pugnare est. ⸿ Scorta exoleta. Scortũ diximus: qđ q̃si pedibus subigat. exoletũ ãt: qđ adolescere: aut crescere desiit: uel crescendi modu; excessit: ut apud Festum: & alibi: Plau. reliq domi uirginẽ exoletã. ⸿ Quiq; stipulari solent. Hoc ẽ de pecuniã cõueniũt: stipulari dr q pecuniã rogat: & q spõdet de his uberrie ulpianus. ⸿ Symboloꝝ collatores. Qui cõferũt singuli portiões. Dr symbolũ: qđ simul collatũ ẽ. ⸿ Propter canalẽ. i. iuxta canalẽ a canali dci sunt canalicolæ forenses hoies paupes: q circa fori canalia cõsisterẽt: ut tradit Fe. ⸿ Sub ueterib⁹. s. arcubus. arcus. n. ueteres Romulus latericios posuit quos postmodũ rõani opib⁹ florẽtes marmoreos instaurarunt: & Iuue. substitit ad ueteres arcus. Porphirio: ad Iãos inqt eos: q sunt i regiõe basilicæ pauli: q̃ & romanũ forum erat: fœneratores cõsistũt sub ueterib⁹ uidelic;: ut Plau. ait. erat oĩno locus: sicut ps in foro sub nouis appellat: ut attestatur Varro. ⸿ Pone ædẽ castoris: In foro romano tẽplum erat castoris ubi mercatores: & qui pecunias fœnore locabãt: cõueniebãt. ⸿ In thusco uico. Docet Varro thuscũ uicũ dcm̃ eẽ a thusco duce nobili: q contra latinos

Sycophãta q dicatur

Stipulari quid sit

Vicustusc9 unde dctus. Velabrum uñ dictus

auxilia romulo tulit: & iõ ibi uertunũ stare: ꝙ hic deus hetruriæ priceps. ¶ Qui ipsi sese uẽditãt. Qui.s.se uenundari patiũtur: De qb⁹ in mustellaria Plau. ubi isti: q triũ nũmoꝝ cã subeunt sub asta. Ad quos uł alusisse. Iuue. Et pbere ca put dña uenale sub asta. ¶ In uelabro. Quod dcm̃ est: docẽte Varr. a uehẽdo: uicus erat romæ: quẽ die gallici trium phi curru preteruehens Cæsar pœne excussus est: axe diffracto de pistore lanio: & haruspice: abũde dcm̃ fuit supra. ¶ Vortant: uorsuram faciunt: est. n. uersurã facere mutuo pecuniam accipere: ut aliis soluatur creditoribus: ꝙ uelut uertere creditorẽ dicatur. Teren. uersuram solues. i. creditorẽ mutabis: sed aduerte ubi legitur dictis dãnosos mari tos sub basilica quærito. Dicendum potius autumo dictis clamosos maritos. Sed nihil demuto.

VALLA

Edepol nugatorem. i hac scæna miles secũ loqͥt: & ãteq̃ cũ quoq̃ loquat docet: quo in loco quẽ uis q̃rere oporteat. ¶ Calophãtã: an sycophãtã. i. derisorẽ ne: an ipositorẽ: supplantatorẽq; appellem. Calõ. n. pul chrũ signãt: & pheno oñdo. sycophãtæ uero supra exposita ẽ etymologię rõ. ¶ Ornamẽta: q̃ locaui. nem pe: q tradidi mulieri. ¶ Mitto in cõmiciũ. ubi cũ hoies iurauerit suã suffragiorũ operã se exhibituros: ni hil agunt. ¶ Ap cluacinæ sacrũ. Cluere certare inqt Pli. ueteres dixerũt: uñ & clypeũ qdã dcm uoluerunt: hinc & dea cluacina. ¶ Sub basilica. i. regia: ut uulgo pallatiũ dici solet. ¶ Scorta exoleta. meretriculas putidas. ¶ Stipulari so lent. qđ est pmittere per interrogationem. ¶ Symbolorum collatores. i. suarũ portõnũ in unũ exhibitores. est. n. syn. idẽ qđ con: & ballo iacio. ¶ In foro infimo. i. fori parte infima. ¶ Propter canalẽ. i. iuxta canalẽ. ¶ Sub ueteribus sub audi arcubus. ¶ Pone ædem. i. post ędem. pone ordinẽ signat: sicut post locum. ¶ In thusco uico. Varr. mons a cælii uibẽno thusco duce nobili: qui cum sua manu dr̃ romulo uenisse auxilio cõtra latinum regem hunc post cælii obitum: qđ nimis munita loca teneret: ne qua suspitione eẽnt: deducti dñr in planũ: ab eis dictus uicus thuscus: & iõ ibi uer tũnũ stare: qđ is deus hetrurię priceps. ¶ Vel aruspicẽ. ab ariga ispiciẽda dictus haruspex: hariga ãt hostia: qđ ex ha ra. i. stabulo agat. ¶ Vel ipsi uortãt. i. uorsurã faciãt. Vorsurã facere dr̃: q æs alienũ ex ęre aliẽo soluat: dr̃ ẽt uorsuram facere cum minore fœnore acceptam pecuniam maiorem occupat. ¶ Leucadiã appiam. In appia uia constitutam.

Versurã fa

PYLAdes

Holophanta

Cluacię sacrum

¶ HAlophantã: aut sycophantã huiusmodi genus neq;: qđ obsuenda mẽdacia miserrima mercede conducit: dixit Plaut. in curculione: teste No. Marcello. Et alius nobilitatis obscuræ halophantam mendacem uelit. ¶ Cluacina ue nus quare sit dicta ostendit Plini. lib. xv. cap. xxix. his uerbis. Myrtea uerbena romanos Sabinos cũ propter raptas uirgines dimicare uoluisse depositisq; armis pacificatos in eo loco: qui nunc signa ueneris Cluacinæ habet. Cluere .n. antiqui pugnare dicebãt: & in ea quoq; arbore suffimenti genus habetur. ¶ Sub ueteribus. Vetera locus Romæ. Suetonius in uita Augusti: Bifariam inquit laudatus est pro æde diui Iulii a Tiberio: & pro rostris sub ueteribus a Druso. Hunc locum notauit Hermolaus Barbarus castigationum plinianarum lib. xxxv. ¶ Pone ædem: iuxta signi ficat Vir. ii. æne. Pone subit coniunx. ¶ Velabrũ locus Romę: de quo Mar. Varro libr. v. de lingua latina ad Cicero nem de auẽtino monte scribẽs: sic iquit. Itaq; eo ex urbe: qui aduehebantur ratibus: quadrantẽ soluebãt. Cuius uesti gia: ꝙ ea qua tũ ducitur uelabrũ: & unde ascendebant ad Rumam noua uia locus sacellum: Labrum uelabrum. Ve labrum a uehendo: uelaturam etiam nunc facere dicuntur: qui id mercede faciunt.

SARACENVS

Præ uirgo. Traditur puella curguliõi p eaq; lẽoni dinu merat pecũia. ¶ Itificias. ne gat. ¶ Liberali cãm mãu ad sereret. Hoc ẽ uellet puellã a seruitute uẽdicare: uel asserere liberã ẽẽ. qa nõ licuerat igenuas uenũ iri. Te rẽ. i adelphis Plautũ imitatus. nã ego liberali illã assero causa; mãu. Dona. usus ẽ iuris uerbis: a qb⁹ ẽt assertores dñr uidices alienę libertatis. ¶ Manci pio ti. da. Dcm̃ ẽ mancipiũ: qđ manu capiat Festo. Siue mãcupi ẽptiõe acq̃ rat: ẽptio. n. hmõi solẽnitate q̃da; : ac testib⁹ adhibitis fiebat: ut docet iuris cõsulti: inde mãcipare manu cape: & emãcipare manu emitere: l; emãcipa tũ interdum palicui rei deditum di camus. ¶ Qui. Pro qua.

VALLA

Tu p̃ uirgo. In hac scẽa cur gulio a lycone: & capadoce planesiũ ad phædromũ ad ducit mulierẽ. ¶ Hãc libera li cãm mãu adhereret. Serto rẽ iqt Fe. qdã putãt dictã a pndendo: qa cupiã adserat manũ educendi eius grã ex suitute i libertatẽ: uocet adser tor: quũ uerisimili⁹ sit dcm̃ : q sereret qd ad poti⁹ adsertorẽ a serẽdo cœpis se nom̃ quũ aliquẽ serat petẽdo i liber tatẽ eadẽ: q̃ ipse sit. i. iungat: qa fruges cũ serũt terrę iũgit: qđ totũ ueri⁹ αστι ϰῶς interduxit. Terẽ. i adelphis. nã

Curculio. Lyco. Cappadox.

Tu præ uirgo, non queo quod me ponest seruare
Et aurũ, & uestem oẽm, suam eẽ aiebat, quicqd hẽret.
Ly. Nemo it inficias. cu. attamẽ meliusculust mõere.
Ly. Memento promisisse te, si quisq̃ hanc liberali
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta. ca. meminero, de istoc quietus esto.
Et nunc idem dico. Ly. & commeminisse ego hæc uolam te.
Ca. Memini & mancupio tibi dabo. cu. egon ab lenone quicq̃
Mancupio accipiam? quibus sui nihil est, nisi una lingua.

ego liberali

ego liberali illā assero cām mău.donatus. Vsus ē iuris uerbis:a qbus ēt assertores dñr uidices alienæ libertatis. Mācipio accipiā.nexū a mancipio. Varro ita distiguit nexū manibus scribit oē:qd p librā & æs gerit:in quo sint mancipia.mutius q p æs & librā fiāt: ut obligent̃ pterq̄ mācipio det:hoc uerius eē ipm uerbū ondit:de quo qrit:nā idē: qd obligat̃ p librā:neq; suū fit.ide nexū dcm liber: q suas opas i suitutē p pecūia:quā dēbat: dū solueret:nex9 uocat̃:ut ab ære obæratus:h.C.popillo uocar̃:sylla dictator sublatū:ne fieret:& oēs q bonā copiā iurarēt:ne eēnt nexi dissoluti.

Qui abiurant, siquid creditust, alienos mancupatis.
Alienos manumittitis, alienisq; imperatis.
Nec uobis author ullus est, nec uosmet estis ulli.
Item genus ē lenonum inter homines meo quidem animo
Vt muscæ, culices, pedesq;, pulicesq;, cimices,
Odio, & malo, & molestiæ, bono usui estis nulli.
Nec uobiscum quisq̄ in foro frugi consistere audet.
Qui constitit, culpam eum, conspicitur, uituperatur.
Eum rem fidemq; perdere, tametsi nihil fecit, aiunt.
Ly. Aedepol lenones meo animo nosti lusce lepide.
Cu. Eodem hercle uos pono & paro. parissumi estis iibus.
Hi saltem in occultis locis prostant, uos in foro ipso.
Vos fœnore, hi male suadendo, & lustris lacerāt homines.
Rogitationes plurimas propter uos populus sciuit.
Quas uos rogatas rumpitis, aliquam reperitis rimam.
Quasi aquam feruentem frigidam eē, ita uos putatis leges.
Ly. Tacuisse mallē.ca.haud ī male meditātē male dicassis.
Cu. Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico.
Verum si dignis dicitur, benedictust meo quidem aio.
Ego mancupem te nihil moror, nec lenonem aliū quēq̄.
Ly. nūqd uis? Ly. bñ uale. cu. uale. ca. heus tu, tibi ego dico.
Cu. Eloquere quid uis. ca. quæso ut hāc cures, ut bñ sit isti.
Bñ ego istā eduxi meæ domi, & pudicæ. cu. si huius miseret,
Ecqd das, qd bñ sit? ca. malū. cu. tibi opust, quo te pcures.
Ca. Quid stulta ploras? ne time, bene hercle uēdidi ego te.
Fac sis bonæ frugi sies, sequere istum bella belle.
Ly. Sūmane nūqd nūc iā me uis? cu. uale, atq; salue.
Nam & operā mihi & pecuniā benigne præbuisti.
Ly. Salutem multam dicito patrono. cu, nunciabo.
Nūqd uis leno? ca. istas minas decē qui mō procures,
Dū melius sit mihi, des. cu. dabuntur, cras peti iubeto.
Ca. Quādo bene gessi rē, uolo hic in phano supplicare.
Nā illam minis olim decem puellam paruolam emi.
Sed eū, qui mihi uendidit illā, nunq̄ post illa uidi.
Periisse credo. quid id mea refert? ego argentū habeo.
Quoi homini Di sunt pp itii, lucrum ei profecto obiiciunt.
Nunc rei diuinæ operā dabo, certust bene me curare.

SARACENVS.

ABIurant. Periurio negāt: nā sic Ser. sup illo Vir. uersiculo: abiurataq; rapiæ i. viii. æne. iqt: abiurare ē rē creditā negar̃ piurio. Mācupatis. Manu capitis. Pedes. Pediculi. Lu. ubi me uidit: caput scabit: pedes legit. Lusce: lusci: & lusciosi q parū uidēt a luce dicti: dñr a Festo lusciosi: q clarius uespi q̄ meridie cernūt: ulpia. in ædilitio edicto: Idem: ubi hō: neq; matutio tpe uidet: neq; uesptino: qd gēus morbi græci nyctilopas uocāt: luscitionē eē eā qdā putāt: cū hō lumie adhibito nihil uidet. Pli. caprinū inqt iecur restituit uesptinā aciē iis: quos nyctilopas uocāt. Eodē hercle. Quod leonibus obiectū ē piter trapezitis obiici pōt: ut. s. cū illis i foro consistere hō frugi nullus possit. Paro. Cōparo. Parissimi. Suplatiuū fecit ab eo: qd ē par. Ibus. Pro iis. Prostāt. Pro pcio stāt. Lustris. Lupanaribus als lustrū p feraꝝ cubili: & qnq; annoꝝ spatio. Sciuit. Nō a scio: s; a scisco. i. sācio. Rimā. Quasi legi sācitæ maliciā & per uersū iterptamtū. Quasi aquā feruētē. Vti cōpatiōe p cōditiōe: & statu psonæ: & hoc ē decoꝝ seruare. Aut ma. medi. Corrigo: aut i male meditātē: & ē potius cōtinuatus sermo lyconis q̄ curgulionis. Indignis. Qui nihil eoꝝ culpa merent̃: ut de se male audiāt: & hāc locutionē damus: uel lenoni uel curculiōi magis q̄ lycōi. Ego te mācipē. Festus mācipē eū dicit: q aliqd a populo emit conducitue: qa māu sublata signat se authorē eptiōis eē: q ēt & ps dr̃: ē. n. pprie ps ppīo fideiussor. Vñ is: q aliquē noiat ad magistratum: ps appellari potest quia pro eo prestare tenetur: si culpam commiserit.

Luſci & luſcioſi qui

Lustru; qd sit

Mancipes qui

VALLA.

QVI abiugant. No. M. abiugat sepat. alieāt: pacuuius in edo: q res te abstabilis abiugat: certū est loq. Ser. tñ abiurāt legit ingens sup illo Virg. abiurataq; rapinę. Abiurare ē rē creditā negar̃ piurio: Plau. in curculione. Alienos māc. i. mācipia facitis ex alieis rebus. Pedesq;. i. pediculi. No. pedes āt p pediculis: sic plaut9 i curguliōe: genus ē lenoniū &c. & Liui. in gladiola: pulices ne; an cimices: an pedes: resp̄ōde mihi: & Lucilli. ubi me uidit: caput scabit pedes legit. Vobis cū cōsistere. i. uersari uobiscū. Cōspicit. i. spectat̃: ut mōstrū. legit̃: & cōspuit̃. Rē: fidēq;. i. facultates: & existimationē. Parissimi estis iibus. Ab eo qd ē par suplatiuū parissimi. & ab eo qd ē is ea id iibus. Lustris lacerant. lupanaribus discerpūt. Rogatiōes. i. leges q multoꝝ interrogatiōe santiunt̃. Nā rogatio est cū populus cōsulit̃ de uno: pluribus ue hoibus: qd nō ad ois ptineat: & de una: pluribus ue rebus: de qb9 nō oib9 sanciat̃. nā qd in oēs hoies: resue populus sciuit: lex appellat̃. Itaq; gallus ælius ait: inter legē: & rogationē: hoc interest. rogatio est genus legis: q lex nō cōtinuo ea rogatio est nō pōt nō eē: lex si mō iustis comitiis rogata est. Populus sciuit: nō a scio: sed a scisco: sciscunt̃ eni. i. santiūtur leges. Rogatas. i. cōfirmatas ex rogatione. Aquā feruētē frigidā eē. i. cōtraria oia assumētes. Aut male. & pinde bñ. Meditantē. p meditāti maledicax es. Ego mancipē te nihil moror. i. nolo te q mācipiū exhibeas mihi: q nihil hēs: festus. māceps dr̃: qd māu capiat Ci. i uerrē. qd ē uerres: ne illā tibi qdē defensionē relinquā: fecisti mancipes in istis rebus eē uersatos: mācipes frumētū iprobasse. mancipes cū ciuitatibus ptio decidisse: & eosdem abste il

Abiugare quid

Abiurare quid sit

Rogatio quid sit

Manceps q dicatur

larū ciuitatū noīe pecunias abstulisse. Itē in topicis: abalienatio est eius rei: q̄ mācipi est: aut traditio alteri nexu: aut in iure cessio: iter quos ea iure ciuili fieri possunt. Idem ꝓ murena. Quod si in his repente: q̄ mancipi sunt is periculum iudicii præstare debet: Priscianus in. i. neutrum hoc gummi: & a genitiuis composita communis trium genitiuus: ut eiusmodi. nam nihil: frugi: mancipi: obliqui sunt casus figurate cū oibus casibus adiuncti.

PYLADes ¶ PEdes græci φθεῖροι. Inde phiriasis morbus. i. pedicularis: quo periit Sylla rōa. Lyssander lacędemoniorū rex: & multi fortunæ haud uulgaris hoīes. ¶ Iibus ꝓ iis mius latinū putat ɔsuetudo: cū ueterū authoritas plurimū ualeat. Titinius i Gemi. Euoccastor: si morate sitis ābo iibus: ut ego maioribus: Hæc No. Mar. Et Pris. xiii. testis ē plautū sic scriptum reliquisse. ¶ Mancipē: ꝙ manu captus sit dixere ueteres: teste festo pōpeio. ¶ Postilla pro posta.

¶ Terapontigonus miles. Lyco trapezita.

NOn ego nūc mediocri icedo iratus iracundia.
Sed eapse illa, q̄ excidionē facere ɔdidici oppidis.
Nūc, nisi tu mihi ꝓpere ꝓperas dare trigita minas,
Quas ego apud te deposui, uitam propera ponere.
Ly. Non pol nūc ego te mediocri macto infortunio.
Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nihil debeo.
Mi. Ne te mihi facias ferocem, haud supplicare censeas.
Ly. nec tu me quidē unq̄ subiges, redditū ut reddam tibi.
Nec daturus sum. Mi. idē ego istuc quom credebā, credidi
Te nihil esse rediturum. Ly. cur nūc a me igitur petis?
Mi. Scire uolo quoi reddidisti. Ly. lusco liberto tuo.
Is Summanum uocari se dixit, ei reddidi,
Qui has tabellas obsignatas attulit. mi. q̄s tu mihi tabellas?
Quos tu mihi luscos libertos? quos summanos somnias?
Nec mihi quidem libertust ullus. Ly. facis sapientius.
Quam pars lenonum, libertos qui habent, & eos deserunt.
Mi. Quid fecisti? Ly. quod mādasti tui honoris gratia.
Qui tuū signum ad me attulisset, nuncium ne spernerem.
Mi. Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.
Ly. Quis respublica & priuata geritur, nō iis crederem?
Ego habeo tibi res solutas recte, bellator uale.
Mi. Quid ualeā? Ly. at tu ægrota, si uiues p me ætatē qdē.
Mi. Quid ego nūc faciam? quid refert me fecisse regibus,
Vt mihi obedirent, si me hodie hic umbraticus deriserit?

Cappadox. & Miles.

QVoi hoi Di sunt propicii, ei non esse iratos puto.
Postq̄ rem diuinā feci, uenit in mentem mihi.
Ne trapezita exulatū abierit, argētū ut petā.
Vt ego potius comedā, q̄ ille. iusseram saluere te
Therapōtigōe Platagidore, Salue saluus quom aduenis
In Epidaurū, hic hodie apud me nūq̄ delinges salem.
Mi. Bene uocas, uerum uocata res est. ut male sit tibi.
Sed qd agit meū mercimoniū apd̄ te? ca. nihil apd̄ me qdē.
Ne facias testeis, neq; equidē debeo quicq̄. Mi. quid est?
Ca. Quod fui iuratus, feci. Mi. reddin, an non uirginem
Prius, q̄ te huic meæ machæræ obiicio mastigia?
Ca. Vapulare ego te uehementer iubebo, ne me territes.
Illa abductast. tu auferere hinc a me, si perges mihi
Male loqui profecto, quoi ego nisi malum, nihil debeo.
Mi. Mihin malū minitare? Ca. atq; ædepol nō minitabor,

SARACENVS NOn ego nūc. ɔtētiōe; ɔtiet diuerbiū militis: & trapezitæ ꝓ pecunia lēoni male tradita: n̄ ego nūc mediocri icedo irat9 iracūdia: ē loqndi mod9 figurat9: archaismos si qdē figura ē. ¶ Eapse. Eaipa. s. machera. ¶ Ponerē: pro deponere apheresis. ¶ Credebam. Committebam.

QVoi hoi. Nouā alterā affert contentionē alterū diuerbiū militis: & lenonis ob abducta; a se puellā. ¶ Petat. Lego petā. ¶ Quidē est. Quid en ē: & ubi iratus legebat: lege iuratus. ¶ Dilinges salem. Non mō illu uetat apud se cœnaturū: sed ne qdē aliquid ḡgustaturū. ¶ Ne facias testis. Vt. s. ego fatear apud me eē: qđ reddidi.

VALLA. NOn ego nūc. Minitabūd9 miles ad lyconem uenit. lyco aūt hoīem paruipendit: planeq; irridet in hac scæna. ¶ Sed eapse. i. ea ipsa: ¶ Excidionē facere. i. excidere. Quoi nihil debeo: non sum obligatus.

Ferox q: & qui fortis ¶ Facias ferocē. i. fortē. ferox. n. fortis. ferus autē sæuus. Virgili. ferus oīa iuppiter argos: transtulit. ¶ Hēo tibi res solutas. i. existimo solutū tibi a me esse: nec tibi me debiturum quidq̄. ¶ Vmbraticus deriserit. i. qui in umbra uitam agit: non ut milites in sole.

QVoi hoi. Dum leno in hac scæna lętatur: se rem suam auxisse miles occurrit: poscitq; amicā: & iter utrūq; iurgia oboriunt: & controuersiæ. ¶ Argentum ut petat. subaudi a curguliōe: quod mihi debet. ¶ Nunq̄ delinges salē. puerbium in illos dcm̄: quibus a nobis quidq̄ non debetur. ¶ Mastigia. i. uerbero. qa mastizo uerbero significat. ¶ Auferere hinc. i. ita concidere: ut tuis pedibus hinc abire nō qas. ¶ Pugnæ preliares. quia sunt: & pugnæ uerborū. ¶ Obtritę iacēt. qa nil mihi ꝓst.

PYLAdes ¶ Miles iratus: minitabūdusq; uenit ad trapezitam lyconē: a quo plane irridetur ¶ Eapse pro ea ipsa dici testis est Sex. Pōpeius.

Vmbraticus ¶ Vmbraticus ꝓ ignauo positu; ē. Hic illđ Iuue. Sed genus ignauū: quod te gaudetto & umbra. ¶ Cappadoci lenoni læto: ut pote existimāti: se rem auxisse occurrit miles poscēs amicam: quę abducta erat. Et hic iurgia inter utrūq; maxima.

Epidaur9, ¶ Epidaurus urbs peloponessi: teste Thucidyde: quā Hōe. uocāt ἀμπελόεντα: hoc ē uitiferā. Quidā Limeri dixerūt: qm pulcherrima prata hēret uocabāt & Milessia: & Hæmera propter sanguinis frequentiā effusi in ara Aesculapii. Postea Epitaurus: dein Epidaurus. ¶ Mastigia: latine uerbero.

¶ Frustilati

¶ FRustillati. Per frustra: & minutati. ¶ Differãt. Trahãt. ¶ At ita me uol. Iurat & leo ꝑ sua noia dñr uolsellę forficulæ a uellẽdo: qb⁹ utũt mlieres ad uellẽdos pilos. ¶ Pecten: Quo caput pectius: & capillũ cõponius: alr ꝑ pte pudibũda: & ꝑplectro põit. ¶ Calaistũ fęx: ul calaũs: quo capilli itorqnt: ut cicini fiãt: ide calaistrat⁹. ¶ Exitia. ab excutiẽdo dcã q̃ ex uestib⁹ puluis excutit. ¶ Exitiet. n. ꝑ excutiet ãnotat Fest. ¶ Liteũ extersũ: ꝑpriũ epithetõ dedit linteo: quo manus & faciẽ tergimus. ¶ Lutrinã. In quã lotura ꝑiicit. ¶ Pulchre cẽturiatus. Ironicos dcm ẽ: dcũs cẽturiatus a centurioẽ: q & ipse a cẽtũ dictus ẽ: qbus pfit oibus: uñ & uerbũ cẽturio & cẽturiata quoq; comitia: hinc succẽturiati: qui explẽdæ cẽturiæ grã subiiciũt ad supplemẽtũ ordinũ. Ter. in phormioẽ. Ego insidiis hic ero succẽturiat⁹: siqdẽ deficies. ¶ Ex pũcto dñr milites expũcti. quos stipendio missos faciebant. ¶ Maniplo. Est maniplus exigua militũ mãus: q̃ signum suũ sequebat suspẽsũ. s. mãualẽ herbę maniplũ hastis alligatũ: hinc manipulares dicti milites id: qd luculẽter expssit Oui. Pertica suspẽsos portabat lõga mãiplos. Inde maniplaris noia miles hꝫ. ¶ Intritico. Nã curgulio uermis est exigu⁹ frumta i horreis deuorãs. dcũs: ꝙ nihil aliud uideat eẽ q̃ guttur. iõ rectius gurgulio. Vir. Populatq; igẽtẽ farris aceruũ: gurgulio.

SARA CENVS Volsellæ q̃ — Cẽturiat⁹ unde — Maniplus quid sit — Curgulio quid sit

Sed dabo, mihi si perges molestus esse. Mi. Leno mihi
Minitatur? meæq; pugnæ præliares plurimæ
Obtritæ iacent? at ita me machæra, & clypeus bene iuuent
Pugnantem in acie, nisi mihi uirgo redditur. iam ego
Te faciam, ut hic formicæ frustillatim differant.
Ca. At ita me uolsellæ. pecten, speculum, calamistrũ meum,
Bene me amassint, meaq; axitia, liteũq; extersum, ut ego
Tua magnifica uerba, neq; istas tuas magnas minas
Nõ pluris facio, q̃ ancillam meam, quæ latrinam lauat.
Ego illam reddidi, qui argentũ attulit. Mi. qs is est homo?
Ca. Tuũ libertum esse aiebat sese Summanum. Mi. meum?
Atat Curculio hercle uerba mihi dedit, quom cogito.
Is mihi anulum surripuit. Ca. perdidistin tu anulum?
Miles pulchre centuriatus es expuncto in manipulo.
Mi. Vbi nunc curculionem inueniã? ca. in tritico facillume.
Vel quingentos curculiones pro uno faxo reperias.
Ego abeo, uale, atq; salue. Mi. male uale, male sit tibi.
Quid ego faciã? maneã, an abeã? siccine eẽ os mihi oblitũ?
Cupio dare mercedẽ, qui illunc ubi sit, cõmõstret mihi.

ACTVS QVINTVS.

Parasitus.

ANtiquom poetã audiui scripsisse in tragœdia,
Mulieres duas peiores esse, q̃ unam, res itast.
Verũ mulierẽ peiorẽ, q̃ hæc amica est phædromi,
Non uidi, neq; audiui, neq; pol dici, nec fingi põt
Peior, quæ ubi me hunc habere conspicatast anulum
Rogat unde habeã. qd id tu q̃ris? qa mihi quæsito opust.
Nego me dicere, ut eũ eriperet, manum arripuit mordicus.
Vix foras me arripui, atq; effugi, apage istãc caniculam.

ANtiquõ poetã. Quicũq; ille sit nã multi extitere: q iã piere. sꝫ forte nugat pasit⁹ more suo.
¶ MAchera: & clype⁹. i. ẽsis & scutũ. Clype⁹ qd & clypeuꝫ gñe neutro: ut apd Liui. nõ iqt Pli. a cluẽdo: ut puersa grãmaticoꝝ fert opio. nam cluere: ut ipse arbitrat: certare dixerũt ueteres: sꝫ qd i eo imagies depigerent: ergo a glyfano. i. sculpo. ¶ Frustilati. i. ꝑ singula frusta. ¶ Differãt. distrahant: dissipent: atq; dilaniẽt. nã differo alioq: unde dña distõnẽ signat facio. ¶ Ita me. uolsellæ. a pilis cõuelendis uolsellæ dictæ. ¶ Speculũ. in quo spectamus imagies a specio antiquo uerbo: qd i usu nõ ẽ simplex. Cõpositũ uero facile ab eo spectrũ: qd i speculo: uel mẽte spectat. specular fenestra: uñ spectamus. specula locus edit⁹: uñ circũ q̃q; spectari possit. Specillũ qd oculis adiunctũ facit: ut facilius aliqd spectem⁹. uitio se specillũ scribũt plęriq;: cũ significare id uolũt: quo uulnerũ sinus ptentat. id nãq; & hirci barba: ut auꝫ ei⁹ putat. qa a spica nascit: cui⁹ oñdit efficiẽ spicillũ dicit.

VALLA Machera Frustillatiꝫ Volsellę Axitia. Clypeus quid sit

¶ Calamistꝝ. a. itor. q̃ cyrri cicini q; fiũt capilloꝝ. ¶ Amassint. i. amauerit. ¶ Meaq; exitia. Exitiet iqt fest⁹ excutiet: signat. ẽ nimiꝝ exitia ad excutiẽdas a uestib⁹ sordes. gręce ανα ρριπτον appellata. ¶ Liteũq; ext. Qd nimium diliciosis hoib⁹ solet adhiberi. ¶ Quæ lat. la. i. matulã: i q̃ uẽtris onus depõit. Pulchre cẽturiat⁹. Dõa. succẽturiarii dñr: q explẽdæ cẽturię grã subiiciũt se ad supplemẽtũ ordinũ. Fes. cẽturiata cõmitia: itẽ curiata cõmitia dicebant qa ppls Ro. ꝑ cẽteas turmas diuisus erat: succẽturiare ẽ explẽdę cẽturiæ grã suppler subiicer: Plau. i saturioẽ: subcẽturia cẽtũ regre: q te delectet dõi: & Cecil. i triũpho: nũc meæ militiæ astutia opus ẽ subcẽturia. ¶ Expũcto i ma. Expũcti: inqt probus: milites dñr e militia eiecti expũgere ẽt foras mittere: Persi. pupillũ ue utinã quẽ ꝑximus hęres impello: expũgã. Mãipulus qtũ herbæ qs manu possit cõprehẽdere ꝑ uexillo ponit: qa ueteres pẽdẽtẽ a ptica manipulũ ꝑ uexillo hẽbãt. Oui. i fa. ptica suspẽsos portabat lõga maniplos. Inde mãiplaris noia miles hꝫ. Mãiplus ẽt militũ certus ordo. Cę. i cõmẽtariis laxare mãiplos iussit. ¶ Vel qngẽtos curguliões. Vermiculos dicit: q in legũinib⁹ cõperiũt. Vir. populat igẽtẽ farris aceruũ: curgulio. dcũs q̃si gurgulio: qd nil sit pter gut. ¶ Os oblitũ. i. ita sim deceptus.

ANtiquõ poetã. parasit⁹ q̃rit planesiũ se isectari: ut militis lanũ eripiat. ¶ Quid id tu q̃ris: subaudi ego scisci tor. ¶ Quia iqsitost opus. uerba sunt planesii: q̃ parasitus refert. Quia inquit refert mea id exqrere. ¶ Arripuit mordicus: idest mordẽdo. est enim aduerbium. ¶ Istanc caniculam. planesiũ dicit.
¶ MAchera gladiũ. dr ãt a μαχη. i. pugna eo ꝙ maxie i pugna gladio utamur. ¶ Clypeus. i. scutũ mai⁹ a γλυφω. i. sculpo. Pli. li. xxxv. na. hist. Scutis. n. qlib⁹ ad troiã pugnatũ ẽ: otiebãt imagies. uñ & nom hũere. Nõ ut puersa grãmaticoꝝ subtilitas uoluit a cluẽdo. Origo plẽa uirtutis faciẽ reddit. i. scuto cuiusq; fuerit usus illo. Ser. uero i. ii. æne. existiata dcm αποτου κλεπτειν τοσωμα: hoc ẽ: ꝙ corpus occultet. ¶ Volsellæ forpices uellẽdis pilis factæ: ut hic: & alibi ut Cor. celsi. yi. Incipit a nigredie q̃ si cutẽ occupauit: ptinus speculũ subiiciẽdũ: eaq; inci-

Succẽturiarii q dicãt — Expũcti milites qui — Curgulio quid sit — Mordicus quid & uñ — PYLAdes Clypeus — Volsellę

dēda est. Deinde ora uolsellæ prendendę. Curculio uermiculus triticū corrodens: de quo seruius hæc scribit in pri mo geor. commentario. Varro ait hoc nomen per antistichon dictum quasi gurgulio: eo ꝙ nihil in eo plane aliud ꝗ guttur uideatur. Virgi. populatq; ingentem farris aceruum: Curgulio.

Curculio

SARACENVS.

Phædrōe propa. Cōtētio fit de anulo: ex quo cūcta palā fiunt: mulierq; quo pacto sit surrepta puula. Si. u. tr. bo. ue. cl. Subobscure: & quodā uerborꝫ i uolucro a ludit ad cœnā: ad quā iuitatus curculio pasit9 a milite clamydē ꝓuocat9 i aleā opposuerat: ac dixissꝫ: uoluisti uocatū curgulionē ad cœnā palio ludere at tu delusus es anulo. Thricas: Impedimenta: q pedib9 iuolutę: pedes terāt: p̄tra No. Licet āństari? Dr̄ ātestari: āń iudicē statuere: porphyrio in horatiū: porro aūt: q ātestabat auriculā ei tāgebat: & dicebat: lꝫ ātestari? Si ille r̄ńdebat licet: & tu iniecta manu aduersariū tuū extrahebas nisi aūt ātestatus eēt: q inicere manū aduersario uolebat: iniuriaꝝ reus institui poterat: & dr̄ antestari tā in actiua ꝗ passiua signatiōe. Intestatus. Qui sine testō perit: & cuius uerbis fides nō h̄r. Chlamydem. Quę ꝓprie ē: uestimētū militare: ē. n. breuior: & arctior ꝗ paliū: & expeditior. ꝓpea Plau. alibi: cape sis puer palium: & da chlamydeꝫ: ut abeā: primus dr̄ numa rex chlamydē in usuꝫ recepisse: & postmodū trāslatā i usū militarē. Pr̄ meus. Nūc icipit catastrophe. Diōysia. Festa bacchanalia. Turbo. Vētus impetuosus aduenięs in modū turbinis: quē Pli. ii. na. hist. typhonem uocat turbo etiam græce trochus. Asseruisser. Vendicasset.

Anteſtari quid sit

Bolis

Chlamys quid sit

Turbo quid sit

VALLA.

Phædrōe ꝓpera. In hac scæna ex militis anulo planesium cognoscit frēm suū militeꝫ: itaq; despondet uxor phędromo a milite frē planesiū. Absumpsi. trāsegi: pfeci. Nugas gar. i. nugaris: garyo simplici r. græci scribūt. & cū y. apud quos loquor signat. ut pīdarus statim in pricipio olympiō. ειδε αεθλαγαρυεν. Soleo. subaudi nugas garrire. Tribus bolis. i. paruula esca: irridet. n. militem. Velim chla. uerbū græcū clamis ꝓprie idumētū militare: statius: chlamys horrida pēdet a tergo: ledæus apex. Cū bolis cū bulis. Agnomiatio figura. Quas. t. m. tri. i. capillo iuolutos: uń extricare & itricar̄. Tricæ iquit nōius hūc citādo plautinū locuꝫ sūt ipedimēta: & iplicatiōes: & ide tricena re ipedire: morari: dictę ꝗsi tricæ: qđ pullos gallinacios inuoluāt & ipediāt capilli pedibus iplicati. idē in epidico. Aliꝗ ope exiliā extricabor aliqua: inde ex impedimētis liberabor. Luc. sat. li. xi. Nec i amor hoc opus: nec tricōe uadato. Tur. i demi urgo. Iudicia: lites: turbas: trichas: ɔtētiōes maxias. Affra. i ep̄la. Ita itricauit bis hāc rē temeritas. Var. i gerūto didascalo putas eos incitius trichas tellanas ꝗ id extricaturos. Licet antestari. Hora. in. i. ser. Magna exclamat uoce: & licet antestari.

Garyo quid sit

Tricæ quid sit

Planesiū uirgo. Phædrōus adolescēs. Curculio. Miles.

Phædrōe ꝓpa. ph. qd ꝓperē. pl. pasitū ne amiseris.
Magna res ē. ph. nulla st mihi. nam quam habui, ab
sumpsi celeriter.
Pl. Teneo. ph. qd negoci? pl. rogita istūc, unde hēat anulū.
Cu. Pater istū me9 gestauit. pl. at pol mea matertera.
Mater ei utēdū dederat. cu. pater tuus rursum tibi.
Pl. Nugas garris. cu. soleo, nam propter eas uiuo facilius.
Quid nūc? pl. obsecro parentes ne meos mihi prohibeas?
Cu. Quid ego sub gēma abstrusos hēo tuā matrē & p̄rem?
Pl. Libera ego sum nata. cu. & alii multi, q nūc seruiūt.
Pl. At eni irascor. cu. dixi eqdē tibi, uń ad me hic peruenerit.
Quoties dicūdust? elusi militem inquam in alea.
Mi. Saluos sum, eccū quē qrebā. qd agis bōe uir? cu. audio.
Si uis tribus bolis chlamydē. Mi. qn tu is in malā crucē
Cū bolis, cū bullis, redde mihi iā argētū, aut uirginem.
Cu. Quod argētū? qs tu mihi tricas narras? quam uirginem
Me reposcis? Mi. quā ab lenone abduxisti hodie scelus uiri
Cu. Nullā abduxi. Mi. certe eccistam uideo. ph. uirgo hæc
liberast.
Mi. Mea ancilla, libera ut sit, quam ego nuꝗ emisi manu?
Ph. Quis tibi hāc dedit mācupio? aut uń emisti? fac sciam.
Mi. Ego quidem pro istac rem solui ab trapezita meo.
Quam ego pecuniā quadruplicem abs te, & lenōe auferā.
Ph. Qui scias mercari furtiuas, atq; i genuas uirgines,
Ambula in ius. Mi. nō eo. ph. licet āństari? Mi. non licet.
Ph. Iuppiter te male perdat miles intestatus uiuito.
Mi. At ego, quem licet. ph. tu accede huc. Cu. seruon antestari? Mi. uide.
Cu. hē ut scias me liberꝫ eē. Mi. ergo ābula in ius. hē tibi
Cu. O ciues ciues. Mi. qd clamas? ph. qd istū tibi tactiost?
Mi. Quia mihi libitū. ph. accede huc tu, ego illū tibi dedā,
Cu. phædr. obsecro serua me. ph. tāꝗ met Gēiūmeū. (tace.
Miles, quæso ut mihi dicas, unde illū habeas anulum,
Quē parasitus hic te elusit. pl. per tua genua te obsecro,
Vt nos facias certiores. Mi. quid istuc ad nos attinet?
Quæratis chlamidē, & macherā. hāc, uń ad me peruenerit.
Cu. Vt fastidit gloriosus. Mi. mitte istū. ego dicā oia.
Cu. Nihil est, quod ille dicit. ph. fac me certiorem obsecro.
Mi. Ego dicā. surgite, hāc rē agite, atq; animum aduortite.
Pater meus habuit periphanes planesium.
Is prius, ꝗ moritur, hunc mihi dedit, tanꝗ suo,
Vt æquom fuerat, filio. pl. proh Iuppiter.
Mi. Et iste me hæredem fecit. pl. pietas mea
Serua me. quando ego te seruaui sedulo.
Frater mi salue. Mi. qui credam ego istuc cedo,
Si uera memoras, quæ fuit mater tua?

Ego uero

Pl.Cleobula.Mi.nutrix quæ fuit?pl.Archestrata.ea me.
Paruam spectatum tulerat per dionysia
Postq̃ illo uentust iam,ut me collocauerat,
Exoritur uentus,turbo,spectacula ibi ruunt,
Ego pertimesco. tum ibi me nescio quis arripit
Timidam atq; pauidam, nec uiuam,nec mortuam,
Nec quo me pacto abstulerit possum dicere.
Mi.meministin hanc turbam fieri?sed tu dic mihi
Vbi is est homo qui te surripuit?Pl.nescio,
Verum hunc seruaui semper mecum una anulum.
Cum hoc olim perii.Mi.cedo ut inspiciam.ph.sanan es
Quæ isti comittas?Pl.sine modo.Mi.proh iuppiter.
Hic est,quem ego tibi misi natali die.
Tam facile noui,q̃ me.salue mea soror.
Pl.Frater mi salue.deos uolo bene uortere
Istam rem nobis.Cu.& ego,nobis omnibus
Tu ut hodie aduenïens cœnam des sororiam,
Hic nuptialem cras dabit.ph.promittimus.
Mi.Tace tu.Cu.non taceo,quando res uortit bene,
Tu istanc despon de huic miles,ego dotem dabo.
Ph.quid dotis?Cu.ego ne?ut semper,dum uiuat,me alat.
Mi. Verum hercle dico me iubente feceris.
Et leno hic debet nobis triginta minas.
Ph.Quamobrem istuc?Mi.quia ille ita repromisit mihi
Si quisq̃ hanc liberali asseruisset manu.
Sine controuersia omne argentum redderet.
Ph.Nunc eamus ad lenonem.Mi.laudo.ph.hic prius uolo
Meã rẽ agere.Mi.quid idest?ph.ut mihi hãc despõdeas.
Cur.Quid cessas miles hãc huic uxorem dare?
Mi.Si hæc uolt.pl.mi frater cupio.Mi.fiat. Cu. bene facis.
Ph.Spondes ne miles mihi hanc uxorem?Mi.spondeo.
Cu.Et ego hoc idem unũ spondeo.Mi.lepide facis.
Sed eccum leno incedit,thesaurus meus.

Cappadox. Miles. phædromus. planesium.

Ego uero oppono auriculã.Rapit in ius.
Porphyriõ hoc ei dicit:& l; ãnstari aduersari⁹ molesti illi⁹:Ho.cõsulit: an pmittat se ãnstari:iniecta mãu extractur⁹ ad p̃torẽ:qđ uadimonio non pueritːde hoc ãt lege.xii.tabulaᵲ his uerbis cautũ ẽ: si ĩ ius uocãini:testamini igiť & capito ãnstari:ẽ ergo ãnstari ãnq̃.i.manũ iniiciat:ego uero oppono auriculã.porro ãt q ãnstabať: auriculã ei tãgebat atq; dicebat:l; ãnstaris si ille r̃nderat l;:tũ iniecta manu aduersariũ tuũ extrahebas:nisi ãt ãntestatus eẽt: q iniicere mãus aduersario uolebat: iniuriaᵲ reus ɔstituebať. ¶ Tãq̃ met geniũ.i. uitã meã. ¶ Vt fastidit.i.ut fastu eleuatur supra nos. ¶ Per diõysia.i. bacchanalia: qa dionysius bacchus. ¶ Turbo:nõ dixit uẽtus turbo:q grꝫce typhon appellať: qa ẽ:& turbo:q ab eisdem trochus noiatur. ¶ Isti cõmittas:qa auferet:nec reddet.

Turbo quid sit.

¶ Hæc scẽa ɔtinet queãdmodũ Plães.ex anulo cognouit militẽ eẽ suũ frẽ;.Et quomõ miles plãesium phꝫdromo adolescẽti spõdet uxorẽ. ¶ Mr̃tera iqt.F.Põ.p̃ris & m̃ris mihi magna mr̃ ẽ.Idẽ.Mr̃tera m̃ris soror:q̃si mr̃ altera. ¶ Tricas ipedimẽta: & iplicatões iterp̃tãť.Mar.hũc locũ citãs: Inde tricinare:ipedire morari.Dictꝫ tricæ q̃si τριχαι:ꝙ pullos galliaceos inuoluãt: & ipediãt capilli pedib⁹ iplicati: inđ trico:Lucil.satyr.lib.xi.Nec mihi amore hoc opus:nec tricõe uadaro.Et uerbũ tricari qđ sign̄at nugas agere.Ci. q̃dã ep̃la ad Atticũ.Balbus tricať. ¶ Gẽius.ait.C. Cẽsorius:ẽ deus:cui⁹ ĩ tutela: ut qsq; natus ẽ:uiuit.Hic siue ꝙ ut gignãur curat:siue ꝙ una gigniť nobiscũ:siue ẽt q; nos gẽitos suscipiat:ac tueať:certe a gignẽdo genius appellať.Eũdẽ eẽ geniũ & larẽ multi ueteres mẽmoriæ ꝓdiderũt.In qs ẽt.C. Flac.ĩ lib.quẽ ad Cæs.de idigitamẽtis scriptũ reliqt.Hũc ĩ nos maximã: qnimo oẽ; hẽre ptãtẽ creditũ ẽ.Nõnulli binos genios ĩ his dũtaxat domibus:q̃ eẽnt maritæ:colẽdos putauerãt Euclides ãt socratic⁹ duplicẽ oino geniũ dicit appositũ. Quã rem apud Lucil.ĩ lib.satyr.xvi.l; cognoscere. Huic igiť potissimũ p oẽm ætatẽ quotannis sacrificamus.Diõysia ãt sunt bacchi: seu ut latine dica;:liberi sacra:q̃ liberalia appellãť.Et bacchanalia:in qbus:q̃ scelera fata sint Rõæ posthumio Albino.Q. Martio Philippo cos.ostendit. T.Liuius li.xxxix. ¶ Turbo uẽtus ẽ Apuleio ĩ li.de mundo:q repentinis flabris prosilit:atq; uniuersa perturbat. Vir.i.æne. Turbine corripuit:scopulosq; inflixit acuto: Turbo p̃terea:quẽ grꝫci τροχον dicũt istrumẽtũ quo pueri utunť.De quo Vir.li.vii. æne.Ceu quõdã torto uolitãs sub uerbeř turbo.Que; pueri magno in gyro uacua atria circũ.Intẽti ludo exercẽt.Ille actus habẽa: curuatis ferť spaciis:stupet iscia turba:ipubesq; manus mirata uolubile buxũ.Serui.testis a Catullo turben sicut carmen dictũ fuisse.Sed cũ turbo est nomen ꝓpriũ facit turbõis in gtõ. Hora.li.ii.sermonũ.Corpore maiorẽ rides turbonis ĩ armis:Spiritũ & icessum.Est quoq; turbo uerbum.

PYLADes

Matertera

Tricæ.

Genius.

Dionysia

SARACENVS

ARgẽtariis male. Lętat̃ primũ lẽo lucri fecisse: q̃s reliq̃s debebat trapezita minas ſ; postremo cõpellit̃ a milite reddere q̃ acceperat ꝓ uirgine pecuniã. ¶ Metui: nemis. ¶ Alludit ueluti ad equocationẽ nominis: nã minę: q̃s græci mnas ꝓ pecũiis hẽnt: sunt. n. ut librę pecũiariæ: & miæ. i. miatię a uerbo minor dñr. ¶ Pilũ. Genus teli: pila minãtia pilis: dixit Luca. ¶ Catapultariũ: Qđ e catapulta mittat̃: uel iaculũ siue catapultæ: nã mõuimus catapultã dici: & iaculũ & instr̃m teste No. Victruuio: Plau. ¶ Catello: Viculo. ¶ Robusto carcere. Vel qđ lignis ex robore carcer fieret: & uallaret̃: uel qđ locus eẽt in carcere: q robur diceret̃: ex quo sontes p̃cipitarẽt̃: qđ tãgere ur̃ Vale. maxius in cap. de seue. li. vi. de gracchis locut⁹: qn ẽt familiares eoꝝ de robore p̃cipitati sunt. ¶ In antes. Idest añ iudicem nõ uocatũ: nec cõstitutũ ¶ Aesculapio ha. gr̃am: dcm̃ est pp morbũ: quo angebat̃ leno: ægrotãtes si quidẽ rei uenerę uacare minus possunt. ¶ In neruo. Ferreo uinculo: quo pedes: uel ceruices impediuntur author Festus.

Pilũ qđ sit

Carceres quomodo fiebant

VALLA

ARgẽtariis male credi: q aiũt: nugas p̃dicãt. In hac scẽa lẽo sibi rẽ facilẽ cõtigisse autũat: ut oia ex ſnia ꝓcederẽt: icidit tñ i id: qđ p̃ter spe; eueniret: ut cogeret̃ qua; acceperat: reddere pecũiã. ¶ Meminis hodie apud p̃torẽ solueret, i. ne minitationibus: qđ dẽbat mihi solueret: Notãda constructio: me solueret: nisi uspiã menda sit aliqua. ¶ Pilũ ca. pilũ hasta p̃fixũ ferrum triãgulatũ est: si ergo catapulta iaculũ celere: ur̃ sagita ẽ: catapultis assimilatũ erit: ſ; potius instr̃m ur̃: uñ iacula mitterẽt̃. nã ita te neruo torq̃bo: ingt itidẽ ut catapultæ solẽt. ¶ Robusto carce. i. firmo: iexpugnabili. ¶ Intestatũ. i. nullus testibus cõuictũ. ¶ Potuisset mitter̃. i. libare seruitute.

Pilum catapultarium quid

PIVS BONO.

¶ DIcẽdi: ñ pdẽdi: ſniosius ẽ: si ditãdi legas: nõ dicẽdi hoc sẽsu: hoib⁹ ligua data ẽ ꝓ adminiculo rei parãdę nõ pdẽdę. Iuxta illđ ꝓptianũ. Falle fidẽ: ꝓuolue deos: mẽdacia uicat. Cędãt dãnosæ lucra pudicitię. Scis. n. qđ dr̃: caput sine ligua: pedaria ſnia ẽ. ¶ Iãiã faciã: hic capadox loq̃t̃: cui cũ collũ colũbari ãgustarẽt: ita ferme exclamat: facia;: nummos: exsinuabo: & exlatebrabo.

PYLAdes

¶ Hac ultia scẽa lẽo exultat sibi oia ex ai ſnia euenisse: ueꝝ p̃ter spẽ cogit̃ pecũiam reddere. ¶ Pilũ catap. appellat Plau. qđ e catapulta emitteret̃: Est ãt catapulta machia bellica haud multũ aliẽa a balista: e q̃ mittãt̃ tela ois gñis. uideãt docti: an No. Marc. recte sup h̃ uerbo scripserit. De ꝯficiẽda copiosissime scrbit Vict. Pol. li. x. đ architectura Api. Alexã. i li. de bello mithida. Assidua igt: & freq̃tia undiq; mittebãt̃ tela: quoad sulla ex catapultis. xx. sir̃ plũbeas emittẽs pilas: multos occidit: & ar

Catapulta

che lai

ARgẽtariis male credi q aiũt, nugas p̃dicãt. (tus sũ.
Nã & bñ, & male credi dico. id adeo hodie ego exper
Nã male creditur, q nunq̃ reddũt, sed prsus perit.
Velut hic decẽ mnas dũ soluit, omnis mensis transiit.
postq̃ nihil fit clamore hominẽ posce, ille me in ius uocat.
pessume metui, ne mihi hodie apud prætorẽ solueret.
Verum amici cõpulerunt. reddit argentum domo.
Nunc domũ properare certust. Mi. heus tu leno, te uolo.
ph. Et ego te uolo. ca. at ego uos nolo ãbos. Mi. sta sis illico
Atq; argẽtũ propere propera uomere. ca. quid mecust tibi?
Aut tecũ? Mi. quia ex te hodie faciã pilũ catapultarium.
Atq; ita te neruo torquebo itidem, ut catapultæ solent.
Delicatum te hodie faciam, cum catello ut accubes,
Ferreo ego dico. ca. at ego uos ambo in robusto carcere
Vt peatis. Mi. collũ obstringe. abduce istũ in malã crucẽ.
ph. Quicq̃d ẽ, ipse ibit poti⁹. ca. proh deũ atq; hoium fidẽ.
Hocci ne pacto indẽnatum, atq; intestatum me arripi?
Obsecro planesiũ, & te phædrome, auxilium ut feras.
pl. Frater obsecro te, noli hunc indẽnatum perdere.
Bñ & pudice domi me habuit. Mi. haud uolũtate id sua.
Aesculapio huic habeto, quod pudica es, gratiã,
Nã si uoluisset, iãpridẽ quoquo posset mittere.
ph. Animũaduorte, si possum hoc inter uos cõponere,
Mitte istunc. accede huc, dicã meã sententiã.
Siquidẽ uoltis, quod decrero. facere. ca. tibi permittimus.
Dũ q̃dẽ hercle ita iudices, ne quisq̃ a me argentũ auferat.
Mi. Q đ ne ꝓmisisti? ca. qđ ꝓmisi, lingua eadẽ nũc nego.
Dicundi, non rẽ perdundi hæc gratia natast mihi,
Mi. Nihil agit. collũ obstrige hoi. ca. iãiã faciã, ut iusseris.
Mi. Q ñ uir bonus es, rñde qđ rogo. ca. roga quod lubet.
Mi. promisistin, si q̃sq̃ hanc liberali assereret manu,
Te oẽ argentũ redditurũ? ca. non cõmemini dicere.
Mi. qđ? negas? ca. nego hercle uero. quo pñte? quo in loco?
Mi. Meipso pñte, & lycõe trapezita. ca. non taces?
Mi. Nõ taceo. ca. nõ ego te floccifacio, ne me territes.
Mi. meipso pñte, & lycone factust. ph. satis credo tibi.
Nunc adeo, ut tu scire possis leno meã sententiã,
Libera hæc est. hic huius frater est. hæc aũt illius soror.
Hæc mihi nubet. tu huic argentũ redde, hoc iudiciũ meust.
Mi. Tu ãt in neruo iã iacebis, nisi mihi argẽtũ redditur.
Ca. Hercle istam rẽ iudicasti perfidiose phædrome,
Et tibi oberit, & te miles Di, deæq; perduint,
Tu me seq̃re. Mi. quo sequar ego te? Ca. ad trapezitã meũ,
Ad prætorẽ. nã inde rẽ resoluo omnibus, quibus debeo.
Mi. ego te i neruũ, haud ad p̃torẽ hic rapiã, ni argẽtũ r̃fers.
Ca. Ego te uehemẽter perire cupio, ne tu me nescias. (meos
Mi. Ita ne uero? Ca. ita hercle ũo. Mi. noui ego hos pugnos
Ca. q̃d tu? Mi. q̃d tu rogitas? hisce ego, si tu me irritaueris,
placidũ hodie te r̃ddã. Ca. age ergo r̃cipe actutũ. Mi. licet.
ph. Tu miles apud me cœnabis, hodie fient nuptiæ.
Mi. q̃ res bñ uortat mihi, & uobis. spectatores. plaudite.

chelai turri cõfregit:iutileq; reliqt. Catellã femio gñe ptulit Cæci.i plotio. Plau.uero ĩ neutro gñe posuit: teste nonio. M.i li.de idisc.gñerib9:quẽ Thad. Vgol.e germãia i italiã portauit. Flocifacio p puificio accipiendum.

Ⅽ In cassinæ argumentum.

STalino senex:puerq; filius amabãt cassinã:quã domi hẽbãt puellã olim exposititiã:uerebat̃ uxorẽ senex: adolescẽs prẽm:pr̃ allegat olympionẽ uillicũ:filius seruũ chalinũ:utq; petit sibi eã uxorẽ dari:filiũ ne ipedimẽto sit pegre ablegat pr̃: cleostrata senis uxor re pcepta fauet absẽti filio:chalinoq; seruo:senex cõtra uillico: coueniũt: ut cui sors obtigerit:uxor puella tradat̃:adiuuat̃ sorte senex:ac uillicus olympio:parantur nuptiæ:rogat senex uicinũ alcesimũ:ut pusq; rus mittat̃:noua nupta domũ sibi cõmodet: ut puella liceat nocte potiri:id ęgre ferens cleostrata:ac chalinus pariter quærunt utrosq; dolis fallere:pro muliere subornatur chalinus:manetq; amatores in uicini domo:olympio:q primas uices conatus est surripe calcibus:& pugnis plectit̃ a chalino:senex itidẽ adiẽs pessimis agit̃ modis:req; palã fc̃tã hr̃ ludibrio senex:postremo cognita cassina uicini filia: uxor traditur senix amanti filio.

SARA CENVS.

Ⅽ Cassinæ argumentum.

STalino uxorẽ habuit cleostratã:ũn natus theutyurnicus cassina:erat ancilla domi sublata:aliũde in domum delata.quã aluerat mr̃familias bene pudiceq;. Stalino maritus illã depibat:eius filiũ amore conflagrabat:pr̃ itaq; subornat olympionẽ uilicũ:ut eã sibi uxorẽ poscat:idẽ filius facit:chalinũ eni seruũ suuȝ iubet eandẽ sibi deposcere:pater filiũ peregre mittit:ne se ipediat. Vxor tñ pro filio contendit: sortitur. sortitio senẽ adiuuat:mr̃ieres dolũ struũt:ut cũ olympio uxorẽ cassinã se ducturꝫ existimat:chalinũ seruũ p uxore ducat:itaq; incognitũ in ædicula occupat:chalinus olympionẽ pugnis uexatũ extrudit foras:idẽ cõtigit seni nil tale suspicãti:cognita itaq; puella ingenua filio nubit. Noia confic̃ta in hac comœdia sunt:stalino q̃si dicas ad missariũ: qa stelo mitto sigñat. Chalinus: frenũ a gręcis dr̃:q̃si frenũ seni obiiciẽs:Olympio:q̃si olos lãpros.i.tot9 collucẽs:qm̃ in nuptiis se multũ festiuũ locat. Cleostrata stalinõis uxor: qa creos gl̃ia:& stratus dr̃ exercitus.qm̃ cũ marito cõfligit:uñ & gloriã refert myręna a græcis:a latinis murena:q̃ cũ osficul̃ multis cõstet ea distrigunt̃ in caudam: q̃ amputata abiiciunt̃: qm̃ diu cleostratæ obstitit:& deniq; fauit. Alcesimus:q̃si adiutor:nã alco adiuuo sigñat:qa stalinonem in nuptiis adiuuit. Pardalisca quasi uaria:ut pardus:quia uarie se commutat: dum senem stalinonem uersat.

VALLA

ARGVMENTVM.

COnseruam,uxorem duo conserui expetunt.
Alium senex all egat,alium filius.
Sors senem adiuuat,uerum decipitur dolis,
Ita ei subiicitur pro puella seruolus
Neq̃,qui dominum mulgat atq; uillicum.
Adolescens ducit ciuem Casinam cognitam.

COnseruã uxorem.s.cassinam. Cõserui. Olympio:& chalinus. Aliũ.s.olympionẽ ipȝ. Alium filius. Vȝ chalinum. Seruulus:Idẽ chalin9. Dominum. Senem stalinum. Adolescens. Senis filius theutyurnicus.

SARA CENVS

COnseruã uxorẽ. argumẽtũ comœdię paucis cõphensũ:uñ fabulæ nomẽ:ut in cęt̃is dinoscitur. Seruulus neq̃.i.iprob9: & chalinus intelligit̃. Dominum:stalinonem. Mulc̃tat:ulciscit̃. Villicũ: olympionem:unde uillico uerbũ. Apuleius lib.viii.possessionem maximam illam:in quã deueneramus:uillicabat. Adolescens:nẽpe filius familias.

VALLA.

Villico uñ.

PROLOGVS.

SAluere iubeo spectatores optumos
Fidem qui facitis maxumi,& uos fides,
Si uerum dixi,signum clarum date mihi
Vt uos mihi æquos iã ide a principio sciã.
Qui utuntur uino utere sapienteis puto,
Et qui lubenter ueteres spectant fabulas.
Æquomst placere ante ueteres fabulas.
Nam nunc nouæ quæ prodeunt comœdiæ,
Multo sunt nequiores,q̃ nummi noui.
Nos postq̃ populi rumore intelleximus,
Studiose expetere uos plautinas fabulas.
Antiquam eius edimus comœdiam
Quam uos probastis,qui estis in senioribus.
Nam iuniorum qui sunt,non noront scio.
Verum ut cognoscant,dabimus operam sedulo.
Hæc quom prima actast inter omneis fabulas
Ea tempestate flos poetarum fuit.

SAluere iubeo. Recitator ichoaturus comœdiã:ut magis sibi attentos auditores reddat: dicit se ueterem:& antiquã acturꝫ comœdiaȝ ę greco in latinũ a plauto uersã:ppterea qd̃ sẽp ueterꝫ fabulæ recẽtioribus:ut nouo uinũ uetus: antecelluisse uisæ sunt. Et uos fides. Subaudi maximi facit:& hoc pac̃to beniuolẽtiaȝ captãdo plausũ petit. Bumorẽ. Opinionẽ:sniam. Salu.adhæc rumoribus aduersa in prauitatẽ:secũda in casum fortunã temeritatẽ declinãdo corrũpebãt:& p fauore rumor ponit̃. Virg.ergo iter icœptũ pgũt rumor̃ scdo.i.pspo fauor̃:ppe tñ rumor fama ẽ i pp̃o sñ certo author̃. Ⅽ CASInã fabulã Plau.iscripsit ab ancillæ noie Casina:quã amari a se itroduxit. Author Festus Põ. Vino uete hoc ẽ tã sapiẽtes sũt:q utũt uino uete: q̃ q liben/ter spec̃tãt uetes fabulas. Vinũ uetus esse gratius nouo Oui. testis ẽ:Qui pperãt noua musta bibãt:mihi fũdat auitũ. Cõsulibus pscis cõdita testa merꝫ. Sup uino tria adagia gręcis usurpata referam:ut uinum ueritas:& uinum sæpe senẽ inuitum saltare coegit: & illd̃ οινοσ ουκ εχει πηδαλιον.i.uinum non habet clauum quoniam ebrius ratione priuatus non habet clauum:quo gubernetur.

SARA CENVS.

VGOLETVS ET GRAP. Vinũ uet9.

Qui nunc abieront hinc in communem locum.
Absentes prosunt sed tamen præsentibus.
Vos omnes opere magno oratos esse uolo.
Benigne ut operam detis ad nostrum gregem.
Ducite ex animo curam, atq; alienum æs.
Ne quis formidet flagitatorem suum.
Ludi sunt, ludus datus est argentariis.
Tranquillum est, alcedonia sunt circa forum.
Ratione utuntur. ludis neminem poscunt.
Secundum ludos reddunt autem nemini,
Aures uotiuæ si sunt, animum aduortite.
Comœdiæ nomen huius dare uobis uolo.
CLERVMENOE hæc uocatur comœdia græce.
DIPHILVS hanc scripsit. post id rursum denuo
Latine PLAVTVS cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat. ei est filius.
Is una cum patre in illisce habitat ædibus.
Est ei quidam seruos, qui in morbo cubat.
Immo hercle uero in lecto, ne quid mentiar.
Is seruos (sed ab hinc annos factust sexdecim)
Quom conspicatus est primo crepusculo
Puellam exponi, adit extemplo ad mulierem.
Quæ illam exponebat, orat ut eam det sibi.
Exorat, aufert, detulit recta domum.
Dat heræ suæ, orat ut eam curet, educet.
Hera facit, educauit magna industria.
Quam si esset ex se nata, non multo secus.
Postquam hæc adoleuit ad eam ætatem, ut uiris
Placere posset, amare eam puellam hic senex
Efflictim occipit, & item contra filius.
Nunc sibi uterq; contra legiones parat,
Pater, filiusq; clam alter alterum.
Pater allegauit uillicum, qui posceret,
Sibi istam uxorem. is sperat, si ei sit data,
Sibi fore paratas clam uxore excubias foris.
Filius autem armigerum allegauit suum,
Qui sibi eam uxorem poscat. scit si id impetret,
Futurum, quod amat intra præsepeis suas.
Senis uxor sensit amori uirum operam dare.
Propterea una consentit cum filio.
Ille autem postq̃ sensit filium suum
Eandem illam amare, & esse impedimento sibi.
Hinc adolescentem peregre ablegauit pater.
Sciens mater ei dat operam absenti tamen.
Is, ne expectetis hodie in hac comœdia,
In urbem non rediuit, Plautus noluit.
Pontem interrupit, qui erat in itinere.
Sunt hic, quos credo nunc inter se dicere.
Hercle quid istuc est? seruiles nuptiæ?
Serui ne uxorem ducent? aut poscent sibi?

Acro

¶ In cõmunẽ locũ. Apd̃. s. inferos. ¶ Prosunt pñtibus. Propterea: q̃ nobis reliq̃runt doctrinã. s. bonos mores: leges: instituta. ¶ Opatos. Oratos. ¶ Ad nr̃m gregẽ. Ad eos. s. q acturi erãt comœdiã: grex. n. ꝓprie dr̃ de pecoribꝰ minutis: & ad armẽta referat̃: ut abũde in asinaria relatũ est. ¶ Alienũ æs. Qd̃ alteri debet̃. ¶ Flagitatorẽ: Creditorẽ. ¶ Ludi sũt. Ludos dixerunt publica spectacula pluralr̃ declinatos: & ludus iocus: & schola. Plau. in asina. hęccine te oblitũ in ludo: q fuisti tam diu. ¶ Alcedonia. Tranqlla tpa: uel trãqlli dies Varro citãs pacuuiũ: alcyõis ru tulus puolãs furor: hæc. n. auis nũc græce dr̃ alcyũ: a nr̃is alcedo: hęc hieme dicit̃ pullos trãqllo mari facer̃: eos dies alcydonia appellabãt: qd̃ ẽ alcyonis ritu: de hac aui diffusiꝰ mẽtio hẽbit̃ i pęnulo. ¶ Secũdũ. Iuxta: ꝓpe: ita Victruuiꝰ in prio. Ita si scd̃m mare erũt mœnia. ¶ Votiuę. Cupidæ. ¶ Clærumene. κληρος dr̃ sors: nã sortiri ãbo serui sũt cassinã puellã. ¶ Cũ latrãti noie. Idest manifesto: & apto. Varro canes: q latratu signũ dant: ut signa canũt canes appellati: & qd̃ ea uoce idicãt: q̃ noctu latẽt latratꝰ appellatus. ¶ Senex hic. s. ſtalio cõponit argumentũ fabulæ. ¶ Ei ẽ filiꝰ. Cuiꝰ nomen in fine tm̃ comœdię memorat̃: nã ipe nusq̃ appet i comœdia. ¶ Seruꝰ. Chalinus. ¶ Crepusculo. Qd̃ ẽ i certũ diei: ac noctis tp̃s a crepera: ut uisũ ẽ Nonio. Quęꝓ re dubia hr̃: & crepeꝝ ide dubiũ: unũ decrepitꝰ in dubio uitę cõstitutꝰ. ¶ Puellã. Hęc qdẽ cassina est: q̃ dat nomen comœdiæ. ¶ Industria. Et fit teste Prisciano idustrior: & idustrius. ¶ Nõ mlto serꝰ. Velut fere: ñ alr̃. ¶ Claꝫ alteꝝ. Sic apd̃ reliquos authores iuenio ꝓpositiões cõiũgi cũ accusatiuo & aliis casibꝰ: ut ꝑter reꝝ capitaliũ dixit Salustiꝰ. Et cruꝝ tenꝰ Vir. Vide Priscianũ: & Diomedẽ. ¶ Allegauit. Proposuit: nã uerebat̃ uxorẽ senex. ¶ Villicum. Olympionẽ. ¶ Excubias. Vigilias. s. uenereas. ¶ Armigeꝝ. Chalinũ. ¶ Presepis suas. Metaphoricos dictũ. i. in suã ditionẽ: & arbitriũ. ¶ Ablegauit. Alio misit: Terẽtius: Alio ẽ mihi ablegãdus: dũ parit philomela. ¶ Ne expectetis. Quia: ut dictũ ẽ: nõ iducit̃ in comœdia: reliq̃ autẽ dicta sũt p iocũ. ¶ Sũt hic: Tacitę futuræ obiectiõi rñdet. ¶ Seruiles nuptiæ. Subaudi fiũt. ¶ Serui. Pro seruine. ¶ Mulsi diximus mulsũ eẽ uinũ admixtũ melle: quo pleriq; potato absq; cibo aliquo dñr se nectã aliq̃ndiu ꝓrogasse. ¶ Pœnus dũ iudex. Lepide: & festiuit̃ morsu icessit pœnos: græcos: & apulos: tanq̃ bibaces: & uini cupidos. ¶ Qui idest q̃re. ¶ Manebit. Expectabit. ¶ Auspices. Qui nu. ꝑ. Veteres. n. i nuptiis celebrãdis auspicia capiebãt: alr̃ auspex ꝓ militiæ duce ponit̃. Hora. nil desperãdũ duce: & auspice teucro:

Grex quid sit.

Alcedonia quid.

Crepusculum quid.

Mulsũ qd sit.

Auspex q dicatur.

Nouom attulerunt, quod fit nusq̃ gentium.
At ego aio hoc fieri in græcia, & carthagini.
Et hic in nostra terra, atq; in apulia.
Maioreq; opera ibi seruiles nuptiæ
Quam liberales etiam curari solent.
Id ni fit, mecum pignus siquis uolt dato
In urnam mulsi. pœnus dum iudex fiet.
Vel græcus adeo, uel mea caussa apulus.
Quid, nunc nihil agitis, sentio, nemo sitit.
Reuortar ad illam puellam expositiciam.
Quam serui summa ui sibi uxorem expetunt ea inuenietur & pudica, & libera
Ingenua atheniensis. neq; quicq̃ stupri
Faciet profecto in hac quidem comœdia.
Mox hercle uero post, transacta fabula
Argentum siquis dederit, ut ego suspicor,
Vltro ibit nuptum. nõ manebit auspices.
Tantust, ualete. bene rem gerite, & uincite
Virtute uera, quod fecistis antidhac.

ACTVS PRIMVS.

Acrõ inqt auspice: fautore: uel spõsore. VALLA. F Ide: q facitis maxi. Qm̃ frauds i hac comœdia eueništ. ¶ Qui utunt uino uete sapiētis puto: a cõparatiõe similiũ utit argumēto. Sapiētis accusatiuus est qa duplicē: aut in duas cõsonātes desinētia noia accusatiuũ pluralē tã in is q̃ in es mittũt. ¶ Qui estis in senioribus. i. seniorũ tenetis locũ. ¶ Hic i cõe; locũ. i. ad ifer na: in quem communiter omnes. ¶ Atq; alienum es idest si cui debetis quicq̃: noli te admodũ esse solliciti. ¶ Flagitatorem suum: idest crebru; & instantem petitione: id namq; flagitare est. ¶ Ludus datus est argentariis: hoc est: nequidem argentarii quicq̃ exoluunt cuipiam. ¶ Alcedonia sunt circum forum: idest trãquilitates: ac quietes. Varro apud pacuuiu; alcyonis rutulus peruolans sutor: hæc eni; auis nunc græce dicitur alcyon nostri alcedo: hęc hieme q pullos dicitur tranqllo mari facere: eos dies alcydonia appellant: quod est alcyonis ritu. ¶ Ratione utuntur: idest respectu. ¶ Secundum ludos: idest post ludos. ¶ Aures uotiuæ. i. cupidæ. ¶ Clærumenoe: ideo sortientes: quia cleros sors dicitur. ¶ Cum latranti nomine: idest claro: aperto: quia signum canes dant latratu suo: ideo latrãti. Varro: canes: qui latratu signum dant: ut signa canunt canes appellatæ: & quod ea uoce indicant: q̃ noctu latent: latrat? appellatus. ¶ Annos factum est sexdeci. Annos factum est impersonale uerbũ qđ pluribus aduersatur grãmaticis: q nullu; casum putant admittere uerbu; ipersonale passiuæ uocis transitiue. ¶ Amat efflictim: idest se amore affligit. ¶ Legiones parat: idest controuersias instruit. ¶ Allegauit: idest misit. ¶ Clam uxore: prorsus uxore nescia. ¶ Excubias foris: ut longe ab uxore absit: & excubet cum amica. ¶ Armigerum: idest chalinum: qui domino gerit arma: ac sicut arma multis dicuntur modis: ita & armigerum dicimus. Iuuenalis enim ludenti subministrantem pecunia; armigerum uocat: cum inquit: dispensatore uidebis armigero. ¶ Intra p̃sepis suas: idest in sua potestate: ut pabulũ cum iumentis propositum est in p̃sepibus iam in ipsorum uidetur potestate. ¶ Ablegauit peregre: idest foras emisit: ne ab eo compelleretur cassinam deserere. ¶ Seruiles nuptiæ: elypsis figura est subaudiendum enim erunt. ¶ Seruin: idest serui ne. ¶ Nouum attulerunt: subaudi poetæ. ¶ Nusq̃ gentium. Ornatus causa gentium. ¶ In urna; mulsi. Mulsum quod gręci mellicratum uocant ex aqua & melle: ita Antonius musa interpratatur. nam ex uino & melle œnomeli uocant. ¶ Non manebit aspices. Auspicato enim cuncta ueteres faciebant.

Alcedonia quæ.

¶ ALCEdonia: hoc est tranquillitates: metaphora sumpta ab alcyone aue: quæ antiquitus alcedo dicitur teste. F. Pompeio ut pro Ganymede catamitus pro Nilo melo. Nam hac aue nidificante mare est tranquillissimum: teste Ouidio. lib. xi. met. & mille aliis. in re manifesta non est imorandum: sed quod ab omnibus Plauti interpretibus omissu; est referam. Alcyoniæ dies dicuntur: quibus alcyones aues nidificant: quo tempore mare est tranquillissimum. Verũ de numero dierum dissentiunt scriptores. Simonides in pentathlis undecim testatur: ac Aristoteles in lib. de animalibus. Demagoras autem Samius septem. Philochorus nouem. Fabulam autem de Alcyonibus talem cõmemorat Hegesandrus in commentariis. Alcyoni inquit giganti filiæ fuerunt Phostonia: Anthe. Methone. Alcippa. Pallene. Drimo. Asterię. Hæ post patris mortem e Canastreo: quod est Pellenes promontorium se in mare deiecerunt. Amphitrite eas in aues conuertit: q a patre. Alcyones uocantur. Hæc suidas. apud quem menda est non solum in impressis: sed manuscriptis codicibus in numero Siquidem ibi. xi. pro quattuordecim legitur. Quod ut apertius fiat uerba Arist. Simonidem citantis ex lib. v. de histo. animalium ascripsimus. Quamobrem quoties bruma serena existit dies alcyoneæ appellantur. Septem ante brumam: & septem a bruma: ut Simonides quoq; suo carmine tradidit. Vt cũ per mẽsem hybernum iuppiter bis septem molitur dies temporis. Clementiam hanc temporis nutricem. Sacra; uarię & pactæ alcyonis mortales dixere. Diphilus poeta nouæ comœdiæ scriptor: ex Sinope urbe author Strabo. ¶ Orare est rogare. exorare est impetrare: Terren. in ecyra. Orator ad uos uenio ornatu prologi. finite exorator fiem. ¶ Nomina propria locorum tertię declinationis in datiuo significant in loco: ut sum Carthagini: & Tiburi: in ablatiuo đ loco: ut uenio carthagine: & Tibure author Seruius contra uulgarem recentiorum grammaticorum consuetudinẽ. Operę precium duxi adscribere: quæ de situ Carthaginis traduntur ab Eutropio lib. iiii. historiarum Diruta est autem carthago omni murali lapide in puluerem comminuto: cuius fuisse situs huiusmodi dicitur. Vigintiduo milia passuum muro amplexa: tota pene mari cingebatur: absq; faucibus: quæ tribus milibus passuum aperiebantur. Is locus murum triginta pedes latum habuit. saxo quadrato in altitudinem cubitorum quadraginta: a saxo cui nomen birsæ erat paulo amplius q̃ duo milia passuum tenebat. Ex una parte murus communis urbis: & birsæ imminens mari: qđ mare stagnum dicitur: quoniam obiectu protentę linguę strangulatur.

VGOLETVS ET GRAPA. Alcedõia Alcioneæ dies Alcionum nomina. Diphilus Byrsa.

SARACENVS

Non mihi licet. Serui duo amores suos palã faciũt: alterq; alterũ obseruat qd agat. ⁋ Quasi umbra. Quę sp eũtē comittat. ⁋ Sutel: astutiis: dol. ⁋ Directe est⁹. Cruci afixus: q̃si i diē erect⁹. ⁋ Vsq; assidue. Vir. Iuuat usq; morari. ⁋ Duas. pdes. ⁋ Lucebis facē. Nã i nuptiis celebrãdis faces accēdebãt: ut ifra dicem⁹: hac locutiõe usus ē in curguliõe: luces cereum. ⁋ Postilena: a post & stando: q̃ stet a pte posteriori: id illd ē in curuũ lignũ: qd sub iumēti cauda ponit. ⁋ A ceruo mederis. Error ē ex iuersiõe lrãr. Tu lege: nisi tu ruri eruũ ederis: ē. n. eruũ notũ legumen qd dat bob⁹: sēsus ē: quē seqñtia uerba coadiuuãt: eousq; te fame: ac egestate cõprimã: ut famelic⁹ cogaris eruũ eder: aut uelut lũbricus terrã: est. n. lũbricus uermis: q subit terrã: a medicis terrę intraneũ appellat⁹: atq; ita ēt Plinio.

Lũbric⁹ q.

VALLA

Non mihi licet. Querit calinus olympionē cõseq quoquo eat: mitatq; olipio si cassinã ducat uxorē se pessimis excruciaturum mõis. ⁋ Nõ mihi licet. Hęc uox pl̃ib⁹ enuntiat modis: signãtaq; h; ñ pauca: nam liceo neutr̃ passiuã h; signatiõnē: dicim⁹. n. liceo a te. Cõtra liceor depõnēs actiuam. Persi. Et cētũ gręcos curto cētusse licetur. L; uero ipsõale uerbũ licitũ est: uñ & Inia dcã. quã sibi supra id: qd dceat: qspiam asciuit. L; ãt cõiũctio: q quãuis signat. & l; aduerbiũ: quo sępe Plau. utit cõfirmandi: ut posteri⁹ cũ sæpi⁹ hoc uerbũ iterasst; qdã: ali⁹ adiecit obiurgãs: oia l; : l; a quo cõposita alia aduerbia fcã sũt illicet: ut supra Plau. i captiuis illicet. pasiticę arti in maximã malã crucē: qd dici qdã opinãtur: q̃si ire l;: nec mirãdũ si casũ h;: qa qñ q; : ut apd gręcos: ita & apd latinos iueniũt aduerbia iũgi casib⁹: ut illi⁹ ergo: uenim⁹. Ponit. n. ergo p cã: in q̃ signatione solutę quoq; orõnis scriptores uet̃es sępe usi sũt: ut Cato in reb⁹ rusticis: ut Titus Liui⁹: ita. s. scir l;: & u;: uidet l;. ⁋ Quid tu malu;: ac si diceret: malo omine. ⁋ Sutel tuis. i. fraudib⁹: atq; fallaciis. ⁋ Præripe cassinã uxorē. i. quã ego uxorē futurã meã arbitror: tu pöccupes: ac puenias: ut tibi det. ⁋ Hi. Nõ magni ptii: Liptote figura: dat. n. itelligi idignũ eē: ut in urbe diuerset. ⁋ In pfectura tua. Quia uillic⁹ uillæ custos es. ⁋ Qd legatũ ē. i. tibi mandatũ ac tuo tributũ oneri. ⁋ Vrbani reb⁹ q̃ in urbe gerũt. Nã & urbanũ facetum ēt noiam⁹. ⁋ Directⁱ. i. i diē pstitutam erect⁹: ac morti addict⁹. ⁋ Rure incubabo: sũpta trãslatõe ab auib⁹: q̃ ouis incubat: Incubabo igit cõmorabor: nec quoquã me recipiã. ⁋ Hercle me sus. ordo uerborũ ē. Sati⁹ ē me mortuũ suspēdio: mortuu; p moritur dixit. ⁋ In la. ne duas. i. ne dderis i uenatiõnē: ubi itēt⁹ laqus ē. ⁋ Ex ster. ef. Sterqlinĩũ Var. atq; Columel. oge

Incubare quid sit.

Chalinus. & Olympio serui.

Non mihi licet meã rē me. solum ut uolo, loqui
Atq; cogitare sine te arbitro? quid tu, malum,
Me seqre? Ol. decretũ ē mihi, q̃si umbra quoquo
Te persequi. quin ædepol etiamsi in crucem (ibis
Vis pergere, sequi decretust. dehinc coniicito
Cæterum, possis ne, nec ne, clam sutelis tuis
Præripere Casinam, uxorem perinde, ut postulas.
ch. Quid tibi negocii mecust? Ol. quid ais impudens?
ch. Quid in urbe restas uillice hinc magni precii?
Ol. Lubet. ch. Quin ruri es in præfectura tua?
Quin potius quod legatust tibi negocium
Id curas, atq; urbanis rebus te abstines?
Huc uenisti sponsam præreptum meam. abirus,
Abi directus tuam in prouinciam.
Ol. Chaline non sum ego oblitus officium meum,
Præfeci ruri recte, qui curet, tamen
Ego huc quod ueni in urbem, ubi impetrauero,
Vxorem ut istanc ducam, quam tu deperis,
Bellam, & tenellam Casinam conseruam tuam,
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero
Rure incubabo usq; in præfectura mea.
ch. Tu illam ducas? hercle me suspendio
Quam tu eius potitor fias, satiust mortuum.
Ol. Mea prædast illa, proin tute in laqueum ne duas.
ch. Ex sterquilinio effosse tua illæc prædast?
Ol. Scies hoc ita esse. ch. uæ tibi. Ol. quot te modis,
Si uiuo, habebo in nuptiis miserum meis?
ch. Quid tu mihi facies? Ol. Ego ne quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem.
Post illa ut semper improbus, nihilq; sis
Post id locorum, quando ad uillam ueneris
Dabitur tibi amphora una, & una semita,
Fons unus, unũ ahenum, & octo dolia,
Quæ nisi erunt semper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerunda curuom aqua faciam, probe
Vt ex te postilena possiet fieri
Post autem nisi ruri tu acer comederis,
Aut quasi lumbricus terram quidem te postules
Gustare, quicq̃ nusq̃ ædepol, gentium
Ieiunum æquest, atq; ego te ruri reddibo.
Post id quom lassus fueris & famelicus
Noctu ut condigne recubes, curabitur.
ch. Quid facies? Ol. concludere in fenestram firmiter,
Vnde auscultare possis, quom ego illam osculer,
Quom mihi illa dicet, mi animule, mi Olympio
Mea uita, mea mellilla mea festiuitas.
Sine tuos ocellos deosculer uoluptas mea
Sine amabo te amari meus festus dies,
Meus pullus passer, mea columba, mi lepus.

stum lętamen

Quom mihi isthæc dicentur, tum tu furcifer,
Quasi mus, in medio parietis uorsabere.
Ch. Nunc, ne tu respondere postules, me tibi
Abeo intro, tedet sermonis tui. Ol. te sequor
Hic quidem pol certe nihil ages sine me arbitro.

stū lætamen uocant. unū stercoretur agri. Effosse igit inquit ex sterquilinio: ac si diceret ex cloaca. ¶ Hembo i nuptiis: idest tractabo dum nuptiæ fiunt. ¶ Huic lucebis noue nuptæ facem. Cassinę inquit: q̄ nunc nubet: facem succēsam attinebis. Est igitur luceo uerbum ut neutrꝫ absolutū: ita trāsitiuū ad accusatiuū: ut hic: qđ in aliis quoqꝫ uerbis alii clari oratores faciūt: ubi .n. sigñatio: ibi & mutať cōstructio: ita & Virgil. Coridon ardebat alexim: dixit ex absoluto transitiuum faciendo. Lucebis facē: quia in nuptiis faces succendebantur. ¶ Post id locorum. Illud locorum ornatus causa: ut interea loci: & ubi gentiū. ¶ Amphora una. a gręcis amphiphoreus genere masculino: ut mutata terminatione: mutantur & genera: nostri amphorā fœminino genere protulerunt. ¶ Vna semita: idest uia angusta seorsum a uia celebriore. ¶ Vnum ahenum: uas ex ære conflatum. ¶ Vt postilena possit ex te fieri. Postilenam uocat lignum incuruum a clitellis iumēti clitellarii longius loris porrectū: & sub iumēti cauda retentum. Dictum quod postremas iumenti partes teneat. ¶ Nunquam ædepol ieiunium est æque: hoc est nihil tam inane: nihil tam exhaustum q̄ tu fueris. Celsus in quarto. Ab ea ieiunium intestinū incipit: non ita implicitū: cui tale uocabulū est: quia nunq̄: quod accipit continet: sed protinus in inferiores partes transmittit. ¶ Ruri reddibo: pro reddam: ut ēt in menæchmis. Saluū tibi: ita ubi mihi dedisti reddibo. ¶ Et famelicus. i. exuriens. ¶ Condigne recubes: ut dignus es te reclines. ¶ Meamelilla: ab eo q̄ est mel diminutiuū melliculū est: ut alibi Plau. nunc diminutiuū aliud genere fœminino melilla fecit: nisi sit diminutiuū ab eo: qđ est melina: quę species metalli est in melo insula effossi.

Luceo significatū.

Postilena quid sit.

PIVS BONONIE.

¶ QVAsi umbra. sicuti umbra ait. quæ antiquitus quemadmodum in pręsentia ligua uernacula spera dicebatur. comitatur eos: qui per solem faciunt iter. ita mihi decretum est te persequi quoquo ibis. Ouidio similitudo hæc peride ac plauto usurpatur in tristibus. Vtqꝫ comes radios per solis euntibus umbra est. Cum latet hic pressus nubilus illa fugit. Mobile sic sequitur fortunæ lumina uulgus Quæ simul inducta nube premuntur abit. Spira demum longe seorsum a spera significatum habet. Plini. lib. xvi. publicum omnium arborum uitium uocant spiras: ubi se conuoluere uenæ: atqꝫ nodi: inueniunť in qbusdā sicut in mēbra centra .i. duricia clauo similis inimica ferris. Sphera demū follis appellať: unū spheroides figura Vitruuio li. viii. fortasse qui archimedis libros legit: dicet nō posse fieri uerā exaqua librationē: qđ ei placet aquā nō librarū: sed spheroides hēre schema. ¶ Proinde. lege pinde: ueluti tuū uotū ē.

Sphera qđ

SARRACENVS

ACTVS SECVNDVS.

Cleostrata coniunx. & Pardalisca ancilla.

OBsignate cellas, referte anulum ad me.
Ego huc transeo in proxumum.
Ad meam uicinam. uir siquid me uolet, facite hic
ne accersatis.
Pa. Prandium iusserat senex sibi parari. Cl. sta tace, atqꝫ abi.
Neqꝫ paro, neqꝫ hodie coquetur, quando is mihi, & filio
Aduorsatur suo, animi, amorisqꝫ caussa sui
Flagitium illud hominis, ego illum fame, ego illum siti,
Maledictis, malefactis, amatorem ulciscar probe.
Ego illum incommodis angam, faciam peride, uti dignust,
Vitam colat, acheruntis pabulum, flagitii persequens,
Stabulum nequitiæ. nunc hinc fortunas meas eo questum
Ad uicinas, sed foris concrepuit. atqꝫ ea ipsa eccam foras
Egreditur, non pol hoc mihi per tempus inceptum est iter.

OBsignate cellas. Cleostratam stalini senis uxorem rectissime inducit Plautus: ut fere mos est mulierum omnium q̄ nihil reticere didicerunt uicinis amores mariti mlta cū q̄rimonia palaturā. ¶ Fortūas. Calamitates. ¶ Cōcrepuit. Est plusq̄ crepuit: ut Don. i Ter.

VALLA.

OBsignate cellas. Cleostrata pardaliscam ancillam cōmonet: ut claudat ædiculas: nec seni Stalinoni prandium paret: quod ipsum amore cassinæ tantopere conflagrare uideat. ¶ Obsignate cellas Clausis cellis: & uasis ueteres obsignare cōsueuerant: q̄ Cice. in epistolis ostendit. Cellas dicit: in quibus celantur: quæ ibi reponuntur: inde & celarius dictus: ut ipse in captiuis: te facio cellarium. ¶ Animi: amorisqꝫ causa sui. i. ut uoluptatem capiat: & amores expleat suos. ¶ Flagitium illud hominis: plus est q̄ si flagitiosum hominem dixisset: obliquus eni ille casus uim habet maiorē: ut cum etiam dicit: quid hoc sit hominis.

Cellæ undē dictæ.

¶ Ego illum fame: ego illum siti: amplificatio per congeriem. ¶ Acheruntis pabulū: idest qui decrepitus iā meretur pascere acheruntem: nempe ad inferna detrudi. ¶ Stabulū nequitię: ubi nequitia stabulatur: fere nequitia de libidine solet. ¶ Per tempus. Dicimus enim tpi: tempore & per tempus eadem significatione.

¶ CHALinus dolet: q̄ olympiose sequatur: cui ille respōdet: se deliberasse subsequi illū ueluti umbra corpus. Vmbrę quoqꝫ dicuntur illi qui non uocati: sed ab his qui uocati sunt: ad conuiuium adducebātur. Horatius. Quos Mœcenas adduxerat umbras. ¶ Sutelam dici uoluere astutiam quasi subtilis tela inquit Fabius Placidiades: citans hunc locum. ¶ Semita uas significat hoc loco: qui seriola scribendum censet: carminis legem prorsus ignorat. ¶ Fons poculi genus: Hieronymus in prologo bibliæ: ut Iarcham in throno sedentem aureo: & de tantali fonte potantem audiret: docet Philostratus lib. vii. uocat phialam: quam Hieronymus fontem. ¶ Postilena est lignum incuruū quod sub cauda asini: cæterorumqꝫ iumentorum clitellariorum ponitur. ¶ Postilena Acer comederis: non eruum ederis: ut Pius in casina Plauti: & Philippus Beroaldus eius pceptor in augusto suetonii seorsum: & singillatim clamitant se correxisse ducti uterqꝫ errore maximo. ¶ Dicta. addendus fuit ex codi. antiquis Dactilus in quinto.

VGOLETVS ET GRAP.

Fons.

SARACENVS

Sequimini comites: Partes primas huius scænæ dabimus: uel cleostratę: uel mirinę: conuenit utriq; sermo: sed mirinæ sit potius añloquium: oẽm aũt huius diuerbii iterloq̃ntiũ ordinẽ cõposuimus: q nullus prsus extabat: & sensus ex cõfusiõe depierat. ¶ Sopor manu scalpit. Ita hẽbant codices. Legẽdũ est: uel sopor isanus caluit: uel sopor manus caluitur. i. frustrat: ut legit apud nonium. Sic quoq; apud eũ ait. pacuui⁹ me caluit sulpitio. Vñ calũniã dici putat Prisci. Seruius quoq; in arte: calũnia a uerbo caluor. i. frustor. ¶ Colũ notũ est instr: quo nẽt mulieres: qd p parca qñq; dea accipit. Sene. seruatq; sua decreta colus. ¶ Diuiduæ. Tedio. ¶ Despicatã. Despectã: & cõtẽptã: despicere. n. p nihilo hẽre. Terẽ. Et illis crucibus: q̃ nrãm adolescentiã h; despicatã. ¶ Ad mulieres. Contra: & aduersũ mulieres: q̃ semp se uiris potiores reddunt: & insupabiles. ¶ Ingratis. Me nolẽte. ¶ Peculi. Pro peculii: qd peculiũ abunde supra dictũ: quod qñq; p patrimonio usurpat. ¶ Deliquiũ. Minus interptat. Festus. Semper tu huic uerbo uitato. Hoc ẽ caueto: ne uel de domo expellat te uir: uel diuortio mulctet. ¶ Abi ad propera: & q̃ secunt dicta cũ quadã indignatiõe uident ab uxore aduersum uirũ: quẽ uiderat p amore solicitũ. ¶ Igit. Postea. ¶ Mox magis. Verba sunt uel cleostratę sermonem psequntis: uel mirinæ.

Calumnia unde dicta.

VALLA.

Sequimini comites. Cleostrata uicinã suã myrenã adit: apud quã maritũ suũ malæ tractatiõis accusat absentẽ. Myrena absentis tuet partes. ¶ In pximũ me huc. i. ad uicinã exeo meam: huc ite. ¶ Manus caluit. i. fallit: ac frustrat: uñ & calũnia dicta ut prisci putãt grammatici. ¶ Est diuiduæ. i. tã mihi q̃ tibi: nã diuiduũ dicimus in duas ptes distributũ ęq̃les: ut lunã diuiduã: ita Pli. ita plęriq; alii. ¶ Neq; plura sũt mihi: q̃ ego ueli: subaudiendũ q̃ tibi. ¶ Optio ẽ. Sensus ẽ: non est in mea positũ ptãte: ut qd ad me attinet: obtineã. ¶ Ad mulieres. i. qd ad mulieres attinet: ut usurpẽt. ¶ Hic lic; dicere nos sumus: sensus est: pter nos alius ẽ hic nemo l; ploq: qd uerũ est. ¶ Haud cõmodi est. i. nõ cedit cõmodo. ¶ Nil domi deliquiũ. i. domi nil deest a delinq̃ndo: ita & lunæ deliquiũ dicimus ubi deficit: ita nãq; ueteres locuti sũt. ¶ Igit: sup hac cã.

Calumnia unde dicta.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ CALuit dictũ est q frustrant a caluis inimicis: q sint oibus frustratui. ait. No. Marcellus citãs hũc locũ. ¶ Caluit. Ferri mihi colũ. ex codi. antiqs. ¶ Cleostrata. ex co. antiqs & nõ mecastor: ut legit Pi⁹. ¶ Deliquũ apud Plautũ significat min⁹. ut scribit. Festus Pompeius. Qui uero de liquiũ emẽdant: uelim si diis placet: nobis indicarẽt quẽ auctorẽ sequantur.

Myrina. & Cleostrata.

Sequimini comites in proxumũ me huc, heus uos, ecquis hæc
Audit, q̃ loquor? ego hic ero, uir si, aut qspiã q̃ret.
Nam ubi domi sola sũ, sopor manus caluit, iussin
Ferri mihi colum? Cl. Myrina salue. My. salue Cleostrata,
Sed qd tu es tristis amabo? cl. ita solẽt omnes, q̃ sunt male
Nuptæ. domi & foris quod ægre sit, satis semper est.
Nam ego ibam ad te. My. ædepol ego istuc ad te, sed qd ẽ,
Q̃d tuo nũc aio ægrest? nam quod tibi est ægre, idem mihi
Diuiduæ. Cl. credo ecastor, nam uicinam neminem
Amo merito magis, q̃ te, nec q̃plura sunt mihi,
Quæ ego ipsa ueli. My. amo te, atq; istuc scire expeto qd ẽ.
cl. Vir me pessumis meus habet despicatã modis. nec mihi
Meum ius obtinendi est optio. My. hoc qd est? dic idẽ hoc
Obsecro. nam pol haud satis meo corde accæpi
Querelas tuas. cl. uir me pessumis habet despicatã modis.
My. Mira sunt, si uera prædicas. nam ius uiri suum
Ad mulieres haud obtinere queunt. cl. quin mihi ancillam
Ingratis postulat, quæ meast. quæ meo educata siet
Sumptu, suo se uillico dare, sed ipsus eam amat.
My. Obsecro tacæ. nã nũc hic licet dicere, nos sum⁹. cl. itast.
My. Vnde ea tibist? nam peculi probã nihil hẽre addecet.
Clam uiro, & quæ habet partum, ei haud commodist. quí uiro aut subtrahat,
Aut stupro inuenerit. hoc uiri censeo esse omne, quicquid tuum est.
cl. Tu qdẽ aduorsũ tuam amicam loq̃ris omnia. Mi. tacessis,
Stulta, & mihi ausculta. nolis sis tu illi aduorsari,
Sine amet, sine quod lubet, id faciat, quãdo tibi nil domi
Deliquomst. cl. satin sana es? nam tu quidem aduorsus tuã
Istam rem loquere. My. insipiens semper tu huic uerbo uita
Ab tuo uiro. cl. quoi uerbo? My. i. foras. cl. ml'ier es tu, tace.
My. Quid est. hẽ quis est, quem uides? cl. uir eccum it. intro abi, ad propera.
My. Age amabo impetras, abeo. cl. mox magis quãdo ociũ
Mihi, & tibi erit, igitur tecum loquar, nũc uale. My. ualeas.

Stalino ſenex, & Cleoſtrata uxor.

OMnibus reb⁹ ego amoré credo, & nitorib⁹nitidis
Anteuenire. Nec pote qcq̃ cómemorari, qđpl⁹ſalis.
Pluſq; leporis habeat hodie. coquos equidé nimis
Demiror, qui tot utuntur condimentis, eos eo
Condimento uno non utier, quod præſtat omnibus.
Nam ubi amor condimẽtũ inerit, quoiuis placituꝝ credo.
Neq; ſalſum prorſus, neq; ſuaue eſſe poteſt quicq̃, ubi amor
Non admiſcetur. Fel quod eſt amarum, id mel faciet.
Hoiem ex triſti lepidũ, & lené. ego hanc de me cóiecturam
Domi facio, magis q̃ ex auditis, qui poſtq̃ amo
Caſinam, magis iniicio mundiciis mundiciáti Deo.
Myropolas ſollicito omneis. ubicunq; unguentuſt lepidũ,
Vngõ, illi ut placeã, & placeo, ut uidor. ſ; uxor me excruciat,
Quia uiuit, triſtem aſtare aſpicio. blande hæc mihi mala res
Appellandaſt. uxor mea, mea amœnitas, quid tu agis?
Cl. Abi, atq; abſtine manũ. St. Eia mea Iuno, ñ te eſſe decet
Tam triſté tuo Ioui. quo nunc abis? Cl. mitte me. St. mane.
cl. Nó maneo. St. at pol ego te ſequar. cl. obſecro ſanun es?
St. Sanus. q̃ te de amo. cl. nolo ames. St. ñ potes ipetraſſeř.
cl. Enicas. St. uera dicas uelim. cl. credo ego iſtuc tibi. St. re
ſpice o milepos.
cl. Népe ita, ut tu mihi es. uñ ħ amabo ũguẽta olét? St. oh pi.
Manufeſto miſer teneor. ceſſo caput pallio obtergere?
Vt te bonus Mercurius perdat myropola, qui hæc mihi.
cl. Eho, o, tu nihili, cana culex, uix teneor, quin quæ te decét.
Senecta ætate unguentis perlitus ignaue incedis?
St. Pol amico đdi quoidã opam, dũ emit ũguẽta. cl. ut cito
Commentus eſt. ecquid te pudet? St. oia, quæ tu uis. cl. ubi
In luſtra iacuiſti? St. Ego ne in luſtra? cl. ſcio plus, q̃ tu me
Arbitrare. St. quid id eſt, quod tu ſcis? cl. te ſene omnium
Neminem eſſe ignauiorem. unde is nihili? ubi fuiſti? ubi
Luſtratus? ubi bibiſti? id eſt mecaſtor palliolum
Vide ut rugat. St. Di me, & te infelicitent, ſi ego in os meũ
Vini gutá indidi. cl. imo agé ut lubet, ede, bibe, diſpde ré.
St. Ohe iam ſatis uxor eſt, comprime te. nimiũ tinis. relique
Aliquantum orationis, cras quod mecum litiges.

SARACENVS

OMnibus rebus. Amantẽ ſenem q̃ aptiſſime deſcribit Plau. ut in cõſtãtẽ: ut delirũ: geſtientẽq; pre lætitia. ¶ Nec potis: ꝑ nec põt: uel nec poſſibile uř. ¶ Plus ſalis. Notũ ẽ ſal dici ꝑ cõdimẽto: & ꝑ ſapia: & uenuſtate: ac in plurali ꝑ iocis. ¶ Initio. Dedico. ¶ Mũditiãti deo. Fecit hic ſibi deũ mũditiaꝝ: turbã deoꝝ ſibi conſtituit ãtiqtas: ut cuiq; rei: q̃ optareť ſu⁹ adeſſet de⁹: nã ut de multis q̃ pauciſſimos referã ꝑ ſatis frumẽtis: q̃diu ſub terra eẽnt deã Seiã dixerũt: ꝑ ſegetib⁹ deaȝ Segitiã: ꝑ collectis atq; recõditis deaȝ tutellinã: deãq; florã frumẽtis florentibus: ac lacteſcentib⁹ deũ lacturcũ: maturã matureſcẽtib⁹: & cũ runeanť. i. a ťra auferunť: deã Rũcinam p̃fecerũt. Dianã ſiluaꝝ ruꝝ Ruſinã: ualliũque uallonã noiauerunt. Alia plura minuta numina: ac poti⁹ deridicula coluerũt: ut ea oia řferre pridiculũ foret. Initiari ãt dñr: ut qdã: uino & potu: ut qdã: ſacris. Varro: initiari pueros dixit edulię: & poticæ: & cubę. i. diis edẽdi: potãdi: atq; cubãdi: ut primũ a lacte: & cunis trãſeãt. Vir. Nec de⁹ hũc menſa: nec dea dignata cubili ẽ. Hęc ãnotauit Prob⁹. ¶ Opli. Et q̃ ſecunť tacite loquiť rubor ſuffuſus. ¶ Nihil. Pro nihili nulli⁹ momenti. ¶ Palliolũ: ut rugat: i. rugis cõtractũ ẽ: q̃ſi ꝙ eo inuolutus cubaſſet. ¶ Dent. ſubaudi dii. ¶ Bibe æs. Hoc ẽ in ſodaliciis facultates diſſipa: cõtere: uel lege: Bibe: ede. ¶ Tinis. Tractũ ab æris ſonitu: qđ pulſatũ tinnitũ: & ſonitũ facit. ¶ Qui maluȝ. Hic dicẽdi mod⁹ ẽ peculiaris Plauto. Malũ. n. i. in malã rẽ: & cũ idignatiõe ꝓferať. & ꝑ parẽtheſim ſuauius infertur. ¶ Frigutis: Inquit No. frigere ẽ friguti re: cũ ſono ſubtilire. Feſtus aũt friguti re ab aui fringula deductuȝ exiſtimat ꝙ ea frigore cãtet: & uigeat. Frigere ãt a græco uerbo fricehin: ideſt horrere. ¶ Cõuenit. Placet. No. plura de uerbi huius ſigñatiõe. ¶ Subolet. Paꝝ oletȝ & trãſlatiue cœpit inoteſcẽ.

Antiquorũ fatuitas in deis fingendis.

Amor

Frigere qd & unde.

VALLA

OMnib⁹ rebus. Stalino amoř caſſinę iſanus: amorẽ cũctis rebus p̃ferẽdũ putat obuius ẽ uxori cleoſtratę: hic iurgiũ oboriť: plura utriq; uerba. ¶ Qđ plus ſaľ. i. plus cõdimẽti. ¶ Leporis. ſuauitatis. ¶ Qđ p̃ſtat. p̃cellit. ẽ ubi i tribuẽdi ſigñatõe ponať. Impſõale melius ẽ. Vir. p̃ſtat mœtas luſtrare pachini. At p̃ſtoſũ cũ dicimus aduerbiũ eſt: ſignificatq; p̃ſto p̃ñtiaȝ eius: q loqť. ¶ Magis initio mũdiciis mũdiciãti deo. magis inqt alligor mũdiciis deo: q mũdicias oẽs oibus p̃bet. Verbũ initio Dona. exponi: ubi initiebãt inqt: ut qdã cibo & potu: ut qdam ſacris: ubi ita legunt

Preſto ſum qd ſignificet.

Sed quid ais? iam domuisti animum, potius ut qd uir uelit
Fieri, id facias, q̃ aduorsere contra? Cl. qua de re? St. rogas?
Super ancilla Casina, ut detur nuptum nostro uillico,
Seruo frugi, ubi illi bene sit, ligno, aqua calida, cibo,
Vestimentis, ubiq; educet pueros, quos ea pariat,
potius, q̃ illi seruo neq̃, armigero nihil, atq; improbo.
Quoi homini hodie peculi nummus non est plumbeus.
Cl. Mirum ecastor, senecta ætate te officium tuum
Non meminisse? St. qd iã? Cl. qa si facias recte & cõmode,
Curare sinas me ancillas, quæ mea st curatio.
St. Qui, malum, homini scutigerulo lubet dare? Cl. qa eni
Filio nos oportet opitulari unico? St. at q̃q̃ unicus,
Nihilo magis unicus illest mihi filius, q̃ ego illi pater.
Illum mihi æquius est, q̃ me illi, quæ uolo, concedere.
Cl. Tu ecastor tibi hõ malã rẽ q̃ris subolet sẽtio. St. egon?
Cl. Tu. nam quid fringutis? quid istuc tam cupide cupis?
St. Vt enim frugi seruo detur potius, q̃ seruo improbo.
Cl. Quid si ego impetro, atq; exoro a uillico, caussa mea
Vt eã illi permittat? St. qd si ego autẽ ab armigero ĩpetro,
Eam illi permitat? atq; hoc credo impetrassere. cl. cõuenit.
Vis tuis chalinum huc euocem uerbis foras, tu orato eum.
Ego autem orabo uillicum? St. sane uolo. cl. iam hic erit,
Nunc experiemur, nostrum uter sit blandior. St. hercules,
Diq; istam perdant, quod mihi nunc liceat dicere.
Ego discrucior miser amore. illa autem quasi ob industriam
Mihi aduorsatur. subolet iam uxori, quod ego machinor.
Propter eam rem magis armigero dat operam de ĩdustria.

Chalinus seruos. Stalino Senex.

apud Varronem initiari pueros ædu liæ: & poticæ: & cubę diuis edendi: & potãdi: & cubandi ubi primũ a lacte: & a cunis trãsferũt: qd Virg. nec deus hũc mẽsa. Annotauit Probus: sed Te ren. appollodorũ seq̃t: apud quẽ legit̃ ĩn isula samothracũ a certo tpe pueros initiari more atheniensiũ. ¶ Myrrho polas: unguentarios dicit: myrrhõ. n. unguẽtu; & polo uendo. ¶ Hæc mihi malares. Dubiũ est an dicat hæc mala res absolute. i. mala fœmina: an mihi mala res. ¶ Sanũ es. nũ sanus: an ñ sa nus es. ¶ Quantũ deamo: uehementer amo: iõ sanus. Verũ existimo potius le gẽdũ: qd te deamo. i. qd te plurimum amo. ¶ Miser teneor. i. iam intelligor amator esse: & amores mei sunt palã. ¶ Palio detergere. Paliũ nãq; agentes comœdia; ĩduerãt qa paliata comœdia: detergere ob unguẽta: qbus caput illeuerat. ¶ Cana culex. Cana dicit: qa senex culicẽ uocat: qa ut a culeo cu lices corpusculi pexigui exagitant ho mines: ita senex paucarũ uiriũ q̃ ado lescẽtis mun⁹erat attẽtabat. ¶ Vnguẽ tis plitus: psusus. ¶ Cõmẽtatus ẽ: con fixit. ¶ In lustra: in lupanaria: in po stribula: ñ dixit in lustris: s; i lustre: ut hois accessũ ad ea idicaret. ¶ Vbi lu stratus: ubi pstibulatus: ac iter lupas iacusti. ¶ Vt rugat: in rugã cõtrahit: ne odor pfundat̃. S; Aulus Gel. rugat p rugat̃: ẽ iterptatus ingens Plau. etiã ñ dissimilr. Quid ẽ hoc? rugat paliũ. Amictus non sũ cõmode. An hic sit lo cus in cassina corruptus. An in quapi am alia comœdia: q̃ amplius non ex tet: incertum est: sicut nequidem: quẽ statim subiungit. Exi tu daue: age spge. mundum esse hoc uestibulum uo lo. Venus uentura est nostra: nolo hoc pulueret. ¶ Bibe es: idest bibendo ab sume pecuniam ære conflatam. ¶ Di spde rẽ: dissipa facltates: opesq; nr̃as. ¶ Nimiu; tinis: supraq̃ decet pitrepis: effictũ a uoce uerbũ tinnio uñ tintina lia: & tintinabula. Inde tintinire apud Neuiũ: hoc mõ tm̃ ibi mollẽ crepitũ fa ciebant: tintinabant cũ p ædes: & apd Afraniũ: ostiarii ĩpedimenta tintinire audio. ¶ Educet pueros. tollat alat. ¶ Qui malum. quo pacto mala hora. ¶ Subolet: olfacio qd rerũ geras: te cas sinã amare. ¶ Quid friguttis. Quid amore afflicteris. ¶ Tã cupide cupis: figura archaismos. ¶ Impetrassere: for ut ĩpetretur. ¶ Cõuenis: nulla inter nos cõtrouersia. Quod nunc liceat dicere: satis amatorie posteaq̃ inquit pſente ipsa mihi ñ licuit aĩmũ meũ apire: nũc demũ proferã. ¶ Subolet iã hoc uxori. Olfacit inqt meã ai sniam uxor. ¶ Qd ego machior: qd struo: adorno: astuq; meo cõpono. ¶ Armigero dat opa;. Chalio fauet ddita opa: ne ego potiar mliere.

Myrrhen qd sit.

Tintinabula unde.

PYLAdes

Frigutio.

¶ MYRopolæ inqt Fulgentius dñr: q unguenta uendũt. Et sunt pigmentarii: uñ Neuius in diabolaria ait. Myropola affati mihi unguentũ largitus quo me uenustarẽ. ¶ Obtergere ex cod. antiqs. & metri rõne. Subaudieñ. dedisti. & non ascribeñ. metri necessitate. ¶ Subaudieñ. dicã. non ascribeñ. ut supra. No. Marcellus citans hunc locum Plau. sic dicit Lustratus luxuriosus a lustris abditis lucis. ¶ Hipmeter uersus. ¶ Fringutire. Fulgentio teste: dr subtilr adgarri re: & hunc locũ citat. Ennius in Alcestide comœdia sic ait. Hęc anus admodũ fringutit: nimirũ sauciauit se flore libe ri. M. Varro allegans hũc uersum sic inquit. M. Actius in Casina: &c. Ex quo apparet poetam hunc appellatũ fuisse. M. Actium Plautum Asinium: ut uidimus in codice satis uetere. ¶ Hoc. non est in antiquis codicibus.

¶ Quin

Quin illum: Tentat senex in suam uertere sententiam chalinum seruum: ut. s. alteri conseruo cassinam cedat: frustratur tamen. ⁋ Porrectiore. Laetiore: & explicatiore. ⁋ Intelligo: Ironice: & uultuose legẽdũ. ⁋ Quin. i. cur non: & rursus. Quin. i. q̃nimo atq; etiam. ⁋ Cælibem dictũ aiunt: q cœlo dignam uitam agat. ⁋ Maritum. Vxoratum ab eo quod est maritus ta tum. altas maritat populos dixit Hora. ⁋ Cõditionem. Oblatam eligendi p̃tãtem Teren. Illa uero accepit cõditionẽ. i. elegit: & pactioni consensit. Dicimus enim cõditionem dispositionẽ: & sortẽ reg̃: uel tẽpo. Cice. o miseram cõditionem administrandi cõsulatus. & sine. c. scribẽdum est: nã quãdo cum. c. scribitur: significat actionẽ: cõdictio: ut inq̃t Festus: est in diem eius rei: quę agit̃: denũciatio: cõdicere est dicẽdo nũciare. ⁋ Et sortis: Vnde dicta est hęc comœdia clerumene. i. sortientes: nam cassinã puellam sortiti sunt inter se. Tragulam. Hastam: uel telum: dicta q infixa scuto trahat̃: ut placet Festo. Sal. ut metellus ictus tragulę sauciaretur. ⁋ Spicula insortita: ac si dixisset etiam mihi ad sunt adminicula: quibus me tuter. ⁋ Si sors decollassit. i. defecerit: & labefiet: uel decipiet: & frustrabitur a decollo aui: quod idem: q̃d decipio: ut apud ipsum Plautum. Vna ẽ: quæ decollauit. & erit sensus: si sors me deceperit & fefellerit. ⁋ Gladium faciã culcitrã: idest gladio superincumbam: & dicta est culcitra a festo: & Varro. quia tomento inculcatur.

SARACENVS.

Cælebs unde dicatur

Stalino Senex. Chalinus Seruos.

VT illũ Di oẽs p̃dant Deæq;. Ch. uxor te aiebat tua
Me uocare. St. ego. n. uocari iussi te. Ch. eloquere
quid uelis.
St. Primũ ego te porrectior̃ frõte uolo mecũ loq.
Stultitiast ei te esse tristem, quoius potestas plus potest.
Pol bõæ frugi hoĩem te iãp̃ridẽ esse arbitror. Ch. intellego.
Quin, si ita arbitrare, emittis me manu? St. quin id uolo.
Sed nihil est cupere me factum, nisi tu factis adiuuas.
Ch. Quod uelis modo, id uelim me scire. St. ausculta, ego
loquar.
Casinam ego uxorem promisi uillico nostro dare.
Ch. At tua uxor, filiusq; promiserunt mihi. St. scio,
Sed utrum nunc eã celibem te mauis esse liberum,
An maritum seruõm ætatem degere, & gnatos tuos?
Optio hæc tuast. utram harum uis conditionem, accipe.
Ch. Liber si sim, periclo meo uiuam, nunc uiuo tuo,
De casina certust concedere homini nato nemini.
St. Intro abi, atq; actutũ uxorẽ huc euoca ante ædeis cito,
Et situlã huc tecũ afferto cũ aq̃, & sorteis. Ch. satis placet.
St. Ego pol istã iã aliquouorsum tragulã decidero.
Nam si sic nihil impetrare potero, saltem sortiar.
Ibi ego te, & suffragatores ulciscar tuos. Ch. attamen
Mihi obtinget sors. St. ut pol quidẽ pereas cruciatu malo.
Ch. Illa nubet mihi, machinare quod lubet quouis modo.
St. Abin hinc ab oculis? ch. inuitus me uides, uiuã tamen.
St. Sum ne ego miser hõ? sat in oẽs res sunt aduorsæ mihi?
Iam metuo ne Olympionẽ mea uxor exorauerit,
Ne casinam ducat, si id factust? ecce me nullum senem.
Si non impetrauit, spicula etiam in sortita sunt mihi.
Si sors autem decollassit, gladium faciam culcitram.
Eũq; incũbã. sed eccũ optume progreditur Olympio.

Tragula quid sit

Quin illũ dii. Stalino chalinum blãdis uerbis studet in suã euocare sententiam: ut olympioni cassinam cedat. Is autẽ non cõcessurum pectore obdurato affirmat: itaq; senex sortiendum esse existimat. ⁋ Quin illum: subaudi chalinum. ⁋ Porrectiore fronte: hillariore: contrahere enim frontem solemus tristes. Porrigere autem: & explicare rugas hillares. ⁋ Ausculta ergo loquar: dicam inquit: si aduertas. ⁋ Cælibẽ: idest sine uxore. Hora. Martiis cęlebs: quid agam calẽdis: dictus cælebs celestem uitam agens. ⁋ An maritum seruum. Adiectiuum maritus marita maritum: nam & uxorem maritã dicimus. Horatius Marita rotũdioribus onusta baccis ambulet: & maritare necte re: idem. Altas maritat populos. ⁋ Aetatem degere. Viuere in mœstitia. ⁋ Optio hęc tua est: optare elegere est: unde optio. ⁋ Vtram harum: non utrum uetusti habent codices. ⁋ Tragulam decidero. tragula inquit Nonius est hasta. Sal. in tertio historiarum: auidissimis: atq; promptis ducibus: ut metellus ictu tragulæ sauciaretur. sensus est: meum istum cogitatum partem aliquam uersus immisero: accadere fecero: ut transitiue decido ponatur: q̃q̃ sunt: qui deiecero legant. ⁋ Suffragatores tuos ulciscar. uindictam mihi capiam de his: qui suffragantur tibi. ⁋ Machinare quod lubet: fabrica quid uis: sunt enim machinæ: unde uerbum machinari instrumenta ad ingentia trahenda pondera. Horatius trahunt machinæ carinas. ⁋ Vxor exorauerit: ne cassinam uxorem ducat impetrauerit. ⁋ Ecce me nullum senem: uita defunctum. ⁋ Spicula insortita sunt mihi. Si non impetrauerit inquit spes subest aliqua: quæ uelim obtinendi: quasi figendi spiculum: uel configendi meos aduersarios. ⁋ Si sors autem decolassit. Colare pauxilatim liquorem aliquem stillatimq; est emittere: unde & colla dicta per quæ liquor emittitur. Virgili. Collaq; prælorum fumosis deripe tectis: decolassit fuerit diminuta: fefellerit ue. ⁋ Gladium faciam culcitram. In culcitra procumbimus ut quietem corporis habeamus. cumbam ergo inquit in gladium: ut pro culcitra mihi sit: hoc est gladio pectus traiiciam: mihiq; mortem consciscam: culcitra a conculcando dicta: uel quod tomento inculcetur: ut Varro & Festus.

VALLA.

Tragula quid sit

Collare q̃d sit

Culcitra unde dicta

TRAGVlam. hastam interpretatur Nonius Marcellus his exemplis. Salustius in tertio historiarum. Auidissimis promptis ducibus: ut Metellus ictu tragulæ sauciaretur: Varro in meleagris. Aut ille cliuum: qui uolabile currens sparso sequitur tragula. ⁋ Decolassit: decepit.

VGOLETVS ET GRAPA.

Tragulam

Olympio uillicus. Stalino Senex.

VNa ædepol opera in furnum calidum condito,
Atq; ibi torreto me pro pane rubido hera,
Quam iſtanc operam a me impetres, quod poſtulas.
St. Saluos ſum, ſalua ſpes eſt, ut uerba audio.
Ol. Quid iſtac tu me hera libertate territas?
Quid? ſi tu nolis, filiuſq; etiam tuus,
Vobis inuitis, atq; amborum ingratiis,
Vna libella liber poſſum ego fieri.
St. Quid iſtuc eſt? qui cum litigas Olympio?
Ol. Cum eadem, qua tu ſemper. St. cum uxore ne hem mea?
Ol. Quam tu mihi uxorem? quaſi uenator tu quidem es,
Dies atq; noctes cum cane ætatem exigis.
St. Quid ait? quid tecum loquitur? Ol. orat, obſecrat,
Ne caſinam uxorem ducam. St. quid tu poſtea?
Ol. Negaui enim ipſi me conceſſurum Ioui,
Si is mecum oraret. St. Di te ſeruaſſint mihi.
Nunc in fermento totaſt. ita turget mihi.
Aedepol ego illam mediam diruptam uelim.
Ol. Credo ædepol, ſi tu quidem frugi bonæ es.
Verum ædepol tua mihi odioſaſt amatio.
Inimicaſt tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares. St. quid id refert tua?
Vnus tibi hic dum propicius ſit Iuppiter,
Tu iſtos minutos Deos caue flocci feceris.
Ol. Nugæ ſunt iſtæ magnæ, quaſi tu neſcias
Repente ut moriantur humani Ioues.
Sed tandem ſi tu Iuppiter ſis emortuus,
Quom ad Deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi ſubueniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
St. Opinione melius res tibi habeat tua,
Si hoc impetramus, ut ego cum Caſina cubem
Ol. Non hercle opinor poſſe, ita uxor acriter
Tua inſtat, ne mihi detur. St. ego ſic agam,
Coniiciam ſorteis in ſitellam, & ſortiar
Tibi, & Chalino, ita ego rem natam intellego.
Neceſſuſt uorſis gladiis depugnarier.
Ol. Quid ſi ſors aliter, q̃ uoles euenerit?
St. Benedice. Dis ſum fretus, Deos ſperauimus.
Ol. Non ego iſtud uerbum empſitem titiuilicio.
Nam omnes mortales Dis ſunt freti, ſed tamen
Vidi ego Dis fretos ſæpe multos decipi.
St. Tace parum tu. Ol. quid uis? St. eccum exit foras
Huc Chalinus intus, cum ſitella & ſortibus.
Nunc nos collatis ſignis depugnabimus.

SARACENVS.

VNa ædepol. Quæſiuerat pariter cleoſtrata olympionẽ uerbis delinire: ut ſpõte caſſinã: relictũ iret. Sed neq; ipa qcq̃ ꝓfecerat dicit ergo olympio: ſe prius oẽ tormẽtũ obiturꝫ q̃ illi aſſenſurꝫ. ⁋ Torreto. Exſiccato: arefacito: urito. ⁋ Rubido. Parꝫ cocto iterp̃tat̃ Feſ. ⁋ Qui cũ. cũ aq̃. ⁋ Cũ eadẽ: q̃ tu ſp. Nã dotatæ uxores ſp cũ maritis litigãt. ⁋ In fermto totaſt. i. tota feruet & tumet iracũdia: dr̃ fermtũ a ferueſcẽdo: quod turgeſcat: & ferueſcat. ⁋ Qd̃ id tua? Scil; iter ẽ refert. ⁋ Minores deos. Sc; tuos natos & ſucceſſores: pſtat i metaphora. ⁋ Opiniõe melius. Vel melius de te opineris: ut̃ melius q̃ opineris eueniat. ⁋ In ſitellã. Diminutiuũ a ſitula. ⁋ Deos ſpauimus. Subaudi fautores futuros. ⁋ Mon ego iſtud uerbũ empſitẽ titiuilicio. Vel ut legere ut̃ Feſtus dẽpſi cũ titiuilicio: dr̃ titiuiliciũ res uiliſſima: ſunt. n. fila putrida: q̃ de telis cadũt: ſenſus eſt parꝫ eſſe ſpem in diis ponere: niſi res bene agat̃: & rectiſſime conſulatur.

VALLA.

VNa ædep. opa. Olympio nõ quit a cleoſtrata obtineri ut caſſinã ut duceret uxorẽ: & ꝑide ſenẽ recreat nũtio ſuo: uerũtamen metuit: neqd negocii ab ipſa: filioq; ſibi olim oriat̃. ⁋ Vna ędepol opa. i. una eadẽ rõne ipetraueris caſſina; a me: & in furno pro pane cõdideris: ⁋ Atq; ibi torreto. Feſt. Torrẽs participiat̃r ꝓ exurens ponit̃: ut ẽ apud Pacuuiũ in antiopa: flãmeo uapore torrens terrę fętũ excuſſerit: ſignificat ẽt fluuiũ ſubitis ibribus cõcitatũ: qui alioq ſiccitatibus exareſcit. Torrere a torro ddductũ ꝓprie ſigñat ſiccare: atq; arefacere: ſed uſurpatũ eſt iã ꝑ eo qd̃ igne urere. Pla. una ædepol opa: &c̃. ⁋ Iſtã opã a me ipetres: qd̃ poſtulas: ſolœcophanes ẽ figura qd̃ poſtl̃as: niſi ſit: qd̃ poſtl̃as ꝑ iſtã operã. i. hoc mõ: ut ſit figura elipſis. ⁋ Atq; am. igra. i. nolentibus uobis. ⁋ Aetatẽ exi. i. uiuis. ⁋ Mecum ora. Creber hic loq̃ndi modꝰ Plauto: mecu; oraret. i. ageret: unde & orator. ⁋ In fer. totaſt: ſicut fermẽtũ maſſa; diſſicit: atq; apit feruore ſuo: ac turgere compellit: ita & uxor tua ira tumet. ⁋ Flocciſeceris: paruipenderis: neglexeris a lanæ floco minimi momẽti ducta ſiſitudine. ⁋ Subueniet tergo: aut capiti: aut cruribus. Quis dabit: uñ corpus tegã. ⁋ Ita rẽ natã itelligo: i. ita fieri oportere exiſtimo: & rei naturã depoſcere. ⁋ Neceſſu; ẽ: neceſſe neceſſis: neceſſariũ: & neceſſu; ait Donatus. ⁋ Vorſis gladiis depugnarier. i. pũcti: cæſimq; pugna nobis inecũda. ⁋ Diis ſum frætus. Cõfido diis itaq; bñdice. i. dic bona uerba: ita. n. ueteres loq̃bant̃: ubi qd uouẽdũ foret. Tibullus. Dicamus bona uerba: uenit natalis ad aras. Sicut ẽt & fauete linguis. ⁋ Emiſſum eſt titiuilicio. Feſt. titiuiliciũ nulliꝰ ſignificatiõis eſt: ut apud græcos μακτρα και χαρδοποσ. Pla. nõ ego iſtuc uerbũ emiſi titiuilicio: ita nãq; in uetuſto: quẽ hẽmus codice ſcriptũ ẽ: nõnulli uero: ut Fulg. titiuiliciũ

Torrẽs qd ſit

Floccifacio unde

Titiuiliciũ quid ſit

Ful.titiuilitiũ dici uolũt fila putrida:q̃ ð telis cadũt.⁋ Vidi ego diis fretos:q cõfifi fuiffent diis.Collatis fignis.i.unũ in locũ ad pugnã platis:hoc eft tibi ita fortiẽdũ:q̃fi pugna ineunda.

⁋ IOues humani a ntõ Iouis deriuari teftis Prifcianus citans hunc locũ.Cæcilius in epiftola. Nã nobis qdẽ deus re pertas eft Iouis. Actius in epinaufimache Lucifera lãpade exurat Iouis arhietẽ.Marcianus Capella citat diftichon Ennii ubi Iouis eft cafus nominatiui Iuno:uefta:Minerua:cerefq;:Diana:Venus:Mars:Mercurius:Iouis:Neptunus: Volcanus:Apollo.⁋ Titiuilitiũ nullius fignificatiõis eft.ut apud græcos inqt.F.Põpeius citans hunc locum uerum Fulgentius hunc quoq; locum allegans fic:Titiuilicium dici uoluerunt filla putrida:quæ de telis cadunt.M.Cornu tus in fatyra.Titiuilicii fal cædo tibi.

VGOLETVS ET GRAPA.
Iouis i ntõ
Sitella
Titiuilitiũ
SARACENVS.

Cleoftrata. Chalinus. Stalino. Olympio.

FAce Chaline me certiorem,quid meus uir me uelit.
Ch.Ille ædepol te uidere ardẽtem extra portã metiã
Credo ecaftor uellet.Cl.at pol ego hað credo,fed cer (to fcio.
St.Plus artificũ ẽ mi, q̃ rebar,hariolũ hũc hẽo domi.
Quid fi propius attollamus figna,eamufq; obuiam?
Sequere,quid uos agitis?Ch.adfunt,quæ imperauifti,omnia.
Vxor,fortes,fitula,atq; egomet.Ol.te uno adeft plus,q̃ ego uo (lo.
Ch.Tibi qdẽ ædepol ita uidet,ftimulus ego nũc fum tibi.
Eo corculum adfudaffit iam ex metu maftigia?
Cl.Tace Chaline,cõprime iftum.Ol.immo iftũc,q dicit clare.
St.Depone hic fitellam,forteis cedo mihi,animum aduortite.
Atqui ego cenfui abs te poffe hoc mecum impetrare,uxor mea,
Cafina ut uxor mihi daretur.& nunc etiam cenfeo.
Cl.Tibi daretur illa?St.mihi enim.ah non id uolui dicere.
Dum mihi uolui,huic dixi.atq; adeo dum mihi cupio, perperã
Iamdudũ hercle fabulor.cl.pol id tu quidem,atq; etiam facis.
St.Huic,immo hercle mihi.uah,tandem redii,uix eram in uia.
Cl.perpol fæpe peccas.ita fit,ubi quid tanto opere expetas.
St.Sed te uterq; tuo pro iure,hic atq; ego oramus.cl.quid eft?
St.Dicã enim mea mulfa,de iftac cafina huic noftro uillico
Gratiam facias. cl.at pol ego neq; facio,neq; cenfeo.
St.Tum igitur ego forteis utrinq; ponam.cl.iam quis uetat?
St.Optumum,atq; æquiffumum iftud effe iure iudico.
Sin fecus,patiemur animis æquis.tene fortem tibi.
Vide quod fcriptũ. uide unica eft. ch.qd nam ifti prius,q̃ mihi
St.Accipe hanc fis.ch.cedo.mane,unũ uenit in mẽtem modo.
Vide nequa illic fit alia fortis fub aqua.St.uerbero.
Men te cenfes effe?nulla ft,habe quietum animum. modo
Quid bonum atq; fortunatum tuum fit mihi magnum malum,
Ch.Tibi quidem credo eueniet,noui pietatem tuam.
Sed mane dum.nũ ifta aut populna fors,aut abie gna ft tua?
Cl.Quid tu id curas?ch.qa eni metuo,ne in aqua fũma natet.
St.Age caue,coniicite forteis nunc iam ambo huc. eccere
Vxor æqua.Ol.noli uxori credere.St.habe animum bonum.
Ol.crede hercle hodie deuocabit forteis,fi attigerit. ch.tace.

FAce chaline.Sati ex idice fcatet error:nõ.n.mirina iducit:fed cleoftrata:& itẽ ftalino eius uir:ut emẽda uimus:accerfitu; mifat fe nex cleoftratã uxorẽ:ut forte iter eos decerneret:cuius futura eẽt caffina puella:an chalini fui:an olympiõis uillici.⁋ Extra por.me. Quę dcã fit porta metia qđ memineri nõ cõpi: ex Plauto tñ cõiectamur:q ẽt i fpeu dolo huius portæ meminit:portã eã fuiffe:extra quã ð fõtibus fuppliciũ fumeret:iueni tñ dici tribũ metia; a Fefto:a q̃ fortaffis datũ ẽ nomẽ por tæ:id qđ tñ nõ aufi; affirmar.⁋ Ha riolũ.Qui diuina mẽte fat:q̃ uẽtura funt:uel ab hara aui augurali:fi fer uio credius:uel ab ara.i.uictia:q ad arã ducit.⁋ Eho dico corculũ:Cu; ironia uerba fũt in olympionẽ:ut fe nisi chalinũ.⁋ An nõ id uolui di.q̃ egregie oñdit amãtis fenis ipruden tia:fatent.n.amatores ut iuiti:qđ ce latũ uolũt:nã cũ uillico ñ fibi puellã dari dicere maluiffet:fibi oĩno dari cõfeffus ẽ:cordis affectũ lingua ppa lãte.⁋ Mlfa.Suauitas.⁋ Sortis.Su baudi coniiciã.⁋ Quia ifti pri.q̃ mi hi es.Sc; fautor:fed ubi prius unic9 legebat:dicẽdũ ẽ uillicus.⁋ Aliq fo. Sic antiq dixerũt i pmo cafu:teftis ẽ Prifci.⁋ Populna:aut abiegna: Ab eo:qđ ẽ ppl's:q̃ arbor ẽ:fit populnus & ab abies abiegnus timebat:ne ad uerfarii fors i fũma nataret aqua ,p pter ligni leuitatẽ fua tanquã põde rofior in fundo refideret.

Hariolus unde

FAce chaline me certiorẽ. ⁋ Cleoftrata acc.a cõ.ut fortes & fitulam ferat:fo ras exit:ac fortit:ac fors olympiõi affuit.⁋ Extra por.mi.Minutia iqt Fe.porta romę ẽ:dcã ab ara miuci:quẽ deũ putabãt Legit &metia.No.n.Metia igt trib9 a quodã caftro fic appellat.⁋ Ario lũ hũc hẽo do.qa diuiabat:qđ dice ret fe certo fcit:ab ara dictus.⁋ Pro

VALLA.

pius attollamus figna:quod pugnaturi faciunt.Signa:uexilla dicit.⁋ Te uno adeft plus.i.fuperes tu plufq̃ ego ue lim.⁋ Corculum adfu.i.uehementer affudaueris.⁋ Sortis cedo mihi.Putat Prifcia.tam nominatiuo q̃ accufatiuo plalibus dici fortis & tralis.⁋ Atq; ẽt facis:fubaudi pperã:qđ ẽ puerfe:& neqter.⁋ Mea mulfa.i.fuauitas a mulfo dicta.⁋ Tũ igit ego fortis utrinq; fubaudi mittã:eft.n.elipticos dictũ.⁋ Vñ uilicus eft.i.a qua pte ifcriptũ nomẽ ui lici eft.⁋ Alia fortis fub aqua.Ita ueteres hęc fortis dicebãt.⁋ Pietatẽ tuã noui.ironicos dictũ:& pinde uultuofe legẽ dũ eft:ne qd negat:afferere uideat.⁋ Populna.i.e pplo arbore:ut illð notũ.Ppl's i fluuiis:abies i mõtib9 altis.⁋ Aut abiegna.i.ex abiete:ita hæc deriuata pter analogiã:ficut a corylo colurnus:a quercu quernus.l; dicat ẽt qrceus:a fa cile falignus.⁋ Ecce rẽ uxor ęquã.ubi nulla fraus eft adhibita.⁋ Deuotabit fortis.i.execrabit.id.n.deuouer ẽ. Oui.

in ibi. Deuoueo teq̧ tuosq̧ mõ. Et i eplis. Thesea deuoui. Idẽ: Deuouit nati spẽq̧ caputq̧ parẽs. Vñ deuotor: & deuotrix iprçcãs dr: ut Ser. in. iiii. æneí. huius iteratiuũ uerbũ ẽ deuoto: significat et deuotare diis se deuouere. Ci. cocli tes cõtra oẽs copias hostiũ tenuit in põte solũ: quæ patrẽ deciũ: q filiũ deuotauit: ac imisit in medias hostiũ copias.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ MVLsa mea a mulso: quod οινομελι græce. ⁋ Sortis nominatiui casus est testis est Priscianus lib. vii. sic positũ a Plauto. ⁋ Populna: a populo arbore deriuatur: Priscianus libro secundo.

SARRACENVS. ¶ CANEM: & furcã feras: sunt qui autument legendum esse: non canem: sed camum: laqueum iterprætantes: quod nec refello nec recipio: Cicero in primo de diuinatione: cum bello latino ludi uotiui maximi primũ fierent: ciuitas ad arma repente est excitata: itaq̧ ludis intermissis instaurativi cõstituti sunt: qui antequam fierẽt: cũq̧ iã populus cõsedisset: seruus q circum uirgis cæderet: furcã ferens ductus ẽ: alibi Plau. in hac comœdia: remittam ad te uix cum furca tanquã carbonarium. ⁋ Calefacto ære. Quod fit ex nimia: & cõtinua pcussiõe. ⁋ Hic litteratus. Scilicet codex: nã in sua quaq̧ sorte suũ annotatũ nomẽ erat. ⁋ Hic uincunt. Corrigo: hic uincet. ⁋ Oblesis. Pro obledas. ⁋ Compressa: an porrecta. Pugno: uel alapa. ⁋ Cur oẽm mihi ui. ma. Legerẽ sic: cui oino magnũ adproperat malũ: nã subdit: chaline tibi cauẽdum cẽseo. ⁋ Victus es: Quia sors olympioni obtigerat. ⁋ Ruri esse ad uillam. Solicitat uxorẽ senex nõ tãtum ppter longioris itineris iteruallũ: q̃ q ipse nimia expectatione torqbat: & nota id: qd apud Varronem est uillam. s. & rus differre rus enim ager: uilla autem domus in agro. ⁋ Præsente hoc. Scilicet chalino.

Rus ab agro i quo differat

VALLA ¶ CAMVM: & furcam feras. Camũ funẽ dicit: quo rei: ac damnati alligantur furcç. ⁋ Sortitio eueniat: idest fortuna sortẽ afferat uictoriæ. ⁋ Tupte sorti: sortio sortis & sortior sortiris. ⁋ In sortiendo sors delicuerit. i. ita i liquore euanuerit: ut olym pgnatis herculanis: cũ iuidiose uexarent: essentq̧ accusati sortes falsæ nusquã cõparuerunt. ⁋ Virgis calefacto ære: hoc est: ut uirgis prius cædaris: inde ære calefacto colliquescas. ⁋ Si hic litteratus. Cũ indignatiõe legẽdum est: & stomacho: ut ironicos dictũ itelligat. ⁋ Hic uincunt: corrige uincet. ⁋ Præcide os. faciẽ pugno contunde. ⁋ Oblæsis manum: ne inquit offendas manũ: assume tibi fustẽ: uel saxum. ⁋ Cõpressam palma. i. pugno ne. ⁋ An porrecta: subaudi palma. i. explicata manu: nẽpe alapã incutiendo. Differt palma a palmo: ut sit palma manus explicata. Palmus autẽ a digito minimo ad policẽ mẽsura. ⁋ Feri malã tu illi rursus. olympioni. s. ⁋ Imperiũ exhibet. i. imperat. ⁋ Omine mihi uituperat malo: me per huius cõtumeliam uituperat. ⁋ Cor lienosum. Lienis. i. splenis naturã habens: ut turgeat sicut lien: si modo lienosum legẽdum sit: Nã qd sequitur iãdudum salit: mendam inesse ostẽdit. Corrigamus igitur: nõ lienosum: sed ludiosum scribẽdo. i. subsultantem more ludionũ: ac i corpore emicãtem: ut illi in theatro. ⁋ Quo ducat: subaudi uxorem: an tu scis inquit: q̃ longe hic distet uilla ubi rus abeundum. ⁋ Præsenti hoc: chalino.

Deuotare quid sit

Palmã a palmo in quo differat

VTOLETVS ET GRAPA. ¶ DELICVErit. liquefacta est: Ouidius. iiii. methamor. Protinus imbutum cælesti nectare corpus: Delicuit: terramq̧ suo madefecit odore. ⁋ Delabor: scribendum est: si sensus: & ueterum codicum ratio habeatur: nam proh iuppiter. quis sic exponat: ut Pius: De labore pectus tundit: idest de laboriosa arietatione: quin olympio timidus de futuro sortium euentu: sic inquit: delabor: hoc est perditus animi pene in terram decido præ timore: scilicet ne sors mihi in contrarium ueniat. Vnde senex ad illud rñdens ait. teneo: te. s. ne labaris. & cadas & addit: Iam ne es mortuus? Si nunc.

Ol. Taceo. Deos quæso, ut quidẽ hodie camũ, & furcã feras.
Ch. mihi ut sortitio eueniat, ut qdem hercle pedibus pẽdeas.
Ol. At tu ut oculos emungare ex capite per nasum tuos.
Quid tibes? paratum oportet esse iam laqueum tibi,
Peristi. St. aiũ aduortite ãbo. ch. taceo. St. nũc tu cleostrata,
Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut suspices,
Tibi permitto, tute sorti. Ol. perdis me. ch. lucrum facit.
Cl. Benefacis. ch. Deos quæso, ut tua sors ex sitella effugerit.
Ol. A in tu? quia tute es fugitiuos, omnes te imitari cupis.
Ch. Vtinam tua quidem, sicut herculeis prædicant
Quondam prognatis, ita in sortiendo sors delicuerit.
Ch. Tu ut liquescas ipse actutum, uirgis calefacto aere,
St. Hoc agesis olympio. Ol. si hic litteratus me sinat,
Quod bonũ, atq̧ fortunatũ mihi sit. ch. ita uero mihi. (miser.
Ol. Nõ imo hercle. ch. imo mihi hercle. cl. hic uincet, tu uiues
St. Præcide os tu illi hodie. age ecquid fit, ne oblesis manum.
Ol. Cõpssã palma, an porrecta ferio? St. age ut uis. Ol. hem ti
Cl. Quid tibi istũc tactiost? Ol. qa Iuppiter iussit meus. (bi
Cl. Feri malã, ut ille rursus. Ol. peri, pugnis cædor Iuppiter.
St. Quid tibi tactio hunc fuit? Ch. quia iussit hæc Iuno mea.
St. Patiundust, siquidem me uiuo, uxor imperium exhibet.
Cl. Tam huic loqui licere oportet, q̃ isti. cur omine mihi
Interturbat malo? St. Chaline tibi cauendum censeo
Ch. Tempori, postq̃ oppugnatũ ẽ os. St. age uxor mea, iã nũc
Sorti, uos aduortite aium. præbe tu. Ol. ubi sim nescio.
Perii, cor ludiosum opinor habeo. iamdudum salit.
Delabor. pectus tundit. St. teneo sortem effer foras.
Ch. Iam ne es mortuus? St. ostẽde. Ol. meast. cl. malã! Ol. crucias, ch. quid est?
St. Victus es chaline, tum nos diu uiuere olympio, gaudeo.
Pietate factum est mea, atq̧ maiorum meum.
Intro abi uxor, atq̧ adorna nuptias. cl. faciam ut iubes.
St. Scin tu esse ad uillam lõge quo ducat? cl. scio. St. itro abi.
Et q̃q̃ hoc tibist ægre, tamen fac accures. cl. licet.
St. Eamus nos quoq̧ intro, hortemur, ut properent. ol. nihil.
Moror. nam præsente hoc plura uerba non desidero.

S I nunc. Chalinus secũ tristat eoq; magis dolet: quo uidet senẽ gestire gaudibũdũ. Meã operã luseri. Nihil mihi pfeceri. Restis sũpti feceri. i. ipẽsã frustra egeri i reste coemẽda. Expetiuisse: cõcupiuisse. Trepidabat: metuebat: ut fugeret trepidi uera: ac mãifesta canẽtes stolcidæ: aut trepidabat exultabat lætitia ob uictoriã apud Persi. Hic neq; more pbo uideas: nec uoce serena: Ingẽtes trepidare titos: aut trepidat pperabat: ut Virg. Dũ trepidant alę. Mihi beneuolẽtis: aut ironicos senẽ dicit: aut cleostratam: quæ ipsum amabat chalinum: una cum filio. Concedam huc: scorsum iero. Insidias dado: idest obseruabo quid agant. VALLA.

Chalinus seruos.

S I nunc me suspendam, meam operam luserim.
Et præter operam, restim sumpti fecerim.
Et meis inimicis uoluptatem creauerim.
Quid opus est? qui sic mortuus equidem tamen
Sorti sum uictus. casina nubet uillico.
Atq; id non tam ægrest, iam uicisse uillicum,
Quam id expetiuisse opere tam magno senem,
Ne ea mihi daretur, atq; ut illi nuberet.
Vt ille trepidabat, ut festinabat miser,
Vt sussultabat, postq̃ uicit uillicus.
Atat concedam huc. audio aperiri fores,
Mihi beneuolenti, atq; illi ad me prodeunt.
Hinc ex insidiis his ego insidias dabo.

Olympio. Stalino. Chalinus.

S Ine modo rus eueniat, remittam ad te uirum
Cum furca in urbem, tanq̃ carbonarium.
St. Ita fieri oportet. ol. factum, & curatum dabo.
St. Volui nunc chalinum, si domi esset, mittere
Tecum obsonatum, ut etiam in mœrore insuper
Inimico nostro miseriam hanc adiungerem.
Ch. Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam.
Captandust horum clanculum sermo mihi.
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia,
Stimulorum loculi. protollo mortem mihi.
Certust hunc ad acheruntem præmittam prius.
Ol. Vt tibi ego inuentus sum obsequens? quod maxume
Cupiebas, eius copiam feci tibi.
Erit tecum hodie, quod amas clam uxorem. St. tace
Ita me Di bene ament, ut ego uix reprimo
Labra ob istanc rem, quin te deosculer uoluptas mea.
Ch. Quid deosculer te? quæ res? quæ uoluptas tua?
Effodere hercle hic uolt credo uesicam uillico.
Ol. Ecquid amas nunc me? St. immo ædepol me, q̃ te minus.
Licet ne amplecti te? ch. quid amplecti. Ol. licet.

S Ine mõ. Minãtur olympio absentẽ cõseruũ chalinũ: at ille ex isidiis obseruat tacitus: qd agãt. Imitabor nepã. Idest retrocedã: est. n. nepa Festo authore aphorũ ligua sidus: qđ cãcer appellat: uel ut qdã aiũt scorpius: Cice. i arato: exin pectę claro cũ lumine chelæ: Ipsaq; conseqt lucens ui magna nepai. Cãdidat?. Sicut mos fuerat i nuptiis celebrãdis. Stimulorũ lo. uerberũ receptaculũ: ut alibi stimulorũ seges: gymnasiũ flagri: cathẽarũ colõe: uirgarũ lasciuia: & alia hmõi dñr loculi: sacculi marsupia: hinc loculamẽta apud columellã loca: i qb? aues nidificant. Protollo. Differo pgo. Quid deosculer: Rei nescius chalinus in suspitiõe uersat: qd ista sibi uerba uelint blãdiuscula. Effodere ues. uillico. Rẽ turpẽ hõestoribus uelat uerbis: nec minus iocosis: & rursus cũ dic facere atriẽsem uoluerat sub ianua: & itẽ: solet hic barbatos sectari uiros: & illud quoq; opinor: is cõturbabit pedes . i. se inuicẽ iplicabunt: quæ omnia arguunt senẽ libidinis præposteræ uoluptate detineri: & pediconem esse. SARACENVS. Loculamẽta quæ

S Ine mõ rus eueniat. Plæni lętitia: olympio: & senex sibi iuicẽ cõgratulãt. Mittit olym. sex obsonatu; ad nuptias. Tãq̃ car. Solẽt siqdẽ carbõarii cũ furca pceder. Retrouersũ cedã ad parietẽ. i. retrorsum me recipiã: ut lateã ad parietẽ. Imitabor nepã. i. scorpiũ: gręce. n. scorpi9 & scorpio latine nepta. Cice. in arato. Hũc subter fulgẽs cedit uis torua leõis. Quẽ rutulo seqt collucẽs corpe uirgo. Exin pectę claro cũ lumine chelę. Ipsaq; cõseqt lucẽs uis magna nepai. Nepã qdã cãcrũ putãt ad illud Plauti: retrouersũ cedã imitabor nepã: & illud alid: aut cũ nepa eẽt dubiũ i utraq;: nã uere nepa scorpius dr. Ci. đ finib9 bo. & ma. ppe anguiculos: natare anaticulas: uolare merulas: cornib9 uti uideã9 boues: nepas aculeis: suã deniq; cuiq; naturã eẽ ad uiuẽdũ ducẽ. Fest. Nepa aphrorũ ligua sydus: qđ cãcer appellat: uel ut qdã uolũt: scorpius. Plaut. Dabo me ad parietẽ imitabor nepã. Colu. li. xii. Idibus martiis nepa icipit occidere. Stimulorũ lo. ut in loculis seruat pecunia: ita hic meret: ut in ipso stimuli recõdant: quo uexet magis. Protollo mortẽ: differo: nolo mori ut statueraз. Certũ est hũc acherũtẽ pmittã prius: hoc dicit: priusq̃ ipse peo: olympionẽ neci dabo. Ecqd amas nũc me? Se. immo edepol me q̃ te minus ita scribẽdũ: ut corrigat. Videor lingere: a græco lincho: latini ligo dixerũt: cui9 passiuũ pręteritũ lilichme: fit & attico more elichme: unde eligma eligmatis: q; barbaro uocabulo hodie dicitur electuariũ. VALLA. Nepa quid Eligma qd sit

SVS Sulto a sub & salto cõponit subsulto. Recessim ex codicibus antiqs. Festus Põ. citãs hũc locũ sic ait: Nepa afrorũ lingua sidus: qđ cãcer appellat: uel ut qdã uolũt: scorpius. Priscianus quoq; lib. vii. citãs carmẽ. M. Tullii ex Arato: qđ tale est. Atq; oculos urget pedibus pectusq; nepai p nepæ: scorpiũ iterptat. Nonius. M. sup hoc uerbo sic. Nepã qdã cãcrũ putãt ad illud Plauti. Retrouersum cædã: imitabor nepã. Deide subiũgit. Nã uere Nepa scorpius dr VGOLETVS ET GRAPA.

.M.Tullius de fi.bo.& malorum li.v.Serpere anguiculos:natare anaticulos:uolare merulas:cornibus uti uidemus boues:nepas aculeis:sua deniq; cuiq; naturam esse ad uiuendum ducem.Hactenus Tullius.Emendãdi codices Tullii:in qbus uespas aculeis pro eo qđ est nepas.

SARRACENVS.

¶GESTIO:Cupio:& gestire lætum esse. ⁋Loligiunculas:diminutiuũ a loligine quę prius dicta est uoligo:ut ait Varro:& ẽ mollis piscis:ut sæpia. ⁋Soleas.Genus piscis est solea ad soleæ similitudinẽ:q̃ pedibus subigitur:aliter solea dr̃ materia robustea:sup qua paries craticius extruit̃:de hisce piscibus meminit Pli.lib.xxxii.ca.vii.Soleã dicere possumus:qđ gręci uocant buglosson.i.bouis liguã. ⁋Ligulacas.Est quoq; lingulaca piscis soleæ q̃similimus:uel ipsa solet:sunt.n.aspectu ꝓxima solea & psita:quẽ nos passerẽ uocamus siue rõbũ:est in alia significatione lingulaca Festi testimonio.i.mulier auguratrix & lingulacas dicimus loquaces: & uerbosas mulieres:cuius uerbi Plau.utrũq; significatũ expræssit.Triticeias ãt dixit ludẽs ad uerbũ ordeias:quas a colore:uel tẽpore ur̃ noiasse. Pli.de prunis locutus:ingẽs iqt postea turba prunoꝝ uersiculor nigra:candicans hordearia appellata a cõitatu frugis eius:& quia de soleis mentionẽ fecit: quę licet pro piscibus accipiãtur:pro his tñ:quæ pedibus subiguntur: intelligi chalinus uoluit:iõ adiecit sculponas:quæ pariter pro calciamentoꝝ generẽ sumũt̃: qbus batueretur.i.sępius feriretur os fatui:& insulsi senis:sculponeæ a Catone ꝓ calciamẽtis ponunt̃: inqt.n.in rebus rusticis de familię uestimẽtis locutus sculponeas bonas alternis annis dare:oportet:ꝓpterea sculponeas legi debet:nõ sulponeas. ⁋Tribus libertatibus: Ac dixisset triplici libertate donari:triplici.n.cã qs fiebat liber:ut in supioribꝰ dictũ est:aut ære:ant uindicta.i.uirga p̃toria:aut ex testamento. ⁋Id qđ alius cõdiuit coquus. Per egregiã metaphorã dicta sunt: ut.s.quæ nr̃i aduersarii tãtope cõcupiuerũt: minime assequantur: illiusq; cõtingant: quę minime suspicabantur.

Solea qd sit

VALLA.

¶AP Age te a dorso.i.cõtinete:ac a me longe abi. ⁋In rectã redii semitã:nũc qd sit inqt intelligo ueꝝ: necdũ.n.chalinus satis acceperat a sene cassina adamari. ⁋Quid malum operaris.i.in malã rẽ:qd tu agis opis. ⁋Vno in saltu.Quia uno in loco sunt tanquã una ĩ sylua capiunt̃ apri. ⁋Domus hæc: subaudi uicini. ⁋Tantisper.i.interea. ⁋Dũ ego cum cassina faciã nuptias.i.cũ illa cubẽ. ⁋Tã uersuti uiuitis:tã uafre:& calide:& astute uitam agitis. ⁋Tene marsupium: loculos uilico senex p̃bet:ut affatim obsoniũ paret. ⁋Multo sæpiolas: teneras sępias. ⁋Loligiunculas ordeas:& ideo paruas:noĩa sunt pisciũ. ⁋Lolligiunculas:ergo molles lolligines.Plin.in nostro mari lolligines quinũ cubitoꝝ capiunt̃: sępię binum:neq; his bimatu longior uita. ⁋Imo triticeias:si sapis soleas. Solee quoq; pisces:sed qm̃ dicit triticeias:& solea calciamẽti genus est:potest uideri e tritico factas esse soleas.Quomodo aũt solee cõcinentur lib. iii.Apitius docet inquiens.Soleas batues:& curatas cõpones in patina adiiciens oleum li

Loligiũcula quid sit

St. Vt quia te tango,mel mihi uideor lingere.
Ol. Vltro te amator,apage te a dorso meo.
Ch. Illuc est,hunc quod hic præfecit uillicum,
Et idem me pridem,quom ei aduorsum ueneram.
Facere atriensem uoluerat sub ianua.
Ol. Vt tibi morigerus hodie,ut uoluptati fui.
St. Vt tibi,dum uiuam.bene uelim plus,q̃ mihi.
Ch. Hodie hercle opinor is conturbabit pedes.
Solet hic barbatos sane sectari uiros.
St. Vt ego hodie Casinam deosculabor,ut mihi
Bona multa faciam clam meam hanc uxorem. Ch. atat
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam,
Hic ipsus Casinam deperit,habeo uiros.
St. Iam hercle amplexari,iam osculari gestio.
Ol. Sine prius deduci.quid malum,operas? St. amo.
Ol. At non opinor fieri hoc posse hodie. St. potest,
Siquidem cras censes posse te mitti manu.
Ch. enimuero huc aures sunt magis adhibendæ mihi,
Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.
St. Apud hunc sodalem meum,atq; uicinum mihi
Locus est paratus,ei ego amorem omnem meum
Concredui.is mihi se locum dixit dare.
Ol. Quid eius uxor? ubi erit? St. lepide repperi.
Mea uxor uocabit huc eam ad se in nuptias,
Vt hic sit secum,se adiutet,secum cubet.
Ego iussi.& dixit se facturam uxor mea.
Illa hic cubabit,si uir abierit,faxo
Tu rus uxorem duces.id rus domus hæc erit
Tantisper,dum ego cum Casina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.
Satin astute? Ch. age modo fabricamini,
Malo hercle uostro tam uorsuti uiuitis.
St. Scin quid nunc facias? Ol. loquere. St. tene marsupiũ,
Abi.atq; obsona,propera.sed lepide uolo
Molliculas escas,ut ipsa mollicula st. Ol. licet.
St. Emito sepiolas lepidas,lolligunculas
Ordeias. Ch. immo triticeias,si sapis.
Soleas.qui quæso potius,q̃ sculponeas,
Quibus batuatur tibi os senex nequissime
Ol. Vin lingulacas? St. quid opus est? qñ uxor domist?
Ea lingulacula est nobis,nam nunq̃ tacet.
Ol. In re præsenti,ex copia piscaria
Consulere licebit,quid emã. St. æquom oras,nũc abis?
Argento parci nolo,obsonato ampliter.
Nam mihi uicino hoc etiam conuentost opus,
Vt quod mandaui,curet. Ol. iam ne abeo? St. malo.
Ch. tribus non conduci possum libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum,

Quinq;

Quinq; hanc omnem rem meæ heræ iã faciam palam.
Manufeste teneo in noxia inimicos meos.
Sed si nunc facere uolt hera officium suum,
Nostra omnis lis est, pulchre præuortar uiros. ∴
Nostro omine it dies iam, uicti uicimus.
Ibo intro, ut id, quod alius condiuit coquus,
Ego uicissim alio nunc pacto condiam. ∴
Quicquid paratust, ut paratum nesiet.
Sitq; ei paratum, quod paratum non erat.

quamẽ uinũ: du3 coqtur: teres piper ligusticũ origanum fricabis: suffundes oua cruda: & unũ corpus facies: super soleas refundes len to igni. ¶ Quã sculponeas. Cato in rebus ru sticis pro genere calciamẽti culpones ponit: nẽpe ita pedurnos uocat. ¶ Quib9 ba. ti. os. Cędat: uerberet iqt tibi facies sculponeis: ac soleis: batuere. n. uerberare. Sueto. i Calligu la. Mirmillonẽ e ludo rudib9 secũ batuẽtẽ: & spõte pstratũ cõfodit ferrea sicca: ac more ui ctoꝝ cũ palma discurrit. ¶ Vin li. hoc quoq; nomẽ piscis: sed & ligulacã dicius loqcẽ locu tuleiã: & ũbis pfusiorẽ q̃ sit par: iõ subiũgit: ea ligulaca ẽ. Nã nũquã tacet. ¶ In re pñti. i. ipñtia. ¶ Obsonato amp. ãplũ facito obsoniũ. ¶ Coũeto ẽ opus op3 cõ. ¶ In noxa. i culpa. ¶ Pręuortar uiros. i. anibo: & poccupabo: ut Fuga puertit hebrũ. ¶ Tã uic. uici. Prouerbiũ uetus uictos uicere ex osculana pugna natũ: uel ut alii q̃ Vale. Leuinius ipator Ro. a Pyrrho uictus breui eũdẽ regẽ deuice rat: cuius rei meminit Titinius hoc modo: hęc qde q̃si osculana pugna est uictores i fugã pulsi: hinc spolia colligãt. ¶ Ego nunc uicissim: subaudi condiã: quã coquus condiuerit: nã hinc dolos in senem: & uilicum struent.

Batuẽre quid sit

¶ OPEras. i. facis. ¶ Lepide. ex codice antiquo. ¶ Batuaẽ. i. pcutiaẽ. ¶ Sculponeas dici uoluerũt cęstus plũbo liga tos: unde & Nęuius in phileporo Scolponeis batuẽda sunt huic latera pbe. hęc Fulgẽtius citãs hũc locũ. ¶ Paratum. scribendum est: ex codicibus antiquis: & sententię cõcinnitate: ac uersus necessitate: non prandii: ut legit Pius imper tinentia tantum persequens: & necessaria omittens, ac non uidens.

VGOLETVS ET GRAPA. Sculponeę SARACENVS.

ACTVS TERTIVS.

Stalino. & Alcesimus Senes duo.

Nunc amici an ne inimicisis iago Alcesime mihi,
Sciã. nũc specimẽ specit̃, nunc certamẽ cernitur.
Curã erue, curã exie, castigaẽ, id põito ad cõpen
Cano capite, ætate aliena, ea addito ad cõpẽdiũ. (diũ.
Quoi sit uxor, id quoq; illuc ponito ad compendium.
Miseriorem ego ex amore, q̃ te uidi neminem.
St. Fac uacẽt ædes. Al. qn ædepol ꝑuos, & ancillas domo
Certust omneis mittere ad te. St. eho nimiũ scite scit9es,
Sed facito dum memineris uersus, quos cantat colax.
Cum cibo, tu quoq; eos facito ut ueniant, q̃si eant sutriũ.
Al. Meminero, hem nũc. n. demum nullo scito scitus es.
St. Cura, ego ad foꝝ mõ ibo, iã hic ero. Al. bñ ambula.
St. Fac habeant linguã ædes tuæ. Al. quid ita? St. quom
 ueniam inuocent.
Al. Ætate cedundus tu homo es, nimias delicias facis.
St. Quid me amare refert, nisi sum doct9? dicas uiuis: sed
Caue in quæsitione mihi sis. Al. usq; adero domi. (tu

Nunc amici. Senex uicini alcesimi opã pstolaẽ: ædes uacuas exposcit cassina: ut facili9 clã uxor̃ potiaẽ. ¶ Nũc spe. spe. nũc. cer. Ac dixiss3 nũc agnoscã: nũc uidbo specim a ũbo specio: qđ i usu nõ ẽ: a ueteribus p aspicio positũ: & dr̃ pbatio: & argm̃ siue exẽplar: certam̃ quo q; ab eo: qđ cerno. ¶ Aliẽa. Sc3 ab am. ¶ Va cẽt. Pro uacuę sint: & ois ide abeat familia. ¶ S3 fa. dũ merui ap uorsus quos cãtat colax cũ cibo: Tũ quoq; facito: ut uẽiãt: q̃si eãt su triũ. Sẽsus hoꝝ uerboꝝ ois huc tẽdit: ut fa muli: & ancillę uẽiãt saturi: uel secũ apportẽt cibũ: ut hẽant qđ edãt: id qđ p q̃dã iocosã: & iucũdã ueluti piphrasim expssit: nã stalino al cesimũ iubet uer suũ colacis memisse: quos il le canẽr solitus fuerat: q forte erãt eiusmodi: ut q erãt i domũ alienã ituri: uel saturi primũ fierẽt: uel cibaria secũ aueherẽt. id qđ magis declarat: facito cũ cibo ueniãt: q̃si eãt sutriũ: qđ oppidũ erat: & nũc extat i mõtibus hetru scis: ppea magis hãc lectionẽ pbo: q̃ erit his iterpũcto signanda: sed facito dũ memineris afer: uorsus quos cãtat colax: cũ cibo: tũ faci to quoq; ueniant q̃si eãt sutriũ: colacẽ. n. as sẽtatorẽ quẽpiã siue pasitũ fuisse autumam9 a cuius noie facta fuit a Pla. comœdia: q̃ colax dicebaẽ: ut ex ueteribus colligiẽ grãmaticis: fuit ẽt menãdri colax: i q̃ colax parasitus: & miles gloriosus: ut testaẽ Teren. in eunucho: & nota: q̃ dixit uorsus memineris pro uersus: nã dici mus: memini huius rei: & memini hãc rẽ: Virg. numeros memini: si uerba tenerẽ: afer aũt pro uafer: & astutus põiẽ.

Colax

Colax qui fuerit

VALLA

Nunc amici. Stalino uicinũ alcesimũ exorat: ut ędes cõmodet: quo se recipiat nupta cũ marito. ¶ Sis imago . i. referas imaginẽ amici: an inimici. ¶ Põito ad cõ. i. brẽ: & sine tpis dilatiõe te senẽ corrigito. Fac uacẽt ęds: mihi uacuæ sint: ut eo me recipiã. ¶ Facito dũ. syllabica adiectio ẽ dũ. ¶ Memieris uor. i. memoria tenue ris uersus. ¶ Quos cã. co. hic uiri ppriũ: uel colax. qa gręce ita noiaẽ assẽtator ab eo: qđ colõ a gręcis: ut au thor ẽ atheneus dr̃ nutrimẽtũ. ¶ Cũ cibo. Vr̃ ãt hic ũsus: quos cãebat colax sępius cũ cibo iterasse: ẽ ergo sẽ sus: qa alcesimus dixerat se ꝑuos: & ãcillas missuꝝ i domũ stalinonis: fac iqt stalino cũ cibo ueniãt. Qđ facilius idica tur ex eo: qđ seqtur: cũ inqt ut. ¶ Vt ueniat: q̃si eant sutriũ: nã q sutriũ petebãt: utpote locũ sterilẽ in thuscis secũ: unũ uescerenẽ: afferebant. ¶ Nullo scito scitus es: sapientiã nullã habes: qui hæc mihi dicant. ¶ Nimias delicias facis. De liciose nimiũ agis omnia. ¶ In quęstione mihi sis: hoc est caue: ne mihi a te sit inquirendi iniunctus labor.

¶ SED facito dũ memineris uersus: quos cãtat colax: ita scribẽdus est hic uersus: hoc sensu: qa alcesimus dixerat se missuꝝ ad eũ oẽs seruos & ancillas, respondet Stalino. nimiũ scitus es: sed seruos & ancillas mittito saturos: non fa melicos: meminerisq; uersus: quos colax: & adulator qdam: qui forte tunc tẽporis notus erat cãtare solet. ii autẽ uer sus tales esse debuerunt: ut qui ad alienam irent domũ: saturi irent: uel secũ portarent cibum: nec nugę Pii hic admit tendæ sunt: multa de fescẽninis fabulantis hic nihil facientia: nec uersus rationem habentis: nec sententię.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

Veruex q dicatur

VT properarem. Cleostrata a chalino commonefacta: uti senex puellæ cassinæ sibi primitias procurauerit: proponit uiro insidias struere: ut suis ille frustretur amoribus. ¶ Veruecibus. Dictum est uerueces esse castratos arietes: ut capos castratos gallos: canterios castratos equos: & maiales castratos porcos. ¶ Senati columen. Per ironiam dictum senatus. ti: a ueteribus. columen: fulcimentum: sustentatio: a quo dictæ columnæ: Terenti. columen familiæ: cui commendaui filium. ¶ Non uilis est modus: qui uenit salis. Ex prouerbio dictum uidetur modium: scilicet salis non uenundari parua pecunia: q si sal pro sapientia intelligi placet: dicit sapientiam utiq comparari non posse: nisi cum labore: & industria: quod autem attinet ad intellectum: idest: nõ tam facile id huiusmodi: quod optat pro uoto succedere. Nihil motor. Non curo: non magnifacio: qđ sæpius Pla. usurpat. ¶ Atq istam iube. Sed ualere. ¶ Catillatum: idest ad liguriendu: ut catelli faciunt: qui alienas circumeunt domos: ut liguriant: inde dicti catillones gulosi. ¶ Subducam nauim in puluinarium. Dicitur puluinus lectus exiguus a pluma: & per translationem materies lignea: qua naues in terram subuehuntur Ouidi. collaq puluino nostra ferenda dedi. metaphorice igitur dictum est: rem ipam: scilicet dedu cendam esse in tutum locum: & cassinam: ueluti in altum emissam: rursus ad se quasi in portum recipiendã esse.

Puluinus quid sit

VALLA.

VT properarem arcessere. Cleostrata: ut sibi a marito mandatum dicit: id ad proximam myrrinam: ut eam distineat: non poscat ad nuptias: atq ita maritum eius alcesimum frustrat. ¶ Arcescere: idest euocare. ¶ Liberæ ædes: ut sibi essent. Ex insidiis: ut audierat chalinus senem & eius acceperat consilium: ita cleostratæ dixerat: ideo idem commemorat. ¶ Ignauissimis: subaudi marito meo: & alcesimo. ¶ Vetulis ueruecibus. Aries castratus ueruex efficitur: quasi inuersam habens naturam: ideo hos senes uerueces appellat: utpote ad uenerez ineptos. ¶ Senati columen. Iuxta secundaz declinationem prisca consuetudine senatus declinatur a senioribus natu. ¶ Præsidium populi. Omnia ironicos dicta. ¶ Non ecastor uili emptus est modius: qui uenit salis: sensus est salis modius: qui uenditur: non uili prætio constat: idest carus est: salem sapientiam dicimus: quod ita mentem condiat sapientia: sicut sal cibos: quoniam igitur hi senes deliri sunt: sapientiamq non habent: id mirum uideri non debet: quoniam carus est salis modius. ¶ Nihil moror: idest nolo. ¶ Post conuenero: idest mox adhibo. ¶ Atq istam iube: subaudi ualere. ¶ Edentuli: sine dentibus. ¶ Mihi contraxit: hanc litem commouit. ¶ Quasi catilatim: idest canum ritu per alienas domos euntium. ¶ Flagitium hominis: flagitiosus homo. ¶ Ni subolet: idest quod futurum sit: deprehendat. ¶ Vt subducam naui rursum in puluinarium. Puluinar ubi corpus quieturi consternimus: inde & ubi naues in terram subducuntur quieturæ in puluinariis collari perhibentur: ubi trabibus subiectis a nauigio uacant.

Puluinare quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ SENAti pro senatus: ut sæpe dixi. ¶ Catillare: teste Fulgentio: dicitur quis per alienas domos instanter gyrare a catulis tractum: qui per omnes domos circueant. Propertius Catillata geris uadimonia: publicum prostibulum: & citat hunc locum Plauti.

Cleostrata. Alcesimus.

VT properarem arcessere hanc ad me uicinã meã, hoc
Ecastor id, qđ me uir tãto opẽ orabat meus, (erat
Libere ædes ut sibi essent, Casinam quo deducerent.
Nunc adeo nequaq̃ illam arcessam ego. ignauissimis
Liberi loci potestas ne sit uetulis ueruecibus.
Sed eccum egreditur senati columen, præsidium populi,
Meus uicinus, meo qui uiro liberum præbet locum.
Non ecastor uili emptus est modius, qui uenit salis.
Al. Miror huc iam non arcessi in proxumum uxorem meam,
Quæ iam si arcessatur, dudum ornata expectat domi.
Sed eccam opinor arcessit. salue Cleostrata.
Cl. Et tu Alcesime, ubi tua uxor? Al. intus si se arcessas, manet.
Nam tuus uir me orauit, eam istuc ad te adiutum mitterem.
Vin eam uocem? Cl. sine, nolo, si occupatast. Al. ocium est.
Cl. Nihil moror, molesta esse nolo. post conuenero.
Al. Non ornatis istic apud uos nuptias? Cl. orno, & paro.
Al. Non ergo opus est adiutricæ? Cl. satis domist. ubi nuptiæ
Fuerint, tum istã conuenibo. nunc uale, atq istam iube.
Al. Quid ego nunc faciam, flagitiũ maxumum feci miser.
Propter operam illius improbi hirqui edentuli,
Qui hoc mihi contraxit, operam uxoris polliceor foras,
Quasi catillatum. flagitium hominis, qui dixit mihi
Suam uxorem hanc arcessituram esse. ea se eam negat
Morarier. atq ædepol mirum, ni subolet iam hoc huic
Vicinæ meæ. uerum autem altrouorsum quom eam mecum
Rationem puto, eius esset mecum postulatio.
Ibo intro, ut subducam nauim rursum in poluinarium.
Cl. Iam hic est lepide ludificatus. miseri ut festinant senes.
Nunc ego illum nihili meum decrepitum uirũ ueniat uelim.
Vt eum ludificem uicissim, postq̃ hunc delusi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigi inter eos duos.
Sed eccum incedit. at quom aspicias tristem, frugi censeas.

Stalino & Cleostrata.

STulticia magnast mea, quod sinam
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quoi quod amet, in mundo siet.
Sicut ego feci stultus. contriui diem,
Dum asto aduocatus quoidam cognato meo,
Quem hercle ego litem adeo perdidisse gaudeo,
Ne me nequicq̄ sibi hodie aduocauerit.
Rogitare oportet prius, & percontrarier,
Adsit ne ei animus, necne adsit, sibi quem aduocet.
Si neget adesse, exanimatum amittat domum.
Sed uxorem ante ædeis eccam, hei misero mihi,
Metuo ne non sit surda, atq; hæc audiuerit.
Cl. Audiui ecastor cum malo magno tuo.
St. Accedam propius. quid agis mea festiuitas?
Cl. Te ecastor præstolabar. St. iamne ornatast res?
Iam ne hanc traduxti huc ad nos uicinā tuam,
Quæ te adiutaret? cl. accersiui, ut iusseras,
Verum hic sodalis tuus amicus optumus
Nescio quid se sufflauit uxori suæ.
Negauit posse, quando arcesso, mittere.
St. uitium tibi istuc maxumust, blanda es parum.
Cl. non matronarum est officium, sed meretricum,
Viris alienis mi uir subblandirier.
I tu, atq; arcesse illam. ego intus quod factost opus,
Volo accurare mi uir. St. propera ergo. cl. licet.
Iam pol ego huic aliquem in pectus iniiciam metum.
Miserrumum hunc hodie ego habebo amasium.

Alcesimus, & Stalino.

VIso huc amator si a foro rediit domū,
Qui me, atq; uxorem larua ludificatus est.
Sed eccū ante ædeis. ad te hercle ibam. St. cōmodū,
Atq; hercle ego ad te. quid ais uir minimi preci?
Quid tibi mandaui? quid tecum oraui? Al. quid est?
St. ut tu bene uacuas ædeis fecisti mihi,
Vt traduxisti huc ad nos uxorem tuam,
Satin propter te pereo ego, atq; occaso?
Al. Quin tu suspendis te? nēpe tute dixeras
Tuam arcessiturā esse uxorem meam.
St. Ergo arcessiuisse ait sese, & dixisse te,
Eam non missurū. Al. quin ea ipsa ultro mihi
Negauit eius operam se morarier.
St. Quin ea ipsa me allegauit, qui istā arcesserem.
Al. Quin nihili facio. st. quin me perdis. Al. quin beneſt.
St. Quin etiā diu morabor? Al. quin cupio tibi,
St. Quin aliquid ægre facere? Al. quin faciam lubens.
St. nunq̄ tibi hodie quin erit plus, q̄ mihi,

SARACENVS.

STultitia magna est Forte dū stalino in forū processisset: tut⁹ est apud iudices amici causam ob idq; aliquādiu ingratis moratus est. ⁋ Aduocatus. Qui aut ius suggerit: aut p̄ntiā suam cōmodat amico: nā qui defendit alterū in iudicio: patronus dicit: si orator est: aut procurator si negocium suscipit: aut cognitor: si præsentis causam nouit: & sic tuet: ut suū: hæc Asconius. ⁋ Adsit ne ei animus: scilicet aduocato: ac si dicat: inuiti non sunt trahendi: a cliētibus ad causarū defensationē. ⁋ Accersiui. Mentitur ultro mulier: ut inter uirum: & uicinum contentio: & iurgium fiat.

VALLA

STultitia magna est. Stalino a foro rediēs: ubi se aduocatū esse oportuit: amico dolet: se ab illo fuisse occupatum: obuiaq; fit uxori: a qua eludit. ⁋ Quod amet in mūdo siet. i. sine macula: ac difficultate ulla. ⁋ Dū asto aduocatus cuidā Differt aduocatus a procuratore: & cognitore: q; ut asconius inquit. qui defendit alterū a iudicio: aut patronus dicit: si orator est: aut aduocatus: si aut ius suggerit: aut p̄ntiam suam cōmodat amico: aut ꝓcurator: si negocium suscipit: aut cognitor: si præsentis cām nouit: & sic tuetur: ut suam. ⁋ Exanimatū amittat. animo cōmotum relinquat. ⁋ Te ecastor præstolabar. Tam te q̄ tibi p̄stolor dicimus. ⁋ Sufflauit uxori suæ: idest summurmurauit. ⁋ Iam pol ego. Illa cum marito hæc secum loquitur.

Aduocat⁹ q & q ꝓcurator

SARRACENVS.

VOlo huc: Ambo i hac scęna ludificati senes contendūt inter se. ⁋ Latua. Reficta dixim⁹ supra authoritate apulei: qd laruæ: & lemures dicant: cū de larib⁹ & manibus mētionē habuimus. ⁋ Cōmodū. Nomen pro aduerbio. ⁋ Occaso. Ab eo: qd occido media correpta: uū occasus: & occaso uerbum.

Occaso uū dicatur

VALLA.

VOlo huic amatori. Alcesimus uicinus indignatus aduersum stalinonē bilē uomere excogitat: quem pariter iratus stalino adit. ⁋ Ludificatus est larua: immūdum spiritum laruam dixere ueteres: ita hunc senem laruam ob insaniā uocat. ⁋ Occaso. eo in occasum: & morior. ⁋ In germanum modum: idest modo fratris: uel eius qui ex eodem sit germine.

VGOLETVS ET GRAPA.

SCEna hæc continet duorū senū iurgia q̄ iucunda. ⁋ Occaso pro pereo positum est.

SARACENVS.

NVlla nulla sũ. Ancilla pdalisca sĩl'at tumultũ exortũ i domo: ut ĩterea senex d̃tineat̃ i mora: quoad chalinus p cassina ornet̃: subiiciaturq;: q senẽ & uillicũ sua frustret̃ spe. ⸿ Nisi hęc imera glossã pcussit flore libyco. Sẽsus ẽ timeo: ne ista ebria sit: s; quodã locutus est uerbo℞ iuolucro: ne ab ancilla intelligeret: ordo quoq; sic hẽt: nisi hęc. s. pdalisca imera. i. hoc die pcussit glossã. i. liguã flore libyco: uino: ita in cistellaria flore liberi dixit p uino: & liui⁹: florẽ antlabãt liberi ex carchesiis. ⸿ Nũero dicis. Sic hẽbãt mẽdosi codices: legẽdũ ẽ nũero dicis testimonio festi: iqt. n. i suis: q̃ extãt fragmẽtis: nũero nimiũ cito celeriter. Plau. i cassina qd uis mea ãcilla nimiũ sęuis: nũero dicis. i. nimiũ cito: & ap̃ En. legit̃ neminẽ uidi: q nũero sciret qcqd sit opus: sic in amphitryõe Pla. numero mihi in mentem uenit.

Locus restitutus

Al. Quin hercle Di te perdant postremo quidẽ.
St. Quid nunc? missurus ne ad me es uxorẽ tuam?
Al. Ducas, easq; in maxumã malam crucẽ,
Et cum hac, & cum istac, cumq; amica etiam tua.
Abi, & Aliud cura. ego iam per hortum iussero
Meam istuc transire uxorẽ ad uxorẽ tuam.
St. Amicus nunc tu mihi es in germanum modum.
Sortẽ qua ego hunc amorẽ aut esse mihi dicã datum?
Aut quod ego unq̃ erga Venerem inique fecerim,
Quoi sic tot amanti mihi obuiã eueniant moræ?
At quid illud clamoris obsecro in nostra domost?

Pardalisca ancilla. Stalino Senex.

NVlla nulla sũ. tota tota occidi. cor mortuũst metu,
Mẽbra miseræ tremũt, nescio uñ auxilii, præsidii,
Perfugii mihi, aut opũ nũc copiã cõparẽ aut expe(tã.
Tanta facta modo mira ueris modis intus uidi. nouã,
Atq; integrã audaciam, caue tibi Cleostrata, abscede
Ab ista obsecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite quæso isti gladiũ, quæ sui est impos animi.
St. Nã qd est, qd' hæc huc timida, atq; exaiata exiluit foras?
Pardalisca? pa. perii. uñ usurpãt aures sonitũ meæ?
St. respice mõ ad me. pa. here mi. St. quid tibist? qd timida es? pa. perii
St. Quid pisti? pa. perii. & tu pisti. st. api qd tibi. pa. uætibi.
St. Immo istuc tibi sit. pa. ne cadã tene me. st. quicquid est,
Eloquere mihi cito. pa. contine pectus, face uentulum
Amabo pallio. st. timeo hoc negocium quid est,
Ni hemera hac glossam uspiam percussit flore liberi.
Pa. Obtie aureis amabo. st. i malã crucẽ pect⁹, aureis, caput,
Teq; Di perdunt. nã nisi ex te scio quicquid hoc fiet,
Ibi pol execrata istic cerebrum dispertiam.
Ludibrio pessuma adhuc quæ me habuisti. pa. here mi. st. qd uis mea
Ancilla? pa. nimiũ sæuis. st. numero dicis? sed hoc qcqd est,
Loquere. atq; in pauca refer. quid nam intus tumulti fuit?
Pa. Audi, scibis, malũ, pessumũq; hic modo apud nos intus

VALLA.

NVlla: nulla sũ. Pardalisca ancilla a mulierib⁹ itus suborna ta: ut stalinonẽ piter & olympionẽ p forib⁹ d̃stineret quo ad chalinũ exornarint p cassina: ut nuptũ darẽt: exit exclamans: formidinẽq; seni incutit. ⸿ Perfugii. Quo me recipiã fugiẽdo: id. n. pfugiũ est qd barbare dr̃ repudiũ: sicut effugiũ: uñ qs erũpat i fugã. ⸿ Ira pcita. i. cõmotior facta i irã. ⸿ Sui ẽ iops ai. q̃ apud se nõ est. ⸿ Necat: subaudi dolor: uel ai igẽs uexatio. ⸿ Imera. i. dies. ⸿ Glossam. i. liguã: uñ & glosemata secretiores appellam⁹ iterp̃tatiões. Vspiã: alicubi. ⸿ Percussit. Quia uinũ cũ ipedit liguã: quomin⁹ possit: q̃ mẽs uelit: pnũciare: liguã ur̃ pcussisse. ⸿ Flore: libyco. uino exactissimo. ⸿ Quicqd hoc: subaudi sit: qu hic clames. ⸿ Scito. noris qd tibi ueturum sit. ⸿ Cerebrũ disptiã execrata: cõminuã igt caput detestabilis. ⸿ Ludibrio pessuma adhuc: q̃ me habuisti: q̃ ad hoc tp̃s me detinuisti uerbis: nec confesti apuisti qd sit: s; mihi ludos facis. ⸿ Nimiũ sçæuis. i. icrudelcis. ⸿ Numero dicis: ita legendũ: Festi testimonio inqentis. Nũero Titinius q exeã: nũero estis: mortui: hoc exemplo ut pigeretis. i. cur cito mortui estis. Itẽ i neleo: nũq̃ nũero mr̃i faciemus uolui. i. nũq̃ nimiũ faciem⁹: apd Neuiũ: neminẽ uidi: q nũero sciret: qcq; sit opus i. nimiũ sciret. apanurg. Antonius hæc ait: nũero nimiũ cito celerit̃ nimiũ. pla. i casina: qs uis mea ãcilla: nimiũ sçæuis: nũero dicis nimiũ cito. Accius. o ut ego eẽm affinis tibi: nõ ut te extinguerẽ: tuã petii natam: numero te expũgit timor. Affranius in suspecta per falsum: & ab ste creditũ numero nimis celeriter. Cæcilius hei perii: quid ita numero uẽit fucæ domũ. Affanius: insimulantẽ hei mi sera numero: ac nequicq̃ ei gratias. Numero senatum ait: quiuis senator consuli cũ impedimento uult esse quo minus faciat. S. C. postulatq;: ut aut res: quæ afferuntur: diuidant̃: aut singuli consulantur: aut si tot non sint senatores: quo numero liceat pręscribi. S. C. ⸿ Quid intus tumulti fuit: tumulti pro tumultus; tumultus dicitur tam Cice. q̃ Quin. sententia: ubi tanta perturbatio oriatur: ut sit timor multus.

Perfugium quid sit

Nũero dicere qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ PARdalisca subornata a cleostrata & Mirina: altesimi uxor exit foras nũcians Casinã factã furiolã: & minitari se occisu℞ Stalinonẽ: & eius uillicũ olympionẽ. ⸿ Foras: ex codicib⁹ antiqs. ⸿ Ni hemera hac glossam uspiã percussit flore liberi. ita legendus est: hic uersus. hoc sensu: ni pro nisi: ancilla: scilicet pardalisca hodie inuitauit se plusculum ad potum alicubi: & sic ebria sit facta. Quas autem nugas pius effutit: dum ait: nisi hæc dies percussit glossam cuiuspiã flore liberi &c. reiiciendas prorsus cẽsemus: ut quæ cõtra metri rõnẽ: & sniæ cõcinnitatẽ ab eo platæ sunt.

¶ HOC pacto

Tua ancilla hoc pacto exordiri cœpit, quod haud atticam
Addecet disciplinã. St. qd ẽ id? pa. timor præpedit dicta
Linguæ. st. quid est? possum scire ego istuc quid negoci sit?
Pa. Dicam. tua ancilla, quam tuo uillico uis dare uxorem,
Ea intus. st. quid intus ea? quid est? pa. imitatᷣ malarũ malã
Disciplinã, uiro q̃ interminatᷣ suo uitam. (uitam, gladiũ.
St. Quid ergo? pa. ah. St. qui est? pa. interimere ait uelle se
St. hẽ. pa. gladiũ. st. qd eũ gladiũ? pa. hẽt. st. hei misero mi/
Pa. isectatᷣ oẽis domi p ædeis, nec queq̃ ppe. (hi, cur eũ hẽt?
Ita omnes sub arcis, sub lectis latentes metu mussitant.
St. occidi atq; interii, quid illi obiectust malitiæ repente?
Pa. insanit. st. scelestissimum me credo esse. pa. imo si scias
Dicta, quæ dixit hodie. st. istuc expeto scire, quid dixit?
Pa. Audi per omneis Deos, & Deas deiurauit hac eum
Nocte occisuꝝ, qui cum cubaret. st. me occidet? pa. an qppiã
Ad te attinet? st. uah. pa. quid cum ea negocii tibist?
St. peccaui. illunc dicere uillicum uolebam. pa. sciens de uia
In semitam regredere. st. nunquid mihi quoq; minatur,
Pa. Tibi soli infestast plus, q̃ quoiq̃. st. quã obrem? pa. quia
Si se des uxorem Olympioni, neq; tuam, nec suam
Neq; uiri uitam sinet in crastinum protolli
Id huc missa sum, tibi ut dicerem, ab ea ut caueas tibi.
St. Perii hercle ego miser. nequest, neq; fuit me senex quisq̃
Amator adæq; miser. pa. ludo ego hunc facete. nã quæ oĩa
Facta dixi huic, falsa dixi. hera dolũ hunc, atq; hæc ex pxumo
Protulerunt. ego huc missa sum ludere
St. Heus pardalisca. pa. quid? st. est quod uolo (rorẽ.
Exquirere a te. pa. morã offers mihi. st. at tu mihi offers mœ
Sed ẽt ne habet, & nũc Casina gladium? pa. habet, sed duos.
St. Quid duos? pa. altero te occisurũ ait, altero uillicũ hodie
St. Occisissumus sum omniũ qui uiuont. loricã induam
Mihi optumũ esse opinor. quid uxor mea? non eam adiit,
Atq; ademit? pa. nẽo audet ppe accedẽ. st. exoret. pa. orat,
Ponere alio modo ullo profecto, ni se sciat uillico (negat
Non datum iri. st. atq; ingratis, q̃ ẽ nõ uolt, ei nubet hodie.
Nã cur non ego id perpetrẽ, quod occœpi. ut nubat mihi,
Illud quidem uolebã, non, sed nostro uillico,
Pa. sæpiuscule peccas. st. timor p̃pedit uerba, uerũ obsecro,
Dic me uxorẽ orare, ut exoret illã, gladiũ ut ponat, &
Redire me intro, ut liceat. pa. nũciabo. st. & tu orato.
Pa. Et ego orabo. st. at blande orato, ut soles. sed audin? si
Effexis hoc, ego soleas tibi dabo, & anulum (petres.
In digito aureũ, & bõa plurima. pa. operã dabo. st. face, ut i/
Pa. sed nũc iã nisi qppiã remorare me. st. abi, & cura. Pa. re/
Eccum tandem obsonatu eius adiutor, pompã ducit. (dit.

Olympio. Coqus. & Stalino.

SARACENVS

¶ HOC pacto exordiri. Protrahit sermonẽ lõgi⁹: diutius: ut moreᷣ senẽ. ¶ Interminatᷣ. Pl⁹ q̃ minatᷣ. Terẽ. i andria: i/termiata sũ: ne faceres. ¶ Mussitãt. Tacẽt: uel submissa uoce loquũᷣ. susurrãt: obmutescũt. ¶ Qui cũ. p cũ quo. ¶ Protolli. Elõgari. ¶ Ludo ego hũc. Ad spectatores loqᷣ: nõ auscultãte sene. ¶ Atq; hæc. Sc; myrrina uicina: uᷣ seipsã dicit poti⁹ cũ hera struxisse fallaciã. ¶ Illđ q̃dẽ uolebã nõ. Senis ẽ icõstãtia: q uel iuitus fateᷣ cassinã depire. ¶ Sępiculæ. Diminutiuũ a sæpe. ¶ Effexis: p effeceris. ¶ Ei⁹ auditor: olympionẽ dic: q obsonatũ inerat. ¶ Põpã. Ferculoꝝ apparatũ.

VALLA.

¶ HAVD attica addecet disciplinã. i. moratis atticis minime facere coueniat. ¶ Præpedit dcã lingua: p̃occopat: ne ligua pferᷣ possit. ¶ Metu musitãt. nimio metu loq nõ audẽt. ¶ Deiurauit. i. obnixissime iurauit. ¶ Occisurũ eã hac nocte. Cũ sit mulier: dixit occisurũ: nõ occisurã: qa ifinitũ nõ pticipiũ ẽ: ita Ci. in uerrẽ: hac sibi rep̃sidio sperant futurũ. Ita gracch⁹ i orone: cui⁹ titulus ẽ de qnto Põpilio. Circũ cõciliabula credo ego inimicos meos hoc dicturũ: ita q̃drigarius i tertio annaliũ: dũ hi cõcidereᷣt hostiũ copias: ibi occupatas futurũ. Idẽ in xii. ãnali. Si p tua bõitate: & nr̃a uolũtate tibi ualetudo suppetit: ẽ qđ speremus deos bõis bñfactuꝝ. Valeri⁹ ancias lib. xxiiii. si hæ res diuiæ factæ rectæq; plitatę eẽnt haruspices dixerũt: oia ex snia pcessuꝝ. Addit aulus Gel. Plau. ẽt i cassina: cũ de puella loqreᷣ: occisuꝝ dixit: nõ occisurã. ¶ Sciẽs de uia in semitã regredere: cũ scias inqt: qd dicas de uia: q̃ te rectũ ducit: retrorsum te recipis in semitã: nẽpe ñ dicas id qđ ligua tua coarguit mẽtẽ psentisceᷣ. ¶ Hęc dolũ ex pximo. subaudi. myrena. ¶ Occissim⁹ sum oium: q uiuũt. añcedo inqt oẽs: q uiuũt occisiõis piculo. ¶ Loricã induã: me armabo. ¶ Villico nõ datũ iri: se nõ despõdẽdã olympiõi. ¶ Sæpiculę peccas: a sępe diminutiuũ sæpiculæ: sicut a sępi9 sępiuscule. ¶ Prępedit uerba: ipedit añq̃ pnuntiẽ: ac p̃eripit. ¶ Soleas tibi dabo. Delicatũ calciamẽti gen⁹: qđ maxie conuenit mulieribus. Iuue. Et solea pulsare nates. Nec solũ ea ut ait Verri⁹: q̃ solo pedis subiiciᷣ: sed ẽt p materia robusta: super quã paries cratiti⁹ extruiᷣ. ¶ Nisi qppiã remorare me. ibo inqt: nisi tu me uis adhuc morari. ¶ Ei⁹ adiutor põpã ducit. Olympio iqt aduẽit: q ipm adiuuat cũ põpalõgo comitũ ordie: coquos. n. secũ adducebat: & tibicias: hęc põpa fuit: nẽpe pẽpo mitto sigñat: uñ põpa dicta.

Põpa uñ dicta

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ MVssare: & murmuraᷣ ita discernũᷣ: q mussaᷣ hoiu; sit occulte qd: & p̃ssa uoce loquẽtiũ qđ cęlatũ uelit. Verg. i x. Qđ fortũa ferat ppĩi: s; dicẽ mussant. Et alibi: Flẽt mæsti: mussantq; ptes. Murmurare ãt maioris soni ẽ pximi ad tumultũ Verg. primo geor. Nemoꝝ increbrescere murmur: Inde fit mussito uerbũ frequentatiuũ a supino formatũ. ¶ Occisurũ: & familia auctore. A. gelio lib. i. noct. at. Nõ p pticipio positũ ẽ. Sed uerbũ est indifinitũ: qđ gręci appellãt απαρέμφατον neq; numeris: neq; generibus p̃seruiẽs. Sed libeꝝ undiq;: & ipromiscuũ ẽ: q̃li. c. Graccus uerbo usus ẽ in orone: cuius titul⁹ est. de. Q. popilio circũcidiabula. in q̃ ita scriptũ est: credo ego inimicos meos hoc dictu

Mussito.

Occisurũ

rū inimicos inqt dicturū:& nō dicturos:uſ ne ea rōne poſitū apud graecū dictuꝝ q̄ eſt apud ciceronē futurū:ſicut i græca orōne ſine ulla uitii ſuſpectiōe.oibus numeris generibus ſine diſcrimine attribuunt̃ huiuſcemodi uerba.ποιήσειν ἐσεσθαι.i.futurū.λέξειν ἐσεσθαι dictuꝝ:& ſimilia.In.Q.quoq; quadrigarii tertio anāli.lib.uerba hęc eſſe dixit:dū hi cōcideret:hoſtiū copias ibi occupatas futuꝝ.In.xii.ānali.eiuſdē.Quadrigarii pricipiū libri ſic ſcriptū. Si ꝑ tua bonitate:& nr̃a uolūtate:tibi ualitudo ſuppetit:eſt qđ ſperemus:deos bōis bn̄ factuꝝ.Itē i ualerii ātiatis li. iiii.&.xx.ſiti mō ſcriptū eſt.Si hę res diuiæ factę recteq; ꝑlitate eſſent:auruſpices dixerūt:oia ex ſnia ꝓceſſuꝝ:Plau. ēt in caſina:quū de puella loq̄ret:occiſurū dixit:nō occiſurā:his uerbis.Etiā ne hāc caſina gladiū?Si hēt.Sed duos St.Quid duos:Par.altero te occiſurū ait:altero uillicū:Item Laberius in gemellis.Nō putaui inquit hoc eā facturū.

SARACENVS.

Vide fur:ut ſētis:In hac ſcęna inducit̃ & coquus:qui prius nō iducebat̃:quē uillicus cōduxerat olympio:& ad quē primū loquit̃ fure:& tanq̄ ſenti appellās:& ē ſenſus:& ordo:uide fur q tāq̄ ſētis es:ut ducas.i.trāſferas te ſub ſignū:hoc ē ab ordine nō ſecedas in deferēda pōpa:& eſt trāſlatio a militibus ſumpta:q iubent̃ a ſigno nō recedere:dū ſunt i acie:qd āt ſentis ſit:ipſe declarat:qa cū qd tāgit:aut rapit:aut ſcidit:& lacerat:& ad coquoꝝ mores reſpexit.quoꝝ ingeniū ē rapere:& furari:& eſt dicta ſentis:ꝗ ſentiant̃:ut ſupra Pla.nō es in ſenticeo:eo non ſentis:q̄ ſenticoſa uerba ꝑtorquet turba:dixit affrani?.¶ Vbi ubi.Pro ubicūq;.¶ Duplici dāno:ideſt ſcindēdo:lacerādo.ac rapiēdo:& furādo.¶ Patrice.i.more patricio:ac nobilr̃ abeo:qd eſt patricius.¶ Excurat?.Nimio cultu:& cura ornatus.¶ Ah hodie:Subaudi licet ꝑꝑ nuptias lautū eſſe.¶ Enimuero pragmatami parechis.Hoc eſt ꝑbes mihi difficultates:& negocia.¶ Dabo κοι κακον ὀζειν.Dabo certe malū olere:q̄ſi dicat emittā uētris crepitū.¶ Ebria.Abūdās:opeulēta.¶ Barbarico ritu:Lautiſſimo ſc3 & ornatiſſimo:cū.n.oſtēdere uolebant:qd factū fuiſſe maximo ſumꝑtu:& ipēdio dicebāt:uel barbarico uel babilonico:uel ꝑſico more factū:ut apud Horatiū:Perſicos odi puer apparatus.¶ Qui me:atq; te iuitat.Scilicet gladio.¶ Inibit̃.Pro it? ibit̃.

Vide fur,ut ſentis,ſub ſignum ducas.co.q uero ſentes?
Ol.Quia quod tetigere,illico rapiūt.ſi eas ereptum
illico ſcindunt. (ſtant.co.eia.
Ita coqui aduenīūt.ubi ubi ſunt,duplici damno mul
Ol.Atat ceſſo magnifice,patriceq;,amiceq; hero meo (ego
Ire aduorſū?St.bōe uir.ſalue.Ol.fateor.St.qd fit?ol.tu amas
Eſurio,& ſitio.St.lepide inceſſiſti excurratus.ol.ah.hodie.
St.Mane uero,q̄q̄ faſtidis.ol.hei hei feret tuus mihi (πράγματα
Sermo.St.quæ res?Ol.hæc res.St.ēt ne aſtas,eniuero πράγματα
μοι παρέχεις.Ol.dabo και κακον,ut ego opinor,niſi mi
hi reſiſtis,ὀζειν,
Potin,ut a me abeas,niſi me uis uomē hodie?St.māe.ol.qd ē?
Quis hic homoſt?St.herus ſum.ol.qui herus?St.quoius es ſeruos tu.Ol.ſeruos ego?
St.Atq; meus.Ol.non ſum ego liber?memento.St.mane atq; aſta.ol.omitte,ſeruos ſum tuus (hem ſapis
St.Optumeſt obſecro olympiſce mi,mi pater,mi patrone.Ol.
Sane.St.tuus eqdē ſum.ol.quid mihi ſeruo opus eſt tam neq̄?
St.Quid nunc?q̄ mox recreas me.Ol.cœna modo ſi ſit cocta.
St.ergo abeant.
Propere,cito introite,& cito deproperate,iam ītus ero,facite
Cœnam mihi.ut ebriaſit,lepide,nitideq; uolo,nihil moror
Barbarico ritu.ne ēt iſſis?Ol.ego hic hīto.St.nūqd ē cæterum
Quod moræ ſit?ol.Caſinam intus habere aiūt,qui me,atq; te
inuitat.St.ſcio.
Sic habere ſine,nugas agunt.noui ego malas illas merces.
Ol.Quī tu i mō domū mecū.St.at pol metuo malū.i tu mō,ꝑ
Perſpicito quid intus agatur.ol.tam mihi mea uita,q̄ tua
Tibi caraſt.St.uerum modo.ol.ſi tu iubes,inibitur tecum.

VALLA.

Vide fur.Seruus Olimpio ob ſonatu ueniēs pōpā ducit:obui? fit ſeni:& uterq; ſibi metuit.¶ Vide fur.coquū furē uocat:ut in aulularia.¶ Vt ſentis:qa ut ſpina ueſtes diſcerpit:ita ut rapiēs.¶ Sub ſignū ducas.Tuo i loco ꝑſiſtas:tāq̄ ſub ſigno.i.ſub uexillo.¶ Qui uero ſūt ſentes.Quo nā pacto inqt ſentes ipſos noiaſti.Duplici dano mulctāt.Quia rapiūt:& qa diſcerpūt.¶ Fateor:ſubaudi me uirū bonū eē.¶ Excurat?.i.ſcuratū more iſtruct? adueniſti.πράγματα μοι παρέχεις.pragmata ꝑturbatiōes:pragma in ſingulari rē ſignificat:i plurali pragmata moleſtias ab eo:qđ ē prato:cuius πέπρακται κος πέπραγμαι ὅθεν πρᾶγμα.¶ Me παρέχεις.mihi ꝑbes.¶ Dabo me κακον ὀζειν.i.malū olere.ὄζω.n.oleo ſignificat.Vn̄ & ὄζη fœtor oris appellat̃.Celſus itē do uerboꝝ eſt.Dabo me κακον ut opinor niſi reſiſtis ὀζειν.Oratio itaq; & remiſſiōi credēdū eſt:q̄ ēt imorat̃:& iactatione:fœtoreq; quedā oris:quē ozē græci uocāt minuit.¶ Olliſce mi.olympio:olympiſcus diminutiuū.¶ Abeāt ꝑpere:ſubaudi coq.¶ Cito introite.Cōuertit nūc ſermonē ad coquos.¶ Vt ebria ſit.i.copioſa.¶ Barbarico ritu:ut barbari ſolēt.¶ Nēpe ꝑſæ.Hora.Perſicos odi puer apparatus. Iuue.Perſicus orborū lautiſſimus:iō Terē.dinumeret nūc hic babylo uiginti minas:& Vir.barbaricos poſtes appellauit.ſenſus eſt nolo ſupfluū qppiā:ut barbari ſolēt.¶ Sic ſine hēre:omitte:ut ita habeat.¶ Malas merces.Nēpe mulieres dicit:quas habet ſenex ſuſpectas.¶ Inhibitur tecum.Tibi ero comes:dum intro ibis.

Ozē qd ſit

VGOLETVS ET GRAPA.

Pragmatici q dicant̃

¶ πράγματα μοι παρέχεις pro uerbl aliter dr̃.Hoc eſt moleſtias mihi ꝑbes.Vtit̃ hoc ꝓuerbio Ariſtophanes in ea fabula:q inſcribit̃ Plut? ἀλλὰ σοὶ ἄρα πράγματα παρέξω.Hinc pragmatici dicunt̃:q iura ſubminiſtrabāt oratoribus ἀπὸ τῆς πραγματείας id eſt ab actiōe denoiati.De qbus Cicero lib.prio:de oratore ad.Q.Fratrē.Itaq; non ut apud græcos infimi homines mercedula aducti miniſtros ſe præbent in iudiciis oratoribus:hi qui apud illos pragmatici

los pragmatici uocanẽ.Idẽ & Quintil.lib.iii.&.xii.inst.oratoria℞.Dabo κὰι κο̃κον ο̉ζειν.Hic ordo:hoc sensu dabo malũ olere:nisi resistis:&c.Et respondet ad illud.Hei fetet tuus mihi sermo.οζω significat oleo inde ozena piscis mali odoris dictus Plinius.viiii.nat.hist.lib.Polyporũ generis est inquit ozena dicta graui capitis odore ob hoc murænis maxime eam consectantibus.Est præterea ozena ulcus graue olens maxime nares infestans.

ACTVS QVARTVS.

Ancilla.

NEc pol ego Nemeæ credo,neq; ego Olympiæ,
Neq; usq̃ ludos tam festiuos fieri:q̃
Hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro,& nostro olympioni uillico.
Omnes festinant intus totis ædibus.
Senex inculina clamat,hortatur coquos,
Quin agitis hodie,quin datis,si quid datis :
Properate.cœnam iam esse coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona candide.
Laute uestitus,exornatusq; ambulat.
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant.
Quem dent pro Cassina nuptum nostra.sed nimium ::
Lepide dissimulant fore,futurum huius quod est.
Condigne autem nimis lepide huc conducti coqui,
Ei rei dant operam,ne cœnet senex,
Aulas peruortunt.ignem restinguont aqua,
Illarum oratu faciunt.illæ autem senem ::
Incœnem extrudere cupiunt ex ædibus,
Vt ipsæ solæ uentres distendant suos.
Ego noui illas ambas estrices,corbitant, :::
Vbi comesse possunt.sed aperitur ostium.

SARA CENVS.

NEc pol ego nemeę.Rursus ancilla prodit palã factura:quæ intus geranẽ:fallacias.s.strui seni:& uillico olympiõi.¶ Nemeę.Quattuor fuisse apud græcos certamina celebrata perhibent olympia Iouis pythia apollini:nemea herculi:& archemoro Isthmia.¶ In culina.Colinã ueteres pri⁹ dixerũt:postmodũ culinã:postremo cognam.¶ Estrinces.Quasi ab edendo uoratrices.¶ Corbitant.Est corbitare in corbitã mittere:corbita si quidẽ est nauigii genus:in cuius summo malo corbes apponeretur:hoc loco per quãdam trãslatiõnẽ corbitãt.i.uentrẽ iplent.¶ Comes esse possunt.Lege comesse põt.

Certamina apud græcos quot fuere

VALLA.

AEdepol ego nemeę.Quattuor olim in græcia fuere certamina:olympia:pythia:isthmia:nemea.In qb⁹ q coronabanẽ tã magno habebanẽ in pretio q̃ qui Romę triumphabãt:de qbus laudes in primis Pidari poetæ hymnis celebratę:unũ & libri illi olympia:pythia isthmia:nemea.Olympia Ioui deputabanẽ.Pythia apollini.Isthmia herculi.Nemea Archemoro.In olympiis uictori ex oleastro corona.In pythiis ex lauro.In isthmiis ex pinu.In nemeis ex apio.Ancilla ergo ait nusq̃ se uidisse:aut audiuisse ludos pulchriores q̃ q itus fabricati sunt.¶ Nemeæ.nemea.n.silua:ubi ludi nemei.¶ Olympiæ.olympus mõs apud pisam ciuitatẽ:ubi ludi Ioui deputati olympia noĩati:quos primus Hercules istituit.¶ Armiger℞:nẽpe chalinũ.¶ Fore huius.nẽpe fore talis rei aliqd:ut facturę sunt.¶ Aulas puortũt:in ignẽ subuertũt:ne qd coctũ sit.¶ Illarũ oratu.Orant.n.mulieres coquos:ut cœnã differãt.¶ Extrudere incœnẽ:sine cœna:ut comitetur spõsam.Ventres distẽdãt suos.Impleãt æsca:potuq;.¶ Ambas æstrices:plurimũ comedẽtes:a supinis uerbo℞ i or nascunẽ uerbalia noia:ut lectũ lector:doctũ doctor:amatũ amator:a qbus fiũt fœminina:ut amatrix:doctrix:lectrix:at si supinũ i sũ mittaẽ iuxta analogiã:fœmininũ fieri ñ põt:ut ab eo:qđ ẽ cursor cursrix:nẽo dic:itaq; id psiciẽs.Ci.i qõ.tus.ab eo qđ ẽ tõsũ tõstriculas dixit.& Martialis tõstrix ptulit addẽdo.t.Ita hic Plau.cũ si a supino æsũ æsor masculinũ æstrices fœmininũ ptulit.¶ Corbitãt.Corbita inqt No.est genus nauigii tardũ grãde.Plau.in pœnulo.Tardiores q̃ corbitæ sunt in trãquillo mari.Corbitãt ergo sese ad summũ iplẽt:quasi nauigiũ onerent.

Corbita quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

CEbrabanẽ in græcia certamina.iiii.sacra appellata.olympia.s.ioui.Pythia Apollini.Isthmia Palæmoni Nemiea Archemoro dedicata.quorũ uictores Hieronicæ.i.sacro℞ certaminũ uictores dicebanẽ.¶ Villico:addẽdum fuit ex uetusto exẽplari:metri necessitate:& snię cõcinnitate:& nõ pmittẽdus uersus in perfectus:ut fecit Pius.¶ Comesse.i.comedere:ex codi.antiquis recta metri ratione:& sententię concinnitate:nõ comes esse.i.comitari:ut insulse nimis cõmentaẽ Pius contra grãmaticam:quę ut comites dicatur exigit:non come:& contra rationem metri.

SARACENVS.

SI sapitis. De puella senex solicitus moram omnem quærit interrumpere. animo enim cupienti (ut inquit Salustius) nihil satis festinatur. ¶ Volupe. pro uoluptate. ¶ Luci: Aduerbialiter positum: sicut & tẽpori. ¶ Nullum. Pro nihil. ¶ Cum lampade. Mos fuerat in nuptiis faces accendere: quas cereos appellabant: quas quinq̧ tantũ: neq̧ plures: neq̧ pauciores accendebãt: cãm affert: Plutar. statim in primo ꝓblemate.

VALLA.

SI sapitis uxor. Cupidus senex cum cassina iam iam concũbere in cenis exit domo: ut illã comittetur. ¶ Facite uestro animo uolupe. Oblectetis animum uestrum inquit. ¶ Sed properate istum: atq̧ istam actutũ emittere: propere inquit maritum: & uxorẽ foras educite. ¶ Vt ueniamus luci: quo anteq̃ tenebræ adimant lucem rus perueniamus. Cunctas. i. cõmoraris: & cũcto cunctas: & cũctor cũctaris. ¶ Nullum esurit: pro nihil esurit. ¶ Meus socer⁹: socerus antiq̧ nunc socer: socerũ uocat: q̧ eius uxore tanquã filia sit potiturus quasi gener sit futurus senex. ¶ Cõpar cõmaritus: idest par mecum in amore: maritusq̧ mecum: quia ambo mariti sumus cassinæ.

SARACENVS. Tibicẽ unũ

AGe tibicẽ: A tibiis & cano tibicẽ: tibiæ enim ex tibiis primum gruum: a quibus nomen receperũt postmodũ ex harũdinibus factæ. ¶ Hymenæus: Ligua græca thalassius: latina est nuptiarũ deus dictus a potis hymenos. i. membrana claustro. s. uirginali quod rũpitur in nuptiis: alii dixerunt hymenæum ueneris: & bacchi filiũ: cuius propriũ sit in nuptiis psallere quod nomẽ in nuptiis crebro iactabatur: huius rei cãm: si uis edisce a Plutarcho. ¶ Io hymen. Erat hæc cantio: & nuptiale carmen: ut apud Horatium: & catullũ legitur. ¶ Illo morbo. Scilicet uenereo. ¶ Numẽ. Lege nun men: ꝑ me ne expert⁹ es q̃ fuerim tenax: sensum enim tangit obscenum honesta: & cauta locutione.

VALLA. Hymen qd sit

AGe tibicen. In hac scæna hortatur senex tibicines: ut canant: sonituq̧ nuptias concelebrent. ¶ Hymeneo. quem atheniẽses ut talasionem Romanum numinis loco in nuptiis habuerunt. ¶ Hymẽ: Cartilago appellatur hymẽ in animalis corpore. ¶ Nam quid illæ nunc tandiu intus remorantur remeligines. Illæ subaudi mulieres. Remeligines inquit Festus & remoræ a morãdo dictæ sunt a Plauto in cassina: nã quid illæ nũc tam diu intus remorantur remeligines. Ab affranio in prodito. Remeligo a laribus missa sum: hãc quæ cursum colit. ¶ Tanto minus: subaudi proficio. ¶ In nuptiis communibus: tam mihi q̃ tibi. ¶ Illo morbo: subaudi amatorio. ¶ Ne tu si esses: profecto si fueris inquit equus: nullo mõ potuisses subdomari. ¶ Nimis tenax es: nimis morsus frenum tenuisses: qui in amore sis tã pertinax. ¶ Nun men expertus uspiam. An tu me inquit alicubi de me fecisti periculum. ¶ Exitur foras. Exitur impersonale uerbum. ¶ Iam oboluit cassina procul. Eminus inquit cassina adueniens de se odorem iaculata est.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ Parum. ex codicibus antiquis.

Stalino. & ancilla.

SI sapitis uxor, uos tamen cœnabitis,
Cœna ubi erit cocta. ego ruri cœnauero.
Nam nouom maritum hinc, & nouam nuptam uolo
Rus prosequi (noui hominum mores maleficos)
Ne quis eam arripiat. facite uostro animo uolup.
Sed properate istum, atq̧ istam actutum emittere
Tandem, ut ueniamus luci, ego cras hic ero.
Cras habuero uxor ego tamen conuiuium.
An. Fit, quod futurum dixi, incœnatum senem
Foras extrudunt mulieres. st. quid tu hic agis?
An. Ego eo, quo me ipsa misit. St. ueron? An. serio.
St. Quid speculare? An. nihil equidem speculor. St. hinc abi,
Cunctas? intus alii festinant. An. eo.
St. Abi hinc sis ergo pessumarum pessuma.
Iam ne abiit illæc? dicere hic quid uis licet.
Qui amat tantum, hercle si esurit, nullum esurit,
Sed eccum progreditur cum corona, & lampade
Meus socerus, compar, commaritus uillicus.

Olympio. Stalino.

AGe tibicen, dum illam educunt huc nouã nuptã foras,
Suaui cantu concelebra oẽm hanc plateolã hymenæo.
Io hymen hymenæe o hymen. St. quid agis mea salus?
Ol. Esurio hercle, atq̧ adeo nũc haud paꝝ sitio. St. at ego amo.
Ol. At ego hercle, nihil facio tibi amor pericli,
Mihi inanitate iamdudum intestina murmurant.
St. Nã qd illæc nũc tam diu intus, remorat̃ quasi ob industriã.
Quãto ego plus ꝑpero, tãto illa minus, ol. qd si ẽt occẽtẽ hymeneũ?
St. Censeo, & ego te adiuuabo in nuptiis cõmunibus.
Ol. Io hymen hymenæe o hymen. St. perii hercle ego miser.
Iam me ædepol dirumpi cantando hymenæum licet.
Illo morbo, quo dirumpi cupio, non est copia.
Ol: Aedepol næ tu si esses equos, esses indomabilis.
St. Quo argumẽto? ol. nimis es tenax. St. nũ me exptus uspiã.
Ol. Di melius faciant. sed crepuit ostium, exitur foras.
St. Di hercle me cupiunt seruatum. iam oboluit Casina procul.

Ancillæ duæ. Olympio. Stalino.

SEnſim ſuper attole limen pedes noua nupta.
Soſpes iter īcipe hoc, ut uiro tuo ſemper ſis ſuperſtes.
Atq; ut potior pollētia, ut uincaſq; uiꝝ uictrixq; ſies.
Superetq; tuum imperium, uir te ueſtiat, tu uirum deſpolies.
Et diu ut uiro ſubdola ſies obſecro memento.
Ol. Maxumo ſuo hercle illico, ubi tantulum peccaſſit.
Non taceo. St. quæ res? Ol. mala malæ male monſtrant.
Hanc rem mihi ex parata imparatam
Id quærunt. uolunt hæc ut infecta faciant.
An. Age Olympio, quando uis uxorem accipere hanc a nobis?
St. Date ergo, daturæ unq̄ ſi eſtis hodie uxorem, abite intro
An. Amabo integræ, atq; imperitæ huic impera, atq;.
St. Euturuſt. ualete, ite iam ualete, iam ne abſceſſit uxor?
Ol. Domiſt, ne time. St. euax, nunc pol demum ego ſum liber.
Meum corculū, melliculū, uerculum. Ol. heus tu malo, ſi ſapis,
Cauebis. meaſt hæc. St. ſcio, ſed meus fructus eſt prior.
Ol. Tene hanc lampadem. St. immo ego iam tenebo.
Venus multipotēs bonam uitam mihi dediſti. huius quom copiam mihi
Dediſti corpuſculum melliculum. Ol. eia uxorcula.
St. Quid eſt? ol. inſtitit plantam. St. quaſi iocabor.
Nebula haud eſt mollis: atq; huius eſt.
Aedepol papillam bellulam. ol. hei miſero mihi.
St. Quid eſt? ol. pectus mihi agit nunc cubito
St. Quid tu ergo hanc quæſo tractas tam?
At mihi, qui belle hanc tracto. non. ol. uaha.
St. Quid negoci eſt? ol. obſecro ut ualentulaſt,
Pene expoſuit cubito. St. cubitum ergo ire uolt.
Ol. quin imus ergo. St. bella bellatula Caſſina.

SARACENVS.

SEnſim ſuperattole. Exibat chalinus ornatus pro caſſina inter ancillas medius: quem ueluti nuptā monent paulatim gradū attollere: & ſenſim incedere: ſenſim enim paulatim. & quaſi cum meditatione: & ſenſu. ¶ Superſtes. Dicūtur ſuperſtites incolumes: & qui ſuperſunt mortuis: ſed hoc loco ſuperſtes: quaſi ꝙ ſemper ſuperſtet: & opinione ſua fiat potior: & ſuperior uiro. ¶ Pollentia. Potentia a pollendo: aliter pollētia dictum oppidum eſt a Plinio qui ubi de maiore baleariū inſula loquitur ſic itulit: oppida habet ciuium romanorum palmam: & pollentiam latinorum ciuium: licet Strabo non pollētiam: ſed potentiā nominet. Pomponius: & Ptolemęus pollentiam: eſt & pollentia iuxta alpes: ut docet idem Plin. in. viii. & de pollentia rurſus meminit in. xxxv. ¶ Integræ. Incorruptæ: & intactæ mulieri. ¶ Imperitæ. Nuptiarum expertí. Verculū: A uere diminutiuū: ut a corde corculum: & a melle melliculum. Immo ego iam tenebo. Lege potius immo ego iſtam tenebo. ſ. puellam. ¶ Inſtitit. Obfirmauit: & ſe continuit. ¶ Agit. Impellit. ¶ Expoſuit. Eiecit de ſignificatione huius uerbi plura Nonius.

Pollentia quid ſit

Verculum quid

VALLA.

SEnſim ſuperattolle limē pedes docet ancillæ caſſinam: qualem apud maritum eſſe oportea.t ¶ Senſim: pedetentim: ac pede preſſim. ¶ Superattollet. ordo eſt: o noua nupta attolle pedes ſup limen. ¶ Soſpes iter. ergo hic & hæc & hoc ſoſpes. Ita Iuue. Depoſitum tibi ſoſpes erit: ita & hoſpes: unde & in plurali hoſpita: & inhoſpita. ¶ Potior. pollentia: ut antecedas omne: quod pollet: ac præcellit. Vbi tātulum peccaſſit: ubi puſillum modo peccauerit. ¶ Atq; imperitæ: quæ nouitia: nec dum rerum perita eſt. ¶ Melliculum: a melle diminutum. ¶ Verculum. a uere. ¶ Eam tenebo: ſubaudi caſſinam. ¶ Aedepol papillam: eminentiam māmæ dicit. ¶ Tractas tā ſubaudi nequiter. ¶ Pene expoſuit: ideſt excuſſit e lecto. ¶ Bella bellatula conſcende thorum. uerbum confictum bellatula.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ VERCVlum. ὑποκοριστικῶς a uere. ¶ Lampadam: non lampadē ſcripſiſſe Plautum teſtis eſt Priſcianus libro. vii.

SARACENVS.

ACceptæ bene. Nūc cleostrata mulier una cū pdalisca ācilla domo exeūt obseruatureq; qd agāt dcepti amatores: seruus āt chalinus nllo pacto admittit i scæna: ut in deprauato prius codice. Hic pdalisca esset. Corrigo hic pardalisca esto: & rursus ubi; corrupte ectato legebatur: emendauimus: spectato.

VALLA.

ACceptę bñ: & cōmode. Staturæ mulieres exeūt: ut iui sant: qd amatores faciant cassinæ. Eximus itus. Intus aduerbiū de loco est: ita in amphytrione paterā itus pferto foras. Qđ reli. est. i. i futurū: qđ mihi supest uitæ. Nouum nuptū cū nouo marito: nubere ppriе mulieres dicebantur a ueteribus: qa nubere tegere est: unde obnubere. Statius: obnubit tenuia ora canis: & nubes dictæ: ita & mulieres: q̄ ad maritū pergētes flammeo tegebantur hinc & nupta uerba dicebant ab antiqs: q̄ uirginē dicere nō licebat: ut Plau. in discolo: uirgo sum: nō didici uerba nupta dicere. Nuptias āt ait santra dictas eē ab eo: q nymphea dixerunt græci antiq gamon: inde nouā nuptā nean nymphin. Cornificius: q noua petant cōiugia. Curiatus q noua ratio fiat. Elius & Cincius: qa flammeo caput nubētis obuoluat: qđ antiqui obnubere uocarint: ob quā causam legem quoq; par ē tā iubere caput eius obnuberi: q parentē necasset q̄ est obuoluere. Qui locum præbet. Eo inquit: qui locum nostro seni senex uicinus dedit: non existio queq̄ eē neqorē. Hic pdali. eē te: subaudi ueli. Qui hūc exuas: senem uicinū dispolies. Eū ut ludi. ha. pardalisca num loqtur. Libēs fecero: & solēs. Libēter inqt: & ut cōsueui faciā. Spectato hic oia intus ex hoc ubi sumus loco: qa itus sunt: ut sit aduerbiū de loco qd itus agāt: hoc i loco aduerbiū intus significat. Pone me amabo: a tgo meo iqt recti9 spectaueris.

Nubere qd sit

SARACENVS.

NEq; quo fugiā. Olipio cū priores cōgressus cū cassina surripe tēptasset: a chalio pugnis & calcibus eiectus est: itaq; rubore: & ludibrio suffusus: quo se recipiat nescius nagat. Abs te decūbē. Locū p terea: oino deest aliqd: qđ sensum iuuet. Agedū: Ad pardaliscā loqt. Vbi. t. n. nu. Vel cleostratæ uerba sūt: ul pdaliscę.

VALLA.

NEq; quo fugiā erūpēs cōtusus a chalino uilicus se in fugā mittit: dedecusq; suū metuit: atq; adeo ēt in cōspectum deuenire mulierū. Tātu; fraudis: atq; adeo flagitii. Tā magna fraus inqt: atq; isup flagitiū nr; est. fraudē culpā dicit ut ueteres locutos: nō mō Vlpianus de uitiosis & morbosis oñdit in ædilitii edicti interptatiōe ubi dr fraudē capitalē cōmittere. i. culpa subire: talē: ut pœna capitalis subeūda uideat sed ēt plerisq; aliis in locis

Actus Quintus.

Myrina. & Pardalisca ancilla.

ACceptæ bene, & commode, ex imus intus
Ludos uisere huc in uia nuptialeis.
Nunq̄ ecastor ullo die risi adæq;.
Neq; hoc, quod reliquomst, plus risuram opinor.
Lubet chalinū, qd agat scire nouom nuptū cū nouo marito.
Nec fallaciam astutiorem ullus fecit poeta, atq; ut hæc est,
Fabre facta a nobis. obtunso ore nunc peruelim progrediri
Senem. quo senex nequior nullus uiuit. ne ullū quidem
Nequiorē arbitrare esse, qui locū præbet illi nunc præsidē.
Hic Pardalisca esto, qui hinc exeat, eum ut
Ludibrio habeas. Pa. lubens fecero, & solens.
My. Spectato hinc omnia intus, quid intus agant.
Pa. Pone, me amabo, & ibi audacius licet
Quæuis libere proloqui, tace, uostra foris crepuit.

Olympio. & Cleostrata.

NEq; quo fugiā, neq; ubi lateā, neq; h dedec9 quo celē,
Scio, tm̄ her9, atq; ego flagitio supaui9 nuptiis nris
Ita nunc pudeo, atq; ita nunc paueo, atq; ita i ridiculo sumus ambo.
Sed ego isipiēs noua nc facio. pudet qđ prius ñ puditū un(quast.
Operam date, dū mea facta itero. est opæ auribus accipere.
Ita ridicula auditu, iteratu, ea sunt, quæ ego intus tuli.
Vbi intro hanc nouam nuptā deduxi uia recta, clauem
Abduxi, sed tamen tenebræ ibi erāt, tanq̄ nox, apte decūbē
Colloco, fulcio, mollio, ut prior quā senex nuper,
Tardus esse illico cœpi. quoniā respecto identidē, ne senex
Illecebrā stupri. principio eam sauium posco.
Reppulit mihi manū, neq; enim dare. sibi sauiū me sinit:
Enim iā magis, iā appropo magis, iā lubet in casiná irruerē.
Cupio iliá operā seni surripe, forē obdo, ne senex me oppri(meret.
cl. agedū tu, adi huc obsecro, ubi tua noua nupta st?
Ol. Perii hercle ego. manufesta res est. cl. oēm in ordine rē
Fatere. Ol. ergo actust. cl. quid intus agitur? qd agit
Casina? satin morigerast? Ol. pudet dicere me.

in locis præcipue apud Titũ Liuiũ: ubi annaliũ citauit testimonia. Respecto identide;: iteç: atq; iterum respitio. Illecebram stupri. blandimentum ad stuprũ. Forem obdo: occludo inquid hostium sera: uel uecte.

NVptum nouum pro marito interpretatur prisciano libro septimo.

Olympio uillicus. Cleostrata Mulier.

Cl. Memora ordine, ut occœperas. Ol. pudet her- cle. Cl. age audacter
Quã debuisti, inde uolo memorare qd est factũ,
Ol. Flagitiust. Cl. cauebunt qui audierint, faciant.
Ol. Hoc magnust. cl. pdis, qn tu pgis. Ol. ubi ubi sũpt' porto
Cl. Quid? Ol. habet. cl. quid? ol. papæ.
Cl. Est. ol. oh. cl. erat. ol. maxumum
Haberet metui. id quærere occœpi
Dum gladium quæro ne habeat, arripio capulum.
Sed quõ cogito, nõ habuit gladiũ, ná eét frigidus. cl. eloqr.
Ol. At pudet. cl. nũ radix fuit? ol. nõ fuit. cl. nũ cucumis?
Ol. Profecto hercle non fuit quicq̃ olerum.
Nisi quicquid erat, calamitas profecto atigerat nunq̃.
Ita quicquid erat, grande erat.
Cl. Quid fit deniq;, ediserta. ol. ubi appello casinã. igens
Amabo mea uxorcula, cur uirum tuum sic me spernis?
Nimis tu quidem hercle nunc immerito
Meo mihi hoc facis, quia mihi te expetiui.
Illa haud uerbum facit, & sæpit ueste id qui estis.
Vbi illum saltum uideo obseptũ, rogo ut alterũ sinat adir.
Volo ut obortat cubitissim, uerbum ullum mutite.
Surgo ut ineam, atq; illam in
Per lepide narrat sauium
Ita quasi setis labra mihi compungat barba.
Continuo in genua astanti pectus mihi pedibus percutit.
Decido delecto præceps, subsilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus exeo cum ornatu quo uides,
Vt senex hoc eodé poculo, quo ego bibi, biberet. cl. optũest
Sed ubi est paliolum tuum? Ol. hic intus reliqui.
Cl. Quid nũc? satin lepide adita uobis manus merito?
Sed conc repuerunt fores. num illa senem sequitur?

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS.

Memora ordie. Hæc scæna plerisq; i loci mutilos uer siculos h;: q(ut opinor) ex uetusto tũc codice haberi integri nequiuerũt: illos: ut iuenius: sic reliquimus semiuiuos: satis tñ edocemur ex his: q̃ percipi possunt: olym pioné re; oẽm palã fateri mulieri cleo stratæ: ut ludificatus est: suis locis tamen aliquos reposuimus interloquentes: qui prius non cõparebant. Arripio capulũ: Locus est festiuitate refertus: nã cũ gladiũ quem habere suspicabatur forte quæsiuisset pené offendit: & quidem arectum: diximus capulu; esse gladii manubrium: & pheretrum qd græci uocant: unde plautus morti uicinũ senem capulare; dixit. Calamitas attigerit nunquã: Idest tempestatibus nõ effractum & permanet in trãslatione: qa nõ fuerat nec cucumis: nec qcq̃ olerũ sed quicqd erat: ualidũ erat. Sepit ue. s. partes ãteriores pudibundas: quod magis declarat dicens cum saltum illum obsceptum uideo. Alterum: Scilicet saltum posteriorem. Satin lepide addita uobis mãus merito. Locutio est peculiaris Plauto: sic in aulularia: in pœnulo: in psa ad hũc fermemodũ loqr: qd sonat pind dixisset delusi merito estis: & pro ludibrio hiti: tu reliqua lector cõlecte utilibet.

Capulum quid sit

VALLA.

Memora ordine: ut occepas. In hac scæna uetustate obtrita mulier & uilicus inter se collocuntur super noua nupta. Non habuit gladium. memoratum enim supra est a pardalisca gladio isectatã: dum ergo inquit metuo: ne intra uestimenta gladium occultauerit: abripio manubrium: sed inquit manubrium non erat: nam frigidum fuisset urbane dat intelligi: non cassinam: sed chalinum extitisse. Num radix fuit: idest quiddam: quod radici esset consimile. Calamitas profecto attigerat nunquam: idest grando non contuderat: quæ res solet attenuare. Ita quicquid erat: uegrãde erat: idest ualde grande. Festus uegrande significare: alii aiunt ualde grande: ut uecors: uæsanus: malicordis: malesanus: alii paruum minutum: ut cum dicimus uægrande frumentum: & plautus. in cassi. is uegrandi gradu. Et sçpis ueste id: quo estis. i. circũdat: ac uelat pudibũda ea: uñ uos estis mlieres. Illũ saltũ uideo obsæptũ: saltum appellauit ob multitudiné pilo;. Hoc Eodẽ poculo: quo ego bibi: biberet. ef fugi inqt & clãculum: ut senis os ita cõ tunderet: ut meum cõtusum est.

Ve quid significet

VALLA

MAximo ego ardeo flagitio. Senex exiens pudore latebras quærit. Faucibus teneor .i. res mea ita palā ē: ut mihi tergiuersari non liceat. ¶ Hac dabo ꝓtinā: & fugiā. Stati hac fugiā: ꝓtinā pro protinus.

SARACENVS.

VBi tu. Malis nūc mōis agit uixꝗ suū cleostrata maīfesto dephēsum reū stupri. ¶ Mores massiliēses. Optimos: & ꝓbatos: ciuitatē nāqꝫ massiliā studiorū magistrā: ꝓclarisqꝫ institutā moribus: ac comitate: & ꝑsimonia cōpositā Cornelius tacitus appellat: in q̄ bonarūꝗ artium studia floruerūt: uerba aūt dcā sunt per ironiā: de massilia inqt Pōp. mella hæc a phoceis oriunda: & oli inter aspas posita: nunc ut paccatis: ita dissimilibus uicina gentibus mirū q̄ facile: & tunc alienam sedē cœperint: & ad huc more suū teneāt. Strab. quoqꝫ in quarto plura refert de moribus: laudibusqꝫ massiliȩ ciuitatis quā phocensiū ædificium appellat: petroso in loco sitā: oēsqꝫ gentes legum æqtate superasse: fuisseqꝫ semper frugalis uictus: singularisqꝫ modestiæ. ¶ Bacche ergo. Nunc uerba profert in cōposita quasi mēte alienus uideat. ¶ Haud mentire. Verba sunt olipionis. ¶ Hercle nampa. Ne sensus oio depereat addo syilabā: & lego: nam palā: & subaudi facta sunt oia: nullaqꝫ opus esse tergiuersatiōe. ¶ Immo hercle illius. Scilicet cassinȩ cā fecisti. ¶ Redde scipionē: Baculum: nam pugnis cum senem chalinus incessisset pallium & baculū fugiens senex dereliqt. ¶ Duobus nupsi: festiuissime irridet senē: & uillicū: quorꝫ neuter suos amores expleuere nequiuerat. ¶ Nautea: aqua putrida: & fetenti: quȩ de coriis est dicta a nausea: quā facit: Authores sūt Fe. & No.

Massilia q̄ fuerit

Nautea q̄

VALLA

VBi tu es. Cleo. mlier obuia marito couiciat: & deniqꝫ myrenæ uicinȩ uerbis ignoscit marito: hac tñ cōditione: neqd post hac eiusmodi moliatur. ¶ Qui colere mores massiliensium postulas. Apparet masilienses eiusmodi moribus institutos: ut suis non contenti uxoribus: etiam uelint pelices habere. Atheneus aūt masilienses inquit: effœminati muliebre uestimētū induebant ob animi moliciem: unde & prouerbium natū: in effœminatos nauiga masiliam. ¶ Subicitare me. Vt me tibi subiicias: ut rem habeas mecum. ¶ Hac ibo. fugiā hac inquit. ¶ Caninam scæuā: spero meliorē fore rabiē. Tam ingens inqt uxoris meæ rabies: ut putem: uel scæuæ canis rabiem futuram meliorē. ¶ Quid fecisti scipionem: aut quod habuisti pallium: pri

Prouerbiū uetus

Stalino. Cleostrata. & Serui.

MAxumo ego ardeo flagitio, nec quid agam meis rebus scio, (disperii.
Nec meam ut uxorem aspiciam contra oculis, ita
Quia palam sunt probra. omnibus modis occidi miser,
Ita manufesto faucibus teneor.
Neqꝫ qbus mōis purgē scio me meæ uxori, qui expalliatus
Sum miser, clandestinæ nuptiæ censeo. mihi optumust.
adeunda ea dux uxor hem meam rimam.
Sed ecquis est qui homo munus uelit fungier pro me?
Quid nūc agā? nescio, nisi ut ĩprobos famulos imiter, ac domo
Fugiam. nam salus nulla scapulis, si demum redeo.
Nugas istic dicere licet, uapulo hercle ego inuitus tamen,
Et si malū merui, hac dabo ꝓtinā, & fugiā. cl. heus stalio
Amator. st. occidi. reuocor, quasi non audiam abibo.

Cleostrata. stalino. Olympio. Myrina. Chalinus.

VBi tu es, qui colere mores massiliēseis postulas?
Nunc tu si uenis subicitare me, probast occasio.
Peristi hercle. Age accede huc.
St. Hac ibo, caninam cœnam spero meliorem fore.
Cl. Quid agis tu maritæ, mi uir? unde ornatu hoc
Aduenis? quid fecisti scipionem, aut quod habuisti palliū?
In adulterio, dum mœchissat Cassinam, credo perdidit.
St. occidi. Cl. ēt ne imus cubitū? Casina sū. st. in malā crucē.
Cl. non amas me? quin responde, tuo quid factust pallio.
St. Bacche ergo. hercle uxor. bacche bacche. hercle uxor.
Cl. nugatur sciens, nam ecastor. nanc bacchæ nullæ ludunt.
St. oblitus fui. sed tantū bacche. cl. qd bacche? id fieri n̄ pt.

Times ecastor. st. ego ne? ol. haud mētire hercle. nā palliū.
St. non taces? ol. non hercle uero taceo. nam tu maxume
Me obsecrauisti casinam ut poscerem uxorem mihi.
Tui amoris caussa ego istuc feci. st. immo hercle illius.
Te quidē oppressisset. feci ego ista hæc dicta, q̄ uos dicitis?
Cl. Rogitas? st. & siquidem hercle feci, feci nequiter.
Cl. Redi modo huc intro. monebo, siqdē meministi minus.
St. Hercle opinor, potius uobis credam, qđ uos dicitis.
Sed uxor, da uiro hanc ueniā. Myrina ora cleostratam.
Si unq̄ posthac aut amasso cassinam, aut occœpso modo,
Ne autē eā amasso, si ego unq̄ adeo posthac tale admisero,
Nulla caussast, quin pendētem me uxor uirgis uerberes.
My. censeo ecastor ueniā hanc dandā. cl. faciam, ut iubes.
Propter eā rē hāc tibi nūc ueniā minus grauatæ ꝓpero,
Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.
St. non irata es. cl. nō sum irata. st. tuæ fidei credo. cl. meæ.
St. Lepidiorem uxorē nēo qsq̄, quā ego habeo, hac habet.
Cl. Age tu redde huic scipionē, & palliū. ch. tene. st. lubet.
Ch. Mihi quidē ædepol insigniter factast magna iniuria.
Duobus nupsi, neuter fecit, quod nouæ nuptæ solet.

scus loquendi

scus loquendi modus: uenustaq; notanda locutio: quid fecisti scipionem: baculum inquit: q habuisti: aut q habui sti pallium quid fecisti. quod pinquius: & imperitius dicitur de scipione: de palio. ¶ Du; mœchus: donec adulteres. ¶ Tuo quid factum est palio: tuo palio datiui casus: ut non subaudiatur de: ne sit de tuo palio: nam & supra dictum foret: quid fecisti scipione. ¶ Aut amasso: amatum iero. ¶ Aut occepso mō: uel si tm̄modo incepero.

¶ MASsilieses oli delitiis deditos: ac effeminatos fuisse scribit athenæus: ut prouerbio dici consueuerit πλεύσειας εἰς μασσαλίαν. hoc nauiges in massiliam: Et iō Plau. Massilieses mores pro mollibus ac effœminatis dixisse crediderim. ¶ Subicitare pro eo quod est mitem reddere positum in ueterum libris legius. Et ite; subagitare: ludit ergo in uerbo cleostrata: qđ fer prouerbii loco habetur.

VGOLETUS ET GRAPA. Subicitare.

VALLA.

Grex.

SPectatores, quod futurust intus, id memorabimus.
Hæc Casina huius reperietur filia esse ex proxumo.
Eaq; nubet Theutunico nostro herili filio.
Nunc uos æquomst manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat semper scortum, quod uolet.
Verum qui non manibus clare, quantum poterit, plauserit,
Ei pro scorto supponetur hircus nuctus nautea.

SPectatores. Verba recitātis comœdię. ¶ Meritā mercedē dare: emebant ab ædilibus fabulæ: q̄s populo uenditabant. ¶ Pro scorto: loco prostibulæ. ¶ Supponetur hircus unctus nautea. Manifestu; est. n. hirci tetrum odore; eē. Quod si ēt addatur nautea: quā supra fœdissimi odoris eē ostendimus: multo fiet intolerabilius.

¶ In Cistellariæ argumētū.

SARACENVS.

DEmipho lēnius pfectus i sicyonem: mulierem ibi phanostratā cōprimit: quę grauida puellā parit: eā dū seruus lāpadiscus exponit: a muliere lēa suscipitur meretriciq; traditur meleni di: quam pro filia educat: eiq; nomen indidit silenium: cuius amore adultæ alcesimarcus capitur: demipho phanostrata relicta lemnum redit: uxorem conciuem capit: ex qua alteram sibi suscipit filiam moritur uxor: is in sicyonem reuertitur: phanostratam ducit coniugem: ea sibi reuelat per cōmunem seruum expositam filia;: accersitur seruus: q proiecerat: is it quæsitum lenam: quæ puellam sustulerat: interea melenis resciens: quibus esset puella parentibus: ultro hortatur ad patrios ut redeat lares: sed dum it: ab ancilla halisca: quam gestabat: excidit in uias cistellula: in qua puellæ inerant: quibus cum fuerat exposita: crepundia inuentam cistellam lampadio defert phanostratæ: & ob hoc cistellaria comœdia nomen habet: agnoscit mulier filiæ crepundia: quam inuentam: & agnitam suus alcesimarchus nanciscitur.

¶ Cistellariæ argumentum.

VALLA.

CVm sicyoni essent baccanalia: eo uenit mercator Lemnius Demipho nomine appellatus: qui adolescens noctu cu; occurrisset phanostratæ puellæ: eam compressit: grauidamq; fecit: pepentque puellam phanostrata nomine silenium: eam tollit seruus Lampadiscus: atq; exponit: & obseruat clanculum: quis na; tollat: aufert læna quædam: deditq; mulieri melenidi: quæ ipsam loco filiæ aluit: hanc cū ad eā ætatem p uenisset adamauit Alcesimarchus. Mercator autem ille Lemnius: cuius hanc diximus esse filiam: compressa phanostrata: huius silenii matre profugit in lemnon: Lemniamque ducit uxorem: ex qua aliam habuit filiam: mortua uxore hanc Lemniam filiam: patre: Alcesimarchi: exigente Alcesimarcho se traditurum pollicetur: sed Alcesimarchus recusabat. Amabat siquidem silenium ex phanostrata filiam: cumque sicionem mortua: ut diximus uxore Lemnia se recepisset: quam olim compresserat phanostratam Silenii matrem duxit uxorem. Dant operam ambo lemnius & phanastrata: ut ex se natam olim expositam filiam comperiant: Opera itaq; lampadisci: qui ipsam exposuerat: inuenitur. Nam cum melenis audiuisset Lenam: quæ puellam sustulerat Lampadisco confessam: cui dedisset existimauit suum munus esse: ut ultro ipsa parentibus puellam restitueret: & quo facilius a parentibus filia cognosceretur crepūdia una in castellaria secum gestabat: sed cum alcesimarchu; audiuissent sibi mortem uelle cōsciscere: quod Silenium erepta esset a melenide: quam tantopere adamabat: ideo enim Melenis Silenium eripuerat: quod audierat alcesimarcho patre; uxorem dedisse: quam pauloante diximus mercatoris lemni filiam quidem sicut Silenium: uerum non ex phanostrata: sed ex uxore lemnia. Cum igitur inquam persensissent alcesimarchum se: uelle ad mortem dare: accurrerunt: ut auxilium ferrent: ac ne id faceret prohiberent: Haliscæ igitur ancillæ melenidis præ formidine cistula excidit e manibus: in qua silenii puellæ fuerant crepundia: hanc cistullam pro foribus domini sui cum lampadiscus uidisset sustulit: phanostratæque domine suæ tradidit: a qua cistula comœdia cistellaria dicta: cumque phanostrata intro perspexisset cognouit filię suæ silenii olim expositæ inesse crepundia quibus inuenta filia est: & quoniam tam hæc: quę placebat: alcesimarcho: q̄ lemnia, quam pater eidem alcesimarcho despondere cupiebat demiphonis erat filia facile alcesimarchus obtinuit: ut quam adamabat duceret uxorem.

Cistellaria unde dicta

NOmina comœdiæ. Demipho: idest uir popularis: qui a demos populus dicitur: & phos uir. phanostrata: quia phanon certum significat: & stornyo sterno: quod manifesto se mercatori illi substrauerit. Mercator siquidem utpote cognita; duxit uxorem. Lampadiscus: a lampade nomen habet: qa ut lāpas obscura clarefacit: ita puellam comperit suo astu. Meretrix gymnasium: quia gymno exerceo significat: quod a multis exercitata uiris esset. Silenium: a silentio dicta: quod silens plurimum ingemeret. Melenis: quod mello curo significat: & nus mens dicatur: quoniam multis angebatur curis. Alcesimarchus: quod alco adiuuo significet: & arche principium: quoniam ut nuberet silenium utq; a parentibus inueniretur præbuit initium.

SARACENVS

Omprimit ſenius adoleſcẽs.ſ.demipho ex lẽno inſula:quæ eſt in ægeo mari athomonti aduerſa:ut tradit pompo.mella. ⁋ Sycioneã.Phanoſtratã mulierem ex ſycione ciuitate achaiæ ſiue peloponeſſi: in qua ciuitate teſte Cicer.molles:& muliebres calcei fieri conſueuerãt ſyciniorum omnium primum in græcia regnũ fuit:primuſq; ſicionis imperauit ægialeus:a quo ægialea nuncupata eſt:quæ nunc peloponeſſus:post quem ſecundus europs:qui prçlatus eſt titulo : cuius regni anno.lii.natus eſt habraam: qui natione chaldæus:primam ætatẽ apud chaldços agebat:dicta ẽ etiã apia ab api quarto ibidẽ impante:poſtmodũ peloponeſſus hæc ab euſebio:dicta eſt etiam referẽte Stra.pelaſgia peloponeſſus añt ob ſinus & pmõtoria qs ut fibris littora ei⁹ icisa ſunt ſimul:q tẽui tramite in lat⁹ effunditur platani folio ſimillima Author.iidẽ põpo.& Strab. ⁋ Seruolos. lampadiſcus. ⁋ Ex inſidiis aucupat. Obſeruat:qui puellã expoſitã tollat. ⁋ Adoleſcentulo.alceſimarcho:q puellam adultam deperibat.

Habraam qui fuerit

VALLA

Omprimit adoleſcens. Paucis plautus comœdiæ colligit argumentum.Mox poſt binas ſcęnas præpoſtere quidem:ſed nõ tamen ab re cognoſcendæ fabulę deus:quem ipſe auxilium uocat:pluribus argumentũ ploquit. ⁋ Adoleſcens lemnius. Demipho. ⁋ Sicyoniam:phanoſtratã. ⁋ Et gnatam generat:ſilenium. ⁋ Nuptiis: alceſimarchi. ⁋ Seruolus tollit:lampadiſcus. ⁋ Ex inſidiis aucupat: clanculũ obſeruat. ⁋ Meretrix.læna multiloq̃:& multibiba. ⁋ Alii: ſubaudi meretrici:nempe melenidi. ⁋ Ducit. Demipho. ⁋ Qui eã:phanoſtratã. ⁋ Deſpondit adoleſcẽtulo:nẽpe alceſimarcho. ⁋ Illius piectitiæ.i.expoſite a lãpadiſco:nẽpe ſilenii. ⁋ Quã proiecerat. Silẽniũ dicit. ⁋ Ciuẽ cognitã. Sileniũ inq̃. ⁋ Vt erat nactus:quia cuȝ ea rem ſolus habuerat.

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ ET gnatã generat nuptiis: ſcribenduȝ eſt:&:et non hęc &. ⁋ Nuptiis:nõ añt nubilis:tam & ex codi.antiquis & nouis:q̃ ex recto ſententiæ tenore: ſiquidem:ut in argumento continetur:lemnius iſte poſt uitiatam ſicyoniam:in lẽnum patriaȝ reuerſus duxit uxorẽ cognatam ſibi quandam:& ex ea filiam ſuſcepit:quã grandẽ poſtea alceſimarcho deſponderat.Verũ quũ ſicyonia illa uitiata ſimiliter & ipſa puellaȝ ex cõpreſſu peperiſſet:quã ſeruulo exponendã traditã lena: quædã melænidi meretrici tradidit educandam : huius puellæ iam adultę amore captus erat alceſimarchus:cui iam deſponſatã priorem lemnii filiam dictum eſt:quumq; poſtea mortua iam uxor lemnii:& iterũ ab eo in matrimonium ſuſcepta:ſicyonia illa uitiata:inditio ſerui cognitum fuiſſet:ſycioniã hanc puellã expoſitã a meretrice educatam:ciuem eſſe:& filiã huius lemnii: Alceſimarchus a ſe amatam ſicyoniam:non ſibi deſponſatam lemniam duxit: quod argumentum ita per inſcitiam Pius peruertit:ut quid balbutiat:nec quiſquam alius : nec ipſe:ut puto:intelligat:peruertens uerba: ſcribenſq; : hæc &. ⁋ Nubiles : in ſcitiſſime. ⁋ Sicyonia æque parit:ita ſcribendum quoque eſt : & non ſicyoni: atq; litteram exiſtentem.Nec Sarracenus alter Plauti commentator rectius quã Pius ſabulatus ẽ. ⁋ Lemnius poſt rediens ducit:quam compræſſerat.Et hic quoque uerſus ita ſcribendus eſt:ex codicibus antiquis ad litteram:& ex ſententię congruitate:quando quidem:ut dictum eſt: lemnius defuncta uxore lemnia cognata:de qua ſupra : rediit Sicyonem:& ſecundis nuptiis duxit uitiatam a ſe compreſſamque ſicyoniam. ⁋ Itaque eam lege : eam ſcribendum eſt: tam ex ſententia:quam ex codicibus antiquis:& metri ratione:cui pes deficeret:abſque ea dictione. Sed Pius & Sarracenus hæc non uiderunt.

.M.Accii Plauti Ciſtellaria.

Argumentum.

Omprimit adoleſceus Lemnius ſicyoniam.
Is redit in patriã, & gnatã generat nuptiis.
Sicyonia æque parit puellam.hãc ſeruolus
Tollit, atq; exponit,& ex inſidiis aucupat.
Eam ſublatam meretrix alii detulit.
Lẽnius poſt rediens ducit,quã cõpreſſerat
Lemniq; natam deſpondit adoleſcentulo
Amore capto illius proiectície.
Requirens ſeruos reperit, quam proiecerat.
Itaq; hanc lege,& rite ciuem cognitam
Alceſimarchus,ut erat nactus,poſſidet.

Vm ego ante hac. Inducuntur primum in hac comœdia sileniũ uirgo demiphonis: & phanostratæ filia: quã supra docuimus pro filia fuisse susceptam a melenide muliere: & gymnasiũ meretrix una cũ lena hospitio acceptę ab ipsa silenio: hæ igitur sibi uicissi; gratias hẽnt de habito simul conuiuio. ¶ Tibi: ut illis. Mutilũ hũc uersiculũ nec corrigo: nec expono tñ indico tãq̃ nullũ sensu; referẽtẽ. posset tñ legi: tibi utilesq̃ hẽre: quã lectionẽ ex litterarũ positione cõiectamur. ¶ Expetes accipias. ¶ Vẽtũ gaudeo. Pro aduenisse gaudeo. Sic quoq̃ in curgulione loquitur. ¶ Nisi discipla. Quid si potius displicina legat: loquit̃ eñi de ancilla: q̃ raro dabat bibere: & uino aquã infirmabat: ideo eã uocat displicinam inouato uocabulo: qđ. s. sibi displicuisset ab illa uinũ apponi aqua dilutũ: uel si legas disciplina ꝑ more & consuetudine intellige: & totus hic sermo congruit lenę: nõ gymnasio. ¶ Sũmatis: Primates. ¶ Potesse. pro posse. ¶ A quã frigidã suffundunt. id ex ueteri uerbo uř dcm. ¶ Solere. Consuetudinẽ habere.

SARACENVS.

ACTVS PRIMVS.

Silenium & Gymnasium. Meretrices. Lena.

TVm antehac te amaui, & mihi amicam creui mea
Gymnasium.
Et matrem tuam, tum id mihi hodie aperuistis, tu
atq̃ hæc. soror
Si mea esses, qui mihi magis potueritis ire honorẽ habitum
Nescio, ut meus est animus, fieri non posse arbitror, ita
Omnibus relictis mihi frequentem operam dedistis. &
Ego uos amo, & eo a me magnam in istis gratiam.
Gy. pol istoc quidem nos precio facile est frequentare tibi
Vtilesq̃ habere. ita lepide, nitideq̃ in prandio
Accæpisti apud te, ut semper meminerim. Si ædepol factum id est
Lubẽti animo. fietq̃, ut quæ uos arbitrer uelle, ea expetam.
Le. Quod ille dixit, qui secundo uectus est mari,
Vẽtum gaudeo ad te ecastor, ita hodie hic acceptæ sumus
Suauibus modis. nec nisi discipula, apud te quicq̃ fuit,
Quin mihi placeret. Si. quid ita amabo? Le. raro nimium dabat, quod biberem,
Atq̃ id merũ infuscabat. Gy. amabo hiccine istud decet?
Ius, fasq̃ ẽ? Le. nẽo alienus hic ẽ. Si. merito uostro amo uos,
Quia me colitis, & magnifacitis. Le. decet mea Silenium
Hunc esse ordinem, beneuolenteis inter se, beneq̃ utier
Amicitia. ubi istas uideas summo genere natas
Summateis matronas, ut sancte amicitiam colunt,
Atq̃ ut eam uinctam bene habent inter se. si idem istuc nos
Facimus, si idem istuc imitamur, ita tamen uix uiuimus.
Cum inuidia summa opum suarum nos illæ uolunt
Esse indigentes, nostra copia nihil potesse.
Suiq̃ omnium rerum nos indigere, ut sibi simus supplices.
Eas si adeas, abitum q̃ aditum malis, ita nostro ordini
Palam blandiuntur. clam si occasio usquast, frigidam
Subdole suffundunt. uiris cum suis nos solere prædicant.

TVm ego ante hac te amaui. Apud silenium lena: & gymnasium inuitatæ epulatæ sũt quibus commendat domum abiens domo silenium: suosq̃ erga alcesimarchu; amores aperit tristis admodũ. ¶ Amicã esse creui: idest perspexi: ab eo: q̃ est cerno preteritũ: nã & cresco creui facit. ¶ Honorẽ ire habitũ: idest honorare. ¶ A me magnã mistis gratiã. magnopere uobis debeo: luculenta sane mulieris præfatio: & plauto digna. Vt illis: q̃ bene habuere. ꝑtium: & enim inquit facile est eiusmodi admitter̃: ut eo ueniamus: ubi nobis bene sit. ¶ Accepisti: epulum ꝑbuisti. ¶ Ea ut expectetis: ut existietis me nunq̃ facturũ secus. ¶ Qui secundo uento uectus est tranquillo mari. Qui inquit secundũ: ac propitiũ nauiganti sibi habuit uentũ dixit. ¶ Ventum gaudeo. nã ueteres gaudeo ta; accusatiuo q̃ ablatiuo iungebant. Ille igitur prosperũ nactus est uentum: infert uentum gaudeo. Hoc: est uento oblector: quo sine molestia plenis uel̃ in portum possum peruenire: ita inquit: ego possum dicere: uentum gaudeo: i prio re oratione uentu; ab eo quod est uentus accusatiuus est. In secunda uerbum est: ut sit integrum gaudeo: uentum esse a nobis ad te. Vel uentum impersonaliter uentu; esse. ¶ Hæc nisi displicina. Cu; discipulã dicere debuerit iocando, uocauit displicinã quoniã displicuit: ubi potũ daret: nã subsequitur. ¶ Raro nimium dabat: qđ biberẽ: id merũ infuscabat: nõ dixit diluebat: sed infuscabat. i. perturbabat ac obtenebrabat: id. n. infuscare est Pli. in. ix. de sepiis. Ambo aũt ubi sensere se apprehendi: effuso atramento: quod pro sanguine his est infuscata aqua abscondunt. ¶ Nemo alienus hic est: ideoq̃ potest quicquid uenit in animum dici. ¶ Summatis matronas. accusatiuus est pluralis sũmatis: ut sit singularis nominatiuus summatis: & summate eo modo: quo dicimus primates: & optimates. ¶ Nihilo uolunt nos potesse. In re nulla inquit potestatem habere nolunt. ¶ Potesse: quod nunc posse dicimus. ¶ Suiq̃ omnium rerum nos indigere. Ordo est indigere sui: dicimus enim indigeo huius rei: & hac re. ¶ Omnium rerum: pro omnibus in rebus. ¶ Aquam frigidam subdolę suffundunt insidiose inquit: si oblata fuerit occasio: officiunt: ledunt: & rem nostram comminuunt: aqua siquidem frigida corpori suffusa rigorem gignit. ¶ Prædicant nos solere: pala; aiunt nos habere consuetudinem.

VALLA.

Ventũ gaudeo q̃d sit

Infuscare quid sit.

¶ EXPEtam scribendum est: non expetere: ut commentatur Pius contra rationem grammaticam: quæ expetam: ut legam: requirit: quum tertiæ sit coniugationis expeto. ¶ Discipula legendum ex antiquis codicibus: & sententiæ congruentia: & non disciplina: ut sarracenus barbare notat.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARA CENVS Libertini q dicantur

❡LIBERtinę.sumus:Seruitute liberatæ:dicuntur libertini:uel ex libertorum genere nati:uel iusta seruitute manu missi.❡Contiguis.Vicis.❡Nunquam hecale fies.Virgili.in priapeis:quæ sit hecale:ostendit his uersiculis.Senior quædam hectoris parente Cumeę soror:ut puto sybillæ:similis illi quam domū reuertēs Theseus reperit in rogo iacentem:fuit hæc enim quædam uetula rusticana:quæ hospitio theseum suscepit:pro cuius reditu uouit se immolaturam Ioui:sed ille rediens mortuaʒ reperit:cadauerq̧ illius impositum rogo:nunquā ergo hecale fies:idest semper in floris de tua ætate permanseris:id quod magis declarat sequens uersiculus.❡Sine opera tua nihil possunt:idest

Suas pellices esse aiunt,eunt depressum,quia nos sumus
Libertinæ.& ego,& tua mater,ambæ meretrices fuimus.
Illa te,ego hanc educaui ex patribus conticuis.ego
Neq̧ hanc superbiæ caussa repulli ad meretricium
Quæstum,nisi ut ne esurirem.si.at satius fuerat,eam uiro
Dare nuptū potius.Le.eia,hæc quidē ecastor quotidie uiro
Nubit,nupsitq̧ hodie,nubet mox noctu,nunq̄ ego hanc
Viduā cubare siui.nam si hæc non nubat,lugubre
Fame familia pereat.gy.necesse est,quo tu me modo
Voles esse,ita esse mater.Le.ecastor haud me pœnitet,
Si ut dicis,ita futura es.nā si quidē ita eris,ut uolo,
Nunq̄ Hecale fies,semperq̧ istanc,quā habes.ætatulā
Obtinebis,multisq̧ dāno,& mihi lucro sine sumptu eris,
Gy.Di faxit.Le.sine tua opa nihil Di horū facere possunt.
Gy.Equidē hercle addā operā sedulo,sed tu īter hæc uerba
Meus oculus,mea sileniū nunquā tristiorē te
Vidi esse,cedo quid tam abhorret hilaritudo te obsecro?
Neq̧ munda es adæq̧,ut soles.hoc uide,ut suspirium
Petiuit alte,& Pallida es.eloquere nobis utrunq̧.
Et quid tibist,& quid uelis nostrā operā,ut sciamus nos.
Noli obsecro imperare lachrumis mihi excruciatū tuis.
Si.Male excrucior gymnasium mea,male mihist.male maceror.
Doleo ab animo,doleo ab oculis,doleo ab egritudine.
Quid dicā?nisi stultitia mea me in mœrorem rapit?

uolunt:non enim existimare debemus:deos nobis bona daturos:si ea neglexerius assequi:hinc illud Iuuen.nullum numen abest:si sit prudentia.❡Eloquere utrūq̧:Et cur suspiriuʒ dederis:& cur pallida esi secta:quod est precipuuʒ in amante:ideo Ouidi.palleat omnis amans:color hic est aptus amanti.

VALLA Libertus quid sit

❡EVNt depss.deprimūt:ac pessundāt.❡Quia nos lib.sumus:idest in fimę condi tionis.libertus qui seruus fuit dicitur manumissus:nec fere unquaʒ nisi cuius sit libertus:ut libertus Ciceronis tiro.At libertinus qui ad neminem refertur:seruusq̧ aliquando fuit:uel etiam qui non fuit:sʒ humilis tantum.Hora.quem rodunt omnes libertino patre natum.❡Repuli ad meretricium quæstum.reieci a me ad uiros lucri causa.❡Hanc uiduam cubare siui.Nō permisi cubare inquit sine uiro nā uidua quæ copulata uiro non est dicitur:sicut per translationeʒ uiduas ulmos.Horatius dixit:quibus uites non sunt alligatæ.❡Nunquam hecate fies.Hecate luna appellatur:non ab hecaton:idest centuʒ:ut commenti non nulli sunt grammatici:sed quia sol hecatos ab Homero dicitur:ut sit hecate sicut a cithio cinthia:a delio delia:a phœbo phœbe.Dictus autē phœbus hecatos ab hecas longe:quod eminus ad nos radios suos mittat:& ob hoc dicatur iaculari.Cum ergo luna a sole abeundo:& ad eundem redeundo singulis mensibus noua:uetusq̧ fiat eris inquit lena:si ut dicis:quemadmodum ego te uolo esse:ut nunquam fias hecate:idest hanc iunenilem ætatem non immutaueris:ut luna singulis immutat mensibus.Vitiarunt autem hunc locum quidam ut rem nouam uiderentur exquisisse hecalem imprimentes:quia legerunt apud calimachum:necnon apud quosdam alios hecalem uetulam herbariam non satis aduertentes:an ista conueniant:naʒ non semper uetulam hecalem fuisse quis ignorat?si ergo non fiet hecale:quia uetula:nequidē iuuenis:quia & illa aliquando iuuenis:ac puella fuit riduculum igitur est ob hoc non fieri exoptasse hecalem:an non potuit dixisse uetulā:uel eo modo:ut intelligeretur hoc uoluisse:quod prorsus a plautina dignitate aliena est.Ideo recte subiungit.❡Semperq̧ istam:quam nunc habes:ætatulam obtinebis.Quod si recipiamus satius fuit dixisse hecabem:nam quam nos hecubam:græci hecabem dicunt:& hecuba cum mortua sit uetula:etiam in canem fertur immutata unde eius sepulchrum cynosema:ut inquit ditis:appellatum:hoc est canis sepulchrum:ut ob mutationem dixerit:nunquam hecabe fies precipue cum pro uetula ponatur.Mar.cum possis hecuben.non potes andromachen:at ne hoc qdē probo ac si diceret:non imutabere:ut hecate frequenter imutatur:nā si etiam hecale imutata ē i naturę ordie:qlʒ imutat̄ nō magis hecale q̄ quælibet alia.❡Tam abhorret hilaritudo:idest tam aliena ab hilaritate es hac tam squalida:hilaros dicitur a gręcis a nostris tam hilaris q̄ hilarus:unde hilaritas:& hilaritudo.❡Hoc sis uide:inspice:si uis inquit hoc.❡Vt petiuit suspirium alte.q̄ ab alto pectore suspirauit.❡Nostram operam:ut nostra opera fiat tibi melius.❡Lachrymis tuis mihi excruciatum imperare.Quia tuæ lachrymę me excruciant:nedum mihi lachrymas exciuerunt.❡Mea excrucio gymnasium mea repetendo mea mentis affectum expressit ingenteʒ:uel legatur male excutior.❡Male mihi est.Male habeo.❡Male maceror.Valde maceror:ut Dona.posuisse ueteres testatur:sicut bn̄ quoq̧ ualde Cicer.bene doctus:bene litteratus.❡Doleo ab animo.In quo infixa amoris molestia est.❡Doleo ab oculis:ob iuges lachrymas.❡Doleo ab ægritudine:qa corpus ægrū habeo.Stulticia mea:ob amorem.❡Rapit.Vim affert.

Cynosema quid

VGOLETVS ET GRAPA.

❡DE Hecale hæc traduntur a plutarcho in uita Thesei.Atq̧ de hecale:atq̧ ei⁹ hospitio fabulant̄ haud oio a ueritate abhorrere uident̄.Hecalesiū nāq̧ sacrū Hecalesio Ioui populi finitimi exhibebāt:Hecalēq̧ ipsaʒ religiose colebāt Hecalenā p dimiutionē uocātes:ꝙ cū iuuenis admodū hospitio iuitasset:Thesea:supra ætatē hmōi blāditiis hūanitate benigneq̧ excepissʒ.Ad h̄ eo ad pliū exeūte:uouit se ioui imolaturā:si icolūis ipē redissʒ i pr̄iaʒ.Verū an̄ reditū illi⁹ extīcta ē.& has thesei iussu hospitis:& benignitatis gr̄as reportauit:ut philochor⁹ testat̄.In aliis codicib⁹ legit̄ hecate.

❡Indidem

Gy. Indidē unde oritur, facito ut facias stultitiā sepelibilē.
Si. Quid faciā? gy. in latebras absc̄odas pectore péitissimo
Tuam stulticiam. sola facito, ut scias sine arbitris.
Si. at mihi cordoliū ē. gy. q̄d id? uñ ē tibi cōmēora obsecro.
Quod neq; ego hēo, neq; q̄sq̄ alia mulier, ut p̄hibent uiri.
Si. Si q̄d est q̄d doleat, dolet, si aūt non est, tñ hoc hic dolet.
Gy. Amat h̄ mūier. si. eho? an amare occipe, amaꝝ ē obsecro?
Gy. Nāq; ecastor amor & melle, & felle ē fœcundissumus,
Gustu dat dulce, amarum ad facietatē usq; aggerit.
Si. Ad istā faciē est morbus, qui me gymnasiū macerat.
Gy. Perfidiosus est amor. si. ergo in me peculatum facit?
Gy. bono aio es, erit isti morbo melius. si. confidā fore,
Si medicus ueniat, qui huic morbo facere medicinā potest.
Gy. Veiet. si. spissum istud amātist uerbā, ueniet, nisi uenit.
Sed mea ego culpa, & stulticia peius misera maceror,
Quia ego illū mihi unū exoptaui, quicum ætatem degerem.
Gy. Matronæ magis conducibilest istuc mea silenium,
Vnum amare, & ætatē cū illo exigere, quoi nuptast semel.
Verum enim meretrix fortunati est oppidi simillumа.
Non potest suam rē obtinere sola sine multis uiris.
Si. Hoc uolo agatis, q̄ accersitæ caussa ad me estis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obsecuta est, de ea re gessit morem morigeræ mihi,
Vt me, quē ego amarē grauiter, sineret cum eo uiuere.
Le. Stulte ecastor fecit. sed tu en unq̄ cum quiq̄ uiro
Consueuisti? si. nisi quidem cū Alcesimarcho, nemine.
Neq; pudicitiam meam mihi alius imminuit quisq̄.
Le. Obsecro quo is hō insinuauit pacto ad te? si. per Diōysia
Mater pōpam me specitatū duxit. dum redeo domum,
Conspicillo cōsecutus est clanculum me usq; ad fores.
Inde in amicitiā insinuauit cum matre, & mecum simul
Blandiciis, mūeribus. donis. gy. mihi istū hoiem uellē dari,
Vt ego illū uorsarē. si. quid opus uerbis? consuetudine
Cœpi amare contra ego illū, & ille me. Le. o mea sileniū. si.
Assimilare amare oportet. nā si extēplo ames. (q̄d ē?
Melius illi multo, quem ames consulas, q̄ rei tuæ.
Si. At ille cōceptis iurauit uerbis apud matrem meam,
Me uxorē ducturum esse. ei nunc alia ducendast domum,
Sua cognata lēniensis quæ habitat hic in proxumo.
Nam eum pater eius subegit. nunc mea mater mihi iratast.
Quia nō redierim domū ad se, postq̄ eam rem resciuerim,
Eum uxorem ducturum esse aliam. Le. nihil amaꝝ iniuriū ē.
Si. Nūc ego te amabo obsecro, ut hāc mecū triduū hoc solū
Esse, & hic seruare apud me, nā ad matrē accersita sū. (sinas
Le. Quāq̄ mihi istud erit molestū triduū, & dānū dabis,
Faciā. si. facis benigne, sed tu gymnasiū mea,
Si me absente Alcesimarchus ueniet, nolito acriter
Eū inclamare. & ut ut me ergast meritus tñ incordies.
Sed tranquille amabo, ne quid q̄d illi doleat, dixeris.
Accipias claueis. siquit tibi opus erit prōptu, promitto.
Ego uolo ire. gy. ut exciuisti mihi lachrūas? si. gymnasi mea

SARACENVS.

¶ Indidē. i. ī idē. ⁋ Stultitiā sep. Hoc est amores tuos detegas: neq; palā facias: q̄d magis declarat absc̄oditas ī pectore penitissimo: a penitus penitissimus. i. intimus: & cōparatiuū pēitior: interior: secretior: & penitus ta. tus. ut in asinaria ex penitis faucibus dixit. ⁋ Quis q̄ alia. Sic. n. ueteres: & in fœminino: & in masculino gn̄e ptulerꝰ. ⁋ Aggerit: aggregat accumulat: ī de aggerei cuiusq; coaceruatio. ⁋ Peculatū. Furtū publicū: q. n. fraudat populū: peculatus pœna tenetꝰ: peculatū ergo in me facit: q̄si publice: & palā mihi insidiaꝰ: & me quo uult rapit. ⁋ Medicus. amator. s. alcesimarcus. ⁋ Spissum. uel crebruз in amantis ore: q q̄d cupit expectat: & sępiꝰ iterat: uel spisum tardū: ut testis Noni. est & ipse plautus alibi: q̄d bene p̄mittūt pro spisso euenit. i. tardo: ita neuius: at eni tu minus spisse: atq; tarde icedis. ⁋ Quiq̄. Pro quoq̄. ⁋ Insinuauit. Se itrōisit. ⁋ Specitatū p spectatū a uerbo specio: q̄d i usu nō ē: fecit specito. ⁋ Cōspicillo. Stati: uel cōspicillio: est. n. cōspicilliū: uñ clāculum cōspicere possis. Vñ apud Plau. legit Nonius in cōspicillio asseruabam: & cōspicilliū dicimus: q̄d oculis adhibemus ut melius intueamur. Ideз: cedo uitrū: necesse ē cōspicillio uti. ⁋ Cōceptis deliberatis: & obfirmatis: ind conceptiuæ feriæ Festo: q̄ certis statutis diebus obseruareꝰ: ut semen titiæ: & cōpitalitiæ. ⁋ Iniuriū. Festus putat periuriū. ⁋ Inclamaꝰ. Cōuiciis: & maledictis insectari. ⁋ Incordies: In cor imitas: & suadeas: aliter incordire: in aio sedere. ⁋ Amiculū. uestimentū ab amitiendo: quod instar palii humeris circūiiciatur.

VALLA.

¶ INdidē. ibidē. ⁋ Facito. dato operaз. ⁋ Vt fa. stul. sep. ut stultitiā sepelias. ⁋ In lat. absc. ut latebroso loco reponas. ⁋ Pectore peni. in pectoris parte intia: & penitus occultissima. ⁋ Cordoliū ē: cordis dolor excruciat. ⁋ Si q̄d ē: q̄d doleat. i. und dolor oriaꝰ. ⁋ Amat hęc muli. amore uexaꝰ. amat. n. absolutū hic uerbū est. ⁋ Aggerit: accumulat: cōstruit. ⁋ Ad istā fa. in hūc modū. ⁋ In me peculatuз facit: ⁋ Rapinā mo. peculari: & de peculari rapeꝛē. Peculatus inq̄t festus furtū publicū dici ceptū ē a pecore: q ab eo iitiū eiꝰ fraudis eē cepit: si q̄dē añ ęs: aut argētū signatū ob dlicta pęa grauissima erat duarū ouiū: & xxx. bouū ea lege saxere. T. mēoniꝰ lanatꝰ &. P. septiꝰ capitolius cōs. q̄ pecudes pꝰ quā ære signato uti cepit. P. R. tarpeia lege cautū ē: ut bos cētusibus ouis decusibꝰ extimareꝰ. ⁋ Facere med. po. i. medicinā exhibere: ita Ci. ad terētiā tāq̄ deus aliq̄s fecerit medicinā. ⁋ Spissū ē: frequēs ē: & sæpius aduenies: illū unū mihi exoptaui: delegi inq̄t soluз mihi alcesimarchum. ⁋ Qui cū æt. deg. cū quo uiuerē. ⁋ Cōducibile: cōgruū: couenies. ⁋ Aetatē exi. ergo idē ē ætatē degere: & ętatē exigere: q̄d est uiuere. ⁋ Obsecuta ē: obtemperauit.

Penitissimus unde dicatur

Peculatus quid sit

Bñ uale.gy.cura te amabo.ſiccie imũda obſecro abis?
Si.Immũdas fortunas meas æquomſt ſqualoré ſequi.
gy.Amiculũ h̃ ſuſtolle ſalté.ſi.ſine trahi, quó egóet trahor.
gy.Quádo ita tibi iuuat,uale atq; ſalue.ſi.ſi poſſim,uelim.
gy.Nunqd me uis mater intro quin eá?ecaſtor mihi
Viſa amare.Le.iſtoc ergo aureis grauiter obtũdo tuas,
Ne quem ames abi intro.gy.nunquid me uis?Le.ut ualeas.
gy.uale.

Gessit mo.mori.mi.Cũ ego moré gererẽ ei:ipſa quoq; mihi morem geſſit:idq; egit:qđ cupiebã. Cũ cuiq.u.cõ. Cũ aliquo ne ɔſuetudiné hũiſti. Inſinuauit.i. iflexit ad te inq; tuos igreſſus amores eſt. Põpã me ſpe.du.eã ornandi cã baccha nalia emiſſioné:multorũq; ɔuẽtũ exornãtũ ludos. Specitatũ du.ſũma cura iſpiciẽdũ. Cõſpicillo cõ.ẽ.i. oculi itẽtis:quo me r̃cipere:qđ ue agerẽ:q̃q̃ nõi9 cõſpicillũ uñ ɔſpicer poſſis:Plau.i medico:i cõſpicillio aſſeruabã:palliũ obſuabã. Mũerib9.d.mõerib9:ut exornarer:dõis ut uterer. Cõſulas.i. puideas. Quã.r.t. q̃ tu ę utilitati: & cõmõ. Cõceptis iu.uer.q̃ i iureiurãdo ſolẽt adhiberi. Subegit:cõpulit coegit.Iniuriũ ẽ:nulla ſit iniuria: cu; amaẽ. Hãc:ſubaudi gymnaſiũ. Sinas eẽ: pmittas i mea domo. Seruaẽ domũ cuſtodiẽ. Nolito acriter eũ inclamare. Noli uehemẽter rephẽdere. Incordies tũ i cor imittas:atq; cõcilies. S;.a.trã.placide.q̃ſo igitur iurgia abſint. Exciuiſti lach. Ad lachrymandum compuliſti. Amiculum hoc ſuſtolle: puſillum ueſtimentum la ua inquit:in ſublime ne trahaẽ. Auris grauiter obtũdo tuas:ſepius commemoro:atq; incalmo.

Cõſpicilliũ unde dicaẽ

VGOLETVS ET GRAPA.

SOla facito:ut ſcias ſine arbitris.ex codi.ãtiqs:& ſniç:ac grãmaticę ɔgruitate:& nõ ſolã:& ſiñ aliis:ut Pi9 legit & Sar.cõtra ẽt uerſus legẽ. Amor uocaẽ a poetis gręcis γλυκυπικρος.i.duci amarus. Qui me gym.mace.nõ g me mea:ut pius legit:ſupfluit .n. mea.ex lege carmis:ab eo nõ ppenſa. Morigeræ:ſcribẽdũ ẽ ex codi.ãtiqs:& nouis:& ex ſniæ cõcinitate:nã id ſignat:geſſit moré mihi q̃ ſũ ẽt ei morigera & obediẽs:nõ morigera:ut pius corrigit illuc. Gnauiter legẽdũ ẽ tũ ex aptiori ſniæ expoſitiõe:tũ uero ex metri rõne:q̃ grauiter nõ patiẽ ullo mõ id:qđ pius nõ uidit:oium: ut putat:oculiſſimus:legẽs grauiter ſatis idocte. Et ut ut ẽ meritus:ita ſcribi d;: & expũgi. Erga me: uti abũdãtes:& ſupfluẽtes dictiões.tã rõne ſniæ q̃ metri neceſſitate:qđ qdẽ neq; pius neq; Sarra.uiderũt. Abis ſcribendũ ẽ neceſſitate metri:& nõ ibis: ut pius & Sarra.cõmentatores ſcriptũ reliqre cõtra rõnem metricam.

SARACENVS

IDe; mihi magnæ.Hęc ſcæna gerit uicẽ argumẽti: declarat nãq;:qbus ſileniũ uirgo ſit orta parẽtib9:&quo pacto expoſita:& mulieri tradita:q̃ uti filiã aluit. Saburratæ.Per qdã trãſlatioẽ crapula repletæ:ẽ ſaburra imũdũ ſabulũ:quo naues onerant ut firmiores fiant. Largiloq& multiloquę. Adoleſcẽs qdã:lõgũ eſt hypbaton:ut ſit ordo: adoleſcẽs hinc apprime nobilis Sicyõe:ei ſummo genere uiuit pr̃.Deide qn ego nũc & q̃ ſecunẽ:per interpõnẽ legẽda ſunt. Flor liberi:uino.Ita in pcedenti comœdia dixit:flore libyco.Huic meretrici.ſ.meléidi. Recens:nomen pro aduerbio. ſic Virgili.Sole recens ortum.

Saburra quid ſit

Lena.

ID mihi,magnæ qđ pti eſt uitiũ mulierũ,
Quæ nũc q̃ſtũ facimus,q̃ ubi ſaburratæ ſumus,
Largiloq̃ extẽplo ſumus,plus loquimur,q̃ ſat eſt.
Nã ego illã oli,quæ flẽs hinc abiit,paruolã
Puellam proiectã ex angiportu ſuſtuli.
Adoleſcens quidã hinc eſt apprime nobilis.
Quin ego nũc quaſi ſum honeſta mea ex ſententia,
Quia quom adeo me cõpleui flore liberi,
Magis libera uti lingua collubituſt mihi,
Tacere nequeo miſera quod tacito uſus eſt.
Sicyone ſummo genere ei uiuit pater.
Is amore miſere hanc deperit mulierculam,
Quæ hinc mõ flẽs abiit.cõtra amore in eũ hæc perditaſt.
Eã meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi,
Quod ſæpe mecum mentionem fecerit,
Puerũ,aut puellam allicunde ut reperirem ſibi
Recens natũ,eapſe quod ſibi ſupponeret.
Vbi mihi poteſtas primum euenit,illico
Feci eius ei,quod orauit me,copiam.
Poſtq̃ puellam eam a me accæpit,illico
Eandem puellã peperit,quã a me accæperat,
Sine obſtetricis opera,& ſine doloribus,
Item ut aliæ pariunt,quæ malũ quærunt ſibi.
Nã amatorem aiebat eſſe peregrinum ſibi.
Suppoſitionem eius rei facere gratia.
Id duæ nos ſolæ ſcimus.ego quæ illi dedi,
Et illa quæ a me accæpit,præter nos quidem.
Hæc ſic res geſtæ.ſi quid uſus uenerit,
Meminiſſe ego hanc rem uos uolo.ego abeo domum.

VALLA

IDem mihi.Lena:quæ ſilenium olim ſuſtulerat: dederatq; meleenidi:qđ egerit docet: atq; cõmemorat. Quæſtũ facimus: in q̃ſtu meretricio ſumus. Saburratæ ſumus.i.cibo:potuq; oneratæ: ſumpta a nauibus tranſlatione: quæ ſaburrã in aluo aſſumunt:cum onere leuatę ſunt: mercium ne innanitas nauim cõpellat in fluctibus procumbere. Vir.lib.iiii. geor. ut turbę inſtabiles uento iactante ſaburi: tollunt. Proiectã: a lampadiſco. Cõpleui flore liberi. Vino electiſſimo me impleui. Tacito uſus eſt.opus fuit tacere. Huic meretrici:nempe melenidi. Recens natum : recenter natum quodcunq; illud eſſet maſculinum: an fœmininum. Eandem puellam peperit: peperiſſe ſimulauit. Siñ obſtetri.op.ſine opa eius: q̃ parientem adiuuat. Sub poſitionem eius rei facere gratia. Ea de cauſa inquit puellam ſilenium ſibi ſuppoſuit:non autem ſuſpitionem legendum eſt.

Suburratæ.

¶ Suburratæ ꝑ eo: ꝙ saturæ & plenæ cibo: metha phora sumpta a nauibus: quæ ne fluctibus tam facile obiiciantur suburra onerantur. Plinius libro. xviii. Echini ad figentes sese: aut arena saburrantes tempestatis signa sunt. ¶ Flore liberi: idest uini. sic Ennius in Alcestide. Hæc admodum friguttit: nimirum sauciauit se flore liberi.

Auxilium. Prologus.

VTrunq; hæc, & multiloqua, & multibiba est anus.
Satine? uix reliquit deo quod loqueretur loci,
Ita properauit de puelle proloqui
Suppositione. quod si tacuisset, tamen
Ego eram dicturus Deus, qui poteram planius.
Nam mihi nomen est AVXILIO. nunc operam date,
Vt ego argumentum hoc uobis plane perputem.
Fuere SICIONE iamdiu Dyonisia.
Mercator uenit huc ad ludos lemnius.
Isq; hic compressit uirginem adolescentulus,
Vinolentus ramptam multa nocte in uia.
Is ubi malam rem scit se meruisse, illico
Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit,
Vbi habitabat. tunc illa quam compresserat,
Decumo post mense exacto hic peperit filiam.
Quoniam reum eius facti nescit qui fiet
Paternum seruom sui participat consilii,
Dat eam puellam ei seruo exponendam ad necem.
Is eam proiecit. hæc puellam sustulit.
Ille clam obseruauit, quo hæc puellam deferat,
Vt eampse uos audistis confiterier
Dat eam pullam meretrici MELÆNIDI,
Eaq; educauit eam sibi pro filia
Bene, ac pudice, tum illic autem lemnius
Propinquam uxorem duxit cognatam suam.
Ea diem suum obiit, facta morigeraſt uiro.
Postq̃ ille uxori iusta fecit, illico
Huc commigrauit, duxit uxorem hic sibi
Eandem, quam olim uirginem hic compresserat,
Et eam cognoscit esse, quã compresserat.
Illa illi dicit eius se ex iniuria
Peperisse gnatam, atq; eam se seruo illico
Dedisse exponendam, ille extemplo seruolum
Iubet illum eundem prosequi, si qua queat
Reperire, quæ sustulerit. ei rei suam
Nunc operam seruos usq; dat, si possiet
Meretricem illam inuenire, quam olim tollere,
Quom ipse exponebat, ex insidiis uiderat.
Nunc quod reliquom restat, uolo persoluere.
Vt expungatur nomen, ne quid debeam.
Adolescens hic est Sicyone, ei uiuit pater.
Is amore proiecticiam illam deperit.
Quæ dudum flens hinc abiit ad matrem suam
Et illa hunc contra, qui est amor suauissimus.
Vt sunt humana, nihil est perpetuum datum.

VGOLETVS, ET GRAP. SARACENVS

VTrunq;. Diuersitate usus est Plautus: ut præmissis duabus scænis: prologus subsequatur: qui statim in principio poni consueuit: prodit acturus prologum Deus auxilium: ut in amphytrione: mercurius etiã in aulularia lar: & in rudente arcturus. ¶ Perputem. Magis ostendã: declarem: putare enim dicebant depurare: & superflua resecare. ¶ Dionysia. Festa in honorem bacchi. ¶ Decimo post mense exacto. Tetigimus in amphytrione diffusius causam haud ignorabilem cur mense decimo partus absoluti fiant: & quandoq; undecimo authoritate Aristotelica in primis: & ibi plura de multiplici humano partu rettulimus digna scitu. ¶ Facta morigera uiro: ꝙ forte suum obitum expectasset. ¶ Iusta. Exequias: & parentalia. ¶ Vsq;: assidue. ¶ Ex iniuria eius. ¶ Quia mulierẽ ui compresserat. ¶ Mater. Quia puellam pro filia educarat. ¶ Socios. Forte itellexit hispanos: nam secundo bello punico ab hannibale uicti succubuerunt: & una romanæ legiones: quo tempore in scæna Pla. floruisse fertur. Ideo intulit: ut uicti pœni pœnas sufferant: & augete auxilia uestris legionibus.

Putare qd sit.

VALLA.

VTrunq; hæc. Auxiliũ numen ut uoluit Plau. hic loquens inducitur: non a pricipio prologum faciens: ut in aliis fieri consueuit comœdiis maioris causa euidentię: quo totius comœdiæ melius innotesceret argumentum ex eis scænis quę antecessere. ¶ Satin uix reliquit: ordo est: & sensus: an uix reliquit satis loci deo nempe auxilio: quod loqueret̃. ¶ Qui poterã planius: qui apertius: siue plenius: utpote numen. ¶ Plane perputẽ: paucis attingam: superflua ammouendo. nam id putare est: unde & putamẽ dictum: quod amputatum abiicitur. inde animo reputare: ac computare: & supputare cũ ea: quę ex re non sũt: uel aduersantur: abiicimus: nam putare prima producta: & secundę inflexionis fœtorem dare significat: unde & putor putoris fœtor dicit̃. ¶ Mercator uenit: subaudi demipho. ¶ Cõpressit uirginem: cleostratam. ¶ Multa nocte: noctis conticinio. ¶ Pedibus perfugium peperit. se inquit in pedes dedit: atq; effugit. ¶ Peperit filiam: silenium. ¶ Paternũ seruũ: lãpadiscũ. ¶ Nec puellã sustulit: nempe iã memo-

Putamen unde dictum.

Iusta

rata lena. ⁋ Eāpſe:eā ipſam. ⁋ Illic āt lennius:ille demipho. ⁋ Diē ſuū obi/ it:uita defuncta eſt. ⁋ Facta morige/ ra ē uiro: qa maritus id concupierat. ⁋ Vxori iuſta fecit.pentalia:& exeq/ as pfecit. ⁋ Duxit uxorē ſubaudi pha noſtratā:quam olim cōpreſſerat. ⁋ Si qua quæat:ſi quoquo modo poſſit re perire:quæ expoſitam puellā ſuſtule/ rit. ⁋ Si poſſiet:antique dictū pro poſ ſit. ⁋ Ex inſidiis uiderat.Ex loco inſi/ dioſo obſeruauerat. ⁋ Vt expūgatur nomen:ſumpſit ſimilitudinē ab eis:qui debitores in diariis annotantur:cum eni ſuis ſatiſfecere creditoribus:tum eo rum nomina expunguntur:ideſt tranuerſo calamo ſuperinducto obliterantur:auferuntur. ⁋ Adoleſcens hic eſt:alce ſimarchū dicit. ⁋ Proiecticiam:ſilenium. ⁋ Deperit:deamat:ut amore perire uideatur. ⁋ Qui eſt amor ſuauiſſimus: nempe mutuus:ac reciprocus. ⁋ Nihil eſt perpetuum datum:abeunt:pereunt:quæ ad corpus pertinent:manent im mortalia:quæ animi bona. ⁋ Perdite perduelles:afflictate hoſtes. ⁋ Pariter laudem:& lauream:laudem ex uirtute: lauream nempe triumphum ex uictoria. ⁋ Victi pœni.Nā ſecundo bello punico fuit Pla. ⁋ Pœnas ſufferant:ad uer bum pœni allud it pœnas perinde:atq; ſi dicat:qm̄ pœni uocitati eos:etiam ſubire pœnas par:equumq; eſt.

Pater adoleſcenti dare uolt uxorem.hoc ubi
Mater reſciuit,iuſſit accerſi eam domum.
Hæc res geſta ſic eſt.bene ualete & uincite
Virtute uera,quod feciſtis antidhac.
Seruate uoſtros ſocios,ueteres,& nouos.
Augete auxilia noſtris uictis legionibus.
Perdite perduelles.parite laudem,& lauream.
Et uobis uicti pœni pœnas ſufferant.

SARACENVS

CRedo ego amorem.Querel a de amore eſt alceſimarci: & una cum lena contentio. ⁋ Domi.Quia egomet expe rior amoris ſceuitiā. ⁋ Antideo.Ante eo d iterpoſito propter uo calium hiatū:ut redigo:redordior. ⁋ Nullam mentē animi.Amore enim rationis obliuio inducitur:turbantur conſilia:& generoſi ſpiritus debilitan tur:& agitor:crucior:ſtimulor:& reli/ qua amplificat per congeriem. ⁋ Inge nia.Vires omnes igenii. ⁋ Maritumis moribus.Fluctuantibus:& æſtuanti/ bus:hac & illac nauem iactantibus. ⁋ Factione.Opulentia:& auctorita/ te:ut alibi Plautus iſtas magnas factio nes dixit:ideſt opulentias:factio ta/ men eſt ciuium in diuerſa diuiſio.

Factio qd ſit.

VALLA.

CRedo ego amorem.Alceſi/ marchus in amorē multa p fundit ut oſtendat nihil ma gis exitiale q̄ ſit amor cū q; melenis promiſſam ſileniū nollet amplius concredere quod alce/ ſimarchū audiuiſſet aliā ducere uxo/ rē.alceſimarchus ſe non ducturū plu/ rimū iurat. ⁋ Carnificinā commentū: ideſt confixiſſe & animo cōſtituiſſe ſe carnificem fore.eſt enim carnificina ipſius carnificis exercitium. ⁋ Anti/ deo:præcedo propter effugiendū uo calium hiatum.d.interponitur.ſicut redordior:redoleo:redhibeo. ⁋ Exa/ nimor:morti dedor:mirificaq; ampli ficatio eſt per congeriem. ⁋ Omnia in genia ſunt.Ingenii uires:atq; propoſi ta. ⁋ Appetit:me inuadit.Maritimis moribus mecum experitur.periculū inquit de me facit eiuſmodi:cuiuſmo di mare iactando:uariiſq; fluctibus iactando. ⁋ Ne eo peſſum:non imū pe to fundū. ⁋ Quiſq̄ culpitet:in culpā aduocet:qn̄ quidem:quod nos ego:& filia iurauimus:id ſedulo cuſtodiuimus.

ACTVS SECVNDVS.

Alceſimarchus adoleſcens.Melænis Lena.

CRedo ego amorem primum apud homines carnu/
ficinam commentum.
Hanc de me coniecturā domi facio,ne foris q̄ram.
Qui omnes homines ſupero,atq; antideo cruciabilitatibus.
Iactor,crucior,agitor,ſtimulor,uerſor in amoris rota,miſer
Exanimor,feror,differor,diſtrahor,deripior,ita
Nullam mentem animi habeo.ubi ſum,ibi non ſum.ubi non
ſum,ibiſt animus.
Ita mihi ingenia ſunt,quod lubet,non lubet iā id continuo,
Ita me amor lapſum animi ludificat,fugat,agit,appetit,
Raptat,retinet,iactat,largitur,quod dat,non dat.eludit.
Modo quod ſuaſit,diſſuadet,quod diſſuaſit,id oſtentat.
Maritumis moribus mecum experitur,ita meum
Frangit amātem animum.neq;,niſi quia miſer ne eo peſſū,
Mihi ulla abeſt iam perdito pernicies,ita pater
Apud uillam detinuit me hoſce ſex dies ruri
Continuos.neq; licitum intereaſt meam amicam uiſere.
Eſt ne hoc miſerum memoratu?Me.eo facetus,quia tibi
Aliaſt ſponſa locuples lemnia,habeas neq; nos tanta
Factione ſumus,neq; opes noſtræ tam ſunt ualidæ,q̄ tuæ.
Verum haud metuo ne iurandum noſtrum quiſq̄ culpitet.
Tu iam ſi quid dolebit,ſcies qua doleat gratia.
Al.Di me perdant.Me.quodcunq; optes,tibi ueli cōtigeſ.
Al.Si illam uxorem duxero mihi unq̄,quam deſpondit pr̄.
Me.Et me ſi unq̄ tibi uxorem filiam dedero meam.
Al.Periurare me patiere?Me.atq; q̄ me,aliquanto facilius,
Meamq; rem perire,& ludificare filiam.
Abi quærere ubi tuo iurando ſatis ſit ſubſidii,

⁋ Periurare me patiere.ſine me inqt iurare ut occepi.Dicimus ergo periurare ualde iurare:at ſine.r.peierare falſo iu ra:licet in noie.r.teneat̄ in eadē hac ſignificatione:periurus.n.dr̄:q falſum iurat. ⁋ Tuo iuri iurando ſatis ſit ſubſi dii.Vnde poſſis tibi ex iureiurando ſubuenire:ac ſi dicat:iuraſti ſæpius:ſed parum obſeruaſti:quod iurares.

Teſſeram

¶ TESSerā. Mutuam: scilicet nostram amicitiam: & beniuolentiam: nam hospitalem tesserā dicebant: ut autor Lactantius est: q̄ daretur hospitibus: ut ad hospitia reuersi: tesserisq; ostensis internoscerentur: sed de tessera in curgulione satis abunde dictū. ¶ At ita di. Verba profert incomposita ex nimia (ut fit) ai perturbatione: ut amens: ut delirus: & hic totus sermo absq; cōtrouersia rectius cōgruit irato amanti alcesimarcho q̄ melenidi: ut emendauimus: & rursus cū dicit iuno filia & Saturnus patruus: ex ai uexatiōe magis pplexe loqt: q tandē in se rediēs inqt. Tu melenis ppter te hæc pecco: & cū illa perstet in pposito: non uelle puellā tradere: iterū excandescit: & indignabundus: minitabundusq; iterrūpit incōpositū sermonē.

SARA CENVS

Hic apud nos iam Alcesimarche confregisti tessaram.
Al. Face semel periculum. Me. sæpe feci, quod factū q̄ror.
Al. Redde mihi illam. Me. inter nouam rem uerbum usurpabo uetus.
Quod tibi dedi, datū non uellem, qđ reliquomst, nō dabo.
Al. Non remissura es mihi illam? Me. pro me respōsa tibi.
Al. Non remitte? Me. scis iamdudū omnem meā sentētiā.
Al. Sati istuc tibi ī corde certust? Me. qn ego cōmētor qdē.
Non, ædepol istæc tua dicta nunc in aureis recipio.
Al. Non? hem quid agis. Me igitur animaduorte iam, ut qđ agas scias.
Al. At ita me Di, Deæq; superi, inferi, & medioxumi.
Itaq; me regina Iuno, & Iouis supremi filia.
Itaq; me Saturnus patruus eius. Me. ecastor pater.
Al. itaq; Ops opulenta illius auia. Me. quinimmo mr̄ qdē.
Al. Iuno filia, & Saturnus patruus est, summus Iuppiter.
Tu Melænis, nunc propter te hæc pecco. Me perge dicere.
Al. An ne ut etiam quid consultura sis sciam? Me. perge
Eloqui, nō remittam. definitust. Al. enimuero ita Iuppiter,
Itaq; me Iuno, & Saturnus rex. quid dicam nescio,
Iam scio. immo mulier audi, meam ut scias sententiā.
Dii me oēs magni, minutiq;, & patellarii
Faxint, ne ego uiuos dem sauium Silenio,
Nisi ego te, tuamq; filiam, meq; hodie obtruncauero.
Postea autē cum primo luci cras nisi ambos occidero,
Et equidem hercle nisi perdam te tertio, omneis efflixero,
Nisi tu illā remittis ad me. dixi quæ uolui, uale.
Me. Abit intro iratus. quid ego nunc agam? si redierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit, ubi odium occœperit,
Illam extrudet, quom hanc uxorem Lemniam ducet domū.
Sed tn̄ ibo, & persequar, amans, ne quid faciat, cauto opust.
Postremo, quando æqua lege pauperi cum diuite
Non licet, perdam operam potius, q̄ carebo filia.
Sed quis hic est qui recta platea cursum huc contēdit suū?
Illud paueo, & hoc formido, ita tota sum misera in metu.

¶ CONFregisti tessaram. Multa significat tessara: nam tessaram taxillum dicimus: cuius diminutiuum tessella. Iu. nec tessellæ: nec calculus ex hac materia. Inde etiam similis figura: qua aliquid concīditur tessala: unde & aduerbium tessellatim. Et tessara belli signu; est: & hospitalis tessara. Lactātius in. vii. thebaidos; Tessara bellorū signū ē: ut hospitale tessara dicimus: ueteres. n. qñ nō poterāt oēs hospites suos noscere: tesserā illis dabāt: quā illi ad hospitia reuersi oñdebāt: præposito hospiti: uñ intelligebant hospites. ¶ Qui ego cōmentor quidē. nūqd tibi uideor confingere. ¶ Ac ita medii deæq;. Iurantis maximus exprimitur affectus: cum quid dicat: ipsemet nesciat contrariaq; pronunciat: deorum trinas potestates ponit Apuleius libro de dogmate Platonis: ad quem lectorem ob breuitatem relegamus. ¶ Ops. quæ a gręcis rea nuncupatur: ea terra esse perhibetur: unde & opulētia: quod in terra omnes sint opes: unde etiam opis & opem & ope genitiuo accusatiuo: & ablatiuo singularibus pro auxilio ponimus: & in plurali opes: diuitias dicimus: unde & opulens opulentus: inde opimum: inde opiparum. Et opalia dies festi: quibus supplicatur opi. nā opis nominatiuo singulari prima producta nymphæ nomen est proprium. Hinc etiam opima spolia dicuntur origine; quidem trahentia ab ope saturni uxore: qđ ipse agrorum cultor habetur nominatiuis a satu: tenensq; falcem effingitur: quę est insigne agricolæ. Itaq; illa quoq; cognominatur constituta: & esse inq̄ existimatur terra: ideoq; in regia colitur a. P. R. quia omnes opes humano generi terra tribuit: ergo & opulenti dicuntur terrestribus rebus copiosi: & hostię opimæ pręcipue pingues: & opima magnifica: & ampla: unde spolia quoq;: quæ dux. P. R. duci hostium detraxerat: quorum tanta receptio est: ut intra annos aliquot trina contigerint nomini romano: una q̄ Romulus de acrone: altera: q̄ cossus cornelius de tolūno: tertia: q̄ Claudius marcellus uiridomaro fixerūt. M. Varro ait opia spolia eē: & si manipularis miles detraxerit: dūmō duci hostiū: eaq; ad ędē iouis feretri poni testimonio eē libros pōtificū: in qbus sit p primis spoliis bouē: p scdis solitaurilibus: p tertiis agno publice fieri dēre: eē ēt cū ferrēt reges legē opimorū spoliorū talē: cuius auspicio classe pcincta. Pria spolia capiunt ioui feretrio darier o;: & bouē cędito: q cępit ęris. cc. Scda spolia in martis arā cāpo solitaurilia utra uoluerit cędito. Tertia spolia iano qrino agnū marē cędito: q repit exędito: cuius auspicio capta diis piaculū dato: hui⁹ ędicti lex nulla extat: neq; exēplū h;: neq; sciēt: ut q optia lege fuerint: adiici solet: qui qdā magratus creant: hanc historiā: ut multi ita pcipue Proptius in q̄rto elegiarū explicuit: & in diuersis Titus liui⁹ locis: q in prio ab urbe cōdita Romuli ad iouem uerba hęc ponit. Iuppiter feretri inqt hæc tibi uictor Romulus rex regia arma fero: templumq; his regionibus: quas modo animo metatus sum dedico: sedem opimis spoliis: quæ regibus: ducibusq; hostium cæsis me auctorem sequentes posteri ferent. ¶ Primo luci cras. Cum cras primo illuxerit: ut sit luci aduerbium: sicut uesperi: dicitur tamen & uespere: ut heri here. ¶ Ibidem loci. in eodem loco.

VALLA. Tessara quid sit.

Culpitet.

Ops q̄ nasit.

Opia spolia quę.

Luci aduerbium.

VGOLETVS ET GRAP. Cõfregisti tesseram.

¶ Cauto opus est. Cautionem adhibere oportet. ¶ Perdã operam potius: subaudi filiam exhibendo q̃ filia p̃ma[illegible]
℃ CONFRingere tessarã is dicitur: qui sibi reditũ in consuetũ hospitiũ pręcludit. Erat eni tessara signũ hospitale: quo ostenso: hospites agnoscebant. Abi inqt Melenis: quęrere ubi tuo Vrãdo satsit subsidii: nã apud nos Alcesimarche confregisti tessarã: hoc in domũ meã minime redibis. Abi quærere græca figura ut: donat habere: in Virgilio.

SARACENVS.

ANum sectatus. Reuerso demiphone in Sityonẽ: phanostrataq; in uxorẽ recepta ea sibi reuelat: ex ea peperisse filiam: & per seruum expositaȝ: ab anu fuisse susceptã: re igitur scita mittitur a demiphone seruus lãpadiscus q̃siturus mulierẽ: quę puellã sustulerat: hãc inuentã: & agnitã: ut nuntiet herę citum cursũ capessit. Ista auteȝ omnia non agũtur in comœdia: sed tanq̃ facta subintelliguntur.

VALLA:

ANuȝ sectatus sum. Ait lãpadiscus: se anũ insectatum: q̃ puellã sustulerat syleniũ: cũ ipsã ad necẽ exposuit. ¶ Miserrimam hũi: uexaui usq; ad maximaȝ miseriã. ¶ Immemorabilis. i. nullus memoriæ se esse confingebat. ¶ In q̃stione: dũ q̃rerem. ¶ Vix exculpsi. i. elicere potui. Quia ei promisi modiolum uini dare. ¶ Quoniã inquit uini cyathum promisit me daturum obtinuit: ut diceret.

SARACENVS

HIppodromo. uia publica: qua cursitant eq ab ippos equus & dromos cursus. ¶ Naȝ illęc tibi nutrix. Sunt uerba lãpadisci referẽtis: ut ortatus puellã fuerit: quã forte cũ lena cõuenerat: ut ad proprios rediret parentes: q̃ tñ gymnasiuȝ erat: non Sileniũ: pp mutilatos uersus: non appet in scęna: ut ãbas mulieres cõuenerit. ¶ Magna talenta: q̃ erant librarum octuaginta: ut ex Prisciano. Liuio: & Plauto in mustellaria: de talẽtis supra abunde relatũ est. ¶ Tusco mõ. Taxat ueterum comicũ more ppli lasciuiaȝ: malosq; mores: & prostratã pudicitiam. ¶ Suadella mea. Blandis meis suasionibus. ¶ At me perditis. Ex oculto loquit: nã tacita odorabat: quid rerum ageret. ¶ Obstipat aquulã. Verbũ obstipat interp̃tatur festus obiicit. ¶ Instare. Pro instabã. ¶ Ne in q̃oneȝ. Idest inquisitionem: a quæro qõ. ¶ Si qd eum. Subaudi uoluero. ¶ Filiam suam. Quã ex muliere lemnia susceperat. ¶ Quis qs es: Tã in fœminino q̃ in masculino genere quis positum diximus a ueteribus. ¶ Medioxuma. Dixit medioxumã uxorem: quia fuerat media inter phanostratam prius uiciataȝ: & eandẽ rursus in cõiugem receptam. ¶ Confragosum: dubium: perplexibile. ¶ Nunc mihi bonæ. Subibo licet inuita nomen bonæ mulieris: reddendo puellã perditã parentibus.

Magna talenta quæ.

VALLA.

AVdire uocẽ uisa sum. Phanostrata lãpadiscũ audierat: ita q; illũ super filia percunctat. Melenis audiens: quid dicatur ex illorum uerbis capit consilium:

Lampadio Seruos.

ANum sectatus sum clamore per uias.
Miserrumam habui. ut illæc hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit, atq; immemorabilis?
Quot illi blanditias? quid promisi boni?
Quot admoui fabricas? & quot fallacias
In quæstione? uix exculpsi ut diceret,
Quia ei promisi modiolum uini dare.

Phanostrata uxor. Lampadio. Melænis.

AVdire uocem uisa sum ante ædeis modo
Mei Lampadisci serui. La. non surda hera es,
Recte audiuisti. Ph. quid agis hic? La. q̃d gaudeas
Ph. quid id est? La. hinc exhisce ædibus paulo prius
Vidi exeuntem mulierem. Ph. illum, quæ meam
Gnatam sustulerat? La. rem tenes. Ph. quid postea?
La. Dico ei quo pacto eam ab hippodromo uiderim
Herilem filiam nostram sustollere,
Ph. Extimuit tum illam? Me. iam horret corpus, cor salit.
Nam mihi ab hippodromo memini afferri paruolam
Puellam, eamq; me mihi supponere.
Ph. Age perge quæso. nam animus audire expetit,
Vti res gesta sit. Me. utinam audire non queas.
La. pergo illo. subagito blandis, & benedicis
Dictis. illæc forti fortuna fortius
Aures obserat. ego lemniam foras uoco.
Nam illæ tibi nutrix est, ne matrem censeas.
Ego te reduco, & reuoco ad diuitias, ubi
Tu iam locere in luculentam familiam,
Vnde tibi talenta magna uiginti pater
Det dotis, non enim hic, ubi ex tusco modo
Tute tibi indigne dotem quæras corpore.
Ph. An amabo meretrix illast, quæ illam sustulit?
La. Immo meretrix fuit. sed ut sit de ea re, eloquar.
Iam perducebam illam ad me suadela mea,
Anus ei amplexast genua plorans, obsecrans
Ne deserat se, eam suam esse filiam,
Seq; eam peperisse sancte adiurabat mihi,
Istanc, quam quæris inquit. ego amicæ meæ
Dedi, quæ educeret eam pro filiola sua.
Et uiuit inquit. ubi east inquam extemplo?
Ph. Seruate Di me obsecro. Me. at me Di perditis.
Ph. Quo illam dedisset, exquisisse oportuit.
La. Quæsiui. & dixit meretrici Melænidi.
Me. Meum elocutust nomen, interii oppido.
La. Vbi elocutast, ego continuo anum interrogo,
Vbi habitat inquam? duc, ac demonstra mihi.

Aueċtaſt inquit peregre hinc habitatum longius.
Me.Obſtipat aquolam.La.quo aueċtaſt,eo ſequimur.
Siccine agis nugas?periiſti hercle,nec deſtiti
Inſtare uſq; adeo,donec adiurat ſe anus
Eam mihi monſtrare.Ph.ah.non miſſam oportuit.
La.Seruatur.ſed ſe quandam aiebat mulierem
Suam beneuolentem conuenire etiam prius,
Commune qua cum id eſſet ſibi negocium,
Et ſcio uenturam.Me.me indicauit,& ſuas,
Ac meas miſerias alias faciam conſcias.
Ph.Quid nunc uis facere me?La.intro abi,atq; aio bono es.
Vir ſi tuus ueniet,iube domi opperier,
Ne quæſtioni mihi ſit,ſi quid eum uelim.
Ego ad anum recurro rurſum.Ph.lampadio obſecro
Cura.La.perfeċtum ego hoc dabo negocium.
Ph.Deos,teq; ego ſpero.La.eoſdem ego,uti abeas domũ.
Me.Adoleſcens aſta,atq; audi.La.men mulier uocas?
Me.Te.La.quid negociſt?nam occupatus ſum ampliter,
Me.Quis iſtic habitat?La.Demipho dominus meus.
Me.Nempe iſtic eſt,qui Alceſimarcho filiam
Suam deſpondit in diuitias maxumas?
La.Is ipſus eſt.Me.eho tu,quam igitur filiam
Nunc quæritatis alteram?La.ego dicam tibi,
Non ex uxore gnatam,uxoris filiam.
Me.Quid iſtuc eſt uerbi?La.ex priore muliere
Nata inquam meo hero eſt filia.Me certo modo
Huius quæ locutaſt,quærere aiebas filiam.
La.Huius ego quæro.Me.quo modo igitur obſecro
Hæc eſt prior,quæ nupta nunc eſt.La.conteris
Tu tua me oratione mulier,quiſquis es,
Medioxumam quam duxit uxorem,ex ea
Nataſt hæc uirgo,Alceſimarcho quæ datur,
Ea uxor diem obiit,ſcis?Me.teneo iſtuc ſatis.
Sed ego illud quæro confragoſum,quomodo
Prior poſterior ſit,poſterior ſit prior.
La.Prius hanc compreſſit.q̃ uxorem duxit domum.
Prius grauida faċtaſt,prius peperit filiam.
Ea poſtq̃ peperit,iuſſit paruam proiici.
Ego eam proieci,alia mulier illam ſuſtulit.
Ego inſpeċtaui,meus herus hanc duxit poſt ibi.
Eam nunc puellam,filiam eius quærimus
Quid nunc ſupina ſurſum in cœlum conſpicis?
Me.Hei nunc iam iſtuc quod properabas,nihil moror,
Nunc intellexi.La.Diis hercle habeo gratiam.
Nam ni intellexiſſes,nunq̃ credo amitteres.
Me.Nunc mihi bonæ neceſſuſt eſſe in gratiis,
Quãq̃ eſſe nolo,rem palam eſſe intellego.
Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illis,q̃ illæc indicet me,ibo domum
Atq; ad parentes ſuos reducam Silenium.

itaq; primo rem ex lãpadiſco cogno/ſcit. ¶ Ab hyppodromo uideri:ideſt loco ubi ad curſum equi incitãtur:ippos enim equus:& dromos curſus. ¶ Extimuit tum illa?Interrogatiue le/gendum eſt:uiſa eſt inquit:ne illa ex/pauescere?cum dixiſti uidiſſe te quid ageret. ¶ Cor ſalit.pre metu inqt me/lenis cor mihi micat:ac ſubſultat. ¶ Illæc te anus fortunis prohibet diuitiis maximis:dote altili:atq; opima:quę gnatã ne ſe deſeras:uocat.Altile inqt.Nonius:nõ ſolum pingue ab alẽdo:uerum etiam opulentum.Plautus in ci/ſtellaria:fortunis ꝓhibet diuitiis ma/ximis:dote altili:atque opima:&c. ¶ Vbi ex thuſco modo:ſolebant enim tum thuſci puellas ad meretricium q̃/ſtũ ponere:quo ad dotem quæſtu tur/pi comparaſſent:inde nubere:& in poſterum ſeruare pudicitiam. ¶ Anus ei amplexa eſt genua capillo ſciſſo:atq; exciſſatis auribus plorans.De indagine doctorꝫ uirorꝫ Noni.exciſſatũ in/quit laniatũ:uulneratũ:hoc plautinũ citando teſtimoniũ. ¶ Obſtipat aquulam puſillã aquam:inquit:obſtruit ne ultra decurrat.prouerbium diċtũ de eis:qui aliqua reticent:& ſtudent ali/quo paċto tegere:ſicut cum aqua la/pſura erat:niſi quis modo illam con/ſpecuiſſet.ſtipare enim in anguſtu; locum compeſcere:unde & ſtipem puſillam pecuniã dixere ueteres:ut ait Varro:quod in arculis obſtipetur.Verbu; natu; a ſtupa:qua rimæ occluduntur:ſtipes autem ſtipitis quo arboris trunco fit ab eo:quod greci dicunt ſtipos:a priore uerbo fit obſtipus:ideſt incli/natus.Horatius:ſtes capite obſtipo multum ſimilis metuenti.Cicero in ſecundo de natura deorum.Atq; uno mentum radiantem ſidere lucet:Ob/ſtipum caput a tereti ceruice reuulſũ.Obſtipu; in cauda maioris fingere di/cas.Columella de ſuibus.febricitantium ſigna ſunt:cum obſtipę ſues tranſ/uerſa capita ferunt. ¶ Inſtare:pro in/ſtabam. ¶ Ecquas ad meas miſerias.Ecce ad quas meas miſerias facia; in/quit participem. ¶ Domi operirier.p̃/ſtolari.Deponens eni; operior prima producta præſtolor.Correpta autem contegor ſignificat paſſiuũ:cuius actiuum operio.Mar.aut operi faciẽ:aut tunicata laua. ¶ Quęſtioni mihi ſcit:ne opus ſit inquit quærere. ¶ Siquid eum:tu adde uelim. ¶ Heo tu quam uos.interieċtio heo eſt:itaq; aſpira/tionem admittit. ¶ Conteris tu tua me oratione mulier.ſenſus eſt.Cum me ita occupatum diſtines mulier af/flictas. ¶ Illud quæro confragoſum:Diſruptu;:diſieċtum non cohærens. ¶ Supina ſuſum:tam ſuſum q̃ ſurſum

Alitile qd ſit.

Stipare qd ſit.

Suſum qd ſit.

diximus prisciani testimonio. a susum enim suspicio. ¶ Ei nunc iam istuc quod properabas. Ei antiquę dictum est: admonuimus enim supra tam Prisciani q̃ Quintiliani testimonio ueteres ante i producta posuisse e litteram: quę coiret in diphthongon: quia igitur i iperatiuū producit e ppositū habet: sensus eni est: ito quo te aiebas pperare. ¶ Nunc mihi bonę necessū est esse in gratis: necesse est inqt: et si nolli: ut sim bona: nā quod cognosceret melenis fore: ut aliena opera nempe eius: q̃ puella3 olim tradiderat silenium restituendam parentibus: putat ultro ipsam esse offerendam.

VGOLETVS ET GRAP. SARACENVS.

¶ HIC additi duo uersus a Pylade: q̃ desiderant in oibus codicibus. ¶ Prius pepit filiam: non priusq̃. ut Pius scribit: contra sniam: & ratione carminis. ¶ Cuiam: & non quorum: ut aliqui codices habent: neq3 cuium pro quoru3: ut inulse exponit Pius. tum ex metri ratione: tum etiam ex antiquis codicibus: & recta grammaticæ lege.

Rem elocuta. Re oi detecta ultra puella ad parētes ducitur. ¶ Crepundia. Sunt bullæ & puerilia ornamēta a crepādo. i. tinniēdo dicta: gaudent siquidē infantes hmōi crepitaculis. ¶ Cistellā. In qua ipsa erant crepūdia: a q̃ amissa: & inuēta comoedia nomē habet. ¶ Recipe me. Alcesimarchus inducit quasi sibi ex amore nimio uelit mortē cōsciscere. ¶ Ecqd agis. Ad se ipsum loquitur quasi cunctantem & differentē mori. ¶ Adglutinandū. Gluten & glutinum latini dicunt: quod græci collam: unde glutino: coniungo. ¶ Pessulis. Vectibus: q̄bus fores occluduntur. ¶ Repagulis. Festus inquit repagula sunt: quæ pate faciendi gratia ita figuntur: ut contrario pangantur: hæc & repages dicuntur. Vir. pedibusq3 repagula pulsant. ¶ Tetulero. Tollo apud antiquos tetuli.

Glutē q̄d sit.

VALLA.

Rem elocuta su3. Melenis cu3 de silentio: ut erat accepiss3 eā domo abducit: ut parentibus restituat intereundu3 audiunt alcesimarchum sibi mortē uelle consciscere: quē adeūt. is silenio uisa ei se totū agglutinat: ne amplius habeat. ¶ Quod tuā in rē bene conducat consulā. Vt quod tuę cessurum sit utilitati potius prouideam. ¶ Hic crepundia insunt. in cistula inquit hic sunt: q̃ asseruaui sedulo crepundia: nēpe ornamenta: q̃ a puellæ colo dependebant cū est ad necē exposita: sed apud Pli. uident posita crepūdia pro incunabulis lib. xi. cū ingt. semestris locutus est cræsi filius in crepūdiis: quo prodigio totū id concidit regnum. ¶ Aliquis intus prodeat. De loco rursum aduerbiū intus: ut exeat inquit aliquis. ¶ Propera ocius. festina inquit: ut uoces quemq̃. ¶ Lumē linque: uitā inquit hanc relinq̃: cunq3 morte cōmuta. ¶ O salute mea: salus salubrior. Visa silenio: cuius causa se neci dabat alcesimarchus: salutē ipsa3 uocat: & iā uitæ parcit. ¶ Istuc seuerū: tam imane tam atrox.

Prodigiū filii cræsi.

ACTVS TERTIVS.

Melænis. Alcesimarchus. Silenium.

Rem elocuta sum tibi oēm. sequere me mea Sileniū,
Vt eorum, quoiā esse oportet te, sis potius, q̃ mea.
Quanq̃ inuita te carebo. meū aīum ego iducam tn̄
Vt illud, quod tuam in rem bene conducat, cōsulā.
Nam hic crepūdia isunt, q̄bus cū te illa olim ad me detulit.
Quæ mihi dedit, parentes te ut cognoscant facilius.
Accipe hāc cistellam Halisca, atq3 agedū pulta illas foreis.
Dic me orare, ut aliquis intus prodeat. propera ocyus.
Al. Recipe me ad te mors amicū, & bene uolum. Si mī mea
Perimus miseræ. Al. utrum hac me feriam, an ab leua latus?
Me. Quid tibi st? Si. Alcesimarchū ferrū tenētē nō uides?
Al. Ecquid agis? ne morare. lumen linque. Si accurrite,
Ne se interimat. Al. o salute mea salus salubrior.
Tu nunc si ego uolo, seu nolo, sola me ut uiuam, facis.
Me. Hau uoluisti istuc seuerum facere. Al. nihil mecū tibi.
Mortuus tibi sum, hanc ut habeo, certust non amittere.
Nam hercle iam ad me agglutinandū totam decretust dař.
Vbi estis? occludite ædeis pessulis, repagulis.
Ibo, hanc ego tetulero intra limen. Me. abiit, abstulit
Mulierem. ibo persequar iam illum intro, ut hæc ex me sciat
Eadem, si possum tranquillum facere ex irato mihi.

¶ Hāc: ut habeo. subaudi sileniū. ¶ Ad glutinā: dum. ad alligandū glutē: q̃ colla græce dr̄: unde glutinare factū. ¶ Pessulis uectibus: q̄ pessum dimittant in limē pessuli dicti. Repagula sūt obstacula: ne ultra trāsire liceat: a repando dcā. ¶ Ego tetulero: itrorsū ferā. Veteres tollo tetuli facer̄ preteritū.

Pessul uū.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ CREPundia: oscitabat Pius: ut puto: quum hunc locū commentaretur: dicens Crepundia puerilia cunabula dici: quum cunabula: & cunę sint in quibus pueri locantur: dicta: ut ipse Pius inquit: quia inter motandū crepent. Sed proh iuppiter. cunę ergo in cistella una q̃ dum ferretur ab ancilla: ei per incuria3: uel pauorē decidit continebantur? ridiculū profecto: nā crepundia: ut hic & alibi Plau. meminit: non cunæ: aut cunabula sūt: sed bullæ: ensiculi: crepitacula: & hmōi: q̃ pfecto in una cistella bene potuerunt cōtineri: ut latius in rudente Plau. ipse oñdit. ¶ Pessul repagul.

¶ Nulla

ACTVS QVARTVS.

Lampadio & Phanostrata.

NVllam ego me uidisse credo magis anum excru-
ciabilem,
Quam illæc est, quæ dudum fassast mihi, quæ ne in-
ficias eat.
Sed eccam herã uideo. sed quid hoc est, q̃ cistella hic iacet
Cum crepundiis? nec quenquam conspicor alium in uia?
Faciundust puerile officium, conquiniscam ad cistellam.
Ph. Quid agis Lampadio? La. hæc cistella numnam hinc ab
nobis domost?
Nam hinc ab ostio iacentem sustuli. Ph. quid nuntias
Super anu? La. scelestiorem in terra nullam esse alteram.
Omnia inficiatur ea, quæ dudum confessast mihi.
Nam hercle ego illã anũ irridere me ut sinã, satius mihist,
Quouis exitio interire. Ph. Di obsecro uostram fidem.
La. Quid deos obsecras? Ph. seruate nos. La. quid est? Ph.
crepundia
Hæc sunt, quibuscum extulisti nostram filiolam ad necem.
La. Sana ne es? Ph. hæc sunt profecto. La. perge hinc. Ph.
hæc Sunt. La. si mihi
Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.
Ph. Non ecastor cassa memoro, nam obsecro unde hæc gētiũ
Aut quis deus obiecit hanc ante ostium nostrum? quasi
Dedita opera in tempore ipso Spes mihi sancta subuenit.

Halisca ancilla. Lampadio. Phanostrata.

NIsi quid mihi opis Dii dant, disperii, neq;
Vnde auxilium mihi, aut præsidiũ expetã, habeo.
Itaq; petulantia mea me animi miseram habet,
Quæ in tergum meum ne ueniat, formido male,
Si hera mea tam secordem esse me, q̃ sum, sciat.
Quam næ in manibus tenui, atq; accepi cistulam
Hic ante ædeis nostras, ubi ea sit nescio.
Nisi ut opinor, loca hæc circiter excidit mihi.
Mi homines, mi spectatores obsecro facite
Indicium, siquis uidit, si quis eam abstulit,
Quis ue sustulit, & utrum hac an illac iter institit.
Sed nonne ecastor ego sum multo inscitior,
Hos quæ rogem, aut quæ fatigem, qui semper malo
Muliebri sunt lubentes. nunc uestigia
Hic si qua sunt, iam noscitabo, nam nisi
Nemo hæc præteriit, postq̃ intro abii, cistella hic
Iaceret, quid hic? hic periit opinor, illicet
Actust. me infelicem & scelestam, nulla hic est.
Atq; neq; ego sum usq̃, perdita me perdidit.
Sed pergam, ut cœpi, quæritabo ego hic tamen.
Nam & intus paueo, & formido foris, ita metus

SARACENVS

NVllam ego: Rediens lampadiscus: forte in cistellulã incidit: quæ e manibus exciderat improuide ancillæ: ea phanostratæ relata: illa agnosci filiæ crepũdia. ¶ Ire inficias: siue iñficiari negare ẽ. ¶ Cõquiniscaȝ. Inclinabo: uide No. ¶ Omnia inficiare. Pro inficiabatur.

VALLA.

NVllam ego me uidisse credo. Lampadiscus rediens a lena: quæ fassa fuerat silenium abstulisse: nunc uero ibat iñficias: cistulam in uia tollit: q̃ haliscæ ancillæ exciderat metu pculsæ ex alcesimarchi morte. At phanostrata sua cognosci crepundia. ¶ Magis anũ excruciabilẽ: uetulam quæ magis excruciet. ¶ Quæ ue inficias eat. Factũ neget esse: nã id inficiari est. nẽpe contra id: quod factũ est ire. ¶ Conquiniscã ad cistellã. Conquiniscere inqt Nonius: & equiniscere inclinari significat Plau. in cistellaria faciendũ puerile: &c. huius uerbi præteritũ inquit Priscianus ẽ conquexi: uerbũ ipsuȝ natũ est ab eo: qđ antiqui cunire dixerunt onus uentris deponere: in qua re corpora inclinantur. ¶ Oia inficiate: tu lege inficiat. i. negat. ¶ Quouis exitio interire. Malim inquit quoquomodo mortẽ oppetere: q̃ omittere me ab anu irrisũ iri. ¶ Perge hinc. posi sunt esse uerba lampa. ¶ Hæc sunt. uerba phanostratæ affirmantis illa esse crepundia: qbus cũ exposita fuerat filia. ¶ Cassa memoro. i. inania ab eo: qđ est careo carui cassuȝ. Vñ cassis retis species: & incassum aduerbiũ. i. frustra. ¶ Spes mihi scã. Diuinitus cõcessa: scm̃. n. inuiolabile: & incorruptũ a sagminibus herbis inqt Vulpianus: uñ se legati romanoꝝ inuiolabiles oñdebant: sicut & græci ceritia inquit gestabant.

Congniscere quid sit.

Cassis qd sit.

SARACENVS.

NIsi quid. Amissã in uia cistellã it quæsitaȝ halisca ancilla. ¶ Petulantia: iprobitate qñq; petulantia pro lasciuia: ut illud: petulansq; iuuenca.

VALLA.

NIsi quid mihi opis. Ancilla halisca: quã lampadiscus cistulã sustulerat multũ sollicita q̃rit: tandẽ cũ phanostrata: & lãpadisco habet uerba: unde & filia phanostratæ cognoscit̃. ¶ Nisi qd mihi opis dii dãt: dispii. Occidi iqt halisca: nisi mihi dii tulerũt ꝓsidiũ. ¶ Me ai miserã hȝ. i. aium meũ miseria conficit. ¶ Tã socordẽ sciat eẽ. tã alienã a corde: ac p hoc stupidã. ¶ Quã ne in manibus tenui: atq; accepi: quã cistellã inqt ꝑpetuo i mãibus nõ tenui. ¶ Vtrũ hac: an illac iter istiterit Qđ hũc locũ seq̃t: nos addidimus ex citato ueterũ testimonio. ¶ Datores belissimi negotioli senecis soletis eẽ. Senecis: qa ueteres senex senecis đclinabãt. ¶ Negotioli: đditi negociis. ¶ Illicet me. Affirmãtis uerbiũ: qđ i malã ptẽ fere solet i usũ ueñ.

Senex senecis

Nunc utrobiq; me agitat illos hominis miseræ misereri.ille nunc lætus est,
Quisquis est,qui illam habet,
Quæ neq; illa illi quicq̃ usuist,
Mihi potest esse.sed nunc ego memet moror.
Quin hoc halisca,hoc inquam age,ad terram aspice,
Et despice,oculis inuestiga,astute augura.
La.Hera?hem tibi.Ph.quid est? La. hæc est. Ph.quis?La.quoi hæc excidit
Cistella.eccam locum signat,ubi ea excidit.
Ha.Sed is hac,aut hac.socci uideo uestigium
In puluere.persequar hac.iam hoc loco cum altero cōstitit.
Meis hic oculis turba se obiecit modo.
Neq; prorsum iit hac,hic stetit,hinc illuc exiit.
Hic concilium fuit,ad duos hoc attinet,
Si quis.atat singulum uideo uestigium.
Sed is hac abiit,contemplabor.is hinc huc iit.
Hinc nusq̃ abiit,actam rem ago.quod periit, periit.
Meumq; corium cum cistella.redeo intro.
Ph.Sunt qui uolunt te conuentam.Ha.quis me reuocat?
Ph.Bona fœmina,& malus masculus hic te uolunt.
Ha.Plus qui uocat,scit,quod uelit,q̃ ego, quæ uocor,
Reuortor.ecquem tu uidisti quærere hic
Amabo in hac regione cum crepundiis
Cistellam,quam ego hic amisi misera?nam dudum
Vt ad Alcesimarchum istuc omnes accurrimus,
Capillo cisso atq; excissatis auribus
Tumultuantem,ne se uita interimeret,
Timore puto excidisse cistellam mihi.
Disperii misera.quid ego heræ dicam meæ,
Quæ me opere tanto eam seruare iusserat,
Qui suos Silenium parentes facilius
Posset noscere,quæ meæ heræ suppositast parua,
Quam quædam dedit ei meretrix.La.hæc nostram rem
Fabulatur.hanc scire oportet filia tua ubi sit,
Signa ut dicit.Ha.nunc eam uolt suæ matri & patri,
Quibus natast,ultro reddere.mi homo obsecro
Alias res geris.ego tibi meas mando.La.istuc ago.
Atq; istuc,quod tu fabulare mihi cibus est.
Sed inter rem agendam istā heræ huic respondi, qđ rogat.
Nunc ad te redeo,si quid opust dic,impera.
Et tu quid quæritabas?Ha.mi homo,& mea mulier,
Ego uos saluto.Ph.& nos te. sed qui quæritas?
Ha.Vestigium hic requiro,qua aufugit mihi
Quædam.La.quid id est,quidnā est,quod quæris? nescio.
Ph.Alienam ne,an familiarem hanc ego memorem?
La.Mala merx hera hæc,& callida.Ph. ecastor mihi
Ita uidetur.La.imitatur nequam bestiam,
Et damnificam.Ph.sed quidnam amabo?La.inuoluolum,
Quæ in pampini folio intorta implicat se.itidem hæc exorditur.

SARACENVS. ¶ Illos hoies:subaudi deceret. ¶ Hac aut illac.Scilicet pertransit. ¶ Socci:soccus calciamenti genus. ¶ Qua aufugit q̃dam.Nec ulterius loqui progreditur de cistella.Ideo appellat eam lampadiscus damnificam bestiam:q intorte loquęretur. ¶ Inuoluolum.Est inuoluolus uermiculi genus:qui se inuoluit pāpino. ¶ Crepundia una.Sicut dicimus unas litteras:reliqua usq; in finez comœdiæ nota sūt:præter quos uidebis dimidiatos:& mancos uersiculos:ex quibus nullus prorsus sensus ellicitur:uidi præterea nonium allegasse quosdaz de cistellaria uersiculos:qui nusq̃ apparent in comœdia:ob quæ nulli mirum uidebitur:si tot undiq; scatentibus erroribus lepidissimi poetæ sensus quandoq; depereant.

Augura.

Inuoluol⁹ quid sit.

VALLA. ¶ Ille nunc lætus.Vultuose legenduz est:quia ironicos dictum. ¶ Aspice:& despice.Aspice lōgius despice prope:ac deorsum. ¶ Astute augura.Calide coniecta.& auguro & auguror dicimus: ut assentio & assentior.tam pro coniicio:q̃ pro uerum capto augurium:q̃q̃ id seruio nō placet:quia auguror ad coniecturā uertit.ad augurium uero auguro. ¶ La. Tibi uerior lectio est:ut legatur est:& cum sequētibus magis quadrat. ¶ Sed is hac aut hac:qui inquit eam:sustulit hac:aut hac habuit iter. ¶ Ad nos attine:correctius legeretur ad duos:apparebant eni in puluere phanostratę & lampadisci uestigia. ¶ Socci uideo uestigium. Socco enim calciamento comici:ut cothurno tragici utebantur. ¶ At singulum uideo uestigium.Dispartitiua inquit Priscianus nomina:quę græci epimirizomena uocant:pluraliter dumtaxat declinantur:ut singuli.æ.a.bini.terni. quaterni. quini.seni.septeni.octoni.noueni. deni. uiceni singuli.uiceni bini:atq; ita deinceps:& centeni milleni:ac cum nominibus pluraliter dumtaxat declinatis coniungi putat:ut singuli ludi:cum spectacula significantur:bina arma.trinę litteræ:& id genus alia.Plau.tamen hoc loco:& alibi aliter ita & Cicer.& alios locutos uideo ut singulus.a.um. dixerint. ¶ Corium cistella:scribe corium cum cistella. ¶ Ecquem uidisti tollere. Dicito si quem uideris hic tollere cistellam. ¶ Nequam bestiam:& damnificam:idest uermiculum ut mox dicit inuoluulum:qui i pampinis obuolutus plurimum uites offendere perhibetur:ideo damnificam dixit:dicitur etiam inuoluulus herba:quæ late per alias herbas diffunditur:aut fruticí alicui obuoluitur ad cacumen usq; peruenięns:flores albos producens:a pediculo angustos ab imolatos.titinalis gerens effigiem campaneli nomine uulgo uocitati:sicut ualuuli inquit festus fabulę folliculi appellati sunt quasi ualliuoli:quia uallo fabis excutiantur. ¶ Itidem hæc

Soccuz qd sit.

Valuuli q dicantur.

Intortam orationem exorditur sibi,
Quid quæritas?Ha.cistellam adolescens hic mihi
Euolauit.La.in cauea latam oportuit.Ha.ædepol
Non præda magnaſt.La.mirum quin grex uenalium
In cistella infuerit una.Ph.sine ut dicat.
La.Si dicat quidem.Ph.age loquere tu,quid ibi infuerit.
Ha.Crepundia una.La.est quidam homo,qui illam se ait
Scire,ubi sit.Ha.at pol ille ad quandam mulierem,
Si eam demonstret,ineat magnam gratiam.
La.At pol sibi ille quidam uolt mercedem dari.
Ha.At pol illa quædam,quæ illam cistellam perdidit,
Eam qui dat,sibi esse quod ei det, negat.
La.At enim ille quidam sibi dari argentum expetit
Ha.At pol illa quædam mulier in nullaſt opera
Gratuita.La.commoda loquelam iam tuam,
Tibi nos prodimus ac confitemur cistellam
Habere.ha.at uos seruassit salus,ubi ea nunc est?
Ph.Saluam eccam,sed ego rem meam magnam tecum
Confabulari uolo,sociam te mihi opto
Ad meam salutem.ha.quid istuc est negocii?
Aut quis tu nunc es?ph.ego sum mater illius,
Quæ hæc gestitauit.ha.hic ergo habitas?ph.hariola es.
Sed quæso ambages mulier mitte,atq; hoc age.
Eloquere,unde hæc sunt tibi cito crepundia.
La.Mea hæc herilis gestitauit,non tua.
Ph.Ne obloquere.La.taceo mulier perge dicere,
Vbi eaſt quæ gestitauit?ha.hic in proxumo.
Ph.Istic quidem ædepol mei uiri habitat gener.
La.Ne obloquere,rursus.perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur?ha.septemdecim.
Ph.Meaſt.La.equolam hanc solis detur,possum ego.
Ita mustulentus æstus nares attigit.
Ph.Quod quæritabam,filiam inueni meam.
Ha.At æquomſt,per fidem quod creditum est tibi,
Ne bene merenti sit malo benignitas
Nostra,hæc calumnia tua profecto est.filiam
Et redditurast tibi tuam,& ea gratia
Domo profectaſt,cæterum ex ipsa obsecro
Exquiritote.ego serua sum.ph.æquom postulas.
Illius ego istam incesso malle gratiam.
Ha.Sed istanc cistellam te obsecro,ut reddas mihi.
Ph.Quid fit lampadio?La.quod tuuſt, teneas tuum.
Ph.At me huius miseret.La.sic faciundum censeo.
Da cistellam.tu intro hac abi cum istac simul.
Ph.Tibi auscultabo.tene tu cistellam tibi.
Abeamus intro.sed quod nomen est tuæ
Dominæ?Ha.Melænis.Ph.i præ,iam te ego sequar.

exorditur.Ordiri iquit festus est rei principium facere:unde & togę uocantur exordiæ. ¶ Adolescens euolauit:ideſt fustulit quasi in uolam recipiens.est enim uola manus interioris ps media.sicut & pedis:uñ & uolare dictũ. ¶ In Caueã latã oportuit:quoniã proprium uolucrũ uolare est ait oportuisse in cauea asseruari cistulam uolucrum ritu. ¶ Grex uenalium. Multitudo bestiarum: quæ ad uendendum est exposita. ¶ In nulla opera gratuita est.remunerare inquit non potest. ¶ Hic intus ergo habitas?Interrogatiuũ est. ¶ Ariolare.diuinas: unde & ariolus diuinus. ¶ Hoc age:aduerte. ¶ Hæc alũna est tua profecto:ideſt tua filia est.

Vola qd sit

¶ ACTam rem agis:prouerbium tractum a iudicata re:quia nefas est de ea iterum iudicare Teren.in phor. Che actũ aiũt ne agas. ¶ Inuoluolus ẽ uermis inuoluens se in foliis uitium:unde ab inuoluendo nomen accipit.M.Cato.cap.lxxxiiii. uocat illum cõuoluolum.docetq; quomodo pellatur a uitibus. Est præterea cõuoluolus herba nascens in frutetis nullo odore:plinius.libro.xxi. ¶ Nonius Marcel. Mustulentum:& uinolentum: & fęculentum Plautus in cistellaria.Ita mustulentus æstus nares adtigit:ut si odor musti: aut musto oblitus:aut madens.

VGOLETVS ET GRAPA. Actã rem agis Inuoluolus

VALLA

Q Vid hoc negocii. Demiphoni domũ redeũti occurrebãt multi mẽmorãtes: quo pacto eius inuenta esset filia. Lætatur ergo domum redens. ¶ Fabulantur per uiam: exponunt: memorant in uiam. ¶ Prævorti hoc certum est rebus aliis. Cunctis aliis rebus statui hoc præoccupare: atq; dignoscere.

VALLA.

n E expectetis: recitatoris uerba sunt. ¶ Ornamenta ponent: quæ a saraco inquit induerunt scenica ornamenta exuent. ¶ Postrema in comœdia. In comediæ parte ultima.

¶ In argumentum epidici.

SARA CENVS

A Theniensis periphanes mulierẽ cõprimit epidauri: ex ea suscipit filiam. Quę urgẽte bello hostiũ fit ꝑda: fili⁹ huius stratiphocles inscio pr̃e amabat fidicinã: cũq; ei opus eẽt pecunia: quã lenoni traderet. Epidicus seruus oportune cõfingit falatiã: suadet periphani hãc redimi ꝑ filia: hoc pacto senex mulctat̃ pecunia: domiq; hẽt ꝑ filia. Stratiphocles domum rediens exercitu: prioris amoris immemor mercat̃ ingenuã uirginẽ ex hostiũ ꝑda: hęc erat ea periphanis filia iã hostiũ potita. Sicq; sororẽ iscius pro captiua redemit: cuius amore captus: urget epidicũ inuẽtis opus eẽ q̃dragita minis danistę ut dent̃ ꝑ mercata uirgine: mox epidicus nouũ est cõsiliũ: nouũ cõmẽtus dolũ: herum periphanẽ cõuenit: nuntiat aduentare filiũ: illũq; deperire fidicinã: ꝑ q̃ daturus pecuniã ẽ: ut emittat̃ mãu: pr̃ timẽs filio: a seruo expetit cõsiliũ: ille uafer suadet senex prior fidicinaʒ emat: frustrabiturq; hoc pacto adolescẽs suis amoribus pollicet̃q; de empta uirgine futurũ lucrũ: uenturũ. n. militẽ inq̃t multa pecunia: q puellaʒ redimat: placet cõsiliũ seni: dat seruo petitos nũmos: q postrẽo dãt̃ ꝑ credita fidicina: epidicusq; ut rei fidẽ faciat: cõductã aliã ꝑcio fidicinã ꝑ ẽpta subiicit. Interi aduenit miles amore illectus prioris fidicinæ: quã periphanes emerat pro filia: eaʒ sibi poposcit dari: periphanes eã ratus: quã seru⁹ postrẽo emi suaserat: ultro cõsentit militi: q dũ suã nõ eẽ asseuerat: eã tãdẽ inueniũt nõ emptã: sed cõductã ꝑcio: dolusq; hoc pacto detegit̃ epidici: postrẽo ex epidauro mulier adiẽs q̃situra captiuã filiã: incidit in periphanẽ: agnoscũt se iuicẽ: is reuelat eẽ redẽptã cõem filiã: qua mulier cupiẽs ãplexari suã negat eẽ (ut uidit) gnatã: sicq; ꝑ filia inuenit̃ empta fidicina. Periphanes ira ꝑcitus ꝑdere q̃rit epidicũ: sed ille dũ intuet̃ ẽptaʒ postremo puellã: nouit herilẽ eẽ filiã: idicat stratiphocli iuẽtã sororẽ: & agnitã. Rerũ haꝝ iscius piphães icidit i epidicũ: minatur suppliciũ ob fictos dolos: is ultro præbet ligãdas mãus. Tãdẽ re cognita ẽptã postrẽo herilẽ esse natã: epidicus seruus: cuius factũ hoc obuenerat opera: libertate donat̃.

¶ Epidici argumentum.

VALLA.

P Eriphanes filiũ hũit stratiphoclẽ ex uxore. At ex epidaurẽsi muliere telestidẽ filiã: hanc igit̃ epidico seruo mãdat exq̃rẽdã: siq̃dẽ illã ab hostibus captã audiuerat. At fili⁹ stratiphocles fidicinã amabat: mãdat itaq; epidico: ut quoquo mõ pecuniã cõpiat: quo in suã ꝑueniat ꝑtãtẽ. Epidicus icognitã piphani fidicinaʒ ꝑ filia subicit. Dat piphanes pecuniã epidico: q̃ redimit̃: fidicina filiã suã ratus: pre q; filia hʒ domi. stratiphocles in exercitũ ire cõpellit̃: itaq; fidiciæ missos amores facit: aliãq; amat filiã q̃dẽ piphanis ex epidaurẽsi muliere: sʒ stratiphocli nõ cognitã sororẽ eẽ: itaq; dispoliat⁹ stratiphocles ab hostibus domũ rediẽs narrat epidico se nõ amare fidicinã: sʒ aliã: q̃ ab hostib⁹ capta foret: & pinde pecuniã iueniret: unde ea liberaret̃: epidicus igr̃ piphanẽ adit: quẽ facit certiorẽ captiuã quãdã filiũ adamare stratiphoclẽ: quã & miles q̃dã plurimũ adamabat: hortat̃ itaq; piphanẽ eam emat: ne fili⁹ corrũpat̃: ipm piphanẽ ex ea lucrũ facturũ eximiũ: siq̃dẽ miles eã quouis magno sit ꝑtio redẽpturus: locoitaq; huius: q̃ diligebat filius: subornat fidicinã epidicus: cui ait uelle periphanẽ fidibus cani in nuptiis: ratus periphanes eã eẽ: quã miles adamabat piter & stratiphocles: eã seruat dõi: miles domũ adit piphanis: q̃d inaudierat redẽptã: quã adamabat mulierẽ: quã cũ periphanes adduci iussisset: eãq; eẽ negaret miles: quã q̃rebat aduersus epidicum grauiter idignat⁹ ẽ. Mox epidaurẽsis: quã cõpsserat oli piphães ipm adit piphanẽ: q̃d accepat suã filiã a stratiphocle redẽptã eẽ: senex fidicinã ꝑduci iubet: quã filiã eẽ putauerat: at a mulier fit certior illã ñ eẽ: & pinde grauissime irascens piphães i epidicũ apocidẽ senẽ sibi adhibet sociũ ad lora coemẽda: & exq̃rẽdũ epidicũ: quo & uiciat̃ & multet̃. Interi stratiphocles & epidicus cognita muliere: quã apd se hñs redemerat stratiphocles esse piphãis ex epidaurẽsi filiã ipam nesciẽte piphane: epidicus domũ agit: ob quã rẽ factus audacior epidicus ultro se piphani offert: cũq; ẽt uiciri uoluisset: dõi docuit periphanẽ sua opera cõpertã habere filiã: itaq; eo astu libertate donatus ẽ epidicus.

VALLA.

N Ominũ ꝑpriorũ etimologiæ. Periphães dcũs: q̃d perii sigñet circũ: & phęnome appeo. nã futurũ huius uerbi phanũe ẽ: q̃d circuat: ut epidicũ cõperiat: piphães. i. cõspicuus. q̃m nomẽ eius cõspicuũ: & cognitũ: uel q̃d ipe se: ut apd militẽ celebrẽ faciat: qa peri sigñat circũ: & phœno luceo: Apocides ãt senex dcũs: q̃si secernẽs se a piphãis cõsortio. Nã apocido secerno sigñat. Ait siq̃dẽ ad piphanẽ: dico tibi iã: ut scias aliud ubi te comitẽ melius q̃rere. Telestide mulier: exactæ formę dr̃: nã telo perficio sigñat: & idos forma dr̃.

QVINTVS ACTVS

Demipho Senex. Lampadio Seruos.

Q Vid hoc negocist, quod homines fabulantur per uiam,
Mihi esse filiam inuentam. & Lampadionem me in foro
Quæsiuisse aiunt. La. here unde his? De. ex senatu.
La. gaudeo
Tibi mea opera liberorũ esse amplius. De. &. n. nõ placet.
Nil moror aliena mihi opera fieri pluꝛeis liberos.
Sed quid nam istuc est? La. propera ire intro ad finem tuũ,
Filiam tuam iam cognosces, intus ibidem uxor tuast.
Abi cito. De. præuorti hoc certust rebus aliis omnibus.

Grex.

N E expectetis spectatores, dum illi huc ad uos exeãt.
Nemo exibit, omnes intus conficient negocium.
V bi id erit factum, ornamenta ponent. post id calicibus
Qui deliquerit, uapulabit. qui non delinquet, bibet.
Nunc ad uos spectatores, quod reliquom relinquitur.
More maiorum date plausum postrema in comœdia.

Epidicus:qa epidichnymi significat ondo:multa siquidem ostendit. Stratiphocles.quia stratos dr̄ exercitus.phos. uir.cleos gloria:quod gloriam sibi in exercitu uoluerit cōparare. Tesprio seruus:a tesprotica regione. Chæribullus adolescens:qa chæro gaudeo significat:& bullæ consilium:gaudet enim consulere stratiphocli.

Calliopius

M.Actii Plauti Epidicus.

Argumentum.

EMit fidicinam, filiam credens senex
persuasu serui, aliam qui conducticiam
Iterum pro amica ei subiecit filii.
Dat herili argentum, eo sororem destinat
Imprudens iuuenis. mox compressæ, ac militis
Cognoscit opera sibi senex os sublitum,
Vt ille amicam, hæc inquirebat filiam.
Sed gnata inuenta, seruolum emittit manu.

PRIMVS ACTVS.

Epidicus. Tesprio. Serui duo. VII.

HEus adolescens. Te. quis properantem me, præhendit pallio?
Ep. Familiaris. Te. fateor, nam odio es nimium familiariter.
Ep. Respice uero tespirio. Te. oh. epidicum ne ego nunc conspicor?
Ep. Certe oculis uteris. Te. salue. Ep. Dii dent quæ uelis.
Venire saluom gaudeo. Te. quid cæterum? ep. esse qđ assolet.
Cœna tibi dabitur. Te. spondeo. ep. quid? Te me accepturum, si dabis.
Ep. Quid tu auté, agis ut uelis? Te. exéplum adesse intellego.
Ep. euge, corpulétior uidere, atq; agilior. Te hac gratia.
Ep. Quam quidem te iamdiu perdidisse oportuit. Te. minus

SARACENVS.

EMit fidicinã senex .s. periphanes. ⁋ Credens: filiam captã, s. ab hostibus. ⁋ Serui. Epidici. ⁋ Filii. Stratiphoclis. ⁋ Cōductam. Scilicet aliam fidicinã precio: & non eam quã amare filum simulauerat. ⁋ Sororem. Non cognitã: cuius amore inscię adolescens detinebať. Cōpræsse. Eius uidelicet mulieris: ex qua periphanes filiam susceperat. ⁋ Ille: Scilicet miles. ⁋ Hac. Ipsa eadem mulier.

VALLA.

SEnex. periphãis. Serui epidici. ⁋ Conductam iteruȝ: subaudi aliam fidicinam. ⁋ Pro amica filii. Loco illię: quã amabat filię. ⁋ Ei. Periphani subiecit. ⁋ Dat herili argẽtũ: epidicus inqt dat stratiphocli a periphane sumptũ argẽtũ. ⁋ Eo: subaudi argento. ⁋ Sororeȝ præstinat. præoccupat ademendũ. ⁋ Imprudẽs iuuenis: stratiphocles suã se emisse sororeȝ nescius. ⁋ Cōpssæ: epidaurẽsis mulieris. ⁋ Ac militis: queȝ oportuit amasiã redimere. ⁋ Sibi senex os sublitum: se deceptũ eẽ. ⁋ Vt ile amicaȝ. Miles inqt amicam quærebat. ⁋ Hic subaudi senex. ⁋ Seruolum: epidicum.

SARACENVS

HEus adolescens. Inducuntur cōserui duo epidicus alter: q domi mãserat: alter tesprio: q Stratiphoclem comitatus fuerat i exercitũ: hi primũ se inuicem adeũt seruili more: postremo epidicus de stratiphocle percunctatur. ⁋ Habitior: Pinguior: habitudo enim est corporis habitus.

Habitudo quid sit

VALLA.

HEus adolescẽs. Epidicus tesprionẽ seruũ: qui cũ stratiphocle in exercitũ ierat: redeũtẽ ab exercitu salutat. De cōi hero piphanis filio cognoscit. ⁋ Certe oculis ueteris: posteaq̃ me conspexisti usũ hẽs oculoȝ ridicule dixit. Cōspicio & cōspicor dicius in eadem sigñatōe. Actiuũ alterũ. Deponẽs alterũ. ⁋ Agis: ut uelis. nũqd uitã ducis ex tua snia. ⁋ Exẽplũ adeẽ itelľo. Tu me adeẽ inqt uides uerũ ergo potes tu cõtemplari. ⁋ Euge: blãdiẽtis uerbum. ⁋ Corpulẽtior uideř: atq; habitor mihi inqt uideris pinguior factus: & melius toto habere corpore. Dona. quæ habitudo deest corporis. Plau. in epidico: corpulẽtior hercle: atq; habitior.

Conspicio & ɔspicior dicitur.

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ IOannes Baptista Pius maxima oppletus iscitia: dũ materiã huius fabulæ nõ intelligit: adeo labitur illã cõmẽtatus: ut hoc precipue pricipio somniare uideať. ⁋ Nã rõnẽ carminis nõ hñs: quæ illi ducẽ pstitisset: legit scđm hic uersum. ⁋ Persuasu serui: atq; cõductũ: pudor imẽsus: & uel ab interpte nouicio detestãdus: dũ trimetro iãbico quattuor tm̃ pedes tribuit: cui sex oĩno debeanť: ṗterea æquocat de fidicina. nã putat unã: eãdẽq; fidicinã & emptã primũ: & cõductam postea: atq; subiectã pro amica filii: quũ duæ fuerint una: quã ut senex emeret: epedicus fecit: psuadens filiam esse. altera: quã cõduxit epidicus: ut caneret fidibus: dum sacrificaret senex: sed hanc emptam a se fuisse illi persuasit seni: atq; amicã filii eẽ: ad senẽq; deductã: ut illã aliquo mitteret: ne aduenięs filius eã reperiret: propterea uersus ille sic scribi debet. ⁋ Persuasu serui aliam: qui conductitiam: & ratione metri habita & sententiæ.

Locus restitutus

SARA CENVS

CVRriculo. Sati; celeriter. Scurra. Vt ait flaccus ab assequēdo dictus. Caprigenū: atq; pātherinū. Quls uariata coloribus sunt animalia: & maculis distincta: per hæc.n. uerba datur intelligi: non recte ualere: q uariæ ua lēt. Pugilice: atq; athletice. Valide: & robuste. In uidulo. Saculo: siue mātica. Melina. A Festo dicitur melina ti biæ genus acutissimi soni. At hoc loco melinā capimus pro uestimento: Iulius polux de uestimētis theatralibus locu tus inquit: cādicātia in primis habebant uestimenta peregre uenientes: uel phea: uel melina: uel glaucina: erit ergo me lina uestimenti genus a colore: qui medius ē inter albū: & fuscū. Ius dicis: Iure loqueris: sed uerbum ea significatio ne capit epidicus: qđ ē ius reddere: cū dixit: me decet: ppterea subdit iocose tesprio: ia; tu nobis ptura geris? Ad hostes transfugerunt. Quia fuerat ca ptus in bello: & factus hostium prȩda.

Mulciber unde dcūs sit

Mulciber. Vulcanus dictus: q mul ceat imbres. Arma fecit. Hoc loco tā git id: qđ diffusius apud Homer. legit de achill' armis. Nā cū achilles idigna tus aduersus agamēnona in aciē pdir desiisset: ingentemq; ppterea græco rū stragē hector securius insultās ȩdi disset: Patroclus achillis induit arma dimicaturus cū Hectore: at patroclo i terempto ferunt hectorem: illū armis achilleis exuisse. Quare achilli in bel lū pficiscenti Thetis mater a uulcano fabrefacta arma pbuit. Ideo dicit: tu; ille pro gnatus Theti q̄si cōparet: & assimilet achilli stratiphoclem: cuius armis poti sunt hostes: dr Thetis pria aspirata achillis mr' uxor pelei thessa liæ regis: & facit thetidis: tethys autē aspirata secūda: & cū y facit tethyos & dicitur uxor oceani: quȩ latine sala tia noiat. & dcā piter ē nympharz mr.

VALLA.

Furtū und dictum

RApio ppalā: quia dixit se min9 furtificū. i. furtū facere & furtū a fure dictū nemo dubitat: & fur siue qđ ab ātiqs græcis phor diceret: ut tam iuris cōsultis: q̄ prisciano placet: siue a fur uo. i. occulto: & tenebroso tempore: ut rursum iustiniano nonioq; uidetur: si gūt omnino furē clāculum moliri: alie na subtrahere: iō ait: rapio propalam. Te infelicitent: infelicē agāt. Cur riculo occepi sequi: statim inquit cum te uidi secutus sum: curriculo ergo aduerbiū. quādoq; a curru diminutiuū. Hor. sunt quos curriculo puluerē olipi cū: collegisse iuuat. qñq; pro cursu pōit Ci. p marcello i illo uro uetere curriculo. Vix adipiscēdi potestat. Vix iqt potui tibi itinere adæq̄ri. Scurra es. Festus scurræ uocabulū uerius ieptissime: ut ex græco tractū. α οτους χειν

Scurra uñ dictus

aut ab asseq̄ndo: cui magis assentit: & tenuioris fortunæ hoies: & cȩteri alioq: q honoris grā pseq̄rent quēpiā nō ance dere. sed seq sint soliti: quia uidelicet Lucillius Cornelius. P. noster scipiadas dicto tps: q̄ intorquet in ipsum oti: & quētes cōsecutos uideri uelit ob eoz iurgia: nō ob assecutū officiū. Hominē militarē. Ac si dicat cōtinētem: sed uul sprio se uarie uoluisse rñderat ait epidicus sibi id genus hoium nō placere: qđ caprigenū: pātherinūq; sit. Hæc.n. aia tuose legēdū ē. Perpetuon ualuisti. An bñ sp habuisti. Caprigenū hoiu;: nō pl; mihi: neq; pātherinū gen9. Quia te lia uarii sunt coloris. Pugilice: atq; athletice. Valet inqt: ut pugiles: & athletæ: estq; idē fere dicere: nā qui pugil la tine: athleta græce: qa athlos tā certamē: q̄ certaminis primū dr: ē ergo expositiōis ca dictū: ut fieri frequenter solet.

Pugil qui dicatur

Voluptabilē mihi nūtiū. Voluptate refertū. Nisi si i uidulo: uidulū sacculū dicit: i quo aliqd asseruat: uñ & Pla. uidularia: & i rudēte: uidulū excidisse lenōi dicit: ubi lenōis fortunæ erāt collocatȩ. Aut si in melina attul. Melina: iqt festus: genus tibiȩ acutissimi soni. uictruui9 patoriū uero ex ipsis locis: uñ fodit: h; nomē eadē rōne melinū: qđ ei9 uis metalli isulȩ cycladi melo dr eē. Pli. i. xxxv. Melinū auripigmētū apianū. Iul. āt polux de theatri uestimētis. Qui āt iqt miseria circūuēti: aut alba hñt uestimēta pcipue fugaces: uel ptusa: uel milȩna: uel melia: uel glaucia: ergo qa pe gre uēiebat tesprio: & secū herilē filiū aiebat uētitasse ludēs epidic9: aut ipa iqt herū attulisti: si tecū uenit: aut i melia: hoc ē: hoc theatrali uestimēto. Opā da. i. audi. Opa reddet tibi. Te audiā. Ius du. Magistratus ius dicūt. Prȩ turā ge. qa dixerat ius dicis. Mulciber. c. a. f. Mulciber uulcanus a mulcēdo ibre: qa id ignis pstat: cui9 gtūs ē mulce beris uel bris. ab ibre. n. fcā: ut ēt Pris. docet: triȩ st iflexiōis: ut septēb: octob: & reliq: erāt ergo q sec9 putāt grāmatici.

Mulciber uñ dcūs sit

VGOLETVS ET GRAPA.

Pugil grȩce πυκτης Pli. li. vii. pyctē p pugili posuit. idubitatū exēplū ē nicei nobil pyctu byzātii gēiti: Et si ibi le gat poetȩ p eo qđ ē pyctu: itps opiat pugilē eē; q dicat pyxaghathos a Mar. uideāt alii dcōes sup ābo pugilic. g. πυξ.

Iam furtificus sum, q̄ antehac. Ep. quid ita? Te. quid ita rapio
pro palam.
Ep. Di imortales te infelicitent, ut tu is gradibus grandibus.
Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occœpi sequi.
Vix adipiscendi potestas modo fuit. Te. scurra es. Ep. scio.
Te esse quidē hominē militarē. Te. audacter quid uis dicito.
Ep. Quid agis? perpetuom ualuisti? Te. uarie. Ep. qui uarie
ualent,
Caprigenum hominum non placet mihi, neq; pantherinum
genus.
Te. Quid uis dicam, nisi quod est? ep. ut illa respondeas pbe.
Quid herilis noster filius? ualet. Te. pugilice, atq; athletice.
Ep. Voluptabilem mihi tuo aduentu attulisti nuntium.
Sed ubi is est? te. adueni simul. ep. ubi ergo st. nisi si i uidulo,
Aut si in mellina attulisti. te. Di te perdant. ep. te uolo.
Percontari, operam da, opera redderetur tibi. te. ius dicis.
Ep. Me decet quidem. te. iam tu autem nobis præturam geris?
Ep. Quē dices dignioré esse hominé hodie Athenis alterū?
Te. At unum a prætura tua epidice abest. ep. quidnā? te. scies,
Lictores duo, duo uiminei fasces uirgarum. ep. uæ tibi.
Sed quid ais? te. quid rogas? ep. ubi arma sunt Stratiphocli?
Te. Pol illa ad hostes transfugere. Ep. arma ne? Te. atq; qui
dem cito.
Ep. Serio ne dicis tu. te. serio ne inquam, hostes habent.
Ep. Aedepol facinus improbū. te. at iā an alii fecerunt idem.
Erit illi illa res honori. ep. qui? te. quia ante aliis fuit.
Mulciber credo arma fecit, quæ in bello habuit Stratiphocles.

Caprinū

Transuolauerunt ad hostes.ep.tum ille pro gnatus tethi,
Sine perdat,alia apportabunt ei Nerei filiæ.
Id modo uidendum,ut materies suppetat scutariis,
Si in singulis stipendiis ad hosteis exuuias dabit.
Te.Supersede istis rebus iam.ep.tu ipe ubi lubet finē face.
Te.Desiste percunctari.ep.loqre ubi ipse ē Stratiphocles.
Te.est caussa,qua caussa mecū ire ueritust.ep.qdnā idest?
Te.Patrē se uiderē nō uolt etiā nūc.ep.quapropter.te.scis.
Quia forma lepida,& liberali captiuam adolescentulam
De præda mercatust.ep.qd ego ex te audio?te.hoc,quod fa
bulor.
Ep.Cur eam emit?te animi caussa.ep.quot illic homo ani/
mos habet,
Nam certo priusq̄ hinc ad legionē abiit domo.ipse mihi
Mandauit ab lenone ut fidicina,quam amabat sibi
Emeretur.id ei ego impetratum reddidi.te.utcunq;
In alto uentust epidice,ex imo uelum uortitur.
Ep.Væ misero mihi,male perdidit me.te.quid istuc? quid/
nam est?ep.quid?
Istā quā emit,q̄ti eā emit? te uili.ep.had ego istuc te rogo.
Te.Quid igit?ep.quot minis?te.tot,q̄dragita mis.ep.id
Adeo argētū?te.ab danista apd thebas.ep.sūpsti fœnore?
Te.Indies minasq; argēti singulas nūmis.ep.papæ.
Te.et is danista aduenit una cū eo,qui argētum petit.
Ep.Di imortales ut ego interii basilice.te.qd iá,aut qd est
Epidice?ep.pdidit me.te.qs?ep.ille,qui arma perdidit.
Te.Nā qd ita?ep.qa quotidie ipse ad me ab legiōe epl̄as
Mittebat.sed taceam optumū est.plus scire satius est,
Quá loq seruom hoiem,ea sapiētia est.Te.nescio ædepol
Quid tu timidus es.trepidas epidice.ita uoltum tuum
Videor uidere cōmeruisse hic me absente aliquid mali.
Ep.Poti ut molest⁹ ne sis?te.abeo.Ep.asta,abire nūc ñ sinā
Te.Quid nūc me retines?Ep.amat ne istam quam emit de
præda?Te.rogas?
Deperit.Ep.degetur coriū de tergo meo.Te.plus te amat,
Quā unq̄ amauit.Ep.iuppiter te pduit.Te.mitte nūc iá.
Nā ille me uetuit domū uenire.ad Chæribolū iussit huc
In proxumū ibi manere,eo est ipse uēturus.ep.quid ita?
Te.Dicā.quia patrē prius cōuenire se non uolt,neq;
Conspicari q̄ id argētū,qd debet dinumerauerit.
Ep.Tu ædepol re es turbulēt⁹.te.mitte me,ut eā nūc iam.
Ep.Hæccine ubi scribit senex,istæc puppis pereundast,pbe.
Te.Quid istuc ad me attinet?uel quo tu intereas mō?
Ep.Quia perire solus nolo.te cupio perire simul
Bñuolēs cū bñuolēte.Te.abi a me in malā rē maxumā
Cū istac conditiōe.Ep.i sane si quid festinas magis.
Te.Nūq̄ hoiem quēq̄ cōueni,uñ abierim lubētius.
Ep.Illic hinc abiit.solus es nunc epidice quomodo
Me expeditum ex ipedito faciā?consilium placet.
Ego primum miser perpuli meis dolis senem,

SARACENVS.

CAPtiuā adolescētulā.Quā tamen illi soror erat. Vtcūq; in alto uentus:Metaphoricos & per q̄dam similitudinē docet mentes hominum sæpe mutari:neq; i proposito consistere:sicuti in naui uelum uento crebro uertit. Id adeo argētum:Subaudi:a quo mutuatus est. Nūmus:melius q̄ nūmis:ut sit sensus p quaq; mina:singulo quoq; die soluit nūmus fœnori. Basilice.Egregie:regie. Degit.Detrahitur:ut annotauit Marcellus testē adducens Plautinū epidicum. Puppis per eūda est:metaphorice puppim posuit p capite:uel partem posuit pro toto:significare uolens sibi oino esse pereundum:si q̄ gesta sunt hero palam fiant. Qui.Procur.Ita enim alloquitur seipsū sibiq; met respondet:ut faciunt:qui in re dubia uersantur:animiq; nō certa sententia ferunt.

VALLA.

PROgnat⁹ theti:natus ut achilles ex nereidum una:quæ thetis dicta:sane cū uxor oceani tethys:quæ latine salacia dicitur a Cice.primam habet longam non aspiratam:secūdam rursus longam aspiratam:in qua y.At nereidum unu; prorsus contra.Nam & prima aspiratur:secūda uacat aspiratione:&.i.habet.Cum salacia est tethyos:uel tethis mittit genitiuum.Cum autem nereis.Tum in his:uel in dis:ut sit ablatiuus tam thetide.q̄ theti:ut hic. Alia apportabunt nerei filię.Homerus namq; docet in illiade:patroclum achillis arma induisse:& exutū ab Hectore:cumq; achilles arma amisisset matrem thetidem a uulcano impetrasse:ut alia fabricarentur:q̄ nereides ad achillem prætulerunt:id ergo tangit. Materies suppetat scutariis.Ligna subueniant eis:qui scuta conficiunt. In singulis stipendiis:in singulis ad exercitum expeditiōibus. Ad hostis exuuias dabit:ab hostibus dispoliabitur. Animi causa:ut se oblectaret. In alto uentus est.Intra mare uentus exoritur. Eximio uelum uortitur.ab imo uelum torquetur:sensus est:ut se rei alicuius obtulerit occasio:ita noua exoritur cupiditas. Id adeo argentum?unde eam pecuniam. Ab danista:ab fœneratore.Danistes enim a græcis & danizo mutuor. In dies:minasq; argenti singulas.Quotquot eunt inquit dies:in singulas minas nūmus debetur. Interii basilice:idest uehementer afflictus sum:quia basilicus:regific⁹ dicitur.

Basilicus quid sit

Videor uidere commœruisse.Merorem indicasse. Potin.possibile ne est. Te perduit.perdat prisca locutio. Ibi manere.præstolari. Pupis pereunda:ego tanquam pupis:qui sarcinas gesto peribo inquit. Miser perpuli.Coegi:astrinxi. Sibi data esse uerba:se falsum esse. Qui libidost.cur tibi placet inquit. Huc concedam:seorsum me conferam:cupiebat enim num de se aliquid loquerentur excipere.

VGOLETVS ET GRAPA.

PAtrem se uidere non uult.ita scriben

dus est uersus:& ex recta sententia: & ex metri necessitate:non senem:ut legit pi?: & Sarracenus item legis metricæ uterq; ignarus. Degetur:diripietur ex Nonio Marcello.

SARACENVS

Em tibi. Diuerterat Stratiphocles apud familiarem chæribolum:ut sodalem sui participaret consilii:& de inueniunda pecunia amici operam experiretur. Si hercle haberem. Subaudiendu; pecuniam traderem. Retulit. Profuit. Quin ædepol. Iustam causam affertur cur operam sua; non commodet amico. Symbolæ. Symbolas pro plagis & uerberibus intellexit:quasi sint dorsi: & scapularum portiones. Missiculabas. Sæpius mittebas. Mem piacularem: idest piaculum pro tuo crimine:& supplicium subire. Est piaculum sacrificium:& pro crimine:& flagitio ponitur. Succidaneum. Vel:q flagris succedere contigat. Sic enim festus dixit succidaneam hostiã a succedendo: quæ secundo loco ducere/tur:uel a succidendo:tergum enim uerberibus ueluti gladio succiditur. Celeriter calidis. Cito adinuentis & sine mora adductis. Ἐδῶ. Habeam recipiã. In pistrinum:Non in pristinum:q subaudiendum ibis. Paccierin:pro patieris ne:

Symbolæ quid sit

VALLA.

Em tibi sũ elocutus. Stratiphocles a chæribullo mutuam dari sibi poscit pecuniam & quoniam chęribulus sibi non esse quod det respondet: ipsum obiurgat stratiphocles:inde epidicum alloquitur:a quo eandem exigit pecuniam. Præter ætatem. Quoniam ætas tua nõ exigit:ut hæc facias. Et uirtutem: qua probaris in militia. Qui in re dubia re iuuat. rem dubiam maxime necessariam dicit in qua impetranda sit salus: in amittenda sit mors. Re iuuat. non uerbis inquit:sed facto prodest. Vbi re est opus: non uerbis: sed facto. Quid igitur retulit. quid attinebat. Te beneficium esse oratione:uerbis uelle bene facere. Irrigatum plagis. ob plagas cruentum. Paratæ iam sunt scapulis symbolę. Vt excipiam inquit uerbera paratæ sunt scapulę paratumq; dorsum. ideo symbolæ: qa ut infligentur aliũde uerbera:ita a scapulis meis excipientur. Ab animo æger fui:idest affectu amoris in ægritudie fui. Lr̃as missiculabas: missiculo iteratio/nem:& rei indicat utilitatem:ob quã mittuntur litteræ. Nam qui:idest cur operam amisi. Id quod facis bene. ad id: quod bene facis:ubi res irrita est. Desipiebam mentis. Desipio & desipisco mentis & mente dicimus. Men piacularem oportet fieri uis ne inquit: ut lua; ipse pœnas pro te:tuumq; purge; flagitium. piare enim purgare:& piaculum purgamentum:piacularis qui purgitat: piacularis

Desipio quomodo construat.

Vt censeret suam argento sese emere filiam.
Is filio suo fidicinam emit, quam ipse amat, quam abiens
Mandauit mihi. sibi nunc ab legiõe alteram adduxit
Animi caussa, corium perdidi. nam ubi senex senserit
Sibi data esse uerba, uirgis dorsum despoliet meum.
At enim præcaue, nihil est istuc plane hoc corrupust caput.
Nequam homo es epidice, quoi tibi lubidost male loqui?
Quoi tu te deseris? quid faciam? men tu rogas? tu quidem
Ante hac aliis solebas dare consilia mutua.
Quid? aliqua reperiundust. sed ego cesso ire obuiam
Adolescenti, ut quid negoci sit sciam? atq; ipse illic est.
Tristis est. huc cum Chæribolo incedit æquali suo,
Huc concedam, orationem unde eorum placide persequar.

Stratiphocles. Chæribolus adolescens. Epidicus.

Em tibi elocutus sum omnem Chæribole iam, atq; admodum
Meum mœrorum, atq; amorum summam edicta/ui tibi.
Ch. Præter ætatem, & uirtutem stultus es Stratiphocles,
Id ne pudet te? quia captiuam genere prognatam bono
In præda es mercatus? quis erit, uitio qui id non uortat tibi?
St. Qui inuident omnes inimicos mihi illoc facto repperi,
At eius pudicitiæ nunq̃ nec uim, nec uitium attuli.
Ch. Iam istoc probiores meo quidem animo, cum in amore temperes.
St. Nihil agit qui diffidentem uerbis solatur suis.
Is amicus est, qui in re dubia re iuuat, ubi re est opus.
Ch. Quid tibi me uis facere? St. argenti dare quadraginta mnas,
Quod danistæ detur, unde ego illud sumpsi fœnore.
Ch. Si haberem hercle. St. nã quid igitur te mihi esse retulit
Beneficũ oratione, si ad rem auxilium emortuust?
Ch. Quin ædepol egomet amore differor. St. malim
Istiusmodi mihi amicos furno mersos, q̃ foro.
Sed operam epidici nũc me emere ꝑtio pretioso uelim.
Quem quidẽ ego hominem irrigatũ plagis pistori dabo,
Nisii hodie prius cõparassit mihi quadraginta minas,
Quam argẽti fuero elocutus ei postremam syllabam.
Ep. Salua res est. bene promitte modo. spero seruabit id
Sine meo sumptu. paratæ iam sunt scapulis symbolæ.
Aggrediar hominem. aduenientem herum suum Strati/phoclem
Salua impertit salute epidicus seruos. St. ubi is ẽ? Ep. adest.
Saluom te gaudeo huc aduenisse. St. tam tibi credo istuc, q̃ mihi.
Ep. Bene ne usq; ualuisti? St. a morbo ualui, ab aĩo æger fui.
Ep. Quod ad me attinuit, ego curaui. quod mandasti mihi,
Impetratum est. emptast ancilla, quod tu te ad me litteras

Missiculabas. St. perdidisti omnem operam. ep. nam qui
perdidi?
St. Quia meo neq; cara cordist, neq; placet. ep. quid retu-
lit mihi
Tantopere te mandare, & mittere ad me epistolas?
St. Illam amabam olim, nunc iam alia cura impendet pe-
ctori.
Ep. Hercle miserust, ingratum esse hominem id quod facias
bene,
Ego quod benefeci, malefeci, quia amor mutauit locum.
St. Desipiebam mentis, quom illas scriptas mittebam tibi.
Ep. Men piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,
Vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?
St. Quid uerba facimus? hoi huic opus est q̃dragita mnis
Celeriter calidis, danistæ quas resoluat, & cito.
Ep. Dic modo unde auferre me uis, a quo trapezita peto?
St. Vnde lubet. nam ni illas ante solis occasũ hodie ελω,
Meam domum tu ne imbites, tu te in pistrinum
Ep. Facile tu istuc sine periculo, & cura corde libero
Fabulare Ioui, tergo nostro sed dolet quom ego uapulo.
St. Quid tu nũc? patieri ut ego me iterimã? ep. ne feceris,
Ego istuc accedam potius periclum, atq; adduciam.
St. Nunc places, nunc ego te laudo. ep. patiar ego istuc qd̃
lubet.
St. Quid de illa fiet fidicina igitur? ep. aliqua reperibitur,
Aliqua ope exoluã, extricabor aliqua. St. plenus cõsilies.
Noui ego te. ep. euboicus miles locuples multo auro potẽs.
Qui tibi quõ istã ẽptã esse scibit, atq; hãc adductã alterã.
Continuo te orabit ultro, ut illam transmittas sibi.
Sed ubi illast, quam tu adduxisti tecũ? St. iam faxo hic erit.
Ch. Quid hic nunc agimus? St. eamus intro ad te, ut hunc
hodie diem
Luculente habeamus. ep. ite intro, ego de re argentaria
Iam senatum conuocabo in corde consiliarium,
Quoi potissumũ indicatur bellũ, unde argentũ auferã.
epidice uide quid agas, ita res subito hæc obiectast tibi.
Nõ enim nunc tibi dormitandũ, neq; cunctandi copiast.
Tibi audendum est. senẽ oppugnare certũ est cõsilium.
Abi intro atq; adolescenti dic nostro herili filio,
Ne hinc foras ambulet, ne ue usq̃ ueniat obuiam seni.

quoq; porta appellatur: ut ait cluati⁹ ex sacro: per quam piaculo soluitur: ut alii quæ piandi: propitiandiq; causa immolantur. ⁋ Subdas succidaneũ idest tuo succedens flagitio: id eni; succidaneum: quod etiam succisiuu; secũdum sequens: Lucilius libro. xxviii. p̃terea hanc successiuam: si quando uoles operam. Super hoc quoq; Plautio uerbo Aulus Gelius succidaneæ aute; inquit hostię dicuntur e littera: per morem compositi uocabuli in i litteram commutata. Nam quasi succedaneæ appellatæ. Quoniam si primis hostiis litatum non erat: aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur: quæ quasi prioribus iam cæsis luendi piaculi gratia subdebantur: & succedebant ob id succidaneæ nominatæ: littera i scilicet tracti pronuntiata. ⁋ Celeriter callidis: Confestim: & astute comparatis. ⁋ Ante solis occasum ἑλω. i. cœpero. ⁋ Ne imbitas: ne subeas: ne ingrediare. ⁋ Tupte. in pistrinum. Tu ipse ito in pistrinum: ubi labores. ⁋ Patierim: an patieris. ⁋ Periculu; potius: subaudi subibo. ⁋ Atque audaciam: audax ero. ⁋ Extricabor aliqua: & extrico & extricor in eadem significatione: ut fabrico & fabricor: est autem extricare: enodare: explicare: & rem inuolutam eximere. ⁋ Iam senatum conuocabo in corde consiliarium. Consultabo inquit mecum: ut argentum tibi cõperiam: & mens mea senatus erit: ibi consilium: & disputatio de inueniendo argento. ⁋ Indicatur bellum: tanq̃ si aduersus hostes sit belligeraturus. ⁋ Certum est consilium. mihi firmu; consilium est: ut sene; adeam periphanem: a quo argentum eliciam. oppugnare dixit certum sibi: ut i eadem permaneret translatione: quod indicatur bellum dixerit.

Extrico & extricor dicitur

⁋ NAM ni illas ante solis occasu; hodie ελω. ita scribẽdus uersus est: & sententiæ congruitate: & metri necessitate: aliter mancus: & claudus esset: qd̃ utiq; Pius: & Sarracenus interpretes lusci non conspexerunt. ⁋ Meam domum tu ne imbites: ego te in pistrinu; dabo: uersus hic procul dubio sic scribi debet: si metri rationi & sententiæ satisfactum uolumus: nec scribendum est. tute: sed ego te: nec supplendum est: ibis: sed ascribendum dabo: nec imbitas legendum censemus: sed imbites pro inhabites: uel introeas: uel imbita: ut codices aliqui habent pro inhabita: uel introi: non autem imbitas: quum ab ito. as: compositum sit imbito: & primæ sit coniugationis: non tertiæ. ⁋ Qui tibi quum istam emptam &cę. istam ex metri necessitate ascribe: & ex codicibus antiquis: & sententiæ congruitate: aliter uersus claudicaret: quod quidem a Pio luscitio commentatore non est perpensum. ⁋ Tibi audiendum est: senem oppugnare certum est consilium: ita legendus est hic uersus: nisi uelimus sententię rectæ poetæ derogare: nam si ita legas: sententia melius quadrabit: & non adeundum: sicut Pius commentator legere uidetur: ut in suorum commentatorum codice scriptum reliquit. ⁋ Quę qdem ędepol est non marita apoecide: ita scribendus uersus. & apoecide adẽdum fuit aduersus integritatem: cui deficiebant pedes duo in fine: & etiam ad sententiæ coherentiam: quod a pio nõ uisum: nec intellectũ est. ⁋ Qui seni exenterẽ marsupiũ: scribendũ est necessitate metri: & non senis qui ut pius legit.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARA CENVS

Efferre quid sit

P Leriq; homines: dum est in itinere epidicus: opportune incidit in herum periphanem & uicinum apodidem non nihil de re uxoria colloquitantes: quos mox suis circumuenit dolis. Commemores: in memoriam reducas: & propterea læteris. Extulisti. Efferre enim ad sepulchrum est. Ita Terenti. Vtinam sic efferamur. Sexta erumna: Notum est apud historicos herculem paratum ad omnia pericula subeunda iussu euristei duodecim labores subiisse: quos singulos enarrat Diod. in quinto. Sextus igitur labor: & erumna fuit: ut aues ex stimphalida palude pelleret: quas cum propter eorum multitudinem uituperare non posset: ingenio superauit. Tabulã enim ęneã parauit: q̃ repcussu ingẽti: quæ sonitu uolucres ad fugam longinquã cõpulit: qua ex re paludẽ ipsam auium molestia liberauit. Quæ nõ maritatast: p marita ta est: nã qui sibi magnas dotes potius q̃ uxores pbas q̃runt: uident pecunias ducere non uxores: qbus maximis dotibus hoies deliniti: ultro uxorib⁹ ãcillant: ut Titi. inqt apud No. & Plau. in asinaria: dotem accepi: ipium uẽdidi.

VALLA.

P Leriq; homines. Apocides senex piphanẽ carpit: qđ mulierẽ bene natã pauperẽ domũ ducere uellet. Pleriq; homines: sicut tu. Cũ nihil refert. cum non interest. Vbi pudendum ẽ. Vbi pudore suffundi debuerũt. Cuj usus ẽ: opus ẽ. Qua ex anastrophe: ut qui cũ qua de re: & similia. Reuereor filiũ: respectum habeo filio: unde reuerentia dictã Iuuen. maxima debetur puere reuerentia. Quam tu extulisti. i. sepelisti. Pudore exequi: exequas: & parentalia facere pudore. Sacrificas illico horcho hostias: inferno imolas statim inquid q uxorẽ tibi eripuerit. Viuendo uincere. qđ illaj uita superaueris. Quæ quidem pol non maritatast: pulchram confirma eẽ pecuniam periphanes: sed non eã: q̃ coniugio uẽit: ob magnã uxoris molestiã.

SARA CENVS

L Iquido auspitio: Prospero: & secundo. Aui sinistra: q̃ bonum portendere solet augurium: ut illud: sæpe sinistra caua prædixit ab illice cornix: at in aulularia locuti de hac re abunde sumus. Exenterem. Ta entera a gręcis dicuntur itestina: unde ex entero ex intestinis aufero. Hirudinem. Sanguisugam.

VALLA.

A Tat tacere. epidicus bonuj aiuj ex cõsilio suo capit occupat senes periphanem & apodicẽ: cõfingitq; multorũ uerbo℞ ambitu multa: ut eo perducat senẽ: quo uult nempe: ut persoluat pecuniã: qua meretrix a stratiphocle adamata redimat. Auspicio aui sinistra. Auspiciuj ab aue inspecta dicitur sicut a garitu auiũ auguriũ: multis autem auibus est a sinistra ratum augurium: ideo aui sinistra. Acutum cultrum habeo: acui inquit cultrum. Senis: qui exeterem marsupium. Vt inquit ex senis marsupio auferam intestina. nempe pecuniam. Entera græce. latine intestina. Exenterare ergo est intestina exhaurire. Me conuortam in hirudinem. Hirudo sanguisuga est: quæ corpori humano affixa non descendit: donec cruoris plena fuerit. Ablaturus igitur pecuniam tanquam sanguinem

Hirudo quid sit

sucturus: se in hirudinem commutaturum ait. & perinde subiungit: atq; eorũ exugebo sanguinem. Exugebo sine l. qa ante cõsonantẽ: uel post consonantem duplicari consona non potest: nisi sit muta cum liquida: ut attraho. Exugebo aũt pro exugã. qa exugeo: qđ nos exugo fere dici mus: ueteres protulerunt.

SECVNDVS ACTVS

Apoecides. Periphanes. Senes duo.

P Læriq; homines, quos quom nihil refert, pudet.
Vbi pudendust, ibi deserit eos pudor,
Quom magis usus est, ut pudeat. is tu adeo es qui des
Quod pudendum fiet, genere natam bono pauperem
Domum ducere uxorem, presertim eam, qua ex tibi
Commemores hanc, quæ domist, prognatam familiam.
Pe. Reuereor filium. Ap. at pol ego te credidi
Vxorem, quam extulisti pudore te exequi.
Quoius, quoties uides sepulchrum sacruficas
Horco illico hostias, neq; adeo iniuria.
Quia licitust eam tibi uiuendo uincere.
Pe. Oh hercules ego fui, dum illa mecum fuit.
Neq; sexta ærumna acerbior herculi, q̃ mihi
Illa obiectast. Ap. pulchra ædepol dos pecuniast.
Pe. Quæquidem ædepol est non marita Apoecide.

Epidicus. Apoecides. Periphanes.

A Tat, tacete, habete animũ bonũ, liquido exeo
Foras auspicio, aui sinistra. acutum cultrũ habeo,
Qui seni exẽterẽ marsupiũ. sed eccũ ipm ãn ædeis
Conspicor Apoecidæ, qualeis uolo uetulos duos.
Iã ego me uortã in hirudinẽ, atq; horũ exugebo sanguinẽ,

SARA CENVS.

¶ SENATI: Pro senatus. ¶ Cluent. Sũt: uel esse dicuntur. ¶ Vt maritus fiat. De stratiphocle adolescente hoc dictũ est: prosecuntur enim cœptum de matrimonio sermonem. ¶ Sub uestimentis habebant retia. Quia dixit eos captabant: & in suam uoluntatem alliciebant. ¶ Deamat. Deauget. Quintilia. Vt pleniori obsequio demererer amantissimos mei. ¶ Induculam uestem: dixit ab induendo. ¶ Regillam. Est regilla autore. No. uestis a regia dicta: ut Basilica. Varro. Colum procerum fictum leui marmore begillam tunicam defingitur purpura. ¶ Mendiculaȝ. Vel ab eo: quod est mendicus uerbum innouauit quod pauperrimum uestimentum uoluerit denotare: nam cum regillam dixerit: sensus erit accõmodatus: an nobili. s. uel humili fuerit induta uestimento: uel quod potius arbitror: mendiculã dixisse ab eo: quod est mendix: quod ẽ magistratus nomen: ut docemur a festo. ¶ Impluuiatam. Forte cum ironia legendũ impluuia uestis erat: qua sacerdotes per imbrẽ utebantur. Varro. Salium quoq; sereno tpe impluuia amictũ criminabantur: uel forte a colore impluuiatam dixit: est qppe ipluuiatus color dictus a No. qui etiaȝ huius meminit loci: quasi sumato stilicidio ipletus. ¶ Vt istæc facimus uestimentis nomina. Sunt per parenthesim dicta. ¶ Quasi non fundis legerem hunc uersiculuȝ hoc modo: quasi uero fundis exornate multæ incedant per uias: exprobrat enim tpm conditionẽ: & nimios mulierũ ornatus: ut necesse sit in uariorꝫ uestimẽtorum usus nullis parcere ipensis ad uenditionẽ usq; fundorꝫ: & prædioruȝ: quo dicto carpit eos. q tales potius imoderatos: & lasciuos sumptus sufferant: q̃ cuȝ opus sit priæ: uel publicæ rei subueniãt.

Regilla qd sit.

Senati qui columen cluent. Ap. ut continuo fiat
Maritus. Pe. laudo consilium tuum, nam illũ ego audiui
Hærere iuniorem apud nescio quam fidicinam.
Id ego excrucior. ep. Di hercle oẽs me adiuãt, augẽt, amãt.
Ipsi hi mihi dant uiam, quo pacto ab se argentum auferam.
Age nunc iam orna te Epidice, & palliolũ in collũ coniice,
Atq; assimulato quasi per totam urbem hominẽ quæsieris,
Age si quid agis. Di immortales utinam conueniam domi
Periphanem, per omnem urbem quem sũ defessus quærere.
Per medicinas, tonstrinas, in gymnasio, atq; in foro.
Per myropolia, & lanienas, circumq; argentarias,
Rogitãdo sũ raucus factus, pene iñ cursu cõcidi. (nes.
Ap. Epidice. ep. Epidicũ qs ẽ, q reuocat? Pe. ego sũ Periphanes
Ap. Et ego apoecides sum. Ep. & ego quidem sum Epidicus, sed hære, optũa
Vos uideo ambo aduentare opportunitate. Pe. quid reist?
Ep. Mane, sine r̃spirẽ q̃so. Pe. immo adqesce. Ep. aio malest,
Recipiã anhelitũ. Ap. clemẽter qesce, Ep. aium aduortite,
A legione omnes remissi domum sunt Thebis. Ap. sic fctm̃?
ep. Ego ita factum esse dico. Pe. scintu istuc certo? ep. scio.
Pe. Qui tu scis? ep. quia ego ire uidi milites plenis uiis.
Arma referunt. iumenta ducunt. Pe. nimis factum bene.
ep. Tum captiuorum quid ducunt secum? pueros, uirgines,
Binos, ternos, alius quisq;, fit concursus per uias,
Filios suos quisq; uisit. Pe. hercle rem gestam bene,
ep. Tũ meretricũ numerus tantus, q̃ntus in urbe omni fuit.
Obuiam ornatæ occurebant suis quæq; amatoribus. eos
Captabant, id adeo scio, qui maxume animumaduorterim.
Pleræq; hæ sub uestimentis secum habebant retia.
Quom ad portam uenio, atq; ego illã illi uideo p̃stolarier.
Et cum ea tibicinæ ibant quattuor. Pe. qui cum Epidice?
ep. Cum illa, quam tuus gnatus ãnos multos deamat, depit.
Vbi fidemq;, remq;, seq;, teq; properat perdere.
Ea præstolabatur illum ad portam. Pe. uiden ueneficam?
ep. Sed uestita aurata ornam̃ta ut lepide, ut ɔcine, ut noue?
Pe. Quid erat induta? ãn regillam induculam, an mẽdiculã?
ep. Impluuiatam, ut istæc faciunt uestimentis nomina.
Vt impluuium erat induta? pe. quid istuc mirabilest?
Quasi non fundis exornatæ multæ incedant per uias.
Ac tributus quom imperatus est, negant pendi potesse.

VALLA.

¶ SENATI. pro senatus: ut supra quoquo senati columen. ¶ Cluent: perhibentur: putantur: in qua significatione sæpe. Lucretius. Plini. tamẽ ait ueteres cluere in certandi posuisse significatione: unde & clipeum dici uoluerint. ¶ Per medicinas: ubi medellæ conficiuntur: medicinas loca dicit: ubi componi soleant medicamina. ¶ Tunstrinas: ubi capilli attundentur. ¶ In gymnasio: ubi palæstriç cõueniunt. ¶ Per myrropalia: ubi unguentum conficitur. Myrrhon enim latine unguentum & polo uendo. ¶ Et lanias: ubi concisæ carnes uenditantur: & qui uendunt tum lanii. tum laniones nominantur. ¶ Argentarias. Aut ubi argentarii: qui & trapezitæ: aut ubi ex argento aliquid conficitur. ¶ Illi uideo præstolarier: præstolari tibi: & te dicimus. ¶ Annos multos deamat: plurimum amat. ¶ Vbi fidemq;: remq;. Amplificatio per incrementum simulantis magna exageratio. ¶ Vt noue. in nouum modũ. ¶ An regillam. No. Marcel. Regilla uestis diminutiue a regia dicta: ut & basilica Plaut. Quid erat indulta: &c. At festus regillis tunicis albis: & redimiculis: luteis utrisq; tectis sarsum uersum astantibus pridie nuptiarum diem uirgines indutę cubitum ibant honoris causa: ut etiam in togis uirilibus dandis obseruari solet. ¶ Induculam. fecit adiectiuum induculus. la. lum. ab induendo. ¶ Mendiculaȝ: qua magistratus mendix utebatur: nam ut festus inquit mendix apud oscos nomen magistratus est. ¶ Impluuiataȝ: ab impluuio: unde repente cadit pluuia: sicut impluuium. est enim impluuium: quo aqua impluit collecta de tecto. Compluuium: quod de diuersis tectis aqua pluuialis confluit in eundem locum. ¶ Fundis exornatæ: ita enim inquit mulieres incedunt magna impensa ornatæ: ut fundos etiam uendere necesse sit: ut exornentur.

Mẽdicula quid sit.

VALLA. ℭPENDI. Exolui. ⁋ Tunicam rallam. Nunc diuersa uestimentorum genera longius enumerat: dicta ẽ ralla autore Marcello a raritate: ut a spissitudine spissa. ⁋ Linteolum cęsitium: Purum & candidum a cædendo: φ ita ad candorem perueniat. ⁋ Intusiatam. Est intusium quod corpori inter plurimas uestes adheret: q̄si intuscium. ⁋ Patagiatam. Patagium quoq; aurea chlamis ẽ: quæ pręciosis uestibus immitti solet. ⁋ Caltulam: & crocotulam. Vtrum uestimentum a florũ generibus translatũ a calta: & croco. ⁋ Supparum: Linteolum est fœmorale dictum quod subtus appareat. De his omnibus: uide No. & Varro. ⁋ Ricam. Quam nos sudarium dicimus. ⁋ Bsilicam. Regiam. ⁋ Exoticum. Peregrinum. ⁋ Cymatile: ceruleum: φ fluctuum colorem imitetur. ⁋ Plumatile. Aut clauatum: aut ex plumis factum: ut idem refert Nonius. Clauus enim est uestimenti genus ueluti quibusdam aureis clauis distinctum: qđ a plumarum similitudine plumatile dicebatur. ⁋ Cerinu; A ceræ colore. ⁋ Gerinum cum quadam irrisione: & contumelia iocatur ad illud cerrinum: gerræ enim dictæ sunt nugæ: & ineptiæ. Ideo dicendum gerrę non gerere. ⁋ Laconiu; Quod ueluti à canibus laconibus nomen habere uideatur: quod per irrisionem uidetur exprę̃ssum: nam canes lacones dicti: ut mollossi a regione: hi enim fortes & ualidi: illi ueloces. ⁋ Auctiones. Venditiones per augumentu; publicũ. ⁋ Occepere alię mulieres. Omnia ab epidico conficta sunt ut sene; deducat: quo uult. ⁋ Catum. Astutum uel acute dictum: ita Varro cata dici a sabinis rettulit acute dicta: est enim catus quasi cautus. Ideo catus animal: quod domi domesticum est: quasi cautus dictus uidetur: que; felem proprio uocabulo latini dixere: ut licet ex Plinio itueri. Inde a cato: idest astuto catones dicti. ⁋ Pręstines emendo teneas. Nam telo non ęque opus factost. Lege potius te illo: ut scilicet tu illesis: qui argentum deferas: uel te ipso: hoc enim dolo captus senex nummos traditurus est epidico. ⁋ Damnoso sene. Dicitur damnosus: & qui damnum præbet: & qui dãnum patitur.

Ralla unde dicta

Clauus qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭAT Tributus: duę sunt dictiões: nõ una tantum: ut Pius commentatur.

VALLA. ℭPENDI potesse. exolui posse. ⁋ Tributus maior: hic tributus & hoc tributum. Iuuenales pręstare tributa: clientes cogimur. Tributorum conlationem inquit festus: cum sit alia in capita illud ex censu. dicitur etiam quoddam temerarium: ut post urbem a gallis captam conlatum est: quare. xv. proximis annis census alius non erat. Item bello punico secundo. Marc. Valeri. leuino. Marc. Cl. marcello consu. & senatus: & popu-

His quibus tributus maior penditur, pendi potest.
Quid istæ quæ quotannis nomina inueniunt noua,
Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum cæsicium.
Indusiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam,
Supparum, aut subminiam, ricam. basilicum, aut exoticum.
Cumatile, aut plumatile, aut cerinum. gerræ maxumæ.
Cani quoq; ademptust nomen. Ep. qui? Pe. uocant laconiũ.
Hæc uocabula auctiones subigunt, ut faciant uiri.
Pe. Quin tu, ut occœpisti, loquere. Ep. occœpe aliæ mulieres
Duæ post me fabulari inter sese, ego abscessi solens
Paulum ab illis. dissimulabam me harũ sermoni operá dare.
Nec sat exaudiebam, nec sermonis fallebar tamen
Quem loquerẽtur. Pe. id lubidost scire. Ep. ibi illarũ altera
Dixit illi, qui cũ ipsa ibat. Pe. quid? ep. tace ergo, ut audias.
Postq̃ illam sunt conspicatæ, quam tuus gnatus deperit,
Quam facile, & fortunate illi euenit obsecro mulieri,
Liberare quam uolt amator. quisnam is est? inquit altera,
Illa ibi nominat Stratiphoclem Periphanæ filium
Pe. Perii hercle, qđ ego ex te audio? ep. hoc, qđ actum. egomet post ibi
Cœpi rursũ uorsũ ad illas pauxillatí accedere, (met post ibi
Quasi re truderet hominum me uis inuitum. Pe. intellego.
Ep. Ibi illa interrogat illam, qui scis? qui id dixit tibi?
Quin hodie allatæ sunt tabellæ ad eam a Stratiphocle, eum
Sumpsisse argentum apud Thebas ab danista fœnore,
Id paratum, & sese ob eam rem id ferre. Pe. ego occidi.
Ep. Hæc aiebat sic audiuisse se abs se, atq; epistola.
Pe. Quid ego nunc faciã? cõsiliũ a te expetesso Apoecides.
Reperiamus aliquid callidi, conducibilis consili.
Nã ille qđ aut iá hic aderít credo hercle, aut iá adest. ep. si
Me plus sape, q̃ uos, dederí uobis cõsiliũ catũ, (equom siet,
Qđ laudetis (ut ego opior) uterq;. Pe. ergo ubi. i. Epidice?
Ep. Atq; eam ad rẽ cõducibile. Ap. q istud dubitas dicere.
Ep. Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,
Quod plus sapitis. Ap. eia uero age dic. Ep. at ĩridebitis.
Ap. Non ædepol faciemus. Ep. si placebit, utiminor
Consilium. si non placebit, reperitote rectius.
Mihi istic nec seritur, nec metitur. nisi ea, quæ uis, uolo.
Pe. Gratiam habeo, fac participes nos. Ep. nunc occasiost
Faciundi prius, in urbem q̃ aduenit. sicut cras hic
Aderit, hodie non uenerit. Pe. qui scis? Ep. scio, quia
Mihi alius dixit, qui illinc uenit. mane hic hunc ad fore.
Pe. Quin tu eloquere, quid faciemus. Ep. sic faciundũ cẽseo.
Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia.
Quasi q̃ ames tu uehemẽter illã. Pe. quã ad rem istuc refert.
ep. Vt ei præstines argento, priusq̃ ueniat filius,
Atq; ut eam te in libertatem dicas emere. Pe. intellego.
ep. Vbi erit ẽpta, ut aliquo ex urbe amoueas, nisi qđ tua secus
Sẽtẽtiast. Pe. immo docte. Ep. qđ tu ãt Apoecides? (cus
Ap. Quid ego iam, nisi te commẽtum nimis astute ítellego.
ep. Iam tum igitur amota ei erit omnis consultatio

lus in

Nuptiarum, ne grauetur, quod uelis. Ap. ut sapis, & placet.
Tum tu igitur callide iam, quicquid acturus es, age.
Pe. Rē hercle loqre. Ep. reppi & hæc te q abscedat, suspitio.
Pe. Sine scire. Ep. scibis, audi. Ap. sapit hic pleno pectore.
Ep. Opus est homine, qui illo argentum deferat ꝑ fidicina.
Nam te illo nō æque opus factost. Pe. qd iā? Ep. ne te cēseat
Filii cā facere. Pe. docte. Ep. quo illū ab illa prohibeas,
Ne qua ob eam suspicionem difficultas eueniat.
Pe. Quē hoiem iuenieūs ad eā rē utilē? Ap. hic erit optum'
Hic poterit cauere recte, iura qui, & leges tenet.
Pe. Epidice habeas gratiā. Ep. sed ego istuc faciā sedulo.
Ego conueniam illum, atq; adducam ad te quoiast fidicina.
Ap. Illa ne? Ep. atq; argētū ego cū hoc ferā. Pe. qti emi pōt
Ep. Ad qdragita fortasse eā posse emi mimo mias. (mimo?
Verum si plus dederis, referam. nulla in ea re captiost.
Atq; id non decem occupatum tibi erit argentum dies.
Pe. Quidū? Ep. qa. n. mulierē illā alius adolescēs deperit,
Auro opulentus, magnus miles rhodius, raptor hostium
Gloriosus. hic emet illam de te, & dabit aurum, iubeas,
Tace mō, ē lucꝝ hic tibi āplū. Pe. Deos qdē oro. Ep. ipetra.
Ap. Quin tu is itro, atq; huc argētū ꝑmis? ego uisā ad foꝝ.
Epidice eo ueni. Ep. ne abeas prius, q̄ ad te uenero. (ror.
Ap. Vsq; oppiar. Pe. seqre tu itro. Ep. i, nūera, nihil ego mo

lus in ærariu3: qd habuit: detulit. ⁋ Qd annis: quotquot eunt anni noua sibi conficiunt uestimenta. ⁋ Tunicam rallam. Tunicā spissam. a raritate rallam per diminutionē mutato r in duplex l ut dicimus teneꝝ tenellum: rubrū rubellū. Ita a spissitudine spissum. ⁋ Linteolū cesitiū. Cęsitiū linteolū dicitur purū: & candidū a cedendo: qd ita ad candorē perueniat: uel quo oras circuncisas habeat. Plau. in epidico. ⁋ Intusiatā: intusiū est uestimentum: quod corpori intra plurimas uestes adhæret quasi intustium. Varro unum: quod foris: ac palā palla. Alteꝝ quod intus: a quo intusiū: id quod Plautus dicit intusiatā. ⁋ Patagiatā. No. M. patagium aurea chlamis: quæ preciosis uestibus imitti solet. Plau. in epidico. ⁋ Caltulam: aut croculā a colore calte: & croci herbarum. ⁋ Supparū. inquit No. M. est linteū fœmorale usq; ad talos pendens dictu3: qd subtus apparet Plau. in epidico. Varro: indutui alteꝝ: qd subtus: a quo subucula. alteꝝ supra: a quo suparus. ⁋ Aut subminiā: quasi subminutam: quod aliis uestimentis subiceret minuta. ⁋ Ricam. Noni. rica est quod nos sudariū dicimus. Plau. suparum &c. Varro ab eo: quod dimidiam partē retrorsum iacebant ab reiciendo reciniū dictum. Recinium etiam omne uestimentū quadratu3 hi: qui. xii. tabulas interpretati sunt: esse dixere: qua toga mulieres utebantur prætextū clauo purpureo: unū & retiatimini planipedes: quā rem diligenter exequitur sanitra libro secundo de antiqtate uerboꝝ. Ricę autē & riculę uocantur parua recinia: ut palliola ad usum capitis facta. cranii quidā aiunt esse muliebre cingulū capitis: quo pro uita flāminica redimat: at recte appellant uestimenta uirilia: quæ patres liberis suis cōficienda curant honoris causa ita usurpata: quod adstantibus: & in altū texantur. recinium q; ut Pli. & dioscorides sunt authores fruticis: est cicis fœtus: qui croton a grecis dicit: & illi similis bestiola: quę affixa iumētis tandiu perstat: quo ad disrumpatur. ⁋ Basilicū. quasi regificum. ⁋ Aut exoticum. peregrinu3 ita in mustellaria non oēs possunt olere unguenta exotica: sicut tu oles. Verbū enim ipsum græcū est. ⁋ Cymatile: dictū uestimentū: quod cima. atis. unda dicatur: hodie ut opinor cimalotum dicimus. ⁋ Aut plumatile. a plumis inquit No. clauū nomen habuit ob uilloꝝ longitudinē plumæ uideant. ⁋ Cerinū: a colore cęræ. ⁋ Aut gerinu3: quod gestatu facile uestimentū concinū dorso. ⁋ Gerrę maximæ. Deniq; addit interpretatur gerrinū cuncta gerraꝝ. i. ungaru3 nomine uocant. ⁋ Vocant laconū: dixit cani quoq; etiā ademptum est nomen: a canibus ergo lacunibus nomen habuit uestimentum. ⁋ Hęc uocabula auctiones subigunt: ut faciant uiri. Tot inquit renouata: mutataq; uestimenta: totiens mulierum maritosq; subigunt: ut faciant auctiones: est enim auctio ubi uenale propositum fuerit aliquid: & alius alii plus pollicetur augetq; precium. ⁋ Sermoni operam dare. Auscultare quid nam inter se loquerentur. ⁋ Nec satis exaudiebam: non admodum quid dicerent accipiebam. ⁋ Nec sermonis fallebar tamen. Nec tamen inquit me ꝑteribat: quid loquerentur: attendendaq; locutio est fallebar sermonis. ⁋ Quę loquerentur: ad ea quę dicerent. ⁋ Homirum meuis. Ordo uerborum est me retruderet inuitum uis hominum: aut uiolentia: aut multitudo. nam uis utrūq; significat. ⁋ Consilium catum: acutum inquit Varro. ⁋ Ad eam rem conducibile: quod ad exitum possit conducere. ⁋ Mane hic hunc affore. affuturum cras hic tempori. ⁋ Vt enim ꝑstines. emendo præoccupes. ⁋ Hui sapis: interiectio blandientis: ac admirantis. ⁋ Hæc a te: qui abscedat suspicio: ut inquit abste hęc suspicio ammoueat. ⁋ Sapit hic pleno pectore: plenum pectus habet sapitia. ⁋ Nam te illuc non: non est inquit opus te illuc tendere. ⁋ Iura q & leges tenet. Ius aliud priuatum: Aliud publicum. priuatum: ut pactum iuratum: publicum: aut non scriptum: aut scriptum: non scriptum ut mos: consuetudo: naturale: gentium: scriptum: ut ciuile: municipale. Ciuile: quod po. Ro. sciuit. Municipale unius cuiusq; ciuitatis suum. Ciuile rursum: quod aut pretores: aut senatus: quod senatus consultum dicitur: aut senatus decretum: quod plebs: id plebescitum: aut ædeles curules: aliiue sanxere magistratus. Lex a legendo dicta: quod ex multorum consensu lecta sit: ut ait Cice. ut a græcis nomos a distribuēdo: quod ab illis nemo distribuo dicatur. Rogatio quod multorum rogatu: idest interrogatu scita scit. ⁋ Quoiast. fidicina. Cuius est fidicina: ab eo: quod est quis: quæ: quod: uel quid: cuius cuia cuium. Virgi. Cuium pecus: an melibei: ut meus: tuus: suus. ⁋ Posse enim minimo: ut minus dari non possit pretium. ⁋ Occupatum: subaudi datum abste argentum. ⁋ Argentū des: profer: quam dixi pecuniam. ⁋ Vsq; opperiar: assidue expectabo: quoad tu ueneris.

Ralla qd sit.

Rica quid sit.

Cymatile quid sit.

Auctio qd sit.

Iux multiplex.

⁋ CRO cotulam. Varro quoq; legit in uocabulo intusium Cerinum. Nonius hunc locum citans a ceræ colore dictum putat. ⁋ Vt timinor: scribendum est metri necessitate: & sententiæ concinnitate: quia ad duos loquitur: & nō utitor: ut Pius legit: nec sententiæ: nec metri habens rationem.

VGOLETUS ET GRAP.

VALLA. NVllum esse opinor agrum. Cum se uidet epidicus obtinuisse: ut periphanes sit: quã uolebat dinumeraturus pecuniã: uerba h3 plena letitiæ. ⁋ Decutio argentitantũ. e quocũq3 inquit abdito loco aufero: quantũ mihi lubet argentũ. ⁋ Si senex resciuerit: si postea piphanes inaudierit: q̃ admiseri. ⁋ Ne ulmos parasitos faciat. Ne uirgas assistentes: ac adiutrices suæ faciat ultionis. ⁋ Quoi ostendam fidicinã. Cui inquit: non quam promisi: sed aliam ostendam fidicinam. ⁋ Damnoso sene. Nunc passiue dictum damnoso: qui damnum subeat: nam dicimus & rem damnosam: quæ damnum ingerat.

SARACENVS. EXpectando. Quæ contingunt amanti cuncta sera ueniunt: ꝓpterea stratiphocles epidici operam expetens longam execratur moram. ⁋ Exenteror. Crucior: intestinis exinanior. ⁋ Quid tibi. Eloquitur stratiphocles obprobrans sodalis inopiam: & uerba satis docent: ita illud: si hercle habeam: damus cheribolo: & rursus: ue tibi muricidæ hõ stratiphocli. ⁋ Muricide: ignaue: stulte: mures insectando: ut uulgo canicida.

Muricida qui dicat.

ALLA. EXpectãdo: stratiphocles cheribullum alloquitur se excrucians: quod non tam repente redeat epidicus cum pecunia: quam ipse cupiebat: quodq3 porro cheribullus non subueniat: grauiter: molesteq3 fert. ⁋ Atq3 exenteror: intus euacuor. ẽa enim græci entera uocant intestina. Inde uerbum exenterare factum: adolescentisq3 summam ostendit leuitatem. ⁋ Angas te animi. ango me animi: & animo dicimus. sane ango: quod græci ancho: quia g littera media inter c cum aspiratione & c sine ea: ab ango angina fit: quæ a græcis sinanche nominata. ⁋ Ve tibi muricida homo. Mirum est: quod non nulli existimant: muricidam dixisse a muris cedendis: concedi dicatur quippia3: aut occidi: aut uerberibus contundi: non aute3 perforari: aut perfodi: nam si ob hoc furem dicere uoluisset nõ murorum: sed parietum dixisset: sunt eni3 muri: qui ad ea3 rem nihil attinent ut ciuitatum: ut oppidorum. Tales igitur professores parietũ uocat Pla. & latini alii: ꝑterea nimis maledicum uerbum: & scurrile foret sodalẽ furem appellare: quod nomen seruis uilissimis: coquisq3 impingit. Adde quod nequidem iocus esset ut par fuerat in oratione. Voluit itaq3 sodalem suu3 minime magnanimum: sed uilem indicare eũ nominando muricidam: qui mures inflectitur: & occidat: ut uulgo hodie solemꝰ tales nominare canicidas. quod imitatus Persius dixit. An passim sequeris coruos: testaq3: lutoq3. ⁋ Blactis. nugaris.

Angina qd sit.

Epidicus.

NVllum esse ego agrum opinor in agro attico
Æque feracem, q̃ hic noster Periphanes.
Quin ex occluso, atq3 obsignato armario
Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo si senex resciuerit,
Ne ulmos parasitos faciat, atq3 usq3 attondeat.
Sed me una turbat res, ratioq3, A poecidi
Quam ostendam fidicinam aliquam conducticiam.
Atq3 id quoq3 habeo. mane me iussit senex
Conducere aliquam fidicinam sibi huc domum,
Dum rem diuinam faceret, cantaret sibi.
Ea conducetur, atq3 ei præmonstrabitur
Quo pacto fiat subdola aduersus senem.
Ibo intro, argentum accipiam ab damnoso sene.

TERTIVS ACTVS.

Stratiphocles. Chæribolus.

EXpectando exedor miser, atq3 exéteror, quo mihi
Epidici blanda dicta eueniant, nimis diu maceror.
Sit ne qd, nec ne sit, scirẽ cupio. Ch. ꝑ illã tibi copiã.
Copiam parare aliam licet, sciui equidem in principio
Illico nullam tibi esse in illo copiam. St. interii
Hercle ego. Ch. absurde facis, q angas te aĩ. St. si hercle ego
Præhẽdero, nũq̃ irridere nos illũ inultũ sinã (illũ semel
Seruõ hoiem. Ch. qd illũ facere uis, St. qd tibi, quoi diuitiæ
Domi maxumæ sunt, nũmũ his nullũ habes, nec sodali tuo
In te copiast. Ch. si hercle habeam pollicear lubens. uerum
Aliquid aliqua, aliquo modo, alicũde, ab aliquibus, aliqua
Tibi spes est, fore mecum fortunã. St. ue tibi murcide hõ.
Ch. Qui tibi lubet mihi male loqui? St. quippe tu mihi
Aliquid aliqua, aliquo modo, alicũde, ab aliquibus, blatis.
Quod nusquast, neq3 ego id imitto in meas aures. nec mihi
Plus adiumenti das, q̃ ille qui nunq̃ etiam natus est.

VGOLETVS ET GRAPA. ⁋ NAM te illo nõ æque opus facto ẽ. Delirabat Pius: quũ hunc locũ cõmẽtaret. legens telo: id qd uel a prandio fecit: uel ab occupatis furore quopiã sensibus. nã: te illo in codicibꝰ antiqs & manu scriptis oibus legit: & sniæ maxie coharetet: ut cuilibet nõ desipiẽti liqre põt. ⁋ Atq3 id nõ decẽ occupatũ tibi erit argentũ dies ita scribi d3 uersus hic ex codi. antiqs ad lrãm: & ex sniæ coherẽtia: & uersus recta rõne: nec scribendũ est decet: ꝓ decem: nec addendũ duos postea: ut idocte: & cõtra sniæ: & metri rõnem corrigit Pius: dicẽs duos addendũ: ut supra ex codicibus antiqs: & in hoc maxie mentiens. ⁋ Murcide hõ: hoc loco Pius isaniens hermolaũ barbaꝝ uiꝝ nrã ætate incõparabilẽ incessit: inquiens illũ pueriliter: & prope socordiose prolabi: & quid tandẽ garriat: ipsemet Pius ignorat: quippe Hermolaus locũ hunc corrigit: & murcide scribendũ asserit: qd inertẽ: & socordẽ significare ex festo inqt: idemq3 Pius ab illo acceptũ refert. qd quandoq3 lectũ sit in Plauto: uel hoc ipso loco: muricida: nõ dissimili significatione ab ea: quam apud græcos habet τοι χωρυ Xoõ: tã clarum est: ut omnes fere codices manuscripti ita propemodum habeant: quos hoc ipso loco taxat Hermolaus: murcide scribendum esse inquiens: quid igitur clamat Pius: imo quid obloquitur: & eius detractione: cuius nomẽ audire nõ meretur: sibi famam querit: ualeat rabiosus hic famæ aucupator: & gloriæ.

Epidicus. Stratiphocles. Chæribolus.

FEcisti officiũ iam tuũ, me meũ nũc facere oportet.
Per hanc curã quieto tibi licet esse. hoc qdẽ iã piit.
Nisi quid tibi hinc in spem referas, hoc oppido politum est.
Crede modo mihi. sic ego ago. sic ægere nostri. proh Di
Immortales mihi hunc diem dedistis luculentum,
Vt facilem, atq; impetrabilem. sed ego hinc migrare cesso,
Vt importem in coloniã hunc hũc auspicio meo cõmeatũ.
Mihi cesso, quom sto. sed qd hoc? ante ædeis duos sodales,
Herũ, & chæribolũ cõspicor, quid hic agitis? accipe hoc sis.
St. Quantũ hic inest? Ep. quantũ satest, & plus satis supsit.
Decem minis plus attuli, q̃ tu danistæ debes.
Dũ tibi ego placeã, atq; obseqr, meũ floccifacio tergum.
St. Nã quid ita? Ep. quia ego tuũ patrem faciã parẽticidã.
St. Quid istuc est uerbi? Ep. nihil moror uetera, & uolgata uerba.
Para, tu ductare, atq; ego follitum ductitabo.
Nam leno omne argentũ abstulit pro fidicina. ergo resolui,
Manibus his denumeraui. pater suã gnatam, quã eẽ credit.
Nunc iterum ut fallatur pater, tibiq; auxilium apparetur,
Inueni iam. nam ita suasi seni. atq; hanc habui orationem
Vt quom redisses, ne tibi eius copia esset. St. euge
Ea iam puella domist, teneo. Ep. nunc cautorẽ mihi dedit
Ad hanc rem Apoeciden. is apud forum manet me, quasi q
Amare te caueat. haud male. iam cautor ipse captust.
Ipse meo in collo tuus pater crumenam collocauit.
Is adornat ueniens, ut domi extemplo maritus fias.
St. Vno persuadebit modo, si illam, quæ adductast mecũ,
Mihi adempsit Horcus. Ep. uerum nunc ego astutiam hanc institui.
Deueniam ad lenonem domum egomet solus. eũ docebo,
Si quidem ad eum deueniam, ut sibi datũ esse argẽtũ dicat
Pro fidicina, argenti minas se habere quinquaginta,
Quippe ego quas nudiustertius meis manibus numeraui
Pro illa tua amica, quam pater suam filiam esse retur.
Ibi leno caput suum sceleratum imprudens alligabit,
Quasi pro illa argentũ accæperit, quæ tecũ nũc adductast.
Ch. Vorsutior es, q̃ rota figularis. Ep. ego aliquã parabo
Dolosam fidicinam, nummo conducta quæ sit, quæ se
Emptam simulet, quæ senes duo docte ludificetur. eam
Ducet simul Apoecides ad tuum patrem, ut parate
Eam præmeditatam, meis dolis, astutiisq;
Onustam mittam. sed nimis longum loquor. diu me
Estis demorati. hæc scitis, ut futura sint. abeo iam.
St. Bñ ambulato. Ch. nimis est doctus ille ad malefaciẽdũ.
St. Me quidem certo seruauit consiliis suis. Ch. abeamus
Intro hinc ad me. St. atq; aliquanto lubentius, q̃ abs te sum egressus intus
Virtute, atq; auspicio Epidici cum præda in castra redeo.

SARACENVS

FEcisti officium tuum. Recepta a sene pecunia: epidicus iubet illum bono eẽ animo: deinde solus loquitur. ¶ In coloniam commeatũ. Sunt dicta per metaphoram: est colonia colendo dicta: q̃ ad eas mittendas ciues mittantur: commentus autem cibaria sunt: & pro discedendi facultate ponuntur. ¶ Parenticidam. Fuerat olim pœna statuta parenticidis: ut in corium mitterentur insuti cũ simia: serpente: & gallo gallinaceo: & sic tan q̃ in folliculum inclusi in profluentem mittebantur: hocq; pacto interimebãtur. Author est modestinus iurisconsul. hoc quoq; tangit Cice. in rethoricis his uerbis: qui parentem necasse iudicatus erit: is obuolutus: & obligatus corio deuehatur in profluentem. paulopost maleolus iudicatus est matrem necasse: & damnatus statim folliculo lupino os obuolutum est: & soleæ ligneæ pedibus indutę: sensus autẽ est: ita uersabo: ductaboq; tuum patrẽ dolis meis: uti in follem inclusum parenticidam: quod uerbũ non capiens stratiphocles: tanquã subobscurũ inquit: quid istuc est uerbi? ille autem non tritus: nec uulgatis uerbis: sed potius duriusculis: & minus usitatis: uti mauelle se dicit: potuisse enim inquiens dicere paratum ductare: sed maluisse follitum ductitabo: idest tanq̃ in follẽ immissũ pro meo arbitratu uersabo: & agitabo: est follis ut id: quoq; declaretur: genus pilę spiritu inflatæ. Marita lis folle decet pueros ludere: folle senes. ¶ Adempsit horchus. Morietur. ¶ Deueniam ad lenonem. Pulchram commentatur fallaciam epidicus: ut ictu uno periphanem pariter: & apocidem confodiat: nam est lenonem ducturus: qui pecuniam recepisse fateatur pro fidicina: idq; asseuerabit leno: ratus illam esse fidicinam: quam pro filia emerat periphanes. ¶ Vorsutior. Ponitur interdũ uersutus p̃ perito: cuius (ut inqt Cic.) tãq̃ celerrota mẽs uersat. ¶ Parate. Apte: composite.

Parenticidi de qua pena puniebantur.

Follis quid sit.

VGOLETVS ET GRAP.

¶ EA iam puella domist: teneo nunc actorẽ: mihi dedit: ita scribẽdus uersus est: & ex sñiæ concinnitate: & metri ratione: nec opus est de thessala: & pelia fabulosa referre: quę Pius cõmentator & rationis carminis ignarus rettulit. ¶ Docte scribendũ est metri necessitate: & non docta: ut Pius legit.

VALLA.

FEcisti officium iam tuum adiuuit: in hac scæna stratiphoclẽ cũ cheribullo epidicus a periphane afferens pecuniam periphanisq; aperit stratiphocli consilium. ¶ Oppido hoc politum est. Oppido ualde

Oppido qd significet.

dictum olim a ruſticis: qui in annona uili interrogati quanta eſſet: reſpondebant oppido quod ualebat tantum ut oppido ſatis eē poſſit. ⁋ Importem in colinam: ideſt in locum ſuum: quem incolat. ⁋ Nunc auſpicio cōmeatus exercitui commeatus comportatur: quaſi ergo ad exercitum deferat argentum ita loquitur. ⁋ Tergum flocci facio. uerbera: quæ in tergo cudentur meo paruifacio. ⁋ Faciam parenticidam: pro paricida parenticidam dixit: ſenſus eſt ita obuoluam eius caput: ut paricidis fieri ſolet. ⁋ Nihil moror uetera: & uulgata uerba. Nolo loqui inquit: ut alii uulgareſq; omnes: qui paricidam dicunt. ⁋ Paratum ductare. Nolo inquit patrem tuum paratu: ideſt inſtructum eo modo: quo nunc habet ductare. ⁋ At ego follitum ductitabo. folliculare inquit feſtus: pars remi dicitur: quę folliculo eſt lecta: a quo uita follicularis. ſed ad hunc locum id nihil. follitum ergo dicit corio lupino obuolutum: ut paricidis mos ueterum fuit factitare. Cicero ad herennium rhethoricorum libro primo. Qui parentem necaſſe iudicatus erit: is obuolutus: & obligatus corio deuehatur in profluentem. Paulopoſt: maleolus iudicatus eſt matrem necaſſe: eo damnato ſtatim folliculo lupino os obuolutum eſt ſoleę ligneę pedibus indutæ. ⁋ Iam domiſt puella: hoc eſt puellam: quam ego dixi tibi emendam: iam domi eſt. Sunt codices: qui pelia pro puella habent: ut ſit pelia pro pelias more priſco latinorum: & quemadmodum pelias iaſonem ad aureum uellus rapiendum perdendum exiſtimauit: ita iaſon iuuenis aſtu medeę peliam perdidit: ut ſit ſenſus: ita ego iuuenis igitur perdam patrem meum: qui uoluit amica priuare: quo me nuptiis alligaret: ut pelias Iaſonem ad uelus aureum miſit: quo ſecurus regno potiretur. ⁋ Quę adducta eſt mecum mihi adempſit horchus. Hoc eſt potuerit obtinere: ut uxorem ducam: ſi quam medi duxi mulierem: mihi infernum ſuſtulerit. ⁋ Vorſutior eſt q̄ rota figularis. Magis inquit hominum uertis ingenia q̄ rota ſit uolubilis: qua figuli ad uaſa terrea utuntur conficienda. ⁋ Cum præda in caſtra redeo: quaſi cum hoſtibus conflixerit: eoſq; diſpoliarit: ideo ait: in caſtra redeo. Caſtra dicta ſunt quod in eis caſtretur libido: uelut alii opinantur: quod ibi multa oppida. nempe quotquot tentoria ſint: eſſe uideantur. Nam caſtrum inquit Seruius cum priſciano: oppidum eſt: cuius diminutiuum caſtellum.

Folliculare quid ſit.

Caſtra unde dicta.

SARACENVS.

HOnoris cauſa. Epidicus interea pręcio conductam fidicinam tradit apocidi: ueluti ut a ſe mercatā pecūia eam hero periphani tradat: hoc pacto ſenes ambos: & ſimul fidicinam circunducit: ſuiſq; uerſat dolis: principium autem huius ſcęnæ totum eſt ex morali philoſophia depromptum: inquit eni periphanes: qui ſolus manſerat: ſi homines: q ora in ſpeculo ſæpiſſime intuentur: formoſi ſint: an deformes: ſua ita poſſent corda conſpicere: utiq; non ignorarent q̄lia: & quanta uiuendo commiſiſſent i uerecunda: & idecora: neq; magis aliena q̄ ſua facta damnarent: in hanc ferme ſententiam locutum thalem mileſium: uideo: qui interrogatus quomodo optime & iuſtiſſime uiueremus: ſi quæ inquit in aliis reprehendimus: ipſi non faciamus: nam nihil eſt difficilius dixit homini q̄ ſe ipſum noſce: & contra facilius aliis moneri: & notādum eſt: qd̄ dixit honoris cauſa equū fuit habere ſpeculum. quod a natura quidem non temere datum eſt: uel inuentum: utilitates ſiquidem ab eo q̄ plurimę: & pre cæt'is una hec: ut nos ipſos quales ſimus: noſceremus: nō q̄dem facie: & imagine tantū: ſed moribus: & uirtutibus: id quod idem mileſius thales fieri monet: non eſſe ſcilicet faciem componendam: ſed bonarum artium ſtudiis animum excolendum. Socrates quoq; ſuos diſcipulos hortabatur: ut ſe iugiter in ſpeculo intuerentur: ut ſi quidem formoſi eſſēt: digni ea ſpecie fierent: ſin autē deformes: deformitatem ipſam uirtutibus & eruditione protegerent. ⁋ Ex cruciare animi. Et animo pariter dicimus. ⁋ Me derga. Erga me: interpoſitum eſt d propter hiatum uocalium. ⁋ Diuortunt mores. Nimium inquit inter ſe differre uita: ac moribus: minimeq;

Nota pulchrū dctm

Periphanes. Apoecides. & ſeruos unus.

HOnoris cauſſa, modo homines æquom fuit
Sibi habere ſpeculum, ubi os contemplarēt ſuum,
Sibi qui perſpicere poſſent cor ſapientiæ,
Igitur perſpicere ut poſſint cordis copiam.
Vbi id inſpexiſſent, cogitarent poſtea
Vitam ut uixiſſent olim in adoleſcentia.
Vel quaſi egomet, qui filii cauſſa cœperam
Me excruciare animi, quaſi quid filius meus
Deliquiſſet mederga, aut quaſi non plurimum
Male facta mea eſſent ſolida in adoleſcentia.
Profecto deliramus interdum ſenes.
Fuit hoc conducibile mea ſententia.
Sed meus ſodalis it cum præda Apoecides.
Venire ſaluom mercatorem gaudeo.
Quid fit? Ap. Di. Deæq; te adiuuant. res proſpere,
Omen placet iam, quom omini omnes ſuppetunt
Res proſperæ. ſed tu hanc intro abduci iube.
Pe. Heus intus uos, exite huc aliquis iam foras,
Duce iſtam intro mulierem, concludi uolo.

Atq; audin? Ser. quid uis? Pe. caueſis cum filia mea
Hanc copulari, neq; conſpicere, iam tenes.
In ædiculam ſeorſum iſtæc eat, iube.
Deuortunt mores uirgini longe, ac lupæ.
Ap. Docte, & ſapienter dicis. non nimis poteſt
Pudicitiam quiſq; ſeruare ſuæ filiæ.
Aedepol næ iſtam tempore ſuo gnato tuo
Sumus præmercati. Pe. quid iam? Ap. quia dixit mihi
Iamdudum alius, ſe tuum uidiſſe hic filium.
Pe. Hanc ædepol rem apparabat. Ap. plane hercle hoc quidem eſt.
Næ tu graphicum habes ſeruom, & quanti uis precii.
Pe. Non caruſt auro contra. Ap. ut ille fidicinam
Fecit neſcire prorſus ſe eſſe emptam tibi.
Illam ridibundam, atq; hilaram huc adduxit ſimul.
Pe. Mirum hoc qui potuit fieri. Ap. te pro filio
Facturum dixit rem eſſe diuinam domi.
Ego illic me autem aſſimulabam quaſi ſtolidum,
Quom bardum me faciebam. Pe. immo ita quidem decet.
Ap. Res magna amici apud forum agitur. ei uolo
Ire aduocatus. Pe. ito, atq; ubi erit ocium,
Reuortere ad me extemplo. Ap. continuo hic ero.
Pe. Nihil homini amicoſt opportuno amicius.
Sine tuo labore quod uelis actuſt tamen.
Ego ſi allegaſſem aliquem ad hoc negocium
Minus hominem q̃ doctum, minuſq; ad rem hanc callidum,
Os ſublitum eſſet, itaq; me alcatis dentibus
Meus derideret filius meritiſſumo.
Atq; hæc ſtultitiaſt me illi uitio uortere.
Egomet quod factitaui in adoleſcentia,
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum aureis, quando occœperam.
Sed hic quis eſt, quem huc aduenientem conſpicor,
Suam qui undantem chlamydem quaſſando facit?

bus: minimeq; inter ſe couenire meretrices & ingenuæ uirgines: lupa enim pro meretrice dicta eſt: unde lupanar uel diuortunt hę lupæ mores uirgini: ideſt ſeperāt: & quaſi de uia deflectūt: & demutant: & propterea ſua conſuetudine corrumpunt: ſumuntur enī a conuerſationibus mores: ut ꝑclare inquit Seneca. Iuuenalis quoq;: uuaq; conſpecta liuorē ducit ab uua. ⁋ Graphicum. Doctum a pothu graphin: hoc eſt pingere: uel ſcribere: latini gręcos ſecuti linearem picturam graphidem dixerunt. Victruuius de architecto locutus inquit: & graphidos non ignarus: ideſt picturæ. ⁋ Auro cōtra: ſcilicet ſi rependatur. ⁋ Barduʒ. Stultum: & īgenio tardum. ⁋ Allegaſſem. Miſiſſem. ⁋ Os ſublitum eſſet. Fuiſſeʒ deceptus: locutio eſt Pla. per q̃ familiaris. ⁋ Alcatis dentibus. Veluti exertis: & ſublato cachinno palam oſtenſis.

Lupa qđ & uñ dcta

VALLA.

Honoris cauſa. Apocides mulierem ſecum adducens: quā iuſſerat Periphanes ab Epidico deceptus ait: ſe forum tradita muliere: uelle repetere. At Periphanes ſecuʒ letat̃ ratus obtinuiſſe: quod cū epidico conuenerat. ⁋ Si id: hoc eſt ſi contēplatis os ſuum fuiſſent. ⁋ Excruciare ai: & excrucior ai: & animo dicimus. ⁋ Me derga. ad uerſum me. ⁋ Meus ſodalis: ſubaudi apocides. ⁋ Saluum mercatorem ob coemptam puellam mercatorem uocat. ⁋ Exite huc aliquis: hoc eſt exite uos huc: ut aliquis modo hanc abducat. ⁋ Copulari hanc: quam emiſti inquit mulierem: noli committere: ut cum mea iungatur filia: & ne quidem conſpiciat. ⁋ Iā teneſis: pro teneſi uis. ⁋ In ediculā iſtanc ſeorſum ædē ab aditu dictaʒ Varro putat: ideo ſingulariter templum ſignificari. quia unus eſt in templum aditus: ut in plurali templa. At cum plurali tm̃ dicuntur domos intelligimus: quia in domo multi aditus ſunt: multiq; receſſus: ideo ſingulariter diminutiuo ædiculam cameram uocitauit. ⁋ Seorſum ſeparatim. Cur id docet inquiens. ⁋ Diuortunt mores uirgini. Ordo: ac ſenſus eſt: hæ lupæ nempe meretriculæ mores longe diuortunt: ualde impugnant: ualde in diuerſas agunt partes uirgini. ⁋ Sumus præmercati. hoc eſt poccupauimus tempori anteq̃ ipſe mercaretur. ⁋ Ne tu habes ſeruon graphicon. Ne affirmantis aduerbium eſt. ⁋ Graphicum. calidum: aſtutum dicit. ⁋ Et quanti uis præcii: quanticunq; prçcii dignus. ⁋ Mirum hoc quidem potuit fieri. Mirandum inquit eſt: quo pacto id potuerit obtinere. ⁋ Cum bardum me faciebam: bardum tardum dicit: ita ueteres per tranſpoſitionem litterarum. nam græce bardis dicitur tardus: ſed ac litterarum tranſpoſitione: græci quoq; poetæ utuntur ſicut Homerus. βαρδίσοι μενγάροι ἐσανκα λλιτροι χεσι ποοι. Ita Cicero de fato diſputans bardum Socratem dictum ait. ⁋ Os ſublitum eſſet. Futurum erat: ut deciperet. ⁋ Vndantem clamidem: ut milites ſolent glorioſi.

Aedes uñ dicta.

Bardus qs ſit.

VGOLETVS ET GRAP.

⁋ SIBI: qui perſpicere poſſent. ratione metri: & ſententię concinnitate: non ſi id qui: neq; ſi ibi perſpicere: ut indocte refertur: & corrigit Pius. ⁋ Mederga: ſic dicitur. d. littera interpoſita: ut antidhac: & mile alia. ⁋ Lupa meretrix dicitur: ide lupanar locus: ubi habitant ſcortę Iuuenalis: Fęda lupanaris tulit: ad puluinar odorem. ⁋ Sic. deſendum eſt: metri ratione: & ex codi. antiquis: in quibus non eſt. ⁋ Me alcatis dentibus: ita ſcribeñ. cenſemus ex codi. antiquis: & exponendum alcatis: ideſt longis: prominentibus: & ſimilibus labro ferç: quæ alce dicitur: & in hercynia ſilua germanię reperit̃: mulis comparanda: niſi quod adeo propenſum habet ſuperius labrum: ut nihil recedens in poſteriora ueſtigia paſci nequeat: itaq; retrograditur in paſcendo: ne in priora tendens inuoluatur: de qua Ply. lib. viii. cap. xv. diſſerit. ⁋ Meus: addenduʒ fuit ex codi. antiquis: & metri neceſſitate.

SARA CENVS

Caue pterbitas. Miles nunc inducitur mercaturus fidicinam a periphane: quã olim ille suasu serui epidici emerat pro filia: at periphanes eam ratus fidicinã; postremo ab epidico conductã; prçcio ultro annuit. ¶ Duellica. Bellica: uel hostili.

Centones q&uñ dci

¶ Cui cçtones farcias. Prouerbialiter uidetur dictum in eos: qui nimis creduli uaniloqua & inania quçq; suas admittant in aures: dicti sunt cẽtones a uillorum multitudine: sunt eni; stragula grossiora infarcita tomento: uel lana uillis pendentibus.

Stragula q̃

¶ Tuas ferias possidebit: Idest apud te ociabitur: ferias antiqui festas uocabant: & dictæ sunt ab epulis ferendis: & porcorum: & frugum. ¶ Fides. Lyra;. ¶ Ei quç accessere. Idest ea: quæ secum attulit. ¶ Quç intemperiæ. Agnouit nõ eam esse amicam fidicinam. ¶ Nõ nouisse me eam recte amica; posse. Ego potius sic legerem: non nouisse meam rere amicam posse? ¶ Articulati;. Vt minutatim. ¶ Vbi: ubi. Pro ubicunq;. ¶ Frugi epidice. Ad absente; apostrophat: & deinde ad fidicinam conuersus: minimi inquit prçcii. ¶ Athenis atticis. Na; aliç: quoq; hoc nomine dictæ sunt athenç. ¶ Quid nũc? Subaudi fecero: ego ne eam sententia; impune. Aposiopesis subaudiendum est: p mittam: uel sufferam. ¶ Depeculatũ. Publice: palamq; despoliatum & prædatum. ¶ Atq; memineris. Subaudi epidice. ¶ Qui oium legũ atq; iuriu;. Ad illud referẽ dictũ supra: q iura & leges tenet: quod fuit ã epidico ab apocide dictum.

VALLA.

Caue præterbitas ullas çdis Miles dum amicam sua; q̃rit: quod audierat apd periphane; esse: percũctatur ubi nam habitet periphanes: quo inuento cognoscit muliere adducta: nõ esse quam quærebat. Indignatus periphanes phidicinam eiicit domo: & in epidicum grauiter stomachatus est. ¶ Caue præterbittas: idest trãseas: & prætermittas.

Strenior cõpatiuu;.

¶ Nam strenuiori. Priscianus: reliquiq; fere grãmatici aiũt expositiuo habente uocalem ante alteram uocalem non fieri comparatiuũ: inuenimus tamen in usu antiquorum factum: ut hoc loco: & apud plçrosq; alios. Sed istum quem quçris. Hoc illi simile est naucratem: quem conuenire uolui in naui non erat. ¶ Arte duellica. bellica: quia bellum duellum dixere ueteres. ¶ Qui memoret suas: referat recenseat. ¶ Cui centones farcias. Centones uilia dicit cubilia: quæ crassiore tela fieri solẽt nautis: quodq; crassiore filo: ac in transuersum multiplici

Miles. Periphanes. Fidicina.

Caue præterbites ullas ædeis, quin roges,
Senex hic ubi habitat Periphanes platenius?
Pe. Incertus sum. caue. ad me rettulit pedem.
Adolescens si istunc hominem, quem tu quæritas
Tibi commonstrasso, ecquam abs te inibo gratiam?
Mi. Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnes mortaleis deceat agere gratias.
Pe. Non repperisti adolescens tranquillum locum,
Vbi tuas uirtutes explices, ut postulas.
Nam strenuiori deterior si prædicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidæ.
Sed istum, quem quæris Periphanem platenium,
Ego sum, si quid uis. Mi. Nempe quem in adolescentia
Memorant apud reges armis, arte duellica
Diuitias magnas sibi adeptum? Pe. immo si audias
Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.
Mi. Polego magis unum quæro, meas quoi prædicem,
Quam illum, qui memoret suas mihi. Pe. hic non est locus.
Quin tu alium quæras quoi centones farcias.
Mi. Animum aduorte, ut quod ego ad te uenio, intellegas.
Meam ego amicam audiui mercatum te esse. Pe. atat
Vunc demum scio ego hunc qui sit, quem dudum Epidicus
Mihi prædicauit militem. adolescens itast,
Vt dicis, emi. Mi. uolo te uerbis pauculis,
Si tibi molestum non est. Pe. non ædepol scio,
Molestum mihi non est, nisi dicis, quid uelis.
Mi. Mihi illam ut tramittas, atq; argentum accipias,
Habeas. Nam quid ego apud te proloqui parem,
Ego illam hodie uolo facere libertam meam,
Mihi concubina quæ sit. Pe. te absoluam breui.
Argenti quinquaginta mihi illa emptast minis.
Sexaginta mihi dinumerentur minæ,
Tuas possidebit mulier faxo ferias,
Atq; ita profecto, ut eam ex hoc exhoneres agro.

ter consuatur

Mi. Est ne empta mihi hæc? Pe. istis legibus habeas licet.
Mi. Conciliauisti pulchre. Pe. heus, foras educite
Quam introduxistis fidicinam. atq; etiam fides.
Ei quæ accessere, tibi addam dono gratis.
Age accipe hanc sis. Mi. quæ te intemperiæ tenent?
Quas tu mihi tenebras cudis? quin fidicinam
Produci intus iubes? Pe. hæc ergo est fidicina,
Hic alia nullast. Mi. non mihi nugari potes,
Quin tu huc producis fidicinam Eropolistidem.
Pe. Hæc inquam est. Mi. non hæc inquã est. nõ nouisse meam
Me rere amicam posse? Pe. hanc inquam filius
Meus deperibat fidicinam. Mi. hæc non est ea.
Pe. Quid non est? Mi. nõ est. Pe. uñ hæc igit gentium est?
Equidem hercle argentum pro hac dedi. Mi. stulte datum
Reor, & peccatum largiter. pe. immo est hæc ea.
Nam seruom misi, qui solet gnatum meum
Sectari. ipse hanc meo articulo emit fidicinam.
Mi. Hem istic homo te articulatim concidit senex
Tuus seruos. pe. quid concidit? Mi. sic suspiciost.
Nam pro fidicina illa hæc nunc suppositast tibi
Senex tibi os est sublitum plane & probe.
Pe. Ego illam requiram iam, ubi ubi est, bellator uale.
Euge frugi epidice, frugies, bene pugnasti, homo es.
Qui me emunxisti mucidum minimi precii.
Mercatus te hodiest de lenone apoecides?
Fi. Ehodum istunc hominem nunq̃ audiui ante hunc diem,
Neq; me quidem emere quisq̃ ulla pecunia
Potuit, quæ plus iam sum libera quinquennium.
Pe. Quid tibi negocist meæ domi igitur? Fi. audies,
Conducta ueni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem diuinam faceret. pe. fateor me omnium
Hominum esse athenis atticis minimi precii.
Sed tu nouistin fidicinam eropolistidem?
Fi. Tam facile, q̃ me. pe. ubi habitat? Fi. postq̃ liberast,
Vbi habitet, dum incerto scio. pe. eho an aliquis eam
Liberauit? uolo scire, si scis. Fi. quod audiui, audies.
Stratiphoclem audiui periphani filium
Absentem curauisse, ut fieret libera.
Pe. perii hercle si istæc uera sunt. planissume
Meum exenterauit epidicus marsupium.
Fi. hæc sic audiui. nunquid me uis cæterum.
Pe. Malo cruciatu ut pereas, atq; obeas cito.
Fi. Fides non reddit? pe. neq; fides, neq; tibias.
Propera igitur hinc, si te Di amant, fugere. Fi. abiero,
Flagitio cum maiore post reddes tamen.
Pe. Quid nunc qui in tantis positus sum sententiis,
Eum ne ego sinam impune? immo etiam si alterum
Tantum perdunduſt, perdam potius, q̃ sinam
Me impune irrisum esse habitum, depecuatum eis,
Sic data mihi esse uerba præsenti palam,

ter consuatur cẽtones dicti Centones: quia græce cento pungo significat. Farcias: impleas tomento: uel lana prouerbium autem hoc fuit dictum i illos: qui in cassum aliquam insumebant operam Farcire ingerere significat: atq; inserere: unde fartores & farcimina dicta. Possidebit mulier saxo ferias: satis ambitiose dictum pro eo: quod est tecum erit. Quæ intemperię tenent: peruisa muliere: quod intelligit miles non esse quam quærebat quæ inquit intemperiæ tenẽt: ac si diceret: quæ mala te uexant. Tenebras crudis: fabricas mihi incognita: ut me tenebris uelis obruere. Nugari potes. fraudem per nugas iniicere fidicinam cropolistidem. Hæc ideo ita uidetur dicta: quod eros amor dicatur: polo uendo: quasi ob amorem uẽdita. Non nouisse meam rere amicã posse. An tu censes: me non posse meã amicam cognoscere. Et peccatum largiter: idest te grauiter deliquisse. Misi epidicum: qui sectari solet meum gnatum: ideo hanc esse oportet: quia misi epidicum seruum: qui filiuꝫ meum solet comitari. Hanc mihi p̄stinauit fidicinam. p̄occupauit emendo anteq̃ emeret filius. Articulatim concidit: admutilauit per singulos artus: quia te diripuit: te dispoliauit. Os est sublitum: plane: & probe. nulla dubitatio est quin tibi uæhementer imposuerit. Emunxisti mucidum. dispoliasti imprudentem: sumpta trãslatione a pecoribus: de quibus lac sumitur: eisq;: quorum mucus e naso dependet: hi namq; mucidi nominãtur. Plus iam sum libera quinquenniuꝫ: plus quinquennium: & plus quinquẽnio dicimus: ut noctem non amplius unam Falle dolo: nisi sit falle dolo noctem unam: ut per se sumatur: nõ amplius. Exenterauit. Dispoliauit exhausit. Neq; fides. quas latini fides: græci lyras uocant. Flagitio cũ maiore: idest damno. Flagitium quasi flagris dignum. In tãtis sentẽtiis: idest criminibus: de quibus feruntur sententiæ: quod sequitur: pro eo: quod antecedit positum. Eã ne ego sinam impune. subaudiendũ deserã. est. n. eliptícos dictũ. sensus est: omittã ne ego hoc inultũ crimen. Depeculatum: direptũ: dispoliatũ. Legum atq; iurum. Notandum q̄ ab eo quod est ius iuris genitiuum pluralem iurum protulit: cum fere in usu sit iura dũtaxat dicer. Cluet. perhiber: existimat. Is etiã sese sapere memorat malũ. A pocidẽ dicit: quẽ nihil sapere uideri uult: malũq; separatim legẽdũ est: ut sit aduerbium: ac si dicat: malo auspicio. ¶ EXenterauit: p̄ euacuit positũ ẽ.

Farcire qd significet

Fides quí

VGOLETVS ET GRAPA

SARACENVS. SI qd est homini. Mulier hæc est: ex qua i epidauro pipha nes filiā susceperat suā ingenit gnatā hostiū potitā. Credo ego illi hospi. usus iuenit corrigo: credo ego illęc hospicii usum iuenit. Quod credidisti reddo. s. pro salute salutem. Tuæ memorię inter/pretari. i. in tuam reducere memoriā. Gutula. Aliquo solamine. Cantara. Ancillę nomen. Remigrat. Rursus in se redit.

VALLA. SI quid est homini miseria/rum. quā olym periphāes cōpsserat mulierē couēit piphanem: multis ultro citroq; habitis uerbis: deniq; se cognoscunt. Quod miserescat: mi seria cōtabescat. Territat mentē ani mi. pauefacit animi cogitationē. Mēs dicta: qđ ea oīa metiamur. uel qa me ne a gręcis: a nostris luna dicit: ac sicut luna crescit: & decrescit: unde amētes: & demētes dicti: cū tñ aius in sua sede maneat. Hospitiū usus iuenit. Cōsuetudo fecit: ut sibi iuenerit hospitium. Visitaui antidhac: pro āte hac. i. antea. d. littera iterposita propter hiatū uocalium. Pudicitiā pepulit. me ex pudica fecit impudicā. Incertat animum incertū facit: qa iampridē factū. Orationis aciem: quia in cōgressum tanq̃ cum hoste uenturus erat oratiōis aciem dixit. Conferam: pro inferā. Iniq; iniurius: nequiter mihi inqt facis iniuriam. In epidauro: ac si dicat ubi in cōgressum ueni tuum. Ah gutula pectus ardens mihi aspexisti. Cū pectus inquit meū exardesceret uisus es gutulam insparxisse. Virgini pauperculę: tibi iquit: quę uirgo: quę paupercula eras. In mea erūna. qa eram paupercula. Obscęuisti: incruduisti. Miseriarum cōpotem: quę sum in potestate miseriarū sicut impos dicitur: q i potestate nō est: uel in potestate nō habet: & tā in bonā q̃ in malā partē: ut hic apparet accipitur. Digitus te turbat tuus: qa contremiscit. Filiā quā ex te suscepi. quid eā: Oia per elipsim dicta sunt: pnuntiatione distinguēda: ut sit itegrū quā ex te suscepi filiā: habes ne. Quid eā: uis tibi facere. Eductā pdidi: posteaq̃ educaui eā inquit amisi: siqdē capta est ab hostibus. Vt alias res pro ad alias res. Est ipense iprobus. i. plurimū iprobus. Impense nāq; ualde significat: qa quod impenditur: magnū uř: & ē figura parahyponœ: quia dixerat sobrie & frugaliter accu/rauit. Heo canthara. nomē ancillæ: quā ad se uocat. Iube thelestidem: nomen est filiæ thelestis.

Impense quid significet

Atq; me minoris factum præ illo, qui omnium
Legum, atq; iurum fictor, conditor cluet.
Is etiam sese sapere memorat malleum.
Sapientior est, ut malo hærens manubrio mulier.

QVARTVS ACTVS.

Mulier. periphanes.

SIquid hoi est miseriarū, quo miserescat miser ex aio st
Id ego expior quoi multa in unū cōfluūt locū, meūq;
Pectus pulsant. simul, erumnam multiplex exercitam
Habet paupertas. territat pauor animi mentē. neq;
Vbi meas ego collocem spes, habeo usq̃ munitum locum.
Ita gnata mea hostiust potita, neq; ea nunc ubi sit, scio.
Pe. Quis illæc est mulier timido pectoř pegre aduenieś, q̄ ipa
Se miserat? Mu. in his dictus locis ē habitare mihi piphāes.
Pe. Me noiat hæc. credo illi ego hospitio usus ierit. Mu. pueli
Mercedē dare qui monstret nūc eū mihi hoiem, aut ubi hitet.
Pe. Noscito ego hāc? nā uideor, nescio ubi, me uidisse prius. ē
An nō, quā aius ref meus? Dii boni uisitaui antidhac. (ne ea?
Certe east, quā in epidauro paupculā memini me cōprimere
Mu. Plane hic ē q mihi in epidauro prius pudicitiā pepulit.
Pe. Quæ meo cōpssu pepit filiā, quā nc hēo domi? (sin ē is hō
Mu. Quid si adeā? pe. haud scio, an cōgrediar, si hæc east. Mu.
Sic ut anni multi dubiā dant. pe. lōga dies aium icertat meū.
Sin east, quā incerto aio, hanc cōgrediar astu. Mu. muliebris
Adhibenda mihi malitia nunc est. pe. compellabo.
Mu. Orationis aciem contra conferā. pe. heus tu, salua sis.
Mu. Salutē accipio mihi, & meis. pe. qd cæterū? Mu. saluos fies
Quod credidisti, reddo. pe. haud accuso fidem. nouin ego te?
Mu. Si ego te noui, aium īducā, uti noueris. pe. ubi te uisitaui?
Mu. Iniq; iniurius es. pe. quid iā? Mu. quia tuæ memoriæ
Interp̄tari me æquom cēses. pe. cōmode. Mu. mira memoras.
Pe. Hē istuc rectius meministin? mu. memini id. pe. i epidau/ro. mu. ah guttula
Pectus mihi ardens aspersisti. pe. uirgini pauperculæ,
Tuæq; matri me leuare paupertatem. mu. tu ne is es.
Qui per uoluptatem in mea, erūna obseuisti gnauiter?
Pe. ego sum, salue. Mu. salua sum, quia te esse saluom sentio.
Pe. Cedo manū mihi. Mu. accipe. ærūnosā & miseriarū cōpotē
Mulierē retines. pe. qd idest, quod digitos iterturbat tuos?
Tū filiā, quam ex te suscepi, quid eam? Mu. eductam perdidi,
Atq; hostiū ē potita. pe. habe aium lenē, & tranquillum face,
Domi meæ eccam saluā, & sanam. nā postq̃ audiui illico
Ex meo seruo, illā esse captā, cōtinuo argētū dedi, ut emeret.
Ille eam rem adeo sobrie, & frugaliter accurauit, ut alias
Res, ē ipēse iprob⁹. Mu. fac uideā, sit ne. pe. eho cāthara, i sta
Iube eropolistidem prodire filiam ante ædeis meam, (tim
Vt suā uideat matrē. Mu. remigrat aius nunc demum mihi.

VGOLETVS ET GRAPA. EXERcitus dicitur fatigatus ab exercitio: testis est Nonius Marcellus. Salustius in iugurtino bello. Nabdasa exercito corpore: Plautus in bacchidibus. Quæ sodalem ac me exercitos habet.

Quid

SARACENVS.

QVid est pater. Hæc scæna omnem detegit epidici fallaciam: ea enim: quam periphanes autumabat natã nuenietur amica militis. Austrum perculi. Ausim ego legendum esse plaustrum perculi: hoc est plaustrum euerti: idest opes meæ una conciderunt omnes: percellere enim euertere est authore Nonio: & fuit hoc prouerbii loco usurpatum: teste Donato in Terentium: bene plaustrum perculit: & ibi quoq; perculit interpretatur peruertit: in hanc ferme sententiam loquitur Plautus in persa: uehiculum argenti eieci miser. Nunquid ego ibi? Scilicet ago? Circen solis filiam. Veneficam: scilicet mulierem oetæ filii solis filiam: nã (ut legitur apud Diodorũ in quinto) solem ferunt duos procreasse pueros oetan & persen: oeta in colcho regnauit: in taurica perses crudeles ambo: efferiq;: e perse hecate orta est superans audacia: ac in manitate patrem: utq; cruciatu hominum læta: eos pro feris appetere sagittis consueuit: sed ad uenena mortifera conficienda sũmum studiũ operãq; impendens: prima aconitũ inuenit: uim naturãq; cuius ueneni in cibis: quos aduenis dabat experta: his rebus admodũ edocta: prio ueneno patrẽ sustulit: deinde regno assũpta tẽplum statuit dianę: cui nauigãtes hospites sacrificabat: existimans ea crudelitate suum nomen clarius futurũ: post hæc nupsit oetę: genuitq; liberos tres circẽ: medeã: & ægialeũ circe ad oĩs generis uenenoꝝ curã uersa: multarum herbarũ radicũq; uarias uires: mirabilesq; repperit: & q̃uis a matre hecate in plurimis instructa esset: tamẽ multis ab se denuo adinuẽtis: oĩbus in re ea pstitit: hæc sarmataꝝ regi: quos qdã scythas dicũt: cũ nupsisset primũ ueneno uiꝝ abstulit: deide regno capto multa ui: crudelitateq; subditos uexauit: qbus rebus regno pulsa quidam scriptores ad oceani quandã desertam insulam confugisse: qdã ad italiã uenisse tradũt: in eoq; promontorio: quod nunc quoq; ab illa circęum uocant resedisse.

Nota fabulam

Fidicina. Periphanes. Mulier.

QVid est pr̃, qđ me exciuisti añ ædeis? pe. tuã ut matrẽ
Videas, adeas, uenienti des salutem, atq; osculum.
Fi. Quã meã matrẽ? pe. q̃ exaiata exeqtur aspectũ tuũ.
Mu. Quis istæc, quã tu osculũ mihi ferre iubes? pe. tua filia.
Mu. Hæccine? pe. Hæc. Mu. ego ne osculũ huic dem? pe. cur non,
quæ ex te natast? Mu. tu homo
Insãis. pe. ego ne? Mu. tu. pe. cur? Mu. qa ego hãc, q̃ sit, neq; scio,
Neq; noui, neq; ego hanc oculis uidi ante hunc diem. pe. scio
Quid erres. quia uestitum, atq; ornatum immutabilem
Habet hæc. Mu. aliter catuli longe olent, aliter sues, nego
Eam nouisse. pe. proh deum, atq; hominum fidem. quid ego
Lenocinium facio, qui quidem habeam alienos domi,
Atq; argẽtũ exgurgitẽ domo prorsum? quid tu, quæ patrem
Vocas me, atq; osculare, quid stas stupida? quid taces?
Fi. Quid loquar uis? pe. hæc negat se tuã esse matrẽ. Fi. ne fuat,
Si non uolt, equidem hac tamen inuita ero matris filia.
Non me istanc cogere æquomst meã esse matrem, si non uolt.
Pe. Cur me igit̃ patrẽ uocabas? Fi. tua istæc culpa, non mea.
Non patrẽ ego nominẽ, ubi tu tuam me appellas filiam?
Hanc quoq; etiam, si me appellet filiam, matrem uocem.
Negat hæc me filiam suam esse. non ergo hæc mater meast.
Postremo hæc mea culpa non est. quæ didici, dixi omnia.
Epidicus mihi magister fuit. pe. perii. plaustrum perculi.
Fi. Nunqd ego tibi fortasse? pe. si hercle te unq̃ audiuero
Me patrem uocare, uitam tuã ego interimam. Fi. non uoco.
Vbi uoles pater esse, ibi esto. ubi noles, ne fueris pater.
Mu. Quid? ob eam rem hanc emisti, quia tuam gnatam ratus?
Quibus signis agnoscebas? pe. nullis. Mu. quare filiam
Credidisti nostram? Pe. seruos epidicus dixit mihi.
Mu. Quid si suo aliter uisum est, nõ poteras nouisse obsecro?
Pe. Quid ego, qui illã ut primum uidi, nunq̃ uidi postea?
Mu. perii misera. pe. ne fle mulier. itro abi. habeto aium bonũ.
Ego illam reperiam. Mu. hinc Athenis est ciuis atticus
Adolescentem equidem dicebant emisse. pe. inueniam, tace,
Abi modo intro, atq; adserua hanc circem solis filiam.
Ego relictis rebus epidicum operam quærendo dabo,
Si inueniam, exitiabilem ego illi faciam hunc ut sciat diem.

VALLA.

QVid est pr̃. Excita fidicina alias epidici detegit insidias: mẽtitãq; eẽ piphanis filiã: mulier quã compressit: in epidauro pate facit. Quæ exaiata: terrore cõcussa. Ornatũ: imutabilẽ. i. imutatũ: iõ hanc nõ nouisti inqt: qa uestimẽta imutauit. Aliter catuli lõ. olẽt: aliter sues. Prouerbiũ in illos dictũ: q facile discerni possint. Me: an ego nõ nouissem? ego inqt meã non nouerim filiã. Argentũ egurgitẽ: tanq̃ de gurgite euomã: ac exhauriã. Austrũ pculi: puerbiũ i illos dictũ: q aliquo affecti sunt incõmodo: austrũ pculi p eo: qđ ẽ ab austro pculsus sum: q græce notus ab humectatiõe dictus ẽ. Nã notis notitos dr̃ humectatio: latine ab austeritate auster: qa tabidus est uetus afferens nõ hoibus mõ pniciẽ: sed etiã pecoribus: atq; adeo: & arborib9. iõ ab austro se pculsum dicit. Nũquid ego tibi. est ne inqt aliqd: quod ego tibi debeã: ubi opera egeas mea. Circẽ solis filiã. i. ueneficã: & sagã mulierẽ: ut circe fuisse phibet. Homerus in odissea ait: circẽ. solis filiã fuisse & pses: q̃ filia fuit oceani: queq; Oetæ soror fuit: & insulam æeã hitauit. Sunt: q dicãt circen aliã fuisse filiã Oetæ & hechates: q̃ filia fuit psei: queadmodũ Dionysius milesius in primo argonauticon. Medias autem sororem ab hac campus circeus dictus. Exitiabilem. exitiis obnoxium.

Prouerbiũ antiquum

Circe quæ fuerit

VGCLETVS ET GRAPA.

QVIdam legunt: austrum perculi: hoc est operam lusi: quoniam aer uerberantis ictum eludit.

SARACENVS.

Male morigerus. Longa mora frustrabatur stratiphocles expectando danistam: cui pecuniã dinumeraret: & ille puellam traderet. ¶ Caperat. Rugatur. quod a crispis caprorũ frõtibus tractum uidetur: ut docet Nonius. Festus quoq; caperatum rugosum dixit. ¶ Vndecim deos. Antiq selectos deos duodeci nominauerũt: quorum sex mares: totidemq; fœminæ fuere: Iuppiter: iuno: neptunus: ceres: apollo: diana: Mars: Venus: Mercurius: Minerua: Vulcanus & uesta: de quibus Suetonius in augusto meminit: & si non expresse: cœnam illam augusti cõmemorans secretiorem: in qua deorũ: dearumq; ferunt discubuisse conuiuas. ¶ Copulas. Nexus: & uicula. ¶ Suauis. Suauiũ da. ¶ Nam per urbem. Scilicet me quęritant. ¶ Cui libertas in mũdo sita est. Per quandam ironiam dicit sibi libertate; in promptu esse: quin potius cũ homo seruus sit habere bonum aium non potest: in mũdo sita locutio ẽ frequentissima Plauto pro eo: qđ est parata est: uel in prõptu est. ¶ Aedepol illi melius. Scilicet me seruabunt: na; me coniicient in uicula. ¶ Grauastellus. Senior a grauitate dictus. Hic est danista. Hoc in loco: ut plerisq; aliis uidentur dormitasse impressores: ne dicam correctores: qui omnẽ interlocutorũ ordinẽ deprauarũt: uel deprauatum reliquerunt: loqtur sine controuersia stratiphocles: hæccine est: loquitur epidicus: sic reliqua tu uise. ¶ Corium. Tergu;: quod ita sangui ne maculabitur: ut pictu; uideatur. ¶ Apelles: & zeuxis. Permanet in metaphora: ambo hi fuere pictores magnis laudibus celebrati: de qbus pariter mẽtio habet in pœnulo. ¶ Di immortales. Danistæ tarditatẽ icrepat. ¶ Socio. Mẽda: est legẽdum soccos: & sensus docet: est soccus calciamẽti genus aptũ comœdiæ: ut cothurnus tragœdiæ. quod autem dixit pulmones prius uenissent ex prouerbio uidetur dictum. ¶ Satin. Non statim: nũc agnoscit epidicus puellam herilẽ eẽ filiam. ¶ Satan. Ab eo: quod est sero satan. ¶ Liquido. Læto prospero. ¶ Magnas res. s. audies: uel uidebis. ¶ Facto. Pro facio: sumit sibi ex inuẽtu puellæ audaciam & confidentiã. ¶ Pedibus prouocatum: Idest ꝑpter fugam commotum: & iratum.

Selecti dii qui sint

Soccus qd sit

QVINTVS ACTVS.

Stratiphocles. Epidicus. Danista. Virgo.

Male moriger⁹ mihi ẽ danista, q̃ argẽtũ de me ñ petit,
Neq; adducit illã q̃ ex ꝑda, sed eccũ icedit epidicus.
Quid illud est, quod illi caperat frons seueritudine?
Ep. Si undecim Deos præter se secum adducat Iuppiter,
Ita non omnes poterunt excruciatu eximere epidicum.
Periphanem emere lora uidi. aderat ibi una Apoecides.
Nunc homines quæritare me credo. senserunt, sciunt
Sibi data esse uerba. St. qd agis mea cõmoditas? ep. qđ miser.
St. quid est tibi? ep. quin tu mihi adornas ad fugam uiaticum
Prius, q̃ pereo? nam per urbem duo defloccati senes
Quæritant me. in manibus gestant copulas secum subueni
St. Habe aium bonũ. ep. qppe ego quoi libertas in mũdo sitast.
St. ego seruabo te. ep. ædepol me illi melius, si nacti fuant.
Sed quis est hæc muliercula, & ille rauistellus qui uenit?
St. Hic est danista. hæc illast aũt, quã emi ex ꝑda. ep. hæccinest?
St. Hæc ẽ. ẽ ne, ut tibi dixi? aspecta. ep. hæc? St. cõtẽpla epidice
Vsq; ab unguiculo ad capillũ sũmũ. ep. ẽ. St. ẽ? tu uise. est ne?
Conspice. nam signum pictum pulchre uideris. ep. ex tuis
Verbis meum futurum corium pulchrum prædicas,
Quem Apelles, Zeusisq; duo pingent pigmentis ulmeis.
St. Di imortales, soccos iussi adimere pedibus. pulmo enim
(Quod perhibent) prius uenisset, q̃ tu aduenisti mihi.
Da. Hæc ædepol remoratast me. St. siquidem istius gratia id
Remoratus, q; ista uoluit, nimium aduenisti cito.
Da. Age age absolue, atq; argentũ numera, ne comites moret.
St. Pernũeratust. ep. crumenã tene, huc ĩde. Da. sapiẽter uẽis.
St. Opperire, dũ effero ad te argentũ. Da. matura, St. domist.
Ep. Satin ego oculis utilitatem obtineo sincere, an parum?
E Philippa matre natan Thebis, epidauri satan?
Video ne ego te eropolistidem Periphani filiam?

VALLA.

Male morigerus: stratiphocles dum danistam prætolatur uidet tristem epidicum. interim epidicus uisa stratiphoclis amica eiusdem sororem esse cognoscit. ¶ Caparat frons. Fest. caparatum: rugosum a cornuum caprinorum similitudine. ¶ Seueritudine: idest seueritate. ¶ Si undecim deos præter se secum adducat iuppiter. Memoratur apud Homerũ in primo iliados secum in conclio undecim habere deos: ut sint tot mares: quot fœminę Iuppiter iuno. Neptunus ceres. Apollo diana: Mars

Vi. Quis tu homo es, qui meum parentum nomen memoras, & meum?
Ep. Non nosti me? Vi. qđ qdem nunc ueniat in menté mihi.
Ep. Leunulá, atq; anellú aureolú in digito? Vi. memini mi hő.
Ep. Non meministi me inauré ad te afferre natali die?
Vi. Tu ne is es? ep. ego sum, istic frater tuust alia mře. uno pře.
Vi. Quid př meus, uiuost? ep. aio liqdo, & tranquillo es, tace.
Vi. Di me ex perdita seruatam uolunt, si uera autumas.
Ep. Nó habeo ullá occasionem, ut apud te falsa fabuler.
St. Accipe argétű hoc danista. hic sunt quadraginta minæ,
Si quid erit dubium, ímutabo. Da. benefecisti, bene uale.
St. Núc. n. tu mea es. Vi. soror quidé ædepol, ut tu æque scias,
Salue frater. St. sanan hæc est? ep. sana fratré si appellat suum.
St. Quid ego mó huic frater factus, dum eo intro, atq; exeo?
Ep. Quod bonist, id tacitus taceas tute tecum, & gaudeas.
St. Perdidisti, & repperisti me soror. ep. stultus tace.
Tibi quidem quod ames, domi præstost fidicina opera mea.
Et sororem in libertatem idem opera concilio mea.
St. epidice fateor. ep. abi intro. ac iube huic aquam calefieri.
Cætera ego posterius faxo scibis, quom erit ocium.
St. Sequere hac me soror. ep. ego ad uos Thesprioné iussero
Huc transire. sed memento, si quid sæuiunt senes,
Suppetias mihi cum sorore ferre. St. facile istuc erit.
Ep. Tesprio exi istac per hortű. affer domű auxilium mihi.
Magna res est. minoris multo facto, q̃ dudum, senes.
Remeabo intro, ut accurentur aduenientes hospites.
Eadem hæc intus edocebo, quæ ego scio Stratiphoclem.
Non fugio. domi adesse certust, neq; ille haud obiiciet mihi
Pedibus sese prouocatum. abeo intro. nimis longum loquor.

na: Mars: Venus: Mercurius: Minerua: Vulcanus uesta. ¶ Emere lora ui/di. subaudi: quibus cedar. Loron græci: latini corium. ¶ Gestant copulas secum: idest uincula a copulando: id/est nectendo. ¶ Subueni. succurre. ¶ Priusq̃ pereo. ateq̃ illi me perimát. ¶ Deflocati senes. qui florem uirium deposuere. ¶ Libertas in mundo si/tast. Cui libertas inquit é reposita in nudo dorso: & ironicos dictum. ¶ Illi melius si nacti fuant. seruauerim tibi in uinculis si in eorum manus inciderim: quia non me sinent quoq̃ ire. ¶ Et ille grauastellus. Fest. Grauastellus senior. Plau. utputo grauastellus a grauitate dictus. ¶ Signum pictu; pulchre uideris. Videre inquit potueris figuram a fabro depictam: ut ui/deatur pictor posse hinc sibi capere exemplum ad uenustam pingendam effigiem. ¶ Apelles atq; zeuxis: hi pictores fuerunt: sed pro his uirgato/res intelligit. ¶ Pigmentis ulmeis: qui uirgis ulmeis loco colorum utantur ad corpus meum pingendum. ¶ Pedibus pulmones quod perhibent: qđ in prouerbio dicitur: prius uenisset q̃ pedibus pulmones habuisset alliga/tos: & est elipticos dictum. ¶ Huc in/de: huc impone. ¶ Matura: propera iquit. ¶ Satin ego oculis. Incipit epi/dicus filiam periphanis cognoscere. ¶ Vtilitatem obtineo: quæ mihi uentura est: si hæc periphanis filia. ¶ E philippa matre natan es thebis. An tu inquit nata es e matre philippa. ¶ Lunulam: atq; anulum. Lunula dicitur: quæ æqualem undiq; rotundi/tatem habet: quæ si eminentiam una in parte habeat signi: uel gemmæ anulus erit. ¶ Siquid erit dubium: ut si desit: uel si nummus aliquis minus placeat. ¶ Idem opera concilio mea. Mea inquit opera tibi concilio sororem in libertate. ¶ Iube isti huic: solent prisci ista frequenter connectere pro nomina. Virgilius. Hunc illum fatis externa sede pro/fectum. Cicero in Publium Clodium ad pontifices nemo negat hunc istum ocii: & pacis hostem. ¶ Suppetias mihi cum sorore ferre. Dicimus fero & occurro suppetias: idest auxilior: ut apud Cæsarem in commentariis.

Copula uñ dicta

Prouerbiũ pulchrum

Pronominũ cõnexio

¶ CAPERE inquit Noni. Mar. citans hunc locum est rugis frontem contrahere: & asperare: tractum a caprarum frontibus crispis. Varro in Eumenidibus: Quin mihi caperatam frontem tuam Strobile omittis. ¶ Copula: uinculum Ouidius. Copula detrahitur canibus. ¶ Raui coloris appellantur: qui inter flauos & cæsios: quos Plautus ap/pellat rauistellos. Hæc Festus Pompeius citans hoc carmen. ¶ Di immortales. soccos iussi adimere pedibus: pulmo enim. Ita habet uera lectio: sic sententia & ratione carminis exigente: hoc sensu: soccos uobis demere debuistis: si uos impediebant: ne cito ueniretis: quippe usq; eo morati estis: ut potuerit pulmo citius properare: id quod in adagio erat: nec scribendum est: socio iussi adimere pedibus pulmones: ut scribit: & commentatur Pius inscite: & cõtra rationem carminis: contraq; rectam sententiam. multa perperam fabulatus. Venisset legendum est ratione sententiæ: & ex codicibus antiquis: & non uenisse: ut insulse corrigit Pius: nihil salis habens.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

SAtin ille hõ. In hoc actu: quæ restant de comœdia explicant̄: piphanes suã agnoscit filiã: epidicusq; libertatẽ nãciscit̄. ¶ Flegmina. Festo dicuntur cum ex uiæ labore sanguis d̄fluit circa talũ. ¶ Duodecim deis. De q̄bus in superiori scæna habita mentio est: uerba autem ab epidico tacite proferuntur omni lętitia gestiente ob agnitam & inuentam a se herilem filiã. ¶ Apolactizo. Calcitro. ¶ Vadimonium: sponsionem: quę proprie fit ad certum diem sistẽdi in iudicio. ¶ Ad non lubet. Indicatur senis fatuitas: qui negat ea fieri: q̄ prius uolebat. ¶ Tragulã. Aliquid machinamentum: nã dicitur teli genus. ¶ Adornat. Instruit: apparat. ¶ Nihil obnoxias. Ironicos: imo nocentissimas. ¶ Facto opere arbitra. i. postq̄ uinctus tibi astitero de me ferto sententiã: ex confidentia sermo est. ¶ Bene hoc habet. Notanda locutio: uti Ciceronem quoq; locutum fuisse comperimus præter Iuue. Horatiũ: propertium. ¶ In meum nũmũ. Concisa oratio fit ex indignatione. ¶ Is: scilicet egomet. ¶ Tetigit ab ore te. Idest te mulctaui. ¶ Aduersa. Potius aduersa. i. custodi. ¶ Quid istic oratis ope tanto. Sermo est apocidis moram piphanis icrepantis: oratis pro agitis: inde oratores actores dicti. ¶ Meruisse itelligo sensus est. nũc demũ scio pro meruisse epidicum: ut sibi pro ipsi9 merito fiat satis. ¶ Cedo manus. Inuenta filia periphanes liberum facit epidicũ. ¶ Pappet. Pappere minutũ dixit Persi9. Varro quoq; buas & pappas: & Iuuena. pręgustet pocula pappas.

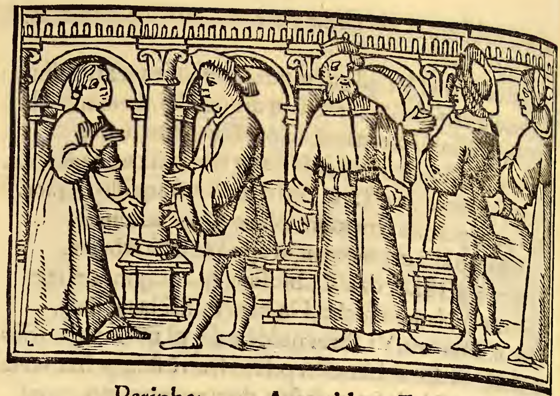
Vadimõiũ quid sit

Pappeř q̄d

VALLA. Tragulam

SAtin ne ille homo. Dũ periphanes quæritur ab epidico se falsum esse, occurrit spõte epidicus fiducia plenus. q̄ filiã periphanis comperisset. ¶ Tace sis. Tace si uis. ¶ Ingenua flegmia: idest lassitudines ita: ut inflectantur: nec me queam sustinere a flectendo p litteræ in litterã cõmutationẽ. ¶ Opes argentarias: quas habeam in argẽto diuitias. ¶ Apage illũ a me. arce: abige. ¶ Qua qua tãgit. a quacunq; parte attingit. ¶ Suppetię sunt domi. q̄a domi filia erat periphanis thelestis. a suppetendo. i. sũministrãdo suppetiæ dictæ. ¶ Apalactizo inimic. oĩs. paruifacio paruipẽdo illis recalcitro nam apalactizo calcibus iuado significat. ¶ Oculis cõcesi tuis. abste: tuoq; conspectu me amoui. ¶ Colliga. i. unũ liga. ¶ Illicet: uultuose legendũ est: hoc affirmantis aduerbium cum ironia pronuntiandum. ¶ Vadimo-

Suppetiæ ũn dictæ

Periphanes. Apoecides. Epidicus. Mulier.

SAtine ille hõ ludibrio nos uetulos decrepitos duos
Hẽt? ap. imo æd̄pol tu q̄dẽ misex me hẽs misis mõis.
Pe. Tacesis mõ. sine me hoiem apisci. Ap. dico ego tibi iam ut scias,
Alium tibi te comitem melius quærere. ita dum te sequor,
Præ lassitudine inuaserunt miserum in genua flegmina.
Pe. Quot illic hodie me exemplis est ludificatus, atq; te?
Vt illic autem exenterauit mihi opes argentarias?
Ap. Apage illum a me. nam ille quidẽ Volcani est irati filius.
Quaqua tangit, omne amburit, si propius astes, æstu calefacit.
Ep. Duodecim ego Deis plusq̄ placeo, deorum immortalium.
Mihi nunc auxilio adiutores sunt, & mecum militant.
Quicquid ego malefeci, auxilia mihi, & suppetiæ sunt domi.
Aπoλακτιζω inimicos oẽis. Pe. ubi illũ quæram gentium?
Ap. Dũ sine me quæras, hunc mea caussa, uel in medio mari.
Ep. Quid me q̄ris? q̄d laboras? ul' quid hũc solicitas? ecce me.
Num te fugi? num absum ab domo? nũ ab oculis concessi tuis?
Nec tibi quidẽ supplico, uincire ius est, ostendo manus.
Tu lora habes. ego te emere uidi, q̄d nunc cessas? colliga.
Pe. Ilicet ut uadimoniũ mihi hic ultro facit. Ap. q̄d colligas?
Pe. Aedepol mancupium scelestũ. ep. te profecto Apoecides,
Nihil moror mihi. Pe. d̄ p̄facili exoras epidice. ep. eho (ud tuo
Quid agis? Pe. tuo ne arbitratu? ep. meo hercle uerbo, atq; ha
Colligandæ hæ sũt tibi hodie mãus. Pe. at nõ lubet, ñ colligo.
At mihi magis lubet solutum te rogitare. ep. at nihil scies.
Ap. Tragulam in te iniicere adornat. nescio quã fabricã facit.
Ep. Tibi morã facis, quom ego solutus asto, alliga inq̄, colliga.
Pe. At mihi magis lubet solutũ te rogitare. ep. at nihil scies.
Pe. Quid ego ago? Ap. quid agas? mos geratur. ep. frugies homo tu apoecides.
Pe. Cedo manus igitur tu. ep. morãtur nihil, atq; arcte colliga.
Pe. Nihil eas uero obnoxias. ep. fcõ ope i me arbitrare nunc.
Bene hoc habet, age nũc iã ex me exquire. rogita, si quid lubet.
Pe. Qua fiducia ausus primũ quæ emptast nudiustertius mihi,
Meam esse filiam dicere? ep. lubuit, ea fiducia.
Pe. A in tu lubuit? ep. aio. uel da pignus, ni ea sit filia,

Pe. Quam

Pe. Quam negat nouisse mater. ep. non ergo matris ea filiast.
Pe. In meũ nũmũ, in tuum talentum pignus danistæ captiost.
Sed quis ea mulier est? ep. tui gnati amica, ut omnẽ rem scias.
Pe. Dein tibi minas triginta ob filiam? ep. fateor datas.
Et eo me argento illam fidicinam emisse amicam filii
Pro filia tua, te istam ob rem tetigi triginta minis.
Pe. Quo me modo ludos fecisti de illa conducticia
Fidicina? ep. factum id hercle uero, & recte factum iudico.
Pe. Quid de postremo argento factust, qđ dedi? ep. dicam tibi.
Neq; malo homini, neq; benigno tuo dedi Stratiphocli.
Pe. Cur ausus es dare? ep. quia mihi lubitust. pe. quæ hæc uerba sunt, malum?
Ep. Etiam iclamitor, q̃si seruos. pe. tũ tu es igit' liber? gaudeo.
Ep. Merui, ut fierẽ. pe. tu meruisti? ep. uise itro, ego faxo scies
Hoc ita esse. Pe. quid est negocii? ep. iã id ipsa res dicet tibi,
Abi mõ ĩtro. pe. hei nõ illuc temerest, asserua istũ Apoecides.
Ap. Quid illuc epidice est negocii? ep. maxuma hercle iniuria.
Vinctus asto, quoius huic hodie opera est ĩuenta filia.
Ain tu te illius ĩuenisse filiã? ep. inueni, & domist.
Sed ut est acerbũ, pro bñfactis cum mali messem metas.
Ap. Quam ne hodie nos per urbẽ uterq; sumus defessi q̃rere?
Pe. Quid isti oratis opere tanto? meruisse illum intellego,
Vt liceat merito eius facere. cedo quoi resoluam iam manes.
Ep. Ne me attingas. Pe. oñde uero. ep. nolo. pe. nõ æquõ facis.
Ep. Nunq̃ hercle hodie nisi suppliciũ mihi das, resolui me sinã.
Pe. Quom optumum, atq; æqssumũ oras. soccos, tunicã, palliũ
Tibi dabo. ep. quid deinde porro? pe. libertatẽ. ep. at postea?
Nouo liberto opus est quod pappet. Pe. dabit'. præbebo cibũ.
Ep. Nunq̃ hercle hodie, nisi tu me orassis, solues. Pe. oro te epi(dice)
Mihi ut ignoscas, si qd ĩprudens culpa peccaui mea.
At ob eam nunc rem liber esto. ep. inuitus do hanc ueniã tibi,
Nisi ego necessitate cogar. solue sane si lubet.

nium ultro mihi hic facis. firmitudinem: ne aliud mihi quæ rendũ uideatur obiicis. ❡ Quin colligas. Cur non manus reuincis mihi. ❡ De præfacili. De eo: quod facilitate præcellit: impetras inquit ❡ Heo quid agis. Interiectio est heo: quid inquid agis: cur non uincis. ❡ Tragulam in te inicere adornat: idest parat se: ut tragula te sauciet. Est autem tragula iaculum a traiiciendo dictum. ❡ Ha lege. ha interiectio: lege: idest uinci. ❡ Arcte colliga. astringe firmiter. ❡ Mihi uero obnoxias: subaudi manꝰ mihi debẽtes ❡ Facto opere. postq̃ quoduis confecisti. ❡ Arbitra in me. fer pro arbitrio in me sententiam. ❡ Bene hoc habet. ita dicendum non: ut nunc plerisq; mos est bene se habet: nam & ita græci locuntur. Ita Iuue. bene habet: nil plus interrogo: ita Propertius: ita Horatius: ita Cicero: ut pro milone: bene habet: iacta sunt fundamenta: ac prsus ueteres oẽs. ❡ Velut pignus mea sit filia. Tanq̃ quæ mihi pignori data est mea sit filia. ❡ Tum in talentum pignus danistæ: naȝ maximũ talentum nonaginta librarum. Mini mũ triginta: quod inter utrunq; medium. ❡ Capciost. fallaciã aduersuȝ me. ❡ Is: subaudi ego. ❡ Te ab ore. Il ludens ait ab ore: ac si dicat: te spectãte me. ❡ Tetigi: spoliaui. ❡ Me ludos fecisti. facio te ludos: & facio tibi ludos: & illudo: tibi & illudo te dicius. ❡ Hei nõ illuc temere est. Interiectio hei: uel sine aspiratione antiq; dictũ: ut sit una syllaba: coeatq; e cum i in diphthongon: sitq; imperatiuus modus a uerbo eo is it. Est ergo sensus. i. quoniam non illud sine causa dictuȝ est. ❡ Cum malis messem metas: idest ut pro bñfaciendo messem facias malorum. ❡ Cedo cui resoluam manus. Lætꝰ periphanes uisa domi filia. Cedo inquit mihi manus: ut adimam uinculã. ❡ Socos: calceos: quos comici induebant. ❡ Opus est. quod papet: idest comedat: quod a græco descẽdit papazo Homerus. οὐδ' ἔτι μιν παῖδες ποτὶ γούνασι παππάζουσι. Inde pappare comesse. Persi. Et similis regũ pueris pappare minutum. Poscis. Inde pappa cibus. Cato de liberis educandis: cum cibum: ac potionẽ buas: ac pappas docent: & matrem mammam: & patrem tatam. & pappas pappantis: qui pueros custodit. Iu. Timidus prægustet pocula pappas. Me orassis. pro orreueris.

Tragula quid sit

Talenti põdus

❡ FLEGMINa dicuntur: cum ex labore uiæ: sanguis defluit circa talum. Hæc. F. Pompeius. ❡ Apolactizo græcũ est uerbum: significat calcitro. ❡ Nihil eas uero obnoxias. uerba sunt periphanis per ironiam respondentis epidico: qui arcte colligari manus sibi petierat: & dicentis: nihil eas uero obnoxias: hoc est per contrarium: & quæ quidem omne supplicii genus merentur. ❡ Facto opere: in me arbitrare nunc: ita scribi debet totus uersus ratione metri exigente: & sententia: & non faxo operæ: uel facio: seu facto: quod præsens sit uerbi: a facio deflexum: ut dicatur facio operæ: scilicet prçcium: ut ariolatur Pius: sed facto opere: idest perfecto opere: hoc est: mihi ligatis manibus: iã nũc arbitrare in me: ut libet. ❡ Vel da pignus: ratione metri: & sententia ita exposcente. & non ad pignus: nec id pignus: ut Pius fabulatur. ❡ Acerbum est pro benefactis cum mali messem metas.

VGOLETVS ET GRAPA.

GREX.

Hic is homost qui libertatem malitia inuenit sua.
Plaudite. Valete. lumbos extollite, atq; exurgite.

VALLA.

Recitator hic is. Vt pauloante memorauimus: duo pronomina cõnexuit prisco ritu: quẽ nobis quoq; sequi licet ubi significatius qppiam uelimus explicar: ita & hoc loco recitator hic is inquit homo: hoc est epidicus. ❡ Malitia inuenit sua: qui inuenit: ut uinceretur: quo reuinctus libertateȝ nancisceretur: malitiã dolum dicit & astum & uersutiam. ❡ Lumbos exurgite: quia qui sedent: inclinatos habent lumbos.

¶ Hæc una de duodecim comœdiis: postremo habitis: caret principio: & in plerisq; locis dimidiata est: ut reliquæ subsequentes: quæ hoc nostro pro suo contenta erit argumento.

SARASCEVS.

MNesilochus iussu patris iturus Ephesum: ab amico archidemide recepturus pecuniam: rogat sodalem pistoclerum sibi adinuẽtam procuret amicam bacchidem: is dum sodali suo morem gerit: irretitur alterius amore bacchidis: duę siquidem erant hę sorores cognomines: a quibus datum est nomen comœdię: rediens in patriam mnesilochus cum seruo chrysalo: simul constituunt partem exactæ tradere pecuniæ: reliquam in amorum usum consumere: & ut patrem nicobolũ fallat: fingit per seruũ a piratis agressos: apud sacerdotem theotimum ob metum id posuisse reliquum: sed forte monitus a lydo sodalis seruo: pistoclerum deperire bacchidem: ratus eam amicam suam iratus sibi sublatam esse fidem: omnem patri reddidit pecuniam: deinde resciens ut sodalis alteram delegerat: alteraȝ compararat sibi: dolet: affligatur q; miris modis: cũq; sibi foret opus ducentis nũmis a milite cleomacho amicam: ut redimeret: rogat chrysalum rursum: ut patrem dolo aggrediatur: & pecunia mulctet: astu plenus chrysalus senem conuenit: amare dicit filium uxorem militis: qui adueniens mnesilocho minatur interritum: ni uel mulier: uel illi reddantur ducenti nũmi: pater metuens: suum ne ulcisatur ille thorũ: spõdet ultro militi nũmos: & rursum rogatu filii alios ducentos mittit: quos det mulieri pollicitos: ut iusiurandum solуat: quos nihilominus amator per grecando consumpsit: at nichobolus a milite factus certior mulierem eam suam esse pellicem: non uxorem: excandescit mirum in modum: conuenit pistocleri patrem philoxenem: rem omneȝ aperit: ambo ut filii scortentur unam: adeunt bacchides: illę senes conspicatę prius ludificant: postremo blandiuntur: tãdem simul cum filiis illecti cum scortis accubant.

¶ Argumentum in Bacchides.

VALLA.

NIcobulus filium suum Mnesilochum cum seruo Chrysalo misit ephesum: ut mille & ducentos philippeos ab hospite acciperet archidemide: qui mnesilochus anteq̃ se itineri cõmitteret: mandauit sodali suo Pistoclero: ut e duabus bacchidibus unaȝ: quã ipse amabat: redimeret anteq̃ miles riualis præoccuperet. Pistoclerus cum lydo custode suo ad bacchides uenit: perfectum reddidit: quod Mnesilochus mandauerat: dum id facit alterius bacchidis amore capitur quod ægre ferens lydus Pistocleri patri significat filoxeno. Cum domum rediisset Mnesilochus cum Chrysalo iam memoratam secum afferens pecuniam: prior Chrysalus Nicobulo fit obuius: ac ut Mnesilocho sit potestas ex ea pecunia sumendi quantum uelit confingit causam: q̃obrem non illã omnem tuleris Mnesilochus pecuniam: id fecit: quo facilius bacchis redimatur quã sciebat adamare Mnesilochuȝ. Vt reliquam pecuniam opus esset nicobulo ephesum nauigando ab Archimenide reposcere. At Mnesilochus cũ audiuisset a lydo Pistocleri custode Pistoclerum in amores bacchidis deuenisse: nesciens binas esse bacchides: censuit sibi ab illo suam amicam ereptam esse: indignatus patrem adit: ac totam restituit ab hospite acceptam pecuniã. Cũq; se porro nomine deceptum resciuisset bacchidis dolet: se omnem reddidisse pecuniam: quod Chrysalus accipiens: alios adhuc Nicobulo dolos struit: ut ab eo aliquantam auferat pecuniam. Iubet ergo Mnesilochum cum Pistoclero meretricibus discumbere: mentiturq; maritum Cleomachuȝ esse illius bacchidis: quã Mnesilochus adamabat: periculũq; filio Mnesilocho mortis imminere: nisi propere succurrat pecunia: qua a cæde Cleomachi filium leuet: id uerum esse ratus Nicobulus: quã poscebat chrysalus tradit pecuniam. Factus postea certior nicobulus cleomachuȝ maritum non esse: sed riualem: necnon bacchidem meretricem: miris se excruciat modis: & deniq; cum phyloxeno it ad filium: quem discumbentem cum meretricibus uidet: sicut & phyloxenus suum pistoclerum: qui dum filios ereptuȝ e manibus meretricum ierunt: suos ipsi a meretricibus blandiciis: illecebrisq; capiuntur: paritérq; epulantur.

¶ Nominum etymologiæ.

VALLA.

BAcchides: a baccho nomen habere quis nesciat: quod meretrices propemodum omnes: ut bacchãtes sint mulieres. ¶ Nicobulus. Quia nico uinco significat: & bule consilium: quoniam contentio inter ipsum: & phyloxenum postremo oritur: ut consilio prudentior inueniatur. ¶ Mnesilochus: quia mensis dicitur memoria: & lochos insidiæ: q memor sit insidiarum: quas a pistoclero fieri existimauit. ¶ Chrysalus: quia chrysos aurum: & haloo capto: & nicobulum auro captare uoluerit. ¶ Phyloxenus: quia phylo amo significat: & xenos hospes dicitur. ¶ Pistoclerus. q pistrix dicatur fides: & cleros sors: siquidem mnesilocho seruauit fidem. ¶ Lydus. a lydia. ¶ Cleomachus. quasi clarus in pugna: nam cleos gloria dicitur: & mache pugna.

M. ACCII PLAVTI BACHIDES Dimidiatę.
ARGVMENTVM SVBDITIVOM.

BAcchidis amore furit Mnesilochus:
Au॰ ut redimat. Pręsumia ferē Ephesū.
Cretam Bacchis nauigat: atq; alteram
Cōuenit bacchidem. Inde athenas redit.
Hinc dat mnesiloch⁹ ad pistoclerū lr̃as:
Illam conquirat. Redit: turbas mouet:
Dum putat amari suam. ut mutent gemmas:
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis student: scortantur: potitant.

Silenus. Prologus subditiuos.

MIrū hodiest: ni spectatores in subselliis
Ridiculos strepūt: tussiūt: rōcos cient.
Cōsulcāt frontē: & ore concrepario
Frequēter fremūt: atq; male mussitāt.
Vix in iuuenta locum obtineat
Aut glabri histriones. aut peruolsi ludii.
Quid ueternosus prodit internuntius
Senex: qui dorso fertur asinario:
Attendite quæso: atq; animum aduortite:
Dum nomen huius eloquor statariæ.
Aequom est uos Deo facere silentium.
Officio oris non decet illos utier:
Qui non ut clament: sed ut spectent: ueniūt.
Aureis date ociosas. At non in manum:
Has uolo uolans uox uacuas feriat.
Quid ueremini: ictus an sint minus noxii:
Qui repetunt laxa: eut hiulca obstruunt:
Estis benigni: merito uos amant cælites.
Factust silentium: tacent pueri.
Nouam ad rem iam nouom spectate nuntiū.
Qui sim: cur aduos ueniam: paucis eloquar.
Simul huius nomen proferam comœdiæ.
Ecce fabor iam uobis: quod expetitis:
Proinde uos mihi facite audientiam.
NATVræ deus sum bromii altor maxumi:
Fœmineo qui peperit rem exercitu:
Quicquid huiusce gentes ferunt inclitæ:
Non nihil nostro gesta sunt consilio.
Nunq̃ quod mihi placet: illi displicet.
Aequomst: si pater obsequitur patri.
Asibidam Ionii me uocitant greges:
Quod uecturio senex uehar asinario.
Qui sim: tenetis. si tenetis: finite
Vt nomen huius eloquar statarię.
Simul sciatis ad uos cur uenerim.
PHILEmon gręcam olim dedit fabulam:
Hanc qui gręcissant: EVANtides nūcupāt:
Plotus: qui latinissat: uocat. BACchides.
Quare non est mirum: si huc aduenerim.
Bacch⁹ bacchāteis bacchas mittit bacchides:
Ego ad uos porto. Quid dixi mendacium:
Non decet mentiri deum. At uera fabulor.
Non ego eas porto. Verum salsus asinus.
Via defessus tres: si rite memorem:
Fert. Vnum uidetis. ore quid feram: specite.
Duas sorores debacchanteis samias:
Meretrices lepidas: uno prognatas tempore
Iisdem parentibus fœtu gemellitico:
Non minus simileis: q̃ lacti lac: si conferas:
Aut aquam aquę: dimidiatas imputes:
Has si uideres: ita confundas oculos:
Vtra ut sit: non queas internoscere:
Quod restat expetitis. Iam date silentium.
Huius argumentum eloquar comœdiæ.
SAmos: quę terra sit: nota est omnibus.
Nam maria: terras: monteis: atq; insulas
Vostræ legiones reddidere peruias.
Hac pyrgoteli SOstrata pyrocle uiro
Vno edidit gnatas nisu geminas.
Placuitq; initiatis Trieteride
Quas ederent: Bacchi uocitare nomine.
Parentes: ut fit crebro: fata occupant.
Alteram miles secum in cretam uexerat:
Altera geminas adnatat cecropias.
Hanc: ut nicoboli inspicit MNEsilochus:
Amare occipit. itat ad eam frequentius.
Interea iuuenem pater mittit ephesum.
Vt inde referat aurum: quod posuerat
Ipse iampridem apud archidemidem:
Veterem amicum: senem phœnicarium.
Is quom biennio desideret ephesi:
Bacchidem abiisse: durum accepit nūcium.
Nam nautæ noti nauigasse nunciant:
Vt fugitiuam cura & corde quæreret.
Ad philoxenis PISTOclerum filium:
Sodalem unicum sulcat epistolium.
Dum pistoclerus amico impartit operam:
Athenas dudum quæ redierant geminæ:
Conquisitorem in amorem conciunt.
Altera pistoclerum ad sese allicit.
Altera uenienti desidet mnesilocho.
Geminæ bacchæ duos bacchanteis pullulos
Quid mirum si ad sese traxerint blandulæ:
Facete: pulchræ in curuos lubitinarios:
Veterrimos senes illorum traherent patres:
Sed eccum pistoclerum. Qui ad bacchides:
Nuper iuuentas redit: & secum insolens
Nouos amoris dispuit igniculos.
Nunc prodeo: audite.

ACTVS PRIMVS.

Pistocler⁹ adolescēs. Lydus pędagog⁹. Scena itidem subditiua.

PLAV.

DIi imortales: ut sētio qđ sētio. quid: nescio.
Stans fugio. Nullus est ignis: & tot⁹ ardeo.
Quid id: nisi uauim: nouom ꝑfecto malū
Video: & sentio. potis ne ē terra ut erat hoies:
Atq; psternat: hodie nil pter terrā: & bacchā tetigi:
Si bacchast. hæc non nutrit bacca: uerum iugulat.
E terra quoq; obrepere olim dixerunt homines:
Qui dū norāt: nō norāt. quom esse cuperēt: erāt nihil.
Quid mali hi: an terra: an baccha: fecimus naufragiū.
Ly. Amat hic quē uideo. Nimirū si id est: qđ emissici⁹
Fora: templa: theatra: porticus: omneis fornices:
Lustra: & lustraleis cellulas quæsierit sedulo.
Pi. Naufragus sū fateor. bacch⁹: haud Neptun⁹ celocē
Hanc impellit: agit: quassat: immo frangit: distrahit.
Ly. bacchis hic ꝑcellā cōcitat. actust pdidimus remi:
Pi. referā me ad scopulū: ut istic cū ętate rē pduā. (giū.
Instabilis est fors rerū. pro lubidine fata agūt hoies.
Ego dum amico Mnesiloco operam impertio:
Illi amicam repperi. ubi pereat cum re assiduo.
Et mihi: me æq; ætati: reiq; meæ peperi infortuniū.
Sic uolt Cupido: adolescēs sū. ætatis licet plusculum
Iacturæ facere: melius: ut id nunc fiat: q̃ senio.
Sapientū ꝑfectost illud dictū: quod lydus increpat.
Si astartan on bromiū: Deosq; uoluptarios
Contempsit iuuenis: is aut isanibit: aut amabit senex.
Referā me ad scopulū ex naufragio: pr̃leget fragmia.
Seqre me lyde. uideo sorores gemias: bacchanal meū.

SARACENVS.

Vid si hoc. Inducunt meretrices duę eiusdē nois bacchides: & una pistoclerus adolescens. q dū sodali mnesilocho amicā quærit bacchidē: cauere minus potuit: quin alterius illa quearetur bacchidis lenocinio: docemur ergo non esse cōtra uenerē decertandum: sed si superare eius conamur illecebras: illico esse terga dandū: ab eaq; tanq̄ a scæuo scopulo fugiendū id: qđ elegāter expressit Plautus in trinūmo: cū amorē: execratur: lysiteles adolescēs: amor ignorādus t pcul adhibendus: atq; abstinēdus t. ⁋ Lusciniæ cātio. Luscinia a græcis dicta est Philomela: cuius notissima fabula est: quo pacto ultra fit cū progne tereū stupri: qui illi non solū uim attulit: sed linguā amputauit: & in auē conuersa q̄rulę uocis: lugere enim dicitur: dū cātat: quod scite Martialis expssit flet Philomela nephas incesti tereos & quę: muta puella fuit. garrula fertur auis: cui (ut de ea luculenter Plinius in decimo) cōtinuis: quindecim diebus ac noctibus est sine intermissione cātus: dicit ergo garrulā auē lusciniā potius in suo cātu deficere q̄ uerba deesse ligulaci mulieri: id qđ loco puerbii in loquacissimos oēs posset usurpari haud indecēter: in quos quodā in marullum disticho Martialis uidetur inuehi: quasi sub unius psona cæteros cōsimiles lazerauerit: carpit eo disticho iocose marullū: qui cū alios loq nō sineret: sed semp loqueret: ferre eū dixit oleū in auriculā: uerso ueteri uerbo in eos dicto: qui cum nō ualerent: dicebant oleū ore gestare. ⁋ Cognomies. Eiusdē nois: Vir. gaudet cognomine terra. i. sui nois similitudine. Seruiꝰ ibi huius meminit loci. ⁋ In concilio. In mutuo colloquio: dictū est aūt concilium a coactione: & cōuocādo: q; omnes in unū locū cōuocent iuxta Varronis sniam: nō aūt a cōsensu uel cōsilio. Haud meretricū est. Vt. s. bn̄ cōsulant. ⁋ Istoc milite. Nā bacchidē alterā miles sibi pecubia cōparauerat: quęrebat ergo ab illo alterius pecūia liberari. ⁋ Id huic caueas. i. huiꝰ gratia hoc primū agas: uel hoc sibi pstes osequiū. Ei dederit opas. Sibi se obsequētē fecerit. ⁋ Faciat lubēs. Pro fecerit. ⁋ Oppibē. Expectabis. ⁋ Eadē bibes. s. pte: uł patera meretricis ħ lenocinių ē: uł ut faciliꝰ adolescētē illaqet: uel ut aduenietem militi incutiat cordolium.

Luscinia auicula q: m sit

Oleū in auriculā ferre qđ sit

Bacchides sorores & Pistoclerus.

Plauti Comici Poetæ Clarissimi Bacchides Dimiatæ.

Vid si hoc potiust, ut taceas, ego loquar: ba. lepide, licet.

Ba. Vbi me effugerit memoria, ibi tu facito, ut subuenias soror

Ba. Pol. magis metuo, in monēdo ne mihi defuat oratio.

Ba. Pol ego quoq; metuo, lusciniolæ ne desuat cantio.

Sequere hac. pi. qđ agūt germanæ duæ meretrices cognomies.

Quid in concilio cōsuluistis? ba. bene pol. pi. haud meretricū ē.

Ba. Miserius nihil, q̄ mulier. pi. quid esse dicis dignius?

Ba. Hæc ita me orat sibi, qui caueat aliquē ut reperiam hoiem,

Istoc milite ut ubi emeritum sibi sit, se reuehat domum.

Id amabo te huic caueas. pi. qđ isti caueā? ba. ut reuehat domū.

Vbi ei dederit operas, ne hanc ille habeat pro ancilla sibi.

Nam si habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens?

Pi. Vbi his homost? ba. iā hic credo aderit. sed hoc idem apud

Poteris agere. atq; is dū uēiat, sedēs ibi oppiber, (nos rectius

Eadem bibens. eadem dedero tibi, ut biberis, sauium.

VALLA.

Vid si hoc potius est. Pistoclerꝰ cū lydo custode suo: cū ad bachides uēisset: ut unā: quā adamabat mnesilocꝰ: mnesiloco cōciliaret absenti sodali suo illecebris pmolitꝰ bacchidis alteriꝰ i amores eius pductꝰ ē: lydo grauiter ac moleste ferente. ⁋ Subuenias soror. memoriæ meæ succurras. ⁋ Pol ego quoq; metuo: ironicos legēdum est ac uultuose pnunciandū. ⁋ Lusciniolæ ne defuerit cātio. q̄ nullo mō deesse pōt. Pli. in. x. naturalis historię. Lusciniis diebus: ac noctibus cōtinuis qndecim garrulus sine intermissu cātus dēsante se frōdiū germine nō i nouissimū digna miratu: aut primū tāta uox tā puo i corpusculo: tā ptinax spūs: deide i una pfecte musica scia modulatꝰ edit sonꝰ: & nūc cōtinuo spū trahit i lōgū: nūc uariat iflexu: nūc distiguit cōciso: copulat itorto. pmittit: reuocat: ifuscat. ex iopinatu iterdū: & secū ipe murmurat: plenꝰ: grauis: acutꝰ: creber: extētꝰ: ubi uisū ē uibrās: sūmꝰ: mediꝰ: imus: breuiterq; oia tā puulis i faucibꝰ: q̄ tot exqsitis tibiaꝝ tormētis: ars hoium excogitauit: ut nō sit dubiū: hāc suauitatē pmōstratā efficaci auspicio: cū i ore stersichori cecinit ifantis. ⁋ Meretrices cognomines: ergo nō mō ħ cognomē: s; ēt hic & hęc cognomē: & cognomies eiusdē nois. ⁋ Quid i cōcilio ɔsuluistis. Quid ɔsultastis iqt iter uos cōciliatę. ⁋ Emeritū sibi sit. i. meritis militis satisfecerit nēpę datæ pecūiæ: tibīq; ipsonale ē. ⁋ Hic oppibē expectes.

Luscinie cātio

VGOLETVS ET GRAPA.

HAEc ita me orat: sibi q caueat aliquē: ut repiā hoiem. ita scribēdus uersus ē: ex codicibꝰ antiqs: & sniæ cōcinnitate: ac metri rōne: nō mutilatę: ut Pius legit absq; illis dictionibus: q caueat aliquē ut. ⁋ Vt ubi emeritū sibi sit: ita scribēdus & hic uersus est & nō absq; ubi: ut Pius corrigit contra snię cōcinnitatē: legē metri: & codicū oium lectionem.

VIscus

SARRACENVS.

¶ VIscus. Dicitur & uiscū: quod ad aucupiū pertinet. ¶ Parua hirūdo. De se ipso locutus. ¶ Illectū. Blandimentū: & illecebrā ab illiciēdo. Teren. in andria: adolescētulos imperitos rerū: eductos libere in fraudem illicis. ¶ Latebrosus. Secretus: absconditus: a latendo latebræ. q̄ hominū dicunt: ut latibula ferarū: quandoq̄ latebra pro excusatiōe dicta est Cicero uideant: ne quærat latebra periurio. ¶ Dissimulāt. Quasi negāt: & infecta uolunt: nā dissimulamus ea nō esse: quæ sunt. ¶ Malacisandus. Mollis reddendus: malacos enim mollis dr̄: inde malacia maris trāquillitas. ¶ Palestrā. Metaphoricos ucnereū certamen. ¶ Disco. Perstat in metaphora: discus erat: ex lapide: uel metallo: quo ueteres ludebant iaculando: erat enī genus ludi apud græcos discus: & inter quinq̄ pcipuos noiatus: hic uide licet iactus: pugillaria: cursus pedester: saltus: & palæstra: acron in Horatiū antiqui dixerunt certi ponderis discū: quo iuuenes in agone cōtēdebāt: ut esset ille fortior iudicādus: qui ultra spaciū designatū pieciss et: discus tn̄ forma uidet esse plana, q̄si spectantibus nobis solis: uel lunæ uidetur. ¶ Turturē. Quæ uis uenerea esse perhibet: nā cū sit de genere colūbaceo prius tn̄ cæteris nolle incipiūt uenerē: argumēto q̄ earum larga capia est: ut notat Aristoteles. ¶ Pro cęstu. Sunt cæstus quarte inflexiōis arma pugilū: & cū diphthōgo scribuntur: nā cestus secūdę cingulū est ueneris: inde incestus: & incestari dicim⁹. ¶ Scaphiū. Vas dictum est ad uētris onus deponēdū: ut apud ulpianum: scaphia habita uentris causa. Iuue. quoq̄: & ride positis scaphium cum sumitur armis: scaphiū tn̄ pro potorio uase accipi pōt: ut testat Plautus in sticho: scaphio & cantharis barrochis bibūt nos samiolo poterio: in q̄ significatione schaphiū hoc loco accipi cōuenit. ¶ Pro insigni. Quod in præmiū uirtutis tribuit. ¶ Corolla. Diminutiuū a corona: hæc in conuiuiis apponi solitæ. Horatius displicent nexæ philita coronæ: & rursus cum quo morantem sæpe diem mero: fregi coronatus uitentes malobathro syrio capillos: & item: est in horto philli nectendis apium coronis: est hederæ uis.

Discus qd sit

Pi. Viscus merus uestra est blāditia. ba. qd iā? pi. qa. n. itellego.
Duæ unum expetitis palūbem. parua hirundo alas uerberat.
Nō ego istuc facin⁹ mihi mulier cōducibile eē arbitror. (tuū.
Ba. Qui amabo? pi. quia Bacchis bacchas metuo, & bacchanal
Ba. Quid est quid id metuis? ne tibi lectus malitiam apud me
suadeat?
Pi. Magis illectū tuū, q̄ lectum metuo. mala es bestia.
Nam huic ætati non conducit mulier latebrosus locus.
Ego ne apud me quid stulte facere cupias, prohibeam?
Ba. Sed ego apud me te esse ob eam ré, miles cū ueniat uolo.
Quia quom tu aderis huic, mihiq̄, haud faciet q̄sq̄ iniuriam.
Tu prohibebis. & eadem opera tuo sodali operam dabis.
Et ille aduenie ns tuam me esse amicam suspicabitur.
Quid amabo obticuisti? pi. quia istæc lepida sunt memoratu.
Eadem in usu, atq̄ ubi periculū facias, aculeata sunt,
Animum fodicant. bona distimulāt facta, & famā sauciant,
Apage a me, apage. ba. ah nimium ferus es. Pi. mihi sum. ba. malacissandus es.
Quid ab hac metuis? pi. quid ego metuā rogitas? homo adolescens
Penetrem huiusmodi in palestrā, ubi damnis desudascitur,
Vbi pro disco dānum capiam, pro cursura dedecus?
Ba. Lepide memoras. pi. ubi ego capiā pro machera turturem,
Vbiq̄ imponat in manu, alius mihi pro cestu, cantharum.
Pro galea, scaphium, pro insigni, sit corolia pectilis.

VALLA.

¶ VEstra est blanditia. ergo singulariter hæc blanditia: sicut in plurali hæ blanditiæ. ¶ Expetitis palūbē: militem subaudi. ¶ Parua hirundo: subaudi ego. ¶ Alas uerberat. cōcutit frustra: ut euolet. ¶ Et bacchanal tuum. Tuas furias. ¶ Magis illectū. i. attractū per blāda uerba. ¶ Latebrosus locus. ubi latere uideamur. ¶ Aderis huic. opem tuleris bacchidi sorori meæ. ¶ Tuo sodali. Mnesilocho. ¶ Aculeata sunt. Aculeis: & stimulis referta. ¶ Animū fodicā: percellūt: pforāt. ¶ Bona distimulant facta. q̄ bn̄fecceris stimulis agitant. ¶ Malacisandus es molificādus. græce malachos mollis dr̄: uñ malagizo mollifico. quod nos malagisso. solent enim ut Priscianus inquit: latini z in geminū ss cōuertere. Inde malatia maris pacatio: Cæsar in. ii. cōmetario de rebus gestis in gallia. Tanta subito malaci: ac trāquillitas extitit: ut se ex: loco cōmouere nō possent. ¶ In palæstram. per translatione lusum uocat fœmineū: ubi corpora ad uenerem exercentur: sicut in palæstra ad corporis firmitudinem. ¶ Dānis desudascit: cū pecunia & ablatione corporis robur ammittit. ¶ Pro disco dānum capiam. Disco in palæstra ludebatur. metallica erat figura discus: ut nobis solis corpus apparet: ideo etiam græci solare corpus discum uocitant. hoc ergo pondus in sublime iactabatur. ¶ Pro cursura: cursus exercitatione. ¶ Pro machæra: loco ensis. ¶ Pro cæstu cantharum. Cestus cum græcum uocabulum est: caret diphthōgo: & ueneris significat cīgulum: quod legitimis tātū nuptiis adhibebat: uñ incestus quibus nō adhibet: & incestare uerbū. Cæstus uero cum diphthongo quartę declinationis: & latinum pugilum arma significat. ¶ Cantharus: a sonitu infusi humoris nomen habet: ut docuit Alexāder. ¶ Pro galea scaphium: uas ad urinam excipiēdam. Iu. Et ride positis scaphium cum sumitur armis: ab alta fossura dictum: si quidem scaptin fodere significat: unde & scapha dicta est: & poculi genus: ut ab atheneo. ¶ Pro insigni: insigne uocat: quod militari uerbo diuisam dicimus. ¶ Corolla plectilis. i. corona multis implexa floribus.

Cestus qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ SCAphium uas a scaphæ similitudine: in quo mingere solebant: uti uidetur ex Iuuena. qui satyra. vi. sic scribit. Et ride positis scaphium cum summitur armis. ¶ Plectis a πλέκω plico. ¶ Mala cum pallium mollem & effœminatum intellige. ¶ Malaxare pro eo quod est mollem reddere posuere ueteres: & item malacissare a græco. μαλακίζειν: ut potare ποτίζειν; domare δαμάζειν. Mulgere ἀμέλγειν; & multa alia: ut scribit. M. Varro. in libris de lingua latina.

Scaphiū.

SARACENVS.

¶ MAlacum. Mollem delicatũ. ¶ Hoc agere melius. Vt.s. serio ames: nõ ioco. ¶ Nullus. Pro non. ¶ Sum nihili. paulatim adolescens in amores irrepit: Iccirco (ut monuimus) non morandũ: sed mox fugiendum est ne. tanq̃ magnes ferrũ forte nos rapiat: insidiosus amor. ¶ Ingenio. Naturæ. ¶ Moderari. Nam aium uincere: sibiq; imperare hoc proprium uirtutis est: id quod in uita difficilius est adolescẽti præsertim: nam (ut inquit Seneca) facilius est gentes barbaras uincere: q̃ animum suũ continere. ¶ Emancupo. In seruitutem trado. ¶ Viaticam cœnam. Quia uel erat inter factura: uel ex itinere defessa: ut mox ostendit cum dicat: ut sedes lassitudinem. ¶ Nam id flagitium meũ: Nunc magis adolescentem prouocat ad liberalitatem: cum simulet: nolle de suo: ut sumptum faciat. ¶ Bene me accipis. Nunc ambo locũtur bacchides: ita ut nullus locus detur pistoclero: ut prius dabant maculati codices.

Nota pulchrũ dictũ

VALLA.

¶ PRO lorica: indumento militari a loris dicto. ¶ Malachum capiã pallium. Molliculũ indumentũ: qđ malachon græci molle uocẽt. ¶ Preciosa es operaria. operarius: qui operã suã locat alicui. ¶ Iocon. ioco ne p q; aduerbio ponit ioco: cuius cõtrariũ serio: q̃q; seriæ uasa dicũtur uinaria. Teren. relleui dolia: serias oẽs. Persi. Seriolæ ueteris metuens deradere limum. ¶ Istis fieri conciliabulis: ubi mentes inter se conciliantur. ¶ Quãuis subito. Quantumcunq; propere. ¶ Me emancupo: mãcipium me tibi dedo. ¶ Cęnam hodie dari uolo uiaticam. i. postq̃ uiæ se cõmittet: ut sit adiectiuũ uiaticus uiatica uiaticum: & uiaticum impensa itineris. ¶ Obsonatum. i. instructum. ¶ Opulentũ obsonium: abundans cõuiuium: est tamen proprie obsonium eduliũ diminutiuũ ab ea: qđ græci dicunt opson faciunt obsonium quã litterã duplicem modo in ps uertimus: ut ethiops: modo i bs: ut arabs ita obsoniũ. Rarissime aũt in ph: ut cinips: unde Virgili. Cinipheì tondent hirci: setasq; comantes. ¶ Credo timida es: hunc locum hæc uerba consequi debent esser nasciternam cum aqua foras. Fulgentius nasiternã dicit aquę urnam. idest urceum: unde & in forẽ si cõcordia ait: ubi nasiterna ẽ aquã petas. Festus autem nassiterna est genus uasis aquarii ansati: & patentis: quale est: quo equi perfundi solent. Plautus in bacchidibus. Hæc qui se uocat: cum nassiternam cum aqua si ne suffragio. Et cato in ea oratione: quam composuit in quã Sulpitium quotiens uidit: riuulos nassiternas perfusos a qualis matellassine ansis. ¶ Sedes lassitudinem. Tranquilliorem te a lassitudine facias.

Operarius qui dicat

Obsonium quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ DE subito a ueteribus dictũ ostẽdit: Nonius: Marcellus. Titinius: in prælio: sed amabo: qui de subito ad me uenisti. Ennius in paccratiaste. Cum de subito me mulier lacrimãs ad genua decidit Multos præter hos citat auctores. ¶ Tu facito opulentum obsonium: ita scribi debet uersus metri ratiõe: illud autem. sic nobis obsonatum: nel sit nobis. ut corrigit Pius: superfluit. ¶ Meo animo: ex codicibus antiqs: & sentẽtiæ cõcinnitate: nõ meus: & absq; illa dictione animo: ut Pius legit: & corrigit inscite: nulla uersus & sententiæ habita ratione.

Conciliabulis

Pro hasta, talus. pro lorica, malacum capiam pallium.
Vbi mihi pro equo, lectus detur. scortum, pro scuto accubet.
Apage a me, apage. Ba. ah nimium ferus es. Pi. mihi sum? Ba. malacissandus es.
Equidem tibi dabo hãc operã. pi. at nimiũ p̃ciosa operaria es.
Ba. simulato me amaꝛ. pi. utrũ ego ioco assimulẽ istuc, an serio?
Ba. eia hoc agere meliust, miles cum huc adueniat, te uolo
Me amplexari. pi. quid eo opust? ba. ut ille te uideat uolo.
Scio quid ago. pi. & pol ego scio quid metuo. sed quid ais? ba. quid est?
Pi. Quid? si apud te ueniat de subito prandium, aut potatio
Forte, aut cœna, ut solet in istis fieri conciliabulis,
Vbi ego tum accũbam? ba. apud me mi anime, ut lepidus cum lepida accubet.
Locus, hic nos apud, q̃uis subito uenias, semper liber est.
Vbi lepide esse uoles tibi mea rosa, mihi dicito.
Dato qui bene sit, ego ubi bene sit tibi, locum lepidum dabo.
Pi. Rapidus fluuius est hic. non hac temere transiri potest.
Ba. Atq; ecastor apud hunc fluuium aliquid perdũdust tibi.
Manum da, & cõsequere. pi. aha minime. ba. quid ita obsecro?
Pi. Quia istoc illecebrosius fieri nihil potest,
Nox. mulier. uinũ homini adolescentulo? ba. age igitur equidẽ
Pol nihil facio nisi caussa tua, ille quidem abducet hanc,
Tu nullus affueris, si non lubet. pi. sum ne ego nihili,
Qui nequeã ingenio meo moderari? ba. qd est, qđ tu metuas?
Pi. Nihil est. nũc mulier tibi me emãcupo, tuꝰ sũ, tibi do operã.
Ba. Lepidus. nũc ego te facere hoc uolo. ego sorori meæ cœnã
Hodie dare uolo uiaticã. ego tibi argentum iubeo
Iam intus efferri foras, tu facito opulentum obsonium,
Ego obsonabo. nam id flagitium meum sit, mea gratia
Te operam dare mihi, & ad eam operã facere sumptũ de tuo.
Pi. At ego nolo dare te quicq̃, sine. ba. sino quidem, si lubet.
Propera amabo. pi. prius hic adero, q̃ te amare desinam.
Ba. bene me accipis aduenientẽ mea soror. ba. qd ita obsecro?
Ba. Quia piscatus meo animo hic tibi hodie euenit bonus.
Ba. Meus ille quidem est. tibi nunc operam dabo. de Mnesilocho soror,
Vt hic accipias potius aurũ, q̃ eas hinc cũ milite.
Ba. Cupio. ba. dabiꝛ opera. aqua calet. eamus intro, ut laues,
Nam ut e naui uecta es, credo timida es aliquantum soror.
Simul hic nescio quid turbest, quin hinc decedimus.
Sequere hac igitur me intro in lectũ, ut sedes lassitudinem.

Iamdudũ.

Lydus pædagogus. Pistoclerus adolescens.

IAndudum pisto:lere tacitus te sequor,
Spectans quas tu res hoc ornatu geras, nanq;
Ita me Di ament, Lycurgus, ut mihi quidem
Videtur, posset hic ad nequitiam addunier.
Quo nunc capessis tu te hinc aduorsa uia
Cum tanta pompa? pi. huc. Ly. quid tibi huc? quis istic habet?
Pi. Amor, uoluptas, uenus, uenustas, gaudium,
Iocus, ludus, sermo, suauis sauiatio.
Ly. Quid tibi commercist cum Dis damnosissumis?
Pi. Mali sunt homines, qui bonis dicunt male.
Tu Dis nec dicis recte, nec æquom facis.
Ly. An Deus est ullus suauis sauiatio?
Pi. An non putasti esse unq̃? o Lyde es barbarus,
Quem ego sapere nimio censui plus, q̃ Thalem,
Sed is stultior es barbaro poticio,
Qui tantus natu deorum nescis nomina
Ly. Non hic placet mihi ornatus. pi. nemo ergo tibi
Hoc apparauit, mihi paratust, quoi placet.
Ly. Etiam me aduorsus exordire argutias?
Qui si decem habeas linguas, mutum esse addecet.
Pi. Non omnis ætas Lyde ludo conuenit.
Magis unum in mentest mihi nunc, satis ut commode
Pro dignitate obsonii hæc concuret coqus.
Ly. Iam perdidisti te, atq; me, atq; operam meam,
Qui tibi nequicq̃ sæpe monstraui bene.
Pi. Ibidem meam operam perdidi, ubi tu tuam.
Tua disciplina nec mihi prodest, nec tibi.
Ly. O perligatum pectus. pi. odiosus mihi es
Tace, atq; sequere Lyde me. Ly. illuc sis uide.
Non pædagogum iam me, sed Lydum uocat.
Pi. Non par uidetur, neq; sit consentaneum,
Cum hic herus intus sit, & cum amica is accubet,
Quomq; osculetur, & conuiuæ ali accubent,
Præsentibus illis pædagogus una ut siet.

SARRACENVS.

IAmdudũ. Miraẽ lyd⁹ pędagogus: qd pistocler⁹ rerũ agat: uiderat. n. illum mom:to prioribus moribus imutatũ: neq; satis sibi cõstare: nihil qppe est: qđ æque cito mẽtes hoĩum obalienet q̃ lasciuus amor: & uoluptas. ¶ Vt lycurg⁹. Plures licet dci sint lycurgi: hoc loco eũ ĩtelligimus: q spartanis leges dedit: q̃ ne uiolarent iureiurãdo lacedęmonas ad eas seruãdas coercuit: quo adtãdẽ rediret: q ꝓfectus in cretã insulam: & ibi uita functus: iussit in mari suos cineres spargi: ne unq̃ sparthãi a iureiurãdo soluerenẽ: intellectus ergo uerboꝝ p̃t dupliciter hẽri: uel qꝙ lycurgus: q fuit seuer⁹ legũ lator istis posset illecebris: si adesset capi: uel qꝙ in adolescentẽ amore peuntẽ lycurgi legib⁹ opus eẽt: qbus ille iuuenũ maxime lasciuiã cõpescuit. ¶ Ad nequitiã. Ad luxuriã btũs Augusti. contra inuerecũdos lasciuiẽtes: saltẽ inqt haberẽt aliqd pudoris: nõ in publicum exultãte neqtia. ¶ Põpa. Obsoniorũ apparatu. ¶ Habet. ꝓ hitat. ¶ Thalẽ: Milesiũ. s. ex septẽ græciæ sapiẽtibus unũ: q eodẽ tpe uixerunt: de quo mẽtio hita est i captiuis. ¶ Barbaro potio. Mẽda ẽ in uerbo potio legẽdũ ẽ: putito. i. stulto ĩsano exposuit hũc locũ Festus: ita ubi legebaẽ apparuit: emẽdauimus: apparauit. ¶ Num oĩs ætas: Seneca in tragœdiis ꝓpria describit deus: officia & æuũ p suos ducit gradus. ¶ Ludo. Esse. s. sub pręceptoribus. ¶ Cũ. Hic seipm ostendit. ¶ Itur⁹ sum domũ. Vt oĩa reuelẽ patri. ¶ Barathrũ. Locus ubi p̃cipites noxii agebanẽ: & ppea locus qsq; ꝓfundissimus. ¶ Vixisse. i. occũbere: & mori. ¶ Plenos sanguinis. Libidine ęstuãtes. ¶ Calẽs. Furẽs. ¶ Linus. Qui fuit herculis p̃ceptor: is cum uoluisset iã grandiusculũ herculẽ uerberare: ab eo pugnis cæsus est. ¶ Phœnix. Achillis magister fuit: ꝓfectusq; cũ achille est ad bellũ troianũ: cũq; ille p dolũ in tẽplo thymbrei apollinis cõficereẽ: mortẽ phœnix achillis patri pelleo nũciauit: sciẽter igiẽ rñsum est a lydo: optare potius pistoclerum mori q̃ ab illo uerberatũ iri. ¶ Optabile. eligibile: inde optio electio.

Lycurgi uaframẽtũ

Barathrũ quid sit

VALLA.

IAmdudũ pistoclere. lyd⁹ cũ uidet suũ imutatis morib⁹ eẽ discipulũ pistoclerũ fert ęgerrime: eũq; grauiẽ icrepat. ¶ Vt lycurg⁹: q seuerissimas leges laced̃mõiis ďdit. Adducaẽ ad tuã cõprimẽdã neqtiã. ¶ Cũ tãta põpa. Instructũ siqdẽ secũ hẽbat obsoniũ. ¶ Istic hẽt. i. hitat. ¶ Es barbarus. es rusticus: qui nõ putasti suauẽ

Ly. An hoc adeas res obsonatust obsecro?
Pi. Sperat quidē aius, quo eueniat Diis in manu est.
Ly. Tu amicam habebis? pi. cum uidebis, tum scies,
Ly. immo neq̧ habebis, nec sinam. iturus sum domum.
Pi. Omitte Lyde, ac caue malo. Ly. quid caue malo?
Pi. iam excessit mihi ætas ex magisterio tuo.
Ly. O baratrum, ubi nunc es, ut ego te usurpem lubens.
Video nimio iam multo plus, q̄ uolueram.
Vixisse, nimio satius est, q̄ uiuere.
Magistron quenq̄ discipulum minitarier?
Nil moror discipulos mihi esse tam plenos sanguinis.
Valens afflictat me nunc uacuum uirium.
Pi. Eia nunc esse ego opinor Hercules, tu autem Linus.
Ly. pol. metuo magis ne phœnix tuis factis fiam.
Teq̧ ad patrem esse mortuum renuntiem.
Pi. Satis historiarum est? Ly. hic uereri perdidit
Compendium. ædepol haud ætati optabile
Fecisti, quom istanc nactus es impudentiam.
Occisus hic homost. ecquid in mentem est tibi,
Patrem tibi esse? pi. tibi ego, an tu mihi seruos es?
Ly. peior magister te istæc docuit, non ego
Nimio es tu ad istas res discipulus docilior,
Quam ad illa, quæ te docui, ubi operam perdidi.
Pi. isthactenus tibi Lyde libertas datast.
Orationis, satis est. sequere me, ac tace,
Ly. Aedepol fecisti furtum ætati malum.
Quom istæc flagitia me celauisti, & patrem.

suauitati oēm numē esse. ¶ Plusq̄ thalē: & thalē thaletē dicimus milesium e septē sapientibus: unū de quo supra abūde facta mētio. ¶ Stultior es barbaro potitio. Potitiū inq̄t Festus pro stulto: dixit Plau. Quod huic loco cōgruit: idē tñ ait potitius: & pinarius. Hercules cū ad arā. quæ hodie maxima appellatur decimam boum: quos a geryone abductos abigebat agros in primam prophanas: sed genus sacrificii edocuit: quæ familia & posteri eius nō defuere decumantibus usq̧ ad Apium. Cl. censorem: qui. l. milia æris grauis his deditus seruos publicos edocerent ritum sacrificādi: quo facto potitii cēnt ex familia numero. xii. omnes interea intra diem. xxx. pinarius: q̧ non adfuit sacrificio cautū est: ne quis pinario ex eo sacrificio postea uesceretur. ¶ Exordire argutias. incipis stridere aduersum me: nā argutum quandoq̧ stridulū significat. Virg. Arguto coniunx percurrit pectine telas. Et argutum breue idē de forma equi. Argutūq̧ caput breuis aluo: obæsaq̧ terga. Argutū etiā ostensum dicimus. qa arguere ostendere: Iuue. Arguit ipsoq̧ quos lra: gēmaq̧ princeps. ¶ Illuc sis. p eo: q̧ est illud si uis. ¶ Non pædagogū. i. custodē & magistrū. græci pædagogū uocāt. nēpe q agat puerū: nam pæs pedos puer dr: & ago duco. ¶ Omitte lyde: subaudi hoc facere: quod minitaris. ¶ Caue malo: ne malum incurras. ¶ Ex magistratu tuo: ne mihi sis magister a magistro magistratum inflexit. ¶ O baratrum: o uorago inquit lydus: quam malim te adire: quā hunc instruere discipulum. ¶ Magistro quemq̄ discipulum minitarier: interrogatiue: ac uultuose legendum est: quo congrua loco exprimatur indignatio. ¶ Plenos sanguinis. Qui minitentur magistris interitum. ¶ Vacuū uirium: ob senectutem exhaustum uiribus. ¶ Esse ego opinor hercules: tu autē lynus: Opinor passiue dixit. sane hercules lynū musicum: ac poetā habuit præceptorem: quem ut Theon Alexandrinus tradit in musicis cędere uolentem discipulum: discipulus hercules inq̄ occidit. ¶ Ne Phœnix tuis factis fiam. Pelleus achilli filio ad troianam expeditionem eūti comitē: ac magistrum phœnicem amyntoris filium dedit: quēadmodū Homerus tradit: ut ipsum moribus instrueret: & dicendi doceret peritiam his uerbis τουνεκα με προέηκε διδάσκέμεναι τάδε πάντα. μύθων τε ῥητῆρ᾽ ἔμεναι πρηκτῆρά τε ἔργων. Vt etiam Cice. in oratore. Nam uetus quidem illa doctrina eadem uidetur: & recte faciendi: & benedicendi magistra: neq̧ disiuncti doctores: sed iidem erant uiuendi præceptores: atq̧ dicendi: ut ille apud Homerum. phœnix: qui se a pelleo patri achilli iuueni comitem esse datum dicit ad bellum: ut illum efficeret oratorem uerborū: actoremq̧ rerum. Cuius emulatione Quintilianus inquit. Sit ergo tam eloquentia q̄ moribus præstantissimus: qui ad phœnicis homerici exemplum dicere: ac facere doceat. ¶ Teq̧ ad patrem esse mortuum renunciem. Quia rediens domum phœnix pelleo achillis mortem apud troiam nunciauit. ¶ Veri perdidit compendium: idest boni commodum amisit. nam uerum dicebant rectum ueteres. Cice. in oratore. quem locum Quinti. etiam citat inquiens: sed quem potius ego q̄. M. Tullium sequar: qui in oratore. Non repræhendo inquit scripsere: scripserunt esse uerius sentio. ¶ Optabile. elegibile.

Potitiū qd

Argutum quid sit

Verum qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

Potitius

¶ LYDVS uidens Pistoclerum discipulum suum mores mutasse: illum increpat. ¶ Meretricia consuetudine posset lycurgus ad nequitiam adducier. Fuit autem lycurgus homo prudens: & seuerus Lacedæmoniorum rex: qui illis sanctissimis leges dedit: ut in eius uita scribit Plutarchus cherronēsis. ¶ Putitum: Plautus dixit pro stulto inquit F. Pom. ubi quidam emendant potitium. ¶ Poticio: ex codicibus antiquis sententia: & ratione uersus: & non barbaro porro: ut barbare prorsus: & contra legem carminis corrigit Pius: omnium ignarissimus. ¶ Tu autem Lynus. Minatur Pistoclerus lydo pedagogo exēplo Herculis: qui ut tradit Diodorus Siculus libro. iiii. bibliotheces: citharā discens: cū esset ingenio tardo: ob eamq̧ rem uapularet ita motus Linū cithara peremit. Lydus uero respōdet exēplo phœnicis adducto. Phœnix ab Amyntore patre execratur tali de causa. Amyntor cum perdite Clytiā pellicem amaret ac Hippodamiā uxorē: ex qua Phœnicē genuerat sperneret: phœnix mřis īpulsu: cū Clytia patris pellice cōcubuit. Quod cū pater resciuisset: diras iprecatus est filio: ut orbus esset filiis. Quare phœnix patrē formidans: ac illius maledictiōes: fugit ad Pelea: a quo benigne susceptus propter cognationē accepit dolopia regionem dono. achillem quoq̧ tum paruulum existentem erudire iussus est: ut scribit Homerus. ix. rhapsodia iliados.

Herilis

SECVNDVS ACTVS.

Chryſalus Seruos.

HErilis patria ſalue, quam ego biennio,
Poſtq̄ hinc in epheſum abii, nunc conſpicio lubens.
Saluto te uicine apollo, qui ædibus
Propinquos noſtris accolis, ueneror q; te
Ne nicobolum ſinas noſtrū ſenem prius
Me conuenire, q̄ ſodalem uiderim
Mneſilochi piſtocleron. ad quem epiſtolam
Mneſilochus miſit ſuper amica Bacchide.

Piſtoclerus, Chryſalus.

MIruſt me ut redeā te opere tanto quærere,
Qui abire hinc nullo pacto poſſim, ſi uelim.
Ita me uadatū amore, uinctū q; attines?
Ch. proh Dii immortales piſtoclerum conſpicor
O piſtoclere ſalue. pi. ſalue chryſale.
Ch. compendio uerba multa iam faciā tibi.
Venire tu me gaudes, ego credo tibi,
Hoſpitium, & cœnam pollicere, ut conuenit,
Peregre aduenienti, ego autē uenturum adnuo.
Salutem tibi ab ſodali ſolidam nuncio.
Rogabis me, ubi ſit, uiuit. pi. nempe recte ualet?
Ch. iſtuc uolebam ego ex te percontarier.
Pi. Qui ſcire poſſum? ch. nullus plus. pi. quē nā admodum.
Ch. Quia ſi illa inuentaſt, quā amat, uiuit. recte ualet.
Si non inuentaſt, minus ualet, moribundus q; eſt.
Anima eſt amica amanti. ſi ea abeſt, nullus eſt.
Si adeſt, res nullaſt. ipſus eſt neq̄, & miſer.
Sed tu quid factitaſti, mandatis ſuper?
Pi. Egon? ut quod attuliſſet ab illo nuncius
Non impetratum, id aduenienti redderem?
Regiones colere mauellem ego acheruntícas.
Ch. Eho an inueniſti Bacchidem? pi. ſamiā quidem.
Ch. uide quæſo ne quis tractet illam indiligens.
Scis tu ut confringi uas cito ſamium ſolet?
Pi. iam ne ut ſoles? ch. dic ubi ea nunc eſt obſecro?
Pi. Hic, exeuntem me unde aſpexiſti modo.
Ch. ut iſtuc eſt lepidum, proxume uiciniæ
Habitat. ecquidnam memini Mneſilochi? Pi. rogas?
Immo unice unum plurimi pendit. ch. papæ?
Pi. immo ut eum credis miſera amans deſiderat.
Ch. Dictum iſtuc? pi. immo chryſale hem non tantulum
Vnq̄ intermittit tempus, quin eum nominet.
Ch. Tanto hercle melior Bacchis. pi. immo. ch. immo abiero
Potius. pi. num inuitus rem bene geſtam audis heri?
Ch. non herus, ſed actor mihi cor odio ſauciat.
Etiam epidicum, quam ego fabulam æque, ac me ipſum amo,
Nullam æque inuitus ſpecto, ſi eam agit pelio,
Sed Bacchis etiam fortis tibi uiſa eſt? pi. rogas?
Ni nactus uenerem eſſem, hanc iunonem dicerem.

SARRA CENVS.

HErilis pr̄ia: ex epheſo ado leſcēs mneſilocus & chryſalus ſeruus: q priuſq̄ domū adeāt ad piſtoclerū ſodal diuertūt: primus ergo chryſalus urbē igreſſus patriā de more ſalutat.

VALLA.

HErilis patria. Chryſalus adueniens patriā ſalutat: p̄cat apollinē: ut prius nicobulū uideat q̄ piſtoclerū. ¶ Veneror q; te. Cur aūt mox oſtēdit. ¶ Quē ad. anaſtrophe: p ad quē.

SARRA. CENVS.

MIrum eſt. Exeuntem piſtoclerū e bacchidarū domo chryſalus adorit. ¶ Vadatum. Diſtrictum: obnoxium: feneſtella penes quem uadatus amicitia: non dolo tenebat. ¶ Tu me gaudes. ſ. aduenifſe. ¶ Anima amica amanti: iuxta illud platonicū: amans mortuus in ſe ipſo: uiuit in alieno: iō dixi: ſi abeſt: uel ſi adeſt: nullus eſt: ppterea q amantis animus non in proprio degat corpe: ſed totus ſit cū amato; qn immo amatus ſit amātis aius: nec mirū: ſi uſq; adeo hæret infixi pectore uultus: extāt ipſius platonis uerſiculi apud macrobiū & Gelliū: quos admodū iuuenis luſit: dū ſemihulco ſauio puellū meū ſauior: dulcē q; florē ſpirit⁹ duco ex aperto tramite: aīa ægra: & ſaucia curcurrit ad labia mihi: & infra: tū ſi moræ qd fuiſſet pluſculæ: in cœtu oſculi amoris igne pcita tranſiſſet: & me linqret: & mira pr ſus res fieret: ut ad me fierē mortuus: ad puerū intus uiuerē. ¶ Vas ſamiū. Samia. n. uaſa fictilia laudabant: ſamos inſula eſt in ionio pelago: alia eſt prope thraciam in ægeo: quæ ſamothrace dicta ē: ſamos a Strabōe ſummitas: & altitudo dr̄: ſenſus ſatis perſpicuus eſt: & iocoſitate refertus. ¶ Iā ne: ut ſoles. ſ. iocaris. ¶ Rogas. Pro interrogas. ¶ Dictum iſtuc. Quaſi non exhibeat fidem dictis ita ſuſpēdit ſermonē. ¶ Immo abiero. Quaſi tedio affectus: & faſtiditus uerbo illo: imo. ¶ Actor. Impulſor ut illud: & tempeſtatibus actus. ¶ Si agit pelio. Vellē legi: ſi agitur pello: uel agit pro agit: ſicuti meret pro meretur: cūctat pro cūctatur: luctat pro luctat: moderat pro moderat: & fruſtrat p fruſtrat: & pleraq; huius cōtraria genera uerborū ab antiqs uſurpata ſunt: & atteſtat marcellus: ſedit ad ſenſum redeā: denotat q̄ impaciēter ferat hercle imperiū: uſq̄: ut getus ne ſit: ita huc mō illuc impellit uerſatur q; ab mneſilocho: nā & fabulā epidicū cū libentiſſime ſpectet: tn̄ ad eā iuitus accedit: qa dū agit a ſpectatorib⁹ pellitur. ¶ Sed bacchis fortis tibi uiſa ē? Fortis. i. formoſa teſte marcello: q ēt utit teſtimo

Samos ubi locorum ſita

Fortis ſignificatū

nio plautino: alias fortis pro diuite: & opulēto capit̃: Plau. alibi: cū ſororē deſpondiſſet in tā fortē familiam: qñq; ꝑ celeri. Virg. ſi fœmina forti: fides equo. ⁋ Venerē. Alteram dicit bacchidē ſuā amaſiā. ⁋ Mneſiloche. Apoſtrophat ad abſentem. ⁋ Philippeo. Quod cæteris aliis diximus purius eſſe & excellentius.

VALLA. MIrum eſt me: ut redeã te opere tanto q̃rere. Alloq tur piſtoclerus meretricē quā docet: nō q̃rendū: an ſit rediturus: cū eius illigatum pectus eēt meretricibꝰ: reliquū cū chryſalo ſermonē hēt. ⁋ Vadatū amore. Tāq̃ uade occupatū. ⁋ Nimis ualet: qa ualere mediū uerbū eſt: ſicut ualetudo. **Valere mediū uerbū** ⁋ Regiones colere mauellē acheruntica s. Malim inqt potius mori: q̃ datā fidem amico deſerere. ⁋ Vt cōfringi uas cito ſamiū ſolet. qa uaſa ſamia fictilia ſunt: & bacchidem ſamiā dixit per iocū: chryſalus ait ꝑſpiciēdum: q̄uo tractet̃. Vaſa ſiqdem fictilia: ſi e manibus exciderint: facile cōfringūtur. ⁋ Iam ne ut ſoles: interrogatiue leg ēdum eſt: tamen apud ſe rem non habeat ambiguam. ut ſit ſenſus es ne deriſor: ut ſoles. ⁋ Nō herus: ſ; actor mihi. Nō inqt herus meus: ſed agitator: & quaſi cauſaꝝ tractator. ⁋ Nullam æq; inuitus ſpecto: qa ſæpiꝰ oculis obiectat̃ meis. ⁋ Fortis tibi uiſa ē: fortē antiq omni uirtute ornatū dixerunt: nō tm̃ corpore ualidū: & aio tolerantē: ſicut & iuſtū: ita & temperantem. quē frugalem dixiſſe ueteres: au thor eſt Cicero ut in quo frugalitas ſit: ibi uirtutes oēs ita iuſtitia: ita fortitudo: q̃ reliquarum uirtutū ſunt genera. Nam prudētia de parte rōnali manans recte. ut Ariſtoteles ait: non his ammiſcet̃. ⁋ Machinabor machinā: figura uetus: ut ſeruio ſeruitutē.

Ch. Aedepol Mneſiloche. ut rē hanc natā eſſe intelligo,
Quod ames paratuſt, quod des inuentoſt opus.
Nam iſtic fortaſſe auro opuſt. Pi. philippeo quidem.
Ch. atq; eo fortaſſe iam opus eſt. pi. imo etiam prius.
Nam iam huc aduenict miles, & miles quidem,
Qui de admittenda Bacchide aurū hic exigit.
Ch. Veniat quando uolt. atq; ita ne ſibi ſit moræ,
Domiſt. non metuo, nec quoiq̃ ſupplico,
Dum quidē hoc ualebit pectus perfidia meum,
Abi intro. ego hic curabo. tu intus dicito
Mneſilochū adeſſe Bacchidi. pi. faciam, ut iubes,
Ch. negociū hoc ad me nunc attinet aurarium.
Mille, & ducentos philippos attulimus aureos
Epheſo, quos hoſpes debuit noſtro ſeni.
Inde ego hodie aliquā machinabor machinam,
Vnde aurum efficiā amanti herili filio.
Sed foris concrepuit noſtra. qui nam exit foras?

Nicobolus Senex. Chryſalus ſeruos.

IBo in pyreæū. uiſam ecquæ aduenerit
In portum ex Epheſo nauis mercatoria.
Nam meus formidat animus, noſtrū tam diu
Ibi deſidere, neq; redire filium.
Ch. Extexam ego illū pulchre iam ſi Di uolunt.
Haud dormitanduſt. opus eſt chryſo chryſale.
Adhibo hunc, quem quidē ego hodie hic faciam arietē
Phryxi. itaq; tondebo auro uſq; ad uiuā cutem.
Seruos ſalutat nicobolum te chryſalus.
Ni. proh Di immortales, chryſale ubi mihiſt filius?
Ch. Quin tu primū ſalutem reddis, quam dedi?
Ni. Salue. ſed ubi nam eſt Mneſilochus? ch. uiuit, ualet.
Ni. Venit ne? Ch. uenit. ni. euax, aſperſiſti aquam,
Bene ne uſq; ualuit? ch. pancratice, atq; athletice.
Ni. Quid hoc, qua ego cauſſa illum in epheſum miſeram,
Accipit ne aurum ab hoſpite Archidemide?

VGOLETVS ET GRAPA. ⸿QVEMadmodū iterrogatiue. Quē nā: ex codi. antiqs & rōne uerſus. ⁋ Res nulla eſt ex codicibꝰ antiqs: & rōne uerſus: & nō reapſe: ut ait Pius. ⁋ Sami fiebāt uaſa figulina fragilia: uñ iocoſe ſamiū uas bacchidē dicit: ut q̃ erat ſa mia. ⁋ Pape. græce βαβαί. ⁋ Fortis pro pulchra poſitum eſt a Plauto: ſi Seruio credimus: & in milite glorioſo. Nonius tamen Marcellus ibi fortem pro famoſo exponit. **Samiū uas**

SARRACENVS. IBo in pyræū. Solicitus nicobolus de aduētu filii: dū it ad portū: incidit in chryſalū: q oiſariam dolo munitus aderat: ut ſenē falleret: pyræcus portꝰ ē athenīēſiū ab urbe athenaꝝ diſtans ad. xl. ſtadia: ut notauit Strabo: & dictus eſt pyræeus q̃ſi feruēs ꝑꝑ multitudinē in portū ip̄m aduentantiū: athenis aūt agi fabula nō Romę uidebat̃. ⁋ Deſidē. Nimiū moratē. ⁋ Extexā. Diſtrahā. ⁋ Chryſo. auro: a quo nomē hēt chryſalus: nā ſua malitia aurū adinuenit. ⁋ Arietē phryxi. De quo alibi mētio facta eſt: cuius erat aureū uellus: qđ ſe admutilare: & adtōdē dicit ad cutē uſq;: hoc ē ſenē ip̄m multa pecūia đradē. ⁋ Aſpxiſti aq̃. Nā ea i faciē iacta ta ſopiti ſpūs reuiuiſcūt. ⁋ Pācratice atq; athletice. Fortit̃ & ualēter: ut athletę: & pācraiaſtę q plurimis polēt uiribꝰ. **Pyreneus qd & unde**

VALLA. IBo i pyreū. Nicobulꝰ ad portū cōtēdit: ut de filio ſuo Mneſilocho aliqd mō audiat. Offendit itaq; Chryſalū: a quo q̃ fuerat ſecū Chryſalus cōmēsꝰ audit. ⁋ In pyreū portū athenīēſiū. ⁋ Extexā ego illū: hoc eſt educā extra cogitatū tanq̃ extra curſurā. ⁋ Opus ē chryſo. i. auro. ⁋ Faciā hic arietē phryxū: qdā aiūt filiū athamātis cū hele ſorore ſup ariete uelleris aurei in pōtū trāſuectū fuiſſe: helē in mare excidiſſe: inde mare dictū heleſpōtū. Mortuo ariete pellis Marti cōſecrata: quā Tauri flāmigeri: & ꝑuigil draco cuſtodiebāt. De quo uellere aureo iuxta hiſtoriā locutus tradit: alia Strabo. ⁋ Aſperxiſti aquā: recreaſti me: perinde atq; ſi aq̃ aſperxiſſes. ⁋ Pācratice: atq; athletice. Pācratiſtæ a Pācratio dicti: nō ab herba: quæ dr̃ pancratiū: ſed a luſu dicto: quod Pan omne ſignificet: & cratos robur: in quo robur: & totius corporis firmitudo præcipua oſtendebatur. **Pancratiſte uñ dicti**

VGOLETVS ET GRAPA. ⸿DEſidere: non deſidem: ex codicibus antiquis: & uerſus neceſſitate.

⸿LVna

¶HEV cor meum. Nunc incipit struere fallaciam. ¶ Symbolum. Debiti confessionem. ¶ Adulterinum. Fictum: non uerum: non proprium ab adultero: quod significat corrumpo. ¶ Recuperatores. Qui cognoscerent de symbolo: dabantur enim a prætore: teste Gelio: iniuriis extimandis: & per eos ius suum quisq; recuperare poterat. ¶ Trinæ hæc nunc erit. Rectius forte legatur trinæ hæ nunc erunt. ¶ Autolico. Qui fur maximus fuisse perhibetur: meminit Seruius in secundo æneidos: qui habuit filium sisiphum: de quo natus sinon est: cuius astu equus cum armato milite in troiam receptus est: & ferro: & igne consumpta ciuitas. Strabo quoq; in nono ponit autolicum incolam parnasi fuisse furto uicinorum bona surripiētem. ¶ Domum cupientes: scilicet redire. ¶ Stega. Puto stegam in naui locum eminentiorem: quem nautæ nostris temporibus uulgari uocabulo stagiam dicunt: inuenio pręterea in sacris litteris tristega locum dici trium ædicularum. ¶ Lembus. Est lembus nauiculæ genus uelocissimus uel ut placet Nonio nauicula breuis piscatoria. ¶ Fungum. Veluti sine sensu. ¶ Archidemidis. Qđ nomen compositum ab archos & demo quasi primus raptor: uel raptorum princeps.

SARACENVS.

Autolicus qui fuerit.

Ch. Heu cor meum, & cerebrum Nicobole finditur,
Istius hominis ubi fit quaq; mentio.
Tum hospiten illum nominas, hostem tuum?
Ni. Quid ita hercle obsecro? Ch. quia ædepol certo scio,
Volcanus, Sol, Dies, Luna, Dei quatuor
Scelestiorem nullum illuxere alterum.
Ni. Quem ne archidemidem? quem inquam archidemidē?
Quid fecit? Ch. quid non fecit? quin tu id me rogas?
primum dum inficias ire cœpit filio,
Negare sese debere tibi triobolum,
Continuo antiquom ibi hospitem nostrum sibi
Mnesilochus aduocauit pelagonem senem.
Eo præsente homini extemplo ostendit symbolum,
Quem tute dederas ad eum, ut ferret filio.
Ni. Quid ubi ei ostendit symbolum? Ch. infit dicere
Adulterinum, & nō eum esse symbolum.
Quotq; innocenti ei dixit contumelias,
Adulterare eum aiebat rebus cæteris.
Ni. Habet ne aurum? id mihi primum dici uolo.
Ch. postquā quidem prætor recuperatores dedit,
Damnatus demum, ui coactus reddidit
Ducentos, & mille philippum. Ni tantum debuit?
Ch. porro etiam ausculta pugnam, quam uoluit dare.
Ni. etiam ne est quid porro? Ch. hem accipe, trina hæc nūc erit.
Ni. Deceptus sum. aurilego hospiti aurum credidi.
Ch. Quin tu audi. Ni. immo ingenium auidi haud pernoram hospitis.
Ch. postq̄ aurum abstulimus, in nauim conscendimus
Dum cupientes. forte ut adsedi in stega,
Dum circumspecto, atq; ego tum lembum conspicor.
Longum est rigorem maleficum exornarier.
Ni. perii hercle, lembus ille mihi lædit latus.
Ch. Is erat communis cum hospite & prædonibus.
Ni. Adeon me fuisse fungum, ut qui illi crederem,
Quom mihi ipsum nomen eius archidemidis
Clamaret dempturum esse, si quod crederem.

¶LVNA dis. Ditem inferni deum plutonem dicit: qui ab opibus nomen habet: quæ oēs in terris esse itelliguntur: nā sicut diuitiæ ab hoc dite dicta sunt: ita græce plutos opulentia: unde pluto dict⁹. ¶ Nullum illuxere alterum: transitiue nunc illuceo quod absolutū solet usurpari. ¶ Ostēdit symbolum. scriptum: quo ille fatebatur se ad eam accepisse pecuniam. ¶ Infit dicere adulterinum. infit incipit sicut defit deest dicimus. Virgili. Nec frigore defit. ¶ Adulterare eum aiebat rebus exteris: idest fraudem iniicere rebus alienis. ¶ Postquā pr̨tor recuperatores dedit. recuperatores iudices: unde nos recuperauimus: quod debebatur. Quintilianus. Etenim recuperatoris non ea sola uis est: quæ ad corpus nostrum: uitamq; peruenit: sed etiam multo maior ea quę periculo mortis iniecto formidine animum prę teritum loco: spe: & statu certo dimouet. Nam & recuperatio est ut ait Gallus ęli⁹: cum inter populum: & regem: natiōesq; & ciuitates peregrinas lex conuenit: quo modo per recuperatores reddantur res: recuperenturq;: quas priuatas inter se p̄sequātur. ¶ Ducentos & mille phillippum. philippum pro philipporū: de qua syncopa citato Ciceronis testimonio supra abunde dictum est: & mille singularis numeri est: cuius pluralis numerus milia: neutriq; generis. Nam Adiectiuū hi & hę & hæc mille dicimus. ¶ Aurilegio: aurū legenti: ac suffurenti. ¶ Ad sedi in gesta. Locus in naui contectus stega nominatur. Nam & stega tugurium est. ¶ Rigorem maleficum: hoc est malum facinus: unde rigor: horrorq; maleficus oboriatur. ¶ Me fuisse fungum: idest nullius momenti: ac prudentiæ hominem: ut fungi corporibus humanis: nil nisi malum gignunt.

VALLA.

Recuperator q̄ dicat̄

Stega qd sit

¶QVAM ne archidemidem. Quam inquam archidemidem ita scribendus totus uersus est ex codicibus antiquis: & recta sentētia: & delendum est: quem inquam ne: uti scitissime corrigit Pius. ¶ Triobolum ex codicibus antiquis: & uersus necessitate: non: obolum: ut contra metri legem scribit Pius. ¶ Aurilego: alii legunt: autolyco. ¶ Stega græcum est uerbum στεγη est nauis proscænium: idest tabulatum: super quod nautæ ambulant: teste Fulgentio citante hunc uersum Plautinum: Vtitur & in fabula Sticho plautus hoc uocabulo. inde tristæga in genesi.

VGOLETVS ET GRAPA. Stega

SARACENVS

Remulcu; quid sit

¶ REMulco sequi. Prosequebatur & dicitur remulcus quod hodie quoq; uulgo dicitur cum scapha uł remo nauis maior trahitur: unde factum est uerbum remulcare: idest remigādo trahere. ¶ Neq; aues uenti citius: scilicet fuissent nos assecuti. ¶ Statuimus. Firmauius. ¶ Dianę ephesiæ. Cuius illud fuerat nobilissimum templum annumeratum inter maxima mundi spectacula: ducentis & uiginti annis structum a tota asia in loco palustri: ne terræ motibus quateretur: ut refert Plini. de quo Martialis. Nec triuiæ templo molles laudentur honores. ¶ Qui auro habeat soccis subpactum solum. Sic Plutar. in uita alexādri: agon teius inquit suffixas clauis argēteis crepidas ferebat. ¶ Fastidit: spernit: & ꝓ nihilo pendit. ¶ Qui præsente. Pro quo presente. ¶ Ille est honeratus. Pondere præsus: hoc est dolis undiq; circūuentus: & ita loquitur: ut non audiatur a sene. ¶ Plus iusto. Plus: scilicet q̄ ferre fas sit. ¶ Copē. Copiosum: & opulentum. ¶ In malacum modu;. Idest molliter: & lasciue. ¶ Excurrisse. Celerit̄ iuisse. ¶ Abusos. Inter abuti & uti Cicero in topicis hanc facit differentiā: ut uti dicamur rebus: ut uestimentis: quæ etiam seruantur post usum: abuti uero: quorum non seruetur usus: & nota testimonium plautinum aurum abusos: nam cum ablatiuo frequentius. ¶ Crucisalum. Crucisalientem: iocatur quasi sit nomen pristinū demisurus: & nouum adepturus: hoc est ab hero suo omni affici cruciatu. Si ille r̄stituerit sibi data fuisse uerba. ¶ Macto. Pro mactabo afficiam.

Vti ab abuti in qui differat

VALLA.

¶ NOMEn eius archidemides clamaret adempturum esse. Ab etymologia uocabuli sumit argumentum: quod nomen inditum uideatur: quia archos princeps a græcis: & a nostris demo aufero. Fiunt enim uocabula aliquando nobis ex latino: & peregrino: ueluti etiam memorat Quintilianus: sicut est biclinium. ¶ Remulco: remis retrorsum nauim attrahendo. ¶ Nauem extemplo statuimus: ab eo quod est sisto statui præteritum protulit. ¶ Ratem turbare in portum: Nauigium trudere: ac reducere in portum: cum appellatione ratis trabes compactæ nominentur. ¶ Eo exanimatus fui. ob id animo perturbatus. ¶ Id factum sciscerent: cognoscerent: intelligerent. Alioqui sciscere leges populu; dicit Cicero quod est sanire: unde & plebescita. ¶ Capitibus q̄ssantibus: minitabūdis. ¶ Nos apud theotimum. Nomen inditu; uidetur: ꝙ theos deus dicatur: & timo honoro. ¶ Megalobulli filius: nomē hoc a megalo: idest magno: & bule cōsilio fictum est. ¶ Auro tāto circūduxerit: fefellerit: deceperit. ¶ Publicitus. aduerbiu;. idest publice. ¶ Socis subiectu; solu;: qui sub calceis auru; gestat. ¶ Quāuis subito: quātūcū; repente.

Sciscere quid sit

Ch. Is nostræ naui lembus insidias dabat.
Occœpi ego obseruare eos quam rem gerant.
Interea e portu nostra nauis soluitur.
Vbi portu eximus, homines remigio sequi,
Neq; aues, neq; uenti citius, quoniam sentio
Quæ res gereretur, nauim extemplo statuimus.
Quoniam uident nos stare, occœperunt ratem
Turbare in portu. Ni. ædepol mortaleis malos.
Quid deniq; agitis? Ch. rursum in portum recipimus.
Ni. Sapienter factum a uobis. quid illi postea?
Ch. Reuorsionem ad terram faciunt uesperi.
Ni. Aurum hercle auferre uoluere. ei rei operam dabant.
Ch. Non me fefellit. sensi. eo exanimatus fui.
Quom id uidimus, capimus consilium continuo
Postridie auferimus aurum omne iis præsentibus,
Palam atq; aperte, ut illi id factum sciscerent.
Ni. Scite hercle, cedo quid illi? Ch. tristes illico
Quom extemplo a portu abire nos cum auro uident,
Subducunt lembum capitibus quassantibus.
Nos ibi apud Theotimum omne aurum deposuimus,
Qui illic sacerdos est in dianæ ephesiæ.
Ni. Qui istic Theotimus est? Ch. Megabyzi filius,
Qui nunc in Epheso est ephesiis carissimus.
Ni. Næ ille hercle mihi sit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circunduxerit.
Ch. Quin ipsa in æde Dianæ conditust. ibi
Demum publicitus seruant. Ni. occidistis me,
Nimio hic priuatim seruaretur rectius.
Sed uos nihil ne attulistis inde auri domum?
Ch. Immo etiam. uerum quantum attulerit nescio.
Ni. Quid nescis? Ch. quia Mnesilochus noctu clanculum
Deuenit ad theotimum, nec mihi credere?
Nec quoiq̄ in naui uoluit. eo ego nescio
Quantillum attulerit, uerum haud permultum attulit.
Ni. Etiam dimidium censes? Ch. non ædepol scio.
Verum haud opiuor. Ni. fert ne partem tertiam?
Ch. Non hercle opinor. uerum uerum nescio.
Profecto de auro nihil scio. nisi nescio.
Næ tibi met illuc naui capiundust iter,
Vt illud reportes aurum ab Theotimo domum.
Atq; heus tu? Ni. quid uis? Ch. anulum gnati tui
Facito, ut memineris ferre. Ni. quid opus est anulo?
Ch. Quia id signum est cum Theotimo, qui eum illi affert,
Ei aurum ut reddat. Ni. meminero, & recte mones.
Sed diues ne est istic Theotimus? Ch. etiam rogas?
Qui soccis habeat auro suppactum solū.
Ni. Cur ita fastidit? Ch. tantas diuitias habet,
Nescit quid faciat auro. Ni, mihi dederit uelim.
Sed qui præsente id aurum Theotimo datum est?
Ch. Populo præsente. nullus est Ephesi, quin sciat.

¶ Tandem

Ni. Istuc sapienter saltem fecit filius
Quom diuiti homini id aurum seruandum dedit,
Ab eo licebit, quãuis subito, sumere.
Ch. Immo hem tantisper nunq̃ te morabitur,
Quin habeas illud, quo die illuc ueneris.
Ni. Censebam me effugisse a uita marituma,
Ne nauigarem tandem hoc ætatis senex.
Id mihi haud utrum uelim licere intellego.
Ita bellus hospes fecit archidemides.
Vbi nunc est ergo meus Mnesilochus filius?
Ch. Deos, atq; amicos iit salutatum ad forum.
Ni. At ego hinc ad illum, ut conueniam, quantum potest.
Ch. Ille est oneratus recte, & plus iusto secum uehit.
Exorsa hæc tela non male est omnino mihi.
Vt amantem herilem compotem facerem filium,
Ita feci, ut aurum quantum uellet, sumeret.
Quantum autem lubeat reddere, ut reddat patri.
Senex in ephesum ibit sibi aurum arcessere.
Hic nostra agetur ætas in malacum modum,
Siquidem hic relinquet, nec secum abducet senex
Me, nec Mnesilochum, quas ego hic turbas dabo.
Sed quid futurust, quom hoc senex resciuerit?
Quom se excecurrisse illuc frustra sciuerit?
Nosq; aurum abusos? quid mihi fiet postea?
Credo hercle aduenienз nomen mutabit mihi.
Facietq; ex templo Crucisalum me ex Chrysalo.
Aufugero hercle, si magis usus uenerit.
Si ero reprænsus, macto ego illum infortunio.
Si illi sunt uirgæ ruri. at mihi tergum domist.
Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo
Super auro, amicaq; eius inuenta bacchide.

¶ Tandẽ hoc æta. p i hac ętate: subaudi senili. ¶ Hic ad illum: subaudi ibo. Est. n. elipticos dictũ. ¶ Quãtũ põt. q̃ repente a me fieri potuerit. ¶ Copẽ filiũ. Copiosu; faciã. No. copi inquit pro copioso. Plau. ĩ pseudolo: atq; ego nũc me gloriosũ faciã e copi pectore. Tur. in epiclero. Te quidẽ oium iã pŕ copem causa rem facit. Pacu. in perhiboea: o multimodis uarie: dubiũ: & pspu; copẽ diẽ. ¶ In malachũ modũ. i. moliter: de quo uerbo supra abũde. ¶ Aurũ abusos: qa ut utor hãc rẽ: & hac re: ita & abutor dixerũt ueteres. ¶ Crucisalũ me ex chrysalo. i. in crucẽ salientem. Vsus uenerit: opus fuerit.

Vtor quomodo construatur

¶ FVIsse fungũ: hoc est credulũ & stupidũ: sumptũ a fungi natura: q̃ fragilis: & cito prorũpit: putrescitq;: Plau. in hac fabula sic ait. Tãti ẽ: q̃ti est fungus putrid⁹. Archidemides si ex gręco & latino cõponere uolumus significat pricipẽ demẽdi. Cõponũtur aũt uocabula ex peregrio & nostro; ut bicliniũ: epitogiũ auctore Quĩ. li. i. ¶ Auro insidias filius: glosa erat: & expositio: potiusq̃ textus: quod indicat sententia: & ratio uersus. ¶ In tẽplo Ephesiæ Dianę deposita seruabanť. Strabo libro. xiiii. Dianæ tẽplũ prim⁹ Archiphrõ mire fabricatus ẽ postea aliud fecit mai⁹ illo. Sed quũ herostratus qdã id incendio cõsumpsisset: aliud pstantius cõstruxerũt mulierũ ornamentis: & multis opibus ad id collatis: refectisq; prioribus colũnis: q̃rum regẽ testimonio sunt decreta tũc fcã: Artemidorus dicit Timæũ Taurominitaniũ ignorare: & ĩuidũ esse: & calũniatorem: unde & carptorẽ fuisse uocitatu;: q̃ ex Persarẽ depositis: tẽpli structurã finxerit: cũ nulla tunc deposita eẽnt. & si erant: cũ tẽplo cõbusta sunt. Nã cũ post icẽdium tectũ deletũ eẽt: qs uoluisset in tẽplo detecto depositũ teneř. Idẽ testať Laertius diogenes: apud quẽ sic legiť Xenophon inqt: quo tpe laconius icas ptes tueri uidereť: exilio danãtus ab atheniẽsib⁹ ẽ: profect⁹ deide Ephesũ dimidiũ auri qđ secũ tulerat Megabizo dianę sacerdoti seruãdũ tradit: quo ad reuertereť: Apparet ex li. Strabo. citato: Megabyzũ dici sacerdotẽ dianę: q̃q̃ in Guarini ueroneñ. ac Grego. tifernatis traductiõe: utrobi legať: Megalobyzus: nõ megabyzus: de quo diligẽtius alio loco scribemus. ¶ Quo die: ex codi. antiqs: & uersus necessitate. ¶ Cõpotẽ ex antiqs codi. & rõne metri. ¶ Nec: metri necessite: & snìæ concinnitate.

Ephesia diana.

Megabyz⁹.

TERTIVS ACTVS.

Lydus pædagogus.

RAndite, atq; aperite, ppeř ianuã hãc horci obsecro,
Nam equidem haud aliter esse duco. Quippe quoi nemo aduenit,
Nisi quẽ spes reliquere oẽs, ex se ut frui possiet.
Bacchides, non bacchides, sed bacchæ sunt acerrumæ.
Apage istas a me sorores, quæ hominum sorbent sanguinẽ.
Omniũ ad perniciẽ instructa domus opime, atq; opipare.
Quæ ut aspexi, me continuo cõtuli protinam in pedes.
Ego ne ut hæc clusa gestem clanculum? ut celem patrem
Pistoclere tua flagitia, aut damna, aut despoliabula,

RAndite: Lydus frugi. Seruus pati nõ poterat: pistoclerum amorib⁹ iri pditũ: uitãq; degere apud bacchides: pperat igiť ut hero nũciet lasciuire filiũ. sed prius atrociter in bacchides iuehitur. ¶ Ianuã horchi: q̃ rectissime domũ meretriciã horchũ appellat: nam horchus a sepiendo dictus est: uallant enim meretrices: & sepiũt miserrimos amantes suis illecebris: & lẽociniis. ¶ Sed bacche. Idest sæuiẽtes: & furẽtes. Opipare. Opulẽter: & largiter: opiparum dicimus magnorũ opum apparatũ: protinã pro ptinus. ¶ Clusa. Pro clausa: & occulta. s. & secreta: cludo enim pro claudo dixeř ueteres: uel si leges uisa: quę ipsemet uidi factitari. ¶ Flagitia. Quæ proprie digna sunt flagris. ¶ Affectas. p

SARACENVS.

Opiparus quid

afficis: sic exponit No. hūc locū: uel affectas in ꝓpria significatione: cupis desideras. Gerulifigulos flag. In hāc ferme sniam: & iisdē fere uerbis loquit̃ in calce sequētis scænę. Qui dedecorat te: & me: atq̧ alios suis flagitiis: q̄si dixisset isāes oēs: & ueluti suis oneratos flagitiis reddidisse: a gerēdo gerul⁹: q mercedis grā onera ferre cōsueuit.

VALLA.

P Andite. lydus cū sui discipuli pistocleri uidit incōtinentiā se ad philoxenū recipit

Quis patrem, & me, teq̧, amicosq̧ omneis affectas tuos
Ad probrum, damnū, flagitiū appellare una, & perdere?
Neq̧ mei, neq̧ te tui intus puditust factis, quæ facis.
Quis tuum patrem, meq̧ una, amicos, affines tuos
Tua infamia fecisti gerulifigulos flagitii.
Nunc prius, q̄ malum istoc addis, certust iam dicam patri.
De me culpam hanc demolibor iam, & seni faciam palam,
Vt eum ex lutulento cœno propere hinc eliciat foras.

Orcū qđ sit

detestatus pistocleri mores. Ianuā hāc orchi: fores meretricū occlusas iferni ianuā uocat. Fes. orchū: quē dicimus, ait Verius ab antiqs dcm̄ urgū: ꝙ & u lræ sonū per o efferebāt: & p c lræ formā nihilominus g usurpabāt: sed nihil affert exēploꝝ: ut ita eē credamus: nisi ꝙ his dictis maxie nos urgeat. Vt frui pos. Vt possit fructū capere. Apage: abige. Cōtuli ꝓti. i pe. ꝓtinus in fugā dedi. Ego ne ut uisa. i. q̄ uidi. Gestē clā. tegā apud me. Dispoliabula: direptiōes pris. Amicosq̧ oēs af. tuos. i. afficis. Nonii itērptatiōe hūc citādo locū. Ad ꝓb. dedec⁹. Dānū: dispēdium. Flagitiū: facinus. Appellere: detrudere. Puditū ē: sicut licet: licuit: & licitū ē. ita pudet: puduit: & puditum est. Gerulifigulos fla. gerulifigulos uerbū unū ē: quos tu iḡt fecisti flagitii tui gestatores a te cōfictos: figuli sunt: q fictilia uasa confingūt. Malū istoc adis: idest anteq̄ adeas hoc flagitium mulierum. Culpam hanc demo. Eximo inquit hoc a me crimen. Ex luculento cœno: idest inquinatore corporum tuo crimine.

Figuli qui sunt

SARACENVS

M Vltis mōis. Fecerat certiorē Mnesilochū chrysalus: pistoclerū sodalē optimā sibi operā nauasse sup iuēta amicā bacchide: magni facit ergo sodalis amicitiā: q̄ nihil censet hoi dignius adeē posse. Vti no. pos. Idest ut ita re iuuet: & sicuti: uerbo ope amicus fiat. Prꝧstare. Antecellere: & anire. Technā. Astutiā: dolu3: artē: nā techni dr̃ ars. Impēsius. Graui⁹: itollerabilius: eos iprobat: q ꝓ acceptis bn̄ficiis nullā uł referūt: uł habēt grā3. Malefactorē. a. Quasi ꝙ uideat̃ dādū eē dedecori iniuriā nō ulcisci: extat apđ Macro. publii snīa: q̄ fert ueterē iniuriā iuitat nouā: id qđ plutarchus de sylla ꝑtulit: q tumulo suo iscribi uoluit Nēo me amicus bn̄ficiētia: nemo inimicus i iferēda iniuria supauit. At aliud uidictę genus maximū Sene. nobis ꝓponit. Cū inimicū ingens i ptāte tua uideris. uidictā iudicabis ei potuisse nocere: ad qđ nos quoq̧ ipellit christiana religio: ut bn̄ficiamus potius inimicis q̄ obeē uelius: quodq̧ luculētissime tetigit Dēosthe. ad Alexād. inq̄ēs: at aium uicere: iracūdiā cohibere. sibimet iperare: uictis idulgere supplicātibus: qui hæc fecerit: nō solū sūmis uiris æquandus: s3 deo simillius iudicādus: clementia. n. ē: q̄ diis nos reddit æq̄les. Qua me cā. Quasi se ipm̄ carpit: ꝙ plura in detestāda ingratitudine uerba fecisset q̄ fuerit opus. Iō dicit uelle se poti⁹ oñdere hoiem gratū futuꝝ: q̄ tādiu ingratitudie3 cl̄patuꝝ: hoc ē re magis q̄ uerbo ipius gratitudis curā hiturū: & ꝓpea sb̄nectit nūc specimē: specit̃: nūc certamē cernit̃: ac dixisset nūc uidebit̃: nc̄ apparebit: q̄le3 te exhibiturus sis erga amicū bn̄ficū: ordo aūt uerboꝝ sic h3: q̄ cā magis ē. opus me eē. i. me ipm̄ curā eē ea ꝓ ea curare: q̄. s. uera de gratitudine

Dictum Demosthenis.

Mnesilochus adolescens.

M Vltis meditat⁹ mōis egomet mecū sū, & ita eē arbitror
Hoi amico q ē amic⁹, ita uti nom̄ possidet,
Nisi deos nihil pstare. id opa exptus sum eē ita.
Nā ut in Ephesum hic abii, hoc factust ferme abhinc biēniū,
Ex Epheso huc ad Pistoclerum sodalem meum litteras
Misi. amicā ut mihi iueniret Bacchidē. illum intellego
Inuenisse, ut seruos mihi nunciauit Chrysalus.
Condigne is technam de auro aduorsum meū fecit patrē,
Vt mihi amanti copia esset. sed eccum uideo incedere.
Nam pol quidē meo aio ingrato homine nihil impensiust.
Malefactorem amitti satius, q̄ relinqui beneficum.
Nimio præstat impendiosum te, q̄ ingratum dicier.
Illum laudabunt boni, hoc etiam ipsi culpabunt mali.
Qua me caussa magis accurare, & aduigilare est opus.
Nunc mnesiloche specimen specitur, nunc certamē cernit̃,
Sis ne, nec ne, ut esse oportet malus, bonusq̧, quoiusmodi,
Iustus, iniustus, malignus, largus, commodus, incommodus.
Cauesis te superare seruom sinas, faciundo bene,
Vt tu eris, modo haud celabis. sed eccos uideo incedere.
Sodalis, patrē, & magistrū. hinc auscultabo quā rē agant.

tudine dcã sunt q̃ obsurgato.i.obiurgatiõe: hoc ẽ ingratitudinẽ obiurgare. Ideo ubi legit: cũ obiurgato: lege q̃ obiurgato: & nota familiarẽ Plauto locutionẽ: curã eẽ ꝓ curare: ita alibi tactionẽ eẽ pro tangere: & curationẽ esse pro curare: & in penulo: auditũ me esse pro me audiuisse: & pleraq; huiusmodi: quæ plautinissima sunt.

VALLA.

Multis modis. Mnesilochus cũ audiuisset pistoclerũ sodalẽ inuenisse: ut ei mandauerat bacchidẽ absentẽ: laudat sodalẽ: sibiq; congratulat̃ qđ talẽ nactus fuerit sodalẽ. Quã technã: græci technã artẽ uocãt: latini fere hoc ita usurpãt uocabulũ: ut fallatiã intelligant. Nihil im pensius: grauius: molesti⁹. Qm̃ qđ ĩpedit: graue est. Impendiosum: plenũ impẽdio: plus ĩpẽdẽdo q̃ deceat. Obiurgato est opus: usu euenit: ut obiurgetur. Specimẽ specitur: nũc certamẽ cernit̃. archiasmos figura: & speciẽ ab eo: qđ est specio. Nunc uero composite dumtaxat figuræ dicitur perspicio conspicio & reliqua. Specimen pulchritudo est: nunc: q; se spectandum obiicit specimen nominatum: ut certamen non contentio: sed quod sub obtutum uenit.

Specimen quid sit

VGOLETUS ET GRAPA.

Optime: scribẽdũ est snĩæ cõcinnitate: & uersus necessitate: & etiã ex codicibus antiquis: nõ optime: ut pius legit imperitus. Addis: scribendũ est a uerbo addo: nõ adis: ab adeo. uersus enim nõ cõsisteret & ita habẽt etiã codices antiqui: qđ pius non aduertit legens adis cõtra metri rationẽ: sibi uidelicet ignotam. Magis accurare: & aduigilare est opus: ita scribi debet uersus: & snĩæ cõcinnitate: & metri rõne: & codicũ ueterũ ferme scriptura: nõ curare abesse ea: ut pius corrigit cõtra uerum sensum: cõtraq; uersus cõsistentiam: nec ut Sarrace. adhuc insulsius corrigendũ: & exponendũ putat. Vt ut eris mõ: haud celabis. ita scribendus uersus est: & ex snĩæ cõcinnitate: & ex codicibus antiquis: ĩ quibus oĩbus aperte scriptũ ẽ: ut eris: & ex metri rectitudine: hoc sensu: quomõcũq; te gesseris nũc: nõ latebit queq̃: sed oĩbus notum erit. pii autem somnia: & hallucinationes despiciẽdę prorsus: hoc loco deirlãtis: ut in multis aliis.

Lydus. Philoxenex. Mnesilochus.

Nunc experiar sit ne acetũ tibi cor acre in pectore.
Sequere me. Ph. quo te sequar? aut quo nũc me du cis. Ly. ad illam,
Quæ tuum perdidit, pessundedit tibi filium unicum.
Ph. Eia Lyde leniter qui seuiunt, sapiunt magis.
Minus mirandum est, illa ætas si quid illorum facit,
Quam si non facit. feci ego istæc itidem in adolescentia.
Ly. Hei mihi, hei mihi. istæc illum perdidit assentatio.
Nam absq; te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum.
Nunc propter te, tuamq; prauos factust fiduciam
Pistoclerus. Mn. Di imortales meũ sodalem hic nominat,
Quid negocii hoc ẽ, Pistoclerũ lydus qđ herum tã ciet.
Ph. Paulisper lyde lubidost homini suo animo obsequi.
Iã aderit tẽpus, cum sese etiã ipse oderit, morẽ geras,
Dum caueatur, præter æquom ne quid delinquat sine.
Ly. Non sino. neq; equidem illum me uiuo corrumpi sinam.
Sed tu, qui pro tam corrupto dicis caussam filio,
Eadẽ ne erat hæc disciplina olim, quom tu adolescens eras?
Nego tibi annis uiginti fuisse primis copiam,
Digitum longe a pedagogo pedem ut efferres ex ædibus.
Ante solem exorientem nisi in palæstram ueneras,
Gymnasii præfecto haud mediocreis pœnas penderes.
Idq; ubi obtigerat, hoc etiam ad malum arcessebatur malũ.
Et discipulus, & magister perhibebantur improbi.
Ibi cursu, luctando, hasta, disco, pigillatu, pila,
Saliendo se exercebant magis, q̃ scorto, aut sauiis.
Ibi suam ætatem extendebant, non in latebrosis locis.
Inde de hippodromo, & palæstra ubi reuenisses domum,

SARACENVS.

Nunc experiar. Nitit̃ lydus philoxenem contra filium animare: ne illum pessum ire permittat. sed a suis amoribus reuocet amantem. Sit ne acetum. Sermonis scilicet acrimonia: & indignatio: qua aduersus filium cõmouearis. Ciet. Prouocat: commouet. Est libido. Pro libet: placet. Terẽ. Neq; tuę libidini aduersabor i. uoluntati. Palæstrã gymnasii. Vt intellige gymnasium palæstrę: nam gymnasium pro loco capitur: in quo nudi exercebantur: uel gymnasii palæstram intellige ludi litterarii concertationes: in quo tanquam in palestra inuicem disciplinarum fit colluctatio. Disco. De hoc genere ludi: & pugillatu pauloante memoratũ est. Pila. Quæ & foliis dr̃. de qua alibi abũde dictum. Hippodromo. Loco ad cursuram equorum disposito ab hippos equus: & dromos cursus.

VALLA.

Nunc experiar lydus: quæ incõtinenter uiderat fieri a pistoclero apud patres memorat phyloxenum. At phyloxenus filii partes tuetur abentis: accedente autem sodali Mnesilocho aliquantum declinat. Sit ne acetum tibi cor acre in pectore. ordo uerborum est: sit ne cor in pectore tibi acetum acre. Estq; sensus: experiar nunc ægerrime feras: quę tuus egit filius. Leniter: qui sæuiunt: qui corrigunt: emendantq; filios. Herum tam ciet: tantopere inclamat. Eadem ne erat disciplina: cum tu adolescens eras: senum mos est: ut præteritam ætatem semper laudent: nouam culpent: quod uidens Horatius ætatum expressor dixit: laudator temporis acti: se puero castigator: censorq; minorum: cum de senili ætate loquitur. Nisi in palestram uenerat gymnasii. In eum locum: ubi palestritæ sua exercebant corpora. Cursu enumerat lydus quæ ueteribus fuerint exercitia. Hyppodromo. Vbi equi ad cursum incitarentur. Nã hippos equus & dromos cursus est.

Senũ mos qui

VGOLETUS ET GRAPA.

IDq; ubi obtigerat: idest & postq̃ hoc factum erat: & ita scribendus est uersus: & non absq; ubi: ut legit Pius: quãdo quidem sententia non quadraret aliter. Inde de hippodromo: legendum est. rõne metri: & sententiæ congruitate ita exigente: & non: in hippodromo: ut corrigit pius contra metri: & sententię exigentiam.

SARACENVS

Pręcinctus q̃ dicatur

CINcticulo præcinctus. Sylla de Cæsare dictitabat cauete male pcintum iuuenem: aliter præcinctus dr̃ expeditus: & in agẽdo strenuus. Populi pri⁹ suffragio. Tanta fuerat cura disciplinæ: ut prius iuuenes magr̃atũ inirent: q̃ ea pceptoris disciplina eximerent. Postulatum. Conquestum: est enim postulare iure petere: uel cõqueri. Quin. cur magis postulabat q̃ petebat. Eho senex. Verba sunt ieptissimi p̃ris præceptorẽ redarguentis. Quasi lucerna uncto expletus linteo. Ostendit præceptorem secedere tandem capite fracto: & obuoluto linteo uncto. s. oleo. Iure dicto. Ironice ueluti reprehensus: & redargutus a patre. Acris postulatio. Vehemens q̃rela. Deos propitios me uidere. Non est sermo Mnesilochi: sed Lydi: q uiso mnesilocho lætatur: & est cum interrogatiõe legẽdus: ut dicat nõ magis deos facere & colere: q̃ ipsum mnesilochũ: quẽ adolescentem frugi: & morigerum facit. Maius ingenium. Ad omne. s. facinus magis procliuum. Caue malũ: uel Mnesilochus: uel philoxenes loquatur oino recte. Meum malum promptare. Tamq̃ prodigum: & impendendo pfusum arguit pistoclerum: promptare. n. magis promere. Arguo. Ostendo. Virg. Degeneres animos timor arguit. Operiri. Morari: & expectare. Perdidisti. Nam putauit suum sodalē amare bacchidē. Capitis nõ perdam. Attendenda locutio est. Sic in asinaria ibo ad tres uiros: uestraq; ibi nomina faxo erunt capitis. Tecum. Pro te: ut sæpe alias.

Promptarẽ quid sit

VALLA.

Cinticulũ quid sit

CINcticulo pręcinctus. Cinticulũ uocat amiculi genus: quod fere ab ũbilico: ubi præcingitur ad dimidium crus porrigitur. Si unã peccauisse syllabam. hoc est si minimus modo tibi error obtigisset: syllabam comprehensiõem possumus appellare: quia sylãbano græce: compręhendo latine dicitur: ut sit litterarum cõprehensio. Tã & si uocalis una syllabam facit non syllabam modo: sed & partẽ orationis: ut a ppositio: nec partem orationis tantum: sed etiam orationem. nam i imperatiuum sensum perfectũ habet oratio igir̃. Nutricis palium. qđ sæpe ab infantibus emaculatur. Dicto obediens: ut quæ magister diceret: etiam cum eẽt in magistratu obtemperaret. Quasi lucerna uncto expletus linteo: sensus est: magister uerberatus linteum oleo perungit: q̃ cæso loco adhibeat: ut putes lucerna expletũ fuisse: ea uis olei adhibita ẽ. Acris postulatio hęc est. magna hæc accusatio: nam postulare: ut Vlpianus inquit: ẽ ius suum alicui ostendere. Triduum nõ interest ætatis: si ætatis differentiam quæras Pistocleri & mnesilochi alt̃ altero triduo maior non est. Meum malum prũptare malim q̃ peculium. i. impensã facere malum promendo q̃ pecuniã. Ne tu creduas

Cincticulo præcintus in sella apud magistrum assideres,
Tum librum legeres, si unam peccauisses syllabam,
Fieret corium tam maculosum, q̃ est nutricis pallium.
Mn. Propter me hæc meo nunc sodali dici discrucior miser,
Ille innocens suspitionem hanc sustinet caussa mea.
Ph. Alii Lyde nũc sunt mores. Ly. id equidẽ ego certe scio.
Ná olim populi prius honorẽ capiebat suffragio,
Quã magistri desinebat dicto esse obediens.
At nunc priusq̃ est septuennis, si eum attingas manu,
Extẽplo puer pædagogo tabula dirumpit caput.
Cum patrẽ adeas postulatum, puero sic dicit pater,
Noster esto, dum te poteris defensare iniuria.
Prouocatur pædagogus. eho senex minimi precii
Ne attingas puerum ista causa, quando fecit strenue.
It magister quasi lucerna expletus uncto linteo.
Itur illinc iure dicto. uerum hoccine hic pacto potest
Inhibere imperium magister, si ipsus primus uapulet?
Mn. Acris postulatio hæc est. quom huius dicta intellego.
Mira sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit.
Sed q̃s hic ẽ, quẽ astãtẽ uideo añ hostiũ? Ly. o Philoxene.
Mn. Deos me ppitios uidere, q̃ illum mauellẽ mihi.
Ph. Quis illic est? Ly. mnesilochus Pistocleri sodalis tui,
Haud consimili ingenio, atq; ille est, qui i lupanari accubat.
Fortunatũ Nicobolum, qui illum produxit sibi.
Saluos sis mnesiloche. Saluom te aduenire gaudeo.
Mn. Di te donent Philoxene. Ly. hic rite pductus est pri.
In mare it, rem familiarem curat, custodit domum,
Obsequens est, obediensq; mori, atq; imperiis patris.
Hic sodalis Pistoclero iam puer puero fuit.
Triduum non interest ætatis, uter maior fiet.
Verũ igenium plus triginta annis maius est, q̃ alteri.
Ph. Caue malum, & compesce in illum iniuste dicere.
Ly. Tace, stultus es, qui illi ægre, male patere, dici qui facit,
Nam illum meum promptare malum mali, q̃ peculium,
Ph. Qui dũ? Ly. quia malũ si prõptet, in dies faciat minus.
Mn. Quid meũ sodalẽ castigas Lyde discipulum tuum?
Ly. Periit tibi sodalis. Mn. ne dixeris. Ly. sic est, ut loquor.
Quin ego quom peribat uidi, non ex audito arguo.
Mn. Quid factust? Ly. meretricẽ idigne depit. Mn. ñ tu taces?
Ly. atq; acerrũa ea est, obsorbet uiros, ubi quẽq; attigit.
Mn. Vbi ea mľier hitat? Ly. ħ. Mn. uñ eã eẽ aiũt? Ly. ex sãio.
Mn. Quæ uocat̃? Ly. Bacchis? Mn. erras Lyde. ná ego oẽm rẽ scio,
Quẽadmodũ ẽ. tu pistocleꝝ falso, atq; isõtẽ arguis.
Nam ille amico, & beneuolenti suo sodali sedulo
Rẽ mãdatã exequitur. ipsus nec amat, nec tu creduas.
Ly. Ita ne oportet rem mandatã gerere amici sedulo,
Ipsus ut in gremio osculantem mulierẽ teneat sedens?
Nullo pacto res mandata potest agi. nisi identidẽ
Manus ferat ad papillas. labra ab labris nusq̃ auferat?
Nam alia memorare, quæ illum facere uidi, dispudet,
Quom manũ sub uestimẽta ad corpus detulit Bacchidi,

Me præsente.neq; pudere quicq̃,quid uerbis opus est?
Mihi discipulus,tibi sodalis periit,huic filius.
Nam ego illum perisse duco,quoi quidem periit pudor.
Quid opus est uerbis?si opperiri uellẽ paulispermodo,
V t opinor,inspectandi mihi esset maior copia.
Plus uidissem,q̃ deceret,q̃ me,atq; illo æquom foret.
Mn.Perdidisti me sodalis.ego ne ut illam mulierem
Capitis non perdam?perire me malis malim modis.
Satin,ut quem ut fidelem habeas,aut quoi credas,nescias?
Ly.Viden,ut ægre patitur,gnatum esse corruptum tuum
Suum sodalem?ut ipsus se cruciat ægritudine?
Ph.Mnesiloche hoc tecũ oro,ut illi⁹aium,atq; igeniũ rgas.
Serua tibi sodalem,& mihi filium.Mn.factum uolo.
Ph.In te ergo hoc onus omne impono.Lyde sequere hac
me.Ly.sequor.
Melius esset me quoq; una si cum illo relinqueres.
Ph.Affatim est.Mnesiloche cura,& castiga hominẽ probe,
Qui dedecorat te,me,amicos,atq; alios flagitiis suis.

Mnesilochus adolescens.

AMiciorem nunc utrum credam magis
Sodalẽ ne eẽ,an Bacchidẽ,incertust admodum
Illum exoptauit potius.Habeat optumũ est.
Næ illa illud hercle cum malo fecit meo,
Nam mihi Diuom nunq̃ quicq̃ creduat,
Ni ego illam exemplis plurimis,planeq; amo.
Ego faxo haud dicet nactam,quem derideat.
Nam iam domũ ibo,atq; aliquid surripiam patri.
Id isti dabo.ego istanc multis ulciscar modis.
Adeo ego illam cogam,usq; ut mendicet pater.
Sed satin ego animum mente sincera gero,
Qui ad hunc modum hæc hic quæ futura fabulor?
Amo hercle,opinor,ut pote quod pro certo sciam.
Verum quam illa unquam de mea pecunia
Ramenta fiat plumea propensior.
Mendicum malim mendicando uiuere.
Nunq̃ ædepol uiua me irridebit,nam mihi
Decretust renumerare iam omne aurum patri.
Igitur mihi inani,atq; inopi subblandibitur,
Tum quom nihilo pluris ea res referet sibi,
Quam si ad sepulchrum mortuo dicat iocum.
Sed ante,q̃ illa unq̃ meis opulentiis
Ramenta fiat grauior,aut propensior,
Mori me malim misera excruciatum inopia.
Profecto stabilest me patri aurum reddere.
Eadem exorabo Chrysalo caussa mea
Pater ne noceat,neu quid ei succenseat
Mea caussa de auro,quod eum ludificatus est.
Nam illi æquomst me consulere,qui caussa mea
Mendacium dixit.nunc uos me sequimini.

tu creduas:ne arbitrere.¶ Illã mulierẽ capitis nõ perdã.Ita ueteres locuti:ut uerbis accusationẽ:uel dãnationẽ significantib⁹ genitiuo copularent:ut accuso illum furtim:& dãno sacrilegii:ita hic illã mulierẽ capitis non perdã.¶ Vt ipsus sese cruciatur:& crucio:& crucior eadem significatione:ut fabrico & fabricor.¶ Aegritudine:idest molestia.¶ Affatim est.i.abunde est:si adsit mnesilochus.

Antiqua locutio

¶IBI cursu.Quiq̃rtiũ itellege:q̃d quo sic .F.P.Quiq̃rtiũ græci uocãt πένταθλον. quo die quinq; gña artiũ ludo exercebãt: ipsos quoq; athletas Liuius quinquertiones appellat.Cõstat id genus exercitationis:ut idẽ alibi:iactu disci:cursu saltu:iaculatione:luctatione.¶ Optimũ est:scribi debet ratione uersus ita exigente:nam neq; opertũ:neq; apertũ:ut corrigit Pius:hic stare potest:nisi uersu claudicante:q̃d quidẽ pius ipse oium ignarissimus nõ uidit.¶ Ramẽta fiat pulmea ꝑpensior:cur pius corrigere uelit:& scriberẽ plumbea ꝑ plumea cõtra oiu; codicũ scripturã:non uideo:qd.n.obstat:quo minus etiã plũea ramenta dicamus?quũ uelit leuissimã:& nihili rem dicere?¶ Mendicando uiuere:scribẽdum est potius:si sententiæ concinnitas attendenda est:q̃ uincere:nullo ferme sensu:ut pius legere uisus est.¶ Tum quum nihilo pluris ea res referet sibi:ita scribẽdus uersus est:& sententiæ:& metri habita ratione:qui utiq; aliter non consisteret:& nõ:tũ:quũ mihi nihilo pluris refert:ut pius scribit:& corrigit:nulla habita sensus:& uersus rõne.¶ Misera excruciatũ inopia addẽdũ est uerbũ illud misera:ad uersus integritatẽ:aliter enim uni⁹ pedis defectu claudicaret:q̃d pius nõ uiinterpres cęcus.¶ Rebus aliis anteuortãt bacchis:q̃ mãdas mihi:qs nõ mireť obtusum pii ingeniũ:qui contra rectissimũ sensu; carminis scripturãq; codicũ antiquorũ:anteuortã corrigit?nulla penitus sniç habita rõne:q̃ quidẽ clarissima est:si anteuortant scripseris:sed neq; mirari hominẽ iam opus est:quin potius despicere:atq; iter despicatissimos nũerare.¶ Sublesta fide:leui:ac friuola No.Marc.¶ Inuideor dixit & Hora.i arte poe.Ego cur adq̃rere pauca.Si possum iuideor.¶ De quo uerbo sic accro ei⁹ opis iterpres mirãdũ de fingẽdis uerbis loq̃reť ẽm gręcos:ipse effinxit iuideor.i.iuidiã patior.Inuideor.n.negať posse dici.¶ Neq̃ istiusmodi hois.addẽdũ ẽ istiusmodi necessitate metri:cui pes unus deficeret:& ẽt sensus cõcinnitate:q̃d a pio cęcutiẽte iterp̃te ñ ẽ uisu;.¶ Amas:ex ueteri codice:& uersus necessitate:& ñ clamas:ut pi⁹ legit.¶ Sorores:ex uet.cod.& uersus itegritat:q̃d pius oculissimus nõ uidit.

VGOLETVS ET GRAPA.

AMiciorẽ.Reputans Mnesilochus ex uerbis lydi sibi mẽtitã esse pistocleri fidem pecunia;:

SARACENVS.

quã pro redimēda bacchide patrē fallere instituerat oēm nūc est traditurus patri. Indignabundus ergo inquit ignorare qs sibi fuerit amicior: & fidelior: an sodalis pistoclerus: an amica bacchis: & cum ironia sermo ē: utrunq. n. desde coarguit. ¶ Illū exoptauit. Scilicet pistoclerū bacchis. ¶ Opertū est. Et istud ironice: nam apertum: & detectū potius. ¶ Nā mihi diuini. Idest iuranti p numina: uel diuini de re diuina loquēti: cū sit diuinis rebus maxima fides adhibenda. ¶ Ni ego illam. Morē amātis expssit: nā cum plurimis modis: & exēplis uellet se dicere amicā ulcisci: quasi id proferre nequerit ex amore: sermonē imutauit: & cum dicere debuisset amicā ulturum: dixit illā plane amare. ¶ Aliquid surripiā. Cū ironia: & uultuose legendum. ¶ Vsq ut mēdicet. Rursus redit ad inconstantiam: qui cū amicam dicere uoluisset: non amicam: sed potius patrem maluerit mendicare: quem animi affectum magis adhuc expressit cum dixerit: se potius optare mendicum fieri q̄ suā bacchidem aliqua egestate opprimi. ¶ Verū q̄ illa. Ordo uerborū est: sed malim mendicando mēdicū uincere q̄ illa unq̄ fiat ppensior. i. grauior de mea pecūia ramēta plumia. Hoc est quātū fuerit plumæ ramētū. i. nolo mea cā: minimi ut qd incōmodi patiatur: dr ramentū a radendo quasi rasura qd sit uniuscuiusq rei tenuissima pticula: & qcquid ex materia minutissimū decidit. ¶ Igit. Pro postea. ¶ Qd eū ludificat⁹ ē. Nā multa cōfinxerat chrysalus: nicobolūq dolis cōplicauerat: ea cā: ut amāti Mnesilocho quātū uellet pecuniæ sumere liceret.

Ramentū qd & unde

VALLA.

A Miciorē nūc. Mnesiloch⁹ secū ęgrefert: seq excruciat q se putauerit a pistoclero deceptū: itaq cōstituit aurū oē patri reddere. ¶ Atq aliquid surripiā patri. Ironicos: & uultuose legēdū est. ¶ Amo hercle opinor. ac si dicat nō amo equidē. ¶ Ramēta fiat pluma ppensior. Ramētū a radēdo: qd de materia aliqua abradit: atq abiicit ut uile. Pli. ramēta quoq succini oleo addito flagrāt dilucidius: diutiusq q̄ lini medulla. ¶ Pluma ppēsior: sensus ē: nō erit bacchis ēt ramēti a me ppēsior facta portiūcula tāta: q̄ta sit plūa. ¶ Eadē exorabo orādo ipetrabo eadē uia: & rōne. ¶ Illi æquū ē me consulere: æquitas postulat nequid chrysalo mali infligatur.

Exorare quid sit

SARACENVS

R Ebus aliis. Dicta sunt ista a pistoclero erga mnesilochi amicā bacchidem. ¶ Anteuortā. Præponam: primum agam. ¶ Si a me tetigit nuncius notanda locutio ē: idest: si meus nuncius illam reperit, adinuenit.

VALLA

R Ebus alis. a bacche pistoclerus iens: dum miratur quid tm̄ remoret: mnesilochus it: ut hominē conueniat. ¶ Anteuortatur: sicut & pręuertatur. Præuertor præoccupo: ut fuga præuertitur hebrū: eodē mō & anteuertor. ¶ Si a me tetigit nūci⁹. Si quē misi nuntium ad ipsum peruenit. ¶ Ibo: & uisam huc ad eum. Ordo uerborum est: ibo huc ad eum: & uisam.

Pręuertor quid

SARACENVS

R Eddidi patri. Mnesilochus patri reddita pecunia fit obuius pistoclero a quo tādem resciet quid omne actum sit de amoribus bacchidarum. ¶ Conueniam: idest eandem ueniam: quam scilicet mihi pr̄ dedit grauate: & difficulter impetraui de chrysalo. ¶ Ligua factiosi. Quasi mlta pollicētes: & largilog. ¶ Sublesta: infirma: & instabili. Dicuntur enim a Festo sublesta tenuia: & infirma. ¶ Nullus est: qui non inuideat rem secundā obtingere. Liuor enim rebus gaudere secundis nescius: bonaq aliena maligno uultu ingemit. At ipē suo cadit ictus uulnere liuor: huc tendit illud Aristotelicuz. Est inuidia quid pessimuz. Sed habet quoddā in se bonum: nam oculos: cor q inuidorū facit intabescere. Illud quoq uulgato disticho testatum: Iustius inuidia nihil est: quæ protinus ipsum authorem rodit: excruciatq animuz. ¶ Sibi ne iuideatur ipsi ignaui cauent. Hinc est prouerbium: soli miseri carent inuidia: nemo enim est: q miseris inuident: quinimmo inuidi solēt miserorum commisereri: inuident enim his: quos ad uirtutem prodire intuentur: quo circa Themistocles cum adhuc es

Pistoclerus.

R Ebus aliis ante uortā Bacchis quæ mādas mihi,
Mnesilochum ut requiram, atq ut eum mecum ad
te adducam simul.
Nam illud aius miratur meus, si a me tetigit nuncius,
Quid remoratur. ibo, & uisam huc ad eū, si forte est domi.

Mnesilochus. Pistoclerus.

R Eddidi pr̄i oē aurū. nūc ego illā me cōuenire uelī,
Postq̄ ianis sum, cōtēptricē meā, sed ueniā mihi
Q uā grauate pr̄ dedit de Chrysalo. uerų postréo
Impetraui, ut ne quid ei succenseat. pi. est ne hic meus
Sodalis? Mn. est ne hic hostis, quē aspicio me⁹? pi. certe is ē.
Mn. Is est. adibo cōtra, & tollā gradū. pi. saluos sies
Mnesiloche. Mn. salue. pi. saluos cū peregre aduenis, cœna
Detur. Mn. nó placet mihi cœna, q̄ bilē mouet. pi. num quæ
A duenienti ægritudo obiecta est? Mn. atq acerruma.
Pi. V n̄? Mn. ab hoie quē mihi amicū eē arbitrat⁹ sū átidhac.
Pi. Multi more isto atq exēplo uiuont, quos cū censeas
Tibi amicos, reperiuntur falsi falsimoniis,
Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.
Nullus est, qui non inuideat rem secundam obtingere,
Sibi ne inuideatur, ipsi ignaui cauent recte. Mn. ædepol
Næ tu illorum mores perq̄ meditate tenes. sed etiam
V nū hoc ex ingenio malo malum inueniunt suo.
Nulli amici sunt. inimicos ipsi in sese omneis habent.
Atq esse cū frustrantur, frustrari alios stolidi existimát.
Sicut est hic, quē eē amicū ratus, ipsus iam sum mihi.
Ipse quod in se fuit, accuratū habuit, quod posset mali
Facere i me inconciliare copias omneis meas. (arbitror.
Pi. Improbū istunc esse oportet hoiem. Mn. ego ita eum eē
Pi. Obseqre hercle, loqre qs is ē? Mn. b n̄ ualés uiuit tibi.
Nā ni ita esset, tecū orarē, ut ei quod posses male facere,
Faceres. pi. dic mō hominē qui sit. si non fecero ei male
Aliquo pacto, me etiá dicito ignauissumū. Mn. neq̄ hóst.

Verum hercle amicus est tibi. pi. tanto magis dic, quis est.
Neq; istiusmodi hominis ego paruipendo gratiam,
Mn. Video non posse, quin tibi eius nomen eloquar.
Pistoclere perdidisti me sodalem funditus.
pi. Qui istuc est? Mn. quid est? misi ne ego ad te ex Epheso epistolam
Super amica, ut mihi inuenires? pi. fateor factum. & repperi.
Mn. Quid, tibi non erat meretricum aliarũ Athenis copia,
Quibus cum haberes rem, nisi illam quam ego mandassem tibi
Occiperes tu te amare, & me ires consultum male?
pi. Sanum es? Mn. rem repperi omnem ex tuo magistro. ne nega,
Perdidisti me. pi. etiam ne ultro tuis me proiectas probris?
Quid amas? Mn. Bacchidem. pi. duas ergo hic intus eccas Bacchides
Mn. Quid duas? pi. atq; ambas sorores. Mn. loqueris nunc nugas sciens.
pi. Postremo si pergis parum mihi fidem arbitrarier,
Tollam ego te in collum, atq; intro hinc auferam. Mn. immo ibo, mane.
pi. Non maneo. neq; tu me habebis falso suspectum. Mn. sequor.

set adolesces: nihil a se splendidum fieri dictitabat. Neminem cum adhuc inuidium habuisset. ¶ Incõciliare. Pro incõciliauit: idest turbauit: peruertit: uel: ut placet festo: per dolum decepit. ¶ Improbum istunc. Vere ostendit se nescium criminis: cuius secreto eu; sodalis insimulabat. ¶ Viuit tibi. Tanq̃ amicus & beniuolus: paulatim q̃rit iuste causam q̃rimoniæ afferre. ¶ Neq̃. Minimi precii: Aulus Ge. nequã plerũq; nũc dici audio pro solertia: astutiaq;. Sed ueter; hoium authoritas: q̃ proprie: atq; integre locuti sũt: nequã dixerũt hoies nullius rei: atq; frugis: hinc nequitia libidinosa inertia: q nihil q̃at: nulliq; rei sit apta: q autem nequitia pro libidine dicta sit: ostendimus supra authoritate beati Aug. sal tem haberent aliquid pudoris non in publicu; exultante nequitia. ¶ Quid eius nomen. Subaudi indicem? ¶ Ex tuo magistro lydo: scilicet pædagogo. ¶ Immo: uerbum istud subsequi debet interlocutorem Mnesilochu; ut legatur: immo ibi mane.

Neq; hoies qui dicãt

VALLA.

Reddidi patri omne auru;. Mnesilochus habita de pistoclero falsa suspitione: ait se omne patri aurum reddidisse factus pistoclero obuians: intelligit nihil actum dolose: seq; grauiter deliquisse. ¶ Lingua factiosi qui promittant magna: & nihil prestent. ¶ Sublesta fide. Fest. Pomp. sublesta infirma. Pla. grauior paupertas fit fides sublestior: idest infirmior: idem: uinum sublestissimum: quia infirmos faciat: uel corpore: uel animo. ¶ Sibi ne inuideatur impersonaliter dictum. ¶ Ipsius suum: hoc est rem suam. ¶ Accuratu; habuit: bene procurauit. ¶ Tecum orarem: agerem tecum atq; contenderem. ¶ Quin tibi eius nomen: subaudi proferam: nimium indignanter uerbum subticuit. ¶ Ires consultum male: properam mihi prouideres.

Sublestum qd sit.

QVARTVS ACTVS.

Parasitus puero.

Parasitus ego sum neq̃ hominis atq; improbi.
Militis, qui amicam secum auexit ex Samo.
Nunc me ire iussit ad eam, & percontarier,
Vtrum aurum reddat, an ne eat secum simul,
Itu puer, qui dudum cum illa usq; isti simul.
Quæ harum sunt ædes pulta. adi actutum ad fores.
Recede hinc directe. en ut pultat propudium.
Comesse panem treis pedes latum potes,
Fores pultare nescis. ecquis his in ædibus est?
Heus, ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium? ecquis erit.

SARACENVS.

Parasitus ego sum. Dum interim ambo sodales domũ adeunt: bacchidarum parasitus nuncius a milite uenit: ut uel bacchis ad militem properet: uel reddat pro se expositam pecuniam: & in hac scena perpetuo loquitur parasitus. ¶ Tu puer: hunc secum duxerat: qui bacchidem norat. ¶ Isti. Pro iuisti. ¶ Simul. Significat una: & significat tum: ut simul hoc: simul illud est: ut apud Quin. ¶ Recede hic. Quia inepte fores pulsabat. ¶ Directe. Directus quasi in diem erectus: & suspensus. ¶ Propudium. inquit Festus cum maledicto nudare turpitudinem uolebant propudium dicebant: quasi porro pudendum: a quo pudor & pudicitia procul absint.

Directus uñ dicat.

VALLA.

Parasitus ego sum. Parasitus a milite iam memorato missus: quærit fores bacchidis: quas a puero pulsari iubet quem secum agit. ¶ Vsq; isti simul. apparet hunc puerum bacchidis comitem extitisse. ¶ Addi actutum. confestim. ¶ Recede hinc directe: retrorsum abi. inclamat enim parasitus puerum: q fores modestius pulsaret: directum uocans eum ignominiose quasi morti destinatum. ¶ Vt pulsat propudium: q̃ egregie inquit fores ferit: qui a pudore longe abit.

Pistoclerus. & Parasitus.

QVid istuc est? quænam istæc est pultatio?
Quæ te mala crux agitat, qui ad istunc modum.
Alieno uires tuas extentes ostio.
Fores pene effregisti. quid nunc uis tibi?
Pa. Adolescens salue. Pi. salue, sed quem queritas?
Pa. Bacchidem. Pi. Vtram ergo? Pa nihil scio, nisi bacchidem.
Paucis me misit miles ad eam Cleomachus.
Vel ut ducentos philippos reddat aureos,
Vel ut hinc in Elatiam hodie eat secum simul.
Pi. Non it. negato esse ituram. abi, & renuncia.
Alium illa amat, non illum. duc te ab ædibus.
Pa. Nimis iracunde. Pi. at scin q̃ iracundus siem?
Næ tibi hercle haud longe est os ab infortunio.
Ita dentifrangibula hæc meis manibus gestiunt.
pa. Cum ego huius uerba interpretor, mihi cautiost,
Ne nuncifrangibula excussit ex malis meis.
Tuo ego istæc igitur dicam illi periculo.
pi. Quid ais tu? pa. ego istuc illi dicam. pi. dic mihi.
Quis es tu? pa. illius sum integumentum corporis.
pi. Neq̃ esse oportet, quoi tu integumentum improbus es.
pa. Sufflatus ille huc ueniet. pi. diruptum uelim.
pa. Num quid uis? pi. abeas celeriter. facto est opus.
pa. Vale dentifrangibule. pi. & tu integumentum uale.
In eum nunc reuenit res locum, ut quid consilii
Dem meo sodali super amica, nesciam,
Qui iratus renumerauit omne aurum patri.
Neq; nummus ullust, qui reddatur militi.
Sed huc concedam. nam concrepuerunt fores.
Mnesilochus eccum mœstus progreditur foras.

SARACENVS. QVid istuc. Ad strepitum foriũ pistoclerus assurgit: & parasitũ increpat. ¶ Qui ad istum modum. Ordo & sensus ẽ: qui pro cur tu subaudi iuris tui: hoc est maxime licentiæ homo: extentes alieno ostio: ꝓtẽtes ex alieno ostio: subaudi: Quippiam. ¶ Paucis. Scilicet loquor. ¶ Cleomachus. Glĩa certans: sunt enim isti milites semper iactabundi: & gloriæ maxime cupidi. ¶ In elatiam: quę ciuitas est: authore Strabone inter phocenses urbes amplissima opportuno sita loco aduersus maritimas incursiões. ¶ Dentifrãgibula. Vel lignum: uel saxum dicit: quod haberet in manibus. ¶ Nucifrãgibula. Dentes. s. ¶ Excussit. Pro excusserit. ¶ Sufflatus. Ira succensus. ¶ Molestus. Plenus molestia.

Ela'iũ ubi locorũ

VALLA. QVid istuc. Cum a milite parasitus uenisset: ut secũ bacchidem abduceret. Pistoclerus illi fit obuiam: & ipsum minacib⁹ abire uerbis compellit. ¶ Alieno iuris tui extentes hostio. Cur inquit ad alienum hostiũ explicas uires tuas. nam & ius pro uiribus quandoq; ponitur: ut: Iusq; datũ sceleri: Luca. ¶ Non it. satis indignanter: & paucis: & iracunde ꝑsenti usus indicatiui uerbo. ¶ Os ab infortunio: faciem tuam pugnis contundã. ¶ Ita dentifrangibula hęc. hoc est pugni: q dentes confringere cõsueuerũt. ¶ Mihi cauto est opus: mihi cautiõe inquit opus est. ¶ Ne nucifrangibula excussit malis meis: ne de maxillis meis dentes excutiat: quibus nuces soleo diffringere. ¶ Sufflatus: idest turgidus: ira succensus. ¶ Disruptũ uelim: si ut tu ais: sufflatus ueniet etiam abruptum uelim: sufflatum turgidum uocat. Cęsar aĩt in commẽtariis: uentos sufflare dixit a septentrione uenientes.

Sufflatusq dicatur.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ ALIEno exenteres suum ius ostio: ita scribendus est uersus: habita metri: & sententiæ ratione: quę est: ut dicat: qui exenteres: hoc est effodices: & auferas ius suum ostio alieno. quum enim illud pulses & frangas: uideris ei: de iure suo auferre: nec est scribendum iuris tui extentes ostio: neq; alieni iuris tu extentes ostium: ut inqt pius contra uersus consistentiã: & apertum intellectum. ¶ Ne enim excussit ex malis meis: idest excutiat dentes mihi ex malis: ut faxit pro faciat: non excussit pro excusserit ut pius exponit: neq; absq; ex prępositione: necessitate metri. ¶ Dem meo sodali: addendum est meo: ex ueteribus: & metri necessitate: nam aliter uersus claudus esset: quod pius quidem non uidit.

¶ PEtulans

Mnesilochus. Pistoclerus.

PEtulãs, ꝓteruo. iracundo aĩo, ĩdomito, ĩcogitato,
Sine mõ. & modestia sũ, sine bono iur̃, atq; honor̃
Incredibilis, impos aĩ, inamabilis. in lepidus uiuo.
Male uolẽte genio natus. postremo id mihi st, qd̃ uolo esse
Ego, aliis credibile hoc? nequior nemo, neq; ĩdignior est
Quoi Di benefaciãt, neq; quẽ hõ qſq̃, aut amet, aut adeat.
Inimicos q̃ amicos æquõst me hr̃e, malos, q̃ bõos magis me
Iuuare, oĩbus ꝓbris, quæ improbis uiris digna sũt, dignior ẽ
Nullus hõ, qui patri reddidi oẽ aurũ amẽs, quod mihi fuit
Præ manibus. ne ego homo miser? perdidi me, atq; operam
Cõsolãd' mihi ẽ. ibo ad eũ. Mnesiloche qd fit (Chrysali. Pi.
Mn. perii. Pi. Di melius faciãt. Mn. pii. Pi. nõ taces ĩsipiẽs?
Mn. Taceã? Pi. sãus satis ñ es. Mn. pii. multa mala mihi nũc
In pectore acri, atq; acerbi eueniunt, criminin me
Habuisse fidem, immerito tibi iratus fui. Pi. eia.
Bonũ habe aĩum. Mn. und̃ habeã mortu' pluris ṕcist, q̃ ego sum
Pi. Militis Parasit' uenerat mõ aurũ peteř hic. eũ ego
Meis dictis malis, his foribus reppuli, reieci hominem.
Mn. Quid id mihi ꝓdest? qd faciã, nihil habeo miser. ille quidem hanc
Abducet scio. Pi. si mihi ẽ, ñ polliceor. Mn. scio dares,
Noui. sed nisi ames, non tibi habeam fidẽ tãtam. nũc agitas
Sat tute tuarum rerum. ego ne ut opẽ mihi ferre putẽ posse
Inopem te? Pi. tace modo, Deus respiciet nos aliquis.
Mn. Nugæ. Pi. mane. Mn. qd est? Pi. Chrysalum tuam copiam eccam uideo.

Chrysalus. Mnesilochus. Pistoclerus.

HVnc hominem decet auro expendi, huic decet statuam statui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci, duplicibus spoliis
Affectus sum. herum maiorem meum, ut ego hodie lusi lepide,
Vt ludificatus est, callidum senem
Callidis dolis compuli, & perpuli mihi omnia ut crederet?
Nunc amanti hero filio senis, qui cum bibo, edo, & amo,
Regias copias, aureasq; obtuli, ut domo sũeret, neu foris
Quæreret. non mihi placent isti Parmenones syri,
Qui duas, aut tres minas auferunt heris. nequs nihil est,
Quam egens consilii seruos. nisi habet pectus multipotẽs,
Vbicunq; usus fiet, pectore expromat. nullus frugi
Esse potest homo nisi qui bene, & male facere tenet. ĩprob'
Cum improbis sit. harpaget, furibus furetur, quod queat.
Versipellem frugi cõuenit esse hominẽ ꝓtectus quoi sapit.
Bonus sit bonis, malis malus. utcunq; res sit, ita animum
Habeat. sed lubet scire q̃tum aurum herus sibi dẽpsit, & qd suo.
Reddidit patri. si frugist Herculem fecit ex patre.

PEtulans: Iracũdia percitus pgredit̃ mnesilochus quaꝫ oẽm patri pecuniã remunerasset: & ut plerumq; fit ira subministrat uerboꝝ copiam. Incredibilis: & qui non creditur & qui non credit: nec fidem dicto præstat: ut hoc loco. Hoc nequior homo est. Scilicet homine incredibili: & dictis non exhibente fidem. Digna res est: dignior nullus. Omnia per ironiaꝫ. Crimini me habuisse fidem. Idest me fuisse criminatum tuam fidem.

SARACENVS

Incredibil' qui dicat̃

PEtulans proteruo: posteaq̃ cognouit mnesiloch' uera esse: quæ retulisset pistoclerus dolet se patri dinumerasse pecuniam: quã chrysalus suo astu in mnesilochi posuerat potestate. Petulans: lasciuus: qui sibi petit plura q̃ sit par. Proteruo: procaci a proterendo: idest proculcando. Impos animi: idest qui nemini credo: quiq; animum meum in mea non habeo potestate. Quod fuit ꝑ manibus: qd̃ in mea habuit potestate. Nunc agitas sat tupte tuarum reruꝫ: idest habes tu ipse satis: quid in tuis rebus agas. Agitas tuarum: rerum: notanda constructio.

VALLA.

NVnc hominem. Chrysalus nescius quid egisset Mnesilochus lætatur: senen suis mẽtiti dolis adhibuisse fidẽ: pecuniaq; illum accepisse. Sed mox resciens remunerataꝫ fuisse mœrebitur. Expendi. Perpendi: librari. Harpaget. Rapiat: uel lege harpax: idest rapax: hinc harpage dicuntur armorum genera expugnationibus muroruꝫ apta sisenna propius collatis harpagis deiiciunt e turribus.

SARACENVS.

Harpagar̃ qd sit.

NVnc hominem decet auro expendi. Gloriatur chrysalus: se dolis fecisse suis: ut mnesilochus: quantum sibi uellet auri allati sumeret: q mnesilocho factus obuiã ab eo fit certior totum patri reddituꝫ: quod chrysalus dolet: a mnesilochoq; compellitur alios dolos instruere. Isti parmenones syri: qui e syria sunt serui: quorum sæpe comici faciunt mentioneꝫ: dicti pmeninones: quasi desides a para: & meno maneo. Garpaga furibus: harpagam raptorem dicere possum?: harpazo. n. rapio: sꝫ harpax hã pagis dr̃ rapax: & hic harpaga harpagę: ut ab eo: qd̃ ẽ crater crateris: cratera cratere: & cassis cassidis: cassida cassidę. Versipellẽ: uertẽtẽ sese a uertẽda pelle: qd̃ ad aĩum trãsfert̃. Herculẽ fecit: q ioui pr̃i ptẽ decimaꝫ uouebat. DIGNA sunt ex codi. antiquis.

VALLA.

VGOLETVS ET GRAP.

SARA CENVS.

¶ HERculē fecit ex patre. Diodorus in q̄nto de gestis herculis locutus: hercules i q̄t ob honorē sibi a palatinis ipensum di/xisse fert. Eos ꝑ postq̄ ad deos trāslatus es/set decimā bonoꝝ dicarēt uitā fœlicē ui/cturos: qd & euenisse usq; ad hoc tēpus cōstat: multi. n. Romanoꝝ non solū me/diocri cēsu. sed q ditissimi sunt habiti de cias herculi uouerūt: posteaq; fortunatio res fcti ad q̄ttuor talētoꝝ millia herculi sacrarūt: lucullus romanoꝝ ferme ditis/simus: extimatis bonis: decimam herculi partē dedit. Tēplū insup iuxta tyberiu; egregiū. cōdidere romani: in quo ex deci mis sacra deo offerūt. Quare aūt herculi bonoꝝ decia offerebat. Plutarchus in ꝓ/blematis romanoꝝ docet: an ꝙ ille quo/q; in palatino bonū: q̄s Gerionæ abstulit decimā imolauit: an ꝙ ro. ab ęthruscis de ciari solitos liberauit: an ꝙ Herculi tanq̄ edaci: & splēdido ꝓlixe: atq; oppipar̄ pa rabāt: & sacrificiū faciebāt: an illđ poti⁹ q̄si odiosas ciuibus: & molestas: nimias diuitias cōminuētes: & ut bonę corporis habitudini ad sūmū ꝑuectę: aliqd detra hētes: eo pacto maxie coli herculē exīsti/mabat: quē iccirco luxuriā cohercere: & cōprimere delectaret ꝙ ipse paucis cōtē/tus tenuiter: continēterq; uixisset. ¶ Qđ sic terrā obtuere. Na; tristes: & mœstitia affecti demissū uultū gerūt. ¶ Nec teme/re. Nō sine cā. ¶ Quia malū paꝝ. s. pecu/nię sūpsisti tibi: & illđ (malū) sepate lega tur: ut sępe alias. ¶ Parū āpliter imersisti. Manus. s. in pecunias tibi nō sumēdo: qđ satis eēt. ¶ Pręsagit. Pro ꝑsagit: ita Noni. ¶ Cū ra. Denotat ad obolū usq; oē; pecu niā reddisse pr̄i. ¶ Vt sa. qđ lo. Scil;: ut me ad carnificē rapiat. ¶ Quāli. Pro q̄n/tūlibet. ¶ Chrysalo eē no. Nā χρυσος au rū dr̄: a quo cōpositum nomē chrysalus. ¶ Balistā intēdā: pulcherrima trāslatio ē ab his sūpta: q a lōge q̄rūt inimicū iuade/re: qd balista iā dictū alibi: hoc loco bali/stā itellige fallaciā: deceptionē: uñ fit uer bum exbalisto: qđ sigñat decipio: defrau do. Plau. alibi: cōem hostē exbalistabo le/pidē. ¶ Capso. Pro captauero. ¶ Cor spe rāt bus si cui aius. Hoc ē: si unq̄ alicui rei aius addict⁹ fuit. De hac re sibi bñ sperā/dū ē: & ubi bus legebat̄: lege ibus ꝑ iis. s. rebus: & negociis: q̄ dictiōe usi sūt ueter̄s: ut in curculiōe uidim⁹ parissimi estis ib⁹: uel lege sic: cor sperat: adfuit sicui aius. ¶ Et linū. Ad ligādas: obsignandasq; ta/bellas. ¶ Coctū prādiū. Subaudi cura: ut fit q̄si ꝙ ad illū minus ꝑtineat ea scire: q̄ sit factur⁹: nisi tm̄ ut cōuiuiū pet: & accū bat. ¶ Sicut dic. Factū. s. reddemus. ¶ Bi cli. Vt tricliniū: nā utq; suū poscebat tho/rū: & lectū ubi discumberēt. ¶ Quæ ipa. Egi: uel attuli. ¶ Dic queādmodū. Scili/cet scripseris. ¶ Mane dum scribit. Quia plura dictitabat q̄ ille scribere potuisset. ¶ Obsecro qd istis ad istūc usus est cōscri

Balista q̄d sit.

Bicliniū ut tricliniu;.

Decumā ꝑtē ei đdit, sibi nonē abstulit. sed quē q̄ro, optume
Obuiā ecce mihi st. num qui nummi. exciderunt here tibi,
Quod sic terram obtuere? quid uos mœstos tam, tristesq;
Esse conspicor? non placet, nec temere st. etiam quin mihi
Rñdetis? qa malū paꝝ? Mn. imo uero nimio min⁹ mlto paꝝ
Chrysale. occidi. Ch. fortassis tu auri dempsisti parum.
Quid igitur stulte? quoniam occasio ad eam rem fuit
Virtute mea parta, ut quantum uelles, tantum sumeres,
Sic hoc digitulis duobus sumebas primoribus, an
Nesciebas, q̄ eiusmodi homini raro tempus. se daret?
Mn. Erras. ch. at qdē tute errasti, quom paꝝ imersisti āplit⁹
Mn. Pol tu q̄ nūc me accuses magis, si magis rē noueris.
Ch. Occidi. iam animus istoc dicto plus præsagitur mali.
Mn. Perii. Ch. qd ita? Mn. qa pr̄i oē cū ramēto reddidi.
Ch. Reddidisti? Mn. reddidi. Ch. oē ne? Mn. oē oppido.
Qui i mētē uēit tibi istuc facin⁹ facē tā malū? (ch. occisi sum⁹
Mn. Bacchidē, atq; hūc suspicabar propter crimē Chrysale
Me male consuluisse. ob eā rem omne aurum iratus reddidi
Meo patri. Ch. quid, ubi reddebas aurum, dixisti patri?
Mn. Me id auꝝ accæpisse extēplo ab hospite Archidemiđ.
Ch. Hem istoc dicto dedisti hodie in cruciatum Chrysalū,
Nam ubi me aspiciet, ad carnuficem rapiet continuo senex.
Mn. Ego pr̄em exoraui. Ch. nēpe ergo hoc ut faceret, qđ lo
Mn. Immo tibi ne noceat, neu qd ob eā rē succēseat, (quor?
Atq; ægre impetraui. nunc hoc tibi curandust Chrysale.
Ch. Quid uis curē? Mn. ut ad senē ēt alterā facias, uiā, com
Fabricare, finge, quod lubet, conglutina, ut senem (para,
Hodie doctum docte fallas, aurumq; ut auferas.
Ch. Vix uidetur fieri posse. Mn. ꝑge hac, facile hæc feceris.
Ch. Qua (malū) facile? quē mēdacii ꝓhēdit manufesto mó.
Quem si orem, ut mihi nihil credat, id non ausit credere,
Mn. Immo si audias, quæ dicta dixit me aduersum tibi.
Ch. Quid dixit? Mn. si tu illum solem sibi solem eē diceres
Se illum lunam credere esse, & noctem, qui nunc est dies.
Ch. Emūgā hercle hoīem ꝓbe hodie, ne id neq̄ dixerit.
Mn. Nūc qd nos uis facē? Ch. n. nihil ē, nisi ut ametis, impo.
Cæterum q̄lubet me poscitote aurum, ego dabo.
Quid mihi refert Chrysalo esse nomen, nisi factis probo,
Sed nunc quantulum usust auri tibi Mnesiloche? dic mihi
Mn. Militi nummis ducentis iam usus est pro Bacchide.
Ch. Ego dabo. Mn. tū nobis opus est sūptu. Ch. ah, placide
Vnūquodq; agamus. hoc ubi ægero, rum istuc agam (uolo
De ducentis nummis. primū intendam balistam in senem,
Et balistasi peruortam turrim, & propugnacula,
Recta porta iuadā extēplo in oppidū antiquom, & uetus.
Si id capso, geritote amicis nostris aurum corbibus.
Si quoi aius sperat. Pi. apud te est aius noster Chrysale.
Ch. Nūc tu abi itro Pistoclere ad Bacchidē, atq; effer cito.
Pi. Quid? Ch. stilū, cerā, tabellas, & linū. Pi. iā faxo hic erūt.
Mn. Quid nūc es facturus? id mihi dice. Ch. coctū prandiū.
ptus modū.

Vos duo eritis, atq; amica tua erit tecum tertia.
Mn. Sicut dicis. Ch. Pistoclero nlla amicast. Mn. imo adest.
Alteram ille amat sororem, ego alteram, ambas bacchides.
Ch. Quid tu loqueris? Mn. hoc ut futuri sumus. Ch. ubi biclinium est
Vobis stratū? Mn. cur id exquiris? Ch. res si itast, dici uolo.
Nescis quid ego acturus sim, neq; facinus quantū exordiar.
Mn. Cedo manum, ac subsequere propius me ad fores. intro inspice.
Ch. Euax nimis bellus, atq; esse maxume optabam, locus.
Pi. Quæ īpetrauisti, impetratum bene bonis factū illicost.
Ch. Quid parasti? Pi. quæ parare tu mihi iussisti omnia.
Ch. Cape stilū ppe, & tabellas tu has tibi. Mn. qd postea?
Ch. Quod iubeo, scribito istic. nā propterea uolo scribere,
Vt pater cognoscat litteras, quando legat, scribe.
Mn. Quid scribam? Ch. scribe salutē tuo patri uerbis tuis.
Pi. Quid si potius morbū, mortem scribat? id erit rectius.
Mn. Ne interturba. imperatum iam in cerast. Ch. dic quem admodum?
Mn. Mnesilochus salutē dicit suo pr̄i. Ch. adscribe hoccito.
Chrysalus mihi usq;quaq; loquitur, nec recte pater,
Quia tibi reddidi aurum, & quia non te fraudauerim.
Pi. Mane dū scribit. Ch. celerē eē oportet amatoris manū.
Pi. Atq; idem hercle ad perdundum est magis, q̄ ad scribēdum citus.
Mn. Loquere, hoc scriptust. Ch. nunc pater mi, proin tu ab eo ut caueas tibi.
Is sycophantias componit, aurum ut abs te auferat,
Et profecto se ablaturum dixit, plane adscribito.
Mn. Dic modo. Ch. atq; id pollicetur se datu᷑ au᷑ mihi,
Quod dem scortis, quodq; in lustris comœdim, & congrecem pater.
Sed mi pater, ne tibi hodie uerba det, quæso caue.
Mn. Loquere porro. Ch. adscribe dum. Mn. etiam loquere dum in scribam modo.
Ch. sed pater, qđ pmisisti mihi, id te quæso ut memineris.
Ne illum uerberes. uerum apud te uinctum asseruato domi.
Cedo tu ceram, ac linum actutum age obliga, obsigna cito.
Mn. Obsecro quid istis ad istunc usus ē cōscriptis modum?
Vt tibi ne quid credat, atq; ut uinctum te asseruet domi.
Ch. Quia mihi lubet. potin ut cures te, atq; ne parcas mihi?
Mea fiducia opus conduxi, & meo periculo
Rē gero. Mn. æquom dicis. Ch. cedo tabellas. Mn. accipe.
Ch. Animaduortite, Mnesiloche, & tu Pistoclere iā facite,
In Biclinio cum amica sua uterq; accubitum eatis.
Ita negociust. atq; ibi in lectis stratis potetis cito.
Pi. Nūquid aliud. Ch. hoc, atq; etiā ubi erit accubitū semel,
Ne quoq; exurgatis, donec a me erit signum datum.
Pi. O imperatorem probum, iambis bibisse oportuit.
Mn. Fugiamus. Ch. uostrū curate officiū, ego efficiā meum.

ptus modū. Lege potius hoc mō. obsecro qd istis ad istūc usus est modū? ordo eni; & sensus reddit clarior: qd usus est istis: scilicet tabellis conscriptis ad istunc modum: q̄ omnem sibi fidem adimebant.

VALLA. ¶ QVIA malū pa᷑. i. ualdē pa᷑: subaudi auri abstulisti Admonuim⁹ eni supra tā male q̄ bn̄ p ualde posuisse ueſes. ¶ Nimio minus multo parum: idest ualde minus multo parum: hoc est tam parum id fuit: ut admodum minus multo id ipsu; parum fuerit.

Male p ualde.

¶ Digitulis duobus sumebas prioribus. nam pollice: & idice coeūtibus sumi nō pōt quicq̄ nisi pa᷑. ¶ Plus psagit mali: prędiuinat psagit. ergo psagio: & psagior: ut fabrico: & fabricor in eadē dr̄ significatiōe. ¶ Cū ramento reddidi. i. ad ramētum usq; ad ęs minutissimū. ¶ Etiā alterā facias: nēpe fallaciā: dolosq; istruas. ¶ Cōglutia: cōpōe. ¶ Emūgā hercle. i. exugā a muco e naso stillante sūpta trāslatione. ¶ Mihi chrysalo eē nomen: quippe qui ab auro nomē obtinui. ¶ Hoc ubi egero. subaudi de militis nummis ducētis. ¶ Tū istuc agā. subaudi: qđ ad sūptū attinet. ¶ Intendā balista; in senē. parabo tormēta ad senē expugnādū: balista dicta q᷑ bali iacere significet. ¶ Si puortā turrim. si pturbare potueri: atq; euertere. ¶ Et ppugnacula. a ppugnando. i. repellēdo ui; hostilē dictā ppugnacula: minæ: q̄ in muro᷑ uerticibus collocanī: q᷑ illis defendanī ab ascensu hostili muri: ictusq; reiicianī. Oppidū antiquū: & uetus nicobulū uocat. ¶ Si id capso: p cœpo. ¶ Stilū: quo lr̄æ scribantur: a quo ēt orationē dicimus p trāslationē. Hora. Sæpe stilū uertas: & Cicero stilū dicendi uocat artificē. ¶ Cęras: & tabellas. Quia in cæratis tabellis lr̄æ figebantur. ¶ Et linū. quibus lr̄æ obligentur. ¶ Sicut dicis: subaudi ita faciēs. ¶ Vbi est biclíniu; uobis stratu;. i. bini lecti: ubi discūbatis. Ex pegrino inqt Quinti & latino fiūt latina uocabula: ut biclinīū. bis. n. latinū est: cline aūt lectus ita dictus q᷑ clino simplex ī usu sit gręco᷑: sicut nobis cōpositū decli no: inclino: stratū quoq; qa a græcis stornyo: idē fit q᷑ nobis sterno. ¶ Euax. gaudētis interiectio.

Balista unde dicta.

Euax quid sit.

¶ Ne interturba: ne interpella inqt. ¶ Sycophantias cōponit: dolos insidias struit. ¶ In lustris comedā. i. lupanaribus absumā. ¶ Et cōgręcer. i. gręco᷑ mor: turpi luxu dilapidē. ¶ Ad istūc usus est cōscriptis modū. Ordo ē ad istunc modū cōscriptis: subaudi lr̄is usus est: opus est. qd in his inqt cōmodi eē pōt cōscriptis litteris. ¶ Potin: ut cures te. potis es: ut tui curā habeas: est ne possibile: ut de me nullam habeas curam.

VGOLETUS ET GRAP. ¶ TAM tristesq; ex codicibus ātiquis. ¶ Prēsagit p psagit. Nonī. hūc locū adducens. ¶ Vbi me aspiciet ex codi. ātiquis: & sniæ necessitate. ¶ Corbibus ex antiqs codi. ¶ Eatis ex snię necessitate nō cutis.

SARACENVS. Insanie qd

INsanum. Magnum:: ut illud: insani feriant sine littora fluctus: & illud: insano multũ laudanda magistro: alioquin insanus uates dicitur: unde insanire carmẽ conscribere. ⁋ Scæuo. Irato: ut scęnũ ambobus achillem: & cum diphthongo scribi debet: nam seuum sine eo adipem significat: hec leuia sunt omnino: sed discẽtibus non iniucunda. ⁋ Frictum. Ab eo quod frigo frixi frictum.

VALLA. Moles qd sit.

INsanum magnum. Instructis chrysalus litteris se ad nicobolum quam primum recipit: confingitq; se senes expugnaturum. ⁋ Insanum magnum: idest uehementissime magnum: ita dictũ inquit Festus; ꝙ insani cũcta uehementer faciant. Molior: ipense conor a mole factũ. Est eni moles magnitudo: quæ a græcis molos dicit. Homer⁹. μωλοσ αρηος: idest moles martis. hic demolior: idest diruo. Ci. in cõmuni pariete demoliendo. ⁋ Possim emolirier: idest conficere: & extra difficultatẽ educere quasi extra molem. ⁋ Tam frictum ego illũ reddam q̃ frictũ est cicer. frigo frixi frictũ: necnon frigeo frixi frictum: & frico quoq; frictum: ab eo ergo: quod est frigo frictum dixit: sed frigo duplicẽ habet significationẽ. Nam & frigo in sartagine aliquid coquo significat. ut cum Celsus: salubriora elixa dixit tostis: & tosta frictis. & frigo idem ualet: qd frendo: cuius prę teritum frendi: & supinum fresum: unde fabam fresam dicimus. Martialis. Farris semodius fabæq; fresæ: unde & sues nefrendes dicti a Varrone: qui nec dũ frendere fabã possint: & hic frictum cicer ab eo: qd est frigo in eadem significatione.

SARACENVS

NImio illæc. Irat⁹ exit domo Nicobolus: ꝙ chrysalus sibi falsa omnia de exacta pecunia rettulissẽ. ⁋ Diuidiæ. Tedio. ⁋ Quã mox nauigo. Cum ironia legẽdũ: & ad id refertur: quod suaserat chrysalus seni nauigandum esse in ephesum: ut ibi depositam reposceret pecuniam. ⁋ Nunc ab trasenna. Ita loquitur: ut non audiat senex in legendis litteris occupatus: & sensus uerborum est: nunc senex cõmode dolis capitur ueluti turdus rete: uel laqueo: dum quæritat cibũ: dicitur trasenna extentus funis authore Seruio: qui exponens illud Virgilii in quinto ænei. Traiecto in fune columbam: inquit Traiecto extento: unde Trasenna dicitur extensus funis non me præterit. quid de trasenna Nonius. S; seruiana expositio magis facit ad sensum. ⁋ Lumbricum. Quẽ uermen diximus in rimis terræ uersantem. ⁋ Tenum. Perticã: laqueum: a tendendo dictum ut placet No. aliter tenus pars arcus extrema: unde fit hactenus: tenus quandoq; ꝓpositio est: & significat usq; ad: & iungitur cum ablatiuo ut quatenus: eatenus: in plurali cũ genitiuo: ut crurum tenus. ⁋ Bene nauis agitat. Trãslatio est: & perinde est ac dixisset res nr̃a succedit ex uoto: ꝓsperoq; successu uehit.

Traiectũ qd sit.

VALLA.

NImio illæc res: a mnesilocho chrysalus litteras perfert ad nicobulum: ut uiciatur: unde & chrysalus alias in nicobulũ struit sycophãtias. ⁋ Diuidiæ mihi subt̃fugisse. No. Mar. diuidia ẽ tediũ. Acti⁹ in armorũ iudicio. Hui⁹ me diuidia cogit plus q̃ ẽ ꝑ loq. Turpi i epideto spabã cõsilia nr̃a diuidiæ tibi cuiçtas accesset non fore. ⁋ Ego sum sacer. i. execrabilis. ⁋ Nũc ab trasenna. Trasenna inquit No. non ut quidam putant

Trasenna quid sit.

Chrysalus.

INsanum, magnum molior negocium.
Metuoq; ut hodie ne possim emolirier.
Sed nunc truculento mihi, atq; sæuo usus senest.
Nam non conducit huic sycophantiæ senem
Tranquillum esse ubi me aspexerit,
Ego uorsabo illum hodie, si uiuo, probe.
Tam frictum ego illum reddam, q̃ frictust cicer,
Adambulabo ad hostium, ut quando exeat,
Extemplo aduenienti tabellas dem in manu.

Nicobolus. Chrysalus.

NImio illæc res est magnæ diuidiæ mihi.
Subterfugisse sic mihi hodie Chrysalum,
Ch. Saluos sum, iratus est senex, nunc est mihi
Adeundi ad hominem tempus. ni. quis hic loquitur prope.
Atq; hic quidem opinor Chrysalus. Ch. accessero.
ni. Bone serue salue. quid fit? q̃ mox nauigo
In ephesum, ut aurum repetam ab Theotimo domum?
Taces? per omneis deos adiuro, ut ni meum.
Gnatum tam amem, atq; ei facta cupiam, quæ is uelit,
Vt tua iam uirgis latera lacerentur probe,
Ferratusq; in pistrino ætatem conteras.
Omnia resciui scelera ex Mnesilocho tua.
Ch. Men criminatus est? optumest. ego sum malus,
Ego sum sacer, scelestus. spectare modo. ego
Verbum faciam? ni. etiam minitare carnufex?
Ch, Nosces tu illum actutum qualis sit, & ubi sit.
Nunc hasce tabellas ferre me iussit tibi,
Orabat, quod istic est scriptum, fieret. ni. cedo.
Ch. Sed nosce signum. ni. noui. ubi ipse? Ch. nescio.
Nihil iam me oportet scire, oblitus sum omnia.
Scio me esse seruom. nescio etiam id, quod scio.
Nunc ab trasenna hic turdus lumbricum petit.
Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.
ni. Mane parumper dum, iam ad te exeo Chrysale.
Ch. Vt uerba mihi dat? ut nescio quam rem gerat?
Seruos arcessit intus, qui me uinciant.
Bene nauis agitatur. pulchre hæc confertur ratis.
Sed conticiscam. nam audio aperiri fores.

transitus est:sed fenestea. Ci. de oratore lib. iii. Nunc pete a crasso:ut illã copiã ornamẽtoꝝ suoꝝ:quã cõstructã uno in loco:quasi per trãsennã prętereuntes stricti aspeximus. Sal. historiaꝝ li. ii. Trãsennã dimissum uictoriæ simulachrũ cum machinato strepitu coronã capiti iponebat. Lũbricũ petit. Lũbricis.n.turdi pascuntur. Pendebit hodie. Reti implicabitur pedibus. Ita intendi tenũ. No. de indagine doctorum uirorum. Tenus est laqueus dictus a tendicula. Plau:in bacchidibus. Nunc ab transenna &c. Nam & tenus præpositio cum nominibus in singulari ablatiuo connectitur:ut hactenus:eatenus. Fæce tenus dixit Hora. In plurali cum genitiuo. Virgil. Crurum tenus a mento palearia peudent. Catullus. Nutricum tenus extantes e gurgite cano. Et labrorum tenus dixit Lucretius:q̃q̃ grãmatici nonnulli ueteres aiunt cũ genitiuo aduerbium esse:cum ablatiuo autẽ prępositionem tum a significatiõe omnis pars denominetur orationis:ut mirũ sit eadem manente significatione:aduerbium dici uoluisse.

MAGnæ ex condici. antiqs: & sententię concinnitate: & non mane:ut legit Pius.

VGOLETVS ET GRAP. SARACENVS.

Nicobolus. Chrysallus.

CONstringe tu illi Artamo actutum manus.
Ch. Quid feci? ni. impinge pugnũ. si mutiuerit.
Quid hæ loquontur litteræ? Ch. quid me rogas?
Vt ab illo accæpi, ad te obsignatas adtuli.
Ni. Eho tu loquitatus ne es gnato meo male
Per sermonem, quia mihi id aurum reddidit?
Et te dixisti id aurum ablaturum tamen
Per sycophantiam? Ch. ego ne istuc dixi unq̃? ni. ita.
Ch. quis homost qui dicat me dixisse istuc? ni. tace,
Nullus humo dicit. hæ tabellæ te arguũt,
Quas tu attulisti. hæ te uinciri iubent. Ch. aha
Bellerophontem iam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas detuli. ut uincirer? sine.
ni. Propterea hoc facio, ut suadeas gnato meo,
Vt pergræcetur tecum ter uenefice.
Ch. O stulte stulte, nescis nunc uenire te,
Atq; in eo ipso astas lapide, ubi præco prædicat
ni. Responde quis me uendit? Ch. quem di diligunt,
Adolescens moritur, dum ualet, sentit, sapit.
Hunc si ullus deus amaret, plus annis decem,
Plus iam uiginti mortuum esse oportuit.
Terræ odium inambulat. Et iam nihil sapit,
Nec sentit. tanti est, quantist fungus putidus.
ni. Tun terræ me odium esse autumas? abducite
Nunc intro. atq; adstrigite ad colũnam fortiter.
Nunq̃ auferes hinc aurum. Ch. atqui ultro iam dabis.
ni. Dabo? Ch. atq; orabis me quidem ultro, ut auferam,
Quom illum rescisces criminatorem meum
Quanto in periculo, & quanta in pernicie siet.
Tum libertatem Chrysalo largibere,
Ego adeo nunq̃ accipiam. ni. dic scelerum caput,
Dic quo in periclo est meus Mnesilochus filius.
Ch. Sequære hac me. ni. quo gentium? Ch. treunos passus ni. uel decere.
Ch. agedum tu Artame hanc forem pauxillulum
Aperi placide, ne crepet, faxo iam scies.
Sat est. accede huc tu. uidem conuiuium?
ni. Video. ex aduorsum Pistoclerum, & Bacchidem.
Ch. Qui sunt in lecto illo altero? ni. interii miser.
Ch. Nouisti ne homiem? ni. noui. Ch. dic sodes mihi,
Bellam uidetur specie mulier? ni. admodum.

COnstringe. Lectis tabellis Nicobolus famulos accersit: iubetq; uinciri chrysalũ. Arthamo. Propium serui nomen. Impinge. s. in os ipsius. Mutiuerit. Verbũ fecerit:ut illud palam mutire plebeio piaculuȝ est. Bellerophontem. Qui nesciuslr̃as attulit: qbus mandabatur iterfici: dictus ẽ bellerophon: & bellerophõtes: q̃a belleꝝ interemerat. Hoc.n. iterfecto p̃ria exul ad pretũ ꝯfugerat p̃to uxor erat Sthenobea: ut eripidi: siue ut Homero placet: antia: siue antheaq; bellorophõtis amore capta: eũ cõpellauerat stupri. Sȝ ille uertit⁹ hospitalis iouis irã: lasciuam fœminã repullit. At indignata mulier stupri insontẽ accusauit: p̃tus iura hospitii uiolare nephariũ existimans: domi iterficere nõ sustinuit. Sed datis literis ad iobatã soceꝝ illuȝ in lyciã misit: lectis codicillis: qbus mandabatur: hoĩeȝ interimi iobatas pariter iure hospitii motus: hominem delegauit ad chimeraȝ: & solymos populos domandos: ut sub prætextu memorabilis pugnę interiret. Sȝ cũ uictor reddiisset: maximãq; ex inde laudẽ rettulisset: iobatas ratus diuinitus hominem seruatũ: litteras patefecit belloro phonti: qui falso insimulatã infamiã expurgauit. Pergręcet. Lasciuiat: tractũ a gręcis: qui in oẽm lasciuiunt lasciuiaȝ. Ipso adstas lapide. Quasi uendaris. Prędicat. Manifestat: & ostendit res uenales. Si ullus deus amaret. Subaudi te. Atq;: atq;. Aut supest: aut p̃ indignationẽ reiteratur. Treunos passus: idest tres tm̃ modo passus. Ne crepa. ne fores: scilicet crepitũ: & sonitum reddant.

Mutire q̃d sit.

Pregrecari quid sit.

VALLA.

COnstringe tu illi arthamo. Nicobolus: ut mnesilochus per litteras mandauerat secũ seruos adducit: qui chrysalum reuinciant: sed chrysalus cum Nicobulo aperit: quo in loco sit mnesilochus: & q̃ magno in periculo mentiatur: se e uiculis eximit. Constringe tu illi arthamo: serui nomen ab arthandis membris. Impinge pugnum: pugno percute: & impelle: est enim impingo: impello: ac incurro. Vlpianus de lege aquilia. Si nauis tua impacta in meam scapham damnum mihi dederit: quęsitum est: quæ actio mihi competeret: & ait Proclus: si in potestate nautarum fuit: ne id accideret: & culpa eorum factum sit: lege aqui-

lia cum eis agendum. ¶ Heo tu loquitatus ne is. Nugas protulisti. ¶ Aha bellorophontem iam tuus me fecit filius. Tam bellorophon: quam bellorophontes theotritea: homericaq; dicitur lectione ab occiso belloro ita nominatus: is

Ch. Quid illam meretricem ne esse censes? Ni. quippe ni.
Ch. Frustra es. Ni. quis igitur obsecro st? Ch. inueneris,
Ex me quidem hodie nunquam fies certior.

Belloro-phontis fabula.

igitur ob cædem domo fugiens proeti hospicio exceptus: cuius uxor cum de stupro bellorophontem compellasset: talemque concubitum reiecisset bellorophontes. ad maritum proetum uerso crimine bellorophontem accusauit antia: ut Homerus. ut uero euripides sthenobœa: quod ægre ferens proetus: nefas ratus hospitem necare misit bellorophontem in lyciam ad socerum suum iobataȝ: deditq; bellorophonti litteras: quibus perderetur. Iobatas aliquot dies apud se habuit: dum nouendiale sacrum perageret: litteras non perlegit: nefas ergo ratus ipse quoq; necare hospitem contra solimos misit populos: a quibus occisum iri existimauit: a quibus cum preter spem rediisset incolumis: contra chimeram misit: a qua afflictum iri ratus est. fuit autem chimera monstrum: quod tam hesiodus in theogonia quã Homerus in sexto iliados uersu uno describit: quem Lucretius ad uerbum transferens inquit. Prima leo postrema draco: medio ipsa chimera: redeuntem uictoriæ compotem bellorophontem iobatas a quinquaginta hominib? in insidiis collocatis excipi iussit: quos omnes bellorophontes occidit. Iobatas admiratus uirtutem uiri: existimãs diuinum esse hominem: quas tulerat litteras ostendit. At bellorophontes omnem rem aperuit: qua cognita e filiab? unã suis ei cassandram locauit. ¶ Pergrecetur tecum: græcorum ritu: ac luxu tecuȝ uiuat. ¶ Vbi præco p̄dicat: idest te uenalem esse pronuntiat. ¶ Tres unos passus. Cum tres dixisset: adhuc breuius iter uoluit indicare: & unos inqt. ¶ Frustra es: & frustro: & frustror in eadem significatione. ¶ Inueneris. Comperies subaudi ex aliis.

Frusto & frustor.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ ILIVS artame: ita scribendum censemus metri necessitate: & sententiæ concinnitate: ut sit sensus. O artame: constringe illius epidici actutum manus: & uerba sunt ab irato sene prolata. Est autẽ artamus nomen serui euocati a Nicobolo una cum aliis seruis ad uinciendum epidicum: qui artamus: & seruus: & coquus erat: peritiam fortassis meliorẽ hñs uinciendi q̃ ceteri serui. Siquidẽ αρταμος apud grecos signãs coquũ: ut in eo uersu iãbico νυγαρ βεβηκε χειρας αρταμων φυγων. de quo ẽ etymologic? magn? mẽtionẽ facit. ¶ Venit ex codicib? ãtiqs: & nec̃itate uersus.

SARACENVS.

M Eam ne hic. Opportune miles inducitur: qui suam reposcat bacchidem: quam non meretricem: sed uxorem militis chrysalus confingit: ut facilius emungat pecunia senem interitum filii metuẽtem. ¶ Vt retineat mulierem: Scilicet patiar: ex indignatione non absoluit sermonem: figura aposiopesis: quam reticentiam diximus appellari: & interceptum silentium. ¶ Ambo. Pro ambos. ¶ Vulgo. Passim. ¶ Exorbabo: priuabo. ¶ Roga tu. Fiebat eni in stipulationibus: ut supra dictuȝ est: interrogatio: & immediata responsio: ut stipulatio rata fieret.

VALLA.

M Eam ne hic mnesiloch?. Perspecto cum muliere mnesilocho chrysalus cleomachum militem eius maritum eẽ mẽtitur nicobulo: qui uehementer expauescit minitantem militem: ut non difficulter ad liberandum filium: quod postuletur: aurum promat. ¶ Quæ hæc factio est. Factionem nunc factum dicit: ut supra ostendimus a Cice. positum uerbuȝ pro factura. ¶ Mars crædùat: pro credat. ¶ Exanimalem faxo: anima priuabo. ¶ Niue exhæredem fecero uitæ suæ. Amplificatio per congeriem: hoc est hæreditate uitæ priuauero. ¶ Ambo ut necem. ut mnesilochum: & mulierem occidam. ¶ Ambo tã de masculino q̃ de neutro casu accusandi dixerunt ueteres sicut & ambos: ita etiam duo & duos. Virgil. si duo p̄terea tales idæa tulisset: terra uiros. ¶ Animam amborum exorbabo: orbuȝ corpus anima fecero. ¶ Vt ne clamorem hic facias. ne negandi aduerbiuȝ: nõ prohibendi. facio clamorem: & facio cõuitiuȝ: idẽ est: quod iclamo: & cõuicior.

Factio qd sit.

Cleomachus. Nicobolus. Chrysalus.

M Eam ne hic Mnesilochus Nicoboli filius
Per uim ut retineat mulierem? quæ hæc factio st?
Ni. Quis illic ẽ? Ch. per tempus hic uenit miles.
Cle. Non me arbitratur militem, sed mulierem,
Qui me, meosq; non queam defendere.
Nam neq; Bellona mihi unq̃, neq; Mars creduat,
Ni illum exanimalem faxo, si conuenero.
Ni ue exhæredem fecero uitæ suæ.
Ni. Chrysale quis ille st qui minatur filio?
Ch. Vir hic est illius mulieris, qua cum accubat.
Ni. Quid uir? Ch. uir inq̃. Ni. nupta ne est illa obsecro?
Ch. Scies haud multo post. Ni. oppido interii miser.
Ch. Quid, nunc scelestus tibi uidetur chrysalus?
Age nunc, uincito me, auscultato filio.
Dixin tibi illum inuenturum te, qualis fiet?
Ni. Quid nunc ego faciam? Ch. iube sis me exolui cito.
Nam ni exoluor ego, iam manufesto hominem opprimet.
Cle. Nihil est lucri, quod me hodie facere mauelim,
Quam illum cubãtem cum illa opprimere, ambo ut necem.
Ch. Audin quæ loquitur, quin tu me exolui iubes?
Ni. Exoluite istum. perii, pertimui miser.
Cle. Tum illam, quæ corpus publicat uolgo suum
Faxo, se haud dicat nactam, quem derideat.
Ch. Pacisci cum illo paulula pecunia
Potes. Ni. paciscere ergo obsecro quid tibi lubet,
Dum ne manufesto hominem opprimat, ne ue enicet.
Cle. Nunc nisi ducenti philippi redduntur mihi,
Iam illorum ego animam amborum exorbabo oppido.

¶ Mactamus

Ch. Hem illoc paciſcere ſi potes perge obſecro,
Paciſcere quiduis. Ch. ibo, & faciam ſedulo.
Quid clamas? Cle. ubi herus tuus eſt? Ch. nuſq̃, neſcio,
Vis tibi ducentos nummos iam promittier,
Vt ne clamorem hic facias, nec conuicium?
Cle. Nihil eſt, quod malim. Ch. atq; ut tibi mala multa ĩgerã?
Cle. Tuo arbitratu. Ni. ut ſublanditur carnufex.
Ch. Pater hic Mneſilochiſt. ſequere, is promittet tibi,
Tu aurum rogato. cæterum uerbum ſat eſt.
Ni. Quid fit? Ch. ducentis philippeis rem pepigi. Ni. uah.
Salus mea ſeruaſti me. quãmox dico, dabo.
Ch. Roga hunc tu. tu promitte huic. Ni. promitto. Ch. roga.
Cle. Ducentos nummos aureos philippos probos
Dabin? Ch. dabuntur inque, reſponde. Ni. dabo.
Ch. Quid nunc impure, nunquid debetur tibi?
Quid illi moleſtus, quid illum morte territas?
Et ego te, & ille mactamus infortunio,
Si tibiſt machæra, & nobis ueruinaſt domi
Qua quidem te faciam, ſi tu me irritaueris
Confeſſiorem ſoricina nænia.
Iamdudum hercle equidem ſentio, ſuſpicio quæ
Te ſolicitet, eum eſſe cum illa muliere.
Cle. Immo eſt quoq;. Ch. ita me Iuppiter, Iuno, Ceres,
Minerua, Latona, Spes, Ops, Virtus, Venus,
Caſtor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,
Sumanus, Sol, Saturnus, Diq; omnes ament,
Vt ille cum illa neq; cubat, neq; ambulat,
Neq; oſculatur, neq; illud, quod dici ſolet.
Ni. Vt iurat. ſeruat me ille ſuis periuriis.
Cle. Vbi nunc Mneſilochus ergo? Ch. rus miſit pater,
Illa autem in arcem abiuit ædem uiſere
Mineruæ. nunc apertaſt uiſe, eſt ne ibi.
Cle. Abeo ad forum igitur. Ch. uel hercle in malã crucem.
Cle. Hodie exigam aurum hoc? Ch. exige, ac ſuſpende te,
Ne ſupplicare cenſeas homo nihili.
Illeſt amotus, ſine me, per te here obſecro
Deos immortaleis, ire huc intro ad filium.
Ni. Quid eo introibis? Ch. ut eum dictis plurimis
Caſtigem, cum hæc facta ſic adhunc faciat modum.
Ni. Immo oro Chryſale ut facias, & te obſecro,
Caue parſis in eum dicere. Ch. etiam me mones?
Satin eſt, ſi plura ex me audiet hodie mala,
Quam audiuit unq̃ Clinia ex Demetrio?
Ni. Lippi illi oculi. ſeruos eſt ſimillumus,
Si non eſt, nolis eſſe, neq; deſideres.
Si eſt, abſtinere, quin attingas non queas.
Nam ni illic hodie forte fortuna hic foret,
Miles Mneſilochum cum uxore opprimeret ſua,

SARACENUS. Veruina quid ſit

MActamus. Malo afficimꝰ. Vrbina. ita habent codices. Inuenies fulgentium legere ueruinam eſſe dicẽtẽ genus iaculi: quod uerutum uocant. Confeſſiorem. Humiliorẽ: ſubmiſſiorem. Soricina nenia. Pro ſoricũ lamentatione: quæ exilis ad modum eſt: & humilis nenia carmen dicit lugubre. Horatius abſint inani fuere neniæ. Ops. Quæ item rhea dicta ẽ. Sumanus. Pluto. Neq; qđ dici ſolet. Scilicet egit. Sine me per te habere. Ordo uerborum eſt: ut tamẽ nõ habere: ſed here legas: o here te obſecro per đos imortales ſine me huc ire intro ad filium. Parſis. Propeperceris. Clinia ex demetrio. Hi ambo ciues athenarum: & ex triginta tyrãnis qui patriam libertatem occuparunt: qui cum eſſent in ciuitate factioſi: & inter ſe inimicitia flagrarent in cliniam demetrius acerbiſſime inuectus eſt: & conuiciis. & maledictis hominem obruit. Lippi illi oculi. Cõparat ſeruum oculo morboſo: & lippitudine affecto: quã lippitudinem qſq; dum ſanus eſt: recte cauet: cum autẽ adeſt: abſtinere non poteſt: quin oculos ſæpius attingat. Quæ ſit lippitudo iam dictum eſt alibi.

VALLA.

REM pepigi. Litẽ & cãm pactus ſum: nã tã rẽ: q̃ litẽ dixerũt iuriſconſulti. Cice. ꝓ murena: rẽ: ſiue litẽ dicere opꝫ. nõ ſolũ paciſcor: uñ pactus ſũ: ſed ẽt pago: ut putat Quin. uñ pepigi necnõ pãgo: uñ pãxi ueluti Priſci. pãgo tñ ẽt fingo ſigñat: & cõpono: uñ & pãga iſtrꝫ ruſticanũ: qđ humi ĩfigat: & ſupra ĩpinge pugnũ: ſi mutiuerit: & pãgi carmẽ dr̃. Et no. uer. eſt do. fulgẽtius ueruina eſt genus iaculi longi: qđ aliqñ uerutũ uocãt: ſicut Caiꝰ baſſus ĩ ſatiris ait: ueruinę cõfodiẽdo non te nauci facio: nauci enim pro nihilo dici uoluerunt. & hũc locũ plautinũ citat. Si me irritaueris: ſi commoueris. Cõfeſſiorẽ: humiliorem. Soricina nenia: quã ꝓhenſus ſorex ueniã poſcere uidet. Do ꝓpriũ inquit ſoricũ eſt uel ſtridere clarius q̃ mures: uel ſtrepere magis. cũ obrodunt friuola: ad quam uocem multi ſe intendentes quãuis per tenebras noctis tranſfigunt eos: & hũc citat locum. Polluces. qa gręce polideuces: qui a noſtris pollux. Sumanus. Plutonẽ. Plini. ſumanum dici autumat. Quã audiuit unq̃ clinia ex demetrio. Vterq; ciuis athenienſis: ſed demetrius atrociſſime in cliniã inuectus. Mœchum manifeſtariũ. Adulterꝫ oibꝰ cognitũ.

Pãgo qũo ꝑteritum formet

Parſis

VGOLETUS ET GRAPA.

FVLgentius. Placidiades cẽſet legendum: ueruinã: cuꝫ aliqui codices habeant urbina: Veruina iquiens eſt genus iaculi longum: quod aliquanti uerutũ uocant Sicuti Galbius Baſſus ait in ſatyris. Veruina confodiendæ non te naucifacio. Et Plautus in bacchi. Si tibi: &c.

SARASCEVS. Pergama q̄ dicantur

Atridæ duo fratres. In hac scæna perpetuo chrysalus perstat in methaphora comparat suū: quod gesserat facinus aduersus nicobolum græcorum gestis rebus contra Troianos atridæ Agamenon & Menelaus: quorum ductu capta Troia est. ¶ Pergamum: Troia: nam pergama alta dicuntur ædificia: ut troiana fuerunt. ¶ Mœnitum. Mœnibus constructum: & omnino mœnitum legas non mœniū. ¶ Diuina manu. Neptuno: scilicet & apolline adiuuantibus: quos laomedunta ferunt mercede cōduxisse ad extruenda mœnia: neq̧ tamen illis precium exoluisse. ¶ Mille nauium: Homerus in iliade scribit ad troianum bellū accessisse triginta & tres duces cum nauibus mille centum octuaginta sex. Dyctis cretensis enumerat adfuisse. M. cclxxxix. Dares uero phrygius nūerum recensuit nauium. Mcxl. cū ducibus. lxviii. lugens Hecuba apud Senecam excidium troiæ. prædam mille non capiunt rates: & rursus Agamenon. Nec mille forsan nauibus: aut annis decem. ¶ O priame. Exclamat aduersus senem dolis deuictum: & pecunia mulctatū: & dictus est Priamus a pothu priastæ: idest a redimendo. Nam ab hercule: & sociis capta troia auro redemptus est: & patri ę restitutus: ut apud Valerium flaccū. ¶ Quadringentis. Nam ducentos pro misesat ultro se daturum militi: ducētos alios filio daturus erat suasu chrysali. ¶ Equus. Qui ab Homero durateus dictus: de quo Lucretius: Nec tam durateus troianis pergama partu: Inflēmasset equus: nocturno grauigēarum. Nam hic receptus a Troianis in Troiam est cū armato milite: ut tradunt poetæ: licet alii aliter: iter quos Seruius referant: machinamentū. s. fuisse bellicum: per quod expugnata ciuitas est: uel ut alii tradidere portā: quam aperuit Antenor: equum pictū siue sculptum habuisse: uel quod equestri prælio capta sit Troia. ¶ Epeius. Hic fuit equi fabricator. Virgilius in secundo: & ipse doli fabricator Epeius: & idem affirmat dyctis cretensis. Festus quoq̧ epeū dicit fabrum: qui equum fecit durateum. ¶ Abeo hæc sumpta. Scilicet epistola: quam mnesilochus conscripserat apud pistoclerum. ¶ Si non. Qui latuit in ulua: uel in sepulchro achillis: ultro hic se obtulit: ut a Troianis caperetur: cuius suasu equus receptus in Troiam est: huius cum meminit Seruius inq̄t autolicus: quidam fur fuit: qui se uarias fingebat in species habuit filium Sisyphum unū natus est Sinon. ¶ Ille ignē habuit: nam equo intra mœnia receptọ dicit igne sublato signū græcis dedisse: & armatos tūc hoies equo ṗdiisse. Qđ meminit Vir. Laxat claustra si nō illos patefact9: ad auras reddit equ9.

Priam9 unā dictus sit

Epeius qui fuerit

Atq̧ obtruncaret mœchum manufestarium.
Nunc quasi ducentis philippis emi filium,
Quos dare promisi militi, quos non dabo
Temere prius, q̄ filium conuenero.
Nunq̄ ædepol quicq̄ temere credam Chrysalo.
Verum lubet etiam has perlegere denuo.
Aequomst tabellis consignatis credere.

Chrysalus. Nicobolus.

Atridæ duo fratres dicuntur fecisse facinus maxumum,
Quom Priami patriā Pergamū diuina mœnitū manu
Armis, equis, exercitu, atq̧ exumiis bellatoribus
Cum mille numero nauium decumo anno post subegerunt.
Non Pelides tormento fuit. prout ego herum expugnabo meū
Sine classe. sineq̧ exercitu, & tanto numero militum.
Cœpi, expugnaui amanti herili filio aurum ab suo patre.
Nunc prius, huc q̄ senex uenit, lubet lamentari, dum exeat.
O Troia, o patria, o pergamū, o Priame. nūc piisti senex.
Qui misere male mulctabere quadringentis philippis aureis.
Nam ego has tabellas obsignatas, cōsignatas, quas fero,
Non sunt tabellæ, sed æquos, quem misere achiui ligneum.
Epeius est Pistoclerus. ab eo hæc sumpta, Mnesilochus Sinonst
Relictus. ille non in busto Achilli. sed lecto accubat.

VALLA

Duces græcorū ad troiam quot fuere & quot naues

Atridæ duo fratres. promiserat nicobulus se militi daturum pecuniam: ut metu filium liberaret: perspectis tamen filii litteris cauebat ne quid faceret: temere cauit sibi. chrysalus alias ad nicobulum a filio litteras pfert: quo id cōsequatur facilius. Exclamat ergo: ac triūphat chrysalus tanq̄ regna adeptus fuisset potentissima troiā inq̄ expugnasset. ¶ Atridæ. Agamēnō & Menelaus: q filii plistenis dicti sunt atrei. ¶ Pergamum. Troiam dicit ob ædificiorum altitudinem: nam iones alta quæcunq̧ ædificia: uocant pergama. ¶ Diuina menitum manu. Quod nūc munitum ueteres menitum hinc mœnia dicta. ¶ Armis: equis: exercitu: atq̧ eximiis bellatoribus mile cum numero nauium. Magna inter scriptores huius historiæ diuersitas. Ditem cretensem: daretē phrygium: & homerum: quæ res tamen hoc tempore nihil ad nos homeri sententia: duces fuere. xxxiii. naues mille centum & octuaginta sex: sed poetæ solent fere mille dicere. ¶ Non pelides tormento fuit. pelei filius achilles: non tas

mœnia

mœnia expugnauit troiana q̃ ego inquit chrysalus:& quoniam tormentis urbes expugnantur:tormenti usus est uo/cabulo. Achilles enim hectora expugnando: ac occidendo uisus est tormenti uel maximi locum obtinuisse. ⁋ Male mulctabere:ualde puniere. Nam ut bene ualde:ita & male significat. ⁋ Obsignatas:signo impræssas:cõsignatas. Testimonio mnesilochi comprobatas. ⁋ Equus:quem misere alchini ligneum:quasi e quercu confectũ. Homerus. αλλ᾽ ἄγε δὴ μετάβηθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον δουρατέου ὃν ἐπειὸς ἐποίησε σὺν ἀθήνη. & paulo post. δουράτεον μέγαν ἵππον ὅθ᾽ εἵατο πάντες ἄριστοι. quem secutus Lucretius inquit. Nec tam durateus troianis pgama partu. Inflãmasset equus nocturno grauigenarum. ⁋ Epeius est pistoclerus. Varro Plaut. epeum fumificu;:qui legioni nostræ habet coctum cibum:epeum fumicum cocum ab epeo illo:qui dicitur ad troiam fecisse equum troia/num argiuis cibum curasse. ⁋ Si non est: hoc notum apud Virgi. ⁋ Non in busto achilli:bustum dicit ob achillis ci/neres. & achilli pro achillis. nam si græce declinet̃ achilleus achillei erit genitiuus quibus: uocalibus in diphthon/gon coeuntibus:dicetur achilli.

Bachidẽ hẽt secũ. ille olim ut habuit ignẽ, qui signũ daret,
Hunc ipsum exurit. ego sum Vlysses, quoius cõsilio hæc gerũt.
Tum quæ sunt hic scriptæ litteræ, hoc in equo insunt milites
Armati, atq; animati. probe ita res successit, meliusq; adhuc.
Atq; hic equos non in arcẽ. uerũ in arcam faciet impetum.
Excidium, exitium ex latebra fiet, hic equos hodie auro senis.
Nostro seni huic stolido, ei profecto nomen facio ego ilio,
Miles Menelaus. ego Agamẽnon, idem Vlysses laertius,
Mnesilochus Alexander, qui erit exitium rei patriæ suæ.
Is Helenam abduxit, quoius caussa nunc facio obsidium ilio.
Nã illic audiui Vlyssem, ut ego sum, fuisse, & audacẽ, & malũ.
Dolis ego deprænsus sum, ille mẽdicans pene inuentus iteriit,
Dum sibi exquirit fata illorum. adsimiliter mihi hodie obtigit,
Vinctus sum, sed dolis me exemi. item se ille seruauit dolis.
Ilio tria audiui fuisse fata, quæ illi exitio forent.
Ex arce signum si perisset. alterum etiam est mors Troili.
Tertium, quom portæ scææ limen superum scinderetur,
Patria item tria tribus eis sunt nunc fata nostra huic ilio.
Nam dudum primo ut dixeram nostro seni mendacium
Et de hospite, & de auro, & de lẽbo, ibi signũ ex arce iã abstuli.
Iam duo restabant fata, tum nec magis id cæperam oppidum.
Post ubi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Troilum.
Quom censuit Mnesilochum cũ uxore esse dudum militis,
Ibi me iniũxit solui. atq; id piclũ assimulo. Vlyssem ut pdicant
Cognitũ ab Helena eẽ, pditũ Hecubæ. sed ut & olĩ ille se ab ea
Blandiciis exemit, & ei persuasit, ut se amitteret.
Item ego dolis me illo expuli e periculo, & decæpi senem.
Post hæc cũ magnifico milite, q uerbis urbes inermis capit.
Conflixi. atq; hoiem reppuli, dein pugnam conserui seni,
Eum ego adeo mendacio uno deuici, uno ictu extemplo
Cæpi spolia. is ducentos nunc nũmos philippos militi
Quos dare se pmisit, dabit. nũc alteris etiam ducẽtis usus est,
Qui dispensentur ilio capto, ut triumphent milites.
Sed Priamus hic multo illi præstat, non quinquaginta modo,
Quadringentos filios habet, atq; equidẽ ois lectos sine pbro.
Eos ego hodie omneis contruncabo duobus solis ictibus.
Nunc Priamo nostro, si quis est emptor, comicialem senem
Vẽdã ego uenalẽ, quẽ hẽo, extẽplo, ubi oppidũ expugnauero.
Sed Priamũ astantẽ eccũ ante portã uideo. adibo, atq; alloq̃r.
Ni. Quoia nam uox ppe me sonat? Ch. o nicobole. Ni. qd fit
Chrysale?

⁋ EGO sum Vlysses. Cuius cõsilio: & astu res troiana periit. ⁋ Tum quę hic sunt scriptæ litteræ. Comparat missas tabellas equo in Troiam recepto: in quibus quod fuere litteræ cõscriptę: tot inquit fuisse milites: qui senem expugnauerint. Senem autem ipsum ilion uocat ciuitatis arcem: ut si sequimur Seruium:ciuitatẽ ipsa;. Strabo tamen:ac Ptolemæus Troiã ciuitatem dixerunt:Ilion uero arce;. ⁋ Miles menelaus est. Nam ut Menelaus Helenam sic miles bacchide; reposcebat. ⁋ Ille mendicans. s. Vlysses qui explorandi gratia sub mẽdici habitu urbem Troiam introiuit: cognitusq; ab Helena: quæ hominem indicauit: uix euasit troianas manus. ⁋ Ilio tria fata. Videlicet: uita Troili: Palladii conseruatio. Laomedontis sepulchrum integrum: quod in porta scęa fuit: ut cõmeminit Ser. adducens hunc locum. ⁋ Signũ Palladiũ: quod in arce troia fuit palladis deæ antiquum e ligno compactum quod noctu raptum est a Diomede: & Vlysse trucidatis arcis custodibus. ⁋ Cu; magnifico milite: Ironicos dictu; cũ cleomacho. ⁋ Sed priamus hic. s. senex noster: qui nõ quinquaginta: ut ille habuit filios. sed quadringentos habet: hoc est nũmos philippeos: quibus semel: & iterum plectetur. ⁋ Comitialem. Quasi sine sensu: morbus nanq; comitialis sine prorsus ullo sensu homines reddit caput: & superiores cerebri partes pituita inuadente. ita ut homo concidat necesse sit: hoc morbo Herculem laborasse tradunt: ideo sacer dictus. ⁋ Cogistin: p coegisti ne: ut scilicet filius rescipiscat. ⁋ Asta bellas. Alteras cõfinxerat litteras: ut ducentis aliis nũmis senẽ admutilaret. Nunc superum limen. Alludit ad id: quod paulo ante dixerat tertium fatum Troię fuisse cum portæ scææ superum limen scinderetur: quod factum est equo in urbem receptro: de porta scæa meminit Strabo i. xiii. Dares quoq; phrigius per portam scęam dixit gręcos ab Antenore in urbem inductos. ⁋ O pater. Incipit epistola. ⁋ Alium gerulum. Qui ei pecuniam afferat: a gerendo geru/

SARACENVS.

Ilion quid fuerit

Morbus comitialis qui sit

Quid qđ te misi, ecquid nam egisti? Ch. rogas? gradere nunc.
Ni. gradior.
Ch, Optum⁹ sum orator, ad lachrumas coegi hoiem castigãdo,
Maleq́ dictis, q̄ qdẽ qui cõminisci. Ni. qd ille ait? Ch. uerbum
Nullum fecit lachrumás, tacitus auscultabat, quæ ego loqbar.
Tacitus conscripsit tabellas, obsignatas mihi has dedit tibi me
iussit dare.
Sed metuo ne idẽ cantent quod priores. nosce signum eius.
Ni Noui, lubet pelleger̃ has. Ch. pellege. nũc supũ limẽ scidit,
Nunc exitium adest ilio. turbat equos lepide ligneus.
Ni. Chrysale ades, dum has ego pellego. ch. quid me tibi ades
se opus est? Ni. uolo.
Vt qđ iubeo, facias, ut scias q̄ hic scripta siẽt. Ch. nihil moror.
Neq́ scir̃ uolo. ni. tñ ædes. ch. qd op⁹ ẽ? ni. taceas, id qđ iubeo,
Facias. Ch. adero. Ni. heu lr̃as minutas. Ch. q qdẽ uideat pa
Verũ q satis uideat, grãdes satis sunt. Ni aĩum aduortito igit.
Ch. Nolo inq̄. Ni. at uolo inq̄? Ch. quid opus est? Ni. at enim
id quod te iubeo facias.
Ch. Iustum est, tuus tibi seruos tuo arbitratu seruiat.
Ni. Hoc age sis iã nũc. ch. ubi lubet, recita, auriũ opã tibi dabo.
Ni, ceræ qdẽ hađ parsit, neq́ stilo. sed qcqd ẽ pellegere st certũ
O pater, ducentos philippos quæso Chrysalo
Da, si esse saluom uis me, aut uitalem tibi.
Ch. Malum qdem hercle magnum tibi dico. ni. quid est?
Ch. non prius salutem scripsit. ni. nusq̄ sentio.
Ch. non dabis, si sapies. uerum si das, maxume.
Næ ille alium gerulum quærat, si sapiet, sibi.
Nam ego non laturus sum, si iubeas maxume.
Sat sic suspectus sum, cum careo noxia.
Ni. Ausculta porro, dum hoc quod scriptust, pellego.
Ch. Inde a principio iam impudens epistola est.
Ni. Pudet prodire me ad te in conspectum pater,
Tantum flagitium te scire audiui meum,
Quod cum peregrini cubui uxore militis.
Pol haud derides. nam ducentis aureis
Philippis redemi uitam ex flagitio tuam.
Ch. nihil est illorum, quin ego illi dixerim.
Ni. Stulte fecisse fateor, sed quæso pater,
Ne me in stulticia, si deliqui, deseras.
Ego animo cupido, atq́ oculis indomitis fui.
Persuasum est facere, quoius nunc me facti pudet.
Te prius cauisse ergo, q̄ pudere æquom fuit.
Ch. Eadem istæc uerba dudum illi dixi omnia.
Ni. Quæso, ut sat habeas id pater, quod Chrysalus
Obiurgauit me plurimis uerbis malis,
Et me meliorem fecit præceptis suis,
Vt ei te habere gratiam, æquom sit, bonam.
Ch. Est ne istuc istic scriptũ? ni. hem specta, tum scies,
Ch. Vt qui deliquit, supplex est ultro omnibus.
Ni. nunc si me fas est obsecrare abs te pater,

Ch. ne

---

lus. ⁋ Pol haud derides. Verba sunt nicoboli: non epistolæ. ⁋ Stulte fecisse fateor. Prosequitur dictatum epistolę. ⁋ Prius te cauisse. Loquitur ipse nicobolus. ⁋ Abest. Lege: abs te. ⁋ Si plus perdundum sit: periisse suauius est: Probe monemur hoc dicto: pluris facere nos debere honoris iacturã q̄ pecuniarum. ⁋ Displalescere. Palas fieri. ⁋ Fit uasta troia. Rursus redit i metaphora. ⁋ Esse te senem miserrimum: Dictum hoc est: non audiente sene. ⁋ Ad quęstorem. Per translationem dictum est: nam prędа de captis urbibus ad q̄storem deferri solebat.

Prędа ad quos deseтã solebat

VALLA

⁋ EX latebra fiet: quia & in equo: quoq́ ligneo idem gręci factitarunt. Nomen facio illum senem inquit iliũ uoco. ⁋ Vlysses laertius laertæ filius. ⁋ Est alexãder: qui & paris nominatur. ⁋ Nũc face obsedi ilion igne. iliõ nempe senem inuasi. ⁋ Eidem: subaudi ilio. ⁋ Tria fuisse audiui fata. imminentes necessitates. ⁋ Signuʒ ex arce. palladium dicit: nam palladis statuam Vlysses & Diomedes ex arce sustulisse perhibentur. ⁋ Portę scææ. Quę troiana fuit. ⁋ Limen superuʒ. Quia & inferum est dictum: quod ingredientibus se in transuersum offerat: limis si quidẽ est qui obtortis spectat oculis. ⁋ Pugnam conserui seni: hoc est pugnaui cum sene: ac in eius congressum ueni. ⁋ Qui dispensetur: ut dispensatio fiat: est enim impersonale dispẽsetur. ⁋ Sine probro: absq́ libidinis flagicio. ⁋ Comicialem senem. Aut quia in comitiis populi suffragiis magistratus uendebant. Aut commicialem quia ipsum supra stolidũ nominauit: & comicialis abactus sensibus stolidus uideaur & notandũ cum morbum dicamus comicialem senem dixisse comicialem: ita actiue & passiue nomina fere antiqui: ita irrigua prata. ita fontem irriguum. ita nequicq̄ populo bibulas donaueris aures. Persius & bibulam lauare fauillam. Virgili. Et potores bibuli media de nocte falerni. Oderunt porrecta negantem pocula: passiue dixit Horati. ⁋ Quid quo te misi. quid inquit fecisti de eo: quo te misi. ⁋ Ecqd cogistin. nunquid compulasti inquit ⁋ Quiui commisci. quantum animo potui compræhendere: unde & commentum: quod græci uocant enthimema. ⁋ Turbat equus lapides pro deturbat. ac deiicit. aut uitalem tibi: idest si me modo uis uiuere. ⁋ Alium gerulum querat. Baiulum dicit: qui perferat. ⁋ Volgo dispalescere: idest passim omnibus innotescere. ⁋ Onustus incederem. oneratus dicitur: ut baiulus: & magnorum onerum geru

Limis qui dicatur

Pulchrum notabile

Da mihi ducentos nūmos philippos te obsecro.
Ch:ne unum quidem hercle si sapis.ni.sine pellegam.
Ego iusiurandum uerbis conceptis dedi,
Daturum id me hodie mulieri ante uesperum
Prius,q̄ a me abiret.nunc ne periurem pater
Cura,atq; abduce me hinc ab hac quantum potes,
Quam propter tantum damni feci,& flagitii.
Caue tibi ducenti nummi diuitiæ fuant,
Sexcenta tanta reddam,si uiuo,tibi.
Vale,atq; hæc cura.quid nunc censes Chrysale?
Ch.Nihil ego tibi consilii hodie quicq̄ dabo,
Neq; ego haud cōmittam,ut si quid peccatum siet,
Fecisse dicas de mea sententia.
Verum,ut ego opinor,si ego in istoc siem loco,
Dem potius aurum,q̄ illum corrumpi sinam.
Duæ conditiones sunt,utram tu accipias.uide.
Velut aurum perdas,uel ut amator periuret.
Ego neq; te iubeo,neq; ueto,neq; suadeo.
Ni.Miseret me illius.Ch.tuus est,non mirum facis.
Si plus perdundum sit,perisse satius est,
Quam illud flagitium uolgo dispalescere.
Ni.Næ ille ædepol Ephesi multo mauellem foret,
Dum saluos esset,q̄ reuenisset domum.
Quid ego istic,quod perdundust,properem perdere?
Binos ducentos philippos iam intus efferam,
Et militi quos dudum promisi miser,
Et istos.mane istic,iam exeo ad te Chrysale.
Ch.Fit uasta Troia,scindunt proceres Pergamum
Sciui ego iamdudum,fore me exitium Pergamo.
Aedepol qui me esse dicat cruciatu malo
Dignum,næ ego cum illo pignus haud ausim dare.
Tantas turbellas facio.sed crepuit foris.
Effertur præda ex Troia,taceam nunc iam.
Ni.Cape hoc tibi aurum Chrysale.i fer filio,
Ego ad forum autem hinc ibo,ut soluam militem.
Ch.non equidem accipiam,pro in tu quæras,qui ferat.
Nolo ego mihi credi,ni.caue uero,odiose facis.
Ch.non equidem capiam.ni.at quæso.Ch.dico,ut res se hēt.
Ni.Morare?Ch.nolo inq̄ aurum concredi mihi.
Ni.Ohe odiose facis.Ch.cedo,si necesse est.
Ni.Cura hoc,ad uos iam ego a foro reuenero.
Ch.Curatust te esse senem omnium miserrumum
Hoc est incœpta efficere pulchre,ueluti mihi
Euenit,ut ouans præda onustus incederem.
Salute nostra,atq; urbe capta per dolum
Domum reduco integrum omnem exercitum.
Sed spectatores,uos nunc ne miremini,
Quod non triumpho.peruolgatust,nihil moror.
Verum tamen accipientur mulso milites.
Nunc hanc prædam omnem ad quæstorem deferam.

lus.onustus autē:ubi oneri est onus. quæ rotum dioribus onusta baccis ambulet. Peruulgatum est: res nimia trita triumphus:ego autem selecta ab aliis mihi uolo. Ad quæstorem deferam. Quæstorum bini magistratus erant:unus eorum:qui præerat carceri a quærendis criminibus dictus. Alter qui præerat reditibus a quærendis nominatus pecuniis: in qua nunc ponitur significatione.

Questores quot

SEXcenta tanta reddā:ita scribi debet ex codicibus antiquis: & recta grāmaticæ lege:non sexcenta tantū: ut Pius iterpres mucidus legit:& huic simile est illud in pseudolo:quasi mihi non sexcenta tanta soleant credier.

VGOLETVS ET GRAPA.

Phyloxenes.

QVá magis in pectore meo foueo, q̃s meus filius turbas
Turbet, quá se ad uitá, & quos ad mores pcipiteísčitis
Capessat, magis curæ é. magisq; ad formido, ne is peat
Neu corrumpatur. scio, fui ego illa ætate, & feci illa omnia,
Sed more modesto. neq; placitant mores, qbus uideo uolgo
Gnatis esse parentes, duxi, habui scortum, potaui, dedi,
Donaui. & enim id raro. ego dare me ludum meo gnato
Institui, ut obsequium animo sumere possit, æquom puto.
Sed nimiũ nolo desidiæ ei dare ludum. nunc Mnesilochum,
Quod m ãdaui, uiso ecqd eũ ad uirtuté, aut ad frugé opa, sua
Compulerit, sicut eum conuenit, scio] fecisse, eo ingeniost.

QVINTVS ACTVS.

Nicobolus. Phyloxenes.

QVicũq; ubiubi sunt, q fuere, qq; futuri sunt posthac,
Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, buccones, bléni, ego
Lõge anteeo stultitia, & morib⁹ idoctis, perii. pudet
Hoccine ætatis ludũ his factũ esse idigne. q̃ magis id repeto,
Tam magis uror, meus quem filius turbauit. perditus,
Atq; etiá eradicatus sum. omnibus exemplis crucior. omnia
Me mala consectantur. omnibus exitiis interii, Chrysalus
Me hodie lacerauit. Chrysalus me miseꝝ spoliauit. is me scel⁹
Auro usq; attondit doctis indoctum dolis, ut lubitust,
Ita miles memorat meretricé eé, quá ille uxoré esse aiebat.
Oiaq;, ut quodq; actust, memorauit. eá sibi hunc annum totum
Conductá. reliquom auri id factũ, qđ ego ei stultissimus hó
Permisissem. hochoc est, qđ pacescit. hoc demust qđ percior,
Me hoc ætatis ludificari. imo ædepol sic ludos factum
Cano capite, atq; alba barba, sic miseꝝ me auro esse emunctũ.
Perii. hoc seruó meũ nó nauci facere esse ausũ: atq; ego si alibi
Plus pdideri, minus ægre habeá, minusq; id mihi dáno ducá.
Ph. Certo hic ppe me mihi nescio qs loq uisus é. sed qué uido,
Hic qdé pr̃ Mnesilochist. Ni. euge, sociũ ærũnæ, & mei mali
Video. salue Phyloxene. Ph. & tu. unde agis? Ni. unde homo
miser, atq; infortunatus. Ph. at
Pol ego ubi sum, eé ibi miserum hoiem decet, at infortunatũ.
Ni. Igit̃ pari fortuna, ætate ut sumus, utimur. Ph. sic est. sed tu,
Quid tibist? Ni. pol mihi par idem, quod est tibi. Ph. nunqd.
nam ad filium
Hæc ægritudo attinet? Ni. admodum. Ph. idem mihi morbus
in pectorest. Ni. at mihi (qd tibi
Chrysalus optumus hó pdidit filiũ, me, atq; ré oém meá. Ph.
Ex filio nam obsecro ægrest? Ni. scies. is periit cum tuo,
Atq; ambo una, nam amicas æq; habent. Ph. qui scis? Ni. uidi.
Ph. hei mihi,
Disperii. Ni. qd dubitáus pultare atq; huc euocare ábas foras?
Ph. Haud moror. Ni. heus bacchis, iube sis actutum aperiri
Nisi mauoltis fores, & postes comminui securibus.

SARACENVS.

QVam magis. Phyloxenes pistocleri pater a lydo pædagogo cõmonefactus filium amoribus irretitum: quod ille nullum amando seruet modum quærit. ¶ In pectore foueo. Voluo teneo: considero: est fouere nutrire: & calidum tenere: unde focus. ¶ Turbas turbet. Archaismos: ut seruitutem seruit. ¶ Placitãt. Pro placet: metalassis figura deriuatum pro primitiuo. ¶ Dari do sumere. Concedendo & permittẽdo: ut sumat. ¶ Sed minus uolo. Attendendus est sensus: non q uelit filio nimium indulgere: sed dũ obsequitur pater: filius nimis licentiosus est. ¶ Viso. Pro uidero: nam supra phyloxenes mnesilochum rogauerat filium: ut compesceret pistoclerum sodalem suum nimium lasciuientem. ¶ Eo est ingenio natus. Idest talibus moribus: & uita institutus.

VALLA

QVam magis. Phyloxenus secum dolet: pistoclerum filium esse corruptum illecebris meretricum. ¶ Turbas turbet. Antiqua figura est. Turba multitudo dicitur. Turbæ tumultus. ¶ Præcipité inscitus capessat: sine consilio reruz iperitus ad amores declinet. ¶ Sed more modesto: id est: quod Horatius in arte poetica inquit dum senum describit mores. Laudator temporis acti: se puero censor: castigatorq; minorum. ¶ Desidiæ: inerciæ: unde & desides dicuntur: qui se se perinde accessioni plurimuz dedãt. ¶ Eo est igenio natus. ad id maxie natura suapte iclinat⁹: ut uirtuté foueat.

Turba qd sit & qd tumultus

SARACENVS.

QVicunq;. Nicobolus dum militi pecuniaz exoluisset resciuit meretricari filiuz: a seruoq; chrysalo fuisse pecunia ludificatum: pro dit ergo ira succẽsus: simulq; senex aliter phyloxenes ambo filiorum perniciem conquerentes. ¶ Stulti. Imprudẽtes: & insani: est illud Ciceronis Paradoxũ: omnes stultus insanire: hoc est: qui duce ratione: non moueatur: mentis sanitate carere. ¶ Stolidi. Non tam excordes dicuntur q̃ molesti: & illepidi. ¶ Fatui. A fando insulsi licet differant teste Donato: nam dicto fatuus: insulsus corde. ¶ Fungi. Quod corporis est rettulit ad animum: fungi enim facile putrescunt: nec soliditatem ullã habent. ¶ Bardi. Vi & ingenio tardi. ¶ Blenni. Stulti dicuntur Fest. ¶ Buccones. Qui buccas ingentes habent: ut labeones a labiis: nam ii a physiognomis habentur leues: & futiles. ¶ Ludũ his factũ. Pro ab his ludificari. ¶ Adtondit. Ad cutem usq;. ¶ Peracescit. Acore: & molestia quadam acuitur. ¶ Auro emunctum. Velut exhaustum: & pecunia denudatum emunctos tamen: docente Donato: quandoq; dicimus elegantes: & facetos: ¶ Naucifacere: ut paruifacere:

Fatui unde dicti

paruifacere: nauci enim pro nugis aliter pro oleæ: aut nucis nucleo: ut est apud Festum uidere.

VALLA.

Q Vicunq; ubi sunt. Nicobulus fert ęgerrime q̄ resciuit sibi data uerba: meretricē q; esse non militis uxorē: ob quā tantam profunderat pecuniā: obuius phyloxeno pariter cū illo stomachat̄ aduersus chrysalū: ac filiū ut phyloxenus aduersus suū pistoclerū. ⁋ Stulti. stultus dicit̄ sine prudētia affectibus obnoxius: unī & Cice. paradoxon oēs stultos insanire: & Hora. de auaro locutus inq̄t: stultus & insanus. ⁋ Stolidi. sensibus imperfecti. ⁋ Fatui: qui sale carent. ⁋ Fungi. Nullius utilitatis. ⁋ Bardi: quos græce ita dictos: a latinis tardos nominari supra diximus: ut tamen gręcū nobis iam receptū sit nomen. ⁋ Blemii. blemios inquit Fest. Plau. indicat: uel a græco βλιμαι νω το οργιζομαι. quod ut inquit Horatius: ira furor breuis sit: uel ab eo: quod græci dicūt. βλιξαι τοβαστάξαι. quod sacrinarū baiuli in contemptu sint. ⁋ Bucones: quod qui amplā buccam habeāt: crassaq; labia a physiologis nota stultitiæ dicantur insignes unde & labiones fatui. ⁋ Eradicatus sum: ab radicibus conuulsus: a stirpibus sumpta translatione: quæ conuulsæ exarescūt. ⁋ Hoc est quod paracescit: idest mihi in animo acidum efficitur. ⁋ Non naucifacere. pro paruifacere. Fest. Naucus pro nūgis ponitur alias pro oleæ: aut nucis nucleo. Alii oium rerū putamen ita appellari uolunt: quidā ex græco νεκῦς leuem hoiem significari uolētes: quidam sic uolunt appellari membranulam: quæ innucis: uel glandis est medio. ⁋ Chrysalus optimus homo. ironicos: & perinde pronunciatione adiuuandum est. ⁋ Fores & postes: fores quia foris postes quia post fores: atq; ambulacrum. Cice. tamen in clodiū ad pontifices. Postē inquit teneri in dedicatione oportere uideor audisse tēpli: ibi enim postis est: ubi aditus tēpli est: ualuæ ambulationis. hinc postica dicta: ē ēt postica postrema spacii pars: qđ augures in aere metiūtur: sicut antica an̄rior. hic ēt posticū gn̄e neutro ostiū: qđ i postrēa dom9 pte. Hora. Atria suātē postico fallę cliētē.

Blemii qui dicantur

Naucus q dicatur

Postica qd sit

SARACENVS

Q Vis sonitu. Hæc scæna finem facit comœdiæ: deluduntur primum ambo senes a meretricibus: postrēo earum blanditiis illecti ultro cum filiis accubant. ⁋ Ouis. Senes dicit canos: & albicantes. ⁋ Pastor earū Perstat in metaphora: quasi a reliquo grege aberrauerint: ideo a pecu dixi idest a grege. ⁋ Balitantes. Balatum ædentes: balare siquidem ouium est. ⁋ Altera bis detonsa. De nicobolo loquitur: a quo bis chrysalus pecuniā detraxerat. ⁋ Thimianæ. Forte thimo pastę: thimus herba gratissima & apibus & pecudibus: hac herba lapideos cāpos narbonensis prouinciæ refertos fuisse constat: hoc pene solo redditu e longinquis regionibus pecudū millibus eo conuenientibus: ut thimo uescerentur: ut Author Plini. est. ⁋ Limulis oculis. Obtortis & in obliquum spectantibus.

Bacchis. Nicobolus. Bacchis. Phyloxenes.

Q Vis sonitu ac tum̄tu tāto noīat me, atq; pultat fores?
Ni. Ego, atq; hic. Ba. quid hoc est negocii. nam amabo quis has huc oueis
Adegit? Ni. oueis nos uocāt pessumæ. Ba. pastor harū dormit,
Sic a pecu balitātes. Ba. & pol nitēt. haud sordidæ (cū hæeunt
Vidētur ambæ. Ba. at tonsæ hæ quidē ambæ a nobis usq; sunt.
Ni. Vt uidentur deridere nos? Ph. sine usq; arbitratu suo.
Ba. Rerin ter in anno tu has tonsitari? Ba. pol hodie altera
Iam bis detonsa certost. Ba. uetulæ sunt, thymianæ. at bonas
Fuisse credo. uiden limulis ut, obsecro, ītuent̄? Ba. ecastor sine
Omni arbitror malitia esse. Ph. merito hoc nobis fit, q quidem
Huc uenerim9. Ba. cogātur ītro qdē. Ba. haud scio qd eo op9 sit,

VALLA.

Q Vis sonitu tumultuanti. Bacchides fores aperientes: uisis senibus ludos eis faciunt: quoad tādē illecebris eos in suā perducunt sententiam. ⁋ A pecu balitantes pecus pecudis: & pecus pecoris: & pecu pecu. & pecuarī pecuaris dicimus. Persius. findor: ut archadiæ pecuaria rudere dicas: est etiam adiectiuum. unde & res pecuaria. balito iteratiuū uerbū est: nā balare dicūtur oues ut hinnire equi: barire elephātes. Mugire boues: rudere asini ita alia suas edere uoces aīalia. ⁋ Rerin: an reris. ⁋ Tōsitari: a tondeo iteratiuū uerbū. ⁋ Tinæminæ: minæ glabrę oues dicuntur. Varro in rebus rusticis: ubi de ouibus. Extra luscam surdam minam: idest uentre glabro. At a tineis lanę abrodūtur. ergo tineaminę oues glabræ: nō attonsę: ut prius dictum: sed ob uetustatem: na; uetulæ dixit: obtineas lanas amiserūt: & urbanissime dictum quasi eorum filii: a quibus spoliati pecuniis: tanq̄ lana sint tinæ: metaphoricos enim dicta sunt omnia. ⁋ Limulis: oculis obtortis. ⁋ Cogantur quidem intro: idest colligantur: in unumque agantur. Virgilius. tytire coge pecus. Cicero pro cecinna coacti sunt ii: qui ab aliquo unum in locum congregati: si non modo conuocati non sunt: sed ne conuenerunt qdem: sed modo fuerunt: qui etiam annea non uis: ut fieret: uerum colendi: aut pascendi causa esse in agro consuerant defendes homines coactos non fuisse: & quia plærunq; ubi multitudine opus est: homines cogi solent. ideo de coactis compositum interdictum est: ab eo etiam compositū nomen sub coacta: utpote mollior pellis pellibus aliis subiuncta.

Minæ quę dicantur

Cogere qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ DEbent: ex codi. antiquis: sniæ & uersus necessitate: & non ut pius ait dent. ⁋ Putide, ex codi. ant quis.

SARACENVS.

Grassari qd sit

Pēsū qd sit

Terebrarē quid sit

VALLA

Lac qōo flectatur

¶ LActem. Nam lactis ueteres: nos lac. ¶ Exoluere. Excreuere ad summū usq;: uel excrescer desierūt. ¶ Grassentur: gradiātur: neuius apud Noniū: nūc me res ipsa reprimit: saepe haec eadē grassatus uia. Affranius quoq; cōsilii grassatus uia dixit Salust. in iugurta: dux atq; impator mortaliū aius est: q ubi ad gliā uirtutis uia grassatur: abūde polens: potēsq;: ac clarus ē: aliter grassari supra modū saeuire: ide grassatores: q hostiliter gradiunt. ¶ A caetero pecu. Dr hoc pecu. & pecus oris: pecus est oē aial gregatim pascēs: sub hoc nomine dr: & qnq; pro piscibus acceptū est. Luci. multaq; natātes squamigere pecudes. ¶ Mordax canis. Chrysalū intelligit. ¶ Veteriorē. Phyloxenē. s. nunc qrūt blādimentis suis senes ad se pellicere. ¶ Possumus nos. Emaculatus est a nobis iterloquētiū ibi ordo loqūtur bacchides: nō senes. ¶ Meū pēsum accurabo. Metaphoricos: faciā offm meū: sublandibor seni. pensum ppriē manipulū lunę dicimus. qd pendeat e colo: & trahatur fuso. ¶ Quid ais tu. ¶ Iā coeperat libidine cōmoueri. ¶ Nisi habeas. Iam adierat senem bacchis. ¶ Ne qd mihi dolent: q lepide: & uenuste: honestaq; locutione pfert turpe dictū: & simul ironicū: nā ictus uenerei in sene debiliores sunt. ¶ Vidi ego neq; hoiem. ¶ Sermonem hūc potius cedimus nicobolo in phyloxenē q bacchidi in nicobolū. ¶ Tristes: uel moesti: ul' irati. ¶ Amissis. Pro amiseris. ¶ Lepidū te. Verba sunt alterius bacchidis. ¶ Terebrat. Est terebrare terere: & pforare: hic per translationē: ut ēt Persius: uarre regusta tum digito terebrare salinū cōtemptus pages. ¶ Addictos. Tanq; morti destinatos: & obnoxios.

¶ QVAE nec lactē: hic lactis quod nunc hoc lac ueteres dixere. ¶ Libere grassent: crudescant. inde & grassatores latrones dicti: ac sicarii. ¶ Meum pensū: meū fusum: hoc est meū onus. ¶ Cor stimlo fodit: subaudi amoris. ¶ Aequs est coxendicem subaudi pforari q cor ipsum: ut stimulo coxendice traiecto etiā pudibunda pforentur. ¶ Et psuastrices. ab eo: qd est persuasor uerbale foemininū psuastrix fecit: qa psuasrix: ne diceret: prohibebat euphonia. sicut ab eo: qd est amator amatrix: & lector lectrix tergo aditū est: ut tonsor tonstrix. ¶ Culpa tua amisis: p amiseris. ¶ Vt terebrat. i. pferat. Persius Varro regustatum digitū terebrare salinū. ¶ Taq; qdē ad. morti dstiatos.

¶ Lepide ipse hic sunt: Verba sunt recitatoris.

Eq; adeo haec faceremus: nos n inquit recitator hęc in comoedia nō memoraremus: nisi an

Quae nec lacte, nec lanam ullā habent. sic sines astēt. exoluere
Quanti fuere, omnis fructus iam illis decidit. an non uides
Vt solae libere crassentur. quin aetate eas iam
Credo esse mutas. ne balant quidem quom a caetero pecu
Absunt. Ph. stultae atq; malae uidentur. (lunt.
Ba. Reuertāur itro soror. Ba. ambae. Ni. māete. hae oues uos uo
Ba. Prodigiū hoc qdē est. humana nos uoce appellant oues.
Ph. Hae oues uobis malā rē, magnam quom debent, dabunt.
Ba. Si quam debes, te condono, tibi habe. nunq; abste petam.
Sed quid est, qua propter nobis uos malum minitamini?
Ph. Quia nostros agnos conclusos istic esse aiunt duos.
Ni. Et praeter eos agnos, meus est istic clam mordax canis.
Qui nisi nobis producuntur, iamq; emittuntur foras,
Arietes truces erimus, iamq; in uos incursabimus.
Ba. Soror ē, qd te uolo secreto. Ba. eho amabo. Ni. quo illae abe
Ba. Senem illum ego tibi dedo ueteriorem soror, (unt?
Lepide ut lenitum reddas, ego hunc iratum aggrediar.
Ba. Possumus nos hos intro illicere huc? Ba. ego pensum meū
Lepide accurabo, q; q; odiosum est mortem amplexarier.
Ba. Facito ut facias. Ba. taceas. tu tuum facito, ego quod dixi,
Haud mutabo. Ni. quid illaec illic in consilio duae
Secretae cōsultāt? Ph. qd ais tu hō? Ni. qd me uis? Ph. pudet
Me dicere qddā. Ni. qd est, qd pudeat? Ph. sed amico hoi tibi
Qd uolo credere, certust. nihili sum. Ni. istuc iampridem scio.
Sed qd nihili sis memora. Ph. tactus sum uehementer uisco.
Cor stimulo fodit. Ni. pol tibi multo aequius est coxendicem.
Sed quid istuc est? & si iam ego ipse quid fiet, prope
Scire puto. me uerū audire ēt ex te studeo. ph. uiden hanc?
Ni. uideo. p. had malast mlier. ni. pol uero ista mala, & tu nihili
Ph. Quid multa? ego amo. ni. an amas? ph. necas. ni. tun hō pu
Amator istac fieri aetate audes? ph. qui non? ni. quia (tide.
Flagitium est. ph. quid opus uerbis est? ego meo filio
Non sum iratus. neq; te tuo est aequom esse iratum, si amant,
Sapienter faciunt. sequere, hac eunt. ni. eccas tandē, probri
Perlecebre, & persuastrices, quid nunc etiam redditis
Nobis & filios, & seruom? an ego experior tecum
Vi maiore? ph. abin hinc. non hō tu qdem es. qui isthoc pacto
Tā lepidā illepide appelles. Ba. senex optūe qtū in terra est,
Sine hoc exorare me obsecro abste, ut istuc delictum
Desistas tantopere ire oppugnatum. ni. nisi hinc abeas,
Quanq; tu bella es, malū tibi magnū dabo iam, Ba. patiar,
Non metuo, ne qd doleat, quod ferias. Ni. ut blandiloquast?
Hei mihi metuo. Ba. hic magis trāqllust. i hac mecum itro, atq;
Si quid uis, filium concastigato. ni. ab in a me scelus? (ibi,
Ba. Sine mea pietas, exorem. ni. exores tu me? Ba. ego quidem
Ab hoc certe exorabo. ph. imo ego te oro, ut me itro abducas.
Ba. Lepidū te. ph. at scin quo pacto me intro abducas? Ba. mecum ut sis.
Ph. Omnia quae cupio, cōmemoras. ni. uidi ego hoiem neq;
Ve te neminē deteriorē. ph. ita sum. Ba. i hac mecum intro.

Vbi tibi sit lepide uictibus, uino, atq; unguentis.
Satis iam satis uos tristes. ph. cōuiuii me nihil pœnitet, ut sum acceptus.
Ni. quadringētis philippis filius me, & chrysalus circūduxerūt.
Quem quidem ego ut non excruciem, alterum tantum auri nō mercam. ba. quid tandem si dimidium
Auri redditur. i hac mecum intro, atq; ut eis delicta ignoscas. ph. faciet.
Ni. Minime, nolo, nihil moror sint sic, malo illos ulcisci ambo.
Etiā tu hō nihili? ph. qđ Di dāt boni, caue culpa amissis tua.
Dimidiū auri dat, accipias. potesq;. & scortū accūbas. Ni. ego
Vbi filius corrumpatur meus, ibi potē? ba. potandum est.
Ni. Age iā id, utut ē, & si ē dedecorꝫ, patiar facere, īducā aīum.
Egon, quom hæc cum illo accumbet, inspectem? ba. immo equidem ædepol tecum accumbam,
Te amabo, & te āplexabor. ni. caput prurit, pii. uix qdē negito.
Ba. non tibi uenit in mentē amabo, si dum uiuas, tibi bñ facias,
Iā pol id qdē eē haud plōgīquom? neq; si hoc hodie amiseris,
Post in morte id euēturum esse unquam? ni. quid ago. ph. quid agas, etiam rogas?
Ni. Lubet, & metuo. ba. qd metuis? ni. ne obnoxius sim filio, & seruo.
Ba. mel meū amabo, istæc fiūt. tuus est, uñ illū censes sumere,
Nisi quod tu te illi dederis? hanc ueniam illis te exorem sine.
Ni. Vt terebrat? satin ut offirmatū qđ mihi erat, id me exorat.
Tua sum opera, & pp te improbior. ba. nusq̄ me auelles satin
Ego istuc habeo offirmatū. ni. qđ dixi semel, haud mutabo.
Ba. It dies, ite intro accubitum, filii uos expectant intus.
Ni. Quam nos quidem a ?itū emorimur. ba. hic uesper ē, uos sequimini.
Ph. Ducite nos quocunq; lubet, tanq̄ uobis addictos quidem.
Ba. Lepide ipsi hi sunt capti, suis filiis qui fecere insidias.

GREX.

Hi senes, nisi fuissent nihili iam inde ab adolescentia,
Non hic tantum flagitii facerent canis capitibus,
Neq; adeo hæc faceremus, ni antehac uidissem⁹ fieri,
Vt apud lenones riuales filiis fierent patres.
Spectatores, uos ualere uolumus, & clare applaudere.

tea uidissemus senes aliquos: id efficere patres inquam filiis riuales esse.
¶ IT dies ex codicibus antiquis: & necessitate carminis.

VGOLETVS ET GRAPA. SARRACENVS.

IN Mustellariæ Argumentum.

Amicam philocomasiū: ut emittat philolaches māu: patre absente teuropide ab danista sumit nūmos fœnore: ad scitoq; callidamā te amorum socio: scortantur simul: redeūti in patriam teuropidi: ne domi deprœhendat pergræcantem filium: fit obuius seruus tranio fingit ędes terrificis uexari mōstris: filiūq; propterea emisse uicini domum: & ut fictæ fallaciæ fidem faciat: rogat uicinum simonem teuropidi concedat eius: ut inuisat domum: ad cuius exemplum dicit se uelle ædificaturꝫ gynæcium: assentitur simo: ducitur teuropides tanquam emptas in proprias ædes: aduenit interim danista: petit sibi sortem: & fœnus dari: hero seruus simulat pecuniam sumptam pro ædibus: fidem habet teuropides confictis dolis: donec a callidamātis seruis edoctus agnoscit: se delusum a seruo: quem dum ulcisci quæritat: rogatur seruo suoq; ignoscat filio: se nex pcibus delinitus utrisq; remittit noxam.

¶ Argumentū in Mostellariam.

VALLA.

Theuropides dū abest domo: diu tranioīs sui ıprobitate phylolaches corrupt⁹: theuropidis fili⁹ amore phylocomasii meretricis: una cū callidamāte sodali: q delphium adamabat meretricē: rē dilapidat familiarē. Redeūti domū theuropidi seruus tranio fit obuius: q cū psensisset aduentare occludi fores iusserat: & oēs in ædib⁹ cōuiuas tacere mādauerat. astu occupat theuropidem: aitq; ob mōstra: quæ domi fuerāt cognita oēs excessisse domo: ædesq; phylolachetem alias habitare. philolachete ob turpiter absumptā rē grauato fœnore: cū nec alieni cōflati æris: uis ulla nō essem dissoluēdi: istat: urget fœnerator lucrū sui petēs. Iteꝝ tranio seru⁹ theuropidi ludit: aitq; ab hoc postulāte mutuā sumptā pecuniā: ut ædes phylolaches coemeret: q̄ nā sint ædes illæ exqrēte theuropide: uicini pximi ait: a quo seruus ipetrat tranio: ut uisanꝰ exēpli cā. Astu oī deniq; detecto traniōis: req; oī pcepta theuropidē seruus tranio uitat: in aramq; cōfugit: in qua se tutū facit: hāc oēm cōtrouersiā phylolachetis sodalis callidamantes reducit in concordiam: qđ oēm phylolachetis ipensam: se persoluturū dicat traniōi: ut cognoscat: ipetrat difficulter.

¶ Nominum etymologiæ.

VALLA.

Theuropides: quod græci theorume dicant: quod nos inspicio: quod uaria aduenīēs cogatur inspicere. ¶ Phylolaches. Quia phylos amor: & lanchano sortior dicatur: sortitus. n. cū callidamāte est amores. ¶ Callidamantes. qa calon pulchrū dr: & damazo domo. Irati nāq; theuropidis filio & seruo aīum domuit. ¶ Phylocomasiū meretrix: quod phylo amo dicatur: & comao nutrio: q perpetuo alat: augeatq; philolachetis amorem. ¶ Scapha ancilla. quia scapto fodio significat. studet enim phylocomasium cōmonere: ut prĕter phylolachetem amet alios. ut enim fodiendo stirpis alicuius radices auellūtur ita scapha amores ¶ Delphiū q aprisca ligua grĕcoꝝ delphos sol⁹ dicebat: uñ & sol: qa pollo macrobii snia delphic⁹ appellat⁹: & adelphos fr: qđ

sol⁹ nō sit. Delphiū igr̃ q̄a sola callidamāti. ¶ Tranio: q̄a trapes apt⁹. Oēs siq̄dē ei⁹ doli apiunt. ¶ Grunio. q̄a gruni re suillā uocē ēedē. Iu. & cū remigib⁹ grunisce elpenora porcis. ruri. n. icubabat: armētaq3: & greges pascebat. ¶ Da nista. fœnerator: q̄a danizo mutuū do. ¶ Simo: q̄a simi a nasi q̄litate dñr. Vir. simeq3 capillę: q̄d q̄si naso aliēas olfa ceret isidias: plæq3 suspicēt. ¶ Aduersitor: q̄d theuropidi aduersaret. ¶ Dānisc⁹ q̄d dānio domo signēt: crudelita te. n. theuropidis domuit.

SARA CENVS.

Anumisit suos amores. Mulierē. s. philocomasiū Senē Teuropidē. ¶ Lucri peta Danista: a quo ille pecuniā sūpse rat fœnore. ¶ Vicini. Simōis. ¶ Soda le. Callidamante.

VALLA.

Anumisit: liberauit: & ex aliena manu eripuit. Em ptos suos amores. Phylo comasiū dicit. ¶ Oēmq3 abnte rē suo absumit p̃re.' Absente iqt theuropide suas absumit facultates: nā appellatio ne rei ut multa nobis intellectu occur rūt: ita & facultas. Hor. nūq̄ rē facies. ¶ Terrifica mōstra: laruaꝝ strepitus: & sermōes. ¶ Emigratū: alio itum ad habitādū. ¶ Lucripeta sibi sortē feno ris poscēs. ¶ Vicini proxumi: simōis. ¶ Sodale gnati: callidamante.

M. ACCII PLAVTI MOSTELLARIA.

Argumentum.

Anumisit emptos suos amores PHilolaches,
Omnemq3 absente rem suo absumit patre.
Senem, ut reuenit, ludificatur TRAnio.
Terrifica monstra dicit sentiri in ædibus,
Et inde primum emi gratum esse. interuenit
Lucripeta fœnus fœnerator postulans.
Ludosq3 rursum fit senex, nam mutuum.
Acceptum inde dicit seruos emptis ædibus.
Requirit quæ sunt, ait uicini proxumi,
Inspectat illas, post se derisum dolet.
Ab sui sodale gnati exoratur tamen.

VGOLE TVS ET GRAPA.

Argumentum.

Anumisit emptos. Philo laches Teurpidę fili⁹: p̃re in mercaturā ꝑfecto: ami cā philemaliū emptā manumisit: sum pta mutuo pecūia ab Danista quodā. ascitoq3 sibi Callidate amoꝝ socio: cū eius amica Delphio scortat̃: rēq3 oēm suā cōsumit: redeūtē senē i patriā Tra nio seru⁹ absterret: ne i suas ædes pedē ferat: ubi adolescētes genio idulgebāt: asserēs iā dudū illas ihabitari desitū: ob mōstra terrifica: q̄ i illis sentiuntur. Dūq3 i deludēdo sene hoc mō ꝑsistit: Danista: seu fœnerator iteruēit: fœn⁹ a Traniōe postulās pecūię mutuatę. Ibi dū senes: q̄d nā sit hoc fœn⁹ rogat: ille fallaciā cōponit: iqens: acceptā ab Da nista pecuniā fuisse a philolache filio ad emēdas alias ędes: postea q̄ i suis hītari nō poterat pp mōstra iā dc̄a: Rogā te Teuropide: q̄ nā ędes emptę a filio forēt seru⁹ uicini Simōis ꝑ fictionē refert: cupiēte eodē Teuropide ædes ipsas inspicere: Tranio alterā ad primā addit fallaciā: ad Simoneq3 ꝑfect⁹ fingit: herū suū uelle gynęceū i suis ædib⁹ ędifi care: cupereq3 ab ipsi⁹ Simōis ędib⁹ exēplū sumer: rogās: ut eas liceat ispectare. Itaq3 uolēte Simōe: Teuropidē Tra nio ad ispectādas ędes ducit: q̄s suas eē: & a filio emptas putat. Quūq3 satis placuisset: & gauderet emptiōe senex: ob uios hēt Callidatę seruos: a q̄b⁹ discēs: Philolachē cū Callidate i suis ipsi⁹ Teuropidę ędib⁹ luxui & genio uacare: se delusū tādē a Traniōe agnoscit: quē dū ulcisci q̄ritat: a callidate rogat⁹: filio & suo ignoscit. ¶ Mostellaria Comœ dia hęc uocat̃: deducto. s. noīe a mōstris: q̄ Tranio seru⁹ sentiri i ędib⁹ finxit: nō āt Mustellaria: ut m̄lti scribūt: q̄d & apices uersuū argumēti oñdūt: ex q̄b⁹ mostellariā: ñ mustellariā scribi dēre appet: S3 neq3 d̄ mustella i tota comœdia uerbū fit. Q̄d. n. ait Ioānes baptista plodi⁹: ꝑii sibi cognomē: uti uidel3 hōesti⁹: arrogās: utriq3 falsū ē. &. ꝙ. s. comœ dię nō sumāt nomē ab unico uerbo semel tm̄ posito: & ꝙ pua i hac comœdia fiat sup mustella mētio. Nā i tota: uix se mel tm̄ rudētē noiatā uidem⁹: & tñ comœdiā rudētis noīe appellari. Et i hac nullibi penitus mustellę factā mētionē.

Mostellaria cur uocet comœdia plauti.

¶ Peruersus āt erat tot⁹ ferme ordo scenaꝝ: & uersuū p̄sentis comœdię: i quo maxīe laborauim⁹: ut suo q̄q3 loco scri berent̃: sniaq3 ois scd̄o fluxu iret: q̄ prę cōfusiōe itelligi nō poterat: id q̄d patebit: cōparātib⁹ hāc cū cęteris oibus codi cib⁹ ipssionē: quo magis miror plodii ipsi⁹ audaciā: q̄ nō digesta i ordinē fabula: serieq3 toti⁹ rei nō itellecta: enuclea toris munus desumēs: ignota sibi docer̃ ꝓsūpserit. Erāt & i ea plurimi defect⁹: quos ꝓ uirili suppler̃ curauimus: ad hibitis nō paucis exēplaribus antiq̄s māu scriptis: & diuturno studio: pēsitatis oibus: q̄ adiumēto eē poterāt: ut in se quētibus patebit. ¶ Genus carminis huius argumēti trimetrū ē iābicū: ut i cęteris Plauti argumētis: sex pedibus cō stās. Suos amores. i. Philematiū amicā suā. ¶ Senē: p̃rem uidel3 philolachis Teuropidē. ¶ Et inde primū emigratū eē. i. ex ędibus teuropidę usq3 a pricipio discessū: & addēdū ē uerbū eē metri necessitate: nā pes un⁹ dficēt: q̄d plodi⁹ nō uidit. ¶ Lucripeta fœnerator. i. danista: q̄ græce δανιστης: latine fœnerator dr̄. ¶ Lucripeta: lucrū petēs: & lu cro deditus: ad id. n. maxīe tēdunt: eiq3 uni inhiāt fœneratores: ut lucrent̃. ¶ Ludos: ꝓ ludus more prisco. ¶ Accæ ptū inde dicit seruus: emptis ædibus: ita scribēdus uersus est: si cōgruitati sniæ inseruire uolumus: nō: suum dicit pl gnus: ut plodius legit: ex quibus uerbis nullus aptus sensus elici pōt: adde ꝙ prisci codices tuum habēt: nō suū: quæ dictio facile deprehendi potest: scribi debuisse inde: nec pignus sententiæ quadrat: ut eruditorū iudicio liquet.

EXi e culina. Hic primus actus comœdiæ inducit ſeruos duos diuerſis: & cõtrariis morib⁹ inſtitutos: quorum alter herilis pnicies dici merito poterat: alter frugi ſeruus erat aliq̃diu cõtendentes inter ſe. ¶ Egredere herilis pnicies. Hic ſermo cõuenit grumioni: q̃ herili frugalitati ſtudebat. ¶ Ego? Cũ interrogatiõe legẽdũ: & ſubaudi exeã? & eſt ſermo traniõis. ¶ Nidore culinã. Nõ cupinã: dr̃ nidor ſplẽdor: ut renidet luna mari: & dr̃ odor: ide nidi credunt appellati: q̃ mali ſint odoris. Iu. captũ te nidore: ſuæ putat eẽ culinæ. Martia. quoq̃ paſceris & nigræ ſolo nidore culinæ. ¶ Dierecte. Qui dñr directi ſæpius dictũ eſt: quaſi in diem erecti: & cruci affixi. ¶ En hoccine uolebas: nam ſimul cum dicto hominem percuſſit.

SARRACENVS.

Nidor qd dicatur

EXi e culina ſis foras: Grunio ſeruus uilaticus in urbẽ uenerat: ut pro bobus ſaginãdis in uillã eruum aſportaret: inuenit corruptiſſimum phylolachetẽ familiarẽ filiũ: cognouitq̃ tranionẽ ſeruũ eius corruptiõis cauſa extitiſſe: itaq̃ cum eo cõtendit plurimũ. ¶ Exi e culina ſis: e cogna: ſi uis. ¶ Maſtigia. uerbero. ¶ Inter patinas: uas qd pateat: patina appellatum: unde & patella diminutiuum. ¶ Argutias: Stridores. ¶ Ego pol te: ſubaudi ſeuerius uendicabo: figura ſiopomenon: ut illud Virgilianum. Quos ego: & apud Terẽtiũ quẽ ego: ſi ſenſero. ¶ Exi iquã nidore culinã. ſenſus eſt exi e culina: ubi ob nidorẽ cupide remoraris. ¶ En hoccine uolebas. an tu exquirebas inqt hoc: ut te hinc expellerem. ¶ Potin es. an poteſtatem aliquam habes.

VALLA.

PRIMVS ACTVS.

Grunio. Tranio. Serui duo.

EXi e culina ſis foras maſtigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere herilis pernicies ex ædibus.
Ego pol te, ruri ſi uiuam, ulciſcar probe.
Exi inquam nidor e culina. quid lates?
Tr. Quid tibi, malum, hic ante ædeis clamatioſt
An ruri cenſes te eſſe, abſcede ab ædibus.
Abi rus. abi dierecte. abſcede ab ianua.
En hoccine uolebas? Gr. perii, cur me uerberas?
Tr. Quia lubet nimis. Gr. patiar. ſine modo aduẽniat Senex.

EXi e culina. Eſt & hoc trimetrũ iambicũ carmen: ut præcedẽs: in quo digerendo ſatis laborauimus: ut ſinguli uerſus ad libellã: & in ſuũ ordinẽ uenirent. Duoꝝ aũt ſeruoꝝ diuerſis moribus inſtitutoꝝ contẽtionẽ primus hic actus cõtinet: Tranionis: q̃ philolacheti herili filio indulgens uera eius pernicies dici poterat: & grumiõis ruſtici ſerui: cui ruris cura acceſſerat. Tranionis prima ſunt uerba: patinas in cogna ornãtis opiparas ad herilis filii luxũ: quem grumio fortaſſis iclamabat: abſumptionẽ bonoꝝ herilĩũ obiiciẽs: ac dãnãs. ¶ Egredere: grumionis uerba ſunt frugalitati dominicæ ſtudentis: perniciemq̃ herilem tranionem appellantis. ¶ Ego? cum interrogatione legẽdum ego? & loquitur tranio: & ſubaudiendum: exeam. ¶ Pol te ruri ſi uiuam: ita legendum eſt ex cod. antiquis: & nõ: pol te ruri cenſes eſſe: ut plodius: ac item Sarracenus interpretes legũt: nullo cum recto ſenſus intellectu. ¶ Exi inquam nidore culina: ex priſcis codicibus e culina ſcribendum eſt: & ex ſententię congruitate: & uerſus ratione: & non nidori cupina: ut plodius barbare corrigit: & exponit: neq̃ nidor e culina: ut Sarracenus contra omnem rationem & bonum ſenſum. Illud autem ſignificare uult: exi fetide ruſtice: & nidori hoc eſt graueolentiæ coquinali comparande: exi e culina. Nidor autem interdum ſplendorem ſignificat: Hora. Mea renidet in domo lacunar: quandoq̃ odorem ex edulis exhalantem. Iuue. Captum te nidore ſuæ putat eſſe cunilæ: nam quod ait plodius nidorem horatio pro riſu capi: eo uerſu. Duci uentre: leuem naſum nidore ſupinor: meræ nugæ ſunt: & hominis deliria. ¶ Quid lates? ſequitur: expungenda eſt dictio illa: ſequitur. uti ſuperfluens: & uana: nec in contextu legenda: ut Plodius: & Sarracenus fecerunt. ¶ Quid tibi malum hic ante ædis clamas: ſine: o ſine: ita legendum cenſemus uerſum hunc: ut quum ruſticus truderetur a tranione e culina: & domo: & male uolente animo exiens clamaret: ac diceret: ſine: o ſine: ut. ſ. reueniat ſenex herus domũ: a quo male multaberis: Tranio illũ urgens arguat: & dicat: qd clamas: ſine: o ſine. Nam hac lectione: & ſenſui: & metricæ rationi erit plane ſatiſfactum: quod non fiat: ſi. Ioſi. legas: ut plodius inſulſe exponens per apoſiopeſin: quaſi dicat: ſi non recedis inquit. ¶ Abi dierecte: ideſt ſceleſte: & maledicte: Dierecti dicũtur authore marcello crucifixi: quaſi in diem erecti. ¶ En hoccine uolebas? cum interrogatione: percuſſit enim tranio grumionem: & cum percuſſiſſet: ait hoccine uolebas? ¶ Patiar: anteponenda eſt hic grumionis perſona: & legendum: patiar: ex codicibus antiquis: & ſententiæ congruitate: nõ patinas: neq̃ peccas: uel pereas: ut hariolatur plodius: mentiens ita ſcriptum eſſe in priſcis codicibus. ¶ Sine modo aduẽniat ſenex: hoc conuenit cum ſuperiore: ubi diximus: ſine: o ſine.

VGOLETVS ET GRAPA.

Nidor

Directi.

SARACENVS.

Comes. Absumis: deuoras. Frutex. Dr̄ nec arbor: nec herba: nā ad magnitudinē arborꝝ nō assurgit: neq̄ ut̄ scit ut herba: sꝫ quo pacto frutex cū sensu q̄dret: alius uiderit. Tu urbanus: loq̄t grumio. Cis paucas tēpestates. Citra paucos dies. Genus feratile a feritate deductū q̄si dicas belluale: uel gemiuata cōsonante ferratile qđ ferreis uiculis uiciret. Pergrçcamini. Quid pgræcari alibi dcm̄: epulis: & cōpotatioib⁹ iseruire græcoꝝ more. Polluci biliter. Largiter: & ampliter. Parc⁹. Modestus: pcus: ut inq̄t Gelius: neq̄ ab arca: neq̄ ab arcēdo: sꝫ ab eo: qđ pusi & parū denoiāt: ppriē tū pcus frugi dr̄: & q sumptibus pcit. Curatio. Dona. tū curationē eē medicoꝝ dixit. cura uero mētis. Oboluisti alleū. Nā cū fuisset fur: in platiōe uetbi flatū imisit i os tranionis alliū obolentē: uel forte ructauit. iō dixit germana illuuies: uel qa germani sæpe dū locunt̄: eructāt: uel sordidi male olent: uel certe germana mera illuuies.

Parcus unde dicatur

VALLA.

NEC ueꝝ frutex hoc frutex ueteres: sane frutex stirps iter herbā & arborē: quod magis herba se atollat: nā fruticare atollere. Iu. & fruticāte pillo. Nec ueꝝ frutex prouerbialr̄ dictū est rē uerā. Actutum tradier: subito traditū iri. Paucas tēpestates: breue tps. Genus feratile gn̄atio praua: a feris. n. iclinatū uerbū. Pota perde rē: cōuinare: dispde facultates. Pergræcamini: græcoꝝ ritu in oēm luxū estote p fusi. Pascite parascitos. Luxib⁹oibus incūbite. Obsonate pellucibiliter: splendide: ac copiose: quod nos pluceo ueteres: ut priscianus quoq̄ meminit pelluceo: ut in aulularia Plau. pellucet q̄si laterna punica ab eo fit pellucibilr̄. Palmā possidet: facile añcedit. Virtute id factū tua. Ironicos itaq̄ pnūciatiōe adiuuādū ē. Quid tibi malū. id ipm malū impcantis rē malā aduerbiū est. Oboluisti alliū germana illuuies. Mihi fœtidū allii pbuisti odorē. Alliū ut sethantiochēsis ad Michaelē regem de humāo cibatu inq̄t: callidū ē: & aridū in medio q̄rti gradus: crassum: & glutinosum: crudū ue humorē dispescit: ac secat: attenuatq̄. hētq̄ nō nihil mali succi: qđ i aq̄ coctū abiicit. frigidis cōplexionib⁹ sæpe nūero sanitatē affert. offendit uero calidas cōplexiōes i primisq̄ oculos: & caput: & pulmonē: & renes. pprīū hēt ut siti mitiget. q̄ ex salsamētis oborta ē. Lūbricosq̄ perimit: flatusq̄ distrahit: qđ si uisum offendit: aciē ex humiditate obtusam leuat: ac reficit uisum. semē arefacit in calidis corporibus. At in frigidis: humidisq̄ corporibus ipm calefacit. salaxq̄ est: remediū aūt est aduersus oēs serpentū morsus fere ut theriacha. ob hoc gallenus alliū ait rusticoꝝ esse theriachā. fugiunt ipsum serpētes tanq̄ sibi infestissimū. iō pse allio fontes muniūt. aiuntq̄ si duo uenenū sumpserint: minus læsum iri: qui alliū mādūcarit. idē quoq̄ si a serpēte mordeant̄. & pinde phibent qdā in allio nr̄æ calliditatis cōsimilē calorē eē. ob hoc ptes in nobis solidas cōfirmat: ut offendētia arceat excutiatq̄. flatus nō distrahit mō: sed ipsoꝝ ēt ortū inhibet: necnō a flatu colicas affectiones: cōfertq̄ uetustis ischiadicis a pituita cibū: sanguinēq̄ tenuiorē reddit: faciēq̄ rubore succēdit: ac asperā purgat arteriā. qđ si torreat̄: abrosisq̄ dētibus opponat̄. aut ex humiditate dolentibus iuuat. si cū melle cōterat̄: humidis capitis hulceribus medicamē accedit: aduersus articulares ē pituita: morbos tussesq̄ pdest: aduersum uitiligenes quoq̄ & lepras: cōtra uirulentos morsus nō māsum mō: ut diximus: sed ēt appositū iuuat: atq̄ auertit. adeo ut etiā pulmonis medeatur hulceribus: & stranguriis: necnō uentris frigidis affectionibus. offendit uocem. hæmorrhoidas. & tenasmos: & alui profluuia: & in strumis: & in febribus hecticis: puerperas quoq̄ offendit & lac suggerentes. agitq̄ mestruū. Longiorē de allio fecimus mētionē. Tum qa sæpius huius meminit Plau. Tum quod hic grunio rusticus inducitur: ut rusticoꝝ theriacha medicis attestantibus esse intelligatur congrueq̄ Plautum rustico accomodasse. Oboluisti. quia longe allium odorem suū iaculatur.

Allii natura & cōplexio

VGOLETVS ET GRAPA.

QVEM absente comes: deglubis: & deuoras: a comedo uerbo. Nec ueꝝ frutex. Frutex nomē ē cōtumeliosum. Apulei⁹. At h̄ ego çmyliano: nō huic affro: sꝫ illi africano: & numātino: & pterea cēsorio uix credidisse: ne huic fruntici credā: n̄ mō odiū peccatoꝝ: sꝫ saltē itellectū ieē: humiliora sane uirgulta herba altiora: & tigis atq̄ arborib⁹ depressiora: frutices appellāt: & fruteta: ac fruticeta loca fructib⁹ plena. Vt q̄sq̄ absentē possiet: scribēdū possiet p possit metri necessitate. Tu urbanus uero scurra. Scurrā a sequēdo dictū putāt: significat aūt eum: qui turpiter iocādo domos alioꝝ sectat̄: quiq̄ risum audiētibus captat: nō salua dignitate psonę: a quo scurrile dr̄: qđ est ridiculū cum turpitudine:

Sine modo uenire saluom, quem absentem comes.
Tr. nec uerisimile loquere, nec uerum frutex,
Comesse quenq̄ ut quisq̄ absentem possiet.
Gr. Tu urbanus uero scurra, delitiæ populi,
Rus mihi tu obiectas? sane credo Tranio
Quod te in pristinum scis actutum tradier.
Cis hercle paucas tempestates Tranio
Augebis ruri numerum genus ferratile.
Nunc dum tibi lubet, licetq̄, pota, perde rem,
Corrumpe herilem filium adolescentem optumum.
Dies noctesq̄ bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.
Hæc ne mandauit tibi cum peregre hinc iit senex?
Hoccine modo hic rem curatam offendet suam?
Hoccine boni esse officium serui existumas,
Vt heri sui corrumpat absentis filium?
Nam ego illum corruptum duco, quom his factis studet.
Quo nemo adæque iuuentute ex omni attica
Antehac est habitus parcus, nec magis continens.
Is nunc in aliam partem palmam possidet,
Virtute id factum tua & magisterio tuo.
Tr. Quid tibi, malum, mea, ut quid ego agam curatiost?
An ruri quæso non sunt quos cures boues?
Lubet potare, amare, scorta ducere.
Mei tergi facio hoc, non tui fiducia.
Gr. Quam confidenter loquitur fur. Tr. at te iupiter
Diq̄ omnes perdant, oboluisti allium

turpitudine:& scurrilitas:turpis:& procax dicacitas. ¶ Corrũpere herilẽ filiũ:addẽda est uox illa filiũ metri necessitate:& sensus cõcinnitate. ¶ Pergręcamini:luxuriamini:pergręcari est epulis:& potationib⁹ inseruire:qđ ẽ gręcorum ꝓpriũ. ¶ Obsonate:obsonia emite. ¶ Pollucibiliter.largiter:splẽdide:pollucibilitas nitor:elegãtia:apparatusq; splẽdidus:& pollucere est lautũ:& sumptuosum sacrificiũ facere. ¶ Vt heri sui corrũpat absentis filiũ:Ita scribendũ uersum hũc existimamus:ut absentis legat̃:pro & semet:qđ fere oẽs hñt codices:nulla cũ sensus cõcinnitate:aut uersus elegãtia:quã rẽ plodius & Sarracenus interp̃tes Plautini nõ aspexerũt:legẽtes:& semet. ¶ Parcus:modestus: frugi:q sumptibus parcit. ¶ In aliã partẽ ad uitia.s.ꝓcliuus:& deflexus. ¶ Mea:& qđ ego agã curatio est:legẽdũ est &:nõ ut.Mea ãt casus est acti.cui simile ẽ illud:qđ tibi istũc tactio est:ordo est qđ tibi curatio est mea:& qđ ego agam.i.quid curas meas res:& quid agã:quã sñiam utpote non captam a plodio:& Sarraceno:intactã uterq; reliquit.

Pergręcari · *Pollucere.*

Germana illuuies,rusticus,hircus,hara suis,
Canem,capram cõmistam.Gr.quid tu uis fieri.
Non omnes possunt olere unguenta exotica,
Sicut tu oles,neq; superior accumbere,
Neq; tam selectis,q̃ tu uiuere,uictibus.
Tu tibi istos habeas turtures,pisces,aueis,
Sine me alliato fungi fortunas meas.
Tu fortunatus,ego miser.Tra.patiunda sunt.
Meum bonum me,te tuum maneat malum.
Qua inuidere mihi hoc uidere Grumio,
Quia mihi bene est,& tibi male est,dignissimum est,
Licet me amare,& te bubulcitarier.
Me uictitare pulchre,te miseris modis.
Gr.o carnificium cribrum quod credo fore,
Ita te forabunt patibulatum per uias
Stimulis,huc si reueniat quamprimum senex.
Tr.Qui scis an tibi istuc eueniat priusq̃ mihi?
Gr.Quia nunq̃ merui,tu meruisti,& nunc meres.

SARRACENVS.

¶ Hara mostellaria. Quia hoꝝ aĩaliũ stercora magis fetẽt:hara tñ porcoꝝ stabulũ est. ¶ Capra cõmista.s.hirco:& tũc maiorẽ fetorẽ ędit. ¶ Exotica. Aduentitia:& ꝑegrina:ut ꝓciosiora. ¶ Neq; superior accumbere. Ad mẽsas:& conuiuia. ¶ Bubultuarier. Vel bulbucitare:ut Noni.legere ur̃:tractũ a bubulcis: q uel bobus arant:uel boues pascunt.

Bubulci q dicantur · *VALLA.*

¶ GERmana illuuies. Aut ꝙ germani eo libẽter uescãtur. Aut germana pura. ut ipse in captiuis:illi quidẽ theoromedes fuit germano noĩe & in pęnulo. Tuę blãdiciæ mihi sunt:qđ dici solet: gerræ germanę.& in rudẽte: atq; ex germana græcia. ¶ Hara mostellaria. Vt.n.hirc⁹ tætrũ odorẽ spirat:ita ubi mostella commorat̃:molestus odor: hara stabulũ dr̃. ¶ Capra cõmista:qa tũ male olet ab hirco cõpressa. ¶ Vnguenta exotica. Exoticum gręci peregrinum uocãt. Apuleius quoq; græcissator:ac plus nimio uerborũ nouator.En ecce ꝑfamur ueniã:si qđ exotici:ac forensis sermonis rudis locutor offendero:uerbi cõpositio ẽ:quod extra significet:& otion auris: peregrinum enim ab auribus nostris alienum. ¶ Sine me alliatum.Mitte me allio saturatum. ¶ Patibulatum:patibulo suffixum.

Gerrę germanæ · *Exoticum quid sit*

¶ GERmana illuuies:illuuies imũdicia:& ꝓfluuiũ dr̃ cuiusq; imũdæ rei: ab illuẽdo:hoc est influẽdo.germana ãt: idest teutonica qa illi fere imũdi sint:& ꝓcipue aliũ comedãt. ¶ Rusticus:hircus:hara suis: ꝓstat tranio in cõuitian do grumione:& qcqđ in buccã uenit:effundit:nec satis fuerat appellasse illũ germanã illuuiẽ: nisi & rusticũ: & hircum:& harã suis ẽt appellaret:ea.n.oĩa fetẽt plurimũ:legendũq; est.hara suis:ex priscis exẽplarib⁹:& manuscriptis nõ hara mostellaria:ut legit plodius arrogãtissimus interꝑs:exponẽs cauũ sorricinũ:& murinũ:& ingens:poetã mostellariã pro mustellaria posuisse:mutata o in u:nec aliter legit Sarracen⁹ alter Plauti enucleator indoctus:quũ tñ dictio illa nullo mõ in hoc uersu esse possit:refragãte metrica rõne:qn ut arbitror nusq̃ auditũ ẽ:ut qs dixerit mostellariã harã ꝑterq̃ duo hi uanissimi interp̃tes. ¶ Canẽ caprã cõmistã:oboluisti.s.& caprã cõmistã hirco intelligeñ.ẽ: qa tũc graueolẽtiã inauditã refert:est.n.epithetõ cõmistã:nõ substantiuũ:& nomẽ odoris inodorati:ut innumeris nugis plodius ille loquax nitit̃ ꝓbare:nihil aliud:q̃ uentũ carpẽs:& pagellas scõbris ꝑparãs. ¶ Quid tu uis fieri: tu addẽdũ ẽ:metri necessitate:nã absq; eo uersus nõ cõstat.qđ plodius:& Sarracenus nõ uiderũt. ¶ Non oẽs pñt olere unguẽta exotica:q̃q̃ Priscianus author sit olere hoc loco media correpta legi:ut sit tertię coniugationis uerboꝝ:a uerbo.s.olo.is.nõ tñ plodio interp̃ti interi assentior dicẽti:nã si ꝓducas penultimã:iambus stare nõ pt̃:qđ blatis plodie: immo qđ furis:ubi iãbũ cõperis hoc uersu in uerbo olere:nullibi ꝓfecto.terti⁹.n.pes ẽ. ¶ Sunt ole.q uel dactil⁹ sit: si olere secũdũ tertiã inflexionẽ inclines:uel amphimacrus: si secũdũ secũdã:a uerbo.s.oleo.pp qđ non usq; adeo Prisciano adhęreã:ut olere media correpta ꝓferẽdũ oĩno putẽ:quũ eãdẽ uocẽ media lõga ꝓferre possim:tanq̃ a uerbo oleo secũdę iflexiõis:cũ pede amphimacro:ut dictũ ẽ. ¶ Vnguẽta exotica:peregrina:utpote ꝓtiosiora.plodius interpres hic ait: peculiari.n.noĩe unguẽta exotica uocabant:sed misellus inscitia redđdãs somniat:nã exoticũ non peculiare nomẽ ẽ unguẽti:sed epithetõ:& adiectiuũ gręcũ:significãs ꝑegrinũ.ἐξωτικός.grææce extrane⁹:& ꝑegrin⁹ latine dr̃:ab ἔξω qđ signãt extra:& qa ãtepenultio:o magnũ hẽt:iõ & apud nos lõga ẽ:ut patet in h uersu. ¶ Neq; superior accũbere:ad mẽsam:& cõuiuia. ¶ Neq; tã facetis q̃ tu uiuis uictib⁹:scribẽdũ poti⁹ cẽseo:neq; tã selectis q̃ tu uiuer̃ uictib⁹.i.tã exq̃sitis:& ex aliis electis:qđ utiq; cõuenit sñiæ magis q̃ facetis.nã nõ ur̃ aptũ epithetõ uict⁹ facetũ:quũ facetus a faado deducit̃:& signẽt elegãtẽi dicẽdo:& delitias q̃sdã sermonis habẽtẽ:ꝓprieq; de hoĩe:& de oratiõe dicatur. ¶ Viuere ẽt potius q̃ uiuis:scribo:qđ & metri rõ nõ tenuit:& obiectiõis structura ꝑfectior reddit̃. ¶ Alliato: cibo ex allio facto:meminerat grumio sibi a tranione obiectum fuisse supra:oboluisti alliũ: propterea dicit. Sine me alliato fungi fortunas meas.Patiunda sunt. Ita scribendum est ex codicibus antiquis:& ratiõe metri:nam si patiunda est:scribas:ut plodius facit:uersus nõ stabit:& præterea constructio manca sit:& nullus sensus. ¶ Bubulcitarier:boues curare:& quæ ad bubulcũ attinent:ita legendũ innuit Nonius:locum hũc adducẽs:& ita habent codices ueteres:& non bubultuarier: ut plodius legit. ¶ O carnificium cribrum. Carnificium scribi debet metri necessitate:

VGOLETVS ET GRAPA. · *Illuuies.* · *Olere.* · *Facetus.* · *Alliatum.*

nō carnificū:ut legit plodius cæcus ꝓrsus:& epitethon est. ⸿ Patibulatū cruci affixū:patibulū crucē significat:ut inquit Noñ.& seram:qua ostia occludūtur:ꝙ hac remota ualuæ pateāt. ⸿ Huc si reueniat q̄ primū senex:uersus hic ita scribendus est:ut cōstet omnibus suis pedibus:nam si legas:si huc reueniat senex:mancus:& claudus incedat.

SARACENVS. ⸿ COMpedifacе. Vt supra ducito:ad cōpēdiū. ⸿ Eruū. Fest. eruum & eruilla. Pli. in. xviii. reliqua legumina surculosa sunt ex his ramosa cicer:eruū:lēs:& paulo inferius:& magne leguminū parti lōgiora eruilla:& piso. ⸿ Este ab eo: quod edo. ⸿ Saginā pinguitudinem. ⸿ In piræeū. Est piræus atheniēsiū portus: nā athenis hęc oia fieri ɔfingebāt nō romę.

VALLA. ⸿ COMpēdiface. duc ad compediū. i. breui utere oratione. ⸿ Eruū daturi estis bobus. Leguminis species eruum dicit a græcis orobon appellatū:meminit Plin. reliqua inqens legumina succulosa sunt ex his ramosa cicer:eruū:lens: est & alia spēs minutior dicta eruila:ut paulopost frumētis foliū harūdinaceū fabæ rotundū: & magnę leguminū parti lōgiora eruilæ:& piso. ⸿ Dato æs. dilapida pecuniā appellatione æris minutiorē ueteres dixere pecuniā. ⸿ Este:cōedite. ⸿ Ac serite. disperdite. ⸿ Saginā cedite. Pingue qđ usq̄ est. Amputate:& absumite. ⸿ Ire in piræeū. ꝓ in piræea. gręce. n. piræe⁹: ut orpheus: theseus dr̄: est. n. nomē triū syllabarum:& oīum diphthōgi hoc mō πεiραιεῦς. ⸿ Volo in uesperum. i. sero diei:nā uesperus stella est ueneris: quę a gręcis hesperos appellat̄ mutata aspiratiōe in u eolicū digāma:inuenimus ꝓ tēpore iuxta tertiā inflecti declinationem: celsus in tertio. Si per oīa pares sint:post eā potius accessionē cibus dari dēt: quæ nō inter meridē:& uesperē desinit. ⸿ Cęsar in secūdo bellorū ciuiliū cōmentario:illi orāt:atq̄ obsecrāt:ut in siciliam nauibus reportent̄:pollicetur:magistrisq̄ imperat nauium:ut primo uespere: oēs scaphas ad littus appulsas hēant.

Tr. Orationis operā compendifacito,
Nisi te mala re magna mactari cupis.
Gr. Eruom daturin estis bubus quod feram?
Date æs inhonestis. agite porro, pergite
Quo modo occœpistis. bibite, per græcamini,
Este, ac serite uobis saginam, cedite.
Tr. Tace atq̄ abiturus, ego ire in pyreum uolo
In uesperum parare piscatum mihi.
Eruom tibi aliquis cras faxo ad uillam afferat.
Quid est? quid tu me nunc obtuere furcifer?
Gr. Pol tibi istuc credo nomen actutum fore,
Dum intereas. Tr. sic sit. istuc actutum sino.
Gr. Ita st. sed unum hoc scito nimio celerius
Venire quod molestum est, q̄ id quod cupide petas.
Tr. Molestus ne sis. nunc iam i rus, hinc te amoue.
Gr. ne tu erres. hercle mihi præter hanc non facies mor.
Tr. Satin abiit? neq̄ quod dixi flocci æstumat.
Gr. Proh Di immortaleis obsecro uostram fidem,
Facite huc ut redeat noster q̄ primum senex.
Triennium qui iam hinc abest, priusq̄ omnia
Perierint. & ædis & ager, qui nisi huc redit,
Paucorum mensium sunt relictæ reliquiæ.
Nunc rus abibo. nam eccum herilem filium
Video corruptum hic ex adolescente optumo.

VGOLETVS ET GRAPA. ⸿ COMpedifacе: nō ita scribēdū ē:& exponēdū fac cōpēdii:hoc est breuitatis:ut delirus plodius legit:& exponit sed:cōpēdifacito: ex codicibus antiqs & ex metri necessitate:a uerbo. s. cōpēdifacio:cuius tertia syllaba breuis ē:per regulā:cōposita. i. ptis breuiauit in fine prioris:ut mūdifico:floccifacio:&c. sed & ṗter metri rōnē:qs unq̄ sic loquutus ē:fac cōpēdii operā oratiōis:·nullus ꝑfecto:nisi amusicoteros:ꝙ si cōpēdifacito operā oratiōis legas:id significabit in cōpēdiū reducito:& corripito:nec grāmaticæ locutiōi fiet iniuria:Mactari cupis:affici:& onerari. ⸿ Mactare. n. aliqn̄ interficere significat. Plaut⁹ in amphitriōe. Ita ego te cruce:& cruciatu mactabo:tractū a sacris:ubi mactari. oues dicunt̄. Virgi. Et nigrā mactabis ouē. Dicit̄ aūt macto:q̄si magis aucto. hoc ē augeo:uñ & ꝓ magis augeo capit̄. Cice. Ferūt laudibus:mactāt honoribus:aliqn̄ p metaphorā capit̄ pro male tractare:& afficere. Plaut⁹ in aulularia:Dotatę mactē:& malo:& dāno uiros:interdū pro pcipitate. Accius. Aut nauis uestras mactabo in mare. ⸿ Eruū daturin estis bobus:·daturin ꝓ daturi ne est scribēdū:& cū interrogatiōe legēdū:nec aliter uersus constat:qđ plodius & Sarracenus nō uiderūt. ⸿ Eruū:āt & eruilla iter legumina numerant̄ Plynio. Illud ὄροβον:hāc ἐρέβυνθον græci uocāt:qđ & Festus asserit. ⸿ Quo mō occœpistis:ita scribēdū est:& metri rōne:& sentētię:& ex codicib⁹ antiquis:& nō quo occœpistis:ut legūt ambo interp̄tes supiores indoctissimi. ⸿ Este:ac serite uobis:saginā cedite:este in quit. i. comedite: & serite:hoc ē seminate:& parate:atq̄ ædificate uobis saginā. ⸿ Cædite:altilia. s. & q̄ ad esum ptinēt occidite:uobis āt scribēdū ē metri necessitate:& nō uos:ut legūt iā dicti interp̄tes. ⸿ Tace:atq̄ abi tu rus: tollēda est dictio illa tu:quā legūt idē enucleatores cōtra codicū antiquorū lr̄am:& cōtra rōnem metricā:quæ eā dictionem nō admittit. ⸿ In pyreū:pyreus portus erat atheniēsiū:quo aduentātiū peregrinorū multitudo confluebat:& ubi uenalium omnium erat copia:scribitur per y græcam uocalem tanquā deductum ἀπὸ πυρ. quod ignem significat: uel quia: ut dictū est:multitudine aduētantiū ueluti ferueret: uel a pyreo promontorio: qđ radiis solis exuri creditur. ⸿ In uesperū. In serū diei: utroq̄ enim mō appellatur id tēpus:quod est nocti proximum:dicimus aūt & substātiue: hic uesper: hæc uespera:& hoc uesperū. Varro. Id tēpus dictū a græcis hespera:latine uesper. Plautus in bacchidibus. Vesper hic est:sequimini. Gellius libro. vi. Quū in lycio forte uespera ambularemus:plautus in bacchidib⁹. Da turū id me hodie mulieri ante uesperū:& adiectiue. Plynius. His horæ rigādi matutina:ac uespera. Idē. Matutinū tempus:ac uesperū. Quod aūt uesper masculini sit generis:& nō neutri:ut quidā putarūt:& Virgil. Ostendit:quum in geor. inquit. Deniq̄ quid uesper serus uehat:& quū frigidus aera uesper: Temperat. Et cor. celsus lib. iiii. aptissimus testis est: dicēs post eam accessionē:quæ nō inter meridiē:& uesperē desinit:a quo fit aduerbiū uesperi. Plautus in bacchidibus. Reuersionē ad terrā faciūt uesperi. Nā quod legit̄ in codicibus Varronianis ipressis his uerbis. Itaq̄ ipsum hoc

Cōpēdifacio

Mactare.

Pyreus.

Vesperi

ipm hoc:quod dicit magis: sibi nõ constat:q magis mane significat primũ manè magis uespere nouissimũ uesper: errore factũ impssorũ cēseo:quũ nouissimũ uesperē: uel uesperũ scribi debuisset. Obtuere: pro obtueris.i.aspicit: nam grumio Tranionē oculis quasi fixis aspiciebat. Istuc nomen:furciferi.f.quia te furcã:& crucē laturũ credo. Actutũ:illico:breui. Dum intereas:eo usq dũ intereas. Sed unũ hoc scito:ita scribendũ est ex codicibus antiquis:& sentētiæ cõcinnitate: nõ secundũ hoc scito:ut legit:& cõmentat plodius ineptissimus interpres. Venire qđ molestũ est:q̃ id quod cupide petas.ita legendũ potius cēsemus ex sentētiæ cõcinnitate:& metri necessitate:q̃ ut plodius legit:moleste q̃ illud:quãdo quidē uersus nullo mõ patitur:illud. Nunc iã in rus hinc te amoue:ita scribendũ: ex codicibus antiquis est.i.abi iam hinc:& rus pete:nec scribendũ est:nũc iam in rus te admoue:ut legit plodius: qđ nec ratio grãmaticæ:nec metri patitur. Hercle mihi prçter hãc:non facies morã:non me amplius hic moraberis: quasi dicat:eo. Floci æstumat: ullius facit:in ulla habet æstimatione:& scribendũ est æstimat:uel æstumat: prisco more:nõ existimat:ut legit plodius amens:existimat.n.significat:cogitat:uel putat:æstimat autē in precio habet a cõmine latino es.& τιμη græco:quod significat preciũ. Flocus lanarũ est particula a uelleribus diuisa: & inutiliter euolans:& per diminutionē floculus:floces autē uuarũ purgamēta sunt:hoc est uinaceæ:siue fex uini:ut Nonius inquit:sicut flaces oliuarũ. Et ædis: & ager:ut quidē hoc loco ædis singulari numero accæptũ pro domo: ut etiã infra.Capitalis facta est ædis:contra grãmaticorum opinionē:qui ædes tãtum priuatam domũ significare: ædem uero templum:uel sepulchrum aiunt:sed uno tamen:aut altero exemplo consuetudini obseruatissime non derogandum putarim. Video corruptum hic ex adolescente optimo:nisi aduerbium hic ascribatur: uersus non constat: quod plodius interpres non aspexit.

Existimo

Philolaches adolescens.

R Ecordatus multũ & diu cogitaui,argumentaq multa
In pectus institui ego atq in corde meo,si quod est mihi
Cor,eã rem uolutaui & diu disputaui, hoiem quoius rei,
Quando natus est,similē esse arbitrarer,simulacrũq hēre, iam
repperi exemplum.nouarum esse ædium arbitror similē.
Ego hominem.quando hic natus est.ei argumenta rei dicam.
Atq hoc uidetur haud uerisimile uobis.at ego faciam
Id esse ita ut dacreti .& profecto ita esse,ut prædico,
Vero uincam.atq hoc uosmetipsi scio,perinde ut nunc ego
Esse autumo quando dicta audietis mea.haud uos aliter id
Dicetis.auscultate donec argumenta dixero.

SARRACENVS.

RECordatus: Aristoteles in magnis ethicis facit differētiã inter incõtinētē & intēperãtē: ut sit improbior incõtinēte intēperãs: curatu enim difficiliora:quæ naturalia q̃ quæ ex cõsuetudine gignũtur:ob hoc si quidã ualida esse ut cõsuetudo: qđ naturæ insidat: intēperans igit eiusmodi:cuiusmodi qspiã natura est:incõtinens ergo cõsuetudine malus esse uidebitur:ut natura intēperãs: curatu namq difficilior intēperans: ingeniũ igit ingenui adolescētis:sed ad incõtinētiã plapsi hæc sçena pponit:se ipsum coarguētis:q pp amores sit factus deterior:utiturq cõmoda cõparatiõe Plau.cõparãs ingenuorum adolescētiũ uitã çdibus ab optimo fabro cõstructis:q̃ plerũq eorũ desidia: & incuria:qui inhabitat: corruũt: & dilabuntur. In pectus. Quia in illo cor.in corde aũt est sedes aiæ:ubi maxime uiget ois uirtutis. Cuius rei similē. Dicimus similis tibi.: & similis tui:licet differre qdã uoluerint: ut similis tibi dicat facie:& similis tui moribus:ut notat cap: q̃ tũ differētia nõ custodit. Haud ut uerisimile. Quasi minime cõueniat çdiũ cũ hoie comparatio. Vincã. Ratiõe superabo.

Intēperãs ab icõtraẽ tei quo differat

VALLA.

r Ecordatus multũ.phylolaches pristinæ memor cõtinētiæ:uitã illã pbat:hãc tacit? execrat. Argumētaq i pect?:hoc ẽ multa q̃ oñderet:q bona quæq mala. Si ẽ qđ: p aliqđ. Mihi cor.i.sapientia:qđ a ueteribus grçcis κηρ a nostris cor. Et diu disputaui.In diuersas ptes mecũ reputaui.

VGOLETVS ET GRAPA.

REcordatus multũ.Carmẽ hui? sceng tetramētũ est:acatalecticũ:ex gñe iãbicorũ:octo pedib? cõstans:in oibus aũt locis esse pñt dactylus:spõdeus:tribrachus:anapæstus:iãbus:& amphimacrus:atq ēt in ultimo trochæus:uel pyrrichius ingeniũ cõtinet adolescētis ingenui ad incõtinētiã plapsi:ac seipm arguētis:q ppamorē factus sit iprobior.Inducit ergo philolaches loquēs: suãq uitã ædib? ab optimo fabro cõstructis: sed p inhabitãtiũ desidiã:& ignauiã in peius lapsis cõparãs. In pectus:q in eo sit cor: in corde aũt aiæ sedes:ubi maxime uiget ois uirtus. Si qđ est mihi cor:si qd mõ cordis:& sapiētiæ:& uersus ita ordinari: & scribi debēt:ut nos fecimus hoc principio:nõ sine magno labore:& studio in illis redigēdis in suos pedes: qđ a plodio & Sarraceno interptibus omissum:illos interi deliros:& inscios sæpissime oñdit. Vero uincã:nõ uera:ut legit: & exponit plodius: cõtra metri rõnem:nã primus uersus huius pes:trochæus esse nõ põt:q ut diximus in hmõi uersibus tantũ in ultima sede recipitur. Vero uincã igitur.i.ratiõe uera conuincã uos:ut ita credatis:ut ego dixi. Haud uos aliter id:uos metri necessitate ascribendũ est.quia aliter uersus non consistat. Auscultate donec argumenta dixero:nisi & ita scribatur hic uersus:claudicat:quod plodius non aduertit.

SARACENVS. ℭGNA uiri. Pro gnaui uiri: hoc est prudentis: sciti: & periti uiri: gnarus enim a gnaro uerbo: quod antiqui usurparũt pro scio unde ignoro. ¶ Suo. Compono. ¶ Velocem rem. Quæ mõ mihi in mentẽ uenit: ac cito succurrit. ¶ Examussim. Quadã regula: & norma recte factum. ¶ Illo: in illam domum. ¶ Imbrices. Canales aquam pluuiam recipientes. ¶ Reddere. Reponere. ¶ Tigna: sub nomine tigni omnem materiẽ: & struem lignorum intelligimus: ut docet ulpianus. ¶ Maior pars. Hominum. s. ¶ Moram hanc induxerunt. Idest hac indiligentia: & desidia usi sunt. ut sinant potius domos dirui q̃ reparatum iri. ¶ Donicum. Pro donec. ¶ Liberum. Pro liberoꝝ. ¶ Parant. adiuuant. ¶ In speciem. In exemplũ: & decorẽ.

Simul autem gnauos esse ad hanc rem mecum uos oẽs uolo.
Aedes quom extemplo paratæ, expolitæ, factæ probe, examussim sunt,
Laudant fabrum, atq; ædes probant. sibi quisq; inde exemplum expetunt.
Sibi quisq; simile sumit, sumptu suo operam poscunt suam.
Atq; ubi illo immigrat neq̃ hõ indiligens cum pigra familia,
Immundus, instrenuus, hic iam ædibus uitium additur, bonæ
Quom curantur male. atq; illud fit sæpe. tempestas uenit.
Confringit tegulas, imbricesq;. ibi dominus indiligens
Reddere alias ne uolt. uenit imber. lauat parietes. perpluunt
Tigna, putrefacitq; operam fabri. nequior iam factus est
Vsus ædiũ. atq; haud fabri culpa, sed magna ꝑs morã hãc sibi
Induxerũt. quod nũmo põt sarciri, usq; mantãt, neq; id faciũt,
Donicum parietes ruunt, ædificantur ædes totæ denuo.
Hæc argumenta ego ædificiis dixi. nunc etiam uolo
Dicere, ut uos homines ædium esse similes arbitremini.
Primum dum parentes fabri liberum sunt, & fundamentum
Liberoꝝ substruũt. extollunt. parant sedulo infirmitatem, & ut
In usum boni, & in speciem populo sint, sibiq; & materiem

VALLA. ℭSimul gnaris uobis. i. intelligentibus. ¶ Loce hãc rem mecũ: ita uobis: sicut & mihi ipse locauero. ¶ Probe examussim. ut nihil desit ad libellã: atq; perpendiculũ. nã amusis perpendiculum est. quam græci cathetõ uocãt. **Amusis qd sit** ¶ Instrenu⁹: segnis piger: secors. ¶ Tegulas imbricesq;: licet a tegẽdo sit tegula primam tamẽ producit. Iuuenalis. Vltimus ardebit: quem tegula sola tuetur. Imbrices sunt canales: unde opus imbricatũ: quo utitur uerbo Plinius. ¶ Reddere alias. restituere: reficere. ¶ Perpluunt tigna. Tigni appellatione inquit ulpianus omnis intelligitur materies. ¶ Nũmos sacriri. emendari: corrigi pecunia. ¶ Primum dum. Dum syllabica adiectio est. Fabri liberum: pro liberorum. Cõprobat aulus gelius in noctib⁹ aticis gracana autoritate etiam filium unũ liberos dici. ¶ Expoliunt: decorant: polio inquit nonius a græco est græci enim polion canum uocant.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭSIMVL autẽ gnauos esse ad hãc rem mecum uos omnes uolo. Ita scribendum censemus huc uersum: partim ex codicibus antiquis: in quibus scriptum est: simul gnauin suo uolo esse hanc rem mecum: partim ex sententiæ congruitate: & metri ratione. Id autem significat: uolo uos esse gnauos: & promptos ad hanc rem mecum disputandam: & intelligendam: **Nauus** Nauus & gnauus: agilem & strenuum significat. a nauium uelocitate dictum cuius contrarium est ignauus: a quo ignauia tarditas & desidia. Hunc uersum plodius interpres ita legit: ut inscius prorsus: ita Sarracenus exponit: & legit: ut inscitissimus: & somnias. ¶ Examussim recte: castigate: regulariter. Amussis regula est fabrorum: ad quam aliquid exequatur. Virgil. In uiro bono & prudenti: ne quid deliret amussis. inde amussim aduerbium: & ab eo composita adamussim: & examussim. ¶ Sibi quisq; inde exemplum expetunt: ita ex codicibus antiquis scribendum est: & non absq; illo uerbo expetunt: ut uterq; plodius & Sarracenus legunt: præter metri rationem: & sententiæ integritatem. ¶ Sibi quisq; simile sumit: sumit legendum est: ex sententiæ congruitate: & non suis: Neq̃ homo: nullius præcii: **Nequam.** Nequam enim indeclinabile: & omnis generis significat: eum: qui ne tanti quidem est: q̃ quod habetur minimi: ut inqit Festus. Interdum significat lasciuum: libidinosum: malũ. ¶ Indiligensq;: expungenda est dictio illa: q;. quam utiq; metri ratio non patitur. ¶ Instrenuus: ignauus. Strenuus dicitur nauus: agilis: promptus: quasi strena: & munere dignus. Strena autem uocatur munus: quod datur die festo ominis boni gratia: & peculiariter: ꝙ saturnalibus christianorum passim datur: & potissimũ die dominicæ natiuitatis: & principio anni noui: nam & populus romanus kalendis Ianuariis: hoc est anni noui principio ex ritu uetusto: strenam dabat augusto: etiam absenti: quod specimen erat maxime in principem dilectionis. ¶ Imbricesq;: imbrex canale curuum: atq; obtortum significat: quod in tecto ponitur: ut per id defluat aqua: itaq; ab imbre recipiendo imbrex appellatur: a quo imbricium eiusdem significationis. Martialis. Imbricio poteras sexte lauare pedes. Voluit autem Plautus hic facere differentiam inter tegulas: & imbrices: ut etiam in milite. quum ait. ꝙ meas confregisti imbrices: & tegulas. ¶ Perpluunt tigna: hoc est aquam in se receptam demittunt. Tignum a tegendo dictũ: proprie est trabs: cui tectum imponitur. Sed ulpianus putat tigni appellatione contineri omnem materiam: ex qua ædificium constat. unde contignatio textura ipsa trabium: ac tignorum: sicut coassatio assium dicitur. ¶ Sed magna pars morã hanc sibi: ita scribi debet uersus: & addi sibi metri necessitate: & sensus cogruitate: quod interpretes superiores non aduerterunt. hoc dicit magna pars hanc moram sibi induxerunt: idest hac indulgentia & desidia utuntur. ¶ Vsq; **Mantare:** mantantur: ita scribendum est ex codicibus antiquis: & delenda dictio: dum: uti suppositicia. ¶ Mantãt: uero pro manent positum est: sic enim Prisci usi sunt: ut Nonius: & Festus testantur: & Plautus etiam usus: est in pseudolo: & alibi: quod autem plodius & Sarracenus legunt: si quod nummo sarciri potest usq; dum maneant: illos nullo sensu uti declarat: ex quorum lectione sensus nullus concinnus elici potest. ¶ Donicum: pro donec. ¶ Dicere ut uos homines: uos ascribendum est metri necessitate: nam uersus claudicaret. ¶ Primum dum: parelcon est dum. ¶ Fabri liberum sunt: liberum pro liberorum. ¶ Parant: educant: adiuuant. ¶ Et in speciem populo sint: in decorem.

ℭREparant.

REparant. Suggerunt subministrant: nullis parcunt impensis. Expoliunt. Ornant nitidos reddunt. Docent litteras. Quas græci grammata dicunt. Iura. Est ius naturale: quod nobis a natura insitum est amare liberos. parētes uenerari: est ius gentium: quod cōmune omnibus uidetur: ut non uiolentur legati: pax: & induciæ seruentur: est ius romanum: quod ciuile appellat: & est ius municipale: qđ est cuiq; ciuitati propriū. Expetant. Concupiscant: & æmuleutur sequi eorum moratam uitam. Cum itū. Subaudi est. Clamant. Sibi dari expostulant. s. adolescentes illi optimi: uel rectius dānunt: pro dant. s. parentes. Igitur. Pro postea. Specimen specit. Cernitur: uidetur: ut alibi Plau. Quo eueniat ædificatio: idest q̄les futuri sint ipsi adolescentes. In fabrorū. i. parentū: & pceptoris. Immigraui in igenium meū. i. meo arbitratu uitā institui. Oppido. Valde. Retexit. Quod. s. bū tectum: & cōpositū fuerat. Postillā. Lego postilla pro postea qđ qūq; Plaut. usurpat: & Terē. id. n. est antiquū uerbū ut testat Dona. Permanauit. Vel lege permaduit. Arte gymnastica. Exercitatione Disco. De hoc ludo dictū supra fuit. Volupe. Pro uoluptate.

Ius naturale qđ sit

Reparant, nec sumptus sibi sumptui esse ducunt, expoliunt, docent
Litteras iura & leges. sumptu suo, & labore nituntur
Vt alii sibi esse illorum similes expetant. ad legionem
Quom itur, adminiculum eis danunt tum iam aliquem cognatum suum.
Eatenus abeūt a fabris, unū ubi emeritū est stipendium.
Igitur tum specimen cernitur, quo eueniat ædificatio.
Nam ego ad id frugi usq;, & probus fui, in fabrorum potestate dum fui.
Posteaq̄ immigraui in ingenium meum, perdidi operam fabrorum
Illico. oppidoq; uenit ignauia. ea mihi tempestas fuit.
Ea mihi aduentu suo q̄primū grandinē, imbremq; attulit.
Hæc uerecundiā mihi & uirtutis modū deturbauit. texit.
Detexitq; me illico. post illa obtexere eā neglegens fui.
Continuo pro imbre amor aduenit. is usq; in pectus permanauit,
Permadefecit cor meum. nunc simul res, fides, fama, decusq; & uirtus
Deseruerūt, ego sum in usu factus nimio nequior.
Atq; ædepol o ita hæc tigna humida putrēt, nō uideo mihi
Sarcire posse ædes meas, quin totæ perpetue ruant.
Quin cum fundamēto perierit. nec qsq̄ eē auxilio queat.
Cor dolet mihi. quom scio nūc ut sū, atq; ut fui oli, quo neq;
Industrior de iuuētute erat arte gīnastica, disco, hastis, pila,
Cursu, armis, equo. uictitabā uolupe psimōia, & duricia.
Disciplinæ aliis eram. optumi quiq; expetebant eā sibi.
Nunc postq̄ nihili sum, id uero meopte ingenio repperi.

Postilla qđ sit

DOCent litteras. i. grāmaticā: est enim grāmatica: quæ litteratura a latinis: & grāmaticus: qui dicitur litterator: quod ubiq; Cicero ostendit: sicut de curione: quem facundum fuisse putat: sed litterarum nihil admodū scisse ait: hoc est nescisse grāmaticā. Talia in bruto apud ipsum: & aliis in locis plærisq; legas. Adminiculū eis damnunt. prębent inquit: ac suppetūt eis subsidium: nam quicquid sufficit adiumenti causa adminiculum nominauere ueteres. nā quid de re rustica scripsere: sępe uitiū pedamēta uocitāt adminicula. Vnum ubi emeritū est stipendium. Vbi salario dato promissis: datisq; annōis satisfecere. Deturbauit retexit: idest deiecit: ac āmouit tectum. Postillam: sicut & post illa: quo plautus utitur utroq; idem ualet: qđ postea. Obtexere eam negligens fui. ut tegerē inquit paruipendi. Simul res fides pmaduit: idest facultas: & existimatio periit. permaduit autē dixit ad ædes referendo: qbus se simi milē fecit. Humi deputāt: humi esse oportere: qđ sustinere āplius nō qant.

VALLA.

Quo neq; idustrior. Aduertēdū ubi cōparatiuū positiuū nō superat: & perinde nequidē fieri posse cōparatiuū ab eis noibus q̄ uocalē ante alterā uocalē habeant putauere grāmatici: ut egregius industrius. cū tamē dixerit Iuue. Egregius cenat meliusq; miserrimus hoꝝ. & hic quoq; industrior a plauto dictū. Arte gymnastica: hoc est inter palestritas. Volupe parsimonia. uoluptati mihi erat nullum facere dispendiū: sumptūq; inanē. Et duricia: durabā iquit i laboribus. Disciplinæ aliis eram: discebant a me inquit alii uitam bonis moribus excolere. Optimi quiq; ita dicimus: ut boni omnes: hæc inter positiuum superlatiuumq; differentia.

Industrior contra grāmaticos

NEC sumptus sibi sumptui esse ducūt: ita scribēdū ē: & ex codicibus antiqs & sniæ cōcinitate. & nō. Sūptus ibi: ut interptes illi cæci legūt. Litteras: iura: & leges: inter iura & leges id uidet interesse: ut ius sit nō scripū: lex aūt scripta nā ius eē aiūt: qđ a natura habēus: & insitū est cuiq;: ut amare liberos: parētes uenerari: & hoc uocāt ius naturale. Itē publicus oium cōsensus ius dr: ut legatos nō uiolare: pacis & induciarū fœdera nō rūpere: & hoc ius gētiū appellat: lex aūt dr q̄ scripta ē: ut sunt leges iurisconsultorū: & hæ et appellatione iuris cōtinent: sed ciuilis: sunt et leges: q̄s una q̄q; ciuitas sibi sanxit: q̄ alii statuta uocāt: & hę quoq; appellatiōe iuris: sed mūicipalis noiant. Sūt et leges priuati alicui cōcessæ p priuilegiū: & hæ iuris priuati noie uocabūtur. ut uero dici possit: leges sub noie iuris cōtineri: nō cōtra. Expetāt: cupiāt: expetere. n. significat cupere: & desiderare: ut hic: aliqñ uelle: ut supra sibi quisq; ide exēplū expetūt: Interdū: accidere: euenire: ut Noni. inqt. Plau. Ergo in seruitute expetūt multa iniqua. Quū itur: qñ itur in exercitū: & legēdū itur ex codicibus antiqs: & sniæ cōcinitate: nō itū. ut Sarra. cōmētatur: & plodius legit. Adminiculū eis danūt: dāt parētes ipsis liberis adminiculū. i. suffragiū: comitē: ac custodē: & legēdū danūt p dāt: nō clamāt: ex antiqs exēplarib⁹: & sniæ cōgruitate. Eatenus: eousq;: in tm̄. Vbi. i. donec. Igit tū specimen cernit. i. spectamen: argumētū: pbatio: siue exēplar. Seneca: uirtutis specimē: & patriæ ornamētū. Virgil. Tale dabit spectimen: a

VGOLETVS ET GRAPA.

Ius

Expetere.

Specimen

&

ſpecio uerbo:ātiquo:qđ ē aſpicio. Ennius uos epulo poſtq̄ ſpexit. ¶ Quo eueniat ędificatio.i.q̄les futuri ſint ipſi adoleſcētes. ¶ Nā ego ad id frugi: ita legēdū cēſemus:& metri:& ſnię cōgruitate:q̄ nā eo ad illud:ut corrigit plodius uano loqu⁹. ¶ In fabrorꝝ.i.parētū:& p̄ceptoris. ¶ Posteaq̄ imigraui in igēniū meū.i.meo arbitratu uiuere iſtitui. ¶ Perdidi operā fabrorꝝ:hyper meter uerſus ē: abūdat.n.una ſyllaba:q̄ cū ſequēti uerſu a uocali incipiēte iūgit ſcādendo:& ita ordinād a eſt ſnia:perdidi operā fabrorū illico. ¶ Oppidoq̄ uenit ignauia: addēdū ē:q̄ ad cōſtructiōis cōcinnitatē:& metri neceſſitatē:qđ plodius nō uidit. ¶ Ea mihi aduētu ſuo q̄ primū grandinē:ibrēq̄ attulit:ita ſcribendū uerſum cēſemus:ut ſibi cōſtet:nā niſi addatur ea:& q̄ primū:mancus:mutiluſq̄ ſit & neq̄ hoc plodius interpres inſpexit:nec Sarra.itē. ¶ Hæc uerecūdiā:hæc ignauia deturbauit mihi:& ſeparauit:atq̄ abſtulit a me uerecūdiā: & modū uirtutis.i.modeſtiā. ¶ Texit:detexitq̄ me illico:q̄a ignauia ipſa occupauit me: & ita texit: deinde illico detexit: q̄a me ignauū eē oībus patefecit. ¶ Post illa abiicere eā negligēs fui:poſtilla pro poſtea more antiquo:qua dictione & alibi plautus:& Terē.utunt. ¶ Abiicere:legēdū cenſemus potius q̄ obtexere:q̄n q̄dē quid ſibi uelit hic obtexere: non uidemus:licet ab interp̄tibus p̄dictis ita legat. In codice aūt antiquiſſimo manuſcripto legit obticere:un̄ facile eſt coniectari:parua mutatiōe:duarū.ſ.lrārꝝ errorē factū & ſcribi debuiſſe abiicere:hoc ſēſu: poſtea negligens fui abiicere eam ignauiā a me:unde factū eſt:ut loco ibris:quē attuliſſe iā dictū eſt:ſucceſſerit amor. ¶ Is uſq̄ in pectus p̄manauit:ita ſcribēdū eſt ex codicibus āt iquis:& ſniæ cōgruitate:nō:nūc ſimul res fides:ut legūt inſcitiſſimi plodius:& Sarrace.interp̄tes:hęq̄ enim dictiones in ſequēti tm̄ carmine ſcribēdæ ſunt. ¶ Permanauit:erupit:defluxit:manare enim ut ait Feſt. eſt ex integro:ſed nō ſolido nimis:per minimas partes erūpere:& (ut inquit.) manare ſolē dicebāt antiqui quū ſolis oriētis radii ſplēdorē iacere cœpiſſent:a quo & dictū māe:q̄q̄ alii dictū māe putabāt ab:q manū bonū dicebāt. ¶ Fama decus:uirtuſq̄:ita ordinād a ſunt uerba metri neceſſitate. ¶ Atq̄ ædepol ita hæc tig.hu.put.neſcio q̄d gānit hic plodius:poſt ædepol additū eē: erā:in priſcis exēplaribus:& mētit arrogās interpres:nā nec in priſcis exēplaribus manuſcriptis:nec in ullis:imp̄ſſis:eſt illa dictio erā. q̄ etiā ſuperflueret ſenſui:nec eā metri rō pateret. ¶ Humida putrēt ſcribēdū eſt:& nō humi deputant: neq̄ putent:ut plodius ait:ſed putrent. Differt enim inter putere:& putrere:ſiquidem putere eſt male olere:& fœtere. Hora. Putet aper:rhombuſq̄ recens:putrere aūt eſt marcidū eē:et ſi nō fœteat:ut in ceſpitibus & glebis cōtingit:& libris ēt: a quibus per lōgū tēpus puluis:& tineę nō ſint excuſſę:ut diximus in noſtro uocabulario:hoc ergo ſignificat:tigna humida putreſcūt:& reſoluunt:ac marcida fiunt:nō aūt fœtēt. ¶ Quin totæ p̄petuæ ruāt:totæ itegre:& ex oī parte ruāt:p̄petuę:& p̄petuo dicit. ¶ Induſtrior:ſtudioſior:uigilātior. Induſtrius enim qđ ueteres idustruū dicebant:ab itra & ſtruo:q̄a quicq̄d ageret:intro ſtrueret:& ſtuderet domi: dicit ſtudioſus:uigilās:callidus:unde induſtria ſtudiū:uigilātia:calliditas. ¶ Arte gymnaſtica:in ſtudio exercitationis. γυμνος græce nudus dr̄:hinc gymnici ludi dicti ſunt:in q̄bus ſe nudi:atq̄ uncti exercebāt:& gymnaſiū locus: in quo exercebātur:q̄uis poſtea gymnaſiū:& pro ludo litterario:& pro oī loco:in quo fiat aliquod genus exercitationis ſumi cœperit:& p̄gymnaſmata apđ rhetores p̄exercitamēta dn̄r. ¶ Diſco:diſcus:ut Iul.pol.docet:uas eſt patinarū latū:ad portād as carnes aptū:ad cuius ſiītudinē lapis:quo antiq corpora exercebāt:diſc⁹ uocabat:ut inq̄t Tortel. ¶ Pila:pila inſtrumentū ē luſoriū rotūdū ad ſimilitudinē ſphæræ:quo ludo graues quoq̄:& magni uiri delectati ſt. ¶ Voluppe.i.uoluptate:quod & uolup.dicitur:ut ait Noni.& aduerbialiter potius capitur q̄ aliter:licet Sypontinus adiectiuū eſſe aſſerat. ¶ Parſimonia:frugalitate:& moderatione ſumptuum:parſimonia.n. a parco uerbo dicitur: parcitas & conſeruatio rerum:ac moderatio. Optimi quiq̄ expetebant eam ſibi:ita ſcribendus uerſus eſt:& tollenda uox illa:doctrinam:uti ſuperfluens:& uana.eam enim diſciplinam ſubaudiendum eſt.

Poſtilla · **Manare** · **Putere** · **Induſtrius** · **Parſimōia**

SARA CENVS

TAm pridē p̄dit. Philocōaſium meretrix:q̄ ſe ornauerat:amanti ut ſuo placeret philolacheti: ait nāq̄ nūq̄ alias nitidior:& pulchrior reddita q̄ mō aqua recenti lota: qđ nī mirū uerū ē:nā cū ſe magis fucis:& pigmentis oblinunt:tāto turpiores reddūtur facie:non ornata: ſed deturpata. ¶ Aedificatā:Ornatā:cōpoſitam.

VALLA

TAm pridē phylocomaſiuʒ dū ſuo ſtudet placere phylolacheti ſeſe exornat: ſcapha uero ancilla ſtudet ab amore phylolachetis dehortari.clāculū audiēte phylolachete indignato aduerſus ſcaphā:& maiorē imodū ardēti⁹ amāte phylocomaſiū.

Frigida lauacra optima.

¶ Frigida:ſubaudi aq̄:ut medici lauacra laudāt nōnulla: ita galenus aquæ frigidæ lauacrū probat inquiēs. Frigida lauacra citra mēdā aliquā bene habētibus cōmoda. colligunt nāq̄ corp⁹ totū & pellē durā:& dēſam efficiūt qđ ſāe potētiſſimū ē aduerſus cladē extrorſus illa tā neq̄ eis cōferre dixeri:q quo mō uitā agūt:ſed eis tm̄:qui examen inuictu adhibent:& laborib⁹:& cibis:ut cōuenit: utunt: q nō profuſi libidinibus:neq̄ aliter laboroſi:qui neq̄ a cōcoctiōe alieni:& nequidē præuomētes:neq̄ obleſi uētre:neq̄ uigilaces:periculoſum nāq̄ ſit:ſi quiſq̄ aliter utat:expedit āt inſuetos ad frigidā lauationē accedētes ſenſim aſſueſcere:& primo q̄dē in ęſtate incipere uſum:primoſq̄ uſus ſubitarios non eē in aquā frigidā. Inde paulatī aſſuefactus per totā hiemē: ſit quo

TPhilematiū mulier. Philolaches. Scapha Ancilla.
Am pridē mecaſtor frigida nō laui magis lubēter.
Nec unde me melius mea ſcapha rerer ædificatum.

sit quo incipiet tpe dies sine uẽto. Alioq̃ p id tẽpus dies maxĩe calidus: sitq̃ i meridie principiũ: sit ãt futurũ ut frigida utat̃ ætate quidẽ uigesimũ: & quĩtũ annũ agẽs sitq̃ aiosus: q̃ assuefaciat corpus duris exercitatiõib⁹: deide oleo ex cõsuetudine pungat̃ post exerceat: deinde ita id frigidã descẽdat nõ torpescẽs. sed cõsestim insiliat: quo tpe uno oĩa corporis mẽbra pfundat: nã sensim subiens inhorrescit corpus ob rigescitq̃ sitq̃ aqua: ut iã dcm̃ neq̃ tepida: neq̃ ipse frigida: excedẽte aũt aqua a plurib⁹ oleo pfricet̃: qđ occaluerit pellis inde plus solito cibi sumat: plus siquidẽ appetunt: qui lauantur frigida: meliusq̃ cõcoquunt minusq̃ sitiunt: ideo minor potus exhibendus.

Iam pridẽ me castor. Huius scenæ carmẽ ẽ tetrametrũ catalecticũ: septẽ cõstans pedibus: & una syllaba: usq̃ ad illũ uersum: quid opus speculo tibi: idẽ. n. usq̃ i finẽ brachicatalectic⁹ ẽ. i. septẽ tm̃ pedũ: philematii ãt meretricis: q̃ se philolacheti amãti exornabat: & scaphæ lenæ sermonẽ cõtinet: ac philolachis latenter primũ earũ uerba auscultantis: & postea se illis in cõspectũ exhibẽtis. Aduertẽdũ ãt philematiũ scribi: & legi debere: nõ philocomasiũ: ut uterq̃ plodius: & Sarra. iterptes ignaui legũt: ut ĩfra suo loco dicemus. ¶ Frigida aqua: recẽti: utunt̃ poetæ absq̃ substãtiuo: frigida: & calida: p aqua frigida: & aqua calida Iuue. Quando uocatus adest calidæ: gelidq̃ minister. Mar. Frigida nõ deerit: nõ deerit calda petẽti. ¶ Nec uñ me melius mea scapha rerer ædificatã: ita scribẽdus uersus ẽ: & nõ: nec cũ me melius. & rerer: nõ reres: & metri necessitate: & sermonis elegantia. ¶ Aedificatam: ornatã: cõptam: compositam. Iuuenal. Altum ædificat caput.

VGOLETUS ET GRAPA.

Frigida

Sc. Euentus rebus in oĩbus, uelut in horreo horna messis,
Magnifit. Ph. quid ea messis attinet ad meam lauationem?
Sc. Nihilo plus, q̃ lauatio tua ad messim. Philo. o uenus uenusta,
Hæc illa est tempestas mea, mihi quæ modestiã omnẽ
Detexit, tectus qua fui. quã mihi amor & cupido
In pectus perpluit meũ, neq̃ iam unq̃ obtegere possum.
Madent iam in corde parietes. periere hac oppido ædes.
Ph. Cõtẽpla amabo mea Scapha sati hæc me uestis deceat
Volo placere Philolacheti meo ocello, meo patrono.
Sc. Qui tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tu te es.
Non uestẽ amatores mulieris amant, sed uestis fartum.
Philo. Ita me Di amẽt ut lepida Scapha sapit scelesta multum.
Vt lepide oẽs res tenet, sentẽtiasq̃ amantũ. Ph. qui nunc?
Sc. Quid est? Ph. quin me aspice & contempla, ut hoc me decet amiculum.
Sc. Virtute formæ id euenit, te ut deceat, quicquid habeas.
Ph. Ergo ob h̃ ædepol uerbũ te Sca. donabo ego hodie aliq
Neq̃ patiar te gratis hanc laudasse, quæ mihi placet.
Ph. Nolo ego te assẽtari mihi. Sc. nimis qdẽ tu stulta es mulier.
Eho mauis uituperari falso, q̃ uero extolli?
Ph. Equidẽ pol uel falso, tamen laudari multo malo,
Quã uero culpari. ain alios meã speciẽ irridere,
Ego uerum amo. uerum uolo mihi dici. mendacem odi.
Sc. Ita tu me ames, ita Philolac. tu⁹ te amet. ut uenusta es.
Ph. Quid ais scelesta? quõ adiurasti? ita ego istã amarem?

¶ EVEntus reb. Sẽsus ẽ sic tibi: rebusq̃ tuis oĩbus fortuna arideat: ut messis ãnua fertilis: ordo aũt euẽtus fuat p sit rebus tuis oĩbus: uelut horna messis magna: ideo meli⁹ legas fuat: q̃ fuit: & horna q̃ horno: horna ãnua. uł nouella. Hora. si thure placaris: & horna: rursus horna uina pmẽs dolio dixit in epodo. ¶ O uenus uenusta. Ex occulto loqt̃ philolaches: perstatq̃ in priori metaphora. ¶ Sed uestis fartu}. A farcio fartũ: qđ significat saturo: & quasi fare impleo: fartũ ergo q̃si iplemẽtũ: & ppter hoc itellige: qđ subtus uestes latet: uel si legas partũ: ut aliqbus codibus reperit̃: sensus erit amãtes nõ amare uestitas: & ornatas mulieres: sed nudas: uidet̃. n. uestes parere: & mulierẽ educere cum uestimẽta mulier deponit: sed prior nitidior. ¶ Aliqui. Pro aliquo. s. dono. ¶ Gratis. Sine pmio cupit quisq̃ laudari: quod amat.

SARACENVS.

Horna qđ sit

¶ Euẽtã reb. oĩb. hic euẽtus: & hoc euẽtũ ¶ Velut horno: messis: ornus carẽs aspiratiõe arboris spẽs ẽ: hñs aspirationẽ adiectiuũ ẽ: & ab hora deriuat̃: q̃ nõ mõ diei xxiiii. ptẽ significat: sed ẽt ãni q̃rtã partẽ: ita q̃ hornũ uni⁹ ãni. Hora. & horna dulci uina pmẽs dolio: ergo hoc dicit messis magna: hoc ẽ magna collectio rebus in oĩbus ẽ horno: hoc ẽ tpe hornatino: cũ suu} admonet tps. ¶ Modestiã oẽm detexit. i. amouit. ¶ Quã mihi amor & cupido i pectus ppluit meũ: hoc ad similitudie} ędiũ referẽdũ ẽ: q̃s supra memorauit. ¶ Vestis ptũ. i. id: qđ uestis iduit: & exuit: qđ tũ parere id uideat. ¶ Donabo ego hodie aliq re aliq̃ putat dõat⁹ dici posse: dono te hac re: sicut dono tibi hanc re} non tamen cõ dono: nisi cum datiuo.

VALLA.

¶ EVẽtus re. i oĩb. uelut i horreo horna messis magni fit. Ita legẽdus ẽ hic cõtextus: tã metri rõne q̃ ex erecta sñia: q̃ ẽ hæc. Euẽtũ: & bonũ successum ita magnifieri: & ęstimari in oĩbus rebus: ut annua messis: & puẽtus ãnuus iã in horreo locatus plurrimi fit. Nec scribẽdũ ẽ horno tm̃ qđ sit casus ablatiui: & significet ãni nuperi fructib⁹ nec magna fit: ut plodius iterpres multis nugis exponit: & isulse qdẽ: nec ẽt fuat: ut Sarra. alter cõmẽtator legit: iania qdã: & futilia differẽs. ¶ Hornũ ãt ueteres dixerũt ipsius anni: ut No. inqt: & ãnũ: ut acron. sup illo Hora. Si thure placaris: & horna fruge: &c. Horreũ ãt repositoriũ frugũ ab hordeo dictũ: sicut a grano granariũ: a farre farreũ. ¶ Quã mihi amor: quã tẽpestatẽ. ¶ Neq̃ iã unq̃ obtegere possu}: obtegere legẽdũ: & nõ obtigere: & subaudi cor. ¶ Periere hac oppido ædes: legẽdũ hac: & nõ hæ: metri necessitate: & ex codi. antiqs. hoc sensu: hac. s. tẽpestate: hoc ẽ pp hãc mulierẽ periere ędes meę. i. ego perii. ¶ Sed uestis fartũ: amatores inqt nõ amãt uestẽ mulieris: sed qđ fartũ est: & inclusu} i ueste hoc est mulieris corpus a farcio: fartũ descẽdit. ¶ Vt hoc me decet amiculũ: amiculũ addẽdũ est: aduersus integritatẽ: mutilus. n. incederet: qđ plodius: & Sarra. nõ uiderũt. Amiculũ ãt ab amiciẽdo uestẽ: & pallium significat. ¶ Ergo ob hoc ædepol uerbũ: loquit̃ philolaches: sed secũ: & nullo audiente: & pollicet̃ se donaturũ Scaphæ aliqd p

VGOLETUS ET GRAPA.

Hornum.

Amiculum

pter uerba i laudē philematii ab ea ꝓlata: addēdūq; est ædepol necessitate metri: cui pes unus deficeret. & aliq. pal quo positū ē: sicut q pro quo dr. ¶ Nimis qdē: loqt̃ Sca. & cōtinuat. eho mauis uitupari falso: q̃ uero extolli. ¶ Egdē pol: uel falso. rn̄det philema. dicēs: se malle multo laudari: et falso: & cū mēdacio: q̃ uituperari merito: & ex uero. unusquisq; amator ē laudis ꝓpriæ. ¶ Ain alios meā spēm irridere: cōtinuata uerba sunt philematii: ōndētis: se in alias ptē accepisse uerba scaphæ: & tn̄ cupiētis eā iterū asserere: q̃ dixerat i suā laudē. ¶ Quid ais scelesta: philolaches tēs loqt̃: q quū audisset scaphā dicere. Ita philolaches tu⁹ te amet: ægre fert eā n̄ sic dixisse: ita tu ames philo. & io sub dit. ¶ Quid ita hæc me: loqtur autem in secunda persona: tanq̃ si pn̄s: & corā cū ea loqueretur.

SARACENVS ¶ QVId ita me: Maluisset potius illam adiurasse p hæc uerba u3 ita tu ames philolachē: q̃ philolaches amet te. ¶ Perduci: Persuaderi. ¶ Quæ istuc i te. s. cures. rn̄det nāq; ille: cur nō curē: ¶ Ille amet. Sin̄ illū amare: n̄ tu ames. ¶ Male suada. Vir. male suada fames: hic suadella. Hora. bn̄ mutatū decorat suadella uenus. ¶ Referre gratiā. Factis persoluere: ut agere uerbis: & habere mente.

VALLA ¶ QVIN inuo. il. i ocu. qn manuū uolas igerā oculis huius uetulæ stimulātis. ¶ Mihi ni. eē hu. cā. me cūcta absumpsisse bōa ob hāc mulierē. ¶ Pessumis exē. ene. pessimis modis necauero. ¶ Si il. ise. so. ergo & iseruio te & iseruio tibi. ita pauloan̄ mr̄o næ nō meretriciū ē unū iseruire amātem.

Inseruio quomodo construit.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ INfecta do. fa. negat se donaturū scaphæ: q̃ ꝓmiserat supra: quū dixit: te scapha dōabo: ego hodie aliq. ¶ Periit qd̄ iā ꝓmi. addēdū ē iā metri necessitate. ¶ Tā catā: tā scitā: tā cautā: tā industriā. Catus enim scitū: & cautū apud ueteres significabat: q̄si cautus: un̄ catones dicti. ¶ Non scire: & tā stulte facer̄: ita legēdū est metri rōne: & ptim ex antiqs codi. sed & sniæ cōgruitate. ¶ Quæ il. exp. unū: ita scribēdū ē ex antiqs codi. & metri necessitate: nō q̄ qdē illū: uersus. n. abūdaret: ac supflueret pes unus: & expectes: nō expetes scribēdū sniæ & metri rōe: plodius nō uidit iqens alibi legi expetes. ¶ Atq; alios oīs aspneris. nisi ascribat̄ omnis: uersus nō cōstat. ¶ Vnū iser. a. dicimus iseruio tibi: & te: ut infra ēt. Si illū inseruibis solū. ¶ Nā qd̄ malū uersat̄ in ea domu: ut dii. hunc nos uersum ita scribēdū oino cēsemus ex sniæ ꝯgruitate: & silitudie scriptæ ātiquoꝝ codicū: cod. n. ueteᷤ & ēt ueneta pria ipssio: hn̄t uersat̄ mea edomillū: nō meæ dōi: ut scribūt plodius & Sarrac. idocti iterptes. Nā si meæ dōi scribas: nulla recta snia eliciat: quū scapha nō uersaret̄ domi philolachetis: neq; eius hera philematiū: quin potius ipse ad earū ædes accedebat: si qd cōmercii cū illis habere uolebat: q̄re multo uerius dicat̄ in ea domu: q̃ meæ domi: & qa scriptū ē: ut diximus: domillū: si quis paulo acutioris igenii sit: facile dephendat domu: & ut: hoc āt: ut: iterptamur ꝑ utinā: ut alibi: ut te dii: deæq; oēs pdāt: cui nr̄æ lectiōi neminē doctū nō astypulaturū cōfidimus. ¶ Sitiq; fameq; atq; gelu: addēdū ē q;: p⁹ fāe metri necessitate. ¶ Stulta es tu pla. tu ascribēdū quoq; ē: qd̄ dficiebat: eadē metri necessitate. ¶ Insperata: catholica snia: qd̄ q̃ n̄ sperat̄. sępi⁹ accidīt: q̃ q̄ sperat̄. ¶ Nihilo. e. q̃ nūc tu ama. sū: subaudiēdū minus: ut sit nihilominus q̃ tu: amata sū. ¶ Solā il. m. so. si. suo quū lib. ita scribēdū uers⁹ ē metri necessitate: & pti ex co. āti. ¶ Nihili eē. i. me eē ex cordē: & uilē eē: aut nihili eē. h̄ ē: me pauperē sc̄m ex huius redēptione: ita ut mihi nihil sit: aut certe me gaudeo mihi nihil eē. i. cuperē mihi nihil eē huius cā: hoc ē dū hāc i mea habeā ptāte: q̃ adeo me amat. Quæ istuc cures: ut te ille amet: ita scribēdū ē ex codi. ātiqs: i qbus apperte scriptū ē: ut te ille amet: & cures addēdū: qd̄ deficiebat: nec scribēdū: in te ille amet: nec te: an ille amet: ut iscite cōmētat plodi⁹: uersus quoq; rō: & sniæ huic nr̄æ scripturæ astypulat̄. ¶ Enicasso: enecauero: strāgulauero. ¶ Male suad. uul. le. i. male suadēs. Vulgi āt ascribēdū ē metri necessitate: & ex cod. ātiqs: i qbus scriptū legit̄ ut lena: & nō absq; ea dictiōe: ut legit Plo. ¶ Vt me. de me. ita scribēdū ē metri necessitate: & n̄ ut merit⁹ ē: uers⁹. n. abūdaret una syllaba.

Vt putinā

Quid ita hæc me: id cur nō additū est. infecta dona facio.
Periit. qd̄ iam promiserā tibi. dona perdidisti.
Sc. Eqdē pol miror tā catā. tā doctā te, & bene doctā,
Nō scire, & tā stulte facere. Ph. qui mone q̃so si qd erro.
Sc. Tu ecastor erras. q̃ illū expectes unū, atq; illi morē
Præcipue sic geras, atq; alios omneis asperneris.
Matronæ, nō meretriciū est, unum inseruire amantem.
Ph. Proh Iupiter. nā qd̄ malū uersat̄ in ea domu: ut Dii
Deæq; omnes me pessumis exemplis interficiāt,
Nisi ego illā anum interfecero siti, fameq;, atq; gelu. (plane,
Ph. Nolo ego mihi male te scapha ꝑcipere. Sc. stulta es tu
Quæ illū tibi æternū putas fore amicum, & beneuolentē.
Moneo ego te. te deseret ille ætate & sacietate.
Ph. Nō spo. Sc. ispata accidūt magis sæpe, quā q̃ speres.
Postremo si dictis nequis pduci, ut uera hæc credas
Mea dcā, ex factis nosce mē. uides q̃ sim, & q̃ fui ante:
Nihilo ego, q̃ nūc tu amata sum, atq; uni modo gessi morē:
Qui pol me ubi ætate hoc caput colorē cōmutauit,
Reliquit, deseruitq; me, tibi idē futurū credo.
Philo. Vix cōprimor, qn iuolē illi i oculos stimulatrici.
Ph. Solā illi meo soli censeo esse oportere obsequentem,
Solam ille me soli sibi suo quom liberauit.
Philo. Proh Dii imortales mulierē lepidā & pudico igenio,
Bene hercle factū, & gaudeo mihi nihili eē huius causa.
Sc. Inscita ecastor tu qdē es. Ph. q̄pp: Sc. q̃ istuc cures,
Vt te ille amet. Ph. cur obsecro nō curē: Sc. libera es iam,
Tu iā, qd̄ quærebas habes. ille te nisi amabit ultro
Id pro capite tuo qd̄ dedit, perdiderit tantū argenti.
Philo. Perii hercle, ni ego illā pessumis exemplis enicasso.
Illa hanc corrumpit mulierem male suada uolgi lena.
Ph. Nūq̃ ego illi possum gratiā referre, ut meritust de me
Scapha, id tu mihi ne suadeas ut illum minoris pendam.
Sc. Et hoc unū facito cogites, si illū inseruibis solum,
Dum tibi nunc hæc ætatula est, in senecta male querere.

Inseruio te

Catus.

¶ In angmā

In anginā: angina morbus est prçcludens fauces: squinantia dr̄ a uulgaribus: dicta est angina: quod angat a græcis synanche: cuius morbi celsus tria gn̄a facit: ut primū sit synanche. scd̄m uti synanche: tertium parasynanche: ut est apud eūdē uidere in quarto diffusius. Eundē aiu3. Loquitur philocomasiū. Vt impetraui. Postq̄ impetraui. Priusquam id extuli. Vt. s. suo me auro redimeret. Capiendos crines. Quod forte fieri soleret uana spe: ut magis amantes illiceret ad amandum: & meretricibus obsequēdū. Sole. s. tibi. Iā quidē absumpta res. Loquit̄ scaphia.

SARA CENVS. Angina quid sit

In anginam ego nunc. me uellem uerti: quā nos anginā græci synanchen uocāt: quia qd̄ illi ἀγχω: nos ango. hoc ēt morbo sues affliguntur. est aūt angina acutus in faucibus morbus: quo interdu3 neq3 tumor: neq3 rubor ullus apparet: sed corpus aridū est uix sp̄s trahit̄ membra soluunt̄: id synanchē grçci uocāt: interdū lingua: faucesq3 cū rubore itūescunt: uox nihil significans: oculi uertunt̄: facies pallet: singultusq3 est uti synanche uocat̄: illa cōia sunt: æger cibum nō deuorat: nō potionē. sp̄s eius includitur: lenius ē ubi tumor tm̄mō: & rubor est cætera nō secunt̄ id parasynanchen appellāt in his. si quid nō prohibeat maius sanguis: statim mittēdus est: & medicamina sunt adhibēda stiptica: quęq3 distrahāt. Et capiēdos crines ut fama est hoi: exin in sole pecuniam inuenire. Prouerbiū in illos dcm̄: quorum conatus magnus quidem est: sed fructus irritus: nam crinibus hominem tenere nō possis: ubi reliquū corpus sit liberum: pecuniam quoq3 in sole uix possis cernere: id ppedietibus radiis solaribus: Mihi seruasso: pro seruauero. Pater uenibit. Veneo ex uenū & eo cōpositum primitiui in clinationē totā h3. Veniui præteritū: uenitū supinū: quicquid dicant nonnulli cū Prisciano: ita nāq3 & cū aliis uerbis iflectitur: ut uenundo: uenundedi: uenundatū.

VALLA. Angina quid sit

Veneo quo modo componatur

Philo. In anginā ego nunc me uelim uerti, ut ueneficæ illi
Fauces prehendam, atq3 enicē scelestā stimulatricem.
Ph. Eūdē animū oportet nunc mihi eē gratū, ut ípetraui,
Atq3 olim, priusq̄ id extudi, quom illi subblandiebar.
Philo. Dii me faciāt quod uolūt, ni ob istā orationē
Te liberasso denuo, & ni Scaphā ego enicasso.
Sc. Si tibi acceptū est illū fore unicū tibi sempiternum,
Atq3 illū amatorē tibi propriū futurū in uita,
Soli gerundū censeo morem, & capiundos crines,
Vt fama est, homini exinde sole pecuniā inuenire.
Ph. Ego si bonam famā mihi seruasso, sat ero diues.
Philo. Si quidē hercle uendūdū sit pr̄ uenibit multo potius,
Quā te, me uiuo, unq̄ sinā egere, aut mēdicare. Sc. quid illis
Futurum est cæteris, qui te amant? ph. magis amabunt quō uidebunt
Gratiam referentem. philo. utinam nunc meus mortuus pater nuncietur,
Vt ego exhæredē meis me bonis faciam, atq3 hæc sit hæres.
Sc. Iā ista qdē absumpta res erit. qn̄ dies noctesq3 estur,
Bibitur. neq3 quisq̄ psimoniā adhibet. sagina plane est.

Exhæredem meis me bonis faciam: idest priuem: ut huic dem mulieri. Estur. bibitur: idest esca: & potu absumitur. Sagina plane est. quia ut sagina eliquescit: ita huius bona diffluunt.

In anginam. Angina: ut in nostro uocabulario diximus: morbus est fauces occupans: quam uulgo squinantiā uocāt: dicta ab āgo: quia angat fauces: eius diuersæ species sunt: ut Cor. celsus: & alii de medicina tractantes asserunt. Scelestā: stimulatricē: sceleratā hāc lenā: quæ philæmatiū amicā stimulat. Vt ipetraui. i. postq̄ ipetraui. Atq3 olim: hic sensus: nunc postq̄ cōsecuta sum: qd̄ cupiebam: decet me non habere diuersum animū in philolachetē abillo: quem ostēdebam: quū assequebar: quod cupiebā. Dii me faciant: quo uolunt: cur plodius corrigat mi: pro mihi nescio: quū oēs codices me habeāt: & sicut ipse subaudiendum putat: oē infortuniū accidere: ita subaudiri possit: mori: uel quid tale: ut postea addat: quod uolunt: uel dii me faciāt: quod uolunt: ut puta lapidem: si lapidē uolūt: equū si equū uolunt uel dii me faciant: quod uolunt per cōem modū loquendi apud uulgus: ut etiam supra: unum inseruire amantē: & si illum inseruibis solum. Si tibi accæptū est: illum fore unicum tibi sempiternum: hic uersus ita scribēdus est metri necessitate: & nō. Si tibi accæptum est fore tibi unicum sempiternum: ut plodius legit. Soli gerendū cēseo morem hic uidet̄ sensus esse. Si tibi ita oino cōstitutū est: hūc unicum amatorem habere tibi sempiternum: & tibi uni proprium: & addictū: dum uiuis: age soli ei morē gere: atq3 eius solius capillos cape: hoc est illum tm̄ amplecte re: & tibi habe: sic ego quoq3 cēseo: si ita tibi ur̄ & animo sedet: sed & hoc censeo: quū ille nihil amplius habebit: & ambo omnia cōsumpseritis: nec tibi erit alius amator: qui det unde alaris: tunc demum necesse tibi fore: in sole pecuniā inuenire: hoc est exercitio uēdi ad solē: ut pauperculæ faciūt: iuxta illud Iuue. Horrida quale facit residens in codice pellex: quid autē sit in sole pecuniā inuenire interpreteris: in prostibulo: ut uilissima scorta prostare: & pecuniam ad uictū qrere: alludēs ad meretrices nonarias: q̄ circa nonā quū sol altior ē: pstabāt lucri cā. Vt fama ē: nā ita dici solet: quū queq̄ hortamur ad cōtinēdū occasionē: quā sit nactus: cape illā per capillos: & ne amitas: ne fronte capillata post calua sit. Exide in sole: ita legēdū ē metri necessitate: & recte oronis structura: & nō exi sole: ut legit plodius rudis interpres. Ego si bonā: philematiū rn̄det: & hinc patet: Scaphā p antiphrasim locutā: quū dixit: Soli gerēdum censeo morē. Siquidē hercle: philolachis uerba sunt: ex amore cęci: ut qui patrē dicat̄ se uenditurū potius q̄ amicā egere patiat̄. Venibit: uēdet̄: a ueneo. is. Vtinā nūc meus mortuus pater nūcietur: ita scribi d3 uersus: nec ascribēdū est: ad me: nā eæ duç dictiōes superfluūt: tā ex codicibus ātiquis: q̄ metri rōne: & sermōis latini elegātia. Atq3 ut hæc sit hæres: addēdū ē ut metri necessitate. Iā ista quidē absumpta res erit: loquit̄ scapha. Qn̄ dies: noctesq3 estur. addendū qn̄ metri necessitate. Sagina plane ē: non loquitur philolaches: ut credit plodius: exponens: prope: domus mea sagina facta ē: sed uerba scaphæ sunt cōquerentis: q̄ res philematii consumatur noctes & dies: neq3 qsq̄ parsimoniam adhibeat: adeo ut sagina: & saginariū uideatur: dū illuc quisq3 tanq̄ in saginariū diuertat ad edendū: & bibendum. Sagina aūt ipsam pinguitudinem significat: & saginatio pinguefactio est: & sagino uerbum pinguefacio a satis & ago: quia arte & industria id fiat: Propertius plena saginati sumebant compita porci.

VGOLETUS ET GRAPAL. Angina.

Nonaria

SARACENVS

¶ IN te hercle certum est. Loquitur philolaches. ¶ Estur. Comoeditur. ¶ Viuo argento: idest puro. ¶ Causam diceret. Quia obstiterat male suadenti scaphiae. ¶ Prae philolache: idest praeter unum philolachem: & dicitur philolaches philolache: ut chremes chreme. ¶ Arculam. Capsulam ab arcendo. ¶ Suam aetatem spernit. Quia mulier deformis se intuendo illuditur speculo. ¶ Ob istud uerbum: ostendit amantis inconstantiam: qui pauloante perdere mulierem instituerat nunc eam uult munere donari. ¶ Morarier. Lege memorarier.

Philo. In te hercle certust principium, ut sim parcus, experiri,
Nā neq; edes qcq̄, neq; bibes apud me iis diebus.
Ph. Si quid tu in illum bene uoles loqui, id loqui licebit.
Nec recte si illi dixeris, iam ecastor uapulabis.
Philo. Aedepol summo Ioui si uiuo argēto sacruficassem,
Pro illius capite, qđ dedi, nūq̄ aeque id bene collocassem,
Vt ui deas eā medullitus me amare. oh probus homo sum.
Qui ꝑ me causam diceret patronū liberaui.
Sc. Video te nihili pēdere omneis homines ꝑ philolache.
Nunc ne eius causa uapulē, tibi potius assentabor.
Is acceptus. sat habes tibi fore illū amicū sempiternum.
Ph. Cedo mihi speculum. & cum ornamentis arculam actutum Scafa,
Ornata ut sim, quom uēiat huc philolaches mea uoluptas.
Sc. Mulier quae se, suāq; aetatē spernit, speculo elusa est,
Quid opus speculo tibi, q̄ tute speculo speculū es maxumū?
Philo. Ob istuc uerbum, nequicq̄ tam lepide dixeris,
Dabo aliquid hodie. Sc. pertuli tibi philematiū mea.
Ph. Suo quiq; loco uide an capillus compositust commode.
Sc. Vbi tu cōmodes, capillum cōmodū esse credito.
Philo. Vah quid illa potest peius quicquam muliere memorarier?
Nunc assentatrix scelesta est dudū aduersatrix erat.

VALLA

¶ VIVO argento sacruficassem: sacrum inquit fecissem argento praesentaneo. nam id uiuum uocat argentum: ita namq; melius quā ut intelligat uilius nē pe: id quod graeci hydrargyron uocant: aut uiuo argento immixto: atq; putilato. ¶ Medulitus: a medulis usq;. ¶ Mulier: quae se: suamq; aetatem specit. Quae mulier inquit: quae se pulchram uidet: & aetate uiridem. Antiquo usus uerbo specit dicit: unde species: & specimen pulchritudo. ¶ Speculo elusa est. illudit speculo: si eo utitur. ¶ Vbi accommodas capillum commodum esse credito. sensus est. Tanta tua est pulchritudo: ut in quēcūq; locū capillū ieceris: ibi uenuste accōmodetur.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ IN te hercle: philolachis uerba sunt ex occulto respondentis uerbis scaphae: quę dixerat: neq; quisquā parsimoniam adhibet. Incipiā inquit ego parsimonia uti: & parcus esse in te. ¶ Si quid tu in illum: philematii uerba ad Scapham minitātis: ei: si quid non recte in philolachem dixerit. ¶ Aedepol summo ioui: si uiuo argento sacruficassem: ita scribendus uersus est metri ratione. ¶ Viuo autem: pro naturali: & puro dixit: ut apud Virgilium. Et uiuo praeteruehor ostia saxo. Viuus etiam interdum pro ualido: & uehementi sumitur. Virgi. Et uiuo tentat prȩuertere amore: hic sensus. illud argentum: quod dedi pro huius puellae redemptiōe melius collocatum: & impensum est: q̄ si ex eo sacrificium ioui fecissem ¶ Medullitus: cordicitus: ex imis medullis. ¶ Patronū liberaui: idest philematium amicam: quae uice patroni: & aduocati partes meas tutatur. ¶ Video te nichipendere omnes homines prae philolache: ita scribi debet uersus metri ratione: & loquitur Scapha. ¶ Is acceptus est: ascribi debet: est: necessitate metri. ¶ Cedo mihi speculum: & cum ornamentis arculam actutum Scapha. hic uersus hypermeter est: abundat enim una syllaba: quae scandendo cum sequenti uersu a uocali incipiente iungitur. ¶ Mulier quae se. hic est sensus. Mulier: quae de sua pulchritudine: & tenera aetate nō cōfidit: speculūq; cōsulit: fallit plurimū: nā speculū non usq; adeo uerum refert: ut res est: itaq; aspiciens se in speculo eluditur multum: quum minus formosa appareat quā sit. ¶ Quid opus speculo tibi: hinc iam uersus tetrameter est brachicatalecticus: idest pedum septem tantum usq; ad finem comoediae. Dicit autem: non opus esse ipsi philematio speculo aliquo: quum adeo lucida: & nitida sit: ut speculo speculum esse possit. ¶ Ob istuc uerbum ne quicquā tam lepide dixeris. tolle dictionem illam Scapha: tanquā superfluentem metri ratione: uerba sunt latentia philolachis ad scapham. ¶ Pertuli tibi philematium mea: ita scribendum est puellae nomen: ut in principio huius scaenae diximus: & non philolocomasium: quod aperte ostendit carmen hoc nam si philocomasium legas: uersus non consistit: & codices antiqui philematium habent: significat autem philematium deosculatiunculam: aut certe suauiolum. φιλημα enim suauium: & osculationem significat a uerbo φιλεω. amo: cōsuesco: osculor: cuius diminutiuū ē φιλημάτιον. ut a poema poematiū. ¶ Suo quiq; loco uide: an capillus compositust commode: ita scribendus est uersus metri necessitate: & non suo quiq; loco uiden capillus satis cōpositus est commode: neq; suo quidq; loco: ut plodius legit: & corrigit insulse contra metri rationem: & uerum sensum: qui est hic. Vide o scapha: an quiq; capillus compositus est commode suo loco. ¶ Vbi tu commodes: capillum commodum esse credito. Codices ueteres habent: ubi tu commodes: & non commendas: ut plodius corrigit inscitus. Vbi inquit tu commodes: & componas capillum: commodum & compositum esse credito: nec opus est: ut iudicium alterius requiras. ¶ Quid illa potest peius quicquā muliere memorarier: ita scribendum est sententiae concinnitate: & non morarier: ut multis ambagibus plodius legit: & interprȩtari insulsissime nititur: & memorarier scriptū est in aliquibus codicibus. ¶ Assentatrix: adulatrix. Differentiam faciunt inter assentari: adulari: & blandiri: q̄ assentari ab assentior uidelicet deductū: proprie est uoce: uel laudando: uel assentiendo captare. Adulari quoquo modo: uel uoce: uel gestu fauorem quaerere: blandiri proprie tactu: q̄q̄ & ad alios quoq; sensus transfertur: & nonnunq̄ ad animum: confunduntur tamen hęc: & fere pro eodē plerūq; ponuntur.

Viuus

Philematium

Assentari.

¶ Cerusam

SARA CENVS.

¶CER usam. Qua mulieres ad candorē utunť docet: quo pacto fiat Victruuis. ¶ Vna opera. Eodē modo: & sunt uerba scaphiæ. ¶ Purpurissum. Hic color facticius: quo genas oblinunt mulieres: porphyra a græcis: nostri purpu/ra: hinc porphyriachus purpureus. Oui. & porphyriacis figere labra genis. ¶ Interpollare. In nouam faciē mutare: uertere fingere. Ci. in uerrē: aliqd demēdo: mutādo: interpollādo. Plau. quoq; in āphytriōe: illic me hō īterpollabit. ¶ Melinū. Est color melinus iter albū & fuscū: ut qdā uoluerūt a melis colore: uel a melo insula uū afferūt. ¶ Offuciā. Dolositatē a fuco: q pro fraude poniť: & pro eo: quo ueritas occultať. ¶ Sauiū speculo dedit. Amantis exprimit uanitatē q̄si: ꝙ speculo inuideret deosculato.

Porphyra quid sit

Ph. Cedo cerusā. Sc. quid cerusa opus est? ph. nam qui ma/las oblinam.
Sc. Vna opera ebur atramento candefacere postules.
Philo. Lepide dictum de atramento atq; ebore. euge plau/do Scaphæ.
Ph. Tū tu igiť cedo purpurissum. Sc. non do. scita es tu qdē
Noua pictura, interpolare uis opus lepidissimum.
Non istanc ætatem oportet pigmentum ullum attingere.
Neq; cerusam, neq; melinum, neq; aliam ullam offuciam.
Cape igiť speculū. Ph. hei mihi misero sauiū speculo dedit.
Nimis uelim lapidem, qui ego illi speculo imminuā caput.
Sc. Liteū cape. tuq; exterge tibi manus. ph. qd ita obsecro?
Sc. Vt speculū tenuisti, metuo ne oleant argentū manus.
Ne usq̄ argentum te accepisse suspicetur Philolaches.
Philo. Non uideor uidisse lenā callidiorē ullam alteram,
Vt lepide atq; astute in mentē uenit de speculo. Ph. mane,
Etiam ne unguentis unguendā censes? Sc. minime feceris.
Ph. Qua pp? Sc. quia ecastor mulier recte olet, ubi nihil olet
Nam istæ ueteres quæ se unguentis utitant interpoles,

¶ Ne oleāt argentū manus. Hoc dicit: qa specula apud priscos fiebant ex ære & argēto: id quod authoritate pliniana com/probamus. qui l. xxxiii. naturaľ historię: ubi loquiť de speculis: ac ægyptio argen/to sic inqt: atq; ut oia paganť de speculis hoc loco: optima apud maiores fiebant brundusina: stagno: & ære mixtis: plata sunt argentea. ¶ Interpolles. Ab interpollando: quæ se ornant: fingūt: & renouāt.

VALLA. Cerusa qd sit

¶CEdo cerusam. Cerusa est: quā græci psymithion uocāt: ex plūbo in acuto aceto soluto cōparať. qūo cōpareť: nō alienū puto uictruuii uerba pferre. Rhodi. n. in qt doliis sarmēta collocātes: aceto suffuso: supra sarmēta: collocāt plūbeas massas deide ea opculis obturāt: ne spiramētum obturata emittāt: p9 certū tps apiētes iuenīūt e massis plūbeis cerussā: eadē rōne lamellas æreas collocātes: efficiūt æruginē: q̄ eruca appellať. Cerusa uero cū in fornace coqť: mutato colore ad ignis icēdiu; efficiť sandaraca. id aūt icēdio factū ex casu didicerūt hoies ex eo multo meliorem usum pstari: q̄ q̄ de matellis p se nata foditur. utcūq; igiť ita cerussa compareť: neq; acutū: neq; lancinās qcq̄ hēt: neq; distrahēs: sed ēplasticū: ac refrigerās. Vsta aūt iqt acti9 pura cerussa mutať i id: qđ syricū nūcupať: quē medici sandica uocāt: exusta aūt cerussa tenuiū fit ptiū & ne qdē ita calefaciēs. fucus aūt frigiditatē cerussæ custodiēs partiū tenuitatē admisit: ut ea ad intima pꝑssit corpoꝝ penetrare. Cōpositio ex cerussa ad faciei nigrorē āmouēdū: a græcis tradita medicis. Thuris unica: una ac dimidia cerussa diligenter lota litargyrio sæpius abluto in oleo: ac decoctiōe alboꝝ ciceꝝ amili recētis: marmoris cādissimi: abrasiōis. ¶ Masticheѕ purę: aphronitri albi. saponis unciæ. xii. ouorū decē: albumina inde utere. ¶ Cedo purpurissum. i. colorē redens purpureū: qđ prisci hoc modo fecere medici. Nucleos pineos cū pauculo aceto dissoluunt ouorū uitellos āmiscent: inde mellis q̄tu; satis sit: inde illiniūt: faciūt: & sine aceto alii. ¶ Interpolare uis. In aliā forma redigere. ¶ Neq; melinū. Pli. xxxv. libr. capi. vii. Melinū inquit auripigmentū apianū. uictruuius aūt melinū inquit: qđ eius uis metalli insulæ cycladi melo dr̄ eē. ¶ Neq; aliā ullā offuciā. phycos gręce dr̄ herba: qua pristinus lanę color reparať: hāc latini fucū uocāt: uū & offucias dixerūt simulatiōes rerū. ¶ Ne oleāt argētū manus. i. argēti colorē præse ferant: & ostendant: apparet speculū argēto cōmunitū. ¶ Recte olet: naturā suā. ¶ Vbi nihil olet: subaudi alienū. ¶ Interpolles. i. quæ naturalem habitu; immutant faciei: ac inuertunt: nam pauloante id ualere interpollare diximus.

Melinum quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶Cerusam. Cerusa illinimētū est: quo mulieres ad cutē dealbādā utunť: fit ex plūbo: & aceto asperrimo: & iō pōd9 retinet: blacchā uocāt. Ab ea fit cerusatus adiectiuū nomē. Mart. Cerusata sibi placet lycoris. ¶ Purpurissum: a pur/pura: color is ē facticius: quo utunť pictores: is e creta argētarea fit: & cū purpuris pariter: tingiť: bibitq; eū colorē celerius q̄ lanę. ¶ Noua pictura interpolare uis opus lepidissimū: Interpolare Nonio significat imutare: & iterponere: & in nouā formā a uetere fingere: tractū ab arte fullonica: q̄ poliēdo diligenter ueterā qq;: quasi in nouā speciem mutat. Plaut. in amphi. Illic homo me interpolabit: osq; meū finget denuo: ut ibi diximus. ¶ Neq; melinū: melinus color a melo insula una cycladū: cādidū significat Pli. Vitruuio: & cæteris. ¶ Offuciā: offucias fallacias dicūt: a fuco uidelicet: q dr̄ color fictus: & metaphorice pro fraude accipiť: in qua ueritas ocultať. ¶ Sauiū speculo dedit: qdā differētiā faciūt: ut osculū sit officii: ut quū elōginquo redeūtes salutamus: atq; osculamur. Basiu; pudicorum: ut patris in filium. Su auiū uoluptatis: qđ est a suauitate dictū. suaue. n. dulce dicim9. Dicim9 āt suauiū: & sauiū absq;. u. i pria sylaba: sed & dr̄ia suprascripta cōfundit a poetis: ut i illo Mar. Basia da nobis diadūene pssa: & i illo Nasonis: oscula: q sūpsit: si nō & cętera sūpsit. ¶ Vt speculū tenuisti: metuo ne oleāt argētū man9. Specula argētea fiebāt: uū Plyni. libr. xxxiii. laminas duci: & specula fieri nō nisi ex optio argēto posse creditū fuerat ꝑpterea scapha lena nūc ait. Metuo ne man9 tuæ oleāt argētū a speculo: qđ tenuisti i māib9: & sic philolaches suspiceť: te accepisse argētū a quoq̄ altero amatoř. ¶ Nō ui. loqť philo. ¶ Mulier re. o. u. ni. o. optia snia: iuxta illđ Mart. Nō bñ olet: q bñ sp olet. ¶ Intpoles: fictę: adulteratæ: renouatæ: a uerbo interpolare: hic & hæc interpolis: a quo & interpola: noua inuenta: & renouationes Ply. Mutatur ars quotidie quotiens interpolis: & ingeniorū græciæ flatu impellimur: & interpolator dicitur qui antiquas uestes resarcit ac renouat: ut eas facilius uendat: cuius fœmininum est interpolatrix: de hoc uerbo interpolare: & deriuatis eius: diximus etiam in amphitrione.

Interpoles.

SARACENVS

¶ Iura. Liquores eorum: quos coquunt. ¶ Dote meruerunt. i. qui maximas attulerunt dotes: & suis nos dotibus cōpauerunt isthuc tendit illud in Aulularia: dotē accepi impiū uendidi. ¶ Aetate. s. iuuenili. ¶ Aurum turpi mulieri. s. cōuenit: nam siquid corpori deest pp deformitatē: id redimitur auro. ¶ Concinnūt melius colinūt. i. inficiunt. Hora. crines puluere collines. ¶ Quid hic uos. Nunc palam prodit. ¶ Expensi. Dati. ¶ Nunq̄ eorum quisq̄ inuideat. i. sint omnino miserrimi: nā miseris iuidēt nulli. ¶ An ibi sint ung. Mos erat unguēta: & odoramēta ipgere: cū ad mēsam accūberēt: ut bonus odor eēt: tetercq̧ pelleret. ¶ Manipulares eiusdē ordinis uiri diximus supra manipulū exiguā fuisse militū manū.

Vetulæ, edentulæ, quæ uitia corporis fuco occultant,
Vbi sese sudor cum unguentis consociauit. illico
Itidem olent, quasi quom una multa iura cōfundit coquos,
Quid oleas nescias. nisi id unum male olere intellegas.
Philo. Vt perdocte cuncta callet. nihil hac docta doctius.
Verum illic esse maxima pars uostrorum intellegit,
Quibus anus domi sunt uxores, quæ uos dote meruerūt.
Ph. Agedum contempla aurum, & pallam. satin hæc decent
Scapha?
Sc. Non me curare istuc oportet. Ph. quem obsecro igitur?
Sc. eloquor.
Philolaches nequid emat, nisi qđ tibi placere censeat.
Nam amator meretricis mores sibi emit, auro & purpura.
Quid opus est, qđ suum esse nolit, ei ultro ostentarier?
Purpura ætas occultanda est. aurū turpi mulieri.
Pulchra mulier nuda erit, q̄ purpurata, pulchrior.
Postea nequicq̄ exornata est bene, si morata est male.
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt.
Nam næ si pulchra est, nimis ornata est. Philo. nimis diu
Abstineo manū. quid hic uos tam diu agitis? Ph. ego tibi
Me exorno, ut placeá. Philo. at mihi qdē sic ornata es satis.
Abi tu itro. atq̧ ornamēta hæc aufer. sed uoluptas mea
Mea philematiū potare tecum collubitum est mihi.
Ph. Lubet & ædepol mihi tecū, nā qđ tibi, idē mihi lubet
Mea uoluptas. Philo. iā istuc uerbū uilest uiginti mnis.
Cedo amabo decūbe. emptum tibi dare hoc uerbum uolo.
Etiam nunc decē minæ apud te sunt. uel rationem puta,
Triginta mnas pro capite tuo dedi. Ph. cur exprobras?
Ph. Ego ne id exprobrē, q mihi met cupio id opprobrarier?
Nec quicq̄ argenti locaui tam diu usq̄ æque bene.
Ph. Certe ego, q te amo. operā nusq̄ melius potui ponere.
Philo. Bñ igit rō accæpti, atq̧ expensi inter nos cōuenit.
Tu me amas. ego te amo, merito id fieri uterq̧ existumat.
Hæc q gaudēt, gaudeāt perpetuo suo semper bono. Ph. age
Accūbe igitur. cedo aquā manibus puer. appōe hic mēsulá.
Qui iuidēt, ne unq̄ eorū qsq̄ inuideat ꝓrsus commodis.
Sc. Vide tu an ibi sint ūguēta. ph. qd op'ē, cū stacte accubo.
Sed est ne hic meus sodalis. q hic icedit cū amica sua?
Is ē callidates. cū amica eccū incedit. euge oculus meus.
Cōueniunt maniplares, eccos prædā participes petunt.

VALLA

¶ EDentulę: cassę dentibus. ¶ Phuco occultant. Colore extrario: & aliunde petito obtegunt. ¶ Nisi id unum ut male olere intelligas: hoc idē alexander aphrodiseus in libro problematū inquiens: cur situ & fœtorē olentes coniuncti fuerit unguine odorifero tetrum odorem spirant nunqd quod in multis hoc efficitur acutum: aut quod multi sudantes grauiter olent: unguentum enim calefactorium quiddam est: sudores ergo allicit. ¶ Purpura ætatæ occultanda est. Vetulæ inquit suū est senilem ætatem pulchris tegere ornamentis. ¶ Peius cæno collinunt: magis deturpāt q̄ cænum corpus. ¶ Emptū tibi dare: hoc uerbum uolo: pecuniam inquit tibi uolo tradere: ut hoc uerbum emam. ¶ Ratōem puta: calculato. ¶ Cur exprobras. i. memoras: quę fecisti: ut mihi cedere probro uideatur. ¶ Conueniunt manipulares: id est sub eodem manipulo milites nempe: q domi apud me epulantur.

Manipulares milites qui

VGOLETVS ET GRAPA.

Edentulus

¶ EDētulæ: sine dentibus: edentulus. n. dicitur qui dentes nō hēt: is græce νωδὸς appellatur: qđ & gellius asserit. ¶ Nisi id unū male olere intelligas: ita legēdus uersus est ex codi. antiqs: metri: & sniæ congruitate: absq̧ ea dictione nil: q̄ interposita erat in exēplaribus impressis. ¶ Verū illud est maximū: illa est maxima ueritas: quam dixit scapha de muliere unguentata: q̄ nihil aliud: q̄ male olet. ¶ Adeo pars uestrorū intelligit: ita scribēdū est ex codicibus antiquis: & recta snia: & non nostrorū: ut plodius amens legit: & infra. ¶ Quę uos dote meruerūt: non quæ nos: loquitur enim philolaches: qui uxorē utiq̧ nō habet: licet autē i occulto sit: quantum attinet de philematium: & Scapham: palam tamen est: auditoribus: qui in scena sunt: & ad eos cōuersus hęc uerba ꝓfert. ¶ Vestrorum autem: pro uestrum positum est: more antiquo. ¶ Quæ obsecro. s. curanda sunt: & delendum est: igitur: quod hic additum erat contra metri rationem: & antiquorum codicum scripturam. ¶ Nā amator: hic sensus. amator: emit sibi mores meretricis: & leporem: ac uenustatem auro: & purpura: quibus meretricē dōat: ut ab ea moribus: & uenustate: ac lepore delectet: nō ergo opus ē: ut meretrix amatori ostēderet purpuram & aurum: q̄ ille sua eē nō uult: sed meretrici: pro moribus ipsius donat. ¶ Purpura ætati occulcanda: est aurum turpi mulieri. ita scribendum uersum hūc cēsemus: hoc sensu. Si qua mulier uetula ēst: & ætate plena: ei occultanda: & superinducenda est purpura: ut aliquāto iunior appareat: & si qua paulo turpior est: auro ornāda: & complenda; ut formosior uideatur: & cōstructio talis est: purpura est occulcanda ętati. i. mulieri iam ętate prouectæ: & aurū est occulcandū turpi mulieri: nec scribendum est ætate: & exponendum iuuenili. s. & teneriusculæ: nec aurum turpe: & non turpi: ut exponit: & corrigit plodius ille uanissimus Plauti interpres. cui Sarracenus quoq̧ par

rum distantia

rum distantia:nisi & peiora prodidit. ¶ Postea. Sententia uera:& aureis litteris notanda:ꝙ ea mulier quę male mo/ rata est:frustra se exornat:quū eam turpes mores magis inqnent:q̄ si cœno illita:& oppleta sit. ¶ Collinunt: turbāt: inqnant:a uerbo lino: quod est leuiter superinduco:& inspergo. Vir. Et paribus lita corpora gutis. Cicero. Tuli mo leste:ꝙ litterę delitę mihi a te redditæ sunt. ¶ Nam nę si pulchra est mulier. mulier addendū est metri necessitate: & sententiæ congruitate:aliter uersus claudus sit:qđ plodius non uidit. ¶ Quid hic uos tandiu agitis: addenda est di/ ctio illa tā aduersus integritatē. ¶ Ego tibi:sic addendū est ego:ut cōstet uersus:& nō claudicet. ¶ At mihi quidē sic ornata es satis:ita cōplendus uersus est:nisi mancū legere uelimus. ¶ Mea philematiū:& hic uersus clare ostēdit:scri/ bi debere philematiū:& non philocomasiū:ut scribunt plodius:& Sarracenus inscii interptes: quandoquidē uersus philocomasiū non pateret. ¶ Nam qđ tibi:idē mihi libet. ita scribēdus uersus:& nō nam qđ tibi libet uersus ratione. ¶ Iā istuc uerbū uile est uiginti mnis. Scribendū est mnis:& nō minis ex codi. antiqs:& metri necessitate:utroq; enim modo dicimus:& mina:& absq; .i. mna:nā grece μνᾶ dicit. Sensus est:hæc dulcia:& amorabūda uerba:qđ tibi libet: mihi libet uoluptas mea:multo pluris sūt:& plus admodū ualent:q̄ sint uiginti minæ ex illis: quas ꝑ capite tuo dedi. Quapꝑter decē tantum minę restant mihi apud te de expensa:quā feci in te emenda:dederat eni triginta minas pro ea & scribendū est. ¶ Triginta mnas:& nō minas ratione:qua supra. ¶ Cur exprobras: philematii uerba sunt: cui hęc cōmemoratio bn̄ficii:& emptionis de se factæ uisa fuerat exprobratio q̄dam exprobrare:& opprobrare: ē igno/ minię obiicere:probrū enim scelus:ac flagitiū significat:& per metaphorā pro ignominia accipitur:quę ex scelere se/ qui solet:ut datū est illi probro. i. ignominiæ ascriptū. ¶ Qui mihi met cupio id opprobrarier:probro obiici: ꝙ rem .s. tam carā:& insignē tam uili emerim. ¶ Certe ego: philematiū loquitur:par pari r̄ndens:nam quum ille dixerit:ni hil argenti ęque bene locasse:& expēdisse:q̄ id:quo eam emit:ipsa r̄ndet:nullam operam melius posuisse q̄ eam: qua ipsum amat. ¶ Ratio accepti:atq; expensi:puerbialiter hoc dicitur:quū animi placide conueniunt:non secus q̄ ta/ bulę:in qbus accæpta:& expensa describunt̄. ¶ Puer appone hic mensulā:scribendum est mensulā ex prisciano locū hunc adducente libro tertio. ¶ Qui inuident:ne unq̄ eoꝝ quisq̄ inuideat prorsus cōmodis:ita scribendus est uersus ex codi. antiquis:& etiam impꝛ̄ssis:& clarus est sensus:iuxta illud Martia. Oibus inuideas liuide:nemo tibi: nec opus est ambages referre plodii:legentis cōmodi:& garientis de uerbo inuideat pro impendio uideat:ut auctiua particu/ la sit in:& reliqua. ¶ Vide tu an ibi sint unguenta. Scaphę uerba sunt. Mos aūt erat odoramenta:& unguenta sparge re:quum ad mensam accumberēt:ut bonus odor esset:teterq; pelletur. Quid opus est:cū stacte accubo. Si plodius ar rogans plauti interps:& Sarracenus lusciosus:longius uiderent:ita profecto uersum hunc legissent:& non cum istac accubo. Nā codi. antiqui:cum stacta accubo habēt:& sensus est optimus:& omni cōgruitate aptissimus:ut quū Sca/ pha rogasset unguēta:philolaches respondeat:non opus esse alio unguento: q̄ñ ipse accubet: cū philematio amica: quæ utiq; stacte ipsa:& unguentoꝝ omnium princeps sit. Scimus. n. stacten unguentū esse omnium primum: quod ex myrrha arbore arabiæ odoratissima fit:ut Dioscorides:& Plynius asserunt:De qua hic poeta in curculiōe sic ait: nam omniū unguentum odor pręe tuo nautea est:tu mihi stacte:tu cinnamū:tu rosa:tu crocū &c̄. ¶ Is est callidates: hoc loco plodius:non iā lusciosus:sed plane cæcus:& sōno oppꝛ̄ssus est:quum corrigit callidamates:& scribendū est inquit callidamantes:sed qualis erit hic uersus:si callidamātes legeris plodi amulico tere:qđ sibi uolet callidaman/ tes:certo una mecū ignorare te existimo. Scribendū igit̄ est Callidates ex codi. anti. recta lege metri:& cōuenienti no minis sign̄atione:nā bonū:bellūq; datorē Callidatē interptabimur a καλος bonus:& δο [illegible] dator:qđ fere accidit in his adolescentibus genio & amori deditis:qq; præcipue sibi amicas diu seruare q̄runt:ut dent:donēcq; multū:suas q; ad illas diuitias quottidie aggerant:& ꝓfundāt. ¶ Maniplares:militis eiusdē manipuli & cohortis:socii ū; n̄ri:& amātes:ut ēt nos sumus:scribendum aūt hic est ꝑ syncopā maniplares:& nō manipulares metri necessitate.

Lino

Mina.

Probrum.

Stacte.

Maniplarȩs

Callidates. Scapha. Delphium. Philolaches. Philematiū.

Duorsum mihi uenire ad Philolachem uolo tem/
pori.
Audi, en tibi impetratum est. Ca. nam illi ubi sūt.
effugi foras
Ita me ibi male conuiuii, sermonisq; ptesum.

Duorsū uenire. Sodalitiū:& cō potationē chorus hic affert spe ctatoribus:ebriiq; mens osten// dit̄ nescia pudoris:& uerecun // diæ. ¶ Volo tempori. Dicimus tempori: tempore:& ꝑ tēpus ut docet Do na. ¶ Cesunt. A cedo ceso.

SARACENUS.

Duersū uenire. callidamātes se ad phylolachetē recipiēs ꝑ cūctat̄: ubi nā sit:& iterim cū amasia sua delphio se oble// ctat:quo ad tādē aduenit callidamantes.

VALLA.

Duersū mihi uenire. Versus ē tetrameter brachicatalectic⁹:septē pedibus cōstans. Sodaliciū:& cōpotatio nē cōtinens philolachis:& Callidatę:ac eoꝝ amicaꝝ. In hac āt scena ebrii mēs ondīdtur:nescia pudoris:& uerecūdiæ:& ut coniici pt̄:hic prius sensus ē:ut Callidates itroducat̄:q tanq̄ ebri⁹ discesserit e quodā so/ dalitio:& comessatiōe adolescētū una cū delphio amica:qm̄ ibi ab sodalib⁹ ebriis:& ipsis fortasse male ha bitus fuisset in cōuiuio:& discedēs famulos suos alloquitur ꝑcipiens:ut sibi aduersum eant tēpestiue domum philo/ lachis:quo se recipe decreuerat. ¶ Mihi uenire scribendū est ex codi. antiquis:& snię congruitate:ac metri ratione:& non uenire inibi:ut corrigit insulsus plodius:nulla ꝑdictoꝝ habita rōne. ¶ Volo tpi: dicimus tpi:tempore:& per tē/ pus:ut ait Donatus. ¶ Audi en tibi ipetratū. Scapha loqtur:q̄ sciens Callidatē a philolache iādudum desideratum: quū uenientē:& loqntē in hunc modū uidit:alloqtūr philolachē:& dicit. Audi. s. q̄ loqtur Callidates: en tibi ipetra/ tuū:qđ cupiebas:ū:ut ad te ueniat. ¶ Nā illi ubi sunt effugi foras:ita scribendū est absq; dictiōe illa inde:q̄ tñ subaudi enda est:ut sit:nā effugi foras inde:ubi illi sunt:& cōtinuata uerba sunt Callidatæ cū superioribus. ¶ Ita me ibi male cōuiuii:sermonisq; pertesū:ita cēsemus scribendū uersum:hoc sensu:effugi foras ab eo loco:ubi illi alii adolescētes co messatores:& cōpotatores erāt:quoniam me ibi ptesū est sermonis eoꝝ:& conuiuii:nec scribendum est cesunt: tanq̄ a cedo cęso:ut Sarracenus legit:& exponit absq; ullo recto sensu:neq; conueni:aut conuitii:ut fabulatur plodius.

VGOLETUS ET GRAP.

Tempori.

SARACENVS. Blepse qd sit. VALLA. Comessor unde ueniat.

MAMmam adire. Loquitur: ut ebriolus puerorum uerba sunt: cato q cibum ac potionem buas: & papas docent: & patrem tatan: & matrē mammā. Moratis uitæ debeas. Forte melius: morata esse debebas. Comus: ornatus: compositus. Mandet humo. Sepeliat. Blepse. spectare: a blepo: quod significat specto uideo: græcum est uerbum.

NVNC cōmessatū ibo. Verbum cōmesor. hoc est epulor fit ab eo: quod greci comazo dicunt. Hilari ingenio. hilariter: ut eius natura expostulat. Videor mām̄am adire: hoc est tanta hilaritate q̄ si mām̄am adirem. Mām̄am nutricē: & unde lac sugit. Si tibi est cordi. si modo tibi placet. Duce me amabo: blandientis uox amabo: ducep duc. ebrium esse oñdit. In uia accubas. Iaceas ex ebrietate. Lectus est stratus cōis: subaudi tibi: & mihi. Madet hō: ebrius est. Nolo eqde͡z te affligi. Mitte inquit: ut te sustineam: ne cadendo te afflictes. Eo cōmessatū. ut sim in cōuiuio. Sic sine eum esse ipsum: mitte inqt: ut ita habeat: sunt qui loco esse blepse habeant qđ esse spectatum ire. Cantarum circum. omnibus: qui circum stant inquit da cantarum: ut potetur ab omnibus.

VGOLETVS ET BRAPA. HILAri ingenio: ingeniū proprie significat naturā cuiq͡z ingenitam. Terentius. Nam qui cū ingeniis conflictatur eiusmodi. i. cum hoibus eius naturę. Virgil. Nunc locus aruorum ingeniis: interdum significat uim intelligendi naturale͡z: quam sæpe inuenimus: q̄ ab aliis nō didicim⁹. Vnde præclara ingenia: & obtusa ingenia dicimus: hoc ē acuta: & rudia: & homines ingeniosos: qui naturalem uim ad aliquid agendum accōmodatam habēt. Et lepido. Venustū a lepido distare dicimus: ꝙ uenustū uocamus: quod cū gratia quadam: & uenere dicitur: uel fit. lepidum uero: qđ rotunditatæ quadā: & breuitate: & q̄si celeritate: atq͡z acumine uerborum uenustū est: unde lelius queadmodum id animal: quod lepus uocatur aleuitate pedum dictum existimat: ita & leporē in oratiōe a pedu͡z suorum leuitate putat appellatū: h͡z. n. oratio quoq͡z suos pedes: siue soluta: siue numerosa sit. Mām mam adire: sensus est: ut ebrioli: ac pueri dicentis: o delphium: quum ad philolachem eo: num tibi uideor ad mām̄ā nostram ire: ita antiqui: & nostri quoq͡z alumnam: & matrem uocabant. Cato. qui cibum: ac potione͡z buas: & papas docent: & patrem tatan: & matrem mammam.

Mamma.

Nunc commessatum ibo ad Philolacheten. ubi nos hilari
Ingenio & lepido accipiet. ecquid tibi uideor mammam
Adire? De. semper hoc modo moratis debebas
Vti. Ca. uis ne ego te, ac tu me amplectar? De. si tibi ē cordi
Facē, licet. Ca. lepida es, duce me amabo. De. caue ne cadas,
Asta. Ca. oh oh ocellus es meus. tuus sum alūnus. mel meū.
De. caue modo ne prius in uia accumbas, q̄ illic, ubi
Lectus est stratus, quo imus. Ca. sine sine cadere me sines
Et hoc qđ mihi ī manu ē? De. si cades, ñ cades qn cadā tecū
Iacēteis tollet nos postea ambos aliquis. Sc. madet homo.
Ca. tun mea uis mámá adire? De. cedo manū. nolo eqdē te
Affligi. Ca. en tene, age simul quo ego eam an scis? De. scio.
Ca in mentem uenit.
De. Mō. Ca. nēpe domū eo comessatū. De. immo istuc qdē
memini.
Philo. Nū nō uis me obuiā hisce ire aie mi? ph. illico ex oib⁹
Optūe uolo. Philo. iā fuortar. ph. diu est iā id mihi. Ca. ecqs
hic est? Philolaches adest.
Ca. En Philolaches, salue amicissume mihi hoium oiu͡z. ph.
Dii te ament,
Accuba Callidates, unđ agis te? Ca. unde hō ebri⁹. ph. pbe,
Quin amabo accubas Delphiū mea. Ca. da illi quod bibat,
Dormiam ego iā. de, num mirū hic, aut nouom qppiā facit?
Philo. Quid ego hoc faciam postea mea. ph. sic sine eum
quiescere.
Age tu interim da delphio cito cantharum Erotium.

Istoc modo moratis debebas uti: ita scribendum censemus nos: omissis uaniloquis nugis plodii: & item Sarraceni. loquitur Delphium respondens callidatæ. o callidatæ semper debebas uti sociis: & sodalibus istoc modo moratis: & huiusmodi moribus imbutis: quibus est philolaches: quod si fecisses: scilicet non opus fuisset nunc sodalicium deserere illepidum: & nobis ingratum: ut fecimus. Vis ne ego te: Callidates ut ebrius loquitur: qui non aduertens sermonem delphii: & petit eius amplexum ibi in uia: cui & illa annuit. Duce me amabo: quum pedibus stare non posset callidates: petit a delphio: ut se ducat: quod illa respondens magis declarat: quum dicit: caue ne cadas: asta. Caue modo. Delphiu͡z loquitur: caue inquit: ne prius accumbas: hoc est te deiicias hic in uia: q̄ coimus illic: ubi lectus est stratus: idest morare aliquantum: & te sustine: usq͡z du͡z ambo peruenerimus ad philolachem: ubi in lecto strato postea coibimus. Scribendum aute͡z est coimus ex codicibus antiquis: & sententiæ congruitate: & non comus: neq͡z comis: ut plodius: & Sarracenus rudes interpretes legūt. Sine: sine cadere me. Callidates loquitur. Sine: & hoc quod mihi in manu est: habebat fortasse Callidates manum ad delphii folliculum: quem pertractabat: propterea inquit: sines & hoc cadere: quod mihi in manu est? Ideo respondet Delphium. Si cades: tecum cadam. Madet homo. Scaphæ sunt uerba: q̄ Callidaten madere: hoc est ebriu͡z esse inquit. Madere enim est ebrium esse: & madidus temulentum significat. Tibullus. Non festa luce madere est pudor: errantes & male ferre pedes: nam quod Sarracenus legit: Mandet humo: idest sepeliet: contra antiquorum codicum scripturam: & sententiæ concinnitatem nugæ uidentur. Tun mea uis mammam adire. Quia superius callidates dixerat: ecquid tibi uideor mammam adire: quū eo ad philolachē: nunc interrogat delphium: si & ipsa uult adire mammā: hoc est philematiū philolachis amica. nam quod plodius: meā mammam legit. i. genitalia nō placet. illud uero falso censemus: ꝙ delphium niteretur callidatem leuare: quem utiq͡z nundum uidimus cecidisse. Cedo manum. Da inquit Delphium manum tuam mihi: ut te sustineā: ne cadas: & te affligas. Vnde ille porrigens manū ait: en tene: age simul non enim dicit: leua me: sed age. utpote: qui stabat: & non deciderat. Quo ego eam an scis? loquitur: ut ebrius: rogatq͡z illam: an sciat: quo ipse eat. Modo nempe domum eo comessatum: iterum tanq̄ uaniloquus: & temulētus loquitur.

Madere. Madidus.

quitur. ¶ Immo istuc quidē memini: tollēda est dictio illa iam: quę erat ante memini: uti supfluens metri rōne. ¶ Nō non uis. philolachis uerba sunt ueniā petētis ab amica sua philematio: eundi obuiā Callidatę & delphio. ¶ Accuba callidates. hic quoq; locus apte ōndit callidates: & nō callidamantes scribi dēre: sup quo plura uerba non faciemus. ¶ Probe: loqtur philematiū: rñdens ad illud callidatæ: uñ hō ebrius: & deinde uocans ad sedendū ad mēsa; Delphium. ¶ Num misę hic: aut nouū. Solēt. n. ebrii ire cubitū. ¶ Quid ego hoc faciā: philolaches philematiū rogat: qd ego inqt faciā hoc. i. cū hoc ita ebrio: & iā sopito: uñ illa rñdet. ¶ Sic sine eū quiescere: & ita scribendum censemus: & nō ipse: neq; blepse tā metri rōne: q̄ snię cōgruitate: qd uerbū quiescere quū a plodio afferat lectū in qbusdā codi. quanq̄ ipse nō recepisse illud uideat: nobis admodū cōgruere uisum est. ¶ Age tu interi: ascribendū est tu metri necessitate ex codi. anti. ¶ Da delphio cito canthaꝝ erotium. ita scribendū censemus uersum: & erotiū: non circum legendū: quod sit nomen famulæ a philematio uocatę: ut delphio ꝓpinaret potum: nam in codicibus antiquis manu scriptis: legitur eritum. & non circum. quæ dictio cum erotio maximam habet similitudinem: & sic sentētia erit absoluta.

SECVNDVS ACTVS.

Tranio. philolaches. Callidates. Delphium. philematium.

Vppiter supremus summis opibus atq; industriis.
Me perisse, & philolacheten cupit herilem filium.
Occidit spes nostra. nusq̄ stabulum est cōfidentiæ.
Nec salus nobis saluti iam esse, si cupiat, potest.
Ita altum erroris montem maxumum ad portum modo
Conspicatus sum. herus aduenit peregre. periit tranio.
Ecquis homo est, qui facere argenti cupiat aliquantū lucri?
Qui hodie sese excruciari meam uicem possit pati?
Vbi sunt isti plagipatidæ ferritribaces uiri?
Vel isti qui trium nummorum caussa subeunt sub hasta?
Vbi qui dindymeneis hastis corpus transfigi solent?

SARACENVS.

Vppiter supmus. Dū ista interim fiūt: aduenit pegre domū theuropides pr̄ philolachetis: ob cuius aduētū tranio totus metu ꝑturbat: nesciusq; philolaches qd capiat cōsilii: astu traniōis seruat tñ. ¶ Stabulū. Qd ꝓprie astādo: & ꝑmanendo dr̄ ꝑ loco firmo: & stabili positum est. ¶ Erroris montē. Vt maiorē animi affectū dnotet. ¶ Plagipati. Patiētes plagas: & uerbera: & adiecit ferrei. i. ad sustinendū patiētissimi. ¶ Tribaces. Vtpote ualētiores. ¶ Subeūt sub hasta. Vēdi patiūtur. Iuuenalis: & caput dña subeūt uenale sub hasta. ¶ Denis hastis. Decē uulnerib⁹. ¶ Amolitier. Pro amoueri.

Stabulum unde dictū

VALLA.

Vpiter supmus. supra ōnsum ē in gruniōis & traniōis cōtētione: tranionē ad portū contēdere: ut ad epulandū obsoniū coemeret hero. nūc se in portu pegre rediisse heꝝ ōndit theuropidē: q̄obrē aduenieti primas instruit insidias: fores occlusas inueniat: itaq; domi oēs iubet silere discūbentes. ¶ Nusquā stabulū est cōfidentię. Nullo inqt in loco l; nobis cōsistere: ubi cōfidamus. ¶ Erroris mōtem maximū. Viso theuropide: eū montē erroris uocat q̄a qd̄ a ꝓposito errēt: facit. ¶ Herus aduenit pegre. nēpe theuropides. ¶ Periit tranio: se piisse dicit: q̄a herilis filii corruptor. ¶ Excruciari ꝑ me: locū meū subire in cruciatu possit. ¶ Plagipati ferrei. q duricia ferrea patiplagas q̄ ant. ¶ Tribaces uiri. atriti flagris. tribuo nāq; tereo significat. ¶ Trium nūmoꝝ causa. i. uilissimo ꝑtio. ¶ Subeunt sub hasta. sub hastari q̄ant: & uilissima q̄q; perpeti.

Tribuo qd significet

VGOLETVS ET GRAP.

Vppiter supmus. Idem genus est carminis cum scena superiore: tretrametrū uidelicet brachicatalecticu;: septem cōstans pedibus: usq; ad illū uersum. Pluma haud interest: ab eo. n. usq; ad finem scænę: trimetru; est: sex tātum cōstans pedibus: cōtinetq; perturbationē Tranionis serui: ob reditum peregre teuropidæ senis: nec minus philolachetis herilis filii: anxie quęritantis: quid sibi cōsilii caperet in tā subita nouitate: cui dolis: & astu Tranionis suppetiæ feruntur. ¶ Nusq̄ stabulum est cofidentię. A sylū: refugium: hospitium. Stabulū. n. a stando dictū ꝓprie hoīum diuersoriū: & hospitiū dicitur: hinc stabula ēt appellantur loca: in quibus armēta: gregesq; cōsistunt in agris: & sub diuo ueluti quædā statiōes animaliū. ¶ Altum erroris montē: maximū timorem: ingentē calamitatē: & cōsternatiōem. Nam qd̄ ait audax nouoꝝ usurpator plodius: qd si scribis: altum eurydamantē: fumus: & nebula est: quū uersus nō cōsistat: si altum eurydamantē scribas: & nec snīa satis quadraret: & codices oēs erroris mōtem habeant. ¶ Qui facere argenti cupiat aliquantū lucri: q cupiat lucrifacere: & lucrari aliquantum argenti. ¶ Qui hodie sese excruciari meā uicem possit pati: ita legendū censemus uersum: & nō meo aio. ¶ Tum quia: cōcinnitati snię magis cōuenit: tum quia in codi. antiq̄s scriptum est. ¶ Me animum. ex qua litteraꝝ agglutinatiōe facile resultauerit. ¶ Meam uicē: si cōsiderentur paulo acutiore ingenio. ¶ Vbi sunt isti plagipatidæ ferritribaces uiri: uersus hic ita legendus est ex codici. antiquis: & recta lege metri: ac cōuenientiori locutione: q̄ plagipati: nemo. n. unq̄ audiuit: ut plagipatus quis dixerit: & quamq̄ fictum quoq; sit plagipatidæ: habet tamen similitudine; ꝓpiorem grāmaticæ: q̄ plagipati: qua dictiōe: & in captiuis usus est poeta: quū inquit: nil moranť iam lacones imi subsellii uiros plagipatidas: &c. cui siſe. Et alibi Idē nouorum uocabuloꝝ fictor: sed non ineptus: dixit flagricibę. Plagipatidæ autem ꝓ plagigeris: & plagas patiētibus accipiendū est. ¶ Ferritribaces aūt: ueluti ex dictione latina ferrum: & gręco uerbo τρίβω: qd̄ tero significat cōpositum uidetur: & significat ferrum terrentes: hoc est: qui cōpedes sæpius terere: & in eis uersari soliti sunt. Nam qd̄ Sarracenus interꝑs inquit. tribaces utpote ualentiores: meræ insaniæ sunt. Vel isti: q trium nūmoꝝ causa subeunt sub hasta: ita scribendus uidetur hic uersus: & nō. uel isti: q hastis: metri rōne. & quia dictio illa hastis supfluens esset: est tñ hypermeter uersus: abūdans una syllaba ultima: q̄ quū seq̄nti uersu a uocali incipiēte scandēdo iungiť: hoc dicit: ubi sunt isti: qui postq̄ sua oīa abligurierunt: se se tribus nummis uenditare solent: & in aliorum mancipatum dare: de quibus Iuuenalis dixit. Et ꝓferre caput domina uenale sub hasta. ¶ Vbi qui dindymeneis hastis corpus transfigi solent. Versum hunc ita scribeñ. censemus metri rōne: & sentētię. quę est: ut dicat: ubi sunt illi cybelei sacerdotes: qui seipsos feriunt: & uerberant: cultris: ac ueruculis musculos transfigentes: Si tantus eis amor est plagarum: & uerberum: nunc me adeant: & meam subeāt uicem: Cybelei sacerdotes per corybantiam capita rotantes: suos sibi musculos inuadebant: & contrūcabant: iuxta illud. Et secet ad phrygios ui

Stabulum.

Plagipatidæ.

Ferritribaces.

Cybelei sacerdotes.

lia membra modos. Cybele autem mater deorum est: dindymene appellata a phrygię loco: quem dindymenen di cunt. Dindymus quoq; & dindyma mons est phrygię dicatus matri deum: & dindyma montes etiam sunt immine tes cyzico: in quibus est delubrum cybeleium. Nec scribendum est: ubi aliqui: qui: ut scribit plodius: nam aliqui super fluit: neq; qui denis hastis pro decem uulneribus: ut Sarracenus exponit: nihil uterq;: nisi inscitiam redolentes.

SARACENVS.

Solea qd sit.

¶ CEDO soleas: q̃ pulchre Pla. fingit hoiem ebriũ: soleę sunt calciamenta: dici turq; solea piscis genus: & materia robu stea: ut alibi dictũ fuit. ⁋ Matula. est uas: siue situla ad deponendũ uentris onus. dicitur & matella & matellio.

VALLA.

¶ VT offigant. infixi habeantur. ⁋ Argentũ petito: p̃sentaneum: sine mora p̃bitum. ita Pli. sæpe locutus p̃sentaneum re mediũ dicit. ⁋ Curro curriculo donum. Curriculo: statim: nã aduerbiũ est. ⁋ Cia amolirier: dimoueri ne qd innotescat ad uenienti. ⁋ Qui pōt. Quo mō fieri pōt: ut perieris. ⁋ Quid illi reditio ē huc fu it. Quid inqt redire fuit necesse. ⁋ Cedo soleas: calceos dicit. ⁋ Pro matula hẽbo: matula ac matelio ad nature secretiora uentrisq; onus excipiendum.

Matula qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ EGO dabo. Si qs meam uicem subire uult: & p̃ me in crucẽ excurrere: quam ti meo mihi subeũdã: talẽtũ a me recipiet. ⁋ Pręsentariũ: quod & p̃sentaneum dici tur. i. promptũ: & in numerato: uenenum p̃sentaneũ: & præsentissimũ appellatur: qd illico: & stati occidit: uel liberat. ⁋ Sed ego sũ nę infelix: ita scribẽ. est. non sũ nę il le infelix metri rõne: q̃ dictionẽ. ille. non patitur: quod plodius interp̃s non uidit. ⁋ Adest opsoniũ: philolaches loquit: ui dens tranionẽ accedere redeuntem a por tu: quo iuerat: ut ipsis adolescẽtibus eme ret opsonia: opsoniũ autẽ nomen grecum est ὀψώνιον. & dr̃ quicqd additur pani & uino: uñ opsono: & opsonor deponẽs: nã utroq; mō dicimus pro cõuiuari: siue opsonia emere: ut in captiuis dixit. Ipsi opsonãt: quæ parasitorũ ante erat proui cia. ⁋ A portu uenit: scribendum est uenit ex codi. antiqs: & metri necessitate: & nõ adit: ut plodius legit: & Sarracenus. ⁋ Ego & tu perimus. duplici ii scribendum perii mus: ut sit p̃teriti tp̃is metri necessitate.

Opsono & opsonor.

Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excurrerit.
Sed ea lege ut offigantur bis pedes, bis brachia.
Vbi id erit factum, a me argentum petito præsentarium.
Sed ego sum næ infelix, qui non curro curriculo domum.
Philo. Adest obsoniũ. eccum Tranio a portu uenit. (piimus.
Tr. Philo. philo. qd ẽ? tr. ego & tu. philo. qd. tr. & ego & tu
philo. Quid ita? tr. pater adest. philo. qd ego ex te audio?
tr. absumpti sumus.
pater inq̃ uenit tuus. philo. ubi est is obsecro? tr. hic adest
philo. qs id ait? qs uidit? tr. egomet iq̃ uidi. philo. uæ mihi.
Quid ego agã nũc? tr. nunqd tu, malũ, me rogitas qd agas?
Accumbas. philo. tu en uidisti? tr. egomet inq̃. philo. certe
inq̃ occidi
Si tu uera memoras. tr. quid mihi sit boni, si mentiar?
philo. Quid ego nunc faciã? tr. iube hæc hinc oĩa amolirier.
Quis istic dormit? phil. Callidates. tr. suscita istũ delphiũ.
De. Callidates, callidates uigila. Ca. uigilo. cedo ut bibam.
De uigila, pater aduẽit peregre philolachis. Ca. ualeat pr̃.
philo. Valet ille qdẽ. atq; ego dispii. Ca. disperisti? q pōt?
philo. Quæso exurge, pater aduenit. Ca. tuus uenit pater?
Iube abire rursum. quidnam illi reditio etiam huc fuit?
philo. Quid ego agam? pater iam hic me offendet miserũ
aduenïens ebrium,
Aedeis plenas conuiuarum, & mulierum. miserũ est opus,
Sicut ego aduentu patris, nunc quæro, quid faciam miser.
tr. Ecce autem hic deposuit caput, & dormit, suscita.
philo. Etiã uigilas? pr̃ iq̃ aderit iã hic meus. Ca. ain tu pr̃?
Cedo soleas mihi, ut arma capiã. ego pol iã occidã patrem.
philo. perdis rẽ. tace amabo. abripite hũc itro actutum iter
Ca. Iã hercle ego uos p̃ matlã hẽbo, nisi matulã datis (man᷑.
philo. perii. tr. hẽ bonũ aium. ego istũ lepidẽ medicabõ metũ.

⁋ Hic adest addẽdum hic metri necessitate. ⁋ Quid ego agã nunc: addẽdum ẽ nunc rõne metri. ⁋ Amolirier: amoueri: auferri. ⁋ Callidates: callidates. uerba sũt. Delphii siscitãtis callidatẽ amatorẽ suũ. ⁋ Valet ille qdẽ: atq; ego dispe rii: uerba sũt philolachis interp̃tantis in bonã partẽ uerba callidatę: q dixerat. Valeat pr̃: sed in malã partẽ: ac si dixis set abeat: nõ rediturus: nã ut ait Varro: iõ mortuis salue: & uale dicimus: nõ q; ualere: & salui eẽ possint: sed q; ab iis re cedimus: eos nunq̃ uisuri hinc ortũ ẽ: ut ẽt maledicti sigñationẽ interdũ uale obtineat: ut Terẽ. Valeãt q inter nos dis sidiũ uolũt: hoc ẽ ita a nobis recedãt: ut nunq̃ ad nr̃m reuertant aspectũ. Addendũ autẽ fuit ego iter atq;: & disperii: nõ metri necessitate: sed sniæ cõcinnitate. ⁋ Qui pōt. i. quo mõ pote est: qũo possibile ẽ. ⁋ Quæso exurge. tollẽda est di ctio ædepol q̃ erat media horũ duorũ uerborũ: metri rõne. ⁋ Quidnam illi reditio ẽt huic fuit: Addẽda fuit syllabica adiectio illa: nã: necessitate metri. ⁋ Miserũ ẽ opus plodius hic solẽs nugatur: quũ inqt: miserũ me ẽ opus aduẽtu pr̃is: si cut ego maneo: hoc ẽ ita deficiunt res: ita prolapsę: ut pr̃is aduẽtu sit opus. Quæ affaniæ hominis: quæ deliria sunt hæc? immo philolaches nollet patrẽ aduenire: quis antẽ unq̃ sic locutus ẽ: ẽ opus aduẽtu pr̃is: sicut ego maneo? Qua re ita potius sẽsum excipiẽdum putamus: ut quum dixisset philolaches: quid ego agam? pr̃ iam hic me miserũ ebri um offẽdet: cum cõuiuis & mulieribus: subdat. Miserũ ẽ opus: hoc ẽ miseria: & infelicitas magna ẽ: queadmodũ ego ob patris aduẽtum: nescio qd faciam: modus aũt loq̃ndi ẽ poetę: ut ẽt infra paulo: hei mihi quum ista hæc blanda di cta: quo eueniant madeo metu. ⁋ Eũ suscita: addẽdũ ẽ eũ: metri necessitate. ⁋ Cedo soleas: crepidas. Solea genus cal ciamẽti ẽ planti subiectum. quę gręce κρηπὶς latine crepida nominatur. ⁋ Vt arma captam: loquitur tanq̃ semisom nus & ebrius. ⁋ Ego pol iam occidam patrẽ: ita scribẽdus uersus ẽ: ut sibi constet: & non iam pol ego. ⁋ Pro matula hẽo. Matula uas ẽ aquarium: & ẽt urinarium: in quod urinam spargimus: quum meiere uolumus: iõ dicit insp̃gam uos urina: & hẽo uos pro matula: nisi matulam datis: dicimus ẽt p̃ diminutionẽ matella.

Salue.

Solea

¶ MEdicabo

Ph. Nullus sũ. tr. taceas. qn ego ista hæc sedẽs medicacabor
Satin habes, si ego ita aduenietem patrẽ faciam tuũ, (tibi.
Non modo ne itroeat, uerũ etiã ut fugiat longe ab ædibus?
Vos modo hic abite intro, atq; hæc hic ꝓpere amolimini.
Philo. Vbi ego ero? tr. ubi maxũe eẽ uis, cũ hac. tu cũ istac e/
De. Quid ẽ igitᷓ? abeamꝰ hic nos. Ca. ñ hoc, ñ Delphiũ (ris.
Metuas portare, haud tantillo hac quidem caussa minus.
Philo. Hei mihi, quõ ista hæc blãda dicta quo eueniãt madõ
Tr. Poti aio ut sis quieto, & facias qđ iubeo? Phi. pt. (metu.
tr. Omnium primũ Philematium intro abi. & tu Delphiũ.
Ph. Morigeræ tibi erimus ambæ. tr. ita ille faxit iuppiter.
Animum aduorte nunc tu iam quæ uolo accurarier.
Omnium primum dum ædes iam fac occlusæ sient. intus
Caue mutire quenq̃ siueris. Philo. curabitur.
tr. Tanq̃ si itus natus nemo in ædibus habitet. Philo. licet.
Tr. Neu quisq̃ responset, quãdo hasce ædeis pultabit senex.
Philo. Nũquid aliud? Tr. claui mihi harunsce ædiũ nũciam
Iube efferri intus. hasce ego ædeis occludam hinc foris.
Philo. In tuam custodiam me, & meas spes, trado Tranio.
Tr. Pluma haud interest patronus, an cliens fuat
Homini, quoi nulla in pectore est audacia.
Nam quoiuis homini, uel optumo uel pessumo,
Quãuis de subito facile est facere nequiter.
Clauim cedo. atq; ibi intro. atq; occlude ostium.
Verum id uidendust. id uiri docti est opus,
Quæ designata sint, & facta nequitia,
Nequid patiantur, quamobrem pigeat uiuere.
Tranquille cuncta, & ut proueniant sine malo,
Sicut ego efficiam, quæ facta hic turbabimus,
Profecto ut liqueant omnia & tranquilla sint,
Neq; quicq̃ nobis pariant ex eo incommodi.
Sed quid tu egrederis? at spero iam iam optume
Præceptis paruisti. Ph. iussit maxumo
Opere orare, patrem aliquo ut absterreres modo,
Ne introiret ad se. Tr. quin etiam hoc illi dicito
Facturum me, ut ne etiam aspicere ædeis audeat.
Capite obuoluto ut fugiat summo cum metu.
Clauim cedo, atq; abi hinc intro. atq; occlude ostium,
Et ego hinc occludam. iube uenire nunc iam.
Ludos ego hodie uiuo præsenti huic seni
Faciam, quod credo mortuo nunq̃ fore.
Concedam a foribus huc. hinc speculabor procul,
Vnde aduenienti sarcinam imponam seni.

SARACENVS.

¶ MEdicabo. Et medico & medicor i eã dẽ signatõe: ut assẽtio & assẽtior: & fabrico & fabricor: & alia hmõi plura. ¶ Nõ hoc lõ. uel hic potius. Nã metuis potare. Vel ne metuas potare. ¶ Faci. qd iu. Facias: qđ iubeo. ¶ Ita il. fa. Iupi. Vt. s. mihi sitis morigeræ: hoc ẽ i re uenerea obseq̃ntes. ¶ Verꝫ id ui. ẽ. Ne qd. s. machinatus animo fueris: quod nobis postmodũ malum afferat.

VALLA.

¶ MEDIcabo metũ: & medico & medicor casu accusandi dixerũt ueteres. ¶ Amolimini: magna mole ãmouete. ¶ Ne me. po. Ne metuæ iqt ob hoc minus q̃ uelis potare. ¶ Madeo me. Ebrius sũ ob metũ: nã madidũ ebriũ sępe Pla. ut siccũ tẽporãtẽ dicit. ¶ Poti. an possibile ẽ. ¶ Mutirᷓ quẽ. siueris. ꝑmiseris queq̃ loq. ¶ Pluma haud inte. Nõ plus drĩæ inqt ẽ q̃ una pluma mõ. ¶ Defẽsor ne sit: an defensus: ubi in defensoris pectore nulla fiducia ẽ. ¶ Quãuis: quantumcũq;. ¶ De subito: repẽte. ¶ Facere neqter. iprobe. ¶ Proueniant sine mõ: sine uerbũ est. omitte inquit cũcta sedata ueniant. ¶ Quos credo mortuo nũquã fore. Mortuo. n. ludos ueteres faciebant: ut apud homerꝫ Achilles Patroclo. apud Vir. Aeneas Anchisę. apud Statiũ argiui archemoro. ¶ Sarcinaꝫ impo. se. Theuropidẽ iqt metu onerẽ senẽ.

VGOLETVS ET GRAP.

¶ TACEas qn ego ista hæc sedens medicabor tibi: ita scribẽdũ est ex codi. antiqs & snie cõgruitate: & nõ. ergo q istec sedẽs meditabor: ut plodius legit: absq; ulla uerboꝝ coherẽtia: & sensus ꝑceptiõe. ¶ Atq; hęc hic ꝓpe amolimini: amolimini hoc loco deponẽs ẽ trãsitiuũ. nã supra passiue dixit: iube hæc hic oĩa amolirier. ¶ Cũ hac: tu cũ isthac eris: addẽduꝫ ẽ: tu metri necessitate: & ẽt sniæ cõgruitate: ut dicat Tranio: tu philolaches eris cũ hac .s. philematio: tu callidates cuꝫ isthac. s. delphio: uñ delphiũ rñdet: qd ẽ igitᷓ? abeamus hinc nos. ¶ Nõ hoc nõ delphiũ: ita scribẽ. est ex codic. antiqs: & metri rõne: nõ aũt nõ hoc lõge delphiũ. & silr infra. ¶ Metuas potare: nõ aũt: nã metuis potare scribẽdũ est: ex sniæ concinnitate: q̃ est hæc: o delphiũ nõ metuas potare hac cã minus: haud tãtilo: ac si paleã ostẽdisset: sunt ãt uerba callidatæ ad delphiũ amicã oñdẽtis ei: se nihil curare reditũ teropidę: ẽt si philolaches ea re maxĩe affectus eẽt: uel potius cõfidẽtis in uerbis Tranionis: q eis dixerat: tu cũ hac: tu cuꝫ isthac eris. ¶ Hei mihi quũ ista hæc blãda dcã: eueniãt: madeo metu: ita scribendus hic uersus ẽ ex co. ãti. metri rõne: & sniæ cõcinitate: q̃ ẽ hæc: ut philolaches rñdẽs uerbis Tranionis: qei dixerat: ubi maxĩe eẽ uis: cũ hac eris: dicat: hei mihi: ut uereor: ut magno metu madeo: quẽ finẽ hitura sint: & quorsũ eueĩãt hęc tua blãda dcã. Est ãt modꝰ loq̃ndi Plautinꝰ: hei mihi: quũ mado metu: quo hęc eueniũt: ꝑ q̃ madeo metu: sic ẽt supiꝰ dixit: miseꝝ ẽ opꝰ: sic ego aduẽtu prĩs nũc q̃ro qd faciã miser. Nec plodii iscitia hic ad mittẽda ẽ: legẽtis cõmista: & exponẽtis graueolẽtia: fetor: sords: uirꝰ: odor olẽticetꝰ: sic ẽt dixit supiꝰ: i illo: caprã cõmistã: quũ sõnia sint oẽs illiꝰ ãbages: & uersus ñ ñ rcipiat nomẽ illđ unicũ cõmista: nec ulla rcta snia elici posset: ẽt si uersus patereᷓ: nec si uersus patereᷓ: alicubi lectũ sit ut puto: cõmistã substãtiũ nomẽ eẽ: & fetorẽ: aut graueolẽtiã signare. ¶ Quo eue. ex co. oibꝰ ãti. & mãu scriptis: eo sẽsu: quẽ diximꝰ: ñ quo eueĩat res. s. ut rudis ille plodiꝰ expõit. ¶ Pot. phile. uer. ẽ: ꝑ philolache rñdẽ

tis:ideo ad ipsam conuersus Tranio inquit:Omnium primũ philematium intro abi:& tu delphium:ubi philematium litteris clarissimis legitur in codi.antiquis:nec aliter uersus consisteret. ¶ Ita ille faxit iuppiter:ut.s.morigerae sitis:& pareatis mihi. ¶ Primũ dum:dum abundat uenustati tantũ stili seruiens. ¶ Tanq̃ si intus: loqtur tranio. ¶ Responset:pro respondeat:a uerbo rñso:as:& non respondet:ut legit plodius. ¶ In tuã custodiam me & meas spes:ita legendum est:& non meq;: & meas:ut legit plodius contra uersus rationẽ. ¶ Pluma haud interest:hinc iam uersus est trimeter:sex tantum pedibus constans:usq; in finẽ scenę.Nihil inqt differt:utrũ quis dominus sit:an seruus quũ nihil animi habet:nullaq; est audacia fultus: hoc aũt dicit tranio sibi applaudens:q̄ maiori audacia polleat q̃ herus philolachis:qui quidẽ ob aduentũ patris pertimescat: ipse uero sibi cõstet:& audeat herũ deludere: legendu; est autem. patronus an cliens fuat metri necessitate:& sententiæ cõgruitate:non proprior fiet:ut plodius legit nullo cum sensu. ¶ Nam cuiuis homini.Catholica sententia:nullus est:cui facile non sit malefacere etiã de improuiso:siue ille sit nobilis:siue ignobilis:optimũ & pessimum:pro nobili:& ignobili posuit:perstans in cõparatione sui ad philolachem:nam non conueniret:q̄ quis optimus esset: si nequiter faceret. ¶ Ne qd patiantur:ita scribendum est:ex uetustis codicib⁹: & sententiæ congruitate:quæ est ut dicat:quapropter uidendũ mihi est:ut quæ designaui:& feci hucusq;:nequicia: idest cum nequicia:cum dolis:& cũ malicia:ne pro non patiantur quid:quãobre;:idest propter quod pigeat uiuere: si uidelicet detegerent doli : & fraudes meę.& non ne quid ponat:ut ferme habent codices impressi:neq; peccetur:ut corrigit plodius interpres absq; ullo uerbo℞ recto sensu.Et sunt omnia uerba perpetua:& continuata Tranionis:incipiendo ibi:pluma haud interest. ¶ Tranqlle cuncta:& ut proueniant sine malo:ita legendus:& scribendus est uersus ex codi.antiquis:& sententiæ congruitate. ¶ Vt liqueant:ut liquida sint:& tuta. ¶ Sed quid tu egrederis: dum hęc secum loqueretur Tranio:reuersa est foras philematiu; missa a philolachete magno timore affecto ob patris aduentum:quæ tranionem oraret:ut uideret curare:& efficere omnino:ne pater domum ingrederetur:& inueniret ipsum philolachem cum meretricibus illis.Ideo uidens illam exeuntem Tranio inquit: sed quid tu egrederis: ¶ At spero: addendum est at metri necessitate:tanq̃ si dicat:profecto bene paruisti pręceptis meis:qui iussi uos intus:maximo cum silentio:remanere.& ostium occludere. ¶ Ne introiret ad se:Ita scribeñ.censemus sententiæ congruitate:& deinde addendam personam Tranionis:non autem:adest:ut liquidum bonis ingeniis esse potest. ¶ Facturu; me.addenda fuit dictio me:metri necessitate. ¶ Ludos ego hodie uiuo præsenti huic seni:ita scribendus uersus est hoc sensu:ego hodie faciam ludos huic seni uiuo & pręsenti:idest eludam illum:sed alludit ad ludos funebres:qui fieri solebant in funere magnorum uirorum:dicens nunc huic uiuo ludos faciam:quod credo non fore illi mortuo: idest non credo in funere suo habiturum ludos:quia:ut dictum est:fiebant nisi magnis uiris: & inclytis.

Ludi fiebant in funere magno℞ uirorum.

SARACENVS.

HAbeo neptune gratiam. Domum aduenientem Theuropidem propellet tranio: cõfinget mõstris terificis ædes turbari: sed primũ senex:se sospitẽ aduenisse:effugisseq; maris sęuiciã lętatur.

VALLA.

HAbeo neptune gratiam magnã tibi.Theuropides peregre aduenieus:du; pulsando fores minatur suorum neminem respõdere a seruo tranione excipit: q̄ cõfingit monstra domi apparuisse: iõ illinc fuisse emigratũ.uix uiuũ modo ta; uęhementer a fluctibus agitatũ. ¶ Me pedem latũ modo scies ipofisse in undã:sensus est si in poste℞ me noueris in aq̃s tantum spacii ingressum eẽ:quantum pedis est latitudo:causa nõ erit cur me non eneces:quod parum defuit: ne nunc faceres. ¶ Quod crediturus tibi fui omne credidi.Commisi inquit tibi:quod eram cõmisurus:commercii amplius nihil tecum habiturus. ¶ Peccauisti iugiter:grauiter deliquisti.

Teuropides senex. Tranio seruos.

HAbeo Neptune gratiam magnam tibi,
Quom me amisisti uix a te uiuom modo.
Verum si posthac me pedem latum modo,
Scies imposuisse in undam,haud causast illico,
Quod nunc uoluisti facere,quin facias mihi.
Apage,apage a me.nunc iam ego post hunc diem
Quod crediturus tibi fui,omne credidi.
Tr.Aedepol Neptune peccauisti largiter,
Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
Te.Triennio post ægypto aduenio domum,

VGOLETVS ET GRAPA.

HAbeo neptune gratiam magnam tibi.Versus trimeter iambicus:sex pedibus constans.Inducitur in hac scena Teuropides senex pater philolachetis reuersus peregre:& qui e naui quum descendisset:ut domum suam ueniret:gratias agit neptuno:q̄ eum quamq̃ uix uiuum amiserit a se:quem & rogat:ut si se unq̃ amplius undis crediderit:demergat penitus:quemadmodum & nunc neptunus ipse facere uoluisse uisus est.Occurret autem ei Tranio:& ut illum auertat:ne domum ingrediatur:ubi adolescentes erant genio indulgentes:persuadebit ei propter monstra quędam terrifica:ędes derelictas:& iamdiu inhabitari desitas: cogetq; tandem illum operto capite aufugere procul ab ędibus:summo cum metu:ut in superiori scena se facturum pollicitus fuerat.Dicimus habere gratiam:& gratias:pro eo quidem est habere mentem:atq; animum gratum.Agere gratias tantum:& non gratiam:idest uerbo ostendere nos memores esse beneficii accæpit. ¶ Et referre gratiam :& non gratias: hoc est facto beneficium aut iniuriam accęptam cõpensare. ¶ Quum me amisisti uix a te uiuum modo:ita scribi debet uersus metri necessitate. ¶ Scies imposuisse in undam haud causa est illico:& hic quoq; uersus ita scribendus est metri necessitate:quod plodius non uidit:idest causam non dico ullam:quin me iuste plecti:& demergi fatear.Apage:apage a me:scilicet undas:& fluctus marinos.& addendum est a metri & sententię congruitate. ¶ Nunc. iam ego post hunc diem:addendum est ego ratione metri:ac necessitate:super quo uersu plodius & Sarracenus interpretes nihil dixerunt:utpote ab ipsis ignorato:& non intellecto. ¶ Peccauisti largiter:idest ualde:& ampliter:ita scribi debet ex codicibus antiquis:& non iugiter. ¶ Occasionem:opportunitatem:occasio enim dicitur temporis opportunitas:casu proueniens:ab occido:quod obuenio significat:licet & alias habeat significationes.

Hẽre grã;

Occasio.

ℭ ILLOS Abſcedere. Qui cum eo aduenerant.
ℭ INTER dius: aduerbiũ eſt: ut interdiu ſicut noctu. ⁋ Haſce ambas: ſubaudi fores. ⁋ Perduaxint cũ hoc omine: occiderint: pdiderint cũ tuo hoc augurio. ⁋ Expiare: ut poſſies: purgare poſſis. ⁋ Illos: quos tecũ: ſubaudi comites adduxiſti. ⁋ Capitalis ędes facta eſt: ideſt capitale meretur piaculum: & antiq̃ dictum eſt pro domo ędes in ſingulari. ⁋ Antiquum: & uetus. Antiquum quia prioribus ſæculis factum. Vetus quia obſcurum.
ℭ TRIENnio poſt ægypto aduenio domũ: redeo inqt domũ ab ægypto triennio poſt. i. q̃ abii. abſens. n. fuerat triennĩu ęgypto autẽ pro ab egypto: ut Italia & pactis necq̃cq̃ pellere tectis. ⁋ Sed qd hoc: quũ teuropides ianuę ędiuȝ ſuarum magis ꝑpinquaret: uidit eam clauſaȝ: uñ miratᷣ: q̃ tempore diurno: quę patere ſemp conſueuerit: ut mos eſt ianuaꝝ nobilium: & magnoꝝ uiroꝝ: nunc clauſa ſit. ⁋ Interdius: dicemus interdiu & interdius aduerbialiter: ideſt per diẽ: ſicut noctu per noctem: ut diximus in aulularia. ⁋ Ecquis iſtas hic aperit fores: addẽda eſt dictio illa hic: ad uerſus integritatem. ⁋ Quis hõ eſt. Tranio oñdit: ſe non nouiſſe heꝝ: qui fores pulſauerat. ⁋ Meus ſeruus hic qdem eſt. Teuropides hæc intra ſe dicit: deinde exerta uoce uocat Tranio. Here ſalue: ita ſcriptũ eſt in co/di. antiquis: & nõ per ſalue: qđ & magis placet. ⁋ Quid uos inſani ne eſtis? addẽda eſt dictio illa ne: & metri neceſſitate: & ſenſus concinnitate: interrogatiua eſt enim particula. ⁋ Haſce ambas: fores ſcilicet. ⁋ Eho an tu tetigiſti. Iteꝝ tranio ſimulat: non uidiſſe illũ pulſantẽ: ut magis fallaciæ fidẽ præbeat: & illum ad fugiendum inducat. ⁋ Quẽ mortalẽ? occidi. ſ. ⁋ Perduaxint: ꝑ perdant. ⁋ Cũ iſto omine: & non cũ iſtoc: nam uerſus non ſtaret. ⁋ Expiare: purgare: purificare: piare: interduȝ colere ſignificat: Plautus: ubi piẽ pietatẽ: ſi iſto more moratã tibi poſtuleȝ placere: ide piaculũ pro ſacrificio: & cultu. Virgi. Ea prima piacula ſunto: interdum cõtamino: & polluo: qđ & impio dicitur. Inde piacula ꝑ criminibus & flagitiis: & ipius pro polluto: ut infra: impia ẽ habitatio. ⁋ Quã obrem: aut quã ſubito rẽ: ita ſcribẽdus ẽ uerſus: ex codi. antiqs: & ſententię congruitate: & non ut q̃ ſubito: quẽadmoduȝ plodius: & Sarracenus legunt. ⁋ Quin tangite: addenda eſt dictio quin metri neceſſitate: uidebatur ãt hoc eſſe ueluti expiamentũ quoddaȝ: ita ut manes quieturi eſſent: & ibi ampli⁹ nõ furerent: uel ſaltẽ eis non nocerent: ſi terrã tetigiſſent manibus. ⁋ Quin eloq̃re iã: addendũ fuit iaȝ metri neceſſitate: & ſententię congruitate. Semel: ut emigrauimus. i. poſtq̃ primũ ex ędibus ipſis diſceſſimus. ⁋ Sermonem nr̃m: qui aucupet: dicimus aucupo: & aucupor in eadem ſignificatione ꝑ uenor: & ingro: & proprie de auibus dicitur: quãq̃ & ad alia tranſferatᷣ: & ad ſermoneȝ: ut hic. ⁋ Capitalis ędis facta ẽ Capitale dr̃: qđ capitis ſupplicium meretur: quaſi dicat exitioſa: & mortifera. ⁋ Quid iſtuc eſt ſceleſte ita ſcribẽ. eſt ex codicibus antiquis: & ſnię congruitate: & non iſtic: ut plodius legit: hoc ſenſu: quid eſt hoc ſceleſte: quod dicis capitale? uel quis id capitale admiſit? ⁋ Aurumq̃ ipſi ademit hoſpiti: addendum fuit ipſi metri neceſſitate: nam aliter non conſiſteret: quod plodius non uidit.

Credo expectatus ueniam familiaribus.
Tr. Nimio pol ille potuit expectatior
Venire, qui te nunciaret mortuum.
te. Sed quid hoc? occluſa ianua eſt interdius.
Pulcabo. heus ecquis iſtas hic aperit fores?
tr. Quis homo eſt, qui noſtras ædeis acceſſit prope?
te. Meus ſeruos hic quidem eſt Tranio? tr. o Teuropides,
Here ſalue. ſaluom te aduenisse gaudeo.
Vſq; inualuiſti? te uſq;, ut uides. tr. factum optume.
te. Quid uos inſani ne eſtis? tr. Quidum? te. ſic quia
Foris ambulatis. natus nemo in ædibus
Seruat, neq; qui recludat, neq; qui reſpondeat.
Pultando pedibus pene confregi haſce ambas.
tr. Eho, an tu tetigiſti has ædes? te. cur non tangerem?
Quin pultando inq̃ pene confregi fores.
tr. Tetigiſtin? te. tetigi inq̃ & pultaui. tr. uah. te. quid eſt?
tr. Male hercle factum. te. quid eſt negocii? tr. non poteſt
Dici q̃ indignum facinus feciſti, & malum.
te. Quid iam? tr. fuge obſecro atq; abſcede ab ædibus.
Fuge huc. fuge ad me propius. tetigiſtin fores?
te. Quomodo pultare potui, ſi non tangerem?
tr. Occidiſti hercle. te. quem mortalem? tr. omnes tuos.
te. Di te deæq; omneis perduaxint cum iſto omine.
tr. Metuo, te atq; iſtos expiare ut poſſies.
te. Quamobrem, aut quam ſubito rem mihi apportas nouã?
tr. Et heus iube illos illinc amabo abſcedere.
te. Abſcedite. tr. ædes ne attingite. quin tangite
Vos quoq; terram. te. obſecro hercle, quin eloquere iam.
tr. Quia ſeptem menſes ſunt, cum in haſce ædes pedem
Nemo intro tetulit, ſemel ut emigrauimus.
te. Eloquere quid ita. tr. circunſpice dum, nũquis eſt
Sermonem noſtrum qui aucupet? te. tutum probe.
tr. Circumſpicæ etiam. te. nemo eſt, loquere nunc iam.
tr. Capitalis ædis facta eſt. te. quid eſt? non intellego.
tr. Scelus inquam factuſt iamdiu antiquom, & uetus,
Antiquom id adeo, nos nunc factum inuenimus.
te. Quid iſtuc eſt ſceleſte? aut quis id fecit? cedo.
tr. Hoſpes necauit hoſpitem captum manu,
Iſte, ut ego opinor, qui has tibi ædes uendidit.
te. Necauit? tr. aurumq; ipſi ademit hoſpiti,
Eumq; hic defodit hoſpitem ibidem in ædibus.

SARA CENVS. VALLA.
Interdius quid ſit.
Antiquũ a ueteri in quo differat.
VGOLETVS ET GRAP.
Piare
Aucupo & aucupor.

T.Qua propter id uos factum suspicamini?
Tr.Ego dicam,ausculta ut foris cœnauerat
Tuus gnatus,postq̄ redit a cœna domum,
Abimus omnes cubitum,condormiuimus.
Lucernam forte oblitus fueram extinguere,
Atq; ille exclamat de repente maxumum.
Te.Quis hō?an gnat' meus?Tr.sic,tace.ausculta modo.
Ait uenisse illum insomnis ad se mortuum.
Te.Nempe ergo insomnis?Tr.ita.sed ausculta modo.
Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuum.
Te.In somnis?Tr.mirum quin uigilanti diceret,
Qui ab hinc sexaginta annis occisus foret.
Interdum ineptæ stultus es. Te.taceo. Tr.ecce quæ ait.
Ego transmarinus hospes sum Diapontius.
Hic habito.hæc est mihi dedita habitatio
Nam me in acheruntem recipere Horcus noluit.
Quia præmature uita careo.per fidem
Deceptus sum.hospes hic me necauit.isq; me
Defodit insepultum,clam ibidem in hisce ædibus
Scelestus auri caussa.nunc tu hinc emigra.
Scelestæ hæ sunt ædes,impia est habitatio.
Quæ hic monstra fiunt anno uix possum eloqui.
Secede.Te.quid obsecro factust?Tr.concrepuit foris.
Hic me percussit.Te.guttam haud habeo sanguinis.
Viuom me accersunt ad acheruntem mortui.
Perii hisce hodie hanc confabulabunt fabulā.
Nimisq̄ formido ne manufesto hic me opprimant.
Tr.Quid tute tecum loquere?abscede ab ianua.
Fuge obsecro hercle.Te.quo fugiam?etiam tu fuge.
Tr.Nihil ego formido.pax mihi est cum mortuis.
Te.Heus Tracio.tr.non me appellabis,si sapis.
Nihil ego commerui,neq; has percussi fores.
Te.Quæso.tr.quid e grege es?te.qui te agitat Tranio?
Qui cum istæc loquere?tr.an quæso tu appellaueras?
Ita me Di amabunt,mortuum illum credidi
Expostulare,quia percussisses fores,
Sed tu etiam ne astas,nec quod dico obtemperas?
Te.Quid faciant?Tr.caue respexis.fuge atq; operi caput.
Te.cur non fugis tu?tr.pax mihi est cum mortuis.
Te.Scio.modo igitur cur tantopere extimueras?
Tr.Nihil me curassis inq̄,ego mihi prouidero.
Tu ut occœpisti,tantum quantum quis,fuge.
Atq; herculem inuocabis.te hercules te inuoco.
Tr.Et ego hodie ut det senex magnum malum.
Proh Di immortales,obsecro uostram fidem.
Quid ego hodie negocii confeci,malum.

SARACENVS. ¶MAXImū.Pro maxie:ut illud:licet ĩgēs ianitor antro:eternū latrās.¶In acherontē recipe horcus noluit:ꝙ adhuc corpus eius eēt insepultū: qđ tāgit Vir.i sexto.hæc ois: quā cernis in ops:ĩhumataq; turba ē:portitor ille charō:hi quos uehit unda sepulti:nec ripas daẗ horrēdas:nec rauca fluēta transportare prius q̄ sedib' ossa qerunt.¶Prēmature.Añ constitutū tēpus:& notandū: ꝙ dicimus uuā̄ præmaturā:nō ꝙ ante tēpus sit facta matura:nā tunc dr̄ p̄cox:sed ꝙ nōdum maturescit: q̄ grēce omphax:uñ omphaciū ex ea liquor.¶Simpla.Nullius p̄cii:nā res uiles:& nulli præcii simpharias dixerūt antiqui.¶Nihil ego commerui. Quasi uenientem mortuū reformidet.¶Egrege es.Separas te a nobis.

Nomē pro aduerbio.

VALLA. ¶DE repente:confesti.¶Maxumū.metalasis figura nomē pro aduerbio.¶Diapontius.ex diaponto.¶Quia p̄mature uita careo.Quia inquit ante fatale meæ mortis tps occisus sum:nam p̄maturum diximus:qđ necdum maturum acerbūq; est:ut uuam p̄maturam:quā uoce græca omphaca nominamus:inde umphacium eum liquorem:qui de uua exprimiẗ p̄matura:& omphacinū oleum qđ pariter ex bacchis exprimitur p̄maturis. nā fructus:qui maturitate alios p̄uenerunt: p̄coces nominamus.¶Simpla est habitatio.¶Ad unum inquit pertinet: non ad plures:simplum dicimus:cui contrariū mltiplex.¶Quid e grege es.Cur a meo secedis cōsortio.¶Quātū qs:q̄tū potes.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶QVApropter.hoc interrogatiue positum est:ac si diceret:qua coniectura: & quo argumento?¶Maxumum:aduerbialiter positum est: ac si diceret maxia uoce.Itidē & ab Apuleio:& aliis positū inuenias.¶De repente:& de subito:aduerbialiter posita iuenimus sæpius apđ Plautum:& cæteros quoq;.¶Ad se mortuum:& nō ad sese:ut legit plodius contra metri rōnē.¶Abhinc sexaginta annis.Dicimus abhinc triennū.i.antehac triennū est:& abhinc triennio.s.exacto: ut hic.¶Ecce q̄ ait:ita scribendū est metri necessitate:non:sed ecce q̄ illi ait: supfluunt.n.duæ illę dictiones:sed:& :illæ.¶Hęc est mihi dedita hitatio:ita scribendus uersus est metri necessitate:& nō hęc mihi dedita est.¶Acheron:fluuius est iferoꝝ dictus ab a priuatiua particula. & χαίρων.lætus:uel gaudens: quia ibi nullū sit gaudiū:ubi notandū est:ꝙ licet scribaẗ per.ai.diphthongum apud græcos:quæ syllaba lōga eē deberet diphthōgo ēt apud nos:tñ poetæ eam corripiūt: abiicientes a diphthongi nostrę:& solū e breue retinentes.¶Horcus:pluto dis deus inferorum.¶Quia prēmature uita careo:qa præmature uita careo:quia biothanatos sum:& uiolenter occisus. & insepultus:nam ii centū errant annos:ut habeẗ apud Virg.Insepultum nam q̄uis humatus esset:non sepultus dici poterat:quia honore sepulturæ caruisset:nec iuxta sepulchri leges esset sepultus.¶Scelestæ hæ sunt ædes:hę addendum fuit ex codicibus antiquis.¶Impia est habitatio:ita scribendum censemus:& non simpla:ut ferme habent codices:&

Quapropt.

Acheron.

Impius.

dices:& plodius insulsissime legit:exponens simplex unius tantum cadauerosi biothanati diapontii:& ut Sarracenus:exponens nullius præcii:nam res uiles:& nullius prçcii simplarias dixerunt antiqui. Impia ergo legendum est: i dest omni religione carens:polluta non expiata furentibus diapontii insepulti manibus. a uerbo Pio:a quo impio:& impius in hac significatione:de quibus superius dictum est. ¶ Quid obsecro hercle factum est:delendum est hercle metri ratione:dictionem illam non tollerante. ¶ Hice hodie hanc confabulabunt fabulam:ita scribendum censemus uersum metri necessitate:& sententię elegantia:& etiam ex codicibus antiquis:in quibus scriptum est adhuc integris litteris:& contra labunt:& non contra dabunt:ut legit plodius contra uersum rationem:qui uno pede deficeret:& imperfectus:ac mutilus ambularet:nec sententia ulla lepida elici posset. ¶ Etiam tu fuge:ita scribendum est metri necessitate:& non fugies:ut corrigit plodius interpres delirus. ¶ Non me appellabis:fingit tranio uocem teuropidæ:qui dixit:heus Tranio:credere se fuisse uocem diapontii mortui:tanq̃ diapontius eu; uocasset:& superstitiose tanq̃ qui a mortuo uocetur:moriaur:respondet:nō me appellabis:si sapis:nihil ego cōmerui:neq; has percussi fores:& hæc uerba profert:ut magis herum teuropiden in terrorem coniiciat. ¶ Quid e gregees:Quum teuropides audisset Tranionem:ut supra loquentem:& timere illum credidisset:cœpit & ipse timere:& iterum a tranionem cōuersus dixit. Quæso:quasi diceret:audi quęso:uel mane quęso:unde magis adhuc simulans Tranio sic timere ait. Quid e grege es:ac si diceret:o qui me appellas:an es ex grege illorum mortuorum:quod audiens Teuropides. & existimans re uera Tranionem timere:ait:qui te agitat tranio:qui cum isthæc loqueris: Vnde conuersus ad illum Tranio ait. An quæso tu appellaueras:me. s. ¶ Expostulare:lamētari:& luctuose accusare eum:qui pulsauit fores. ¶ Caue respexis:pro respexeris:uel respicias. ¶ Operi caput:id enim salutare erat iis:qui e manibus discedebant:unde Orpheus:q retrorsum aspexit:euridice; amisit. ¶ Quid modo igitur:delenda est dictio quid metri necessitate:& quia superfluens. ¶ Quantum quis:quantum potes:a queo. ¶ Atq; herculem inuocabis alexicacon:& depulsorē malorum. ¶ Proh dii imortales:non Teuropidæ uerba hæc existimamus:ut ait plodius:sed continuata cum præcedentibus tranionis:qui ibi remanens in scena:quum ille obuoluto capite aufugeret:herculem inuocās. ait:proh dii imortales:qd negocii hodie confeci:quasi dicat:ut lepide senem elusi:ut apte persuasi negociu; de mortuis:ut ex uoto illum hinc abegi. ¶ Malum autem aduerbialiter positum est:ac si diceret:in malam rem.

Opi caput.

Mposuisse scribendum imposuisse. ¶ Haud causa est. causam non dico:quin me iudice iuste dicar plecti. ¶ Largiter alibi legitur iugiter:idest perpetim continuo:multum:prima producta dicitur iugis. Horati. Iugis aquę fons. ¶ Interdius:de die. ¶ Pultari. scribe:pultaui. ¶ Quē mortalem:subitellige occidi. ¶ Abscede:scribendum abscedere. ¶ Vos quoq; terram:tanq̃ hoc expiamentum esset:& manes quieturi eēnt: ueluti hic insepulti manes furerent:quod faciunt cum honoris tumulus illis non datur:super qua re exēplum tale comperies apud Cæcilium:Plinium:erat Athenis spatiosa:& capax domus:sed infamis:& pestilens:per silentium noctis sonus ferri:& si attenderes acrius:strepitus uinculorum longius primo:deinde proximo reddebat: mox apparebat idolon senex macie & squallore confectus:promissa barba:horrēti capillo:cruribus compedes:manibus cathebas gerebat:quatiebatq;:inde habitantibus tristes duræq; noctes per metum uigilabatur:uigiliam morbus:& crescente formidine mors sequebatur:nam interdiu quoq; q̃q̃ abscesserat imago memoria imaginis oculis inherebat:longiorq; causis timoris timor erat. deserta inde:& dānata solitudine domus:totaq; illi monstro relicta proscribebatur:tamen si quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit athenas philosophus athenodorus:legit titulum:auditoq; præcio:quia suspecta utilitas:percontactus omnia docetur:ac nihilominus immo tanto magis conducit:ubi cœpit aduesperascere:iubet sterni sibi in prima domus parte:poscit pugillares:stilum:lumen:suos omnes in interiora dimittit:ipse ad scribendum animum:oculos:manum:intēdit:ne uacua mens:audita simulacra:& inanes sibi metus fingeret:initioq; ubiq; silentium:deinde concuti ferrum. uincula moueri:ille non tollere oculos:non remittere stilum:sed offirmare animum:auribusq; prætendere:tum crebescere fragor:aduentare etiā:ut limine ia;:ut intra limen audiri. respicit:uidet:agnoscitq; narratam sibi effigiem stabat:innuebatq; digito similis uocanti. hic contra:ut paululum expectaret manu significat:rursusq; cæris:& stilo incumbit. Illa scribentis capiti catennis insonabat:respicit idem rursus:quod prius innuentem. nec moratus tollit lumen:& sequitur. Ibat illa lento gradu quasi grauis uinculis:postq̃ reflexit in aream domus:repente dilapsa deserit comitem. desertus herbas:& folia cōcerpta signum loco ponit. postero die adit magistratus:monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniunt ossa inserta catennis:& implicita:quæ corpus æuo:terraq; putrefactum nuda:& exesa reliquerat uinculis. Collecta publice sepiliuntur:domus postea rite conditis manibus caruit. De hac pulueris iniectione Virgilius libro æneidos sexto:aut tu mihi terram iniice. Seruius. terræ autem iniectio secundum pontificalem ritum poterat fieri:& circa cadauer:& circa absentium corpora quibusdam solēnibus sacris. De qua iniectione credimus marcum tullium ista loquentem intellexisse:& quod nunc cōmuniter in omnibus sepulti penitus humati dicuntur. Illud erat p roprīū tamen in iis:quos humus iniecta contegeret:eumq; morem ius pontificale confirmat. Nam priusq̃ in eos iniecta gleba est:tumulatus & humatus est:& gleba uocatur. Hæc Cicero pensitatius terræ iniectionem enarrans:quem morem seruius ignorasse uidetur quæ enim super iis ait supina uidentur:& umbræ interprętationis.

PIVS BONONI.

Nota miraculum

Gleba qd sit

SARACENVS.

Celestiorē ego annū: Apte cōquerētē Trapezitā Pla. inducit diē illi pterisse sine lucro: is dū it petitū pecuniā fœnori datā philolacheti: icidit in Trationē seruū. Qui dedit. i. pecuniā mutuauit: & rursus q pro qua. Quā aius cōscius. Sic Seneca. Nihil tā timidū facit aium: q̄ rephēsibilis uitæ cōscientia. Negat: qñ cogitas. Lege illud negat cū iterrogatione: & loco: qñ dic quā rē: & sensus erit absolutus: & loquit ibi Tranio. Quā pix uulpes comest. Per derisionem dictum: nam uulpes: quæ libenter carne uescitur: nō nisi fame affecta pirum comedit: hoc dicto denotat rem difficilem no posse. nisi difficulter peragi.

VALLA

Celestiorē ego annu3. Vt in ōibus Plautinis comœdiis ita in hac iuersa multa ppeṙā: ac peruerse multa posita sunt: fœnerator cōquerit hunc annu3 locādo argento iniquū fuisse: & theoropides se ab eo: qui ædes uēdiderat: accepisse nil mōstrosum in his ędibus unq̄ auditū fuisse: renuit tranio. In foro ego contriui diē. in re fœnenaria nihil sum cōsecutus. Qui amica est empta: dedit inqt pecuniā: qua pecunia est empta phylocomasium. Vnde is: unde te recipis inq̄. Technæ meæ. fallaciæ insidiæ.

VGOLETVS ET GRAPA.

Celestiorē ego annū locando fœnori. Trimeter uersus est iābicus: ut superior: sex pedibus cōstans. Danistam: seu Trapezitam iducit poeta cōquerētem: præsentē sibi annum male cessisse lucro: atq3 ad philolachem & Tranionē pficiscentem: ut genus exigeret: mutuatæ eis pecuniæ. Quē du3 tranio ad se euntem uidet: & eodē tpe uidet quoq3 senē teuropiden domum se recipientē (pfectus. n. erat ad illu3: qui ædes sibi uēdiderat: in quibus ille mortuos uersari dixerat: ut domu3 ei restitueret: & pecuniā ab eo emptionis recipet: qua de re tranio nihil sciebat) anxius: & undiq3 curis scatens nescit: qd faciat: instatq3 qbus modis pōt: ne danista discedat: & nihil de fœnore: neq3 de sorte corā sene loqt: sed reuertat alio tpe: nolens eā rē seni patefieri. Quā hic mihi annus obtigit: hic addendum fuit metri necessitate: & sniæ cōgruitate. Totū usq3 in foro ago diem: ago scribendū est ex codicibus antiquis: & sensus cōcinnitate. & non ego: ut scribit plodius: & addeñ. totum metri necessitate: qd ille non uidit. Nunc pol ego peri. Tranionis uerba sunt: & peri unico. i. scribeñ. est ratiōe metri: pro perii. Qui amica est empta quoq3: qui pro quo: argēto. s. & quoq3 addēdum fuit ex codicibus antiqs: & uersus necessitate: cui pes unus deficeret: ac sniç congruitate: quæ est hæc loquente Tranione: ecce autē adest quoq3 danista: qui petat argētum creditū nobis p emēda amica: & hoc qdem ultra hanc calamitatē: & animi molestiam: quā nunc habeo: dum cogito: quo pacto seni persuadere possim: domum esse inhabitabilem. Manifesta res est: res nostra inqt conclamata est: senexq3 iamiam est itellecturus: & manifesto dephensurus nr̄a crimina ppter hunc danistā ad me eūtem. Nisi qdem occurro prius: q̄dem scribeñ. est sniæ cōgruitate: & nō qd: ut legit plodius. Vt ne hoc senex resciscat: ita scribēdū est: & addendum fuit ut: metri necessitate. Ibo huic obuia: huic danistæ. s. Sed qd nam hic: uellet ire obuiā danistæ. uidit Teuropiden uenientē. & coactus est mutare iter. & obuiā hero pficisci. Vt metuo. dū ad herum pergit: hæc inqt: ut metuo: ne de hac re qppiam inaudiuerit: addendū fuit: ut metri necessitate. At q̄ timeo miser: at scribendū est: & non: ut: sniæ cōgruitate. Nihil est miserius: catholica snia. iuxta illud senecæ. Nihil tam timidū facit aium: q̄ reprǣhēsibilis uitę cōsciētia. Ve3 ut ut res hæc sese hēt: ut ut scribendū est duplicatū. i. q̄documq3: & nō simplex ex codicibus antiqs: & sniç congruitate: quin & principiū huius uersus ita scribendū est. Sicut me nūc habet: addita illa dictione nunc metri necessitate. Vnde is: uñ uenis. Dixit hercle uero illi oīa: illi addendū fuit necessitate metri. Hei misero mihi: hoc Tranio clam sene cōquerens dicit. deinde exerta uoce ait: etiam fatetur de hospite: Cape hercle te obsecro. te addēdū fuit necessitate metri. Quā pix uulpes comest. ludit tranio senem his uerbis: du3 serio illi dicere se ostēdit: nam uulpes non comest pix: sed pullos gallinaceos: & carnem. Metuo ne technæ: hoc postea secū uoce sūmissiori in fit: timeo ne technæ: & doli mei ppetuo perierint. Technę artes: doli græcū est nomen. τέχνη. artem significat. Quid tu te tecū: q illa uerba dixerat humiliori uoce Tranio: iō teuropides rogat: qd loquatur secum. Dixi inquā: atq3 ordine omnia: addendum fuit atq3: ad metri integritatem: cui pes unus deficiebat.

Technę

TERTIVS ACTVS.

Danista. Tranio. Teuropides.

Celestiorem ego annum locando argento fœnori
Nunq̄ ullum uidi, q̄ hic mihi annus obtigit.
A mane ad noctem totum usq3 in foro ago diem,
Locare argenti nemini nummum queo.
Tr. Nunc pol ego peri plane in perpetuum modum.
Danista adest, qui dedit, qui amica est empta quoq3.
Manifesta res est, nisi quid occurro prius,
Ne hoc senex resciscat, ibo huic obuiam.
Sed quid nam hic sese tam cito recipit domum?
Vt metuo ne de hac re quippiam inaudiuerit.
Accedam atq3 appellabo. at q̄ timeo miser.
Nihil est miserius q̄ animus hominis conscius,
Sicut me nunc habet. uerum ut ut res hæc sese habet,
Pergam turbare porro. ita hæc res postulat.
Vnde is? Te. conueni illum unde hasce ædes emeram.
Tr. Num quid dixisti de illo, quod dixi tibi?
Te. Dixi hercle uero illi omnia. tr. hei misero mihi.
Etiam fatetur de hospite? te. imo pernegat.
Tr. Cape hercle te obsecro cum eo una iudicem.
Sed eum uideto ut capias, qui credat mihi.
Tam facile uinces, q̄ pirum uolpes comest.
Metuo ne technæ meæ perpetuo perierint.
Te. Quid tu te tecum? tr. nihil enim. sed dic mihi.
Dixtin quæso? te. dixi inquam atq3 ordine omnia.
Tr. Etiam fatetur de hospite? te. imo pernegat.

Tr.Negat?quom rogitas?Te.dicam si confessus fiet,
Quid nunc faciundum censes?tr.egon quid cēseam?
Cape obsecro hercle te cum eo una iudicem.
Sed eum uideto ut capias qui credat mihi.
Tam facile uinces,q̄ pirum uolpes comest.
Da.Misericordias tandem habere hominem oportet.
Illi bucedæ erunt multo potius q̄ ego
Sim restio,mane tu atq; assiste ilico.
Sed philolachetis eccum seruom tranium,
Qui mihi neq; fœnus neq; sortem argenti danunt.
Te.Quo nunc te agis?tr.nequoq̄ abeo.næ ego sum miser
Scelestus natus.Deis inimicis omnibus.
Iam illo præsente adibit me.næ ego sum miser.
Ita & hinc & illinc mihi exhibent negocium.
Sed occupabo adire.Da.hic ad me it.saluos sum.
Spes est de argento.hic hilarus est.tr.frustra est homo.
Saluere iubeo te mi Saturites bene.
Da.Salue & tu.qd de argēto?tr.molestus ne sis nemo dat age (qd lubet.
Tu solus credo fœnore argētū datas.abi sis belua.
Continuo adueniens pilum iniecisti mihi.
Da.Hic homo est inanis.tr.hic homo est certe hariolus.
Da.Quin tu istas mutiscis tricas?tr.quin quid uis cedo?
Da.Vbi Philolaches est?tr.nunq̄ potuisti mihi
Magis opportunus aduenire,q̄ nunc aduenis.
Da.Quid est?tr.concede huc.Da.quin mihi argētū reddit?
Tr.Scio te bona esse uoce.ne clama.Da.hercle ego
Vero clamano.tr.ahah morem mihi gere.
Da.Quid tibi ego morē uis gerā?tr.abi quæso hinc domum.
Da.Abeam?tr.redito huc circiter meridiem.
Da. Reddetur ne igitur fœnus?tr.reddetur,nunc abi.
Da. Quid ego huc recursem?aut operā sumam, aut conteram?
Quid si hic manebo potius ad meridiem?
Tr.Imo abi domum.uerum hercle dico.abi modo.
Da. Quin uos mihi fœnus date.quid hic nugamini?
Tr.tu hercle,næ tu.hinc abi modo.ausculta mihi.
Da. Iam ego hercle nominabo illum.tr.euge strenue.
Beatus uero es nunc quom clamas me ut puto.
Da. Multos me hoc pacto iam dies frustramini.
Molestus si sum,reddite argentum.abiero.
Tr.Responsiones omnes hoc uerbo eripit.
Sortem accipe.Da.imo fœnus id primum uolo.
Tr.Quid tu nunc hominum te omnium deterrume
Venisti huc ostentatum? agas quod in manu est.
Non dat.non debet.da.nō debet?tr.nec erit quidem.
Ferre hoc potes.an id mauis,ut abeat foras
Vrbem,exuletq; a patria sua caussa tui?
Quin sortem potius dare licebit. Da.quin non peto.
Cedo fœnus,redde fœnus,fœnus reddite
Daturin estis actutum mihi?date fœnus.
Tr.Fœnus illic fœnus,hic nescit qdem nisi fœnus fabularier,

SARACENVS

Fœnus unū dicatur

NEq; fœnus neq; sortē: fœnus ab eo dicit̄:qđ pecuniā pariat:quasi fœtus:uel fœtura a gręcis tocos τίκτειν qđ parere significat:ut Noni. Varro. Sors in paterno casu:& sortis dicitur ut Plau.in cassina:& testat̄ Priscianus & pecunia dicit̄:quæ in fœnore est:supra quā qcqd est usura est:est in sacris litteris mutuo dātes:nihil inde sperātes. Scelestus natus est.s.dies mihi. Saturites puto nouatū uerbū a saturitate. Abisis.Sis pro siuis. Pilū. Est genus telis:ide pilani:qui pilis pugnāt. Lucanus:&pila minātia pilis. Inanis.Scilicet pecunia. Tu hercle ne tu: Concisa:& pplexa loquit̄:ut mos est metuentis. Extentatū:est extētare:exquirere:experiri. Aediu; dn̄s. Quas simulauit Tranio emisse philolachē:ut planius i seq̄nti scęna:

Extentare quid sit

VALLA.

NEq; fœnus:neq; sortē argēti dāt nūt.neq; dant inqt pecunia; quā ipse eis dedi:neq; eā:quā sorte sum pmeritus.fœnus a fœtu dictu;:qđ pecunia pecuniā piat:sicut a græcis tocos dicitur ἀπὸ τοῦ τίκτειν.i.a pariendo. Quo te agis:pcunctat̄ theuropides tranionē:quo se agat: qn̄ fœneratori obuiā contēdebat:ne palā de accepta fieret pecunia. Occupabo adire. pueniā aditū illius ad me. Sat ne iter bene. satis ne inqt bn̄ iter habui : ut si accepturus pecuniam. Pilū iniecisti mihi.me ipetere uisus pilo.est autem pilum hasta pfixa ferro triangulato. Areolus.diuinus qppe:qđ nihil habeo. Mutiscis tricas.sūmisse loq̄ris: uix ausus loqui inuoluta uerba. Tricas.n.inuolucra dicimus. Rogamini:poscimini. Venisti huc ostentatū:ut te fœneratorē on̄deres. Ne erit qdem.subaudi tibi:qđ hinc fere possis. Senatum consilii: tanq̄ senatus habeatur de aliquo consilio.

Pilū qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

NEgat quu; rogitas? ita scribi debet: & metri:& sniæ habita ratiōe: ut Tranio deludens senē: uideat̄ pro re difficili habet̄:credere:q illle neget eā rem;de hospite.s. quando rogatur a Teuropide.unde teuropides respondet: Dicā si cōfessus fiet: hoc est: qd ni neget?negat pfecto:nā si cōfiteret̄: ego dicerem tibi:sicut dico illu; negare.& non scribendum est:quādo cogitas:ut legit plodius.neq; quam rē cogitas:ut Sarrac.corrigit inepti ambo Plauti iterpretes:& insulsi. Sed philolachetis eccū seruū Tranīū.Danistę uerba sunt: qui nundum uiderat Tranionem:q̄uis ab illo ipse uisus fuisset:ut supra dictū est: declinauit aūt Tranius ii.a quo accusatiuum dixit Tranīū:sicut alias Tranionem:a tranio noiatiuo. Danunt:pro dant: & in numero plurali dixit:qa ambos no

Tranius & tranio

minauerat:philolachetē.s.& traniu3. ¶ Quo nūc te agis:nunc addēdu3 fuit metri rōne. ¶ Nequoq̄:id est nullo:in nullum locum. ¶ Næ ego sum miser: hæc secū Tranio loquitur. ¶ Scelestus natus:deis inimicis oībus: ego inquit sum infœlix:& quia ab ortu ipo sceleratus fui:nil mirū ē:si dei omnes mihi inimici sunt:nec legendū: scelestus natus est:ut legit plodius: & Sara.itē exponēs scelestus natus est.s.mihi dies. ¶ Iā illo p̄sente adibit me: me addēdū est & metri necessitate:& sententiæ cōgruitate.Negociū: molestiā. ¶ Hic ad me it:danista loquit̄. ¶ Hic hilarus ē: hic addeñ.fuit metri necessita.dicimus hilarus:&hilaris in casu noiandi. ¶ Saturites:uidet̄ nomen fictū a saturitate: sed græco idiomate platū:tanq̄ flectat̄ hic saturites:æ:qd in uocādi casu faciat:o saturite: uel saturites:ut ωχρυόη.κα/ωχρυσηὀ.q̄ uoce illū appellauerit: ut retunderet eū:quē sciebat uenire:ut peteret argentū.Nā qđ ait plodius: se legere: mi saturitas:tanq̄ ita eū appellet:cuius argento saginabatur:nō placet:nec huic loco cōuenire uidet̄. ¶ Abi sis bellua:bellua dicitur fera imanis:quasi bellū gerens:a quo belluinus adiectiuū: unde belluinā rabiem:& belluinum furorē dicimus. ¶ Pilum iniecisti mihi: pilū hastile erat pedum quinq3 semis: quo utebatur grauis armaturæ: a quo pilati pilo armati.Mar.Et pilata redit: iamq3:subitq3 cohors. Vnde primipilus centurio dicebatur primę cēturię: quasi dicat hic tranio: uix ad me isti: quū pilo me p̄cussisti:argentū petens. ¶ Hariolus:hariolus dicitur diuinus: & qui diuina mente fatur a fando:q̄si fariolus cōuersa.s.littera in aspiratio nem:sicut hanula quasi fanula: hoc ē parua fana:neq3 enim obstat: q̄ p̄ria syllaba in hariolus sit breuis: & in faris longa:quum in multis similiter uideamus:ut in aruspex qđ ab ara: hoc est uictima quæ ad arā ducitur inspicienda deducitur:& tamē ara primā habet longā aruspex uero breuē:& ut in curulis a curru: dicax a dico:fatu⁹ a fando:& multis aliis. ¶ Quin quid uis cedo tranio loqtur:quin inquit cedo.i.dic:quod uis. ¶ Magis opportunus aduenire q̄ aduenis.Ita scribēdus uersus est:absq3 illa dictione nunc metri necessitate: opportunus aūt dicitur ab ob & portus:q̄ nauigātibus maxime utiles:optatiq3 portus sūt:& significat opportunū cōmodum:& qđ pro desiderio nostro accidit:a quo opportunitas:cōmoditas.Importunum aūt dicit̄: qđ est:fit ue præter rōnem loci: seu tēporis:seu p̄sonæ.&c.& pro p̄caci: atq3 molesto accipitur:& interdū pro

Opportunus

Importunus

Vento, te neq3 ego tetriorem beluam
Vidisse me unq̄ neq3 peiorem censeo.
Da.Non ædepol nunc me istis tu uerbis territas.
Tr. Calidum hoc est & si procul abest uritat male.
Te.Quid illud est fœnus?tr.at etiam & sortem dabit.
Pater cum adueni peregre iam multo prius,
Is tibi & fœnus & sortem dabit,
Ne inconciliate quid nos porro postules,
Vide non moratur.Da.quin feram siquid datur,
Tr.Danista.etiam respicis.da.mihi molestus ne sis.
Tr.Vide ut fastidit simia.da.mihi sum sic sum,
Libet esse quid id tu curas?manes tu ne illico
Impure parasite?tr.quin parasitus sum.
Da.Ego enim dicam,cibo perduci potes quouis.
Tr.Ferocē facis,quia te æratus amat.da.nū oculi dolent.
Tr.Cur?da.quia fumus molestus est.tr.tace sis faber,
Qui cudere soles plumbeos nūmos,da.non potes
Tu cogere me ut tibi male dicam.tr.noui te.
Is me suam quidem pol optat calcitrulam.
Da.Si sobrius sis male non dicas.tr.tibi obtemperem,
Quom tu mihi nequeas?da.at tu mecū pessume,
Tr.Aduorsus quæso hercle abstine iam sermonē de reb⁹ istis.
Te.Quid ais tu.tr.quid uis.te.qs illic est,qđ illic petit?
Quid Philolacheten gnatum compellat ferox?
Sic & præsenti tibi facit conuitium?
Quid illi debetur?tr.obsecro hercle te,iube
Obtrudi argentū ob os impurum belluæ.
Te.Iubeam?tr.iube homini argento os uerberarier?
Da.Perfacile ego ictus perpetior argenteos.
Te.Quod illud argentum est?tr.huic debet Philolaches
Paulum.te.quantillum.tr.quasi quadraginta minas
Ne sane id multum censeas.te.paululum id quidem est?
Tr.Audin?uidetur obsecro hercle idoneus,
Danista qui sit genus quod improbissumum est.
Te.Non ego isthuc curo qui sit.unde sit,id uolo
Mihi dici atq3 id me primum scire expeto.
Ab eo etiam argenti fœnus creditum audio.
Tr.Quattuor quadraginta illi debentur minæ.
Dic te daturum ut abeat.te.ego dicam dare?
Tr.dic.te.ego ne?tr.tu ipsus dic,modo ausculta mihi.
Promitte age inq̄ ego iubeo.te.responde mihi:
Quid eo est argento factum?tr.saluom est.te.soluite
Vosmet igitur si saluom est.tr.edes filius
Tuus emit.te.edeis?tr.edeis.te.euge Philolaches.
Patrizat,& iam homo in mercatum auortitur.
Ain tu ædeis?tr.aio inq̄.te.sed quoiusmodi?
Tr.Qui scire possum?te.uah.tr.qđ est?te.ne me roga.
Tr.Nam quid ita specula clamas clamorem merum?
Te.bene hercle factum.quid eas quanti destinat?
Tr.talentis magnis totidem,quot ego,& tu sumus.

Sed

Sed arraboni has dedit quadraginta minas,
Hinc sumpsit illi quas dedimus. satin intellegis?
Nam postq̃ hic ædeis uiderat, ut dixi tibi,
Continuo est alias ædeis mercatus sibi.
Te. Bene hercle factum. Da. heus iam appetit meridies.
Tr. Absolue hunc quæso uomitum. ne hic nos enicet
Quattuor quadraginta illi debentur minæ.
Et sors. & fœnus. tantum est. Da. nihilo plus peto.
Tr. Velim quidem hercle ut uno nummo plus petas.
Te. Adolescens mecum habe ré. Tr. nempe abs te petet.
Petito ab eo cras. Da. sat habeo. si cras fero.
Tr. Malum quod isti Dii deæq; omnes duint.
Ita mea consilia perturbat planissume.
Nullum ædepol hodie genus est hominum tetrius,
Nec minus bono cum iure, q̃ danisticum.
Te. Qua in regione istas ædeis emit filius?
Tr. Ecce autem perii. Te. dicis ne hoc quod te rogo?
Tr. Dicam. sed nomen domini quæro quod siet.
Te. Age cóminiscere ergo. Tr. quid agam nunc iam?
Nisi in uicinum hunc proxumum mendacium
Eas emisse ædeis dicam huius filium.
Calidum hercle audiui esse optumum mendacium.
Quicquid Dii dicunt, id decretum est dicere.
Te. Quid igitur iam cõmentus? Tr. Dii istum perduint.
Imo istunc potius. de uicino hoc proxumo
Tuus emit ædeis filius. Te. bona fide?
Tr. Siquidem es argentum redditurus, tum bona,
Si redditurus non es, non emit bona.
Te. Non in loco emit perbono. Tr. imo peroptumo.
Te. Cupio hercle inspicere has ædeis. pulta dum fores,
Atq; euocato aliquem intus ad te Tranio.
Tr. Ecce autem nunc iterum quid dicam nescio.
Iterum iam ad unum saxum me fluctus efferunt
Quid nunc? non hercle, quid nunc faciam? ecce
Manifesto teneor. Te. euoca dum aliquem foras,
Roga circúducat. Tr. heus tu. at hic sunt mulieres,
Videndum est primum, utrum eæ uelint ne, an non uelint.
Te. Bonum tu æquomq; oras. percontare, & roga,
Ego hic tantisper dum exis, te opperiar foris.
Tr. Dii te deæq; omnes funditus perdant senex.
Ita mea consilia undiq; oppugnas mala.
Faciam & pultabo fores,
Heus ecquis hic est, maxumam qui his iniuriam
Foribus defendat? Ecquis huc exit, atq; aperit?
Nemo hinc quidem foras exit, ut esse addecet,
Neq̃ homines ita sunt. sed eo magis cauto est opus,
Ne quisq̃ huc exeat qui me multet male.
Fuge. optume eccum dominus ædium foras.
Simo progreditur ipsus. huc concessero
Dum mi senatum consilii in cor conuoco.
Igitur tum accedam huc, quando quid agam inuenero.

in quieto: & quasi portu carente. Vir. Bellum importunũ ciues cu; gẽte deorum. ¶ Recursem: aut operam sumã quid opus est inq̃t ut ego iteꝝ absumã tẽpus in recurrẽdo huc: & scribendum est recursem: & nõ recursam: tã ex codicibus antiq̃s: q̃ ex recta uerbi inflexione: quod primæ est: & non tertiæ coniugationis. ¶ Veꝝ hercle dico: scribẽdum est hercle ex codicibus antiq̃s: & non crede. ¶ Tu hercle: nę tu: concisa & ꝑplexa loq̃r more metuẽtiũ. ¶ Hinc abi mõ: hinc addẽdũ fuit metri necessitate. ¶ Iã ego her. no. illũ. Ita scribẽdus ẽ uersus: metri necessitate: & nõ iã hercle ego illũ noiabo: q̃a nõ consisteret: & pedibus tãtũ q̃nq; ambularet. ¶ Me ut puto: uerba sunt Tranionis cõtinuata sed cõcisa: ut supra: ac si diceret: me: ut puto: nihili facis: uł mẽdaciũ tibi dicere cẽses. ¶ Multos me hoc pacto. Nunc danista loq̃tur. ¶ Rñsiones oẽs: hoc dicit Tranio uoce submissiore: non habeo inquit: q̃d respõdea; ad hoc: quũ danista dicit: reddite argẽtum abiero. ¶ Sortem accipe. hoc nũc altiori uoce ait. ¶ Quid tu nunc hoium te omniu; deterrime. Ita scribendus uersus est metri necessitate: qui aliter nõ consisteret: nisi nunc. & te: addita essent. ¶ Veni sti huc ostentatũ: ostentatũ scribendũ est ex uetustis codicibus: & sniæ congruitate: & non extẽtatum: ut scribunt Plodius & Sarracenus: sed diuersis inuicẽ expositionibus: & futilibus. Et sciẽdum: hæc uerba Tranionem altius dicere: ne si Teuropides audiuisset: suspicari. possit quicq̃. Deinde uoce demissa inquit. ¶ Agas quod in manu est. i. accipias: & trahas ad te hoc. i. sortem: de qua supra dixerat: sortem accipe. ¶ Quod in manu est. i. quã sortẽ i prõptu habere potes. ¶ Nõ dat: non debet hoc iterum altiori uoce dicit Tranio. ¶ Nec erit q̃dem: quod tibi dare possit. s. quu; oia absumpserit philolaches. ¶ Ferre hoc potes: potes inq̃t hoc argẽtũ ferre: q̃d polliceor ꝑ sorte. ¶ An id mauis: ut abeat foras: ita scribẽdus uersus ẽ ex snię cõgruitate: & metri necessitate. ¶ Vrbẽ: exuletq; a pr̃ia sua cã tui. Et hic quoq; uersus ita ẽ scribẽdus: ut iteger sit: locus. n. hic erat fenestratus i antiq̃s codi. Intẽtio ãt Traniõis ẽ ꝑsuader danistę: ut hẽat nũc: ꝑti bõis uerbis ꝑti timore amittẽdi sortẽ & fœnus: ꝑti minis si cã esset exilii philolachetis. Iõ adhuc seq̃r: q̃n sortẽ potius dar̃ licebit. Et ille rñdet. Quin nõ peto: hic ãt finis est huius scenę: & reliq̃ totius comedię ita ꝑuersa erãt ut minime itelligi possẽt neq; snię cõueĩrẽt iter se: nec seq̃ntia ꝑcedẽtib9 cõcordarẽt: q̃ q̃dẽ nẽo unq̃ in ordinẽ dirigeř ausus ẽ: id q̃d nos fecius doctoꝝ ad hoc iudiciũ requirentes.

SARACENVS. MElius anno hoc. Gaudet simo senex: uxorem sibi apparasse optimum prandium. Sed ne quidem uoluisse uxori morē gerere: hoc loco lepide taxat mulieres: quæ quādoq; uiris sublandiūtur cibo potuq; largiori: ut in uenerē ualentiores fiant ab sene isto: demū Tranio dolo ipetrat: ut herus Teuropides eius inuisat domū: ad cuius exēplum sit ille fabricaturus Cyneciū: simulq; Teuropidem eodē astu circūuenit: eādē emisse filium dictitans: & ꝓpterea suadens pecuniam esse dandā danistæ pro ædibus. ¶ Meruerit: Placuerit in loco. Scilicet alio adesse. ¶ Eamus. Refert uxoris uerba. ¶ Dotatā. Dotem magnam afferentē: in aulularia dotatæ mactant dāno: & malo uiros. ¶ Male. Si pro ualde capit: refert ad illud dotatam: uel male: subaudi illi est.

Simo senex. Tranio seruus.

MElius hoc anno non mihi fuit domi.
Nec qui esca una sibi me demeruerit magis
Vxor. nam prandium mihi perbonū dedit.
Nunc illa dormitum iubet me ire, minime.
Non bonus est somnus homini de prandio. apage.
Ex ædibus me clanculum edidi foras.
Tota mihi turget uxor nunc domi scio.
Tr. Parata res mala est in uesperum huic seni.
Nam & cœnandum, & cubandum, si intrabit, male.
Si, Quom magis ac magis ego cogito cum meo animo.
Si quis domi dotatam uxorem habet male,
Neminem sollicitat ire dormitum sopor.
Odiosa hec. exe qui certa res est, ut abeam
Potius hinc ad forum, q̄ nunc domi cubem.
Atq; ego pol nescio. ut moribus uostræ sient,
Hæc scio q̄ me habeat male. peius posthac fore. q̄ fuit mihi
Tr. Abitus tuus tibi senex fecerit male.
Nihil erit, quod deorum nullum accusites.
Te ipsum iure optumo merito incuses licet,

VALLA. MElius anno hoc. Simo domo egrediens ait: bonū sibi ab uxore prandiū datū: & perinde se habere. quo abeat negociū: factus ei tranio obuius: cōminiscit̄ heꝝ suum theuropidē in sua se uelle domo ædificare: ac ad exēplum simonis ædiū extruere: & ꝑinde inuisere eius domū. ¶ Esca una meruerit magis: nō fuit inquit hoc anno esca una magis quæ mihi ꝓfuerit: q̄ q̄ mōi prandio sumpta. ¶ Neminē sollicitat sopor. nēpe. quia semp uigil. ¶ Fecerit male: malefaciet inquit tibi: quod abieris domo: uxore inuita.

VGOLETVS ET GRAPA. MElius hoc anno non mihi fuit domi. Trimeter & hic uersus est: sex pedibus constans: queādmodum supiores. Simo dn̄s ædium: quas Tranio dixerat Teuropidæ hero suo: philolachē emisse: dum Tranio ad illū ꝑgeret & ibat domo: ut in fine superioris scenæ dictū est. In hac ponunt̄ sermones habiti: primū ab ipso Simone solo: deinde a Tranione etiam solo: & qui in insidiis stabat: auscultans quid diceret: deinde utriusq; simul collocutio. ¶ Melius hoc anno nō mihi fuit domi. ita scribi debet uersus: ut cōstet suis pedibus: hoc dicit. Toto hoc anno non melius habitus fui domi: nec uxor mea me magis sibi demeruit una esca: q̄ hodie: quum mihi dedit prādium perbonū: uerum prādio sumpto uolebat ducere me in cubiculū: iubens me paulum dormire: sed eā fefellit opinio: quū ire noluerim: quin me ex ædibus clāculum amouerim: propter quod non dubito: quin tota mihi turgeat: & mecum irata sit. Corrupta autem admodum tota erat scena: in qua redintegranda: & elimanda: non nihil laboris absumpsimus: ut legentibus patebit. ¶ Nec qui esca una sibi me demeruerit magis uxor: nam prandium mihi perbonū dedit: ita scribi debent ambo hi uersus metri necessitate: & sententiæ concinnitate: quos quum plodius: & Sarracenus uani interpretes non intelligerent: perperam corruptos: & non intellectos reliquerunt. Demereor autem significat non male mereor: ut quidam putant: sed bene mereor: & beneficio concilio: construiturq; cum accusatiuo: ut hoc loco. ¶ Nūc illa dormitum iubet me ire: addendum fuit illa metri ratione. ¶ Minime: scilicet ire uolui. ¶ Non bonus est somnus homini de prandio apage: ita scribendus est hic uersus: & metri: & sententiæ congruitate. Meridiari dicitur somnum capere a prandio: quod quidem dicit homini bonum non esse: & ita ferme est consensus omnium: & præcipue profundæ: nam modice non ita nocet: reliquos autem tres uersus: qui erant supra: inter hunc: & nunc illa dormitum iubet me ire: uti superfluos: & ineptos: ac non plautinos delendos censuimus. ¶ Ex ædibus me clanculum edidi foras: ita metri ratione scribendus est hic uersus: & seq̄ns ita. ¶ Tota mihi turget uxor: nunc domi scio tota irata est mihi. ¶ Parata res mala est in uesperum huic seni: ita scribendus hic uersus est: & loquitur Tranio. qui clanculum audit uerba senis: paratum est inquit huic seni in uespeꝝ mala res: nam & male cœnabit: & male cubabit: si domum intrauerit. ¶ Quum magis: ac magis ego cogito: ita scribendus est uersus: ut integer sit: hoc sensu: quāto magis cogitaui: & rem mecum animo uolutaui: ita prorsus depræhendo uerum esse: ut melius sit habere domi uxorem male dotatam: q̄ benedotatam: nam si male dotata est: non audet insolenter uocare uirum: ut dormitum eat: nec in sopore uersatur: sollicitando alios: ut se sopori dedant. ¶ Si quis domi dotatam: domi addendum fuit metri necessitate. ¶ Neminem sollicitat ire dormitum sopor: & sic hic quoq; uersus est scribendus ratione metri. ¶ Odiosa hæc: ita scribendum censemus sententiæ concinnitate: & non odio es tu: neq; odio est: ut plodius legit: hoc sensu: hęc uxor mea odiosa est: idest digna: quæ odio habeatur: erat enim dotata bene: & ideo fastidio: & arrogantia plena. ¶ Quam nunc domi cubem: nunc addendum fuit metri necessitate. ¶ Atq; ego pol nescio ut moribus uestræ sient: ita metri necessitas scribi iubet. hic sensus est ad auditores cōuersus: ꝑfecto nescio qbus moribus uestræ uxores sint ornatę: uerum hanc meā scio: q̄ male me habeat: & peius etiā habitura in futuꝝ sit. ¶ Hæc scio q̄ me habeat male peius post hac fore: ita scribēdus & hic uersus est: & metri rōne: & sniæ cōgruitate. ¶ Abitus tuus. Tranio: qui est in isidiis inqt: abitus hic tuus domo o senex tibi male faciet. ¶ Nihil erit: nihil scribeñ. est ex codicibus antiqs: & metri necessitate.

Demereri

¶ Ire dormitum.

¶IRE dormitum. Subaudi: si uelis. ¶ At pol nescio. Loquitur ad spectatores. ¶ A meridie amisti cero. Ex inuersione litterarum plerunq; mendum scatet: ut hoc loco: obseruaui ex male consequentibus litteris: sed in suum ordinē redactis: hūc locū ita posse legi: & si qs diligētius pspexerit lectionē ,pbabit: amare iā occepisti. Nā simōi forte subuoluerat Tranionē: & laute cōuiuari: & cū meretriculis pgræcari. ¶ Quid nūc mox. Sc; fit hic apud uos. ¶ Simul cogita. Melius simul cogitas: ut sit sermo cū ironia. & qa magis carpat q̄ hortetͬ esse amoribus: & genio idulgēdum.

SARACENVS

¶REPPEri: subaudi astuciam. ¶ Qui senem ducerem: ut theuropidem inquit fallerem. ¶ Quo dolo a me dolorē procul pellerem. Dolo dolorem pellerem lusus orationis agnominatio est.

VALLA.

Sed tempus hunc est me senem nunc alloqui.
Hoc habeo. repperi senem qui ducerem,
Quoq; dolo a me procul dolorem pellerem.
Accedam. Di omnes plurimum te ament simo.
Si. Saluos sis tranio. Tr. ut uales? Si. ego, non male.
Quid agis? Tr. hominem optumum teneo. Si. amice facis,
Quom me laudas. Tr. decet certe. Si. hercle ego haud bonum
Te teneo seruom. Tr. qui dum? Si eia mastigia
Nunquid ad merendam istic ero? quid nunc? q̄ mox?
Tr. Quid est? Si quid hic solet fieri? Tr. quid id est? Si. loquar
Sic decet, absente ut hero, filio morem geras.
Vita q̄ sit breuis simul cogitas? Tr. hem tandem quidem
Percepi super his rebus nostris te loqui.
Si. Musice hercle agitis ætatem. itaq; uti uos decet,
Vino, & uictu, piscatuq; probo electili
Vitam colitis. Tr. imo sic uita antehac erat.

¶ Saluos sis: nominatiuus singularis saluos. ¶ Quid solet fieri hic. in domo inquit uestra q̄ turpem uitam soletis ducere. ¶ Musice hercle agitis itegre: ut nihil desit: nam musica; ueteres encyclopæiā dixere: in qua omnes sunt compræhensæ disciplinæ: sicut apud aristophanem ex musica nihil noui: nisi litteras modo: & eas malas: male musicam uocans illum ominum disciplinarum circulum. ¶ Electili. facto delectu rerum omnium.

Saluos nominatiuus

Subdiu Diu. Interdiu

¶SED tēpus nunc est me senem nūc alloqui ita scribendus uersus metri necessitate & sententiæ congruitate: qđ plodius iterpres nō aduertit. Est inqt Tranio nūc tempus: ut hunc Simonē senem alloquar. ¶ Hoc habeo: habeo inuentum: machinam: & dolum: quē uolebam: & scribendum est habeo: nō habet: ut plodius legit. ¶ Ducerem: deciperem: fraudarem. ¶ Quoq; dolo a me procul dolorem pellerem: ita scribendus est uersus metri necessitate: & sententiæ cōcinnitate. nō ut plodius legit: absq; illa dictione: q;: & ,pcul. ¶ Dii oēs plurimū te ament Simo: scribēdus est hoc mō uersus metri necessitate: quod plodius nō uidit. ¶ Ego? nō male. Simonis uerba sunt: & ego addendū fuit metri necessitate: & scribendū cum iterrogatione. ¶ Hominē optimū teneo. Tranio cęperat manū Simonis manu sua: quū illū salutauit: ideo ait: hoiem optimū teneo. ¶ Hercle te ego. Simo loqtur: & tollendū est te metri rōne: & infra locandū. ¶ Te teneo seruum: hic anteponēdum fuit te metri necessitate. ¶ Qui dum: hoc addendum fuit: & anteponēda Tranionis psona metri & sniæ cōgruitate. ¶ Eia mastigia: hic anteponēda est Simonis psona. Mastigias: seu mastigia in casu noiandi ,pprie dr̄ uerbero μαστιγω: qđ flagello: & uerbero significat. & μάστιξ.γος. mas. generis flagellū apud illos est: non aūt lachryma lētisci: ut multi existimant: & p̄cipue medici nr̄i neoterici: qui masticis drachmā in medicinis suis addi p̄cipiunt: ,pducētes ēt penultimā: quū mastiche illa uocetur: & feminini sit generis: cuius gtūs sit mastiches: & penultima breuis: de qua Dioscorides abūde: & cæteri. ¶ Nunqd ad merendam isthic ero? qd nūc? q̄ mox? Plodius hic: & Sarra. interp̄tes mera deliria sibi fingunt exponētes uarie locū. Dānans. n. plodius uersu; scriptum. A meridie amisti cero: dispūgenda ,psus uerboꝝ portēta exclamat: & scribēdum: amisti gerro: subintelligendo potasti: & multa nugali a sup dictione amistis facit: adducens lucianū: calphurniū: & labienū: nec ad metri rationem respiciens: nec ad sniam ullā cōmodā: & cohærentē. Sarracenus uero coniectans litteraꝝ ordinē scribēdum putat: amare occœpisti: nec uersus & ipse: nec sensus cōcinnitatis rōnē tenens. Nos uero ita scribeū. cēsuimus: nunquid ad merēdā isthic ero. & uersus & sniæ cōcinnitati seruiētes: nec ab antiqs codicibus multū aberrātes: qppe in illis scriptū est. Ad meredi amisticero: ex quo litteraꝝ ductu facile cōiici potuit ad merēdā istic ero scriptū fuisse: qđ qdē sententię optime cōuenit: ut Simo intēdens arguere Tranionē cōpotationū: quas ibi faciebant: interroget primū: ut fieri solet: heus bone: nūqd & ego isthic esse possem ad merendā uobiscū. ¶ Quid nūc? i. an nūc possum uenire? q̄ mox? i. si nō parata est nūc merēda: & sic nō possum uenire nunc? q̄ mox adero? & q̄ dudū differā? & qd nūc q̄ mox? scriptū est ēt in priscis exēplaribus: nō qd nūc mox: qm̄ aūt locus paulo corruptus uisus est: & fenestratus: nō abre: neq; p̄ter sniæ: & metri rōnē uisum est addi in principio. nūqd: & sic oia restituere: & itegrū uersum: cū sensu absolutissimo legētibus p̄bere: sup quo doctoꝝ iudiciū nō refugimus. Merēda aūt pro cibo meridiano sumitur: ut ēt infra. Vide ne forte ad merēdā copiā diuerteris. ¶ Quid est? Tranio: qui itellexit Simonē ea uerba ,ptulisse: ut eū argueret: ostēdit se nō intelligere: & ait: quid est? uñ Simo iteꝝ arguens inqt. ¶ Quid hic solet fieri? Et Tranio iterum ostendit: se non intelligere: & interrogat. ¶ Quid. i? Et Simo respondet. ¶ Loquar sic decet: absente ut hero filio morē geras? Hic āt uersus sic supplēdus a nobis uisus est metri sniæ habita rōne: quū fenestratus item esset: & solum scriptū principium. ¶ Sic dolet: & relictū spacium: & deinde addita finis. ¶ Morē geras: super quo item ingenioꝝ nobilium censurā requirimus. ¶ Vita q̄ sit breuis simul cogitas? Ecce Simonem arguētem. Et scribēdum est cogitas? interrogatiue: non cogita; ut sit iterrogatio Simonis cum rep̄hensione. q. d. nō cogitas hæc tu? ¶ Hem tandē qdem. Ita metri rōne scribendū est. Et Tranio loquitur: ostendens se nunc tādem intelligere: de quo loquatur Simo: quasi prius intellexisset. ¶ Musice hercle p̄seuerat Simo in repræhensione. Musice delicate genialiter: nā musicos adipate. & genialiter uiuere manifestum est: quippe anima & corpus quoq; cantilenis excitantur: uegetantur: ut facilius concoquant: & delicatoribus etiam cibis farciātur. ¶ Itaq; addendū fuitq; metri necessitate: & duæ sunt dictiones: non una tantum itaq;: & ita. ¶ Piscaturq; probo: iterum addendum fuitq; ratione metri. ¶ Electili: electo: delicato.

VGOLETVS ET GRAPA:

Duco

Mastiche

Merenda

Musice

SARACENVS

Subducere quid sit

SVBducta tuto in terra: cum interrogatione legendum: & est pulchra metaphora a nauibus: quæ in terram trahuntur: ac dixisset: non ne erat res uestra tranquilla: & in tuto collocata: subducere aliis omissis significationibus est nauem in terram trahere: Virgili. quassatam uentis liceat subducere classem: cuius contrarium deducere e terra in mare ducere. Idem deducunt socii naues natat uncta carina. Clientis. Cliens & patronus correlatiua uidet. Liquidũ. Molle: & fluẽs: & i alia significatiõe purũ dr̃: & sine sordibus. Itẽ ꝓsperũ & scdꝫ: ut supra liq̃do auspitio dixit Pla.

Nunc nobis istæc exciderunt omnia.
Si. Qui dum? Tr. quia oppido occidimus omnes simo.
Si. Non tu taces? prospere uobis cuncta usq; adhuc
Processerunt. Tr. ita ut dicis facta haud nego.
Profecto nos probe, ut uolumus, uiximus.
Sed ita simo nunc uentus nauem deseruit.
Si. Quid est? quo pessume modo? quæ ne subducta erat
Tuto in terram? Tr. hei. Si. quid est? Tr. hei. me miserũ occidi.
Si. Qui? Tr. quia uenit nauis, nostræ. quæ frangat ratem.
Si. Velim ut tu uelles Tranio. sed quid negocii est?
Tr. Eloquar. herus peregre uenit. Si. tuus ne herus?
Tr. Cor tenditur, inde ferit iterum. post hem obsecro
Ne indicium hero facias meo. Si. e me, ne quidem
Metuas, nihil sciet. Tr. patrone salue. Si. nihil
Moror mihi clientis istiusmodi.
Tr. Nunc hoc, quod ad te noster me misit senex.
Si. Hoc mihi responde primum, quod ego te rogo.
Iam de istis rebus uoster quid sensit senex?
Tr. Nihil quicq̃. Si. nunquid increpitauit filium?
Tr. Tam liquidum est, q̃ liquida esse tempestas solet.

VALLA.

Ventus nauẽ deseruit

PROcesserunt: aduenerunt: Ventus nauem deseruit: ides spes nos destituit a nauigantibus sumpta translatione quos deserit uentus. Me miserum occidi. distinguendum: & separatim legendum: me miserum: ut interiectionis locum teneat: inde inferendum occidi. Cor tenditur: pro extẽditur: ut pereat. Inde ferit iterum: subsultat & tundit. Nihil quicq̃: idest nõ quicq̃. nã nihil: & nihilum: ex non & hilũ factũ est. hilum enim tenuissimum quiddaꝫ ueteres dixere. ut Varro: ut No. ut Festus ut est legere apud Lucre. atq; Cic. Nunquid increpauit filium. ergo increpo tam increpaui q̃ increpui: ut ueto quoq; uetaui & uetui.

VGOLETVS ET GRAPA.

IMMO sic uite ãte hac erat: sic addendum fuit metri necessitate. & sententiæ concinnitate: hæc autem minuta nõ opere precium est nobis semper plodio & Sarraceno interpretibus obiicere: quum tamen in illis peccauerũt ambo: ut ne tempus cõteramus: & illos tãtum perseq uoluisse iudicemur. Nũc nobis isthęc exciderũt omnia. Ita scribendum censemus uersum hunc & metri necessitate: & sententię cõgruitate: non: nunc nobis cõmunia hæc exciderunt contra metri & sententiæ rationẽ ut legunt ambo interpretes superiores ignarissimi. Quia oppido occidim? omnes simo. Quia scribendum est potius: q̃ ita: tum sententiæ congruitate: tum uero metri necessitate. Non tu taces: tu addendum fuit metri necessitate. Profecto nos probe: ut uolumus uiximus tranionis uerba sunt: & ita est scribendus uersus. Sed ita simo nunc uentus. & hic quoq; ita scribẽdus est necessitate metri. Quid est? quo pessume modo? quæ ne subducta erat tuto in terram? Ita scribendus est contextus metri: & sententiæ congruitate: quę est hæc: ut quum Tranio dixisset: ita simo nunc uentus nauem deseruit: Simo nunc respondeat. Quid est? quo pessume modo? appellat autem Tranionem pessumum: quemadmodum & supra mastigiam appellauit: perstansq; in eadem nauis metaphora: quam ille cœpit: ait. quę ne subducta erat tuto in terrã? idest: quomodo perire potuistis uos: qui uidebamini tam laute: & opipare: ac in tuto uitam agere? Subducere autem est nauem in terram trahere. Virgi. quassatam uentis liceat subducere classem. Deducere autem de terra in mare ducere: idem Virgili. Deducunt socii naues. Hei me miserum: occidi. Hei addendum fuit metri necessitate. Nostræ: quæ frangat ratem. Adhuc in trãslatione illa nauis perstans: uenit inquit nauis: hoc est teuropides senex: quæ frangat ratem nostræ naui scilicet: hoc est: qui nos non sinat ire uello: & remis: & genio indulgere: ut soliti sumus. Velim ut tu uelles tranio. Simo non intelligens: ad quid pertineat metaphora hæc nauis adducta in medium a Tranione: respondet illi: dicens: o Tranio uellem ego: ac cuperem tibi omnia: quæ uelles: ac si diceret: ut omnia tibi prospere irent. Sed quid negocii est? Sed quid est hoc: & quorsum hæc tua uerba? Tuus ne herus. Herus addendum fuit metri necessitate: & sententiæ concinnitate. Cor tenditur: affictatur: & torquetur. Ne iudicium hero facias meo. Ne illi indices uitam nostram: scilicet uoluptariam: & libidinibus deditam. E me ne qdem metuas. Ne timeas inquit Simo: nam ex me nihil sciet. Moror mihi clientis istiusmodi. Ita scribendus est uersus metri ratione. Cliens autẽ: & patronus correlatiua sunt. Nunc hoc quod ad te. Audi nunc (inquit Tranio) hoc: quod: idest propter quod: noster senex misit me ad te. Sed Simo interrumpit: dicens. Hoc mihi responde primum uester quid sensit senex? Interrogatiue legendum. Sensit ne quid pro aliquid uidetur senex de istis rebus? Nunquid increpitauit filiuꝫ? Increpitauit ex codicibus antiquis scribendum est. Tam liquidum est. Liquidum aliquando significat molle: & fluens. Virgilius aut quum liquẽtia mella: stypant: & dulci distendũt nectare cellas. Interdum significat purum. Idem. liquidumq; per aera lapsæ. & ut hoc loco. tam liquidum est: idest res tam pura: & sine ulla sorde: ac suspitione est aliquando significat prosperuꝫ: ut Plautus alibi. liquido auspitio exeo foras. Quam liquida esse tempestas solet. Tempestas significat tempus. Salustius: ea tempestate in exercitu nostro fuere complures noui: atq; ignobiles. interdum significat Serenum tempus: atq; tranquillum. Virgili. Vnde hæc tam clara repente: Tempestas: & ita accipitur hoc loco. interdum etiam significat procellam. Plyni. hunc diem festum tempestatibus leniendis ferunt institutum. Virgili. Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris.

Subducere

Cliens

Tempestas

¶ Gineceũ. Hospitiũ siue loc⁹ ẽ: ubi mulieres uersant̃ a cęteris semot⁹ hospitiis: author Victruui⁹. ¶ Sub dio. i. sub Ioue: & sub aere. Hora. mãet sub Ioue frigido: & qñq; u iterponit: & fit sub diuo. i. sub cęlo. ¶ Flagitator. Quasi cõtinuus: & instãs: nã flagitare instãti⁹ poscere. Quid sarcinatis. Alludit Pla. ad ipsi⁹ natalẽ terrã. Sarsinas i umbria puincia tuscię: ut ex Strabone. ¶ Alexãdrũ magnũ. Nã a magnitudie rex gestarũ nomẽ hoc sibi adeptus ẽ: uide Quĩtũ cur. & Plutarchũ. ¶ Agathoclẽ. Quẽ apud eũdẽ Plutar. uideo isulay dñm appellatũ rex fuit siciliæ: de quo i menæch. quoq; mẽtionẽ facit. ¶ Duo pro duos. ¶ Venit clitellas. s. teuropides herus meus. ¶ Hic alter. s. simo. clitella istrm illud ẽ sub quo sarcinæ: asinis: mulis: & iumẽtis reliqs onerariis colligant̃: & iponũt. Inde muli clitellari hmõi feretes onera. ¶ Muliões: q mulos agũt: ut agasões q asinos. ¶ Quicqd iponas uehũt: p egregiã trãslatiõnẽ dictũ quicqd illis dixeris: credũt: ac magna fide: & patiẽtia sufferũt.

Nunc hoc te orare iussit opere maxumo,
Vt sibi liceret inspicere hasce ædeis tuas.
Si. Non sunt uenales. tr. scio equidem istuc, sed senex
Gynæceum ædificare uolt hic in suis,
Et balneas, & ambulacrum, & porticum.
Si. Quid is consomniauit? tr. ego dicam tibi.
Dare uolt uxorem filio quantum potest.
Ad eam rem facere uolt nouom gynæceum,
Nam sibi laudasse ædeis ait architectorem
Nescio quem, esse ædificatas has sane bene.
Nunc hinc exemplum capere uolt, nisi tu ne uis.
Si. Næ ille malo quidem ab opere sibi exemplum petit.
Quia hic æstatem constat esse perbonam.
Nam subdiu sol agit hic perpetuum diem.
Imo ædepol uero quom usquequaq; umbra est, tamen
Sol semper hic est. usq; a mane ad uesperum,
Quasi flagitator astat usq; ad ostium,
Nec umbra mihi usq̃ est, nisi si in puteo quæpiam est.
Tr. Quid sarsinatis ecqua est? si umbram non habes?
Si. Molestus ne sis. hæc sunt sicut prædico.
Tr. Attamen inspicere uolt. Si. inspiciat si lubet,
Si quid erit quod illi placeat de exemplo meo,
Ipse ædificato. Tr. eon? uoco huc hominem? Si. uoca.
Tr. Alexandrum magnum atq; Agathoclem aiunt maxumas
Duo res gessisse. quid mihi fiet tertio,
Qui solus facio facinora immortalia?
Vehit clitellas, uehit hic autem alter senex.
Nouicium mihi quæstum institui, non malum.
Nam muliones mulos clitellarios
Habent. ego homines habeo clitellarios.
Magni sunt oneris, quicquid imponas uehunt.

¶ SEnex gynæceũ ædificare uult. Locũ ubi habitẽt domi mulieres: qa gyne cui⁹ genitiu⁹ gynæcos dr̃ mulier. ¶ Et balneas. Dicimus balnea & balneas. græci. βαλανειον quasi βαλλων τον νουν. i. abiiciẽs mẽtẽ. hoc ẽ mẽtis curas reiiciẽs. ¶ Quid cõsomniauit: cur hoc iq̃t q̃si in somniũ secũ reputauit. ¶ Architectũ: q̃ ędificiis cõcine extruẽdis pẽst: uñ & de architectura uictruuii liber. ¶ Sub dio qd latie dicim⁹ sub ioue: dia. n. gręci: quẽ nos iouẽ uocãt. Hora. Mãet sub ioue frigido uenator. i. sub aere aperto. ¶ Quid sarsinatis ecq̃ ẽ: si umbrã nõ hẽs. ludẽs trãio: q̃m Pla. sarsinas fuit: pcũctar̃ nũ sarsinas sit q̃piã: si ex umbria regiõe: nõ ẽ hui⁹ possessiuũ umber: umbra: umbrũ. sarsinatis aũt antiq dixit. nã q nunc p as ultia sylla ba circũflexa pferũt: p atis antiq enũciabant: ut nr̃atis: ur̃atis: cuiatis: qd nũc nr̃as ur̃as cuias. ¶ Duo res gessisse de masculino: duo dixit antiq grecoy emulatiõe a qbus dyo dr̃. ¶ Venit clitellas. tã q̃ asinus: aut mulus clitellari⁹. ita. n. q sarcinas gestãt noiantur sicut dorsuari: q hoies uehũt: nã clitellis onera sup iponuntur.

¶ NVNC hoc te orar̃. Addẽdũ fuit hoc ex codicib⁹ antiqs & metri necessitate. Et hic iã contined̃ altera fictio: & alter dolus a Traniõe ordit⁹ i Simone: ut. s. ei psuadeat ut ædes suas inspici a Teuropide patiat̃: q̃m is uelit in suis ædib⁹ ædificare gynæceũ: & q̃dã alia ad exẽplũ eoy: q sunt in ędibus ipsius Simõis: & sic duo senes eodẽ tpe: s; diuersa credulitate capit: ac frustrat̃. Teuropidẽ credẽtẽ se iturũ ad uidẽdũ ædes a filio suo ẽptas: qd minie erat uey. Et Simonẽ existimãtẽ uera eẽ mẽdacia Traniõis: q. s. ei⁹ herus ædificare uellet gynæceũ: & ambulacrũ: & porticũ i suis ædib⁹. ¶ Nõ sunt uenales. qa mos ẽ: ut q emere uolũt ædes alicuius: prius eãt illas uisũ: iõ Simo Traniõi rñdet: nõ eẽ uenales ædes suas. ¶ Gynæceũ. Loc⁹ ẽ mulierũ in ędib⁹. γυναικειον gręce dr̃ & γυναικωνιτις sicut ανδρων & ανδρωνιτις. locus uiroy. ¶ Quid is cõsomniauit: Quasi dicat. q insanię nũc mẽtẽ eius occuparũt: ut ista ędificare uelit hoc tpe: Et addẽdũ fuit: is: metri necessitate. ¶ Quãtũ põt. Quãtũ possibile est: tã cito quãtũ possit. ¶ Nã sibi laudasse ędis ait architectonẽ. Ita scribẽdus est uersus: & addendũ ædis metri necessitate: & sniæ cõgruitate: & architectonẽ scribẽdũ: nõ architectorẽ. Architectõ aũt: & architectus: & architectonicus is dicit̃: q fabricę: & ædificio præest. ¶ Esse ędificatas. Esse addẽdũ fuit metri necessitate. ¶ Næ ille. Næ cum diphthongo scribendum est pro certe. ¶ Sibi exemplum petit. Sibi metri necessitate addẽdũ est. ¶ Quia hic æstatem constat esse personam. Ita scribendus est uersus metri: & sententiæ congruitate. ¶ Nam subdiu sol agit hic perpetuum diem. Et hic quoque uersus ita scribendus est: & metri ratione. & sententiæ congruitate. Nam fragmentis scatebat totus hic locus: ut adhuc in codicibus antiquis apparet: ubi fenestræ sunt relictæ. Subdiu autem sicut diu & interdiu dicimus pro die: unde subdialis: idest diurnus: hoc est qui die fit. Plyni. xiiii. Vna uitis romæ in Iuliæ porticibus subdiales ambulationes opacat. ¶ Quasi flagitator. Veluti qui pecuniam flagitat: & petit. ¶ Nec umbra mihi usq̃ est: nisi si in puteo quæpiam est. Ita scribendus est uersus: & addendum si: metri

SARACENVS. Ginçtium quid sit. Agathocles qui fuerit

VALLA. Gyne qd sit

Clitellari⁹ qui dicat̃

VGOLETVS ET GRAPA.

Gynęceum

necessitate:& ex codicibus antiqs. Si umbrã nõ habes. Alludit ad umbrã: quæ notũ hẽt significatũ:& significat eã: quæ nata est in terra umbria: alludit quoq; ad patriã suã: quũ ait. Quid sarsinatis: Nã poeta ipse fuit sarsinas ex sarsina umbriæ ciuitate: de qua Silius. Et diues sarsina lactis. At tũ inspicere uolt. Tranio loquit: Inspiciat si lubet pponẽda est Simonis psona. Ipsæ ædificato: ipse ædificet. Eon.i.eo ne: Vocatũ huc teuropidẽ. Alexãdrũ magnũ. Tranio loquit: Alexãder macedo a magnis rebus p eũ gestis magni cognomen adeptus est. De quo. Q. Curtius.& Plutarchus diffuse tractãt. Atq; Agathoclẽ. Hic syracusarũ tyrãnus fuit: q ex pauptate uenit ad tyrãnidis fastigiũ: fuerat.n.patre figulo oriũdus: unde figulina semp uasa mẽsis adhibuit de quo Ausonius. Fama ẽ fictilibus cœnasse agathoclea regẽ: Atq; abacũ samio sæpe onerasse luto. Fercula gẽmatis quũ poneret aurea uasis:& miscceret opes pauperiẽq; simul. Quærẽti cãm: rñdit: rex ego q sum. Sicaniæ: figulo sum genitore satus. Vehit clitellas: uehit hic ãt alter senex. Queãdmodũ inqt teuropidæ seni hero meo clitellas impono:& uehere facio: ut supplioẽ onus: hĩ est dolos:& fallacias meas ĩponã: Ita hic alter senex Simo uehit clitellas: nã sup eo quoq; sarcinã quãpono: hoc est: itidẽ & huic Simoni recte psuasi: herũ meũ uelle ipsius ædes inspicere: ut in suis ad illius exẽplũ ædificet: queãdmodũ illi iã psuasi philolachẽ filiũ huius ædes emisse:& mõstra in suis sentiri. Clitellæ sunt ephippia: quæ iumẽtis iponunt: ad sustẽtãda onera: quas uulgus bastos appellat. Festus. Clitellæ dicunt nõ tm hæ: qbus sarcinæ colligatæ mulis portant: sed ẽt locus romæ pp similitudinẽ:& in uia flaminia loca quędã deuexa subinde:& accliuia: etiã tormẽti genus eodẽ noie appellat: hæc ille: unde clitellariũ asinũ dicimus clitellas ferentẽ. Nouiciũ mihi quæstũ institui: nouiciũ scribẽdũ est ex codicibus antiqs:& metri necessitate:& nõ nouũ: ut legit plodius: licet nouiciũ p nouo dixerit. Muliones: qui mulos agũt: sed nõ agasones: sunt q asinos tm agunt: ut Sarracenus ait. imo: ut diximus in uocabulario nostro: nõ asinos tm: sed equos quoq; ducit agaso: ut multis authoribus liqt. Ego hoies habeo clitellarios: ita scribẽdus uersus est metri ratiõe: ego inquit habeo homines clitellarios.i.clitellis ornatos: paratos ad subeũdum quodq; onus. Magni sunt oneris: magnũ ferunt onus: quicquid eis imponas uehunt.& sic gloriabundus lętatur: q fallaciis:& deceptionibus suis herum & Simonem senes fallat: hęc autem omnia ducebat intra se tranio: relicto iam Simone:& pergens uocatum Teuropidem herum.

Sarsina.

Clitellæ

SARACENVS

NVnc ausculto. Si qs diligẽter attendat: hæc & subsequẽs quoq; scæna nõnihil interlocutorũ difficultatis afferũt. In hac.n.inducuntur Simon:& Teuropides una cum tranione simul loquẽtes:& in sequẽti salutat Simo teuropidẽ tanq̃ prius nõ uiderit hoiem:& quẽ denuo inducit in ædes.ac si prius nõ induxisset opinor earũ alterã supuacaneã uideri: s; uel utrãq;: uel q̃ magis accõmodatã uideris sumito. Multũ he.su.s.obsequẽs. Sũ opperitꝰ. Ab eo qd opperior expecto. Simul flare: sobereq;. quæ uidentur uno:& eodẽ tempore fieri non posse.

Opperitus unde

Tranio. Teuropides. Simo.

NVnc illum ego hinc ex insidiis ausculto, an colloquar?
Congrediar. heus teuropides. te. hem qs me noiat?
Tr. Seruos hero multũ suo. quo me miseras, oẽ affero
Impetratum. te. Quid illic destitisti obsecro tam diu?
Tr. Seni nõ ociũ erat, id sum opperitus. te. antiquom obtines.
Hoc tuũ, tardus ut sis. tr. heus tu, si uerbum hoc cogitare uoles,
Simul flare, sorbereq;. haud factu facile est. ego hic esse,
Et illic simul haud potui. te. quid nunc? tr. uise, specta tuo
Arbitratu. te. age. duc me. non moror. te subsequor. tr. senex
Ipse ante ostiũ eccũ opperitur. sed mœstus est, uẽdidisse has se.

VALLA.

Antiquum obtines qd significet

NVnc ausculto. Tranio a Simone rediẽs ad teuropidẽ ab ipso tarditatis arguit de ædibus uisendis locuturus: ubi licet tueri puerse hæc hẽre: cũ nec dũ tranio teuropidi uisus fuerit significasse ędes emptas: sed mox indicabitur. Tam diu dedisti. Remoratus es: ac deses fuisti. Id sum operitus: præstolatus: quo ad esset ocium seni. Antiquum obtines. Iam pridem hoc tibi uicium est.

VGOLETVS ET GRAPA.

NVnc illũ ego hinc ex insidiis ausculto: an colloquar: uersus est tetrameter: brachicatalecticus: sepẽ constans pedibus: usq; adeo ãt fragmẽtis scatet hæc scena:& tã puersa: ac in uarias dissecta paginas:& ut non modicus fuerit labor: eã in unũ cogere: sed uani castigatoris: futilisq; interptis fuisset: nõ redactã prius in ordinẽ attingere: ut plodius & Sarrace. fecerũt: sed ille audacius: ac maiore temeritate. hic.u. quũ lacerã: puersamq; uidisset: saltẽ fassus est: sed id ab eo minus scite platũ: uel hãc: uel quæ seqbat: hoc est. Serui q quũ culpa caret: superuacaneã esse: Neutra enim superuacanea uidebitur: si eo ordine legant. quo a nobis sunt digestæ. In hac igit cõtinet sermo Tranionis redeũtis a Simone:& eũtis uocatũ Teuropidẽ herũ suũ: qui ueniat ad uisendũ ædes. Nunc illũ ita supplẽdũ & scribendũ uersum esse cẽsemus: ut nos scripsimus: metri necessitate.& sniæ cõgruitate: fenestrati.n. sunt hoc loco antiqui codices. Dicit ãt hoc Tranio uidẽs Teuropidẽ: qui illũ expectabat: ut supra habuimus: qñ dixit. Ego hic tãtisper dum ex is te operiar foris: Debeo ne abscondere me hic paulũ:& ex insidiis auscultare: qd loquit hic teuropides herus meus: an melius est: ut illũ colloquar: Cõgrediar. Quum deliberasset: nõ stare in insidiis ad illũ auscultandũ: inquit. congrediar: hoc est hoiem adibo:& alloquar. Et sic ipsum alloquit. heus teuropides. Seruus hero multũ suo: ita scribi oportet metri necessitate: ille inqt: qui multũ seruꝰ est hero suo: te nominat.i. qui bene:& satagẽter seruit tibi. Quo me miseras oẽ affero: ipetratũ: affero ipetrata oia ab illo.s. quo me miseras. Quid illic destitisti obsecro tam diu: uersus hic ita scribi debet: si suis illũ pedibus cõstare uolumus. Istorum aũt nihil a plodio illo: neq; a Sarraceno interptibus intellectũ: nedũ nõ correctũ est: quorum iam noia mihi tędio sunt. Destitisti cõmoratus es: a desisto uerbo: cuius præteritum sit destiti. Id sum operitus: ideo expectaui. Antiquum obtines: is est mos tuus. Si uerbũ hoc cogitare uoles. Ita uersus ratio scribi exigit: ut uoles in fine scribatur. Si uis inquit cogitare hoc: quod dici solet. Simul flare: sorbereq;: quia unum impedit aliud. Et illic simul haud potui. Sic est scribendum: & non illic simul: & ordine contextus & orationis ita existente. Sed mœstus est uendidisse has se: ita scribendum est metri ratione.

RÆmittat

Te.Quid tādē.tr.orat ut suadeā philolacheti, ut ista remittat
Te.Haud opior.sibi q̄sq̄ i iure cauet,si male emptæ forēt.(sibi.
Nobis istas redhibere haud placeret.lucri quicquid est,
Id domum trahere oportet.tr.satius demum est.operæ preciū
Nunc est iuisse.morare hercle,atq; illi indignum facis.
Te.Quin tu recte ædepol mones,subsequere me.tr.fiat.
Do tibi ego operam.senex illic est.hem adduxi hominem tibi.
Si.Saluom te aduenisse peregre gaudeo teuropides.
Te.Di te ament.Si.inspicere ædeis te has uelle aiebat mihi.
Te.Nisi tibi icōmodū est.Si.imo ē cōmodū.i intro atq; ispice.
Tr.Et enim mulieres?Si.caue tu ullā floccifaxis mulierum.
Qualibet perambula ædes oppido tanq̄ tuas.
Te.tanq̄.tr.ha caue ne illi obiectes nunc in ægritudine
Te has emisse.non tu uides hunc uoltu tristi ut est senex?
Te.Video.tr.ergo irridere ne uideare,& gestire admodum,
Noli facere ei mentionem te emisse.te.intellego,
Et bene monitum duco,ac esse existumo humani ingenii.
Quid nunc?Si.quin tu is intro,atq; ociose perspecta,ut lubet.
Te.bene boniq; arbitror te facere.factum ædepol uolo.
Si.Vin qui pductet?te.apage istum perductorem.nō placet.
Si.Quid est?te.errabo potius.q̄ perductet quispiam.
Tr.Vidē uestibulum ante ædeis.& ambulacrum quoiusmodi.
Te.luculentum ædepol.tr.age specta postes quoiusmodi.
Quanta firmitate facti,& quanta crassitudine.
Te.Non uideor uidisse posteis pulchriores.Si.pol mihi
Eo precio empti fuerant olim.tr.audin fuerant dicere?
Vix uidetur continere lachrumas.te.quanti hosce emeras?
Si.tris minas pro istis duobus præter uecturam dedi.
Tr.Hercle quin multo improbiores sunt,quā a primo credidi.
Te.Qua pp?tr.quod ædepol ambo ab infimo terram secant.
Si.Intempestiuos excisos credo,id eis uitium nocet.
Atq; etiam nunc satis sunt boni si sunt induti pice.
Non enim hæc pultifagus opifex opera fecit barbarus.
Si.Eho istum puer circumduce hasce ædeis,& conclauia.
Nam egomet ductarem,nisi esset mihi ad forum negocium.
Te.Apage istum ame.nihil moror ductarier quicquid est.
Si.Perductet quispiam per ædes dico.te.ego eo intro igitur
Sine ullo perductore.Si.ilicet.te.ibo intro igitur.tr.sed est?
Mane sis uideā ne canis.te.age dū uide.est?Si.abi.te.canis ē?
Si.Abi dierecta.tr.est?Si.abi hinc in malā crucē.at ēt restas?
Tr.Est?Si.abi hinc nihil pericli est.tr.age tā placida ē,q̄ fœta.
Si.Quando uis ire intro,audacter licet.ego eo hinc ad forū.
Tr.Fecisti commode.bene ambula.te.tranio age canem
Istam a foribus face abducas,& si non metuenda est.
Tr.Quin tu istā aspice quæso,ut placide accubat.nisi molestū
Vis uideri te,atq; ignauū,iā ut lubet.te.sequere hac me igit.
Tr.Equidem ego haud usq̄ ab ædibus abscedam tuis.uiden
Coagmenta in foribus?Te.uideo.Tr.specta q̄ arcte dormiūt.
Te.Dormiunt?Tr.illæ quidē,ut conniuent uolui dicere.
Te.Satin habes.ut quicquid magis contēplor,magis placet?

¶REmittat sibi.Remittit qdē emptor:redhibet aūt uēditor.¶Cōclauia.Cōclaue latie:tricliniū grece: ut apud Cic.& Qui.facile ē intueri. Victruui quoq; dixit i tricliniis:cæterisq; cōclauib maximus usus liminū:cōclauiū a Festo dictū est: q unā claui claudat.¶Abi dierecta. Canē ab ædibus abigit.¶Iam ut lubet.Scilicet ingredere. — SARACENVS.

¶ISTAS redhibet.ędes retro sibi hēre.& conclauia.i.loca oīa:q̄ clauibus cōcludunt.¶Illicet. ire lz.¶Tā placida est q̄ fœta.i.q̄ ea:q̄ peperit: q̄ catulos suos gaudeat attractari. — VALLA.

¶REmittat sibi.Remittit qdē emptor:redhibet āt uēditor.Haud opinor sibi q̄sq; i iure cauet.Ita scribēdū cēsemus nos potius: & metri rōne:& sniæ:q̄ ē:ut dicat quēq; cauere sibi:& rē suā agere in iure.i.qn̄ p se stat ius: q̄ sibi q̄sq̄ iure metuit: ut legit plodius nullo cū recto sensu.¶Redhibere:recipere:retro hēre.¶Satius demū est. Traniōis uerba sunt: q quū audisset herū dicētē: oportere domū trahere qcq̄d lucri eēt ait: satius.i.meli demū ē ita facere.s.ut dicis.¶Operę p̄ciū.Hoc loco:ut i multis aliis:sed p̄cipue hui comœdiæ aptissime patet: neq; plodiū iterp̄tē: neq; Sarracenū qd dicāt:qd ue nō dicāt itelliger: sed somnia laruelesq; nugas pferre: quū puersus sit cōtextus totius scenę:& interpositi diuersaꝝ scenarum uersus: nihil ad sensum supra positū facientes:& tn̄ ipsi psequant cometationes suas:tanq̄ si consequerent oia pudor pfecto lr̄arū.Sic igit sequatur lr̄a:ut nos digessimus.¶Operæ p̄ciū nunc ē iuisse.traniōis sunt uerba cōtinuata ad teuropidē:cui iā dixerat senex ipse añ ostiū eccū operit.Nūc inqt eamus:operę p̄ciū est iuisse.nā dū multa uerba mecū facis:moraris illū:qui expectat in limine.¶Atq; illi idignū facis.i.rē indignā:quæ i illū a te fiat. Quin tu recte ædepol mones.subseq̄re me.Teuropidæ uerba sūt.¶Fiat. Tranio loquit.¶Do tibi ego operā: sc; ut te subsequar.¶Senex illic est: hoc dicit teuropidę ostēdēs ei Simonē:postea alloqt Simonē:& ait:hem adduxi hoiē tibi.Et ita aptād: supplēdus:& reditegrādus uisus ē nobis tot hic cōtextus:pti ex multis uerbis ex his:q̄ erāt i codicib uetustis:ptim qa fenestræ relictæ erāt: & sensus coherēs:& cōsequēs reddit:ac metri rō cōtinet his supplemētis:ac reditegrationibus:super quibus doctissimoꝝ iudicium suscipimus.¶Saluum te aduenisse. Simonis uerba sunt ad Teuropiden consequentia uerbis Tranionis: qui dixit: hem adduxi — VGOLETVS ET GRAPA.

Remittere

Tr. Viden pictum ubi ludificatur cornix uolturios duo?
Cornix astat. ea uolturios duo uicissim uellicat?
Quæso huc ad me specta, cornicem ut conspicere possis.
Iam uides? te. profecto nullam equidem illic cornicem intuor.
Tr. At tu istac aduorsum obtuere, quoniam cornicem nequis
Conspicari, si uolturios fortu duos possis contui.
Te. Omnino, ut te absoluam, nullam pictam conspicio hic aue.
Tr. Age iam mitto, ignosco ætati, non quis obtuerier.
Te. Hæc, quæ possum, ea mihi pfecto cũcta uehemẽter placẽt.

hoiem tibi. ¶ Dii te ament. Teuropi
des loqt. ¶ Floccifaxis: flocciféceris.
¶ Tanq̃: quum teuropides existimet
ædes suas esse; atq̧ emptas a philola
chete filio: admirat: Simonẽ dixisse
tanq̃ tuas: & nõ tuas simpr. iõ dicit
tanq̃? Qđ quũ uidisset tranio: ne ille
suspicari possit: se dolis capi: occur
rit dicens. ¶ Ah caue: ne illi obiectes
nũc in ægritudine: &c. ¶ Nõ tu uides
hũc uultu tristi: ut est senex: ita scri
bẽdus ẽ uersus metri rõne. ¶ Noli fa
cere ei mẽtionẽ. Ei addẽdũ fuit metri necessitate. ¶ Humani ingenii: humanæ caritatis nõ obiicere. s. aliis corꝶ infor
tunia. ¶ Quid nũc? hoc dicit Teuropides cõuersus ad Simonẽ. ¶ Vin qui pductet? pductet scribẽdũ est ex codicib9

Perductare

antiqs: & metri necessitate. i. uis aliquẽ a me tecũ mitti: qui per domũ totã te ducat? ¶ Apage istũ pductorẽ: qa si per
ductorẽ illi daret: uidereł quasi in domo aliena esse teuropides & nõ in sua: ideo renuit sibi dari pductorẽ: q̃q̃ Tra
nio euocandũ aliquẽ foras superius dixerit: roga circũducat: nisi magis placet: qđ inquit plodius: innuere significa
tum pudendũ: quia perductare sit lenocinari: & pductor leno uoceł: & ductare significet uirilia tractare. ad q̃ hic
alluserit: &c. ¶ Vestibulũ. Vestibulũ locus est ante ianuã domus uacuus: per quẽ a uia ad ædes itur: nam qui domos
amplas faciebãt: locũ ante ianuã relinquebãt: qui inter fores domus: & uiã medius esset: in quo loco: qui dñm salu
tatũ ueniebãt: cõsistebant: prius q̃ admitterenł ita: ut neq̧ in uia starẽt: neq̧ intra ædes: ab illa. n. cõstitutiõe: & quasi

Luculẽtus.

quadã stabulatione: uestibulũ est appellatũ: ut inquit Macrobius. ¶ Luculentũ: luculẽtus dr̃ luce plenus: unde luculẽ
te: luculẽtius: luculentissime: & luculentitas pro splẽdore. ¶ Eo pcio: tãto precio: ut merito laudari possint. ¶ Audin
fuerãt dicere? Tranionis uerba: q̃rentis: quo pacto psuadere possit hero teuropidæ: uerũ esse de emptiõe ędiũ & uer
bum illud fuerat obiiciẽtis: quasi dicat: audis: q̃ & ipse Simo nõ amplius existimat ędes suas esse? quũ dicat fuerãt:
unde id credẽs teuropides rogat Simonẽ per idẽ tps: quãti hosce emeras? quasi dicat: qñ tui erant. ¶ Ambo ab infi
mo terrã secant: ambo postes uidenł secare terrã ab infima sui parte: putrescebant. n. & cariẽ emittebãt: quæ utiq̧ uł
terra esse dissecta iuxta illud fulgentii. Deniq̧ cremontis lunæ abscissa ligna fursuraceis tinearũ terebraminibus fi
stulescunt. ¶ Intẽpestiuos: non tẽpestiue cæsos existimo fuisse: materia. n. statis tẽporibus: hoc est luna decrescẽte cæ
sa ualet ad perpetuitatẽ: hoc loco plodius arrogantissime: ut solet: & per q̃ stolide Hermolaũ barbarũ litteratorũ de
cus notat. inquiẽs: Quæ cæcitas hermolaũ corripuit: an potius posterũ despiciẽtia: ut nõ pẽiculatius hũc locũ pẽsi
tauerit? Plynii uidelicet lib. xvi. ubi scriptũ est: in capitolio cõdendo. De qua quidẽ re nullũ prorsus ab hermolao fa
ctum est uerbũ: quippe qui: uel eũ in suo codice errorẽ nõ habuerit: uel, uti facilem correctus consulto pterierit. Sed
plodiũ istum futilẽ: & nugacẽ non dãnatum a nobis quis uiderit silẽtii: & corꝶ quę non dixerit: uerum maledictorꝶ

Pultifagus.

maleq̧ pceptorũ: & arrogantissime effutitorũ: ad triũ milliũ: uel circiter numerũ. ¶ Nõ. n. hæc pultifagus: non fecit
hæc opera opifex barbarus pultifagus. i. ignauus: inscius: & nũdinalis: qui pultẽ edere solitus sit. φαγω comædo.
Et addẽdum fuit hæc metri necessitate: & ex antiquis codicibus: & sniæ congruitate. ¶ Eho istũ puer circũduce: cõ
tinuata uerba sunt Simonis ad aliquẽ seruorũ: iubentis: ut Teuropidẽ circunducat per ædes. & se excusantes: q̃ nisi
haberet negociũ ad forũ: ipsemet ductaret illum. ¶ Apage: Iterũ renuit teuropides perductorẽ: & quia dixerat: ni
hil moror ductarier: timens Simo ne teuropides acciperet in aliam partem uerbũ illud ductarier: inquit. Perductet
quispiã per ædes dico. ¶ Per ædes. per addẽdũ fuit metri ratiõe. Sine ullo perductore: ullo ẽt fuit ascribendũ neces
sitate metri. ¶ Sed est? loquił Tranio: & ascribendũ est: sed necessitate metri. Et hic iste Tranio eludit diutile senem
herũ suũ circa hãc canẽ. ¶ Agedũ uide est? Loquił Teuropides. ¶ Abi loquił Simo. ¶ Canis est? Teuropides loqt.
¶ Abi directa. Simo ad canẽ loqł. ¶ Est? Tranio: q audit Simonẽ iã bis dixisse cani: abi: adhuc interrogat ẽ? ¶ Abi
hinc in malã crucẽ. Simo adhuc canẽ expellit: eã alloquẽs. & Tranio iterꝶ iterrogat. est? ex quo cognoscit illũ senex
eluderł. ¶ Abi hic. Simo iterꝶ ad canẽ. ¶ Nihil picli ẽ tã placida ẽ: q̃ fœta. Tranio loqł: pstãs i eludẽdo sene. scim9. n.
canes quũ pepererũt nõ placidas eẽ: imo asperrimas. ¶ Qñ uis ire itro: audacter l; uerba sũt Simõis. & uersus ita scri
bẽdus ẽ ex codicib9 antiqs metri & sniæ rõne. Et nõ qa uisere: ut legũt plodi9: & Sarracen9 iterptes ignari. ¶ Ego eo
hic ad forꝶ: cõtinuata sunt Simõis uerba. ¶ A foribus face abducas. ita scribẽdũ eẽ uersum rõ metri exigit: & nõ ab
ducat: cui & ordo snię astypulał: quũ iã discessisset simo. ¶ Qui tu istã aspice q̃so: addẽdũ fuit q̃so metri rõne. ¶ Vis
uideri te: atq̧ ignauũ. nisi iqt tranio: uis te uideri molestũ: & ignauũ potes iã igredi: ut lubet: oi pulso timore. ¶ Ego
dẽ ego haud usq̃ ab ędib9 abscedã tuis: trãio loqł: s; sermõe cõtor tuplicato: oñdit. n. dicere: se nusq̃ discessurꝶ ab his
ædib9 Teuropidę: q̃s ispectat: & itelligit ab aliis ædibus: i qb9 teuropides ipse hitabat. utpote q illius seru9 eẽt: sed
hoc dicit: uolẽs illi psuadere uerã eẽ emptionẽ harꝶ ædiũ simõis: q̃ utiq̧ falsa ẽ. ¶ Viden: hic erat alia codicis & Sce
nę h9 discessio a plodio & Sarraceno nõ cognita: q̃ nos sustulim9: cõiũgẽtes uersus suo loco: ut p;. Vidẽ: hæc dictio
finis ẽ h9 ũsus supioris: i quo loqł Tranio ad teuropidẽ: oñdẽs ei fores ædiũ: uides ne iqt coactiões: & coagmẽta i fo

Coagmẽta

rib9? ¶ Coagmẽta sũt rimarꝶ cõmissurarꝶ sił & coactarꝶ cõpagies a cogẽdo. ¶ Vt cõniuẽt: ioc9 ẽ i sũbo dormił: & cõ
niueł: nõ dormiũt iqt: uerꝶ cõniuẽt: h ẽ claudũt cõniueł ẽ oculos claudeł. Sili9. Cõniuẽt: cęlũq̧ pauẽt cõphẽdeł uisu:
Enni9 tertię cõiugatiõis fecit eo uersu. Iã grauis igẽti cõniueł pupula sõno. ¶ Vt q̧cq̃d magis cõtẽplor: magis pl;: de
lẽda dictio tãto: q̃ erat añ magis metri necessitate. ¶ Cornix uulturios duo uides iqt pictũ i his foribus: ubi una cor
nix ludificał duos uultures? hoc ãt dicit ludificãs herũ teuropidẽ: q̃si se cornicẽ dicat: q deludit teuropidẽ: & Simo
nẽ senes. ¶ Duo ãt pro duos dixit: sicut ẽt paulopost: & delẽda fuit dictio una: q̃ erat añ uulturios metri rõne: q̃ tamẽ

Vulturius.

subintelligił. ¶ Vellicat: nõ uellitat legẽdũ ẽ ex codi. antiqs: uellicare. n. ẽ q̃si plumas euellere. ¶ Vulturios: dicimus
uulł & uulturius i recto. ¶ At tu istac aduorsũ obtuere: aspice inqt a pte ista aduorsũ. si potes uideł uulturios duos:
posteaq̃ uidere neq̧ cornicẽ. ¶ Ignosco ætati. tuæ. s. qa senex es: & uisu hebetiore. ¶ Hæc q̃ possum. s. obtueri.

¶ Quid

Q Vid tibi uisū ē mercimonii. hæc scæna supiores desiderat locos: qbus connectat̃: ut hic ꝑposterē hn̄t oīa. E simonis nāq; domo exiens theuropidē tranio pcūctat̃: nunqd ædes placuerint. Totus gaudeo. Qđ græci gaurio nr̄i gaudeo. Nū nimio emptæ tibi uident̃. nimio subaudit̃ ꝓtio. Ablectas ædes: qb⁹ alliceret magis: atq; oblectaret. I sane bonā. Abi sane inqt bonā: ut bona dicat̃: nō cēseo: q̄ publica situlla maiorē inueniri. Lōge oium lōgissima est. nō solū lōgissima oium inqt: sed lōge: ut oēs porticus lōgitudine supereñdat. Sex talēta magna argēti ꝓ istis p̄ntia: nunq̄ accipiet. si qs inqt me adierit: ut has a me auferat ędes sex talētis magnis argēti dinumerata i manū pecunia nō abstulerit. Ego ne te ioculo mō. i. ꝓ iocū uerbo: aut facto decipere te audeā. Ad cōgerones. eos: qui mecum nugantur.

VALLA.

Tranio seruus. Teuropides senes.

Quid tibi uisum est hoc mercimonii? Te. totus gaudeo.
Tr. Nū nimio ēptæ tibi uident̃. te. nūq̄ ædepol me scio
Vidisse ūq̄ ablectas ædes nisi mō hasce. tr. ecqd placēt?
Te. Ecquid placent me rogas? immo hercle uero perplacent.
Tr. Quoiusmodi gynæceū? q̄ & porticū? te. insanum bonam.
Non equidem ullam in publico esse maiorem hac existumo.
Tr. Quin ego ipse. & philolaches in publico omneis' porticus
Cōmēsi sumus. te. qd igit̃? tr. longe oium longissima est.
Te. Dii immortales mercimonii lepidi, hercle nunc ferat
Sex talenta magna argenti pro istis præsentaria,
Nunq̄ acciperē. tr. si hercle accipere cupies, ego nunq̄ sinam.
Te. Bene res nostra collocata est istoc mercimonio.
Tr. Me suasore atq; impulsore id factum audacter dicito.
Qui subegi fœnore argentum ab danista ut sumeret,
Quod isti dedimus arraboni. te. seruasti omnem ratem.
Nempe octoginta debent̃ huic minæ? tr. haud nūmo amplius.
Te. Hodie accipiat. tr. ita enim uero, ne qua causa subsiet.
Vel mihi denumerato. ego illi porro denumerauero.
Te. At enim nequid captioni mihi sit, si dederim tibi.
Tr. Ego ne te ioculo modo ausim dicto aut facto fallere?
Te. Egon abs te ausim non cauere, ne quid committam tibi?
Tr. Quin tibi nunq̄ quicq̄, postq̄ sum tuus, uerborum dedi.
Te. Ego enim caui recte. tr. eādē inis gratiā. te. atq; aīo meo
Sat sapio, si abs te modo uno caueo. tr. tecum sentio.
Te. Nunc abi rus. dic me aduenisse filio. tr. faciam ut uoles.
Te. Curriculo abi. iube in urbem ueniat iam tecum simul.
Tr. Nunc ego me illac per posticum ad congerrones cōferam.
Dicam ut hic res quietæ sunt, atq; ut hunc hinc amouerim.

Q Vid tibi uisū ē hoc mercimonii. Metrū est tetrametrū: brachicatalectiū: septē cōstās pedibus: ut ꝓximū supra. In hac scena īducunt̃ Tranionis uerba interrogātis here teuropidē post uisas Simonis ædes: qd sibi uideat̃ de mercimonio illo: hoc est de ipsis ędibus: q̄s mercatū fuisse philolachē existimabat senex. Et ipsius Teuropiæ læti ex hmōi emptiōe: & parātis se ad exhibēdū alteras. lxxx. minas ꝓ itegra solutiōe ædiū ultra illas q̄dragīta: q̄s iā arraboni traditas fuisse psuasus erat. Hoc mercimonii: hoc addēdū fuit metri necessitate: & loqt̃ Tranio. Nunq̄ ædepol me scio. Ita scribēdū ē metri ratione: absq; ego. Ablectas: electiles: nitidas: elegātes. Cuiusmodi gynęceū & porticū. s. uidisti: casus accusatiui & ita scribēdū ē metri necessitate: nā nō pōt in uersu stare: qđ: ut plodi⁹ legit cōtra metri rōnē. Insanū bonā: idest ualde bonā. insanū. n. pro ualde ponit̃: & pcipue ab hoc poeta: & bonā porticū itellige. Nā qđ ait plodius se legere insanū. s. gynæceū: pro non sanū: mera deliria uident̃. quū. n. ipse ędes laudet: & gratissimā hēat illarū emptionē: nō cōueīt: ut uituperet. ꝑterea quū sequat̃: nō eqdē ullā i publico eē maiorē hac existimo: ad porticū rn̄dere uī: tāq̄ ad rē ꝓximiorē: & de q̄ ipse senex puæ memorię tm̄ recordet̃. Et sic insanū bonā: ꝓ ualde bonā dicere. Mercimonii lepidi: qđ hoc ē. s. Hercle nūc ferat: subaudi si: hoc sensu. Si hercle qs ferat nūc mihi senex talēta ꝓ his ædib⁹: q̄ duobus tm̄ emptę sunt: nō acciperē. Nunq̄ acciperē: ita scribēdū ē ex codicib⁹ antiqs: & nō accipiet: ut legit plodius: & magis ēt sensui coheret accipere q̄ accipiet. Si hercle accipe cupies: hercle scribēdū ē ex codicib⁹ antiqs: & sniæ cōgruitatæ: ac metri necessitate: & nō recte: ut plodius legit. Seruasti oēm ratē: seruasti p syncopā legēdū ē metri necessitate: & ēt ex codicib⁹ antiqs: & nō seruauisti: ut plodius legit. Nēpe octoginta debent̃ huic minę: cōtinuat⁹ sermo ē Teuropidæ: & nō traniōis. Haud nūmo ampli⁹ Tranio loqt̃: nō teuropides: & scribēdū ē: haud nūmo: nō at imo: ut legit plodi⁹: tā ex codicib⁹ ātiqs: q̄ ex sniæ cōcinitate: rn̄det. n. tranio tm̄ dēri danistę: & nō nūmo ampli⁹. Hodie accipiat. Teuropides loqt̃. Ita. n. uero: loqt̃ tranio. Neq̄ cā subsiet. i. ne quā cām ille adducē possit: pp quā rē ifectā faciat. Ioculo mō: ego ne ausim inqt Tranio fallere te dicto: aut facto: ioculo mō. i. nedū serio: sed uel ioco: diminutiuū ā tioci: fecit ioculo: & ita hn̄t codices antiq: nō loculo: ut legit plodius. i. pecunia: uel nūmis: q in loculamētis cōtinentur. Nō cauere ne qd cōmittā tibi: ita scribēdū est ex codicibus antiqs: & nō ne quidē mittā tibi: ut legit plodius sine ulla ēt recta snia. Quin tibi nunq̄. certe inqt postq̄ tuus sum: nunq̄ ulla tibi uerba dedi. Eandē inis gratiā: qa dixit teuropides: ego. n. caui recte: rn̄det tranio: eandē inis gratiā: quasi diceret: tibi plurimū debeo ꝑfecto: qa nunq̄ mihi fidē habuisti. Curriculo abi. i. cito: & illico: ut alibi Plautus: licet uos abire curriculo. Ouidius. Curriculo facta ē nr̄a ruina grauis. Iam tecū simul: expūgēdū est licet: qđ erat scriptū post tecū: quia supfluēs. Nūc ego me illac ꝑ posticū: posticū ostium dicūt in posteriori parte ædiū: a post stando: & postica ēt fœminino genere dr̄: a quo posticula diminutiuū legitur apud apuleiū. Congerrones. Contubernales in rebus uillioribus: gerrones. n. leues: & inepti appellantur: a nomine gerræ. quas nugas appellant: propterea q̄ quum athenienses syracusas obsiderēt: & crebro gerras. i. crates poscerent: irridentes siculi: gerras clamare cœperunt: quo factū est: & gerræ: pro nugis haberentur.

VGOLETUS ET GRAPA.

Insanum

Ioculo.

SARACENVS. SErui:q culpa. Erũt nimirũ oĩa cõmutata cũ supiori scęna:si tranio:uel (ut i codice prius puerse legebat) Danista i pricipio hꝰ loqͬ scenę:eri ergo q̄spiã alius seruꝰ:& forte grumio seruꝰ frugi:& patrono fidelis: ut ex pricipio scenę licuit itueri:q intellecto teuropidis aduẽtu:it illi obuiꝰ:id qđ ex uerbis ipsius cõiecta mur:nã dicit solus nũc eo aduorsũ hero ex plurimis seruis:q ꝑpetuo loqͬ:quo ad teuropides dicat. Morã hercle facis:quẽ sermonẽ sine cõtrouersia damus ipsi teuropidi:cõueit.n.cũ fine supioris scenę:segre hac me igr. Multa ergo secũ hic seruꝰ grumio dũ it:aio uolutat:q̄ seruũ frugi deceãt:& herili iperio parẽtẽ:q̄ ãt oino mẽdosa & mutila reliqmus:ut iuenimus ita ẽta:pterq̃ uerbũ illđ:pausil itegrũ reddimus pausillo:& ubi legit:faciunt a malo peculio:lego peculiũ tectũ tergum dicit.

VALLA. SErui q culpa carẽt. Daniscus domum petit theuropidis:ut herũ suũ cõueiat:& hęc quoq; scęna ꝑposter hꝫ:locũ.n.hinc opꝫ postpõer:sicut & mox fœnerator supra memoratꝰ sibi dari uult debitã pecuniã. Iubet tranio seni:ut enumeret. Senex cur dẽat poscit:ob ædes:quas emit:iqt tranio filius tuꝰ.id tũ primũ intelligẽs senex:eas ędes cupit iuisere:at iã ãncessit ꝑuũ ad Simonẽ iisse:ut licẽt ędes iuiser:& teuropidẽ iuisisse:q̄ oĩa ꝑposter posita sũt. ¶ Stulta sibi expetũt cõsilia:ex quirũt:adeũt cõsilia:q̄ stulte cogitarunt.

QVARTVS ACTVS.

Aduorsitor Seruos.

SErui, q quom culpa carẽt, tũ malũ metuunt.
Hi solent esse heris utibiles. nam qui nihil metuũt,
Postq̄ sunt malum meriti, stulta sibi consilia
Expetunt, exercent se ad cursuram, fugiunt, sed hi
Si reprensi sunt, faciunt a malo peculium.
Quod nequeunt, augent ex pauxillulo.
At illud superat adhuc mihi in pectore consili,
Malam rem prius cauendam multo esse, q̃ ut meum
Tergum subiciam culcitram uibicibus.
Vt adhuc mihi fuit corium, esse oportet sincerum,
Atq; ut uetem uerberari. si huic imperabo, prope

¶ Faciũt a malo peculiũ:sibi opes iqt cõgregãt a malo.i.malorũ icurrũt multitudinẽ. ¶ Qui neqũt:augẽt ex pauxillo malũ.h ẽ:q nõ pñt effuger ex malo pauxillo:augẽt malũ. ¶ Quibus nihil i pecto.cõsilii opẽ fert. Malã rẽ prius inueniũt:q̄ ut metũ effugiãt. Hęc ita emẽdauimus uerba:sẽsus ãt ẽ:qbꝰ cõsiliũ nullũ auxilio ẽ:priꝰ malũ iueniũt q̄ possint effuger:qđ metuũt. ¶ Vt adh.mi.fuit co.eẽ oꝫ sin.ordo ẽ:ac sẽsus. Coriũ oꝫ sincerũ mihi eẽ:ut adhuc fuit. Dorsum meũ a uerberibus imune eẽ oꝫ:ut hactenus fuit. ¶ Prope tectũ hẽbo.i.ꝓpiquũ hẽbo;q me ꝓtegat:ac defendat.

VGOLETVS ET GRAPA: s Erui q quũ culpa carẽt. Trimeter quoq; hic uersus ẽ:senis cõstãs pedibꝰ:ut supior. In hac scena nec plodius nec Sarracenus iterp̄tes norũt qd dicãt:atq; aerẽ tm̃ carpũt:fatẽtes qdẽ puersa eẽ oĩa:sꝫ nihil corrigẽtes. Inducit ãt hic Aduersitor puer;siue seruus callidatę:q aduersũ hero suo ibat domũ Teuropidę:ubi sciebat illũ genio uacar cũ philolache:& mulieribus:de quo aduersitore hẽbit ẽt mẽtio ifra in ea scena:q̄ icipit:Hic qdẽ:neq cõuiuarũ:sꝫ ibi sociatꝰ erit hic aduersitor:cũ altero puero:cui Daniscus ẽ nomẽ.hic solus ẽ. Et icedẽs puiã secũ mlta loqͬ de frugalitate serui bõi:& qd illũ facẽ deceat q̃lẽ se eẽ autumat:diuersũ ab aliis:neq̃:& ignauis seruis. Sẽsus est. Seruos illos:q timorẽ inatũ hñt:ita ut ẽt quũ culpa oĩ uacẽt:metuãt:heris soler utibiles eẽ.i.captos:ex qbus herꝰ usũ & utilitatẽ possit cape. ¶ Nã q ni.me.nã illi iqt serui:q nihil metuũt:nec timorẽ ullũ hñt:facile deliquũt:& quũ deliqrũt:tũ demũ metuẽtes:ne herus eos plectat:stulta sibi cõsilia expetũt:& exercẽt se ad cursurã:& fugiũt:& ita dño ĩutibiles reddũr. ¶ Stulta:pp sequẽtia:qa si repħẽsi sũt.i.si aliquo mõ capti ad dñm redeũt. ¶ Faciũt a ma.pec. nescit hic plodius qd garriat:dicẽs faciũt i malũ peculiũ:h ẽ i malũ suũ lucrũ:hic loqͬ danista seruus &c. sõniat peitus:ac delirat. Id ãt sigñat poeta:faciũt peculiũ a malo.i.peculiũ sibi acqrũt ex malo:& qđ peculiũ? Verberũ.s.& plagarũ:id.n.unũ peculiũ ẽ seruorũ:qđ a dñis eis nõ eripir:qđ qdẽ magis declarat uersus seqũẽs. ¶ Qđ ne.faciũt:addẽdũ.n. ẽ faciũt:ad uersus:& sñię itegritatẽ. Scimus ãt lege cautũ eẽ:ut qcqd acqrit seruus:dño acqrat:& seruos peculiũ nullũ posse facer:iõ dicit:qđ neqũt faciũt q̃si dicat:faciũt peculiũ:qđ tñ eis facer uetitũ ẽ:sꝫ itellige uerberũ:ut diximus. ¶ Augẽt ex pau. Et peculiũ illđ iqt augẽt ex pauxillulo:ex puo.n.delicto:quo mererẽr decẽ plagas:& sic facerẽt sibi peculiũ decẽ plagarũ:fugiẽtes postea maius faciũt peculiũ:qa lucrãt mlto plures plagas. ¶ At il.su.adhuc mihi i pectore cõsilii:& hũc & supiorẽ:ac sequẽtes duos uersus suppleuimus igenii nr̃i acumie:ut potuimus:quũ fenestrę i codicibus relictę eẽnt:nec satis deꝑhẽdi ulla sñia posset cõsequẽs:ad qđ doctorũ iudiciũ reqrimus. ¶ Tergũ subii.cul.uibi.totũ hũc adiecimus uersũ cõueniẽtẽ:ut cẽsuimus sñię:& Plautinę elocutiõi:alibi ẽt in casina dixit:gladiũ faciã culcitrã:& ifra.is me suã qdẽ pol optat culcitrã. ¶ Vt adhuc mi.fuit:queãdmodũ iqt seruaui mihi coriũ integrũ:& syncerũ hucusq;:ita decretũ mihi ẽ:& de cetero cõseruare. Syncerũ ãt ꝓprie sigñat itegrũ:tractũ ab eo:q q diuidere

Syncerum. fructũ cõem alueorũ cũ socio uolũt:simul cũ cera mel ptiunt. Syncerũ.n.dr q̃si simul cũ cera:nã συν apud græcos simul sigñat:ut con apud nos. Nugat hic multa plodius de ex synceraste:putãs ẽt hoc loco ex synceraſtũ scribi oporte re cõtra metri rõnẽ:& cõtra oĩum codicũ scripturã. ¶ Si huic ipabo. Si ipabo mihi:se.n.demõstrãs hęc dicit. ¶ Prope tectũ habeo:habeo domũ ꝓpinq̃:ubi hitare potero:nec opus erit q̃rere tectũ:ut fugitiui alii serui faciũt. ¶ Malũ quũ ipluit cæteros:ne ipluat mihi:ita ꝓpe hẽbo tectũ:ut quũ cæteris fugitiuis.s.malũ aliqđ cõtiget:mihi nõ contin

Impluit. gat. Dicimus ãt ipluit me:& mihi malũ. ¶ Nã ut serui mẽtir plodius:dicẽs legeñ.eẽ:nã ut heri.imo:ut codices oẽs habẽt:& sñiæ maxie cõuenit:legeñ.ẽ serui.sed ita uersus supplẽdus ẽ metri & sñiæ cõgruitate:ut nos correximus. ¶ Nã ut serui suũ uolũt herũ eẽ:ita ille solet:q̄ sñia fere in ꝓuerbio est:ut.s.talis sit herus seruis:q̃lẽ ipsi illũ sibi eẽ uolũt:nã si boni serui sunt:herus bonus est:si mali:malus. ¶ Bonus cũ ꝓbis est:malus cũ malis:ita scribẽdus est uersus metri & sñiæ necessitate omissis somniis plodii nugacis:eo sensu:quẽ supradiximus. ¶ Nã nũc domi. Nã inqt hic seruus frugi:domi nr̃æ nunc tot malos hẽmus:& pessimos seruos:peculii sui ꝓdigos:ꝓdigos peculii sui appellasse ur seruos:q uideantur expendisse peculiũ:quod habebant:& aliud quærere:quasi dicat:uerbera & plagas habere quottidie quærentes:unde plagigerulos appellat:uel prodigos peculii sui:hoc est tergi:quod non curant subiici uirgis:& uerberibus. ¶ Vbi aduersum ut eant hero:ita scribendum est metri ratione. ¶ Non eo:ita respondet.s.hi serui improbi. nolo ire

lo ire aduersum hero:molestus ne sis.⸿ Quo prope res:responsiones sunt serui improbi ad seruum frugi uocantem ut dicat:scio quo properas.⸿ Gestis aliquo iam hercle ire possum foras:ita scribendum uersum hunc cēsemus metri & sententiæ ratione: nec nomen mula hic conuenit: super quo plodius multa uerba facit inania.⸿ Bene merens hoc precium: ubi auscultaui: uersus ita scribendus est pro: hoc sensu: ubi ego seruus bene merens: tam de domino: cui fideliter seruio: quam de conseruis: quos amice uocaui: ut uenirent & ipsi aduersum domino: auscultaui hoc precium mihi ab illis reddi: ut dicant:scilicet me uelle ire foras pastum aliquo.⸿ Foras solus eo nunc: nunc solus ex eo aduersum hero:q̄q̄ multi eius serui simus.⸿ Hāc rē die crastini:quū herus resciuerit:uersus ita scribi debet metri necessitate.Die crastini & crastino dixerūt antiq̄:ut die quinti:& die pristini.⸿ Exuuiis bubulis.i.scutica: & loro ex pelle bubula cōfecto.⸿ Minoris pēdo tergū illoꝝ:q̄ meū:ita scribēdū cēsemus uersuꝫ metri:& sniæ cōgruitate:q̄ est:ut dicat.Si conserui mei:ad quos ea res attinet:nihil curāt:pfecto ego pluris facere uolo tergū meuꝫ:q̄ tergū illoꝝ:& sic hero meo parere:& illi aduersum ire.ēt si ipsi offm̄ pstare nolint:& hinc finire scenā hanc putamus.

Die crastini.

Tectum habebo,malū,quom impluit cæteros,ne ipluat mihi.
Nam ut serui suum uolunt herum esse,ita ille solet.
Bonus cum probis est.malus cum malis.nam nunc domi
Nostræ tot pessumi uiuont,peculii
Sui prodigi plagigeruli.ubi aduorsum ut eant hero
Vocantur,non eo,molestus ne sis,scio
Quo properas,gestis,aliquo iam hercle ire pastum foras.
Bene merens hoc precium ubi auscultaui,foras
Solus eo nunc aduorsum hero ex plurimis seruis.
Hanc rem die crastini quom herus resciuerit,
Mane castigabit eos exuuiis bubulis.
Minoris pendo tergum illorum,q̄ meum.

SARRACENVS.

⸿ NE ipluat.Nā ex uerberibus sanguis defluit.⸿ Prodigi sui peculii:ꝙ parū curēt tergū uerberibus subiicere.⸿ Nō eo molestus ne sis.Verba refert iprobi serui.⸿ Bubulis exuuiis. Idest flagello:& scutica:q̄ fit ex corio bubulo.⸿ Hem tibi adduxi hoiem: Palā error dephēdit:nā in priori scęna uisendę dom⁹ copiā fecerat simo Teuropidi.⸿ Tanq̄.Cū admiratione:nā credebat esse suas:& neq̄d doli suspicet Teuropides:facile occurrit tranio.⸿ Vestibulū.Qd dcm̄ ab illa grādi cōsistitiōe:& q̄si stabulatione: ut placet Macrobio:uel q̄si nō stabulū:ut placet Seruio:siue ergo p augumētū siue p diminutionē itelligas:uestibulū areā dicim⁹:q̄ a uia domū diuidit.⸿ Intēpestiuos:nā statis q̄dē tpib⁹ ualēt excisa ligna ad ppetuitatē.⸿ Nō pultiphagus.Non ineptus:a pulte: & phago comedo.⸿ Coagmēta.Cōpactas.s.& arctas cōuētiones asseꝝ iter se:coagmēto.n.cōiūgo.Ci.opus ipsa suū eadē:q̄ coagmētauit:natura dissoluit.⸿ Cōniuēt.Est cōniuere oculi palbebras mouere:uñ in cōniuēs sine motu. Au lus gelius star e solit⁹ Socrates dr̄:ptinaci statu pdius atq̄ pnox a summo ortu solis ad solē alterū oriētē in cōniuēs immobilis hisdē uestigiis.⸿ Vellicat.Leniter mordet:uel uelitat cōtēdit:qd̄ magis placet.Seruio:ac Festo hinc uelitatio ultro:citroq̄ cōtētio.⸿ Illi bucedę.⸿ Dū interi in spectādis ædib⁹ sunt occupati:aduēit danista pecuniā exactu rus fœnori datā philolachi:bucedū pecus de bobus dici Festus author ē.⸿ Restio.Legerē restito:& ubi bellū legitur corrigo belluā.⸿ Callidū:hoc ē:& si pcul abest urita male.Corrigēdus quoq̄ ē iste uersus:callidū:hoc est:& si pcul abest urit male:uel & si pcul ab æstu urit male:male quoq̄ p ualde accipiat:his uerbis arguit calliditatē traniōis q̄rētis danistā ab ędib⁹ amouere:ne forte herus teuropides qcq̄ sciscat de pecūia filio mutata.⸿ Et fortē dabit pr̄. Ironice dcm̄.⸿ Quid speculo claras canorē meꝝ.Quid apte:& māifeste clamas:uociferaris.Quāti destinat.Emit:i q̄ sigñatiōe usus ē Lucilius:ut ē apud marcellū:facio ab lenone trib⁹ ut libertatē millib⁹ destinet.⸿ Respis.Pro respicis loq̄t tranio cōuersus ad danistā:ut herū rñsiōe frustret.⸿ Fastit.pro fastidit. uel potius lege fastidit.⸿ Quid te æratus amat.Cōuitiis se:simul lacessunt seruus:& danista sed turpitupinē insimulati:probri cauta locutione contegūt. ⸿ Rus me suā quidē pol culcitrulā optat.Hoc dicto cōmode mordet danista Tranionē:cōmemorās illi miserrimā seruitutē:& incōmoda:humi noctē dormiendo perpetē:propterea hunc sermonē dedimus danictæ:non Tranioni:ut prius dabant mendosi codices:alioquin omnis prorsus abesset intellectus.

Vestibulū qd & unde

Consuuere quid sit.

Destinare quid sit

VALLA.

⸿ MAlū cū ipluit cęteris.i.cū malū alios iuadat.⸿ Ne ipluat mihi.ne id malū me urgeat.⸿ Nā ut serui uolūt esse herū.uelut serui iq̄t erga se heꝝ uolūt.⸿ Ita soles:subaudi eē.⸿ Bōis bōus iprobis:ut mal⁹ fiat.hūc locū ita correxim⁹ ut cōcinus sensus elici q̄at.⸿ Nō eo.molest⁹ ne sis:uerba sūt mali serui rñdētis:ac dicētis:nō eo aduersū heꝝ:ne mihi pbeas molestiā.⸿ Aliquo iā hercle ire uis mula.Carpētis uox ē:mulā puerbialr̄ seruū uocās.⸿ Aduersum hero:subaudi calidamāti.⸿ Hoc die crastini cū her⁹ resciuerit.p die crastino:ita nāq̄ locutos ueteres docet Macrobius iq̄ēs. Sꝫ nec die crastini a doctissimo uiro sine ueteꝝ authoritate platū ē:qb⁹ mos erat mō die q̄nti:mō die q̄nte p aduerbio copulate dicē:cui⁹ idiciū ē ꝙ syllaba fa corripit:q̄ natura pducit:cū solū dr̄ die.Qd̄ āt dixim⁹:extremā isti⁹ uocis syllabā:tū p e:tū p i scribi cōsuetū:id ueterib⁹ fuit:ut his lr̄is plerūq̄ i fine differēter uterēt:sicut pristine & pristini: pcliue pcliui.⸿ Bubulis exuuiis.i.coriis boū.Nā de dorso boū exuit.⸿ Mioris spero: subaudi existimatū iri.⸿ Mora hercle facis:hic error.nāq̄ uerba hęc:ubi supra simo locut⁹ ē:subseq̄ opꝫ.nā nūc prio simonē theuropides uidet: q iā supra iduct⁹ ē domū igrędi.⸿ Qualibet pambula:i quālibet domus ptē uolueris.⸿ Vide uestibulū an ædis.qd̄ uestiat domū prius ille igressus uestibulū dcm̄. Aut qd̄ ue augēdi pticula sit & sto.qd̄ exeūtes domo:ul̄ igrediētes cōsistēibi soleāt:ita Aulus geli⁹ ē iterptat⁹. At Oui.a uesta nomē hūisse putat dū iq̄t. Stat ui terra sua:ui stādo uesta uocat.Cāq̄ par grali nois eē pt. At foc⁹ a flāmis ē:qd̄ fouet oia dcūs.Qui tū i primis ędib⁹ āfuit.Hinc quoq̄ uestibulū dici reor:uñ pcamur.Quę famur:uesta ē q̄ loca pria tꝫ.⸿ Luculētū.speciosū luce plenū.⸿ Quā a pri.cre.q̄ a principio existimaui.⸿ Si sunt idu.pice.si pice uestiant:picētur q̄.⸿ Nō.n.pulti.opi.i.humilis:& abiect⁹.Quā nos pultē:gręci poltō & phago comœdo.⸿ Fecit bar.i.ido.& reꝝ iperit⁹.⸿ Vt cōueniūt.i.cōcine q̄drāt.⸿ Sati hēs:an tm̄ dē ē iq̄t.⸿ Vicissiꝫ uelli.a uulturib⁹ uellicāt & ipa quoq̄ uellicat:id sigñat uicissiꝫ a uellēdo uellico fcm̄: cū i forcipis modū digitis duob⁹ priorib⁹ q̄spiā pelle attrahit.⸿ Istac ad nos ob.ubi iq̄t ego sū specta.Illi erūt bucedę. fœnerater

Mula p seruo posita

Vestibulū quid sit

Bucedũ q̃d ſit

loquitur:& hic ordo præpoſterus. Bucedum inquit feſtus pecus de bobus dicimus. hoc eſt illi potius erunt ruſticani: & barbari: q̃ ut me ita illudant. ¶ Argentum datas: ideſt fœnori das aliquid. ¶ Fabularier uento. in uentũ uerba proiicere. ¶ Et ſi procul abeſt: urit male. Quo aliquid propinquius eſt: eo magis urit. ait ergo licet procul adſit: ualde tamen urit male pro ualde. ¶ Obiici argentum ob os impurum belluę. Ordo & ſenſus. Iube ob os impurum in faciem turpem belluæ: nempe fœneratoris obiici argentum dari pecuniam. ¶ Paulum id quidem eſt: interrogatiue legendum: ut magnum eſſe intelligatur. ¶ Quanti prȩſtinat. prȩtio præoccupat. ¶ Quia te æratus amat. Multo ære munitus nempe diues: nam & obærati: ut apud Cæſarem: & alios: qui obligati ſunt pecunia dicuntur. ¶ Rus: ideſt tu ruſticanus optas me tanq̃ culcitrulam tibi ſubiici. ¶ Si ſobrius ſis: ac ſi dicat es ebrius.

Oberati q̃ dicant̃

SARACENVS.

Hic q̃dẽ. In hac ſcæna detegũtur Traniõis fallacię. Serui.n. callidamãtis aduentu ſuo theuropidi p̃palãt: quę facta ſint oĩa. Dum aũt hi domũ adeũt mirant̃ nullũ ſentiri ſtrepitũ cõuiuarũ in ædibus. ¶ Qui intro ſpectant. Per rimulas forte: & ſciſſuras. ¶ Cerebroſus. Sui capitis. ¶ Nudiuſtertius: q̃ nunc ſit dies tertius.

Cerebroſus qui dicatur

VALLA.

Hic quidem: neq; conuiuarũ ſonitus. Seruus callidamantis cũ obuiã it hero: pulſatq; fores: ubi cõuiuiũ erat. Vidẽs teuropides filii philolachetis incontinẽtiæ fit certior. ¶ Quę hæc eſt fabula: p̃uerbialiter dictũ: quid ſibi hęc noua res uult. ¶ Puer nimiũ delicatus. Pluſq̃ ſatis eſt habitus in delitiis: eluſuſq; eſt. ¶ Hic cerebroſus eſt certe ſui cerebri: & furioſus. Hor. Cerebroſus p̃ſilit unus: ac multæ: nautęq; caput: lumboſq; ſaligno: fuſte dolat. ¶ Erras peruerſe pater. Falleris inq̃t modo contrario ſenex.

VGOLETVS ET GRAPA:

Hic quidem neq; conuiuarum. Tetrametrũ & hoc metrum eſt: brachicatalecticum: ut ſupra proximum: ſeptem pedibus conſiſtens. In hac ſcena Tranionis fallacię omnes detegũtur. Serui enim calidatæ: qui illi aduorſum ueniebant domũ teuropidæ: propalant: & detegunt ipſi teuropidæ omnia. Aduerſitores autem romani ſeruos appellãt: qui eũt aduerſum domino: illũq; deducunt: & reducũt: hic aduerſitor eſt: qui in ſuperiore ſcena incipiente ſerui: qui quum culpa uacant etiam introductus eſt laudans boni ſerui officium: Cum eo autẽ hic alius eſt ſeruus appellatus Daniſcus. qui ambo adeuntes teuropidæ domum mirãtur: nullum intus ſtrepitum conuiuarum ſentiri: neq; tibicinam. ¶ Quæ illæc res eſt. Teuropides nõ procul ab ædibus ſuis exiſtens: quum uidet ſeruos iſtos propinquare ædibus ſuis: & per rimas intro ſpectare: hæc uerba inquit. ¶ Quid intro ſpectant. legendum quid ex codicibus antiquis: & ſententiæ concinnitate: non quin ut plodius corrigit. ¶ Pergam pultare oſtium. Daniſci alterius ſerui uerba ſunt. ¶ Heus reclude: pulſans oſtium hæc uerba dicit: heus aperi. ¶ Callidati noſtro: declinauit ſecundum tertiam declinationem callidates. is. ¶ Heus pueri. Teuropides loquitur: & delendum fuit. uos. tanquã ſuperfluens. ¶ Delicatus es: es addendum fuit metri neceſſitate: quaſi dicat ob delitias delirans. ¶ Hero noſtro: addendum fuit hero ex codicibus antiquis. & metri neceſſitate: ac ſententiæ congruitate. ¶ Cerebroſus fatuus: inſulſus. ſtolidus: ſui capitis. Columella: quod eo tempore ſatum pecori ſit noxium: & præcipue bubus: quos pabulo ſuo cerebroſus reddat. Horatius. Donec cerebroſus proſilit unus. ¶ Nemo habitat hic: addendum fuit hic ex codicibus antiquis & metri neceſſitate.

Aduerſitor

Cerebroſus

Aduorſitor. Daniſcus. Teuropides.

Hic quidẽ neq; cõuiuarũ ſonitus itidẽ, ut antehac fuit,
Neq; tibicinam cantãtem, neq; alium quenq̃ audio.
Te. Quæ illæc res eſt? q̃d illi homines quærunt apud ædeis meas?
Quid uolũt? quid intro ſpectãt? Ca. pergam pultare oſtium.
Heus reclude, heus tranio etiã aperis? Te. quæ hæc eſt fabula?
Da. etiam ne aperis? Callidati noſtro aduorſum uenimus.
Te. Heus pueri. quid iſtic agitis? quid iſtas ædeis frangitis?
Da. Herus hic noſter potat. te. herus hic uoſter potat? Da. ita
Te. Puer nimiũ delicatus es. da. ei aduorſũ uenim⁹. (loquor.
Te. Quoi hoĩ? da. hero noſtro. quæſo quoties dicẽdũ ẽ tibi?
Te. Puer hic nemo habitat. nam te eſſe arbitror puerũ probũ.
Da. Non hic Philolaches adoleſcens habitat in hiſce ædibus?
Ad. Senex hic cerebroſus eſt certe. da. erras peruerſe pater.
Nam niſi hic hodie emigrauit, aut heri certo ſcio
Hic habitare. te. q̃n ſex mẽſes iã hic nemo habitat. da. ſomnias.
Te. Ego ne? Ad. tu tu. te. ne moleſtus, ſine me cum puero loq.
Nemo habitat hic. Da. habitat p̃fecto. nã heri & nudius terti⁹
Quartus quintus ſextus. uſq; poſtq̃ hinc peregre eius pater

AD merendā. Quæ in meridie fiebat:unde deductū est meridiari. Maton apollo.i.p apollinē ma iurantis est:ton articulus: apollo accusatiuus more attico. Præstinatū. Est pstinare emere do tenere: ut lege destinatū: quod idem est. Aedis hic proximas.s.fuisse eptas. Dapsiles. Profusos lautos: & largos. Quęstū herculi. Qui spoliis sempe onustus fuit. Corculū. diminutiuū a corde. Carbūculus a carbōe q accēsa pruna dr: & qnq genus morbi: qui a græcis anthrax dr. Libertas penula est tergo tuo: iocosum est dicteriū. Nam cum uestimento careret danifcus: quo tergum tegeret: illuditur a teuropide libertatē dicēte sibi eē pro penula: quasi diceret ipsum ueste carere: sicut & libertate: penula enim uestis erat: quam supra tunicam induebant.

SARA CENVS.

Carbunculus qd sit.

Abiit, nunq hic triduū unū, desitum esse & bibi. te. quid ais?
Da. triduū pfecto unū est haud itermissum, hic esse & bibi,
Scorta duci. pergræcari, fidicinas, tibicinas
Ducer. te. qs faciebat istæc? da. philolaches. te. q philolaches
Quo is patre? Da. quoi patrē Teuropidem esse opinor. te. hei occidi,
Si hæc hic uera memorat. pgā porro pcōtarier.
Ain tu istic potare solitum Philolachem istum, qui est
Cū hero uostro? Da. hic inq. te. puere pter speciē stultus es.
Videsis ne forte ad merendam quopiam diuorteris,
Atq ibi melius, q̄ tibi satis fuerit, biberis? Da. quid est?
Te. Ita dico ad alias ædeis perperam ne ueneris.
Da. Scio quo me ire oportet. & quo uenerim noui loqui.
Philolaches hic habitat, quoius est pater teuropides.
Qui postq̄ ad mercatum abiit, hic tibicinam
Liberauit. te. philolaches ergo? Da. ita Philematiū qdem.
Te. Quanti? Da. triginta talētis. te. μάκτων ἀπόλλω. da. seu minis.
Te. Ai mnis trigīta amicā destiatū Philolachē
Da. Aio. te. atq eā emisisse manu? da. aio. te. & postq̄ ei' hic
Sit profectus peregre, perpotasse assiduo cū tuo (pater
Domino. Da. aio. te. qd ais emit ædeis uicini hic pxumas?
Da. Non aio. te. quadraginta etiam dedit hucusq pignori?
Da. Neq istust aio. te. ei pdis. da. imo suū illic patrē pdidit.
Te. Vera cantas. uana uellem patris amicus uidelicet.
Heu ædepol patrē eū miserū prædico. Da. nihil hoc qdē est
Triginta mnæ. præterq alios dapsiles sumptus facit.
Perdidit patrem unus istic seruos sacerrumus tranio.
Is uel Herculi conterere quæstum posset. te. ædepol.
Me eius patris miseret, qui quom istæc facta sciet, ita
Amburetur misero ei corculum, ut carbunculus,
Siquidē istæc uera sunt. da. quid merear, quamobrē mētiar?
Heus uos ecqs hasce apit? te. qd ita pultas, ubi nemo intus ē?
Alio credo commessatum abiisse. da. abeamus nunc iam.
Te. Puer iam ne abis? libertas penula est tergo tuo.
Da. Mihi nisi hex ut metuam & curē, nihil est q tergū tegā.

DEsitū est esse: & bibi. Cessatum est ab esca: & potu. Præter spēm stultus es: nā species sola te a stultitia abesse præse fert. Visas: eas ut uideas. Perperam ne ueneris. ne peruerse alio diuerteris. Noui locū: nēpe domu philolachetis. Matō apollo. ma iurātis est: ton articulus: apollo pro apollona more atico. Præstinatū. i. emisse: & præstino & præstinor: ut assētio & assentior: eadē significatione eptio. ne poccupo significat. Præter quos alios dapsiles. i. sumptus largos: id enim grece est dapsilis Herculi cōterere quæstū pt. Sensus q̄tumcūq inqt lucrū hercules suis indeptus est laboribus. seruus tranio contriuerit. Amburet misero ei corculum carbunculus: tanq̄ carbunculus inqt eius cordi admoueat: amburetur: usus dimi-nutiuo miseriæ indicandę causa. Quid merear: quid lucri fecero. Alio credo comessatū abisse. in aliam domum secessisse opinor: ut epularentur. Libertas penula est tergo tuo: qm̄ penulam habuit nullam: q tergum contegeret eum ait: penulæ molestia liberatum.

VALLA.

Dapsilis quid sit

NVNq̄ hic triduum unum desitū: nūq̄ cessatum est triduū unum: quin hic compotationes fierent. Quid ais: ex codicibus antiquis: nō qd agis. Triduū profecto unum est: pfecto addendum fuit ad metri integritatē. Quo is patre: ita scribendum est: ex codicibus antiquis: & metri necessitate. Philolachem istum: qui est: ita scribendum & hoc est: & non qsqs est ex codicibus antiquis: & metri ratiōe. Ad merendā: ad cōpotationem: q̄ meridie fiebat: unde deductum est meridiari. Atq ibi melius q̄ tibi satis fuerit liberis: tibi addendum fuit metri necessitate. Et quo uenerim: noui loqui. ita scribendū est ex codicibus antiquis: scio inquit loqui: & dicere locū: quo uenerim: & ita loqtur: & dicit. philolaches hic habitat: cuius est pater teuropides: ut ostendat se loqui scire. Qui postq̄ pater ad mercatum abiit: pater addēdū fuit metri necessitate: & ex codicibus antiquis. Ita philematium quidē: hic locus plodio & Sarra. aperire oculos debuerat saltē: si cætera dormitabant: nam clare philematium scriptum est in utrisq codicibus: & non philocomasiu: sed plodius adhuc perstat in insania: & philocomasiū legendū cōtēdit: hic autē appellatā philematiū a morabūdo: ut inquit: noie: quo blandulo nomine amatores puellas appellare cōsueuere: nec uidet cæcus homo: uersus plerosq in tota hac fabula stare non posse: si philocomasiū legat. Ma ton apollo: ostēdit quidē plodius se multas gręcas litteras scire: & gręcissat sępius: sed ut alias dixius: magis ad umbratā sapit: q̄ solidā mineruam: nō enim significat: ma ton apollo: per appollinē uerum: ne hoc ē: ut ipse exponit: sed non per appollinem. Sunt. n. apud græcos hę duæ dictiones significatione contrarie. νὴ. & μὰ. & utraq iurantis est: sed νὴ affirmatiua includēs i se p: ut νὴ τὸν δία. i. ita p iouē. μὰ. uero negatiua includēs similiter per. ut μὰ τὸν ἀπόλλω. i. non per apollinē: ut hic. negat enim Teuropides uerum eē: emptā fuisse tibicinā. xxx. talētis: ut et in captiuis: dixit ęgio μὰ τὸν ἀπόλλω. i. nō per apollinē & νὴ τὴν κόραν νὴ τὴν πραινέστην. νὴ τὴν σιγνίαν. &c.

VGOLETVS ET GRAPA.

Merenda

affirmatiue ꝑ:ita ꝑ coran.ita ꝑ p̃nesten:ita ꝑ signũ:ut ibi dixim⁹. ¶ Sed minis:corrigit se Daniscus:qa errore dixerat talẽtis:quũ dicere uellet minis. ¶ Ain mnis triginta:hoc loco mnis scribẽdũ est ꝓ minis:metri necessitate:& ex codi.antiqs.Quid ais:emit ædis uicini hic ꝓximas?ita scribẽdũ est metri necessitate:& addẽdũ emit:& uicini:nã locus fenestratus erat in codicibus antiqs. ¶ Quadragita ẽt dedit hucusq; pignori.Et hic ita supplendus fuit uersus:ut integer eẽt. ¶ Immo suũ illhic patrẽ ꝑdidit:ita & hic redigẽdus in ordinẽ fuit metri necessitate. ¶ P̃ris amicus u3:nõ uult ostẽdere teuropides se eẽ patrẽ philolachis:sed amicũ:uana uellẽ inqt eẽ hęc ego amicus p̃ris u3.i.q amicus sum eius p̃ris. ¶ Nihil hoc qdẽ ẽ trigita mnę:trigita mnæ inqt nihil sunt:ultra eas.n.alios quoq; sumptus dapsiles:aliasq; prodigẽtias facit. ¶ Præterq;.i.p̃terea ẽt. ¶ Dapsiles:ꝓfusos:lautos:largos.Dapsiles.n.abũdãs significat:& dapsilia greciis abundãtiũ. ¶ Is uel herculi cõterere q̃stũ posset.i.Is tranio tã uafer:& ueterator:atq; extremę gulæ est:ut q̃stũ herculeũ:& lucrosas illas decimas:q̃ herculi dicant:ꝓdigere posset:& cõterere:nã herculi decimæ dabant:ut notum est. ¶ Amburet misero ei corculũ:ut carbũculus:ita scribendus uersus ẽ metri necessitate:& sniæ cõgruitate:quã nullo mõ elicere potuerunt plodius & Sarra.legẽtes:amburet misero ei corculum carbũculus:hæc.n.recta est snia:ita amburetur ei corculũ:ut carbunculus.s.amburitur. ¶ Quid merear:quãobrem mentiar:quasi dicat:nihil oino lucrarer mẽtiẽdo tibi:iõ debes mihi credere:iuxta illud Oui.i ponto.Sed quũ sint p̃mia falsi:nulla:ratã debet testis habere fidẽ.ẽ.n.Oui.nõ Propertii:ut ait plo.delirãs. ¶ Libertas penula est tergo tuo:iocosum uĩ eẽ dicteriũ senis in danistã seruulũ:nã quũ uestimento careret:quo sibi tergũ tegeret:illudit a teuropide dicẽte:libertatẽ ei eẽ pro penula:q̃si diceret illũ penula carere:sicut & libertate.Penula enim uestis erat:quã supra tunicã induebant.Quæ uero fabulatur hoc loco plodius:deliramenta potius:& nugarum ambages censemus:q̃ ut eis adherendũ putemus. ¶ Mihi nisi herũ ut metuã:hoc cum superiore nostra expositione conuenit:ac si diceret:non habeo ego aliam penulam:qua tergus mihi tegam:nisi ut metuã herum:& curem:nã si id fecero:tergum mihi bene tectum erit. ¶ Sin aliter:ille mihi detegeret:tergum uerberando.

Dapsile.

Penula

SARACENVS

PEri hercle.Nũc magis teuropides se fuisse delusũ a tranione:cognoscet:cũ nulla sa simone ẽptas fuisse ædes resciuerit. ¶ In ęgyptũ:q̃ appellat Stra. insulã fluuiatilẽ:nã ea inundat aq̃ Nili. ¶ Solas.Inhabitabiles:& desertas. ¶ Oras ultimas.Orbis ꝑtes extremas. ¶ Nã eccũ.Scilicet simonẽ. ¶ Aio.affirmo:ide aientiã:& negãtiã:quã iuniores affirmatiua3:& negatiuã dixerũt. ¶ Etiã.Pro sic affirmãtis ẽ. ¶ Efferri.ꝓprie ad sepulturã est:ut in p̃cedẽtib⁹ utinã sic efferamur.

Aegyptum quid sit

VALLA

PErii hercle.Teuropides aduẽtu simõis tranionis astũ cognoscit:& q̃ deceptus fuerit i ędibus q̃s a filio emptas eẽ aiebat. ¶ In terras solas:solitudine abductas ab hoiu3 cõsuetudie. ¶ Processit ad foꝝ i foro cõtigit.

VGOLETVS ET GRAPA.

PEri hercle:qd opus ẽ uerbis:ut audio.Versus ẽ trieter iãbicus:sex pedib⁹ cõstãs.Teuropides auditis uerbis pueroꝝ:siue seruoꝝ calliditate:uidet ia3 parti se irisum a traniõe:s3 i ea tãtũ ꝑte q̃ ꝑsuasus ab illo fuit:ædes suas nõ habitari ꝑꝑ mõstra:uerẽt ãt:ne & in ceteris delusus sit:uñ hæc scæna cõq̃rit in ꝑcipio de hac sibi irrisiõe fcã:post ãt cognoscet ex uerbis simõis:q ei obuia3 fiet:se ẽt elusũ fuisse de ẽptiõe ædiũ:& pecuniã a danista acceptã absumptam fuisse a filio cõpotationib⁹:& luxu:& parabit se ad uindictã cõtra tranionẽ. ¶ In ægyptũ:fuerat i ęgypto ꝑegre teuropides:iõ ait:nõ solũ se uectũ fuisse i ægyptũ:naui.n.eo iuerat. ¶ Sed cir.i ter.so.i.sed delusus:& circũductus:tãq̃ i terras desertas:& ultimas orbis ꝑtes adeo:ut nesciã ubi si3. ¶ Nã ec.Simonẽ.s. ¶ Processit ad forũ forte hodie noui.ꝓcessit scribendũ est ex codi.ãtiqs:& sniæ cõgruitate:illd.n.significat.nũqt ꝑuenit usq; i forũ forte hodie noui?uerebaẽ.n.ne irrisiões sibi factæ a tranione de domo sua:a q̃ amotus:& expulsus fuerat:operto capite fugiẽs:ꝑuenisset iã usq; ad forũ & ab oibus itelligerẽt.Et addẽdũ ẽ forte metri necessitate. ¶ Etiã.i.sic.affirmãtis ẽ. ¶ Efferri:ad sepulchrũ ferri:ut nigros efferre maritos. ¶ Mõ eũ uixisse aiebãt:qa interrogauerat:an aliqd noui ꝓcessisset:rñdet Simo q; sic:nã uidit efferri mortuũ unũ:quem paulo añ uixisse aiebant:hoc enim

Circunuectus

Etiam

Teuropides. & Simo senex.

PEri hercle,quid opus est uerbis?ut audio.
Non equidem in ægyptum modo hinc uectus fui.
Sed etiam in terras solas,orasq; ultimas
Sum circunuectus.ita ubi nunc sim,nescio.
Verum iam scibo.nam eccum,ædeis unde filius
Meus emit.quid agis tu?Si.a foro incedo domum.
Te.Nunquid processit ad forum forte hodie noui?
Si.etiam.te.quid tandem?Si.uidi efferri mortuũ?te.hem.
Si.Nouom unum uidi,efferri mortuum foras,
Modo eum uixisse aiebant.te.uæ capiti tuo.
Si.Quid tu ociosus res nouas requiritas?
te.Quia hodie aduenī peregre.Si.promisi foras.
Ad cœnam me ne te euocare censeas.
te.Haud postulo ædepol.Si.uerum cras,nisi prius

hoc enim admodum nouum uisum est: ꝙ uiuus nuper nunc mortuus esset. ¶ Væ capiti tuo: imprecatio mala est ac si diceret: quid me irrides? ¶ Promisi foras: hic anteponenda est persona Simonis: nam quum dixisset Teuropides: se hodie peregre aduenisse: quia mos erat: ut peregre aduenientibus cœna daretur: respondet Simo: non posse se illi cœnam dare: quia ipse alio inuitatus sit ad cœnam: itaq; non expectet: ut eum uocet. ¶ Ad cœnam: me ne te euoca-re censeas: ita scribendum est: ex recta sententiæ congruitate: & non me me tu euocare censeas: ut legit plodius: & sũt continuata Simonis uerba.

Vocauerit me quis, apud te cœnauero.
Te. Ne istuc quidem ædepol postulo.
nisi quid magis
Es occupatus, operam mihi da. Si. maxume.
Te. Mnas quadraginta accepisti iam, quas sciam,
A Philolachete? Si. nunꝗ nummum quod sciam.
Te. Quid a tranione seruo? Si. multo equidem
id minus.
Te. Quas arraboni tibi dedit. Si. quid somnias?
Te. Ego ne? Si. at quidem tu. te. qui istoc te speras modo
Potesse dissimulando infectum hoc reddere?
Si. Quid autem? te. quod me absente hic tecum filius
Negocii gessit. Si. mecum ut ille hic gesserit,
Dum tu hinc abes, negocii? quidnam, aut quo die?
Te. Minas tibi octoginta argenti debeo.
Si. Non mihi quidem hercle. uerum si debes, cedo.
Fides seruanda est, ne ire inficias postules.
Te. Profecto non negabo debere & dabo.
Tu caue quadraginta accepisse hinc ne neges.
Si. Quæso ædepol huc me aspecta, & responde mihi.
Te uelle uxorem aiebat tuo nato dare.
Ideo ædificare hoc uelle aiebat in tuis.
Te. Hæc satis. ædificare uolui? Si. sic di-
xit mihi.
Te. Hei mihi disperi. uos o uicini. peri. interi.
Si. Nunquid tranio turbat? te. imo exturba-
uit omnia.
Si. te ludificatus est? te. me hodie indignis modis.
Si. Quid tu ais? te. hæc res sic est, ut narro tibi.
Deludificatus est me hodie in perpetuum modum.
Nunc te obsecro, ut me bene iuues, operamq; des.
Si. Quid uis? te. i mecum hercle obsecro te, una simul.
Si. Fiat. te. seruorumq; operam, & lora mihi cædo.
Si. Sume. te. atq; eadem opera hæc tibi narrauero,
Quibus me exemplis hodie ludificatus est.

SARACENVS. Nummus uñ dicet.

¶ Nummum. quidam a numerando di-ctum autumant. quidam ab eo: quod no-mos: idest lex: nam lege: non autem natu-ra inuente sunt pecuniæ. inde nomisma-ta: & postea uerso o in u numisma. alii a Numa pompilio: quia is prior rex roma-norum æs signauit apud romanos: Nummus pars erat decima denarii.

VALLA.

¶ INfectum hoc reddere. Ne factum es-se uideatur facere. ¶ Ne ire inficias postu-les: ne uelis me negare: & contra id: quod factũ est ire: id enim est & inficiari: & ire i-ficias. ¶ Hic ædificare uolui. indignãter legendum est: & perinde uultuose legen-dum est. ¶ Me hodie indignis modis sub audi est ludificatus. ¶ Seruorumq; ope-ram: & lora mihi cedo. ut tranio reuincia-tur. ¶ Quis me exemplis. quibus modis.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ VOCAuerit me quis: quis addendũ fuit metri & sententiæ congruitate. ¶ Ni-si quid. Teuropides: qui uerebatur: ne etiam delusus esset in emptione ædium si-monis. cupiens certior fieri: alloquitur si-monem: sed caute: dicens: huc usq; accæ-pisti minas quadraginta: quantum ego scio: a philolachete filio. Vnde ille ꝗ pri-mum respondet: nunquam nummũ: qđ sciam. ¶ Mnas quadraginta: ita scriben-dum est ex uetustis codicibus: & ueritate rei: nam quadraginta dixerat tranio su-perius arraboni datas: & non triginta: & supra etiam teuropides interrogauit a danisco dicens: quadraginta etiam de-dit huc usq; pignori? Quo magis miror plaudium & Sarracenum ineptos inter-pretes hic legere triginta. ¶ Mnas autem scriptum est in codicibus antiquis: & non minas. ¶ Accæpisti iam: quas sciam: & ita metri ratione scribendum est: & ex ue-tustis codicibus. ¶ Multo equidem id mi nus: equidem metri necessitate addendũ fuit. ¶ Nunquam nummum. Nummus a νομισμα uocabulo græco deducitur: una littera addita: ut positura syllaba produ-catur: significat autem nummus generali ter omnem pecuniam. Vnde nummum aureum: argenteum: denarium: quina-rium: uictoriatum dicimus: item assem

Nũmus

nummum libralem: dipondium nummum bilibrem: quotiens tamen nummum simpliciter ponimus: pro denario accipimus: qui erat uigintiquattuor siliquarum. Siliquæ tres scrupulum faciebant: denarius autem uocitatus est: ꝙ hic nummus pro decem libris æris constitutus sit: sicut quinarius pro quinq;: sestertium pro dipondio: ac semis-se. ¶ Quod me absente hic tecum filius: tecum addendum fuit metri necessitate: & sententiæ congruitate. Tu caue quadraginta: hic etiam locus ostendit: quod superius diximus: quadraginta sibi debere: non triginta. ¶ Hæc satis ædificare uolui? Ita scribi debet uersus metri. necessitate: non habeo satis. neq; hic ædificare uolui? ut scribit: & legit plodius: quia uersus non staret. ¶ Nunquid tranio turbat: turbat scribendum est metri necessitate: non turbauit: ut le-gunt plodius: & Sarracenus. ¶ Hęc res sic est: ut narro tibi: ita scribendum est ex codicibus antiquis: & metri necessi-tate: & non: hic est: ut legit plodius. ¶ I mecum hercle: obsecro te una simul ita scribendum est metri necessitate: non i mecum obsecro una simul: quia uersus non staret. ¶ Atq; eadẽ opera hęc tibi narrauero. ita scribendum est necessita te metri: non eadẽq; opera. ¶ Quibus me exemplis: nõ qs me exemplis legẽdum est: quia aliter uersus nõ cõstaret.

Denarius.

VGOLETVS ET GRAPA.

Bucæda

MIsericordias habere oportet tandẽ hoiem. Hic nos principium alterius scenæ esse cẽsemus: q̃ eodẽ tã metri genere constat: trimetro. s. in qua danista introducitur rediens ad philolachetẽ & tranionem: fœnus sibi debitum petiturus. Et dum in uia esset: secum multa uoluens: cogitansq; pecuniam illis mutuatã iam absumptã esse: nec illos habere: unde fœnus soluant: quasi pietate motus dicit: Misericordias profecto habere hominem oportet: postea ad se conuersus: & ad propriam utilitatem respiciens: inqt. ¶ Illi bucedæ erũt potius: q̃ ego sim restio: illi potius bubulis exuuiis cedẽtur: ita. n. bucedam dixisse uidetur: pro eo: qui ceditur scuticis: q̃ boum coriis. ¶ Quã ego sim restio: idest q̃ ego reste me suspendam: restiones etiã pro suspendioso dixit: & qui se reste suspendat: significat etiã restio eum: qui funes facit. ¶ Mane tu: quuȝ hæc diceret Danista incidit in tranionẽ cum teuropide sene incedentem: & cum illo loquentẽ de illo: qui ædes seni ipsi uẽdiderat: quẽ tranionem hic Danista manu apprehendit: inquiẽs. ¶ Mane tu: atq; assiste illico: quasi diceret: exhibe mihi statim fœnus: qd̃ debes. ¶ Molestus ne sis. Tranio respõdet: molestus ne sis: q̃m non es habiturus nũc argẽtũ: facias qd̃ uelis. ¶ Tu solus. es ne solus tu: qui fœnore argẽtũ des? quasi dicat: quũ & alii fœneratores sint: nullus est in exigendo ęque molestus: ut tu. ¶ Cedo fœnus: redde fœnus: fœnus reddite: ita scribẽdum est ex antiquis codicibus: & similiter uersus sequens. ¶ Datis ne fœnus? Date fœn⁹ actutũ mihi: ut Danista instantissime fœnus suum petẽs hæc uerba dicat. ¶ Hic nescit quidẽ nisi fœnus fabularier. tranio loquitur. ¶ Vero te neq; ego tetriorem belluã: ita scribendus uersus est: & nõ ueto te. s. fœnus fabularier: ut plodius garrit. Vero autem aduerbiuȝ est p uere. ¶ Ridisse me unq̃: neq; priorẽ cẽseo: ita scribendũ & hunc censemus metri: & sniæ ratione. ¶ Calidum hoc est: cõtinuata uerba sunt Danistæ ad tranionẽ. ¶ Et si procul abest: urit male: quaq̃ inqt hæc mea uerba pcul sint a te: & non tangãt: urunt tamen: & per interrogationem legẽdũ est. ¶ Quid illud est fœnus? teuropides auditis Danistę & tranionis uerbis: rogat qd̃ fœnus sit hoc: qd̃ petit Danista. ¶ At ẽt sortẽ dabit. Danista interrumpit: anteq̃ tranio respondeat: dicens: quin ẽt dabit sortẽ ultra hoc fœnus: quum pater adueniet peregre: ita enim forte promiserant danistę: se daturos sortẽ in reditu patris: & addendum fuit: at etiam: metri necessitate: & sententiæ cõgruitate. ¶ Illius tibi filius: & fœn⁹: & sortẽ dabit: ita scribẽdũ ẽ: pti ex codi. ãtiqs: & metri necessitate: & sniȩ ɔgruitate. Volebat trãio psuadere dãistæ: ut taceret: pmittens ei: sortẽ: & fœnus breui philolachẽ redditurũ: & nolebat senẽ adhuc intelligere hãc rẽ argẽtariã: neq; declarare danistæ senẽ illũ eẽ prẽ philolachis: uñ uoce sũmissiore ait. ¶ Næ icõ. i. certe ignauę hõ: & nihili.

Inconciliatus.

Incõciliatus dr̃ diuulsus: sepatus: cuius nulla ẽ ẽptio: & q i nulla ẽptiõe sit habẽdus una: & incõciliare ẽ diuellere: & segregare: Plau. i bacchide. Ipse: qd̃ i se fuit: accuratũ hũit: qd̃ posset mali facere in me: icõciliare copias oẽs meas. ¶ Quid nos por. po. ui. altius hoc iã dicit. ¶ Nũ mo. q̃si diceret: adhuc moraris hic: & ñ discedis. ¶ Ille ãtrñ. qn ferã: si qd dat̃: ñ solũ moror: sed ferã ẽt argẽtũ: si mihi datis. ¶ Quis ais tu? Teuro. q audiuit hæc: iterrogat Tra. qs illic ẽ: & qd petit. ¶ Philolachetẽ. g. cõp. fe. Noiauerat aliquo mõ danista philo. uel rogauerat a Tra. ubi is ẽẽt: pp qd̃ motus senex: ac sollicitus de filio: interrogat: cur iste illũ appellet: & addẽdũ fuit ferox metri necessitate: & sniȩ cõgruitate. ¶ Obsecro. h. t. te addi opportuit metri necessitate. ¶ Obtrudi ar. corrupti erãt oẽs codi. hoc loco: & plo. q̃dẽ uisus ẽ aduertisse: ac corrigere cupiisse: sȝ iscita illũ occupãs nõ ẽ passa: scripsit. n. obiici: qd̃ qdẽ uerbũ uersus nullo mõ patit̃: q̃re scribẽdũ cẽsuimus: obtrudi: recta lege metri: & sniæ cõgruitate. Iube iqt Tra. obtrudi. i. inici argẽtũ ob os. i. cõtra os ipurũ huic bellue: danistæ. s. quẽ ẽt supius belluã dixit tetriorẽ. ¶ Iube ho. ar. os uer. eadẽ snia: & declaratio uersus superioris. Et scribẽdũ est homini ex antiquis codicibus: & recta latinitate: non in hoiem: ut legit plodius amens. ¶ Quantillum: rõne metri scribendum est: & non quantullum. ¶ Quid sit genus: qd̃ iprobissimum est.

fœneratores

Danista. Tranio. Teuropides.

MIsericordias habere oportet tandem hominem.
Illi bucedæ erunt multo potius: q̃ ego
Sim restio. mane tu. atq; assiste illico.
Molestus ne sis: nemo dat. age quid lubet
Tu solus credo fœnore argentum datas.
Cedo fœnus. redde fœnus. fœnus reddite.
Datis ne fœnus? date fœnus actutum mihi.
Hic nescit quidem nisi fœnus fabularier
Vero te neq; ego tetriorem belluam
Vidisse me unq̃ neq; peiorem censeo.
Non ædepol nunc me istis tu uerbis territas.
Calidum hoc est. & si procul abest: urit male?
Quid illud est fœnus? Da. at etiam & sortem dabit
Pater: quum adueniet peregre. tr. iam multo prius
Illius tibi filius & fœnus & sortem dabit.
Næ incõciliate: quid nos porro postules.
Vide num moratur? Da. quin feram siquid datur.
Quid ais tu? tr. quid uis? te. quis illic est? quid petit.
Quid philolachetem gnatum compellat ferox?
Sic & præsenti tibi facit conuitium?
Quid illi debetur? tr. obsecro hercle te iube
Obtrudi argentum ob os impurum belluæ.
Iubeam? tr. iube homini argento os uerberarier.
Perfacile ego ictus perpetior argenteos.
Quod illud argentum est? tr. huic debet philolaches
Paulũ. te. quãtillum? tr. quasi quadraginta minas
Ne sane id multum censeas. te. paulum id quidem est?
Audin? uidetur obsecro hercle idoneus
Danista: qui sit genus quod improbissimum est.
Non ego istuc curo. qui sit unde sit. id uolo
Mihi dici atq; id me primum scire expeto.

fœneratores.n.odio habiti sunt:tāq̃ improbi:& alioꝝ bona usuris terētes. Mihi dici:atq; id me primū scire expe to:ita scribendus est uersus metri necessitate additis illis duabus dictiōibus:atq;:& primū:q̄d plo.non aduertit.

Ab eo etiam argenti fœnus creditum audio.
Tra.Quattuor quadraginta illi debentur minæ.
Dic te daturum ut abeat.te.egon dicam dare?
Tra.Dic.te.ego ne?tr.tu ipsus dic.modo ausculta mihi.
Promitte age inquā:ego iubeo.te.responde mihi
Quid eo est argento factum?tr.saluum est.te.soluite
Vosmet igitur si saluum est.tr.ædes filius
Tuus emit.te.ædis?tr.ædis.te.euge philolachus
Patrizat:& iam homo in mercatum auortitur
Ain tu ædis?tr.aio inq̃.te.sed cuiusmodi?
Tr.Qui scire possum?te.uah.tr.quid est?te.ne me roga.
Tr.Nam quid ita specula claras clamorem merum?
Te.Bene hercle factum.quid eas quanti destinat
Talentis magnis totidem:quot ego:& tu sumus.
Sed arraboni has dedit quadraginta minas:
Hinc sumpsit illi quas dedimus.satin intelligis?
Nam postq̃ hic ædis uiderat:ut dixi tibi:
Continuo est alias ædis mercatus sibi.
Te.Bene hercle factum.Da.heus iam appetit meridies.
Tra.Absolue hunc quæso uomitum.ne hic nos enecet
Quattuor quadraginta illi debentur minæ.
Et sors.& fœnus.tantum est.Da.nihilo plus peto.
Tra.Velim quidē hercle ut uno nūmo plus petas.
Te.Adolescens mecum habe rē.tr.nempe abs te petet.
Petito ab eo cras.Da.sat habeo.si cras fero.

AEdes filius:quū tranio iā in eo esset: ut amplius se tegere nequiret:rogaretq; a teuropide sene:qd factū esset de eo argento:celeritate ingenii nouā fraudē inuenit: r̄ndens emptas ædes quasdam a philolache fuisse illa pecunia:in quibus habitare posset:postea q̃ in suis nō poterat ob monstra:quæ iā tranio ipse seni dixerat sentiri in illis. Patrizat:p̄rem imitatur:more græco dixit patrizat:nā patrissat poti9 latine dicēdum est iuxta prisciani sn̄iam. Etiā homo in mercatum auortitur:& adden̄.fuit metri necessitate. Aio inq̄: aio addendū est metri:& sn̄iæ cōgruitate. Quid ita specula claras clamorē meꝝ: ita scribēdus est uersus ex codi.antiquis: & nō canorē:ut scribit plodius cōtra metri rationē.Sensus est:quid ita clamas tātū q̃ e specula:uolēs.s.monere senē:ut de hac re summissius loq̄retur:ne ab aliis audiretur eorū sermo:tanq̃ negocium huius emptionis sit tenendum secretum & hoc:ut magis ipsi seni psuaderet:uerā eē emptionem:quę prorsus falsa:& nulla erat:und̄ senex iam persuasus inquit. Bene hercle factū:hoc est bene fecit:mercaturā exercere:& emere ędes:qd autē exponit plodius:specula.i.speculare:nūqd filius per peram egerit:quū pulcherrias ædes emerit:somnia sunt:ut legenti illius commēta patere potest. Quid eas:q̄ti destinat:senex ut pote auarus ad pecuniam primu; oculos:& animum intendit & cupit scire quāti ædes ipsas emerit. Destinat:autē pro destinauit:hoc est emit.Nā destinare interdū significat deliberare:assignare:deputare.Vir.Et me destinat aræ. Iuue.q; sedem figere cumis destinet.Interdum significat emere:qd & præstinare dicitur.Luci.Facio ab lenone trib9 ut libertatē milibus destinet.Apuleius.Viginti denariis prēstinaui.Plau.in pseudolo:ut piscīū qcquid est precio prēstinē. Hic uero alius est error ingens:& codicis peruersio ab aliis nō aīaduersa:nec a plo.ac Sarra.intellecta:nō.n.sequitur contextus:ut legūt oēs u;:Danista etiā respicis:sn̄iæ:& uersus rōne.Sed sequitur. Talētis magis totidem: quot ego:& tu sumus.Quū ergo rogasset teuropides:quāti filius ędes emisset:respondet tranio:totidē talentis:quot ego & tu sumus:hoc est duobus:talentū apud antiquos uarii fuit ponderis:duplexq; proprie fuit atticum:& euboicum:& iterū atticum duplex:magnū & paruū:magnū octoginta librarū:& paulo plus:paruū autē sexaginta:ut priscia.inquit:& ex Plauto in hac ipsa comœdia colligitur:nā quū sciret teuropides ex uerbis tranionis duobus talentis emptas ædes simonis fuisse:loquens postea cū Simone ait.Minas quadraginta accæpisti iā quas sciā:deinde subiungit:Minas tibi octoginta argenti debeo:quæ ambæ summæ faciunt cētum uiginti:quarū dimidia est sexaginta. Id tn̄ aduertendū est:teuropiden ibi:uti auarū senem:quū de duobus talentis recte meminisset:declinare ad minore; quātitatē & de paruo talēto loq̄:q̄uis seruus de magno retulisset. Sed arraboni has dedit quadraginta minas.ita scribendus est uersus:ex codi.antiquis:& non:si arraboni:neq; quadraginta:ut legit plo.Arrabo aūt masculini generis est tam apud nos:q̃ apud grēcos:quorū ea dictio est.ἀῤῥαβῶν enim illi dicūt.& significat eam partē præcii:quā damus uēditori:quū aliquid emimus:tanq̃ in fidem:& pignus uēditionis factæ:ne ille alteri rē uēdat. De quo Aul.gellius hęc:Quū tātus inq̄t arrabo penes samnites populi roma.eēt.arrabonē dixit sexcētos obsides:& id maluit:q̃ pignus dicere:qm̄ uis huius uocabuli in ea sn̄ia grauior:acriorq; est.Sed nūc arrabo in sordidis rebus haberi cœpt9 ac multo rectius uidetur arra:qq̃ arram quoq; ueteres sæpe dixerint. Hinc sumpsit illi:quas dedimus:illi addendū fuit:& quas scribēdū:non quasi metri necessitate:& sentētiæ congruitate. Vt dixi tibi:uexari.s.a spiritibus:& monstris. Bn̄ hercle factū.Teuropides loquitur. Heus iā appetit meridies.Danista loquit̄ tranioni:qui superi9 dixerat ei.redito circiter meridiē:& ei memorat iam aduentare meridiē.q.d.solue iam fœnus mihi:& appetit meridies scribendū est metri & sententię ratione:non aperit meridie:ut legit plodius. Absolue hunc quæso uomitum: pręponenda est hic persona traniōis ad senē uertētis sermonē:& suadētis:ut illi Danistę satisfaciat:atq; illū quasi uomitū pecuniarū absoluat. Quattuor q̄draginta illi debētur minæ:sicut superius etiā dixerat:qn̄ dicebat:dic te daturū. Veli quidē hercle:qm̄ lex erat:ut qui plus peteret:q̃ sibi deberet:caderet a cā. Adolescens mecū habe rē.teuropides loquit̄ danistæ:cōstituēs se illi debitorē:& decens:habe rē mecū:hoc ē:petito a me hāc pecuniā. Nēpe abs te petet.tranio loq̄t̄ prio teuripidę dicēs:nēpe abs te petet:deide dāistę:dicēs petito ab eo cras:& ita scribēd9 est uersus. Adolescēs me.h.rē.Tr.nēpe abs te petet:& ñ h;:neq; petit:ut iscite legit plo.sufragātib9 ēt huic nr̄ę lectiōi co.ātiq;

VGOLETVS ET GRAPA.

Patrizat

Destinare

Arrabo

VGOLETVS ET GRAPA.

Danisticus

Mēdacium calidum

¶ MAlū qđ isti. Isti addēdū fuit ex codicibus antiqs: & metri: & sniæ necessitate: loquitur Tranio de Danista. ¶ Danisticū: fœneratoriū: possessiuū est græcum a danista. ¶ Qua in regione. Teuropides interrogat a traniōe: qua in regione filius emerit illas ædes. ¶ Ecce aūt tranio: qui mēdaciū dixerat de emptione ædiū facta: rogatus nunc: qua in regione sint illæ ædes: nescit quid respondeat. Vnde ait: ecce autem perii nihil interim respondens hero roganti: pp qđ teuropides iteꝝ ait dicis ne hoc: qđ te rogo? ¶ Dicā. tranio rn̄det: se dicturū: in qua regiōe sed q̄rere nomē dn̄i tāq̄ oblitus illud sit. ¶ Quid fiet: p qđ fit. ¶ Calidū. Mēdaciū callidū appellat: qđ cito dr̄: dū res exigit: alias si differtur: frigidū uī. ¶ Quicquid di dicūt: quicquid dei dicūt: inquit: & suggerunt i mētē meā: decretū est mihi dicere. ¶ Iā cōmētus. fies? interrogatiue: hoc est repperisti ne adhuc nomen: & domini: & regionis? ¶ Di istū perduint: dii inquit perdāt istū hoiem: cuius nomen nequeo meminisse. ¶ Immo isthanc potius. hoc profert uoce summissiori: & intelligit teuropiden: qui illū aio exagitat nimis. ¶ De uicino hoc proximo: hoc iā altiore uoce respōdet teuropidæ: & dicit: filium eius emisse ędis de uicino hoc proximo. i. a uicino proximo Simone. ¶ Immo peroptimo: scribendū est peroptimo metri necessitate: & sniç cōgruitate: ut respondeat uerbis teuropidę: qui dixerat: non in loco emit perbono: immo iquit peroptimo. ¶ Atq₃ euocato aliquē intus ad te tranio: ita scribēdus ē uersus: & metri: & sententiæ ratione. Intus āt de loco significat: ut hic: & alibi apđ plautum pluries: & etiam apud alios: Interdū etiam in loco significat. Euoca inquit o tranio aliquē ad te de intus: qui mihi has ædes cōmostret. ¶ Ecce aūt nunc iterum. loquitur tranio hærens: ac dubius qđ faciat: quū iam eius technæ sint apparituræ. ¶ Quid nūc. s. faciā? ¶ Nō hercle ego: qđ nūc faciā scio: ita scribēdus uersus est metri necessitate: & sniç cōgruitate. ¶ At hic sūt mulieres: hic scribēdū ē: & nō hic: ex codicibus antiqs. hæc āt est excusatio tranionis: ut mulieres eē dicat in illis ædibus: itaq₃ nescire: an uelint: nolit ue aliquē igredi. ¶ Vtrū eæ uelint. scribeñ. ē: & non utꝝ eē uelint: ut legit plod. ¶ Bonum tu: æquūq₃ oras: tu addēdū fuit metri necessitate. ¶ Ego hic tātisper dum exis te operiar foris: ita scribēdus ē uersus: & metri: & sentētiæ cōgruitate: & ex codicibus antiquis: in qbus scriptū est: dū exis te operiar foris. ¶ Dii te: deæq₃ oēs. trāio flicto ibi teuropide sene discedens: hæc dicit.

Intus

Funditus

¶ Fūditus: penitus: ex toto: aduerbiū est a fundo tractum: ut a medulla medullitus. ¶ Ita mea consilia undiq₃ oppugnas mala: ita obstas undiq₃ & aduersum his meis malis cōsiliis: & dolis. Hic āt alius error est peruersiōis maxie: nō. n. seqt. ¶ Ego illū añ ædis p̄stabat ut scriptū ē i oib₉ codi. sed seqtur ex sniç cōgruitate: & seqla. ¶ Danista ēt respicis: nā postq̄ senex danistę dixerat. Adolescēs mecū habe rē: & ipse rn̄dit. ¶ Sat hēo: si cras fero: teuropides & tranio ibi una loqui cœperūt: & dixerūt q̄cūq₃ suprascripta sunt: Danista uero sp ibi remāserat: nec discesserat illic: nā ut uī: nō ipe Danista dn̄s erat: sed qdā adolescēs: & ut adolescētū mos ē: nō multū ꝑpere res dn̄orum peragere: ibi morā traxerat: usq₃ dū trāio discederet a teuropide pgēs uocatū aliquē foras ab ædibus Simōis ficte ēptis: ut supra: Quē qdē danistā uidēs tranio: & p̄teriēs tetigit manu: fortassę appr̄hēdēs illi mētū: uel malā. ¶ Dāista ēt re. q̄si diceret: qd me adhuc respicis: q̄si debitorē tibi: quū herū meū Teuropi. tibi debitorē tradideri? uñ ille rn̄det. ¶ Mihi mo. ne sis: uerbis tuis. s. ¶ Vide: ut fastidit simia. Simia uerbū ē cōtumeliosū: ac si diceret bellua: iō rn̄det. Dāista. ¶ Mihi sū: sic sū. q. d. si simia sū: mihi sū: & sic sū: qd ad te? libet esse. ¶ Māes tu ne il. hoc ē qđ dixius supra: q pasit₉ illū tetigit: mētiī. n. plo. dicēs i codi. ātiqs scriptū eē: nūeras ne illico: imo māes aptissimis: & claris lr̄is scriptū ē i oib₉ codi. tā māu scriptis: q̄ i p̄ssis. ¶ Qui pasitus sū qdē: hic pponēda est psona traniōis: & hi uersus ita scribēdi sūt: ut diximus: q̄q̄ mancos: mutilosq₃ illos legat plo. ɔtra metricā rōne.

Simia

Tra. Malū qđ isti dii deæq₃ omnes duint.
Ita mea consilia perturbat planissime.
Nullum ædepol hodie genus est hominum tetrius:
Nec minus bono cum iure q̄ danisticum.
Te. Qua in regione istas ædis emit filius?
Tra. Ecce aūt perii. te dicis ne hoc quod te rogo?
Tra. Dicā. sed nomen domini quæro quod fiet.
Te. Age cōminiscere ergo. tr. quid agam nunc iam?
Nisi in uicinū hunc proximū mendacium
Eas emisse ædis dicā huius filium.
Calidū hercle audiui esse optimū mendacium
Quicquid dii dicunt id decretum est dicere.
Te. Quid igitur iam cōmentus? tr. dii istum perduint
Immo istunc potius. de uicino hoc proximo
Tuus emit ædis filius. te. bona fide?
Tra. Siquidem es argentum redditurus: tum bona
Si redditurus non es: non emit bona.
Te. Non in loco emit perbono. tr. immo peroptimo
Te. Cupio hercle inspicere has ædis. pulta dum fores
Atq₃ euocato aliquem intus ad te tranio.
Tra. Ecce autem nunc iterum quid dicam nescio
Iterum iam ad unum saxum me fluctus efferunt
Quid nunc? nō hercle ego quid nunc faciā scio
Manifesto teneor. te. euoca dum aliquē foras
Roga circūducat. tr. heus tu at hic sunt mulieres
Videndum est primū: utrū eæ uelint ne: an nō uelint
Te. Bonum tu æquūq₃ oras. percontare: & roga
Ego hic tantisper dum exis: te operiar foris.
Tr. Dii te deæq₃ oēs funditus perdant senex.
Ita mea consilia undiq₃ oppugnas mala.
Danista etiam respicis? Da. mihi molestus ne sis.
Tr. Vide ut fastidit simia. Da. mihi sum: sic sum
Libet esse. quid id tu curas? manes tu ne illico
Impure parasite? tr. quin parasitus sum quidem.
Da. Ego enim dicam: cibo perduci potes quouis.

¶ Quia

¶ QVia te eratus amat. Quia inqt te amat danista herus tuus æratus: & pecuniosus te ferocē: & supbā facis. Conuitus aūt se simul lacessunt tranio & danista: sed turpitudinē insimulati probri cauta loquutiōe contegunt. ¶ Nū oculi dolēt. i. nū nā mihi inuides? Inuidia. n. plurimū pp oculorū sensum nascit: qa uidētes alterū fortunatiorē illius fortunis dolere solēt: sed qa tranio respōdit cur? uertit danista sermonē in aliā sniam: & inqt. ¶ Quia fumus molestus ē: Solet. n. ēt fumus oculos molestare: & ita per transuersam oblocutionē oīno id itelligit: an mihi iuides? an meū bonū oculis tuis nocet? ¶ Plūbeos nūmos: ac si diceret pecuniæ falsæ sculptor: & hoc: qa danista: & pecuniē mutuatur: fœneratorq;. ¶ Is me suā: uerba sunt tranionis: & nō danistæ: ut corrigit doctus Sarrace. hoc dicit: noui te: & cōuersus ad auditores ait. is danista. s. optat sibi me culcitrulā: hoc ē: cupet me subigere: nec scribēdū ē rus. ut idē Sarra. inaniter expōit. ¶ Si so. sis: danista loqt. ¶ Tibi ob. trāio loqt. ¶ At. t. me. pes. dāi. loqt ñ sēsu: ac tu mecū pessume te geris. s. ñ exhibēdo mihi pecuniā: quā dēs. ¶ Aduersus qso. trāio loquit in hanc sniā: Iā desine habere sermonē de istis rebus aduersus me: hoc ē de re pecuniaria nihil amplius me appelles. ¶ Faciā: rñdet danistæ: nō amplius te appellabo: sed pulsabo fores: ut philolaches. s. uel teuropidē rogē: qui mihi argentu; reddant. ¶ Heus ecqs: uidēs tranio illum pulsare uolētē: cœpit clamare: & q̄si uocare: qui in domo essent: ut exirent ad propellēdū danistā: fores uerberare uolētem: uñ dāista & ipse clamās inqt. ¶ Ecqs huc exit: atq; aperit: deīde secū ait. Nemo hic qdē foras exit: ut eē addecet: nā ianitores solēt in limine ædiū cōsistere: & rñere aliquid rogātibus. Tu; addit. ¶ Sed eo magis cauto ē opus: sed pfecto inqt mihi cautio est: ne qsq̄ huc exeat: q me mulctet male: uñ illinc danista recedere cœpit. ¶ Sequit aūt hic: nō: Quid tibi uisum ē hoc mercimonii: ut in oībus codicibus scriptū ē: nō enim snia cohæreret: & oīa pposterа irent: sed sequitur. ¶ Fuge optume: eccū dominus ædiū foras. Fuge inquit tranio danistæ iā: ut diximus: inde recēti. postea secū ait. ¶ Optume eccū. Ecce inquit cōmodū Simo dominus ędiū: de quibus hero meo uerba feci: exit foras: ad quem ibam: ut uiderem: si Teuropides illas inspicere poterat. ¶ Huc concessero: huc inquit tranio paulū diuortā: ne me uideat. ¶ Dū in senatū cōsilii in cor cōuoco. i. dū cogito: quo illū sermōe aggrediar. ¶ Igit tū accedā: ita scribendū est metri necessitate: & ex codi. antiquis: in qbus itur tū accedā legit. Et sic finis ē hu⁹ scenę.

Tr. Ferocē facis: qa te æratus amat. Da. nū oculi dolent?
Tr. Cur? da. qa fumus molestus est. tr. tace sis faber
Qui cudere soles plumbeos nūmos. da. non potes
Tu cogere me ut tibi maledicā. tr. noui te
Is me suam quidem pol optat culcitrulam.
Da. Si sobrius sis: male non dicas. tr. tibi obtēperem
Quū tu mihi nequeas? da. at tu mecū pessume.
Tr. Aduersus quæso hercle abstine iam sermonem
De rebus istis. da. faciam & pultabo fores.
Tr. Heus ecquis hic est, maximā qui his iniuriam
Foribus defendat. da. ecquis huc exit: atq; aperit?
Nemo hinc quidem foras exit, ut esse addecet
Neq̄ homines ita sunt. sed eo magis cauto est opus
Ne quisq̄ huc exeat qui me multet male.
Tr. Fuge. optume eccum dominus ædium foras
Simo progreditur ipsus. huc concessero
Dum mi senatum consilii in cor conuoco
Igitur tum accedam huc: quando qd agā inuenero.

QVINTVS ACTVS.

Tranio. Teuropides. Lorarii.

QVi hō timidus erit ī dubiis rebus, is nauci nō erit.
Atq; equidē, quid id eē dicā uerbū nauci, nescio.
Nā herus me postq̄ rus misit, ut filiū suum accersere
Ab illo per angiportum ad ortum nostrum clāculū
Ostium. qđ in angiportu est orti, patefeci fores.
Eaq; eduxi omnē legionem, & mareis, & fœminas.
Postq̄ ex obsidione in tutum eduxi maniplares meos.
Capio consilium, ut senatum congerronem conuocem.

QVi hō. Oīfariā detecta tranionis fallacia: sidiq; ipse turbabit hic a teuropide: illic a danista: sed ī tāta rex angustia positus aium nō submittet: qn a cōstitutis insidiis deflectat. ¶ Nauci nō erit. i. nō puifaciēdus: nec nihili reputād⁹: de quo uerbo Fes. pſa. ¶ Per angiportu; . de quo mētio abūde supra fcā. ¶ Omnem legionem. s. sodalium & conuiuarum.

SARACENVS.

QVi hō timid9 erit. Theuropides dū traniōi parat isidias: iubetq;: qs emisse filiū suū aiebat ædes adire: ac eorū fores pulsare: quo a simōis seruis cōphēderet tranio isidias aiaduertēs: i arā pfugit: quo se redderet tutiorē. ¶ Is nauci nō erit: nō erit iqt puifaciēdus diximus nauci supius: qd ueteres appellarit. ide adiectiuū fcm hic & hęc & hoc nauci: ut mācipi: & neomancipi. uelut tradit Pris. ¶ Eduxi oēm le. i. cōuiuax multitudinē. ¶ Ex ob. q̄si uero exercitus obsessus eēt: atq; interclusus: ita loquitur: i qua permanens similitudine. ¶ Eduxi. inquit manipulares meos. q. d. milites sub meo merentes manipulo. ¶ Senatum congeronem conuocem. ut nugatorum inquit senatum congregem.

VALLA.

q Vi hō timidus erit ī dubiis rebus: uersus ē tetrameter brachicatalecticus: septē ɔstās pedibus. Trāio lętícia plenus īducit exultās: qa dolis suis: & senē teuropidē multifariā eluserit: & nūc demū ɔtubernales adolescētes cū scortis ex ędib⁹ ipius teuropidę: quē p certo h; fraudes ipius didicisse i aliu; tutū locum traduxerit. ¶ Nauci ñ erit. Nauci: ut i uocabulario nro dixius: mēbranula ē i medio nucis iugulādis: uel nucle⁹ oleę: aut putāen nucis: & iterdū p nihil accipe: ut si dicas: tu es nauci. i. nihili: ñ p ea mēbranula: ut nucleo: aut putāine accipit: tanq̄ si diceret: hō timidus i dubiis reb⁹ ñ ē ulli⁹ pcii: ñ ualet cassā nucē: aut oleę nucleū: q̄ ullissima sr. ¶ Ab il. pāg. ad or. no. clā. s. prexi: iui. ¶ Ostiū: qđ i āgiportu ē orti: patefeci fores: ɔstrue sic: patefeci fores ei9. s. ostii: qđ ostiū ē i āgiptu orti.

VGOLETVS ET GRAPA. Nauci

SARACENVS

¶ QVOniã. Vel qa: uel postq̃. ¶ E senatu segregãt. Nõ admittũt ad colloquiũ: sʒ iter se secreto loquũt. ¶ Verti rẽi meo foro. De mea re agi: & in meã ceruicẽ cũcta ruere. Cõtra limẽ astate. ¶ Alloquit̃ seruos: & lorarios: ut signo dato in tranionẽ irruãt. ¶ Talẽtis a magnis. Errãt ꝑfecto: q opinant̃ simonẽ loq hoc loco: puto sine cõtrouersia potius tranionẽ: tãq̃ rursus a teuropide iterpellatum: q̃ta pecunia ędes filius emerit: magnis ergo talentis dixit: qa ut supra rettulimus talentũ multiplex erat sed cuius fuerit põderis talẽtuʒ magnũ ex Pla. clare liq̃t ẽẽ .lxxx. libraꝝ: qd̃ et Serui. uĩ affirmare: dixit .n. supra Pla. q̃tuor q̃draginta illi debẽt̃ minę: duo talẽta signans. ¶ Quot ego: & tu sumus. Hoc itulit per iocũ ingens: duo tm̃ talento esse persoluẽda. ¶ Nã postq̃ ædis uiderat .s. spiritibus: & laruis uexari: uel lege uendiderat. ¶ Heus iã aperit meridies. trãio supra danistæ mãdauerat: ut rediret ad meridiẽ pecuniã recepturus: cuius rei memor uidẽs danistã r̃dire. Iã meridiẽ aduẽtasset dicit: ꝑpterea conuersus ad teuropidẽ mãdat ꝑsolui debituʒ: pulchre ergo & elegãter absolue uomitũm: dixit .i. reddas: quod redditurus es. ¶ Nempe abs te petit: Scilicet debitum solutũ iri. ¶ Callidum. Astute adinuentum. ¶ Bona fide: Cuʒ ironia: nam sciebat cuncta tranionẽ mentiri. ¶ Dii istum ꝑdiunt .s. patronum ædiũ: cuius nomen fingit non recordari: postea imurmurans dicit: imo istunc potius .s. teuropidẽ: & deinde tanq̃ redierit in memoriã: uicini inquit ædes emisse filiũ: omnia nanq̃ ista a plauto cum decoro posita sunt: ostendens animum seruile meticulosum & in ambiguo positum: uaria captantẽ cõsilia. ¶ Pulta fores: Hoc dicit: ut possit tranionẽ a loco dimouere: & in illum manus iniicere. Qui præ metu non audebat appropinquare. sed ubi terno legitur legẽdum Tranio. ¶ Ad unum saxũ fluctus efferũt. Translatio ab his q̃ pta: q facturi sunt naufragium. ¶ Quid agat. Vl̃ potius quid agas. ¶ Docte: astute: & q̃ secunt̃: Verba potius sunt teuropidis & illi magis accõmodata q̃ Traniõi: q̃rebãt .n. illũ dolo cape: ꝑpea dicit se dissimulatuꝶ quicq̃ scire: consiliũq; suũ nolle palã facer. ¶ Mittã lineã. Ac dixisset paulati me isinuabo: q̃ sit linea docet Geometrę: ẽ .n. corpus unius tm̃ dimẽsiõis lõgitudis .s. q̃ fit ex pũcto ꝓtracto: q̃ si geminet̃ alteꝶ facit corpus duarũ dimensionũ lõgitudinis: & latitudinis q̃ duplicate ita ut duæ subiectę sint: & duæ superpositæ solidum efficiẽt corpus: longũ: latũ: & profundum. ¶ Pollicitus est dare quæstioni. Vel inquisitiõi: & examini: uel controuersiæ: ac defensioni. ¶ Mãcipio. Vẽditiõis iure. Quęstioni accipere seruos. Senex seruos accerserat: ut tranionem caperent: & uinciret: quã captionẽ facile ꝓuidit Tranio:

Talentum cuius ponderis sit.

Absoluere uomitũ qd sit.

Linea qd sit

Quem quom uocaui, atq; illi me e senatu segregant.
Vbi ego uideo rem uorti in meo foro, quantum potest
Facio idem, quod plurimi, quib' res timida aut turbida est.
Pergont turbare usq;, ut quod sit, cœpit conquiescere.
Nã scio quidẽ nullo pacto iã esse posse clã senem.
Sed quid hoc, q̃ foris concrepuit proxuma uicinia?
Herus meus hic quidẽ est. gustare eius sermonẽ uolo.
Te. Illic uos itra limẽ astate, ut quom extẽplo uocẽ,
Continuo exiliatis, manicas celeriter connectite.
Ego illum ante ædeis præstabo ludificatorem meum.
Quoius ego hic ludificabo coriũ si uiuo. tr. res palã est.
Nunc te uidere melius est quid agas cũ illoc tranio.
Te. Docte atq; astute mihi captandust, ubi huc aduenerit.
Non ego ita extẽplo meũ ostendã sensum. mittã lineã.
Dissimulabo me horũ quicq̃ scire. tr. o mortalẽ malũ.
Alter hoc athenis nemo doctior dici potest.
Verba illi non magis hodie quisq̃ q̃ lapidi potest.
Aggrediar hoĩeʒ. appellabo. te. nũc ego ille huc uẽiat uelĩ.
Tr. Si quidẽ pol me q̃ris, adsum præsens p̃senti tibi.
Te. euge tranio quid agitur? tr. ueniunt ruri rustici.
Philolaches iã hic aderit. te. edepol mihi opportũe aduẽit.
Nostrũ ego hũc uicinũ opinor esse hoĩem audacẽ, & malũ.
Tr. Qui dũ? te. q negat nouisse uos. tr. negat? te. nec uos sibi
Nũmũ unq̃ argẽti d̃disse. tr. abi ludis me, credo, had negat.
Te. Imo ædepol negat ꝑfecto, neq; ædeis philolachi
Vendidisse. tr. eho an negauit sibi datũ argentũ obsecro?
Te. Quin iusiurandũ pollicitus est dare, si uellẽ, mihi.
Neq; se hasce ædeis uendidisse. neq; sibi argentũ datũ.
Dixi ego istuc idem illi. tr. qd ait? te. seruos pollicitust dare
Suos mihi omnes quæstioni. nugas nunq̃ mihi
Aedepol dabit. tr. dat ꝑfecto. te. q̃n illũ ius cõueniam.
Mane experiar, ut opinor, certũ est. tr. mihi. hoiem cedo.
Te. Quid si igit' ego accersã hoĩes? tr. factũ eẽ iã oportuit.
Vel hoiem iube ædeis mãcupi poscere. te. imo primũ uolo
Quæstioni accipere seruos. tr. faciũdũ ædepol censeo.
Interim ego hãc arã occupabo. te. qd ita? tr. nullã rẽ sapis.
Ne eni illi huc confugere possint, quæstioni quos dabit
Hic ego tibi præsidebo, ne ulla interbitet quæstio.
Te. Surge. tr. minie. te. ne occupassis obsecro arã. tr. cur? te.
Quia .n. id ita maxũe uolo, illi istoc cõfugiãt sine. (scies.
Tanto apud iudicẽ hunc argenti condẽnabo facilius.
Tr. Quod agis, id agas. qd tu porro uis serere negociũ?
Nescis q̃ meticulosa res sit ire ad iudicem?
Te. Surge dũ huc. ẽ cõsulere igitur quidã, qd̃ tecũ uolo.
Tr. Sic tñ hinc cõsiliũ dedero, nimio plus sapio sedens.
Tum consilia firmiora sunt de diuinis locis.
Te. Surge, ne nugar, aspice dũ ɔtra me. tr. aspexi. te. uides?
Tr. Video. huc si quis intercedat tertius, pereat fame.
Te. Qui dũ? tr. qa nihil q̃sti sit. mali hercle ãbo sumus.
Te. Perii? tr. qd tibi ẽ? te. dedisti uerba, qui tandẽ probe
Me emunxti? tr. uide sis satine recte nummi huic affluunt.

te. imo etiam cerebrum quoq; omnẽ e capite emũxisti meo.
Nam omnia malefacta uostra reperi radicitus.
Non radicitus quidem hercle, uerum etiam eradicitus.
Nunq̃ ædepol hodie inultus destinauerim tibi.
Iam iubebo ignem, & sarmenta carnufex circundari.
tr. Ne faxis, nam elixus esse, q̃ assus solea suauior.
te. Exempla ædepol faciam ego in te. tr. quod placeo exem plum expetis.
te. Loquere quoiusmodi, quom hinc abibam, reliqui filiũ?
tr. Cum pedibus, manibus, cũ digitis, auribus, oculis, labris.
te. Aliud te rogo. tr. aliud ego nunc tibi respondebo.
Sed eccum tui gnati sodalem uideo huic incedere
Callidatem. illo præsente mecum agito, si quid uoles.

nio: qui cum illos uidisset aram sacram occupauit: & tanquam in tutissimum locu; se receperat. ¶ Interbitat: Interuenit. ¶ Setere negocium: Idest litem & controuersiam incohare. ¶ Quæsti: ut domi: & tumulti sicut notat Dona. ¶ Dedisti uerba. Nunc iratus teuropides ostendit: se delusum a seruo. ¶ Emũxti probri. Est emũgere nares purgare: & quandoq; emunctum dicimus pecuniis exhaustũ: ut emũxi argento senem dixit Teren. probrum autẽ flagitiu;: & scelus: & pro ignominia metaphorice ponitur: ut hoc loco: probri: idest cum probro: cum ignominia: & dedecore. ¶ Emũxi he;. Legas emũxti: pro emunxisti. ¶ Iam iube ignem: & carne; carnifex circundari: Lege re; hoc modo: iam iubeo ignem: & sarmenta carnifex circundari. Sunt enim sarmẽta uirgulta uitium abscisa superuacua. Quę facile ignem suscitant. ¶ Cuiusmodi reliqui filium: idest morigeratum bene institutum: tua autem causa repperi malis moribus contaminatum.

Emũgere quid sit

Sarmẽta q̃

¶ QVOniam eum uocaui. quoniam pro postq̃ Donatus exponit. ¶ Verti rem in meo foro: idest litem in me resolui: & humeris meis imponi. ¶ Contra limen astate. simonis seruos admonet: ut instructi maneant ad tranionem cõprhendendum. ¶ Manicas celeriter connectite. manibus uincula iniicite. ¶ Talentis magnis. diximus nãq; talentu; magnum paruum & medium esse. ¶ Hinc sumpsit: quas uidemus: a danista: quas cernimus. ¶ Iam appetit meridies: idest aduentat: ita Liuius: iam uer appetebat. ¶ Absolue hunc q̃so uomitum. Euome tandem hanc tuam indignationem. ¶ Quam danisticum. Nullum inquit genus hominum est magis tetrum planeq; perniciosum q̃ fœneratorũ genus. Danisticum enim fœneratorium dicit. ¶ Quid igitur iam commentus: iam in memoriam reuocasti? Comminiscor enim commentus sum: tam recordor q̃ confingo significat. ¶ Aliquem intus a te tranio. uoca inquit quempiam uerbis tuis. ¶ Ante ædis præstabo. pro foribus sistere faciam. ¶ Cum illoc: subaudi theuropide. ¶ Meum ostẽdam sensum. aperiam quid sentiam. ¶ Mittam lineam. quasi piscium captator: in quos linea mittitur. ¶ Verba illi. subaudi dare non magis potuerit quispia;: q̃ si ad lapides uerba habeat. ¶ Suos mihi omnes quęstioni. ut ex his potissimum q̃reretur: uerum nec ne id sit. ¶ Mancipio poscere: idest ut mancuparentur planeq; obligarentur: quid mãcipium a nexo distet supra abunde dictum. ¶ Imo primum uolo. quandoq; primus ordinem inquit. Pris. significat sicut secundus & tertius. Cuius aduerbium primum & primo quandoq; superlatiuum: cuius positiuum pridem: & comparatiuum prior & deriuatiuũ nomen primates: ut optimates dicimus: sicut a prima significatione primæ primarum: ut intelligantur partes. Ci. in bruto. Ex his Cotta & Sulpitius cum meo iudicio tum omniu; facile primas tulerunt: & iterum erat excellens iudicio uulgi: & facile primas tenebat. ¶ Hic ego tibi præsidere: presidem me esse uolo. ¶ Interbitat: Interueniat. ¶ Ne ocubassis: pro ne occubueris. ¶ Quã meticulosa res sit: idest referta metu: ac formidine. Quasi a meticula: quod in usu uerbũ non est: dicimus meticulosum. ¶ Intercedat tertius: inter te & me. ¶ Pereat fame. peribit inquit fame quia nec a te: nec a me quicq̃ indipisci possit. ¶ Cerebrum quoq; omne: ne capite emũxisti meum. Eduxisti inquit e capite meo cerebrum: ita ut effluat. ¶ Inuito subaudi mihi. ¶ Destinabit tibi: subaudi filius destinare absolute positum deliberare significat. Iuue. Laudo tamen uacuis quod sede; figere cumis: destinet. Transitiue autem mittere idem. Destinat hoc monstrum cymbræ: liniq; magister: Pontifici summo. ¶ Iube igne; & sarmen: idest sarmentum. Fere enim in mentum facientia ueteres in en proferebant. munimen munimentũ: monumen monumentum: testamen testamentum: uestimen uestimentum: calciamen: calciamentum. ¶ Exempla ædepol faciam ego in te: ita te inquit castigabo: ut aliis facile exemplo esse queas. ¶ Huc cedere. pro concedere.

VALLA. Qm̃ p post q̃.

Comiscor qd significet.

Destinare quid sit

¶ QVEM quum uocaui: quem senatum postq̃ uocaui: ita enim scribendum censemus: & non: quoniam conuocaui: ut fere habent codices. ¶ Atq;: idest statim. ut Virgilius atq; illum in præceps pronorapit alueus amni. ¶ Illi me e senatu segregant: illi loquuntur inter se: non admittentes me ad suos sermones. ¶ Vbi ego uideo rem uerti in meo foro. Ita scribendus est uersus metri ratione: idest quum aduerto rem ad me attinere: & in ceruicem meam omnia declinare: & sic quasi ante tribunal meum causam actitari: quia ego sim: scilicet ad quem pertineat iudicare: & mihi consulere. ¶ Vt quod fit: cœpit conquiescere: ita scribendus uersus est metri necessitate: & sententiæ congruitate. ¶ Vt: idest donec. id quod fit cœpit ad quietem: & tranquillitatem peruenire. ¶ Clam senem: clam cum actiuo & ablatiuo construitur. ¶ Sed quid hoc: ꝙ foris concrepuit: ita scribendus uersus est: absq; est: metri necessitate. ¶ Gustare eius sermonem uolo. Ita scribendus & hic uersus est: & delendum ego metri ratione. ¶ Gustare autem pro sub auscultare positum est. ¶ Illic uos intra limen astate: ut quum extemplo uocem. Ita scribendus uersus est: & non illico contra limen astate illic: ut legunt plodius: & Sarrace. interpraetes contra metri rationem: & sententiæ congruitatem. Teuropidæ sermo est ad lorarios seruos Simonis: quos locat intra limen ædiu; Simonis: ornatos loris: & manicis ad uinciendum tranionem: quem sperat se bonis uerbis illuc adducturum: donec ipsi exiliant: & illum compræhendant: ac uinciant. Manicæ dicuntur uincula manuum. Virgilius manicas: atq; arcta leuari: uincla iubet Priamus: sicut pedicę pedum uincula sunt. Idem. Tu; gruibus pedicas: & rętia ponere ceruis. Hic autem sequitur: non talentis magnis: ut scriptum est in omnibus codicibus: sed. ¶ Ego illum ante ædis præstabo ludificatorem meum: ego inquit præstabo uobis illum: idest adducam: & tradam uobis hic ante ædis: nec scribendum est præstolabor: ut corrigit insulsissimus plodius interpręs contra metri rationem: & codicum omnium ueterum: & nouorum scripturam. ¶ Nunc te uidere melius est: quid agas cum illhoc Tranio. Do-

VGOLETVS ET GRAPA. Atq; p statim

Gustare.

Manicæ.

ãe:atq; aſtute mihi captãduſt:ubi hoc aduenerit. Iſti duo uerſus ita ſcribi debent:& metri ratione:& ſententiæ con
gruitate:quos omnino corruptos:& confuſos præterierũt:duo rudes interpretes plodius:& Sarracenus:ut pote nõ
intellectos:hic ſenſus eſt:loquẽte Tranione ad ſe ipſum:o Tranio:audis:quæ dicat:nunc melius eſt:ut uideas: quid
cum illo agas:ideſt quomodo te erga ipſum geras:& ab illo non plectaris. illa enim duo uerba cum illhoc. quæ erãt
in ſecundo uerſu debent ſcribi in primo poſtea loquitur Teuropides ſenex dicens: docte:atq; aſtute mihi captãdu
eſt:quum huc aduenerit hic Tranio ſceleſtus. ¶ Non ego ita extemplo continuata uerba ſunt teuropidę dicentis: ſe
non oſtenſurum tranioni ita ſubito: quid in pectore habeat:ſed miſſurum lineam: quo in loco plodius garrit mo

Linam mittere.

re ſolito:intelligens lineam hamatam dicere: a ſimilitudine illius qua piſces capiuntur: immo potius mittam lineã:
cenſemus illum dicere:per metaphoram a pictoribus:qui ubi pingere aliquid uolunt:lineam prius umbræ cuidam
ſimilem mittunt:per quam ipſi picturam dirigant:ſed ex illa tamen ab intuentibus nihil deprçhendi poteſt de pi
cturæ futurę. ¶ O mortalem malum. Tranionis uerba ſunt audientis hic Teuropidæ uerba:& deridentis:ac dicen
tis:o mortalem malum:ac ſi diceret:o hominem aſtutum:& qui ſe doctiſſimu; athenis putat:quemq; ego dolis me
is inſcitiſſimum:& excordem comprobo. ¶ Verba illi. Totum hoc a Tranione prolatum eſt:uerba inquit non ma
gis quiſq̃ huic tam docto ſeni dederit:q̃ lapidi: ac ſi diceret lapis eſt:& ſe doctum cenſet. ¶ Quam lapidi poteſt:ſcili
cet dare:nam non conueniunt Simoni hæc uerba:ut ait plodius. ¶ Aggrediar hominem. Tranio continuans ſermo
nem ſuum:ſe illum appellaturum ait:& dum ſe mouet illum alloquuturus: Teuropides inquit. ¶ Nunc ego ille huc
ueniat uelim:nunc inquit optarem illum Tranionem ſceleſtum huc uenire: dum lorarios paratos habeo. ¶ Siqui
dem Tranio loquitur:offerens ſe Teuropidæ hero. ¶ Adſum præſens:ita legendum eſt: ſententiæ congruitate:&
non id ſum:ut fere habent codices:& plodius legit. ¶ Euge tranio:quid agitur. Ecce q̃ blande Teuropides Tranio
nem appellat: ſicut ſupra ſe facturum dixerat:quum ait:docte:atq; aſtute mihi captanduſt:ubi huc aduenerit:&c.
¶ Veniunt uiri ruſtici. reſpondet Tranio: qui reminiſcitur ſe miſſum fuiſſe uocatum philolachem:quem ruri eẽ ſe
ni dixerat:& dicit ruſticos rure uenire:hoc eſt philolachem:qui ruſticatus ſit iam aliquot dies:ruri autem pro rure
poſuiſſe uidetur:niſi potius rure ſcribendum ſit q̃ ruri. ¶ Noſtrum ego hunc uicinũ:ecce q̃o mittit linea;: ut ſuperi
us dixit ſe miſſuꝝ. ¶ Neq; ędis philolachi uendidiſſe: ita ſcribendus uerſus eſt:& non neq; ſe haſce ædis metri rõne.
¶ Eho an negauit:an addendũ fuit ex codi. antiqs:& ſniæ concinnitate. ¶ Neq; ſibi argentũ datum:ſubaudi eẽ: non
aũt aſcribe metri rõne. ¶ Dixi ego iſtuc idẽ illi:eſſe datũ argentum. ſ. ¶ Nugas unq̃ mihi:oñdit Teuropides ſe loq de
Simone: q nugas nunq̃ ſibi dabit:ſed intelligit de Tranione ibi pñti:quaſi dicat: ego illum ita plectam:ut nugas nõ
mihi fruſtra dederit:& qa dicit nunq̃ dabit:rñdet ueterator Tranio ad hoc dicens. ¶ Dat pfecto:uidetur. n. dicere:
q Simo dat profecto ei nugas: ſed intelligit de ſe q̃ſi dicat: dat pfecto tibi nugas tranio. ¶ Quin illum in ius inueni
am. Eiuſdẽ tranionis uerba ſunt dicentis:ſe citatuꝝ in ius Simonẽ:& expertuꝝ mane contra eum legẽ:modo eũ re
periat. ¶ Quid ſi igitur. Teuropides iã propinquans domui Simonis quærit modũ:quo ſine ſuſpicione Tranionis
euocare poſſit ſeruos:qui eum uinciant: unde quũ Tranio dixerit:ſe conſtituiſſe legẽ experiri:& in ius uocare Simo
nem: reſpondet:quid ſi igitur ſeruos illius uoce;:ut ab eis interrogare poſſis:& diſcere:quæ illis teſtibus probare ue
lis in iudicio. ¶ Factum eſſe iam oportuit. Tranio loquitur:quaſi dicat:fac ut libet:quid tantum moraris:iam feciſ
ſe debueras. ¶ Vel hominem iube ædis mancipi poſcere:ideſt uel ſi ędes Simo habere intẽdit:eas a te emat:& ſic po
ſcat eas ſibi mancipi. Mancipi res appellauit antiquitas: q manu captibiles alienari poſſunt:& emptione mancipi:ſi
ue mancupi acquiri dicuntur:quę manu capi poſſunt:ac ſi diceremus mancipi rem:ideſt emi bilem:& quę emi poſ

Mancipi:

teſt. Manceps autem emptor appellatur: q manu ſublata authorem ſe emptionis aſſerit. Et inde mancipia dicuntur
ſerui:ancillæq; empticiæ:quaſi manu ſublata empta:uel q manu ab hoſtibus capta eſſent. ¶ Immo primu; uolo: pi
perabat Teuropides:ut quod maxime prætendebat:ſerui exilirent ad compræhendendum Tranionem. Ille autẽ
qui hoc iam prçuiderat:aram ſibi quandam ibi uicinam animo oculis propoſuerat:in quam confugeret:ne caperẽ
tur:quod ſenex non aduerterat. Interim ego hanc aram occupabo: dum ſenex properat uocatum ſeruos:audit Tra
nionem dicentem:interim ego hanc aram occupabo:unde reſtat:dicens. ¶ Quid ita? ideſt cur occupare uis aram?
ſciebat enim ſe tum demum illum habere non poſſe:ſi aram occuparet:quia non licet ad aram confugientem ui ex
trahere. ¶ Nullam rem ſapis:tam ſceleratus erat Tranio:ut ad omnia:& uerba & facta prompta haberet: nihil ſa
pis inquit o Teuropidæ:quaſi diceret:credebas fallere me:& uinciri facere: at ego plus ſapio:quia mihi caui: ne id
faceres:ſed aliam rationem adducit:ut adhuc ſenem ludificet: & ait:ego prçſidebo tibi hic in hac ara:& curabo qd
maxime in re tua eſt:ne illi ſerui Simonis:quos quæſtioni:ideſt examinari tradere uelle ais:ſint tibi quçſtioni:ideſt in
quiſitioni:& ſic ludit in nomine quçſtio. ¶ Quos dabit:dabit ſcribendum eſt ex codi. antiquis:& ſententiæ congrui
tate:quia ſubauditur Simo:iuxta illud:quod ſupra dixit. Seruos pollicituſt dare ſuos mihi omnes q̃ſtioni:& nõ da
bis:ut corrigit plodius amens. ¶ Præſidebo autem ſcribendum eſt ex codi. antiquis recto ſenſu:nec opus eſt ſubaudi
re uolo:ut ait plodius inſulſus. ¶ Ne ulla interbitet quçſtio:plodius hic ſe prorſus rudem:& ignauiſſimum oſtendit:
litteratorum:codices antiqui habent. præſidem bone interbitat:quis adeo eſt cecus:& ſomno obrutus: ut plodius?
qui neſciuit elicere ex his tribus dictionibus: p̃ſidebo ne interbitat:& interbitet ſcribendum eſt:non interbitat: ſi lati
nitati mere inſeruire uolumus:& addendum:ulla: metri neceſſitate. ¶ Ne occupaſſis obſecro aram. Tr. cur: Te. ſci
es. Ita ſcribendus eſt uerſus: metri & ſententię ratione:quæ eſt:ut Teuropides Tranioni dicat:ſed uoce quadam hu
mana:& ſuadenti ſimili:ac blandienti:ne uelis obſecro occupare hanc aram:bono aſpectu. Cui Tranio reſpondet:
Cur? & prçponenda eſt perſona Tranionis. ¶ Scies. prçponenda eſt hic perſona Teuropidę dicentis:ſcies quur uo
lim a te aram occupari:Plodius autem ſcopulis:& freto ſurdior:atq; incudibus obtuſior: legit armati cur ſient: aſſe
rens codices priſcos ita habere:& mentitur in ſuum caput:habent enim codices antiqui arma curſies:ex quibus inge
nii nr̃i facillitate deprçhẽdimus arã. cur. ſies. ſcribi debuiſſe:cũ interpoſitiõe pſonaꝝ:ſup quo nedũ doctiſſimos lit
teratoꝝ:ſed ipſũ quoq; plodiũ iudicẽ cõſtituimus. ¶ Quia eni id ita maxie uolo: hçc ẽ ratio:quã adducit Teuropi
des: ppter quã nolit arã a Traniõe occupari:ut ſerui illi. ſ. quos q̃ſtiõi accçpturus ẽ: poſſint:ſi uoluerint ad eã arã au
fugere:quia tum ſe magis ſuſpectos reddent: & tanto facilius Simonem condẽnabit argenti negati apud iudicem.

¶ Quod

¶ Quod agis:id agas. Tranio loqtur agas inqt:quod agis.i.fac quod facis:& ꝑseqre:quod cœpisti. ¶ Quid tu porro uis serere negocii:quid uis litē incohare:ex qua multū tibi negocii erit:¶ Nescis q̄ meticulosa res sit:nescis inquit tranio:q̄ sit res timoris plena ire ad iudicē:uidetur qdem tranio cōsulere hero teuropidæ:ut potius de plano uideat cōponere cū *Simone*:q̄ ire ad iudicē.sed non simplex est eius oratio:na; id illi significare uult sed occulte:nolle se discedere ex ara:ne sibi eundū sit ad iudiciū ipsius Teuropidæ:a quo puniat. ¶ Surge dum huc. Teuropide instat:ut Tranio surgat ex ara:& ad se eat:fingens hēre nescio qd:quod cū eo consulat:sed ille dolosus oīa intelligens respōdet. ¶ *Sic* tn̄ hinc consiliū dedero:q̄si dicat.Dic modo qd uelis:dabo ego tibi consiliū etiam hinc:sedens in ara:nam & plus sapio sedens.Et ex locis diuinis dant consilia firmiora. ¶ *Surge*:ne nugare. Teuropides adhuc instat:ut surgat:& ait. ¶ Aspice dū contra me. Adnutans.s.ei:& signum ondens beniuolentiæ.ille uero cautus rn̄det. ¶ Aspexi:ego inqt te aspexi satis. ¶ Vides:Teuropides signum iteꝝ aliquod ei facit:& dicit uides:cui rn̄det Tranio.Video:quasi dicat:qd ni uideo: ¶ Huc si qs intercedat tertius:pereat fame:Sumus inqt ambo tu & ego:tam fraudulenti:& ueteratoriæ calliditatis ꝑpollentes:q̄ si quis interueniret:q nos eludere uellet:procul dubio periret fame:quia nihil nobiscū lucraretur:q̄sti aute; pro q̄stus dixit:ut tumulti. ¶ Perii:hic tandē Teuropides aperte loquitur:& iratus delusum se a Tranione dicit. ¶ Dedisti uerba.i.fraudasti:& elusisti me. ¶ Qui tandē probe:qui me ꝓbe emunxisti:probe eni scribendu; est ex codi.antiquis:& recta snīa:non probri:ut legit plodius:exponens q probri.i.quanto probro contra oēm rectam grāmaticam. ¶ Videsis:satine recte nūmi huic affluunt:Ita scribendus est uersus:partim ex codi.antiquis partim ex snīę congruitate:quę est hæc:ut quū teuropides dixisset emunxti me:emungere aūt non ad nasum tantū tergendum ptinet:sed ēt ad marsupium:queadmodū uisus est teuropides in hoc significatu accæpisse:licet tranio dicat per irrisionē quanda;:ꝑfecto recte loqris:uide q̄ huic nummi bene affluunt:ut ab eo accipi possint:quasi dicat:qūo potui te pecunia emungere:si nullā habes: ¶ Immo ēt cerebrū quoq; omnē e capite emunxisti meo. Ita scribendus est uersus ex codi.antiqs:& metri ratione:imo inquit senex:non marsupium tantū:sed cerebrū quoq; mihi e capite emūxisti:& cerebrū omnem masculino gn̄e protulisse uꝛ:ut alibi nasum neutro. ¶ Non radicitus quidem hercle:ueꝝ etiam eradicitus:hic uersus addēdus fuit ex uetustis codicibus:ubi ludere uꝛ in duobus illis uerbis:radicitus:& eradicitus. ¶ Nunq̄ ædepol hodie inultus destinaueri tibi:nunq̄ profecto inqt ego hodie destinauerim:& cōduxerim tibi lorarios:inultus.i.qn de te supplicium sūmam:nā si legis neq̄o te hinc inuitū abstrahere:ara; hāc oēm igne circundabo:& sarmentis:teq; intus cremandū curabo:legendū est autem inultus:& destinaueri metri ratione:& snīæ congruitate. ¶ Iam iubebo ignē:& sarmenta carnifex circundari. Versus ita omnino scribendus est metri necessitate.& sententiæ cōcinnitate:& non:iam iube ignē:& carnem:ut legit plodius:multis ambagibus:& stultiloquiis dicens:se legere canē pro uinculo ferreo:& per aliam non illepidā lectionem:iube ignē:& acapna circundario furor hominis:q̄ se ille interdum euehit:tollitq; ultra hominis sensu;. ¶ Ne faxis. Ludit adhuc illum Tranio:dicēs:ne adduci huc ignem:& sarmenta iubeas ad me torrendum:quia elixus melior:q̄ assus esse soleo. ¶ Exemplum pessis:quia exempla pro pœnis accipiuntur:& dixerat teuropides:exempla ædepol faciam ego in te:hoc est pœnis te multabo:& exempla etiam sunt:quę ad aliorum imitationē sumuntur.ludit iterum tranio in dictione illa exemplū:& ait:scio cur exemplum habere cupis de me:quia tibi placeo. ¶ Cuiusmodi:idest q̄ bene moratum & institutum:ille autem deludens respondet:non ad mores:sed ad membrorum compositionem. ¶ Video huc icedere:ita scribi debet ex codicibus antiquis:& metri necessitate:& sententiæ congruitate:non:uideo hic cedere:ut legit plodius. ¶ Calliditatem.Et non callidamantem legendum est:ut alias diximus.

Callidates adol. Teuropides senex, Tranio Ser.

Bi somnum sepeliui,oēmq; obdormiui crapulam,
Philolaches uenisse mihi suū pegre huc dixit prēm
Quoq; mō hoiem aduenientē seruos ludificat⁹ siet.
Ait se metuere in conspectum illius accedere.
Nunc ego de sodalitate solus sum orator datus,
Qui a patre eius conciliarem pacem.atq; eccum optume,
Iubeo te saluere.& saluos,quom aduenis Teuropides

SARACENVS. Bi somnum sepeliui:Interuentu callidamantis placat theuropides.Qui filio:ac seruo pariter noxam remittit. ¶ Conciliarem.Compararem:& impetrarem.

VALLA. Bi somnum sepeliui.Callidamantes:ubi crapulam dormiendo concoxit:ad theuropidem habet iter:facileq; exorat:ut filio ignoscat suo. egerrime aute; ut seruo tranioni. ¶ Somnū sepeliui:amoui. ¶ Omnemq; obdormiui crapulā:idest concoxi:quod perpotam ueram uinum:quā nos crapulam grœci crepalen dicunt:quod nos crapulor:illi crepalo. ¶ Ait se metuere:subaudi phylolaches in patris conspectum peruenire. ¶ De sodalitate de sodalitio quod inter me & ipsum est:ac proprie sodalis conuiuiorum ut socius negociorum:& comes dicitur itineris:ac collega magistratus. ¶ Orator datus:quasi ad litem contractam actorem dicit. ¶ Conciliarem pacem. Amorem reducerem:conciliamus tamen aiunt grammatici nouis:reconciliamus ueteribus.pacem proprie dicimus:ubi bellum antecessit a paciscendo.

Sodalis q̄ dicatur

VGOLETVS ET GRAPA. Bi somnum sepeliui:omnemq; obdormiui crapulam.Idem genus est carminis huius scęne:quod superioris:tetrametrum uidelicet brachicatalecticum:septem pedibus constans.Introducitur Callidates adolescens:philolachis sodalis:ab illo orator ad teuropiden patrem missus:qui illum sibi:& Tranioni reconciliet:cuius intercessione:Teuropides utriq; noxam remittit. ¶ Obdormiui.Longo sopore decoxi:obdormire:& edormire signat ꝑ somnū decoq̄re. ¶ Crapula ebrietas dr̄.græcū nomē ē.& nō latinū.κραιπαλη apud illos dr̄.κάρα qd signat caput.& πάλλω q̄tio:qa caput cōcutiat.Vn̄ κραιπαλω:& κραιπαλίζω uerbu; signat crapulor. ¶ Huc dixit prēm. Addēdū fuit dixit metri necessitate:& snīæ cōgruitate. ¶ Quoq; mō hoiem Tranio seruos ludificatus siet.Ita scribēdus est uersus metri necessitate:& snīæ concinnitate:& non:is seruos ludificatus sit:ut corrigit plodius insulsus contra metri rationem:& sensum rectum non enim potest legi.is seruos:qui; in hac scæna nullus adhuc seruus nominatus sit. ¶ In conspectum illius accedere. Illius addendum fuit metri necessitate.

Emūgere.

Cerebrum omnem.

Exempla.

Obdormire.

SARA CENVS.

¶HERIle mihi tecum. Lege hercle: non herile: & erit sermo theuropidi ac cõmodatior: q̃ Tranioni. ¶ Minis quis. Ideſt potes: & uales ad perſuadendum: & impetrandum. ¶ Catus. Doctus: aſtutus. ¶ Iam minori ſcio prędum: Mendoſa ſane lectio: legerem ſic: Iam monere ſcio p̃dem: ideſt uadẽ ſpõſorem: & congruit cum ſuperiori ſermone aliquo modo: naꝫ ꝙ hęc ſit uera lectio: non affirmo: ſed periclitor: licuit enim potius ſic ſemiuiuum q̃ omnino mortuum locuꝫ relinquere.

VALLA.

¶MITte iſta hæc. Omitte quæ dicis. De deplicatis demonſtratiuis nominibus ut ſũt: iſta: hęc: abũde ſupra. ¶ Herile mihi tecum cauendum eſt. Cautio mihi adhibẽda herilis tecuꝫ o calidamas. ¶ Nimis: qui orator. cautus quippe: q nimium acutus ſis orator. ¶ Sine me dum. Dum ſyllabica adiectio eſt. ¶ Enim iſtic captio eſt. In iſta re capi: planeqꝫ decipi: ac falli quiſq̃ queat. ¶ Tu meam timeas uicẽ. Meo loco metuas. ¶ Qui ſit capite candido: ſenem inquit habere ſapientiam oportet. ¶ Qui amica ẽ. qui: ideſt quo ſumptu: amica eſt: ſubaudi ſumptu. ¶ Magis ad me impetrabilis: ideſt: qui magis potuerit impetrare actiue: ut rem impetrabilem paſſiue dicimus: quæ poſſit obtineri. ¶ Diſpudet iſtam ueniam. ſubaudi dari. ¶ Quid me fiet nunc: hoc eſt quodnam de me feretur iudiciuꝫ. ¶ Verberibus cædere. Percutiere: ac contundere. ¶ Lutum pendens. tanq̃ lutum ab aliquo loco pendens. ¶ Peſſuꝫ promam. peſſum mittendo enecem. ¶ Quieſce hanc rem modo petere. ſuperſede inquit ab eiuſmodi rei petitione. ¶ Vt ſit quietus ſubegero. Compulero: inquit: ut quietus ſit. ¶ Quid grauaris: ideſt grauiter fers uerbum deponens & modo abſolutum modo tranſitiuum: ut cum dicimus grauor aduentuꝫ tuum: ideſt grauiter fero: & paſſiuum cuius adiectiuum grauo: ut cum dicimus ingenri grauor honere. ¶ Si aliam noxiam: ideſt culpam. ¶ Huic habeto gratiam. ſis callidamanti obligatus iquit: agere gratiam uerbis eſt: habere gratiam debere cuipiam. Referre autem re ipſa eſt. ¶ Spectatores. uerba ſunt recitantis. Fabula hęc eſt acta. Comœdia perfecta eſt.

Grauor ſignificata.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶SALue: & tu. Quãq̃ oẽs codic. hẽant. ſic tale: ñ placet plodii emẽdatõ ſcribẽtis ſit tale. i. ħ re uera ſit

Peregre gaudeo. hic apud nos hodie cœnes. te. Salue & tu
Callidate. Dii te ament, de cœna facio gratiam.
Ca. Quin uenis? tr. promitte. ego iho pro te, ſi ire nõ lubet.
te. Verbero ẽt irrids? tr. qui me ꝑ te ire ad cenã autumo.
te. Non enim ibis. ego ferare faxo, ut meruiſti, in crucem.
tr. Age mitte iſta hæc. & me ad cœnã dic iturũ. quid taces?
Ca. Sed tu iſtic quid confugiſti in aram hanc inſcitiſſimus?
tr. Aduenìens perterruit me. loquere nunc quid fecerim.
Nunc utriuſqꝫ diſceptator eccum adeſt. age diſputa.
te. Filium corrupiſſe aio te meũ. Ca. auſculta modo.
Fateor peccauiſſe. amicam liberaſſe abſente te.
Fœnori argentum ſumpſiſſe. id eſſe abſumptum prædico.
Nunquid aliud fecit, niſi quod faciunt ſummi gnati.
te. Hercle mihi cauendum eſt. nimis orator clues catus.
Sine me iſtuc iudicare. ſurge ego iſtic aſſedero
Maxume. & accipiam hãc ad me litem. enim iſtic captio ẽ.
tr. Fac ego ne metuam. ut tu meam timeas uicem.
Iam minoris fecero prædem. te. quid iam quibus modis
Me ludificatus es? tr. bene factum hercle. & factũ gaudeo.
Sapere iſta ætate oportet. quis capite candido capi?
te. Quid ego nũc faciã? ſi amicus Dephilo aut Philomõtes.
tr. Dicito his quo pacto tuus te ſeruos ludificauerit.
Optumas fruſtrationes dederis in comœdiis.
Ca. Tace parũper. ſine me uiciſſim loqui, auſcultat. te. licet.
Ca. omnium primum ſodalem me eſſe ſcis gnato tuo.
Is me adiit. nam illum prodire pudet in conſpectum tuum.
Propterea ꝙ fecit, quæ te ſcire ſcit. nunc te obſecro.
Stulticiæ atqꝫ adoleſcentiæ eius ignoſcas. tuus eſt.
Scis ſolere illanc ætatem tali ludo ludere.
Quicquid fecit una nobiſcum fecit. non delinquimus.
Fœnus, ſortem, ſumptumqꝫ omnem, qui amica eſt. omnia
Nos dabimus. nos conferemus noſtro ſumptu, non tuo.
te. Non potuit uenire orator magis ad me impetrabilis,
Quam tu. neqꝫ illi ſum iratus. nec quoiq̃ ſuccenſeo.
Imo me præſente amato, bibito, facito quod lubet.
Si hoc pudet, feciſſe ſumptũ, ſumptũ ſupplicii habeo ſatis.
Ca. Diſpudet iſtam ueniam. tr. quid me fiet nunc iam?
te. Verberibus cedere dudum pendens, tametſi me pudet,
Interimam hercle. Ca. ego iubeo. fac iſtam cunctam gratiã.
Tranioni remitte remitte, quæſo hanc noxiam cauſſa mea.
te. Aliud quid uis impetrari a me facilius perferam.
Quam ut non iſtunc ego ſuis pro factis peſſumis
Peſſum premam. tr. mitte quæſo. te. uidẽ ut reſtat furcifer?
Ca. Tranio? te. quin tu ſi ſapis quieſce hãc rem mõ petere.
Ego illum uerberibus, ut ſit quietus, ſubegero.
tr. Nihil opus eſt profecto. Ca. age iam ſine te exorarier.
te. Nolo. ca. quæſo hercle. te. nolo ĩquã, ne ores. neqcq̃ uẽis.
Ca. Hanc modo unam noxiam unam. quæſo fac cauſſa mea.
Quid grauaris, quaſi gratiam nõ cõmereã? ſi aliam noxiam,
Ibi utrunqꝫ & hoc & illud poteris ulciſci probe.

ut me

Sine te exorem.te.age habe.abi impune. hem huic habeto gratiam.
Spectatores fabula hæc est acta.nos plausum date.

ut me peregre aduenientem gaudeas. qa loquutio illa.sit tale:uix a romana facũdia recipi digna uidet̃ eo sensu.Neq̃ placet lectio codicis Plautini & Sarraceni impressi:qui habet sic talem:neq̃ emẽdatio eiusdem:quę habet.sic salue:quia metri ratio non patitur:certum autem est:codices ueteres hoc loco fragmentum habere.Quare censemus legendum.Salue & tu:quod quidem sentẽtiæ pulchre conuenit:& uersus rõnem non impedit:super quo doctoꝝ nos iudicio subicimus.¶De cœna facio grãm.i.cõdono:nolo tecũ cœnare. ¶Pro te ire ad cœnaꝫ autumo. Autumo.p.nigidius ex ab & ęstimo cõpositum puta:ut Gellius inqt:significat aũt modo opinor:mõ censeo:mõ affirmo:ut hic:& alibi Pla. nisi hoc factũ est perinde:ut factũ esse autumo:ut in amphi.diximus:& ita scribi debꝫ:hoc loco:ut ẽt habẽt oẽs codices:non aũt autuma:ut corrigit plodius amens.¶Sꝫ tu istuc qd confugisti in aram hanc inscitissimus.¶Callidates tranioni loqtur:quuꝫ illũ in ara sistere uidisset:qd inquit: tu inscitissimus cõfugisti huc in arã?Et ita scribi debet uersus metri rõne:& sententię cõgruitate:nõ istic:contra codicũ ueteꝝ scripturã:qui isthuc hñt:neq̃ absq̃ illa dictione hanc:sine qua uersus nõ constat:ut plodius ille iterps futilis legit.¶Adueniens.Tranio rñdet Callidati:q eum rogauerat:cur in arã confugisset.¶Loqre nunc:uertit Tranio sermonẽ ad Teuropidẽ inquiens:loqre nunc quid fecerꝫ. ¶Nunc utriusq̃.Vtriusq̃ scribendũ est ex codi.antiqs:& sniæ congruitate:& non utrisq̃:ut legit plodius.¶Disceptator:internũcius:intermedius:q se in amicoꝝ litem iterponit:& purgata simultate:illos iteꝝ in grãm reconciliat:discussis:& disceptatis:quę inter illos agebant.¶Ausculta mõ.Callidatæ uerba sunt.¶Absente:te ita scribendũ est:& non absentẽ.¶Nũquid aliud fecit ex codi.antiqs ita scribendũ est.non nunc qd aliud fecit.¶Nisi qd faciunt sũmi gnati:nõ est addendũ hic gñibus:qa superfluit:& uersus nõ patitur:qđ plodius non uidit.¶Herele mihi cauendum est:ita scribendus est uersus metri necessitate:& sniæ cõgruitate:& nõ herile mihi tecũ.¶Nimis orator clues catus & hoc ita scribendũ est metri:& sniæ cõgruitate clues aũt pro es:interptare:hoc ẽ nimis es bonus:& sapiẽs orator:ac scitus.Et sunt uerba teuropidę ad calliditatẽ.q postea uertẽs sermonẽ suum ad tranionẽ in ara sedentẽ inquit.¶Surge:ego isthic adsedero:& ita scribẽdus est uersus absq̃ illa dictiõe dum:metri:& sniæ congruitate.¶Et accipiã hanc ad me litẽ:ita scribendũ nos censemus metri necessitate:& snię concinnitate:nõ accipite huc ad te litẽ:neq̃ accipito:ut legit plodius:sine ullo sensu:& cõtra uersus rõnem.¶Eni isthic captio est:certe inqt Teuropides hẽo suspectũ callidatem:& ualde timeo:ne in me captiões:& tendiculas pparet:dum ipensius æquo filio:& tibi fauet:surge:ego & hic sedebo tanq̃ iudex:& auditis oĩbus:ac tota te intellecta iudicabo.Eni autem particulã inceptiuã esse:& Seruius putat:& Lucius attestat.¶Fac:ut ego te ne metuã:& tu meã timeas uicẽ.Hic & sequẽs uersus corrupti:ac fenestrati erant:ꝓpterea mirꝫ non est:si & plodius multas ambages & futiles cõmentationes circa illos facit:& Sarracenus nescit quid loqtur.Nos ita reficiendos cẽsuimus:recta lege metri:& sniæ concinnitate:q̃ est:ut Tranio dicat.Si uelles:ut ego hic discederẽ:opus esset:ut te nõ metuerẽ:& tu meã timeres uicem.i.seruus esses mihi:sicut ego sũ tibi: nam dum me tibi seruũ esse scio:& te ptãtẽ in me hẽre:non cõfido tibi.¶Iã minoris fecero pdem.i.si ego in te hẽam tantũ iuris:quantũ hẽs in me:non curabo:ut tu mihi pdẽ des:& fideiussorẽ de parendo iuri:& iudicatũ soluendo.¶Pręs aũt fideiussor dr̃ in re pecuniaria:uas aũt in re capitali:quã differentiã Ausonius duobus uersibus expssit dicens.Quis subit in pœnam capitali iudicio?Vas.Quis quũ lis fuerit nũmaria:qs dabitur?pręs.¶Quid iam?qbus modis:qd iam ex codi. antiqs ascribendũ fuit:& metri necessitate.¶Me ludificatus es:ex codi.antiqs:ita scribi debet:& ex recta: & cõgrua snia:uertit eni Teuropides sermonẽ suum ad Tranionẽ:postquã illum ab ara excipere non potuit.¶Benefactũ herele:rñdet Tranio audacter:qa non timet uerberari:dũ in ara sedet.¶Quis capite candido capi.i.senecta ętate:& cano capite:quo maxie tpe dẽres prudentissimus eẽ:potes a seruulo decipi?:& capi adiiciendũ fuit ex codi.antiquis: & metri necessitate.¶Dephilo:aut philomõtes:graues uꝫ uiri mihi amici:& q me catũ:& prudentẽ rentur:& subaudi per aposiopesim:nouerint hoc mõ:mihi data eẽ uerba ab ipuro seruulo.¶Dicito his:Tranionis uerba sunt: herum adhuc irridentis.¶Stulticiæ:atq̃ adolescẽtiæ eius ignoscas:Ita scribendus uersus est metri necessitate.¶Non delinquimus:quia dixerat scis solere illhac ætate tali ludo ludere:non delinquimus inquit.quasi dicat:non est delictum: facere eiusmodi: sed ludus quidam:quia sic ludunt iuuenes:nec in eis appellari delictum debet.¶Qui amica ẽ. empta scilicet.¶Magis impetrabilis:idest magis aptus ad impetrandum.&licet huiusmodi nomina in bilis: passiuam in plurimum significationem teneant:ut amabilis:aptus amari:scibilis aptus sciri:&c.tamen hic uidetur actiuaꝫ habere significationem.¶Neq̃ illi sum iratus.Ita scribendus est ex codi.antiquis.¶Fecisse sumptum:dum modo inq t senex:hoc tantum pudeat philolachẽ:fecisse:scilicet sumptum:satis ab eo supplicii habeo.¶Dispudet.respõdet callidates:non modo pudet illum:sed dispudet.¶Istam ueniam:dispudet illum istam ueniam:scilicet impetrare oporteret.cuperet non deliquisse.¶Quid de me fiet.addenda est persona Tranionis:qui loquitur:& scribenduꝫ de me.& non me:& metri necessitate:& sententiæ congruitate.¶Lutum: cœnum:sordes:uocatiuus casus ẽ.¶Tametsi me pudet me addendũ est eisdem rationibus.Ego iubeo.intercedit callidates pro Tranione.¶Hanc noxiã:hanc culpam: hoc peccatum.Et scribendũ est noxiam:& non noxam necessitate metri:& etiam ex antiquis codicibus.¶Quam ut non isthunc ego suis pro factis pessumis:ita scribendus uersus est metri ratione:quoniam aliter non cõsisteret.¶Pessuꝫ pmam:pedibus conculcem.pessum aduerbium significat retrorsum:ut pessum eo:hoc est cedo:siue retrocedo & interdum significat deorsum:quasi ad pedes:unde fit pessundo:qđ significat conculco.¶Mitte q̃so Tranionis uerba sunt:& sub audiendum:hanc noxiam:& non ascribendum est:tu me:superfluunt eni duæ illæ dictiones.nec uersus illas patitur:quod plodius nõ aspexit.¶Quin tu si sapis quiesce.Teuropidæ uerba sunt ad calliten:& ita scribẽdus uersus est: ut integer sit.¶Nihil opus est profecto.Tranionis sunt uerba:& addendum fuit est metri necessitate. ¶Nolo inquam ne ores.Ita scribendus uersus est:& non nolo nunquam oras ex codicibus antiquis:& sententiæ congruitate.¶Hanc modo unam noxiam.quæso fac causa mea.ita scribendus est uersus ex codicibus antiquis:& metri ratione:& sententię concinnitate:remitte inquit unam hanc solam noxiaꝫ:quęso ut facias amore meo:& causa mea. ¶Si aliam noxiam:admiserit:scilicet.¶Age habe:abi:impune.Teuropides Callidatæ pcibus delinitus ei concedit impunitatem Tranionis:deinde Tranioni ait.abiimpune:& huic habeto gratiam.

Autumo.

Disceptator.

Clues.

Enim.

Vas.

Impetrabilis.

Noxia.

Pessũ

SARA CENVS.

GEminos hēbat filios ciuis Siculus:quoꝝ alteꝝ menęchmum: alteꝝ uocauit Sosidem:ii eiusdeꝫ erant ętatis:& formæ:Menæchmū pater tarentū ducit. Is dū illic forte fierēt spectacula aberrat a prē:quem mercator epidānensis sustulit:secūq̃ ducit epidānum:& eum filiū adoptat sibi:uxore:bonisq̃ dotatuꝫ relinquit hęredē:pater igiť cum amisisset filiū prę ægritudine paucos post dies moriť: it siracusas nūcius:auus paternus:qa surreptū dixerat:sosidi supstiti indidit nomen menæchmi. Is instituit q̃rere germanum fremq̃ multas pagrat urbes:tandē cum seruo messeniōe epidamnū uenit:ubi alter erat ger manus frater iā ea ciuitate donatus:hic erat amore meretriculæ captus:erotii:cui nomē erat:apud quā dum una cū peniculo parasito cōuiuium parat. Adueniēs Menæchmus alter aduena excipitur pro fratre in meretricis domo:ubi iurgaťa fratris uxore atq̃ ipsius socero. Mirať aduena se ab his interpellari:quos non nouerat. Tandē ut se ab illis eximat:insaniam simulat:hunc socer Menęchmi suum generꝫ credens:cum uidet insanum factū a seruis cōpręhendi iubet:atq̃ accersiri medicum: ille aufugi. Interea aduenit ciuis menęchmus:& pro insano capiť:accurrit messenio hunc ratus captū herum:eumq̃ liberat a captoribus. Sicq̃ ludi utrinq̃ fiūt:donec cōuentis simul fratribus ipsi messenionis iteruentu:& opa agnoscūt seinuicē:seruusq̃ ob id messenio emittiť manu. ¶ Argumentū in menæchmis.

VALLA.

MErcator siculus ex syracusis moscus noie ex Theusimarcha filios habuit geminos:quorum uni menęchmo: alteri sosidi nomen indidit. pr̄ tarentū petens mercimoniis secū menęchmū ducens, is cū tarentū fierent ludi a prē aberrans sublatus ab epidānensis epidānum aduehiť:adoptiuūq̃ filium facit, uxorem ei locat in multis diuitiis:moriēsq̃ bona cuncta sua ei reliqt. Eius aūt pr̄ præ filii amissi ægritudine nauigans moriť. Auus pueroꝝ id pcipiens puero alteri:q domi erat sosidi nomē menęchmo indidit:q natu grandis factus cōstituit q̃ maxie ab ipso fieri posset:ubiq̃ disq̃rere:an frēm usquā uiuū posset cōperire. Cū igitur epidamnū cum seruo messenione puenisset:ab amica fris sui ob sīitudinē creditus amator suus menæchmus inuitatus:cū ipsa prādit:sīitudine quoq̃ ibidē menęchmi uxor:uxorisq̃ pr̄ decepti lites mouēt:ambobus tandē p̄ntibus:uter illoꝝ maritus esset:illius dinosciť:sosidesq̃ menæchmū secū auehit frēm. ¶ Noium ethymologiæ.

VALLA.

MOscus. Vitulū significat pariter & stirpem:quia stirps erat suoꝝślioꝝ. ¶ Sosides. Quia seruatus dominā soso seruo significat. ¶ Menęchmus. qa meno maneo:& ęchmi cuspis dr̄:qđ in cuspide fœlicitatis permanserit. ¶ Mesenio seruus. Quia ex mesena sicula ciuitate:nisi sit qa mesos medius dr̄ & nus mens:qđ inter duos frēs sīes mentē suam iudicē adhibuerit. ¶ Erotiū meretrix. q̃si amatorcula. nam eros erotos amor dicitur. ¶ Peniculus. parasitus:quia pēnem ueteres caudam dixere. unde peniculus:quo mensæ tegētur. quod in mensa quicquid paratum esset:ab eo tergeretur:atq̃ deuoraretur. ¶ Cylindrus. coquus:quia cylizo uoluo significat:in omnes siquidem se uolutabat partes:quo dominę erotio menæchmoque subseruiret. ¶ Sacęrus seruus. Quasi scutigerulus. ut alibi Plautus. Nam sacos scutum significat:& hęro tollo.

SARA CENVS.

MErcator siculus:Cuius nomē moscus erat. ¶ Gemi filii dnr̄ gemi duo:& gemini ex uno utero:unoquoq̃ die editi. ac cōsiles:ut hoc loco itelligi pōt. ¶ Surrepto altero: Cui nomē menęchmus. ¶ Illi:q domi ē. Qui diceba tur sosides:cui postmodū a noie surrepti fris inditū est nomen menęchmus. ¶ Hic fuerat auitus: Nā q sosides dicť⁹ fuit:educat⁹ ab auo. ¶ Menęchmū ad uenā. Eundem dicit:q reperiundi fris grā uenerat epidānum. ¶ Hi se cognoscunt:Ii scribenduꝫ est: non aūt ni:uel hi:nā ultimus uersiculus ab i lr̄a incohādus est:ut ex primis lr̄is argumenti (ut alias monuimus) indicetur nomen comœdię menęchmei pro menęchi:sicut capteiui pro captiui.

M.ACCII PLAVTI MENAEHMI.

ARGVMENTVM.

VALLA.

MErcator siculus. moscus. ¶ Cui erāt gemini filii. Sosides:& Menęchm⁹. ¶ Subrepti. menęchmi. ¶ Illi. sosidi. ¶ Et is. sosides. ¶ Postq̃ adoleuit. Adolescēs euasit. ¶ Hic subaudi:q q̃ritur. ¶ Aduenam. sub audi sosidem. ¶ Credunt ciuem menęchmum: cum epidamnū uenit similitudine falsi credunt menęchmum. ¶ Meretrix. Erotiuꝫ. ¶ Vxor & socer. subaudi: menęchmi ciuis.

MErcator siculus. Quoi erant gemini filii.
Ei surrepto clam altero, mors obtigit.
Nomen surtepti illius illi indit, q domi ē,
Auos paternus. facit Menæhmū Sosidem.
Et is germanū, postq̃ adoleuit, quæritat.
Hic fuerat alitus, ille surrepticius.
Menæhmum ciuē credūt omnes aduenā.
Eumq̃ appellant meretrix, uxor, & socer.
Iise cognoscunt fratres postremo inuicē.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ Ei subrupto clam altero:claꝫ ppositio ascribēda ē:ut uersus integer sit:cui pes un⁹ deficeret:& hoc a Pio interpte ignoratū est:relicto ppterā uersu ipso mutilo:& cū gnq; tm̄ pedib⁹:cui sex oīno dēanť:hita trimetri iābici rōne. ¶ Nomē surrepti illi⁹ illi ididit:& hic: illi⁹ ascribi debet ratione eadem metrica: nam pes quoq̃ unus idētidem huic uersui deficeret a Pio non perpensus.

¶ Saluté

SAlutem primū. Ex prologo facile percipi potest: fabulam hanc sumpsisse Plautum ab epicharmo poeta siculo: indiciū faciunt uerba ipsa: quæ sequunt: atq; adeo hoc argumentū græcissat: tū nō atticissat. uerꝫ syciliciſſat ſecutus. n. Pla. eſt epicharmū: ut refert Hora. in epiſtolis: Plau. ad exēplar ſiculi ꝓperare epicharmi. ¶ Grçciſſat. Multa dicunt apud grçcos fuiſſe dicendi genera. atticū in primis: qđ politu; & excultum erat: æolicum: ionicum. doricū: & cōe: dixit aūt grçciſſat: & ſyciliciſſat: ꝓpterea ꝙ ſycilię pars illa quondā magna grçcia uocitata eſt. ¶ Elogiū. Teſtificatio ē alicuius rei honoris: uel uitupationis cauſa. ¶ Nō modio: neq; trimodio. Semp ſuarꝫ facetiarꝫ eſt memor Pla. iocoſa eni eſt alluſio: ad illud demenſum dabo: qđ a metior uerbo deriuatum deſignat æquatū: & menſuratū: per quādam uero tranſlationē hoc loco planiſſime enarratū. ¶ Benignitas. Copia: abundantia: nā benignam terrā fertilem dicimus: & abundantē: & fructus uberrimos ferentē: Plin. de terra ægypto locut⁹: nulla eſt benignior tellus: nullus ager feracior. ¶ Mămam. Var. mămam lactis ſugentē poſcere puppū dixit. ¶ Internoſſe: Eſt internoſcere alterꝫ ab altero diſcernere. ¶ Mater. Et ꝓ genitrice: & pro nutrice ponitur: ut hoc loco. ¶ Geminū alteru;: Menęchmū uidelicet. ¶ Tarentū. Huius nobiliſſimæ: & potētiſſimæ quonda; ciuitatis meminit trogus: ſtrabo. Plin. a partheniis cōditæ: cuius aliqñ ampliſſimæ opes fuere: rē ſuam ciuilē populari poteſtate gerētis: claſſe ſua tarentini cunctos ſuparunt accolas: pedites ad. xxx. millia in expeditionē miſere: equitum tria millia: ductores equitum mille: pythagoricam diſciplinam amplexati ſunt: quā in primis architam: q eiuſde; ciuitatis diutius princeps eminuit: inde poſteriorib⁹ annis illecebroſę inualuere deliciæ ꝓpter fortunas nimiū ſecundas: adeo ut plures totius populi ludos: feſtaſq; celebritates quotānis agerent q̃ reliquos anni dies: eā ob rem in deterius urbanū regimen ferebatur: cuius flagitiorum unum hoc fuit documentum: ꝙ externis uti imperatoribus coacti ſunt: hæc & alia ſtrabo in. vi.

SARACENVS.

Dicēdi genera apud græcos.

Tarentu; ubi locorū

PROLOGVS.

SAlutem primum iam a principio propiciam
Mihi atq; uobis ſpectatores nuncio.
Apporto uobis Plautum lingua, non manu,
Quæſo ut benignis accipiatis auribus.
Nunc argumentum accipite, atq; animum aduortite,
Quam potero in uerba conferam pauciſſima.
Atq; hoc poetæ faciunt in comœdiis.
Omneis res geſtas eſſe athenis autumant.
Quo uobis illud græcum uideatur magis.
Ego nuſq̃ dicam, niſi ubi factum dicitur.
Atq; adeo hoc argumentum græciſſat tamen,
Non atticiſſat, uerum ſiciliciſſitat.
Nunc argumentum uobis demenſum dabo,
Non modio, neq; trimodio. uerum ipſo horreo,
Tantum ad narrandum uoſtra adeſt benignitas.
Mercator quidam fuit SYRACVSIS ſenex.
Ei ſunt nati filii duo gemini.
Ita ſimili forma pueri, ut mater ſua
Non internoſſe poſſet, quæ mammam dabat.
Neq; adeo mater ipſa, quæ illos pepererat.
Vt quidem ille mihi dixit, qui pueros uiderat.
Poſtq̃ iam pueri ſeptuennes ſunt, pater
Onerauit nauem magnam multis mercibus.

SAlutē primū iā a pricipio ꝓpitiā. Plautū ligua ñ manu: ñ exſcriptū inqt eius librū: ſed lingua mea pronūtiatū. ¶ Benignis accipiatis auribus. i. liberas nobis aures ꝓbeatis: benignitas ſiqdē eſt liberalitas. ¶ In uerba cōferā pauciſſima: qđ argumentū inqt attinet pauciſſimis uerbis uobis explicabo: attēdenda ē poetæ copia: q i tot comœdiarꝫ argumētis ta; uario explicandi utatur gñe: ut nuſquā ulla appeat ſilitudo. Ois res geſtas eſſe athenis autumant: qm̃ athenis freqntiſſima poematū recitatio: & ibidē iudices electiſſimi fuere: & dicēdi genus aticū: cuncta alia gña annire dixerūt fieri athenis cūcta dixere. ¶ Græciſſat: grçcū t; eloquiū. ut Priſcia. latinos conſueſſe z lrām geminum ſſ conuertere ut patriſſo pro patrizo: ita ergo grçciſſo pro a grçcizo. utūtur nāq; ut grçci inquit z ita latini ſſ gemino. Vtcūq; ita Priſcia. inuenimus tamen Ciceronem per z litteram enunciare: uelut in primo de diuinatione. Eſt profecto quiddam etiam in barbaris gentibus prophetizans: pſentiens: atq; diuinans. ¶ Non aticiſſat: ideſt non atico: quod longe lautiſſimum eſt: ꝓcipua nāq; oratorum greca dicendi genera. Cicerone dicente tria habita ſunt quorum longe electiſſimum dictum aticum eſt: utpote ſaniſſimum: integerrimumq; nihil hñs affectatū. Scđm rhodiū. Tertiū aſiaticū. Preſerti alabandēſe: utpote turgidū: & inflatū: & ſpūs elatiōe gaudēs. At poetarꝫ multiplex nec humilius ullū q̃ doricū: quo paſtores uſi ſūt. At ēt plærīq; mathematici. In hoc gñe eſt ſiculū: qđ Plau. ſiciliciſſitat inqt. ¶ Huic argumēto elogiū. Dr̄ elogiū: ut qdā arbitrāt: eulogiū atteſtatio honoris ſiue uitupationis de aliq̃ re. Qui. ſi exhęredatū a ſe filiū pr̄ teſtatus fuerit elogio. ꝓpterea qđ meretricē amaret. Cicero in piſonē. At hoc nuſq̃ opinor ſcriptū fuiſſe. In illo elogio qđ te cōſule in ſepulchro. R. P. inciſū eſt: uelitis: iubeatis: ut nō qđ. M. Cicero uerſū fecerit: ſed qđ uindicarit. ¶ Neq; trimodio: triū mēſura modiorꝫ. ¶ Verꝫ ipſo horreo. Vbi aſſeruant frumenta in cōtignatiōibus: ab eo: qđ eſt horo. i. cuſtodio a grçcis dictū. ¶ Internoſſe poſſet. inter ipſos facere diſcrimen. ¶ Quæ mămam dabat. mr̄em ergo nutricē dicit. ¶ Nauē magnā multis mercibus: Dicimus onero nauē mercibus: & onero merces naui. Virgilius: Vina bonus quæ deinde cadis onerarat aceſtes.

VALLA.

Modus loqndi antiquorum.

Eulogium qd ſit.

¶ ATq; hoc poetę faciūt in comœdiis: mirari ē Piū interptē addi dēre: ut aſſererēt: ac legia: atq; hoc ut poetæ. qd. n. ñ ea dictiōe opus ē: qñ integra clariſſimaq; ſnia ē: nec alio idiget admiculo: qđ pſerti legentiū offuſcet mentē. ¶ Siciliciſſitat. ñ ſiciliciſſat ſcribendū eſt metri neceſſitate: qđ a Pio non eſt aiaduerſū legente ſiciliciſſat: & multis uerbis de eo uerbo mētionē faciēte. ¶ Huic argumēto. hic uerſus apte ſupfluit: ut legētibus facile notū eſt: q̃q̃ Pius illum legat: ac multa ſup illo uerba faciat. ¶ Tantum ad narrandum ueſtra adeſt benignitas: ita ſcribendus eſt uerſus: & ueſtra

VGOLETVS ET GRAP.

adest benignitas pro uestra adsit benigni
tas legendũ. non argumẽtum adest beni
gnitas: nã ea dictio argumẽtum nõ est in
priscis exẽplaribus: neq; necessaria: neq;
cõcinna admodũ fuerit: si adhibeat. Sed
Pius interpres hmõi nõ uacauit: quum tã
men huic uni uacauerit: ut diceret: in pri
scis exẽplaribus: tanta non tm̃ legi: qua in
re aperte mentitus est: quũ codices omnes
tantum habeant. non tanta: super quo le
gentium sit iudicium.

SARACENVS. Dyrrachiũ ubi loco&c.

ILLum alte&c. s. sosidẽ. Epidãnẽsis.
Dicitur epidãnũ dyrrachiũ: romani no
men mutauere: qa uelut in dãnum ituris
omẽ id uisu; est: de qua ciuitate meminit
Strabo i septimo: epidãnus quã corcyrei
cõdidere: hoc tp̃e dicta dyrrachiũ ab che
rõnesso: ubi sita est: nacta uocabulũ: itidẽ
factũ ẽ de segesta oppido sycilię author
Fest. qđ ãtea egesta uocabat ab egesto ibi
eneæ præposito: cui præposita. s. lr̃a est:
ne obsceno noie appellaret. id qđ etiã de
maleuento factu; est: quod nunc beneuẽ
tum dicitur. Siracusas. Vrbs est sycilię

Siracusæ ubi loco&c.

nota quondã diuitiis opulẽta: quã Stra
bo memorat ad tm̃ cumulum diuitiaru;
euasisse: ut iam in prouerbio dissemina
retur: cum ad locupletes & sumptuosos
loq̃retur: uobis ne quidem decima syra
cusana adest. Animum despondit aq;:
Hunc locum mendosum arbitramur: nã
si hoc modo legatur nimis frigidus pro
ueniet intellectus: nam si proprietatẽ uer
borum seruare uolumus: & quid sit ani
mum despondere uerius pẽsitare: hoc pa
cto legendum erit animum despondit: at
q; is ægritudine paucis diebus post taren
ti est mortuus: est enim proprie animũ de
spondere omnem uiuendi spem omitte
re: & ueluti ex desperatione mori. Plaut⁹
item in milite: ne ue despondeat animum
dixit: idest ne desperet: & salutis spem de
serat. Examussim: Est amussis fabro&c
regula: quam architecti cum opus pro
bant rubrica illinũt: unde examussim ali
quid fieri dicimus: cum id ad regulã pen
sitat: & examinatur: Varro. amussis est
æquamen leuamentum: apud fabros ta
bula quædam: qua utũtur ad saxa coag
mentata. Plaut. alibi: amussitata dixit. i.
examinata. Nam nisi. Sensus est. quod
eorum causa: uel qui erunt: uel qui non
erunt daturi pecuniam. nihil omnino sit
facturus. Quam ipse obiit: Pro postq̃
ipse obiit.

VALLA.

IMPOnit. geminum alterum: subau
di menęchmum. In nauem pater. mo
scus inq̃ impono in nauem hanc rem: & i
pono naui: q̃q̃ impono cum datiuo etia;

Impono quomodo cõstruatur

significat fallo. Iuuena. Facile est barba
to imponere regi. & Martialis. Imposuit
nuper mihi caupo rauenne. Apud ma
trem domi: subaudi theusimarcã. Ani
mum despondit aquis. i. nauigat. Ae
gritudine: mœsticia. Puerum subductum. Menęchmum clam sublatum. Vidit flagitarier: sępius iterata uoce uocari.

Imponit alterum geminum in nauim pater.
Tarentum auexit secum ad mercatum simul.
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant, quom illuc uenit.
Mortales multi ut ad ludos conuenerant.
Puer inter homines aberrauit a patre.
Epidamnensis quidam ibi mercator fuit.
Is puerum tollit. auehitq; in Epidamnum,
Pater eius, postq̃ puerum perdidit,
Animum despondit. atq; is ægritudine.
Paucis diebus post tarenti emortuost,
Postq̃ Syracusas de re ea rediit nuncius
Ed auom puerorum, puerum surreptum alterum,
Patremq; pueri post tarenti esse mortuum.
Immutat nomen huic auos gemino alteri.
Ita illum dilexit, qui surreptus est, alterum.
Illius nomen indit illi, qui domi est.
MENAEHMO idẽ quod alteri nomen fuit.
Et ipsus est eodem uocatus nomine.
Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore uidi flagitarier.
Ne mox erretis, iam nunc prædico prius.
Idem est ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum est mihi,
Vt hanc rem uobis examussim disputem.
Siquis quid uostrum Epidamni curari sibi uolt,
Audacter imperato, & dicito, sed ita
Vt det mihi unde curari id possit sibi.
Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit.
Qui dederit, magis maiores nugas egerit.
Verum illuc redeo. unde abii. atq; uno asto in loco.
Epidamnensis ille, quem uobis dudum dixeram,
Geminum illum puerum, qui surripuit alterum.
Et liberorum, nisi diuitiæ, nihil erat.
Adoptat illum puerum surrepticium
Sibi filium, eiq; uxorem dotatam dedit.
Eumq; hæredem fecit. quom ipse, obiit diem,
Nam rus ut ibat, ut multum forte pluerat,
Ingressum fluuium rapidum ab urbe haud longule,
Rapide raptorem pueri subduxit fides.
Abstraxitq; hominem in maxumam malam crucem.
Ita illi diuitiæ euenerunt maxume.
Atq; istic habitat geminus subrupticius.
Nunc ille geminus qui Syracusis habet,
Hodie in Epidamnum uenit cum seruo suo
Hunc quæritatum geminũ germanum suum.
Hæc urbs EPIDAMNVS est, dum hæc agitur fabula.
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum.
Sicut familiæ mutari solent quoq;.

uocari:urbane dictum. ¶ Ne mox erretis:hoc ad spectatores recitator dicit. ¶ Pedibus redeūdum est mihi: idest uersibus:qui pedibus concludūtur. ¶ Examussim disputem. Integre discutiam. ¶ Vt det. subaudi pecuniam. ¶ Qui nō argentum dederit:quia argentum amiserit. ¶ Nugas egerit:nihil profecerit. ¶ Vxorem dotatam:hæreditatis dote locupletatam. ¶ Quam ipse obiit diē:deest prius.ut sit priusq̄ uita decessit. ¶ Raptori pueri:qui rapuerat menęchmum. ¶ Subduxit fides:pro subducta est fides:ut ipse puerum subduxerat.ita inquit fluuius:raptorem subduxit. ¶ Syracusis habet. habitat syracusas:habito enim huic loco:& hunc locum dicimus. ¶ Sicut familiæ quoq; solent mutari:nam nomina imutantur: cum a familia in familiam fit transmutatio.

¶ IN epidamnum:metri necessitate addenda est præpositio in: nam claudicaret uersus:quum epidamnū primas duas habeat breues:quod Pius interpres non uidit. ¶ Pater eius illum:illum addendum est metri necessitate: cui pes unus deficeret.id quod Pius non aduertit. ¶ Atq; ea ægritudine:ex codicibus antiquis:& recte sententiæ concinnitate: & non aquis ægritudine.ut Pius perperam:& male legit. ¶ Subruptum: excodicibus antiquis.& non subductum:ut Pius legit. ¶ Post tarenti: addendum est post: ne uersus claudicet:quum tarentum prima breui cōstet:quod a Pio interpręte non est uisum. ¶ Epidamni curari sibi uolt:ita scribi debet uersus ex codicibus antiquis: in quibus epidamni plane legitur: uolt autem non uelit necessitate metri scribendum est.qui non constaret:si uelit scriberes:p̄terea grāmaticæ iniuria fiat si epidamnum legas:ut Pius legit:utroq; in loco grauiter lapsus. ¶ Vt det mihi unde curari: mihi necessitate metri ascribendum est:pes enim unus deficeret:quod Pius non uidit:legens mutilum uersum. ¶ Nam nisi qui argētum dederit:nugas egerit. Qui dederit.magis maiores nugas egerit.ita scribendi sunt ambo uersus ex recta & concinna sententiæ rectitudine: & uersuum necessitate:nec in primo est scribendum non:nec in secundo nam nisi:quæ utiq; uerba superfluunt: & uersuum mensuram iugulant:quod a Pio interprete sordido non est pēsitatum. ¶ Quem uobis dudum:addendum est uobis ad metri integritatem.cui pes unus deficeret a Pio interprete non perpensus. ¶ Ita illi:addendum est ita:ad metri integritatem:cui pes unus deficeret a Pio ignoratus. ¶ Atq; istic habitat: atq; addendum est ratione uersus exigente:ne uno pede mancus ambulet:ut Pius passus est. ¶ Sicut familię mutari solent quoq;: ita scribendū hunc uersum potius censemus:& ex metri: & sententiæ congruitate:q̄ ut Pius scriptū reliq̄t:quoq; solent mutari mō:nullo recto sensu: nobis quidem iudicio.

VGOLETVS ET GRAPA.

Epidamnū

Examussi;

PRIMVS ACTVS.

Peniculus. Parasitus.

IVuentus nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo,
Homines captiuos, qui cathenis uinciunt,
Et qui fugitiuis seruis indunt compedes,
Nimis stulte faciunt mea quidem sententia.
Nam homini misero malum si accedit ad malum,
Maior lubido est fugere, & facere nequiter.
Nam se ex cathenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti ianuam lima perterunt.
Aut lapide excutiunt clauom.nugæ sunt meræ.
Quem tu asseruare recte ne aufugiat uoles,
Esca atq; potione uinciri debet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi quod edat, & quod potet, præbeas,
Arbitratu suo affatim quotidie,
Nunq̄ ædepol fugiet, tametsi capital fecerit,
Facile asseruabis, dum illo uinclo uincies.

SARACENVS.

IVuentus nomē. Primus prodit in comœdia pēiculus parasitus:cuis ingeniū non minus scienter q̄ festiuiter Pla. exprimit:dicit pēniculus q̄si spongia:& pēniculus a pēne:est enī pēnis cauda: ex caudarū nāq; extrēitatibus fiunt pēniculi:siue pēnicilli:q̄bus pingunt:uel detergunt:siue albarium inferunt parietibus:qui uocant pēniculi tectorii:ut Plau. in milite:pēniculū tectoriū dixit:aliter pēniculus pro uirili membro ponit: ut infra ipse Plau. edocebit:meum pēniculū iuidulo saluum fero:quod similitudinē caudæ gerat pēnis. ¶ Affatim. Vberti:abūdanter. ¶ Et si capital fecerit. Idest rē capitalem cōmiserit:propter quā pœna capitis sit plectendus est: q̄ppe capital:quod capitis suppliciū meretur.

Pēniculus quid sit

VALLA.

IVuentus nomē. Parasitus pēniculus:ut mos parasiticus ē de crapula loquitur: improbatq; illos:qui homines uinciant: quod existimet esse saturandos:siquidem nulla uincula possint quemq̄ arctius tenere:q̄ escaria.

¶ Quādo edo detergē.ostendimus pēnē a ueteribus caudā dici.unū peniculus q̄d cauda q̄uis tergeant. ¶ Cōpedes.uicula pedū sicut & pedicas dicimus. ¶ Maior libido. Impensior cupiditas. ¶ Cōpediti.cōpedibus astricti. ¶ Ianuam. qua occludunt. ¶ Lima p̄terūt. Lima inq̄t iminuunt:ut inde effugiāt. ¶ Rostrū deliges: os inq̄t ligato hois:ubi mēsa affuerit copiosa. Tū.n.reuinxeris:ut effugere nō possit. ¶ Affati. ¶ Copiose quātū q̄s fari queat. ¶ Et si capital fecerit. Duplex erit sensus:aut si cōgregarit opes suas oēs:si aut rem capitalem incurrerit. Nam rē capitalem cōmittere nihil aliud est q̄ eo modo delinquere:ut capite: idest uita puniendus uideatur:cui opinioni Noni. astipulatur.

Pēnis q̄d sit

¶ MAlū si accidit ad malū ita cōsequentia se uerba scribēda sunt:& nō: si ad malū accedit malū:ut scribit Pius commētator isulsus nō aduertēs:eo mō uersum uno pede mutilū fieri. ¶ Ianū lima p̄tereūt. Est ope p̄ciū ieptias Pii iterp̄tis ruminare.is.n.hoc loco:p̄tereūt legēs: noniūq; ita legētē adducēs:ianuā lima p̄tereūt. legētes inscitia opletus fallit: nā nonius:nō ianuā inq̄t.sed anū codices:āt ueteres hn̄t ianū: nō ianuā & p̄pterea legēdū potius est ianū q̄ ianuam: qn̄q̄dē si ianuā legas.p̄tereūt legi nō p̄t:nā uersus syllabæ unius abūdātia peccaret:ianū aūt q̄ sit deus pricipiorū oiū p̄ ianua accipi nemo neget:a quo & ianua ip̄a domus pricipiū deducat. Vn̄ nō iepte dictū sit si ianū lima p̄tereunt:p̄ ianuam limæ dissectione fractam:& apertam trāseunt:& sic fugiunt dixeris. ¶ Nugæ sunt meræ scribendum est: & non:nugæ sunt hæ:si uersus integritatis ratio habeatur:qui quidem mancus:mutilusq; esset:id quod Pius iterpres non uidit. ¶ Dum illo uinclo:illo:& non eo scribendum est metri necessitate:quod Pius non uidit.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS ℭLENTA. Flexibilia mollia: & propterea ad uinciendum magis idonea. ⁋ Extendas. Explices. liberalius pmau ⁋ Iudicatus. Addictus: & in ipsius ptātem redactus. ⁋ Cerealis cœnas. Quæ maximo ipēdio fiebant: & apparatu. ⁋ Struices. Diuersorum cibariorum fercula. ⁋ In lecto. Quia super thoris discumbebant. ⁋ De summo. Vel de loco summo: uel de re meliori: & delicatiori. ⁋ Caris meis. Amicis: & sodalibus.

VALLA. ℭNIMIS lenta: idest plurimū flexibilia: quippe quæ in omnem partē deflecti queant. ⁋ Extendas: exuberes. ⁋ Nō alit. Quod necessitatis est. ⁋ Verum educat. Quod est redundantiæ. ⁋ Cerealis cœnas dat rebus uariis refertas: ut ipsa ceres uariis præest rebus. ⁋ Tantas struices concinat patinarias. Tā magnas inquit adhibet struendi copias eorum: quæ in mensam proferuntur. Struere inquit Festus antiqui dicebant pro addicere: augere: unde industrios quoq; inde Cato iure: lege: libertate reipublicæ communiter uti oportet gloria: atq; honorē quomodo sibi quisq; struxit: aut i. xii. quod est si caluit pedem: ne struit manundādo iacito. Alii putāt significarē retrorsus ire. Alii in aliam partem. Alii furere. Alii gradum augere. Alii minuere: acuix pedem pedi præferre ociose it remoratur: hinc & struices omnium rerum extructiones: ut hoc loco Plau. & Liuius Andronicus castalia per struices saxeas lapsu accidit. ⁋ Standū est in lecto. Discumbendum: non aliquatenus laborandum. ⁋ Si quid de sūmo petas. si quid tibi uelis exhiberi quid sūmum sit. ⁋ Cari: qui istruunt. Quibus ego inquit sum carus: & istruunt quod edam: iisdem me destituūt. ⁋ Sed aperitur hostium. Sperat eo magis parasitus se indepturum cibum: quod menęchmū uidet.

Struere quid sit

Ita istæc nimis lenta uincla sunt escaria.
Quam magis extendas, tanto astringant arctius.
Nam ego ad Menæchmum nunc eo, quoi iam diu
Sum iudicatus. ultro eo ut me uinciat.
Nam illic homo homines non alit, uerum educat.
Recreatq;. nullus melius medicinam facit.
Ita est adolescens ipsus escæ maxumæ.
Cerealeis cœnas dat. ita mensas extruit.
Tanta is struices concinnat patinarias.
Standum est in lecto, si quid de summo petas.
Sed mihi interuallum iam hos dies multos fuit.
Domi sum domitus usq; cum caris meis.
Nam neq; edo, neq; emo, nisi quod est carissimum.
Ii quoq; iam cari qui instruxerunt, deserunt.
Nunc ad eum inuiso. sed aperitur ostium.
Menæhmum eccum ipsum uideo progreditur foras.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭRECREatq;: scribendum est: ex codicibus antiq̄s: & sententię congruitate: non: recte atq;: ut insulse scribit Pius interpres. ⁋ Ita est adolescens ipsus: ipsus scribendum est: pro ipse ex codicibus antiquis: & recta sententiæ concinnitate: & nō ipsius: ut iepte: & sine ullo sensu legit Pius iterps ignarissimus. ⁋ Mensas ex codi. an. & metri necess. nō mēsas: ut Pius iperitus cōmētator legit.

SARACENVS NI malā. Inducitē menæchmus: ille: q aberrarat a patre: quiq; pro filio ab epizdamnensi fuerat except9: is uxorē duxerat (ut pfati sumus in comœdię argumento) cū q̄ mō ur cōtētionē hre: q ea uiri gressus oēs obseruasset. ⁋ Portitorē. Non portitorē: error impssoris: sunt q obsuāt: & pscrutanē portuū trāsitus portitores: de qbus abūde in Asinaria. ⁋ Delicatā. In deliciis habitam.

VALLA. NI mala: ni stulta. domo exiens menæchmus cū uxore se grauiter ōndit cōtēdere cuius uestimētū illa nesciēte foras effert ad erotiū meretricē: obuio facto peniculo prio me tuit isidias: mox eo cognito rē omnem apit suā. ⁋ Imposq; ai. Quæ aio tuo moderari nō qas. ⁋ Pręter hāc. i. pter id: qđ nūc agis. ⁋ Si tale: si post hūc diē faxis. i. si alias eo mō aduersū me āliq̄ris qūo nūc. ⁋ Vidua: sine me marito. ⁋ Portitorē do. du. solēt. n. portitores quos ultro citroq; ispexerit pmeātes pcūctari. ⁋ Malo ca. posteaq̄ q̄ tua sit tibi: oīa suggero: caueas ne mali qcq̄ ueniat: si qd supra expetiueris. ⁋ Viz: maritū. ⁋ Obseruarē dī. Cessabis qd rerē agat ispicer. ⁋ Me hađ uxor ul. Mihi siqde iqt pasit9 deerit: qđ edā ñ uxori: iō me ulciscit. ⁋ Euax: lętātis interiectio.

Menæhmus subreptus. Peniculus parasitus.
NI mala, ni stulta, ni idomita, iposq; animi, quod uiro
Esse odio uides, tu te tibi odio hēas, pter hac si mihi
Tale post hūc diē faxis, faxo foris uidua uisas patrem
Nam quoties ire uolo, me retines, reuocas, rogitas quo eam,
Quam rem ego agam, quid negocii geratur, quid detur,
Quid dicam, quid faciam, quid foris egerim, quid dixerim.
Portitorem duxi domum. ita omnem mihi rē necesse est loq,
Quicquid egi, atq; ago. nimium te habui delicatam, nunc adeo
Vt facturus dicam. quando ego tibi ancillas, penum,
Lanam, aurum, uestem, purpuram bene præbeo, nec qcq̄ eges.
Malo cauebis, si sapis, obseruare uirum desines,
Atq; adeo ne me nequicq̄ serues, ob eam industriam
Hodie ducam scortum ad cœnam. atq; aliquo conducā foras.
Pe. Illic se homo uxori simulat male loqui. loquitur mihi.
Nam si foris cœnat, me profecto, haud uxorem ulciscitur.
Me. Euax, iurgio hercle tandem uxorem abegi ab ianua.
Vbi sunt amatores mariti. quid dona cessant mihi

Euax qd sit

VGOLETVS ET GRAPA. ℭMEnæchmus exiens domum uxorem increpat semper sciscitantem: qd rerum agat. Dein parasito obuiam facto narrat surripuisse: se pallā uxori: & illā Erotio meretrici dono ferre: apud quā prāsur9 sit. ⁋ Ego eo cū accusatiuo dictū alibi. ⁋ Ob eā idustriā: qua. s. usa est uxor in me obseruando. & nō ob eā. s. causam: ut Pius inscite exponit.

ℭCate:

CATE: Docte. Fabre. Astute: & arte quadam. Meo malo a mala sustuli: Hoc est: quod in damnum: & iacturā nihilominus suā egerit: ut pallā ab uxore mala surripuerit. Auerti pdā Trāslatio est ab his: q cū magnū aggrediunt facinus: nullū eorꝫ uirtute ppetiunt incōmodū. Nrm sociū. Pro nostrorꝫ sociorꝫ. Istac. s. pda. Præsidiū: Quod auxilii: grā p salute alicuius pponit. Geniū meū. Meū numē. de genio mētio alibi hita est. Ois articulos. Oēs partes: sunt. n. articuli partes minores corporis. Luculentū. Pulchrū: bonū: pspicuum a luce: & inde etiā luculētitas: quo uerbo usus est Luci. Nonii testimonio uide luculentitatē eius: & magnificentiam. Quis is coxit. De his facile parasitus loqtur: q sibi fieri uult.

SARA CENVS.

Luculentū quid sit

Conferre omnes gratulantes, quia pugnaui fortiter.
Hanc modo uxori intus pallam subripui. ad scortum fero.
Sic decet dari. facete uerba. custodi cate.
Hoc facin⁹ pulchrū ē. hoc pbū. hoc lepidū ē. hoc factū ē fabre.
Meo malo a mala abstuli. hoc ad damnum defertur.
Auorti prædam ab hostibus nostrum salute socium.
Pe. Heus adolescēs, ecqua in istac pars mihi ē pmii? Me. perii.
In insidias deueni. pe. imo in præsidiū, ne time. (portunitas.
Me. quis hō est? pe. ego sum. Me. o mea cōmoditas. o mea op
Salue. pe. salue. Me. qd agis? pe. teneo dextra geniū meum.
Me. Non potuisti per tempus magis aduenire, q̄ aduenis.
pe. Ita ego soleo. cōmoditatis omnis articulos scio.
Me. Vin tu facinus luculētū inspicere? pe. qs id coxit coquos?
Iam sciam siquid titubatum est, ubi reliquias uidero.
Me. Dic mihi nunqd uidisti unq̄ tabulam pictam in pariete,
Vbi aquila catamitum raperet, aut ubi uenus adoneum?
Pe. Sæpe. sed qd istæ picture ad me attinēt? Me. age me aspice
Ecquid assimulo similiter? pe. quid istic est ornatus tuus?
Me. Dic hominem me lepidissimum esse. pe. ubi esuri sumus?
Me. Dic mō hoc, quod ego te iubeo. pe. dico, hō lepidissime.
Me. ecquid audes de tuo istuc addere? pe. atq; hilarissume.
Me. perge porro. pe. non pergo hercle, nisi scio qua gratia

Vbi aqla catamitū raperet. Tangit raptū pueri ganymedis in cœlum a Ioue turpiter amati: quē catamitū appellat pueri eni icesti sūt catamiti dicti. Venus adoneū. De adone puero a uenere dilecto fabellā describit Oui. in. x. metamor. cuiuspulchritudine adeo ue... delectata est: ut secū illū cōtinue in uenationibus habuerit: quē ab apro interemptū mutauit in florē. Eqdē assimulabo. Quā ab uxore surripuerat induerat uestē: daturus amicæ. Vbi se pulchrū: Locū. s. occultū: & pētissimū in quo in cōuiuiis & compotationibus ois absumēdus sit dies. Incēdo rogū. Perstat in eadē metaphora. i. me cōsodalē: & coadiutorē pbeo ad conterendū: & cōburēdū dies. Ad umbilicū. Ad meridiem: nā uelut umbilicus mediū nri corporis: siue cuiusq; alterius rei dicit (na; ab umbone media clypei parte umbilicus deducit) sic ad mediā cœli plagā: cum peruenerit sol: ad umbilicū uenisse diē dicimus: appellatus pterea est umbilicus paruulus circulus designatus ad uētos dignoscendos Plinio authore: qui ait p huius mediā lōgitudinē duci sarculo sulcum uel cinerelineam: mediamq; circūscribi circulo paruulo: qui uocat umbilicus: astronomi quoq; inter maiores stellas nominant andromadæ umbilicum in arietis. xxii. gradu. Martialis in alia significatione capit umbilicum in fine quarti libri epigrammaton: cum dicit: ohe iam satis: ohe libelle: iam peruenimus usq; ad umbilicos: idest ad finem: ut placet porphyrioni.

Sepulchrū quid sit

Vmbilicus quid sit

OPP Vgnaui fortiter hāc: strenue cū hac pugnaui. Palā subripui. Vestimētū: quo mulieres palā iturae uti solēt. Meo malo: qa meo ipendio. A mala uxore mea. Auerti pdā ab hostibus. Capit similitudinē ab exercitibus frequēter Plau. ubi qd interuenit sollicitudinis. Nrorꝫ salute sociū. pro sociorꝫ. Ex Cicerone hanc syncopā supra abūde ostēdimus. Perii: in insidias deueni: & hoc a militibus petitū est: a qbus in insidias deuenit. Imo in psidiu; : ne time. Qui aliquo in loco milites statuunt: ut eum tueant psidii nomen obtinēt: ait ergo parasitus: ne time: qa non in hostes incidisti: uñ metuas isidias: sed in socios qui tibi sint opitulaturi. Ois articulos scio. Minima quæq; itelligo: quæ cōmoditati cessura sint. Quis id coxit coquus. Cū menæchmus interrogasset parasitū: nū rē luberet inspicere luculētā. Hoc ad uxoris uestimētū referens parasitus nihil luculētū arbitratus: nisi qd ad cibū: potiusq; ptineat iterrogat quis id coquus coxerit. Nā si qd delictū sit: statim cogniturꝫ se dicit. Vbi reliqas uidero. i. qd supfuerit. Vbi aqla catamitū raperet. Catamitū pro ganymede ueteres dixere latini: raptū āt in cęlū ab aqla ministra Iouis tradūt fabulæ. Vñ Ci. in qōnibus tuscu. Nec Homerꝫ audio: q Ganymedē a diis raptū ait pp formā: ut ioui pocula ministraret: nō iusta cā: cur laomedōti tāta fieret iniuria: fingebat hęc Homerus: & humana ad deos trāsferebat: diuina mallē ad nos: sed mirꝫ uideri pt cur dicat Ci. Laomedōti factā iniuriā: cū necdū laomedō tū eēt natus: si tradēti Homero credimus: q in uigesimo iliados iqt. τρωα δ' εϛ χιέονιος τέκετο τρωεσσιν ανακτα τρωος δ' αυτ' ειο παιδες αμυμονος εξεγενοντο. ιλος τ' ασσαρακος τε και αντιθεος γανυμηδης. ος δη καλλιστος γενετο θνητων ανθρωπων. τον και ανηρειψαντο θεοι διι οινοχοευειν καλλεος εινεκα οιο. ιν' αθανατοισι μετειη. Verꝫ cū cogito: mirū uideri nō debet tm uirꝫ de tā minima re eē sollicitū: ut e mēoria excidisse uideat: id quoq; Au. Gel. in qbusdā aliis fecisse notauit. Ci. Nā potius uirtuti dādū uideat: ut pusilla ista cōtēnant: ubi de rebus agit grauissimis: q̄ ut magnopere ueritate exqsita; pferant. Aut ubi uenus adonaim. Nā & ipsa quoq; adonaim adamasse phibet. Quid istæ picturæ ad me attinēt. Quid mihi inqt pasitus cū his picturis q saturari cupio. Assimulabo sitr. similē me fecero.

VALLA.

Catamitus qui sit

CAte sapiēter: Catū. n. pro sapiēte: & acuto dixerunt ueteres: ide Cato ppriū nomē Ennius: Iā cata signa fere: da re sonitū uoce parabant. & illud Egregie cordatus hō catus ælius sextus. Adonis cinaræ & Myrrhę eius filię i arborē mutatus filius a Venere amatus: ab apro interfectus est uulnere in coxa accepto. ut Idyllio quodā Theocritus exprimit. Et Ouidi. in Ibim. Quiq; Lycurgidē lacerauit: & arbore natū: Idmonaq; audacē te quoq; rūpat aper. Vbi aiaduertēdū est: Ouidiū significare his duobus uersibus tris ab apro occisos. Antęū Lycurgi filiū: ut in primo Argo

VGOLE. TVS ET GRAPA.

nautícon lib. Apollonius: Seneca in Medea. Strauit antæũ uiolẽtus ictu setiger. Secũdum adonim natũ arbore: hoc est myrrha. De quo Oui. in. x. met. At male cõceptus sub arbore creuerat ifans: &c. Tertiũ Idmona cuius mortẽ scri bit Orpheus in argonautis. Qui autem ab arbore legunt in maximum labuntur errorẽ. Et non ab est legendum.

SARA GENVS.

¶ Dimidiatus: mortuus. Quia iã pte rierat & ueluti defecerat diurni tpis di midiũ: differt dimidius & dimidiatus authore Gelio: nã dimidiũ libri legisse dicimus: cũ sit integer: dimidiatũ ãt in duas partes diuisũ. ¶ Leonino cauo. A domo. s. in qua uxor morabat̃ quã metuebat: ne ueluti læena in eos impe tũ faceret si quid illi uerborũ suboluis set. ¶ Idẽtidẽ. Freqnter. ¶ Cõiecturã. Quæ est de aliqua re futura cõsidera tio. ¶ Capsitũ sit collegiũ. i. cõsulẽdũ ẽ ¶ Quid olet. Quid affert noui: qd sibi uult. ¶ Sũmũ olfactare. i. parũp olfece ris: & odoraueris. ¶ Odorare. Legẽdũ odore: itẽ ubi dii facta legebatur: legen dũ olfacta. urget qppe parasitũ: ut de uestimẽto qd illud uelit: referat. ¶ Cõ moraturus cãtharũ: quẽ adduci iusse rat. ¶ Samiæ: q. s. facile frãgi possint istat fictilis uasis samii: q dicebat ¶ Ab se. e. Idest spõte: & ultro exit: ñ uocata.

ANime mi: qd ergo extra nu merũ. Trãslatio sumpta a militibus: qui extra ordinẽ sunt: sensus est: ac si dixisset qd foris stas: cur non intras domũ. ¶ Idẽ istuc. Pñt uerba applica ri & mulieri æque: ac menæchmo: & ẽ cõtinuatio trãslationis: & idem sensus utriq; accõmodatus: solent. n. qui ascri bi uolunt: & stipẽdia demereri: anteq̃ ad stipẽ admittant̃: extra ordinẽ esse.

VALLA.

¶ Litigiũ est tibi cum uxore. Vt iniu ria: & iniurium: ita & lis: & litigium. ¶ Sepulchrum habeamus. Vbi iacea mus tanq̃ in sepulchro. ¶ Hũc combu ramus diem: idest absumamus: ut cor pora mortuorum igni ambusta absũ muntur. ¶ Incendo rogum. Adhuc a

Litigium tibi est cũ uxore. Me. hoc mihi abs te caueo cautius.
Clam uxorẽ ubi sepulchrũ habeamus, atq; hũc cõburam' diẽ.
Pe. Age sane igitur. quãdo æquom oras. q̃ mox incẽdo rogũ.
Me. Dies qdem iam ad umblicum est dimidiatus mortuus.
Remorar̃, mihi quom oblo qre. Pe. oculũ effodito p solũ mihi
Menæhme, si ullum uerbum faxo, nisi quod iusseris.
Me. Cõcede huc a forib'. Pe. fiat. Me. ẽt cõcede huc. Pe. licet.
Me. Etiam nunc concede audacter ab leonino cauo.
Pe. Heu ædepol. næ tu, ego opinor, esses agitator probus.
Me. Quidum. Pe. ne te uxor sequatur, respectas identidem.
Me. S; qd ais? Pe. ego ne? id eni, qd tu uis? id aio, atq; id nego.
Me. Ecquid tu de odore possis, siquid forte olfeceris,
Facere coniecturam? captum sit collegium augurum.
Age dum odorare hanc quam ego habeo pallã quid olet,
Vt summum olfactare abstines? pe. uestimẽtum muliebre.
Næ ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.
Me. Olfacta igitur hinc penicule lepide, ut fastidis? pe. decet.
Me. Quid igitur? qd olet responde. pe. furtũ. scortũ. prãdiũ.
Me. Nunc ad amicam defetur hanc meretricẽ erotium.
Mihi, tibi, atq; illi iubebo iam apparari prandium.
Inde usq; ad diurnam stellam crastinam potabimus.
Pe. expedite fabulatus. iam fores ferio. Me. feri
Vel mane etiam mille passum commoratus cantharum.
Placide pulta. Pe. metuis credo, ne fores samiæ fient,
Me. mane mane obsecro hercle abse ecca exit. Pe. o solẽ uides
Statim ut occæcatust præ huius corporis candoribus?

Erotium. Peniculus. Menæhmus subreptus.

ANime mi Menæhme salue. qd ergo extra nũerũ es mi/
Me. Idẽ istuc aliis ascriptiuis ad legionem solet. (bi

cadaueribus sumpta similitudo. hoc est quando parandæ sunt epulæ. ¶ Dies quidem iam ad umbilicum: idest ad meridiem iam perductus est: ut umbilicus medium corporis tenet animaliũ. ¶ Dimidiatus mortuus. dimidia par te præteriit: & ea mortuus: quia qui mortui abierunt. ¶ Mihi num obloquære: idest quæ tibi aperiam secreta dete ges. ¶ Oculum effodito mihi per solum. Erue mihi inquit oculum funditus. ¶ Si ullum uerbum faxo: si tuum faci nus detexero. ¶ Ab lenonino cauo: idest ubi lea in cauerna est: ob uxorem enim hoc dicit. ¶ Captum quod sit colle gium: ut iam cum collegis magistratus decretum sit ferto sententiam. ¶ Abstine summum olfactare. noli plurimũ odorari. ¶ Agedum odorare oportet. Et odoro & odoror in eadem significatione dicimus. Horat. in epodo. proie ctum odoraris cibum. ¶ Spurgatũst nasum: hic quoq; nasum neutro genere. ut alibi Plau. ¶ Illutibili. qui lauari nõ queat adeo tetro. ¶ Cõmoratus cantharum. expecto inquit: ut uinum afferatur in cantharo. ¶ Ne fores samiæ fi ent. Quasi uero inquit fores sint fictiles: ut uasa samia me clementer pulsare iussisti. ¶ Ab se ecca exit. nullo citante amica uenit. ¶ O solem uides. solem enim obtuentes obtutum amittimus.

Odore & odorare

ANime mi menæchme. Erotium: ut pro foribus astare menæchmum amasium uidit: ipsum inuitat: ut in grediatur. Menæchmus palam uxoris suæ erotio tradit. ¶ Aliis ascriptiuis ad legionem. Illis inquit: qui necdum ascripti sunt: fieri hoc solet extra numerum aliorum assistant forisq; ex pectent: ut tu: ac si dicat tibi non hoc agitur: qui iam scriptus es: hoc est mihi familiaris.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ CAptum sit collegium augurum: augurum: addendum est ad uersus integritatem: & sententiæ: nec omittendus ullo modo: ne claudicet: atq; uno pede mutilus incedat: quod pius interpres cæcus non uidit. ¶ Olfacta ex priscis co dicibus: & non dic facta: ut inquit Pius: & male: ac cum nulla sensus concinnitate. ¶ Decet: peniculus loquitur: respõ dens ad id: quod menæchmus dixerat: ut fastidis: quasi dicat: decet fastidum: te iubentem me olfacere uestimentum mulieris: neq; est continuatus sermo menæchmi qui dicat: decet uxorem despoliare: ut uane: & ruditer legit & ex ponit Pius. ¶ Metuis. ex codicibus antiquis: & uersus necessitate; & non subaudiendum erit uereris: ut Pius commẽ tatur rationis uersus ignarus.

¶ CAPVD

APUD te prælium. Non dixit prandium: ne discederet a metaphora prælium autem id erit: ut statim subdit po tādi certamē. Tu es legio. Facit amicā legionē: ad quā ascribi cōcupiscit. Adiudicato: eligas oportet: quē malue ris: q tecū cubet. Vt. Idest q̄tum. Male: Valde. Interim neqs. Sēsus est: & si te dicas uxorē odio hr̄e: nō potuisti tn̄: qn in eius grām istud indueris uestimentum. Erosa. Legerē rosam: blādit. n. adolescēti: qui sibi adeo pulcher ui deret: ut illū cæteris oibus p̄ferat amatoribus. Nā si amabas. Oñdit magis illā cēsendā esse meretricē q̄ amasiā: nam amasiæ pati nō p̄nt amatorē penes esse qppiā: qd alterius sciant esse mulieris. Mordicus. Dētibus. Sustine hoc. s. uestimētum: quo magis se exui cupit q̄ suauiari: hoc autē iō dicit: ut magis denotet suū i uxorē odiū. Sanus nō es. Refert ad corpus: qa non salutaue rat. Ab hyppolita sub cingulū. Dio do. in. iii. retulit hystoriā: q uulgata p totū orbē uirtute amazonū mulieru: herculi semeles: ac iouis filio ab eury steo mādatū fuisse tradit: ut hyppoli tæ amazonis baltheū ad se ferret: qua ex re illato amazonibus bello: acieq; p fligato eoꝝ exercitu uictā hyppolitā cū balteo cœpit: quo p̄lio fuit amazo nū regnu deletū: de qbus idē author plura meminit: deq; eoꝝ gestis rebus in scythia: totaq; asia: adeo ut nō solū uicinas gētes: s magnā europæ asieq; partē subegerint: gens hæc apud ther modōta fluuiū primū fuit: de quibus meminit ēt strabo diffusius in duode cimo: quas (ut idem refert) alii alizo nas: alii amazonas uocauere. Glan dionicā. Dicunt glandia in parte illa colli: ubi iugulū est. Laridū. Quasi late aridum Macrobio. Pernā. De qua illā alibi. Sinciput. Cōmendat ex sue sinciput: qd est capitis pars āte rior: ut occiput posterior. Aut poly mēta porcina. Dicunt polymēta por coꝝ testiculi: cū castrant a policie uez stimētoꝝ dicta: qd similiter: ut illa cu rent: ut Fes. author est: cōmendabant ista oīa in cœnis: ut refert Pli. in eo ca pite: ubi de sue loqtur: inqt. n. hinc cē soriaꝝ legū paginę: iterdictaq; cœnis abdomina glādia: testiculi: uuluæ: sin cipita uerria. Mensam miluinā: ra pacē. Mereā. Pro uelim demereri: & mihi condonari.

SARA CENVS.

Amazonū uirtus

Polymenta q̄ dicantur

Ego istic mihi apparari iussi apud te prælium.
Hodie aliud feci. næ uterq; pro ilio potabimus.
Vter ibi melior bellator erit iuuentus cantharo.
Tua legio est. adiudicato cum utro hanc noctem sies.
Vt ego uxorem mea uoluptas, ubi te aspicio, odi male.
Er. Interim nequis quin eius aliquid indutus sies.
Quid hoc est? Me. induuiæ tuæ, atq; uxoris exuuiæ, rosa.
Er. Superas facile, ut superior sis mihi, q̄ quisq; qui imperat.
Pe. Meretrix tantisper blanditur, dum illud qd̄ rapiat, uidet.
Nam si amabas, oportebat iam nasum abreptum mordicus.
Me. Sustine hos penicule. exuuias dum facere, suauium uolo.
Pe. Cedo. Me. sed obsecro hercle salta sic cū palla postea.
Pe. Ego saltabo? Me. sanus hercle ñ es. Pe. ego ne, an tu magis?
Me. Si non saltas, exi igitur. nimio ego hanc periculo
Surripui hodie meo animo, ab Hippolyta subcingulum
Haud Hercules æquæ magno unq̄ abstulit periculo.
Cape tibi hanc, quom una uiuis meis morigera moribus.
Pe. Hoc animo decet animatos esse amatores probos,
Qui qdem ad mendicitatem se properent detrudere.
Me. Quattuor minis ego emi istanc anno iam uxori meæ.
Pe. Quattuor minæ periere plane, ut ratio redditur.
Me. Scin quid uolo ego te accurare? ero. scio. curabo q̄ uoles.
Me. Iube nobis tribus apud te prandium accurarier,
Atq; aliquid sitomentorum de foro obsonarier.
Glandulam suillam, laridum, pernam itidem, aut sinciput,
Aut polimenta porcina. aut aliquid aliud ad eum modum,
Madida quæ mihi apposita mensam miluinam suggerant,
Atq; actutum. Ero. licet ecastor. Me. nos prodimus ad forum.
Iam hic nos erimus. dum coquitur, interim potabimus.
Er. Quando uis ueni. parata res erit. Me. propterea modo.
Sequere tu. Pe. ego hercle uero te & seruabo. & te sequar.
Neq; hodie ut te perdam, meream deum diuitias mihi.
Er. euocate intus Cylindrum mihi cuoquom actutum foras.

IVSSI apud te p̄lium. qa erotium exercitus fecit mētionē menæchmus: in eadem persistit similitudine: ut prā dium prælium uocet. Vterq;. para sit9: & ego. Vter ibi melior bellator erit iuuētus cāntharo. In allegoria ad huc permanet inquiens: inspiciemus uter nostrum sit fortior ad cantharum expugnādum: parasitus inq̄ sit nepo tor maior: an ego. Tu es legio adiudicata. Tu mihi loco legiōis eris: & lata de te sn̄ia est: ut hac nocte cu uiro sis. Ne qs nō potes. Quin eius: subaudi uxoris. Quid hoc est iduuię tuę: atq; uxoris exuuię. Quia palā menęchm9 uxoris iduerat erotiū pcñctat: qd ipse iduerit: uxorēq; exuerit. Vt supior sis mihi q̄ qsq: q iperat. Tāti iqt te facio: ut nullū: q cū ipio sit: tātisfaciā. Nasum abreptū mordicus. si ut ais: eā ames p̄rope ad osculandū debuisti furore: ut abripes nasū morsu. Exuuias facere. i. me exuere hāc palā: quā tu sustuleras. Ab hyppoli. subcin. hyppolita ama zonū regina a theseo superata est: ablato eius ēt subcigulo: a qua ēt a se cōpssa hyppolitū accepit filiū: q uirib9 postea est appellatus. Haud hercules. Herculē dicit subcingulū sustulisse: quē plærīq; thesea aiunt: sed mirādū nō est: iuer tūt. n. sæpe noia poetæ Castora p̄ Polluce: & pollucē pro castore. Herculē p̄ Theseo: & theseū pro hercule ponēdo. Emi istoc anno uxori meę. subaudi pallā. quā tibi trado. Glādionicā suillā. suis inqt carnē q̄ gladio cōstet: qd sit glādiū supra cñsum. Aut sinciput. Aialis capitis ps añrior sinciput: ut posterior occiput. Aut pulmēta por. hoc est e porco pulpas. Madida. subaudi sapore aliquo iurulēto. Mēsā mil. sug. i. mēsā refertā faciāt tā bōis cōdimētis ut ab oibus rapi cupiāt: ut rape milu9 solet. Mereā deoꝝ di. noli deoꝝ nūero cē ut te amittā: hocq; prēdio caream.

VALLA.

Virbius dicatur

EGO isthic mihi apparari iussi: isthic scribeñ, ē ex codi. antiqs: & recta grāmaticę rōne: & nō istuc: & hodie ex

VGOLE TVS ET GRAPA.

pungendum uti superfluens. Quæ Pius interpres inscius nō uidit. ¶ Hodie aliud feci: næ uterq; pro illo potabimus ita uersus scribendus est & metri necessitate: & sniæ: quæ est ut dicat: se hodie aliud prçliū fecisse: cū uxore. s. deinde addit. næ. i. certe uterq; potabimus pro illo p̄lio a me gesto: & næ scribēdū est. ex antiqs codicibus: & sensus cōcinnitate: non neq;: ut Pius insanus iterpres scribit. ¶ Tua legio est: ex codicibus antiqs: sensus cōformitate: & metri necessitate. Nequis: & non ne duis: ut corrigit Pius: & inscite admodum: tum ex codicibus antiquis: tum uero ex sniæ cōcinnitate. ¶ Rosa scribēdum: & nō o rosa: ut ait Pius: citans codices defecatos: in qbus scriptum sit: o rosa: & mentitur: imo pure scriptum est: exuuiæ rosa. ¶ Imperat scribēdu; est ex sniæ cōcinnitate: id. n. significat. apud me pluris te donis tuis reddis quocūq; imperatore. hoc est te magis amabilem facis: q̄ quisq̄ imperator: nec legendū est impetrat: ut Pius legit inscitus. ¶ Meo animo: & non meo qdem animo: ut legit Pius: nā quidem superfluit & metri ratione in uersu esse non pōt. ¶ Quum una uiuis: & non quando una uiuis: nam metri ratio non patitur: quādo: qd tamē Pius insulsus interpres legit. ¶ Atq; aliqd uersus iste superior apponi debet. ex codi. antiquis manu scriptis. ¶ Glandulam ex codicibus antiquis: & non glandionicam. ut ait Pius: nullibi auditum. & contra metri rationem: quæ glādulam: & non glandionicā patitur.

SARACENVS. SPortulā cape. Sportas dici uult Noni. aut a sparto q̄si sparteas aut ab asportādo. Salu. e inuris carnes sportis dimittebāt: dr̄ sportula paucorū dierū cibus: congiariūq; ad pp̄lm sportula dr̄: Iuue. quāto celebret sportula fumo: dicunt̄ ēt sportæ: & sportellæ nummoru; receptacula: testatur pedianus. ¶ Defiat. Desit.

VALLA. SPortulā cape. Erotiū obsonatū cylindrū coquum mittit. itaq; ait sportulā cape: atq; argētū. ¶ Sporta. a grçcis fames dr̄. uas a latinis noiat̄: qa ex sparto herba cōfectum: ex qua sane herba hodie quoq; funes fiunt. **Sporta qd sit** Veteres ēt: ut sæpe apud Iu. sportulā dixere cōgiariu;: qd romæ pp̄lo distribuebat̄. Forte qd primo sportulis asportaret̄. ¶ Neq; defiat: idest desit. Virgi. Lac mihi nō æstate nouum: nec frigore desit.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ Sportæ: spoltullæ: sportellç nūmū sunt receptacula: Auctor Asonius Pedian⁹ li. ii. Verrin. ¶ Fūgit̄. m. cū actō.

SARACENVS. NVlla est uoluptas. Inducit̄ in scena mençchm⁹ ille aduena: q prius sosides diceba tur cu; seruo messenione: is q̄ritādo amissū fr̄e; mençchmū plures pagrat urbes: & tādē epidānū uenit. ¶ Maior nō dicā dolo: Lege: maior nō dicā: & ad illud refert̄: nulla est uoluptas maior: & deīde lege addo nō dolo: id qd sequētia uerba manifestāt: addit. n. hoc unū: q̄ cū hoies terrā uideant: quæ fuerit eorū p̄ria. ¶ Massilienses. **Massiliēses qui** Sunt pp̄li narbonensis galliæ: massiliam græci phocēses cōdiderūt: quondā fœderata ciuitas fuerat pp̄lo roma. de massiliēsibus meminimus in cassina. ¶ Græciā exoticā. i. externa;: & pegrinā: eā. n. italiæ p̄te dicit: q quōdam magnā græcia uocitata ē. ¶ Qui faciat. Qui idicet. ¶ In scyrpo nodum quæris. **In scyrpo nodū q̄ris** Ita locutus. Terē. Plau. imitatus sensus est difficultates: & ipedimenta: q̄ris: ubi non sunt: scyrpus palustris herba leuissima de qua supra. ¶ Dictū

Erotium meretrix. Cylindrus coquus.

SPortlā cape atq; argētū. eccos treis nūmos hēs. (satis
Cy. Abeo. Er. abi atq; obsoniū affer, trib⁹ uide qd sit
Neq; defiat, neq; supsit. Cy. quoiusmōi hoies erūt?
Er. ego & Menæhmus, & parasitus eius. Cy. iā isti sunt decē.
Nam parasitus hominum octo munus facile fungitur.
Er. elocuta sum conuiuas. cæterum cura tu, esse.
Cy. Cocta sūt. iube ire accubitū. er. redi cito. cy. iā ego hic ero.

SECVNDVS ACTVS.

Menæhmus Sosides. Messenio seruus.

NVlla est uoluptas nauitis Messenio
Maior meo animo, q̄ quom illi ex alto procul
Terram conspiciunt. Mes. maior non dicam dolo,
Quamsi aduenieus terram uideas, quæ fuerit tua.
Sed quæso quamobrem nunc epidannum uenimus?
Iam quasi mare, omneis circuimus insulas.
Me. Fratrem quæsitum geminum germanum meum.
Mes. Nam quid modi futurum est illum quærere?
Hic annus sextust, postq̄ rei huic operam damus.
Istros, hispanos, massilienseis, illyricos,
Mare superum omne, græciamq; exoticam,
Orasq; italicas omneis, quas adgreditur mare,
Sumus circumuecti. si acum credo quæreres,

VALLA. facessas datū çdis caueas malo. Legendū & discaueas malo. ¶ Viaticati. Diu peregrinati a uiatico: quod dicitur qcquid itineris causa comparatur. ¶ Palpatores. Blanditores.

NVlla est uoluptas. Sosides: qui menæchmus aduena cum mesenione seruo in epidānum puenit: deq; ciuitatis natura inter se collocunt̄: subdolam esse gētem ait mesenio multitudinem meretricum. ¶ Non dicas dolo. ne dolus in uerbis esse uideat̄: nam inqt si terrā uideas quæ tua sit: erit qd tu dicis: magna uoluptas: atq; singu laris.

atq; singularis. ⁋ Nunc epidamnum uenimus. Fest. epidamnum dyrrhachium dici segesta: quæ nunc appellatur oppidum in sicilia est: quod uidetur æneas condidisse præposito ibi egesto: qui eam egestam nominauit: sed præposita est ei littera: scilicet ne obscœno nomine appellaretur: ut factum est in maleuento: q; beneuentum dictum est: & in epidamno: quod usurpatur dyrrachium. ⁋ Iam quasi mare: subaudi circuimus. ⁋ Græciamq; exoticam: idest peregrinam. nam italiæ pars illa ad mare ionium olim magna gręcia dicta est. Ouidius. Itala nam telus græcia maior erat. Cur autem ita ostendit inquiens. Venerat euander magna cum classe suorum. Venerat alcides clarus uterq; genus. ⁋ In syrpo nodum quęris. hinc sumpsit Terentius. hoc in aulularia expositum quid sit. ⁋ Facessas datum: idest semoueas: nec mihi aduerseris: quia non tuo hoc fiet modo. ⁋ Viaticati hercle admodum prouiso: idest cum ego inspicio loculos: ītueor satis nos uiaticos: idest in uia multum impendisse a uiatico uiaticor nouauit uerbum. ⁋ Palpatores plurimi blanditores. ⁋ Cedo dum. dum syllabica adiectio est. ⁋ In epidamno dias: idest dederis mihi dānum in epidamno: si ut dicis a damno nomen habet.

Epidamnū quid

Bñuētū unde dictum

Acum inuenisses, si apparet tam diu.
Hominem inter uiuos quæritamus mortuum.
Nam inuenissemus iam diu, si uiueret.
Me. ergo istuc quæro certum qui faciat mihi.
Qui sese dicat, scire eum esse mortuum.
Operam præterea nunq̄ sumam quærere.
Verum inter uiuos nunq̄ desistam exequi.
Ego illum scio, q̄ cordi sit carus meo.
Mes. In scyrpo nodum quæris, quin nos hinc domum
Redimus. nisi si historiam scripturi sumus.
Me. Dictum facesse elatum, & discaueas malo.
Molestus ne sis, non tuo hoc fiet modo. Mes. hem
Illoc enim uerbo esse me seruom scio.
Non potuit paucis plura plane proloqui.
Verumtamen me nequeo continere quin loquar.
Audin Menæhme, quom inspicio marsupium
Viaticati hercle admodum æstiue sumus.
Næ tu hercle opinor nisi domum reuorteris.
Vbi nihil habebis, geminum dum quæris, gemes.
Nancq; epidamnea natio est hæc ita hominum.
Voluptarii atq; potatores maxumi,
Tum sycophantæ, & palpatores plurimi
In urbe hac habitant, tum meretrices mulieres,
Quæ nusq̄ perhibentur blandiores gentium.
Propterea huic urbi nomen epidamno inditum est,
Quia nemo ferme huc sine damno diuortitur.
Me. ego istuc cauebo, cedo dum mihi huc marsupium.
Mes. Quid eo uis? Me. iam abste metuo de uerbis tuis.
Mes. Quid metuis? Me. ne. mihi damnū in epidāno duas.
Tu magnus amator mulierum es Messenio.
Ego autem homo iracundus animi perditi.
Id utruncq;, argentum quando habebo, cauero.
Ne tu delinquas, ne ue ego irascar tibi,
Mes. Cape atq; serua. me lubente feceris.

Viaticor unde

⁋ EXOTICam græciā: eam partem Italiæ significare uidetur quæ magna græcia dicitur. Vnde Ouidius: Itala nam tellus græcia maior erat: Exoticum enim aduenticium ex græco ἔξω quod extra significat. In mostellaria: Non omnes possunt unguēta olere exotica. ⁋ Acus βελονη fœminini gn̄is. Acus ακυρον neutri generis significat purgamentum frumenti. ⁋ Ergo istuc quæro certum: qui faciat mihi. Pius Plauti. impius interpres nihili facit: ubi non intelligit: saltum facere: & plautinos sensus obscuros relinq̄re: sed huiusmodi interpres nō pluris faciendus est q̄ cassa nux: quod enim omnes intelligunt: interprete non eget: sed quod ab omnibus non intelligitur. Scribēdus est igitur hic uersus: ut nos scripsimus: addita illa uoce certum ex codicibus antiq̄s metri necessitate: & sensus concinnitate: nec relinquendus est claudus: & obscurus: ut Pius ipse fecit. ⁋ Elatum: idest arrogans: & superbum: & non datum: contra rationem carminis: ut exponit Pius: & male. ⁋ Nācq; epidamnea natio est hæc ita hominum: ita scribi: & legi debet hic uersus. si metricæ rationi consultū uolumus: nō ut Pius interpres legit: natio epidānia: nā ita est hæc hoīum.

VGOLETVS ET GRAPA.

Exoticum quid

SARACENVS

BEnē obsonaui. Hic fiunt delusiones maxie menęchmus aduena creditur menæchmus ciuis. ⸿ Nō hercle uero. Ironicos dictū. ⸿ Tuū pēniculum: Ita potius legendum arbitror: q̄ meū: ut emendauimus. ⸿ Eccū in uidulo. Dictum est supra a pēne pēniculū deduci: pēnis enim & pro cauda: & pro mēbro uirili ponit̃. dicit ergo penniculū suum: hoc est uirile mēbrū habere saluū in uidulo. & hic ē locus maximus: nam ille de penniculo parasito loquebat̃: est uidulus tesqua: seu reticulū: & simile qs uis: & pro subligaculo ponit̃. ⸿ Numero. Idest nimiū cito: id quod authoritate ueterꝝ dici cōprobauimus in amphytrione. ⸿ Porci ueniunt sacri. Corrigēdum est: porci uenēūt sacres: sunt. n. porci sacres a Varrone dicti: q sacrificāt̃ ad alicuius piaculū: inqt. n. fere ad q̄ttuor mēses a māma nō disiūgūtur: agni: hędi: tres porci duo eqs: qm̄ puri sunt ad sacrificiū: ut imolēt̃: oli appellati sacres. quos appellat Pla. cū ait: q̄ti sūt porci sacres. Cyathisso: poculū præbeo: uel uina in poculū subministro: cyathus. n. puulū est poculū: & acetabuli mēsura: ut Pli.

Porci sacres qui

VALLA.

BEne obsonaui. Cylindrus coquus rediens domū cū obsonio ꝑ foribus meretricis menæchmum peregrinum cū mesenione seruo uidens: ratus ciuem menæchmum: ut domum ingrediatur monet. is miratur. hominēq̧ irridet. ⸿ Videon: an uideo. ⸿ Eccum: ecce eum. ⸿ In uidulo saluum fero. Admonuimus supra pēnem membrum uirile dixisse ueteres: & caudā: unde diminutiuum pēniculus: quem se in uidulo habere: idest in saculo dixit seu in subligaculo. ⸿ Numero huc aduenis: idest cito uł rationabiliter: ita nanq̧ supra locutos ueteres oñdimus. ⸿ Ipsi na. deo mihi rñde: rñde iqt mihi: pinde: atq̧ si deo maxio optio rñdeas: hoc ē ex ai snia. ⸿ Quibus hic ꝓtiis porci ueneunt sacres. Varro in rebus rusticis fere ad quattuor menses a māma nō disiungunt̃ agni. hedi tres. porci duo equis: quoniā puri sunt ad sacrificium: ut imolentur olim appellati: sacres quos appellat Pla. cum ait: quanti sunt porci sacres sic boues altiles ad sacrificia publica saginati dicūtur optimi. ⸿ Iube te piari: purgari qa insanis. ⸿ Coriandrus: & coliandrus: & coriandrus dicitur sæmen satis notum. ⸿ Sępissime cyathisso: idest cyathos administro. ⸿ Perdiunt. perdiderint: afflixerit. ⸿ Quamuis ridiculus est: q̄uis quantumcūq̧. ⸿ Quod te urget scelus: quo scelere cōtaminatus.

VGOLETVS ET GRAPA.

⸿ BOnum anteponā prandiū pran-

Cylindrus. Menæhmus. Sosides. Messenio.

BEne obsonaui. atq̧ ex mea sententia
Bonum anteponam prandium pransoribus.
Sed eccum Menæhmum uideo a tergo meo,
Prius iam conuiuæ ambulant ante ostium,
Quā ego obsonatu redeo adibo atq̧ colloq̄r. Menæhme salu(os sis.
Me. Dii te amabunt quisquis es. scis quis ego sum?
Cy. Non herele uero. ubi sunt conuiuæ cæteri?
Me. Quos tu conuiuas quæris? Cy. parasitum tuum.
Me. Meum parasitum? certe hic insanus est homo.
Mes. Dixtin tibi esse hic sycophantas plurimos?
Quem tu parasitum quæris adolescens? Cy. tuum
Peniculum. mes. eccum in uidulo ego saluom fero.
Cy. menæhme numero huc aduenis ad prandium.
Me. Nunc ipso naturæ deo mihi responde
Adolescens. quibus hic pretiis porci ueneunt
Sacres, sinceri. nummum unum en a me, accipe
Iube te piari de mea pecunia
Nam ego quidem insanum esse te certo scio,
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.
Cy. Cylindrus ego sum. non nosti nomen meum?
Me. Seu tu Cylindrus, seu choriendrus, perieris.
Ego te non noui. neq̧ nouisse adeo uolo.
Cy. est tibi menæhmi nomen tantum, quod sciam.
Me. Pro sano loqueris, qui me meo appellas nomine.
Sed ubi nouisti tu me. Cy. ubi ego te nouerim,
Qui amicam habeas heram meam hanc Erotium?
Me. Neq̧ hercle habeo, neq̧ ego te, quis homo scis. scio.
Cy. Non scis quis ego sim, qui tibi sæpissime
Cyathisso apud nos, quando potas? mes. hei mihi
Quom nihil est, qui cum illi homini diminuam caput.
Me. Tun cyathissare mihi soles? qui ante hunc diem
Epidamnum nunq̄ uidi, neq̧ ueni. Cy. negas?
Me. Nego hercle uero. Cy. non tu in illisce ædibus.
Habitas? me. dii illos homines, qui illic habitant perduint.
Cy. Insanit hic equidem, qui ipse maledicit sibi.
Audin menæhme? me. quid uis? Cy. si me consulas,
Nūmum illum. quem mihi dudum pollicitus dare,
(Nam tu quidem hercle certo non sanus satis
Menæhme, qui nunc ipsus maledicas tibi.)
Iubeas, si sapias, porculum afferri tibi.
Mes. Tu hercle insanus hō es multum & odiosus mihi.
Cy. Solet iocari sæpe mecum illo modo,
Quamuis ridiculus est, ubi uxor non adest
Me. Quid ais tu? Cy. quiduis inquam? satin hoc, quod uides,
Tribus uobis obsonatus, an obsono amplius
Tibi, & parasito, & mulieri? Me. quas mulieres,
Quos tu parasitos loquere? Mes. quod te urget scelus,
Qui huic sis molestus? Cy. quid tibi mecum est rei?

Ego

Ego te non noui,cum hoc quem noui,fabulor.
Me.Non ædepol tu homo sanus es,certo scio.
Cy.Iam ergo hæc mandentur faxo.nihil morabitur.
Proin tu nequo longius abeas ab ædibus.
Nunquid uis?me.ut eas maxumam in malam crucem.
Cy.Ire hercle melius est te intro.atq; accumbere.
Dum ego hæc appono ad uolcani uiolentiam.
Ibo intro,& dicam te hic astare erotio.
Vt te hinc abducat potius,q̃ hic adstes foris.
Me.iam ne abiit ille?ædepol haud mendacia
Tua uerba.mes.exterior sis.obseruato modo
Nam istic meretricem credo habitare mulierem,
Vt quidem insanus ille dixit,qui hinc abiit modo.
Me.Sed miror qui ille nouerit nomen meum.
Mes.minime hercle mirum.morem hunc meretrices habent.
Ad portum mittunt seruolos,ancillulas,
Si qua peregrina nauis in portum aduenit,
Rogitant quoiatis sit,quid ei nomen siet,
Post ille extemplo se applicant,agglutinant,
Si pellexerunt,perditum amittunt domum.
Me.Sane censeo.mes.nunc in istoc portu stat nauis.
Abs qua cauendum est nobis,prædatoria.
Me.mones quidem hercle recte.mes.tum demum sciam
Recte monuisse,si tu recte caueris.
Me.tace dum parumper,nam concrepuit hostium.
Videamus qui hinc egreditur.mes.hoc ponam interim.
Adseruatote hæc sultis nauales pedes.

foribus: hic uersus ita scribi debet: nec addenda sunt illa uerba: adibo: atq; alloquar: quãdoquidem superfluũt: neq; ulla metri: neq; sententiæ ratione hic apponi possunt: ut Pius Plauti rudis cõmentator apposuit. ¶ Prius iam conuiuę. Isti tres uersus ita scribi: & inseri debent contextui: neq; dimitti: aut mutili in eo poni: ut fecit Pius ignatissimus interpres: nulla habita metricę legis: codicum ueterum: & sententiæ ratione. ¶ Sacres sinceri: nũmum unũ en a me accipe: uersus hic ita scribendus est metri necessitate: & sententię concinnitate: nec dimittenda sunt illa uerba: unum en. aliter. n. uersus non staret: quod Pius interpres arrogans nõ aduertit: truncũ interim legẽs uersum. ¶ Nam ego quidem insanũ. ego quidem scriben. est metri necessitate: & non equidem ut Pius legit contra metri ipsius rationem: cui. v. tantum pedes essent: quũ sex debeãtur: quod a Pio cõmẽtatore nõ est uisum. ¶ Quicum illi homini. i. cum quo. & ita addendum est: cum: metri necessitate: nam quinq; tantum pedibus constaret uersus: cui sex debent: & neq; hoc a Pio interprete uisum ẽ. ¶ In illisce ædibus scribe: addita prepositione in: & metri necessitate: & grãmaticę obseruatione: non. n. dicimus: tu habitas illis ædibus: sed in illis: q̃ utiq; Pius imperitus non aduertit absq; p positione legẽs. ¶ Tu hercle insanus homo es multum & odiosus mihi: ita scribendum uersum hunc cẽsemus. ut metricæ rationi: & sententiæ cõcinnitati factum sit satis: nec sic dimittẽdus est mutilus absq; uoce illa: insanus. & interpositione coniunctiõis: & quæ etiã in codicibus antiquis est: ut fecit pius interpres plauti fœdus. ¶ Quod te urget scelus: qui huic sis mol. hic ꝓponi debet persona Messenionis pro domino suo contra cylindrum uerba faciẽtis: & illum increpantis: ꝙ molestus sit hero suo: & scribendum est sis: a uerbo sum: & nõ scis a uerbo scio. ¶ Quid tibi mecum est rei: & hic præponi debet Cylindri persona: & non Menæchmi: ut Pius scriptum reliquit: nullum sententię tenens ordinem: neq; intellectum.

¶ Exterior sis. Pro extra sis: & contineas te. ¶ Adglutinant. Coniungunt ab eo: quod gluten: uel glutinũ quod græci collam uocant. ¶ Pellexerunt. Suis blandiciis attraxerunt. ¶ Nauis prædatoria. ¶ Instar piratarum sunt meretrices: cum homines suis illecebris aggrediuntur: prædantur: diripiunt. ¶ Hoc ponam. Pro deponam onus. s. qđ forte gestauerat. ¶ Nauales pedes. Nautas dicit: uel itineris comites: & pedes pro pedites: uel forte nauales pedes remos intellexit: sed ubi hæc legitur: hos legendum esset.

¶ HAEC madebũt: quę inquit pro obsonio attuli: iam elixabuntur. ¶ Proin: pro proinde. ¶ Ad uolcani uiolẽtiã: ad flãmã ignis: ut coquant. ¶ Haud mẽdacia. ab eo ꝙ ẽ hic & hæc & hoc mẽdax mẽdacia dixit. ¶ Cuiatis sit. Qua de gente: antiq; dictũ cuiatis pro cuias: ut sæpe supra. ¶ Extemplo se applicant: adiungũt. ¶ Agglutinant. adhærescunt. ¶ Si pellexerunt. in suam adduxerunt sententiam. ¶ Nauis prędatoria. mulier meretricula tanq̃ nauis prędatoria. ¶ Hoc ponam interim. hoc inquit marsupium deponam.

¶ Hæc mandentur. Cylindrus dicit: ego faciam: ut hæc opsonia cito comedantur.

SARA CENVS. Glutinũ qđ sit
VALLA. Mendaciũ unde dictũ
VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS

Erotium. Cylindrus. Menæhmus. Sosides. Messenio.

Sine fores sic.abi.nolo opperirier intus,para,
Cura tu qđ opust. Cy.fiat.er.sternite lectos.incẽdite
Odores.mundicia illecebra animo est amantium.
Amanti amœnitas malo,sed nobis est lucro.
Sed ubi nam est ille,quem coquos mihi ante ædeis esse ait.

Sine fores sic: aptas. s. & patẽtes. Sine fores: sic abi uolo operiri. Exiẽs domo erotiũ: ut itro adducat menæchmũ ipm: deide alloqt̃ tãq̃ cognitũ quã prio auersatur: menæchmus deniq; cedit: ac intro sequit̃ mulierẽ. ¶ Sine fores sic. Erotiũ suos alloqtur: uultq; fores sic aptas pmitti. ¶ Volo opiri. libet mihi expectar̃. ¶ Intˀpa. subaudi: q̃ patu necaria sũt. ¶ Sternite le. pate iqt ad discũbedũ lectos. ¶ Mũdicia illece. aĩo ẽ amãtũ. res iqt mũdę aias amãtũ allicĩt. ¶ Amãti amœnitas malo. i. malũ affert.

¶ EROtiũ exiẽs Menæchmũ aduenã abloquit̃ tanq̃ notum: qui prius meretrice aduersatus demum intro uadit.

Penetrari pedem. Prandi pelliones. VALLA. VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

Domus qđ significet

Cantharu/lę quę sint

Phrygiões qui dicãtur

Directum quid sit

¶ Eccũ uideo. Quẽ opinabatamatorẽ. ¶ Nostræ domi. Et domus mi. & domus mus: ut lectus us. & lectus ti. domus tñ secundæ sitũ significat: ut sum domi: quartæ autẽ ædificiũ: ut tectum domus: estq; priscũ græcorum uerbũ: unde adhuc œcodomo ædifico significat: quia domus dicit ædificiũ. ¶ Qui cũ. i. cũ quo. ¶ Neq; haud. ¶ Duę negatiões hoc loco magis negãt. ¶ Qui hic in hãc urbẽ. Loqui debet messenio. ¶ Mage. Pro magis. ¶ Cui malo. Lege. (malũ) qđ separatim legendũ est: ut sępius monuimus. ¶ Qui. Rursus q p quo. ¶ Extergẽtur baxeæ. i. crepidę calciamenta: péniculũ aũt nunc intelligit p spõgia. ¶ Cantharino ritu. cantharidæ uermes sunt: qui oriũt ex erucis fici: piri: pini: & caninæ sentis: ut tradit Aristo. Plin. ponit cantharidas inter uenenata: q(ut ex ipo Plau.) stare dicunt oculis hiantibus: quid si potius leporino ritu legas: nã lepores: ut testatur Pli. oculis patẽtibus dormiũt. ¶ Quasi supellex cellionis. Dicẽdũ pellionis: sunt pelliões: qui pelliceas uestes conficiunt: cõsuũtq;: ab ista. n. pellium simul consutarũ: & coniũctarum similitudine dicit nauẽ fabrefactam: nam trabs trabi: & lignũ ligno cõnectitur: supellectiles ergo pellionũ pelles sunt. ¶ Et iterũ pynthia. Dicendum pythia: & rursus ubi lyparo dicẽdum olympia: sicut ante nos uidit hermolaus: & est legere apud hystoricos. ¶ Ne mæ uxori. Ex uerbis mulieris ipse didicerat de menæchmo altero: deq; palla surrepta: propterea simulat eundem esse menæchmũ. ¶ Manes. Expectas. ¶ Ad phrygionem: dictũ est in Aulul. phrygiones dictos esse a phrygibus: qui primi dicunt artẽ intertexendi exercuisse: ut author. No. Plini. quoq;. ¶ Abduc istos: quos adduxerat comites. ¶ Tabernã diuersoriã. Ad quam homines diuertũt ex itinere. & dr taberna a tabulis: qbus tegebatr: uñ taberna cła tecta castrẽsia. ¶ Peri tibi. i. cã tua. ¶ Ducit lẽbũ. Vtit cõmoda translatione: nã uelut nauis ducit post se alligatũ fune lẽbũ minorem: sic meretrices trahũt hoies suis illecebris post se. ¶ Directũ. Cruci affixũ dixim⁹: nunc deuictũ: captũ: & pditũ interp̃tamur: expunximus aũt ex hac scæna errores cõplures: ubi pſertim interlocutores extra suũ ordinẽ uagabuntur: qui prius omnem obtenebrabãt intellectum.

VALLA.

Vltro qđ sit

¶ QVI mihi ẽ usui. utilitatẽ affert. ¶ Item huic ultro fit: itidem a me fit ipsi. De loco nãq; aduerbium: ut cũ dicim⁹: ultro citroq;. Est ẽt ultro: qđ sponte

Atq; eccum uideo, qui mihi usui est. & plurimum
Prodest. item huic ultro fit ut meret, potissimus
Vt nostræ domui sit. nunc eum adibo atq; ultro alloquar.
Animule mi menæhme cur uideo te stare hic foris?
Fores quoi pateãt magis, q̃ domus tua, dom⁹ quom hæc tua sit?
Prandiũ, ut iussisti, hic curatũ, ubi lubet, ire accubitum licet.
Me. Qui cũ hæc mulier loqt'? er. equidẽ tecũ. me. qd mecũ tibi
Fuit unq̃, aut nunc est negocii? er. quia pol te unũ ex omnibus
Venus uoluit me magnificare, neq; id immerito tuo.
Nam, ecastor solus bene factis me florentem facis.
Me. Certo hæc mulier aut insana, aut ebria est Messenio.
Quæ hominem ignotum compellet me tam familiariter.
Mes. Dixin ego istæc hic solere fieri. folia nunc cadunt.
Præ ut si triduum hoc hic erimus, tum arbores inte cadent.
Nam ita sunt hic meretrices omnes ellecebræ argentariæ.
Sed sine me dũ hãc cõpellare. heus mulier tibi dico. er. qd est?
Mes. Vbi tu hunc hoiem nouisti? Er. ibidẽ, ubi hic me, iam diu
In epidamno. Mes. in epidamno. qui huc in hanc urbem pedẽ
Nisi hodie nunq̃ intro tetulit? er. eia delicias facis
Mi menæhme. quin amabo is intro: hic tibi erit rectius.
Me. Hæc equidem ædepol recte appellat me meo mulier noie.
Nimis miror, quid hoc sit negoci. Mes. oboluit marsupium
Huic istuc, quod habes. me. atq; ædepol monuisti probe.
Accipe dũ hoc. iã scibo utrũ hæc me mage amet, an marsupiũ.
Er. eamus intro ut prandeamus. Me. bene uocas tñ gratia est.
Er. Cur igitur tibi me iussisti coquere dudum prandium?
Me. ego ne te iussi coquere? er. certo tibi & parasito tuo.
Me. Quoi, malum, parasito? certe hæc mulier nõ sana est satis.
Er. Peniculo. Me. quis is est peniculus? qui extergent baxeæ?
Er. Scilicet qui dudum tecum uenit, quom pallam mihi
Detulisti, quam uxori surripuisse aiebas tuæ.
Me. tibi pallam dedi, quam uxori meæ surripui? sana ne es?
Certe hæc mulier canterino ritu astans somniat.
Er. Qui lubet ludibrio habere me, atq; ire inficias mihi,
Facta quæ sunt? me. dic quid est id quod negem quod fecerim?
Er. Pallam te hodie mihi dedisse uxoris. me. iam nunc nego
Ego quidẽ. neq; unq̃ uxorẽ habui, neq; habeo, neq; huc unq̃
Postq̃ sum natus, intra portam penetraui pedem.
Prandi in naui. inde huc sum egressus. te conueni. ecce rem.
Er. Perii misera. quã tu nũc mihi nauẽ narras. me. ligneam
Sæpe tritam sæpe fixam, sæpe excussam malleo.
Quasi supellex pellionis, palus palo proxumus est.
Er. Iam amabo desine ludos facere. atq; i hac mecum simul.
Me. Nam quem mulier alium hominem, non tu me quæritas.
Er. Non ego te noui Menæhmum Moscho pro gnatum patre,
Qui Syracusis perhibere natus esse in sicilia,
Vbi rex Agathocles regnator fuit. & iterum pythia,
Tertium olympia, qui in morte regnũ Hieroni tradidit.
Me. Nũc heroas haud falso mulier prædicas. mes. proh iupiter
Nunc istæc mulier illinc uenit, quæ te nouit tam catæ.

Me. Hercle opinor pernegari non potest. mes. ne feceris.
Peristi, si intrassis intra limen. me. quin tu tace modo.
Bene res geritur. assentabor quicquid dicet mulier.
Si possem hospitium nancisci. iam dudum mulier tibi
Non imprudens aduersabar. hunc metuebam ne meæ
Vxori renunciaret de palla, & de prandio.
Nunc quando uis eamus intro. er. etiam parasitum manes?
Me. neq; ego illum maneo neq; floccifacio. neq; si uenerit
Eum intromitti uolo. er. ecastor haud inuita fecero.
Me. Sed scin quid te amabo ut facias impero? er. quid uis mô?
Me. Pallam illam quam dudũ dederã, ad phrygionẽ ut deferã,
Vt reconcinnetur. atq; ut opera addantur, quæ uolo.
Er. Hercle quin tu recte dicis. me. eadem ignorabitur,
Ne uxor cognoscat te habere. si in uia conspexerit.
Er. ergo mox auferto tecum quando abibis. me. maxume.
Er. eamus intro. me. iam sequar te. hunc uolo etiam colloqui.
Eho Messenio accede hec. mes, quid negocii est susciri?
Quid eo opus est? me. scio, ut me dicas tanto nequiorem.
Habeo prædam. tantum incœpi operis. & quantum potes,
Abduc istos in tabernam actutum diuersoriam.
Tu facito ante solis occasum ut uenias aduorsum mihi.
Mes. Non tu istas meretrices nouisti here. me. tace inquã, mihi
Dolebit, non tibi. si quid ego stulte fecero.
Mulier hæc stulta. atq; inscita est. quantum perspexi modo.
Est hic præda nobis. mes. peri. Me. iam ne abis. Mes. peri. tibi
probe.
Ducit lembum dierectum nauis prædatoria.
Sed ego inscitus, qui hero me postulem moderarier.
Dicto me emit audientem, haud imperatorem sibi.
Sequimini, ut quod imperatum est, ueniam aduorsum tẽpori.

sponte significat: unde ultroneum: idest spontaneum. ¶ Ire licet accubitum. Licet tibi accũbere. ¶ Folia nũc cadunt: principium exiguũ: sed maiora consequentur. ¶ Tetulit: nunq̃ inlit pedem in hanc urbem inquit: nisi nũc modo. ¶ Eia delicias facis: idest nos deludis. ¶ Oboluit marsupium huic. Hæc inquit olfacta pecuniam est. ¶ Accipe dũ. syllabica adiectio dum. ¶ Hęc me mage amet: nouero inquit marsupium: ne an me magis amet. ¶ Cui malum. id malũ aduerbium: ut sępe. ¶ Qui extergentur bases. i. cauda: qua cathedrę purgãtur sordibus. ita nãq; basis a gręcis dicit sicut & hedra. i. sedes: unde cathedra & exhedra ponitur pro basi: inde figurę illę platonicę elementorũ a philosophis sæpe memoratæ icosahedron dodecahedron octahedrõ. nam terra cubicã habere figurã perhibetur. ¶ Cãtharidum ritu. Venenosa animalia cantharides sine alis lethalia. nam alę medentur. ¶ Ire inficias: ire cõtra id: quod factum est. ¶ Sępe tritã. subaudi longa nauigatione. ¶ Sępe fixam: subaudi clauis: ubi rimas admiserat. ¶ Quasi supplex celionis: qui primus perhibetur rusticis instrumẽta cõparasse. ¶ Regnum hieroni tradidit: qui in secundo bello punico regnauit: cui coniunctissimus fuit archimedes prestantissimus geometres. ¶ Tã cate, tã acute. Catum enim acutũ Varronis sententia dixerunt ueteres. nã apud Enium. iam cata signa fere sonitũ dare uoce parabant. Cata cuta: hoc. n. uerbo sabini dicunt: quare catus ęlisextus: non ut aiunt sapiens: sed acutus: & quod est tunc cœpit memorari simul cata dicta accipienda acuta dicta. ¶ Vt reconcinetur. Quam dederas inquit pallam uxoris tuæ: uelim reconcinandam deferas ad phrygionẽ. ¶ Heo mesenio: uocantis aduerbium. ¶ Susurra: summisse loquitur: ne mulier intelligat. ¶ In tabernam actutum diuersoriam. Domũcula omnis meritoria: q̃ tabulis consterneretur antiquitus taberna uocata est. Aliquando etiam pro diuersorio ponitur: nam diuersorium: ubi diuertunt uiatores quiescẽdi cã. Ci. in. ii. retho. Quare cum in quãdam tabernam diuertissent: simul cœnare: & in eodem loco somnum capere uoluerunt: cœnari discubuerunt ibidem Caupo autem: & quæ secuntur ad omnem itaq; ambiguitatem ammouẽdam tabernam dixit meritoriã. ¶ Ducit lẽbum dierectũ. i. morti destinatum: ut sæpe supra. ¶ Dicto me emit audientem: idest obedientem dictis suis.

Terrę figura

Catus quis sit

¶ CANterino: & non cantharidum: ut. G. merula: neq; cantharino: ut Pius: & uterq; inscite: & contra metri rationem scripsere: hoc autem ex codicibus antiquis: recta lege carminis: & sententiæ concinnitate: quãdo notum est: cãterios equos uidelicet stantes dormitare: ac somniare: ut Plyn. lib. x. c. ultimo testatur. ¶ Pellionis: & non celionis. ut Pius exponit: nullibi: ut puto; lectum: neq; ad sententiam prorsus faciens: nam ita codices antiqui habent: & sententiæ optime congruit. quia quemadmodum pelles pellibus assutę uestes pelliceas faciunt: quarum artifices pelliões uocantur: ipsorumq; ea suppellex est: ita pali palis iuncti nauim facere uidentur: pellionis uocabulo usus quoq; est lampridius in Alexandro Seuero his uerbis. braccariorum: linteonum: uitreariorum: pellionum: plaustrariorũ. ¶ Iterum pythia: tertium olympia ex Hermolao barbaro: & subaudiendum uicit. ¶ Heroac. & non heroes scribendum est ex lege carminis: ubi pes est amphitry. aliter tres syllabę longæ essent huic carminis generi nõ conuenietes. ¶ Mulier metri necessitate: & sententiæ congruitate: non mulieri. ¶ Haud inuita ex codicibus antiquis: & sententiæ conformitate. ¶ Phrygiones dicuntur: qui acu uestes pingunt. Ply. lib. viii. Pictas uestes iam apud Homerum fuisse unde triũphales natæ. Acu facere idęi phryges inuenerunt inde Phrygiones appellati sunt. Titinius Barbato Phrygio sui primo: bene opus sciui. Reliqui acus: aciasq; hero: atq; herę naturę. Var. Cosmoterine phrygio: qui puluinar poterat pingere solier urgebat.

VGOLETUS ET GRAPA.

Catei

TERTIVS ACTVS.

Peniculus Parasitus.

PLus trigita annis natus sum, quom ego interea loci
Nunq̃ quicq̃ facinus feci peius, neq; scelestius,
Quam hodie, quom in cõtioné mediá me imersi mi
Vbi, Dii, mihi menæhmus se subtraxit mihi. (ser.
Atq; abiit ad amicam credo. neq; me uoluit ducere.
Vt illum Dii omnes perduint, qui primus cómentus est
Contionem habere, quæ homines occupatos occupat.
Nanq; ad eam rem ociosos homines decuit deligi,
Qui nisi adsint, quom citentur, census capiant illico.
Ad forum est hominum indies, qui singulas escas edunt.
Quis negoci nihil est. qui esum neq; uocantur, neq; uocant.
Hos oportet concioni dare operam, atq; comitiis.
Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium,
Quoi tam credo datum uoluisse, q̃ me uideo uiuere.
Ibo etiam num. relliquiarum spes animum oblectat meum.
Sed quid ego uideo Menæhmum? cum corona exit foras.
Sublatum est conuiuium ædepol uenio aduorsum tempori.

Menæhmus Sosides. Peniculus.

POtin ut quiescas, si ego tibi hanc hodie probe
Lepideq; concinnatam referam tempori?
Non faxo eam esse dices, ita ignorabitur.
Pe. Pallam ad phrygionem fert confecto prandio
Vinoq; e poto, parasito excluso foras.
Non hercule is sum, qui sum, ni hanc iniuriam,
Meq; ultus pulchre fuero. obseruabo quid agat
Hinc primum. post hunc hominem adibo. atq; alloquar.
Me. Pro dii immortales. quoi homini unq̃ uno die
Boni dedistis plus, qui minus sperauerit?
Prandi. potaui. scortum accubui, atq; abstuli
Hanc, quoius hæres nunq̃ erit post hunc diem.
Pe. Nequeo quæ loquitur exaudire clanculum.
Satur nunc loquitur de me, & de parti mea.
Me. Ait hanc dedisse me sibi, atq; eam meæ
Vxori surripuisse, quoniam sentio
Errare, extemplo, quasi res cum ea esset mihi,
Cœpi assentari, mulier quicquid dixerat,
Idem ego dicebam. quid multis uerbis opust?
Minore nusq̃ bene fui dispendio.
Pe. Adibo ad hominem. nam turbare gestio.
Me. Quis hic est, qui aduorsum fit mihi? Pe. quid ais homo
Leuior q̃ pluma, pessume, & nequissume,
Hominis flagitium, subdole, ac minimi pretii?
Quid de te merui, qua me caussa perderes?
Vt surripuisti te mihi dudum de foro?
Fecisti funus absenti me, prandio.
Cur ausus facere, quom ego ea, qua tu eras, eram?
Me Adolescens quæso quid tibi mecum est rei?
Qui mihi maledicas ignoto insciens? an tibi

SARA CENVS.

PLus trigita ãnis. Quęrimoniã cõtinet scæna parasiti: q iprãsus excludit: & dũ & amissum menæchmũ q̃ritat: offendit alterum. ¶ Singulas escas edũt: Vno uictitãt prandio. ¶ Etiã nũ. Hac locutiõe utit̃ sæpe Plini. & celsus semel q̃tũ meminerim Vir. pro tñ ponit̃: uel præterea. ¶ Cũ corona. Nã sertis coronati cõuiuabant̃: ut relatũ est supra.

VALLA.

PLus triginta annos natus sũ. Peniculus secũ q̃rit̃ parasit⁹: quod menæchmũ amiserit: itaq; se recipit: ubi pmissũ cõuiuiũ. ¶ In cõcioné mediã. i. mediã hoium multitudinem: ubi cõcio erat. ¶ Vbi egomet: subaudi me subtraxi. Qui primus cõmẽtus est cõcionare. Cui primo in mẽtẽ uẽit facere cõcionẽ: concino & cõcinor: ut assentio & assentior. ¶ Cũ citent̃. i. aduocant̃. ¶ Census percipit̃. Censu mulctant̃. ¶ Affatim ẽ hominũ in dies. Quottidie inquit multa sunt hoibus oblata negocia. ¶ Atq; cõmiciis: ubi suffragiis creantur magistratus. ¶ Credo datũ noluisse. i. existimo a menæchmo dari noluisse. ¶ In corona. ¶ Quoniam coronati discũbebãt ueteres. ¶ Venio aduorsum tempori: uenio per tp̃s inquit obuiã menęchmo.

Cõcino & concinor

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ NANq;: scribendũ est sententiæ congruitate: & ex codi. antiquis: in quibus scriptum est. Nam ad eam rem.

SARA CENVS.

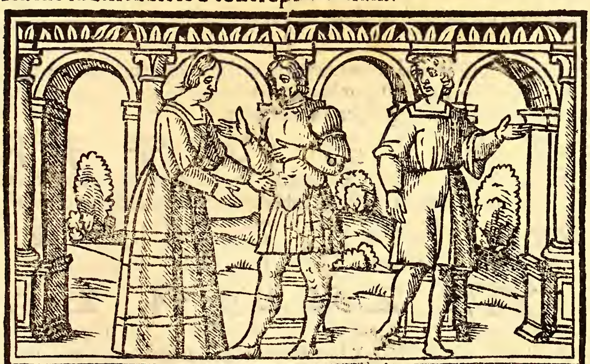
POtin ut. Loquit̃ menæchm⁹ aduena ad erotiũ mulierẽ super palla concinnanda: qua mulier elusa est: & simul prãdio: sed ludifient ludificabiles cũ pennículo parasito: qui autumabit illum menæchmũ ciuẽ patronũ suũ. ¶ Adibo ad hoiem. Loquit̃ parasitus. ¶ Turbare. Turbas: & molestias inferre. ¶ Fecisti funus prãdio. Idest sepeliuisti: & in uentrẽ recondidisti prãdiũ. ¶ Cui ego: quę eras hera. Ex uerbis istis nõ uideo ullũ haberi posse sensum: menda & omnino manifestaria legerẽ sic: cui ego: qđ eras eram uel cum ego: quo eras erã: significare uolens: uel: semp: ut amicos uixisse unanimes. uel simul: & in eodẽ loco semper affuisse: neq; alterũ ab altero secessisse. ¶ Nõ sanũ sinciput. Est sinciput ps capitis anterior. ubi uiget sensus cõmunis: quæ pars quotiens læditur: uel aliquo afficitur nocumento: hoies ea uidere uidétur: quæ uera nõ sunt. ¶ Occisa sit hęc res. Perdita. s. & desperata. ¶ Cinædos. salutatores: & pãtomimos.

Sinciput quid sit,

POtin ne: ut qescas. Menęchmus ab erotio exiens ipsam alloquitur: docẽs se satis cõmonitum: quid super palla faciẽdum uideretur: quam dederat ad phrygionem deferẽdam. ¶ Refferã tẽpori. Dicimus tempori: tempore: & per

tempus

Malam rem uis pro maledictis dari postea?
Pe. Eam quid est? ædepol te dedisse intellego.
Me. Responste adolescens quæso quid tibi nomen sit?
Pe. Etiam derides, quasi nomen non noueris?
Me. Non ædepol ego te, quod sciam, unq̃ ante hunc diem
Vidi, neq; noui. uerum te hortor quisquis es.
Si æquom facias, ut mihi odiosus ne sies.
Pe. Non me nouisti? Me. non negem, si nouerim.
Pe. Menehmæ uigila. Me. uigilo hercle quidem, quod sciam.
Pe. Tuum parasitum non nouisti? Me. non tibi sanumst
Adolescens sinciput, intellego. Pe. respondeas.
Surripuisti uxori tuæ pallam istanc hodie?
Atq; dedisti Erotio? Me. neq; ego uxorem habeo, neq;
Ego Erotio dedi, nec pallam surripui.
Pe. Satin sanus es? occisa est hæc res. non ego
Te indutum palla exire uidi istinc foras?
Me. Væ capiti tuo. omnes cinedos censes nunc, quia tu es
Tun me indutum fuisse pallam prædicas?
Pe. ego hercle uero. Me. non tu hinc abis quo dignus es?
Aut te piari iubes homo insanissume?
Pe. Nunq̃ ædepol quisq̃ me exorabit, quin tuæ
Vxori rem omnem iam, gesta ut sit, eloquar.
Omnes in te istæc recident contumeliæ.
Faxo haud inultum prandium comederis.
Me. Quid hoc est negocii? satin ut quenq; conspicor,
Ita me ludificant? sed concrepuit ostium.

Ancilla. Menæhmus. Sosides,

MEnæhme orare ait te multum erotium.
Vt hoc una opera ad aurificem deferas,
Atq; huic ut addas auri pondo unciam
Iubeasq; spinther nouom reconcinnarier.
Me. Et istuc, & aliud, si quid curari uolet
Me curaturum dicito, quicquid uolet.
An. Scin quod hoc sit spinther? Me. nescio, nisi aureum.

tp̃s. Nõ faxo eã eẽ dices. Ordo ẽ faxo dices: eã nõ eẽ: tã iqt imutabit ut tu ipsa sis dictura eã nõ eẽ. Cuius. subaudi pallę. Hæres nũq̃ erit. nõ cõsequet mulier. Minore nusq̃ bñ fui dispẽdio. Sẽsus ẽ nusq̃ bñ habui: ubi min⁹ mihi fuerit dispẽdiũ. Fecisti fun⁹: sepeliuisti meũ prãdiũ: me abñte. Nõ sanũ est tibi adolescens sinciput: nõ sanũ cerebrũ sinecdoticos: cũ sit sinciput ps capitis anterior. Occisa sit hæc res: hæc res sane perierit. Occisum a necato distigui qdã uoluerũt ut inqt Fest. q alterũ a cedẽdo: atq; ictu fieri dicũt: alterum sine ictu: itaq; i nũmę põpilii regis legib⁹ scriptũ eẽ si hoiẽ fulmib⁹ occisit: ne supra gẽua tollito: & alibi: hõ si fulmine occisus ẽ: ei iusta nlla fieri op3. Noni. ãt hũc Plautinũ citãdo locũ ait iterfici: & occidi ueteres ẽt i inanimãtia posuisse. Piari iu. piaculo subiici. In te istęc reci. dãno tibi cedent.

Occisus a necato q̃ũo distinguat

HINC primũ post hũc hoiẽ adibo: atq; alloq̃r ita scribẽdus ẽ uersus: si mõ rõnẽ disciplinę & legis metricę hẽre uelimus: nec sic dimittẽdus: ut q̃ttuor tm̃ pedib⁹ gradiat: ut pi⁹ stolidus interp̃s fecit: scribẽs: hoiem post adibo atq; alloq̃r. Atq; abstuli: addẽda ẽ cõiũctio: atq;: ad uersus itegritatẽ. q solis qnq; pedib⁹ icedẽt cõtra eiusce metri rõnẽ. Prãdi. Priscian⁹ li. viii. Quid uerbis opust: addẽdũ ẽ opust ad sensus: & uersus itegritatẽ id qđ Pi⁹ nõ aspexit. Quũ ego ea: q̃ tu eras erã: ita ẽ scribẽdus uersus pañi ex codi. ãtiqs: pti ex sẽsus & uersus itegritate: & ñ quũ ego: q̃ eras erã: ut corrigit Pi⁹ legis hui⁹ carminis ignarus. Vt mihi odiosus: ita legendus uersus ẽ cũ dictiõe illa: ut: ad uersus itegritatẽ: q qdẽ solis qnq; pedib⁹ cõsistẽt. Nõ tibi sanũ: ita scribẽd⁹ uersus ẽ: & ex codi. antiqs addẽdũ tibi: ẽ q; uersus hypermeter: cui. s. abũdat una syllaba i fine: qđ fit quũ sequens uersus a uocali icipit. ut ẽt in illo Virgilii. aut dulcis musti Vulcão decoqt humorẽ. Et foliis undam. t. sp. a.

VGOLETVS ET GRAPA.

MEnæchme amare. Corrigo orare: & sẽsus uerior. Vna opera. Vt. s. palla ad phrygionẽ đferat: & spiter recõcinet: dr̃ spiter armillę genus: quo utebãt mulieres brachio sũmo sinistro: ut Fest. Priscia. quoq; đ gñibus inqt: spiter qđ acrochieriõ: aut fibulã i humeris: aut armillam significat: & plautũ testẽ citat.

SARACENVS.

Spinter qđ sit

MEnæchme orare ait. Ancilla exiens ab erotio cõmonet menæchmũ: ut spintrẽ recõcinnãdum prębeat cum palla. Vna opa: eadem uia.

VALLA.

SPINther iqt Priscia. li. v. qđ ακρο χεριον: aut fibulã i humeris: aut armillã sigñat. F. uero Põp. sic: Spither armillę gen⁹: quo mulieres utebãt brachio sũmo sinistro. Spitheres Laertio diogene li. ii. dñr cometę q̃ ueluti scitillę uibrãt ab aere. σπινθηρ latie scitilla. Maxius Alubard⁹ i lib. q iscribit γεφυρα sic dic σπινθηρ αρσενικος οκεραυνος.

VGOLETVS ET GRAPA. Spinther

SARACENVS
Armarium quid sit

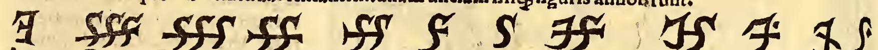
¶ EX armario. Est armarium: i quo uel libri: uel alia domus necessaria reponunt. ¶ Tinniebas. Palã iactaueras: ẽ tñ ꝓprie tinire sonare: ide dcã sunt titinabula. ¶ Armillas. Quę ornamẽta sunt brachiorũ in circulorũ formã: armillas dicit Festus ex auro q̃s uiri militares ab iperatorib⁹ dõati gerũt: dcãs esse existimãt: ꝙ antiq humeros cũ brachiis armos uocant: uñ arma ab his depẽdẽtia sunt uocata. ¶ Inauris ornamẽta sũt fœmiarũ inaures ab antiqs appellatę: q̃ ab autorib⁹ pẽdebãt pforatis. Fest⁹ memorat genus iaurĩũ stalagmiũ dictũ fuisse allegãs cæciliũ: ex aure eius stalagmiũ domi hẽo: qđ ẽt ostẽdit Plau. in pœnulo: qd iã: qa incedũt cũ anulatis aurib⁹: hęc.n. ornamẽta: q̃ gerunt effigiẽ anulorũ i isula cypro: creta: & aliis plerisq locis græci ẽ nr̃is tpibus adhuc uisunt. Pli. in oriẽte qdẽ: & uiris ne dũ fœminis aurũ gestar: eo loci dec⁹ fuisse tradidit. ¶ Spathalia. Et ista quoq ornamẽta sũt a spathe ddu cta. ẽ.n. spatha: ut author theophrastus ẽ: ramus palmę cũ frõdib⁹: a Pli. quoq: herodoto: ac Iulio poluce iti/dẽ edocemur: spathẽ dici ramusculũ palmæ. ¶ Sodes. ꝓ si audes. ¶ Da a te. Notanda locutio est: ac dixisset de tuo prætium exolue. ¶ Veniãt. Reddantur: & afferantur.

Spathalia quę dicant

An. Hoc est quod olim clanculum ex armario
Te surripuisse aiebas uxori tuæ.
Me. Nunq̃ hercle factum. An. non tu meministi obsecro?
Redde igitur spinther, si non meministi. Me. mane.
Imo equidem memini. nempe hoc est, quod illi dedi,
Istuc. ubi hercle armillæ sunt, quas una dedi?
An. Nunq̃ dedisti. Me. nam pol una dedi die.
An. at te accurare dicit. Me. accurabitur.
Hæc palla, & spinther faxo referantur simul.
An. amabo mi menæhme in aureis da mihi
Faciunda pondo duum nummum stalagmia.
Vt te lubenter uideam, quom ad nos ueneris.
Me. Fiat, cedo aurum. ego manu pretium dabo.
An. Da sodes abs te. post reddidero tibi.
Me. Imo cedo abste. An. ego post tibi reddam duplex.
Me. Non i abeo. An. at tu quando habebis, tum dato.
Nunquid me uis? Me. hæc me curaturum dicito.
Vt quantum possit, quãq liceat, reueniant.
Iam ne abiit intro? abiit. obtrudit fores.
Dii me quidem omnes adiuuant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mihi occasio?
Tempust abire ab his locis lenoniis.
Propera menæhme. fer pedem. confer gradum.
Demam coronam. atq abiiciam ad leuam manum.
Vt qui sequantur, hac me abiisse censeant.
Ibo & conueniam seruom si potero, meum.
Vt hæc quæ bona dii mihi dant. ex me sciat.

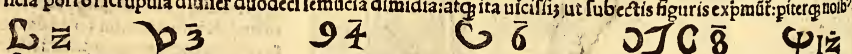
VALLA.
Vnciarũ partes quæ

¶ VT addas auripõdo unciã. Addidit põdo qa ẽt uncia: cui⁹uis rei toti⁹ ps duodecia ẽ: qn & hæreditas. q̃ as nũcupar tota ita ẽt diuidit: nã prisci ita qđlibet integrũ ptiti: id allem uocates undeci unciarũ deuncẽ dixere. decẽ dextantẽ. nouem dodrantẽ. octo bes: ut alii bisse. septẽ septãtem. alii quincũcẽ. sex semis. quinq quineũcem. quattuor trientem. tres quadrantem. duas sextantem. unam unciam hisq figuris antenotarunt.

As. Deunx. Dextãs. Dodrans. Bisse. Septũx. Semis. Quãtunx. Triẽs. Quadrãs. Sextãs. Vncia.

Vnciã porro i scrupula diuiser duodeci semũciã dimidiã: atq ita uicissi3 ut subiectis figuris expmũt: piterq noib⁹.

Semunceciam. Duella. Sicilius. Sextula. Dragma. Emisecla.

Thremissis. Scrupulus. Obulus. Bissiliqua. Crates. Siliqua. Calcus.

¶ Iubeasq spinter nouũ recõcinarier. Priscianus: & spinter: qđ ακρ χ ειον: aut fibulã i humeris: aut armillam significat. Plau. in menęchmis. ¶ Ex armario te subrupuisse autumabas. Aiebas clã uxori sustulisse: armariũ dictũ: qđ arma. i. instrumẽta in eo multa cõtineant. ¶ Armillę sunt ornamẽta armorũ: nã & inde nomẽ hñt Prisciani sñia. ¶ Mi menæchme. An audis: subaudi: q̃ sum dictura. ¶ Da mihi faciẽda põdo duũ nũmũ spathalia. Pli. xiii. naturalis historię: iuba tradit circa troglodytarũ insulas fruticẽ in alt uocari isidos plocamõ corallio similẽ sine foliis: pcisum mutato colore in nigrũ durescere. cũ cadat frãgi. Itẽ aliũ q̃ uocet charito blepharõ efficacẽ in amatoriis: spatalia eo facere: & monilia fœmias: spatalia a delitiis ornamẽta nomẽ habuerũt: nã spatalo idẽ ẽ qđ dliciose ago: si scribat sine aspiratione: nam spathe cũ aspiratiõe: uñ spathale dr̃ ab ipsis gręcis το υφαντικον εργαλειον σπαθην κροκην: ut si pãniculũ dicas. Est ẽt apud græcos. σπαθαν το σπαταλαν το αφειδως αναλισκειν. ut sint spatalia a minime necessario sumptu dicta: planeq prodigo. ¶ Da sodes a te. fac ipensam de tuo. ¶ Hęc menæchme cura: subaudi quæ dixi. ¶ Obtrudit fores. impellit: ut claudat.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ IN auris: sepatc legẽdũ ẽ: ut sint duo uerba i: & auris: faciẽda ãt nõ faciẽdas scribẽdũ ẽ hi sẽsu: da mihi stalagmia faciẽda i auris: põdo duũ nũmũ. Stalagmia ex codi. antiqs: & metri necessitate: & nõ spathalia ut correxit Ge. merula: & legit Pi⁹ cõtra uersus tõnẽ: & codicũ ueterũ lram: in qbus scriptũ ẽ statacmia lr̃is nõ abolitis: est enim stalagmiu3 aurium ornamentum: ut ait Festus. Da sodes: & non da hospes ex codicibus antiquis: & uersus concinnitate. ¶ Reueniant: scribendum est metri necessitate: & non ueniant: neq ueneant: & id significat: ut referantur: redeantq domũ.

QVARTVS ACTVS.

Mulier uxor. Peniculus.

EGo ne hic mendiciar in matrimonio,
Vbi uir compilet clanculum quicquid domi est,
Atq; ad amicam deferat? pe. quin tu taces?
Manifesto faxo iam opprimes, sequere hac modo
Pallam ad phrygionem cum corona hinc
Ferebat hodie, tibi quam surripuit domo.
Sed eccam, quam coronam habuit. num mentior?
Mu. Hem hac abiit. pe. si uis persequi uestigiis.
Atq; ædepol eccum optume reuortitur.
Sed pallam non fert. mu. quid ego nunc cum illoc agam?
Pe. Idem quod semper. male habeas. mu. sic censeo.
Pe. Huc concedamus. ex insidiis aucupa.

Menæhmus subreptus. Mulier uxor. Peniculus.

AT hoc uiuitur more morum molesto maxume oium,
Atq; uti quiq; optumi sunt maxumi, moré hũc habent.
Cliẽtis sibi oẽs uolũt eẽ multos. bõi ne an mali sient,
Id haud q̃ritant. res quæritur magis, q̃ clientum fides
Quoiusmodi cluat. si pauper est, atq; haud malus
Neq̃ habetur. sin diues malus est, habetur is cliens
Frugi, qui neq; leges, neq; æquom, neq; bonum usq̃ colunt,
Solicitos patronos habent, datum denegant, quod datum est.
Litium pleni, rapaces, fraudulenti sunt uiri.
Qui aut fœnore, aut periuriis paratam rem habent.
Mens in querelis. iuris ubi dicitur dies, simul
Patronis dicitur, quippe qui pro illis, quæ male fecerint
Loquãtur, aut ad populũ, aut in iure. aut ad iudicem res est
Sicut me hodie nimis solicitum quidam habuit cliens.
Neq; quod uoluit agere, quicq̃ licitum est ita me adtinuit,
Ita detinuit apud ædiles præliis factis plurimis,
Pessumisq;. dixi caussam, conditiones retuli
Tortas, confragosas. plus minus opusq̃ erat multo. dixeram
Controuersiam. ut sponsio fieret, quid ille, predem dedit.
Nec magis ego manifesto teneri hominem unq̃ ullum uidi
Omnibus malefactis. testes tres aderant acerrumi.
Di illũ omnes perdant. ita mihi hunc hodie corrupit diem.
Meq; adeo, qui hodie forum oculis unq̃ inspexi meis.
Iussi apparari prandium. amica expectat me, scio.
Vbi primum est licitum, illico properaui abire de foro.
Irata est credo nunc mihi. placabit palla, quam dedi,
Quã hodie uxori abstuli, atq; huic detuli. pe. qd ais? Vx. uiro
Me malo male nuptá. pe. satin audis, q̃ illic loq̃r? Mu. satis.
Me. Si sapiã, hinc intro abeã, ubi mihi bñ sit. Mu. máe male erit
Næ illam mecastor fœnerato abstulisti? sic datur? (potius.
Clanculum te istæc flagitia facere censebas potesse?
Me. Quid illuc uxor negocii? mu. mé rogas? Me. uin hũc rogé?
Pe. Aufer hinc palpationes. Me. perge tu. quid tu mihi

antq; domum.

SARACENVS.

EGo ne hic. Vxor menęchmi ciuis: cũ sibi nouisset a uiro surreptã uestẽ meretriciq; traditã lamẽtat̃: s; interea menæchmus uir reuertit̃: mireq; fiunt frustrationes: & illusiones. ¶ Seq̃re hoc mõ. Lege poti⁹: sequere hac me. Eccã coronã. Quã alter abiecerat in uia menæchmus. Persequestigiis: putabãt nãq; illac pertransisse menæchmum.

VALLA.

EGo ne. Mulier menæchmi ciuis oiu; : q̃ euenerãt: fcã certior: ira cõcita marito it obuiã cũ pasito. ¶ Mendiciar. médica ero. ¶ Vir cõpilet. diripiat: dispoliet. ¶ Ex isidiis aucupa: ex loco isidioso: & occulto ausculta: quid agat: trãslatiõe sumpta ab auiculaꝝ captatoribus: dixit aucupa.

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS

¶ MENdiciar uetuste positum.

AT hoc utunt̃. Conq̃rit̃ ciuis menęchm⁹: amico dũ dat operã: lõgioré pp morã prãdiũ omisisse. ¶ Cliẽntis mltos. Magna qppe erat nobiliũ laus cliẽtib⁹ abũdare: q apud romãos iuxta pupillos secũdũ obtinebãt locũ: p qb⁹ id facere p̃roni cõsueuerũt: qđ p filiis parẽtes: id qđ uř cęsar i q̃dã oĩone attiger̃: cliẽtes iquiẽs sine sũma isamia d̃feri nõ pñt: qb⁹ ẽt a ppiqs nr̃is auxiliũ ferre istituimus. ¶ Cluat. Prosit hoc loco: alr̃ eluer̃ certare dicim⁹ & noiare: ut author No. & cui⁹ ipe utit̃ testimõio Ennius. pgẽtes eẽ cluebat oium miserrimus. Aut i iur̃. Vbi legib⁹ iudicabat̃. ¶ Ad iudicẽ. Apđ qué de pmissis: uř pactiõib9 litigabat̃. ¶ Min9 soli. i. nõ intẽtũ: neq; id litigãdũ satis paratũ. ¶ Prœliis. Cõtẽtiõib⁹. ¶ Tetuli. Tuli: in mediũ ptuli. ¶ Tortas: cõfragosas. Obuolutas: difficiles: pp qđ oñdit p cliẽte iniustã cãm suscepisse: qui furti fuerat accusat⁹. ¶ Male male. i. uald̃ male. ¶ Ne il. meca. fœne. abstulisti. Ac dixisset: sensus ẽ neq; pp hoc aliqđ lucrũ fecisti tibi. ¶ Palpitationes. Blãdimẽta. ¶ Esses pran. Abeo: qđ ẽ cedo. Perge i uiꝝ. Sc; male loq: uerba. n. erga mulierẽ dcã sũt. ¶ Nutat: Qđ pprie capite fit: sicut nictare oculis: hãc dr̃iam notauit No. Plau. quoq; i Asinaria: illa illi hõi ne nutet nictet ãnuat. ¶ Palla iqt. Meli⁹ forte inq̃. ¶ Quis arguit. Oñdit: patefecit. Virgi. degeneres aios timor arguit. ¶ Noctuã q̃ tu tu. Vocẽ: q̃ noctuę uidẽr̃ emitter̃ expssit: q̃s nouẽ uoces habere tradidit Plini. nigidio teste: De noctuis meminit Aristo. lib. ix. de historia animalium: sunt enim ex earum genere: quę interdiu cernere ne-

Cluẽre qđ sit

Nictare qđ sit

Excidere quid sit

quesit:noctu cibū uenant: matutino scilicet:& uespertino tpe. Excidisse. In obliuionē datū esse. Vir. nec dū etiā causæ irarū scæuisq; dolores exciderāt animo: taliter excidere cadere & dissentire significat.

VALLA.

AT hoc utūt. Menechmus ciuis cū se ad erotium recipit fit obuius uxori a parasito factæ certiori: ut suā maritus pallā ad meretricē ptulerat. pñte quoq; parasito coarguente. Ordo igit uerbo℞ ē. Oēs hoc more maxime utunt̄ mo℞. i. fere cōsuetudo maxima oium est: ut inter mores oēs hoc utant̄ more: ut multos sibi uelint eē cliētes: hācq; exhibēt molestiam. Vti quinq; sunt optumi. i. primū in urbe locū tenētes: optimatesq; sunt. Res magis q̄rit̄. opes inquit sint: ne cliētibus potius exq̄runt q̄ ipso℞ existimationē. Cuiusmodi cluat. sit perhibeat̄. hoc. n. sensu tā Lucre. q̄ Plau. sępe utunt̄ Nonio etiā testāte. Pli. tā cluere ait in certādi significatione dictū. Si diues malus est. is cliēs frugi hr̄. hic & hęc & hoc frugi: un̄ frugalis: frugalitatē parsimoniā fere oēs uocāt. sed Cice. frugalitatē oēs ait continere uirtutes inquiens. Reliquas ēt uirtutes frugalitas cōtinet: quæ nisi tāta esset: & si is angustiis qbus plæriq; putant: teneret̄: nunq̄ eēt. L. Pisonis cognomē tātope re laudatū. Sed qa nec pp metū præsidiū reliquit: qđ est ignauię: nec qui propter auaritiā clam depositū non reddidit: qđ est iniustitiæ: nec qui ppter temeritatē male rē gessit: quod est stultitiæ. frugi appellari solet: eo tres uirtutes: fortitudinē: iustitiam: prudentiā: frugalitas est cōplexa: & si hoc qdē cōe est uirtutū: oēs. n. inter se nexæ: & iugatæ sunt. reliqua igit̄: & quarta uirtus ut sit ipsa frugalitas necesse est. Eius. n. uī esse proprium motus animi appetentis regere: & sedare: semperq; aduersantē libidini moderatā in oi reseruare cōstantiā: cui contrariū uitiū nequitia dr̄. Frugalitas: ut opinor: a fruge: qua nihil melius e terra oritur. Neqtia ab eo: si hoc erit fortasse durius: sed tentemus: & lusisse putem9: si nil sit ab eo: quod ne quicq̄ est i tali hoie: ex quo nihil idem dr̄. ergo & Plau. frugi opponēs malo uirtutibus oibus cumulatū uoluit itelligi. Hn̄t rē paratā. Opes cōstructas. Ita me adtinuit. apud se habuit. Ita me detinuit: occupauit. Quid ille: subaudi dixit. Ne illā. subaudi pallam. Me ecastor. p castora. Fœnerator abstulisti. qa plus tibi igerā mali: q̄ tu mihi ituleris. Sic dat̄: subaudi palla. posse: pro

Frugalitas quę sit

Tristis es? scire oportet. Pe. scit. sed dissimulat malus.
Me. Quid negocii ē? Vx. pallā. Me. pallā, qd? Vx. pallā. qd pa
Me. Nihil equidē, nisi unum, palla pallorem incutit. (ues?
Pe. An tu næ etiam mecum esses prandium? perge in uirum.
Me. non taces? Pe. non hercle uero taceo. nutat, ne loquar.
Me. non hercle ego quidem usq̄ quicq̄ nuto, neq; nicto tibi.
Vx. Næ ego ecastor mulier misera. me. q tu misera es? mihi ex
Pe. Nihil hoc cōfidetius, qui quæ uides, ea pernegat. (pedi.
Me. per Iouem, deosq; omneis adiuro uxor. satin hoc est tibi?
Me isti num nutasse. credis? Vx. iā tibi de istis. illuc redi. (fer.
Me. Quo ego redeā. Vx. eqdē ad phrygionē cēseo. & pallā re
Me. Quæ istæc palla ē? Vx. taceo iā, qn̄ nec rē meminit suā.
Me. Num quis seruorum deliquit? nū ancillæ, aut seruæ tibi?
Responsa, aut loquere, impune non erit. Vx. nugas agis.
Me. Tristis admodū es. non mihi istuc satis placet. Vx. nugas
Me. Certe familiariū aliquoi irata es. Vx. nugas agis. (agis.
Me. Num mihi es irata saltē? Vx. nūc tu nō nugas agis.
Me. Dic mea uxor, quid tibi ægre est? Pe. bellus blādit̄ tibi.
Me. Potin ut molestus ne sis? non te appello. pe. aufer manū.
Sic datur. properato absente me comesse prandium.
Post ante ædeis cum corona hederæ huc intro tetulisti pedē.
Me. Neq; pol ego prandi. neq; hodie huc intro tetuli pedē.
Pe. Tun negas? Me. nego hercle uero. pe. nihil hoc hoie auda
Non ego te modo hic ante ædeis cum corona florea (cius.
Vidi astare quom negabas mihi esse sanum sinciput?
Et me negabas nouisse? peregrinum aiebas esse te?
Me. Quin ut dudum diuerti abs te, redeo nūc demum domū.
Pe. Noui ego te. non mihi censebas esse, qui te ulciscerer.
Omnia hercle uxori dixi. Me. quid dixisti? pe. nescio.
Eam ipsus roga. me. qd hoc ē uxor? qd nā hic narrauit tibi?
Quid id est? quid taces, quin dicis quid sit? Vx. q̄si tu nescias.
Palla est mihi domo subrepta. me. palla subrepta est tibi?
Vx. Mē rogas? me. pol haud rogē te, si sciā. pe. o hoiem malū.
Vt dissimulat? Vx. non potes celare. rem noui probe.
Pe. Oia hercle ego edictaui. me. qd id ē? Vx. qn̄ nihil pudet,
Neq; uis tua uoluntate ipse profiteri, audi, atq; ades.
Et quid sim tristis, & quid mihi hic dixerit, faxo scias.
Palla est mihi domo subrepta. me. palla subrepta est tibi?
Pe. Viden ut scelestus capiat? huic subrepta est, non tibi.
Nam profecto tibi subrepta si esset, salua non foret?
Me. Nihil mihi tecū ē. sed qd tu ais? ux. palla inq̄ perit domo.
Me. Quis eā surripuit? Vx. pol istuc ille scit, qui illam abstulit.
Me. Quis hō ē? ux. menæhm9 qdā. me. ædepol factū nequiter.
Quis is menæhm9 ē? ux. tu istic. me. ego ne. ux. tu. me. qs arguit.
Vt egomet? pe. & ego. atq; huic amicæ detulisti Erotio.
Me. egon dedi? pe. tu, tu inq̄. uin afferri noctuam,
Quæ tu, usq; dicat tibi. nam nos iam nos defessi sumus.
Me. per Iouē deosq; omnis adiuro uxor satin hoc est tibi?
Non dedisse. pe. imo hercle uero nos non falsum dicere.
Me. ego illam non condonaui. sed sic utēdam dedi.

Vx. Equidē tuā nec chlamidē defero, nec palliū quoiq̄
Vtēdū. mulierē æquom est uestimentū muliebre
Dare foras, uirū uirile. quin refers pallam domū.
Me. Ego faxo refertur. Vx. ex re tua, ut opinor, feceris.
Nā domū nunq̄ introibis, nisi feres pallā simul.
Me. Ego domū? Pe. qd mihi futurū ē, q tibi hāc operā dedi?
Vx. Opera reddetur, qn̄ quid tibi erit subreptū domo.
Pe. Id quidē ædepol nunq̄ erit. nā nihil ē, qđ perdā domi
Cōmune cū uxore, Dii uos perdāt, properabo ad forū.
Nā ex hac familia me plane excidisse intellego.
Me. Male uxor mihi se fecisse censet, quom excludit foras.
Quasi non habeam, quo intromittar, alium meliorē locū.
Si tibi displiceo patiundū. at placuero huic erotio.
Quæ me non excludet a se, sed apud se occludet domi.
Nūc ibo, orabo, ut mihi pallā reddat, quā dudū dedi.
Aliā illi redimā meliorē. ecquis hic est ianitor?
Aperite. atq̧ erotiū aliquis euocate ante ostium.

tesse: pro posse. ¶ Palpatiōes: blādimēta. ¶ Palla pallorē incutit. q̄si pallor a palla fiat. ¶ Me comœsses absente prādiū. ibis inqt comœsum me absente prādiū. ¶ Nutat ne loquar signo mōet ne qd dicā: neq̧ nicto. do signū oculis. ¶ Quid tibi ęgre ē. Cur ē: ꝙ mihi succēseas. ¶ Nō te appello: nō tecū loquor. ¶ Cū corona hederæ: perhibet hedera ihibere ebrietatē icincta capiti. ¶ Huc itro te tulisti pedē. Meretricis domū igressus es. ¶ Ego edictaui. i. exposui. dictare. n. exponere ueteres dixerunt: ut Varro testat: uñ dictatores q̄si magr̄i populi. Hora. i epist. Non eqdē insector: dolēdaq̧ carmīa liui. Esse reor. memini: q̄ plagosum mihi paruo: orbiliū dictare. Idē in sermonib9. An tua demēs: uilibus in ludis dictari carmina malis: ide dictata dicunt interp̄tamēta. Iuuena. donec dictata magr̄i peragat. Persi. Ten ciratoꝝ cētū dictata fuisse: ꝑ nihilo pēdas. Ci. de finibus bonoꝝ & maloꝝ. Supiores autē artificio: & uia tradiderūt: q̄ qdē res efficit: ne necesse sit iisdē de reb9 sp q̄si dictata decātare: neq̧ a cōmētariolis discedere. Idē ad Quintū fratrē de caluēti marii orone: qđ scribis miror tibi placere eidē rescribere: p̄serti: cū illā nēo lecturus sit: si ego nihil rescripsero meā in illū pueri oēs tāq̄ dictata pdiscāt. ¶ Huic subrepta est. i. ad utilitatē huius nō tuā. ¶ Salua nūc foret: qa in tua ptāte. ¶ Vin afferri noctuā. Cuius cātus ē tu: tu. ¶ Defessi sumus dicēdo tu: tu. Iterando sæpius tu: tu. Defeciscor defessus sum: sed fecifcor in usu nō est unde fessus. ¶ Ex re tua. utile tibi feceris. ¶ Ego domū: subaudi nō itrabo. ¶ Qui tibi hāc operā dedi. O mulier te adiui.

Pallor uñ dicatur

Dictare quid sit

Defecifco r nō aūt fecifcor

¶ VIVitur ex codicibus antiqs rōne metri: & sniæ cōcinnitate. ¶ Cluat: ꝑ sit hoc loco positum ur̄: & si aliter significet Ply. & Noni. de quo alibi dictū. ¶ Præs: ē is: q sē ꝑ aliquo obligat. interrogatusq̧ a magistratu: si pręs sit: ille rñdet: præs. Hæc Fest. Pōpe. prædes a p̄stādo dicti. ¶ Fœnerato abstulisti. Hoc hoc ē tibi magno cōstabit abstulisse pallā mihi. Vtit̄ hoc dicēdi genere in asinaria. Fœnerato funditat. ¶ Isti. & nō sibi: ut legit pius: cōtra grāmaticæ rōnem & isti ex codicibus antiquis & non sibi: legitur. ¶ Dictare exponere. Nō equidē insectar: delendaq̧ carmina liui esse reor memini plagosum quę mihi paruo: Orbiliū dictare. Inde Dictata magistri in Iuuenale. ¶ Sententia huiusmodi est: peniculo loquente: o mulier: hic te in sermone captat: quū te fateri quærit: pallam tibi subreptam esse: & sic accipit tibi: pro a te p̄sonæ agētis. i. ꝙ tu pallam subripueris. Et deinde inquit: huic subrepta est: &c. i. o mulier hic pallā subripuit: nō tu. nā si tu mulier illā subripuisses: non salua foret: interrogatiue. i. nō ne hēres tu illam: & non amissa a te esset? ¶ Inquā tum ex codicibus antiquis: tum ex sententiæ concinnitate: & nō inquit: ut pius scribit.

VGOLETVS ET GRAPA:

Erotium meretrix. Menæhmus subreptus.

QVis a me hic q̄rit inimicitias sibi, atq̧ ætati suæ?
Mi mēæhme cur an̄ ædeis astas, seq̄re itro. me. māe
Sci qd ē, qđ ego ad te uēio? ero. scio, ut tibi ex me sit uolup.
Me. Imo ædepol pallā illā amabo, quā tibi dudū dedi,
Mihi eā redde. uxor resciuit rē oēm, ut factū ē, ordine.
Ego tibi redimā bis tāto pluris pallā, quā uoles.
Er. Tibi dedi equidē illā, ad phrygionē ut feres, paulo pri9,
Et spinther, ut ad aurificem ferres, ut fieret nouom.
Me. Mihi tu dederis pallā & spither? nunq̄ factū reperies.
Nā ego quidē postq̄ illā dudū tibi dedi, atq̧ abii ad forum,
Nunc redeo. nūc te postilla uideo. er. uideo quā rē agis,
Quia cōmisi, ut me defraudes, ad eā rem affectas uiam.
Me. Neq̧ pol te defraudādi caussa posco. quin tibi dico
Vxorem resciuisse. er. nec te ultro oraui, ut dares,
Tu te ultro ad me detulisti. dedisti eam dono mihi.
Eandem nunc reposcis. patiar. tibi habe, aufer, utere

QVis hic me quęrit: lege a me q̄rit: nā forte pulsanti fores menæchmo: quē non satis cōspexerat indignabūda occurrit: sed uterq̧ in hac scæna: se deludi ab altero censet. ¶ Magis: q̄ ętati suæ. Scilicet cōsulit. ¶ Despicatui. Ludibrio.

SARACENVS.

QVis hic me quęrit sibi. Cū domo excessisset menæchm9 peregrinus: rataq̧ esset erotium amasiū suū esse menæchmū ciuē: audiuissetq̧ pulsari fores: aliū eē existimās: quē sibi q̄rere ait: inimicitias nempe: qđ q meretrices petāt: aliūde sibi uenētur inimicitias. Magis q̄ ætati suæ. q̄ sibi ob uoluptatē amicā putāt. ¶ Quia cōmisi ut me defraudes. Quia deliq: cū tibi pallā dedi: ac spiter: unde tibi ad defraudandum parata uideret occasio. ¶ Ad eā rē. Ad fallēdū. ¶ Affectas uiā. Tibi uis cām inuenire. ¶ Nec te ultro oraui: sed subaudi coactus ab uxore. ¶ In oculos compingite. figite i oculis. ¶ Ne frustrassis: ne frustratū eas. ¶ Quā habeas frustratui. satis inqt mihi cognitus es: aliā tibi exquire: quā falsas. ¶ Irata, mihi succēsēs. ¶ Aedi

VALLA.

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS

bus nūc ego sum exclusissimus: maxie exclusus undiq; ab uxore ab amasia.
¶ AMphi. hic est pluries.

NImis stulte. Et in hac quoq; ut in supiori uterq; deludit: frustraturq;. Nā aduenæ menæchmo dū seruū q̄ritat: fratris uxor fit obuia: rata uiꝝ suū addes se: quē paulo añ fuerat allocuta. ¶ Ganeū. Lupanar. ¶ Heret. in dubio ē: uel meret ꝑ meret: nā cōtrariis uerboꝝ generibus: sępe utit Pla. & attestatur. No. ¶ Cū istoc ornatu. Quia pallā deferebat ab erotio meretrice receptā. ¶ Hecubā. Quā ueluti canē græci lapidib⁹ insectati sūt: qa multa igerere maledicta in gręcoꝝ exercitū iprecariq; isausta nō destitit: ut author ē Dictys cretēsis. Cui. tñ i canē conuersam poetice describit: a thracibus lapidibus obrutā: eo q̄ luminib⁹ polymnestora regē thracū māibus i oculos iniectis priuauerit: ulta polydori cædē filii. nam in xiii. metha. Sic intulit de hecuba ipsa locutus: spectat truculēta loquētē: falsaq; iurātem: tumidaq; exæstuat ira: Atq; ita correpto captiuaꝝ agmie matrū: inuocat: & digitos in pfida lumia cōdit. Expilatq; genis oculos (facit ira ualēte) Immergitq; manus: fœdatq; sanguine sonti. Nō lumen (neq;.n. superest) loca luminis aruit: clade sui thracū gēs irrita tyrāni: Troada teloꝝ: lapidūq; icessere iactu cœpit: at hęc missum reuoco cū murmure saxū Morsibus isegt: rictuq; aduerba parato. Latrauit conata loq: de hecuba quemadmodū polymnestorē manibus ꝑpriis occæcauit ulta cædē filii meminit Euripides tragœdus: ut ex Plutar. didicimus. ¶ Hei decio. Famulū accersit: uel ei ꝑ i de more ueterū: q añ ꝑductū i ponebant e. ut captei uei dixit ex primis lr̄is captiuoꝝ argumenti ꝑ captiui. ¶ Petulātiā. Improbitatē a petēdo dcā ē petulātia: ut tradit a Ci. lib. iiii. de republica. ¶ Cū pthaones. Mendaoino ē: & ut istā scabriciē cōplanemus sic legēdū arbitror: cū uel tū ꝑter oēs. s. noui te. ul' illud pthaones tāq̄ mēdosissimum abiice: & lege cur me derides? ¶ Cū calcha. Hic fili⁹ thestoris & uates eximius apud græcos fuit in bello troiano: de quo meminit dictys cretēsis. Vir. quoq; i. ii. ęnei. hic itachus uatē magno calchāta tumultu: ꝑtrahit i medios & rursus extēplo tētāda fuga canit equora calchas: uerboꝝ sensus est: nō nouisse hominem ꝑ ut nec calcham nouit. Idem hercle dic a me: sanum uis adducere? Hoc modo puto legendum esset: ut sensus sit perspicuus: disposito interloquentium ordine deprauato. Me. Idem hercle: deinde: ut loquatur mulier: ducam eum: postre/

Hecubę fabula

Petulantia unde dicta

Vel tu, uel tua uxor, uel etiā in oculos compigite.
Tu huc post hunc diē pedē ītro nō feres, ne frustrasis,
Quando tu me bene merentē tibi habes despicatui,
Nisi feres argētū, frustra me ductare non potes.
Aliam posthac tibi iuenito. quam habeas frustratui.
Me. Nimis iracunde hercle. tandē heus tu tibi dico mane.
Redi. er. etiā ne astas? etiā audes mea reuorti gratia?
Me. Abiit ītro ocyus i ædeis. nūc ego sum exclusissumus.
Neq; domi, neq; apud amicā mihi iam quicq̄ creditur.
Ibo, & consulam hanc rē amicos, quid faciundum cēseant.

Menæchmus Sosides. Mulier.

QVINTVS ACTVS.

NImis stulte dudum feci, quom marsupium
Messenioni cum argeto concredidi,
Immersit aliquo sese credo in ganeum.
Mu. Prouisam q̄ mox uir meus redeat domum.
Sed eccum uideo, salua sum, pallam refert.
Me. Demiror ubi nunc ambulet messenio.
Mu. Adibo atq; hominem accipiam quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conspectum meum
Flagitium hominis cum istoc ornatu? me. quid illud est.
Quæ res te agitat mulier? mu. etiam tu ne impudens
Mutire unum uerbum audes, aut mecum loqui?
Me. Quid tandem admisi in te, ut loqui non audeā?
Mu. Rogas me? o hoīs impudentem audaciam.
Me. Non tu scis mulier hecobā quapropter canem
Græci esse prædicabant. mu. non equidem scio.
Me. Quia idem faciebat Hecoba. quod tu nunc facis.
Omnia mala ingerebat, quemq; aspexerat.
Itaq; adeo iure cœpta appellari canis.
Mu. Non istæc ego flagitia possum perpeti.
Nam me ætatem meam uiduam esse mauelim,
Quam istæc flagitia tua pati, quæ tu facis.
Me. Quid id ad me? tu te nuptam possis perpeti.
An sis abitura a tuo uiro an non? mu. mos ita est.
Me. Hæc peregrino ut aduenienti narrat fabulas.

Mu. Quas fabulas? non inquã patiar præter hac,
Quin uidua uiuam, q̃ tuos mores perferam.
Me. Mea quidem hercle caussa uidua uictata.
Vel usq; dum regnum obtinebit iuppiter.
Mu. At mihi negabas dudum surripuisse te.
Nunc eandem ante oculos attines, num te pudet?
Me. Heu hercle mulier multum & audax & mala es.
Tun tibi hanc subreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem?
Mu. Næ istuc mecastor iam patrem accersam meum,
Atq; enarrabo tua flagitia, quæ facis.
Heus decio. quære meum patrem tecum simul
Vt ueniat huc ad me. ita rem illi esse dicito.
Iam ego aperiam istæc tua flagitia. me. sanan es,
Quæ mea flagitia? mu. pallam atq; aurum meum domo
Quom suppillas tuæ uxori, atq; illud tuæ
Degeris amicæ. satin hæc recte fabulor?
Me. Quæso hercle mulier, si scis, monstra, quod bibam
Tuam qui possim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare? mu. nescio te ego?
Me. Scis tu me? mu. non te noui? quom Parthaones,
Me derides. at pol illum iam non potes
Patrem meum, qui huc aduenit. quin respicis?
Nouistin tu illum? me. noui cum Calcha simul.
Eodem die uidi illum, quo te ante hunc diem.
Mu. Negas nouisse me? negas patrem meum?
Me. Idem hercle dicam auom si uis adducere.
Mu. ecastor pariter hoc, atq; alias res soles.

Mulier. Menæchmus sosides. Senex.

VT ætas mea ẽ, atq; ut hic usus facto ẽ, gradũ ꝓferã.
Progredi ꝓpabo, si id q̃ facile sit, hau mihi sũ falsus.
Nã ꝑnicitas deserit. cõsit⁹ sũ senectute. onustũ gero
Corpus, uires reliquere. ut ætas mala ẽ merx. mala ẽ ergo,
Nã res plurias pessumas cũ aduenit affert, quas si autumem
Omneis, nimis longus sermo est, sed ea res mihi
In pectore, & corde dura est, quid nam hoc sit negocii.
Quod filia sic repente expetit me, ut ad se irem. nec quid

mo menæchmus sanum uis adducere? iocose cauillans in mulierem non sanos: sed ægrotos potius ducẽdos eẽ.

VALLA.

NImis stulte dudũ feci. Menæchm⁹ aduẽa dũ mesenionẽ seruũ tuũ q̃rit: obui⁹ fctũs ẽ uxori frĩs nẽpe cuis menæchmi: quẽ maritũ suũ ẽ arbitrata: itaq; iter ãbos nascit̃ litigium. ⁋ In ganeum. in lupanar. ganonia: id est suauitas corporis. & gauasthę gaudere dissolui forme studere signt̃. hæc enim sunt: quibus lupanarii homines student. ⁋ Quibus dictis mœret: nempe conuiciis. ⁋ Hominis impudentem audaciã: hoc exclamanter: ac uultuose legendum est. ⁋ Num tu scis mulier hecubam priami uxorem quapropter canem: hoc in cistellaria abũde dictũ. ⁋ Ei decio. Ei pro i imparatiuus modus: ut supra aliquotiens dictum meminimus. Decio serui nomen. ⁋ Sanã es. uideris mihi stulta: q̃ flagitia mea dicas. Quænam hæc. Suppillas: surripis. ⁋ Tuæ degeris amicæ. ad tuam amicam deferendo absumis. Cum pertimes me derides: quia me tuis inquit a me q̃ppiã: iõ me derides. ⁋ Noui cũ cal. si. noui ita ut calchantẽ: nã & calchas calchę: & calchas calchãtis dicit̃: Calchas thestoris fili⁹ i exercitu græcoꝝ apud troiã uates fuit. ⁋ Atq; aĩs res soles: quia perperã agis omnia.

Calchas quid sit

⁋ NAm me ætatẽ meã uiduã eẽ mauelli: uersus hic ita ꝓrsus scribẽd⁹ ẽ ex codi. ãtiqs: recta lege metri: & sniẽ cõcinnitate: & ñ me iã ætatẽ uiduã eẽ manelli: neq; mallelli: ut isulsissime corrigit pius ɔtra metri rõnẽ: sensũ aptũ: & uetusta exẽplaria. ⁋ Parthaõ ætoliæ rex Lactãtio grãmatico in. ii. cõmentario thebaidos pr̃ Oenæi q̃re Achelous in viii. met. Cui. sic alloq̃t œneũ. Accipe me generoꝝ dixi parthaone nate. ⁋ Calcha: pria declinatiõe ꝓ calchante scriptũ reliquit plautus: teste pris. li. vi.

VGOLETVS ET GRAPA:

AT ætas mea. Accersit⁹ a filia socer menęchmi: ut ętatę grauat⁹: senili icedẽs iducit̃ gradu: q & ipẽ siĩitudine formę decept⁹ altercat̃ cum menæchmo aduẽa. Expetit. Vult.

SARACENVS.

AT ętas mea ẽ. Accit⁹ a menęchmi uxore pr̃: ut senex ẽ: tard⁹ icedit: q̃rẽs senectutẽ suã: ide porro filiã carpit suã post re ꝑcepta menęchmũ ꝑegrinũ ꝓ marito: q ꝓ isano se hitũ itelligẽs: se simulat isanire. ⁋ Gradũ ꝓfer. icedã. ⁋ Hau sũ fal. satis itelligo. ⁋ Cõsit⁹ sũ sene. senio cõfectus. Quasi uno in loco cofixus. ⁋ Vt. æ. m. ẽ er. subaudi senect⁹. ⁋ Quasi au. oĩs: ferr̃ oẽs ɔtẽderi.

VALLA

⁋ MErx: ex codi. ãtiqs: & sniẽ cõgruitate: & ñ mors: ut Pius cõmẽtat̃ iepte.

VGOLETVS ET GRAPA:

SARACENVS

Carere qd sit.

¶ VElitati estis.i.cōtēdistis: qd uelitare diffusius dictū in asinaria. ¶ Qui. Pro quo mō. ¶ Esto. Cōcedētis ē. ¶ Carere. Scarminare: de quo uerbo meminit Var. attestatus hunc plau. locū. Neuiū quoq; carete.n.a carendo inqt: q lanā tū purgāt: ac deducāt: ut careat spurcitia: ex quo carminari dr lana cū ex ea careat: qd in ea hæret. ¶ Pēsum. Globus lanæ. ¶ Ampulat spē. Vitiū est: legere amplius: ne postules & uerba sunt sensui accomodata: sed ubi mulier legitur: dic mulieri: & illud recte perhibent sit principium sequentis clausulæ.

VALLA.

¶ QVID me accersit. Cur me uocet. ¶ Cōmissi iurgii est causa.i. contentio aliqua interuenit: ac inter ipsos oborta est. ¶ Iratus dest. succēsens abste ē alienus. ¶ Velitati estis inter uos. Leuiter cōtendistis. Velites.n. rorarii: ac leuis armaturæ milites: quos Ci. uolites i libro de re militari appellauit ingens: more ueterū uelocissimi cū scutis leuibus pedites ad hoc ipsu; exercitati iisdē miscendi: quos expeditos: quasi uolitātes uolites appellabant: inde uersa littera o in e uelites: a quo uelitati leuiter cōtendere: quod uerbū sunt qui putant a uellēdo fieri. Nā uellicare ē duobus primoribus digitis quēpiā apprehendēdo astrictis lāciare. ¶ Nō lō. lo. noli lōga uti oratione: nāq; a græcis logos: a nostris oratio. ¶ Cui mandauisti. subaudi me concredidisti: dedisti. ¶ Quotiēs tandē edixi: præscripsi: pcepi: uñ edicta ptorū & ædiliū. ¶ Qui ego istuc. Qui quō. ¶ Quæ hęc malū: aduerbialiter. ¶ Vna opa: una eade; rōe. ¶ Pēsum: fusū. ¶ Iubeas lanā carere. Varro in menæchmis Plau. iubeas lanā carere. idē est hoc uerbū in cemotria neuii carendo: q eā tū purgant: ac deducunt: ut careat spurcitia: ex quo scarminari tū dr: cum ex ea carent: qd in ea hęret. ¶ Auratā: auro comptā. ¶ Suppillat mihi auru;: furtim rapit. ¶ Ad meretrices degerit. Apud meretrices absumit. ¶ Insontem insimules.

Velites q dicantur

Insons qui dicatur

inocentē crimineris a morbo sontico: quo totu; corpus cōtabescit insons dictus. At ælius stilo sonticum morbum in.xii. significare ait: certū cū iusta cā: qm nōnulli putant esse: qui noceat: q sontes significat nocentes. Neuius ait sonticam esse oportere causam: quam obrem perdas mulierem.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ QVOq; ex codicibus antiqs: & recta sententiæ cōgruēna: nō quoi: ut inepte cōmentatur pius. ¶ Illi addendū fuit metri necessitate: ne pes unus deficeret. ¶ Carpere hic legēdū uidet: tu; ex uerbi significatiōe: qd attenuare significat: ut No. inquit: adducēs illud Virgil. nec nocturna quidē carpentes pensa puellæ: tū uero ex uersus necessitate: qui non patitur trochæū in penultimo pede id qd esset: si carere legeret: ut ex Varrōe legendū uidet: locū hūc citante: sed cui standum: ne sit: docti iudicent. ¶ Ancillas penū ex codi. atiqs: recta sniq conformitate: & uersus cōcinnitate: nō āpullosam: ut imperite ait pius: falso adducēs codices ueteres: quæ uox ēt sniæ nō cohęret: neq; āpli9 ne postules: ut bernardus Sarra. inqt: cōtra ēt uersus rōnē: hoc āt inqt: o mulier: qui uir tuus te auratā: & uestita bñ hȝ: & tibi bñ pbet ācillas: & penū: ita ut nihil desit tibi: melius est tibi sanam mentē sumere.i. nō stultā esse: nec est hic prouerbium ullum: nec opus est scribere mulieri: ut inquit Bernar. Sarra. Pius: hoc loco: nec sententiæ: nec rationi carminis seruiens: legit ad ibo hominem atq; alloquar absq; illo uerbo scibo: & male: quia omnino uerbum ipsum requiritur ad perfectam sententiam: & uersus claudicaret absq; illo: ut patet intuenti.

¶ Ad hominem

Id sit mihi certius facit, quid uelit, quid me accersit,
Verum propemodum iá scio quid fiet rei. credo
Cū uiro litigiū natū esse aliquod ita istæc solent, quæ uiros
Subseruire sibi postulāt, fretæ, dote feroces.
Et illi quoq; haud abstinēt sæpe culpa. uerū est modus tñ.
Quo id pati uxorē oportet. nec pol filia unq̃ accersit patrē
Ad se, nisi quid cōmissi adiurgii est caussa. sed quicquid est,
Iá sciá. atq; eccá eá ipsam añ ædeis, & eius tristē uirū uideo.
Idest quod suspicabar. ibo aduorsum. appellabo hanc.
Mu. Salue multū mi pater? Se. saluasis. sed cur ab tuo seruo
Accersi iubes? quid tu es tristis? quid ille abste iratus
Destitit? nescio quid uos uelitati estis inter uos duos.
Loquere, uter meruistis culpam, paucis, non longos logos.
Mu. Nusq̃ equidē quicq̃ deliqui hoc primū te absoluo pr.
Verū uiuere hic non possum. neq; durare ullo modo.
Proin tu me hinc abducas. Se. quid istuc est? Mu. ludibrio pr
Habeor. Se. unde? Mu. ab illo quoi mandauisti meo uiro.
Se. Ecce autē litigiū. quoties tandem edixi tibi,
Vt caueres, neuter ad me iretis cū querimonia?
Mu. Qui ego istuc mi pater cauere possū? Se. me iterrogas?
Nisi non uis. quoties mōstraui tibi, uiro ut morē geras?
Quid ille faciat, ne id obserues, quo eat, quid rerū gerat.
Mu. At.n. ille hāc amat meretricē ex pxumo. Se. sane sapit.
Ob istanc industriá etiá faxo amabit ãplius.
Mu. Atq; ibi potat. Se. tuan ille caussa potabit minus,
Siue illic, siue alibi lubebit, quæ hæc (malū) ipudentia est?
Vna opera prohibere ad cœnam nē promittat, postules,
Neue quenq̃ accipiat alienū. apud te seruiren tibi
Postulas uiros? dare una illi opera pensum postules,
Inter ancillas sedere iubeas, laná carpere.
Mu. Non quidē mihi aduocatū pater adduxi. sed uiro.
Hinc stas, illinc causam dicis, si ille quid deliquerit.
Se. Multo tanto illū accusabo, q̃ te accusaui amplius.
Quando te auratā & uestitā bene habet. ancillas, penum
Recte præbet, melius saná est mulier mentem sumere.
Mu. At ille mihi suppilat aurū, & pallas ex arcis modo
Me despoliat. mea ornamenta ad meretrices degerit.
Se. Male facit, si istuc facit. si non facit, tu male facis,
Quæ insontem insimules. Mu. quin etiam nunc habet pallā pr,

¶ AD hominē aliquē loquar. Lege potius adibo hoiem: atq; alloquar. ¶ Viere. Est uiere tradētibus. No. Fest. Varrone. Vincire: inflectere: alligare: uñ uimina: & ide uietus languidus: & sine ui: ac naturalibus uiribus priuatus: qd ēt pbat Dona. iqens: uietus mollis: flacidus: & flexibilis corpore: unde uimina: & uineta. Terē: quoq; hic ē uetus uietus ueternosus senex. ¶ Quid mihi. Capit menęchmus p tēpore cōsiliū: ut insaniā simulet: seq; ab illo♃ liberet molestia. ¶ Pāciculās: Est pādiculari toto explicato corpore oscitare: ide dies pādicularis a Fest. dictus: qui & cōicarius: in quo oibus diis cōiter sacrificabat. ¶ Heu hoc. Vox bacchātiū: & furentium est. ¶ Bromie. bacche: dictus est bromius a potu βρωμειν a fremendo.

SARACENVS. Viere qd sit

Pandiculari quid sit.

Et spinter, quod ad hanc detulerat. nunc quia resciui, refert.
Se. Iam ego ex hoc, ut factum est, scibo. hominē adibo atq; alloquar.
Dic mihi istuc menæhme, quod uos dissertatis, ut sciā,
Quid tu tristis es? quid illā autē iratā abste destituis?
Me. Quisquis es, quicquid tibi nomen est senex. summum Iouem,
Deosq; detestor, Se. qua de re, aut quoi omnium rei?
Me. Me neq; isti male fecisse mulieri, neq; quod me arguit,
Hanc domo abse surripuisse, atq; abstulisse. delirat.
Si ego intra ædeis huius unq̄, ubi habitat, penetraui pedē,
Omnium hominum exopto ut fiam miserorū miserrumus.
Se. Sanum es, qui istuc exoptes, aut neges te unq̄ pedem
In eas ædeis intulisse? ubi habitas insanissume?
Me. Tun senex ais habitare me in illisce ædibus? Se. tu negas?
Me. Nego hercle uero. immo si non hæc eludere neget.
Mu. nisi ex quo nocte emigrasti. Se. concede hoc filia.
Quid tu ais? non hinc emigrasti? Me. quem in locum? aut quamobrem obsecro?
Se. Non ædepol scio. Mu. profecto ludit te hic. non tu te tenes?
Se. Iā uero menæhme satis iocatus. nūc ad rē age redi.
Me. Quæso quid mihi tecum est? unde, aut quis homo tu es, quid nocui
Tibi, aut adeo isti, quæ mihi molesta est quoquo modo?
Mu. Viden tu illi oculos urier? ut uiridis exoritur color.
Ex tēporibus, atq; fronte? ut oculi scintillant uide.
Me. Quid, mihi melius est, q̄ñ illi me insanire prædicant,
Ego me assimulē insanire. ut illos a me absterreā.
Mu. Vt pādiculās oscitat̃. quid nunc faciā mi pater?
Se. Cōcede huc mea nata ab istoc q̄ potes longissime.
Me. Euhoe atq; heu bromie. quo me insiluā uenatū uocas?
Audio, sed non abire possum ab his regionibus.
Ita me illa ab leua rabiosa fœmina obseruat canis.

¶ ALiqua loqr: pfabor qpia;. ¶ Quid uos disertatis: disputatis inter uos. ¶ Abstulisse delirat. insanit. ¶ Nisi qua nocte emigrasti: iuisti ad meretricem. ¶ Aut ob quā rem obsecro: subaudi emigrauerim. ¶ Oculos uiere. i. deflecti. Diuus Augustinus in dilalecticis: flexū uelut icuruū uietū ueteres dixerunt: unde uietos: q cantu ambiant̃ rotaru; ligna uocant. ¶ Vt oculi scintillant uide. quod isanorū propriū est. Persi. Scintillāt oculi: dicisq;: facisq;. Quod non sani eē hois: nō sanus iuret orestes. ¶ A me absterreā: terrore āmoueam. ¶ Vt pādiculās obscitat̃. Fest. Pandicularis dicebat̃ dies: idē & cōicarius: in quo oibus diis cōiter sacrificabatur: pādiculari dicunt̃ qui toto corpore oscillātes extēdūtur: eo q pādi fiāt. Tā oscito q̄ oscitor in eadē significatione. Persi. Oscitat herster nū dissultis undiq; malis. Oscitatio inqt Dona. est ai ociū: & securitas dicta ab ore ciendo. i. cōmouēdo. ¶ Heu bromie. bromius Bacchus a græcis dr̃: qa bremo fremo. Luc. Cardię pnasus gemio petit ęthera colle. Mons bromio: phœboq; sacer.
¶ QVA de re. Ioā. bap. Pius hic nescit: quid balbutiat: nā existimās menæchmū sermonem continuare: sententiam conatur elicere: quæ nec caput: nec pedes habet: præterea quis sic unquā latinorum locutus ē: me isti non malefecisse qua de re: aut cuius rei rerum omniu;: non sunt hę plautinæ similes elegantię: addendum ē igitur persona senis: dicētis qua de re iusiurando: scilicet tāto te astringis: aut cui omnium rei? idest ad quem finem: & effectum prorsus omnium? nec cuius scribi posse uersus patitur. nec sermonis latini congruitas. ¶ Neq; qd me arguit: ita corrigendus est uersus: ut & pedibus suis constet: neq; claudus incedat: ut perperam reliquit Pius: & sententia plana sit: constructioq; uerborum latina: aliter eni; ex uersu sequenti nullum sensum elicias. ¶ Immo si non hæc elndere neget: ita scribendum censemus ex codicibus antiquis: in quibus: sin hęc eludere neget scriptum ē: sensus est: immo si hæc non neget: idest non desinat eludere me: subaudiendumq; per aposiopesi;: testes dabo: me nuper eum naui huc accessisse: neq; unq̄ alias huc pedem retulisse. ¶ Nisi ex quo nocte emigrasti: præponenda fuit persona mulieris: ad rectum sensum eruendum: & addendum ex metri necessitate: & sententiæ concinnitate. sensus est: interpellante muliere: ut fateat̃ menęchmū uerū dicere: se. s. non habitare in illis ædibus: sed nisi ex quo tpe ab eis nocte discesserat: cōcede hoc filia. Senis sunt uerba sunt ad mulierē: cui tanq̄ pater iā fauet: eiusq; ptes tutari p̄optus illā blade filiæ appellatiōe ad se uocās. Deinde ad menæchmū uertēs sermonē illū interrogat: qd tu ais: &c. ¶ Hoc: pro huc frequēs plauto locutio: ut i rudēte. cōcede hoc tu leno: & alibi sæpius. ¶ Quid nocui. hic addēdū fuit: tū ut uersus integer esset: q uno pede mancus erat: tū ut sequēs intelligeret̃: ac sensu suo constaret: id qd pius nō aduertit cæterorum oium cēsor acerrimus. ¶ Vrier: ex codi. antiqs: litteris clarissimis: & nō abrasis: neq; uetustate abolitis scribēdū est: & snię optime cōuenit: quū infra ēt dicat: ut oculi scintillant uide: & nō uiere: ut garrit pius authores huius uerbi uiere adducēs: qd̃ utiq; cum alligare significet: nihil ad ppositū facit: idem & Sarra. nugans fabulat̃.

VALLA.

Pandicularis dies q dicatur.

VGOLETVS ET GRAPA.

Locus restitutus.

Locus restitutus.

SARACENVS

¶ Post aīt illi circo salus. Oia mēdis scatent: sic legendum uelim: post aīt illic hircos alius: de sene.n. loquitur: & illic pro ille. ¶ Cito. Voco: accerso. ¶ Notas in huius ore. An ex ipsius facie aliquid coniectas: quod isaniam indicet. ¶ Male. Pro ualde. ¶ Titanum prognatum: cygno patre. Hoiem execratur multa ætate cōfectū: sed ubi cynno pſelegitur: legerē cælo patre ex Diodoro: qui in quarto de titanibus locutus inqt: cælū ex pluribus uxoribus suscepisse filios qnq: & quadraginta: horū decē & septē ex Titea ortos ꝓprie noīe singulos: cōi autē oēs a matre appellauit Titanas: uel si cygno legatur: intellige cygnū Martis filiū: quē Hercules occidit rapientē: que delphico apollini offerebantur munera: quo dicto uideret arguere uirum furti: qui ab ea palam surripuebat. ¶ Scipione. Baculo. ¶ Me quidē si attigeris. Aposiopesis: subaudiēdum dabis pœnas. ¶ Ancipitē. Vtrinq; acutam: & utrinq; nocentem. ¶ Dedolabo. Minuā: est eni proprie dolore ligni: uel alterius rei asperitate complanare: unde dolabra dicta fabrorum instrm: quo dolat. Vir. i priape. Sed rude lignum uillicus dolauit. ¶ Assulatim. Vt minutati: auctor No. ¶ Acdētius. Vehementius ab eo: quod ædo. i. ꝓfero leonē autem gætulum senem dixit. Gætuli eni populi libyæ dicūtur: quorū rex fuit iarbas Iouis filius & gætulia eorum regione: quę magnis leonibus abundat: gætulū adiectiuum hoc loco positū: ut apud Vir. Et gætulę urbes: genus insuperabile bello. Equis iūctis manere. Subaudi licet.

Titani qui dicantur.

VALLA.

¶ ILLI circū alius. Illi fœminæ: alius senex intelligitur. ¶ Amplius enim hæreo. magis dubito inqt. ¶ Ni occupo: nisi prius capio. ¶ Barbarū. i. scæuum: & imitē. nam barbarus a priscis non modo sermone notabatur: sed etiā uita: & factis. ¶ Titanū. ab eo quod est titan titanis: titanus titani: ut elephas elephātis: elephātus elephanti: cyclops cyclopis: cyclopus cyclopi. notum est i fabulis: titanas dictos: qui surripere cœlum Ioui contenderūt a matre titea: ut Diodorus. ¶ Cygno patre. q̄si furioso nempe filio Martis: quem ut Hesiodus tradit: in aspide occidit Hercules: si pro cygno cælo legatur: quia titanes cæli filii: ut Hesiodus in theogonia. ¶ Atq; artua. artua antiq; dictum: nam nunc artus artus dicitur. ¶ Si attigeris: per siopesim figuram dictum: ac si diceret grauius mulctabo. ¶ Ancipitem: quæ utrinq; secet. ¶ Dedolabo. Dedolare est crassius cōminuere: unde & dolabra dicta: sicut leuigare: polire. ¶ Assultatim: assultando in ipsum. ¶ Accurrandū mihi: magna cura prouidendum. ¶ Olentem: fœtorem: mittentem. ¶ Edentulum: sine dētibus. ¶ Sonitus ungularū: licet ungula formam diminutiuam habeat: non tamen diminutionem significat. Est enim animaliū fissum unguem non habentium: ut equorū multorum. ¶ Edictū apollinis: quod mihi apollo prescripsit. ¶ Iam quantum potest: q̄ celeriter a me fieri potuerit.

Barbar⁹ q dicatur.

Dedolare qd sit.

Post autem illic hircus alius, qui sæpe ætate in sua
Perdidit ciuem innocentem falso testimonio.
Se. Væ capiti tuo? Me. ecce Apollo mihi ex oraculo iperat,
Vt illi oculos exuram lampadibus ardentibus.
Mu. Peri mi pater. minatur mihi oculos exurere.
Me. Hei mihi insanire me aiunt ultro. quom ipsi insaniunt.
Se. Filia. Mu. heus qd ē? qd agim⁹? Se. qd si ego huc seruos
Ibo, adducā, qui hūc hinc tollāt, & domi deuinciāt. (cito?
Priusq̄ turbatum quid faciat. Me. amplius enim hæreo.
Ni occupo aliqd mihi consilium, hi domū me ad se auferēt
Pugnis cæsum. Mu. notas in huius ore quicq̄ pater?
Se. Næ iam his oculis abscædat in malam magnā crucem.
Me. Faciam, quod iubes. Apollo. Se. fuge domū qm̄ potes,
Ne hic te obtundat. Mu. fugio amabo. obserua istūc mi pr.
Ne quo hic habeat. sū ne ego mulier misera, q̄ illæc audio
Aut male illunc amo? Me. uirū hūc ego primā ipurissumū,
Barbatū, tremulū, titanū, cycno prognatū patre.
Me. Ita mihi iperas, ut ego huius mēbra atq; ossa atq; artua
Cōminuā illo scipione, quē ipse habet. dabitur malū.
Se. Me quidē si attigeris, aut si propius ad me accesseris,
Me. Faciā quod iubes. securi capiā ancipitē. atq; hunc ego
Senē exossem reddā dedolabo assulatim uiscera.
Se. Enimuero illud præcauendū. atq; accurrandū mihi.
Sane ego illū metuo, ut minatur, nequid male faxit mihi.
Me. multa mihi iperas Apollo. nunc equos iūctos iubes
Capere me indomitos feroces, atq; currū inscendere,
Vt ego hunc proterā leonē gætulū olentē edentulū
Iā ascendo in currū. iā lora teneo. iā stimulus in manu est.
Agite equi. facitote sonitus ungularū appareant
Cursu cæleri, facitote in flexu sit pernicitas
Pedū. mali equis iunctis manere, & ecce Apollo denuo
Me iubes facere ipetū in eū, qui stat, atq; occidere.
Sed quis hic est, qui capillo me hinc de curru deripit.
Imperiū tuū demutat, atq; edictū Apollinis?
Se. Heu hercle morbū acrē & durū. Dii uostrā fidē.
Vel hic qui nunc insanit, quā ualuit paulo prius.
Ei ecce derepente tantus morbus incidit.
Ibo atq; accersam, adducāq; medicū iam quantū potest.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ ILLIC hircus alius non circosalus: neq; chrysalus: ut Pius in membraceis: & priscis codicibus legisse se mentitur nam in illis scriptum est illic ircosalus: quod si paulum acuminis habuisset: facile uidisset per litterę separationem illic legendum esse: & hircus alius: & sic sententiam clarā resultare. ¶ Exurere: ex ueteribus codicibus: & sententie conformitate: & non eruere: ut legit Pius contra metri rationem. ¶ Pugnis cæsum: addenda fuit uox cæsum: tū ut uersui deficiens pes suppleretur: tum uero: ut non pugnis ablatum domum se menæchmus dixisse uideretur: quum nō pugnis: sed manibus auferantur homines: uel brachiis tergo iumentis: aut cruribus. Sed multo cohæret magis cæsum

pugnis

pugnis dicere:ut Pius ipse non negauerit:qui tamen uersum illum tam mutilū legit. Virum hunc ego perimam im purissimum:ita legendum est:preponēdaq̧ persona Menæchmi:& sic sensus optimus elicietur:& uersus non claudi cabit:quod a Pio non uisum:& tam sibi q̄ ceteris ignotum relictū fuisse non est miruȝ:ut qui plurima huius generis: & maiora admodum ignorauit. Titanum cygno prognatum patre ex codi. antiquis:& non q lucet. Atq̧ hunc ego senem exossem reddā:addendum fuit ego in fine:prioris uersus necessitate pedis deficientis & dictio:nisi e sequenti abolenda:uti uana & superfluēs:& substituendū:reddā:ut snia intelligeretur:& uersus quadrarent & non supplēdū occidā:ut hariolatur Pius. Olentem edentibus:allusit ad leonem:cuius aia graue olere dicit:quēadmodū & huic seni spūm:q e dētibus exit:hoc est ex ore fetidū dicere intendit:nō propter dentes tātū.ut Pius multis accidere ait. Malim eqs iūctis māere:& ecce apollo denuo:ita legēdus uersus ē ex cod. ātiqs:& ñ subitelligēdū ptās ē:ut fabulat Pius.

Menæchmus Sosides, Sacerus seruus.

IAm ne isti abiere quæso ex conspectu meo?
Qui me ui cogunt, ut ualidus insaniam.
Quid cæsso abire ad nauem, dum saluo licet?
Vos omnies quæso si senex reuenerit,
Ne me indicetis qua platea hinc aufugerim.
Sa. Lumbi sedendo, oculi spectando dolent.
Manendo medicū, dum se ex opere recipiat.
Odiosus tandem uix ab ægrotis uenit.
Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium. nunc cogito
Vtrum me dicam ducere medicū, an fabrum.
Atq̧ eccum incedit, mouet formicinum gradum.

SARACENVS.

IAM ne isti. Menechmus cuȝ solus restituisset: euasionem instantis metus sibi fuga quęsiuit. Sacerus quoq̧ seruus iducitur missus a sene: ut medium aduocaret. ¶ Manēdo:expectando. Virgi. Te quoq̧ magna manēt regnis penetralia nostris. ¶ Crus. Quod eū a genu ad pedē usq̧:ridicule autem & iocose dictū est de æsculapio: & apoline. ¶ Formicinum graduȝ. Vt formice solent minutissimum.

VALLA.

IAM ne isti abiere. Menechmus illis abeūtibus proripit se in fugam ad nauē. sacer⁹ seruus medicum præstolat cuius ope curetur Menechmus. ¶ Vt ualidus:pro ut ualeo. ¶ Dū saluo licet:donec saluus sum. ¶ Lumbi sedendo. Lumbus dexter inquit Pla. hoibus est latior:& minus pinguis:sicciorq̧ utriq̧ autē pinguitudo e medio exit. ¶ Qua platea:qua parte plateæ. ¶ Oculi spectādo:dum specto:an medicum uideam. ¶ Exopere. subaudi medicatio. ¶ Aesculapio:statuę æsculapii:quem asclepiadem uocāt græci:qui de medicina cōplures religt libros:quē appollinis filiū ex coronide uideri uoluer. ¶ An fabrū:q cōcinet statuas. ¶ Formi. gr. passum breuē formicis ɔsimilē.

Nota de lūbo.

Medicus. Senex.

QVid esse illi morbi dixeras? narra senex.
Num laruatus erat, aut ceritus? fac sciam.
Num eum ueternus, aut aqua intercus tenet?
Se. Quin ea causa duco te, ut id dicas mihi.
Atq̧ illum ut sanum facias. Me. per facile id quidem est
Sanum futurum, mea ego id promitto fide.
Se. Magna cum cura ego illum curari uolo,
Me. Quin suspirabo plus sexcentum dies,
Ita ego eum cum cura magna curabo tibi.
Se, Atq̧ eccū ipsum hominem. obseruemus quā rem gerat.

SARACENVS

QVid esset. Medicus eccersit⁹ a sene exquirit cām morbi. ¶ Laruatus:aut certi⁹: hoc est uel laruis agitatus:aut cereris spiritu affectus:qd ceritus dicat satis est in amphytrione enarratum:ubi sosias inqt: iube pro cerita circūferri. ¶ Veternus. Morbus ē:quē quidā hidropisim uocauerunt:ut Do. Serui. quoq̧ & Fest. freti auctoritate Catonis:qui inqt:ueternosus quū plurimum bibit:tū maxime sitit:quidam autem autumāt diuersum esse morbū ueternū ab hidropisi:ut est legere apd celsum:a quo hidropisis morbus alio noie aqua intercus appellat. sunt.n. hidropici:quos aqua intercutem male habet. ut ēt sentit No. Hidropisis sunt species tres: ut idem refert Celsus: cōmunis tamen est humoris nimia abundantia:ob quam ne ulcera quidē his ægris facile sanescunt:hoc malū per se sæpe incipit:sæpe alteri uetusto morbo maximeq̧ quartane superuenit:inter initia nō difficillima curatio est. At si malū inueterauit: nō sine molestia discutitur aqua itercus:Pri. uult adiectiuū esse nomē ut dicat aqua itercus:aq̄ itercutis: q̄.s. inter cutē sit. Sed redeo ad ueternū: q oino diuersus est morb⁹ ab hidropisi:grauē.n. signt somnū:ut retulit ꝑbus quē celsus: & greci lethargū dnt: ē.n. i eo morbo iexpugnabil dormiēdi necessitas:id quoq̧ gen⁹ morbi acutū ē:& nisi succurrat:celeriter iugulat. Vetern⁹ ꝑ pigritia poīt: ut apd Vir. i geor. Nec torpe graui passus sua regna ueterno.

Veternus quid sit.

VALLA.

QVid eēt illi morbi disseras. pcūctat medicus senē: q̄ morbi sit spēs. At senex a medico exponi uult. ordo uerborum ē. disseras qd morbi eēt illi:subaudi menæchmo. ¶ Nū laruat⁹. i. laruis nēpe imūdis spiritib⁹ agitatus:qd nūc uulgo dr herbat⁹. ¶ Aut cerit⁹. Ceritis spū affect⁹. ¶ Nū eū uetern⁹. morb⁹ a lāgoris uetustate dict⁹. Eestus ueternosus dr: q graui ꝑmit sōno. Cato ueternosū hydropicū itelligi uoluit cū ait:ueternosus q̄ plurimū bibit tā maxime sitit. Do. in eu. ueternosus morbo uetere cōfectus. i. ueterno:quales sunt:qui hydropē patiūtur. Seruius ueternū ē morbus intercus qui hoies pigros efficit: unde & pro pigritia capitur. Vir. Nec torpore graui passus sua regna ueterno. Veterinā bestiā iumentū cato appellauit a uehēdo. opilius ueterinā dici uult quasi uecterinā:uel ut uēterinā:quod ad uentrē onus religatum gerat. ¶ Aut aquam intercus:quę a græcis hydrops appellatur:cū obstructo iecore cibus incoctus inter cutem : carnemq̧ dimittitur. ¶ Magna cum cura. i. diligētia. At medicus curam: animi anxietatem interpretatus: quin inquit:suspirabo plus sexcentum dies.

Laruatus q

PLVS q̃ sexcentū dies: ex metri ratione: & sensus concinitate: nō plus sexcentum in dies: ut Pius inepte in codice suorum cōmentariorum scriptum reliquit.

SARACENVS

A Edepol ne hic. Mirus fit ludus & contentio in hac scaena ob similitudinē utriusq; menaechmi: nā cū menaech. aduena q paulo añ insaniā simulauerat: p fugā se subdixisset: alterū aduenientem menaechmū cōciuē: tanq̃ insanum adoriūtur senex & medicus. Meus ulysses. Parasitū suū ulyssē ap pellat: qa uafer: & astut9 erat. Suo: regi. Mihi. s. Elebori iugere. Vt maiorem denotet isania: sic Persius. Nunc arrabilis intumuit: quā nō extinxerit urna cicutę. Eleborus duplex iuenit albus & teter. albo purgat stōus p uomitum: nigro purgat aluus per secessum adhibet pro medicamine ad insaniam reprimēdam: cuius copia maxima dr in anticyra insula: ut plaeriq; tradunt auctores: unde persius anticyras melior sorbere meracas dixit: pro eleboro: qui latine dr ueratrum: quia sumptus mēte uertat: & ad sanitatem reducat: iugera autē dicuntur ut nōnulli perhibent a iungendis bobus: alii a iunctis actibus: Varro iugerū uocat q iuncti boues uno die arare possint. Locustā. Sunt locustae de genere insectorum quę uerre terra emergūt: locis mōtāis: aut tenuib9 uō fiūt. Sed planis rimosis q piūt i rimis sua oua q durāt hieme i terra i esite ęstate puenīūt ex foetu āni supioris: sūt et locustę iter crustata aqtilia: carēt sanguie: reptātiū mō fluitāt: cornua hñt rotunditate ppilata: aspis: saxosisq; locis pueniūt: ut haec: & alia Ari. pliniusq; cur āt dixerit: cur me locustā censes: Nēpe q locustae durissimi sūt oculi: cū. n. palpebra careāt isecta & crustata oia: duritia tanq̃ tutella eorū oculi muniūt: ut i scdo d ptibus aialiū docet Ari. Pliniusq; i undecio: q locustis iqt praeduros eminere oculos & isectis oib9 & testaceis. Crepāt. Sonāt: imurmurāt. Huc nemo itromittit. Domū meretricis oñdit.

Elleborus quo triplex.

Locustarū oculi.

Primulum Esse.

VALLA.

A Edepol. ne hic dies: menęcm9 pegrin9 se isanire oñdit. medic9 accit9 ē ut eū curet: is abiuit: ciuis menaechmus occurrit: & is p isano hr: quē excipiūt medic9: & senex: qrit ergo secū a pricipio diei iqetatē. Peruorsus: atq; aduorsus. oia i cōtrariū agens. nā id puertere: atq; aduorsum me oia pducens. Cōpleuit flagitio: & formidis iuoluit me crib9: & i formidinē ipulit. Meus Vlysses: uersut9: ut ulysses. Suo q rgi. nēpe mihi. Tātū ɔcinat mali. In em cōpellit malū. Se miseru; pdicat.

Menaehmus subreptus. Senex. Medicus.

A Edepol nae hic dies peruorsus, atq; aduorsus mihi
Obtigit. quae me clā ratus facere, ea oia fecit palā
Parasitus, qui me cōpleuit flagitii & formidinis.
Meus ulysses, qui suo regi tantum conciuit mali,
Quem ego hominē, siquidem uiuo, uita soluam sua.
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quae mea sit.
Meo cibo & sumptu eductus est, anima priuabo uirum.
Condigne autē haec meretrix fecit, ut mos est meretricius,
Quia rogo pallam ut referatur rursum ad uxorem meā,
Mihi ait dedisse. heu haedepol nae ego homo uiuo miser.
Se. Audin quae loqtur? Med. se miserū pdicat. Se adeas ueli.
Med. Saluos sis menaehme. quaeso cur aptas brachium?
Non tu scis quantū isti morbo nunc tu te facias mali?
Me. Qui te tu suspēdis? Med. ecqd sentis? Me. qdni sentiā?
Med. Non potest haec res ellebori iugere obtinerier.
Sed qd ais menaehme? Me. qd uis. Med. dic mihi qd te rogo.
Albū an atrū uinū potas? Me. qn tuis in malā crucē?
Se. Iā hercle occeptat isanire primulū. Me. qn me itertogas
Purpureū panem an puniceum soleā ego esse. an luteum?
Soleam ne esse aueis squamosas, pisceis pēnatos? Se. papae.
Audin tu ut deliramenta loquitur, quid cessas dare
Potionis aliquid, priusq̃ percitus insania?
Med. Mane uero etiam percōctabor alia, Se occidis iam.
Med. Dic mihi hoc etiā, solent tibi unq̃ oculi duri fieri?
Me. Quid tu me locustā censes esse homo ignauissime?
Med. Dic mihi en unq̃ intestina tibi crepāt, quod sentias?
Me. Vbi satur sum nulla crepitant. quādo esurio crepant.
Med. Hoc quidē aedepol haud pro isano uerbū rñdit mihi.
Rerdormiscin usq; ad lucē? Me. facilin tu dormis curans?
Med. Ego perdormisco, si resolui argentum quoi debeo.
Me. Qui te iuppiter diq; omnes percunctator perduint.
Se. Nunc homo insanire incoeptat. de illis uerbis caue tibi.
Modestior nunc quidem est de uerbis, prae ut dudū fuit.
Nam dudum uxorem suam esse aiebat rabiosam canem.
Me. Quid ego dixi? Se. isanis iquā. Me. ego ne? Se. tu istic, q mihi
Etiā me iūctis quadrigis minitatus prosternere.
Egomet ecce uidi facere. egomet ecce arguo.
Me. At ego te sacram coronam surripuisse ioui scio.
Et ob eam rem te in carcerem esse compactum scio.
Et postq̃ es emissus, caesum uirgis sub furca scio.
Tum patrem occidisse. & matrē uendidisse etiam scio.
Satin haec pro sano maledicta maledictis respondeo?
Se. Obsecro hercle medice propere quicqd sis facturus face.
Non uides hominem insanire? Med. scin qd facias optumū?
Ad me face ut efferatur. Se. itan censes? med. quippini
Ibi meo arbitratu potero curare hominē. Se. age ut lubet.
Me. At ego te pendentē fodiam stimulis triginta dies,
Med, Elleborum potabis faxo aliquot uiginti dies.
Accerse homines qui illū ad me deferāt. Se quot sunt satis?

ex perspecta

Me. Proinde ui insanire uideor, med. quatuor nihilominus.
Se. Iā hic erūt. adserua tu istūc medice, med. immo ibo ego
Vt parētur, q̄bus paratis opus ē. tu seruos iube hunc (domū,
Ad me ferāt. Se. iam ego illic faxo erit? med. abeo. Se. uale.
me. Abiit socerus. abiit medic⁹. nūc solus sū. proh iuppiter.
Quid illuc est, quod me hi homines insanire prædicant?
Neq; ego insanio, neq; pugnas, neq; ego lites cœpio.
Sanos. saluos. alios uideo. noui homines. alloquor.
An qui perperam insanire me uolunt, ipsi insaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio. sed uxor nō finit.
Huc autem intromittit nemo. nimis prouentum est neqter.
Hic ero usq; ad noctem. saltem credo intromittar domum.

ex ꝓspecta hoc creditur dicere insania. ⁋ Nō pōt hæc res. i. hic morbus. ⁋ Obtinerier. ꝓ obtineri. i. curari. ⁋ Elebori iugere. i. ui. maxima elebori. Iugera dn̄r: ut tā Varro q̄ columella inqt a iunctis actibus: nā hæc ita distingūtur: docente columella: modus ois areæ pedali mēsura cōp̄hendit: q digitoꝝ. xvi. pes multiplicatus in passus & actus: & climata: & iugera: & stadia: cēturiasq;: mox ēt in maiora spatia ꝓcedit. passus pedes h; quinq;. Actus minius: ut ait. M. Var. latitudinis pedes q̄ttuor. lōgitudinis h; pedes. c. xx. Clima quoq; uersus pedū est. lx. Actus q̄drat⁹ undiq; finit pedibus. c. xx. hoc duplicatū facit iugeꝝ & ab eo: qđ erat iunctum: nomē iugeri usurpauit. Eleborus græce: latine ueratrum: duplex est albus & niger. albus citat uomitum: & perinde superiorem uentrem purgat: pituitam inq̄ & uentos e capite educit. Niger autem aluum subducit: atram bilem purgat: ab insania liberat: & corporis aliam adducit habitudinem: q̄ quæ fuerat prius. Austerissimum utrūq;: sed maxime præsentaneum remedium in acutissimis ægritudinibus. ⁋ Insanire primulum: iam iam inquit mens incipit inuerti. ⁋ Soleam ne esse: idest mā ducare quæ monstrosa sunt: & nusq̄ inueniuntur: ut aues cum squāuis: & pisces cū pennis. ⁋ Percipit insania: Inuadit emētia. ⁋ Locustā censes: nā locustæ durissimos hn̄t oculos. siue q̄ in mari: siue q̄ in agris capiunt. ⁋ Perdomistin usq; ad lucē? An cū is dormitū totā inqt noctē dormis. ⁋ Facili: an facile. ⁋ Te eē compactū scio. in carcerē detrusū īqt scio te ꝓ sacrilego: qppe q coronā ioui sustulisti. ⁋ Scin qd fa. optu. scis ne iqt: qđ abste fieri optie possit. fac ut ad me deportet. ⁋ Hui isa. ui. ei mihi inqt cū istis uideor isan⁹ eē. ⁋ Abiit so. ita uetes nā hodie socer. ⁋ Litis cæ. qđ nūc cępi anōale dicitur. ab antiqs cępio itegre. ⁋ Nimis ꝓuētum est neqter. ꝓuenit male. prouentum est impersonaliter.
¶ ELlebori duo gn̄a albū & nigrū: ueratrū latine dr̄. Albū p̄fert e cyrenis: Galatis: & Cappadocia. Nigrū uero Elleboꝝ: qđ Melāpodiō appellāt a Melāpode caprario: q eo isaniā filiaꝝ Prȩti sanauit Anticyra nigri Ellebori: ac optimi ferax ē ex. iiii. Dioscoridis lib. Pli. lib. xi. de ocul aialiū differēs. Locustis inqt: sqllisq; magni ex p̄te sub eodē munimēto p̄duri eminēt: quoꝝ duri sūt minus cernūt: q̄ quoꝝ humidi. ⁋ Cœpio. uersus h̄ ita corrigēdus ē ex anti. co. & nonio ipsū allegāte i uocabulo cœpe: quē uersū Pius mutillū: & obscuꝝ ꝓrsus reliqt: & Sarr. alt Plau. enucleator.

Iugerū qd sit.

Actus minimus qui dicatur.

Locuste durissimi oculi.

VGOLETUS ET GRAPA. Elleboruꝫ.

Messenio seruus.

SPectam bono seruo id ē, q rē herilē ꝓcurat. uidet,
Collocat, cogitatq;, ut absēte hero diligēt' rē tutet
Quā si ipe adsit, aut rectius. tergū, q̄ gulā, crura, q̄
Oportet potiora eē, quoi cor ē modiste sitū. (uētrē
Recordetur id. qui nihili sunt, quid iis pretii detur
Ab suis heris. ignauis, improbis uiris, uerbera,
Compedes, molæ, magna lassitudo, fames, frigus durum.
Hæc prætia sunt ignauiæ. id ego male malum metuo.
Propterea bonum eē certum ē potius, q̄ malum.
Nam magis multo patior facilius uerba, q̄ uerbera
Nimioq; edo lubētius molitum, quam molitum præbeo.
Propterea heri impium exequor bn̄, & sedulo seruio.
Atq; id mihi prodest. alii sunt ita, ut in rē eē ducunt suam.
Ego ero ita, ut me tē oportet. metum comitē mihi adhibeā,
Vt culpa abstineam. hero ut omnibus in locis præsto siē.
Serui qui culpa carēt, & metuunt, ii solēt heris
Esse utibiles. nam illi qui nihil metuunt, postq̄ malum
Promeriti sunt, tunc metuunt, metuā ego haud multū qdē.
Prope ē quādo herus q quod faciā, p̄tium exoluet mihi.

SARACENVS

SPectamē. Seru⁹ messēio ipata & iussa heri sui menęchmi executur⁹ reueniebat ad meretricis domū: a q̄ her⁹ su⁹ fuerat ꝓ cōciue menæchmo except⁹ hospitio: mlta ī uia sol⁹: q̄ frugi dceāt: seruū recēset. ⁋ Quā molitū phibeo. Corrigo p̄beo. ⁋ Meo ha. mul. ꝓ. ē: qn̄ ce. fa. p̄. exoluet. Hoc mō legēdū arbitror: & cōstabit: q oino depierat sēsus: s; primū uerba illa: p̄ciū exoluet: cōiūgim⁹ cū supiori uersiculo: i fine ipsi⁹ collocāda: ut ita legat: prius q̄ malū ꝓ meritū ē: metuūt: p̄ciū exoluūt: hoc ē suæ temeritatis pœnas luūt: nā cuꝫ heꝝ n̄ metuūt: uapulāt: deide reliqua mēdosa corrigim⁹. Mecū haud malū ꝓpe ē: qn̄ accersor facio. i. cū uocor ad aliqđ negociū illico illud effectū reddo: id qđ magis subseq̄ntia uerba māifestāt: ego ex tēplo seruio uel ego hoc exemplo seruio. ⁋ Neq; meum ex hoc saltem damno aliū eluo amphora. ⁋ Quid si paucis adhibitis restituatur uersiculus hoc modo: neq; meum ex hoc saltem epidamno aluuꝫ eluo amphora: uel sic: utq; meum ex hoc saltem epidamno aluum eluam amphora: hoc ē ex hac ciuitate epidānē: si subaudi hoc lucrū faciā: ut saltē me uio repleā: & āphora ꝓ uio accipiat: uꝫ: qđ continet ꝓ eo: qđ continet: ita loquit seruus stichus i sui nois comœdia: uolo eluam⁹ hodie. ⁋ Sero đp. p̄. i. iā dapib⁹ remotis: & cōfecto iā prandio.
SPectam bono seruo. Mesenio dū occurr er hero uult suo: qđ nā suū offm sit: & nouit: & explicat. ⁋ Recti⁹ ter. q̄ gu. ut studeat magis corp⁹ tegere: q̄ gulę iseruir. ⁋ Crura q̄ uē. ɔteger crura q̄ studer libidi. ⁋ Qui nihili su. nulli⁹ p̄til. ⁋ Quid iis p̄. de. Quid bōi ɔseq̄nt: rcordet. ⁋ Mole ma. la. ubi ad molas manuarias alliget. enūeratq; ꝓrsus oia: qbus icruciatus mali soleāt serui dari. ⁋ Molitū: alieno labor cōparatū. ⁋ Quā

VALLA.

molitum præbeo:q̃ quod meo labore ali is paren. Vt in rem esse dicunt. ut esse utile aiunt. Sim præsto: ad sim summi nister. Heris utibiles. Hominem dici mus utibilem: rem uero utilem. Alius cludam foras. Tum ergo me recipiam: alios excludam: ut sim acceptior. Depugnato prælio: idest re omni peracta.

Vtibilis q dicat

Ego extẽplo seruio. tegi ut in rẽ eẽ arbitror. postq̃
In tabernã uasa, & seruos collocaui, ut iusserat,
Venio aduorsũ. nunc fores pultabo, adeẽ ut me sciat,
Sed metuo. ne sero ueniam depugnato prælio.

VGOLETVS ET GRAPA.

VT absente hero diligẽter rẽ tutet: ita uersus scribẽdus ẽ: nec uerbũ illud heri in uersu apponẽdũ: ut supfluẽs: nec tutet scribẽ. rõne uersus utriq; rei refragante: qđ a Pio & Sarraceno cõmentatoribus sic corruptũ relictum fuisse: ut multa alia: iã non mirũ est. Tutet aũt usurpari solitũ tradit Nonũ. ut Plau. ẽt alibi tutetis dixit in mercatore. Patior facilius uerba q̃ uerbera scribẽdum est ex antiqs cod. & snia: ac uersus rõne exigẽtibus: illud aũt: ego odii: supfluit: & adiecticiũ est: & dispũgendũ. hæc aũt Pius nõ uidit: q non exñtia uidere solet: utpote ultimũ uerbũ primi uersus huius scenæ: qđ est uẽ. corrigit: uidet: quũ tñ codices fere oẽs ueteres: & noui uidet hẽant: & non uẽ. ut ppetuus is oium corrector finxit. Sedulo: nõ sedate scribendũ fuit: & seruio: nõ seruo: ut Pius cõmentatus est: nullã carminis legẽ tenens. Alii sũt ita: ut in rẽ esse ducunt suã. ita scribẽdus uersus ẽ: si metricæ rõni: & sniæ cõsultũ uelimus: nõ ut Pius & Sarrace. scriptũ reliqre confusaneũ: & corruptũ: cui correctioni nr̃æ ptim astipulat̃ ueterũ codicum lectio: ubi: ducũt: legit: non dicũt. Metũ comitẽ mihi adhibeã: ita scribẽ. est ex codi. antiqs partim: ubi metũ clare legit: & ex sniæ cõcinnitate: & uersus rõne ita exigẽte. Postq̃ malũ: & non priusq̃ malũ ex codi. antiqs: & sniæ congruentia: nõ priusq̃: ut Pius idocte: & insulse scribit: ac cõmentat̃. Pre meriti sũt legendũ est: ut ẽt in mostellaria in hac ferme sniam dixit: postq̃ sunt malũ meriti: & nõ: postq̃ malum pmeritũ est: ut Pius legit: & cõmentat̃: tam cõtra legem carminis: q̃ cõtra ipsam fere grãmaticæ rõnem. Metuã ego haud multũ quidẽ: ita scribendus uersus est: ut integer sit: & pfecta snia: suisq; pedibus cõstet: nam cod. antiq metuã hñt: & non metũ: ut scribit: & cõmentat̃ hariolus Pius insulsissime: & itẽ Sarrace. Prope est qñ herus: q quod faciã præciũ exoluet mihi: ita scribi dz uersus totus: tã ex sniæ congruitate: q̃ ut integer: suisq; pedibus cõsistat: id qđ ab antiqs codi. parum distat: in quibus scriptũ est: prope est quando cerusõ faciam: &c. ubi facilis lapsus fuit unius litteræ: nam ex illo uerbo cerusõ quis neget herus trahi posse: cætera autem ad sententiæ integritatem refici oportere? Sed ridere est pii: & Sarraceni commenta. quorum alter: Pius: scilicet scribendũ autumat mecũ haud multũ prope est: idest hęc non prope tergũ meũ sunt: ut ipse ait: qñ strenue faciã: alter uero scribẽdã putat: qñ accersor facio: ridicula pfecto: & hominum affaniæ: ut intuẽtibus patere potest.

Locus restitutus

SARACENVS.

PEr ego. Iubet senex seruis menęchmum: ut rapiant: abducantq; ad medicum: ab eo: ut in eius curetur domo: antiqui ut facere consueuerunt: sed interim accurrẽs messenio ratus illum herum suum e seruorum manibus eximit.

VALLA.

PEr ego uobis deos. Adducit senes lorarios: ut menęchmũ ciuẽ reuinciãt: quẽ messenio herũ arbitratus suũ adiuuat: & ãbo lorarios fugãt. In medicinã ablatus sublimis si &. Facite inqt. ut inter manus urãs sublatus in medici apotecam deportet̃. Nisi urã crura. nisi inquit. uelitis crura: lateraq; conteram uestra.

Senex. Menæhmus subreptus. Lorarii. Messenio seruus.

PEr ego uobis deos atq; hoies dico, ut ĩperiũ meũ
Sapiẽter hẽatis curæ, q̃q; ĩperaui atq; ĩpero,
Facite. illic hõ iã ĩ medicinas ablatus sublimis fiet
Nisi qđẽ uos uostra crura, aut latera nihil pẽditis.
Cauete quisq̃, quod illic minitetur uostrũ floccifecerit.
Quid statis? quid dubitatis, iã sublimẽ raptũ oportuit.
Ego ibo ad medicũ. præsto ero illic, ut uenietis. Me. occidi.
Quid hoc ẽ negoci? quid illic hoies ad me currũt obsecro?
Quid uoltis uos, quid quæritatis? quid me circũsistitis?
Quo rapitis me? quo fertis me? perii. obsecro uostrã fidẽ.
Epidãnẽses subuenite q̃so ciues, quin me mittitis?
Mes. Pro dii ĩmortales obsecro, qđ ego oculis aspicio meis!

VGOLETVS ET GRAPA.

NEq; meũ ex hoc saltẽ dãno: &c. Delẽdus totus ẽ hic adiectitius uersus: siquidem neq; in antiqs codic. reperit̃: neq; ex eo snia ulla dephendi põt congrua: nec opus erit ineptias Pii: & Sarra. admittere: q ex uersus ipsius cõmentatiõe plane desipere: atq; ineptire uidetur: qñ Pius Damaliũ scribendũ putat: idq; una cũ eluo. & amphora noia esse seruorũ: ac senis psonã illos uocantis itroducendã. Sarra. uero: corrigat: neq; meũ ex hoc saltẽ epidamno aliũ eluo amphora: hoc est neq; ex hac ciuitate epidãnensi hoc lucrũ faciã. ut saltẽ me uino repleã. porteta planissima uerborũ: & mera deliria. Sapiẽter habeatis curæ: quæq; iperaui atq; ipero hic uersus ita scribẽdus est: tũ ex antiqs codi. in quibus scriptũ est lr̃is euidentibus. Curę quęq;. tum ex sensus coherẽtia: ac metri rõne. & nõ permittẽdus est corruptus & mutilus: ut uterq; Pius & Sarra. plauti enucleatores fecere. In medicinas scribẽdum est metri necessitate: in officinas medellarũ: ut alibi Plau. in medicinis in tõstrinis &c. nã si medicinã scribas: ut Pius facit. uersus nõ cõstat. Sublimis scribendũ est: & nõ sublimẽ: neq; sublime: ut corrigit Pius isulse admodũ: quũ in cod. antiqs sublimis legatur. & sublime legi ex metri lege nõ possit. Sementẽ in ore faciã hoc est dentes in os seminabo. Quũ tu liber es gaudeo. ita scribendũ est: & nõ interponẽdũ messenio: hoc est: quũ tu liber es messenio gaudeo: nã illud Messenio abũdat: que admodũ: &c. Vobis in eodẽ uersu abũdãter intrusũ: sed qđ Pius ait: cõuenietius hunc uersũ in fine comœdiæ apponi dẽre: nanũ est qñ oẽs co. hoc loco hñt: & recte conuenit sniæ. Recte obsignatũ in uidulo est marsupiũ: id ubi iam nunc afferã: ita scribẽdus est hic uersus cõtinuus cõtinuante messenione uerba sita: si sniæ rõne aduertere uelimus: nec cũ Pio sentiẽdũ: q exponit: recte ẽ. i. recte facies: si marsupiũ afferes: quæ expositio ab oi est non obtuso ingenio explodẽda. Id si attulerit dicã: &c. totus hic uersus delẽdus est tanq̃ superfluens: quũ infra suo loco appositus hñt: qđ qdem Pius cõmentator non uidit: ut qui sniam huius scenę nec intellexit: nec capere ingenio suo potuit.

Medicinæ

Sementis

Insignite

Herũ meũ indignissume nescio quid sublimé ferunt.
Me. Ecquis suppetias mihi audet nunc afferre? Mes. eo here audacissume.
O facinus indignũ & malũ epidãnii ciues. he℞ meũ
Hoc in pacato oppido luci deripier in uia, qui ad uos
Liber uenerit, mittitis? Me nũc obsecro te, quisquis es, operam mihi
Vt des neusinas in me insignite fieri tantã iniuriã.
Mes. Imo & operã dabo, & defendã, & subuenibo sedulo.
Ac nunq̃ te patiar perire. me perire satius est.
Eripe oculũ isti actutũ ab humero q̃ tenet here te, obsecro.
Ego hisce iã sementé in ore faciã, pugnosq; obserã.
Maxumo hodie malo hercle uostro fertis istũc, istũc mittite
Me. Teneo ego huic oculum. Mes. face ei ut oculi locus i capite appareat
Vos scelesti. uos rapaces. uos p̃dones. Lor. pim⁹. tuã fidem.
Obsecro hercle. Mes. mittite istunc ergo. Me. quid me uobis tactiost?
Plecte illos pugnis. Mes. agite. abite. fugite hic in malã cru
Hem tibi ẽt, q̃a postremus cedis, hic hoc p̃mi feres. (cé.
Nimis haud bene ora cõmetaui, atq; ex mea sententia.
Aedepol here næ tibi suppetias tpe adueni modo.
Me. tibi dii sẽper adolescens, quisquis es, faciant bene.
Nã ni absq; te fuissé hodie, nunq̃ ad solé occasũ uiueré.
Mes. Ergo ædepol si recte facias here, nũc me emittas mãu.
Me. Liberé ego te? Mes. ue℞, q̃n q̃dé ego here te seruaueri.
Me. Quid ẽ adolescẽs? erras. Mes. q̃d erro? Me. p ioué adiuro patré
Me he℞ tuũ nõ ẽẽ? Mes. non taces? Me. nõ mẽtior. nec me⁹.
Seruos unq̃ tale fecit, quale tu mihi. Mes. sic sine igitur.
Si tuũ negas me esse, seruõ, abire liberũ eũ uiatico.
Me. Mea q̃dé hercle causa liber esto, atq; abito quo uoles.
Mes. Nẽpe iubes? me. iubeo hercle, uero si q̃d ipii ẽ i te mihi
Mes. Salue mi p̃rone. Me. quõ tu lib̃ es adolescens, gaudeo.
Mes. credo hercle
Sed patrone te obsecro ne minus iperes mihi q̃ quom tuus
Seruos fui. apud te habitabo, & q̃n ibis, una tecũ ibo domũ.
Me. Minie. mes. nũc ibo i tab̃.nã, uasa & argẽtũ tibi referã.
Recte obsignatũ i uidulo ẽ marsupiũ, id tibi iã nũc afferã.
Me. Affer strenue. Mes. saluõ tibi ut dedisti redhibeo. hic me mane.
me. Nimia mira mihi q̃dé hodie hic exõta sũt m̃ltis modis.
Alii me pernegant eũ esse qui sũ, atq; excludunt foras.
Etiã hic seruõ esse se meũ aiebat, quẽ ego emisi manu.
Is ait se allatu℞ cũ argẽto marsupiũ. id si is attulerit,
Dicã ut a me abeat liber quo uolet. ne dũ q̃n sanus fact⁹ sit,
Argẽtũ petat. socer & medicus me insanire dicebãt. q̃d sit?
Mira sunt hæc. nihilo mihi esse uidentur secius, q̃ in sonia.
Nunc ibo intro huc ad hanc meretricé, q̃q̃ succẽset mihi.
Si possũ eã exorare, ut pallã reddat, quã referã domũ.

¶ INSignite: cum nota: & ignominia: nam insignis etiam in malam partem capitur: ut insignis latro: sicut nobilis: præcipuus. ¶ Mederite cuius. Si q̃s recte pẽsitet errorem ex inuersione litterarum facile dep̃hẽdet: legẽdũ erit igitur: me perire citius: & subaudi sinam: uel adde potius. ¶ Sementem in ore: Scilicet ex dentium excussoru℥. ¶ Commentaui: idest cõmuniui: scilicet pugnis: ita in amphytrione fac commentus fies pro communitus. ¶ Suppetias adueni. Auxilio fui: uel auxilium attuli: siue in auxilium cucurri. ¶ Viatico: quod itineris causa necessarium paratur. ¶ Cum tu liber es messenio. Illud messenio expungendum est: nã messenionem hic conciuis mæchmus nõ nouerat: uel quod messenio loquatur: gaudeo. ¶ Id si attulerit. Tacitus uerba pronunciat.

SARACENVS

¶ NEscio quid: qua de causa ferant isti sublatum. ¶ Suppetias mihi audet afferre: non est inquit quispiam: qui ausit mihi subuenire. dicimus autem fero affero: & occurro suppetias. pro eo quod est auxilior. ¶ Luci deripier in uia: ut inter dui in uia rapiatur. ¶ Qui mittitis. Cur abire non sinitis. ¶ Me deseri a te: Me a te destitui. Cui uis. subaudi: qui tibi faciat iniuriam. ¶ Hisce his aliis prẹter eum: cui tu oculum erueris. ¶ Sementem in ore faciam. ita conteram dentes: ut in ore semẽ gestare uideantur. ¶ Perimus: inquiunt lorarii a menẹchmo & mesenione cæsi. ¶ Ora commentaui. Ora confixi: ut mẽs mea cogitauit. ¶ Ad solem occasu℥: idest occiduum. Non eni℥ nunc nomen: sed supinum. ¶ Cum uiatico: cum ea: qua℥ tu p̃buisti mihi pecunia. ¶ Est interi℥ mihi. Dum hæc ego loquor. ¶ Obsignatum in uidulo: in saculo in pera: ut locunt grẹci.

VALLA.

Fero suppetias.

SARACENVS M En hodie. Recesserat messenio a menęchmo: & dũ est in uia: alter offendit menæchmũ patronũ suũ: hoc pacto frustrant oes uicissim: & illudunt. Certissimũst: Pro certissimũ est. i. ita aio constitui: qua locutione utitur sæpe Plaut.

VALLA. M En hodie usq̃ couenisse. Dũ a diuersorio fert. Messẽio marsupiũ menęchmo occurrit hero: a quo dicit se donatum libertate: negat menęchmus se illũ usq̃ uidisse. Quantum potest. q̃ celerrime fieri possit.

SARACENVS. S I uoltis. Menæchmi in hac scæna utriq; coueniunt: seq; agnoscũt fratres: sꝫ primũ menæchmus cũ uxore: & meretrice cõtentionẽ uident habuisse super palla surrepta. Nec lacte: Ita ꝑtulerunt ueteres i pᵒ no casu. nos lac. Immo ędepol mihi. Loquit alter menęchm⁹ aduena: q mõ sosidis: mõ menæchmi nomen gerit: sꝫ ista errorem non faciunt: sicut de prauata interlocutoꝝ series: q̃ añ nulla cõstabat: & oẽm subuertebat itellectum. Auctionẽ. Venditionẽ: q̃ publica ex licitatiõe fit aucto ab ẽptorib⁹ ꝓcio. Die septimi. Pro die septio. ita locuti sunt ueteres: teste Macrobio prio saturnaliũ: q simul adducit dicta Cæcilii: ac Marci catonis. Cæcilii hęc sũt. Si uis mihi eqtatũ dar: & ipse cũ cætero exercitu me seq die qnti Romę i capitolio curabo tibi cœnaꝫ coctã. Catonis uero: quẽ imitatus ẽ ipse cęcili⁹: mitte mecũ Romã eqtatũ: die qnti in capitolio tibi cœna cocta erit: hęc itidem ab Aulo gelio in noctibus atticis dixerunt: q̃ ueteres die qrtæ & die qrto. Sꝫ in hoc differre putat id Macrobius: ut die quartæ de futuro: die autẽ quarto de ꝓterito dicat: indifferenter tñ a ueteribus fuisse consuetum tum p e tuꝫ p i istius uocis extremam syllabam pronuntiari: ut idem refert Gelius. Sicut pristine & pristini: procliue & procliui: atq; alia multa, id genus. Venibunt. Vendent. Licebunt. Pręcia in uenditionibus augebunt. Dicimus liceo es. teste Diomede cuꝫ ad præcium referimus: est quoq; liceor deponens uerbum: & eius frequentatiuum licitor: idest licentia quadam utor i augendo cuiusq; rei pręcio. Præsenti. Numerata.

Liceo & liceor.

VALLA. S I uoltis per oculos iurare. Menæchmi ambo tandem conueniunt mesenione iudice utrumq; interrogante fratres cognoscuntur. Si uoltis p oculos. Ciuis menæchm⁹ in meretrices hꝭ ploqꝫ. Speculũ tuũ. i. faciẽ tã cõsimilẽ q̃ q̃ tibi refert in speculo. Nõ me ædepol: subaudi piguerit. Exhibui negotiũ: molestiã ꝓbui. Aequũ postulas: recte ais. Nec lacte lacti. Quod nunc lac ueteres hoc la

Menæhmus Sosides. Messenio.

M En hodie usq̃ conuenisse audax audes dicere,
Postq̃ aduorsũ ipaui mihi ut huc uẽires? Mes. quin
Eripui hoies, q te ferebãt sublimẽ q̃ttuor (mo,
Apud hasce ædeis, tu clamabas deũ fidẽ atq; hoium.
Quin ego accurro, teq; eripio oppugnando in gratiis.
Ob eã rẽ, quia te seruaui, me amisisti libeꝝ.
Quom argentũ dixi me petere & uasa, tu, quantũ potest,
Percurristi obuiã, ut quæ fecisti, inficias eas.
me. Liberum ego te iussi abire? mes. certo. me. quoi certissu
Me a te potius fieri seruom, q̃ te unq̃ emittã manu. (must

Menæhmus subreptus. Messenio. menæhmus Sosides.

S Vltis oculos iurare, nihilo hercle e caussa magis
Facietis, ut ego hodie abstuleri pallã, & spinther
pessumæ (speculũ tuũ.
mes. Proh dii imortales, qd uidõ? me qd uids? mes.
me. Quid negocii ẽ? mes. tua ẽ imago, tã cõsilis ẽ, q̃ ꝓt.
me. Pol ꝓfecto haud dissimilis. meã formã quom noscito.
me. O adolescẽs salue qui me seruasti, quisquis es.
me. Adolescens quæso loquere tuũ mihi nomen, nisi piges.
me. Nõ me ædepol promeruisti de me, ut pigeat quæ uelis.
Mihi est menæhmus nomẽ. me. imo id ædepol mihi.
me. Siculus sũ siracusanus. me. ea domus & patria est mihi.
me. Quid ego ex te audio? me. hoc qđ res ẽ. mes. noui noui
Equidẽ hunc. herus, est meus.
Ego quidẽ huius seruos sũ. sed me esse huius credidi.
Ego hunc censebã esse te. Huic ẽt exhibui negociũ.
Quæso ignoscas. siquid stulte dixi atq; iprudens tibi.
me. Delirare mihi uidere. non cõmeministi simul
Te hodie mecũ exire e naui? mes. quin tu æquom postulas.
Tu herus es. tu seruõ quære. salueto tu. tu uale.
Hũc ego eẽ aio menæhmũ. me. at ego me. me. q̃ hæc ẽ fabla
Tu es menæhmus? me. me eẽ dico mosco prognatũ patre.
me. Tun meo prẽ es ꝓgnat⁹? me. imo qdẽ adolescens neq;
Tuũ tibi occupare, neq; præripere postulo.
mes. Dii imortales spem isperatã date mihi, quã suspicor.
Nã nisi me aius fallit, hi sunt gemini germani duo,
Nam & patrẽ & matrem cõmemorant pariter, q fuerũt sibi.
&c. Quã

Sed uocabo hūc.Menæhme.Me.qd uis?meſ.nō ābos uolo.
Sed uter noſtrum eſt aduectus naui mecū.Me.non ego.
meſ.At ego te uolo igitur.huc concede.Me.cōceſſi.qd ē?
Meſ.Illic homo aut ſycophanta,aut geminus eſt frater tu⁹.
Nam ego hominem homini ſimiliorem nunq̄ uidi alterum.
Nec aqua aquæ,nec lacte lacti,crede mihi,uſq̄ ſimilius,
Quā hic tui ē.tuq; hui⁹.poſtea āt eandē patriam ac patrem
Memorat.melius nos eſt adire atq; hunc perconctarier.
Me.Hercle quin tu me admonuiſti recte & habeo gratiam.
Perge operam dare obſecro hercle.liber eſto,ſi inuentus.
Hunc fratrem meum eſſe ſpero.Meſ.& ego pol idē ſpo ſoſ.
Quid ais tu?Menæhmum opinor te uocari dixeras.
Me.Ita uero.Meſ.huic item Menæhmo nomē ē.in Sicilia
Syracuſis natum eſſe dixiſti.hic natus eſt ibi.
Moſcum tibi patrem fuiſſe dixti.huic itidem fuit.
Nunc operam poteſtis amabo mihi dare.& uobis ſimul.
Me.Promeruiſti ut nequid ores,quod uelis.quin impetres.
Tanq̄ ſi emeris me argento,liber ſeruibo tibi.
Meſ.Spes mihi eſt uos inuenturos fratres germanos duos
Geminos,una matre natos,& patre uno,uno die.
me.Mira memoras.utinā efficere quod pollicitus,poſſis.
Meſ.Poſſum.ſed nunc agite uterq; id quod rogabo.dicite.
me.Vbi lubet,roga.reſpondebo.nil reticebo,quod ſciam.
meſ.Eſt tibi nomen Menæhmus?me.fateor.meſ.ē idē tibi?
me.Eſt.meſ.prē fuiſſe moſcum tibi ais?me.ita uero.me.&
meſ.Es ne tu ſyracuſan⁹?me.cēto.meſ.qd tu?me qppi(mihi
meſ.Optume.uſq; adhuc cōueniūt ſigna.porro opam date.
Quid longiſſime meminiſti dic mihi in patria tua?
me.Cum patre ut abii olim Tarentū ad mercatū.poſtea
Inter hoīes me deerrare a patre.atq; inde auehi.
me.Iupiter ſupreme ſerua me.meſ.qd clamas?quin taces?
Quot eras annos gnatus,quom te pater a patria auehit?
me.Septuennis,nam tū dentes mihi cadebant primulum,
Neq; patrem unq̄ poſt illa uidi.meſ.quid,uoſtrum patri
Filii quot eratis?me.ut nunc maxume memini.duo.
mes.Vter eratis,tun aut ille maior?me.æque ambo pares.
meſ.Qui pt?me.gemī ābo eram⁹.me.dii me ſeruatū uolūt.
meſ.Si interpellas,ego tacebo.me.potius tacebo ego.
meſ.Dic mihi,uno noīe ābo eratis?me.minīe.nā mihi erat,
Quod nunc eſt,menæhmus.illū tū uocabant,Soſidē.
me.Signa cognoui,contineri quin cōplectar non queo.
Mi germane,gemine frater,ſalue.ego ſū Soſides.
me.Quō igitur poſt Menæhmo nomē eſt factū tibi?
me.Poſtq̄ ad nos renunciatū eſt,te & patrē eſſe mortuū,
Auos noſter mutauit,quod nom̄ eſt tibi,fecit mihi.
meſ.Hercle ita fcm̄ ē,ut dicit.me.ſi mihi hoc rn̄de.me roga.
me.Qđ erat nomē nr̄æ mr̄i?me.Theuſimarce.me.cōuenit.
O ſalue inſperate multis annis,poſtq̄ conſpicor,
Frater.So.& tu frater quē multis miſeris laboribus
Vſq; adhuc quæſiui,quē eq; ego eſſe inuentū gaudeo.

ete.¶ Quā hic tui eſt.ſubaudi ſiſis.¶ Si inuentus.ſepati legendū ē:& ſubaudiēduȝ frater.¶ Quippini affirmātis aduerbiuȝ ac ſi dicat:cur nō.¶ Quid longiſſime meminiſti.Quid ē qđ memineris in pria uſq; pueritia.¶ Dētes cadebāt primulum.Tū primū dētes imutabā.¶ Si iterpellas.Vrbane ſatis meſenio ſi me loq̄ntem inq̄t abrūpis:nullā afferrā ſniam.¶ Memorare.i.i morā me detines:& occupas.¶ Vt iuſti.ſicut iuſſiſti.¶ Aeq̄ſſimū orat:iuſtiſſime agit.¶ Auctionē hic faciā.pponaȝ uēdēda bona mea.¶ Sciti.an ſitis.¶ Præconiū:ut mihi detis.hoc ē:ut ego pconis uicē hēam ut q̄ uenalia ſūt:ipſe pponaȝ.Præconiū magna laus dr̄.quia pco p laudatore ponit̄.ſed hic pconiū pconis officiū.¶ Vis cōclamari auctionē fore.Vis ne inq̄t attētū faciā ppl'm uoce mea:& pnūtiē bonoꝝ tuoꝝ fore auctionē.¶ Mane ſane ſeptimi uenibūt.Mane p ſe legendum ē:& iterpunctis diſtinguēdū ab eo:qđ ſeq̄t ut ſit ſenſus expecta.deide qđ ſeq̄tur inferat:aut mane dixit:matutino tēpore Septimi aūt.i.ſeptio die:ita dcm̄:ut ſupra:craſtini dixiſſe ueteres macrobii ſētentia cōmonuimus.¶ Fundi.i.agri.ita dicti:qđ redituū ſint fundamēta ut inq̄t Var.¶ Quiq.p qcūq;.¶ Licebunt̄:pcio.ſantiēt.¶ Pn̄ti pecunia in manū numerata.¶ Venibit uxor.Venūdabit̄.¶ Capiet qnq̄geſies:ſubaudi ſextertiū.i.uis ſumma pueniet ad qnquaginta ſeſtertia.

Præconiuȝ quid ſit

PIVS BONONIEN.

¶ Cadebant dētes:in ſeptuēnio dētitione fieri:& dētes incipe caſum cenſoribus docet.Macrobius li.i.in ſomniū ſcipiōis:poſt ſeptē uero mēſes dentes incipiūt mādibulis emergere:& poſt bis ſeptē ſedent ſine caſus timore.poſt ānos ſeptē dentes:q primi emerſerūt:aliis aptioribus ad cibum ſolidū naſcentibus cædunt:eodēq; anno.i.ſeptimo:plene abſoluit̄ integritas loq̄ndi.¶ Primulum.tū primū.¶ Poſt illa.iunctim ſcribe poſtilla p poſtea.¶ Et nūc maxie:menęchmi uerba.¶ Qui poteſt:qūo poſſibile eſt.Meſſenionis uerba ſūt.¶ Gemini.alter menæchmus loquitur.¶ Interpellas.obſtrepis:interloquæris.¶ Soſidē.legit̄ alibi ſoſiclē:tanq̄ libertatis gloriā uoces.¶ Auos nr̄:ſcribēdum auus nr̄:niſi antiq̄tus auos pro auus poſuit.¶ Frater & tu.ſubintellige ſalueto.Soſiclis hæc uerba ſunt.¶ Dediſſe aiebat:ſubintellige hanc palam.¶ Memorare.ſeiunctim ſcribe memorare.nunqd me remoraris ait:quin liber fiam.¶ Vt iuſti.ut iuſſiſti.¶ Eā ambulem:quo uelim liber:& a ſeruitute ſepar.¶ Perpetuo ut ſiē.ſcribe.perpetuo ſiē.¶ Scitin.ſcitis ne?¶ Auctionē.oium reꝝ uēditionē:ſubhaſtationē.¶ Die ſeptimi.ita aiebant:ut die q̄nti de futuro.ſeptimi ſeptio pxio die licebūt.ptium faciēt.ſupius nōnulla ſup hac uoce.¶ Quinq̄geſies.uix iq̄t in tota auctiōe menęchmus.l.millia

æris capiet attenuatis rebus cuȝ erotio.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭ IMprudẽs ex codi. antiquis: & metri necessitate. non ĩprudenter: ut plodius legit. ℣ Priscian⁹ lib. vi. Antiqssimi ẽt hoc lacte ptulisse inueniunt. teste capro apud quẽ exẽpla inuenies. Et hunc locuȝ citat. ℣ Nomẽ ex codi. antiqs. ℣ Nſe ex co. ãti.

In militis argumentum.

SARACENVS. AMabat mulierẽ philocomasium atheniẽsis pleusides: Sed dũ is legatus naupactũ pficiscit: athenas uenit pyrgopolynices gl'iosus miles: q mulierem abducit ephesum: seru⁹ adolescẽtis pallæstrio: ut suo nũtiet hero: abductã amasiã: mox ingredit mare: a pyrata capit donoqȝ dat a pdone militi: is herilẽ ubi amicã cognouit: mittit ad heꝝ lr̃as: ut cõcedat ephesũ: ille mox aduolat: diuertiturqȝ in pximo uicini domo: a piplectomeneqȝ excipit pr̃no hospite: pallæstrio: ut amãtib⁹ copiã faciat: cõem domus psodit pietem: sȝ dũ se inuicẽ illi cõplectunt: sceledr⁹ militis seruus cõspexit osculãtes de tegulis: hoc ne fiat palã militi: illico occurrit pallæstrio: fĩgat ei cõsiliȝ uenisse sororẽ alterã: q̃ per defossũ parietẽ exiens ac rediẽs oñdit se in utraqȝ domo. Struunt deinde nouæ fallaciæ: piplectomenes ornat ãcillã suã p uxore: hæc edocta per cõseruam ancillã nũciat se depire militẽ: anulumqȝ mittit amoris pign⁹: ille ut gl'iosus se difficilẽ reddit: tandẽ cõfictis irretit dolis: & ut nouis liceat amoribus potiri: suasu uafri pallæstriõis philocomasium prius remittit domũ. Et cũ se in uicinas ædes p riperet: ratus amantem mulierem offẽdere: incidit in paratos laqos: uincit: uapulat: meritasqȝ adulterii luit pœnas.

Mes. Hoc erat q̃ hæc te meretrix huius uocabat nomine.
Hunc censebat te esse credo, quom uocat te ad prandium.
me. Mãqȝ ædepol mihi hodie hic iussi apparari prandium
Clam meam uxorem. quia pallam surripui dudum domo.
Eam dedi huic. So. hanc dicis frater pallam, quã ego héo?
me. Quo nã mõ hæc ad te puenit? So. meretrix hæc ad prandium
Me adduxit. me sibi dedisse aiebat. prandi perbene.
Potaui atqȝ accubui. scortũ, pallã. & aurum hoc. me. gaudeo
Aedepol siquid propter me tibi euenit boni.
Nam illa quidem quom te ad se uocabat, me esse credidit.
mes. Nunquid memorare, quin ego liber, ut iussisti, eam?
me. Optumum atqȝ æquissimum orat frater, fac caussa mea.
So. Liber esto. me. quom tu es liber gaudeo messenio.
mes. Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut siem
So. Quoniam hæc euenerunt frater nostra ex sententia.
In patriam redeamus ambo. me. faciam frater, ut uoles.
Auctionem hic faciam. & uendam quicquid est mihi interi
Eamus intro. So. fiat. mes. scitin quid ego uos rogo?
So. Quid? Mes. pconiũ ut mihi d̃tis. Me. dabit ergo nũciã.
mes. Vis conclamari auctionem fore quidẽ. me die septimi
Auctio fiet. mes. menæhme. me. mane sane die septimi
Venibunt serui, suppellex. fundi. ædes. oĩa
Venibunt. quiqui licebunt præsenti pecunia.
Venibit uxor quoqȝ etiã, siquis ẽptor uenerit.
Vix credo tota auctione capiet quinquagesies.
Nunc spectatores ualete. & nobis clare applaudite.

Argumentum in militem gloriosum.

VALLA. PLeusides iuuenis phylocomasiũ adamabat: eã miles quoqȝ pyrgopolynices pleusides legatus domo abiit. Interi miles eã a mr̃e cõsequtur: seruus palestrio: ut id pleusidi hero suo signẽt: nauigat: a pdonib⁹ capit: militi pyrgopolinici donat: apud quẽ phylocomasiũ cognoscit mutuo iter se cõueniũt: ut militi parẽt insidias: pleusidẽ lr̃is facit certiorẽ palestrio. eo pleusides uenit: in ephesũ inq̃: quo miles abduxerat philocomasiũ hospitiũ piplectomenis uicini militis: uctisqȝ sui hospitis nact⁹ mediũ psodit pietẽ loco abdito: quo liceret mulieri sine suspitiõe ultro: citroqȝ ptrãsire. militis seru⁹ sceledrus ab eo phylocomasio addit⁹ erat custos. dum is igit p tectũ simiã isectat: in uicini piplectomenis spectãdo in pluuiũ: ibi cũ pleuside cernit philocomasiũ: qđ cũ palestriõi pastuto seruo signãsset. a palestriõe mulier cõmonita repẽte in domũ trãsit militis: iacẽsqȝ in lecto dormire cõfingit: quã cũ uidisset sceledrus: palestriõis astu: multã a se amouit suspitionẽ: eoqȝ magis: qđ cũ ausus eẽt eãdẽ attinere piplectomenis domo exeũtẽ. ei piplectomenes grauit succẽsuerit. sororẽ si qdẽ phylocomasii ei psiſem: non phylocomasiũ cũ palestriõe piplectomenes uideri uolebat. ut ergo a milite mulierem abducãt: subornãt binas mulieres: misphidipã q̃si ancillã: & acrotelãtiũ q̃si herã: ut acrotelantiũ depire militẽ uideat: ad quẽ p ancillã anulũ mittat: ut illã sibi hẽat uxorẽ: spto sene piplectomeno: cui⁹ se uxorẽ fingit: credulus miles pmisit se accepturũ: & pinde amicaȝ phylocomasiũ remittit domũ: cui ut multa alia donat: ita & palestrionẽ: abeũte illa cũ amasio: & palestriõe miles piplectomenis domũ ingressus cædit: atqȝ ita domo eiicit: nullã hñs uxorẽ: & ne amicã qdẽ satisqȝ hȝ: ut a piculo uitæ sit immunis.

Nominum etymologiæ.

VALLA. PLeusides. qa pleo: cuius futuꝝ pleuso: nauigo signãt: qđ in ephesũ nauigarit: ut amicã cõseqret phylocomasiũ: q̃ ita appellata: qđ amorẽ aleret suũ erga pleusidẽ: uel erga se pleusidis: phylo. n. amo: & comao nutrio. ℣ Palestrio: a palestra dictus: qđ luctatus multũ aduersus sceledrũ seruum. ℣ Periplectomenus: qđ peri circũ signẽt: & pleco iplico: qđ iplicauerit se offõ pleusidẽ hospitẽ cumulãdo: & militẽ isidiis circũueniẽdo. ℣ Mylphidippa. qa milo uenerẽ exerceo signãt: uñ myl as. pstibula: & ippos. i. equus: & eq̃ meretrix dici uideat: qppe: q̃ militẽ astu aggredit: & isultat. ℣ Acrotelãtiũ: qa acrõ extremũ dicimus: & telo pficio: q̃m rẽ oẽm: ut abiret phylocomasiũ pfecit. ℣ Cario: qa caroo pturbo signãt: militẽ siqdẽ iuasit ipsũ pturbãs. ℣ Pyrgopolinices: qa pyrgos turris: polis ciuitas: & nico supo: qđ supet ciuitatũ turres. ℣ Lucrio: a lucro dictus: qđ esculẽtis pesset. ℣ Sceledrus. Quia scelos lacertus: crusqȝ dicat: & hedra sedes: qđ apud amicã militis custos adhibitus: nusq̃ pedes trãsferret suos: & manibus: quæ esset opus: sumministraret. ℣ Arthotrogus. parasitus: quia arthos panis dicitur: & trogu comœdo: ob escam enim militi adulabatur.

ℭ Meretricem

M. ACCII PLAVTI MILES GLORIOSVS.

ARGVMENTVM.

Meretricē Athéis ephesum miles auehit.
Id dum seruos hero amanti nunciare uolt
Legato peregre, captus ipsust in mari,
Et illi eidem militi dono datust
Suū arcessit heṝ Athenis, atq; ide ad forat
Geminis cōem parietem suum ædibus,
Licere ut quiret conuenire amantibus.
Obhæréteis custos hos uidit de tegulis.
Ridiculus autem quasi sit, alia deluditur.
Itemq; impellit militem PALESTRIO.
Omissam facit concubinam, quando ei
Senis uicini cupiat uxor nubere.
Vltro abeat, orat. donat multa. ipse in domo
Senis præhensus pœnas pro mœcho luit.

ALIVD ARGVMENTVM.

Meretricem ingenuam deperibat mutuo
Atheniensis iuuenis. Naupactum is domo
Legatus abiit, miles in eandem incidit.
Deportat Ephesum inuitam. seruos attici
Vt nunciaret domino facta, nauigat.
Capitur donatur illi captus militi.
Ad herum, ut ueniret Ephesum, scribit. aduolat
Adolescens, atq; in proxumo deuortitur
Apud hospitem paternum. medium parietem
Perfodit seruos, commeatus clanculum
Qua foret amantium. geminam fingit mulier
Sororem adesse. mox ei dominus ædium
Suam clientam solicitandum ad militem
Subornat. capitur ille. sperat nuptias.
Dimittit concubinam, & mœchus uapulat.

SARACENVS.

Meretricē: Philocomasiū. ¶ Miles: Pyrgopolynices. ¶ Hero: Amāte: Pleusidi. ¶ Seruus Palestrio. ¶ Legato pegre. i. naupactū: iā pfecto: ubi legatiōis munere fungebať. ¶ Suū accersit heṝ: Nā postq̄ captus est pallestrio: & militi dono datus heṝ pleusidem p litteras ephesū reuocat: sed ubi afferat: legebať: lego forat: uel pforat. ¶ Hos obhęrētis. s. Pleusidē: & philocomasiū simul complexos. ¶ Custos. Sceledrus. ¶ Ridicul⁹ deludiť. Quia pariete pforato mulier in utraq; domo uisebať: tanq; nō eadē. ¶ Cæli. Dicendū cælibis: & referendū est ad illū senis uicini: q ueluti uxore relicta cęlibē uitā agere istituisset: uel cælibi. s. militi q carebat uxore: qđ nō ęq̄ placet.

VALLA.

Meretricē athenis ephesū miles auehit subaudi pyrgopolinices: puehere ē pcul auehere. Auehere aūt ad locum cōstitutum pducere: ut ipse mox ostēdit in rudente. ¶ Id dum hero: pleusidi. ¶ Seruus. pallestrio. ¶ Legato peregre: naupactū. ¶ Ipsus captus: palestrio. ¶ Militi, pyrgopolynici. ¶ Arcessere: euocauere. ¶ Gemis phylocomasio: & pleusidi. ¶ Obhærentis. philocomasiū & pleusidem. Est enim casus accusatiuus pluralis. ¶ Custos subaudi phylocomasii a milite adhibit⁹. ¶ Quasi sit alia: nēpe soror. ¶ Impellit militem: persuadet militi. ¶ Concubinā: phylocomasiū. ¶ Cælibis senis: sine uxore periplectomeni. ¶ Vxor acrotelantium. falso appellata uxor. ¶ Ipse Miles. ¶ In do. se. piplectomēi.

Prouer̄ qđ sit

SARACENVS

Meretricē. Subdit aliud argumentum: nam primum fabulæ idiciū facit. ¶ Naupacti domum. Lego naupactu; domo: domo: scilicet athenis: & rursus: ubi inuitat legitur: lego inuitam: & ibi fiat punctum: & ite;: ibi facto scriptum est: corrigo factum & demum: ubi reuertitur: diuortitur.

VALLA.

Meretricē ingenuam. phylocomasiū atheniensē. ¶ Atheniensis iuuenis. pleusides. ¶ Naupacti domo legatus abiit. Athenis inqt in naupactū insulā legatus. ¶ Deportat ephesū inuitā: subaudi phylocomasiū. ¶ Seruos atic⁹. palestrio. ¶ Vt nūtiaret dño: pleusidi. ¶ Factum: hoc ē: ut res habuit. ¶ Capiť: a pdonib⁹. ¶ Donať. ille palestrio. ¶ Militi. pyrgopolici. ¶ Aduolat adolescēs. In ephesū celerrime nauigat pleusides. ¶ In proxio. apđ periplectomenū. ¶ Diuortiť. Tāqi diuersoriū se rcipit. ¶ Apđ hospitē prnū. piplectomenum. ¶ Perfodit seru⁹. palestrio. ¶ Cōmeat⁹ clā. q fo. amantium.

Qua inquit ultro:citroq; ignaris militis seruis commearent amantes. Alioqui commeatus esculenta: atq; pocule ta:quæ in exercitum afferuntur:necnon cum expunguntur e militia milites nominantur. ℣ Geminam fingit mulier sororem.subaudi philocomasium suam. ℣ Dominus ædium periplectomenus. ℣ Suam clientam. acrotelantium. ℣ Capitur ille.miles. Dimittit concubinam phylocomasium. ℣ Mœcus uapulat pro adultero habitus ceditur.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ ID dum seruus hero amanti nunciare uolt:ita scribendus:& legendus uersus est:ratione metri iambici trimetri: cui quinq; tantũ pedes essent si legeret:id dũ hero amanti seruus:nõ ut inperite legit Pius plautinus interpræs leuis. ℣ Legato peregre:captus ipsust in mari:& hic ita legendus uersus est metri rõne:ne pes sextus deficiat trimetro:ut deficeret:si iuxta Piũ interptem legatur:legato peregre ipsus captus in mari. ℣ Suum arcessit herum athenis:atq; in de afforat:ita scribendus hic uersus est:necessitate metri:nã nisi ascribant duę illę dictiones:atq;:inde:uersus non cõ stabit:& quia codices ferme oẽs:afferat:habent:scribendũ est uel adforat:non pforat:ut Pius garrit in codi. antiquo se legisse uersum quoq; corruptũ:& sine dictionibus duabus suprascrip.legens. ℣ Qñ ei scribendum est:ex codi. anti quis:& recta sententiæ cõgruitate:& non qñ celi:neq; qñ illi:ut corrigit Pius interpres:contra ueterũ codicũ scriptu ram:& rectã legem carminis iambici:in cuius ultima sede iambus esse gaudet:nec stultitiæ Sarraceni alterius inter ptis hic admittendę sunt legentis celibis pro ei:& exponentis:celibis uicini uxor &c.contra sensum poetę:& metricã rõnem omnino. ℣ Naupactũ is domo:legendum est ex ueteribus codi.& sententię concinnitate:nõ naupacti domo: neq; naupactũ domo tantum:ut Pius corrigit absq; ea dictione is.quę utiq; ad perfectum sententiæ intellectum re quiritur:& ex codicibus ipsis antiq̃s elicitur:in quibus scriptũ est:naupactis domum. ℣ Geminam fingit mulier so rorem adesse: ita scribendũ est prorsus:& ibi punctus faciendus:si rectam sniam elicere uelimus:& codicum scriptu ram paulo deprauatam in pristinum nitorem reducere:nam in codicibus omnibus scriptum est. ℣ Sororem ait ee: ubi paruo labore:modicaq; litterarũ reparatione pro:ait esse:adesse scribetur:quod quum modico ingenii acumine indigeret. Pius omni obtusitate mentis refertus uidere non potuit:& iccirco mera nugalia fabulatus est. ℣ Mox ei do minus ędium suã clientam sollicitam:dum ad militem subornat:ita legendũ est:& clausulę:ac sententię hoc mõ sunt disponendæ:non autem. Sororem ait esse mox ei dominus ędiũ.&c.ut interptati sunt Pius:& alii doctores ignaui. ℣ Capitur ille sperat nuptias. Ille miles capitur amore.s.illius cliẽtę:dũ senis eã uxorẽ cẽset: spatq; nuptias.i.spatã sibi uxorẽ fore:qm a uiro dissidiũ facere uelle militi psuasũ erat. ℣ Fractũ.i.fractionẽ:& ruinam: ac dissipationem.

SARACENVS

CVrate. Miles inducitur gloriosus:& iactabundus:a quo nomen sibi sũpsit comœdia. Qui ut uideri uelit magna fecisse facinora:adeo miranda memorat:ut totus inanis:& ridiculus fiat: cuius uanitatẽ & insaniã assentando adiuuat pasitus. Noĩa autem ambobus imposita q̃ rectissime sunt ab authore:nam militi ueluti glorioso pyrgopolynices nomẽ datum est:q interptatur expugnans turres: pasito autem artotrogus panẽ comedẽs: nam ad id ut comedant pasitantur. Iubet ergo miles clypeũ ita splẽdescere: ut solis claritatẽ superet:diximus alias:uñ clypeum dicatur ex Plini.sententia:& tã clypeus q̃ clypeuũ hoc est masculino:neutroq; dicitur genere. ℣ Sudest pro sudum est:idest sine udo:aere:scilicet sereno nubibus fugatis. ℣ Macheram consolari uolo. Vt tota sanguinolenta fiat ex hominum cæde:nam dicta est machæra: q gaudeat sanguine. ℣ Gestitem feriatam. Quasi q iam pridem illa in plio non sit usus:nam ut alibi dictũ est. feriæ & feriati dies dicuntur:in quibus nil agere licuisset:& si aliqua sint:q ẽt diebus feriatis nobis agere liceat absq; piaculo:ut docet iurisconsul. Scæuola:qui interrogatus quid naj feriis agere liceret:respondit quod ptermissum noceret. Virgilius quoq; in rebus rusticis:quippe etiam festis q̃dam exercere die bus fas & iura sinunt. ℣ Ne animum despondeat. Ne omittat audaciam. ℣ Quem misera gestitet fratrẽ facere ex ho stibus Verbum gestitet mendose factum ex duobus unum legendum est:gestit &:ut sit sensus:ita suam macherã san guine lætari: ut etiam in fratrem tanq̃ in hostem suam perstringat aciem: & propterea erit corrigendus uersiculus hoc modo q̃ misera gestit etiam fratrem facere ex hostibus:hoc est fratrem haberi pro hoste:uel sic & erit lucidior: & forte uerior intellectus:q in miseria gestit:& fractum facere ex hostibus.

Machera uñ dicta.

PRIMVS ACTVS.

Pyrgopolynices Miles. Artotrogus Parasitus.

CVrate ut splendor meo sit clypeo clarior,
Quam solis radii esse olim, cum sudust solent.
Vt ubi usus ueniat, contra conserta manu.
Oculorum præstringat aciem in acie hostibus.
Nam ego hanc machæram mihi consolari uolo,
Ne lamentetur, ne ue animum despondeat,
Quia se iampridem feriatam gestitem.
Quæ misera gestitet fractum facere ex hostibus.

VALLA.

CVrate ut splendor. Miles ut pote gloriosus:& de se uana opinione turgidus: facile parasiti admittit assen tationes:commentitiaq; multa congerit:imprimisq; ostendit:se curam habere armorum. ℣ Cum sudust solent. pro sudum est:sudum sine udo cum nubibus abactis nullo impedimento obiecto solares radii mi cant. Virgilius in.viii. Arma inter nubes cæli regione serena. Per sudum rutilare uident. ℣ Conserta ma nu:cum certatur. ℣ Prestingat oculorum aciem. non perstringat: a stingo enim fit:quod in usu non est. sunt tamen composita.ita nãq; legendum pediani commonet authoritas:qui in Cice. uerrem inquit:pstingat aciẽ: uel a pstigiatoribus transtulit uerbum:uel latronibus:qui ignari:& rudes pugnæ etiam uano sonitu terrentur perstri ctum luminis. Plau. in milite glor. ut ubi usus ueniat:&c. ℣ Animum despondeat:mentem abalienet. ℣ Feriatam ge stitem:idest nihil molientem a feriis:quæ ut inquit Festus a feriendis appellatæ uictimis. Item ferias prisci festa uo cabant:aliæq; erant sine die festo:ut nundinę:aliç cum festo:ut saturnalia: quibus adiungebãtur epulationes expue ru fœtus porcorũ:frugumq;. Vt ẽt feriæ:quę q̃rinalia noiantur:mẽse februario dies:quo quirini fiunt sacra. Ides stul torũ feriæ appellant:anteq̃ in eũ cõmigrarent fere sabinis curibus uenientes post fœdus inter romulum:& taciũ:q̃d quidem suorũ fornacaliũ sacrorũ cognominant eo potissimũ rem diuinã faciunt. ℣ Fratres facere ex hostibꝰ:q ingt eo usq; lenis sctã: ut maxie cõcupiscat frẽs facere:qm nemineẽ occidit. ℣ Ex hostibꝰ. Ex eis: quos hostes eẽ oportuit.

Sudum qd sit

Feriæ quæ dicãtur

¶ Propter

PROpter uirum.i.iuxta:& ꝓp e uirum. Vir.in geor. Et uiridi in campo templum de marmore ponã: ꝓpter aq. Quẽ ne ego seruaui:forte melius: quẽ nõ ego seruaui: nã maxime laudi dabat in acie ciuẽ seruasse: quẽ qui seruasset ciuica corona donabant. Curriculis. Dicit curriculus breuis currus:& dr cursus. Hora. Sũt quos curriculo puluerẽ olympicũ:collegisse iuuat. Vbi bũbomatides. Arbitror hæc oia a milite tanq̃ uaniloquo cõficta:& cũ quadã uerborũ iactãtia ꝓlata.& si tñ nõ nihil mẽdosum hisce in esse uerbis autumẽ:hunc locũ nihilominus tanq̃ restitutũ ũideo legi ab Hermolao:hoc mõ:ubi bebinatidis belluæ instar:hoc est instar nemęi leonis. Quẽ hercules isecutus est: & cõphẽsũ suffocauit: hoc.n.oiũ primũ certaminũ herculi quõdã iposi tũ est. Difflauisti spũ.quasi ꝗ in mo mẽto:& uno ictu obuios oẽs hostes deleuerit:& cõtriuerit. Pẽniculũ tecto riũ. Quo alborẽ parietibus iferunt: cũ calce:uel gypso de albant:dicimus pẽniculos & pẽnicillos:ac in neutro genere pẽnicula:& pẽnicilla a pẽne cauda: ut latius in menæchmis. Periuriorẽ hoc. Loqtur ad spectatores: ut nõ audiat miles:cui⁹ uanitatẽ ẽludit. Me mãcupio dabo.i.solẽniter ꝓmittã: nã emptio mãcupi solẽnitate quadã:& testibus adhibitis fiebat. Epityrũ: Ex Var.didicimus genus esse edulii: quo frequẽtius uteretur sicilia q̃ Italia:sed quo pacto fiat:docet Marcus ca.in rebus rusticis inquiens:epityrũ albũ nigrũ uariũq; sic facito:ex oleis albis:nigris:uariisq; nucleos eiicito: Sic cõdito:concidito ipsas:addito oleũ:acetũ: coriandrum:cynimum:fœniculũ:rutã:mentã:in orculã cõdito: oleũ supra stet:ita utitor. Insane. Vehemẽter: nã insani oia faciunt uehementer: ita Varro interpretatus est. Si cõnixus maioribus usus fuisses uiribus. Venter creat oĩs has ęrũnas. Nã parasitus: ut sibi uictũ cõparet ait:negat:adulat: & danti oia placitura cõfingit. Dentiant.i.fame frendãt. Vt puolet: Vt pri⁹ inotescat:& ad meas pueñt aures.

SARACENVS. Curriculus quid sit

Sed ubi Artotrogus? Ar. hic est. stat propter uirum
Fortem, atq; fortunatum, & forma regia,
Cum quo bellator Mars haud ausit dicere,
Neq; æquiparare suas uirtutes ad tuas.
Py. Quem ne ego seruaui in campis cuticulindoniis
Vbi bombomachides cluninstatides Archides
Erat imperator summus Neptunni nepos?
Ar. Memini, nempe illum dicis cum armis aureis,
Quoius tu legiones difflauisti spiritu,
Quasi uentus folia, aut penniculum tectorium,
Py. Istuc quidem ædepol nihil est. Ar. nihil hercle hoc quidẽ.
Præ ut alia dicam, tu quæ nunq̃ feceris.
Periuriorem hoc homine siquis uiderit,
Aut gloriarum pleniorem, q̃ illic est,
Me sibi habeto. & ego me illi mancupi dabo.
Si unum epityrum edam apud illum esuriens insane.
Py. Vbi tu es? Ar. eccum. ædepol elephanto in india
Quo pacto pugno præfregisti brachium.
Py. Quid brachium? Ar. illud dicere uolui, femur.
At diligenter hic eram. pol siquidem
Connisus esses, per corium, per uiscera.
Perq; os elephanti brachium transmitteres.
Py. Nolo istæc hic nunc. Ar. ne hercle operæpretium quidem
Mihi id enarrare, tuas qui uirtutes sciam.
Venter creat omneis has ærumnas, auribus
Peraudienda sunt, ne dentes dentiant.
Et assentandum est, quicquid hic mentibitur.
Py. Quid illuc quod dico. Ar. hem scio quid uis dicere,
Factum hercle. memini fieri. py. quid id est? Ar. quicquid est.
Py. Habes tabellas? Ar. uis rogare, habeo & stilum.
Py. Facete aduortis tuum animum ad animam meam.
Ar. Nouisse mores me tuos meditate decet,
Curamq; adhibere, ut præuolet mihi, quo tu uelis.
Py. Ecquid meministi? Ar. memini centum in Cilicia,

VALLA.

PROpter uirũ.iuxta eũ: q uiget uiribus. In cãpis curriculis. cõmẽticia hæc uerba oia. bumbomatides. a strepitu uocabulũ hoiem uult uideri magnũ in cuius cõgressũ uenerit. Clutũ.s.p. clutum græci κλυτον dicunt: uñ accepta præpositione fit inclytus. In staridis arohidis erat impator. Mẽtita hæc oia:& cõmẽticia: ut ẽt clãculũ idicat parasitus. solent.n. mẽdaces: qui coargui nolũt: q̃ nusq̃ sunt: aut fuerũt: noia cõfingeř. Sũmus neptuni nepos. Home. nãq; ut a ioue reges: ab apolline uates: ita a neptuno fortes ducit uiros. Difflauisti. In ptes diuersas iecisti. Aut pẽniculũ tectoriũ.i. caudã q̃ tectoria.i. parietũ icrustatiões expoliunt. Festus Põ. pẽnẽ caudã uocabãt: uñ & offã porcinã cũ cauda offã pẽnitã dicebãt. hinc & pẽiculos dictus: qbus calciamẽta tergenť: qđ de caudarũ extrẽitate fiũt. Me mãcu. da. Fuũ me illi cõstituã ei:q mihi oñderit stultiorẽ hoc milite. Si unũ epi. edã apud illũ esuriens isane. Varro cũ hũc iterptet locũ: ut nũc scriptũ est: ita ait. Si unũ epityra æstuet: epityrũ uocabulũ est cibi: quo frequẽtius sicilia q̃ italia usa: id Plau. uæhemẽter uellet dicere isane dixit: qđ isani oia faciãt uæhemẽter. qđ ãt sit epityrũ cato docet inqẽs: epityrũ: album: nigrũ: uariũq; sic facito ex oleis albis: nigris: uariisq; nucleos eiicito: sic cõdito. cõcidito ipsas addito oleũ: acetũ: coriandrũ: cyminum: fœniculũ: rutam: mentham in orculã condito: oleum supra stet: ita utitor. Venter creat: hæc secũ parasitus. Dẽtes dentiant: in ore concutianť. Vt præuolet mihi. Vt meus mea tuos sensus antecedat.

Epityrum quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

VBI Bombomachides. Hermolaus barbarus castigationũ Plinianarũ libro. iiii. ab Pylade in hac emendatione dissentit: sic scribens. Fuit enim (inquit) uicus Nemeæ Bembina unde Nemeus leo a poetis Bembinites dictus. Panyasis δέρμα τε θηρίου βεμβινήτα λέοντος. Sed in Plautino milite: ubi dicitur Bũbomatides clutũ instar. Cogitẽt legentes. an emendandum sit. Bembinatidis belluæ instar: hoc est Nemeęi leonis instar.

SARACENUS ℂIN ficlo latroniæ. Vt alia libere mentitur: ita locum: qui nusq̃ est confingit: ut mendaces solent sibi inuenire: ut magis ei credatur: loca nominat aliqua: quæ noscantur. ⁋ Sardis: Asiæ ciuitate. ⁋ Offa. Cibus. ⁋ Quid in cappadocia. Ad huc magis incipit assentari: & pariter hominem sua uanitate deludere. Ni hebes. Nisi aciem obtusam habuisset. ⁋ Here. Pro heri. ⁋ Quam decet: q̃tum conuenit: & apta: & compta uidetur: decet quãdoq; impersonale est: quandoq; habet personas. & numeros. Ouidi. ista decent humeros gestamina nostros: idest conueniunt & apta sunt. ⁋ Latronibus. Satellitibus. Varro nomen hoc habere posse inquit latinã etymologiam: ut latrones quasi laterones dicantur: quia assistunt lateri. Fes. tamen a latria: idest seruitute: ut sint latrones: quasi seruientes: at nunc uiarũ obsessores dicuntur: q̃ a latere adoriantur: uel q̃ latenter insidientur: ex græca tamen etymologia deducitur latrocinari: pro eo quod est mercede militare: ut apud Plautum inuenies: latrocinatus est annos decem: pro eo: quod est militauit.

Decet psonale & ipersonale

Et quinquaginta centum in siclo latrones.
Triginta sardis, sexaginta macedones.
Sunt homines, tu quos occidisti uno die.
Py. Quanta istæc hominum summa est. Ar. septem millia
Py. Tantum esse oportet, recte rationem tenes.
Ar. At nullos habeo scriptos. sic memini tamen.
Py. Aedepol memoria optuma est. Ar. offa emonet.
Py. Dum tale facies, quale adhuc assiduo edis,
Communicabo te semper mensa mea.
Ar. Quid in cappadocia, ubi tu quingentos simul
Ni hebes machæra foret, uno ictu occideres.
At pedites tibi reliquia erant, si uiuerent.
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt,
Pyrgopolynicem te unum in terra uiuere
Virtute, & forma, & factis inuictissimis?
Amant te omnes mulieres, neq; iniuria,
Qui sis tam pulcher, uel here ille quæ pallio
Me depræhendere. py. quid here dixerunt tibi?
Ar. rogitabant, hic ne Achilles est inquit tibi?
Imo eius frater inq̃. illarum altera
Ergo mecastor pulcher est inquit mihi,
Et liberalis. uide cæsaries quam decet.
Næ illæ sunt fortunatæ, quæ cum isto cubant.
py. Ita ne dicunt tandem? Ar. quæ me ambæ obsecrauerint,
Vt te hodie quasi pompam illac præter ducerem.
py. Nimia est miseria, pulchrum esse hominem nimis.
Ar. Molestæ sunt, accedunt, orant, obsecrant
Videre ut liceat. ad sese accersi iubent.
Vt tuo non liceat dare operam negocio
py. Videtur tempus esse, ut eamus ad forum.
Vt in tabellis quas consignaui hic heri
Latronibus ego denumerem stipendium.
Nam rex Seleucus me opere orauit maxumo,
Vt sibi latrones cogerem, & conscriberem.
Regi hunc diem mihi operam decretum est dare.
Ar. Age eamus ergo. py. sequimini satellites.

VALLA. ℂIn siclo latroniæ. & homo cõmenticium: notum autẽ est siclum quid pendeat: sed hic pro proprio nomine loci ponitur ad pondus nihil pertinens. ⁋ Offa monet. offam pro cibo posuit cuĩ sit tumefactus in iure panis: unde illud prouerbium: nescis quid distet inter os & offam. ⁋ Vt illę: subaudi mulieres. ⁋ Here: pro heri. ⁋ Quasi pompam: nõ negocii alicuius causa: sed ut ut pompam ageres tecum multos comites adducendo: nam pempo cũ aliquo fastu mitto est: unde põpa. ⁋ Latronibus: idest stipendiariis. Virgilius fixumq; latronis: impauidus frangit telum. ubi Seruius inquit latronis uenatoris: & est græcum: nam λατρεύειν dicunt obsequi. moris autem erat: ut hos imperator: & circa se haberet: & primos mitteret ad omne discrimẽ: unde nunc dicit latronis telo fixũ leonem: quia etiã uenatores operas suas locare consuerũt. Var. tamẽ dicit hoc nomen posse habere etiã latinam. etymologiam: ut latrones dicti sint quasi laterones: quia circa latera regũ sunt: quos nunc satelites uocant. una tamen est significatio Plau. in pyrgopolinice ostendit: quid sint latrones: stipendiũ: unde stipendiarii a stipe: ut iquit. Varro: quod pusilla pecunia in arculis obstipetur. nã latrunculus est quo in alea ludimus: qui & calculus nominatur. Ouidi. siue latrocinii sub imagine calculus ibit. Fac pareat uitreo miles ab hoste tuus. Iu. nec tessellæ: nec calculus ex hac materia: latrones quoq; Ouid. latrunculos uocat: Cautaq; non stulte latronum prǽlia ludat. ⁋ Latrones cogerem. Congregarem in unum adducerem. ⁋ Sequimini satelites milites mei: unde & satelitium dictum.

Pẽpo qd sit

Latrũculus qui

VGOLETVS ET GRAPA. ℂET factis inuictissimis scribendum est ex ueteribus codicibus: & sententiæ cõcinnitate meliori: q̃ factis inuictissimis: ut Pius interpres legit. Vide ex codicibus antiquis. Dicunt ex codicibus antiquis. quin potius: aiebant ex antiquissimo: in quo scriptum est: ita ne aliena tandem. ⁋ Vt te ex codicibus antiquis: & sententiæ integritate. ⁋ Miseri animi est ex codicibus antiquis. ⁋ Accedunt: orant: obsecrant. sententiæ concinnitate: & metri necessitate.

Mihi

Mihi ad enarrādum: Plura narraturus pallestrio iducit: quę nō aguntur in comœdia: sed tanq̄ pcedētia edocet: ut facilius oē fabulæ argumētū inotescat: ex Plautinis uerbis dn̄a notat iter comitatē & benignitatē: ut sit comitas in dicēdo: in auscultādo beignitas. ¶ Ephesum. Ubi agi comœdia uideret. est ephesus ciuitas asiæ: ibi dianæ clarissimū tēplū: de quo ifra: qđ amazones asia potitæ cōsecrasse tradūt. ¶ Stercoreus. Imūdus. ¶ Valgis. itortis. Neui⁹ apd Noniū: ualg⁹ ueternosus gēib⁹ magni talis turgidis. Sublinit os: Decepit fefellit. — SARACENUS.

Mihi ad enarrādum. Cognita superius per militē & parasitum militis inani gloria: pariterq; amentia: quo in prima comœdię frōte oblectatus populus: ad quæ sequunt: esset attētior iā palestrio: quę ad comœdiā ptinent: reliquā cōmemorat. ¶ Est comitas. i. lenitas: un̄ comitas sit. Cic. docet pro lucio balbo inquiens: erat accusatoris iterptatio indigna responsione: qui ita dicebat comiter esse cōmuniter: quasi uero priscum aliquod aut insolitū uerbū iterptaret: comes bēigni faciles: suaues hoies esse dicūtur: qui errāti comiter mōstrat uiā benigne non grauate: cōiter qdē certe nō cōuenit. ¶ In festiuo loco comœdię. festiua. n. sunt: quę de milite antecesserunt. ¶ Alazon græce: halazonia. n. iactantia dicit latinę. ¶ Stercoreus: fœtidus ut stercus. ¶ Ait sese. hoc amphibologicos dictū p duos accusatiuos: est. n. q̄tū in ipsa orone mulieres: ne sectent militem: an miles mulieres: sensus tamē est pspicuus: nam ait a mulieribus sese plurimū desiderari: & appeti. ¶ Quaq̄: pro quacunq;. ¶ Vagis suauiis: non certis: atq; stabilibus. ¶ Athenis atticis si quidem: ut ait. Var. tres fuerunt athenæ. ¶ Qui ē amor cultu optimus: quem colamus quia mutuus. Insinuat sese in gratiam se cōciliat. ¶ Opiparisq; obsoniis. lautis inquit conuiuiis. ab opum enim copia dicuntur opipara. ¶ Vbi primum euenit. Quam primum oblata est occasio. ¶ Sublinit os: fallit: decipit matrē puellæ. ¶ Compegit in nauem: in nauem intrusit: atq; cōclusit. ¶ Prius pii libertatem amisi. — VALLA.

Allazonia quid sit

Naupactus

Insinuat se

SECVNDVS ACTVS.

Palestrio seruus.

Mihi ad enarrandum hoc argumentum est comitas,
Si ad auscultandum uestra erit benignitas.
Qui autem auscultare nollet exurgat foras,
Vt sit ubi sedeat ille, qui auscultare uolt.
Nunc qua assedistis causa in festiuo loco,
Comœdiæ huius, quam nos acturi sumus,
Er argumentum & nomen uobis eloquar.
Alazon græce huic nomen est comœdiæ,
Id nos latine gloriosum dicimus,
Hoc oppidum ephesus est. miles meus est herus,
Qui hinc ad forum abiit gloriosus, impudens,
Stercoreus, plenus periurii atq; adulteri.
Ait sese ultro omnis mulieres sectarier,
Is est derisui, quaqua incedit, omnibus.
Itaq; hic meretrices labiis dum ducant eum
Maiorem partem uideas ualgis sauiis.
Nam ego iamdiu apud hunc seruitutem seruio.
Id uolo uos scire quomodo ad hūc deuenerim
In seruitutem ab eo, quoi seruiui prius.
Date operam. nam nunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adolescens optumus.
Is amabat meretricem macte Athenis atticis,
Et illa illum contra, qui est amor cultu optumus.
Is publice legatus Naupactum fuit.
Interim iuit hinc miles. forte athenas aduenit.
Insinuat sese ad illam amicam heri mei,
Occœpit eius matris culpa pariter, &
Vino, ornamentis, opiparisq; obsoniis.
Itaq; intumum ibi se miles apud lenam facit.
Vbi primum euenit militi huic occasio,
Sublinit os illi lenæ matri mulieris.
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam
Compegit in nauem miles clam matre sua.
Eamq; inuitam huc mulierem in ephesum auehit.
Ego quantum unus possum, mihi nauem paro,
Vbi amicam herilem athenis auectam scio.
Inscendo, ut eam rem Naupactum ad herum nunciem.
Vbi sumus prouecti in altū, sicut uolunt,
Capiunt prædones nauem illā, ubi uectus fui.

¶ NVNC qua assedistis causa: ita legendum est ex codicibus antiquis: recta lege metri: & sententiæ congruitate. non assedi: ut Pius interpres legit. ¶ Comœdiæ huius: quam nos acturi sumus: & hic ita uersus est scribendus nisi metri cum iambici trimetri legem rescidere uelimus: & uersui quattuor pedes tantum reddere: ut fecit Pius legens: comœdiæ quam acturi sumus: quum sex debeantur pedes. ¶ Hoc oppidum ephesus est: miles meus est herus: ita est scribendus uersus hic: & metri: & recte grāmaticæ ratione: nō autem ephesum scribendū: nec absq; uerbo illo est: ut fecit Pius insulsissimus. ¶ Vbi primum euenit militi huic occasio: ita scribendus uersus est ex antiquis codicibus: recta lege metri: & sententiæ concinnitate: & non ubi primū euenit militi: absq; aliis duabus dictionibus: ut legit Pius iterpres ignarissimus: cōtra legē metri. cui quattuor tantum pedes essent. cōtraq; codicū antiquorū litterā: & sniæ pfectionē. ¶ Ille qui me cæpit: scribendū est: & nō ille me cæpit solū: absq; relatiuo qui: nā uersus nō cōsisteret: & sentētiæ uerba non quadrarent: & tamen Pius ita legit. — VGOLETUS ET GRAPA.

SARACENVS — Glaucoma quid ſit

¶ILLE me cœpit: ſcilicet prædo. ¶ Addit. Appoſuit præfecit. ¶ Glaucomam. Dixerunt græci id uicium eſſe oculorum: quod nos: Cornelio celſo authore: oculorum ſuffuſiones appellamus: conſtat id uiciu; eſſe eius humoris: qui chriſtallinus appellatur: in glaucum colorem mutati: hanc ægritudinem Ariſtoteles in libro de animalibus dicit: potius ſiccitatem oculorum: & iccirco magis ſeneſcētibus euenire: oculi namq;: ut corpus reliquum: ſenectute ſiceſcūt: hoc ideo uitium dirimit a lucioſitate: ut hoc ſit ex ſiccitate: illud uero ex humoris copia: quapropter minoribus natu potius accidit: quorum cerebrum humidius eſt. ¶ Duarum fert imaginem: nam in domo militis: & in uicini domo comparebit: ita ut duæ mulieres eſſe uideantur.

Prius perii, q̃ ad herum ueni, quo ire occœperam.
Ille qui me cœpit, dat me huic dono militi.
Hic poſtq̃ in ædeis me ad ſeſe duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.
Vbi contra aſpexit me, oculis mihi ſignum dedit,
Ne ſe appellarem, deinde, poſtq̃ occaſio eſt,
Conqueritur mecum mulier fortunas ſuas.
Ait ſeſe Athenas fugere cupere ex hac domu.
Seſe illum amare meum herum, Athenis qui fuit.
Neq; peius quenq̃ odiſſe, q̃ iſtum militem.
Ege quoniam inſpexi mulieris ſententiam,
Cœpi tabellas, conſignaui clanculum
Dedi mercatorem quoidam, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amauerat,
Vt is huc ueniret. is non ſpreuit nuncium.
Nam & uenit, & is in proxumo hic diuortitur
Apud ſuum paternum hoſpitem, lepidum ſenem.
Itaq; ille amanti ſuo hoſpiti morem gerit.
Noſq; opera conſilioq; adhortatur, iuuat.
Itaq; ego paraui hic intus magnas machinas.
Qui amantes una inter ſe faciam, ut conueniant,
Nam unum conclaue, concubinæ quod dedit
Miles, quo nemo niſi ea ipſa inferret pedem.
In eo conclaui ego perfodi parietem.
Qua cōmeatus clam eſſet hic huic mulieri.
Et ſene ſciente hoc feci. is conſilium dedit.
Nam meus conſeruos eſt homo haud magni pretii.
Quem concubinæ miles cuſtodem addidit.
Ei nos factitiis fabricis, & doctis dolis,
Glaucomam ob oculos obiiciemus, eumq; ita
Faciemus, ut quid uiderit, non uiderit.
Et mox ne erretis, hæc duarum hodie uicem
Et hinc, & illinc, mulier fert imaginem.
Atq; eadem erit. uerum alia eſſe aſſimulabitur.
Itaq; ſublinitur os cuſtodi mulieris.
Sed foris concrepuit hinc a uicino ſenis.
Ipſe exit. hic ille eſt lepidus, quem dixi, ſenex.

VALLA. — Fortuna uerbū medium — Additus quid ſit

¶ILLE me cepitur: e prædonibus quidem. ¶ Ne ſe appellarem: ne alloquerer. ¶ Fortunas ſuas: ſuos caſus. ſua infortunia. nam & in bona parte quandoq; capiuntur: ut cum Cæſar in commētariis de geſtis in galliis ait: milites fortunas ſuas nempe bona alicubi collocaſſe. ¶ Ex hac domu. e familia militis. ¶ In proximo hic diuortitur: nempe periplectomeni domo. Veteres ſui hoſpitis. ¶ Magnas machinas: magnas inſidias: ab oppidorum oppugnatione ſumpta tranſlatione: quorum mœnibus ſubruendis machinæ admouentur. ¶ Facerent conuenientias: idest conuenticula: ut ſeſe in q̃ poſſent conuenire: ac colloqui. ¶ Vnū conclaue. Porticum unam cum camera. ¶ Qua commeatus: ſubaudi parte cōmeatus tranſitus. ¶ Sene ſciente: periplectomeno. ¶ Cuſtodem addidit. adiunxit. ſeruius autē interpretatur additum inimicum: ut nec teucris addita iuno: uſq̃ aberit. ¶ Facticiis fabricis. confeſtis atq; ſimulatis. ¶ Glaucomam ob oculos obiiciemus Celſus in ſexto. Nonnunq̃ autem nimiū ſub hac curatione exciſa cute euenit: ut oculus non contegatur. idq; interdum etiam alia d̃ cauſa fit glaucophthalmos græci appellant: in quo ſi nimium palpebræ deeſt: id reſtituere curatio poteſt. Ariſtoteles de animalibus: ægritudines etiā oculorum utrorumq; indiciū faciunt. glaucoma enim ceſiis potius accidit luſcioſitas nigris: eſt autē glaucoma ſiccitas potius oculoru; itaque ſeneſcentibus potius euenit: nam oculi quoq; ut reliquum corpus ſenectute ſicceſcūt. luſcioſitas uero humoris copia eſt. ¶ Duarum hodie uicem: nempe ſuam: & ſororis.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶AD ſeſe ex codicibus antiqs & uerſus neceſſitate ſcribendū eſt: & nō unico ſe tantum. ¶ Et is proximo: is addendum eſt ex codicibus antiquis: & metri neceſſitate: quod Pius nō uidit: relinquens uerſum mutilum. ¶ Qui amantes una inter ſe faciam: ut conueniant: ita ſcribendus eſt uerſus ex codicibus antiquis: recta lege metri: & ſententiæ congruitate non qui amantes una inter ſe facerent conuenientias: ut legit Pius interpres Plautinus inſcitiſſimus: quando quidem nec uerſus conſiſtere poſſet: nec conuenientius uocabulum admodum receptum uidetur. ¶ Niſi ea ipſa: ſcribendum eſt: & addendum ipſa metri neceſſitate.

NI hercle defregeritis: periplectomenes indignatur quod sceledrus militis seruus de tegulis per impluuium intro spexisset: uidissetque mulierem e domo in domum trasmeare. Loreare. i. loris caedi. Legi talariae. Quae fuisse uidetur: ut si qs in alienam domum inuito dno irrumperet: ei impune possint crura cofringi: docet namque Ci. legem fuisse: quod si qs in alienum agrum cum telo iueniretur: eius brachia frangerentur. Propter suum: Cum sua: Vir. te pp lybicae gentes: numidumque tyranni: odere infensi tyrii te pp eundem: extinctus pudor: te pp. i. causa tua. Paruper que artem: & disciplinam: Hoc est uultu cōstanti pstet: nec colorem imutet: ne timere uideatur: hunc mulierum morem scite expssit Iu. inquiens: forte aium pstant rebus: quas turpiter audent: & rursus: nihil est audacius illis: dephensis: iram: atque aios a crimine sumunt. Holitori. Holera uendenti.

SARA CENVS.

Periplectomenus Senex. Palestrio seruos.

NI hercle defregeritis talos, posthac quemque in tegulis
Videritis alienum, ego uestra faciam latera lorea.
Mihi quidem iam arbitri uisunt meae qd fiat domi.
Ita per impluuium introspectant. nunc adeo edico omnibus,
Quenque a milite hic uideritis hominem in nostris tegulis,
Extra unum Palaestrionem, hunc deturbatote in uia.
Quod ille columbam aut gallinam se sectari, aut simiam
Dicat, peristis, nisi usque ad mortem mulctatis male.
Atque adeo ut ne legi fraudem faciam talariae.
Accuratote ut sine talis domi agitent conuiuium.
Pa. Nescio qd malefactum nostra huic familia est, quantum audio.
Ita senex talos elidi iussit conseruis meis.
Sed me excepit, nihili facio quid faciat caeteris.
Aggrediar hominem, est ne aduorsum mihi? est quasi, qd agis
Periplectomene? Pe. haud multos hoies si optadum fuerit mihi
Nunc uidere, & inuenire, quam te mauellem. Pa. quid est?
Quid negocii est? Pe. res palam est. Pa. quae res palam e? Pe. de teglis
Modo nescio quis inspectauit nostrum familiarium
Per nrm impluuium intus apud nos Philocomasium atque hospitem
Osculanteis. Pa. quis ho uidit? Pe. tuus cōseruos. pa. qs is e ho?
Pe. Nescio, ita abripuit repente sese subito. pa. suspicor
Me pisse. pe. ubi abiit, cōclamo. heus qd agis tu inquam i teglis?
Ille mihi abiens ita respondit, se sectari simiam.
Pa. Vae mihi misero, quoi pereundum est propter nihili bestiam.
Sed philocomasium hiccine etiam est nunc? Pe. cum exibam, hic erat.
Pa. Si est, iube transire huc quantum possit, se ut uideant domi
Familiares, nisi quidem illa nos uolt, qui serui sumus.
Propter suum amorem omneis crucibus contubernaleis dari.
Pe. Dixi iam ego istuc, nisi quid aliud uis. Pa. uolo hoc dicito.
Paruper artem, & disciplinam obtineat, colorem, & queadmodum
Roget eum qui hic se uidit, utrum iunctam uiderit.
Si quidem centies hic uisa sit, tamen inficias eat.
Pe. Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam.
Qui arguat se, eum contra uincat iureiurando suo.
Domi habet animam falsiloquom, falsificum, falsiiurium.
Domi dolos, delenifica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori nunquam supplicat, siqua est mala,
Domi habet hortum, & condimeta ad omnis molis mellifica.
Ego istaec si erit hic, nunciabo, sed quid Palestrio est,

NI hercle defregeritis talos. Periplectomenus cum domi p spexisset sceledrum custodem mulieris militis in spectado simiam per tegulas per impluuium uidisse pleusidem & philocomasium sese inuicem amplectentes: iratus minitatur seruis suis: se grauiter in eos aiaduersurum nisi militis seruum caeciderint. si quem uiderint per tegulas ambulantem qd quae per actum offenderit cōmonet palestrionem. Talos itaque sinechdoticos p cruribus posuit: quamquam proprie tali homini negantur esse: qui taxilorum gerunt effigiem: & inde a latinis nominati: a grecis tamen astragali sicut cubi: qbus lusitatur in alea. nam & puellae quoque in aera ludentes iactant astragalos: ut Aristoteles quoque cōmeminit in secundo de caelo dicens. οἷον μυρίους ἀστραγάλους βάλλειν δυνατὸν ἀλεύαστον ἀρόν. inde per translationem in colūnis etiam astragali dicti Vitruuius. Astragali faciendi sunt octauae partis partis. Loreare: loris caedi atque uerberari. Ita per impluuium. spatium domus medium: in qd pluuia cadit. Edico omnibus. praescribo: p cio. Deturbate in uiam: de tecto in uiam deiicite. Vt nec legi fraudem faciam talariae. a talis lex talaria aduersum eos qui talis lusitant. Talarii ludi dicunt: quibus uidentur ueteres usi saltitado. Cicero in primo officiorum: adde his si placet unguentarios saltatores: totumque ludum talarium: inde etiam talapidare. Festus talipidare antiq dicebant p uacillare pedibus lassitudine: quasi qui trahit pedes: ut talis uideatur insistere aut identide tollere pedes. Cōtubernaleis: q eodem i cōtubernio cōmoramur. Arte & disciplina: subaudi ad dissimulandum. Cōfirmitatem ad cōfirmadum: quod uoluerit aptitudinem. Domi habet. Hoc est apud se non quaerendum aliunde. Falsiiurium: ad falso deierandum. Dolenefica: fabricatrix: dolorum: & malitiarum. Holitori nunquam supplicat: quasi hortum malitiarum apud se habet. Ad oes moles malifica. Mole inquit quicquid obiecta malefaciedo se explicat.

VALLA.

Tali quid sint

Talarii ludi qui

LOrea: legendum censemus ut sit adiectiuum nomen a loro deriuatum: non loreare. qd significet difflagellare a lorariis: ut exponit Pius inscitissimus: & Sar. cōtra metri rōnem: & gramaticae rtam: quod loreari potius: quam loreare dici exigeret. Scdm artem: scribendum est: et: ex cod. antiquis: in qbus. Eccum scriptum est: sed & uersus ratio exigit ut absque cōiunctione quod scribatur. qa abūdaret pes unus.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARA CENVS

Fœmur q̃d sit

¶QVEMadmodum astitit. Describit motus: gestusq́ corporis cogitabundi palæstrionis. ⁋ Fœmur: pars āterior a coxa ad genu: femē āt posterior: a cuius mollicie dicta fœmina: ut nōnulli sunt arbitrati. ⁋ Colūnā mēto suffulsit suo: denotat manū mēto suppositā: quæ instar colūnæ mentē uideret sustinere. ⁋ Nā hoc colūnatim poetæ esse inaudiui barbaro. sunt qui legant. nā hoc colūnatim porticu esse inaudiui barbara: quasi q̄ uiderit alias: uel dici audiuerit simile fuisse colūnæ fulcimētū porticū aliquā substinentis hunc uersiculū uideo Donatum allegasse in adelphis super illo uersiculo: alias audiui hanc fabulam. ⁋ Heus te alloq. s. uolo: uel lege alloquor: elephāti corio circūuectus nō suo: idest potius elephanto similis: & belluæ q̃ homini.

Quod uoluis astute tecum in corde? pa. paulisper tace,
Dum ego mihi consilia in animum conuoco, & dum consulo
Quid agam, quem dolum doloso contra conseruo parem.
Qui illam hic uidit osculantem, id uisum ne uisum fiet
Q. uæro. pe. ego hinc abscessero abs te huc, iteri illuc sis. uide
Quemadmodum astitit seuera fronte, curas cogitans,
Pectus digitis pultat, cor credo euocaturus foras.
Ecce autem auortit nixus leua, in femore habet manum.
Dextera digitis rationem computat feriens femur
Dexterum, ita uehementer quod facto opust ægre suppetit.
Concrepuit digitis. laborat cerebro. cōmutat status.
Ecce autem capite nutat. non placet quod repperit.
Quicquid est incoctum nō exprimit. bene coctū aliqd dabit.
Ecce autem ædificat. columnam mento suffulsit suo.
Apage. non placet mihi profecto illa ædificatio.
Nam os columnatum poetæ inaudiui esse barbaro.
Quoi uiui custodes semper totis horis accubant.
Euge ευσχημονως hercle astitit, & dulce & comœdice.
Nunq̃ hodie quiescet prius, q̃ id, quod petit, perfecerit.
Habet opinor. age siquid agis uigila, ne somno stude,
Nisi quidem hic agitari mauis uirgis, uigila, tibi ego
Dico, feriatus ne sis. heus te alloquor Palæstrio,
Vigila, expergiscere inquam, lucet, hoc inquam. Pa. audio.
Pe. Viden hostis tibi adesse? tuoq; tergo obsidiū? tibi cōsule.

VALLA.

¶CONseruo: nempe sceledro. ⁋ Acgre suppetunt: difficulter suggerunt. ⁋ Non osculum natum. deprauatum hunc locum ex priscis authoribus castigamus. ⁋ Nam hoc calumnatiꝫ posti esse inaudiui barbaro. cui iussi custodes: sensus auteꝫ est: ideo minus hęc placet ædificatio: quia pro muris: ac parietibus custodes habet: qui ingredientibus totis occurrunt iussi horis: id nāq́ nimium negotiū exhibet habitantibus. posti barbaro superbo: & nimio sumptu: & apparatu extructo. sic Virgi. barbarico postes auro: spoliisq́ superbi. Hora persicos odi puer apparatus. Iu. persicus orboꝝ lautissimus. Terentius: dinumeret ille babylo tibi triginta minas columnatim columnis suffulta ædificatio: aut colūnatum: ut sit hoc ædificium columnatū legitur: & uiui: q̄d si uerum tum erit: ut illud: uiuos ducēt de marmore uultus. Astitisti: & dulce: & comœdice. Suauiter & ut de te fieri possit comœdia. ⁋ Habet opinor. Subaudi. quod erat in quęstione. ⁋ Hæsitatus ne sis. Vt sit ita hęsitor: ut hesito. Te alloquor palestrio. Vt iam expedias. ⁋ Expergis inq̃: ut expergiscor ita expergo &. expergor. Diomedes. Expergiscor experrectus: & expergor expergitus: expergefio ex pergefactus. sedis expergitus dicitur: qui excitatus somno sponte uigilat: unde & Luci. ait, ergo e somno pueros cum mane expergitus clamo: experrectus aūt a quiete impeditus: unde Salu. experrectus somno: arreptis armis: tumultum facere. expergefactus porro est qui per alium somno excitatus. ⁋ Quære ergo obsidium. i. quo mō obsidere hostes possis: sicut p̄sidium dicimus: cum milites alicui p̄sident: loco quem defendant. Subsidiū. ubi in tertia acie subsident triarii: ut iclinatā aciē ab hostibus sustineāt. ita obsidiū: ubi hostes obsidio interclusi: & inde obsides dicti.

Expergo & expergor

Subsidiū & obsidiū q̃d sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶PECTus digitis pultat. Thadæus Vgoletus hunc locū sic iterpretabatur: ut non dubitaret affirmare Plautū nō simpliciter gestū anxii & cogitabundi Palestrionis exprimere uoluisse: sed festiue: ut pleraq́ oīa solet: allusisse ad cōputationem ueteꝝ: qui digitorum gestu numeros denotabant. Quod ut apertius fiat uerba Bedę ab eo recitata subscribenda duxi. Porrho iquit decē milia cū dicis leuā medio pectori supinā appones digitis ad collū erectis. xx. mil. cum dicis eandem pectori expāsam late superpones. xxx. mil. cū dicis eadē prona sed erecta pollicē carthilagini medii pectori imittes. xl. mil. cū dicis eandem in umbilico erectā supinabis. L. mil. cū dicis eiusdē p̄ne sed erectæ pollicem in umbilico impones. lx. mil. cum dicis eadem prona femur leuū comprehendes desup. lxx. mil. cum dicis eādē supinam femori superpones. lxxx. mil. cum dicis eādeꝫ prona femori superpones &c. ⁋ Dico: feriatus ne sis: heus te adloquor palæstrio: uersus hic cur non potius hoc mō scribatur: q̃ quo Pius oium audacissimus: & isanissimus corrigit: dū monstra chimerea domitare se autumat: & aneuritatus ne sis legendū cesēt: & ita exponēdū: peto a te aneuritatus sis. hoc est inuenisti multiplex cōsiliū: proh pudor litteratoꝝ: cuius argutiolæ nō assis sunt: non petit periplectomenus: an qcq̃ inuenerit: nec snia hmōi cōueniret quin perstat in excitādo palestrione: & inquit. tibi ego dico palestrio: ut uigiles: nec ocio tenearis: tanq̃ si feriatus esses. te alloquor inq̃ palestrio: &c. Eodē quoq́ mō feriatū p̄ otioso posuit: quo supra etiam in prima scena dixit de machera: quia se iampridem feriatam gestitem: habent autem codices antiqui: an heriatus: sed an superfluere clarum est: neriatus autem facile in feriatus conuerti potest: ut patere potest aliquid modo ingenii retinenti. Et te adloquor: non adloqui scribendum etiam est ex recta sententię cōgruitate. ⁋ Viden hostis tibi adesse: tuoq́ tergo obsidium? tibi consule. Et hic quoq́ uersus hoc: modo scribendus est: partim ex codicibus antiquis: in quibus tuoq́ ergo obsidium scriptum est: partim ex metri necessitate: & sententiæ conguitate: non autem. quære: ergo obsidium: ut legit: & comentat stolidissimus Pius. quid eniꝫ per Iouē sibi uellet: quære ergo obsidiū? quū illud significare intēdat. hostes tibi obsidiū a tergo parant: nō uides tuo tergo obsidiū? tibi cōsule: &c. Et tibi: addendū est: sine qua dictione uersus nō constat: quæ nauissimus ille Pius non intellexit.

Arripe opem, auxiliuq; ad hãc rẽppere, hoc nõ placide decet.
Anteueni aliqua, aliquos mitte, circũduce exercitum.
Curre in obsidium perduellis, nostris præsidium para,
Intercludе inimicis commeatum. tibi muni uiam,
Qua cibatus cõmeatusq; ad te, & legiones tuas
Tuto possit peruenire, hanc age rem, res subitaria est.
Repperi, cõminiscere, cedo callidum consilium cito.
Quæ hic est uisa, ut uisa non fiet facta, infecta ut fient.
Magnum illic honorem incipis, si magna munis mœnia.
Pa. Tu te unus si hoc recipere ad te dicis, confidentia est,
Nos inimicos profligare posse. Pe. dico & recipio
Ad me. & ego imperatorem dico me ad id, qđ petis. Pa. at te
Iuppiter bene amet. Pe. at me impti quod cõmetus. Pa. tace
Dum in regionem astutiarum mearum te induco, ut scias
Iuxta mecum mea consilia. Pe. salua sumes indidem.
Pa. Meus herus elephanti corio circũtectus, non suost.
Neq; plus habet sapientiæ, q̃ lapis. Pe. ego istuc scio.
Pa. Nunc sic rationem incipiens hanc instituam astutiam.
Vt Philocomasio huic sororem geminam germanam alterã
Dicam aduenisse athenis, & cum amatore aliquo suo,
Tam similem, q̃ lacte lacti est. apud te eos hic diuortier
Hospitio. Pe. euge euge lepide laudo cõmentum tuum.
Pa. Vt si illic concriminatus fiet aduorsum militem
Meus cõseruos, eã uidisse osculantem hic cum alieno, eum
Ego contra arguam, illam uidisse apud te cum suo
Amatore amplexantem, atq; osculantem. Pe. imo ut optume.
Idem ego dicam si me exquiret miles. Pa. sed simillimas
Dicito esse. & Philocomasio id præcipiendum est, ut sciat,
Ne titubet, si quæret ex ea miles. Pe. nimis doctum dolum.
Sed si ambas uidere in uno miles concilio uolet,
Quid agimus? Pa. facile est. trecentæ possunt causæ concini.
Non domist, abiit ambulatum. dormit. ornatur. lauat.
Prandet. potat. occupata st opere. non est. non potest.
Quantum uis prolationum, dommodo nunc prima uia
Inducamus, uera ut esse credat, quæ mentibimur.
Pe. Placet ut dicis. Pa. itro abi ergo. & si istic ẽ mulier, iube eã
Cito domum transire, atq; hoc ei præmonstra. & præcipe.
Vt teneat consilia nostra, quemadmodum exorsi sumus
De gemina sorore. Pe. docte tibi illam perdoctam dabo.
Nunqd aliud uis? Pa. itro ut abeas. Pe. abeo equidem igitur.
Pa. Ego ibo domum. atq; hoĩem iuestigabo operã hãc dissimu(lans
Qui conseruos hodie fuerit sectatus simiam.
Nam non potuit quin suo sermoni aliquem familiarium
Participauerit de heri amica, qui uidisset eam hic in proxumo
Osculantem cum alieno adolescentulo. noui morem ego,
Et tacere solus scio. si inuenio qui uidit, ad eum
Vineas pluteosq; agam. res parata st, impugnandoq;
Capere certa res est. si ita non repperio. ibo odorans quasi
Venaticus usq;, donec persecutus uolpem ero.
Sed fores concrepuerunt nostræ. ego uoce moderabo me.

SARACENVS.

¶ EAM arguam: Ostendam eam alteram esse consimilem sororem. ¶ Recipiendum. Dicendum: notificandũ. ¶ Ad quem hominẽ inuestigando. Lego potius: atq; hominẽ inuestigabo. ¶ Vineas: pluteosq; agam: Ac si dicat in illum machinamenta cõferam translatio est ab his: qui urbẽ oppugnaturi machinas parant: & instruunt: qđ sint uineæ: pluteiq; docet uegetius. est nãq; uinea machina bellica: uineas dixerunt ueteres: quas nũc militari: barbaricoq; usu cattos uocãt: sub qb9 sub sidẽtes tuti ad subruenda muros pñtrãt fũdamẽta: plutei ãt dñr: q ad silitudinẽ cassidis cõtexũt e uimine: & cilicis uel coriis ꝑteguntur cũ ternisq; rotulis admouent more carpenti: quos obsidentes applicant muris: eorumq; munitione protecti sagittis: fundis: & missilibus defensores de propugnaculis exturbant. ¶ Canis uenaticus: qui feras insequitur: & scrutatur sagax.

Viea qđ si:

Talariæ legi

VALLA.

¶ AVXIlium: ex alienis copiis augmentum unde etiã nomen habet. ¶ In obsidium perduellis: ut obsideatur ab hostibus: nam perduelles hostes dicti. ¶ Intercludе inimicis cõmeatũ: ne cõmeatus hostib9 subportetur uide. Alegoricos oia ab exercitu sumpta. ut tota facetior appareat oratio. ¶ Qua cibatus: cõmeatusq;. Cibatum esculẽta: & poculẽta dicit cibũ: quo uescimur: dum mãducamus: cõmeatũ uocat qcq̃ quid ad uitam sustinẽdã ꝑtinet. ¶ Cõminiscere: confinge. ¶ Facta isecta ut fient. Infecta non facta: nã est ubi infectũ intinctum dicimus: ut ipse supra: infectores crocotarii. ¶ Inimicos confligere posse. qđ fere affligere: uel afflictare dicimus in ea significatione: cõfligere positum est. ¶ Imparti me. fac me participẽ. ¶ Salua sumes ididẽ: ut dederis. inqt: ita abstuleris: quę apud me deposueris. ¶ Elephãti corio circũtectus. belua inqt est: nõ hõ. ¶ Eos. de sorore phylocomasii & amatorẽ dixit: quia masculinũ gẽus fœmininũ ad se trahit. queadmodũ & fœmininũ neutrũ. Luca. leges & plebescita coactæ. ¶ Nimis doctũ dolũ. elipticos dictũ: & diserte deest uerbũ. ¶ Trecẽtæ pñt causæ cõcinni numeꝝ finitũ pro isinito posuit concini duci: ut congruant. ¶ Abiit ambulatũ abiit: ut se exerceret ai cã. nã ẽt de rebus mortuis dr̃ ambulatio. Cato ubi naues ambulãt. ¶ Quãtũuis ꝑlationũ. Quãtũcũq; ꝑferri pt. ¶ Inducamus ꝑsuademus. ¶ Ad eum uineas pluteosq; agam. i. oppugnabo. Vineas dixerunt ueteres. Vegetius: qs nũc militiari barbaricoque usu cattos uocãt: de lignis leuiorib9 machina colligat: lata pedibus octo: alta pedibus septem. Longa pedibus sexdeci huius

Viea qđ sit

Nam Philocomasio custos meus conseruos it foras.

tectum munitione duplici tabulatis cratibusq; contexitur. Latera quoq; uimine sepiuntur. ne saxorũ telorũq; impetu penetrenť. extrinsecus autẽ ne imisso cõcrementť incendio crudis ac recentibus coriis: ac centonibus operitur istæ cum plures factæ fuerint iunguntur in ordinem: sub quibus subsidentes tuti ad subruenda murorum penetrent fundaměta. plutei dicũtur: qui ad similitudinẽ cassidis cõtexunť e uimine: & ciliciis uel coriis proteguntur: ternisq; ro tulis. quarum una in medio duæ in capitibus opponunť. in quãcũq; partem uolueris admouenť more carpẽti. quos obsidentes applicant muris. eorũq; munitione ꝓtecti sagittis siue fundis: uel missilibus defensores omnes de propu gnaculis ciuitatis exturbant: ut scalis ascẽdẽdi facilior pstetť occasio. Ibo odorans quasi canis uenaticus. i. uestigiis & coniecturis exquiram: num possim uspiam inuenire quis uiderit. ⁋ Persecutus uolpem ero. Quo ad astutum hominem offendero: ita enim uulpes pro astuto: & pro inuectione astuta. Pers. Astutam uapido seruas sub pectore uulpẽ. Moderabo me. & modero & moderor in eadem significatione: & tam meq̃ mihi.

Plutei qui dicantur

VGOLETVS ET GRAPA.

ℂ ANTE ueni aliqua aliquos mitte: circũduce exercitum: ita scribendus est hic uersus: partim ex antiquis codi. in quibus anteuenia aliqua scriptum est. & non ante mœnia: ut inepte & sine ullo sensu legit Pius: partim ex recta sen tentiæ congruitate: nam nisi mitte ascribas: sententia non constabit: & circũduc exercitu; : ex oibus codicibus scribi debet: non circũducere: neq; exercitus: ut scribit: & corrigit idem Pius. ⁋ Curre in obsidiũ perduellis ita scribi debet: & fieri punctus: hoc sensu: curre contra obsidium hostis nostri: non autem: cor in obsidium: ut nugatur Pius: dicens cor: animam: & salutem perduellis: hoc est hostis obside: quinimo altera clausula est nostris præsidium para: & co cinne singulis sententiis suum uerbum seruit. ⁋ Vineas inquit Vegetius libro. iiii. de re militari: dixerunt ueteres: qs nunc militari barbaricoq; usu Cattos uocant. Quemadmodum fiant uineas eodem libro docemur. ⁋ Idem eodem libro Plutei dicuntur: qui ad similitudinis cassidis contexuntur e uimine: & ciliciis: uel coriis pro teguntur: &c. ⁋ Festus uero Pompeius sic Plutei crates corio crudo: intentoq; solebam opponi militibus opus facientibus: & appellabãtur militares: Nunc etiam tabulæ: quibus quod præsepitur eodem nomine significantur.

SARACENVS

NIsi qdem. Seruus reticere nõ poterat quæ uiderat: qđ est nõ tã leuissimi: atq; in cõstã tissimi hoĩs q̃ qđ hoĩ cuique difficile: iõ interrogatus chilo. qđ eẽt in uita difficilius. rñdit: arcana reticere: ociũ recte disponere: iniurias ꝓpulsare. Tu sali solus. s. in cruciatũ. ⁋ Mihi ne dixis. pro ne dixeris nõ uult uideri ea uelle rescire: quæ maxĩe scire cupiebat. ⁋ Lippus. Qui lippitudine grauãtur minus uident: est ãt lippitudo oculoꝝ uiciũ: cũ oculi uel stilant: uel hũore grauescunt: licet Iulius pollux uiciũ oculoꝝ nõ uideať asserere: sed cauitaté potius ex corpis ægritudine. ⁋ Hãc dedolas tabulã. i. tu tibi paras compedes. ⁋ Capitiq; fraudem capitalẽ. Veteres fraudẽ pro culpa ponere consueuerũt: ut testať ulpianus lib. xxi. đ ędilitio edicto. ubi ẽt annotat qđ sit capitalẽ fraudẽ admittere. i. tale aliqđ cõmittere pp qđ qs capite puniẽdus sit.

Lippitudo qđ sit

Sceledrus. Palestrio Serui.

NIsi quidem ego hodie ambulaui dormiens in tegulis,
Certo ædepol scio uidisse, hic proxumæ uiciniæ
Philocomasiũ herilẽ amicã sibi aliũ q̃rere. Pa. hic illã
Vidit osculãtẽ, q̃tũ hunc audio loquẽtẽ. Sc. qs hic ẽ?
Pa. Tuus conseruos. quid agis Sceledre? Sc. te Palæstrio
Volupest conuenisse. Pa. quid negocii, fac sciam.
Sc. Metuo. Pa. qđ metuis? Sc. ne hercle hodie q̃tũ hic f (niũ ẽ,) milia
Maxumum in malũ cruciatum insiliamus. pa. tu sali solus,
Nam ego istam insulturam, & desulturam nihil hic moror.
Sc. Nescis tu fortasse apud nos facinus quod natũ est nouom?
Pa. Quod idest facinus? Sc. ĩpudicũ. pa. tu te scis, soli te tibi,
Mihi ne dixis, scire nolo. Sc. non enim faciam, quin scias.
Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.
Pa. Aedepol Sceledre homo sectatus nihili neq̃ bestiam.
Sc. Di te perdant. pa. te istuc æquom, qũo occœpisti, eloqui.
Sc. Forte fortuna per impluuium huc despexi proxumum.
Atq; ego hic aspicio osculantem philocomasium cum altero
Nesio quo adolescẽte. pa. qđ ego Sceledre scelus ex te audio?
Sc. profecto uidi. pa. tu ne? Sc. egomet his duobꝰ oculis meis.
Pa. Abi non uerisimile est, neq; uidisti. Sc. num tibi
Lippus uideor? pa. medicũ istuc tibi melius percunctarier.
Verum enim, si te di ament, temere haud tollas fabulam, tuis
Nunc cruribus, capitiq; fraudem capitalem hinc creas
Tibi iam, ut pereas, paratum est dupliciter, ni reprimas tuum
Stultiloquium. Sc. qui uero dupliciter? pa. id dicam tibi
Primũ dũ si falsum ĩsimulas philocomasium, hoc perieris.
Iterum si id uerum est, tu custos ei additus perieris.
Sc. quid ad me? pa. at nescio. Sc. hæc me uidisse ego certo scio.

VALLA.

NIsi qdẽ ego hodie ambulaui dormiens ĩ teg̃lis. sceledrus quid per impluuiũ uicini uiderit memorat palestrioni: a quo retundiť: & quãto ĩpe sit in piculo: si militi narret q̃ uiderit. ⁋ Volupest cõ. me delectat tibi occurrisse. ⁋ Nã istã ĩsulturã. nẽpe isiliẽdo in queq̃ locũ. ⁋ Et des. i. desiliẽdo. Desultores q docẽt equos icessũ: ac đsultorii Ci. ꝓ murena. Qui nescio: quo pacto mihi uř ꝑtorius cãdidatus ĩ cõsulares q̃si desolutorius in q̃drigaꝝ curriculos currer. ⁋ Tupten. an tu ĩpe. ⁋ Lippus ui. cui ocľi stilẽt ægritudine. ⁋ Haud de. ta. ñ bñ iqt icipis tabulã cõcinare: nã đdolať crassiori emõ cõcinare ẽ. ergo tu iqt tibi ĩgẽs struis malũ. ⁋ Capitiq; frau. capitalẽ hic creas iã tibi. hoc ẽ cľpã iã tibi ꝑducis: q̃ pœna ĩfligať capitał: fraudẽ. n. cľpã uetustissimi dixer. Vlpi. đgestoꝝ. xxi. đ ędilitio edicto. Excipiť ẽt ille: q capitalẽ fraudẽ admisit. Capitalẽ fraudẽ admitteř ẽ tale aliqđ đliq̃re: pp qđ capite pũiẽdus sit: ueteres enim

Desultores qui

eni fraudē ꝓ pœna ponere salebant. capitalē fraudē admisisse accipiendus dolo malo: & per neqtiā. Cæteꝶ siqs errore: siquis casu fecerit: cessabit edictū: uñ Pōp. ait: neqꝫ in puberē: neqꝫ furiosum capitalē fraudē uideri admisisse.

¶ DEsultura a desiliendo: & Equi desultorii. Mos fuit: ut milites duos haberent equos: quorum altero fesso de uia exercitatione quadam militari desilirent in alterum recetem. M. Tullius in oratione pro Murena. Qui nescio quo pacto mihi uidetur prætorius candidatus in cōsularem: quasi desultorius in quadrigarū curriculos currere. ¶ Temere haud tollas fabulam. i. ne hanc fabulam temere in uulgus prodire facias: ita enim habent codices antiqui: & recte: ac plane sententiæ conuenit: & metri necessitas cogit non hanc dedolas tabulam ut nugaṫ Pius incōsultissimus.

VGOLETVS ET GRAPA.

Pa. pergin infelix? Sc. quid tibi uis dicam, nisi quod uiderim?
Quin ēt nūc intus hic in ꝓxumo ē. pa. eho annō domi est?
Sc. Vise, abi intro tute, nam ego mihi nihil credi postulo.
Pa. Certū est facere. Sc. hic te opperiar. pa. eidem hinc insidias
Quam mox ad stabulum iunix recipiat se pabulo. (dabo
Sc. Quid ego nunc faciam? custodem me illi miles tradidit.
Nunc si indicium facio, interii, si taceo, sic tamen
Hoc palam fuerit, quod peius muliere atqꝫ audacius?
Dum ego in tegulis sum, illæc relicto hospitio exiit foras.
Aedepol facinus audax, hoccine si miles sciat?
Credo hercle has tollat ædeis totas, tollat atqꝫ hic crucem.
Hercle quicquid est, mussitabo, potius q̄ inteream male.
Non ego possum, quæ ipsa sese uenditat, tutarier.
Pa. Sceledre Sceledre. Sc. qs hō itermiat. Pa. ē alter audacior,
Qui magis inimicitias acquirat sibi, q̄ tu? Sc. quid est?
Pa. Iube nūc tibi oculos effodi, qbus id quod nusq̄ est uides.
Sc. Quid nusq̄? pa. non ego emā nunc uitam tuam uitiosa nuce
Sc. Quid negoci ē? pa. qd negocii sit rogas? Sc. cur non rogē?
Pa. Nonne tibi istam prætrūcari linguam largiloquam iubes?
Sc. Quāobrē iubeā? pa. philocomasiū eccā domi, q̄ in ꝓxumo
Vidisse ais te osculantem, atqꝫ amplexantem cum altero.
Sc. Miruſt lolio uictitare te, tam uili tritico.
Pa. Quid iam? Sc. quia lusciosus. pa. uerbero, ædepol tu quidē
Cæcus, non lusciosus, nam illam quidem uidi domi.

¶ EAdē insidias dabo. Loquiṫ palæstrio non sceledrus: ita ut non audiatur ab eo: cui dare insidias uult: propterea quod mox mulierē cōparere: faciet i utraqꝫ domo: ita ut duæ esse uideant: sed interea uersiculum hunc emendo: nam ubi legitur: quā uxor ad stabulum iuuenis recipiat se pabulo: placet: ut legatur: q̄ mox ad stabulū iunix recipiat se pabulo: per quandā. n. iucūdam translationē: uelut iuuēca: quæ se a pabulo ad stabulū recipit: sic mulier ab amatore domum se conferet: dicuntur iunices tenere ætate boues. ¶ Quid ego nūc faciam. Nunc loquiṫ sceledrus: qui tacitus secū imurmurat. in ambiguoqꝫ uersatur: an palā facturus sit: qd uiderit an non: timet. n. audaciā mulieris: ne quod factū sit: inficias eat: nihil. n. audacius illis dephensis in crimine. ¶ Ad quē hic: s. confugiet: & de se loquitur. ¶ Crucē. In maximū: scilicet cruciatū. ¶ Curarier: Vel tutarier. ¶ Lolio uictitare. Loliū cū ad misceṫ tritico hoies ueluti ebrios reddit: quod exꝓssit Oui. & careāt loliis oculos uiciantibus agri. Lusciosus: sunt lusciosi qui interdiu nihil uidēt uespere parū: lumineqꝫ addito nō uidēt quasi lucē oderint: hoc genꝰ morbi græci nyctilopas uocāt: Authores ulpianus pli. & cæteri.

SARACENVS.

Loliū natura

¶ PERGIN infœlix. an perseueras in tuo stultiloquio: ut sis infœlix. ¶ Quam mox ad stabulum iunix recipiat de pabulo: q̄ repente inqt iuueca e pabulo pratensi se recipiat ad stabulum. amicā militis iunicē uocat. Iunices dicūtur ætate uiridiores uacæ. Persius. Tot tibi cū in flāma iunicū omēta liqscant: nā ut cornutus inqt. hic & hæc iunis & hoc iune: ætate uiridis dr̄: unde iunior cōparatiuū. ¶ Simile fiat. si soleat fieri hoc ædes inqt totæ auferenṫ. ¶ At quē hic: subaudi q̄ sile fecerit: interrogatiueqꝫ legēdū est. itaqꝫ rñdet. ¶ Crucē. ut subaudiaṫ: tulerit. ¶ Musitabo: silebo. ¶ Intermiat. hoc e minaci uoce clamat. ¶ Vitiosa nuce. cariosa. ¶ Mirus lolio uictitares tam uili tritico: fulgētius aūt legit: Mirū lolio uictitare terrā uili tritico inquiēs lusciosos dici uoluerūt in diē parū uidētes: quos græci myopas appellāt. & Pla. in milite glor. hæc uerba subnectēdo. dicūt. n. ꝙ loliū comœdētibus oculi obscurenṫ. Idqꝫ etiā Oui. i prio fastoꝶ. Et careāt loliis oculis uitiātibꝰ agri. ¶ Quia lusciosus. Nusciosū ateiꝰ philologus ait appellari solitū: q ꝑp oculoꝶ uitiū parū uidet. at popiliꝰ aureliꝰ nusciōes eē cæcitudies nocturnas Elius stilo: q plus uidēt uespi q̄ meridie: nec cognoscēt nisi qd usqꝫ ad oculos admonuissent. ubi lꝫ ituerī uetustimos p n nō p l lr̄am enūtiasse forte quod a nocte hoc uerbum inclinarint. Aulus gelius in. iiii. de myope quoqꝫ: qui lusciosus latine appellatur: dissensum est. Vlpia. quoqꝫ: ubi homo: neqꝫ matutino tēpore uideat: neqꝫ uespertino: quod genus myopa græci uocant: talem luscationem esse eam quidam putant: ubi homo lumine adhibito nihil uidet.

VALLA.

Iunices qui

Nusciosus qui dicatur

¶ QVAM mox ad stabulū iunix recipiat se pabulo: ita scribiṫ uersus hic recta metri lege: & sniꝫ: & nō: ut Pi arrogās: ac uanus iterps legit & cōmētaṫ: q̄ uxor ad stabulū iuuēis: deprauās sensum: & qd dicat nesciēs. ¶ Dū ego i tegulis sum: illęc relicto hospitio exiit foras. ita scribēdū uersum cēsemus hoc sensu: dū ego i tegulis sum simiā qrēs: illa relicto hospitio. i. domo nr̄a: ubi hospitaṫ: exiit foras: nō sumpto hospitio. i. post coitū cū hospite: ut legit: & scribit Pius uanus interps. ¶ Credo hercle has tollat ædis totas: tollat atqꝫ hic crucē: uersū hūc ita scribendū cēsemus: tū ex codi. antiqs: tū uero sniæ cōcinnitate: hoc sensu. Si casu aliquo miles hæc resiscat: nō dubito qn hāc domū ꝑtinꝰ tollat: hoc ē diruat: & euertat: siue clamore: siue factis: atqꝫ hic. s. sceledrus: se demōstrato: tollat crucē. i. ferat sibi crucē ad patibulū: quā sniam Io. bap. pius interps: nec decerpsit: nec qd uerba ipsa uellēt: itellexit. Sarra. autē alter inscius Plauti interpres: nihil prorsus: nisi stultū loquiṫ. ¶ Vidisse ais te osculantē. atqꝫ amplexātē cum altero: ita scribēdus uersus est metri necessitate: & non aiebas: & amplectantē: ut legit Pius cōtra codicū antiquorū scripturam: in qbus amplexantem clare legiṫ. ¶ Tam uili tritico. i. quū tanta sit tritici abūdantia: ut uili emi possit: ita exponit Politia.

VGOLETVS ET GRAPA.

Iunix

SARACENVS. ¶LVdis me palæstrio: Meli⁹ ludis ne palæstrio:pro deludis.nam ludere etiã ponitur pro eo:quod est iocos facere:in qua significatione uidet intellexisse palæstrio:propterea dixit.quia luto eam.nam ludis erat:quo luto ora inficiebant:ut alibi memorauimus.¶Meus illic homo est:Ita loquitur:ut non audiatur a sceledro.¶De pugnaculis: Vel de propugnaculis rectius:nam ille ita fores obseruabat:ut miles ciuitatis propugnacula.¶Vin iam faciã:Nũc palã loquit.¶Neq; solariũ:neq; hortũ:Scilicet penetrasse mulierem:nisi forte per impluuiũ se in domũ demiserit.

VALLA. ¶QVIA ludo iam.quoniã manus ait inquinatæ:puto nõ erit alienum inuertisse litteram d in t:& luto dixisse non referẽdo:quod sceledrus uerbum protulerat:sed ioci causa litterã unam modo inuertisse:quod sępe facit Plau. ut alibi at bat etiam litterã unam addidit.¶Se subrepsit mihi. ne oculis meis me nõ spectante se surripiat.¶Deturbabo:deiiciã.¶De propugnaculis.de locis:ubi consistitur ad pugnam.¶Neq; solariũ. nũc contignationem uocat illam:quę in tectis ad solem excipiendum solet excitari nominat solariũ. cum sit etiã **Solariũ qd sit** solarium horologiũ:quo in sole horas intuemur.Cicer.pro quintio uixit enim semper inculte:atq; horride.natura tristi:atq; recondita fuit: non ad solarium:non in campo:non in conuiuiis uersatus est.¶Subparasitatus.i.subministrauit blandiciis. ¶Hic obsistam.contra mulierẽ exeũtem me sistam:atq; obfirmabo.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶OBSERuasso ex codi.antiquis: non obseruo:ut legit Pius interpres. ¶Ne tibi clam se subterducat:nõ:ne tibi eadem subterducat:ut legit Pius cõtra antiquorum codicum scripturam:& sententiæ concinnitatem. ¶Consilium est ita facere:ego iam illam huc tibi sistam in uiam.ita scribendus uersus est:ratione metri:& sententiæ:nec interponẽda est dictio illa pedes:ut legit Pius:& uanissime commentatur.

Sc.quid domi?pa.domi hercle uero.sc.abi ludis me palestrio.
Pa.Tã mihi sunt manus inqnatæ?Sc.qdũ?pa.qa ludã luto.
Sc.Væ capiti tuo.pa.istuc Sceledre promitto fore,nisi oculos
Orationemq; aliam commutas tibi,sed fores
Concrepuerunt nostræ.Sc.at ego illas obseruasso fores.
Nã nihil est,q̃ hinc huc trãsire ea possit,nisi recto ostio.
Pa.Qui domi eccã.Sc.nescio utiq;.pa.sceledre Sceledre te scita.
Sc.Mihi ego uideo,mihi ego sapio,mihi ego credo plurimũ.
Me homo nemo deterreat,quin ea sit in his ædibus.
Hic obsistam,ne imprudenti hic ea se subrepsit mihi.
Pa.Meus illic hõ ẽ,deturbabo ego iam illum de pugnaculis.
Vin iam te faciam,ut stultum dum fateare?Sc.age uolo face.
Pa.Neq; te quicq̃ sapere corde,neq; oculis uti?Sc.scio
Neq; solarium,neq; hortum,nisi per impluuium scio.
Pa.Quid nũc si domi ẽ,si facio ut eã hic exire uideas domo,
Dignus es uerberibus multis?Sc.dignus.pa.serua istas fores,
Ne tibi clam se subterducat istinc,atq; huc transeat.
Sc.Cõsiliũ est ita facere.pa.ego iam illã huc tibi sistã in uiam.
Sc.agedũ ergo face,uolo scire utrũ ego id,qd̃ mihi uidi uideri,
An illic faciat,quod facturum dicit,ea ut sit domi.
Nam ego quidem meos oculos habeo,nec rogo utẽdos foris.
Sed hic illi supparasitatur semper,hic ei proxumus.
Primus ad cibum uocatur,primo pulmentum datur.
Nam illic noster,est fortasse circiter triennium,
Neq; quoiq̃,q̃ illi in nostra melius famulo familia.
Sed qd ego ago?Qd̃ me agere oportet,hoc obseruare ostiũ.
Hic obsistam.hac quidem pol uerba mihi nunq̃ dabunt.

SARACENVS. PRæcepta facito.Admonet interea palestrio mulierem ut per foratum pariete eat & redeat:ita ut in utraq; domo uisatur.¶Dispessis manibus.pro dispassis mutata a in e.i.diductis:atq; distentis.ab eo.n. quod est pando ueteres fecerunt passum non pãsum:& cum præpositione ex passum:ut docet in noctibus atticis Gelius & priscianus.

Palestrio. Philocomasium. Sceledrus.

PRæcepta facito ut memineris.ph.mirum est,tolle monere,memini (las,ut sint malæ.
Pa.At metuo,ut satis sis subdola.Ph.ne doceto ma
Mihi sola ego supersum.Pa.age igitur nunc iam insiste in dolos. (gero.
Ego istinc abste ꝓcul recedã.o qd astas Sceledre?Sc.hanc rem
Habeo aureis,loqre qd uis.pa.credo ego istuc extemplo tibi
Esse eundũ actutũ extra portam dispessis manibus patibulum

VALLA. PRęcepti facito:ut memineris.Palestrionis dolis mulier istructa:fingit se somniasse sororem uidisse:accessisse ipsam uisendi causa:astante palestriõe:& sceledro.¶Tolle monere.aufer:ut me admoneas.¶Sola ego supsum.Aliis emineo ego.¶Extra portã.subaudi ad patibulũ.¶Dispessis mãibus.hac atq; illac diductus:a fa in e mutata ꝑ cõpositi uocabuli morẽ dispessis dicit.pro eo qd̃ est dispassis:ut Aulus gelius inqt ab eo qd̃ est pãdo passum ueteres dixerũt:nõ pãsum & cũ ꝑpõne expassum:nõ expãsum.Cecilius in synaristosis.heri uero ꝓspexisse eũ se ex regulis hæc nunciasse:& flãmeum expassum domi.Capillo quoq; esse mulier passo dicitur:quasi porrecto:& expanso.Et passis manibus:& uelis passis dicimus.quod significat diductis:atq; distentis. **Dispessum quid sit**

VGOLETVS ET GRAPA. Dispessis. ¶AVlus Gelius lib.xv.super hoc uerbo dispessis sic scribit.¶Ab eo quod est pãdo passum ueteres dixerunt nõ pãsum:& cum præpositione expassum non expãsum.Cæcilius in synaristosis.Heri uero ꝓspexisse eum:& tegulis hęc nũciasse:& flãmeum expassum domi:Capillo quoq; mulier passo dicit:q̃si porrecto:& expãso.Et passis manib⁹:& uelis

Quom habebis. Sc. quam nam ob rem. pa. respice dum ad leuã.
quis illæc est mulier?
Sc. pro Di immortales nostra herilis concubina est hæc quidẽ.
Pa. Mihi quoq; pol ita uidetur. age nunc iá quãdo tibi lubet.
Sc. quid agã, pa. peri perprope. ph. ubi iste bonus seruos. q ꝑdit
Me maxume innocentem tibi falso insimulatam? pa. uæ tibi,
Hic dixit mihi. ph. quem dixti tu te me uidisse in proxumo
Sceleste hic sculantem? pa. atq; id alieno cum adolescentulo,
Dixit. Sc. dixi hercle uero. Ph. tun me uidisti? Sc. atq; his qui-
dem oculis.
Ph. Carebis credo. qui plus ecastor uident, q̃ quod uident.
Sc. Nunq̃ hercle deterrebor. quin ego uiderim id, quod uideri.
Ph, Ego uero stulta moror multum, quæ cũ hoc insano fabulẽ,
Quem pol ego capitis perdam. Sc. noli minitari. scio crucem
Futuram mihi sepulchrum. ibi enim mei maiores sunt siti,
Pater. auos. proauos. ab auos. non mihi possunt minaciis tuis
Hisce oculi fodiri. sed paucis uerbis te uolo palestrio. (te uides.
Obsecro onde exit hæc? pa. uñ, nisi domo. Sc. domo? pa. te uidẽ
Sc. Nisi mirũ ẽ facinus quomodo hæc nũc hic trãsire potuerit.
Nam certu neq; solarium apud nos est, neq; hortus ullus, neq;
Fenestra, nisi clatrata. nam certo ego te hic intus uideram.
Pa. pergin sceleste itẽdere. & hãc arguerẽ? Ph. ecastor ergo mihi
Haud falsum euenit somnium, quod noctu hac somniauerim.
Pa. quid somniasti? Ph. ego tibi eloquar, sed amabo aduortito
Animũ. hac nocte ĩ somnis soror mea gemina & germana mihi
Visa est uenisse Athenis in Ephesum cum amatore quodã suo.
Hi ambo hospitio huc in proxumum mihi diuorti sunt uisi
Sc. Palestrioni somnium narratur. pa. perge porro. ph. ego
Læta uisa, quia soror uenisset. propter eandem maxumam
Suspicionem uisa sum sustinere. nam arguere in somnis meus
Me familiaris mihi uisus est. me cum alieno adolescentulo
Quasi nunc est, osculatam. quod tamen illa osculata mea soror
Gemina suum esset illum amicum. ita me insimulatam perperã
Fuisse somniaui. pa. satin ut eadem uigilanti expetunt,
Quæ in somnis uisa memoras, heus hercle præsenti iá omnia.
Abi intro, & comprecare. narrandum ego militi istuc censebo.
Ph. Facere certum mihi, neq; ego prodi me quidẽ ĩpune patiar
Ab istoc falso insimulatam. Sc. timeo quid rerum gesserim,
Ita dorsum totum prurit. pa. scin te periisse nũc quidem domi?
Sc. Certo. sed certa res est, nostrum nunc obseruare ostium.
Vbi esset? Pa at Sceledre quæso, ut ad id exemplum. somnium
Quasi simile somniauit illa, atq; ut tu suspicatus es
Eam uidisse osculantem. Sc. me eam non uidisse arbitraris tu?
Pa. Næ tu hercle opior obsecro respice, si ad herũ hæc res pueit
Peristi pulchre. Sc. nunc demum experior ob oculos caliginem
Prius mihi obtigisse. pa. dudum ædepol planum est hoc quidẽ,
Quæ huc usq; fuerit itus. Sc. nihil habeo, qđ loquar. nõ uideri,
Et si uidi. pa. næ te ædepol stultitia tua pene perdidit,
Dum te fidelem facere hero noluisti, pene absumptum es.
Sed fores uicini proxumi concrepuerunt. contice scam iam.

uellis passis dicimus: quod significat deductis: atq; distẽtis. Itaq; Plautus in milite glorioso. a. littera in. e. mutatus per compositi uocabuli morem dispessis dicit: pro eo ꝙ est dispassis: credo ego: &c.

SARA CENVS.

¶ FENEstra clathrata: idest clatris clausa: hoc est lignis in transuersum positis obfirmata. ⁋ Expetunt: Eueniunt: & hæc proprie uisio dicitur: non somnium prout in amphitrione: dictum est.

VALLA.

¶ IN sano fabulem. fabulo & fabulor in eadem significatione dictum. ⁋ Capitis perdam: uita priuabo: ut accuso sacrilegii: insimulor cædis: ita perdam capitis dixit. ⁋ Sunt siti. Positi: sepulti. Qui siti dicantur docet Cicer. ubi de legibus. hic est ille situs uere. nam siti dicuntur ii: qui conditi sunt: nec tamen eorum ante sepulchrum est quam iuxta facta: & corpus cæsum: & quod nunc communiter in omnibꝰ sepulti penitus humati dicãtur. id erat proprium tum in iis: quos humus iniecta contegerat: eumq; morem ius pontificale confirmat. nam prius quam in eos iniecta gleba est locus ille: ubi crematum est corpus: nihil habet religionis. iniecta gleba tumulus: & humatꝰ: & gleba uocatur. ⁋ Me uidente uideo. Vt magis sceledrũ contundat palestrio: hoc dicit: cum uideo non possum: quin uideam. ⁋ Neq; fenestra: nisi clatrata Clatus qui a gręcis cletron: quod dictũ est quasi clusura ab eo: quod est cliso: quod significat claudam per syllabæ mutationem ei in diphthongum abusiuam: nostri uero genere masculino protulerũt. Horatius. obiectos caueæ ualuit frangere clatros. unde clatratum. ⁋ Diuorti sunt uisi. in diuorsorium se recipere. ⁋ Vigilanti expetunt. eueniunt: quæ uidisti in somnis.

Siti qui dicantur

Clatus qui dicatur

¶ CLAthros dixerunt ligna: quibus aliquid munitur: ut uidemus in caueis: & fenestris a græcis: ut opinamur κλειθρα dicta a κλειω qđ significat claudo: quoniam intra clathrata clauduntur animalia. Cato lib. de re rustica cap. iiii. Bubilia bona: bonas præsepis: faliscas clathratas: clathros inter se oportet pede distare: Horatius in artæ poetica. Ac uelut ursus obiectos caueæ ualuit si frangere clathros: Inde clathrare ꝙ significat clathris munire sepire. Columella libro. x. cap. i. Serisq; transuersis ita clathrare: ne spatiorum laxitas: quæ foraminibus interuenit: pecudi ꝑbeat fugã. Acrõ exponit in Hor. clathros oppositiones ostiorum.

VGOLETVS ET GRAPA. Clathri q

SARA CENVS.

Templum dianæ ephesiæ

Volutabrã q̃ loca dicã tur

VALLA.

O sceledre: sceledre: bis scriben. ex codi. antiquis: & metri ratione: & cõ uenienter: quum bis quoq; palestrionem sceledrus uocasset.

Nde ignem in aram: Philocomasium: cũ se uisendã præbuisset domi: rursus citato gradu se proripit in uicinas ædes: proq; simulata sorore philocomasii: quę peregre uenerit comparet: ita ut sceledrus alienam esse fateatur mulierẽ: & peregrinam: ideo tanq̃ peregre uenerit: iubet sacrificium parari. Ephesiæ dianæ. Cuius templum nobilissimũ erat annumeratum inter nobiliora mundi spectacula ducentis uiginti annis a tota asia constructum in loco palustri: ne teremotibus quateretur. Tẽplis neptunis: idest mari. Heus quid istuc. Loquitur non palestrio: sed sceledrus. Vages. pro uageris. No. interpretatur. sic quoq; serenus locutus rure puella uagat p uagatur. Crepabũt male. Vel male pro ualde: uel male pro maxillæ crepabunt manibus: idest cedentur: & contundentur. Altrinsecus. Ex alio latere. Volutatim. Vel a uoluendo: uel a uolutando: unde etiam dicuntur uolutabra loca: in quibus porci uolutãtur. Lege agito. idest paciscere: & promitte.

Nde ignem in aram. philocomasiũ tanq̃ alia sit mulier ueraq; philocomasii soror a periplectomeni domo exiens: ostendit se germanam: ut sororem uideat uenisse in ephesum: uelleq; sacrificare gnarus palestrio dissimulat: sceledrus autem eam præhendit. Arabico fumificem odore: ut suffimenta inqt præbeam sacrificãdo. Arabicis odoramẽtis. Locis neptuniis. mari ubi neptunus colitur. Vicinos uages. & uago: & uagor eadem significatione. nam uagio puerorum est infantium. Perperam: perplexo nomine: peruerse noĩe a me alieno. Crepabunt manibus malæ tibi. maxillis inquit alapas tibi incutiam: nisi me omiseris. Detines altrinsecus: idest ex altera parte. Negotiosum mihi esse tergum. Verberibus contusum. Volutatim: idest iterum: & iterũ reuoluendo. Hostium hoc. dũ hoc dicit periplectomeni fores ostendit. Mihi est domicilium athenis domus est. domos prisca lingua græcorum. unde nobis domus est dicuntur ædes: a quo adhuc est œcodomo: qđ ualet apud nos ędifico. domus tamẽ quartæ: & secundæ nobis est. secundæ significat situm: ut domi sum: nõ

Philocomasium. Palestrio. Sceledrus.

Nde ignem in aram, ut ephesiæ Dianę latas laudes,
Gratesq; agam, eiq; ut arabico fumificem odore,
Amœne quæ me in locis neptũniis, tẽplisq; turbulẽtis
Seruauit sæuis fluctibus, ubi sum afflictata multum.
Sc. Palestrio o palestrio. pa. o Sceledre, quid uis?
Sc. Hæc mulier, quæ hinc exit modo, est ne herilis cõcubina
Philocomasium, an non est ista? Pa. hercle opinor, ea uidetur.
Sed facinus mirum est, quomodo hæc hinc potuerit transire,
Siquidẽ ea est. Sc. an dubium tibi est, eam esse hanc? Pa. ea uĩ.
Adeamus, appellemus. Sc. heus, quid istuc Philocomasium?
Quid istic tibi in hisce ædibus debetur? quid negocii est?
Quid nunc taces? tecũ loquor. pa. imo ædepol tute tecũ.
Nam hæc nihil respõdet. Sc. te alloquor, uitii probriq; plena,
Quæ circum uicinos uages. ph. qui cum tu fabularis?
Sc. Qui cũ, nisi tecũ? ph. qs tu hõ es? aut mecũ qd est negocii?
Sc. Mẽ rogas hẽ, q̃ siẽ? ph. q? nũ hũc ego rogẽ, quẽ nesciã ego?
Pa. quis ego sũ igit, si hũc ignoras. Ph. mihi odiosus qsqs es, tu
Et hic. Sc. nõ nos nosti? ph. neutrũ. Sc. metuo maxume. Pa. qd
Sc. Eni ne nosmet pdiderimus uspiã, nã neq; te, neq; me (tuis?
Nouisse ait hæc. pa. perscrutari hic uolo Sceledre, nos nostri,
An alieni simus, ne dum quispiam nos uicinorum
Imprudenteis aliquis immutauerit. Sc. certe equidem noster
Sũ. pa. & pol ego, q̃ris muler malũ, tibi dico, he' philocomasiũ?
Ph. Quæ te intẽperiæ tenent, qui me perperã pplexo appelles
Nomine? pa. eho qui igitur uocare, Philocomasiũ dicere nomẽ
Si iniuria est? falsum nomen possidere Philocomasium
Postulas? at istuc nõ decet, & meo hero facis iniuriã. ph. egon?
Pa. tu. ph. q̃ heri athenis Ephesũ aduenĩ uespi cũ meo amatore
Adolescente atheniensi? pa. dic mihi, qd tibi hic in Epheso est
Negocii? ph. geminam germanam hic esse meã sororẽ audiui,
Eam ueni quæsitũ. pa. mala es. ph. imo ecastor stulta multum,
Quæ uobiscũ fabulẽ, abeo. Sc. abire non sinem te. Pa. mitte
Sceledre, manifestaria res ẽ. Sc. nõ omitto. ph. at iã crepabunt
Manu malæ tibi, nisi me omittis. Sc. quid (malũ) illic adstas?

domus

domus:& inde domos abeunt: non domus. contra autem quartæ ædificium ipsum: ideo tecta: domus:& parietes domus. Domus quoq; familia dicitur. At domicilium ubi habitetur: ut hic est differentia. ¶ At ego abeo. discedo. ¶ Tam ea nostra quam potis: idest quã possibile est. ¶ Vin tu facere hoc strenue. Vis ne inquit integre agere ac ualide. ¶ Rationem docte diunt. dant inquit rationem perite eorum: quæ faciant. ¶ Vt sublinitur os custodi: ut fallitur. ¶ Nimis beat: multum me reficit. ¶ Commeatus est trans parietem. commeatum transitum dicit. ¶ Musitabis. silebis. Virgi. & dicere musant.

Quin retines altrinsecus? pa. nihil moror, negociosum
Mihi esse tergum qui scio, an ista non sit Philocomasiũ?
Atq; alia eius similis sit? ph. mittis me, an non mittis? Sc. imo
Vi atq; inuitã, atq; ingratiis uolutatim domũ te rapiam.
Ph. Nõ ostiũ hoc mihi ẽ domiciliũ. Athenis dom', ac herus ẽ.
Ego istam domũ neq; moror, neq; uos qui homines sitis noui,
Neq; scio. Sc. lege agito, te nusq̃ mittã, nisi mihi das
Firmatã fidem, te huc, si emisero, intro iturã. ph. ui me cogis
Quisquis es, do tibi fidẽ, si omittis, istuc me intro ituram,
Quo iubes. Sc. ecce ergo mitto. ph. at ego abeo missa. Sc. muliebri
Fecisti fide. pa. Sceledre manibus amisisti prædam.
Sc. Si queam, tam ea est nostra, q̃ potest herilis concubina.
Vin tu facere hoc strenue? pa. quid faciã? Sc. mihi affer machæram huc intus.
Pa. Quid facies ea? Sc. introrũpã recta in ædeis, quẽq; hic intus
Videro cũ Philocomasio osculãtẽ, eũ ego obtrũcabo extẽplo.
Pa. Visa ne ea est? Sc. imo ædepol plane ea est. Pa. sed quomó.
Dissimulabat? Sc. abi, machærã huc effer. pa. iã faxo hic erit,
Neq; eques, neq; pedes præfectus quisq̃ tanta audacia est,
Qui æq; faciat confidenter, q̃ mulieres faciunt,
Vt utrobiq; orationem docte duint, nam ut sublinitur
Os custodi cauto conseruo meo, nimis beat,
Quod commeatus est trans parietem. Sc. heus Palestrio,
Machæra mihi nihil op' ẽ. pa. qd iã? aut qd opus est? Sc. domi
Eccam herilẽ concubinam. pa. quid domi? Sc. in lecto cubat.
Pa. Aedepol næ tibi malã rem repperisti, ut prædicas.
Sc. Qui iã? pa. qa hãc attingere ausus mulierẽ hic in pxumo,
Sc. Magis hercle metuo. sed nunq̃ quisquã faciet, quin soror
Ista sit germana huius. pa. eam pol tu osculantem hic uideras,
Et quidem palam est, eam esse ut dicis. Sc. quid propius fuit,
Quam ut perirem, si locutus fuissem hero? pa. ergo si sapis,
Mussitabis. plus oportet scire seruom, q̃ loqui.
Ego abeo. ne quid tecum consilii commisceam,
Atq; apud hunc uicinum. tuæ mihi turbæ non placent.
Herus si ueniet, si quæret me, hic ero. hinc me accersito.

¶ ALtrinsecus. quisq; nostrum ex altero latere trahentes. Altrinsecus sidonius usurpat libro octauo epistolarum pro uicissim. quid agunt mei obroges: quid ue seuerici tui: quibus de te sibi altrinsecus uindicando nascitur imperfecta contentio. In plautina significatiõe lucius utitur libro primo de asino aureo ita prodens & cum dicto restim: qua erat intextus aggredior expedire: ac tigillo: quod fenestræ subditum altrinsecus prominebat: iniecta atq; obdita parte funiculi: & altera firmiter in nodũ coacta: ascenso grabatulo: ad exitium sublimatus: & misso capite laqueum induo. Iulius capitolinus de gestis Gordianorum. Medium uero lithostratum breuibus colũnis altrinsecus positis. ¶ Negociosum. i negocio uirgario occupatum. ¶ Qui scio: quomodo scire possum? ¶ Ingratiis: aduerbialiter: & animo tuo renuente. ¶ In curculione similiter. tamen est eundum ingratis. ¶ Volutatim. raptim: celeriter: a uolando fortassis. potest & a uoluo deflecti uolutatim. Dicitur quis uolutatim trahi. quando renitẽs per terram uolutus trahitur: & instar cylindri manib' impingentium conuoluitur. Aduerbiũ deflectitur a uerbo uoluto: quod significat uoluo. Lucili'. quid tu istuc curas: ego obliniar: atq; uoluter. Ab hoc uerbo fit uolutabundus pro uolutans. Marcus tullius de re publica lib. ii. Cupido autem: & expetenti: & libidinoso: & uolutabundo in uoluptatibus. ¶ Muliebri fide: quæ scilicet nulla est. ex adagio: sententiaq; græcãsca. Inter mulieres non temere fidem cernes.

¶ VAges: pro uagaris. No. M. citãs hunc locũ hæc affert exempla. ¶ Serenus in opusculis Rure puella uagat uiridi. Actius in terto. Fama nã nobilitas lata ex stirpe præclare uagat. Pacuuius in medo. Qui tandem ubi ea est: qui receptat exul incerta uagat. Turpilius in leucadia. Vultu uecerdi uagas infamia. Ennius. Hectoris lustris constitit credo flãmam dare arboris uento uagant. Pomponius Mappo præterito. pp. uoluntas hæc est: & uulgo uagas. ¶ Per perperam: significat praue peruerse: Cæcilius epistola quadã ad Macrum: Memini quẽdam ex amicis cum lector quædam pronunciasset perperam reuocasse: & repeti coegisse. Quare ueteres: ut scribit Nonius: perperos indoctos: stultos: rudes: & insulsos mendaces dixerũt. Actius in pragmaticis: Describere in theatro perperos popularis. Idem in eodem. Et eo plectuntur poetæ q̃ suo uitio sæpius ductabilitate nimiaue perperitudine. ¶ Altrinsecus: ex utraq; parte. significat. ¶ Volutatim: a uerbo uoluto fit. ¶ Si queã: hoc addendum: fuit ex cõde: antiquis: & metri necessitate: ac sententiæ concinnitate: quæ est. ut indignabundus sceledrus secumq; cogitans dicat. Si queam hoc est si possem: & per aposiopesim reliqua taceat: quasi dicat: nõ me hodie delusum iri sinerem. ¶ Præfectus ex codi. antiquis. ¶ Os sublinere est arte quadam decipere ut alibi diximus ex No. M. Illud nunc addi placuit id quoq; a græcis usurpari. Sophocles in Antigone. ὁρῶσι χοὖτοι· σοὶ δ᾽ ὑπίλλουσι στόμα. Vident & hi: sed tibi sublinunt os. ¶ Quid propius fuit: seruum plus scire oportet: q̃ loqui.

PIVS BONONI.

Volutatim qd & unde

VGOLETVS ET GRAPA.

Vago.

Philocomasium

Perperam.

Os subline re quid

SARACENVS.

SAtin abiit. Coarguit palestrionem sceledrus: ꝗ negliget herile negocium: ac si seruus non esset. deinde factus obuiam uicino periplectomeno: obiurgatur: ꝗ mulierẽ sit ausus attrectare peregrinam. ❡ Licet ne? Scilicet loqui? ❡ Imbrices: ꝗ imbrẽ recipiant. ❡ Heus philocomasium. Monet mulierem in suam domũ trãsitum faciat: ut uideatur a sceledro: & rursus illo abeunte in propriũ hospitium diuertatur.

Imbrices uñ dicant

VALLA.

SAtin abiit periplectomenus sibi insignem factam esse iniuriã simulans: erũpens domo minitabũdus ostendit: se ulturus animaduersurusq; in eum: qui hospitã suam ausus fuerit attingere: petit ueniam sceledrus ægre cõceditur. ❡ In uia hospita: hic hospes & hęc hospita: necnon hic & hęc hospes. ❡ Malo magno fuat: magnum afferat malũ. fuat ꝓ sit. Vir. Tros rutulus ue fuat. hinc futurum dicimus. ❡ Latrocinari arbitramini. putatis ne uos inquit hic: sicut cum latrões obsidetis: uias posse efficere. ❡ Imbrices: & tegulas. tegulæ unæ sunt: ac singulę. at imbrices ex pluribus fiũt tegulis. Vnde & imbricare. Pli. formauit: quod est canaliculis distigui. ❡ Probri pudicã: quæ ab omni probro imunis. ❡ Supplicium stimuleium dedatur: cruciatus multis stimulis infligatur. Herũ tuũ complebo dedecore magisq̃ undis abundet mare: cum magnus uentus incubuit. ❡ Transcurre curriculo: propere ad nos transi. ❡ Ita negociũ est. ita res expostulat. ❡ Nequid infucauerit. i. inquinarit: a fuco herba ducta similitudine: ut iam sæpe dictum.

Imbricare quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

❡ PERIplectomenus senex simulans: se insigni iniuria affectum exit domum minitabundus: sceledrum seruum redarguẽs: ꝗ hospitam suã in uia ludificauerit: demũ ægre exoratus: illi dat ueniam. ❡ Licet hic Imbrex lectum sit: teste Seruio libr. iiii. georgicorum: melius tamen secundum Plautum hæc imbrex. Et hunc locum Plauti citat. Imbrex autem canalis in tecto. per quẽ defluit aqua: ab imbre deducto nomine. ❡ Hinc imbricare est canaliculis distinguere in Plineo est reperire. Veteres auctores imbricam tempestatem pro pluuia posuisse legimus.

Sceledrus. Periplectomenus.

SAtin abiit hinc ille, neq; herile negocium
Plus curat, q̃ si non seruitutem seruiat.
Certo quidem illa hic nostra intus est in ædibus.
Nam ego excubantem eam modo offendi domi.
Certust nunc obseruationi operam dare.
Pe. Non hercle hisce homines me marem. sed fœminam
Vicinirentur esse serui militis.
Ita me ludificant. mea ne hic in uia hospita,
Quæ heri huc Athenis cum hospite aduenit meo,
Tracta & ludificata est ingenua & libera?
Sc. perii hercle. hic ad me recta nunc abit uia.
Metuo illæc mihi res ne malo magno fuat.
Quantum hunc audiui facere uerborum senem.
Accedam ad hominem. pe. tun Sceledre hic scelerum caput,
Meam ludificasti hospitam ante ædeis modo?
Sc. Vicine ausculta quæso. pe. ego auscultem tibi?
Sc. Expurgare uolo me. pe. tu ne te expurges mihi,
Qui facinus tantum, tamq; indignum feceris?
An quia latrocinaris, arbitramini
Quid uis licere facere uobis uerbero?
Sc. Licet ne? pe. at ita di me deæq; omnes ament,
Nisi mihi supplicium uirgarum de te datur
Longum, diutinumq; a mane usq; ad uesperum.
Quod meas confregisti imbrices & tegulas
Ibi, dum condignam te sectaris simiam.
Quodq; inde inspectauisti meum apud me hospitem
Amplexum, amicam quom osculabatur suam.
Quodq; concubinam herilem insimulare ausus es
Probri pudicam, meq; summi flagitii.
Tum ꝗ tractauisti hospitam ante ædeis meas,
Nisi tibi supplicium stimuleum deditur,
Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,
Quam magno uento plenum est undarum mare.
Sc. Ita sum coactus periplectomene, ut nesciam
Vtrum me postulare tecum æquost prius.
Si istæc non est istæc, neq; istæc est mihi.
An me expurgare hoc tibi uidetur æquius,
Sicut etiam nunc, nescio quid uiderim.
Ita est istæc huius similis nostræ tua,
Siquidem non eadem est. pe. uise ad me intro, iam scies.
Sc. Licet ne. pe. neq; te inhibeo, placide noscita.
Sc. Ita facere certum est. pe. heus philocomasium cito
Transcurre curriculo ad nos. ita negocium est.
Post quando exierit Sceledrus a nobis, cito
Transcurrito ad uos rursum curriculo domum.
Nunc pol ego metuo, ne quid infucauerit.
Si hic non uidebit mulierem, aperitur dolus.
Sc. proh di immortales similiorem mulierem,
Magisq; eandem q̃ nostra est ea, non reor

Deos facere posse.pe.quid nunc?Sc.cōmerui malum.
Pe.Quid igitur,ean est?Sc.& si ea est,non est ea.
Pe.Vidistin istam?Sc.uidi & illam & hospitem
Complexam atq; osculantem.Pe.ea ne hæc est?Sc.nescio.
Pe.Vin scire plane?Sc.cupio.Pe.abi intro ad uos domum.
Continuo uide sit ne ista hæc domum uostram intus.Sc.licet.
Pulchre admonuisti.iam ego ad te exibo foras.
Pe.Nunq̄ ædepol hominem quen q̄ ludificarier
Magis facete uidi,& magis miris modis.
Sed eccum egreditur.Sc.Periplectomene te obsecro
Per deos,atq; homines,perq; stultitiam meam,
Perq; tuam gratiam.pe.quid?Sc.meæ ut inscitiæ,
Meæ & stultitiæ ignoscas.nunc demum scio
Me fuisse excordem,cæcum,incogitabilem.
Nam Philocomasium eccam intus.Pe.quid nunc furcifer
Vidisti ambas?Sc.uidi.pe.exhibeas herum uolo.
Sc.Meruisse equidem me maxumum fateor malum,
Et tuæ fecisse me hospitæ aio iniuriam.
Sed meam esse herilem concubinam censui,
Quoi me custodem herus addidit miles meus.
Nam e summo puteo similior nunq̄ potest
Aqua aquæ sumi,q̄ hæc est,atq; ista est hospita.
Et me despexisse ad te per impluuium tuum
Fateor.pe.quid ni fateare,ego qui uiderim.
Sc.Sed philocomasium me uidisse censui.
Pe.Ratus ne istic me hominem esse omnium minimi pretii,
Si ego me sciente paterer uicino meo
Inferri apud me ita insignite iniuriam?
Sc.Nunc demum a me insipienter factum esse arbitror,
Quom rem cognosco,at non malitiose tamen
Feci.pe.imo equidem indigne.nam homini seruo suos
Domitos habere oportet oculos,& manus,
Orationemq;.Sc.ego ne?si post hunc diem
Mutiuero,etiam quod ego me certo sciam,
Dato excruciatum me,egomet me dedam tibi.
Nunc hoc mihi ignoscas quæso.pe.uincam animum meum,
Ne malitiose factum id esse abs te arbitrer,
Ignoscam tibi istuc.Sc.at dii tibi faciant bene.
Pe.Næ tu hercle si te di amabunt linguam comprimas,
Posthac etiam illud,quod scies,nescieueris.
Ne uideris,quod uideris.Sc.bene me mones.
Ita facere certum est.sed satin ne oratus abit?
Nunquid nunc aliud me uis?pe.ne me noueris.
Sc.Dedit hic mihi uerba,qua benigne gratia
Fecit,ne iratus esset.scio quam rem gerat.
Vt me quom extemplo adueniat a foro domum,
Domi comprendat una hic & palestrio,
Me habent uenalem,sensi,& iam dudum scio.
Nunq̄ hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.
Nam iam aliquo aufugiam,& occultabo aliquot dies.

¶NASSA.ubi pisces uiui recun-duntur: uasis genus dicitur a Festo: quam piscis cum intrauerit: exire non potest.

SARACENVS.

¶SIT ne ista hæc.exprimēdæ magis demonstrationis causa bina coniunguntur pro nomina: notandum quod dixit domum uostram intus: quod intus nunc quasi prępositio casum asciuit accusatiuum.¶Fuisse excordem.i.insanū & sine corde.¶Incogitabilem.ergo actiue & passiue: nam & de re:quæ non cogitetur: & de homine dicimus incogitabilem. ¶Concubinam.pro concubina. incubare tamen proprie dr̄.ut glocæ ouis.ita & omnes uolucres.hic multæ trāslationes.¶Ego qui uiderim. qui pro quo pacto ponitur.Non malitiose tamen.non ut me illaturū malum arbitrarer.¶Mutiuero.siluero. Ne me noueris.ne domū meam nosse cōcupiscas.¶Ex ista nassa.ex hoc loco:ubi me tanq̄ piscem compræhendant.

VALLA.

Incubare quid sit

¶CONcubinam ex codicibus antiquis.¶Nassa est piscatorium uasis genus:quo cum intrauerit piscis:exire non potest:teste.F.Pompeio Graphice nassa describitur a Silio italico libro.y.bellorum punicorum.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS. ¶ SApere plus multo. Saper̃ dupli cẽ habet significationẽ & quo ad ani mum sapere dicimus: unde sapiens: & carnem sapere: unde sapor: & sapi dus: utrũq; ergo significatum exp̃ssit hoc loco: inquiẽs plus sapere. i. sa poris habere porcinã carnem: q̃ sape re aĩo sceledrũ. qa ludificat⁹ abierit. ¶ Transfugere ad nos. i. in nostram uenerunt sñiam. ¶ Multisortio suã. Quãtum ex figura litterarum conie ctari licuit: legẽdum arbitror mutet uicem fortuna suam: quę sane uerba non indecorum faciunt intellectum.

VALLA. ¶ DVM me consilescũt turbæ. quo ad mentes perturbatæ conticescant. ¶ Redeo in senatum. i. in concilium mulieris: & palestrionis. ¶ Palestrio

Palestrio quid sit: frequens senatus. ubi inquit: palestrio est perinde: atq; senatorum tota multitudo habendus est: ac si dicat sapit ipse pro omnibus. ¶ Multi sortitum suam. i. sartiam: quod multipliciter sortiti sumus.

Dum hæ consilescunt turbæ, atq; iræ leniunt,
Nam iam nunc satis & plus nimio merui mali.
Verũtamen de me quicquid est, ibo hinc domum.
Pe. Ille hinc abscessit. sat ædepol certo scio,
Occisam sæpe sapere plus multo suem,
Quom manducatur, ne id quod uidit, uiderit?
Nam illius oculi, atq; auris, atq; opinio,
Trans fugere ad nos, usq; adhuc actum est probe.
Nimium festiua mulier operam præbuit.
Redeo in senatum rursus. nam palestrio
Frequens senatus, Sceledrus nunc autem foras,
Illic domi apud me poterit nunc haberier.
Ibo intro, ne dum absum illi in sortito fiem.

TERTIVS ACTVS.

Palestrio. Pleusides. Periplectomenus.

SARACENVS. ¶ COhibete intra limen. Pa lestrio cum pleuside & periplectomeno fallaciã ordi. t: ut militẽ circũdu cant: sed prius inter se lõgũ p̃sequuntur sermonẽ. ¶ Spolia capiat nr̃is cõ siliis. i. uerba nostra surripiat: dũ si mul loquimur. ¶ Obsit mihi. Nã ut est illud hesiodi apud Geliũ consul tum male consultori pessima res est. ¶ Catalago. Est catalagus locus: ubi multi conueniunt loquentes: estq; ser mo: & scriptura: quæ numerũ: uel or dinẽ demõstrat: & dispositionẽ cõti net. ¶ Cũ auris plagis. Auribus. s. q. bus tanq̃ retibus uerba captant: ẽ no bilis metaphora ab his sumpta: q re tibus utuntur ad capiendas aues: ita auribus adstant: qui aliena q̃rũt scru tari consilia: plaga cũ primã produ cit sigñat p̃cussionẽ: cũ aũt corripit: rete. Vir. retia rata plagæ: sunt alia nominis significata. uid No. & Var. ¶ Sterilis p̃spectus. Quia ibi nullus conspiciebatur.

Catalogus quid sit

VALLA. ¶ COhibete intra limẽ. Pale strio: pleusides: & piple ctomenus inter se ineunt cõsiliũ: ut militẽ circũue niãt: liberẽtq; philocomasiũ: subor nẽtq; mulierẽ q̃si piplectomeni uxo rẽ: q̃ militẽ maritũ poscat sibi. ¶ Ne uspiã insidiæ sint: ne alicubi sit: qui nostra obseruet ɔsilia. ¶ Nostris spo lia capiat cõsiliis. i. superare nr̃a q̃at cõsilia. ¶ Spolia capiat aurib⁹. i. no stra audiẽdo cõsilia: ne sibi cõsiliũ ca piat: uñ possit eẽ superior. ¶ In cõsul tũ si sit. i. nõ bene captũ cõsiliũ. ¶ Ini micis usui: utilitati cessurũ sit. ¶ Catalogo loquendi ratiocinio: & enumeratione: unde & homeri catalogus: ubi enumerant̃: qui ad excidendam troiã puenere: nã catalego enumero sign̄t. ¶ Cũ auritis plagis. i. retibus aures hñtibus: nẽpe auribus. ¶ Sterilis hinc p̃spe ctus. i. nemo arbiter est nobis: qcq; qd agamus p̃sentiscat ad ultimã usq; plateæ p̃tẽ. ¶ Progredimini: p̃pius accedite. ¶ Vtibile: quo utamur. nã utilẽ hominẽ & utibilẽ dicimus. At de re potius utibilẽ dicimus: sicut utẽsile queadmodũ uas: in quo utile aliquid reponatur. ¶ Loquere lepide: hic loquere ea significatione: quã & loqueris.

COhibete intra limen etiam uos parumper Pleusides,
Sinite me prius perspectare, ne uspiam insidiæ sient,
Cõciliũq; habere uolumus. nã opus est nũc tuto loco,
Inimicus ne quis nostris spolia capiat consiliis.
Atq; unde inimicus ne quis spolia capiat auribus.
Nam bene consultum, incõsultum si sit inimicis usu esse potest,
Si minus cum cura, aut catalogo loquendi lectum fiet.
Quin si inimicis usu est obsit mihi
Nam bene consultum surripitur sæpissime
Quippe si resciuere inimici consilium tuum, tibi
Tuopte consilio occludunt linguam, & constringunt manus,
Atq; eadem quæ illis uoluisti facere, faciunt tibi.
Sed speculabor nequis aut hinc ab leua, aut ab dextera
Nostro consilio uenator assit cum auritis plagis.
Sterilis hinc prospectus usq; ad ultimam plateam probe est,
Euocabo. heus Periplectomene & pleusides progredimini.
Pe. Ecce nos tibi obedienteis. Pa. facile est imperium in bonis.
Sed uolo scire eodem consilio, quod meditati intus sumus,
Si gerimus rem. pe. magis ad rem non potest esse utibile. (hi?
Pa. imo qd tibi Pleusides? Pl. qđ ne uobis placet, displiceat mi
Pe. quis hõ sit magis me⁹, q̃ tu es? Pl. loq̃re lepide & cõmode.
Pa. Pol ita decet hũc facer̃. pl. at hoc me facin⁹ miserũ macerat.
Meumq; cor, corpusq; cruciat. Pe. quid id est quod cruciat te?
Pl. Me tibi istuc ætatis homini facinora puerilia
Obiicere, neq; te decora, neq; tuis uirtutibus.

¶ ACHEront' ius.

Eaq; expetere te opibus summis mei amoris gratia.
Mihiq; amanti ire opitulatum, atq; ea facere facinora,
Quæ istæc ætas fugere facta magis, q̄ sectari solet.
Eam me pudet tibi in senecta obiicere sollicitudinem.
Pe. Nouo mō tu homo amas, siqdē te quicq̄, qđ faxis, pudet.
Nihil amas, umbra es amātum, magis q̄ amator pleusides.
Pl. Hāccine me ætatem exercere mei amoris gratia?
Pe. Quid ais tu, ita ne tibi ego uideor oppido acherūticus,
Tam capulari stamine, tibi diu uideor uiuere.
Nā eqdē haud sum natus annos p̄ter qnquaginta & q̄tuor.
Clare oculis uideo pernix sum manibus, sum pedes mobilis.
Pa. Si albus capillus hic uī, neutiq̄ ibi ingenio senex inest.
In hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.
pl. pol id quidem ita experior esse ut prædicas palestrio.
Nam benignitas quidem huius oppido ut adolescentuli.
pe. imo hospes magis quom piclū facies, magis nosces meā
Comitatem merito te amātem. pl. quid opus nota noscere.
pe. Quom apud te exēplū experiūdi habeas, nō eges foris.
Nā qui ipse amauit, amantis ægre ingenium inspicit, & ego
Amatoris aliquantum habeo, humorisq; etiam in corpore
Neq; dum ex arui ex amore, rebusq; uoluptariis.
Cauillator facetus, uel cōmodus conuiua item ero.
Neq; ego oblocutor unquam sum alteri in conuiuio.
Incōmoditate abstinere me apud conuiuas commode
Commemini, & meæ orationis iustam partem persequi.
Et meam partem itidem tacere, quom aliena est oratio.
Minime sputator, screator sum itidem minime succidus.
post ephesi sum natus, nō enim in apulis, nō sum in umbria.
pa. O lepidū semisenē, næ, si quas memorat, uirtutes habet,
Atq; equidem plane eductum in nutricatu uenerio.
pe. plus dabo q̄ prædicabo ex me uenustatis tibi.
Neq; ego unq̄ alienum scortum subagito in conuiuium.
Neq; præripio palpamentum, neq; præuorto poculum.
Neq; per uinum unq̄ ex me exoritur discidium in conuiuio.
Siquis ibi est odiosus, abeo domum, sermonem segrego.
Venerem, amorem, amœnitatemq; accubans exerceo.
Et quidem ædepol omneis mores ad uenustatem iugiter.
pl. Cedo treis mihi hoīes ɔtra aurichalco ēptos istis moribꝰ
pa. At quidem illuc ætatis qui sit, non inuenies alterum
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico sit magis.
pe. Tu te me ut fateare faciam, esse adolescentē moribus.
Ita apud omneis comparebo tibi res benefactis frequens.
Opus erit ne tibi aduocato tristi, iracundo? ecce me.
Opus leni? leniorem dices q̄ mutum est mare.
Liquidus citusq; ero, q̄ uentus est fauonius.
Vel hilarissumum conuiuam me extimandum exprimā tibi.
Vel primarium parasitum, atq; obsonatorem obtumum.
Tum ad saltandum, non cinædus magis usq̄ saltat, q̄ ego,
pa. Quid ad illas arteis optes, si optio eueniat tibi?
pl. Huius pro meritis ut referri pariter possit gratia,

SARACENVS.

¶ ACHErōticus. Ita decrepitus: & morti propinquus. quasi sim illico ad inferos concessurus. ¶ Capulari stamine. Capularem senē diximus: capulo hoc ē feretro uicinū: stamīe aūt dixit propterea q̄ parca dum morimur: rescindere nostrū dicitur stamen. ¶ Emusitata. Ad amussim facta: ut notat Festus. ¶ Orichalco. Qđ cæteris precio metallis añ celebrat. ¶ Cinædus. Saltator: & qui se subagitati patitur: ideo iocoso morsu tangit palæstrio periplectomenem inquiens: quid ad illas artes opes scilicet: an præpostera libidine delectetur dixit.

Cinædus q̄ dicatur.

¶ EA te expectere. i. adire. ¶ Ire opitulatū. opē ferre. ab ope enim idest auxilio uerbū est opitulor. ¶ Opido acheruntīcꝰ idest ualde decrepitus & in extrema ætate cōstitutꝰ: ut iā ad acherūtē fluuii īferni iturꝰ nēpe moriturꝰ uideret. ¶ Tā capulari stamine. i. morti uicinus: sūpta de pcis similitudine: q̄ colū & stamen gestare phibentur uulgo hæc notiora q̄ ut pluribꝰ explicāda uideanť. Capulū supra quoq; cōmonuimus feretrum dici: unde & capularis senex nomē habet. ¶ Emusitata: pensiculata: examinata: cogitando si qdē musitamus. ¶ Ingenua. naturalis. ut Iuue. Ingenuū uiolaret marmora tophum. Lucretius: uñ mare igenui fōtes. ¶ Neq; dū exarui. i. nec dū arefactus tā sum: ut amore nō capiar. ¶ Vel cauillator facetus. cauillatione: quā græci scoma dicūt: & cauillari a nostris: qđ ab illis scoptin. nēpe urbano aliquo dicto uelicando. ¶ Screator sum: nō soleo iqt screare. ¶ Minime: succidus: nō succo redūdās: nō humore superfluo. ¶ Neq; puorto coculuȝ. Fest. Cocula uasa ahenea coctionibus apta. alia cocula dicunt ligna minuta: qbus facile decoquantur obsonia. ¶ Orit dissidiū. i. disconueniunt: ac dissidēt mea cā. ¶ Sermonē segrego: non collocor. ¶ Accubās exerceo. i. iacens non erectus. ¶ Cedo tres mihi hoīes orichalco ita emptos. i. magno pcio. Admonuimus. n. supra: ut maiorē pcio olim fuerit orichalcū q̄ auꝝ. Quā mutū ē mare: Cū nullis agitať uētis. Quā uētus ē fauonius. q a græcis zephyrus appellať: qđ faueat rebus e terra nascentibus. ¶ Obsonatorē: obsonii structorē. ¶ Ad saltandū nō cynædus magis: nā et ide cinædi nom: cino. n. moueo: & ado cano signt.

VALLA.

Opitulpr unde

Capulū qđ sit.

Cano qđ signent.

¶ EMVsitata ad amusim facta: auctor sex. Pompe. idest ad regulam. Est enim amusis regula fabrorum: uelut alii uolūt: ferramentum: quo in poliēdo utuntur. ¶ Cinedi dicti sunt apud ueteres saltatores: uel pantomimi παρα τοα δηυ κι, νειδ α ιτο κινειν Plautus in aul. Ita fustibus submolior magis q̄ ullus cinædus. Idem in Sticho. Lepidam: & suauem aliquam occupito cinædicam. Lucillius. satyr. li. i. Stulte saltatum te interuenisse cinædos.

VGOLETVS ET GRAPA.

Emusitata. Cinedi saltant.

SARACENVS ¶ SVmat. Pro absumitur. ¶ Hilaritus. Pro hilare. & animo quodam: & uultu liberiore. ¶ Kalendæ martiæ. Quæ matronalia dicebantur. eo q uiri pro cōseruatione cōiugii supplicant: erat dies Festus matronis: ut testatur acron in quo matronæ cōsueuerant seruis cœnā dare: sicut uiri diebus saturnalibus: unde Hora. ad huc cōsuetudinē alludens inquit. Martiis celebs quid agā Kalendis: quippe nō erat matronalia festa celebraturus: sed priuatū sacrificiū facturus: q ab arboris ictu in columis euasisset. ¶ Quinquatribus Diebus festis in honorē mineruæ Martio mense: & dictus est quinquatrus: q post diē quintum iduū celebraretur: ut trimatrus: & sexatrus: & septimatrus: & huiusmodi reliqua. ¶ Quo supcilio spicit. i. quo uultu intuetur. s. iracūdo: & maligno: spicio enim uerbo ueteres utebantur: quod modo in usu non est: unde aspicio: inspicio: & reliqua.

Matronalia q̄ dicant

Tibiq;, quibus esse me experior summæ solicitudini.
At tibi tanto sumptui esse mihi molestū ē. Pe. mortuus es.
Nam in mala uxore, atq; inimico, si qd sumatur, sumptus est.
In bono hospite atq; amico, quæstus est, quod sumitur.
Et quod in diuinis rebus sumas sumptus, sapiēti lucro est,
Dein Deum uirtute euntem hospitio accipere, apud me est comitas.
Es, bibe, animo obsequere mecū, atq; onerato hilaritus me.
Liberæ sunt ædes, liber sum autē ego, me uti uolo libere.
Nam mihi, uirtute deum dicam, propter diuitias datas
Licuit uxorem dotatam genere sūmo ducere.
Sed nolo mihi oblatratricē in ædeis intromittere.
Pl. Cur non uis? nam procreare liberos lepidū est onus.
pe. Hercle uero liberū hominem esse, id multo est lepidius.
pl. Tu homo & alteri sapienter potis es consulere, & tibi.
pe. Nam bona uxor, si ea quidem deducta est usq̄ gentium,
Vbi ea possit inueniri? uerum ego ne eā ducam domū,
Quæ mihi hæc dicat, eme mi uir lanam, unde tibi palliū
Malachū, & calidū, cōficiantur tunicæ mihi hibernæ bonæ,
Ne algeā hac hyeme, hoc, hoc nunq̄ uerbū ex uxore audiā.
Et priusq̄ galli cantent, quæ me somno suscitet.
Da mihi uir calendis quæ mittam, quom martiæ uenerint,
Da qui faciat, qui condiat, da quod dem quinquatribus
Percantatrici, collectrici, ariolæ, atq; haruspicæ.
Flagitium est, si nil mittetur, quo supercilio spicit.

VALLA. ¶ QVIbus: subaudi rebus experiēdū esset. ¶ Quod sumitur. i. impenditur: nam inde etiā sumptus dictus. ¶ Cenerato: subaudite. ¶ Hilaritus: aduerbium: ut humanitus. ¶ Oblatratricem. q̄ mihi domi ob ingentem dotē obloquatur tanq̄ oblatrans canis. ¶ Palliū malachum: uestem mollē. ¶ Da mihi uir calēdis. ita enim mariti dabant. Hora. martiis cælebs: quid agā calendis. Calendæ dictæ: q pōtifex calata. i. uocata in capitoliū plebe q numero dies a calendis ad nonas superessent pronunciaret. ita ut quintanos dicto quinques uerbum calo septimas repetito septies prædicaret. Verbū autem calo uoco significat: & qa primus dies ex his: qui calarentur: calēdas uocari placuit. Minor autē pontifex numerū dierum qui ad nonas supessent: calēdo prodebat: quo primus nouam lunā exponebat: ut nonarum die populares: q in agris essent: cōfluere in urbē oporteret: scituros: quod esset eo mense faciendū: hinc nonas quidā dictas putāt: quasi nouæ initiū obseruatiōis: uel quod ab eo die ad idus nouē putētur dies: sicut apud thuscos nonæ plures habebātur: quod in nono quoq; die regē suū salutarēt: ac de suis consulerent negotiis. Iduum porro nomen a thuscis: a quibus is dies itis uocabatur: quod Iouis fiduciam uolebant significare: unde & omnes idus Iouis ferias obseruari uoluere. Alii putant idus q ea die plena luna uideretur: a uidendo idus detracta u littera: ut a græcis ido: q nos uideo. Alii putant ab eo: quod est idos. i. species: q eo die plenam speciem luna demonstrat. Sunt qui existimēt idus ab ioue iduli dictas: quæ a thuscis ita uocatur. & cunctis idibus ioui imolatur. Alii quod mensem diuidat. Iduare enim etrusca lingua diuidere: inde uidua quasi ualde idua idest diuisa: aut a uiro diuisa: sane ut idus ioui. ita calendæ Iunoni attributæ: ut ueterum confirmat auctoritas. ¶ Da qui faciem condiam. i. perpoliam & exornem. ¶ Da quod dē quinquatribus. Festus. Quinquatrus appellari quidam putant a numero dierum qui fere his celebrantur: qui scilicet errant tam hercule q̄ qui triduo saturnalia & totidem dies compitalia: nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra: forma autem uocabuli eius exemplo multorum populorum italicorum enunciata est: quod post diem quintū iduū est his dies festus: ut apud Tuscu. triatrus: & sexatrus. Mineruæ autem dicari eum diem existimāt. quod eo die ædis eius in Auentino consecrata est. ¶ Quæ supercilio idest superbia: & supercilium translatiue pro montis capiturcacumine. Vir. in georgicis. Ecce supercilio cliuosi tramitis undam. Elicit. illa cadens raucum per leuia murmur. saxa ciet. ¶ Spicit priscum est. nunc non nisi compositum dicitur. Ennius libro. xvi. Quos ubi res paulo spexit de montibus celsis. ponitur etiam spectio in auguralibus pro aspectione enuciatio: ut festus: quia omne ius sacrorum habēt auguribus. Idem inquit: spectio dumtaxat: quorum consiliō rem gererent magistratus: non ut possent impedire nunciando: que cum uidissent satis spectio sine nunciatione data est: ut ipsi auspicio rem gererent: nō ut alios impedirēt nunciando. Inde speculum: & specula locus eminens: unde prospectus longe: lateq; pateat. specular quoq; fenestræ qua speculamur. Iu. Quæ uehitūr clauso latis specularibus antro. hinc specillum: quod oculis admouemus uitreum instrumentum: quo facilius spectemus aliquid. Dicitur etiam specillum instrumentum ferreum ad præsentandum uulnerum altitudinem. Specillum item uocari ait opilius aurelius capræ barbam.

Calendæ unde dictæ

Nonæ unde dictæ

Idus unde

Spectio qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ VIRTVS fortitudo est. Vergi. æn. v. Tunc pudor incendit uires: & conscia uirtus: uirtus significat auxilium. Plautus in milite. Deum uirtute euntem hospitio. & uirtus meritū est: & dignitas Plau. in milite. Quæ improba et iners præcium eis: ut pro uirtute ueniant ex Nonio.

¶ PAtrica.

¶PATRICA. Vel patrita: ut auita quæ patris sit: & aui. Cice. patritã: & auitã dixit philosophiã .i. a maioribus & supioribus traditam. ¶ Obstetrix. Quæ ab ope ferẽda dicit: nã ab obstetricibus pturiẽtes fer opẽ clamant. Do. ¶ Nu tricunt. Alũt. quo uerbo usus est Cice. in qõnibus tusculanis. ¶ Memerẽ. Corrigo metuerẽ: quod uerbũ reiteratur in sequenti uersiculo. ¶ Ea mihi insignitos. Hos duos uersiculos in ueteribus codicibus adinuentos: q in ipressis codici bus non cõparebant: reponẽdos curaui in plautinũ penũ: adducũtur ptere a festo in suis fragmentis: cum ualgũ uer bum interpretatur. ¶ Insignitos. Aliquo uicio uel nota famosos. ¶ Varũ: Hominẽ obtortis plãtis. ¶ Valgum. Qui ob uersas suras habet. ¶ Cõparationẽ hoiem genibus plus iusto cõiunctis ut Festus annotauit: uel a lõgis pedibus: ut placet No. ¶ Bronchũ. Sunt brõchi a labris labeões dicti Producto ore: & dẽtibus prominentibus: ut testaẽ Mar cellus: & itẽ Pli. in. xi. ¶ Qui ægre ser uat. i. q libẽter exponit. ¶ Vno exẽplo. Eodem modo: & ea naturæ legæ.

SARA CENVS.

Valgus q dicatur.

Tum patrita clementer, non pota est inquit munere.
Iampridem, quia nihil abstulerit, succenset celaria.
Tum obstetrix expostulauit mecũ parum missum sibi.
Quid, nutrici non missum ... s quicq̃, quæ uernas alit?
Hæc atq; huius similia aliam damna multa mulierum.
Nunc uxorẽ prohibent mihi, & quæ huius sermonis erant.
pa. Dii tibi sunt propicii hercle, nam si istã semel amiseris
Libertatem, haud facile te in eundẽ restitues locum
Pl. At illa laus est magno in genere & diuitiis maxumis,
Liberum hominẽ educare generi monimentum & sibi.
Pe. Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi li beris?
Nunc bene uiuo, & fortunatæ, atq; ut uolo, atq; aio ut lubet.
Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiant.
Illi apud me edunt, me curant, uisunt qd agã, ecquid uelim.
Priusq̃ lucet, assunt, rogitãt, noctu an somnũ cœperim.
Eos pro liberis habeo, quin mittunt munera,
Sacruficant, dant inde partẽ mihi maiorem, q̃ sibi.
Abducunt ad exta me, ad se ad prandiũ, ad cœnam uocant.
Ille miserrumum se retur, minimum qui misit mihi.
Illi inter se certant donis, ego mecum musito.
Bona mea inhiant, certatim nutricant & munere,
Pa. Nimis ratione bona nimiumq; apte tu multa uides.
Et tibi sunt gemini, & tergemini, si te bene habes, filii.
pe. pol si habuissem, cepissem satis miseriarũ, liberis
Censerem emori, cecidisset ne ebrius, aut de equo uspiam,
Metuerem, ne ibi defregisset crura, aut ceruices sibi.
Ea mihi insignitos pueros pariat postea.
Aut uarum, aut ualgum, aut comparationem, aut petum, aut brocchum.
pa. Huic homini dignũ est diuitias esse, diu uitam dare,
Qui ægre seruat, & qui bene habet, suisq; amicis uolt uolup.
O lepidum caput, ita me dii deæq; ament, æquom fuit.
Deos parasse, uno exemplo ne omnes uitam uiuerent.
Sicuti merci precium stat, pro uirtute ut ueneat.
Quæ improba est pro mercis uitio dominũ pretio paupat,

¶TVM petreia: uocabaẽ: quæ pom pam pcedens in colonis: aut municipi is imitebatur anum ebriã ab agri uitio petrens appellata. ¶ Non potis est: non possibile est. ¶ Succẽset celaria. irascit: quæ celis preest. ¶ Eox postulauit me cum. i. cõquerẽdo poposcit. ¶ Generi monumẽtũ. Vt genus longius propa getur. ¶ Qñ habeo: qñ pro siquidem. ¶ Priusq̃ lucet: ante diẽ. ¶ Partẽ mihi: subaudi sacrificiorum. ¶ Se retur: existi mat se: qui me paruз cumulate affecit. ¶ Mecũ musito. Reputo ista i animo. ¶ Bona mea inhiãt. desiderãt: cõcupi scunt: quod in magna cupiditate rictus? diduci cõsueuerit. ¶ Certatim inter se cõtẽdentes muneribus. ¶ Censerẽ mœ rorem: mecuз reputarem mœsticiam. ¶ Aut ceruices sibi: hunc locuз ex aliis auctoribus citãtibus: hæc uerba didici mus hos deesse binos uersus. ¶ Ea mi hi insignitos pueros pariat. Postea aut uarrũ: aut ualgũ: aut ꝯparnẽ: aut petũ: aut brochũ filiuз. ¶ Ea mihi. subaudi uxor. ¶ Insignitos pueros pariat: ma lo aliquo puẽtos. ¶ Varũ. intortis cru ribus dixere ueteres. Hora. in libro ser monũ. Hunc uaruз distortis cruribus. ¶ Aut ualgũ. No. ualgũ est proprie in tortum. neuius. militibus pomecinẽsi bus ualgus: ueternosus. genibꝰ magnis talis turgidus. festus quoq; ualgos opi lius: aurelius: aliiq; cõplures aiũt dici: qui diuersas suras habeãt. Pla. i milite glor. metuerẽ ne tibi: &c. Aut cõpatio nem. f. p. cõpatiões noiantur hoies ge nibus plus iusto cõiũctis: uel a lõgis pe dibus cõparationes dicti: ut tradit No. ¶ Petum. qui obtortos habet oculos: strabo appellatur: qui leuiter declina tos petus. Hora. strabonem appellat petum pater. ¶ Aut brochum filium. Pli. lib. xi. Non alii animalium nares emi nent auibus serpentibus piscibus foramina tantum ad olfactus sine naribus: & hinc cognomina simorum silonũ se ptimo mense genitis sæpe numero foramina aurium: & narium defuere labra: quibus brochi labeones dicti. Idem paulo post absumpta hac obseruatione senectus in equis: & cæteris ueterinis intelligitur dentiũ brochitate. No. bro chi sunt producto ore: & dentibus prominentibus. Lucillius lib. iii. satyrarum nouit lanius dẽte auerso brochus hic est rhinoceros. ¶ Pro uirtute. subaudi merciũ. ¶ Pretio paupat. suã uilitate pauperem facit.

VALLA.

Varus qui sit.

Petus q dicatur.

Brochi q dicantur.

¶QVAE huius similis sermonis erãt: delenda est dictio similis uti superfluens: & quæ uersum de statu suo deiicit. ¶ Censerem emori ex codicibus antiquis: in quibus omnibus scriptum est: censere me mori: & ex sententie congrui tate: quæ est ut dicat: censerem me propter liberos emori. non cauerem: mererem: ut corrigit Pius uanus interpres mẽ tiens ita esse in priscis codicibus: id enim est falsum prorsus.

VGOLE TVS ET GRAPA.

SARACENVS
Annona q̃ & uñ dicãt

¶ Disperdisse. Melius dispartisse: ab eo: quod est partio: quod significat distribuo: & partes facio: & accõmodatur sensui: nam bonis optat longæuam uitam dari: malis uero interitum. & propterea uitam humanam hoc pacto bifariam dispartiri. ¶ Annona. Anni alimonia: quę non tm̃ frugum. sed aliarum quarũcunq; rerum dici potest. Cicer. putaram in macello annonam cariorem fore: annonam etiã uegetius posuit: quod militibus datur stipendiũ. ¶ Ite astodorum illas. Sunt sane ista portenta uerborum: quæ in omnibus codicibus inueniũtur: sed si licet locũ exanimẽ saltem reddere seminiuũ: hoc modo legas paucis demutatis: uerum ubi decẽ dies continuos iterasti domu; illos: hoc ẽst reuerti: & redire fecisti in domũ tuam: & tũc erit planissimus intellectus. Mortẽ remigiorẽ. Legerẽ morem: non mortẽ: remigiorẽ autẽ obsequẽtem dixit: nam sicut nauis remo ad placitum trahit: ita qui facit quod sibi placitu; est: sibi obsequtur: & morẽ gerit. ¶ Proletario. Plebeio: & cõi: & nimis ab omnibus usitato: sunt dicti proletarii: qui nihil rei publicę exhibeãt: præter plẽ: q in tenuissima plebe erãt: & nõ ãplius q̃ mille & qngẽteos æris icẽsum desere bãt. ¶ Offã pẽnitã. Offã porcinã cum cauda dixerunt: de perna autẽ: & congro: & aliis dictũ est abũde i pcedẽtib?.

Proletarii q dicant.

VALLA.

¶ INGEnuatus esset. igenue procreatus: & ingenue uitam ducens. ¶ Esset his annonia uilior: idest uictus copiosior. quia paucis hominibus pauca annona sufficeret. ¶ Deuorti potest. deorsũ ab aliis locis declinare. ¶ Iterasti. repetiuisti. ¶ Morẽ remigiorem. ad obeundum negotium faciliorem: ut remigio facilius impellitur nauis. ¶ Si certum tibi. Si ita constituisti. Mihi quod uis sat est. Quodcunq; præbueris satis esse poterit. ¶ Nam prolætario sermone: idest puulgato quid sit proletarius apud Aulum gelium lib. xv. cap. x. pluribus uerbis q̃ hic sit necessarium referre explicatum inuenias. festus. Proletarium capite censum dictum quod ex iis ciuitas constet: quasi proles progenie iidem: & proletanci. No. proletarii ciues appellabãtur: qui in plebe tenuissima erant: & non amplius q̃ mille: & quingentos ęris incensum deferebant. Enn. i annali. proletarii: ut publicitus: scutaq; ferriq; ornatas. ¶ Quando accubuere: ad mensa; discubuere. ¶ Pernam nihil moror. nolo mihi suillã hãc carnem salsam. ¶ Aufer illam offam penitam. No. peniculamentum a ueteribus pars uestis dicitur. Ennius: pendent peniculamenta unum ad quemq; edum. Luc. peniculamenta uere reprehendere noli. Cecilius: uolat sagus simul uolat peniculameatum. Pennes antiqui uocabant a qua antiquitate etiã nunc offa porcina cum cauda in cœnis puris offa pennita uocatur: & penniculi quis calciamenta tergentur: quod e codis extremis faciebant antiqui dictus est forsitan a pendendo. ¶ Conger frigidus: qui & congrus longitudine anguillæ: uel murenæ per similis.

Penicula mẽtum q sit.

VGOLETVS ET GRAPA.
Prolectarius sermo.
Insanuisti.
Penitam offam.

¶ PArasse metri necessitate. non pauisse: ut legit Pius. ¶ Precium stat pro uirtute: ut ueneat: legendum est: ex cõgruitate sententiæ: & recta grãmatica: & metri necessitate: non statuit contra legem metri: & latinam constructione; nec ueniat: nisi soloe cum facere uelimus: ut utrobiq; indoctissime legit Pius interpres. In codici. antiquis non est dictio illa: uobis: propterea delendam putauimus. ¶ Meo animo morem gero: scribendum censuimus: metri ratione: sensus concinnitate: & ueterum codicum scriptura suffragante: in quibus scriptum est: me hominem remigiorem gero: non mortem remigiorem: ut nugatur Pius: remigiorem exponens. insulse: & inepte: pro obsequibiliorem: cum ea dictio nullibi apud latinos uisa: neq; audita sit. ¶ Penem inquit. F. Pompeius. caudam uocabant. unde & offam porcinam cum cauda offam penitam dicebant. Hinc & penicillo dicimus: quibus calciamenta terguntur: qui de caudæ extremitate fiunt penis deniq; a pendendo uocata est.

Itidem diuos dispertisse uitã humanã æquom fuit.
Qui lepide ingenuatus esset, uitam longinquã darent.
At qui improbi, & scelesti, iis adimerent animam cito.
Si hoc parauissent, homines essent minus multi mali.
Et minus audacter scelesta facerent facta, & postea
Qui homines probi essent, esset his annona uilior.
Pe. Quid deorum consilia culpes stultus inscitusq;, sic
Qui deos uituperes? nunc iam istis rebus desisti decet.
Nunc uolo obsonare uel ut hospes te tua ex uirtute meæ
Domi accipiam benigne, lepide, & lepidis uictibus.
pl. Nihil me pœnitet iam quanto sumptu fuerim tibi.
Nam hospes nullus tam in amici hospitiũ deuorti potest,
Quin ubi triduum continuũ fuerit, iam odiosus fiet,
Verum ubi dies decẽ continuos ire ad eundem instat,
Tametsi dominus non inuitus patitur, serui murmurant.
pe. Seruienteis seruitutem ego seruos introduxi mihi
Hospes, nõ qui iperarẽt mibi, quibus ego essem obnoxius.
Si illud ægrest, mihi quod uolupe est, meo aio morẽ gero.
Quod tamen odiose faciundum, fit malũ atq; in gratiis.
Nunc quod occœpi, obsonatũ pergam. pl. si certust tibi,
Cõmodũ obsona, nec magno sumptu, mihi quoduis sat est.
Pe. Quin tu istanc orationem hinc ueterem atq; antiquam amoues?
Nam proletario sermone nunc quidem hospes utere.
Nam hi solent, qñ accubuere, ubi cœna apposita est, dicere,
Quid tibi opus fuit hoc sumptu tanto nostra gratia?
Insanuisti hercle, nam idem hoc hominibus sat erat decem.
Quod eorum causa obsonatum est, culpãt, & comedũt tñ.
Pa. Fit pol illud ad illud exemplum, ut docte & perspecte sapit.
Pe. Sed idem hoies nunq̃ dicũt q̃q̃ appositũ est ampliter.
Iube illud demi, tolle hanc patinam, pernam nihil moror.
Aufer hinc illam offam penitã, probus hic cõger frigidus.
Remoue, abi, aufer, neminẽ eorum hæc asseuerare audias.

¶ Procellunt

Sed percellunt, sed procudũt, dimidiatim dũ appetunt.
Pa. Bon' hercle ut malos descripsit mores. Pe. had cẽtesimã
Partem dixi, atq; ocium rei si sit, possum expromere.
Pa. Igitur id quod agitur, nũc hoc primum præuorti decet.
Nunc huc animũ aduortite ambo, mihi opus est opera tua
Periplectomene, nam ego inueni lepide sycophantiam.
Qui miles admutiletur cæsariatus, atq; uti
Huic amanti ad Philocomasium hanc efficiamus copiam,
Vt eam hinc abducat, abeatq;, Pe. dari istanc ratioẽ uolo.
Pa. At ego mihi ãnulũ dari istũc tuũ uolo. Pe. quã ad rẽ uis?
Pa. Quando habebo igitur rõnem mearũ fabricarũ dabo.
Pe. Vtere, accipe. Pa. accipe a me rursum rationem doli,
Quã institui. Pl. ppurgatis ambo damus tibi operã auribus.
Pa. Herus meus ita magnus mœchust mulierũ, ut neminem
Fuisse æq;, neq; futurum credo. Pl. credo ego istuc idem.
Pa. Itaq; Alexandri præstare prædicat formã suam.
Itaq; se omneis ultro sectari in Epheso memorat mulieres.
Pe. Aedepol quid de isto multa, scio te nõ mentirier.
Sed ego ita esse, ut dicis teneo pulchre, pro in Palestrio
Quam potes, tam uerba confer maxume ad cõpendium.
pa. Ecquam tu potest reperire forma lepida mulierẽ,
Quoi fallaciarum mens, corpusq; sit plenum & doli.
pe. Ingenuã an libertinã? pa. parui istuc facio, dũmodo
Eam des, quæ sit quæstuosa, quæ alat corpus corpore.
Quoiq; sapiat pectus, nam cor nõ potest, quod nulla habet.
pe. Lautam uis? an quæ non dũ sit lauta? pa. sicco succidam,
Quam lepidissumã potes, quãq; adolescentẽ maxume.
pe. Habeo eccillam clientã meã, meretricẽ adolescentulã.
Sed quid ea usus est? pa. ut ad te eam iam deducas domum.
Itaq; eam huc ornatã adducas matronarum modo,
Capite compto, crineis uittasq; habeat, assimuletq; se
Tuam esse uxorẽ, ita præcipiendũ. pl. erro quã insistas uiam.
pa. At scietis postea, sed ecquæ ancilla est illi? pe. ẽ primita.
pa. Ea quoq; opust ita præcipio mulieri, atq; ancillulæ
Vt simulet se esse tuam uxorem, & deperire hunc militem.
Quasiq; hũc annulũ Famesæ ancillæ dederit, ea porro mihi,
Militi ut darem, quasiq; ego rei sim interpres. pe. audio.
pa. Ne me surdum uerbera, tu si audis, ego recte militi
Dabo, tua mihi uxore dicam delatum, & datum,
Vt se ad eũ conciliarẽ, ille eiusmodi est, cupiet miser.
Qui nisi adulterio studiosus, nulli aliæ rei est improbus.
pe. Non potuit repperire, si ipsi soli quærendas dares,
Lepidiores duas ad hanc rem, q̃ ego, habe animũ bonum,
pa. Ergo accura & propera, nunc tu ausculta mi pleusides.
pl. Tibi sũ obediẽs hoc facto. pa. miles domũ ubi aduenerit,
Memineris ne philocomasium nomines. pl. quã nominem?
pa. Dic eã. pl. nẽpe eãdẽ, q̃ dudũ cõstituta ẽ. pa. pax, abi.
pl. Meminero, sed quid meminisse id refert? pa. ego. n. dicã
Tibi tum demum, quando usus poscet, interea tace.
Vt quom etiam hic agit, actutũ parteis defendas tuas.
pl. Ego eo intro igitur. pa. hæc pcepta, sobrie ut cures, face.

¶ PROcellunt. i. procumbunt: et prosternunt. ¶ Qui admutiletur. i. qua ad tondeatur: hoc est fallatur: & plectatur: allusio est ad illud cæsariatus. ¶ Alexandri. Paridis. ¶ Per in: Vel pro in: pro proinde. ¶ Quæ alat corpus corpore: hoc est uictum quærat ex corpori quæstu. ¶ Consuccidam. impuram: imundam: nam succidam lanam dicimus: quæ talis sit: qualis succisa est una cum sordibus: alias succida caro sollita dr̃ in necessariũ usum seruata. ¶ Primita. Pro prima: & primitus primus. ¶ Ita pcipio mulieri. Vel pcipito.

SARA CENVS.

¶ SED procellunt: in procellæ modũ se inferunt. ¶ Procumbũt: prosternũt. ¶ Dimiditatim appetunt: sibi uolunt dari partẽ dimidiam. ¶ Preuertim decet poccupare. ¶ Qui. i. ut. ¶ Admutiletur: extenuetur. ¶ Cæsariatus. Cæsariæ comptus. ¶ Perpurgatis. Intentis alii rei non obnoxiis. ¶ itaque alexandri. qui regis priami filius ¶ Pergin palestrio. An tu ultra uis tẽdere. ¶ Ad compẽdiũ. Ad breuiloquiũ. ¶ An ne libertinam quæ olim seruitio fuerit obnoxia. ¶ Quod nulla habet. Nulla inquit mulier cõcorde est: excordesq; sũt omnes. ¶ Cõsuccidã. Quæ succi habeat multũ opulẽtula inq̃. ¶ Crinis. pro crines distinctos capillos: nam crino discerno dicit̃. ¶ Vittasq;. i. capillos uittis redimitos. ¶ Ecquæ ancilla est illi? Nunquam habet ancillam? ¶ Est priuita idest unica. priuum enim unicum dixisse ueteres testatur Aulus gelius: & hinc priuilegium dici. ¶ Quasi hunc annulum famescę ancillę dederit: idest famulæ. sicut famuscecum dixere ueteres. quod nunc seruitium. q̃q̃ uideo loco si in quibusdam l legi. Ancilla: quæ ancillauit. i. seruit quo uerbo frequenter utitur Cice. ne dum iuniores. ¶ Misi adultero studiosus: & adulterii: & adulterio studiosus. ut multa utroq; uersus dicuntur nomina. ¶ Rei nulli aliæ: ita ueteres declinabant: ut etiam Priscia. meminit. Aliæ ergo pro alii: ẽ ergo sensus: in ore nulla alia. nisi i adulterio est improbus. ¶ Pax abi. satis est iquit: nec plura loquitur. ¶ Precepta: quæ ego pręscripsi. ¶ Sobrie: sine ulla titubatione.

VALLA.

Crino qd dicatur.

Priuum qd sit.

¶ CLIENTAM pro cliente posuisse Plautum: testis est Festus Pompeius.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS

QVantas res turbo. Dum monet perplectomenes: ornatq; ad fallaciã mulieres: palestrio una cuȝ puero cellario cõtentionis causam afferũt.

Cẽturiati q̃ dicãtur.

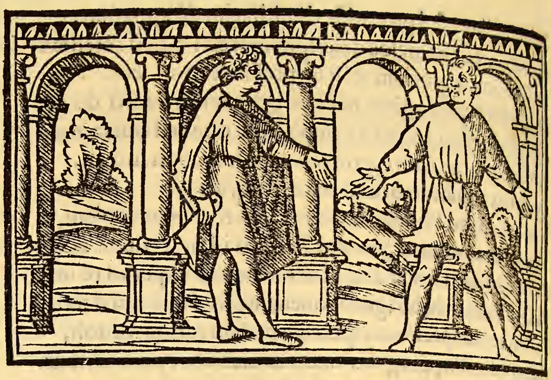
¶ Si centuriati. A re militari sumpta ẽ translatio: nam centuriati dicũtur: qui explendæ militiæ causa subiiciunt se ad supplementum ordinum. ¶ Manipulares. Qui sub codeȝ erant manipulo. i. uexillo: portabant enim manipulum herbæ suspensũ pro uexillo. Cui. pertica suspẽsos portabat longa maniplos: ide maniplaris nomina miles habet. ¶ Stertit. Est stertere profundissime dormiẽdo sonum naribus emittere. ¶ Magnum clamat: pro ualde stertit. ¶ Nardini. i. odorati uini. ¶ Suppromus. Et idẽ promus a promendo. ¶ Neq; enim fœminas octo. Miror ꝑfecto eorum diligentiam: qui in emendãdo hoc opere plurimum laboris prædicant impendisse. locumq; hunc tam indiligenter præterierint: quid enim sẽsus afferat illud fœminas nõ uideo: audacter ergo dixerim: heminas dicẽdum esse. est nãq; hemina mensuræ genus: quæ dimidium continet sextarii: ab hemis: q semis significat: quod docet Aulus Gelius: unde etiam heminaria pro mediocri accipitur: id quod uidetur innuere nõ urnam: nõ sextarios: quæ maiores mensuræ sunt: sed heminas prompsisse ueluti mediocres: urceus autem uas: quo aqua: uel uinum in urnam infunditur: cuius est diminutiuum urceolus. ¶ Exuũt. Non corrigo: sed tm̃ signo: forte non male hausit. ¶ Si falsa dicis. Loquitur ibi rectius palestrio q̃ puer. ¶ Potest sagina. Legerem postea. ¶ Hic illi celebro capite sistebas cadi. Omnia mẽdis: & erroribꝰ scatent: nec mihi uisuȝ est ad oẽm emẽdationem esse festinãdum: ꝑpea huius scenę errata nõnulla omisimus: & consulto ꝑtrãsiuimus: ne forte nos arguãt: qui qñq; post uos inuenerint meliora. ¶ Vostrã fidem. Scilicet imploro.

Hemina qd sit.

VALLA.

QVãtas res turbo. Palestrino sciscitari uolẽs. qd agat sceledrus lõgiorẽ cum lucrione puero habet orationẽ de re familiari. ¶ Cõcubinã militi. nẽpe philocomasiũ. ¶ Si centuriati. i. bene parati: & expediti: quasi sub cẽturione unde & sub cẽturiarii. Do. succẽtuarii dicunť: q explẽdę gratia subiiciunt se ad supplementũ ordinũ: & est translatio a re militari. Manipulares mei idest milites sub codẽ manipulo. ¶ Tetigit calicẽ. i. potus est: ac ebrius. ¶ Dimisit nardini unã amphorã cellarius. i. qui cellæ uinariæ ꝑest uinum e nardo cõcinatũ dimittit. Eiusmodi nã q; uinum confert stomacho: & capiti:

Succentuarii q dicãť.

Palestrio. Lucrio puer.

QVantas res turbo, quantas moueo machinas.
Eripiam ego hodie concubinam militi.
Si centuriati bene sunt manipulares mei.
Sed illum uocabo, heus sceledre, nisi negiocum,
Progredere ante ædeis, te uocat palestrio.
Lu. Nõ opa est sceledro. pa. quid iã? Lu. sorbet dormiens.
Pa. Quid sorbet? Lu. illud, stertit uolui dicere
Sed quia consimile est, quod stertas, quasi sorbeas.
Pa. Eho an dormit Sceledrus intus? Lu, nõ naso quidem.
Nam eo magnum clamat, tetigit calicem, clanculum
Dimisit nardini unam amphoram celarius.
Pa. Eho ru sceleste, qui illi suppromis, eho tu.
Lu. Quid uis? pa. qui libitum est illi condormiscere?
Lu, Oculis opinor. pa. non te istuc rogito scelus.
Procede huc, periisti iam nisi uerum scio.
Prompsisti tu illi uinum? Lu. nõ prompsi. pa. negas?
Lu. Nego hercle uero, nam ille me uetuit dicere.
Neq; equidem heminas octo exprompsi in urceum.
Neq; illæ hic calidum exuunt in prandium.
pa. Neq; tu bibisti? Lu. dii me perdant, si bibi.
Pa. Qui iã? Lu. qa enim obsorbui, nã mihi nimius calor
Comburebat gutturem, alii sunt ebrii,
postq̃ potarũt. pa. bono cella suppromo credita.
Lu. Tu hercle faceres idem, si tibi esset credita.
Quoniam æmulari non licet, nunc inuides.
pa. Eho an nunq̃ prompsi antehac? responde scelus.
Atq; ut tu scire possis ego dico tibi.
Si falsa dicis, faxo iam excruciabere.
Ita uero ut tu ipse me dixisse dictites.
Lu. post hæc sagina ego eiciar cellaria
Vt tibi qui prompseris, alium suppromum pares.
pa. Non ædepol faciam, age loquere audacter mihi.
Lu. Nunq̃ ædepol uidi promere, uerum hoc erat.
Mihi imperabas, ego promebam, postea
Hic illi Sceledro capite sistebas cadum.

Non hercle tam istoc ualide quassabant cadi.
Sed in cella paululum erat loculi librici.
Ibi erat bilibris aqualis hic propter cados.
Eaq; sæpe decies complebatur die.
Eam plenam atq; inanem fieri, plenam a summo,
Vbi bacchabatur auia, quassabant cadi.
Pa. Abi abi intro iam, uos in cella uinaria
Bacchanal facitis, iam hercle ego herum adducā a foro.
Lu. Perii excruciabit me herus, domum si uenerit,
Quom hæc facta scibit, quia sibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo, atq; hoc in die extollam malum.
Ne dixeritis huic obsecro, uostram fidem.
pa. Quo te agis? Lu. sum missus alio, iam huc reuenero.
Pa. Quis misit? Lu. Philocomasium. Pa. abi, actutum redi.
Lu. Quæso tamen tu meam partem infortunii,
Si diuidetur me abscente, accipito tamen.
Pa. Modo intellexi quam rem mulier gesserit.
Quia Sceledrus dormit, hunc subcustodem suum
Foris ablegauit, dum eapse transire huc placet.
Sed Periplectomenus, quam ei mandaui, mulierem
Nimis lepida forma ducit. Di hercle hanc rem ut iuuant.
Quam digne ornata incedit, haud meretricie.
Lepide hoc succedit sub manus negocium.

atq; intestinis. quomodo autem conci netur: aperit Dioscorides. nardus uero alia indica: syriaca: alia celtica. ¶ Qui illi sub promus: hoc est: quid tu ei: qui sub promus es: præbes: ē eni sub promus promi locu; habens promus qui pœnario præest. ¶ Neq; equidem cœnicas. Cœnix quinq; cyathis impletur apud alios totidem sextariis. ¶ Exuxit. hausit: idest potauit ab ex & sugo. ¶ Bono sub Promo. Ironicos dictum: & perinde uultuose legendū est. ¶ Sagia ego eiiciar celaria. i. post ego carea illo pingui: & illa facultate: quæ mihi in cella uinaria est. ¶ Ille celebri capite: idest frequēti obductu capitis. ¶ Aqualis. uas quo aqua manibus infunditur. ¶ Propter cados: iuxta cados: quid sit cadus supra dictum est. ¶ Vbi bacchabat̄ obuia: idest ubi ad bacchationem inuitabat occurrens. ¶ Bacchanal facitis. locum ubi baccho sacrificetur. ¶ Extollam. i. auferam. uel differa;: producamq;: ut ipse in pœnulo omnis extollo ex hoc die in alium diem No. sententia. ¶ Sub custodem suum. idest qui. loco custodis esset.. ¶ Hanc rem iuuant: huic rei succurrūt. ¶ Succedit sub manum: ex nostra euenit sententia.

promus q̄ sit.

Aqualis q̄d sit

¶ MV crioni seruo nomen impositum est a Lucro. ¶ Heminas: Femineas habēt codices antiqui: ubi. F. digāma æolicum habet uim aspirationis: antiqui enim dicebant fœmina pro hemina: fircus pro hircus: felena pro helena: de hemina: idest mensuræ genus sic rhennius fannius: seu Priscianus: ut habent alii codices: At cotylas: quas si placeat dixisse licebit: Heminas recipit geminas sextarius unus. Gutture; genere masculino protulit: de quo in aulularia diximus. ¶ Suppromus ille dicii: qui uicem promi: hoc est cellarii gerit.

VGOLETVS ET GRAPA. Lucrio uñ.

Periplectomenus. Milphidippa. Acroteleutiū. Palestrio.

REm omnem hanc edere uos ut uelim, tibi mea Milphidippa
Domi demonstraui ordine, hanc fabricam, fallaciasq;
Minus si tenetis, denuo uolo percipiatis plane.
Satis si intelligitis, aliud est quod potius fabulem.
Mi. Stultitia magna atq; insipientia, non fallacia hæc sit.
Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam pollicitari,
Si ea opificina nesciam aut mala esse aut fraudulenta,
Pe. At melius est monerier. Mi meretricem commoneri,
Quam sane magni referat, nihil clam est, quin ego frustro.
Postq̄ adhibere meas aureis ad tuam moror orationem,
Tibi dixi, miles quemadmodum potis esset deartuari.

SARACENVS.

REm omnem. Iam ornat: & composuerat periplectomenus mulieres: quorum altero acrotelantium uicē gerebat matronæ. Milphidippa altera ancillę gerebat imaginē: hæ una cum pallestrione militem gloriosum suis uersabunt dolis. ¶ Quin ego frustro. Vel frustror. ¶ Postq̄ adhibere. Scilicet cœpi: uel lege adhibui. ¶ Tibi dixi miles: quemadmodu; potis est solus dare. Omnino mendosus locus est: sed ut sensus recte conueniat cum subsequenti sic adiuuandum censeo: tibi dixi milies: quemadmodū potis est solus. uel adde: uel subintellige rem confectam dare: nam quod subsequitur: facile commonet talem sensu; his uerbis deberi: dicit eni; at nemo solus satis sapit quod nimiru; ueru; est; nisi alterius cōsilio succurratur.

¶ REM omnē hanc edere uos ut uelim tibi mea mil: hunc nos uersu; ita scribendum duximus sententie & metri ratione: & non: rem omnem accedere te ut uelim mea mi. ut legit Pius interpres insulse: atq; omnino perperā: nullo habito sensui. neq; uersus necessitati respectu. quam nostram correctionem eruditorum censuræ supponimus. ¶ Stultitia magna. atq; insi. non fal. hæc sit. & hunc quoq; ita uersum scribendum duximus: non absq; ea dictione: magna & altera illa: hæc: ut Pius: q; Sarracenus duo interpres Plautini legunt contra apertissimam metri ratione;. ¶ Si ea opificina nesciam. ita legendum censemus in casu ablatiuo: & non in accusatiuo: ut Pius legit: exponens si te/

VGOLETVS ET GRAPA.

ehnarum & dolorū officinā ignotē male mihi cadet: ad quid hoc subauditio: male mihi cadet: quū supra dixerit stultitia sit & isipiētia? Tibi dixi miles queadmodū miles: scribēdū ē ex ueteribus codicibus. in qbus miles scriptū est: & non milies: ut mētitur Pius arrogans interpres: & ex sententiæ concinitate: & recto uerborum ordine: nec Pii ipsius nugæ de olea: quæ fructū det si perticis contundatur: audiendæ sunt: utpote desipientis. Potis esset deartuarier nisi insaniret pius interpres obtusissimus: neq̄ meras hic insanias effudisset: neq; locum hunc correxisset: olea dare contra rationem metri: nullaq; sensus cōcinnitate: proinde legēdum censemus: potis esset deartuari: & uersus integritate: & sententiæ cohærentia id quod ab antiquis ēt codicibus nō multū distat: in qbus potisset oleas dari scriptū est: super quo doctorū iudiciū requirimus.

VALLA.

Rem omnem accedere. Periplectomenus milphidippā & acrotelantiū adducit mulieres: ut ab ipso instruantur palestrione, quo dolis miles decipiatur ad ablegādam a se cōcubinam. Eam opificinā: ad opus efficiendum meā actionem. Magis refert. idest interfit. Mihi clam est: nescio. Quemadmodu; potis est: idest queadmodū possibile sit hoies fallere. Est enī prouerbialiter dictu; oleas dare: q̄ foris amaritudinē habeāt: intus sansas durissimas nulli usui nuclero.

Oleas dare qd sit.

Peioribus conueniunt. i. aptæ sunt ad peiora facinora subeūda. At tua præcepta. Scilicet docui omnia. Materiarius remorat faber. Perstat in trāslatione & metaphora: est eni faber materiarius qui ligna parare: & subministrare operi faciundo debet. Mi ust. Pro mirū est. Cincinatum. Capillos habentē intortos: & crispos. Vnguētatum. Odoribus unguētorū pfusum. Nū ille ēt nouit? Scilicet te: ut tu nosti illū? Age periplectomene. Loquitur palęstrio. Quid tibi mittā munerisz Hoc ad mulierem conuersus dicit quā donari munere pollicet: si de mandatum negocium confecerit: ppterea illa rñdit: nulli alii rei operam dare.

SARACENVS.

Faber materiarius qui dicatur.

VALLA.

REgionē fugere consilii. locum nō tenere. Meminisse nequeunt. Vnde illud uetus adagiū ē. Nec mulieri: nec gremio credi oportere. q̄ & illa icerti & leuis ai ē: & plęrūq; i gremio posita: cū i obliuionē uenerīt: p exurgētiū pcidūt. Mecū ōuenit: ōtrouersiā hab; nullā. Noster architect[illegible] fabricato[illegible] nostraꝶ machina[illegible]. F[illegible] es. dixisti qd sentio. Animā [illegible]ceris. ad amaueris. Cōmeminere. antique dictū: qd nūc cōmemini se. Bene liniatā. lini filio nēpe ad ppēdiculū actam. At non sunt ebrii architecti. liptote figura ē. i. sunt integri. Qui te [illegible] deciperiti. i. nō sunt nescii q te cōmuniunt. Materiarus remorat: q materiā parauit: in mora detinet. Dicūt cicinatū. Cæsare cōptū: cicinus. n. intortus ferro capillus. ut & quē græci cōmeptē uocāt. Pli. stellā crinitatē. At Cicero cicinā. Mœchū unguētū. adulterū unguētis delibutū. In me ipsigito. mihi imputato. Dolū dolam'. Paramus ad [illegible] actione sūpta a materia quæ primo dolaf postea leuigat. Vbi miles uenerit. cum inquit miles accesserit [illegible] quē uestrum [illegible].

Cincinnus quid sit.

Pe. At nemo solus satis sapit, nam ego multos sæpe uidi
Regionem fugere consilii, priusq̄ repertam habere.
Ac. Siquid faciundum est mulieri malæ atq; malitiose.
Ea sibi immortalis memoria est, meminisse, & sempiterna.
Sin bene, aut fideliter quid faciundum sit, eadem ueniunt,
Obliuiosæ ex templo ut fiant, & meminisse nequeant.
Pe. Ergo istuc mecum conuenit, uobis faciundum utrunq;.
Nam id proderit mihi, malitia male quod facietis ambæ.
ac. Dum nesciētes quid bonum faciamus, ne formida.
Pe. Mala nulla meretrix est. ac. ne paue, peioribus conueniunt.
Pe. Ita uos decet, consequimini. Pa. cesso ego illis obuiā ire?
Venire saluon gaudeo, lepide ornatus hercle incedis.
Pe. Bene, opportuneq; obuiam is palestrio, tibi adsunt
Quas me iussisti adducere, & quo ornatu. ac. heus nr̄. pa. esto.
Palestrio acroteleutium salutat. ac. quis nam homo est hic.
Qui tam pro nota me nominat? pe. hic noster architectust.
ac. Salue architecte. Pa. salua sis, sed dic mihi ecquid hic te
Onerauit præceptis? pe. probe meditatam utrāq; duco.
Pa. audire cupio quemadmodum, ne quid peccetis paueo.
Pe. at tua precepta, de meo nihil his nouom ipse apposui.
ac. Nempe ludificari militē tuum herum uis? pa. exlocuta es.
ac, Lepide, & sapienter, cōmode, & facete res paratæ.
Pa. atq; huius nunc uxorem te uolo assimulare. ac. fiat.
Pa. Quasi militi animum adieceris, simulare sic futurum.
Quasi quæ hæc res per me interpretem & tuā ancillā curetur.
ac. Bonus uates poteras esse, quom quæ sunt futura uideas.
pa. Quasi quæ ānulū hunc āncillula tua abs te detulerit ad me,
Quem ego militi darem tuis uerbis. ac. nunc uera dicis.
Pa. Quid istis nunc memoratis opus est cōmeminere melius?
ac. Nam mi patrone hoc cogitabo, ubi probus est architectus,
Bene liniatam si semel carinam collocauit,
Facile esse nauem facere, ubi fundata & constitutast.
Nunc hic carina satis & fundata est bene, & statuta.
pa. adsunt fabri, architectiq;, eā quidē ad rē haud imperiti.
ac. Si non nos materiarius remoratur, quod quidem opus est,
Noui indolem nostri ingenii, cito erit parata nauis.
pa, Nēpe tu nouisti militem meum herum? ac. rogare, mirum,
populi odium quid ni nouerim? magnum illum cincinnatum,
Mœchū un[illegible] ætatum. pa. num ille etiā te nouit? ac, nunq̄ uidit,
Qui nouerit me quis ego sum? pa. nimis lepide fabulare.
Fo poterit uerum lepidius fieri. ac. potine ut hominem

MVLIEri malæ & malitiosæ memoria est sempiterna. Architectus pro inceptore doli ponitur hoc loco [illegible] propter

Mihi des?quiescas cætera,ni illum ludificata lepide.
Culpam omnem post in me impingito.Pa.age igitur uos i/
tro abite.
Insistite hoc negocium sapienter.Ac.alia cura.
Pa.Age Periplectomene duc has nūc intro,ego ad fo℞ illū
Conueniam,atq; illi hunc annulum dabo,atq; prædicabo
A tua mihi uxore esse datum,eamq; illum deperire.
Hanc ad nos,q̄ extemplo a foro ueniemus,mittito tu,
Quasi clanculum ad eum missa sit.Pe.faciemus,alia cura.
Pa.Vos mō curate,ego illū probe iā oneratū huc acciebo.
Pe.Bn̄ ambula,bn̄ rē gere,at ego hoc nunc efficiam plane.
Vt concubinam militis meus hospes habeat hodie.
Atq; hinc Athenas abeat hodie,hunc nos dolum dolamus
Quid tibi ego mittā muneris?Ac.des ne aliæ mlieri opam,
Pa.Lepidæ sunt & comes sunt.Ac.at confido iam futurū,
Vbi facta erit collatio nostrarum malitiarum,
Haud uereor ne nos subdola perfidia peruincamur.
Abimus ergo intro,hæc uti meditemur.Pe.cogitate
Ne quid ubi miles uenerit,titubetur.Ac.tu morare.
Vt accurate & commode hoc quod agendū est,exeq̄mur.

QVARTVS ACTVS.

Pyrgopolynices. Palestrio.

Volupest qđ agas si id procedit lepide ex sentētia.
Nā ego hodie ad Seleucū regē misi parasitū meū.
Vt latrones quos cōduxi hic ad Seleucū duceret.
Qui eius regnum tutarentur,mihi dū fieret ociū.
Pa.Quin tu rem tuam cura potius,q̄ Seleuci,quæ tibi
Conditio noua,& luculenta fertur per me interpretem.
Py.Imo omnis res posteriores pono,atq; operam do tibi.
Loquere,aureis meas profecto dedo in ditionem tuam.
Pa.Circumspicito dum,nequis nostro auceps sermoni siet.
Nam hoc negocii clandestino ut agerem,mandatur mihi.
Pa.Nēo adest.Pa.hūc arrabonē amoris p̄mū a me accipe.
Py.Quid hic,aut unde est?pa.a luculēta atq; festiua fœmia,
Quæ te amat,tum quæ expetiscit pulchrā pulchritudinem.
Eius hunc annulum ad te ancilla porro ut afferrem,dedit.
py.Quid ea,ingenua,an festuca facta,serua an libera est?
pa.Vah,ego ne ut ad te ab libertina esse auderē internūci⁹?
Qui ingenuis factis responsaret?te capse cupit uti.
py.Nupta ista,an uidua?pa.& nupta & uidua.py.quo pa/
cto potis.
Vidua & nupta eē eadē?pa.q̄ adolescēs nupta sit cū sene.
py.Euge.pa.lepida & liberali forma est.py.caue mēdaciū.
pa.Ad tuā formā illa una digna ē.py.hercle p̄lchr℞ p̄dicas.
Sed q̄s ea ē?pa.senis hui⁹uxor Periplectomēis.py.p̄xumi?
pa.Ea demoritur te,atq; ab illo cœpit abire,odit senem.
Nunc te orare atq; obsecrare iussit,ut tui copiam
Sibi,potestatēq; facias.py.cupio hercle equidē,si illa uolt.
pa.Quæ cupit?py.quid illa faciemus concubina,q̄ domi ē?
pa.Quin tu illam iube abs te abire quo lubet,sicut soror

proprie architectus sit:qui ædificandi artem calleat.quam architecturaꝫ nominant.Quæ constat ex ordinatione:quæ græce taxis dicitur:& ex dispositione.Hanc autem græci diathesim uocāt:& eurithymia:& symetria:& decore:& distributione:quę græce oeconomia dicitur.⸿Commeminere melius:hoc uidetur dicere alludēs ad notum adagium:uidelicet mendaceꝫ memorem esse oportere.⸿Materiarium dicimus lignarium fabrum:materiam uero ligna ipsa:Hinc Victruuius & Plinius de cadenda materia scribunt:& Virgilius.Iacet omnis ad undam:materia:& materiatam domuꝫ uocat Marcus Cicero.li.iii.officio℞.⸿Deperire est amore alicuius tabescere.Catullus.Cælius aufilenū:& Quintius Aufilenam.Veronensem deperei unt iuuenem.

Architecturę p̄tes.

Cōmeminere.

SARACENVS

Volupest.Iam palestrio militem herum conuenerat:eiq; falso suggesserat amatuꝫ iri a uicini uxore:sed ille ut gloriosus uult uideri maiorib⁹ rebus intentum esse.⸿Hunc arraboneꝫ amoris.Idest pignus amoris:naꝫ anulum tanquam a muliere missum dedit.⸿An festuca facta.Idest uirga p̄toria:quæ etiaꝫ uocabatur uindicta:qua quis fiebat liber:ut alibi dixim⁹.Persius.uindicta postquā meus a prętore recessi:& idem.Non in festuca lictor:quam iactet ineptus.⸿Hæc celox.Celocem ancillam dicit:quę proprię potest tanquam scaphæ eunti & redeunti comparari:dum internuntia it:atq; redit:dictum est:quid sit celox breue nauigii genus celocem rhodi primum inuenerunt.ut lembum cyrenenses:& cymbam phœnices:ut autor Plini.⸿Phitecrium & spinturnicium:spinturnix genus auis dicitur fœsto turpis figuræ:dicit enim ancillam prę hera sua:idest in comparatione illius:quæ formosissima erat turpem potius uideri q̄ pulchram.⸿Oculis:atq; aucupiuꝫ auribus facere.⸿Quasi segatius odoraretur:quid illi rerūꝫ agerent.

Virga p̄toria q̄ sit

Spiturnix q̄d sit

VALLA.

Volupest quod agas.Palestrio pyrgopolynicem conueniens comminiscitur esse mulierem:quæ illum deperireat:dedisseq; anulū ad ipsū perferendum sui amoris monumentum.⸿Vt latrones:quos conduxi:satelites dicit:cur latrones appellati paulo ante abunde dictum est.Lepide ex sententia cōcine:ut uelis.⸿Posteriores pono.post habendas puto.⸿Auceps sermoni:idest arbiter locutioni.⸿Clandestino.occulto.⸿Hunc arrabonem:idest pro arabone.hoc est ar/

ra: quo uerbo utunt iurisconsulti. Ea ingenua: idest nata libera. An festu/ca. i. fcã in libertatẽ ducta. Nam festucã uindictã. i. uirgam q̃ manu mittebantur serui. Persius. Hic hic qd q̃rimus hic est. Nõ in festuca lictor: quã iactat inteptus. A uindicta uindiciæ dictæ. uindiciæ ap/pellant res eę de qbus controuersia est: de qbus Cincius sic ait: uindiciæ olim dicē/bantur q̃ ex fundo sumptui in ius allatæ erant. Seruius Sulpicius uindiciã eẽ ait ab eo: q uindicat res ex controuersia. Fe stuca nãq; uirga dr. Columella libr. x. In hãc rem liqda rubrica: q̃ tunc festucis il/litis cõtigerit. Diuus Hieronymus de re/gimine pfecturæ sacerdotio. Heu imun/do spũ pleni: qd conamini de oculo fra/tris festucã extrahere: q fertis cõtinue in uestro trabem. Cęsar in q̃rto cõmentario de reb⁹ suis gestis in galliis. In rõne pontis hæc cũ machinatiõibus imissa in flumi/ne defixerat: festucisq; adhæserat: non sublicę modo directæ ad ppendiculũ: sed pnæ: ac fastigiatę. Libera: an serua ẽ: ita correxim⁹. nu3 libera mulier: an seruitutẽ seruit. Ab libertina eẽ audere internuncius. palã est libertinã dici: quæ olim serua. internũtius: q nun cius iter aliquos ultro: citroq; cõmeat. Quo mõ potis. quo mõ id possibile. Dones habere. Dones ut habeat sibi. Vah delicat⁹. subaudi es. i. nimiũ delinqs te ipsũ. nam a delinq̃ndo. Hæc celox illius ẽ. i. ministra: ut celoces alii is subiiciunt nauibus. Phœnicopte rigiũ hæc est. i. paruula phœnicopterix: q̃ a purpureis alis nomen hs. Et spi turnicium. i. puula spinturnix. Fest. spinturnix est auis genus: turpis figuræ: occursatrix: artificũ perdita: spintur nix ea græce dicitur: ut ait santra σπινθαυνς. Pli. in. x. de incendiaria. alii spinturnicem eam uocant: sed hæc ipsa quæ esset inter aues: qui se scire diceret: non inueni.

Vindicię q̃ & unde

Phœnico/pteris unde dicta

Vespi ui/uat suo

Eius gemina uenit Ephesum, & mater, arcessuntq; eã.
Py. Ain tu aduenit Ephesũ eius mater? Pa. aiunt, qui sciunt.
Py. Hercle occasionem lepidam ut mulierem excludã foras.
Pa. Imo uin tu lepide facere? Py. loquere, & consilium cedo.
Pa. Vin tu illam actutũ amouere a te, ut abeat per gratiam?
Py. Cupio. Pa. tũ hoc facere oportet, tibi diuitiarũ affatĩ ẽ.
Iube sis aurũ atq; ornamenta, quæ illi instruxisti
Mulierẽ dono habere, auferre abs te quod lubeat sibi.
Py. Placet, ut dicis, sed ne istam amittam, & hæc mutet fide
Vide modo. Pa. uah delicatus, quæ te tanq̃ oculos amet.
Py. Ven⁹ me amat? Pa. at tace, apiunt fores, cõcede huc iã.
Hæc celox illius est, quæ hic egreditur internuncia.
Py. Quæ hæc celox? Pa. ancillula illi⁹ ẽ, q̃ hic egredit foras,
Quæ annulum istunc attulit, quẽ tibi dedi. Py. ædepol eqdẽ
Bellula est. Pa. pithecium hæc est præ illa & spinthurniciũ.
Viden tu illam oculis mature facere, atq; aucupiũ auribus?

VGOLETVS ET GRAPA.

PALEstrio cõuenit Pyrgopolynicẽ: cui dat anulũ: fingens illũ ab uxore piplectomeni senis se accepisse illi⁹ amore pereũte. M. cato in. L. Veturiũ. Cum tantus inqt arrabo penes Sãnites ppli romani eẽt Arrabonẽ dixit. de. obsi des & id malluit q̃ pignus dicere: qm̃ uis huius uocabuli in ea snia grauior: acriorq; est: S3 nunc Arrabo in sordidis uerbis hẽri cæptus ac mlto rectius ur̃ arra: q̃q̃ arrã ueteres sæpe dixerit ex. xvii. Aulus. geli. libr. Plautus turpi mulie ri nomen υποκοριστικως iposuisse ur̃ απο του πιθηκου. i. a simia. De qua Enni⁹. Simia q̃ similis turpissima be stia nobis. Græci quoq; bestiæ huius turpidinem testant: cum mulierẽ turpem simiã fucatam noiare soleant. Aristo phanes in cõtionatricib⁹. ποτερον πιθηκος αναπλεως ψιμυθιου η γραυς ανεστηκυια παρα νεκρων. Hocẽ. Vtrũ simia plena fuci: an uetula reuertẽs a mortuis. Eadẽ quoq; forma Spinthurnicio nomẽ indidit. Est. n. Spithur nix. ut scribit. F. Põpeius in epitomate. L. librorũ Verri Flacci de priscis uerbis. figuræ occursatrix: unã artificum per dita. Ea græce dicitur: ut ait Santra: σπινθαριο. Hanc aliqui incendiariã latine iterptati sunt: teste Pl. li. x. ca. hi.

Spinthur/nix qd sit.

SARACENVS.

Iam ne est ante ædis exit Mil/phidippa ancilla ludificatũ/ra militem. Qui uesperi ui/uat suo. Hi dicuntur suo uiue re uesperi: qui in diem uiuũt. neq; prospiciunt: quomodo sibi deiceps uiuendum sit: neq; ullum sibi uiuẽdi ge nus constituerunt: quod est hominis desi dis: & imprudentis. Domo Si ibit: uel iuit: non uult nomen proferre: ut recte ui deatur in suspitione uersari: ne audiatur a quoppiam: sed cum militem uidit au scultare: quæ dicit illum pallam no/minat: laudatq; a pulchritudine: ut ma/gis illum faciat insanire. Haud cinere3 quęritant. Quasi non sint paruifaciẽda: & pereunda lepida uerba mulieris.

Viuere suo uespi quid sit.

Milphidippa. Pyrgopolynices. Palestrio.

Iam ne est ante ædeis hircus? ubi ẽ ludificãd⁹ mihi
Dissimulabo, hos quasi nõ uideam, neq; eẽ hic eti
am dum sciam.
Py. Tace subauscultemus, ecqua de me fiat mẽtio.
Mi. Nũc qs nã hic ppe adest, q rẽ alienã potius curet q̃ suã?
Quiq; aucupetur, tanq̃ quidem qui uesperi uiuat suo?
Eos nunc hoies metuo mihi, ne obsint, ne ue obstẽt uspiam,
Domo si ibit, ac dũ huc transibit, nãq; hui⁹ cupiẽs corpis ẽ.
Atq; amat hũc hoiem nimiũ lepidũ, & nimia pulchritudie.
Militẽ Pyrgopolynicẽ. Py. satin hæc quoq; me depit? meã
Laudat speciẽ, ædepol hui⁹ sermões, haud cinerẽ quæritãt.
Pa. Quo hoc argumẽto? Py. qa. n. loqt laute & minie sordid.

VALLA.

Iam est ante ędis hircus. Mil/phidippa acrotelantii serua accedit palestriõe duce ad mi litem: q̃ dominam suam acro/telantium ei conciliat. Hircum militem uocat: quod hirco par fœtore uideat. Qui aucupet. i. obseruet. Vesperi iuuat suo. i. q iuuat suo ęre: ut sit ablatiui casus uespi. nam admonuimus supra ẽt tertiæ declinationis inueniri: sin uesperi aduerbium est suo erit substantiuum notariq; liberum hominem uoluit. Haud cinerem quęritãt: idest mo ri nolunt: quia nolunt amburi digni ĩnq̃ ne intereant.

ADsubsecit

Tũ autẽ illa ipsa est nimiũ lepida, nimisq̃ nitida fœmina.
Hercle uero iã mihi adlubescit primulũ Palestrio.
pa. Pri⁹ ne q̃ illã oculis tuis uides? py. uideo. id qđ credo tibi.
Tũ hæc elocutio, illa ãt absẽs subigit me, ut amẽ hercle hãc qdẽ.
pa. Nihil tu amassis, mihi hæc đspõsatast. tibi si illa hodie nupserit,
Ego hãc cõtinuo uxorẽ ducã. py. qd ergo hãc dubitas colloq?
pa. Seq̃re hac me ergo. py. pedisequos tibi sũ. Mi. utinã quo-
Egressa sũ, cõueniũdi mihi ptãs eueniat. (ius caussas foras
pa. Erit, & tibi exportatũ obtiget, bonũ hẽ aium, ne formida.
Mi. Hõ qdẽ ẽ. pa. q scit, qđ q̃ris, ubi sit? Mi. quẽ ħ ego audiui?
pa. Socium tuorum consiliorum, & participem consiliarium.
Mi. Tũ pol igitur id qđ cælo, haud cælo. pa. imo ẽt, sed ñ cælas
Mi. Quo argumento? pa. infido cælas, ego sũ firme tibi fideł.
Mi. Cedo mihi signũ, si hoc ue℞ ẽ. pa. amat mlier q̃dã quẽdã.
Mi. pol istuc qdẽ mltæ. pa. at ñ mltæ de digito domũ mittunt.
Mi. Enim cognoui nunc, fecisti modo mihi ex procliuo parẽ.
Sꝫ ħ nũ qs adest? pa. uł adest, uł ñ. Mi. cedo te mihi solæ solũ.
pa. Breui an lõgiquo ſmõe? Mi. trib⁹ uerƀ. pa. iãiã ad te redeo.
py. Quid ergo ħ astabo tãtisp cũ hac forma, & fcis, sic frustrõ?
pa. patere atq̃ asta, tibi ego do hãc operã. py. ppando excruci
pa. Pedtẽtĩ tu ħ scis, tractari soleř hasce hmõi mercis (or miser
py. Age age ut tibi maxũe ɔcini⁹. pa. nullũ ẽ hoc stolidi⁹ saxum
Redeo nũc ad te, cõsiliũ quasi hunc depereat. Mi. teneo istuc.
pa. Collaudato huius formã, & faciẽ, & uirtutes cõmẽorato.
Mi. Ad eã rẽ hẽo oẽm faciẽ, ut dudũ iam tibi demonstraui
Tu contra cura & contempla, & de uerbis meis uenator.
py. aliq̃ mihi ptẽ hodie opæ des, deniq̃ iã tãdẽ ades illico.
pa. Assũ, ipa si qd uis. py. qd illa hæc narrat tibi? pa. lamẽtari
Ait illam miserã, cruciari, & lachrumantem se afflictare, quia
Tis egeat, qa te careat, ob eã rẽ huc ad me missast. py. iube
Adire. pa. at scin quid tu facias? facito fastidii plenũ.
Quasi non lubeat, & me inclamato, quia sic te uolgo uolgem.
py. Memĩ & p̃ceptis pebo. pa. uoco ergo hãc huc, q̃ te q̃rit
py. Adeat, si qd uolt. pa. si qd uis, adi mlier. Mi. pulcher salue
py. Meũ cognomẽtũ cõmemorauit, dii dent, quæcũq̃ optes.
Mi. tecũ ut ætatẽ exigeř liceat. py. nimiũ optas. Mi. ñ me dico
Sed herã meã quæ te demorit'. Py. mltæ aliæ idẽ istuc cupiũt,
Quibus copia nõ est. Mi. ecastor haud mirum si te hẽs carum.
Hoiem tã pulchrũ, & p̃clara uirtute, & forma factisq̃, heus
Dignior fuit qsq̃ hõ, q eẽt. pa. ñ hercle humanũ ẽ hoc credo.
Nã uolturio pl⁹humani credo ẽ. py. magnũ me faciã nũc,
Q̃m illæc me collaudauit. pa. uidẽ tu ignauõ ut sese iferat?
Quin tu huic responde, hæc illæc ẽ, ab illa quam dudum tibi.
py. Qua ab illa℞? nã ita me occursãt mltæ, haud meminisse oẽs possum.
Mi. Ab illa q̃ digitos đspoliat suos, & tuos digitos đcorat
Nã hũc ãnulũ ab tui cupiẽte huc detuli huic porro.
Py. Quid nũc tibi uis mlier? memora. Mi. ut quæ te cupit, eam ne spnas,

SARACENVS

¶ ADlubescit: Placere incipit. ¶ At nõ multę mittũt de digito: His uerbis innuit a muliere missuꝫ anulũ militi. ¶ Fecisti ex pcliuo parẽ. i. rem dubiã᷑ manifestam. ¶ Quid ego illic astabo. Incipit miles turgescere: & uana de se opiniõe frustrari: sed notẽt interea lectuři adolescẽtes qđ dixit: cedo te mihi sole: nã ueteres in dandi casu: nõ soli tm: sed soli sole solo. & ita in genitiuo: ut per omnes casus. ¶ Patere: atq̃ insta. Melius adsta: & lege hunc uersiculum sic: Tibi ego hanc do operaꝫ ꝑ perando: ita ut miles postea loquatur excrucior: deinde pallęstrio. ¶ Pedetẽtim tu hæc scies. s. amoris labores: & cruciatus. ¶ Age age. Militem hortatur ut magnifice se iferat. & deide ad spectatores conuersus inq̃t: nullum ẽ hoc stolidius saxuꝫ: accusat. n. militis fatuitatẽ. ¶ Redeo ad te. Nunc ad milphidippam. ¶ Quasi hunc depereat scilꝫ hera tua adsimulato. ¶ Tis. Pro tui. ¶ Aetatẽ Diu. ¶ Exigere. i. agere. Virgil. Omnes ut tecum meritis ꝓ talibus anos: exigat. ¶ Demeretur. Deauget: ut apud Quitilianum legit᷑: ut pleniori obseqo demereret amãtissimos mei. Non Hercle humanum est credo. Laudat p̃ntem: deinde ad spectatores cõuersus hominem deludit. ¶ Ab illa: quam dudum: scilicet dixeram. ¶ Quæ ab illa? Quasi non meminerit.

VALLA.

¶ ADlubescit primuluꝫ: hoc est hoc ipso pricipio placet mihi. ¶ Tu amassis: amaueris. ¶ Cedo te mihi sole solum: sole antique dictũ pro soli. ¶ Nullum est hoc stollidius saxum. hæc secum palæstrio cũ militis ꝓproperã uidet cupiditatem. ¶ De meis uenator uerbis. Augurator: coniectator. ¶ Quid illa: subaudi ait. Est enim elipticos dictũ: cui respondet palæstrio. ¶ Hęc narrat tibi pol se lamẽtari. i. q̃ri de te: q̃ se paruipendas. ¶ Quia tis egeat. tam. n. tui q̃ tis dicimus. ¶ Fastidii plenũ. sup̃bię & arrogãtię. ¶ Me inclamato. Ci. dixit metuo ne mihi inclametis. ergo & iclamo te: & tibi dicimus. i. repræhẽdo. ¶ Vulgo uulgem. Archaismos: idest omnibus aperiam. ¶ Te demeretur. merita est: ut tibi cõiungatur. ¶ Nam uulturio: & uulturi: cuius nominatiuus uultur: & uulturis & ulturius: ut paulo ante memorauimus. ¶ Plus humani credo. Nam uultur uescitur cadaueribus. ¶ Vt se se inferat. idest superbe adueniat: & hæc secum palestrio. ¶ Qua ab illarum: Anastrophe est pro a qua illarum. ¶ Ita ne occursant. & me & mihi dicimus occursant. ¶ Ab tui cupiẽte: ab ea quæ te concupiscit. ¶ Huic porro: idest palestrioni.

Inclamo qũo cõstruatur.

SARACENVS.

¶NON hic suo seminio q̄q̄ proculē partiturust: Est alia uerior lectio: q̄cq̄ porculenæ impertiturust: iocosa.n. metaphora: nā cum ipsū uerrē appellauerit porculenę dicit nō uelle quicq̄ ipartiri.i.cu; porculena commisceri. ¶Talē philippū.p philippeu; nā aurū philippeū tunc maxio erat in pcio. ¶Argēti montes: Sermo hyp bolicus: & p psonis ridiculus. ¶Quid ego? f. nō deludo? ¶Vi sublectus: Melius ni sublect?.i.non delusus? ¶Ex ope: Ex rhea: na; antiqor hic fuit iuppiter ex rhea: q dictus est olympi? ex saturno: alter.n. fuit cœli frat: qui in creta insula regnauit multa glia inferior: uide Diodo;. ¶Opa ē mihi.i. solicita sū: & negociosa. ¶Habit socilitum.i. negociū: & molestiā exhibet. ¶Cordate. Memoriter: & ingeniose. ¶Præuortemur. Opa; dabim?: añ alia curabim?.

VALLA.

¶ILLI fers suppetias: nisi succurras amanti. ¶Animū despondebit: morte periclitabit. ¶Interdixi: uetui: prohibui. ¶Polliciteris operam: ne oibus palā facias. ¶Huic uerri. porco nondum castrato. nā castrati maiales dicuntur. ¶Suo sæminio. & seminiū & sementis & semē dicitur. ¶Porculenā parituruſt. a porco porculenā quasi a diminutiuo porculo fecit. ¶Aetna mōs non ęque altus. mōs inquit in sicilia etna mōti militis argenti cōparat? poterit superari altitudine. ¶Ni sublectus.i. effluēs & uanus: nā & supra sublestam fidē dixit fluxa;. ¶Respondes aliquid: subaudi mulieri. ¶Risu meo moderarier. risu.p risui. ita multa ueteres: ut Seruius in Virgiliu; ostendit. ¶Ex ope nat? ē: Quę a nr̄is ops opis: ut a Cice. transfert: a græcis rea noiatur. ¶Docte: & cordate. pite: & sapiēter. ¶Vt cor ei saliat: idest subsultet: & emicet. ¶Sublegerit sermonē. Aio cōcepint. ¶Remorare. p remoraris increpantis uerba sūt: non iperantis. Prę uortemur. pöccupabimus añ alia.

Maiales q dicantur

VGOLETVS ET GRAPA.

¶EXprome benignū ex te inge. urbiū captor: occisor re. ita ex co. ant. & sniç cōgruitate scribi d; uersus hic: & nō: ingeniū mi uir cape: ut legit lo. ba. Pi? isulsissim? iterps. Nō mihi auaritia unq̄ ina. ē satis hēo di. ita scribēd? uersus e ex co. anti. & recta lege casus: nō: satis ē diuitia;: ut legit Pius iterps rudis cōtra metri rōnē: & uete; exēplariū scripturā. ¶Quid illā miseram ai excrucias: & metri rōne: & ex cod. anti. ita scribendū ē: & non qd illā miserā tantū excrucias: ut Pius iterps: contra antiquos cod. & uersus rōnē legit. ¶Iube ipe eā exire huc ad nos: ita uersus scribēdus ē: & addēda dictio illa; ipe: ex ueteribus exēpl: & metri necessitate: cū septē tantum pedes essent: quum octo debeantur: quod Pius interps cæcus non uidit.

Seminio. Porculenā

Quæ per tuā nūc uitā uiuit. sit, nec sit spes, in te uno est.
Py. Quid ea nūc uolt? Mi. te ɔpellare, & ɔplecti, & cōtrectal.
Nā nisi tu fers illi suppetias, iā illa aīum despondebit.
Age mi Achilles, fiat qd̄ te oro, serua illā pulchrā pulcher.
Exprome benignū ex te ingeniū urbiū captor, occisor regum.
Py. Heu hercle odiosas res, quoties hoc tibi uerbero ego interdixi
Meā ne sic uolgo polliciteris operā? Pa. audi tu mulier. (dixi,
Dixi hoc tibi dudū, & nūc dico nisi huic uerri affertur merces,
Non hic seminio suo quācq; porculenā parturiust.
Mi. Dabitur q̄tum ipsus pcii poscet. pa. talentū philippū huic opus auri est.
Min? hic a nemie accipiet. Mi. heu ecastor nimis uile ē tādem.
py. Non mihi auaritia unq̄ innata est, satis habeo diuitiarum.
Plus mihi auri mille ē modio; philippi. pa. pter thesaurum.
Tū argenti montes, nō massas habet, ætna mons nō æq; altus.
Mi. Heu ecastor hominem periurum. pa. ut ludo? Mi. quid ergo tu sublestus?
pa. Scite. Mi. sed amabo mitte me actutum. pa. quin tu huic responde aliquid,
Aut factu;, aut nō factu;, qd illā miserā animi excrucias?
Quæ nunq̄ male de te merita est. py. iube ipse eā exire huc ad nos
Dic me oīa, q̄ uolt, factu;. Mi. facis nūc, ut facere ē æquom,
Quæ te uolt, & eādē tu uis. pa. n̄ hic isulsū habet igeniū,
Mi. Quoq; me oratricē nō spuisti, ut exorarē ex te, qd est?
Vt ludo? pa. nequeo hercle quidē risu meo moderarier.
Ob eā causam huc abs te auorti. py. non ædepol tu scis mulier,
Quantum ego honorem nunc illi habeo. Mi. scio, & istuc ei dicam. pa. contra
Auro alii hāc uēdere potuit operam. Mi. pol istuc tibi credo.
pa. Meri bellatores gignūtur, quas hic prægnanteis fecit.
Et pueri, annos octingentos qui uiuont. Mi. uæ tibi nugator.
py. Qui mille āno; perpetuo uiuont ab sæculo ad sæculum.
pa. Minus eo dixi, ne hæc cēseret me aduorsum se mentiri.
Mi. Perii, quot hic ānos uiuet, quoius filii tam diu uiuont?
py. Postriduo natus sū ego mulier, q̄ iupiter ex ope natus est.
pa. Si hic pridie foret, q̄ ille est, hic regnū haberet in cœlo.
Mi. Iā iā sat amabo ē finite, ut abeā, si possū uiua a uobis.
pa. Qui ergo abis, qn̄ rn̄sust. Mi. ibo, atq; illā huc adducā,
Quā pp opa ē mihi. nūqd uis? py. ne sim magis pulcher q̄ sū,
Ita me mea forma habet sollicitum. pa. quid hic nunc stas? qn abis. Mi. abeo
pa. Atq; adeo audi tu? dicito docte & cordate, ut cor ei saliat.
Philocomasio dic si est hic, domū ut transeat, hunc hic eē. Mi. hic cum hera est,
Clā nostrū hūc illæ sublegerūt sermonē. pa. lepide factū est.
Iā ex sermone hoc gubernabunt doctius. porro remorare me.
Mi abeo neq; te remoror. neq; te tāgo. neq; te taceo. py. iube
Maturate illā exire huc. iā nos isti rei pūortemur.

¶Quid

Pyrgopolynices. Palestrio.

Quid mihi núc es autor, ut faciá Palestrio
De concubina nostra? nullo pacto potest
Prius hæc in ædeis recipi, q̃ illam omiserim.
Pa. Quid me cõsultas, quid agas? dixi equidé tibi
Quo id pacto fieri possit clementissime.
Au℞ atq; uesté omné muliebré habeat sibi,
Quæ illi istruxisti, sumat, habeat, auferat.
Dicasq; tépus maxumũ esse, ut eat domũ.
Sororé hic eius geminá esse, & matré dicito,
Quibus cũ comitata recte deueniat domũ.
Py. Quid tu scis eas adesse? Pa. quia oculis meis
Vidi hic sororé esse eius. Py. cõuenit ne ea?
Pa. Cõuenit. Py. ecquid fortis uisa est tibi? Pa. oía
Vis, opinare. Py. ubi matré esse aiebat soror?
Pa. Cubare in naui lippá, atq; oculis turgidis
Nauclerus dixit, qui illas aduexit, mihi.
Py. Is ad hos nauclerus hospitio diuortitur?
pa. Quid is? py. ecquid fortis? pa. abi sis hinc, nam tu qdé
Equæ fuisti scitus emissarius,
Qui consectare, qui mares, quæ fœminæ.
py. Hoc age nunc istuc, quod das cõsiliũ mihi?
Te cũ illa uerba faceré de ista re uolo.
Ná cũ illa sane cõgruit sermo tibi.
pa. Qui potius cũ tu te ades, tuá ré tute agas.
Dicas uxoré tibi necessũ esse ducere.
Cognatos persuadere, amicos cogere.
py. Ita ne tu céses? pa. qui ego nũc ita céseá?
py. Ibo igitur itro, tu hic añ ædeis iteri
Speculare, ut ubi illæc prodeat, me prouoces.
pa. Tu modo istuc cura, quod agis. py. curatum id quidé é.
Qui si uolũtate nolet, ui extrudá foris.
pa. Istuc caue faxis, qui potius per gratiá
Boná abeat abs te, atq; illæc quæ dixi, dato.
Au℞ ornamétaq;, quæ illi istruxisti ferat.
py. Cupio. pa. hercle credo te facile ipetratũ ire
Sed itro abi, noli stare. py. tibi sũ obediés.
pa. Núquid uidetur demutare, aut utiq;
Dixi uobis dudũ hũc esse meũ milité.
Nũc ad me ut ueniat usust Acroteleutiũ,
Ancillula eius, & Pleusides. proh iuppiter,
Satine ut cõmoditas me usq; quaq; adiuuat?
Ná quos uidere exoptabá me maxume,
Vna exeũteis hic uideo de proxumo.

Quid nunc mihi. Miles pulchre ludificat? facile a palestrione suadetur: ut philocomasiũ a se ire iubeat: anteq̃ noua potiatur amasia. ⁋ Tempus maxumum: scilicet opportunũ. ⁋ Conuenit ne ea: idest sorori: ne assimilatur suæ? ⁋ Fortis: idest pulchra: ut in superioribus: uel famosa: ut Nonius interpretatur hunc locum. ⁋ Lippam. Oculorum lippitudine grauatam. ⁋ Emissarius scitus. Diligens explorator: uel internuntius. ⁋ Marcus Cicero Verris emissarios appellauit furtorum conciliatores: & flagitiorũ suorum internuntios. Ita Sueto. Neronis: emissarios dixit.

SARACENVS

Emissarii qui dicant

Quid mihi nũc es autor pyrgopolynices cũ palestrione init consilium de omittenda concubina. ⁋ Es autor: idest suades. ⁋ Hęc in ædis recipi: quæ pollicetur se mihi. ⁋ Quam illã. subaudi concubinam. Omiserim: reliquerim. ⁋ Quid me cõsultas: idest qd consulis mecum faciã. ⁋ Clæmentissime. placidissime. ⁋ Conuenit ne ea: similis ne inquit. ⁋ Ecquid fortis uisa est sicut iustitia & temperantia: ita & fortitudo pro reliquis omnibus uirtutibus ueteres posuerunt: ut nunc fortis pro corporis forma ponitur. ⁋ Oculis turgidis. morbo ęgris. ⁋ Hospicio diuortit. in quo diuersorio est. ⁋ Ecquid fortis: nũquid formosus inquit est. ⁋ Abi sis hinc: subsanando pronũtiandũ est. ⁋ Scitus admissari⁹. subaudi ad sufficiendam gregi sobolem: nã admissarii dicũtur: qui in stabulis fœmininis admittũtur. ⁋ Me prouoces. pro foribus uoces. ⁋ Vt ueniat usust: idest opus est: ut huc se conferat offuciis mulier suis acrotelantium.

VALLA.

Admissarii q dicãt.

⁋ FORtis idest pulchra: sicut pulcher pro forti accipitur: teste Seruio citante hunc locum. ⁋ Acroteleutiũ scribendum est: & hic: & alibi: & non acrotelantium: ut Pius legit: cõtra antiquorum codicum scripturam: & etiam contra rectam a grȩco deductionem ubi ακροτελευτιον legitur.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS. SEquimini. Domo exeunt. hera ancillulaq; subdititiæ militē dolᵉ suis frustraturq;. Hunc.s. palæstrionem. Qui figā palum in parietem. Perstat ī translatione: qa ipsu; uocarat architectū. Deruncinauit. Dissecauit: & dissipauit: tractū uocabulū a rūcinis: q̄ maiores serre dnr: quibus fabri lignarii maiora ligna secāt: & diuidūt. Vos mō: ut occepistis. Loquitur palestrio. Cū ex alto puteo. i. pfūdo puteo. Nō. n. qsq̄ fidere d; rē posse ullā pagere sine ipedimēto: & piculo: sp cautiōe opus est: & ppea ad summū ascēderis: nō descēderis legi d;: ita post paulū ubi legit: haud ferre potuit: dicēdū poterit: & rursus ubi differre athenis: differre cathenis. i. distrahi: & rapi. Sat hēo loqr rectiᵉ: & uerius palestrio: nō pleusides. Nunc dicito. Et ibi pleusides nō palæstrio. S; omnia commutata prius erant.

(margin: Deruncinar quid sit)

VALLA. SEqmini simul circumspicite. Acrotelantiū cum ancilla milphidippa: & pleusides palestrionē adeunt: ut pleusides nauclerii forma; sumata palestriōe erudit. Dignus p̄ te. i. cōparatus tibi. Deruncinauit militē. perpurgauit ab oi suspitione. deruncinunt inqt Fes. depurgant. runcare est uepribus purgare agros. M. Varro secūdo inqt interuallo inter uernu; equinoctiū & uergiliaȝ exortu; hæc fieri. segetes runcari. herbam ex segetibus expurgari. boues terrā proscindere: salicē cædi: pratum defendi. Persiᵉ autē runcare pilos euellere: pēnemq;: arcanaq; lūbi: runcantē dicēdo. Instruxit mulieri. instructa elargitus ē. Video salis satis. i. condimenti: atq; sapiētiæ amore istiᵉ differri. In diuersas abduci partes. An tenetis? num mea dicta accipitis? Aedis dicas dotal. dicito inqt pro dote has ei dedisse ædes. Postq̄ feceris diuortiū. Repudiū est in principio copulę. diuortiu; cū aliquandiu una fuerint coniuges. Præ illius forma. Comparatiōe formæ illius. Opulentitatē reuerearis. Multam habeas eius lauticię reuerētiam. Ornatu huc nauclerïaco. i. quo nauclerii uti insueuerunt.

(margin: Runcare quid sit. — Repudiu; quid sit)

VGOLETVS ET GRAPA. DESCENDeris sursum ad summu;. Septimum est: scribi debet ex codicibus antiquis: metri necessitate: & ordine sententiæ: non sextum: ut scribit: & commentatur Io. Ba. Pius iterpres demens. Vicissim: quæ imperabo: discito: ita ex codicibus antiquis scribendum est: & sunt uerba palestrionis ac scribendum quoq; imperabo: nec subdēda persona pleusidis: qui dicat: nunc dicito: ut ait Pius.

Acroteleutium. Milphidippa. Pleusides. Palestrio.

SEquimini, simul circūspicite, nequis adsit arbiter.
Mi. Neminem pol uideo, nisi hunc quem uolumus conuentum. Ac. ergo uoca.
Mi. Quid agis noster architecte? Pa. ego ne architectus? uah. Mi. quid est?
Pa. Qui enim non sim dignus præ te, ut figam palum in parietem.
Ea nimis facæte, nimisq; foecunde mala est.
Vt lepide deruncinauit militem. Mi. at etiam parum.
Bono animo es, negocium omne iam succedit sub manus.
Pa. Vos modo porro, ut occœpistis, operam date amicabilem.
Nam ipse miles concubinam intro abiit oratum suam,
Vt hinc ab se abeat cum sorore & matre Athenas. Pl. pbe.
Pa. Quin etiam aurū, atq; ornamenta, quæ ipse instruxit mulieri,
Omnia dat dono. ab se ut abeat, ita ego consilium ei dedi.
pl. Facile istuc quidem est, si & illa uolt, & ille autem cupit.
Pa. Non tu scis cum alto ex puteo sursum ad summum descēderis,
Maxumum periculum inde etiam ab summo, ne rursum cadas?
Nunc hæc res apud summum puteum geritur. si præsenserit
Miles, nihil hanc ferre poterit, huius nunc q̄ maxume
Opus est dolis. Pl. domi etiam ad eam rē uideo salis satis.
Mulieres tres, quartus tu te es, quintus ego, sextus senex.
pa. Quod apud nos fallaciarum septimust certo scio.
Oppidum quoduis uidetur posse expugnari dolis.
Date modo operam. Ac. id nos ad te, ut siqd uelles, uēimus.
pa. Lepide facitis, nunc hoc tibi ego impero. Ac. qd uoles?
pa. Militem lepide & facete ludificarier uolo.
Ac. Voluptatem mecastor mihi imperas. pa. & scin quemadmodum?
Ac. Nempe ut assimulem me amore istius differri Athenis.
Quasiq; istius causa amoris ex hoc matrimonio
Abierim, cupiens istius omen nuptiarum ordinis.
pa. Nisi modo unum hoc, hasce ædeis dicas dotaleis tuas,
Hinc senem abste abisse, postq̄ feceris diuortium,
Ne ille mox uereatur introire in alienam domum.
Ac. Bene mones. pa. sed ubi ille exierit intus, istic te procul
Ita uolo assimulare, præ illius forma quasi spernas tuam,
Quasiq; eius opulentitatem reuerearis & simul
Formam amœnitatis. Illius faciem, pulchritudinem
Collaudato, satin præceptist? Ac. teneo. satin est, si tibi
Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas?
pa. Sat, habeo, nunc tibi uicissim quæ imperabo, discito,
Quam extemplo hoc erit factum? intro ubi hæc abierit, tu illico

Causeam

SARA CENVS

Causea qd sit.

CAVseam habeas fer rugineam. Docet quo habitu sit uenturus pleusides pro nauclerio: ut habeat: scilicet capitis tegumentum ceruleum. nam ipsemet declarat ferrugineum esse colorem Thalassicum: idest ceruleum: & maris fluctibus per similem: sic No. hunc adducens locum. Seruius sub nigrum colorem interpretatus est super uersiculo Virgiliano in geor. Et pinguentiliam: & ferrugineos hyacinthos. Plut. in uita antonii mentionem fecit de causea his uerbis de cleopatra & ipsius antonii filiis locutus: quos reges regum nominari iussit. Inquit enim principio eos dixerat uario ornatu. Alexandrum medica ueste ciaram & citharim tectam habentem. Ptolomeum crepidibus: & clamyde & causea cum diademate ornatū: hic enim erat habitus ab Alexandro regum: ille uero medorum: & armeniorum.

Facito ut uenias ornatu huc naucleriaco, causiam
Habeas ferrugineam, culturam ad oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum, nam is color thalassicus,
Idem & cum nexu in humero læuo expapillato brachio
Præcinctus, aliquid simulato quasi gubernator sies.
Atq; apud hūc senem oīa hæc sunt. nam is piscatores hēt.
pl. Quid ubi ero exornatus? quin dicis quid facturus sim.
pa. Huc uenito, & matris uerbis Philocomasiū acersito.
Vt si itura Athenas est, eat tecum ad portum cito.
Atq; adiuuet ferri in nauim, si quid imponi uelit.
Nisi eat, te soluturum esse nauim, uentum operam dare.
pl, Satis placet pictura, perge. pa. illa extemplo nihil
Iam morabitur, ut eat, ut properet, ne sit matri moræ.
pl. Multis tu quidē modis sapis. pa. uerū illi post hæc ego
Dicā, ut me adiutorē, qui onus ferā ad portū, roget.
Ille iubebit me ire cū illa ad portū, ego adeo, ut tu scias,
Prorsū Athēas ꝓtinꝰ abibo tecū. pl. atq; ubi illō ueneris,
Triduū seruire nunq̄ te, quin liber sis, sinā.
pa. Abi cito adornat te. pl. nūqd aliđ. pa. hæc ut memieris.
pl. Abeo. pa. & uos itro abite actutū, nā illū huc sat scio
Iā iā exiturū esse intus. Ac. apud nos iperiū tuū est.
pa. Agite, abscedite ergo, ecce aūt cōmodū aperitur foris.
Hilarus exit, ipetrauit, inhiat qđ nusq̄ est, miser.

Pyrgopolynices. palestrio.

QVod uolui, ut uolo, ipetraui ꝑ amicitiā & gratiā
A philocomasio. pa. quid nā tā itus fuisse dicā diu?
py. Nunq̄ ego tā sensi amari, q̄ nūc ab illa muliere.
pa. Quid iā? py. ut mlta uerba fecit, ut lēta materies fuit,
Verū postremo ipetraui, ut uolui, donaui ei
Quæ uoluit, quæ postulauit: te quoq; ei dono dedi.
pa. Etiā me? quō ego uiuā sine te? py. age aio bono es.
Idē ego te liberabo: nā si posset ullo modo
Impetrari: ne te abduceret: operā dedi: uerū
Oppressit. pa. Deos spero: teq; postremo tametsi istđ mihi
Acerbum nunc est: quia hero te carendum est optumo:
Saltē id uolupe est: cum ex uirtute formæ uenit tibi
Mea opera super hac uicina: quā ego nunc concilio tibi.
py. Quid opus uerbis? libertatē tibi ego & diuitias dabo:
Si ipetras. pa. reddam impetratum. py. at gestio. pa. at modico disce
Moderare animo: ne sis cupidus: sed eccā egreditur foras.

Ob oculos: idest ad oculos: ob enim ꝓ ad ueteres posuisse author est Fest. ut ob Romam legiones ductas: & ob troiā dixit exercitū: monet quippe palæstrio altero quasi oculo uiciato uelatus incedat: quod in fine sequentis commœdię declaratur: nam cum miles illum uidisset liteo obuolutum dicit: quid istuc q̄so oculo factum est tuo. Nam is piscatores habet. Qui tali utuntur uestimento: a quibus poteris mutuare. Pictura. Structa fallacia. Sceledra. Non conuenit hoc loco nomē sceledri: qui militis seruus erat: potius corrigendum: & amouendum arbitror: & substituendum palestrio: & uerba indicant.

VALLA.

CAVsa hac habeas ferrugenas: idest genas hac de causa hēas ferrugineo colore obscuro atrato. Id nāq; ferrugineū dicimus. Virgilius in primo georgicon. Ille etiā extincto miseratus Cæsare romā. Cum caput obscura nitidum ferugine texit. Occulturam ad oculos. Tegumen ob oculos: qđ indicet ægritudinē. Nā is colos thalassicus. colos & color: ut arbor & arbos. Thalassicum autē dicit marinum. Nam thalassa a latinis mare dicitur. Ex papillato brachio: idest exerto: nudatoq;: quasi usq; ad papillas. Prçcinctus habeas aliquem amictum. Vētum operam dare: idest cōmonere: ut sit nauigandū. Nūquid aliud per elipsim: subaudi me iubes. Hæc ut memineris: rursum elipsis subaudi iubeo. Inhiat q̄ nusq̄ est. uæhementer concupiscit quod futurum est nihil.

Thalassa quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

CAVsia uetustissimū est uocabulū: & significat tegumentum capitis calori aptum. nam καυσις combustionē significat: qua dictione. Valerius utitur libro v. & Plutarchus in Anto. Si quid iponi uelit legendū est ex codicibus antiq̄s: & sententiæ cōgruitate: non si quid iportu: ut legit Pius interpꝰs nihil habēs salis.

SARA CENVS

QVod uolui. miles interea adierat philocomasium: facileq; qđ ea optauerat: ab ea ipetrauit: ut domo abiret: atenasq; r̄mearet.

VALLA.

QVod uolui: ut nolo. Exiens miles lætatͬ se consecutū: qđ uolebat apud cōcubinā idq; palestrioni commemurat. Fuisse dicam tandiu. quid inquit est: quod remoratus intus es tam longo temporis interuallo. Lenta materies. Tarda ad impetrandum sumpta ab arboribus trāslatiōe. Mutuo. n. hæc uerba silua: & materies sese respiciūt. Quitus Curti. de gestis Alexandri: multā Fauonius materiem deiecerat: idest siluā. Contra silua ꝓ materie Cicero in oratore: habes omnem dicendi siluā meā de

Materia quid sit

oratore Brute iudicii. Inde. Stati⁹ multiplicem illam suam: ac uariam materiam siluas appellauit: idq; a græcis: Nā philosophi primā illam: & informē materiam: hylen dixere: cōi uocabulo cuȝ silua q̄ arborosa materia. Verę oppræssit. Tātope institit: ut me oppriere uiderer.

VGOLETVS ET GRAPA.

Limen.

Limus pro transuerso ponitur: unde Plinius scribit: Leonē dolere: si limis spectetur oculis. Limen quoq; id ē lapis superior: & iferior ostii a limo deriuat: quoniaȝ transuerse positū sit. Plinius li. xxii. capi. de centū capita. Portentosum ē: quod de ea traditur: radicem eius alterutrius sexus similitudinem referre. Rara inuentu: & si uiris cōtigerit mas: etiā amabiles fieri Ob hoc & Phaonē: & Lesbium dilectos a Sappho legēdū uideri Pli. ex Plauto Phaonē lesbiū dilectū a Sappho.

SARACENVS.

Limis oculis. Obliquis: & in trāsuersum spectantibus. Terenti. in eunucho. Ego limis specto oculis per flabellū clanculum. Ne parce uoci. Altius loqre. Ne pdicatio tua. s. me pluris apud militem fecerit. Phaoni lesbiæ. Cui⁹ amore capta dicitur Sappho puella: de qua meminit Strabo: & Hora. in libro carminum. Miniæ. Hereos: & semidei. Sana non est simulauit inquā: Videtur conuersa ista ad spectatores dr̄e: q amor militis depiret: & fureret: & uerba ita palaȝ pferat: ut audiat a milite: deide tacite dicat: simulauit inq̄ pōt alio mō legi: ut sermo fiat ad mulierē. sana nō es: simula inq̄: uel sana nō est: ad militem: deinde ad mulierem. simula inquā. Aetatē exigere. Diu uitā ducere. Exegit. Extra egit: & expulit.

VALLA.

Era eccuȝ prǫsto militē Acrotelantium cum ancilla palestrionē & militē pariter adeunt cōsensu utriusq; militis: ac mulieris fiunt sponsalia. Eccum prǫsto. Ecce præsentem eum. Solet hoc aduerbiū præsto uerbo copulari substantiuo. Limis oculis. obtortis i ipsum. Vt tu inclytus. i. gloriosus: gloriaq; insignis. Expetisso: adire concupisco. Atq; suā elegantiam. i. suam formam præfulgentem: & mea longe superiorem. Consciscā lęthum. Me ipsā occidaȝ. Adhibon: an adhibo. Sine ultro ueniat. permitte ultro accedat. Caue sis faxis. Caue si uis hoc feceris. Et phaōi lesbio quem cum sapho depiret: se de monte pcipitem dedit. Mutuuȝ fit. nō minus illa me amat q̄ ego illā. Ariolatur. diuiniat. Per oculos me desit. deficit inqt animus obtuendo militēs. Vt q̄q; aspexit. sicut q̄libet te uidit. Vt alias. subaudi odi. Q̄n orasti: q̄n pro siquidem. Aetatē exigere. finire ætatem mecum. Exegit uiruȝ. eiecit. Ne illā animi excrucies. & animi & animo excruciο dicimus.

Praesto q̄ō copuletur.

Milphidippa. Acroteleutiū. Pyrgopolynices. Palestrio.

Era eccū p̄sto militē. ac. ubi isē? mi. ad leuā. ac. uido
mi. Aspice limis ocul. ne ille nos se uidre setiat. Ac.
mi. Aedepol nūc tp̄s ē, e mal nos peiors fieri. (uido
Ac. Tuū ē initiū obsecro tu te ipsū conuenisti.
Mi. Ne parce uoci, ut audiat. ac. eū ipsum pol sū secuta placide ipsa, ut lubitum est mihi.
Ociose meo arbitratu. Py. audin quæ loquitur? Pa. audio.
Quam læta est, quia te adit. mi. o fortunata mulier,
Py. Vt uidōr amari. Pa. dign⁹ es. ac. permiꝝ ecastor pdicas.
Te adisse atq; exorasse, per epistolam aut per nuncium,
Quasi regē, adiri eū aiunt. mi. nam ædepol uix fuit copia
Adeundi, atq; impetrandi. Pa. ut tu iclytus apud mulieres.
Py. Patiar quādo ita Venus uolt. Ac ueneri pol hēo gr̄am.
Tandemq; exoro & quæso, ut eius mihi sit copio,
Quem amo, quēq; expetisso, benignusq; erga me ut siet.
Quod cupiam, ne grauetur. Mi. spero ita futurum, q̄q̄
Illum multæ sibi expetissunt, ille illas spernit,
Segregat ab sese omneis, extra te unā. Ac. ergo istius met⁹
Me macerat, q ille fastidiosus est iam,
Ne oculi eius sententiam mutent, ubi me uiderint
Atq; eius elegantia, meam extemplo speciem spernat.
mi. Nō faciet, bonū aium hē. Py. ut ipa sese ɔtēnit. ac. metuo
Ne prædicatio tua nunc meam formam exuperet.
Mi. Istuc curaui, ut opinione illius pulchrior sies.
Ac. Si pol me uolet uxorē ducere, genua amplectar,
Atq; obsecrabo aliquo modo, si impetrare non quibo,
Consciscam lœtum, sine illo scio uiuere me non posse.
py. prohibēdā mortē huic mlīri uidō, mlīerē adibo? pa. mi/
Nam tu te uilem feceris si te ultro largibere, (nime
Sine ultro ueniat ad te, quæritet, desideret,
Expectet, si non perdere istam gloriam tu uis,
Quam habes, caue sis faxis, nam nulli mortali scio
Obtigisse hoc nisi duobus, tibi & phaoni Lesbio,
Tā nimie ut amarēt. ac. eo itro, abi tu illūc euocatū foras
Mea Milphidippa? Mi. imo oppiamur, dū exeat aliquis.
Ac. Durare nequeo, quin eā intro. Mi. occlusæ sunt fores
Ac. Effrigā. Mi. sana nō es simula inq̄. Ac. parē sapientiā
Si hic habet ad formā, per amorē siquid ego fecero,
Clemēti aīo ignoscet. pa. ut q̄so amore pdita ē misera. (cur
py. Mutuū fit. pa. tace ne audiat. Mi. q̄d astitisti obstupida?
Nō pultas? Ac. q̄a nō ē intus, quē ego uolo. pa. q̄ scis? ac. scio
Aedepol, olfacio, nam odorem nasus sentiet,
Si intus fiet. py. ariolatur, quia me amat, propterea Venus
Fecit, ut diuinaret. Ac. nescio ubi hic ppe adest, quē expeto
Videre, olet pfecto. py. naso pol iam hæc quidē plus uidet,
Quam ocul. pa. cæca hercle ē. ac. tene me obsecro. Mi. cur?
Ac. ne cadā. mi. quid ita?
Ac. Quia stare nequeo, ita aius per oculos meos desit.
Mi. Militem pol tu aspexisti. Ac. ita. Mi. at n̄ uidō, ubi est.

Ac. Videres pol ſi amares. Mi. non ædepol tu illum magis
Amas, ꝙ egomet, ſi aperte liceat. pa. oẽs profecto mulieres
Te amãt, ut quiſq; aſpexit. py. neſcio tu me ex hoc audieris, an ñ,
Nepos ſũ Vñris. ac. mea milphidippa adi obſecro, & ꝯgredeř
Py. ut me uereř. pa. illa ad nos ꝑgit. Mi. uos uolo. py. & nos te.
Mi. Vt iuſſiſti, herã meã eduxi foras. Py. uideo. Mi. iube ergo
Py. Induxi aĩum ne oderi itẽ, ut alias, quãdo oraſti. (adire.
Mi. Verbũ hercle facere non potis, ſi acceſſerit prope ad te.
Dũ te obtueř, linguã oculi præciderunt. Py. leuãdũ morbum
Mulieri uideo. Mi. uidẽ ut tremit, atq; extimuit, poſtꝙ te aſpe
Py. Viri quoq; armati idẽ iſtuc faciunt, iube domũ ire. (xit?
Mi. Næ tu mirere melius mulierẽ. Py. ſed qd uolt me agere?
Mi. Ad ſe ut eas, tecum uiuere uolt, atq; ætatem exigere.
Py. Egon illã adeã, ꝙ nupta ſit, uirũ eius metuere æquom eſt.
Mi. Quin tua cã exegit uirũ a ſe. Py. qui id facere potuit?
Mi. quia ædes dotales huius ſunt. Py. ita ne? mi. ita pol, dicam
domum ire.
Py. Ita ego illic ero. mi. uide ne ſis in expectatione, ne illam aĩ
excrucies. (uides?
Py. Nõ ero ꝑfecto, abite. mi. abim⁹. Py. ſed qd ego uidõ? Pa. qd
Py. Neſcio qs eccũ icedit ornatu qdẽ thalaſſico. Pa. is nos uolt
Eſt ꝑfecto nauclerus, hic qdẽ ẽ, uidelicet acceſſit accitã hic cre
Pleuſides. Paleſtrio. Pyrgopolynices. (do.

ALium alio pacto propter amorem neſciam
Feciſſe multa nequiter, uerear magis
Me amoris cauſſa cum hoc ornatu incedere,
Verum quom multos multa admiſiſſe accœperim
Inhoneſta propter amorem, atq; alienum a bonis,
Mitto iam, ut occidit Achilles, quiuis paſſus eſt,
Sed eccum Palæſtrionem ſtat cum milite.
Oratio illo mihi demutanda eſt mea.
Mulier profecto nataſt ex ipſa mora.
Nam quæuis alia, quæ mora eſt, æque mora.
Minor ea uidetur, ꝙ quæ propter mulierem eſt.
Hoc adeo fieri credo conſuetudine.
Nunc ego hanc accerſam Philocomaſium, ſed fores
Pultabo, heus ecquis hic eſt? Pa. adoleſcens quid eſt?
Quis tu es? quid pultas? Pl. Philocomaſium quærito.
A matre illius uenio, ſi eſt itura, eat.
Omneis moratur, nauim cupimus abſoluere.
Py. Iam dudum res parata eſt, heus Paleſtrio
Aurum, ornamenta, ueſtem, pretioſum omne ut ferat,
Duc adiutores tecum ad nauim, qui ferant,
Omnia compoſita ſunt, quæ donaui, ut ferat.
Pa. Eo. Pl. quæſo hercle propera. Py. non morabitur.
Quid iſtuc quæſo, quod oculo factum eſt tuo?
Pl. Habeo quidem hercle oculum. Py. ad læuum dico. Pl. eloqr
Maris cauſſa hercle hoc ego oculo utor minime.
Nam ſi abſtinuiſſem a mari, tanꝙ hoc uterer.
Sed nimis morantur me diu. Py. eccos exeunt.

cio dicimus. ꝒOrnatu quidem thalaſſico: ideſt marino: ut paulo ante oñdimus. Naucleriacus enim erat habitus ipſi pleuſidi.

VGOLETUS ET GRAPA.

ℭ THAlaſſicus ornatus erat coloris cerulei: ut ſcribit Aelius: Dicitur Thalaſſicus ideſt marinus: θαλασσα enim græce ſignificat mare.

SARACENUS.

ALiu; alio pacto: Pleuſides faciem nauclerii mentitus inquit propter amore; id eſt feciſſe quod a plæriſq; factitatum eſt: qui amoris cauſa plura ſubierint incommoda: & admiſerint indecora: & adducit achillis exemplũ qui amore captus Polixenæ Priami filiæ: quam ſibi dari coniuge; depoſcebat: in templo Thymbręi apollinis iſſdiis circumuentus a Deiphæbo & alexandro interimitur: ut dictys cretenſis ſcribit in hiſtoria belli troiãi. ꝒMulier nata ex ipſa mora. Demutata oratione conqueritur tarditatem mulieris: quã rectiſſime ex ipſa mora nata; autumat: na; nunꝙ quod ſemel occœperint perficere uidentur: dum comãtur: dũ ornanř anus eſt dixit Terẽti⁹.

Achillis interitus

VALLA.

ALiu; alio pacto: Pleuſides naucleriaco habitu accitũ uenit phylocomaſium: cui paleſtrio: & miles reſpondent. ꝒAdmiſiſſe acceperim. cu; iaudiuerim inquit mľtos deliquiſſe amoris cauſa. ꝒAchilles qd uis paſſus eſt. Quemadmodu; tota Homeri ilias canit ob amorem raptæ briſeidis cædes & mala alia græcis obueniſſe. ꝒNata eſt ex ipſa mora: quia tãdiu moratur. ꝒQuærito a matre. Mater illius præſtolatur. ꝒMoratur. in mora detinet oculo factum eſt tuo: quæ eſt oculi tui ægritudo. ꝒAt leuum dico: ſubaudi oculum. ꝒTanꝙ hoc: qui mihi eſt incolumis. ꝒEccos exeunt. ecce eos domo ueniunt.

VGOLETUS ET GRAPA.

ℭ AEque mora: legi debet ex codicibus omnibus: & non: atq; mora. ut arbitratur Pius inſcitiſſimus contra metri rationem: & etiã uano ſenſu. ꝒCõſuetudine. Hic Pius interpres uanus more ſuo garrit: mentiens legi in priſcis exemplaribus conſuetione ꝑ conſuetudine: quando quidem nec uerum eſt: nec uerſus ratio pateretur cõſuetione: & ubiq; cõſuetudine legitur: recta metri lege. ꝒAmoris cauſa: legit hic Pius cum Sarraceno altero Plauti iterprete: maris cauſa: quia uideatur fortaſſis conuenire pleuſidi thalaſſicam hic ſimulanti: ſed cæcutiunt non uidẽtes: uerſum cõſtare non poſſe ullo modo: ſi maris legas: & decere pleuſidem amore captum: & furibundu; nõ poſſe contineri: quin quo uritur: quoquo modo efferat pręterea in codicibus an

tiquis moris causa legitur: & in uersu sequenti: amore: & non a mari: qui ēt uersus nō cōstaret: si a mari legas.

SARACENVS

Quid modi flendo. Semper ad lachrymas mulieris oculus paratus ē. Sunt enim earum spicula: quibus credulos nimis amantes sauciāt.

Mulierꝫ spicula

¶ Stulta: Imprudens illepida: & minime morata: paradoxum est. Cice. omnes stultos insanire: idest imprudentes esse. Hora. in epistolis. Virtus est uiciū fugerē: & sapientia prima: stultitia caruisse: idest imprudentia. ¶ Quamuis potessis: Lege quemuis: potessis enim quem uolueris facetum tua consuetudine facere. ¶ Eraꝫ ferotior: idest facetior. ferox enim pro cordato: & faceto ponitur a Nonio: qui citat hunc plautinum locum.

Ferox q̃ dicat

¶ Video omnia: Ex cōposito sermoneꝫ abrumpit: neqꝫ absoluit: ut prę dolore id facere uideatur: nam dicere quasi uoluerat sibi uideri absqꝫ suo milite nobilitatem illam cōparatam: & bona simul omnia periisse. ¶ Lacrumum qui adiungitur: Sensus omnino non deperit: & si lectio uitio non careat: dicit enim & ipsum nō posse a lachrymis abstinere dum herū intuetur suuꝫ. ¶ Quor. pro cur. ¶ Ferruminauit. Conglutinauit: unde ferumen probitudine: & feruminatio conglutinatio.

Ferumen quid sit

¶ Mi abe. Pro mihi absenti. ¶ Quid uideo. q̄ huc usqꝫ mēte fuerit obaliēata. ¶ Stratiotici. Militares. ¶ Libidinem. Omneꝫ uoluptatem: & delectamentum: per libidinem eñi qcquid libet intelligimus: & non tam turpium q̄ honestarum reruꝫ uoluptatē. ¶ Non est meum: ut scilicet te deseraꝫ.

VALLA.

Quid modi flendo. Palestrio philocomasiuꝫ a milite una abituri cum pleuside simulant ambo ægerrime se discedere fletuꝫ mulier. palestrio laudando militem adhuc stultiorē facit. ¶ Quid modi: idest quid finis flēdo in lachrymis facies. Egi ætatem uixi. ¶ Viden homineꝫ. an tu uides nauclerium inquit. ¶ Ventus operam dā dat. Dum nobis secundus nauigatiōi est uentus. ¶ Oculi si ualerent: essent incolumes. ¶ Pietas sic cohibet. matris amor: & necessitudo quod nolim facere compellunt. ¶ Quāuis potes. Quālibet: quantumcunqꝫ potens es: si uis. ¶ Vt fuat: Idest sit. ¶ Ea nobilitate. propter eam: quæ in te est nobilitatem. ¶ Hunc lachrumo. Lachrymis prosequor militē. ¶ Obsecro te mulier. per elipsim dictum. subaudiendum enim est cauendum: ut sit integrum cauendum: ne affligatur. ¶ Animo malefactum. animus excruciatur. ¶ Dum resipiscit. dum in sese redit: sensusqꝫ redintegratur.

Palestrio. Philocomasiū. Pelusides. Pyrgopolynices.

Quid modi flendo quæso hodie facies? ph. quid ego ne fleam?
Vbi pl̄cherrie ægi ætatē, īde abeo. Pa. uidē hoīe, tibi
Qui a mr̄e & sororē uēit? ph. uideo. py. audistin Palestrio?
Pa. Quid uis? py. qn tu iubes efferri oīa, q̄ isti dedi?
Pl. Philocomasiū salue. ph. & tu salue. pl. materqꝫ & soror
Tibi salutem me iusserunt dicere. ph. salue sient.
Pl. Orāt te, ut eas, uētus operā dum dat, ut uelum explicent.
Nam matri oculi si ualerent, mecum uenisset simul.
Ph. Ibo, q̄q̄ in uita facio omnia, pietas sic cohibet. pl. sapis.
Py. Si non mecum ætatem ægisset, hodie stulta uiueret.
Ph. Istuc crucior a uiro me tali abalienarier.
Nam tu quemuis potis es facere, ut fluat facetiis.
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior,
Eam nobilitatem, uide omnia. py. ne fle. ph. non queo,
Quō te uidō. pa. habe bonū animū, scio ego & qd doleat mihi.
Nam nihil miror si tu libenter philocomasium hic eras.
Forma huius, mores, uirtus, animum attinerent hic tuum,
Quō ego s̄uos, qñ aspicio hūc, lachrumor qui abiungitur.
Ph. Obsecro liceat complecti, priusq̄ proficiscor. py. licet.
Ph. O mei oculi, o anime mi. pa. obsecro te, mulierem sine,
Ne affligat̄. py. qd istuc? pa. postq̄ abste abiit, animo male
Factū ē huic repēte miseræ. py. accurrite itro, atqꝫ efferte aq̄.
Pa. Nihil moror aquā. py. quor. pa. malo ne interueneris q̄so
Dum resipiscit. capta inter se nimis, noxam hinc habet.
Non placet. labra labellis ferruminauit acre malum.
Pl. Tentabam spirarent an non auræ. at nos iam oportuit.
Sin magis uis, ambos mittam. py. nolo retineat. pl. flet miser.
py. Exite, atqꝫ hæc efferte huc intus omnia, quæ isti dedi.
pa. Etiam nunc saluto te familiaris, prius q̄ eo.
Conserui conseruæqꝫ omnes bene ualete & uiuite.
Bene quæso inter uos dicatis, & mi absenti tamen.
py. Age palæstrio bono aīo es. pa. heu mihi nequeo qn fleam,
Quom abste abeam. py. fer aīo æquo. pa. scio qd doleat mihi.
pl. Sed qd hoc est philocomasiū? qd quæreris? ph. qd uideo?
Lux salue. pl. iam resipisti? ph. obsecro quem amplexa sum hominem,
perii, sed sum ne ego apud me? py. ne timeas uoluptas mea.
pa. Quid istuc est negocii? py. animus hāc mō hic reliqrat.
pa. Metuoqꝫ & timeo. ne hoc tandem palam fiat nimis.
py. Quid illud est? pa. nos palam ferre nunc per urbem hæc omnia,
Ne quis tibi hoc uitio uortat. py. mea, non illorum dedi.
parui ego illos facio, agite ite cum dis bene uolentibus.
pa. Tua ego hoc causa dico. py. credo. pa. iā uale. py. & tu bene uale.
pa. Ite cito, iam ego uos assequar, cum hero pauca eloquar.
Quanq̄ alios fidelioreis semper habuisti tibi,
Tamen tibi habeo magnam gratiam rerum omnium.

Et si ita sententia esset,tibi seruire mauelim
Multo,q̃ alii libertus esse.Py.habe bonum animum. Pa.ah ah
Cum uenit in mentem,mores ut mihi mutandi sient,
Muliebres mores discendi,obliuiscendi tui.
Py.Fac sis frugis.Pa.iam non possum,amisi omnem lubidinē.
Py.I sequer̃ illos,ne morere.Pa.bene uale.py.& tu bene uale.
Pa.Quæso ut memineris,si forte liber fieri occœperim,
Mittam nuntium ad te,ne me deseras.Py.non est meum.
Pa.Cogitato identidem,tibi q̃ fidelis fuerim,si id
Facies,tum demum scibis,tibi qui bonus sit,qui malus.
Py.Scio & perspexi uerum.cum ante hac,tum hodie maxume.
Pa.Scies imo hodie meum factum,faxo post dices magis.
Py.Vix reprimor,qn te manere iubeam.Pa.caue istuc feceris.
Dicent te mendacem,nec uerum esse,fide nulla esse te.
Dicant seruorum præter me esse fidelem neminem.
Nam si honeste censeam te facere posse,suadeam.
Verum non potest,caue faxis.py.abi,iam patiar,quicquid est.
Bene uale igitur.Pa.ire melius est.Py.strenue.Pa. ēt nūc uale.
Py.Ante hoc factum,hunc sum arbitratus semper seruom pessumum.
Eum fidelem mihi esse inuenio,quom ego mecū cogito.
Stulte feci,qui hunc amisi,ibo hinc intro nunc iam
Ad amores meos,quis exit hinc?sonitū fecere fores.

tegrantur.¶ Labra labellis ferumina uit acre malum.Sensus est morbi atrocitas colorē labiis immutauit:impalueruntq; labia.¶ Tentabas spirarēt:an non auræ.Dum nauclerium pleusides se confingit:ostendit se tentasse:an uenti flarent cōmodi.¶ At nos ias oportuit:subaudi nauim cōscendisse.¶ Sin magis uis si diuti⁹ uelis imorari.¶ Ambos mittas.apheresis pathos pro omittas.¶ Quid uideo.,Excitata phylocomasiu, quid est inquit:qđ uideo.¶ Sū ne ego apud me?num amisi an habeo sensus.¶ Metuoq;:& timeo. Metus a periculo est.timor a reuerentia.timo nāq; a græcis ē honoro.¶ Vitio uortat:idest imputat tibi.¶ Obliuiscendi stratiotici:idest militares.Nā stratores exercitum significat:& stratiotes miles nominatur.Amisi omnes libidinem:omnem cupiditatem inqt bene faciendi amisi:quia te patrono mihi carendum est.¶ Ne morere:idest in mora detineas.¶ Non est meū.subaudi quemq̃ deserere.¶ Strenue:idest celeri gressu.

Metus un

¶ NAM tu:quam uis potis est?idest potens es facere quālibet mulierem:ut fluat facetus:non q̃uis potessis:idest quācūq; potueris:ut insipide scribit:& exponit Pius.¶ Forma huius:mores:uirtus animum attinerent hic tuū hic uersus ita est scribēdus:partim ex codicibus antiquis:in quibus uirtus:non uirtutem aperte legitur:partim ex recta sententiæ congruitate:& constructione uerborum:& attinerent:non attinere scribendum est:ad quod uerbum illi nominatiui reducuntur:nam si attinere:scribas:constructioni grāmaticæ fiet iniuria.¶ Quum ego seruus:&c.scribendum est:quum pro quando:& lachrumor ex codicibus antiquis non lacrumen:ut Pius corrigit contra codicum antiquorum litteram.¶ Mulierē sine scribendum est ex antiquis codicibus in quibus mulierem scriptum est:non mulier:ut legit Pius:& ascribendum est sine pro dimitte ad sententiæ integritatem:& metri rationem:nam nisi scribas.mulierem sine:uersu non cōstabit.¶ Flet miser scribendum est necessitate metri:& sententię congruitate:nam pleusides id significare uult.hic miles miser & demens flet:quasi illum derideat.¶ Efferte huc intus omnia:ita scribendum est metri necessitate:idest huc afferte omnia.quæ intus sunt:& a me data puellę.¶ Hic uersus nisi ita suppleatur:mancus:& mutilus est:& ideo metri necessitate addita uerba illa sunt:philocomasium?quid.¶ Sæpe sæpe:cassæ ac uanæ hic sunt dictiones:& abolendæ prorsus:& ratione metri.& sensus concinnitate.¶ Scies immo hodie meum factum:ita scribēdus est uersus:& pro a me uero:supponendum:meum:ex ueteribus codicibus metri ratione:& sententiæ congruitate.

VGOLETVS ET GRAPA.

Puer. Pyrgopolynices.

NE me moneatis,memini ego officium meum,
Ego nam conueniam illum,ubiubi erit gentiū,
Inuestigabo,operæ ego non parco meæ.
Py.Me quærit illic,ibo puero huic obuiam.
Pu.Hem te ipsum quæro,cōmodū uir,lepidissime
Cumulate cōmoditate præter cæteros.
Duo di quem curant.Py.qui duo?pu.Mars & Venus.
Py.Facetū puerū.pu.intro te,ut eas illa obsecrat.
Te uolt,te quærit,teq; expectans deperit.
Amanti fer opem,quid stas?quin intro is?py.eo.
Pu.Ipsus illic sese iam ipediuit in plagas.
Paratæ insidiæ sunt,nanq; in statione stat senex.
Vt adoriatur mœchū,qui forma est ferox.

NE me moneatis:Edoctus a periplectomeo seruulus militem conuenit:ut in domū introducat.¶ In plagas:In retia.In statu:stat senex:Melius in saltu:est translatio a uenatoribus sūpta:qui in saltibus obseruant feras.Virgilius.Et magnos canibus circūdare saltus & laq̃is captare feras.

SARACENVS.

NE me mōeatis.Puer a muliere ad milite, uenit:quo perducat̃ in insidias:aitq; illum iamdudum expectari intus:itaq; ait:ne me monueris:domo exiēs mulieres alloqt̃.¶ Vbi ubi ē gentium:idest ubicūq; fuerit usq;.¶ Inuestigabo:a uenantibus sumpta translatio:qui per uestigia feras insectantur.¶ Operæ non parco meæ:omnes laborem subibo:ut id modo efficiam.

VALLA.

Inuestigare unde

Impediuit in plagas. Inuoluit in retia plaga percussio græcum est: plaga egio: & plaga rete etiam dicit: ut hic. In saltu stat senex. duplex sensus eē potest: aut in saltu paratus ad insiliendum: cædendumq; militem: aut permanet in allegoria nam ut plagas dixit: quibus fere inuoluuntur ita senex parat si in saltu: idest silua: ut adoriatur mœchum.

SARACENVS

Dvcite istum: Iam miles in paratos inciderat laqueos quem periplectomenis familiares sui q; omnes uerberibus affecerunt: & ut derisui magis fiat: illum foras educunt uociferantē & ueniam depræcantē. Actus. Melius acutus. Abdomen. Ventris pinguedinem: minatur cultro uentrem rescindere & exinde abdomen collo circundare. quæ dicantur crepundia: supra ostensum est in cistellaria: quę collo puerorum appendebātur. Numero. Nimium cito: ut alibi dictum est. Hem tibi. Verba potius sunt piplectomenis cædentis militem: q̄ militis. Quod tu hodie uerberat9. s. fueris. Aut qđ uerberare. s. uolueris. Venerium nepotulum. Illud obiicit. Qđ miles paulo ante de se iactauerat. Sū enim Veneris nepos. Intestatus. Sine testibus. timebat profecto: ne testes sibi præciderentur tanquam mœcho. Mitis. Veluti moll' fact9 pp uerbera.

Abdomen quid sit

VALLA.

Dvcite ipsum: si non sequit. Militem ædes ingressum undiq; domestici inuaserunt cædentes: quo ad tandem nihili tale imposterū se ad misurum pollicitus est. Rapite sublimen: sublatum in aerem. Sublime ē in altitudine; elatū: ut Ennius in thyeste. Aspice hoc sublime cādens: quem uocant oēs iouē. Virg. in. i. Geor. Hic uertex nobis semp sublimis: Sublimauit etiā dixit Cato originū lib. ii. i. altum extulit. In maximū decus: atq; in excelsissimā claritudine; sublimauit. Id aute; dicitur a limine superiore: qa supra nos est. Discidite: discerpite. Tibi sit acutus cario culter pbe. piplectomenus coquum carionem alloquitur. inspice inquiens: an non retusam: sed bene acutam. Tuus culter habeat aciem: quo militi e uentre abdomē possis abducere. In collo pendeant crepundia: a collo enim puerorū antiqui crepundia ornamenta inq̄ q̄dam pendere uolebant: ut sæpe dictū. Numero hoc dicis: idest cito uel nimium: Vt in amphytrione & in cassina abunde dictum. Iam ne in hominem inueho. uis ne inquit inuada; hominem. Verberetur fustibus: contūdatur uirgis. Fustem etiam torrem di

Sublimis qui sit

Fustis quid

Qui omneis se amare credit, quasq; aspexerit.
Mulieres, eum odere tam uiri q̄ mulieres.
Nunc in tumultum ibo, intus clamoré audio.

QVINTVS ACTVS.

Periplectomenus. pyrgopo. Coquus. Cario. Sceledrus.

Dvcite istū, si nō seqt', rapite sublimen foras.
Facite eū inter terrā atq; cœlū ut sit, discindite.
py. obsecro hercle piplectomene. pe. neqcq̄ hercle obsecras.
Vide ut tibi istic sit acut' cario culter probe.
Ca. Quin iādudum gestit mœcho hoc abdomen adimere,
Vt faciam quasi puero in collo pendeant crepundia.
py. perii. Ca. hađ etiānū uero hic dicis, iā ne in hoiem iuoluo?
pe. imo etiam prius uerberetur fustibus multum quidem.
Cur es ausus subagitare alienam uxorem impudens? py. ita me
Dii ament, ultro uentum est ad me. pe. mentitur. feri. py. mâe
Dum narro. pe. quid cessatis? py. non licet mihi dicere?
pe. Dic. py. oratus sū ad te huc uenire. pe. q̄re ausus? py. hē tibi
Hodie sum satis uerberatus, obsecro. pe. quā mox ergo,
Vbi lubet, dispennite hominé diuorsum, & distendite.
py. Obsecro hercle te, ut mea uerba audias, priusq̄ secer.
pa. Loquere nondū donec factū est. py. uiduā esse censui.
Itaq; esse ancilla conciliatrix dicebat mihi.
pe. Iura te nō nocituꝝ esse hominé de hac re neminem,
Quod tu hodie hic uerberatus, aut quod uerberare. si
Te saluom hinc mittimus ire ueneriū nepotulum.
py. Iuro per Veneré & Marté me nocituꝝ neminé,
Quod ego hic hodie uapulo, sed mihi id æq; factum arbitror.
Et si intestatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.
Pe. Quid si id non faxis? py. ut uiuam semper intestabilis.
Ca. Verberetur etiam. post tibi amittendum censeo.
Py. Dii tibi bene faciant semp, quom aduocatus mihi bene es.
Ca. Ergo des minam auri nobis. py. quāobré? Pa. saluis testib'.
Vt te hodie hinc amittamus uenerium nepotulum.
pe. Magis sapis, de tunica chlamyde, & mucrone, qui speres.
Ca. Nō feret uerbero, etiā ne aīam amittis? py. mitis sum eqdé
Fustibus, obsecro uos. pe. soluite istum. py. gratiam habeo tibi.
pe. Si posthac te prǣhendero hic, arcebo testibus.
py. Cām hađ dico. pe. eamus intro. py. suos meos eccos uideo.
philocomasiū iā pfecta est? dic mihi. Sc. iāducū. py. hei mihi.
Sc. Magis dicas si scias, quod ego scio, nam ille, qui lanam
Ob oculum habebat, nauta non erat. py. quis erat igitur?
Sc. philocomasio amator. py. sed qui tu scis istuc? Sc. scio.
Nam postq̄ exierunt portā, nihil cessarunt illico
Osculari atq; amplexari inter se. py. uæ misero mihi.
Verba mihi data esse uideo, scelus uir palestrio,
Is me hac illexit fraude. iure factum iudico.
Si sic aliis mœchis fiat, minus hic mœchorum fiet.
Magis metuant, minus has res studeant, eamus, plaudite.

cimus:

cimus: quem ticionem uulgus. ¶ Vbi lubet: quando uobis placet. ¶ Dispennite hominem: idest in diuersas partes pẽdentem pedibus & manibus expansis. Nam: ut Nonius inqt dispennere est expandere: tractum a pẽnis: & uolatu auium: huncq; citat locum. ¶ Diuorsum: in diuersas partes conuersum. ¶ Ancilla conciliatrix. quę mihi illius amorem conciliabat. Conciliamus nouos: reconciliamus ueteres. ¶ Si intestatus: idest infamis: siquidem infames testari non queunt. ¶ Viuam semper intestabilis. qui non possim apud quemq̃ esse testis. ¶ Post ibi amittendum censeo. deinde inquit: cum adhuc cæsus fuerit: tum existimo admittendum. ¶ Des minam auri nobis. Libram pecuniariã ex auro. ¶ Saluis testibus. quod tibi licuerit hinc abire cum testibus: qui solent adulteris amputari: ut apud Hor. Mœchorum enumerantur pericula. Hic se præcipitem tecto dedit ille flagellis. Ad mortem cæsus: fugiens hic decidit acrem. Prædonum in turbam dedit hic pro corpore nũmos. Hunc perminxerunt calones: quin etiam illud Accidit: ut quidam testes: caudamq; salacem: Demeteret ferro iure omnes. ¶ De tunica. Tunicam dicit lineam uestem: quam subuculam etiam dixere: ut ipse supra in aulularia: ne inter tunicas habeas: & alibi tunica propior palio est. ¶ Chlamys: uestimentum militare. ¶ Et mucrone: mucronem pugionem uocat: quia punctim tantum cædit: & cuiusuis rei acumen illud summum mucro appellatur: ut sæpe Plinius herbarum mucrones dicit. ¶ Animo mitis. Vt inquit ferocu lum habuisti animum: iam mitior effectus es. ¶ Acerbo testibus. testiculos amputauero. ¶ Hac illexit fraude: hoc dolo adduxit me in hoc periculum: ut a me mulierem abduceret. ¶ Minus has res studeant: non solum studeo huic rei: sed hanc rem dicimus: ut hic & apud Ciceronem de reditu suo senatui agens gratias. Idem domi q̃ libidinosus: q̃ impurus: q̃ intemperans: non in auare ceptis: sed porro intermissis uoluptatibus: cum uero litteras studere incipit: & helluo immanis cum græculis philosophari: tum est epicureus.

Tunica qđ sit

¶ DISpẽnite: idest expandite tractum a pennis: & uolatu auium: ita exponit Noni. hunc locũ citans. ¶ Testis μαρτυς dicitur & testis ορχις. In prima significatione Iuuenalis in. vi. satyr. Et luna teste mouentur. In secunda in Priapeio carmine. Magnis testibus ista res agetur. ¶ Quattuor hi uersus ultimi quomodo cõstare possint: nisi ita suppleantur: & corrigantur: ut nos fecimus: non uidemus: habita ratione sententiæ: & uersuum rectitudinis: quo magis utrumq; Prum & Sarracenum commentatores miror: non pẽsitatis prius uersibus: hoc sibi oneris desumpsisse: quorum neglectu: innumeros errorum aceruos extruxerunt.

VGOLETUS ET GRAPA.

¶ IN Mercatoris Argumentum.

MErcatum missus charinus a demiphone patre. & ob id mercator dicta comœdia est: domu; rediens uirginem formosam aduehit. Demipho forte ut conspicatus est mulierem: eam deperit: quærit illam comparari ad usus suos: filius contra nititur: non concedi patri. quin per seruum simulat emisse matri pedisequam: senex orat uicinum lysimachum: ut præmercetur ancillam sibi: is e naui eam abducit: in suaq; excipit domo: charinus sibi surreptam uirginem mœret: legatq; eutychum sodalem ubi ea sit percontetur: sed puella nusq̃ reperta: charinus spe destitutus: se ultro exulatum parat. Interea. Dorippa uxor Lysimachi ruri rediens offendit domi mulierculam: quam mariti scortum reputat: uiroq; turbas ciet: eutychus filius hoc resciens occurrit sodali iam abituro: peregre nunciat adinuentam amicam sibi: parentes conciliat: Demiphonem increpat: cogitq; ut filio puellam cedat. Suis itaq; tandem charinus potitur amoribus.

SYRA CENVS.

¶ Argumentum in Mercatorem.

DEmipho senex charinum filium domo emisit cum mercimoniis: ut mercaturæ operam daret: cui acãthionem seruum comitem dedit. Re itaq; ex sententia peracta: factoq; non mediocri lucro rhodi apud hospitem cum domum rediturus esset: ancillæ hospitis captus amore est pasicompsæ. ab hospite ipsa; impetrat præcibus: cum itaq; domum in portum peruenisset: nauim egressus charinus forte fortuna eius pater demipho portum uisens: num applicuisset nauis aliqua: unde fieri certior de filio posset suo: offendit nauim: qua uectus fuerat: quam cum inscendisset: pulcherrimamq; mulierem illam filii per spexisset ab acanthione accepit charinum ancillam eam emisse matri. At demipho eius amore captus uicino suo concredidit lysimacho: quoad uxor lysimachi dorippa a uilla rediret: Charinus ablatam sibi: quam tantopere amabat mulierem secũ gemens: ab urbe abire destinat: suiq; participẽ facit consilii sodale; eutychũ filiũ lysimachi. Eutychus cõsolatur chalinum: studens magnopere ipsum in urbe retinere ac tandem inuenit ipsam domi apud patrem suu; esse pasicompsam. Interim dorippa lysimachi uxor domum rediens comperit alienam domi mulierem: hanc ipsam rata mariti esse concubinam grauissime aduersus maritum stomachata est: ut Lysimachus eam domo eiicere coactus sit. At eutychus patre; lysimachum: & demiphonem charini patrem docet: amicam charini esse pasicompsam: quamobrem reditur charino mulier iamiam ex urbe properaturo.

VALLA.

¶ Nominum propriorum etymologiæ.

DEmipho. quia demos populos: & phos uir. popularis uir est popularia consectatus. ¶ Charinus: qa charis gratia dicitur. ¶ Achantio. quia acanthos spina dicitur: quasi spinosus: asper enim sermone inducitur. ¶ Lysimachus: quia lysis solutio: & mache pugna quia certamen dissoluit. ¶ Eutychus. quia eu significat bona: & tyche fortunam. eutychus ergo fortunatus. quia ei omnia succedunt ex sententia. ¶ Pasicompsa. quia pasa dicitur omnis: & compsores artificiosissimus: & cõpseuome in fero me subnixe. iactat enim sese mulier artificio. ¶ Dorippa. quia dory dicitur lancea: & hippos equa: sicut & equus. quoniam maritũ iurgiis inaudit quasi lancea: q̃q̃ legimus: apud græcos. δωρίππην μητηρ των οινοτροπων ονομαστικε δια το υπο δηλοτων συζηγ. αφθεισαν απο θεραπης δοηχαι δυιω τω ιερει του ηλιου ... αυτη ιππου δωρον. Syra. autem anus: quia e syria.

SARA CENVS VALLA.

m Issus adolescens: Charinus. ¶ A suo pr̄e Demiphōe. ¶ Seru⁹: Acāthio. ¶ Vicino. ¶ Lysimacho. ¶ Vxor Dorippa. ¶ Cōputat: Imputat: & ꝓbro dat. ¶ Sodalis: Eutychus. ¶ Retrahit. Retro trahit: & reuocat. Issus mercatum a suo adolescens patre. mercatum supinum est: idest ad mercimonia tractāda Charinus a demiphone. ¶ Scita forma: speciosa: & perinde conspicua: nam quæ pulchra sciuntur: sicut fœda negliguntur: ¶ Mulierem. pasicompsa;. ¶ Vidit senex. demipho. ¶ Confingit seruus. Acanthio. ¶ Emptā matri pedissequam. quæ matre sequeretur. pedissequus enim: & pedissequa a sequendis pedibus dicti.

Pedissequa unde dicta

¶ Amat senex hac. Demipho pasicō psam. ¶ Tradit uicino. lysimacho. ¶ Computat uxor: imputat dorypa. ergo computo etiam in significatione imputādi est. ¶ Obduxisse scortum: aduersum se ductam meretricē. ¶ Retrahit sodalis. retinet eutych⁹.

SARA CENVS

Ercatu;. Aliud subdit argumentum: cu; in priori nomen fecerit comœdiæ more suo. ¶ Militis hospitis. Ad cuius hospitium charinus diuerterat ¶ Seruus. s. acanthio: subaudi simulat. ¶ Perspiciens: Fauens: obtemperans: operam dans. ¶ Natus ut suo. s. amico: & sodali pariter traderetur: orabat. ¶ Hic. s. Charinus subdiderat filiū uicini. s. eutycū lysimachi filiū. ¶ Pater uicinus. Idē lysimachus. ¶ Insimulat: cōuiciatur. exprobrat. ¶ Protellat: Longe propellit: & abigit. ¶ Mercator: Ipse charinus a quo comœdia asciuit nomen. ¶ Expers. Rectius: & uerius expes. i. sine spe. ¶ Destinat. Instituit. ¶ Qui patrē illius orat. s. eutycus ip̄etrat a Demiphone sodalis patre: ut suo filio puellam concedat: sed hos postremos duos uersiculos hoc modo legendos autumo: orat eam suo patre nato: ut cederet abentem cum lenone ꝑfido: est enim ordo uerborum una cum sensu qui. s. eutychus orat patrem illius. s. Demiphonem charini patrem: cū patre suo lenone perfido. i. lysimacho: quem lenonē perfidū appellat. Quia Demiphoni mercatus puellā fuerat: & ueluti leno suam præstiterat operā ut cederet pro concederet nota eā abētē. s. puella;: difficilis aliquāto uerborū ordo sensus difficultatē afferebat.

VALLA

Ercatum a se filiu; extrudit pater. Charinu; emittit demipho. ¶ Is. Charinus. ¶ Peregre: nēpe rhodi. ¶ Ancillam hospitis. pasicōpsam Pater aduolat. Demipho celerrime nauim conscendit. ¶ Ancillam deperit. pasicompsa; ardentissime amat. ¶ Seruus: acantio. ¶ Ab adolescēte. charino. ¶ Sibi perspiciens: suę uoluptati consules. ¶ Vt amico suo ueniret. i. daretur uenum. ¶ Natū orabat. cum eutycho præcibus contendebat charinus. ¶ Vicini pater. eutychi lysimachus. ¶ Præmercatur ancillam senex: ante quemq̄ alium mercatur pasicōpsam lysimachus. ¶ Coniunx illius: doryppa lysimachi. ¶ Scortū isimulat: falso criminat̄ concubinam lysimachi. ¶ Protellat uiꝝ. ꝑturbat maritū. Noni. ꝑtellar̄ inqt est ꝑcutere: ꝑturbare. Terē. in phor. ne te iratus suis sęquis dictis ꝑtelet: sisenna romāos ipetu suo ꝑtellāt: plecti ꝑsecunt̄. ꝑtellare adiuuare. ꝑtelare ēt excludere. ¶ Mercator. Charinus. ¶ Exps. pasicōpsa priuatus. ¶ Fugere destinat. patria; relinq̄re deliberat. ¶ Prohibet̄ a sodale. eutycho. ¶ Qui patrem.

Protellare quid sit

M. ACCII PLAVTI MERCATOR.

ARGVMENTVM.

Issus mercatum adolescens ab suo patre
Emit, atq; portat scita forma mulierem.
Requirit quæsit, postq̄ eam uidit, senex.
Confingit seruos emptam matri pedisequā.
Amat senex hanc, seq; assimlans uendere,
Tradit uicino, illum, computat uxor domū
Obduxisse sibi scortū, tum charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postq̄ amicam inuenit.

ALIVD ARGVMENTVM.

Ercatum a se dum filium extrudit patet,
Is peregre militis redimit ancillam hospitis.
Amore captus, ut uexit, naui exilit.
Pater aduolat, uisam ancillam deperit.
Quoius sit percontatur, seruos pedisequam
Ab adolescente ait matri emptam ipsius.
Senex sibi prospiciens, ut amico suo
Veniret, natum orabat, natus, ut suo.
Hic filium subdiderat uicini, pater
Vicinum, præmercatur ancillam senex.
Eam domi deprænsam coniunx illius
Vicini scortum insimulat, protelat uirum.
MERCATOR expers patria fugere destinat.
Prohibetur a sodale, qui patrem illius
Orat, suo cum patre, nato ut crederet

patrē.demiphonem.⸿Cum suo patre.lysimacho.⸿Nato: ut cederet.Charino relinqueret.

⸿DVM ascibendum fuit ex codi.antiq3: & metri neces.& sniæ cōgruitate.Hic filiū subdiderat uicini pr uicinū: ita scribi debet uerba:hoc sensu:hic charinus subdiderat eutychū filiū uicini:pr āt demipho subdiderat lysimachū uicinū:& ita hnt codices ueteres:& snia cōstat:nec scribēdū est:pri:ut corrigit Pius puertēs totū itelle:neq3. Vicin⁹ nā uicin⁹ n pmercat⁹ ē puellā:s3 senex dēipho pr charini q postea illā adduxit idomū uicini.⸿Protelarē pcuterē:ut No.ait.

VGOLETVS ET GRAPA.

PRIMVS ACTVS.

Charinus.

Duas res simul nunc agere decretust mihi.
Et argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio,ut alios in comœdiis
Amanteis uidi facere,qui aut nocti,aut diei,
Aut soli,aut lunæ miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanis querimoniis.
Non tanti facere quid uelint,aut quid non uelint.
Vobis narrabo potius nunc miserias meas.
Græce hæc uocatur,emporos Philemonis.
Eadem latine,mercator Marci Accii.
Pater ad mercatum hinc me meus misit Rhodum.
Biennium iam factum est,postq̄ abii domo.
Occœpi amare forma eximia mulierem.
Sed eam,ut sim implicitus dicam,si opera est auribus,
Atq3 ad uortendum huc animum adest benignitas.
Et hoc parum esse more maiorum institi.
Per me pcontatus sum,sineq3 indice aliquo,
Nam amorem hæc cuncta uitia sectari solent.
Cura,ægritudo,dolor,nimiaq3 elegantia.
Hæc non illum modo qui amat,sed quenq3 attigit,
Magno atq3 solido mulctat infortunio.
Nec pol profecto quisq̄ sine grandi malo,
Præq̄ res patitur studet elegantiæ.
Sed amori accedunt etiam ultra hæc,quæ diximus.
Insomnia,ærumna,error,& terror,& fuga.
Ineptia,stultitiaq3 adeo,& temeritas.
Incogitantia,excors immodestia,

SARACENVS.

Duas res. Docet hoc plogo fabulā grçcā philemonis a Plau.factā fuisse latinā: ut ēt alias cōplures latinas fecit Asinariā:cassinā:trinūmū: quā piter a philomene scriptū & a se in latinū cōuersam fatet: ueteres si qdē fabulæ:ut ipse alibi inqt: auidius spectabātq̄ nouæ q̄ pdibāt comœdię.⸿Emporus.Mercator uñ emporiū forū mercatoriū.⸿Martici.Vel nomē ē recitatoris comœdiæ: dicunt martici hoies mala3 magna3:atq3 oribus late patētibus:uel martici forte p marci actii de se locutus dixit.nam Plau.primū Mar.actiꝰ dictus ē:q a pedū plaicie plot⁹:postrēo ꝑla.⸿Opa ē auri.ut s.itēti sitis.⸿Elegātia.Pro splēdor:& nitor pōit:elegātia qnq3:uitio dat:uid Noni.⸿Solido.Permanēti:& diutius hoie3 afflictāti.⸿Insōnia.Vigilia:& sœ.gñe pferē:nā q amoribꝰ cruciant nullā fere qetē recipiūt.⸿Aerūna.Labor.⸿Error.Tā ad aīū3 q̄ ad corpus pōt referri.⸿Stultitia.Imprudentia.⸿Excors:Sine corde:& sapia:nā pcipuā i corde aīa sedē hēt:ide cordatum hominem sapientem dicimus.

Martici q dicantur

VALLA.

Duas res simul nūc agere decretūst mihi.Charinus argumētū comœdiæ.& q̄ pr ipsi iniungeret: atq3 pscriberet narrat uerbosius:planiuiq3 q̄ ut pluribus uideat explicandū.⸿Decretūst mihi:cōstitui.⸿Hūanis q̄rimōiis.Lamētatiōibus:q ad hoies ptinent: & hoies crebris solēt usurpare sermonibus.⸿Græce hæ uocat emporus philemonis: Emporus dr mercator:uñ & emporiū locus mercaturæ idoneus.iō

Emporus quid sit

TI.L.nobilē emporiū ligurię ait geuā.philemon āt comicus: quo tpe Menāder uixit puerso eius tpis iudicio menandro:q tū uiuebat ppositus:ut snia populari uictus menāder soleret dicere philemoni:nō te pudet cū me uincis.⸿Cum itaq3 is pluuia iterruptā comediā uellet absoluere die destinata:q̄ erat absoluēda cū magna ppli expectatione diu cōmoratū fuisset iteri:& ut inqt Apuleius.in dies ire neq3 philemon ad cōdictū ueire.Quidā tarditatē poetæ murmurari plures defendere:sed ubi diutius æquo sedet:nec philemon uspiā cōparet missi ex prōptioribꝰ:q acciperēt.atq3 eū in suo sibi lectulo mortuū offendūt:qūo illæ aīa ædita obriguerat iacebatq3 incūbēs thoro similis cogitāti adhuc manus uolumini iplexa ad os recto libro impssus.sed.n.iā aīæ uacuus libri oblitus:& auditori securus stertere paulisp:q itroierāt pculsi tā iopinatæ rei:tā formosæ mortis miraculo:deīde regressi ad pplm renūciauere philemonem poetā:q expectaret:q in theatro fictū argumētū finiret iā domi uerā fabulā cōsumasse.n.uero iā dixisse rebus humanis ualere:& plaudere:suis uero familiaribus dolere:& plāgere:hesternū illi ibrē lachrymas auspicasse comœdiam eius prius ad funebrē facē q̄ ad nuptialē uenisse.Mercator martici.Fe.martici cognominant hoies mala3 magnarū: atq3 oribus late patētibus.hic tñ uiri pprii nomē uī.⸿Opust auribus.opus est inqt audiētia.⸿Nimiaq3 elegātia.nimius nitor:splēdorq3 corporis.Solido mulctat ifortunio.Ingēti excruciat ifœlicitate.Præq̄ res patit.magis q̄ adsint facultates.⸿Studet elegantiæ.Nitori corporis.curam exhibet.⸿In somnia.pauca dormitio:ut sit hæc insōnia isōniæ.nam insomnia: quæ in somnis uidemus: nihil ad hunc locu3.⸿Aerumna.quia amans multum sese excruciat.⸿Error.allucinatio.In cogitantia.quia præceps omnia agit.⸿Excors:insipiens.

Martici q dicantur

⸿SED eā simplicitus dicā:si opa est auribus:ita scribi debet uersus totus ex ueteribus codicibus metri necessitate:& recta snia:& nō iā:ut simplr dicā: opa ē auribus:ut Pius comētator isulsus legit cōtra metri rōnē:cui pes unus deficeret:cōtraq3 sniam:q pio sibis eēt isulsissima.& simplicitus p simplr positū est:ut Noñ.asserit hūc uersū citans.⸿Atq3 ad uortēdū hunc aīum:& nō ut aīum:qđ qdē sine ullo itellu cōgruo eēt.⸿Per me pcōtatus sum: sineq3 idice aliquo:

VGOLFVS ET GRAPA.

uersum hunc ita scribi cēsuimus metri necessitate: & sniæ cōgruitate: q̄ est hæc: pcōtatus sum: & allocutus eā mulierē per me ipsum: & sine aliquo idice: uel medio: nā: ut isra dicet: quū nocte secū egisset iussu hospitis: adeo placuit: ut po stridie hospitē rogauerit: ut sibi eā uenderet: nā quod legit Pius iterpres: & cōmentatur. Sic q; iudex illico. i. expertus dico: nihil habet salis & contra metricam rōnem est: septē. n. pedibus cōstaret uersus: quū sex tantum debeantur.

SARACENVS

¶ PETVlantia. Improbitas: & petulantia lasciuia.

Petulantia, cupiditas, & maleuolentia.
Inhæret etiam auiditas, uesidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & dispendium,
Multiloquium, pauciloquium, hoc ideo fit, quia
Quæ nihil attingunt ad rē, nec sumptus uidet,
Tum amator profert sæpe aduerso tempore.
Hoc pauciloquium rursum idcirco prædico,
Quia nullus unq̄ amator adeo callidus
Facundusq; in re insit sua, ut possit loqui.
Nunc uos mihi irasci ob multiloquium nō decet.
Eodē quo amorem Venus hāc mihi legauit diē,
Illuc reuerti certum, & conata eloquar.
Principio, atq; animus ephebis ætate exiit,
Atq; animus studio amotus pucrili est meus,
Amare ualide cœpi hic meretricem, illico
Res exulatum ad illam ab bat iam patris.
Leno importunus dominus eius mulieris
Vi summa quicquid poterat rapiebat domum.
Obiurgare pater ob hæc me noctes & dies.
Perfidiam, iniustitiam lenonum expromere.
Lacerari ualide suam rem, illius augerier,
Summo hoc clamore mussans interdum loqui.
Abnuere, negitare adeo me natum suum.
Conclamitare tota urbe, & prædicare
Omnes tenerent metuitanti credere.
Amorem multos illexisse in dispendium.
Intemperantem, non modestum, iniurium
Trahere, esurire me, quod quirem ab se domu,
Ratione pessuma, ea quæ ipsius optuma.
Omni q̄ modo, quo iuuenis ipse parserit,
Me rem uideret funditare, ac perdere.
Conuictum me tot annos iam sic pasceret.
Quod nisi non puderet, ne luberet uiuere.
Sese extemplo ex ephebis postq̄ excesserit,
Non ut ego amori, neq; desidiæ in ocio
Operam dedisse, neq; potestatem sibi
Fuisse, adeo arcte cohibitum se esse a patre.
Multopere in mundo rustico se exercitum.
Neq; nisi quinto quoq; anno posse tum uisere
Vrbē, atq; extemplo inde, ut spectauisset populū,
Rus rursum confestim exigi solitum a patre.
Ibi multo primum sese familiarium
Laborauisse, quom hæc pater sibi diceret.
Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis.
Tibi deniq; iste lætitiam pariet ob ex.
Postq̄ recessit uita patrio corpore
Agrum se uendidisse, atq; ea pecunia

¶ Aduerso tpe. Nō congruo: loq. n. qsq; debet cū adest & loci: & tpis opportunitas: nō icassū uerba pfundere. ¶ Insit. Incipit: & tāgit hoc loco amātiū cōsuetudinē: q dū absunt ab eoꝝ amasiis: multa locunt ex nimio desiderio: ac spe: cū āt i cōspectū illaꝝ uenīūt: obmutescūt qd ex aīi pturbatiōe cōtigit. ¶ Ephebis. Ex ea. s. ætate: q̄ pube primū emisi. ¶ Res. sub cuius imperio mulier erat: qd ipe scquēti delarat uersiculo. Vi sūma qcq; poterat rapiebat domū: lectio uerior ē. ui sūma qcqd poterā rapiebā domo: ut d se ipso potius loq̄ uideat̄ q̄ de leone id qd subseqntia magis idicāt. ¶ Obiurgare. Pro obiurgabat: ita exprimere pro exprimebat. ¶ Mussat imus. l; iter se differre dixerius Noni. autor. ¶ Abnuer negitare. Pro abnuebat & negitabat. i. refellebat. Minitāti amorē. Aliq̄ hoc loco forte desunt: q̄ sensu; integrū faciant: uel sua nos orone ueluti quodā fulmine Plau. deterreř uidet̄. ita. n. iter dū qdā uut uerboꝝ abductio ne ex āti qtatis maiestate: ut solicitū lectorē i ambiguo dereliqt: ut i seqntib⁹ paucul' difficul l; ītueri: qb⁹ nec ui sum ē addere: nec dmutare: s; tm̄ legētes monere. ¶ Sese extēplo. Verba sūt pris a filio mēorata. ¶ Multepe imūdo rusticos exercitū. Concisa rursus: & pn̄ mutila orone utit̄ Pla. seruata nihilomin⁹ peculiari: & ppria dicēdi maiestate ita ut nos in penitissimos sensus iducere ibiq; deserere uideat̄: sed ne mēda sit i codice: hūc aliogn recōditū itell; ex his uerbis possumus elicer: ac si illud dixisset: ip; nulla uoluisse p̄rem suū desidia torpescere: s; sibi sp paratū eē negociis: uel ad agros lēdocos: ut ruris colonos solicitādos: nā ut in asina. & alibi tāq; peculiari: & suo sæpe utit̄ uerbo illo: imūdo: p eo qd ē patū eē. uel si l; codicē emēdare: & sensū planiorē facere: legas. multopē i modū rustici exercitū: & exercitū p exercitatū: & hitū: ac dfatigatū itellige. ¶ Primū fa. Denotat eē assuefaciēdos filios i laboribus: neq; illo rū a reliqs domus familiaribus rōne; hn̄dā. Sibi. s. p̄ri meo. ¶ Tibi aras tibi occas. hoc dixit: ut filiū ad labores aiaret: cū eēnt oīa in suam utilitatē cessura: occare

Plautina dignitas

Occare qd & unde

ita & occator ab occidēdo dr̄: q grādes terræ cedat globos: ut placet Fest. ut ut Ser. ab occœcatis seminibus ut occatio q̄si occœcatio. ¶ Iste pariet lęti. hēs. Quid illd hēs bōis afferat: n̄ uideo: nisi qs uellet ita iterptari: istd. n qa hēs: piet tibi lætitiā: s; legēdū eēt istud: nō iste: s; ut sensus fiat lucidior: legerē labor. ¶ Me idē diceret: Me talē futuꝝ asseuerabat. ¶ Naui gerariā: A gerēdo ut onerariā. Noni. tn̄ nō gerariā: s; circeꝝ Pla. dixisse author ē. Circeus ē nauis asiana per grādis. ¶ Munē. Apud ueteres munes dicebant: ut meminit idē No. nō a largitiōe: q̄ ignota erat: s; cōsentiētes ad ea: q̄ amici uellēt: ide mūia dcā sūt offā: obsequia: dbita. ut iqt acrō.

VALLA

¶ ADuerso tpe: q̄ ei aduersa sunt. ¶ Aius eph. ætate exiit. epheb⁹ dr̄ puber latie. hic & h̄ ephebis: & h̄ ephebe fit. ut dicat̄ aius ephebis: ut sit sensus: cū exui puerīciā: & idui ephebiā. ¶ Rex. e. abibat. regē uocat lēonē: q eā regeret mulierē: q̄ ab ipso adamabat̄. ¶ Rapiebā domo. subaudi mea: ut dferre ad meretricē. ¶ Obiurgare pr̄: p obiurgabat. ¶ Exprimer: p exprīebat. ¶ Mussat loq. abigit dr̄e. ¶ Abnuere negitare p abnuebat ne gitabat: figura metalasis poetis & istoricis frequens. ¶ Vt pdicare. subaudi ipm mihi. ¶ Oēs tenerēt. cūcti itelligerēt. ¶ Minitari amorē: subaudi aiebat. ¶ Multos

Nauim metretas quæ trecentas tolleret,
Parasse, atq; ea sese cis uectatum undiq;.
Adeo dum quæstum haberet, peperisset bona.
Me idem decere si, ut deceret me, forem.
Ego me ubi inuisum meo patri esse intellego,
Atq; odiosum, quod ei placeret æquom fuit.
Amens amansq;, ut ut animum offirmo meum,
Dico esse iturum me mercatum, si uelit.
Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mihi, atq; ingeniū adlaudat meū.
Sed mea promissa non neglexit persequi.
Aedificat nauim gerariam, & merces emit.
Parata naui imponit, præterea mihi
Talentum argenti ipse adnumerat sua manu.
Seruom una mittit, qui olim a puero paruolo
Mihi pædagogus fuerat, quasi uti mihi foret
Custos, hisceq; confestim nauim soluimus.
Rhodum uenimus, ubi quas merces uexeram
Omnes, ut uolui, uendidi ex sententia.
Lucrum ingens facio, præterq; mihi meus pater
Dedit, æstimatas merces, ita peculium,
Conficio grande, sed dum in portu ibi ambulo,
Hospes me quidam agnouit, ad cœnam uocat.
Venio, decumbo, acceptus hilare atq; ampliter.
Discubitum noctu ut imus, ecce ad me aduenit
Mulier, qua mulier alia nulla est pulchrior.
Ea nocte mecum illa hospitis iussu fuit.
Vosmet uidete, q̄ mihi ualde placuerit.
Postridie hospitem adeo, oro ut uendat mihi.
Dico eius pro meritis gratū me, & munem fore.
Quid uerbis op⁹ ē, mihi dedit, atq; aduexi heri.
Eam me aduexisse nolo rescifcat pater.
Modo eam reliqui ad portū in naui, & seruolū.
Sed quid currentē seruom a portu conspicor?
Quem naui abire uetui, timeoq quid fiet.

tos illexit.i.blande attraxit subaudi amor. In dispendium.in dānum. Intēperantem. subaudi esse aiebat amorem. Iniurium.contumelia: & iniuria afficientē. Esurire.i famē pducere. Rōne pessima.subaudi mea. Eaq; ipsius.subaudi pris rōne. Inde uenisse pserit.ex amore inqt uenisse mores disseminat. Arcte cohibitū. Anguste astrictū. In modū ru.exerci.se inqt aiebat a prē suo exercitatū ad qcūq; uilissima: ut si ex filii fortuna ad meliorē peruenisset maiorē fructū ide cōciperet. Quinto anno quoq;. singulis qntis annis nō citius urbē iuisere. Cōfesti exigi soli.subito ab urbe ad rura emitti cōsuetū. Ibi mul.pri.se fami.laborauisse. Ad labores sustinēdos pcūctis familiaribus accessisse. Tibi occassis.occatiōiinseruis.ut.n.occo occas ita & occasso dixerunt ueteres. Quid sit occare: & uñ dcm̄ in captiuis abūde signatū. Iste pariet lætitiā obex.hic inqt labor: q tuæ uoluptati nr̄ obiici: atq; obsistere ad postremū tibi lætitiā cōparabit. Agrum se uēdidisse. subaudi aiebat. Metretasq; trecē.tolleret. metreta a mēsura nomē hēt.metron.n.mensura.Iuue. Hic tignū capiti incutit ille metretā. Metretam inqt Iunius Bassus duo bati cōplēt nēpe sextarii cētū. Adeo dum qstū hēret. Tādiu hoc fecisse q̄diu lucrum facere potuit. Aium offirmo meū.me patris cōfirmo sniæ. Dū illi obseqr. Dū pri meo obtēperē. Nauim gerariā.i.ad onera subuectāda. gerariā tn̄: uel ut alii legunt cercurū. Pedagogus fuerat.i.custos.uel si uerbū uerbo reddere uolumus: puerū agēs. Vēdidi ex snia. nō secus q̄ uolebā. Lucrū ig. fa. sbaudi a me. Præterq̄ mihi me⁹ pr̄ dedit estiatas merces. Quāti iqt estiauerit mihi pr̄ me⁹ merces: nō mō illas tāti uēdidi: sed supra eā estiationē āplū feci lucrū. Ita pe.cō. grā.igētē mihi cōgregaui pecūiā.a pecudib⁹ nāq; tā pecūia q̄ peculiū dcm̄. Nā qa ueteres redit⁹ oēs aut ex agris aut ex pecorib⁹ cōgerebāt: ide locupletes. & q̄ dixius peculiū: ut Vlpi.iqt dcm̄ ē: q̄si pusilla pecūia siue pt̄imoiū pusillū peculiū. Tubero ita diffinit: ut Cel.li.vi.digest. refertq; su⁹ dn̄i pmissu sepatū a rōnib⁹ dn̄icis h̄; deducto ide si qd dn̄o dbet: uelut qdā alii peculiū ex eo cōsistit: q; psimōia sua qs pauit: uł offō meruerit a quol; sibi dōari peculiū crescit: ac dcrescit & morit̄: & iō elegāter Papyri. Frōto dicebat: peculiū eē sile hōi: si id acqsiuit suus qd dn̄s nece n̄ h; pstar̄: id eē peculiū dicit. Si uero tunicas: aut aliqd sile qd ei dn̄s hēat pstare: n̄ eē peculiū. Ita igr̄ nasci peculiū crescē cū auctū fuerit dcrescē sui uicarii moriut̄: mori cū dēptū sit: a pecuniis aūt peculiū dictū.

Discubitum noctu ut imus: In diuersa loca cubitum. Et munē fore. Municas inqt Fes. pro cōitas dicebāt: ergo et ita munē: ut nunc imunē. nā inde fit: & munio: & munimentū. Naui abire uetui. prohibui: ne relinqret nauē. ¶ PROfert sępe aduerso tpe legēdū ē: & n̄ pferri: s; n̄ pfert se.i.iactat: & exagitat: ueluti i mari undabūdo nauta: ut Pi⁹ isulse ait: imo pfert.i.pecuniā: & rē abiicit: dū puellā dmereri cupit: nā se i ūsu ipo n̄ legit: nec sniæ ogruit. Facūdusq; i reisit sua ex codi. ātiqs: & recto sniæ ordie: n̄ i rē isit suā: ut Pi⁹ cōmētat̄: nulla sēsus rōne hita & p ignorātia isit: p loqr̄ exponēs. Obiurgar̄ pr̄ ob h̄ me noctes & dies scribēdū ē. n̄ rōni metricę: & sniç cōcinitate obseq uelis: nō ut Pi⁹ dlirus: & amēs cōmētat̄: hic.i.i h̄ oflictu: lēoniā artē execrabar: narrat.n.qs obiurgatiōes a prē recipet noctes & dies: & addit ifra. Sūmo h̄ clamor̄: i me.s.dicebat. mussās uero: & submissior̄ uoce: iter dū id addebat: se abnuer̄: & negare: me natū suū: &c. Oēs tenerēt mutuitāti credē: ita scribēdus uersus ē ex cod. ātiqs recta lege carmis: & sniç cōgruitate: n̄ sēsu: clamitabat tota urbe pr̄: & pdicabat oibus: ut tenerēt.i. abstinerēt credē pecuniā mihi mutuitāti.i.q hic ide pecuniā mutuo sumebā: iuxta illud i pseudolo. Ne qsq; credat nūmū iā edicā oibus: nec legēdū ē tenerēt: ut corrigit Pius otra sēsū ipm rectū. cōtra oium codicū lectionē: & demū cōtra metricā rōnē: uersus.n.nullo mō cōstabit: si tenerēt scribas. Minitāti: āt: qd & pius isanissimus scribit: nullo mō i eo uersu cōsistē pt. Amorē multos illexisse: scribēdū ē metri necessitate: & sniç cōcinitate: nec legi pt: amatorē: ut pius excors: & delirus legēdū cēset. Tibi occas: n̄ occassis: metri rō scribi iubet: qd qdē Pi⁹ nō uidit cōmētator legēs occassis. Atq; ea sese cis uectatū: scribēdū potius ē: si rectā sniç cōcinitatē seqmur: q̄ iuxta Pii iterptis correctionē: atq; ea sp cisuectatū. Peperisset bōa: rō carminis: & sniç cōcinitas exigūt scribi: & n̄ pepisse: ut pius legit semisōn⁹. Atq; odiosū: qd ei placet ęquū fuit: ita scribēdus ē ūsus: ex pua mutatiōe lrārū ātiquoꝝ codicū: & sniæ cōgruitate: & recta metri cōcinitate: ne ut Pius cōmentator religt: uno pede mutilus cadat. Mihi dedit: atq; aduexi heri: ita scribēdū ē ut metricæ necessitati satisfactū sit:

Occaso qd

Pecunia unde dicta

Municas quid sit

VGOLETUS ET GRAPA.

non autem pro mihi ſcribendum eſt:abſq̨ uerbo dedit:nec mutanda dictio mihi: q̃ utiq̨ in oibus eſt codicibus:ut Pius arrogãter corrigit:& indocte.

SARACENVS.

EX ſummis opib⁹.Inducit̃ poſt ꝓlogũ ſeru⁹ acãthio e naui citũ curſum capeſſens charino nũciaturus puellã:quã adduxerat uiſam fuiſſe a demiphone pr̃e.Dũ igit̃ in uia eſt:dicit ſe oi conatu uelle charino opitulari:ne mulierem amittat ſuã.¶ Hęc diſciplina.Hic mos:& cõſuetudo.Quã đteſtat̃ hoies.ſ.de uia nõ decedere:cũ quis negocioſus feſtinet.¶ Haud dignũ hẽt.ꝓ nõ dignat̃.¶ Seditionẽ facit liẽ.Nã maximũ impedimẽtũ affert curſorib⁹: de liene i Cur.dcm̃ eſt abũde:aliiſq̨ uiſcerib⁹.¶ Animã uer.i.reſpirat̃:& anhelitũ trahet̃.¶ Cẽſi ẽ:Ita legẽdũ ẽ: ut duo uerba nõ unũ ſint:nihil ergo tibi cẽſi eſt.i.de te ipſo nullã.exiſtimationẽ:& curã hẽs.cũ nullã deuites laſſitudinẽ & laborẽ.¶ Laciniã.q̃ ps dr̃ ueſtimẽti.¶ Balineæ.q̃ & balneæ: & balnea.¶ Aſſulas facere foribus.i.fores pulſando frãgere:& in minutas ptes redigere:uñ dcm̃ ẽ aſſulati.i.minutatim.¶ Ramices.Pulmões iterp̃tatus eſt No.id qđ forte opinatus ẽ ex uerbis ſequẽtibus iã dudũ ſputo ſanguinẽ:ramices nõ ſunt pulmões: ſed ramex hernia dr̃ lʒ ſub herniæ nomie multas morboꝝ ſpẽs itelligamus:ut morbi ſunt:quos græci uocãt enterocelæ:& epiplocelę hydrocelę:ramex aũt ſingularis ſit moribus:quẽ cirſocelẽ appellãt:licet Pli.ramicẽ dixerit enterocelã:ſunt.n.iſta morboꝝ gña q̃ in pudibũdis circa teſticulos oriuntur: ſenſus ãt Pla.ẽ tua cã rupi ramices q̃ſi qđ ex nimia curſura ruptura fcã ſit & deſcẽſus inteſtinoꝝ:in teſticuloꝝ thecã:qđ ſæpe cõtigit his:q uel ictu aliquo:uel grauiori põdere grauãt̃:hi.n.a græcis.κηλητα:a nr̃is ramicoſi:& hernioſi.q uero diligẽti⁹ hęc oia pq̃rere maluerit:legat Celſ.Cor.i.vii.iãdudũ ſputo ſanguinẽ.In aliis codicib⁹ & apđ No.legit̃:atrũ dũ ſputo ſaguinẽ.

Ramex qd ſit

Acanthio. Charinus.

EX ſummis opibus uiribuſq̨ uſq̨ experire,nitere,
Herus ut minor opera tua ſeruetur,agedũ a canthio
Abige abſte laſſitudinem,caue pigriciæ præuortier.
Simul enicat me ſpiritus,uix ſuffero hercle anhelitum.
Simul autem pleniſſume eos qui aduorſum te eunt,aſpellito,
Detrude,deturba in uiam,nam hæc diſciplina hic peſſuma eſt.
Currenti atq̨ properãti haud quiſpiã dignũ habet decedere.
Ita tres ſimul tibi res agendæ ſunt,quando unam occœperis,
Et currendum eſt,& pugnandũ eſt,& ante ẽt iurgandũ in uia.
Ch.Quid id eſt,ꝙ ille tam expedite exquirit curſurã ſibi?
Cura eſt negoci quid ſit,aut quid nuntiet.ac.nugas ago.
Quam maxume reſiſto,tam res in periculo uortitur.
Ch.Mali neſcio quid nũtiat.ac.genua hunc curſorẽ deſerunt.
Perii,ſeditionem facit lien.occupat præcordia.
Perii,animam nequeo uortere.ch.nimis nihil tibi cenſiem.
At tu ædepol ſume laciniam,atq̨ abſterge ſudorem tibi.
Ac.Nunq̃ ædepol omnes balneæ mihi hãc laſſitudinẽ eximẽt.
Domin an foris dicã eſſe herũ charinum?ch.ego animi pẽdeo.
Quid illud ſit negoci lubet ſcire me,ex hoc ut ſim cert⁹ metu.
Ac.at etiam aſſiſto,at etiam ceſſo foribus facere his aſſulas?
Aperite hoc aliquis,ubi charinus herus,domi ne eſt,an foris?
Num quiſq̃ adire ad hoſtiũ dignum arbitrat̃?ch.ecce me
Acãthio quẽ quæris.ac.nuſq̃ ẽ diſciplina ignauior. (negoci?
Ch.Quæ te male res agitãt?Ac.multæ here te atq̨ me.ch.qd ẽ
Ac.Perimus.ch.pricipiũ inimicis dato.ac.at tibi ſortito id ob-
Ch.Loquere id negocii qd ẽ.ac.placide uolo acqeſcere.(tigit.
Tua cauſa rupi ramices,iamdudum ſputo ſanguinem.

VALLA.

EX ſũmis opib⁹.acãthio carinũ currẽs addit:cõmõetq̨:ut demipho charini pr̃ nauẽ igreſſus mulierẽ paſſi cõpſã abduxit:itaq̨ & ipſi charino igẽtẽ curã:ſolicitudinẽq̨ iuexit.¶ Herus mior charinũ ducit.¶ Caue pigritię p̃uerti.caue:ne a pigritia p̃ueniaris.¶ Aſpellito abſte:ſeorſũ pellito.¶ Iurgãdũ:cõtumeliis inſtãdũ.¶ Cura ẽ.igerit curã mihi qd ſit negocii.¶ Reſiſto.i.cõmoror.¶ Seditionẽ fa.liẽ.corpe năq̨ laborãtib⁹:ſiue currẽtib⁹:ſiue nitẽtib⁹ qcq̃ ſplẽ dolet:& ide lienoſi:q a gręcis ſplenici:ſeditio i ciuitate dr̃ cũ ptes diuerſę inter ſe cõtẽdũt.ſeditio dicta q̃ſi ſeorſum itio d hiatus cã iterpoſito ut in redoleo:redhibeo:& ſilib⁹:ſeditionẽ ergo facit.liẽ ingt nõ cõuenit cũ cęteris iteſtinis: qa hoc dolet cætera nõ dolẽt.¶ Occupat p̃cor.occupat diaphragma qđ latine ſæptũ trãſuerſũ dicimus:itra qđ p̃cordia cõcludunt̃.¶ Sume tibi laci.Imã ueſtimẽti ptẽ:ut diximus i aſinaria.¶ Ai pãdo.ſum aio ſũſpẽſus:hæſito:addubito.¶ Forib⁹ facere his aſſulas.aſſis:uel aſſer aſſeris.hic aſſulas fecit.Senſus ẽ.ceſſo fores diffrigere i aſſulas.¶ Tibi ſortito.i.ꝑ ſortẽ euẽit tibi.¶ Tua cã rupi ramices.No.ramices dñr pulmões.uel hernia.Plau.i mer.Tui cã &c.Columella ãt i ramo ramicẽ fecit ingens.¶ Deide ꝑ trãſuerſa laterũ cauęq̨ trãſmittũt ramicęs:q exit⁹ ferarũ obſerẽt.Iuue.ãt:Iacet exiguũ cũ ramice neru⁹ ingt.Cũ de Venere loqt̃:ad pudibũda igr̃ ramex ptiet:qđ oñdit celſus.Nã ubi đ teſticul' loqt̃ iqens oſcheõ gręci.Scrotõ nr̃i uocãt:iſq̨ ab ima pte mediis tunicis leuit̃ inex⁹ ẽ a ſupior̃ tm̃ circũdat⁹ ẽ.ſub h̃ igr̃ plura uitia eẽ ɔſueuerũt:q̃ mõ ruptis tũicis:q̃s ab iguinib⁹ icipe ꝑpoſui:mõ his itegris fiũt aliq̃to poſt.At ſi iqt ſub media tunica ẽ itẽtũ ſcrotũ magis ſe attollit:adeo ut ſupior coles ſub tumor̃ eo đliteſcat:p̃ter hęc ęq̃ itegris tunicis ramex inaſcit̃ cyrſocelẽ gręci appellãt:& mox de ramicis curatiõe ramex ãt iqt:ſi ſup ip̃m ſcrotũ ẽ:adurẽd⁹ ẽ tẽuib⁹:& acutis ferramẽtis:ide ſtati.At ubi ſupra tertiã tunicã ramex iſſedit mediã excidi nec̃e ẽ.his itaq̨ appet:ramicẽ ad pulmões nihil attinẽ:ſʒ ad ptes uẽtris iſimas & uenã aliq̃ obleſã eẽ.

Lienoſi q dicantur

Ramices q dicantur

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ PREuertier:legẽdũ ẽ ex codicib⁹ antiq̃s:& nõ p̃uerteris:ut in aliqbus ſcriptũ erat cõtra ſniæ cõgruitatẽ.¶ Partes circa teſticulos:ut Merulæ uerbis utar: infeſtãt hæc morboꝝ genera.Enterocele:quæ latine herma.Hydrocele:ſiue hygrocele:cui morbo latini nomẽ nõ habẽt.Rirſole:quẽ noſtri Ramicẽ:Sarcocele: qđ nomẽ latinus nõ habet.Bubonecele:quo itẽ nomine latinus caret.De Ramice Iuuenal ſatyr.x.Iacet exãguis cũ ramice neruus.

Enterocelę q̃ dicantur

¶ REſinã.

Ch.Resinam ex melle ægyptiam uorato,saluom feceris.
Ac.At ædepol tu calidã picem,bibito,ægritudo abscesserit.
Ch.Hominem pol iracundiorem,q̃ te noui neminem.
Ac.at ego pol maledicentiorem,q̃ te noui neminem.
Ch.Sin ego saluti quod tibi esse censeo,id consuadeo.
Ac.Apage istius modi salutem,cum cruciatu,quæ aduenit.
Ch.Dic mihi an bõi qd usq̃ ẽ?quo qsq̃ uti possit sine oi malo?
Aut ne laborẽ capias cum illo uti uoles?Ac.nescio ego istæc.
Philosophari nunquam didici,neq; scio,ego bonum,malum
Quo accedit,mihi dari haud d̃sidero.ch.cedo tuã mihi dextrã
Ægedum a canthio.ac.en dabitur,tene.Ch.uin mihi te obse-
quentem esse,an ne uis?
Ac.Opera licet experiri,qui me rupi currendo tua
Causa,ut quæ scirem,scire actutum tibi liceret.Ch.liberum
Caput tibi faciam paucos menseis.ac.palpo me percutis.
Ch.Ego ne ausim tibi usquã quicquam facinus falsum proloq?
Quin iam priusq̃ sim elocutus,scisse,mentiri uolo.
Ac.ah lassitudinẽ hercle uerba tua mihi addunt,enicas. (uolo.
Ch.Siccine mihi obsequens es?ac.qd uis faciã?ch.tu ne?id qd
Ac.Quid ẽ id igr̃ qd uis?ch.dicã.ac.dice?ch.at.n.placide uolo
Ac.an dormienteis spectatores metuis,ne e somno excites?
Ch.Væ tibi.ac.tibi equidẽ a portu apporto hoc.ch.quid fers?
dic mihi.ac.uim,metum,
Cruciatum,curam,iurgium,atq; inopiam.ch.perii,tu quidẽ
Thesaurũ huc apportauisti mali,nullus sũ.ac.imo es.Ch.scio,
Iam miserũ dices.ac.tu dixisti,ego taceo.ch.qd istuc est mali?
Ac.Ne rogites,maxumũ infortuniũ est.ch.obsecro dissolue iã
Me,nimis diu animi pẽdeo.ac.placide,multa exquirere etiam
Prius uolo,q̃ uapulem.ch.hercle uero uapulabis,nisi
Iam loquere,aut hic abis.ac.hoc sis uide,ut palpator nullus ẽ,
Quom occœpit,blãdior.ch.obsecro hercle,oroq; utistuc qd fiet
Actutum indices,quando quidem mihi supplicandum seruolo
Video meo.ac.tãdẽ indignus uideor?ch.imo dignus.ac.eqdẽ
Credidi.Ch.obsecro nũ nauis piit?Ac.salua est nauis,ne time.
Ch.Quid alia armamẽta?Ac.salua & sana sunt.Ch. quin igi-
tur tu ex pedis.
Quid id fiet,quod me per urbem currens quærebas modo.
Ac.Orationem ex ore tu quidem mihi eripis,tace.
Ch.taceo.Ac.credo,si boni,quid ad te nuntiem,instes acriter.
Qui nunc,malum quom est audiũdum flagitas me, ut eloquar.
Ch.Obsecro hercle te,istuc uti tu mihi malum facias palam.
Ac.Eloquar,qñ qdẽ me oras,tuus pater.Ch.quid meus pater?
Ac.Tuam amicam.Ch.quid eam?Ac.uidit.Ch.uidit eam pa-
ter?uæ misero mihi.
Hoc quod te interrogo responde.Ac.quin tu,si quid uis, roga.
Ch.Qui potuit eam uidere pater? Ac.oculis.Ch. quo pacto?
Ac.hiantibus.
Ch. Abi hinc directus a me,nugare in re capitali mea.
Ac.Qui(malũ)ego nugor,si tibi,quod me rogas,respõdeo.
Ch.certẽ uidit?ac.tã hercle certe,q̃ ego nũc te,ac tu me uides.

SARACENVS.

¶REsinã.Ex arboribus pluribus resina fluit:ut ex abiete pino terebintho:& aliis:melior quę ex terebitho:spissa nãq;:& leuissima:& odore gratissima est:ut tradit Theoph.in.ix. Isido.quoq; inquit.terebinthum arborem generare resinam:omniũ resinarum præstãtissimã. manat resina non solum ex arboribus:sed ex uirgultis:ut idẽ docet Isido.omnis autẽ resina utilis est in medicina.& ideo ponitur in nobilib⁹ antidotis:& unguentis tussi & ptysicis:melle addito medetur toracis:uicia compescit ex Dioscoride.¶ Aut ne laborẽ capias cum illo:ut uioles.Ex litterarũ positu arbitror illud uioles:quod mutilũ uerbũ est:& priores lr̃æ inuersæ sunt corrigendũ ẽẽ:& dicendũ:aut ne laborẽ capias cum illo:aut molestiam. ¶ Obesse sequentẽ.pro esse obsequẽtem.¶ Palpo pcutis.Blãdiris:adularis.¶ Qui iam priusq̃ sim elocutus scisse mentiri uolo:Ordo:qn prius uolo q̃ sim elocutus scisse mẽtiri.i.te pri⁹ sciuisse me mẽtiturũ.¶ Limbo. Naui piscatoria.¶ Cõtabescit.Liqscit:corrũpit:& quasi in tabẽ uertit.

VALLA. Resina duę species

¶REsinam ex melle ęgyptiam uorato saluum feceris.Rhesina a medicis multiplex describitur:de multis inq̃ stillans arboribus.Duæ tñ sunt species:arida una.humida altera appellata:& prorsus ois stõ facit:& sanguinis reiectioni.in primisq; probatur:quę a termintho arbore terminthina est appellata.ea plærisq; in locis nascitur in arabia:in iudæa:in syria:in cypro:in libya:ac in cycladibus insulis:q̃ alba pstantior uitri colorẽ habens:& non nihil cærulei.Secundum locũ obtinet post termẽthinam:q̃ schinina dr̃:inde q̃ pitynina:idest e pinu,pfluit:inde reliq̃ oẽs uim hñt moliẽdi:calefaciendi:diffundẽdi:& purgãdi:tussiq; cõueniunt:& pthysi per sese aut cum melle & ex thorace noxios educũt humores.urinam excitãt:aluumq; moliunt.Nõ ergo frustra inquit rhesinam ex melle uorato.¶ Calidam picẽ:qua gutture exuratur.¶ Philosophari nunq̃ didici.quoniã philosphia:quã Aristo.in metaphysicis sapientiam uocat.cũctis præest disciplinis:nõ modo metaphysicis cogitationibus:& mathematis demonstrationibus:& physiologicis indagationibus:experientiisq; medicinalibus:sed ad orationem & actionem humanam pertinentibus.¶ Mihi obsequentem. mihi obtemperantem.¶ Palpo percutis.Blanditor feris.palpare enim blãdiendo manu mulcere est.¶ Hiãtibus:diductis patẽtib⁹.hiare.n.api

Metaphisicę dignitas

Ch. Dic ubi eã uidit pater? Ac. ītus ibi intra naui, ut præ astitit
Et cum ea confabulatus est. Ch. perdidisti me pater, eho tu,
Eho tu quin cauisti ne ue eam uideret uerbero?
Scelefte, quin abstrudebas, ne conspiceret eam pater?
Ac. Quia enim negociosi eramus nos nostris negociis,
Armamentis componendis, & complicandis studuimus.
Dum aguntur hæc, lembo aduehitur tuus pater pauxillulo.
Neq; hominem quisq̃ conspicatust, donec in naui super
Ch. Nequicq̃ ego mare subterfugi sæuis tempestatibus.
At equidem iam me censebam esse in terra, atq; in tuto loco.
Verum me uideo nunc ad saxa ferri sæuis fluctibus.
Loquere porro quid sit actũ tum. ac. postq̃ ille aspexit mulierẽ,
Rogitare occœpit, quoius esset. Ch. quis respondit? ac. illico
Occurri, atq; interpello, dico matri te ancillam tuæ emisse illã.
Ch. Quid dixit? uisus tibi credere id? Ac. etiam rogas,
Sed eam scelestus subagitare occœpit. Ch. illam ne obsecro?
Ac. Mirum quin me subagitaret. ch. cor ædepol miserum meũ
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam tu indideris salẽ.
Perii. Ac. hem nunc istuc unum uerbum dixisti uerissumũ.
Ch. Stultitia istæc est, quid faciam cedo, nam nõ credet pater,
Si illam matri meæ me emisse dicam, post autẽ mihi
Scelus uidetur, me parenti proloqui mendacium.
Neq; ille credet, neq; credibile est forma eximia mulierem
Eam me emisse ancillã matri. Ac. non taces stultissime.
Ac credet hercle, nã credebat iam mihi. Ch. metuo miser,
Ne patrem prendat, ut sit gesta res, suspicio, hoc qđ te rogo,
Responde. Ac. qd rogas? Ch. nũ esse amicã suspicari uisus est.
Ac. nõ, sed credebat. ch. uæ mihi misero, null' sũ, sed qd ego hic
In lamentando pereo, ad nauim eo, sequere. Ac. si istac ibis,
Commodum obuiam uenies patri, postq̃ aspiciet te timidũ eẽ,
Atq; examinatũ, illico retinebit, rogitabit unde illã emeris.
Quanti emeris, timidũ tentabit te. ch. quin hac ibo potius.
Iam censes patrẽ abiisse a portu? Ac. quin præcurri hac gratia.
Ne te hic opprimeret imprudentẽ, atq; eiectaret. ch. optume.

re fereq; ad os attinet. hinc inhiare desiderare: quod facimus cum aliquid attentius audimus: aut spectamus. ¶ Hinc dierectus. subaudi abi in malam crucem. dierectus enim in diem erectus: & morti deputatus. ¶ Heo tu: heo tu. Exclamantis: & increpantis uox est: ideoq; adiuuandũ pronunciatione: & uultu. ¶ Armamentis complicandis: idest suo loco collocandis. Sunt autem armamenta naualia omnia instrumenta: & armamentarium: ubi ea collocantur. ¶ Lembo: idest nauicula piscatoria No. interpretatione hunc citando locum. ¶ Donec in naui super. per eclypsim dictũ est. deest enim fuit. ¶ Interpello. loquentẽ interrũpo. ¶ Guttatim contabescit. colliquescit. ac distillat. En. in hecuba. Vide hinc meç mq̃ lachrymç guttatiũ cadũt. ¶ Quid faciam cedo. præbe inquit mihi consilium: quid mihi faciẽdum sit. ¶ Ne patrem prendat: ne suspitio patris animum subeat. ¶ Examinatũ. Animo commotum. ¶ Atq; eiectaret. multis uerbis interrogando te uacillantem redderet.

Armamenta quæ dicantur

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ VIN mihi te obsequentem esse: an ne uis? ita scribendum est profecto: & metri ratione: & sermonis puritate: & non obesse sequentẽ: ut Pius ruditer: & contra legem uersus commentatur. ¶ De Thesauri significatione satis alicubi a Pylade est dictũ. De declinatione operæ precium est audire: quæ a Seruio primo æne. cõmentario traduntur: in expositione illius carminis: Thesauros. Hoc nomen inquit enim non habet sicut atlas: gigas: calchas: pallas: licet in obliquis casibus inueniatur: sic nec formosus quia deriuatiuum est a forma: ut a spẽ speciosus: ab odio odiosus: ab genere generosus. Hæc apposuimus: ut esset: q grammaticorum triuialium genuinum dentem agitaret. ¶ Lembus nauicula breuis piscatoria. Actius in Deiphobo. Eo ante noctem externa rætia: ut proueherem: & statuerem forte aliquanto solitu lembo: sum progressus longius. Hæc Nonius multos super hoc uerbo citans auctores: & Plautum: cuius hoc carmen adduxit. Placidiades aliter. Lembus inquit est genus nauiculæ uelocissimæ: quã δρομώνιον dicimus.

Lembus quid sit

¶ Miris

SECVNDVS ACTVS.

Demipho senex.

Miris modis dii ludos faciunt hominibus,
Mirisq; exemplis somnia insomnis danunt.
Velut ego nocte hac, quæ præteriit proxuma.
In somnis ægi satis, & fui homo exercitus.
Mercari mihi uisus sum formosam capram.
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram,
Neu discordarent, si ambæ in uno essent loco,
Posterius q̃ mercatus fueram, uisus sum
Mihi eam in custodiam simiæ concredere.
Ea simia adeo post haud multo ad me uenit.
Male mihi precatur, & facit conuitium.
Ait sese illius opera, atq; aduentu capræ,
Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit capram, quam dederam seruandam sibi,
Suæ uxoris dotem ambedisse, oppido mihi
Illud uideri mirum, ut una illæc capra
Vxoris simiæ dotem ambederit.
Instare factum simia, atq; hoc deniq;
Respondet, ni properem illam ab sese abducere
Ad me domum, intro ad uxorem ducturũ meam.
Ast non habere, quoi cõmendarem capram,
Atq; oppido hercle bene uelle illi uisus sum.
Quid agis? quid facerem? cura cruciabar miser.
Interea ad me hædus uisust aggredirier.
Infit mihi prædicare, sese ab simia
Capram abduxisse, & cœpit irridere me.
Ego enim lugere, atq; illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium
Nequeo inuenire, nisi capram illam suspicor
Iam me inuenisse quæ sit, aut quid uoluerit.
Ad portum hinc abii mane cum lucu semul.
Postq̃ hic id, quod uolui transegi. atq; ego conspicor
Nauim, ex rhodo qua est aduectus heri filius.
Collibitum est illud mihi nescio qui uisere.
Ascendi in lembum, atq; ad nauim aduehor, atq; ego
Illic aspicio forma eximia mulierem,
Filius quam aduexit meus matri ancillam suæ.
Quam ego postq̃ aspexi, non ita amo, ut sani solent
Homines, sed eodem pacto, ut insani solent.
Amaui hercle equidem ego olim in adolescentia
Verum ad hoc exemplum nunquam, ut nunc insanio.
Vnum quidem hercle iam scio periisse me.
Vosmet uidete cæterum quanti siem.
Nunc hoc profecto sic est, hæc illa est capra,
Sed simia illa atq; hædus timeo quid uelint,
Sed conticescam, uicinum eccum exit foras.

SARACENVS.

Miris modis. Delir9 senex somniũ narrat: ipsiusq; omne refert interpretamẽtũ ad puellã nup auectam a filio. ⁋ Exercitus. Exercitatus: & defatigatus. ⁋ Ei ne noceret. Scilicet uxori suæ: perstat in translatione. ⁋ In custodiã simiæ. Appellat simiã uicinũ lysimachũ instare. Pro instabat: ita non habere pro non habebam. ⁋ Hedus. Filiũ charinũ interp̃tamur ex sequẽtib9: nã ipse adhuc somnii interp̃tationẽ nõ recte nouerat. ⁋ Lugere. Vel cœpi lugere: & cõqueri: uel lugebã: & cõq̃rebar. ⁋ Cũ luce semel. Vel potius simul ut intelligat iuisse ad portum primo diluculo: & summo mane.

VALLA.

Miris modis dii ludos faciũt hoib⁹. Demipho senex cogitat: quo mõ possit coniicere i somniũ: q̃d noctu sibi uisus sit caprã speciosam emisse: & simiæ cõcredidisse: obortã deide cõtẽtionẽ: q̄ totũ isõniũ ad pasicõpsã: & lysimachũ: dorippamq; p̃tinet: ut mox liq̃bit. ⁋ Sõnia in somnis. i. dormiẽtib⁹: q̃ appareãt: tribuũt. sane scire oportet quinq; eẽ spẽs eoꝝ q̃ dormiẽtibus appareãt diuo Aug. i lib. de spũ & aia tradente p̃ter alios. Visiones q̃s sibi uidere uideat̃ dormientes qnq; sunt gña. s. oraculum: uisio: somniũ: insomniũ: phãthasia. Oraculũ ẽ cũ in somnis parẽs: uel aliqua sancta: grauisq; p̃sona: seu sacerdos: uel deus euẽtuꝝ q̃d apte: uel nõ euẽturũ faciẽdũ: uel euitãdũ denunciat. Visio ẽ cũ q̃s uidet id: q̃d eodẽ mõ: quo apparuerat: eueniet. Sõniũ ẽ figuris tectũ: & sine interp̃tatiõe intelligi nõ p̃ot. Insomniũ ẽ: q̃n id: q̃d fatigauerat: uigilãtẽ ingerit se dormiẽti: sicut ẽ cibi cura: uel potus: uel artes: uel infirmitates. Secũdũ nãq; studia: q̃ q̃sq; exercuit: somniat: & solitoꝝ actuũ simul actai p̃ñtia mentis inp̃ssa apparẽt i somnis: iuxta ẽt ifirmitatũ diuersitates diuersa accidũt sõnia: & secũdũ moꝝ & humoꝝ uarietates uariant̃ etiã somnia. Alia. n. uident sanguinei: alia cholerici. alia melancholici. alia flegmatici. Illi uident uaria: & rubra. Isti alba: & nigra. Phãtasma ẽ q̃n uix dormire q̃s cœpit & adhuc uigilar̃ se existimat: aspicere ur̃ irruentes in se: uel passim uagantes formas discrepantes: & uarias lętasq; & turbulentas. In hoc genere est ephiadis: quã publica p̃suasio quiescẽtes opinatur inuadere: ac põdere suo p̃ssos: ac sentiẽtes grauare: q̃d nihil aliud est q̃ q̃dam fumositas a stõ: uel a corde ad cerebrũ ascendẽs: & ibi ui aialẽ opprimens. ⁋ Dã-

Somniorũ gña quinq;

nunt dant. ¶ Egi satis. multū feci. ¶ Et fui homo exercitus. exercui me multū. Ironicos dictū: ideo et uultuose legendum est. ¶ Neu discordarēt. inter se discōuenirent. pasicōpsam dicit cū uxore sua. ¶ In custodiā simiæ. q̄ simia referebat lysimachū. ¶ Et facit cōuitiū. cōuitiat. ¶ Instare. pro instabat. ¶ Factū: subaudi eē. ¶ Nō habere. nō hēbā: uel non hēre uisus sum per lōgā hiperbatō. ¶ Bñ uelle illi. subaudi cap. ¶ Quid agerē. subaudi aio. ¶ Quid facerē. subaudi opere. ¶ Hedus uisust agredirier. hedū eutychū dicit. ¶ Infit mihi. incipit. ¶ Ego eni lugere. pro lugebā. ¶ Cū luce simul. cum primum cœpit lucescere. ¶ Illic aspicio. in naui intueor.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ DAnunt: pro dant scribendum est potius: ut iambici ratio carminis requirit: quæ iambum in. vi. exigit: & non donant ut Pius legit. ¶ Danunt pro dant. Pacuuius in Illiona. Dii me & si perdunt: tamen esse ad uitam petunt: q̄ priusq̄ intereo: spacium ulciscendi danunt: Plautus in pseudolo. Cum seruitutem alii danunt lenoniā. Næuius punici belli li. iiii. Et carnē uictoribus danunt. Cæcilius in Plotio. Patiere quod dāt qñ optata non danunt. ¶ Ex. N. M.

Lysimachus. Demipho. Lorarii.

PRofecto ego illunc hircum castrari uolo.
Ruri qui nobis exhibet negocium.
De. Nec omen illud mihi nec auspicium placet.
Quasi hircum metuo ne uxor me castret mea.
Atq; illius hæc nunc simiæ parteis ferat.
Ly. I tu hinc ad uillā, atq; istos rastros uillico
Præsto ipsi facito coram ut tradas in manū.
Vxori facito ut nuncies, negocium
Mihi esse in urbe, ne me expectet, nā mihi
Treis hodie lites iudicandas dicito.
Ei & hoc momento dicere. Lo. nunquid amplius?
Ly. Tantum est. De. Lysimache salue. Ly. euge mi Demipho
Salue, o quid agitur? quid fit? De. quod miserrumus.
Ly. Dii melius faxint. De. di hoc quidē faciant. Ly. quid est?
De. Dicā, si uideam tibi operam esse, aut ocium.
Ly. Quanq̄ negocium est, si quid uis, Demipho
Non sum occupatus unq̄ amico operam dare.
De. Beniguitatem tuam mihi experto prædicas.
Quid ego tibi ætatis uideor? Ly. acheruntícus
Senex, uietus, decrepitus. De. peruorse uides.
Puer sum Lysimache septuennis. Ly. sanun es,
Qui puerum te esse dicis? De. uera prædico.
Ly. Modo hercle in mentem uenit, quid tu diceres.
Senex quom extemplo est, iam nec sentit, nec sapit.
Aiunt solere eum rursum repuerascere.
De. Imo bis tanto ualeo, q̄ ualui prius.
Ly. Bene hercle factum, & gaudeo. de. imo scias,
Oculis quoq; etiam plus iam uideo, q̄ prius.
Ly. Bene est. de. malā rem dico. Ly. iam istuc non bonū est.
De. Sed ausim ne ego tibi eloqui, quid uelim?
Ly. Audacter. de. animum aduorte. Ly. fiet sedulo.
De. Hodie ire in ludum occœpi litterarium
Lysimache, ternas scio iam. Ly. quid ternas? de. amo.
Ly. Tun capite cano amas senex nequissume?
De. Seu canum istuc, seu rutilum, siue atrust, amo.
Ly. Ludificas nunc tu me hic opinor Demipho,
De. decide mihi collum, si falsum ad te loquar,
Vel ut scias me amare, cape cultrum, seca
Digitum, uel aurem, uel tu nasum, uel labrum,

SARACENVS. PRofecto ego. primas partes huius scenæ sine controuersia damus lysimacho: nō demiphoni: qui tunc incipit loqui: ubi nec omē illud mihi: alloquit lysimachus suos ironicos & famulos: ut eāt rus ad castrādū hircū: qui forte dānū attulerat. ¶ Pisto. nomen uillici. ¶ Acheruntícus. Morti proximus. ¶ Vietus. mollis flagidus. lāguid⁹: & sine ui. ¶ Ternas. s. litteras amo enim ex tribus cōstat elemētis. ¶ Athenæ desciuerint. Hic iocus est maximus: sed mēda est in uerbo athenæ: ut ex sensu cōiecturam capio: nam cū ille dixisset: ne me deteriorē ducas festiuiter: rñdet ego ne te? s. ducā? & deinde dicat: cathenæ desiuerint pro defecerint ad te. s. ducēdū: & circūferēdū tanq̄ insanū. qua ferme locutione usus est in menechmis: ubi uerbū est sanum uis adducere: quem sensum etiam uitæ restituimus.

VALLA. PRofecto ego illūc hircū. lysimachus exiens domo qd seruos suos facere uelit docet. Dein occurrēs demiphoni ab eo intelligit q̄ amoribus pdit⁹ eēt. Hircū dicit castrari: quē forte fortuna in uilla habuit. Demipho autē id audiens auspiciū sibi malū accipit: ne a sua castretur uxore. ¶ Istos rastros. Legimus & rastra: & p diminutionē rastella. ¶ Præsto ipsi facito coram ut tradas in manū. In oratione emphasis maxia. nā & psto & corā & in manū pro eodē accipiunt. ¶ Negociū mihi eē i urbe. hr̄e qd agā i urbe: nec in uillā posse cōcedere. ¶ Tm̄ est: hoc est nil aliud. ¶ Dii hoc qdē faciūt. subaudi ut miserrime fiat mihi. ¶ Quid tibi ego ætatis uideor. quot inquit annos natus tibi uideor. ¶ Acheruūticus: ut pximus iturus sis ad acheruntē. ¶ Vietus. i. incuruus: unde & uietus tigni incuruitas: quoro cquinciuntur. ¶ Aiunt solere eum rursum repuerascere. Redire ad pueritiam senem. Adagium enim grecorum est. δὶς παῖδες οἱ γέρων τες. idest bis pueri senes. ¶ Ire in ludum occepi litterariū: idest scholam grāmaticam. Nam ut græci scholam: nostri ludum dicūt: quia ut schola otium significat: ita & ludus quietem corporis. Litterariū autē: quia ut grāmatica a græcis

Præsto pro coram

Vietus qui dicatur

Ludus qd sit

Si mouero me,seu secari sensero
Lysimache,autor tibi sum,ut amando me enices.
Ly.Si unquam uidisti pictum amatorem,hem illic est.
Nam meo quidem animo uetulus,decrepitus,senex
Tantūdem est,quasi sit signum pictum in pariete.
De.Nunc tu me credo castigare cogitas.
Ly.egon te?de.nihil est iam,quod tu mihi succenseas,
Fecere tale ante alii spectati uiri.
Humanum amarest,humanum autem ignoscere est.
Nescis?ne obiurga hoc,non uoluntas me impulit.
Ly.Quin non obiurgo.de.at ne deterioré tamen
Hoc facto ducas.Ly.ego ne te?Athenæ desiuerint.
De.Vide sis me etiā.Ly.uisust.de.certen?Ly.perdis me,hic
Homo ex amore insanit,nunquid uis.de.uale.
Ly.Ad portum propero,nam ibi mihi negocium est.
De.Bene ambulato.Ly.bene ualeto.de.bene sit tibi.
Quin mihi quoq; etiam est ad portum negocium.
Nunc adeo illuc ibo,sed optume gnatum
Meum uideo,eccum opperiar hominem,hoc nunc mihi
Viso opust,huic persuadere quomodo sim potis,
Vt illam uendat,ne ue det matri suæ.
Nam ei dono aduexe audiui,sed præcauto opust
Ne ad illam me animū adiecisse aliqua sentiat.

græcis.ita a nostris litteratura: & q a græcis grāmaticus a nostris litterator. ¶ Ternas scio iam: subaudi litteras. ¶ Amo: qa tribus cōstat litteris. ¶ Decide collū: amputa caput mihi. ¶ Amando eneces: qa nō desieris ob hoc me amare: & ne ego qdē te minꝰ amauero. ¶ Tātidē ē.hoc est tātus: & idē est. ¶ Quasi sit signū pictū in pariete.non magis inquit sentit amator q̄ q in pariete pictura. ¶ Non uoluntas me impulit. Cum sint inquit Ari.in ethicis tria appetentiarū genera: de parte rationali uoluntas sola: de parte irrationali bina.nēpe excandescentia & libido siue cupiditas ait non se uolūtate adductū.i. rōnis delectu: sed cupiditate: quę de per te insurrexit irratiōali. ¶ Egone te.subaudiendum dixerim: uel deteriorē: uel non. ¶ Athenæ disciuerint.i.minus scitæ fuerint: atq; sapiētes.Ironicos dictū: & perinde uultu: & pronūciatione adiuuādū est. ¶ Periculū inquit portēdit: ne tua inscitia desināt scire: & sapere athenæ. ¶ Illuc ibo: ad portū me trāsferā. ¶ Operiar hominē expectabo filiū. ¶ Quomō potis sim.i.ut potuero.Dono adductā. ut donaret matri adductā: uel aduectā legit. ¶ Sed pcauto opus. Anteq̄ tradat mihi: prius cauendū est. ¶ Ne ad illā me animū adiecisse.i.aliquo mō intelligat me illam deperire. ¶ Aliqua sentiat. Aliqua de parte intelligat: ita dictum aliqua: ut apud Virgilium.Si qua fata sinant.

¶ Pistus nomen serui: ꝙ esset fidelis πιστος cum accentu in fine significat fidelem inde a Diuo Hieronymo interp̄tatum est in epistola Pauli ad Timotheum: Fidelis sermo: & omni acceptatione dignus: &c.Cum ante Hieronymū esset interpretatum: Humanus sermo: &c.quia πιστος accētu in penultima significat humanum. ¶ Diceres ex codi.antiquis: & sententiæ congruitate: & non dicere: subintelligendo poteris: ut insulse exponit Pius. ¶ Aiunt solere. Prouerbio alludit: quo dicitur δὶς παῖδες οἱ γέροντες id est Bis pueri senes. Vtitur hoc prouerbio Ausonius. Et Seneca inquiens.Non bis pueri sumus: ut uulgo dicitur.M.Varro unam ex satyris Menippeis hoc titulo inscripsit. Hoc non iccirco dicitur: ꝙ senes ætatis initio desipiant: sed ꝙ exacta uita in infantiā redire uideantur: authore Aristotele: q ēt senes nigriores reddi scribit.Quia res oēs: excepto situ: cū putrescūt: nigriores euadāt: senectus āt nō nisi q̄dā putredo est.Ad hæc cū sanguis succēsens nigrior reddi solēt: merito senes sunt nigriores.Sāguis &.n.est: q.nr̄a corpa colore tigere ualeat naturali.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

Charinus. Demipho.

HOmo me miserior nullꝰ ē æq̄ opior,neq; aduorsa quoi
Plura sint sempiterna,satin est,ut q̄cqd agere occœpi,
Propriū nequit mihi euenire quod cupio,ita mihi
Mala res aliqua obiicitur,bonūq; meū consilium opprimit.
Miser mihi amicā paraui animi caussa,eripui precio,
Ratus clam patrē meū posse habere,is resciuit,& uidit.
Et pdidit me,neq; is quom roget,qd loquar cogitatust mihi.
Ita animi decē pectore incerti certant,nec quid corde nunc
Consilii capere possim scio,tantus cū cura meo est
Error animo,dū mei serui perplacet mihi consilium,
Dum rursum haud placet,nec pater potis cidetur induci.
Vt putet matri ancillā emptam esse illā,si dico,ut res est.
Atq; illā mihi me emisse indico,quēadmodū me existumet?

HOmo me miserior. Quærit charinus: ꝙ metu pr̄is sit puellā amisurus: quā tādē iussu patris cedit uelē uicino lysimacho.

HOmo me miserior nullus est demipho apud charinū filiū magnopere cōtendit: ut abducat pasicōpsam. Charinus contra cōnitit: ut ipse eā habeat. Vtriq; oboriunt indignatiōes.Pater tādē aufert filio mulierem. ¶ Hō me miserior nullus.more hoiūm affectibus nimiū cedētiū charinus facit: ut cū boni q̄ppiā cōtigerit: nimia exultēt lętitia.Cū uero mali aliqd tū succūbāt: & tolerare nō possint: seq; oēs putēt oībus esse infœliciores. ¶ Sint sempiterna.ut semp me mala circūueniāt nec nunq̄ aius a labore conq̄escat. ¶ Propriū neqt mihi euenire: meū ꝙ sit: nō pōt mihi obtineri. ¶ Animi cā: ut me oblectarē. ¶ Cogitatūst.cogitatū est: sensus est: si me percūctetur: non satis consilii habeo: qd rn̄deam.

VALLA.

¶ PROprium diuturnum perpetuum Non.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARA CENVS. VALLA.

¶ PErendie:die craſtino proximo: quaſi perempto die.

¶ VEnū aſportet.uenū auferēdum exiſtimet. Componitur enim hoc ipſum uenum cum eo & fit ueneo:cum do & fit uenundo:cum aſporto & fit uenunaſporto.plurimum ergo fallũtur:qui putant ſupinum uenum eſſe a ueneo:quoniam certum eſt ab eo: & uenum fieri ueneo:erit p̄teritū ueniui: & ſupinum uenitum. ¶ Vbi uoluptatē ægritudo uincat. ægritudo ablatæ mulieris uincat uoluptatem: quā de empta cepit muliere. ¶ Nec ſacrum:nec iam prophanum. non inquit res ſacra ulla:aut procul a reb⁹ ſacris quin ſtatim ea coram ipſo ſit. ¶ Animo meo eſt ægre. animo meo inſedit ægrimonia anxius ſū. ¶ Hac nocte nō quieui ſatis ex ſentētia. Vt ſuos adoleſcens tegat affectus:non ſe ut uolebat ait cōquieuiſſe: id inuenit excuſationis genus: quoniam aliud non erat magis obuium. ¶ Oculi terram mirantur tui. Id ſignum pudoris eſt. ¶ Præuorti uolo. Tranſigere inquit uolo prius quæ mihi mandata ſunt: q̄ ut meū procurem corpus. ¶ Perendie agito. ſi cras non poteris agito ſecūdo die:id enim ualet perēdie.unde dies perēdinus: & uerbum perendinare. ¶ Saluus ſum: ſe ſaluū charin⁹ dicit:ſi faciat demipho: qđ pollicetur.nempe eius aduerſari nolle ſententię. Ad amicam enim refert hoc charinus. At demipho non ad amicam:ſed ad amicos:quorū mandatis ſe obtēperare uelle dicat. ¶ Se in cōſilium ſeuocat.i. ſeorſum ſe uertit ad conſultādum. ¶ Eſſet alia oratio. Aliter inquit loqueretur:ſi illam me amare exiſtimaret. ¶ Hinc me amolior.i. abeo hæc ſecum. Ad patrem porro eo ego. ¶ Non ex uſu noſtroſt.non ad noſtram pertinet utilitatem. ¶ Qui uero. Cur non ſubaudi non placet. ¶ Quæ molat.nam & frumentum domi molebāt ueteres: & quæ uſui alia erant. ¶ Penſum faciat.ſilet. ¶ Aedis uerrat. Domū ſcobibus purget. ¶ Nihilum quicq̄ facere poterit admodum. Quę memoraui eorū prorſus nihil facere poterit. Te aduexiſſe. Te naui uexiſſe eā noli matri tuæ ſignificare. ¶ Dii me adiuuant.hoc charinus dicit ratus mulierem ſibi relictum iri. ¶ Labefacto paulatim pedepræſſim inqt ammoueo a domo mulierem: ut ipſe habeam: eo enim tendunt hæc omnia. ¶ Illa forma:ablatiui caſus eſt.

Vendo q̄ modo componatur

Perendie quid ſit

Atq; illā cōtinuo abſtrahat,trās mare hinc uenū aſportet.
Scio ſæuus q̄ ſit homo,& durus,igitur hoccine eſt amare?
Arare mauelim,q̄ ſic amare,iam hinc olim
Inuitum domo extruſit ab ſe,mercatum iuſſit ire,ibi
Hoc malum ego inueni,ubi ægritudo uoluptatem uincat.
Quid ibi ineſt amœni?neq̄ cq̄ abdidi,abſtruſam hēbam illam.
Muſca eſt meus pater,nihil poteſt clam haberi illum.
Nec ſacrum,nec tam prophanū quicq̄ eſt,quin adſit ibi illico,
Nec qui rebus meis confidam mihi,ulla in corde eſt ſpes.
De.Quid illud quod ſolus ſecum fabulatur filius?
Solicitus mihi neſcio quare uidetur.Ch.atat meus
Hic quidē pater eſt,quē uideo,ibo,alloquar,quid fit pater?
De.Vnde incedis?quid feſtinas gnate mi?Ch.recte pater.
De.Ita uolo,ſed iſtuc quid eſt tibi,quod cōmutatus color eſt?
Num quid tibi dolet?Ch.neſcio quid aio meo ægre eſt pater,
Poſtea nocte hac quieui non ſatis ex ſententia.
De.per mare ut uectus,nunc oculi terram mirantur tui.
Ch.Magis opinor.De.i.profecto,uerum actutum abſceſſerit.
Ergo ædepol,ſi ſapias,eas,ac decumbas domi.
Ch.Ocium non eſt,mandatis rebus præuorti uolo.
De.Cras agito,perendie agito.Ch.ſæpe ex te audiui pater
Mandate rei omneis ſapienteis primum præuorti decet.
De.Age igitur,nolo tuam aduorſari aduorſus ſententiam.
Ch.Saluos ſum,ſiquidē iſti dicto ſolida,& p̄petua eſt fides.
De.Quid illud,quod ille a me ſolus ſe in conſilium ſeuocat?
Iam non uereor,ne illam amare me hic potuerit reſciſcere.
Quippe haud etiam quicq̄ inepte feci,amantes ut ſolent.
Ch.Res adhuc q̄dē hercle in tutoſt,nā hūc neſcire ſat ſcio
De illa amica,quod ſi ſciret,eſſet alia oratio.
De.Qui ego hūc aggredior de illa?ch.qn ego hic me amolior.
Eo ego,ut quæ mandat amicus,amicis tradam.De.imo mane.
Paucula etiam ſciſcitare prius uolo.Ch.dic quid uelis.
De.Vſq; ne ualuiſti?Ch.p̄petuo recte,dū quidē illic fui.
Verum in portum ut huc ſum aduectus,neſcio qui aius dolet.
De.Nauſea ædepol factum credo,uerum actutum abſceſſerit.
Sed quid ais?ecquam aduexti tuæ matri ancillam e rhodo?
Ch.Aduexi.De.quid ea?ut uī mulier?Ch.non ædepol mala.
De.Vt morata eſt?Ch.nulla ut melius,mea ſententia.
De.Sic q̄dē ædepol uiſaſt,cū illā uidi.Ch.eo an uidiſti pater?
De.Vidi,uerum non ex uſu noſtroſt,neq; adeo placet.
Ch.Qui uero?de.quia nō noſtra formam habet dignā domo.
Nihil opus nobis ancilla,niſi quæ texat,quæ molat,
Lignum cedat,penſum faciat,ædeis uerrat,uapulet.
Quæq; habeat quotidianum familiæ coctum cibum.
Horum illa nihilum quicq̄ facere poterit admodum.
Ch.Ea cauſſa equidem illam emi,dono darē quam matri meæ.
De.Ne des,ne ue te aduexiſſe dixeris.Ch.dii me adiuuant.
De.Labefacto paulatim,uerum quod præterii dicere,
Neq; matrem illa ſatis honeſte tuam ſequi poterit comes,
Neq; ſinam.Ch.qui non?de.quia illa forma matrē familias

Flagitium

Flagitium est, si sequatur, quando incedat per uias.
Contemplent, conspiciant, nutent, nictent, sibilet, uellicet,
Vocent, molesti sint, occentent noctu ad ostium.
Meæ impleantur carbonibus elegiorum fores,
Atq; ut nunc sunt maledicentes, homines uxori meæ,
Mihiq; obiectent lenocinium facere, nam quid eo est opus?
Ch. Hercle quin tu recte dicis, & tibi ego assentior,
Sed quid illa nunc fiet? De. recte ego emero matri tue
Ancillam uiraginem aliquam nõ malam, forma mala,
Vt matrem addecet familias, aut syram, aut ægyptiam?
Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neq;
propter eam quicq̃ eueniet nostris foribus flagitium.
Ch. Quid si igitur reddatur illi, uñ ẽpta ẽ? De. mime gẽtiũ.
Ch. Dixit se redhibere, si non placeat. De. nihil istoc opust.
Litigare nolo ego uos, quam tuam autem accusari fidem,
Multo ædepol, siquid faciundum est damni facere, mauolo,
Quam approbramentũ aut flagitium muliebre efferri domo.
Me tibi posse illam opinor luculente uendere.
Ch. Dum quidẽ hercle ne minoris uẽdas, q̃ emi ego pater.
De. Tace modo senex est quidam, qui illã maudauit mihi,
Vt emerem, ad istanc faciem. Ch. at mihi qdã adolescẽs pt̃
Mandauit, ad illam faciem, ita ut illa est, ut emerem sibi.
De. Viginti minis opinor posse me illam uendere.
Ch. At ego, si uelim, iam dantur septem & uiginti minæ.
De. At ego. Ch. qn ego inq̃. De. at nescis qd dictur' sũ, tace.
Treis minas accudere etiam possum, ut triginta fient.
Ch. Quo uortisti? De. ad illũ q emit. Ch. ubi nã est is hõ gẽtiũ?
De. Eccillũ uideo, iubet quinq; me addere etiã nunc minas.
Ch. Hercle illunc dii infelicitent, qsqs est. De. ibidem mihi
Etiam nunc adnutat, addam sex minas. Ch. septem mihi,
Nunq̃ ædepol me uincet, hic cõmodius poscit pater.
De. Neqcquã poscit, ego habeo. Ch. at illic pollicitust prior.
De. Nihili facio. Ch. qnquagita poscit. De. nõ, cẽtũ dãtur,
Potin ut ne litigere aduorsum animi sententiam?
Maxumã hercle habebis prædã, ita ille ẽ quoi emitur senex,
Sanus non est, ex amore illius, quod posces, feres.
Ch. Certo ædepol adolescens ille, quoi emo, efflictim perit
Eius amore. De. multo hercle ille magis senex, si tu scias.
Ch. Nunq̃ ædepol fuit, neq; fiet senex insanior
Ex amore, q̃ ille adolescens, quoi ego do hanc operã pater.
De. Quiesce inq̃, istanc rem ego recte uidero. Ch. quid agis?
de. quid est?
Ch. Nõ ego illã mancipio accepi, ille illã accepit. de. sine.
Ch. Non potes tu lege uendere illam. de. ego aliquid uidero.
Ch. Post autem communis mihi illa est cum alio, quid scio
Quid sit ei animi, uenire ne eam uelit, an non uelit. de. ego
Scio uelle. Ch. at pol ego esse credo aliquem, qui non uelit.
de. Quid mea id refert? Ch. qa illi suã rẽ eẽ æquom ẽ in manu.
de. Quid ais? Ch. cõis mihi illa ẽ cũ illom, is nũc hic nõ adest.
de. Prius respondes, q̃ rogo. Ch. prius tu emis, q̃ uendo pater.

¶ VELLIcent. Diximus uellicare leniter mordere. ¶ Occentent: Conuicium faciant. ¶ Viraginem. Fortem: & uiro similẽ ad opera subeunda. ¶ NVtent. nitẽt signum aliquod dẽt. ¶ Velicent. digitis cõpressis primoribus summã cõtrahant curem. ¶ Occẽtent. Cantu personent cõuiciãdo. Occentassint inquit Festus antiqui dicebant: q nunc conuicium fecerint dicimus: quod id clare: & cũ quodã; canore fit: ut procul exaudiri possit: quod turpe habetur. qa nõ sine cã fieri putatur: inde cantilenã; dici. qa illam non cautius iucunditatem puto. ¶ Hostisi: pro ad hostium. ¶ Carbonibus elegiorum: idest elegiis scriptis carbonibus. elegos uersus a græcis dicit. uel a laude mortuoru; ut Cicer. inquit in libro de legibus his uerbis. Laudes in cõcione memorãto: easq; etiam ad cantus: ad tibicinem prosequãtur: cui nomen Næniæ: quo uocabulo etiam grçcos lugubres nominant. Extrui aute; uetat sepulchru; altiusq;: qui quinq; diebus absoluerint: nec e lapide excitari prius: nec imponi q̃ quod capiat laudem mortui incisa;: nec plus quattuor uersibus quos elogos appellat Ennius. nẽpe ἀπὸ τοῦ εὖ λέγειν τοὺς τεθνηκότας. Idemq; Horatius cu; in arte poetica inquit. Versibus impariter iuncti s quærimonia primum. Post etiam inclusa est uoti sententia compos. Alii opinantur a cõmiseratione nomen obtinuisse. nam eleos dicitur commiseratio in qua uidetur Horatius esse sentẽtia ad Galbium. Tibullum elegiographum scribens. Albi: ne doleas plus nimio memor dicere: neu miserabiles decantes elegos. Quis autem primus auctor fuerit elegiarum Horatius ait incertum esse. Quis tamẽ exiguos elegos emiserit auctor. grammatici certant: & adhuc sub iudicæ lis ẽ. præcipui tamen apud græcos: unde nostri fuere philetas. Meminerimus & Callimachus: sane ab eo q est elegos fit elegia: cuius penultimæ diphtongon diuidens. Ouidius inquit. Elegeia solue capillos. Diminutiuu; ab eo quod est elegos elegidium. Persi. Elegidia crudi. Dictarunt proceres. Carbonibus elegiorum ab eo quod est elegos possessiuum protulit: elegius: elegia: elegium. ab eo nanq; hic genitiuus. ¶ Ancilla; uiraginem aliqua;: quæ uiri uires habeat. ¶ Pẽsetur: computetur: quod fecerit. ¶ Flagro: ut uapulet. ¶ Se redhibere: retro habitorum. ¶ Potin ne: ut ne litigere. Possibile ne est: ut conticescas: & ne aduersus meam animi sententiam loquaris. ¶ Efflictim perit: afflictat sese: ut periturus uideatur ob amorem. ¶ Mancupio accepi. non ego

SARACENVS. Vellicare quid sit. VALLA.

Cantilena uñ dicta.

Elegiarum primus author q fuerit.

emi illam.sed ille adolescens. ⁋ Suam rem esse æquum est in manu: æquum inquit est: ut suam res in sua habeat potestate. ⁋ Ad portum ne bites dico iam tibi.ne te recipies ad portum.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ QVO uortisti: somniatur hic Pi⁹: dum exponit hoc: in quos anfractus: & lacinias eptionē uertere culpis: &c. Immo sic melius exponendum est: quo uortisti te.i. uerterat enim se charin⁹: ut ostenderet se eum inspicere: pro quo emebat: unde respondet: ad illum qui emittit: &c. ⁋ Nūq̄ ædepol me uincet: hic commodius poscit pater: ita scribendus uersus est: partim ex codicibus antiquis: in quibus ferme ita scriptum est: partim ex sententiæ concinnitate: & metri necessitate & non hodie inuenitur: hodie commodis poscit pater: ut pius insulsus: & legis uersuum iambicorum ignarus scribit. ⁋ Non centum dari: ita scribendum est: & non nam: ut oscitabundus pius insit. est enim responsio demiphonis dicentis: non scilicet tu habebis mulierem precio quinquaginta minarum: quia is: pro quo ego rem gero: centum dari iubet.

Nescio inq̄ uelit ille illam nec ne abalienarier.
De. Quid? illic quidē qui mādauit, cū ille nolet, nihil agis.
Nunq̄ ædepol quisq̄ illam habebit, potius q̄ ille quem ego
Volo, certū est. Ch. cēses certū eē? de. qn ad naui iā hic eo,
Ibi uenibit. ch. uin me tecum illo ire? de. nolo. Ch. nō placet.
De. Meliust te. quæ sunt mandatæ res tibi, præuortier.
ch. Tu prohibes. de. at tu excusato me fecisse sedulo
Ad portum ne bites, dico iam tibi. ch. auscultabitur.
De. Ibo ad portū, & ne hic rescifcat cauto opust, n̄ ipse emā.
Sed Lysimacho amico mandabo, is se ad portū ire dixerat
Dudum, sed me moror, cū hic adsto. ch. nullus sum, occidi.

SARACENVS. PEntheum. Tangit hoc loco fabulam agaues & penthei: qui cum baccho festa fieri phibuisse: iratus bacchus furorem immisit in agauem: quę uenientem filium pentheum credens aprum. una cum aliis bachis īteremit: de quo Ouidi. in fine tertii metamorphoseos. Hic oculis illum cernentem sacra prophanis. Prima uidet: prima ē insano concita cursu. Prima suum misso uiolauit penthea thyrso Mater: & o geminæ clamauit adeste sorores: ille aper in nr̄is errat: qui maximus agris: ille mihi feriendus aper: iuit omnis in unum. Turba furens: cunctæ coeunt: trepidūq̄ secuntur. ⁋ Toxico. Est toxicum a taxo arbore: quę bacchas gignit: in quibus letale uenenū est. ⁋ Tu te ipsus. Scilicet narrauisti. ⁋ Sublinire os patri.i. deludere patrem. ⁋ Atq̄ eximiam. Lege eximam. ⁋ Vnde arte ritis. Vide legendum sit: unde id erit: quæ uerba faciunt luculentum sensum. ⁋ Achillem orabo. Notum est qualiter priamus ab achille auro redemerit hectoris cadauer: quod tangit Virgi. in primo. Ter circum iliacos raptauerat hectora muros. Exanimumq̄ auro corpus uendebat achilles. ⁋ Auctarium. Ab augendo dictum: quod supra mensuram: aut pondus adiicit.

Toxicum quid sit.

VALLA. PEntheum diripuisse aiunt bacchas. Charin⁹ a patre certior factus: ut pasicomapsa m uendere constituerit apud euthycum sodalem suos memorat merores: ac sibi abeundum existimat. ⁋ Pentheum dixit uetusto more declinans: nomina eni græca ueteres ritu latino cuncta declinabant. cum ergo sit pentheus nominatiuus: penthea: ut orphea: & thesea: erit accusatiuus. Pentheum tamen dixit: is igitur agauem habuit matrē a qua bacchate creditus uitulus: ut uero alii

Charinus. Eutycus.

PEntheū diripuisse aiūt bacchas, nugas maxumas
Fuisse credo, p̄ ut quo pacto ego diuorsus distrahor.
Cur ego uiuo? cur non morior? qd mihist ī uita bōi?
Certust, ibo ad medicū, atq̄ ibi me toxico morti dabo.
Quando mihi adimitur, qua caussa uitā cupio uiuere.
Eu. Mane mane obsecro Charine. ch. q̄ me reuocat? eu. eutychus
Tuus amicus & sodalis, simul uicinus proxumus.
ch. Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam. eu. scio,
Omnia ego istæc, auscultaui ab ostio, omnem rem scio.
Ch. Quid id est quod scis? eu. tuus pater uolt uendere. ch. rem tenes.
eu. Tuam amicā. ch. nimiū multum scis. eu. tuis in gratiis.
Ch. Plurimum tu scis, sed qui scis esse amicam illam meā?
eu. Tu te ipsus heri mihi. ch. satin ut oblitus fui tibi
Me narrauisse? eu. haud mirū factū est. ch. te nunc consulo,
Responde quo lœto censes me ut peream potissumum?
eu. Nō taces? caue istuc dixeris. ch. qd uis me igitur dicere?
eu. Vin patri sublinire pulchre os tuo? ch. sane uolo.
eu. Vis ne eam ad portum? ch. quid potius q̄ uoles? eu. atq̄ eximam.
Mulierem prætio? ch. quid potius quā auro expendas? eu. unde at id?
Ch. Achillē orabo mihi aurū ut det, Hector q expensus fuit.
eu. Sanun es? ch. pol sanus si sim, præ te medicū mihi expetā.
eu. Tanti, quanti poscit, uin tāti emi illam? ch. auctarium
Adiicito uel mille nummum, plusq̄ poscet. eu. iam tace,
Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, quom poscet pr̄?
Ch. Inuenietur, exquiretur, aliquid fiet. eu. enicas.
Iam istuc aliquid fiet metuo. ch. quin taces? eu. muto imperas.
ch. Satin istuc mandatust? eu. potin ut aliud cures? ch. non potest.
eu. Bene uale. ch. non possum, priusq̄ tu ad me redieris.
eu. Melius sanus sis. ch. uale, uince, & me serua. eu. ego fecero.
Maneto domi me ergo. ch. actutum face, prædā ut recipias.

putant

putant:sus occisus est:quod atrociter in bacchum & bacchantes locutus esset.a luctu autem nomen penthei est.nam penthos a græcis a nostris luctus. Præ ut.In mea comparatione. Diuorsus distrahor.in diuersas trahor partes. Toxico morti dabo.ueneno me perimā.a taxo arbore toxicum dici.Pli.ait inquiens.Ex omnibus taxus sola bacchas fert mas noxio fructu læthale quippe baccis in hispania præcipue uenenū inest.Vasa et uinatoria ex ea uinis in gallia facta mortifera fuisse cōpertū est.Hanc sextius similacē a græcis uocari dicit:& esse in arcadia tā pñtis ueneni:ut si qui dormiāt sub ea cibū ue capiant moriant.Sunt qui & toxica hinc appellata dicāt uenena:quæ nūc toxica dicimus:quibus sagittæ tingūtur.repertū inoxia fieri:si ipsa arbore clauus æreus adigat.Dioscorides aūt:quod sagittæ inficiātur ita dictū putat:qa toxon a græcis a nostris arcus inquiens.το δὲ τοξικὸν δοκεῖ μὲν ὠνομάσθαι ἐκ του τα τοξ ατων βαρβάρων υπ' αὐτου χρίεσθαι. Tuus pater uult uēdere:hæc dicēti eutycho iterpellat charinus oēm rem tenes:nō sustinet:ut plura loquatur ut irati solēt. Tis ingratis.i.te nolēte. Ipsus mihi.Elipsis ē:sub audi dixisti. Quo letho censes:qua morte me occidam cōsulis. Istuc dixeris:hoc dicas. Vin patri sublinire pulchre os.fallere:decipere patrē: Quā aurū expendas.quā prębeas pecuniā pro muliere nō uideo quid potius faciēdum. Vnde a te erit.i.unde poteris id aurū abs te habere. Achillē orabo aurum mihi ut det:hector qui expensus fuit.Notū est Achillē Hectoris cadauer Priamo patri pēso auro uendidisse:unde illud Vir.Exanimemq; auro corpus uēdebat achilles. Auctariū adiicito:uel mille nūmū.i.ut in auctione fieri solet ei prætio:quod pr dabit meus adiicito mille nūmū:ut si nūmū p nūero:ca ueteq cōsuetudine:q a nobis Cice.ē cōprobata testimonio:& mille qdē singl'aris nūeri neutriq; gñis:cui9 p'ralis milia:& hic miles dict':ut eutropi'scribit in historia.Alioq mille nūmos diceret.Aut ē ordo addiicito ul' mille:ut sbaudiat supra id:qd pr me9:sitq; auctariū nūmū p ephexegesis dcm.Enecas iā istuc aliqd fiet.me occidis iqt:cū ñ dicis:dabo ego:sz aliqd fiet. Muto ipas.cū ego sileā inqt:impas mihi ut taceā.

¶ QVID potius q uoles:ita scribēdus uersus ē ex codicibus antiqs:& recta snia:q ē:ut dicat charinus:qd poti9 mihi optādū.s.ē:q ut uoles.i.ut citissime eas:& tanq uolucris uoles a uolo as.s.nō a uolo uis:ut isipide:atq; isulse exponit Pius:dicēs q uolā:otra ēt grāmaticæ rōnē. Vñ at id:scribēdū ē:nō uñ āt erit id:ut corrigit Pius:mētiēs ita habere ueteres codices:qd utiq; uersus nō pateret.absōdaret enim per unus:& subaudiendū erit. Me ergo scribēdum est ex antiqs codicibus:& si metri rationi:& sniæ cōgruitati cōsultū uelimus:non mei ergo.i.cā mea:ut fabulat Pius nouitarū curiosus. Actutū face pdā:ut recipias ita scribēdū est ex antiqs codicibus:hoc sēsu:fac o euthyche.ut q primum pasicōpsam recipias:nec eā amittas:nō cū præda:ut Pius insulse corrigit cōtra ēt uersus rationē.

Penthos qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA.

TERTIVS ACTVS.

Lysimachus. Pasicompsa.

AMice amico operam dedi, uicinus quod rogauit.
Hoc emi mercimonium, mea es tu, sequere sane.
Ne plora, nimium stulte facis, oculos corrūpis taleis,
Quin tibi quidem quod rideas magis est, q ut lamentere.
Pa. Amabo ecastor mi senex aloquere. Ly. exqre quid uis.
Pa. Cur emeris me? Ly. te ne ego? ut quod imperetur facias
Item. Pa. quin si imperes tu mihi ego faciam, facere certum
pro copia & sapientia, quæ te uelle arbitrabor.
Ly. Laboriosi nihil tibi quicq operis imperabo.
Pa. Nam ædepol equidem mi senex, non didici baiulare,
Nec pecua ruri pascere, neq; pueros nutricare.
Ly. Bona si esse uis, bene erit tibi. Pa. tum pol ego peri misera.
Ly. Qui? Pa. qa ibi, uñ huc aduecta sum, malis bñ eē solitust,
Nec mos meust, ut prædicē, quod ego omneis scire credam.
Ly. Oratio ædepol pluris est huius, q quanti hæc empta est.
Quasi dicas nulllā mulierē bonā esse. Pa. haud equidem dico.
Ly. Rogare hoc unum te uolo. Pa. roganti respondebo.
Ly. Quid ais tu? quod nomē tibi dicam esse? Pa. Pasicōpsæ.
Ly. ex forma nomē inditum est, sed quid uis Pasicompsa?
Possin tu, si usus uenerit, subtegmen tenue nere?
Pa. Possum. Ly. si tenue scis, scio te uberius posse nere.
Pa. De lanificio neminem metuo, una ætate quæ sit
Ly. Bonam hercle te & frugi arbitror natura, iam inde ætate,
Quom scis facere officium tuum. Pa. a muliere docta didici.
Operam accusari non sinam meam. Lysi. hem istæc hercle res est.
Quin tibi ecce illam dabo, natam annos sexaginta.

AMice amico. Solicitus demiphon iam lysimachum adegerat:ut puellam mercaretur:puellę ergo & lysimachi fabulamēta scœna otinet:dum inter faciunt. Mea es tu. Ad puellam conuersus. Facere certū. Instituo uolo:locutio est Plau. frequentissima. Pro copia:& sapientia.i.ut potero:& sciuero. Baiulare. onera gestare. Pasicompsæ. Oibus ornatæ. Subtegmen. Filium. texturā. Dabo natam annos sexagita. Ouem pollicetur dare ad arbitriū atrondendam per qdam similitudinem intelligens demiphonem uetulum albicantem. Animus rediit. Quia arbitrabatur se suo redemptam charino. Caput limaret. Non caput liniaret:ut prius corrupte legebatur:limaret coniungeret:ut facile ex No. licet ītueri:q & Pla. & plerosq; grauissimos authores hoc uerbo usos fuisse cōmemorat. ipseq; Plau. in pennulo sequenti comœdia cum illa inquit nunq limaui caput. Homo periurauit. Arbitratur demiphonem puellæ adiurasse sibi non esse uxorem: quam timeret.

AMice amico operam dedi. Lysimachus nactus demiphonem in portu:ab ipso domum traditā abducēs pasicopsam:q sit rex muliebriū perita:eam pcōctatur. Hoc enim mercimoniū. pasicōpsam dicit. Vt quod imperet facias sensus est:ne putes imperiū meū tibi fore molestū:id ego ipe rabo qd si tu mihi iperes feceris. Facere certū.i.facere cōstitui. Pro copia:

SARACENVS.

Limare qd sit.

VALLA.

Peculiarem. Pa. mi senex tam uetulam? Ly. generis gratist.
Eam si curabis perbona est, tondetur nimium scite.
Pa. Honoris caussa quicquid est, quod dabitur, gratū habebo.
Ly. Nunc mulier ne tu frustra sis mea nō es, ne arbitrere.
Pa. Dic igitur quæso quoia sunt? Ly. tuo herorcdempta es rursum.
Ego te redimerem ille me orauit. Pa. animus iam rediit,
Si mecum seruatur fides. Ly. bono animo es, liberabit
Illic te, homo ædepol deperit, atq; hodie primum uidit.
Pa. ecastor iam biēnium est, quom mecum rem ille cœpit.
Nunc quando amicum te scio esse illius, indicabo.
Ly. Quid ais tu iam biēniū est, quom tecū habet rē? Pa. certe.
Et inter nos coniurauimus, ego cum illo, & ille mecum,
Ego cum uiro, & ille cū muliere, nisi cum illo, aut ille mecum,
Neuter stupri causa caput limaret. Ly. di immortales,
Etiam cum uxore non cubet? Pa. amabo an maritus est is?
Neq; est, neq; erit. Ly. nolim quidem, uerum homo hercle peiurauit.
Pa. Nullum adolescentem plus amo. Ly. puer est ille quidem stulta,
Nam illi quidem haud sane diust, cum dentes exciderunt.
Pa. Quid dētes? Ly. nihil ē, sequere sis huc me. diē unū orauit,
Vt apud me perhiberē sibi locum, ideo quia uxor ruri est.

& sapientia. pro uiribus meis: & quæ in me est sapientia. ¶ Non ædepol. Repetita negatio hic non ait: sed magis negat. ¶ Nō didici baiulare. gestare onera. ut baiuli: qui lignatum mittuntur: uel aquatum: uel ad eiusmodi obeunda munera. ¶ Nec pecua ruri pascere. supra admonuimus: & pecus pecudis: & pecus pecoris: & pecu pecu. unū hic pecua: et pecuare pecuaris: unū pecuarius pecuaria pecuarium: rēq; dicim⁹ pecuariam. ¶ Nec pueros nutricare. suggerere illa: quibus aluntur pueri. Nutritur: & nutricatur inquit No. pro nutrit: & nutricat. Vnde nutricatus Varro in. ii. rerum rust. de pastione: de fœtura: de nutricatu de sanitate. ¶ Oratio ædepol pluris est huius. id est magis estimāda huius oratio q̄ qua empta est pecunia. ¶ Ex forma nomē inditum est. quia compso est elegāter: & facete ago: ut paulo ante memorauimus: inde nomen est mulieri. ¶ Possin tu si usus uenerit. an tu possis inquit. si opus fuerit. ¶ Subtegmen tenue nere? subtegmen quod in ordienda tella dicitur. pro acia: filoq; ponitur. ¶ Cum scis facere officium tuum. Cum noueris quod ad mulierem attinet. ¶ Dabo natam annos sexaginta peculiarē. uetulæ inquit rem administrabis: erisq; ei præcipua. ¶ Perbona est tondetur. hoc est lucrosa tibi erit: quandoquidem perbona est: si eā bene curaueris. ¶ Caput liniaret. idest inquinaret: q si limaret legatur: erit rectius: nam imare inquit No. etiam dicitur coniungere. Pla. in bacchidibus: ne cum quoq; acceperis alio mercedem annuam misi ab esse: nec cum quiq̄ limares caput. Idem in stematico. nam pater tuus nunquam cum illa limabit caput. Neuius in tereo. Credito cum illos sol in ea uolūtate nūquam limauit caput. Cec. in pausimacho. hoc a te postulo: ne cum eo gnato post hac limasses caput. Turpillius in leucadia. Veritus sum ne amoris causa cum illa limasses caput.

Pes pecuaria unū dcā.

Limare qd sit.

SARACENVS

Andē impetraui. Docet in hac sæna homines magis lætari cū impetrent: quæ magis uetita sunt: nec non uicia: q nobiscum creuerunt in senectute magis q̄ in iuuentute: quasi sumptis a mala consuetudine uiribus reuiuiscere. ¶ Me corrumpere. Voluptati me dederem. Antiqua recolam. Veluti iuuenis amoribus inseruiam. ¶ Decurso in spacio. Iam decurrisse uitæ spacium homo dicitur cum ad extremam senectam uentū est. ¶ Vt ut est. pro utcunq; est: ita ubi ubi pro ubicunq;.

VALLA.

Andem impetraui. Demiphosuum ꝓbat cōsiliū: qd emerit mulierē: quę sibi sit uoluptati: idq; facere oēs in senectute debere existimat argumentatus ab eo quod sibi uidet. Antiqua recolam: quę iam absoleta sunt redintegrem. ¶ Decurso in spacio: ætate iam fere profligata. ¶ Voluptate uino & amore hoc est ea uoluptate. quæ in uino & amore. nam cum sit multiplex uoluptas per se uoluptatem non legēdum est. Alioqui frustra diceretur uino & amore. ¶ Si uales id iā lucrost. si sis incolumis feceris inqt lucrū. ¶ Vbi habitet istęc mulier. subaudi pasicōpsa.

Demipho.

Andem impetraui ut egomet me corrumperem.
Empta est amica mihi clam uxore, & filio.
Certust antiqua recolam, ut seruibo mihi
Decurso in spacio, breue quod uitæ reliquost.
Voluptate, uino, & amore delectauero.
Nam hanc se bene habere ætatem nimio est equius.
Adolescens quom sis, tum quom est sanguis integer,
Rei quærendæ tuæ conuenit operam dare.
Demum igitur quom senex sis, tunc in ocium
Te colloces, dum potes, si uales, id iam lucrost,
Quominus hoc ut ego dico factis persequar?
Interea tamen huc intro ad me inuisam domum.
Vxor me expectat iam dudū esuriens domi.
Iam iurgio enicabit si intro rediero.
Verum hercle postremo ut ut est, non ibo tamen.
Sed hunc uicinum prius conueniam, q̄ domum
Redeam, ut mihi ædeis aliquas conducat uolo.
Vbi habitet istæc mulier, atq; eccum it foras.

Adducam

Lysimachus. Demipho.

ADducam ego illum iam ad te, si conuenero.
De. Me dicit. Ly. qd ais demipho? de. ē mlier domi?
Ly. Quid cēses? de. qd si uisam? Ly. qd pperas? mane.
de. Quid faciam? Ly. quid? quod opus est facito, ut cogites.
de. Quid cogitem equidē, hercle opus hoc facto existumo, ut
Illuc introeam. Ly. ita ne uero uerbex introeas?
de. Quid aliud faciam? Ly. prius hoc ausculta, atq; hic ades,
Prius etiam est quod te facere ego æquom censeo.
Nam nunc si illó introires, amplecti uoles.
Confabulari atq; osculari. de. tu quidem
Meum animum gestas, scis quod acturus siem.
Ly. Peruorse facies. de quod ne amē? Ly. tanto minus
Quom sis iam ætatis plenus, anima fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem,
Vti ne ei adueniens uomitum excutias mulieri.
de. Scio pol te amare, quom istæc præmonstras mihi.
Ly. Quid si igitur cœnam faciam? De. hoc si censes, coquom
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hic usq; ad uesperum. Ly. hem istuc censeo,
Nunc tu sapienter loqueris, atq; amatorie.
de. Quid stamus? quin ergo imus, atq; obsonium
Curemus, pulchre ut simus. Ly. equidem te sequor.
Atq; hercle inuenies tu locum illi si sapis.
Nullum hercle præter hunc diem, illa apud me erit.
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hic offendat. de. res paratast, sequere me.

Charinus. Eutychus.

SVm ne ego miser, qui nusq̄ bene queo quiescere?
Si domi sum, foris ē aius, sin foris sum aius domi est.
Ita mihi in pectore atq; i corde facit amor incēdiū.
Ni ex oculis lachrumæ descendant, iam ardeat credo caput.
Spem teneo, salutem amisi, redeat an non, nescio.
Si opprimit pater, quod dixit, exulatum abiit salus.
Sin sodalis, quod promisit fecit. non abiit salus.
Sed tandem si podagrosis pedibus esset eutychus,
Iam a portu redisse potuit, id illi uitium maximust.
Quod nimis tardus est aduorsum mei animi sententiam.
Sed is ne est, quem currentem uideo? ipsus est, ibo obuiam.
Diuom atq; hominū, quæ spectatrix atq; hera eadē es hoibus.
Spem speratam cum obtulisti hunc mihi, tibi grates ago.
Nunquid restat? & hei disperii, uoltus neutiq̄ huius placet.
Tristis incedit, pectus ardet, hæreo, quassat caput.
Euthyche. eu. heu. Charine. Ch. priusq̄ recipias anhelitū,
Vno uerbo eloquere, ubi ego sum, hiccine an apud mortuos?
Eu. Neq; apd̄ mortuos, neq; hic es. Ch. Saluos sū, imortalitas

SARACENVS. ADducam ego illū: lysimachus excepta puella in domum suā it accersitū demiphonē: qui illico querenti fit obuius. ¶ Mi. pro mihi. ¶ Qd̄ si igitur unā factā. Legerē potius: qd si igitur unum factam. i. quid tibi uidebit: si hoc unum fecero.

VALLA. ADducā ego illā. Lysimach? demiphoni obuiā fact? cōmonet: ut prandii cura habeat priusq̄ adeat mulierē: itaq; facta cōsultatione ad cōparādu; itur obsoniū. ¶ Qd̄ opus est. facito: ut cogites: quæ sunt factu necessaria inqt recole. ¶ Ita ne uero ueruex introeas. Veruex aries castratus: quasi inuersa; habēs naturā: ut inquit Varro. Irrisorie itaq; ait: tu qui ob senectutē tā officio uenerio ipar es: q̄ qui castratus ad speciosam pperas mulierē. ¶ Quā me ames. sensus est: an erga illā: quā ames: peruorse fecero. ¶ Aia fœtida. i. flatu fœtido. ¶ Senex hircosus: q hirci fœtorē pbeas. ¶ Vomitū excutias mulieri. ne mulierem inqt pducas ad uomitu;. ¶ Præmōstrās mi. pro mihi. ¶ Vsq; ad uesperū. usq; ad serū diei inquit in prādio pduremus. ¶ Pulchre: ut scimus. Tam bene inquit esculenta procuremus: q̄ nouimus.

Veruex q̄ sit.

¶ Rure de loco: ruri aūt in loco.

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS. SVm ne ego miser. Expectauerat charinus sibi optatū nūcium afferri de inuenta: uel empta sibi a sodali eutycho: qui cū nusquā repertā nūciasset: oi spe destitutus sibi exilium parat. ¶ Foris ē aius. Diximus ex platone amantē mortuū in se ipso: uiuere in alieno. ¶ Spe; teneo. ¶ Quod unicum ur̄ bonū mortalib9 ex oibus tm̄ rcmāsisse cæteris in cœlū sublatis. ¶ Redeat: an nō. Scil; sodal̄ me9 eutych9. ¶ Si opprimit pr̄. Scil; pri? mulierem;.

Dictū Platonis.

VALLA. SVm ne ego miser. Charin9 dum se excruciat ob amissa; mulierē: ab eutycho fit certior: queadmodū abalienata sit a charino: & abducta e naui: sed qm̄ quo abducta sit: nō dū potuit cognoscere. i. qd̄ magis charino dolet. ¶ Exulatū abiit salus. discēdēs a me salus i exiliū pfugit. ¶ Si podagrosis pedib9 eēt eutychus. hoc charinus facit: qd̄ maxime oēs auide expectātes: ut ēt celer tardus uideat̄. sensus ergo ē: si eutychus articulari pedum morbo uexet̄ potuit iam aduenisse: podagra. n. ab eo qd̄ grçce dr̄ pus podos pes pedis: & agra uenatio: cū tāq̄ uenatio hūo; i pedes dilabit̄: siqde; cū obstructionis. opilatióisq; incommodo stomachus cibū nō cōcoquit itranea quoq; reliqua exardescāt: necesse est uenæ arteriçq; obstruantur: frigiditate nimia epatis splen oblanguescit uēter turget. Aut calore nimio bilis incēdit: arquatus consurgit morbus ac ex utraq; iecoris qualitate ischiadici efficimur: cū in ischia humor descēdit incoctus: tost9

Podagra uñ dcā sit.

ue. Cũ in pedes podagra. cũ in manus chyragra. Cũ ꝑ dorsũ spina: q̃ proprio noĩe dicitur reticularis. ¶ Diuũ atq̃ hominũ. fortunã dicit hãc hoies. uñ sit ea cã nescientes oli deã incertã eẽ dixere. ¶ Voltus neutiquã hui⁹ placet. Ex tristi eutychi uultu malũ sibi for ariolatur.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ AMphimacrus est. ut sæpe est ĩ his uersibus. vii. pedum in quacũq̃ sede. Aristotelis ꝓblema de lachrymis ẽ tale. Cur inqt lachrymæ: quas mærẽdo mittimus: calidæ sunt: quas oculis laborando frigidę. An ꝙ frigidũ: qđ in coctũ crudũq̃ ẽ: lãguorẽ ãt oẽ; ex cruditate proficisci: nullũ dubiũ ẽ. Qđ cũ lachryma cruda eoꝝ sit q ualitudine oculoꝝ laborãt: nõ imerito frida est. ¶ Diuidi⁹ dixere tristillas: auctore Fulgentio: sicut Proper. ait. Diuidias mẽtis conficit omnis amans.

SARACENVS.

¶ HIC emit illã. Primo aspectu facile retur qđ optarat: puellã. s. sodalem priorẽ emisse: atq̃ patrẽ suũ uoto frustratũ fecisse: ideo lege pulchre: os sublenit pr̃i: nõ pater. ¶ Capital. rẽ capitalẽ. ¶ Mala cui empta. lege (malũ) non mala: qua dictione utit frequẽter Plautus indignãtis est: & separatim legitur: uel dele illud mala: & substitue puella. ¶ Diuidiæ. tedio. Megara. Quæ ciuitas est grecię pelopõnesso propinqua: alia quoq̃ in sicilia memorat a strabone: quã doriẽse cõdiderũt: q̃ prius hybla uocabat. ¶ Erethria. Strabo boetiæ regionis mentionẽ hãbẽs: erethriã urbẽ antiquã noiat ad portũ sacrum: quẽ delphiniũ uocãt: prębuit hæc ciuitas amœnũ q̃nq̃ philosophãtibus diuersorium: fuit eni ibi philosophorum erethicoꝝ scola menedẽi ductu: & autoritate cõstituta. ¶ Corinthũ. Pelopõnessi oppidũ locupletissimum: isthmo iminẽs: emporiũ locu; negociatoribus frequẽtatum: & duoꝝ dñm portuu;. quoꝝ alter asię alter propinquus ẽ Italię. ¶ Chalcidẽ. metropolim euboeæ: in qua uersatus ẽ Ari. quoad uita functus ẽ: decreta ac cypro nihil: ꝙ modo plura đ multis referam⁹ tñ minus nota pcurrimus: ẽ creta iter ortũ & occasum porrecta: tractu longissimo: hinc græcia illinc cyrenis ob iacẽtibus a septẽtrione ægeis: & suis æstibus uerberatur: ab austro lybicis undis q̃funditur: & egyptiis. q. cõstipata cẽtũ urbibus: sicuti ꝓhibẽt: q ꝓdige ligua largiti sunt: insula multis famigerata fabulis: ut põponii mellę uerbis utar: aduẽtu europę pasiphaes: et adriadnę amoribus: minotauri feritate: fatoq̃: dedali opibus: & fuga: cypros añt in eo sinu est: quẽ maximu; recipit asia ad ortũ. occasumq̃ se imittens: recto iugo: inter ciliciã: syriasq̃ porrigit: urbes in ea clarissimæ fuere salamus: & paphos. ¶ Sycionẽ. peloponnessi ciuitatem: de qua nõ indecora pluscula retulimus in cistellaria. ¶ Gnidũ. Vrbem cariæ: ex qua: ut tradit strabo: memorabiles uiri fuere eudoxus mathematicus platonis sodalis: agatharchides peripateticus: teopõpus: artemidorus: ctesias qui res syriacas: & persicas cõscripsit: in hac urbe uenus ꝓcipue colebatur: ut testis est porphyriõ. Hor. quoq̃ meminit his uersibus:

Megara ubi locorũ

Corinthus ubi locorũ

Chalcis ubi locorũ

Creta ubi locorũ

Gnidum ubi locorũ

Mihi data est, hic emit illam, pulchre os subleuit patri.
Impetrabilior qui uiuat nullus est, dico, obsecro,
Si neq̃ hic, neq̃ acherunti sum, ubi sum? eu. nusq̃ gentium.
Ch. Disperii, nam illæc interemit modo me oratio.
Odiosa næ oratio est, quom rem agas longinqum loqui,
Quicquid ad capita rerum perueni. eu. primum perimus.
Ch. Quin tu illud potius nuntias, quod nescio.
eu. Mulier alienata est abs te. Ch. eutyche capital facis.
eu. Qui? Ch. q͂a æqualem & sodalem ciuem liberum enicas.
eu. Ne dixeris. Ch. demisisti gladium in gulã, iam cadam.
eu. Quæso hercle aĩum ne đspõde. ch. null⁹ ẽ quẽ despõdeã.
Loquere porro aliã rem (malum) quoi ẽ empta? eu nescio.
Iã addicta, atq̃ abducta erat, cũ ad portũ uenio. ch. uæ mihi
Monteis tu quidẽ mali in me ardenteis iam dudum iacis.
Perge, excrucia carnufex, quãdoquidẽ occœpisti semel.
eu. Nec tibi istuc magis diuidiæ est, q̃ mihi fuit hodie.
Ch. Dic qs emit? eu. nescio hercle. Ch. hem istuc iest, opam
Bonũ sodalẽ? eu. qd me facere uis? Ch. id qđ me uis, (dare
Vt pereas, quin percontatus hominis quæ facies foret,
Qui illam emisset, eo si pacto posset indagarier
Mlier, heu me miserũ. eu. flet. ch. omitto istuc, qđ nũc agis.
Eu. Quid ego feci? Ch. perdidisti me, & fidẽ mecum tuam.
eu. Dii sciunt culpã meam istanc nõ esse ullam. Ch. eutyche.
Deos absentes testeis memoras, qui ego istuc credam tibi?
eu. Quia tibi ĩ manu ẽ, qđ credas, at ego qđ dicam, id mihi
Mea ĩ manu ẽ. Ch. de hac re es argutus, ut par pari r̃ndeas,
Ad mandata, claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis,
Promittebas te os sublinire patri meo, egomet
Credidi, homini docto rem mandãs, lapidi maxumo.
eu. Quid ego facerẽ? Ch. qd faceres? men rogas? reqreres,
Rogitares quis esset? aut unde esset? qua prosapia.
Ciuis ne esset, an peregrinus? eu. ciuem esse aiebãt atticum.
Ch. Vbi habitaret inuenires saltem, si nomen nequires
eu. Nemo aiebat scire. Ch. at saltem hominis faciem exquireres.
eu. Feci. Ch. qua forma esse aiebant? eu. ego dicam tibi.
Canum, uarum, uentriosum, bucculentum, breuiculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pãsum aliquantulum,
Ch. Nõ hoiem mihi, s; thesaurũ nescio quẽ memoras mali.
Nunquid est, quod dicas aliud de illo? eu. tantũ qđ sciam
Ch. Aedepol næ ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.
Non possum durare, certust exulatum hinc ire me.
Sed quam capiam ciuitatem cogito potissumum.
Megara, eretriam, corinthum, chalcidẽ, cretam, cyprum,
Sicyonem, cnidum, zacynthum, lesbiam, bœotiam.

Eu. Cur istuc cœptas cõsilium? Ch. quia. n. me afflictat amor.
Eu. Quid tu ais, qui cum illuc, quo nunc ire paritas, ueneris,
Si ibi amare forte occipias, atq; item eius sit inopia,
Iam tu inde porro aufugies, deide itẽ illinc, si itẽ euenerit.
Quis modus tibi exilio tandem eueniet? qui finis fugæ?
Quæ patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedo si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si id forte ita sat aio acceptũ est, certum id profecto si habes,
Quanto satius est rus aliquo abire? ibi esse, ibi uiuere,
Adeo dum illius te cupiditas, atq; amor missum facit?
Ch. Iã dixisti? eu. dixi. Ch. frustra dixti, hoc mihi certissumũ ẽ.
Eo domum, patrem atq; matrem ut meos salutem, postea
Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam cõsilii.
Eu. Vt corripuit se repente atq; abiit, heu misero mihi
Si ille abierit, mea omnes dicent esse ignauia.
Certust præconum iam iubere quantum est conducier.
Qui illam inuestigent, qui inueniant, post ad prætorem illico
Orabo, ut conquisitores det mihi in uicis omnibus.
Nam mihi nihil reliqui quicq̃ aliud iam esse intellego.

sib9: o uen9 regina gnidi: paphiq; sperne dilectã: cyprõ. ¶ Zacinthũ. Notã insulã in ionio mari ex echinadib9 unã: de q̃ Vir. dulychiiq; sami: et quos tulit alta zacinthos. ¶ Lesbiam: boetiã. lesbos insula est in troade: in qua ciuitas mitylene: boetia ãt græciæ regio: i qua isignis ciuitas thebę. ¶ Paritas. Ab eo: qđ paro: parito frequẽtatiuum.

VALLA.

¶ AD capita rerũ pueni. ad rerum finẽ. ¶ Capital facis. i. me pis. uñ et capitale facinus. i. qđ ait ad rerũ capita se puenisse. ¶ Aium ne rñde. noli te abiicere: & in desperationẽ peruenire. ¶ Nullus est. subaudi aius: qm̃ periit. ¶ Mulier: cui est empta: qs emit mulierẽ. ¶ Iã addicta: atq; abducta erat. In aliena inquit iã erat ptãte: & iã inde abducta: cũ me ad portũ recepi. ¶ Mõtis tu qdẽ mali. sensus est: nõ unũ: & simplex malum: sed mõtes i me ardẽtes iacis mali. ¶ Nec tibi istuc magis diuidiæ est. i. tedio ẽ. ¶ Istuc iest. hoc inqt fuit boni sodalis talẽ opam dare. ¶ Et fidẽ mecũ tuã. i. nihil cõcrediderim amplí9 tibi: ac fidei tuę. ¶ Qui ego istuc credã tibi. quo nã pacto hoc ego tibi crediderĩ. ¶ Ad mãdata: ad ea: q̃ ɔmisi fidei tuę. ¶ Claudus: mutilus. ¶ Te os sublinire. i. fallere. ¶ Homini docto rẽ mãdaris lapidi maximo. Multũ amplificatiõis: idignationisq; hæc habet oro: sensus. n. est: putaui hãc ego prouinciã homini docto dedisse: sed exptus sum lapidẽ maximũ eẽ. Quid ego facere? qd me facere oportuit. ¶ Reqres: reqrere debueras. ¶ Rogitares: pcunctari debueras. ¶ Varũ. qui & uaro dicit: Persius: uaro regustatũ digito terebrare salinũ: cõtentus perages cruribus intortũ. ¶ Ventriosum: pãticosum: ac uẽtre porrectũ. ¶ Buculentũ bucis turgidũ. ¶ Pansum: latum. ¶ Tãtũ: qđ sciam: hoc tantũ inquit est: qđ ego nosce potuerim. ¶ Quã capiã ciuitatẽ: subaudi ad hic profugiẽdũ. ¶ Erethryã. Vñ sybilla erethrya. ¶ Chalcidẽ: q̃ in euboea. ¶ Gnidũ: in silicia. ¶ Zacynthũ: uñ saguntus: & extructa: & noiata: ut Lactãtius in. iii. ad probũ uolumine ait. ¶ Ite paritas. multũ paras. ¶ Si id forte ita sat aio acceptũ est: si aius tuus inqt est. ut amorẽ effugias: par nõ est: ut alienas patrias potius exqras: q̃ uillã tuã: ubi cõmorare: quo ad missum feceris amorẽ. ¶ Vt corripuit. i. cõspectu meo sese rapuit: atq; abduxit. ¶ Præconiũ iubere. præconis uoce oibus significare: quo hæc sit abducta mulier. Illico orabo: statim agã. ¶ Nihil relicti quicquã aliud. nihil aliud est: quod præter hoc unum mõ.

QVARTVS ACTVS.

Dorippa mulier. Syra anus.

Voniam a uiro ad me rursus aduenit nuntius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum.
Reueni ut illum persequar, qui me fugit.
Sed anum nunc uideo consequi nostram syram,
Atq; incedit, eccam tandem, quin is ocyus?
Sy. Nequeo me castor, tantum hoc oneris est, quod fero.
Do. Quid oneris? Sy. annos octoginta & quattuor.
Et eodem accedit seruitus, sudor, sitis.
Simul hæc etiam, quæ mecum porto, deprimunt.
Do. Aliquid cedo, qui hanc uicini nostri aram augeã.
Sy. da, sane hanc, uirgam lauri. Do. abi iã tu intro. Sy. eo.
Do. Apollo quæso te ut des pacem propitius,
Salutem & sanitatem nostræ familiæ,
Meoq; ut parcas gnato, parce propitius.
Sy. Disperii, perii misera, uæ miseræ mihi.
Do. Satin tu sana es obsecro? quid eiulas?
Sy. Dorippa, mea Dorippa. Do. quid clamas obsecro?
Sy. Nescio quæ mulier est hic intus in ædibus?
Do. Quid mulier? Sy. mulier meretrix. Do. ueron, serio?

SARACENVS.

Voniam a uiro. Vxor lysimachi dorippa forte rure domũ rediẽs offẽdet domi puellã: quã rapta pellicem uiri excãdescit plĩmũ: iclamat uirũ: ita ut qd agat nesci9 facile eris redarguit. ¶ Eiulas. Est eiulare uoce sublata flerẽ. Tuã alcmenã: pp Iouis ɔcubitũ cũ alcmena iuno irata fert alcmenæ: & tanq̃ pellici isidias pauisse gpea duos dracones dr̃ misisse ad ppẽdũ herculẽ ex ea natũ. ut in amphytrione uidistis.

Eiulare qd sit.

VALLA.

Voniã a uiro ad me rus aduenit nuntius: lysimachi uxor cũ syra anu a uilla redit. postq̃ sensit i urbe maritum restitisse. ingressa prior domum syra: pasicompsam ibi offendens: ad heram exclamat suam: alienam domi esse mulierem. ¶ Quin is ocius: ad syram dorippa: cur non celerius inquit iter habes: positiuum græcum est. oca uel ocis: ab hoc a latinis fit ocius comparatiuum: & ocissimus superlatiuũ. ¶ Simul hæc: omnia inquit hæc congessa ingens onus præbent. ¶ Da sane subaudi aræ. ¶ Vt parcas gnato. subaudi eutycho. ¶ Veron serie. uere ne:

Ocius unde ueniat.

Sy. Nimium scis sapere, ruri quæ non manseris.
Quam insipiens quæ non poteras persentiscere
Illam esse amicam tui uiri bellissimi.
Do. Credo mecastor. Sy. i hac mecum, ut uideam simul.
Tuam Alcumenam pellicem Iuno mea.
Do. ecastor uero istuc eo, quantum potest.

Lysimachus.

Parum ne est malæ rei quod amat hic Demipho,
Ni sumptuosus insuper etiam fiet?
Decem uocasset si ad cœnam summos uiros,
Nimium obsonauit, sed coquos, quasi in mari
Solitust hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur, egomet conduxi coquom.
Sed eum demiror non uenire, ut iusseram.
Sed quis nam hinc a nobis exit? aperitur foris.

Dorippa mulier. Lysimachus uir.

Miserior mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali uiro quæ nupserim, heu miseræ mihi.
Hem quoi te, & tua quæ tu habeas, cōmendes uiro,
Hem quoi decem talenta dotis detuli.
Hæc ut uiderem, ut ferrem has contumelias.
Ly. Perii hercle, rure iam rediit uxor mea.
Vidisse credo mulierem hanc in ædibus.
Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.
Accedam propius. do. uæ miseræ mihi. Ly. imo mihi.
Do. disperii Ly. ego equidem hercle oppido perii miser.
Vtinam di te omnes demipho disperduint.
do. Pol. hoc est, ire ꝙ rus meus uir noluit.
Ly. Quid nunc ego faciam, nisi ut adeam, atq; eloquar.
Iubet saluere suus uir uxorem suam.
Vrbani fiunt rustici? do. pudicius
Ii faciunt q̃ illi, qui non fiunt rustici.
Ly. Nunquid delinquont rustiui? do. ecastor minus,
Quam urbani, & multo minus malum quærunt sibi.
Ly. Quid autem urbani deliquerunt, dic mihi?
do. Quia illa mulier intus est. Ly. uidistine eam?
do. Vidi. Ly. quoia ea sit cogitas? do. rescicam tamen,
Cupio hercle scire, sed tu me tentas sciens?
Ly. Vin dicam quoia est illa? ædepol, ue, mihi,
Nescio quid huic dicam. do. hæres? Ly. haud uidi magis.
do. Quin dicis? Ly. quin si liceat. do. dictum oportuit.
Ly. Non possum, ita instas, urges, quasi pro noxio.
do. Scio innoxius, audacter quid uis dicito.
dic igitur. Ly. dicam. do. atqui tibi dicundum est tamen.
Ly. Illa est scin? etiam uis ut nomen tibi dicam.
do. Nihil magis manufesto teneo, innoxia es.
Ly. Qua noxia? ista quidé illa est. do. quæ illa est? Ly. illa. do. io
Illa. Ly. iam si nihil usus esset, iam non dicerem,
do. Non tu scis quæ sit illa? Ly. imo etiam iam scio,
De istac sum iudex captus. do. iudex? iam scio
Nunc tu in cōsilium istanc huc aduocasti tibi.

---

ac nō risorie. Viri bellissimi. Ironicos: & perinde adiuuādū ꝓnūtiatione. ⁋ Tuam alcmenā pelicem: ut alcmena pellex iouis fuit. ⁋ Eo quantum potest. idest quam celerrime possum.

VGOLETVS ET GRAPA. Iuno Hera. Turris herus. ⸿ IVNO soror & cōiunx Iouis: q̃ grece dicit̃ ἥρα latine. Iuno: & hera: pria ꝓducta. Ennius. Vos ne uelit: an me regnare hera qd inde. Gregorius Tifarnas hō utriusq; linguæ doctissimus: nactus Strabonis codicē deprauatū: uti arbitrabat̃ Thadæus ugoletus iunonis turrim iterpretatus est: ꝓ eo qd herus siue heronis turrim. Hæc est turris. in qua Hero lumē noctu ponebat signum Leandro ad se natāti: ut scribit Musæus poeta. Strabōis uerba ex. xiii. lib. geographię hęc sunt. Quapropter e Sesto facilius nauigat ad Iunonis turrim: si quis paulū deflectat: atq; inde soluat.

VALLA. Parum ne est. Lysimachus secum queritur demiphonem non modo amore perditum: sed etiam sumptum facere intolerabilē. ⁋ Quasi in mari solet hortator remiges. Ita coquos inqt urgebat: ut properarent, ut commode facerent omnia: ut remigum hortator solet.

SARACENVS. Vrbani fiunt rustici. Propterea ꝙ rure in urbem concesserat. ⁋ Quam illi: qui non fiunt rustici. Arguit his uerbis maritum incontinentiæ: ꝙ potius domi manserit q̃ rus concesserit explendæ libidinis causa. ⁋ Scio inoxius: Ironice: & uultuose. ⁋ Sequæstro.

Sequæstro qd sit. Aduerbiatiter positum: quod notat Aulus Gelius testimonio ueterum: nam quod apud sequestrem positum erat. sequestro positum dicebāt: sequestres siquidem dicebantur: apud quos pecunia: uel aliud quippiam deponebatur: quodq; tangit Seruius: & pedianus. ⁋ Numero. pro nimiū: ut alias dictum fuit.

VALLA. Miserior mulier. Exiens domo præ indignatione ob eam: quam domi iuuenit mulierem: maritum lysimacum grauiter increpat Dorippa uxor. ⁋ Demipho perdiunt: perdant inquit tedii. ⁋ Vrbani fiūt rustici. Amphibologicum est: an ab urbanis transitus sit ad rusticos: an a rusticis ad urbanos. sensus tamen apertus: nam quoniam rure ueniebāt: qui urbani: ex rusticis dicit fieri urbanos. ⁋ Rescicam tamen. Cognouero inquit. ⁋ Scio innoxios. ironicos pronuntiandum atq; uultuose legendum est. ⁋ Enim hæreo. e quidem ambigo.

Agite.

Ly. Imo sic sequestro mihi data st. Do. intellego.
Nihil hercle istius quicq̃ numero purgitas.
Ly. Nimium negocii repperi, enim uero hæreo.

Coquus. Lysimachus. Dorippa. Syra.

Agite, ite actutum, nam mihi amatori seni
Coquendast cœna, atqui mecum cum cogito
Nobis coquendast, non ei cui ducti sumus.
Nam qui amat, si quod amat habet, id satis habet sibi
Pro cibo uidere, amplecti, osculari, atq; alloqui.
Sed nos confido onustos redituros domum.
Ite hac, sed eccum, qui nos conduxit senex.
Ly. Ecce autem, perii coquos adest. Co. aduenimus.
Ly. Abi. Co. quo uis abeam? Ly. abi. Co. quo uis abeã? Ly. abi.
Co. Non estis cœnaturi? Ly. iam saturi sumus.
Sed interii. Do. quid ais tu? etiam ne hæc illi tibi
Iusserunt ferri, quos inter iudex datus?
Co. Hæccine tua est amica, quam dudum mihi
Te dixisti amare, cũ obsonabas? Ly. non taces?
Co. Satis scitum filum mulieris, uerum hercle an net hoc?
Ly. Abin dierectus? Co. haud mala est. Ly. at tu malus.
Co. Scitam hercle opinor satis concubinam. Ly. non abis?
Non ego sum, qui te dudum conduxi. Co. quid est?
Imo hercle tu istic ipsus. Ly. uæ misero mihi.
Co. Nempe uxor rurist tua, quam dudum dixeras
Te odisse æque, atq; angueis. Ly. ego ne istuc dixi tibi?
Co. Mihi quidem hercle. Ly. ita uero me amabit iuppiter
Vxor, ut ego illud nunq̃ dixi. Co. etiam negas?
Non te odisse aiebat, uxorem uerum suam.
Do. Palam istæc fiunt, te me odisse. Ly. quin nego.
Co. Et suam uxorem ruri esse aiebat. Ly. hæc ea est?
Quid mihi molestus es? Co. quia me non nouisse ais,
Ni metuis tu istanc. Ly. sapio. nam mihi unica est.
Co. Vin me experiri? Ly. uolo. Co. mercedẽ mihi dato. Ly. cras
Dabitur, nunc abi, heu misero mihi. (petito,
Nunc ego uerum illum uerbum esse experior uetus,
Aliquid mali esse propter uicinum malum.
co. Cur hic astamus? quin abimus? incommodi
Siquid tibi euenit, id non est culpa mea.
Ly. Quin me eradicas miserum. co. scio iam quid uelis,
Nempe me hinc abire uis. Ly. uolo inq̃. co. abibitur,
Drachmam dato. Ly. dabitur. co. dari ergo sis iube.
Dari interea potest, dum illi ponunt. ly. quin abis?
Potine ut molestus ne sis? co. agite apponite
Obsonium istuc ante pedes illi seni.
Hæc uasa aut mox, aut cras iubebo abste peti.
Sequimini. ly. fortasse te illum mirari coquom
Quod uenit, atq; hæc attulit, dicam quid est.
Do. Non miror, siquid damni facis aut flagitii,
Nec pol ego patiar sic me nuptam tã male,
Measq; in ædeis sic scorta obductarier.

SARACENVS.

Agite. Maiori in cõfusiõe uersatur lysimachus pp aduentum coqui: qui a demiphone una cum obsonio missus fuerat obsonatum in domo sua. ¶ Quos iter iudex datus. Exprobrat qd in suã excusationẽ lysimachus añ rettulerat: nã de puella dictitarat se iudicẽ captũ. ¶ Hęccie tua ẽ amica. Rebaĩ coqu⁹ ñ uxorẽ: sȝ cõcubinã. ¶ Dragmã dato. Drachma constabat ex trib⁹ scrupuĩ: & ut ẽ apud Iuliũ pollucẽ: numisma fuit: qđ qa boue signatus erat bos dicebaĩ. ¶ Dũ illi ponunt. Pro deponũt. s. obsoniũ: qđ attulerãt. ¶ Conciuit: conuocauit. ¶ Eadem. Scilicet causa.

Dragma q̃ sit.

VALLA:

Agite ite actutũ. Coq a demiphone cõducti aduẽtãtes aliã lysimacho curam adiiciũt: rẽq; ipsã dorippę magis apiũt. ¶ Agite ite. Coquus ad sub coquos hæc pfaĩ. ¶ Onustos redituros domũ: subaudi obsonio: nã amatores parȝ comedũt. ¶ Illi. subaudi: q bus fuisti iudex iusserũt ferri obsoniũ. ¶ Quos iter. anastrophe: p iter quos. ¶ Satis scitã filiã mulieris. Quam pulchella iqt hęc filia. ¶ Auet. i. appetit p elipsim dictũ ẽ: ut sit itegrũ auet copulari uiro. ¶ Eradicas miserȝ: radicit⁹ cõuellis. ¶ Apponite obsoniũ. Sub coquos alloqtur suos: ut ubi pcipitur: ibi deponãt obsoniũ. ¶ Me nũq̃ qcq̃ cũ illa. sub libidine expleuisse. ¶ Concinit: cõuocauit: excitauit. ¶ Hostis mihi. i. familiares meos mihi hostes fecit.

PIVS BONONIEN.

¶ VICInũ malũ: uenusta inqt & uera snia illa priscorȝ uatũ: uicinũ malum obeẽ bono uicino: sicut hic Demipho mihi in pñtia nocuit cui⁹ insaniis ois ẽ uxor in fermẽto. Columellæ sniaĩ r pilata uerba subscripsim⁹ ex lib. i. De uicini cõmõ nõ ẽ qdẽ certũ: quẽ nonnũq̃ mors: aliæq; nobiscuȝ diuersæ causæ mutãt: & iõ qdã respuũt catonis sententiam: q tamen multum uidentur errare. Nam quemadmodum sapientis est fortuitos casus magno animo sustinere: ita dementis est: ipsam sibi malam facere fortunam. Quod facit: qui nequam uicinum suis nũmis parat: cũ a primis cunabulis. si modo liberis parentibus est oriundus: audisse potuerit μηδ᾽ ἂν βοῦς ἀπολ᾽ ποτ ηγειτον κακος τειν. idest ne ue dolebis amisisse bouem proba: si uicinia tota est. Hesiodicum enim pceptum est: quod non solum de boue dicitur: sed de omnibus partibus rei nostrę familiaris. Adeo quidem: ut multi prętulerint carere penatibus: & propter iniuriam uicinorȝ sedes suas profugerit. Nisi aliter existimamus diuersum orbem gentes uniuersas petiisse: relicto

Syra i rogato meum patrem meis uerbis,
Vt ueniat huc ad me iam tecum simul. Sy. eo.
Ly. Nescis negocii quid sit uxor obsecro
Conceptis uerbis iam iusiurandum dabo.
Me nunquam quicquam cum illa, iam ne abiit Syra?
Perii hercle, ecce autem hæc abiit, uæ misero mihi,
At te uicine di deæq; perduint
Cum tua hac amica, cumq; amationibus.
Quæ suspitione impleuit me indignissume
Conciuit mihi domi hostis, uxor acerruma est.
Ibo ad forum, atq; Demiphoni hæc eloquar,
Me istanc capillo pertracturum esse in uiam,
Nisi hinc abducit quo uolt ex hisce ædibus.
Vxor heus, heus uxor, quanq̃ tu irata es mihi
Iubeas si sapias, hæc intro hinc auferrier,
Eadem licebit mox cœnare rectius.

Syra serua. Eutychus adolescens.

HEra quo me misit ad patrem, non est domi
Rus abiisse aiebant, nunc domum renuncio.
eu. Defessus sum urbem totam peruenarier
Nihil inuestigo quicq̃ de illa muliere.
Sed mater rure rediit, nam uideo syram
Astare ante ædeis, syra? Sy. quis est, qui me nominat?
eu. Herus atq; alumnus tuus sum. Sy. salue alumne mi.
eu. Iam mater rure rediit? responde mihi.
Sy. Cum quidem salute a familia omni maxuma.
eu. Quid istuc negoci est? Sy. tuus pater bellissumus
Amicam adduxit intro in ædeis. eu. quomodo?
Sy. Adueniens mater rure eam offendit domi.
eu. Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
Etiamq; nunc mulier intust? Sy. Etiam. eu. sequere me.
Quid? Peristratam hic Demiphonis contuor?
Grad' grādit, emittit oculos, circūfert se, obstipat uerticē.
Asseruabo hic reƺ qd gerat, magnum est qcquid quæritat.

Peristrata. Syra. Lycissa.

DIua Astarte hominum, deorumq; uis, uita, salus, rursus eadem quæ est.
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cœlū, sydera,
Iouis quæcunq; templa colimus, eius ducuntur notu, illi obtemperant,

---

patrio solo: acheos dico: & hiberos. albanos quoq;: nec minus siculos: & ut primordia nostra contingā: pelasgos: aborigines: archadas: q̃ quia malos uicinos ferre non potuerant. Ac ne tātu; de publicis calamitatibus loquar: priuatos quoq; memoria tradidit. & in regionibus grēciē. & in hac ipsa hesperia detestabiles fuisse uicinos. Na; si autolicus ille cuiquam potuit tolerabilis esse cōterminus: aut auentini mōtis incola palatinis ullum gaudium finitimis suis cacus attulit. Themistocles grecoƺ omniū facile priceps agƺ uenditurus præconem cunctas prędii dotes enumerantē supaddere iussit. & bonum uicinum habere. Autor plutar. in apophthegmatis. ⸿ Radicas. radicitus euellis: angis & crucias.

Dictū themistocl' pl'cherrimū.

SARA CENVS

HEra: q̃ me misit ad patre;. Lego que; me misit ad patrem: ut sit ordo pater scilicet: ad quem patrem misit me hera: domi nō erat: alio quin non de patre: sed de hera intelligeretur: qua locutione utitur frequenter Plautus ut ostensum est in amphytryone Asinaria. & alibi Virg. quoq;: urbem quā statuo uestra ē. ⸿ Nunc domum renuntiat. Melius renuntio.

VALLA.

HEra: quæ me misit ad patrē. Redit syra anus: ut ad patrē dorippę citādum du; missa fuerat. Obuius ei factus eius alumnus eutych' lysimachi cognoscit pr̄is sui cū matre oborta iurgia. ⸿ Non est domi: subaudi pater.

PIVS BO NONIEN.

DIua astarte pyƨtrata mr̄fa/milias inducit lamentabū/damores hoium in dies fieri deteriores: senes consilia mutua dantes: cæteris eos ipsos flagitiosos esse intercutibus uitiis madentes: eademq; serie in uitia rapi: qua iuuenes: mltoq; magis res pessime cecidit: cum senes amant: ꝙ illa ætas plus uino: & quieti q̃ palestrę uenereę conuenit. Nihil: quod qdem nouerim: significat astarte. Crediderim mendosum esse codicem: & ita corriges: diua arete: qua uoce uirtus apud græcos enotatur: a qua censet Augu. artē deflecti. Plat. in Cratillo aretē dici putat: ꝙ sit hitus eretototos: id ē maxie eligēdus. Peristrata igiť inuocat almā uirtutē: cuius nutu: & admistratiōe cūcta regunť. hic Ordo plautin' est: oia ducunť nutu aretes: q̃ arete: si colať: est salus hoium: & cui' regimine mors: & uita mortalib' accidit. Hęc. Peristrata sūmatē cælitū uirtutē ponit. ⸿ Deoƺ uis: deoƺ ptās potētia. deoƺ. n. uis in sola uirtute cōsistit: apđ quos oia impturbata sūt: ipetu: & turbine carētia. ⸿ Vita deoƺ ois ęternitas duciť absoluta oi numero uirtutis: ēt si iproprie dii uiuere dicanť. cū nr̄ates philosophi: hoc ē religiōis assecle ęternitatē attribuāt deo: æuū angelis: tps aialibus; q̃ signāter & ꝑprie uiuūt: deus aiaƺ & uite fons ē irriguus. ⸿ Pernicies. Virt' culta & religiose possessa mortalibus honorē affert: e contraria despecta: & inculta pnicie: & morbū. ⸿ Iouis tēpla. religio. n. q̃ uirtutū omnium apicē tenet: ē in cā: ut tēpla: & dii colanť: absq; q̃ uirtute qs thura: & honorē diis hēret: desiderareť: & id accideret lucretianū: oia fanda nefanda malo cōiuncta timore iustificā nobis mentē auertere deoƺ. ⸿ Illi obtemperant tēpla: q̃ colimus: & numina deoƺ uirtuti obseq̄ntia sunt: & obtpantia.

Aeternitas qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ PERIstrata mr̄ familias iducitur lamētabūda mores hoium idies fieri deteriores. Senes cōsilia mutua dātes cæteris: eos ipsos flagitiosos esse intercutibus uitiis madētes: Eademq; serie in uitia rapi: qua iuuenes, multoq; magis res cecidit cum senes amant: ꝙ illa ętas plus uino: & quieti: q̃ palestræ ueneręæ conuenit.

PIVS BONONIEN.

¶ EAM spectant uirtutem tanq̃ p̃uiam: & ducem sequuntur:ut musculum balena: ab eius orbita non recedunt: a q̃ aberrare ẽ bono cõtrariũ esse: & hoc agũt pbi:q deos: & deoꝝ uitã imitant̃: improbi porro uirtutẽ exsibilãt & aĩo in dulgẽt puipẽdẽtes:qđ ad uirtutẽ accedit:dũmõ genio suo: & reb⁹genialibus obtẽperẽt. ¶ Cæteri.mali.s.geniales & uoluptuarii:q spreta uirtute:momẽtariis gaudiis idulgẽt. ¶ Excludũt:contẽnunt:despiciũt. ¶ Qđ illi displicet: sez quunt̃ illi uitia:q uirtus odio uatiniano psequit̃. ¶ Cõplicitũ p cõplacitũ:mos loq̃ndi priscus. Cæteri a uirtute seiu ges poti⁹ aium sequunt̃ q̃ uirtutẽ. Potes & itepṫari:oia aialia:q uiuũt: & sentiũt: sequunt̃ potius:qđ sibi cõplacitu; ẽ

Eam spectant, quod illi displicet, facile excludunt cæteri.
Quicqd cõplacitũ, id sequontur quæ uiuont oia, atq̃ sẽtiũt.
Alios enicat, extinguit, alios suo lacte fouet, atq̃ erigit, sed
Hi uiuũt, & sapiũt, quos ꝓpat alet̃, ac eriget̃, (quos enicat,
Hi quidem confestim pereunt, atq̃ male sapiunt miseri.
Iacent beneuolentes odiosi, humum mordẽt, caput reptãt,
Fremunt, pstrepũtq̃, cũq̃ putãt uiuere, tũc ruunt maxume.
Tũc, tũc studẽt pseq, labãt iuuenes, itidẽ rapiũtur senes.
Illi se amãt, quod amant, amatum uolunt, atq̃ cognitum.
Illi uero si amare ea ætate occœperũt, multo insaniãt acri⁹.
Veꝝ si non amant, oderũt, molesti itidẽ, atq̃ difficiles,
Garruli, osores, infensi, iracundi sibi suisq̃, inuidi.
Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,
Nec tolerãt, ut æquom ẽ p̃res, si clamãt, idecẽter obstrepũt.
Sy. Quãtũ itellego, & hãc male hẽt Demipho. Pe. id ueꝝ?
Amat filius & p̃t, id quom rescifcit p̃r, isanit uehemẽtius.

q̃ uirtutẽ. ¶ Alios enecat. uirtus quosdã fouet: utpote: q orbi dñat̃: hi benignitate: & facilitate deoꝝ uitã tranqllã: & pacatã ducũt ingenio & oblectamentis: hi dñr a uulgo: & ab iscia plebecula foueri a uirtute: cæteꝝ si ueꝝ spectes: uita eoꝝ mera mors ẽ: & hoc pacto quos uirt⁹ fouet. hoc ẽ nimis idulgent̃ tractat: & oblectat: pdit: & pimit: qm̃. s. miserrimus est uoluptatis euẽtus. Multi postremo delassati iugibus: & continuis ærũnis a uirtute uident̃ pplo pigui enecari: & pdi cum re uera labores illi: si finẽ aiaduertas: uoluptatẽ: & gaudiũ oigenus apportẽt: loq̃t ergo Plau. iplicite: & tortuose iuxta snia; pp̃larẽ dicẽs: illos ce pdi: q ærũnis affligũtur. Illos ãt aliq æuũ ducũt in uenere: & hoc quoq̃ plautinũ cõfirmat cebes: q inferũ uirtutis asseclas: cliuũ assensu difficilẽ preptare: in quo scãdẽdo anxietudine; oẽm ppetiunt̃. cũ cœpint: & supauerit lenime: & mulcimen oi iugũ. Ille in q̃drato

Virtus i saxo q̃drato

saxo insidẽtẽ uirtutẽ facit: quo argumẽto tuto uenisse e calle ꝓbat̃ q̃sq̃ salutiferã potuit cõtigere sedẽ: hoc est qđ ceci nit hesiodus græcus author: sudorẽ posuere dei uirtutis ad arcẽ. Dr̃ uirtus quosdã enecare: nõ eo φ enecet: s; qm̃ enecari uidẽt pplo: & crassæ turbæ: q ñ diuites sũt: & fortunati iuxta catholicã sniam: estote mortui mũdo. ¶ Alios sub lacte. deliciosos. s. q se fortunæ: ptus & alũnos dictitãt: quos lacte suo: hoc ẽ diuitiis irrigat fortuna. ¶ Quos enecat: hi uiuũt. interp̃temur catholice: quos uirtus necat mũdo: uiuũt deo. labores. n. iuges iuxta pp̃larẽ sniam mortẽ uocat. ¶ Quos ꝓpat alere: quibus afflat bona fortuna: delitiis & diuitiis extollit: & oblectamẽtis inutrit. Interimere dr̃ uirtus: ad quã asseqũdã uoluptatẽ itepellãt: ut illa reuera uita mors uocãda sit: q̃ sine uirtute degit̃. iuxta senecæ bra cteatã sniam. Hõ sine lr̃is uiui hois sepultura ẽ. ¶ Male sapiũt. euẽtus miserrimus illoꝝ: q uitã sine uirtute duxerũt: manifestariũ documẽtũ pbet: n̄ itegerrime sapiuisse: qppe cũ nuda uirtute derelicta bõis tpariis inhæuerit. ¶ Bñuolẽtes: subitellige: i tali ordine. i quos bñuolẽtes odiũ exercẽt: seu φ odiũ exercuerũt: ipsi in bñuolẽtes suos: hoc ẽ uirtutes. ¶ Humũ mordẽt: hoc faciũt moribũdi in bello nõdũ desita: & cessãte ira ulciscẽdi aduersariũ. Sic Vir. Terrã simul ore momordit. ¶ Caput reptãt: more reptiliũ deuoluti ex rota fortunæ capite p terrã trahunt̃: q oium mors fœdissima ẽ: sic Dirce tracta ẽ religata tauro. ita Proptius. Vixerũt Dircẽ ad trucis ora bouis: & Sidonius chr̃iani cuius dã mortẽ deplorãs: uixit ad tauri latus iugati plebs furiosa. ¶ Cũ putãt uiuere ruũt. sensus ẽ. diuites & fortunati uitã solã deliciosa; credẽtes solũ geniũ seq̃ntes: quẽ uitæ penẽ dicũt: ruũt nusq̃ pspiciẽtes fulgorẽ uirtutis. ¶ Studẽt pseq. pstrictis ocul̃ a delinimẽtis uoluptificis: uñ nũq̃ uestigiũ detorq̃nt trahunt̃. Flagitiosus a uitio: ut canis a corio nũq̃ absterebit̃ uncto. Neq̃ cæno cupiẽs euellere plãtã. ¶ Labãt iuuenes. eodẽ tenore senes corruũt: & lubricãt iuuenes. iliacos itra muros peccat̃: & extra. Veꝝ senile uitiũ minus tolerabile ẽ: quo minor dat̃ effugiẽdi occasio: & facultas: qm̃ ut snia lr̃ ꝓtulit Gregorius. Cãis ãtiquus cathenæ assuefieri ñ pt. ¶ Atq̃ cognitũ: sẽsus ẽ: senes i maliciã puectiors q̃ adulescẽtuli: si amãt: frui uolũt re uoluptuaria: & fructũ ueneris malũt: q̃ cætas delicias amatorias. ¶ Ea ætate. senili. s. depõtana: q uitia ibibita ñ subito deponit. hic cecinit Oui. Venit amor grauius: quo serius. ¶ Veꝝ si ñ amãt. senes igt plautus altrisecus molestissimi sũt: & si amẽt: & si ñ amẽt. Si amãt eius amatio: qm̃ dedecet rigiditatẽ senilem: ab oibus explodit: si uero ñ amãt: rigidi sũt: seuerі: austeri: morosi: ferre ñ pt uitia: nec amores adolescẽtulares. ¶ Difficiles. ꝑpetuũ: & ꝯgruẽs senibus epithetõ ẽ: p qđ morosos itelligimus: & austerulos. Martia. usurpat hãc uocem in eodẽ signatu. Difficilis: facilis: iocũdus: acerbus es idẽ. ¶ Osores. odio pseq̃ntes tpa sua: & laudatores tpis acti: ut ingt Hor. ¶ In se. ꝯtra modestiã suã. ¶ Si fiat modestius. si adulescẽtes peius: & castigatius deliquant: q̃ ipsi fecerit in adolescẽtia sua: nõ desinũt ob hoc icessere adulescẽtiã: se hoc & illđ uitiũ icurrisse mẽtiẽtes: cũ tñ ipsi maiora cõmiserit: & fœdiora. ¶ Vt æquũ ẽ p̃res: quos i m̃tis oniuere decet iuxta ouidianã sniam. Si quotiẽs peccãt hoies: sua fulmia mittat: iuppiter: exiguo tpe inermis erit. ¶ Et hanc male habet. etiã hanc pyst̃ratã Demipho. Sicuti lysimachus Dorippã male tractat: & inique secũ agit: lege nuptiaꝝ ꝑpostera. ¶ Id ueꝝ. pyst̃rata alloquit̃ se ipsam & ingt. nõne qđ dixi uerũ ẽ: qđ. s. senes amãtes p̃ripiũt opa; iuuenibus: ut canit Tibullus. Vidi ego iã iuuenẽ p̃meret cũ serior ætas: mœrẽtẽ stultos pteriisse dies. ¶ Restitit. cũ id: hoc ẽ illũ amorẽ p̃r repellere nitit̃: auxit amorẽ: qđ & sẽsit Oui. Acrius iuitos: multoq̃ ferocius urget: q̃ qui seruitium ferre fatent̃ amor. Ignis. n. cupidineus: quo plus resistitur: uehementius furit: & inardescit. Amor enim domari non potest hinc nos græco epigrammate uerso sic propemodum lusimus.

Sedat alligerum fames amorem.
Hoc si non superat domabit ætas.
Quę si non rapidum fugabit ignem.
Nodatum superest medela collum.

Restitit positum est pro cõtra stetit: & repugnauit: Iuxta figurã loquẽdi liuianã. Romani alacriter pœnis restiterũt.

Capite trahi quũ

Senes difficiles

Amor domari non potest

Quæ istæc itēperiæ? abegit uir me⁹ oli īpe ad mercatū Rho
Nūc, ut fert Acanthio, ipse sibimet faciet exiliū. (dū, filiū
O iniquom patrem, o infortunatum filium, quo te recipies?
Vbi matrem relinqs? sola degam? filiū amittā? non patiar.
Vendidit pater, ubiubi erit inuenta, mater redimet,
Dic tu Lycissa num in hanc uiciniam adductam autumant?
Ly. In hác opior, ī amici senis cuiusdā ædeis. Pe. hic pter Ly
Nullus quē sciā. Sy. Lysimachū noiant. (simachū.
Mirum ni senes uicini in unum nidum conspirauerint.
Pe. Dorippā ei⁹ uxorē cōueniā. Ly. qd ɔuenias? nō eā uides?
Pe. Video eqdē, ausc͞ltem⁹, nescio qd secū iracūda mussitat.

Dorippa. Syra. Lycissa. Peristrata.

Syra ñ r̄dit, quā accersitū p̄rem iā diu ē ꝙ miseram.
Tarda nimiū, aut lapis obriguit, aut āgue d̄morsa
cessauit turgida.
Sy. Nulla sum, adest hera, me q̄rit. do. domi manere neq̄o.
Bellulā istāc pellicē mei ñ patiunt̄ oculi, exclusissē foras,
At me me⁹ ɔtiuit Eutych⁹, sed oīno qd̄ fert nō creduā.
Ly. Audi hera? Pe. audio, siñ pgat. Ly. sino. D. amici igr̄ sēis
Gr̄a huc ad nos uēisse, hēt uenalē amāti dū detrahat filio.

PIVS BONONIEN.

INTEMperiæ. Turbellæ & pturbationes: qbus patres: in adulescentia; filioꝶ despuunt: & defulminant. Abe git: expulit: eiecit: exclusit. Abigei fures appellati: q armēta abigere: & lōgius pminare ɔsueuerūt. Vt fert: ut p̄fatur seru⁹: charini filii. Innumero sign̄atu dotatū est hoc uerbū fero: sign̄at & appetere. Oui. In noua fert aius mutatas dicere formas corpa. Iurecōsulti digestis de uer. signi. hoc discrimē ponūt inter fero & porto. Ferri pprie dicimus: q̄ qs suo corpe baiulat: Portari ea: q̄ qs iumēto secū ducit: agi ea: q̄ aialia sūt. Faciet exiliū. Fili⁹ ira sæuiēs: & indignatiōe ob pditā amasiā sibi parauit exiliū uolūtariū. Vnū erit auxiliū mutatis cynthia terris: q̄ntū ocul: aio tam pcul ibit amor. Vēdidit pr̄. subītellige pasicōpsā: ne darer̄ amāti filio copia amicę potiūdę. Lycissa. comici poeta noia ab aiantib⁹ q̄ñq; seruis accōmodāt. seruius in buccolico ludicro ī enarratione carminis illi⁹: excipe īsidiis multū latrāte tycissa. Lycissæ sūt: ut ēt Pli. dicit canes nati ex lupis & canib⁹ cū iter se forte miscētur. Quidā male feriati seruiū taxāt qui Pli. cōmētū de lycissa ascribat: qm̄ hoc in li. na. histo. nō legar̄. Sȝ ii ridiculosissimi sūt: & explodēdi ex eruditoꝶ albo: ut pote: q mēdacii seruiū arguāt cū ñ hoc solū uolumē Pli. ediderit: sȝ historias. de iaculatiōe eq̄stri: librū de grāmatica: quē subi de serui⁹ citat: & Priscianus: in quo libro credideri Pliniū lycissā uerbū explicāteȝ hoc tradidisse. Nec. n. seruius Pliniū in libris na. hist. aduocat. Nōne & ipse ep̄la librorꝶ naturaliū p̄fiter̄ grāmaticos libros edidisse? ei⁹ uerba sūt hęc. Nā de grāmaticis sp expectaui pturiri aduers⁹ libellos: quos de grāmatica edidi: & subīde abortus fecere iā decem ānis: cū celerius ēt elephāti pariāt. Lycissa pystratę clientula erat. Adductā. pasicōpsam. s. quā ī domum uicini lysimachi detruserat Demipho senex. Autumāt dicūt ii: q senē demiphonē cōspicillo secuti fuerāt: iter quos cōmiserit⁹ dn̄o achātio fortassis exploratoꝶ un⁹ fuerat. In unū nidū. syra. q̄ excipit uerba pystratæ: & existimās a lysimacho cōductā pasicōpsā: & soli sibi īseruiturā: subuerer̄: ne duo senes ptiario puellā cōduxerit.

Cōspirare ī unū nidū

Cōspirare in unū nidū est fc̄tā cōiuratiōe: q cōspiratio dr̄ deliberasse nidulari: hoc ē oua fouere. i. uenerē exercere ad eādē puellā: sicuti cōpares duo auiū ad nidū eūdē tēdūt. Quid ɔuenias. cur ad illā eas: q̄ tibi pata sit añ oculos. Quid. n. terer̄ tps in ea adeūda: q̄ ob oculos tuos obābulet. Musitat. tacite: & cū quodā murmure loqt̄: a muris authore Varrōe deflectit̄ hoc uerbū. Accersitū p̄rē. hoc idignabūdæ: & cōflata inimicitia cū maritis fœminæ faciūt: p̄rem accersūt: ut illi molestias: & uexatiōes mariti renarrēt: ut uisū est ī menechmis: cōsilr̄ Dorippa credēs lysimachū pasicōpsam induxisse: marito obirascit. Lapis obriguit. qd̄ nyobe accidit. q̄ priuata sobole oī in lapidē marmoreo rigore cōtracto durata ē. Ita Oui. obriguit conata loq. Notū ē nyobē sobol̄ numerositate sufflatā admōuisse ppl̄ares: ut latone sacrificare cessarēt: utpote: q̄ deæ ppōnēda eēt: & eā fœtu supasset. Tūc idignata latona apollinē ad ultionē inuitat: q arcu lunato īsontes nyobes filios trāsadegit. Illa lachrymis: & luctu semisepulta in saxū uersa est.

Fabula.

Angue demorsa: aut. Syra tardigrada: & ueternosa piit: ut euridice: q̄ aristæū fugiēs āgue iter herbas delitescēte uulnerata piit. Desiderio defunctæ: uxoris orpheus ad manes euridicē seqt̄: & cytharæ mulcedie delenito plutone uitā uxoris īpetrauit: quā retrospiciēs amisit. Tūc desolatus Orphæus ī cæteras fœmias declamare cœpit. Cicones iter sacra deū: nocturniq; orgia bacchi: discerptū medios iuuenē sparsere p agros. Hic prius post amissā cōiugē: p̄posteræ libidīs excogitator fuit: & iuentor: ppea cecinit Oui. in li. metamorphoseō. Ille ēt thracū ppl̄is fuit author amorē. In teneros trāsferre mares: citraq; iuuētā: Aetatis breue uer: & prios carpe flores: Quidā tñ ipsū thamirā ferūt excogitasse coitū cū maribus: nefādā: & pudēdā uenerē. Turgida ueneno corpe sufflāte: & in tumorē agēte. Illi. n. q ueneno obeūt: nigrescūt: & tumēt. Iuue. p famā & ppli nigros efferre maritos. Bellulā. delicatulā: & uenustulā. Martialis. Res ptricosa ē cotyle bellus hō ubi rē ptricosā: difficilem: morosam: & nugariā: & ipedimentis oibus offertissimā nuncupat epigrāmaticus poeta: a trichis hoc est ipedimentis.

Pellex q̄ dicatur.

Pellicē. pellex illa dicitur incubina: q̄ cum illo cubat: cui uxor est. Pōpeius exponit eruditissime: quid sit pellex. Dicitur & pellicatus pellicis inhonastamentū. Paulus iurisperitus digestis de rerū & uerborꝶ significatione. Massurius scribit libro memorabiliū pellicē apud antiquos eā habitam: q̄ cum uxor nō esset: cum aliquo tñ uiuebat: quā nunc uero nomine amicā paulo honestiore cōcubinam appellari. Caius Flaccus in libro de iure papyriano scribit: pellicē nunc uulgo uocari: q̄ cum eo: cui uxor sit corpux misceat. quosdā eam: q̄ uxoris loco sine nuptiis in domo sit: quā græci uocāt παλλακην. Deerat in tritis iuriscōsultoꝶ codicibus uerbū græcū. Exclusisseȝ foras. pellicem. s. & cōcubinā mariti: nisi eutychus filius id p̄hibuisset. Qd̄ fert: qd̄ affirmat illā. s. traditā esse a Demiphōe: & subreptā filio charino. Nō creduā. ñ credā. Pōpeius auctor ē Plau. creduas usurpasse p credas. Audi herā. lycissa loqtur pystratæ clienta. Sine pgat. pmitte Dorippā ulterius loq: ut ex suis uerbis cōiectare possim stuprū Demiphonis: & ubi pasicōpsa sit adita: charini fili amasia. Amici senis. sensus est: lysimachus maritus inqt hāc pasicōpsam in domū n̄ram delegatū esse: ut ita sūmoueret a charino amante: tradereṫq; postmodū amico senis uenalis.

NEC

PIVS BONONIEN.

NEC quidem scribo: hæc quidẽ hoc ordine: hæc quæ comminiscuntur filius & pater: sunt fallacia: & dolo manifestarie cõpleta: q̃m dissona sunt: & discrepantia: pr̃ ait datã esse seq̃stro: filius ait uenalẽ esse pasicõpsam. Fallacia. cũ fallacia: fallã dixerunt antiq. quã nos fallaciã. Dissident sñiæ: discrepãt opiniones: nõ conueniunt opiniões pr̃is & filii. Seq̃stro. aduerbialr̃ positum est. Dr̃ res dari seq̃stro: q̃ apud tertiam personã delegaf: quoad lis decissa sit. Is. pr̃ demipho. Venalem: q̃ daref uenalis amico senis. Huic nõ subintellige credã: q̃m q̃ amant: mentiri q̃ p̃rimũ cõsueuerũt. Postremo ñ credã filio defensanti culpã pr̃nã: & iras m̃ris mollieti. Mero cuculo. Mero scortatori: & alienũ nidũ poccupanti: diximus. n. affati i asinaria: cuculũ eãdẽ auem eẽ: q̃ a grecis cocix dr̃. Hæc i nido auiculæ curucæ oua expõit: exclusis curucæ ppis ouis. Illa cũ excludũt: & hiulca sũt: fœtus suos autumat: q̃ deuorata cuculli ad ppriam m̃re deuolãt. Illi igif: q̃ oua: hoc ẽ senes i alieno malo hoc ẽ thoro iponũt: scortatores. s. cuculli recte: & idõee uocabũt. Id certũ ẽ mẽtiri. Id p̃ i id. cũ amico uenalẽ eẽ lysimach⁹ causã facit ñ credã: q̃d Demiphõis eẽ simlat: cũ sua sit: & ad geniũ suũ amœnãdũ ↄducta. Coquo creduã: credere decretũ ẽst coquo: q̃ senis lysimachi hãc amasiã eẽ p̃fessus est: & ab eo ↄductã eẽ narrauit. Venefica: nomẽ ↄtumeliosũ ẽ: q̃m ex authoritate catonis: q̃ adultera ẽ: eadẽ quoq̃ uenefica repiet. Inuẽtæ sũt eni m̃ronæ romanæ uenena cognites. Dãnunt. dent: uetustũ uerbũ. Istuc dictum: ob istud dc̃m obseq̃osum: & adulatoriũ: & q̃d pellici meæ malũ ominata es: nõ sum tibi irata. Vbi pr̃ meus: quẽ euocatũ miserã: ut illi maritales iniurias p̃dicarẽ. Podagra. ipedit pedes: tanq̃ laq̃us auium: q̃ & græce podagra dicit. Hæc romaos priscos nõ inuasit. Si latin⁹ morbus fuisset: romanũ nomen hẽret: authore Plinio. Interrogat⁹ quidã: q̃d fastidiosũ ocium eẽt: podagricũ r̃ndit: hic prisc⁹ poeta. nũq̃ poetor: nisi podager. ubi poetari sigñat poeticã exercere. Articulari⁹. ille decẽter articulari⁹ uocari p̃t: q̃ chiragra laborat: hoc ẽ duritie podagricæ sũt digitos itercipiẽte. Qui morb⁹ nulla medella leuari p̃t: hic Oui. in tristib⁹: Tollere nodosã nescit medicĩa padagrã: Nec formidatis auxiliaf aq̃s. Aq̃s formidatas Oui. nũcupat morbũ agitatoꝝ in rabiẽ ob morsũ canis. q̃ q̃d aq̃s formidãt grecis ὑδροφόβοι uocitãf. Scribit Auicẽna hoc p̃ntarium medicamẽtũ eẽ: si q̃s rabie correpť cõiicit iuitus in aq̃s aut si a rabidocãe morsus sit. Sciẽter: & edocẽter Apuleius n̄r li. ix. de asino aureo p̃scribit aq̃ cybeleios piclitatos eẽ: si agitaref i rabiẽ: eius uerba subiũxi. Sꝫ unus ex iis de cęlo missus mihi sospitator: argumẽtũ explorãdæ sanitatis meæ tale cõmõstrat cętis: ut aq̃ recẽtis cõpletã pelui offerẽt potui meo. Ac si itrepidus & morsolito sũmẽs: aq̃s adlubescerẽ: sanũ me: atq̃ oi morbo scirẽt expeditũ: ↄtra uero si uisũ: cõtactũq̃ laticis uitarẽ: ac phorrescerẽ: p cõperto noxiã rabiẽ ptinacit durare. Hęc. n. libris p̃stinis ẽt p̃ditũ obseruari solere. Rõnis sa. subitellige illi ẽ cũ uillico cõputus faciẽdus maxĩa cũ rõcinatõe. Rõnũ libri dñr illi: q̃bus accepta: & expẽsa a uillico p̃scribi cõsueuerũt: q̃ p̃sũt rõnibus rõnales appellanf: & rõnarii: de q̃bus nos diffuse in aulularia indictiõe phylacistæ. Villici rurestriũ reꝝ pcuratores: dispẽsatoresq̃ uocanf: hinc fit uillicari: q̃d p̃dia ruralia curare significat: & uillicatio: curatio rurestris appellitaf. Illãc sc. pasicõpsã itromissã a marito lysimacho. Nõ sũ m. hęc ab irata Dorippa p̃nũciant: q̃ bile plena ñ pcepat pystratã: ueꝝ tãq̃ molestã abigebat: aliã. n. uicinã crediderat remorã: ne ad negociũ suũ se accigeret. Bil' cr. cholos: & ira me sollicitã h̃nt: & exercitã: ut nec recte ocul' p̃spicere possiꝫ. Istuc uo. subitellige: ex te audire. Sospitẽt. sospitẽ reddãt: & icolumẽ. Sꝫ hoc pacto legẽdũ erit. Sic di tibi unicum gnatũ sospitẽt. ẽ. n. pticula pcati idonea sic: hoc ordie: sic tibi fœlicitas & faustitas accidat: ut amo: & excrucior. Tibullus poetaꝝ gẽma. Sic umbrosa tibi ↄtigãt tecta pape. Ne capiti soles: ne nocẽatq̃ niues. Idem li. iii. Annue sic tibi sint itõsi phœbe capilli: Sic tua ppetuo sit tibi casta soror. Claudianus. Sic tibi p bello d̃fẽset pectora thomas. Par ẽ ę. iter coętãeos amor ignescit acrius: & feruẽtius bẽiuolẽtia scitillat: ppea ganymedes apd̃ Lucianũ q̃rit ΗΛΙΚΙΩΤΑΟ suos: hoc ẽ coęuos: sine q̃bus nihil dulce ẽ & appetibile. ppea pi ętate pigunf gr̃ę: & si alia quoq̃ rõ assigneť. Visunf i basi uetustissima nymphæ tres alt̃nis brachiis iter se ↄnexę: his uersibus eloq̃ntissime graphiceq̃ ↄscriptis. Sũc nudę charites niueo de marmore: at illas: Diua colũna suis ędibus itus hꝫ. Par tribus ẽ facies: q̃lẽ decet eẽ soroꝝ: Par trib⁹ ẽ ætas: par quoq̃ forma trib⁹. Grata thalia tñ gemie ↄuersa sorori: Implicat alternę brachia blãda soror: Euphrosynẽ dxtra stupeo: aglaiãq̃ sinistra: Miror: & iplicitis brachia nexa modis. Iuppit ẽ gẽitor: pepit de semie cæli: Eunomia: & ueneris turba mistra fuit. Inde alif nudus placida sub m̃re cupido. Inde uoluptates: inde alimẽta dei. Vna cre. sil' i eadẽ cõgermanescẽtia adl'tæ sum⁹: q̃d amoris ñ minimũ fomẽtũ ẽ. Hoc Apulei⁹ Plauti fulmis ęmul' enarrat li. ii. de asino aureo. ego te o lucis meis istis mãib⁹ educaui. q̃dni pentis tuæ: ñ mõ sãguis: ueꝝ alimonia & socia fui. Nã ex familia Plutarchi abęq̃ pgnatæ sumus: & eandẽ nutricẽ simul bibimus: & in nexu germanitatis una coaluim⁹

Hæc quidẽ aut uiri, aut gnati fallacia, dissident sententiæ.
Sequestro uir ait datam, eandem uero u enalem dicit filius.
Sy. Ibo de iprouiso obuiã, ne cessasse itellegat. do. istæc filio
Non credã, qui obsequitur patri? huic uero ut mero cuculo
Id certum est mentiri ampliter, equidem coquo creduam.
Eccam Syram, ut currit uenefica, Syra? Sy. quis me uocat?
Do. Malum quod di tibi danunt. Sy. hera, si sapis, hoc poti⁹
Tuæ pellici, & marito dato. do. istuc dc̃m tibi ñ ãpli⁹ irascor.
Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?
Sy. Nec podagricus, nec articularius ẽ, quẽ rus ducũt pedes.
Do. Non domi? Sy. non. do. ubi? Sy. rure esse autumant.
Atq̃ nunquid redeat icertũ hodie, cum uillico ratiõis satis.
do. Oia mihi hodie eueniũt pter sentẽtiã, nõ uiuã uesperi,
Nisi illanc a me scelestam abigam, eo domum. Ly. hera abit
Dorippa. Pe. hem abit, cõpello, Dorippa? do. q̃d molestiæ
Hoc ẽ? q̃s me reuocat? Pe. non sum molesta, sed beneuolẽs,
Et amica te compellat tua Peristrata, mane quæso.
Do. Hem Peristrata, te pol non noram, mala bilis cruciat
Me, atq̃ exagitat. Pe. istuc uolo quæso ne neges.
Te audiui modo, dic mihi, quæ te nunc habet solicitudo?
do. Peristrata, Di tibi unicũ gnatũ sospitẽt, da mihi bẽigni⁹
Nulla dari mihi poterit meli⁹. Par ẽ ætas, una creuim⁹ (opaꝫ

Cucullus auis q̃ dicatur

Idropoui.

Rõnũ libri qui dicanf

PIVS BO NONIEN.

Sollicitudo qd sit.

¶LIBentius: non acceptius: & gratius cum alia consilia: cogitationesq; meas confero quoniam nulla adeo mihi similis inueniri potest. Nam authore platone similes similibus natura conueniunt. ¶ Sollicitor: angor excrucior: & id non immerito: utpote cui ꝑponatur ante oculos pellex. Sollicitudines curæ uocantur. Sollicitius significat accuratius. ¶ Quid tibi animi: quam opinionem haberes: & sententiam: & mentem: si tibi pellex adulescentulam superduceretur: iuxta illud. Quid tibi tunc aĩ credis germana fuisse. ¶ Possiet. possit: quo pacto uitã quietam ageres: ¶ Adducet Demipho: scribo adducet demipho. Si maritus tuus tibi talem pelicem induceret: nonne cælum terris misceres: & mare cælo? ¶ Adduxit: intulit ne in domũ pellicem? ¶ Domi est: hæc ꝑ interrogationẽ legenda. ¶ Domi. tanq̃ irrideat pystratam: q̃ petat: nũquid hæc sit domi: cui nuptiale cõuiuium paratũ sit. ¶ Mea: ꝑ apposiopesin: hoc est syra: quæ interuentu suo disturbauit seniles uoluptates. ¶ Alieno tpe. senili. s. quod obliuiosuz eẽ uenerioꝝ debet: & castimoniarum appetẽs: Nam ut tempus anni aliaz ętatẽ: aliud scm̃ conuenit. Quid detestabilius ẽ senibus iis: in quoꝝ aĩo uoluptas: & uenus calet: friget in corpe? ¶ Non essez miserior: non excruciarer in deteriorem modum: ob accerbitatem. s. patris: quam in unicum filiũ exercet: subducta clam pasicompsa. ¶ Leuia: per admirationem. Immo ait Dorippa omniuz grauiorum grauissima sunt uxori superducere pellicem. ¶ Prioribus peiora. Immo meus sůpaddit peioribus iniuriis peiora facta. Ita quæ patior peiorum pessima sunt: & malis omnibus ulteriora. ¶ Qui pericula. Tu sinisteritates tuas mihi explica: ego tibi meas denarrabo: ut una ab alterius calamitate prouideat: ne in periculum incurrat. Fœlix enim quicunq; ex alterius periculo sit prudẽs: Tibullus decorissimus poetarum melicorum usus est hoc adagio. Fœlix quicunq; dolore: alteri⁹ discet posse carerẽ suo. ¶ Rhodum: ut in ciuitate littorali: & mercimoniis obuia rei & honori operaz nauaret. Rhodos ciuitas appellata: qd i fũdamẽtis iaciũdis iuẽta sit rosa. ῥόδος. n. rosa dr̃. Ind ῥοδοδάκτυλος aurora uocitata. qd roseos digitos habeat: & pudoris color a latinis nuncupatur. Ob fertilitatem insulæ poetæ rumigerant auro rhodon impluisse. ¶ Resciscẽs: recognoscẽs in delicias suas adduci. ¶ Produxit porro: & longule uexit. In rudente non aduexi: sed prouexi. Prouehere significat longule ducere. Auehere in diuersas regiones abducere. Cui data est per interrogationem lege. Iam recognoscit Dorippa: non hanc tanq̃ pellicez superductã. ¶ Quid filius. tuus: scilicet charinus tumultuatur: q̃ patienter insanit: ¶ Autumat. proclamat: profitetur. ¶ In portu res est. res ipsa ad securitatem redacta est. In portu nauigas prouerbialiter dicitur in eos: qui alieno periculo ad securitatem reddacti sunt: in quam sententiam crediderim tibullum id protulisse. Vtere queso: dum licet in liquida nat tibi linter aqua: per liquidam aquã portum describit: in quo nullo fluctu quatiente portuz liquida: & imperturbata sistit aqua: & securus a maritimis turbinidus qescit. ¶ Mansuꝝ credito. si pasicõpsa reperta sit: qm̃ illius anima uiuit filius: crede mansuꝝ in ciuitate charinũ. Alioq in exilium uolũtarium destinat̃. ¶ Restituisti filium: cuius aĩa in alieno pectore sita est. Iuxta illud. Viuam si uiuet. si cadet illa cadã. ¶ Demipho. Lysimachus ꝑtesus iniuriarum: quas multiplices dorippa in illum obiecerat: pertesus amationis Demiphonis: ut pote: q̃ satis alieno tempore uenerat: illum didascalice coarguit: & taxat: quippe cum misso facto honore: & officiis senilibus in amorem coruptela omni refertissimũ: & in uoluptatem maloꝝ omnium officinã ingurgitauerit ingeniũ: nam authore menandro. Senex amator extrema mala fortuna: qbus monitoriis uerbis mentẽ recolligens: demipho amoris ustrinas abiurat: & uredini amatorię renũciat. ¶ Senectuti gr̃am: nullũ respectũ senectuti hñs meretricaris: & ueneriis idulgẽs: cũ senect⁹ his uacare dẽat. ¶ Nõ abstulit mõ: scribẽdũ: nõ abstulit modũ. nedũ inqt uoluptas tibi abstulit mẽsurã: sz mãcipiũ fecit iniqssimi amoris. Mod⁹ modestia uocitat̃. Propertius. Verus amor nullũ nouit hẽre moduz. ¶ Oculoꝝ ꝑstrinxit aciem.

Rhodos uñ dicta.

Aq̃ ꝑ por// sit.

Modus qd sit.

Pares ætate habemus uiros, nulli colloquor lubentius.
Solicitor merito quidem, quid tibi animi esse nunc possiet
Si amicã hac ætate ante oculos tuus adduxerit Demipho?
Pe. Adduceret? Do. factum. Pe. domi ẽ? Do. domi, imo coquos
Conducti, parabatur conuiuium, ni meus disturbasset aduentus omnia.
Senem miserum Venus, & Cupido alieno satis uexant tpe.
Pe. Sed ista leuia sunt Dorippa, utinam non ego essem miserior.
Do. Leuia? Pe. leuia quidẽ. Do. quæ peiora tibi tu⁹ faceret?
Pe. Imo peioribus peiora. Do. quæ istæc sunt? quæso loqre,
Vt tu mihi, ego tibi, quæ facto opus sunt, demus consiliũ.
Vetus id dictũ est, feliciter is sapit, ꝑ periculo alieno sapit.
Pe. Vnicus mihi Dorippa est gnatus scis. Do. scio. Pe. hunc pater
Olim a se extrusit Rhodũ. Do. quãte? Pe. quoniã amaret.
do. Ob id ipsum? Pe. id quidem nunc quoq; quom ancillam domum
Adduxisset, hãc resciscens pater produxit, uenalẽ præbuit.
do. Atat noui, uerum dixerat filius, ego mariti amicam putabam mei,
Quoi data est? Pe. seni quoidã in hac amico uicinia.
Credo hic alium, præter tuum, amicum habere neminem.
do. Ea quidem est, quid filius? Pe. urbem hanc se desertu rum autumat.
do. In portu res est, quid si inuenerit? Pe. mãsurum credito.
do. Præter spem saluæ sumus, ne dubita, apud mea est.
Pe. Apud te? ea erat opinor, de qua loqui te audiui modo.
do. Ea. Pe. o factum bene, merito te amo, restituisti filium.
Fac uideam. do eamus intro. Pe. eamus, Lycissa ades,
Acanthioni hæc nuncia, ego ad dorippam huc deuortam.

Lysimachus. Demipho.

Demipho sapientū illud dictū te audisse reor sæpius
Voluptas est malorū esca, quod ea non min⁹ hoïes
Quam hamo capiantur pisces. hæc cū fugiant senes
Tu tñ senectuti grām ñ hēas, qm̄ hæc tibi ñ abstulit
Modo. sed in amorem coniecit fortius quo te tuūq; cōsiliū
Atq; mentē perdit funditus, atq; oculoꝝ perstringit aciē.
Me quoq; in magnū coniecit malum. Nec quid faciā scio.
Lysimache deorum hoc arbitrium est non hominum
Tute hoc tecum si cogites, non æquū te facere arbitrabere,
Cum amico homini, tuiq; conscio. ita succenseas misere
Quasi tu nunquā quidquam adsimile huius facti feceris.

Syra anus.

Ecastor lege dura uiuont mulieres,
Multoq; iniquiore miseræ q̄ uiri.
Nam si uir scortum duxit clam uxorem suam,
Idsi resciuit uxor, impune est uiro.
Vxor uiro si clam domo egressa est foras,
Viro fit caussa, exigitur matrimonio
Vtinam lex esset eadem quæ uxori est, uiro.
Nā uxor cōtēta ē, q̄ bona ē, uno uiro.
Qui minus uir una uxore contentus siet?
Ecastor faxim, si itidem plectantur uiri,
Siquis clam uxorem duxerit scortum suam,
Vt illæ exiguntur, quæ in se culpam commerent.
Plures uiri sint uidui, q̄ nunc mulieres.

QVINTVS ACTVS.

Charinus.

Limen superum inferumq; salue, simul autem uale.
Hunc hodie postremū extollo mea domo pria pe
Vsus, fruct⁹, uict⁹, cult⁹, iā mihi harunce ædiū [dē
Interemptust, interfectust, alienatust, occidi.
Dii penates meum parentum, familiæ lar pater.
Vobis mando parentum meum rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios penateis deos persequar, alium larem.
Aliam urbem, aliam ciuitatem, ab atticis abhorreo.
Nam ubi mores deteriores increbrescunt in dies,
Vbiq; amici qui infideles sient, nequeas pernoscere.
Vbi quid eripiatur, animo tuo quod placet maxume,
Ibi quidem si regnum detur, non est cupita ciuitas.

Eutychus. Charinus.

Diuū atq; hoïum q̄ spectatrix, atq; hera eadē ex hoï
Spe; spatā quo; hāc obtulisti mihi, grates ago. (b⁹
Ecquis nam deust, qui mea nunc læt⁹ letitia fiat?
Domi erat, quod quæritabam, sex sodales repperi,
Vitam, amicitiam, ciuitatem, læticiam, ludum, iocum.
Forum inuenturus sim, ita pessumas pessundendi.
Iram, inimicitiam, lachrumas, merorem, exiliū, inopiā.
Solitudinem, stultitiam, exitium, pertinaciam.
Date di quæso conueniundi mihi eius celerem copiam.
Apparatus sum, ut uidetis, abiicio superbiam,

aciē. radiis & icentiuis uoluptatis obuer berat. hebetat: adlatrat: & caligiat: & rēū dicat: & oculoꝝ aciē. Perstringere signat leuit ferire: uñ pstigię & præstigiatores appellati: q̄ oculos quodammodo fe, rire uideantur ne uideant rem: ut ea est: qm̄ ex authoritate Augustini. Pręstigia tores oculos capiūt: uti rē maiorē uideāt: hic illud exēplū galli trabeculā trabētis: quę eēt palea: si spectatoribus trabs enor missima uidebat. ¶ Aciē acumē: & uim cernēdi. ¶ Me quoq;. loqt Demipho uer bis & obiurgatiōe lysimachi demulus ac cusans uenerē: & appetētiā suā: quæ seni li ætate in uoluptatis uolutabro uolutet.

VALLA.

Ecastor lege dura. syra secū q̄ri tur mulieꝝ cōditōes miseras. ¶ Exigit mrīmonio. eiicit ma trimonio fitq; repudiū. ¶ Plu res sint uiri uidui: priuati coniugibus: q̄ nunc mulieres.

SARACENVS

Limē supeꝝ. Inducit charin⁹ fe cedens a patria ciuitate: q oēm animum iā desponderat: limi na portaꝝ ciuitatis alloqt: tan q̄ ñ āplius ciuitatē reuisurus.

VALLA.

Limē supeꝝ: iferūq;. Charinus domō exire cōstituēs: & exiliū; sibi deligēs ultroneū: tanq̄ abi turus oia psalutat. ¶ Limen su peꝝ: iferūq;. Ianuā ingredien tib⁹ tam qd iminet capiti: q̄ qd pedibus cōculcat: limen appellat. qa nobis occur rit in trāsuersū. non p rectā lineam: atq; e regione: nā limis trāsuersus dr̄. ¶ Dii pe nates: qbus penitus uiuim⁹ inqt Macro. hi nāq; q̄ttuor sunt: elemēta qbus oia cō po ita cōstant corpa. ¶ Mando meū pen tum. p meoꝝ. de hac sincopa supra abū de locuti sumus. ¶ Ab atticis abhorreo. In attica āplius nō cōmorabor. ¶ Vbi qd eripiāt aio tuo qd placet maxie. In q̄ in qt attica sunt hoïes: q eripiāt: qd tibi ma gnope placeat. ¶ Non ē cupita ciuitas. nō ē quod quisquā cupere debeat: ibi regnu; habere: ubi sint iniqui homines.

Dii penates q dicāt

VALLA.

Diuū: atq; hoïum. Eutich⁹ cōmo ne fctūs ab ancilla syra: puellā; sodal domi reppit: quā defes sus erat p urbē oēm q̄rere: it er go letabūdūs: ut chario amicā a se iuentā nunciet. ¶ Inimicitiā. Notand⁹ est locus: nā inimicitias tm̄ i plurari pho cas atq; diomedes dici uoluerūt: cum Ci ce. & pleriq; alii aliter usi sint.

Inimicitiæ in pl'ali tm̄

VALLA.

Diuū: atq; hoiu;. Eutych⁹ cha rinū consolat abire pperante; sua orone remorat q̄ se dicat: ubi sit comperisse mulierem. ¶ Quę spectatrix: atq; hera fortunā d̄ cit: qua; hoies reꝝ dn̄am esse aiūt. ¶ Grates ago. poetice dctm̄ nam in soluta orone gratias magis usurpamus. ¶ Ita pessumas pessum dedi: pedibus cō culcaui: quę mox indicantur.

SARA CENVS.

CALAtor. Dicuntur calatores serui a potu καλεῖν quod est uocare: qa sp uocati possunt ob necessitatẽ seruitutis. Vlla annis. Recentiores in genere masculino protulerunt. Dius: i de iterdius Aduerbialr positũ. Diales: Iouiales. Cape uorsoriã. translatio a nautis sũpta: q uella uertũt: p ut flat uẽtus. Fauoni⁹. dictus: q fauet at a græcis zephyrus uẽtus est ab occidentẽ æqnoctiali. Auster. Ab austeritate: q ab eadẽ parte cœli meridionali noxios flatus cõcitet a græcis notus: ut plurimũ pluuiosus: & procellosus. Religionem illi obicit: Lego ille obiicit. & loqtur charinus: nã eutych⁹ cum illũ redeuntẽ conspexisset dixit: sapis o charine. Quẽ eo uideam facis: Lege q: non quẽ. Vt oblitus: Hũc uerbũ integrũ fecimus: cũ prius legeret: ut ob: & sensũ iuuat: sic illud quoq pauloañ omissum: qđ miser est: qđ miserç est. Adduxit uos. Pro duxit ad uos. Itiner. Sic ueteres: nos iter. Sonã sustuli. Locũ indico: non corrigo: nam oĩno menda ẽ. Tollo ampullã: Nunc incipit ueluti amẽs deliramenta loq: ampula uas erat olearius: & unguentis dicatũ ad balnearç usus: postmodũ in usum bibẽdi receptus: id qđ distico notat Martialis: Hac licet ĩ gẽma: q seruat noia cosmi: Luxuriose bibas si foliata sitis: de ampula. n. illo meminit disticho: q ex luxuria: potoria dicta est: cũ prius tantum esset ad usũ unguentorum adinuenta. Calchas. Qui uates fuit græcoç maxius: dicit ergo illum diuinasse: nã athenis puella erat: ubi hæc fieri uidebantur. Clementer q̃so calces deteras. Quia nimis propere incedebat: & calcẽ calce terebat.

Ampulla qd sit.

VALLA. Calatores q dicãtur.

CALAtor. calatores. n. dñr apparitores: qui pſto adsunt: ut euocatũ quẽ q̃ mittãt: calo. n. uoco signat. Agasso: qui asinũ agit: sicut eqso: q equus: & mulio: q mulum. Quo nã illũ curram qritantũ: ordo est: cogito: quo nã curram qritatũ illum: subaudi charinum qrere: illam subaudi pasicõpsã. Neq mihi ulla obsistat ãnis. Docet Priscian⁹ de incertis gñibus: ueteres tã fœminino q̃ masculino gñe amnẽ ptulisse. est autem amnis: ut inqt Varro ab ambitu dictus: ubi fluminis multi anfractus. Imbrem ppetiar. pluuia sensim cadẽs a græcis ombros. a nris imber repente: ac cũ tumultu ueniens nimbus Ab imbre ibrices canales: & tegulis: & opus ibricatũ. Plin. uocat canaliculatũ. Et inde imbricium uas. Martia. Quod tibi crura adsint simulentq cornua lunç. Imbricio poteras phœbe lauare pedes. ita a nimbo nimbosus: ut nimbosus orion. Neq diu: aduerbium

Egomet mihi comes clauator, equos, agaso, armiger.
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio.
Egomet mihi fero quod usust, Cupido quantus es?
Nam quemuis confidentem facile tuis factis facis.
Eundem ex confidente actutum diffidentem denuo.
Cogito quo nam illum curram quæritatum. Ch. certa est res.
Mensq mihi illam quærere, quoquo hinc abducta est gentiũ,
Neq mihi ulla obsistat amnis, neq modos, neq adeo mare.
Nec calorem, nec frigus metuo, neq mentum, neq grandinẽ.
Imbrem perpetiar, laborem sufferam, solem, sitim.
Non concedam, neq quiescam usq̃ noctu, neq dius,
Prius profecto q̃ aut amicam, aut mortem inuestigauero.
eu. Nescio quoia uox ad aurem mihi aduolauit. Ch. inuoco
Vos diales ut me bene tutetis lares. eu. o iuppiter.
Est ne illic Charinus? Ch. o ciues bene ualete. eu. illico
Sta Charine. Ch. qui me reuocat? eu. spes, salus, uictoria.
Ch. Quid me uoltis? eu. ire tecũ. Ch. aliũ comitẽ uob quærite.
Non amittunt hi me comites, qui tenent. eu. qui sunt ii?
Ch. Cura, miseria, ægritudo, lachrumæ, lamentatio.
eu. Repudia istos comites, atq huc respice, & reuortere.
Ch. Siquidem mecum fabulari uis, subsequere. eu. sta illico.
Ch. Malefacis, properantem qui me cõmorare, solabit,
eu. Si huc itẽ properes, ut istuc properas, facias rectius.
Hic uentus nunc secundus est, cape modo uorsoriam.
Hic fauonius serenus est, hic auster imbricus.
Hic facit tranquillitatem, iste omnis fluctus conciet.
Respice huc ad dextram Charine, non ne ex aduorso uides?
Nubis atra iberq instat, aspice nunc ad sinistrã huc, atq uides
Cœlum ut splendore est plenum, non ne ex aduorso uides?
Ch. Relligionem ille obiecit, recipiam me illuc. eu. sapis
O charine contra pariter fer gradum, & confer pedem,
Porrige brachium, præhende, iam tenes? Ch. teneo. eu. tene.
Quo nũc ibas? Ch. exulatũ. eu. qd ibi facerẽ uis? Ch. qđ miser.
eu. Ne paue, restituã iam ego te in gaudiũ utiq, ut sis maxũe.
Quod uis audire, id audi, quod gaudeas, sta illico, amicus
Aduenio, multũ beneuolẽs, tuam amicã. Ch. quid eã? eu. ubi
Sit ego scio. Ch. tum eam, tum obsecro? eu sanam & saluam,
Ch. Sed ubi eã sanã & saluã? eu. ego scio. ch. ego me mauelim.
Eu. potin ut animo sis trãquillo? Ch. quid si animus fluctuat?
Eu. ego istum in transquieto tuto sistam, ne time.
Ch. Obsecro te loquere ubi sit ubi eam uideris, quid taces?
Dic, enicas me miserum tua reticentia. eu. non longe
Hinc abest a nobis. Ch. quin ergo cõmonstras, si tu uides.
Eu. Nõ uideo hercle nũc, modo uidi. Ch. qn ego uideã, facis?
Eu. Faciã. Ch. Lõginquom amãti istuc. Eu. etiam emutis? oia
Commonstrabo, amicior mihi nullus uiuit, atq is est,
Qui illã habet, neq est quoi magis me uelle meli⁹ æquom fiet.
Ch. Non curã de isto ullam qro. Eu. de illa ergo ego dico tibi.
Sane hoc non in mentem uenit, dudum ut urbem obambulo.
Ch. Dic igit ubi illa est? eu. in nostris ædibus. Ch. ædeis pbas,

Si tu uera dicis,& pulchre ædificatas arbitror,
Sed qui ego istuc credam?uidistin?an tu audito nuncias?
Eu.Egomet uidi.Ch.qs eam adduxit ad uos?eu.iniq; rogas.
Ch.Vera dicis.eu.nihil charine te quidẽ quicq̃ pudet.
Quid tua refert,qui cum istac uenerit,dum istuc?ch.sic est
Profecto,opta ergo ob istunc nuntium,quid uis tibi.
Eu.Quid si optabo?ch.deos orabo,eius ut faciant copiam.
Eu.Derides?ch.seruata res est demum,si illam uidero.
Sed quin ornatum hunc reiicio,heus aliquis actutũ huc foras
Exite,illinc pallium mihi huc ferte.eu.hem nunc mihi places.
Ch.Optume aduẽiẽs puere cape chlamydẽ,atq; hic sine illico
Vt si hæc non sint uera,ĩcœptũ hoc itiner perficere exequar.
Eu.Non mihi credis?Ch.oĩa eqdem credo,quæ dicis mihi.
Sed quin introducis me ad eã,ut uideã?eu.paulisper mane.
Ch.Quid manebo?eu.tẽpus nõ est nunc ĩtroeũdi.ch.enicas.
Eu.Non opus est inq̃ nunc intro te ire.ch.responde mihi
Qua cã?eu.opæ non est.ch.cur?eu.q̃a nõ est illi cõmodum.
Ch.Ita ne cõmodũ illi nõ ẽ,quæ me amat,quã ego cõtra amo?
Omnibus hic ludificatur me dolis,ego stultior
Qui isti credam,commoratur,chlamydem sumam denuo.
Eu.Mane parumper,atq; hoc audi.ch.cape puer hoc pallium.
Eu.Mater irata est patri uehementer,quia scortum sibi
Ob oculos adduxerit in ædeis,dum ruri ipsa abest.
Suspicatur illam amicam esse illi.ch.Zonam sustuli.
Eu.eã nũc rẽ exquirit intus.ch.iam machærast in manu.
Eu.Nam si te eo ĩtroducam.ch.tollo ampulam atq; hinc eo.
Eu.Mane,mane charine.ch.erras,me decipere haud potes.
Eu.Neq;uolo ædepol.ch.qn tu ergo itiner meũ exeq me sinis?
Eu.Non sino.ch.ego me moror,tu puer abi hinc intro ocyus.
Iam in currũ conscendi,iam lora in manus cæpi meas.
Eu.Sanus non es.ch.qn pedes uos in curriculum coniicitis?
In cyprum recta,quando qdem pater mihi exilium parat.
Eu.Stultus es,noli istuc quæso dicere.ch.certũ est exequi,
Operam ut sũmam ad puestigãdũ ubi sit illæc.eu.qn.domist.
Ch.Nam id qđ dixit,id mentitust.eu.uera dico eqdem tibi.
Ch.Iam cyprũ ueni.eu.qn sequere,ut illã uideas,quã expetis.
Ch.Percontatus non inueni.eu.matris iam iram neglego.
Ch.Porro proficiscor quæsitum,nunc perueni Calcidem.
Video hospitem Zacyntho,dico quid eo aduenerim.
Rogito quis eam uexerit,quis habeat,si ibi inaudiuerit.
Eu.Quin tu istas omittis nugas,ac mecum huc ĩtro ambulas.
Ch.Hospes respondit Zacyntho ficos fieri non malas.
Eu.Nihil mentitus est.ch.sed de amica se inaudiisse autumat
Hic Athenis esse.eu.chalcas iste quidem Zacynthiust.
Ch.nauim conscendo,proficiscor illico,iam sum domi.
Iam redii exilio,salue mihi sodalis eutyche
Vt ualuisti?quid parentes mei?ualent?tibi gratia est,
Bene uocas,benigne dicis,cras apud te cœnauero.
Nunc domi sic decet,sic fieri oportet.eu.io quæ insomnia.
Hic homo non sanus est.ch.medicari amicus quin properas?

Aduerbium sicut noctu a nocte ita a die diu:unde & iterdiu.¶ Vos diales: ut me bene tutetis dies. Diales iouiales quoniam genitiuus græcus est dios.i. iouis:unde & flamen dialis:idest sacer dos iouis.Lares diales iuocat:quia io uis benigna stella est. tutetis. quia tam tuto tutas:quam tutor tutaris dixerũt ueteres.¶ Iuppiter.exclamãtis uox est pariterq; admirantis:ipsum nãq; eu tycus quærebat:cui occurrit in speraz to.¶ Qui me reuocat.relatiquum pro interrogatiuo:qui pro quis.At quis p̄ qui nunq̃:ut Priscianus asserit.¶ Re pudia istos comites.reiice. translatiõe sumpta a matrimõio.¶ Fabulari uis. fabulamenta & quæ ad me nihil atti neant:loqui uis.¶ Istuc p̄peras:si hoc quod ergo dicã:properanter facias. ¶ Secundus uentus. Ad nauigandum propitius.¶ Cape modo uorsoriam. Conuerte te aliorsum.¶ Serenus fauo nius est.zephyrus a gręcis appellatus: qui serenus bonus.¶ Hic auster imbri cus imbrem afferens.non enim semper eiusmodi natura est:ubi serenum ad ducat.¶ Hic facit tranquilitatem. hic pacat mare.¶ Iste omnis fluctus conci et:ab imo mare subuertit.¶ Sapis: in quit eutychus sapere mihi uidere cũ hoc dicis.¶ Confer pedem. propius accedito.¶ Ego me mauelim:subaudi scire.¶ Tuto sistam.Animum inquit tutum:quem ais fluctuare: ego obfir mabo tuum.¶ Emutis omnia:ad om nia cõsilescis.¶ Neq; est:cui magis me uelle æquum siet.Non est inquit alius: qui amore mihi carior sit:q̃ is:qui ha bet tuam amicam nempe pater.¶ Du dum:ut obiecisti:idest memorasti nem pe te scire:ubi esset.id ego notissimum scire desidero.¶ Qui tua refert.quid tua interest.¶ Quid cum istæ uenerit subaudi memorare: cum quo uenerit ista:declinabant enim ueteres istic istęc istuc.quod nunc iste ista istud.¶ Sed quin. Cur non.¶ Ornatum hunc rei icio.qui subaudi est peregrinantis. ¶ Hoc itiner. Ita ueteres a quo iuxta analogiã genitiuus itineris.¶ Operi non est.Expecta non est opus: uel tem pus introeundi.¶ Chlamydem sumã denuo:uestimentum peregrinantis mi hi accipiã.¶ Capesis.cape si uis.¶ So lam sustuli.Amoui sedile:idest funda mendum huius rei.nã ut Festus inqt. solæ sedilia:in quibus singuli tantum possunt sedere:ideoq; soliar sternẽ di cuntur:qui solisternium habent:& so laria uocantur babylonica:quibus ea dem sternuntur.¶ Tollo ampullam. Quod se habiturum mineretur etiam se ampullã accepturũ dicit.qua opus sit in itinere faciundo:quod uas quo niam uentre porrigitur: pro superbia

Diu & iter diu qd & unde

Solaria q̃ dicantur

Eu.Sequere ſis.Ch.ſequor.eu.clemēter quæſo,calces deteris.
Audin tu?Ch.iam dudum audiui.eu.pacem componi uolo
Meo patri cum matre,nam nunc eſt irata.Ch.i modo
Eu.Propter iſtãc.Ch.i mõ.eu.ergo cura.Ch.qn tu ergo i mõ.
Tam propiciam reddam,q̃ cum propicia eſt iuno ioui.

ponitur:tam apud græcos:ut Home. hyperphialos uocat:q̃ apud latinos. Horatius.Proiicit ampullas:& ſeſquipedalia uerba.& inde uerbum ampullor.Idē & ampulatur in arte. ⁋In curriculum coniicitis.in paruulu3 conſcēditis curru3.⁋Exequiſt.exequi eſt certum:hæc facere conſtitui. ⁋Operam ut ſummam:ut laborem mihi capia3.⁋Quid eo aduenerim. Cur in zacynthum inſulã me contulerim. ⁋Inaudiſſe:non audiſſe.⁋Calchas iſte: ideſt diuinator:ut calchas uates fuit.⁋Dorippa mater. ſubaudi ualuit. ⁋Sic decet ſic fieri oportet.Ita expedit inquit facere.⁋Clæmenter quæſo:ideſt pedetentim: & placide. ⁋Calces deteris: pedes atteris.Calx teſtimonio ueterum:ſiue cemētum ſignificet:ſiue pedis partem extremam:fœminini generis eſt:nõ ut nonnulli barbari grãmatici iuniores diſtinxerūt. Ab eo quod eſt calx:& exuſtis lapidibus fit calcarius:unde & fornax calcaria apud columellã. Calx uero pro extrema pedis parte a calcãdo:unde calcaneum: & calcar:& calceus:q e corio fit animantis.q̃q̃ ut Feſt.tradit:nefas ueteres putauerunt mortuæ pecudis corio calceos:aut ſoleas fieri flaminicis:ſed aut occiſæ:aut immolatæ: quoniam ſua morte extincta omnia funeſta ſunt.

Calx qd ſit

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋AMNIS generis maſculini eſt:ut ſcribit Nonius Marcellus de indiſcretis generibus citans hunc locum. Virgilius libro primo georgi. Altum funda iam uerberat amnem. Actius in epigono. Apud abundantem antiq̃ amnem & rapidam undas.M.Varro periplu.libro primo. In hac ciuitate agros colunt arenoſos præter hos fluit amnis: quam olim Albulam dicunt uocitatam. Alia exempla omiſi:quia adeo deprauata erant:ut nihil inde poſſet elici:quod ad rem faceret. ⁋Quidem ex codi.antiqs addendum fuit.⁋Ficus zacyntho fieri non malas.⁋Mei?ualent?tibi gratia eſt:Si coniecturæ locus eſt ex litterarum ſimilitudine:& cohærentiã:atq̨ ex ſententiæ concinnitate:& metri ratione ita ſcribi debet:non metuat mater dati bene:neq̨ quid tua mater ſatin bñ:ut corrigit Pius:cõtra ē uerſus cõſiſtētiã.

SARACENVS

QVaſi tu nunc. Cõuenerat lyſimachus Demiphone3: narrauerat:quo pacto redargutus inſons fuerit ab uxore cã demiphonis:qui non eſſe uitio dandum inquit:q ſenex ſcortaret:: quod plærīq̨ alii fecere.⁋In fermento iacet:Intumeſcit iracundia:quæ ita ſolet feruer:& intumeſcere:ut fermētū feruet.⁋Expurgationē.Excuſationē.

QVaſi tu nūq̃ quicq̃ ad ſimile.Coargutus: & obiurgatus a lyſimacho demipho ob importunum amorem reſpondet:hoc me iacis:quaſi nunq̃ tu ad hunc modu3 deliqueris.⁋Propter illam:ſubaudi amicam tuam.⁋Tota in fermento iacet: ideſt indignatione: & ſtomacho.nam ſicut fermentū maſſam corrumpit frumentaceam:aut ſaltem turgere compellit:ita & mente3 indignatio:unde & pro indignatione ponitur.Iuue. Accipe & illud fermentu3 tibi habe.

VALLA

IAm credo.Paccata: & tranquilla omnia hęc ſcæna facit & finem comœdię:interuentu ſuo eutychus matri conciliat patrem:& filiu3 patri: ſuiq̨ facit ſodalem amatæ puellæ compotem.⁋Cæcus.Vt non uidear a patre: & quaſi inſidioſus:& in occulto latens uel cæcum lege:ſcilicet patrem: ideſt improuidum:in qua ſignificatione ueteres uſi ſunt:docent Nonio.⁋Cum porcis cum fiſcinas:Senſum hunc alioqn ſuboſcurum ſic placet interpretari:diſpoſito prius uerborum ordine:iam obſecro habere uobis ſubaudias rem cu3 porcis: cum fuſcina:adoleſcentes eni3 rei iſti agēdę magis ſolent operam dare:Reſponſio qppe eſt ad eã:quæ obiecerat

Eutychus.Demipho.Lyſimachus. Charinus.

AD patrem ibo,ut matris iram ſibi eſſe ſedatam ſciat.
De.Iã credo,placet pricipiū,qd agis,qd fit eutyche?
Eu.Optuma opportūitate ãbo ãt uēiſtis.Ly.qd rei ē
Eu.Vxor tibi placida & placataſt.date dextras nunc iam.
Ly.Dii me ſeruant.eu.tibi amicam nullam eſſe nuncio.
De.Di te pdãt.Ly.qd negocii eſt nã q̃ſo iſtuc?eu.eloquar
Animum aduortite igit̄ ambo.Ly.qn tibi ambo operã dom'.
Eu.Qui bono ſunt genere nati,præditi ingenio malo
Suapte culpa ex genere capiunt genus,ingeniū improbant.
De.Verū hic dicit.Ly.tibi ergo dicit.eu.eo illđ ueꝛ ē magis.
Nam te iſtac ætate haud æquom fuerat filio tuo
Adoleſcenti amanti amicã emptam argento eripere ſuo.
De.Quid tu ais?an charini amicaſt illi?eu.ut diſſimlãt malus,
De.Ille qdē illam ſeſe ancillam matri emiſſe dixerat.
Eu.propterea igitur tu mercatus nouos amator,uetus
Puer.Ch.optume hercle,perge,ego aſſiſtam hinc altrinſecus.
Quibus eſt dictis dignus uſq̨ oneremus ambo.de.nullus ſum.
Eu.Filio ſuo qui innocenti fecit tantam iniuriam,
Quem qdē hercle hodie ego,in exiliū cū iret,reduxi domū.
Nam ibat exulatum.de.an is abiit?eu.ēt loquere larua?
Temperare iſtac ætate iſtis decebat te artibus.
De.Fateor nunc,deliqui profecto.eu.etiam loquere larua?
Vacuum eſſe iſtac ætate his re decebat noxiis.
Itidē ut tempus anni,ætatem aliam aliud factum conuenit.
Nam ſi iſtuc ius eſt ſenecta ætate ſcortari ſenes,
Vbi loci res ſumma noſtra publica?de.hei perii miſer.
Adoleſcentes rei agendæ iſti magis dare operam ſolent.
Iam obſecro hercle uobis habete cum porcis,cum fiſcina,
Eu. Redde filio,ſi habeas,iã uolt.de.per me ſibi habeat licet
Semper ædepol.eu.quoniam ut aliter facias non eſt copiæ.
De.Supplicii ſumat quid uolt ipſe ob hanc iniuriam.

Modo pacem faciatis,oro ut ne mihi iratus siet.
Si hercle sciuissem,siue adeo ioculo dixisset mihi,
Se illã amare,nunq̃ facerẽ,ut illã amanti abducerem,
Ly.eutyche te oro sodalis eius es,serua,& subueni
Hunc senem,para me clientem,memorẽ dices beneficii.
Eu.Ora ignoscat delictis tuis,atq; adolescentiæ.
Ch.Pergin tu aũt,eia supbe inuehere,spero ego mihi quoq;
Tempus tale aeuentu;,ut tibi gratiam referam parem.
De.Missas iã ego istas arteis feci,& q̃dẽ ego d̃hic ia.eu. nihil.
Consuetudine animus rursus te huc inducet.de.obsecro
Satis ut iam habeatis,quin loris cedite etiam,si lubet.
Eu.Recte dicis,istuc sed uxor faciet,cum hoc resciuerit.
De.Nihil opust resciscat.eu.quid istuc?nõ resciscet,ne time.
Eamus intro,non utibile hic locus factis tuis.
Dũ memoramus,arbitri ut sint,qui p̃tereant per uias.
De.Hercle quin tu recte dicis,eadem breuior fabula
Erit,eamus.Ly.hic est intus filius apud nos tuus.
De.Optume est,illac per hortũ nos domũ transibimus
Ly.eutyche hãc uolo prius rẽ agi,q̃ meũ itro refero pedem.
Eu.Quid istuc est.Ly.suã q̃sq; hõ rem meminit,responde.
Mihi certon scis,non succensere tuã matrem?eu.scio.
Ly.Vide.eu.me uide.Ly.satis habeo,id q̃so hercle ẽt uide.
Eu.Non mihi credis?Ly.imo credo,sed tamen metuo miser.
Ch.eamus intro.eu.imo dicamus senibus leges.Ch.censeo.
Prius habeamus quas leges teneant,contentiq; sint
Eu.Annos natus sexaginta qui erit,si quem scibimus.
Seu maritum,siue hercle adeo celibem scortarier,
Cum eo nos hic lege agemus,inscitum arbitrabimur
Et per nos quidem hercle egebit,qui suum prodegerit.
Neu quisq̃ posthac prohibeto adolescentem filium,
Quin amet,& scortum ducat,quod bono fiat modo.
Si prohibuerit,plus perdet clam,q̃ si non prohibuerit.
Hæc adeo ut ex hac nocte primum lex teneat senes.
Bene ualete,atq; adolescentes,hæc si uobis lex placet,
Ob senum hercle iudustriam,uos,æquom est,clare plaudite.

cerat eutychus:non decere senes ætate senecta scortari:sed magis rebus publicis operam dare.Demipho autem inquit:iuuenes magis intentos esse solere uenatiõibus:& piscationibus:id quod duobus tm̃ uerbis expressit:cũ porcis: cum fuscina:per porcos uenationem: per fuscinam piscationem intelligens: est enim fuscina telum trisulcum piscatorium:alias neptunni tridens:& ideo fuscina:non fiscina legendum erit:na; fiscina pro uasa ponitur a Columella.

Fuscina q̃d sit

¶ Eutyche te oro.Hallucinantur: qui hunc sermonem dant charino: est sermo uel lysimachi:uel Demiphonis potius ex uerbis sequentibus. ¶ Missas iã ego istas artifici:Lego missas iam ergo istas facito:nihil eñi aliunde sumo mutuũ;.Sed litteras errantes in suas redigo dictiones:& sensus perspicuus redditur:nam patri uidebatur indecoru; filium orare:ut ignosceret:est enim responsio ad illud ora: ut ignoscat delictis tuis.¶ Et quidem ego de hinc ia;. Subaudiendum aliquid est.quod sensum iuuet:uel uidelicet:nihil amplius contra filium attentabo:uel neq; puellam persequar:uel quippiã aliud huiusmodi id:quod ex sequẽtibus uerbis clarum fit.¶ Nihil consuetudine.Loq̃tur eutychus non charinus:qui ex occulto tantum loquitur:& non præsente neq; audiente patre:nam paulo inferius lysimachus erga ipsum demiphonem inq̃t:hic est intus filius apud nos tuus maximus hic nobis labor fuit deuios interlocutores in suum ordinẽ reuocare:ut non confusaneum:& omnino diuulsum:sed uerum:& proprium redderent intellectum.

VALLA.

Iam credo placet principiu; a lysimacho increpitus:& inclamatus: demipho pater factis eius amoribus missa; facit mulierem:& eutychi:lysimachiq; uerbis filio charino ɔcedit. ¶ Certe dextrum nuntium:subaudi attulisti.¶ Ex genere capiũt genus: idest ex malo genere suo:quia malum consectantur:fallunt genus suum.¶ Ingenuum improbant: idest nobile genus uituperant: Aut capiunt genus subaudi malum: ut improbent bonum. ¶ Vetus puer. uetus ætate. puer moribus. ¶ Ego assistam hinc altrinsecus:idest ex altera parte aduersus.¶ Ibat exulatum.archaismos:idest exulabat. ¶ Etiã loquere larua:audes loqui quasi larua:ut enim Apuleius inquit:& in libro de ciuitate dei diuus meminit Augustinus fuerunt olim:qui opinarentur animas hominum e corpore exeuntes fieri dæmonas.si bonorum fuissent meritorum lares dici.sin fuisset incertum manes:quod si mali fuissent meriti laruas:aut lemures.putat autem lemures dici Ouidius mutata littera r in l a remo enim remures inde lemures.¶ Vt tempus anni ætate; aliam:hoc est ut anni tempus uarium est:ita uaria facere conuenit:alia siquidem facta uernum tempus desiderat.alia ęstiuum:alia autumnale:alia ibernum.Ita & ætas.¶ Habete cum porcis cum fiscina:hoc prouerbialiter dictum ut in omni humili genere dicẽdi.nam in uilaticis pastionibus:aut pecoris: carnis usum tantum spectamus:ut porcorum quemadmodum inquit Varro: & Iuue. Animal propter conuiuia natum. Aut cum his alia quoq;:na; ex ouillo caprino:& bubulo lac quoq; sumimus:quod concretum in fiscinis componitur.perinde ergo dictum est cum porcis:cum fiscina:ac si diceret cum rebus omnibus.¶ Redde filio.subaudi amicam.¶ Ora ut ne mihi iratus.p̃care:ne mihi succenseat.¶ Hunc senem:cum demipho hoc dicit:se commostrat digito.¶ Loris cædite.scuticis contundite: me.¶ Arbitri ut sint: qui tua facta intelligant:qui hac:illacq; iter habeant.¶ Me uide.cum hoc dicit:bene sperandi signum dedit.¶ Inscitũ: rerum imperitum.¶ Suum p̃digerit.suam prodigus re; dilapidarit:profligaritq;.¶ Quod bono fiet modo:ne cuiquam faciat iniuriam.¶ Ex hac nocte primum ut hæc nox proxime futura sit legis principium:qua lege in posterũ

Opinio antiquoꝝ de anima

teneantur. ¶ Ob senum hercle industriam: propter eam industriam: qua senes in uos utuntur.

VGOLETVS ET GRAPA.

DAVE dextras ratione metri & non cedite: ut insulse legit Pius. ¶ Altrinsecus scribendum est. metri necessitate & ex ueteribus codicibus. & cognitate sententiæ: non alternis cæcus: ut indocte: atq; inscitissime scribit: & commentatus Pius: tanq̃ puer nullis litteris imbutus: idem & Sarracenus facit. ¶ Nam si istuc ius est metri necessitate: & sententiæ concinnitate: nõ iuuisset: ut Pius legit. ¶ Missas iam ego istas artis feci ex sniç cõcinnitate: & codicibus antiquis: si ex uaria eoꝝ scriptura uerã cape lectionẽ uelis: & nõ missas iã ergo istas facito ut indocte corrigit Sar. cõmẽtator.

SARACENVS

In Pseudoli Argumentum.

PAcisscitur cum lenone miles macedonius sibi phœnicium meretricem dari uiginti minis: quindecim illico dinumerat: quinq; debentur minæ: pro his reliquit symbolum: ut qui illas attulerit per eundẽ sibi mulierem destinet hanc deperibat callidorus adolescens: illa mittit amanti litteras. se uenditam asserens a lenone militi: quærit adolescens undecũq; pecuniam: ut amicam redimat: seruum pseudolum suum facit participem consilii: ei pollicetur seruus operam daturum: & lenonem falsurum: pater adolescẽtis scimo monitus filium uelle amicam redimere. Ballione lenonem præmonet: ut caueat a pseudolo: qui si se decipi sinat: ultro promittit simoni daturum uiginti minas: interim aduenit a milite missus calcula: pecunias reliquas affert: ut mulierem abducat: is dum lenonem quæritat: incidit in pseudolum: fingit pseudolus subbalionem syrum: abentemq; domo lenonem: Tradit ille symbolum: & litteras lenoni: quum uenerit: ut det: post paulum rediturus pecuniam: ut dinumeret: pseudolus: recepto symbolo: subornat sicophantam simiam: is ad lenonem tanq̃ missus a milite: quinq; minas affert: petitq; sibi puellam dari: facile credit leno inspiciens symbolum. Tradit recepta pecunia meretriculam: aduenit postremo uerus arpax cacula: petit a lenone mulierem tradi: leno ratus illum missum a pseudolo: eum deludit aliquãdiu: Tandem ut agnouit sibi os esse sublitũ: pactas tradit simoni uiginti minas: Callidorusq; sua potit amasia.

VALLA

Argumentum in Pseudolum.

CAllidorus adolescens phænicium adamabat meretricem: riualis erat miles macedonicus: qui abiens ballioni lenoni: cuius erat phæniciũ: reliquerat minas quindecim: & symbolum: ut qui symbolũ ferret cũ quinq; minis. ei ad se ducendam traderet phæniciũ. Mulier potiorem apud se callidorum. q̃ militem habebat macedonicum. Callidorum itaq; facit certiorem quid inter ballionem & militem conuenerit. Callidorus porro seruum pseudolum cõmonet: oratq;: ut illas uiginti minas inueniat: quibus liberare phęnicium possit. pollicetur pseudolus: se decepturum ballionem: abducturumq; mulierem. Simo callidori pater ballionẽ admonet. ut sibi a pseudolo seruo suo caueat: quod promiserit se a ballione abducturum mulierẽ per fallaciam. ballio promittit simoni: si id effecerit: se uiginti minas tarditurum. uenit ergo a milite arpax nomine nũtius: qui ad ballionem litteras perfert cum symbolo & minis quinque: quæ a milite reliquæ debebantur: ut phænicium abduceret pro foribus itaq; ballionis ut pseudolus constiterat militis seruum arpagem excipit: tanq̃ de ballionis familia aliqs: quid sibi uelit: percunctatur: cũq; pseudolus non esse domi ballionem dixisset: pseudolo litteras cum symbolo tradidit ballioni referendas: ipse uero arpax ait in diuersorium se rediturum: sessumq; ex itinere conquieturũ: quoad ballio domum redierit expectaturumq;: ut se euocet pseudolus. At pseudolus ballionis fallendi nactus: occasionẽ: charino adolescente adiutore simiam sicophantam subornat: quasi a macedonico milite aduenientem: perferentẽq; litteras cum symbolo: & minis quinq;: quas a charino acceperat: ut inde abduceret phænicium. consecutus quod uolebat challidoro phęnicium tradit. Harpax autem diu expectans: ut a ballionis seruo uocaretur: cum ad se non iri uidet: ipsemet ballionem addit: ut phænicium abducat. ratus ballio subornatum mittit aliquem a pseudolo: arpaga irridet primo. Dein re percepta: & sibi impositum a pseudolo intelligens: sese excruciat: simo uiginti minas: quas de cõpacto ballio debuerat: sibi dinumerari postulat. & perinde pseudolus apud simonem exultat lætitia.

Nominum etymologiæ.

VALLA.

PSeudolus mendax seruus: qa pseudos mendacium: & dulos seruus. ¶ Callidorus: qa calos pulchritudo dr. & dorõ donũ: quasi munus pulchritudinis. ¶ Ballio: qa ballo iacto: iactat. n. multa leno aduersum suas ancillas. Simo. ut ẽt diximus alias: a simi nasi proprietate. ¶ Calipho: quia calos: ut pulchritudo ita ẽt honestas dr. quę ai q̃dã pulchritudo est: & phos lumẽ: quoniã sermone honestatem præ se fert: uel ẽt quasi uir honestus: naʒ ut phos neutri generis circumflexuʒ lumẽ significat. Ita masculini generis acutum hominẽ notat. ¶ Arpax. ab harpazo rapio. qđ militum serui se rapere hostes in bello dicant. Idem quoq;. ¶ Cacula: qa cacos malus: omnes enim serui militum mali. ¶ Charinus: qa charizomæ gratificor significat: qđ fit callidoro gratificaturus. ¶ Simia. quoniam ut simia humanos imitatur gestus. ita & hic militis seruum qui idem: & sycophanta:

M. ACCII PLAVTI PSEVDOLVS.

PROLOGVS.

STudete hodie mihi, bona in scenam affero.
Nam bona bonis ferri reor æquom maxume,
Vt mala malis, ut qui mali, habeant mala.
Qui boni, bona, bonos quod oderint mali,
Sunt mali, malos quod oderint boni, bonos
Esse oportet, uosq; ideo estis bõi, quãdo qdẽ
Semper odistis malos, & lege, & legionibus
Hos fugitastis, qui rite successit bonis,
Huic uox nunc pariter bonam boni operam date gregi.
Qui bonus est, & hodie ad bonos affert bona.
Aures, oculi animus ampliter fient saturi.
In scenam qui ieiunus uenerit, aut sitiens,
Is risu & uentre raso uigilabit sedulo.
Dumq; ridebunt saturi, mordebunt famelici.
Nunc si sapitis cedite ieiuni, atq; discedite.
Vos state saturi, imo sedete, atq; attendite.

Non argumentum, neq; huius nomen fabulæ
Nunc proloquar ego, satis id faciet Pseudolus.
Satis id dictum uobis puto iam, atq; deputo.
Vbi lepos, ioci, risus, uinum, ebrietas decent,
Gratiæ, decor, hilaritas, atq; delectatio.
Qui quærit alta, is malum uidetur quærere.
Curas malas abiicite iam, ut ociosi hodie.
Exporgi meliust lombos, atq; exurgier.
Plautina longa fabula in scenam uenit.

cuius etymologiam abunde supra expressimus. non ut fere omnes solent interpretari calumnator. hunc enim ut ostendimus in asinaria: græci diabolū uocant: sed is est sycophanta: quem rusticus sermo barrum uocat. ¶ Phænicicū. a gente phænicia: uel a colore phœniceo ita nūcupata. ¶ Exporgi. pro exporrigi: idest extendi. nam qui sese leuat: lumbos uidetur extendere. ¶ Cur autem hoc dixerit: ostendit dicendo lōgam Plauti fabulam in scęnam uenire ubi fabulę recitabantur.

ARGVMENTVM.

PRæsenteis numerat quindecim miles minas.
Simul consignat symbolum PHOENICIVM
Ei det leno, sibi qui eum cum reliquo afferat,
Venientem caculam interuortit symbolo
Dicens Syrum se Ballionis PSEVDOLVS.
Opemq; herili is ita tulit, nam simiæ
Leno mulierem, quem is suppossuit, tradidit,
Venit harpax uerus, res palam cognoscitur.
Senexq; argentum, quod erat pactus reddidit.

PRæsentis numerat. i. statiʒ & illico. ¶ Symbolum. Signum: quo ostenso mulier tradi debuerat. ¶ Cum reliquo. s. quinq; minis: quod erat præcii reliquum. ¶ Interuortit: fallit: decipit. ¶ Herili. Callidoro. ¶ Opeʒ tulit: quia astu: & opera sua effecit: ut adolescens amata muliere potiretur. ¶ Senexq;. Dicēdū seniq; Dic. n. datas fuisse Simōi uiginti minas a lenone: qs dare pactus fuerat: si a pseudolo falleret.

SARACENVS.

PRæsentis numerat quindecim miles minas. præsentes dicit in manum dinumeratas. non in libris debitas: ut solēt i ephemeridibus: idest diariis notari. ¶ Consignat symbolum. signum quo inter se conueniebant: quia symballo coniecto. ¶ Vt phænicium: meretricem ballionis. ¶ Ei det leno: ballio. ¶ Cuʒ reliquo. Cum quinq; minis: quæ reliquæ erant. ¶ Venientem caculam quem diximus etiaʒ harpaga nominari. ¶ Interuortit symbolo. intercipiendo symbolum euertit. ¶ Dicens syrum: e syria adductum seruum. ¶ Pseudolus. sane quoniā ex primis argumenti litteris apparet: pseudolum non pseudulum dici a mendacio doloso nomen habuerit: ut sit nō dulos: sed dolos. ¶ Opemq;: auxiliuʒ. ¶ Herili. subaudi filio: nempe callidoro. ¶ Nā simiæ: qui & sycophāta. ¶ Harpax uerus: idest qui non falsus a milite nuntius: ut simia. ¶ Senexq;: subaudi simo. ¶ Argentuʒ: qđ erat pactus reddidit. pactus enim erat cum pseudo si phænicium per fallaciā ballioni subduceret. se traditurum argentū: quāta mulier empta fuisset pecūia:

VALLA. Symballo quid sit.

¶ ARgumētū pscribi debet his nouē uersibus: non plogus: ut Pius iterpres indoctus pscripsit. ¶ Sibi ascribēdum est metri necessitate: nec aliter legēdus uersus est: ut facit Pius interpres legis metricæ ignarus.

VGOLETVS ET GRAPA.

PRIMVS ACTVS.

Pseudolus seruus. Callidorus adolescens.

SI ex te tacente fieri possem certior
Here, quæ miseriæ te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei, te rogandi, & tui, respondendi mihi.
Nunc quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, ut te rogitem, responde mihi.
Quid est quod tu exanimatus iam hos multos dies

SI ex te tacente. phænicium epistolio callidorum mōuerat intra paucos dies tradēdaʒ esse militi: qui eam ab lenone pecūia abducturus erat in aliquo pacto lenonem interuorteret: quo malo nuncio adolescēs afflictabatur: & mœstus erat. Nescius ergo tāti mœroris cāæ pseudolus: herilē filiū interpellat: ut suuʒ detegat cōsiliū.

SARACENVS

SI ex te tacente fieri possem certior. Pseudolus ingt callidoro gestanti a phænicio secum litteras: & diu gemēti: quid nam sit id: cui callidorus legendas dedit litteras: liberationeʒ a lenone sua deposcētes: ac nisi det pecūia a callidoro for ppediē: ut a milite redimat macedonico. pseudolus ergo pollicet: se callidoro redēpturū

VALLA.

SARACENVS

ANTIdhac: Interpositum d propter hiatum uocalium. Quærunt hæ sibi liberos: Nam ita simul conculcatæ litteræ: & unæ super alias positæ apparebant: ut omnes simul coire uiderentur. At tu cita. Reuoca ad te animum. Non in pectore: Id quod alias diximus ex Platonis sentētia: amans mortuus in se ipso: uiuit in alieno. At te dii deæq; Non finit pseudolus absolui sermonem: nam dicturus erat: perdant. sed uerbum interrumpens dixit seruassint quidem. Quasi solsticialis herba. Pli. Solsticialem herbam appellat condurdon flore rubeo. ideq; quoq; heliotropium herbam uocari: ideo tradit q̃ æstiuo solsticio floreat: & q̃ solis motibus folia circumacta conuertat: nam oriente sole flores suos aperit: & se iterum recludit: cum sol occubuerit: tantus enim est syderis amor: nocte enim desiderio contrahit ceruleum florem: quā nostri uerrucariam appellauere: de qua forte hoc loco Pla. intellexit alludens ad naturam herbæ: q̃ sole existente super terram floreat: occidente autem florē contrahat: quasi simul cū sole stare: cumq; eo uideatur occidere. Frui. Corrupte legitur: dicendū fui: res omnino parua: Sed quæ lectorem ambiguum faciat. Sensus ergo uerborum est: quandoq; amore recreor: sed statim pereo. Phœniciu; callidoro. Principium est epistolæ.

Solsticialis herba q̃ sit

VALLA

Lachrymis lauis. notauit hoc quo q̃ Priscianus tam lauo lauis q̃ lauo lauas dixisse ueteres. Iuppiter prohibescit: prohibeat. Nisi sybilla legerit: idest diuina aliqua mulier. sane sybillas ueteres puellas omnes dixerunt: quarum pectus numen reciperet: & a consiliis deorum nunciandis hoc nomen imposuerunt: sius enim deos non the? & consilium non bulē. sed bylen æoles dicebant: itaq; sybillam dixerunt quasi θεοῦ βουλην. fuerunt autem sybillæ decem: quarum prima nominata ē sambethe: hāc chalcidicā ueteres fuisse perhibent: sunt qui hębræam dicāt & uni filiorum Noe. núpsisse: & cū ipso archam conscendisse. & ipsam prædixisse: quæ de turri constructa feruntur linguarumq; uarietate: linguaq; usa; hæbraica: & de Alexandro macedone prędixisse multa: ut nicanor refert qui alexandri uitam scripsit. Secūda libyssa. cuius facit mentionem Euripides i salaminis prologo. Tertia delphis: q̃ nata in delphis ē. sicut chrysiphus scribit. Quarta italica: quæ in italiæ solitudinibus uixit. Quinta erythręa: quę bellum imminens troianum prędixit: de qua apollodorus scribit erythręus. Sexta samia: quā pytho nominatam ferunt. Septima cumæa: nomine amalthia: ut alii erophile sunt q̃ taraxandrá uocent. Virgilius autem ipsam deiphoben nominat. Octaua helespontiacha: quæ in uicomarmisso nata fertur: pe quoddam oppidulum georgetiona. Nona phrygia. Decima autem tiburtia nomine albumea: hanc aiunt oracula conscripsisse certissima: cunctis uero præstitisse erithræam ferunt: quæ cum primum nata est: cæpit loqui: & grauia: & nomine suo mulsos compellare. Cur inclementer dicis: perperam: & nequiter. At tu cita: uoca: ut adsit. In cæra cubat. In sigillo impręssa. aut in cęra in tabella. propter uerba: quæ affectum ostendunt. Quasi solsticialis herba. Plini. condurdon herba solstitialis: flore rubeo: suspensa in collo comprimere dicitur strumas. Dicitur etiā græce helioscopos & helioscopium: quæ semper solem intuetur: & heliotropium maius & heliotropium minus q̃ tropas: idest solstitia spectent. Heliotropium minus in hiberno solsticio statim concidit: & exarescit: & ex radiculis suis repululat statim. Litterasq; interpretes. subaudi eius mentis.

Sybillæ q̃ dicant & quot sybillæ fuere

Proprietas helioscopos quę sit

VGOLETVS ET GRAPA.

POSSE reor neminem: reor addendum est: si metri rationem habere uelimus: aliter claudicabit: uno deficiēs pede a Pio interprete de sioculo non animaduerso.

Gestas tabellas tecum, eas lachrumis lauis.
Neq; tui participem consilii quenquam facis?
Eloquere, ut quod ego nescio, id tecum sciam.
Ca. misere miser sum Pseudole. ps. id te iuppiter.
Prohibessit. Ca. nihil hoc iouis ad iudicium attinet.
Sub Veneris regno uapulo, non sub iouis.
Ps. Licet me id scire quid sit? nam tu me antidhac
Supremum habuisti comitem consiliis tuis.
Ca. Idem animus nunc est. Ps. fac me certum, quid tibi sit.
Iuuabo aut re, aut opera, aut consilio bono.
Ca. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi
Quæ me miseria & cura contabe facit.
Ps. Mos tibi geretur, sed quid hoc quæso? Ca. quid est?
Ps. Vt opinor quærunt literæ hæ sibi liberos.
Alia aliam scandit. Ca. ludis me ludo tuo.
Ps. Has quidem pol credo, nisi Sibylla legerit,
Interpr̨ætari alium posse reor neminem.
Ca. cur inclementer dicis lepidis literis,
Lepidis tabellis, lepida conscriptis manu?
Ps. An obsecro hercle habent quoq; gallinæ manus?
Nam has quidem gallina scripsit. ca. odiosus mihi es.
Lege. uel tabellas redde. Ps. imo enim eas pellegam.
Aduortito animum. ca. non adest. ps. at tu cita.
Ca. Imo ego tacebo, tu hinc quidem ex cera cita.
Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.
Ps. Tuá amicá uideo calidore. ca. ubi ea est obsecro?
Ps. Eccam in tabellis porrectam, in cera cubat.
Ca. Ac te dii deæq; quantus es. Ps. seruassint quidem.
Ca. Quasi solsticialis herba paulisper fui,
Repente exortus sum, repentino occidi.
Ps. Tace dum tabellas pellego. Ca. ergo quin legis.
Ps. Phænicium Calydoro amatori suo
Per ceram & linum litterasq; interpretes

Salutem mittit,& salutem abs te expetit.
Lachrumans animo titubanti,corde,& pectore.
Ca.Perii,salutem nusq̃ inuenio Pseudole?
Quam illi remittam.Ps.quam salutem.Ca.argenteam.
Ps.Pro lignea salute,uis argenteam
Remittere illi?uidesis quam tu rem geras.
Ca.Recita modo,ex tabellis iam faxo scies
Quam subito argento mihi usus inuentu siet.
Ps.Leno me peregre militi macedonico
Minis uiginti uendidit uoluptas mea.
Et priusq̃ hinc abiit,quindecim miles minas
Dederat,nunc unæ quinq; remorantur minæ.
Ea caussa miles hic reliquit symbolum,
Expressam in cera ex annulo suam imaginem,
Vt qui huc afferret eius similem symbolum
Cum eo simul me mitteret,ei rei dies
Hæc præstituta est proxuma Dionysia.
Ps.Cras ea quidem sunt.Ca.prope adest exitium mihi,
Nisi quid mihi in te est auxilii.Ps.sine pellegam.
Ca.Sino,nam mihi uideor cum ea fabularier.
Lege,dulce amarumq; una nunc misces mihi.
Ps.Nunc nostri amores,mores,consuetudines.
Iocus,ludus,sermo suauis,sauiatio.
Compressiones arctæ amantum compares,
Teneris labellis molles morsiunculæ.
Papillarum horridularum oppræssiunculæ.
Harum mihi uoluptatum omnium,atq; itidem tibi
Distractio,dissidium,uasticies uenit,
Nisi quæ mihi inest,aut tibi est in me salus.
Hæc ego,quæ sciui,ut scires,curaui omnia.
Nunc ego te experiar quid ames,quid simules,uale.
Ca.est misere scriptum pseudole.ps.o miserrime.
Ca.Quin fles?ps.pumiceos oculos habeo,non queo
Lachrumam exorare ut expuant unam modo.
Ca.Quid ita?ps.genus nostrum semper siccoculum fuit.
Ca.Nihil ne adiuuare me audes.ps.quid faciã tibi?Ca.heu.
Ps.Heu?id quidem tibi hercle ne parsis,dabo.
Ca.Miser sum,argentum nusquam inuenio mutuum
Pseudole.ps.heu.ca.neq; intus nummus ullus est.ps.heu.
Ca.ille abducturus est mulierem cras.ps.heu.
Ca.Istocine pacto me adiutas?ps.do id quod mihi est,
Nam is mihi thesaurus iugis in nostra est domo.
Ca.Actum hodie de me est,sed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi unam,quam cras reddam tibi?
Ps.Vix hercle opinor,si me opponam pignori.
Sed quid de drachma facere uis?Ca.restim uolo
Mihi emere.ps.quamobrem?Ca.qui me faciam pensilem.
Certum est mihi ante tenebras persequi tenebras.
Ps.Quis mihi igitur drachmam reddet,si dederim tibi?
An tu te ea caussa uis sciens suspendere,

SARACENVS.

¶ ARgenteam. Naʒ ei pecunia opus erat: ut mulierẽ abduceret ab lenone. ¶ Pro lignea: Vel pro linea: quia dixit per cæram: & linum salutem mittit. ¶ Proxima dionysia. Vetuia bacchanalia. ¶ Pumiceos oculos: naʒ pumex aridus est. ¶ Siccoculum. Non sic conclitũ: ut prius legebat. Siccos enĩ oculos eos dicimus habere: qui nõ lachrymant. Hora. Qui siccis oculis monstra natantia: qui uidit mare turbidũ: infames scopulos acroceraunia: sic Luca. qui sicco lumie cãpos: uiderit emathios: ¶ Neq; intus ullus nũmus. Loquit callidorus: & rursus ille abducturus ẽ mulierem cras: Ita ut tantum pseudolo relinquatur uerbum heu: ut emẽdauimus. ¶ Cuculus. A uoce propria nomen habet: auis peregrina est: & loco non stabilis: non nidificat: sed in nidis parit alienis: & ut traditur ab Aristot. cum.n. se ignauum: minimeq; opitulãdi potẽtem nouerit: facit: quasi suppositios suos pullos: quo fuari possint: timiditate enim hęc auis excedit: quippe ab auiculis uallatur: & prę metu earum fugiat. Tradit Pli. quoddam mirabile: sed potius ridiculũ de cuculo: quo quis loco primum audiat alitem illam: si pes dexter circũscribat: ac uestigium id effodiat: nõ gigni puplices ubicũq; aspergatur. ¶ Mea si cõmoui sacra. i. si quid facere accipiã. ¶ Vtrũuis cõquiescito. Quid si cõgniscito potius legatur: est.n. cõquiniscere: ut in cistellaria dictum est inclinare: sensus ẽ: dic mihi: an potius optes patrẽ fallã: an matrem: id dicito in oculum: cũ in aurem dicer debuisset: sed peruulgata nimis oratione uti noluit: ut magis iocosum dictum redderetur. ¶ Pube prę senti: Populo astante: id quod sentit Festus.

Cuculus q̃ & unde.

Miraculuʒ plinianum

VALLA.

¶ VSVS inuento siet: idest opus sit inuenire. ¶ Vnę quinq;. non iteratę: sed semel quinq; remorantur: in mora tenẽt. ¶ Expręssam in cęra ex anulo suã imaginem. hoc erat: quo iter se conuenerãt symbolum. ¶ Ei rei: ad hanc reʒ conficiendaʒ. ¶ Dies hęc præstituta ẽ: hęc dies constituta prę cęteris. ¶ Quę est proxima dionysia: idest bacchanalia. ¶ Horridularum: quę horrorẽ mẽbris moueãt. ¶ Puniceos oculos habeo .i. aridos: quia nihil ęque aridũ: ac pumex. ¶ Vt expuant unam modo. ut lachrymã eiiciant: si exprimãtur. ¶ Genus nostrum semper sic coculum fuit. Fest. cocula uasa ahenea coctionibꝰ apta. Alii cocula dicunt ligna minuta: quibus facile decoquantur obsonia. coculum ergo: ut ligna sunt arida. ¶ Sincoclatuʒ legatur. quia coclaces sunt lapides durissimi: & glareosi: melius tamẽ ac simplicius erit legere: sicco occulo

Cocula q̃ sint

neci ſermone ulla apparebit aſperitas quod maxime conuenit comicis con/gruitq; cum ſuperiore puniceos ocu/los habeo. ¶ Vt par ſis: ideſt ęq̃lis mi/hi: Drachmam dare mihi. drachma. quæ & dragma dicitur a latinis. c h in mediam litteram mutata: ſiue: ut inq̃t Priſcianus: argēteus nũmus: ſiue ſcru/puli tres. ¶ Qui me faciam penſilem: ideſt ſuſpendam: ut inde pendeã. Quã doq; penſile quod pependerat. Hora/tius. Penſilis una ornabat menſas cum duplice ficu. ¶ Non pluris refert. Non plus intereſt. ¶ Quaꝫ ſi imbrem in cri/brum geras: ideſt genere tentaueris. nã geri qui poteſt imber in cribro facta ſuppetant: ita facta ſuggerantur: ut tu dicis. ¶ Mea ſi commoui ſacra: ideſt ſi me: ut poſſuꝫ commouero. & hoc pro/uerbialiter dictum. nam cum ad ſacra uentum eſt: nihil ultra quærendum eẽ ſunt ueteres opinati. ¶ Dabis ne argen/ti mihi hodie uigiti minas: dabo. Hæc ſtipulatio perfecta eſt. ideo ſubdit: mo/leſtus nunc iam ne ſis mihi. ¶ Vtrum uis conquiniſcito: ideſt ĩclinato. id. n. conquiniſcere eſt: ut ſupra quoq; oſten/ſum conquiniſco conquexi prętteritũ. ¶ Pube præſente. Feſt. pube præſente: eſt populo præſente ab his: qui pube/res ſint omnem populum ſignificans. ¶ Crura mauel. mõ. ſ. audi crepuiſſe.

VGOLE/TVS ET GRAPA.

¶ COMpræſſiones arctæ amantum compares. ita ſcribẽdus eſt uerſus hic: niſi trimetro iambico iniuriam facere uolumus: & ſententiæ. arctæ enim ex codicibus ſcriptum eſt amantium cõ/paratæ: non patitur: ut dixi: lex car/minis. quod Pius non uidens: ut pote luſcitius: præteriit. ¶ Siccoculũ profe/cto legendũ eſt ex codicibus antiq̃s: & ſententiæ concinnitate: hoc eſt: oculo/rum ſiccorum: & non procliue ad la/chrymas non ſic conclitum: hoc eſt lu/ſcorum: ut inſtar orborum oculos nõ haberent: quibus: expuuntur lachry/mæ: ut inepte legit: & exponit Pius amens interpres addens etiam ſecũdũ deliriuꝫ his uerbis in priſcis tamẽ exẽ/plaribus legitur coculum: hoc eſt du/rum: quia res coctæ duriores ſunt. ¶ Neq; libellæ ulla ſpes: ulla addi de/bet: neceſſitate metri: quod Pius com/mentatur ignariſſimus non aduertit. ¶ Niſi quia futurum eſt: niſi aſcribendum eſt: ita metri lege expoſcente: & ſen/tentiæ congruitate: aliter enim non quadret ſententia id quod a pio interprete non eſt uiſum: qui etiã pro quia: quæ legendum cenſet. ¶ Atq; hoc: aſcribendum eſt hoc ex ueteribus codicibus: & metri neceſſitate: cui pes unus deficeret. ¶ Dii te omnes mihi: ſeruent: ita ſcribendus eſt uerſus: & omnes: inter ſcribẽdum metri ratione: ne uerſus claudicet: ut claudum Pius reliquit: ac legit.

Vt me defrudes drachma, ſi dederim tibi?
Ca. Profecto nullo pacto poſſum uiuere,
Si illa a me abalienatur atq; abducitur.
Pſ. Quid fles? cucule? uiues. Ca. quid ego ni fleam,
Quoi nec paratus nummus argenti ſiet?
Neq; libellæ ulla ſpes ſit uſquam gentium?
Pſ. Vt literarum ego harum ſermonem audio,
Niſi tu illi drachmis fleueris argenteis,
Quod tu iſtis lachrumis te probare poſtulas.
Non pluris refert, q̃ ſi imbrem in cribrum geras.
Verum ego te amantem, ne paue, non deſeram,
Spero alicunde hodie me bona opera, aut mala
Tibi inuenturum eſſe auxilium argentarium.
Ca. At id futurum unde? Pſ. unde dicam? neſcio
Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.
Ca. Vtinam quæ dicis, dictis facta ſuppetant.
Pſ. Scis tu quidem hercle mea ſi commoui ſacra,
Quo pacto & quantas ſoleam turbellas dare?
Ca. In te nunc ſunt omnes ſpes ætati meæ.
Pſ. Satin eſt ſi hanc hodie mulierem efficio tibi
Tua ut ſit? aut ſi tibi do uiginti minas?
Ca. Satis, ſi futurum eſt. Pſ. roga me uiginti minas.
Vt me effecturum tibi, quod promiſi, ſcias,
Roga. Ca. obſecro hercle. Pſ. geſtio promittere.
Ca. Dabis ne argenti mihi hodie uiginti mnas?
Pſ. Dabo, moleſtus nunc iam tu ne ſis mihi,
Atq; hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.
Ca. Dii te omnes mihi ſeruent, uerum ſi potes,
Pietatis cauſſa, uel etiam matrem quoq;.
Pſ. De iſtac re in oculum utrumuis conquieſcito.
Ca. Oculum utrũ, an ne in aurẽ? Pſ. at hoc puol gatũ eſt minus.
Nunc ne quis dictum ſibi neget, dico omnibus,
Præſenti pube, in contione, omni populo,
Omnibus amicis, notiſq; edico meis,
In hunc diem a me ut caueant, ne credant mihi.
Ca. Tace obſecro hercle. Pſ. quid negocii eſt? Ca. oſtium
Lenonis crepuit. Pſ. crura mauellem modo.
Ca. Atq; ipſe egreditur, penitus periurum caput.

Exite:

SARA CENVS.

Xite: agite. Leno celebraturus suũ natalẽ diẽ cũctos arguit domi familiares: q nullam adhibeãt in rebus agẽdis solertẽ operã. Quibus nisi ad hoc exẽplũ. s. ut nihil recte faciant. Nõ põt usura usurpari. i. eo rũ opa uti: ne quo uel eo℞ opera usui esse nõ põt. Hi sunt flagricibæ. Melius flagritribæ: ut ulmitribæ: a tribo græco uerbo. i. frico & cõteto: flagritribæ ergo q̃si flagra cõterentes: qd fit ex pcussione nimia dũ uapulant. Callẽt. i. calla admiscere pp plagas. Consilia: Instituta: mores. Clepe. Fureris: est. n. clepere furari a græco clepto: ut rettulit Nonius. Harpaga. Rapias de hoc uerbo alias. Valde uaria. Nã caro pcussa: & flagris cæsa uarios colores admittit ex percussionibus. Peristromata: & peripetasmata: ac aulæa sunt ornamẽta: q̃bus parietes: & aulæ tegunt: quæ ex diuersis picturis: & floribus: lana: uł serico cõtexta fiunt: dicta nãq; sunt aulæa: ut quidã uolũt: q primũ i aula Attali regis: q romanũ populũ heredẽ instituit: uisa sunt. Tapetia. Dicit hoc tapete: ut hoc sedile: & tapetũ ti. ut hoc tẽplũ: q̃bus mẽsę & pauimenta sternunt. Vos uincere duricia tergi: Verbera cõstanter pati: ut magis uerbera uincere q̃ uinci a uerberibus uideant. Terginum hoc: Scuticã: uel flagrũ dicit: fit. n. e tergo bubulo. Hem Sic dat: Percutit deide seruos. Caudicali puinciæ: Ad ligna scindenda: caudex. n. siue codex tabula dicit Seruio: ita. n. apud antiquos caudex pluriũ tabularũ contextus dicebat: uñ caudicariæ naues dicunt a Festo ex lignis grossioribus factæ: uel q̃ cõmeatus per tyberi subuehebãt. Retõsa. Scil; acie obtusa.

Clepere qd sit

Caudex qd sit

Ballio leno. Lorarii. iiii. Pseudolus. Callidorus.

Xite hinc agite, ite ignaui, male hiti, & male cõciliati.
Quorũ nunq̃ qcq̃ quoiq̃ uenit in mẽtẽ, ut recte faciant,
Quis nisi ad hoc exẽplũ experior, nõ pt usura usurpari.
Neq; homines magis asinos unq̃ uidi, ita plagis costæ callent,
Quos dũ ferias, tibi pl' noceas, eo. n. igenio hi sũt flagritribæ,
Qui hæc hñt cõsilia, ubi data occasio ẽ, rape, clepe, tene, harpa(ga.
Bibe, es, fuge. op' hoc eo℞, ut malis lupos apd̃ oueis liq̃re,
Quam hos domi custodes, at faciem quom aspicies eorum,
haud uidentur mali.
Opera fallunt, nunc adeo hãc edictionẽ animo oẽs aduortitę.
Nisi somnum secordiãq; ex pectore, oculisq; amouebitis.
Ita uostra ego latera loris faciam, ut ualide uaria fient,
Vt ne peristromata quidem æque picta sint campanica.
Neq; alexandrina belluata, consutaq; tapetia.
Atq; here ante cixeram omnibus, dederamq; eas prouincias.
Verum ita uos estis perditi, neglegentes, ingenio improbo,
Officium uostrum ut uos malo cogatis commonerier.
Nẽpe ita animati estis, uos uincere hoc duricia tergi, atq; me.
Hoc, uide sis, ut alias res agũt, hoc agite, huc aium aduortite.
Huc adhibete aureis, q̃ ego loq̃r, plagigera gña hoium, nunq̃
Aedepol uostrum durius tergum erit, q̃ terginum hoc meum.
Quin nunc dolet ne? hem, sic dat, si qs herũ seruos spreuerit,
Assistite oẽs cõtra me, & quæ loquor, aduortite hũc animũ.
Tu qui urnam habes, aquam ingere, face plenũ ahenum sit.
Te cum securi, caudicali præficio prouinciæ.
Lo. At hæc retõsa ẽ. Le. sine fiet, itidẽ quoq; uos estis plagis
Omnes, num qui minus ea gratia tamen omnium opera utor?
Tibi hoc pcipio, ut niteãt ædes, hẽs qd̃ facias, ppera itro abi.
Tu esto lectisterniator, tu argẽtũ eluito, atq; id extruito.
Hæc, quom ego a foro reuortor, facite ut offendam parata oĩa,

VALLA.

Xite agite. ballio qd̃ dies eius eẽt natalis: obsonium erat amplũ paratur?. qd domi fieri uelit: primũ pscribit seruis. dei nancillis mandat: ut amatoribus singulæ suis pro ut illorũ sunt facultates: afferri iubeãt munera. Ite ignaui. Nauus uñ nauiter. i. solerter: & nauare operam. i. solerter operã dare hinc ignauus. Nauus quoq; celer: ac strenuus a nauium uelocitate uł dictus. Ennius lib. vi. nauus repertus hõ: graio pre: graius hõ rex. & lib. xvi. nauo℞ imperiũ seruare ẽ insupatũ. Plau. in friuolaria. naue agere oportet: q agas nũc ductarier. Male cõciliati. sub/audi mihi. Quos ego nõ diligo. Nisi ad hoc exẽplũ. nisi hoc mõ: quo nũc. Plagis costæ callẽt. Callum admiserũt. Nam a callo callidus est inqt Cice. Flagricibæ. Qui p cibo flagris cædi hẽant. Clepe. i. furator. nã clepto fu/ror significat. uñ cleptis fur. Harpaga. i. rape. Arpazo. n. græci rapio. Vt mauellis lupũ apud ouis linq̃re. i. sa/tius ducas ouib9 custodẽ lupũ dare: q̃ his meretricibus domi custodes. Inde uetus puerbiũ pulcher ouiũ custos lupus de illis dictũ: q̃bus pniciosis inisũcta aliq̃ cura sit. Hanc edictionẽ: pscriptionẽ. Valide uaria sint. i. flagris mitis uarient. Vt ne pistromata qdẽ. Peristromata: & pipatesmata. ornamẽta sunt: q̃bus sedilia: & dorsa parietũ ad mẽsam discũbẽtiũ exornant: ut aulea altius pẽdẽtia. Cãpanica: q̃bus cãpano℞ luxuria prio usa ẽ. Neq; alexãdrina beluata cõsuta tapetia. Quæ ab alexãdria deferunt beluis exornata: & q̃ uariæ cõsuunt. Tapetia. tapes tapetis amphitapetis. tapetũ tapeti: & amphitapetũ: tapetiũ & amphitapetiũ. deduci ãt p mutationẽ lr̃arũ ab eo qd̃ ẽ talpo. i. foueo. alii ab eo qd̃ est pato qd̃ signt̃ cõculco ppostere positis lr̃is fieri putauerũt. Plagigera gña hoium. Qui estis hoies ad plagas geniti. Quã terginũ huius meũ. i. lo℞: & scutica de tergore aiantis factũ: sensus est: nõ erit durius dorsum uestrũ ad ferendũ uerbera: q̃ hoc meũ fuerit lorũ ad uos uerberandũ. Qui urnã hẽs. qui aquatũ mitteris cũ urna. ab urinãdo. i. mergẽdo urna dicta: uñ & urinatores: qui sub aqua natãt. Caudicali pficio puinciæ. i. prępono te oneri sciũdẽdo℞ ligno℞ crassio℞: qui codicis nãq; ea noie appellant. Iuue: horrida q̃le facit residens in codice pellex. uñ codicalis: & per o in au caudicalis. codex caudex: ut coda cauda: sorex saurex. plostrum plaustrum. At hæc retunsa est: securis inquit obtusam habet aciem: ut ad scindenda ligna non sit idonea. Lecti sterniator. Lectis sternendis præeris. Tu argentum eluito. tergeto inquit uasa argentea.

Callid' uñ dicatur

Tapetũ uñ dictum

SARACENVS.

Pātices quę

¶PERnam. Quid perna: quid glandiū: & sumen dictū abūde in superioribus comœdiis. ¶In aqua iaceāt. Vt elixa fiant. ¶Mihi esse rem. Facultates: & opes. ¶Præstinem: Emā. ¶Puere: pręmittit famulū cum marsupio: ne quis crumenam furet. ¶Mulieres. Meretriculas: quas alebat domi. ¶Nisi penus annuus. Minat: ꝙ nisi mulieres ab amatoribus tantarū rerū copiā cōparēt ut uictui annuo sat sit se illas in publicū ꝓstituturū. ¶Manipulatim. Gregatim. ¶Pantices. Ventres: sed ꝓprie dicunt̃ Fes. authore fluxus uētris eo ꝙ uēter pandatur. ¶Siccus. Ieiunus & sobrius. ¶Hedillū. Nomē meretricis. ¶Iasonē: Iō dixit: qa dr̃ prius naui lōga nauigasse: & mercimōiis abūdasse. ¶Aeschrodora. Meretrix alia. ¶Lanios q carnes uēditat: quos lenonū æmulos: iō dixisse uī: qa lenones cum meretriculas ad q̃stū ꝓstituunt: & ex eoꝝ corpore sibi lucrū cōparant: humanam carnē dicunt̃ uēditare. ¶Quasi dircē. Lucus uxorē duxerat antiopē nictæi regis filiā: qua post modū spreta pellicē habuit dircē: ātiopes amore captus iuppiter in satyrum couersus mulierē cōpressit: ex qua nati sūt zetus & amphiō: qđ memoratur ab Ouidio in metamor. Addit ut satyri celatus imagine pulchra: Iuppiter implevit gemino nictæida fœtu: hi ad ætatē uirilē ꝑducti lycū e regno turbarūt: dircēq; currui alligatam discerpserūt: ubi fons scatuit eodem noīe: inde dircæi thebani dicti. Statius: Scit dircæus ager.

VALLA.

Stega quid sit

¶VERsa ꝑstega. i. scobibus purgata. stega græce tuguriolū dr̃. ꝑstega aūt: ubi ocii cā sint sub tecto tm̃. patula reliqua pte tanq̃ sub porticu. uerrēdā ergo eā pte ait. ¶Pernā callū: ꝑnā petasonē uocat callū: quē i corpe aialis lūbū uocitamus. ¶Glandiū & sumē. In captiuis exposuimus. ¶Mihi rē eē reant: Me putent hr̃e opes: rē nanq; ꝓ oibus. Hora. nunq̃ rē facies. & rē litē. Cice. ꝓ murena: rē: siue litē dr̃e opꝫ. ¶Cito celebrate. celebro ab eo ꝙ græci celado fieri ondit: Hora. cū inqt quē uirū: aut heroa lyra: uel acri tibia sumis celebrare clio. a pīdari hymno i latinū uertēs. quo ille κελαδήσομεν y. iqt. ¶Pretio ꝑstinem: emēdo ꝓccupē. ¶Vel opire. cū puero dixisset i p: recordat⁹ adhuc: qđ sibi domi cōstituēdū ait: expecta. ¶In mūdiciis molliciis. q̃ mūdæ eē studētis: & molles. ¶Quę capiti. i. q̃ libera uelit eē: ac uelit honorari. ¶Quę uētri. i. q̃ nō curet: nisi uētrē mō iplere. ¶Quęq; suæ rei: suo cōmō. ¶Pœn⁹ annu⁹. Tm̃ mihi i pœnario cōgerat: ut ad ānū satis sit. ¶Populo ꝓstituā uos: e plebe oib⁹ uos ꝓstibulas faciā. ¶Mamilla melita: mamilla dulcis ut mel. ¶Manipulati. i. turmati per singulos māipulos: sūpta a militarib⁹ ordib⁹ trāslatiōe. ¶Munigeruli: mūeꝝ gestores. ¶Quib⁹ ē uobis co. qb⁹ abūdatis. ¶Vr̃os pātices. Fe. pātices satui uētres: ac suilli uētris ptes: ide pāticosi uētriosi. ¶Frumtū hūc ānū. i. ad hūc ānū: ē. n. elipticos dcm̃. ¶Aediliū. iō uī dcā: qđ ædib⁹ exornādis satis eē possit. ¶Regē iaso. q primus lōga naui usus est. ¶Aeschrodora. a turpib⁹ nomē hr̃e uī munerib⁹: ęschrō. n. turpe signt: & dorō donū. ¶Laniōis q a laniādis carnibus nom̄ hn̄t: q̃s pplo uēditant: dicunt̃ & laniōes. ¶Tergoribus onerata. Tergora uocat scisa bifariā aialia. ¶Iussferitis ho. mi. eē. subaudi p ur̃os amatores. ¶Cras q̃. dir. Lic⁹ rex thębāoꝝ ātiopa uxore nictei regis: ut Homer⁹ iiqt: asopi filia spreta dirceri duxit: ātiopā ↄclusit. Iuppiter ei⁹ amor captus mutat⁹ i satyꝝ eā abstulit i mōtes ꝓxios: cui⁹ cōpssu⁹ nati sūt zetus & āphiō: q cū ad ętatē eā pueissēt: ut mr̄is possēt ulcisci iniurias: mr̄tis ↄstipati agricolis lycō occi. dircē tauris alligatā discerpserūt: ubi dicē ↄtabuit: đ ei⁹ noīe dirce fōs emāauit: a quo dircei thebāi lr̄ appellati.

Vorsa, ꝑsterga, strata, lautaq;, coctaq; oīa uti sint, nam mihi
Hodie natalis dies est, decet eum omnes uos concelebrare.
Pernam, callum, glandium, sumē, facito in aqua iaceāt, satin?
Magnifice uolo. n. summos uiros accipe, ut mihi rē esse reant.
Intro abite, atq; hæc cito celebrate, ne mora q̃ sit, quom coquos
Veniat, mihi, ego eo i macellū, ut pisciū qcqd ē, ꝓcio præstinē.
I puere præ, ne quisq̃ pertundat crumenam, cautio est,
Vel opperire, etiam est quod domi dicere pene oblitus fui.
Auditin? heus uobis mulieres hanc edictionem habeo,
Vos quæ in mundiciis, molliciis, deliciisq; ætatulam agitis
Viris cum summis inclytæ amicæ, nunc ego scibo, atq; hodie
Experiar, quæ capiti, quæ uentri operam det, quæq; suæ rei,
Quæ sōno studeat, quā libertā fore mihi credā, & quā uenalē,
Hodie experiar, facite hodie ut mihi munera multa huc ab ama
Conueniant, nam nisi penus annuus hodie conuenerit, (toribus
Cras populo prostituam uos, natalem scitis mihi esse diē hūc.
Vbi isti sunt, quibus uos oculi estis? quibus uitæ? quibus
Deliciæ estis, quibus suauia mellita? manipulatim mihi
Munigeruli facite ante ædeis iam hic adsint, cur ergo uestem,
Aurum, atq; ea quibus est uobis usui perhibeo? quid mihi
Domi nisi malum, uostra opa est iprobæ? uino mō cupidæ
Estis, eo uos pāticesq; adeo madefactis, quom sim ego hic sicc.
Nunc adeo hoc factū est optumū, ut noie quāq; appellem suo.
Ne dictū esse actutum sibi quæpiam uostrarum mihi neget.
Aduortite huc animum cunctæ, principio Hedillū tecum ago
Quæ amica es frumentariis,
Quibus cūctis montes maxumi acerui frumēti sunt domi.
Fac sis sit delatū huc mihi frumentum, hunc annū quod satis
Mihi, & familiæ omni meæ sit, atq; adeo ut frumento affluam,
Vt ciuitas nomen mihi cōmutet, meq; ut prædicet
Lenone ex Ballione regē Iasonem. Ca. audin furcifer
Quæ loquitur? satin magnificus hic tibi uidetur? ps. pol iste
Ita uidetur, atq; etiam maleficus, sed tace, atq; hanc rem gere.
Le. Aeschrodora, tu q̃ amicos tibi hēs lenonū æmulos, lanios,
Qui item, ut nos, iureiurando malo quærūt rem, audi, nisi
Carnaria tria grauida tergoribus onerata, uberi hodie
Mihi erūt, cras te q̃si Dircē oli. (ut memorāt) duo gnati Iouis

¶CVM

CVM sermone huic obsonas: Ita uoce tua resonas: ut huius sermonē nō pcipiā. Xistilis. Alterius nomē mulieris. Oliuinā redditū oliui. Culeus. Capit quadraginta urnas ex Pli. ac columella. In pgulā. In locū. s. publicū & ęditū: & aptū: ut a trāseūtibus cōspiciare: pgula locus erat: ubi pceptores cōsueuerant discipulos erudire: artifices quoq opera sua in ppatulo habere: queādmodū de lucio crassitio claro grāmatico tarentino scribit suetonius: qui cum in pgula docuisse testat: & Iuue. cui cedere debeat omnis pgula. Pli. de appelle locutus inquit: idē perfecta opera proponebat in pergula trāseuntibus. En execrato. Noiat ad huc aliā meretriculam. Tu autem. Ad phænicciū cōuersus: cui illud obiicit: q pro suo capite reliq nō fuerint dinumeratæ pecuniæ. Ex fundi. Ex prouentibus. Corio phænicio. Rubro: allusio est ad nomen.

SARA CENVS.

Ad taurum deuinxere, item hodie te stringam ad carnarium.
Id tibi profecto taurus fiet. Ca. nimis ego sermone huius
Ira incendor. ps. huccine hic hoiem pati colere iuuētā atticā?
Vbi sunt, ubi latēt, quibus ætas integra est, qui amāt a lenone.
Quin conueniunt? qn oēs una peste hac populum hūc liberāt,
Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus, illi ne audeant
Illis id facere, quibus ut seruiant suus amor cogit simul,
Simul autem prohibet, faciant aduorsum eos quod uolunt? ca.
uah tace. ps. quid est? (nas. ps. taceo.
Ca. Malemorigerus male facis mihi, qūo sermone huic obso
Ca. At taceas malo, q̄ tacere te dicas. Le. tu autem Xistilis
Fac ut animum aduortas, quoius amatores domi Oliuinā hn̄t
Maxumam, si mihi non iam huc culleus oliui deportabitur,
Te ego ipsam culleo cras faciam deportere in pergulam.
Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud capias somnium.
Sed ubi lāgorē ad usq, tenes hæc quorsum tēdāt quæ loquor?
En exergato, q̄ tibi amicos tot habes tā probe onustos oleo.
Nunc tua etiam est mihi hodie & tuorū opera cōseruorū caput
Nitidissumū, ac nō ipse ego pulmento utor magis unctiusculo,
Sed scio tu haud oleum magnipendis, uino te deuincis.
Sine modo, rependam ego cuncta ob hæc hercle una opera,
Nisi qdē hodie tu omnia facis scelesta ita, hæc ut ego loquor.
Tu autem quæ pro capite argētū mihi iā iāq sæpe numeras,
Eaq pacisci modo scis, sed quæ pacta es, non scis soluere.
Phœnicium, nunc tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum uirū,
Nisi hodie ex fundis mihi tuorū amicorum omnis huc penus
Affertur cras Phœnicium phœnicio corio inuises pergulam.

HVIC obsonas: idest obstrepis: ne possim qd dicat accipere. Xistilis. quasi ab rasa. xystū. n. dicimus locū tersum iuxta impluuiū apertū. columnis suffultū: ut ex uictruuio licet accipere: & Cicero in bruto: cū ambularē in xysto inqt. Oliuinā domi habent. i. olei copiā ex oliuarū multitudine. Inde oliuitā inquit festus antiq dicebāt: quū olea cogebat: ut messes: quū frumēta: aut uidemiā: quū uuas. qd uocabulū potius frequētari debebat q̄ nullā eius significatōis cām habéremus: quāuis qdā oliuitatē meam dicant. Culleus olui. duo inqt iunius bassus cullei modii sexanginta. Deportere in pgulā. Pergula aliqn topiarium opus significat columella ubi de uineis: in pgulis aūt inquit singulæ denas amphoras peræquēt: & rursum: illa. n. pgulæ magis q̄ uineę figurā obtinet: & pgula breue ambulacrū camerat ūq dictam puto a pgēdo. Vlpianus de iudiciis: & ubicūq agere: uel conueniri aliqs debeat: durissimū est: quotquot locis quis nauigat: uel inter facies delatus est: tot locis se defendi: atsi quo consistit: non dico iure domicilii: sed tabernulas pgulā: horreū: armariū: officinā cōduxit: ibiq distraxit: egit defendere se eo loco debebit. idē de his: q deiecerint uel effuderint: nā & cū pictor in pgula clypeū: uel tabulā expositā habuisset: eaq excidisset: & trāseunti dāni qd dedisset: Seruius respondit ad exēplū huius actionis dari oportere actionē. Itaq Propertius synecdochicos uideri pōt dixisse. Atq aiam in tegetes putrē expirare paternas. Corruit algēti pgula curua foco. Pli. idē pfecta opera proponebat in pergula transeuntibus: atq post ipsam tabulam latens uitia: quæ notarentur auscultabat. Vsq ad lāgorem. per elipsim dictū est: subaudiendum habeas. Execrato. i. obsecres quantū quæas. Oleo onustos: diuites oleo. Magis unctiusculo. Comparatiuo: & diminutiuo usus: ut præter solitum ostēdat magis unctum. Vino te deuincis: ebriosa es. Omnia facis scelesta. uocatiuus est scelesta. Summatum uirum. i. primorū. summates enim dicuntur ut optimates. Bras pœni pœnicio. i. tu corio pœnicio: quod & phœnicium dicimus. Inuises pergulam: de qua supra dictum pœni: quia id ob pœnum.

VALLA.

Xystū qd sit

Pergula quid sit

IVVENtam ex codi. antiquis: & metri necessitate.

VGOLETVS ET GRAPA.

Callidorus. Pseudolus. Ballio Leno.

Pseudole nō audis q̄ loqr hic? ps. audio here equidē,
Atq aiū aduorto. ca. qd mihi autor es huic ut mittā,
Ne amicam hic meam prostituat. ps. bene curassis, liquido animo es.
Ego pro me & pro te curabo, iā diu ego huic bene, & hic mihi
Volumus, & amicitia est antiqua, mittam hodie huic suo
Die natali malam rem magnam & maturā. Ca. quid opust?

q

Vid mihi es author? Quid me facturum consulis. Liquido. Tranquillo: & qeto.

SARA CENVS.

Pseudole nō audis: facta phœnicii mētiōe: iā diutius callidor⁹: & pseudolus se cōtinere nō qunt: qn ballionē inuadāt iurgiis: cōtumeliisq obruāt. Quid mihi es autor qd suades faciā. Bn̄ cu. curaueris. Liqdo es aio. es iperatiu⁹ modus. liqdo aio nihil admodū metuente:

VALLA.

SARACENVS. ¶IN rem:quod sit præuortaris. Vt animũ ad ea potius applices:quæ tibi utilia sint futura: q̃ quicq̃ feras iniquo aio. ¶ Stulte.incõsiderate:& temere. ¶ Vna mãta. Loquit̃ callidorus:ab eo.n.qđ est maneo fecit mãto. ¶ Inanilog⁹. Inanis locutor:qa uerba nõ pecunias dabat. ¶ Porriciã.est porricere porro.i.ualde iacere:uerbum in sacrificiis usurpatum. Vir.Di quibus imperium est pelagi quorum æquora curro:uobis lætus ego hoc candentem in littore taurũ constituam ante aras uoti reus:extaq; salsos porriciam influctus.

Inanilogus qui dicat̃ · *Porricere quid sit*

Ps.Potin aliã rẽ ut cures?ca.at.ps.bat.ca.crucior.ps.cor dura.
Ca.nõ possũ.ps.fac possis.ca.quo pacto possim aium uincere?
Ps.In rẽ qđ sit præuortas,quã rem aduorso animo ausculte.
Ca.nugæ ista hæc sunt,non iucundũ est nisi amans facit stulte.
Ps.pergi.ca.o pseudole misine sim nihili.ps.mitte me sis.ca.si/
Ps.Mõ ego aberã.ca.mane mane iã ut uoles eẽ me,ita ero.(no
Ps.nunc tu sapis?Ba.it dies ego mihi cesso,i præ puere.
Ca.Heus abiit,quin reuocas?ps.quid properas?placide.Ca.at
 priusquam abeat.
Quod hoc malũ?tã placidus?puere hodie.ps.nate he⁹,hodie
Nate,tibi ego dico,heus hodie nate,redi,& ad nos respice
Tametsi occupatus,moramur,mane,sunt q colloq te uolunt.
Ba.Quid hoc est?quis est qui moram occupato molestam ob/
 tulit?ps.qui tibi
Sospitalis fuit?Ba.mortuus est,qui fuit,qui est,uiuos est.
Ps.nimis supbe.ba.nimis molest⁹.ca.rephẽde hoiem adseqre.
Ba.I puere.ps.accedamus hac obuiã.ba.iupiter te quisquis es,
Perdat.ps.te uolo.ba.at uos ego ambos,uorte hac te puere.ps.
 non licet.
Colloqui te?Ba.at mihi nõ lubet.ca.sin est tuã in rẽ quippiã?
Ba.Licet ne obsecro uiuẽ,an nõ l;?ps.uah mãta.ba.omitte me.
Ca.ballio audi.ba.surdus sum,pfecto inanilogus es.ca.dedi
Dum fuit.ba.non peto quod tu dedisti.ca.dabo quando erit.
Ba.Ducito qñ habebis.ca.heu heu quã ego malis pdidi modis
Quod tibi detuli,& qđ dedi.ba.Mortuo uerba famulare nũc.
Satis stultus es,rem actam agis.ps.nosce hunc saltem quis est.
 ba.iam diu
Scio qui fuit,nunc qui est is ipsus sciat,ambula tu modo.
Ps.potin ut semel modo Ballio hunc cum lucro respicias?
Ba.Respiciam istoc pretio,nam si sacruficem summo Ioui
Atq; in manibus exta teneam ut porriciam,interea loci
Si lucri quid detur,potius rem diuinam deseram.
Ps.non potest pietati obsisti huic,ut res sunt ceteræ.
Deos quos maxumæ æquom est metuere,eos minimi facit.
Ba.Compellabo,salue multum serue Athenis pessume,
Ps.Di deæq; ament te,uel huius arbitratu uel meo,
Vel si dignus alio pacto,neq; ament,nec faciant bene.
Ba.Quid agitur callidore?Ca.amatur,atq; egetur acriter.
Ba.Misereat,si familiam alere possim misericordia.
Ps.Eia scimus nos quidem te,qualis sis,ne prædices.
Sed scin qd nos uolumus?ba.pol ego ppe modũ male sit mihi.
Ps.Et id,& hoc qđ te reuocamus qso aium aduorte?ba.audio.

VALLA. ¶At bat.pseudolus bat rñdet callidoro.quasi non recte sentienti: cum a principio at:uideretur plura iniũcturus:non sinit: ut plura loquatur. ¶ In rem:quod sit præuortaris. Cõuerte te ad id:quod utile est:ac id primum capias:ut ea res animo aduersetur tuo ita animũ uinces:idest animi cupiditatem. ¶ Ego mihi cesso.f. in dãnum meũ. Nam suo natali die supra dixit ballio se uelle bene hẽre. ¶ Quid properas placide. interpunctim legendũ est.hæc enim ballioni dicũtur.ut sit quid properas ballio. cumq; is obaudieret: addit placide. hoc est clementer:quicquid facis:facito: quo nos queas audire. ¶ Puere hodie. cum adhuc properaret bal/lio puerum uult consistere ballionis: quo ballio quoq; consistat: ideo ait: puere.pro o puer.subaudi consistito interat q pseudolus. ¶ Nate heus hodie nate:& quæ secuntur.omnia enĩ eo tendunt: ut in itinere persistat ballio. ¶ Sospitalis fuit.i.qui attulit cõmodum. ¶ Adsequere.icede inquit & sequere hoiem cõtumeliis. ¶ Sin tuam est quippiam in rem.si tuæ cessurum utilitati. ¶ Manta.i.mane ob mantas.Liuius andronicus in odissea:cum ait in pillum deuenies: aut ibi obmantans significat obmanens: sed ea significatiõe qua sæpe fieri dicitur:id enim est mantare. ¶ Inanilogus es:idest innania loqueris quæ in rem meam non sint.compositum ex græco:latinoq;.Inanis latinum: logos græcum:quę dicit̃ oratio. ¶ Rẽ actam agis. quæ præteriit redordiris. ¶ Nunc qui est is ipsus sciat.ordo est nunc is sciat ipsus: qui est. sensus est noui:cum dabat mihi pecuniam: nunc ipse se nouerit:qui sit.mihi curæ scire nõ est. ¶ Ambula tu.ad puerum hæc uerba. ¶ Egetur acriter: hæc ipersonaliter omnia dicta sunt. ¶ Ego prope modum.subaudi scio. nimis inq̃ scio.

Mantare quid sit

VGOLETVS ET GRAPA. ¶IN rem quod sit preuortas: q̃ rẽ aduerso animo ausculte:hic sensus. præuortas: idest prius uortas consideres id quod sit in rem. q̃ rem aduerso animo ausculte: idest q̃ rem tibi proponas odiosam: & q̃ aduerbium est comparandi:non nomẽ relatiuum: ut insulse exponit Pius interpres sententiam huiusmodi non capiens:neq; aliam idoneam eliciens. ¶ Mortuo uerba fabulare nunc: ita uersus integrandus est:nisi rationi metricæ iniuriam facere uelis:cui duo pedes deficerent:& etiam ex clariore sensu. Et sequens uersus ex priscis codicibus satis: incipit:non facis:& mortuo etiam scribitur non mortua:ut Pius interpres: ubiq; male scriptum reliquit:& mutilum.

Atq; in pauca ut occupatus nunc sum, confer quid uelis.
Ps. Hunc pudet quod tibi promisit, quaq; id promisit die,
Quia tibi minas uiginti pro amica etiam non dedit.
Ba. nimio id quod pudet, facilius fertur, q̄ illud, quod piget.
Non dedisse, istum pudet, me quia non accepi, piget.
Ps. At dabit, parabit aliquid hos dies, manta modo.
Nam hic id metuit, ne illam uendas ob simultatem suam.
Ba. Fuit occasio, si uellet iampridem argentum ut daret.
Ca. Quid si non habui? ba. iam haberes, inuenires mutuum.
Ad danistam deuenires, adderes fœnusculum.
Surriperes patri. ps. surriperet hic patri audacissume?
Non periculum est, ne quid recte monstres, Ba. nō lenoniū est?
Ca. egon patri surripere possim quicq̄ cauto seni?
Atq; adeo si facere possem, pietas prohibet. Ba. audio.
Pietatem ergo istam amplexator noctu pro phœnicio.
Sed quom pietatem amori uideo tuo præuortere,
Omnes tibi patres sunt, nullus est tibi quem roges mutuum
Argentum. Ca. quin nomen quoq; interiit iam mutuum.
Ba. Heus tu, postq̄ hercle isti a mensa surgunt saturi, poti.
Alienum reddunt nato nemini, qui suum repetunt
Ab alienis, cautiores sunt, ne credant alteri.
Ca. nimis sum miser, nummum nusq̄ reperire argenti queo.
Ita miser & amore pereo, & inopia argentaria.
Ba. eme die cæca hercle oliuum, id uendito oculata die.
Iam hercle uel ducentæ fieri possunt præsentes minæ.
Ca. perii an non tum lex me perdit, quina uicenaria
Metuunt credere omnes. ba. eadē est mihi lex, metuo credere.
Ps. Credere autem eho an pœnitet te, quando hic fuerit usui?
Ba. non est iustus quisq̄ amator, nisi qui perpetuat data,
Datq; usq;, quando nihil sit, simul amare desinat.
Ca. nihil ne te mei miseret? Ba. inanis accedas?
Dicta nō sonāt, atq; ego te uiuom saluomq; uellem. ps. eho an
Mortuus iam est? Ba. illico uixit amator, ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam istuc quod nunc clamitare, non esse argentum tibi,
Apud nouercam querere. ps. ego an unq̄ huius nupsisti patri?
Ba. di melius faciant. ps. fac hoc, quod te rogamus Ballio
Mea fide, si isti formidas credere, ego hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde euoluam id argentum tibi.
Ba. Tibi ego credā? ps. cur. nō? Ba. qa pol qua opa credā tibi.
Vna opera alligem canem fugitiuam agninis lactibus.
Ca. Sicine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?
Ba. Quid nunc uis? Ca. ut opperiare hos sex dies saltē modo,
Ne illam uendas, neu ꝑdas me hoīem amantē. ba. bono aio es
Vel sex opperibor menses. ca. euge homo lepidissume.
Ba. Imo uin etiam te faciam ex læto lætantem magis?
Ca. Quid iā? ba. qa enim nō uenalē ego habeo phœnicium.
Ca. nō hēs? ba. nō hercle uero. ca. Pseudole accersi hostias,
Victimas, lanios, ut ego nunc huic sacrufice summo ioui.
Nam hic mihi nunc est multo potior iuppiter, quam iuppiter.

SARACENVS.

QVANq̄ id promisit die. corrigo: q̄q̄ id promisit dare. Quod pudet facilius fertur. Nam pudet ad uerecūdiā: piget ad iacturam pertinet. Simultatē iurgiū. cōtētionē. Inuenires tuū. addo syllabā: & lego mutuū. & ubi hēs legebaf: lego haberes. Quin nomē quoq; interiit mutuū. Nam lege uetitum fuerat: ut infra declaratur: ne quis pecūiam mutuaret ultra statutā summam. Postq̄ isti a mensa. Eos quippe dicit: qui legem sanciuerant de mutuādis pecuniis: qui incōmoda aliena nihil morantur diuitiis: & opibus affluentes: & est continuatus sermo cum subsequenti: eme die cæca hercle oliuum. Nam obiter loquitur callidorus: suadet leno: quo pacto callidorus: quā nec mutuo: nec fœnoř poterat: sit inuenturus pecuniam. Eme die cęca illud arbitror Plau. dixisse: quod nostris quoq; tēporibus in ore omniu; uulgatissimū est: ut. s. emeret oliuum ad aliqđ solutionis terminū: illudq; statim uenderet pn̄ti numerata pecunia: occulata. n. die pro pn̄ti die positum est. Quina uicenaria cētum. Inanis cædes: meli⁹ cędis. Apđ nouercam quærere. In cassum lamētaris quasi: ꝙ non magis referāt eius uerba apud lenonem q̄ priuigni quęrellæ apud nouercam: dictum autē de nouerca iocoso morsu repercutit pseudolus. Lactibus: de lactib⁹ dictum alibi. Nolo uictimas. Loquiť balio. Ac minis me extis. Agninis extis legēdum est. Nam subdit ille accerse agnos: uel forte: ac minis dixit se placari. i. pecuniis. Sed ille: ac minis pro agninis intellexerit: qui quidem esset iocus maximus. Propera: prosequitur callidorus. Extra portam metiā. Prius legebatur mi ēt sed rectius metiam portā legēdū: de qua mentio in cassina habita: ubi loquiť chalinus seruus: ille ædepol ardētem te uidere extra portā metiam ecastor uellet. Buscirape. busta rapiens. Socifraude. socium defraudans. Legirupa. Corruptor legum. Bōbax. interiectio irridētis. Summe. quasi ad summū: & pro ultimo statuto die de argentum. s. dinumerādum. Admœnire. mœnibus munire hoc est fallaciis: & meis insidiis circūualere.

Oculata dies, qd sit

Legirupa qui sit

VALLA.

IN pauca confer: quid uelis. paucis absolue: q̄ loqui uelis. Promisit dare. pollicitus est pro amica pecuniam. Id quod pudet. quia ad famā ꝑtinet. Quā illud: qđ piget qa respicit rē. Māta mō: iteratiuū ē a maneo. nam mantare sæpe manere ē. Adderes fœnusculū. fœn⁹ fœnori

Mantare quid sit

adi ligeres. ¶ Nō lenonis est: nō pertinet ad lenonē recte monstrare. ¶ Audio. Ironice satis: & uultuose legēdū est: ac cū stomaco. ¶ Ne credāt alteri. ne cuiq̃ quicq̃ cōmitāt. ¶ Emedie caeca hercle oliuum: id uēdito oculata. hoc puerbialiter dictū: ut homines oporteat emere uili: qđ caro uēdant pretio. Caeca nanq̃ dies hoies notat caecos. i. parū pspiciētes: occulatum autem diem: ubi multū intueantur. ¶ Lex me pdit: uf autē lex lata: ut si cuipiā crederent supra uiginti qnq̃ minas: redhibitio nulla esset: nec debitor deberet qcquā. ¶ Eadē est mihi lex. ait leno eadē lex pro me facit: ut tibi credere mihi nō libeat. ¶ Perpetuat data: qua usus dādi ratione: ea utatur ppetua. ¶ Inanis incedes. uacuus ibis. ¶ Apud nouercā lamentaris: apud nouercā. i. apud me: qui tanq̃ nouerca sum tibi. ¶ Tu huius nupsisti patri. subaudi: ut callidori fueris nouerca. ¶ Dii melius faciant subaudi q̃ ut nupseri h9 pri. ¶ Qua opera credā tibi: quo tibi credā mō. ¶ Vna opera. eodē modo. ¶ Alligē fugitiuā canē agninis lactibus. qa lactes statim deuoratura: quae itranea sint lactes supra memorauimus: ac si dicat: qđo tibi crediderim qcquā: cui ab haeris fides nulla. ¶ Pseudole accersi hostias. postea q̃ inquit callidorus phoenicitū uenalis non est: accersi hostias: uictimasq̃. i. sacrificie mus ob ea: quae interprętrauimus uictimas dicimus a uincēdis hostibus: nam hostibus a uictis hostia nomen habet inquit Oui. ¶ Lanios: q imolēt. ¶ Huic sacruficē. subaudi balloni. ¶ Sūmo ioui: qui mihi pro sūmo ioue est. ¶ Ac nimis me extis placari uolo: uolo inquit mihi honorem hostiarū: & uictimarū: ut mactent: sed in usus meos uolo. ¶ Duo greges: duos dicit: ut saepe supra. ¶ Greges uirgarū. i. lectores: qui te uirgis caedant. ¶ Adegero: cōpulero. ¶ Ad litationē. ad ipetrabile sacrificiū: nam id litare est. ¶ Ex tua re: de tua utilitate. ¶ Cū intestinis oibus. hoc irrisorie: & perinde pronunciatione adiuuandum est. ¶ Assiste altrinsecus. ab altera pte cōsiste. ¶ Lite utar manu. loco litis ego uerberabo. Quippini. negligēti uox est. ¶ Bustrape. qui ex busto rapis mortuos. ¶ Babae. hoc aduerbiū graecū est: quo nos pro interiectiōe utimur negligētis. ¶ Bombax. interiectio: quo negligētis. ¶ In pertusum. duae sunt partes sensus est nos in dolium perforatum dicta ingerimus. ¶ Operam ludimus: idest nihil agimus. ¶ Quasi cassā nucē. i. inanem. ab eo: quod est careo carui cassum

Victimae unde dictae

apc Bustr q dicatur

Ba. nolo uictimas, agninis me extis placari uolo.
Ca. propera, quid stas? accerse agnos, audin qd ait iuppiter?
Ps. Iam hic ero, uerum extra portam metiam currēdu lt prius.
Ca. Quid eo? ps. lanios inde accersam duo cum tintinabulis,
Eadem duo greges uirgarum inde ulmearum adegero,
Vt hodie ad litationem huic suppetat satis ioui.
In malam crucem istic ibit iuppiter lenonius.
Ba. ex tua re nō est ut ego emoriar. ps. qui dū? ba. ego dicā tibi.
Quia aedepol dum ego uiuam, nunq̃ eris frugi bonae.
Si ego emortuus sim, Athenis te sit nemo nequior.
Ca. Dic mihi obsecro, uerum hercle serio hoc quod te rogo, est
Non habes uenalem amicam tu meam phoenicium?
Ba. non aedepol habeo profecto, nam eam pridem uendidi.
Ca. Quo modo? ba. sine ornamentis, cum intestinis omnibus.
Ca. meam amicam tu uendidisti? ba. ualde, uiginti minis.
Ca. Viginti minis? ba. utrum uis, uel quater quinis minis
Militi quoidam macedonico, & iam quindecim habeo minas.
Ca. Quid ego ex te audio? ba. amicā tuā esse factā argenteā.
Ca. cur id ausus facere? ba. libuit, mea fuit. ca. eho pseudole
I gladium affer. ps. quid opus gladio? ca. q hūc occidā, atq̃ me.
Ps. Quin tu te occides potius, nam fames hunc iam occiderit.
Ca. Quid ais, quantum terra tegit hominum, periurissume
Iurastin te illam nulli uenditurum, nisi mihi?
Ba. Fateor. ca. nempe conceptis uerbis. ba. etiā consultis quoq̃
Ca. Periurauisti sceleste. ba. at argentum intus condidi
Ego scelestus, nunc argentum promere possum domo,
Tu qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.
Ca. pseudole assiste altrisec9, atq̃ onera hūc maledcis. ps. licet,
Nunq̃ ad praetorem aeque cursim curram, licet utar manu?
Ca. ingere mala multa. ps. iam ego te differam dictis meis
Impudice. ba. ita est. ps. sceleste. ba. dicis uera. ps. uerbero. (me
Ba. quippini. ca. bustirape. ba. certe. C. furcifer. ba. factū optu
Ca. Socifraude. ba. sūt mea haec ista. ps. parricida. ba. pge tu.
Ps. Sacrilege. ba. fateor. ca. periure. ba. uetera uaticinamini.
Ca. Legirupa. ba. ualide. ps. pnicies adolescētū. Ba. acerrume.
Ca. Fur. ba. babae. ps. fugitiue. ba. bóbax. ca. fraus ppli. ba. pla
Ps. fraudulēte. ca. ipure léo. ps. cenū. ba. cātores pbos (nissume.
Ca. Verberauisti patrem atq̃ matrem. ba. atq̃ occidi quoq̃,
Potiusq̃ cibum perhibere, num peccaui quippiam?
Ps. In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.
Ba. nunquid aliud etiam uoltis dicere? ca. ecquid te pudet?
Ba. Te amatorē iuuentū esse inanē quasi cassam nucem.
Sed quanq̃ multa mala in me dicta, dixistis modo,
Nisi mihi attulerit miles quinq̃, quas debet minas,
Sicut haec est praestituta summae argentariae dies,
Si is non aderit, opinor posse facere officium meum.
Ca. Quid id est? ba. si tu argētū attuleris, cū illo pdideri fidē.
Hoc meum est officium, ego operae si sit plus, tecum loquar.
Sed sine argento, frustra est, quod tui me misereri postulas.
Haec mea sententia est, ut hinc porro quid agas, consulas.

Ca. Iā ne abis? Ba. negocii sum plenus. ps. paulo post magis.
Ille homo meus est, nisi oēs di me atq; homines deserunt.
Exossabo ego illum, simulter itidem ut murenam coquos.
Sed nūc Callidiore operā mihi te uolo dare. Ca. ecqd ī peras?
Ps. Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur uolo.
Ad ea rem usust hominem, astutum, doctum, scitum, & callidū,
Qui imperata hæc facta reddat, non qui uigilans dormiat.
Ca. Cedo mihi, quid es facturus? ps. tempori ego faxo scies.
Nolo bis iterare, sat sic longæ fiunt fabulæ.
Ca. Optumū, atq; æqīssumū oras? ps. ꝓpera, adhuc hoīem cito.
Pauci ex multis amici sunt homini, qui certi sient.
Ca. ego scio istuc. ps. ergo utrinq; tibi nunc delectum para.
Ex multis exquire illis unum, qui certus siet.
Pa. Iā hic faxo aderit. ps. potin ut abeas? tibi morā dictis creas.

cassum. ¶ Sicut hæc est præstituta. ordo est: sicut hæc dies prestituta. i. ordinata. ¶ Tui misereri postulas: ut me commiseratione erga te putes cōmoueri. ¶ Vt murenā coqu9: hoc in amphytrione dictū. ¶ Non qui uigilans dormiat: hoc prouerbiū sumptum est a cepiōe: qui pararenchus est appellatus nō omnibus dormio. is nanq; se dormire simulabat: quo uxor ipune mœcharetur: eiusq; meminit Lucilius. Iuue. quoq;. Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso. ¶ Quid es facturus: quid constitueris inquit facere: me admone. ¶ Qui certi sient. Qui stabiles amici. ¶ Faxo aderit. faciam præsto erit. ¶ Potin: ut abeas. possibile ē: ut discedas: ¶ QVA q; id promisit die: ita scribendum est ex codi. antiquis. & sententiæ concinnitate. non: q̄q̄ id promisit die: ut legit Pius omnium ignarissimus. ¶ Non dedisse istum pudet scribendum est ex codicibus antiquis: recta lege metri: & sententiæ congruitate: non autem: non dedissetis tum pudet: ut plenus omni inscitia Pius interpres legit: & Sarracenus quoq;. ¶ Surriperes patri scribendum est: non subripuisses ut legit pius contra metri rationem: & sententiæ concinnitatem. ¶ Heus tu. sensus horum trium uersuum a pio interprete non expositus: quum fortasse illum elicere nequiuerit ingenio suo obtulissimo: hic uidetur esse ut dicat ballio sententiam hanc catholicam: non mirum est: si nemo inuenitur: qui mutuum alteri credere uelit: quum mutuum accipientes: dum bene edant: & potent ex pecunia mutuo sumpta: non curēt illam postea reddere: & sic mutuum dantes cautiores redduntur: ne cuiq̄ credant amplius: & ne credant alteri: scribēdum censemus: & non nec reddant alteri. ¶ Inanis accedas? ita scribēdum est: & interrogatiue: ex codicibus antiquis: & metri: & sententiæ congruitate: non cedes: neq; cædis: ut corrigit pius amens: nulla habita metri: neq; sententiæ ratione. ¶ Eho an unq̄ huius nupsisti patri: quia ballio respondit callidoro dicenti: nihil nec te mei miseret: apud nouercam querere: hoc est: quærimonias fundis tuas: mihi non aliter audituro: q̄ soleat nouerca exaudire priuignorum preces. Nunc pseudolus iocose ipsi ballioni: dicit: an unq̄ huius nupsisti patri? ut. s. nouerca ei factus esse posiis? & quia cum uterq; uir sit: uisus est pseudolus uelle ballioni obiicere suppositionem a patre callidori fortasse ei factā ideo ballio ipse respondet: dii melius. q̄. s. ego illi nupserim aut suppositus fuerim: & uersus ita scribi debet: ut diximus: & non: nunquid tu huius nupsisti patri: ut pius interpres corrigit: contra metri rationem: mentiens ita scriptū esse in priscis codicibus: quinimmo in illis scriptum est: eho ab nunq̄: ex quo facile fuit aduertere: scribendum esse: ut nos diximus: an unq̄. ¶ Quam iuppiter scribendū ex antiquis codicibus: & recta sententiæ concinnitate: uerbaq; sunt callidori continuata: nec scribendum est: inquam iuppiter: nec uerba sunt ballionis: ut somniat Pius cōmentator. ¶ Agninis me extis placari uolo. garrit hic Pius corrigens nolo: nec quid dicat intelligens: nam ballio se non uictimis placari uelle ait: sed extis agninis: uolebat quippe uiscera: & exta agnina sibi in mensam apponi: quæ comederet. Ex tua re: non est: &c. uersus hic delendus est totus utpote superfluēs: & in codicibus antiquis nō scriptus nec sententiæ concinnitati necessarius. ¶ Nunq̄ ad prætorem æque cu rsim curram: licet utar manu hic uersus ita est cēsura nostra scribēdus: hoc sensu: nunq̄ tam cito ad prætorem currram: distraharq;: etiam si manu usus sim in queq̄ q̄ hoc quod me iubes statim efficiam: ut. s. ballionem maledictis onerem: nec scribendum est: atq; cursim: sed æque cursim: ut diximus: neq; scribendum est: lite utar manu: eo sensu ut Pius nescius interpres ait ut in illum manu: & pugnis se usurum asserat: loco litis iuridicæ: & legalis: quippe nec calidorus iubet illi: ut manu utatur: sed maledictis: nec ipse pseudolus in illum iacit: nisi maledicta: & codices antiqui habent licet: non lite. ¶ Acerrime: cur pius corrigat & scribat acerrima: nescimus quippe codices omnes acerrime habent: & concinne satis: quum supra etiam ualide dixerit: & infra planissime. sed facilis usq; adeo est Pio aliorum taxatio: ut neq; hic nouū egisse uideatur. ¶ Sed quanq̄: uersum hunc: qui ita correxerit: ut deleat uocem illam: quæ: & pro mihi scribat modo: rectior sensus elicietur: & elegantior oratio fuerit: & non trunca: qualem pius interpres impius reliquit. ¶ Simulter: pro similiter: ut ait No. adducens hunc locum. ¶ Adhuc hominem ex codi. antiquis: & recta sententia. non adi hac: ut inscite: & demēter corrigit: & exponit pius interpres.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS. Postq̃ illic. Nūc cogitabundus pseudolus adstat: dubiusq́; qd rerum gerat: ut pollicitã callidoro operã pstet. Dictis dapsilis: largis: & liberalibus: inde dapsiles epulæ dicũtur magnifico: & liberali apparatu parate. Tragulã. Telum: fallaciam. Legam. Colligam.

Dapsiles æpulę quę dicantur

VALLA. Postq̃ illic hic abiit. Pseudolus secũ cogitat: qũo aliquẽ argẽto possit interuertere. Dictis dapsis. largus pfusus uerbis. ab eo: qđ græci dapto dicũt. i. comœdo: uñ ẽt dapes dcẽ. Detexũdã: ualde texũdã. Volui icipe tragulã. i. ordiri ia ctũ a traiiciẽdo trangula. Ex hoc sepulchro uetere. i. sine decrepito pximo: ut sepeliat. Sermonẽ legã. Auribus concipiam.

SARACENVS. Si de dãnosis: subolucrat iam simoni callidori pri filiũ amare lenonis fidicinã: pecuniãq́; uñcũq́; q̃rere p muliere sibi uẽdicanda. Dictator: magister populi dicebat: in quẽ summũ erat ius: sũmus erat magrat⁹ i urbe: cuius dcõ pebãt oẽs: hicq́; cæteros creabat magrat⁹. Qui cõmeatũ uolui. Trãslatio ab his sumpta: q cũ cõmeatus: & ad uictũ necessaria deportãt in exercitum in insidias hostiũ incidunt. Hoĩes: qui gestãt crimina. Idest q referunt alioꝝ errata. Viriti populi potuit dispartirier. Denotat magnitudinẽ flagitioꝝ magis. ωζευ: exclamantis est: o iuppiter: & sermonẽ damus hũc pseudolo. Quam pauci estis. Qui uere dicant hoĩes. Cõmodiorẽ illic esse patrẽ. Lego illũc: & subaudiẽdũ decet. Quid cẽses. Potiꝰ uerba sunt ipsius Simonis ad caliphonẽ q̃ pseudoli. Aedepol merito eẽ iratũ. Loquit calipho nõ simo. Iã sic sino. Loquit simo: nõ pseudolus. Ita illud a uorte: ergo aiu; damus Simoni: nõ pseudolo: oĩa ista errata: & alia multa disposuimus: ne lectorẽ moretur: uersiculos aũt subsequẽtes mutilos: sic semiuiuos relinquimus ab omni intellectu penitus abhorrẽtes. Prægigni malũ. Prænũciari tibi: quod molestũ foret. Immo maxime: potius loquitur simo q̃ pseudolus. Dieculæ. Sensus est: unius tãtũ diei mihi abs te iminebat malum: a filio autem maius aderat: & impendebat. Si non abstuleris. Lege abstulerit: & loquitur calipho: non simo. Graphicũ. Pictorẽ: & qui multas facies formare sciat: & ppea astutu; hominẽ intelligimus. Agathocli. De quo superius mentio facta fuit.

Dictator q dicatur

CDAbo

Pseudolus.

Postq̃ illic hinc abiit, tu astas solus pseudole.
Quid nunc acturus? postq̃ herili filio
Largitus dictis dapsilis? ubi sunt ea
Quoi neq; parata gutta certi consilii,
Neq; adeo argenti, neq; nunc quid faciam scio,
Neq; exordiri primum, unde occipias, habeas
Neq; ad detexundam telam certos terminos.
Sed quasi poeta, fabulas cum cœpit, sibi
Quærit quod nusq̃ est gentium, repperit tamen
Facit illud uerisimile quod mendacium est.
Nunc ego poeta fiam, uiginti minæ
Quæ nusq̃ nunc sunt gentium, inueniam tamen.
Atq; ego, huic iam pridem me daturum dixeram.
At uolui iniicere tragulam in nostrum senem,
Verum is nescio quo pacto præsensit prius.
Sed comprimenda est mihi uox atq; oratio.
Herum eccum uideo istuc Simonem una simul
Cum suo uicino Caliphone incedere.
Ex hoc sepulchro uetere uiginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
Nunc huc concedam, ut horum sermonem legam.

Simo. Callipho senes. Pseud.

Si de damnosis natis, aut de amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis atticis,
Nemo antecedat filio credo meo.
Ita nunc per urbem solus sermo est omnibus
Eum uelle amicam liberare, & quærere
Argentum ad eam rem, hoc alii mihi renuntiant,
Atq; id iam pridem sensi ego, & subolet mihi.
Ps. Occisa est hæc res, hæret hoc negocium.
Quom cõmeatũ uolui argẽtariũ pficisci, ibi nũc oppido oppo
Præsensit, nihil est prædæ prædatoribus. (sita obstacula.
Ca. Homines qui gestant, quiq; auscultant crimina
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Gestores linguis, auditores auribus.
Nam ista quæ tibi renunciantur, filium
Te uelle amantem argento circũducere,
Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
Sed ea si uera sunt, ut nunc est maxume,
Quid mirum fecit? quid nouom? adolescens homo
Si amat, si amicam liberat? Ps. lepidum senem.
Si. Vetus nolo faciat. Ca. autem enim nequicq̃ uis.
Vel tu ne faceres tale in adolescentia.
Probum patrem esse oportet, qui gnatum suum
Esse probiorem, q̃ ipsus fuerit, postulet.
Nam tu quod damni, & quod fecisti flagitii,
Populo uiritim potuit dispartirier.
Id ne tu miraris si patrissat filius?
Ps. ω ζευ q̃ uere pauci estis homines commodi,

Hem illuc est patrem esse, ut æquior sis filio.
Si. Sed quis hic loquitur? meus hic est quidē seruos Pseudolus.
Hic mihi corrumpit filium scelerum caput,
Hic dux, hic ille est pædagogus, hunc ego
Cupio excruciari. Ca. iam istæc insipientiast,
Iram in promptu gerere, nam quanto satius est
Adire blandis uerbis, atq; exquirere
Sint illa, nec ne sint, quæ tibi renunciant?
Bonus animus in mala re dimidium est mali.
Si. Tibi auscultabo igitur. Ps. itur ad te Pseudole,
Orationem tibi para aduorsum senem.
Herum saluto primum, ut æquom est, postea
Siquid superst uicinos impartio.
Si. Salue, quid agitur? Ps. statur hic ad hunc modum.
Si. Statum uide hominis callipho, quasi basilicum.
Ca. Bene, confidenter quæ te astitisse intellego.
Ps. Decet equidem innocens qui sit atq; innoxius,
Seruom superbum esse apud herum potissumum.
Ca. Sunt quæ te uolumus percontari, quæ quasi
Per nebulam nos met scimus, atq; audiuimus.
Si. Conficiet iam te hic uerbis, ut tu censeas
Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.
Ps. Ita est, iampridem tu me spernis, sentio.
Paruam esse apud te mihi fidem ipse intellego.
Cupis me esse neq̄, tamen ero frugi bonæ.
Si. Fac sis iam uacuas Pseudole ædeis aurium,
Mea ut migrare dicta possint quo uolo.
Ps. Age loquere quid uis, tametsi tibi succenseo.
Si. Mihin domino seruos tu succenses? Ps. iam tibi
Mirum id uidetur? Si. hercle, quin ut tu prædicas
Cauendust mihi abs te irato, atq; alio tu modo
Me uerberare, atq; ego te scleo, cogitas.
Ca. Quid censes? ædepol merito esse iratum arbitror
Quom apud te stet parum fides. Si. iam sic sino
Iratus sit, ego ne quid noceat, cauero.
Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? Ps. si quid uis roga.
Quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.
Si. aduorte ergo animum, & fac sis promissi memor.
Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? Ps. negare mea est. Si liberare quam uelit.
Ps. Pρεπον και τουτο negari. Si ecquas uiginti mnas
Per sycophantiam, atq; per doctos dolos
Paritas ut a me auferas? ps. ego abs te ut auferam?
Si. Ita quas meo gnato, des, qui amicam liberet,
Fatere πυσαιτο, ινα και αυτος ρυσαίμην.
Si. Dixin Callipho dudum tibi?
Ca. Memini. Si. cur hæc ubi tu resciuisti illico
Cælata me sunt? cur non resciui? Ps. eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum,
Herum ut ego seruos criminarer apud herum.

¶ Dabo inique. Si uolumus sermonem dare chaliphoni: legamus inqe. i. dicito te. s. pecuniam daturu;: uel legamus: dabo inquā: & sermo erit Simoni accommodatus. ¶ Iisce. Scilicet speudolus leno: & callidorus. ¶ Stilis ulmeis cōscribito. Flagris: & uirgis cædito. Indice. Palā profer. ¶ Operā dico: statuo do: ab eo qđ dico. as. ¶ Suspitio est mihi. Ad spectatores loquitur. ¶ Centurio. Congrego: conuoco. ordino: tractū a centuriis ordinādis. ¶ Tibicen uos interea. Videtur mos fuisse: cum e scæna aliqs se subduxisset quoad aliis auentarit: tibicen interea perflarret tibias. ¶ Cluant: sint: alias cluere pro certare.

Centurio quid sit.

VALLA.

SI de damnosis. dū simo cu; caliphone filii sui callidori quærit interperantiam amoris: interuenit pseudolus: qui pollicet se effecturū: ut uiginti minas dinumeret pro liberāda amica callidori. Ait ergo simo primū: si oportuerit de eis. qui damnū faciant: maioribusq; amatoribus eū deligere: qui sit dictator. nō potius quisq̄ q̄ meus diligeretur fili?. ¶ Athenis atticis. qa tres athenæ. Varro cum trinæ fuerint athenæ: ab una dicti athenæi. Ab altera athenausi. a tertia atheneopolitę. Fest. autem quadrubē inquit athenas actius appellauit: qđ sic ex q̄ttuor uribibus in unā domicilia cōtulere braurone: eleusine: piræheo: Iunio. Et subolet mihi in suspitionem uenit. Hæret hoc negocium ambiguū est: quomodo possim hominē interuertere. Cōmeatum uolui argentariū proficisci. i. uolui proficisci: ut quēadmodū ad exercitū cōmeatus subportat: ita ego ad cōmeatum argentariū ab sene auferēdū ad herilē filium cōtenderē callidoru;. ¶ Nihil est prędæ p̄donibus: præda; nullam nos prędones possumus auferre. ¶ Si meo arbitratu liceat. Si me arbitrio fiat. ¶ Nequicq̄ uis. Frustra hoc tibi. Viritim potuit dispartirier. Ta; magnum malū inquit: atq; flagitiū: ut ingens multitudo populi particeps eē potuerit: ut singuli suam haberēt partem. ¶ Si patrissat filius. idest patris mores cōsectatur ω ζευ q̄ pauci. o iuppiter. uocatiu?. n. est a noiatino ζεύς. ¶ Est pedagogus. i. ad male faciendu; custos. Sint illa nec ne. num uera sint: an non sint. ¶ Bonus animus i mala re dimidium est mali. Si bonū inquit animum habeas. ubi res sit mala: mali ps dimidia auferetur. ¶ Quasi basilicus. i. regificu;. Quia basileus gręce rex dicitur. ¶ Per nebulam nos met scimus. Cognouimus inquit in obscuro rē usq; quaq; exploratissimā nō habentes. Socratem tecum loqui. i. tam argumē

Athene quot fuerit

Patrissare quid sit.

tosum & argumētis inseparabilē q̄ socrates apud Platonem disputat. Aedis aurium.i.spaciū:per qđ uerba ingredi mea possint auriū tuarum facuacet uerbis meis.i. me audias. Hercle quin:ut tu pdicas. Ironicos dictū:& irrisorie pronūciādū. Delphis respōsum dicito. In delphis enim oraculum fuit appollinis in phocide:unde & delphicus apollo: q̄q̄ Macrobius aliorsuȝ noiat. Delphos.n.inquit græca prisca lingua solus dicit:uñ & adelphos frater:qa non solus.qa inter cętera sidera ita eminet sol:ut prope modū solus habere potestatē uideatur. ea dem rōne: & a latinis sol dictus. Negas meum esse liberare:quam uelit amicā prohibere. Ordo uerborum est simul & sensus negas meū.i.an me attinere subaudi filium meum prohibere q̄ uelit amicam liberare. κατὰ τὸ σεαυτὸν καὶ τοῦτον.i.per te ipsum:& hunc subaudi filium meū. Ecquas uiginti minas. Ecce:quā hanc pecuniā. Paritas.i.multum paras. Vt a me auferas:ut mihi subtrahas. ῥύσαι τὸ ἵνα καὶ αὐτὸς ἐρύσομαι. Liberetur:subaudi amica: quo ēt ipse liberem:subaudi me. En tibi fatet:uerba caliphonis. Prægni malū:ne tua cognitione malus euaderes. Istuc.subaudi: qđ abste maluȝ. Illud subaudi:quod a filio. Erat dieculæ.i. paruulæ diei interuallum. Strēue:acriter:subaudi sumā. Excludito mihi hercle oculū. Eruito ingt mihi oculū:si argētū ddero. Scio dabis.subaudi uiginti minas. Te ætatem.i.q̄diu uixeris. Mortalem graphicum si seruat fidē:hominē uersutissimum:si facit:quod dicit. Eā circunducā lepidule oēm.liberā illam faciendo uenuste ab lenone auferam per fallaciam. Virtute regi agatocli antecesseris:qui in sicilia multum probabatur. Quantus.subaudi sum: condar in pistrino. Dabo inquit. dicito inquit calipho dabo. Argento circō uenerat.idest fallant. Stilis me totuȝ usq̧ ulmeis cōscribito:sensus est:si unquaȝ conuenimus inter nos:nulla causa erit:quin totum corpus meū ita uirgarū uibicibus facias insignitum: q̄ liber litteris est insignitus. Sane scribere componere:unde scriptor author scriptorum. Hora. Scriptor honoratum si forte reponis Achillem. Cicer.in.P. Clodium. Quære hoc est clodio scriptorem legum tuarum. ascriptor adit: qui in exemplum ducit scripta:& subscriptor ibidem. Cice. deniq̧ ille nouitius:ligur:ascriptor:& subscriptor tuus. Scriba uero: q̄ publica monumenta scriptis notat ibidem Cice. scribæ: qui nobiscum in rationibus: monumētisq̧ publicis uersantur non obscuruȝ

Delphos qđ sit.

Scribere qđ sit.

Si. Iuberes hunc præcipitem in pistrinum trahi?
Ca. Nunquid peccatum est hic simo? Si. imo maxume.
Ps. Desiste, recte ego meam rem sapio Callipho.
Peccata mea sunt, animum aduorte, nunc iam
Quapropter expertem amoris nati te habuerim.
Pistrinum ineundum sci bam, si id faxem, mihi.
Si. Non a me scibas pistrinum ineundum tibi
Quom ea mussitabas? ps. scibam. Si. cur non dictū est mihi?
ps. Quia aliud malum aderat, istuc aberat longius.
Illud erat præsens, huic erant dieculæ.
Si. Quid nunc agetis? nam hinc quidem a me non potest
Argentum auferri, qui præsertim senserim,
Ne quisq̄ credat nummum, iam edicam omnibus.
ps. Nunq̄ ædepol quoiq̄ supplicabo, dum quidem
Tu uiues, tu mihi hercle argentum, tu dabis.
Abs te equidem sumam. Si. tu a me sumes? ps. strenue,
Si. Excludito mihi hercle oculum, si dedero. ps. si dabis?
Iam dico ut a me caueas. Ca. certe ædepol scio,
Si abstuleris, mirum, & magnum feceris facinus.
ps. Faciam. Si. si non abstuleris? ps. uirgis cædito.
Sed quid si abstulero? Si. do iouem testem tibi,
Te ætatem impune habiturum. ps. facito ut memineris.
Si. Egon ut cauere nequeam, quoi prædicitur?
ps. prædico ut caueas, dico inq̄ ut caueas, caue.
Hem istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.
Ca. Ædepol mortalem graphicum, si seruat fidem.
ps. Seruitum tibi me abducito, ni fecero.
Si. Bene, atq̧ amice dicis, nam nunc iam meus es.
ps. Vin etiam dicam, quod uos magis miremini?
Ca. Studeo hercle audire, nam te ausculta bo lubens.
Si. Agedum, nam satis lubenter te ausculto loqui.
ps. priusq̄ istam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.
Si. Quam pugnam? ps. hem ab hoc lenone uicino tuo
per sycophantiam, atq̧ per doctos dolos
Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
Eam circunducam lepidule. Si. mirum quidem est.
ps. Effectum hoc hodie reddam utrunq̧ ad uesperum.
Si. Siquidem istæc opera, ut prædicas, perfeceris,
Virtutem regis Agathocli antecesseris
Sed si non faxis, nunquid caussa est, illico
Quin te in pistrinum condam? ps. non unum quidem
Diem modo, uerum in omneis hercle, quantum potest.
Sed here, si itidem ego quod iam dixi, effecero,
Dabin mihi argentum quod dem lenoni illico
Tua uoluntate? Ca. ius bonum orat pseudolus
Dabo inque. Si. at enim scin quid mihi in mentē uenit?
Quid si hisce inter se consenserunt Callipho,
Aut de compacto faciunt consutis dolis,
Qui me argento circumuortant? ps. quis me audacior,

de meis

Si istuc facinus audeam? imo sic simo, si sumus
Conspecti, seu consilium unq̃ inimus de istac re,
Aut si de ea re unq̃ inter nos conuenimus,
Quasi in libro cum scribuntur literæ calamo,
Stilis me totum usq; ulmeis conscribito.
Si. Indice ludos nunc iam, quando lubet.
ps. Da in hunc diem operam Callipho quæso mihi.
Ne quo te ad aliud occupes negocium?
Ca. Quin rus hodie ut irem, iam here constitueram.
ps. At nunc disturba quas statuisti machinas.
Ca. Nunc non abire certum est istac gratia,
Lubido est ludos tuos spectare pseudole
Et si hunc uidebo non dare argentum tibi,
Quod dixti, potius q̃ id non fiat, ego dabo,
Non demutabo. Ps. nanq; ædepol si non dabis,
Clamore magno, & multum flagitabere.
Agite amouemini hinc uos intro nunc iam,
Ac meis uicissim date locum fallaciis.
Si. Fiat, geratur mos tibi. ps. sed te uolo
Domi usq; adesse. Ca. quin tibi hanc operam dico.
Si. At ego ad forum ibo, iam hic adero. ps. actutum redi.
Suspicio mihi nunc est uos suspicarier,
Me hæc iccirco tanta facinora promittere,
Qui uos oblectem, hanc fabulam dum transigam,
Neq; sim facturus, quod facturum dixeram.
Non demutabo, atq; etiam certum quod sciam
Quo sim facturus pacto, nihil etiam scio.
Nisi quia futurum est, nam qui in scenam prouenit
Nouo modo, aliquid nouom inuentum afferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihi intro lubet.
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen uos interea hic delectaurit.

SECVNDVS ACTVS.

Pseudolus.

PRoh iuppiter, ut mihi quicquid ago, lepide omnia, prospereq;
Veniunt, neq;, quicq̃ ẽ qđ dubitẽ, neq; qđ timeã agredi,
Ita meo conditum nunc est in pectore consilium.
Nam ea stultitia est, facinus magnũ timido cordi credere.
Nam omnes res perinde sunt, ut agas, ut eas magnifacias,
Nam ego in meo pectore prius ita paraui copias
Dupliceis, tripliceis dolos, perfidias, ut ubiq; cum hostibus
Congrediar, malorum meum fretus uirtute, ne mei
Dicam industria, & malicia fraudulenti, ut facile uincam,
Vt facile spoliem meos perduelleis perfidiis meis.
Nunc inimicũ ego hunc cõem meum, atq; nostrorũ omniũ.
Ballionem exbalistabo lepide, date operam modo.
Hoc ego oppidum admœnire, ut hoc die capiatur, uolo.
Atq; ad hoc meas legiones adducam, si ego hoc

de meis in re publica beneficiis suu; iudicium: decretumq; esse uoluerunt.
Scribas ẽt inquit Fes. proprio noie antiqui librarios: & poetas uocabãt: a numero dicunt scribę equidem librarii: q rationes publicas scribũt in tabulis. ita q; cum Liuius Andronicus bello punico secũdo scripsisset carmen qđ a uirginibus est cantatũ: qa prosperius res. p. populi R. geri cępta ẽ: publice attributa est in auẽtino ædis mineruæ: in qua liceret scribis: & histrionibus cõsistere: ac dona ponere in honorem liuii: quia is etia; & scribebat fabulas: & agebat.
¶ Disturba: quas statuisti machinas. dissipa quæ tecu; fueras machinatus.
¶ Flagitabere. Vt eam dinumeres pecuniam. ¶ Operam dico. i. tribuo: est enim dico dicas. ¶ Cõcedere aliquantisper. paululũ modo ingredi domu;.
¶ Cum cõcenturio: donec congredo: quasi centurias. ¶ Facinus magnum timido cordi credere. si quidem ex corde omnes emanãt cogitationes bonæ: uel malæ. ¶ Cu; hostibus congrediar: manum conseram. ¶ Malicia fraudulenti. ab eo quod est fraudulens. na; & fraudulentus fraudulenta fraudulentum etiam dicimus. ¶ Mos perduellis idest hostes. ¶ Ballionem ex balistabo lapide. i. iaculabor tanq̃ e balista. ẽ eni balista ad iaculandum instrumentu;: qa ballo ide; est: quod iacio. ¶ Admœnire. quod nunc admunire hoc est eo modo adaptare: ballionem enim oppidu; uocat. ¶ Huc meas legiones abducam. i. meum sycophantiarum exercitum parabo in ballione;. ¶ Oppidum hoc uetus. i. simonem senem. ¶ Meum exercitum. mea promissa. ¶ Opplebo mecum. implebo: sicut: & me subaudi crapula. ¶ Mihi clara: & diu cluant. i. grandina facta: quæ memorent longo tẽpore: meq; condecorẽt. ¶ Ignorabilis obiicitur. qui mihi inquit incognitus obuiã factus est. ¶ Huic dabo insidias: ad insidiandũ me cõparabo.

Balista qd sit.

¶ ωξευ q̃ uere pauci estis homines cõmodi. Hem illuc est patrem esse: ut æquor sis filio. Si quid modo uiui ingenii: qn poti? mineruę Pio iterp̃ti extitisset: hos ita uersus correxiss;: tã ex codicib? ãtiqs: q̃ ex recta snia: & metri ɔcinitate: sed oscitabat fumo iam cerebrum occupante: & somnum suadente: legens & uersus ipsos mutilos: & commodiorem illic esse patrem: ac subaudiens decuit: & ut solitus est uana multa ad glutinans. nec Sarracenus melius q̃ Pius ẽ locutus. ¶ Pseudolus scribẽdum est ex codi. antiquis: & lege metri, non Pseudolosus: ut Pius gãnit dicens iocum esse in nominis similitudine: & naturam serui uersipellẽ aperte desipiens. ¶ Renunciant & ex codi. antiquis: & ex me

VGOLETVS ET GRAPA.

Expugno, facilem hanc rem meis ciuibus faciam.
Post ad oppidum hoc uetus continuo mecum exercitum
Protinus obducā, inde me & simul participes omnes meos
Præda onerabo, atq; opplebo spoliis, tum metum, & fugam
Perduellibus meis iniiciam, esse me ut sciant natum,
Quo sum genere gnatus, magna me faciora efficere decet.
Quæ post mihi clara, & diu cluant, sed hunc qué uideo qs?
Quis hic est qui oculis obuiam ignorabilis obiicitur? lubet
Scire quid hic uelit, cum machæra, & hic quam rem agat,
hinc dabo insidias?

tri necessitate. nō renūciant: ut legit Pius semisomnus. ¶ Igitē ex ueterib? codicib?: & necessitate metri: cui pes unus deficeret: quod Pius nō sensit iam stertens. ¶ Herum saluto primum: metri necessitate: & sentētię cōgruitate: & ex codi. antiquis & non salutato: ut Pius legit oppressus omne ingenium rudita te. ¶ Impartio ex codi. antiquis: metri necessitate: & sensus concinnitate: qui est talis: quū pseudolus solus secum dixisset prius: itur ad te pseudole. orationem tibi para aduersum senem: postea uoce exerta loqui cœpit erga herum: dicens: herum saluto primum: &c. deinde prosequens ait: si quid superstit. uicinos impertio: nec enim uersus uterq; cōstaret: si salutato: & imparti scribas: ut Pius iam sepultis sensibus legit & corrigit. ¶ Ipse scribendum est ex codi. antiquis: & recta elocutione. & non esse: ut legit Pius. ¶ Quia nolebam exmemorem prægigni malum. Herum: ut ego seruos criminarer apud herum: ita legendi sunt duo isti uersus ex codicibus antiquis: metri lege: & sententiæ concinnitate: quæ est: ut pseudolus respondens Simoni dicat: noluisse eum monere de iis: quę interrogauit: ne per eum is mos induceretur: ut seruus herum hero accusaret unq̃: ac sic pseudolus diceretur fuisse author eius mali moris: nec superfluit: herum: nec legendū est memorem: nec malum pro malorum. nec exponēdus est locus hic: ut futiliter exponit Pius: atq; Sarrace. alter Plauti interpres: uterq; uero ignarissimus. ¶ Virtutem regis agathocli antecesseris: ita scribendus est uersus ex codicibus antiquis: metri lege & recta sententia & agathocli genitiuus casus est: ut Vlyssi: Achilli: nec scribendum est: uirtute regi agathocli: ut Pius interpres legit contra metricam rationem. ¶ Verum in omnis hercle quantum potest: ita scribendus est uersus: ex codi. antiquis sententiæ concinnitate: & metri ratione: non quantus est: ut Pius legit insulse. ¶ Sed here: si itidem: &c. Hic uersus ita ascribendus est: & supplendus ratione metri: & sententiæ integritate sic exigentibus: nam in codicibus priscis principium & finis ipsius tantum legebantur: cętero relictus erat locus. ¶ Inque ex codicibus uetustis scribendum est: & non inique: quod & sensui maxime congruit.

SARACENVS.

HI sunt loci. Harpax inducitē a macedonico milite missus lenoni: ut reliquas debitas minas dinumeret pro phœnicio: & mulierem abducat: ostēso symbolo: sed dum lenonem quæritat: incidit in pseudoli laqueos. ¶ Condus promus: a condendo & promēdo dicti. ¶ Et cui debet dato: ab eo quod dato as. Strenuas. strenuū facis. ¶ Forcilles. Formatum uerbū uidetur a forcillis quibus (ut inquit Festus) homines se suspendunt: forcilles ergo quasi suspendis: & dubiam facis. ¶ Doliare; chrysidem. Forte non mentitus est de muliere: quam doliare; appellat. i. uētriosam a dolio uase grādiori. ¶ Quæstione sis. i. inquisitione.

Condus quid sit.

VALLA.

HI loci sunt: atq; hę regiones harpax cacula a milite ad ballionem missus: cum litteris: symbolo: & quiq; minis: quæ debebātur ballioni pro phœnicio: ut phœnicium secum abducat: pseudolo fit obuius a quo dolis: symbolo: & litteris interuortitur: cum se ballionis seruum syru; uocat. ¶ Ab hero. subaudi milite macedonico. Si tace: tacete. si uox est iubentis silentiu;. ¶ Hoc præuortar. præoccupabo ante alia. ¶ Hunc stratioticum. i. seruum militarem. nam strationes dicitur miles: unde possessiuum strationicus ca. cum. ¶ Compēdium ego te facere pultandi uolo. hunc laborem missu; facias: qui ad pulsandum pertinet. ¶ Cōdus pro-

Stratiotes q dicant.

Harpax. Cacula. Pseudolus.

HI loci sunt, atq; hæ regiōes, q̄ mihi ab hero sūt meo
Demōstratæ, ut ego oculis rōné capio, quam mihi
Ita dixit herus meus miles ædeis esse septumas
A porta, ubi ille habitat Leno, quoi iussit symbolū
Me ferre, & hoc argentum, nimis uelim, qui certum mihi
Faciat Ballion hic leno ubi habitat. Ps. sed tace tace
Meus hic est homo, ni omnes dii me atq; homines deserūt,
Nouo consilio nunc mihi opus est, noua res subito mihi
Hæc obiecta est, hoc præuortar principio, illa omnia
Missa habeo nunc, quæ ante agere occœpi, nā pol hūc ego
Stratioticum nuncium aduenientem percutiam probe.
Ha. Ostium pultabo, atq; intus euocabo aliquem foras.
Ps. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi uolo.
Nam ego præcautor, & patronus foribus processi foras.
Ha. Tu ne es Ballio? Ps. imo uero ego eius sum suballio.
Ha. Quid istuc uerbi est? Ps. cōdus, p̄mus, p̄curator peni.
Ha. Quasi te dicas atriensé. Ps. ego? imo atriési ego ipero.
Ha. Quid tu seruos ne es, an liber? Ps. nūc qdé etiam seruio.
Ha. Ita uidere, & non uidere dignus qui liber sies.
Ps. Non soles respicere te, quom dicas iniuste alteri?
Ha. Hūc hoiem malū esse op;. Ps. di me seruant, atq; amant.
Nam meus hic est, procudam ego hic hodie multos dolos.
Ha. Quid secum illic solus loquitur? Ps. quid ais tu adolescens? Ha. quid est?
Ps. Es tu ne, an non es ab illo militæ macedonico
Seruos eius, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?

Qui argenti meo hero lenoni quindecim minas dedit,
Quinq; debet? Ha. sum, sed ubi tu me nouisti gentium,
Aut uidisti, aut collocut⁹? nam equidé Athenis antidhac
Nunq̃ adueni, neq; te uidi ante hũc diem unq̃ oculis meis.
Ps. Quia uidere inde esse, ná olim cũ abiit, argẽto hic dies
Præstituta est, quo ad referret nobis, neq; dum retulit?
Ha. Imo adest. Ps. tum attulisti? Ha. ego met. Ps. quid dubitas dare?
Ha. Tibi ego dé? Ps. mihi hercle uero, qui res, rõnesq; heri
Ballionis curo, argentum accepto, & quoi debet dato.
Ha. Sqdé hercle etiam supremi promptas thesauros iouis,
Tibi libellam argenti nunq̃ credam, dum tu strenuas.
Ps. Res erit soluta. Ha. nunc iam potius sic seruauero.
Ps. Væ tibi, tu inuentus uero meam qui flocilles fidem?
Quasi mihi non sexcenta tanta soleant credier.
Ha. Potest, ut alii ita arbitrentur, ego ut ne credam tibi.
Ps. Quasi tu dicas me te uelle argento circumducere.
Ha. Imo uero quasi tu dicas, quasiq; ego auté id suspicer.
Sed quid est tibi nomen? Ps. seruos est huic lenoni syrus,
Eũ eẽ me dicã, syrus sum. Ha. syrus? ps. id nomé mihi est.
Ha. Verba multa facim⁹. herus si domi est tuus, qn puocas?
Vt id agã, quo missus hic sum. Ps. qd, qd est nomen tibi?
Si intus esset, euocarem, uerum si dare uis mihi,
Magis erit solutũ, q̃ ipsi dederis. Ha. at enim scin quid est?
Reddere hoc, non perdere herus me misit, nunc certo scio
Hoc, febrim tibi esse, quia non licet huc iniicere ungulas.
Ego nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.
Ps. At illic nunc negociosus est, res agitur apud iudicem.
Ha. Di bene uortant, at ego quando eum esse césebo domi,
Rediero, tu epistolam hanc a me accipe, atq; illi dato.
Nam istic Symbolum est inter herũ meũ, & tuũ de muliere.
Ps. Scio eqdé, ut q argẽtũ afferret, atq; expressam imaginé
Suam huc ad nos, cum eo aiebat uelle mitti mulierem.
Nam hic quoq; exéplum reliquit eius. Ha. oém rem tenes.
Ps. Quid ego ni teneã? Ha. dato ergo istũ illi symbolũ, ps. l;.
Sed quod est tibi nomen? Ha. Harpax. Ps. apage te Harpax, haud places.
Huc quidem hercle haud ibis intro, ne qd harpax feceris.
Ha. Hosteis uiuos rapere soleo ex acie, hoc nomé mihi est.
Ps. Pol te multo magis opinor uasa ænea ex ædibus.
Ha. Non ita est, sed scin qd te orem scire? Ps. sciã si dixeris.
ha. Ego deuortor extra portam huc in tabernam tertiam
Apud anum illam dioboliarem, claudã, crassam, Chrysidé.
ps. Quid uis? ha. inde ut me arcessas, herus tuus ubi uenerit.
ps. Tuo arbitratu maxume? ha. nam ut lassus ueni deuia,
Me uolo curare. ps. sane sapis, & consilium placet.
Sed uide sis ne in quæstione sis, quando arcessam te ibi.
ha. Quin ubi prandero, dabo operã somno. ps. sane césco.
ha. Nũc qd uis? ps. dormitũ ut abeas. ha. abeo. ps. atq; audin harpage?
Iube sis tu operiri, beatus si consudaueris.

mus. i. condo domi: quę afferuntur: & promo: quæ prolatu sunt necessaria: qui procuro pœnu;. ¶ Quasi te dicas atriẽsem. Atriensis est: quem Arist. tamian uocat: qui familiæ pest. ac dispẽsationi. ¶ Vbi tu me nouisti gẽtium. i. ubi cognouisti me a milite huc ire. Antidhac. i. antea pro ante hac ad uitandum hiatũ uocalium d interpositum: ut; redhibeo: redordior: & similibus. ¶ Quia uidere inde esse. qa inquit mihi a milite esse uideris. ¶ Dies pstituta est. i. ordinata: ut nũtiũ mitteret. ¶ Argentum accepto. ballionis noie inquit: qd affertur: accipio. ¶ Expenso. i. pro familia facio impẽdiu;. ¶ Et cui debet dato. iteratiuũ uerbũ est dato. ¶ Promptas thesauros iouis: idest frequenter promis intidẽ iteratiuu; uerbũ: si ẽt inquit sis promus iouis. ¶ Ne tu strenuas. i. strenuũ te facias. ¶ Qui furcilles fidem. idest existimationẽ mea; pessum des. Festus: furcilla siue furcilles qbus homines suspendebant. ¶ Argento circumducere: ut argentum auferã te fallere. ¶ Quin prouocas. i. ante ædes uocas. ¶ Hoc febrin tibi esse: qa non licet tibi habere: ide tibi febris uidetur oboriri. ¶ Hoc iniicere ungulas: deest in p positio: ut sit in hoc subaudi argentu;. Aduertendumq; ungulas dixisse: quæ animalium dicũtur collectum ungue; habẽtium: ut equorum: hic autem diminutiuum: ergo & ungula: & unguicula. ¶ At illic. uetuste dictum. na; ut nunc ille illa illud: ita ueteres illic illæc illuc dixere. ¶ Ne quid harpax feceris. i. rapueris quippiam: quãdo quidem nomen a rapiendo inditum. ¶ Ego deuortor. i. diuersorium habeo. ¶ Anu; illam doliarẽ. quę uenditat dolia. Clodam. i. claudam nempe claudicãtem: quia ut sæpe diximus: o & au apud ueteres fuerunt reciproca. ¶ Me uolo curare. ibidem qescere. ¶ Ne in qõne sis: ne quærendi mihi laborem obiicias. ¶ Arcessante: euocabo. ¶ Sane cẽseo: bene feceris. ¶ Iube te sis operiri. i. iube: si uis tegi: nam ab eo quod est operio unico p uerbum actiuũ: cuius passiuum operior.

Furcilla qd sit.

¶ NVNC iam ex codi. antiquis: recta lege metri: & sentẽtię cõgruitate: & nõ utinam: ut Pius uanus interpres legit: dicẽs subintellige ressoluta sit otra metri: & codicum: & sententię rationem. ¶ Sexcenta tanta: absq; ea dictione: talenta: quam Pius cõmentator cõtextui intrudit cõtra metri: & sniæ rõnem: & dicum ueterum scripturam. ¶ At nũc negociosus est: res agitur apud iudicẽ: ita scribendus uersus est: absq;: illic: ex ueteribus codicibus: & necessitate metri: cui pes unus abs̃daret: quod Pius interpres cæcus non uidit.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS. Athesloi fabula. Fortuna quid sit.

DI immortales. Gestit lætitia pseudolus suæ pberi opportunitatem maximã fallaciæ. ¶ E cornu copiæ d... Quod ad fabulam pertinet: hoc est herculẽ ferunt acheloum se in uarias m utantẽ formas in taurũ trãsfor matum insignẽ cornibus superasse singulari certamine: altero erepto cornu: quod positum in tẽplo fortu nę cum plenum floribus fuerat copiam indicabat annonæ. ¶ Copi pectore. i. copioso. ¶ Dea fortuna: iu uenalis. Sed nos te facimus fortuna deam: cęloq; locamus: hoc enim ex illorum mente est: qui sine consilio uiuunt: cõmittuntq; se ludo fortunæ: quæ ut incõstans: & temeraria plerũq; indignis bona: malaq; bonis distribuit prout uoluit ipsa iocari. unũ Horatius: fortuna scæuo læta negocio: & ludum insolentem ludere ptinax: transmutat incertos honores: nunc mihi nunc alii benigna. fortunam: neq; natura: neq; diuina prouidentia ortam Aristo. doi cet: hanc quidã ludũ esse dæmonũ diffinierunt: propterea de fortuna loquẽ tem pseudolum Plautus inducit: ut ser uus cũcta potius fortuita & a fortuna: & casu tanq̃ hominibus demissa cõtin gere sentientem: q̃ ea prudẽtia: aut cõ silio: diuinaq; potius puidẽtia guber nari. ¶ Orichalco: ¶ Qđ authoritate fuiana sup. dixim⁹ au⁊ pcio supasse.

VALLA.

DI immortales. Pseudolus se cũ: ac sibi cõgratulatur: for tunamq; laudat suam: quã cunctis rebus humanis pfe rendam autũmat quod ea adueniens sapientes: abiẽs stolidos fa ciat hoies. ¶ Illic homo. subaudi har pax. Suo uiatico. i. suo accessu: licet uia ticum proprie sit uiæ impẽsa. ¶ Caua ta est mihi. i. eruta. ¶ Ea cornucopiæ est. hoc ipsum cornucopię aiunt fuisse acheloi: q cũ se in diuersas formas trãs mutaret cum hercule colluctatus mu tatus in tauru cornu priuatus est. qđ in templo fortunæ collocatu floribus plenum: annonã uberem fore ostende bat. Inane sterilem. Alii idẽ cornu fuis se amalteæ capræ tradunt: quæ iouẽ aluit infantem: qđ nectar: & ambrosi am effunderet. ¶ Et copi pectore. No. copi pro copioso. Plau. in pseudolo. at q; ego. Tur. in ephichero. te qđe oium iam pater copẽ causa rem facit. Pacu. in perhibœa o multimodis uarie dubi um: & prosperũ copem diẽ. ¶ Doctu hominum. pro doctorũ: de hac synco pa supra abunde dictũ. ¶ Cupiẽter da ri. i. cupiditate allecti petimus. ¶ Igna ri. bene ne: an male cessurũ sit. ¶ Quid in rem sit ad utilitatem attineat. ¶ Ia satis est philosophatum: qm̃ hęc a phi losophis disputãtur: & in comœdiis se re uulgaria proferũt: se coarguens ait: satis esse philosophatum. ¶ Aurichal co contra. i. si ematur aurichalco: non erit carum. Admonuimus enim supra aurichalcum prælatum auro a ueteribus. ¶ Commentus sui: idest confin xi. ¶ Sed uenit eccum callidorus. dum hæc pseudolus loquitur. Callidorus obuius effectus est.

Copi quid sit.

Pseudolus seruus

DI immortales, me conseruauit illic homo aduentu suo.
Suo reduxit uiatico me usq; ex errore in uiam.
Nam ipsa mihi opportunitas nõ potuit opportunius
Aduenire, q̃ hæc cauata est mihi opportune epistola.
Nam hæc illa ea cornu copiæ est, ubi inest quicquid uolo.
Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt, hic sunt sycophantiæ
Hic argentum, hic amica amanti herili filio.
Atq; ego nunc me gloriosum faciam, & copi pectore.
Quo modo quidq; egero, ut lenoni surripiam mulierculam?
Iam instituta, ornata cuncta in ordine habeo, ut uolueram.
Certe deformata habebam, sed profecto hoc sic erit.
Centum doctum hominum consilia hæc una deuincit dea
Fortuna, atq; hoc uerum est, perinde, ut quisq; ea utitur,
Ita præcellet, atq; exinde sapere eum omnes dicimus,
Bene ubi quid discimus consilium accidisse, hoiem cautũ eum
Esse declaramus, stultum autem illum, quoi uortit male.
Stulti haud scimus, frustra ut scimus, quom qđ cupiẽter dari
Petimus nobis, quasi quid in rem sit possimus noscere,
Certa amittimus, dum incerta petimus, atq; hoc euenit
In labore atq; in dolore, ut mors obrepat interim.
Sed satis est philosophatum, nimis diu & longum loquor.
Di immortales, aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium, hic modo, quod subito cõmentus fui.
Quia lenonis me esse dixi, nunc ego hac epistola
Treis deludã, herũ, & lenonẽ, & q hãc mihi dedit epistolam.
Euge par pari, aliud autem quod cupiebam contingit.
Venit eccum Callidorus, ducit nescio quem secum simul.

Callidorus. Carinus adolescens. Pseudolus.

DVlcia atq; amara apud te sum elocutus omnia.
Scis amorem, scis laborem, scis ægestatem meam.
Car. Cõmemini oia, dic tu mõ, me qd uis facere, faciã.
Ca. Cũ hoc tibi alia sum elocut⁹, ut scires, de symbolo.
Car. Omnia inq̃, tu modo quæ me facere uis, fac ut sciam.
Ca. Pseudolus ita mihi imperauit, ut aliquem hominẽ strenuũ,
Beneuolentem adducerem ad se. Car. sernas imperium probe.
Nam & amicum & beniuolentem ducis, sed istic Pseudolus

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS VALLA.

DDOCTVM pro doctorũ. ¶ Ea utitur: & nõ fortuna metri ratione repugnãte: qđ Pius iterpres luscus non aspexit. ¶ De aurichalco alibi copiose dictũ. ¶ Graphicus mortalis Heuretes idest inuentor. Vlcia atq; amara. Callidorus amicum: & beneuolum sodalem compererat: cui singula amorum suorum facta propallauerat: hi cum pseudolo una constituũt: de muliere abducẽda cõsiliũ. ¶ Heuretes. Inuẽtor. Vlcia: atq; amara. Nactus litteras cũ symbolo a milite pseudolus cõmonuit callidorũ: ut iueniret hoiem: qui ad eã rẽ trãsigẽdã opitularet: is ergo sodalẽ suũ adduxit charinũ. ¶ Dulcia: atq; amara: q̃ pro me: & q̃ cõtra me. ¶ Mortalis graphicus. hõ uersutus. ¶ Heuretes mihi ẽ: græce. ευρετης. i. cõpertus.

Tyrãn.

¶Tyranne. Domine princeps. Virg. Pars mihi pacis erit dextrã tetigisse tyrãni: io aũt uox triumphis proferri so/lita. Hora. nõ semel dicemus io triũphe. ¶ Quoi ter. Forte pseudolus digito tria signauerat: propterea cũ iterrogat callidorus: quid sibi uelit ter illud manu significatum: nam subdit: ille trina triplicia tribus modis & quae secuntur: uel lege: quod tñ nõ aeque placet. quo iter: ¶ Paratragoediat. i. magnifice: atq; elate incedit prout in tragoediis: ubi inducuntur hereos: & diu. ¶ An spem: an matrẽ te resalutem. Ac dixisset: res mea est: ne in spe cõstituta: an in salute: per spem designãs rem in dubio positã. per salutẽ uero rem confectam: & in tuto locatã. ¶ Horum cã. Non uidentur enim reiterãda quę semel acta sunt: ne spectatorib⁹ tediũ afferãt. ¶ Posse opi/nor. loquitur carinus: non callidorus. ¶ Vnam huius mihi debet pater. Non unã minã: sed pecuniarũ sũmam unã: uel eandẽ sũmã: na; supra simo promi/serat daturũ argẽtũ pseudolo: qd leno/ni daret: si lenonẽ falleret. ¶ Petaso. qd petasus chlamys: & machera dictũ est abũde supra. ¶ Nõ carinus. quasi q nõ sit carus: ut dicim⁹ agninã carã. pisces caros: & hmõi alia. ab eo qd careo: sed potius afflues: & liberalis. ¶ Ex chari/sto. Strabo in decimo: insup & coryn/thus exile oppidulũ mari proximũ: pe/nes uero budorus amnis: cuius appel/lationis mõtem habet solomini attica; prospectãtem: in ripa item sub monte carystus cõsistit: in quo carystrarũ co/lumnarũ latomia: idest lapidũ excisio est: & infra ad carystu; lapis nascitur: quem pectũt: nent: texunt. Inde manti/lia cõficiũtur egregiae contexta: ea ubi sordescunt in flãmã coniecta: nõ secus emundant q̃ si maculas elueris: & ut so/linus refert: carystus aquas calẽtes ha/bet: quas telopias uocant: & carystras aues: quae flãmas impune inuolãt: car/basa ẽt: quae inter ignes ualẽt. ¶ Manu/leatam. a manicis tunicã dictam: quã Priscianus manicatã a manicis longio/ribus dicit: erat enim ornatus hominẽ habitu stratiotichoi: hi enim uti solent manicatis uestibus.

SARA CENVS.

Carystus ubi locorũ

Nouos mihi est. Ca. nimiũ ẽ mortalis graphic⁹ mihi heuretes.
Is mihi haec esse effecturum dixit, quae dixi tibi.
Ps. Magnifice hoiem cõpellabo. Ca. quoia nã uox sonat? ps. io,
Io te tyranne, te rogo, qui imperitas Pseudolo.
Ca. Quaero quoi ter? Ps. trina, triplicia, trib⁹ mõis, tria gaudia.
Artibus tribus, ter demeritas dein laeticias, de tribus
Fraude partas, per maliciam, & per dolum, & fallaciam,
In libello hoc obsignato ad te attuli pauxillulo.
Ca. illic homo est, uide ut paratragoediat carnufex.
Confer gradum contra. ps. affero ad te salutem, brachium.
Ca. Dic utrum spem ne, an matrem te resalutem Pseudole?
Ps. Imo utrũq;. Ca. utrũq; salue, sed qd actum est? Ps. qd times?
Ca. Attuli hunc. Ps. quid attulisti? Ca. adduxi uolui dicere.
Ps. Quid istic est? Ca. charinus. ps. euge, iam Carinum uolo.
Car. Quin tu quicquid opus est, mihi hic audacter imperas.
Ps. Bene sit Charine, nolo tibi molestos esse nos?
Car. Vos molestos mihi? molestũ ẽ id qdẽ. Ps. tũ igitur mane.
Car. Quid istuc est? Ps. mõ epistolã hãc intercepi, & symbolũ.
Ca. symbolũ? quẽ symbolum. Ps. qui a milite alienatust, modo,
Eius seruos, qui huuc ferebat cum quinq; argenti minis,
Tuam qui amicam hinc accersebat, ei os subleui modo.
ca. Quo modo? Ps. horũ causa haec agitur spectatorum fabula.
Hi sciunt, qui hic affuerunt, uobis post narrauero.
ca. Quid nũc agimus? Ps. liberã hodie tuã amicã amplexabere.
ca. Ego ne? Ps. tu te. ca. ego ipsus inq̃. ps. siqdẽ hoc uiuet caput.
Si mõ mihi hoiem inuenietis propere. car. qua facie. ps. malũ,
Callidum, doctum, qui quando principium praehenderit.
Porro uirtute sua teneat, quid se facere oporteat.
Atq; eum qui hic non usitatus saepe sit. car. si seruos est
Nunquid refert? Ps. imo multo mauolo, q̃ liberum.
Car. Posse opinor me dare hoiem tibi malũ & doctum, modo
Qui a patre aduenit Charisto, necdum exiit ex aedibus
Quoquam, neq; Athenas aduenit unq̃ ante hesternum diem.
Ps. Bene iubes sed quinq; inuentis opus est argenti mnis
Mutuis, quas hodie reddam, nam unã huius mihi debet pater.
Car. Ego dabo, ne quaere aliũde. Ps. o hoiem opportunũ mihi.
Etiã opust chlamyde & machaera, & petaso, Car. a me possũ da(re.
Ps. Di imortales, nõ Carinus mihi hic quidẽ ẽ, sed copia
Sed istic seruos ex Charisto hic, qui aduenit, quid sapit?

¶QVO iter. In quã partẽ eas. ¶ In libello hoc obsignato. i. in lr̃is a milite obsignatis. ¶ Illic hõ ẽ: iterrogatiue legẽ/dum est: an ille ẽ: de quo mecũ dudũ lo/cutus es. Deide subdit: ut ipsum loquẽ/te; audiuit. ¶ Vt paratragoediat. i. ut tragico more turget: & iflat. tragoedię eni oẽs ob psonarũ dignitatẽ: & ampli/tudinẽ turrgidos sermones usurpant. para praepõ est graeca. tragoedia quo/q; uerbum graecum: ergo patragoedia de uocibus graecis latinũ formauit uer/bum. ¶ At saltem brachy. breue: hoc est breuib⁹. ¶ Adduxi uolui dicere. ad ducuntur enim nõ afferũtur homines. ¶ Inter caepi: & simbolu; de medio eri/pui militis & ballionis. Os subleui mo/do: idest imposui: fefelli. ¶ Inuenietis propere: cõparietis properãter. ¶ Pro sua uirtute. calliditate: astu. ¶ Nunquid refert. interest ne quicq;. ¶ Quinq; inuentis opus est. opus inquit est: ut iã in/uentae sint. ¶ Nam una. i. xx. quoq;: uel uicena mihi debet simo. paulo eni; ante promiserat si ballio fallebatur se tra/diturũ. Chlamyde & machera & petaso: haec omnia militis iter facietis. deq; interpretatione abunde supra. Ex cha/risto. i. ex gratioso. nam charis. i. gratia: genitiuũ charitos: & charistos facit. & charistos quoq; superlatiuum gratio/sissimum enim signt. Vsq; a cunabulis. subaudi habuit sapientiã. Manuleatam tunicã. i. cum manicis. nam sine ma/nicis uetustissimi tunicas gestabant. Virg. Et tunicę manicas: & habent redimicula mitrę.

VALLA.

Paratragoe diat̃ qd sit.

SARACENVS.

Murratum uinũ qd sit.

ACEti: acrimoniæ. Indidẽ. pariter. Murrinam. Siue myrrhinum: ut nonnulli arbitrari sunt: asserẽtes myrrhina esse uina myrrhæ odore cõdita: quod tãgere uidetur Martialis illo disticcho: Si calidũ potas ardẽ; ti myrrha falerno. Cõuenit: & melior fit sapor inde mero. Festus tñ murrinam facit potionis gen⁹: quã qdam murratũ siue murriolã dicebãt: idq; putabãt ex uuę genere murrinæ noĩe: cui sniȩ non inuitus accedo: uel potius murratũ uinũ: ci arbitror id: qđ uinũ suaue aromaticũ appellamus. Pli. in decimo quarto naturalis historię: non solum inter uina: sed inter dulcia quoq; murrinã dixit nominari: testemq; adducit hũc Plautinũ locum. Plautus quoq; in persa myrrhinam inter dulcia cõmemorat: idẽ q; in pœnulo inter odorata: sensus ergo est Palutina iocositate refertus: tot & tãta inqt illũ in pectore dulcia hẽre: ut aliogn sibi ex ducibus hmõi ɔstituerit apothecã. sed ne murrinã oĩno deseram: inqt No. lorã esse cõfectæ potiõis genus grãde uis aptũ: quã mulieres natu maiores bibebãt: quã murrinã qdẽ; Plau. appellari putat: lorã aũt dicebãt i uidemia cũ expssissent acinis: mustũ: & folliculos i doliũ cõiecissent: hãc grȩci deuteriam dixerunt. i. secũdariam. Passum. noiabant: ut ex dictis Varronis colligitur: si in uindemiam uua; diutius coctã legerent: eamq; passi essent in sole aduri. Defrutũ: mustũ ex duabus partibus ad tertiã redactu; de feruescendo. Mellinam. Ex melle potionem. Turbo. Trochus a græcis: quem insectant pueri busitantes flagello. aliter turbo uentus dicitur: typhon appellatur Plinio. Plebis scitum. Populi decretum: sciscere: idest sancire leges populus rationes solebãt. Defecatum: Purgatum: omni. s. suspitione. Aui sinistra. Quod erat fœlicissimũ augurium ut supra dictum est. Cicero quoq; tradidit in lib. de natura deo℞.

VALLA.

Acetũ unẽ dictum

Ecqd habetis hõ aceti in pectore. Nũ inqt. n. in corde acumẽ est ei aliqd ab actumine. n. acetũ dictũ. Indide; ecqd habet. Itidẽ inqt h; ne aliqd dulcedinis: si dulce qcq̃ opus fuerit depro re. Rogas. interrogas. nũ hæc hẽat. Murinã passum defrutu;. Pl. in. iii. fabius dosennus his uersib⁹ decreuit. Mittebã uinũ pulchrũ myrinã: panẽ & polẽtã: uinũ myrinã. et i acharistõe scȩuolã quoq;: & lȩliũ: & ateiũ capitonẽ i eadẽ snia fuisse uideo: qm̃ i pseudolo: sit: qđ si op⁹ ẽ: ut dulce pmat: idẽ: ecqd hẽat roga murinã: passũ: defrutũ: mella. qbus appet: nõ iter uina mõ murinã: s; iter dulcia quoq; noiatũ. Fe. muria genus potionis: q̃ græce dr̃ νεκ ταρ. hãc mulieres uocabãt muriola;: qdã muriatam: uinum quidam id dici putant ex uuę genere murinæ nomine. No. lotã confectæ potionis genus grãdȩuis aptũ. Varro de uita patrũ in primo: antiq̃ mulieres maiores natu bibebãt lotã: aut sapa;: aut defrutũ: aut passum. quã murinam quidẽ Plau. appellare. putat.

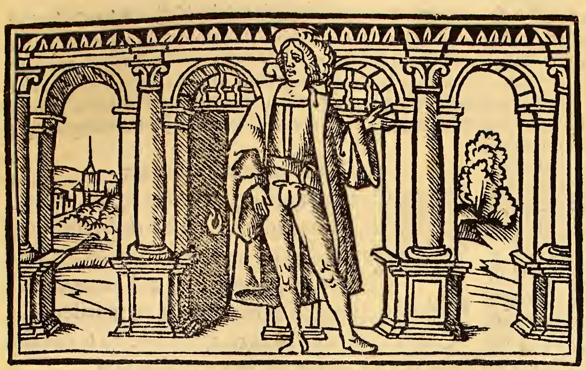
Sapa quid sit.

Sapa quod nũc mellitum dicimus mustũ ad mediã partẽ decoxerãt. Defrutu; si ex duabus ad tertiã redegerãt de feruefaciendo. Passum. Varro de uita patrũ. passum noiabãt: si in uindemia uuam diutius coctã legerẽt: eãq; passi essent in sole aduri. Moriolã. Var. de uita patrũ: uino addito passo lotam uocare cœpere: murilã noiabant: qđ ex uuis expressum erat passum ad folliculos reliquos: & uinatia eã dicebãt sapã. Mellitũ mel. i. aliis rebus ammixtũ. Quoiusmodi. cũ admiratione legendũ. i. eiusmodi. cuiusmodi dicere nõ quçã. Instituere quõdam cœpit thermipoliũ. i. apotecã: ubi callidæ uenderẽtur potiones: ueluti supra quoq; diximus: & i curgulione: cum de græcis locutus inqt. Quos semper uideas bibẽtes esse in thermipolio: ubi qd subripuere: operto capitulo: calidũ bibũt. Ita igit legẽdũ potius existimauerim: q̃ ut qdã cẽsent monopolio. i. ubi unus dũtaxat uendat. In re aduorsa. ubi res aduorsæ. sit ne sese uortere. Turbo nõ æq; citus est: Turbo q̃nq; uiri propriũ: sed tũ genitiuus ẽ turbonis. Hora. Turbonis in armis. Cũ aũt gtũs turbinis duo sigñt: quẽ græci trochũ uocãt a currẽdo nomẽ habẽs. quo lusitãt pueri. & quẽ gręci tiphonẽ dicũt: nẽpe uentũ austerissimũ: qui q̃nq; subuertit nauigia & radicitus ɔuellit arbores: sicut & ecnephias. Dubiũ ergo est: num p turbinẽ uentũ: an throcũ dicat. Ecquid argutus est. nũquid acutus ad inuestigãdum. nam inde sunt argumẽta.

Arguere quid sit.

Arguere eni acute ostẽdere. Nã & argutu; ẽt stridulum. Virg. Arguto cõiunx percurrit pectine telas: & argutũ breue. Plebescitũ: non equæ scitũ est: q̃ plebs legẽ sciuit plebescitum dictũ: a plebe

Car. Vsq; a cunabulis. Ps. manuleatã tunicã hẽre hoiem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore? Car. atq; accidissumi.
Ps. Quid si opus sit, ut dulce pmat ididẽ, ecqd h;? Car. rogas?
Murrhinam, passum, defrutum, mellinam, mel quoiusmodi.
Quin in corde instruere quondam cœpit œnopolium.
Ps. Euge pellepide Charine, me meo ludo iam beas.
Sed quod nomen esse dicam ego isti seruo. Car. Simiæ.
Ps. Scit ne in re aduorsa uorsari? Car. turbo nõ æque est citus.
Ps. Ecquid argutus est? Car. malorum facinorum sæpissume.
Ps. Quid quom manifesto tenetur? Car. anguilla st, elabitur.
Ps. Ecquid is homo scitus? Car. plebiscitũ non æque scitum est.
Ps. Probus homo est, ut prædicare te audio. Car. imo si scias
Vbi te aspexerit, narrabit ultro quid esse uelis.
Sed quid es acturus? Ps. dicam, ubi hominem exornauero,
Subditicium fieri ego illum militis seruom uolo.
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinq; argenti minis.
Mulierem ab lenone abducat, hem tibi omnem fabulam.
Cæterum quo quicq; pacto faciat ipsi dixero.
Car. Quid nunc igitur stamus? Ps. hoiem cũ ornamẽtis oĩbus
Exornatum adducite ad me, iam ad trapezitam Æschinum.
Sed properate. Car. prius illic erim⁹, q̃ tu. Ps. ergo abite ocyus
Quicquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,
Nunc liquet, nunc defecatum, si cor mihi nũc per uiam est,
Omnes ordines sub signis ducam, legiones meas
Aui sinistra, auspicio liquido, atq; ex sententia
Confidentia est inimicos meos me posse perdere.
Nunc ibo ad forum, atq; onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat, nequid titubet, docte ut hanc ferat fallaciam.
Iam hoc ipsum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

TERTIVS ACTVS.

Puer.

QVoi ſeruitutem di danunt lenoniam
Puero, atq; eidem ſi addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde conſpicio meo
Malam rem magnam, multaſq; ærumnas danunt.
Velut hæc mihi euenit ſeruitus, ubi ego omnibus
Paruis magniſq; miſeriis præfulcior,
Neq; ego amatorem mihi inuenire ullum queo,
Qui amet me, ut curet tandem nitidiuſcule.
Nunc huic lenoni eſt hodie natalis dies,
Interminatus eſt a minimo ad maxumum,
Si quis non hodie munus miſiſſet ſibi,
Eum cras cruciatu maxumo ſe præbitere,
Nunc ſcio hercle rebus quid faciam meis.
Neq; ego illud poſſum, quod illi, qui poſſunt, ſolent.
Nunc niſi lenoni munus hodie miſero,
Cras mihi potandus fructus eſt fullonius.
Heu q̃ ille eſt hercle, ego etiam nunc ſum paruolus.
Atq; ædepol ut nunc male eum metuo miſer.
Si quiſpiam det, quoi manus grauior fiet,
Quãq; illud aiunt magno cum gemitu fieri,
Comprimere dentes uideor poſſe aliquo modo,
Sed comprimenda eſt mihi uox, atq; oratio.
Herus eccum recipit ſe domum, & ducit coquom.

a plebe enim & ſciſco fit plebeſcitum: ſicut quod ſenatus: ſenatus decretum: & ſenatus conſultum: quę tñ ita diſtinguitur ut Feſt. inquit. ſenatus decretũ a conſulto. Aelius gallus ſic diſtiguit: ut id dicat particulã; quãdã eſſe ſenatus conſulti: ut cum prouincia alicui decernitur: q̃ tantum ipſum ſenatus conſulti eſt. Scita autem plebei appellantur ea: quæ plebs ſuo ſuffragio: ſiue patribus iuſſit: plebei magiſtratu rogante. ¶ Subdititiũ: ideſt loco alteriꝰ poſitum nẽpe pro ſeruo militis. ¶ Omnes fabulam: ideſt rem omnem: quæ mihi foret memoranda. ita enim fabulam dixere ueteres a fando. unde natum ꝓuerbium: lupus eſt in fabula: quo Pla. Terentiuſq; utitur. Iuue. quoq;. It noua nec triſtis per cũctas fabula cœnas ¶ Nunc liquet: nunc defęcatum. Clarum eſt: ac ab omni fæce ſemotum. ¶ Omnes ordines ſub ſignis. a militibus ſumpta tranſlatio: ordines: imperia eorum: qui in magiſtratu: quo utitur ſępe Cicer. ſub ſignis ſub uexillis. ¶ Aui ſiniſtra. Nam ſæpe bonũ augurium putabant ueteres: auẽ a ſiniſtra: unde illud Virgil. Sępe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix. ¶ Hoc ipſuꝫ opidũ. Opiduꝫ dicit lenonis pulcaciã. ¶ SYMbolum genere maſculino ꝓtulit. ¶ Petaſus quid ſit uide in Amphitryone. ¶ Manuleatam tunicaꝫ i. manicataꝫ priſci hunc locũ adducẽs.

VGOLETVS ET GRAPA.

QVi ſeruitutem. iducitur puer: ut ex uerbis licet dieectari ſub lenõe meritorius: is cõqueritur: cuꝫ nihil habeat: qđ forte offerat die natali patrono ſuo: ne alicui tandeꝫ proſtituatur homini: qui magnum ei cruciatum afferat: ſed rei turpitudinẽ honeſtioribus uelat uerbis. ¶ Fructꝰ fullonis. Ideſt laborioſus: ſenſus enim eſt horum uerborum omnis: timet enim cum puer ſit: ne pedicetur a mentulato uiro.

SARACENVS

QVi ſeruitutem dii damnunt Puer ballionis q̃ritur: ſeruitutem ſuam apud ballioneꝫ miſeram: & infœlicem eſſe: ¶ Dii damnunt: ideſt ꝓbent. ¶ Turpitudinem. libidinis dicit intẽperantiam. ¶ Multaſq; ærumnas dãnunt. multas dant calamitates. Labor enim ingens: & uix ſuperabilis ẽrũna: unde & herculanas ærũnas dicimus. ¶ Præfulgior. præ cunctis: quaſi fulgore ſum inſignis. ¶ Curet tandem nitidiuſcule. Curam mei habeat: ut aliquantulum modo niteſcam: & eluceſcam. ¶ Interminatuſt. inter alios ſingulis minitatus. ¶ Fructus eſt fullonius: ut ita conculcer: ut fullones ueſtes ipſas.

VALLA.

Aerumna quid ſit.

SARA CENVS.

F Orꝝ coqnum. Hæc scæna tota plautina est: exea undiq; scatent facetię: ioci: & lepidissimi sales: Inducitur cũ lenone coquus: q scænã exhilarescit oẽm dictis iocularibus. ¶ Illi drachmis iissent. q̃si uiliori ꝓcio conducti: nã drachma trib⁹ constabat scrupul': scrupulus: q & obolus latine: sex siliqs conficiebat: siliqua uero oium minimũ habebat. ¶ Condita prata. Olera dicit: qbus patinas iplent. ¶ Boues cõuiuas faciũt. propt esum oleꝝ & herbaꝝ. ¶ Coriandrũ. Quod inter herbas ponit: semẽ eius aceto ꝑparatũ: & cu; sacharo pꝛohibet fumos ascẽdere ad caput: & cõfert dolori capitis: & ebrietati: nimius ãt eius usus malus. ¶ Feniculũ: qui grę co noĩe marathrũ dr̃: semen ei⁹ acuit uisũ: & opilationes apit: ꝑpea usus eius optim⁹ frigide ꝑsertim cõplexiõi. dñr serpẽtes usu eius delectari: ꝙ uisũ eoꝝ confortet: urinã & mẽstrua educit: lacq; in mamillis generat: ex Dioscoridis: & medicoꝝ snia. Alliũ. dictũ arbitrant: ꝙ olleat: cuius odorẽ sufferre tanq̃ inimicũ non põt ꝑ dus: ad multa ruris medicamẽta ꝓdesse credit. Pli. li. xx. allio magna uis: magnę ẽt utilitates cõtra aquaꝝ: & quorũlibet locoꝝ mutatões: serpẽtes abigit: & scorpiões odore: atq; ut aliq tradidere: & bestiaꝝ oĩu; ictibus medet: plura alia Pli. ¶ Atrũ olus. qđ ꝑ cõpositione olisatrũ: uocãt petroselinũ: qđ inter selini. i. apii genera ãnumerat: petroselinũ quasi petrariũ apiũ: a gręcis: & ab ipso quoq; Galeno smirinũ olisatrũ: qđ nos petroselinũ dicimus uocitatũ est. ¶ Rumicẽ. herbam odore gratissimam: est siluestris: & urbana: ut tradit Theophrastus in septio: siluestris gustu gratior q̃ urbana. s; succo acutior. quo ꝑcipue differãt: dr̃ cerã confici ex oĩum arboꝝ: satorũq; foliis: ꝑterquã ex rumice: & cheno pode. ¶ Brassicã. Quæ itẽ & siluestris: & urbana reperit: ut idem author ẽ theophrastus: cuius laudes exeq longũ esset: ut Pli. uerbis utar: cũ chrysippus medicus priuati uolumẽ: & dicauerit per singula mẽbra hoĩs digestũ: pythagoras quoq; & cato nõ ꝑcius celebrarint: inimicã autẽ uitibus: idẽ theophrastus dicit utpote inimicũ odorẽ fugiẽtib⁹: androcides exẽplo usus ẽ de brassicæ medulla cõtra uinũ confecta temulẽtia; posse ꝓpulsare: sexcẽtis annis ꝑditũ est ꝑpl'm romanũ brassica in medicinã usum fuisse. ¶ Betã: ẽ betis: siue beta: & nigra: & cãdida: ut author Pli. est: nec sine remedio est: utraq; ẽ: & siluestris: quã limoniõ uocant: alii neurodẽ: est holus uulgo notum: & comestibile: & hortensiorum leuissima: de hac meminit Dioscorides: Theophrastus. Galenus: & reliq. ¶ Blitum. Quod iners holus dicit a Pli. ac sine sapore: & acrimonia ulla: uñ conuiciũ fœminis apud menãdrũ faciunt mariti bliteas illas uocãtes. i. inutiles & minimi ꝑcii.

Marathrũ quid sit.

Brasica q̃ sit.

Ballio Leno. Cocus Puer.

F Orum coquinũ' qui uocant stulte uocant.
Nam nõ coqnũ est, uerũ furinũ est forum.
Nam si ego iuratus peiorem hoiem q̃rerẽ
Coquom, ñ potui, q̃ hũc, quẽ duco, ducere.
Multiloquom, gloriosum, insulsum, inutilem.
Quin ob eã rẽ Horcus recipere hũc ad se noluit.
Vt esset hic, qui mortuis cœnam coquat.
Nam hic solus illis coquere quod placeat, potest.
Co. Si me arbitrabare isto pacto, ut prædicas,
Cur conducebas? ba. inopia, alius non erat.
Sed cur sedebas in foro, si eras coquos,
Tu solus præter alios. Co. ego dico tibi,
Hominũ auaricia factus sũ iprobior coquos,
Nõ meopte igenio. ba. qua istuc rõne? Co. eloq̃r.
Quia eni quom extẽplo ueniũt cõductũ coquom,
Non illum quærunt, qui optumus & carissumust,
Illum conducunt potius qui uilissumust.
Hoc ego fui hodie solus obsessor fori.
Illi issent drachmis miseri, me nemo potest
Minoris quisq̃ numino, ut surgam, subigere.
Non ego item cœnam condito, ut alii coqui.
Qui mihi condita prata in patinis proferunt.
Boues qui conuiuas faciunt, herbasq; aggerunt.
Eas herbas herbis aliis porro condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrũ holus,
Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum.

VALLA.

F Orꝝ coqnum. Vt abiens domo ballio in macellum ꝑstinatum esculenta: & coquum conducendu; nunc cũ eo colloqtur aliq̃ndiu: & is se cæteris ꝑfert coqs. In coqnaria re administrãda. ¶ Furinũ est forum. i. furibus refertũ. ¶ Inopia: subaudi alioꝝ. ¶ Ne illũ quærunt: ne exquirunt inqt eum. ¶ Solus obsessor fori. solus assedi in foro. ¶ Subigere: impellere: nã nauim dicimur subigere: cum aliquo eam impellimus. Virg. Non aliter q̃ qui aduerso uix flumine lẽbum: Remigiis subigit. ¶ Cõdita prata. i. herbas: q̃ passim in pratis inueniuntur. Prata quasi parata: ut ait Varro: ꝙ citra ullũ laborem humanum parentur. ¶ Atrum olus. qđ græci hipposelinum: & agrioselinũ. i. igens apium: siue agreste apium: altitudine eni reliquum superat apium. Vim habet: ut medici ꝓhibent: potũ in œnomelle ad mestrua citãda: & rigores febriles sedãdos: non mõ potum: sed ẽt illitu strãgurię opitulat: tam radix q̃ fructus. ¶ Brassicã. Qua Cato usus ẽ in multis ægritudinibus: ueꝝ hebetat uisũ: humorẽ gignit melãcholicũ. Duplex tñ est: una: quæ domestica: altera agrestis. Ciema ipsius domesticæ magis stomacho cõfert: & urinã cit. salsũ autem: stomacho iprobũ: & uentrẽ perturbat: eius succus crudus cũ iride & nitro potus aluũ mollificat. cũ uino potus læthalibus morsibus opẽ fert. Vt cum farina fœni græci & aceto: podagris: & artreticis. i. articularibus morbis. attractus ꝑ nares solus purgat caput. folia ipsius per se: uel subacta cum farina: aduersus oẽm inflammationem: & tumorem faciunt. Herisipelata: & lepras cum sale carbũculos curat: florem e capite capillorum retinent: coacta & mixta cum melle. Cruda autem mansa cum aceto lienosis prosunt. Decoctio: iusq; ipsorũ potum: aluum subducit: mestruaq; citat. Flos eius prohibet partum. Lentes absterget e corpore. Caulis eius uiridis ambustus cum radicibus: & ammixtus porcinæ adipi uetustatę: doloreq; laterum sedat: si loco superponatur. Est & tertia species: quã medici brassicã marinam uocant: q̃ gustu subsalsa: & amara est: stomacho improba. non dubium igitur: qui olitoriam intelligat brassicam. nempe q̃ in hortis sæminatur: q̃ cocta: & refrigerata: & recalefacta pnicio sa: unde uetus prouerbiũ: bis brassica mors. ¶ Beta; . hęc: uulgaris herba: unde & Persius: ꝙ haud deceat plebeia radere beta. Citat aluum & succus eius radices per nares attractus purgat caput. ¶ Blitum. olus est prorsus nihil habens commodi: nisi ad aluum modo citandam.

Furtiuũ qd sit.

Bis brassica mors

¶ LA serpicii

Eo laserpicii libram pondo diluunt.
Teritur sinapis scelerata cum illis, qui terunt
Priusq̃ triuerunt, oculi ut extillent facit.
Ei. homines cœnas sibi coquont, quom condiunt.
Non condimentis condiunt, sed strygibus,
Viuis conuiuis intestina quæ exedunt.
Hoc hic quidem homines tam breuem uitã colũt,
Quom hasce herbas hmõi i suũ aluũ cõgerunt
Formidolosas dictu, non esu modo.
Quas herbas pecudes non edunt, homines edũt.
ba. Quid tu, diuinis condimentis utere,
Qui prorogare uitam possis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? Co. audacter dicito.
Nam uel ducenos annos poterunt uiuere,
Meas qui esitabunt escas, quas ego condiero.
Nam ego cicilendrum quãdo in patina scindidi.
Aut sipolindrum, aut me acidẽ, aut sane captidẽ
Eæ ipsæ se patinæ ferue faciunt illico.
Hæc ad neptũni pecudes condimenta sunt.
Terrestres pecudes cecimandro condio.
Aut paropside, ac atharathrio. Ba. at te iuppiter,
Diiq; omnes perdant cum condimentis tuis,
Cũq; tuis istis omnibus mendaciis.
Co. Sine sis loqui me. Ba. loqre, atq; i malã crucẽ,
Co. Vbi omnes patinæ feruent, omneis aperio.
Is odos dimissis pedibus in cœlum uolat.
Eum in odorem cœnat iuppiter quotidie.
ba. Odor dimissis pedibus? Co. peccaui insciens.
ba. Quid est? Co. quia dimissis manib⁹ uolui dicer.
ba. Si nusq̃ is coctum, quidnam cœnat iuppiter?
Co. It icœnatus cubitum. ba. i hinc in malã crucẽ.
Istaccine causa tibi hodie nummum dabo?
Co. Fateor equidem esse me coquom carissumũ.
Verum pro pretio facio, ut opera appareat.
Nunc quo conductus ueni? ba. ad furandũ quidẽ.
Co. An tu inuenire postulas quẽquam coquom,
Nisi sit miluinis aut aquilinis ungulis?
ba. An tu coquinatum ire quoq̃ postulas,
Quin ibi constrictis ungulis cœnam coquas?
Nunc adeo tu qui meus es iam edico tibi,
Vt nostra properes amoliri hinc omnia.
Tum ut huius oculos in oculis habeas tuis.
Quoquo hic spectabit, eo tu spectato simul.
Si hic quo progredietur, pariter progredimini.
Manum si protollet, & pariter proferto manum.
Suum siquid sumet, & id tu sinito sumere.
Si nostrum sumet, tu teneto altrinsecus.
Si iste ibit, ito stabit, astato simul.

SARACENVS

Laserpitiũ quid sit

¶ LASER picii. laserpiciũ græci silphiõ uocant: ut affirmãt strabo. in. xvii. & pli. in. xix. in cyrenaica ꝓuincia reptũ: cuius succũ uocant laser magnificum in usu: medicamẽtisq;: & ad põd⁹ argẽtei denarii pẽsu;: meminit de laserpicio theophrastus: solinusq;: quorꝫ dctã annotauimus in rudẽte: ubi Pla. rursus facit mẽtionẽ de laserpitio: ac magudari: & ibi: an syrpe legendũ sit authoritate soliniana ꝓbauimus. ¶ Sinapis scelerata. Cui⁹ tria gña memorat Pli. est. n. calida: & sicca in q̃rto gradu: ut Galenus: & Auicẽna tradiderũt: pythagoras sinapi principatum hẽre ex iis: quorꝫ in sublime uis ferat iudicauit: q̃m non aliud magis in nares: & cerebrũ penetret: usus ei⁹ ad multas ęgritudies utilis: & ẽ ex medicinis aꝑientibus collatori opilationes sensus & sternutamẽta capitis purgat: dat suspiriosis: & comitialib⁹ tepidum cũ succo cucumerum. menstrua & urinã ciet: stomacho utilissimũ contra oia uitia: pulmõibusq; uide Pli. reliq̃ proseq̃ntem: dixit aũt sinapi sceleratã: q̄ odorata lachrymas suscitet magna ei⁹ acrimonia cerebrũ infestãte. ¶ Ei. ꝓ hi. ¶ Strigib⁹. Sũt striges aues nocturnæ: de q̄bus Luca. qđ tepidus bubo: qđ strix nocturna q̃runtur. herbas. n. & olera: q̃s memorauit nõ esse cõdimenta: sed striges: iõ dixit: q̄a sumptæ dolorẽ: & cruciatũ magis itestinis afferãt q̃ nutrimẽtum. ¶ Hoc. ob hoc: ꝓpea. ¶ Cicilendrũ. & sipolindrũ mecidẽ: & scandicẽ: & alia memorata sua cõdimenta subdit iocose coquus: qui oia confingit: & nugat: tanquã derisiculã rem: & iocosam: non autẽ seriã narraturus: ut alias sępe Pla. ¶ Ad neptuni pecudes. pisces. pecudes ꝓ piscibus posuit: Lucillius: multęq; natantes squamigere pecudes: Horatius quoq; oẽ cũ proteus pecus egit altos: uisere montes. ¶ Dimissis manib⁹. Corrigit erratu;: q̄a cũ uoluisset dicere dimissis manib⁹. i. inferis: ꝓ manibus pedib⁹ dixit: & est iocosa allusio ad nois sigñatu;. ¶ Miluinis: aut aq̄linis. Na; hmõi uolucres rapto uiuũt. ¶ Tu q̄ meus es. puerũ monet: ne unquã discedat a coquo. ¶ Amoliri. parari. ¶ Conq̄niscet: caput iclinabit: de quo uerbo in cistellaria: & alibi fctã est mẽtio. ¶ Tu medea peliã. Fabula ẽ medeã suis ueneficiis ex sene iuuenẽ pelia; reddidisse: sed qđ ad historiã attinet: hoc ẽ medeã a mr̃e hecate: a sororeq; circe ueneficia edoctã: plura suis ueneficiis: & carmibus effecisse: ob q̃ non tm̃ gentes in stuporẽ adduceret: uerꝫ ẽt ꝑsuaderet uitã: & fœlicitatem hoibus ꝑbiturã: cunq; ad peliã regem thessalię ꝑuenisset: ut fides ei hẽret: effecit primũ ut cana cu; oibus uideret: & senior anus corpe rugoso. qđ q̄busdã medicaminib⁹ prius effecerat in cõspectũ regis herbarꝫ uiribus in priorẽ ætatem restituta est: ita ꝑstigiis suis oculos oium ꝑstringebat: ut uera ea eẽ uiderent: arietem quoq;: q̄ domi mł̃tis ãnis nutrit⁹ erat: in frusta diuisũ: & i cocobũ decoctũ q̄busdã uenenis uisa ẽ in agni speciẽ eduxisse: ob q̃ tanta fides medeæ hita est: ut q̃ facillime filiab⁹ pelię regis ꝑsuaserit: p̃rem eẽ interimendũ in uaseq; ęneo coq̄ndũ: ut rursus suis medicamẽtis illũ iuuenili ętati restitueret: pelia itaq; a filiab⁹ interẽpto: fert medeã sup culmẽ regiæ ascẽdisse cũ lãpade: signũ q; iasoni: & argonautis: q̄ id expectabant in littore extulisse: illi igne e specula cõspecto factũ: qđ erat existimãtes: urbẽ aggressi sũt: uigilib⁹ qui obstiterãt interfectis: atq; tãdẽ urbe: & iperio potiti sũt: sed plib⁹ historiam ꝑseq̄tur Diodorus in q̄nto. ¶ Prædo in proxio. Pseudolũ dicit: a quo maxime sibi cauendum erat.

Medeæ fabulam

¶ EO laserpicii. solinus: apud cyrenenses ꝑterea syr pegignit: odoratis radicib⁹: uirgulto herbido magis q̃ arbusto: cui⁹ e culmo exudat æstatis tp̃e pingue rosidu;: idq;

VALLA.

Si conquiniſcet, conquiniſcito ſimul
Item diſcipulis his prius cuſtodes dabo?
Co. Habe modo animũ bonũ. Ba. quæſo qui poſſim, doce,
Animum bonum habere, qui te ad me adducam domum.
Co. Quia ſorbitione faciam ego te hodie mea
Item, ut Medea Peliam concoxit ſenem,
Quem medicamento, & ſuis uenenis dicitur
Feciſſe rurſus ex ſene adoleſcentulum,
Item te ego faciam. Ba. eho an tu etiam ueneficus?
Co. Imo ædepol uero hominum ſeruator magis.
ba. Hem mane quanti iſtuc unum coquinare perdoces?
Co. Quid? ba. ut te ſeruem, nequid ſurripias mihi?
Co. Si reddis nummos mihi meos, ne metuas quidem.
Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus cœnam? ba. pol ego amicis ſcilicet.
Co. Quin tu illos inimicos potius, q̃ amicos uocas?
Nam ego ita conuiuis cœnam conditam dabo
Hodie, atq; ita ſuauiter conditam,
Vt quiſq; quicquid conditum guſtauerit,
Ipſos ſibi faciam ut digitos prærodat ſuos.
ba. Quæſo hercle priuſq̃ quicq̃ conuiuis dabis,
Guſta tute prius, & tuis diſcipulis dato.
Vt prærodatis ueſtras furtificas manus.
Co. Fortaſſe hæc tu nunc mihi non credis, quæ loquor.
ba. Moleſtus ne ſis nimium, iam tinnis non places.
Hem illic ego habito, intro abiſis, & cœnam coque
Propere. Co. quin is accubitum, & conuiuas, cedo,
Corrumpitur iam cœna, hem ſubolet ſis uide,
ba. Iam hic quoq; ſceleſtus eſt coquos, ut hinc conicio.
Profecto quid nunc primum caueam neſcio.
Ita in ædibus ſunt fures, prædo in proxumo eſt.
Iam mihi hic uicinus apud forum paulo prius
Pater huius Calidori opere fecit maxumo
Vt mihi cauerem a Pſeudolo ſeruo ſuo.
Neu fidem ei haberem, nam eum circumire in hunc diem,
Vt me, ſi poſſet, mulier interuorteret,
Eum promiſiſſe firmiter dixit ſibi,
Seſe abducturum a me dolis phœnicium.
Nunc ibo intro, atq; edicam familiaribus.
Profecto ne quis quicq̃ credat Pſeudolo.

paſcentiũ hircoꝝ inheret barbulis: ubi cũ areſactũ inoleuit guttis ſtyriacis legit̃ ad uſum mẽſaꝝ, uel medelę magis. dcm̃ ẽ primũ lac ſyrpiũ, qm̃ manat in modũ lactis. deĩde uſu deriuante laſſerpiciũ no minatum. ⁋ Diluũt: diſcutiũt: & aliis mi ſcẽt rebus. Perſ. Diluis elleboꝝ certo com peſcere pũcto. ⁋ Terit̃ ſinapis. dr̃ & ſina

Sinapis ꝓprietas

pi: & napi: & ide ſinapiſm⁹: quo medici utunt̃ ad totũ corpus purgandũ: ſucc⁹ ſi napis cũ hydro melle aſpitati arteriaꝝ medet̃: & tõſilis medet̃ gargarizando: ci tat ſternutamẽta: comitiali confert mor bo: cõfert iſchiadicis: & lienoſis: ac ꝓrſus oĩ dolori: ubi opus fuerit ad cute; fũdit⁹ leuare qppiã: faciẽ purgat. alopeciis & lepris cõfert cũ melle: uel adipe: ſ; ĩpetigi ni: & lepris cũ aceto. Cũ ficu ãt impactũ auriculæ auditui ꝓdeſt: ſonituſq; ammo uet auriũ. Ei⁹ ſuccus cũ melle uiſũ acuit. ⁋ S; ſtrigib⁹. ſtrigẽdo: & lacerãdo ĩteſti na. Qui ꝓrogare. lõgius ꝓducere. ⁋ Cici lendrũ. forte melius duo uerba: ut ſit cici .i. galla. & lindũ: nã lindũ ponit athene us ad ſapores cõcinãdos cũ myrrha: cala mo: ſtyrace: & barro. ⁋ Qũ in patina ſci ſcidi. ita ueteres ſcido fecerũt ꝑteritũ; iõ adhuc pria ſyllaba corripit̃. ⁋ Ad neptu ni pecudes condimenta ſunt. i. ad piſces. ⁋ Atq; terreſtriũ. i. uitã agentiũ in terra. ⁋ Ois opio. oẽs tego: ne qd ſpurci in eas cadat. ⁋ Cecimãdro cõdio aut paropſi

Paropſis quid ſit

de. ſpẽs uaſoꝝ ſũt. paropſidẽ poſſumus accipe: quam ẽt ſcutellã dicimus. Cic. in q̃õnibus tuſcul. Collocemus in culcitra plumea: pſaltriã adducamus: cedricũ in cedamus: demus ſcutellam dulciculæ po tiõis aliqd: & Iuu. Multa: magnaq; paro pſide cœna: a para ꝑpõne: & opto: uñ ob ſoniũ dictũ: q̃ſi eduliũ dicas. ⁋ Niſi milui nis: aut aqlinis ungulis. adũci enim ſunt haꝝ auiũ ungues. Aduertendũ rurſus: q; ungulis: non unguiculis dixit. ⁋ Tu q meus es. ſuũ alloqtur ſeruũ. ⁋ Properes ãmoliri: feſtines a ꝓſpectu huius amoue re. ⁋ Quo gradiet̃. i. in aliquẽ locũ greſ ſu; tulerit. ⁋ Teneto altriſecus. i. ab alte ra pte. ⁋ Si cõquiniſcet. i. iclinabit. Priſ. Vnũ inuenit̃ in ſco deſines uerbum apud

Cõgniſco quid ſit

uetuſtiſſimos: cuius ꝑteritũ inxi ꝓtulerũt: teſte capro. conqniſco conquæxi. Eſt aũt cõquiniſco caput inclino. Põponius i uac ca: uel marſupio ait: ſimul introueni: ac ceſſi ad pr̃em: prendi manum in terra: ut cubabat nuda ad eũ: ut conq̃xi interi mu lieres cõſpiciunt. ⁋ Vt medea peliã recoxit ſenẽ: ſecuta iaſonẽ medea: ut Diodorus author ẽ in theſſaliã cum uellere aureo ad peliã regẽ medicamẽtis ſuis ſe uetulã fœdã uideri dedit. pſuadẽs: ut oẽs ita peliæ filias poſſe a ſenectute in iuuẽtutẽ reparare: cũq; in cocobũ ueruecẽ imiſiſſet: agnũq; eduxiſſet: dixiſſentq;: cur ſe ex uetula in iuuenilẽ ętatẽ nõ reduceret: id quoq; egit. ãmotis nãq; pigmẽtis: qbus uetula appebat: puella euaſit. pelię filię idẽ arbitratę pr̃i ſuo poſ ſe fieri pr̃em cocobo ãpliſſimo imerſũ concoxerũt. Interi ut ſtatuerat medea: e ſublimi tecto face iaſoni ſignũ dedit: ut noctu ſubiret urbẽ: atq; ita potit⁹ iperio ẽ. Hic tñ coquus ab eo qđ medea pollicebat̃ ait ad iuuenilẽ reparatũ eſſe ętatẽ. recoxit ãt ſenẽ dixit. i. a ſenili ætate reuocauit id. n. re ꝑpoſitio ualet. nã coctũ uetus dixerũt ueteres. Hor. in ſer mõibus. Plęrũq; recoctus ſcriba ex qnq; uiro. Seruius quoq; ſup illo Vir. & robore cocto. Aut ãtiquã haſtã fuiſſe ſi gnificat: nã multi tpis aliqd coctũ uocam⁹. Ita pſi. Vt ramale uetus ꝑgãdi ſubere coctũ. ⁋ Iſtuc unũ me cognare. hoc inqt qđ nũc cognas apđ me: q̃nti mihi cõſtiterit. ⁋ Vr̃as furtificas man⁹. i. ad furtũ iſtructas. ⁋ Muliere iteruorteret

.i. auferret

QVARTVS ACTVS.

Pseudolus Seruus. Symia Sycophanta.

SI unq̃ queq̃ Di immortales uoluere esse auxilio
Adiutũ, tum me, & Callidorum seruatum esse uolũt,
Et lenonem extictũ, quom mihi adiutoré genuere te
Tã doctũ hoiem atq; astutũ, sed ubi illic ẽ? sũ ne ego
Homo insipiens qui nunc hæc mecum ego met loquar solus?
Dedit uerba mihi hercle, ut opinor, uæ mihi, malus cum malo
Stulte caui, tum pol ego interii, homo si ille abiit,
Neq; hoc opus, quod uolui, ego hodie efficiam, sed uideo
Eccum uerbeream statuam, at ut magnifice infert sese.
Hem te hercle ego circũspectabam, nimis metuebam, male
Ne abiisse. Sy. fuit meum officium fateor, ut id facerem.
Ps. Vbi restiteras? Sy. ubi mihi libitum ẽ. ps. istuc ego sat scio.
Sy. Cur ergo quod scis, me rogas? ps. at hoc uolo monere te.
Sy. Moned'ne me moneat. ps. nimis tãdé ego abs te cõtẽnor.
Sy. Quid ni ego te contemnam, stratioticus homo qui cluear?
ps. Iã hoc uolo qđ cœptust agi. Sy. nũqd agere aliud me uides?
ps. Ambula ergo cito. Sy. imo ociose uolo. ps. hæc ea ẽ occasio,
Dũ ille dormit, uolo ut prior tu occupes adire. Sy. quid ꝑpas?
Placide, ne time, ita ille faxit iuppiter ut ille palam ibi
Dentiat quisquis ille est, qui adest a milite, ut nunq̃ ædepol
Erit ille potior harpax, q̃ ego, habe modo animum bonum.
Pulchre hanc ego explicatam tibi rem dabo, sic ego illũ dolis
Atq; mendaciis dabo in timorem militarem aduenam,
Ipse sese ut neget eum esse, qui siet, meq; ut esse autumet,
Qui ipsus est. ps. q pt? Sy. occidis me, cũ istuc rogitas. ps. o ho
Lepidũ, te quoq; etiam dolis, atq; etiã mẽdaciis (minem
Iuppiter mihi seruet. Sy. imo mihi sed uide an ornatus hic
Me satis cõdecet? ps. optume habet. Sy. esto. ps. tantũ tibi bõi
Di immortales duint, quantum tibi optes, nam si ego
Exoptem quantum dignus, tantum dent, minus nihilo est.
Neq; unq̃ ego hoc homine quenq̃ uidi magis malum,
Et maleficum. Sy. tum id mihi? ps. taceo, sed ego quæ tibi
Dona dabo, & faciam si quidem hanc rem accurassis sobrie?
Sy. Poti ut taceas? memoré imemoré facit, q monet qđ memor
Meminit, teneo, omnia in pectore condita sunt, meditati

.i. auferret mulierẽ eaq; me priuaret. ¶ Quicquã credat. i. ne fidei ei⁹ cõmittat aliquid.

¶ FERuent: hñt antiq codi. & ñ feruũt: ut Pius legit. ¶ Tu q me⁹ es: iã edico tibi: ita hñt codi. antiq: & sic magis sniæ cohęret: q̃ me⁹ es a me: ut cõmetatur Pius. ¶ Cõcoxit: ex antiqs codi. & metri necessitate: ñ recoxit: ut Pius legit cõtra legẽ carminis. ¶ Rursus metri necessitate: ñ rursum: ut Pius legit. ¶ Mihi ex codi. antiquis: non nimis: contra sententiæ concinnitatem.

VGOLETVS ET GRAPA.

SI unq̃. interim simul cõuenerãt pseudolus: & simia sicophãta: collocutiq; sunt: quo pacto lenonẽ doł agãt: lætatur ergo pseudolus: nactum ẽẽ hoiem ad fallẽdũ aptũ: s; dũ loqtur ille e cõspectu se paulũ surripuit. ¶ At hoc uolo monere. Loqtur pseudolus. ¶ Stratiotic⁹. Militaris: quo hitu erat idut⁹: ut famulũ militis mẽtirẽ. ¶ Cluear. sim. ¶ Dum ille dormit. s. harpax militis seru⁹: q supra in ꝓximã tabernã diuerterat. ¶ Qui adest a milite. i. a milite missus ẽ. ¶ Mihi obtrudere ñ potes palpũ. Vt mihi. s. blãdiri & adulari sinã: palpũ. n. blãdimẽtũ & adulationẽ itelligim⁹: nã palpari blãdiri: & palpatores adulatores. ¶ Hiscũt. Apiunt. Lenonẽ euomũt. Quia tunc foras exibat. ¶ Cãcer solet. Cui⁹ natura ẽ in trãsuersũ ire: ac retrocedere. ꝓpea cancrũ cæleste signũ dicũt astronomi: qa in eo exñte sole: retrocedit sol: & se cõuertit ad inferius hemisperium.

SARACENVS.

palpu; qđ sit

SI unq̃ queq̃. Pseudolus simiam sycophãtã in dolos istruit: ut ballione; adeat: ipsũq; phænicio circũuẽiat. ¶ Malus cũ malo. ego cũ simia nõ satis mihi caui. ¶ Verbereã statua;. i. dignã uerberib⁹: qppe q̃ ita me illuserit. ¶ Vt magnifice ifert sese. magnifico accedit apatu. ¶ Stratiotic⁹ hõ. i. q effect⁹ sim iã militaris: q serui militis uices gero. ¶ Cluear censear. ¶ Volo qđ occeptũst agi. qđ negociũ icepim⁹ ꝓseq. ¶ Dũ ille dormit. Donec hapax cacula i diuersorio qescit. ¶ Qui põt: quo pacto: qđ polliceris fieri pt. ¶ Satis cõdecet. i. an satis militaris uideať. ¶ Tun id mihi: subsanãdo hoc ꝓnũciandũ ẽ: ut uult⁹ sẽsũ adiuuet. ¶ Meditati sunt doli docte. Passiue meditati sũt: q̃. n. nũc deponẽtia uerba olim oia fuere cõia. ¶ Istuc aliis dare cõdidici. Blãdimẽta inqt ista tua tibi teneas: aliis ipse obiicere soleo. ¶ Obtrudere nõ potes palpum. obiicere mihi non potes adulatiõem: palpare est uerbis: manuq; mulcere quempiam: ac etiam muneribus. Iuue. Quem munere palpat: carus. Inde palpo palponis.

VALLA.

Palpaŕ qđ sit.

Persius. Ius habet ille sui palpo: quem ducit hiantem: cretata ambitio: & palpum palpi blandimentum: ut hic. ¶ Pulpamentis: idest e carne condimentis: quod dentibus pulsetur pulpa dicta. ¶ Aedes hiscunt. diducuntur: aperiuntur. Hiscere & enim ab hio hias: & iteratiuum ito itas: idest rictum diduco: unde & hiscere loqui modo aliquid. Iuue. Si quid tentaueris unq̃: hiscere. ¶ Nõ prouersus: idest recta uia aduersus lenonẽ: sed transuersus it. ¶ Quasi cancer solet, ut solitus est cancer incedere.

VGOLETUS ET GRAPA. ¶ VERbereã statuã: hoĩem nihili occalosum: dignũ uerberibus: & flagris: ut mastigia. Et hinc hñr Grapaldi q̃da; quasi scholia rogatu ipressoris tumultuarie inter formandũ adscripta: omissis q̃ntũ fieri potuit: q̃ in cõmentariis hẽbant. Cluear: nominer: sim: cluet inq̃t Nonius nominat ex ueteribus: cluo pugno: uñ cluacina uenus. ¶ Stratioticus. stratiotis miles. unde Stratioticos passim lancearios

Sũt doli docte. ps. pb' ẽ hõ. sy. neq; is est pb', neq; nego.
Ps. At tu uide ne titubes. Si. potiꝰ ut taceas? Ps. ita me di ament,
Sy. Ita ñ faciet, mera iã mendacia fũdis. Ps. ut ego ob tuam
Simia perfidiam te amo, te metuo, te magnifacio.
Sy. Ego istuc aliis dare condidici, mihi obtrudere nõ potes
Palpũ. ps. ut ego te hodie accipiã lepidẽ, ubi effeceris hoc op'.
Sy. Ha ha he. ps. lepido uictu, unguentis, uino, & inter pocula pulpamentis
Ibidem aderit mulier lepida, sauia super sauia
Quæ det. Sy. lepide accipis me. ps. imo si efficis, tũ faxo magis
Dicas. sy. nisi effecero, cruciatu me accipito carnufex.
Sed propera mihi monstrare ubi sit lenonis ædium
Ostiũ. ps. tertiũ hoc ẽ. sy. tace ædes hiscũt. ps. credo aio male
Aedibꝰ. sy. qd iã? ps. qa ædepol ipsũ lenonẽ euomũt.
sy. illicine est? ps. illic ẽ. sy, mala merx est. ps. illuc sis uide
Non prorsus, uerum ex transuerso cedit, quasi cancer solet.

q̃stres uocant: Stratinꝰ militaris Iouis cognomẽ in ponto circa Heracleã: est & stratiotis herba militaris dc̃a in colib' nascẽs: strategꝰ dux exercitus. ¶ Dentiat: dẽtes emittat: ut supra in milite: Dẽtiant: dẽtes emittere icipiãt: uñ dentitio: & dentiẽtes puelli Pli. & aliis. ¶ Harpax: q rapit: græci harpaze in nñi rape dicunt: uñ harpagones harpyię & Plau. ipsi sępe harpagatꝰ harpagauit: raptus & rapuit: Duint dederit: ut in captiuis. Duis duas hẽ sigñatiões: nã & p dir ponebãt: & p dederis: Fest. ¶ Palpũ: adulationẽ blandimentũ: ut Palpo adulator: in mercatore. Palpari inq̃t festus ẽ adulari: Palpare manu mulcere. ¶ Hiscũt: hiscere hiare est patere: Statius: uulnus hiat: hiscere loqui Acio: ut scribit Nonius: plus est autem hiscere q̃ hiare: ut sentit Diomedes ueteres hietare dixerunt: Laberius hietantur fores inquit pro eo: quod est hietant: id est patent. ¶ Prorsus ex codici. antiquis. Ex transuerso ex codicibus antiquis.

Harpax q dicatur

Hiscere q̃d sit

SARACENVS. MInus malum: Leno subsecutus coquum fuerat obseruaturꝰ ne qd domo surriperet: nunc domo exit: & i paratos icidit. ¶ Harpagauit. Surripuit. ¶ Cyathum. Poculum unde fit uerbu; cyathissare: idest uina poculo mistrare. ¶ Quotum has ędis legendu; arbitror quotas: has ædis dicit enim se rectissime uicũ tenere: sed quæ sit lenonis domus ignorare: uel sit tertia uel quarta: de angiportu satis dictum est in superioribus. ¶ S; eccum Certe dormitare uisi sunt: qui totiens Plau. emendandum susceperunt: & notiora præterierunt: loquitur hic sine controuersia simia: & rursus ad me adit loquitur ballio.

VALLA. MInus malum. Pseudolus in insidiis obseruat: quid agat simia cum ballione: simia quasi ignarus ballionem addit: quo facilius ipsum perducat in insidias. ¶ Nihil ẽt: dũ harpagauit. Du; syballica adiectio ẽ: ut nũ. tã. n. ueteres ẽt dũ ẽt nũ dixere. In freq̃ntiori tñ usu ẽt nũ: pſertim citra Cice. ętatẽ: iunioribusq;. Semel Vir. q̃tum memineri usus Celsus. Pli. & nõnulli alii freq̃ntius: harpagauit rapuit.

Ballio. pseudolus. sycophanta.

MInus hunc malum hominem esse opinor, q̃ esse censebam coquom.
Nam nihil etiam dũ harpagauit præter cyathũ, & cantharum.
ps. Heus tu nũc occasio est, & tempus. sy. tecum sentio.
ps. Ingredere in uiam dolis, & ego, hic in insidiis ero.
sy. Habui numeꝝ sedulo, hoc est sextum a porta proxumum
Angiportum, in id angiportum me deuorti iusserat.
Quotas ædeis dixerit, id ego admodum incerto scio.
ba. Quis hic hõ chlamydatuſt, aut uñ est, aut quẽ quæritat?
Peregrina facies uidetur hominis, atq; ignobilis.
sy. Sed eccum certo qui faciet mihi, quod quæro, certius.
ba. Ad me adit recta, uñ ego hoĩem hũc ẽẽ dicam gentium?
sy. Heus tu qui cum hirquina stas barba, responde q̃d rogo.
ba. Eho an nõ prius salutas? sy. nulla est salus mihi dataria.
ba. Nam pol hic tãtũdẽ accipies. ps. iã inde a pricipio pb'.
sy. Ecquem in angiporto hoc hominem tu nouisti, te rogo?

¶ Proximã angiportum. Vbi uię non sit exitus. ¶ Me deuortit iusserat. quasi sit a milite: ita loquitur. ¶ Quotas has ędis: idest num primam secundãue domum mihi incertum est. ¶ Ignobilis. abiecta: incognita. ¶ Adit recta: subaudi uia. ¶ Salus dataria: quam tibi uelim dare. ¶ Tantumdem accipies: quia ne tu quidem a me salutabere.

VGOLETUS ET GRAPA. ¶ ANgiportus iter cõpediariũ in oppido Fest. auctor: q̃si ãgustus portus. i. aditus i portũ. M. Varro sũdulæ a fundo: q exitũ ñ hẽnt: ac puiũ non ẽ: angiportũ: & id ãgustũ ab angẽdo & portu. ¶ Quotas scribendũ est: ut sit ordis nomẽ: ñ quoq; ut corrigit Pius: nullo cũ recto sensu: neq; quotas has: ut legẽdũ putat Sar. qa abundaret uersus. ¶ Hirquina barba: barbitio: hirquino denso: & crasso: qualẽ hircorum esse solet. ¶ Dataria: q̃ uicissim detur: ut datatim i uicem dando Plauto ipsi in curgulione: uel datariam dixit salutem: quę daretur: non diceretur.

Angiportꝰ quid sit.

Dataria q.

¶ Pauci

Ba. Ego met me. Sy. pauci istuc faciunt hoies, qđ tu pdicas.
Nam in foro uix decumus quisq; est, qui ipsus sese nouerit.
Ps. Saluos sũ, iá philosophat'. Sy. hoiem ego hic q̃ro malũ
Legirupá, impiũ, periurum, atq; improbum. Ba. me q̃ritat.
Nam illa sunt cognomenta mihi, nomé si memoret modo,
Quod est ei homini nomen? Sy. leno Ballico. Ba. sum ego,
Ipse ego sũ adolescens, qué tu quæritas. Sy. tu ne es Ballio?
Ba. Ego enimuero is sum. Sy. ut uestitus est perfossor parietum.
ba. Credo in tenebris, conspicatus si sis me, abstineas manum?
Sy. Herus me tibi salutem multam uoluit dicere.
Hanc epistolam accipe a me, hanc me tibi iussit dare.
Ba. Quis is homost qui iussit? Ps. perii, nunc homo in medio luto est.
Nomen nescit, hæret hæc res. Ba. quem hanc misisse ad me autumas?
Sy. Nosce imaginem, tute eius nomen memorato mihi,
Vt sciam ballionem te esse ipsum. Ba. cedo mihi epistolá.
Sy. Accipe & cognosce signum. Ba. oho Polymachæro placides.
Purus, putus est ipsus, noui, heus Polymachæro placides.
Sy. Placides est, scio iam tibi me recte dedisse epistolam.
Postq̃ Polymachæro placidæ elocutus nomen es.
Ba. Sed quid agit is? Sy. quod homo ædepol fortis, ac bellator probus.
Sed propera hanc pellegere quæso epistolam, ita negocium est,
Atq; accipere argentum actutum, mulieremq; emittere.
Nã necessest hodie Sicyoni me esse, aut cras morté exeq,
Ita herus meus est imperiosus. ba. noui, notis prædicas.
Sy. Propera pellegere epistolam ergo? ba. id ago si taceas modo miles lenoni ballioni
Conscriptam mittit Polymachæro placides imaginem
Obsignatam, quæ inter nos duo olim conuenit, & symbolũ.
Sy. Symbolum est in eplá. ba. uideo, & cognosco symbolũ,
Sed in epistola nullam salutem mittere scriptam solet?
sy. Ita militaris disciplina est ballio.
Manu salutem mittunt beneuolentibus.
Eadem malam rem mittunt maleuolentibus.
Sed ut occœpisti, perge opera experirier,
Quid epistola ista narret. ba. ausculta modo.
Harpax calator meus est, ad te qui uenit.
Tu ne is es Harpax? sy. ego sum, atq; ipse harpax quidem.
ba. Qui epistolá istam fert, ab eo argentum accipies.
Cum eo simul mulierem abs te mitti uolo.
Salutem scriptam dignum est dignis mittere.
Te si arbitrarem dignum, misissem tibi.
sy. Quid nunc? ba. argentum des, abducas mulierem.
sy. Vter remoratur? ba. quin sequere ergo intro. sy. sequor.

SARACENVS.

¶PAVci istuc faciunt: inter iocos seria imiscet. Plaut. nã hoc ex penitissimo philosophię pectore deprõptu; est: difficillimũ. n. est se ipsum nosse: cognitio hæc est oium difficillima: unũ illud est a sapiente thalete dictũ: sapienter forte cu; interrogaret: quid eēt difficillimũ: te ipsum nosce inquit. ¶ Hanc epłam. Quam supra pseudolus p dolum surripuerat a militis nuncio faciens ballionis atriensem. ¶ Purus putus: Ironice dictum. ¶ Notis: Idest his: q norunt: nã & q noscit notus dicit. ¶ Miles lenoni: Incipit epła. Expedier. Pro expedirier. ¶ Calator. Nuncius: calo enim a gręcis: a nostris uoco.

Difficile se ipsum cognoscere.

VALLA.

¶PAVci istuc faciũt hoies. subaudi: ut se cognoscãt. Ex oraculo. n. est cognosce te ipsu;. Iuue. e cœlo descẽdit. γνῶθι σεαυτόν. Platonis īterps in prio de legibus inqt. Quida; aiunt hoc pceptum Chilonis philosophi. alii autem labiis eunuchi iuuenis. Alii autem aiunt: q interrogante chilone apollinẽ: quid esset optimum: pythia rñderit: cognoscete ips;: qđ ipse quoq; Plato cõfirmat. ¶ Saluus su; philosophat. prouerbialr ab eo: q saluus sũ: saltat senex dicebat: ut in captiuis: dictũ est. ¶ Perfossor parietũ: qui ad furandũ paratus fodit parietes. ¶ Purus putus: putũ purgatum dixerunt ueteres: ut adhuc apud iuriscõsultos aurũ putilatum. Et alphenus iuriscõsultus: ut ẽ apud Aulũ gellium inqt: purũ putum ualde purũ: sicut nouũ nouitium: & ppium ppitium: augere atq; intẽdere uolẽtes noui: atq; pprii significationẽ. Non pbat Aul. Gellius simili tudinẽ. nouitiũ. n. dicit non magis nouũ: itaq; a putando putũ dici putat. i. nõ necessaria auferẽdo: & excidendo: relinqndoq;: q sit sine uitio: & pinde i carthaginẽ: si fœdere argentũ putum est dictũ: quasi exputatum: excoctũq;: oiq; aliena materia carẽs: emaculatũ: & candefactũ. ¶ Harpax callator. harpax propriũ: callator appellatiuũ ab eo: q calo. i. uoco di cũt græci. Latini calatorẽ nũtiũ: que; aliquo mittãt negocii obeũdi cã: uel uocãdi cã dixere. ¶ Vter remorat. Nũ ego te i exhibẽda pecũia: an tu me i tradẽda mlier.

puerbium antiquum

Callator q̃ dicatur

VGOLETVS ET GRAPA.

¶DECVmus: decimus: uñ decumani fluctus: decumana oua. Ego addendum ex codi. antiqs. ¶ Perfossor. Vecticularia uita Festo dr eorũ: q uectibus parietes pfodiũt alienos furãdi grã: Cato uecticulariã uitã uiuere repẽte: largiter hẽre repẽte nihil. ¶ Putus. p puro dicebat antiqs: festus auctor: & M. Varro: Vñ putatę arbores decisis ipedimentis puræ. Aurũ putum: expurgatu;: ratio putata: pura: facta. Aul. Gellius: Putum inquit argentum exputatum: excoctumq;: omniq; aliena materia carens omnibusq; ex eo uitiis detractis emaculatum: & cande factũ. ¶ Sicyoni: pelepõnesi ciuitas ẽ Sycyõ: officinarũ oium metallorũ pfia: teste

put?

Pli. a qua Sicyonii calcei:q̄ Sicyonia paꝶ uiriles:& delicatoꝶ:quos dicebat Socrates habiles q̄de:aptoſq; ubriq; ꝑ
Symboluꝫ — di:ueꝶ socrati nō conuenire. Symbolū. Signū de symbolis supra. Satis aūt cōstat anulū a priscis latinis angulū
græcis dactilō ab utriſq; postea symbolū appellatū:habet & cōdaliū ipsi plauto:& cōdulū festo:Symbola in re mi
Calator. — litari signa:q̄ dux dat militib⁹:symbola colactiōes:Calator:calatores dicebant serui a καλεῖν:q̄d est uocare:q̄a sēꝑ
ꝑ uocari posset ob necessitatē seruitutis:festus:Calonū uero ꝓprietas inq̄t Nonius hæc hētur:q̄ ligna militib⁹ submi
nistrēt κᾶλα.n.grçce ligna dn̄r:ut Homerus. Arbitrarē. Arbitrabūt Plauto ipsi in stico ꝑbiores uero arbitrabunt̄
ꝑbis narraueris.

SARACENVS — Eiorē ego hoiēꝫ.Hucusq; ex occulto obseruauit pseudolus simiā lenonti insidias dan tē. Cōparē. Sociū:& coæq̄lē meum:nā sicut pseudolus:q falsus seruus iterp̄tat:syrum se eē simulauerat ballionis seruū:sic sycophāta:simia se harpagā finxerat militis nuncium: iō ambo falsi cōpares:quo uerbo usus est Hora. in lib. carminū:& munia cōparis. Colligatis uasis:translatio a militibus q cum e loco abeunt colligūt uasa:oēmq; suppellectilē. uasis hoc loco ꝑ spiritibus cū corde manentibus. Victor sum. Deinde uidit simiam cum muliere exeuntem.

VALLA. — Eiorē ego hominem. pseudolus secum metuit:ne simia q̄q̄ cautissimus aliquo allucinet̄ mō:uel aduersū se conuertat. Metuo:& formido male:Metuo ne q̄d erret:formido ne q̄d mali aduersum me agat. In re scd̄a. ubi res uertit bn̄. Mihi obuertat cornua. Aduersum me se cōuertat. Si occasionē cœperit. si opportunitatē habeat. Hunc cōpareꝫ metuo meum. i. simiaꝫ:qui est mihi par in astu. Nimiū tarde egredit̄. Hoc solent auide expectātes:ut oia tarda uideant̄. Colligatis uasis:a militibus sūpta translatio:q mouētes exercitū uasa dn̄r colligar̄. Cor ergo inq̄t meū expectat:ut expeditus sū: si n̄ ducat mulierē:ut e corpore effugiat.

SARACENVS. — E plora. Solat̄ mulierē tanq̄ ad amatorē post pauxillū uenturā. Desedisti. Quasi deses fuisti. Retūsust:Pro retunsū est: nā dicimus aciē ferri retunsā cū saxo:ut alicui rei duriori repcutit̄. Occasionē reperisti:Scilꝫ remorandi:& in insidias hostiū deueniēdi. Gradib⁹ militariis. Vegetius militari gradu uigiti milia passuū:horis q̄nq;:dūtaxat ęstiuis cōficiēda sunt pleno aūt gradu:q citatior ē totidē horis. xxiiii. millia peragenda sūt quicquid addideris:iam cursus est:cuius spacium non diffinitur.

Grad⁹ militaris q̄ dicatur

Pseudolus.

Peiorem ego hominem, magiſq; uersute malum
Nunq̄ ædepol quenq̄ uidi, q̄ hic est Simia.
Nimiſq; ego illū hoiem metuo & formido male,
Ne malus item erga me sit, ut erga illum fuit,
Ne in re secunda nunc mihi obuortat cornua
Si occasionem cæperit, nam cautio est
Qui sit malus, atq; ædepol equidem nolo.
Nam illi bene uolo, nunc in metu sum maxumo
Triplici modo, primum omnium iam hunc comparem
Metuo meum, ne deserat me, atq; ad hosteis transeat,
Metuo autem ne redeat herus etiam dum a foro,
Ne capta præda capti prædones fiant.
Quom hoc metuo, metuo, ne illic huc Harpax ueniat,
Prius hinc q̄ hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle nimium, tarde egrediuntur foras.
Cor colligatis uasis expectat meum,
Si non educat mulierem secum simul,
Vt exulatum ex pectore fugiat meo.
Victor sum, uici cautos custodes meos.

Sycophanta. Pseudolus.

Ne plora, nescis ut res sit Phœnicium,
Verum haud multo post faxo scibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum uirum
Macedoniensem, qui lenonem flentem facit.
Quoiam te uis esse maxume ad eum duco te.
Callidorum haud multo post faxo amplexabere.
Ps. Quid tu intus quæso desedisti? quandiu
Mihi cor retunsust oppugnando pectore.
Sy. Occasionem repperisti uerbero,
Vbi perconteris me insidiis hostilibus?
Quin hinc metimur gradibus militariis.
Ps. Atq; ædepol, q̄q̄ neq̄ homo es, recte mones.

VALLA. — E plora nescis:ut res sit phenitiū. Simia secū abducēs mulierē se ad militē abduci existimantē consolat̄. tarditatiſq; ab pseudolo arguit̄. Cuiā te esse uis. i. cuius cupis esse nēpe callidiori. Quæso desedisti. i. deses fuisti. Cor retusust oppugnādo pectore. Acies ferri alicui⁹ duræ alicui materiæ īpacta retūdit̄. Ita ergo & mucro cordis i pect⁹ subsultās retusus inq̄t ē. Hic metimur. i. abim⁹:acceleram⁹:quo gressū milites utunt̄:sed dixit gradibus militariis:Ergo nō mō militaris:& militare:sꝫ & militarius militaria. militariū.

VGOLETVS ET GRAPA. — VERsute uersuti:quoꝶ mētes ad malitiā uertūt: festus. Versutia:pītia:& calliditas hois:uersutiloq̄x Ciceroni: Versutos inq̄t Nonius non solū ad malitiā callidos:ueꝶ ēt peritos itelligi uoluit Plaut⁹ in asinaria:Nec magis uersutū:nec quo caueas ægrius. Cōligatis uasis:ut alio ituri solēt:colligere uasa:& uasis collectis:militū est cū abire uolūt:id ex Liuio & aliis historiographis satis liq̄t. Dentat⁹:qui dentes hꝫ:qui remordere p̄t:quiq; est magnis dentibus:ut aurit⁹ magnis aurib⁹:contra edētatus:edētulus. At Pli. quosdam inq̄t:& cū dentibus nasci: sic. M. Curius q ob id dentatus cognominat⁹ est. Macedoniēsis. Incola macedoniç:& inibi negociator:nō aūt macedo macedoni usue:nat⁹:& alitus in macedonia. Desedisti:ociosus morā traxisti:Militariis gradib⁹ citatis: Vegeti⁹:primis ergo meditationū auspiciis tyrōes militarē edocēdi sūt gradū:& mox:ut exercitio ābulare celerit̄ & ęqualiter discant.

Versut⁹ q̄ dicantur.

Dentat⁹ q̄ dicatur

Abs

Ballio Leno.

BAbæ nunc demum mihi animus in tuto eſt loco,
Poſtq̄ iſte hinc abiit,atq; abduxit mulierem.
Lubet nunc uenire Pſeudolum ſcelerum caput,
Et abducere a me mulierem fallaciis,
Conceptis hercle uerbis,ſatis certo ſcio
Ego perierare mauellem me milies,
Quam mihi illum uerba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem,ſi conuenero
Verum in piſtrinum credo,ut conuenit,fore.
Nunc ego Simonem mihi obuiam uenire uelim,
Vt mea lætitia lætus promiſcua ſiet.

Simo ſenex. Ballio Leno.

VIſo quid rerum meus Vlyſſes egerit.
Iam ne habeat ſignum ex arce ballionia.
Ba.O fortunate cedo fortunatam manum
Simo.Si.qd eſt?Ba.iam.Si.qdiam?Ba.nihil eſt,qđ metuas.
Si.Quid eſt?uenit ne hō ad te?Ba.nō.Si.qd igitur boni eſt?
Ba.Minæ uiginti ſanæ,ac ſaluæ ſunt tibi
Hodie,quas abs te inde eſt inſtipulatus Pſeudolus.
Si.Velim quidem hercle.Ba.roga me uiginti minas,
Si illic hodie illa ſit potitus muliere,
Siue eam tuo gnato hodie,ut promiſit,dabit.
Rogato obſecro hercle,geſtio promittere.
Omnibus modis tibi eſſe rem ut ſaluam ſcias,
Atq; etiam habeto mulierem dono tibi.
Si.Nullum periculum eſt,quod ſciam,ſtipularier
Vt concepiſti uerba,uiginti mnas dabin?
Ba.Dabuntur.Si hoc quidem igitur actuſt haud male,
Sed conueniſtin hominem tu?Ba.imo ambos ſimul.
Si.Quid ait?quid narrat?quæſo quid dicit tibi?
Ba.Nugas theatri,uerba quæ in comœdiis
Solent lenoni dici,quæ pueri ſciunt.
Malum,& ſceleſtum,& periurum aiebat eſſe me.
Si.pol haud mentitus eſt.Ba.ego haud iratus fui.
Nam quanti refert ei nec recte dicere,
Qui recti nihil faciat,quiq; inficias non eat?
Si.Quid eſt,qui non metuas ab eo?id audire expecto.
Ba.Quia nunq̄ a me abducet mulierem iam,nec poſt.
Meminiſtin obſecro tibi me dudum dicere
Eam ueniſſe militi macedonico?
Si.Memini.Ba.hem illius ſeruos huc ad me argētum attulit,
Et obſignatum ſymbolum.Si.quid poſtea?
Ba.Qui inter me atq; illum militem conuenerat.
Is ſecum abduxit mulierem,haud multo prius.
Si.Bonan fide iſtuc dicis?Ba.unde ea ſit mihi?
Si.Vide modo ne illic ſit contechnatus quippiam.
Ba.Epiſtola,atq; imago me certum facit.
Quin illam quidem iā in Sicyonem ex urbe abduxit modo.
Si.Bene hercle factum,quid ego ceſſo Pſeudolum

BAbæ: Lętatur leno propter abductam ab ſe mulierem: & receptam pecuniam. ¶ Promiſcua: Vel mixta: uel incerta:& inopinata. SARACENVS.

BAbæ nunc demum.ballio ſe ad militem exiſtimans miſiſſe mulierem:& uitaſſe pſeudoli inſidias: ſibi congratulatur.¶ Fallaciis conceptis. dolis:quos animo conceperit. Aut ordo eſt uerborum:conceptis hercle uerbis u: aduerſum me uerba concepit. ¶ Lætitia lætus promiſcua:ideſt tā ipſius q̄ mea. VALLA.

VIſo quid rerum. Cupit ſcire ſimō: quid egerit pſeudolus in lenonem: qui tandem illi ſit obuius uana læticia geſtiens. ¶ Signum ex arce ballionia: Alluſio eſt ad ballionis nomen:ideſt:an ipſum fefellerit:& propterea & expugnauerit:& dolis deuicerit. ¶ Venitne homo:Scilicet pſeudolus. ¶ Minæ ſaluę. Nam promiſerat ſimō pſeudolo:ſe daturum illi uiginti minas:ſi muliere lenonem falleret:& per fallaciam eam abduceret:cuius rei iam monuerat ſimo ballionem. ¶ Inſtipulatus. Per interrogationem ſtipulatus:nam ſupra fieri ſtipulationem diximus per interrogationem:utpote: promittis mihi te daturum uiginti minas:& ille reſpondebat:promitto:alioquin ſtipulatio rata non erat:ideo dicit roga me uiginti minas:quas ſe daturum leno promittit:ſi pſeudolus unq̄ fiat uoti compos. ¶ Ambo ſimul.ſ.pſeudolum: & callidorum. ¶ Contechnatus. ¶ Machinatus: techna enim dolus:ars:fallacia. SARACENVS

VIſo quid rerum meus ulyſſes ballio factus obuius ſimoni lætatur. quaſi ſe dolis pſeudoli ſubtraxerit. Simo quoq; ibi explicari uult:qua id fiducia dicat. ¶ Meus ulyſſes egerit:ideſt ſeruus meus pſeudolus:quem ulyſſi cōferendum dolis puto:ideoq; eum ulyſſem uocat. ¶ Habeat ſignum ex arce ballionia. Nam ulyſſes dolis troiæ arcem ingreſſus:occiſis cuſtodibus ſuſtulit palladium.nā ſignum ſtatuā quoq; dicimus. Hor. Centum potiore ſignis munere donat. Vlyſſi ergo pſeudolum conferens ait:Viſo ex domo ballionis: ideſt quod dicit ex arce ballionia. Habeat phœnicium id ſignū uocat. Inſtipulatus pſeudolus:ideſt per ſtipulationem: nempe per interrogationē promittendo:tu pſeudolo promiſiſti. Eſt etiam alia ſtipulationis ſpecies: quæ dicitur mortis cauſa ſtipulatio:quę ut antiſtius labeo ait:ita fit:ut morte promiſſoris confirmetur. Aut ut quidam dixerunt:cuius ſtipulatiōis mors fuit VALLA.

Signum qd ſit

causa. Rogato obsecro hercle. Vult enim legitimam esse stipulationem: & quia carere ambiguitate putat: quod cogitarit: ideo confidenter stipulatur. Habeto mulierem: subaudi phœnicium. Vt concepisti uerba: ut tu protulisti. Viginti minas dabin? hæc stipulationis interrogatio. Dabuntur promisso nil ergo deest stipulationi: quia intercessit nihil medium interrogationi: & promissioni. Nugas theatri. nugas: quę in theatris solent actitari. Nam quãti refert. Ac si dicat: nihil maledicere. qui malefacere non quęat. Ei uenisse: uenditam esse. Sit contechnatus quippiam. Ne inquit fabricarit aliquid pseudolus. diximus enim technas artes nominari a græcis omnes: sed a latinis malas: unde uerbum contechnor fecit. Det nomen ad molariam coloniam: idest pistor appelletur: ut in pistrinum mittatur: ut ibi in molẽdi labore sit perpetuo coloniam dicit locum: qui colitur. Non ædepol scio. propter illud interpositum ædepol. Iunctum est non cum scio: propterea quod si Ciceroni tradenti in oratore: non scio latinum: non est: pro quo nescio dicimus.

Facere, ut det nomen ad molariam coloniam,
Sed quis hic homo est chlamydatus? Ba. non ædepol scio.
Nisi ut obseruemus hic quo eat, aut quam rem gerat.

Techma qd sit

VGOLEATVS ET GRAPA.

DARE uerba: imponere: decipere: Terentius: at at inquit: data hercle uerba mihi sunt. ubi Donatus fraus facta interpretatur. Pistrinum: in quo pinsebant farra: quod qui exercebant pistores appellati: Varro de uita patrum. Nec pistoris nomen erat. nisi eius: qui ruri far pinsebat. Farinifici pistores dicti: postea placuit: & pistores eos nominare: qui panem faciebant: in pistrinum Serui id molas manuarias trudebantur. Instipulatus per promissione Dabin: dabis ne? respondet Ballio: Dabuntur. Ecce Stipulatio est per rogationem & sponsionem uerbis conceptis: ut Iureconsultus ostendit: dixerat enim Simo: Stipularier: ut concepisti uerba: Stipulor autẽ tam actiue quam passiue dicitur: teste Prisciano. Inde restipulor. Instipulor ipsi Plauto uarroni aliisque: astipulator: Festus: & cum spõdetur pecunia quod stipulare dicitur: a stipe. Venisse uenditam fuisse. Veneo notissimum uerbum est. Vnde &: Iuxta illud: neque stipulæ leuius pondus est: quam rides Lenonia. Cõtechnatus: technis: artibus: dolis deceptus. Techna ars: fallacia. Teren. Parmenionis tam scio esse hanc technam quam me uiuenti τεχνη gręcis ars: & disciplina. Vnde operis Galleni τεχνη titulus est. Technitis artifex Techno pęgnion Ausonio artis ludus. Calotechnius bonus: Cacotechnius malus artifex. Texitechnos plinio. xxxiiii. artis labefactator: siue: ut alii Cacizotechnos artis suæ improbator.

SARACENVS.

MAlus & neque. Seruos omnes arguit harpax desidiæ & nõ præstitæ diligentiæ quasi quod ipse non somniculose heri sui mandata facere cõsueuerit: is in tabernam diuorterat: & lungum somnum dormierat: huius aduentu patefiunt pseudoli insidię. Diu nomen seruitutis ferunt: quia propter eorum desidiam nunquam liberi fiunt: sed perpetuo in seruitute perdurãt. Nobilis: Notus.

VALLA

MAlus: & neque est homo. Harpax uerus a milite nũtius ad ballionem uenit: ut quinque minas dinumeret: phœnicium que abducat: putat autem ballio primum a pseudolo subornatum: & pinde aliquandiu hominem irridet. At tandem uerum dinoscitur: & se a pseudolo interuersum dolet: & simo quoque illudit ballioni. Malus & neque est homo. hęc in pseudolum iactantur: qui cum litteras: & simbolum accepisset: se ut promisserat ex taberna nõ acciuerit. Luxuriantur: luxuriose uiuunt. Lustrant: in lupanaribus uitam agunt. Improbis se artibus teneant. sunt enim artium aliæ liberales: aliæ męchanicę. Rursus alię bonę: improbę alię: quę a gręcis cacotechnię alię meteotechnię: idest superuacuę artium imitationes: quę nihil boni: nihil mali habeant: sed uanum laborem: qualis fuit illius qui grana ciceris ex spacio distante missa in acum continue: & sine frustratione inferebat: quę cum spectasset alexander donasse eum dicitur eiusdem leguminis modio. quod quidem pręmium fuit illo opere dignissimum. Improbas ergo artes dicit: quę ad hominum sunt excogitatę perniciem. His nunquam nobilis fui: apud hos semper incognitus. Mansi: expectaui: si acciret modo. Vt hoc pultem. subaudi hostium.

Artes multiplices

Harpax. Simo. Ballio.

MAlus & neque hõ est, qui nihili iperiũ sui heri seruos facit,
Nihili est autem, suũ qui officiũ facere est imemor,
Nisi adeo monitus, nam qui liberos esse illico
Se arbitrantur, ex conspectu heri sui si se abdiderunt,
Luxuriantur, lustrantur, comedunt, quod habent nomen diu
Ii seruitutis ferunt, nec boni ingenii quicquam in his inest,
Nisi ut improbis sese artibus teneant, cum iis mihi
Nec locus, nec sermo conuenit, iis nunquam nobilis fui.
Ego, ut imperatum est, & si abest, hic adesse herum arbitror.
Nũc ego illũ metuo, quom hic nõ adest, nec cũ adsiet, metuã.
Ei rei operam dabo, nam in taberna usque adhuc, fineret syrus,
Quoi symbolum dedi, mansi. ut iusserat, leno ubi esset domi,
Me aiebat arcessere, uerum ubi is non uenit, nec uocat,
Venio huc ultro, ut sciam, quid rei fiet, ne illic homo
Me ludificetur, neque quicquam est melius, quam ut hoc ostium
Pultem, atque aliquem euocem hinc intus, leno argẽtũ hoc uolo
A me accipiat, atque emittat mulierem mecum simul.

DET nomen inter seruos pistrinarios: censeatur nomine: & re ipsa: ad opus faciendum: ut det pœnas: Coloniæ uero: quę sint docet Gellius: alię latinorum: alię romanorum ciuium fuerunt Bononia latinorum. Parma & Mutina Ro. ciuium: erant autem quędam quasi examina populorum deducta ad colendum locum: Futuri coloni nomina dabant: unde adscripti inquit Festus dicebantur: qui in colonias nomina dedissent: ut eẽnt coloni: In delectu quoque militum quilibet dabat nomen suum: quo dato scribebantur in albo militę siue in matriculis: ut dicit Vegetius. Luxuriantur in luxu sunt: unde luxantur antiquis a luxu: Festus. Lustrant: in lustris: ganeis lupanaribusque dies perdũt: lustra significãt lacunas lutosas: quę sunt in siluis aprorum cubilia: qua similitudine: ut tradit Festus hi: qui i locis abditis: & di dis: uetri: & desidiæ operã dãt dicũtur in lustris uitã agere: Lustrũ spatiũ quinquenale: & populi lustratio: Nobiles antiqui

antiq p noto dixerũt:ut Plau. Terẽ. Ci. alii. Tabernas nõ solũ uinarias: sed oẽs: q̃ sunt pp̃laris usus auctoritas rõana patefecit Noni. utcũq; a tabulis tabernæ appellatæ. Bñ ego ab hoc p̃dat9: si bono i bõa scęna ẽ mihi. Versus hic nõ ẽ i codi. ãtiqs: s; neq; fniç coheretia ascribi dẽt: ac plãe supfluit: q̃q̃ Pi. illũ cõmẽtari uisus sit: a se tñ nõ intellectu;.

Ba. Heus tu? Si. qd uis? Sa. hic bõ meust. Si. quidũ? Ba. qa p̃da
Scortũ q̃rit, hẽt argẽtũ, iã admordere hũc mihi (hæc mea est.
Lubet. Si. iã ne illum comesurus es? Ba. dum recens est,
Dum datur, dum calet, tum deuorari decet, nam boni uiri
Me pauperant, improbi alunt, augent rem meam mali,
Populi strenui mihi improbiores sunt. Si. malum quod dii
Tibi dabunt, ut scelestus. Ha. me hũc cõmoror cum has fores
Non ferio, ut sciam sit ne Ballio domi? ba. Venus mihi hæc
Bona dat, quom hos huc adiicit lucrifugas, dãni sui cupidos.
Qui se, suamq; ætatem bene curant, edunt, bibunt,
Scortantur, illi sunt alio ingenio, atq; tu, qui neq;
Tibi bene esse patere, & illis quibus est, inuides.
Ha. Heus ubi estis uos? ba. hic qdẽ ad me recta hẽt rectã uiã.
Ha. Heus ubi estis uos? ba. adolescens, quid istic debet tibi?
Ha. Ecqs hoc apit? ba. heus chlamydate, qd istic debetur tibi?
Ha. Aedium dominum lenonem ballionem quærito.
Ba. Quisquis es adolescens operam fac compendi quærere.
Ha. Quid iam? ba. qa tu ipsus coram præsens præsentẽ uides.
Ha. Tun is es? Si. chlamydate cauesis tibi a curio infortunio
Atq; in hunc intende digitum, hic leno est. ba. at hic ẽ uir p̃b9.
Sed tu non uir es, flagitare sæpe inclamare in foro
Cum libello nusquam est, nisi quod leno hic subuenit tibi,
Ha. Quin tu mecum fabulare. ba. fabulor, quid uis tibi,
Ha. Argentum accipias. ba. iam si dudum des, porrexi manũ.
Ha. Accipe hic sunt quinq; argenti lectæ numeratæ minæ.
Hoc tibi herus me iussit ferre Polymachæroplacides.
Quod deberet, atq; ut mecum mitteres phœniciũ. (cedõi9?
Ba. Tuus herus? Ha. ita dico. ba. miles? Ha. ita loquor. ba. ma
Ha, Admodũ in q̃. ba. te ad me misit polymachæroplacides?
Ha. uera mẽoras. ba. hoc argẽtũ ut mihi dares? ha. si tu qdẽ es
Leno ballio. ba. atq; ut a me mulierem abduceres? Ha. ita.
Ba. Phœnicium esse dixit? Ha. recte meministi. ba. mane,
Iam redeo ad te. Ha. at maturate propterea. nã propo, uides
Iam diei multum esse. ba. uideo, hunc aduocare etiam uolo.
Mane modo istic, iã reuortar ad te, quid nunc simo?
Quid agimus? manifesto hũc hoiem teneo, qui argẽtũ attulit.
Si. Quid iã? ba. an ne scis q̃ sit hæc res? Si. iuxta cũ ignarissuis,
Ba. Aedepol uerberonẽ hoiem Pseudolũ, ut docte dolũ
Cõmentust, tantũdem argenti quantum miles debuit,
Dedit huic, atq; hominem exornauit, mulierem qui arcesseret,
Pseudolus tuus allegauit hunc, quasi a macedonio
Milite eẽt. Si. habes ne argẽtũ ab hoie? ba. rogitas, qd uides?
Si. Heus memento ergo dimidium istinc mihi de p̃da dare.
Cõmune istuc esse oportet. ba. qd, malũ? id totũ tuum est.
Quã mox mihi opã das? Si. do eqdẽ nunc. ba. qd mihi es autor
Si. exploratorem hunc faciamus ludo suppositiitium. (Simo?
Ba. Donicum adeo ipsus sese ludos fieri senserit.

HIC hõ meust: Arbitrat̃ tã̃q hoie; subditiciũ: & ab pseudolo missum: ut mulierẽ abducat: quę p̃be se delusurũ putat. Prædatus: lucratus. Chlamydate. Loq̃t simo. A curio infortunio. Vel curio. i. curioso: & nimis affectato malo: uel curio dixit iocula riter. i. macro. nã in rudẽte dixit a crasso infortunio. Si dubiũ des: Legerẽ si dudũ des. Aedepol hoiem: Loquit̃ ballio. Donicũ: pro donec: & quousq;. Cubitare solit9 es in cunis puer. Taxat puer9 tã̃q obscenæ libedini obnoxiu;. simul alludens ad puer9 in cunis moratũ. Altero. s. die. Pernix. Velox. Surã. p̃tẽ tibiæ carnosam: econtrario cruri9. Cõueniebat ne in uaginã: rẽ obscenã: & turpẽ tangit p q̃dam honestã metaphorã subitelligens pro machera mẽbrũ uirile: pro uagina podicẽ: id qd Virg. in priapeis uidet̃ expressisse his uerbis: & qd nos culũ culeon ille uocat: culeon. i. uaginã: ita mẽbrũ uirile quasi telũ: uñ illud: hoc mihi si telũ desit: inermis ero. Quanti cõducta: Putabat chlamyde; mutuatã: & cõducticiam habet̃ tan̄q ab pseudolo subornatũ. Elebor9 qui dari solitus dicit̃ hoibus nõ sanã mẽtẽ habentibus: cuius uirtus est totũ corpus purgare: & cõplexioni bonę restituere: a latinis ueratrũ: q mẽtẽ uertat: & saniorẽ faciat: uñ Pers. nõ ẽ hic ilias acci ebria ueratro: elebori duę sunt spẽs albus: & niger: ut medici oẽs tradiderũt. Plini. quoq; & Aul. Gel. niger dat̃ ad purgãdũ iferiorẽ aluum: albus uero supiorẽ uomitione: sumebat̃ autẽ: ut purgato corpore melius carmina cõponerent: acriusq; puiderẽt: quę cõmentaban̄t: ut carneadẽ responsur9 zenonis libris factitasse ferunt: ad comitiale; quoq; morbu; dabatur: uñ Liuius drusus eo sumpto: morbo eodẽ liberatus est: humores noxios oẽs educit: & hois insaniam emẽdat. Quid mercedis petasus: p̃seqtur ironiã: ratus oĩa uestimenta: & calciamenta p̃cio conduxisse: ut aduena uideret̃. de petaso satis ẽ i amphitryone dictũ: nõ sunt eadẽ repetenda. Dño: Qui uestimenta locauit: & utenda mutuauit. Nẽpe qd fœmina sũma: sustinet: nũc tibi sunt. Sẽsus uerbor9 hor9 oĩno difficilis: sed fit difficilior ex errore interlocutor9. nõ eni sermo conuenit harpagi: sed ballioni: ut emendauimus: & est rñsum ad ea: quę harpax dixerat: sibi oĩa habet̃ suo empta peculio: morsu enim iocoso puerũ lacerat inqens: q hæc oĩa sibi sunt suo empta peculio: p̃pterea qd se pedicari sustineat: & patiat̃: & legendũ sustineat

SARACENVS.

Sura qd sit

Elebori p̃prietas

nent:harpax auté uicissim maledicto ballioné incessit:senes sese fricari ex antiquo uolunt. ¶ Ventriosus. Idem uentricosus:ut sardonius & sardõicus. arcadius:& arcadicus. ¶ Cẽturiata comitia: Aul. Ge. lib. xiiii. noctiũ atti. satis oñdit:quæ dicãt cẽturiata comitia quæ calata:quæ curiata:quæ ue tributa:nã sicuti curiata per lictoré calari: idest cõuocari solebãt:sic centuriata p corniciné:curiataq; comicia dici cum ex generibus oium suffragiũ ferat:cuȝ auté ex censu & ętate cẽturiata:quę in cãpo martio haberi: fieriq; solebant: ballio itaq; his uerbis oñdit:pseudolũ seruũ uniuersũ ppl'ȝ i suã pnicié aiasse.

Cẽturiata comitia q̃

¶ ADmordere hunc. i. auferre ab eo pecuniã. ¶ Cõmesurus es. Ait simo:si admordeas: nũqd es ẽt deuoraturus. ¶ Boni uiri me paupant. pauperem faciũt. ¶ Improbi alunt: qa bona sua ad me pferũt. ¶ Vt scelestus: q̃ntũ flagitiosus:ob hoc dixit. ¶ Malum. qd dii tibi dabũt. ¶ Lucri fugas. q lucrũ fugiunt: dũ sua dilapidant bona. ¶ Operã fac cõpendi q̃rere. fac in q̃rẽdo iqt ut opã tuã ad cõpendium ducas. i. corripias. ¶ Caue sis tibi a crasso ifortunio. caue si uis tibi ne malũ ifortuniũ te iuadat. ¶ Intẽde digitũ. solem9 digito mõstrare:aut nobilẽ uirtute:aut nobilẽ iprobitate. ergo itẽde digitũ:qa pessimus est. ¶ Flagitare. pro flagitaris. ¶ Inclamare. pro iclamaris. i. clamorẽ reprẽderis. ¶ Cũ libe. subaudi aduersũ te. ¶ Leno hic. Cũ hoc dicit se ostendit. ¶ Lectæ: de lecto argẽto. ¶ Nã ppero. i. res mea festina est. ¶ Iuxta cũ ignarissimis: taȝ scio q̃ qui nihil sit. ¶ Exploratoré hũc faciamus ludos. i. illudamus:qui uẽit ut exploret:num possit hr̃e mulierem. ¶ Suppositiciũ: sub aliena psona positũ. ¶ Adeo doni. eo usq; donec. ¶ Altero: subaudi die. ¶ Ad meridiẽ. ut sit dies:& dimidia: q̃uis pnix q̃tũcũq; uelox. ¶ Noctu in uigiliã. noctẽ. n. milites in q̃ttuor diuidebãt uigilias. i. q̃ter militũ uigilię mutabanẽ:ut sępe Cæs. oñdit in cõmẽtariis. ¶ Quãti cõduct. cõducticiã. n. clamydẽ putauit:qa suppositiciũ ip'ȝ ẽt cẽsuit. Quid meret machera. Quanti conductus est gladius. ¶ Elebor. hisce hoibus opus est. Hi iquit isaniũt:& pinde eleborus opus ẽ. Dicimus opus est hęc res:opus est hac re:& hanc rẽ:ut hic. ¶ Qui dormitis: idest qd ita loqmini: ut plane dormirẽ uideamini. ¶ Quæ fœmina sũma sustinẽt:hæc ipudica intelligenda sunt. ¶ Quãtulo argẽti te cõduxit pseudolus. qd dedit iqt pseudolus tibi:ut subornatus uenires. ¶ Nugis meditaẽ male. in re nugali iqt nescit meditari qd cõferat. ¶ Nisi mirũst: nisi mirũ sit. ut secus euenerit. ¶ Subniger: paululum

VALLA

Nox qũo partiebaẽ

Sequere, quid ais, nempe tu illius seruos es? Ha. planissume.
Ba. Quanti te emit? Ha. suarum in pugna uictoria uirium.
Nam ego eram domi imperator summus in patria mea.
Ba. An etiam ille unq̃ expugnauit carcerem patriam tuam?
Ha. Contumeliam si dices, audies. Ba. quid, tun hodie
Ex Sicyone huc peruenisti? Ha. alto adhuc meridie.
Ba. Strenue me hercule isti, q̃uis pernix hic est hõ, furam ubi
Aspicias, scias eum posse gerere crassas compedes.
Quid ais? tu ne etiam cubitare solitus es in cunis puer?
Ha. Scilicet. Ba. etiam ne facere solitus es puer?
Scin qd loquar? Ha. sani ne estis? Ba. quid hoc, quod te rogo!
Noctu in uigiliam quando ibat miles, tũ tu ibas simul?
Conueniebat ne in tuam uaginam machæra militis?
Ha. I in malam crucem. Ba. ire licebit tibi tamen hodie tẽpori.
Ha. Quin tu mulieré mihi emittis, aut reddis argẽtũ. Ba. mãe.
Ha. Quid maneã? Ba. clamydem hanc cõmemores quanti conductast? Ha. quid est?
Ba. qd meret machæra? Ha. hallebor hisce hoib' op' ẽ. ba. eho.
Ha. Mitte. Ba. qd mercedis petasus hodie domino demeret.
Ha. Quid dño? quid somniatis? mea equidem hæc habeo oia.
Meo peculio empta. Ba. hoc quod fœmina summa sustinet,
Vnde tibi? Ha. hi senes fricari sese ex antiquo uolunt.
Ba. Responde obsecro hercle hoc uero serio quod te rogo.
Quid meres? quantillo argenti te conduxit Pseudolus?
Ha. Qui istic pseudolust? Ba. præceptor tuus, q te hãc fallaciã
Docuit, ut fallaciis hinc a me mulierem abduceres.
Ha. Quem Pseudolum? quas tu mihi prædicas fallacias?
Quem ego hoiem nulli coloris noui. Ba. non tu istinc abis?
Nihil est hodie hic Sycophantiis quæstus, proin tu Pseudolo
Nunties, adduxisse alio prædam qui occurrit prior
Harpax. Ha. is qdem ædepol ego sum. Ba. imo ædepol eẽ uis.
Purus putus hic sycophanta est. ha. ego tibi argentum dedi,
Et dudum aduenienS extemplo symbolum seruo tuo,
Heri imagine obsignatam epistolam hic ante ostium.
Ba. Meo tu dedisti epistolam seruo? quoi seruo? ha. Syro.
Ba. Nũ cõfidit? sycophãta hic nequã est, nugis meditaẽ male.
Nam illam epistolam ipsus uerus harpax huc ad me attulit.
Ha. harpax ego uocor, ego seruos sum macedonis militis.
Ego nec sycophantiose qcq̃ ago, nec malefice.
Neq; istum Pseudolum mortalis qui sit, noui, neq; scio.
Si. Tu nisi mirust, leno plane perdidisti mulierem.
Ba. Aedepol næ istuc magis ac magis metuo, cũ uerba audio.
Si. Mihi quoq; ædepol iam dudum ille Syrus cor pfrigefacit,
Qui symbolum hoc accepit, mira sunt, ni Pseudolus est,
Eho tu qua facie fuit dudum, quoi dedisti symbolum?
Ha. Ruffus quidam uentriosus, crassus, seruos subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo admodum,
Magnis pedibus. Si. perdidisti post q̃ dixisti pedes.
Pseudolus fuit ipsus, actum est. Ba. id ipm est, emorior Simo.
Si. hercle haud te sinam emoriri, nisi argentum mihi reddis;

Viginti minæ. Ha. atq; etiam mihi aliæ uiginti mnæ.
Ba. Auferetur id præmium a me quod promisi per iocum?
Si. De improbis uiris auferri præmium, & prædam decet.
Ba. Saltem Pseudolũ mihi dedas. Si. Pseudolũ ego dedã tibi?
Quid deliquit? dixin, ab eo tibi ut caueres centies?
Ba. Perdidit me. Si. at me uiginti modicis mulctauit minis.
Ba. Quid nũc faciã? Ha. si mihi argẽtũ dederis, te suspẽdito.
Ba. di te pdát, seqr̃ hac sis me ergo ad foꝶ, ut soluã. ha. sequor
Ba. Quid ego? peregrinos absoluam, cras agam cum ciuibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia.
Qui illum ad me hodie allegauit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu nunc, ne expectetis dum hac domũ redeam uia.
Ita res gesta est, angiporto hoc certum est consectarier.
Ha. Si graderere quãtum loquere, iam isses ad forum.
Ba. Certust hunc mihi emortualem facere ex natali die.

modo niger. ¶ Haud te sinam emori nõ pmittã: ut moriaris anteq̃ pmissũ mihi tradas argẽtũ. ¶ Auferet hic prę miũ. ironicos id pnũtiãdũ: ne asserere uideat: qđ negare cõtendit. ¶ Modicis mulctabit minis: modicis dixit ironicos: ut dr̃e solemus illis paucis: ut tamẽ magnifaciẽdas eẽ existimẽ. ¶ Pseudolus mihi cẽturiata habuit capitis comitia. suffragia inqt oia aduersũ me cõsecutus est pseudolus. Nã in comitio suffragia pbebant̃ ad creãdos magistrat⁹ cẽturiata comitia dixit: qa erant & curiata. Au. Gel. li. xiiii. noctiũ atti. i lib. Lælii fœlicis ad. Q. Mutiũ primo scriptũ est. Labeonẽ scribet̃ calata comitia esse: quæ pro collegio põtificũ habent̃: aut regis sacroꝶ: aut flaminũ in augurãdoꝶ cã. Eoꝶ ãt alia eẽ curiata: alia cẽturiata. Curiata per lictorẽ curiatiꝫ calari. i. cõuocari. Cẽturiata per cornicinẽ: Iisdem comitiis: quæ calata appellari diximus: & sacroꝶ detestatio: & testamenta fieri solebant. ¶ Habuit capitis: ut me uita priuaret. ¶ Hũc emortualẽ facere ex natali die. i. nõ: ut nũc natus uidear: sed mortuus. Ita Cato mortuaria glossaria. mortales locutiones appellauit. Emortualem ergo mortis nomen habentem dixit.

Emortualis qui

¶ CVRIO: curace a cura: ut curio agnus ipsi Plauto: de quo Festus: qđ si legas a Durio: q̃le troianis attulit Durius equus: quẽ & duratæũ uocãt: Siue qs maulit a crucio: est. n. cruciũ Festo: qđ cruciat: Vñ Lucilius: uinũ in suaue cruciũ dixit: arbitrario dictũ sit: Nõ sunt temere mutãda: quæ nõ itelligimus sed cõe id uitiũ est. Fateamur igenue: q igenui sumus: nescire nos qđ nescimus: qñ omniscii nulli: multiscii habent̃ cõplures. ¶ Exploratores ab explorando appellati: Explorare antiquos refert Festus p exclamare usos: sed postea pspicere: & certũ cognoscere cœpit significare: ut explorator sit: q speculator: sunt tñ qui exploratorẽ aliũ oino esse uelint a speculatore. Speculatorẽ significationẽ Sinõ in bello troiano mõstrauit: Græci speculatores epos dicũt: Vñ Cicero refert a Põpeio se oræ cãpanæ: & maritimę epm destinatũ: & in epistolis ad Atticũ: ascẽdit in phaleum inqt episcopiũ. i. in nauiculã speculatoriam: quę & catascopiũ Cæsari in cõmẽtariis: & Au. Gellio. ¶ Vigiliæ militares oibus notæ. primus in bello troiano: ordines exercitus: signi dationẽ: tesseras: uigilias inuenit Palamedes: nox ipsa in quatuor uigilias diuisa: sunt & iter mala uigiliæ. ¶ Heleboꝶ isaniæ conferre creditũ: tutissime sumebat̃ in Anticyra: ueratrũ ẽt dictũ: albũ est & nigruꝫ: de quo Au. Gel. Plinius inumeri. ¶ Petasus: Pileum manumissionis signũ: a petaso petasatus. ¶ Fœmina: & fœmora in hoie sunt: & unde fœmoralia: & fœminalia deducta: flegmina si legas: dñr festo cũ ex labore itineris circa talũ sanguis. defluit In epidico. Præ lassitudine inuaserũt miseꝶ in genua flegmina. ¶ Hic ex codicibus antiquis: & metri: ac fnię cõcinnitate. ¶ Sycophãtię: fallaciæ: calũniæ dicunt̃ sycophãtiose: ut mox calũniose. Sycophãtas scribit Plutar. in solone dictos ueteribus: qui ficus exportãtes indicassent. Idẽ festus. ¶ Mna: quã nostri inqt Pli. in. xxi. mınã uocant tãtundẽ est q̃ libra: & pondo: alii maiorẽ drachmis quattuor faciunt romana libra: quæ hẽt uncias duodecim uncia drachmas octo: & sic libra drachmis cõstat sex & nonaginta: minã uero centũ drachmæ cõstituũt. ¶ Mnæ metri necessitate: & ex codicibus antiqs. ¶ Mulctauit: priuauit: & quodãmodo depauperauit: cũ ois mulcta reꝫ minuat: mulcta suprema: maxımaq; dicebat̃ triũ miliũ & . xx. assium qa nõ licebat quõdã pluribus. xxx. bub⁹: & duabus ouibus queq̃ mulctari. ęstimabaturq; bos cẽtussibus ouis decussibus: minima unius ouis eratq; pecuniaria: unde mlctatitiũ æs: qđ mulctæ noie exigit̃: de mulcta Festus: Varro: Gellius: alii. ¶ Capitis: in aulularia: Ibo intro: ubi de capite meo sunt comitia. Centuriata ãt comitia a cẽturiis: ut curiata a curiis: utraq; calata a calãdo. i. uocãdo: de his Gellius & Dionysius: suntq; coitiones: & cõuentus populi: comitiũ itẽ locus in foro: pedianus auctor: q illic cõueniebãt comitiis curiatis: & litiũ cã: ut inqt. M. Varro: & Fe. a coeũdo. i. simul ueniẽdo: Angiporto: Hora. angiportu: nã & a portu dr̃ Vlpiano de uerb. sig. & M. Varroni. ¶ Emortualis dies moriẽtiũ: natalis nascẽtiũ ẽ: hũc albo lapillo: ut faustũ: illũ atro signãdũ ducius: ut funestũ: & mœstitudinẽ apportãtẽ. sec⁹ tñ thraces fẽtitarũt: Mortualia itẽ mortuoꝶ sũt.

VGOLETVS ET GRAPA.

Curio isfortunio

Exploratores q dicãt

Helebori p prietas

Sycophantiæ quæ

Sycophantiose

Emortualẽ

Simo senex.

BEne ego illum tetigi, bene autem seruos inimicũ suũ,
Nũc mihi certũ est, alio pacto Pseudolo isidias dare.
Quã in aliis comœdiis fit, ubi cũ stimulis, aut flagris
Insidiantur, at ego iam inultus promam uiginti mnas.
Quas promisi si effecisset, obuiam ei ultro deferam.
Nimis hic mortalis doctus, nimis uersutus, nimis malus.
Superauit troianum dolum, atq; uicit Pseudolus.
Nũc ibo intro, argentum promam, Pseudolo insidias dabo.

SARACENVS.

BEne ego. qđ pseudolus dolis deuicerit ballionẽ non indigne fert simo: qn potius illi ultro pecuniã pacta se daturuꝫ pollicet̃: quẽ inqt nõ uelle insectari flagellis: aut uerberibus: ut fit in cæteris comœdiis: sed potius pecuniis. ¶ Dolũ troianũ. qđ a sinone: & reliqs contactũ est: de quo Plau. i bacchidib⁹ longũ est exorsus sermonem.

VALLA.

BEne ego illum tetigi. simo secum hæc loquitur de ballione: queꝫ ait: & a se: & a seruo suo bñ tactũ. ¶ inultus. non

ut alii flagris cædant sed uiginti minas dabo. ¶ Superaui dolum troianum: atque ulissem: non tam inquit græci [illegible] tam ulysses dolosi fuerunt: q̃ pseudolus.

SARACENVS.

Madulsa q dicatur

QVid hoc: Pseudolus prodit. ut ebrius. nam interea cum sodalibus longum potauerat: loquitur ad pedes su os: qui eum sustinere non q̃bant. ¶ Madulsam. Festus ĩterpr̨etatur ebrium & uino madidum. ¶ Morologis stultis. ¶ Lentiscos odores. Ex arbusculo lentisco fit lachryma mastichæ. quæ inter odorata notatur: ut ex Theophrasto: Plinioq; colligitur. ¶ Corollas: idest paruas: uel graciles coronas: quibus ut supra rettulimus in symposiis: & compotationibus ueteres utebantur hilaritatis gratia: foliisq; addebant unguenta: ut omnis prorsus t̨eter odor abigeretur. ¶ Dapsiles. Largas & abundantes. ¶ Potime. Vel lege potissime: uel per optie: uel de uerbo ariolare. ¶ Ad hunc modum intuli: Facit deinde saltum inquiens ad illum modum saltasse: nã saltare ex disciplina non didicit. ¶ Palliolatim. quasi pallio super humeros iniecto: & obuolutim. ¶ Occœpi denuo hoc modo. Ita loquitur gestus quosdam referens: ut ebrius: dum enitor paxiam. legerem dum enitor pauxilatim.

VALLA

QVid hoc siccine hoc fit. Pseudolus exiens ebrius cuncta p̨sequitur: quæ ebrio solent accidere. ¶ Pedes statin an nõ: utpote ebrius titubantes alloquitur pedes. ¶ Probe habeo madulsam: idest probe crapulatus sum. Fest. madulsa ebrius a gr̨eco μ⌄δʌσ deductũ: uel quia madidus satis uino. ¶ Victum excurato: idest in uiuendo scurasis. ¶ Propinare mitissimam amicitiã: propinare: ut supra ostensum est: potũ exhibere. Nunc uero ad amicitiam refertur. ¶ Alium alio. pro alii ita declinabãt ueteres. ¶ Sermonibus morologis: idest stultis: ab eo quod est moros prima producta: idest stultus. nam eadem correpta mortem significat: & logos sermo. ¶ Odores lentiscos: idest ex mastiche. Lẽtiscus enim frutex est. Vnde mastiche profluit. nam glutinandi causa pulueres odoriferos omnes mastiche potest adhiberi. ¶ Corollas dari dapsiles: largas coronas. ¶ Promi uictum cæteru: idest reliqua: qųe ad uictum pertineant. ¶ Hostibus fugatis. a militia hoc sumptum. superato inq̃t ballione: & nuntio: qui erat a milite. ¶ Cordi atq; animo suo obsequentes: idest desiderio. & quæ uenissent in mẽtem facientes. ¶ Ad hũc modũ. subaudi ebrius. ¶ Palliolatim amictus. i. ita cum palio obuolutus. ¶ Sic icessi ludibũdus. ita ueni lusitãs. ¶ Vbi circũuortor. uini fumo obuoluor. ¶ Dum enitor pauxillatim. dum pede pr̨essim conor. ¶ Mimiæ tũ uoluptati fui. uoluptatem pr̨ebui cadens. ¶ Commuto illico pallium. quia inquinatum: quod prius habueram. ¶ Crapulam dum ammouerem: idest concoqųerem: quã nos crapulam græci crapalen. illi crapalo: q nos crapulor.

VGOLETVS ET GRAPA.

Palestritaq

¶ LVCTAtor: palestrita omni pede totis uiribus supplantans: ut colluctator egregius. πάλην græci palestras uocant: & luctam unde palestrit̨e: & gr̨ecis ipsis a palestri: nulla seruata lege palestræ: Cicero in orat. qualis eorum motus: quos apalestros gr̨eci uocant. ¶ Madulsa: eboius: temulentus ut uino madens: & marcidus. ex Festo. ¶ Morologis fatua: & mera deliramenta effutientibus: nam sermones inter epulas: casti: iucundi: & cum quadam illecebra: & uoluptate utiles habendi: ut inquit Gellius: Moros stultus: stupidus fatuus græcis: nostris fanio: ide morologus: morologia: & morari longiore prima desipere Tranquillo in Nerone: cum is stult̨itie Claudium Cæsarem arguens desiisse inter homines eum morari dixisset: i insanire: Inde moriones dictis factisq; risum: ut fatui excitantes: eleganter: &

QVINTVS ACTVS.

Pseudolus seruus ebrius.

QVid hoc? siccie fit hoc, pedes? stati an ñ? an id uoltis,
Vt me hinc iacentẽ aliqs tollat? nã hercle si cecidero
Vestrũ erit flagitiũ, pergitin p̨gere? ha sæuiẽdũ mihi
Hodie ẽ, magnũ hoc uitiũ uino ẽ, pedes captat primũ,
Luctator dolosust, profecto ædepol ego nunc probe habeo
Madulsam, ita excurato uictu, ita magnis mundiciis
Digni habiti, atq; loco festiuo festiue accepti sumus.
Quid opus me multas agere ambages? hoc hoi est quãobrem,
Vitam amet, hic omnes uoluptates.
In hoc omnes uenustates sunt, deis proxumũ esse arbitror.
Nã ubi amãs complexust amãtẽ, ubi ad labra labella adiũgit,
Vbi alter alterum bilingui manifesto interprehendunt,
Vbi manu mamilla opprimit, ac ẽt si lubet corpa cõduplicãt,
Manu cãdida cãtharꝝ dulciferꝝ propinare mitissumã amicitiã.
Neq; ibi esse alium alio odio, ibi nec molestum, nec sermonibus, morologis uti. (parce p̨mi
Vnguẽta, atq; odores, lẽniscos, corollas dari dapsiles, nõ eni
Victu cætero, nequis me roget, hoc ego mõ, atq; herus minor
Hunc diem sumpsimus potissume,
Postq̃ opus meum, ut uolui, omne perpetraui, fugatis hostibus
Illos accubãteis, potãteis, amãteis, cũ scortis reliq, & meum
Scortum ibidem, corde, atq; animo suo obsequẽtes, sed postq̃
Exurrexi, orant me id, ut saltẽ, adhunc me modum intuli.
Illis satis facere minime ex disciplina quiui ego,
Qui lenonem capere didici, sed palliolatim amictus
Sic incessi ludibundus, plaudũt p̨tim, clamitãt me ut reuortar.
Occœpi denuo hoc modo uolui idem, amicæ dabam me meæ,
Vt me amaret, ubi circũuortor, cado, id fuit nẽpe ludo, itaq;
Dũ enitor (pax) iam pene inq̃naui pallium, nimiæ tum
Voluptati ædepol fui ob casum, datur cantharus, bibi.
Commuto illico palium, illud posui, inde huc exii, crapulam
Dum amouerẽ, nunc ab hero ad herꝝ meum maiorem uenio.
Fœdus cõmemoratũ, aperite, aperite heus Simoni me adesse
Quis nuntiat? •

ter: & uere dixit Plautus ipse in trinummo Amor mores hominum moros: & morosos efficit. ¶ Léniscos lego: unde coronę léniscatę Seruio: de quibus &. M. Var. lénisci e coronis fasciolæ dependentes: Plinius. xxi. Crassus diues primus argento: auroq; folia imitatus ludis suis coronas dedit: accesserunt quoq; & lénisci: quos adiici ipsaru; coronarum honos erat propter ętruscos: quibus iungi nisi aurei non debebant: puri diu fuere ii: cęlare eos primi instituit .P. Claudius pulcher: bractasq; etiam philyrę dedit. Nec me fugit ad dentiscalpia lentiscum probari: & masticen ii chiam elentisco gigni gummi modo: auctore Plinio. xii. ¶ Crapula. gręcis κρεπάλη quasi lucta capitis. dolores enim & uertigines i eo uinũ facit ut scri. Pli. xxiii. Est ãt Arist. i pbléatis feruor: & qdã iflãmatio magis cõflictãs q̃ temulẽtia: sed Pli. xiiii. cũ dixit pugnascibus mustis crapulę plus idiẽ medicamẽtũ: itellegit: quo uini lenitas excitatur.

Lénisci qui dicantur

Crapula quid sit

Simo. Pseudolus. Ballio.

VOx uiri pessumi me exciet foras, sed qd hoc? quo mõ?
Quid te ego uideo? Ps. cũ corona ebriũ pseudolũ tuũ.
Si. Libere hercle hoc qdẽ, sed uide statũ, nũ mea gr̃a
Pertimescit? magis cogito sæuiter bláditer ne alloqr.
Sed hoc me uetat iam facere, quod fero, si qua in hoc
Spes sitast mihi. Ps. uir malus, uiro optumo obuiam it.
Si. Dii te ament Pseudole, sed i in malam crucem,
Ps. Cur ego me afflictem? Si. qd tu (malũ) ergo in os mihi
Ebrius irrectas? Ps. molliter, sustine nunc me,
Caue ne cadam, non uides tu me ut madidus adeam?
Si. Quæ ista hæc audaciast? te sic interdius
Cum corolla incedere ebrium? Ps. lubet. Si quid lubet.
Pergin ructare in os mihi? Ps. suauis ructus mihi est.
Sic sine modo. Si. credo equidem potesse te scelus
Massici montis uberrumos fructus quattuor
Ebibere in hora una. ps. hiberna addito. Si. sed tamen
Vnde onustam celocem agere te prædicem? ps. cum tuo
Perpotaui modo filio, sed Simo ut probe
Tactus Ballio est? quæ tibi dixi ut effecta reddidi?
Si. Derides? pessumus homo est. ps. mulier hæc facit.
Cum tuo nunc filio libera accubat. Si. omnia
Vt quidq; egisti ordine scio. ps. quid ergo dubitas
Dare mihi argentum? Si. ius petis, fateor, tene.
Ps. At negabas daturum esse te mihi, tamen das, onera hunc
Hominem, atq; me cõsequere. Si. at ego istũ hominem onerẽ?
Ps. Onerabis scio. Si. quid ego huic homini faciam? satin
Vltro & argentum aufert & me irridet? Ba. uæ uictis.
Ps. Vorte ego humeq; hem. Ba. hoc ego nũq̃ ratus sum fore,
Vt tibi fierem supplex, heu heu. ps. desine. Ba. doleo.
Ps. Ni doleres tu, ego dolerẽ. Ba. quid hoc? auferre
Non pseudole abs tuo hero? ps. lubentissimo corde, atq; aio.
Ba. Non audes q̃so aliq̃ partẽ mihi gratiã facere hic argenti?
Ps. Nõ me dicis auidũ eẽ hoiem. Ba. nã hic nũq̃ eris nũmo di
Ps. Neq; te mei tergi miseret, si hoc ñ hodie effecissẽ? (uitior
Ba. Erit ubi te lucisicar, si uiuo. ps. quid minitare? habeo
Tergum. Ba. age sane. ps. igitur redi. Ba. quid redeam?
Ps. Redi modo, non eris deceptus. Ba. redeo. ps. simul
Mecum potatum. Ba. ego ne eam? ps. fac quod te iubeo. (uis
Si is, aut dimidiũ, aut plꝰ ẽt faxo hic feres. ba. eho duc me quo
Ps. Quid nunc nunquid iratus es, aut mihi, aut filio propter
has res Simo?
Si. Nihil profecto. ps. i hac. Si. te sequor, quin uocas

VOx uiri pessumi. Ad uoce; pseudoli clamitãtis Simo domo exit: hominemq; miratur pedibus non consistere: ballioneq; aduentãte. finis iponitur comœdię. ¶ Sed in malam crucẽ: Cũ enim Simo dixisset te ament di: ille in os simonis iructauit: & rursus pseudolus ipse: cum lubet dixit uerbum proferens ructũ emisit. ¶ Quattuor fruct?. quattuor uindemias. ¶ Masici mõtis: De quo Virgi. & bacchi massicus humor: est enim massicus mons dictus ea parte: qua puteolos: ac baias spectat optima: ex quo uina habẽtur massica: siue eade; falerna. Mar. in distichis de falerno uino: de sinuesanis uenerunt massica plis. ¶ Hiberna. s. hora: nam licet horę sint ęquales: tamẽ ex quo hiberno tempore dies breuiores sunt: horę uidentur celerius cursum pertransire: & una cũ die fieri breuiores. ¶ Onustam celocem. per metaphoram ipsu; dicit uino repletum. ¶ Cu; tuo. s. filio. ¶ Vę uictis. Aduenĩes ballio acclamit tatuę dictis: quod fuit i puerbio usurpatum: cum Roma capta a senonibus gallis aurum ex conuentione & pacto pensum: ut recederent q iniquis ponderibus: ex barbaris quęrẽte claudio: Brenus dux gallorum ad põdera adiecit gladium: & dixit uę uictis: quẽ postea camillus cum insidiis circunuentũ concideret: & q̃rerentur contra fœdus fieri: eadẽ uoce remunerasse fertur.

SARACENVS.

Massicus mons ubi locorum.

Ve uictis

VOx uiri pessumi. pseudolus ebrius simoni fit obuius: confidẽter nimiũ: ac procaciter cũ hero locutus: utpote ebrius. ¶ Vide statum. Du; hoc dicit: miratur serui petulantiã. ¶ Scæuiter: bláditer ne alloquar. Multa hoc modo protulerũt ueteres: ut ab eo: qd est humanus humana humanum: nõ modo humane: sed etiam humaniter dicerẽt. Ita scæuiter: & bláditer. ¶ Qd fero. subaudi uinum. ¶ Sed i in mala; cruce;: ideo hoc simo dixit pseudolo: quia ructũ in os simonis exhalauerat pseudolꝰ. ¶ Molliter siste. obfirma me eleganter. ¶ Vt madidus adea;. siccu; continentem: & madidum ebrium dixere ueteres. ¶ Interdius: & interdius: & iterdiu dixere ueteres. ¶ Massici mõtis in campania. ¶ Huberrimos quattuor fructꝰ. quattuor uidemias. ¶ Hiberna adito. i. hiberni montis. ¶ Onu

VALLA.

Spectatores simul. Ps. hercle me isti haud solent
Vocare, neq; ergo ego istos, uerum si uoltis applaudere,
Atq; approbare hunc gregem, & fabulam, in crastinum
Vos uocabo,

stam celocē. nauim: hoc est te onustum uino. ⸿ Cum tuo. subaudi filio. ⸿ Probe tactus. i. ualde deceptus. ⸿ At negasti daturum esse: hoc enim supra memoratum. ⸿ Onera hunc hominem: Impone mihi hoc argentum. ⸿ Vae uictis. hoc ex prouerbio dictum. Festus.

Vae uictis

Vae uictis in prouerbium uenisse existimatur: cum romam capta a senonibus gallis: aurum ex conuentiōe: & pactu pensum: ut recederent: quod iniquis ponderibus ex barbaris quaerente a claudio: brenus dux gallorum ad pondera adiecit gladium: & dixit: uae uictis: quem postea camillus cum insidiis circumuentum concideret: & querentur contra foedus fieri: eadem uoce renumerasse dicitur: Titus Liuius in quarto ab urbe condita. ⸿ Pondera a gallis allata iniqua: & tribuno recusante additus: insolente gallo ponderis gladius: auditaq; intoleranda romanis uox: uae uictis esse. ⸿ Ego dolerem: quia minitatus fuerat simoni id impetraret: quod pollicebatur: se in pristinum missurum plus dolum. ⸿ Aufferre. quicq; uel pecuniam: uel phoenicium. ⸿ Nummo diuitior. non ut quidam grammatici diues facit comparatiuum ditior: sed id ab eo: quod est dis ditis: nam diues diuitior facit: ut hic: ita & apud Martialē. Credo diuitior licet fuissem. Phalecinum enim metrum est: ubi ditior esse non potest. ⸿ Habeo tergum: subaudi ad ferendas plagas. ⸿ Si is: si accedis. ⸿ Neq; ergo ego istos. subaudi uocabo. ⸿ Hunc gregem: histrionum.

VGOLETVS ET GRAPA.

Massica

⸿ MASSIcus mons cāpaniae a massico: cuius meminit Silius: massicus uuiferis addebat nomina glebis: unde massica uina laudatissima Plinio: Columellae: Horatio: Virgi. Martiali: caeteris. ⸿ Celox nauigii genus breue dictum a celeritudine inquit Nonius: de quo in Aul. in captiuis. Var. Nautae remiuagam mouent celocem: Rhodii celocem quā Oxyam non nulli etiam uocant inuenere. ⸿ Haud male mones: Ista tria uerba plane superfluebant: & metri: & sententiae ratione: quod neq; Pius: neq; Sarr. interpraetes uidere. ⸿ Hiberna: hiemali hora: scilicet quae breuior est aestiua si uulgares horas dixeris: nam aequinoctiales pari sunt spatio: & semper aequales: ut in aequinoctio utroq;. Vulgares uero inaequales: partientes diem longum: breueq; in duodecim horarum spatia: ita ut hora aestiua uulgaris quandoq; comprehendat horam unam: & quadrantem ad horas horologii ut in solstitio: quandoq; horam & fere semiquadrantem: uti sole existente in tauro: uulgares uero horas: quae etiam temporales greci Cericas uocant: aequinoctiales autem Isomerinas: de uulgaribus horis dictum accipe in euangelio operariorū uineae: & apud Vergilium in moreto: quando nox suas habet horas: uulgares. xii. quae diuiduntur in quattuor uigilias.

⸿ Argumentum in Poenulum.

VALLA.

AGorastocles puer septuēnis subreptus Carthagine ab antidamāte emptus adoptiuus ab eo factus est: atq; haeres. hanno autem ipsius agorastoclis patruus eodem prope modo binas amisit filias: anterastilem: & adelphasium cum nutrice gindeneme. Inuisit ergo urbes omnes: ut filias inueniat suas: quarum unaq; adamabat agorastocles: eius riuinus antamenides miles. Dum ergo pater omnia subit prostibula: quo filias inueniat suas: eas tandem apud lycum lenonem inuenit. Agorastocles cholabiscum uilicum subornauit suum: ut cum pecunia sua agorastoclis lycum adiret: ac apud ipsum ageret uoluptarie. Adhibitis testibus lycum alligat furto: ut patruus quoq; filias suas cognoscens fraude subreptas arguit: ita agorastocles potitus ea: quam adamabat: est.

⸿ Nominum aetimologiae.

VALLA.

AGorastocles. quia agora dicitur forum: & agorazo concinor: ubiq; enim contendit. ⸿ Milphio. barbarum & carthaginense nomen est. milizo tamen significat idem quod metior: quoniam multa inducitur metiri: atq; inuenire. ⸿ Adelphasium: quasi sororia: nam adelphos frater: & adelphi soror. ⸿ Anterastilis. ab anti: qd̄ significat contra: & erizo contendo: & eris eridos contentio: & stelo mitto. Opponit enim sese. ⸿ Lycus: quasi deuorator: uel raptor. lycos enim lupus: quia rapuit mulieres. ⸿ Anthamonedes. quia anthemu; rosa dicitur coronam habens: quoniam miles sese multum infert: suamq; patefacit superbiā. ⸿ Colabiscus. Quia colabos dicitur mutilus: quoniam lycum lenonem mutilat: & in paupertatem deuoluit. ⸿ Sincerastus: quia sin cum significat. & caeras cornu: quia inuadit herum suum lycum: uel quia cerastae sunt serpentes cornigerae uirulentae: quod iacet uenenum suum in lenonem. ⸿ Gindeneme: & hanno. barbara sunt uocabula nempe carthaginensia.

⸿ In poenuli Argumentum.

SARACENVS.

FVere fratres carthaginenses duo: alteri geminę erant filiae anterastilis: & adelphasium: alteri unicus filius agorastocles: hic septuennis surripitur: ueditur; calydone antidamanti seni: qui cu; careret liberis: surreptum agorastoclem sibi adoptat filium: cumq; sibi constituit haeredem: pater filio surrepto moritur prae aegritudine: fratremq; relinquit successorem in bonis: cui pariter ambae surripiuntur filię cū nutrice gidemene simul: ueditq; sunt in anactorio lenoni lyco: qui demum calydonem cum puellis migrat: adelphasii cognatus capitur amore imprudens agorastocles: quem diximus surreptum paruulum: alterius miles antamenides impatiens amorum Agorastocles seruum milphionem participat consilii: hic in lenonem confingit: & struit dolos: adornat uillicum collabiscum tanquam aduenientem aduenam: is secum defert aureos tercentos philippeos: apud lenonem hospitari: potare. scortari se uelle simulat: locumq; tutum sibi pręberi postulat: leno inhians pecunię: illum accipit dictis blandioribus: receptus igitur: ut est a lenone uillicus: agorastocles illico accurrit: ut illum doli: & furti arguat. perquirit a lenone seruum: ad eamq; rem adhibet uocatos testes conscios facinoris: leno ratus milphionem quęri seruulum: negat seruum apud se esse: sed ille adductis testibus: & uillico seruum se asserente: lenoni furtū obiicit: minaturq; illum ad pretorem se tracturum: suam familiam: ac rem omnem: ut addicat sibi: Interea hanno. cui geminę fuerant surreptae filię: ut surreptas inueniat: plura lustrat loca: & tandem calydonem uenit: offendit fratris agorastoclem filium: agnoscunt se ambo: qui sint: suasq; percunctatus inuenit filias: leno: ut nouit mulieres has liberas: magnumq; sibi imminere malu;: ultro dimittit patri: & cum hęc iam innotescerent: frustratur pariter: qui uenerat. miles: Agorastocles deniq; adelphasium uxorem ducit.

SARACENVS. Osor qui dicatur

Puer septuennis.s.agorastocles pœnuli alterius filius. Carthaginē: Forte melius carthagine. Nā & uersiculū reiterat in prologo. septuēnis surripit carthagine: uel lege: carthagine in ꝓ inde: uel posuit casum pro casu: ut sępissime cōsueuit Plau. & No. testat̄ id obseruasse apud uetustissimos autores. Osor mulierū.s.antidamas qa nunq̄ uxorē nouit. Eius cognatæ.s.anterastilis: & adelphasiū hānonis alterius fratris filiæ. Nutrix: Gindemene. Lycus: Leno. Vexat amantē.s.agorastoclē: qui captus amore erat captiuæ adelphasii. Villicū: Collabiscum.

VALLA.

Puer septuennis. subaudi Agor. Osor mulierū. odi uerbū nūc est anomalū. Veteres odio odi osū. uñ osus: & hodie posus participiū: a quo nunc osor. Adoptat hunc senex. antidamas: q nomē inde uī habuisse: qđ indomitus: āti nāq; cōtra significat: & damazo domo. Eius. subaudi agorastochlis. Cognatæ duę. patrueles nempe anterastilis. & adelphasium. Nutrixq; earū. gidideneme. Mercat⁹ lycus leno. Vexatq; amātē. agorastoclē. At ille. agorastocles. Cu; auro uillicum. colabiscum.

Puer.

M.ACCII PLAVTI POENVLVS.

ARGVMENTVM.

Puer septuēnis surripit̄ Carthagine
Osor mulierū, adoptat hūc emptū senex.
Et facit hæredem, eius pueri cognatæ duæ,
Nutrixq; earū raptæ, mercatur lycos,
Vexatq; amantem, at ille cum auro uillicū
Lenoni obtrudit, inde eum furto alligat.
Venit Hāno pœnus, gnatū hūc fr̄is reppit
Suasq; agnoscit, quas perdiderat filias.

Furto alligat. furē uideri facit. Venit hāno. pater anterastilis & adelphasii. Gnatū. hunc ago.

VGOLETVS ET GRAPA. Osor qui

¶ OSOR mulierū Misogyneian: hoc est odiū in mulieres exercēs: ut Euripides poeta: ut Orpheus post pditā Euridicē in asinaria incōtinentē: atq; osorē uxoris suæ: Philogyneia uero: mulierosoꝝ qualis est: amor erga mulieres. Lycus: Leno. noīe nō ab re iposito: nā lenonē in comœdiis rapacē auidū trahacē pecuniarum accipitrē dicere solent: Lycos autem græce lupus animal rapacissimum: a quo lycisca: lycopolis Lycius apollo: cuius in lycia oraculū fuit maximæ claritatis ob luporum interfectionem: Festus auctor.

PIVS BONO.

Achillem aristarchi. libet mihi cōmētari librū Iliados: quē cōmētus est Aristarchus grāmatic⁹ acerrimi iudicii. & acuminis acidissimi: proin Marcus Varro lib. prio de lingua latina: qđ si summū gradū nō attigero: tñ secūdū nō pteribo: qđ non solū ad Aristarchi lucernā: sed ēt ad Cleāthis lucubraui: & si in tritis uarronis exēplaribus ꝓ Aristarchi ppe rā legat̄ Aristophanis. Hic Aristarchus abradebat adulterina ex homerico poemate: grāmatica disseruit cū cratete. ppēsū iudicē signatur⁹ Oratius i; a cecinit. Fiet Aristarchus. sensus plautinus hic est. Imperiosus ero queadmodū achilles itroducit apđ homeꝝ: & uos silere iubebo: dānans & exsibilās quecūq; spectatoꝝ ꝓ libito ad instat Aristarchi: q spurios: & nothos uersus ex albo explodebat homerico. Pōpeius citat Aristarchi achillē. Seneca in epistolis ad lucilium. Cum fastos nō habeā cōputabo Aristarchi ineptias: quibus aliena carmina cōpinxit recognoscam. Ex ea tragœdia. liber Iliados est tragœdia homeri: comœdia odyssea.

PROLOGVS.

Achillem Aristarchi mihi commentarii lubet.
Inde mihi principium capiam ex tragœdia.
Sileteq; & tacete, atq; animum aduortite.

SARACENVS. Aristarchi quę fuerit

Achillē aristarchi: Tres aristarchi fuere: ut memorię pditū ē: unus: q cōmētaria scripsit in homerum: de quo meminit Hora. Ciceroq; in pisonē: alius: q scripsit de magnitudie solis: & lunæ: q samius fuit: terti⁹ tragic⁹ cuius nūc facit mētionē Plau. Cuius tñ nullæ nūc extāt apud grçcos tragœdiæ: licet tñ ex uerbis plautinis cōiectari aristarchi fuisse tragœdiam: quæ achilles diceret: cuius quispiā forte initiū facturus silentium primum imperauerit: id quod ex ea tragœdia Plautus sibi sumpsisse indicat: ut attentiores faciat auditores: quod & factum extitit in asinaria: ubi per preconem iussit fieri auritum populum.

VALLA.

Achilē aristarchi. i. fabulā: quā aristarchus tragicus cōmētus ē. Fuit. n. aristarchus unus tragicus: grāmatic⁹ alter: cuius i arte poetica meminit Hor. cū inqt. fiet aristarchus: & Ci. i pisonē. Quia te nō aristarchū hēm⁹ grāmaticū: sed phalari: q nō notā ad malū appōas uersum: sed ipm poetam lapidibus insectere. Et alter aristarchus samius mathematicus. cuius librū de magnitudie terrę: lunę: & solis: pr̄ meus uertit i latinū. Sileteq; & tacete. ħ ab Eurepide uī sumptū: dicēte siga siopa. Siga dixit ad eos: q necdū locuti erāt. Siopa ad eos: q loq cœperāt.

VGOLETVS ET GRAPA. Hister qui

¶ ARIstarchus tegeates tragœdiarū poeta Syncronus Euripidi: Suidas auctor. Hister uocabulo ætrusco ludio dicitur Liuio & Valerio: a quo histriones appellati ludiones: a quo histricus: & ab illis histrionicus: ut ars

hiſtrionica agendi comœdias in ſcæna tragœdiaſq;:
feſtus: hiſtriones inquit dicti: ꝙ primum ex hiſtria
uenerint.

FVSBO-
NO.

¶ IMꝑator hiſtricus: q impat hiſtriõibus: ꝑfectus hi-
ſtriõici chori. ¶ Fite. fiatis. ¶ Cui pa. ſi. ſcrib. cui patũ
ſit. ¶ Nr̃a gr̃a: ut nos audiat: inqt: nimis ſtultus ẽ: q ue-
lit iprãſus ſedẽ. ¶ Fac au. admõe populũ: ut audiat uo
tiuis auribus. ¶ Quã p. p quã aduolabit ad te ꝓpanter
ipa fames. ¶ Scortũ exo. exoleta plauto ſcorta hirqtal
li uocant ẽt hirqtallis maiores: & gallulãtes pueri: qui
exoluerũt hoc ẽ iã finẽ creſcẽdi fecerũt: ii grꝗcis bupæ-
des appellitãtur. ¶ Virgꝗ mutiãt: uirgꝗ murmurẽt: & i
ſtrepãt: cũ i tergũ noxii ipingent. ¶ Deſignator: ꝑfect9
appatus: & choragii ludicri. Nõnulli ꝑperã autumant
dſignatorẽ uocari ludis funebrib9 tm̃: cũ ñ ſigñet qdẽ.
Sꝫ itidẽ ꝓcuratores cæteroꝝ ludoꝝ deſignatores ap-
pellari pñt: ut ex ñ plautio dcõ pꝫ: qđ deſignãt: & ordi
dinãt choragiũ ludoꝝ deſignatores appellãt. Cũ ora-
tius ait. Deſignatorẽ decorat lictorib9 atris: fit illic mẽ
tio de ꝑfecto ludi funebris: Nec inde argues: aut ex uer
bis alicuius authoris receptꝗ fidei deſignatorẽ ſolũ ap
pellari ludi funebris magr̃m: & ſi ſcribat ab iis dſigna-
torẽ uocari ꝑfectũ ludi funebris. Sꝫ cur non poſſit ludi
comici & appatus? Pluris facio. n. plautinã maieſtatẽ: q̃
neotericoꝝ ſõnia: q ſi pleutũ de ꝑfectis funebribus al-
legẽt mẽtionẽ facer̃ q̃ ridiculariũ id eẽt: & ꝓpe moduꝫ
ſcurrile. Quid. n. ſibi uellẽt funeꝝ ꝑfecti cũ iocularib9
comœdiis? aut cur deſignatores: ſi ſolũ funebres ludos
curarent intermiſcerentur in cæteris ludis.

SARA
CENVS.

¶ IMperator hiſtricus: Pro hiſtrionicus: uel ſe ipm̃ di
cit: uel aliũ recitatorẽ comœdiæ. ¶ Nã cui paratũ: Ar-
guit eos ſtultitiꝗ: q cũ domi habeãt: qđ edant uenerint
imprãſi: ut ſpectarẽt fabulas. ¶ Quã per uis: Propter
quãuis figuratus ſermo. ¶ Exoletũ: Adultũ: & qđ cre
ſcere deſit: alibi plautus domi reliq uirginẽ exoletam.
¶ Neqs ſedeat. Ideſt ſedere ſinat: uel faciat. ¶ Virgæ:
Quas lictores deferebãt. ¶ Mutiãt: Reſonẽt: & obſtre-
pãt: & ueluti ex cõcuſſiõe uerba faciũt: nã id ꝓprie mu
tire ẽ qđ uerbũ facer̃. ¶ Deſignator: Ait Donatus i Te

Mutire qd
ſit

rẽtiũ: deſignare eſt nouã rẽ facer̃ in utrãq; ptẽ: & bonã:
& malã: nã & deſignatores dicti: q ludis funebribus ꝑ
ſunt. Credo ob eã cãm: ꝙ ipſis ludis multa fiãt noua &
ſpectãda ſimul ut turba retineat̃. ¶ AEs ꝓ capite dẽt:
Ideſt ſinguli pecuniam exoluant. ¶ Ancipiti: duplici.
¶ Varientur: Nam ex percuſſiõe caro uibicibus uaria
tur. ¶ Tinnire: Lepido morſu taxat mulierum garru-
litatem. ¶ Quæ ſimul loquitantes magis tinniũt: & ob
ſtrepunt q̃ loquũtur. ¶ Cuiq̃ artifici: Cuiq̃ perſonatuꝫ

Scribilita
quid ſit

agenti: id quod in amphitryone meminit. ¶ Scribili-
tæ: Eſt ſcribilita placentæ genus: Mar. Cato in de re-
bus ruſticis quo pacto fiat: docet. & dicta ẽ ſcribilita:
ꝙ in circuitu in modum reſtis torqueatur. ¶ Comœ-
dias: Genitiuum fecit more græco: uel lege comœdiai
pro comœdiæ diphthongo græco pro e: ut aulai pro
aulæ dixit Vir. ¶ Carchedonius: Carthaginenſis: &
propterea pœnulus dicta comœdia. ¶ Latine platus:
Vel plotus: uel Plau. Plotus enim primum dictus eſt:
Plautus a pedũ planitie: appellat autẽ pœnulũ patruũ
pultiphagonidẽ. i. comedentẽ pultẽ: ut iocũ afferat: &
riſum: patruus. n. is erat agoraſtocli: ut diximus. ¶ Po
lictor. Qui mortuos curat ſepeliẽdos: de quo in aſina-
ria mẽtio quoq; hita ẽ. ¶ Cui mortuus ẽ: Lege potius:
q: nã patrẽ dicit agoraſtochlis: q ægritudine correpť
interiit. ¶ Illi patruo. Scꝫ hãnoni: q pœnus ẽ dcũs: & uñ
pœnulus comœdia. ¶ Amegaribus: Pro megarẽſib9.
¶ Anactoriũ:

Audire iubet uos imperator hiſtricus.
Bonoq; ut animo ſedeant in ſubſellis
Et qui eſurientes, & qui ſaturi uenerint.
Qui ediſtis, multo feciſtis ſapientius
Qui non ediſtis, ſaturi fite fabulis.
Nam quoi paratuſt, quod edat, noſtra gratia,
Nimia eſt ſtultitia ſeſſum impranſſum incedei.
Exurge preco, fac populo audientiam.
Iam dudum expecto ſi tuum officium ſcias.
Exerce uocem quam peruiuiſq; & colis.
Nam niſi clamabis, ſtatim te obrepet fames.
Age nunc iam reſide, duplicẽ ut mercedẽ feras.
Bonum factum eſt, edicta ut ſeruetis mea.
Scortum exoletum nequis in proſcænio
Sedeat, ne ue lictor uerbum, aut uirgæ mutiant.
Neu deſignator præteriens obambulet.
Neu ſeſſum ducat, dum hiſtrio in ſcæna fiet.
Diu qui domi ocioſi dormierunt, decet
Animo æquo nunc ſtent, uel dormire temperẽt.
Serui ne obſideant, liberis ut ſit locus.
Vel æs pro capite dent, ſi id facere non queunt,
Domum abeant, uitent ancipiti in fortunio
Ne & hic uarientur uirgis & loris domi.
Si minus curaſſint, cum ueniant heri domum.
Nutrices pueros infanteis minutulos
Domi procurent, ne ue inſpectatum afferant,
Ne & ipſæ ſitiant, & pueri pereant fame,
Ne ue eſurientes hic quaſi hædi obuagiant.
Matronæ tacite ſpectent, tacite rideant.
Canora hic uoce ſua tinnire temperent.
Domum ſermones fabulandi conferant,
Me & hic uiris ſint & domi meleſtiæ.
Quodq; ad ludorum curatores attinet.
Ne palma detur quoiq̃ artifici iniuria,
Neue ambitionis cauſa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoq; etiam quod pene oblitus fui,
Dum ludi fiunt, in popinam pediſequi
Irruptionem facite, nunc dum occaſioſt
Nunc dum ſcribilitæ æſtuant, occurrite.
Hæc quæ ſunt imperata pro imperio hiſtrico.
Bonum hercle factũ, pro ſe quiſq; ut meminerit.
Ad argumentum nunc uiciſſatim uolo
Remigrare, ut æquom eſt, uos ſignatores eritis,
Eius nunc regiones, limites, confinia
Determinabo, ei rei finitor factus ſum ego.
Sed niſi moleſtum ſit, nomen dare uobis uolo
Comœdiai. ſin odio ſit, dicam tamen,
Siquidem licebit per illos, quibus eſt in manu.
CARCHEDONIVS uocatur hæc comœdia.
Latinæ Plautus patruus pultiphagonides.

Nomen iam habetis,nunc orationes cæteras
Accipite,nam argumentum hoc hic censebitur.
Locus argumentost suum sibi proscænium.
Vos uiatores estis,quæso operam date.
Carthaginenses fratres patrueles duo
Fuere,summo genere & summis diuitiis.
Eorum uiuit alter,alter est mortuus.
Propterea apud uos dico confidentius,
Q d mihi pollictor dixit,q eũ pollinxerat.
Sed illi seni qui mortuus est filius,
Vnicus qui fuerat,abductus a patre olim puer
Septuennis surripitur Carthagine.
Sexennio prius quidem quam moritur pater,
Qui periisse uidens unicum gnatum sibi.
Coniicitur ipse in morbum ex ægritudine.
Facit illum hæredem fratrem patruelem suum.
Ipse abiit ad acheruntem sine uiatico.
Ille qui surripit puerum Calydonem auehit.
Vendit eum domino hic diuiti quoidam seni
Cupienti liberorum,o sori mulierum.
Emit hospitalem is filium imprudens senex.
Puerum illum,eumq; adoptat sibi pro filio,
Eumq; hæredem fecit,cum ipse obiit diem.
Is illhic adolescens habitat in illisce ædibus.
Reuortor rursus denuo Carthaginem,
Si quid mandare uoltis,aut curarier.
Argentum nisi qui dederit,nugas ægerit.
Verum qui dederit,magis maiores ægerit.
Sed illi patruo huius qui uiuit senex
Carthaginensi.duæ fuere filiæ.
Altera quinquennis,altera autem quadrimula.
Cum nutrice una periere,a Megaribus
Eas qui surripuit in Anactorium deuehit.
Venditq; has omneis & nutricem & uirgines
Præsenti argẽto hoi(is hõ,LYCO est leno)
Quantum hominum terra sustinet,sacerrumo.
Vosmet nunc facite coniecturam cæterum,
Quid id sit hominis quoi Lyco nomen siet.
Is ex Anactorio,ubi prius habitauerat,
Huc in CALIDONEM cõmigrauit haud diu
Sui quæsti caussa,is in illis habitat ædibus.
Earum hic adolescens alteram efflictim perit.
Suam sibi cognatam imprudens,neq; tamen
Scit quæ sit,neq; eam unq̃ tetigit,ita leno eum
Macerat,neq; quicq̃ cum ea fecit etiãnũ stupri,
Neq; duxit unq̃,neq; ille uoluit mittere,
Quia amare cernit,hominẽ uolt leno tangere.
Illam minorem in concubinatum sibi
Volt emere miles quidam,qui illam deperit,
Sed pater illarum pœnus postq̃ eas perdidit,

¶ Anactoriũ: Oppidũ in acarnania:in cherõnesso cõditũ penes actium:ut Strabo meminit. ¶ Sacerrumo: Execrabili: Vir. auri sacra fames: ¶ Lycononẽ fiet: Nã lycus lupus dr. ¶ Calydona: Est calydõ œtholiæ ciuitas. ¶ Earũ alteram: scilicet adelphasium. ¶ Hic adolescẽs: Agorastocles. ¶ Etiãnũ: Pro tñ: ul̃ ꝑterea: q̃ dictione usus celsus ẽ: & plini⁹ frequẽter: & Vir. raro. ¶ Pœnus plane ẽ: Quasi dixisset: astutus: & uafer. ¶ Si tenetis ducite: Per iocũ dcm̃ ẽ: nã tenere ꝑ itelligere accipit: & ꝑ eo: qđ est apphẽdere: & detinere: põt legi dicite: sed prior lectio uerior. ¶ Ibi ornabor: Nã utpote recitator processerat personatum: deinde acturus: nam subdit alius nunc fieri uolo.

Calydõ qd sit

¶ DVcat noctẽ: in priscis exẽplaribus scriptũ ẽ: dicãt noctẽ: hoc est indicãt: & denũciẽt: qua hora secũ cõmorari uelint in luctã uenereã. ¶ Cuiatis: q̃ pria. ¶ Pœn⁹ plane ẽ. Nã pœni dolosi sunt: & uersipelles: ut Seruius autumat. Punica fides pro mẽdaci: & ꝑpe modũ nulla dr a Liuio: uñ lib. iii. punicoꝝ: Silius pricceps signa tulit Tyria Carthagine pubes: mẽbra leuis: celsiq; decus fraudata supbũ: corpis: ac docilis falẽdi: & nectere tectos: nusq̃ tarda dolos rudis. ¶ Hoc tenetis: i ẽtehca: & adyto memoriæ uestræ cẽditũ ne hoc est. ¶ Si teneris: iocus ex uerbo prçcedẽti. Intellexerũt ãt expectatores hoc tenetis dici: sup argumẽto ipsius comœdiç: demũ ait: si tenetis intelligẽs: si uiridia: & uerẽda mãibus habetis. ¶ Ducite: manibus tractate. Illud est masturbare epigrãmatistæ. Masturbabant phrygii post hostia serui. Hectoreo cortes federat uxor equo. ϖασ τρέυειν eni græce lenocinari: sunt q nõ masturbare ꝑferãt: uelꝫ mastuprare in eadẽ significãtia: tanq̃ honorẽ ꝑfamur: manũ stuprare diceris. ¶ Ne dirũpatis: ne uos. s. tẽtigine: pruritu: & ꝑlubio libidinis rũpatis poeta: qđ si tẽtigine rũpar: falce manu posita fiet amica manus. Interdũ rũpi ẽ laniari: & distrahi: peculiariter epigrãmatistæ eo carmine. Rũpat quisqs rũpit inuidia. ¶ Transigi: absolui: finiri. ¶ Alius fieri uolo: aliã personã sumere: sic. n. histriones agebant: ut personis cõmutatis uocem: & materiam dicendi commutarent: iuxta modũ personæ: quam pre se ferebant.

PIVS BONO.

Masturbare quid sit

¶ IMperator histricus ut bane dictũ: q̃si cæteros ante ire uideat. ab histro aũt flumine histricus. ¶ Fac populo audiẽtiã. i. attẽtũ ad audiẽdũ. ¶ Exerce uocẽ: ꝑclama. ¶ Quã puiuis. ob quã uocẽ tu uitã ducis: qđ oñdit statim subdẽdo. Nã nisi clamabis: statim te obrepet fames. ¶ Scortũ exoletũ: nouũ: & perinde ipudẽs: & insolitũ. Nequis in ꝑscœnio sedeat. i. sedere faciat: ut sedeo uerbũ absolutũ fiat trãsitiuũ. ¶ Aut uirgæ: q̃s lictores gestare cõsueuerãt. ¶ Mutiãt. signũ ullũ edant: qa mutire paululũ loq. Persius. Men mutire nefas. ¶ Neu designator ꝑteriens obambulet. i. ne qs: q sese populo ostẽdet: ac iter hẽat. id. n. designare: ac designator. Terentius: mõ qd designauit. Donatus: Designare est rẽ nouã facere in utrãq; ꝑtẽ: & bonã: & malã. Nã & designatores dicti: q ludis funebribus ꝑsunt credo ob eã cãm: qđ ipsis ludis multa fiãt noua: & spectãda simul: ut iã turba retineat: quç fuerat: aut in spectaculis: aut in litib⁹. Designauit: hoc uerbũ apud ueteres duas res significabat: etenĩ praue: & recte facta designata dicebant mõ qdem designauit puto ego designationẽ: contradictionẽ: aut cõductionẽ populi in unũ itelligi. hoc. n. cõtigit ei: q aliquo flagitio: populi in se oculos & ora cõuertit: & spectaculo est uulgo: queadmodũ designatores: qui ludis funebrib⁹ mltitudinẽ retiet. Hor. Dũ fic⁹ pria: ca lorq; designatorẽ ďcora lictoribus attis. Vl. đ us: q̃ ifa

VALLA. Histricus uñ dictus

Mari terraq; illás usq; quaq; queritat.
Vbi quaq; in urbem is est ingressus, illico
Omnes meretrices, ubi quisq; habitant, inuenit.
Dat aurum ducat, noctem rogitat, post ibi
Vnde sit, quoiatis, capta ne, an surrepta sit,
Quo genere gnata, qui parentes ei fuerint.
Ita docte atq; astu filias quærit suas.
Et is omnis linguas scit, sed dissimulat sciens
Se scire, pœnus plane est, quid uerbis opust?
Is heri huc in portum naui uenit uespere.
Pater harum idem huic patruus est adolescentulo.
Iam ne hoc tenetis? si tenetis ducite,
Ne dirumpatis, quæso sinite transigi.
Hehem pene oblitus sum reliquom dicere.
Ille qui adoptauit hunc pro filio sibi,
Is illi pœno olim huius patruo hospes fuit,
Is hodie huc ueniet, reperietq; hic filias,
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici,
Ego ornabor ibi, uos æquo animo noscite.
Hic qui hodie ueniet, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium, de hinc cæterum
Valete, adeste, ibo, alius nunc fieri uolo.
Quod restat, alii iam uobis facient palam
Valete, atq; adiuuate, ut uos seruet salus.

mia notant lib. iii. Designatores autē: quos græci βραβευτάσ appellant artē ludicrā nō facere Celsus ꝓbat. ❡ Dormire tēperēt. ne diu dormiāt. ❡ Serui ne obsideāt. Ne serui quoquā sessum eāt. ❡ Liberis ut sit loc⁹: subaudi sedēdi. ❡ Vel æs pro capite dent. i. impēdant pecuniā pro cōsequendo loco. q. & capite censi uocabantur: ut Iulius Paulus apud Aulū gelliū noctiū atticarū li. xv. cap. x. Quāq̄ ad militiam potius ille refert. Qui plæbe inqt romana tenuissimi: paupimiq; erāt: neq; amplius q̄ mille qngētū æris incē sum deferebāt: pletarii appellati sunt. Qui uero nullo aut perq̄ puo ære censebant capi te cēsi uocabant. Extremus āt census capite cēsoꝝ æris fuit. ccclxxv. Sed qm̄ res: pecuniaq; familiaris obsidis uice: pignorisq; eē apud rē publicā uidebat: amorisq; in patriā fides qdā in ea: firmamētūq; erat: neq; pletarii: neq; capite cēsi milites: nisi in tumultu maxio scribebāt: qa familia quis: aut tenuis aut nl'la iis erat. pletariorum tñ ordo hone stior aliqto: & re & noie: q̄ capite cēsoꝝ fuit. ❡ Vitēt anci. i. sor. subaudi ne obsideant. Est .n. id elipticos dictū. ❡ Hic ua. uirgis. Ne in theatro iqt eoꝝ terga uirgis cōsidant: & ua riēt uibicibus. ❡ Et loris do. i. scuticis. Lorū .n. grçce: coriū latie. ❡ Minus curas. ꝓ cura uerit. ❡ Pueros isātis. i. q necdū fari queant. Hor. tñ isantes dixit statuas: q̄ fari nullo mō possint. nā fari: ut iqt Varro: ē significabilē aliq̄ uocē exprio. Insātiā quoq; de brutis di ci aialib⁹ oñdit Pli. q de balena locut⁹ iqt: uberib⁹ sicut balena: atq; ēt gestāt fœt⁹ isātia. Infirmos qn & adultos diu co mitant: magna erga ptū caritate. & Ci. sçpe isantē ꝓ eloquēte posuit: sicut ad Herēniū i sophistas isantissimi iueniūt ingt. ❡ Anniculos. uni⁹ āni: sicut bimos: trimos: q̄drimos. a duob⁹: tribus: q̄ttuor ānis dicimus. ❡ Quasi hædi cua. qm̄ isantes: dū lugēt: hçdis psiles unr. ❡ Tinire tēpe. i. clamar. sūpta trāslatiōe a titinabulis. ut ita ipsç quoq; pstrepe re uideant. ❡ Sermōes fa. cō. Ordo & sēsus ē: cōserāt domū sermōes: fabulādi. i. ad fabulādū: h ē logtādū. ❡ Ludoꝝ cura. q ludis psunt. ❡ Artifici iniuria. Iniuria. i. p iniuriā aduerbiat dcm̄. ❡ Extrudant. Vi eiiciāt. ❡ In popinā pe disseq. In cognā pedes dñi sequētes sui. popina. n. culina. qa popa piguis dr. uñ Persius popa uēter. ❡ Inruptionē fa cite. i. irrūpite. ❡ Dū scri. çstuāt. i. calēt edulia. ē. n. scribilita genus edulii: qđ Cato fieri docet iqens. Scribilita sic fa cito i balneo tractes caseū ad eūdē modū facito uti placentā sine melle coqtoq;. ❡ Vicissati uo. remi. i. piter redire ad mœdiç materiā: ab eo: qđ ē uicissi; aduerbiū scm̄ ē uicissati. ❡ Limites. limes pricipiū & finis. Stati⁹. limes mihi cari minis esto: œdipode cōfusa domus. ❡ Ei rei ego sū scūs finitor. finitores iqt Nonius. hūc citādo locū dicebant: quos nūc agrimēsores dicimus. dci ꝙ fines diuiderēt. ❡ Nomē da. uo. uolo comœ. genitiu⁹ ē grçc⁹ ꝓ comœdiç. ita. n. pri sci declinabāt: ueluti prisci docēt grāmatici. Inde. n. adhuc nobis restat pr familias: & mr familias ꝓ familiæ. ❡ Car chedoni⁹ uocat hçc comœdia. i. carthaginēsis: a græcis. n. carchedō: q̄ a nr̄is carthago dr. ❡ Latine plautus. subau di trāstulit. ❡ Patruus pultipha. i. pultis deuorator. quā nos pultē grçci poltō uocāt: & phago comedo signat: q̄si ui lē dicas patruū. ❡ Vos uia. estis: q itis: & reditis ad spectacula. ❡ Mihi polictor dixit. i. q sepeliit. Hi nāq; polictores: uti asinaria diximus. ❡ Qui eū polixerat. i. sepelierat. ❡ Qui fue. abdu. pr̄e: quē pr domo secū abduxerat. ❡ Perisse sibi uidet. i. a cōspectu suo semotū eē. ❡ Ex çgri. i. ai anxietate. ❡ Ad Acherūtē sine uiatico. Dū abit ad iferna ingt ni hil i itinere ipēdit: id iculariter dcm̄: qđ comœdiç ꝓpriū ē: risū mouet. ❡ Emit hospitalē is filiū. nesciēs ingt emit filiū eius: quē hospitē habuerat. ❡ Nugas egerit. nihil ꝑfecerit Maioris nugas egerit: qa & pecuniā: & pecuniç operā amittet. ❡ Illi patruo. hānoni. ❡ Huius. agorastoclis. Duç fuere filiç. adelphasiū: & añrastilis. ❡ Cū nutrice. gind neme. ❡ Vna piere: sit subreptç sūt. ❡ Prçsenti ar. dinūerata i manū pecūia. ❡ Sacerrumo: exacrabilissimo. ❡ Cui ly co nomē siet. i. lupo. dr ēt a ueterib⁹ grçcis lyce lux: uñ lycigenes. i. lucē generās sol. ❡ Hic adole. agorastocles. ❡ Ef flicti perit: adamās se excruciat. ❡ Neq; sit: q̄ siet: nescit cognatā suā eē. ❡ Etiānū stupri: adhuc nō stuprauit: etiānū & etiādū dixerūt ueteres. ❡ Tāgē ho. uole. dispoliare amatorē. ❡ Miles odā. subaudi antamōides. ❡ S; dis. sciēs. cū sciat simulat se nescire. ❡ Dicite ne dirumpatis. ne in media comœdia uos nescire arguatis: histrionicosq; actus per turbetis. ❡ Sinite transsigi: perfici: absolui.

Proletarii qui dicant

Popina uñ dicta

Lycus q sit

VGOLETVS ET GRAPA.

❡ FAbulis Apuleius de asino aureo li. i. Cœnatus solis fabulis. ❡ Exoletus q adolescere desiit: & q crescēdi modū excessit auctor festus exoletos scorta mascula adulta dicimus. Alex. ro. ip. heliogabali cçsaris exoletos iussit depor tari. Prosceniū añ scenā: i quo scenici histrionicā agebāt scena i theatro: añ scenā ꝓsceniū: i eo pulpitū: qđ logiō græ ce dicitur: ut inquit Pollux a pergendo. ❡ Lictor minister publicus a ligando: lege Plutarchum: Liuium: & Gelliū: fasces uirgarum ferebat alligatos securibus ad fontes plectendos: unde Plinio fasces lictorii. ❡ Mutire. sonum face re in curgulione: Viden: ut aperiunt ædes festiuissime: non mutit cardo: alias loqui: Terentius in And. Hercle ni hil iam mutire audeo. ❡ Designare rem nouam facere donatus auctor unde in ludis præcipue funebribus deli-

Obrepet te fames.
Lictor q dicatur
Designare quid

gnatores dicti curatores. Horatius in epistolis. Designatorem decorat lictoribus atris: horum meminit Seneca li. de beneficiis & iurecõsultus scribit Designatores ministeriũ:nõ arte ludicram exercere: & iõ ignominiosos nõ haberi. ¶ Scena: Scenarũ tria genera. Comica: tragica: Satyrica quarũ aliæ ductiles: aliæ uersatiles: nam tẽporarias sciunt oẽs. ¶ Loris scuticis: nam utraq; e corio: a loro loreare loro uerberare: unde loreati serui loris uariati: Nam lorarii uinciebant: & plectebant loris quos erãt iussi: ueluti & qui brutiani dicti a brutiis pp defectionẽ oium primã ad pœnos bello pu. ii. ignomina notatis: Scribilitæ: ita scribendũ est metri necessitate: & ex codi. antiquis: nã quod apud Mar. legit. scribilita: per syncopã dici metri illius necessitas fecit. ¶ Scribilita fere eadẽ cũ placenta non sine caseo: nec dissimilis (ut reor) offellis nostris caseo: ouo: croco: cynamo conditis. ¶ Finitores dicebantur quos nunc agrimensores uocant: q fines diuiderent: Nonius citans hunc poetæ locũ: Finitor inde orizon appellatus diuidens hemisperiũ ab hemisperio: & infra quẽ sol tendit mersus in occasum: illuminans tunc plagã Antipodũ. ¶ Carchedonius carthaginensis quia pœnulus a pœno: pœnos dici carthaginenses satis constat. καρχηδὼν carthago est: unde carchedonii gẽmæ Plinio. ¶ Viator: uiantẽ significat. Viator: qui magistratus a uillis ad urbem accersebat apud ueteres: ut inqt Columella. ¶ Fratrẽ patruelẽ. Suetonius in Cæs. Marcel. qui fratri patrueli suo marco in cõsulatu successerat: sunt & sorores patrueles ex duobus fratribus. ¶ Pollinctores: qui mortuos curant: Nonius: & Fulgentius: Varro ppter cunã capulũ positũ: nutrix tradit pollinctori: græcis quãdoq; Timio polæ: Pollintor uero pollinis factor: nam pollinctor dicitur quasi pollutorũ. i. mortuorum unctor. Siue magis lubet a uerbo pollincere: unde pollinctus & pollinctura. ¶ Viaticũ itineris gratia in abitione paratum: græce ἐφόδιον. unde uiaticari in menechmis uiaticũ parare. De obolo naulico: quod mortui soluunt charoni portitori intelligat: cui placet. ¶ Sacer: execrabilis: scelestus: detestabilis: Nonius auctor: unde Sacerrumus Plauto. ¶ Quæsti pro quęstus auctore Nonio. Terentius in Andria: nũq animũ quæsti gratia ad malas inducã artes Varro in prometheo. Aemulũ illius artis: atq; obstrigillatorẽ: quæ propter aliquos annos quæsti nihil fecit. ¶ Macerat: affligit: cruciat: Horatius: q̃ lentis penitus macerer ignibus. ¶ Tãgere circonuenire Nonius auctor: Turpilius in Demetrio: est mihi pater iratus: quia se talento argenti tetigi ueteri exemplo amantis. ¶ Concubinatus a cõcubina: ut pellicatus a pellice: pellices cõcubinas dici sat notũ. Sed & succubæ: incubæq; dicuntur. Massarius lib. memorabiliũ scribit apud ueteres: pellicẽ eam habitam: q̃ cũ uxor nõ esset: cũ aliquo tñ uiuebat: quã nũc uero nomine amicã: paulo honestiore cõcubinam appellari. C. Flaccus in lib. de iure papiriano: pellicem uulgo nunc dici: quæ cum eo: cui uxor sit miscetur: quidam eam: quæ uxoris loco sine nuptiis in domo sit: quam παλλακὴν græci uocant ut refert Paulus iureconsultus.

Loreare quid sit

Scribilitæ

Finitores q

Viator qui

Viaticarii qui dicant

Quęsti pro quæstus

Tangere quid sit

Pellex q̃ sit

PRIMVS ACTVS.

Agorastocles adolescens. Milphio seruus.

SÆpe ego res multas tibi mandaui Milphio.
Dubias, egenas, inopiosas consilii,
Quas tu sapienter, docte, & cordate, & cate
Mihi reddidisti certas, opiparas opera tua,
Quibus pro bene factis fateor deberi tibi
Et libertatem, & multas gratas gratias.
Mi. Scitumst, per tempus hoc est iam uerbum uetus
Nam tuæ blandiciæ mihi sunt (quod dici solet)
Gerræ germanæ, atq; ædepol λῆροι λύρων
Nunc mihi blandidicus es, at heri in tergo meo
Treis facile corios contriuisti bubulos.
Ag. At amans per amorem si quid feci Milphio,
Ignoscere id te mihi æquom est. Mi. audi tu magis,
Et ego nunc amore pereo, sine te uerberem item,
Vt tu mihi fecisti ob nullam noxiam.
Post id locorum tu mihi amanti ignoscito.
Ag. Si tibi lubido est, aut uoluptati, sino,
Suspende, uinci, uerbera, autor sum, sino.

SARACENVS.

SAEpe ego res multas: Inducitur primum amans agorastocles operam serui milphionis expetens: cui artificiose blanditur: ut eum sibi facilius faciat obsequentẽ. ¶ Cordatæ. Sapienter. ¶ Cate: Astute. ¶ Opiperas: Omni succo plenas: consilioq; & opera affluentes. ¶ Gerrę: Nugæ: de quibus abunde supra. ¶ Germanæ ædepol liræ: Nam idem gerrę: & liræ: idest deliramenta nugæ: & ineptię: nã gręci ληρεῖν ieptię dixerũt.

VALLA.

SAEpe ego res multas. tibi mãdaui milphio. Hęc nos scæna docet q̃ sint difficiles: & morosi amãtes. Seruus. n. milphio leuissima de cã in ipsu; aiaduertere docet agorastoclẽ: agorastocles tñ subblandit seruo: sibiq; ignosci postulat: si quid ob amorem deliquerit. ¶ Dubias. in quibus dubiu; esset: an posses obtinere. ¶ Egenas. in quibus tua egebam opera. ¶ Inopiosas consilii. ubi maxime tuo mihi op⁹ erat ɔsilio. ¶ Docte & cordate. i. perite: & ui cordis magna. ¶ Et cate. i. acute. ¶ Opiparas. i. opulentas: & copiosas. ¶ Scitũst. i. peritũ est. ¶ Per tempus. i. tempori. ¶ Gerræ germanæ: idest puræ nugæ. unde gerræ & gerrones dicti sunt abunde supra. ¶ AE depol liræ liræ. hoc irrisorie dictum: ut & aristophanes in batrachis: ubi poeta ludens: ipse quoq; liron dicit. ¶ Ob nullam in noxiam. Cæcidisti inquit me: cum nihil fuissem prcmeritus. ¶ Autor sum. Iubeo: ut id efficias.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ GERræ: nugę ineptiæ: ut sunt gerræ fascini: qui sic in naxo insula Veneris ab incolis appellant: Nonius auctor. Gerræ inqt Festus p nugis & cõtẽptu dicunt. Vñ Gerrões leues: & iepti: lire ãt nõ aliæ q̃ gerrę: ληρον ληρεις. nugas nugaris gręce dr. Vide ergo an lerę: lerę sit legẽdũ: Cori⁹ ãtiqs masculio gñe dicebat: ut lor⁹ Apuleio uerberãdę mulieri destiat⁹. ¶ Post id loco℞ ex codicib⁹ ãtiqs: & sẽsus ɔcinitate. ac metri necitate: quo loq̃ndi mõ ẽt usus ẽ in casina

Gerræ q̃

Mi. si autoritatem postea defugeris,
Vbi dissolutus tu sies, ego pendeam.
Ag. ego ne istuc ausim facere, præsertim tibi?
Quin si feriri uideo te, extemplo dolet.
Mi. mihi quidem hercle. ag. imo mihi istuc manelim.
Mi. Sed quid nunc tibi uis? ag. cur ego apud te mentiar?
Amo immodeste. Mi. meæ istuc scapulæ sentiunt.
Ag. at ego hanc uicinam dico adelphasium meam,
Lenonis huius meretricem maiusculam.
Mi. iampridem equidem istuc ex te audiui. ag. differor
Cupidine eius, sed lenone istoc Lyco
Illius domino non lutust lutulentius.
Mi. Vin tu illi neq̃ dare nunc? ag. cupio. Mi. en me dato.
Ag. abi directus. mi. dic mihi uero serio
Vin dare malum illi? ag. cupio. mi. hem eundem me dato,
Vtrunq; saxo habebit, & neq̃, & malum.
Ag. Iocare. Mi. uin tu illam hodie sine damno & dispendio tuo.
Tuam libertam facere? ag. cupio milphio.
Mi. ego faciam ut facias, sunt tibi intus aurei
Trecenti nummi philippi? ag. sexcenti quoq;.
Mi. Satis sunt trecenti. ag. quid iis facturus? Mi. tace.
Totum lenonem tibi cum tota familia
Dabo hodie dono. ag. quid facturus? Mi. iam scies
Tuus Colabiscus nunc in urbest, uillicus.
Eum hic non nouit leno, satin intellegis?
Ag. intellego hercle, sed quo euadas nescio.
Mi. non scis? ag. non hercule. Mi. at ego iam faxo scies.
Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat,
Dicatq; se peregrinum esse ex alio oppido.
Amare uelle se, atq; obsequi animo suo,
Locum sibi uelle liberum præberier,
Vbi neq; faciat clam, ne quis sit arbiter.
Leno ad se accipiet auri cupidus, illico
Cælabit hominem & aurum. Ag. consilium placet.
Mi. Rogato, seruos uenerit ne ad eum tuus.
Ille me censebit quæri, continuo tibi
Negabit, quid tu dubitas quin extemplo tibi
Duplicet? ubi auri & hominis fur leno fiet,
Neq; id unde efficiat, habet, ubi in ius uenerit,
Addicet prætor familiam totam tibi.
Ita decipiemus fouea lenonem Lycum.
Ag. Placet consilium. Mi. imo etiam cum expoliuero magis,
Hoc, tum demum dices, nunc etiam rudest.
Ag. Ego in ædem ueneris eo, nisi quid uis Milphio.
Aphrodisia hodie sunt. Mi. scio. ag. oculos uolo meos
Delectare hodie mundiciis meretriciis.
Mi. Hoc primum agamus, quod consilium cæpimus.
Abeamus intro, ut Colabiscum uillicum
Hanc perdoceamus, ut ferat fallaciam.

---

his uerbis: post id locorũ: q̃ ad uillam ueneris. pro postea.

SARACENVS. ¶ MASCVlam: Vehementem: & fortem: ut Nonius interpretatur: sed rusticorum mascula militum proles dixit Horatius: Ego tamen potius legerem maiusculam: nã adelphasiũ soror maior erat: & anterastilis minor: quã Plautus appellauit in prologo illam minorem: & rursus alibi: minusculam meretricem dixit. ¶ Nequam: Vel malum aliquod: uel hominem malum secundum diuersum intellectum. ¶ Rogato: Pro interrogato. ¶ Duplicet aurum: Nam dupli fures mulctabãtur. ¶ Vnde efficiat: Vt scilicet pecuniam pro furto soluat. ¶ Decipiemus fouea. Allusio est ad decipulos: & dolos: quibus a pastoribus lupi capiuntur: fiunt nempe foueæ super inducta palea: terraque: ut illac inter facientes lupi ad aliquid deuorãdum: incidant in paratas insidias. ¶ Aphrodisia: Veneris festa: quę aphroditis dicta est ex spũa nata: uulgo nota fabula.

Furuȝ multum quæ

Aphroditis quæ nasit

VALLA. ¶ SI Authoritatem postea defugeris. si eam authoritatem quam mihi præbes: exueris. ¶ Meæ istuc scapulæ sentiunt. subaudi tu in modestiã. ¶ Meretricẽ masculã: idest quæ sensus masculi habet: non fœminæ. ita Horatius. Mascula sapho. ponitur aliquando pro ingenti: ut apud Persium: mascula bilis intumuit. Quam non extinxerit urna cicutæ. ¶ Non lutũst: lutulentius nullum cænum inquit sordidius est. ¶ Vintu illi neq̃ dare nunc. hic & hæc & hoc neq̃ indeclinabile est. Dubium ergo est dicat ne illi neq̃: an dare neq̃. ¶ Sine damno: & dispendio tuo. Damnum a demendo: ubi enim quicq̃ demitur ibi damnum. sicut interimentum ab intereundo plusq̃ damnũ est. Dispẽdium uero: cum quid impenditur in cassum. ¶ Quo euades. quorsuȝ hęc dicas: & quem finem sint habitura hæc tua consilia nescio. ¶ Obsequi animo suo. Capere uoluptatem. quę sibi ueniat in animo. ¶ Vbi neq̃ faci at clam. ¶ Vbi nequiter agat. ¶ Extemplo tibi duplicet aurum. Fures enim in duplo condemnabãtur. Cato in rebus rusticis. Maiores nostri hoc sic habuere: & ita in legibus posuere furem dupli condemnari: fœneratorem quadrupli: quanto peiorem ciuem existimarint fœneratorem quam furem: hinc licet existimare. ¶ Vbi in ius uenerit. citetur ad prætorem. ¶ Abdicet prætor familiam totam tibi: idest abalienet ab eo: & tradat tibi. prætor inquit Varro a prçeundo omnes prætores

Mascula q̃ sit

Damnum unde dictũ

Fœneratoris mulcta quæ fuerit

Ag. Quanq̃ cupido uersatur in corde, tamen
Tibi auscultabo. Mi. faciam ut facta gaudeas,
Inest amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quæ elui neutiq̃ potest.
Itaq; hic scelestus est homo leno Lycus,
Quoi iam infortunii intenta balista est probe,
Quam ego haud multo post mittam e balistario.
Sed eccam Adelphasium exit, atq; Anterastilis.
Hæc est prior quæ meum herum dementem facit.
Sed euocabo, heus i foras Agorastocles,
Si uis uidere ludos iucundissumos.
Ag. Quid istuc est tumulti Milphio. Mi. hem amores tuos,
Si uis spectare. Ag. o multa tibi Di dent bona
Quom hoc mihi obtulisti tam lepidum spectaculum.

tores dicti: ergo qui præerant. Itaq; & in bello prętor: & domi ptor: quorum unus urbanus. alter peregrinus. Pompeius de origine iuris. Cũq; cõsules auocarent bellis finitimis: neq; esset: qui in ciuitate ius reddere posset. Factũ est: ut prætor quoq; crearetur: qui urbanus appellatus est: eo q̃ in urbe ius redderet. Post aliquot deinde annos: non sufficiente eo prætore: quot multa turba in ciuitatem et peregrinorum ueniret. Creatus est: & alius prętor: qui peregrinus appellatus est ab eo: quot plærũq; inter peregrinos ius dicebat. ¶ Decipiemus fouea lenonẽ lycũ. Quia lycus lupus dicitur: & lupi foueis capi solẽt. ideo intulit decipiemus fouea. ¶ Nunc ẽt rudest. i. nouũ: & insabare. ¶ Aphrodisia hodie sunt: idest ueneris festa. nã aphrodite uenus nominat̃: unde & aprilis quasi aphrilis: ut inquit Macro. ueneri deputatus. Venus aũt aphrodite: quia de spuma in mari dicitur nata. Nam cũ Saturnus: ut inquit Hesiodus: cælo patri genitalia præsecuisset: iactassetq; in pelagus: de ipsorum spuma nata est Venus. ¶ Infortunii intenta balistest. speciosa: a poeta confictum uerbum ut iaculari infortunium uideatur. ¶ Mittam e balistario. Balistarium locum. dicit: ubi balistę continentur. balistam autem: quia ballo iaculor significat.

Aphroditę quę dicat
Balistariũ quid sit

¶ SCapulæ posteriores humerorũ partes hinc inde: & medium inter illas interscapilium. Apuleio: & Higino: scapulas tegens scapularis uestis dicta. ¶ Maiusculã scribẽdũ est metri necessitate. & sensus cõcinnitate. ut patet ex prologo. nõ masculã. i. uiraginẽ: ut Pius exponit cõtra metri rationẽ: neq; minusculã: ut idẽ aliter dicit. nã ex ꝓlogo patet minorẽ illã cuidã militi emere uolẽti in concubinatũ pene destinatã. ¶ Nequã ludit in dictione hac poeta: nã neq̃: & adiectiue & substãtiue ponit̃. milphio adiectiue accipit. quasi dicat uis dare illi: & opponere malũ hoiem: qui illum ulciscat̃. ille autẽ substantiue accipit neq̃. i. malũ: & malã rem quamq̃ & substantiue acceptũ pro coitu & impuritate sumitur: ut infra: ubi faciat neq̃. ¶ Directi: crucifixi: quasi ad diẽ erecti Varro in eumenidibus. Apage in dierectũ a domo nostra istã insanitatẽ: Nonius. At Festus Dierectũ inquit dicebant per antiphrasin uolentes significare malũ diem. ¶ Nequã rẽ ueneream intellegit. At. A. Gel. noc. att. vii. Neq̃ hoiem nihili: neq; frugis bonæ: qđ genus gręci fere ασωτον. i. ꝓdigũ. н. ακολαστον uł libidinosũ. н. αχρηστον uel iutilẽ. н. κακότροπον uel iprobũ. н. μιαρον: uel scelestum dicũt: ut Plau. & cæteris sæpius: festus: Neq̃ q ne tanti qdẽ est: q̃ quod habet̃ minimi. Vñ Var. in li. de analo. Ex ne inqt: & quicq̃. Neq̃. M. Cice. in. ii. Anton. Cum in Antoniũ ꝓbra qdam ludibriosa: & turpia ingessisset ad extremũ hoc addidit: O hoiem neq̃: nihil eni magis ꝓprie possum dicere. ¶ Addicere prætoris uerbũ est: cũ debitorem: qui soluendo non esset creditori: pronunciatione: & sñia tradebat. Vnde addicti. Addicere Festus inquit est proprie idem dicere: & approbare dicendo: alias addicere damnare: addicere ad auctionem uendere etiam dici cõstat. ¶ Aphrodisia ueneris: quæ aphroditæ a spuma dicitur festa sunt. nam aphrodisium ueneréũ dicimus. ¶ Mũdiciæ: politiæ: elegantiæ mundus festo lautus: & purus unde mundiciæ: sed meretricum mundiciæ immundissimę habendæ sunt immundiciæ. ¶ Balista a phœnicibus inuenta tormenti genus est saxa: hastasq;: & alia emittens: Silio. Vegetio: Ouidio: Marcello. Lucano. A. Hirtio: Ciceroni. Plinio: Senecæ: Frontino: cæteris de quo & nos in li. de partibus ædium. Inde balistarium ubi sita erit balista. & ex balisto ipsi Plauto.

VGOLETVS ET GRAPA.
Scapulæ q̃
Nequã.
Addicere quid sit
Balista qd sit

Adelphasiũ. Anterastilis meretrices. Milphio. Agorastocles.

NEgoci sibi qui uolet uim parare, nauem & mulierem
Hæc duo sibi comparato, nam nullæ magis res duæ.
Plus negoci habent, eas forte si exornare occœperis,
Neq; unq̃ hæ duæ res satis ornãtur, neq; eis ulla satis
Ornandi sacietas est, atq; hæc uti loquor, nunc modo
Docta dico, nam nos usq; ab aurora ad hoc quod est die
Postq̃ illuxit aurora, nunq̃ cessauimus ex industria
Ambæ lauari, atq; fricari, aut tergeri, aut ornarier,

SARACENVS.

NEgocii: commoda utitur cõparatione Plautus abominaturus mulierum mores in quibus exornandis semper aliquid deest: quo opus habeant.

VALLA.

NEgocii sibi: qui uolet cõparare. Adelphasium: & anterastilis templum ueneris uisuræ: & aphrodisia festa exeunt inter se loquẽtes: quæ muliebria sunt. Agorastocles & milphio ipsas abeũtes adeunt. agorastocles quidem suũ amorem aperiens. Mulieres autem eius auersantur orationem. Adelphasiũ primo duabus in rebus maximum negocium comparandis esse ait muliere: & naui. neutra enim unq̃ satis exornata. ¶ Satis sacietas est. a satis enim fit sacietas. ¶ Nunc docta: dico: quia huius rei perita sum: possum equidem inqt de ipsa ferre sententiam. ¶ Ab aurora ad hoc: quod diei est. a matutino tempore: ab hoc usq; tempus ab aura aurora dicta. Surgente enim sole pusilla quædam sentitur aura. ¶ Aurora illuxit. iam dies clarus emicuit.

Aurora uñ dicta sit

SARACENVS.

Prosedæ q̃ sint

Alicarie meretrices quæ

❡MVRIAtica:Est muria salsamēti genus:ut docemur a Plinio martialis quoq; de muria sic intulit Antipolitani fateor sum filia thynni:nā sicut garum e scōbro fit:ita muria e thynno.⸿ Falsa sunt:Vel salsa potius.⸿ Vt maceref. Pro maceref.⸿ Omnia:quæ ad deū:pacem.s.impetrandā:nam in tēplo ueneris erant sacrificaturæ.⸿ Ecquid gratiæ.s.mihi debetur.⸿ Huic excidit.s.sermo.⸿ Manet : Expectat. ⸿ Prosedas:Festus appellat meretrices:quæ ante stabula sedeant:easdē & prostibulas.⸿ Alicarias:Eodem authore alicariæ meretrices appellantur in cāpania solitæ ante pistrina alicariorū uersari quæstus gratia:sicut illæ:quæ ante stabula sedebant prostibulatæ:dicti autem sunt ab alica alicarii:qui eam conficiebāt uel uenditabāt.⸿ Schænicolas. Idē festus dicit esse meretrices ita appellatas propter usum unguēti schæni: quod est festo.t.pessimi generis.

VALLA.

❡POliri expoliri.polon canum dicunt græci:unde polire & expolire.⸿ Pingi fingi.pingi ad colores attinet:fingi ad habitū.⸿ Modus muliebris finis in comœdia muliere. Modus moderatio:modus modulatus:& modus finis:ut hic.⸿ Quasi iniusta est.i.iniqua.non illā nacta æqualitatē:quę deceat ⸿ Optimus est habitu.i.ad habēdū hic modus moderatio intelligit.⸿ Quasi salsa muriatica esse.Muria est quēadmodū Veranius docet:ea quæ fit ex sale sordido in pila pisato:& in ollam fictilē cōiecto:ibiq; opto gyspatoq; & in furno pcocto:cui uirgines uestales serra ferrea secto:& in seriā coniecto:quę est intus in æde uestæ in pœnu exteriore:aquā iugē:uel quālibet:præterq̃ q̃ per fistulas uenit:adderēt:atq; ea demū in sacrificiis utūtur.uel si nuriatica legat: ut Fest.inquit. nurica est genus piscis minuti.Plau. nuriaticā autem uideo in uasis stāneis nuricā bonam:& cautā:& tagumas quinas fartas cōchas piscinarias.⸿ Insulsę admodū:sine salis condimento: hoc est sine sapiētia.⸿ Sine mūditia:& sumptu.mūdæ nō existimamur: nec qcq̃ erga nos sumptū facit.⸿ Ad deū pacem.ad deorū ueniam deposcēdam. pax.n.ubi bellū interuenit a paciscēdo.at ad numinū tranquillitatē pax a pacādo:ut duplex deriuatio:ita & significatio.⸿ Quid hic malū.malo euentu:irascif.n.milphio:q agorastocles obticuerit.⸿ Male:.idest ualde.⸿ Prosedas.prosedæ inquit Festus:q̃ ante stabula sedent.id.n.sedū: q fœtor.⸿ Reliquas.i.quę reliquię sunt.⸿ Alicarias.Alicariæ meretrices appellabanf in cāpania solitæ ante pistrina alicariorū uersari quęstus gratia sicut hæ:quæ ante stabula ꝓstibulatę.⸿ Schœno delibutas schœniculæ inquit.Fest. appellanf meretrices propter usum unguenti schœni:quod est pessimi generis.

Poliri,expoliri,pingi,fingi,& binæ una singulis
Quæ datæ nobis ancillæ,eæ nos lauando,eluendo operam
Dederunt,ab gerundaq; aqua sunt uiri defessi duo,
Apagesis negocii in muliere quantum una est,si uero duæ
Sat scio maxumo uni populo quoi lubet,plus satis dare
Potes sunt,quæ noctes diesq; in omni ætate,semper,
Ornantur,lauantur,tergentur,poliuntur,postremo modus
Muliebris nullust,neq; unq̃ lauādo,& fricādo sumus saturæ.
Nam quæ lauta est,nisi perculta est meo aīo quasi inuenusta est,
An.Miror equidem soror te istæc fabulari,quæ tam callida,
Et docta sis,& faceta,nam cum sedulo
Munditer nos habemus,uix ægreq; amatorculos inuenimus.
Ad.Ita est,uerum hoc unum tamen cogitato,modus omnibus
In rebus soror,est optumum habitu.nimia omnia
Nimium exhibent negocium hoībus ex se.An.soror cogita
Amabo item nos perhiberi,quasi salsa muriatica
Esse autumantur sine omni lepore,& sine suauitate nisi
Multa aq̃ usq; & diu macerant̃,olēt,salsa sunt,tāgere ut nō uelis.
Item nos sumus eiuscemodi,mulieres sunt admodum
Insulsæ,atq; inuenustæ sine mundicia & sumptu.
Mi.Coqua est hæc qdē Agorastocles,ut ego opīor.Ag.qd id.
Mi.Scit muriatica ut maceret.Ag.qd molestus?Ad.soror parce amabo,sat est
Istuc alios dicere nobis,ne nosmet nostra etiam
Vitia loquamur.An.qesco.Ad.ergo te amo,sed hoc nūc mihi
Responde,sunt hic omnia quæ ad deū pacem oportet adesse?
An.Omnia accuraui.Ag.pulchrū & celebrē & uenustatis diē
Plenum,dignum Venere pol,quoi sunt aphrodisia hodie.
Mi.Ecqd gratiæ cū huc foras te euocaui?iam nū me decet
Donari cado uini ueteris?dic dari,respondes nihil.
Huic excidit lingua,ut ego opinor,qd hic(malū)astās obtices?
Ag.Sine amem,ne obturba,tace.Mi.taceo.Ag.si tacuisses,iā
Istuc taceo non natum foret An.eamus soror mea.
Ad.Oho amabo,qd illuc nūc ꝓperas?An.rogas?q nos herus
Apud ædem Veneris mantat.Ad.maneat pol,ut lubet,manc.
Turba est nunc apud haram,an ibi uis inter istas uersarier
Prosedas,pistorum amicas,relliquias alicarias
Miseras,schœno delibutas,seruilicolas sordidas?

VGOLETVS ET GRAPA.

Munditer quid

Muriatica quæ

❡MVNditer munde:Nonius citās hūc plauti locū:ut amiciter amice in persa:& seuiter infra ꝓ sæue:auariter pro auare in curgulione:habeat tamen se quantū pōt mūditer fœmina:mūda: uix erit.⸿ Amatorculus:diminutiuū ab amatore:sed dictū accipe ex nequitia muliebri cupidissima diuites habere amatores:a qbus possit aurū extorquere:uulgaria qñ & uenalis est facta prima ēt illa uenus.⸿ Muriatica:q̃ in muria fuerint diu:cōtrahūt odorē aspernabilē:Pisciū aūt salitoꝝ cū primis liquamen est muria epig.poeta. Antipolitani fateor sum filia tynni:essem si scōbri nō tibi missa forē:persius. Tingit olus siccū muria uafer in calice empta.⸿ Macerant̃:Terētius in adelp. salsamēta hęc o Stephanio fac:ut macerent̃ pulchre.⸿ Mātat:mãet:cecitius iu ꝓbastaria:In uultu eodē in eadē mātat malitia.

Nonius:

Nonius:Manere uero expectare. Præstolari Teretio:unde mox ibi mane.i.expecta. Prosedas Festus inqt meretrices:plautus appellat quæ ante stabula sedeant:ut pstibulę:Stabula aūt publica uiantium dicūtur diuersoria hospitiaq;. Pistorꝝ:quorꝝ alii farinifici:alii panifici:quidā dulciarii:& crustularii a crustulis mellitis:ut ab alica alicarii. Reliquias:ut ab oibus derelictas:& ob ætatē:maciē:informitatē:in mūdiciem reiiculas:quidā legūt recelliclunias:sed arbitremur non recelliclunia scorta improbētur. Alicariæ meretrices inqt Festus appellabātur in cāpania solitæ ante pistrina alicariorum uersari quæstus gratia:sicut quæ aā stabula sedebant prosedę:& prostibulæ ut iā dictum est:prostibulum quoq; pro meretrice:nō pro loco a classicis est receptum.

Prostibulū quid sit.

Quæ tibi oleant stabulum,statū, sellam,& sessibulum merum?
Quas adeo haud quisq̄ unq̄ liber tetigit,neq; duxit domum,
Seruolorum sordidulorum scorta diobolaria.
Mi. In malam crucem,tun audes etiam seruos spernere?
Propudium,quasi bella sit,quasi eam ipsi reges discupiant.
En monstrum mulieris,tantula tāta uerba funditat,
Proh nebulæ,quoius ego cyatho septem noctes non emam.
Ag. Dii imortales,omnipotētes,quid apud uos est pulchrius?
Quid habetis,qui mage imortales uos credam,q̄ ego sum?
Qui hæc tāta oculis bona cōcipio.nam Venus non est Venus.
Hanc equidem Venerem uenerabor,ut amet,ac si propitia.
Milphio,heus Milphio ubi es? Mi. assum apud te,eccum. Ag. at ego elixum uolo.
Mi. Enim here facis delicias. Ag. de te quidē hæc didici oīa.
Mi. Etiā ne ut ames,quā nunq̄ tetigeris? Ag. nihil illuc qdēst.
Deos quoq; ædepol & amo,& metuo,quibus ego tamen
Abstineo manus. Ad. heu.ecastor cū ornatum nostrū aspicio,
Pœnitet ambarū,ornatæ ut sumus. An. imo uero sane cōmode,
Nam pro heri nostri quæstu satis bene ornatæ sumus.
Non potest quæstus consistere,si eum sumptus superat soror.
Et illud satius,satis quod satis est,habitus plusq̄ sat est.
Ag. Ita me Di ament,ut illa me amet malim,q̄ Di milphio.
Nam illa mulier lapidem,silicem subigere,ut se amet, potest.
Mi. Pol id quidē haud mentire,nā tu es lapide silice stultior
Qui hanc ames. Ag. at uide sis cum illa nunq̄ limaui caput.
Mi. Curram igitur aliquo ad piscinam aut lacū,limū petam.
Ag, Quid eo opus sit? Mi. ego dicā,ut tibi & illi limem caput.
Ag. I in malā rem. Mi. ibi sum equidem. Ag. pergis? Mi. taceo.
Ag. at. perpetuo uolo,
Mi. Enimuero aere meo me lacessis,ludos & delicias facis.
An. Satis nunc lepide ornatam soror credo te tibi uiderier.
Sed ubi exempla conferuntur meretricum aliarū,ibi tibi erit
Cordolium,siquam ornatam melius forte aspexeris.

SESSIBVLVM merū:Hoc ē meram:continuā: perpetemq; statione: nam dixit stabulum. statum: sellam: quia a nimis stando:& cōsidendo malus prouenit odor. Diobolaria: quę prostitutæ duos dumtaxat obolos deferebant: obolus ultima est nūmorū significatio. Assum: Abeo: quod est ad & sum: iocose tamen ab eo: quod est areo assum interpretatur agorastocles.i.ad ignem torrefactū:propterea subdit:elixus sis uolo. Silicem: Cuidius:Stabat acuta silex:præcisis undiq; saxis:lapis ideo dictus:q silentē:& absconditum ignem intra se retineat. Agat uide sis: Vbi legit agat:dic tantum:at ita:ut primum loquatur Agorastocles.duæ enim priores litteræ denotant ipsum loquentē. Limaui caput:Dictū est a Plauto.limare pro cōiungere:teste marcello: qua locutione usi sunt ueteres:cæcilius: hoc a te postulo:ne cū meo gnato post hac limassis caput.festiue autem uertit in alium sensum milphio:caput limare pro eo: quod est capiti limum:& cœnū super inducere:ideo se in piscinā iturum dicit:ut limum petat. Aere meo.Hoc ē mea arte & disciplina:quasi: q ab eo didicerit ludos facere: & iocos.

SARACENVS.

Obolus qd sit.

Limarē qd sit.

OLEANT stabulum.i.odorem pbeant stabuli. Statumq;:idest tetrum odorem ex nimium stando:quod magis exprimit cū dicit sessibulū. Sordidulorum.sordidam uestem indutorum. Scorta diabolaria: idest meretriculæ duorum obolorum. Propudium.i.procul a pudore. Reges discrucient.i.amor affligentur. Monstrum mulieris.monstrosam malierē. Tantula.tam parua. Proh nebulæ.i.quæ flacescit ut nebula:unde etiā nebulones dicti. Qui mage.pro magis. At ego elixus sis uolo.i.aqua de coctus. lixam enim aquam dixerunt ueteres: unde lixæ militum serui: qui aquatum mittuntur:sicut calones:quilignatum. Inde lixiuium. Pli. Cato iubet inquit uina concinnari: hoc enim utitur uerbo cineris lixiui cum defruto cocti parte quadringentesima culleū uel salsum sesqlibrā iteri: & tūso marmore. Facis delicias.ita facile dlitias dicimus:ut occurro suppetias. Pro nostro quæstu: quantum ad nostrum attinet lucrum. Lapidem silicem. Vnde ignis excutitur: & ob hoc durior. Nunq̄ limaui caput prouerbialiter dictum est:ut enim lima res comminuuntur:ita inquit:ne ego quidē de meo minui quippiam. Limum petam. subaudi:ut limo inquiens caput. Nam limo.i.cœno:limare uerbum milphio sumit:a lima fit oblimo: quod est minuo:& cōtēno:a fabris trāslatū.Horati9.rē prīs oblimare. Virgilius i tertio georgicō.Hoc faciūt nimio ne luxu obtusior usus. Sit gēitali aruo:& sulcos oblimet iertes. Cic.i.ii.d natura deorꝝ.egyptū nilus irrigat:& cū tota æstate obruptā:oppletāq; tenuerit:tū recedit mollitosq;:& oblimatos agros ad serēdū relinquit. Limare etiam coniungere: exquirere: delinire:ut Nonius ueluti supra in mercatore. Ludos & delicias facis.i. & ludis:& deliciose me irrides.

VALLA.

Scorta diabolaria q̄ sint.

SERuilicolę amatrices:& cultrices seruorꝝ:& scorta seruilia.sordida.& putētia:ut schoeniculę a schoēo appellatæ meretrices:festo Pōp. pp usum unguēti schoeni:qđ ē pessimi gñis. Schoenus iūcū ēt signāt. pide strabo iūcarios

VGOLETVS ET GRAPA.

in hispania cāpos schoenuntas uocat: cui & schoenus schoenūtis portus ē: & fluuius: schoenos fumis uñ schoenobates: schoenus mēsure genus Plinio i. xii. q̄ patet Eratosthenis rōne stadia. xl. hoc ē passus qnq̄ milia: aliq. xxii. stadia singulis schœnis dedere. At Herodotus i euterpe. Cōstāt āt parasange tricenis: schoeni sexagēis stadiis. Diobolaria q̄ duob⁹ obolis corpis sui pōtatē cuiuis faciāt: ut triobolares: q̄ tribus: obolares: q̄ obolo dicenī meretrices: Triobolares uero hoies uappæ gerrones: nebulones dicunī: obolus aūt græce idē q latine scripulus minimi pōderis: pēdere putatur siliqs oino sex: q̄ ceratia græce noiantur: hoc est quātū lētis octo semina: Sed obolo ēptos cū dicit Terentius nūmi intelligit: a quo diobolares meretrices festo. ubi Donat⁹: obolo inqt: q̄ est ultia nūmoꝝ significatio. Pro pudiū a qua pudor: & pudicitia ꝓcul sint: festus. Assum: adsum: iocās aūt seruus rñdet: nō assum. i. ueru tostū: sed elixū: hoc est aqua coctū in cacabo mauelle. Limare: coniungere: copulare Turpillius in leucadia: Veritus sum amoris cā cū illa limasses caput: Nonius. Limare limū ingerere: limo fœdare. Pēsilis: horati⁹: tūc pēsilis uua secūdas & nux ornabat mensas cū duplice ficu: pensilis dicit suspensus: & pēdens: unde est restim uolo mihi emere: qui me faciam pensilē hinc horti pensiles: urbs pēsilis: thorus pēsilis: lychni pēsiles: poma pensilia.

Pēsilis qs.

SARACENVS.

Ad. Inuidia in me nunq̄ innatast, neq̄ malitia mala, soror.
Bono ingenio me esse ornatam, quā auro multo mauolo.
Aurum in fortuna inuenitur, natura ingenium bonum.
Bonam ego q̄ beatam me esse nimio dici mauolo,
Meretricem pudorem gerere magis decet, q̄ purpuram,
Magis meretricem pudorem q̄ aurū gerere condecet.
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt.
Lepidi mores turpem ornatum, facile factis comprobant.
ag. Eho tu, uin tu facin⁹ facere lepidū & festiuū? Mi. uolo.
ag. Potes ne mihi auscultari? Mi. possū. ag. domū abi, ac suspēdte
Mi. Quāobrē? ag. qa nūq̄ audib uerba tot tā suauia.
Quid tibi opust uixisse, ausculta mihi modo, ac suspēde te.
Mi. Sigdē tu es mecū futur⁹ ꝓ uua pēsil. ag, at ego amo hāc.
Mi. at ego eē & bibeī poti⁹. ad. eho tu qd ais? an. qd rogas?
ad. Viden tu pleni oculi sordiū q erāt, iam splendēt mihi?
an. Imo ēt i medio oculo parū sordis ē. ad. cedo sis dexterā.
ag. Vt tu qdē huius oculos illotis manib⁹ tractes, aut teras?
an. Nimia nos secordia hodie tēuit. ad. qua de re obsecro?
an. Quia iā nō dudū ante lucē ad ædē Veneris uenimus,
Primæ ut inferremus ignem in arā. ad. ah. nō factost opus.
Quæ habēt nocturna ora, noctu sacrusicatum ire occupār,
Priusq̄ expergiscatur Venus, deproperant sedulo
Sacrusicare, nam uigilante Venere si ueniant, æx.
Ita sunt turpes, credo ecastor Venerem ipsam e fano fugēt.
ag. Milphio. mi. ædepol Milphionē miserū qd nūc uis tibi?
ag. Obsecro hercle ut mulsa loqtur. Mi. nihil nisi laterculos
Sesamum, papaueremq̄, triticum, & frictas nuces.
ag. Ecqd amare uideor. Mi. dānū qd mercuri⁹ minie amat.
ag. Nanq̄ ædepol lucrum amare nullū amatore addecet.
an. Eam⁹ mea germana. ad. agesis ut lubet, seqre hac. an se
ag. Eūt hæ, qd si adeam⁹? mi. adeas. ag. ꝑmū saluasis (quor.
Prima, & secūda in secundo. Mi. salue in precio tertia.
an. Salue extra ꝑciū. Mi. tū pol ego, & oleū & opam ꝑdidi.

Inuidia i me: Loqr̄ adelphasiū. Col linūt. Cōinqnāt: Horati⁹: crines puluere collines. Pro uua pēsilis: Sūt q legunt ꝑ una pēsilis: utrunq̄ custodiri pōt: placet magis una: q̄ uua: ut legar ꝑ una pēsilis. i. simul ꝑpēsilis: ut alibi obesse sequētem di xit: ꝑ eē obsequētē: & intro ad uos mittar pro ad uos intromittar: & plura hmōi ab eo eni: qd est ꝑpēdo ꝑpēsilis: hoc usus est uerbo in asinaria: ubi manus manicæ cō plexæ sunt: atq̄ adducte ad trabē: nec de pēdis: nec ꝑpēdis. Nocturna ora. Quæ sint indigna die spectari: q̄si laruatica: & turpia. Mulsa. Dulcia et melliflua. Ni si laterculos sesamā. Et q̄ sequunī tanq̄ ste riliora: & i se nihil succosu hñtia. Dā nū: Scil facis: qd mercuri⁹ non amat: qa ipse pēst lucro: & eo hoies afficit. Salue i ꝑcio tertia iocus ē: nā dixit salua sis pria & scda: ita illud salue extra ꝑciū. Oleu & opa ꝑdidi. Prouerbiū ab his ur̄ sūptu q mlta uigilia icassū laborāt: & tps terūt: & oleū cōsumūt: quo ueteri uerbo usus ē Cic. i epłis: qd pinde sonat: ac illd ꝑ suto ris coruo a Macr. rlatū: opa: et ipēsa ꝑiit.

Prouerbiū pulchrum.

VALLA.

Avrū i fortuna iuenit. iō diues: qui a fortuna fact⁹: neq̄ laudē: neq̄ honorem meret. Natura igeniū bonū. ob hoc ho norabile: ut docet Ari. Nā uirtutes & mo res ꝓbos laus ɔsequr. Peius cœno colli nūt: ificiūt: fœdāt magis q̄ si cœno iuoluā tur. Factis ɔprobāt. ab eis: q̄ fiūt inqt d lepidis morib⁹ turpis ornat⁹ fit: elegās: at q̄ facet⁹. Potes ne mihi auscultari. ergo et ausculto et auscultor: q̄uo assētio & assē tior. Pro uua pēsili. Loco uuæ quæ pē deat. In medio oculo parum sordis est. Lepidissime Plaut⁹ mores describit mu liebres. Tractes: aut teras. uerses: aut fri ces. Deproperāt sedulo. nimiū festinant accurate sacra facere. E phano fugēt ex tē plo i fugā mittēt ob turpitudinē. Vt mul sa loqtur. i. dulcia: ut mulsū. Nihil nisi laterculos: minutos lateres: uel attritos. Sesamū. hoc. n. sēmen lędit stomachū.

Papaueręq̄ tritiū: nūc hoc papauer: ueteres hic papauer. Tritū āt papauer opiū facit: qd ē i q̄rto gradu friditatis: & pinde lethale. Et frictas nuces: q̄s iutiles oio eē op. Dānū: qd mercuri⁹ minie amat. Nā: uti amphytrione ostē sum est: mercurius lucro ꝑest. Tū pol ego: & oleū: & opam ꝑdidi. Hoc ꝓuerbiā ī dictū ꝑ pillos: q docent auiculas humanu sermonē ad lucernā. Cū postea loq nesciāt: ut de eo narrar: q Augusti tpe coruū docuit: unū qdē docilē: in docilē alterum: ad quē aiebat: se oleū & opam amisisse. gñaliter tñ hoc dictū de oibus: quoꝝ sūptus & labor amittit.

Mercurius qbus ꝑsit.

VGOLETVS ET GRAPA.

Nocturna ora: nigrā faciē: & dcolorē: ut cui p mediā nolis occurrer noctē. Mulsa dulcia mellita: ut mulsa aq̄: mulsū uinū: & alia mulsū ē. n. uinū melle ɔditū: melicratō grecis: idē qd oenomeli: mulsa uero aq̄ mellita Plinio: me dicis hydromelli grece. Oleū & opa: opa & ipēsā metaphoricos: oleū & opā ꝑdit: q bouē mittit ad ceroma.

Turpis:

SARA CENVS.

¶ TVRpis: Scilicet res est. ¶ Lymphatici: Clari: & lipidi: lymphā.n. aquā uocamus: alias lymphatici dicunt lar/uati: furiosi: & insaniētes. ¶ Nimbata: Vnguētata: siue unguēto p͡fusa. nimbus.n. pro uase qñq; accipitur: ut hoc lo/co nimbata a nimbo uase: positū ē.n. cōtinēs pro cōtēto: in quo unguēta: uina: aliiq; liquores fundebant: q̄d testatur Martialis in distichis: a ioue q uenit miscēda ad pocula largas: fundet nimbus aq̄s: hic tibi uina dabit: ex quo intelligitur nimbo uasi datū esse nomē a cęlesti nimbo: cuius instar unguēta fundebat: idē quoq; Martialis & cilices nimbis hiemādu ere suis. ¶ Pura sum. Tēptauerat.n. agorastocles illā palpare. ¶ Alcedo: A gręcis alchyō auis est: quę circa

Nimbꝰ uñ

ag. Quo te agis? ad. ego ne? in Veneris. ag. quid eo tu? ad. ut
  uenerem propiciem.
ag. Ehon irata est? p͡pitia hercle ē, uel ego pro illa spondeo.
ad. Quid tu ais? q̄d mihi molestus obsecro? ag. ah tā saeuiter.
ad. Mitte amabo. ag. q̄d festinas? turba nūc illic est. ad. scio,
Sunt illi aliae quas spectare ego & me spectari uolo.
ag. Qui lubet spectare turpis, pulchrā spectandam dare?
ad. Quia apud aedē Veneris hodie est mercatus meretricius,
Eo conueniunt mercatores, ibi ego me ostendi uolo.
ag. Inuendibili merce oportet ultro emptorem adducere.
Proba merx facile emptorē reperit, tametsi in abstruso sita est.
Quid ais tu? quando mecum caput & corpus copulas?
ad. Quo die Horcus ab acherunte mortuos amiserit.
ag. Sunt mihi intus, nescio quot nummi aurei lymphatici,
Mi. Deferto ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.
Bellula hercle est. ag. i directe in maxumā malam crucem.
Mi. Quam magis aspecto, tā magis ē nimbata, & nugae merae.
ad. Segrega sermonē, tedet. ag. age sustolle hoc amiculum.
ad. Pura sum comperta, amabo ne attrectare agorastocles.
ag. Quid agā nūc? Mi. si sapias curā hāc facere cōpēdi potes.
ag. Quid ego nūc curē? q̄d agā Milphio? Mi. ecce odiū meū.
Quid me uis? ag. cur mihi haec irata ē? Mi. cur haec tibi irata ē?
Cur ego id curem, nanq; istaec magis tua est curatio.
ag. Iam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillā facis,
Quam mare est olim, quom ibi alcedo pullos educit suos.
Mi. Quid faciā? ag. exora, blādire, expalpa. Mi. faciā sedulo.
Sed uidesis, ne tu oratorem hunc pugnis plectas postea.
ag. Non faciam. ad. eamus nunc, etiā morare. ag. malefacis.
ad. Bene promittis multa, ex multis, omnia in cassum cadunt.
Liberare haud semel iurauisti me, sed decies.
Dum te expecto, neq; usq̄ aliam mihi paraui copiam,
Neq; istuc usq̄ apparet, ita nunc nihilominus seruio.
I soror, abscede tu a me, ag. perii, eho quid agis Milphio?
Mi. Mea uoluptas, meae deliciae, mea uita, mea amoenitas,
Meus ocellus, meum labellū, mea salus, meū sauiū, meum mel,

brumā in mari nidificat: cū sūma adest trāq̄llitas maris: pullosq; suos intra q̄r tūdecimū diē absolutos educit: inde dies illi dicti sunt alcyonides: q̄bus tutū fit nauigantibus iter: q̄d meminit Ouidius: p͡q; dies placidos hiberno t͡pe sep/tem. Incubat alcynoe pēdētibus ęquore nidis. Tū uia tuta maris uētos custodit & arcet. Aeolus egressu: p͡statq; ne/potibus aequor. auis hęc nō multo amplior passere ut Aristoteles: Pliniusq; rettulerūt: colore tū ceruleo: tū uiriditum ēt leniter purpureo insignis: collo gracili & p͡cero. rostrū subuiride lon/gum & tenue: nidus marinae similis pilae: q ferro intercidi minus possit: ambigitur ex q̄ materia cōponat: uidet̄ tñ e spinis piscis acus cōstitui: piscibus enī alcedo uiuit: partus eius ouis maxime qnq; cōsumit: hęc quoq; ut subdit Aristo. foetificat toto suae aetatis t͡pe pare/re nata menses quattuor incipit.

Alcedo q̄ sit.

VALLA:

¶ MERcatus meretricibus, ubi quae placuerint emunt. ¶ Cōueniūt merca/tores. cōgregātur amatores: qui mere/trices emant. ¶ Inuēdibili merce. i. ad mercē: quae uēdi nō queat. ¶ In abstru so. i. occulto. ¶ Quo die orch? ab acherōte mortuos emiserit. i. nunq̄. hoc eni uoluit intelligi: ꝙ mortuos reuiuisce/re nō posse putēt. diximus enim orchū infernū noiari: acherontem inferni flu uium. ¶ Nūmi aurei lymphatici. i. daemonico sp̄ū agitati: nā lymphatus dicitur sp̄ū uexatus: uel quoquo modo fu/rore agitatus. Vt currit lymphata per urbem. ¶ Deferto ad me. Dato mihi illos nūmos lymphaticos: & statim con/quiescet illud lymphaticū. ¶ Magis est nymbata. i. offuciis pigmentata: tanq̄ nymbo asp͡sa. ¶ Sustolle hoc amiculū. i. amictū ab amiciēdo: sicut a supino amictus est: ut diximus i cassina. ¶ Facere cōpēdi potes. pro cōpendii. i. hāc curam potes ad cōpendiu; perducere. ¶ Qui agas milphio. quid tu in hac re ageres: si sis: ut ego. ¶ Cū ibi alcedo pullos educit suos: hoc quoq; supra docuimus: alciones auiculas: quo tēpore pariant in mari: & pullos alant suos: totu; id tempus tranquillū esse mare. Alciones a graecis: alcedones dici a nostris. ¶ Expalpa. i. demulce. ¶ Multa ex multis. hoc solet fieri: ut qui multa promittāt: nihil agant. ¶ Abscede tu a me. agorastocles dicit.

¶ IN ueneris: aedē intellige: Liuius: ad Murtiae date sedes. ¶ Orcus pluto sūmamus: q antiq̄s Vragus dictus: ꝙ nos urgeat maxie: Acherōta tristē: & sine gaudio: pigrūq; iferni regni fluētū: & charonē πορθμέα. i. portitorē acherō/tis: cui pluria mēto: canities: dici manifestariū est. ¶ Numi aurei: philippei: & numismata aurea: Apuleio aurū mo/netale. Vlp. de auro: & arg. leg. Signatū inquit auru;. ueluti philippi: itēq; nomismata. ¶ Lymphatici: ut furore p͡ci/ti exilire cupiētes: Vñ cōstiterit a seruo dictū: Festus: lymphae inq̄t dictę sunt a nymphis uulgo autē memorię p͡ditū est: q̄cunq; speciē quādā e fonte: id est effigiē nymphae uiderit: furendi nō fecisse finē: quos graeci nympholeptos uo/cant: latini lymphatos: idē. M. Varro. de lingua latina: uñ lymphatici Plinio: & aliis. ¶ Curatio & curatura dicitur cura Nonio at Dona. in illo Terētii: reddunt curatura iūceas: Cura inq̄t mētis curatio medicinę curatura diligētiae. Alcedo auis littoralis: Plinius. Eoq; maxime sunt insignes Halcyones: foetificāt bruma. qui dies alcyonides uocan.

VGOLETVS ET GRAPA.

Orcus qui

Lymphatici qui.

Alcedo.

tur:placido tñ mari per eos nauigabili:siculo maxime:faciũt aũt septẽ ante brumam diebus:& totidem sequentibus pariunt:Dies earũ partus:qui maria nauigãt nouere:Ouidi.Perq; pies placidos hiberno tẽpore septẽ. Incubat Halcyone pendentibus æquore nidis: Tum uia tuta maris:uẽtos custodit:& arcet. Aeolus egressu:præstatq; nepotibus æquor:græci Halcyones latini alcedines:ut inquit.M.Var.dicunt:unde Alcedonia:dies halcyonii ipsi Plau.in cas. pro tranquillitate:quãdo in prouerbium ocii:& securitatis uenerunt.

SARACENVS. ⁋ COLVstra. Est colostrũ lac recens: coagulatum in casei spẽm. ⁋ Pro te dabit. Pecũiã exoluet:ut libera fias. ⁋ Victitãdo sorbillo. Nã sorbere uidentur spũm attrahẽdo ex dolore pcussionẽ: q uapulant:sicuti sorbere deuorantes ostreas solẽt. ⁋ Admittã. Potius remittam legẽdũ est. ⁋ Auctionẽ. Publicam uẽditionẽ:q̃ fit aucto in publico ab emptoribus pcio. ⁋ Hasce ędis. Seipm dicit. ⁋ QVisppini. Certe. ⁋ Oedipo cõiectores. Sũt q legerint œdipi cõiectura utrũq; recte. ⁋ Qui sphyngi interpres fuit. De œdipo:deq; sphyngis ænigmate paucis absoluã. Laius Thebanorũ rex uxore iocasta creõtis filia: cũ diutius caruisset liberis:oraculũ cõsuluit:an eẽt filios hiturus:rñsu; tulit: nõ cõdecere sibi prolẽ hẽre:nã q ex eo prodiisset filius:patrẽ eẽt occisurus:aduersaq; fortuna domũ funestaturus: post qd̃ rñsum pcepit natũ isantẽ: traiectis primũ ferro pedibus exponi: uñ œdipus cognominat⁹ est. De quo seneca in ea tragædia:q̃ œdipus inscribit: forata ferro gesseras uestigia:tumorẽ nact⁹ nomẽ:ac uicio pedũ:sed cu; forte illac ptrãsiret pastor chorinthiorum regis phorbas sustulit puerũ:& cuidã chorinthio dono dedit:q̃ ad uxorem polybii regis pduxit.q puerũ pro filio educauit:sed cũ iã uir fact⁹ eẽt:deũ de isãte exposito cõsulere statuit laius: œdipus quoq; a quodã se fuisse expositu; certior factus:& ipse pythia;:q sui parentes forẽt oratũ pficiscebat: cũ ergo ambo apud phocidã iuicẽ obuiassent: laiusq; illũ de uia cedere supbius mandasset:œdipus ira motus laiũ occidit: iscius parẽtẽ eẽ:eo tpe tradũt sphyngã beluã biformẽ uẽisse thebas. pposuisse q; ænigma:qd̃ q nõ soluerẽt: pirent:ex quo plures ob rẽ dubiã iterierũt:soluẽti pmiũ:iocastę cõnubiũ.& thebanorũ regnũ ppositũ erat: uerum nullus excepto œdipo ænigma soluere ualuit: id erat eiusmõi:qd̃ aial bipes:ide; tripes: ac quadrupes foret:cęteris addubitãtibus:solus œdipus ait: hoie; id aial eẽ. q infans q̃ttuor iret pedib⁹: auctus ętate duobus:iã senior factus tribus. nam baculo tanq̃ pede tertio sustentaretur: sphynga suo iudicio uicta se e loco excelso pcipitauit. ⁋ Obiexim: obieceri. ⁋ Arcessas testis. Quibus sibi opus erat ut lenonem furti argueret:

Colostrum quid sit.

Sphyngis enigma qd̃

Laii mors

Meum cor,mea colostra,meus molliculus caseus.
Ag.Me ne ego illæc patiar præsente dici?discrucior miser.
Nisi ego illum iubeo quadrigis cursim ad carnuficem rapi.
Mi.Noli amabo succensere hæro meo causa mea.
Ad.Ego enim faxo,sine.Mi.irata es nimium,pro te dabit,
Atq; te faciet ut sis ciuis attica,atq; libera.
Ad.Quin abire sinis?quid uis tibi?q beneuolunt,bñ uisitent.
Mi.Siquidem ante mentitus sit,nunc iam dehinc erit tibi
Verax.Ad.abiice te dehinc sis sycophanta.Mi.pareo.
Ad.At scin q̃uo?Mi.sine te exorem,sine te prendam auriculis,
Sine dem sauium,iam ego hercle faciam plorantem illũ,nisi
Te propiciam facio,illud faciet nisi te propitio.
Atq; hic me ne uerberet male formido,noui ego huius malos
Mores,quamobrem amabo mea uoluptas sine te exorarier.
Ag.Non ego homo trioboli sum,nisi ego illi mastigiæ
Exturbo oculos atq; dentes?hem uoluptatem tibi.
Hem tibi mel,hem cor,hem labellum,hem salutẽ,hem sauiũ.
Mi.Impie siccine oratorem uerberas?iam istoc magis
Etiam ocellum addam,& labellũ,& linguã,eho qd facias mõ?
Ag.Siccine ego te orare iussi?Mi.q̃uo ergo orem?Ag.rogas?
Sic enim diceres scelefte,huius uoluptas te obsecro.
Huius mel,huius cor,huius labellum,huius lingua & sauium.
Huius colostra,& dulciculus caseus,mastigia.
Omnia illa quæ dicebas tua esse,ea memorares mea.
Mi.Obsecro hercle te,uoluptas huius,atq; odium meum.
Huius amica mammata,mea inimica & maleuola.
Ocule huius,lippitudo mea,mel huius,fel meum,
Vt tu huic irata ne sis,aut si id fieri non potest.
Ad.Capias restim ac te suspendas cum hero & uostra familia.
Mi.Hem mihi iam uideo propter te uictitandum sorbillo
Itaq; iam quasi ostreatum tergum ulceribus gestito
Propter amorem uostrum.Ad.amabo men phibere postulas,
Ne te uerberet,magis q̃ ne mendax me aduorsum fiet?
An.Aliquid huic respõde,amabo cõmode,ne incõmodus nobis sit,nam detinet nos de nostro negocio.
Ad.Verum etiã tibi hanc admittã noxiã unam Agorastocles,
Nõ sũ irata.Ag.nõ es?Ad.nõ sũ.Ag.da ergo,ut credã,sauiũ.
Ad.Mox dabo,cum ab re diuina rediero.Ag.i ergo strenue.
Ad.Sequere me soror.Ag.atq; audin,etiã Veneri dicito
Multã meis uerbis salutẽ.Ad dicã.Ag.atq; audi.Ad.qd est?
Ag Paucis uerbis rem diuinam facito,atq; audin,respice.
Respexit,idem pol Venerem credo facturam tibi.

VALLA. ⁋ MEA colustra. Lac cõcretũ: Etenĩ aqueum humorẽ remittens. ⁋ Qui bene uolũt: bene faciũt. Enthymema a cõtrario. tu nunq̃ benefecisti mihi: quomõ ergo bñ uis mihi. ⁋ Abiice te de hinc. i. hinc abi. ⁋ Homo trioboli. i. triniooboli nõ sum ptii. ⁋ Illi mastigiæ. illi uerberoni. ⁋ Amica mãmeata. i. mãmosa: q̃ mãmam pbes huic. ⁋ Victitandũ sorbillo. i. suspirãdum: ac gemẽdu; in uita. nã iugiter

nã iugiter lugẽt:ac suspirant:ut sorbere uideant. ¶ Ostreatũ tergũ.i.incrustatũ tanq̃ ostrearũ crustis. ¶ De uestro negocio.i.uostrũ negociũ. ¶ I ergo strenue.celeri gressu. ¶ Venerẽ credo facturã tibi.i.obsecuturã suæ uoluntati.

¶ Colostra: prima a partu spõgiosa dẽsitas lactis Plinio:& Nonio:lac nouũ ex lucilio: Palladius: Colostrã inquit uocant pastores lac:in quo spissior est natura: Martialis in Xẽnis: Subripuit pastor:q̃ nũdũ stantibus hædis. De primo matrũ lacte colostra damus nã colostrum ẽt dicitur:hinc colostratio genus mali:& colostrati in fantes Plinio in xi.&.xxviii. ¶ Triboli:nihil homo: uilis:nebulo: ut supra. Mãmeata dulcis chara: mãmeata mammosam sciunt omnes: sed nihil ad rem. ¶ Lippitudo morbus oculorũ quem qui patiuntur lippi dicuntur:& lippientes oculos legimus:ophtalmia. Celso & aliis dicta:sicut Xerophtalmia arrida lippitudo:cum nec tument: nec fluũt oculi:sed gra uescunt. ¶ Restim: unde restiones: qui se pensiles resti faciunt: & strãgulant:qui ue digni sunt suspẽdio:ad restim ꝓuerbio dicitur rem rediisse:cum re deperdita de suspẽdio cogitandum:ueluti in summa desperatione:nec tãtillo speculæ relicto. ¶ Sorbilo. Terẽtianus. Syrus in adelphis. Et cyathos sorbillans paulatim hunc producaꝫ diẽ. ¶ Ostratum:uibicibus rugosum & striatum: quando ostrearum generi non uni canaliculatim conchæ: testæq̃ uariegantur:unde conchas legimus striatas.

UGOLETUS ET GRAPA.
Colostra.
Triboli homo.

Agorastocles adolescens. Milphio seruus.

Q Vid nũc mihi es autor Milphio? Mi. ut me uerberes
Atq̃ auctionem facias, nam impunissume
Tibi quidem hercle uendere hasce ædeis licet.
Ag. Quid iam? Mi. maior enim parte minore habitas in eas
Ag. Supersede istis uerbis. Mi. quid nunc uis tibi?
ag. Trecentos philippeos Colabisco uillico
Dedi dudum, priusq̃ me euocasti foras.
Nunc obsecro te Milphio hanc per dexteram,
Perq̃ hanc sororem læuam, perq̃ oculos tuos,
Perq̃ meos amores, perq̃ adelphasium meam
Perq̃ tuam libertatem. mi. hehem nunc obsecras.
ag. Ni. milphidisce, mea commoditas, mea salus
Fac, quod facturum te esse promisisti mihi,
Vt ego hunc lenonem perdã. mi. perfacile id quidem est.
Adduce testeis tecum, ego intus interim
Iam & ornamentis meis & sycophantiis
Tuum exornabo uillicum, propera atq̃ abi.
ag. Fugio. mi. meum est istuc magis officium, q̃ tuum.
ag. Ego ne, ego ne? si istuc lepide faxis. mi. i modo.
ag. Vt non ego te hodie? mi. abi modo. ag. emittam manu.
mi. I modo, nõ hercle meream. ag. oh. mi. uah. abi modo.
ag. Quantum est acherunti mortuorum. mi. etiam ne abis.
ag. Neq̃ quantum aquarũ est in mari. mi abiturus iam ne es?
ag. Neq̃ nubis quantum est. mi. pergin uero pergere?
ag. Neq̃ stellæ in cœlo. mi. pergin aures tundere?
ag. Neq̃ hoc, neq̃ illuc, neq̃ enimuero serio
Neq̃ hercle uero. mi. quid opust uerbis? quippini
Quod uno uerbo dicere hic quid uis licet.
ag. Neq̃ hercle uero serio, scin quomodo
Ita me dii amabunt, uin bona dicam fide,
Quod hic inter nos liceat, ita me iuppiter,
Scin quam? uide tu, credin quod ego fabuler?
Mi. Si nequeo facere, ut abeas, ego met abire uolo.
Nam isti quidem hercle orationi oedippo opus
Est coniectore, qui sphyngi interpres fuit.
ag. Illic hinc iratus abiit, nunc mihi cautio est.
Ne mea ipse culpa meo amori obiexim moram.
Ibo atq̃ arcessam testeis, quando amor iubet
Herum me obedientem esse seruo liberum.

VALLA:

Q Vid nunc mihi es autor milphio. Agorastocles cum milphione contendit: & longe sanioris consilii seruus: qua dominus apparet: ait ergo agorastocles quid tu cẽses milphio mihi esse faciendum. ¶ Vt me uerberes. Vt consuetudo inquit tua est: quotiens nõ ex tuianimi sentẽtia loquor me cædas. ¶ Auctionem facias. Vẽdas: quod superest tibi: quoniã iam abalienatuꝫ est id qđ maius. ¶ Nam impunissime. maxime sine fructu ullo. ab aduerbio enim impune ĩpunissime protulit superlatiuũ. ¶ Maiore parte minus habitas. Ordo est: habitas minus parte maiore. Sensus pars ea: quã tu habitas: domus minor est: qa maiorem uẽdidisti. ¶ Hem nunc obsecras. per sacra eniꝫ orare obsecrare est: cũ tu tot citas testimonia obsecrare uideris. ¶ Adhuc & testis. Aducito: qui testificari possint: quod tu dixeris. ¶ Meuꝫ est istuc magis officiũ: quia serui officium est potius fugere q̃ domini. ¶ Quantum acherũtest. pro aherunti est: idest in inferno. ¶ Neque stellæ in cœlo. stella inquit Quintilianus quasi lumiuis stilla. ¶ Naꝫ isti quideꝫ hercle orationi œdipo opus est cõiectare: qui sphyngi interpres fuit. Sphynx monstrum: cuius caput puellæ: corpus canis: ala auis: uox hominis: & ungues leonis. Hoc monstruꝫ: ut Hesiodus tradit: chimæra ꝓduxit ab orcho compræssa: pariterq̃ nemeum leonem quem cõfecisse herculẽs perhibetur. Vt autem tota hæc pateat historia ob multorum alioruꝫ locorũ apud poetas obscuritatem aperiendam: breuiter: & utiliter a nobis referatur: quã ut Statius apud latinos: ita apud græcos celebrati nois scripsere Dionysius milesius: Antimachus: & lisimachus. A principio exordiendo hoc modo: habuit ex ioue helen progenitus credi tur. Ex helene bel⁹: ex belo abas: ex abã te agenor. Agenoris filia fuit europe. Filii cilix: batius: phœnix: polydorus: cadmus. Cum igitur europe: ut ex fabulis cognitum est. a tauro sublata inde cretã delatam foret: mandauit cadmo agenor: ut filiam usq̃ quaq̃ exqui

Impunissime unde ueniat.

Stella unde dicta.

reret:nec prius domum q̃ inuenta europe rediret. Emensus itaqꝫ maria multa cadmus:ad oraculū tandem peruenit
delphicum:ab eoqꝫ cōsultus:apollo de sororis certitudine nihil admodū respōdit:sed illud dūtaxat:ut cuȝ a templo
longiuscule abiisset bouem obuiam sequeretur:& ubi demū ea procubuisset:ibi ciuitatem extrueret:atqꝫ habitaret:
idqꝫ ab eo factum est. Itaqꝫ cum ubi bos procubit urbem edificare instituisset:adiuuantibus ut quidam:perhibētam
phione & mercurio:ut Amphion quidem citharæ cantu saxa deliniret:commoueretqꝫ:Mercurius autem uirga tan
gendo ad opificium subuolare compelleret:ut erat necesse. Socios cadmus misit in siluam lignatuȝ:aquatumque:cū
nulli redirent:profectus est ipse:ac offendit ibi serpentem marti dicatum:quem occidit:admonitusqꝫ a pallade den
tes seuit serpentis. Vnde nati sunt:ut Elanicus in primo phoronidis tradit quinqꝫ: Platonius: Pelor: Echion: Hypere
nor: Vdæus. Hippias autem delius:& atrometus:& pherecydes in sexto cum dentes seuisset serpētis:& unū cadmus
ey his lapide percussisset. Nam homines armati exurrexerunt:ea facta satione a proximo se percussum arbitratus:
in eum impetum fecit:& perinde prĕter quinqꝫ nominatos:omnes mutuis concidere uulneribus. Sciendum autem ē
nullam inter scribentes esse differentiam in noibus:nisi quod udęum alii:alii ogygem uocant. Duxit inde filiaȝ mar
tis:& ueneris uxorem cadmus harmoniā nomine appellatam:ex qua natus est polydorus. Polidori autem filius lab
dacus fuit. Labdaci laius:qui cum forte fortuna ad helim archadię ciuitatem se recepisset amore exarsit pelopis fi
lii Chrysippi:eumqꝫ abduxit:qui tamen non ex uxore natus:sed ex pellice fuerat. pelops auteȝ indignatus:impreca
tus est:ut aliquando a filio occideretur. Cum igitur laius apollinis adiuisset oraculum:ut tum mos fuit:consuluit de
fortuna sua. respōdit apollo:ut tragicus scribit Asclepiades futurum:ut si uxorem duceret:ex ea filius nasceretur:a
quo occideretur. Ita nāqꝫ pelopa fuisse imprecatum:cuius filium abstulisset olim. his uēpe:quos fecimus latinos uer
sibus. Laie labdacide gnati ditescere queris: Progenie:dabitur gnatus. sed fata minātur. Interitū gnati manibus tibi:
nam iouis ordo: Fatorum hæc poscit:quem non tu euadere possis: Infestis grauibusqꝫ pelops:nam uocibus urget: Fi
liolum is queritur dulcē rapuisse chrysippum. Te patris e gremio scęuum:inde hæc cuncta precatur. Cum igitur la
ius iocastam creontis sororem duxisset uxorem ex ea filium sustulit. Metuens ergo:ꝙ Apollo respōderat:ne aliquā
do ab eo occideretur:eum neci exponendum existimauit. Traiectis itaqꝫ pedibus ad arborem appensus est. hunc pa
stores sustulerunt:detuleruntqꝫ ad phocidos regem polybum:cuius uxor merope hunc puerum cum sobole prorsus
careret:pro filio educauit:is cum adoleuisset:nam ideo œdipus est appellatus:ꝙ traiecti pedes intumuissent apolli
nem cōsuluit. ut fortunā suā ipse quoqꝫ cognosceret. Respondit apollo futurum:ut patrem occideret:& matreȝ duce
ret uxorem:totus adolescens animo cōmotus:exanimatiorqꝫ duȝ ab apolline redit:obuius fit patri laio:qui ab apol
line certior fieri cupiebat:uiueret necne filius. oboritur rixa inter laium & œdipum:quorum neuter alterum co[illegible]
scebat. facile laius utpote senex a uiridis ætatis & robusto iuuene filio occiditur. Interim existimans polypum:&[illegible]
ropem suos parentes esse domum:redire detrectauit. per idem autem tempus apre thebas monstrum fuit in rupe co

Sphynx
uñ dicat.

sidens:cuius caput erat uirginis & manus:alæ uolucris:ungues leonis:& cauda draconis sphynx nomine ita appel
latum:ꝙ transeuntes cogeret consistere. proponebat autem ænigma:quod erat huiusmodi:quid nam id esset in or
be terrarum:quod quaternis prius pedibus inambularet. inde tribus:duobus porro. Atqꝫ mos tribus:& postremo
quaternis quos nescientes diluere sublatos in rupem agebat precipites. Creon itaqꝫ famam circumtulit:uoluitqꝫ om
nibus innotescere:ut qui hoc monstrum afflixisset:iocastam duceret uxorem. Oedipus igitur illac iter habens:ænig
ma diluit:quippe qui respondit spectare hominem ab inunte ætate ad decrepitam usqꝫ coniuncta:autem sphynx
se e rupe precipitem dedit:& perinde œdipus iocasta nesciens potitus est uxore. ignorabat enim matrem. ex ea auteȝ
filios habuit polynicem:& eteoclem:filias antigonem:& hismineȝ:post aliquādiu thebas pestis inuasit grauis:quo
pacto autem sedari pestis posset:per Tiresiam uatem consultus apollo est. qui ueritus primo de œdipo quid piam
molestum pronunciare. postremo dixit exortam pestem propter œdipodeȝ:qui & patrem occiderat:& matrem du
xerat uxorem. œdipus doloris magnitudine affectus:sibi mortem consciscere cupiebat. cumqꝫ non daretur occasio:
sibi oculos eruit. ¶ Oedipo opus est. Licet deriuetur œdipus ab eo:quod est œdima. i. tumor:& pus podos. i. pes pe
dis. non solum tamen œdipus œdipodis:sed ēt œdipus œpidi:idqꝫ more attico:ut Theodosius tradit grāmaticus:
sicut etiaȝ polypus polypodis & polypus polypi. ¶ Opus est coniectore. Nam ad eas ambiguitates cognoscendas

Cōiectores
q dicātur.

erat opus coniectura:ut in insomniorum interpretatione:qui coniectores appellantur. ¶ Qui sphyngi interpres fu
it. Appellatum ita hoc monstruȝ. quod sphyto græce dicatur astringo:astrictos nanqꝫ homines de rupe agebat pre
cipites:ab eo dorisphyrę:ut Festus ait:dicti. Pigati appellantur:quorum pedes formati sunt in speciem sphynguȝ:
quod eos dorisphoros uocant. ¶ Meo amori obiecerim moram ne possim:quod uolebam in amore perficere.

VGOLE
TVS ET
GRAPA.

¶ AVCTIONEM. s. ædium subhastationem hastarium ue:& uenditionem auctionariam:quæ publicitus fit.

Auctio qd
sit.

Præcone precinente:intercinenteqꝫ ac citante:si quis de precio liceri uelit. ¶ Supersedeo quandoqꝫ accusandi reci
pit casum. M. Iphidisce:per hypocorisma:blandientis est:exornare:instruere est. ¶ Manumissio datio libertatis est

Manumis
sio quid.

quasi e manu:idest potestate missio:unde dominus caput serui:aliud ue membrum tenens dicebat:hunc hominem
liberum esse uolo:& emittebat eum e manu Festus auctor:accipiebatqꝫ nomen domini ut ostendit Lactantius. iiii.
diuinarum institutionum. Sed & serui fuerunt sæpius heris suis cognomines:quod innuit Plini. in. xxxiii. & Quin
tilianus:primo in seruis inquit intercidit iam illud genus:quod dicebatur a domino:unde Marcipores:publipores:
& caipor seruus cai dicetur:ut illi quoqꝫ a prenomine domini. sicut quintipor quinti:de quo Festus:quamuis suntqꝫ
a numero filiorum ex ancilla quinto loco natum hunc dictum uelint. ¶ Oedippo:qui sphynges ænigma resoluit.

Odippus
sphingi in
terpres fuit

ut est apud Statium:hinc Dauus Terentianus in andria. Dauus inquit sum:non œdipus. unde hic coniectorem di
cit:idest interpretem:nam coniectores somniorum:& omniuȝ interpretes uocat auctor Quintilianus:uulgatissima
sunt autem:quæ de illo dicuntur in fabulis. ¶ Sphinges simiis nō absimiles fusco sunt pilo:ut tradit Plinius: Solinus
inter limias inquit habentur:& sphynges uillose comas. prominentibus mammis:dociles ad feritatis obliuionem:
Sphyngi autem enigmati sphingis:inexplicabiles quæstiones:& nodos orationis:enigmata græci uocant:quando
qꝫ gryphos latini scirpos: Gellius.

¶ Di illum

SECVNDVS ACTVS.

Lycus leno. Antamonides miles.

DI illum infelicitent omnes, qui post hunc diem
Leno ullam Veneri unq̃ immolarit hostiam,
Qui ue ullum thuris granum sacruficauerit.
Nam ego hodie infelix dis meis iratissumis
Sex agnos immolaui, nec potui tamen
Propiciam Venerem facere, uti esset mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc illico
Iratus, uetuiq; exta prosecarier.
Neq; ea aspicere uolui, quoniam non bona
Haruspex dixit, deam esse indignam credidi.
Eo pacto auarae Veneri pulchre adii manum,
Quando id quod sat erat, satis habere noluit.
Ego pausam feci, sic ago, sic me decet.
Ego faxo posthac, Di deæq; cæteri
Contemptiores mage erunt, atq; auidi minus,
Cum scibunt Veneri ut adierit leno manum
Condigne haruspex, non homo trioboli,
Omnibus in extis aiebat portendi mihi
Malum, damnumq;, & deos esse iratos mihi.
Quid ei diuini, aut humani? quis crederet,
Mina mihi argenti dono post illa data est.
Sed quæso ubi nam illic restitit miles, modo
Qui hanc mihi donauit, quem ego uocaui ad prandium?
Sed eccum incedit Antamonides. An. ita ut occœpi dicere
Lenule de illac pugna pétethronica, qua sexaginta hoium uno die
Euolaticorum manibus occidi meis.
Ly. Euolaticorum hominum? An. ita dico quidem.
Ly. an. obsecro usq̃ sunt homines uolatici?
An. Fuere, uerum ego interfeci. Ly. quomodo
Potuisti? An. dicam, uiscum legioni dedi
Fundasq;, eos posternebam, ut folia farfari.
Ly. Quoi rei. An. ne ad fundas is uiscus adhæresceret.
Ly. Perge, optume hercle periuras, qui postea?
An. Infundas infundebam grandiculos globos

DI illum lycus leno cum forte in templo ueneris sacrificasset: monitus fuerat ab haruspice: magnum sibi portendi ex sacrificio malum: q̃obrem iratus inqt: se nunq̃ post hac ueneri sacrificaturum. Litare nequeo: Est eni litare sacrificãdo ipetrare: id quod infra clarius exp̃ssit: cũ dicit: ut sempego sacrificem: & nunq̃ litez. i. impetrẽ. ¶ Auarę ueneri pulchræ adii manuz. i. hoc pacto uenerẽ đlusi: & pro ludibrio habui ibi relicto & nõ pacto sacrificio: hac locutione usus est Plau. in aulularia: ubi loquitur auarus euclio: inquit eniz. Ita illis impuris oibus addii manum. Itez in cassina: sati lepide addita uobis manus merito: & in psa quoq;: ubi dordalus loqtur leno: & de persa quomõ mihi manus additast. ¶ Qui dei: legerem hũc uersiculũ hoc modo: Quid ei diuini: aut humani ęquũ sit credere: naz de haruspice loquitur: cui nullã censet fidem esse adhibendam. ¶ Postilla: pro postea. ¶ Pausam feci parum quieui: & destiti: pausa quies dr: ut alibi diximus. ¶ Pentechronica. i. quiquenali. ¶ Folia farfari. Farfarus fluuius est: q alio noie fabaris nũcupatur trãsiens p sabinos: ut Seruius meminit: & testať hunc locum. Oui. Et amenæ: fai farus umbrę. ¶ Pina: Pro penna: quę trãsuersa p mediũ caput agebať. ¶ Nunquam litẽ: Ecce litare pro impetrare. ¶ Meretricem minusculã: Anterastilẽ dicit: q̃ erat minor natu: nã adelphasiuz soror maior erat. ¶ Extollo: differo. ¶ Sequor: Loqtur miles antamonides.

SARA CENVS

Litare q̃d sit.

Pausa quid sit.

VALLA:

DIi illum infœlicitent. lycus leno sacrificium execratur ueneris: quod sibi uisus fuerit ꝙ litare ac propiciam sibi facere uenerem neutiq̃ potuerit. Inde militi antemonidi obuius ipsum inuitat apud se futurũ in cõuiuio: miles autem: ut speciose Plautus hoium depigit naturas: gloriabũdus sese iactat. ¶ Infœlicitent. infœlicem faciãt. ¶ Litare nequeo. i. ex imolatione obtinere: ut sæpe dictum. ¶ Extra prosecarier. Intestina hostiarum discindi: ut tum mos fuit. Nõ bona. subaudi exta. ¶ Pulchræ adii manum. hic loquendi modus Plauto frequẽs: est ergo sensus per ironiam uerborũ dictus: ut sit: non bñ adiui uenerem. Auarã autem appellauit ꝙ satis habere noluerit: qđ uidebatur satis esse. ¶ Pausaz feci. i. quieui. nã pauo quiesco: cuius futurum pauso: a quo fit pausa quies. ¶ Auidi minus. i. minus auari imolationum. ¶ Veneri: ut adierit leno manum. Adeo tibi manum me supplicem facio tibi: uel obnoxiuz. ¶ Quid ei. subaudi haruspici diuini: aut humani ęquuz sit credere? In

terrogatiue legendū est: ac si dicat: nihil sit credendū. Qm̄ mina mihi argenti data est. Postilla.i. postea hoc frequēs est Plauto: ut tā post illa q̄ postea dicat. Lenule.ab eo.qđ est leno dimi nutiuum: iuxta analogiam erit lenunculus. hic tamen lenulū fecit. Pugna pēterornica. plautin9 mos est: ubi aut stultos: aut gloriosos inducat uerba cōfingat: quæ nusq̄ sunt. Vt folia farfari. Seruius i.vii.æneidos: qui tiberim: fabarimq; bibunt. Fabarim que; dicit per sabinos transit: & farfarus dicitur Plau. Dissipabo te tanq̄ folia farfari. Ouidi. & amœnæ farfarus umbre: & conuenit potius: ut arbor dicenda sit. Grādiculos globos: quę a græcis sphęra a nostris globus dicitur. globos ergo dicit pilas: aut e plūbo: aut e ferro: uel huiusmodi aliqua materia: ut fieri solet. Quemquē.i. quēcunq;. sicut. eni quisq; facit quēq; accusatiuū. ita & quisquis quemquem. Pina sua. Seruius in.ii.æne. super illo: correpta dura bipenni: hoc nomen seruauit antiquitatem: quia ueteres pēnas dicebant: non pinnas. Quin. & a pinna: qđ est acutū securis utrinq; habens aciem bipennis: ne illorū sequatur errorem: qui qa a pinnis duabus hoc esse nomē existimāt. Pennas auium dici uolūt. Vt semper sacruficem: nec unq̄ litem. Ad litandi significationē exprimendam a grāmaticis hoc Plautinum citatur testimonium. Nihil moror: nolo mihi narres pugnas. Res serias omnis extollo res grauesinquit oēs missas facio: uel differro. Tuus sum mercenarius. Tibi mercede addictus.

Farfarus ubi locorū

Ego illos uolanteis iussi funditarier.
Quid multa uerba? ut quemquem uisco offenderant
Tam crebri ad terram decidebant, q̄ pira.
Vt quisq; ceciderat, eum necabatur illico
Per cerebrum pinna sua, sic quasi turturem.
Ly. Si hercle istuc unq̄ factum est, tum me iuppiter
Faciat, ut semper sacruficem, nec unq̄ litem.
an. An mihi hæc ñ credis? Ly. credo, ut mihi ē æquom credere.
An. Age eamus intro, dum exta referuntur, uolo
Narrare tibi etiam unam pugnam. Ly. nihil moror.
An. Ausculta. Ly. non. An. hercle tuum iam elidam caput,
Nisi auscultas, aut is hinc in malam crucem.
Ly. In malam crucem ibo potius. an. certum ne est tibi?
Ly. Certum. an. tum tu igitur die bono aphrodisiis
Adiice tuam mihi meretricem minusculam,
Ita res diuina mihi fit, & res serias
Omneis extollo ex hoc die in alium diem.
Profecto festos habeam, decretum est mihi.
Nunc hinc eamus intro. Ly. sequere hac me. an. sequor,
In hunc diem iam tuus sum mercenarius.

VGOLETVS ET GRAPA.

PROsecarier: prosecari cultro secespitaue: unde prosecta Lucano. Liuio: Ouidio. cæteris. Adii manū addidi manum: additio manus est derisio. addere manum deridiculū habere: deridere. In Persa qūo me hodie uersauisti: ut me i tricas cōiecisti: qūo de Persa man9 addita st: tractū ab illo derisiōis genere: qđ manib9 fit: cui9 meminit Persi9. Pausa: quies: cessatio apuleio: Lucretio: unde pausarius Senecæ: qui pausam facit. Farfari: uel folia farfari intelligit: uel arborum circa farfarū flumen in sabinis. Ouidius. xiiii. metamor. Narue tulit pceps: & opacæ farfarus undæ: quē Seruius tradit uocatū fabarim eo Vergilii uersu in.vii. Qui Thybrim: fabarimq; bibunt. Cui rei: huic simile est in menechmis: qua de re: aut cui omnium rei. Viscus: & uiscū Plinius. xvii. hoc est inquit uiscū pēnis auiū tactu ligandis: iuglandis oleo subactum cū libeat insidias moliri: Suta: insuta: imissa: addacta ueluti occidere aucu las hodie solent plurimi. Litē: deos placem: propitios reddam sacrificio: citatur hic locus a multis & Non. ex codicibus antiquis. Adice: trade: uende: ut mea sit: significatu: de quo sup. Extollo: differo: Nonius auctor: Cecilius in plotio. Tantum hodie extollat nuptias. Mercenarius a mercede: q̄ operā locat: mercator a merce: Aduocatos. Asconius: qui defendit alterū in iudicio: aut patronus est: si orator ē: aut aduocatus: si uel ius suggerit: uel presentiā suam: Spissigradissimos: tardigradissimos: lentigradissimos: spissum tardum Nonio: Et infra.

SARACENVS.

Ita me di ament: Diu expectauerat Agorastocles aduocatos: testes: qui essent de dinumerata collabisco pecūia: quos arguit tarditatis: & pigritiæ. Spissigradissimos.i. tardissimos q; spissib9.i. minutulis: & breuib9 gradibus incederent. Corbitæ: genus nauigii grande: ac tardū Nonio.

Corbita qd sit.

VALLA.

Ita me dii amēt. In hac scæna dum agorastocles testes adducit: qui sint aduocati ad lycum ostendendum furem. uenuste naturam callidori amantis iracundam. & aduocatorum ostendit: in respondenda; pariter superbiā.

TERTIVS ACTVS.

Agorastocles. Aduocati.

Ita me Di ament, tardo amico nihil est quicquam inæquius.
Presertim homini amanti, qui quicquid agit, properat omnia.
Sicut ego hos duco aduocatos homines spiss. gradissumos
Tardiores multo, q̄ corbitæ sunt in tranquillo mari.
Atq; equidem hercle dedita opera amicos fugitaui senes.
Sciebam ætate tardiores, metui meo amori moram.

VGOLETVS ET GRAPA.

Spissigradissimos.i. tardissimos. quibus enim gradus sunt breues: hi fere tardi. Quam corbitę sunt in tranquillo mari. Naues onerarias dicit ut supra ostensum: quę uento tm̄ aguntur.

CORbita nauigii genus grande & tardu;. Marcellus auctor. Vñ plautus hac ipsa comœdia: obsecro hercle operam celocem hanc mihi: neq; corbitam dare: Celox nauigium est a celeritudine: ut supra.

Neq̃q̃ hos pronos mihi elegit, loripedes, tardissumos.
Qui, si ituri estis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem,
Siccine opportet ire amicos homini amanti operam datũ?
Nam iste quidem gradus succretust cribro pollinario,
Nisi cum pedicis uos condidicistis hoc grassari gradu.
Ad. Heus tu, q̃q̃ nos uidemur tibi plebei & pauperes,
Si nec recte dici nobis diues de summo loco,
Diuitem audacter solemus mactare infortunio.
Nec tibi nos obnoxii sumus, istuc quid ames, aut oderis:
Cũ argentum pro capite dedimus, nr̃m dedimus, nõ tuum.
Liberos nos esse oportet. nos te nihili pendimus,
Ne tuo nos amori seruos esse addictos censeas.
Liberos homines per urbem modico magis par est gradu
Ire, seruile esse duco festinantem currere
Præsertim in re populi placida, atq; interfectis hostibus,
Non decet tumultuari, sed si properabas, magis
Pridie nos te aduocatos huc duxisse oportuit.
Ne tu opinere, haud quisq̃ hodie nostrum curret per uias.
Neq; nos populus pro ceritis insectabit lapidibus.
Ag. Atsi ad prandium me in ædem uos dixissem ducere,
Vinceretis ceruom cursu, uel gralatorem gradu
Nunc uos quia mihi aduocatos dixi & testeis adducere,
Podagrosi estis, ac uicistis cochleam tarditudine.
Ad. At uero non iusta caussa est, quo curratur celeriter
Vbi bibas, edas de alieno quantum uelis usq; affatim,
Quod tu inuitus nunq̃ reddas domino dequo ederis?
Sed tamen quomodocunq;, q̃q̃ sumus pauperculi,
Est domi quod edimus, ne nos tam contemptim conteras.
Quicquid est pauxillulũ illuc nostrum, id nobis oẽ intus ẽ.
Neq; nos quenq̃ flagitamus, neq; nos quisq̃ flagitat.
Tua caussa nemo nostrust suos rupturus ramices.
Ag. Nimis iracũdi estis equidẽ, hæc uobis dixi per iocum.
Ad. Per iocum itẽ dictũ habeto, quæ nos tibi respondim⁹.
Ag. Obsecro hercle opera hac celocẽ mihi, ne orbitã date.
At trepidate saltem, nam uos approperare haud postulo,
Ad. Siquid tu placide, ocioseq; agere uis, operam damus.
Si properas, cursores meliust te aduocatos ducere.
Ag. Scitis rem, narraui uobis, quod uestra opera opus siet.
De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tam diu.
Ei parate ut sint insidiæ de auro & de seruo meo.
Ad. Omnia istæc scimus iam nos, sibi spectatores sciant,
Horum hic nunc caussa agitur, hæc spectatorum fabula.
Hos te satius est docere, ut quando agas, quid agant, sciant.
Nos tu ne curassis, scimus rem omnem, quippe oẽs simul
Didicimus tecum una ut respondere possimus tibi.
Ag. Ita profecto est, sed agite igitur, ut sciam uos scire, rem
Expedite, & mihi, quæ dudum uobis dixi, dicite.
Ad. Ita ne temptas, an sciamus nos meminisse nostra.
Quomodo trecentos phillippeos Colabisco uillico
Dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuum.

¶ LORIpedis: Qui gressum non rectum hñt. Iuue. loripedẽ rectus derideat: æthiopem albus. ¶ Qui si ituri estis: Aduenięntes conspexerat aduocatos quos ꝓprie dicimus: qui pręsentiã suaʒ cõmodant amico: ẽt si nihil agãt: uel dicant: sed tm̃ præsentia iuuent: ut docemur ab Asconio pediano. ¶ Succretust cribo pollinario: idest excussus cribro: quo excutitur minutissima farina: & per hoc gradus minutissimos denotat: pollinis. uel pollis nis. ut Prisciano placet: farinæ flos dicitur: celsus ex polline infirmissimus cibarius panis succretust pro succretus est: sucernere pro secernere: inde subcerniculuʒ farinarium cribrũ. ¶ Proceritis: Tan q̃ malo spiritu afflatis. ¶ Gralatoreʒ: Festus appellat gralatores: qui perticis super stantes magnis passibus gradiuntur. ¶ Cocleam: Limacem testaceam: cochleæ corniculis ꝑtentant: inter exerentes se domicilio: ut Aristoteles Pliniusq;: uel cochleam testudineʒ intellexit: nam alibi testudineum gradum dixit. ¶ Ramices: In testina largo modo dicimus: sed repete quæ dicta sunt in milite: ubi de ramice mẽtio facta est. ¶ Operam celocem: Non autem ueloces: ut prius impressi codices habebant & Nonius quoq; hunc adducens locum ita legit: & quod subsequitur id declarat: ne corbitam date: loquitur enim per quandam egregiaʒ translationem: uolens sibi operam celerem non tardam præberi. ¶ Digitulis primoribus: Ac si dixisset rem cõpendi fecimus: & breuiter attigimus.

SARACENVS.

Subcerniculũ q̄d sit.

¶ NE quicq̃ hos porcos mihi elegi. porcos aduocatos uocat: quasi uentre obeso tardos. ¶ Loripedis. quasi loris pedes uinctos habeant. loripedes dicuntur qui trahunt pedes Iuuena. loripedem rectus derideat quomodo etiam & serpentes repunt. ¶ Iste quidem gradus succretust cribro pollinario. i. hoc iter uidetur selectum cribro pollinario. succretum a sub & cerno: q̄d nõ mõ conspicor significat: sed etiam seligo: ac separo: unde & secretuʒ dicim⁹: & inde cerniculũ quo a granis grana separant. cribrũ aũt polinariũ dicit: quo farinę flos: & tenuior a crassiore separat. & q̄m foramina tenuissima sũt: id tardius fiat necesse ẽ. Dicitur auteʒ pollis polinis carisii opinione: ut uero p̄bus: ac cęsar pollin pollinis: ex qua panis: ut celsus infirmior est: his uerbis: firmius est triticuʒ q̃ miliũ id ipsum q̃ ordeũ ex tritico firmissima siligo: deinde simula: deinde cui nihil adeptum ẽ: q̄d autopyron græci uocãt: infirmior est ex polline infirmissimus cibari⁹ panis. Cum pedicis: idest uinculis pedũ. ¶ Cõdidicistis occrassari gradu. i. gra

VALLA.
Aduocati porci

Isq; se ut assimularet per egrinũ esse aliũde ex alio oppido.
Vbi is detulerit, tu eho quæsitum seruom aduentes tuum
Cum pecunia. Ag. meministis memoriter, seruastis me.
Ad. Ille negabit, Milphionem quæri censebit tuum.
Adduplicabit omne furtum, leno addicetur tibi.
Ad eam rem nos esse testeis uis tibi. ag. tenetis rem.
Ad. Vix quidem hercle ita pauxilla ẽ digitulis primorib'.
Ag. Hoc cito & cursim est agendum, properate iam quantum potest.
Ad. Bene uale igitur, te aduocatos melius celereis ducere,
Tardi nos sumus. Ag. optume itis, pessume hercle dicitis
Quinetiam deciderint uobis fœmina in talos uelim.
Ad. At ædepol nos tibi in lũbos linguã, atq; oculos in solũ.
Ag. Eia haud uostrum est iracundos esse, quod dixi ioco.
Ad. Nec tuum quidem est amicis per iocum iniuste loqui.
Ag. Mittite istæc, quid uelim uos scitis. Ad. callemus probe
Lenonem periurum ut perdas, id studes. ag. tenetis rem
Ecce opportune egrediuntur Milphio una & uillicus
Basilice exornatus incedit, & fabre ad fallaciam.

du crasso incedere: quia quæ crassa: lenta: & q̃ gracilia leuia: atq; celeria. ⸿ Mactare infortunio. Magis augere cõtumelijs. ⸿ Obnoxii sumus: idest obligati: & subiecti. ⸿ Seruos tuos esse addictos. i. obligatos: & destinatos. ⸿ Pro ceritis. i. pro insanis. de ceritis in amphitryone dictum est: quod sit satis in eadẽ crebrius repetamus. ⸿ Vel glaratorem. festus glaratores appellantur pantomimi: qui ut ĩ saltatione imitarentur ægyptianas: adiectis perticis furculaʒ habentibus: atq; in his superstantes ob similitudinem crurũ eius generis gradiebantur utiq; propter difficultatem consistendi. Plau. uincerentis &c. Videmus codices: qui haberẽt clarigatorem: ut non conueniat aperta uerbi significatione nobis licebit intueri clarigatio nãq; quid sit in pricipio decimi apud Virgi. Tum res rapuisse licebit: seruius: idest clarigationem exercere: hoc ẽ per fœciales bellum indicere. Clarigatio autem dicta: aut a clara uoce: qua utebatur paterpatrat': aut ἀπο τῆς κλήρου: hoc est sorte: nam bellica sorte inuadebãt agros hostiles: unũ græce κληρονομοί dicuntur: qui iure sortiuntur bona defuncti. Pli. in. xxii. hac sp & legati cum ad hostes: clarigatumq; mitterent̃ usi: idest res raptas clare repetitum unus utiq; uerbenarius uocabatur. ⸿ Podagrosi estis. eo usq; lenti: ut mihi podagrã in pedibus habere uideamini. ⸿ Vicistis cocleam tarditudine. tarditate inquit superauistis cocleas. dicimus cocleã: & cocleta: quas a limo limachas dici festus pompeius asserit. ⸿ Vsq; affatim. eo usq;: ut abunde. ⸿ Contemptim cõteras. contemnendo conculces. ⸿ Id omne intus est: idest domi habemus non aliunde petimus. ⸿ Suos rupturus ramices. Abunde in p̃cedente comœdia de ramicibus dictum. ⸿ Operam celocem: idest celerem: ita Nonius interp̃tatur. ⸿ Ne corbitam date: idest tardam a corbitis nauibus: de quibus paulo ante. ⸿ Attrepidate saltem: idest cõmouemini ocius. ⸿ Ne curassis: ne curaueris. ⸿ Isq;. subaudi collabiscus. ⸿ Seruum aduentes tuum. Aduenias ad seruum tuum. ⸿ Leno addicetur tibi. Tuæ potestati deputabitur. ⸿ Vix quidem hercle. quia dixit agorastocles rem tenetis. iocose: respondent aduocati uix tenemus: quia rem maiorem possumus: pusillam autẽ non possumus. indigitis. n. teneri non potest: quod pusillum est. ideo ait uix teneri posse digitulis primoribus: idest primis digitoruʒ partibus. ⸿ Properatim. i. anp̃peratis q̃tum fieri possit. ⸿ Deciderint uobis fœmina in talos uelĩ. Pudibũda inq̃t uelim uobis in pedes cadãt. ⸿ Eia haud urʒ est: nõ ad uos attinet. ⸿ Basilice: regifice. ⸿ Et fabre. i. artificiose: ut a fabris ẽẽ uideat̃.

Clarigatio quid sit

Fabre q̃d sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ LORI pedes tardos: ut pedibus loreis: græcis imãtopodes imãta loꝝ dicũt: Vnde Pli. & Solino pp̃li africæ: qui bus reptando ire natura est imantopodes appellati: sed & dii lanipedes crediti: quia lento gradu ad uindictam procedunt. ⸿ Succretust. c. p. hoc est minutissimus: ut farina mundior cribro farinario: quam pollinem dicunt: Vnde cribrum pollinarium quo excernitur: succernere uero est incernere excernere purgare excussu farinam: hinc excussoria succernicula cribra: & setacea: farinaria dicimus: nam sunt & frumentaria cribra: & cribella: q̃ proprie incerniculа uocantur & excernicula: a leguminibus quandoq; dicta: ut uitiarium & fabarium Apuleio quoq; dicitur cribrum ruderarium: Obgrassari: incedere: ambulare: gradi siquidem ambulare est: unde tractum grassari ab impetu uidelicet gradiendi: Grassari inde latrones dicuntur uias obsidentes: q̃ de occreatis scribuntur: nec ocreis nec thorace: neq; lancea deffendi possunt. Pedicis q̃ lentigrados reddunt: his pedes: ut manicis manus impediunt̃. Ceritis mente motis: laruatis & male sanis: Nonius Ceriti & laruati male sani: & aut Cereris ira: aut laruarum incursatione anima uexati. Horatius Helade percussa Marius cum p̃cipitat se: ceritus fuit: an commotæ crimine mentis: Ceritus Festo Pompeio furiosus. ⸿ Gralatores sunt: qui perticis superstantes magnis passibus gradiuntur: ut uarroni: & festo placet: quasi gradatores a magno gradu: ut pantomimi Aegipanas imitantes saltatione. Cochlea tardigrada est: ut testudo: quæ itidem lentigrada: ut podagrici quoq; continentissimis passibus. ⸿ Edimus: pro edamus Mar. hũc locum citans. ⸿ Ramices Hernias: a quibus ramicosi: & horniosi iidem fere: lege Cornelium Celsum: sunt autem species enterocele: epiplocele: hydrocele: sarcocele: cirsocele: bubonocele. ⸿ Celocem. Marcellus. legendum docet: & iaʒ enarratum est. ⸿ Trepidate: Trepidare festinare: & timere sig. minusq; uidetur ẽẽ q̃ properare adproperare ue: cõstat satis festinare & properare inter se differre. Aul. Gel. ex sententia. M. Catonis: Qui inquit unũ quid mature trãsigit: is properat: qui multa simul incipit: neq; perficit: is festinat: idem refert Nonius: existimatq; properare animi: festinare corporis esse. Veteres trepit uertit dixerunt: unde trepido & trepidatio: quia turbatione mens uertitur: sed hęc: & alia parum ad rem: habetur: ut par erga. ⸿ Fœmina: & fœmora a coxa ad genua usq; protendũtur. de his & de flegminibus iam dictum. ⸿ In lumbos: in sedem fortasse intelligit lumbis uicinam. ⸿ Solum terram dici non est: qui nesciat. ⸿ Basilice: regaliter: splendide βασιλεὺς rex βασιλικὴ regia: unde basilicon uestis genus Plauto: basilicę editiones basilicus uictus: alia: basilea regius principatus contraria tyrannidi: & aristrocratiæ optimarium: oligarchiæ paucorum: democratiæ populi p̃ferenda: ut sentiunt Plato: & Aristoteles. ⸿ Fabre: pulchre: artificiose: perfecte: ut ad fabre: contra: infabre: faberrime: apuleio perfectissime.

Cribꝝ pollinariũ q̃d sit.

Pedicæ q̃

Gralatorꝭ q̃ sint

Trepidare q̃d sit.

Femina q̃ & unde

¶ Milphio.

Milphio. Colabiscus uillicus. agorastocles. aduocati.

Iam tenes præcepta in corde. Co. pulchre. Mi. uide sis calleas.
Co. Quid opust uerbis, callum aprugnum callere æque non sinam.
Mi. Fac modo ut conducta tibi sint dicta ad hanc fallaciá.
Co. Quin ædepol sum indoctior, quam i tragœdia comici.
Mi. Prob'hō es. ag. adeá ppi', adsūt testes. Mi. tot quidem
Non potuisti adducere hoies magis ad hanc rē idoneos.
Nam istorum nullus ne fastust, comitiales sunt meri.
Ibi habitant, ibi eos conspicias, q̄ prætorem sæpius.
Hodie doctiores non sunt, qui lites creant, q̄ hi sunt,
Qui si nihil est litium, lites serunt. ad. Di te perdant.
Mi. Vos quidé ego hercle commendo, quom, qui qui, tamé
Et bñ & beigne facitis, quom hero amáti meo opam datis.
Sed isti iam sciunt negocii quid sit? ag. oém rem ordine.
Mi. Tum uos animū aduortite igit̄, hunc uos lenoné lycum
Nouistis? ad facile. Co. at ego pol eum qua sit facie nescio,
Eum uolo mihi hominem demonstretis. ad. nos curabimus,
Satis præceptū. ag. hic trecētos nūmos numeratos habet.
ad. Ergo nos inspicere oportet istuc aurum agorastocles.
Vt sciamus quid dicamus mox pro testimonio.
ah. Agite íspicite. Co. auꝝ é profecto spectatores comicū,
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boues.
Verum ad hanc rem agundam philippeum est. ad. ita nos assimilabimus.
Co. Sed ita assimulatote, quasi ego sim pegrin'. ad. scilicet,
Et quasi tu nobiscum quid adueniens hodie oraueris,
Liberum ut commonstraremus tibi locū, & uoluptarium,
Vbi ames, potes, p græcē. Mi. heu ædepol mortales malos.
ag. Ego enim docui. Mi. quis te porro? Co. agite intro abite agorastocles,
Ne hic uos mecum conspicetur leno, neu fallaciæ
Præpedimentum obiiciatur. Mi. hic homo sapienter sapit.
ad. Facite qd̄ iubet. ag. abeam', si uos satis dictust? Co. abi.
ag. Abeo, q̄so dii mortales. Co. qu abis? ag. abeo. Mi. sapis.
Co. Szi, atat tace. ad. quid est? Co. he fores fecerunt magnū flagitium
Mō. ad. qd flagitii é? Co. crepuerūt clare. ad. Di te pduint,
Pone nos recede. Co. fiat. ad. nos priores ibimus.
Co. Faciunt scurræ quod cōsueuerūt, pone sese hoies locát.
ad. Illic homo est qui egreditur leno. Co. bonust, nam similis malus est.
Iam nunc ego illi egredienti sanguinem exugam procul.

SARACENVS.

Iam tenes pcepta: Collabiscus uillicū iam ex ornarat milphio ad struēdas insidias, pdit ille tā q̄ aduena mox ad lenonē cōcessurus. ¶ Callū aprugnum: Pro aprinū a duritie dictū: Pli. Catonis censoris orationes aprinū exprobrabant callū: aprunū lumbū uocabant apri. ¶ Callere: A callo nam longa consuetudine & exercitatiōe quis callet. ¶ Quā in tragœdia comici: diximus supra: quę conueniunt tragœdiæ: nō conuenire comœdiæ: & contra: per q̄ndam ergo ironiā innuit ineptū accedere ad fallaciā. ¶ Tot quidē non potuisti: Sermo sine controuersia cōuenit milphioni: nā tūc aduocati una cū agorastocle aduētarāt. ¶ Comitiales sūt meri. Quia quottidie in litigiis: & litibus uersarent̄. ¶ Comicū: Pro comicorum. ¶ Hoc macerato auro: Forte fuit: uel fœnū: uel eruū: uel aliud q̄ppiam: qd bobus dari solet: qd tunc uice pecuniæ uillicus ōndisset. ¶ Posses pgere: Vera lectio posses pergræcari. ¶ Quis te porro? Scilicet docuit omnia.

VALLA.

Iam tenes præcepta in corde. hæc scæna colabiscū edoctū ōndit a milphione uillicū qd fieri oporteat ad lenonē fallēdum. Agorastocles cū aduocatis astat: ut lenonē fallant. Meministi: tenacią habes memoria: q̄ pcepi. ¶ Callū aprugnū callere æque non sinā. Calleo uerbū astute itelligo a callo: ut Cice. uult: & q̄cquid est solidū sine ossibus callū dicitur: quid aūt aprugnū callum docet festus Pli. seruius: hoc modo. Iterum spodylos glycomaridas: urticas ficedulas: lumbos caprigines aprugnos Altilia ex farina inuoluta: ficedulas murices. & purpuras in cęna sumina sinciput aprugnū: patinā piscīū: patinā suminis: anates: q̄rq̄dulas elixas: lepores: altilia assa: amilū: panes picnetes: ubi luxuria tūc accusaret̄: q̄n tot rebus facta fuit cœna pōtificū. Pli. catonis censoris orōnes aprinū exprobrāt callū. Intres tñ ptes diuiso apro media ponebāt lumbos aprunos appellatos. Serui'i. xi. æne. sūt aliq̄ duræ deriuatiōes: tñ eis sic utimur: ut q̄rnū: colurnū: ueru: ficulnū: lignū: ite; aprugnū callū, p aprinū. ¶ Quam in tragœdia comici. in qb'oia diuersa. nam in tragœdia electissimi hoies potētia: ac diuitiis. In comœdia āt uiles & abiecti idu cūtur. ¶ Nefastust. nefario aliquo crimine cōtaminat'. ¶ Comiciales sūt meri. a comicio comiciat̄ q in comiciis uersat̄. Mirabūdus qd agāt alii spectās. cōmicialis a morbo quoq; stupid': ubi sensus deficiunt. ergo comiciales sunt meri: nil habent pręter stuporem. ¶ Quiqui. quicunq;. nam quisquis quiqui nominatiuū pluralem facit: per totam enim declinationē: pq; oēs casus cōsilis uox iterat̄. ¶ Satis āceptū. i. mādatū: ut nō opus sit addere q̄cq̄. ¶ Profecto sp. co. O spectatores inq̄t: hoc comicū auꝝ ē: ac si dicat loco auri id: qd comici solēt adhibere. ¶ Pingue fiunt in barbaria boues. docet aūt hoc bouū pabulū esse apud barbarus: qd auri loco adhibeat̄. ¶ Ad hāc rē agundā. qd ad comœdiā ptinet. ¶ Philippeū ē. i. tāq̄ philippeū hñdū ē. ¶ Assimilabim'. sic uideri uolem'. ¶ Voluptariū. uoluptati iseruiēs. ¶ Posses pgræ. i. ritu græco uiuere dissolutissime. ¶ Fallaciæ ppedimentum: ne sit

Aprugnū callū qd sit

Comitial̄ uñ dicatur

VGOLETVS ET GRAPA.

Comitiales dies q̄. Bos qd significet. Prępedimentum quid.

quod ꝓpediat nostram fallaciam. ¶ Sapienter sapit. Archaismos. ¶ Sed uos. uocantis est. infert deinde. ¶ Satis dictū st. i. satis cōmonuimus. ¶ Phitace. uox q̄ silentium iubet phionomotopeia figura. ¶ Ponenos. in fine hn̄s accentū graue. est enim aduerbium: ut pone subit cōiunx Virgilius. ¶ Sanguinem exugam. quasi sanguisuga exhauriam. ¶ CALlū aprugnū: callum apri Ganeę cōmendatum: ut iucundi saporis: in apro ganeatioria omnia q̄ in sue maiali: nā castrantur & apri: atterētes ex pruritu testiculos ad arbores: ut tradit Arist. histori. animaliū. vi. de aprugno callo supra. ¶ Nullus nefastust: qđ est dierꝫ hominibus dedit: tanq̄ ferfati nunq̄ sint: sed puti puri comitiales: Diebus nefastis ius dicere uetitū: comitialibus q fasti iure concessum: comitiales dies: qbus in comitio conueniebant comitiorum & litiū causa: contrarii uocantur nefasti: ꝑ quos dies fari ꝑtorem nefas: Do: dico: addico: M. Var. Ouid. alii: sed comitiales Plinio qnqꝫ homines comitiali morbo laborātes. Pingues: Vide ad id: ne alludat: qđ Bos animantem: & nomisma significat: unde bos in lingua prouerbio dr̄: de his iter cæteros: q Argētāginā ipediti dicere haud possunt exēplo Demosthenis. an iocose dictū. ¶ Prępedimentū: añpedimentū: quo minus falli possit leno. ¶ Zi. uox: sonus ue crepitātis cardis: cū apiunt̄ fores.

VALLA.

TAm istuc ego: Pactus cū interea fuisset leno cum milite de anterastile sibi supponenda puella: cuius & pariter adelpasii alterius mulieris reditū præstolabat̄: nam in tēplum concesserant ābo sacrificaturæ: occurrit uilli colabiscus dolis munitus: q ab lenone: ut aduena excipitur domi. ¶ Cū rheda: Idest curru. ¶ Plagas: rætia. ¶ Latro: Satelles: & q̄si assistens lateri. ¶ Cū illuc: Dicendū cuꝫ illoc. s. lenone. ¶ Illud qdem: Scilꝫ lucrum tibi erit: qđ dici solet: uel in prouerbio est: quorsum asinus cędit calcibus: naꝫ ut est bn̄ habitus: & pinguis effectus in dn̄m recalcitrat: hoc dicto inuit male meritū de lenone futurꝫ: uel potiꝰ uerba sunt cū quadā derisione expressa in lenonē: quem asinū calcitronem appellet: ꝓpterea qđ uiderat illū insolescere ꝑ lucrum: & illud qdeꝫ uultuose erit legendū & subaudiendū uide. ¶ Quæritare a muscis: Scilꝫ locum liberꝫ: & adeo secretū: ne a quopiaꝫ infestetur. ¶ Leucadio: lesbio. thassio: choo: Vina trāsmarina commemorat: q̄ēt in ꝑcio fuerūt: nam in sibi iueniēdis diuersorꝫ uinorꝫ gn̄ibus magna fuit ueterꝫ diligētia. ¶ Vino edētulo: Non mordaci: uel ueteri potius q̄si qꝫ ꝑ uetustatē dentes amiserit. ¶ Aetatem inriges: Duꝫ te madefeceris: & repleueris. ¶ Vnguentū egeumatis: Legendū magis autumo eugematis. i. bonis gustatiōibus: & odoramētis unguentorum: nā geuo a gręcis gusto: & geusis gustꝰ: & geuma gustatio unguentū aūt non id eē dicimus: quo chirurgici utuntur ad sanāda uulnera: sꝫ ex multorꝫ odoramentorꝫ cōmixtiōe: luxuriæ: ac delitiarꝫ cā inuentū: quis primus inuenerit unguenta non tradit̄: iliacis tpibus non erant: primū castris darii regis expugnatis alexander cœpit scriniū unguentorꝫ: ut tradit Pli. q deinceps plura unguentorꝫ gn̄a cōmemorat: qbus maxie d̄lectati sūt ātiq. ¶ Latrocināt̄: Venant̄: & pecuniā surripiūt. ¶ Quid si recētire ædis pultē: Hoc est pultādo ędes cōfrigā ita ut renouari: & istaurari: reficiqꝫ dēant. recētire. n. renouare ē: at si uerbū pultē duriusculū sensum

puerbium antiquum

Edētulum uinum qd

pultare qd sit.

Lycus. aduocati. Colabiscus.

TAm istuc ego reuortar miles, conuiuas uolo
Reperire nobis commodos una sient.
Interibi attulerint exta, atqꝫ eadem mulieres
Iam ab re diuina credo apparebunt domi.
Sed quid huc tantum hominū incedunt? ecqd nā afferunt?
Et ille chlamydatus quisnam est, qui sequitur procul
Aetolica ueste? ad. salutamus te Lyce.
Quanq̄ hanc salutem ferimus inuiti tibi,
Et quanq̄ bene uolumus leuiter lenonibus.
Ly. Fortunati omnes sitis, quod certe scio
Nec fore, nec per fortunam, & si saturam fieri.
Ad. Istic est thesaurus stultis in lingua situs,
Vt quæstui habeant male loqui melioribus.
Ly. Viam qui nescit, qua deueniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem sibi.
Ego male loquendi uobis nesciui uiam,
Nunc uos mihi amnes estis? uos certum est sequi.
Si bene dicetis, uostra ripa uos sequar.
Si maledicetis, uostro gradiar limite.
Ad. Malo bene facere tantundem est periculum,
Quantum bono male facere. Ly. qui uero? ad. scies.
Malo si bene facias, id beneficium interit.
Bono si quid malefacias, ætatem expetit.
Ly. Facete dictum, sed quid istuc ad me attinet?
ad. Quia nos honoris tui caussa huc ad te uenimus.
Quanq̄ bene uolumus leuiter lenonibus.
Ly. Si quid boni apportatis, habeo gratiam.
ad. Boni de nostro tibi nec ferimus, nec damus,
Neqꝫ pollicemur, neqꝫ adeo uolumus datum.
Ly. Credo hercle uobis, ita uostra est benignitas,
Sed quid nunc uoltis? ad. hunc chlamydatum quē uides,
Ei mars iratus est. Ly. capite uostro istuc quidem.
ad. Hunc nunc Lyce ad te diripiendum adducimus
Cum præda, hic hodie icedit uenator domum,
Canes compellunt in plagas lepide Lycum.
Ly. Quis hic est? ad. nescimus nos istum quidem qui siet,
Nisi dudum a mane ut ad portum processimus,
Atqꝫ istum e naui nos exeuntem oneraria
Vidimus, is adiit ad nos extemplo exiens.
Salutat, respondemus. Co. mortaleis malos,

faciat:

Vt ingrediuntur docte in sycophantiam.
Ly. Quid deinde? Ad. sermonem nobiscum ibi copulat.
Ait se peregrinum esse huius ignarum oppidi,
Locum sibi uelle liberum præberier,
Vbi neq̃ faciat, nos hominem ad te adduximus.
Tu, si te Di ament, agere tuam rem occasio est.
Ly. Ita ne ille ẽ cupiens? Ad. auꝝ habet. Ly. pda hæc mea ẽ.
Ad. Potare, amare uolt. Ly. locum lepidum dabo.
Ad. At enim clam furtim hic esse uolt, nequi sciant,
Ne ue arbiter sit, nam hic latro in sparta fuit,
Vt quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum
Inde nunc aufugit, quoniam capitur oppidum.
Co. Nimis lepide de latrone, de sparta optume.
Ly. Di deæq; uobis multa bona dent, cum mihi
Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.
Ad. Imo, ut ipse nobis dixit, quo accures magis,
Trecentos nummos philippeos portat, præ sibi.
Ly. Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.
Ad. Quin hic quidem tuus ẽ. Ly. obsecro hercle hortamini
Vt deuortatur ad me in hospitium optumum.
Ad. Neq; nos hortari, neq; dehortari decet,
Hominem peregrinum, tuam rem tu ages, si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream usq; adduximus.
Nunc te illum melius capere, si captum esse uis.
Ly. Iam ne itis? Co. quid quod uobis mandaui hospites?
Ad. Cum illoc te melius tuam rem adolescens loqui.
Illic est ad istas res probus, quas quæritas.
Co. Videre equidem uos uellem cum huic aurum darem.
Ad. Illinc procul nos istuc inspectabimus.
Co. Bonam dedistis mihi operam. Ly. it ad me lucrum.
Co. Illud quidem quorsum asinus cædit calcibus?
Ly. Blande hunc hominem compellabo, hospes hospitem
Salutat, saluom te aduenire gaudeo.
Co. Multa tibi di dent bona, quom me saluom esse uis.
Ly. Hospitium te aiunt quæritare. Co. quærito.
Ly. Ita illi dixerunt qui hinc a me abierunt modo
Te quæritare a muscis. Co. minime gentium.
Ly. Quid ita? Co. quia a muscis si mihi hospitium quærerẽ,
Aduenìens huc irem in carcerem recta uia.
Ego id quæro hospitium, ubi ego curer mollius,
Quam regi Antiocho curari hospites solent.
Ly. Aedepol næ tibi possum illum festiuom dare.
Siquidem poteris esse pati in lepido,
In lecto lepide strato, lepidam mulierem
Complexum contrectare. Co. rectam is leno uiam.
Ly. Vbi tu leucadio, lesbio, thassio, choo,
Vetustate uino edentulo, ætatem irriges.
Ibi te replebo usq; unguentorum e zeugmatis.
Quid multa uerba faciam? ubi tu laueris, ibi
Vt balneator faciat unguentariam.

faciat: lege postulem: quod quidez potius q̃ pultem legendum arbitror: naz ex uerbis sensus clare pz se magis uelle ædes frangere q̃ pultare. subdit eniz si pultem non recludet: postulem autẽ pro uelim: in qua sæpissime significatione utitur Plautus: Terentius quoq;: & Donatus docet. ¶ Censeo: Loquitur aduocat?. ¶ Quippini: Certe: qd uerbum sæpius reiteratur per iocum. ¶ Inlices: Siue illices ab illicendo ueluti suasores.

Illices unde dicantur. VALLA.

IAm istuc ego reuortar miles. Colabisc? uillic? subornatus a callidoro cum aduocatis it ad lycum: fingẽs se uelle oblectare meretricibus: & crapulis auidissime: a lyco excipitur: unde callidoro nata est occasio perdendi lycũ. ¶ Reuortar miles. militẽ appellat antemonidẽ: quem sibi cõuiuam inuitauerat. ¶ Vna sient. Alios inquit mihi cõmodos in conuiuio: qui sint una tecum uolo comperire. ¶ Interibi attulerint exta. Interim inquit hostiarũ: quas mactaui: exta afferentur. ¶ Et fortunã id nec facturã: subaudi bene mihi. ¶ Istic est thesaurus stultis: q̃ uere hoc dictum: tã uenuste in malos: quoruz thesaurus est ad loquendum male melioribus: ac sicut: qui mare uult inuenire: pt fluminibus comitibus comperire: ita qui uult stultos homines cognoscere: uerba coniectet. ¶ Bono siqd malefacias ætatẽ expetit. Adit ætatem hois totã. ¶ Ita uostra benignitas: hoc ironicos dictũ: & pinde uultuose legẽduz ẽ. ¶ Cũ rheda .i. totũ: & qcqd usq̃ hz. rheda uehiculi genus: uerbũq; gallicum est: ut author Qui. a quo epirhedium ab epi p̃põne græca fcm̃ & rheda. nõ unuz ãt hoc: sz & alia uehiculoꝝ uocabula uelut cisium: a quo cisarii: carpẽtũ: sarracũ: pe toritũ. plaustrũ: carrus: & currus: rheda: epirhediũ: eseda: arcerra: liburn?a traha: piletum: basterna: uehis. ¶ Huc hodie ĩcedit uenator uenit ingt: q uenaẽ uoluptates. ¶ Canes cõpellũt. nos canes ingt cõpellimus. ¶ In plagas. In rætia. Vbi neq̃ faciat. nequiter uiuat. ¶ Potare amare uult. Crapulari: meretricari. ¶ Latro i sparta fuit. i. satelles: ut in milite dixim? gl'ioso abunde. ¶ Nimis lepide de latrone. Cuz risu pnũtiãdũ: ut ad sycophãtiã cõmode inuentũ oñdaẽ. ¶ Hoiem allexero: blandis excepo uerbis: in meãq; adduxero sniaz. ¶ Deuortaẽ ad me. Diuersoriuz hẽat apd me: atq; hospiciũ. ¶ Palũbẽ ad areã usq; adduxim?. i. tanq̃ palumbẽ: q̃ capiẽ in areis: in domũ tuã adduxim?. ¶ Quid qd uob mãdaui. Elipticos dcm. i. qd effcis i eo: qd uob mãdaui. ¶ Quorsũ asin? cędit calcib?. i. leo

Sed hæc latrocinantur quæ dixi ego omnia.
Co. Quid ita? Ly. quia aurum poscunt præsentarium.
Co. Quin hercle accipere tu non mauis, q̃ ego dare.
Ly. Quin sequere me intro, Co. duc me ergo intro, addictũ tenes.
Ad. Quid si foras euocemus huc Agorastoclem,
Vt ipse testis sit tibi certissimus?
Heus tu qui furem captas, egredere ocyus.
Vt tu te inspectes aurum lenoni dare.

tanq̃ asinus: q blandiri nescit: nisi calci- bus: ita h nisi malo. ꝑ Te queritare a mu scis. i. hospiciuꝫ: ubi muscaꝝ non sit ipe/ dimentũ: hoc est ab arbitris: ne qspiaꝫ qd agat: nosse qat. ꝑ Quã regi antiocho. sub audi qcquid apponit curari solet: q rex adeo amplus fuit. ut duce Annibale po- pulo Ro. bellũ indicere ausus sit: multitu dine: nõ robore hoium fretus. ꝑ Is leno uiam. i. tenes sniam meam. Idq; puerbia/ liter dictũ: ita Iu. Ire uiam pergant. Dici mus autem: ut inquit Priscianus eo uiaꝫ: & in uiaꝫ. Cicero pro murena: istam uiã dico inire uiam p̃sto: aderat sapiens ille: qui inire uiam doceret: redite uiam. Eodem duce redibant. ꝑ Leucadio: les bio: thassio: choo: a locis uina pbata memorat. ꝑ Vetustate uino edentulo. grandi. n. ætate homines multi dentes ãmittũt. edentulus enim qui sine dentibus. sensus ergo est: ea tibi apponetur uetustate uinum: ut dentes exciderint: idest omnis asperitas abierit: & sapor sit amœnissimus. ꝑ Aetatẽ irigens: mollifices p ætatem teipsum: nam ut prata aquis dñr irrigari: ita te uariis reb⁹ apud me irrigabis. ꝑ Vnguento. & geumate: unguento: quo perfundas corpus.

Geuma qd sit

Geumate uero guttur. geuo. n. gusto singnificat. cuius futuꝝ geuso: uñ geusis gustus: dña quo geuomæ. cuius p̃teri tam gegeume: uñ hoc geuma geumatis: sicut de prima psona uerbi p̃teriti uocis passiuæ neutra nasci solent: ut emble ma emblematis: reuma reumatis: flegma flegmatis. de secunda fœminina. de tertia masculina. Geuma gustatus: ul pianus ephippus in peliaste ἐν θόνων ἱππων τε στηθεις και γευματο οἰνων. Balneator faciat unguentariã. Ar/ tem unguentorum: exercitiumq;: ut scias redolitura omnia. ꝑ Hæc latrocinatur: ritu latronum rapiunt. ꝑ Aurum poscunt præsentarium: idest in manum illico dinumeratum: presentaneum autem subitarium dicere solemus: ut p̃ sentaneum remedium: quo Plinius: celsusq; frequenter utuntur uerbo. ꝑ Addictum tenes: idest tibi alligatum.

VGOLETVS ET GRAPA.

Thesaur⁹.

AETOlica: ætolicus ex etolia regione græciæ ab Aetolo Martis filio appellata: mõstratore: ut inqt Pli. iaculi cũ amento. Thesaurus. Aul. Gelius. ex snia Hesiodi: optimus est hõi linguæ thesaurus: & ingens gratia: q̃ parcis men/ surat singula uerbis θησαυρος græcis: θησω pono. Thesis positio unde & Theseus dictus obensem: & calceos a patre sub ingenti saxo positos ad cognitionẽ quandoq; filii: plutarchus auctor. Thesaurũ & copiam pessimę rei dici pos se Plaut. etiã uoluit in amphi. Teneo inqt thesauꝝ stupri: Festus auꝝ dictum: quia p̃cipue custoditur græce enim ὡρειν custodire dicitur: unde & thesauꝝ: Paulus iureconsultus de acqren. re. do. Thesaurus est uetus pecuniæ depo sitio. ꝑ Expetit: optat tẽpus sibi dari ad hostimentum: nam qui beneficium dignis dat. is accipit ex sententia Publii

Plage quę.

mimographi. ꝑ Plagas retia: plagæ sunt in retibus: quibus capta implicantur: sunt & plage lintea & hypocoristicos Plagulæ Varroni. Nonius auctor. ꝑ Oneraria: Onerarium nauigium de onere tardum Nonio: inuentuꝫ Hippi Ty

Arbiter q dicatur

rii ut tradit Plinius: diuersum ab hoc omnino actuarium. ꝑ Arbiter: inspector: Spectator uisor: Plaut. ipse in capti uis. Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant: Arbitrari est spectare: uidere: Apuleius primo de asino aureo: propter

Præ sibi palũbes q

indicium sceleris arbitro pepercit: & in. iiii. Domus attigiæ: quam dixerat illa fortunas arbitraturus: Arbiter iudex iureconsultis: Arbitrium sententia: nam arbitrarium festo dicitur: cum adhuc res apud arbitrum geritur. ꝑ Palum bes: & palumbi dicuntur columbi siluestres: campestresue: palumbulum uocamus pullum palumbinum: uiuunt an nis. xxx. ut tradit Aristoteles: & Plin. simplices sunt: & incauti. ꝑ Arrea: in qua positis tendiculis: & uisco aues capi untur: sed & pura in urbe loca areas dicunt. ꝑ Calcibus. Vnde calcitrones equi: muli: bouesq;: calcibus infestãtes: sed & homines quoq; Plauto ipsi in asinaria. Morata est ianua extemplo ianitorem clamat: procul si quem uidet ire ad

Edẽtulũ ui num

se calcitronem. ꝑ Leucadio: a nobilitate soli uina commendantur: & a locis nomina sortiuntur: de quibus Pli. Mar tialis & alii. ꝑ Edentulum uinum uetustum: quod est suauius & p̃stantius: Vnde in casina: qui utũtur uino uetere sa pientes puto: & in ecclesiastico: uinum nouum: amicus nouus ueterascat: & cum suauitate bibes illud: Solent autem edentuli esse senes. ꝑ Zeugma: urbs syrie ad euphratem: quem alexander catenis iunxit: traducens ea exercitum ut

p̃ñtarium qd sit

inquit Steph. in ethnicis. ꝑ Presentariũ: sine dilatione: sine mora: unde p̃sentarium: & p̃sentaneum remediuꝫ: quod statim confert: at uenenum: quod illico necat. Plinius decoctum aceto illi nunt p̃sentario remedio. Aul. Geli. vi. no/ ctu. att. Venenum sibi carthaginenses dedisse non p̃sentaneum: sed eiusmodi: quod mortem in diem proferet: Apu le. in. ii. asini aurei: anteq̃ nostri uim p̃sentariam experiaris: est eidem in. x. uenenum p̃sentarium: & Suetonio in Ne rone. ꝑ Captare blandicellis uerbis obsequio muneribus astu homini insidias tendere: & illius bona quodammodo

promus q dicatur

aucupari: unde captator. ꝑ Promum dispensatoreꝫ: qui e penuaria cella promit: promus qui in ea condit cõdus ap pellatur ut supra. ꝑ Prodigum: absumptorem: profusorem græcis fere ασωτον. Prodigere inquit Festus est consu/ mere: unde & prodigi fiunt: Et No. Mar. prodigitas dicitur profusio.

Agorastocles adolescens & eidem.

Quid est? quid uoltis testes? ad specta ad dexteram
Tuus quom seruos aurum ipsi lenoni dabit.
Co. Age accipe hoc sis, hic sunt numerati aurei
Trecenti nummi, qui uocantur philippei.
Hinc me procura, propera, hosce absumi uolo. Ly. ædepol fecisti prodigum promum tibi,
Age eamus intro. Co. te sequor. Ly. age age ambula.
Ibiq; reliqua alia tua fabulabimur.

VALLA.

Quid est: quod uultis testes. agorastocles accitus pro fori bus: ut spectet quid leno: qui colabiscus agant: ut rem suaꝫ contempletur. ꝑ Hic me procura. ex his iqt pecuniis me procurari nolo. ꝑ Prodigum promum. subaudi me: quia statiꝫ pro mantibi: ubi absumas: quam mihi dedisti pecuniam. ꝑ Alia fabulabimur. Inter nos fabulabimur alia.

Co. Equidem narrabo tibi res spartiaticas.
Ly. Quin sequere me ergo. Co. abduc intro, addictũ tenes.
Ag. Quid nunc mihi autores estis? Ad. ut frugisies.
Ag. quid si animus esse non sinit? Ad. esto ut sinit.
Ag. Vidistis, leno cum aurum accepit? Ad. uidimus.
Ag. Eum, uos esse meum seruom scitis? Ad. scimus.
Ag. Rem aduorsus populi leges esse? Ad. sciuimus.
Ag. Hem istæc uolo ergo uos commeminisse omnia,
Mox ad prætorem quom usus ueniet. Ad. meminimus.
Ag. Quid si recenti re ædeis pultem? Ad. censeo.
Ag. Si pultem, non recludet. Ad. pede frangito.
Ag. Si exierit leno, censetis hominem interrogem,
Meus seruos si ad eum uenerit, nec ne?
Ad. Cum auri ducentis nummis philippis quippini.
Ibi extẽplo leno errabit. Ag. q̃ de re? Ad. rogas: qa centum
Nummis minus dicetur. Ag. bene putatis
Alium censebit quæritari. ag. scilicet.
Extemplo denegabit, iuratus quidem
Homo furtise adstringet. ag. haud dubium id quidem.
Quantumcunq; ad eum erit delatum. ad. quippini?
ag. Diespiter uos perduit. ad. te quippini?
ag. Ibo & pultabo ianuam. ad. ita quippini?
ag. Tacendi tempus est, nam crepuerunt fores.
Foras egreditur, uidete lenonem Lycum.
adeste quæso. ad. quippini, quin si uoles,
Operire capita ne nos leno uiderit.
Quando illi malæ rei ante fuimus illices.

Lycus leno. agorastocles. aduocati.

SVspendant omnes nunc iam sese haruspices.
Quid ego illis posthac quod loquantur creduam.
Qui in re diuina dudum dicebant mihi
Malum damnumq; maxumum portendier.
Iis explicaui meam rem post illa lucro.
ag. Saluos sis leno. Ly. Di te ament agorastocles.
ag. Magis me benigne nunc salutas, q̃ antidhac.
Ly. Tranquillitas euenit quasi naui in mari.
Vtcunq; est uentus, exin uelum uortitur.
ag. Valeant apud te quos uolo, atq; haud te uolo.
Ly. Valeant ut postulatum est, uerum non tibi,
ag. Mittit ad me si audies hodie adelphasium tuam
Die festo, celebri, nobiliq;, aphrodisiis.
Ly. Calidum prandidisti prandium hodie, dic mihi?
ag. Quid iam? Ly. quia hoc nunc frigefactas cum rogas.
ag. Hoc agesis leno seruom esse audiui meum
apud te. Ly. apud me, nunq̃ factum reperies.
ag. Mentire, nam ad te uenit, aurumq; attulit.
Ita mihi renuntiatum est, quibus credo satis.
Ly. Malus es, captatum me aduenis cum testibus.

VALLA.

ADDictum: tenes: habes me ꝑ mãcipio. Authores estis: quid agam inquit ex opinione uestra. Ad prætorem usus ueniet: Cum ad prętorẽ ibimus: & res ipsa postulabit. Regentis ædis pultem: idest recenter harum ædium fores pulsauero. Non recludet: idest aperiet: cuius contrariũ claudere. Pede frangito. Pultato tãdiu: quoad fores ꝑfregeris. Quippini: uox rusticana tunc: quæ significat affirmatiõem. Bene putassis: recte putaueris. Male rei ante fuimus ilices. ad malam rem inquirendam nos hominem illeximus. Inlices: idest blandientes.

VGOLETVS ET GRAPA. Recentare quid sit

RECENter. nouiter: Recẽtare honeste positum pro nouare quod græce ἀνανεοῦσθαι: auctor Nonius: Diespiter. Iuppiter diei: & lucis pater. Inlices ab illiciendo: inquit Nonius: illicere attrahere: inducere: inescare: unde illices oculi in amore: illicium incitamentum: & inescamen Varroni illecebre: illectamina. Inlicere inquit festus est frustrãdo inducere: Illicere dicitur proprie illaqueare: ut tradit Nonius citans Neuium: illex uero & ex lex: qui sine lege uiuit.

Inlices qui

SARACNVS

SVspendant omnes: Cum sibi bonam fortunam leno arrisisse putasset: improbat omne haruspicum iudicium: qui sibi malum: portendi ex sacrificio prædixerant. Explicaui: idem explicaui utroq; modo recte dicimus Phoca tradẽte & Gelio. Is: ipse ego. Prostilla: Idest postq̃ ipsi haruspices imminere malum rettulerunt: uerbum id sæpius a Plauto usurpatur pro postea: & alibi meminim⁹. Cum togas: Error tantum litteræ: est legendum rogas: pro interrogas. Teneto quid sit: perspexit modo: Vera lectio est teneo: quid sit perspexi modo. Auditum me esse: Pro me audiuisse: ita in bacchidibus curam esse ea: pro ea curare: alibi quoq; tactionẽ esse pro tangere. Si quid refert auio: Forte dicendum annuo: quasi ꝙ simul neget: & affirmet: dum modo id in suam utilitatẽ referat. Pro spisso: Pro sero: & tardo: nam quę spissa sunt: tardius cum colantur: exeunt: supra dixit spissi gradissimos: idest tardissimos.

VALLA.

SVspendant omnes nunciam se haruspices. Vt lycus leno a principio sibi congratulatur: quod aduersus haruspicũ sententiã lucratus fuerit ita statim in aĩ deuenit ægrimoniam: ubi resciuit sibi data uerba. Affuerunt namq; aduocati cum ago-

rastocle:q hominem furti alligarent. ſ Quod loquant̃ credũ. ut qd di- cant credã. ſ Is explicaui meam rem: ego in quem hæc erãt dicta: rem meã feci locupletiorẽ. ſ Post illa. i. postea. hoc sæpe a Plauto ita. ſ Quasi naui i mari. sensus est noli mirari: si ali⁹ tibi uideor: qm̃ in mari quoque idem solet euenire qñq; secundus est uentus: qn- doq; aduersus: ita & hominum uolũ- tas. Velum ergo uertitur: quo & uen- tus: idest ita hominum uoluntas uer- titur: ut res ipsæ. uel tristiores: uel sũt blandiores. ſ Composita est fallacia. Inter se conuenerunt: ut me fallant. ſ Lupo agnum eripere postulant. na; leno quia lycus lupi nomẽ h;. ſ Haud arbitrario. non ut quisq; me periisse ar bitretur: sed res explorata est. ſ Ario- los haruspices: qui mihi diuinarunt: qd euenit. ſ Pro spisso euenit. i. gres- su lentissimo: q spissus est: sicut malu; quod pronunciant illico aduenit.

Postilla p postea

Lycus qd sit.

SARACENVS.

Age tu: Euocat e lenonis do- mo uillicũ suum agorasto cles: leno aũt uidens se fur- to mãifesto teneri: aufugit. ſ Qui cum. i. cum quo. ſ Dicam: Ac- cusationẽ: & querelã. ſ Non sum neq; q̃ miles: Nam sicut miles ad prædam: sic seruus ad escã. ſ Iniuriam illic insi gnite postulat: Idest uult subaudi nos nota: & iniuria affici: insignite eni cu; iudicio notę. q̃rela. n. aduocato; est: q cum agorastocli operã pręstitissent: nullam tñ ab eo mercedẽ retulerunt.

Querela quo; sit

VALLA.

Age tu: pgredere. Agorasto cles uillicũ suum abducit. Aduocati comites eunt: q iniuriã sibi factã existimãt: quod operam sedulam dederint: & ni hil inde adepti sint: ne qdem cibi: quo fit: ut iure uideant̃ stomachari. hoc se re solet inter diuites: paupesq; eueniř. ſ Qui cum litigas. Cu; quo contẽdis. ſ Abscessit: subaudi leno. ſ Subscri bam hoi dicam: ut hodie uulgo dice re solemus accusationẽ. Dica. n. iudi- catio: & accusatio a gręcis nominat̃. ſ In comicio estote obuia;. Vbi magi- stratus petunt̃ suffragia. ſ Tu seque- re. Ad collabiscum hęc loquit̃. ſ Iniu riam illic insignire postulat. insignem cupit facere iniuriã. ſ Leuior pluma est grã: nullius momenti hẽtur. ſ Plũ beas iras gerunt. Diu ira pdurat nesci- unt obliuisci. ſ Quod i re: idest ad uti litatem pertinuit.

Dica qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

❡ PRANdidisti nota præteritum a prandeo: Sed hoc loco addere sat con uenit: quod Pransi dicuntur non solũ: qui pranderent: uerum etiam quibus nihil d̃sit ex Nonio Varro neq;. ſ Mẽ tire. Aul. Gel. & Nonius ex sententia. P. Nigidii. Qui mentitur ipse non falli

Pransi qui dicantur

Mentit̃ q.

Tuorum apud me nemo, nec quicq̃ tui.
Ag. Mementote illuc aduocati. Ad meminimus.
Ly. Ha ha he, iam teneo quid sit, perspexi modo.
Hi qui illum dudum conciliauerunt mihi
Peregrinum spartanum, id nunc hisce credo auditum,
Me esse hos trecentos philippos facturum lucri.
Nunc hunc, inimicum quia esse sciuerunt meum,
Adlegauerunt, suum qui seruom diceret
Cum auro esse apud me, composita est fallacia,
Vt eo me priuent, atq; inter se diuidant.
Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.
Ag. Negas ne apud te esse aurum, nec seruom meum?
Ly. Nego, & negando siquid refert, aio.
Ad. Peristi leno, nam iste est huius uillicus,
Quem tibi nos esse spartiatem diximus,
Qui ad te trecentos modo Philippos detulit.
Idq; adeo in istoc aurum inest marsupio.
Ly. Væ uostræ ætati. Ad. id quidem in mundo nũc est tuæ.
Ag. Age omitte actutum furcifer marsupium,
Manufesto fur es, mihi quæso hercle operam date,
Dum me uideatis seruom ab hoc abducere.
Ly. Nunc pol ego peri certo, haud arbitrario.
Consulto hoc factum est mihi, ut insidiæ fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusq̃ obtorto collio ad prætorem trahor
Heheu q̃ ego nunc habui hariolos haruspices?
Qui si quid boni promittunt pro spisso euenit.
Id quod mali promittunt præsentarium est.
Nunc ibo, amicos consulam, quo me modo
Suspendere æquom censeant potissumum.

Agorastocles. Colabiscus. Aduocati.

Age tu pgredere, ut testes uideãt, te ire istic foras.
Est ne hic seruos me⁹? Co. Sũme hercle uero ago-
rastocles
Ag. Quid nunc scelleste leno? Ad. abscessit q cũ litigas.
Ag. Vtinã hic abierit i malã crucẽ. Ad. ita nos uelle æquom (é.
Ag. Cras subscribã hoi dicã. Co. nũqd me uis cæte;?
An abscedam hinc. Ag. abscedas, sumas ornatum tuum.
Co. Non sum nequicq̃ miles factus paululum
Prædæ intus feci, dum lenonis familia
Dormitat, extis sum satur factus probe,
Abscedam hinc intro. Ag. factum a uobis comiter,
Bonam dedistis aduocati operam mihi.
Cras mane quæso in comitio estote obuiam,
Tu sequere me intro, uos ualete. Ad. & tu uale.
Iniuriam illic insignite postulat.
Nostro sibi seruire nos censet cibo.
Verum ita sunt omnes isti nostri diuites.
Siquid benefacias, leuior pluma est gratia.
Siquid peccatumst, plumbeas iras gerunt.

tur: sed

Domos habeamus nostras fultis, nunc iam,
Quando id, quod ire operam dedimus, impetrauimus,
Vt perderemus corruptorem ciuium.

tur: sed alterũ fallere conatur: qui mẽdacium dicit: ipse fallitur. ¶ Lupo raptori agnum rapere difficile est: & frustrarius: cassusq; labor: ut eorum: qui actum agunt: qui reti uentos uenãtur: laterẽue elixant: aut ignẽ diuerberãt. ¶ Haud arbitrario non dubie: quasi iam dato arbitrio sententia arbitri: Nam arbitrarium Festo dicitur: cum adhuc res apud arbitrum geritur: ut in superioribus dictum est: dum autem agitur in dubio est: quia ante arbitrium potest arbiter pro opinione iudicare: cum totius rei adhuc habeat facultatem. ¶ Haruspices ab ha ruga hostia: per quos notamus extipices omnes: Harioli autem quasi farioli diuinatores: & psagi futurorum: siue ab halando: ut sentit Donatus: In prouerbiis salomonicis legitur in similitudinem harioli: & coniectoris æstimat quod ignorat: stultum est consulere augures: hariolos: coniectores: prodigiatores: & id genus cæteros: q aures uerbis diuitant nostras: suas ut auro locupletent domus. ¶ Spissum: tardum Neuio etiam ut est apud Nonium Marcel. ut supræ spissigradissimi: nam spissum densum sciunt omnes: spissi contrarium est psentarium: de quo diximus. ¶ Subscribere est adiuuare dictis accusationẽ: uñ subscriptores Ciceroni Ascõio: subscribere astipulari fauere. ¶ Plũbeas. ñ leues: imo grauissimas: & q̃ diu isidẽt pectorib9: e cõtrario plũeç sũt grę: q̃ facile euolãt & labũt mẽoria.

Arbitrariũ quid

Harioli q & uñ dicti

Subscriber quid sit

QVARTVS ACTVS.

Milphio seruus.

Expecto quo pacto meæ technæ processuræ fient.
Studeo lenonẽ pdere hũc, ut meũ herũ miserũ macerat.
Is autem porro uerberat me, icursat pugnis, calcibus.
Seruire amanti miseria est, præsertim qui, qđ amat, caret.
At at e fano recipere uideo se Syncerastum Veneris
Lenonis seruom, quid habeat sermonis auscultauero.

Syncerastus. Milphio serui. ii.

Satis spectatum est, deos atq; homines eius gratiam
Neglegere, quoi hoi herus ẽ cõsimilis, uelut ego hẽo.
Neq; periurior, neq; peior alter usq̃ est gentium,
Quã herus meus ẽ, neq; tã lute⁹, neq; tã cœno collit⁹.
Ita me Di ament, in latomiis, uel in pistrino mauelim
Agere ætatem præpeditus latera forti ferro meam,
Quam apud lenonẽ hunc seruitutẽ colere, qđ illuc genust?
Quæ illic hominum corruptelæ fiunt? Di uostram fidem.
Quoduis genus ibi hominum uideas, quasi acherũtẽ ueneris,
Equitem, peditem, libertinum, furem, aut fugitiuom uelis,
Verberatum, uinctũ, addictũ, qui habet quod illi det modo,
Vt homo est, omnia genera hominum recipiuntur, itaq;
Totis ædibus tenebræ, latebræ, bibitur, estur quasi
In popina, haud secus tu uideas literatas ibi epulas
Pice signatas, nomina insunt cubitum longis literis
Ita uinariorum habemus nostræ delectum domi.

VALLA

Expecto: quo pacto. Milphio suus cupit scire: quo artes suæ peuenerint: quos fructus ediderint. ¶ Meæ technæ. meæ fabricæ. ¶ Meum herũ. Callidorum. ¶ Incursat pugnis. Concito ira cursu inuadit pugnis.

SARACENVS.

Satis spectatum est: Inducũtur serui duo: quorum q̃ rectissime ingenium describitur a plauto dicax: uerbosum: mordax: maledicus: petulans: & in omnem uerborum licentiam prorumpens: hi ambo simul constituunt lenonem dolis perdere. ¶ Literatas epulas: Loca. s. ubi epulabanẽ. ¶ Latomiis: Lapidicinis. ¶ Addictũ: Morti destinatum.

VALLA.

Satis spectatum est. In hac scęna lenoni prorsus paratur exitiũ: callidori nãq; seruus a syncerasto lenonis seruo perdiscit anterastilem: & adelphasium uirgines olym lycum perperam emisse liberas: quod contra leges factũ uideatur. ¶ Neq; tam luteus: idest tam cœnosus: a luto eni fit aliter luteus color est. quasi ruffo dilutior ita dictus. ¶ Cœno conlitus: idest fœdat⁹. ¶ Pręteditus latera. i. reuinctus cathena. ¶ Acheruntem ueneris. inferna petiueris loca. ¶ Aut fugitiuum uelis: ut qđlibet hominum genus: ita fugitiuũ hominũ genus apud nos facile iuenias.

Luteus color qđ dicat

¶ Addictum: obligatum. ¶ Latebræ: ubi occultetur quispiam. ¶ Bibitur estur. crapulis iseruitur. ¶ Litteratas epulas: litteris obsignatas ebriosorum. ¶ Pice signatas. picatas: quia pice uasa illiniuntur: ubi concludũtur: quę cuiusq; sint. ut fieri solet in uinariis uasis. ¶ Cubitosa. Tã ampla: ut cubitos expleãt. ¶ Vinareorũ: eorũ q uina cõcupiscunt. ¶ LATOmiæ Straboni: & aliis lapidicinę loca i qbus uincti serui lapides eruebant: excidebãtq;: uelutí: qui i opus metalli damnabantur. Latomiæ carceris locus: ut Tullianum Liuio. & Siracusis: q̃ hic quoq;: ut. M. Varro auctor est: in eo loco lapidicinę fuerunt: Festus: Latomiæ ex gręco: & maxime a Siracusanis: qui latomias & appellãt: & habent instar carceris: ex quibus locis excisi lapides sunt ad extruendam urbem: Eadem fere Pedianus. ¶ Acheruntẽ Veneris: ut acheruntem Plutonis inferni dicimus. ad quem cõmeant conuolant ue mortuorum animę: ut mithici fabulantur: transuehendę cymba a charone portitore: de quo Virgilius: Lucianus: & alli. ¶ Det. ut dant portitori animę portorium: de quo Iuuenalis Apuleius: Lucianus. ¶ Omnia genera: ueluti omnis generis animas recipit charõ. ¶ Ad fugitiuum: tripholinus de uerborum significatio. & iureconsulti cęteri: fugitiuum seruum uocant non solum qui fugit: sed qui propositum habet fugiendi: Erronem uero: ut Vlp. de ędi. edi. refert. non qui fugit quidẽ, sed qui iugiter sine causa uagatur: Erronem Cato spatiatorem dixit: festus auctor. ¶ Litteratas: Plautus ipse in rudenti: Cubitum inquit hercle longis litteris signabo usq; q̃q;: & item: Vrna nam hęc litterata st absc cantat: cuia sit: sunt & Apuleio litteratę laminę notatę litteris magicis. ¶ Pice condiebantur uina: ac cibi: potusq;: ut iquit Plinius uindicãtur anulo a rapina.

Picatũ qđ

VGOLETVS ET GRAPA.

Latomię q̃ sint

Acheruns quid

Fugitiuus seruus quis

SARACENVS.

Pulchrum dictum

¶ MIRA sunt: q uera scilicet seruus prolocutus: quod quidem ingenio seruili non conuenit: uel mira sunt: pro mi/randum est: nisi sibi hęredem faciat herus: propterea q frugi homo uideatur: nam uerba commode fecerat ad par/simoniam. ¶ Verba facit emortuo: Idest frustratur: & nugas agit. ¶ Emptus: Legēdum emptos. ¶ Expeculiatos. Pe/culio: & boni priuatos. ¶ Si uixeris: Melius si uideris. ¶ Male partum: male disperit: Sic salustius male parta male dilabuntur. ¶ Nunc domum ibo: Loquitur synceras̄tus. ¶ Tibi reddam: Scilicet uicissim operam. ¶ Me Nō perdāt: Sermo est syncerasti. ¶ Volucres: Celeres. ¶ Hircinæ: Ab eo qđ hircus apuleius & hircina libidine fetens.

Mi. Omnia ædepol mira sunt, ne si herus hunc hæredem facit,
Nam id quidem est illi meditatus uerba facit emortuo,
Adire lubet hoiem, equidem nimis eum ausculto lubens.
Sy. Hæc cum hic uideo, crucior prætiis emptos maxumis,
Apud nos expeculiatos seruos fieri, sed si uideris.
Ad postremum apparet nihil, male partum male disperit.
Mi. Perinde habet orationem, quasi ipse sit frugi bonæ.
Qui hercle ipsus ignauiorem potis est facere ignauiam.
Sy. Nunc domum hæc ab æde Veneris refero uasa, ubi hostiis
Herus nequiuit Venerem suo propitiare festo die.
Mi. Lepidam Venerē. Sy. nā meretrices nostræ primis hostiis
Venerem placauere extēplo. Mi. o lepidā Venerem denuo,
Sy. Nūc domū ibo. Mi. heus Syncerafte. Sy. syncerastū q uocat?
Mi. Tuus amicus. Sy. haud amice facis, quoi cum onere offers moram.
Mi. At ob hanc rē tibi reddam ubi uoles, ubi iusseris. Sy. habe.
Rem pactam, sic futurum, si do tibi operam hanc modo.
Mi. Vt. n. ubi mihi uapulādū est, tu coriū sufferas. Sy. apage.
Nescio quid uiri sis. Mi. malus sum. Sy. tibi sis. Mi. te uolo. Sy. at urget onus.
Mi. At tu appone, & rspice ad me. Sy. fecero, q̄q̄ haud otiū ē.
Mi. Saluos sis Syncerafte. Sy, o Milphio Di oēs deæq; amtē.
Mi. Quēnā hoiem? Sy. nec te Milphio, neq; heꝝ adeo meum.
Mi. Quē ament igitur? Sy. aliquē, nā nr̄oꝝ nemo dignus est.
Mi. Lepidū eloquere. Sy. me decet. mi. quid nunc agis?
Sy. Facio quod manifesto depræsi mœchi haud ferme solēt.
Mi. Quid . i? Sy. refero uasa salua. Mi. Di te & tuū heꝝ pduit.
Sy. Me nō pdāt, illū ut pdāt facere possim, si uelí. M. quem?
Sy. Meū heꝝ ut pdāt ni mihi metuā Milphio. Mi. qd. i. cedo.
Sy. Malus es. M. malus sum. Sy. male mihi est. Mi. memoradū esse aliter decet.
Quid est qđ male sit, quoi id oē sit, qđ edis, qđ ames affatim,
Neq; triobolum ullum amicæ das, & eam ductas gratis.
Sy. Diespiter sic me amabit. Mi. ut quidem ædepol dignus es.
Sy. Vt ego hāc familiā iterire cupio. Mi. addc operā, si cupis.
Sy. Sine pēnis uolare haud facilest, meæ alæ pēnas nō habēt.
Mi. Noli te ædepol deuellisse, his duobus mensibus
Volucres tibi erūt hircinæ. Sy. i in malam rem. Mi. i tu atq; herus tuus

VALLA.

¶ VERBA facit emortuo. loquitur ita: ut ipsi lenoni mortuo tanta in eum dicit. ¶ Expeculiatos. oī peculio priuatos: idest omni facultate: omniq; uitæ pręcio. ¶ Male partum male disperit. Vetus prouerbium inquit Cice. male parta male dilabuntur. ¶ Ignauiores potis est facere ignauiam. uitium inqt ignauię uidetur posse augere: gnaū ueteres solertes dixere. unde gnauiter solerter. & nauare operam sedulo dare operas. Contraria gnauus: & ignauia. ¶ Cum onere. oneratus enim uasis. ¶ Reddam ubi uoles: resarciam damnum. ¶ Nescio quid uiri sis. per obloqum conuiciātes loquimur: ut qd hoīs. Scire cupientes per rectuꝫ: ut quis hō. ¶ Hi mœchi haud ferme solent. id in quid facio: quod adulteri non solent facere: ut uasa domum referant salua: quia depræhensi in adulterio nō solēt saluum corpus domuꝫ referre: qn aut loris cędantur: aut genitalibus priuēt. ¶ Memora duꝫ. syllabica adiectio dū. ¶ Quod ames affatim: abunde: quātū quis fari quęat: ab eo enim est aduerbium affatim. ¶ Noli te ędepol deuelisse. nobis iquit pēnas deuellere ab alis. ¶ Volucres tibi erunt pennę. Intra duos menses tam oblongę excrescent pennę: ut queas uolare.

Affatiꝫ unđ

VGOLETVS ET GRAPA.

Peculium quid sit

¶ EXPEculiatos: quando peculium celsus libro digestorum. vi. diffinit qđ seruus domino permittente separatuꝫ a ratiōibus dominicis habet. deducto tamen si quid domino debetur: ut tradit Vlp. de peculio: alias peculium est: quod quis parsimōia sua: & officio parauit: quodq; prędidii causa reponit: ueluti proculus ait bellis ciuilibus: quādoq; factitatum: & audisse se rusticos senes dicentes Pecuniā sine peculio fragilem esse: Celsus: de leg. iii. ¶ Vasa salua a sacrificio aphrodisioruꝫ: mœchi uero adulterantes uasa sepiuscule salua nō referunt depręhēsi: per quę Seruus intelligit mentulam: & coleos: circum quos uasa sunt spermatica: Horatius: quinetiam illud accidit: ut quidā testes: caudamq; salacē: demeteret ferro. ¶ Affatim: multum: ad satietatem usq;. ¶ Triobolus ab obolo: de quo diximus nummo erit nummus pendens tris obolos: Vnde trioboli supra. ¶ Diespiter: Iouis diespiter appellatus: diei & lucis pater: ut notauimus: iccirco simili nomine dictus diouis: & Lucetius: q nos die & luce quasi uita afficeret: & iuuaret: auctor Gellius: Varro: alii. Vnde per contrarium Veiouem dempta: atq; detracta iuuandi facultate dixerunt: cui uim nocendi tribuissent: nam Iouis est a iuuando. ¶ Volucres hircinę: propter uerbera ex hircino corio: quibus plectendum illum præsagit. An propter fętorem in pilis alarum, qui hircus unde hircosus: Caper de quo Catullus. & tragos gręcis: unde tragizin non decido.

Trioboli q

Volucres hircineq

¶ VErum

Sy. Verū enim qui bene eum norit cito homo exuorti potest.
Mi Quid iam? Sy. quasi tu tacere quicq̄ potis sis. Mi. rectius
Tacitus rem sistam tibi, q̄ quod dictum est mulieri male
Sy. Animum inducam, facile istuc tibi ut credā, ni te nouerim.
Mi. Audacter meo periculo. Sy. male credā, & credam tamē.
Scin tu herum tuum meo hero esse inimicū capitalē? Mi. scio.
Sy. ꝑpter amorē. Mi. oēꝫ opā ꝑdis. Sy. qd iā? Mi. qa doctū do
Quid ergo dubitas quin lubenter tuo hero meus (ces.
Herus quid possiet facere, faciat merito eius, male,
Tu autem siquid tu adiuuas, eo facilius facere potest.
Sy. At ego hoc metuo. Mi. qd ē qd̄ metuas? Sy. dū hero īsidias
Ne a te perdar, si me herus meus esse locutū quoiq̄ sciat (parē,
Mortali, continuo is me exyncerastum fecerit.
Mi. Nunq̄ ædepol mortalis quisq̄ fiet me certior,
Nisi hero meo uni indicasso, atq; ei quoq; ut non enunciet,
Id esse facinus ex te ortum. Sy. male credam, & credam tamē.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto. Mi. fidei nō melius creditᷣ.
Loquere, locus occasioq; est libere, hic soli sumus.
Sy. her' si tuus uolet facerᷣ frugē, meū herū ꝑdet. Mi. q id pōt?
Sy. Facile. Mi. fac ergo id facile noscā, ille ut possit noscere.
Sy. qa Adelphasiū, q̄ herus deamat tuus, īgenua est. Mi. qūo?
Sy. Eodem quo soror illius altera Anterastilis.
Mi. Qui id credā? Sy. quia illas emit in Anactorio paruolas.
Mi. Quāti? Sy. duodeuiginti mnis de prædone siculo.
Mi. qāti? Sy. duoduigiti minis. Mi. duas illas? Sy. nutricē ea/
Et qui eas uendebat, dixit se furtiuas uendere, (rum tertiā.
Ingenuas Carthagine aiebat esse. Mi. Di uostram fidem,
Si uera hæc sunt, nimium lepidum mihi memoras facinus,
Nam herus meus Agorastocles ibidem gnatus est,
Inde surreptus fere Sexennis, post ibi qui eum surpuit,
Huc deuexit, meoq; tum hero eum hic uendidit.
Is in diuitias homo adoptauit hunc, cum diem obit suum.
Sy. Omnia memoras quo id facilius fiat, manu eas asserat
Suas popularis liberali causa. Mi. tace modo.
Profecto ad lenonem incitas rediget, si has abduxerit.
Quin prius disperibit faxo, q̄ unum calicem fiuerit.
Ita paratum est. Sy. ita Di faxint, ne apud lenonem hūc seruiā.
Mi. Quin hercle collibertus meus faxo eris, si Di uolent.
Sy. Ita Di faxint, num quid aliud memorare Milphio?
Mi. Valeas, beneq; ut tibi sit. Sy. pol istuc tibi, & tuo hero ē in manu.
Vale, & hæc cura, clanculū ut sint dicta. Mi. nō dictū est, uale.
Sy. At. n. nihil ē, nisi dū calet. Mi. hoc agitᷣ lepidus quō mōes
Et ita hoc fiet. Sy. proba materiast si probum adhibes fabrū.
Mi. Poti ut taceas? Sy. taceo, atq; abeo. Mi. mihi cōmoditates
Illic hinc abit Di imortales meū herū seruatū uolūt, (creas,
Et hunc disperditum lenonem, tantum instat eum exitii.
Satine priusq̄ unū iniectū telust, tum instat alterum.
Ibo intro, hæc ut meo hero memorem, nā huc si ante ædes se/
uocem,

SARACENVS.

❡ VERVM enim: qui homo: Nō audet milphioni cōcredere: quod ipse cupit loqui. ❡ Scin tu herum: Paulatim fit insinuatio. ❡ Exsyncerastum: Iocosa est ad nomen allusio: nam cum syncerastus dicereᷣ: idest medullosus: ueretur: ne nomen cōmutet suum ut. s. pro syncerasto exsyncerastus dicatur: idest sine pinguedine & medulla: quod sibi futurum erat: si ab hero uerberibus affligeretur. ❡ Non enūciet: Rectius enūciem: uel si enunciet legatur: loco ei: lege is. ❡ Manu eas asserat liberali: Idest liberet: & in libertatem uendicet: quæ locutio Plauto est frequentissima: peculiarisq;. ❡ Ad incitas: ad egestates. ❡ Quam unam calceꝫ ciuerit: Idest extra pedem mouerit calcem: pedē imuꝫ dicimus. ❡ At. n. nihil est: nisi dum calet: In prouerbio est: rem tūc recte agi: duꝫ se offert cōmoditas: & occasio: nocet enim differre paratis. ❡ Nunc si eadem: Scilicet me morauero. ❡ Remor si sit: Legēdum arbitror: reor si sit. ita ut cum præcedenti: uel subsequēti oratione stet uerbum reor: iuuat. n. utrūq; intellectuꝫ: corrigo illud ꝑterea qd̄ ho cōcreditunst: qd̄ mihi cōcreditunst.

Syncerast? qui dicaᷣ

Pes qd sit

VALLA.

❡ CIto prǽuorti potest: subito præueniri. ac præoccupari. ❡ Tacicius tibi restituam. magis tacitum reddaꝫ tibi. ❡ Quam quod dictum est malæ mulieri. hæc figura perahyponæam siquidem secus q̄ expectabatur dicit: propterea quod cum se tacitum fore dicere debuisset: dixit tam fore tacitum q̄ quod dictum sit malæ mulieri quæ silere nihil quæunt. ❡ Ne a te perdar. ne tuo sermone detegente quid dixerim ipse affligar. ❡ Exsyncerasto fecerit lacerastum. syncerastus. enim quasi cornutus: quod quasi cornibus dominuꝫ suum impetiuerit. metuit ergo: ne ab eodem laceretur: & perinde dicatur lacerastus: ❡ Facinus ex te ortum: idest abs te habuisse principiū. ❡ Occasioq; est libere. subaudi loquēdi. ❡ Volet facere frugem: idest utilitatem: unde & frugalitas dicta. ❡ Herus d̄ amat tu?. ualde amat: ac deperit. ❡ Duo de. xx. minis: idest decem: & octo: idest duobus demptis de uiginti. ❡ Manu eas afferat: idest liberet de hoc sermone supra: quod satis est locuti sumus. ❡ Suas popularis: nempe carthaginenses. ❡ Libertatis accitus causa. quo ipsas liberet. ❡ Ad incitas lenonem rediget: idest mendicitatem. Nonius incitas dicitur egestas. Plini. in trinummo. Alii exulati abierunt. Idem in pœnulo: profecto ad incitam lenoneꝫ rediget: atq; si eas abduxerit: Luci. saty. libro. iii. illud ad incitas cum rediit: atq; internetionem. ❡ Non dictuꝫ est. perinde erit inquit: ac si dictum non sit. ❡ Duꝫ. ca/

Syncerast? qui dicaᷣ

Incitas q dicatur

let. donec res est recens. Tantum eum instat exitii. eum pro in eum. nam in isto tibi dicimus. Seuocem. seorsum uocem. Si non datur cessatio. si nō cessauerimus. Consiliū uer. nō ab aliis q̄ a nobis petitu3: & nobis familiare. VGOLETVS ET GRAPA. MVLIEri: futiles sunt omnes mulieres fere: & arcani prodigæ. Capitalē ut sup̄ ędis dixit capitales ipe Pla. ab exitio capitis. i. uitæ: ut neciferas. Synceraftū ātiquo uocabulo græco docet Varro significari medullam: & piguedinē: unū se seruus plectēdū augurat: si herus rescierit illū locutū cuiq̄ ita ut sine medulla remansurus sit: & nominandus pro medulloso emedulatus. Deamare: uehementius amare Affranio in uopisco: Nonius: ut deperire ualde perire festo. Liberali bona: na3 liberalis: Donato apud Terentium in adelphis bona dicitur. Infra Eas liberali iam adseres causa manu: adserere manu est uendicare in libertatem. Adserere quid sit. Incitas: egestas: indigentia Nonio appellatur citanti hunc locum Plautinu3: & alii in Trinūmo: ac: Lucilium in Satyris. ubi apparet: φ incita dicatur Apuleius in. iii. asini aurei: Tunc opulentiæ nimiæ nimio ad extremas incitas deducti. Quam unum calicem siuerit: scribendum nos censemus: sententiæ concinnitate: & rectiori latinitatis eloquio. sensus autem est: non relicturum lenoni agorastoclem: ne unum quidem calicem. quo bibere possit: ita eum male multaturum. Pylades. Instat tū accusatiuo. Instat cum accusatiuo in curgulione: si magis me instabunt. Vernaculum seruile: ut uernaliter seruiliter Horatio in. ii. sermonum: nec non uernaliter ipsis: fungitur officiis: quando uernę serui dicuntur domi nostræ nati ex ancillis: & hyporisticos uernulę. Vernaculum: alias domesticum & patrium dicimus. M. Varro de analogia uerborum tradit genus unum uernaculum: ac domi natu3: ut sutor & pistor: alterum aduentitium: tertium nothum: unde uernaculi Apuleio in primo asini aurei quid uxor? quid liberi? quid uernaculi: Et Ciceroni festiuitas uernacula: patria: & romana. & rei rusticæ scriptoribus aues uernaculę: & lingua uernacula passim dicitur. Vernaculū sit.

SARACENVS. NY thalonin: Hanno pœnus profectus carthagine cum multas lustrasset urbes: tandē calydonem concessit & urbē ingressus: deos ex more ueneratur: pcaturq̄ uoti sui faciant compotem: sed Plautus suorum iocorum memor hominem inducit loquētem aphra lingua: ut rei quasi nouitate delectet. Huc ueniri te uenerim: In aliis codicibus repperi huc ueniri tē uenerim: utraq̄ lectio obscurat itellectū: sed ita legas nil addendo: aut minuendo: sed tantum uerba componendo: & in suum ordine3 litteras redigendo: & sensus fiet satis perspicuus: ut quod de mea re huc ueni: rite uenerim uel inueneri. Esiritis: nihil corrigo forte uerbum tanq̄ aphrum protulit: nam modo aphre modo latine loquitur. Hospitalem tesseram: Quæ signum erat: quod hospitibus dabatur: ut internoscerentur: ut supra ex Lactantio rettulimus: alias enim uidetur pœnum ip3 hospitio antidamantem suscepisse: ab eoq̄ tesseram hospitalem tunc recepisse: qua se posse noscere nepotem agorastoclem putat. Tessera q̄d sit.

VALLA. NY thilonim uilon uth. hæc uerba punica ipse mox interpretatur uerbis latinis. pcatur hanno suas posse inuenire filias necnō fratris sui filiū. Hospitalem tessaram mecum fero. cū tessara: de q̄ abunde supradictum: multa significet fuit & hospitalis: qua hospites ab hospitibus iternosci possent.

VGOLETVS ET GRAPA. HOSPItalem deum: cui hospites

Et quæ audiuistis modo, nunc si eadem hic iterē, inscitiast.
Hero uni potius intus ero odio, q̄ hic sim omnibus uobis,
Dii immortales per me quanta adueniet calamitas
Hodie ad hunc lenonem, sed ego nunc cur hic me morer?
Id negocium institutum, non datur cessatio.
Nam & hoc nocte consulendū, quod homini concreditust.
Et illud autem inserendust consilium uernaculum.
Verum si sit qui malam rem mihi det, merito fecerit.
Nunc intro ibo. dum herus adueniat a foro, opperiar domi.

QVINTVS ACTVS.

Hanno Pœnus loquitur punice.

NY thalonim ualon uth si corathisima comsyth
Chym lach chunyth mumys tyal mycthibarii imischi
Lipho canet hyth bynuthii ad ædin bynuthii.
Byrnarob syllo homalonin uby misyrthoho
Bythlym mothyn noctothii uelechanti dasmachon
Yssidele brim thysel yth chylys chon, tem. liphul
Vth. bynim ysdibur thyinno cuth nu agorastocles
Ythe maneth ihy chirsae lycoth sith naso
Bynni id chil luhili gubulin lasibit thym
Bodyalyt herayn nyn nuys lym moncoth lusim
Exanolim uolanus succurratim mistim atticum esse
Concubitum a bello cutimbeant lalacant chona enus es
Huiec silic panesse athidmascon alē iduberte felono buthume
Celtū comucro lueni, at. n. auoso uber hent hyach aristoclem
Et te se anechc nasoctelia elicos alem⁹ duberter mi cōps uespti
Aodeanec lictor bodes iussum limnimcolus.
Deos deasq̄ ueneror, qui hāc urbē colunt, ut q̄d de mea re
Huc ueni, rite uenerim, measq̄ ut gnatas & mei fratris filium
Reperire me siritis, Di uostram fidē, q̄ mihi surreptæ sunt.
Et fratris filium, qui mihi ante hac hospes antidamas fuit,
Eum fecisse aiunt, sibi quod faciundum fuit, eius filium
Hic prædicant esse agorastoclē, Deum hospitalē ac tessaram
Mecum fero, in hisce habitare monstratust regionibus.
Hos percunctabor, qui huc egrediuntur foras.

curę

curæ sunt: qualis iuppiter quem dare iura hospitibus loquuntur: ut inquit Vergi. & græci Xenion appellant: cuius mentio est apud Homerum: Apuleium: & alios: ξενος hospes: unde xenius xenia munera hospitalia: quæ diminutiue xeniola: sed & tesseram hospitalem intelligit: de qua mox: Tesseram si conferre uis hospitalem eccam attulit. Item hæc mihi hospitalis cum illo tessera fuit: Tesseram autem: qua. s. cognoscar & cognoscam: ut in bello tessera signū agnoscētiæ: Sūt & alii tesseræ significatꝰ: ut frumētariæ: nūmariæq;: sed nihil ad rē: ꝗ illa nos i lib. ꝗ ptibꝰ ædidī.

Agorastocles. Milphio. Pœnus.

Ain tu tibi dixisse Syncerastum Milphio,
Has esse ingenuas ambas surrupticias
Carthaginenseis? Mi. aio, &, si frugi esse uis,
Eas liberali iam adserere causa manu.
Nam tuum flagitiust, tuas populareis te pati
Seruire ante oculos, domi quæ fuerunt liberæ.
Pœ. Proh di immortales obsecro uostram fidem,
Horum profecto certa est hominum oratio,
Quam horationem hanc aures dulces deuorant.
Vt mihi absterserunt omnem sorditudinem.
Ag. Si ad eam rem testeis habeam, faciam quod iubes,
Mi. Quin tu mihi testeis? quin tu insistis fortiter.
Aliqua fortuna fuerit adiutrix tibi.
Ag. Incipere multo est, q̄ impetrare, facilius.
Mi. Sed quænā illæc auis est, quæ huc cum tunicis aduenit?
Ag. Num nam it a balineis circunductus pallio?
Facies quidem ædepol ingenua est.
Mi. Seruos quidem ædepol, antiquosq; mores habet.
Ag. Qui scis? Mi. uiden homini sarcinatos consequi?
Atq; ut opinor digitos in manibus non habent.
Ag. Quid iā? Mi. quia incedunt cum annulatis auribus.
Adibo, atq; hosce appellabo punice,
Si respondebunt, punice pergam loqui
Si non, tum ad horum mores linguam diuortero.
Quid ais tu, ecquid adhuc cōmeministi punice?
Ag. Nihil ædepol, nam qui scire potui dic mihi,
Qui illinc sexennis perierim Carthagine?
Pœ. Proh dii immortales ut q̄ plurimi ad hunc modum
Periere pueri liberi Carthagine?
Mi. Quid ais tu? ag. qd uis? Mi. uin ut appellē hunc punice?
Ag. an scis? Mi. quin nullus est me Pœnus punior.
Ag. adi atq; appella, quid uelit, quid uenerit,
Qui sit, quoiatis, unde sit, ne parseris.
Mi. auo, quoiates estis, aut quo ex oppido?
Pœ. Hanno muthum balle beccha edre anech.
ag. Quid ait? Mi. hannonem sese ait Carthagine
Carthaginensem muthum ballis filium.

SARACENVS. Ain tu tibi: Ex his uerbis dātur intelligi: quæ non agunt in comœdia: sed subintelliguntur: uidelicet milphionem agorastocli enarrauisse omnia: quæ nouerat ex syncerasto: sed dum fabulantur pœnus aduenit: seq; agnoscunt: qui sint. ꝑ Orationem hanc. Verba de puellis liberandis hominem in spem adduxerunt inueniendarum filiarum. ꝑ Si ad eam rem. Vt scilicet sint ingenuæ carthaginenses. Quid tu mihi testis: scilicet memoras. ꝑ Anullatis auribus: Nam ita mos illi fuerat in perforatis auribus anulos gestare: quem nostris quoq; temporibus seruari uidimus in partibus orientalibus: & fere in tota græcia decoris & ornamenti gratia: & a mulieribus præsertim: genus hoc: quod gerit effigiem anulorum in aures dicuntur. ut dictum est in menæchmis. ꝑ Qui illum perierim: Scilicet sermonem. ꝑ Punior: Vel pœnior: idest magis pœnus uel pœnior: callidior: astutior.

Aures pforatę in oriētali plaga

VALLA. Ain tu tibi dixisse syncerastū Duū a milphione agorastocles fit certior a syncerasto præceptū: sorores illas meretrices carthaginēses: & ingenuas cognoscit hannonem patruum suum eē. ꝑ Liberali iam asserere causa manu. i. liberas efficere. ꝑ Absterserunt omnem sorditudinē. omnes sordes ex auribus perpurgarunt: idest quam molestiam ego de meis conceperam filiabus mihi ammouerunt. ꝑ Quæ nam illæc auis est. ob amictum carthaginensem auem appellat talem habentem similitudinē cum alis. ꝑ Sarcinatos consequi. sarcinis onustos. ꝑ Cum anulatis auribus: idest. de quibus pendent gēmæ. quæ anulis solent illigari. ꝑ Sexennis perierim: idest qui subreptus fuerim sex annos natus. ꝑ Nullus me est pœnus pœnior. Comparatiuum factum est a gētili nomine per lusum: ut conuenit comicis. ꝑ Ne perseris: ne peperceris dic omnia inquit.

VGOLETVS ET GRAPA. ℂ SORditudinem: sordem exponit Nonius: quę & sordities ad animū hic transfertur. ꝑ Fortuna aliqua: multipotens multinominis dicitur fortuna: Conuertens: bene sperans fortis: uiscata: muliebris: mascula: Propriæ fortunę templum romæ fuit in palatio: Pręneste sub imagine duarum sororum colebatur: quādo bona: & mala est fortuna: Ara malę fortunę fuit Romæ in exquiliis: Donatus apud illud Terentianum: O fortuna: o fors fortuna. Fortuna inquit dicta est incerta res: Fors: fortuna: euentus fortunæ bonus: Nonius: Fors est casus: fortuna dea: sed & deus inter deos consentes cultus ab antiquis: de quo Mar. Varro primo rei rust. & Plinius in. xxxvi. scribit Romæ fuisse simulacra boni euentus: & bonæ fortunę in capitolio praxitelis opera: Colitur autem: ut nobis cuncta prospere eueniāt. Sexennis: sextum agens annum ut supra: cuius ætas sexennium dicitur: unde est sexennio prius quidem q̄ moritur pater. ꝑ Punior. qui magis loqui nouerit punice.

Fortuna q̄ & quotuplex

Sexēnis q

SARACENVS. Nero discalciatus

AVO: Salutantis est: iocabitur aliquandiu milphio: quasi uideatur punicam linguam callere. Tu qui zonam non habes: Quia discinctus incedebat: quod dabatur probro: & quondam datum fuit Neroni imperatori: qui quandoq; in publicum prodierit discalciatus & sine cinctu: uel potius denotat hominem aphrum: quorum mos fuerat tunicas gestare discinctas. Dare uelle ædibus. Dicendum ædilibus tanq̃ rem nouam publicæ spectandam attulerit. Lingulas canalis: A canna canalis dicitur cauatum lignum ad cannæ similitudinem: quo aqua deducitur: Virgilius: currentem canalibus undam dixit: lingula autem tradente Festo per diminutionem linguę dicta: alioquin in similitudinem exertę: ut in calicibus: alias insertę: idest infra dentes cohercitę: ut in tibiis: in huiusmodi linguę speciem etiam ueteres gladiolum lingulã dixerunt. Arbinam: Vide ne legendum sit arbonam: quod non tantũ recipio q̃ propono: nam cũ ille dixisset isam: quam pro insula: quę in dalmatia est: potuit itelligi: iocatus milphio arbonã potius dicere maluerit. est.n. arbona mons: e cuius iugo danubius effunditur. Mergas datas: Pro des: sunt mergę autẽ furculę: quibus aceruí frugum fiunt ut alibi ex Festo docuimus. Ad messim credo nisi: Corrigo ad messim credo missus. Non hercle: Tandem palam fatetur milphio uaniloqua usum fuisse interpretatione: pœnus quoq; latinam linguam callere. Migdilia: In aliis codicibus scriptum inueni magdalia: quę uox magis facit ad sensum: nã magar pœnorũ lingua casa dr̃ rusticana: & inde magdalia uillę: ergo magdalia lingua quasi punica: & rusticana. Bissulci: Duplici: quia punice & latine loqueretur. Quasi proserpens bestia: Quę motu ita celeri linguam mouet: ut duplicem habere uideatur.

Isa ubi locorum

Magdalia quæ dicãt

Pœ. auo. Mi. salutat. Pœ. domni. Mi. doni, uolt tibi dare
Hinc nescio quid, audin pollicerier?
ag. Saluta hunc rursus punice uerbis meis.
Mi. auo, Hanno hic mihi tibi inquit uerbis suis.
Pœ. Me barbocca. Mi. istuc sit tibi potius, q̃ mihi,
ag. Quid ait? Mi. miseram esse prædicat buccam sibi.
Fortasse medicos nos arbitratur. ag. si est, nega.
Nolo ego errare hospitem. Mi. auditu rufen nuco istam.
ag. Sic uolo profecto uera huic cuncta expedirier.
Roga nunquid opus sit? Mi. tu qui Zonã non habes,
Quid in hanc uenistis urbem, aut qd nam quæritis?
Pœ. Muphursa. ag. qd ait? Pœ. moinlec biãna. ag. quid uenit?
Mi. Non audis? mures africanos prædicat
In pompam ludis uelle dare ædilibus. Pœ. lalech labcanani liminicoht. ag. quid nunc ait?
Mi. Lingulas canaleis ait se aduexisse & nuces.
Nunc orat operam ut des sibi, ut ea ueneant. (decthapalũ erga
ag. Mercator credo ẽ. Pœ. isa;. Mi. arbinã qdẽ. Pœ.
ag. Milphio qd nũc ait? Mi. palas uẽdũdas sibi mergas datas
Vt ortum fodiat, atq; ut frumentum metat
ad messim credo, missus hic quidem tuam,
ag. Quid istuc ad me? Mi. certiorem esse te uolui,
Nequid furtiue clam accepisse censeas.
Pœ. Muphonium sucoram. Mi. hem caue si feceris,
Quod hic te orat. ag. quid ait? aut quid orat? expedi.
Mi. Sub cratim ut iubeas sese supponi, atq; eo
Lapides imponi multos, ut sese neces.
Pœ. Gunebel balsamen erasan. ag. narra quid est?
Quid ait? Mi. non hercle nunc quidem quicq̃ scio.
Pœ. at ut scias nunc, dehinc latine iam loquar.
Seruom hercle te esse oportet, & neq̃, & malum
Hominem, peregrinum, atq; aduenam, qui irrideas.
Mi. at hercle te hominem, & sycophantam, & subdolum,
Qui huc aduenisti nos captatum magdalia.
Bisulci lingua, quasi proserpens bestia.

VALLA.

Lingula unũ dicta

AVO. salutãtis uox est. Qui zonã nõ habes. Cincti.n. nõ erãt aphri iõ Vir. discinctos mulciber aphros. Lingulas canalis: a lingua lingula: & p diminutionẽ lingula: ut inqt Fes. qd exertę linguę habeãt similitudinẽ. Arui nã qdẽ. pinguedo dr̃ aruina. Et mergas datas. Merge inqt festus furculę: q bus acerui frugũ fiunt: dictę a uolucrĩ minibus mergis: qa ut illi se in aq̃ mergunt: dũ pisces psequunt̃ sic messores eas in fruges dimergũt: ut eleuare possint manipulos. Ad messim credo missus: ut metat inqt tuũ triticũ. Sub cratim. a subere: qm̃ suber subiicit: nõ a subæs ęris aliq auc̃ subęratũ dicim? qd subter ęs hẽat Persius. Ne qua subęrato mẽdosum tiniat auro. Migdilia bisulci lingua. Ab eo quod est myomu cum exprimo mydilia quasi mucosa & impedinta: nam carthaginenses bilingues ideo ait bisulci. fœdam uero linguam dixit: quia barbara. bilingues: quia astuti: unde & uocabulum uapher ue apher ualde astutus dicitur.

Carthaginẽses bilingues

VGOLETVS ET GRAPA.

Zona qd sit

Aediles unũ dicti

Pala unde dicta

ZOnã: an qui more gẽtis discinctus: an sine nũmis qñ in zonis auc̃ portarẽt maiores: ut in lib. de partibus ędiũ. zonæ: fascię: plagę cęli qnq;: in quas orbis diuidit̃. Martiano: Ouidio. Macrobio: Verg. cęteris. Africanos. m. qm in Cyrenaica Africę plura eoꝝ sunt gñã: alii lata frõte: alii acuta: alii herinaceoꝝ gñi similes pũgẽtibus spinis. sunt aũt iter mures: qui dñr pontici: qui aranei qui alpini: auctor Pli. Ex Gyaro insula cycladũ Amyclii a muribus fugati. Aedilib? penes: quos cura ludoꝝ dãdoꝝ: ut dictũ est: ab ędibus sacris & pfanis ędiles dicti: a sella eburnea curules. Erant & cereales ędiles frumẽtarii: annonarii q̃. Põpo. de origine Iuris. Lingulę pisces oblõgi: ut lingulę gladioli. M. Varroni. A. Gellio & aliis. lingula ẽt coclearis fere gñis. Pala a pãgẽdo: ut inqt. M. Varro: rusticum istrumẽtum: ad fodiẽdos agros aptissimũ merge messorii instri genus: a quo mergites fasciculi spicaꝝ Vergilio: & aliis. Migdalian Magdalianue appludã: & farinę quędã quasi retrimenta: & fere caninum panẽ gręci uocãt: Micdilia adhuc

adhuc non nota: utcunque in obprobrium pœni dictum accipe. ⁋ Bisulci lingua: bilinguis: ut pote punice: & latine uerbam faciens: fallax: & uarius in sermone: ut trilingues siculi.

Bisulci qui

ag. Maledicta hinc aufer, linguam compescas, tace,
Maledicere huic tu temperabis, si sapis.
Meis consanguineis nolo te iniuste loqui.
Carthagini ego sum gnatus olim, ut sis sciens,
Pœ. O mihi popularis salue, Ag. & tu ædepol quisquis est.
Et siquid opus est quæso dic, atq; impera
Popularitatis caussa. pœ. habeo gratiam.
Verum ego hic unum hospitem habeo antidamæ filium.
Quæso cōmonstres, si nouisti agorastoclem.
ag. Ecquem adolescentem tu hic nouisti agorastoclem?
Siquidem antidamarchi quæris adoptaticium
Ego sum ipsus, quem tu quæris. pœ. hem quid ego audio?
ag. antidamæ gnatum me esse. pœ. si ita est, iam tessaram
Conferri uis hospitalem, eccam attuli.
ag. agedum huc ostende, est par probe, nā habeo domi.
pœ. O mi hospes salue multum, nam mihi tuus pater,
pater tuus ergo mihi hospes antidamas fuit.
Hæc mihi hospitalis olim tessara cum illo fuit.
ag. Ergo hic apud me hospitium tibi præbebitur.
Nanq; haud repudio hospitium, neq; Carthaginem,
Vnde sum oriundus. pœ. Di dent tibi omnes, quæ uelis.
Sed quid ais? qui potuit fieri ut Carthagini
Gnatus sis, hic autem habuisti ætolum patrem?
ag. Surreptus sum illinc, hic me antidamas hospes tuus
Emit, & is post me sibi adoptauit filium.
pœ. Demarcho item ipse fuit adoptatitius.
Sed mitto de illo nunc, ad te redeo. dic mihi,
Ecquid meministi tuum parentum nomina?
ag. patris atq; matris memini. pœ. memoradum mihi
Si noui forte, aut si sunt cognati mihi.
ag. ampsigura mater mihi fuit. Iachon pater.
pœ. patrem atq; matrem uiuerent uellem tibi.
ag. an mortui sunt? pœ. factum, quod quidem ægre tuli.
Nam mihi sobrina ampsigura tua mater fuit.
pater tuus is erat frater patruelis meus.
Et is me heredem fecit, cum suum obiit diem.
Quo me priuatum patior ægre mortuo.
Sed si ita est, ut sis Iachonis filius
Signum esse oportet in manu leua tibi,
Ludenti puero quod momordit simia,
Ostende. ag. inspice. pœ. iam aperi atq; ades.
ag. Mi patrue salue. pœ. & tu salue mi agorastocles,
ag. Iterum mihi gnatus uideor, quod te repperi.
Mi. pol istam rem uobis bene uenisse gaudeo
Et te moneri nonne uis? pœ. sane uolo.
Mi. paterna oportet reddi filio bona.
Aequom est habere hunc bona, quæ possedit pater.
pœ. Haud postulo aliter, restituentur omnia,

⁋ SI ita est: te esse iam confer: Legendum est si ita est: tessaram confer. ⁋ Incestauit: Corrupit: uiolauit: a cesto ueneris cingulo. quod in legittimis nuptiis adhibebant: contrarium est incestus illicitus coitus. ⁋ Catum: Sapientem: astutum. ⁋ Crudum: Aspectu trucez. ⁋ Architectonem: Pronunciauit uoce græca: nam illi architecto non dicunt unde architectari componere. ⁋ Corpore aquilo: Legi posset colore: nō corpore: nam color aquilus dicitur subniger: & fuscus: ut docemur a Festo: nihil tamen demuto: cum in rudēte corpus rursus sub aquilum dixerit.

SARACENVS.

Color aquilus qui sit

⁋ MEIS consanguineis. unde ego natus sum. ⁋ Vt sis sciens. Aticismus est sermo: ut noris. ⁋ Adoptaticiuz. i. qui in adoptionem uenit antidamarchi. ⁋ Tessarā cōfer: si uis hospitalē. nam paulo ante sibi esse dixit tessarā hospitalem. ⁋ Tuus pater frater. i. qui tuus erat pater fuit frater meus. Tuus ergo hospes antidamas: qm̄ ex tessara ita eē colligo. ⁋ Nāq; carthagine idē sum oriundus. i. originē ducens: quin: & ibidē natus ergo carthagine natus: & oriundus. ⁋ Demarcho itē ipse: subaudi antidamas. ⁋ Aegre tuli. molestū habui. ⁋ Suā rem sibi saluā sistam tradidero: quæ ab eius patre habui bona. ⁋ Et si hic habet tamen: licet inquit hęc habitet. siquidez habito ab habeo iteratiuū est. ⁋ Potin fieri subdolus. An malicio sus inquit fieri possis. Male faxi lubēs: leno libenter maleferim. ⁋ Efflictim perit. perdite adamat. Neq; eaz incestauit unq̄. i. corrūpit. cęstus quartę declinationis pugilū arma. secūdæ græcuz est: fœmininiq; generis: quod cingulū ueneris significat legitimis copulis dū taxat adhibitum: ideo quæ legitimæ non sunt: incesti nomen habent: unī uerbū incestare. Mortalē catū: acutū ad inueniēdū. ⁋ Crudūq;: qm̄ trucē se fore lenoni dixerat. ⁋ Adflet. quo illud gestu faciat facilius. Quo aptius. iqt possit se assimulare patrem gestu ostendit quippe qui flet. ⁋ Superat architectonem: græce loquutus architectonē dixit: quē nos architectū. ⁋ Corpore aqlo: colorē habens inquit aquilinum.

VALLA.

Cestus qd sit

⁋ CONsanguineus eiusdē sanguinis punici: & nationis: unī mox popularis & popularitatis. Cassius: cōsanguineos dicit eos: qui sanguine inter se cōiūcti sūt: Vlp. de suis & legit her. ⁋ Adoptaticiū: in aliū per adoptionē assumptuz adoptatur āt: qui in patris est ptāte: arrogat̄ qui sui iuris est. per p̄torē fit adoptio per ppl̄m: aut principis auctoritate fit arrogatio. A. Gellius in. v. noct. atti. Modest. & Cai⁹ iurecōsult. de ado

VGOLETVS ET GRAPA.

Adoptaticium quid

Suam rem sibi saluam sistam, si illo aduenerit.
Mi facito sis reddas, etsi hic habitabit tamen.
Pœ. Quin me a quoq; iste habebit, si quid de me fuat.
Mi. Festiuom facinus uenit mihi in mentem modo.
Pœ. qd idest? Mi. tua est opus opa. Pœ. dic mihi qd lubet.
Profecto uteris, ut uoles, operam meam,
Quid est negocii? Mi. potin tu fieri subdolus?
Pœ. inimico possum, amico est insipientia.
Mi. Inimicus hercle est huius. Pœ. male faxim lubens.
Mi. Amat a lenone hic. Pœ. facit id sapienter puto.
Mi. Leno hic habitat uicinus. Pœ. malefaxim lubens.
Mi. Ei duæ puellæ sunt meretrices, seruolæ
Sorores, earum hic alteram efflictim perit,
Neq; eam incestauit unq̃. Pœ. acerba amatio est.
Mi. Hunc leno ludificatur. Pœ. suum quæstum colit.
Mi. Hic illi malam rem dare uolt. pœ. frugi, si id facit.
Mi. Nunc hoc consiliũ capio, & hanc fabricam apparo
Vt te allegemus, qui filias dicas tuas
Surruptasq; esse paruulas Carthagine.
Manuq; has liberali caussa ambas asseras,
Quasi filiæ tuæ sint ambæ, intellegis?
Pœ. Intellego hercle. nam mihi item gnatæ duæ
Cum nutrice una surruptæ sunt paruolæ.
Mi. Lepide hercle assimulas, iam in principio id mihi placet.
Pœ. pol magis, q̃ uellem. Mi. heu hercle mortalem catum,
Malum, crudumq;, & callidum, & subdolum,
Vt adflet, quo illud gestu faciat facilius.
Me quoq; dolis iam superat architectonem.
Pœ. Sed earum nutrix qua sit facie mihi expedi.
Mi. Statura haud magna, corpore aquilo. pœ. atq ipsa east.
Mi. Specie uenusta, ore paruo atq; oculis pernigris.
Pœ. Formam quidem hercle uerbis depinxisti mihi.
Mi. Vin eam uidere? pœ. filias malo meas,
Sed i atq; euoca illam, si eæ meæ sunt filiæ.
Si illarum est nutrix, me continuo nouerit.
Mi. Heus ecquis hic est? nunciate ut prodeat
Foras Giddeneme, est qui illam conuentam esse uolt.

ptionibus: Adoptiuus aũt transit iure
adoptionis in nomẽ in familiam in he
Sobrina q̃ reditatē. ¶ Sobrina erit patris uel ma
tris meæ: consobrini consobrinæq; fi/
lia: ut sobrinꝰ Festo Pompeio. ¶ Leua
Sinistra: quã gręci σκαιὰν uocant Vn
de scæuæ & scæuolæ nostris: Vlpi. de
ædi ed. Scæua inquit non est morbo/
sus: nec uitiosus nisi imbecillitate dex/
træ ualidius sinistra utatur: sed hunc
non scæuam: sed mancum dicimus.
¶ Simiæ simiiq; mansuescunt: & do/
mi habentur: dictę q; simę sunt pręssis
naribus: uel quasi mimiæ: idest imita/
trices: unde simium quandoq; imita/
torem uocamus: Simiarũ generi ad/
numerantur Cynocephali & Satyri:
Cynocephali qui his mitissima inquit Plinius: illis effe/
ratior est natura. Cum cauda cercopi
theci appellati πίθηκον simiam dicũt
græci: Vnde pithecusę insulę: nisi for/
tasse a figlinis doliariorum: nã πίθος
Incestare quid sit gręcis dolium. ¶ Incestauit: stuprauit:
alias polluit: Suetonio & Virgilio: & i
cestus quęlibet pollutio. dicta Seruio:
Incestum crimen ipsum adulterii a Ce
sto Veneris balteo dictum quidam uo
lunt: in eo sunt balteo uoluptates: blan
dicię: suedele: omnes cupidies: philtra
inducentia: trahentiaq; etiam pruden
tes: Incestum hominem quoq; nuncu/
pamus incesto pollutum: Apuleius. x.
asini aurei: illum inquit incestũ pater
no thalamo: illum parricidam frater/
Catus qui no exitio. ¶ Catus sapiens No. M. Var
ro cata acuta uerbo sabino: quare catꝰ
Aelius Sextus nõ ut aiunt sapiens: sed
acutus: & cata: dicta acuta: Horatius
de mercurio: qui feros cultus hominũ
recentum uoce formasti catus: quo lo/
co interpres pro docto: & experto ca/
tum accipit: Vnde auctore plutarcho
in Catone: Romani eum in quo mul/
tarum rerum usus & experiẽtia sit: Ca
tonem nominãt: Cato enim cognomẽ
tum uirtutis extitit: Plinius. Reliquis
animi bonis præstitere: & apud cęte/
ros mortales sapientia ob id Cati cor/
culi apud ro. cognominati: qualis So/
crates: qualis Scipio Nassica uir opti/
mus semel a cõdito ęuo iudicatus a iu
Corculum quid rato senatu: & Corculum dictus. ut scribit Cicero in Bruto: & quęst. Tusculana. ¶ Corculum inquit Festus a corde
dicebant antiqui solertem: & acutum: quicũq; habuerit horoscopum in uulpe erit cordatus. ¶ Architectonem: ar/
chitectum: artificũq; principem: & recte: quando fabricam se dixerat apparere: idest technam: dolum: & fallaciam:
Facies qd sit fabricam nãq; solent disponere architecti: de quibus Vitruuius. ¶ Facie: habitudine corporis: ut Donatus apud Te
rentium exponit: idem sentit Nonius: & A. Gellius. Pacuuius: Nupta ætate integra. feroci ingenio: facie procera.
¶ Formam. Festus: Forma significat faciem cuiusq; rei. ¶ Aquilo: fusco: & subnigro. F. Pompe. auctor.

Giddeneme nutrix. Háno Pœnus. Milphio. Agorastocles. Puer

Quis pultat? Mi. q te pximus é. Gi. quiduis? Mi. eho
Nouistin tu illunc tunicatum hominem qui siet?
Gi. Nam quem nunc ego aspicio? proh supreme iuppiter,
Meus herus quidem est, mearum alūnarū pater
Hanno carthaginensis. mi. ecce autem mala,
Præstigiator hic quidem pœnus probus est.
Perduxit omneis ad suam sententiam.
Gi. O mi here salue Hanno insperatissume mihi, tuisq; filiis, salue atq; eho
Mirari noli, neq; me contemptarier.
Cognoscin tu Giddenemen ancillam tuam?
Pœ. Noui, sed ubi sunt meæ gnatæ? id scire expeto.
Ag. apud ædem Veneris. Pœ. quid ibi faciunt? dic mihi.
Ag. aphrodisia hodie Veneris est festus dies
Oratum ierunt deam, ut sibi esset propitia.
Gi. pol, satis scio impetrarunt, quando hic hic adest.
Ag. Eho an huius sunt illæc filiæ? Gi. ita ut prædicas.
Tua pietas nobis plane auxilio fuit,
Cum huc aduenisti, atq; hodie in ipso tempore.
Nanq; hodie earum mutarentur nomina,
Facerentq; indignum genere quæstum corpore.
Pu. Haudones, illi hauon bene si illi in mustine
Gi. me ipsi, & eneste, dum & alamna cestinum.
Ag. Quid illi locuti sunt inter se? dic mihi.
Mi. matrem hic salutat hanc suam, hæc autem hunc filium.
Pœ. Tace atq; parce muliebri supellectili.
Ag. Quæ ea est suppellex? pœ. clarus clamor, sine modo.
Tu abduc hos intro, & una nutricem simul
Iube hanc abire ad te. ag. fac quod tibi imperat.
Mi. Sed quis illas tibi monstrabit? ag. ego doctissume
Mi. Abeo igitur. Ag. facias modo q̃ memores, mauelim
Patruo aduenienti cœna curetur uolo.
Pœ. Lachanam uos, quos. mi. ego iam detrudam ad molas,
Inde porro ad puteum, atq; robustum codicem

SARACENVS.

Quis pultat: Giddeneme accite suū agnoscit herū: paterq; suaꝝ est inuisurus filias. ¶ Ecce autē mala: Putat milphio oīa fuisse fīcta: & a pœno: & pariter a nutrice: ut facili9 lenonē dolo uorterēt. ¶ Haudones: Et q̃ sequunt̄ dicta sunt p iocū: ut loqui punice uideret̄. ¶ Tace: atq; parce. Sermo pœni ē: n̄ milphiōis. ¶ Tu adhuc has itro: Melius abduc hos intro. s. eos: quos secum comites habuerat. ¶ Lachanam uos quos: Vel sunt uerba pœnuli ad eos: quos in domū recipi iusserat: q̃si punico sermōe platа: uel poti9 milphiōis: q cum sibi agorastocles mādasset: lautam ut patruo suo cœnā paret: festiuiter rñderit: lachana: p q̄d uerbū innuit cœna parādā eē ex oleribꝰ: nā græci lacha nō holus dicūt postmodū conuersus ad hospites: quos domum ducturus erat: sermonē pseq̄: uos quos ego iā detrudā: & q̃ sequunt̄: q̃si non ad hospitiū: s; i carcerē uelit eos deducere: & oīa sunt iocis referta. ¶ Inde porro apud eū: Sūt q legāt ide porro ad latomias: q̄dā aūt ad puteū: q̄d uerbū magis ɔuenit uiciato ordini lr̃aꝝ nā & i aulularia Plaut9 dixit: i puteū cōdite: s; utrūq; rēcte. Atq; robustu; codicē: Vel robustū carcerē: q̄d ide; est: dictū ē in curculiōe carcerē robustū fuisse locū: in quo nocētes ac malefici perimebātur ex lignis roboris sæptū. ¶ Throæ sunt cœlū: ne sustoli solē: diu & multum quæsiui maculatum hunc locum ex deprauata positione litteraꝝ: uel emēdare: uel ad aliquē: quo melius fieri posset: intellectum trahere: ne omnino sensus deperiret: nihil non ambiguū occurrit: aut q̄d uere custodiri possit: at si periclitari licet: hocq; modo legatur: nō puto multum a plautino sensu aberrasse: put: nec multū ab ipsarum litterarum serie deliraui: cochleæ sunt e testa ut se sustolli solent: quæ lectio cum superiori nempe conuenit: nam queadmodu; cochleæ siue limaces: dū in sublime repunt: se attollunt: statim exerentes se domicilio: sic dicit puellas illico creuisse: & e paruulis q̃ mox effectas grādiores: sermonē tñ monemus omnino dandum esse agorastocli: non pœno: ut fecimus.

Lachana quid sit

Cochleæ q dicantur

VALLA.

Quis pultat. gideneme exeūte lenonis domo filias hanno per illam cognoscit suas & perinde exulatio letitiæ utrinq; exoritur. Tunicatū hominem. Tunicam indutum superne: ut mos fuit carthaginensium cum alii tunicā habeant lineā: quā subucculā dicimus: & uerbo milita

Ego faxo hospitium hoc leniter laudabitis.
Ag. audin tu patrue? dico ne dictum neges,
Tuam mihi maiorem filiam despondeas.
Pœ. pactam rem habeto. ag. spondes ne igitur? pœ. spondeo.
Ag. Mihi patrue salue, nam nunc es plane meus.
Nunc demum ego cum illa fabulabor libere.
Nunc patrue si uis tuas uidere filias,
Me sequere. pœ. iamdudum equidem cupio, & te sequor.
Ag. Quid si eamus illis obuiam? pœ. at ne inter uias
Præbiteramus eas metuo, magne iupiter
Restitue certas mihi ex incertis nunc opes.
Ag. Ego quidem amores meos mecum confido fore.
Sed eccas uideo ipsas. pœ. hæ sunt meæ filiæ.
Quantæ e quantillis, iam sunt factæ. ag. scin quid est?
Cocleæ sunt e testa, ut se sustolli solent.
Mi. Opinor hercle hodie quod ego dixi per iocum,
Id euenturum esse & seuerum, & serium,
Vt hæ inueniantur hodie esse huius filiæ.
Ag. pol istud quidem iam certum est, tu istos Milphio
Abduce intro. nos hasce hic præstolabimur.

el: ut inquit diuus Hieronymus. Camisiam. Prestigiator: hic qdē pœnus. i. diuinator: quem græci ne cromantin uocant. Neq; me conté ptarier. i. aspernari ab eo: qđ est con têno contéptor contemptaris: uerbū iteratiuum fecit. In ipso tempore. In tēporis oportuno articulo. Tu abduc: hinc abducito. Facias mō: q̄ memores mauelim. ubiq; ut hic in ducitur agorastocles: & iracūdus: & properans: ut Iuue. ut amantis mos est. Ad robustum codicē: idest tra bē; de robore: in quo reuincti pedes habeātur: unde & codices dicti: uel quia in cæratis tabulis: quę e robore scriberent: uel quod assulis roboris contegantur: uel quod cortex de co dicibus eximeretᷣ: ubi scriberēt: unde etiā liber nomē hēt. Ad latomias: idest lapidicinas: uł opus lapidariū. laas. n. lapis: & tomos sectio dicitur. Inter uias ꝓbitā. i. ne inter eūdum præueniā: nā bitare sæpe supra ostē sum est: ire ueteres ꝓtulisse. Quātę e quātulis. q̄ magnæ ex paruis. Ce nitæ sunt cenitæ inqt festus credebā tur eē fortiū deę: qđ tenēdi hēant po testatē. tanq̄ ergo illæ fortitæ sunt corpis ꝓceritatē. Hasce hic ꝑstolabimur. milphionem agorastocles dimittit: ne pluriū sit cōfusio personarū: quod & Horatius præcipit: nec quarta loqui persona laboret inquiens.

Codices unū dicti

VGOLETVS ET GRAPA.

PRAEstigiator: uafer: impostor fallaciis pollēs: ꝑstigiæ uaframēta: elusiones: deceptiūculæ. A. Gellius. xii. Hęc mera ueritas tusculani hois egere se multis: & nihil tamen cupere dicentis: plus hercle promouet ad exhortādā patī simoniā: sustinendāq; inopiā: q̄ græce istorū Præstigiæ philosophari sese dicentiū: umbrasq; inanes uerboꝝ fingen tiū: qui se nihil hēre: & nihil tñ egere: ac nihil cupere dicunt: cū & habendo: & egēdo: & cupiēdo ardeāt. ꝑstigiatrix in Amphi. q̄ nouit præstigii artē: qua manuū agilima agilitate oculos astantiū perstringentes: uel cōpellāt eos crede re quod nō est: uel re ipsa decipiūt: Horatius de Mercurio Te boues olim nisi reddidisses: Per dolū amotas puerum minaci: Voce dū terret uiduus pharetra. Risit apollo: huius nāq; artis inuētor Mercurius credit. Molas: pistrina rias. Ad puteū legebat Hermolaus: nā ad puteal romæ mansitabāt fœneratores Ouidius: q puteal: ianūq; timent celeresq; kalēdas. Robustū codicē supplicii genus intellegit: de quo Apuleius in Apologia magię: O mirū cœmentū: o subtilitas digna robore: & carcere: Val. max. lib. vi. De robore inquit ꝑcipitati sunt nā in carcere locus dicitur Fe sto Pōp. quo ꝑcipitabat malefactoꝝ genus: quod ante robusteis septis includebāt Plautus ipe in curgul. At ego uos ambo in robusto carcere: ut pereatis: Codicē utro & caudicē norunt omes. Præbitere inquit Festus Pō. pro præire Plautus posuit. Threoæ: quidam theoræ tamq; suspectantes: Vnde metheora: qualia scripserunt Aristoteles: & Albertus magnus: Inde metheorologi: utrunq; nec admitto: nec repello: Theoria contemplatio: & intellectus dei: alimonia: & beatitas diuarum animarum.

Præstigiator qui

Robustum quid sit

Præbitere quid sit

Thæoria quid sit

SARACENVS.

Fvit hodie: In hac scæna pater suas cōplectitur filias: agorastoclesq; adelsium suam reposcit uxorem. Oculis epulas dare: Quasi pascant: & foueāt: cū qppiā uideant quod oblectet.

VALLA.

Fvit hodie operæptiū: ab aphrodisiis domū tedeūtes lenonis puellæ: quæ ui derint dum commemorāt ex impro uiso patri hānoni occurrūt: fitq; lętitia inter omnes cōmuniter. hānoni: q filias compererit puellis: q patrem nosci tarint. Agorastocli q uoti cōpos extiterit pactus quā adamabat. Amabilitati animū addiceret. qui adamare con cupisceret. Delubrum: qui hodie ornatū eo uisere uenit. qui uenit eo inquit: ut ornatū uiseret templū. Asconius: in diuinationis argumēto sunt: qui inquit tēpla esse dicant: singulorum diis attributorū locorum: Delubra multarū ædiū sub uno tecto ac diluuio imutatū. Alii delubra dicunt ea tēpla quibus nūc delubra corporū abluendorū more dodonei iouis: aut apollinis delphici i quoꝝ delubris lebetes: tripodesq; uisunt. sunt ēt qui delubra ligna delibrata: idest decoriata pro simulacris deoꝝ more ueterum posita existiment: sed male. Deamaui ecastor: ualde amaui.

Adelphasiū. Anterastilis. Agorastocles. Hāno Pœnus.

Fvit hodie opæptiū eius, q amabilitati aīum addiceret,
Oculis epulas dar, dlubrū q hodie ornatū eo uiseī ueit.
De amaui ecastor illic ego hodie lepidissima munera
meretricum
Digna diua uenustisma Venere, neq; cōtēpsi eius opes hodie.
Tanta ibi copia uenustatū aderat suo quæq; loco sita nitide,

Delubrum quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

DElubrum templum de cuius uerbi significatu Seruius interprimos Asconius & Macrobius. Clientarum an tique dictum: nam clienta Catoni est: & clientus quandoq; legitur.

MVRrhinusq;

SARACENVS.

MVRrhinusq; odor: Ecce quo pacto nō solū inter dulcia (ut in pseudolo me minimus) sed inter odorata murrhinā posuit. Festus dies uenus: Lege ueneris. Pacis potētes: Quia cū nullo fuerat iurgiū: neq; contētio. Spero equidē: Ordo uerborum est: spero equidem: ut pol ego cognosco (eo sumus genere cum ingeniis: quibus sumus: atq; aliæ gnatæ) ut deceat non esse a culpa castas. Rebus mis: quia mei: & mis sicut tu: tui uel tis. Quasq; prima perdidi paruas: Lego quasq; patria perdidi paruas.

Arabius murrhinusq; omnis odor complebat, haud
Sordere uisus est festus dies Veneris, nec tum fanum
Tātus ibi cliētarū erat nūerus, q̄ ad calydoniā uenerāt Venerē
Certo.n. qd̄ qdē ad nos duas attinuit, præpotētes soror fuim⁹.
Neq; ab iuuētute ibi in ridiculo habitæ, quod pol soror cæteris.
Omnibus factū est. an. malim istuc aliis uideatur, q̄ uti te soror
Collaudes. ad. spo eqdē, & pol ego cū īgeniis qbus sumus, atq;
Cognosco, eo sumus gnatæ gñe, ut deceat a culpa eē nos (aliæ
Castas. pœ. Iuppiter q genus colis, aliisq; hoīum, p̄ quē uiuim⁹
Vitale æuū, quē penes spes, uitæq; sunt hoīu; oīum, da diē hūc
Sospitē quæso rebus mis agūdis, & quibus annos multos carui,
Quasq; prima perdidi paruas, redde his libertatem, præmiū
Inuictæ, ut esse sciam pietati. ag. omnia faciet faxo iupiter.
Nam mihi est obnoxius, & me metuit. pœ. tace quæso. ag. ne lachruma patrue,
Ad. Vt uolupest hoī mea soror, si qd̄ agit, cluet uictoria,
Sicut hodie nos inter alias præstitimus pulchritudine.
An. Stulta soror es magis q̄ uolo, an uero pulchra uidere obse/
Si tibi illic nō os oblitū ē fuligine? ag. o patrue, o patrue (cro,
Mi patruissume. pœ. quid est fratris mei gnate? qduis? expedi.
Ag. At.n. uolo hoc agas. Pœ. at enim ago istuc. ag. patrue mi patruissume.
Pœ. Quid est? ag. est lepida & lauta, ut sapit? Pœ. ingenium patris habet, quod sapit.
Ag. Quæres iamdiu ædepol sapientiam tuam. pœ. ecquid
Abusa est? ag. nunc hinc sapit, hinc sentit, quicquid sapit meo amore sapit.
Ad. Non eo sumus genere p̄ gnatæ, tametsi sumus seruæ soror,
Vt deceat facere nos quicq̄ quod hominum quisq̄ irrideat.
Multa sunt mulierum uitia, sed hoc e multis unum maxumū est,
Cum sibi nimis placent, nimisq; operam dant ut placeant uiris,
Nimiæ uoluptati est quod in extis nostris portentū est soror.
Quodq; haruspex de ambabus dixit. ag. uelim de me aliquid quod dixerit.
Ad. Nos fore inuito domino nostro diebus paucis liberas.
Id ego nisi quid dii, aut parentes faxint, quid sperē haud scio.
Ag. Mea fiducia hercle haruspex patruelis promisit scio
Libertatem, quia me scit hanc amare. ad. soror sequere hac. an. sequor.
Pœ. priusq̄ abeunt, si uis clama has. ag. nisi piget consistite.
Ad. Quis reuocat? ag. q bñ uolt uobis facere. ad. facer ē occasio
Sed quis hō hic est? ag. amicus uobis. ad. q qdē inimicus nō ē,

VALLA.

ARAbius. qa ex arabia p̄sertim fœlici odoratarū rerum fere uis magna adducit. Murrhinusq; omnis odor. qd̄ nūc a myrrha myrrinus uetustissimi uertēdo in ipsilō u murrinū dixere. Pacisq; potētes. q̄ potuimus pacē ueneris cōseq. Mali istuc aliis uideat: subaudi ut lauderis q̄ ut te laudes. Ingeniis qbus sum⁹: atq; aliæ cognosco. nō sum inqt ita reru; imperita. ut nō nouerim: nos alio eē ingenio: q̄ aliç sint mulieres. A culpa castas. i. uacare culpa: q̄si casas. Viuimus uitale æuū. uiuimus q̄tū hæc corporis uita p̄mittat. Rebus mis agūdis. Nam ego mei: uel mis facit. Inuictū p̄miū: qd̄ fortuna nulla eripiat: uel ita legendū: redde his libertatē inuictā: ut deinde subsequatur p̄miū ut eē sciam pietati: quo norim inquit piis hoibus dari p̄mium. Cluet uictoria. i. euenit. Præstitimus pulchritudie: excelluim⁹. Nō os oblitū est fuligine. Non inqnatū & fuligine ab eo qd̄ est oblino: solent eni mulieres pingere: ut Iuue. ille supciliū magis a fuligine tinctū. aliq̄ p̄ducit acu: id medici docent: p̄sertim ubi de pice loquunt̄ Dioscorides aetius. Sapiētiā tuā ecquā abusa est. iā pridē tua inqt: nō utit̄ sapiētia: sed eā sapientiā a me hēt. In extis nr̄is portēstust: In hostiis nr̄is est significatum. Si uis clama has. pro ad has.

VGOLETVS ET GRAPA.

ARAbius. Arabii: odores ubiq; cōmendant̄. Thus: myrrha: ex qua stacte spontanea sudans: & ladanū. cinamomū: calamus: & Iuncus odoratus. Apuleius i ultimo asini aurei: Spirans Arabiç fœlicia germina: & in floridis odorū inquit diuites Arabas: Triplex autē Arabia sed magis inclyta: q a græcis Eudemō: a nostris felix beataq; nuncupat̄ aromatifera plurimū: ut inquit Strabo ligna arabiæ non alia in usu quoq; q̄ odorata cibos sabei coquunt thuris ligno: & alii myrrhæ: ut scribit plini⁹. Calydoniam sicut dicimus Gnidiam: Cypriam: Golgicā: Erycinam: Cythercam: Idaliā: Castnectin: Acydaliam: nisi hæc fortasse a curis amantium. Cluet: sit ut supra. Fuligine ad denigranda supercilia iuxta illud satyrographi: Ille superciliū madida fuligine tinctum: Obliqua producit acu: pingitq; trementes: Attollens oculos: Calliblephara quoq;: quibus additur fuligo ut inquit plinius: dilatandis: ornandis: uenustandisq; conferunt palpebris: fuligo ipsa fit e resina: uel pice exustis in officinis fumum eum non emittentibus: quæ efficatior est: concrescit & in balneis: & fornacibus: qua utuntur ad uolumina scribenda: plinius auctor.

Arabia triplex

Fuligo qd sit

SARACENVS.

¶POST istum malum: Legendu; est pol istum malim: uel istuc. ¶ Inlusos uolo: nūc tene patrue: Non est mirum: si plautina lectio in plerisq; locis se offarat duriuscula: quod maxime fit ex uiciato interlocutorum ordine: ueram hanc lectionem affirmem: ut primū tamen pœnus loquatur: illusas uolo nunc: uel illudi eas uolo nunc: & deinde agorastocles: teneo patrue: idest intelligo quid tandem uelis: quod autem filias primū illudi uelit: ex ipsius uerbis infra clare liquet. ¶ Antestabor: Quid sit antestari sæpe dictum est. ¶ Etiam ne meæ latrant canes: Nam maledictis eas incessabant prout latratu canes. ¶ Adludiato. Idest canibus ipsis applaudito. ¶ Quid furti estis: rectius quid id furti est. ¶ Vter ut ridet: Vter utridet. ¶ Priusq̄ te mihi desponderint: potius legēdum arbitror: priusquā me tibi desponderit. ¶ Sperate salue omitte salte tua littera: nolo ego istuc enicam condamus alter alterum ego in neruū brachialem: Sensus horum uerborum fiet planior: si modo inuersas litteras cōponamus. uel paucis additis: loquitur primu; adelphasium: sperate salue: deinde agorastocles: omitte salutem te amplectar: uel sine saltem te amplectar. Ad. nolo ego istuc: enieas: quia fortassis illam nimium osculabatur: uel manibus attrectabat: condamus alter alterum: ergo in neruum brachialem: hoc est mutuo brachiorum nexu: & quasi brachiali uinculo connectamur: & si brachiale proprie ornamētum brachiorum dicatur. ¶ Quibus nunc in terra melius est: Cum interrogatione legendum est: quasi nulli alii fœlicitas maior. ¶ Numero: Nimium cito.

Brachiale quid sit

VALLA.

¶HAVD deprecor: idest non recuso: non refuto. nam deprecari & ualde dēpcari: & refutare est. ¶ Vt astusu; aggressus eas: idest ut adiui illas cum astutia. ¶ Vin ego hanc appræhendam. subaudi adelphasiū. ¶ Antestante me. non enim in ius trahi potuerat: nisi antestaretur quispiā: hoc supra abūde: qd sit antestari dictū ē. ¶ Etiā ne meæ latrāt canes. Hoc prouerbialr dictū i illos: q aduersū suos loquunt. ¶ Pro offa sauiū. qa ut offa ori inserit. ita & sauiu; ori adhibet. offa qcqd in iure aliquo intumescit: uel qcqd oio turget citra figurā ullā: ut Iuue. illud in patruo sītes effunderet offas. Et rursū: liuidā tu moribus offā; & puerbiū illud: nescis qd distet iter os & offā. ¶ Oleo trāqlliorē: quo oēs solemus mitigare iflāmationes. ¶ Ite sultis. si uultis. ¶ Furç estis am/

Offa qd sit

Bonus est hic hō. ag. mea uoluptas. ad. pol istū malim, q̄ malū.
Ag. Siqdē amicitia ē habēda, cū hoc habēdū ē. Ad. haud pcor.
Ag. multa bona uobis facere uolt. ad. bonus bonis benefeceris.
Pœ. Gaudio ero uobis. ad. at nos ædepol uoluptati tibi.
Pœ. Libertatiq;. ad. isto pretio tuas nos facile feceris.
Ag. Patrue mi ita me di amabunt, ut ego si sim Iupiter,
Iam hercle ego illam uxorem ducā, & iunonem extudam foras,
Vt pudice uerba fecit, cogitate, & commode,
Vt modeste orationem præbuit, certo hæc mea est,
Sed ut astusum aggressus eas? Pœ. lepide hercle, atq; cōmode,
Perge etiam, tenta, rem in pauca confer sitiunt qui sedent
Ag. Quid istic, quod faciundū est, cur non agimus? illius os
Volo nunc tene patrue. Pœ. tu frugi si bonæ es. ag. uin ego
Hanc apprehendam? ad. an patruus est agorastocles tuus hic?
Ag. iam faxo scibis, nunc ego pol te ulciscar probe.
Nam faxo mea eris sponsa. Pœ. ite in ius ne moramini
Antestare me, atq; duce. ag. ego te antestabor, postea
Hanc amabo, atq; amplexabo, sed illud quidem uolui dicere,
Imo dixi hercle quod uolebam. Pœ. moramini? in ius uos uoco,
Nisi honestiust prehendi. ad. quid in ius uocas nos? quid tibi
Debemus? ag. dice illi. ad. etiam ne meæ in me latrant canes?
Ag. at tu hercle adludiato, dato mihi pro offa sauium,
Pro osse linguam obiicito, ita hanc ego canem faciam tibi oleo
Tranquilliorem. Pœ. ite sultis. ad. quid nos fecimus tibi?
Pœ. Fures estis ābæ. ad. nos ne tibi? pœ. uos iq̄. ag. atq; ego scio
Ad. Qui id furti est? ag. hūc rogato. pœ. qa ānos multos filias
Meas cælauistis clam me, atq; equidem ingenuas, liberas,
Summoq; genere gnatas. ad. nunq̄ ecastor reperies
Tu istuc probrum penes nos. ag. da pignus, ni nunc peieres,
Sauium uter utri det. ad. nihil tecum ago, abscede obsecro.
Ag. atq; hercle mecū agēdū est tibi, nam hic patruus est meus,
Pro hoc patronus sim necesse est, & prædicabo quo modo
Vos furta faciatis multa, quoq; modo huius filias
Apud uos habeatis seruas, quas ex patria liberas
Surruptas esse scitis. ad. ubi sunt eæ? aut quas obsecro
Satis iam maceratæ. Pœ. quin eloquar. ag. censeo ergo patrue.
Ad. Misera timeo quid hoc negocii sit mea soror,
Ita stupida sine animo asto. Pœ. aduortite animum mulieres
Primum, si id fieri possit ne indigna indignis di darent,
Id ego euenire uellem, nunc quod boni mihi di danunt,
Vobis, uostræq; matri, eas Dis est æquom gratias
Nos agere sempiternas, cum nostram pietatem approbant.
Decorantq; di immortales. uos meæ estis filiæ ambæ,
Et hic cognatus uoster huiusce fratris filius.
Ad. amabo num hi falso oblectant gaudio nos? ag. at me ita
Di seruent, ut hic pater est uoster, date actutum manus.
Ad Salue insperate nobis pater, te complecti nos sine.
Te cupite, atq; expectate. an. pater salue, ambæ filiæ
Sumus, amplectamur ambæ. ag. quis me amplectetur postea?
Pœ. Nunc ego fortunatus, multorum annorum miserias

Nunc hac uoluptate sedo. ad. uix hoc uidemur credere.
Pœ. Qui magis credatis dicā, nam uostra nutrix primulum
Me cognouit. ad. ubi amabo ē? poe. apud hūc ē. ad. q̄so q Iubet
Tam diu tenere collum, priusq̄ te mihi desponderit?
Ag. Omitto. ad. sperate salue. ag. omitte salutē, amplectere.
Ad. Nolo ego istuc, enicas. ag. condamus alter alterum
Ergo in neruom brachialem. quibus nunc in terra meliust?
Ad. Eueniunt digna dignis. Pœ. tandem huic cupitum cōtigit.
Ag. O appella, o zeusis pictor, cur numero estis mortui
Hinc exēplum ut pingeretis, nam alios pictores nihil moror.
Pœ. di. dæq; omnes uobis habeo merito magnas gratias
Quom hac me lætitia tanta, & tantis affecistis gaudiis,
Vt meæ gnatæ ad me redirent in potestatem meam.
Ad. mi pater tua pietas plane nobis auxilio fuit.
Ag. Patrue in memoriam habeas, tuam maiorem filiam
Mihi te despondisse. Pœ. memini, & dotis quid promiserim.

bæ. licet hic & hæc fur dicatur: ue:teres tū hic fur. & hęc fura ab antiqua græcorum lingua: qua for dicebat. Patronus sim: quia patruus meus est patrociniū eius mihi suscepi. ¶ Hac uoluptate sedo. reficio multorū miserias annorū: quod uos filias meas reperi. ¶ O appella zeuxis pictor: cur nūero estis mortui. Cur tā cito mortui estis. Appellex sui tpis pictor insignis. Pli. uerum & omnes prius genitos: futurosq; postea superauit appelles: eo usq; olympiade cētesima. xii. in pictura prouectus: ut plura solus prope q̄ cæteri omnes contulerit: uoluminibus edictis: quæ doctrinā eā continens. Præcipua eius in arte uenustas fuit cum: eadē ætate maximi pictores essent: quorū opera cū ammiraretur: collaudatis omnibus: deesse iis una; illā uenerē dicebat. quā græci charita uocant: cætera omnia cōtigisse. Zeusis autē eracleotes: qui: ut inqt Cicero: suo tpe lōge cæteris excellere pictoribus existimabat. Cōplures tabulas pixit: quoq; nōnulla ps usq; nr̄am ad memoriā inqt remāsit. is risu mortuus: dū rideret effuse pictā a se anū. ¶ FRVgi a recto frugis: etiā si frux frugis. M. Varroni: Frugi autē inter monoptota utilis & incessarius a frugib9 inquit Donatus: unde Piso frugi cognominatus: & seruos gnauos rē dn̄i recte curantes: sobriosq; frugi dixerunt: nā frugalis uerbum a Quintiliano nō est receptū Frugalitas uirtus cōtra nequitiā Ciceroni: mater: ut ille inquit uirtutum: & fere quæ a græcis Sophrosine appellatur: latinis tēperantia: Phronesesos: hoc est prudētię salus: & conseruatio: ut inquit Plato in Cratylo. ¶ Antestabor Horati. in serm. Casu uenit obuius illi: aduersarius: & quo tu turpissime magna: exclamat uoce: & licet antestari: ego uero oppono auriculā rapit in ius: Plautinus Dorpalus in persa respondens saturioni: qui dixerat: sed ego in ius uoco: nōne inquit antestaris At saturio respondet. Tuā ego causa carnufex cuiq̄ mortali libero aures atterā: lege Porphirionē Acronem interpretes horatianos ¶ Adludiato: blandire: admulce: ne adlatrent. ¶ Offa frustulo panis: carnisue: offa obiecta cerbero cani inferorū apud Vergiliū. ¶ Clam: a clauibus dictū: quibus inquit Festus claudimus q̄ celare uolumus. ¶ Patronus: deffensor: tutor: unde legimus apud Plutarchū: q Romulus potentes alios legit: atq; patronos appellauit: alios uero clientes: atq; inter se magna illos beneuolentia deuinxit. ¶ Scitis. Plagiarii hi dicuntur qui hominē liberum in seruitutē trahunt: quiq; emunt quē norunt liberū: tenentq; ut seruū: & uendunt: a plagis nomē inditū: q lege fania plagis dānabant: q̄ lex plagiaria dicta: crimen plagiū: unde Martiali: Plagiarius libros alienos: & carmina pro suis recitans. ¶ Oblectāt: recreāt: Cice. pro Archia de litteris loquēs: Adolescētiā agūt: senectutē oblectāt: Terētius i eunucho me speres: me te oblectes. sed hic oblectant: cū dixit: respexit ad significatū illū uerbi: qđ est frustrando inducunt: auctore festo: uñ falso addidit gaudio: Donatus in illo Terentii: Non ne tibi satis hoc solidum uisum gaudiū: nisi me lactasses amantē: & spe falsa pducceres: Produxisses inquit oblectasses: induxisses: quę significatio frustrationē ostēdit: Lactare est inducere in aliquā uoluntatē a lactando: unde & oblectare dicit. ¶ In neruū. b. in uincula brachiorū amplexibus heredas uincētibus: iuxta illud Hadriani Brachia: non heredæ: nō uincāt oscula conchæ: Brachiale uero pars ea manus est quā græci carpon uocant: sed & ornamētū partis eius: ut ab armis armilla: brachiale dici potest: neruum uinculi genus sciunt omnes. ¶ Numero: an q duo numerū faciunt: nam monas numeri principium est: nō numerus. An armonica numerorum ratione dictum est: de qua Macrobius in illud poetæ: explebo numerum reddarq; tenebris. ¶ Nihil moror: ut Alexander macedo: qui uno Appelle excepto: cæteros omnes pictores nihil morabatur edicto prohibens: ne quis alius eius imaginem pingeret.

VGOLETVS ET GRAPA. Frugi qd & unde Antestare quid

Offa qd sit

Plagiarii qui dicant Oblectare quid sit

Brachiale quid sit

Antamenides miles, & Eidem.

SI ego mnam non ultus fuero probe, quā lenoni dedi,
Tum profecto me sibi habeāt scurræ ludificis caueis,
Etiam me ad prandium ad se adduxit ignauissumus.
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in ædibus.
Vbi nec leno, neq; illæ redeunt, nec quod edā quicq̄ datur

SARACENVS.

SI ego mina: Miles qui mulierem alteram anterastilem deperibat diutinam lenonis moram execratur: sed tādem re cognita suis frustratur amoribus.

VALLA.

SI Ego minam non uultus fuero pro me. omnia in lenonem nunc perimēdum conuertuntur: itaq; miles antamenides: cum lenoni mina; dedisset: quo apud illum sibi bene esset. frustratus illa mina absenti succenset lenoni: oboritur etiam contentio inter militem: & hānonem: & agorastoclem super muliere: quā sibi potiundum ratus erat miles. ¶ Ludificis caueis: idest in theatris: ubi fiunt ludi. supra nanq; commouimus: caueam theatrum dici. ¶ Pro atriensi: domus procuratore. ¶ Neq; illæ redeunt. Anterastilem dicit: & adelphasium.

SARACENVS. ¶ XEre militari tetigero: Hanc labeculam hac modo diluo lectione: si semel iratus tetigero: uel si digito semel militari tetigero: & sermo minitantis est: & figuratus reticet. n. ex indignatione orationis reliquum: hanc figuram: ut saepe alibi dicimus apo siopesin. i. reticentiam. ¶ Vt sit merulea: A merula quae nigra auicula est: fecit merulea. ¶ Aegyptii: Aethiopes. ¶ Cortina: Vas uideo dictum a Plinio: in quo uellera tingi solebant: quod cum ex aere tum ex plumbo fieret: fit inquit attramentum apud infectores ex flore nigro: quod adhaerescit aereis cortinis: & rursus oleum in conchas: aut plumbeas cortinas: cato quoque cortinam plumbeam in lacum ponito: quo oleum defluat: uas huiusmodi tripos quoque dicebatur: idem Pli. ex aere factitauere cortinas tripodum nomine seruius appellauit in alia significatione cortinam: cauernam siue locum: ubi apollinis responsa dabantur: ad quam puella rapta uaticinabatur: & propterea quasi certinam dixit quod illic tanquam certa responsa traderentur: uel ex graeca etymo. quod coribi puellae tenderetur: uel ut alii a corio quasi corinam: nam ex corio prius bubulo post modum ex aere fiebant: nunc autem lintea lecticaria: siue sindones: uulgus nostrum cortinas appellant. ¶ Tenesis arcte: Loquitur anterastilis: non miles. ¶ Male metuo miluos: Similitudo sumpta a pullis gallinaceis: qui uenientem miluum reformidant. & subtus matrum alas se recipiunt. ¶ Genus mulierosum: Nam uicio datum erat uiris longiores manicas deferentibus: quod mulieribus decori esse existimauerunt: uestes. s. eas habere longe: lateque diffusas: ut ostensum est in Aulularia: & memoratum est a Gelio. propterea testatur Sueto: probro datum fuisse caligulae imperatori quod huiusmodi manicatis tunicis uteretur. ¶ Ligula: Et idem lingula diminutiuum a lingua: a pitioribus tamen ligula quae lingula dictum est: ut Martialis testatur: quis me ligulam dicant: eque sque presque: dicor ab indoctis ligula grammaticis: pro gladio lo oblongo in ligulae formam facto ueteres ligulam usurparunt: in qua significatione capi potest hoc loco non indigne: nam acerbe miles inuehitur in poenulum: illumque conuiciis: & maledictis obruit tanquam homunculum reputans qui ad eius zonulam uel uti gladiolus deferri possit. capitur li gula in alia significatione a columella pro genere mensurae: & item ab Apitio. ¶ Hallex uiri: Ecce quo pacto non appellet uirum: sed ignominiose fecem uiri & sordes: est enim hallex feculentus salsamentorum liquor ex Pli. qui locutus de muria: & halece inquit uicium huius est hallex imperfecta: nec collata faex. ¶ Mares hoies: Militares.

Cortia qd sit

Ligula qd sit

Hallex qd sit

Promere, partem prandii pignus coepi, abii foras.
Sic derisorem aere militari tetigero lenunculum.
Nactus est hominem, mina quem argenti circumduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obuiam ueniat uelim.
Iam pol ego illam pugnis totam faciam ut sit morula.
Ita replebo atritate, ut atrior multo siet,
Quam aegyptii, aut qui cortinam ludis per circum ferunt.
An. Tenesis me arcte mea uoluptas, male ego metuo miluos.
Mala illa bestia est, ne forte me auferat pullum tuum.
Vt nequeo satis te complecti mi pater. (mihi.
Anta. Ego me moror propemodum, hoc obsonare prandium potero
Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego uideo? quo modo?
Quid hoc est conduplicationis? quae haec congeminatio?
Quis hic homo est cum tunicis longis, quasi puer cauponius?
Statin ego oculis cerno? est ne illaec mea amica Anterastilis?
Et ea est certo, iam pridem ego me sensi nihilipendier.
Non pudet puellam amplexari baiolum in media uia?
Iam ego hercle illum excruciandum totum carnufici dabo.
Sane genus hoc mulierosum est tunicis demisiciis.
Sed adire certum est hanc adamatricem aphricam.
Heus tu, tibi dico tu mulier, ecquid te pudet?
Quid tibi negocii est antem cum istoc? dic mihi.
Poe. adolescens salue. anta. nolo, nihil ad te attinet.
Quid tibi istanc digito tactio est? Poe. quia mihi lubet.
Anta. Lubet? Poe. ita dico. anta. ligula i hinc in malam crucem.
Tu ne etiam amator audes esse hallex uiri?
Aut contrectare, quod mares homines amant.

VALLA. ¶ PRO mea parte prandii. i. mina quam dedi. ¶ Sic deduxero rem militarem. Ita ulliscere sinam rem mil. tarem. ¶ Nactus est hoiem: subaudi me: & subsanando pronunciandum est. ¶ Circumduceret: falleret. ¶ Meam amicam. Adelphasium dicit. ¶ Vt sit melatea. i. atrata: nam melas melena melam. i. quod niger nigra nigrum: a quo melanteus. ¶ Aut qui cortinam ludis percircumferunt. seruituti mancipatos notat homines: qui turpes humillima etiam exercebant officia. ¶ Metuo miluos: hi nanque in pullos gallinacios impetum solent facere. per miluos lenonem: & militem dat intelligi. ¶ Obsonare prandium: idest struere parare. ¶ Quasi puer cauponius. Cauponum enim serui: quo sint expeditiores statim tunica totum contegunt corpus. ¶ Nihilipendier nullo existimari momento. ¶ Amplexari baiolum in media uia. sarcinarum gestorem: qui se mercede locat ad magna gestanda onera. ¶ Tunicis demisiciis. i. quae demiti ad imos usque pedes possunt. ¶ Digito tactio est: quae tibi licentia ut uel digito hanc liceat attingere. Lingula i in malam crucem. a longitudine tunicarum lingulam uocat. ¶ Alexuiri. quia allicere ad te uiros soles si quidem propius accedens uideris mihi ad mulieres quam ad uiros. ¶ Quod mares homines amant. i. militares.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ AERE militari: ita scribendum est ex cod. antiquis: non ex re militari: ut corrigit Pius: neque si semel iratus tetigero: uel si digito semel militari tetigero: ut Sarra. delirans corrigit: significat autem se gladio ulturum lenonem: & ludit in uocabulo aere: quo & mina data: & gladius notatur. ¶ Veniat scribendum est ex antiquis cod. & recta grammaticae lege non uenire: ut legunt interpretes illi rudes: pius: & Sarra. Morula uersus necessitas scribi cogit: & non morulea: neque merulea: ut legunt Pius & Sarracen. interpretes: contra metri rationem: & nigram significat: a moro uidelicet tractum nomen. ¶ Morula: a moro: quod nigrum est cum maturuit: siue rubi uelis: siue celsi arboris. ¶ Cortinas non unius generis uasa appellamus: cortinas & cognomento delphicas tripodes dicimus. ¶ Cauponius seruus cauponis uestibus longis supermissitiis.

Morula qd sit

¶ DE glupta

❡DEgulpta:mena:sarapis:fenicinctiũ:manstruga:balagoras: Adhuc magis pœnulũ miles cõuiciis agit:sed ubi se nicinctiũ legit legẽdũ cẽseo senecinctiũ:illi ꝓbro dãs:qd ueste discinctã gestaret:mãstruga uerbũ sardũ ẽ:ut testatur Quin.quo uerbo usus ẽ Ci.ꝓ scauro:quẽ purpura regalis nõ cõmouit:cũ sardoꝝ mãstruga mutauit: & de ꝓuinciis cõsularibus:res in sardinia cũ mastrucatis latrũculis dixit mastruca:siue mãstruga genus uestimẽti est:quo utebant sardi ipsi:utit.n.Plau.hmõi barbaris dictiõibus nõ tã iocoseq̃ apte:ut decoꝝ seruet ꝓ cõditiõe ꝑsonaꝝ:sunt.n.ista dicta couicia tanq̃ in pœnũ: & barbaꝝ hoiem. ❡ Amatũ. Error ẽ ex lrae tm̃ mutatiõe:dicẽdũ amãtũ:ꝓ amas.ne tu.

Deglupta,mena,sarapis,senicinctium,
Manstruga,halagoras,aman tu autem plenior
Allii ulpici,q̃ sint Romani remiges?
Ag.num tibi adolescens malæ,an dentes pruriunt
Qui huic es molestus?an malam rem quæritas?
Cur non adhibuisti,dum hæc loquereris,tympanum?
Nam te cinædum esse arbitror magis,q̃ uirum.
Anta.Scin q̃ cinædus sum?ite istinc serui foras
Efferte fusteis.ag.heus tu si quid per iocum
Dixi,nolito in serium conuertere.
Anta.Quid tibi lubido est obsecro antamenides
Loqui inclementer nostro cognato,& patri?
Nam hic noster pater est,hic nos cognouit modo.
Et hunc sui fratris filium,anta.ita me Iupiter
Bene amet,benefactum,gaudeo,& uolupest mihi,
Si quid lenoni huic obtigit magni mali,
Cũq; e uirtute uobis fortuna obtigit.
Ad.Credibile ecastor dicit,crede huic mi pater.
Pœ.Credo.ag.& ego credo,sed eccum lenonem Lycum.
Bonum uirum eccum uideo se recipit domum.
Pœ.Quis hic est?ag.utrum uis est & leno & lycus.
Ag.In seruitute hic habuit duas filias tuas,
Et mihi hic aurifur est.Pœ.bellum hominem quem noueris.
Ag.Rapiamus in ius.Pœ.minime.ag.quapropter?pœ.quia
Iniuriarum mulco induci satius est.

❡ Plenior alii ulpici q̃ romani remiges: Qui allio uictãt ueluti suo peculiari cibo:alliũ.n.ulpicũ punicũ uocãt qd grẹci dicũt aphroscordõ:ẽ.n. mordax:& graue:d ulpico mẽtio habet apud columella & catonẽ in rebꝰ rusticis Pliniũq;. ❡ Tympanũ: Notũ est instrm̃:qd baculo pulsat. tympanis usi sunt ueteres in sacrificiis mr̃is deũ: his curetes:& corybantes tutati sunt Iouẽ: hic tympanizo tympana pulso:tympanitẽ hydropisis specie; Celsus in tertio annotauit. ❡ Rapiamus itus. Legẽdũ est rapiamus i ius. ❡DEgluta mena sarapis. Cõtẽnendi cã hẹc uerba sũt a deglutiẽdo de gluta.mena ãt pisciculus: q & menis menidis dr̃ satis uilis Persiꝰ. Menaq; qd pria nondũ defecerit orcha. sarapis:& hoc quoq; aial:& qa carthaginẽsis maxime ægyptia tãgit. ❡ Senecinctiũ.ab eo qd ẽ senex diminutiuũ est senecio. Inde aliud diminutiuũ fecit senecinctiũ. ❡ Mastruga.nam mastrugã inqt Qui.qd sardũ ẽ illudẽs. Cice.ex idustria dixit.ꝓ scauro:quẽ purpura regalis non cõmouit:cũ sardoꝝ mastruga mutauit. Et de ꝓuinciis cõsularibus res in sardinia cũ mastrucatis latrũculis a prætore una cohorte auxiliari gestæ. ❡ Allagoras. fori captator:allo.n.capto:& agora forũ. ❡ Plenior alii ulpici: q̃ romani remiges.i.q plꝰ alii ulpici comœdis q̃ romani remiges.capite.n.refert album:& saporẽ. Aliter uariũ huius meminerũt cato:columella: Pli.hoiem abiectũ dat intelligi qd uilissimis cibis impleret. Malę an dẽtes pruriũt:qppe qui inaniter ita p os linguã euoluis. ❡ Dũ istęc loqreris tympanũ.i.postea q̃ gaudes strepitu:debuisti ẽt tympanũ adhibere:ut magis adhuc obstreperes. ❡ Nã te cynedũ eẽ arbitror.cynedi nãq; nonio docẽte ut supra quoq; sępiꝰ i scænis uersati:& canẽtes molles uiri dicebant. ❡ Efferte fustis. Antamẽides ẹgreſ rẽs:qd effœmiatus uocaret seruos citat cũ fustibꝰ. ❡ Quia i iura cũ multo iduci satiꝰ ẽ. Præstat iqt hoiem i ius rape. ❡DEgulpta:ne ut exquãmatus pisciculus:hñt hęc oia i cõmẽtariis:e qbus sumes q̃ faciẽt ad stomachũ. ❡ Tympana crotala cymbalaue cinedis catamitis:semi uiris mollibus dãt tympano triba Plauto:tympanista tympanũ pulsitãs:ut cymbalista crotalista: κροτάλιζω gręcis strepo: Tympania i margaritis:& crotalia ex elẽchis dici notauimꝰ in lib.de ptibus ædiũ prio. ❡ Aurifur: fur aureoꝝ nũmoꝝ pp trecẽtos philippos:hac rõne dicet & argẽti fur:& gẽmifur: sed cur nõ & cunnifur:qñ ueneris sunt dulcia furta. ❡ Induci iniuriarũ:obliuisci iniuriarũ: Amnestiã notat: inducere est.n.delere oblirare:uñ inductio:abolitio: Trãquillus:inducto priore decreto: uerbũ id est iuris tractũ ab atramẽto:quo lineæ inducunt chartis:ad delẽda:quæ scripta:fuerãt inducere etiã dolis circũuenire.

SARACENVS

Tympanizo unde ueniat

VALLA. Degluta qd sit

VGOLETVS ET GRAPA. Cimbalista qui Aurifur q Inducere quid sit

Lycus. Agorastocles. Hanno Pœ. Antamenides.

DEcipitur nemo quidem mea sententia,
Qui suis amicis narrat recte res suas.
Nam omnibus amicis meis id demum conuenit,
Vt me suspendam ne addicar agorastocli.

DEcipitur nemo: Iam amicos leno consuluerat: an in ius rapi posset q; seruulum cum pecunia in domum recepisset suam: qui una omnes in eam sententiam deuenere: ut furti conuinci posset: sed ne in ius trahatur: ultro dimittit puellas sciens liberas.

SARACENVS.

Decipitur nemo: leno in summam ostenditur uenisse desperationem, cum cæteri exultent lætitia: ut fieri in extrema solet comœdia. ❡ Id demum conuenit: idest controuersiam habet nullam. ❡ Ne addicar: idest seruituti subiiciar agorastoclis.

VALLA.

SARACENVS.

¶ QVAsi baiulus: Qui onera ceruice sustinet: ita enim se rem omnem soluturum collo dicit: quasi uelit se suspendereq: & laqueo uitam finire: ¶ Arabonem hoc: Forte quipiã: tũc sustulerat a lenone. ¶ Simplum. Naз dupli mulctabãtur fures. ¶ Lignea i custodia: Vel carcere: uel cõpedib⁹.

VALLA.

¶ EAS i ius: subaudi: ut furti luas pœnas assereret manu. Liberas prædicaret. ¶ Duplum pro furto. Quia furti damnatus duplum soluit. ¶ Et mihi suppliciis multis. ob filias: quas diu habuisti meas per singulis duplum. ¶ Sume hinc: idest a corpore meo. ¶ Quasi baiolus qui ferat onera. ¶ Arabonem hoc mina. loco minæ: quã tibi dedi. ¶ Quod abstuli inquit a te: habebo mihi arram. ¶ Tibi me addico. seruitute mancipio. ¶ Liceat simplum soluere. nempe id ipsum: quod habui. ¶ Credo conradi potest. de meis facultatibus puto abradi posse. ¶ Sis apud me lignea in custodia. idest ut custodiaris: reuinctis in ligno pedib⁹. ¶ Huius malo: nempe lenonis.

VGOLETVS ET GRAPA. Baioli qui dicantur

¶ Baioli: baiuli: uastazontes: geruli: & persis Gingabæ ferentes onera dicuntur: Baioli inquit festus dicebant antiqui: quos dicimus operarios. ¶ Arra: & arrabo pignus ut supra: uñ Apuleius in asino aureo scribit: Milonem crebriter fœnus exercuisse sub arrabone auri & argenti: multo rectius arra: ut refert. A. Gellius: de qua Plinius iureconsulti. M. Varro. Arrabo sic dicta: ut reliquũ reddatur hoc uerbum a græco ἀρραβον. ¶ Duplũ sexcentos philippeos quia dupli pœna legũ sanctionibus furtũ punitur: leno autem simplum reddere uolebat. Duplioneз antiqui duplum dicebant: Festus auctor: & a duplo duplarii: ut tradit. M. Varro: quibus uirtutis gratia duplicia cibaria ex instituto dabantur. ¶ Custodia lignea: Numellis: bois: boicisue neruis: & compedibus ligneis: quæ erunt custodes: ne aufugias. uñ mox in fine dicit Agorastocles lenoni: Vtinam argentum mihi reddas priusq̃ in neruum abducere.

SARACENVS.

QVam rem agit: Hæc scænula pacatis: & tranquillis redditis omnibus: finem facit fabulæ. sed hęc cum pręcedenti scæna non nihil ambiguitatis affert: cum quosdam contineat uersiculos: qui magis cum præcedẽti scæna conueniant: ut licebit intueri: qui utranq; pensitauerit: hoc idẽ factitatum fuisse monuimus in Mustellaria. ¶ Qui hasce emi: Pro quibus: ut sæpe alias.

Ag. Leno eamus in ius. Ly. obsecro te Agorastocles
Suspendere ut me liceat. pœ. leno in ius te uoco.
Ly. Quid tibi mecum autem? pœ. quia hasce affirmo liberas,
Ingenuasq; esse filias ambas meas,
Quæ sunt surreptæ cum nutrice paruolæ.
Ly. Iampridem equidem istuc sciui, & miratus fui
Neminem uenire, qui istas assereret manu.
Meæ profecto non sunt. An. leno in ius eas.
Ly. de prandio tu dicis, debetur, dabo.
Ag. duplum pro furto mihi opus est. Ly. sume hinc quidem.
Pœ. Et mihi suppliciis multis. Ly. sume hinc quid lubet.
An. Et mihi quidẽ mnam argenti. Ly. sume hinc quid lubet.
Collo rem soluam iam omnibus quasi baiolus.
Nunquid recusas contra me? Ag. aduorsum quidem.
Ite igitur intro mulieres, sed patrue
Mihi tuam, ut dixisti mihi, desponde filiam.
Pœ. Haud aliter ausim. An. bene uale. ag. & tu bene uale.
An. Leno arrabonem hoc pro mina mecum fero.
Ly. Perii hercle. ag. imo haud multo post in ius ueneris.
Ly. Quin egomet tibi me addico, quid prætore opust?
Verum obsecro te, ut liceat simplum soluere.
Trecentos philippos, credo corradi potest,
Cras auctionem faciam. ag. tantisper quidem
Vt sis apud me lignea in custodia.
Ly. Fiat. ag. sequere intro patrue mi, ut hunc festum diem
Habeamus hilarem, huius malo, & nostro bono.
Multum ualete, multa uerba fecimus.
Malum postremo omne hoc ad lenonem redit.
Nunc quod postremum est condimentum fabulæ,
Si placuit, plausum postulat comœdia.

Agorastocles. Lycus. Hanno Pœnus. Adelphasium. Anterastilis. Antamenides.

SCENA SVPERVACANEA. Parũq; sibi cõstans.

QVam rem agis miles, quoi lubet patruo meo
Loqui inclementer? ne mirere mulieres
Quod eum sequuntur, modo cognouit filias
Suas esse has ambas. Ly. hem quod uerbũ aureis meas

¶ Quam

Tetigit?nunc perii,nam unde hæ perierunt?ag.domo,
Carthaginenses sunt.Ly.at ego sum perditus.
Illuc ego metui semper ne cognosceret
Eas aliquis,quod nunc factum est,uæ misero mihi,
Periere opinor duodeuiginti minæ,
Qui ego hasce emi.ag.& tu ipse periisti lyce,
Carthaginenses sunt.Ly.at ego sum perditus.
Pœ.Quis hic est?utrum is est nouelle nouellicus
In seruitute filias habuit duas.
ag.Et mihi aurifur est.Pœ.bellũ hominẽ quem noueris.
Leno rapacem te esse semper credidi,
Verum etiam furacem,qui nouerunt magis.
Ly.Accedam per ego te & tua genua obsecro,
Et hunc,cognatum quem tuum esse intellego,
Quando boni estis,ut bonos facere addecet,
Facite oro ut uostro subueniatis supplici.
Iampridem equidem sciui istas esse liberas.
Et expectabam si quis eas assereret manu.
Nam meæ prorsum non sunt,tibi autem aurum tuum
Reddam,quod apud me est,& iusiurandum dabo
Me malitiosæ nihil fecisse agorastocles.
ag.Quod mihi par facere sit,inde tamen egomet consulã,
Omitte genua.Ly.mitto,si ita sententia est.
ag.Heus tu leno.Ly.quid lenonem uis inter negocium?
ag.Vtinã argẽtũ mihi reddas,priusq̃ in neruom abducer̃.
Ly.Di meliora faxint.ag.sic es tu ideo,cœnabis foris.
Aurum,argentum,collum,leno scias te debere simul.
Pœ.Quid me hac re facere deceat,egomet mecum cogito.
Si uolo hunc ulcisci,liteis sequor in alieno oppido.
Quantum audiui ingenium & mores eius quo pacto sient.
ad.Mi.pater,ne quid tibi cũ istoc rei fiet,maxume obsecro.
an.Ausculta soror,i,abi,diiunge inimicitias cum improbo.
Pœ.Hoc agesis leno,q̃q̃ meruisse te ut pereas,scio,
Non experiat tecum.ag.neq; si aurum mihi reddes meum
Leno quando ex neruo emissus compingare in carcerem
Ly.Iam autem,ut soles,ego pœne tibi me purgatum uolo.
Siquid dixi iratus aduorsum animi tui sententiam,
Id uti ignoscas quæso,& cum istas inuenisti filias
Ita me Di amẽt,mihi uoluptast.Pœ.ignosco,& credo tibi.
an.Leno tu aut amicã mihi des facito,aut auri reddas mnã
Ly.Vin tibicinã meã habere?an.nihil moror tibicinã.
Nescias utrum ei maiores,buccæ ne,an mammæ sient.
Ly.Dabo quod placeat.ag.cura.Ly.aurũ cras stateræ ferã tuũ.
ag.Facito in memoria hẽas.Ly.miles seq̃re me.an ego uero se
quor
ag.Quid ais patrue?q̃n hinc ire cogitas Carthaginẽ?
Nam tecum una ire certum est.Pœ.ubi primum potero,illico.
ag.Dum auctionem facio,hic opus ẽ aliquot,ut maneas dies.
Pœ.Faciam ut uis.ag.agens eamus,nos curemus.plaudite.

Qvam rem agitis:agorastocles lycu; reprehendit:q̃d is nollet filias patrẽ sequi.pœnus deniq; postrema i comœdia remittẽda lenoni multa putat:neq; tam seuiendum q̃ maxime mereri uideret̃ lycus ad puellas: quam rẽ agitis inquit:q̃d seq patrẽ eas intueretur icrepãdo ait:quã rẽ agitis. ¶ Vnde hæ perierunt.i.cã mortis meæ est a patre istoꝝ:uñ olim periẽrãt.i.amissę fuerant. ¶ Duo de uiginti minę. decẽ & octo inquit minæ quas pro istis resolui perierũt. ¶ Quis hasce emi. quis pro quibus has emi puellas. ¶ Nouelle nouellicus:idest nouo quodãmodo nouus ipse homo.nouu; ueteres dixerũt ignobile;. ¶ Vestro subueniatis supplici.mihi succurratis:qui sum uobis supplex. ¶ Ego met consulam:idest cõsultabo:quid sit equum me facere. ¶ Inter negocium.Dum his angor malis. ¶ Dii meliora faxint.q̃ subaudi: ut in neruum adducat.idq; prouerbialiter dictum est. ¶ Aurum argentum collũ. Auru; mihi:quod accepisti a uillico. argentum militi:qui dedit mina;. Collum hannoni:cuius ingenuas mercatus es filias. ¶ Litis sequor. Cu; sim inquit in aliena ciuitate conducibile mihi non est:ut feram lites. ¶ Non audiui ingeniu;:& mores.cuiusmodi isti sint opidani mihi non liquet. ¶ Disiunge inimicitias cum improbo:noli inimicitias improbi tibi irritare. ¶ Non compingere in carcerem: non mea inquit causa detrudere in carcerem. ¶ Nihil moror tibicinam: nolo mihi tibicina; dari. ¶ Nescias:utrũ ei maiores buccę: an mãmæ siẽt.Nõ possis satis cognoscere:cũ iflat tibias maiores ne buccas:an mãmas hẽat.Buccæ singulis sũt hoib⁹ binę.Pli.Nec genę q̃dẽ oib⁹:iõ neq; nictatiões iis:q̃ aial gñant grauiores alitũ iferiore gena cõniuẽt.eędẽ nictãtur ab angulis membrana obeũt.Colũbæ & similia utraq; conniuẽt. At quadrupedes:quæ oua pariunt:ut testudines: crocodili:inferiore tm̃ sine ulla nictatione:propter præduros oculos.Extremum ambitũ genæ superioris antiqui ciliu; uocauere.unde & supercilia hoc uulnere aliquo diductũ non coalescit. In paucis humani corporis mẽbris. Infra oculos malæ homini tm̃:quas prisci genas uocabãt.xii.tabularum interdicto radi a fœminis eas uetantes.Pudoris hęc sedes.ibi maxime oñdit̃ rubor.Infra eas hilaritates.risumq; indicãtes buccę. ¶ Vbi primũ potero illico deest ibo:ẽ.n.elipsis. ¶ Dũ auctionẽ facto.iteratiuũ uerbũ facto. ¶ Nos curemus.i. corpoꝝ nr̃oꝝ curã habeamus. nẽpe ut ep ulemur.apud.se.n.supra fore hãnonẽ dixerat agorastocles.

VALLA:

Nouellicus uñ dicatur

Bucce quot sint.

VGOLETVS ET GRAPA. Tangere quid sit. Nouellicus q dicatur. Neruum quid sit. Buce quę dicantur. Intricatum quid sit. SARACENVS.

¶ Tetigit. Tāgere est ferire:cōmouere Nonius auctor:Lucretius de deo.nec bene pro meritis capitur:neq; tāgitur ira.Duodeuiginti:decē & octo:dēptis.f.duabus minis ex uiginti:frequens loquutio:undeuiginti:duodeuiginti:& id genus alie.Horatius:undeoctoginta annos natos.i.septuaginta nouē.dēpto uno de octoginta.¶ Nouellicus a nouello:nouelle nouiter:nouellare nouas uites pāgere Suetonio:ut Renouellare Columellæ nouellatas repangere.Nā agrū noualē nō ē:q nesciat.¶ Neruū appellamus ēt inqt Festus Pōp.ferreū uinculū:quo pedes:uel ēt ceruices impediuntur:uñ dicebat Cato:fures priuatorū furtorū:atq; i neruo in cōpedib⁹ætatē agūt fures publici i auro:atq; purpura:Apuleio ānullati pedes.i.catenis ex anulis cōtextis uincti:de seruis dicitur.Rei litis:Ausonius:Imperiū lites:uenerē:cur una notat res.¶ Nihil moror nō curo:Plauto freqūēs loquutio.¶ Buccę infra malas homini sunt:has tibicines:& id genus reliqui inflāt.irati quoq;:Horatius:qn illis iuppiter ambas:iratus buccas inflet:inde buculenti magnis buccis:ut buccones Plinius.xi.Infra oculos malę homini tātū:quas prisci genas uocabāt:& mox infra eas hilaritates:risumq; indicātes buccæ:Buccā os ipsum dicimus:ut Cicero in epistolis ad atticū.¶ Intricatū:iplicitū:ipeditū a tricis:de qbus supra uñ tricinare:ipedire:morari Nonio:& tricones morosi:& ad reddēdū duri:difficilesq;.

IN PERSAE ARGVMENTVM.

A Bsente domo hero Timarchide liberam mulierē amat toxillus seruus:quā leno dordalus dare renuit:ni dentur numerati sexcenti nūmi:amator sodalē seruū conuenit sagaristiū:amores illi suos palā facit:opē petit:ipetratq;:huic nāq; erant ab hero forte pecuniæ:ut ex illis boues emerētur:hos nūmos mutuos dat sodali suo.qbus ille ab lenone suā sibi recipit amasiā:& ut ab eo datā uendicet pecuniā:hāc cōmentat fallaciam:subornat uirginē persam saturionis parasiti filiā:simulatq; puellā ab hero missam ex arabia:ut athenis ueneat:sagaristiūq; aduenietē aduenā:hic cū lenone paciscit mulierē sexagita minis:soluta p muliere pecunia.parasitus aduenit:filiā suā liberā asserit:& remittit domū:lenonē in ius uocat:q emerat igenuā:agnoscit ille se emēctū pecunia:serui obsonāt:& pergræcant simul:adueniētēq; lenonē deludūt:suisq; hoc pacto toxillus gaudet amoribus.

P Rofecto domino:Absente timarchide:quia ciuitate tūc aberat.¶ Suos amores:Lēnisfelenē puellā.¶ Virginē raptā:Scilicet psam.¶ Parasiti:Saturionis.¶ Filia:Eadē uirgo psa pris sua su subornat tanq̄ uenalititia.¶ Potās:Scilicet idē toxilus seruus.Dordalum:Lege dordalium.f.lenonem seruorum fallaciis circunuentum.

VALLA.

¶ Argumētum in persam.

T Oxillus seruus:dño absente amore captus lēnisi lenes eā liberare a dordalo lenone cupiebat:copia nō erat:seruus alter sagaristioiuenit:quo pacto liberare posset:nā cū do minus eius ad se misisset pecuniam:ut boues mercaret domitos.is toxilo dedit:ut amicā suā redimeret:toxilus parasiti Saturionis filiā subornatam per sam emēdam dordalo prebet.is emit:parasitus adest:q filiam suam abducit ea pecunia:qua persa empta fuerat redēpta lennisi lene.Dordalus deceptus:& persa priuatus est:& muliere.

M.ACCII PLAVTI PERSA. ARGVMENTVM.

P Rofecto domino,suos amores Toxilus
Emit,atq; curat leno ut emittat manu.
Raptāq; ut tu is emat de prædone uirginē
Subornatam suadet parasiti filiam.
Atq; ita intricatum ludit potās dorpalum.

¶ Nominum etymologiæ.

Lenniscig

S Agaristio.qa sagaris ligua psica ensis.& sagaris phrygię fluui⁹ dict⁹ a sagari midæ filio regis phrygię.& qm phryges plerięq; seruitutē seruiere:idē sagaris seruile nomē.ut apd Vir.ęneæ seru⁹:cū iqt:sagaris:pheceusq; ferebāt.¶ Toxilus.qa grece toxō dr arcus.i dordalū nāq; lenonē:ut eū sauciet itēdit arcū:ac mulierē priuat.¶ Saturio āt pasitus p antiphrasim:qa nunq̄ sat.¶ Sophoclidisca:q̄si sapiētē lenā dicas.sophō.n.sapiēs & cleos glīa uel clis clidos clauis:qđ claues uideat gestare sapiētū.¶ Pegniū puer lusorius.pæzo nāq; ludo:passiuū pæzome:uñ pegniū.¶ Persa:qa se psam.i.a pside adductā.¶ Dordalus.qa dorō donū significat:& dalos torris:siue ticio noiaŧ:qđ toxillo tāq̄ torris e mediis abductus flāmis uidereŧ.¶ Lēniscelene.Aut a lēno dici pōt aut a lēniscis fasciolis:de qbus festus inqt.lēnisci.i.fasciolæ colorisse depēdentes ex coronis ppa dicūtur:qđ antiquissimū fuit genus coronarū laneaꝶ.ęgreci tñ uocāt ΛΗΜΝΙΣΚΟΝ:qđ nostri lēnisců:& uoce latina linamētū celsus in septimo.Tū ab ora:uel uulsella:uel hamo apphēsam tanq̄ habenulā excidere:& ītus iplicitū in lōgitudinē linamētū lēniscū greci uocāt:i aceto tinctū demittere.supraq; succidā lanā aceto madētē deligare.ergo lēnisciléne a lēnisco:& lena:qđ lenā habeat:tanq̄ lēniscū:qđ a sophoclidisca tanq̄ lēnisco uteretur ad se tuendā:& istruendam.

P Rofecto dño:subaudi toxilli.¶ Suos amores:lēnisciléné.¶ Emit:subaudi leno.¶ Atq; curat leno:ut emittat manu.Ordo ē:& sensus:curat toxillus:ut leno emittat manu:subaudi lēnisciléné.¶ Raptāq;:ut emeret de predone uirginē.sensus est curauit:ut leno emeret uirginē.subaudi psam saturionis filiam:raptam de pdone:q̄ conficta erat de predone sublata.Iō subiūgit subornatam.¶ Parasiti filiam.nempe saturionis.¶ Intricatum.inuolutū.¶ Potās in conuiuio crapulatus.¶ Dordalum:lenonem.

Qui amans

SARACENVS

Vi amans: Nō minus uera q̄ graui utit̃ q̄rimonia. Toxillus. Seruus:q̄ simul paupẗate p̄matur:& amore:qui sibi labor & ærũna oēs supare uidetur ærũnas herculis. Cũ leone: Duodecim certamina: siue labores herculē ferũt euristei mandato strēnue cōfecisse:tanq̄ ad oia patum subeunda picula:ut ipse de se testat̃ apud senecā in sui nois tragœdia: ubi cōqueriẗ pro tot laborꝫ mercede sibi cœlũ sero promissum dari:oium certaminũ primũ fuit. Nęmei leonis cōficiũdi labor. Quē:cũ preter modũ ingēs esset:nec ferro:nec lapide uulnerari posset:māibus apphēdit:ac suffocauit. Scđm iteritus hydræ lernæ:ex cui⁹ corpe cētũ pdibāt serpētũ capita. quoꝝ singulis cesis duo renascebātur: ob quā rē minime uinci posse uidebat:cũ ps altera ualidior redderet:hāc hydrā latini excedrā uocāt:quā difficultatē sua ēt sapia superauit: Tertius extitit labor. ut aprum erymantheũ archadiæ uastātem agros uiuũ afferret:cum quo ēt prudētia certauit:ut uiuā bęluā sup hũeros ad eurystæũ deferret:de cerua aũt q̄ntus dr̄ labor:demandatũ siq̄dē herculi fuerat bæl uā uelocitate eximiā captam adduceret: hoc certamē absoluit igenio:alii eni3 dormiētē ab eo apphensam fuisse:alii rętibus captā:alii cōtinua p̄secutione fessam:hos igiẗ labores herculis ex multis plautinus amator cōmemorat:quos oēs anteit amātis labor: p̄sertim cũ premat̃ inopia in eo assequēdo: q̄đ cupit. Cũ auib⁹ stiphalicis. Et hic quoq̄ fuit sext⁹ labor: ut aues ex stimphalica palude pelleret:q̄ fructus uicinarũ regionũ deuastabāt:q̄ cu3 ui superari non possent ingenio opus fuit. Tabulā æneā pauit:q̄ repcussa ingēti sonitu uolucres ad fugā cōpulit:& hoc pacto paludē ab auiũ molestia liberauit. Cũ antæo:Et id pro decimo certamine ānumerat̃ fuit herculi ab eodē eurystæo iniũctũ ut geryonis boues:q̄ erāt in hiberia:ad se adduceret:nauigās i libyā antæũ magno corporis robore:ac palæstra p̄clarũ ad singulare certamē p̄uocatũ iteremit:hæc oia:cętera q̄ herculis gesta apđ Diodoꝝ iuenies lōgi⁹ explicata. Quasi lippo oculo:Nā q̄ lippitudinē patiũẗ:frequētissime oculis māus admouēt. Quinimo:ut nō sępius attrectēt:cōtineri nō possunt. Ferreũ ne.pp cōpedes:uel cathenas.

Næmei leonis iteritus

PRIMVS ACTVS.

Toxilus. Sagaristio, serui duo.

Vi amās egēs ingressus ē p̄riceps i amoris uias,
Superauit ærũnis suis ærumnas Herculis.
Nā cũ leōe, & cũ excetra, cũ ceruo, cũ apro ætolico.
Cũ auibus stymphalicis, cũ antæo đluctari maueli,
Quam cum amore, ita fio miser quærendo argēto mutuo.
Nec quicq̄ nisi, non est, sciunt respondere, quos rogo.
Qui suo hero seruire uolt bene seruos seruitutem, næ
Ædepol multa illum in pectore collocare oportet suo,
Quæ hero placere præsenti atq̄ absenti censeat.
Ego neq̄ lubenter seruio, neq̄ satis sum hero ex sentētia.
Sed quasi lippo oculo me meus herus utitur, manum
Abstinere haud quit tamen, q̄n mihi imperet, q̄n me suis
Negociis præfulciat. Sa. quis illic est, qui cōtra me astat.
To. Quis hic est qui cōtra me astat? similis Sagaristionis ē.
Sa. Toxilus hic q̄dē meus ē amicus. to. is est p̄fecto. Sa. eum
Esse opinor. to. cōgrediar. Sa. cōtra aggrediar. to. o Sagaristio,
Di amēt te. sa. o toxile dabũt di q̄ exoptas, ut uales?
to. Vt queo. Sa. q̄d agitur? to. uiuitur. Sa. satin ergo s̄nia?
to, Si eueniunt q̄ exopto, satis. sa. nimis stulte amicis utere.
to. Quid iā? sa. q̄a iā īperare oportet. to. mihi q̄dē tu iam
Eras mortuus, quia te non uisitaui. sa. negocium
Ædepol. to. ferreum fortasse. sa. plusculum annum fui
Præferratus apud molas tribunus uapularis. to. uetus

Antęi interitus

VALLA.

T amās. toxillus & sagaristio serui inter se cōueniunt quo pacto possint pecuniā iuenire:q̄ lēnisc ilene a lenone liberet̃ toxilli amica:ut eadē postea pecunia a lenone auferat̃ p dolos:ut se p̄sam emere existimet captiuā:et emat pasiti filiā. Princeps i amoris uias. prim⁹ ad amādũ. AErũnas hercul: q̄s Diod. & Ouid. & plerīq̄ alii duodeci eē tradiderũt: & his carminib⁹:q̄ Vir. đputat̃. Pria clionei tolerata erũna leōis. Proxi ma lerneā ferro:& face cōtudit hydra3. Mox erymantheũ uis tertia perculii aprũ. Aeripedis q̄rto tulit aurea cornua ceruí. Stimphalidas pepulit uolucres discrimine q̄nto. Threiciā sexto spoliauit amazona balteo. Septima i argeis stabulis īpēsa laboris. Octauo expulso nũerat̃ adorea tauro. In diomedeis uictoria q̄na q̄drigis. Geryone extīcto decimā dat hyberia palma. Vndecimũ mala hespidũ distracta triũphũ. Cerberus extremi suprema ē mœta laboris. Et cũ excedra. i. hydra. Ser. in. yi. æne. hydrā dicit quæ fuit in lerna argiuoꝝ palude:sed latine excedra dr̄: q̄đ uno cęso:tria capita excrescebāt. Cũ antheo:cuius Lucanus multis uersib⁹ fabulā cōplexus ē. Neq̄ satis sũ hero ex s̄nia. i. queadmodũ herus uellet. Suis negociis p̄fulciat. i. p̄ficiat ita:ut fulcimē me hēat. Vt q̄o. i. ut facultates meæ: ut me curę p̄mittũt. Satin ex s̄nia. an satis:ut cupis. Eras mortuus. putauerā te mortuu3 esse: q̄a te non uiderā. Negociũ. ædepol. subaudi fuit in cā. estq̄ eliplicos dictũ. Ferreũ fortasse negociu3 inquit tuũ forte fuit:q̄đ cathenis reuinctus es ferreis. Plusculũ annum. Aliquanto plus qua sit annuũ tēpus. Fui p̄feratus. apud molas. Ferro uinctus in pistrino ad molendũ. Tribunus uapularis. iucundissime:& comicisse. Tribunus inquit fui. nō qui aliis tribuerē:sed cui tribueretur. i. qui flagris cōtunderer. uapularis qui uapularē.

VGOLETVS ET GRAPA.

PRINceps. primus aũ oēs:nō p̄ceps:ut emedāt nōnulli: Virg. priceps ardētē cōiecit lāpada Turn⁹. Excetra: hydra lernea Cicerōi ēt:q̄ echidna Ouidio ab echidna:ex q̄ & Typhaone nata crediẗ Hesiodo. notissimæ sunt hæ erũnę herculeę:& auctorib⁹ cātatissime:ita ut nr̄e iterp̄tatiōis ñ egeat id horę:loci q̄. Lippo: lippiēti: hoc ē lipitudine deformato:quo utimur:ut possum⁹. Tribun⁹ uapularis:e tribu uapulātiũ: addictus q̄ uerberib⁹:ut tribuni militares militię: Tribũi militũ iq̄t. M. Varro:q̄ terni trib⁹ trib⁹ Rāniũ: Luceꝝ: Titiēsiũ ad exercitũ mittebant̃: Vegeti⁹ dictos existiat:q̄ iura tribuebāt militib⁹: Vñ resignatũ ęs dr̄ militi:cũ ob delictũ aliq̄đ iussu tribũi militũ:ne stipēdiũ ei deẗ i tabulas referẗ: Rufuli dicti:q̄ i castris cōitiati: q̄ rōę cōitiis creabāt. Fe. Rufuli appellabāt tribũi militũ a ꝯsule fcti. ñ a pplo:đ quoꝝ iur:q̄a Rutili⁹ ruf⁹ legē tulerit: Rufalli: ac p⁹ Rutili sũt uocati đ offō trib. mil. Marc. ff. đ re mi.

SARACENVS.

¶ QVASI titani: Nota fabula est de titanis: qui cum belligerare instituissent cum diis: ad terram fulmine acti sunt: montibus supadditis. At per titanos egregie intelligere possumus quoscunq; diuinę uoluntati aduersantes: qui suis consiliis: & uotis destituti: diuinitus opprimuntur. ¶ Eleuterium: Libertatem: nūc paulatim suum detegit cōsilium: seq; prorsus in amore perditum. ¶ Reponā: Reddam: Seneca ad lucillum: prisci dixerunt id reponi: quod creditori debemus. ¶ Excoxero: In corde parauero: cogitauero: machinatus fuero.

Reponere quid sit.

VALLA.

¶ VEtus iam istæc militia ē tua. iā pridē inqt hoc militasti stipēdio: ut crebro uapulares. ¶ Ergo ædepol palles. ob hoc: qa non bene habuisti. ¶ In prelio. subaudi amoris. nā stati ait ueneris sagitta: uenerē ꝑ cupidine posuit. ¶ Iaȝ serui hic amāt. nouū inquit est: ut serui quoq; amori īseruiāt. ¶ Diis ne aduorser. Nūquid ego aduersus uenerē & cupidinem: q dei sunt: bellū gerā. ¶ Quasi titani. & titā titanis & titanus titani: q cœli: terræq; filii fuisse phibētur: ut Hesiodus tradit in theogonia. ¶ Quibus sat eē nō queā: quoȝ sniç aduersari nō possim. ¶ Vide mō ut meæ catapultę. t. mea tæla nēpe uerbera: qbꝰ ab hero meo sæpe cōtūdor. Tuū ne transfigant latus. ne te cū redierit dñs transfigant. i. uerberibus multis fiat obnoxius. ¶ Basilice agito. i. in regalem modum ago: qa basileus rex dr̄. naȝ basis sedes & laos populus. qd̄ n rege populi aius cōquiescat. ¶ Eleutheria. i. libertate: eleutheus eni liber dr̄. ¶ Quia herus pegre est. meus inqt herus peregrinatur. ¶ Basilico accipere uictu. epulum iqnit tibi: si ad me ueneris: regale parauero. ¶ Iam scapulæ pruriunt. fere nāq; sibi malū pronunciant: ac ꝓsagiunt. ¶ Tibi me. subaudi obnoxium: obligatū. ꝑ elipsim dictū: honestior est locutio. ¶ Potis es: potēs es. ¶ Pro capite illius: ꝑ libertate redimēda mulieris pēdā. ¶ Quos cōtinuo tibi reponā. i. restituā. repono eniȝ ut multa significat. nā & colo dr̄. Lucre. in. iii. ut bona sæpe ualetudo: cū dr̄ esse. Corporis: & nō est: tn̄ hęc pars illa ualentis. Sic animi sensum nō certa pte reponūt. Pono eniȝ scribo significat. ut apud Persium. Nec ponere lucū: q̄nq; sculpere & pingere. Hor. Solers nūc hoīeȝ ponere nūc deū. Cuius ꝓpositū repono: q̄nq; reuoco: si ue cohibeo. Sta. quotiēs iā torta reponam fulmina. Aliq̄n reddo: restituo ut

Basis quid sit.

Reponere qd sit.

Iam istæc militia est tua. Sa. satin tu usq; ualuisti? to. haud probe.
Sa, Ergo ædepol palles. to. saucius factus sum in prælio
Veneris sagitta, cupido cor meum transfixit. Sa. iam
Serui hic amant. to. quid ergo faciā? dis ne aduorser? quasi
Titani cum dis belligerem, sat quibus esse non queam?
Sa. Vide modo ut meæ catapultæ tuūm ne traffigant latus.
to. Basilice eleutheria agito. Sa. qd iā? to. qa herus pegre est.
Sa. A in tu peregre est? to. sicubi tibi bene esse potes pati,
Veni, uiues mecum, basilico accipere uictu. sa. uah
Iam scapulæ pruriunt, quia te istæc audiui loqui.
to. Sed hoc me unū excruciat. sa. qdnā idē? to. hæc sūma ē, hodie mea
Amica sit ne libera, an sempiternam seruiat
Seruitutem. sa. quid uis ergo? to. tu tibi me facere potis es
Sempiternū. sa. quēadmodū? to. ut des mihi nūmos sexcētos, (quos
Pro cupite illius pendam, quos cōtinuo reponam tibi
In hoc triduo, aut quadriduo, age sis benignus subueni.
sa. Qua confidentia rogare tu a me tantum audes
Argentum impudēs? quin si egomet totus ueneā, uix pote est
Recipi, quod tu me rogas, nā tu aquā a pumice nunc postulas,
Qui ipsus sitiat. to. siccine hoc te mihi facer? sa. qd faciā? to. rogas?
Alicunde exora mutuū. sa. tu fac idē quod me rogas.
to. Quesiui, nusq̄ reperi. sa. quæram equidem siquis mihi
Credat. to. nempe habes in mundo. sa. si id domi esset mihi
Iam pollicerer, hoc meust, ut faciam sedulo.
to. Quicqd erit, recipe te ad me. sa. quære tn̄, ego item sedulo,
Siquid erit faxo iam ut scias. to. obsecro te, resecroq;,
Operam de hāc mihi fidelē. sa. ah tu nunc odio me enicas.
to. Amoris uitio non meo, tibi morologus fio.
Sa. At pol ego abste cōcessero. to. iā ne abis? bene ambula.
Sed recipe te q̄ primum potes. sa. caue fuas mihi
In quæstione. to. usq; domi ero, dum excoxero lenoni malum.

hic Plau. ita Hor. Inspice si possum donata reponere lætus. Repono depono. Mar. ullus si pudor est: repone cœnas. Repono reficio. Vir. in geor. & q̄tū lōgis carpent armēta diebus. Exigua tm̄ gelidus ros nocte reponet. Repono suppono. Idē in tertio georgicō. Atq; nō massica bacchi: Munera: nō illis epulæ nocuere repostę. ¶ Repono scribo. Hor. scriptor honoratū: si forte reponis achillē: & Iu. Semp ego auditor tm̄: nunq̄ ne reponā. ¶ Benignus subueni. liberalis succurre: metalassis figura nomē pro aduerbio: ꝑ benigne benignus dictū. ¶ Vix recipi: potis ē. ¶ Vix heri potuerit: si uēdat tāta pecunia. ¶ Aquā a pumice. nō minus facete hoc dictū q̄ puerbialiter. qs. n. a pumice hūorē abstulerit. ¶ Vt faciā sedulo: ut accurare: q̄ possim ꝑ amico efficiā. ¶ Operā da: hāc mihi fidē. ¶ Operā: ꝑ operiariā. Nā duo substātiua sine nexu cōiūctionis nō admittūtur. Aut deest copula: ut sit: & fideȝ. ¶ Morologus fio. i. sermone stultus euado. moros enim prima producta stultus: & logos sermo. sicut eadē correpta mors dr̄ ab eo qd̄ merizo diuido significat. qd̄ aīa a corpore diuidat. ¶ Fuas mihi in q̄ōne. Caue inqt: ne te quærere mihi necesse sit. ¶ Excoxero lenoni malum: idest excogitauero: & mecum ipse cōposuero: quod lenoni sim daturus malum.

Moros qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ TItani titanesue: de qbus multa Diodorus: ferunt mithici ab irata aduersus deos terra i ipsius ultionē ꝑductos: unde nomē ατω τησ τισεως. i. ab ultione: nā contra deos bellū diutinum gesserunt. ¶ Catapulta: quia tribunum: militiam: prelium: sagittas iam dixerat: catapultam quoq; metaphoricos nominat: est ea autem tormēti genus belli ei a Syris inuenti: Plinio: Vitruuio. ¶ Eleutheria prisci festiuitatē: & sacra libertatis deę celebrarunt: quæ eleutheria idest liberatoria nominarūt: eleutheros liber eleutherius liberator: & seruator. ¶ Scapulæ. ꝑ. malum ariolantur: inde scapulares serui: Vnde pro scapulis: cum dixit Cato: intellexit pro iniuria uerberuȝ Fest. Reponā. reponi significate dixerunt

Titani uñ dicti.

Eleutheria q̄ dicantur

te dixerunt ueteres:quod creditori debemus. Seneca. ¶ A pumice:prouerbialirer dictũ:pumex est enim siccissimus cauernosus uim tamen refrigeratoriam obtinẽs: Vnde pseudolo Plautino pumicei oculi sine humore ad lachrymas non propensi:sed arridissimi ac si essent e pumice: græcis dicitur cisseris. ¶ Resecro iterum: atq; iterum obsecro:ob nos sacro ꝓ obsecro:ueluti sub uos placo: ꝓ supplico ueteres dixerũt: Resecrare alias ẽ fere desecrare:& soluere religione: de quo Festus. ¶ Fuas: Affranius in ꝑmo. Caue ne pendeas:si fuas in q̃one: uerbũ iuris est q̃stiõe: ut q̃sitores.

Pumex qd sit.

Saturio Parasitus.

Veterem atq; atiquom quæstũ seruo, atq; obtineo.
Et magna cura colo, nam nunq̃ quisq̃ meum
Maiorum fuit, quin parasitando pauerint
Se, pater, auos, proauos, abauos, atauos, tritauos,
Quasi mures semper edere alienum cibum.
Neq; edacitate eos quisq̃ poterat uincere.
Nanq; his cognomentum, duris capitonibus.
Vnde ego quæstum hunc obtineo, & maiorum locum.
Neq; quadruplari me uolo, neq; enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona.
Neq; illi qui faciunt, mihi placent, plane loquor.
Nam rei publicæ caussa qui non id fa cit magis
Quam sui quæsti, animus haud induci potest eum
Esse ciuẽ & fidelẽ & bonũ, sed legirupã q̃dẽ ni det ĩ publicũ
Dimidiũ, atq; ẽt in ea lege adscribier, ubi q̃druplator, quẽpiã
Illexit manũ, tantidẽ ille illi rursus iniiciat manum.
Vt æqua parti prodeant ad treis uiros.
Si id fiat, næ isti faxim nusq̃ appareant.
Qui hic albo pariete aliena oppugnant bona.
Sed sum ne ego stultus qui rem curo publicam,
Vbi sunt magistratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, uisam hesternas reliquias.
Qui euenerint recte, nec ne, num infuerit febris.
Opertæ ne fuerint, nequis obreptauerit.
Sed aperiuntur ædes, remorandus est gradus.

SARACENVS.

Veterẽ: & antiquũ: Parasitus inducit: ut more suo oblectet auditores dictis iocularibus. ut/ꝗ aliquẽ lacessat: & mordeat: uel scomate: uel dicterio. ¶ Duris capitonib9: Dicti sunt capitones a capite: ut a frõte frõtones q̃ cognomina fuerũt: i ciuib9 romanis: ut testat Cicero: duros ãt capitones uf dixisse: q̃si i edẽdo ptinaces: & oĩno ĩsupabiles: & ut iteger sẽsus reddat: uel subaudi: uel potius adde frustra fuit: q̃ uerba ꝑfecto ↄueniũt ĩ fine uersiculi hoc mõ neq; his frustra fuit cognomẽtũ: & reliqua: uel loco: neq; lege: atq; & oĩo sub itell: ge uerbum fuit. ¶ Neq; q̃druplari q̃druplatores: Inq̃t asconius delatores erãt criminũ publicoꝝ: in qua re q̃rtã ptem de ꝓscriptorum bonis: quos detulerãt: consequebantur. ¶ Albo ræte: quid si legatur in albo pariete: nam ut legere est apud asconiũ pedianũ apud ꝑtorẽ & alios magistratus in urbe Roma ad primos uestibuli pietes erat albũ spaciũ: in quo a collegio magistratuue publicãda scripto ꝓponerent: nã ut de. C. uerre legit: quẽ cũ accusare siculi decreuissent repetũdaru;: idq; a senatu primũ ĩpetratũ esset: postremo ꝑtur ad se delatũ i albo suo ex cõsuetudine palã legẽdũ ꝓposuit: illicq; subiecit: decretã eẽ in. C. uerrẽ ꝓ siculis accusationẽ: in albo ergo piete aliena oppugnãt bona sic itellige: q ĩstituũt: & sibi ꝓponũt lucri cã aliquẽ alicui9 crimis accusare: & reum apud ꝑtorẽ hr̃i delatione sua: uel si albo rꝑte legeris: ut sit q̃dã allusio ad illd̃ albũ spaciũ i quo delatiões: & accusationes hmõi ꝓponerent: q̃bus ueluti quodã ræte illi aliẽa bõa aucuparẽt: & surreptũ irẽt. ¶ Oportene fuerit: Hęc lectio oẽ; oĩo obscurat itellm̃: lege igit abortę: ne fuerit q̃si ↄſ̃ptę: & peit9 dissipatę: id qd̃ seq̃ntia uerba clari9 indicãt: neqs obreptauerit. i. clãculum accesserit: & se in penũ9 imiserit: uel lege opportune fuerim: uel opportune fuerint.

Capitones unũ dicti.

Albus paries quid.

VALLA.

Veterẽ atq; antiquũ. Parasit9 saturio. In hac scœna hoium mores ↄq̃rit. Veterẽ atq; ãtiquũ q̃stũ. Iã pride; & ãn factũ. ¶ Malo seruo. Ambo uerba sunt. ¶ Sẽp eder alienũ cibũ. Aliẽa mẽsa sp uitã duxerũt. Neq; edacitate eos q̃sq̃ poterat uicere. crapulis nemo potuit supare maiores meos. ¶ Nãq; his cognomẽtũ duris capitonib9. Iõ duri capitões inq̃t sũt appellati: qd̃ nũq̃ de sua mutarent sñia. ¶ Obtieo & maioꝝ locũ. id facio qd̃ maiores mei. ¶ Neq; q̃druplari me uolo. i. q̃druplatoris: ac delatoris nomẽ obtinere. Asconius q̃druplatores delatores erãt criminũ publicoꝝ: in q̃ re q̃rtã ptẽ de ꝓscriptoꝝ bõis: quos detulerãt: cõseq̃bãt. Alii dicũt q̃druplatores eẽ eoꝝ reoꝝ accusatores: q cõuicti q̃drupli dãnari soleãt: aut aleæ: aut pecũiæ grauiorib9 usuris fœneratæ. ¶ Nã publicæ rei cã. i. ob cõe; bonũ. ¶ Vbi q̃druplator quẽpiã illexit manũ. Quẽpiã deest ꝑpõ pro ĩ quẽpiã. Illexit manũ: ui; adduxit. ¶ Prodeãt ad tris uiros. Ad q̃stores capitales. ¶ Albo ræte aliẽa oppugnãt bõa: simulata bõa cõscia ereptũ eũt aliẽa bõa: idq; ꝓuerbialr̃ dcq;. ut. n. cãdidati petebãt magistratũ. ut se itemeratos oñderẽt. ita q aliena captãt bõa alieno maleficio albũ p̃se ferũt: sed rꝑte ĩuoluere alios uolũt. ¶ Visã hesternas reliq̃s. q̃ heri supfuerunt: Qui euenerit. Quo pacto illis cõtigerit. ¶ Nũ ĩfuerit febris. i. nũ male hũerit urbanę ab hoib9 s̃upta siritudie: q tũ bñ nõ hñt: cũ febri ĩcaluerit. ¶ Oportũæ fuerit. nũ suo tpe aduenerit. ¶ Neqs obreptauerit: ne q̃sq̃ ad illas irrepserit: cõsumpserit q;.

Quadruplator q dicatur.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ QVAdruplatores delatores erãt iq̃t Asconi9 crimũ publicoꝝ i q̃ re ptẽ q̃rtã d̃ ꝓscriptoꝝ bõis: quos d̃tulerãt ↄseq̃bant: alii dicũt eẽ eoꝝ accusatores reoꝝ: q ↄuicti q̃drupli dãnari soleãt: aut aleę: aut pecũiæ grauiorib9 usuris fœnerate: Fes. q̃druplatores dicebãt iq̃t: q eo q̃stu utebant: ut eãs res ꝑseq̃rẽt: q̃ꝝ ex legib9 q̃drupli erat actio: Actionũ nãq; sũt aliẽ simplariç a simplo: qd̃ ad duplionẽ refert: qa i simplũ dẽt: ut duplariç i duplũ: d̃ qb9 supra: atie q̃druplarie a q̃druplo: unũ q̃druplatores: atq;: ẽt si i usu ñ sũt: simplatores: & duplatores: nã q̃rtarios ãtiq dicebãt muliões mercẽarios: q q̃rtã ptẽ q̃st9 capiebãt: & q̃rtari9 mẽsuræ gñs ẽ. ¶ Febris: q̃ ẽ Auice. calor extrane9 accẽsus i corde: Et Arist. totius iq̃t corpis excedẽs caliditas ẽ febris: ẽ i febrib9 ẽt horripillatio: frigus: & horror Struthea iter mala Cydonia numerantur: q̃ minora odoratiora sunt serotino ꝓuẽtu: Struthon passarẽ auiculã græci uocant: unde struthopodes: si

Quadruplatores q. Actiones quo triplices.

Febris qd sit.

gnificat ea uox & aues alias: quod nos et recipimus: ut Cicero cum dicit omnibus passeribus insitam a natura uoluptatem: notat & mimographis potissimum obscœnam quoq; partem uirilem a salacitare: ut ait Festus passeris: unde passerem illum Catulianum hinc ad fictum: est cui placeat.

SARACENVS.

Omnem rem: Cõmentus interea dolũ est toxillus seruus: ut lenonem pecunia circumuortat: sed quo pacto dolũ struxerit: i sequẽtib⁹ apparebit: & in pricipio comœdiæ pfati sumus. Cõmisce mulsu;: Toxillus ipso saturiõe pasito: cuius maxime opa indigebat: cibo: qrit illũ allicere: ppea pati futuru; prãdiũ iubet: mulsũq; omisceri. Struthea: Quæ a Pli. inter poma cydonia relata sunt plerisq; i locis: nã cũ de diuersis eiusde; mali generibus mentionem faciat sic inquit libr. xv. natu. histo. minora ex eodem genere struthea odoratius uibrãt serotino prouentu: & rursus alibi de piris locutus: pręterea quę pomis proprietas piris quoq; uini: similiter iis ægris medentes in escam dant: ac uino: & aqua coquuntur: atq; pulmentarii uice; implent: quod non alia præter cotonea: & struthea. Coluthea: De coluthea facit mentionem theophrastus in tertio deantis: quam ponit inter siluestre arbores: fructum ferentem in siliqua

Struthea q̃ dicantur

Toxilus seruus. Saturio parasitus.

Omnem rem inueni, ut sua sibi pecunia
Hodie illam faciat leno libertam suam.
Sed eccum parasitum quoius auxilio mihi
Est opus, simulabo quasi non uideam, ita eliciam,
Verum curate istic atq; approperate uos,
Ne mihi moræ sit quicq̃, ubi ego intro aduenero.
Commisce mulsum, struthea, colutheaq; appara.
Bene & in strutheis concaleat, & calamum iniice.
Iam pol ille hic aderit credo congerro meus.
Sa. Me dicit euge. To. lautum credo a balineis
Iam hic affuturum. Sa. ut ordine omnem rem tenet.
To. Collyræ facite ut madeant, & colliphia,
Ne mihi incocta detis. Sa. rem loquitur ueram, nihil
Sunt crudæ, nisi quas madidas glutias.

magnitudine lentis: de qua tñ nõ arbitror Plautũ itellexisse: sed potius: ut coluthra q̃ coluthea legat: sũt eni coluthra posita pro ficubus a philem onæ, ut ex athenæo l; itueri. Calamum. s. odoratũ: nã prisci maxie delectati sũt aromatis, uinũ quoq; factitabãt arõaticũ. i. ex arõatis: ex qbus iñctus myrrha calamus. Cõgerro meus. Sagaristiõ dicit cõseruũ suum: nõ parasitũ. Collorae facite: ut madeant. Hic mihi locus perq̃diu dubius fuit: nec in presenti tamen omnino perspicuus: ut pro compto humerim: quę dicantur collorę: attulit tamen non nihil lucis de sua coquinaria locutus apitius: ut non colloræ in recto casu legi conueniat: sed in ultimo: ita ut sit sensus uelle: scilicet sibi toxillum seruum colliphia dari non incocta: uel madida colore: hoc est defruto camaro: quod idem apitius inquit a romanis colorem uocari: & erit uersiculus hoc modo legendus: colore facite: ut madeant colyphia: uel ne ea mihi incocta detis: quam lectionem ex sequenti uersu magis probo: nam subdit parasitus: colyphia nihil esse cruda: nisi cu; madida glutiuntur: & ideo corrigendus quoq; est uersus ipse hoc modo: nihil sunt cruda: ut uerbu; referatur ad colyphia: nam sibi dari incocta non uult. & rursus nisi: quæ madida glutias: uel nisi quum madida glutias: & erit ad illud accommodatum: facite: ut madeant: nihil tamen demutandum censui a priori lectione: sed tantum proposui: donec quispiam alius melius inuenerit: colyphium cibus: siue panis erat palestritarum: quo illi utebantur membris confirmandis: meminit Marti. Iu. quoq; in secunda satyra.

Vinũ aromaticum.

Colyphu; quid sit.

VALLA.

Omnem rem inueni. Docet Toxillus se tandem inuenisse: quo pacto ab lenone liberam abducat mulierẽ, quam adamabat, parasiti filiam tanq̃ peregrinam subornaturus: ut eam leno mercetur: qua amicam suam liberet pecunia: & rursus parasitus filiam suam illam esse dicat: ab lenoneq; auferat. Vt sua sibi pecunia: quam dinumerauerit pro filia parasiti. Leno faciat libertam: eandem assumat pecuniam nesciẽs liberetq; lemniscelenem. Ita eliciam: ab eo quæ uoluero educam. Aproperate oculos, festinate illa inspicere: quę spectare opus sit. Commisce mulsum, id græci appellant melicratum: ut Antonius musa augusti medicus transfert. id ex aqua & melle erat: ut docet Dioscorides, nam ex uino & melle œnomel dicitur: q̃q̃ est & hydromel sed coctione differunt. pro mulso autem codices quidam habent murum: quod si legatur unguentum significat: myron enim græci. Pli. unguentum interpretatur. nisi a myrrha nomen duci putauerimus: quod Plini. uidetur ondere qui lib. xiiii. ca. xiii. inqt. laudatissima apud priscos uina erant myrrhę odore cõdita: ut apparet in plauti fabula: quę persa inscribitur: q̃q̃ & in ea calamum addi iubet: ideo quidam aromaticis delectatos maxime credunt. Struthea. Pli. lib. xv. capi. xi. de cydoniis locutus. Minora ex eodem genere strutea: odoratius uibrant: serotino prouentu. festus struteum in mimis precipue uocat obscœnam partem uirilem a salacitate passeris: qui græce struthos dicitur. Collutheaq; appara. collutilet significat dedecoret: sed hic colluthea condimenta sunt a colluẽdo dicta: uel coluthra: quę ficus naturę a philemone in comœdia dicta: auctor atheneus. Et calamum iniice. Calami species duplex. nam unus quidem calamus dicitur phragmites. Alter calamus odoratus: Vterq; medicaminibus: unguentis: & condimentis adhibitus utilitate & suauitate ut medici docent: sunt & aliæ species plures calami. sed ad hunc locum nihil. Congerro meus: qui mecum nugari solet: gerrę siquidem a ueteribus ut sæpe dictum nugæ sunt appellatę. Collore facite: ut madeant. In iure macerentur. Apicius in. ii. uel camarum defrutum mittas: quod romani colorem uocant. Et coliphya ne mihi incocta detis. species panis colyphium: ut apud. Iuue. comedunt colyphia paucę. Quę madida glutias. sapore perfusa comedas.

Strutheu; quid sit.

VGOLETVS ET GRAPA.

ℭ κολλυρα polluci genus panis. Colliphia Iuuenalis: comedunt colliphia paucæ.

ℭTVM

SARA CENVS.

¶ TVM nisi cremore crasso: Prosequtur pasitus cuiusmodi ingens eē conueniat collyricū: fecisse.n.uidet a colore: quē defrutū diximus colliricū: ut.s.illud cremore crasso societ: nā macrū illud nihil ualere inqt: & esse ueluti epicrocon: qđ genus est amiculi pellucidū: ac tenue authore Festo. de quo et meminit Varro ex uerbis Neuii: & erat amict9 epicroco similis: ad cuius silitudinē dicit colliricū eē cū macrū sit: hoc ē tenuissimū: & nihil hře corpulētū: & iō uelle i uētrē nō in uesicā: ꝙ eat. i. ut sit magis esculētū q̄ poculētū: Cremorē aūt crassū dicim9 liq̄mē eē poni suetū i silib9 ɔdimētis: nā cremor ꝑprie dr̄ qcqd ex aliq̄ re expssū ē: uel redūdat: nā columella cremorē ordei appellauit lac illđ expssū ex eo aq̄ macerato: pauca āt: q̄ mēdosa et uisa sūt: relinqmus itacta: ut alioꝝ poti9 sit iudiciū.

Cremor quid sit.

Tum nisi cremore crasso socias, collyricum
Nihil est marcum, illud e nigro compellucidum.
Quasi iure se amesse, ius decet, collyricum
Nolo in uesicam ꝙ eat, in uentrem uolo.
To. Prope me hic nescio quis loquitur. Sa. o mi iuppiter
Terrestris, coepulonus compelatitius.
To. O Saturio, oportune aduenisti mihi.
Sa. Mendacium ædepol dicis, atq; haud te decet,
Nam esurio uenio, non aduenio saturio. (reliquias.
To. At edes iā, nā intus uētris fumāt focula, calefieri iussit
Sa. Pernā quidē ius est appōi frigidā postridie. to. ita fieri
Sa. Ecquid hal legis. to. uah rogas. (iussi.
Sa. Sapis multū ad genium. to. sed ecquid meministi here
Quade re ego tecum mentionem feceram?
Sa. Memini ut murænā & conger ne calefierent.
Nam nimio melius appetuntur frigida.

¶ Cœpolonus cōpellatiu9: Acsi dixisset: quē. s. cōpellari libet cœpulonū: & cōsodalē. ¶ Vētris focula: Idest nutrimēta: ut iterptat Nonius. ¶ Pernā qdē ius est apponi: Lego pnā qdē iussi apōi. Ita illud mutum ad genium: lego multū ad geniū: & item ubi cœpere: legebatur: rapere.

VALLA.

¶ TVM nisi cremore crasso socias. cremorē uocat ubi ad ignis uiolentiā torret. nā cū ab eo saporē admittit. id quod loco medicaminis in ptisana fieri solet. Celsus de cura febriū pestilētiū. ¶ Ducēda alu9: uel aq̄: uel ptisanæ cremore tū demū is leuibus cibis nutriēdus: & de laterū dolori bus. Sed hic uinū sorbere: ut supra precipimus: morbus ipse nō patit. Inuicē eius cremor ptisanæ sumēdus ē. ¶ Colluricū nihil est: colluriū grçci uocāt: qđ colix prisca lingua panis dicat. uñ colobu; postea colluriū. ¶ E nigro cū pellucidū. Sapore nigro: sicut hodie cum pipere. cum pellucidum pro perlucidum. idest ualde lucidum. lucet enim ius multiplici aromate. ¶ Se ammiscet. cum hęc aromata cum iure amiscentur. ¶ Ius decet. commodum est ius: & commode uti possis. ¶ Colluricum nolo in uesicam: ꝙ eat. Ob nimiū atq; liquorem cito mingitur: qa penetrat statim in uesicā. At cū spissum: frustulentūq; fuerit ad concoctionē diutius in uētre detinet. ¶ Iupiter terrestris. i. toxille: quē iouis loco i terra habeo. ¶ Epulonis cōpellatiuus: q ad epulas me cōpellare cōsuesti. epulones eni q sacrificiis ꝑant instituti a nūma Pōpi. Ci. in. iii. de oratore: sed ut pōtifices ueteres pp sacrificioꝝ multitudinē tres uiros epulones esse uoluerunt: cū essent ipsi a nūma: ut et illud ludoꝝ epulare sacrificiū facerent instituti. Et Aulus gel. i primo noctiū atticarum. Itē cuius pater flamē: aut augur: aut qndeci uir sacris faciūdis: aut q septē uir epulonū. aut salius eēt. ad illū ergo alludens magistratū epulonis cōpellatius dixit. ¶ Nā esurio uenio: nō aduenio saturio. Parasito dignū risum: siqdē nunq̄ satur. ¶ Vētris fumāt focula. No. focula dcā sunt nutrimēta: uñ & foculare dictū fouere: plautinūq; hūc citat locū. Si cocula āt legat uasa sunt: ut inqt Fest. ahenea coctionibus apta. ¶ Pernā iussi appōi frigidā. qa fortassis ita magis placuerat: ut & apicius ius frigidū apro appōi iubet: itaq; legito potuerit: ac eē sensus: pnā ꝑ ad pnā ius ēt apponi frigidū. Verba aūt sunt apicii: ubi de multiplici loquit iure. Ius frigidū i aprū elixū pip: careū: ligusticū: coriādri sęmē: thimū origanū: silfii modicū erucæ sa mē plusculū suffundes meꝝ cōdimēta: uiria modica: cępas pōticas: uel amygdala fricta: dactylū: mel: acetū meꝝ modicū coloris defruto liq̄mē oleū. ¶ Ecqd has legis. Nūqd has dicis uocabulo greco usus. & sæpe legis iqt. ¶ Sapis multū ad geniū. multū nouisti qd ad corpus attineat tuēdū. geniū. n. unū quēq; suū hře dixerūt ueteres. Fest. Pō. Geniales deos dixerūt aquā: terrā: ignē: aerē. ea. n. sunt sæmina reꝝ: q græcoꝝ alii στοιχεια: alii αδωμους uocāt. Duodeci quoq; signa lunā & solē inter hos deos cōputabāt. geniales aūt dicti a gerendo: qa plurimū posse putabant: quos postea gerulos: dein genios appellarūt. Cēsorinus. Geni9 ē deus cui9 in tutela: ut qq; natus est: uiuit: siue ēt: ut qđ geramur: currat: siue ꝙ una gignit nobiscū: Siue ēt: ꝙ nos genitos suscipiat: ac tueat. certe a gignēdo geni9 appellat. Eūdē eē geniū: & larē multi ueteres memoriç ꝑdiderūt. In qs ēt. C. flaccus i lib. quē ad Cçs. de indignamētis reliqt scriptū. hūc i nos maximā: qn imo oēm hře ꝑtātē creditū ē. Nōnulli binos genios i his dūtaxat domib9: q eēnt maritç: colēdos putauere. Euclides āt socratic9 duplicē oibus oio nobis geniū dicit appositū. Quā rē apud Lucil. ili. sat. ix. l; cognoscere. Genio igit potissimū p oē; ætatē: ꝙ ānis sacrificam9: q̄q̄ nō solū hic: sed & alii sunt ꝑterea dei cōplures hoi uitā ꝑ sua qsq; portiōe adminiculātes: quos uolētē cognoscere idigitamētoꝝ libri satis edocebūt. Sed oēs hi semel i uno quoq; hoie numinū suoꝝ effectū repñtāt: quo circa: nō p oē uitæ spacium nouis religiōibus arcessūt. Genius aūt ita nobis assiduus obseruator appositus est: ut ne pūcto quidē tēporis longius abscedat: sed ab utero matris acceptos ad extremū uitæ diem comitet. ¶ Memini ut murena: & conger ne calefierent. Multa sunt apicii cōdimenta de murena: & cōgro: sed pro singulis uno cōtenti erimus cōdimento: ut si plura alius desideret: ipsum legat opere ultimo murenæ igitur cōdimentum asse. Piper ligusticum: satureiam: croco: magna cæpa: pruna damascena ennucleata. uinum mulsum acetum liquamen defrutum: oleum: & coques. In congro autē piper ligusticum: cuminum frictum: origanum: cæpam sic causa: ouorum uitella cocta. uinū mulsum: acetū: liquamen defrutū: & coques. ¶ Appetuntur frigidā: appetentia stomachi faciunt.

Epulones q dicātur.

Genius q dicatur.

¶ COLluricum ius: unde madeant. ¶ Focula Nonius citans hunc locum inquit: nutrimenta dicuntur: unde foculare: saturio a saturitate: esurio ab esuritione: iocus in nomine. ¶ Hal. sal ex greco mare: & condimentum: Haligena Venus in sale. i. mari genita: αλλομαι salio αλσ ὄστυον. sale conditum. Halizones paphlagoniæ: ꝙ αλι: hoc ē mari cinguntur: & Halcyones aues a mari dictæ: de quibus infra.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

TVburcinari: Rapti cõesse. Ampullam strigilẽ: Instrumẽta: q̃ sunt balnei accõmodata: ad eradendas: & distrigẽdas sordes sunt strigiles crispini ad balnea dictæ: psius: puer et strigiles defer: ãpulla uas erat olearius: quo in balneis utebant: Ampullã oleariam dixit Apuleius. Scaphiũ: Vel accipe p uase: qd aptũ ad sordes dr & corpis excremẽta: ut a Iu. & ab Vlpiano ponit: hita scaphia sunt uentris cã: uel accipe p uase potorio: d quo Plau. i sticho: & nos ẽt meminim⁹ in bacchidib⁹. Soccos: Calciamẽta: de qbus sæpius mẽtio hita. Qd tu istimulas: Dicãdũ isimulas. i. pro crine obiicis. Exigã: Excludã: eiiciã: i qua sigñatione utit Plau. in aulularia Terẽ. quoq; & Aulus Gel. Ex hac decuria: Hoc ẽ e nro sodalicio: & futuro ɔuiuio. Causeã: Nõ cã; . i. capitis tegumẽtũ: quasi pegrinus uideat: de causea dictũ i milite: & de zona piter i peulo. ποθεν uñ sũt. Acho rago: ab eo. s. q̃ uestimẽta scænica pbebat: choragus. n. chore pfect⁹: & choragiũ scenicũ uestimẽtũ: author Fest⁹: de ædilibus aũt alibi abunde dictũ.

Stringiles q̃ dicant.

Scaphium quid sit.

VALLA.

PRAElium cõmittere. i. manducare. hoc enim parasiti preliũ est. Du; mane est: matutinum tẽpus rebus obeundis magis idoneum. Omnis esse mortalis decet. omne genus hominu; decet manducare. Id totu; procedit diem. i. fructu; affert in totum diem. Cœpere est couiuium. pro incipere. nã qd nũc cœpi anomalũ: oli; integrũ fuit cœpio. Tuburcinari de suo. i. d rebus domesticis absumere. No. tuburcinari significat rapti; cõmedere: Titinius i prelia tuburcinari sine me uult tis reliquias. Plau. in psa. Cynicum esse egentem oportet. Quia cynici philosophi ex inopia uictitabãt. nã septe; fuisse sectas philosophorũ certũ est: inter quas canio uictu fuisse cynicos: uñ & nomen habuere. Ampulla;: cuius in ipsa cõtento liquore corpus inungebant. Strigilẽ. q̃ corpus punctũ stringeretur. Sue. in augusto: & callis qbusdã ex prurigie corpis: assiduoq; & uæhemẽte strigilis usu plurifariã cõcretis ad ipetiginis formã. Cic. de finib⁹ bo. & ma. lib. iii. Sed ad illã uitã: q̃ cũ uirtute degat: ãpulla: aut strigilis accedat sumpturũ sapiẽtẽ ea; uitã potius: quo hæc adiecta sint: Stra. lib. xv. Inde strigilum: & ampullaru; artifices mature euaserunt. Nã striges sunt uolucres. Ouidius fastorum libro sexto.

Tuburciari qd sit.

Sũt auidæ uolucres: nõ q̃ phineia mẽsis
Guttura fraudabãt: s; gñs inde trahũt.
Grãde caput: stãtes ocli: rostra apta rapinæ
Canicies pẽnis ũguib⁹ ham⁹ iest (pinç
Nocte uolãt: puerosq; petũt: nutricis e
Et uiciãt cui⁹ corpa rupta suis. (gẽtes

Sed quid cessamus prælium committere.
Dum mane est, omneis esse mortaleis decet.
to. Nimis pene manest. Sa. mane, quod tu occœperis
Negocium agere, id totum procedit diem.
to. Quæso animum aduorte, hoc enim iam heri narraui tibi,
Tecumq; oraui, ut nummos sexcentos mihi
Dares utendos mutuos. Sa. memini, & scio.
Et te me orare, & mihi non esse quod darem.
Nihili parasitus est, quoi argentum domist.
Lubido extemplo cœpere est conuiuium
Tuburcinari de suo, siquid domi est,
Cynicum esse egentem oportet parasitum probe.
Ampullam, strigilem, scaphium, socos, pallium,
Marsupium habeat inibi paulum præsidii,
Qui familiarem suam uitam oblectet modo.
to. Iam nolo argentum, filiam utendam tuam
Mihi da. Sa. nunq̃ ædepol quoiq̃ etiam utendam dedi.
to. Non ad istoc quod tu insimulas. Sa. quid eam uis. to. scies.
Quia forma lepida & liberali est. Sa. res itast.
to. Hic leno neq; te nouit, neq; gnatam tuam.
Sa. Me ut quisq̃ norit, nisi ille qui præbet cibum?
to. Ita est, hoc tu mihi reperire argentum potes.
Sa. Cupio hercle. to. tum tu me sine illam uendere.
Sa. Tum illam uendas? to. imo alium adlegauero,
Qui uendat, qui esse se peregrinum prædicet.
Est leno istic, nondum sex menses megaribus
Huc est quom commigrauit. Sa. pereunt reliquiæ.
Posterius istuc tamen potest. to. scin q̃ potest?
Nunq̃ hercle hodie prius hic edis, ne frustra sis,
Quam te hoc facturum, quod rogo, affirmas mihi,
Atq; nisi gnatam tecum huc iam, quantum potest,
Adducis, exigam ego hercle te ex hac decuria.
Quid nunc? quid est? quin dicis quid facturus sis?
Sa. Quæso hercle me quoq; etiam uendas, si lubet,
Tum saturum uendas, hoc si facturus, face.
Faciam equidem quæ uis. to. bene facis, propera, abi domum
Præmonstra docte, præcipe astu filiæ.
Quid fabuletur, ubi se natam prædicet.
Qui sibi parentes fuerint, unde surruptast.
Sed longe ab Athenis esse se gnatam autumet.
Et ut adfleat, cum ea memoret. Sa. etiam tu taces?
Ter tanto peior ipsa est, q̃ illam tu esse uis.
to. Lepide hercle dicis, sed scin quid facias? cape
Tunicam atq; zonam, & chlamydem afferto, & causiam
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic uẽdat. Sa. heu probe.
to. Quasi sit peregrinus. Sa. laudo. to. & tuam gnatam tamen
Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.
Sa. Sed ποθεν ornamenta? to. abs chorago summito,
Præbenda ædiles locauere, inde petito.
Sa. Iam faxo hic aderunt, sed ego horum nihil scio.

Carpere

Carpere dicuntur lactentia corpora rostris
Est illis strigibus nomen: sed nominis huius
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Causa quod horrenda stridere nocte solent.

To. Nihil hercle uero, nam ubi ego argentum accepero,
Continuo tu illam a lenone asserito manu.
Sa. Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.
To. Abi & istuc cura. Sa. me tibi. to. ego puerum uolo.
Mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum
Me esse effecturum hodie, nimis longum loquor.

SCAphiũ. uas ad lociũ excipiẽdũ. Iu. & ride positis scaphiũ cuȝ sumit armis. Qd tu isimulas. i. crimis cã censes a me fieri. Me ut qsq̃ nouerit. facete dcm: & comice: qs ẽ iqt: q me nouisse dẽat. Huc cõmigrauit. Venit hitatũ. Pereunt reliqᵹ: Parasiti mẽs ad reliqas erat intẽta: iõ eaȝ sæpiᵒ cõmeminit. Posteriᵒ istuc tñ pt. posteriᵒ. i. minᵒ: ut in asinaria. hoc est facere nõ possum: qđ poscis. Ne Frustris: ne te fallas. Quantum potest. q̃primum fieri possit. Exigã: excludam. Te ex hac decuria. Decuriones inqt Fest. appellantur: qui denis equitibus pręsunt. Decores inquit idem decuriones. ergo inquit ex hac decuria: idest ex hac familiaritate: qua mecũ deuinctus es. πόθεν ornamenta: idest unde ornamenta. Ab chorago sumito. De chorago abunde dictũ est in duobus captiuis: eum nunc dicit: a quo scænica ornamenta accipiebañt. Præbenda ędiles locauere. ſcęnicis. n. ludis præcurãdis ædiles pręfuere. Asserito manu. liberam facito: abducito liberam.

Decuriões q dicantur

COEpe: incipe antiqs. Tuburcinari rapti comedere. Noniᵒ citans hũc uersũ: & affraniũ. Cœpe ex cod. anti. & metri necessitate: nõ cape ut corrigit Pius amens: neq rape: ut Sarra. Ampullã: guttũ: strigilẽ uero balneare intelligit: scaphiũ: palliũ: marsupiũ. nota hæc sũt oia uel uno li. de ptibus ædiũ. Cynicũ: ut sectæ cynicæ: cuius principes Antisthenes: & diogenes in primis: q iterrogatᵒ: quare cynos. i. canis diceret: qa inqt his: q dant blandior: non dantibus adlatro: malos at mordeo: Cynicoȝ suppellex: pa: baculus: & palliũ: Gymnasiũ Cynosarges appellatuȝ: de illis multa Laertiᵒ. Huc ẽ: quũ cõmigrauit. ex co. anti. & metri necessitate. Decuria ordine: Nobilitas romana in decurias cæti in cẽturias erãt diuisi: ut scribit Pedianᵒ: singulaȝ decuriaȝ primi decuriões dicti auctor Varro sũt: & decuriões in militia: & in municipiis. Causiã Causeamue: de q Martial: & Val. Maximᵒ. πόθεν gręcis uñ: hoc ẽ a quo sumentͬ. Choragᵒ magr instrĩ scenici: de quo in trinũmo: Choragiũ instrm scenicũ Festo Pomp. Vñ Apuleio timelicũ choragiũ: sed eidẽ quoq funebris appatus ẽ choragiũ: in qrto asini aurei de psyche iã feraliũ nuptiaȝ miserrimæ uirgi choragiũ struit. Me tibi ex co. an. & sũt pasiti uerba: q uoluit se illi cõmẽdare: ut paret sibi iterum cibũ.

VGOLETVS ET GRAPA.

Decuria q̃ dicatur

Choragus qui

SECVNDVS ACTVS.

Sophoclidisca lena. Lemnescelene ancilla.

Satis fuit indoctæ, imemori, insipiẽti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro barda, & pro rustica reor habitam
Esse abste, q̃q̃ ego uinũ bibo, at mãdatã ñ ꝯsueui simͬ
Bibere, uitã equidẽ iam satis tibi spectatam esse cẽsueram,
Et meos mores. nam equidem te iam sector quintum hunc annum, quom interim
Credo, canis si in ludum iret, potuisset iam fieri, ut probe
Literas sciret quom interi meũ igenium fans nõ edidicisti,
Atqȝ ifãs, poti es, ut taceas? poti ne mõeas? memini, & scio,
Et calleo, & cõme mi, amas pol misera, id tuᵒ scatet aius.
Ego tibi, istuc placidũ ut sit, faciã. Le. ecastor miser ẽ, q amat
So. Certo is quidem nihil est, qui nihil amat, quid ei homini opus uita est?
Ire decet me heræ obseqns, filia libera mea opa ocyus ut sit.
Cõueniã hũc Toxilũ, eius aureis quæ sũt mãdata, onerabo,

SAtis fui: Mittitͬ lena sophoclidisca ad toxillũ seruũ: uel uerbis: uel tabellͬ nũciatura q̃ mãdauerat lennescelene eius amasia: dicit se mãdatoȝ memorẽ: & satis sup mãdatis monitã. Barda: Rudi: & ingenio tarda.

SARACENVS.

SAti fui idocte. sophocli disca lena lẽniscelenẽ coarguit q̃ se cã putet cẽ rudem: ac reȝ ignarã: ut qd sit faciẽdũ sibi ignorare existimet. Indocte. ut ab aliis iã non didiceri: q̃ sim anus. Immemori. q̃ memoria nõ teneã: q̃ mihi dicta sunt. Insipiẽti. q̃ p me nihil sapiã. Me qdẽ p bar da. i. tarda ad accipiẽdũ: q̃ dicatͬ. no. bar dum ẽ ui ppria: & igenio tardũ. nã græci bardos tardos dñt. Ho. xi. ilia. βραδύς τοι μὲν γὰρ ὦ ἔσαν κάλλι τριχὲς ἵπποι. Plau. i psa. Vnã eqdẽ iaȝ. putaui si ñ alias: me saltẽ satis spectauisses. Bis ãt dicit: q̃ ad toxillũ semel: atqȝ iteȝ missa fuerit. Quiuis si in ludũ iret. ludũ dicit quẽ gręci scholã: subaudi lrariã. Vt pbe lras sciret. ut admodũ noscet grãmaticam: quippe qua a litteris nomen habet. Meum ingenium. naturam meam. Fans non edidicisti: atq insans. Dicendo: uel silendo: quippeq etiam si nihil dicas nouerim: qđ sit officiũ meum. Tuus scatet aius. i. abundat: subaudi amore. Hora. Scatẽtẽ bæluis põtum: & ipse in aulularia. Interbibere sola: si uino scateat corinthiẽsem fontẽ: ac pyreneũ potest. Ero obsequens. tibi obtẽperabo. Eius auris: quæ mandata sunt onerabo. Implebo inquit eius aures pręscriptis: ac mandatis tuis.

VALLA.

Bardi qui sint

BARda stulta: ut Fe. a tarditate igenii. Noniᵒ: Bardũ ẽ ui ppria: & igenio tardum a gręco βραδύς & βραδέως tarde ẽ. Bardus gallice cãtor est laudũ uiroȝ fortiũ Festo: a bardis: de qbus Lucanus. Vinũ bibo: mors ẽ memorię uinũ inquit Plinius: lege quæ scripsimus de uino in libro de partibus ędiũ. Canis memoria: & docilitate cõmendatur: nomen suũ recognoscit: itineris etiã longi meminit: dñm agnoscit: & diligit: Pli. Fans cui opponitͬ instans: Horatio infans pudor: qui loqui non sinit quandoq. Varro: Fatur inquit is: qui primum significabilẽ ore emittit uocẽ: anteq̃ id faciãt pueri: dñr infãtes: Ab hoc tpe: qđ tũ pueris cõstituãt pcæ fando. dictũ fatũ: ad hęc eãdẽ uocẽ: q facile fantͬ facũdi. Ecastor p castora: ut Eqrine p Quirinũ Eccere p Cererẽ: quod p ecce qdam recipiũt festus auctor.

VGOLETVS ET GRAPA.

Barda stulta quę sit

Ecastor qd sit

SARACENVS

Satin hęc: Mitti quoq; ui//cissim Toxillus puerū ad amasiam: quē sæpius mo//net: ut mandata teneat: sed ille cum Sophoclidisca ali//quā diū cōuiciis uicissim uellitabunt. ⁋ Benignū hic quidem est: Duplex error erat: nā illud benignum expunximus: & substituimus pægnium: & ubi prius Toxillus loquebatur: loquentē admisimus. Sophoclidiscam.

VALLA.

Satin hęc tibi sūt plana. Toxillus ad lēniscilenē puerū pægniū destinat mandatis istructum: qui a lēniscilene Sophoclidiscæ occurrit: in ipsoq; itinere sese inuicē temptāt: ubi maxius pueri astus indicat. Toxillus ergo ad pęgniū inqt: satis hæc tibi sūt plana. ⁋ Verbereum caput. ita cōtusū uerberibus: ut plane ex eis constare ui deat. ⁋ Eo. i. ad eā rem. ⁋ Deū pignus tecū. Opponā pignori: ne recte teneas oia. ⁋ Quo ergo is nunc. Pægni⁹. n. se domū recipiebat: ut eēt domi: cū toxillus apud lemniscelenē ipsum esse putaret: uenuste ludit hoiem. ⁋ Aliquid te peculiabo. Aliqd peculii tibi tradam. de peculio & peculiatis seruis dictum est supra: qd satis sit. ⁋ Cū cura geras i. sedulitate trāsigas. ⁋ Vola curriculo. i. propera: ut uolare uidearis stati. ⁋ Isthuc marinus passer: subaudias fecerit: qd me iubes. ⁋ Per circū. i. circulati. ⁋ Pægniū hic qdē est. hæc secū sophoclidisca. ⁋ Apud hanc obicē. mihi est standū apud hanc anū: quę obiecta est. ⁋ Pægniū deliciæ pueri salue. Delicias uocat q̃si ab aliis tanq̃ rem sacrā ob ingenii prōptitudinē semotū. nā delicata inqt Festus dicebat̄ diis cōsecrata: q̃ nunc delicata: uñ adhuc manet delicatus q̃si luxui dicatus. i. consecratus. ⁋ Cui pol cūq;. pro cuicūq;. tmesis figura ē. ⁋ S; qd tu cōfiter̄: qd ē qd fatearis mihi ueluti teste arbitror.

Delicata q̃ dicebātur

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ VERBEreum caput. Mastygia. uerbero flagrio scapulis. In pseudolo: uerberream dixit statuam. ⁋ Peculiabo: a peculio: quod Seruus domini p. missu separatum a rationibus domini cis habet auctore Tuberone ut Celsus lib. vi. digestorum refert: deducto tamen si quid domino debetur Vlp. de peculio florentino: Peculium dicitur etiam quod quis parsimonia sua parauit uel officio: & quod p̄sidii causa reponitur: ut Proculus ait quibusdā bellis ciuilibus factitatum: & audiuisse se rusticos senes dicentes: Pecuniam sine peculio fragilem esse: auctor celsus de legatis tertio. ⁋ Obicē; quæ obstat: ab obiiciendo. Aul. Gelli. ⁋ Contuor: uñ cōtuoli oculi ī āgustū coacti: Tuor uideo: Tuor defēdo: fest⁹ Pō.

Peculiū qd

Cōtuor qd sit

Toxilus seruus. Pæcnium puer. Sophoclidisca.

Satin hæc tibi sunt plana & certa? satin hæc meministi, & tenes?
pæ. Melius q̃ qui docuisti. to. ain uero uerbereū caput?
pæ. Aio eni uero. to. qd ergo dixi? pæ. ego recte apud illam
Dixero. to. non ædepol scis. pæ. da hercle pignus, ni omnia
Memini & scio. to. equidem, si scis tute quot habeas hodie
Digitos in manu eo dem pignus tecum. pæ. audacter tibi si
Lubido est perdere. to. bona pax sit potius. pæ. tū tu igitur
Sine me ire. to. & iubeo & sino, si ita uolo te curar̄, ut domi
Sis cum ego te esse illic cēseam. pæ. faciam. to. quo ergo is nunc? pæ. domum
Vti domi sim, cum illic censeas. to. scelus es tu puer,
Atq; istanc ob rem ego aliquid te peculiabo. pæ. scio
Fidei hercle herili ut soleat opprobari impudicitia,
Nec subigi queant unq̃, ut pro ea fide habeant iudicem.
to. Abi mó. pæ. laudabis faxo. to. sed has tabellas pæcnium
Ipsi Lemnescelenæ fac des, & quæ iussi nuncia.
So. Cesso ire ego quo missa sū. pæ. eo ego. to. i sane, ego domū
Ibo, face hanc rem cum cura geras, curriculo uola
pæ. Istuc marinus passer per circum solet, ille hinc abit.
Sed quis hæc est quæ me aduorsum incedit? So. pæcniū hic quidem est.
pæ. Sophoclidisca hæc peculiaris est eius, quo ego
Sum missus. So. nullus hodie esse hoc peior p̄hibetur puer,
Cōpellabo. pæ. nunc cōmorandūst mihi apud hanc obicē.
So. pæcnium delitiæ pueri salue, quid agis. ut uales?
pæ. Sophoclidisca di me amabūt. So. qd me utrum? pæ. ne
Vere; si ut digna es faciāt, odio hēant, & faciāt male. (scio.
So. Mitte male loqui. pæ. cum ut digna es dico bene, non male loquor.
So. Quid agis? pæ. fœminā scelestā te astās contra cōtuor.
So. certe equidem puerum peiorem, q̃ te noui neminem.
pæ. Quid mali facio? aut quoi male dico? So. quoi pol cūq; occasio est.
pæ. Nemo homo unq̃ ita arbitratust. So. at pol multi eē ita sciunt.
pæ. Eia. So. eia. pæ. tuo ex ingenio mores alienos probas.
So. Fateor profecto, me esse, ut decet, lenonis familiæ.
Satis iam dictum habeo, quid tu? confitere, ut te autumo?
pæ. Fatear, si ita sim. So. iam abi, uicisti. pæ. iam abi. So. ergo hoc mihi expedi,
Quo abis? pæ. quo tu? So. dic tu, por rogaui. pæ. at p⁹scies.
So. Eo quidem ego hinc haud lóge. pæ. & quidé ego haud longe. So. quo ergo scelus?
pæ. Ni sciero pri⁹ ex te, tu ex me nunq̃ hoc, qd rogitas, scies.
So. Nunq̃ ecastor hodie scibis, prius q̃ ex te audiuero.
pæ. Ita ne est? So. ita næ est. pæ. mala. So. scelestus. pæ. me haud decet. So. me quidem haud decet.

⁋ Eso ctogita

¶ES octoginta pondo: Denotat: adhuc paticum esse puerum & obscœne libidini idoneum: cum non euaserit pubertatis annos: nam tunc sunt agiliores: & leuiores: propterea subdit puer illam militiam scilicet ueneream militari: & exerceri magis confidentia: idest patientia q̃ pondere. ¶ Exterebrabis: Extorquebis scrutaberis. ¶ Terebra enim instrumentum est a teredo: & pforando dictū. ¶ Tippulæ: Tradente festo tippula est bestiolæ genus sex pedes hñtis: s; tãtæ leuitatis: ut sup aq̃ currens nõ decidat. Nonius quoq; aial leuissimū dicit: q aq̃s nõ nãdo: s; gradiẽdo trãseat.
¶CERtū ẽ. i. cõstituisti silere: quo sis itura. ¶ Et pol ego ire. subaudi ppero. ¶ Ne me attracta subigatrix. Impudicã dicit tribacẽ eni dat intelligi. ¶ Hãc uigilare o; formulã: muliebrẽ pulchritudinem expedit uigilẽ esse ad lucrum. ¶ Vbi capillus uersipellis fiat: idest canescat. ¶ Fœde semper seruias: In turpi maneas seruitute. ¶ Haud etiam es octoginta pondo: idest octoginta librarum. ¶ Quid eo: idest cur ad eum locum. ¶ Exterebrabis: idest elicies a terebra sumpta similitudo qua asseres perforamus: unde nobis introrsum licuerit inspicere. ¶ Edictum est. præscriptum: mandatum mihi: ne loquęrer cuiq̃: quod mihi mandatum est. ¶ Leuifidæ. leuẽ fidẽ hñtes: qb⁹ secretū non possis tute cõmittere: estq; leuifid⁹ leuifida leuifidū. ¶ Neq; tipulæ leuius pondus. Festus. Tipula bestiolæ genus sex pedes habentis: sed tantæ leuitatis: ut super aquam currens nõ desidat Plautus. ¶ Dic amabo: blandientis uox est: qua etiam Cicero usus est in epistolis. Pægnius itaq; eadem iterat uerba: sed sophoclidisca uocem illam amabo non blandientis uocem accipit: sed futurum uerbi amo: & perinde respondet: nolo ames. ¶ Obsignatam abietem: idest ex abiete tabellam: abiegnam tabellam pro ex omni materia posuit. In cæratis eni tabulis scribere prisc⁹ mos fuit. Vnde hodie quoq; tabellarii dicuntur nuncii litterarum. ¶ Iuxta tecum si tu nescis. scio tãtundem quantum tu si nescias.
¶OFFirmasti: obstinate proposuisti: unde obstinat: obfirmat Festo: Terentius: Age quæso: ne tam offirmes te chremes. ¶ Subigatrix: subagitatrix tribas masculę libidinis. ¶ Versipellis: uarius: uariant curæ uariante capillo: ut ille inquit. ¶ Confidentia: duritia patientia Nonio. in Asinar. Scapularum confidentia: uirtute ulmorum freti. ¶ Exterrebrare est ui aliquid extorquęre & scrutari: a ut curiosius quærere Nonius. ¶ Tippula bestiole genus sexipedis leuissimū: qđ aquas nõ nando s; gradiendo trãseat. Fest. Põp. & No. Marcel. ¶ Viripotenti: uiribus pollenti. Vitulor: gratulor: lętor: gaudeo Nonius: uitulãtes antiq gaudẽtes dixerunt: a bone uitæ cõmodo Fest. Põp. Vitulãs: lętãs gaudio: ut partu: uitula dea letitię: uitulãtes inqt Mar. Varro a uitula: & Titius: uitulari inquit ẽ uoce lætari: Varro li. xv. reȝ diuinaȝ refert: q pontifex in sacris qbusdam uitulari soleat: qđ gręci παιανίζειν uocãt. Macrobi. auctor.

SARACENVS. Terebra quid sit

VALLA.

Leuifidę q dicantur

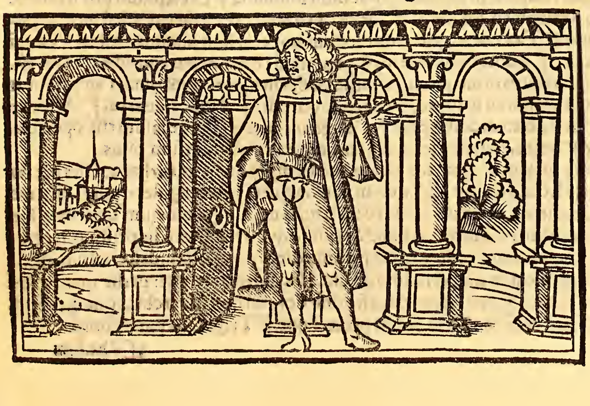
Tabellarii qui dicanẽ

VGOLETVS ET GRAPA.

Versipel' q dicatur

Vitulor qđ sit

pæ. Quid ais, certum tibi est celare quo iter facias pessuma?
so. Offirmasti occultare quo te immittas pessume?
Pæ. Par. pari respondes, dicito, aut abi iam qñ ita certa res,
Nihil facio scire, ualeas. so. asta. pæ. at ppo. so. & pol ego.
pæ. Ecquid habes? so. ecquid tu? pæ. nihil. so. cedo manum ergo. pæ. est ne hæc manus? (attuli.
so. Vbi illa altera ẽ furtifica læua? pæ. domi, eccam huc nullam
so. Hẽs nescio qd. Pæ. ne me attrecta subigatrix. so. sin te amo?
Pæ. Male operã locas. so. qui? Pæ. quia eni nihil amas, cū ingra
so. Tẽpi hãc uigilare oportet formulã, atq; ætatulã, (tū amas
Ne ubi capillus uersipellis fuat fœde semper seruias.
Tu quidem aut etiam es octogĩta pondo. Pæ. at cõfidẽtia
Illa militia militatur magis, q̃ pondere. (pdico.
so. Atq; ego hanc operam perdo. Pæ. quid iam? so. quia pitis
Pæ. Sed cesso. so. mane. Pæ. molesta es. so. ero quoq;, nisi scio quo te agas.
Pæ. Ad uos. so. & pol ego ad uos. Pæ. quid eo? so. quid id ad te attinet?
Pæ. Enim non ibis nunc uicissim, nisi scio. so. odiosus es.
Pæ. Lubet, nunq̃ hercle istuc exterebrabis tu, ut sis prior,
Quam ego siem. so. malitia certare tecum miseria est.
Pæ. Merx tua mala ẽ. so. qd ẽ, qđ metuas? Pæ. istuc idẽ, qđ tu.
so. Dic ergo. Pæ. ne hoc quoiq̃ hoi dicerẽ, edictum est mihi
Magnope, nec quoiq̃ hoi crederẽ, omnes muti ut prius
Loqrentur hoc, q̃ ego. so. at tu hoc face fide credam⁹ data.
Pæ. Noui. omnes sunt lenæ leuifidæ, neq; leuius tippulæ
Pondus est, q̃ fides lenonia. so. dic amabo. Pæ. nolo ames.
So. Facile impetras, tecum habeto. Pæ. & tu hoc taceto. so. tacitum erit.
Pæ. Celabitur. so. toxilo has fero tabellas tuo hero. pæ. abi.
Eccillū domi, & hanc ego ad lemnesceleñ tuã herã abietẽ
Obsignatam. So. quid istic scriptum? pæ. iuxta tecum scio,
Nisi fortasse blãda uerba. So. abeo. Pæ. at ego abiero. so. ãblã.

SARA CENVS Vitulor uñ dictum

TOui opulento: Lætatur sagaristio: occasione oblata: quo possit toxillum sodalem: petita pecunia: commodare. ¶ Vitulor: Lętitia repleor: & magna uoce lætor: a uitula: quam a uita dixerunt: factum est uitulari: & uitulantes inde lętantes. ¶ Die septimi: Antiquitus dictum: ut alibi ex Macrobio adducente cęcilianum illud: die quinti Romæ in capitolio curabo tibi cœnam coctam. ¶ Qui alienum seruo obsignant cũ sale: Quid alienum dicatur non ausim affirmare: nec minus uerbum esse mendosum: cum apud Apitiũ legerim: Isitia ab alieno fieri: & rursus: sępias elixas ab alieno in frigidam misceri: q̃ res monet me: ut potius de alieno moneam: q̃ doceam: Ex uerbis tamen hic sensus elicitur: seruum ab auaro domino non recipere solitũ: quod uictui suo satis foret: nã ut docet Pla. met in sticho: serui singulis calẽdis petere sibi solebant demensum cibum.

Sagaristio seruus.

TOui opulento, incluto, ope gnato, supremo, ualido, uiri potenti

Opes, spes bonas, copias, commodanti lubens uitulorq̃ merito.

Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam

Danunt argenti minuti, uti egenti opem afferam.

Quod ego nõ magis somniabã, neq̃ opinabar, neq̃ cẽsebã.

Nam herus meus ad me iam misit, domitos boues uti sibi mercarer.

Eã fore mihi occasionẽ, ea nũc quasi decidit de cœlo, dedit

Argentũ, nã ibi mercatũ dixit esse die septimi, stult⁹ q̃ hoc

Mihi daret argẽtũ, quoius ingeniũ nouerat, nã hoc argẽtũ

Alibi abutar, boues quos emerẽ, nõ erãt, nũc & amico meo

Prosperabo, & genio meo multa bona faciam, diu q̃d bene

Erit die uno absoluam, tax tax tergo erit meo, non curo.

Nunc amico bobus domitis mea ex crumena largiar.

Nã id demũ lepidũ ẽ, tripcos hoĩes, uetulos, auidos, aridos

Bene admordere, qui alium seruo obsignant cum sale.

Virtus ẽ ubi occasio admonet, despicere, quid faciet mihi?

Verberibus cedi iusserit, compedes imponi, uapulem.

Ne sibi me credat supplicẽ fore. Ve illi, mihi iã nihil noui

Offerri petest, qn sim perit⁹, sed Toxilli puer pæcniũ eccũ.

VALLA. TOui opulento inclyto. sagaristio seruus a toxillo rogatus: ut pecuniam inueniret: qua sibi amicam liberaret: congratulatur secum: q̃ dominus concrediderit pecuniam: unde mercaret̃ boues: traditurũ enim eã se toxillo dicit pro liberanda muliere. opulentum itaq̃ appellat iouem: aut quia ops eius mater: quam rheam uocant: aut quia cunctis p̃est opib⁹. ¶ Inclyto: idest glorioso: aut qui omnes audit. nam clyo: q̃ nos audio: dicunt grę ci. ¶ Opegnato: ex ope nato. ¶ Viri potenti: qui uiribus omnia antecedit. ¶ Vitulorq̃ merito: Lætitia exulto. Vitulari enim id significat. Mac. i. iii. sat. Nam primo pontifici libro apud pictorem uerbum hoc positum est uitulati. De cuius uerbi significatu titi⁹ ita rettulit. Vitulari est uoce lætari: Var. etiam in lib. xv. rerum diuinarũ ita refert: q̃ pontifex in sacris q̃busdã uitulari soleat: q̃ græci παιανίζειν uocant. Has tot interp̃tationis ambages: q̃ paucis uerbis docta Marõis elegantia exp̃ssit. Lætumq̃ choro pæana canentes. Nam si uitulari est uoce lętari: q̃ est παιανίζειν: nonne in cãtu læti παιᾶνος enarratio uerbi perfecta seruata est? & ut huic uocabulo diutius immoremur. Hylus libro: quẽ de diis composuit: aut uitulam uocari deam: q̃ læticiæ p̃est. Poso ait uitulam uictoriam nominari. Cuius rei hoc argumentum profert: q̃ postridie nonas iulias: re bene gesta: cum populus a thuscis in fugam uersus sit: unde populi fugia uocantur. Post uictoriam sequentem certis sacrificiis fiat uitulatio. quidam nomen eius animaduersum putant: q̃ potens sit uitæ tolerandę. Ideo huic deæ pro frugibus fieri sacra dicuntur: quia frugibus uita humana toleratur. Vnde hoc esse animaduertimus: quod ait Vir. Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito. Vt uitula dixerit pro uitulatione: quod nomen esse sacrificii ob leticiam facti superius exp̃ssimus. Noni. item inquit: uitulantes ueteres dixisse gaudentes dictum a bonę uitę commodo: sicuti qui nunc est in summa lætitia uiuere eum dicimus. Neuius in lycurgo: ut in uenatu uitulantis ex suis locis nos mittant pœnis decoratos feris. ¶ Meo amico amiciter. pro amice: ut humaniter pro humane. ¶ Non magis somniabam: idest ulla coniectura consequi poteram: ut nequidem somniare potuerim: quia quod fieri non posse uidebatur: nequidem cupiebã: unde fiunt insomnia. ¶ Die septimi. pro septimo: ut supra ostendimus ueteres locutos esse. Amico meo. toxillo. ¶ Et Genio meo multa bona faciam: idest meo corpori: ut paulo ante de genio locuti ostendimus. ¶ Tax tax tergo erit meo: onomotopeia est: ut tinnitus: sibilus: Vox enĩ uel potius sonitus ex percusso corpore ex tax. ¶ Boues domitos: idest pecuniam: q̃ pro bobus emendis tradita est. ¶ Triparcos: idest maxime pcos: quia hic numerus principium: medium: & finem significat: & omnes amplectitur dimensionem: uelut Aristo. cum mathematicis statim in principio de cœlo ostendit. ¶ Auidos. auaros. ¶ Aridos: succi largitatis nihil habentes. ¶ Bene admordere: ualde diripere. ¶ Obsignant sale: quẽ large latum esse oportuit. ¶ Compedes imponi. pedicas admouere. ¶ Ne illi. certe ab illo: quoniam omnium uerberum sum pitus.

Cur iuppiter opulentus dicat̃.

Tax q̃d sit

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ DiE septimi eleganter dicimus: & dieseptime: ut diequarti & diequarte: Pomponianus in Atellana: Dies hic sextus: quũ nihil egi: diequarte moriar fame. M. Cato in orig. dictatorem carthaginensium magister equitũ monuit: mitte mecum Romam equitatum diequinti in capitolio tibi cœna cocta erit: Nam sane q̃ consuetum ueteribus fuerat: ut scribit Au. Gellius lr̃is iis plerũq̃ uti indifferẽter: sicut pristini: & pristine: quod significat die pristino. i. priore: quod uulgo pridie dicitur: conuerso compositionis ordine: quasi pristino die & die crastini: idest crastino die. Sacerdotes quoq̃. p. r. tunc cum dicunt in diem tertium die perindino dicunt. Hoc autem intererit: ut die quarto: die septimo quidem de p̃terito dicamus: die q̃rte: aut quarti septime: aut septimi de futuro: ut Macrobius quoq̃ repetit.

Tax q̃d sit ¶ Tax. tax. uerberum per onomatopean satis belle confictus Sonus percussione. ¶ Triparcos parcissimos.

¶ PEnsum

SARACENVS. Vlmitriba q sit.

PEnsum. Operam mihi demandatam: nam mulieri tabellas attullerat: & quæ iusserat herus toxillus effe/ cerat: sed obuius factus sagaristioni: illum maledictis incessit. ¶ Scio quid sis ętatis: Idoneæ uidelicet ob scęnitati. ¶ Mulmitribatu. Sic prius legebatur ex errore impressorum: emendauimus ulmitriba: quasi ul mos conterens: conuitium est: ut alibi ulmoru; a ceruus. ¶ Incubitatus es: ab eo quod ē: incubo: quod idē: quod coco: unde incubi: & succubi: puerum arguit. q. subagitari solitum.

Pæcnium puer. Sagaristio seruus.

PEnsū meū qđ datust, cōfeci, nunc ꝑpero domum.
Sa. Mane etsi properas Pæcniū, ausculta. Pæ. eme
re oportet, tibi,
Quē obedire uel'. Sa. asta. Pæ. exhibeas molestiā, ut opior,
Siquid debeam, qui nunc sic tam es molestus. Sa. scelerate
Etiam respicis? ego scio quid sis ætatis. Pæ. eho istuc
Maledictū īpune auferes? Sa. ubi toxil'ē? Pæ. ubi illi lubet,
Neq; te consulit. Sa. etiam ne dicis, ubi sit uenefice?
Pæ. Nescio inquā, ulmitribatu. Sa. maledicis maiori? Pæ.
prior
Promeritus, ꝑpetiare, seruā operā, linguā liberā
Herus me iussit habere. Sa. dicis ne mihi ubi sit Toxilus?
Pæ. Dico ut perpetuo pereas. Sa. cædere hodie tu restibus.
Pæ. Tua cæcule causa? non hercle si os pertuderim tibi,
Metuam morticine. Sa. uideo ego te iam incubitatus es.
Pæ. Ita sū. qđ id attinet ad te? at n̄ sū ita, ut. Sa. cōfidēs satis.
Pæ. sum hercle uero. nam ego me confido liberum fore.
Vt te nunq̄ sperat. Sa. potin, ut molestus ne sies?
Pæ. Quod dicis, facete non quis. Sa. abi in malam rem. pæ.
at tu domum
Nā ibi tibi parata ꝑstost. Sa. uadat hic me. pæ. utinā uades.
Desint, in carcere ut sis. Sa. qđ hoc? pæ. qđ ē? Sa. ēt scelus
Male loquere. Pæ. tādē ut liceat, quom seruus sis, seruō tibi
Maledicere. Sa. ita ne? specta, quin dedero.
pæ. nihil, iam nihil habes. Sa. Di, deæq; te omnes perdant,
Nisi hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.
pæ. amicus sum, eueniāt uolo tibi, q̄ optas, at id fiat, tūc me
Defigas. te cruci ipsum propediem affigent alii. Sa. quin te
Di, deæq;,
Scis qđ hinc porro dicturus fueri? nil līguæ moderari q̄am
potin abeas? pæ. abigis facile, nam umbra mea int'uapulat.
Sa. Vt istūc Di deæq; ꝑdant, tanq̄ ꝑserpens bestia biliguis,
Et scelestus, hercle illū abiisse gaudeo, fores apite, ecce āt,
Quem conuenire maxime cupiebam, egreditur foras.

VALLA.

PEnsum meum: quod datum confeci. Pægnium rediens do mum a lennisciIene obuius fa ctus agaristoni uerbis ludos ei facit: contemnit: aspernat: & irridet: irritatq; ad conuicium: ut ab ipso libentissime abeat sagaristio. ¶ Pen/ sum meum: prouinciā inquit pegniū me/ am confeci absolui. ¶ Qui nunc: cur nūc aduerbium est interrogandi: & multa si/ gnificat. ¶ Maledictum. subaudi a me. ¶ Impune auferes: quia ob ætatem meā imputabit tibi nemo. ¶ Neq; te consulit. nō te interrogat: qđ sibi faciendū. ¶ Vbi sit uenefice: nō dicis: ubi sit herus tuus: q uenefica loq̄ris uerba. ¶ Vlmi tribatu. i. ut meis uirgis mācipium contritū: ab ul/ mo & tribo: qđ significat tero. ¶ Cæde re hodie tu restibus. si mihi manibus cæ/ pero restituti te diuerberabo. ¶ Tua qui dem cucule cā. meticulosum hoīem dicit uocando cuculū: q̄ auis est pauida. ¶ Si os pciderī; tibi. Si uerberaueri os tuū: ac ꝑsecuerim. ¶ Non metuā morticine. i. q pene mortuus es. nā & inde morticiniu; cadauer appellamus. ¶ At non sum in te gratus. Aduersum te non loquor: q̄ tibi grata sint. ¶ Confidens. temerarie. pæ gniū autem ait: nam ego me cōfido libe rum fore in bonā partē accipiens cōfido: ut in malā Sa. cōfidens accipiebat. ¶ Po tim: ut molestus ne scies. fieri ne potest: ut mihi nō exhibeas molestiā. ¶ Non qs. nō potes. ¶ Parata ꝑstost. subaudi res mala. ¶ Vadat hic me. Pręstat mihi: ut ualere liceat. ¶ Vades desint in carcerē ut sis. ne sit qsq̄ inqt: qui tuas uices subeat: quo mi nus carcere careas. ¶ Ita ne. interpūctim suspēdenda orō: ac cū indignatione legē dum est. ¶ Specta. Hoc quoq; cū stoma cho efferendū. Et rursum. ¶ Quin dede/ ro. separati legendu;: quo affectus irati magis elucescat. ¶ Nisi hodie. suspenden dus est sermo: & cū stomacho hoc pronū tiandum: qđ per elipsim dictu; est: ac si diceret: nisi hinc confestim abieris: hodie te affligam. ¶ Si ꝑhendero defiga; in ter ram colophis. si inquit in te irrupero: tot colophos incutiam capiti tuo: ut te terræ de figam. Nisi linguæ moderari q̄am: tam aduersum te stomachor: ut sim hodie mali aliquid dicturus: nisi moderer linguæ. ¶ Potim abeas possibile ne est: ut discedas: aptissime Plau. serui sa garistonis contemptum ab ignobili ostendit persona. ¶ Pro serpens bestia bilinguis. bisulcam enim serpentes habēt linguam Bilinguem ergo cum diem: quasi profusum lingua.

Morticinium qd sit

VGOLETVS ET GRAPA. Morticina quid

¶ VLMItriba a flagellis ulmeis quibus cędebantur serui mastygię: flagrionesq;: mulotribas dicimus: qui mulos stri gili ferrea expoliunt: abstergendo sordes e corpore. ¶ Pertuderim: scribendum est: & absq; dictione illa quidem: si metri rationi uelimus satisfactu;: & sententię concinnitati: non enim conuenit: perciderim: neq; pciderim: ut corri/ git Pius scribendum: quorum neutrum metri ratio patitur: nec sensus concinnitas. ¶ Morticine exanguis: euanide unde Terentio: facies morticina: & Senecæ: caro morticina: ita enim appellatur animalis mortui ex ægritudine Pli nius auis in eo genere morticinam carnem non attingit. dicuntur & morticeni in pedibus hominum claui. ¶ Incu/ bitatus es: passiue dictum & frequentatiue: at aliubi actiue. ¶ Vmbra: anima: spiritus. ¶ Callet: callere optime scire: callere callum habere contraherecq;: unde occalleo ipsi plauto: & Celso callum enim duram carnem appellamus.

SARA CENVS
Vomica unde dicta

Paratum: Interim lena conuenerat toxillum seruum: q bono esse animo lemniscelenem iubet: paratam di ctitans pro ea redimenda pecuniam. ⁋ Dicto: Pro dicito. ⁋ Graphice: docte: pulchre. ⁋ Speculae: Paruę spei. ⁋ Vomica: Dicta est a uomendo: q pus & saniem uomat: & reiiciat: & in genere neutro uomica di cuntur a Nonio loca concaua: & uetustate obesa: hoc loco iocose intulit uomicam pro crumena collo pē dente: & pecuniarum receptaculo: in qua significatione ui pro receptaculo Plinium locutum uideo: cuius de metallis fa cit mentionem: nomicam inquiens liquoris æterni. ⁋ Caue sis a cornu: Nam ex ea pecunia emendi boues erant. ⁋ In bubile: In bouū stabulū. ⁋ Erethriā: Vr bem grçciæ: de qua supra ē hita mentio.

VALLA.

Paratum iam esse dicito. abeun tē sophoclidiscā toxillus alloq tur: paratāq3 oia dicit ad liberā dam lenniscilenē. ⁋ Iubeto hē// re animum bonum. Dic nihil metuat. Vbi se adiuuat: ibi: me adiuuat. Dic meā uitam: meāq3 læticiā ex sua pen dere: sit ergo bono animo. ⁋ Magis cal/ leo: quā aprugnū callum callet. hinc ma/ nifestū calleo. i. cognosco a callo deriua/ ri. Callum aūt lumbum diximus supra. Aprugnū ab apro deriuatū ēt supra ostē dimus. ⁋ Graphice. i. nitide: & astute. ⁋ Factus siā. elegans. Subnixis alis: ut au lā dicas. Manibus in lateribus defixis & erectis: ut existimes me aulā esse. ⁋ Me in ferā. superbe incedā. ⁋ Quis hic ansatus ambulat. Ansa aulæ manubriū: aut quic qd oino a toto corpe exit: unū possis cape/ re. nā & ligulas calceorum Aulus gelius an sas uocat. ⁋ Cōtestabor. q̄si teste3 magni ficū me opponam. ⁋ Est ne in te speculæ. subaudi aliqd est: ne inqt: uel exigua aliq̄ spes: a spe. n. diminutiuū est. nam specula ēt est locus eminens: unde spectare possis circūquaq3. nā ita a spe specula: ut a re re cula diminutiuū est. ⁋ Adito uidebit' fa/ ctum: Cōcine Plau. in magnifice sese of// ferēte. adito suspēdenda est oro. Videbit' factum: & hoc supbe. ⁋ Vola. celeriter accedito. ⁋ Venito: pmoueto: singula su spendenda: magnificeq3 iferenda sunt: ac magnifico apparatu. ⁋ Quid hoc id. De monstratiuū pronomē hoc: id relatiuum: q̄ omnia oñtationē significāt magna poe tæ emphasi. ⁋ In colo tibi tumet. marsu/

Toxilus. Sagaristio. Sophoclidisca.

Paratum iam esse dicito, unde argētum sit futurū.
Iubeto hēre aīum bonū, dic me illā amare multū
Vbi se alluat, ibi me alluat, quæ dixi ut nuntiares
Satin ea tenes? So. magis calleo, q̄ aprugnum callum callet.
to. Propa abi domū. Sa. nūc huic ego graphice facetus fiā,
Subnixis alis me inferam, atq3 amicibor gloriose.
To. Sed qs hic ansatus ambulat. Sa. magnifice cōtestabor.
To. Sagaristio hic quidem, quid agit' sagaristio? ut ualet?
Ecquid quod mandaui tibi est mihi in te speculæ? Sa. adito,
Videbitur, factum uola, uenito, promoueto.
to. Quid hoc qd̄ i collo tibi tumet? Sa. uomicast, pssare pce.
Nam ubi quis mala tetigit manu, dolores cooriūtur.
to. Quando istæc est inata tibi? Sa. hodie. to. secari iubeas.
Sa. Metuo ne immaturam secem, ne exhibeat plus negoci.
to. Inspicere morbū tuū lubet. Sa. abi, atq3 caue sis a cornu.
to. Quid iam? Sa. quia boues bini hic sunt in crumena. to. emitte sodes
Ne enicet fames, inire pastum. Sa. enim metuo, ne possim
In bubilem reiicere, ne uagentur. to. ego reiiciam.
Sa. Hē aīum bonū, credit', cōmodabo, seqre hac sis. argētū
Hic est qd̄ me dudū rogasti. to. qd ais? Sa. dn̄s boues me
Mercatum Eretriam misit, nūc mihi Eretria hæc tua dom'.
To. Nimis tu facete loqre, atq3 tibi ego oē argētū actutū
Incolume redigam, nam omnes sycophantias instruxi
Quo pacto ab lenone auferā hoc argentū. Sa. tāto melior.
to. Et mulier ut sit libera, atq3 ipse ultro det argentum.
Sed seqre me, ad eā rē usus ē tua mihi opa. Sa. utere ut uis.

pium enim in collum coniecerat. toxillus ergo ob hoc percunctatur: quidnam id sibi uelit tumor. ⁋ Vomicast. Tu mor ille: qui in collo nasci consueuit. ⁋ Pressare parce: noli attrectare. ⁋ Ne exhibeat plus negocii. si necdum matu ruit inquit: & secem: plus mali potuerit ingerere. ⁋ Inspicere morbum tuum lubet. displicet hæc mihi tua ægritudo spectauerim libens: si possim succurrere. ⁋ Caue sis a cornu. Caue si uis ne a cornu feriaris. ⁋ Boues bini. pecunia q̄ binos boues emere oportuit. ⁋ Emitte sodes. sine exire si audes. ⁋ Ne enecet fames: ne fame moriantur. ⁋ Enim me// tuo: ut posset in bubile reiicere. Metuo inquit: ne postea possim in stabulum reducere. ⁋ Ne uagentur: ne errent. ⁋ In/ colume redigam. integrum restituam.

VGOLETVS ET GRAPA.
Graphice quid

⁋ ANSAtus brachiis instar ansarum in uasculis ad latera concuruatis: ut fastosi assolent. ⁋ Graphice: eleganter: di center absolute: Apuleio: Gellio graphicotera: absolutiora: decentioraq3: Graphicos absolutos a pictura dicimus: graphis ars pigendi a stilo dicta: quem græci graphion: & graphida nominant: Vnde graphice ars ipsa ab homi/ num umbra lineis circumscripta initium habuit: & linearis dicta: at postea a singulis coloribus monochromata: Pli nius. xxxv. nam cataglypha: hoc est obliquas imagines: & uultus uarie respicientes: suspicientes: despicientesq3 inue nit cimon cleoneus: Parerga e nauibus addidit: Protogenes pinxit homines: Dionysius Antrhopographos: humi/ lia: & sordida Pyreicus Rhyparographos. Vomicast festiuiter uomicam appellat crumenam tumentem argento: nam uomica tumor in corpore pus uomit: unde nomen siue: q qui illam habent saniem reiiciant: Cor. Celsus in ter tio: Vomicæ finis est: ut reputatur: & Satyr. porta putres dixit uomicas: Serenus tumores: meminit: & Suetonius: & Plinius: qui in metallis etiam pro receptaculo uomicam usurpat. Vomica inquit liquoris ęterni: At Nonius uomi cas loca caua: & uetustate exesa interptatur: naturales audio philosophos dicere: nullum esse principium: unde uo/ mica incipiat: hinc difficilis curatio: ueluti rotundis ulceribus: de quibus Aphrodisæus in problematis. ⁋ Enicet: enecet: ut supra: Ne possim: non ut possim metri necessitate. ⁋ Bubilem: bubile: ubi boues stabulantur: sicut ouile: in quo pecudes dicimus: genus hic mutauit poeta.

Vomica quid sit

Bubile, qd sit.

⁋ Que

TERTIVS ACTVS.

Saturio Parasitus. Persa. Virgo.

QVæ res beneuortant mihi, & tibi, & uentri meo,
Perennitatisq́ adeo huic perpetuo cibo
Vt mihi superſit, ſuppetat, ſuperſtitet.
Sequere hac mea gnata mecum Dis uolentibus,
Quoi opera detur ſcis, tenes, intellegis.
Communicaui tecum conſilia mea.
Ea cauſa ad hoc exemplum te exornaui ego,
Venibis tu hodie Virgo. Vi. amabo mi pater,
Quamq̃ libenter eſcis alienis ſtudes,
Tu ne uentris cauſa filiam uendis tuam?
Pa. Mirum quin regis Philippi cauſa, aut attali
Te potius uendam, q̃ mea, quæ ſis mea.
Vi. Vtrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?
Pa. Vtrum hercle magis in uentris rem uidebitur.
Meum opinor imperiuſt in te, non in me tibiſt,
Vi. Tua iſtæc poteſtas eſt pater, uerũtamen
Quãq̃ res noſtræ ſunt pater paupercul æ,
Modicæ, & modeſtæ, meliuſt tamen ita uiuere.
Nam ubi ad paupertatem acceſſit infamia,
Grauior paupertas fit, fides ſubleſtior.
Pa. Enimuero odioſa es. Vi. non ſum, neq́ me eẽ arbitror,
Cum praua natura eſſe te percipio pater.
Nam inimici, famam non ita ut nata eſt, ferunt.
Pa. Ferant eantq́ in maxumam malam crucem.
Non ego inimicitias omneis pluris æſtumo,
Quam menſa inanis ſi nunc apponatur mihi.
Vi. Pater, hominum immortalis eſt infamia
Etiam tum uiuit, cum eſſe credas mortuam.
Pa. Quid metuis, ne te uendam? Vi. non metuo pater,
Verum inſimulari nolo. Pa. at nequicq̃ ne uis.
Meo modo iſtud potius fiet, q̃ tuo
Fiat, quæ hæ res ſunt? Vi. cogita hoc uerbum pater,
Herus ſi minatus eſt malum ſeruo ſuo,
Tametſi id futurum non eſt, ubi captuſt flagrum,
Dum tunicas ponit, quanta afficitur miſeria.
Ego nunc quod non futuruſt, formido tamen,
Pa. Virgo, atq́ mulier nulla erit, quin ſit mala,
Quæ præter ſapiet, q̃ placet parentibus.
Vi. Virgo, atq́ mulier nulla erit, quin ſit mala,
Quæ reticet, ſiquid fieri peruorſe uidet.
Pa. Malo cauere meliuſt te. Vi. at ſi non licet
Cauere, quid agam? nam ego tibi cautum uolo.
pa. Malus ne ego ſum? Vi. non es, neq́ me dignuſt dicere,
Verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet.
pa. Dicat quod quiſq́ uolt, ego de hac ſententia
Non demouebor. Vi. at meo ſi liceat modo,
Sapienter potius faciam, q̃ ſtulte. pa. lubet
Lubet̃ p me tibi? ui. licet̃ intellego,

SARACENVS.

QVæ res bene: Virginẽ perſa. ſaturio pr̃ edocuerat: ut paterretur fieri uẽnalẽ: & tanq̃ peregrinã uideri: quo dolo leno facilius caperet̃: pecuniaq́ mulctaretur. ¶ Subleſtior: Infirmior. ¶ Soracum: Eſt quo ornamẽta portant̃ ſcẽnicorũ. ¶ Logi ſermones. ¶ Nullũ ſiculum: q̄ non ita erat expolitum dicendi genus: ut atticum erat: nam ſupra etiam Plautus idem oſtẽdit: cum dixit: non atticiſſat: ſed ſicilicisſat.

Soracũ qd ſit.

VALLA.

QVẽ res bene uortant. Paraſitus ſaturio: ut toxillo p̄miſerat ſe filiã ſuam traditurã: q̃ſi uẽnalẽ. nunc ipſam adducit inſtructã: quo lenoni dordalo parent̃ inſidiæ. ¶ Et uẽtri meo. ut ip̃m queã ſaturare. ¶ Perẽnitatis. i. p̄petuitatis: eſtq́ ordo uerborũ: & ſenſus: ut ſup̄ſit: ſuppetat: ſup̄ſtitet perennitatis. ¶ Huic. mihi perpetuo cibo. ¶ Supereſſit. ſignificat inquit Feſt. ſupererit. Ennius: dum quidẽ unus homo romanus toga ſupereſſit: & Accius in Chryſippo: qui hic ſupereſſit ſpartam: atq́ amicitias trado: ſed per ſe ſup ſignificat quidem ſupra: ut cum dicim⁹: ſuper illum ſedit: uerum ponitur etiã pro de greca cõſuetudine: ut illi dicũt υπερ. Plau. in milite: mea opera ſuper hac uicina: quã ego nunc concilio tibi. In phaſmate tandem percipio: ſuper rebus noſtris loquite. Pacu. in medio quẽ ſuper re interſectum eſſe hippotem dixiſti. Cato in trannium: nemo antea fecit ſuper tali re cum hoc magiſtratu utiq́ rem. Affra. in uirginem. Aliis de rebus: in q̃ cœpiſti ſuper. ¶ Suppetat. ſubueniat. ¶ Superſtitet: nunq̃ deſit. ¶ Cui rei op̄a detur ſcis. habes cognitionem huius rei cui damus operam. ¶ Tenes. meminiſti. ¶ Intelligis: cognoſcis ut facer̃ oporteat. ¶ Vænibis. uenderis per ſycophantiã. ¶ Regis philippi cauſa. patris alexandri macedonũ regis. ¶ Attali regis aſiæ: qui populũ romanum heredem reliquit. ¶ In Ventris rem uidebitur. quod inquit uentri magis conducet. ¶ Modicæ: ideſt puſillæ. in hac etiam ſignificatione ponitur. Stati⁹ in primo thebaidos: immodicum iræ tydea. ¶ Immigrauit infamia. Vbi paupertati inquit iniuncta infamia eſt. ¶ Fides ſubleſtior. nonius ſubleſtum eſt leue friuolum. Plautus: nam ubi ad paupertatẽ: &c. ¶ Quam menſa inanis. ubi nihil ſit appoſitum paraſiti prorſus ſimilitudo congrua: qui nulli alii rei ſtudeat q̃ uentri. ¶ Inſimulari nolo. falſo crimine accuſari. ¶ Dum tunicas ponit: ideſt ueſtimenta exuit. ¶ Præter ſapit q̃ placet parentibus. quæ plus uult ſapere q̃ a parentibus permittatur. ¶ Quæ reticet ſiquid fieri peruorſe uidet. Quæ non coarguit: quod perperam ac nequiter fieri uideatur. ¶ Si non licet cauere. ¶ Hoc

Subleſtum qd ſit.

dicit:tu inquis malo cauere melius esse: Velim hoc ego:si mihi liceat. Parasitus enim:ut caueat malo:idest uerberibus. Filia autem malum infamiam dicit. ¶ Ego tibi cautum uolo. Vellē ego tibi caueres. ¶ Licet lubere? interrogatiue legendum est:an mihi inquit licebit id:quod lubet. ¶ Licere itelligo.i.posse te:qui sis pater. ¶ Verum libere haud liceat:si libeat mihi. Sed si mihi placeat inquit non licebit libere:subaudi aduersus patrem. ¶ Dicto obediens.obtemperans uerbis meis:notandaq; locutio:sum obediens tibi dicto. Vbi uoles nuptum dare.i.ubi me nubere cuipiam uolueris:facias repudiosas nuptias. Vt cum nuptię futuræ sint:illico fiat repudium:reiiciarq;: quod uendita olim esse pdicer. ¶ Nullum uitium uitio uortitur.qd uitiosum inqt est:non existimatur uitium.dicimus autem uerto hoc tibi uitio:& do hoc tibi uitio:idest iputo hoc tibi uitium. ¶ Librorg.ecce illum habeo plenū soracum. Festus. soracum est: quo ornamēta portant scænicorg. Sensus est. Libros hēo multos parasiticis urbanitatibus refertos:unū tibi dotē possim cōparare. ¶ Si hoc accurassis.pro accuraueris. ¶ Dabunt dotis. subaudi loco: ut sit elipticos dictum. ¶ Sexcenti logi.i. orationes. ¶ Atq; attici oēs.i.electissimę orōnes. nihil.n.nitidius habitū est attica eloquētia:cui secunda successit rhodia. Tertia asiatica nimiū turgida ab atticis repudiata:& irrisa:ut autor est Cice. ¶ Nullū siculū acceperis.i.doricū:pastoralē:ac rusticū:quo dicendi genere usus est Theocritus:mathematiciq; complures Timęus: Archimedes: Eutocius & alii. Asconius quoq; citat hunc Plautinū uersiculū sic inquiens in expositiōe diuinationū. M. Tullii:dicit illū græcas litteras simul latinas in sicilia didicisse in ea insula:quæ neutra lingua bene utatur. ¶ Vel mendica nubere.si mendica inquit etiam fuisses: poteras cum his nubere orationibus. Dicto sum audiēs:obediens eis:quæ iperaueris.

Verum libere,haud liceat,si lubeat mihi.
Pa.Futuran es dicto obediens, an non patri?
Vi.Futura.Pa.scis nam tibi quæ præcepi omnia,
Et id,ut surrepta fueris? Vi.docte calleo.
Pa.Et qui parentes fuerint? Vi.habeo in memoria.
Necessitate me mala ut fiam facis.
Verum uideto,me ubi uoles nuptum dare,
Ne hæc fama faciat repudiosas nuptias.
Pa.Tace stulta,non tu nunc hominum mores uides?
Quoiusmodi hic cum mala fama facile nubitur.
Dum dos sit,nullum uitium uitio uortitur.
Vi.Ergo istuc facito ut ueniat in mentem tibi,
Me esse indotatam.Pa.caue sis tu istuc dixeris,
Pol deum uirtute,dicam & maiorum meum
Ne te indotatam dicas,quoi dos sit domi.
Librorum enim ecce illum plenum sorracum habeo.
Si hoc accurassis lepide,quoi rei operam damus.
Dabuntur dotis inde sexcenti tibi
Longi,atq; attici omnes,nullum siculum acceperis.
Cum hac dote poteras uel mendico nubere.
Vir.Quin tu me dicis,siquo ducturus, pater,
Vel tu me uende,uel face,quod tibi lubet.
Pa.Bonū æquomq; oras,seqre hac. Vir.dicto sum audiens.

Soracū qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ SVPER sit:& superstitet idē significare uident:unde supstites:qui supsunt emorientibus:& ideo ueteres dicebāt incolumes:Nonius:superstitent inquit saluēt. Ennius in menalip. Regnūq; nostrum ut sospitēt:superstitētq;:ego uero superstitent diurnent:& fere perpetuēt:exposuerim. ¶ Venibis:uenūdaberis philippi regis macedonum Attali pgamenorū in asia regis ditissimorum:ab attalo attalicæ uestes auro intertexto. ¶ Sublestior:infirmior: leuior: Nonius:sublestum est leue friuolum:& festus Pompeius sublesta:infirma:& tenuia:Plautus:grauior paupertas sit:fides sublestior:Idem inquit: Vinum sublestissimum:quia infirmos faciat:uel corpore:uel animo. ¶ Insimulari. Insimulare:adfingere Ciceroni tertio officiorum. Solus neglexit fidem:furere insimulauit:ne coiret instituit:Insimulare accusare. Terentius. Si herum insimulabis auaritiæ:male audies:Et Insimulatio inquit Donatus est falsi:uel ueri criminis incusatio: Apuleius:insimulari qui uis innocens potest:reuinci non nisi nocens potest. ¶ Præter ultra: unde præter propter antiquis:de quo. Aug. Gel. ¶ Repudiosas:quas cito subsequatur repudium:propter infamiam ingestā: nam & alię erant causę diuortii:repudii ue:Primus diuortium fecit Spurius ro.& infecunditatis quidē gratia annis.ccxxx. perpetuis post romam conditam. Repudium Verrius ait dictum: quod fit ob rem pudendam: meminit & festus. In repudiis agit.i.in renuntiatiōe cōprobata:ut inquit iurecōsultus hæc uerba fuerūt. Tuas res tibi habeto In sponsalibus quoq; distrahēdis placuit renūtiationē interuenire:in hęc uerba:cōditiōe tua nō utar. ¶ Facile nubitur.nota uerbū:& cōsentanea nr̄is moribus:iuxta illud Satyrographi: ptinus ad censū de moribus ultia fiet. qstio. ¶ Soracū Festo:quo portant instrumenta scænicorg. plaustri genus Victruuio:de quo & Poeta satyricus:saraco ueniente abies:& pigri saraca bootę. ¶ Logi:quia librorum soracum habere se dixerat:iocatur.n. unde mox infert poteras:uel mendico nubere:si longi legas:de atticis siculisq; numis intelleges:quod non placet. ¶ Siculi græca:latina: & sua lingua utebantur:sed male græca:& latina ut tradit Pedianus:id quod subinuit hoc loco poeta. ¶ Fores. Terentius:quid nam fores crepuit:& inibi Donatus fores inquit nominatiui casus numeri singularis.

Insimulare quid sit.

Repudium quid sit

Soracū qd

VALLA.

Quid nā eē. Dordalus leno mirari se dicit:q toxill⁹ n̄ eā: quā fuerat pollicit⁹:dinumeret pecuniā. Ego argentum. subaudi amisero. figura enexæ ruméos cū aut sensibus pluribus unū uerbū accōmodat:q aut prępōnitur:aut in medio inseritur:aut ultimo subiungitur.

Dorpalus leno.

Quid nam esse acturum hunc dicam uicinū meum,
Qui mihi iuratus est sese hodie argentum dare?
Quod si non dederit,atq; hic dies præterierit,
Ego argentum,ille iusiurandum amiserit.
Sed ibi concrepuit fores,quisnam egreditur foras?

CVrate

C Vrate: Domo exiēs familiares alloquitur: ut cœnas paret. Lurco: Gulosus & bonorum consumptor. Quam in cursu rotula circūuortitur: Idest diei tempus q̄ citissime præterit: hoc dicto lenonem mordet. Qui receptam pecuniam apud argentarium auidius studeat collocare. Curate istuc. Toxilus quā a sagaristione mutuā acceperat pecuniā dordalo lenoni tradit: & lenisicilenē li/berat: suam: eiq; conuiciatur: q fidē nō habuerit: cum se datu⁊ promitteret. Lutum lenoniū. luto asper sileno. Cōmixtum: stupratum. Heo sterquilinium publicū. heo inclamantis uox est. Sterquilinium dicit stercoris aceruu⁊ ad agros stercorā dos Varro & Columella docent. In iure. i. sine iure. est. n. unu⁊ uerbū a nominatiuo iniurus. Iure labes populi. i. merito appellādus labes populi. Vel legas iniure a nominatiuo iniurus iniura iniurum. i. inferens iniuria⁊. In lex. i. sine lege. q Horatius dicit exlex. Labes populi. que⁊ populus labis loco habet. Labes enim a labendo: q cu⁊ in eam incidimus: labētur pedes hinc etiam labina dicta uelut cum pueri lusitantes super glacie longius effusis pedibus dilabūtur. Pecuniæ accipiter. raptor pecuniarum: tanq̄ accipiter uo lucrū. Procax: petulans: unde & proci dicti: q petulantes in alienis sint mulieribus. Rapax trahax. In ax hæc nomina sēt uerbalia eiusdem prope significationis: cuius & in osus desinentia fere denominatiua: sicut eni emax: uendax: bibax: ita uinosus: mendosus: famosus: & similia dicuntur. Trecētis uersibus: idest longissima oratione. Versus enim dicuntur: quia a fine ad principium uertitur stilus. Tuas impuritias. sicut ab eo: qđ est amicus amicia amicicia: & pudicus pudici pudicicia: ita ab eo quod est impurus impuri impuritia fit. Populi stabulum: quē populus loco stabuli habeat. Seruitricium: seruituti mancipatum. Subiculum flagri suppositę subiecteq; flagellis. Compedum tritor: qui ex continuo compedum usu terrere cōsuesti. Pistrinorum ciuitas. In quem pistrina omnia deputantur. Perēniserue: unu⁊ uerbum est: qui perpetuo seruus. Lurco. Lurcones iquit Nonius dicti sunt a lurcando. Lurcare est cum auiditate cibū sumere. Lucil. sat. lib. ii. nā quid metino: subiectoq; huic opus signo. ut lurcare lardū: & carnaria. Pōponius Siris lapathium nullam utebatur: lardu⁊ lurcabat lubens. Plautus in persa. Perēniserue lurco edax. Lucilius satyrarum libro quinto. Viuite lurcones comœdones uiuite uentres. Varro in eumenidibus. Contra cum psaltepsia: & flora lurcat astrepis. Hoc uerbū etiam Seruius ex consuetudine aspirationem admittere existimat. Solita seruitus. i. i solitudine collocata: q Plinius solitarium dicit: id solitum Plau. ut etiam in amphytrione: qui soliti in uiti cubant. at si id dirius uidebitur. legas solida seruitus. i. firma: & ppetua seruitus. Eodem mihi prçcio sal peribetur: quo tibi. Tanti inquit mihi sal constat: quanti & tibi: idest non pluris te ego facio q̄ tu me: idq; prouerbialiter dictum. Nisi me hæc defendet: subaudi lingua. Nunq̄ delinget salē. non

SARACENVS.

VALLA.

Sterquiliniū quid sit

Proci unde dicti

Lurcones q & unde dicti

Troxilus seruus. Dorpalus leno.

C Vrate istuc intus, iam ego me recipiā domum.
Do. Toxile quid agitur? To. eho lutū lenonium
Cōmixtum, eho tu sterquilinium publicum.
Impure, inhoneste, iniure, illex, labes populi,
Pecuniarum accipiter, auide, atq; inuide,
Procax, rapax, trahax, trecentis uersibus
Tuas impuritias loqui nemo potest.
Accipin argentum? accipe sis argentum impudens,
Tenesis argentum, etiam tu argentum tenes?
Possum te facere ut argentum accipias lutum?
Qui nisi iurato mihi nihil ausus credere?
Do. Sine respirare me, tibi ut respondeam.
Vir summe populi, stabulum seruitricium,
Scortorum liberator, subiculum flagri,
Compedum contritor, pistrinorum ciuitas,
Perenniserue, lurco, edax, furax, fugax,
Cedosis mihi argentum, argentum inq̄ mihi cedo.
Quin tu mihi argentum reddis? nihil ne pudet?
Leno te argentum poscit, solita seruitus
Pro liberanda amica. ut omnes audiant.
To. Tace obsecro, hercle næ tua uox ualide ualet.
Do. Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ.
Eodem mihi prætio sal perhibetur, quo tibi.
Nisi me hæc defendet, nunq̄ delinguet salem.
To. Iam omitto iratus esse, id tibi succensui,
Quia te negabas credere argentum mihi.
Do. Mirum quin tibi ego crederem, ut idē faceres mihi,
Quod partim nostri faciunt argentarii.
Vbi quid credideris, citius extemplo a foro
Fugiunt, q̄ ex porta ludis cum emisust lepus.
To. Cape hoc sis. Do. qn das? To. nūmi sexcēti hic erūt
Probi, numerati, fac sit mulier libera,
Atq; huc continuo adduce. Do. iā faxo hic erit,
Non hercle quoi nunc hoc dem spectandum scio.
To. Fortasse metuis? iam a foro argentarii
Abeunt, q̄ in cursu rotula circūuortitur.
Abi istac aduorsis angiportis ad forum.
Eadem ista hæc facito mulier ad me transeat
Per hortum. Do. iam hic faxo aderit. To. at ne ppalam.
Do. sapienter sane. To. supplicatum cras eat.
Do. Ita hercle uero. To. dum istas reditum oportuit.

præbebo inquit salem ipsi linguæ lingendum:nisi me defenderit.⸿ Mirum quin tibi ego crederem.an tibi inquit mi rum uidetur:quod non crediderim.⸿ Quam ex porta.subaudi spectaculi:uel etiã urbis.⸿ Cum emissust:pro emis sus est lepus:idest cum liber effectus est ex ludis.⸿ Fortasse metuis.Quoniam probos sexcẽtos nũmos dixit toxillus: & dordalus respondit:se nescire cui spectandum det argentum: toxillus ait fortasse metuis:ne non sit probum argẽ tum:argentariis ostende:& occurre illis a foro abeuntis tam celeriter q̃ circumuertitur rotula dum currit:ut ergo il lis occurras.⸿ Abi istac aduersis angiportis.eo nanq; itinere ibis ad forum:illisq; occurres.⸿ Eadem.subaudi uia. ⸿ Ista hæc facito mulier ad me transeat. Ad maiorem aperiendam demonstrationem binis usus est pronominibus: ut supra quoq; aliquotiens attingimus.⸿ At ne propalam:subaudi facias: id per elipsim dictum.⸿ Dum stas redi tum oportuit:dum inquit non te quoquam moues:iam rediisse potuisti.

VGOLETVS ET GRAPA.

Sterglinii quid sit

Trahax unde

Argentarii qui

Rota qd sit

⸿STERquilinium:latrina:cloaca in mundities inquinamen:de sterquiliniis:qua & fimeta de agrorum stercora tione:Varro Columella:Plinius:& alii.⸿ *Sterculius uero Saturnius dictus romanis:ꝙ primus stercore secunditates agris cõparauerit.*⸿ Procax:imodicus:petitor.Trahax a trahendo dictus:ut trahe͏ plostra sine rotis:ille:quia tra hit:hæ:ꝙ trahuntur.⸿ Respondeam:Anticategoria mutua est criminum ingestio.⸿ Subiculum:quia serui flagris subiiciuntur subices Ennius pro subiectis posuit:festus pompeius auctor.⸿ Perenniserue:iugiter seruiens: æternũq; seruiture.⸿ Lurco inexplebilis gulæ:Lura est os culei festo:uel etiam utris:unde lurcones capacis gulæ homines & bonorum suorum consumptores:obliguritoresq;.⸿ Argentarii: Campsores dici argentarios:& itide; numularios: trapexitas:ac colybistas satis notum:qui decoquentes uertunt solum:uti lepus canes fugiens.⸿ A foro negociario:in tellige non iudicario:olitorio:piscario:boario:nam de triplici foro alias. Rotula:hipocoristicos:Figuli rota cir cumactu celerrimo satis nota argumento.P.Nigidii romanorum omnium uno Varrone excepto:ut ille inquit do ctissimi.& figuli inde cognomen adepti:Hanc Anacharsi philosopho inuentori debemus:rotas carrorum currum ue:& aquarias pistrinis:siue mauis moletrinis seruientes sciunt omnes: Rota etiam in suppliciis genus atrocissimi est receptum:insutis inter eius radios sontibus Virgilius in sexto radiisq; rotarum:districti pendent:Cicero in sexto quæstio.Tuscula.de Theophrasto.etiam putatur dicere in rotam beatam uitam: tam non ascendere.

QVARTVS ACTVS.

Toxilus.

SI quam rem accures sobrie,aut frugaliter,
Solet illa recte sub manus succedere.
Atq; ædepol firme ut quisq; rem accurat suam.
Sic ei procedit,post principio deniq;
Si malus aut nequast,male res uortunt,quas agit.
Sin autem frugist,eueniunt frugaliter.
Hanc ego rem exorsus sum facete & callide.
Igitur prouentura bene confido mihi.
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo,
Vt ipsus,sese qua se expediat,nesciat.
Sagaristio heus exi,atq; educ uirginem.
Et istas tabellas,quas consignaui tibi,
Quas tu attulisti mihi ab hero meo usq; e persia.

Sagaristio.Toxilus serui.

NVnquid moror.To.euge euge exornatus basilice.
Tiara ornatum lepide condecora tuum.
Tum hãc hospitam aũt,trepidula ut graphice decet.
Sed satin estis meditati?Sa.tragici & comici
Nunq̃ æque sunt meditati.To.lepide hercle adiuuas.
Sa.Age illuc aspice deprocul in conspectum.To.tace.
Vbi cum lenone me uidebis colloqui,
Id aderit adeundi tempus,nunc agite uos.

VALLA.

SI quã rem. Toxillus secu; suas probat astutias: itaq; facere oportere quemlibet ait:qui qđ uelit sibi ex sen tẽtia procedere id medita te:& accurate actat recte sub mãus suc cedere:idest in potestatem suam cupit perducere.⸿ Firme:obnixe.⸿ Sic ei ꝓ cedit:ita euenit.⸿ Facete:& callide. cõ monet recte Quintilianus facetum nõ semper de urbãitate dici:sed quãdoq; de exacta rerum elegantia sicut hic. ⸿ Intricatum dabo: idest inuolutum. Translatio ab eo ꝙ capillis inuoluit. Trichas enim capillos grҿci uocant: unde intricare & extricare a latinis fa ctum.⸿ Vt ipsus:quo sese expediat:ne sciat: ut sit ignoraturus: quomodo se explicet.⸿ Vsq; e persia: tanq̃ ueneris inde notandum perba:quonia; persis perfidis persequẽs usus est:ut dicatur: ergo & persia:& persis.

SARACENVS.

Tiara qd sit

NVnquid moror: Euocatus Sagaristio una cum persa peregrino incedit indutus ornatu.⸿ Tiara: Qđ erat capitis persicum ornamen tum:sunt qui aliter istũ uersiculum le gerint:sed istum probo.⸿ Non agite uos:Lego:nunc agite uos.

VALLA

NVnquid miror. *Sagaristio* subornatus:tanqua; para siti filiam e perside peregri nus adduxerit:toxillu; ad dit: a quo decomposito ducitur ad Dordalum.⸿ Ornatus basilice:idest in regium modum.⸿ Tiara or natum lepide condecorat tuum.de hac diuus Hieronymus de uestibus sacerdotalibus locutus.Quartum inquit ge nus est uestimenti:rotundum pileolum:quale pictum in colosseo conspicimus:quasi spҿra media sit diuisa: & pars una ponatur in capite.Hoc græci & nostri tiaram uocant.nõnulli galerunt:nõ habet acumen in sũmo:nec totũ usq; ad comã caput tegit:sed tertiam partem a fronte inopertã reliquit:atq; ita in occipitio constrictus est uita:ut non fa cile labatur ex capite.⸿ Attrepidula:idest simulans metum.⸿ Vt graphice decet:ut decoro astu uenit.⸿ *Satin estis* meditati.subaudi:quæ dicenda.⸿ Tragici:& comici:hoc est:qui cõfigunt poemata scriptores tragœdiarũ: & co mœdiaꝝ:nõ æq; meditati.⸿ De procul:unũ est uerbum:qa ꝓpositio non cohæret aduerbio separatim.

¶ INTricatum a tricis impeditum implicitum: ueluti per contrarium dicimus extricatum expeditum: de tricis iã dictũ est. ¶ Tiara. uelamẽ capitis: pileus ue dicit: Persis pſertim in usu: de quo Diodor. & Herodotus: Hieronymus: aliiq;. A Sidonio tiarati reges dicti tiara caput iduti: ut græcis tiarophori: Cidaris oino alius est a tiara. ¶ Depro/cul: pcul: siue ualde pcul: ut demagis ualde magis lucilio lib. xvii. auctore Nonio: Est & deinsup salustio prio histor. desubito & repẽte Ennio: Affraio Actio: Nouio: Ciceroĩ: Terẽtio: S; & dmagis p minꝰ ãtiq dicebãt: Fes. Põ. auctor.

VGOLETVS ET GRAPA. Tiara q̃d SARACENVS.

Dorpalus leno. Toxilus seruus.

CVoi homini Di propicii sunt, aliqd obiiciunt lucri.
Nam ego hodie compendi feci, duo panes in dies.
Ita ancilla mea quæ fuit hodie nunc est sua.
Argento uicit iam hodie, alienum cœnabit, nihil
Gustabit de meo, sum ne probus, sum ciuis lepidus?
Qui atticam hodie ciuitatem maxumam
Maiorem feci atq; auxi ciui fœmina,
Sed ut & ego hodie fui benignus, & multis credidi,
Sed satis a quoq̃ hoie accepi, ita prorsum credebam omnibus.
Nec metuo quibus credidi hodie, nequis abiurassit mihi.
Bonus uolo iam ex hoc die esse; quod neq; fiet, neq; fuit.
To. Hunc ego hominem hodie in trãsennã doctis ducã dolis
Itaq; huic insidiæ paratæ sunt, probe aggrediar uirum.
Quid agis? cedo unde agis te nunc Dorpale? do. credo tibi,
Di dent quæ uelis. To. eho an iam manu emisisti mulierem?
Do. Credo ædepol, credo inq̃ tibi. To. iam libera est, enicas.
Do. Quin tibi me dico credere. To. dic bona fide, iã libera est.
Do. I, i ad forum ad ptorẽ, exqre siquidẽ credere nõ uis mihi.
Libera inq̃ est, ecqd audis? To. at tibi di omnes benefaciant.
Nunq̃ enim posthac tibi, nec tuorum quod nolis uolam.
Do. Abi, ne iura satis credo. To. ubi nũc tua libtast? Do. apđ te
To. A in apđ me eẽ? do. aio inq̃, apđ te ẽ iq̃. To. ita me di amẽt,
Vt ob istam rem, tibi multa bona instant a me, nã est quædam
Res, quam occultabam tibi dicere, nunc eam narrauero.
Vnde tu pergrande lucrum facias, faciam ut memineris mei,
Dum uita uiuas. Do. benedictis benefacta, aures meæ
Auxilium expostulant. To. tuum promeritust merito ut faciã,
Et ut me scias esse facturum, tabellas tene has, pellege.
Do. Hæ qd ad me? To. imo ad te attinẽt, & tua refert, nã e psia
Ad me allatæ modo sunt istæ a meo domino.
Do. Quãdo? To. haud dudũ. Do. qd istæ narrant? To. pcũcta
Ipsæ tibi narrabũt. Do. cedo sane mihi. (re ex ipsis
To. At clare recitato. do. tace dũ pellego. To. hađ uerbũ faciã.
Do. Salutem dicit Toxilo timarchides,
Et familiæ omni, si ualetis, gaudeo,
Ego ualeo, recte & rem gero, & facio lucrum.
Neq; isto redire, his octo possum mensibus.
Itaq; hic est, quod me detinet negocium.
Eleusipolim persæ cæpere urbem in arabia,
Plenam bonarum rerum, atq; antiquom oppidum.
Ea comparatur præda, ut fiat auctio
Publicitus, ea res me domo expertem facit.
Operam atq; hospitium ego isti præhiberi uolo,
Qui tibi tabellas affert, cura quæ is uolet.
Nam is mihi honores suæ domi habuit maxumos.

CVi Homini: Retur leno: si/bi obuenisse lucru;: at post paulum insidiis circunuentus mœrebit. ¶ Non panes i dies: Quasi minimũ quoti/tidianum quæstum. ¶ Atticam ciuitatem maiorem feci: hoc est auxi numerum libertinarum: nam recepta pecu/nia liberam Lemni scelenem apud prętorem fecerat. ¶ In trasennam: In laqueum: dolum: & decipulu;. ¶ Ille qui ta/bellas adfert: prosequitur dictum epi/stolę. ¶ Neq; quisq̃ dabit: Addo uerbũ nisi: ut stet sensus. Neq; quisq̃ nisi dabit & quæ sequuntur. ¶ Accersiuit illam mandauit: lege accersiri illam manda uit. ¶ Matulam: Vrinæ uas Festus appellat: Nonius autẽ in quod aquã isundimus: oino uas ad secretiora naturæ: ut matellio. ¶ S; te đ aliis: In hãc snia; loqtur Diod. pulchrũ. s. esse ex aliorũ erratis in melius instituere uitã nr̃am.

Matula q̃d sit

CVi hoi diippitii sunt. Dor. ut lenonũ mos est: nihil cogi tare: nisi de lucro: lætat se uẽ didisse amicã: & pecunia po titũ. Interim toxillus cũ saga ristione & psa admonet isidias. ¶ Cõ/pendisfeci. unũ est uerbũ. i. cõmodũ su; cõsecutus. ¶ Nõ panes i dies: hoc puer/bialiter dictũ. i. nõ paruã utilitatẽ sum cõsecutus: q sit panes in dies pmereri. ¶ Maiorem feci: qa quæ liberata est: ci uis erit attica. ¶ Auxi ciui fœminã: nã hic & hæc ciuis dicimus. Nec metuo: quibus credidi: qa nil nisi accepta cre/didi pęcunia. ¶ Ne qs mihi in iure ab/iurassit. i. ne qs creditu; neget. id. n. ab iurare: ut in curgulione diximus. ¶ In trãsenna. i. a loco unũ trãsitus fiat: ut di/ximus in bacchidibꝰ. ¶ Cedo unũ agis te. Dic unũ is. Aliqñ in dãdi ptãte cedo ponit cuius pluralis tñ cede patri meo dixit Ter. ¶ I ad foꝝ ad ptorẽ. qa a p tore uidicta fiebãt liberi: ut supra abũ/de dictũ. ¶ Bñdictis tuis: bñfacta au/res meæ auxiliũ expostulant. Verboꝝ ordo: ac sensus est. Aures meę expostu lant: exigunt bñfacta: ut sibi benefaci/as: auxiliũ pro auxilio est eni; ephexe/gesis: bñdictis ad ea: q̃ bñdixisti. ¶ Pel lege: pro plege ut tuste dictu;. ¶ Haud dudũ: nõ diu: q̃nq̃dẽ iã dudũ pene mõ significat: ut iã dudum sumite pœnas. ¶ Percũctare ex ipsis: exqre ex litteris. ¶ At clare recitato. Dic ea uoce: quod ibi scriptũ est: ut nos quoq; audiamus. ¶ Timarchides. Toxilli herus quasi multũ honoratũ dicas nomẽ indeptus est: nam timo honoro significat: & ar

VALLA. Abiurare quid sit. Iãdudum quid sit

Do. Quid id ad me, aut meam ad rem refert, persæ quid re-
rum gerant?
Aut quid herus tuus? To. tace stultiloq, nescis qd istet boni.
Nequicq̄ tibi fortuna faculam lucrificam icere uolt.
Do. Quæ istæc fortuna lucrifica est? To. istas, q̄ norunt, roga.
Ego tantumdē scio, quantum tu, nisi quod pellegi prior.
Sed ut occœpisti, ex tabellis nosce rem. Do. bene me mones,
Fac silentiū. To. nunc ad illud ueniens, quod refert tua.
Do. Iste qui tabellas affert, adduxit simul
Forma expetenda liberalem mulierem
Furtiuam, abductam ex arabia penitissuma.
Eam te uolo accurare, ut istic ueneat.
Ac suo periclo is emat, qui eam mercabitur.
Mancipio neq promittet, neq quisq̄ dabit.
Probum & numeratum argentum ut accipiat, face.
Hæc cura, & hospes cura, ut curetur, uale.
To. Quid igit̄, postq̄ recitasti, quod erat cæræ creditum,
Iam mihi credis? Do. ubi nunc illest hospes, qui hasce attulit?
To. Iā hic credo aderit, accersi illum mādaui. Do. nihil mihi (opus ē
Litibus, neq trochis, q̄obrē ego argētū numerē foras.
Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?
To. Tacen, an nō taces? nūq̄ ego te tā esse matulā credidi.
Quid metuis? Do. metuo hercle uero, sensi ego iā compluries,
Nec mihi haud imperito eueniet, tali ut in luto hæream.
To. Nihil pericli uidetur. Do. scio istuc, sed metuo mihi.
To. Mea quidem istuc nihil refert, tua ego refero gratia,
Vt tibi recte conciliandi primo facerem copiam.
Do. Gratiam habeo, sed te de aliis. q̄ alios de te suauius
Est fieri doctos. To. nihil pericli uidetur, ne metuas.
Nequis uero ex arabia penitissuma persequatur eam.
Iam ne illam destinas? Do. uideam modo mercimonium.
To. Aequa dicis, sed optume eccū ipe aduenit, & adducit eā
Hospes ille, qui has tabellas attulit. Do. hiccine est? To. hic ē.
Do. Hæccine illast furtiua uirgo? To. iuxta tecū æq scio.
Nisi qui aspexi equidem, ædepol liberalist quisquis est.
Do. Sat ædepol concinna facie. To. ut cōtemptim carnufex?
Taciti contemplemur formam. do. laudo consilium tuum.

chos dicit princeps. ¶ Rē gero. facultates meas sustineo: & administro. ¶ Heliopolim. Strabo quoq huius nois urbē i arabia esse asserit. ¶ Vt fiat auctio publicitus: ut publice qd ab eo oppido direptū est ueneat: ubi expositū pciū augeat. ¶ Me domo experte; facit: ne domum redire queam. ¶ Opam: atq hospiciū ego isti phiberi uolo. Isti iqt: qui has ad te litteras pfert uolo pberi auxiliū: ubi te egeat & domi esse ei hospitiū apud nos. ¶ Faculam lucrifica: aliquam facem. i. facultatem: unde lucru; facias tibi uult adducere. ¶ Istas: subaudi tabellas. ¶ Roga: pcontare. ¶ Qd refert tua: qd tuę cessugæ est utilitati. ¶ Forma expetēda. i. speciosam. ¶ Furtiuā: furti ablatā. Ex arabia penitissima. Ex itimis arabiæ ptibus: ab eo qd est penitus suplatiuū fecit penitissimus. Istic uæneat. Vēnū eat uēdat. Ac suo piculo: ne teneat q̄sq̄ dolo malo factū eē se arguat. ¶ Neq prōptet. i. referat q̄ accepit pecūiā. ¶ Probū: & nūeratū argētū: ut accipiat face. Sēsus ē: fac ut is ab ēptor capiat pro ea argētū: qd facile ipēdi possit: ac pntariū: & in manū dinumeratū: nō utiq scriptis debitū. ¶ Qd erat cæræ creditu;. i. tabulis cæratis cōmissum. ¶ Accersire illā mādauit. pcepit iqt: ut illa euocaret. Neq trochis. i. cursibus: ut uolutet hac: atq illac turbinis mō: Nā trochus: quo lusitāt pueri turbo est: a rotādo dictus. Nā trecho: & curro: & roto significat. Si āt legat trichis: erit āt tricha: ut pař opost ut me in trichas coniecisti. ¶ Te tā esse matulā credidi. i. tā amētē: ac isulsum. Matula. n. & matella: ac matellio uas ad naturæ secretiora: & onus uētris excipiēdū. ¶ Tali ut in luto hęreā. Vt figā me in luto: uñ exir nō det. ¶ Vt tibi recte cōciliandi: ut primus esses: apud quē hāc cōciliarē. ¶ Gratiā hēo: subaudi: qd id efficias: sum inqt obligatus. ¶ Sed te de aliis: q̄ alios de te suauius ē fieri doctos. Dulcius inqt est: ut alieno tu discas piculo q̄ tuo alio discat. ¶ Nequis uero ex barbaria pēissima psequat. ¶ Percōctanter: ac ironicos: simulq uultuose legendū est: tu ne inqt metuis: ne de extremis ornis terraræ ptibus adueniat: q psequat. ¶ Tu illā destinas. i. deliberas: subaudi emere: aut destinas: recusas. ac remittis abste. ¶ Videā modo mercimoniū. cedo inqt expectādam dato mihi mulierem. ¶ Iuxta tecū. i. tam scio q̄ tu. ¶ Liberalist. liberalis ē. i. formā hēt nō sruæ: sed liberę. ¶ Concina facie: apta: cōmoda. ¶ Vt Cōtēpti carnufex. hæc secum Toxillus de dordalo loqt: q nō multū curare uidebat: qd solent astuti facere hoies: ne nimia ēptoris auiditas uēditorē faciat cariorem.

VGOLETVS ET GRAPA.

Trochus quid sit

¶ IN trāsennā: in laqueū: in pedicā funariā: qñ trāsenna extētū funē notat Salu. histo. ii. & ipse Plau. in rudente: In ætate inqt agūda hoium pluriæ fiunt trāsennæ: ubi decipiūtur dolis. ¶ Manu emisisti: liberā esse uoluisti p manumissionē: q est datio libertatis itroducta postq̄ iure gētiū seruitus inuasit: nā cū iure naturali oēs appellaremur hoies: iure gētiū tria esse & dici genera hoium cœperūt: Liberi: & his cōtrarii serui: & tertiū genus libertini: qui desierūt eē serui: VI. Idē fece caius iurecōsultus: Seneca: neminē natura fecit liberū: neminē seruū: iposuit noia hęc fortuna singulis. Libertinos: alii libertos uocāt: alii e libertis natos. Trāquillus in claudio: Ignarus tpibus Apii: & deinceps aliquandiu libertinos dictos: nō ipsos q manumitterent: sed igenuos ex his pcreatos: Vlpia. de suis & legit hęred. Libertū inquit cū accipe debemus quē qs ex seruitute ad ciuitatē romanā pduxerit. ¶ Libertast: ut iā manumissa. ¶ Ad ptorē: q ul dicta uirga manumitēdi hēt ptātē: uñ est illud. Vindicta postq̄ meus a ptore recessi. ¶ Præda corpora ipsa rerū: quę capta sunt significat: Manubiæ uero dicta pecunia a q̄store ex uēditione pdæ redacta. A. Gel. & Nonius Marc. q ita sensisse uoluit. Ma. Tulli. de lege agraria: cū pdas: & manubias subsequēter posuit: Manubię quoq iactus fulminum.

Trāsenna quid sit
Liberi: serui: & libertini qui dicant
Prēda qd: & qd mānubiæ

¶ Mācipio:

¶ Mancipio: corpus liberum emere non licet: & qui emit male mercatur: nisi habeat sponsorem: Mancipium seruus dicitur: quod manu capitur. M. Varro auctor. Modest. de statu hominum Mancipia dicta: quod ab hostibus manu capiuntur: unde & serui dicti: quod imperatores captiuos uendere iubent: & ad hoc seruantur non occiduntur: ut scribit Florētius eodem titulo: fiunt autem iure gentium: cum ab hostibus capiuntur: aut cum ex ancillis nostris nascūtur: ut tradit Martianus: eo ipso titulo: & de publicanis: Veterana inquit mancipia dici: quæ per annum: nouitia: quę nūdum anno seruierunt. ¶ Trochis: uexationibus exagitationibusque: Trochus ludi genus notissimum: cum pilam ligneam incirculū ferreū se se uertētem: cū in latera feritur imittere student lusores: uel ligneū turbinē scutica rotantibus agitātibusque pueris τροχὸς latine rota: Martialis in apophoretis eo disticho: cui trochus lema est: Inducenda rota est: das nobis utile munus. Iste trochus pueris: at mihi canthus erit: Cantho autē extrema capitis rotarum uinciri satis notū: Persius Vertentē sese frustra sectabere canthum: si scriptū est. Tricis ipedimentis intellege: & intricaminibus. Matulā pro meticuloso uanoque accipere uī. ut in mostellaria: de matula uase ad lotiū: & aquā etiānum: quæ & matella & matellio dī: ac græco noie scaphiū: Plau. ipse alibi: Martialis: Iurecōsulti festus: Marcel. Cicero. & alii meminerūt. ¶ Destinas emis: Destinare parare: destinare emere No. Peculatus. Peculatū ingt Pau. Iurecōsultus diffinit labeo lib. xxxiii. posteriorum publicæ: aut sacræ pecuniæ furtū nō ab eo factū: cuius piculo fuit: Festus Pōpe. Peculatus furtū publicum a pecore dictum: cui Mar. Varro astipulatur. Sed & qui populum fraudat: peculatus pœna tenetur.

Măcipium quid sit

Refert tua

Trochus quid

Matula qd

peculatum quid

Sagaristio. Persa uirgo. Toxilus serui. Dorpalus leno.

SAtin Athenæ tibi uisæ fortunatæ, atque opiparæ?
Per. Vrbis speciē uidi, hoīum mores prospexi parū.
To. Nūquid in principio cessauit uerbū docte dicerē?
Do. Haud potui etiā in prīo uerbo pspicere sapiētiā.
Sa. Quid id, quod uidisti, ut munitū muro tibi uisust oppidū?
Per. Si incolæ bene sunt morati, pulchre munitum arbitror.
Perfidia, & peculatus ex urbe, & auaritia si exulant.
Quarta inuidia, quinta ambitio, sexta obtrectatio.
Septimum periurium. To. euge. Per. octaua indiligentia.
Nona iniuria, decuma quod pessumum aggressu, scelus.
Hæc nisi uñ aberūt, centuplex murus rebus seruandis parust,
To. Quid ais tu? do. qd uis? To. tu i illis es decē sodalibus.
Te in exilium ire hinc oportet. do. qd iam? To. qa periurus es.
Do. Verba qdē haud idocte fecit. To. ex tuo iq̄ usust, eme hāc.
Do. Aedepol, q cū hāc magis contemplo, magis placet. To. si hanc emeris,
Dii immortales, nullus leno te alter erit opulentior.
Euortes homines tuo arbitratu fundis, familiis,
Cum optumis uiris rem habebis, gratiam cupient tuam,
Venient ad te comessatum. Do. at ego intromitti

SAtin athenæ: nūc quasi peregrini prodeūt Sagaristio persaque: quæ & si tanq̄ uænalis: facile tamē ex uerbis eius apparebit igenua: quā obrē leno magis mercimonio delectatus capietur dolis. ¶ At ego intromitti: Scilicet uereor: uel nolo.

SARACENVS.

SAtin athene tibi uisæ sunt fortunatæ. Saga persam interrogat: quo eius pręclare respondis lenonem magis ad emendum alliciat: at facilius capiatur: quod urgente Toxillo & magis ac magis instāte facit dordalus. ¶ Fortunatæ: atque opiperę. fortunam insignē adeptę: ac fœlices. ¶ Prospexi parum: non admodum aduerti. ¶ Bene sunt morati: bonis moribus instituti. ¶ Peculatus: direptio publica. ¶ Obtrectatio: ne alienæ insidietur famæ. ¶ Quod pessimum aggressu scelus: quod ad aggrediendum omnibus ante stat scelus: quod de morte alicui? est. ¶ Hac nisi: unde aberunt: hæc flagitia: nisi abfuerint: undecūque si centies muro ciuitas accingatur ad res suas seruandas paruū fuerit. ¶ In illis es decē sodalibus. i. collocādus ne tibi uideris inter illa crimina: ut hic tibi i exilium abeundum uideatur. ¶ Dii imortales. cum admiratione legendum est. ¶ Euertes tuo arbitratu: abduces ut uoles e prædiis suis homines: fundus enī quod sit fundamentum reddituum dictus: sicut fundū uasis dicimus: unde & fundo uerbum: & funda: qua iaculamur: a qua fundibulatores. ¶ Gratiā cupient tuam. tibi conciliari desiderabunt ob hanc mulierem. ¶ Venient ad te comessatū. i. epulatū ab eo: qd̄ græci dicūt comazo. i. epulor: unde & comœdiā q̄dā dici uoluerūt: nos cōmessor dicius. ¶ Intromitti no. nolo accipiā apd̄ me: uī itromitti nolo talē mulierē.

VALLA.

Fundus unde dicatur

¶ PEculator: q furtū fec publicę: pecūię: Ascō. ¶ Cētuplex ex ordib⁹ lateque cētēis: nisi poti⁹ accipias ifinite dictū: & d̄ mltiplici cietu itellegas: qm̄ oppida scim⁹ duplici muro: & triplici: ut Patauī urbē ad mai⁹ mūimē pcicta. ¶ Fūdi appellatione oē ędificiū & ois ager cōtinetur in usu. urbana ædificia: ædes: rusticana: uillæ dicuntur locus in urbe sine ędificio area: Rure autem ager appellat: idemque ager cum ędificio fundus dicitur: florentius de uerbo. signifi. ¶ Familię nomine omnes qui in seruitio sunt continentur: & liberi hoies: qui bona fide seruiūt: Vlp. de ędil. edicto.

VGOLETVS ET GRAPA.

Fūdi appellatione qd

SARACENVS. COCCEntabunt: conuicium faciet. Quantum dicet: Error est ex male Iris cõsequẽtibus; lego quãti idicet. Væ nisse est: Pro uænisse est. i. uenundari. Si crebro cades: Si sæpius succũbes uiro. Habe tercentũ minis: Legerem habe tibi cẽtum minis nã subdit illico octogita. Ansã: Occasionẽ. Quid furtum est: Sic prius legebatur: emẽdauimus quod futurum est. At ne cuз argento protinam permittas domuз: Lego permutes domum: ne: scilicet in aliam domum diuertas.

VALLA. NOctu occẽtabunt. Cãtus circa fores adhibebunt: estq; elypticos dictum occentabunt ostiũ: pro ad ostiũ. Exurent fores: subaudi si intromittantur. Ferreã serã: q̃ serat. i. claudit ianua: uñ referat aperit dr̃. Si ferro pferis: si impẽsam ferri facere nolueris. Tu pte tibi ipingi iubeas crassas cõpedes. Nisi inqt te ferro circũmunieris: tu i cõpedes crassas ferro ipingeris. Hocq; per figurã pa hyponoæã dictũ. non eniз Dordal⁹ id sibi dici expectabat. Venire hanc uolo. Venũ iri: ac uẽdi. Væ nõ nãq; nomẽ est: nõ supinũ: qd̃ dictu ridiculũ est a nõnullis putatũ grãmaticis: cõponit siqdem cũ eo: sicut & cum do: ac uelut uenũdedi: uenundatũ: ita & uẽniui: & uenitũ. ab hoc noie uenuз fit uenalis & uenale: qd̃ uendit. Marti. Ne tñ ignores: ubi sim uenalis. Fit & uenalicius a uenali. Nonius: Venalicii uenditores. Cice. in oratione corneliana: neq; me diuitię mouent: qbus oẽs africanos: & lęlios multi uenalicii: mercatoresq; superauere. Ci. in ora. nec qsq̃ est eoзз: qui si iã sit ediscẽdũ sibi aliqd: nõ teucrum Pacuuii malit: q̃ mamilianas uenaliũ uẽdendoз leges ediscere: a uenalicio uenalicianus: ut. xxi. li. digestoз Vlpia. Pleriq; solent mãcipia: quæ nouicia nõ sunt: quasi nouicia distrahere. Ad hoc. s. ut pluris uẽdant. p sumptum est. n. ea mancipia: quæ rudia sunt: simpliciora esse: & ad ministeria aptiora: & dociliora: & ad oẽ ministeriuз habilia. Trita uero mancipia: & ueterana: difficile ẽ reformare: & ad suos mores formare. Quia ergo uenaliciarii sciũt facile decurri ad nouitiorum emptionem: iccirco interpollant ueteranos: & pro nouiciis uẽdũt. Paulus: Proponitur actio ex hoc edicto in eua: cui⁹ maxima pars in uẽditiõe fuerit: quia plerũq; uenaliciarii ita societate coeunt: ut qcqd agit: in cõe uideatur agere. Ire hinc uolo quãtuз põt. hinc uolo abire q̃ celerrime possum. Opus inest hac tibi empta. oportet hanc emas. Si tibi uenisse est opus. si tibi utile est uendere mihi: quoq; emere utile est: inquit Dor. Si tibi subiti nihil est. si non est: quod pperes. In-

Quæ a uẽo uenia nt

Hac enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores.
Do. Proinde tu tibi iubeas concludi ædes foribus ferreis.
Ferreas ædeis cõmutes, limina indas ferrea.
Ferream seram atq; annulum, ne si tu ferro parseris,
Ferreas tute tibi impingi iubeas crassas compedeis.
Do. In malũ cruciatum i sane. To. eme hãc atq; ausculta mihi.
Do. Mõ sciã, q̃ eũ dicet. To. uin huc uocẽ? To. ego illo accesse
To. qd ais hospes? Sa. uenio, adduco hãc, ut dudũ dixerã. (ro.
Nam heri in portum noctu nauis uenit, ueniri hanc uolo,
Si potest, si non potest, ire hinc uolo, quantum potest.
Do. Saluos sis adolescens. Sa. siquidẽ hanc uẽdidero pcio suo,
To. Atqui aut hoc emptore uẽdes pulchre, aut alio nõ potes.
Sa. Es ne tu huic amicus? do. tanq̃ di oẽs, qui cœlum colunt.
To. tum tu mihi es inimicus certus, nam generi lenonio
Nunq̃ ullus deus tã benignus fuit, qui fuerit propitius.
Sa. Hoc age, opus nest hac tibi ẽpta? do. si tibi uenissest opus,
Mihi quoq; empta est, si tibi subiti nihil est, tantũdest mihi.
Sa. Indica, fac pcium. do. tua merx est, tua indicatio est.
To. Aequõ hic curat. Sa. uin bene emer? do. uin tu pulchre uẽ
To. Ego scio hercle utrũq; uelle. do. age idica pgnariter. (dere?
Sa. Prius dico hanc mãcupio nemo tibi dabit, iã scis. do. scio,
Indica, minimo daturus qui sis, qui duci quæat?
To. tace, nimis tu quidẽ hercle homo stultus es pueriliter.
Do. Quid ita? to. quia enim te ex puella prius percõtari uolo,
Quæ ad rem referũt. do. atq hercle tu me monuisti haud male.
Vide ut ego ille doctus leno pene in foueam decidi,
Nisi adesses, quãtũ est adhibere hoiem amicum, ubi qd geras?
To. Quo genere, aut qua in patria sit nata, aut qbus parẽtib⁹.
Ne temere hanc emisse dicas suasu, atq; impulsu meo.
Nisi molestum est, pcontari hãc paucis hic uolt. Sa. maxume,
Suo arbitratu. to. qd stas? abi tute, atq; ipse itidẽ roga.
Vt tibi percontari liceat, quæ uelis, etsi mihi
Dixit dare potestatem eius, sed ego te malo tamen
Eum adire, ut ne contemnat te ille. do. satis recte mones.
Hospes, nolo ego hãc pcõtari. Sa. a terra ad cœlũ quid lubet.
Do. Iube dũ ea accedat huc ad me. Sa. i sane, ac morẽ illi gere.
Percõtare, exqre qd uis. to. age age nũc tu impera, uide
Vt ingrediare auspicato. do. liqdum est auspicium. to. tace,
Cõcede sis, iã illã ego adducã. do. age ut rẽ eẽ i nostrã putas.
To. Sequere me, adduco hanc, siquid uis ex hac percontarier.
Do. Eni uolo te adesse. to. haud possũ, qn huic opã dẽ hospiti,
Quoi her⁹ iussit, qd hic, si ñ uolt me adesse una. Sa. imo i mõ,
To. do ego tibi operam. Sa. tibi ibidem das, ubi tu tuum amicum adiuuas,
Exqr. to. he⁹ tu aduigila. per. satis ẽ dictũ, q̃q̃ ego ₚua sum,
Scio ego officium meũ, ut quæ roget uera, ut accepi, eloquar.
To. Virgo. hic hõ pb⁹ ẽ. Per. credo. to. nõ diu apd̃ hũc ₚuies.
Per. Ita pol spero si parentes facient officium suum.
Do. Nolo ego te mirari, si nos ex percontabimur
Aut patriam tuã aut parẽtes. Per. cur ego id mirẽr mi homo?
Seruitus mihi interdixit, ne quid mirer malum meum.

To. Dii

To. Dii istam perdant, ut cata est & callida, ut habet cor.
Quã dicit qd opus est. Do. qd nomen est tibi? to. nunc enim
Metuo ne peccet. Per. Lucridi nomen in patria fuit.
To. Nomen atq; omen quantiuis est ptii, qn tu hanc emis?
Nimis pauebam ne peccaret, expedit. do. si te emam,
Mihi quoq; lucridẽ confido fore te. to. si hanc emeris,
Nunq̃ hercle hunc mensem uertentem credo seruibit tibi.
Do. Ita uelĩ qdẽ hercle. to. optata ut coueniãt, operã addito.
Nihil adhuc peccauit etiam. Do. ubi tu nata es? Per. ut mihi
Mater dixit, in culina, in angulo ad læuam manum.
To. Hæc erit tibi fausta meretrix, nata est in calido loco,
Vbi rerum omnium bonarum copia est sæpissume.
Tactus est leno, qui rogaret, ubi nata esset, diceret.
Lepide lusit. Do. at ego patriam te rogo, quæ sit tua.
Per. quæ mihi sit, nisi hæc ubi nũc sũ? do. at ego illã qro, q̃ fuit.
Per. Omen ego pro nihilo eẽ ducto, quod fuit, quando fuit,
Tanq̃ hominẽ quãdo aĩam efflauit, qd eũ quæras, qui fuit?
To. Ita me Di bene ament, sapiẽtet, atq; eqdẽ miseret tamẽ.
Do. Sed tñ uirgo quæ pria est tua? age mihi actutum expedi.
Quid taces? per. dico eqdẽ priã, qñqdẽ hic fuio, hæc priast.
To. Iam de istoc rogare omitte, non uides nolle eam loqui,
Ne suarum se miseriarum in memoriã inducas? Do. quid est?
Captus ne est pr? per. non captus, sed qd habuit, id perdidit.
To. Hæc erit bono genere nata, nihil scit, nisi uerum loqui.
Do. Quis fuit? dic nomẽ. per. quid illũ miserɐ memorẽ, q fuit?
Nunc & illũ miserũ, & me miseram æquom est nominarier,
Do. Quoius modi is ĩ pplo habitust? per. nẽo qsq̃ acceptior.
Serui, liberiq; amabant. to. hominem miserum prædicas.
Quom ipsus prope perditus est, & beneuolenteis perdidit.
Do. Emã opinor. To. ẽt opinor? Do. sũmo gñe esse arbitror.
To. Diuitias tu ex istac facies. do. di ita faxint. to. eme modo.
Per. Iã hoc tibi dico, actutũ ecastor meus ubi pater me sciet
Venisse huc, aderit, & me absẽtẽ redimet. to. qd nũc? do. qd ẽ?
To. Audin qd ait? per. nã etsi res sunt fractæ, amici sunt tamẽ,
Do. Ne sic plora, libera eris actutum, si crebro cades.
Vin mea esse? per. dum quidem ne nimis diu tua sim, uolo.
To. Satin, ut memit libertatis, hæc tibi grãdeis bolos dabit.
Age, siquid agis, ego ad hunc redeo, sequere, reduco hãc tibi.
Do. Adolescens uin uendere istãc? Sa. magis lubet, q̃ perdere,
Do. Tum tu pauca in uerba confer, quid dat'? tanti, indica.
Sa. Faciã ita, ut te uelle uideã, ut emas, habe tibi centum mnis.
Do. Nimiust. Sa. octogita, do. nimiust, Sa. nũm' abeẽ hic ñ pt,
Quod nũc dicã. do. qd id ẽ ergo? eloq̃re actutũ, atq; indica.
Sa. Tuo periculo sexaginta hæc datur argenti mnis.
Do. Toxile quid ago? To. di deæq; te agitanti irati, scelus,
Qui hanc nõ ppes destinare. do. hẽbo, To. heu pdatus probe.
Abi argentum effer huc, non ædepol trecentis mnis
Carast fecisti lucri. Sa. heus tu etiam p uestimẽtis (illũ uides
Decẽ accedãt mnæ. do. abscedẽt. n. nõ accedẽt, to. tace sis, ñ tu
Quæref ansã, ĩfectũ ut faciat, abis ne, atq; argẽtũ petis? (fero.
Do. Heus tu, sua istũ. to. qn tu is ĩtro. do. abeo, atq; argẽtũ af-

dica pgnariter: idest proferendo: ut i-
telligam. pro. n. ante: & gnarus scitus.
¶ Mãcupio. nemo tibi dabit: ut manci-
pium tuũ sit. Quid sit mãcipi & man-
ceps & mãcupere: in antecedẽtibus di-
ctũ est comœdiis. ¶ Minimo daturus.
Ad minus: quo prætio sis uenditurus.
¶ Stultus es pueriliter. i. in pueri mo-
dũ. ¶ Quæ ad rẽ referũt. i. quę ad tuã
hanc rẽ ptinẽt. ¶ In foueã decidi. parũ
inqt defuit: qn caperer. ¶ Suasu atq; i-
pulsu meo. Ne mihi ĩputes q suaseri;:
& impulerim. ¶ Percũctari hanc pau-
cis: pauca sciscitari a puella uult. ¶ Et
si mihi dixit daf potestatẽ eius. sensus
est. Licet hanc mihi dederit ptãtẽ puel-
lã iterrogandi: tu tñ adi ipsam: & rem
tuã pcurato. ¶ A terra ad cęlũ. i. q̃tun-
cũq; uelis interroga. ¶ Iube dũ. Dũ syl-
labica adiectio ẽ. ¶ Vt ingrediare au-
spicato. Vt eni hodie nemo est: q nihil
agat prius q̃ astrologica ĩspexerit dia-
ria. Ita olim mĩti nil agebãt: nisi auspi-
cato. i. captato ĩspectu auiũ. ¶ Liqdu;
est auspiciũ: mihi non aduersatur inqt
auspiciũ. ¶ Age: hoc clã ad puellã loq-
tur. ¶ Vt rem esse in nrãm putas: ut ces-
suɐ nobis existimas utilitati. ¶ Quid
hic. subaudi hospes nolit me assistere.
¶ Do ego tibi opã. Vt iubes astu. ¶ He-
us tu aduigila: hoc clam ipsi uirgini.
¶ Mihi interdixit. i. uetuit. ¶ Hẽt cor.
i. cordata: ut ueteres locuti sunt. ¶ Qd
opust. pro opus est. nihil extra rẽ loqf.
¶ Nunc metuo: ne peccet. hoc secum to-
xillus. ¶ Expediuit: locuta est: ut opor-
tuit: hoc quoq; secum toxillus. ¶ Hũc
mẽsem uertẽtem. i. ad mẽsem integrũ:
a quo mẽsis uertaf alius. ¶ Tactus est
leno. i. captus hęc secũ toxillus. ¶ Le-
pide lusit: subaudi lenonẽ. ¶ Quæ mi-
hi sit. quæ mihi esse debeat: uultuo-
se legẽdum: & miserabiliter. ¶ Quan-
do animam efflauit: mortuus est: illu;
siquidem non esse amplius omnes di-
cũt. ¶ Miseret tamẽ. subaudi me eius.
¶ Captus ne est pater: subaudi ab ho-
stibus. Quoiusmodi: idest quo pacto
fuit gratus populo. ¶ Etiã opinor: ad-
huc ambigis. ¶ Et si res sunt fractę. Li-
cet bona concoxerit: rẽq; fregerit sua;.
¶ Ne sis plora. Ordo est: ac sensus: ne
plora si uis. ¶ Sic reor euades: a serui-
tutis molestia liberabere. ¶ Dabit hęc
tibi grandis bolos: idest pręclaram for-
tuna;: sumpta similitudine ab eis: qui
iactũ rętis in pelagus cuipia; uendũt.
bolus enim quia ballo iacio. ¶ Quan-
ti indica. significa nobis q̃ti uelis uẽde-
re. ¶ Habe tibi centum minis. Subau-
di emptam. Nũmus abesse hinc nõ po-
test. non dederim inquit: si de octogin-
ta minis nummum demas. ¶ Qui hãc
nõ properes præstinare: qui emere nõ
pręoccupes. id enim pręstinare. ¶ Fe-

Mos antiquorum

cisti lucri: facio lucrum: & lucri dicimus: sicut etiam facio damnum & damni. ¶ Abscedēt. i. a me abierint. ¶ Quæretur. ... re ansam. i. occasionē ad dissoluēdā uēditionem. qcqd enim ab aliquo corpore pminet: uñ capi possit: ansa nominatur. Ita & hic: q a tota uenditione se motum uidebatur: ansam uocat. ¶ Infectum ut faciat. ne sit factum: quod fecit.

VGOLETVS ET GRAPA.

Occētare quid sit

Hoc age quid sit

Auspicato quid sit

Seruitus quid sit

¶ OCCENtabunt: conuiciabuntur ad ostium: occentare ueteres dicebat pro conuicium facere: cum id clare: & ci quodam canore fieret: ut procul exaudiri potuisset: quod turpe habet: quia non sine causa fieri putatur Festus Pompeius quod non uiderunt interpretes: non scholiarii scholiographi ue non duximus prętereunduʒ. ¶ Hoc age: uox adhortantis monentisq;: In sacris ea ipsa uoce præco admonebat astātes uti animos sacrificio adhiberent: & illi uacarent cæteris omnibus posthabitis: ut scribit Plutarchus in uita coriolani: & Pompilli numæ. ¶ Indica dic præcium: unde mox fac pręcium dixit Cicero in officiis: ut sibi fundus: cuius emptor erat semel indicaretur: unde indicatio nominatio præcii: & æstimatio ut indicatura Plinio in præfatione natura. histo. æstimatio: & pręcium. ¶ Auspicato fœliciter. Terentius haud auspicato me huc appuli: & auspicatissimum Quintiliano fœlicissimum: sine auspiciis: Romani ueteres pauca incipiebant: unde auspicari incipere: homo a suppliciis inquit Plinius uitam auspicatur. ¶ Seruitus est constitutio iure gentium: qua quis domino alieno contra naturam subiicitur: florentius de statu hominum: Seruitiū primi areopagitæ constituerunt. ¶ Interdixit: prohibuit: uetuit quando seruitus non sinit se uum mirari malum suum: qui est in continuo malo. ¶ Cor unde cati corculi dicti: ut iam diximus. ¶ Lucridi tanq

Omen uñ dictū sit

lucri datrici a lu cro: ut lucrio cupidus lucri: & satagens unde quaq; lucrari. ¶ Omen ab ore quasi orimen & recte: quia lucridis nomen prolatum bonum omen faciebat Lenoni lucrioni: unde ominari ore: uerbisq; augurari: quado deorum uoces non solum sed hominum quoq; pithagorei obseruatum omina appellata: quæ ueteres: ut refert Cicero: efficacissima crediderunt. Exempla habentur apud Val. Maximum. ¶ Mensem uertentem. Sicut annus solis uer

Mensis uertens qui

tens appellatur a Macrobio in primo Saturnal. ita lunaris annus mensis uertens dictus Vitruuio: de anno uertente Suetoni. in Calicula: Immensas opes: totumq; illud Tiberii Cæsaris uicies ac septies milies sestertium non toto uertente anno absumpsit: Annus uero: qui mundanus uocatur: qui uere uertens est: quia conuersione plenæ uniuersitatis efficitur: ut idem refert Macrobius largissimis seculis explicatur. ¶ Calido loco: in culina ignis habetur ad coquē

Culina q

da obsoniam: Culinam Festus Pompeius uocari locum dicit: in quo epulæ in funere comburūtur: nobis coquina est. ¶ Bolos. gręcis iactus: unde pyroboli pyrecbolaue & bolides faces lampade sue discurrentes: de quibus Plinius nat. histo. ii. Bolus autem nostris frustulum: uel massula. ¶ Tuo periculo: nullo sponsore: neq; mancupio datur: ut superius dictum. ¶ Ansam quęrere: causaʒ metaphoricos Cicero i Lęlio quo plures det sibi tanq ansas ad repręhendēdum: Ansis uasa tenentur: & aræ primo ansæ dictæ: q tenentur a sacrificantibus Varro auctor: unde Virgilius æneidos sexto. Talibus orabat dictis: arasq; tenebat.

Ansam qrere quid sit

SARACENVS.

AEdepol dedisti uirgo operam. Cum leno abiisset: ut ferret argentum: pro persa Interiʒ toxillus: persa: & sagaristio suas struunt insidias: ut lenonem captent. ¶ Probam: qa nihil improbandum in te sapientem: quia prudenter respondisti. ¶ Sobriā. quia continēter locuta es. ¶ Audin tu persa. Vbi argētum ab hoc acceperis. Duo simul alloquitur persam & sagaristionem: ut persa enim aduertat: quę dicantur admonet. & sagaristionem: ut accepto argento: ne a lenone exquiratur: simulet se statim nauigaturum. ¶ Quod futurum est prædicas. id dicis: quod factura sum. ¶ Protinam permutes domum: statim ne transeas a lenone ad nos. ¶ Parce uoci: moderare uerbis. ¶ Præda. subaudi a lenone nostra.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ GRAue: soliduʒ: & firmū: Actius in uictegrassia id: quod facis graue: & gratum est: Nonius. Quod futurum: legēdum est. metri necessitate: & ex codicibus antiquis: & sensus concinnitate: non quid futurum: ut legit Pius ex cors interpres Mnæ scribendum ex codicibus antiquis. & metri necessitate. non minæ: ut legunt Pius & Sarracenus.

Toxilus. Sagaristio serui. Persa uirgo.

AEdepol dedisti uirgo operam laudabilem.
Probam, & sapientē, & sobriā. Per. si quid bonis
Boni fit, esse idem & graue & gratum solet.
To. Audin tu Persa, ubi argentum ab hoc acceperis,
Simulato quasi eas prorsum in nauem. Sa. ne doce.
To. Per angiportum rursum te ad me recipito
Illac per hortum. Sa. quod futurum est, prædicas.
To. At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te. Sa. quod te dignust, me dignum esse uis.
To. Tace. parce uoci, præda progreditur foras.

SARACENVS.

Robati argenti: ptiũ pro muliere exoluit leno: sed qa dixit pbati argẽti eẽ nũmos: subdit ille per iocum quid ei nũmi sciũt pro sapiũt: & ei pro ii accipe. nõ loquit in hac scæna parasitus neq; uirgo psa: ut mẽ dosi habebãt codices ex indice: sed dordalus: sagaristio: toxillusq;. Emere: aut facere: Subaudi: uel licet: uel cõuenit: siue legas. eme: aut face. Huic in collũ nisi piget impono nr̃o: Melius: hanc collo: nisi piget: ipone nr̃o. Fiat: Loquit dordalus: deinde sagaristio abiẽs inqt: ecqd me uoltis: q̃ uerba deerãt in codice. Vaniloqdorus: Et q̃ sequunt oĩa dicta: & cõficta sunt per iocũ: ut tñ interi lenonẽ uideat illudere.

Dorpalus. Toxilus. Sagaristio

Robati hic argenti sunt sexaginta minæ,
Duobus nummis minus est. Sa. quid ei nummi sciunt?
Do. Crumenã hãc emer, aut facer, ut r̃migeret domũ.
Sa. Næ non sat esses leno, id metuebas miser,
Impure, auare, ne crumenam amitteres.
To. Sine quæso quando lenost, nihil mirum facit
Lucro faciundo. do. ego auspicaui in hunc diem.
Nihil mihi tam paruist, quin me id pigeat perdere.
Age accipe hoc sis. nunquit me uis cæterum?
Sa. Hanc in collum, nisi piget, nostrum impone.
Do. Fiat. To. quid tam properas? Sa. ita negotiust.
Mandata æque sunt, uolo deferre epistolas,
Geminum autem fratrem seruire audiui hic meum,
Eum ego ut requiram, atq; ut redimam pergere uolo.
To. Atq; ædepol tu me commonuisti, haud male
Videor uidisse hic forma persimilem tui
Eadem statura. sa. quippe qui frater siet.
Do. Quid attinet nos scire? sa. ausculta ergo ut scias.
Vaniloquidorus uirginisuendonides
Nugipololoquides, argentiexterebronides.
Te digniloquides, nummorum expalponides.
Quod semel arripes, nunq̃ postea eripides.
Do. Heu hercle nomen multis modis scriptust tuum.
Sa. Ita sunt persarum mores, longa nomina
Contortuplicata habemus, nunquid cæterum
Voltis? do. uale. sa. & uos, nam animus in nauist meus.
Do. Cras potius, hodie hic cœnares, uale.

VALLA.

Robati hic argenti sunt sexaginta minæ: Dinumerat leno pro pacta psa pecuniã. Simulat aũt agaristio: se pparare ob trãsigenda negocia: & liberaturũ fratrẽ e seruitute: dũq; se uult ostẽdere: linguã psicam admodũ tenere: perplexe nomiquædã barbara pnunciat: q̃ imagiñe illius referant linguæ. Duobus nũmis minus est. Quo minus inquit sint sexaginta minæ: bini desunt nũmi. Quid ei nũmi sũt. i. qd sibi uolunt retẽti nũmi. nummos. n. illos sibi hẽbat leno pro marsupio: in quo pecuniã locauerat. Ne non sat esses leno, nõ satis inquit esses leno: si non talia faceres. Ego auspicaui in hũc diẽ: ex auspicio perspexi pro auspicatus sum: & mecũ ipse reputaui ad hoc usq; tẽpus: nihil esse qui me pdere pigeat. Ac ne desiat. i. ne desit quicq̃. Ecquid me uoltis. ppero inquit: uultis ne aliqd. Cõmonuisti haud male: bene admonuisti inquit: ut ita putẽ. Frater siet: ut mihi frater uideat. Ausculta ergo: ut scias. Cum hęc dixit se persice loqui simulat. Heu hercle. Cum audiuisset sagaristionem nomen suum: & fratris proferre persica locutione demirat: Cras ire potius: subaudi potes. Hodie hic cœnares: nisi abeas cœnaueris mecum.

VGOLETVS ET GRAPA.

CRVmenam ex codi. antiquis. & metri necess. Remigeret ex codi. antiquis & metri necessitate: a uerbo remigero: tracto a naui: q̃ remis uelu ti gerit. *(Remigero unde)* Emere: aut facere uersus necessitate: & ex codicibus antiquis: & nouis: & sententiæ cõcinnitate: nõ eme: aut face: ut insulse corrigit Pius: mentiens ita scriptũ esse in ueteribus codicibus. Auspicaui: auspicatus sum exponit Nonius: citãs hunc locũ & alterũ ipsius Plauti in Istiboea: ut auspicetis: cras est cõis dies. *(Auspicaui)* Gemini dicuntur ex uno utero: & uno die editi: Vergilius. Geminos huic ubera circũludere pẽdẽtis pueros: gemini duo: gemini similes Non. *(Gemini q̃ dicantur)* Nugipoloqdes uersus necessitas: & suiæ cõcinnitas scribi exigũt: signat. n. fictũ & cõpositũ hoc nomẽ ueluti loq̃cem nugarũ uenditorem: ex nomine latino nugæ: uerbo gręco πωλω: qđ significat uẽdo: & uerbo latino loquor. Argentiexterebronides: iunctim hoc legendum est: ac si dicat argenti exterebrator. Ex palponides: blandicellis uerbis sciens optume argento emungere adolescentes: & cæteros: de palponibus iam dictum est. Contortuplicata: tortuose uariis dictionibus coagmentata compositaq;.

SARACENVS

POstq̃ illic: Abierat sagaristio: recepta pecunia: persa ibi relicta muliere: quæ tã diu apud lenonem manebit: quoad pater parasitus adueniens: eam suam manu adserat natam. Immo serui legerem immo seruaui: scilicet te propter lucrum. Pater nunc cessat: scilicet adire: ut me ab leno. uindicet.

VALLA. Lucrificabilis q̃ dicat

POstq̃ illic abiit. Dordalus sine suspitione non est: ac metuit sibi ob tam repentinum abitum uenditoris. Toxillus recreat primo: dein saturionem in lenonem excitat: ut suam abducat filiam. Illuxit: lucrificabilis. hic dies aduenit tibi afferens lucrum & cõmodũ. Non emisti hanc: non impensam fecisti inquit sed lucrum. Qui ego nunc scio: quo pacto scire possum. Aniã asseratur hæc manu: an liberetur. In persas? Interrogatiue legẽdum est: an ego inquit ad persas ibo: ut hunc cõperiam: qui respondet sibi. Nugas: subaudi egero: idest profecero nihil. Atat. inquit dordalus domũ ingressurus est: quod uolui domi præcipere meis. Interim tu toxille. Asserua hanc: persam.

VALLA.

TRanscidi loris: Dordalus domo exiens in suos se grauiter animaduertisse ostendit: dũ toxillus se abire cõfingit: ut uices suas parasitꝰ exigat: hoc ergo dicit lẽo discerpi loris familiares omnes meos: quia supellex squalet: & sordidæ: sunt ędes. Vsurpabo domi. subaudi: ut mihi benefit. Inclinabo me cum liberta tua. cum Lẽnis. rem agam.

SARACENVS.

NIsi ego illũ: Minatur parasitus lenonẽ ꝑdere: ꝙ emerit ingenuã filiã. Nõne antestaris? Quid sit antestari dictũ sępius est in superioribus comœdiis. Hostibus nictis. Deuincto: expugnatoq̧ lenone. Aqla: Vexillo: quo usi sunt romani duces: ꝑstat in eadẽ metaphora: ut uictor hostiũ uideaẽ. Qui sũt: Mœret cõtra leno: & cõflictaẽ: ꝙ puellaȝ simul amiserit: & pecuniã ludificabitur ꝑterea ad finem usq̧ comœdiæ. Mihi ma. ad. Idest illusus fui: & ꝑ ludibrio habitus: quã elocutionẽ facimus Plauto familiarẽ: ut in aulularia & i cassina: & in pœnulo docuimus. Hoc leno tibi pii ꝑculit. Sẽsuȝ horũ uerboꝝ magis possumus cõiectari: q̃ recte ꝑcipe: nã oino locũ mẽdosum arbitror: utcũq̧ ex uerbis ipsis daẽ intelligi puerũ gestu: motuq̧ corporis iocosum q̃ppiã intulisse i lenonis ludibriũ. Ne tibi hoc scipiõe magnũ malũ demutere: te condono: Lege sic potius: ne tibi hoc Sci. magnũ malũ dẽ: ut ære te conditionem. Pausam regem. Saltẽ sta. Sunt q legãt salticulũ: & qdẽ nõ inepte ꝑbo tñ staticulũ qđ est saltatiõis gñs: Macrobius: date staticulos inqt qđ autẽ dictũ ẽ de hegea: & diodoro: puto dictũ esse forte ex ioco: uel ex his.

VALLA.

NIsi ego illũ hoiem perdo. Saturio pasitꝰ a lẽone abductu rus filiã: ipȝ cũ fremitu iua-

Toxilus. Dorpalus. Saturio. Persa.

POstq̃ illic abiit, dicere hic quid uis licet.
Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis.
Nam non emisti hanc, uerum fecisti lucrum.
Do. Ille quidem iam scit quid negocii gesserit,
Qui mihi furtiuam meo periculo uendidit.
Argentum accepit, abiit, qui nunc ego scio
An iam asseratur hæc manu? quo illum sequar?
In persas? nugas. To. credidi gratum fore
Beneficium meum apud te. Do. imo equidem gratiam
Tibi toxile habeo, nam sensi te sedulo
Mihi dare bonam operam. to, tibin ego? imo serui.
Do. At at sum oblitus intus dudum edicere
Quæ uolui edicta adserua hanc. to. saluast hæc quidem.
Pe. pater nunc cessat. to. quid si admoneam? Pe. tempus est.
To. Heus saturio, exi, nunc est illa occasio,
Inimicum ulcisci. Sa. ecce me, nunquid moror?
To. age illuc abscede procul e conspectu, tace,
Vbi cum lenone me uidebis colloqui,
Tum turbam facito. Sa. dictum sapienti sat est.

Dorpalus leno. Toxilus seruus.

TRanscidi loris omneis aduenieus domi,
Ita mihi suppellex squalet, atq̧ ædes meæ.
To. Redis tu tãdem? do. redeo. to. ne ego hodie tibi
Bonam uitam feci? do. fateor habere gratiam.
To. Num quippiam aliud me uis? do. ut bene sit tibi,
To. Pol istuc quidem iam ego omne usurpabo domi.
Nam iam inclinabo me cum liberta tua.

Saturio. Dorpalus. Persa.

NIsi ego hominem illũ ꝑdo, do. perii. Sa. atq̧ optume
Eccum ipsum ante ædeis. Per salue multũ mi pater,
Sa. Salue mea gnata. do. Persa me pessundedit,
Pe. Pater hic meus est. do. hem quid pater? perii oppido,
Quid ego igitur cesso infelix lamentarier
Mnas sexaginta? Sa. ego pol te faciam scelus.
Te quoq̧ etiam ipsum ut lamenteris. do. occidi.
Sa. Age ambula in ius leno. do. quid me in ius uocas?
Sa. Illic dicam apud prætorem, sed ego in ius uoco.
Do. Non ne antestaris? Sa. tuan ego causa carnufex
Quoiquam mortali libero aureis atteram,
Qui hic commercaris ciueis homines liberos?
Do. Sine dicam. sa. nolo. do. audi. sa. sum surdus, ambula,
Sequere hac. do. scelesta fides est uirginaria.
Sa. sequere hac mea gnata me usq̧ ad prætorem. Per. sequor.

dit in ius

dit in ius:q ipſum euocat. ¶ Peſſum dedit:afflixit. ¶ Minas ſexaginta:ſubaudi admiſiſſe. ¶ Ego pol te faciã ſcelus. Ordo eſt & ſenſus.o ſcelus:ideſt o ſcelerate:faciam te ipſum:ut lamenteris.ſubaudi:ut ego lamentor. ¶ Nonne ante ſtaris.Id enim in ius uocatis dicebatur:ꝙ ample ſatis in curgulione dictum eſt. ¶ Auris atteram.i.traham aures:ut tum mos fuit in ius uocantibus.ac ne dicta ſæpius iterentur repetenda hæc a curgulione. ¶ Mercaris contrarius homines.contra id quod decet.

¶ LGcrificabilis ueluti apud pſiũ luctificabile. ¶ Turbã multitudinis hoium eſſe perturbationẽ:tumultũ:& cetuꝫ. Rixã duorũ inquit Labeo. ¶ Supellex oẽ domeſticũ patrifamilias inſtrumẽtũ:quod neq argento:auroue facto:uel ueſti adnumeret:id eſt res mobiles:non aialia Põponius de ſupellectile legata:& papinianus:ſupellectili inqt cedere lectos argẽteos:& cãdelabra argentea:poſterior etas recepit:itẽ mẽſas argenteas myrrhina et uaſa:& uitrea:q̃ edendi bibẽdiue cauſa parata ſunt. ¶ Squalet:ſqualere ſordiũ plenũ eſſe ſignificat:uñ ſqualens:& ſqualidũ in cultũ ſordidũ Feſto Pomp.Et Ennio ſquala dicit̃ ſqualida:Gellius noct.att.ii.In corporibus in cultis ſquãmoſis alta congerit:ſordiũ ſqualor appellat̃:ita cõtaminato noie:ut iam ſqualor de ſolis inqnamẽtis dici cœperit.Et ſquaroſi a ſquamarũ ſimilitudine dicti:quorũ cutis exurgit ob aſſiduã illuuiẽ:unde Lucilio:Rapicũ ſquaroſa incõdita roſtra:ſed ſqualentẽ auro tunicã:& maculis ſqualẽtibus cũ maro dixit ſplendentẽ:& fulgẽtibus intellige uoluit. ¶ Apud p̃torem.Prætor creatus cũ auocarent̃ Cõſules bellis finitimis:neq eſſet:qui in urbe ius redderet:& urbanus appellatus:ꝙ in urbe ius diceret:mox ad urbẽ confluentibus peregrinis creatus eſt alius prętor:& peregrinus dictus:ꝙ plerũq inter peregrinos ius reddebat:Dati poſtea & prouinciis prætores ſed & quẽcũq magiſtratũ cui pareret exercitus p̃toris nomine appellarunt:unde prefecti prætorio:& prætoria porta in caſtris. ¶ Anteſtaris.teſtes citas:rogaſue ex conſuetudine:ut in ſuperioribus expoſuimus ex Horatio in ſermonibus. ¶ Virginaria:Virginea:quæ deberet eſſe inuiolata:ſimplex:& puriſſima:ut reſpõderet nomini:etiã ſi uirgo pro muliere uiridioris ætatis ponitur.

VGOLETVS ET GRAPA. Turba qd ſit

Squalere quid ſit

Prætor qui dicatur

QVINTVS ACTVS.

Toxilus. Sagariſtio. Lemneſcelene.

HOſtibus uictis,ciuibus ſaluis,re placida,pacibus
Perfectis,bello extincto,re bene geſta,exercitu
Integro & præſidiis,cum bene nos iuuiſti Iuppiter,
Diq alii omnes cælipotentes,eas uobis habeo
Grates,atq ago,quia probe ſum ultus inimicum meum.
Nunc ob eam rem inter meos participes prædam diuidam.
Et participabo,ite foras,hic ego uolo ante oſtium,
Et ianuam meos participes accipere bene.
Statuite hic lectulos,ponite hic quæ adſolent,hic ſtatui uolo
Primum aquilam mihi,unde ego omnes bilaros,ludenteis,lætificantes faciam,
Vt fiant,quorum opera hæc mihi facilia factu facta ſunt.
Quæ uolui effieri,nam improbus eſt homo qui beneficium
Scit ſumere,& reddere neſcit.Le.Toxile mi cur ego
Sine te ſum?To.cur autem tu ſine me es?Le.agedum ergo accede
Ad me,atq ãplectere ſis.To.ego uero oh nihil magis dulceſt.
Le.Sed amabo oculus meus quin in lectis nos actutum
Commodamus?omnia quæ tu uis ea cupio,To.mutua
Fiunt a me,age age ergo tu Sagariſtio accumbe in ſummo.
Sa.Ego nihil hic habeo,cedo partem,quã pepigi.To.tẽperi.
Sa.Mihi iſtuc temperi.ſeroſt.To.age accumbe,hunc diem
Suauem meum natalem inter nos agitemus amœnum.
Date illi aquam manibus,apponite menſam,do hanc tibi
Florentem florenti,tu hic eris dictatris nobis,age
Puere a ſummo ſeptenis cyathis committe hos ludos
Moueamus,propera,Pæcnium tarde cyathos mihi das.
Cedo ſane,bene mihi uobis,meæ amicæ,optatus hic mihi
Dies datus hodieſt ab dis,quia te liberam licet
Me amplecti.Le.tua factũ opera bene omnibus nobis,hæ meæ
Manus tuæ poculum donant,ut amantem amanti decet.
To.Cedo.Le.accipe.To.bene ei q inuidet mihi,& ei q hoc gaudio gaudet.

HOſtibus uictis:ciuib9 ſaluis.Toxillus:ut domuꝫ cõceſſit cũ ſagariſtiõe & lẽniſcelene cõuiuiis oblectat̃:ſecuruſq epulat̃.ſumit autẽ:ut frequẽter ab exercitu ſimilitudineꝫ. ¶ Pacibus p̃fectis:notandũ eſt plurali numero pacẽ dici. ¶ Bello extĩcto.i.ãmota oi mẽte nobis infeſta. ¶ Et p̃ſidiis:ſubaudi integris.i.locatis militibus in p̃ſidiis. ¶ Ante hoſtiũ:& ianuam:hoſtiũ quidẽ interius.Ianuaꝫ uero foris poſitã. ¶ Ego uero:ſubaudi fecero. ¶ Quã in lectis nos actutũ accõmodamus.Quã repente nos diſcũbimus. ¶ Accũbe in ſummo:primum mẽſæ locũ teneto. ¶ Cedo partem:quem pepigi.exige mihi:ut paſtus ſum. ¶ Florẽtem.ſubaudi ętate. ¶ Age puere a ſummo.Incipe puer a ſummo potũ præbere. ¶ Committe hos ludos:ideſt cõfer. ¶ Bene ei:ſubaudi ſagariſtioni.

VALLA.

Pax numero multitudinis

¶ PAcibus:paces multitudinis numero politũ noue:Varro itẽ aiaduertẽdũ primo in qbus de cauſis:& quẽadmodũ cõſtituerint paces:ſecundũ qua fide:& iuſtitia coluerint. ¶ Præſidiis auxilia ab auctu cũ acceſſerãt:qui adiumento eſſent alienigene.prçſidia dicta:ꝙ extra caſtra præſidebant in loco aliquo:ut tutior regio eſſet:ueluti compluries apud Liuiũ. ¶ Participes:contechnitas:conſcios fraudis:& fere cõprędones. ¶ Aquilã ut ſignifero:& techniarchæ. ¶ Dictatrix magiſtra conuiuii quç dictata prepones:& leges dictabis:ut magiſtri ludi litterarii:ſaltatorii:fidicinii.gladiatorii:ſtructoriiq:nam ſuę omnibus leges. ¶ Perfabricauit:me contechnatus eſt:& arte:doloque miſerum miſerum me fecit cõſtituitq.

VGOLETVS ET GRAPA. Paces pluratiuo numero dicũtur

Dorpalus. toxilus. Sagaristio. Leniscelene. Pæcniũ.

QVi sunt, qui fuerunt, quiq; futuri sunt posthac, ego
Solus omnibus antideo facile miserrumus hominũ
Vt uiuam, perii, interii, pessumus hic mihi dies
Hodie illuxit, corruptor, ita me Toxilus perfabricauit,
Meam rem diuexauit, uehiculum argenti miser
Eieci, amisi, neq; quamobrem eieci, habeo, qui persam (atq;
Illum, atq; omnes persas, atq; etiam omnes personas male
Dii, Omnes perdant ita miserum toxilus me hic constituit,
Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas
Molitust, quem pol ego ut nõ in cruciatum atq; incõpedeis
Cogam, si uiuam, siquidem huc unq̃ herus eius redierit,
Quod spero, sed quid ego aspicio? hoc uide, q̃ hæc fabulast?
Pol hic quidem potant, aggrediar, toxile bone uir,
Salueto, & tu quoq; bona liberta. to. dorpalus hic quidem est,
Sa. Qui iube adir. to. adi, si lubet, agite applaudamus, dorpale
Homo lepidissimæ salue plurimum, locus hic tuus est,
Hic accumbe, ferte aquam pedibus, preben tu puere?
Do. Næ si me uno digito attigeris, te ad terrã affligam scelus.
Pæ. At ego tibi hoc continuo cyatho oculum excutiam tuum.
Do. Quid ais tu crux stimulorum tritor, quo modo me hodie
Versauisti? ut me in trichas coniecisti? quomodo
De persa manus additast? to. iurgium auferas hinc si sapias.
Do. At bona liberta hæc scisti? ea me cælasti? Le. stultitiast,
Si quoi bene esse licet, eum præuorti litibus.
Posterius ista hæc te magis par agerest. do. uritur
Cor mihi, to. da illi cantharum, extingue ignem, si cor uritur,
Caput ne ardescat. do. ludos me facitis. intellego.
To. Vin cinædũ nouom tibi dari Pæcniũ? quin lude, ut soles,
Quando liber locus est hic, hui babæ, q̃ basilice
Te intulisti, & facete. Pæ. decet me facetũ esse, & hunc irridere
Lenonem lubidost, quando dignust. to. perge ut cœperas.
Pæ. Hoc leno tibi. do. peri pculit me ppe. Pæ. hem serua rursũ
Do. delude, ut lubet, herus dũ hic abest. Pæ. uiden ut dictis tuis
Pareo? sed quin tu meis contra dictis seruis item.
Atq; hoc quod tibi suadeo facis. do. quid est id? pæ. restim tibi
Cape crassam, ac suspende te, do. caue sis me attingas, ne tibi
Hoc Scipione malum magnum dem. Pæ. te condono, utere.
To. Iam iam Pæcnium da pausam, do. ego pol uos eradicabo.
Pæ. At te ille qui supra nos habitat, qui tibi male uolt.
Maleq; faciet dum uiuis, non hi dicunt, uerum ego.
To. Age circũfer mulsum bibite usq; plenis cantharis.
Iamdiu factum est, postq̃ bibimus, nimis sicci sumus.
Do. di faciant, ut id bibatis, quod nos nunq̃ transeat.
To. Nequeo leno qui tibi saltem staticulum dem, quem Hegea
Faciebat, uide uero si tibi satis placet. Pæ. uolo
Reddere quoq;, diodorus quem olim faciebat in Ionia.
Do. Malũ ego dabo uobis, nisi abitis. to. etiã mutis impudés?
Iam ego tibi, si me irritassis Persam adducam denuo. (té.
Do. Iã taceo, atq; tu psa hercle es, q̃ me usq; admutilasti ad cu-

nonis

VALLA.

QVis sunt: qui erũt. Dordalus leno dolet cruciatur se sycophantiis exceptũ esse. Adire Dordalum Toxillus iubet: ut homini illudant: ludusq; ac iocus de lenone sumitur. ¶ Antideo: pro anteo: d: ob hiatum uocaliũ interposita. ¶ Meã rem diuexauit: in diuersas partes facultatem meam distraxit. ¶ Quãobrem eieci habeo. Causa nulla est cur eiecerim. ¶ Quin illum persem: qui e perside uenit. Multis quidẽ modis: quin ponitur. Aliter enim dici putatur quasi quomodo increpantes: uel interrogantes: uel exhortantes dicimus: quin uænis: quin legis quin fugis. Aliter cũ ita cõfirmamus: nõ dubiũ est quin. M. Tul. oium sit eloquẽtissimus. Aliter quomodo sic cõponimus: q̃ quasi priori uidetur cõtrarium. nõ iccirco causas: socrates nõ defendit: quin id utile esse: & honestũ existimarit. ¶ Eo mihi: eo: idest ideo. ¶ Eas machinas: idest sycophãtias. ¶ Præben: an præbes. ¶ Aquam pedibus. Deceptus dordalus adhuc eluditur: ut non manibus: sed pedibus præbendam aquam puero dictitet. ¶ Ne si me. Adiurãtis ẽ: ne. ¶ Ad terrã scelus affligam. Minitatur puero Dordalus: quẽ scel[9] uocat. ¶ Cyatho oculũ excutiam: eruam tibi oculum poculo. Est ubi etiã cyathus: ut apud Pliniũ: pro acetabuli mensura ponatur. ¶ Stimulorũ tritor: in cuius corpore stimuli cõterunt. ¶ In tricas: tricas uocat in uolucra. ¶ Man[9] mihi addictast. i. iniecta in laqueũ. ¶ Eum præuorti litibus. Stultitia inquit magna sit: cui bene esse possit: id bñ litibus inuoluere. ¶ Liber locust. est locus liber inquit ad illudẽdum. ¶ Babæ: nobis interiectio: grçcis ad uerbiũ est. ¶ Basilice: regifice: hoc dictũ pægnio est. ¶ Hoc leno tibi: petit pægniũ lenonẽ: cum hoc dicit. ¶ Herus dum hinc abest: ordo uerbo& est ac sensus. ¶ Me probe: idest admodũ delude: ut lubet: dum herus subaudi Timarchides hinc abest. ¶ Ne tibi hoc scipione: idest baculo. ¶ Malum magnũ demutere idest pro nomine tuo magnum subeas malum. ¶ Da pausam: quiesce. ¶ Eradicabo: radicitus perdã. ¶ Id bibatis: quod uos nunq̃ trãseat. i. nunq̃ emingatis. ¶ Salticulũ: plausum paucũ pedibus. ¶ Vsq; admutilauisti ad cutem: attõdisti ad cutẽ usq;. ¶ At me haud par est. non æquũ est: ut ego illudã: q̃ herus meus fuit. ¶ Non incõciliauit: non egit qci quã in diuersum: quo minus te emetem. ¶ Non tamen. Verba Toxilli obiurgantis lemniscelenẽ causam le-

Quin quõ sumatur

Cyathus quid sit

To. Tace stulte, hic eius geminus est frater. Do. hinccine st?
To. Ac geminissum⁹. do. di deæq; et te, et geminũ frẽ; excrucient
Sa. Qui te perdidit, ei maledicas potius, nam ego nihil
Merui. do. at enim quod ille meruit tibi id obsit uolo.
To. Agite sultis, hũc ludificemus, nisi indignust. Sa. nõ opust.
Le. At me haud par est. to. credo, quia nõ icociliat, cũ te emo.
Le. Attamẽ. to. nõ tamẽ, caue ergo sis malo, & tu sequere me.
Le. te mihi dicto audiẽtẽ esse addecet. to. nã hercle si absq; me
Fores & meo præsidio, hic faceret, te prostibulam propediem.
Sed ita pars libertinorum est, nisi patrono qui aduorsus est,
Nec satis liber uidetur, nec frugi, nec honestus satis.
Ni illi officit, ni ei maledixit, ni ingratus repertus est.
Le. Pol benefacta tua me hortantur, tuo imperio paream.
To. Ego sum tibi patronus plane, qui huic pro te argẽtũ dedi.
Hic est, hunc uolo ludificari. Le, meo ego in loco sedulo
Curabo. do. certo illi homines mihi nescio quid mali cõsulũt,
Quod faciant. Sa. heus uos. to. qd ais? Sa. hiccine dorpalus est
Leno, qui hic liberas uirgines mercatur? hinccinest, qui fuit
Quõdã fortis? do. quæ hæc res ẽ? hei colaphũ icit, malũ uobis
Dabo. to. at tibi nos d̃dimus, dabimusq; ẽt magis. do. hei nates
Peruellit. Pæ. licet, iam diu. n. sæpe exponctæ sunt. do. loquere
Tu etiam, frustum pueri. Le. patrone amabo i intro ad cœnam.
To. Mea ignauia tu nunc me irrides? Le. quia næ uolo bene
Vt tibi sit. do. nolo mihi bene esse. Le. ne sit. to. quid igitur,
Sexcenti nummi quid agunt? quas turbas danunt? do. male
Disperii, sciunt referre probe inimico gratiam
To. Satis sumpsimus supplicii iã. do. fateor, uobis do manus.
To. et post dabis sub furcis, ab i igitur hinc intro in crucem.
To. An ne hic parũ feci? to. tũ hisce habẽt cõuenisse te toxilũ.
Spectatores bene ualete, leno periit, plaudite.

nonis excipiẽtẽ. ⁋ Sequere me: q̃ ipse ago inqt: tu quoq; agas. ⁋ Faceret te ꝓstibulã. In lupanar detruderet. ⁋ Ita pars libertinoꝝ est: q in liberta tẽ uẽdicati: nisi ut se liberos eẽ plane ostẽdant suis dominis aduersant: se liberos eẽ nõ existimant. ⁋ Quid ad uersus est. In aliquo repugnarit. Cũ dixisset pars itulit aduersatus est: q̃ masculinũ genus ꝑponderet. ⁋ Ne ei male dixit. ei subaudias patrono. ⁋ Grato. Qui ip̃; liberauit. ⁋ Ingratus. Qui aduersetur. ⁋ Meo ego in loco: ego inqt lẽniscelene meum tuebor locũ ad illudẽdũ. ⁋ Quid facient? Interrogatiue legẽdũ ẽ: ac stomachose. ⁋ Qui fuit quondã fortis. Cũ hoc dicit ei: icutit colaphũ. ⁋ Hei colaphũ icit. Dolẽtis: dordali interiectio ẽ: ico icis dixerũt ueteres. Lucr. Corpus ꝑ pellit: & icit. ⁋ Hei nates puellit. gẽit dordalus: q̃ si uelicarẽt nates. ⁋ Frustum pueri. pægnio dicit: qa statura breuis. ⁋ Sciunt. subaudi sexcẽti nũmi: quibus abste deceptus sum. ⁋ Satis sumpsimus supplicii: satis illusus inqt est leno. ⁋ Manus uobis do: superatus: uictusq; a uobis sum.

Ico icis apd ueteres

❡ DIVEXAUIT: Vexare uerbum uiolẽtũ: diuexare uiolẽtius: Vehiculũ ex uiminibus: quo qd uehit̃. M. Varroni: ab aliis alcera dictum ex tabulis. ⁋ Personas rationales: & aĩatas tãtũ dicimus: est & ꝑsona quã græci ꝓsophon: ab Aeschylo poeta tragico ad actores fabularũ trãslata. ⁋ Me hic: scribẽdũ ex codicibus antiquis: in quibus me & hic scriptũ est: & metri necessitate. ⁋ Stimulorũ tritor flagrio cuius scapulæ atterũt stimulos: nam stimuli fustes sunt. Manus additast: derisio facta: manũ addere est deridere: ut diximus. ⁋ Vt soles: ut consuesti: Sed & nomen ludum exposcit: quãdo παίγνιον græcis ludus dicit̃: & παιγνιώδης lusor unde technopægnion artis ludus: & erotopægnion amoris. A. Gel. noct. ait. ii. huius legis Lælius poeta meminit in erotopægniis: & Ausonius qd antiquissimi poetæ inquit Lælii erotopægnion loquar Ludere autem multa significat. Sed & pægnia solẽnitas seu festum grçcis dicta. ⁋ Scipiõe baculo: Non aliter dicti scipiones inquit Macro. in Saturnal. nisi q̃ Cornelius qui patrem luminibus captũ pro baculo gerebat Scipio cognominatus: nomen ex cognomine posteris dedit. ⁋ Staticulus saltationis genus Macro. in Saturnal. descendit de cantherio: inde staticulos dare: redicularia fundere & alibi in eundem præterea cantat: ubi collibuit: interdum græcos uersus agit: iocos dicit: uoces demutat: staticulos dat: saltatio ipsa apud romanos certatim etiam ab honestis appetebatur: Inter duo bella punica ingenui: immo filii senatorum in ludum saltatorium cõmeabant: & illic crotala gestantes saltare discebant: Taceo: q̃ matronæ etiam saltationem non inhonestam putabant: sed inter probas quoq; earum erat saltandi cura: dummodo non curiosa usq; ad artis perfectionẽ: quid enim ait salustius: psallere: saltare elegantius q̃ necesse est probæ: adeo & ipse semproniam reprehẽdit: non q̃ saltare: sed q̃ optime scierit: At Cice. in oratione pro Murena acerbe reprehendit: & damnat saltationem; nemo fere saltat sobrius nisi forte insanit. Staticulum Plinio in nat. hist. li. xxxiiii. & ultimo uidetur esse genus gestatorii: sed straticula li. ultimo quidam legunt. ⁋ In ionia: ionicum saltationis genus propudiosum: ut molle nimis: ab inuẽtoribus dictũ porphyrioni Horatius: motus doceri gaudet ionicos: matura uirgo: sed & plato. in. iii. reip. improbat armonias ionicas: & lydias ut molles nimium: & enerues. ⁋ Prostibulam: prostibula: q̃ ante stabulum stet quæstus diurni: & nocturni cura: Meretrix honestioris loci est. & quæstus: ut quæ a merendo dicta sit: copiam sui tantum modo noctu faciens: Nonius. ⁋ Reti. scribi metri necessitas cogit: non rete, ut legunt interpraetes nostri: & omnes fere: sic infra. Si in mari reti apprehendi.

VGOLETUS ET GRAPA. Vexare qd sit

Staticulus quid sit

Saltarẽ quo modo decenserat

Prostibula quæ

IN RVDENTIS ARGVMENTVM.

SARACENVS.

DEmones atheniensis exul patria cyrenas uenit: ei fuerat palæstra filia surrepta paruula: quam de pdone mercatus labrax leno cũ ampelisca puella altera cyrenas uehit: palæstrã ut uidit adolescẽs Pleusidippus amare occœpit: cũ lenone paciscit̃: eã sibi tradi. xxx. minis: datq; arrabonẽ: leno interĩ suasus a charmide siculo: puellas secũ in Siciliã auehat: fore. n. ut ex ipsis sit magnũ facturus lucrũ: fingit se uotũ soluturũ ueneri: eoq; Pleusi. ad prãdiũ uocat: noctuq; mulieres: & bõa in naui deportat clãculũ: in altũ puehit̃: illic tempestas oborit̃: in scopulos naufragiũ facit: mulieres cũ scapha ad terrã iactant̃: i ueneris phanũ se recipiunt: quo aduenies leno: & ipse eiectus mari suas agnoscit: ac reposcit mulierculas: sed illæ demõis auxilio defensantur: trachalio pleusidippi seruus rẽ oẽm nũciaturus cucurrit hero: sed dũ it: forte uidet grippũ demõis seruulũ ræte uidulũ trahere: in quo lenonis infuerãt pecuniæ: palæstræq; uirginis crepũdia: trachalio: ut cõspexit uidulũ: retis rudentẽ præhendit: a quo rudens comœdia nomen habet. rixant̃ simul: cõueniunt tandẽ in demonẽ arbitrum: is aperto uidulo agnoscit ex crepundis filiam: lenoni igitur dat̃: quod illius est: excepto talenti dimidio: quoad pmissum grippo pro se retinuit senex: grippusq; ob id libertate donatur: pleusidippoq; palæstra nubet.

VALLA.

ℭ Argumentum in rudentem.

DEmones atheniẽsis: amissa filia puula: & benignitate sua nimia re fracta athenis secessit: cõmigrauitq; cyrenas cũ seruo separniõe extra urbẽ apud ueneris tẽplũ: quã emerat uillã incolebat. In ciuitate aũt labrax leno filiã huius Demonis emerat paruulã palæstrã: & cũ ea ampeliscã: cuius amore captus Pleusidippus adolescẽs lenoni p ea pactus fuerat dare triginta minas: p q̃ dederat arrabonẽ iureiurãdo: ne eã cuiq̃ traderet. Leno aũt cũ a Charmide hortaret̃ siculo: ut siciliã peteret: posse ibi multas facere diuitias cu; his puellis: q̃ ea gens esset uoluptaria. Pleusidippo se epulũ facturũ pmisit ad iã memoratũ Veneris tẽplũ: noctu itaq; cũ familia oĩ: & Charmide naui cõscendit: ut in siciliã pueniat. Oborta in mari tẽpestas frangit̃ nauigiũ. enatãt ut pñt oẽs: puellæ prio palęstra: & ampelisca ad id ueneris tẽplũ pueniũt: & a sacerdote excipiunt̃. Interĩ labrax leno & Charmides ad littus eiecti sunt. Labrax sensit puellas suas in tẽplo eẽ ueneris: eas cũ abducere ui cupet succurrit Demones cũ familia: ut eis opẽ ferret. Interĩ Pleusidippus cũ seruo trachaliõe eodẽ puenit. labracis fraude pcepta: ipm male agit. Vidulus labracis: in quo ipsius erat pecunia: necnõ palestrę crepũdia: qbus cũ olim subrepta fuerat in mare delapsus a grippo demõis seruo: cũ piscaret̃: rẹte e mari abstrahit̃. Cũq; fore ditissimũ opiaret̃: sũmas nactũ diuitias astitit trachalio: q sibi ptẽ poscẽt: cõtrouersia arbitrio demõis cõcessa ẽ. recluso uidulo: crepũdiisq; ispectis: palestrã filiã suã cognoscit: grippus cũ labrace ɔuẽit: ut si cõmõstret uidulũ: daret pecuniã: mõstrat demonẽ herũ suũ: demões tm̃ sibi assumit: quãto grippũ mãu emittat: reliquũ ipsi lẽoni redit̃. Demonis ãt filia adolescẽti pleusidippo despondetur.

Nominum etymologiæ.

PLeusidippus: qa pleo: qđ sigñat nauigio: pleuso futurũ facit: & hippos equus: ꝙ tanq̃ equus summa celeritate lenonẽ fuerit cõsecutus. ⁋ Demões: si sine diphtõgo scribat̃: qa demos populus q̃si popularem dicas. qm̃ se suas populares ait uelle tueri. sin cumæ diphthõgo: qa dæo sigñat: intelligo scio: uñ & dæmõ pitus. ⁋ Ampelisca. qa ãpelos uitis: aut qa palęstrã tanq̃ uitis amplectabat̃: necnõ ueneris statuã: ne a lenone abduceret̃. ⁋ Palæstra. qa pale dr̃ luctatio: qm̃ de ipsa fit luctatio pſerti; ob crepũdia. Scepnio. qa sceparnio dr̃ a scia: ut. n. id instrumẽtũ adhibet̃ lignis pparãdis in aliqd opus: ita & hic seruus in tegenda domo: uel qa multũ strepit: ut fabri lignarii cũ ascia strepũt. Tegumẽ ẽt noiatur sceparnio: qđ seruile ẽt: ut scepnio seru9. ⁋ Trachalio. aut qa trachis dr̃ asp: ut ipse atrox aduersus grippũ. aut qa trachelos dr̃ collũ: qđ ut collũ subest capiti: ita is herũ suũ Pleusidippũ sustinebat. ⁋ Labrax. aut qa cœnosus nẽpe leno: nã labrax cœnũ: aut qa labrax piscis ẽ: q latine tupus noiat̃. Viuit. n. rapto & uix expleri põt: ut hic leno cuncta ad se rape cupiebat: & ferme solet Plautus lenones rapacis noie appellare. ⁋ Charmides: qa charma dr̃ risus: qm̃ despicatui: derisuiq; lenonẽ habet. ⁋ Grippus: quia gripensis incuruatio est: ꝙ ad ræte plicandum incuruaret̃: cum ei magna oborta est molestia. Aut quia grippeus dicitur piscator: nam piscator fuit.

M. ACCII PLAVTI RVDENS.

ARGVMENTVM.

FEti piscator de mari extraxit uidulum,
Vbi erant herilis filiæ crepundia,
Dominum ad lenonem quæ surrepta uenerat.
Ea inclientelam suscepta imprudens patris
Naufragio eiecta deuenit, cognoscitur,
Suoq; amico Pleusidippo iungitur.

SARACENVS.

RAEte piscator. s. Gripp9 demõis seruus. q forte piscatũ cum iuisset: p pisce traxerat uidulu;. ⁋ Herilis filiæ: demonis. ⁋ Crepundia: puellaria ornamẽta: de quibus in cistellaria meminimus. ⁋ Lenonẽ: Labracẽ. ⁋ Imprudẽs: Nescia.

Crepundia quę dicant

VALLA.

RAEte piscator. subaudi gripus. ⁋ Extraxit uidulũ: manticã lenonis. ⁋ Herilis filiæ palestræ filię demonis. ⁋ Crepũdia ornamẽta collo pẽdẽtia infantiũ a crepitu dcã. ⁋ Dñm ad lenonẽ: labracem. ⁋ Quæ surrepa: subaudi athenis. ⁋ Væ nierat. uendita erat. ⁋ In clientelam: in patrocinium: pater si quidem imprudens tanq̃ patronus eam tuebatur nesciens filiam. ⁋ Eiecta: subaudi a tempestate. ⁋ Deuenit: ad littus. ⁋ Suoq; amico. Amasio. Iungitur: despondetur.

Crepundia unde dicta

VGOLETVS ET GRAPA.

ℭ VIdulũ loculũ notare idicãt q̃ legunt̃ in hac ipsa comœdia: Vel siue bulga fuerit scortea: sacculusue: siue follis cõstat satis in uidulo fuisse recõditas lenonis reculas. ⁋ Crepũdia puellis necessaria ad nutricationẽ significãt: ornamẽtaq;: ut oblectamina: id quod Plautus alibi ostẽdit: Cunæ uero & cunabula nõ ea ueniũt appellatiõe: ẽt si crepũdia in cunis exhibent̃: Vñ Plini. Locutus est Crœsi filius in crepũdiis: quo pdigio totũ id concidit regnum.

Vidulũ qd sit

ℭ QVI gẽtes

SARA CENVS. Arcturus quid sit

QVi gentes:tanq̃ deus arcturus inducit̃ argumẽtũ fabulæ narraturus:qđ idẽ fecit lar familiaris deus i aulularia:& in cistellaria deus auxiliũ:ex cuius oratiõe dat̃ intelligi ipsius arcturi signo occidẽte:nocte tẽpestatẽ eẽ subortã:q̃ leno naufragio perierat:est.n.arcturus stella bootæ:siue arctophilacis signi post se ptẽtionẽ:& dr̃ arcturus ursæ cauda:hæc.n.ortu suo:& occasu magnas ciet tẽpestates: ut planius de se met fatet̃ in ꝓlogo. ¶ Sũ splendẽs stella:Nã cæteris clarior apparet in arctophylace:in zona.n.eius constituta est: ut hæc & alia hyginius refert in tertio astronomicõ. ¶ Tẽpore suo:Scilicet autũnali:nã eo tpe orit̃. ¶ Bonos in aliis tabulis:Lego i albis tabulis:ut sit sensus:apđ magistratus sæpissime bonos & isontes accusari a malis delatoribus:nã ut meminimus in superiori comœdia:apud ptorẽ in urbe roma & alios agistratus ad prios uestibuli pietes:erat albũ spaciũ:in quo ab ipsis magistratibus publicanda scripto ꝓponerent:ad quod album spacium Plau.nũc uidetur alludere.

Arcturus Prologus.

QVi gentes omnes,mariaq;,& terras mouet,
Eius sum ciuis ciuitate cælitum.
Ita ut uidetis,sum splendens stella,candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo
Hic atq; in cælo,nomen ARCTVRO est mihi.
Noctu sum in cælo clarus,atq; interdius,
Et inter mortales ambulo,& inter deos.
Et alia signa de cælo ad terram occidunt.
Qui est imperator diuom atq; hominum iupiter.
Is nos per genteis,alium in alia disparat,
Qui facta hominum,qui mores,pietatem,& fidem
Noscamus,ut quéq; adiuuet opulentia.
Qui falsas liteis falsis testimoniis,
Petunt,quiq; in iure abiurant pecuniam,
Eorum referimus nomina ex scripta ad iouem.
Quotidie ille scit,quis hic sibi quærat malum.
Qui hic litem adipisci postulant periurio,
Mali res falsas qui impetrant apud iudicem,
Iterum ille eam rem iudicatam iudicat.
Maiore mulcta mulctat,q̃ litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis ex scriptos habet.
Atq; hoc in animum scelesti inducunt suum.

VALLA.

QVi Gentes oẽs:mariaq;:& terras mouet.Loquitur arcturus:quod signũ est & stella. Signum siquid arctophylax dicit̃:& boötes:& arcturus:queadmodu; ephestion de sideribus docet.Aratus uero inquit.αρκτοφύλαξ τον ρα ηδ᾽ερ᾽ες επικλειουσι βοωτην, εξ ολλων αρκτουρος ελισσε: τω ασφαλον αστηρ. Ptolemæ? boote.ο μεταξυ των μηρων ο και λει ται αρκτουρος.Oriens hoc signum aut occidens largas ciet tempestates:quod significat hoc loco Plautus. ¶ Gentes oẽs: qm hæc inferiora sint corporibus contigua:obnoxiaq; superioribus:ab illis administrentur necesse est:ac ut elementa: ita & quæ ex elementis cõstant: humana corpora:cæterarũq; rerũ moueantur:necesse est. ¶ Ciuitate cælitum.qui cælũ incolo: quæ ciuitas est cælicolarũ. ¶ Sũ splendẽs stella: est queadmodũ diximus:& signũ: & stella:ideo cũ dixisset splendẽs stella:adiecit signũ:ut utrũq; indicaret:nam signũ pluribus cõstat stellis:ut ex arato:Ptolomæoq;: Higino:ac reliqs facile depr̃ederis. ¶ Qđ semp tpe exorit̃ suo.Demophilus mensis inqt ianuarii die.vi.arcturus matutinus occidit.Colu in.xii.ix.calẽ. martii arcturus prima nocte oritur.frigidus dies aquilone:uel coro:interdum pluuia. Aetius medicus de simplicibus medicaminibus:ubi quid obseruandum medico docet.mẽsis inquit sept.xiiii.die oritur:aeremq; perturbat per eos dies. ¶ Inter deos:& inter mortales ambulo.Quia spiritus:qui hodie ita dicitur:ab aliis intelligentia : siue animas uocare uelis:in loco non est:nisi per accidens. ¶ Inter mortales ambulo:inter omne hominum genus. Aulus Gel.de hoc nomine mortalium inquit:nanq; multorum hominum appellatio intra modicum quoq; numerum cohiberi: atq; includi potest. Alteri autem mortales nescio quo pacto:& quodam sexu inenarrabili omne fere genus:quod in ciuitate est:& ordinum:& ætatum:& sexus comprehendit uidete tamen ne extimetis semper:atq; in omni loco mortales:multos pro multis hominibus dicendum:ne plane fiat græcum illud de uarronis satyra prouerbium το επι τη φακη μυρον. ¶ Et alia signa.non modo illa quę in zodiaco nota sunt.xii.sed etiam extra zodiacum septẽtrionalia:uel australia:de quibus Aratus & higinius:necnon Ptole.in.vii.&.viii. magnæ constructionis mathematicæ. ¶ De cælo ad terram occidunt:uim suam in terras dimittunt. ¶ Alium alia disparat. Alium subaudi deum disparat in diuersas partes custodiendas parat. ¶ Qui facta ordo est:qui alia facta hominum. ¶ Pietatẽ:quæ erga deos. ¶ Abiurant pecuniam:idest negant rem creditam periurio. ¶ Iudicatam iudicat:Iudicatam ab hominibus iudicat iupiter. ¶ Mulctat impensius punit. ¶ Quam litem auferuntur.i.qua lucrentur per litem.

Arcturus qñ oriatur

VGOLETVS ET GRAPA. Arcturus unde dicat

¶ ARcturus:Arcturi sydus non ferme sine procellosa grandine emergit:de quo fere omnes poetæ:& grãmatici. Exoritur.xi.diebus ante æquinoctium autumnale.Nomen.a.est mihi non infrequens loquutio: Arcturus autẽ nominatur quasi αρκτου ουρα :αρκτος græcis ursa. Vnde Arctophylax custos ursæ uulgo:qui dicitur esse bootes:& Arctonesos ursorum insula:ουρα cauda:inde sciuri paruula animalia pro tecto fere ad umbram cauda utentes: cum sub dio sunt:Plinius ipsis uillosior inquit cauda pro tegumento est. ¶ Qui noscamus.ut noscamus tanq̃ dæmones & illius quidem generis:quod humana superis nunciat:nam & Genios scimus:& Angelos:& medioximos:omnes tamen non ita corpulentos:ut hominum capiantur obtutu. ¶ Abiurant in Curgul.qui abiurauit:si quid est creditum:idest iureiurando abnegauit.

Iouem placare se posse omnibus hostiis.
Et operam & sumptum derdunt, atq; id ideo
Fit, quia nihil ei acceptum est a periuriis.
Supplicii facilius pius a dis supplicans,
Quam qui scelestus est, inueniet ueniam sibi.
Iccirco moneo uos ego hæc, qui estis boni.
Quiq; ætatem agitis cum pietate & cum fide,
Retinete porro post factum ut lætemini.
Nunc huc qua caussa ueni argumentum eloquar.
Primum dum huic esse nomen urbi DIPHILVS.
CYRENAS uoluit, illic habitat dæmones.
In agro atq; uilla proxuma propter mare,
Senex, qui athenis huc exul uenit, haud malus,
Neq; is adeo propter malitiam patria caret.
Sed dum alios seruat, se impediuit, interim
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic olim filiola uirgo periit paruola.
Eam de prædone uir mercatust pessumus.
Is eam huic Cyrenas leno aduexit uirginem.
Adolescens quidam ciuis huius atticos
Eam uidit ire e ludo fidicinio domum.
Amare occæpit, ad lenonem deuenit.
Minis triginta sibi puellam destinat.
Datq; arrabonem, & iureiurando alligat.
Is leno, ut se æquom est flocci non fecit fidem,
Neq; quod iuratus adolescenti dixerat.
Ei erat lenoni hospes paternus siculus, senex,
Scelestus, agrigentinus, urbis proditor.
Is illius laudare infit formam uirginis.
Et aliarum itidem, quæ eius erant mulierculæ.
Infit lenoni suadere, ut secum simul
Eat insiciliam, ibi esse homines uoluptarios
Dicit, potesse ibi eum breui fieri diuitem.
Ibi esse quæstum maxumum meretricibus.
Persuadet, nauis clanculum conducitur.
Quicquid erat, noctu in nauim comportat domo
Leno, adolescenti, qui puellam ab eo emerat,
Ait sese Veneri uelle uotum soluere.
Id hic est phanum ueneris, & eo ad prandium
Vocauit adolescentem hunc, ipse hinc illico
Conscendit nauem, atq; auehit meretriculas.
Adolescenti alii narrant, ut res gesta sit,
Lenonemq; abiisse, ad portum adolescens uenit.
Illorum nauis longe in altum abscesserat.
Ego quando uideo uirginem asportarier,
Tetuli ei auxilium, & lenoni exitium simul.
Increpui hybernum, & fluctus moui maritumos.
Nam ARCTVRVS signum sum omnium q̃ acerrumũ.
Væhemens sum exoriens, cum occido uehementior.
Nunc ambo in saxo, leno atq; hospes is, simul

SARACENVS. ¶ IOVEM se placare posse: Nõ. n. placat deus magnificẽtia muneꝝ: nisi puro: & diuo spũ porrigantᷣ: qđ tãgit Persius: qn damus id supis de magna qđ dare lãce: non possit magni messalæ lippa ꝓpago: cõpositũ ius fasq; ai: scõsq; recessus: mẽtis: & incoctũ gñoso pectus honesto: hec cedo: ut admoueã tẽplis & farre litabo: refert hierocles maximus interp̃s pytha. super illis uersibus aureis: quos dicit: ꝙ hoi diuiti: q cẽtũ boues apollini mactauerat nõ tñ pia: neq; deuota mẽte interroganti: quo nã pacto acceptauerit dõa sibi ab eo data: apollo rñderit: hermiõis dari magis ẽ mihi grata placẽta: tenuissimũ illud tãtæ magnitudini p̃ponẽs: nã Her. tẽue eius munus piet. & chari. mẽtis ornauerat: sine q̃ nihil unq̃ deo gratũ acceptũq; fuit: huc tẽdit ꝓpheticũ illud: sacrificiũ deo spũs cõtributatus. (Christianũ dictum) Et operã & sumptũ pduũt: nã deum uᷣ honorare: ut egentẽ cũ dona tẽplis offerãt: uᷣ sacrificẽt absq; puritate mẽtis: nã demũ is deu; optie uenerabiᷣ: si aio sibi simi lis fiat: Plau. alibi: & oleũ: & opa pdidi. ¶ Diphilus: actor comœdiæ. ¶ Propter m. iuxta & ꝓpe mare: ut alibi sæpe. ¶ Adolescẽs q. sc; Pleu. ¶ Hospes: charmides. ¶ Parui: v; præcii: uel lege prauus. ¶ Infit: incipit. ¶ Huc ipse: hũc illico cõscẽdit nauẽ: Emẽdauimus: hic ip̃e hãc illico cõscẽdit nauẽ.

VALLA. ¶ ET sumptũ pduũt ꝓ pdũt ip̃ẽsa;. ¶ Si q pius ẽ: q̃ ꝓ qs: ut sæpe At qs pro q' nunq̃ etiam Prisciani astipulatu. ¶ Cyrenas. in xvii. strabo, iquit. A cyrene urbe maxima octoginta: q in cãpo quodã iacet adeo edito: ut ex mari eã uideremus. (Cyrenem q condidere.) Cyrenem therei condidere: q ex laconia profecti: therã insulam coluerũt. thera oli calisto dicebatur: ut callimachus ait. Noie calisto primũ sed post mõ thera. Dicta fuit tellus urbis origo meæ: Cyrenẽsiũ portus contra occidentalem cretę extremitatem idest arietis frõtem iacet. mille stadiorum interuallo. Nauigatur autem leuconoto: dicunt cyrenem a batto cõditam: quem callimachus ait progenitorem fuisse suu;. Ea ob regionis bonitatem plurimũ creuit. nã & equorum nutrix est: & fructus optimos fert: ea uiros claros cõplures habuit: qui & libertati optime pesse poterant. & iminentibus barbaris fortiter resistere. Nã & olim libera fuit: postea cũ macedonũ potentia esset adaucta: ęgypto occupata: eã adorti sunt thibrone imperante. a quo harpalus occisus est: cũq; aliquãdiu sub regibus fuisset: tandem in romanorum potestatem deuenit: & nunc prouincia est cum crete cõiuncta: cyrenaica oppida sũt Apollonia: barcæ: & theuchira: & berenice: & alia quædam proxima: cyrenęis finitima est regio quæ silphium gignit: & cyrenaicum succum: quem silphium posterius effert. id ꝑpe modum defecit: cum aliquando barbari odio quoda; ingruissent ac radices eius pene omnes eruissent. Fuere hi nomades

Sedent eiecti, nauis confracta est iis.
Illa autem uirgo, atq; altera lenonis itidem
Ancilla, timidæ desiluerunt in scapham.
Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt
Ad uillam illius, exul ubi habitat senex,
Quoius deturbauit uentus tectum, & tegulas.
Et seruos illic est eius, qui egreditur foras.
Adolescens huc iam aduenict, quem uidebitis,
Qui illam mercatust de lenone uirginem.
Valete, ut hostes uostri diffidant sibi.

uiri ex cyrene illustres Aristippus Socraticus: qui cyrenaicam philosophiā instituit: & areta eius filia: quę in schola successit: & aristippus filius: qui matri successit: & mitrodidactus cognominatus est: & anniceris: qui cyrenaicam sectam ur̄ emendasse: & annicerią ab ea deriuasse. Callimachus: quo cyreneus est: & eratosthenes: ambo ab ægypti regib⁹ in honore habiti. Alter poeta: simul & grāmaticę studiosus: alter & in his: & in philosophia: & i mathematicis pręstantissimus. Itē carneades: quem academicorum optimū cōfitentur: & cronus apollonius hinc etiam fuit diodori dialectici magister: qui & ipse cronus dictus est. ⁋ Propter mare: idest iuxta mare. Ouidius. propter humu; uolitat: ponitq; in sępibus oua. Antiquiq; memor metuit sublimia casus. ⁋ Alios seruat: fideiussor pro aliis. ⁋ Huic filiola: subaudi palestra. ⁋ Periit paruula: furtim sublata est. ⁋ Vir mercatur pessimus: labrax. ⁋ Adolescens quidam. pleusidippus. E ludo fidicinio: ubi lyram pulsare didicerat. Lyra enim græce. fides latine: ut inquit uarro. ⁋ Is Leno. labrax. ⁋ Flocci non fecit fidem: nō flocci fecit temesis figura: idest non magnifecit. lanæ enim floccus res perexigua est. ⁋ Paruus siculus: subaudi charmides. ⁋ Laudare infit. incipit. ⁋ Potesse. antiquum est pro posse. ⁋ Quicquid erat: idest omnem suam supellectilem atq; familiam. ⁋ Tetuli ei auxilium: tollo enim tetuli dicebant ueteres in præterito: ideo etiam penultima corripitur. ⁋ Increpui hibernum: sonitum dedi uentorum: ut hiberno solet fieri tempore: nomen pro aduerbio positum hibernum. ⁋ Vehemens sum exoriens: cum occido uehementior: subaudi largas citando tempestates. ⁋ Nauis confracta est iis: hospiti: ac lenoni. ⁋ Ad uillam illius: subaudi dæmonis. ⁋ Cuius deturbauit uentus tectum: & tegulas: septentionem uentu; dicit: aut aquilonem: gallicum ue: nam arcturus a septentrione præcipue mouet uentos: nisi obstet uis planetæ alicuius. nam ut etiam a septentrione iupiter: ita ab oriente sol: ab occidente luna: a meridie mars uentos suscitat. ⁋ Et seruus illic: pro ille: subaudi sceparnio. ⁋ Adolescens: subaudi pleusidippus.

Cronus q fuerit

⁋ CYREnas. Cyrenæ in Africa ciuitas a Batto (ut uolunt) condita inter harenosa: freques in Cyrenaica nascitur laserpicium: quod græce Silphion unde docto poetæ laserpici feræ Cyrenæ: nam ab urbe regio appellata: Illustris oraculo Iouis Hammonis: hortis hesperidu;: & solis fonte: Plinius: Solinus: Strabo: Silius: Mella: Lucretius: & alii. ⁋ Exul extra solum patrium: ut extorris: est exilium coactum: ex & ultroneu;: quale sibi uiri illustres multi elegerūt ob ingratam patriam. ⁋ Periit: perire: amittere: perire mori. ⁋ Ludo: Ludum omne; scholam dixere romani: Asconius: & magistros ludi: qui primas. docent litteras in ludo litterario: ueluti musices rudimenta: docet magister: Ludi fidicinii a fidibus dicti: ut fidicen: & fidicina ad citharam canentes: id quod primus Amphion: uel ut alii: Linus. ⁋ Destinat: emit: ut sup. edocui. ⁋ Arabonem: arram: pignus portiunculam pręcii. ⁋ Flocci hec tę parui: unde flocci pendo. ⁋ Infit: orsus est. ⁋ Voluptarios: uoluptatibus deditos: & mancipatos: ut in menechmis: uoluptatis dea uolupia. ⁋ Tetuli: attuli Nonio. Actius in Andromeda. Donec tu auxilium Perseu tetulisti mihi. Cæcilius in hippobeli. Men erumnam pariter tetulisti meam? ⁋ Hibernum: nam Arcturi sydus fere semper cum procellosa grādine emergit: ut dictum est. Plinius auctor: hiems uim uenti significat unde hibernum dixit. ⁋ Saxo scopulos: saxa in mari dicimus eminentia: habentur: & cęci scopuli: si tamen scopuli dici possunt. ⁋ Scapham. Scaphæ nauiculæ: quę maiores naues consequūtur: Nonius.

VGOLETVS ET GRAPA.

Cyrene q & ubi

Ludus qd sit

Hiems qd sit

PRIMVS ACTVS.

Scepario seruus.

PRoh Di immortaleis, tempestatem quoiusmodi
Neptūnus nobis nocte hac misit proxuma.
Detexit uentus uillam, quid uerbis opust?
Non uentus fuit, uerum Alcumena Euripidi.
Ita omnes de tecto deturbauit tegulas.
Illustriores fecit, fenestrasq; indidit.

PRoh di imortales: Seruus dęmonis scepernio lamētatur: nocturnam exactā tępestatē: quę tegulis oē; detexerat uilla; & dr̄ ꝑprie uilla domus in agro. ⁋ Alcumenę euripidi. Fuit euripidis tragœdia: quę alcmini dicta ē: quæ modo nō extat apud gręcos: forte in ea: & turbines: & tonitrua.

SARACENVS.

p Roh di imortales. Scepernio seruus secū q̄ritur uenti uiolētiā: quę pridie eius diei d̄tecto tegulas deturbauit. ⁋ Tēpestatem cuiusmodi. i. aeris: marisq; intēperiē. Neptunus nobis: qa ex mari: cui neptunus imperat: oborta uidebatur. ⁋ Non uentus fuit: hoc est: non unus modo: sed plures. ⁋ Verum alcumenæ euripidis. i. tragœdia: quam de alcumena scripsit euripides uariis tempestatibus: & ui uentorū multa referta. Huic simile illud catulli est epigrāma. Furi uilula uestra nō adaustri. ⁋ Flatus opposita est: necad fauoni: Nec scæui boreæ: aut pheliotę. ⁋ Ve℞ ad milia quindeci; & ducentos. O uentum horribilem: atq; pestilente;. ⁋ Illustriores fecit: idest magis lumine per fusas. ⁋ Fenestrasq; indidit: idest fora mina tanq̄ fenestras fecit.

VALLA.

⁋ NEPTVnus deus maris a nādo ex Cicerone de natura deorum: Venti ex motu aeris: a uentis tempestas: & quia mare terram concutit: mouetq; Ennosigæum gręci neptunum uocant και σειοιχθονα. ⁋ Euripidi poetę tragici in Alcumena tragœdia inducentis turbines uastisonos cuncta perturbantes. Tonitrua horrificum tonantia: fulgetra cereberrima aciem perstringentia: Vnde Plautus ipse in Amphi. Ibi continuo cōtonat sonitu maximo: ędes primo ruere rebamur omnes: totę ędes consulgebant tuę quasi essent aureę.

VGOLETVS ET GRAPA. Neptunus qui sit

SARACENVS.

ET uos:& uestris. Adolescens Pleusidippus pactus cum lenone fuerat sibi precio palęstram puellam dari: sed illusus ab eo quærebat iniuriarum ulcisci:& propterea secū adiutores sodales adduxerat:quos nūc alloquitur inquiens:frustra abduxisse eos a suis negociis:neq; uti eorum opera potuisse propter lenonis discessum:& fugam.¶ Concinem lutum. Ad domū.s.instaurandam.¶ Qui pro te argentum dedit:Sūt uerba dæmonis non pleusidippi.¶ Vsus:Pro opus est.¶ Pater salueto.Dictum hoc est honoris causa.¶ Sed utrum: Loqtur sceparnio:uerba q̄ sequunt̃ latis docēt.¶ Prętereat orō:Veluti liberior:& licentiosior q̄ parsit.

Pleusidippus adol. Dæmones senex. Sceparnio seruus.

ET uos a uostris abduxi negociis
Neq; id processit, qua uos duxi gratia.
Neq; quiui lenonem ad portum præbendere.
Sed mea desidia spem deserere nolui.
Eo uos amici detinui diutius.
Nunc huc ad Veneris phanum uenio uisere.
Vbi rem diuinam se facturum dixerat.
Dæ.si sapiam,hoc,quod me mactat,concinnem lutum.
Sc.Prope me hic nescio quis loquitur.dæ.heus Sceparnio.
Sc.Qui nominat me?dæ.qui pro te argentum dedit.
Sc.Quasi me tuum esse seruom dicas dæmones?
Dæ.Luto usus multo multam terram confode.
Villam integundam intellego totam mihi,
Nam nunc pellucet ea,q̄ cribrum crebrius.
Pl.pater salueto, amboq; adeo.dæ.saluos sies.
Sc.sed utrum tu uir ne,an fœmina es,qui illum patrem
Voces?pl.uir sum equidem.dæ.quære uir porro patrem.
Filiolam ego unam habui,eamq; unam perdidi,
Virile sexus nunq̄ ullum habui.pl.at di dabunt.
Sc.Tibi quidem hercle,quisquis es,magnum malum,
Qui oratione hic nos occupatos occupes.
Pl.Isticcine uos habitatis?sc.quid tu id quæritas?
An quo furatum mox uenias uestigas loca?
pl.peculiosum esse decet seruom & improbum,
Quem hero præsente prætereat oratio,
Aut qui inclementer dicat homini libero.
sc.Et impudicum,& impudentem hominem addecet
Molestum ultro aduenire ad alienam domum,
Quoi debeatur nihil.dæ.tace sceparnio
Quid opus est adolescens?pl.isti.infortunium,
Qui præfestinet,ubi herus adsit,præloqui.
Sed nisi molestu st, paucis percontarier
Volo ego ex te.dæ.dabitur opera,atq; in negocio.

VALLA.

ET uos & uostris:adduxi negociis.Pleusidippus adolescens:quos secū comites adduxerat:ut leno prenderet̃:ita alloqtur:ut se eo frustra uenisse dicat.Inde dæmonem:sceparnionemq;.aduersu; quē seruus sceparnio multū barbare respondet:ut leniter dęmones ne se uidisse:quē quærebat adolescēs.¶ Vostris abduxi negociis:q me estis iqt comitati abope ammoui uro.Neq; id ꝑcessit.i.nil ꝑfeci:qa nō sum:quod cupiebā:cōsecutus.¶ Spē deserere nolui.nolui cessare:desesq; dici:ubi spes inerat.¶ Adueneris phanū:ubi uenus colebat̃:phanum dictū:qa phanon aptum significat.& oibus adeūtibus apta sunt templa.¶ Hoc:qd me mactat:idest negociū exhibet.¶ Concinnē:ꝑ concinauero.i.aptauero.¶ Luto usus multo.i.opus est multo luto ad tectoria sup inducēda.¶ Multā terrā confode.apparet craticeū parietē erigere uoluisse.¶ Pellucet ea:rimas inqt admittit.¶ Quā cribrū crebrius.plures inqt q̄ in cribro uideas.¶ Pater salueto:amboq; adeo.Dæmonē patrē uocat pleusidippus:ut mos iuuenū est salutare senes.Inde etiā & seruū:cu; dicit ambo:cui respōdet sceparnio ꝑfictatus:uir ne an fœmina sit:qd̃ patre; salutasset:qm̄ dęmones pręter filiā unā:quā amisisset:liberoꝝ nihil habuisset.¶ Virile sexu;.Olim hoc sexū nūc hic sexus dicitur.Priscia.tamē in qnto hic inqt sexus dicit̃:q̄uis Plau.in rudente:hoc sexus huius sexi neutro gn̄e ꝑtulit.Virile sexus nūq̄ ullū habui.¶ Vestigas locū:exqris locū:ubi habitemus.¶ Peculiosum esse decet seruū.De peculio supra abūde:ac de peculiatis seruis diximus:peculiosum ergo diuitē dicit:sed cum adiecit ꝑbum:figura est paraiponeā.i.ꝑter opinionē:cōsequens.n.erat ut improbū diceret.¶ Quē hero præsente:subaudi dæmone.¶ Prætereat oratio.i.ꝑteruolet:hoc est iprudenter efferat̃.¶ Isti.subaudi seruo opux est ifortuniū. Qui pręfe stinet.Pręoccupet.¶ Pręloq:prius dn̄o loq.¶ Paucis.in pauca uerba.¶ Atq; in negocio:quāq̄ ego sum negociosus.Auget.n.rē hęc ꝑticula:atq; ut uarie ponit̃.Au.Gel.in.x.Atq; ꝑticula a grāmaticis qdē coniūctio esse dr̃ cōnexiua.& plęrūq; sane coniūgit uerba:& cōnectit:sed iterdū alias q̄sdā ꝑtātes habet non satis notas:nisi i ueteꝝ lr̃aꝝ tractatiōe:atq; cura exercitatis.Nā pro aduerbio ualet cū dicimus.Aliter ego feci:atq; tu.significat.n.aliter.q̄ tu.& gemina si fiat auget:itenditq; rē:de qua agit̃:ut aīaduertimus in.Qu.enni annalibus nisi memoria in hoc uersu labor.Atq;:atq; accedit muros romana iuuētus.Cui sign̄ationi cōtrariū ē:qd itidē a ueterib⁹ dictū ē.Deq; & ꝑterea ꝑ alio quoq; aduerbio dr̃.i.stati qd i his Vir.uersib⁹ existiat̃.obscur̃.& iseqn̄t ꝑticꝉa ista posita.ē ãt.Atq; illū i ꝑceps ꝑno rapit alueus amni.

Phanū unī dictum

Atq; ꝑticlę ꝓprietas

VGOLETVS ET GRAPA.

Mactare quid sit

Cribrū qd

¶ MActare malo afficere est Nonio ex Aulula.& in amphi.Plautum citāte:Mactare magis augere.Horatius in sermonibus:macte uirtute esto.¶ Concinnare simul:& apte componere a cinno genere potionis apud ueteres ex multis liquoribus confectæ.¶ Crebrius pellucet cribrum obcrebra foramina:de cribris multa in libello de partibus ędium:cribrum autem frumentariū:uel leguminariū itelligit ex pellibus foraminosis:nā ex setis fiunt cribra farinaria.quę setacea:& setania dicemus.Coscinō gręci cribrum uocant.¶ Sexus:nota sexus dictum neutro genere.

Sc.Quin

Sc.Quin tu in paludem is,exagitasq; harundines,
Qui pertegamus uillam,dum sudust.Dæ.tace,
Tu siquid opus est dice.Pl.dic quod te rogo.
Ecquem tu hic hominem crispum,incanum,uideris,
Malum,periurum,palpatorem?Dæ.plurimos.
Nam ego propter eiusmodi uiros uiuo miser.
Pl.Hic dico,in phanum Veneris qui mulierculas
Duas secum adduxit,quiq; adornaret sibi,
Vt rem diuinam faciat,aut hodie,aut heri.
Dæ.Non hercle adolescens.iam hos dies complusculos
Quenq̃ istic uidi sacruficare neq; potest
Clam me esse,siqui sacruficant,semper petunt
Aquam hic,aut ignem,aut uascula,aut cultrum,aut ueru,
Aut aulam extarem,aut aliquid,quid uerbis opust?
Veneri paraui uasa,& puteum,non mihi.
Nunc interuallum iam hos dies multos fuit.
Pl.Vt uerba perhibes,me periisse prædicas.
Dæ.Mea quidem hercle caussa saluos sis licet.
Sc.Heus tu qui phana Xeneris caussa circuis.
Iubere meliust prandium ornari domi.
Fortasse enim tu huc es uocatus ad prandium.
Ille qui te uocauit,nullus uenit.Pl.admodum.
Sc.Nullust periclum te hinc ire impransum domum.
Cererem te melius,q̃ uenerem sectarier.
Amorem hæc curat,triticum curat ceres.
Pl.Deludificauit me ille homo indignis modis.
Dæ.Proh Dii immortales,quid illuc est Scepario
Hominum secundum litus?Sc.ut est mea opinio,
Propter uiam illi sunt uocati ad prandium.
Dæ.Qui?Sc.quia post cœnam credo lauerunt,heri
Confracta nauis in mari est illis.Dæ.ita est.
At hercle nobis uilla in terra & tegulæ.
Sc.Hui homunculi quanti estis eiecti,ut natant.
Pl.Vbi sunt homines obsecro.Dæ.hac ad dexteram uiden
Secundum litus?Pl.uideo,uos me sequimini.
Vtinam sit is,quem ego quæro,uir sacerrumus,
Valete.Sc.si non moneas nosmet meminimus.
Sed o Palæmon sancte neptunni comes,
Qui quidem hercule illi socius esse diceris,
Quod facinus uideo?Dæ.quid uides?Sc.mulierculas
Video sedenteis in scapha solas duas.
Vt afflictantur miseræ,euge euge perbene
Ab saxo abuortit fluctus ad litus scapham.
Neq; gubernator usq̃ illis esse potuit?
Non uidisse undas me maiores censeo.
Saluæ sunt,si illos fluctus deuitauerint.
Nunc nunc periculost,eiecit alteram,
At in uadost,iam facile enabit,euge pax
Vides ne alteram illam ut fluctus eiecit foras?
Surrexit,horsum se capessit,salua res,

SARACENVS.

¶SVdũst:Prosudu; ẽ.i.sineũdo:hoc est serenum tempus sine pluuia.¶Ecquem:Lenonis faciem:& mores indicat.¶Alilam extarem:Tanquam alã craticulam dicit:super qua carnes torreri solent:ideo ab extis animaliu; extarem dixit.¶Secundum littus:Iuxta littus ita propter uiam:dixit:idest iuxta uiam.¶Lauerunt:Qui a madido conspexerat.¶Sequimini:Eos alloq̃:quos adduxerat socios.¶O palęmon sancte neptuni comes:nam quẽ græci dicunt palæmona:latini portunu; nominãt.Ouidius:quem nos portunum sua lingua palæmona dicet:qui prius melicertes dictus deus marinus nota fabula est:ut ino cadmi:& hermionis filia nupserit athamãti æoli filio:& ei learchum:& melicertẽ peperit:quæ uidens ab insano patre learchu; occidi:ipsa cum melicerte altero filio se in mari præcipitem dederit:qui ambo in deos marinos conuersi sunt:uidelicet ipa in leucotheam melicertes autem in palæmonem:qui & ide; portunus.¶Euge:Nunc optime describit:quo pacto iactentur a fluctib⁹:saluæq; mulieres ad terram ferantur.¶Errationis fecerit cõpendium:Hoc est errare desinet:quia illisa scopulis morietur.¶Si tu đ illarum ornaturus ue pariens:Sũt ista sane uerborum portenta:Plautus:si uiueret:uix suas crederet comœdias:ita in plerisq; locis omnem faciem imutarunt:emaculandus omnino hic locus est & hoc modo legendus:si tu de illarum numero puer es:& cum sequenti sensu uerba conueniunt.

Scđm ꝑ iuxta

VALLA.

¶EX Agitasq; harundines.i.subsecas:& abducis.¶Qui pertegamus.Vt ualde integamus uilla;.¶Dũ sundust.pro sudũ ẽ.i.serenũ tẽpus:qa sine udo:idest hũido.¶Tace.dicit suo.¶Tu:pleusidippo.¶Dies complusculos.Diminutiuũ est.i.multos.uñ & cõpluria dicimus ab eo:qđ est cõpluris:& cõplure.nã plus cõparatiuũ annomalũ:cui⁹ positiuũ multus plura facit:ut reliqua cõparatiua r ante a nõ i ut recte.Aul.Gel.significauit.¶Aut ueru:quo torrent carnes:a cuius similitudine tælu; uerutũ dicimus.¶Aut alillã extarem.Diminutiuu; est ab eo:qđ est alula.& alula rursum diminutiuũ ab ala.Craticulã ergo dicit:in qua torret ad ignẽ quicq̃.¶Extarẽ:uero ab extis:quę craticulæ super iponunt hostiaꝵ.Nullus uenit:pro nõ uenit.¶Admodũ:affirmãtis uox est.¶Amorẽ hæc:subaudi uenus.¶Secũdum littus:iuxta littus.¶Propter uia.adhærẽter uiæ.Coniũgitur cũ præter:& fit unũ uerbũ pręter propter:ut apud Enniu; in iphigenia tragœdia:ꝑter ꝓpter uitã uiuitur.Nisi sit unum uerbũ ꝓpter uiã genus sacrifi

cii:uel cibi ita uocitatum.in fragmētis enim festi nōdū impssis paucula hæc inueniunt.Proteruiā fit sacrificium: qđ est pficiscēdi grā herculi:aut sancto.q sanctus idē est deus:inuenit.itē catonē cū adolescens qdam domū suā incēdisset dixisse:hic pteruiā facit.i.sacrificiū reliqas igni absumēdo.¶ At hercle nobis uilla.subaudi fracta est ¶ Hui homunculi.i.ifœlices hoies.¶ Vir sacerrimus.i.leno execrabilissimus.¶ Nosmet meminimus:subaudi ualere.¶ S; o palæmon sancte:marinus deus palęmon:cū iuno pellices iouis dicatīsectaretur oēs:etiā in atamātē:quē maritū habuit ino soror semeles.q pellex fuit iouis.uñ natus bacchus imisit furorē:ut learchū filiū suū sagittis cōfixit:metuens sibi ino & filio palæmoni se dedit cum illo pcipitē in pelagus:deiq; marini ambo facti:& qui palæmon dicebat:melicertes noiatus est:p ius:exclamet melicerta pisse frontē de rebus.a latinis portunus dictus.Oui.Quē nos portunus sua ligua palęmōa dicet.Ino a gręcis leucothea:a latis matuta:Oui.Leucothea grais: matuta uocabere nris.¶ Qui hercules socius eē diceris.Admonet Cicero:hercules dicendū p adiurandi uocabulū:nā qa comes:uel seruus dici potest:maioris dignitatis q̄ ut seruus sit uolens idicare adiecit:qui pfecto diceris esse socius.¶ Scaphā:nauigiolum dicit quasi paruulum fundū habens:nā scapto fodio est.¶ Neq; gubernator unquā potuit:subaudi id facere:qđ nunc mulieres.¶ Inuadost:idest in loco:unde pedibus possit euadere.¶ Horsum se capessit.In hanc partē se recipit.¶ In genua:in undas concipit.geniculata in undis est:ac genibus innixa dum ipsa.¶ Quod capessit.ad quod tēdit ut capiat.¶ Errōnis fecerit cōpendium.Desierit errare.hoc est periclitabitur.¶ De illarum ornatu:ut ornētur.¶ Vsuue: uel quod ad usum illarum ptineat.hoc est si illis inseruias:nō mihi curādum esse censeo:ut illis peas.i.obtemperes.

Desiluit,hæc autem altera in terram e scapha,
Vt præ timore in genua in undas concidit?
Saluast,euasit ex aqua,iam in litore est.
Sed dextrouorsum aduorsa it in malam crucem.
Hem errabit illæc hodie.Dæ.quid id refert tua?
Sc.Si ad saxum quod capessit,ea deorsum cadit,
Errationis fecerit compendium.
Dæ,Si tu de illarum cœnaturus sopparis.
Illas curandum censeo Scepario,
Si apud me esurus es,mihi dari operam uolo.
Sc.Bonū æquomq; oras.Dæ.sequere me hac ergo.Sc.sequor.

Palęmonis fabula

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ SVdū serenū dicunt:quasi semiudū Nonio:ut sit aer post pluuias serenus:& liqdus: Marcianus Capel. Aeria tēperies sudis tractibus renidebat.¶ Sudū ēt siccū quasi seudū.i.sine udo:auctor festus:nā eidē substillū tēpus est ante pluuiā pene & post pluniā nō per siccū qp iam stillaret:aut nōdum desiisset.Inde sudificus borras:sudū faciēs: Homerus αἰθρηγενέτην appellat.¶ Cultrū:culter sacrificiis necessarius:in quibus uictimæ:uñ cultrarii:uictimarii:& popæ:cultrū ergo secespitam clunaduūe dicemus illa a secādo:hoc a clunibus hostiarum diuidundis: uel qa ad clunes depēdet.¶ Aulā extarē.i.ollā qua exta coquātur.Exta ipsa dicta:qp ea diis psecētur:quæ maxime extant:eminētq; unde extispices haruspices dicti:qp exta spiciant:Haruspicium primus Delphus inuenit.¶ Nullus:pro non.¶ Palæmon:marinus deus:qui a nostris portūnus a portubus:qbus pręesse credit:Oui.in.iiii.meta.Leucotheaq; deū cum matre Palęmona dixit:& in.vi.fastoꝝ:Leucothea grais matuta uocabere nostris:importus nato ius erit omne tuo: Quē nos portūnū sua lingua palęmona dicet.Fest.Pōp.Portūnus qui & palęmon:a romanis iter deos colebat:&.M. Varro portūnalia inquit dicta a portūno:cui eo die ædes in portu Tiberino facta:& feriæ institutæ.¶ In Vadost. Dauus terētianus:ois res est iā in uado: Vbi Donatus in securitate ingt:nā ut in pfundo periculū est:ita in uado securitas est.puerbiale:In uado:in tuto.¶ Capessit se horsum huc uersus:ut leuorsum:dextrouorsum:& mille alia.¶ In genua:qđ dixerunt cōgenulare:hoc est genu replicato cadere:est & cōgenudare flecti genibus.¶ Ingeniculareq; igeniculus dictus:signū in cælo:Hercules genu nixus:quē græci engonasin:de quo Higinus Ouid.Malius: & Fermicus ἐγγονυάζω οι flecto genua.¶ Supparis:Suppaꝝ uestimētum puellare lineū: qđ & subucula.i.camysia dr:No.linteū fœmorale ad talos pēdens interpętatur:Sunt & suppara Lucano:Senecæ: & aliis inter nauium armamenta.

Sudum qđ sit

Culter qui dicatur

Palęmon q sit

In uado eē quid sit

Supparū quid sit

SARACENVS.

NImio:Palæstra uirgo in proximum littus eiecta iniquaȝ rerum sortem deplorat afflictim.¶ Impiaui:Impie egi. ¶ Herile scelus:lenonis scilicet: sub cuius fuerat potestate. ¶ Hic mihi eius opera:Subaudi opus est: uel adeēt.¶ Solis lo.Pro solitudie locoꝝ.

VALLA.

NImio hominum fortunæ.Palestra sua quęrit infortunia: aitq; minus miseras dici hominum fortūas q̄ re ipsa sint quid lenoni:quid sibi contigerit docens.¶ Nimio.i.ualde ex periundo.Cum uentum ad experientiam est.¶ Iis:pro ab his.¶ Hoc deo cōplacitum est:solent homines:cum rei causam ignorant:dicere ita deo placuisse: ut Virgil.& sic uisuȝ superis.¶ Ob pietatem præcipuam.Quæritur aduersum numina causam nesciens præteritorum:& iguara quorsuȝ hæc tendāt.

Hominum insania

Palestra mulier.

NImio pol hominū fortūæ minus miseræ memorantur,
Quam reaspe experiundo iis datur acerbum,hoc deo
complacitum est?
Me hoc ornatu ornatam i incertas regiones timidam,eiectā,
Errare?hanccinde ego partem capio ob pietatem præcipuā?
Nā hoc mihi haud laboris ē,laborē hūc potiri.si erga parētē,
Aut deos me impiaui,sed id si parte curaui,ut cauerem,
Tū hoc mihi idecore,iniq;,imodeste datis Di,nā qđ habebūt
Sibi igitur impii posthac,si ad hunc modum innoxiis est
Honor apud?nam me si sciam fecisse aut parenti scelestę,
Minus mei miserer,sed herile scelus me solicitat.
Eius me impietas male habet,nauē atq; oia perdidit in mari
Hæc bonorum ejus sunt reliquiæ,etiam quæ simul uecta mecū
Inscaphast,excidit,ego nūc sola sum,q̄ mihi si foret salua saltē
Labor leuior esset hic mihi eius opera,nūc quā spem,aut opē,
Aut cōsilii

Aut consilii quid capessam? ita hic solis locis compotica?
Hic saxa sunt, hic mare sonat, nec qsq̃ homo uenit mihi obuiã.
Hoc qđ iduta sũ, summæ opes oppido, nec cibo, nec loco tecta
Scio, q̃ mihi ẽ spes. q̃ uiuere uelis? nec loci sũ gnara (quo sim
Nec diu hic fui, saltem aliquem uelim, q ex his locis, mihi uiã,
Aut semitam monstret, ita nunc hac. an illac eam sum incerta
Cõsilii, nec ꝓpe usq̃ hic qđẽ cultũ agrũ cõspicor, algor,
Pauor, me oia tenẽt, hæc parẽtes mei haud uos scitis miseri,
Me nunc miseram esse, uti sum, libera ego fui prognata
Maxume, nequicq̃ fui, nunc qui minus seruio, q̃ serua
Nata, neq; quicq̃ unq̃ iis profui, qui me sibi eduxerunt.

¶ Haud laboriosi: non laboris est. ¶ Laborẽ hũc pati. Quo uagor. ¶ Impiaui: idest si impiam me patefecisse. ¶ Immodeste datis dii. præter modestiam. ¶ Fecisse: aut parasse: idest intra me cogitasse. ¶ Quæ simul uecta mecum: subaudi ampelischa. ¶ Quid capessam: interrogatiue legendum: ac si dicat nescio. ¶ Hic solis locis compotita. Compos facta sum huius solitudinis: ut hinc mihi saxa: hinc mare uideam: & nil aliud admodum. ¶ Summę opes oppido. opes inquit meę oẽs sunt quæ induta sum uestimenta. ¶ Algor: idest frigidus. quia algeo græce quidẽ significat doleo. latine frigeo. unde algor sicut nigreo nigror. tepeo tepor. rubor. ranceo rancor. albeo albor: & similia. Nã rubedo: nigredo: paledo: nullus dixit antiquorũ: cui fama rubedata sit eloquentiæ: sic enim barbari loquuntur. ¶ Nequicquam fui. frustra nata sum libera: cum nunc seruiam seruitutem. ¶ Qui me sibi eduxerunt nempe parentes.

¶ REAPSE: est re ipsa: pacuuius si non est ingratum reapse: quod feci: auctor Festus: Ipsi pe ipsi neq; alii. ¶ Impiaui me. impius furi me impium præstiti: impuraui maculaui: Apuleius. Cruore humano aspersum: atq; impiatũ. ¶ Eduxerunt: pro educauerunt. Exanimalis plauto in Bacchidibus dicitur exanimatus mortuus: Curę uero exanimales ab effectu: quæ exanimant: quæ ad mortem trahunt. Curæ cor urunt: eduntq; unde nomen: festus.

VGOLETVS ET GRAPA.

Ampelisca. Palæstra mulieres duæ.

Quid mihi melius est? qđ magis i rẽ est meã, q̃ corpe
Vitam secludam, ita male uiuo, ita multæ in pectore
Sũt curæ exaiales, dein uitæ haud parco, spẽ ꝑdidi.
Omnia iã circũcursaui, atq; in latebris omnibus
Perreptaui quærere conseruam, uoce, oculis, auribus,
Vt peruestigarem, neq; eam usq̃ inuenio, neq; quo eam,
Neq; qua quæram consultust, neq; quem rogẽ queq̃ intetea
Inuenio, neq; magis solæ terræ sunt, q̃ hæc loca
Atq; hæ regiones, neq; si uiuit, uiuam nunq̃ eam
Quin iueniã, desistã. Pa. q̃ nam uox mihi prope hic sonat?
Am. ꝑtiui, qs hic loqt̃ ꝓpe? Pa. spes bõa obsecro subuẽta mihi.
Am. Mulier est, muliebris uox mihi ad aures uenit. Pa. exime
Hoc miserã metu. Am. certo uox mliebris aureis tetigit meas.
Pa. Num Ampelisca est obsecro? Am. ten Palæstra audio? Pa. quin uoco, ut me audiat
Noie illã suo? ãpelisca. am. hẽ qs ẽ? Pa. ego Pa. am. dic ubi es?
Pa. Pol ego nũc in malis plurimis. Am. socia sum, nec minor
Pars meast, q̃ tua, sed uiuer̃ expecto te. P. mihi es æmlã. (dulo.
A. ɔseq̃mur gradu uocẽ. ubi es? Pa. ecce me, adi cõtra. am. fit se
Pa. Cedo manũ. Am. accipe. Pa. dic, uiuis ne obsecro? Am. tu facis me quidem,
Vt uiuere nunc uelim, quando mihi te licet tangere.
Vt uix mihi credo, ego hoc te tener̃ obsecro, amplectere spes
Vt me omnium iam laborũ leuas. Pa. occupas præloq, (mea.
Quæ mea est potius oratio, nunc abire hinc nos decet.
Am. Quo amabo ibimus? Pa. litus hoc persequamur. Am. sequor quo lubet, siccine hic
Cũ uuida ueste grassabimur? hoc qđ est, id necessariũ ẽ ꝑpeti,
Sed quid hoc obsecro est? Pa. quid? Am. uiden amabo phanũ, uides ne hoc? Pa. ubi est?

Quid mihi: Puella altera: & ipsa naufragio liberata conqueritur fortũas suas: q pa læstram consociam amiserit: nescia q illa maris sequitiã euasisset. ¶ Dent uitę: scilicet exitũ. ¶ Cũ ui. a ueste: Legas cũ uuida ueste.

SARACENVS.

Quid mihi melius est. Ampelisca pariter fortũas suas q̃ritur: quoad tandem ex uoce: tum sua: tũ illius cognitæ inter se copulantur: ac sese consolãtur. ¶ Magis in re; est. est utilius. ¶ Vitam secludam. mihi morte; consciscã. ¶ Curæ exanimales: quę animam eripiant. ¶ Demant uitã: auferant. ¶ Percepta ui. Iteratiuũ a percipio. ¶ Quęrere conseruam. Ad quærendam palęstram. ¶ Consultunst: idest prouisum est. ¶ Neq; magis solæ: idest solitares: hoc est: quæ longe absunt a temperie: quemadmodũ in torrida zona: & frigidissima. ¶ Subuẽta mihi. Iteratiuũ est a subuenio. ¶ Mihi es ęmula. Idem ego cupio. ¶ Vix mihi credo. ea mihi lętitia est ex te inuenta: ut uix mihi credam te tangere. ¶ Occupas pręloqui: quod ego uolebam: tu loqueris. ¶ Littus hoc persequamur. Cõtinuatim ꝓcedamus. ¶ Cum uuida ueste grauabimur: idest madefacta grauabimur excruciabimur. ¶ Ex hac ęrũna eximat: e tanto labore eripiant.

VALLA.

Percepto ũn ueniat

¶ EX bona spe euentus sępe bonus: a subuenio subuento recte formatur: unde subuentor: & subuentrix. ¶ Grassabimur: gradiemur iter facieus: nota significatio uerbi: unde obgrassari ut dictũ ẽ. Italicꝰ: grassãdũ ad clara piclis: grassari ãt dñr latrões uias obsidẽtes: q hodidoci: at ueterib? grassari ꝑ adulari positum: Festus.

VGOLETVS ET GRAPA. Subuenta Grassari quid

Am. Ad dexteram uideo, decorum locum diis uiderier,
Pa. Haud lõge abesse oportet hoies hic, ita hic lepidust loc'.
Est deus, ueneror, ut nos ex hac erumna eximat miseras,
Inopeis, erumnosas, aut aliquo auxilio ut adiuuet.

Sacerdos & Eædem mulieres.

Vi sũt, q a patrõa p̃ces mea expetẽtes sũt, nã uox me
Præcantum huc foras excitauit, bonam atq; obsequentem deam, atq; haud grauatam
Patronã exequont', benignãq; multũ. pa. iubemus te saluere
Mater. Sa. saluete puellæ, sed unde ire uos cũ uuida ueste dicã
Obsecro tam mestiter uestitas? pa. illico nos hinc imus
Haud longule ex hoc loco, uerum longe hinc abest, uñ uectæ
Sumus. Sa. nẽpe equo ligneo per uias cæruleas estis uectæ,
Pa. admodũ. S. ergo uos æqus erat cãdidatas uẽir, hostiatasq;
Ad hoc phanũ, ad istũc modũ nõ ueniri solet. pa. q̃ nũc eiectæ
E mari sumus ambæ, obsecro uñ nos hostias ageř uoluisti huc?
Nũc tibi amplectimur genua egẽtes opum, q in locis nescitis
Nescia spe sumus, ut tuo recipias tecto, seruesq; nos.
Miseriarumq; ambarum te obsecramus uti misereat,
Quibus nec locus ullus nec spes parata est, neq; hoc amplius q̃
Q đ uides, nobis qcquast. Sa. mãus mihi date, exurgite ambæ
A genibus, misericordior nulla est me fœminarum.
Sed hæ pauperes sunt, inopesq; puellæ, egomet uix colo uitã.
Veneri cibo meo seruio. Am. ueneris phanũ obsecro hoc est?
Sa. Fateor, ego huius sacerdos clueo, uerũ quicquid fuerit
Comiter fiet a me, quo non copia ualebit, ite hac mecum.
Pa. Amice benigneq; honorẽ mř nostrũ habes. Sa. oportet.

SECVNDVS ACTVS.

Piscatores.

Mnibus modis qui paupes sunt, hoies miseri uiuont.
Præsertim qbus nec qstus est, nec artẽ didicere ullam.
Necessitate qcquid est domi, id sat est habendum.
Nos iã de ornatu p̃pemodũ ut locupletes sim', scitis,
Hi schœni. n. atq; hæ harũ dines sunt nobis quæstu & cultu.
Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum pro exercitu
Gymnastico, & palestrico, hoc habemus, echinos, lopadas.
Ostreas, balanos captamus, conchas, marinam urticam,
Musculos, plagusias, striatas, post id hamatilem piscatum,
Et saxatilem aggredimur, captamus cibum e mari, si euentus
Non uenit, neq; quicq̃ captum est piscium, salsi, lautiq;
Domum redimus clanculum, dormimus incœnati.
Atq; ut nunc ualide fluctuat mare, nulla nobis spes est.
Nisi quod concharum capsimus, incœnati sumus. profecto
Nũc uenerẽ hãc uenereũr bonã, ut nos lepide adiuuerit hodie

SARA CENVS.

Vi sunt: Tẽpli sacerdos cũ forte mulierculas cõspexisset: illis occurrit: rata illas i templo sacrificaturas: hæc enim mulier erat: ideo hic & hæc sacerdos dicit: ut hic & hæc abbas & princeps: & dux: non autẽ abbatissam principissam: & sacerdotissam: ut non nulloru; imperitia usurpauit. ¶ Equo ligneo: Idest naui: uias quoq; ceruleas: mař. ¶ Clueo: sũ: ut sępe alias

VALLA.

Vi sunt. Audiens sacerdos ueneris forium pulsationẽ procedit ultro. Cũq; puellas ad se uẽtitasse cognouit comiter: & benigne eas excipit. ¶ A patrona. i. uenere. ¶ Expetẽtes sunt: p ex petũt aticismos. ¶ Haud grauatã: qm̃ stella ueneris obtẽperatam complexionẽ benignos hoies facere credit. ¶ Ta; mœstiter: ut humaniter: ita mœstiter dixerunt ueteres. ¶ Haud lõgule: non hinc admodum longe: est enim ab aduerbio longe diminutiuum. ¶ Equo ligneo: naui. ¶ Per uias cæruleas: p mař coloris cærulei. ¶ Candidatas uenire: idest cãdidam uestẽ indutas. ¶ Hostiatasq;. i. hostiis comitas ad imolandu; ueneri. ¶ Locis nesciis. Actiue ergo: & passiue nescius. Locus eni; nescius: qa nescitur. & homo nescius: qui nescit. Miseraru; quæso ambarũ: nostrum in quã. ¶ Vix uita; colo: uix uiuo. ¶ Huius phãi sacerdos clueor. dicor: cẽseor. ¶ Quicqd ẽ: subaudi i me ẽ facultatis.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ MOEstiter: mœste: cũ mœstitudie: mœstitiaue ex Nonio: Equo ligneo: naue: scapha lignea per mare: qđ ceruleũ a colore dicit poetis: Hostiatas cu; hostiis: cu; uictimis: Veneri: thure: & floribus sacrificatur: sed in cypro: meminit Virg. hostia Veneris p̃cipua habet torquata columba. ¶ Genua hois gẽibus qda; & religio inest obseruatione gentiũ: hæc supplices attingũt: ad hæc manus tendunt: hæc ut aras adorant. Plinius. ¶ Scimus scitis ex codici. antiquis. ¶ Hi scœni enim metri necessitate: & sensus cõcinnitate. hoc est: hi iunci: siue hi funes: sunt & diuitiæ nostræ & ornatus nostri.

Genuũ p̃prietas

SARA CENVS.

Mnibus modis: hęc fere comœdia uniuersa quęrimonias cõtinet: lamẽtantur piscatores: q̃ p̃pter suborta; tẽpestate;: & undosum mare: nihil potuerint nocte illa pisciũ uenari: saltẽ q satis uictui suppeteret. ¶ His cœnam: Per ea: quę sequunř (nã ista nullũ afferunt intellectũ) ita legi existimo hi schœni. i. iunci: ex qbus marinæ nassæ fiũt: græci: uocant oxischœnõ: acutũ iuncũ. ¶ Echinos: est echinus piscis marinus hirsutus ad similitudinẽ spoliorũ castaneaꝝ spinis pro pedibus utens: uulgo riciũ uocant. ¶ Lopadas: quæ sunt ex gñe marinaꝝ cõchaꝝ: quaꝝ nũc plura gñã cõmemorat. ¶ Marinã urticã: Quã ponit Arist. inter gñã marinoꝝ pisciũ sensum habẽtiũ: nã cõtactę contrahunt sese: piscis est carnosæ frõdis: eius natura est ut carne uescať & p̃natante pisciculo frõdẽ suã spargit: cõplectẽsq; deuorat: dum admoueri sibi manũ sentit: colorẽ mutat: & ut Plinius refert urticæ sunt de genere eorum: qui nec aialia: nec frutices: sed tertiam ex utroq; naturam habent: ut sunt etiam spongię. ¶ Striatas: ut leuigatas: Plinius: cõchis leuibus

Echinus q dicatur

leuibus ſtriatis dixit. ¶ Hamatilem: aut ſaxatilem: Piſces enim: & retibus: & hamis capiuntur: uel manibus pręhenduntur e ſaxis: ut conchę cochleę: dactyli: & huiuſmodi alia concharum genera.

VALLA.

Omnibus modis qui pauperes ſunt. Piſcatores ſuam quęruntur inopiam: quodq; piſcium nihil admodu; cœperint: cum tamen plurimum inſudarint: uniq; huic rei ſtuduerint. ¶ Id ſat eſt habendum, quia ita cogit neceſſitas. ¶ Hi ſchęni: ideſt funiculi, nam ſchęnus funis. ¶ Sũt nobis quęſtu: & cultu: ideſt noſtrũ hinc nos habemus lucrum: & hinc unde colamur. ¶ Prodimus pabulatum. Tranſlatio ſumpta eſt a militaribus ſeruis: qui mittuntur pabulatum. ¶ Pro exercitu gymnaſtico: ideſt pro multitudine ea: quę in gymnaſiis ſeſe exercet. ¶ Paleſtricum hoc habemus: ideſt paleſtis accomodatum. ¶ Echinos: echinus animal aquaticũ hirſucum: in thecę caſtanee modum, de hoc Mar. Ille licet digitos teſtudine pungat acuta: Cortice depoſito mollis echinus erit: ſaxa petit, inter quę ſe locat: ne a fluctibus iactetur: hic tempeſtates metuẽs: & ne ſcopulis illidatur cauet. qđ & Opianus ubi de natura piſcium. Eſt & echinus caſtanearum theca tunica: in quã illa: quę undiq; compũgentibus conſurgit ſpinis. Plinius nuces uocamus: & caſtaneas: q̃q̃ accõmodatiores glandium generi armatum his echinato cortice uallum: eſt & echinus uas: ut apud Hora. Aſtat echinus uillis cum patera guttus: Cãpana ſupellex. Echinus ẽt ciuitas fuit: cuius demoſthenes in philippicis meminit. & Cice. in Arato. Vt quondã orion manibus uiolaſſe dianam: Dicitur excelſis errans in collibus amens. Quos tenet ęgeo defixa in gurgite echinus. eſt etiam apud Nicandru; echinus uentris pars. Echeneis uero ſicut Plini. etiam docet piſcis naturę incredibilis: cum enim nauibus hęſerit: ut cũq; uenti incubuerint mari: & ab imo exęſtuet fundo pelagus: imobiles tamen eam firmat. hinc Luca. Nõ pupim retinens euro tundente rudentes. In mediis echinus aquis. ¶ Lopadas: piſces ita nominatos ob ollę ſimilitudinem: quę a gręcis lopas dicitur. Aut conchas marinas: ut interprętatur No. apud Plau. in paraſito: eſt & lopas etiã ueſtis: quę & lope dicitur. ¶ Balanos: quod glandis faciem habeant. balanus enĩ; a gręcis a noſtris glans: unde & myrabolanõ: & balaninum unguentum: q̃q̃ appellatione balani: ſicut & appellatione glandis fructus medios dicimus inter poma & nuces: cuiuſmodi ſunt caſtaneę: quę nec corticis admodum teneri: ut poma: nec duri admodũ: ut iuglandes. ¶ Cõchas: appellatione concharum intelligimus piſces in cruſtis illis contentos quę duriſſimę ſunt: proprie tamẽ puſillę: & concha unde tubę fiunt: unde & nomen habent: ut perſonat ęquora concha. Nam cõchus: quo cato utitur uerbo: uas culinarium eſt. Conchis autem fabę ſpecies Iuuena. Cuius aceto cuius conche tumes: cuius diminutiuum conchicula: ut tam neſtus fuſtus ad aſinium pollionẽ: q̃ Priſcianus docet. ¶ Marinã urticã: hęc ut ſpõgia media eſt inter animal & ſtirpem: ideo utraq; a gręcis dicitur zohophitũ: quia zohon animal: & phyton ſtirps: nã radicibus utraq; figitur in pelago: & ſi propius accedas ſeſe comprimit. ¶ Muſculos piſces a muru; ſimilitudine dictos. ¶ Plaguſias: quia in obliquu; cedunt. Plagion enim obliquum dicitur. ¶ Striatas: a ſtrigoſitate dictas. ¶ Piſcatum hamatilem: qui ex hamo fit. ¶ Et Saxatilem: qui inter ſaxa. ¶ Si euentus: ideſt fortunę caſus non ſuccurrit. ¶ Valide fluctuat: ideſt ęſtuat fluctu pelagus. Caſſimus: cęperimus.

Schenus quid ſit.

Conchę q̃ ſint

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ PABVlatum uerbum eſt in primis caſtrenſe: militare ue: Vnde pabulatores: Gymnaſtico metaphoricos inde paleſtricum ſubiunxit, quod eſt ex uſu paleſtrę Nonio: quid alii ſentiant noſtrum non eſt damnare. ¶ Baiano: ſcio Baiana oſtea ut optima iudicata: uerum an baiano legendum ſit: non decido: de piſcium generibus Ariſtoteles: Opianus: Varro, Plinius: innumeri: & nos quoq; paucula quędam in libro de partibus ędium: ubi ſtriatas columnas: cõcham: & frontem intelliges cur dixerint Victruuius: Plinius: Apuleius. ¶ Lauti loti alias in epulis magnifici: ut lautia epularum magnificentia a lauatione: nam lauticia Feſto farina appellatur ex tritico aqua conſperſo: & lautulę locus extra urbem: quo loco: quia aqua fluebat: lauandi uſum exercebant.

Baiana oſtrea

Trachalio ſeruus. & Eidem.

Animo aduorſaui ſedulo, ne heru; uſq̃ p̃terirem.
Nam cũ modo exibat foras, ad portum ſe aiebat ire.
Me huc obuiã iuſſit ſibi uenire ad ueneris phanum,
Sed quos pcõter cõmode eos quos uid̃o aſtar̃, adibo.
Saluete fures maritumi, conchitę atq; hamiotę,
Famelica hominum natio, quid agitis, ut peritis?
Pi. Vt piſcatorem ęquom eſt, fame, ſitiq;, ſpeq;.
Tr. Ecquẽ uos adoleſcentẽ ĩgenuum huc ire, dũ hic aſtatis,
Strenua facie, rubicundum, mediocri ſtatura, fortem,
Qui tres duceret chlamydatos cũ machęriis uidiſtis?
Pi. Nullũ iſtac facie, ut prędicas, ueniſſe huc ſcimus. Tr. ecquẽ
Recaluom, ac ſilonem ſenem ſtatutum, uentrioſum.
Tortis, ſuperciliis, contracta fronte, fraudulentum,
Deũ odiũ, atq; hoium, malũ, mali uitii, probriq; plenum,
Qui mulierculas duceret duas ſecum ſatis uenuſtas?
Pi. Cũ iſtiuſmodi uirtutibus, operiſq; natus qui ſit,
Eum ad carnuficem eſt ęquius, q̃ ad Venerem cõmeare,
Tr. at ſi uidiſtis, dicite. Pi. huc profecto nullus uenit,

SARACENVS.

Animo: Trachalio pleuſidippi ſeruus: dum herum quęritat: incidit in piſcatores. ¶ Vt peritis: Nõ dixit: ut uiuitis: quia eos famelicos nominauit. ¶ Ecquem recaluum: ac ſilonem: De lenone percontatur: ſi dones dicti ſuperciliis prominentibus q̃ ſilenus hirſutis ſuperciliis fingeret: ut notat Varro.

VALLA.

Animo aduerſaui ſędulo. pleuſidippi ſeruus trachalio: quid cum ſuo domino egerit conſilii docet. inde piſcatores percunctantur dominum ſuum deſcribẽdo: an uiderint num etiam lenone; eſt pariter deſcribendo negant illi. Itaq; ſollicitudine quid agat incertus eſt. ¶ Animo aduerſaui. Subaudi meo: q alioqui contra herum ſentiebat. Aduerſo autem: & aduerſor dicimus i eadem ſignificatione. ¶ Ne heru; uſquã prętererem. ne ab heri pręceptis diſcederem. ¶ Saluete fures maritimi: ideſt piſcatores: qui maris bona diripitis. ¶ Conchitę: q̃ conchas legitis. ¶ Hamiotę: qui hamo captatis piſces. ¶ Fa

Vale. Tr. ualete, credidi factum, est, quod suspicabar.
Data uerba hero sunt, leno abiit scælestus exulatum.
In nauem ascendit, mulieres auexit, hariolus sum.
Is huc herum etiam ad prandium uocauit, sceleris semen.
Nunqd mihi meliust, q̃ illico hic opperiar heꝝ dum ueniat?
Eadem, hanc sacerdotem ueneream, siquid amplius scit,
Si uidero, exquisiuero, faciet me certiorem,

Recaluus qui dicat

'ilones q sint

melica hominuꝫ natio: qui nunq̃ satu riestis. ¶ Vt peritis. Quo periculo: & cruciatu in morteꝫ deducimini. ¶ Recaluuꝫ: in postrema parte caluũ. ¶ Ac silonem. silus inqui Festus appellatur nasus sursum uersus & repandus: unde galeæ quoqꝫ a similitudine silæ dicebatur. Noni. Silones superciliis prominentibus dicti: manifesta significatione: nomen non unum scibunt eẽ grãdibus superciliis silonem quadratum: ꝙ silenus hirsutis superciliis fingeret: nam silanos: quos alii tullos: alii riuos: alii uehemẽtes proiectores dixere sanguinis medici arcuatim fluentis: ut multi aquarum ductus. Ennius. Sanguine tepido tulli effluantes euolant Celsus in. iii. Confert etiam aliquid ad somnum silanus iuxta cadens. ¶ Statutum: idest fœtidum a standi perpetuitate: nisi mauis a statuta deduci: idest statutosum: quo uerbo utitur Augustinus. ¶ Cuꝫ istiusmodi uirtutibus. Ironia: quæ dissimulatio dicitur a latinis. ¶ Hariolus sum: diuinaui. ¶ Sceleris sæmen: idest origo scelerum.

VGOLETVS ET GRAPA.

Hamiotę q

¶ CONchitæ concharum piscatum exercentes: quarum plura habentur genera Plinio: & aliis. ¶ Hamiotæ ab hamis piscatores hamiotas Varro in bimarco uoluit appellari cohortis cocorum: atqꝫ hamiotarum: aucupiiqꝫ: festus etiam Hamotrahones ab hamatili piscatu: de quo paulo ante. ¶ Silonem. Plinius: non alii animaliuꝫ nares eminẽt: auibus: serpentibus: piscibus foramina tantum ad olfactus sine naribus: & hinc cognomina Simorum Silonum Festus. Silus inquit appellatur nasus sursum uersus repandus: unde galeæ quoqꝫ a similitudine silæ dictæ sunt. ¶ Superciliis tortis. quibus supercilia sunt iuxta nasum flexa: austeri: quibus iuxta tempora inflexa: derisores: Nonius silones interpretatur: quibus eminent: Fortunatianus: obseruabo supercilia: cur ita? quoniam his multum agitur: nã & oculos formant & fronti imperant: his enim uultus: & cõtrahitur: & attollitur & remittitur: Plinius supcilia homini: & pariter: & alterne: & i iis pars animi: negamus an annuimus hęc maxime indicant: fastus superbia aliubi conceptaculum: sed hic sedem habet.

Statutũ uñ

¶ Statutum a statu: non a statura deductum: licet hæc ad habitudinem ille adhabitum referatur: ut sentit Donatus. ¶ Ventriosum: uentricosum: pãticosum.

SARACENVS.

INtelligo: responsio est ampelisçę mulieris ad sacerdotem ueneriam: quæ illam iusserat: e uilla proxima aquam haurire. ¶ Cuius ad auris uox. Loquitur trachalio. ¶ Calator: seruus dicitur: qui semper ad necessitatem seruitutis uocari potest: a potu calãdo: idest a uocando.

Calator q dicatur

VALLA.

INtelligo hanc: quæ proxima est. a sacerdote ueneris missa mulier ampelisca ad dæmonis domum: ut aquã caperet trachalioni seruo pleusidippi fit obuia: ubi quod euenerat: fit palaꝫ. prima sunt uerba ad sacerdotem ueneris: a qua missa aquatũ fuerat. ¶ Cuius ad auris. hic loquitur trachalio.

Calo quid

¶ Calator pleusidippi. Internuncius. calo enim uoco significat. ¶ Haud mala: ego inquit: quæ non mala: male ętatem: subaudi ago.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ CONspicio ex codicibus antiquis. Calator. Seruus: ut iam dictum est: a calando. ¶ Trachalio. Trachali appellantur muricis purpuræ supiores partes: uñ ariminẽses maritimi homines cognomen traxerũt trachali: Trachin asperum uocant gręci: unde trachoma scabricia palpebrarũ iterior.

Ampelisca Mulier. Trachalio seruus.

INtellego, hanc, quæ proxima est, uillam pulsare iussisti.
Atqꝫ aq̃ rogare. Tr. quoius ad aureis uox mihi aduolauit?
Am. Obsecro quis hic loquitur? Tr. quem ego uideo? est ne hæc Ampelisca,
Quæ foras e phano egreditur? Ampeli. est ne hic trachalio, quem conspicio,
Calator Pleusidippi? Tr. ea est. Am. is est. Trachalio salue.
Tracha. Salue Ampelisca. am. quid agis tu? Tra. ætatem haud malam male.
Am. Melius ominare, uerum omnes sapientes decet conferre,
Et fabulari, sed Pleusidippus tuus herus ubi amabo est?

Tr. Eia

Tr. Eia uero, quasi non sit intus. Am. neq; pol est, neq; ullus
Huc quidem uenit. Tr. nõ uenit? Am. uera pdicas. Tr. nõ ẽ meũ
Ampelisca, sed q̃ mox coctũ ẽ prandiũ? Am. quod obsecro te?
Tr. Nempe rem diuinã facitis hic? Am. quid somnias amabo?
Tr. Certe huc Labrax leno Pleusidippum ad prandiũ uocauit
Herum meum, herus uoster. Am. pol haud miranda facta dicis.
Si deos decepit, & homines, lenonum more fecit.
Tr. Non rem diuinã facitis hic uos, neq; herus? Am. hariolare.
Tr. Quid tu agis hic igit'? Am ex malis multis, metuq; summo.
Capitaliq; ex periculo, orbas auxiliiq; opumq;
Recepit huc ad se hæc sacerdos ueneria me, & palæstram.
Tr. An hic Palæstrast obsero, heri mei amica? Am. certo. Tr.
Lepos ĩ nũcio tuo magn' mea Ampelisca, sed istuc piclũ (inest
Perlubet quod fuerit uobis, scire.
Am. Confracta mi Trachalio est hac nocte nauis nobis.
Tr. Quid nauis? quæ istæc fabula est? Am. nõ audiuisti amabo,
Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre uoluit
In siciliam, & quicquid domi fuit, imposuit in nauim,
Ea nunc perierunt omnia. Tr. oh Neptũne lepide salue
Nec te aleator ullus est sapientior, profecto
Nimis lepide iecisti bolum, periurum perdidisti.
Sed nunc ubi est leno Labrax? am. perit potando opinor.
Neptũnus magnis poculis hac nocte eum inuitauit.
Credo hercle annãdo ei datũ, quod biberet. Tr. ut ego amo te
Mea ampelisca, ut dulcis es, ut mihi mulsa dicta dicis,
Sed tu & Palæstra quo modo saluæ estis? am. scibis faxo.
E naui timidæ ambæ in scapham insiluimus, quia uidemus
Ad saxa nauem ferrier, properans exolui restim,
Dum illi timent, nos cum scapha tempestas dextrouorsum
Differ, ab illis itaq; nos uentisq; fluctibusq;
Iactatæ exemplis plurimis miseræ, perpetuam noctem.
Vix hodie ad litus pertulit nos uentus exanimatas.
Tr. Noui Neptũnus ita solet q̃ uis fastidiosus
Aedilis est, siquæ improbe sunt merces, iactat omneis.
Am. Væ capiti, atq; ætati tuæ. Tr. tuo mea Ampelisca.
Sciui lenonem facere ego hoc, quod fecit, sæpe dixi.
Capillum promittam optimust, occipiamq; hariolari.
Am. Cauistis ergo tu, atq; herus, ne abiret, cum scibatis
Tr. qd faceret? am si illã amabat, rogas qd facẽt? aut seruaret
Dies noctesq; in custodia esset semper, uerum ecastor
Vt multi fecit, ita probe curauit Pleusidippus.
Tr. Cur tu istuc dicis? am. res palã est. tr. scin tu? ẽt q it lauatũ
In balineas, ibi cum sedulo sua uestimenta seruat.
Tamen surripiuntur, quippe qui, quem illorũ obseruet, falsust.
Fur facile quem obseruat, uidet, custos qui fur sit, nescit.
Sed duce me ad illã, ubi ẽ? am. i sane ĩ Veneris phanũ huc ĩtro.
Sedentem flentemq; opprimes. tr. ut iam istuc mihi molestust.
Sed quid flet? am. ego dicam tibi hoc sese illa ex cruciat animi,
Quia leno ademit cistulam ei, quam habebat, ubiq; habebat,
Qui suos parenteis noscere posset, ueretur ne perierit.

SARACENVS.

¶ QVASi nõ sit intus: opinabatur inuitatum a lenone pleusidippũ ibi cœnaturum. ¶ An an: eiusuocem ex præssit: qui aquis o bruitur. ¶ Aedilis: per iocosam metaphoram dictũ est: nam ædiles pꝫerant uẽdẽdis mercib9. ¶ Promittã capillũ: Ad magnitudinẽ. s. nutriẽdo. ¶ In uidulũ: Qui ex corio sacculus est. ¶ Nunc memora illis ipera hinc aquã: Verba sunt ad se ipsam tãq̃ in memoriã redierit missam fuisse ad hauriendam aquã e proximo uicino puteo: sensus satis perspicuus est: & si forte nõ nihil sub intelligi deberi arbitremur.

VALLA.

¶ SED quã mox coctũ est prãdiũ: putauit trachalio falsum responderi: ideo interrogat q̃ mox coctum sit prandiũ qđ leno coquendũ dixerat. ¶ Capitaliq; ex piculo. uitæ: in quo fuimus periculo. ¶ Orbas: priuatas. ¶ Nec te aleator ullus ẽ sapiẽtior: qa in alea tua excipis nauigãtes: ide subducis qcqd hñt. ¶ Lepide iecisti bolũ. bolus iactus est: qa ballo iacio. tã eñi qui ĩ alea lusitãt: dũ talos iaciũt: spẽ lucri habẽt: q̃ qui in pelagus ræte iaciunt spem capiendoꝝ pisciũ hñt. ¶ Periurũ: subaudi lenonem. ¶ Ante ei datũ qđ biberet. i. ppinatũ: qđ potaret. ¶ Vẽtisq;: fluctibusq; iactatæ. Vẽtis supra aquas fluctibus subter. ¶ Exemplis plurimis: multis modis. ¶ Noui: hoc separati interpũctimq; legẽdũ. ¶ Quãuis fastidiosus: quãtũcunq; supbus. ¶ Aedilis ẽst. nã ędiles mercibus pꝫerãt ĩ urbẽ cõuehẽdis: sed putidas merces pſerti edulia nõ ãmittebãt. ¶ Væ capiti: atq; ętati tuę: hoc in trachalionẽ dicit ãpelisca: qđ dixerit neptunũ improbas iactare merces lenonẽ ĩtelligẽs. At qa ipsę quoq; mulieres iactatę fuerint in se dici putauit ampelisca. ¶ Tun o mea ampelisca. An tu inqt in me tã atrociter loqueris. ¶ Capillũ pmittã optimũst: prophetæ. n. ac diuini hoies: nõ attõdent barbã: aut capillos. sed sinũt excrescerẽ: ut maior fides adhibeaẽ: aut qđ tonsurã negligãt. Capillum ergo promittã. i. sinã excrescere: pmittere enim præter pollicendi significationem. significat pilos longius abire sinere. Liuius: coniecto in carcerẽ mãlio satis constat magnam partẽ plæbis uestem mutasse: multos mortales capillum: ac barbã promisisse. ¶ Cauistis: interrogatiue legendum est: hoc est capere oportuit. ¶ Quid faceret. quid facere potuerat. ¶ Vt multi: subaudi solent. Falsus est: quia non aduertit deceptus est. ¶ Excruciat animi: & animi: & animo extrũcio dicimus. ¶ Eã: subaudi cistulã cũ crepũdiis. ¶ Abiisse pessum: fundũ

Bolus quid sit

Aedilium munus

Promittere quid sit

Tr. Vbi nam ea fuit cistellula? Am. ibidem in naui cõclusit ipse
In uidulum, ne copia esset eius. Tr. o facinus impudicum,
Quam liberam esse oporteat, seruire postulare.
Am. Nunc eam cum naui scilicet abiisse pessumum in altum.
Et aurum & argentum fuit lenonis ibidem, credo
Aliquem immersisse se, atq; eum excæpisse, id misera mœstast,
Sibi eorum uenisse inopiam. Tr. iam istoc magis usus factost,
Næ eam intro, consulercq; eam, ne se sic excruciet animi,
Nam multa præter spem, scio multis bona euenisse.
Am. At ego etiam qui sperauerint, spem decepisse multos.
Tr. Ergo animus æquos optumum est, ærumnæ condimentum,
Ego eo intro, nisi quid uis. Am. eas, ego, quod mihi imperauit
Sacerdos, id faciam, atq; aquam hinc de proxumo rogabo,
Nam extemplo illos, ut uerbis suis peterem, daturos dixit,
Neq; digniorem censeo uidisse anum me quenquam,
Quoi deos, atq; homines censeam benefacere magis decere,
Vt lepide, ut liberaliter, ut honeste, atq; haud grauate
Timidas, egentes, uuidas, eiectas, exanimatas
Accepit ad sese, haud secus q̃ si ex se simus natæ.
Vt eapse succincta nobis aquam calefactat, ut lauemus.
Nũc me moror, ibo atq; rogabo hinc aq̃ unde mihi imperauit.
Heus ecquis in uillast? ecquis recludit? ecquis prodit?

maris petiisse. ¶ Magis usus facto ẽ magis opus est: ut faciã nẽpe: ut consoler. ¶ Aerũnæ cõdimentũ: ut animi æqualitas nil sibi promittat: nisi qd in sua potestate positũ est: nẽpe in aĩa: nã externa & corporis bona ludibris fortunæ subiecta sapiens sibi nõ promiserit. ¶ Si ut uerbis suis peterem. si inquit poscerem aquã uerbis sacerdotis: dixit ipsa fore: ut daretur. ¶ Succincta subfarcinata.

VGOLETVS ET GRAPA. Aleator q dicatur

¶ ALEAtor: Aleatores qui & aleones alea ludẽtes: collusores quoi fuerit horoscopus in undecima parte libræ: is erit aleator publicus: iactus ĩ alea: uel lucrosus est: uel dãnosus: de bolo autẽ in superioribus diximus. ¶ Mulsa dicta dulcia melle condita mire placentia: ut mellita. ¶ Aedilis est.

Aedilium murus

Aediles curabãt mẽsuras: pondera iniqua: merces: esculẽta: annonã ad uictum faciẽtia: ex Persio: Liuio: Iuuenale: Apuleio: Cicerone: Dionysio iurescõsultis: Plauto ipso: & innumeris: Vnde agoranomi græcis dicti: q uenalibus in foro legẽ darent: nam iidẽ fere agoranomi grçcis: qui ædiles nostris: Ludos quoq; publicos exhibebant: & demum tota urbs tuẽda illis erat cõmissa: ut tradit Cice. in Verrinis.

Promitto unde

¶ Promittã: porro mittã: crescere sinam: promissum capillũ dicimus longũ: & barba ꝓmissa: uelut porro missa: Festus. ¶ Falsus est nescit: & ideo usu receptũ: ut uestimenta loturi seruanda traderẽt balneatori: Vlp. de off. præfecti uigil. Capsarius: qui mercede in balneis seruanda uestimenta suscipit: & apodyteria: quæ spoliatoria ad hoc ædificata sunt: testatur paulus iurecõsultus: furta in balneis cõmitti solita: scribens ꝑfectũ uigilũ iudicẽ cõstitutũ ad uersus capsarios uestiũ custodes in balneis: sunt & balnearii fures Vlpiano. ¶ Immersisse: imergẽtes se in aqs urinatores dicunt a uerbo urinare callistrato iurecõsulto. M. Varroni: uñ urneę ad aquã hauriendã & urinatrices aues recte dicent: q̃ se sub aquis mergũt & mox emergũt q̃les anates: mergi. fulicę: gauiæ: & id genus aliæ: Cicero in academicis. siquãdo. n. nos demersimus: ut q urinant: aut nihil superũ: aut obscure admodũ cernimus. Eapse: ex codi. antiqs. ¶ Cõdimẽtũ: cõdita q̃ austera fuerãt: reddunt submitia a uerbo aũt cõdio quarti ordinis: cõdimentũ cõditurã sciũt oẽs: qđ (ut dici assolet) bõa meliora facit: at mala minus mala.

Vrinatores qui

Sceparío seruus. Ampelisca mulier.

Q Vis est qui tam proterue foribus facit iniuriam?
Am. Ego sũ. Sc. hem qd hoc bõi ẽ? heu ædepol lepida mulier.
Am. salue adolescẽs. Sc. tu mltũ salueto adolescẽtula.
Am. Ad uos uenio. Sc. accipiam hospitio, si mox ueneris, item
Vt affectam amplectar. Am. nã nũc nihil est, qui te maneam.
Sc. Sed quid ais mea lepida hilara? am. ah nimium familiariter
Me attrectas. Sc. ph Di ĩmortales, Veneris effigia hæc qdẽ ẽ.
Vt in ocellis hilaritudo? eia corpus quoiusmodi
Subuolturium? illud quidem subaquilum uolui dicere.
Vel papillæ quoiusmodi? tum quæ indoles in sauio est?

SARACENVS

Q Vis est: Dæmonis seruus sceparnio: pulsatis forib9 accurrit ad ostium: uisaq; ampelisca forma lepidæ: ei blanditur: & palpatur.

VALLA

Q Vis est: qui nr̃is tã ꝓterue foribus facit iniuriã. Ampeliscã pulsantẽ fores audiens scepnio: ut obiurgator esse solet: irrũpit ĩ hãc uocẽ. ¶ Hem qd hoc boni ẽ: cũ puellam ꝓspexisset ampeliscã: mirat⁹ formam puellæ hoc dicit. ¶ Species lepida mulier. i. elegãti forma. ¶ Vt affectẽ. i. cõcupiscã. ¶ Veneris effigia. ꝓ effigies. ¶ Subuolturiũ. i. rapiens ad se hoies: ut uultures. ¶ Illud si qdem subaqlũ uolui dicere. Correctio figura est: quoniam uultures cadauera diripiunt: ut honestius loquar: aquilæ assimulauit: quæ & ipsa rapto uiuit: sunt qui ad colorem referant: non ad rapinam aquilæ.

VGOLETVS ET GRAPA. Togati uulturii

¶ IN ocillis. h. oculi hoibus multiformes contuitu: Truces: flagrantes: graues: lasciuiẽtes: blãdi: hilares: & ꝑfecto: ut ille inqt: in oculis aĩus inhabitat: sed & amor diuersat: oculi tota nostra neqtia: oculi sunt in amore duces: nam & sympatia cũ genitalibus quædã est oculis. ¶ Subuolturiũ sub nigrũ a uulture uulturũ nigri ꝑferunt: plinius auctor: dr̃ ãt uultur & uulturi⁹. Apuleius festiuissime causidicos aduocatosq; appellat togatos uulturios: sicuti ꝺcẽtissime. M. Ci. Gabiniũ & Pisonẽ iperatores uulturios paludatos a rapacitate id gen9 alitis. ¶ Subaqlũ: subfuscũ: de quo diximus ex Festo Põp. ¶ Sauio pro ore osculo ue: de futuro est indoles indiciũ uirtutis: fecũditatis. suaue dulcedinis.

¶ POLlucta:

¶ POL lucta: Vel lege: polluta sine. c. uel disiungito dictionē pol lucta: est. n. lucta ludus: quo alius aliū sternere ad terrā cōplexu nititur & illud pol iurātis est. ¶ Pago: uilla unde pagani uillā colētes nomē trāctū a gręcis: apud quos pigi fons dicit̃: nā ideo dicti sunt pagani: ꝙ ex eodem fonte bibāt: sensus ergo uerboꝝ est: nō ego sum pol lucta pago. i. non ego modo luctā exerceo: ut tibi liceat mecū pro libito cōgredi: id qđ sequētia uerba magis declarāt: potin: ut me abstineas manū: quęrebat. n. ille fœminā amplecti: & attrectare: & quasi ueneream palęstram exercere. ¶ Sapiētior natus: Melius forte sapientior nata: nā urnulā ostēdit: circa quā litteris insculptū erat: cuius esset: id qđ infra clarius manifestatur: nam de eadem urna locutus inquit: hęc litterata est: ab se cātat cuia sit sapiētior ergo nata: idest litterata: nam sapiētiores habent̃ q lr̃ati sunt: sceepnio aūt: cū illud idē reiterasset: meus hic quoqꝫ sapiētior natus: quid uelim indicium facit: forte penem festiuiter indicauit.

SARA CENVS. Lucta qd sit

Am. Non ego sum polluta pago, potin ut me abstineas manū?
Sc. Non licet te sic placide bellam belle tangere?
Am. Ocium ubi erit, tum tibi operam ludo, & deliciæ dabo.
Nūc quāobrē huc summissa amabo, uel tu mihi aias, uel neges.
Sc. Quid nunc uis? Am. sapientior nata, qđ uelim idiciū facit.
Sc. Hic quoqꝫ sapientior natus, quid uelim, indicium facit.
Am. Hic sacerdos Veneris hinc me petere aquā iussit a uobis.
Sc. At ego basilicus sum, quem nisi oras guttam non feres,
Nostro illum puteum periculo, & ferramentis fodimus.
Nisi multis blanditiis, a me gutta non ferri potest.
Am. Cur tu aquam grauare amabo, quā hostis hosti cōmodat?
Sc. Cur tu operam grauere mihi, quam ciuis ciui commodat?
Am. Imo etiam tibi mea uoluptas, quæ uoles faciam omnia.
Sc. Euge saluos sum, hæc iam me suam uoluptatem uocat.
Dabitur tibi aqua nequicq̄ ames, cedo mihi urnam. Am. capt.
Propterea amabo efferre. Sc. manta. iā hic ero uoluptas mea.
Am. Quid sacerdoti meæ dicam, hic demoratam tam diu?
Vt etiam nunc misera timeo, ubi oculis intueor mare?
Sed quid ego misera, uideo procul in litore meum herum
Lenonem, sicilienseḿqꝫ hospitem, quos periisse ambos
Censebam in mari, iam illud plus mali nobis uiuit, q̄ ratæ.
Sed quid ego cesso fugere in phanum, ac dicere hæc palæstræ
In aram ut confugiamus, prius q̄ huc scelestus leno ueniat,
Nosqꝫ hic opprimat, confugiam hinc, res ita suppetit, subito.

¶ NON ego sum polluta pago. i. rusticana: & in uillis nutrita: paguꝫ. n. uillā gręci uocāt. Inde pagani rustici q̄si ex uno fonte potātes: nā page fōs dr̃: Persius: ipse semipaganus. & reliqua. Oui. Et date paganis ānua liba focis: sed in qbusdā codicib⁹ legit̃ palpo: ut palpo palpōis: de quo alibi diximus. ¶ Vt me abstineas: pro a me: notāda cōstructio: abstineo te manū. ¶ Ludo: & deliciæ: ut delicię deliciarū. Ita delicia deliciæ: & deliciū delicii. Mar. stellæ delicium mei colūba. ¶ Vel tu mihi aias. i. assentaris: ut & iperatiuo mō uel ai: uel nega. ¶ Sapientior natus: ut̃ puer cognosceret: qd ueli cū urna. ¶ Me⁹ hic sapiētior natus. uirile signat mēbrū: suā patefaciens libidini ipatiētiā attētigine. ¶ Basilicus sum. i. regi⁹. ¶ Prop a amabo efferre. festina inqt: ut ad me extra ex ædibus feras Alioq efferre ad sepulchrū fere sign̄at. Terē. effert̃ corpus. Iuue. elatā iā crede nurū: si limia ur̃a mortifera cū dote subit. ¶ Māta iā hic. Mane ꝑpetuo: quo ad rediero. ¶ Sed qd ego misera uidē. Lenonē conspicata mulier effugit in tēplū. ¶ Sicilięseq̄ꝫ ho. Charmidē dicit. Quā ratę: quā putauerimus. ¶ Res ita suppetit: succurrit.

VALLA. Pagū quid sit

¶ MANta. mane: ꝓstolare: Mantare Festo Pomp. est sæpe manere: Nonio manere: Cecilius in probastaria: in codeꝫ uultu in eadem mantat malitia. ¶ Siciliensem, Sicilienses: romanenses: corinthienses dicimus: qui in alienis ciuitatibus: prouinciisqꝫ habitant: & negociantur.

VGOLETVS ET GRAPA. Māta quid

Scepario seruus.

PRoh Di immortales in aqua nunq̄ credidi
Voluptatem inesse tantam, ut hanc traxi lubens.
Nimio minus altus puteus uisus est, q̄ prius.
Vt sine labore extraxi hanc præfestine satis.
Vt neq̄ sum, pro te qui hodie amare inceperim.
Hem tibi aquam, mea tu belliata, hem sic uolo
Te ferre honeste, ut ego fero, ut placeas mihi.
Sed ubi tu es delicata? cape aquam hanc sicubi es.
Amat hercle me, ut ego opinor, delituit mala.
Vbi tu es? etiam ne hanc urnam acceptura es? ubi nam es?
Commodule melius, tandem uero serio
Etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?
Nusq̄ hercle, urnam iam ego hanc in media sistam uia.
Sed autem quid si hanc hinc abstulerit quispiam

SARACENVS.

PRoh di immortales. Iaꝫ hauserat aquam scepar nio: urnulamqꝫ deferebat mulieri: sed cum illa iam se illinc subduxisset: suomet sermone frustrat̃. ¶ Heus si Ptole. gratia: sunt qui legerint non indecore: heus si tolloni gratia: ego legēdū arbitror: heus sis: tolle mea gratia.

PRoh di immortales: sceparnio ut hausit aq̄ magna uoluptate: ita dolet abiisse ampeliscā. ¶ Profeci ne satis: an inquit satis profeceriꝫ: nescio. ¶ Nequā sum: nequitia refertus. ¶ Mea tubelliata. ampeliscam belliatam uocat: quasi bellulam dicas. ¶ Delicata: quæ delicias de me facis: non effugisse: sed delituisse eam opinatus est. Tādem uero serio: non inquit ioco iam loquor. ¶ Nusq̄ hercle: subaudi eam

VALLA.

conspicor. ¶ In media uia: subaudi relinquam. ¶ Sedentem: idest ita po sita; in terris. ¶ Mihi insidias locet. Insidiose aliquid agat. ¶ Iure in uin culis enecet: utpote sacrilegũ. ¶ Litte rataſt: idest litteris insignita cuius nã sit ostendens. ¶ Ab se cantat: ex sese aperit. ¶ Subito mea gratia. i. ꝓpter me tolle. ¶ Reperi negociũ. in mole stiam incidi: si non modo exhiben da: sed etiam deferenda aqua sit.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ PRAE festine ex codic. antiquis. & sententiæ concinnitate: non profici sci: ut corrigit Pius: absq; ullo sensu. ¶ Litterata est notata litteris mostrã tibus: cuius sit: ut litteratæ epulæ in pœnulo a notis: ad hoc pertinere po test illud Aristophanis populus. Samiorum est per q̃ litteratus: ex stigmate. s. & nota samenæ nauis inusta captiuo rum samiorum frontibus ab atheniensibus par pari repẽdẽtibus: cum essent uicti samii: est autem samena nauis to tunda: & concaua in uentris similitudinem: ut mare percurrere: & celeriter conuerti possit: sic dicta: q in samo pri mum inuenta est: Ibiq; a Polycrate tyranno cõtexta stigmatias: & stigmaticos inscriptos inustos litteris: nonsq; frõ tẽ uultumue: dicemus Apul. Serui pistrinarii sunt in farinulẽto famulitio frõtes litterati. ¶ Tolloni machinã aqua riam Tollonẽ & tollenonẽ a tollendo dicimus: qua partẽ posteriorẽ pergrauante põdere aquas e puteis haurimus: habentur & antliæ: & trocleæ ad aquam hauriendam idoneæ. Tollenonem machinam bellicam describit Vege tius in. iiii. de re militari: haud multum aquariæ dissimilem.

Tolloni q dicantur

Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negocium.
Metuo hercle ne illa mulier mihi insidias locet,
Vt comprehendar cum sacra urna ueneria.
Nempe optumo me iure in uinclis enicet
Magistratus, si quis me hanc habere uiderit,
Nam hæc literataſt, ab se cantat quoia sit.
Nam hercle euocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Vt hanc accipiat, nam accedam iam huc ad fores.
Heus sic, tolloni gratia? cape hanc urnam tibi.
Muliercula, hanc nescio, quæ huc ad me detulit.
In proferunda repperi negocium.
Siquidem mihi ultro his aggerunda etiam est aqua.

SARACENVS

QVi hõ: q̃rellas cõtinet scæ na lẽonis: & hospitis char midis: q & ipsi fluctibus eiecti in terrã desilierant. ¶ Præbiteres: prius ires. ¶ Quã q̃ thye. quõdã ãnposita ẽ: & atreo: dicendum ab atreo: thyestes & atreus fr̃es: ut i fabulis est inimicitia maxĩa cõflagarũt: cãm inimicitiæ re feret: q thyestes ausus ẽ uxorẽ atrei fr̃is uiciare: ex q̃ filios duos suscepit: quos atreus simulata cõcordia cũ ad cœnã fratrẽ inuitasset: epulãdos ap posuit pr̃i: de cuiꝰ facti scelere extat luculẽtissima senecę tragœdia: quæ thyestes inscribiť. ¶ Da eas: q̃ res age bã cõmodũ: lego potiꝰ hoc mõ: meas q̃ res agebã cõmodũ: & sermo potius est lẽonis q̃ charmidis: ut emendaui mus: & cõmode. ¶ Scirpe: qa scirpꝰ res leuissima est: nec in aqua mergiť. ¶ Meã ueli. exer. trãslatio ẽ a militi bus: q primi ineũt certamia: neq; in uno cõsistũt loco: sed huc: & illuc prę ter uolãt: ita prę frigorẽ: dũ loquiť di cit totũ tremerẽ: & q̃i coruscare: hoc ẽ uerba cũ quadã sp̃us uehemẽtia ꝓ ferre: & emittere eo mõ: quo fit e nu bibus coruscatio. ¶ Thermopoliu;: Vbi res calidę uæneunt. ¶ Anatina: Anas auis notissima: expalmipedu; & aquaticaꝶ gñe: libẽter. n. uersat i aqs: cõtinueq; ibi degit siccis sp plu mis. ¶ Pro man. erãt mãduces larua to capite: hũano maiori: maxillas ua sta magnitudie: pariter uastis arma tas dẽtibꝰ hñtes: q suo tãti oris hiatu dẽtiũq; crepitu sese i utrãq; p̃tẽ uiæ: dũ flecterẽt ridẽtẽ turbã uertebat i fu gã: & qcqd in esũ; oris applicaretur

Atrei qui thyestis fabula

Scirpus qd sit

Manduces qui dicant

Labrax leno. Charmides parasitus

QVi homo hominem sese miserum & mendicum uolet,
Neptũo credat sese, atq; ætatem suam.
Nam siquis cum illo quid rei commiscuit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum, domum,
Aedepol libertas lepida es, quæ nunq̃ pedem
Voluisti in nauim mecum hercle una imponere
Sed ubi ille meus est hospes qui me perdidit?
Atq; eccum incedit. Ch. quo (malum) properas labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.
La. Vtinam ego te prius, q̃ oculis uidissem meis,
Malo cruciatu in siciliam præbiteres.
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali.
Vtinam cum in ædeis meas te adduxi primulum,
In carcere illo potius cubuissem die.
Deosq; immortales quæso, dum uiuas, uti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.
Malam fortunam in ædeis te adduxi meas.
Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
Quid ue hinc abitio? quid ue in nauim inscensio?
Vbi perdidi etiam plus boni, q̃ mihi fuit.
Ch. Pol minime miror nauis si fractaſt ibi,
Scelus te, & sceleste parta quæ uexit bona.
La. Pessum dedisti me blandimentis tuis.
Ch. Scelestiorem cœnam cœnaui tuam,
Quam quæ Thyeste quondam anteposita ab Atreo,
La. Perii animo, male fit, contine quæso caput.
Ch. Pulmonem ædepol nimis uelim uomitu uomas.
La. Heu Palæstra atq; ampelisca ubi estis nunc miseræ?
Ch. Piscibus in alto credo præbent pabulum.

tanq̃

La. Mendicitatem mihi obtulisti opera tua,
Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.
Ch. Bonam est quod habeas gratiam merito mihi,
Qui te ex insulso salsum feci opera mea.
La. Quin tu hinc is a me in maxumam malam crucem?
Ch. da quas res tecum in naui agebam commodum.
La. Heu quis uiuit me alter mortalis miserior?
Ch. Ego multo tanto miserior, q̃ tu Labrax.
La. Qui? Ch. quia ego indignus sum, tu dignus qui sies.
La. O scirpe scirpe, laudo fortunas tuas,
Qui semper seruas gloriam aritudinis.
Equidem meam uelitationem exerceo.
Nam omnia corusca præ tremore fabulor.
Ch. Aedepol Neptunne es balneator frigidus.
Cum uestimentis abs te postq̃ abi, algeo.
Ne thermopolium quidem ullum instructum hodie
Ita salsam præbet potionem & frigidam,
Vt fortunati sunt fabri ferrarii,
Qui apud carbones assident semper calent.
La. Vtinam fortuna nunc ego anthracina uterer,
Vt postq̃ exiuissem ex aqua arerem tamen.
Ch. Quid si aliquo ad ludos me pro manduca locem?
La. Quapropter? Ch. quia pol clare crepito dentibus.
Sed nunc iure optumo me lauisse arbitror.
La. Qui? Ch. quia ausus fuerim tecum in nauim ascendere,
Qui a fundamento mihi usq̧ mouisti mare.
La. Tibi autem auscultaui, tu promittebas mihi
Illic esse quæstum maxumum meretricibus.
Ibi me corruere posse aiebas diuitias.
Ch. Iam postulabas te impurata belua,
Totam siciliam deuoraturum insulam.
La. Quæ nam balæna meum uorauit uidulum,
Aurum, Atq̧ argentum ubi omne compactum fuit?
Ch. Eadem illa credo, quæ meum marsupium,
Quod plenum argenti fuit, in sacciperio.
La Heu sum redactus ad hanc usq̧ unam tuniculam,
Et ad hoc misellum pallium, perii oppido.
Ch. Vel consociare mihi quidem tecum licet.
Aequas habemus partes. La. saltem, si mihi
Mulierculæ essent saluæ, spes aliquæ forent.
Nunc si adolescens Pleusidippus uiderit,
A quo arrabonem pro palæstra acceperam,
Iam se exibebit hic mihi negocium.
Ch. Quid stulte ploras? tibi quidem ædepol copiast,
Dum lingua uiuet, qui rem soluas omnibus.

tanq̃ deglutientes: in sinum demitte/bant: id quod et tangit festus in suis fragmentis: Manducis effigies in põpa antiquorum inter cæteras ridiculas formidolosasq̧ ire solebat: magnis malis: ac late dehiscens: & ingẽtem dentibus sonitũ faciens: qui etiã adducit hunc locum. Sacciperio: Nomen fecit a sacco & pera: quẽ sacculi genus est.

Sacciperiũ qd & unde VALLA.

Vi homo sese miserum. labrax cũ charmide an/gitur: & sese excruciat q̧ mare conscẽderit. maris incõmoda proferens: ipsiq̧ et succẽsset charmidi: cuius persuasu nauim cõscẽderit traiecturus i siciliã. Neptuno credat sese. Deũ maris. ꝓ mari posuit: ut cũ cererẽ ꝓ pane: & bacchũ pro uino: nota figura est. Ad hoc exemplum. i. hoc modo ut nos. Quo malũ properas: malum mala hora: est enim interiectio. Tam strẽnue. i. tam celeri gressu. In siciliam ꝑbiteres. i. iter heres. Malam fortuna: qui mihi fuisti mala fortuna. Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio. Ordo ẽ & sensus. Quid mihi erat auscultatio. i. opus ut te auscultarẽ: tibi scelestũ: qui scelestus sis. Hinc abitio. ut hinc abirẽ. Nauẽ inscensio: ut nauẽ inscenderẽ. Scelus te. i. te sceleratũ: & scelestẽ parta. quæ per scelus tibi peperisti. Quã quæ thyestæ quondã antepolita est ab atreo. Notũ in tragœdiis: quẽadmodũ atreus thyestę fratri ira succẽsus: simulauit se uelle reconciliari: & in pistrinã redire gratiã: quo grauius ulcisceret. Itaq̧ id thyestes: & credẽs & optans ut atreus postularat filios ad ipsum ꝑmisit suos: quorũ carnes patri dedit epulãdas: & uino sanguinem potandũ admixtum dedit. Cœna parata cũ thyestes sæpius suos filios uisere cupiisset: iussit afferri caput: & pedes: en iquit tibi tuos filios: reliquum habes in uentre. iõ Persius Cũ capite: & pedibus. plebeiaq̧ prãdia noris: iquit. De hac re apud græcos scripserunt multi. Seneca apud nos: & multo ante Ennius: apud quẽ thyestes execratur primũ: ut inquit Cicero in primo qõnum tusculanarum: ut naufragio pereat atreus: durum hoc sane: talis. n. interitus non est sine graui sensu: ille inania ipse sũmis saxis fixus, asperis euisceratus: latere pẽdẽs: saxa spargẽs tabo sanie & sanguine atro. Id quoq̧ Hora. meminit in œdopo dicens. Misit thyesteas prææces. cur autẽ tantũ odium ortũ fuerit: dubium est: an ob filiam atrei corruptam: an ob uxorem: ut alii perhibent: an ob uellus aureum: quod ut Varro putat: ad oues refertur. Pulmoneum ædepol nimis uelim uomitũ uomas: idest uelim moriaris pulmonẽ euomendo. ptysici enim nominantur: quorum distillatione pulmo contabuit: & paulatim expuitur. Ausculto magnidicis mendaciis: idest magna mihi dicentibus posse lucrari. Ex insulso salsum. Quia insulsus dicitur demens ac fatuus quasi sine sale: & salsus dr̃ prudens. pariter qui in mari lotus est maris salsugine uisus est salsus. itaq̧ cũ labrax

Thyestis historia

Insulsus q dicatur

antea mari non maduerat: uidebatur insulsus. Deinde salsus effectus est: quasi prudens allusio est nãq; significatio nis. ℣ Ducas: quas res agebam commodum. Animo inquit reputes: quas res ego cõmodas esse agerẽ. ℣ Scirpe: scir pe laudo fortunas tuas. scirpus iuncus: de quo supra abunde: ac tum uocabulũ latinũ est. Cum uero ænigmã græcũ Aulus Gelius. Quæ græci ęnigma dicunt ænigmata: hoc genus quidam ex nostris ueteribus scirpos appellauerũt. Quale est quod nuper inuenimus: per hercle antiquum: per quã lepidũ tribus uerbis senariis compositum ænigma: quod reliquimus inenarratum: ut legentium cogiecturas in requirendo acueremus. Et quæ sequũtur. ℣ Gloriã ari tudinis. No. Aritudinem inquit pro ariditate: Varro in metheo. libro primo rerum humanarum, quãdam gentem stirpis inquit frigus: calore: atq; humore aritudinẽ miscet. ℣ Equidem meã uelitationem exerceam. No. uelitatio di citur leuis contentio dicta ex congressione uelitum. Plautus in asinaria: uerbis uelitationem fieri compendio uolo. Idem in menæchmis. Nescio quid uos uelitati estis inter uos duos. Turp. in lidia comparce uerbis uelitare: ad rem redi. Affranius in priuigno. Interea uerba iactare: & labris inter se uelitari uelificarier. Velitatio hic pro tremo re ponitur: ac corruscatione corporis: qua certantes utuntur uelites: nam sequitur omnia corrusca præ tremore fa bulor: hoc enim frigus præstabat. ℣ Cum uestimentis. postquã abste abiui. Ad neptunum enim loquitur pro mari: a quo madefactis uestimentis abiens frigore inalguit. ℣ Ne thermopolium: quidem ullum instruit. Neptunus inquit nullum parat locum: ubi corpora possint incalescere: ubi pretio id fiat: nam thermon callidũ significat: & polo uen do. ℣ Fortuna nunc anatina uterer. Anatis fortunam nunc haberem: quæ diu in aquis consistit: nec tamen corpus madefacit: aut refrigerat. ℣ Me pro manduce locem. Fe. Manduces effigies in pompa antiquorũ inter cæteras ridi culas: formodolosasq; ire solebat: magnis malis: ac late dehiscens: & ingentẽ dẽtibus sonitum faciens: de qua Plau. ait quid si ad ludos me pro manduce locem. ℣ Omne compactum fuit: idest astrictum: & angustatum. ℣ In sacipe rio: idest qui saccus: & pera est sacci habens: sed pera. pera enim reticulum: in quo aut panis: aut tale quicq̃ gestetur. ℣ Consiliare mihi quidem: idest consilium capere: atq; consultare. Hora. consiliantibus iunone diuis. ℣ Exhibe bit hic mihi negocium: præbebit molestiam.

Præpetes
Pera qd sit
VGOLETVS ET GRAPA.
Præpetes aues quæ

℄ PRAEbiteres p̃ires: præbitere Plautus pro præire posuit inqt. F. Põp. Et p̃petere quoq; ueteribns dictũ pro anti teire: unũ p̃petes aues dicunt: qaæ se ante auspicantes ferunt. ℣ Auscultatio: obsequentia: auscultare obsequi. Cæci lius: audire ignoti qđ imperant soleo: non auscultare. Sunt & auscultationes: quæ acromata. ℣ Ab atreo: Thyesti fratri in cæna filios ipsius epulandos posuisse Atreum mythici fabulãtur: & Tragici: cũ primis tantum scelus: ne ui deret: ne pollueretur: sol delituit: Seneca in Thyeste: o phœbe patiẽs fugeris retro: licet medioq; ruptũ merseris cœ lo: diẽ sero occidisti: Lacerat natos pater artusq;: mandit ore funesto suos: ueritatis uero inquit seruius est: Atreum apud mycenas primũ solis eclipsim inuenisse: cui inuidẽs frater ex urbe discessit tempore: quo eius probata sunt di cta. ℣ Salsum: salẽ prudentiã: sapientiãq; significare notissimũ est: unde salsus: & insulsus: uerum iocus est in uerbo: Salsus ex naufragio. ℣ Scirpi iunci spẽs enodis: unde adagiũ est Nodũ in scirpo q̃ris: Scirpulum e scirpis cistula cõ texta. sunt & Scirpi ueteribus: quæ græci dicunt ænigmata. ℣ Velitatio dicta est ultro citroq; probrorũ obiectatio ab exemplo uelitaris pugnæ: unde ad uelitatio iactatio quædã uerborũ figurata ab hastis uelitaribus: ut inquit fe stus. ℣ Frigidus: dans frigidã: non calidam: de frigidario tepidario: psichrolutre: & balneis diximus in lib. de parti bus ædiũ: de frigidis balneis Plinius in. xxv. ℣ Thermopoliũ: ubi calida uenduntur ex nomine dici apparet. ℣ An thracina carbonaria: carbonicina: antrax carbo unde anthracinus niger Marcello a colore carbonum. ℣ Mãducas scribendum est: non manduco: neq; mãduce: ut insulse legit Pius & Sarracen. etiam inquit. ℣ Verũ citãte hũc Plau ti locum Festo. Põp. in uerbo manduces: & interprætante effigiẽ fuisse ridiculã magnis malis ac late dehiscentẽ: ua stumq; dentibus sonitum facientẽ: super hoc iudiciũ sit penes legentes ut cũq; effigiem illam intelligit: Sunt & Matti ci hoies malarũ magnarũ: atq; oribus late patentibus eidẽ Festo. Manducũ uero manduconem: mansucium: mãdo nem dicimus At. M. Varro: Mandier inquit a mandendo: unde manducari: a quo in atellanis obsoniũ uocant man ducum. ℣ Impurata impura: uti Apuleio: Impurata bestia. ℣ Balæna: quã eandem esse & pistricem: & cetũ dicunt: Festus. ℣ Sacciperio: Sacciperiũ Sacciperonem Nonius uidet appellare: cui non dissimilis credit ascopera: sup qua dictiõe uiri nostro æuo cõpositissimæ doctrinæ Hermolaus & Politianus inter se subuelitati sunt: an ergo sit pelli ceus sacculus crumena ue ascopera: an uicina Peroni calciamento: mutire ipse non ausim: non decernere: hoc satis constat: sacciperiũ sacciperonem ue fuisse maiorem crumenam.

Salsum qd sit
Velitatio quid
Thermopoliũ qd sit
Mattici q dicantur
Balenã quę sit

SARACENVS

QVid est illud: Aufugerant: seq; in templum receperant mulierculæ: uiso lenone prę formidine: id quod intuens miratur sceparnio. ℣ Tigillum: Diminutiuum a tigno: sub nomine tigni omnis ligni species uẽit. ℣ Eodem tectus: Quia sępius fuste uapulabat. ℣ Eluam: Exspoliem. ℣ Algu: frigore. ℣ Mihi in ęde is: potius mihi te ędis: idest p̱fers exhibes. ℣ Falsis poculis: uel salsis legi potest.

VALLA.

QVid est illuc obsecro negocii. Scepernio miratur ampelis̃cã, & palestram amplexas esse statuã ueneris: & tremere: quod uidissent lenonem aduentare ex mari. Aduentiunt er

Sceparnio Charmides. Labrax.

QVid illud obsecro negoci, quod duæ mulierculæ
Hic in phano Veneris signum flentes ãplexæ tenent,
Nescio quem metuẽtes miseræ. nocte hac uero p̱xuma
Se iactatas atq; iectas hodie esse aiunt e mari.
La. Obsecro hercle adolescẽs ubi istæ st̃ q̃s memoras mulieres?
Sc. Hic i phão Veneris. L. q̱ sũt? sc. totidẽ q̱ ego, et tu sumus
La. Nẽpe meæ? sc. nẽpe istuc nescio. La. q̃ sunt facie? sc. scitula,
Vel ego amare utrãuis possum, si probe ad potus siem.
La. Nempe puellæ? sc. nẽpe molestus es, uise si lubet. La. meas
Oportet intus esse hic mulieres mi Charmides.
Dh. Iuppiter te perdat, & si sunt, & si non sunt tamen.
La. Introrũpã iam huc i Veneris phanũ. Ch. i baratrũ maueli.

go ambo

Obsecro hospes, da mihi aliquid loci, ubi cõdormiscam parũ.
Sc. Istic ubi uis condormisce, nemo prohibet, publicum est.
Ch. At uides me, ornatus ut sim uestimentis uuidis.
Recipe me intectum, da mihi uestimenti aliquid aridi,
Dum mea arescunt, in aliquo referam gratiam tibi.
Sc. Tegillum eho illud mihi unum arescit, id si uis dabo.
Eodem amictus, tectus eodem esse soleo. si pluit
Tu istæc mihi dato, exarescant faxo. Ch. eho an te pœnitet
In mari quod delaui, ne hic in terra quoq; eluam.
Sc. Eluas tu, an exungare sicus, uerum interim tibi
Ego nunq̃ hodie quicq̃ credam, nisi accepto pignore.
Tu uel suda, uel peri algu. Ch. uel tu ægrota, uel uale.
Sc. Barbarum hospitem mihi in ædeis nihil moror sat litiũ est.
Ch. Iam ne abis? uenalis illic ductitauit, quisquis est,
Non est misericors, sed quid ego hic asto infelix uuidus?
Quin abeo hic in Veneris phanum, ut edormiscam hanc crapulam,
Quam potaui præter animi quam libuit sententiam?
Quasi uinis græcis Neptunus nobis suffudit mare,
Itaq; aluom prodisperauit nobis salsis poculis
Quid opust uerbis? si inuitare nobis paulisper pergeret,
Ibidem obdormissemus, nunc uix uiuos amisit domum.
Nunc lenonem quid agit intus uisam conuiuam meum.

go ambo: ut a sceperniõne opem imploret: sed id frustra. ¶ Signũ flentes ãplexæ tenẽt. i. ueneris statuã. ¶ Scitula idest pulchella. Nã quod est corporis plerunq; transfertur ad animũ quodq; animi ad corpus. ¶ Si probe adpotuissem: idest si potestatem in illas habuissem: uel legas: si probe appotus siem: ut in amphytriõe. credo nocturnum appotu; probe. ¶ In baratrum mauelim: idest in uoraginez: pro loco enim ꝓfundissimo quouis baratrum ueteres posuerunt: quẽ diximus supra locum fuisse apud athenienses: in quem noxii præcipitarentur. ¶ Tigillũ eo illud mihi unũ arescit eo: idest ad eum locum. Diminutiuum autem est tigillũ a tigno: & appellatione tigni omnis intelligiť materia: ut inquit Vlpianus: est & tigillum: quod sororium a ueteribus dictum Festus. Tigillum sororium appellari incipiunt ex agris: qui ibi uillas non habent: ut marsi: aut peligni: sed ex uicis partem habent rem. p. & ius dicitur partim nihil eorum: & tamen ibi nundinę aguntur negocii gerendi causa: & magistri uici. Ite; magistri pauci quotãnis fiunt altero cũ id genus ædificii quę continẽtia sunt his oppidis: quæ itineribus: regionibus quæ distributa. Distant nominibusq; dissimilibus discriminis cã sũt dispartita. Tertio quũ id genus ędificiorum definitur: quæ in oppido priui in suo quisq; loco proprio ita ædificat: ut in eo ædificio paruium sit quo itinere habitatores ad suam quisq; habitationum habeat accessum: qui non dicũtur uicarii: sicut hi: qui aut in oppidi uias: aut hi qui magistri sunt: uicarii appellantur. ¶ Heo: au te pœnitet. heo interiectio est. ¶ Quod delaui: idest inquinaui. ¶ In terra eluam: idest abstergeam. ¶ An exungare siccus: siue tu siccus: ut sis humorem uelis auferre. ¶ Interim: dum ista concupiscis. ¶ Suda: uel peri algu. Antique dictum est algus: ut uisus. ¶ Barbarum hospitem: idest immitem scæuum. ¶ Mihi te edis: idest aperis ostendis. ¶ Edormiscam hanc crapulam: hanc maris potationem concoquã. ¶ Quasi uinis græcis neptunus nobis suffudit mare. Compertum est uino græco aquam marinam ammisceri: ut melius fiat. Vnde Hora. uinum maris expers: id quod & Plutar. in physicis problematis: quę pater meus latina fecit inquiens. Cur uinum aqua marina diluunt. ut utilitatem quandam se assequi aiunt piscatores: ut præscribatur: Dionysus. nam ita bacchus nominatur: in mari madefaciendus: qui uero a mari longius absunt: zacynthiam gypsum torrentes immittunt? Vtrum caliditas opitulatur aduersum circumfusam frigiditatem: uel ipsam potius e uino educit extinguendo: ac corrumpendo ipsius uim: uel quod aquosum: spiritosumq; in uino est periculosam habente mutationem sistit. terrestres partes: quæ possint obstruere: & attenuare. Sal autem & aqua marina attenuat: & eliquat: quod extrarium: ac superfluum est: neq; sinit tetrum odorem: ac tabem admittere. Præterea quicquid in his fæculentum sit: & terrestre: grauioribus implicitum: ac conuulsum subsidere facit: & facem constituit: uinumq; purum: ac defæcatum relinquit. ¶ Aluum pro dysenterauit nobis: idest pro dysenteria citauit. Quid autem sit dysenteria Celsus in quarto ostendit his uerbis. Proxima his inter intestinorum mala: tormina esse consueuerunt dysenterion græce uocatur. Intus intestina exulcerantur: ex his cruor manat. Isq; modo cum stercore aliquo semper liquido: modo cum quibusdam quasi muccosis excernitur. Interdum simul quædam carnosa descendunt. frequens deiiciendi cupiditas: dolorq; in ano est. Cum eodẽ dolore exiguũ aliquid emittitur. Atq; eo quoq; tormentum intenditur. Idq; post tempus aliquid leuatur: exiguaq; requies est somnus interpellatur: febricula oritur. longoq; tempore id malum cum inueterauerit: aut tollit hoiem: aut etiã si finitur: excruciat.

Barathruз quid sit

Vinũ græcum qd sit

¶ SCItula facie pulchra eleganti: Scitum elegans Nonio & Donato apud illud Teren. Scitus puer est natus Pamphillo: & Cicero in Verrinis: Scite inquit facta: & uenuste. Apuleio caseus sciti saporis: boni: & iucundi. ¶ Barathrum græci locum appellant præcipitem: unde emergi non possit: auctor Festus. unde Papinius in Thebaide: barathrum dixit tartareum. Et ingluuiem barathrum dicemus: a quo barathrones. ¶ Tegillu; diminutiuum a tecto inquit Nonius. tegillum paruum tegmẽ Var. Vt Tegillum pastor sibi sumat: Tegille Apul. dici uidetur subligaculum campestreue: ait enim nonnulli exiguo tegili tantummodo pubem intecti. At Fe. Pom. Tegillum cuculli uinculum ex scirpo factum interpretatur hoc loco: nam scepario ludos facit. ¶ Pœnitet: idest parum uidetur: ab eo quod est pene. & a penuria ex Gellio: Terentius: Me quãtum hic operis fiat: pœnitet. ¶ Algu. frigore: ut in Aulu. dicitur & algo: Lucilius non tam algo atq; nigrore maius: qui frigore leduntur: quiq; natura frigescunt alsiosi uocantur. ¶ Prodisperauit. dissoluit citam fecit: ut clystere: ut Balanus quoq;: sed quid unda maris ad balanum?

VGOLETVS ET GRAPA.
Scitula
Barathruз quid
Alsiosi qui dicantur

SARACENVS

MIris modis. Somniū enarrat dæmones: cuius omne interprætamentū illuc tendit: ut mulierculæ: quę se in phanum receperant. saluæ eius opera futuræ sint a lenonis ui. ¶ Natas ex philomena: Nā philomela & ꝓgne sorores: ut alibi memorauimus: cōuersæ in aues dicunt a poetis: postq̄ ultæ sunt Terei scelus.

VALLA.

MIris modis. Demones memorat: quid somniauerit: quod totum insomnium significauit opē laturū mulierculis. quas leno de ueneris tēplo rapere cupiebat. ¶ Dii ludos faciūt hominibus. i. illudunt hominea. ¶ In somnis dānunt. i. ꝑbent. ¶ Inscitum somniū. Cuius sententiā coniectare non possum. ¶ Hirundinū nidu₃: pro quo mulieres itelligunt palęstra: & ampelisca. ¶ Visa est simia. is erat leno. ¶ Admolirier: idest cōniti. ¶ Rogare schalas: grāmaticoꝝ sententia in plurali dūtaxat schalæ schalarū. Nec nō Quintiliani. qui inquit de barbarismo solœcismoq̧ locutus. Schala tamen & scopa: cōtraq̧ ordea & mulsa: licet litterarum mutationem: detractionem: adiectionem non habeant: non in alio uiciosa sunt: q̄ quod pluralia singulariter: & pluraliter singularia efferuntur: & gladia: qui dixerunt genere exciderunt: obseruauimus tamē: & singulariter dici. Caius libro. xlvii. de furtis. Vel schala₃ sciens cōmodauit ad ascendendum. Cornelius celsus: necessaria est schala lignea: & quæ crassitudinem duorum digitorum habeat longitudinē ab ala ad digitos perueniat. Et paulopost. Si brachiu₃ deligatum super schalæ gallinariæ gradum romanas aquilas: malo enim ascensum q̄ schalam: aut gradulos: ut quidam. ¶ Ex phylomella: atq̧ progne esse hirūdines: notum est per poetas: phylomellam & prognē pandionis regis atheniensium fuisse filias: uersam phylomellam in lusciniam: & prognem in hirundinem. ¶ Ad coiecturam euadere: idest interpretari: nam & somniorum interprætes coniectores appellantur.

Schale numero multitudinis

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ SOMnium: recte somniū & proprie dicit: quia interpretationis indiget: & quoniam se facientē: & patientem una cu₃ alio somniat commune somniū intelligit: quādo somnia uel propria sunt: uel aliena: aut cōia: siue publica generalia ue: unde oia nunc dicit dæmones in somnis deos dare dormientibus: & dormientes quide₃ uix posse quiescere: somniandi autē quinq̧ spēs: & totidē noia: Somniū: uisio: oraculū: insomniū: phātasma: quod uisum Ciceroni. Sed cū insomnio phantasma occurrat: & epialtes: qui nostris incubus: Somnio uero accedat uisio & oraculū: uisa oia dormientium: aut somniū dicemus esse: aut insomnium. ¶ Ex Philomena a. p. ex gestis per ipsas in Tereum: nota fabula uel unius Ouidii metamorphosi: Progne ī hirūdinē: Philomena in lusciniam: At. M. Varro de lingua latina. Alites inquit pleræq̧ a suis uocibus: ut Vpupa: Cuculus: Coruus: Hirūdo: Vlula: Bubo: Lusciola: ꝙ luctuose canere existimatur: atq̧ esse ex attica Progne in luctu facta auis: Martialis uero in apophoretis: flet philomena nefas incesti tereos: & quæ muta puella fuit: garrula fert auis: omitto cætera. ¶ Cōiectura quædam fere diuinatio est a coniectu dirrecta ratione ad ueritatem unde coniectores: ut ait Quintilianus somniorum interprætes qui somniatores.

Somniorū genera

Coniectores qui

TERTIVS ACTVS.

Dæmones Senex.

MIris modis di ludos faciunt hominibus,
Mirisq̧ exemplis. nam omnia in somnis danunt.
Ne dormienteis quidem sinunt quiescere.
Velut ego hac nocte, quæ præcessit proxuma,
Mirum atq̧ inscitum somniaui somnium.
Ad hirundininum nidum uisa ost simia
Adscensionem ut faceret, admolirier.
Neq̧ eas eripere quibat inde, post ibi
Videbatur ad me simia adgredirier
Rogare scalas ut darem utendas sibi.
Ego ad hoc exemplum simiæ respondeo,
Natas ex philomena atq̧ ex progne esse hirundines.
Ago cum illa, nequid noceat meis popularibus.
Atq̧ illæc animo iam fieri ferocior
Videtur, ultro mihi malum minitarier.
In ius uocat me, ibi ego nescio quo nam modo
Iratus uideor mediam arripere simiam.
Concludo in uincla bestiam nequissumam.
Nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium,
Nunq̄ hodie quiui ad coniecturam euadere.
Sed quid nam in Veneris phano clamoris oritur?

Trachalio seruus. Dæmones senex.

PRoh Cyrenenses populares, uostram ego imploro fidem,
Agricolæ, accolæ, propinqui q estis his regionibus.
Ferte opé inopiæ, atq; exéplum pessumũ pessundate.
Vindicate, ne impiorum potior sit polentia,
Quam innocentum, qui se scelere fieri nolunt nobiles.
Statuite exemplum impudenti, date pudori præmium.
Facite hic lege potius liceat, q̃ ui, uicto uiuere.
Currite huc in Veneris phanum, uostrã iterũ imploro fidem,
Qui prope hic adestis, quiq; auditis clamorem meum,
Ferte suppetias, qui Veneri, ueneriæq; antistitæ.
More antiquo in tutelam suum commiserunt caput
Prætorquete iniuriæ prius collum, q̃ ad uos peruenit.
dæ. Quid istuc negocii é? tr. p ego hæc gẽua te obtestor senex
Quisquis es. Dæ. quin ut ergo omitte genua, & qd sit mihi ex-
Et qui tu es primũ. tr. teq; oro, & q̃so, si speras tibi (pedi,
Hoc anno multum futurum sirpe & laserpicium,
Eamq; euenturam exagogam saluam & sospitem,
Atq; ab lippitudine usq; siccitas ut sit tibi.
dæ. Sanun es? tr. seu tibi confidis fore multam magudarim,
Vt ne pigeat dare operam mihi quod te orabo senex.
dæ. At ego te per crura & talos, tergumq; obtestor tuum,
Vt tibi uberem ulmeam esse speres uirgidemiã, & tibi hoc anno euenturam uberem messem mali,
Vt mihi istuc dicas negocii quid sit, quod tumultues.
Tr. Qui lubet maledicere, equidem tibi bona exoptaui omnia.
Dæ. Bene equidem tibi dico, qui te digna ut eueniant, precor,
Obsecro hoc, reuortere ergo quid negocii est? tr. mulieres.
Duæ innocentes intus hic sunt tui indigentes auxilii,
Quibus aduorsum ius, legesq; insignite iniuria
Facta est, fitq; in Veneris phano, tum sacerdos ueneria
Indigne afflictatur. dæ. quis homo est tanta confidentia,
Qui sacerdotem audeat uiolare? sed eæ mulieres
Quæ sunt? aut quid iis iniqui fit? tr. si das operam, eloquar.
Veneris signum sunt amplexæ, nunc eas deripere uolt
Ambas adesse oportet. Dæ. quis hic est, qui tam parui deos
Pendit? tr. fraudis, sceleris, parricidii, periurii
Plenus, legirupa, impudens, impurus, inuerecundissumus,
Verbo uno absoluam, lenost, quid illum porro prædicem?
Dæ. Ædepol hominum in fortunio prædicas donabilem.
Tr. Qui sacerdotis scelestus fauceis interpresserit.
Dæ. At magno cum malo suo fecit hercle, ite istinc foras
Turbalio, Sparax, ubi estis? Tr. i obsecro intro, subueni.
Dæ. Iterũ aũt imperabo, sequimini hac. tr. age nũc iã illi iube.
Oculos elidere itidem, ut sepius faciunt coqui.
dæ. Proripite hominé pedibus huc itidé, quasi occisam suem.
Tr. Audio tumultum, opinor leno pugnis plectitur.
Nimis uelim homini improbissumo malas edentauerint.
Sed ecce ipsæ egrediuntur timidæ e phano mulieres.

PRoh cyrenenses: Trachalio Pleusidippi seruul9 cũ de lenone pcũctaret: forte uidit ambas puellas: qbus ferri auxiliũ clamitat: ne a lenone abducant. ¶ Nobiles: noti: & p omniũ ora uulgati: nobilis: ut supra diximus cognitionis est: & quãdoq; ad generis laudé refertur. ¶ Antistæ: Ab eo quod antista. ¶ Sirpe: & laserpicium: Solinus in eo capite: ubi de africa loquitur sic inquit: apud cyrenẽses pręterea sirpe gignitur: odoratis radicib9: uirgulto herbido: magisq̃ arbusto: cui9 e culmo exudat statuto tẽpore: pingue rosidum: idq; pascẽtinm hircorum inhæret barbulis: nbi cum arefactum in oleuit stiriacis guttis: legitur ad usum mẽsarum: uel medelę magis: dictũ est primum lac syrpicũ: qm̃ manat in modũ lacteum: deinde usu deriuate laser nominatum. meminit de laserpicio Plinius: & antea theophrastus: quod græci silphion uocãt: ut meminit quoq; strabo. ¶ Exagogam: Prouentũ maximũ: exagogi enim eductio: ubi uero capuã legitur corrigo captam. i. collectam & notandum: q nõ temere de laserpicio mentio uidetur facta: cuius futurum redditum seruus deprecatur. loquitur enim tanq̃ ad cyrenensem senez: cuius regio uberrimos prouẽtus affert laserpicii. ¶ Magudarim: Sunt qui caulem laserpicii magudarim dixerũt: uel genus esse alterum laserpicii: constat tamen ex theophrasto: Plinioq; differre inter se: & in diuersa regione nasci: magudarimq; esse sine laser. i. sine succo: uerba Plinii subieci: quæ sunt ab ipso theophrasto. Qui cuz de laserpitio mẽtionem facit: postremo subdit: alteruz genus est: quod magudaris uocatur: tenerius: ac minus uehemens sine succo: quod circa syriam nascitur: non p ueniens in cyrenaica regione: gignitur & in parnaso monte copiosuz: quibusdam laserpicium uocantibus: per quæ omnia adulteratur rei saluberrimæ: utilissimæq; authoritas: ex quibus uerbis datur intelligi: magudarim non esse caulem laserpicii: cũ presertim theophrastus affirmet tam ex radice q̃ ex caule laserpicii succum prouenire: magudariz uero esse sine succo. ¶ At ego: Adiurat cõtra dęmones per talos: terga: & crura seruilia: ut totus ille: scilicz uerberibus afficiatur: iocose inserens uerbera: & cruciatus proprium: & peculiarem prouentum seruorum esse. ¶ Virgidemiam: Virgarum apparatum: ita Varro ex Nonio: itaq; scapulæ metuunt uirgidemiam. ¶ Turbalio sparax: nomina seruoz sunt. ¶ Malas edentauerint: Malas edentauerint legendum est.

SARACENVS.

Laserpitu; quid sit.

Magudaris qd sit.

Virgidemia qd sit.

VALLA.

PRoh cyrenẽſes populares. Trachalio cũ uidiſſet mulierculis uim a lenone afferri: exclamat ad cyreneſes populũ: ut ſuccurrat. Dęmões igiť affert: auxiliũ & lenonẽ a ꝓpoſito deturbat. Populares. i. de uno populo amici nã populare: ut Noni? inqt: ſignat populi amorẽ cõciliare: uñ populares dicti de uno populo amici. Pacu. Ingreſſe atq; ut ꝓmeruit pr̃: mihi pr̃iam populauit meã. Terẽ. in phor. Amicus ſum? meus & popularis geta. Ferte opẽ inopię. paupibus inqt mulierculis ferte auxiliũ. Exẽplũ peſſimũ. Qđ in exẽplũ futurum ẽ peſſimũ: ut ex tẽplo audeat qſq; queq; e tẽplo erripe. Peſſundate: pedibus cõculcate. Potior ſit polẽtia. i. potestas: nã pollere excellere ẽ: uñ pollentia. Scelere fieri uolunt nobiles. i. cognoſci non probitate: ſed flagiciis: nam nobilis tã in bonã: q̃ in malã partẽ accipitur: ut egregius: ſingularis: illuſtris: precipuus: & hmõi multa alia. Clarus aũt nõ niſi ad laudẽ ꝑtinet: nã & Cice. Dionyſii nobilitate crudelitas inquit. Statuite exẽplũ ipudenti. Date ut hic impudẽs ſit poſteris exẽplum. Date pudori premiũ. Cõcedite: ut hæ mulieres: q̃ pudorem ſuũ defendũt premium habeãt. Lege potius liceat. q̃ iniuria uiuere. Vt i legibus uiuať: q̃ iure factæ ſunt: q̃ iniuria: q̃ cõtra ius: qa leno diripe mulieres uolebat e tẽplo: qđ nõ licebat. Venerięq; antiſtitæ: hic & hæc antiſtes. & hic antiſtes & hæc antiſtita: ut hic. Suũ cõmiſeť ũt caput: ꝑterq; iniuriam prius clueat: exiſtimeť. Mihi expedi. Quid ſibi uult hic tumultus: explica inqt mihi. Ecquis tu es: mihi es incognitus: q ſis dicito. Futurum ſirpem: & laſerpicium. Pli. libr. xix. capi. iii. Alii tradũt laſſerpicii radicem fuiſſe maiorem cubitali: tuberq; in ea ſuper terram hoc inciſo profluere ſolitum ſuccum: ceu lactis ſupernato caule: quem magydarim uocarũt. Eamq; futuram exagogam. i. reditum: grecũ enim eſt uocabulum ab exago. i. educo. Captam ſaluam. Quæ ſumpta fuerit incolumis: ſed quoniam Pli. caulię meminit his uerbis: ubi de laſcerpitio loqtur. Ex his oĩbus ſuccus duobus modis accipiebať e radice: atq; caule & hæc duo erãt noia rhizias: atq; caulias poſſet legi cauliæ. Atq; ab lipitudine: q̃ ſolet maxime ſenes iſeſtare. Fore multam magydarim. Plinius ibidẽ alterũ genus ẽ: qđ magydaris uocať: tenerius: & minus uęhemẽs ſine ſucco: qđ circa ſyriã naſciť: nõ proueniẽs in cyrenaica regione. gigniť & in ꝑnaſo mõte copioſum qbuſdã laſſerpiciũ uocãtibus. Priſ. de accuſatiuo tertiæ declinationis. Pla. i rudẽte: ſeu tibi cõfidis fore multã magydari: qđ ſignificat frugi genus. i. caulis: q naſciť ex ꝑte: cuius radix ſirpis auelliť: uel ut alii uolũt: ſiliginẽ. Virgidemiã: ut uindemiã a uino demẽdo: ita a uirgis demẽdis de ſilua ad tergũ cõtũdẽdũ ꝑcať ſenex iratus: q; ſtatim nõ r̃nderet: qđ exquirebat. optabat eni trachalio: qđ ſibi fere euenturũ exꝑtarẽt cyrenẽſes. At qa dæmões erat atheniẽſis: & icola nõ arbitrabať: id ſibi honori: iõ iratus r̃ndet. Reuortere. i. r̃nde qđ interrogo. Inſignite. ut memini ſit obſcura. Infortunio donabilẽ. i. qui debeat donari: & cumulari mala fortuna. Turbalio. Qui turbas concitas. Sparax. q ſparagis tela. Iube oculos elidere: eruere iube famulos tuos: ne norit quid faciat. Malas edẽtauerint. i. e maxillis oẽs dentes excuſſerint.

Edentare quid ſit.

VGOLETVS ET GRAPA.

Laſerpitiũ quid ſit.

Edentare quid.

¶ Nobiles: ut Heroſtratus: q Dianæ epheſiæ tẽplũ incẽdio ꝑdere uoluit ut eternũ nomen aſſequeretur: ut pauſanias: qui ut ẽt ſcelere inoteſceret: Philippũ regem interfecit. Laſerpiciũ: quod Silphion græcis: Cyrenaicũ præfertur cæteris. caule ueſcebantur amiſſis iã foliis: decocto aſſo elixoq;: Succus q laſer duobus modis capiebatur e radice atq; caule: & hęc duo erãt noia rhizias & caulias: folia maſpetũ uocabant: radici ſuper terrã inaſci tuber tradunt non nulli: quo inciſo ꝓfluere ſuccũ ceu lactis: ſupernato caule: quẽ Magydarin uocãt: Et Plinius in. xix. quoq;. Alterum inquit genus eſt: qđ magyderis uocať tenerius: & minus uehemẽs ſine ſucco: quod circa Syriã naſcitur: nõ proueniens in Cyrenaica regione: de magudari priſcianus & Columella. De exagoga Plautus ipſæ in Truculento. Sepiæ marini piſces: quarũ ſanguis atramenti uicẽ obtinet: perſius nigra q; infuſa uaneſcat ſepia lympha. Excuſſis depali matu aliaue iniuria dẽtibus: Edẽtatæ male dicuntur: edentare dentes gingiuis: maxillisq; excutere.

SARACENVS.

NVnc idẽ: Timidę egrediebãtur puellę e ueneris phano: lenone formidãtes: cuius imperium execrantur: at ſpem recipiũt: uiſo trachalione. Abſigno intimo. Ab intima ędis parte: ubi eramus conſtitutæ. Mus mihi inuenitur: Lege intus ini: bi inuenitur. Si quippiam ſt minus: Ideſt ſi fortaſſis non eo: quo debuim? introiuimus: uel ornatu: uel ritu ſeruato. Ex concha natam: Apoſtropha eſt ad uenerẽ quã perhibent ex ſpuma teſtium cœli a ſaturno piectorũ in mari natã fuiſſe: & ꝑpea dicta eſt aphroditea ſpuma: quę græce aphros diciť: & iõ q̃ſi ex maria ↄcha: q̃ ſpumã eiecit: ortã fuiſſe: nã & ↄchæ rẽ uenereã citãt.

Veneris ortus.

VALLA.

NVnc idem cum omniũ copiarũ. Trachalio ſeruus: & ampeliſca: ac palæſtra mulieres ſe inuicem conſolantur: trachalione præſertim admonente: ut eas incolumes eſſe oporteat. Viduitas nos teneat. i. priuatio: uiduare enim priuare. Aedes hæc cuia eſt: cuius hoc templum. Tueri nequit. Defendere nõ poteſt. Neſcimus

Viduare quid ſit.

Paleſtra. Trachalio. Ampeliſca.

NVnc demuſt cũ oĩum copiarũ atq; opũ, auxilii, ꝓſidii
Viduitas nos tenet, nec quoia eſt, q̃ ſalutem afferat,
Nec quã in ꝑtẽ igredi ꝑſequamur, ſcire poſſumus.
In metu nũc ſumus ãbæ maxumo, tãta iportunitas,
Tantaq; iniuria facta in nos eſt mõ hic intus ab noſtro hero,
Qui ſacram ſceleſtus ſacerdotem anũ præceps repulit, ꝓpulit
Perq̃ indignis modis, noſq; ab ſigno intumo eripere uoluit.
Sed nunc, ut ſeſe ferunt res, fortunæq; noſtræ, mori
Par eſt, neq; eſt melius morte in malis rebus miſeris.
Tr. Quid eſt? quæ illæc oratioſt? ceſſo conſolari ego
Has? heus Paleſtra. Pa. q uocat? tr. ampeliſca. Am. obſecro qs ẽ
Qui uocat? Pa. quis is eſt qui noiat? tr. ſi reſpexis, ſcies.
Pa. O ſalutis meæ ſpes. tr. tace ac bono aio es, me uid. Pa. ſi mõ
Id liceat, uis ne opprimat? tr. q uis. Pa. uim mihi afferã, ipſa adigit.
Tr. Ah deſine, nimis inepta es. Pa. deſiſte dictis nunc iã
Miſeram me conſolari, niſi quid re præſidium apparas
Trachalio, acta hæc res eſt, certuſt moriri, q̃ hunc pati
Lenonem in me graſſari, ſed muliebri animo ſum tamen,
Vt miſeræ in mentem mihi mortis metus membra occupat?
Tr. Ædepol hoc acei bum, bonũ animũ habe te. Pa. nã obſecro

quam

Vnde animus mihi inueniatur? tr. ne inquam timete, assidite
Hic in hac ara. Am. quid ista ara plus prodesse nobis potest,
Quam signũ in phano hic intus Veneris, quod amplexe modo,
Vnde abreptæ per uim miseræ; Tr. sedete hic modo, ego hinc tamen.
Vos tutabor, aram habete hanc uobis pro castris, mœnia
Hinc ego defensabo præsidio Veneris, & maliciæ
Lenonis contra incedam. Am. tibi auscultamus, & Venus
Alma ambæ te obsecramus aram amplexantes hanc tuam
Lachrumantes, genibus nixæ, in custodiam nos ut tuam
Recipias, & tutere, illos scelestos, qui tuum
Fecerunt phanum parui, & ausi sunt uiolare nos,
Vt hanc tua pace aram amplexæ miseræ ambæ sumus,
Opera Neptuni eiectos, perditos hostes habeas,
Neue iccirco nobis uitio uortas, si quippiam
Minus, q̃ decet lautum arbitrare. Tr. æquom has petere intellego,
Decet abste id impetrari, ignoscere his te conuenit.
Metus has, id faciant, subigit, te ex concha natam esse autumant.
Caue tu harum conchas spernas, sed optume eccum exit
Senex, patronus mihiq; & uobis.

quã in partẽ ingredi psequamur. ignoramus quorsum nobis tendẽdum sit. ¶ Tãta importunitas: tantaq; iniuria aduersum nos. qppeq; ex tẽplo extrahimur. ¶ Is nãq; scelest9: subaudi lẽo. ¶ Sacerdotis manum preceps reppulit. Impetu irruens manũ inquit sacerdotis uenerię: a qua defendebamur: reiecit. ¶ Ab signo intimo. Intima pte statuæ. ¶ Vis ne opprimat. i. uiolẽtia subigillet. ¶ Quę uis. Verba sũt trachalionis ad mulieres. ¶ Vim mihi afferaȝ: hæc palæstra. ¶ Ah define. Noli in te desęuire. ¶ Acta hæc res est. Sumus extincte. ¶ Hunc acerbum bonum animum habete: hunc inquit animum: quem acerbuȝ habetis: mitigate: & bonum facite. ¶ Intus mihi inuenitur intus: idest in uobis ad meaȝ mentem inuenitur. ¶ Abreptæ: subaudi ab lenone. ¶ Pro castris: loco castrorum: quãdoq; ante castra: ut pro foribus: ante fores. ¶ Contra incedam. aduersabo. ¶ Et Venus alma. Lucretius. Aeneadum genitrix hominum: diuumq; uoluptas: Alma uenus. Et Vir. Alma uenus phyrgii genuit simoentis ad undam. Diuus Hieronymus in mathæi euangelii. capi. primo. Virgo hebraice bethula appellatur: quod non scribitur in propheta: sed pro eo positum ẽ halma quod pręter. lxx. omnes adolescentulam transtulerunt. porro halma apud eos ambiguum. dicitur enim & adolescentula: & abscondita: ergo halma non solum puella: uel uirgo: sed uirgo abscondita dicit: & secreta: quæ nunq̃ uiroruȝ patuerit aspectibus: sed magna parentum diligentia custodita sit. Lingua quoq; punica: quæ de hebræorum fontibus ducitur: proprie uirgo halma appellatur: in nostro quoq; sermone halma dicitur sancta. ¶ Genibus nixæ. i. geniculatæ. ¶ Fecerunt phanum parui cispellas tueare: nosq;. Qui paruifecerunt tuum templum citro repellas: & nos defendas. ¶ Obsedere amplexæ: quę mulieres inquit tuam aram fore sibi auxilio sperãtes amplexæ tuearis. ¶ Opera neptuni incolumes. quæ a neptuno sumus liberatæ: uel legas uuidę ambæ sumus: idest madulę ambæ sumus ex naufragio. ¶ Noctu: noctu: idest extrema nocte: uel scribe: nũc bene habeas. ¶ Aequum has petere intelligo: idest mea quidem sententia æquum petũt. ¶ Bene esse lautas: in aquis diu uersatas. ¶ Te ex concha natam esse autumant. De concha enim marina quidam: ut ex spuma Hesiodus nataȝ uenerem ferunt: cum saturnus cœlo patri præsecuisset genitalia: eis in pelagus proiectis nata uenus.

Veneris ortus.

¶ VIDVVS: priuatus: Horatius uiduus pharetra: risit apollo: Apuleius Diophanes ille chaldeus egregius: mente uiduus Viduitas priuatitas: ut Catoni uiduertas uti uiduertatem inquit: uastitudinemq; calamitates: intemperiasq; prohibessis: defendas: auerruncesq;. ¶ Acta hęc res est: metaphoricos: & prouerbialiter ueluti cum dicimus: Actũ est: ut apud Terentium: simile huic fere: iacta est alea: quod diuum Augustum Cæsare dixisse in transitu Rubiconis refert Tranquillus. At Plutarchus in apophthegmatis πᾶς ὁ κύβος ἀνερρίφθω. ¶ Miseris: uocata morte: nullũ uotum frequentius: uerum non auscultat: nisi cum lubet: & sæpius non uocata: q̃ uocata aduolat lætiora mœstitare ex genuino liuore gestiens: Sententia est. ¶ Fana templa a fauno: siue a fando: quia inter dedicandum pontifex maximus certa uerba fatur: festus auctor. unde fanaticus: qui in templis furore numinis parcitus uaticinabatur: Satyricus poeta. Fanaticus oestro percussus bellona tuo diuinat: tales græcis Enthei dicuntur: Ennatice Apuleio more furentis furenter ue. ¶ Concha: Venus apud Papinium inquit in siluis: Hæc & ceruleis mecum consurgere digna: fluctibus: & nostra potuit considere concha. Item: Transferet inq; sua ducet super equora concha. Propertius Erycinam concham: Martialis Cytheriacas dixit conchas: Ausonius. Orta salo suscepta solo patre edita cælo: Aeneadum genetrix hic habito alma Venus: Apelles exeuntem e mari Venerem pinxit eo argumento Anadyomenem appellatam: quam in delubro patris Iulii Cęsaris dicauit Augustus: hinc Ouidius: Si nunq̃ Venerem chous pinxisset Apelles. Mersa sub ęquore is illa lateret aquis. Venus nata: & mari prouecta: concha ad Cyprũ: ut dicitur: appulit.

YGOLETVS ET GRAPA.

Fana unde dicta.

¶ Hactenus Grapaldus. plura & alii: & meliora: temporis furta sunt hæc nostra. Scholia: ut occurrebant absq; fuco: absq; ullo loliginis succo candide ascripta: Sed & quod uni: & uni: non omnibus dii dedere. canis: prouerbio: ut dicitur: caninam non est. E nostris tamen complures feri ultra quam deceat canes: caninam (proh pudor) adrodunt. Nec caninam mensam lubens accumbit: nec caninam doctrinam usquam admittit. ¶ GRAPALDVS: Candidæ musarum ianuæ: candidiora penetralia (ut cunq;) parcerent uel nominibus Momi maledictores: Sed commune id uitium est: Viuimus in litteris ambitiosa paupertate omnes: & candidatus attñ alieno pẽdet a suffragio.

SARA CENVS.

Exi e phano. Tutatur dęmones puellas a lenonis ui: quē de templo eiicit. ❡ Hic nobis cum dis facere postulas: Corrigo sic nobis cum dis facere postulas: & est sermo lenonis conquerentis non posse suas uendicare obstante religione. ❡ Quemuis opulentum: Melior lectio. q̃uis opulentus. ❡ Follem pugilatorium: Pilam uento inflatam Mart. folle decet pueros ludere: folle senes. ❡ Si istas ambas: Scilicet uolueris in libertatem uindicare. ❡ Vos adeo: Alloquitur famulos: siue lolarios. ❡ Murteta: Pro myrteta uerso y in u: quę iuncis iungi solent uelut hędere arboribus.

VALLA.

Exi e phano. Dęmones cū seruis in tēplum irrūpit in lenonē faciēs cū seruis ipetū: ipsumq; ex tēplo eiicit gemibundū: minitabundumq;. ❡ Natum quātū est hoiu;. pro natoꝝ hominum. ❡ Abite sessu;. mulieribus dicit: abeāt: ut sedeāt in ara. ❡ Hunc legirupionem. q rūpit leges. ❡ Sic nobiscu;: ut cū diis facere postulas: sic inquit putas. te uiolaturum nos: ut deos uiolas. ❡ Pugnū in os impinge. pugno mystacem cōtunde. ❡ Cū ꝑtio tuo. hoc est ulciscar. ❡ Mihi inuito eripis meminerıs. Memēto inqt: ꝙ ancillas meas mihi eripis. ❡ Illudq; memineris sepati; legendū ē. ❡ Quāuis opulētus. In quacūq; parte sis diues. ❡ Si tuas eē oportet. Ita inqt feceris: si hę tuę sint mulieres: ac si dicat: tue non sunt. ❡ In carcerem cōpingi. i. intrudi. ❡ Tecum carcerem cōtriueris. i. & te & carcere; ob uetustatē dirueris. ❡ Isti rei auspicaui. i. auspiciū hūi. ❡ Follē pugillatorium faciā. i. follē quo pugilles utunt. folle; dicit utrē: quē pugilles incursabāt pedibus. ❡ Huc adeas: argēto est opus. si inqt has adire uelis: cedo mihi pecuniam. ❡ Afferre uim ioculo: hoc uultuose legendū est: qm minitāter se illinc dimissurum ait tale;: ut ipse se nosse non possit. ❡ Caput exoculassitis. i. oculis priuaueritis. ❡ Quasi murteta iuncis. ut myrti inquit iuncis alligātur. ❡ Vi; obprobas: obiectas mihi hanc esse ui;. ❡ Flagitii flagrantia. Quem oportuit ob flagitia conflagrare.

Legirupio qui sit.

ANSELMVS.

❡ EPIphyllides Georgii anselmi ad Thadeum Vgoletu;. ❡ Abite sessum: hoc est in otio esse: & procul a rixa tan q̃ quietę. Sedere. n. in antiqs nomismatis captas prouincias cernimus. quin Etrusci: hodieq; sedere dicunt exsortes publicorum munerum. ❡ Senatu Cyrenensi. Senatus imago: senex est purpura: & corona insignis ex Dione. ❡ Cireneñ. auctore Palæphato genere Aethiopes sunt in insula Cyrene extra Herculis columnas colunt libyam circa flumen Aunona prope Chartaginem. ❡ Follem pugilatorium. a pugno pugillus diminutiua uoce: propter hoc pendente; incursabo pugnis inquit: nunc passim pugnis parcitur: incursantq; follem scabellis quibusda; ligneis hispaniarum: ut credimus inuentum.

Cyrenēses ubi locorū.

Dæmones. Trachalio. Labrax. Lorarius.

Exi e phano, natum quātū est hominū, sacrilegissume.
Vos in arā abite sessum, sed ubi sunt? tr. huc respice
Optume istuc uolueramus, iube modo accedat ꝓpe
Legerupionem hūc, hic nobis cū dis facere postulas?
Dæ. Pugnum in os impinge. La. iniqua hæc patier cū ꝑtio tuo.
dæ. At etiam minitatur audax. La. ius meum ereptum ē mihi.
Meas ancillas mihi inuito eripis, de senatu Cirenēsi q̃uis opulentus.
tr. Si tuas esse oportet, ni ue eas esse oportet liberas, neu te in carcerem compingi est æquom, ætatemq; ibi
Te usq; habitare, donec totum carcerem contriueris.
La. Non hodie isti auspicaui rei, ut cum furcifero fabuler.
Te ego appello. dæ. cum istoc primum, qui te nouit disputa.
La. Tecum ago. tr. atqui mecum agendust, sunt ne illæ ancillæ tuæ?
La. Sunt. tr. agedū ergo, tāge utrā uis digitulo minimo mō.
La. Quid si attigere? tr. extemplo hercle ego te follem pugillatorium
Faciam, & pendentem incursabo pugnis periurissume.
La. mihi, non liceat ancillas meas Veneris de ara abducere?
Dæ. Est lex apud nos. La. quid mihi cum uostris legibus
Commercii est? equidem istas iam ambas educam foras.
Tu senex si istas ambas, huc arido argentost opus.
Dæ. Hæ autem Veneri complacuerunt. La. habeat, si argentū dabit.
Dæ. Do tibi argentum, nunc adeo, ut scias meam sententiam,
Occipito modo illis afferre uim ioculo pausillulum.
Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipsus te ut non noueris,
Vos adeo, ubi ego innuero, si non ei caput exoculassitis,
Quasi murteta iuncis, item ego uos uirgis circumuinciam.
La. Vi agis mecū. Dæ. etiā uim improperas flagitii flagrātia?

❡ O filia

Tum trifurcifer mihi audes inclementer dicere?
La. Fateor ego trifurcifer sum, tu es homo apprime probus.
Tr. Nūc quidem hasce oportet esse liberas. La. qd liberas?
Tr. Atq; heras tuas quidem hercle, atq; ex germana græcia,
Nam altera hæc est nata Athenis sincerissumis testibus.
Dæ. Quid ego ex te audio? tr. hanc Athenis esse natā liberam.
dæ. Mea popularis obsecro hæc est. tr. non tu Cirenensis es?
dæ. Imo Athenis natus, altusq;, educatusq; atticis.
tr. Obsecro defende ciues tuas senex. dæ. o filia mea,
Cum ego hanc uideo, mearum absens miseriarum cōmones,
Trima quæ periit mihi, iam tanta esset si uiuit, scio.
La. Argentum pro istisce ambabus quoiæ erant domino dedi.
Quid mea refert Athenis hæ natæ, an Thebæ sient?
Dum mihi recte seruitutem seruiant. dæ. ita ne impudens?
Tu ne hic fallis uirginaleis liberos parentibus,
Subiectos habebis atq; indigno quæstu conteres?
Nam huic alteræ patria quæ sit profecto nescio,
Nisi scio probiorem hanc esse, q̄ te impuratissume.
La. Tuæ istæ sunt? dæ. contende ergo, intersit tergo utri.
Ni offerrumentas habebis plureis in tergo tuo,
Quam ulla nauis lōga clauos, tum ego ero mendacissumus.
Postea aspicito meum quando ego tuum inspectauero,
Ni erit tam sincerum, ut quiuis dicat ampullarius,
Optumum esse operi faciundo corium, & sincerissumum.
Quid causæ est, quin uirgis te usq; ad saturitatem sauciem?
Quid illas spectas? quas si attigeris, oculos tibi eripiam.
La. At quin, quia uetas, utrāq; iam mecum abducam simul.
dæ. Quid facies? La. Volcanum adducam, is Veneris aduersariust.
dæ, Quo illic it? La. heus ecqs hic ē? heus. dæ. si attigeris ostiū,
Iam hercle tibi messis in ore fiet mergis pugnis probe.
Lo. Nullum habemus ignem, ficis uictitamus aridis.
dæ. Ego dabo ignem siquidem conflandi in capite tuo copiast.
La. Ibo hercle aliquo ignē quæritatum. de. quid cū inueneris?
La. Ignem magnum hic faciam. dæ. quin ut manū exuras tibi?
La. Imo hasce ambas hic in ara uiuas comburam. dæ. id uolo,
Nam hercle te barba continuo arripiam, & in ignem coniiciā,
Teq; ambustulatum obiiciam magnis auibus pabulum.
Cum coniecturam egomet mecum facio, hæc illa est simia,
Quæ has hirundines ex nido uolt eripere ingratiis.
Quod ego in somniis somniaui. tr. scin quid? tecum oro senex,
Vt illas serues, uim defendas, dum ego herum adduco meum.
Dæ. Quære herum, atq; adducæ. tr. at, hic ne. Dæ. maxumo malo suo
Si attigerit siue occeptassit. tr. cura. dæ. curatum est, abi.
tr. Hunc quoq; asseruato ipsum, ne quo abeat, nā promisimus
Carnufici aut talentum magnum, aut istunc hodie sistere.

SARA CENVS.

¶ O filia mea: Erat eniz eius filia: sed non propterea illam nouerat. ¶ Trina: Legendum trima. ¶ Intersit tergo utri: Scilicet noueris: & scies cui nostꝝ cauendum sit: est minitatio cum indignatione. ¶ Ni offerumentas: Offerumenta antiq dicebant: q̄ offerebantur: ut author est Festus: sed Plautus p quādam similitudinem offerumentas plagas: percussiones: & flagella intellexit quasi ꝙ ea scapulis: & tergo offerātur cū quis fuste cęditur. ¶ Ampullarius: Ab ampullis uasculis oleariis dictus: quibus in balneis utebantur. ¶ Mergis pugnis: Mergæ furculę sunt: qbus acerui frugū fiunt dictæ a uolucribus mergis: quia ut illi se in aquam mergunt: dum pisces persequuntur: sic messores eas in fruges demergūt: ut eleuare possint manipulos: Festus mergis ergo pugnis dixit: quasi illis uti uelit pro furculis addētes ex ore colligēdos. ¶ Nullum habemus ignē. Cōgruit magis sermo lorario: uel famulo q̄ ipsi lenoni: q ierat q̄sitū ignē: Vel si sermonē lenoni dabim⁹: erit legēdū: nullū hn̄t ignē: ficis uictitant aridis. ¶ At hic ne: subaudi uel tāgat: uel uiz afferat. ¶ Quā magnū uero: Cuz ironia. ¶ Phana imutātur: Vt. s. pro tēplo ueneris: tēpluz fiat herculis: cui claua pro signo datur.

Offerumēta q̄ dicanẽ

VALLA.

¶ ADOlescens quid ego ex te audio. Hęc trachalioni dicit dæmones. ¶ Athenis natus: altusq;: educatusq; atticis. Athenis atticis dicit: qa trinæ fuerunt: ut supra quoq; memorauimus athenæ. altus cibo: educatus institutis. ¶ Trima q̄ periit. quā amisi inqt tres natā annos. ¶ Ita ne ipudens. Cum stomacho pronūciandum est. ¶ Quęstu cōteres. ¶ Turpi lucro fœdabis. ¶ Impuratissime: qui impuritate oēs antecedis. ¶ Intersit ergo utrius. Tua ne: an mea intersit. ¶ Offerumētas habebis pluris. i. incrustationes. Nā ferruminare est conglutinare. ¶ Quiuis dicat ampullarius. qui ampullas cuz unguētis fert ad uulnera perungēda. ¶ Opere faciundo: ubi aliquod opus integendum corio sit. ¶ Volcanū adducam: ignem afferaz. ¶ Messis in ore fiet: subaudi dentium. ¶ Mergis. i. manipuli. Merges manipulus spicaꝝ. Vir. in. ii. geor. Aut fœtu pecorum: aut cerealis mergite culmi. ¶ Id uolo: uultuose legēdū. ē. n. ironia. ¶ Ambustulatum. i. igni undiq; attactū. Cice. p milone infœlicissimis lignis semiustulatum. Catullus. Infœlicib⁹ ustillāda lignis tardipedi deo daturā. Vbi q̄ sint ifœlicia ligna dicta: licet ex Plinio dep̄hendere: q iqt. achaia aūt bryan siluestrē isignez in ea: ꝙ satiua tm̄ ferat fallę simile fructum in syria: & i ægypto copiosa hçc ē: cuius ifœlicia ligna appellamus: quæ tamen ifœliciora sunt græciæ: gignit enim arburem ostrim: quā & ostream uocāt solitariam circa saxa aquosa similez fraxino cortice: & ramis: & folio.

Ferumina re qd sit.

Infelicia ligna q̄ dicātur.

Eripere ingratis.i.me obsistente. Vin defendere: subaudi puellas. At hic ne. Elipsis figura est: subaudiendum enim diligenter: caue ne in eas aliquid moliatur. Siue occeptassit.i.molietur icipere. Ne quo abeat. Ne discedat. Carnifici sistere: in carnificis potestatem dare.

ANSELMVS.

Cyrene unde dicta sit.

CYrene libyæ ciuitas: uel a Cyre eiusdẽ regionis fonte. uel a Cyrene Hypseos filia ut nõnulli sentiũt. ut nõnulli Penei: cuius cũ aliis: tũ Pindarus meminit in Pythionicis: Cyrenen Straboni cõdidere Therei: q ex laconica profecti Therã insulã coluerũt. utiturq; auctore Callimacho. Callimachus ipse alibi: & illius iterps. Battũ agnoscũt auctorẽ: cui Cyrenẽses oli grati uideri cũ uelẽt: simulachrũ fecerũt: uel ut alii tradũt: anulũ: in quo ciuitas ipsa regi Silphion dfferret: id nos Lasserpiciũ dicimus: ad hoc. s. doctissimus poeta Catullus respexit: cũ lasserpiciferas appellauit Cyrenas. Alii in altera nomismatis exculpsisse Ammonẽ: in altera Silphiũ honoris gratia. Certe Ampeliotæ libyes populi Silphii caulẽ in Delphos miserũt ad Apollinẽ: ut Alexãdrides notauit. Hinc factũ in eos puerbiũ: q præparcos honores sortiunt. Batti Silphiũ: qbusdã dici in eos placuit: q splendidos excelsosq; cõsecunt: qm plãta lõge uenerabilis: huius puerbii ẽt meminit Aristophanes in Pluto sua. qstũ primus ex Silphio Aristæus excogitauit: idem q & mellis. nascit circa Syriã: Armeniã. Mediã: & libyen: auctor Dioscorides lib. iii. cuius caulis maspetos dicit. plerique caulem

Magydaris ubi locorum.

silphium: radicẽ magydarin: folia maspeta. est altera Magydaris in libya: cuius radix Silphio pxima: humilior tamẽ: nec tã crassa: odorisq; minus acuti citra succũ. De Silphio Plinius li. undeuigesimo & Plautus etiãnũ paulo añ. Si speres inqt tibi hoc anno multũ futurũ sirpe: & laserpiciũ: ubi sirpe est: legendũ silphion: si diuinandũ est: tollẽdũq; & laserpiciũ: dictio. n. latina supposita fuerat: quã græcũ nomẽ elũcesceret: mox ab ineruditis scriptoribus pperã interserta uersui: familiare mediusfidius Plauto ẽ grecis ut uocabulis: ut passim est ĩtueri. fuit altera Cyrene: insigne

Thebe quõ flectatur.

scortum: dodecamechanus cognomẽto: qm totidẽ coitus figuras explicaret. Aristophani Euripidiq;. Thebe singulariter ẽt. Q. Calaber. & Callimachus in hymno Deli. & Stephãus in ethnicis. Papinius. Te tũ infelix inquit pariturãq; Thebe. Quin Mycene quoq; singulari numero apud Silium: Ante Agamẽnoniam gratissima tecta Mycenen. Cum coniecturam. Quinti. Cõiectura dicta est a coniectu. i. directione quadã rationis ad ueritatem: unde ẽt somniorũ: atq; omniũ iterpretes cõiectores uocamus. Somniaui. de somniis pulcherrimũ opus scripsit Synesius

Lenones q̃ dicantur.

Platonicus: scripsit & Artemidorus Daldianus: est enim lydiæ ciuitas Daldis: libros qttuor ονειροκριτικων. οιωνοσκοπικων. & χειροσκοπικων. Leno. Pedianus. Lenones sunt scortorũ perductores ẽt inuitarũ psonarũ: & in quibus stupra exercita legibus iudicant: ppea paulo mox: te inuito ait ambas rapiã. inuitæ. n. rapi solẽt: nõ uolentes.

VALLA.

VTrum tu leno. Dæmones cum seruis lenonem circũdederunt: idq; procurant: ut non modo non abducat mulieres: sed ne ipse qdẽ abeat. Flocci non facio: non magnifacio. Meas quidem: subaudi ancillas. Tange: dum: syllabica adiectio ẽ: dum. Minacias ego istas: & minç minarum: & minaciæ minaciarum. Non licet: subaudi appellare. Tinnimentum est auribus. Ille tinnitus: fictitium nomen est: tam tinnimentũ q̃ tinnitus: & tinio uerbum. Exoculassitis. oculos contundendo eiicitis. Quantum potest: idest: q̃ celerrime. Non desinent: nõ permittent: & interrogatiue legẽdum est. Phana mutantur cito: idest ita solent immutari loca: nam quod ueneris templum erat: factum est herculis. Herculis siquidem templo arma figebãtur. Hora. Armis Herculis ad postem fixis latet abditus agro. At uenus ipsa serena omnia facit. Lucretius. Te dea: te fugiunt uẽti: te nubila cœli: Aduentumque tuum: tibi suauis dædala tellus: Submittit flores: tibi ridẽt æquora ponti: Placatumque nitet diffusos lumine cœlũ. Hic: idest a parte una. Vtrũ q; scæuit & terra & mare. Crudelitatem inquit inueni in mari: & in terris. Vt potest: idest quantum fieri possit: Certum st. constitui: deliberaui. Obsidione: diutius imorãdo.

Minç & minaciç dicat

ANSELMVS.

FLOCCI non facio. Varor in libris rei rustice. Diligentiores tegeticulis subiectis oues tondere solent: ne qui flocci intereant: ut appareat lenonem senem illum habere despicatui. & uerba illius paruipendere tanq̃ flocculos. Tinnimentum est auribus: præsagium ex aurium

Dæmones. Labrax. Lorarii.

VTrum tu leno cum malo lubentius
Quiescis, an sic sine malo, si copia est?
La. Ego quæ tu loquere, flocci non facio senex.
Meas quidem, te inuito, & Venere, & summo Ioue
De ara capillo iam deripiam. dæ. tange dum.
La. Tangã hercle uero. dæ. agedum ergo accedas huc modo.
La. Iube dum recedere istos ambo illuc modo.
Dæ. Imo ad te accedent. La. non hercle egomet censeo.
dæ. Quid ages si propius accedent. La. ego recessero.
Verum si senex unq̃ te in urbe offendero,
Nunq̃ hercle quisq̃ me lenonem dixerit
Si non te ludos pessumos dimisero.
dæ. Facito istuc quod minitaris, sed nunc interim
Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.
La. Quam magnum uero? dæ. quantum lenoni sat est.
La. Minacias ego istas flocci non facio tuas.
Equidem eas te inuito ambas rapiam. dæ. tange dum.
La. Tangam hercle uero. dæ. tanges? at scin quomodo? (bas,
Idũ Turbalio curriculo affer duas clauas. La. clauas? dæ. sed p
Propera cito, ego te hodie faxo recte acceptum, ut dignus es.
La. Heu heu scelestus galeam in naui perdidi,
Nunc mihi opportuna hic esset, salua si foret.
Licet saltem istas mihi appellar? dæ. non licet.
Hem optume ædepol eccum clauator aduenit.
La. Illud quidem ædepol tinnimentum est auribus.
Dæ. Age accipe illinc alteram clauam Sparax,
Age alter istinc, alter hinc assistite.

Assistite ambo, sic, audite nunc iam.
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Inuitas, nisi tunc illum uos exoculassitis
Vsq; adæo, donec qua domum abeat, nesciat,
Peristis ambo, si appellabit quampiam,
Vos responde tote istinc istarum uice
Sin ipsus hinc abire uolet, quantum potest,
Extemplo amplectitote crura fustibus.
La. Etiam me abire hinc non sinent? dæ. dixi satis,
Et ubi ille seruos cum hero suo huc aduenerit,
Qui herum accersiuit, itote extemplo domum.
Curate hæc salutis magna diligentia.
La. Heu hercle ne istic phana mutantur cito?
Hoc herculis est iam phanum, Veneris quod fuit.
Ita duo destituit signa hic cum clauis senex.
Non hercle, quo hinc nunc gentium aufugiam, scio.
Ita mihi utrúq; sænit & terra & mare.
Palæstra? Lo. quid uis? La. apage controuersia est
Hæc equidem Palæstra, quæ respondit non mea est.
Heus Ampelisca? Lo. cauessis infortunio
Vt potest. La. ignaui homines satis recte monent,
Sed uobis dico heus uos num nam molestia est,
Me adire ad illas propius? Lo. nihil nobis quidem.
La. Nunquid molestum mihi erit? Lo. nihil, si caueris.
La. Quid est quod caueam? Lo. hehem a crasso infortunio.
La. Quæso hercle, abire ut liceat. Lo. abeas, si uelis.
La. Bene ergo hercle factum, habeo uobis gratiam.
Non? accedam propius, illic astare illico.
Ædepol proueni nequiter multis modis,
Certust hasce hodie usq; obsidione uincere.

Pleusidippus. Trachalio. Labrax. Lorarii. Charmides.

MEam ne est ille amicam Leno ui ac uiolentia
De ara deripere Veneris uoluit? Tr. admodum.
Pl. Quin occidistis extemplo? Tr. gladius non erat.
Pl. Caperes aut fustem, aut lapidem. tr. quid ego quasi canem
Hominem insectarer lapidibus nequissumum?
La. Nunc pol ego perii. Pleusidippus eccum adest,
Conuerret iam hic me totum cum puluisculo.
Pl. Etiam ne in ara tunc sedebant mulieres,
Quom ad me profectus ire? Tr. ibidem nunc sedent.
Pl. Quis illas nunc illic seruat? Tr. nescio quis senex
Vicinus Veneris, is dedit operam optumam.
Is nunc cum seruis seruat, ego mandaueram.
Pl. Duc me ad lenonem recta, ubi illic est homo?
La. Salue. Pl. salutem nihil moror tuam, opta ocyus.
Rapite hunc, obtorto collo mauis, an trahi?
Vtrum uis opta, dum licet. La. neutrum uolo.
Pl. Abi sane ad litus curriculo Trachalio.
Iube illos in urbem ire obuiam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, qui hunc ad carnuficem traherent.

ex aurium tinnitu primus litteris mãdauit Possidonius. ⁋ Fana mutantur: Propter clauam dixit in Herculis phanum Veneris templum immutatum: quoniam Hercules ipse χαλκοβαρει usus est: ut Apollonius ait ροπαλω quod Pisander ολο χαλκον appellauit.

SARACENVS.

MEam ne ille: Ita successus pleusidippus aduenit mulieribꝰ auxilium: ut ferat. ⁋ Cum puluisculo conuerret: Idest ceu pluuisculum & terra: quæ scopis uerri solet: ita me uerret: & agitabit pugnis. ⁋ Profectus ire: Vel subaudi uolebas: uel ire pro ibas: uel adde litterã: & dicito ires. ⁋ Exulem. Fugitiuum. Quia prouexi auehere nõ quiui: Docet Pla. qd sit ꝑuehere & auehere: aut ꝑuehere dicatur: cum in altũ proficiscitur: auehere autem ad constitutum locum appellere: quod etiam docet donatus. ⁋ In columbari: est columbare foramen: in quo noxiorum capita ponerentur ad similitudinem eorum: in quibus columbi nidificant. ⁋ Citius addici potest: Idest citius morti destinetur: & pereat: est enim addicere morti destinare: & addictus morti obnoxius.

Prouehere qd sit & qd auehere.

VALLA.

MEam ne ille amicam leno. Pleusidippus a trachalione seruo edoctus oia. quę euenerant: & accitus ad lenonem properat perdendum. Qui cũ raperetur: frustra charmidis implorat auxilium. ⁋ Vi uiolenta: idest uiribus uiolentis. ⁋ Conuerret: ita fustibꝰ dedolabit a capite ad imos pedes: quasi uestimenta: cum excutitur puluis: contundetur. ⁋ Cum ad me profectus ire. Cuꝫ itineri te commisisti: ut ad me ires. ⁋ Ad lenonem recta. non per obliquam: sed recta inquit uia duc: ubi est leno. ⁋ Agitato hic custodiam: frequẽtem age custodiam. ⁋ Quia pol prouexi: auehere nõ quiui: manifesta posita est uerborum differentia: ut auectus dicatur: qui ad pręstitutum deductus est locum. Prouectus uero ultra aliquanto uectus: non tamen eo usq;: quo uolebat a ueho uectiarius: qui torcular uehit apud uictruuium. ⁋ Melius est te in neruuꝫ corripere: supra admonuimus. Nonio docente instrumentum dici: quo rei plectuntur. ⁋ Vt id quod quęrant: inueniant sibi. Euenit tibi: quod paucis: ut inueniant: quod quærant: tu autem quærebas malum: malum inuenisti. ⁋ Dum resipis: idest dum redis. ⁋ Isti capiti: subaudi tuo. ⁋ Illic in columbum credo leno uortitur. nam in columbari collum haud multo post erit. Priscianus de generibus locutus nominum: columbar inqt

Neruuꝫ qd sit.

Columbar quid sit.

significat genus uinculi. Fest. Naualis scriba: qui in naui apparebat inter aliud genus scribarum minimæ dignitatis habebatur: & periculis quoque eius ministerium esse obiectum. Plautus. Non ego te noui naualis scriba columbari impudens: siue & columbaria in naue appellantur ea: quibus remiges eminent: siue quod columbariorũ quęstus temerarius: incertusq;. Quæ latini cuba columbaria: græci ophas uocant. ¶ Mille hodie nidamēta: idest infinitas reuolutiones in uinculo: quod columbar appellat tanq̃ in nido. ¶ Si quid mea opera: idest dum ego hero ero aduocatus celerius excrucietur.

SARACENVS.

Benefactum: senex captus lepida mulierum forma: uelut si sibi illas lucrifecisset lætatur: sed uxorem extimescebat ne animum forte suum internosceret: ideo ubi uox legebatur: legendum uxor. ¶ Significem: uel nictem: uel innuam.

VALLA.

Benefactum: & uolupe est. Lætatur dęmones: q mulieribus opem tulerit: miraturq; grippum piscatorē suum domum necdum rediisse: præsertim cum non potuerit in tanta tempestate pisces capere. At ille lenonis uidulum cæperat. Tetulisse. protulisse: nam tollo tetuli fecere ueteres præteritum. Ideo cum bisyllabũ sit: primam tamen habet breuē. ¶ Forma scitula: idest pulchella: cum est adiectiuum: nam cum substantiuum est: ac generis fœminini: uas est aquaticũ: ut ipse in amphitryone. si scitulam iã cepero: nunq̃ ędepol tu mihi diuini q̃c q̃ creduis: & quę sequunt. ¶ Sed uxor scelesta: Quippe quæ me amore illarum captuũ putat. ¶ De nocte qui abiit. Dicimus de nocte: ut noctu. Horatius: Vt iugulent homines surgunt de nocte latrones. ¶ Operaũ ludos facit: idest amisit operam: facio te ludos: & tibi dicimus. ¶ Et rętia: subaudi ludos facit. ¶ In digitis hodie percoquam: nam quia id non possum: ita nihil attulerit. ¶ Opplebit aures sua uaniloquentia. Inanibus uerbis inquit mihi obtundet aures.

Scitula qd sit.

ANSELMVS.

Litus quid sit.

Gripus q

¶ Ad litus. Litus p. t. simplex scribitur. prout & litera. quod ueteres scripturę: & doctorum uirorũ manus docent. Litus autem: quo fluctus eluderet Cicero in topicis difinire ait Aquilium. ¶ Si Grypus legitur. hominem significat icuruo naso. Si griphus: uel gripus rete: conueniens sane piscatori nomen: dicuntur etiamnum griphi ꝓpositæ in conuiuiis questiones ænigmatis similes.

Post huc redito, atq; agitato hic custodiam.
Ego hunc scelestum in ius rapiam exulem.
Age ambula in ius. La. quid ego deliqui. Pl. rogas?
Quin arabonem a me accepisti ob mulierem,
Et eam hinc abduxisti. La. non auexi. pl. cur negas?
La. Quia pol prouexi auehere non quiui miser.
Equidem tibi me dixeram præsto fore
Apud Veneris phanum, quid multa? sum ne ibi?
Pl. In iure causam dicito, hic uerbum sat est,
Sequere. La. obsecro te subueni mi Charmides,
Rapior obtorto collo. Ch. quis me nominat?
La. Viden me ut rapior? Ch. uideo, atq; inspecto lubens.
La. Non subuenire mihi audes? Ch. quis homo te rapit?
La. Adolescens pleusidippus. Ch. ut nactus es, abi
Bono animo, melius est te in neruom corripere.
Tibi obtigit quod plurimi exoptant sibi.
La. Quid id est? Ch. ut id quod quærant, inueniant sibi.
La. Sequere obsecro pariter. Ch. suades tu qualis es,
In neruom rapere, eo me obsecras, ut te sequar?
Etiam retentas? La. perii. Ch. uerum sit uelim.
Pl. Tu mea palæstra & Ampelisca ibidem illico
Manete, dum huc ego redeo. Lo. equidem suadeo
Vt ad nos abeant potius, dum recipis. pl. placet.
Benefacitis. La. fures mihi estis. Lo. quid? pl. rape.
La. Oro obsecro palæstra. pl. sequere carnufex.
La. Hospes. Ch. non sum hospes, repudio hospitium tuum.
La. Siccine me spernis? Ch. sic ago, semel bibo.
La. Di te infelicitent. Ch. isti capiti dicito.
Credo alium in aliam beluam hominem uortier.
Illic in columbum credo leno uortitur.
Nam in columbari collum haud multo post erit.
In neruo mille hodie nidamenta congeret.
Verũtamen ibo, ei aduocatus ut fiem,
Siquidem mea opera citius addici potest.

QVARTVS ACTVS.

Dæmones senex.

Benefactum & uolupe est mihi hodie his mulierculis
Tetulisse auxilium, iam clientas repperi,
Atq; ambas forma scitula, atq; ætatula.
Sed uxor scelesta me omnibus seruat modis,
Nequid significem quippiam mulierculis.
Sed Gripus seruos noster quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piscatum ad mare.
Pol magis sapuisset si dormuisset domi.
Iam nunc & operam ludos facit, & retia.
Vt tempestas est nunc, atq; ut noctu fuit.
In digitis hodie percoquam quod cæperit,
Ita fluctuare uideo uehementer mare.
Sed ad prandium uxor me uocat, redeo domum.
Iam meas opplebit aures sua uaniloquentia.

¶ Neptunno

Eptuno: Grippus demonis seruus cum piscatum iuisset: rete que mari duxisset: forte traxerat lenonis ui/dulum: in quo omnis illius insuerat thesaurus: ornamentaque puellaria palestrae uirginis: ex quibus illa daemones suam agnoscet filiam. Horrelaque: Horiaque: ut legit Nonius: qui hunc attestatur locum: a quo dicta horia nauis piscatoria: at aeque placeret: si legatur: salute adoreaque: idest gloria: & laude: Horatius: qui primus alma: risit adorea. Compotiuit: Compotem fecit. Vllam una: Legerem libram unam. Vt libe res ex populo preter te: Praeter: idest ante omnia: & in primis. Igitur: Deinde. Sed hic rex: uel sunt uerba ipsius grippi: uel trachalionis ex occulto obseruatis: quae grippus de se ianiter iactauerat.

SARA CENVS.

Gripus piscator.

Neptuno has ago meo patrono gratias, qui salsis
Locis incolit pisculentis, cum me ex suis locis ornatum
Pulchre expediuit, templis reducem, plurima praeda onustum,
Salute horriae in mari fluctuoso, piscatu nouo me
Vberi compotiuit, miro modo, atque incredibili hic piscatus
Mihi lepide euenit, neque piscium ullam unciam pondo hodie
Caepi, nisi hoc quod nunc fero in rete, nam ut denocte multa,
Impigreque exurrexi, lucrum praeposui sopori & quieti.
Tempestate seua experiri expetiui, paupertatem heri qui
Et meam simul tolerarem, opera haud fui parcus, nimis homo
Nihilist, qui pigerest, nimisque id genus odi ego male, uigilare
Decet hominem, qui uolt sua temperi conficere officia.
Non enim illum expectare oportet, dum herus se ad suum suscitet officium.
Nam qui dormiunt lubenter, sine lucro & cum malo quiescunt.
Nam ego nunc mihi, qui impiger fui repperi ut piger, si uelim, sim.
Hoc ego in mari, quicquid hic inest, repperi, quicquid est, graue quidem.
Thesaurum hic ego inesse reos, nec mihi conscius est ullus homo,
Nunc haec tibi occasio Gripe obtigit, ut liberet extemplo
Praetor te, nunc sic faciam, sicut consilium est, ad herum ut ueniam.
Docte, atque astute ego illi pauxillatim pollicitabor
Pro capite argentum, ut sim liber, ac me emittat manu, iam ubi liber
Igitur, domum instruam, agrum, aedes, mancipia, nauibus inde
Magnis mercaturam faciam apud reges rex perhibebor.
Post animi causa mihi nauem faciam, atque imitabor Stratonicum.
Oppida circumuectabor, ubi nobilitas mea errit clara.
Oppidum magnum communiuo, & ego urbi Gripo indam nomen,
Monimentum meae famae, & factis, ibique regnum magnum
Instituam, magnas res hic agito in mentem instruere, nunc huc
Vidulum condam, sed hic rex cum aceto pransurus est atque sale.

Neptuno hac ego meo patrono. Grippus cum rete attraxisset: uidulumque plenum perspexisset: se lucupletissimum fore gloriatur: nouaque: ut mos hominum est admittit consilia. Piscuentis: piscibus refertis. Templis reducem. qui concessit: ut a suis templis possim redire. Templum namque. Varronis sententia tribus dicitur modis: a natura: ab auspicando: a similitudine: A natura in coelo: ab auspiciis in terra: a similitudine sub terra. In caelo templum dicitur: ut in hecuba. o magna templa coeli. Tum commista stellis splendidis. In terra: ut in periboea. Scrupea saxa bacchi templa prope aggreditur. Sub terra: ut in andromacha: acherusia templa alta horchi saluete infera: quia initium erat oculis a tuendo primum templum dictum: quo circa coelum: quod attuimur dictum templum est. Idem Varro in isagogico de officio senatus habendi: scripsit de locis: in quibus senatus consultum factum esset: iustum id non fuisse. propterea & in curia hostilia: & in pompeia: & post in iulia: cum profana ea loca fuissent: templa esse per augures constituta: ut in iis senatusconsulta more maiorum iusta fieri posset. Interque id quoque scriptum reliquit. non omnis edes sacras templa esse. Ac ne edem quidem uestae templum esse. Minora item templa: inquit Festus: fiunt ab auguribus: quum loca aliqua tabulis: aut lintheis saepiuntur: ne uno amplius ostio pateant certis uerbis definita: ita quod templum est locus ita effatus: aut ita septus: ut ea una parte pateat angulus: quae ad fixus habeat ad terram. Adoreaque: idest gloria: quae unde dicta sint in amphitryone satis dictum: quod si legatur oria: erit species nauigii Fulgentius oriam ueteres dixerunt nauim piscatoriam. Plautus in rudente: mea opera: labore: raete: & oria. Compotiuit: idest compotem fecit. Vllam uncia hodie pondo cepi: hoc est nihil caepi. Id genus: subaudi hominum. Male: idest ualde. Piger si uelim fiem: idest sim quietus: si uelim. Grauem quidem thesuaurm: idest diuitiarum repositionem. Pro capite. i. ut me liberem: siquidem maxima capitis diminutio est seruitus. Imitabor stratonicum. Ducem aliquem ita appellatum aut fictum nomen est: quod stratos dicatur exercitus: & nico uinco. Sed hic lex. Trachalionis uerba inspicientis. Cum aceto pransurus est cum sale: idest sitis excitabitur: sed potum non habebit bonum. Sine bono pulmento. idest absque cibo bono.

VALLA.

Templum quid sit

Stratos quid sit

VLLAM unciam scriben. est ex codici. antiquis. & recta latinitate: & metri ratione: non una pondo: idest in singulo pondo: ut ruditer exponit Pius illiteratissimus: inquiens: uirili namque genere: & foeminino dicitur pondo: & dupondo, quod quidem est absurdissimum.

ANSELMVS.

Trachalio seruus. Gripus piscator.

Heus mane. gr. quid maneam? Tr. dum hanc tibi rudentem quam trahis, complico.
Gr. Mitte mō. tr. at pol ego te adiuuabo, nā qđ bonis fit
Haud pit. gr. turbida tēpestas heri fuit nihil hēo
Adole cens piscium, ne tu mihi esse postules.
Non uides me referre uuidum rete sine squamoso pecu?
tr. Non ædepol piscis expeto, sermonis tui sum indigens.
gr. Enicas iam me odio, quisquis es. tr. nō sinā ego abire te,
Mane. gr. cauesis malo, quid tu (malum) nam me retrahis?
tr. Audi. gr. ñ audio. tr. at pol qn audies post. gr. qn loqre
Quiduis. tr. eho modo est operæ præciū, qđ tibi ego uolo
Narrare. gr. eloqre, qd id ē? tr. uide nuspiā cōsequit prope.
gr. Ecqd ē, qđ mea referat. tr. scilicet, sed bonis cōsiliis eho
Quid i te mihi ē? gr. qd negocii ē? mō dic. tr. dicā, tace, si fi
Mō das mihi, te ñ fore ifidū. gr. do fidē, tibi fid⁹ero, (dē
Quisqs es. tr. audi, furtum ego uidi, qui faciebat, noueram
Dominum, id quoi fiebat, porro ad furē egomet deuenio,
Feroq ei conditionem hoc pacto, ego istuc furtum scio
Quoi factum est, nunc mihi si uis dare dimidium, indicium
Domino non faciam, is mihi nihil etiam respondit, qd inde
Aequom est dari mihi dimidium? uolo ut dicas. gr. imo ēt
Amplius, nam si non dat, dño dicūdum cēseo. (te. Gr. qdst?
tr. Tuo ɔsilio faciā, nūc aduorte aiu, nāq hoc oē attinet ad
tr. Vidulū istū quoius ē, noui ego hoiem iāpridē. gr. qdē?
tr. Et quo pacto periit. gr. at ego quo pacto inuētust scio,
Et qui inuenit, hominem noui, & dominus qui nūc est scio.
Nihilo pol pluris tua hoc, q̄ quanti illud refert mea.
Ego noui illum quoius nūc est, tu illū quoius antehac fuit.
Nunc homo feret a me nemo, ne tu te speres potius.
tr. Nō ferat si dominus ueniat? gr. dominus huic nemo, ne
Nisi ego nemo natust, hūc q cæpi in uenatu meo (frustra es.
tr. Itane uero? gr. ecquē esse dices in mari piscem meum,
Quos capio siquidem cæpi, mei sunt, habeo pro meis,
Nec manu asseruntur, neq illinc partem quisq̄ postulat.
In foro palam omnes uendo pro meis uenalibus.
Mare quidem cōmune certost omnibus esse. tr. assentio.
Qui minus hūc communē quæso mihi esse oportet uidulū?
In mari inuentust, cōmune est. gr. ne impudenter impudēs.
Namsi istuc sit, quod memoras, piscatores perierint.
Quippe cum extemplo in macellum pisces prolati sient,
Nemo emat, suam quisq partem piscium poscat sibi.
Dicat in mari communi captos. tr. quid ais impudens?
Ausus etiam comparare uidulum cum piscibus?
Eadem tandem res uidetur? Gr. in manu non est mea.
Vbi demisi retem, atq hamum, quicquid hæsit, extraho.
Quod rete, atq hami mei nacti sunt, meum potissimust.

SARACENVS

Heus mane: Diu: multumq serui duo cōtendunt inter se: nā alter participē inuenti uiduli fieri cupiebat: alt socii renuebat.

Pec⁹ qd sit. ¶ Sqmoso pecu: Idest piscibus: sub noie, peco intelligit quicqd gregatim pascit: squamigeras pecudes dixit Lucilius.

VALLA.

Heus mane. Trachalio grippū destinet: dū confingit illum se uelle adiuuare ut pdæ partē cōsequat. nascit itaq iter eos contētio: qđ totum litigiū ad arbitriū dæmonis transfert: qui grippi her⁹. ¶ Trahis rudentē. i. funē. Rudentes inqt Nonius ea cā sapientissimi dictos uoluit: q funes cū uento uerberent: rudere existimentur: atq hūc sonum ppriu funiū: nō asinoꝶ putāt.

Rudentes unde dictæ

¶ Vuidū ræte sine squamoso pecu. Nup madefactū sine piscibus: periphrasticos uocans squamosum pecus. ¶ Caue sis malo. Caue: ne qd in te mali a me ueniat. ¶ Loqre quiduis: Instātia trachalionis se liberare uolēs grippus loquere qduis inquit. ¶ Quod mea referat: ad me attineat. ¶ I mō. fero sniam: ut amplius dare debeat. ¶ Ne frustassis: p frustaueris: ne frustra uerba hēas. ¶ Nisi ego nemo natust. nullus inqt natus homo dñs est huius uiduli pter me. ¶ Itane uero. Ironicos: ac uultuose legendū est: ne asseuerare uideatur: quod negare contēdit. Nec manu asseruntur. i. in controuersiam ueniunt: & in litem adducuntur.

ANSELMVS.

¶ SQVāmoso pecu. Lucreti⁹. Mutæq natātes: Squāmigeꝶ pecudes. Columella uolatile pec⁹ dixit gallinas sic nāq oia aialia hūana effigie: liguaq carētia dñr. Et si in his magnope nō laboram⁹: petāt igit ex lexico: uel hęc: uel siña: q non hñt in numerato.

Pecus qd sit.

¶ In uenatu meo. Venatus de piscibus ēt Homero: Platoniq dr. Plato ipē in lib. de. r. p. ad hūc sēsū. Venatus .n. latior res ē uno cōprensa noie: aqtico rū: uolatiliū: relıquorūq aialiū terrā incolentiū. nec feraꝶ mō: sed ēt hoium. Castroꝶ etiā nū direptiōes belli uenat⁹ sunt.

Venat⁹ qd sit

¶ Macellū. Varro humanaꝶ reꝶ Munerius Eqti⁹ Cuppes inqt: & Romani⁹ Macellus singulari latrocinio multa loca habuerūt in festa: his in exiliū actis publicata sunt bona: & ædes ubi hītabāt: loc⁹ ubi uenirēt ea: q̄ uescēdi cā i urbe erāt allata: itaq ab altero Macellū: ab altō foꝶ Cuppedinis appellatū est. Plutarchus ἀπο των μαγειρων corrupto uocabulo: nam apud latinos. C. &. G. Syngōæ sunt. nouissime. n. Romani. G. authore: & iuetore Carbilio admiserūt: & q pp linguę hęsitātiam. R. pferre non possunt in. L. plerūq labunt. Vel ēt a Macello Romano: ex cui⁹ pecunia cū supplicio affectus fuisset: macellū ædificatū.

Macellum unū dcm sit.

¶ Cu duo sint arbitroꝶ gña de eo uř intelligere: ad quē ex cōpromisso itū est: cui siue æquū sit: siue iniquū parere debemus. ¶ Seqster apud quē pecunia deponit inter partes: p quos indicit pactio. Plautus alibi Ego serurbo quasi sequestri detis: neutri reddibo: factum autem a sequendo uocabulum: quod eius qui electus sit: utraq pars fidem sequetur.

Seqster qd

¶ QVOD

tr. Imo hercle haud est, siquidem quod uas cæpisti. gr. philosophe.
Tr. Sed tu nunq̃ piscatorem uidisti uenefice
Vidulum piscem cæpisse, aut protulisse ullum in forum.
Non enim tu hic quidē occupabis omneis quæstus, quos uoles.
Venatorem & piscatorem te esse impure postulas.
Vel te mihi monstrare oportet, piscis qui sit uidulus,
Vel quod in mari non natū est, neq; habet squamas, ne feras.
gr. Qui tu nunq̃ audiuisti esse antehac uidulum piscē? tr. scelus
Nullus est. gr. imo est profecto, ego qui sum piscator, scio.
Verum raro capitur, nullus minus sæpe ad terram uenit.
tr. Nil agis, dare uerba speras mihi te posse furcifer,
Quo colore est? gr. hoc colore capiuntur pauxilluli,
Sunt alii puniceo colore magni, item atri. tr. scio.
Tu hercle opinor te in uidulum piscem conuertes, nisi caues.
Fiet tibi puniceum corium, postea atrum denuo.
gr. Quod scelus hodie hoc inueni. tr. uerba facimus, it dies.
Videsis quoius arbitratu rem nos facere uis?
gr. Viduli arbitratu? tr. ita enimuero stultus es. gr. salue thales.
tr. Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum, aut arbitrū,
Quoius hæc res arbitratu fiat. gr. quæso sanus es?
Tr. Elleborosus sum. gr. at ego ceritus, hunc non mittam tamen.
tr. Verbum adde etiam unum, iam in cerebro colaphos abstrudam tuo.
gr. Ego iam te hic itidem, quasi penicillus nouos solet exugerē,
Ni hunc amittis, exugebo, quicquid humoris tibist.
Tange, affligam te ad terram itidem, ut piscē soleo polypū.
tr. Vis pugnare, quid opust? quin tu potius prædam diuide.
gr. Hinc tu nisi malum, fruníscí nihil potes. tr. nisi postulas,
Abeo ego hinc. gr. at ego hinc offlectam nauē. tr. ne quo, abeas, mane.
Si, tu proreta isti naui es, ego gubernator ero.
gr. Mitte rudentem sceleste. tr. mittam, omitte uidulum.
gr. Nunq̃ hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior.
tr. Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.
gr. Quem ne ego excepi in mari? tr. at ego quem inspectaui e litore.
gr. Mea opera, labore, & rete & horia. tr. num quid minus.
Si ueniat nunc dominus, quoius est, ego qui inspectaui procul,
Te hunc habere fur sum, q̃ tu nihilo minus mastigia,
Quo argumento socius nō sum, & fur sum, fac dum ex te sciā.
gr. Nescio, neq; ego istas nostras leges urbanas scio,
Nisi quia hunc meum esse dico. tr. & ego item esse aio meum.
gr. mane.
Iam repperi rem quo pacto nec fur, nec socius fies.
tr. Quo pacto, gr. sine me hinc abire, tu abi tacitus tuam uiam,
Nec tu me quoiq̃ indicassis, neq; ego tibi quicq̃ dabo,

SARACENVS.

¶ QVOD uas excœpisti: legerem potius: quod manibus excœpisti: ut quasi cauillari uideatur ad illū: quod ræte: atq; haminacti sunt. ¶ Et uitorem & piscatorem: Lego uænatorem: & piscatorem: quasi dixisset: quod in mari non reperitur: sed in terra: audes in mari dicere repertum esse. ¶ Puniceum: Nam tergum: cum uirgis cæditur: rubescit primum: postmodum nigrescit. ¶ Helleborosus: Supra memoratum abunde est: helleboro purgari cerebrum: ægritudinesq; sanari. ¶ Ceritus: Cereris spiritu afflatus: & de hoc alias sępe. ¶ Pénicillus nouos: Pro nouus: est enim genus spongię pēnicillus: spongias enim huiusmodi antiqui in deliciis habuerunt ad mundanda corpora: Exurgere ergo magis spongia cum noua: & suda sit dicitur: inquit Festus penniculi spongiæ longę per similitudinem caudaru; appellatæ. ¶ Hinc offlectam nauem: Metaphoricos dictum: pro iter hinc arripiam: & secedam. ¶ Si tu proræta: Prosequitur metaphoram: & sensus est: ac dixisset: quaqua iter aggrediéris: ego te sequar. ¶ Ramenta: quę abraduntur ex una quaq; re & proinde abiicienda tanq̃ uilia & inutilia: ramenta dicuntur. sed Plautus fœminino genere hic & alibi pronūciauit. ¶ Horia: Hoc loco rectissime legitur pro naui piscatoria: cuius diminutiuum horiola. ¶ Quam tu nihilo mane: legendum est: quam tu nihilominus.

Pénicillus quid sit

VALLA.

¶ IMO hercle haud est: non est tuu;: quod dicis: quicquid excepisti. nam si uas aliquod id fuerit: tuum non est. ¶ Philosophe. hæc grippus per froniam sapientem illum uocans qui ita ratiocinetur. ¶ Et uectorem: & piscatorem te esse impure postulas: æquū non est inquit: cum sis piscator ut te etiam uectorem facias: idest qui uehat mercimonia. ¶ Scelus: idest scelestę: & uocatiui casus est. ¶ Puniceum. corium: cum uerberabere. ¶ Postea atrum denuo. Vbi uibices appareant. ¶ Salue thales. posteaq̃ inquit ego stultus sū: tu eris thales milesius e septem sapientibus unus. ¶ Helleborosus sum: ita est inquit assumpsi helleborum plusq̃ deceret: nam si minus sumatur: magnam ægritudinem leuare non potest: si plus sumatur: portendit periculum: ideo Persius inquit. Diluis helleborum certo compescere puncto. ¶ At ego cerritus. Cereris spiritu afflatus. de hoc in amphitryone dictum. ¶ In cerebro colophos abstrudam tuo. Caput tuū eo usq; perfringā ut in ipso colophos possim abstrudere: idest infigere. ¶ Itidem quasi peni

Tu taceto, ego musitabo, hoc optumum, atque æquissumum est.
Tr. Eho quid conditionis audes ferre? Gr. iam dudum fero,
Vt abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.
Tr. Mane dum refero conditionem. Gr. te obsecro aufer mo.
Tr. Ecquem in his locis nouisti? Gr. oportet uicinos meos.
Tr. Vbi tu hic habitas? Gr. porro illic longe usque in campis ultimis.
tr. Vin qui in hac uilla habitat, eius arbitratu fiat hoc?
Gr. Paulisper remitte restem, dum concedo, & consulo.
tr. Fiat. Gr. euge salua res est, præda hæc perpetua est mea.
Ad meũ herum arbitrum uocat me, hic intra præsepeis meas.
Nunq̃ hercle hodie abiudicabit ab suo triobolum.
Næ iste haud scit quam conditionem tulerit, ibo ad arbitrum.
tr. Quid igitur? Gr. quanquam istuc esse ius meum certe scio,
Fiat istuc potius, q̃ nunc pugnem tecum. tr. nunc places,
Gr. Quanq̃ ad ignotum arbitrum me appellis, si adhibebit fidem
Et si est ignotus, notus, si non, ignotissumus est.

Pennis qd sit. nicillus. Pennem antiqui quonda; uocabant: a qua antiquitate etiam nunc offa porcina: cum cauda in cœnis puris offa pennita uocatur: & penniculi: quis calciamenta tergentur: quod e codis extremis faciebant. Antiq forsitan a pendendo neutrius in tunicularia bubulo significat: penniculo grandi: idest cauda. Fest. peniculi spongeæ longe propter similitudinem caudarum appellatæ. pennes enim uocabantur caudę. ¶ Echinos exugere solet: apparet pennicillum piscem esse: q echinos absorbet. De echino paulo ante abunde dictum. ¶ Ni hunc amittis: subaudi rudentem. ¶ Vt piscem soleo polypum. & polypum: & polypodem tam pro morbo qua pro animali: de quo in aulularia dictum: nã aliter nõ bene coquuntur: nisi diu uerberentur. ¶ Nisi malu; fruisci: ut fruor hanc rẽ: & hac re: ita & fruiscor. Hinc offlectã nauem: idest me conuertam alio naui. ¶ Si tu proreta: idest in prora resides. ¶ Ego gubernator ero: subaudi ex puppe. ¶ Ramenta fies fortunatior: idest in minima parte: quid sit ramenta in bacchidibus dictum. ¶ Et ræte: & oria: idest meo nauigio: ut paulo ante expositum est. Quę ab ora dicta. Sunt autem orę inquit Fest. extreme partes terrarum: idest maritimę: unde & uestimentorum extremæ partes: quæ quia & prima dici possunt: Cecilius in ethrione usus est pro initio rei: quum ait: oram reperire nullam quam expediam: quço. Oram maritimã græci uocant acten: ut ostendit Aulus Geli. lib. xiii. Liuius quoque de secundo bello punico. In ipsis quoque trepidatum nauibus est: dum ne hostes cum suis simul irrumperent: trahunt scalas: orasque: & anchoras ne in moliendo mora esset: præcidunt: multique adnatantes nauibus incerto præ tenebris quid aut peterent: aut uitarent fœde interierunt. Quint. permittam' uela uentis: & oram soluentibus bene præcemus. paulopost in quarto: nauim perspexi: quanti ueheret: interrogaui: de precio conuenit: conscendi: sublatę sunt anchoræ: soluimus oram: profecti sumus: nomen aute; habuit ab eo: qd græci dicunt ωα interposita r littera a latinis: ut in ode anabathon centesimo trigesimo secundo psalmo. τοκαταβαινον ἐπι την ωαν του ἐνδύματος αυτου ὡς δρόσος ἀερμων: idest quod descendit in oram uestimẽti ei': sicut ros aermon. ¶ Fur sum q̃ tu nihilominus. Tritum enim illud est: agentes & consentientes pari pœna puniũtur. ¶ Abi tacitus tuam uiam: idest iter tuum: quod tibi institutum est facito. ¶ Indicassis: pro indicaueris. Iam dudum ero: subaudi conditionem. ¶ Dum concedo: & consulo. Donec ego me contraho: & consilium meum mecum ago. ¶ Intra præsepis meas: idest domum meam: hoc pręsepe: & hęc præsepis. ¶ Abiudicabit ab suo triobolum: non iudicabit: aduersum me sui: eius sum seruus tam minimum q̃ est triobolus præcium trium obolorum. ¶ Ne iste: ne affirmantis est. ¶ Haud scit: nescit inquit: quę nam sit hæc conditio: quam tulit. ¶ Me appellis: me deducis: appelli proprie dicitur nauis in portum. ¶ Si est ignotus notus loco noti habebitur. Sin notus ignotissimus: & si nouerim mihi pro ignotissimo habebitur.

ANSELMVS. ¶ PROreta. Iulius Pollux i primo onomastico libro οἱ δὲ ἐμπλέοντες κυβερνήτης. πρωράτης. ναύτης & quæ secuntur. Item in Ecloge: quę Suidę dicit. πρωράτας τῆς νηὸς καὶ πρεσβευς. a prora. inclinatum uidetur: qui in ea regit nauem. Prora autem: Herodiano auctore ἀπὸ τοῦ προιέναι. quasi πρώιρα. & adscriptum habet. i. porro uerba illa Seruii in tertio Aenei. super illo uersu Sortiti remos: quis esset proreta: quis pedem teneret. in uetusto codice non leguntur. ¶ Reditur ex codici. antiquis: & metri necessitate: ac sententiæ concinnitate: non reditura: ut legunt. ¶ Musitare proprie est dissimulandi causa tacere dictum ab. M. litera pressę nimiũ uocis: ac pene nulli': adeo ut sola omnium cum inter uocales inciderit atteratur: atque subsidat. ¶ Triobolus: & diobolus species sunt atticorum nomismatum. & Diobolus quidem in altera faciem iouis insculptam habuit: in altera noctuã: unde & populari conuicio hodieque nihili hoiem noctuã solemus appellare. in triobolo diobolo tetrobolo antepenult ma extenditur.

SARACENVS. EVpio ædepol. Seruoru; nouam contentionem apud se nem scæna continet de uidulo: quo ille uiso: & inspectis q̃ insuerant ornamẽtis puellaribus: suam agnoscit filiam: sed primum puellas a se abire iubet p̃ uxoris metu. Quam ego: subaudi: uel metuã: uel ab uxore iurgiũ patiar.

Dæmones. Mulieres Palestra. Ampelisca. trachalio. Gripus.

EVpio ædepol, quanq̃ uobis quæ uoltis mulieres,
Metuo ꝑpter uos, ne uxor mea me extrudat ædibus.
Quæ me pellices adduxisse dicet ante oculos suos,
Vos confugite in aram potius, q̃ ego. Mu. perimus miseræ

VALLA. EVpio ædepol. In hac scena dum dęmones mulieribus blanditur: & uxoris suę metuit suspitiones: arbiter efficitur de grippi uidulo: quem cum reclusit: cognouit crepundia filiæ. ac filiam suam palęstram amplectitur. ¶ Me extrudat ædibus: eiiciat amoris suspitione. ¶ In aram: subaudi ueneris.

¶ Opræ

SARA CENVS. Facessere significata

¶O præsfes salue: Lego o præses salue: nam ad illud refertur ex præsidio præsidis: uel potius: quia iudex futurus erat de uidulo. ¶Haud pudet: Loqtur grippus: nõ dæmones: & rursus: ergo abi: hinc sis: sermo cõuenit grippo. ¶Rem facesso: Facessere duplicẽ habet significationẽ: nam idẽ quod facere significat. Virg. & iussa facessunt: & facessere p recedere. facesse hinc tarqnios dixit Liuius: utrũq ergo significatũ Plau. expressit: nã trachalio rẽ facessere se dicit: q si rem suã: & cãm sit acturus: grippus aũt facessas p abeas: & discedas festiuiter ptulit. ¶Qd primarius: Aberrant p fecto: q hunc sermonẽ applicant demoni: sine controuersia uerba sunt Trachalionis per ea: q subsequuntur: & rursus qd tu idem mihi uis fieri: uerba sunt grippi: nõ trachalionis: ut emẽdauim⁹.

dæ. Ego uos saluas sistam, ne timete, sed quid uos foras
Prosequimini? quoniam ego adsum, faciet nemo iniuriam.
Ite inquam domum amabo, nunc iam ex præsidio præsidis.
Gr. O præses salue. Dæ. salue Gripe, quid fit? tr. tuus ne hic
 seruos est?
Gr. Haud pudet? tr. nihil ago tecum. gr. ergo abi hic sis. tr.
 quæso responde senex,
Tuus hic seruos est? Dæ. meus est. tr. hem istuc optume quã
 do tuus est.
Itez saluto te. Dæ. & ego te, tu ne es, qui haud multo prius
Abisti hinc herum accersitum? Tr. ego is sum. Dæ. qui d nũc
 uis tibi?
Tr. Nempe hic tuus est? Dæ. meus est. tr. istuc optume quan
 do tuust.
Dæ. Quid negocist? Tr. uir. scelestus illic ẽ. dæ. qd fecit tibi
Vir scelestus? Tr. homini isti talos suffringi uolo.
dæ. Quid est? qua de re nunc litigatis inter uos? tr. eloquar.
gr. Imo ego eloquar. tr. ego opinor, rem facesso. gr. si qdem
Sis pudicus, hinc facessas. dæ. Gripe animũ aduorte ac tace,
Vt istic prius dicat audi, loquere tu. gr. alieno n prius,
Quam tuo dabis orationem? dæ. ut nequiter comprimitur.
tr. Ita ut occoepi dicere, illum quem dudum lenonem
Extrusisti, hic eius uidulum eccillum.
gr. Non habeo. Tr. negas quod oculis uideo? gr. at ne uide
 as uelim
Habeo, non habeo, quid tu me curas quid rerum geram?
Tr. Quo modo habeas, nihil id refert, iure an ne iniuria.
gr. Ni istum cepi, nulla caussa est, quin me condones cruci.
Si in mari reti apprehendi, qui tuum potiust, q̃ meum?
tr. Verba dat. gr. hoc modo res gesta est, ut ego dico. Dæ.
 quid tu ais?
tr. Quod primarius uir dicat, comprime hunc sis, si tuus est.
gr. Quid tu mihi idem uis fieri, quod herus consueuit tibi?
Si ille te comprimere solitus, hic noster nos non solet.
Dæ. uerbo illo modo ille uicit, quid nunc tu uis? dic mihi.
tr. Equidẽ neq ego partẽ posco mihi istinc de istoc uidulo,
Neq meum hodie esse unq̃ dixi, sed istic inest cistula
Huius mulieris, dudum fuisse quam dixi, liberam.
Dæ. Nempe tu hanc dicis, quam esse aiebas dudum popula
 rem meam?

VALLA.

¶EX præsidio psidis. i. ope mea: qui sũ uobis pses. Hoc cum audiuisset grippus ait ridẽs: o pses salue. ¶Nihil ago tecum. Quia tu apud dñm. Talos suffringi uolo: p talos sinecdoticos crura itelligim⁹: q̃q tali hoi non esse phibeant: officula q̃ inter pedẽ & crus agni: uel hędi a græcis astragali noiati: qbus etiã lusitarunt ueteres: ut Aristo. in primo de cœlo docet: in numeros ingens iactare astragalos non q̃as: paucos q̃as: Inde Victruuius in colũnis astragalos p similitudinem uocitauit talos illi: quibus in alea lusitamus: cybos uocãt uertendo nos ypsilon in u cubos dicimus: unũ & geometræ figuras illas: q̃ de q̃dratis exurgunt cubos uocant. Vñ & illa q̃ ab Aristote. memorata: cuius & Victruui⁹ meminit de duplicãdo cubo: quę multã sollicitudinẽ diu multis pbuit philosophis: quo pacto p lineas medias proportionales possit iueniri olim ab Apolline oraculo pposita: quo rñdit: tu demũ cessaturã pestem: si aras: q̃ cubi erant: duplicarent: hanc pr̃ meus multis demõstrauit modis aduersus illos: q ridicule: & imperitissime dixerũt: intelligi cubũ duplicẽ ex binario numero octonariũ duplicatum p quadratũ sexaginta q̃ttuor. In numeris eni potentia cubus est unitas: re ãt primus a binario octonarius: ut uiginti & septẽ a trinario: & sexaginta q̃ttuor a quattuor. Quibus q̃ttuor cubis pythagorei: ut inqt Aristo. oia constare uoluerũt. Et q̃m decem cõstãt pportionibus inter se: atq reuinciunt factum eẽ: ut denarius oium numerorũ sit terminus. Cubũ ergo latini hoc mõ dixerunt: officulũ autẽ illud aialium: ut officulũ cernitur astragalũ pariter & talũ. At figurã illam ex osse: qua ludit in aleatã talum q̃ tessaraz dixere absq ullo discrimine. Mart. aũt: ut distinguat significatio talum uocauit q p prie talus est officuluz inter crus & pedẽ: quo etiam lusitari diximus. At tessaraz: quem diximus cubũ a græcis appellari. Nempe quoniã de quadrato: q quattuor habet latera consurgat: a numeroq q̃ ternario tessara appellatus cum inqt. Nõ mea magnanimo depugnat tessara talo. Fest. autem nuger dici solet a castrensib⁹ hominibus: qui nunc cosus is: q talis male ludit. ¶Hinc facesso: idest discedo. Seruii ac Nonii sententia. facesso discedo. Teren. in phor. Hæc hinc facessat: tu molestus ne sies. Cicero. de legibus libro .i. paulisper facessant rogemus. Afranius nolo hic te uideat dominus: puer facesse. hinc Plau. in rudente: siquidem sis pudicus: & quæ sequuntur. ¶Quod herus consueuit tibi. hoc ad impudicitiam pertinet.

Cubũ quid sit.

Facessere qd sit

ANSELMVS

¶TVVS ne hic Seruus? Serui ex eo appellati sunt: quod imperatores captiuos uendere iubent: & per hoc seruare nec occidere solent. Mancipia uero dicta sunt: quod ab hostibus manu capiuntur.

Serui unde dicti

SARACENVS

¶ CISTellam caudeam: Non gaudeam: ex errrore impressorum: opinor: Sunt eni; cistellę caudeæ: siue caudeaceæ: ex iuncis a similitudine caudæ factę. ¶ In me habebit ariola: Dicendũ: an ne habebit ariola: & cum interrogatione legantur. ¶ Hoc habet: Lego hoc habere bene: & uerba sunt dęmonis: non palæstræ. ¶ Video cistella: loquitur palęstra. ¶ Quot posteris postules: corrigo quod postea postules. ¶ Ensiculus: paruus gladius. ¶ Litteratus: Vt supra litteris sculptus. ¶ Ancipes: aciem utrinq; acutam habens. ¶ Maniculæ: & succula: A suendo suculam dixit: uestis est: sed iocose suculam pro sue seruus expressit: Priscianus meminit huius loci. ¶ Volupest: loquitur trachalio.

Sucula uñ dicta

VALLA.

¶ ISTI neq; usui est: idest utilis esse potest. ¶ Suppetias feret: idest adminiculabitur. ¶ Qui suos parentes. Vt suos parentes. ¶ Aurum auro expendetur: pro auro tm̃ auri tradĩt. ¶ Te huius commiserescat mulieris: commiseratione mouearis: ¶ Hæ potuerũt. subaudi mulieres. ¶ Insignite iniq; idest insignis iniquitas aduersum me. ¶ Periurii caput: qui cæteros periurii antecedis. ¶ A me non sentiat: idest aduersum me. ¶ Parum intellexti. pro intellexisti. Vt defiat dies: adueniat nox: quæ dirimat litigium. ¶ Oportet caudeam: idest e caudice factã: non e uiminibus. ¶ Tacita bonast mulier semper q̃ loquens: notanda locutio: ubi quam ponitur: licet comparatiui non sit deriuatio: id autem est: q̃ res rei comparatur. ¶ Quicquid ibi ẽ. subaudi in uidulo. ¶ Cistellam isticci ne esse oportet caudiceam: e caudice confectam. ¶ Singulatim: singula suo nomine appellando. ¶ Ius merũ oras. a iure nihil abest: oras aute; pro agis: unde & oratores dicti actores. ¶ Superstitiosa: aut auriola: superstitiosa; posuit pro ea: quæ spiritu aliquo uexetur. Ariolam pro quacunq; diuinatrice. ¶ Anne abit ariola: nu; cedes diuinatrici. ¶ Hoc bene habet. Ait dęmones. ¶ O mi parentes: hoc propter crepundia dicit. ¶ Cõpegeris: astrinxeris: infixeris. ¶ Perii in primo pręlio: idest in primo congressu: quia uerum dixit. prælium & enim quasi p̃ludiũ est acrioris pugna iminentis. Ensiculust. p̃ ensiculus est. ¶ Dicendum: dũ syllabica adiectio ẽ. ¶ Altrinsecus: ex altera pte. ¶ Securiculi ancipes: p̃ anceps: ut Pri. quoq; legit. Ancipitem uocat: quod utrinq; secet. ¶ Dædalis: a uarietate uidetur nomen habuisse: unde ille dædalus artifex: dędalo si quidem uario significat. hinc dædala circę: & dædala tel⁹ a Vir. Lucretioq;

Oratores actores di ctu fuere

Tr. Admodum, & ea, quæ olim parua gestauit crepundia,
Istic in cistula insunt, quæ istic inest in uidulo.
Hoc neq; isti usus est, & illi miseræ suppetias feret,
Si id dederit, suos qui parentes quærat. Dæ. faciã ut det, tace.
gr. Nihil hercle ego sum isti daturus. tr. nihil peto, nisi cistulã,
Et crepundia. gr. quid si autem ea sunt aurea? tr. quid istic tua?
Aurum auro expendetur, argentum argento exæquabimus.
gr. Facias aurum ut uideam, post ego faciam ut uideas cistulã.
dæ. Caue malo ac tace, tu perge ut occœpisti, dicere.
tr. Vnum te obsecro, ut te huius commiserescat mulieris.
Siquidem hic lenonis eius est uidulus, quem suspicor,
Hic nisi de opinione, certum nihil dico. gr. uiden
Scelestus is aucupatur. tr. sine me, ut occœpi, loqui.
Si scelesti illius est hic, quoius dico uidulus,
Hæ poterunt nouisse, ostendere his iube. gr. ain ostendere?
dæ. Haud iniquum dicit Gripe, ut ostendatur uidulus.
gr. Imo hercle insignite iniq;. dæ. quidum? Gr. quia si ostẽdero,
Continuo hunc nouisse dicent scilicet. tr. scelerum caput.
Vt tu te es, item censes omneis esse? periuri caput.
gr. Omnia istæc ergo facile patior, dum hic hinc a me sentiat.
dæ. Atqui nunc abs te stat uerum hinc tibi testimonium
Gripe aduorte animum, tu paucis expedi. gr. quid postulas?
tr. Dixi equidem, sed si parum intellexti, dicam denuo.
Hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas.
Hæc Athenis parua fuit uirgo surrepta. gr. dic mihi
Quid ad uidulum pertinet, seruæ sint istæ, an libera?
tr. Omnia iterum uis memorari scelus, ut de fiat dies.
dæ. Abstine maledictis, & mihi, quod rogaui, dilue.
tr. Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto uidulo,
Vbi sunt signa, qui parentes noscere hæc possit suos,
Quibus cum parua periit Athenis sicut dixi prius.
gr. Iuppiter te, Diiq; omnes perdant, quid ais ueneficę?
Quid, istæ mutæ sunt, quæ pro se fari non queant?
tr. Eo tacent, q̃ tacita, bonast, mulier semper, q̃ loquens.
gr. Tu pol pro portione nec uir, nec mulier mihi es.
tr. Quidum? gr. q̃a eni neq; loquens es, neq; tacens unq̃ bonus.
tr. Quæso en unq̃ hodie licebit mihi loqui? dæ. si præter hac
Tu uerbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.
Tr. Vt id occœpi dicere, eam senex te quæso cistulam
Vt iubeas hunc reddere illis, ob eam siquid postulat,
Sibi mercedis dabitur, aliud quicquid ibi est habeat sibi.
gr. Nunc demum istuc dicis, quoniam ius meum esse itellegis.
Dudum dimidiam petebas partem. tr. imo etiam nunc peto.
gr. Vidi petere miluom, etiam cum nihil auferret tamen.
dæ. Nõ ego te comprimere possum sine malo. gr. si istic tacet,
Ego tacebo, si iste loquitur, sine me mea pro parte loqui.
dæ. Cedo modo mihi uidulum istum Gripe. gr. cõcredam tibi,
Ac si istorum sit nihil, ut mihi reddas. dæ. reddetur. gr. tene.
Audi nunc iam Palæstra atq; Ampelisca hoc, quod loquor,
Est ne hic uidulus ubi cistellam tuam inesse aiebas? Pa. is est.

dicuntur.

Gr. Perii hercle ego miser, prius q̃ plane aspexit, illico
Eum esse dixit. Dæ. faciam ego hanc rem, nam tibi cistulam
Isticcine esse oportet caudeam in isto uidulo.
Pa. Vbi ego dicam quicquid inerit nominatim, tu mihi
Nullum ostenderis, si falsa dicam, frustra dixero.
Vos tamen istæc, quicquid istic inerit, uobis habebitis.
Sed si erũt uera, tũ obsecro te, ut mea mihi reddãt. gr. placet.
Ius oras meo ꝗdẽ animo. dæ. ac meo hercle. gr. dic mihi,
Quid si ista aut superstitiosa, aut hauriola est, atq; omnia,
Quicquid insit, uera dicet, an ne habebit hariola?
dæ. Non feret, nisi uera dicet, nequicq̃ hariolabitur.
Pa. Solue uidulum ergo, ut quicquid sit, ueꝝ q̃ primũ faciam.
dæ. Bñ hoc hẽt. gr. solutũ ẽ, ah pi, uideo cistellã. dæ. hæccie ẽ.
Pa. Istæc est, o mi parentes, hic uos conclusos gero.
Huc opesq; spesq; uostrum cognoscendum condidi.
gr. Tum tibi hercle deos iratos esse oportet, quisquis es,
Quæ parenteis tam in angustum tuos locum compegeris.
dæ. Gripe accede huc, tua res agitur, tu puella istinc procul
Dicito quid insit, & qua facie memorato omnia.
Si hercle tantillum peccassis, quod postea postules,
Te ad uerum conuorti, nugas mulier magnas egeris,
gr. Ius bonum oras. tr. ædepol haud te orat, nam tu iniurius.
dæ. Loquere nunc iam puella, gr. animum aduortæ, ac tace.
Pa. Sunt crepundia. dæ. ecca uideo. gr. perii in primo prælio.
dæ. Mane, ne ostenderis, qua facie sunt? responde ordine.
Pa. Ensiculust aureolus primnm litteratus. dæ. dice dum,
In eo ensiculo litterarum quid est? Pa. mei nomen patris.
Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea
Literata, ibi matris nomen in securiculast. dæ. mane,
Dic in ensiculo quod nomen est paternum? Pa. Dæmones.
dæ. Di imortales, ubi loci sunt spes meæ? gr. imo ædepol meæ.
dæ. Pergite obsecro cõtinuo placide. gr. aut ite in malã cruce.
dæ. Eloquere matris nomen hic in securicula quid siet.
Pa. Dædalis. dæ. di me seruatũ cupiunt. gr. at me perditum
dæ. Filiam meam esse hãc oportet Gripe. gr. sit ꝑ me quidem,
Quin te Di omnes perdãt, qui me hodie oculis uidisti tuis.
Meq; adeo scelestum, qui non circunspexi centies
Prius, nequis inspectaret, q̃ retem extraxi ex aqua.
Pa. Post est sicula argenteola & duæ connexæ maniculæ,
Et sucula. gr. quin tu i directa cum sucula & porculis.
Pa. Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.
dæ. Ea profecto est, contineri quin complectar non queo
Filia salue mea, ego is sum, qui te produxi, pater,
Ego sum Dæmones, & mater tua ecca hic intus Dædalis.
Pa. Salue mi pater insperate. dæ. salue, ut te amplector libens.
tr. Volupest, cum istuc pietate uostra uobis contigit.
dæ. Cape dum hunc, si potes, fer itro uidulum age Trachalio.
tr. Ecce Gripi scelera, cum istæc res male euenit, tibi
Gripe gratulor. dæ. age eamus mea gnata ad matrem tuam,
Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere,

dicuntur. ¶ Postem scitula argenteola: uas aquarium dicit. ¶ Maniculæ: a manica diminutiuum. ¶ Succula: a sue factum uerbu;. ¶ I die recta: idest in crucem erecta. ¶ Bulla aurea. hoc enim prętextatorum puerorum erat insigne a collo ad pectus pendens. ita dicta: q̃ bule græce dicatur consiliũ: aut q̃ eam partem attingeret: in qua naturale manet consilium. aut q̃ ea; ætatem ostenderet alterius regendam esse consilio: nam cum tutores euasissent: hoc insigne deponebant: laribusq; donabant. Persius. Bulla q̃ succinctis laribus donata pependit. hoc insigne ad romanos ab ethruscis peruenisse ostendit Macrobius. ¶ Poterit argumentis: idest signis: ut etiam apud oratores Quintilianus docet. arguere eni ostendere. Iuuenalis. Arguit ipsoru;: quos littera. & rursum. in aure fenestræ arguerint: licet ipse negẽ. ¶ Operam promiscuam: ab omnibus indifferenter datam. ¶ In solo abstrusi loco: occultaui in solitudine.

Bulla quid sit. & unde dicta

¶ TE cõprimere solitus: alludit ad illud: quod nuper dixit Trachalio. Comprime hũc sis: si tuus est: sed uerso intellectu: ut eum obliq; perstrigat tanq̃ impudicum. ¶ Iuppiter te: Ioue; quod Seruus homuncio in excidium alterius serui uocet: q̃si curet ista Iuppiter: succurrit certe Pãpho cuiusda; carmen: q̃d libuit apponere: uerum quoniam parum pro Iouis maiestate uisum est uertere in latinum supersedimus. sic igitur Pãpho. Ζευ κυδιστε μεγιστε θεων ειλυμενε κοπρω. Μηλειη τε και ιππειη και ημιονειη.
¶ Mulier tacita. Sophocles in Aiace Sua: Taciturnitatem ait mulieribus ornamentum afferre.

VGOLETVS ET GRAPA.

Mulieꝝ ornamẽtũ taciturnitas.

VALLA.

PRoh di immortales. Inuẽta filia dæmones exultat lætícia : pleusidippumqꝫ ad se acciri iubet. ¶ Benefactum uolunt: pro benefacere uolũt. ¶ Optatum piis: nam pios amare numina par est.

SARACENVS

ALiquando osculando pausam: Idest requiẽ: unde uerbum pauso: quiesco: desisco. ¶ Porci sacres: Ad sacrificandum idonei: ut in mençchmis dictum est Varrone tradente.

VALLA.

ALiquando osculando: dæmones per trachalionẽ acciri iubet pleusidippum: ut fiant ex palæstra nuptiæ: sꝫ trachalionis responsum odiosum habet semper: licet respondentis. ¶ Pausam fieri. Quiescere. pauo enim quiesco: cuius futurum pauso. ¶ Et porci sacres: apti sacrificiis de his & in menæchmis satis dictum. ¶ Vt me emittat: idest liberum faciat. ¶ Hercules. Adiurantis est: ut supra quoqꝫ diximus Ciceronis astipulatu: sed potest esse: ut herculem inuocet.

Pauo quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ SAcres porci. Marcus Varro Cuꝫ porci inquit depulsi sunt a mamma a quibusdam delici appellantur: neqꝫ iã lactentes dicuntur: qui a partu decimo die habentur puri: & ab eo appellantur ab antiquis Sacres: quod tũ ad sacrificia idonei primum dicuntur. Laribus porcum facere suetos Plaut⁹ innuit: cui subscribit & Horatius. Ceterum genio (quem unum esse cum lare. C. Flaccus in libro indigitamentorum prodidit) Iunonibusqꝫ non mactari hostias testes sunt Catullus: Tibullus: Persius: Censorinus ceteri.

Sacres qui dicantur

Quæ te magis tractauit, magisqꝫ signa pernouit tua.
Tr. Eamus intro omnes, quando operam promiscuã damus.
Pa. Sequere me Ampelisca. Am. cum te Di amant, uoluptati est mihi.
Gr. Sum ne ego scelestus, qui illuc hodie excepi uidulum,
Aut cum excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco.
Credebam pol turbulentam prædam euenturam mihi,
Quia illa mihi turbulenta tempestatæ euenerat.
Credo ædepol inesse auri & argenti largiter,
Quid meliust, q̃ ut hic itro abeã, & me suspendam clanculum?
Saltem tantisper dum abscedat hæc a me ægrimonia.

Dæmones senex.

PRoh Di immortales, quis me est fortunatior,
Qui ex improuiso filiam inueni meam?
Satin, siquoi homini di esse benefactum uolunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis?
Ego, quod hodie neqꝫ speraui, neqꝫ credidi,
Ex improuiso filiam inueni tamen,
Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, atheniensi & cognato meo.
Ego eum adeo accersi huc ad me q̃ primum uolo,
Iussiqꝫ exire huc seruom eius, ut ad forum
Iret, non dum egressum esse eum id miror, tamen
Accedam opinor ad fores, quid conspicor?
Vxor complexa collo retinet filiam.
Nimis inepta atqꝫ odiosa eius est amatio.

Demones. Trachalio seruus.

ALiquando osculando melius est uxor pausam fieri,
Atqꝫ adorna ut rẽ diuinam faciam, cũ itro aduenero,
Laribus familiaribus, quom auxerũt nr̃am familiam.
Sunt domi agni, & porci sacres, sed quid istum remoramini
Mulieres Trachalionem? atqꝫ optume eccum exit foras.
Tr. Vbi ubi erit, cñ iuestigabo, & mecum ad te adducam simul
Pleusidippum. dæ. eloquere ut hæc res obtigit de filia,
Rogato, ut relinquat alias res, & huc ueniat. tr. licet.
dæ. Dicito daturum meam illi filiam uxorem. tr. licet.
dæ. Et patrem eius me nouisse, & mihi esse cognatum. tr. licet.
dæ. Sed ꝓpa, tr. licet, dæ. iã hic fac sis, cœna ut curetur. tr. licet.
dæ. Omnia illicet. tr. licet, sed scin quid est, quod te uolo?
tr. Quod ꝓmisisti, ut memineris hodie ut liber sim. dæ. licet.
tr. Fac ut tu exores Pleusidippum, ut me emittat. dæ. licet.
tr. Et tua filia facito oret, facile exorabit. dæ. licet.
tr. Atqꝫ ut Ampelisca mihi nubat, ubi ego sim liber. dæ. licet.
tr. Atqꝫ ut mihi gratum beneficium factis experiar. dæ. licet.
tr. Omnia ilicet. dæ. licet, tibi rursum refero gratiam.
Sed propera ire in urbem actutum, & recipe te huc rursum. tr. licet.
Iam hic ero, tu in teribi, adorna cæterum quod opust. dæ. licet.
tr. Hercules istum infelicitet cum sua licentia,
Ita meas repleuit aores, quicquid memorabam, licet.

¶ Quam mox:

Gripus piscator. Dæmones senex.

Quam mox licet te compellare Dæmones?
Dæ. Quid est negocii Gripe? Gr. de illo uidulo.
Si sapias, sapias, habeas quod Di boni danunt.
Dæ. Aequom uidetur tibi ut ego alienum quod est,
Meum esse dicam? Gr. quod ne ego inueni in mari?
Dæ. Tanto melius illi obtigit, qui perdidit.
Tuum esse nihilo magis oportet uidulum.
Gr. Isto tu pauperes, quom nimis sancte pius.
Dæ. O Gripe Gripe, in ætate hominum plurimæ
Fiunt trasennæ, ubi decipiuntur dolis.
Atq; ædepol in eas plærumq; esca imponitur,
Quam siquis auidus poscit escam auariter,
Decipitur in trasenna auaritia sua.
Ille qui consulte, docte, atq; astute cauet,
Diutine licet partum bene.
Gr. Mihi istæc uidetur præda prædatum irier,
Vt cum maiore dote abeat, q̃ aduenerit.
Dæ. Ego ne, ut quod ad me allatum esse alienum sciam,
Celem? minime istuc faciet noster dæmones.
Semper cauere, hoc dictum sapientissimum est,
Ne conscii sint ipsi maleficii sui.
Ego mihi quom lusi, nil moror ullum lucrum.
Gr. spectaui ego pridem, comicos ad istunc modum
Sapienter dicta dicere, atq; iis plaudier,
Quom illos sapienteis mores monstrabant populo,
Sed quom inde suam quisq; ibant diuorsi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi iusserant.
Dæ. Abi intro, ne molestus, linguæ tempera.
Ego tibi daturus nihil sum, ne tu frustra sis.
Gr. At ego deos quæso, ut quicquid in illo uidulost,
Si aurum, si argentum est, omne id ut fiat cinis.
Dæ. Illuc est, quod nos neq; seruis utimur.
Nam illic cum seruo si quo congressus foret,
Et ipsum sese & illum furti adstringeret.
Dum prædam habere se censeret interim.
Præda ipsus esset, præda prædam duceret,
Nunc hinc intro ibo & sacrufîcabo, post ibi
Videbo nobis cœnam continuo coqui.

SARACENVS. Quam mox: Quærit seruus hero suo persuadere omnino non omittere: quod obiicitur lucru; ¶ Isto tu pauperes. Istuc tendit illud Persii: digito terebrare salinum. Contemptus pages si uiuere cum Ioue tẽdis. ¶ Trasennæ: Deceptiones: & laquei: est proprie trasenna extentus funis ad aues capiẽdas serui testimonio. ¶ Vt quod a me ablatum: Dicendum: ut quod ad me al latũ. ¶ Vt illi iusserant: Idest monuerant fieri deberi.

VALLA. Qua; mox licet te compellare. Grippus ob compertũ uidulum plenus lætitia: ut in rebus humãis solet euenire: in maximam conuersus ægrimoniam apud dæmonem heruncum stomacho proloquitur. Dii boni danunt: idest dant: qui mihi contulere meam filiam. ¶ Aequum uidetur. interrogatiue legendum est: ac si dicat: iniquu; est. ¶ Nimis sancte pius: ut illud persianum. Varro regustatu; digito terebrare salinum. Contentus per ages: si uiuere cum ioue tẽdis. ¶ Plurimæ sunt trasennæ: idest multi transitus: qd sit hoc uerbũ in bacchidibus expositũ. ¶ Diutine. a diu factum: idest longo tempore. ¶ Cum maiore dote abeat: idest a te discedat maiore cõmodo q̃ tibi commodum afferre potuerit. ¶ Ad me allatum esse alienum sciam celerem: ego inquit furtum cuiusq̃ celauerim: quasi ego fur sim. ¶ Noster dæmones: de se hoc dicit tanq̃ de alieno. Mihi cõlusi. cum me oblectare uolui. ¶ Iam diuorsi domum: idest ad suos se recipiebant. ¶ Et illum furti astringeret: idest sorte aliqua cum illo cõueniret ¶ Prædari duceretur. Aliena rapere putaretur. ¶ Iubebo nobis cœnam conuiuio coqui: idest nuptias fieri.

PIVS BONO. Licet. cum hoc uerbo licet: oppleuit aures meas. ¶ Si sapias: sapias. hic est sensus: si sapies bonam habebis: supra: quod di luculentiorem opulentiam mortalibus nõ largiuntur. est enim sapientia bonum maius: quod dident: & ut inquit Oratius ad summa; sapiens uno minor est ioue. Euripides introducit sapientem hæc loquente;: ego mihi soli impero: nullus aute; hominum: & sententia græca est in hæc uerba. Iocundissimum est fœlicem habere mentem. ¶ Isto tu pauper es: non ob aliam inquit causam pauper es: nisi quot semper nimis pius fuisti: iuxta platonicam sententiam. Odi sapientem: qui primum sibi non est sapiens. ¶ Plurimæ trasenæ. plurimi laquei excipula ad homĩes irretiendos. ¶ Licet partum bene: uir consultissimus tantummodo lucrum iudicat: quod bene: & sancte cautum est. Cætera enim lucra a uiro liberali refugienda sunt. ¶ Prædatum [illegible]er. iri prædatum: hæc enim præda uidularia uidetur mihi deprædari a te ipso: quoniam per leges non licet: quo[illegible]r naufragium nanciscimur statim nobis applicari.

Græca sñia Trasenna quid sit

SARACENVS.

Iterum mihi: Rettulerat iterea pleusidippo rem omnem trachalio: ut inuentæ erant puellæ liberæ: facit ergo adolescēs id: quod gestientes lætitia plærique consueuerunt: qui quod libenter audiunt: sępius sibi recenseri uolunt.

VALLA.

Iterum mihi istęc omnia. ut trachalio hero suo: quæ euenissent exposuit: eadem cupit enarrari nimio elatus gaudio: & pinde inquit. ¶ Iterū mihi istæc oia itera. Amplificationis causa dictum est: iterum: & itera. ¶ Assume quidē. Cape tibi aliud: ne semper censeo dicas. ¶ Eāpse illā: eā ipā: subaudi palęstrā.

SARACENVS. **Recuperatores qui dicantur**

Quis me est: Leno in iudiciū uocatus puellam palæstrā ingenuam agnitā a se abire liberā cōpellitur. ¶ Ad recu. Qui de reb⁹ amissis iudicabāt: de qbus mētionē hūimus i bacchidibus.

SARACENVS.

Nunquid ædepol. Ex uerbis grippi cōquerentis leno tandē pcipicit suum inuentū uidulū: & liberas puellas agnitas. ¶ Quid me itro reuocas: cōuersus forte ad dęmonē: uel ad aliū quēpiā: q illū reuocasset. ¶ Di te amēt: sūt cōtinuata uerba ipsi⁹ lenonis. ¶ Cū irraso capite: qa seruus erat: nā qui fiebant liberi raso capite capiebant: pyleum: ut in amphitryone uidistis. ¶ In mari & alu: lege in mari elui: rursus ubi legit: in marsupio inferunt: dic in marsupio insuerunt. ¶ In Pasceolo: in sacculo ex aluta facto. i. corio: Nonius testat hūc locū. ¶ Magna hercle: tacite ista loquitur: ne audiat a lenone.

Epichysis quid sit

¶ Epichysis: uas est aquā minutatim fundens: qđ Varro idē qđ simplū appellat: siue simpulū: ut ēt ē legere apud Pliniū & festū: qui simpulū uas paruū nō dissimile cyatho facit: Varronis āt ista sunt uerba: a guttis guttū appellauerunt: quod sumebāt minutatiꝫ: a sumēdo simplū noiauerūt: in huiusce locū in cōuiuiis e græcia successit epichysis: & cyathus in sacrificiis remāsit: reliqua apud Noniū inuenies uasorum genera: qui non simplum: nec simpulū: sed simpluuiū dicit. ¶ Num git frigide facit. ¶ Num git frigide factas: qđ uidetur frustrā fieri cū sit calidum git in tertio ordine: uel ut alii dixerunt in secūdo: quod (ut Plinius inqt) alii melanthion: alii melaspermō uocāt: optimum & q̄ excitatissimi odoris: & q̄ nigerrimum: est herba: ut a Dioscoride traditur: quæ in segetibus crescit odore suaui: relaxat enim & calefacit: ad multas ægritudines accōmodatū medicamen. Prę i uerbis. Hoc est prius loquere id: qđ domi est: quasi dixerit se

Git qđ sit

QVINTVS ACTVS.

Pleusidippus adole. Trachalio seruus.

Iterum me istæc omnia itera mi aie, mi trachalio.
Mi liberte, mi patrone, imo potius mi pater.
Repperit patrē Palæstra suū, atque matrē? tr. reppit.
Pl. Et popularis ē? tr. opinor. Pl. & mi nuptura ē? tr. suspicor.
Pl. Censen hodie despondebit eam mihi quæso? tr. censeo.
Pl. Quid patri etiam gratulabor quom illā iuenit? tr. censeo.
Pl. Quid matri eius? tr. censeo. Pl. qđ ergo cēses? tr. qđ rogas,
Censeo. Pl. dic ergo quanti censes? tr. ego ne? censeo.
Pl. Adsume quidem, ne censionem semper facias. tr. censeo,
Pl. Quid si currā? tr. cēseo. Pl. an sic potius placide? tr. cēseo.
Pl. etiā ne eā adueniens salutem? tr. cēseo. Pl. etiam patrem?
Tr. Censeo. Pl. post eius matrē? tr. censeo. Pl. quid postea,
Etiam ne adueniens cōplectar eius patrem? tr. non censeo.
Pl. Quid matrē? tr. nō cēseo. Pl. quid eāpse illā? tr. nō cēseo.
Pl. Peri. delectum dimisit, nunc non censet, quom uolo.
Tr. Sanus nō es, sequere. Pl. duc me mi patrone quo lubet.

Labrax leno.

Quis me est mortaliū miserior qui uiuat alter hodie.
Quem mō dānauit ad recuperatores Pleusidippus?
Abiudicata a me modo est palæstra, perdtius sum.
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos.
Ita omnes mortales, siquid est mali lenoni, gaudent.
Nunc alteram illam, quæ mea est, uisam huc in ueneris phanū,
Saltem ut eā abducam, de bonis qđ restat relliquiarum.

Gripus piscator. Labrax leno.

Nunq̄ ædepol hodie ad uesperum Gripū ispicietis uiuō,
Nisi uidulus mihi reddatur. La. pii cum mentionem
Fieri audio usq̄ uiduli, quasi palo pectus tundat.
Gr. Istic scelestus liber est, ego, qui in mari præhendi
Rete, atque excæpi uidulum tradere negatis quicq̄.
La. Proh Di imortales suo mihi hic sermone arrexit aureis.
Gr. Cubitum hercle longis litteris signabo usque quaque in urbe,
Siquis pdiderit uidulum cum auro atque argento multo,
Ad Gripum ut ueniat, non feretis istum, ut postulatis.
La. Meū hercle illic homo uidulū scit, qs hēt, ut ego opinor,
Adeundus mihi illic est homo, Di quæso subuenite.
Gr. Quid me ītro reuocas? hoc uolo hic ante hostiū extergeri,
Nam hoc quidem pol e rubigine nō e ferro fabre factum est,
Ita quanti magis extergeo, rutilum atque tenuius fit.
Nam quidem hoc uenatust, uerum ita in manibus consenescit.
La. Adolescens salue. Gr. Di te ament cum irraso capite. La. quid fit?
Gr. Ferrum extergetur. La. ut uales? Gr. quid tu num medicus quæso es?
La. Imo ædepol una littera plus sum, q̄ medicus. Gr. tum tu
Mendicus es? La. tetigisti acu. Gr. uidet digna forma,
Sed quid tibi est? La. hoc pxuma nocte in mari elaui nam
Confracta est nauis, pdidi qcquid erat miser ibi omne.

Gr. quid

Gr. Quid pdidisti? La. uidulũ cũ auro atq; argento multo.
Gr. Ecqd meministi in uidulo qd infuerit? La. quid refert?
Qui periit. gr. nihil, tamen si non hoc, aliud fabulemur.
Quid si ego sciam qui inuenerit, uolo ex te scire signa.
La. Nummi octingenti auri in marsupio primum infuerunt.
Præterea centum mnæ philippicæ in pasceolo seorsus.
Gr. Magna hercle pdast, largiter mercedis indipiscar.
Dii omnes homines respiciunt, bene ego hinc prædatus ibo.
Profecto est huius uidulus, perge alia tu expedire.
La. Talentum argẽti cõmodum magnum inerat in crumena.
Præterea sinus epichisis, cãtharus, gaulus, cyath⁹. Gr. papæ, di
uitias tu quidem habuisti luculentas.
La. Miseþ istuc uerbũ & pessumũ est habuisse, & nihil habere.
Gr. Quid dare uelis, qui istæc tibi inuestiget, indicetq;?
Eloquere ꝓpere, celeriter. La. nũmos trecentos. Gr. tricas.
La. Quadrigẽtos. Gr. tramas putidas. La. qngẽtos. Gr. cassam
La. Sexcẽtos. Gr. curculiũculos minutos fabulare. (glandẽ.
La. Dabo septingẽtos. gr. os calet tibi, num git frigefactas?
La. Mille dabo nũmos. gr. sõnias. La. nihil addo. gr. abi igit᷑.
La. audi.
Gr. Si hercle abiero hic, hic ñ ero. La. uin cẽtũ & mille? gr. dor
La. Eloquere quãtũ postules. gr. quo nihil inuitus addas. (mis.
Talentum magnum, non potest triobolum hinc abesse.
Proin tu uel aias uel neges. La. qd istuc est? necessum uideo,
Dabit᷑ talẽtũ. gr. accede dũ huc. Venus hæc uolo adroget te.
La. Quod tibi lubet, id mihi impera. gr. tãge aram hanc Ve-
neris. La. tango.
Gr. ꝑ uenerẽ hãc iurãdũ ẽ tibi. La. qd iurẽ tibi? gr. quod iubeo.
La. Prei uerbis qd uis, id quod domi est, nunq̃ ulli supplicabo.
Gr. Tene arã hanc. La. teneo. gr. deiura te mihi argẽtũ daturũ
Eodem ipso die, uiduli ubi sis potitus. La. fiat.
Gr. Venus cyrenensis dea te testor mihi.
Si uidulum illum, ego quem in naui perdidi,
Cum auro atq; argento saluom inuestigauero,
Isq; in potestatem meam peruenerit,
Tum ego huic gripo, dico inquito, & me tangito.
La. Tum ego huic gr. po dico Venus, ut tu me audias,
Talentum argenti magnum continuo dabo.
Gr. Quod si fraudassis, dic ut te in quæstu tuo
Venus eradicet. caput, atq; ætatem tuam
Tecum hoc habeto tamen, ubi iuraueris.
La. Illa neget uorsum siqd peccasso. Venus, ueneror te, ut oẽs
miseri lenones sient.
Gr. Tamen flet, & si, tu fidem seruaueris,
Tu hic opperire, iam ego faxo exibit senex.
Eum tu continuo uidulum reposcito.
La. Si maxume illum mihi reddiderit uidulum,
Non ego hodie illi debeo triobolum,
Meus arbitratus, lingua quod iuret mea.
Sed conticescam, eccum exit, & ducit senem.

VALLA.

linguã ad oẽ iusiurãdũ paratã hre.

Nvnquã ædepol. Grippus se se exanimat: excruciatq; ai prędam amisisse: quã in mari nactus fuerat: sed lenoni obuius aliquantum recreatur: quippe qui paciscitur: si ostenderit quis suum habeat uidulum: se ingentem daturũ pecuniã. ¶ Istic scelestus: idest trachalio. ¶ Arrexit auris. effecit: ut libenter audiam. Ter. arrige aures pamphile. ¶ Non feretis istum: non habebitis uobis. ¶ Ante hostiũ extergere: idest purgare rubigine. ¶ In manibus consenescit. Quia quo magis fricatur: eo magis atteritur. ¶ Nu; medicus quęso es: nam medicorum est exquirere alienã ualetudinem. ¶ Tetigisti acu. pupugisti me. ¶ In mari elui. notũ est supra: ut facto naufragio euaserit labrax. ¶ Si nõ hoc: subaudi fabulamur. ¶ In marsupio infuerunt: inerãt in loculis. ¶ Præterea centũ denaria philippea: & hic denarius: & hoc denarium: ut sestertius: & sestertiũ dixerunt ueteres. ¶ Victruuius. Nostri autem primo fecerunt antiquum numerum: & in denario denarios ęris constituerũt: & earũ compositio nominis ad hodiernum diem denarium retinet etiam: quæ qr ta pars: quod efficiebat ex duobus assibus. & tertio semisse sestertium uocitarũt. ¶ In pasceolo seorsus. Nonius: pasceolus ex aluta sacculus. Pla. in rudente. Præterea centũ: &c. Luc. adde syracusis sola pasceolũ aluta. Cato in pansam: pueris in ludis pasceolos furare. ¶ Hinc prędatus ibo. pręda exornat⁹. ¶ Talentum argẽti cõmodũ magnũ. ¶ Quoniam & talentum paruũ trigita librarũ: sicut magnum nonaginta: & inter utrũq; medium: græci talantõ nři uersa a in e littera talentum a põderando nomen habuit. quia põdere ueteres pecuniam metiebantur. ¶ Præterea sinus: prima producta sinus: q; & sinum dicitur uas est: ut etiã in curgulione diximus. ¶ Epichysis: uas dictũ ab epicheo: quod ifundo significat. ergo infundibulum est a nobis dictum. ¶ Cantharus: uas a sonitu infusi: uel effusi liquoris ab oris angustia: ut putat Alexã. aphrodiseus dictũ. ¶ Gaulus. uas. Festus tamen nauigii speciem dicit. ¶ Cyathus: uas ad potandum: ambo: nisi cum cyathus pro acetabuli mensura ponitur: ut inquit Plini. quæ etiam oxibaphus nominatur. ¶ Proꝑe celeriter: amplificatiõis cã utrũq; positum est. ¶ Trichas: responsum cõtemnentis est: idest crines: ita nãq; græci uocant. ¶ Tramas putridas: idest fila putrefacta. trama ut inquit Varro: q; trameet frigus dicta. ¶ Cassam glãdem: idest inanem. Appellatione glã/

Denarius & denariũ ueteres dixere

Sinũ qd sit

dis:ut Plinius etiam testatur:arborum fœtus dicuntur:qui sunt inter teneri:& duri corticis fructus:idest iter pomas & nuces:ut sunt castaneæ:græci balanon uocant:unde & mirobalanon dicimus non modo unguentum balaninum: sed etiam fructum.glandem etiam medici uocant uirilis membri apicem ut Celsus.Curguliunculos minutos fabulare:hoc est nihil dicis:ꝙ curguliunculi nullius momenti sint. ¶ Num git frigefactas. Columella.in.vii. Interdum fastidio ciborum languescit pecus: eius remedium est genus sæminis:quod git appellatur.Plinius in.xx.inquit:tradunt in dolore dentium adalligatum brachio:qua doleat compescere dolorem git.ex græcis alii melathion:alii melaspermon uocant:optimum q̃ excitatissimi odoris:& q̃ nigerrimum:medetur serpẽtium plagis:& scorpionũ.Galenus autem medicus:Melantium inquit calefacit:& arefacit in tertio ordine omnino:ubi intẽdere:ac abstergere:arefacereq;:& calefacere opus sit longe utilissimum est medicamẽ.prouerbialiter ergo pictum.git frigefactas:cũ os caleat:quia id fieri non potest. ¶ Talentum magnum.subaudi des:ut minus triobolus non absit. ¶ Tange aram hanc ueneris.Iureiurando grippus astringit lenonem. ¶ Deiura.i.ualde iura. ¶ Viduli:ubi sis potitus.potior hanc rem: hac re:& huius rei.ut reꝝ potiri uolũt:& apud Solinũ reru; potiebãt in lybia:ita & hic. ¶ Si frau.pro fraudaueris. ¶ Venᵉra.radicitᵘte pdat. ¶ Illa ne.hęc secũ labrax pecasso:ꝓ peccauero. ¶ Rediderit:i mea ptãte ut sit exfecerit.

ANSELMVS Cubitũ longis literis ¶ CVbitum longis literis: hoc est cubitalibus:alibi Plautus:nomina in sunt cubitum longis literis. Cubitus pedes duos habet:pes digitos sexdecim. Vel cubitum signabo:idest angulos: & quos ancones dicimus.nam prominentias seu flexus ab humani corporis ducta si militudine solemus cubitos appellare:quemadmodũ & genua. unde genua liguriæ emporium. Vt sit mens: signabo unumquẽq; cubitum:seu angulum per uniuersam ciuitatem: & quotquot offendero uiarum flexus.longis literis:utpotæ: quæ legi a sellulariis possint.unde omnes sciant me uidulum reppetisse: consuetudo nostra quoq; tempestate cognitissima. ¶ E ferro:temperati ferri quatuor genera.Chalybdicum.Sinopicum.Lydium.Laconicum.Sinopico & Chalybdico ad fabrilia magis utimur.Laconicum ad limas:terebras: characteres:& statuariam accõmodum.Lydiũ & ipsum ad limas:gladios:nouaculas:& spicula.ut Daimachus notauit trigesimoquinto libro, Poliorceticorum cõmentariorum:nascitur & in Pãnonia: sine cote lucidissimum:unde νωροπα χαλκον. ¶ Ex codicibus antiquis:& metri necessitate:non denaria. ¶ Mnæ philippicæ:æditio Merulæ denaria Philippia ueriori lectione:ut arbitror.De his in Trinũmo pauca.Cæterum Plauti usq̃ antiquissimos fodices uidisse se Vgoletus negat doctus uir & diligens:qui omnes fere orbis librarias euoluit.sed isti talia non attingũt. των δ᾽ υ᾽ξγ εσι σφυρον ορθον ανεστη. ¶ Talentum argenti sexaginta minas atticas continet: auri tres atticos aureos. ¶ Epichysis:legendum Epiclisis ex Varrone. ¶ Gaulos ογυτον ᾧ pastoricium uas:quo lac colligitur:itẽ machina ad hauriendam aquam ex puteo.Item uas uinarium e lignis:qua; Itali Manganan appellant.ex quo usurpatum uerius q̃ proprie positum uidetur. ¶ Venus Cyrenensis. Venerem propter lenonem dixit: alioqui Palladem colunt Cyrenæi: quam Gorgonem dicunt prout Dianam Thraces Bẽdian: Cretes Dictynã: Lacedæmonii Vpin: feceruq; illi Phorcyn statuam auream quadricubitam: Auctore Palæphato.

Gaulus qd Manganan

SARACENVS.

SEquere me:fine; comœdię factur9author:omnia reddit tranquilliora: uidulus lenoni datur cu; thesauro grippusq; libertate donaᵗ. ¶ Qui cum habeam:Duplici exceptione uitᵗ leno:nõ teneri:scilicet ad iusiurãdum: & quia in dolo malo sit istipulatus: & quia non idoneus ad stipulandum:quod tamen dictu; est per iocũ. ¶ Aliost opus: loquitur rectius ibi dęmones q̃ leno. ¶ Fide lenonia. Quasi ꝙ lenoni liceat promissa non seruare. ¶ Dandu; huic:scilicet mihi. ¶ Si aliã credam perdidi:idest si rursus credidero:& dictis fidem præbuero:utiq; ero deceptus. ¶ Tibi mu.si licet uerbum mutilum integrum reddere:legerem tibi mutuas:uel tibi mutuam das.s.operam. ¶ Ni datu.ni pro certe. ¶ Polluti: porro lauti:nã polluo q̃si porro lauo.

Pollio unde dicatur VALLA.

SEquere hac. Adducit grippus dæmonem herum suum: ut restituat lenoni uidulu;: impetrat leno: ęgre tamẽ ob hoc assumitur id pecuniæ: quo grippus libertati possit uindicari. ¶ Salua sistentur: ut in tua potestate firmabuntur. ¶ Tibi ex sententia:idest ut cupiebas. ¶ Benigne: liberaliter. ¶ Quæ hæc factio est: idest quod negocium: exposuimus etiam supra: quæ alia significet hoc uerbu; uel ciceronis in topicis astipulatu. ¶ Rei

Gripus piscator. Dæmones senex. Labrax leno.

SEquere hac ubi istic leno? & heus tu hẽ tibi hic habet uidulum,
Dæ.Habeo, & fateor esse apud me, & si tuus ẽ,habeas
Oia,ut quicquid infuere, ita salua sistentur tibi, (tibi
Tene si tuust.La.o Di immortales meust,salue uidule.
Dæ.Tuus ne est?La.rogitas,siquidem hercle Iouis fuit,meust,
Dæ.Omnia insunt salua,una istinc cistella excepta est modo
Cum crepundiis quibuscũ hodie filiam inueni meam.
La.Quá?Dæ.quæ fuit Palæstra,ea filia inuentast mea.
La.Bene me hercle factum est,quom istæc res tibi ex sententia
Pulchre euenit, gaudeo.Dæ.istuc facile non credo tibi.
La.Imo hercle ut scias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis condono te.Dæ.benigne ædepol facis.
La.Imo tu qdẽ hercle uero.Gr.heᵘ tu iã hẽs uidulũ?La.habeo.
Gr.ꝓpera.La.qd ꝓperabo?Gr.redderẽ argentũ mihi.La.neq;
Aedepol tibi do,neq; quicq̃ debeo.Gr.quæ hæc factio est,
Non debes?La.nõ hercle uero.Gr.nũ tu iuratus mihi es?
La.iuratus sum,& nunc iurabo, si quid uoluptati est mihi.
Iusiurandum seruandæ rei,non perdundæ conditum est.
Gr.Cedo sis mihi talentum magnum argenti periurissume.
Dæ.Gripe quod tu istum talentum,possis?Gr.iuratust dare.
La.Libet iurare,tu ne pontifex periurio es?
Dæ.Qua pro re argentum promisit hic tibi?Gr.si istũ uidulũ
Redegissem in potestatem eius,iuratus dare

Mibi

Mihi talentum magnum argenti.La. cedo qui cum habeam
iudicem
Ni dolo malo instipulatus sis,ni ne etiam dum siem
Quinq; & uigiti natus annos.gr.habe cũ hoc.dæ.aliost opus
Iam ab istoc auferre, haud sciam si istunc condemnauero.
Promisisti huic argentum?La fateor.dæ.quod seruo meo
Promissum est meum esse oportet,ne ut leno postules
Te hic fide lenonia uti non potes seruanda est fides.
Gr.Iam te ratus nactum hominem,quem defraudandũ dares.
Dãdum huic argentũ est ꝓbũ,id ego cõtinuo huic dabo, adeo
me ut hic
Emittat manu.dæ. quãdo ergo tibi benignus fui,atq; hæc tibi
Opera sunt mea seruata.gr.imo hercle mea,ne dicas tua.
Dæ.Si sapies,tacebis,tum te mihi benigne itidem addecet
Benemerenti beneferre gratiam.La.nempe pro tuo
Iure oras.dæ.mirum quin tuum ius meo periclo expetam.
Gr.Saluos sum,leno labascit,libertas protenditur.
Dæ.Vidulum istic ille inuenit,illud mancipium meum est.
Ego tibi hunc porro seruaui cum magna pecunia.
La.gratiam habeo,& de talento nulla caussa est,quin feras
Quod isti sum iuratus.gr.heus tu mihi ergo dato,si sapis.
Dæ.Tacen an non?Gr.tun meã rem simulas agere,tuam agis
Non hercle istoc me interuortes,si aliam prædam prændero.
Dæ.Vapulabis si uerbum addes istuc unũ.gr.uel hercle enica,
Non tacebo unq̃ alio pacto,nisi talento comprimor.
La.Tibi operam hic quidem dat.gr. tacebo.dæ. concede hoc
tu leno.La.licet.
Gr.Palã age,nolo murmurillũ neq; susurrum fieri mihi.
Dæ.dic mihi,quanti illam emisti tuam alteram mulierculam
Ampeliscam?La.mille nummos denumeraui.dæ.uin tibi
Conditionem luculentam ferre me?La.sane uolo.
Dæ.diuiduum talentum faciam.La.benefacias.dæ. pro altera,libera
Vt sit,dimidiũ tibi sume,dimidium huic cedo.La.maxume.
Dæ.Pro illo dimidio ego altero Gripum emittam manu,
Quem propter tu uidulum,& ego natã inueni.La.benefacis,
Gratiam habeo.gr.q̃ mox mihi argentum ergo redditur?
Dæ.Res soluta est Gripe, ego habeo.Grip. hercle, at ego me
mauolo
Dæ.Nihil hercle hic tibi est,ne tu speres,iusiurandi uolo
Gratiam facias.Gr.perii hercle,nisi me suspendo,occidi.
Nunq̃ hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diẽ.
Dæ.Hic hodie cœnato leno.La.fiat,conditio placet.
Dæ. Sequimini intro, spectatores, uos quoq; ad cœnam uocem,
Ni daturus nihil sum,neq; sit quicq̃ pollucti domi.
Ne ue adeo uocatos credam uos esse ad cœnam foras.
Verum si uoletis plausum fabulæ huic clarum dare,
Comessatum omnes uenitote ad me ad annos sedecim.
Vos hic hodie cœnatote ambo.La.fiat.dæ.plausum date.

reseruandæ.i.tuendæ facultatis meæ. ¶ Pontifex periurii es:idest præs: ne tanq̃ pontifex periuriis. Varro sacerdotes uniuersi a sacris dicti pontifices ut Sceuola:qui pontifex maximus dicebatur.Dicebatur a posse & facere ut pontifices ego a ponte arbitror. Nã ab iis sublicius est factus primum:& restitutus sæpe. ¶ Dolo malo instipulatus sis:quia & bonus dolus est. Instipulor actiue & passiue:ut assentior.ut etiam Priscianus docet. Est autem stipulari per legitimam interrogationem ꝓmittere. Arguit autem leno legitimam nõ esse stipulationem secu;:quippe quod uiginti & quinq; annos necdum adierit. ¶ Quinq; & uiginti natus annos: sunt plęreq; constructiones per elipsi; enuntiatæ hoc modo: ut natus tot annos pridie calendas:tertio nonas. Hic soluendo non est: & similia:quæ certe omnia recepit latinitas:etia; si minus grãmatica. ¶ At scin.sed an scis leno subaudi. ¶ Meo periculo:meo damno ac si dicat:stultum fuerit:ut ius tuũ expetam in meum damnum. ¶ Leno labascit:idest uacillat. ¶ Portenditur:significatur. ¶ Tibi minitor:interrogatiue legendum est:ut dicat non. Me interuortes:idest falles. ¶ Alia credita.i. quæ tibi credidi. ¶ Nisi talento cõprimor.i. talentũ detur:ut taceam. ¶ Nolo ego murmurillum:idest murmuratione:ut Nonius interpretatur:ut idẽ: quid murmurilas tecum: ac te discrucias paulo post. ¶ Conditionem luculentam: pactum splendidissimum. ¶ Diuiduum talentum facia;: idest in duas partes ęquales diuisum. Huic cedo:Da.grippo. ¶ Quid murmurilas tecum ac te discrutias:ita dęmones ad grippum:quę desunt in codicibus hęc uerba consequitur hic hodie cœnato. ¶ Comessatum:idest epulatum : unde hoc aduerbium dictum superius.

Pontifex
uñ dicatur

Murmurilare qd sit

¶ PROtenditur:scribe pertenditur. Aut sim si istuc.corrige:ausim si istuc. opus est inquit labrax me ab hoc grippo auferre:quod ausim:si primu; dãnauero. Videris enim cohærenter insistere instar polypi:qui tenet:arcet: coartat. ¶ Tibi mu.menda ridicula.puritas plautini salis ita restituẽda:simulas agere tu am agis:uideris inquit mi hi fauere:cum me quæras etia; hoc talento ductitare:& circunuenire. ¶ Inter uortes.disturbabis:captabis: supplantabis. ¶ Concede hoc.pro concede huc. ¶ Diuiduum talentum facia;: diuidam talẽtum:& uos partiario tractabo. ¶ Polluctí:pollucibilis: & splẽdidi:& luculenti:hinc uerbu; pollucere:pollucibiliter:hoc est magnificẽter: & splenditer opsonare. Pollucibilitas

PIVS BONO.

lautitia. ¶ Comessatum. post cœnam uenite indultum dapibus nostris: immo procœniis.

ANSELMVS

Iusiurādū quid

Dolus malus quid

IVSIVRandum summi deorum honor est proprius: ut Apuleius ait. Nam & iusiurandum dicit Ennio auctore. Quocirca Bacchis Terentiana sic loquitur. Aliud si scirem: qui firmare meam apud uos fidem sanctius q̃ iusiuran dum id pollicerer tibi Laches. ¶ Dolo malo. Dolum malum Seruius quidem ita diffinit. machinationem quādam alterius decipiendi causa: cum aliud simulatur. & aliud agitur. Labeo autem ait posse sine simulatione id agi: ut qs circūueniatur: posse & sine dolo malo aliud agi. & aliud simulari: sicuti faciunt qui per huiusmodi dissimulationē deseruiunt: & tuentur: uel sua uel aliena. Itaq̧ sic ipse diffiniuit. Dolum malum esse omnem calliditatem: fallaciam machinationem: ad circumueniendum: fallendum: decipiendū alteruꝫ: adhibita. Labeonis diffinitio uera est. ¶ Mu tuas. supplendum uidetur. ac si dicat: tibi cōmodas rem meam: quum mihi debeatur: & ita uersus ratio: & sententiæ integritas constat: non tibi agis. ut Pius insulsus contra metricam rationem. & uerum sensum corrigit: ridiculam in terim mendam existimans. ¶ Prendeo: non perdidi scribendum quoq̧ censuimus ad uerum sensum respicientes & solidum: nam ex dictione perdidi: nullum electum elici posse putauimus.

Instichum Argumentum.

SARACENVS.

SEnex antipho filias duas nuptum dederat epignomo & pamphilippo fratribus: quidam mercatum abe unt: absunt domo triennium: pater iubet non ferre filias moram diutius. filiæ ut moratæ censent expectā dos uiros: adueniunt tandem fratres locupletes domum: qui cum rem bene gessissent in soceri reueniunt gratiam: stichus epignomi seruus itidem reueniens domum cū stephanio sua atq̧ sagarini conserui ama sia perpetuum in amoribus: ac epulis concelebrant diem.

Argumentum in stichum.

VALLA.

ANtipho filias duas panagyrim: & pinaciuꝫ nuptum locauit fratribus duobus Pamphilo & epicnomo: qui absumptis male opibus peregre ierunt: ut mercaturis sese reficerent. Antipho puellarum pater cum uidet hos diutius abesse domo: metuens maritis ipsis cum filiabus agit: ut alios maritos accipiant. renuunt filiæ ac expectandos esse maritos ducunt: redeunt mariti domum locupletes hilariter ab omnibus excipiunt. Gelasimus parasitus præbet ludos aduenientibus. Sagarinus. & stichus interim secedunt seorsum a domi nis suis: ac cum stephanio ancilla sese oblectant.

Nominum etymologiæ.

ANtipho. aduersitor dici potest: quia anti contra: & phone uox dicitur. ¶ Panegyris. Vndiq̧ cōgregatio. nam & hoc nomine feriæ nuncupantur. pan. enim omne significat: & agyro me congrego: q̧ sua constan tia in admirationem agat multos. ¶ Pinacium: quia pinax pinacos tabula: ergo pinacium diminutiuum tabella: in quam respiciant homines tanq̃ in tabellam. ¶ Dinacium: quia dineo: & dineuo uerto signifi cat & dimi dicitur uertex: uertit nāq̧ sese uarie. Aut si aliter scribatur: quia dinotis dicit̃ astutia: & dinos astu uehe meus: perastutus enim describitur. ¶ Crocotium. ancilla: quia crocizo tum neo tuꝫ nexo significat. ¶ Gelasimus: pa rasitus: quia gelos gelotos risus: & gelo rideo significat. ¶ Stephanium. corolla. stephanos enim corona dicitur: & stepho uerbum corono. ¶ Sagarinus: quia sagaris lingua persica ensis: ac seruile nomen est: ut apud Virgili. Sagaris phægeusq̧ ferebāt. ¶ Stichꝰ: quia stichos uersus dicitur: unde distichum: tetrastichum: hexastichum: & similia dicimus: & stichos ordo militaris: struit enim qd fieri oporteat. ¶ Pāphilippus quia pan significat omne: & philippos studiosus equorum dicitur. ¶ Epicnomus: recognitor: nā epicnosis dicitur recognitio.

SARACENVS.

SEnex: Antipho. ¶ Filias: panagyrim: & pinacium. ¶ Viros: Pamphilippum & epignomum. ¶ Delenit: Placat antipho. s. a filiis.

VALLA.

SEnex. subaudi antipho. ¶ Castigat filias. panegyri & pinacium. ¶ Quod hæ uiros. pamphilippum: & epicnomum. ¶ Tam perseuerent pertinaciter amando. ¶ Peregrinantis. peregre exites. ¶ Delenitur. mitigatur antipho a filiabus. ¶ Quos semel. maritos. ¶ Opibus aucti transmare. transmarinis opibus locupletati. ¶ Sticho ludus datur. quia domino re bene gesta redierunt incolumes seruo licentio se agere concedit sticho.

M. ACCII PLAVTI STICHVS.

ARGVMENTVM.

SEnex castigat filias, q̧ hæ uiros
Tam perseuerent peregrinánteis pauperes
Ita sustinere fratres, neq̧ relinquere.
Contraq̧ uerbis delenitur cómodis,
Habere sineret, quos semel nactæ forent.
Viri reueniunt opibus aucti transmare.
Suā quisq̧ retinet, ac STICHO ludus datur.

Credo

SARACENVS. GRAPA.

Credo ego: Moratæ mulieres uirorum absentium moram non tantum conquerũtur q̃ quadam animi pietate sufferunt. ¶ Penelopam: Quæ maritum ulyssem annos uiginti constãtissime: pudicissimeq; expectauerat redeuntem. ¶ Vitæ saturant: Idest uitam fastidiunt. ¶ Diuidiæ: Tedio. ¶ Nos participant: Nos monent: nos certiores reddunt. quid rerum agant.

Credo ego miseram fuisse penelopam. Consilium binæ uxores sorores binorum fratrum inter se ineunt ne maritos suos deserant: utq; patri abalienare cupienti respondeant.

PRIMVS ACTVS.

Panægyris. & Pinacium sorores.

Credo ego miseram fuisse Penelopem soror suo
Ex animo, quæ tandiu uidua uiro suo caruit.
Nam nos eius animum de nostris factis noscimus,
Quarum uiri hinc absunt, quorumq; absentum negociis
Vt æquom est solicitæ noctes & dies soror sumus
Semper. Pi. nostrũ officiũ nos facere æquom est, neq; id magis
Facimus, q̃ nos monet pietas, sed hic soror mea,
Adsis dum, multa uolo tecum loqui de re uiri.
Pa. Saluæ ne amabo? Pi. spero quidem & uolo, sed hoc soror, crucior,
Patrem tuum, meumq; adeo, unice qui unus ciuibus
Ex omnibus probus perhibetur, eum nunc improbi
Viri officio uti, uiris qui tantas nostris absentibus
Facit iniurias imerito nosq; ab his abducere uolt.
Hæ res uitæ me soror saturant, hæ mihi diuidiæ & senio sunt.
Pa. Neu lachruma soror, neu tuo id aio fac, quod tibi tuus pr̃
Facere minatur, spes est eum melius facturum, ego
Noui illum, ioculo istæc dicit, neq; ille sibi mereat
Persarũ montes, qui esse aurei perhibentur, ut istuc faciat
Quod tu metuis, tamen si faciat, minime irasci decet.
Neq; id imerito eueniet, nam uiri nostri domo ut abierunt,
Hic tertius annus. Pi. ita ut memoras. Pa. cũ ipi interea uiuãt,
Valeant, ubi sint, qd agant, neq; participant nos, neq; redeũt.
Pi. An id doles soror, quia illi suum officium non colunt.
Quom tuum facis? Pa. ita pol. Pi. tacesis, cauesis audiam
Ego istuc, caue posthac ex te soror. Pa. nã qd iam? Pi. quia
Pol meo animo omneis sapiẽteis suũ officiũ æquom ẽ colere,
Et facere, quãobrẽ ego te hoc soror, tametsi es maior, moneo,
Vt tuum memineris officium, etsi illi sint improbi,
Atq; aliter nos faciant, q̃ uxores suas æquom est uiros,
Tamen pol neqd magis simus omnibus obnixæ opibus. decet
Nostrũ officiũ nos meminisse. Pa. placet, taceo. Pi. at memi-
Facito. Pa. nolo ego soror, me credi esse imemorẽ uiri, (neris
Neq; ille eos honores mihi quos habuit, perdidit.
Nam pol mihi grata, acceptaq; huius est benignitas,
Et me quidem huius conditionis nunc non periit, &
Neq; est, cur studeam nunc has nuptias mutarier.
Verum postremo hoc in patris potestate est situm.
Faciundum id nobis. quod parentes imperant. Pi. scio,
Atq; in cogitando mœrore angor, nam iam propemodum
Ostendit suam sententiam. Pa. igitur quæramus quid opust.

¶ Miseram fuisse penelopam: ulyssis uxorem: quæ ad uiginti annos marito caruit suo ulysse: dum apud troiã residet decem annis. Dum totidem tẽpestatibus act9 uagatur per maria. Penelopam more antiquo dixit. Respuebant enim uetustissimi græcas declinationes. ¶ Adsis dum. nolis quoq̃ secedere. ¶ Saluę ne amabo: idest dic si me amas: res nostrorum uirorum sunt ne saluæ. i. incolumes: qui dixerat sedere uiri uelle secũ loqui: & hoc ex affectu dictum. ¶ Ex omnibus probus phibetur: Inter omnes ꝓbus existimat̃. ¶ Iure me soror saturant. ut ius inquit ipsũ postulat: me satiant. Si autem legas uitæ: ut in omnibus fere impressis codicibus legitur. Hic erit sensus. Hæ res faciũt: ut uitæ satietas me capiat. i. ut cupiã finire uitã. ¶ Diuidiæ: idest molestię. Et senio. i. tedio. Neuius in gallinaria. operæ quę actor: cautor cursor: senium: sonticũ. Actius in epinausimache. Mors amici subigit quod mihi est seniũ multo acerrimum. Pomponius in præcone posteriore. Calue apportas nuncium nobis disparem diuisum huic seni senium: & metum. Luc. sat. libro. xv. In numero quorum nunc primus trebellius miltos tyros lucios marcescebat febris senium uomitum plus. Turpil. in demiurgo. Quia enĩ odio: ac senio mihi nuptię. Pacuuius in periboea. Metus: egestas: mœror: senium: exiliũq;: & senectus: & sitis perpetua. ¶ Tuo id animo male fac. noli inquit tristari: quod pater facit. ¶ Mereat persarum montes. Si a maritis inquit nostris nos abduxerit: thesauros non merebitur persarum: uel non hoc faceret: ut mereat: idest acquirat illos montes aureos: quos esse apud pſas aiũt eosq; grypheas: idest picos incolere: ac custodire perhibent: de quibus diximus in aulularia. ¶ Caue posthac ex te. subaudi: ut tale aliquid audiam. ¶ Aequum est colere: & facere. hoc dicit suum est sapientis: ut exerceat suum officiũ: ac faciat: q̃ si mariti non faciunt nostri: ęquũ non est: ne nos faciamus. ¶ Atq; aliter in nos faciant q̃ æquum est: idest si cõtra nos delinqunt: nec suo erga nos fungantur officio. ¶ Et me quidem hæc conditio nunc non periit. Legitur hic locus trifariam. & mi pro mihi: uel apud me: uel me non præterit. ¶ Omnibus obnoxiæ opibus. ne propter opes illos dſeramus. ¶ Ne hercle. iurãtis est: & una pars orationis. ¶ In patris potestate. ut de nobis faciat quid uelit. ¶ Facto usus fuit. Quid opus facere.

SARACENVS.

Qui manet: Antipho in ea perstans uoluntate: ut filiæ nuberent: neq; diutius non redeuntes uiros expectarent: domu; ornari iubet: seruos monet supellectilem omne; parari: ni uelint cædi uerberibus: qui ergo manet: idest expectat uidelicet segnis seruus. Quot Kalédis: Pro singulis Kalendis. Monumentis bubulis: Scuticis: quę ex corio fiant bubulo. Maiorem filiam. scilicet panegyrim: ad cuius domum altera soror concesserat. Cum nihil meruisse arbitror: cũ nulla inquit causa uel ratio suadeat: ut scilicet uelim ipsas inuitas cogere: ut nubant. Perplexim: Inuolutim. Exorabile est: scilicet qđ petimus uel exorabilis: scilicet pater. Os obturẽt omnibus. Vt minime de se obloquantur honestissime uiuendo. Ne faciat qđ pigeat: & propterea: ut prius caueant q̃ pœniteant. Mihi authores: Mihi suadent: & cohortantur. Latrones: satellites: & propterea infimę cõditionis homines. Primariam: Potiorem & meliorem. Crocotium. nomẽ ancillæ.

VALLA.

Qui manet: ut moneatur semper. Antipho filias uisurus suas: domo proficiscens suũ seruos cõmouet officiũ. mox tristi facie: non tam animo filias adit: quas inuenit in eo persistere proposito: ut a suis minime abduci maritis cupient: & ne ipse quidem secus moliri se uelle ostendat. Voluntate id facere meminit sua: non meminit p se: sed flagellis cogit̃ meminisse. Habitu haud probus est. habitu enim probus solus laudabilis. quia uirtus habitus est optimus: ut philosophi definiunt: sicut uitiu; habitus pessimus: qui simulate enim probus: is fraude; gerit non ergo probus. Quotquot chalendis: idest cunctis mẽsim principiis: primi dies mensium nominati chalendę: ut Varro inquit ab eo: ꝙ his diebus calentur eius menses. Demensu; cibũ. Certa uobis mensura traditum: ita eni ueteres: unde & libripendia quæ cibu; pendebat seruis. Monumentis commonefaciam bubulis. In memoriam adduxero uobis scuticis ex corio bubulo confectis. Facite sultis: pro si uultis. Vox enim increpantis est. Ennius. Pandite sultigenas: & corde relinquite somnum. Inde uocatote: nempe a meæ filiæ domo. Hic sese malint: id est potius cum maritis suis esse qui peregre ierunt. Potiusq̃ alio nubere. Aut alio p aliis: ut prisci declinauerũt: aut aduerbium est ut sit nubere eundo alio. Minime uolo turbas: nolo pturbationes mihi pberi. Id raciocinor.

Virt? qđ sit

Antipho, Panegyris. Pinacium filiæ.

Qui manet, ut moneat̃ semp, seruos hõ officiũ suum
Nec uolũtate id facere meminit, suos is hitu haud p
Vos méministis quot kalẽdis petet̃ dimẽsũ cibũ. (bũe.
Qui minus meministis, quod opus sit facto, facere in ædibus!
Iam quidem in suo quicq; loco ni erit mihi sitũ supellectilis,
Quom ego reuortar uos monumentis cõmone faciã bubulis,
Non homines habitare mecum mihi uidentur, sed sues.
Facite, sultis, ut nitidæ ædes meæ sint, quom redeam domum.
Iam ego adeo, ad meam maiorem filiam inuiso domum.
Si quis me quæret, inde uocatote, aut iam egomet hic ero.
Pi. Quid agimus soror si offirmabit pr̃ aduorsũ nos? Pa. pati
Nos oportet, quod ille faciat, quoius potestas plus potest.
An. Si manere hic sese malint, potiusq̃ alio nubere,
Non faciant, quid mihi opus decurso ætatis spatio, cum eis
Gerere bellum, quom nihil, quãobrem faciã, meruisse arbitor!
Minime uolo turbas, sed hoc mihi optumum factu arbitror.
Principium ego quo pacto cum illis occipiã. id ratiocinor.
Vtrũ ergo perplexim lacessam oratione ad hunc modum,
Quasi nunq̃ quicq̃ in eas simulẽ, quasi nihil audiuerim
Eas in se meruisse, an potius temptem leniter,
An minaciter? scio liteis fore, ego meas noui optume,
Exorando, aduersando, sumendam operam censeo.
Pi. Gratiam si a patre petimus spero ab eo impetrassere.
Aduersari sine dedecore, & scelere summo haud possumus.
Neq; ego factura sum, neq; tu ut facias consilium dabo,
Verum ut exoremus, noui ego nostros, exorabilist.
An. Sic faciã, assimulabo quasi aliquã culpã in sese admiserit.
Perplexibiliter earum hodie perpauefaciam pectora.
Post id agam igitur deinde, ut aius erit meus, pacem faciam
Multa scio facienda uerba. ibo intro, sed aperta est foris.
Pi. Certo enim mihi paternæ uocis sonitus aureis accidit.
Pa. Is ecastor est, ferre aduorsum hominẽ occupemus osculũ.
Pi. Salue mi pater. An. & uos ambæ, illico agite abscedite.
Pi. Osculũ. An. sat est mihi osculi uostri. Pi. q amabo pater!
An. Quia ita meæ aiæ salsuræ uenit. Pi. asside hic pater.
An. Non sedeo, istic uos sedete, ego sedero in subsellio.
Pi. Mane puluinũ. An. bñ pcuras, satis sic fultum est mihi.
Pi. Sine pr̃. A. qd opust? Pi. opust. An morẽ tibi gerã, atq; hoc
Pi. nunq̃. n. nimis curare possunt parentẽ suum filiæ. (satis ẽ.
Quom, æquius est nos potiorem habere te, postidea uiros
Nostros, qbus uoluisti nos esse matres familias.
An. Bõas ut æquom est facere, facitis, quom tñ absenteis uiros
Perinde habetis, quasi præsenteis. Pi. pudicitia est pater,
Eos magnificare, qui nos socias sumpserunt sibi.
An. nunquis hic est alienus nostris dictis auceps auribus?
Pa. nullus præter nos, teq;. An. uostrũ animum adhiberi uolo.
Nam ego ad uos nunc imperitus rerum, & morum mulierum,
Discipulus uenio ad magistras, quibus matronas moribus,
Quæ optumæ sunt, esse oportet, sed utraq; ut dicat mihi.

Pa. Quid

Pa. Quid istuc quod huc exquæsitum mulierum mores uenis?
An. Pol ego uxorem quæro, postq̄ uostra mater mortua est.
Pa. Facile inuenies & peiorem, & peius moratam pater,
Q uam illa fuit, meliorem neq3 tu reperies, neq3 sol uidet.
An. At ego ex te exqro, atq3 istac tua sorore. Pi. ædepol pater,
Scio, ut oportet esse, si sint, ita ut ego æquom censeo.
An. Volo scire ergo, ut æquō cēses. pi. ut p urbē quō ambulēt,
Omnibus os obturent, nequis merito maledicat sibi.
An. Dic uicissim nunc iam tu. Pi. quiduis tibi, dicam pater?
An. V bi facillume spectatur mulier, quæ ingenio est bono?
Pa. Q uoi malefaciūdi est potestas, quæ ne faciat it temperat.
An. Haud male istuc, age tu altera utra sit conditio pensior,
Virginem, an uiduam habere? pi. quanta mea sapientia est,
E malis multis, malum quod minimū est, id minimū est malū,
Q ui potest mulieres uitare, uitet, ut quotidie
pridie caueat, ne faciat, quod se pigeat postridie.
An. Q uæ tibi mulier uidetur multo sapientissuma?
pa. Quæ tum, quom res secundæ sunt, se poterit noscere,
Et quæ æquo animo patietur, sibi esse peius, q̄ fuit.
An. Aedepol uos lepide tentaui, uostrumq3 ingenium.
Sed hoc est quod ad uos uenio, quodq3 ambas conuentas uolo.
Mihi auctores ita sunt amici, ut uos abducam hinc domum.
pa. At enim uos, quarum res agitur, aliter auctores sumus.
Nam aut olim, nisi tibi placebant, non datas oportuit,
Aut nunc non æquom est abduci pater, illisce absentibus.
An. Vos ne ego patiar cum mendicis nupas me uiuo uiris?
pi. placet ille meus mihi mendicus, rex suus reginę placet.
Idem animus in paupertate est, qui olim in diuitiis fuit.
An. Vos ne latrones & mendicos homines magnipenditis?
pa. Non me tu argento dedisti opinor nuptum, sed uiro.
An. Quid illos expectatis qui abhinc iam abierunt triennium?
Q uin uos capitis conditionem ex pessuma primariam?
pa. stultitia est pater uenatum ducere inuitas canes.
Hostis est uxor pater, inuita quæ ad uirum nuptum datur.
An. Certum ne est neutram uostrarū persequi imperiū patris?
pi. persequimur, nam quo dedisti nuptum, abire nolumus.
An. Bene ualete, ibo atq3 amicis uostra consilia eloquar.
pa. probiores credo arbitrabunt, si probis narraueris.
An. Curate igitur familiarem rem, ut potestis optume.
pa. Nunc placet, quom recte monstras, nūc tibi auscultabimus.
Nunc soror, abeamus intro. pi. imo interuisam prius domum,
pa. Si a uiro tibi forte ueniet nuntius, facito, ut sciam.
Neq3 ego te celabo, neq3 tu me celassis, quod scies.
Eho Crocotium, parasitum Gelasimum huc arcessito,
Tecum adduce, nam illum ecastor mittere ad portum uolo.
Si quæ forte ex asia nauis heri, aut hodie uenerit.
Nam dies totos apud portum seruos unus assidet.
Sed tamen uolo interuisi, propera actutum, atq3 huc redi.

mecum argumētor. & colligo disputatione: syllogismus enim græce latine dicitur raciotinatio. ¶ Perplexim lacessam orationem: idest perplexe: ac inuolucre loquendo. eliciam ut dicant: quod sentiunt. ¶ In eas simulē: aduersum eas confingam. ¶ Exorando: oratione impetrando. ¶ Aduersando: ipsis obsistendo. ¶ Sumendā operam censeo. Moliēdum mihi puto sane censeo: ut multa uerba a Prisciano annotantur: ita hoc secu3 dæ coniugationis: & quartæ est. Cum secundæ supinum facit censum: ut censui præteritum. Quartæ autem censiui censitum. hoc quia remotius est cōprobabimus. Cicero pro archia. Est. n. obscurum proximus censoribus hūc cum clarissimo imperatore. L. Lucullo apud exercitū fuisse: superioribus cum eodem quæstore fuisse in asia: primis iulio & crasso nullam populi partem esse censitam. Claudianus Prisca recensitis euoluite sæcula fastis. ¶ Ab eo impetrasse. i. impetratum ire. ¶ Exorabilis est. est huiusmodi ut flecti orationem possit. ¶ Perplexabiliter. per inuolucra loquendo. ¶ Perpauefaciam: magnu3 pauorem incutiam. ¶ Occupemus osculū. patrem aduenientem osculemur. ¶ Sat ē mihi osculi uestri. Qui amabo mi pater qd̄ inter cognatos: propinquosq3 institutū ab antiqs est: maximeq3 fœminas. Hæc uerba festus opponit: dum interprætatur dici osculu3 sauium. ¶ Animæ salsura uenit. noxia ariditas ita ac aī molestia. ut sal nimius in cibis offendit. ¶ Ego sedero in subsellio: in sede humiliore. ¶ Mane puluinum. expecta ut pluuinum tibi subiiciamus: quo melius sedeas. ¶ Satis sic fultum est. Concine habet sic ut sedeā. ¶ Aequs est: pro æquum est. ¶ Nos potiorem non habere quāte neminem patri p̄ferre. ¶ Auceps auribus: qui tanq̄ auceps captat auiculas: ita quisq̄ est nequi auribus uerba nostra excipiat. ¶ Omnibus os obturent: idest occludant: ne ullum uerbum modo loquātur. hoc enim proprium pudicæ mulieris. ¶ Merito maledicat sibi: quia immerito quiuis potest. ¶ Haud male istuc. leptote figura est. hoc est bene respondisti. ¶ Conditio pensior: idest plurisacienda: nam quod pōderosius est in re bona: id melius. ¶ Pridie caueat: cautionem adhibeat die priore: quam nisi adhibuerit: postero die pigeat. Aliter authores sum?. Aliter uobis esse faciendum existimamus. ¶ Cum mendicis. cum maritis uestris: qui oīa bōa sua concoxerunt. ¶ Ex pessuma primariā. Cur non inq̄t permutatis fortunā uestram: cum possitis ex infima in eā: quæ primu3

Syllogism⁹ qūo latine dicatur

teneat locum. Inuita: una pars est orationis: idest reluctans: ac repugnans. Arbitrabuntur. subaudi idem: quod non. Interuisam domum. Interim uisam: quid domi agatur. Tu me celassis: pro celaueris. Mittere ad portum uolo. subaudi parasitum gelasimum. Volo interuisi. Interim perspici. subaudi a parasito.

ANSELMVS. Dimẽsum cibũ quid

DImensum cibum. Serui quaternos modios accipiebant frumenti in mẽse: & id Dimensum dicebatur: utrũ a me se: an a metiẽdo incertũ. sensus est. meministis utiq; singulis kalẽdis cibũ petere quare & officii uestri nõ meministis: his moribus oẽs fere seruos experimur: ut nõ ab re a Varrone dictũ: plures dños serui comedunt q̃ canes.

SARACENVS

FAmem fuisse: Egregie inducitur famelicus parasitus: cuius perpetua est oratio de fame: & egestate. Matri meo: Vel matri meæ: uel uẽtri meo. Solere elephantum grauidam perpetuos decẽ esse annos: Hoc iocose expressum est a parasito tanq̃ a uaniloquo: & mendace: nam de tẽpore quo elephãtus ferat uteꝝ satis docet Aristo. in vi. de natura aialiũ inquiens: elephantus tã mas. q̃ fœmina incipit coire ãno ætatis uigesimo: ferendi uteri tẽpus alii annum & sex menses: alii triẽnium statuũt: eã quãobrem incertum hoc sit: q̄ nõ pateat coitus: parit enitẽs posterioribus cruribus: & statim pullus cũ natus ẽ: cernit: & ambulat. Gelasimo nomen: Quod interprætatur rindiculus a gelao uerbo. i. rideo. Quia paupẽtas fecit: Ita Iuuenalis: Nihil hẽt durius in se: de pauptate locutus: q̃ q̄ homines ridiculos facit. Oẽs artes p docet: Persius: ingeniiq; largitor uẽter.

De partu elephantis

VALLA.

FAmem fuisse suspicor matrem mihi. Dum gelasimus q̃ritur secũ: se saturarẽ nũq̃ potuisse: missa crocotiũ ancilla ludit hominem: ut dicat ab hera sua acciri: ut in magna ei subueniat inopia: cũ tamẽ illa non id: sed ad portum uellet mittere. Quam ego matri meæ refero inuitissimus: maxime inquit inuitus matri meæ fami refero gratiam: siquidem: ut illa me: ita ego illam in aluo iampridem gesto. Aridi dolores: sicut illi dolores ex humore: ita mihi ex ariditate oboriuntur. Vænalis ego sum: ut saturer me uẽdã. Cum ornamentis: omnibus armamentis.

SECVNDVS ACTVS.

Gelasimus, parasitus. Crocotium ancilla.

FAmem fuisse suspicor matrem mihi,
Nam postq̃ natus sum, satur nunq̃ fui,
Sed quam ego matri meæ refero inuitissumus,
Ea mihi nunq̃ retulit mater gratiam.
Nam me illa in aluo menses gestauit decem,
At ego illam in aluo gesto plus annos decem.
Atq; illa puerum me gestauit paruolum,
Quo minus laboris illam cœpisse existumo,
At ego non pauxillulam in utero gesto famem,
Verum hercle multo maxumam, & grauissimam.
Vteri dolores mihi oboriuntur quotidie.
Sed matrem parere nequeo, nescio quomodo
Audiui sæpe hoc uolgo a multis dicier.
Solere elephantum, grauidam perpetuos decem
Esse annos, eius ex semine hæc certo est fames
Nam iam complures annos utero hæret meo.
Nunc si ridiculum hic hominem quæret quispiam,
Venalis ego sum cum ornamentis, omnibus
In animentis supplementum quærito.
Gelasimo nomen mihi indidit paruo pater,
Propter paupertatem hoc adeo nomen repperi.
Quia iam inde a pausillo puero ridiculus fui.
Eo quia paupertas fecit ridiculus forem,
Nam illa omnes artes perdocet, ubi quem attigit.
Per annonam caram dixit me natum pater,
Propterea credo nunc hic esurio acrius.
Sed generi nostro hæc reddita est benignites,
Nulli negare soleo, siquis me esum uocat.
Oratio una interiit hominum pessume,

Armamentũ quid sit

Conditiones uænalium fere exponit. in re. n. aliqua uænali ita loqui insueuimus. sicut. n. arma cuiuslibet exercitũ sunt instrumẽta: ita armamentum illoꝝ congregatio. Armamentarium locus: ubi ea cõtinentur. ex in supplimẽtum quod complendi causa additur. A pusillo puero: ridiculus fui. risum oibus eliciebam. nam gelao rideo significat. Illa omnes artes perdocet: paupertas inq̄t facit: ut omnia facile perdiscamus. Ita Persius: magister artis: ingeniiq; largitor: uenter negatas artifex sequi uoces. Per annonam caram. singulorum annorum reditus annonæ nomen habent. Oratio una interiit omnium pessima: quã oẽs pessimam putant: ut me ad cœnam uocent.

ANSELMVS. Elephãtes unde dicti

SOLEre elephantũ. Plinius secundus libro octauo naturalis historiẹ: ubi de elephãtis. decẽ annis gestare in aluo inq̄t uulgus existimat. Aristoteles biẽnio. Elephãtes Enni9 Lucas boues dixit: uel a libycis. uel ab Lucãis: uel uti. M. Varro putat: a luce: quã pp inauratos regios clypeos lõge inducebãt. libri quoq; elephãtini dicuntur Vopisco. in quibus senatus cõsulta: q̃ ad principes pertinebant: scribebantur. Elephãtina neq; nõ urbis nomen haud procul a Thebis ægyptiis: ut tradit Herodotus. Eodẽ nomine ĩpudica mulier celebratur: eadẽ: ut arbitror: & Elephãtis. q̃ nouissime astyanassam æmulata est: uti et Philẽnis. uñ tabellæ: uel in Priapæis epigrãmatis: uel apud Martialem. ex Elephantidos libellis. quibus cœnacula Tiberius Cæsar instruxisse Tranquillus retulit in litteras plutifariam dispositam tabellis: ac sigillis: lasciuissimarum picturarum: & figurarum. Astyanassa uero: quam diximus Elephãtinẽ: Elephantida imitatam ancilla fuit Helenæ Menelai: primaq; in coitu ostendit quas græci κατα κλίσεις uocant. libros etiamnum conscripsit περὶ σχημάτων συνουσιαστικῶν. quæ sane ideo reliquimus pro cuiusq; ingenio interprætanda. ut pudori legentium maxime parceremus.

VOLO

¶ VOLO inq̃ fieri:sunt ista uerba eorum:qui prius parasitum non tantum ad cœnas inuitabant:sed ire cogebāt. ¶ Vicarium:sermonem:scilicet loco prioris:quo blandiuscule compellebat. ¶ Ni ue repleuerit:si cœnassit domo: le/gerem:ni te repleueris:si cœnassim domi:uerbum est:quo exploditur:parasitus a iuuentute:nam illi parasitū utiq; sinerent multo cibo repleri:si cœnarent domi:& illud ni pro certe intelligatur. ¶ Auctionem prædicem ipse: Meuę nalem præbeam absq; præconis uoce. ¶ Vt uenire:ut uendaris:ad se ipsum locutus. ¶ Sed curiosi: Detestatur eos: quibus plus sit negocii de re aliena q̃ sua:qui cum aliquem uideant suorum bonorum facere auctionem: ab illo causam perquirunt:quare id faciant:an scilicet sint conuiuium paraturi: an æs alienum soluturi:uel uxori dotē redditur:ipse autem parasitus ultro uult causam suæ egestatis:& futuræ auctionis propalare.

SARACENVS.

Atq; optuma hercle meo animo & scitissuma,
Qua ante utebantur,ueni illo ad cœnam,sic face.
Promitte uero,ne grauare,est commodum.
Volo inq̃ fieri,non amittam,quin eas.
Nunc reppererunt ei uerbo uicarium,
Nihili quidem hercle uerbum,ac uilissumum
Vocem te ad cœnam,nisi egomet cœnem foris.
Ei hercle ego uerbo lumbos defractos uelim.
Ni ue repleuerit,si cœnassit domo.
Hæc uerba subigunt nunc me,ut mores barbaros
Discam,atq; ut faciam præconis compendium.
Itaq; auctionem prædicem ipse,ut ueniem.
Cr. Hic ille est parasitus,quem accersitum missa sum.
Quæ loquitur auscultabo,priusq̃ colloquar.
Ge. Sed curiosi sunt hic quamplures mali,
Alienas res qui curant studio maxumo,
Quibus ipsis nulla est res,quam procurent,sua,
Ei,quando quem auctionem facturum sciunt,
Adeunt.perquirunt quicquid fiet causæ illico,
Alienum æs cogat,an pararit prandium,
Vxor insit reddenda dos deuortio.
Eos omneis tametsi hercle haud indignos iudico.
Qui multum miseri sint,laborent,nihil moror.
Dicam auctionis caussam,ut animo gaudeant,
Nam curiosus nemo est,quin sit maleuolus.
Ipse egomet quamobrem non auctionem prædicem?
Damna euenerunt maxuma misero mihi,
Ita me mancupia miserum affecerunt male.
Potationes plurimæ demortuæ.
Quod adeo cœnæ,quas defleui,mortuæ.
Quod potiones mulsi,quot autem prandia,
Quæ inter continuum perdidi triennium,
Præ mœrore adeo miser,atq; ægritudine
Consenui,pene sum fame ipsa emortuus.
Ridiculus æque nullus est,q̃ dum esurit.
Nunc auctionem facere,decretum est mihi.
Foras necessum est quicquid habeo uendere.

VALLA.

¶ ATq; optia hercle meo animo. Ego autem qui seorsum ab illis sen/tio optimā esse reor orationē. ¶ Veni illo ad cœnam.hæc est illa oratio: quam gelasimus probat quā interiisse autumat. ¶ Sic face.uerba sunt inuitantis:urgentisq;: ut adueniat: & quæ sequunt̄ omnia eo tendūt. ¶ Est commodum:subaudi: ut aduenias. non amittam.Instātis adhuc uerba: & tenentis manu. ¶ Quin eas: subaudi mecum ad cœnam. ¶ Nunc repererere ei uerbo: idest ei orationi. ¶ Vicariū:idest quod uices illius gereret. ¶ Vocem te ad cœnam.hoc est uerbum:quod illius prioris uices gerit. ¶ Nisi egomet cœnem foris. hoc est cur nō admittor. ¶ Ei hercle ego uerbo lumbos defractos uelim.ei inquit orationi quæ hanc excusationem sumit:uelim lumbos defractos.i.abolitos:ut id uerbū nusq̃ audiat. ¶ Eiq;. subaudi uerbo. ¶ Ni me repleuerit:si non satiauerit. ¶ Si nō cœnassim domi.uerba sunt recusantis cœnā præberi parasito.Interpunctim legenda est hæc oratio.nam ubi:si non:dicit̄. subaudiendum est:institerit: qui me inuitat. ¶ Cœnassim domi.Cœnauerim domi:& tu mecum. ¶ Vt mores barbaros discā. rusticos scæuos. ¶ Faciam præconis compendiū.prę conis non utar clamore ad auctionē faciendā:ut fere mos est:sed ipse ego de me prædicem auctionem:me inq̃ esse uenalem. ¶ Qui curāt studio maximo. ¶ Qui studiosi magis rerū alienarum sunt q̃ suarum. ¶ Alienu; æs cogitat:exquirūt inquit: an quispiā ære alieno grauatus.dū uelit æs alienum dissoluere faciat auctionem. ¶ Vxori insit reddenda.quæ subaudi diuortio abierat dos restituenda. ¶ Dicam auctiōis causam.i.cur me uænalē faciā. ¶ Mancupia miseꝝ affecerunt male.me serui inqt in hāc miseriā detruserūt:itaq; memorat cuiusmodi hæc sint mācipia. ¶ Potatiões plurimę demortuæ:subaudi mi hi hæc multitudo una mancipioꝝ. ¶ Quot adeo cœnæ:q̃s defleui mortuæ.ac si dicat multæ.ordoq; uerboꝝ est:ꝙ adeo mortuę cœnæ:q̃s defleui:& hæc alia uis mācipioꝝ. ¶ Quot potiões mulsi:subaudi mortuę. ¶ Quot aūt prādia.oia hæc interrogāter:& cū amplificatiōe legenda sunt. ¶ Præ mœrore:ob mœrorem tot mortuoꝝ. ¶ Consenui:senio confectus sum.

¶ SCitissuma ex copi.antiquis & metri necessitate:non satis sum ma:ut ineptissime legūt Pius:& Sarra. iterptes. ¶ Parasitus:hoc uocabulo eo significatu:quo nūc passim accipimus:primus usus ē Epicharmus:deide Alexis Co/micus.antiquiores sacrorum ministrum sic appellabant.In Sicilia autem (quoniam in parasitos incidimus) edacitatis sacellum: & cibi simulacrum: e contra Tarentini ieiunii solennitatem instituerunt: quæ νηστεια diceba/

ANSELMVS. Parasitus

Agite si uoltis, præda erit præsentium.
Iocos ridiculos uendo, agite licemini,
Qui cœna possit? ecqui possit prandio?
Hercules te amabit. prandio? cœna tibi?
Ehem adnuistin? nemo meliores dabit.
Nullos meliores esse parasitos sinam,
Vel unctiones græcas, sudatorias.
Vel alias malis, malacas, ampullarias.
Cauillationes, assentatiunculas,
Ac periuratiunculas parasiticas,
Rubignosam strigilem, ampullamq; rubidam,
Parasitum inanem, quo recundas reliquias.
Hæc uenisse mihi iam est opus, quantum potest,
Vt decumam partem ex uoto herculi polluceam,
Cr. Ecastor auctionem facit haud magni pretii.
Adhæsit homini ad infimum uentrem fames.
Adhibo hominem. Ge. quis hæc est, quæ aduorsum it mihi?
Epignomi ancilla hæc quidem est Crocotium.
Cr. Gelasime salue. Ge. non est id nomen mihi.
Cr. Certo mecastor it fuit nomen tibi.
Gel. Fuit, desertum, uerum id usu perdidi.
Nunc Microtogros nomine ex uero uocor.
Cr. Ecastor risi te hodie multum. Ge. quando, aut quo in loco?
Cr. Hic cum auctionem prædicabas. ge. pessuma,
Ehon audiuisti? Cr. te quidem dignussumam.
Ge. Quo nunc is? Cr. ad te. ge. quid uenis? Cr. Panægyris
Mea hera rogare iussit te opere maxumo
Vt mecum simitu ires ad sese nunc domum.
Ge. Ego illo mehercule uero, eo quantum potest,
Iam ne exta cocta sunt, quod tarmis fecerat,
Cr. Illa quidem nullum sacruficabit. ge. quomodo?
Quid igitur me uolt? Cr. tritici modios te decem
Rogare opinor uolt. ge. me ne, ut ab sese ab petam?
Cr. Imo hercle ut abste mutuum nobis dares.
Ge. Negato esse quod dem, nec mihi, nec mutuum,
Neq; aliud quicq̃, nisi hoc quod habeo pallium.
Præter unam linguam quoq; etiam uenditariam.
Cr. Hau nulla tibi lingua est quæ quidem dicat, dabo.
Ge. Veterem reliqui eccam illam, quæ dicat, cedo.
Cr. Malum tibi Di dent. ge. hæc eadem dicit tibi.
Cr. Quid nunc? iturus an non? ge. abi sane domum.
Iam illo uenturum dicito, propera, atq; abi.
Demiror quid illæc me adse accersi iusserit.
Quæ nunq̃ iussit me ad se accersi ante hunc diem.
Postq̃ uir abiit eius, miror quid fiet.
Nisi ut periculum fiat, uisam quid uelit.
Sed eccum Dinacium eius puerum, at hoc uide
Satin ut facete, atq; ex pictura hic astitit.
Næ iste ædepol uinum poculo pauxillulo
Sæpe exantlauit submerum scitissume.

Curiosus q — tur. Vt Hælianus in omnifaria histo ria. ¶ Curiosus maliuolus: ex quo Doctiss. Poeta Catullus. ¶ Quæ nec pernumerare curiosi possint: nec ma la fascinare lingua. ¶ Trãquillus de Augusto. Na; & Pinarium eq. ro. cũ contionante se admissa turba paga norum apud milites subscribere quę dam animaduertisset: curiosum: & speculatorem ratus coram confodi imperauit.

SARACENVS — ¶ LICEmini: Liceri & item licitari est precium in uẽditionibus augere.

Licitari qd sit — ¶ Qui cœna poscit? ecq poscit pran dio? Scilicet parasitum emere: & sibi uænalẽ habere: uel una tantũ cœna: uel prãdio. ¶ Strigilem ampullam: Quæ instrumenta sunt balnearia: de quibus in superioribus meminimus. ¶ Parasitum inanem: Vacuũ: & fa melicum. ¶ Decumam partem her culi polluceã: Diximus supra bono rum ueteres herculi decimas dicasse: causamq; huius rei quæsitam fuisse a Plutarcho nũc monemus: quid sit pollucere. i. libamẽta offerre: & dedi care. ¶ Micotrogus: Idest micas co medẽs. i. famelicus. ¶ Quod tramus fecerat: Lego quot annis fecerat. i. sa crificauerat: ex sequẽtibus lectione; probo: nam dicit hodie nullũ sacrifi cabit. ¶ Exantlauit: Potius ita legen dũ arbitror q̃ exãclauit: est exantlare

Exantlare quid sit — teste Fest. haurire a græco uerbo ant lao haurio: liuius: florẽ antlabãt libe ri ex carchesiis: igit̃ exantlauit: hau sit: si autẽ exãclauit. i. superauit: sed nõ ita q̃drat: cũ sensus sit: puer; sępi⁹ bibere solitũ: ita ut cũ puo poculo ma gnã uini mensuram hausisse dicat.

VALLA. — ¶ PREAda erit p̃sentiũ. Vendã p̃ sentibus. ¶ Licemini: p̃tiũ indicite: li ceor. n. ut uocẽ passiuã h;: ita actiuã significatione;: liceor. n. te dicimus. Persius: & centũ græcos curto centus se licet. Liceo aũt passiuę significatio nis: ut liceo a te tãti: uel pluris. At li cet ipersonale uerbũ licitũ est: & licet cõiũctio. i. quis. & licet aduerbiũ cõ firmãdi: ut in rudẽte sæpius hac uo ce repetita ad cõfirmãdũ. ¶ Qui cœ na possit. i. quis ad cœnã exigit me. ¶ Cœnati ibi. An ibi cœnatis. ¶ Hẽ Adnuistin. p adnuistis: hoc ẽ: assensi estis. Vel cãtiones gręcas: qa effœmi natiores. Sudatorias: q̃ sudores excu tiãt mihi dũ cano: uel q̃ adhibebunt in aliẽo sudore. ¶ Malachas. i. mol les. ¶ Ampullarias. i. quib⁹ in balnei fruaris: ubi ãpullæ: & strigiles adhi bẽt corpib⁹. ¶ Cauillatiões: urbãe di cta: q̃ quẽpiã ludãt. ¶ Periuratiuncu las. ubi pasitica fiãt piuria. ¶ Rubi ginosã strigi. de q̃ abũde supra dcm̃ q̃ in balneis utebant̃ ad corpus strin

gendũ: cum

gēdū: cū punxissent. ¶ Ampullā rubidā. In q̄ oleū: uel potius rubrū unguētū: quo corpus pfundat: ut rubidā sit ap
positū: quo distinguat ab olearia: q̄ unguētaria ē. ¶ Parasitū inanē: quo recōdas reliqas. i. tanq̄ in armario repōas:
qd reliquū e mēsa sublatū est. ¶ Hæc uenisse: uēdita eē. ¶ Herculi polluceam. pro pollicear: ut ipse ioui hercules deci
mas psoluebat: uel polluto. i. lauto sacrificio herculi decimā psoluā: cur autē herculi decima psolueretur docet Plu.
¶ Adhæsit hoi. astitit pasito fames. ¶ Fuit desertū. ¶ Interpuncti distinguēdū. est. n. sensus: fuit qdem hoc mihi no
mē: sed desertū: hoc est ē me destitutū. ¶ Nūc micotrogus noior. i. paruula quæq;: ut grana comædē: a mica. n. fit &
trogo comedo. ¶ Mecū simitu. i. simul. ¶ Eo q̄tū pōtiq̄ celerrime fieri possit. ¶ Quæ hesterna fecerat. Ex eis: quę he
sterna die supfuerāt: nisi forte legas: termifecerat. i. calefecerat. nā termō græce calidū dr: uñ tremopolium: ubi cali
dū uēdit. ¶ Quid igit me uolt. Cur me ad se acciri iubet. ¶ Linguā: quo ēt uēditariā. i. ad uēdendū expositā. ¶ Ve
terē reliq. subaudi linguā. q̄ dicat dabo: qm̄ dare nihil possum. ¶ Hæc eadē dicit tibi. sensus ē: hæc lingua mea dicit
eadē tibi: q̄ tu mihi: nēpe malū tibi dii dent. ut periculū fiat. Aliqd experiat. ¶ Ex pictura astitit. i. ut picturā te spe
ctare putes. ¶ Ne iste ædepol: ne certe. ¶ Vinū poculo pauxillulo. Ironicos. i. ingenti: uel ne negantis est: ut sit non po
culo pauxillulo. ¶ Scitissime: astutissime. Sub metrum. sub mensura: uel sub merum: idest fere purum. ¶ Exantlauit:
idest exhausit. Antlao enim aurio: exantlo exhaurio dicunt græci: nam exanclare aliud est: significat enim perpeti:
uel superare: ut etiam Nonius docet. Cicero academicorum libro quarto: credoq; clitomacho ita scribenti: ut hercu
li quendam laborem exanclatum. est ergo sensus: dinacium mihi ebrii effigiem refert.

Termopolium qd sit

SARACENVS.

Dinacum puer. Gelasimus parasitus.

MErcurius Iouis qui nuncius perhibet, suo nunq̄ æq;
Patri nūciū lepidū attulit, q̄ ego nūc meæ heræ nūcia
Itaq; onustum pectus porto læticia lubentiaq;. (bo.
Neq; lubet nisi gloriose, quicq̄ proloqui, profecto
Amoenitates omnium uenerum & uenustatum affero.
Nimisq; superat mihi atq; habundat pectus meum læticia.
Propterea Dinacium hortare pedes, honesta dicta factis.
Nunc potestas tibi adipiscēdi est gloriam, laudē, decus, egēti
Heræ subueni, benefacta maiorum tuorum exauge,
Quæ misera expectatione Epignomi uiri est aduentu.
Proinde, ut decet, amat uirū suū cupide, nunc Dinaciū expedi,
Age, ut placet, curre, ut lubet, caue quēq̄ flocci facias.
Cubitis depulsa de uia, tranquillam uiam concinna,
Si rex obstabit, obuiam regem peruortito ipsum.
Ge. Quidnam dicam, Dinacium lasciuibundum tam lubenter
Currere? harundinem fert, sportulamq;, & hamum piscarium.
Di. Sed tādem opinor, æquius est heram mihi supplicem esse.
Atq; oratores mittere ad me, donaq; auro, & quadrigas,
Qui uehar, nam pedibus ire non queo, ergo num reuortar?
Ad me iri prius, & supplicari egomet mihi censeo æquom.
An uero nugas censeas, nihil esse, quod ego scio nunc.
Tantum a portu apporto bonum, tam gaudium affero grāde.
Vix ipsa domina, hoc nisi sciat, exoptare a dis ausit ipsis.
Nūc ultro hoc deportē, haud placet, neq; id uero officiū ego
Hic hoc uidet mihi magis meo huic nūcio cōuenir. (arbitror.
Aduorsum ut ueniat, obsecret, se ut nuncio hoc impartiam.
Secundas fortunas decent superbiæ.
Sed tandem cum recogito, qui potuit scire, hæc scire me.
Heram ex moerore eximam, benefacta maiorū meum exaugeā.
Atq; illam augeam ex insperato oportuno mō, cōtundā facta
Talthybii, cōtemnāq; ois nūtios, siīq; ad cursurā meditabor

MErcurius: Puer dinaciu;
forte cū iuisset ad portu;
conspexit naui introeun
tē portū: & epignomū he
rum: cuius reditū heræ nunciaturus
multa ex lętitia pfat. ¶ Ripisq; supe
rat: Translatio a fluminibus: q̄ excre
scētia prętereunt ripas. ¶ Talthibii:
Qui maximus nūcius fuisse perhibe
tur a græcis: de quo homerꝰ sępe mē
tionē habet: & item dictis cretensis.

VALLA.

MErcurius iouis: q nūcius:
Pinaciū a portu ueniens
uidit fratres duos pāphi
lippū: & epignomum re
diisse: & pinde gaudibundus lætitia
plenus: ut eoꝶ uxoribus ista enūcieꞇ
domū uenit: id pasitus scire cupiens
ipsum irridet: & multis ludit modis.
¶ Patri suo. Ioui cum sit ipe nuncius
deoꝶ. ¶ Omniū ueneꝶ. i. uolupta
tū. ¶ Ripisq; superat: a riuis sumpta
trāslatio: q supra ripas inūdāt. ¶ Di
naciū: ad se hæc uerba. ¶ Nunc expe
di: ab oī te seuoca ipedimēto. ¶ Caue
quēq̄ flocifeceris. Intereundū inquit
noli quemq̄ magnifacer. ¶ Depulsa:
Deiice. ¶ Trāqlla cōcina uiā. Facito
uiā tuo itineri apta;. ¶ Prius puorti
to: ut comites cedāt regii regē ipsum
de uia detrudito. ¶ Quidna; dicā. i.
qd nā hoc eē potuerit. Piscatu. n. ue
nit: & tāta minitat. ¶ Donaq; ex au
ro: ob tm̄ nunciū. ¶ Et q̄drigas: q ue
har. & obuiā ut mittat q̄drigas: ut in
eis uehar. ¶ An uero nugas censeas:
Interrogatiue legēdū est. ait pasitus.
an q̄ dinaciū scit pluris estimāda: q̄ q̄
ego scio. ¶ Se ut nuncio hoc ipartiā:
idest ut pticipē faciā. ¶ Secundas for
tunas decent superbe. Vulgaris hæc
opinio: & perinde cōueniēs seruo pa
riter: & comœdiæ. ¶ Facta maioru;
meū exaugeā. Maioꝶ inqt meoꝶ augebo: & accumulabo fcā. ¶ Cōtūdā facta talthybii. i. q̄cūq; unq̄ nūciauit tal
hybius: ego superabo: talthybius enim & eurybates in bello troniano præcones: & nuncii fuerunt: nominat talthy
bium: quia is ab a gamennone missus est: ut ab achille briseida abduceret. Horum plerisq; in locis Homerus memi
nit: uelut cū dicit. α λλογε τα λουβιον καὶ ευρύβατην προς εειπε, τω οι ἐσαν κηρυκε και ο τρηρω θεραπον
τε. & Ouidius. in epistolis. Nam simul eurybates me talthybiusq; uocarunt. Eurybati data sum talthybioq; comes.
¶ Ad cursuram meditabor: cogitabo quomodo me currere oporteat.

SARACENVS. Ludorum gña apud græcos

¶ AD ludos olympiæ: Fuerũt apud græcos ludorũ præcipua genera quattuor: primi dicti sunt olympici: quoniam in olympo archadiæ mõte fierent in Iouis honorem: secundi pythii in honorem apollinis: qui serpẽtem phytonem interfecerit: tertii isthmii ab isthmo nominati achaiæ parte in honorem palæmonis: qui a latinis dictus est portunus: quarti uero nemæi a nemæa silua dicti: qui in honorem archemori instituti sunt: ad cursuram ergo dixit: & ad ludos olympiæ: quia ibi certabatur curruli & equestri certamine: Hora. sunt quos curriculo puluere olympicum: col legisse iuuat: metaq; feruidis euitata rotis. ¶ Quas tu uides colubras: Ac dixisset: nunc insanis: nũc furis: nam qui insana: & furiosa mente feruntur: horrenda uidentur intueri.

VALLA. Olympia quę fuerit

¶ AD ludos olympiæ. olympia Ioui dicata in olympo macedonię mõte ab hercule: quorũ uictoribus oleastri corona præbebat: de quibus Pindarus sua scripsit olympia uictoru; laudes celebrans: non hominum modo: sed etiam equorũ. ¶ Breuest curriculo: spacium inquit cursus breue est: ob hoc tantum olympiis non potest comparari. ¶ Vide quã dudum hic ædes pulto: ita fit & cum aliquo affectu quispiã fuerit exanimatus: oẽs putet scire: quod ipse sciat. ¶ An cubiti: an pedes: masculino genere ꝑtulit cubiti dicẽs. At Pli. neutro hoc cubitum: & hæc cubita. ¶ Quã pridem non edisti. Dinacium parasito respondet: quę parasito congruant.

Me ad ludos olĩpiæ, sed spaciũ hoc occidit, breuest curriculo.
Quã me pœnitet, qd hoc? occlusã ianuã uideo, ibo, & pultabo fores.
Aperite, atq; apꝑerate fores facite ut pateãt, remouete morã.
Nimis hæc res sine cura gerit̃, uide quãdudũ hic ædes pulto.
Nõ opã datis? experiar fores, an cubiti, an pedes plus ualeãt.
Nimis uellem hæ fores herũ fugissent, ea cã ut haberẽt malũ.
Defessus sum pultãdo, hoc postremũ ẽ uobis. ge. ibo, atq; hũc
Compello, saluos sis. di. & tu salue. ge. iam tu piscator factus?
Di. Quampridẽ nõ edisti? ge. unde is? quid fers? qd festinas?
Di. Tua quod nihil refert, nec cures. ge. qd istic est? di. quas tu uides colubras.
Ge. Quid tã iracũdus? di. si in te pudor adsit, nõ me appelles.
ge. Passum scire ex te uerum? di. potes, hodie non cœnabis.

¶ Quid istinc est: idest: quid noui affers: dinacium autem: qui nouarum rerum cupiebat esse nuncius parasito conuicians inquit: uel legas istic: idest in sportula: nam supra dixerat dinacium sportulam: & arundinem fecere. ¶ Quas tu uides colubras: hoc autem ita dictum: ut insanus parasitus intelligatur. insanorũ enim est inferni furias spectare: quę colubris pro capillis refertæ sunt. posset fortasse non absurde legi: uites potius q̃ uides: quã si dixerit: ne introspicias in sportulam: nam insunt colubrę: a quibus debes cauere: ne te mordeant. ¶ Non me appellabis: idest nõ affabere. ¶ Hodie nõ cœnabis. Vt ex rñso molestissimo a se parasitum amoueat: ne diutius percunctetur: ita respondet dinacium.

SARACENVS

QVis nam obsecro: Alloqtur quem primum uiderat parasitum: illum credens fores pultare. ¶ Perbibit: Exugit: & haurit. ¶ Ad uirum ecquem? Scilicet conuenisti: uel uidisti: quicq̃: qui de uiro referat? ¶ Nasci ternam: uas aquariu;. ¶ Postquã me misisti: Exorditur longius: ut magis heram expectatiõe moret. ¶ Circerum: Nauim asianam pergrãdem exponit Nonius: qui citat hunc plautinum locum. ¶ Passo: explicato & extenso. ¶ Peristromata: De quibus facta mentio est: sunt ornamẽta quibus parietes teguntur: ¶ Sambucas: lego sambucinas: ut fidicinas: ẽ sambuca instrumentum musicum: & genus machinæ: in quo funes intendũtur: ut in organo chordę inquit porphyrius in musicis ptolemæi: prisci triangulum instrumentum: quod uocatur sambuca ex inæqualium spaciis chordarum effecerunt: Persius quoq;: sambucam citius caloni aptaueris alto. ¶ Futile uas est: cuius formam describit Lactantius: ore lato: angusto fundo: quo utebantur in sacris uestę: qđ stare nõ poterat: sed positu; statim funderetur: unde homo commissa non retinens dicitur futilis: cõtra non futilis: bonus consiliis. ¶ Ad libros

Peristromata quæ dicantur.

Futile uas quod

Panægyris. gelasimus. dinacium.

QVisnã obsecro has frãgit fores, ubi est? tun hæc facis?
Tun mihi huc hostis uẽis? ge. salue accersitu tuo uẽio
Pa. Ean gr̃a fores effringis? ge. inclama tuos, (huc.
Tui delinquont, ego quid me uelles uisebã, nã equidẽ
Harum miserebat. di. ergo auxilium propere latum est eis.
Pa. qs nã hic loqtur tã ꝑpe nos? di dinaciũ. pa. ubi obsecro est
Di. Respice me, & relinque egentem parasitum panægyris.
pa. dinacium? di. istuc indidere nomen maiores mihi.
pa. qd agis? di. qd agã rogitas? pa. qd ni rogitẽ? di. qd mecũ est
pa. Men fastidis ꝑpudiose? eloquer ꝑpere. di. iube (tibi.
Me omittere igitur hos, qui retinẽt. pa. qui retinẽt? di. rogas?
Omnia membra lassitudo mihi tenet. pa. linguam quidem
Sat scio tibi non tenere. di. ita celeri iui curriculo
Propere a portu tui honoris causa. pa. ecquid apportas boni?
Di. Nimio impartior multo, tanto plus q̃ speras. pa. salua sum.
Di. At ego perii quoi medullam lassitudo perbibit.
Ge. Quid ego quoi misero medullam uentris percepit fames?
pa. Ecquẽ cõuenisti? di. multos. pa ad uirũ ecquẽ? di. plurimos
Verum ex multis nequiorem nullum, q̃ hic est. ge. quo modo.
Iam dudum ego istum patior dicere iniuste mihi,
præter hac si me irritassis. di. ædepol esuries male.
Ge Animum inducã, ut istuc uerum te elocutum esse arbitrer.
Di. Mundicias uolo fieri hic, ferte scopas. simulq; harũdinem,
Vt operã omnem aranearum perdã, & texturam improbam,

Diiciamq; earum telas. Ge. miseræ frigebunt postea.
Di. Quid illas itidem esse censes, quasi tectum ueste unica
Cape illas scopas. Ge. capiá. di. h egomet, tu hoc cóuerre. G. fe
Di. ecqs huc effert nasiternã cũ aq̃? ge. sine suffragio ppli (cero
Tamen ædilitaté hic quidé gerit. di. age tu ocyus pige humũ.
Consperge ante ædeis. Ge. faciam. di. factũ oportuit. hic ego
Araneas de foribus deiiciam, & de pariete.
Pa. Aedepol rem negociosam, quid sit, nihil etiam
Scio, nisi forte hospites uenturi sunt. di. lectos sternite.
Pa. Principium placet de lectis. di. alii ligna cedite,
Alii pisces depurgate, quos piscator attulit,
Pernam & glãdium deiicite. Ge. hic hercle homo nimiũ sapit.
Pa, Ecastor non ut ego opinor heræ morem geris?
Di. Imo res omneis relictas habeo, præ quod tu uelis,
Pa. tum tu igitur qua causa missus es ad portum mihi expedi.
Di. dicam, postq̃ me misisti ad portum cum lucu simul,
Commodum radiosus esse sol superabat ex mari.
Dum percontor portiores, ecquæ nauis uenerit
Ex asia, negant uenisse, conspicatus sum interim
Cercurum, quo ego me maiorem non uidisse censeo.
In portum uento secundo, uelo passo peruenit.
Alius alium percontamur quoia est nauis, quid uehit.
Interim epignomum conspicio tuum uirum, & seruom Stichũ.
Pa. Hem q̃d epignomũ elocutus? di. tuũ uirũ. pá. & uitam meã
Di. Véit inq̃. pa. tun eũ ipsum uidisti? di. ita ego, & q̃dé lubés.
Argenti auriq; aduexit multum. pa. nimis factum bene.
Ge. hercle uero capiam scopos, atq; hoc conuerram lubens.
Di. Lanam, purpuramq; multam. Ge. hehem qui uentré uestiã.
Di. Lectos eburatos, auratos. g. accubabo regie.
Di. tum babylonica peristromata, sellas, & tapetia
Aduexit nimium bonæ rei. ge. hercle rem gestam bene.
di. post ut occœpi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucas aduexit secum forma exumia. ge. euge quando
Adbibero, alludiabo, tum sum ridiculissumus.
Di. post hæc unguenta multigenerũ multa. ge. nó uédo logos.
Iam non faciam auctionem, quando mihi obtigit hæreditas.
Maleuoli perquisitores auctionum perierint.
Hercules, decumam esse adauctam tibi, quam noui, gratulor.
Di. post autem aduexit secum parasitos. ge. hei perii miser.
Di. Ridiculosissumus. ge. reuerrã hercle hoc, quod cóuerri mõ.
Pa. Vidistin uirum sororis pamphilippum? di. non. pa. adest?
Di. Immo aiebant eum uenisse simul sed huc ego
Citus præcucurri, ut nunciaré nuncium optabilem.
Ge. Venales logi sunt illi, quos negabam uendere
Il lico, & meo malo est quod maleuolentes gaudeant.
Hercules sane, qui deus sis, discessisses nó male.
Pa. Intro dinacium, iube famulos rem diuinam mihi
Apparent, bene uale. ge. uin administrem? pa. sat seruo℞ habe.
domi. ge. enim uero gelasime opinor uenisti futile,
Sineq; ille adest, neq; hic qui uenit, quicquam subuenit

¶ Ad libros: ut scilicet cogitet: quo pacto sit quippiam dicturus: quod risum excitet.

VALLA.

Q Vis nam obsecro has frãgit fores. Pulsatu iugi esse〈?〉it dinacium: ut tandé panegyris ad fores perueniret: maritum igitur aduenisse pronunciat: quo nuncio non ipsa modo uxor gaudio referta: sed ẽt parasitus de ipsius aduẽtu plurimũ exultat lætitia. ¶ Tun mihi huc hostis uenis: hoc dicit panegyris: quod putaret parasitũ pulsitasse. ¶ Tuos inclama. i. repræhende. inclamo te: & tibi dicimus Ci. i bruto metuo: ne mihi inclametis. ¶ Nõ equidé ha℞: subaudi foriu℞. ¶ Mé fastidis: de me fastidium capis. ¶ Pro pudiose: procul a pudore. ¶ Celeri curriculo: subito cursu: nã aliq̃n a curru diminutiuu℞ est. Hora. Sunt quos curriculo pulueré olympicũ. Et curriculo subito aduerbiũ. Et cursu ut Ci. pro marcello. In illo uestro uetere curriculo.

Curriculũ quid sit

Glandium

¶ Nimio ipartior multo. Ordo uerbo℞ est: & sensus: Nimio multo. Longe plus multo tanta impartior: participem te facio. ¶ Ad uiru℞ ecquẽ. nũ quépia℞ offendisti: quod marito referret aliq̃d. ¶ Si me irritassis. Vltra cõmoueris. elipticos dictum: ac si dicat ulciscar. ¶ Operam oẽm araneo℞. Araneas oẽs. uult. n. mũda eẽ oia sub aduentu uiri. ¶ Miseræ frigebunt postea. sensus est: si araneas ut pote uestiméta abstuleris: araneę frigebunt: ut pote nudæ. ¶ Itidẽ esse cẽses quasi te. Respõdet dinacium: putas ne araneas unum mõ hẽre uestiméntũ: ut tu habes. ¶ Nasciternã cum aqua. Vas aquariũ: de quo i bacchidibus dictũ. ¶ Sine suffragio populi. Plauti nãq; ætate populus suffragiis oẽs creabat magistrat⁹ suis. ¶ Pige humũ. Nã qui pingũt pinicillã: parietibus supinducũt. ut q uerrũt scophas in humũ: posset intelligi dictu℞ de croco: nã mos erat spargere theatrum croco: ut est uidere apud Mat. q̃d minus probo. ¶ Lectos sternite. Parate sterno: quod græci stornio dicunt: ex æquo significat. ¶ Pernã & glãdium deiicite. parate inquit obsonia: cuiusmodi hæc sunt. ¶ Præ q̃d tu uelis. si cõparẽt: quod tu uelis cu℞ cæteris rebus tuã ṗpono uoluntaté. ¶ Cũ luci simul. Luci pro luce & luci quãdoq; aduerbiũ. ¶ Interim cercurum. i. nauigiũ: apud Noniũ tñ legĩt circerus: cũ inquit: circerus nauis est asiaria ṗgrãdis. Pla. in sticho. cũ pcũctor portitores ecquæ nauis uenerit ex asia. negãt uẽisse. cõspicatus sum interim circe℞: quo ego me maioré

Circerus quid sit

nō uidisse cēseo. Luc. in. viii. saty. Verū flumē uti atq; ipso diuortio igneis pedib⁹ circe⁊ cōcurret eqs. Idem in xiiii. ad regē legat⁹ rhodiū: & bathauam: & babylonē ibo: circe⁊ & merces emit.

Ibo intro ad libros, & discam de dictis melioribus.
Nam ni illos homines expello, ego occidi planissume.

Passum qd sit

Velo passo. i. tēso. pādor. n. passus sum. Vir. passis de littore palmis. Aut passo ut inqt Norugoso: uel sicco. Passum est ꝓprie rugosum: uel siccū Pla. in sticho: in portū: &c. Qui uentre uestiā: ut tegā corpus. Lectos eburatos: ex ebore cōstructos. Babylonica. i. syriaca. nā ibi babylonia regio: & babylon ciuitas: q̄ lingua syriaca dr̄ cōfusio: quia ibi cōfusæ linguæ: nota est historia. Et peristromatō sellas. i. peristromata: ubi sedeatur: de his quoq; supra dictū est. Nimiū bonæ res: nimiū. pro ualde. Fidicinas: tibicinas sambucinas. quæ fidibus. i. lyris: tibiis: sambucisq; canāt. sambuca. n. inquit porphyrius in ptolomæi armonica triāgulum instrumentū est: qd̄ ex inæqualibus lōgitudine sicut & crassitudine neruis efficitur. At epherus & nicomedes in orphaici: necnō scanon: ubi de phœnicū inuētionibus: prima inquiūt usa est sibylla. Inuentā aūt a sambuco primū: & inde nomē obtinuisse. Quādo adbibero. i. satur fuero. Adludiabo. i. lusitabo. Multigenerū. i. multis gn̄ib⁹: ut declinet̄ multigenus multigeneris. Non uēdo logos. i. oratiōes: uel ridicula dicta: hoc est: nō sum amplius facturus auctionē. Ad auctā tibi: qm̄ lucrū meū erit tuū. Reuertā. retrorsum agam: & inqnabo: quod cōuerti. Venales logi sunt: adhuc sum facturus auctionē. Gaudeant. capiēt. n. uoluptatē ex meo malo. Discessisses nō male: leptote figura est: bn̄ fuisses cōsecutus: qa si ego fuissem uoti cōpos: tu habuisses decimā uberē: & copiosā. Lintro pinaciū. Panegyris ad sacra faciēda iubet parari necessaria. Venisti futile. i. inaniter nomen ꝑ aduerbio. futile uas est inqt Lactātius quoddā: lato ore: fundo angusto: quo utebant̄ in sacris uestæ: quia aqua ad sacra uestæ in terra nō ponit̄: qd̄ si fiat: piaculū est: uā excogitatū est: qd̄ stare nō posset: sed si positū: statim funderet̄: unde & hō cōmissa non retinens: futilis dr̄: contra non futilis: bonus in consiliis residiō a græcis dr̄. De dictis melioribus. i. magistri diculis. Illos hoies. parasitos. Occidi planissime: perii sine ulla controuersia.

VGOLETVS ET GRAPA.

Cercurum, quid

Peristromata quæ

SOL superabat e mari: tale & illud Vergilii Oceanū inter ea surgens aurora reliquit & illud itē Ausonii. Stridebatq; freto titan insignis Ibero. nota est figura. Superabat: ascendebat: ex quo dictus Homero hyperion. Xenophātes Colophonius Ηελιος θυπεριεμενοσ, γαιαντεπιθαλπων. Cercurum legendū uī Circerū ex Nonio. est. n. nauis asiana pergrādis. Cete⁊ Suidas Cercurus inqt nauis species: Cercuri: & Myoparones: & Lembi: species nauigio⁊: & ꝓuerbiū κερκουρος ενλα χανοις. Albi tamē: & κορχορος ενλα χανοις. dicit̄ & cercyrus sortita nomen a Cercyra: queādmodū Naxiurges a Naxo insula: Paron a Paro. Cnidurgis appellatur a Cnido: & reliq. Passo uello. hoc est diducto atq; distento. nā Passum a Pando corriuatū ē. Peristromata & Tapetia: Ciceroni: Theocrito: Polluciq; lectos secunt̄: ut Amphitapetes: quo uocabulo Diphilus in Citharœdo. Itē Amphitapi tapetia amṗimalla. Nonio & aliis: & pleraq; in decimo onomasticon numerata: qualia etiāū Grapaldus noster in clarissimo opere Aedium partium reposuit. Vnguenta. scribo Vngenta ex Seruio. sane nec Vngo. nec Vngentum. u. recipit: excepto uno nomine unguen.

SARACENVS

Cum bn̄: salui potiti domū dii gr̄as habet. In stega: hunc locū in naui uulgari uocabulo stagiā credimus appellari: ut rettulimus in bacchidibus. Eleutheriā: libertatē. Nisi ꝑ excruciauero. s. diē hunc potando: & ꝑgræcando. In diuidiā: in tedium: uel dissensionē. Posticā: posteriorē domus partē: aliter posticam partē dixerunt cœli: qua auguria captabant nam erat pars altera: quā dixerunt anticam. Secundu;: post: uel iuxta.

VALLA.

Cum bn̄ re gesta. Epichnomus stichū seruū alloquit̄ ut q̄ iubet: domum adducat. Inde sese q̄tū libet oblectet: ei rei se non defuturum stichus pollicet̄. Re bene gesta: opibus comparatis. Grates habeo tēpestatibus: qa ab illis uexatus nō sum: dum nauigarē. Quadruplicaui: quadruplā feci. Ex inimicitia in gratiā: prohibēt grāmatici dici singulariter inimicitiā: sed nō mō hic Plautū authorē habemus: uerū & alios authores: ut Au. Gel. noctiū attica⁊. xviii. q inqt: uidebimus autem post de inimicitiis: & quadrigis ac fortasse: an de quadrigis ueterum authoritati cōcessero. Inimicitiā tamen sicut

TERTIVS ACTVS.

Epignomus adolescens. Stichus seruus.

Quom bene re gesta saluos conuortor domum
Neptūno grates habeo, & tempestatibus.
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Iuuit, lucrisq; quadruplicauit rem meam.
Olim quos abiens affeci ægrimonia,
Eos nunc lætanteis faciam aduentu meo.
Nam iam Antiphonem conueni affinem meum,
Cumq; eo reueni ex inimicitia in gratiam.
Videte quæso quid potest pecunia,
Quoniam bene re gesta redisse me uidet,
Magnasq; apportauisse diuitias domum,
Sine aduocatis ibidem in cercuro, in stega,
In amicitiam, atq; in gratiam conuortimus.
Et sic hodie apud me cœnat, & frater meus.
Nam heri ambo in uno portu fuimus, sed mea
Hodie soluta est nauis aliquanto prius.
Age abduc has intro, quas mecum adduxi Stiche.
St. Here, siue ego taceam seu loquar, scio scire te
Quas multas tecum miserias mulctauerim.
Nunc hunc diem unum ex multis illis miseriis
Volo me eleutheriam capere aduenientem domum.

Ep. Et ius & æquom postulas, sumas Stiche
In hunc diem, te nihil moror, abi quo lubet,
Cadum tibi ueteris uini propino. St. papæ,
Ducam hodie amicam. Ep. uel decem, dum de tuo.
Vbi cœnas hodie? St. si tu hanc rationem instituis,
Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proxumo
Tui fratris ancillam, eo condictum symbolum
Ad cœnam, ac eius conseruom Sangarinum syrum.
Eadem est amica ambobus, riuales sumus.
Ep. Age abduc eas intro, hunc tibi dedo diem.
St. Meam culpam habeto, nisi perexcruciauero.
Iam hercle ego per hortum amicam transibo meam,
Mi hanc occupatum noctem, eadem symbolam
Dabo, & iubebo ad Sangarinum cœnam coqui,
Aut egomet ibo, atq; obsonabo obsonium.
Atq; id ne uos miremini, homines seruolos
Potare, amare, atq; ad cœnam condicere.
Licet hæc Athenis nobis, sed quom cogito,
Potius q̃ in diuidiam ueniam, est etiam hic ostium,
Aliud autem posticum nostrarum harum ædium.
Posticam partem magis utuntur ædium.
Ea ibo obsonatum, eadem referam obsonium
Per hortum, utroq; commeatus continet.
Ite hac secundum uos me, ego hunc lacero diem.

men sicut inscriam: & im potẽtiã: & iniuriam: q̃ rõ est. quãobrẽ. C. cæsar: uel dicta; eẽ a ueteribus: uel dicẽdã a nobis non putat: qñ Plau. linguę latinæ decus: delicia; quoq; ἑνικῶς. i. singulariter dixerit ꝓ delitiis. Mea inqt uoluptas: mea delicia. Inimicitia ãt. Q. ẽnius i illo memoratissimo. lib. dixit. Eo inqt igenio nat9 sũ: amicitiã atq; inimicitiã i frõte prõptã gero. Ibidẽ: in cercuro:i stega i cercuro: in nauigio: de quo pauloañ stega ãt dr̃ tuguriu;: hoc est loco: ubi tegebãtur: stegazo. n. tego: unde stega. ¶ Et frater me⁹. subaudi pãphilippus. ¶ Miserias mulctaueri. i. icruciatus subieri tanq̃ mihi alicuius delicti mulcta sit inflicta: unde autem dicta sit mulcta. Varro docet ingens. Mulcta a pecunia: q̃ a mr̃atu dcã: ut exigi possit ob peccatu;: qđ singulę dñr appellatæ eẽ mulctas: qđ oli uinũ dicebãt: mulctæ. ¶ Volo me ele. ca. i. liberũ esse. eleutherus eni; liber dr̃: & eleuteria libertas. ¶ Ius eq. post. Ius ad id qđ hoies sanciuerunt. ęquũ. qđ rõ exigit. ¶ Te ni. mo. uolo te. ¶ Propino. i tua ptã te pono. ¶ Cõducã sym. Iubebo perferri: uñ cena fiat. ¶ Riuales sumus. i. eadẽ muliere potimur. Riuales & riuini q̃si ex eodem riuo potãtes: q eadẽ abutunẽ muliere: inde riualitas. Cic. in tusculanis q̃onibus: obtrectare uero alteri: aut illa uitiosa æmulatione: quę riualitati similis est. ¶ Nisi peru. i. uexauero. subaudi hũc diẽ.

Multa unde dicta.

Eleuterus qui.

¶ Ad cœ. cõd. Inire ꝯdõnẽ: ac pacisci. ¶ In diui. i. desidiã. Cõmeat⁹ ꝯtinuet. Ab exercitib⁹ sũpta trãslatio: ad quos cõmeat9 afferri necẽe ad ꝯtinẽdũ exercitũ: ne reb9 puerẽ neciis. ¶ Scđ; uos me. i. post me. ¶ Hũc la. diẽ: ad nihilũ pduco.

¶ SImul mercurio. Mercuriũ lucri causam ferũt: & mercatorũ presidẽ: propterea eius simulachrũ cũ bursa pingẽ: ut in antiqs monimentis cernimus. hũc Lycophron tricephalũ deum appellat: uel propter triplicẽ potestate;: in cœlo: terra: & inferno: uel ꝓpter ethicã: physicã: & polytiam: ut eius interpres asserit: uel qm̃ uias mostret: ꝙ Isæus narrat. ¶ Condictũ Symbolũ. Symbolũ Indicium dici põt: & collatio hoc est (ut ait Hieronymus) quod plures in unũ cõferũt: uti & apud Terẽtium: ceterũ ubi uinum tantũmodo cõe foret: id gręci Panthœnian dicũt: auctore Euphronio: hoc fonte & a symboli. Gellius. cũ domũ suã nos uocaret: ne oino: ut dicit: imunes: & a symboli ueniremus. Symbolum etiã nota est: nam uerbũ ex uerbo ductu; id est ueriloquium ipse Cicero: qui finxit: reformidat: alioq symbolum: Hermippo: Archippo: ceteris: nũmuli exigui genus. ¶ Obsonauit legẽdũ ex codi. ãtiqs. i. i obsoniũ sibi parauit.

ANSELMVS.

Mercurius qualis.

Symbolus quid sit.

Gelasimus. Epignomus.

LIbros inspexi, tam confido, q̃ potist,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interuiso iam ne a portu aduenerit,

SARACENVS.

LIbros cõspexi: Iam uidetẽ cogitasse parasitus: quibus dictis ridicularib⁹ deliniat herum suũ epignomum: quẽ suum regem dicit. ¶ Præter pedes: Idest per pedes: teste Nonio. ¶ Cum strena obsecrauit: An potiu legendum erit: quę strenue obsonauit idest sibi optime cibum parauit: strena tamẽ munus dictũ est a strennuitate. ¶ Vitam: Cibu;. ¶ Nescio quid habeo in mũdo: Locutio est plautina: nescio quid paratum habeo.

Strena qđ sit.

VALLA.

LIbros inspexi. Gelasimus confidit apud epignomu; neminem fore se meliorẽ. Ait igitur epignomus non posse gelasimum ob hominum multitudine; epulantium apud se cœnare. ¶ Qua; potest. Quã fieri possit. ¶ Meum obtenturum regem. fore: ut apud meum epignomum nemini cedam. ¶ Auspicio hodie optimo. L; ad aui

um aſpectu dicatur auſpicium. quicquid tamen obuium fuit repente ueteres auſpiciũ facere putauerunt. ut modo muſtælam. hęc auguria pedeſtria uocantur a pompeio: quę fiunt ab animalibus quadrupedibus. ¶ Cum ſpina occultauit: hoc eſt præter pedes & ſpinam ambedit. Vel loco occultauit: ſi legatur occiſitauit: qa occiſitare ſæpe occidere eſt ſæpe obrodit intelligatur: uel certe: ut in plęriſq; legitur: cuȝ ſtrena obſecrauit. Feſt: inquit: ſtrenam uocamus quæ datur die religioſo ominis boni gratia a numero: quo ſignificatur initium: mediũ: & finis uenturarum rerum ſimilis cõmodi ueluti treinam prępoſita s littera: ut in loco: & lite ſolebant antiqui ſlocũ & ſlitem dicere. Et apud atheneũ de conuiuiis πᾶρημινομενεισ ἐπι τῆσ κλινησ πρὸς πώδου καθηςτο ſenſus ergo eſt cum ſtrena. quia ominis loco mihi fuit. obſecrauit: quia pro religione: ac re ſacra mihi fuit. ¶ Auguriũ hoc facit epignomus. Quod uidi: inquit: pertinet ad epignomũm. ¶ Prę lætitia: ob ingẽtam lætitiam. Lachryme proſiliũt mihi. Nam ut ex dolore: ita ex lætitia caput ſuccenditur: quo ſuccenſo: deſcendant humoris neceſſe eſt. ¶ Propino tibi ſalutem ideſt proferro: ſicut enim q potum præbet alicui: is propinare dicitur: ita & qui ſalutem profert. ¶ Vocata eſt opera: ideſt opera tua inanis ẽ. ¶ Quando uſus ueniet: ideſt opus fuerit. ¶ Fiet: ideſt cuȝ apud te fuero. ¶ Neſcio quid uero habeo in mundo. eſt inquit mihi uſquam quod tibi poſſim parare. ¶ Si poſſiem: pro ſi poſſim. ¶ Scis tu me eſſe imi ſubſellii uirum. In longo ſatis mihi eſſe ſcabillo ſedere: & ad pedes ueſtros epulari: ut a Martia. illud. Menſa ponit a pedibus. ¶ Sumates uiri: ita dictum eſt: ut optimates. ¶ Ego infimatis: ut hic & hæc noſtratis: & hoc noſtrate: ita hic & hæc infimatis: & hoc infimate dixere ueteres. ¶ Procedit parum: ideſt parũ proficio. ¶ Cras de reliquis: uolo ſupra loqui: ſi legas de reliquiis: intelligitur ſaturari. ¶ Nihil obnixe uni gelaſimo minus eſt: ideſt mihi gelaſimo nihil minus: abeſt q̃ quod dixi: nẽpe me periiſſe. ¶ In re capitali mea. In uita mea tuenda. ¶ Qua lege nunc me eſurire oporteat: quę ex rogata fuerit a populo: ut mihi neceſſe ſit eſurire.

Occiſitare quid ſit.

ANSELMVS.

Ambracia ubi locorũ

¶ AMBRACIA Epiri ciuitas: ſiue Theſprotiæ Corinthiorum colonia ab Ambrace Theſproti filio: uel ab Ambracia Aegei filia: unde Ambracia regio: & ſinus Ambracius. meminit Apollonius in argonauticis. Lucanus: Oræq; malignos Ambraciæ portus. ¶ Muſtelæ poſthac. Hoc ingenium in muſtella indicauit etiam Nicander Colophonius in Theriacis ubi λαιδρὴν appellauit: hoc eſt uehementer mobilem temerariam: impudentem: notæq; nimium rapacitatis.

Vt eum aduenientem meis dictis deliniam.
Ep. Hic quidem Gelaſimus eſt paraſitus, qui uenit.
ge. Auſpicio huc hodie ego optumo exiui foras.
Muſtela murem mihi abſtulit præter pedes.
Tum ſtrenua obſonauit, ſpectatum hic mihi eſt.
Nam ut illa uitam repperit hodie ſibi,
Item me ſpero facturum augurium, hoc facit
Epignomus, hic quidem eſt, qui aſtat, ibo atq; alloquar.
Epignome, ut ego te nunc conſpicio lubens.
Vt præ lætitia lachrumæ præſiliunt mihi.
Valuiſtin uſq;? ep. ſuſtentatuſt ſedulo.
ge. Bene atq; amice dicis. di dent, quæ uelis.
Propino tibi ſalutem plenis faucibus.
Cœnabis apud me quoniam ſaluos aduenis.
ep. Vocata eſt opera. ge. num quidem hoc tibi tam graue eſt?
Promitte. ep. certum eſt. ge. ſic fac inq̃. ep. certa res.
ge. Lubente hercle me facies. ep. idem ego iſtuc ſcio,
Quando uſus ueniet, fiet. ge. nunc ergo uſus eſt.
ep. Non ædepol poſſum. ge. quid grauare? cenſeas.
Neſcio quid uero habeo adhuc in mundo. ep. i modo,
Alium conuiuam quærito in hunc diem tibi.
ge. Quin tu promittis? ep. non grauer, ſi poſſiem.
ge. Vnum quidem hercle certum promitto tibi,
Lubens accipiam certo ſi promiſeris.
ep. Valeas. ge. certum eſt? ep. certũ, nã hodie cœnabo domi.
ge. Quando quidem operam tuam non uis promittere,
Vin ad te ad cœnam ueniam? ep. ſi poſſim, uelim.
Verum hic apud me cœnant alieni nouem.
ge. Haud poſtulo equidem ſummo in lecto accumbere.
Scis tu me dudum eſſe imi ſubſelli uirum.
ep. At ii oratores ſunt populi ſummi uiri.
Ambracia ueniunt huc legati publicæ.
ge. Ergo oratores populi ſummates uiri
Summi accumbent, ego infimatis infimus.
ep. Haud æquom eſt te inter oratores accipi.
ge. Equidem hercle orator ſum, ſed procedit parũ.
ep. Cras de reliquiis nos uolo, multum uale.
ge. Peri hercle uero plane, atq; obnixe, nihil
Vno gelaſimo minus eſt, q̃ dudum fuit.
Certum eſt muſtelæ poſthac nunq̃ credere.
Nam incertiorem nullam noui beſtiam.
Quin & ipſa decies in die mutat locum.
Eam auſpicaui ego in re capitali mea.
Certum eſt amicos conuocare, ut conſulam
Qua lege me nunc eſurire oporteat.

Pax a pactione

QVARTVS ACTVS.

Antipho senex. Páphilippus. Epignomus adolescẽtes.

Ta me di bñ amẽt,measq; mihi bñ ꝑuasſint filias.
Vt mihi uolupeſt Páphilippe,qa i pŕiá uos domũ
Rediſſe uidebo bñ geſta re ábos,te & fratrẽ tuũ.
Pa.Satis abſte accipiá,niſi uideá mihi te amicũ eẽ antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior eſſe,creditur tibi.
An.Vocẽ ego ad me ad cœná,frater tuus niſi dixiſſet mihi
Te apud ſe cœnaturũ hodie,quom me ad ſe ad cœná uocat.
Et magis par fuerat,me dare uobis cœnam aduenientibus,
Quam me ad illum promittere,niſi nollem ei aduorſarier.
Nunc me gratiam abs te inire uerbis nihil deſidero.
Cras apud me eritis,& tu & ille cum ueſtris uxoribus.
Pa.Et apud me pendie,ná ille heri me uocauerat i hũc diẽ.
Sed ſatin ego iam tecum pacificatus ſum Antipho?
An.Qñ ita rẽ geſſiſtis,uti uos uellẽ,amicos atq; addecet.
Pax,cõmerciũq; eſt uobis mecũ,nam hoc tu facito cogites.
Vt quoiq; homini res parata eſt,firmi amici ſunt,ſi labant
Res laſſæ,itidem amici collabaſcunt,amicos res inuenit.
ep.Iam redeo,nimia uoluptaſt,ſi diu abfueris domo,
Si domum redieris,ſi tibi nulla ægritudo eſt animo obuiá.
Nam ita me abſente familiarem rem uxor curauit meam,
Omnium me exilem,atq; inanem fecit ægritudinum.
Sed fratrem eccum Pamphilippũ incedit cũ ſocero ſuo.
Pa.Quid agit epignome?ep.qd tu?q̃ dudũ i portũ huc ue/
Pa.Longiſſume.ep.poſt illa iá iſte eſt tranqllus tibi? (nis?
An.Magis q̃ mare,q̃ ábo uecti eſtis.ep.facis,ut alias res ſo/
Hodie ne exoneramus nauẽ frater?pa.clemẽter uolo (les.
Potius oneremus noſmet uiciſſatim uoluptatibus.
Quá mox cocta ẽ cœna?ipráſ°ego ſũ.ep.abi ĩtro ad me,&
pa.Deos ſalutatũ mõ,atq; uxorẽ,ĩtro duortor domũ.(laua.
ep.Apud nos hic illa feſtinat cum ſorore uxor tua.
Pa.Optumum eſt,iam iſtoc moræ minus erit,iam ego apud
te ero.an priuſq̃
Abis,pſente te huic apologũ agere unũ uolo.ep.maxume
an.Fuit olim,quaſi ego ſum,ſenex,& ei filiæ duæ erant,
Quaſi nunc meæ ſunt,eæ erant duobus nuptæ fratribus,
Quaſi nũc ſunt meæ uobis.pa.miror quo euaſurus apolog°.
an.Minori ille adoleſcens fidicinam & tibiciná peregre
Aduexerat,quaſi nunc tu,ſed ille erat celebs ſenex,
Quaſi ego nũc ſũ.pa.pge obſecro pñs hic qdẽ apologuſt.
an.Deinde ſenex ille illi dixit quoius erat tibicina,
Quaſi ego nũc tibi dico.pa.auſculto atq; aium aduorto ſe/
an. Ego tibi meá filiá,bene qui cũ cubitares dedi. (dulo.
Nunc mihi reddi ego æquom eẽ abſte,q cũ cubitẽ,cenſeo.
pa.Quis iſtuc dicit,an ille,q̃ſi tu?an.q̃ſi ego,nũc dico tibi.
Imo duas dabo inquit ille adoleſcens,una ſi parum eſt.
Et ſi duarum pœnitet inquit,addentur duæ.
Pa.Quid iſtuc qſo,an ille,q̃ſi ego?an.is ipſe,q̃ſi tu,ſenex
Ille,quaſi ego,ſi uis inquit quatuor,ſane dato,

ANSELMVS.

PAX a pactione:eſt.n.pactio duoru; plurĩũ uel idẽ placitũ:& cõſenſus. Apologũ agere unum. Apologus:cuiuſmodi Aeſopię ſunt fabellæ:ſi mõ originẽ cepe-runt ab Aeſopo:qm ut Quitiliano placu-it:primus fabularũ auctor Heſiodus uŕ. Aphronius.fabula Sybaritica dŕ:cilix:et cipria ab Inuẽtoribus.Ceteru; qm Aeſo/pus egregie pter alios fabulatus ẽ puicit: ut Aeſopiæ potius appellarent:Harũ aũt alia rõnalis moralis alia:alia miſta. Rationalis: in qua geſta ab hoie finguntur: qualẽ nũc Antipho apologũ agit. Moralis eorũ mores narrat: q̃ rõnis ſũt expertia. Miſta ex utriſq;:irrõnali.ſ.& rõnali. Sũt q Aeſopicas tantũ:et Sybariticas dicant: atq; has qdẽ de quadrupedibus:illas de hoibus loq:porro iter Apologũ:fabulam q;:qd intereſt ut utar uerbo:quo Plautus: Titiuilitio me Hercule nõ empſitẽ:cui ſane opinioni fundus erit Gellius:ná cu; de Aeſopo loqtur feſtiuos inqt:& delectabiles Apologos cõmẽtus eſt.

Pax unde dicta.
Apologus quid ſit.

SARACENVS.

Ta me dii: nunc amice accipit átipho generos ſuos:quos paulo ante minimi fecerat:neq; expectãdos cẽſuerat:ſic.n.amicitia colit:put arriſerit fortuna. Perendie:nõ perinde: ſignificat.n.poſt diẽ craſtinũ. Egritudo:q ppriẽ dŕ animi pturbatio:q oritur ex pñti malo:ſicut metus ex futuro. Ia; iſte trãqllus tibi.ſ. antipho:uel páphilippus pro ut ad eorũ alterũ ſermo ſit. Apologũ:Fabula; rei ſimitudinẽ afferẽtẽ:ſed iſthuc ois tẽdit apologus:ut ſibi ſenex dari cõtẽdat unam ex tibicinis:quá illi fecũ aduexerát. Minori adoleſcẽti: dicẽdum:minor adoleſcẽs. Graphicũ.Peritũ. Fabre.Docte:aſtute. Lupu; in ſermone:Terẽtius mutuatus a Plauto inqt: lupus eſt in fabula.

Egritudo quid ſit.

VALLA.

Ta me dii bñ amẽt.Pamphilippus: & epignomus agũt inter ſe de exonerãda naui: ut tñ prius ſeſe oblectẽt.Interi antipho ridicule narrat apologu;: quo ſe obtenturũ apud eos aliqd arbitraŕ. Satis abſte accipiá:putẽ ego multa accipienda:ut crepã. Quá me ad illũ promittere ad illũ nõ illi dixit:qa ad ipſu; iturus. Eat apud me.i.ueniat:ut ſit apud me. Perendie. poſtea q̃ cras futuri apud te ſumus. Pacificatus ſum .i. recõciliatus: & in antiquá rediui amicitiá. Cõmerciumq;.i.cõictio:& copula quaſi ad eaſdẽ merces. Vt cuiq; res pata eſt.i.ut qſ habet rẽ ſuá bñ geſſerit:ita firmi amici erũt: hoc iter amicos ex utilitate pẽdẽtes ſit:nõ ẽt ex honeſtate:cui ſint tria amicitiarũ genera unũ a uoluptate:alterũ ab utilitate: tertiũ ab honeſtate pficiſcẽs.ſolũ ab honeſtate cõflatũ diu durat. Res amicos iuenit.i.facultas uiuẽdi.ſic Hora.nunq̃ rem facies ná rẽ quoq; litẽ dicim°:& qcqd nobis occurrit ſiue aio:ſiue corpi. Exilem

Amicitiarũ genera quot.

atq; inanem fecit ægritudinum. ab- sterfit inquit mihi omnes ægritudi- nes. ¶ Post illa. sicut & postea frequen ter plautus. ¶ Clæmenter uolo: idi- est sensum: non properãter ¶ Quam mox cocta est cœna. quã cito coctum sit ad cœnã. ¶ Deos salutatũ: subaudi iero prius. ¶ More minus est: minor erit mora ad cœnam. ¶ Apologũ age- re unũ uolo: fabula quæ nec uera: nec uerisimilis est: sed q̃ ad mores hominũ pertineat nominatur apologus: quod absit a ratione dicta ab apo & logos. ¶ Cęlebs senex: sine uxore. ¶ Meu; ne contruncent cibum: idest admutilent deuorent. ¶ Si posset indipisci: si pos- set acquirere sibi cõcubinam cu; cibo. Gratulabor uestrum aduentum filiis. ergo tam filiis q̃ filiabus de fœminis ẽt dicimus: & gratulor tibi hãc rẽ. ¶ Ibo lauatum in pilum. nam in uase amplo pili formam habente; se ueteres ablue bant: ut hodie quoq; in nonnullis fit lo cis: ut si pilu; non habeant in seria: ua- seque uinario. ¶ Graphicum morta- lem: astutum quasi hominis pennicil- la depictum. nam grapheus græce: pi- ctor latine. ¶ Ducitur pro adolescen- tulo. Qui affectat uoluptates: ut adole scentulus. ¶ Accendet senem: idest ca- lefaciat. ¶ Eccum tibi lupum in sermo ne. hoc prouerbialiter dictu;: ut a Te rentio: lupus est in fabula. Cum repen te sese quispiam obtulit: de quo men- tio fieret quæpiam. ¶ Capti consilii: idest id ego quoq; mecum cogitaue- ram.

Apologus quid sit.

SARACENVS.

SEd ita: Diu frustratur pa- rasitus spe potiundę cœnę: deluditurq; ab adolescen- tibus aliquandiu. ¶ Aucto res fuere: Suaserunt. ¶ Illud quidem: scilicet dicere uolueram. ¶ Lautum: Pro lauatum.

VALLA.

SEd ita: quod occepi narra- re uobis. Gelasimus secum primo ob famem intolera- bile; sese iugulare cogitat. post a duobus fratribus pã philippo: & epignomo commode irri detur. ¶ Mihi auctores fuere: consili- um præbuere. ¶ Aduorsum te fabula re. tibimet ipsi aduersaris. ¶ Obtruse- ro aliquid strennue: obstrudendo acri ter mihi ipse locum aliquem in uene- ro. ¶ Ad illum renunciari: idest iube renunciari: te non iturum ad illum: a quo sis inuitatus. ¶ Solus cœnabo do- mi? Interrogatiue legẽdum est: ac uul tuose pronunciandum: ac si dicat: hoc ego non faciam.

Dum equidem hercle quod edant, addas, meum ne contrun- cent cibum.
pa. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit,
Quando ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerit.
An. Videlicet illum fuisse nequam adolescentem, qui illico,
Vbi ille poscit, dare denegauit se granum tritici.
Quia hercle æquom postulabat ille senex, quandoquidem
Filiæ ille dederat dotem, accipere pro tibicina,
pa. Hercle ille quidẽ certe adolescens docte uorsutus fuit.
Quis enim illi concubinam dare dotatam uoluit? An. senex
Quidem uoluit, si posset indipisci de cibo,
Quia nequit, qua lege licuit, dixit uelle fieri.
Fiat ille inquit adolescens. facis benigne inquit senex.
Habeon rem factam inquit? faciam ita inquit ut fieri uoles.
Sed ego ibo intro, & gratulabor uostrum aduentum filiis.
Postea ibo lauatum in pilũ, ibi fouebo senectutẽ meam,
Post ubi lauero, otiosus uos opperiar accubans.
pa. Graphicũ mortalẽ Antiphonẽ, ut apologũ fecit, quã fabre
Id, iam nunc scelestus esse, ducit pro adolescẽtulo.
Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendet senem.
Nanq; ædepol illi aliud quid amica possit nescio.
Sed quid agit parasitus noster gelasimus? etiam ualet? (cus,
Ep. Vidi ædepol hoiem haud dudũ. pa. qd agit? ep. qđ fameli
pa. Quin tu uocasti hominem ad cœnam? ep. nequid adueni- ens perderem,
Atq; eccum tibi lupum in sermone, esuriens adest.
pa. Ludificemur hominem. Ep. capti consilii memorẽ mones.

Gelasimus Parasitus. Pãphilippus. Epignomus ado. ii.

SEd ita quod occepi narrare uobis, cum hinc affui,
Cum amicis deliberaui iam, & cum cognatis meis.
Ita mihi autores fuere, ut egomet me hodie iugulem fame
Sed uideo ne ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? at- q; is est,
Aggrediar hominem, sperate Pamphilippe, o spes mea,
O mea uita, o mea uoluptas salue, saluom gaudeo
Peregre in patriam rediisse saluom, pa. salue Gelasime.
Ge. Valuistin bene? pa. sustentaui sedulo, Ge. ædepol gaudeo.
Ædepol ne egomet mihi nunc modiũ esse mille argẽti uelim.
ep. Quid eo opus est? ge. hunc ad cœnam hercle ut uocem, te non uocem.
ep. Aduorsum te fabulare illud quidem, ambos ut uocem.
Ædepol uocem te libenter, si superfiat locus.
ge. Quin tu stas, obstrusero aliquid strenue. ep. imo unum hoc potest.
ge. Quid? ep. ubi cõiuuæ abierint, tũ uenias. ge. uæ ætati tuæ.
ep. Vna lautum, non ad cœnam, dico. Ge. Di. te perduint.
Quid agis pãphilippe? pa. ad cœnã hercle alio p̄misi foras.
Ge. Quid foras? pa. foras hercle uero. Ge. qui (malum) tibi las- so lubet

¶ Illic homo

SARACENVS.

¶ ILLIC homo: Scilicet qui te ad cœnam inuitauit. ¶ Nam hic: Scilicet apud nos. ¶ Qui cum uis: Pro cũ quo uis.
¶ Satis spectata est mihi iam tua fœlicitas: Vide ne legendum sit potius: satis spectata est tibi iam mea fœlicitas: nã
sensus rectior fit cũ sequẽti uerbo: rẽ cõfregimus: q qdẽ est: dũ alias bonis fortunę florerẽt parasitũ aluisse: mõ opib9
fractis: cũ nolle recipe. ¶ Catagelasimũ: Deri. ¶ Prothimiæ: Munificẽtiæ. ¶ Potiõe uicea. Laq̃o: eo ꝙ gutturẽ uiciat.
¶ NON enim solus. subaudi eris. quia ego tecũ cœnauero. ¶ At ille: ne succenseat. i. mihi irascatur. ¶ Tuã heredi/
tatẽ inhiat: tuus esse hęres concupiscit. ideo te ad cœnã inuitat. ¶ Non tu scis: an tu ignoras. ¶ Quã afflictẽtur hoies

VALLA.

Foris cœnare? Pa. utrum tu censes? ge. iubedum cœnam coqui,
Atq; ad illum renunciari. pa. solus cœnabo domi?
ge. Non enim solus, me uocato. pa. at ne ille succenseat, mea
Qui caussa sumptum fecit. ge. facile excusari potest.
Mihi modo ausculta, iube cœnam domi coqui. ep. non quidẽ
Me faciet auctore hodie, ut illũ decipiat. ge. non tu hinc abis?
Nisi me non perspicere censes, quid agas, caue sis tu ibi.
Nam illic homo tuam hæreditatẽ inhiat, quasi esuriens lupus.
Non tu scis q̃ efflictentur homines noctu hic in uia?
Pa. Tanto pluris qui defendant ire aduorsum iussero.
Ep. Non it, quia tanto opere suades. ge. ne uetat, iube domi
Mihi, tibi, tuæq; uxori celeriter cœnam coqui.
Si hercle faxis non opinor dices deceptum fore.
Pa. Per hanc tibi cœnã incœnato gelasime, esse hodie licet.
ge. Ibis ne ad cœnã foras? pa. apud fratrẽ cœno in proxumo.
ge. Certũ ẽ? pa. certũ. ge. ædepol te hodie lapidẽ pcussũ uelim.
Pa. Non metuo, per hortum transibo, nõ prodibo in publicũ.
Ep. Quid agis gelasime? ge. oratores tu accipis, habeas tibi.
Ep. Tua pol refert enim. ge. siquidem mea refert, opera utere.
Ep. Ædepol tibi etiam (opinor) uni locum conspicor, ubi
Accubes. pa. sane faciundum censeo. ge. o lux oppidi.
Ep. Si arcte poteris accubare. ge. uel inter cuneos ferreos.
Tantillum loci, ubi catellus cubet, id mihi sat est loci.
Pa. Exorabo aliquo mõ. ep. ueni. ge. huccine? ep. imo ĩ carcerẽ,
Nam hic quidem meliorem genium tuum nõ facies, eamus tu.
Pa. Deos salutabo modo, postea ad te continuo transeo.
ge. Quid agitur? ep. dixi eqdẽ, in carcerẽ ires. ge. qn si iusseris,
Eo quoq; ibo. pa. Di imortales, hic quidem ui summa incrucẽ
Cœna aut prandio perduci potest. ge. ita ingenium meum est.
Qui cum uis depugno multo facilius, q̃ cum fame.
Pa. Non ergo is tu apud me, satis spectata ẽ mihi tua felicitas,
Dum parasitus mihi fratriq; fuisti, rem confregimus.
Nunc ego nolo mihi e Gelasimo te Catagelasimum.
ge. Iam ne abisti gelasime, uide quid es capturus consilii.
Ego ne? tu ne? mihi ne? tibi ne? uides ut, annona est grauis?
Vides benignitates hominum perire, & prothymias?
Vides ridiculos nihili, fieri? atq; ipsos parasitarier?
Nunq̃ ædepol uiuom quisq̃ in crastinum prospiciet diem.
Nam intus mihi iam potione uincea onerabo gulam.
Neq; ego hoc committam, ut hoies mortuũ me dicant fame.

noctu hic in uia sensus ẽ recusa ire ad cœnã siquidã tibi poterit: quod mul/tis aliis euenire: ut in una afflicteris cũ noctu a cœna redeas domũ. ¶ Non it. nõ ego sinã ire. ¶ Si quidẽ mea refert .i. ad me attinet: utere ẽt opa mea. ¶ Si arcte poteris accubare: si loco angusto eẽ potueris ad mensam. ¶ Vel inter cu neos ferreos: subaudi possum accuba/re. ¶ Tantillũ loci: ubi catellus cubet. Occupabo inquit pusillũ ad modũ lo/cũ: ut uel catello satis sit. ¶ Quin si ius seris. ibo inquit quocunq; me iusseris. ¶ Summam in crucem. i. in summum cruciatũ modo comœdat perduci po/test. ¶ Qui cũ uis pepugnabo: cũ quo/libet inquit manum cõferã pugna: po/tius q̃ cum fame. ¶ Spectata est tibi iã tua fœlicitas. i. satis fuisti fœlix quo ad. ¶ Rem confregimus: idest cõcoxi/mus: ut creditoribus nostris soluendo non essemus. ¶ Nolo e gelasimo mihi te categelesimum: idest nolo te ex eo: qui nobis risum excites: te derisũ iri: gelasimus & enim qui risum mouit: ca tagelasimus uero: qui deridetur: nam catagelo ẽrideo significat. ¶ Vide qd es capturus consiliis: ridicule admodũ secum disputat gelasimus: interrogãs: ac respondens. ¶ Vide ut annona est grauis: uides q̃ reditus anni sunt diffi/ciles. ¶ Benignitas hoium perire & p/thymias: sensus est: uides ne: ut libera/litates hoium periclitent̃: & prõptitu/dines: prothymia enĩ prõptitudo: & pthymus prõptus: ɔpositũ nomẽ ex p præpõne et thymo aio prima pducta: nã eadem correpta thymos: qd & thy mon neutro gñe dr̃: herba ẽ multũ p/bate uirtutis a medicis. ¶ Potione pan cea onerabo gulã. i. potione: q̃ me exu rat totũ: ac perimat: qa pan sigñat oẽ: & ceo uro: Aut pãcea. i. q̃ medeat̃ oib9 ęgritudib9 meis: ut sit pan: & aceo me/deor: uñ acestes medicus dr̃: & pãcea herba dr̃: ꝙ oibus medeat̃ ęgritudini/bus. ¶ Neq; ego hoc cõmittã. i. nõ deli/q̃: ita Cice. in officiis: cõmittẽdũ nõ est: ne dicẽdũ sit: nõ putarã. Committere quoq; significat cõparare: ut cõmitto hanc rem huic rei: & cõmittere: con/cedere: ut in prouerbio est: committis oue lupo. Donatus tñ: credimus nos cognitis inquit: cõmittimus autem in/cognitis: & cõmittere cõnectere: ac cõiungere in angustum: ut cõmissura fiat: quæ etiã inde dicta est.

Gelasimus qui dicat.

Cõmittere quid significent.

ANSELMVS.

¶ LVpus: ad prouerbiũ respicere uidetur. λυκοσ ἐχανεν. dictũ in eos scilicet: qui inani spe ducuntur: ferunt enim lupum huius naturæ: quoties rapere aliquid molitur hiantem inuadere: quod etiã Plautus: Adesuriuit magis: & Inhianit inqt acrius lupus. Si qñ autem frustraretur. hiare nequicq̃ lupum dixerunt. ¶ Prothymias: munificẽtias. eo/dem fonte. Exthymia stabilis animi sedes: de qua egregiũ uolumen scripsit Democritus. Seneca trãqllitatẽ uertit.

Prouerbiũ de lupo:

Prothymia quid.

SARACENVS. More hoc fit: Conserui sagarini moram stichus execratur: adimi sibi reputās maiorem diei partem a suis uoluptatibus. ¶ Prouisere: prouiso duas significationes habet donato testante: & procedere: & puidere. ¶ Cadum modo hinc a me huic uino transferam: Sic prius legebatur: sed ita legēdum censeo: cadum modo hūc ad me cum uino transferam.

VALLA. More hoc fit. Stichus seruus dum sagarinum ad uoluptatem secum capiendam praestolatur inuisit: num adhuc ueniat: cum tamen inquit nihilo celerius uenturus sit. More hoc fit: Ita inquit fieri cōsueuit. ¶ Prouisere: procul uisere: an ueniat. ¶ Cadū mō: uas inquit uinarium huc transferā unum: ut potus mihi suggeratur soli. ¶ Senex tabescit dies: idest iam ad occasum perductus est a rebus: q̄ senescūt sūpta trāslatione: tabescit e marcescit. ad interitū pducit.

Cadū qd sit.

QVINTVS ACTVS.

Stichus seruus.

More hoc fit, atq; est ita mea sententia, si quem hominem expectant

Eum solent prouisere, qui hercle illa causa nihil ocyus uenit.

Idem ego nūc facio, qui prouiso Sagarinū, q nihil ocyus uenit.

Tamen hac gratia iā hercle ego decumbā solus, si ille huc non

Venit, cadum modo hinc a me huc uino transferam.

Postea accumbam, qua senex tabescit dies.

SARACENVS. Saluete athenae: Dicuntur & fiunt ista omnia tanq̄ athenis fieri: non Romae uiderentur. ¶ Nutrices graeciae: Scilicet estis: Nam ibi floruerūt omnes artes: & disciplinae. ¶ Herilis prima: Vel patria. ¶ Fecisti hercle facetias: Apostrophat ad absentem herum: qui sibi diem tam lepidu; fuerat elargitus. ¶ Fero conuiuam Dionysium: Quia secum uini cantharum deferebat. ¶ Noster: Scilicet herus. Quis sōniauit aurū: Nō dixit: qs dedit: s; da re sōniauit: ut obsonaret: & cōuiuium paret. ¶ Bona scena, strenaq;: Vsus est uerbo sabio: sabini scęnas coenas appellāt: ut autor Fes. ē: strena āt dcm̄ mun⁹ ē a strēnuitate: ut paulo an̄ dictū est.

Scaena qd sit.

VALLA. Saluete athenae: sagarinus aueniēs iā pridē non uisas a sse salutat athenas: & cū sticho sese oblectat: paratque ad futurū conuiuiū. Athenae dictae sunt: qa athena graece minerua: de cuius appellatiōe diuus Augustinus inqt: Varronis snia Minerua tā q̄ dea colebat: regnāte athēēsib⁹ cecrope: sub quo rege ēt uel instauratā ferūt: uel cōditā ciuitatē. Nā ut athenę uocarent: qd certe nomē a Minerua ē: q̄ grçce athena dr̄: hāc cām Varro idicat. Cū apparuisset illic repēte oliuae arbor: & alio loco aq̄ erupisset: regē prodigia ista mouerūt: & misit ad apollinē delphicū sciscitatū: quid intelligendū esset: qdue faciendū. ille respōdit: q olea Mineruā significaret: unda neptunū: & quod esset in ciuiū potestate: ex cuius potius noie duorum deo℞: quorum illa signa essent: ciuitas uocaretur. Cecrops oraculo accepto: ciues oēs utriusq; sexus: mos enim tūc in eisdē locis erat: ut ēt foeminę publicis cōsultationibus interessent: ad ferēdū suffragium cōuocauit. Cōsulta igitur multitudine: mares pro Neptuno: foemine pro Minerua tulere snias: & qa una plus inuēta est foeminarū: Minerua uicit: tum neptunus iratus marinis fluctibus exaestuātibus terras atheniensium pupulatus est: qm spargere latius quaslibet aquas difficile daemonibus nō est. ¶ Quae nutrices graecię: olim nāq; totius graeciae habuerunt imperiū. ¶ Herilis patria: quam herus meus habet patriā. ¶ Fecisti hercle facetias: idest solēnitates: na; facetus elegans. ¶ Tuum seruū: idest me seruū: qui sum tuus nempe amator. ¶ Saltationes: idest pedū plausus. ¶ Prothymias: idest promptitudines: ut paulo ante expositū. ¶ Conuiuā Dionysium: idest Bacchum: is enim multis est appellatus nominibus. Euthyus appellatus: & Bromius: & Hemerides: & Bacchides: & Silenus: & Dimitrius: & Iraphiotes: & Thelymitris: & Priapus: & Aelomitris: & Genes: & Omadius: & Sphaltes: & Phyxelis: & Męnoles: & Lene: & Hyis: & Attis: & Lyaeus: & Dithyrambus: & Nisius: & Basareus: & Lilius: & Lichnites. ¶ Dono datū est. i. cōcessum: ut epularer. ¶ Quis obsonauit aurū. i. aurū prębuit ad obsoniū apparandū. ¶ Peregrina oia relinque. i. omnes sollicitudines: quas peregre subiuimus. ¶ Bona coena: strenaq; ad bolū accessit mihi. trāslatio a piscātibus sūpta: quo℞ bolus dr̄ iactus. strena inqt Noni. dcā ē a strēnuitate. Pōponius in pictorib⁹. ascide si q̄ uētura ē: alia strena strene. Alii tñ putāt a strena strēnuū dici: cui strena dabat. i. pmiū: & strēnuus miles a sternēdis hostibus appellatus.

Strena un̄ dicta sit.

Sagarinus. Stichus serui.

Saluete Athenae, q̄ nutrices graeciae, terra herilis pria

Te uideo lubens, sed amica mea, & conserua quid agat Stephanium,

Cura est, ut ualeat. Nam Sticho mandaueram, salutem ut nunciaret,

Atq; ei ut diceret, me hodie uenturū, ut coenā coqret tēperi.

S; Stich⁹ ē hic qdē. St. fecisti hercle facetias, quom hoc dōauisti

Dono tuum seruū Stichum, proh Di immortales, quot ego

Voluptates fero, quot risiones, quot iocos, quot sauia, saltationes,

Blāditias, prothymias. Sa. Stiche. St. hem. Sa. qd fit?

St. Euge Sagarine lepidissume, fero cōuiuā Dionysiū mihiq;,

Et tibi. Nāq; aedepol coena dicta ē, locus liber dat⁹ ē mihi, &

Tibi apud uos. Nā apud nos est conuiuium ibi noster coenat

Cum uxore adeo, & Antipho ibidē herus est noster, hoc mihi

Dono datust. Sa. quis somniauit aurum? St. quid id ad te

Attinet? proin tu lauare propera. Sa. lautus sum. St. optume.

Sequere ergo hac me intro. Sa. ego uero sequor. St. uolo

Eluamus hodie, peregrina oia relique, Athenas nūc colamus.

Sequere me. Sa. sequor, & domum redeūdi principiū placet.

Bona coena, strenaq; obolet, occesset mihi Stephanium.

Mirum

Irum uideri. Stephaniũ mulier exiens domo spectatores cõmonefacit: ut epulũ & hilaritatem suis parat amasiis: nẽpe sticho: & sagario. Mũditiisq; appãdis: ut oia munda aduenĩetibus fratribus adhiberẽtur. Gite ite foras: Quæ parata fuerãt ad cœnã: iubet omnia in publicũ ferri: tanq̃ magnifice: & ampliter fuisset obsonatũ. ¶ Præter nos iactura nemini dabitur: Hoc est talorũ iactus: nã (ut meminimus in Asinaria) archiposiã. i. bibendi inchoationem iactu taloꝝ sortiri solebant in cõuiuiis: qđ Plautus ostẽdit in eadẽ comœdia: iace pr̃ talos: ut porro nos iaciamus: & mihi ob iactũ cãtharo mulsum date: ppea magis autumo legẽdũ esse: pol iactura q̃ pollectura: uel si oĩno sensum absolutũ optaueris: lege sic: hodie pol taloꝝ p̃ter nos iactura nemini dabitur. ¶ Monotrophe: a monos solus & trophi nutrimentum. ¶ Scaphio: poculo. de quo in bacchidibus. ¶ Batrochis: pfundis: ãplis. ¶ Poterio. Græci dicunt potirion: famiolo aũt dixit pro fictili: put ex samo insula uasa similia hr̃i cõsueuerãt. ¶ Mœnia: sic ueteres nos munia: idest officia. ¶ Amica uter uir. i. uter nostrũ erit cũ amica: uel apud amicã. ¶ Facto hoc: Melius factũ hoc. i. hoc negociũ: & puinciam. ¶ Fontali: an libero: aq̃ in uino: fontalẽ aquã dixit e fontibus scatu rientem. ¶ In subsellio cynice: Humili scilicet loco more cynico.

VALLA. SARA CENVS

Monotrophe unde dictum.

Stephanium ancilla.

Mirũ uideri nẽini nostrũ uolo spectatores, qd ego hic.
Quæ illic habito, ex eã, faciã uos certiores, domo dudum huc.
Accersita sum, quoniam nunciatum est istarũ uẽturos uiros, ibi
Festinam' oẽs, lectis sternẽdis studuim', mũditiisq; apparãdis.
Inter illud tamen negocium, meis curaui amicis Sticho &
Conseruo Sangarino meo cœna cocta ut esset, Stichus
Obsonatus est, ceterum ego curando id adlegaui.
Nunc ibo hinc, & amicos meos curabo hic aduenientes.

Sangarinus. Stichus serui.

Agite ite foras, ferte pompã, cado te perficio Stiche.
Oibus modis tẽtate cettust nostrũ hodie cõuiuium,
Ita me di amẽt, lepide accipiamur, qm̃ hoc r̃cipiemur
Quisq̃s p̃tereat, comessatũ uolo uocari. St. cõuenit, (in loco.
Dum quidem hercle quisq; ueniat cũ uino suo, nã hinc quidem
Hodie pollectura, præter nos iactura nemini dabitur, nosmet
Inter nos ministremus monotrophe, hoc conuiuium est
Pro opibus nostris, satis commodule nucibus, fabulis, ficulis,
Olea ĩtertupto lupillo, cõminuto crustulo sat ẽ seruo homini.
Modeste melius facere sumptum, q̃ ampliter suum quẽq;
Decet, quibus diuitiæ domi sunt, scaphio, cantharis, batiocis.
Bibunt, nos nostro samiolo poterio, tamẽ uiuimus, nos tamen
Efficimus pro opibus nostra mœnia. Sa. amica uter uis ubi
Accumbam'? St. abi tu sane supior, atq; adeo, ni tu scire possis
Factum ego hoc tecum diuido, uide utrã tibi lubet ẽt nũc cape,
Cape prouinciã. Sa. qd istuc est prouinciæ? St. utrũ fontale,
An libero imperium te inhibere mauis. Sa. nimio liqdo libero,
Sed amica mea & tua dum cœnat, dumq; se exornat, nos
Volo tamen ludere inter nos, Strategũ te facio huic cõuiuio.
St. Nimium lepide in mentem uenit, potius in subsellio
Cynice accipiemur, q̃ i lecticis. Sa, imo. n. hic magis ẽ dulcius.
Sed interim Stratege noster, cur hic cessat cantharus?
Vide quot cyathos hos bibim'. St. tot, quot digiti sunt tibi

Agite ite foras. Sagarin9: et stichus ad futuꝝ epulũ sese cõparãt: deliciasq; seruiles adhibeãt: moresq; aperiãt. ¶ Ferte põpã. i. ad põpã hoc ẽ lõgũ ordinẽ. ¶ Cado te pficio: ut nobis potũ ex cado hauriãs. ¶ Qui hoc recipient: in loco: q hic epulabunt. ¶ Comessatũ uolo uocari. i. epulatũ. ¶ Monotrophe. i. large ad studẽdũ nulli rei aliĩ q̃ ut nos: alam'?: monos. n. unice: & trepho alo nutrio. ¶ Pro opib' nr̃is: ut opes ferũt nr̃æ. ¶ Fabulis: a fabis diminutiuũ. ¶ Interupto lupillo. i. dẽpta tunica de lupinis. ¶ Cõminuto crustulo. i. discisso. ¶ Scaphio & cantharis: supra hæc uasoꝝ gñã diximꝰ. Athene' iter uasa ad portãdũ ponit scaphiuꝫ. ¶ Bathyochis. i. pfundis: nã bathy p fundũ signãt: & echo hẽo. ¶ Samiolo. i. fictili: & terreo: a samo. n. ferebãtur uasa fictilia: uñ & nomen hñt. ¶ Poterio. i. poculo: qđ. n. nos poculuꝫ græci poteriũ. ¶ Nr̃a mœnia. mœnia dixit: q̃ nũc munia. i. officia. Hor. Vegetusq; ad mũia surgit. ¶ Amica ute: subaudi stephãio. ¶ Vtꝝ fõ. an liberũ ipiũ. i. nũ uelis iperiũ hr̃e: ac pesse aq̃: an uino bẽdo. ¶ Strategũ te facio. i. ducẽ: ut i curgulione exposuimꝰ. ¶ In subsellio: humiliore loco: et scabillo. ¶ Cynice accipiemur: Vt cinici philosophi solẽt: epulabimur: q ex mẽdicatis uiuebãt rebus. ¶ Magis ẽ dulcius. Notãdũ ad cõparatiuum appositũ eẽ magis: qđ ẽt apud alios nõ rarẽter legimus. ¶ Cur hic cessat cãthar'?: cur nõ uino plẽus. ¶ Cãtio ẽ græca pente pine. sane diocles i milissis: quo pacto mixtũ potare uinũ oporteat docet igens. μετὰ τε τρία καὶ δύο. mixtio igit: q̃ a consuetudine abest: inqt memorabilis puerbium fecit. ἢ πέντε πίνε ἢ τρία ἢ μὴ τέτταρα ἢ γὰρ δύω πρὸς πέντε φασὶ δεῖν ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. De tali mixtione Ion poeta in eis: q̃ de chio ait: uatẽ iuenisse: palamediq; enũciasse uaticinio græcis nauigãdũ potãtibꝰ tres ad unũ cyathos. Alii aũt maiore usi: & ãpliore potu: duos uini potarũt ad qnq; aquę. Nichochares igit in amymone ad nomẽ ludẽdo inqt. οἶνο μάσουτι χαῖρε πέντε καὶ δύο κἀγώ τε καὶ συμπόται γενοίμεθα. eadeꝫ propemodũ dixit ẽt in lemniis: ubi uicissiꝫ cottabis iseruiebant. ἐγὼ δὲ διόνυσος πᾶσιν ὑμῖν εἰμι πέντε καὶ δύο Eupolis αἰεὶ διόνυσε χαῖρε, πέντε τ' ἄμεν τε καὶ δύο. Hermippus de eis inqt: cũ biberimus: aut situerimus: depcamur ninũ profundẽtes ludẽdo simul: & torrẽdo qnq;: & duos potãdo cyathos. Apud anacrcõtẽ εἰς οἴνου πρὸς δύο ὕδατος ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν ὦ παῖ κελέβην ὅκως ἄμυστιν προπίω τὰ μὲν δέκα ὕδατος. Vnus uini ad duos aq̃: age eia nobis o puer: poculũ ut ammystin' ppinẽ: alios

VALLA. Stephanos grecæ latine qd sit.

decem aquæ:alios decẽ uini cyathos:ut cõuicier:insurgite bassareo sacrificando. Progrediendo autem intemperantem potionem: scythicã uocat potionem:ipsi quoq; lacones cũ intemperãtius potare uoluerint:se potare scytharum ritu uelle dicũt qđ græce enũtiatur ἐπισκυθίσαι: ac si dicas scythicari. At apud nos Horatius inquiens.

Da lunæ propere nouę
Miscentur cyathis pocula cõmodis
Vates tris prohibet supra
Da noctis mediæ:da puer auguris
Qui musas amat impares
Rixarum metuens tangere gratia
Murenæ:tribus aut nouem
Ternos ter cyathos attonitus petet
Nudis iuncta sororibus.

Apuleius autẽ:prima inqt cratera ad sitim ptinet. Secũda ad hilaritatẽ. Tertia ad uoluptatẽ. Quarta ad insaniã. Verũ enimuero musarũ cratera uersa uice:q̃to crebrior:q̃toq; meracior:tãto ppior ad animi sanitatẽ. pria cratera litatores rudato eximit. Scda grãmaticę doctrinã extruit. Tertia rhetores eloquẽtia armat: Hactenus a plerisq; potat. ego & alias crateras athenis bibi poeticæ cõmẽta:geometricæ lipidã musicę dulcẽ. dialecticę austerã:lã uero uniuersitas philosophię:scilicet nectarea; canit. Empedocles carmina. Plato dialogos. Socrates hymnos: Epicharmus modos. Xenophon historias. Xenocrates satyras. Apuleius noster hæc omnia:nouẽq; musas pari studio colit. Hoc ergo dicit Plautus: interrogatus stichus a sagarino. quot bibissent cyathos: rñdet tot:quot digiti sunt tibi in manu.

SARACENVS. ¶ CANtio græca: Que ẽ bibe qnqes: bibe ter:atq; ẽt bis:nã imi tettara dimidiũ signat nũeri q̃ternarii.i.bis: & oẽs hi nũeri decẽ cõstituũt:ppea dixit:tibi ppino decuma fonte: & pri9 dixit quot digiti sunt tibi i manu: significare uolẽs decẽ illi cyathos ppinasse. ¶ Si hoꝝ:q̃ adsunt:pœnitet: Istuch tẽdit terẽtianũ illud:tute lepus es: & pulpamentũ q̃ris.i.q̃ris qđ in te ẽst.

Cuppedia quid sit. ¶ Cuppedia. Voluptuosa uel escaria: nã ãtiq cuppedia lautiores cibos noiabãt:uł cuppedia a cupiditate dcã sũt: ut author Fest. uel ut uarro uult: q̃ ibi fuerit cupedinis eqtis domus ob latrociniu; dãnati: is eni locus erat: ubi ea uęnirẽt:q̃ uescẽdi cã i urbe; eẽnt allata: ide cuppedinarii dicti sunt oẽs: q poculẽta: & esculẽta uẽditant: ut Donat9 & serui9: q aiũt cuppedinarios eẽ uoluptatis: & cupiditatis ministros: nihil aũt moror: pro nihil curo: in qua significatione utit sæpe Plau. ¶ Vel seruato meũ modũ: uel tu dabo: legi posset: uel seruato meum modũ: uel tuum seruabo. ¶ Nulli relerimus: Vel lege releuerimus: uel relerimus: pro releuerimus reliuo facit reliui: uel ut rectius Prisci. releui Teren. in heautõtimorumeno. releui dolia omnia: in uasis eni; & doliis uina condũtur: & dum uina aperiuntur: dolia relinũtur: qđ testatur Donatus: ergo nulli releuerimus postea.i. nulli deinceps uinũ deprompserimus. ¶ Quid agit uel quid igitur: & forte rectius sermo est sagarini ad tibicinem. ¶ Quasi proserpẽs bestia: Serpens enim ita celeriter lingua mouet: ut duplicem habere uideatur. ¶ Nolo obcedes: Forte melius: obcedas: idest obtũdas ex ob & cedo: nã sibi uidebatur conseruũ suum uerbis nimiũ obstrepere. ¶ Ad mores tuos: Rectius ad amores. ¶ Stephaniscidiũ: Ex forma diminutiua q̃si corolla: nã stephanos græce corona dicitur.

VALLA. ¶ Cãtio ẽ gręca: ac si dicat cãtio admõet græca: ut queãdmodũ oñdimus: uel tres cyathos potem9: uel ter ternos: si musis: uel tres dimidios: uel q̃ttuor: uel qnq;. Ita q cũ dixisset: se potasse qnq; q̃si aliud sumedo exordiũ: & alia de cã: aliũ se posse numerum cõplere: inqt ergo. ¶ Epente.i. uel quinq;. ¶ Pine: pota: quia pino poto: unde propino: de quo abunde supra E. uel. ¶ Trieme, tres dimidos. ¶ Pine pota. ¶ Tettara: quattuor: quod totum græce ita scribatur. πέντε πίνε

In manu, cantio est græca, καὶ πέντε πίνε, καὶ, τρίς πίνε
ἡμιτέτταρα

Tibi ppino decuma fõte, tibi tute ide, si sapis. Sa. bene nos,
Bene nos, bene te, bene me, bene nostrã etiam Stephanium
Bibe, si bibis. St. non mora erit apud me. sa, ædepol
Conuiui sat est, modo nostra huc amica accedat, id abest,
Aliud nihil abest, lepide hoc actum est, tibi propino
Cantharum, uinum tu habes. St. nimis uellem aliquid
Pulpamenti. sa. si horum, quæ adsunt, pœnitet, nihil est,
Tene aquam. St. melius dicis, nihil moror cuppedia.
Sa. Bibe tibicen, age siquid agis, bibendum hercle hoc est,
ne nega.
Quid hic fastidis? qđ faciundum uides esse tibi, quin bibis?
Age, siquid agis, accipe inquam nõ hoc impende publicum,
Haud tuum istuc est te uereri, eripe ex ore tibias.
St. Vbi illic biberit, uel seruato meum modum, uel tu dato.
Nolo ego nos pro summo bibere, nulli relerimus postea.
Nanq; ædepol quãuis de subito uel cadus uorti potest.
Sa. Quid agitur? quanq̃ grauatus fuisti, non nocuit tamen.
Age tibicen, quando bibisti, refer ad labia tibias suffla
Celeriter tibi buccas, quasi proserpens bestia, agedũ stiche
Vter demutassit, procul mutabitur. St. bonũ ius dicis.
Impetrare oportet, quia æquom postulas, age ergo
Obserua, si peccassis, mlta hic retiebo illico. sa. optumũ, atq;
Æquissimum oras. St. hem tibi hoc, primum omnium, hæc
Facetiast, amare inter se riuales duos, uno canthari potare.
Vnum scortum ducere, hoc memorabil est, ego tu sum, tu es
Ego unianimi sumus, unam amicam amamus ambo, mecũ
Vbi est, tecum est tamen tecum autem ubi est, mecum autẽ
Ibi est, neuter utri inuidet. sa. ohe iam satis, nolo obcedes,
Catuli ut ludunt, uolo nunc, uin amicam huc euocemus?
Ea saltabit. St. censeo. sa. mea suauis, amabilis, amœna
Stephanium ad amores tuos foras egredere, satis mihi pulchra es.
St. At enim pulcherrima. sa. fac nos hilaris hilariores
Opera, atq; aduentu tuo, peregre aduenietes te expetimus.
Stephaniscidium, uel meum, si amabilitas tibi nostra
Placet, si tibi ambo accepti sumus stephanium.

τίνε κτρισ ᾶμα ὦ ἢ τέττα<ρας. Decumo fonte: idest ex decima parte aquę: quę de fontæ. Tibi tupte ide .i. ego amplius non propinabo: tu ipse propinato. Si bibis: idest si bibere uis. Vellem aliquid pulpamenti .i. quippiam esculenti. Nihil moror cupedia. Nonius cupedia: cupiditas. Cicero tusculanarum libro quarto. Ambitio: mulierositas: peruicacia: liguritio: tumulenta: cupedia: Donatus super illo terentiano: cupedinarii omnes inqt Varro humanarum rerum numerus equitius cuppes inqt: & aomanius Macellus: singulari latrocinio: multa loca habuerunt infesta: his in exilium actis: publicata sunt bona: & ędes: ubi habitant: dirutę æque ea pecunia scalæ deū pe natum ædificatæ sunt: ubi habitant locus: ubi uenirent ea: quę uescendi causa in urbem erant allata. Itaq; ab altero macellum: ab altero forum cupedinis appellatum est. Cupedinatii omnes qui esculenta: & poculenta uendunt a re bus cupidinis ab alimento cupedinarii appellantur. Haud tuū: idest non ad te attinet. Vel tu dabis: subaudi modum. Nulli releuerimus postea: idest deprompserimus. Terentius: releui dolia serias omnes. Suffla celeriter tibi buccas: uento imple. Aliter Cęsar in commentariis: unde sufflant inquit uenti. Si peccassis multa: pro multū: metalassis figura. Ego tu sum: tu es ego. Hoc inquit Aristoteles in amicitia est: ut dicatur: amicus alter ego. Neuter neutri inuidet: ut neuter alteri: ita neuter neutri dicim⁹: sicut uterq; utriq;. Hirci⁹ de bello alexādrino Cæsaris li. iiii. cum uterq; utriq; insidiaret. Liuius ab urbe condita li. i. Qua utri utris imperent. Nā & uterq; alteri dicim⁹. Satis mō obsees. obsect inqt Festus aderit. Ad amores tuos: nēpe ad nos. Stephaniscidium: stephanium diminutiuum est: & stephaniscum hinc diminutiuum stephaniscidium. Accepti sumus: placemus.

ANSELMVS. ¶ MODE este melius: melius: uacat apud Nonium. Et cantharis batyochis scribendum batiocis: non bathyochis. est enim batiocha patera argentea ad sacra: quare: aut expungenda est copula: quę ante dictionem cantharis: aut alia postponenda: ut procedat syntaxis. Cantio græca bibendum quinquies docet: & ter: & semiquattuor quoniam prędixerat. tot quot digiti sunt tibi: ita opperte: atq; symbolice amicę nomen decem scilicet litterarum bibendū suadet: nam Stephanium totidem constat: uetus est consuetudo: ut Martialis epigrammate quodam suo. Tibias. Tibiæ primo in celænis inuentæ: quibus Apollinem prouocare olim Marsyas ausus est: fuit namq; Celæneus q̄ Lydiæ ciuitas. Papinius: & illustres satyro pendente celænæ. de tybiis prouerbium est. Quid enim me oportebat longas agere tibias: si quid parum processisset. ortum uidelicet ex Othonis uerbis. Tranquillus in Othone. postridie quoq; in augurando tempestate orta grauiter prolapsu; identidem obmurmurasse. τί γὰρ μέε δεῖ μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν. ita enim Dion: sine quo Tranquillus ipse haud satis intelligitur.

Batiocha qd sit

Cantio gręca q̄ fuerit.

Tibię quæ sint

Cupedinariiq; & unde dicti.

Stephanium ancilla, & eidem.

MOrem uobis geram meæ deliciæ, nam ita me Venus amoena.
Amet, ut ego hic iādudū exisse uobiscum foras,
Nisi me uobis exornarem, nā ita est ingeniū muliebre.
Bene cum lauta est, tersa, ornata, ficta est, infecta est tamē.
Nimioq; sibi mulier meretrix repperit odium ocyus
Sua immunditia, q̄ in perpetuum ut placeat munditia sua.
Sa. Nimiū lepide fabulata est. St. Veneris mera est oratio
Sangarine. Sa. quid est? Sti. totus doleo. Sa. totus? tanto miserior.
St. Vtrum tibi accumbo? St. utrum ubi tu uis? St. cum ambobus uolo,
Nam ambos amo. St. uapulat peculium, actū est, fugit hoc
Libertas caput. St. date mihi locum, ubi accumbam, amabo siquidem
Placeo, tū mihi cupio cum utroq; esse mihi bene. St. dispereo. Sa. quid ais?
St. Quid ego? Sa. ita me Di amēt, nunq̄. n. flet hodie hoc, quin non
Saltem tamen, age mulsa mea, suauitudo salta saltabo
Ego simul. St. nunq̄ ædepol me istoc uinces, quin ego
Ibidem pruriam. st. siquidē mihi saltandum est, tū uos date
Bibant tibicini. st. & quidē nobis. sa. tene tibicen primum,
Post idea loci si hoc eduxerit, perinde ut consuetus aū hac,
Celeriter lepidam, & suauem cantationem aliquam occipio
Cinædicā, ubi perpruriscamus usq; ex unguiculis, inde huc aquam.

SARACENVS. MOrem uobis: In hac & duabus subsequentibus scænulis amatores suum concelebrant simposium: errata omnia quæ prius Plautinum interturbabāt intellectum q̄ rectissime emendauimus ut illud: potus tanto miserior: legi enim debet totus: & cantionem aliquam occipio: melius occipito: & rursus: mendosissimum illud: postibiles tandem stante. stantis autem dare amicum amicæ. Ita legi uolumus: possibile est tandem stantem stanti sauium dare amicum amicæ? & item: qui dicitur: quid igitur grauatus non uocui: grauatus non nocuit: ueteri pro ui nouam: ueteri pro uino nouam: & demum ubi pax legebatur: emendauimus euax: est enim interiectio exultantis: uel bombax irridentis: & deniq; illud: cinædus contra statis esse nobis: non magis potis est q̄ fungo imber cinædus contra staticulis stare non magis potis est q̄ fungus imbri: diximus supra staticulū esse saltationis genus.

Euax qd sit

VALLA. MOrem uobis geram. Accita stephanium cum suis amatoribus lusitat. Exiliissem uobiscum: repente excurrisse;. Potus tanto miserior: subaudi qa hausimus totum. Vapulat petulium: idest facultas mea diripietur tibi. Quin nō saltet: saltandum enim supra dixit mulieri. Ibidem pruriam. Libidinis incentiua moueam. Perpruriscamus. ad incentiua moueamur. Inde: idest ingere.

ANSELMVS. ¶ IN Perpetuum. Paulus iurecōsultus. In perpetuum inquit: idest dum uiuant. Perpetuum proprie ad homines pertinet: Sempiternum ad deos.

In ppetuū quid sit

VALLA.

Bene hoc: potum præbent inuicem sibi ser ui: & cantionibus inseruiunt. ⸿ Minus grauate ia; accepit: quia uisa est potio bona. ⸿ Post bibest. post hunc tu potaueris. ⸿ Quid igitur. An placet potus inquit: hoc tibi cini dicit. ⸿ Non noui: subaudi in potu præbendo. ⸿ Veteri pro uino: ut ego uetus uinum præbui: ita tu nouam cantionem præbeto.

VALLA.

Qui ionicus: interrogatiue legendum est: idest quis possit canere ionice. ⸿ Babæ. Cantio est inuicem sibi respondentium. ⸿ Bombax: his sibi respondent uocibus. ⸿ Saltatum satis prouinost: pro uino: quod bibimus: satis inquit plausimus pedibus choreas. ⸿ Ite ad uos comessatum. Ite domum inquit: ubi epulemini: ut nos epulati sumus.

ANSELMVS. Ionicus.

¶ QVI Ionicus. Ionicus mollis: delicatusq;. Philostrat⁹ Iconon lib. ii. cum Christeidis Homeri matris formam laudaret: hoc sensu loquitur: delicata quidem ipsi: & mollis species: longeq; ionica. Similiter ionice: molliter: & delicate Aristophani θεσ μοφορι αζουσαισ. ε μιτρο φορουντε: inquit: και δ ιεκε ιγουν ιωνικως. qđ utiq; Flaccus exp̄ssit cum ait. Motus doceri gaudet Ionicos: Matura Virgo. non tam scilicet saltationem: ut sentiunt interpætes: quã lasciuum incessum: & corporis mollem fluxumq; habitum respiciẽs. Quid quod ionicam saltationẽ Sicelioteæ Artemidi præcipue saltabant: Diana enĩ siue Artemis casta dea est: & per hoc Ausonio bis cincta: Ionica dialecto propter hoc ipsum Phlyacas: idest cinædos scripsit Sotades. Ausonius. σωταδικον τε κινα ιδον ιωνικον αμφοτερωθεν.

⸿ Spectatores plaudite. Quintilianus: Tunc est: inquit: commouendum theatrum: cum uentum est ad ipsum illud quo ueteres tragœdiæ comœdiæq; clauduntur: Plaudite.

Eidem.

Bene tu hoc, e duce, dudũ placuit potio, nunc min⁹
Grauate iam accipit, tene tu interi meus oculus.
Da mihi suauiũ, dum illic bibit p̄stibiles tandem.
Stantem stantis autem dare amicum amicæ.
Euge euge, sic furi datur, qui dicitur, quãq̃
Grauatus non nocui, tamen age iam inflabuccas.
Sti. Nunc iam aliquid suauiter redde cantiõem, ueteri pro
uino nouam.

Eidem.

Qui ionic⁹, aut cinædicus, q̄ hoc tale facere possiet?
Si istoc me uorsu uiceris, alio me prouocato, fac tu
hoc modo.
Sti. At tu hoc modo. Sa. babæ. Sti. tatæ. Sa. papæ. St. pax.
Sa. Nũc pariter ambo omneis uoco cinædos cõtra statis, eẽ
Nobis non magis potis est, q̃ fungo imber.
Intro hinc abeamus nunc iam saltatum satis pro uinost.
Vosq; spectatores plaudite, atq; ite ad nos comessatum.

PIVS BONONIEN.

¶ FVNgo imber: puerbialiter. pluuia nihil obstare potest fungo: quonia; operculo capitis munitus est: & contra insensã pluuiã obarmatus. ⸿ Pro uino: p̄ copia uini: qđ exhausimus. ⸿ Comessatũ: post cœnã nobiscũ dapes capite.

¶ In trinummum argumentum.

SARACENVS.

Abiens charmides peregre re; omnẽ callicli cõmendat suo: filiamq; atq; aurum: quod habebat defossum domi: suspectus nãq; ei erat lesbonicus filius: ne absẽte ipso rem disperderet: mandat itaq; si obeat peregre: filiam ut marito: atq; thesaurum pro dote tradat: profecto igitur in seleuciam patre: filius proponit uenales edes: eas mercatur callicles: eo proposito: ut cũ reueniat: amico charmidi reddat: interea lysiteles philtomis filius sũmo ex genere: & optimis ornatus moribus sodalis lesbonici sororem sibi uxorem dari: atq; idotatã petiit: callicles id ratus sibi uicio uorti: dandã uirginẽ & dotẽ cẽset: & neqcq̃ de auro suboleat lesbonico: subornat sycophantã graphicũ: qui se dicat a charmide ferre aurũ: & litteras: is tribus conducitur nummis: & ob hoc trinummus dicta est comœdia: qui cum ueluti peregrinus incederet: charmidi forte domum redeunti fit obui⁹: diu deludit illum charmides: qui ab eo: qui ipsus erat: se missum autumat: domum ita reueniens offendit stasimum seruum: & callиclem socium: ab his rem omnem edoctus: filiam sponsatam repperit: factum probat: lysiteliq; denuo suam spondet filiam: calliclisq;: dat filio lesbonico.

¶ Argumentum in trinummum.

Charmides pegre iens lesbonicũ imprudẽtissimũ filium reliqt domi cũ stasimo seruo prudẽtiore dño: & amãtiore honoris ipsi⁹ heri. Pr̄ non satis filio fidẽs: cum domo abiret: callicli amico suo rẽ suam oẽm cõmẽdauit: quos domi thesauros hẽbat abstrusos: ei apuit: ut si necesse foret illo nuptũ daret quã reliqrat filiã. Fili⁹ ergo lesbonic⁹ intẽperans: cũ quotidie magis bona sua meretricibus dilargiret̃: agros: domosq; uẽditaret uilissimo ẽt p̄tio. Callicles amic⁹: ne bõa disp̄derent̃: emebat oĩa: hoc p̄spiciẽs lysiteles sodalis lesbonici: ei succurrẽdũ putauit quoquo mõ posset: ut ei⁹ sororẽ sine dote accipet: ad eã rẽ impetrãdã philtonẽ p̄rem suũ allegauit: nõ uult idotatã lesbonic⁹ dare sororẽ nephas putãs: s; agrũ: q ex luxuria supat p̄ dote destinãdũ putat: huic rei stasimus seru⁹ obsistit dñi amator sui. Callicles igr̃: ut filio oĩa tegerent̃ charmidis subornat sycophantã q̃si a charmide ueniẽte; cũ lr̃is & pecuniis: ut nuptũ illis daret̃ filia. At cũ sycophãta ad lesbonicũ iret: piterq; datur⁹ a p̄re lr̃as: offẽdit pegre ueniẽtẽ charmidẽ p̄ foribus: int̃ quos aliq̃ndiu lusus hitus ẽ. re cognita: q infamis hẽbatur: Callicles ciuis bonus cognit⁹ est: despondet̃ ergo lesbonici soror lysiteli.

VALLA.

¶ Nominum etymologię.

Megaronides: quia megara atria dñr: & ido specto. ⸿ Callicles: qa calos honestas: & cleos gl̃ia: ab honeste. n. gloriã cõseq cupiebat. ⸿ Lysiteles: qa lysitelo cõmodosu; significat. Fuit. n. cõmodus erga sodalẽ lesbonicũ. ⸿ Philto: qa philto amo: q̃si ad amorẽ concilĩãs. ⸿ Lesbonicus: a lesbo placidus. Hi nãq; erãt naturæ mitioris: ut & uinũ quoq; lesbiũ: qđ & in sñia discipulorũ suorũ oñdit Arist. ⸿ Stasimus. i. stabilis: qa in heri cõmodo persistit. ⸿ Charmides. Quia chara lętitia: & midos consilium: suo nãq; gauisus est cõsilio. ⸿ Sycophanta: simulator: ut aliquẽ fallat: cuius etymologia supra exposita: græce sycophãtes masculinũ ẽ: cui⁹ fœmininũ sycophãtria: ut mathetes mathetria: auletes auletria: poetes poetria: pharmaceutes pharmaceutria: psaltes psaltria

¶ Thesaurus

M. ACCII PLAVTI TRINVMMVS.

THesaurum abstrusum domo abiens peregre
Charmides
Remq; oēm amico Gallicli mandat suo.
Istoc absente male rem perdit filius.
Nā & ædeis uendit, has mercatur Callicles.
Virgo indotata, soror istius poscitur,
Minus quo cum iuidia ei det doté Callicles,
Mandat qui dicat aurum ferre sese a patre.
Vt uenit ad ædeis, hunc deludit Charmides
Senex ut rediit, quoius nubunt liberi.

PR'OLOGVS.

Luxuria & inopia.

SEquere me mea gnata, ut munus fungaris tuum.
In. Sequor, sed finem fore quem dicam, nescio.
Lu. Adest. hem illæ sunt ædes, i intro nunc iam.
Nunc ne quis erret uostrum, paucis in uiam
Deducam, siquidem operam promittitis dare.
Nunc primum igitur, quæ ego sim, & quæ illa hæc etiam fiet,
Huc quæ abiit intro, dicam, si animum aduortitis.
Primum mi Plautus nomen LVXVRIÆ indidit.
Tum mihi gnatam hanc is esse uoluit, INOPIAM.
Sed huc quid introierit impulsu meo
Accipite, & date mihi uacuas aureis, dum eloquor.
Adolescens quidam est, in hisce qui habitat ædibus.
Is rem paternam me adiutrice perdidit,
Quoniam, qui me aleret, nihil esse uideo reliqui.
Dædi meam gnatam, qui cum ætatem exigat.
Sed de argumento ne expectetis fabulæ.
Senes qui huc uenient, hi rem uobis aperient.
Nam nomen græce huic est THESAVRO fabulæ.
Philemon scripsit, Plautus uortit barbare.
Nomen TRINVMMO fecit, nunc hoc uos togat,
Vt liceat possidere hanc nomen fabulam.
Tantum est, ualete, adeste cum silentio.

SARA CENVS

THesaurum abstrusum: oīa ex argumento nota sūt: corrigo tamen ultimum uersiculum: nam ubi legitur: cui⁹ nubuntur heri: legendu; arbitror cuius nubunt liberi: nā filia datur lysiteli: filius quoq; ducit calliclis natam.

VALLA.

THesaurū abstrusum abiēs. occultas suas diuitias. ¶ Male: ualde. ¶ Rē perdit. Dissipat facultates. ¶ Filius: lesbonicus. ¶ Poscitur: a lysitele. ¶ Minus: quo cum inuidia ei det: ordo & sensus quo minus: ut non det ei sororem lysiteli: cum inuidia: maliuolentia. ¶ Mandat: sycophante. ¶ A patre: charmide. ¶ Vt uenit: sycophāta. ¶ Senex: charmides. ¶ Vt rediit. postq̄ peregre reuersus est. ¶ Cuius nubunt liberi: nempe filius lesbonicus: & filia.

SARA CENVS

SEquere me: Absente pr̄e rem oēm cōsumpserat lesbonicus scortādo: & pgrecādo: eoq; usq; redactus erat: ut ædes uænales pponeret: recte ergo inducit̄: ut post luxuriā tanq̄ comes sequatur inopia. ¶ Munus fungaris tuū: Munus p munere: uetus locutio est: & rettulimus in menæchmis. ¶ Illę sunt ędes. Quas adolescens uænales fecerat. ¶ Est thesauro fabulæ. Quia trinūmus dicta ē. ¶ Plau. uertit barbare: Sic in asinaria inquit: Marcus uortit barbare: de se locutus: barbare in aliam linguam a gręca.

Barbare uorti qd sit
VALLA.

SEquere me mea gnata. Luxuria uerba habet ad filiam suam inopiam: ut sese transferat i. domum lesbonici. ¶ Vt munus fungaris tuum. fungor enim hanc rem & hac re dicimus. ¶ Luxurię indidit: superfluitas enim luxuriæ nomen habet. luxuriari enim superfluere. Virgili. Luxuriatq; thoris animosus pectus hanc sequitur inopia: quia ubi negligenter quippiam disperditur: inopia mulctat. ¶ Me adiutrice: subaudi luxuria. Dedi meam gnatam inopiam: cū qua uitam agat. ¶ Thesauro. appellatur iquit gręce hęc fabula thesaurus: quod est opum repositio. ¶ Philemo scripsit: de philemone dictū est supra abunde. ¶ Plaut⁹ uertit barbare: idest in aliam linguam: na; gręci barbaros omnes præter se appellauerūt. ¶ Trinummo fecit: quare trinummus mox apparebit. ¶ Adeste cum silentio: audite: ac silete.

Luxuriari quid sit

¶ LVXVria. quod a recta uiuendi uia sit exclusa & eiecta dicitur. luxum enim uulsum: & loco motu;. ¶ Barbare uertit: hoc est uertendo corrupit.

ANSELMVS.
Luxuria qd sit

SARACENVS.

NE amicum: senserat megaronides a callicle ẽptas fuisse charmidis ædes: qd̃ tanq̃ nephariũ factũ iprobat: iccirco monitur⁹ amicus accedit: s; interi malos hoium mores iprobat: q magis paucioribꝰ.i.priuatis: q̃ pluribꝰ.i.publicis rebꝰ studẽt. ¶ Ni me id iuitet fides: q̃si & pp fidẽ impellat̃ amicum uelle errati sui commonefacere. ¶ Eoꝝ messe; metere: Vt.s. pœnitus exciderent̃: & prorsus aboleret̃. ¶ Remoram faciunt: idest retardant: nã remora a Plinio tantæ tenacitatis dr̃: ut nauim a cursu suo retinere ualeat: ide factum remoror uerbum: & remores aues: q̃ in auspicio aliqd fieri remorantur: hic piscis a græcis echineis dictꝰ

Remores aues q̃ dicãt

VALLA.

NE amicum castigare. Alit̃ hæc uerba apud ciceronẽ legunt̃: q ad Herẽnium inqt. Vitiosa rõ est: q̃ ad expositionẽ non est accõmodata: uel pp uanitatẽ. Infirma rõ est: q̃ non necessario oñdit ita eẽ queãdmodũ expositũ ẽ: uelut apud Plau. Amicũ ob meritã noxã imane castigare facinus: ueꝝ in ætate utile: & cõducibile. Hæc ꝑpositio est: uideamus: q̃ rõ afferat̃. Na; ego amicũ meũ hodie nõ castigabo ꝑ commissa noxa ex eo: qd̃ facturus: non ex eo: qd̃ fieri conuenit: utile qd sit ratiocinatur. ¶ Immane est facinus. Immane.i. crudele sicut imanes bestias: quas uocabulo gręco feras dicimus: ut Cicero in q̃onibꝰ tusculanis de bestiis locutus inqt imanis alias: q̃sdã aũt cicures. Differt aũt facinus a flagitio diui Augu. snia: qd̃ idomita cupiditas ad corrũpendũ aium: & corpus suũ flagitiũ uocat̃. Qd̃ aũt agit: ut alteri noceat facinus dr̃. Et hęc sunt duo gñã oium pctõꝝ: s; flagitia priora sunt: quę cũ exinaniuerũt aium: & ad q̃ndã ęgestatẽ pduxerunt: in facinora ꝓsiliunt. ¶ Quasi herba irrigua.i. q̃ aqua irrigat̃: noia fere apud latinos uerbalia freq̃ntissime actiue & passiue ponunt̃: nã & prata irrigua: & hortos irriguos: qui irrigantur: & irriguum uiolaria fontem dixit Virgi. ¶ Messem metere maximam. Ex malis inquit moribus possis uberem facere messe;. ¶ Remoramq; faciunt: idest retardant. Est autem remora piscis: qui græce echineis a remorando dictus: quod ut Plinius inquit cum nauigiis adhæserit ꝑ maria properantibus: firmet immobilia.

Remora quid sit

SARACENVS.

LArẽ Corona: Emptis ędibus: in q̃bus defossus thesaurꝰ erat: larẽ placare studet: forte inhiãs senex auro: occasione oblata. ¶ Videre: atq; audire ægroti fient: idest te ægre

PRIMVS ACTVS.

Megaronides.

NE amicum castigare ob meritam malam noxiam,
Immane ẽ facinus, uerũ in ætate utile, & cõducibile.
Nã ego amicũ hodie meũ ɔcastigabo ꝑ cõmerita noxia
Inuitꝰ, ni me id iuitet ut faciã, fides, nã hic nimiũ morbꝰ
Mores inuasit bonos, ita plerũq; omnes iam sũt itermortui.
Sed dum illi ægrotant, iterim mores mali, quasi herba irrigua
Succreuerunt uberrime, neq; quicq̃ hic uile nunc est,
Nisi mores mali, eorum licet iam messem metere maxumam.
Nimioq; hic pluris pauciorum gratiam faciũt pars hominum,
Quam id, quod profit pluribus, ita uincunt illud
Conducibile, gratiæ, quæ in rebus multis obstant.
Odiosæq; sunt remorãq; faciunt rei priuatæ & publicæ.

Callicles. Megaronides senes duo.

LArem corona nostrũ decorari uolo. uxor uenerat̃ ut
Nobis hæc habitatio bona, fausta, felix, fortunataq; eueniat.
Teq; ut q̃primum possim, uideam emortuam.
Me. Hic ille est senecta ætate qui factus est puer, q admisit
In se culpam castigabilem. adgrediar hominem.
Ca. Cuia uox ꝓpe me sonat? Me. tui bñuolentis, si ita es, ut ego uolo
Sin alr̃ es inimici atq; irati tibi. Ca. o amice salue atq;
Æq̃lis, ut uales Megarõides? me. & tu ædepol salue Callicles.
Valen? ualuistin? Ca. ualeo, & ualui rectius. Me. quid agit
Tua uxor? ut ualet? Ca. plusq̃ ego uolo. Me. bene hercle
Est, illam tibi bene ualere & uiuere. Ca. credo hercle te
Gaudere, si quid mihi mali est. Me. oibus amicis qd̃ mihi est,
Cupio esse idem. Ca. eho tua uxor quid agit? Me. imortalis ẽ,
Viuit, uicturaq; est? Ca. bene hercle denuncias, deosq; oro ut
Vitæ tuæ superstes suppetat, dum quidem hercle tecum nupta
Sit. Meg. sane uelim. Ca. uin cõmutemus, tuam ego ducam,
Et tu meam? faxo haud tantillum dederis uerborum mihi.
Neq; enim tu credo mihi imprudenti obrepseris, ne tu hercle
Faxo haud scias, quam rem egeris. Me. habeas, ut nactꝰ.
Nota mala res, optumast, nam ego nũc si ignotam capiam, qd
Agam nesciam ædepol, proinde ut bene uiuitur, diu
Viuitur, sed hoc animum aduorte, atq; aufer ridicularia.
Nam ego dedita opera huc ad te aduenio. Ca. quid uenis?
Me. Malis te ut uerbis multis, multum obiurgem. Ca. men?
me. Nũ qs ẽ hic alius, preter, te atq; me? Ca. nemost. qd igitur?
me. Rogitas? te ne obiurgitem? nisi tute mihi me censes
Dicturum male nam si in te ægrotant artes animi tui.
Sin immutare uis ingenium moribus, aut si demutant mores
Ingenium tuum, neq; eos antiquos seruas, ast captas nouos.
Omnibus amicis morbum tu incuties grauem, ut te uidere,
Audireq;, ægrotifient. Ca. quid in mentem uenit
Tibi istæc dicta dicere? Me. quia omnis bonos, bonasq;
Ac curare adecet suspicionẽ, & culpam ut abs sese segregent,
Ca. Nõ põt utrũq; fieri. me. q̃propter? Ca. rogas? ne admittã

uideant:

Culpá, ego meo sum pmus pectori suspicio é i pectore alieno
Sita, ná núc ego si te surripuisse suspicer Ioui coroná de capite
E capitolio, quod in culmine astat súmo, si id non feceris, atq;
Id tñ mihi lubeat suspicarier, quid tu id prohibere me potes,
Ne suspicer? sed istud negocii scire cupio qcqd est. Me. haben
Tu amicum aut familiarem quépiā, quoi pectus sapiat?
Ca. Ædepol haud dicá dolo, sút, quos scio eé amicos sút, quos
Sút quoq; ígenia, atq; aíos ñ possi; noscere, ad amici (suspicor,
Parté, an ad inimici pueniant, sed tu ex amicis certis mihi es
Certissimus, si quid scis me fecisse inscite, aut íprobe, si id me
Nó accusas, tute ipse obiurgádus es, scio. Me. & si huc alia cá
Ad te adueni, æquom postulas. Ca. expecto si quid dicas.
Me. Primú dú oíum, male dictatur tibi uolgo in sermonibus,
Turpilucri cupidú te uocant ciues tui, tum autem sút alii, q te
Volturium uocant, hostis ne, an ciuis comedis, paruipendere.
Hæc cum audio in te dici, excrucior miser. Ca. est atq; non est
Mihi i máu Megaróides, qn dicát non est, merito ut ne dicát
Id é. Me. fuit ne h tibi amic? Charmides? Ca. é, & fuit, id ita eé
Vt credas, ré tibi autoré dabo. Ná postq̃ hic eius ré confregit
Filius, uidetq; ipse ad paupertatem protractum esse, se suaq;
Filiá eé adulcá uirginé, simul eius matré, suáq; uxoré mortuá,
Q̃m hinc iturust ipse in Seleuticam, mihi cómédauit uirginé
Gnatam suam, & rem suam oém, & illum corruptum filium.
Hic si inimic? eét, credo, haud crederet. Me. qd tu adolescété,
Qué eé corruptum uides, qui tuæ mandat? est fidei & fiduciæ,
Qui eú rstituis? qn ad frugé corrigis? ei rei operá dar te fuerat
Aliquáto æqus, si qui probioré facere possis, non uti in eádem
Tute accederes infamiam, malumq; ut eius cum tuo misceres
Malo. Ca. qd feci? Me. qd homo nequá. Ca. nó istuc meú est.
Me. Emisti d adolescéte has æds? qd taces? ubi núc tute hitas?
Ca. Emi, atq; argétú dedi minas quadraginta adolescéti ipsi
In manú. me. dedistin argentum? Ca. factú, neq; facti piget.
me. Ædepol fidei adolescété mádatú malæ, dedisti næ hoc pa
Gladiú, q se occideret, qd secus é, aut qd interest, dar (cto ei
Te in manus argétum amanti homini adolescéti, animi ípoti,
Qui exædificaret suá inchoatam ignauiam? Ca. non ego
Illi argentum redderem? me. nó redderes, neq; de illo qcq̃
Neq; emeres, neq; uéderes, nec q deterior eét, faceres copiá.
Inconciliastin eum, qui mandatust tibi? Illum, q mandauit, eum
Exturbasti ex ædib? ? ædepol mádatú pulchre, & curatú probe.
Crede huic tute, iá suá meli? ré gesserit. Ca. subigis maledictis.
Me tuis Megaronides nouo mó, adeo, ut quod meæ cócreditú
Sit taciturnitati clam, fidei & fiduciæ: ne enunciarem quoiq;:
Neu facerem palam: ut mihi necesse sit iam: id tibi concredere.
me. Mihi qd credideris sumes: ubi posueris. Ca. circúspicedú
Quis absit arbiter nobis: & q̃so itidé idé circúspice. (te: ne
me. Ausculto siqd dicas. Ca. si taceas: loq̃r: quoniá hinc est
Profect? peregre Charmides: thesaurum mihi demonstrauit
In hisce ædibus: hic in conclaui quodam: sed circúspice.
me. Nemo est. Ca. númorum philippeum ad tria millia.

uideant: & audiant. ¶ Ego meo sum promus pectori. i. mihi ipsi consci/us. ¶ Aedepol mádatú pulchre: p iro niá. ¶ Ni psensissent cães: denotat se in amici rebus hominem uigilé: & cães p custodibus intellige. ¶ Vsuræ meæ. i. usui. ¶ Posticulum: ex posteriori do/mus pte domunculam. Famigerator: diuulgator: nam fama plerúq; p re in certa ponitur: & hominum opinione.

Famigera/tur q dicar

VALLA.

PAré corona nostrú decorari uolo callicle mádantem familiarib? familiares sta/tuas honore decorari me/garonides amic? inuisit: ut hoiem uer bis corripiat amicissimú ex rumore: q passim serpebat falso ipm existimans iure obiurgádú: qd cótra factú: é: ná p cepta callicis, pbitate ad id: qd incepe rat: exhortar. ¶ Vt no. h. hit. b. lesbo nici has ædes dicit: q̃s emit callicles: ¶ Valé. i. an uales. ¶ Et suppetat. i. si/bi ipsi uitá suggerat. ¶ Faxo ha. sci. q̃ ré ege: tá repéte dedero: ut non possis: qd egeris aiaduertere. ¶ Nota ma. res op. cú inqt res mala cognita é: ideo est optia: qm ab ea facile cauere possum?. ¶ Aegrotant artes: animiq; tui: idest si bona: q̃ olim in te erant: degenerant. ¶ Aegroti fient: ægrimonia afficiátur te uidendo: audiendoq;. ¶ Meo sum pmus pectori. i. pmo aio meo bona & mala: qm cogitationes nostræ sunt liberæ: non utiq; suspitiones: q̃ aliena sibi pectora concupiunt. ¶ Haud di/cam dolo: loquar ex animi sententia uerum. ¶ Turpilucri: unu; est uerbú: ut sit hoc turpilucrum. ¶ Vulturium uocant: idest rapacem: ita Cicero in pisonem est hoc nouu;: multo illd ma gis appellatus est hic uulturius illius prouinciæ: si diis placet: imperator. ¶ Hæc cum audio in te dici. paruipé dere te in hostes: ne an i ciues sęuias. ¶ Rem confregit: opes eliminauit. ¶ Ad frugem corrigis: idest frugalem facis. ¶ Si qui: idest in aliquo. ¶ Ani mi impoti: idest insano: in cuius pote state mens non est. Qui exedificaret: amplificaret: multiplicaretq; suam in saniam. Qui deterior esset: ut esset im probior. ¶ Incciliauistin: an inconci liauisti: inimicumq; fecisti. ¶ Exturba sti ex ędibus: eiecisti domo. ¶ Iam suá melius rem gesserit: interrogatiue le/gendum: num ob hoc melius uiuet? ¶ Subigis maledictis: maledicédo có pellis. Posset permanescere. i. puenir. ¶ Si quid eo usus fuerit: si illo thesau/ro opus fuerit. ¶ Ille ignauus: subau/di Lesbonicus. ¶ Vnos sex dies: idest ad sex dies continuos. ¶ Adesuriuit magis: tanq̃ famelicus magis concupi uit. ¶ Et inhiauit: acrius: idest paten/ti ore tanq̃ lupus obseruauit: quo pa/

cto deuoraret:tangit aliquem: qui ad eius facultates aspiraret rapiendas. ¶ Dũ dormitarẽt canes. i. nõ adesset: qui puideret. ¶ Gregẽ uniuersum. i. oẽs opes:ac totam familiam. ¶ Voluit secum auertere:in suam deducere potestatem. ¶ Nec usuræ meę. i. in meuʒ usum. ¶ Pausa instituisti. i. ad pausaʒ me impulisti: ut aduersari non audeam. Adolescens habet. i. habitat lesbonicus. ¶ Posticulũ hoc recepit: posticũ post ędes hostiolũ est. nunc posticuluʒ tuguriolum dicit ipsum recipisse ubi habitaret. ¶ Mendaciloquius: ꝙ plura profundat mendacia. ¶ Atqꝫ argutum magis. i. stridulũ. Virgi. Arguto cõiunx pcurrit pectine telas. ¶ Quos scurras uocant: diximus de hoc uerbo abunde in epidico. ¶ Adolescẽtẽ euertisset. i. dispoliasset. ¶ Eorum famigeratorum. i. famam malam: perperaʒ: ac neqter disseminãtium. ¶ Nisi id appareat famigerator. i. qui primã hanc pronunciauit infamiam plectẽdus ẽ: ꝙ si fiat: publico bono cedet. ¶ Occlusioremqꝫ habeant stultiloquentiam. i. stultum sermonem suum comprimãt: & apud se retineant potius q̃ ut in quẽquam profundant.

Posticũ qd sit

PIVS BONONIEN.

❡PAVsa satis est. celandum ab obiurgatione cẽsoria: uox deflexa ex gręcia. ¶ Insisti: lego insistis: firmas retardas: remoraris. ¶ Qui: quo: ut. ¶ Domi: hæc uerba calliclis sunt. ¶ Habet. habitat. Posticulum recepit: partẽ posteriorem domus sibi reseruauit: Gellius libro decimo sexto noctium atticarum: & marcellus hunc locum aduocant. Nos in amphitryone: cum de dotalibus seruis loqueremur: fusius explicauimus: recipere reseruare: unde seruus receptitius: q seruatur ab uxore extra dotalia. Hoc uerbo in ea pœne significantia usus est Macrobius libro primo in somnium scipionis: sed de beatitate: quæ debetur conseruatoribus patriæ pauca dicẽda sunt: ut postea locum omnem: quem hic tractandum recepimus: resoluamus. Cicero libr. v. epistolarum. Has litteras uelis existimes fœderis habituras uim esse: non epistolę: meqꝫ ea: quę tibi promitto: ac recipio: sanctissime esse obseruaturum: diligentissimeqꝫ obseruaturũ. Idem lib. vi. Pansa quidem mihi gratus homo: & certus non solum confirmauit: uerum etiam recepit: tanq̃ ueluti receptitium: & ratissimum fuerit promissum pansę: quod extra pollicitationem domestice confirmabatur. Idem lib. x. & iii. Spondebo enim tibi uel potius spondeo: in meqꝫ recipio eos etiam. M. curii mores: eamqꝫ tum probitatem: tum etiam humanitateʒ. ¶ Iuxtaqꝫ eam: hic iuxta significat si

Id solus solum per amicitiam, & per fidẽ flens me obsecrauit.
Suo ne gnato crederem, ne ue quoiq̃, unde ad eum id
Posset permanescere, nunc si ille huc saluos reuenit, reddam
Suum sibi, si quid eo fuerit, certo illius filiæ, quæ mihi mãdata,
Si habeo, dotem unde dem, ut eam in se dignam conditionem
Collocem. Me. proh Di immortales uerbis paucis q̃ cito
Alium fecisti me, alius ad te ueneram, sed ut occœpisti, perge
Porro proloqui. Ca. quid tibi ego dicam, qui illius sapientiã,
Et meam fidelitatem, & celata omnia pene ille ignauos
Funditus pessundedit? Me. qui dum? Ca. quia rure dum sum
Ego unos sex dies, me absente, atqꝫ insciente, inconsultu meo,
Aedes uenales hasce inscribit literis, adesuriuit magis
Et inhiauit acrius lupus, obseruauit, dum dormitarent canes.
Gregem uniuersum uoluit secum auortere, fecisset ædepol,
Ni hæc psensissent canes sed nũc rogare ego uicissim te uolo,
Quid fuit officium meum me facere, face sciã, utrum indicare
Me ei thesaurum æquom fuit, aduorsum quod eius
Me obsecrauisset pater, an ego alium dominum paterer
Fieri hisce ædibus, qui emisset? eius esset ne eius pecunia?
Emi egomet potius ædeis, argentum dedi, thesauri
Causa, ut saluom amico traderem, neqꝫ adeo hasce emi
Mihi, nec usuræ meæ, illi redemi rursum, a me argentum dedi.
Hæc sunt, seu recte, seu peruorse, facta sunt, egomet fecisse
Confiteor Megaronides, hem mea malefacta, hem meam
Auaritiam tibi, hascine me propter res maledictas
Famas ferunt. Me. pausa, uicisti castigatorem tuum occlusisti
Linguam, nihil est qui respondeam. Ca. nunc ego te quæso,
Vt me opera & consilio iuues, communicesqꝫ hanc mecũ meã
Prouinciam. Me. polliceor operam, ergo ubi eris paulopost?
Ca. domi,
Nũquid uis? Me. cures tuã fidẽ. Ca. fit sedulo. Me. sed qd ais?
Ca. Quid uis? Me. ubi nũc adolescẽs habet? Ca. posticulum
Hoc rcepit, quom ædeis uẽdidit. Me. istuc uolebam scire.
I sane nũc iã, sed qd ais. Ca. qd? Me. nũc uirgo nẽpe apd te ẽ?
Ca. Ita est, iuxtaqꝫ eam curo cũ mea. Me. recte facis. Ca. nũ pri'
Quam abeo, me rogitaturus? Me. uale. nihil est pfecto stulti'.
Neqꝫ stolidius, neqꝫ mendaciloquius, neqꝫ argutum magis,
Neqꝫ confidentiloquius, neqꝫ periurius, q̃ urbani assidui
Ciues quos scurras uocant, atqꝫ egomet me adeo cum illis
Vna ibidem traho, qui illorum uerbis falsis acceptor fui.
Qui omnia se simulant scire, ne quicq̃ sciunt.
Quod quiqꝫ in animo habent, aut habituri sunt,
Sciunt, id quod in aurem rex reginæ dixerit, sciunt quod
Iuno fabulata sit cum Ioue, quæ neqꝫ futura, neqꝫ facta sunt,
Tamen illi sciunt, falso ne, an uere laudent, culpent, quẽ uelit,
Non flocci faciunt, dum illud quod lubeat sciant, omnes
Mortales hunc aiebant Calliclem indignum ciuitate hac
Esse uiuere, bonis qui hunc adolescentem euertisset suis.
Ego de uerbis eorum famigeratorum inscius, prosilui amicũ
Castigatũ innoxiũ, quod si exquirat usqꝫ ab stirpe autoritas,
molliter.

Vnde quicquid auditum dicant, nisi id appareat, famigerator
Næ sit cum damno & malo, hoc ita si fiat, publico fiat bono.
Paucissumi faxim, qui sciant, quod nesciunt, occlusioremq; ha-
beant stultiloquentiam.

misr. Marcellus. Iuxta rursus sit: Sa-
lu. in iugurtha: hyemē atq; æstatē iux
ta pati: Plau. in trinūmo. Iuxtaq; eaȝ:
cur cum meo uarro in papia pappo.
Qui pt laus uideri uersa cū mot⁹ sępe
furaces cessem⁹: atq; neqssimus ibis ac

Iuxta signi
ficata quæ

iuxta mecū rē tenes. In alia signātia iuxta signāt pxie: & cōsīcti. Varro de uita patrū li. i. Cū iterea lucubrādo face
ret iuxta āncillas lanā. ¶ Argutū: sonoꝝ: obstrepeꝝ. Maro in geor. Arguto mlier decurrēs pectine telas: uel hic expo
ne argutū: audax: malitiosū. Lucill⁹. Agite: agite fures: mēdacia argutami. plau. i mostellaria. exi e culina: sis foras
mastigia: q mihi iter patinas exhibes argutias. Argutū quoq; paruū signāt: & sonās. ¶ Cōfidētiloqus. magis cū cōfi
dētia loqns: nihil uerit⁹: qđo loqtur. Hinc in deteriorē signationē li. iiii. geor. & te qs iuuenū cōfidētissime nfas: iussit
adire domos. ¶ Assidui: diuites ab assib⁹. ¶ Ibidē traho: ſ; ego inqt stultior: q seqr illoꝝ stultiloqa. ¶ Acceptor fui:
q accepi illoꝝ mēdaciloqa & uanitates: tanq̄ illis subesset itegerrima ueritas. ¶ Falso nā uero laudēt. legendū. falso:
an uero laudēt. ¶ Flocci facit: nec æstimat id flocci: qđ retrimētū est: & pāni purgamētū: signāt hoc uerbū nihili fa-
cit: cōtēnit. ¶ Oīs mortalis. Pro oēs mortales. Synthesis numeroꝝ: queadmodū: pars in frusta secāt. ¶ Famigera-
toꝝ: rumigeruloꝝ: q sermones dissipāt in uulgus. ¶ Ab stirpe: radicit⁹: funditus. ¶ Ne sit cū dāno: scribēduȝ: næ sit
cū dāno: certerioꝝ dissipator erit cū dāno & malo. ¶ Qui sciant qđ nesciant: dicunt illi scire quod nesciunt: quādo
profitentur: se nosse & adamussum scire: quod ignorant. ¶ Occlusiorem: castigatiorem: examinatiorem.

Argutum
quid sit

¶ LAres domestici dei a Tertulliano dnr: dnr ēt agroꝝ Tibullo: & cōpitales Oui. Suetonioq;. sūt & diales Pla. &
grūdules Nonio. L. Apulei⁹. Ex: hisce ergo lemuribus: q posterioꝝ suoꝝ curā sortit⁹ pacato & qeto numine domū
posidet lar dr familiaris. Laribus canis assistit: & pelle canina ritu gabino uestiunt: un succīcti Persio lares. his pueri
ciā exeūtes bullā dicabāt: credebāturq; in focis hitare: pp qđ a lare & foco idioticos focolar appellat: a lare item laer
tis pnomē sumptū: ut Val. Maxi. li. x. ¶ Græcū est puerbiū: bis pueri senes: quo. M. Varro iscripsit Satyrā aristopha
nes. νεφελαι σωσ δις παιδες οι γεροντες. Sophocles παλιν γαρ αυθις παις ο γηρασκων ανηρ. Theo
pōpus δις παιδες οι γεροντες ορθω τω λογω. Plato. ἔοικε δις γενοιτ᾽ ἂν παις γερων. Antiphon. γηρο
τροφια γαρ προσεοικε παιδοτροφια. Vsq; adeo illustriū uiroꝝ cōsensu celebratū usquequaq; puerbiū. ¶ Ioui
coronā de capite. Iouis capitolini hisce uerbis Calcidi⁹ meminit. Vt. n. in simulacro Capitolini iouis est: una species
eboris est: & itē alia quā Apollonius artifex auxit aīo ad qđ directa mētis acie speciē eboris poliebat: Capitolini io-
uis coronā surripuisse dr Petillius Capitolinus: cū eius curā hēret: ut meminit Horatius. Nos argenteū nomisma ha-
bemus Thadæi Vgoleti uiri eruditissimi: & amicissimi nobis munus: in quo tēpli facies: & Aqla fulmen gerens: cui
inscriptio est. Petillius capitolinus. ¶ Nummorum philippeum. Stateres nomismata quædam dicūtur. Darici Phi-
lippii Alexandrii: omnes quidem aurei: unde Valerianus in epistola ad Zosimionem. Philippeos inquit nostri uul
tus annuos centum quinquaginta. Horatius: Philippos regale nomismanuncupauit: mentionem quoq; habet Phi
lippiorum Plautus: cum alibi: tum in rudente.

ANSEL-
MVS.
Lares quæ

Philippei
qui

SECVNDVS ACTVS.

Lysiteles adolescens.

MVltas res simul in meo corde uorso, multum in cogi-
tando.
Dolorem indipiscor, egomet me conquoquo, & ma
cero, & de fatigo
Magister mihi exercitor aius, hinc est, sed hoc non liquet,
Nec satis cogitatum, utram potius haꝝ mihi artem expetessā,
Vtram ætati agundæ arbitrer firmiorem, amori ne, an rei
Obsequi potius par siet, utra in parte plus uoluptatis sit uitæ
Ad ætatem agundam, de hac re mihi satis haud liquet, nisi hoc
Sic faciam, opinor utrāq; rem, simul exputem, iudex sim re'ue
Ad eam rem, ita faciam, ita placet, omnium primum
Amoris artes eloquar, quemadmodum expediant, nunq̄

SARA
CENVS.

MVltas res: Hæc scæna to-
ta est ad bonos mores: ado
lescens enim optimis insti-
tutus consiliis: qui licet pri
mum in incertum feratur: quam po-
tissimum capessat uiaȝ: an: scilicet fru
galitati studeat: an amoribus operam
præstet: in semitam tandem rectaȝ re-
dit: spretis illecebris uoluptatum.

VALLA.

MVltas res simul in meo cor
de uerso: lysiteles amo-
ris ignes: & miserrimos
fines eius secum conie-
ctat: ac sibi omnino missos esse faci-
endos ducit. ¶ Egomet me cōcoquo:
idest tabefacio. ¶ Et macero & defati
co: mira poetæ amplificatio: & in af-
fectibus explicandis ingens uarietas:
ac singularis elegantia. ¶ Hoc non li-
quet. apertum non est. ¶ Artem expe-
tessam. expetendo capessendam putē.
¶ Plus uoluptati sit uitę: nam cum sit
uoluptas duplex: bona una: altera ma
la. bona immortalitatem appetit: & in
perpetua animi uigilantia est. Contra
mala desidet: & in langore animi uer-
satur. caduca: facileq; mutabilis igna-
uiam gignit: & socordiam laudem oi-
um contemptrix: soli inseruit corpo-
ri: ut bona animo. ¶ Simul exputem: mecum cogitem. putare enim a superfluis purgare est: unde & putator uitium
dicitur: hinc disputare: reputare: & exputare. ¶ Iudex sim. reusq;: ut ipse iudicem: quid melius: & me reum faciam.

Voluptas
duplex

SARACENVS

¶IN plagas: in rętia: cupere enim uidetur amator inuolui: & irretiri amoris solicitudinibus. ¶ Ab re: Ad nullā utilitatē. ¶ Harpago: rapax. Cupes: Voluptuosus: unū cupedia dicta uoluptaria: ut diffuse retulimus in sticho. ¶ Latebricolarum: Loca abdita icolētium. ¶ Nā quam ad qđ clamat: lego sic: nā quum qs clam amat: & cōuenit cū sensu antecedēti celati idagator. ¶ Da mihi hoc. uerba ponit meretricia: qbus alliciūtur amatores. ¶ Cuculus: Scilicet amator est: cuculus auis: alienis icubans nidis: ædit oua: & deuorat aliena. ¶ Pendendē: titubantē: non sibi consistentem.

Vestispicii qui dicant

¶ Vestispicii: q uestes spiciunt. i. custodiūt cum diligētia: uesticipes aūt sunt: q primum barbā admiserint: quo uocabulo usus est Apuleius. memorat denique oēs: q ab amatore petāt. ¶ Sādaligerulę. Quæ gererēt sandalia. i. calciamēta matronarum: q ita lasciuierāt: ut ad unūqdq negociū deputatas hērent ācillas. ¶ Quā q animo labor grandis: nam uia: quæ ad uirtutem ducit: ardua est.

VALLA.

¶SI in plagas coniicere: idest in rætia. ¶ Ab re cōsulit. puidet sibi: qđ sit inutile. ¶ Blādiloqntibus: ut blande alloqūtur mulieres. Harpago. i. raptor parentū bonorum: ac alienorum: est harpago harpagonis: ut palpo palponis. Sunt autē harpagones manus ferreę: q ubi bellū nauale iciderit: a pugnātibus interse inuicē iactātur: quo naues stabiliant: ut cogant inter se depugnare. Cæsar in cōmentariis de bello ad massiliam facto: hi manus ferreas: atq harpagones parauerant: magno numero pilorum: tragularum: reliquorumq telorum se istruxerant. At hic harpago ad hoiem refert. ¶ Mendax cupes: cupiditate plenus: cupes cupedinis: unū cupiaria: & cupedinarii: ut paulo añ dictum est. ¶ Elegans: qui ornatui nimiū studet corporis. Fuit aliquando hoc nomen: ut Aulus Gelius inquit: datum uitio: inde deuenit in laudem. ¶ Latebricolarum hominum: idest incolentium latebras: atq habitantium. ¶ Celati indagator: qui res occultas nititur exquirere. ¶ Quam extemplo: qua mox. ¶ Sæuis sagittis. Quia cupido: qui amori præest: sagittis monitus configitur. Proper. nanq ipsum ludens ita depingit.

Amor quēquam nisi cupidum hominē postulat, se i plagas
Coniicere eos cupit, eos cōsectatur, subdole blandit, ab re
Cōsulit, blandiloqntulus, harpago, mendax, cuppes, auar⁹,
Elegans, despoliator, latebricolarum hominum corruptor,
Blandus, inops, celati indagator, nam quam ad qđ clamat,
Quam extemplo sæuis sagittis percussus est, illico res foras
Labitur, liquit, da mihi hoc mel meū, si me amas, si audis,
Ibi ille cuculus, ocelle mi, fiat, & istuc, & si amplius uis dari,
Dabitur, ibi illa pendentem ferit, iam amplius orat, non sat
Id est mali, ni amplius etiam, quod bibit, quod comest,
Quod facit sumpti, nox datur, ducitur familia tota.
Vestiplici unctor, auri custos, flabelliferæ, sandaligerulæ.
Cātrices, cistellatrices, nūcii, renūcii, raptores panis & pēi,
Fit ipse, dū ill' comis ē, inops amator, hæc ego quom ago cū
Meo animo, & recolo, ubi qui eget, q̄ pcii sit pui, apage te
Amor, ñ places, nihil te utor, quāq̄ illd ē dulce, eē & bibe,
Amor amara dat, tibi satis, quod ægre fit, fugit forum.
Fugat uos cognatos, fugat ipse se a suo contuitu.
Neq enim eum sibi amicum uolunt dici, mille modis amor
Ignorandust, procul adhibendus est, atq abstinendum.
Nam qui in amore præcipitauit peius perit, q̄ si saxo saliat.
Apagesis amor, tuas res tibi hē, amor mihi amic⁹ ne fuas un
Sūt tñ quos miseros, maleq habeas, quos tibi obnoxios (q̄.
Fecisti, certust ad frugem applicare animū, quāq̄ ibi animo
Labos grādis capit, boni sibi hæc expetūt, rē, fidē, honorē,
Gloriam, & grām, hoc probis preciust, eo mihi magis lubet
Cum probis potius, q̄ cum improbis uiuere uanidicis.

Quicunq ille fuit puerum qui pinxit amorem
Nonne putas miras hunc habuisse manus:
Hic primum uidit sine sensu uiuere amantes:
Et leuibus curis magna perire bona.
Idem non frustra uentosas addidit alas:
Fecit & humano corde uolare deum:
Scilicet alterna quoniam iactamur in unda
Nostraq non ullis permanet aura locis.
Et merito hamatis manus est armata sagittis:
Et pharetra ex humero gnosia utroq iacet.
Ante ferit quoniam tuti q̄ cernimus hostem:
Nec quisq̄ ex illo uulnere sanus abit.

Atiqt Alexāder aphrodisie⁹: nō un⁹ ē cupido: sꝫ plures. Aut qa distīcti sint rerum cupidines: qñquidē alit: atq aliter quis cōcupiscit nimiū: sicut diuin⁹ ait Plato: amorē ferā multorum capi tū eē certū ē: aut qđ multis amorib⁹ un⁹: & idē sæpe succūbit. ¶ Illico res foras labit. i. opes elimināt. ¶ Liqtur: Trāslatio sūpta ē a piguedinæ: q sub calore colliquescit. ¶ Da mihi hoc mel meū. meretricularum uerba ponit: qbus facultates pereūt. ¶ Vestispici. Noni⁹ hūc Plautinū citans locū: uestispici inqt appellant custodes uestiū serui: q freqnti diligētia uestes ispiciāt: Affrani⁹ in uopisco. Noui nō inscia ācillulā uespe: & uestispicā. Varro in pappo: aut idigenas turciū indignē nō inuides. in eo dicti q nasū totqat uestispicā: q uestē spiciat. ¶ Vesticipii āt pueri pubertate uestiti. Fest. uesticeps puer: q iā uestit⁹ est pubertate: ecōtrario iuestis: q necdū pubertate uestit⁹ est. Serui⁹ quoq in illo Virgiliano. Aurea cęsaries ollis: atq aurea uestis. i. barbara: un cōtra iuestes dicimus iberbes. ¶ Vnctor. i. q unguēta uēditat. ¶ Flabelliferę: q flabellū afferāt ad uētulū admouēdū. ¶ Sādaligerulæ. Sādaliū calceorum genus: aut caligarum altiorum. Terē. in eunu. Vtinā tibi uideam cōminui sandalio caput ergo sandali gerulę: q calceos suggerāt amatrici. ¶ Cistellatrices: q cistellas suggerāt. ¶ Nūcii renuncii: q qcq nūcient: ac renūcient. ¶ Raptor panis: & pœni fit ipē. i. q absumit: & penē: & pœnū suū. ¶ Meo aio recolo. i. mecū reputo. ¶ Amor amara dat. Quia inopiā pbet ai: afflictiōes corpis: ibecillitates: æstimatio: & fides pit. ¶ Fugat ipse se a suo cōtuitu. i. a suo aspectu sese spectare nolit. ¶ Procul adhibēdus ē: Lōge amouendus ē. ¶ Quā si saxo saliat. i. se de saxo pcipitē agat. ¶ Ad frugē applicare aium. i. ad frugalitatē. ¶ Rē fidem honorē. Enumerat q probum hominem consequantur. ¶ Cum improbis uiuere uanidicis: idest uana: ac stulta dicentibus: atq agentibus.

ANSELMVS.

¶TVAS res tibi: in repudiis autem. i. in renunciationibus comprobata sunt hæc uerba. Res tuas tibi habeto.

¶QVO

Philto senex. Lysiteles adolescens.

Quo illic homo se penetrauit ex ædib⁹? Ly. pr̄ adsum, Impa qd̄ uis, neq; tibi ero in mora, neq; latebrose me abs tuo
Cōspectu occultabo. Ph. feceris par tuis cæteris factis, patrē
Tuum si pcoles, per pietatem nolo ego cum improbis te uiris
Gnate mi, neq; in uia, neq; in foro ullum sermonem exequi.
Noui ego hoc sæculum moribus quibus sit, malus bonū malū
Esse uolt, ut sit sui similis, turbant, miscent mores mali, rapax
Auarus, inuidus, sacrum, prophanum publicū, priuatū habēt.
Hiulca gens, hæc ego doleo, hæc sunt, quæ excruciant.
Hæc dies, noctesq; tibi canto, ut caueas, qd̄ manu non queunt
Tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant.
Cætera rape, trahe, fuge, late, lachrumas hæc mihi, quō uideo.
Eliciunt, quia ego ad hoc genus hominū duraui, quin prius
Me ad plureis penetraui, nā ii mores maiorum laudant.
Eosdē latitant, hisce ego te artibus gratiam facio, neu colas,
Neu ibuas ingeniū, meo modo, & moribus uiuito antiquis.
Quæ ego tibi pcipio, hæc facito, nihil ego istos moror fatuos
Mores, & turbidos, qbus boni dedecorant se, hæc tibi, si mea
Imperia capesses, multa bona in pectore consident.
Ly. Sēper ego usq; ad hanc ætatem ab inueunte adolescentia
Tuis seruiui seruitutem imperiis, & præceptis pater.
Proin ego me liberum esse ratus sum, pro imperio tuo
Meum animum tibi seruitutem seruire æquom censui.
Ph. Qui hō cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo,
Vtrū id ita ne esse mauelit, ut eum animus æquom censeat,
An ita potius, ut parenteis eum esse, & cognati uelint.
Si aīus hominem perpulit, actum est, si animo fuiuit, non sibi.
Si ipse animum perpulit, dum uiuit, uictor uictorum cluet.
Tu si aīum uicisti, potius q̄ animus te, est quod gaudeas.
Nimio satius tui opust, te ita esse, q̄ ut animo lubet.
Qui animum uincunt, q̄ quos animus, semper probiores
Cluent. Ly. Istæc ego mihi semper habui ætati tegumentum
Meæ, ne penetrarē me usq̄, ubi esset damni conciliabulum.
Ne noctu irem obambulatum, neu suum adimerem alteri.
Neu tibi ægritudinem pater parerem, parsi sedulo.
Sancta recta, tua præcepta usq; habui mea modestia.
Ph. Quid exprobras, bene quod fecisti? tibi fecisti, non mihi.
Mihi quidem ætas acta est, tua istuc refert maxume.
Is pbus est, quē non pœnitet, q̄ probus sit, & frugi bonæ.
Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.
Qui ipsus se contemnit, in eost indoles industriæ.
Ly. Ob eam rē hæc pater autumaui, qa res q̄dast, quā uolo.
Ego me abs tē exorare. Ph. qd id est? ueniam iam dare gestio.
Ly. Adolescenti huic genere summo, amico, atq; æquali meo,
Minus qui caute, & cogitate suam rem tractauit pater,
Bene uolo ego illi facere, si tu nō abnuis. Ph. nempe de tuo.
Ly. De meo, nā quod tuust nurust, omne meū, est autem tuum.
Ph. Quid, is eget ne? Ly. eget. Ph. habuit ne rē? Ly. habuit.

SARACENVS.

Quo illic homo: Philto lysitelis pater una cū filio sermonem habent de frugalitate. Sacrū prophanū: Scilicet existimant uiri mali sacras res haberi tanq̄ prophanas: & propterea non uenerandas: neq; ab illis manus eē abstinendas cēsent. Hiulca: Inhians maxime auidas: uel belinguis: fallax: seditiosa. Canto: Continue moneo. Duraui: idest perueni. Ad pluris: ad mortuos potius. Eosdem latitāt: Scilicet malos istos homines. Gratiam facio: Idest uolo. Cu; animo depugnat suo. Hoc est appetitu: q ex parte irrationali oritur. Si animus hominem ppulit: Cum appetitus rationi dominatur: qd̄ magis exprimit: si animo seruiuit: non sibi. i. si magis appetitui q̄ rationi cōsenserit. Cluēt: sunt. Sarta tecta: idest optime custodita. Si tu non uenis: Legerem si tu nō neuis. Publicis ne ad finis fuit: potius legendū uelim publicis ne ad fuit: hoc est an præfuit is publicis rebus: & ppterea damnatus fuit repetundarum: uel marutimis: q in mari facultates amiserit. Producit uita; ad miseriā. Quia si egeret: magis resipisceret neq; ppterea deterior fieret. Quā quæ tui uis. Ita prius legebatur: emendauimus: qn quæ tu uis. Deiuuare: nihil auxilii & opis pbere. In mūifico: Nihil e largienti. Fingit fortunam sibi: Præuidendo. s. quæ sibi possint futura cōtingere. Fictuare: profingere.

VALLA.

Quo illic. homo se penetrauit: Lysiteles adulescens lesbonici sodalis fortunā secū miseratus existimauit ei aliquatenus succurrēdū ac sororem ipsius sibi uxorem sine dote postulandam: id qd̄ pater significat philtoni: ut lesbonicū faciat certiorem ęgre lysiteles id impetrat a philtone: sed tādē rationibus obtinet exorando. Se penetrauit: infixit: coniecit. Latebrose. i. in nullas latebras aduersus animi tui sentētia;. Feceris par tuis cæteris factis: facies: ut soles cęteris rebus tuis facere. Vllum sermonem exequi: ulla uerba facere: qm̄ cu; improbis: si qs etiam probe loquat: suspectus habeatur: necesse sit. Malus bonum malu; esse uolt. Ambigue hoc dictum: sed ob ea: quæ dicta sunt: quæq; dicenda: sensus apertus est. ut sit malus uult cū: qui bonus sit esse malū. Rapax: qui alie na sibi uendicat. Sacrū prophanū: sacrum est ut trebatius: libro primo de religionibus refert: quicquid est: quod deo; habetur: huius diffinitiōis poeta memor: ubi sacrum nominauit: ad monitiōem deorum pene semper adiecit: sacra dionę matri: diuisq; ferebā.

Rapax q sit

Ph. Qui eam perdidit? publicis ne affinis fuit, an maritumis
Negociis? mercaturā ne, an uenales habuit, ubi rē perdidit?
Ly. Nihil istorum. Ph. quid igitur? Ly. per comitatem ædepol
Pater, ꝑterea aliquantum animi caussa in deliciis disperdidit.
Ph. Aedepol hoiem prædicatum ferme familiariter, qui.
Quidem nunq̄ per uirtutem rem confregit, atq; eget,
Nihil moror eū tibi esse amicū, cum eiusmodi uirtutibus.
Ly. Quia sine oi malitia, si tolerare eius egestatem uolo.
Ph. De medico male meret', qui ei dat qđ edat, aut qđ bibat.
Nā & illud qđ dat, perdit, & illi producit uitam ad miseriam.
Non eo hoc dico, qn quæ tu uis, ego uelim & faciam lubens.
Sed ego hoc uerbū quom illi quoidā dico, præmonstro tibi,
Vt ita te aliorum misereat, caue tui alius misereat.
Ly. Deserere illum, & deiuuare in rebus aduorsis pudet.
Ph. Pol pudere, q̄ pigere ꝑstat, totidē litteris. Ly. ædepol
Deum uirtute dicam pater, & maioꝝ, & tua, multa bona
Bene parta habemus, bn̄ si amico feceris, ne pigeat fecisse.
At potius pudeat, si nō feceris. Ph. de magnis diuitiis si quid
Demas, plus fit an minus? Ly. minus pater, sed ciui
Immunifico scis quid cantari solet, quod habes, ne habeas.
Et illud, qđ nunc non habes, habeas malum, quandoquidem
Nec tibi bene esse potes pati, nec alteri. Ph. scio equidem
Istuc ita solere fieri, uerum gnate mi is est imunis, quoi
Nihil est, qui munus fungatur suum. Ly. deum uirtute
Habemus, & qui nosmet utamur pater, & aliis qui comitati
Simus bn̄uolentibus. Ph. non ædepol tibi pernegare possum
Quicq̄, quod uelis, quoius egestatē tolerare uis? loquere
Audacter pr̄i. Ly. Lesbonico huic adolescēti Charmidæ filio,
Qui illic habitat. Ph. qui comedit quod fuit, quod non fuit?
Ly. Ne obprobra pater, multa ueniūt hoi. q̄ uolt, quæ ne uolt.
Ph. Agedū eloquere, qđ dare illi nūc uis? Ly. nihil q̄cq̄ pater.
Sapientiæ ætas condimentū est sapiens ætati cibus est.
Ph. Mētire ædepol gnate, atq; id nūc facis, haud cōsuetudine.
Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.
Eo ne multa quæ ne uolt, eueniunt, nisi fictor malus fiet.
Ly. Multa opera opus fictuare, qui se fictorem probum
Vitæ esse agundæ expetit, sed hic admodum adolescentulus.
Ph. Non ætate, uerum ingenio adipiscitur sapientia.
Ly. Tu modo ne me prohibeas accipere, si quid det mihi,
Ph. An eo egestatem tu tolerabis si quid ab illo acceperis?
Ly. Eo pater. ph. pol ego istam uolo me rationem edoceas.
Ly. Licet, scin tu illū quo gn̄e gnat' sit? Ph. scio apprime ꝓbo
Ly. Soror illi est adulta uirgo grādis. eam cupio pater ducere
Vxorē. ph. sine dote? Ly. sine dote. ph. uxorē? Ly. ita, tua re sua
Hoc pacto ab illo inibis sūmam gratiā, neq; cōmodius (ua.
Vllo pacto ei poteris auxiliarier. Ph. ego indotatam te
Vxorem ut patiar? Ly. patiundum est pater, & eo pacto
Addideris nostræ lepidā famā familiæ. Ph. multa ego possum
Docta dicta, & quāuis facunde loqui, historiam ueterem,
Atq; antiquam hæc mea senectus sustinet, uerum ego quādo

Te &

Itē. Sacra ioui stygio: quæ rite incepta paraui. Item: tibi enim tibi maxima iuno: mactat sacra ferens. Prophanum omnes pene consentiunt id esse: quod extra fanaticam causam sit: quasi porro a phano & religione secretū: cuius significatus exemplum consecutus est. cum de luco & adytu inferorum sacro utroq; loqueret. Procul o procul este ꝓphani: Conclamat uates: totoq; absisti te luco: eo accedit: q trebati9 ꝓphanū id ꝓprie dici ait: quod ex religioso: uel sacro in hominum usum: ꝓprietatēq; conuersū est. Hoc ergo dicit: qđ sacrū est prophanum habet: quasi dicat omnia peruertuntur. ¶ Hiulca gens. i. dissipatrix: ac deuoratrix ab hiādo nāq; hiulcum dictū: ubi enim terrę hiatus hiulca tellus dicitur. ¶ Cætera. Quæ subaudi tangere possint: aiunt. ¶ Rape: trahe: fuge late. Hæc sunt hodie uiuentium documenta inquit. ¶ Ad hoc genus hominum duraui: idest ad hoc sæculum senectute perductus sum. ¶ Quin prius me ad pluris penetraui: me in multitudinem conieci: ubi maiorum mores probantur: sed non admittuntur. ¶ Quę ego: subaudi uolo. ¶ Liberum esse ratus sum: idest imunē a peruersis affectibus. ¶ Cum animo depugnat suo: id ē animi cupiditate: q suos superat affectus. ¶ Si animus hominē perpulit: idest si animi ꝑturbatio a rōne semouit. ¶ Actum est: idest nullum remedium est. ¶ Victor uictorū cluet: idest existimatur uictor affectuū a q̄bus superabatur. ¶ Animum ubiq;: ꝓ animi perturbatione ponens: ita Horatius. animū rege: qui nisi paret: imperat: cum alioqui animus dicatur: quo itelligimus: anima qua uiuimus: mēs autem non idem quod animus: ut Lucretius. Animum: mentem: quem sępe uocamus dixit ex insulsissimi nebulonis epicuri sententia: sed ut diuus Augustinus in libro de spiritu & anima inquit: mens dicta: uel q emineat in animo: uel q mene luna dicatur: ac ut luna augetur: & minuitur: ita & mens impeditior uel minus ipedita ab hac corporis mole: unde amentes: dementesq; dicitur. ¶ Nimio satius tuis opust. multo melius inquit: si tuis nempe a ratione regas consiliis. ¶ Quā ut animo lubet: idest q̄ quod in mentem ab affectibus ueniat. ¶ Probiores cluentur: putātur: dicuntur. ¶ Vbi esset damni conciliabulum: ubi damnū modo aliquod posset conciliari. ¶ Obambulatum. i. iter incassū & inane. ¶ Aegritudinē: animi molestiam. ¶ Sarta tecta tua ꝓcepta: hoc prouerbialiter dictum: sartum tectum ueteres dicebant: ubi consumationem rei significare uoluerūt. ¶ Aetas acta est: idest ad finem perdu

Prophanū quid

Aius qd & quid aia

Mens unde dicta

Sartū qd sit

Te.& amicitiam,& gratiam in nostram domũ uideo allicere,
Etsi aduorsatus tibi fui,istæc iudicio tibi ꝑmitto,posce, duce.
Ly.Di te seruassint mihi,sed adde ad istam gratiam unum.
Ph. Quid id est autem unum?Ly.eloquar,tu te ad eũ adeas.
Tu te concilies,tute poscas,ecce res nimio citius.
Transiges, firmum omne erit,qđ tu egeris,grauius erit
Tuũ unũ uerbũ ad eam rem,q̃ centum mea.ph.ecce autem
In benignitate hoc repperi negocium,dabitur opera.
Ly.Lepidus uiuis,hæ sunt ædes,hic habet,Lesbonico
Est nomen,age rem cura,ego te opperiar domi.

cta.¶ Tua istuc refert.i.ad te attinet.¶ Qui ipsus se cõtenit:qui non supbit:non sese effert.¶ Dare gestio: sensibus quoq; exterioribus:ne dum aio concupisco.¶ Qui eã ꝑdidit:quo pacto amisit.¶ Publicis ne affixus fuit:an maritimis negociis.Nõ inqt rem suã fregit:dum publica tractat negocia:du; maritimis se implicuit rebus.¶ Per comitatẽ:du; nimiũ lenis haberi uult.¶ Aĩcã:ut sese cupediis oblectaret ¶ Hoie; prædicas:tu fatue familiarẽ.i.insulse:& stolidẽ habuisse familiaritates.¶ Cũ eiusmodi uirtutib⁹.Ironicos:est.n.antiphrasis uirtutes uitia dicendo.¶ Sine omni malitia.i.sine dolo:grece dolus:latine malitia.¶ Deiuuare.i. desinere ab adiuuamento.¶ Nec tibi bene esse potes pati:nec alteri.Qui in amplis est collocatus operibus:& auarus est ei omnes imꝑcant malũ:ne bonũ qđ habet:habeat.¶ Is est imunis.i.a munere uacans:qui nõ hẽt:unũ se possit ostẽdere munificũ.¶ Sapiens ętati cibus est.i.sapientia ætatẽ gubernat:& ꝓducit.¶ Fingit fortunã sibi.i.in aĩo format:qcquid a fortuna possit inuehi.¶ Nisi fictor malus fiet.nisi male sciat fingere:qui ita in aĩo cõfingit suo.¶ Fictuare: ab eo ꝙ est fingo finxi fictũ:nouauit uerbũ fictuare.Sẽsus est:nõ cõfestim ullus in re aliqua fit magister:sed lõgo tpe format:fitq; tritior:istructiorq;.¶ An heo:iteriectio est heo.¶ Siqdẽ ab illo acceperis: ab illo nõ potes nisi ægestatẽ accipe:sustinebis eã.¶ Heo pr:iteriectio ẽ heo.¶ Apprime ꝑ. Admodũ ꝓbo gñe.¶ Vllo.h.pa.ulla alia rõne.¶ Et q̃uis fa. idest q̃tĩcunq; eloqnter dicta.¶ Posce:subaudi sororẽ Lesbonici uxorẽ tibi.¶ Tupte cõ.tu ipse hanc inito gratiam.¶ Nimio ci.multo celerius.¶ In beni.quia liberalis tibi fui.tu mihi hunc iniungis laborem.¶ Hic habet.i.habitat.

Fictuare quid sit

❡ SARta tecta. Vlpianus.ædes sacras:& opera publica circuire inspiciẽdi gratia: an sarta tecta sint:uel an aliqua refectione indigeant:adhæc pertinent: quæ secuntur:benefacta benefactis aliis pertegito ne perpluant.¶ Sapiens ipse ipsi.Cor.Nepos.Sui cuiq; mores fingunt fortunam.¶ Sapiẽtia:& prudentia quãuis plerũq; ab auctoribus confundantur:tamen differunt: ut calcidii uerba declarant: quæ & placuit adscribere:optima porro pars animę ea est: quam descripsit Plato duplicem habere uirtutem:unam in comprensione diuinarum rerum: quæ sapientia est:alteram in dispositione rerum mortalium:quæ prudentia nominatur.Sapientiæ luculẽtum encomion scribit Aphthonius in progymnasmatis:eam usus: & memoriæ filiam protulit Afranius in togatis.

ANSELMVS Sapia qd

Philto senex.

NOn optuma hæc sunt,neq; ego ut æquom censeo.
Verum meliora sunt,q̃ quæ deterruma.
Sed hoc unum consolatur me,atq; animum meum.
Quia qui nihil aliud,nisi quod sibi soli placet,
Consulit,aduorsum filium nugas agit.
Miser ex animo fit,satius nihilo facit
Suæ senectuti, is acriorem hyemem parat.
Quom illam opportunam tempestatem conciet.
Sed aperiuntur ædes,quo ibam,commode
Ipse exit Lesbonicus cum seruo foras.

NOn optima:philto secũ ait cõducibile esse:non cuncta ex sua facer snĩa:sed aliqñ cedendũ esse liberis suis ꝓsertim in senectute.¶ Meliora sunt q̃ quæ deterrima. Non hæc quidẽ inqt satis ꝓbata:ueꝝ tamẽ ꝓcedũt ea:quę deterrima sunt.¶ Cõsulit: idest ꝓuidet.¶ Nugas agit:nihil ꝑficit.¶ Acriorẽ hiemẽ: maiorẽ tempestatẽ.¶ Opportunã tẽpestate;. Tẽpestas.n. ut pro tẽpore aliquãdo ponitur: ita & mediũ uocabulũ est in bonã malamq; partem accipitur:ut hic in bonã.¶ Conciet:conuocat:concitat.

SARACENVS.

Lesbonicus adolescens. Stasimus seruus. Philto senex.

MInus qndeci dies sũt,ꝙ ꝓ his ædib⁹ minas q̃dragĩta.
Accepisti a callicle,ẽ ne hoc quod dico Stasime?St.
quom considero,
Meminisse uideor fieri.L.qđ factũst eho?St.comesum,
Expotum,exutum,elotum in balineis,piscator,pistor abstulit,
Lanii,coqui,holitores,myropolæ,aucupes,confit cito
Quam si tu obiicias formicis papauerem.Le.nimis hercle
In hisce reb⁹ sũptus est eximius.St.qđ quod dedisti scortis.
Le.Ibidem una traho.St.quid quod ego defraudaui.
Le.Hem ista ratio maxuma est.St.nõ tibi illud apparere,
Si sumas,potest,nisi tu imortale rere esse argentum tibi.
Sero atq; stulte prius quod cautum oportuit,postq̃
Comedit rem,post,rationem putat.Le.nequaq̃ argenti

MInus quidecim.Scæna docet hominib⁹ rem sua; male tractantibus hoc sæpe contingere:ut nisi dissipata substantia uideant:quemadmodu; cauisse oportuit.¶ Confit:pro conficitur.¶ Minus hercle:põt hic locus alio modo legi:nimis hercle in hisce rebus sumptus est eximius.¶ Argentũ œchete:Pecuniam dicit sumptam pro uẽditis ędibus:œcos enim domus dr̃:unde œconom9:& œconomia.¶ Ei in porta est locus de qua meminit in captiuis parasitus uel ire extra portã trigeminam:ad sacculũ licet:sensus est:mendicare coget:facultatibus dissipatis: uel potes legere:in pote est locus: nam ad pontes mendici dare solebant poscendæ stipis gratia:seneca in subliciũ põ

VALLA.

Oecos qd sit

tem me transfer: & inter egenos abige. ¶ Nisi forte inuenirem filium cũ repse rit: fuit aliquando: ut aliter legi puta/ uerim: sed postmodũ non placuit emẽ datio: propterea nunc sat sit locum in dicasse. ¶ Quas dependit inquit: lege/ rem quas despondisti inq̃: ut uoluerit significationem: siue differentiam an/ notare: quid inter spondere: & despon dere: iocatur enim sæpissime Plautus i huiusmodi significatiõe uocabulorũ. ¶ Hic postulet: rectius q̃ postulet. ¶ Fe rentarium: Auxiliatorem. naʒ ferenta/ rios a ferendis auxiliis dixerunt mili/ tes leuis armaturę. ¶ Si id nequiueris: prius corrupte legebatur: neq; uiæ. ¶ Ciuium fuit: uerbum ciuium mẽdo/ sum est: legendum ergo quorum fuit: scilicet ager ille. ¶ Ad icitas: ad egesta/ tes. ¶ Solstitiali morbo: Nisi quis lege/ re maluerit comitiali morbo: ex uerbis met Plauti datur intelligi solstitialem morbum dici repentinum & subitari/ um: naʒ & in pseudolo: quasi solstitia/ lis inquit uerba paulisp sui repẽte exor sus sum: repentino occidi. ¶ Angina: Morbo fauces intercludẽte: de quo ali/ bi dictum. ¶ Campas: Campe uermi/ culus est hortensis erodẽs herbas & ar borum frõdes: Collumel. Voluitur ad terram distorto corpore campe: & ali/ bi: Implicitus cõche himax: hirsutaq; campe: at non de uermiculo hoc arbi/ tror Plautum itellexisse: sed potius mo re comico aliquem uel paticũ: uel quẽ/ piam alium taxasse obscænæ patiẽtię: qui campas diceretur: quod tamẽ nõ ausim affirmare: tantum periclitor.

Spondeo a despõdeo i quo differat

Solsticialis morbus q̃ dicatur

VALLA.

Minus quidem dies sunt: dũ lesbonicus cum seruo stasi mo supputat datum: & ex pensum: interuenit philto: qui filii sui apperit sententiam: ut ido/ tatam eius sororem uxorem habeat. Lesbonicus indotatam dare non uult: sed agrum: qui solus supererat: hoc ne fiat: mũta cõfingit stasimus apud phil/ toneʒ de agro: ueritus ne lesbonicus ad mendacitatem deuoluatur. ¶ Come/ sum expotum: idest esculentis: & pocu lentis absumptum. ¶ Excultum elotuʒ in balneis: excoluimus nos: & eluimus in balneis. ¶ Lanii: qui a laniandis car nibus. quas publice uenditant etiaʒ la/ niones appellantur. ¶ Holitores: quos Apuleius uocat hortulãos. ¶ Myrrho polæ: unguentariis. ¶ Confit cito: re/ pente absumitur. Veteres enim confio: quod nunc conficior dixere. ¶ Formi/ cis papauerem: antiq; protulit: nã nũc hoc papauer dicitur. ¶ Quod dedisti scortis: idest prostibulis. ¶ Ibideʒ una traho: idest cum eisdem impensis du/ co. ¶ Rationem putat: pro supputat: simplex pro composito. ¶ Abste man/

Lanii qui dicatur

Ratio cõparet tamen. St. ratio quidem hercle apparet.
Argentũ οἴχεται, minas quadraginta accepisti a Callicle.
Et ille ædeis abste mancupio accepit. Le. admodum.
Ph. Pol opinor affinis noster ædeis uẽdidit, pr̃ quom peregre
Veniet, in porta ẽ locus, nisi forte iuenirẽ filiũ quom repserit.
St. Trapezitæ mille drachmarũ olympicum, quas de ratione
Debuisti reddite. Le. nẽpe quas spopondi. St. imo
Quas depẽdit inquit, qua sponsione pronuper tu exactus es.
Pro illo adolescente, quẽ tu aiebas esse diuitem factum,
Vt quidem illud perierit. Le. factum id quoq; est.
Nam nunc cum uidi miserum, & me eius misertust.
St. Miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec pudet.
Ph. Tẽpus adeundi. Le. est ne hic Philto qui aduenit?
Is hercle est ipsus. St. ædepol næ ego istum uelim meum
Fieri seruom cũ suo peculio. Ph. herũ atq; seruom plurimum
Philto iubet saluere Lesbonicum & stasimum. Le. Di duint
Tibi Philto quæquonq; optes, quid agit filius?
Ph. Bene uolt tibi. Le. ædepol mutuum mecum facit.
St. Nequicq̃ illud uerbust, bene uolt, nisi qui bene facit.
Ego quoq; uolo esse liber, nequicq̃ uolo hic postulet
Frugi esse, nugas postulat. Ph. meus gnatus me ad te
Misit, inter se atq; uos affinitatem ut conciliarem & gratiam.
Tuam uolt sororem ducere uxorem, & mihi
Sententia eadest, & uolo. Le. haud nescio tu
Bonis tuis rebus meas res irrides malas. Ph. homo ego sum,
Homo tu es, ita me amabit iupiter, neq; te derisum ueni,
Neq; dignũ puto, uerum hoc, ut dixi, meus me orauit filius,
Vt tuã sororem poscerem sibi uxorem. Le. mearum rerum
Me nouisse æquost ordinem, cum uostris nostra non est
Aequa factio, affinitatem uobis aliam quærite.
St. satin tu sanus mentis, aut animi tui, qui conditionem
Hanc repudies? nam illum tibi ferentarium esse amicum
Inuentum intellego. Le. abin hinc dierecte? St. si hercle
Ire occipiam uotis. Le. nisi quid me aliud uis Philto, tibi
Respondi. Ph. benigniorem Lesbonice te mihi, q̃ nunc
Expior eẽ, cõfido fore, nã & stulte facere, & stulte fabularier,
Vtrunq; Lesbonice in ætate haud bonust. St. uerum hercle
Hic dicit. Le. oculum tibi effodiam, si uerbum addideris.
St. Hercle q̃d dicam tamẽ, nam si sic non licebit, luscus dixero
Ph. Ita tu nũc dicis non esse æq̃perabiles uostras cum nostris
Factiones, atq; opes? Le. dico. Ph. quid tunc, si in ædem
Ad cœnã ueneris, atq; ibi opulentus tibi par forte ut uenerit,
Apposita sit cœna, popularem quam uocant, si illi congestæ
Sint epulæ a cliẽtibus, si q̃d tibi placeat, quod illi cõgestũ siet,
Edes ne, an incœnatus cum opulento accumbes? Le. eadem,
Nisi si ille uetet. St. at pol ego etiã si uetet edã, atq; ambabus
Malis expletis uorem, & q̃d illi placeat præripiam potissimũ
Neq; illi concedã quicq̃ de uita mea, uerecũdari neminem
Apud mẽsam decet, nã ibi de diuinis atq; humanis cernitur,
Ph. Rem fabulare. St. non tibi dicam dolo, decedam ego illi
De uia,

De uia, de semita, de honore ppli, uerũ quod ad uẽtrẽ attinet.
Nõ hercle hoc lõge, nisi me pugnis uicerit, cœna hac annona ẽ
Sine sacris hereditas. ph. sp tu ho: facito Lesbonice cogites.
Id optumum esse, tute ut sis optumus, si id nequiueris, saltẽ ut
Optumis sis proxumus, nunc conditionem hanc, quã ego fero,
Et quã abs te peto, dare, atq; accipere Lesbonice te uolo, Di
Diuites sũt, deos decet opulẽtia, & factiões, neq; nos homũculi,
Salillum animæ, quæ cum extemplo amisimus, æque mendicus
Atq; ille opulentissumus censetur ad Acheruntem mortuus.
St. Mirum ni tu illuc tecum diuitias feras, ubi mortuus sis.
Ita sis ut nomẽ cluet. Ph. nũc ut scias hic factiones, atq; opes
Non esse, neq; nos tuam neglegere gratiã sine dote posco tuã
Sororem filio, quæ res bene uortat, habeon pactã? quid taces?
St. proh Di imortales cõditionẽ quoiusmodi. ph. qn fabulare,
Di bñ uortãt. spõdeo. St. heu ubi usus nihil erat dicto, spõdeo
Dicebat, nunc hic quoniam opus est, non quit dicere.
Le. Cum affinitate uostra me arbitramini dignũ, habeo uobis
Philto magnã grã, sed & si hercles grauiter cecidit stultitia
Philto, est ager sub urbe hic nobis, eũ dabo dotẽ sorori. (mea,
Nam is de stultia mea solus superfit præter uitam reliquos.
Ph. Profecto dotem nihil moror. Le. certust dare.
St. Nostram me nutricem here, quæ nos educat, abalienare
A nobis? caue sis feceris, qd edemus nos met postea? Le. ẽt tu
Tibi ego rationẽ reddã. St. plane perimus nisi qd ego (taces?
Comminiscor. Philto te uolo. Ph. si quid uis Stasime. st. huc.
Concede aliquantum. ph. licet. St. arcano tibi ego hoc
Dico, ne ille ex te sciat, neue alius quisquam. ph. crede.
Audacter quid lubet. St. per deos atq; homines dico, ne tu
Illum agrum tuum sinas unq̃ fieri, neq; gnati tui.
Ei rei argumentum dicam. Ph. audire ædepol lubet. st. primum
Omnium olim terra quom proscinditur, in quinto quoq; sulco
Moriuntur boues. Ph. apage. st. acheruntis ostium in nostrost
Agro, tum uinum priusq̃ coactust, pendet putidum.
Le. Consuadet homini credo, & si scelestus ẽ, at mihi isidelis
Nõ ẽ. st. audi cætera, post id frumẽti quãdo albi messis maxu/
Tribus tãtis illi min⁹ reddit, quã obseueris. ph. hẽ istic (mast
Oportet obseri mores malos si i obserẽdo possint interficier,
St. Neq; unq̃ quisq̃, si quoius ille ager fuit,
Quin pessume ei res uorterit, cuium fuit, alii exulatum
Abierunt, alii emortui, alii se suspendere, hem nunc hic
Quoius est, ut ad incitas redactus? ph. apage a me istũc agrũ.
St. Magis apage dicas, si omnia audiueris, nam fulguritassũt
Alternæ arbores, sues moriuntur angina acerrume.
Oues scabræ, sunt, tam glabræ hem, q̃ hæc est manus.
Tum autem syrorum genus, quod patientissumum
Hominum, nemo extat, qui ibi sex menses uixerit.
Ita cuncti solsticiali morbo decidunt. Ph. credo ego
Istuc stasime ita esse, sed campas genus multo syrorum
Iam anteit patientia, sed iste est ager profecto ut te
Audiui loqui, malos in quem omnes publice mitti decet.

cipio accipit. ædes tuas inquit accepit ut sibi seruirent: tu accepisti quadragi ta minas: quas uoluptariis hominib⁹ disperdidisti. ¶ Et in porta est locus. i. exclusus ædibus: poterit in porta consistere. ¶ Nisi forte in uentrẽ filio irrepserit: hoc ludibriose in lesbonicum dicitur. ¶ Olympico: nomen argentarii ¶ Quas despõdit inq̃: quas promisit. ¶ Qua pro spõsione nuper tu exactus es: idest exclusus es: ut nil amplius tibi debeat. ¶ Dii diunt. i. debet. ¶ Meas res irrides malas: ratus lesbonicus est: se irrideri a philtone: quod hæc diceret: ut diues cum pauperrimo affinitatem appeteret. ¶ Nõ est ęqua factio. æquas uires non habemus: qa ego longe iferior. ¶ Sanus mentis: aut animi tui: paulo ante quid distet mens ab animo protulimus ut animus subsistat: mens isideat. ¶ Illum tibi ferentiariũ: ferentarii inquit Vegetius equites ii dicunt: qui eminus solent dimicare: quorum alii iaculis: alii arcu utũtur: Iaculantur quos tarentinos uocamus. Arcu utuntur. qui equites sagittarii: & a nonnullis scythæ etiam uocantur. At hic ferentarium a ferendo auxilio dixit. ¶ Vetes: idest prohibeas me abire qui seruus tuus sum. ¶ Luscus dixero: luce una carens: nempe oculo. Iuuenalis ambos pdidit ille oculos: & illuscis iuidet. Mar. oculo philenis altero semper plorat. Quo fiat hoc modo quæritis lusca est. Ambabus malis expletis uorem: pro uorauero: idest plenis faucibus comedam. ¶ Præripiam: pręoccupabo: ãtequã diues ille capiat. ¶ Verecundari neminem apud mensam decet. Hoc iam tritum prouerbiu; est: pudere neminem oportere: ubi comedendum sit. ¶ Nam ibi de diuinis: atq; humanis cernitur. De rebus cunctis deliberatur: quę ad deos: quę ad homines pertineant. ¶ Rem fabulare: subaudi ueram: idest ueru; autumas. ¶ Cœna hæc annona est: idest pro annona: ac reditu. ¶ Sine sacris hæreditas: tanq̃ hæreditas: quæ oblata est sine sacrificio. ¶ Salillum animæ. Diminutiuum ab eo: quod est salinu;. Vbi enim sal in salino concluditur: referri uidetur anima in corpore: ut enim salinum uas salis: ita animæ instrumentum corpus: sicut ubi sal opportunus: ibi salinum expedit collocare: ita qd uelit anima: debet corpus suppetere. Salinu; in mẽsa pro aquali solitum esse poni ait cu; patella: quia nihil aliud sit sal q̃ aqua. Salinum quoq; cum sale in mensa ponere figulis religioni habetur: ꝑ quondam in esquilina regione: quũ fornax plena uasorum coqueretur: atq; ille ꝓxime eam conuiuatus supra modũ potus somno esset oppressus: cum conui

Prouerbiũ pulchrum

Salinũ qd sit

Sicut fortunatorum memorant inſulas,quo cuncti qui
Aetatem egerunt caſte conueniant,contra iſtoc
Detrudi maleficos æquom uidetur,qui qdẽ iſtius ſint modi.
Hoſpitium eſt calamitatis. St.quid uerbis opuſt?quamuis
Malam rem quæras,illic reperias.Ph.at tu hercle ibi,
Et alibi.St.caueſis dixeris me tibi dixiſſe hoc.Ph.dixiſti
Arcano ſatis.St.quin hic quidem cupit illum ab ſeſe
Abalienarier,ſiquidẽ reperire poſſet quoius os ſublinat.
Ph.Meus quidem hercle nunq̃ fiet.St.ſi ſapies quidem.
Lepide hercle de agro ego hunc ſenem deterrui.
Nam qui uiuamus nihil eſt,ſi illum amiſerit.
Ph.Redeo ad te Leſbonice.Le.dic ſodes mihi,quid hic
Locutus tecum?Ph.quid cenſes?homoſt.
Volt fieri liber.uerum quod det,non habet.
Le.Et ego eſſe locuples,uerum nequicq̃ uolo.St.licitum,
Si uelles,nũc qm̃ nihil eſt,non licet.Le.quid tecũ Staſime?
St.De iſtoc quod dixiſti modo ſi antea uoluiſſes, eſſes,nunc
ſero cupis.
Ph.De dote mecũ conuenire nihil potes,quid tibi lubet,tute
Agito cum nato meo,nunc tuam ſororem filio poſco meo.
Quæ res bene uortat,quid nunc etiam non uis?Le.quid
Iſtuc?quando ita uis,Di bene uortant,ſpondeo nunq̃
Aedepol quoiq̃ tam expectatus filius natus,q̃ illud eſt.
Spondeo natum mihi.St.Di fortunabũt uoſtra conſilia.
Ph.Ita uolo.Le.ſed Staſime abi huc ad meã ſororẽ ad calliclẽ.
Dic hoc negocii quomodo actumeſt. St.ibitur.
Le.Et gratulat̃ meæ ſorori.St.ſcilicet.Ph.i hac Leſbonice
Mecũ,ut coram nuptiis dies conſtituatur,eadem hæc confir
mabimus.
Le.Tu iſtuc cura,qđ iuſſi,ego iam hic ero,dic Callicli,me ut
Conueniat.St.quin tu i modo.Le.de dote ut uideat
Quid poſſit facito.St.i modo.Le.nam certuſt ſine
Dote addere.St.quin tu i modo.Le.neq; enim illi
Damno unq̃ eſſe patiar.St.habi modo.Le.meam
Neglegentiam.St.i modo.Le.o pater,æquom uidetur,
Quin quod peccarim.St.i modo.Le.potiſſumum mihi
Id obſit.St.i modo.Le.o pater,en unq̃ aſpiciam te.
St.I modo,i modo,i modo,tandẽ impetraui abiret.Di
Voſtram fidem,ædepol re geſta peſſume,geſta probe.
Siquidem ager nobis ſaluus eſt,& ſi admodum
In ambiguoſt,etiam nunc quid de hac re fiat.
Sed id ſi alienatur,actuſt de collo meo,geſtandus
Peregre clipeus,galea,ſarcina,effugiet ex urbe,ubi erunt
Factæ nuptiæ,ibit iſtac aliquo in maxumã malam crucem
Latrocinatum aut in aſiam,aut in ciliciam,ibo huc
Quo mihi impetratuſt,etſi odi hanc domum,
Poſtq̃ exturbauit hic nos ex noſtris ædibus.

uis ſuis præteriens quidam petulans: oſtio patente:ex menſa ſalinum coniecit in fornacem:atq; ita incendio excitato:figulus cum ſuis concrematus eſt. ¶ Hæc cum extemplo amiſimus: cum ſubito de uita decedimus. ¶ Aeq; mendicus. Inter mendicos:& opuletos nulla differẽtia eſt. ¶ Ita ſis ut nomen cluet:nempe ita mortuus: ut nomen habes mortui. ¶ Non quit dicere: ſubaudi ſpondeo. ¶ Sed & ſi hæc res grauiter cecidit.i.facultas peſſum iit. ¶ Noſtram ne nutricem:ideſt agrum ne noſtrum:unde nutrimur. ¶ Tibi ego rationem reddam?Interrogatiue legendum:ac ſi dicat:non reddam. ¶ Cominiſcor:confingo: hæc ſecum ſtaſimus. ¶ Si quid uis: ſubaudi dicito. ¶ Huc concede: ſeorſum ueni. ¶ Licet:concedentis aduerbium. ¶ Crede:ideſt committe. ¶ Argumentum dicam: rationẽ afferam:& oſtendã. ¶ Quinto quoq; ſulco:

Sulci qui dicantur

ſulci appellantur:qua aratrum ducit̃:uel ſationis faciendæ cã:uel urbis cõdẽdæ:uel foſſutæ reclinationis: ubi arbores ſerantur:fulmen quoq;:q̃ eius ueſtigiũ ſimiliter appellatur:qđ uocabulum quidam ex græco ſumptũ quia illi dicant αυλακα. ¶ Acheruntis hoſtium:ex noſtro agro ad inferna iter eſt. ¶ Prius q̃ coctunſt: ideſt prius q̃ una cõmaturauit. ¶ Quam obſeuerit:minus ex agro colligitur:q̃ ſæmen ipſe iecerit. ¶ Ad incitam redactus.i. inopiam & mẽdicitatem:ut ſupra oſtẽdimus. ¶ Fulgure ita afflatæ alternæ arbores: ideſt ita ſuccenſæ. ¶ Sues moriuntur angina.quæ a græcis ſynãche: a noſtris angina: morbus in faucibus

Angina quid ſit

ex humore deſtilante in guttur:tam celeriter anguntur homines:ut fere uigiti & quattuor horarum ſpacio ſpiritu intercluſo moriantur. ¶ Oues ſcabræ: ſcabie aſperæ. ¶ Tam glabræ q̃ hæc ẽ manus:ideſt ſine pilis:ut leuis græce dicitur prima producta:huius diminutiuum eſt glabellus:quo uerbo frequẽter utimur ¶ Quod patientiſſimũ eq; hominum:quos nemo ſuperat patientia:& ne quidem par inuenitur. ¶ Cũcti ſolſtitiali morbo decidũt:ideſt ſubuerſione ſenſuum:ut enim cum ſol ad primam cancri partem uenit ſolſtitiũ æſtiuum facit:ita plurimæ fiunt mutationes:ex uino plurimo fit uapa.ita hominum mentes nonnullorum auertuntur:inde morbus ſolſtitialis:cuꝫ repente auerſis ſenſibus:quiſpiam concidit. ¶ Sed campas:uermiculus cãpa ẽ

Campa qđ ſit

in holera arrepens ac deuorans.Columella. Voluitur ad terraꝫ:diſtorto corpore campe.ubi uero apricis regionibus poſt pluuias noxia inceſſerunt animalia:quæ nobis appellantur hurucæ: græce autem campæ nominantur:uel manu colligi debent:uel matutinis tẽporibus frutices holerum concuti.ſic enim dum adhuc torpent nocturno frigore:ſi deciderunt:non amplius in ſuperiorem

periorem partem prorepunt. Dicta autem campe quod sese contorqueat: campto enim inflecto. Fortunatorum memorant insulas. de quibus geographi scripsere omnes. & Horati. inquit. Nos manet oceanus circumuagus arua beata: Petamus arua diuites: & insulas. Reddit ut cererem tellus inarata quotannis: Et imputata floret usque uinea. Germinat & nunquam fallentis termes oliuae: Suamque pulla ficus ornat arborem: Mella caua manant ex ilice: montibus altis. Leuis crepitante olympha desilit pede. Illuc iniussae ueniunt ad mulctra capellae. Refertque tenta grex amicus ubera. Nec uespertinus circum gemitur sus ouile: Neque intumescit alta uiperis humus. Licitum si uoluisses: subaudi: te esse diuitem. Dic hoc negocii. pro hoc negocium: antiptosis. Quid possit factu: idest quid ad faciendum fieri possit. Sine dote non dare. ita emendandum. Re gesta pessime: a lesbonico. Gesta probe: per lysitelem: & philtonem. Gestandus peregre clypeus: peregre mihi eundum est: ui ipsi lesbonico: nam nisi in militia uspiam aliter uitam agerem non poterit. Galea: quod galeri faciem: ut ait Varro haberet. Sarcina. subaudi militeris. Effugier. deuitari unde effugium locus a quo quis se mittat in fugam. Latrocinatum: herus lesbonicus iquit: amissis opibus omnibus fiet latro: uel in Asia: uel in cilicia: quo latronum confluit multitudo. Exturbauit: eiecit: ut ipse habitaret: callicles a lesbonico missus ad calliclem.

Galea unde dicta

ANSELMVS

Minas quadraginta. Mina attica drachmas centum continet: ut patet ex Eupolidos uerbis: Drachma obolos sex: obolus chalcos: quod minutuli nummi nomen est: octo. chalcus leptos septem. Plutarchus: Solonem scribit minam centum drachmis constituisse: cum prius septuaginta trium fuisset. Ferentarium esse amicum Ferentarius leuis armaturae miles dicebatur: qui leui ex cursu auxilio esset. ferentarium autem amicum dixit metaphoricos: qui praesto sit: & opem ferat citra moram. Acherontis hostium. Acheron fluuius est in Heraclea Pontica: ubi Plutonis canem extraxit Hercules: & collis Aconitus dicitur: ut graecus interpres Nicandri. Fortunatorum insulas: fortunatarum insularum cum alii meminerunt plerique: tum uates Pindarus in Olympiis. Insulas neptunus olim tridente: quem Telchines illi fabrefecerant insulas euulsis litoribus primum fecit auctore Callimacho. fluctuasse autem: errasseque oes: & Apollonius: & eius Interpraetes Theon: Sophoclaeus: Tarrçusque Scripserunt. Duris auctor est missos condam ab Gigantibus lapides: qui in mare cecidissent: insulas. qui in terram: montes factos. Caeterum insula domus quoque dicitur: in qua multae habitant familiae: unum ingressum habentes quales hodieque in magnis ciuitatibus uidemus: quod mediusfidius: uel ex iureconsultorum dictis colligitur: uel ex Tranquillo: ubi recensum ait egisse Caesarem uicatim & per dominos insularum: crebra iureconsultis &. P. Victori insularum mentio: quod quidem Bernardo Oricellario uiro & docto: & humano acceptum referimus. Locuples: a locorum copia etymon habet. Quintilianus grauis auctor. Assiduum ab aere dando: & locupletem a locorum: pecuniosum a pecorum copia. Idem sensisse etiam Nigidium auctor est Gellius. subscripsit & Cicero libro. ii. de. r. p. Scopias Thessalus. cuidam ab eo petenti: quod neque necessarium: neque comodum foret: respondit: his certe foelix: locuplesque sum. Aut in Ciliciam. Ciliciam iure nominauit: quoniam Cilices latrones sunt: auctore Lucianos: & aliis: habet mediusfidius unaquaeque gens proprios mores: id quod maternus notauit. Nam Scythae crudeles sunt: Itali nobiles: Galli stolidi: leues Graeci. Aphri subdoli: Auari Syrii: acuti Siculi. Asiani molles. Hispani morosi. Nec uero mores tantum: sed & corporis qualitates. ut Macrones longi capita. Persae incurui nares. Myconii calui: Athenienses depyges: quoniam Theseus a quo oriundi sunt: tractus ut fertur ab Hercule: nates reliquit in petra.

Minas quid

Ferentarii milites qui

Acheron ubi locorum

Fortunatae insulae

Locuples unde dictus sit

Multarum gentium mores

TERTIVS ACTVS.

Callicles senex. Stasimus seruus.

Quo mo tu istuc Stasime dixisti? St. nostrum herilem filium
Lesbonicum suam sororem despondisse hoc modo. Ca. quoi
Homini despondit? St. Lysiteli Philtois filio, sine dote
Ca. Sine dote ille illam in tantas diuitias dabit? non credibile
Dicis. St. at tu aedepol nullus credas si hoc non, credis, ego
Credidero. Ca. quid? St. me nihil pendere. Ca. quamdudum
Istuc, aut ubi actust? St. illico hic ante ostium tam modo
Inquid prenestinus. Ca. tonton in re perdita, quam in re
Salua Lesbonicus factus est frugalior? St. atque equidem
Ipsus ultro uenit philto oratum filio. Ca. flagitium quidem
Hercle fiet, nisi dos dabitur uirgini, postremo aedepol ego
Istam rem ad me attinere itellego, ibo ad meum castigatorem,
Atque ab eo consilium petam. St. propemodum quid illic
Festinet sentio, & subolet mihi, ut agro euortat Lesbonicum,
Quando euertit aedibus, o here charmide, quoniam absente te
Hic tua res distrahitur tibi, utinam te redisse saluom uideam.
Vt inimicos tuos ulciscar, ut mihi, ut erga te fui & sum, referas
Gratiam, nimium difficilest reperiri amicum, ita ut nomen
Cluet, quoi tuam quom rem crederis, sine omni cura dormias.
Sed generum nostrum ire ecillum uideo cum affini suo.

Quo modo: edoctus interea fuit a stasimo callicles: quo pacto lysiteles uxorem poposcerat indotatam. Inquit praenestinus: Cui ex consuetudine quadam dicere mos fuerat: tam modo. Castigatorem: Megaronidem.

SARACENVS

Quo modo tu istuc: Callicles: ut ex stasimo accepit indotatam lysitelem uelle lesbonici sororem uxorem accipere: idque patrem eius philtonem pronunciasse: quod id melius itelligat: adhuc stasimum percunctatur. Tam modo: paulo ante: quemadmodum loqui praenestini solent. Tanton: an tanto. In re perdita: in opibus suis profligatis. Oratum filio: idest uel pro filio: uel gratia filii. Flagitium quidem hercle fiet: erit criminosum. Et subolet mihi: uenit in mentem mipi. Agro euertat. i. priuet: & abalienet lesbonicum. Vt nomen cluet. Vt amici nomen habet. Rem crediderís: opes commiseris. Inter eos conuenit: idest controuersia caret. Ille: subaudi lysiteles. Repraehendit hunc lesbonicum: aliquantulum abscessero: seorsum secedam: ut horum sermonem capiam.

VALLA.

PIVS BONINO.

¶ Castigatorem megadori: qui me ueluti reum prius castigauit. ¶ Subolet. Diuinanti mihi odorem immittit. ¶ Quoniam absente: scribe: quo nam & subitellige modo. ¶ Vt nomē cluet: ut significare uidetur nomen amicitię q̄ re uera amet sine fucis: nugis: & bracteis: quorum amicitia uelata: supparataq; uocari potest. Huic cōcinit Ouidius. Illud amicitiæ sanctum & uenerabile nomen Re tibi pro uili: sub pedibusq; iacet. Cura q̄d expediat: prior est q̄ quid sit honestum. Et cum fortuna statq; caditq; fides. ¶ Crederis: p̄ credideris.

SARACENVS.

Sta illico: Verecundiæ cessurum putabat suę lesbouicus tradendam nuptui sororem esse sine dote: iccirco dictis lysitelis aliquandiu aduersatur. ¶ Facillimum facis: Nā facilius est displicere q̄ obsequi. ¶ Moros: Stultos. ¶ Morosos: moribus difficiles. ¶ Collutet: siue collutilet: coinqnet: & dedecoret. ¶ Caculā: Militarem seruum.

VALLA.

Sta illico. Lysiteles lesbonicu offendens: idē q̄ pater eius philto lesbonico exposuit. At sine dote nullo modo p̄suaderi potest: ut ei sororem locet suam. ¶ Te occultassis mihi. pro occultaueris: ab oculis enim lysitelis se subtrahebat lesbonicus. ¶ Potin: potest ne fieri. ¶ Vt me ire. iter habere. ¶ Quo profectus sum finas: quo mens mea p̄uenire contendit. ¶ In re tuam. In tua utilitatem. ¶ Indoctus. Cum non didiceris male facere: docte tamen facis. ¶ Male cōsulis. male p̄hibes. A me officiu migrat: Laudabilis actio a me nō discedit. ¶ Ante parta. Quę tibi reliquerūt bene cōparata: tu per intēperantiā profligares. ¶ Vt uindex fieres. i. ut ulciscaris: ac iugules honorem: qui uenturus erat ad posteros. Aut fias iudex honoris alieni. nēpe ut iudiciū tuū malu sequātur posteri: ita erit sensus duplex: ut uerbi duplex significatio. Siqdem uindex ultor: & uidex iudex: ut Cice. in topicis. Lex elia sanctia iubet uindicē assiduū esse assiduo. i. diuitē iudicē diuiti. ¶ Obtegere errata: occultare q̄ deliqsti. ¶ Capesis uirtutē aio. Aīum adhibe: si uis ad uirtutē. ¶ Tibi reliq: ut esset ad bñ uiuendū tibi icitamētū. ¶ Fœdari in me: cōmaculari: & uastari. ¶ Perinde merere .i. ita mereri: sicut tibi habeo gratias. ¶ Tupte pone te latebis. Tu ip̄e post honorē tuū te occultabis. i. honore carebis. ¶ Pectus obscurasse: aium p̄turbasse. ¶ Mores hoiu moros. i. stultos.

Moros q̄d sit

moros. n. grece prima p̄ducta: stultus dicit: at eadem correpta mors: morosus uero difficilis: ac q̄rulus noiatur.

Nescio quid non satis inter eos conuenit, celeri gradu
Eunt uterq;, ille reprehendit hunc priorem pallio.
Haud iuxta me astiterunt, huc aliquantum abscessero.
Est lubido orationem audire duorum affinium.

Lysiteles. Lesbonicus. Stasimus.

Sta illico, noli aduorsari, neq; te occultassis mihi. Le. potin
Vt me ire, quo profectus sum sinas? Ly. in rem tuam
Lesbonice esse uideatur gloriæ, aut famæ, sinam. Le. quod est
Facillumum facis. Ly. quid id est? Le. amico iniuriam.
Ly. Neq; meust, neq; facer didici. Le. indoctus q̄ docte facis.
Quid faceres, si quis docuisset te, ut sic odio esses mihi,
Qui bene, quom simulas facere mihi te, male facis. male consulis.
Ly. Ego ne? Le. tu næ. Ly. quid maleficio? Le. quod ego uolo,
Id quom facis. Ly. tuæ rei bene consulere cupio. Le. tu mihi
Es melior, q̄ egomet mihi? sat sapio satis in rem quæ
Sint meam, ego conspicio mihi. Ly. an id est sapere, ut qui
Beneficium beneuolente repudies? Le. nullum beneficium
Esse duco id, quod quoi facias, non placet. Ly. scio ego, &
Sentio ipse quid agam, neq; a me officium migrat.
Nec tuis depellor dictis, quin rumori seruiam. Le. quid ais?
Ly. Nam retineri nequeo quin dicam ea, quæ promeres.
Ita ne tandem maiores famam tradiderunt tibi tui,
Vt uirtute eorum ante parta, per flagitium perderes?
Atq; honori posterorum tuorum ut uindex fieres?
Tibi paterq; auosq; facilem facit, & planam uiam
Ad quærendum honorem, tu fecisti, ut difficilius foret
Culpa maxume, & desidia, tuisq; stultis moribus, præoptauisti
Amorem tuum uti uirtuti præponeres, nunc te hoc pacto
Credis posse obtegere errata. Le. ah non itast. Ly. capesis
Virtutem animo, & corde expelle desidiā tuo, in foro operā
Amicis da, haud in lecto amicæ, ut solitus es, atq; ego istum
Agrum tibi relinqui ob eam rem enixe expeto, ut tibi sit, qui te
Corrigere possis, ne omnino inopiam ciues obiectare possint tibi,
Quos tu inimicos habes. Le. omnia ego istic quæ tu dixisti, scio,
Vel exignauero, ut rem patriam, & gloriam maiorum
Fœdarim meum, sciebam ut esse me deceret facere non
Quibam miser, ita ui Veneris uictus, ocio captus, in fraudem
Incidi, & tibi nunc, perinde ac merere, sūmas habeo gratias
Ly. At operā perire meam sic, & te hæc dicta corde spernere,
Perpeti nequeo, simul me piget parum pudere te.
Et postremo, nisi me auscultas, atq; hoc, ut dico, facis.
Tute pone te latebis facile, ne inueniat te honor.
In occulto iacebis, quom te maxume clarum uoles, pernoui
Equidem lesbonice imperitum tuum ingenium admodum.
Scio te sponte non tuapte errasse, sed amorem tibi

Pectus

Pectus obscurasse, atq; ipse amoris teneo omneis uias
Ita est amor, balista ut iacitur, nihil scit celere est, neq; uolat.
Atq; is mores hominum moros, & morosos efficit.
Minus placet magis quod suadetur, quod dissuadetur, placet.
Quom inopiast, cupias, quando eius copiast, tum non uelis.
Ille qui aspellit, is compellit, ille qui non suadet, uetat.
Insanust & malum in hospitium deuorti ad cupidinem.
Sed te moneo hoc etiã atq; etiã, ut repures, qd facere expetas.
Si istuc ut conare, facis indicium, tuum incendes genus.
Tum igitur tibi quærit cupido, genus qui restinguas tuum.
Atq; erit, si nactus, proinde ut corde amantes sunt capti,
Nesciunt illum quidem, relinques genus, qui conclusit tuum.
Facile est inuentu, datur ignis, tametsi ab inimicis petas.
Le. Sed tu obiurgans me a peccatis, rapis deteriorem in uiam.
Meam uis sororem tibi dem, suades sine dote, hoc nõ couenit.
Me qui abusus sum tantam rem patriam, porro in diuitii
Esse, agrumq; habere. egere illam autem, ut me merito oderit.
Nunq̃ erit alienis grauis, qui suis se concinnat leuem.
Sicut dixi faciam, nolo te iactari diutius. Ly. tanto melius te
Sororis causa egestatem exequi, atq; eum agrum me habere,
Quam te, tua qui tolleres mœnia. Le. nolo ego mihi te
Tam prospicere, qui meam egestatem leues, sed ut inops
Infamis ne sim, ne mihi hanc famam differant, me
Germanam meam sororem in concubinatum tibi sine dote
Dedisse magis, q̃ in matrimonium, quis me improbior
Perhibeatur esse? hæc famigeratio te honestet, mecũ collutet.
Et si sine dote duxeris, tibi sit emolumentum honoris, mihi
Quod obiectent fiet. Ly. quoi te dictatorem censes fore, si
Abs te agrũ accepim, neq; uolo, neq; postulo, neq; cẽseo, uerũt ñ
Is est honos Homini pudico meminisse officiũ suũ, scio equidẽ
Te animat' ut sis studio subolet sentio id agis ut ubi affinitatẽ
Inter nos nostram adstrinxeris, atq; eum agrum dederis,
Nequicq̃ hic tibi fit, qui uitam colas, effugias ex urbe
Inanis profugiẽs, patriã deserẽs, cognatos, affinitatẽ, amicos,
Factis nuptiis, mea opera hic ꝑterritũ te, meaq; auaritia autu-
Id me cõissurũ, ut patiar fieri, ne animũ induxeris, qs me (mẽt.
Improbior peribeatur esse? hæc famigratio te honestet, me aũt
Conlutulet, & si sine dote dixeris tibi sit emolumentũ honoris.
Mihi aũt qđ obiectent, fiet. St. nõ enim possum quin exclamẽ,
Euge euge Lysiteles facile palmã hẽs, hic uictus, uicit tua come
dia.

Hic agit magis ex argumẽto, & uersus meliores facit, ẽt ob stul
Tuã te tueris, multa abomina. Le. qd tibi interpellatio, (tiam
Aut in cõciliũ huc accessio est? St. eodẽ pacto, quo huc accessi,
Abscessero. Le. i hac mecũ domũ Lysiteles, ibi đ istis reb' plura
Fabulabimur. Ly. nihil ego i oculto agere soleo, me' ut animus
Est, eloq̃r, si mihi tua soror, ut ego æquõ censeo, ita nuptũ dat
Sine dote, neq; tu hinc abiturus, quod meum erit, id erit tuum.
Sin aliter animatus es, bene quod agas, eueniet tibi, ego amic'
Nunq̃ tibi ero alio pacto sic sententia est. St. abiit hercle

¶ Qui aspellit. i. abiicit. ¶ Is cõpellit. i. colligit: congregat. ¶ In hospiciũ deuorti ad cupidinẽ: pnitiosuз inquit hospiciuз est apud cupidinem. ¶ Vt reputes: tecũ animo cõsideres. ¶ Quid facere expetas. ¶ Ad qđ cupiditate traharis: ut facias: id bonuз ne sit: an malũ. ¶ Tuũ iucũdes gen9: idest iucundũ efficies. ¶ Genus q restinguas tuũ. i. oblitteres: uel interlinas. ¶ Alienis grauis. molestus exteris. ¶ Qui suis. i. affinibus. ¶ Tua q toleres munia. i. q̃ ad te attinẽt: uñ & immunis & imune. ¶ In cõcubinatũ loco cõcubinæ. ¶ Hæc famigeratio: idest famæ promulgatio. ¶ Me collutilet. i. dedecoret: iquinet: & quasi luto aspergat. ¶ Subolet: sentio. cognosco per nebulã. ¶ Inanis profugiens: idest nullam sedem certã habens: sed modo huc: modo illuc te recipiens: nam is profugus dr̃: sicut Horatius ꝓfugos scythas uocat: ꝙ crebro mutent sedes: ita Virgilius profugum æneã: quod crebro mutare sedes cõpulsus sit. ¶ Hic agit magis ex argumento: melius comprobat: ostẽditq; quæ tenenda sint. ¶ Quid tibi interpellatio. Cur huc interrũpis. ¶ In cõciliũ: ubi cõciliandi uideamur. ¶ Bene quod agas nõ eueniet tibi. i. nihil ages boni: cuncta peruerse euenient. ¶ Accõmodem fulcimenta. i. fulciã & comparem me: ut supra quoq; dictum ad latrocinandum. ¶ Iubeam suppingi soccos. iubebo ut subter pigantur calciamenta exterorum ritu. ¶ Catulam militarẽ: me catulę loco: qui seruus sum. ¶ In saginam: ut ibi pinguescat. ¶ Mecum ꝙ feram uiaticum. i. impẽsam itineris: quo leuem mihi famẽ. & sitim. ¶ Animũ induxeris: ne me speres id facturũ. ¶ Quis me: lesbonicus loquit̃. ¶ Collutulet. inqnet. fœdet: deturpet: a spurcitie luti uerbũ deflexum. ¶ Sine dote dixeris: legendum: sine dote duxeris. ¶ Hic uictus: subintellige lesbonic9. ¶ Hic agit ex argumento: hic lysiteles argumẽto: hoc est ratiocionatiõe utitur cõmodiori. ¶ Ob stultitiã tuã cõuersus ad lesbonicũ stasimus inqt: etiaз lesbonice cum in mera stultitia dep̃hensus sis te audes tueri. ¶ Multa abomina. Abomiare: amolire: despue multa: quæ ad te tutandum dicis. ¶ Hinc habiturus. corrige abiturus absq; afflatu: nisi ob paupertateз mouebis castra latrocinatuз in Asiã. nec signa conuelles: omnia mea tibi comunia erunt. ¶ Bene quod agas. hoc est dicam tibi ualere. Cum enim comitamur in penitissimas regione discedentem dicere consueuimus. ¶ I fœlix: I numinibus: uotisq;

Profugus q dicatur

Collutolo quid sit

Abominare quid sit

Ille quidé,ecquid audis Lysiteles?ego te uolo,hic quoq; hinc
Abiit Stasime rectas solus,quid ego nunc agam,nisi uti sarcinā
Constringam,& clypeum ad dorsum accomodem,fulcimenta
Iubeam suppingi soccos,nonsisti potest,uideo caculā militaré
Me futurum aut longius,aut aliquem ad regem in saginam
Herus se coniecit meus,credo ad summos bellatores
Acrem fugitorem fore,& capturum spolia,sibi illum qui
Meo hero aduorsus uenerit,egomet auté quom extéplo arcū
Mihi & pharetrā & sagittas sūpsero,cassidé i caput,dormibo
Placide in tabernaculo,ad forum ibo,nudius sextus quoi
Talétū mutuū dedi,reposcā,ut habeā mecū quod ferā uiaticū.

secundis: & quocunq; procedes bene eueniat tibi. ⁋ Si sentētia est.lego: sic sententia est:ita ut dixi: animatus sum:hæc mihi sententia sedet. ⁋ Ille quidā:scribo ille quidé. ⁋ Fulcimenta:impedimēta:utensilia ad iter capessendum. ⁋ Suppingi.lego subpāgi hoc est sandalia nouo solo cōmuniri a ueteramentario:ut melius : & opportunius sufficiant itineri lōginquo. Dicitur latine ueteramentarius qui calceos ueteres recōcinnat. ⁋ Nō sisti pōt.non quit hic cōtineri herus meus lesbonicus. ⁋ Caculam. uilem seruū militarem calatoré. ⁋ In saginam.in aliquid regiū saginariū : ubi possit uentrem distendere:& saginare.sunt qui legunt in sagenam:hoc est in ræte regium:cui regi ueluti captus seruiet. Aut in eius conseruitio periclitabitur. De sagena ræte extat apud græcos hoc carmen. δέξο σαγηνοιο λινον τὲ τριμεvον αλιευ. ⁋ Nudiussextus:hinc ad sex dies.

Veteramētarius q̄ dicatur

ANSELMVS. Amor qui

⸿ AMOrem Apollonius Veneris filium dixit:Sappho Terræ & Cœli.Simonides Veneris & Martis. Ibycus & Hesiodus ex Chao.Proclus Lycius in hymno Veneris: Volatiles oēs nasci ex Venere imortales amores cecinit. dicitur autē in Venereis amor. Nam Pindarus.καὶ γὰρ ἑταίροις inqt ἑταίρων ἐκνίξεν ἔρως φρένας.Sed & Marcus Varro.Non uidetis:unus:ut paruulus amor ardí fera lampade arida agat amantis æstuantis? ⁋ Versus meliores.hoc est iambos magis salsos:magisq; argutos.Iābus.n.ioco per quā accōmodus est:& risui : qbus affatim scatet comœdia:alioq uersus etiānū in prosa oratione:ut passim apud Asconiū: Quintil.quoq;.Quippe cū in Bruto.M. Tullius tot millibus uersuū de romanis tantū oratoribus loquat.Itē Lactantius cū Ciceronis uerba coargueret ex libris de natura deoꝝ.O quāta:inqt:sunt uicia in his decem uersibus. ⁋ Sed qm̄ antiquitas illa tristis & impexa nō eis astricta erat legibus: quales mox Horatius:Hephestionq;:& alii tradiderunt:solét a doctis uiris traduci:si qui Plautina quæpiā se castigare asserant metri necessitate:tā & si hæc opinio fautores inuenit:adeo mēdaciuȝ in dānū potens.Quod aūt iābos diximus ioco aptos & risui:talis quædā fabella a græcis scholiographis narraẗ. Raptā aliquando a Plutone Persephoné:cū Ceres ieiuna ubiq; terrarū disquireret:forte fortuna ad Hippothoontis domos lassa:ac moriens puenit: filius autē ille fuerat Neptuni ex Alope Cercyonis:Continuo huius coiux Metanira apposuit deæ mēsam:& uinū:Negauit dea fas esse uinū bibere:amissa filia:iussitq; ex farine polline fieri sibi potionem:& ex ea potauit. Tūc iābe quædā Metaniræ serua afflictā deam:& mœrentē cōspicata risibilia quæpiam:& scōmata ad mouēdū deæ risum ꝓnunciauit. Dictiq; mox ab illa iambei metri.fuit aūt iambe Thressa genus Panos & Echus filia:hanc fabulam etiam grauissimus Poeta Nicander attigit in Alexipharmacis. Sed & Horatius iambos a maledictis uideẗ distinxisse: cuȝ ait Hic delectatur iambis:Ille bioneis sermonibus:& sale nigro.

Iambus cōmoditas

Cereris fabula

Megaronides. Callicles,senes.

Vt mihi ré narras Callicles,nullo mō pōt fieri prsus,
Quin dos deẗ uirgini.Ca.nāq; hercle honeste fieri
Non potest,ut eam perpetiar ire in matrimonium sine dote, (ferme
Quom eius ré penes me habeā domi.Me.parata dos domist,
Nisi expectare uis,ut eam sine dote frater nuptum collocet.
Post adeas tute Philtonem,& dotem dare te ei dicas,facere
Id eius ob amicitiā patris,uerū hoc ego uereor ne istæc pollici
Te in crimē populo ponat,atq; isamiā,nō temere dicát (tatio
Te benignū uirgini,datam tibi doté ei,quā dares eius a patre
Ex ea largitate illi,neq; ita ut sit data,columē te sistere illi.
Et detraxisse autumét,nunc si opperiri uis aduētū Charmidis,
Perlongust,huic ducendi interea abcesserit.Ca,nam hercle
Oia istæc ueniūt in mētem mihi.Me.uide si hoc utibile magis,
Atq; in rem deputas,ut adeā Lesbonicū,edoceā ut res sehabet.
Ca. Vt ego nunc adolescenti thesaurum indicem indomito,
Pleno amoris,ac lasciuiæ?minime hercle uero,nam certo scio,
Locum quoq; omnem,ubi situst,comederit,quem fodere
Metuo sonitum ne ille exaudiat,neu ipsam rem iudicet,
Dotem dare si dixerim.Me.quo pacto ergo ageẗ?Ca.clā dos

SARACENVS.

Vt mihi:Consulit megaronides,callicles dāda ne dos sit uirgini:& tandeȝ simul constituunt:ut inscio lesbonico ex patris thesauro pecunia pro dote capiatur. ⁋ Huic abscesserit:Scȝ lysiteli uoluntas. ⁋ Non petere hisce dicet : nam cum aliquid petiẗ ab aliquo:cautiōe illū uti opus est:non aūt cū ad illum mittitur.

VALLA.

Vt mihi rem narras callicles.A callicle narrata megaronide re lysitelis: suadet megaronides : ut dotē tradat:sed excogitāt inter se:ut quasi a charmide nūcius aduenerit:ita sycophantam instruāt: qui litteras perferat cum pecunia: q̄ præbeatur callicli pro dote ipsius filiæ. ⁋ Eius rē.i.thesaurū:uel relictā ꝓ dote pecuniā. ⁋ Adeas tuptete:tu ipse ad philtonē uenias. ⁋ Columē te sistere integrū:uū & incolumis utrūq; a columna:ut ueteres: ō improbāt:& a uiᴄtruuio est. ⁋ Ducēdi iterea cupido abscesserit.aius abalienabiẗ ad ducēdum uxorē.

Incolumis uū,dicatur

Depromi potest, dum occasio ei reperiatur, interim ab amico
Alicunde argētū rogē. M. potin est ab amico alicūde exorari?
Ca. Potest. Me. gerræ, ne tu illud uerbū actutū ineneris. mihi q
Hercle non est, quod dem mutuū. Ca. malim hercle ut ue(dē
Dicas. q̄ fides mutetur. Me. sed uide consilium si placet.
Ca. qd cōsilist? Me. scitū, ut ego opinor cōsiliū inei. Ca. qd est?
Me. Homo cōducat aliqs iā quātū potest, quasi sit peregrinus.
Ca. Quid is scit facere postea? Me. is homo exornet graphice
In pegrinū modū, ignota facies, q̄ nō uisa sit falsidic⁹, cōfidens,
Ca. qd tū postea? Me. q̄si ad adolescentem a patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nunciet uerbis patris, illum bene gerere rē,
Et ualere, & uiuere, & eum rediturum actutum, ferat
Epistolas duas, eas nos consignemus, quasi sint a patre.
Det alteram illi, alteram dicat tibi dare sese uelle. Ca. perge
Porro dicere. Me. seq̧ aurum ferre uirgini dotem a patre
Dicat, patremq̧ id iussisse aurum tibi dare, tenes iam?
Ca. Propemodū atq̧ ausculto perlubens. Me. tū tu igit demū
Adolescēti aurum dabis, ubi erit locata uirgo in matrimoniū.
Ca. Scite hercle sāe. Me. hoc ubi thesaurū effoderis suspicionē
Ab adolescente amoueris, censebit aurum esse a patre allatū
Tibi, tu de thesauro sumes. Ca. satis scite & probe.
Quāq̄ hoc me ætatis sycophantari pudet, sed epistolas
Quando obsignatas afferet, siquando obsignatas
Attulerit epistolas, non ne arbitraris eum adolescētem annuli
Paterni signum nosse? Me. etiam. tu taces? sexcentæ ad eam
Rem causæ possunt colligi, illum quem habuit, perdidit.
Alium post fecit nouom. Ca iā si obsignatas nō feret, dici hoc
Potest, apud portitorem eas resignatas, ibi inspectasq̧ esse
Me. In huiusmodi negocio diē sermōe terere segnitiesmerast.
Quamuis sermones possunt longi texier, abi effodias aurum
Iam confestim clanculum, seruos, ancillas amoue, atq̧ audin?
Ca. qd est? Me. uxorem quoq̧ ipsam hanc rem ut celes face.
Nam pol tacere nunq̄ quicquast, quod queat.
Quid nunc stas? quin tu te hinc amoues, & te moues? aperi,
Deprome, inde auri ad hanc rem quod sat est, continuo
Operito denuo, sed clanculum sicut præcepi, cunctos
Exturba ædibus. Ca. ita faciam. Me. at enim nimis
Longo sermone utimur, diem conficimus, quod iā properatost
Opus, nihil est designo quod uereare, me uide. ca. lepida est
Illa causa, ut commemoraui, dicere, apud portitores esse
Inspectas. Me. deniq̧ dei tempus non uides? quid illum putas
Natura illa atq̧ ingenio? iam dudum ebriust, quid uis
Probari poterit, tum quod maxumust afferre, non petere
Hisce dicet. Ca. iam sat est. Me. ego sycophantam iam cōduco
De foro, epistolasq̧ iam consignabo duas, eumq̧
Huc adolescentem meditatum probe mittam. Ca. eo
Ego igitur intro ad officiū meū, tu istuc age. Me. actū reddā.

dum uxorem. ⁋ In rem deputas. Ad cōmodū cessurū existimas. ⁋ Adeas lesbonicū: alloquaris: ut rē exponas. ⁋ Gerræ. nugæ: ut usquam inuenias mutuū argentū. ⁋ Iam quātū pōt. i. q̄ celerrime fieri possit. ⁋ Exornetur graphice: instruat ad id propositum cōmode. ⁋ Scite hercle sane: astute a te inuentū. ⁋ Sycophantari pudet. i. sycophātias struere. ⁋ Etiā tu taces: idest taceto. ⁋ Sexcentæ: hoc est infinitæ possunt causæ inueniri: qa senarius numerus perfectus a mathematicis: iō perhibet: q ex partibus suis integer inueniat: sexta tertia: & dimidia: solus intra denariū. Cētenarius aūt numerus quadratus: cuius latus decē: in quo omnes numeri cōcludūtur. ⁋ Illum quem habuit: enumerat nōnullas causas. ⁋ Eas resignatas. i. reclusas signo amoto. ⁋ Quāuis sermones possunt longi texier. Quantūcunq̧ orationes cōnecti possunt longe. ⁋ Quin tu te hinc amoues. Cur te nō recipis ad id: quod diximus: cōficiendū. ⁋ Apperi: subaudi locum thesauri. ⁋ Deprome: subaudi thesaurum. ⁋ Opperito denuo. i. obtege locū. ⁋ Properatost opus: opus ē pperatiōe. ⁋ Me uide: hic mos est asserēdi: ne ulla nascatur ambiguitas: ac si dicatur fac: quod ego iubeo. ⁋ Vt cōmemorasti dicere: ut tecum cōmētus es ad dicendum. ⁋ Apud portitores esse inspectas: solent enim portitores suspitionis causa amouendę: ne qua proditio occultetur: litteras recludere: quæ ultro: citroq̧ ferantur. ⁋ Afferre non petere hisce dicet: si peteret inquit pecunia posset exquirere: nū litteræ confictæ essent: necne. At cum afferatur: non petatur: non erit ut exquirat. Meditatum: idest: qui animo confinxerit quæ dicenda: quæ respōdenda sint. ⁋ Actum reddam: quod dixi: conficiam.

Senari⁹ numerus cur perfectus

Portitorum astutia

⁋ CAcula: Cacula seru⁹ militis: dicitur autē a græco: quonia fustibus clauisq̧ ligneis: ut scribit Festus: armari soliti sint ad dñorum tutelam. κᾶλον lignū dicitur: unde καλιὰν domus: sed ex lignis. quo uocabulo Apollonius Rhodius utitur lib. i. argonauticon. Veteres. n. lapidibus nōdū ad opus reptis: ligneis primū domib⁹ usi phibent. tametsi & p lapidea quoq̧ Hesiodo catachresticos. hinc & calones dicti. Talētū mutuū. Talentum atticū: sex cōtinuit milia drachmas atticas. Babylonicum: septem milia. Aeginæum: decem milia: Syrū: quingentas: & mile. ad rationē atticę drachmę. eadē in minis rō. Atticū qdē: sexaginta minas. Babyloniū: septuaginta. Aeginęū: centū. scdm analogō. Mina āt cētū drachmarū ē: & apud Athenienses: & apud alios ad pportionē cuiuslibet talēti. Scdm additionē āt: & diminutionē Sicelicō qdē talētū: minimū continebat. Antiquū. n. ut ait Aristo. q̄ttuor & uiginti nūmos: no-

ANSELMVS Cacula qd sit

Talenti pōdus

QVARTVS ACTVS.
Charmides senex.

Salsipotenti & multipotenti iouis frati tibi Nerei Neptunne.
Lætos, iubés laudes ego, & grates, gratiasq; habeo, & fluctibus salsis,
Cum penes te potestas omnis quidem foret meæ uitæ,
Quoniam tuis me ex locis in patriam redeam facis.
Atq; Neptūne tibi ante alios deos gratias ago, atq; habeo summas.
Nam te omnes sæuumq; seuerumq;, atq; auidis moribus commemorant,
Spurcificum, immanem, intolerandum, uesanum, contra, opera
Expertus, nam pol placido te, & clementi meo usq; modo, ut uolui, usus
Sum, in alio atq; hanc tuam gloriam iam ante auribus acceperam, &
Nobiles apud homines pauperibus te parcere solitum, diuites
Damnare atq; domare, abi laudo, sis ordine, ut æquost,
Tractare homines, hoc dis dignust, semper mendicis modesti sint.
Fidus fuisti, infidum esse iterant, nam absq; foret te sat scio in alto
Distraxissent, disq; tulissent satellites tui me miserum fœde,
Bonaq; omnia item una mecum passim ceruleos per campos, ita iam
Quasi canes haud secus circunstabant nauem turbines, uenit
Imber, fluctusq;, atq; procellæ infensæ, fregere malum.
Ruere antēnas, scidere uela, ni tua pax propitia foret præsto.
Apage me sis deinde hinc, certust ocio me dare, satis partum habeo.
Quibus ærūnis deluctaui filio, dum diuitias quæro? sed quis hic est
Qui in plateam ingreditur cum nouo ornatu, specieq; simul?
Pol quanq̄ domum cupio, opperiar, quam hic rem gerat.

Sycophanta.

---

uissimū duo & decē. ualere asit num mū ipm tria omolia. Ceterū Diodorus i lib. περὶ σικελιωτῶν apud Siceliotas inqt: Taletū atticum dictū minaq; fuit uiginti q̄ttuor: nunc tātum duodecim: ut liceat cōiectari Nūmū idē esse: qđ mna: aut non eadē sentire auctores. ¶ Ex seleucia. Seleucia primū Olbia & Hiria: mox a Seleuco: Nicatore Seleucia: est & seleucis populi genus. Egesippus libro quarto. Seleuciam iuxta amœnissimum illud: & celebre per Syriam Daphnis nemus cupressis arboribus intextū: scatentibus fontibus præter meanti fluuio loci: quem minorem iordanē uocant nutrimenta quædam lacteis uberibus infundit. ¶ Vxorē ut celes. Seruari maximæ domos: si mulier uiri archanis nō implicetur: docuisse summum uatem Homerum hoc uersu: quo Iuppiter Iunonē affatur testis est Plutar. ἥρη μὴ δὴ πάντας ἐμοὺς ἐπιέλπεο μύθους εἰδήσειν.

Seleutia unde dicta

Homeri dictum pulcherrimū

SARACENVS.

Salsi potenti: dū ista aguntur: & parantur: charmides domū peregre reuertitur: refertq; diis gr̄as: & effugerit maris sæuitiā: sed dum iter facit: incidit in sycophātam: cū quo sibi erit longa cōtentio.

VALLA.

Salsipotenti: & multipotēti. Charmides icolumis domū reuersus gr̄as deis marinis agit. ¶ Salsipotēti. i. hn̄ti ptātē maris: notum. n. est pro mari tā sal salis q̄ salū sali dici. ¶ Et nerei: q ipse quoq; deus marinus: cuius filias nymphas quinquaginta fuisse memorat Hesiodus. de pōto aūt natum nerea ait his uerbis. νηρέα δ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο πόντος. πρεσβύτατον παίδων. ¶ Auidis morib? q2 opes multæ in mari sepeliunt. ¶ Spurcificū: q spurca efficias tuis fluctibus: & corrūpas. ¶ Cōtra opa exptus. i. experiētia ipsa didici id ipm. ¶ Mendicis modesti sint: ut erga mēdicos minus molesti. Nā si absq; te foret. i. nisi mihi tu opē tulisses. ¶ Satelites tui: q per maria uersant. ¶ Circūstabant nauē turbines. Multæ uentorū spēs: quos satellites neptuni dixit: q̄q̄ turbo uēti illa sit spēs: q̄ noiatur typho. ¶ Fluctusq;: inde fluor capil. murenæ quoq; q fluitēt poltæ ἀπὸ τοῦ πλέειν. latine fluctæ Varronis Macrobiiq; snia. ¶ Frāgere malū: ad frāgedā arborē nauis. ¶ Ruere antemnas. ad ruēdas antēnas. ¶ Foret præsto: præsens tulisset auxiliū. ¶ Deluctaui: pro deluctatus sum: ut Nonius interpretat. ¶ Filio dū di. q. hęc oia perpessus: ut filio comparem opes.

Sal salis q salum sali

Turbo qd sit

Sycophanta. Charmides ſenex.

HVic ego diei nomẽ trinũmo faciã, nã ego operã meã
Tribus nũmis hodie locaui ad artes nugatorias, adue
nio ex ſeleucia,
Macedõia, aſia, atq; arabia, quas ego neq; oculis, neq; pedibus
Vnq̃ uſurpaui, uiden egeſtas quid negocii dat homini
Miſero mali? qui ego nũc ſubigor triũ nummorũ cauſſa, ut has
Epiſtolas dicã ab eo hoĩe me accepiſſe, quẽ ego, q ſit hõ, neſcio
Neq; noui, neq; nat⁹ nec ne is fuerit, id ſolide ſcio. ch. pol hic q
Fũgino gñe ẽ, capite capite ſe totũ tegit, hillurica facies uř (dẽ
Hominis, eo ornatu aduenit. ſy. ille q me cõduxit, ubi cõduxit,
Adduxit domũ, quæ uoluit mihi dixit, docuit, & p̃monſtrauit
Prius quomodo, quiq; agerem, nunc adeo ſiquit ego addidero
Amplius, eo conductor melius de me nugas conciliauerit.
Vt ille me exornauit, ita ſum ornatus, argentum hoc facit.
Ipſe ornamenta a Chorago hæc ſumpſit ſuo periculo, nunc
Ego ſi potero ornamentis hominem circunducere, dabo operã
Vt me eſſe ipſum plane ſycophãtam ſentiat. ch. q̃ magis
Specto, minus placet mihi hæc hominis facies, mira ſunt
Ni illic homoſt aut dormitator, aut ſector zonarius, loca
Contemplat, circunſpectat ſeſe, atq; ædeis noſcitat, credo
Aedepol quo mox furatũ ueniat, ſpeculať loca magis, lubidoſt
Obſeruať qd agat, ei rei opã dabo. ſy. has regiões demõſtrauit
Mihi ille conductor meus, apud illas ædeis ſiſtende mihi ſunt
Sycophantiæ fores pultabo. ch. ad noſtras ædes hic quidem
Habet rectam uiam, hercle opinor mihi aduenienti hac noctu
Agitandæ ſunt uigiliæ. ſy. aperite hoc, aperite, heus ecquisi
His foribus tutelam gerit? ch. quid adoleſcens quæris? qd u s?
Quid iſtas pultas? ſy. heus ſenex cenſus coniuratori recte
Rationem dedi, Leſbonicum hic adoleſcentem quæro, in his
Regiõibus ubi habitet, & itẽ alterũ ad iſtãc capitis albitudinẽ,
Calliclen aiebat uocari, qui has mihi dedit epiſtolas.
Ch. Meum gnatũ hic quidem Leſbonicũ quærit, & amicũ meũ
Quoi ego liberoſq; bonaq; commẽdaui Calliclẽ. Sy. fac me ſi
Scis certior hiſce homines ubi abitẽt pater. ch. qd eos quæris?
Aut quis es? aut unde es? aut unde aduenis? Sy. multa ſimul
Rogitas, neſcio quid expediam potiſſumum, ſin unum quicqd
Singillatim, & placide percontabere, & meum nomen, &
Mea facta, & itinera ego faxo ſcias. ch. faciam ita, ut uis.
Agedum nomen tuum primum memora mihi. Sy. magnum
Facinus incipis ſic petere. Ch. quid ita? Sy. quia pater,
Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine, concubium
Sit noctis priuſq̃ ad poſtremum perueneris. Ch. opus.
Factoſt, & uiatico ad tuum nomen, ut tu prædicas. Sy. eſt
Minuſculum alterum, quaſi uaſculum uinarium. Ch. hic homo
Solide ſycophanta eſt, quid ais tu adoleſcens? Sy. quid eſt?
Ch. Eloquere iſti quid homines debent, quos tu quæritas?
Sy. Pater iſtius adoleſcentis dedit has duas mihi epiſtolas Leſ
Ch. Mihi eſt amicus, teneo hunc manifeſtariũ me ſibi (bonici
Epiſtolas dediſſe dicit, ludam hominem probe. Sy. ita ut

HVic ego diei: Conductus trinũmo egreditur ſycophãta: qui ipſe dat trinũmi nomẽ comœdię. Fũgino gñe: nã pileo ſe totũ tegebat. Heus ſenex cenſus cõiuratori recte rõnẽ dedi: hunc locũ ita legẽdũ eẽ autumo: heus ſenex (ego ut cõiecturæ recte rõnem dedi.) Ille ędepol ille: uult uideri nois nõ meminiſſe. Ad rhadamantẽ in cecropia inſula: tanq̃ a nugatore lepide conficta ſunt: nulla eſt inſula cecropia: ſ; eſt e. xii. ciuitatib⁹ una: ut Strabo meminit in terra attica: in quas quõdã cecrops multitudinẽ habitandas digeſſit: in ſequentibus pari: mõ nugať de arabia in ponto. Cinila gallinacea: De qua Plinius mentionẽ habet in decimo nono: & uigeſimo primo: dicitq; a noſtris cunilã uocari: a græcis autem origanum heracleoticum: de qua etiam Dioſcorides. Doriola: dicendum horiola quæ diminutiuum eſt ab horia. i. nauicula: uľ doliola: q locus in urbe erat: de quo Feſtus meminit. Anienem. Anio fluuius eſt ex alba decurrẽs in tyberim. Maſticheus: uel maſtigeus a maſtigia: qui dicitur dignus uerberibus. Argẽtum accipite macto infortunio: Sic legendũ eſt: argẽtũ accepi: te macto infortunio. Nõ interdũ: nã iterdũ. S; hercle: qui ſis lego: ſed nõ facio: q ſis. Cõcẽturiat conuocat.

SARACENVS.

Cecropia ubi locorũ

HVic ego diei. ſubornatus ſycophanta a Callicle: & megaronide cu; litteris: quaſi a charmide i charmidem incidit incognitu;: a quo aliquãdiu diſtinetur uerbis: & oblectatur: quo ad tandem ſe eluſum intelligit. Ad artes nugatorias. Ad ſycophantias conſtruendas. Aſia inquit Varro dicta a nympha: a qua & iapeto traditur prometheus. ἀνδρων ὁ ἁλικαρνασεὺς φησι του ὠκεανου γην μαντα πομφολυγην και παρθενω την εκ μεν παρθενομης σχειν ευρωπην. ἐκ δε πομφολυγης ἀσιαν και λιβυην ὁθεν ὀνομασθαι τας ἠπειρους. Fungino genere eſt. ob pilei geſtamẽ in capite fungiñ dixit. Illurica facies. Ita ueteres: nũc qa ypſilõ inter nr̃as lrãs aſciuimus dicimus illyrica. De me nugas ↄciliauerit. ob iſta nugatoria ſuã rẽ melius egerit. Ipſe ornamenta a chorago. i. eo: q diſpẽſat ſcęnaq; ornamẽta: nã: ut i captiuis diximus: p̱ter alia ſignificata: id ẽt choragus ſignificat. Suo periculo: ſubaudi ſi ammittať. Hominẽ circũducere. i. fallere: ut hæc mihi habeã ornamenta. Aut dormitator: qui gaudeat

VALLA.

Ch. At etiam male dicis? Si. imo saluos quandoquidem
Aduenis Di te perdant, si te floccifacio, an periisse prius,
Ego ob hanc operam argentum accepi te macto infortunio.
Sed herum qui sis, qui non sis floccum, nam interdum
Ibo ad illum, renunciabo, qui mihi treis nummos dedit,
Vt sciat se perdidisse, ego abeo, male uiue & uale,
Quod di te omnes aduenietem peregre perdant Charmides.
Ch. Postq̃ ille hinc abiit, post loquendi libere uidetur
Tempus uenisse, atq; occasio, iamdudum meum ille
Pectus pungit aculeus, quid illi negocii fuerit ante ædeis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum in corde,
Et illud mille nummum quam rem agat, nunq̃ ædepol
Temere, tintinabulum nisi qui illud tractat, aut mouet,
Mutũ tacet, sed quis hic est qui huc in plateã cursuram incipit.
Lubet obseruare quid agat, huc concessero.

nitiuus anienis. ¶ Depr̃sptũ cibum: ioui paratũ. ¶ Aetatẽ exegerĩ. Diu uixerim. ¶ Philippeũ. ꝑ philippeorũ: de q̃ syncopa abunde supra. ¶ Sycophãtari uolo. i. me facere sycophãtã. ¶ Mille nũmis philippeis circunducere. i. fallẽdo auferre: ut dicam?: circunduco te hac re. ¶ Si ca. res fiet. i. uitę imineąt pi̇culũ. ¶ Hic hõ ma. idest uerberalis: mastizo nanq; græce flagello significat: unde & mastix mastigis flagrũ. nam mastiche masti ches gumi est illud notũ oibus ex frutice: q plurimus in chio: & uñ magni reditus. ¶ Numeratũ in mẽsa mãu. i. qđ mihi manu sua tradidit: & in mẽsa dinumerauit. ¶ Neqcq̃ hercle es. frustra mihi fueris. ¶ Meapse. i. mea ipsius pua occasiõe. ¶ Scriptu; qdẽ: subaudi aurum. ¶ Mulctari male. i. ualde cruciari. ¶ Heo is tu es. Interiectio heo admirantis. ¶ Ipsissimus: suplatiuũ a pronomine fecit: ut in Plauto comœdia urbanissimus quoq; Aristophanes autotatos dixit: qđ ualet ipsissimus. ¶ Vapulas: pro uapulabis. ¶ Nouoꝝ ædilium. Qui ludis scenicis præerant. ¶ Periisse prius te uelim. subaudi q̃ huc adueneris. ¶ Te macto infortunio. te despicio: & contẽno ad infortuniũ usq;. ¶ Sed haud facio qui sis: qui nõ sis floccũ. i. non floccifacio. i. contẽno siue sis charmides: siue non sis. ¶ Interi ibo ad illũ: subaudi callicle. ¶ Male uiue: & uale. Nã uale tã in malã q̃ in bonã partẽ accipit. Terẽ. Valeãt qui inter nos dissidium q̃runt: ita ualetudo bona: & mala dr. ¶ Mihi cõcẽturiat metum. i. cõgregat: ac cõgerit. ¶ Nunq̃ ædepol temere tintinabulum: hoc ꝓuerbialiter dictũ est: ubi quippiã sine cã non fieri uelimus ostẽdere. ¶ Mutũ tacet. i. nunq̃ perstrepit: nisi cum attractat. ¶ Huc cõcessero: seorsum me recipiã: ut quidnã sit acturus perpendam.

Vale uerbũ medium est

ANSELMVS. Numus qd sit

¶ TRibus nũmis. Nũmus ur̃ qdem Romanum nomen: sed est & græcũ: quo. s. græci: q Italiæ: ac Siciliæ terminos incolunt: utunt. Aristoteles in Tarãtinoꝝ Politia: nomisma dicit apud illos nũmum appellari: in quo Taranta Neptuni filiũ insculptum hñt Delphino inuectũ. ¶ Sycophãtã: Sycophantas Põpeius Festus appellatos Iuuenes quosdam atticos ait in hortos erũpere solitos: ficosq; deligere: quãobrẽ in eos capitis pœna facta est: eam qui ꝓsequerentur ob paruula detrimenta Sycophantas noiatos. Alii porro: in qbus Plutarchus: inuenta inqunt primu; Athenis ficu plãta cum fructus sublegere uetitũ fuisset: patefactis furibus: Sycophãtas nuncupatos: eos uidelicet: q indicassent: alia subinde rõ est q̃ fame inualescente in fures hmõi legẽ declarat: ut oino a ficubus sit nomẽ hoc corriuatũ: unde & uerbũ συκοφαντεῖν. & σικοφαντειν qđ est mentiri: & accusare: uel criminari a uerbo φαίνειν. item amanter uellicare Platoni: Menandroq;. Viguit hoc genus hoium Athenis maxime: quod & Aristophanes sæpe conqueritur: & Aristotelẽ cum Athenis discederet dixisse: Pyrum sup pyro senescere: ficum sup fico: Sycophãtas uidelicet innuẽs: & Diogenes Laertius in Philosophoꝝ historia ex Fauorio: & Aelianus in uaria historia retulerunt. factũ autem in illos est ꝓuerbium Ficulneus gladius. magno. n. in honore ficus apud athenienses fuere. Nanq; his primũ uesci soliti sunt: uarii quippe habiti olim in cibo fructus diuersis gentibus: Quemadmodũ antiquissimi Arcades glandẽ comederunt: Argiui siluestres pyros: Tirynthii achradas quod genus est pyri siluestris: cuius Columella cõmeminit in cepurico. Indi calamos: Carmani palmas: milium mœotæ & Sauromatæ: Nasturcium Persæ: & Terminthum: Appellant ẽt græci calũniatores huiuscemodi uariis nominibus: Sycastas uidelicet: Philenclemonas: Sycobios: Sycoros: Sycopas: Sycologos: Philosycos. Sunt de fica egritudines oculorum a medicis Sycomata. ¶ Nomen: nomen accipe: quod proprium. Valerius Maximus libro decimo: Omnia autem: inquit: quæ ad unumquemq; uirum diffiniendum excogitata sunt: eadem uim significandi hominis optinent quod proprietate dicitur: & reliqua. ¶ Absynthium: Absynthium nascitur laudatum in Ponto: Cappadocia: in monte Tauro: ex Dioscoride. Nam & Ouidius libro de Ponto: Tristia per uacuos horrent absinthia campos: ex hoc bollus fit Democriteus: auctore Stephano. Theophrastus oues inquit: quæ in Ponto absynthio pascuntur: carẽt fele: scribitur absynthium tam per. y. quã per. i. ¶ Cinila gallinacea: forte cynila potius uel Cunila Plinius libro uigesimo: Est & alia Cunila gallinacea appellata a nostris: a græcis Origanum heracleoticum: prodest oculis trita: addito sale: & cætera. ¶ Nummus plumbeus: an fortasse ad Syracusiorum nummum respexit: qui stamneus est: quattuor atticas drachmas: ni fallor: continens. ¶ Masticheus homo propter morum: sermonisq; inconstantiam dictus uidetur. & contrarios sensus: ut Mastiche uires habet repugnantes: nam eiicit: resoluit: & intendit: prout & Acetum calfacit: & frigefactat. Quoniam insecta in eis sunt minutissima corpuscula per positionem: non per confusionem. Ceu arena cum humore alligatur unum apparet corpus: cum plura sint exigua: quod si ita se habet: non iam ambiguum est: aliis atq; aliis mastiches particulis delitescere uires: qualitatesq; contrarias: nec ad eandem naturã permisceri. ueluti Sycophantæ uersipellis uita: ac sermo: ubi uarii insunt: disparilesq; sensus: nec ad unum rationis exitum pertinentes: id quod Plautus in Pœnulo notauit his uerbis. At hercle te hominem: & Sycophãtam: & subdolum: qui huc aduenisti nos captatum magdalia bisulci lingua: quasi proserpens bestia: ubi legendum magdalia non migdalia. est enim abiectus & uilis cibus: quali canes solent uesci: coniicioq;: seu furfures esse: seu panem furfuraceum uel ex antiquissimis in Aristophanem scholiis in quibus hæc uerba sunt μαγδαλία γαρ τὸ τῶν ἀλφίτων ἀποβλήμα ἃ ἀλωσι τῶν κυνῶν τροφή. ¶ Pax aduerbium comicum græcum est significat tantũmodo.

Sicophãte athenaru;

Nomen qd sit

Absynthiũ ubi locoru;

Cinila gallinacea qđ sit

Masticheꝰ hõ qui sit

¶ Stasime:

Vsq; aqua aduorsa per anienem. Ch. eho an etiam uidisti
Iouem? Sy. Calliclis ad uillam aiebant serui depróptum cibum
Mandere porro. Ch. porro nolo quicq̃ prædices.
Sy. eho hercle fies molestus. Ch. nam pudicum neminem
Esse oportet, qui abs terra ad cœlum peruenerit.
Sy. dimittá ut te uelle uideo, sed móstra hosce homines mihi.
Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epistolas.
Ch. Quid ais tu núc? si forte eum ipsũ Charmidem cóspexeris
Illum, quem tibi istas dedisse commemoras epistolas,
Noueris ne hominem? Sy. ne tu me ædepol arbitrare beluam,
Qui quidem non nouisse possim, qui cum ætatem exegerim.
An ille ita esset stultus, qui mihi mille nummos crederet
Philippeum, quod me aurum deferre iussit ad gnatum suum,
Atq; ad amicum Calliclem, quoi rem aiebat mandasse hic suã,
Mihi concrederet, ni me ille, & ego illum nossem probe?
Ch. enimuero ego nunc sycophantæ huic sycophantari uolo,
Si hunc possum illis mille nummis philippeis circunducere.
Quos sibi me dedisse dixit, quem ego qui sit homo, nescio,
Neq; oculis ante hunc diem unq̃ uidi, ei nimirum crederem.
Quoi si capitis res fiet, nummum nunq̃ credam plumbeum.
Aggrediũdust hic homo mastichæus, pax te tribus uerbis uolo.
Sy. Vel trecẽtis. Ch. habẽ tu id aurũ, qđ accepisti a Charmide?
Sy. Atq; etiam philippeum numeratum illius in mensa manu
Mille nummos. Ch. nempe ab ipso id accepisti Charmide?
Sy. Mirum quin ab auo eius, aut proauo acciperẽ, q sũt mortui.
Ch. Adolescens cedo dum istuc aurum mihi. Sy. quod ego aurũ
Dẽ tibi? Ch. quod a me te accepisse fassus. Sy. abste accepisse?
Ch. Ita loquor. Sy. quis tu homo es? Ch. qui mille nummum
Tibi dedi, ego sum Charmides. Sy. neq; ædepol tu is es, neq; hodie
Is unq̃ eris auro huic quidem ac si sis nugator, nugari nugatori
Postulas. Ch. Charmides ego sum. Sy. nequicq̃ hercle es.
Nã nihil auri fero, nimis argute obrepsisti meapse occasiũcula.
Postq̃ ego me aurum ferre dixi, post tu factus Charmides.
Prius tu non eras, q̃ auri feci mentionem, nihil agis, proin tu
Te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.
Ch. Quis ego sum igitur, siquidem is non sum, qui sum? Sy. qd
Id ad me attinet, dum ille nesis, quem ego esse nolo, sis mea
Caussa quod lubet, prius non is eras, qui eras, nunc is factus, qui
Tum non eras. Ch. age siquid agis. Sy. quid ego agam.
Ch. Aurum redde. Sy. dormitas senex. Ch. fassus Charmidem
Dedisse aurum tibi. Sy. scriptum quidem. Ch. properas,
An non properas abire actutum ab his regionibus
Dormitator, priusq̃ ego hic te iubeo multari male?
Sy. Quamobrem? Ch. quia illũ quem emẽtitus es, ego sũ ipsus
Carmides, quem tibi epistolas dedisse aiebas. Sy. eho ne
Es. Ch. is enimuero sum. Sy. ain tu tandẽ is ipsus es?
Ch. Ipsus inq̃ charmides sum. Sy. ergo ipsus ne es?
Ch. Ipsissimus, abi hic ab oculis. Sy. enimuero serio qm̃ aduẽis,
Vapulas meo arbitratu, & nouorum ædilium.

phantam in mea potestate. ¶ Quoniam hic nugatur adhuc secum hęc charmides. ¶ Bene res gerebat: idest lucrum faciebat. ¶ Ab ipson: an ab ipso. ¶ Sesquipede quidem est q̃ tu lõgior: idest pede: ac dimidio: sesqui enim: ut diuus Augustinus inquit: quasi se absq;: sicut sesquialtera proportio q̃ totum & dimidium fuerit alicuius: ut tria ad duo. sesquitertia quod totum: & tertiam partem: ac prorsus omnis superparticularis proportio: ut multiplex a duplo: ad triplum: quadruplum: & deinceps. superpartiens a superbipartiente: ad supertripartientem: & superquadripartientem: ac ita deinceps. ¶ Vorsabatur mihi in labris primoribus: qđ dici hodie solet in linguæ apice mihi erat. ¶ Teneor: hæc secum sycophanta. ¶ Comentatus es: idest meministi. ¶ Id desideres. cupimus pręsentia: desideramus absentia: ut sæpe apud hystoricos legitur i bello desiderati tot: uel tot. ¶ Ad hoc exemplum est: ita dicit contennendo itaq; & pronunciatione adiuuãdũ. ¶ Mihi latitabat. Dicimus me latet hæc res. At nullum est uerbum quod nõ possit datiuo cõiungi ubi rei gratia; significet: ergo mihi latitabat aduersus gratiã meã. ¶ Ad radamantẽ in cecropia insula. More sycophantæ dicit: qđ nusq̃ est. ¶ Nihil discunducit. i. discunuenit. ¶ Quos locos adiisti. Apparet locos: non mõ sedes argumentorũ dici: sed & quæ loca dicimus. ¶ Cinila gallinacea. Adianthõ possumus itelligere: quæ gallinas pasta ab eis pugnaces fac: ut tradit dioscorides & pituitã purgat: si uel alia herba de qua Plinius. in. xix. necnon xxi. quæ a nostris tum cunilia: tũ panax: a græcis origanum heracleoticum. Idem in uigesimo: Cunilẽ pręter satiuam plura sunt in medicina genera: quæ bubula appellatur: semen pulegii habet: utile ad uulnera commanducatum: impositumq;: ut quinto post die soluatur. Contra serpentes quoq; in uino bibit: ac tritum plagæ iponitur: uulnera ab iis facta perfricantur: & reliqua. ¶ Nimium graphicum. i. oblectabilẽ. ¶ Pax nominor: ingt pax nomine quottidiano. ¶ Imo doliola aduecti sum? usq; aqua. Festus. doliola locus in urbe sic uocatus: quia inuadentibus gallis senonibus urbem sacra in eodem loco doliolis reposita fuerunt. Qua de causa in eodem loco: ne despuere alicui licebat: hæc ergo utpote sycophanta sicut: & alia facile mentitur. ¶ Per anienem: qui fluui? cadit in tyberim: anio nominatiuus est ge

Sesq uñ dictum

Nũmus plũbeus.

Mastiche9.

Cupere qui desiderare qd ĩportẽt

Cunilis qd sit

Doliola qd sit

Ch. At etiam male dicis? Si. imo saluos quandoquidem
Aduenis Di te perdant, si te floccifacio, an periisse prius,
Ego ob hanc operam argentum accepi te macto infortunio.
Sed herum qui sis, qui non sis floccum, nam interdum
Ibo ad illum, renunciabo, qui mihi treis nummos dedit,
Vt sciat se perdidisse, ego abeo, male uiue & uale,
Quod di te omnes aduenietem peregre perdant Charmides.
Ch. Postq̃ ille hinc abiit, post loquendi libere uidetur
Tempus uenisse, atq; occasio, iamdudum meum ille
Pectus pungit aculeus, quid illi negocii fuerit ante ædeis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum in corde,
Et illud mille nummum quam rem agat, nunq̃ ædepol
Temere, tintinabulum nisi qui illud tractat, aut mouet,
Mutũ tacet, sed quis hic est qui huc in plateã cursuram incipit.
Lubet obseruare quid agat, huc concessero.

nitiuus anienis. ⸿ Deprũptũ cibum: ioui paratũ. ⸿ Aetatẽ exegeri3. Diu uixerim. ⸿ Philippeũ. ꝑ philippeorũ: de q̃ syncopa abunde supra. ⸿ Sycophãtari uolo. i. me facere sycophãtã. ⸿ Mille nũmis philippeis circunducere. i. fallẽdo auferre: ut dicam?: circunduco te hac re. ⸿ Si ca. res fiet. i. uitę imineąt piculũ. ⸿ Hic hõ ma. idest uerberalis: mastizo nanq; græce flagello significat: unde & mastix mastigis flagrũ. nam mastiche mastiches gumi est illud notũ oibus ex frutice: q plurimus in chio: & uñ magni reditus. ⸿ Numeratũ in mẽsa mãu. i. qđ mihi manu sua tradidit: & in mẽsa dinumerauit. ⸿ Neqcq̃ hercle es. frustra mihi fueris. ⸿ Meapse. i. mea ipsius ꝑua occasiõe. ⸿ Scriptu3 qdẽ: subaudi aurum. ⸿ Mulctari male. i. ualde cruciari. ⸿ Heo is tu es. Interiectio heo admirantis. ⸿ Ipsissimus: suplatiuũ a pronomine fecit: ut in Plauto comœdia urbanissimus quoq; Aristophanes autotatos dixit: qđ ualet ipsissimus. ⸿ Vapulas: pro uapulabis. ⸿ Nouoꝝ ædilium. Qui ludis scenicis præerant. ⸿ Periisse prius te uelim. subaudi q̃ huc adueneris. ⸿ Te macto infortunio. te despicio: & contẽno ad infortuniũ usq;. ⸿ Sed haud facio qui sis: qui nõ sis floccũ. i. non floccifacio. i. contẽno siue sis charmides: siue non sis. ⸿ Interi ibo ad illũ: subaudi callicleẽ. ⸿ Male uiue: & uale. Nã uale tã in malã q̃ in bona3 partẽ accipit. Terẽ. Valeãt q̃ inter nos dissidium q̃runt: ita ualetudo bona: & mala dr. ⸿ Mihi cõcẽturiat metum. i. cõgregat: ac cõgerit. ⸿ Nunq̃ ædepol temere tintinabulum: hoc ꝓuerbialiter dictũ est: ubi quippiã sine cã non fieri uelimus ostẽdere. ⸿ Mutũ tacet. i. nunq̃ perstrepit: nisi cum attractať. ⸿ Huc cõcessero: seorsum me recipiã: ut quidnã sit acturus perpendam.

Vale uerbũ medium est

ANSELMVS.

Numus qd sit

⸿ TRibus nũmis. Nũmus uř qdem Romanum nomen: sed est & græcũ: quo. s. græci: q Italiæ: ac Siciliæ terminos incolunt: utunť. Aristoteles in Tarãtinoꝝ Politia: nomisma dicit apud illos nũmum appellari: in quo Taranta Neptuni filiũ insculptum hñt Delphino inuectũ. ⸿ Sycophãtã: Sycophantas Põpeius Festus appellatos Iuuenes quosdam atticos ait in hortos erũpere solitos: ficosq; deligere: quãobrẽ in eos capitis pœna facta est: eam qui ꝓsequerentur ob paruula detrimenta Sycophantas noiatos. Alii porro: in qbus Plutarchus: inuenta inqunt primu3 Athenis ficu plãta cum fructus sublegere uetitũ fuisset: patefactis furibus: Sycophãtas nuncupatos: eos uidelicet: q indicassent: alia subinde rõ est ꝙ fame inualescente in fures hmõi legẽ declarat: ut oino a ficubus sit nomẽ hoc corriuatũ: unde & uerbũ συκάζειν. & σικοφαντειν qđ est mentiri: & accusare: uel criminari a uerbo φαίνειν. item amanter uellicare Platoni: Menandroq;. Viguit hoc genus hoium Athenis maxime: quod & Aristophanes sæpe conqueritur: & Aristotelẽ cum Athenis discederet dixisse: Pyrum sup pyro senescere: ficum sup fico: Sycophãtas uidelicet innuẽs: & Diogenes Laertius in Philosophoꝝ historia ex Fauorio: & Aelianus in uaria historia retulerunt. factũ autem in illos est ꝓuerbium Ficulneus gladius. magno. n. in honore ficus apud athenienses fuere. Nanq; his primũ uesci soliti sunt: uarii quippe habiti olim in cibo fructus diuersis gentibus; Quemadmodũ antiquissimi Arcades glandẽ cœnauerunt: Argiui siluestres pyros: Tirynthii achradas quod genus est pyri siluestris: cuius Columella cõmeminit in cepurico. Indi calamos: Carmani palmas: milium mœotæ & Sauromatæ: Nasturcium Persæ: & Terminthum: Appellant ẽt græci calũniatores huiuscemodi uariis nominibus: Sycastas uidelicet: Philenclemonas: Sycobios: Sycoros: Sycopas: Sycologos: Philosycos. Sunt de fica ęgritudines oculorum a medicis Sycomata. ⸿ Nomen: nomen accipe: quod proprium. Valerius Maximus libro decimo: Omnia autem: inquit: quæ ad unumquemq; uirum diffiniendum excogitata sunt: eadem uim significandi hominis optinent quod proprietate dicitur: & reliqua. ⸿ Absynthium: Absynthium nascitur laudatum in Ponto: Cappadocia: in monte Tauro: ex Dioscoride. Nam & Ouidius libro de Ponto: Tristia per uacuos horrent absinthia campos: ex hoc bollus fit Democriteus: auctore Stephano. Theophrastus oues inquit: quæ in Ponto absynthio pascuntur: carẽt fele: scribitur absynthium tam per. y. quã per. i. ⸿ Cinila gallinacea: forte cynila potius uel Cunila Plinius libro uigesimo: Est & alia Cunila gallinacea appellata a nostris: a græcis Origanum heracleoticum: prodest oculis trita: addito sale: & cætera. ⸿ Nummus plumbeus: an fortasse ad Syracusiorum nummum respexit: qui stamneus est: quattuor atticas drachmas: ni fallor: continens. ⸿ Masticheus homo propter morum: sermonisq; inconstantiam dictus uidetur. & contrarios sensus: ut Mastiche uires habet repugnantes: nam eiicit: resoluit: & intendit: prout & Acetum calfacit: & frigefactat. Quoniam insecta in eis sunt minutissima corpuscula per positionem: non per confusionem. Ceu arena cum humore alligatur unum apparet corpus: cum plura sint exigua: quod si ita se habet: non iam ambiguum est: aliis atq; aliis mastiches particulis delitescere uires: qualitatesq; contrarias: nec ad eandem naturã permisceri. ueluti Sycophantæ uersipellis uita: ac sermo: ubi uarii insunt: disparilesq; sensus: nec ad unum rationis exitum pertinentes: id quod Plautus in Pœnulo notauit his uerbis. At hercle te hominem: & Sycophãtam: & subdolum: qui huc aduenisti nos captatum magdalia bisulci lingua: quasi proserpens bestia: ubi legendum magdalia non migdalia. est enim abiectus & uilis cibus: quali canes solent uesci: coniicioq;: seu furfures esse: seu panem furfuraceum uel ex antiquissimis in Aristophanem scholiis in quibus hæc uerba sunt μαγδαλιά γα ρτα των αλφιτων αποβλημια αλωςη των κυνων τροφη. ⸿ Pax aduerbium comicum græcum est significat tantũmodo.

Sicophãte athenaru3

Nomen qd sit

Absynthiũ ubi locoru3

Cinila gallinacea qd sit

Mastiche? hõ qui sit

⸿ Stasime:

SARACENVS

S Tasime: Diuerterat stasimus in thermopolium: ibiq; se uino repleuerat: & & anulus amiserat: ebriolus igitur in plura uerba prorũpit. ¶ Bubali cottabi: Flagella a uerberũ sonitu. ¶ Cõdalius: Anuli genus uide festũ. ¶ Curculio: a currẽdo nomẽ inouauit: nã gurgulio uermis est. ¶ Thermopotasti: potãdo calefeci sti. ¶ Exercitoris hunc hoiem cursuũ docet: legerẽ exercitoris: nunc hoies cursuũ docet. ¶ Tribus: scilicet poculis: nã prima pocula dicũtur ad sitim ptinere: secũda ad hilaritatẽ: tertia ad ebrietates: quarta ad insaniam. ¶ Hominibus frugi: per ironiam dictum. ¶ Terruchus fuit: Nomina ponit eorum: qbus cum potauit & forte iocose quosdas nominauit homines: uel fures: uel bibacissimos: ut illos interea morsu lacesseret: equorum numero unus iquit fuit: qui furaturus sit currenti homini calceum.

Stasimus seruus. Charmides senex.

S Tasime fac te ppere celerẽ, recipe te ad dñm domũ.
Ne subito met⁹ exoriat' scaplis, stulticiã abde, gradũ
Appropera, iamdudum factust, quom abisti domo.
Caue sis tibi, ne bubuli, in te cottabi crebri crepent,
Si abieris ab heri quæstione, ne destiteris currere, ecce
Hominem te Stasime nihili, sat in thermopolio condalium
Es oblitus, postq̃ thermopotasti guturem, recipe te,
Et recurre petere recenti. Ch. hic quisquis est, curculiost,
Exercitoris hunc hominem cursuram docet. St. quid homo
Nihili, nõ pudet te? tribus ne te pateris memoria esse oblitũ.
An uero quia cum frugi, hominibus ibi bibisti, qui ab alieno
Facile cohiberent manus, terruchus fuit cerconicus.
Crinus, cercobolus, collabus, oculi crepidæ cruriicrepidæ
Ferriteri mastigiæ, inter eos ne homines condalium te
Redipisci postulas, quorum eorum unus surripuit currenti
Cursori solum. Ch. ita me Di ament graphicum furem.
St. Quid ego, quod periit, petam? nisi etiam laborem addã.

VALLA.

S Tasime: fac te ppere celerẽ. Stasimus ab eo: qd mãdauerat Lesbonicus domũ rediens anxius est: ut obtẽpet dño: sed occurrẽs charmide magna afficit' lætitia. certiorẽq; facit eorũ: quæ obuenerant. ¶ Metus exoriat' scapulis. Ne qd in scapulis detrimenti a dño ueniat. ¶ Stultitiã abde. Tege domini stultitias. ¶ Ne bubuli in te cottabi. i. strepit⁹ in scapulis tuis exoriantur. Factitio uocabulo usus est qd dum pulsatur tergum alicuius: talis ad aures sonitus perueniat: quẽadmodum a Sophocle ottobon cõfictum est i aiace mastigoforo: qd hic fortasse ita melius legatur: ubi chorus salaminius loquens inqt. ουτε γλυκυν αυλον οτι τοβουδυμορος ουτενυχι αντεροψιν ιδειν. Theophrastus autem de ebrietate locutus: uult sacrificare inqt deis attributum ita cottabus amatoribus. utebantur enim curiose cottabizi: ut siculi in pueris: & Anacreon teius siculum fecit cottabũ. Armodius leprates de prãdiis scribens idigenarũ dixit in fidelia cottabile potare queq;. At egelcydrus delphicus in cõmẽtariis: quorũ principiũ est optima res publica ait: cottabus appellatus uenit ad conuiuia: quæ circa siciliã: sicut dicæarchus inquit. Differre uoluerunt nõnulli quod dicit cottabus: & cottabium ueluti clitarchus de locutionum differentiis thessalos & rhodios ait nominare a poculis strepitum: qui fit humore in sublime iacto: cum in pauimentum decidit. Cottabium autem præmium dictum: quod in potu uincentibus præbebatur. Cottabum quoq; uas dici apud cratinum in nemesi: in quem sensim cum strepitu humor demittat'. ¶ Si abieris heri quæstione: idest si discesseris: ut domini quæstioni sis. ¶ In thermopolio: ubi calidæ potiones uenditantur: de hoc supra dictum abunde. ¶ Condalium es oblitus: condy species apud græcos dicitur poculi. Festus autem: condalium inqt anuli genus quod in illo digitus recondatur: forte illud instrumentum: quo sutores utuntur: ne digitos offendant. ¶ Thermopotasti gutturem: idest callida potione gulam oblectasti. Vnumq; est uerbum thermopotasti. Thermon calidum significat: & poto tam græcum q̃ latinum est. Gutturem: quia ueteres masculino genere proferebant. ¶ Petere recentia: quæ recẽter oblitus es. ¶ Curriculost exercitor: idest ad cursum sese exercet: curriculus enim citatus cursus: Cicero pro Marcello: in illo uestro uetere curriculo. ¶ Cursura docet: currendi consuetudo. ¶ Quid hominis. in obliquo casu solemus dicere repræhẽsionis causa. In recto casu cognoscendi. ¶ Tribus: subaudi: qui tecum una fuerunt in thermopolio. ¶ Qui ab alieno facile cohiberet manus: idest qui ab alienis rebus sese abstinerent: & hoc ironicos dictum: ideo uultuose legendum est: ita potius duco interpretandum: q̃ ut putem ad cibum quicquã pertinere. de quo Apicius inquit. Isicia multa ab alieno sic facies. Teres piper: ligusticum origanum: modicum silfi: zinziberis minimum: mellis modicum: liquamine temperabis: misces: adiicies super isicia facias: ut ferueat: quum bene uoluerit: amulo obligas spisso: & subruendum feres amulum. ¶ Terruchus fuit cerconicus. nomina hæc eorũ sunt: quibus cum in thermopolio potauit: terruchus quasi a strepitu nomen habens: ac a perforatore: nam terretron terebrum significat: & echos strepitum. ¶ Cerconicus. quia cercos cauda: & nico contendo. ¶ Crinus: forte a crinibus: nisi uelis a crino iudico: uel quia crinos ordeum quasi ordei uenditor. ¶ Cercobolus: quia cercos cauda: & bolus iactus. ¶ Colabus: quasi mutilus. ¶ Oculicrepidæ. quibus in oculis crepitus fiũt pugnis. ¶ Cruricrepidæ: quibus crura crepuerunt ferro. ¶ Ferriteri: qui terunt ferrum: idest qui cathenis reuincti fuere. ¶ Mastigiæ: idest uerberones. ¶ Redipisci: idest recuperare. ¶ Laborem addam: subaudi ad quærendum.

Cottabum quid sit

Cottabius qd dicatur

Curriculũ quid sit

Cruricrepidæ quæ sint

ANSELMVS

Cottabi qd

¶ BVBVLi cottabi: quid si legeres conabi? qua uoce strepitus in terra significatur: ut sit mens. sonituros in eius tergum neruos: non aliter q̃ si terram pulsarent: uel puluerem excuterent. nota est huiusmodi loquendi consuetudo. Quid si cobali? quasi uelit neruos obloqui: dum uapulat uementius: dicuntur enim uulgo quoq; acriora loqui uerbera. Cobali autem scurræ: & blatterones nuncupantur: quo uocabulo usus est Aristoteles in octauo libro περὶ ζωων ιστοριας cum de Oto aue loqueretur. quamq̃ neutrum ualde probo. Sicuti nec illa eleuo: quæ de Siculorum ludo cottabo referuntur: cuius Athenæus Polluxq;: & alii a græcis scoliographis citati q̃ plures meminerunt: ita demum: ubi coniecturis agitur: plærunq; titubare consueuit opinio.

SARACENVS. ¶CAPE uorsoriam: aliud iter arripias. ¶ Ambitio iam more sanctast: hoc est hoies facti sunt ambitiosiores cõsuetudine: quasi non legibus subiaceant: sed pro libito quisq; uiuat cõsuetudineq; arma.i.leges: qbus prius tutabantur dereliquerũt: ppterea fugãtur ab hostib⁹: idest cõtrariis moribus opprimũtur: ac deniq; ad honores: & magistratus non uirtutis: sed flagitii causa homines admittũtur. ¶ Res quom animam agebat: tũ esse offusam oportuit: Ac si dixisset: esset mihi subueniẽdum: si modo spes ulla salutis futura esset: aqua enim ideo in alicuius facie; iactatur: ut reuiuiscãt amissi spiritus: non autem postq̃ omnem animã efflauerit res quom animam agebat: idest quom mihi uita superat. ¶ Neq; fuit: Re omni pcepta: charmides amici callicl is cõmendat ingenium: suisq; rebus seruatam fidem: filiam dat lysiteli: filioq; natam calliclis. ¶ In tam fortem familiam: Idest diuitem: & opulenta;. ¶ In perendinum: In diem posterum.

VALLA. ¶NVM apponam apothecam: apotheca est statio: in qua uænales res apponuntur: sed fortasse hypotheca scribendum. cũ sit hypotheca pignus præsertim inter sodales: ut apud iurisconsultos. ¶ Cape uorsoriam.i.recipe: ac conuerte te ad dñm. Nã non puto hoc ad uorsuram qcq̃ attinere: uorsurã.n. facere mutuam pecunia; sumere ex eo dictum est: quot initio: qui mutuabantur ab aliis: non ut domum ferrent: sed ut aliis soluerent: uelut uerterent creditorem. ¶ Basilica hic quide; facinora .i.regi maxime conuenientia. ¶ More sanctast.i.ex hominum consuetudine cõfirmata. ¶ Scuta iacere: dum ab hoste fugitur. ¶ More habent licentiam: a cõsuetudine licentiã asciuere. ¶ Strẽnuos pterire.i. anteire. ¶ Mores leges perduxerunt ia; in potestatẽ suã. Hoc dictum amphibologicos: ita est intelligendũ. Leges gubernari a moribus obnoxiæ subiectæ. ¶ Ad pariete; sunt fixæ. Nam leges a decem uiris.xii.tabularum allatæ ex græcia tabulis pfixæ publicæ fuerunt: ut quiuis legendi haberent potestate;. ¶ Rapere properãt: quia id ex consuetudine repertum fuerat. ¶ Qua sacrum: qua publicũ. Qua intelligitur parte. ¶ Abrogant etiam fidem. Abrogare delere est: derogare diminuere est. ¶ Amicum miseris: pro ammiseris: apheresis pathos. ¶ Si eris meritus fiet.i.si bon⁹ eris: ut merearis te bonis apponam. ¶ Saluu; te: subaudi gaudeo. ¶ Præsentariis argenti minis: idest dinumeratis in manũ. ¶ Credidi ægre.i.ægrimoniæ fore. ¶ Adimit animam mihi ægritudo.i.nimia ægritudine stare non queo. ¶ Res cu;

Num apponam apothecam insuper, quin tu quod perit,
Periisse ducis, cape uorsoriam, recipe te ad herum. Ch. non
Fugitiuost hic homo, cõmeminit domi. St. utinam
Veteres mores ueteris parsimoniæ, potius maiori honori
Hic essent, q̃ mores mali. Ch. di imortales basilica hic qdem
Facinora inceptat loqui. qui quærit uetera amare. St. hunc
Morem maiorum scias, nã nũc mores nihil faciũt, quod licet,
Nisi qđ lubet, ambitio iam more sanctast, liberast a legibus.
Scuta iacere, fugereq; hostis, more habent licentiam.
Petere honorem pro flagitio, more fit. Ch. morem iprobum.
St. Strenuos præterire, more fit. Ch. neq̃ idest. St. mores
Leges pduxerunt iam in potestatem suam, magis qui sunt
Obnoxii, q̃ parentes liberis, eæ miseræ etiam
Ad parietem sunt fixæ clauis ferreis, ubi malos mores
Affigi nimio fuerat æquius. Ch. lubet adire, atq;
Appellare hunc, uerum ausculto perlubens, sed metuo
Si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui. St. neq;
Istis quicq̃ lege sanctust, leges mori suiunt, mores autem
Rapere pperãt, qua sacrum, qua publicum, hercle istis malam
Rem magnam moribus dignust dari, non ne hoc
Publice aium aduorti, nam id genus hoium hominibus
Vniuersis est aduorsum, atq; omni populo male facit.
Male fidẽ seruãdo, illis quoq; abrogant etiã fidem, qui nihil
Meriti, quippe ex eorum ingenio ingeniũ horum probant.
Hoc qui in mẽtem uenerit mihi, re ipsa modo cõmonitus sum.
Siquis mutuum quid dederit, fit pro proprio perditum.
Quom iam repetas, inimicum amicum beneficio inuenis tuo.
Si mage exigere cupias duarum rerum exoritur optio,
Vel illud quod credideris perdas, uel illũ amicum amiseris.
Ch. Meus est hic qdẽ Stasimus suos. St. nã ego talẽtũ mutuũ
Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum uẽdidi,
Sed ego sum insipientior, qui rebus curem publicis, potiusq̃
Id quod proxumust meo tergo, tute iã gerã, eo domũ. (uolo.
Ch. He⁹ tu asta illico, audi, he⁹tu. St. nõ sto. Ch. at ego te stare
St. qd si egomet te uelle nolo? Ch. ha nimiũ Stasime sæuiter.
St. Emere meliust, quoi iperes. Ch. pol ego emi, atq; argentũ
Dedi, sed si nõ dicto audiens es, qd ago? St. damnũ malum.
Ch. Bñ mones, ita facere certust. St. nisi qdẽ es obnoxius.
Ch. Si bon⁹ es, obnoxius sum, sin secus es, faciã uti iubes. St. qd
Id ad me attinet, bonis ne seruis tu utare, an malis? Ch. quia
Boni, maliq; in ea re pars tibi est, St. partem alteram tibi
Permitto, illam alteram ad me quod boni est, apponito.
Ch. Si eris merit⁹, fiet, respice ad me huc, ego sum charmides.
St. Hem quis est, qui mentionẽ facit homo hominis optumi?
Ch. Ipse hõ optumus. St. mare, terra, cœlũ, Di uostrã fidem,
Satin ego oculis plane uideo? est ne ipsus, an non est? is est.
Certe is est, is profecto, o mi here exoptatissume salue.
Ch. Salue stasime. St. saluõ te. ch. scio & credo tibi, sed omitte
Alia, hoc mihi respõde, liberi quid agũt mei, quos reliqui hic
Filiũ atq; filiã? St. uiuont, ualent nẽpe. Ch. uterq;? St. uterq;

Ch. di

Ch.Di me saluom & ꝑuatũ uolũt,cætera ĩtus ociose pcõtabor,
Q uæ uolo,eam°itro,seqreꝛ.St.quo tu te agis?Ch.quonã,nisi
Domũ?St.hiccine nos hĩtare cẽses?ch.ubi nã ego alibi cẽseã?
St.Iam.Ch.quid iam?St.non sunt nostræ ædes.Ch.quid
Ego ex te audio?St.uẽdidit tu°nat°ædeis.Ch.pii.St.pñtariis
Argenti minis numeratis.Ch.quot?St.quadraginta.
Ch.occidi,q eas emit?St.Callicles,quoi tuã rẽ cõmẽdaueras.
Is habitatum huc cõmigrauit,nosq; exturbauit foras.
Ch.ubi nũc filius meus hĩtat.St.hic ĩ hoc posticlo.ch. male di
St.credidi ægꝛ tibi,id ubi audisses,fof.ch.ego misꝛ meis (spii.
Periculis sum,per maria maxuma uectus capitali periculo,
Per prædones plurimos,me seruaui,saluos redii,nunc hic
Disperii miser propter eosdem,quoꝝ causa fui hac ætate
Exercitus,adimit animam mihi ægritudo stasime, tene me.
St.Visne aquã tibi petam?Ch.res quom iam animã agebat,
Tum esse offusam oportuit.

Callicles. Charmides senes. Stasimus seruus.

QVid hoc hic clamoris audio ante ædeis meas?
Ch.O callicles,o callicles,qli ne amico mea cõmen
daui bona?
Ca.Probo,& fideli,& fido,& cũ magna fide, & salue,
Et saluom te aduenisse gaudeo.Ch.credo oĩa istæc,si itast
Vt prædicas,sed quis iste est tuus ornatus?Ca.ego dicã tibi.
Thesaurum effodiebam ĩtus dotẽ,filiæ tuæ quæ daretur.
Sed intus narrabo tibi & hoc alia,sequere.Ch.stasime?
St.Hem.Ch.strenue curre in pireum,atq; unum curriculum.
Face,ui debis iam illic nauem,qua aduecti sumus.
Videto Sangarionẽ,quæ imperauerim, curare,ut efferantur.
Et tu ito simul,solutust portitori iam portorium.
St.Nihil est moræ.Ch.tu ambula,actutum redi.St.illic sum,
Atq; hic sum.Ca.sequere tu me hac intro.Ch.sequor.
St.Hic meo hero amico solus firmus restitit,neq; demutauit
De firma fide,hic unus,ut ego suspicor seruat fidem. (aium
Q uanq̃ labores multos ob rem eum ego cepisse censeo.
Hic homost oĩum hoĩum pcipuus,uoluptatibus, gaudiisq;
Anteponendus,ita cõmoda quæ cupio,eueniunt,quod ago
Adsequitur,subest,subseqtur,ita gaudiis gaudium suppetat.

QVINTVS ACTVS.

Lysiteles adolescens.

MOdo me Stasimus Lesbõici seruos cõuenit,is mihi di
Suũ heꝝ pegre huc aduenisse charmidẽ. (xit
Nũc mihi is ꝑpere cõueniundus est, ut q̃ cum eius
Filio egi,ei rei fundus pater sit potior eo,sed fores hæ
Sonitu suo mihi moram obiiciunt incommode.

iam animam agebat:sensus est:faculta
tes meæ pierunt:cũ pibant tum opor
tuit:ne perirent aquam effundere.

LEGE sanctũst. Proprie dicimus sancta:quæ nec sacra:nec profana sũt sed sanctione quadam confirmata: ut leges sanctæ sunt:sanctione.n.quadã subnixæ sunt:quod.n.sanctione quadam subnixũ est:id sanctũ est:& si deo non sit consecratũ. Leges mori serui unt:probata est Herodoto Pidari sen tentia:qua morem omnium esse regez dixit. Mare:terra:cœlum. Homeri ca Iuno sic iurat ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε καὶ τὸ κατειβόμενος στυγὸς ὕδωρ. Hera clitus Ponticus in Antirrhesi in Ho merum cœlum inquit:hoc est æthera.
ANSELMVS. Sanctum quid sit — *Mare terra*

QVid hoc hic clamoris au dio.callicles clamorẽ char midis & stasimi audiẽs adiit sed obprobrio accept° char midis: pacatur: re pcepta. Et fideli:& fido.fidelis inqt Donat° seruus:fidus amicus:fidelis a fide no men habet:ideo primam corripit. Fi dus a fido uerbo: ideo primam produ cit: fideli contrarius perfidus: sicut fi do infidus:alter enim seruat fidem:al ter est: cui possis cõfidere:resq; tuas cõ cedere. Cure in pireeum.is nimiruz erat portus athenaium Vnum cur riculum:idest cursuz. Face.pro fac. Solutumst portitori iam portoriuz: idest pyræeum:quod portitori datur. de hoc in asinaria:quod satis sit dictũ est. Gaudiis gaudiuz suppetat: idest succurrat gaudium benefactis illius.
SARACENVS — *Fidelis & fidus q diu cantur*

IN pyreum.in portum atticum.p pertius. Ast ubi pyrei capient me litto ra portus:scandaz ego thesææ brachia longa uitæ. Vnum curriculum:hoc ẽ subito:celeriter:ocyssime in uno mo mento. Videto sangarionem: scribe iubeto. Portitoriuz.merces: quę scri ptuariis soluitur pro peregrinis merci bus. Atq; hic sum.ita celeriter ibo: ut cum uidear hic esse: illuc aduolasse me sentias. Gaudium suppetat: sicu ti inquit post unicam fœlicitatem meã nascitur alia:ita subministretur & suf ficiatur gaudiũ secũdũ post primum.
PIVS BONONI.

MOdo me stasimus. lysiteles secũ sermocinatur:ut a sta simo certior factus heruz aduenissez peregre:ad quẽ tendit:quo ab ipso agrum non alienet. Conueniendus est: idest colloquen dus. Ei rei.nuptiis dicit promissis.
VALLA.

Pr̃ si potior.i.potius obtineat. Sonitu suo.i.suo pulsatu:qm̃ assidue mihi pulsandę sunt:nec qlquã aperit.

FVNdus potior.Fundus Varroni a fundamento:uel a fundendo ager dictus:nunc Charmides fundus quęritur hoc est fundamentum: & pes rei actæ cum filio metaphoricos.similiter in quocũq; negocio: utputa si opinioni meę Platonem fundum fecero.ita demum accipiendum erit: ac si dixero:Platonis auctoritate firmatur sententia mea:& tanq̃ basi aliqua initiꝛ:de fundo uersiculi Cicerõis extãt ex ioculari quodã libello:quorum qm̃ iocondissimi sunt: li bens cõmemini.Fundũ uero uocat quẽ possim mittere funda.Ni tamen exciderit:qua caua funda patet.
ANSELMVS Fundus unn dicatur

Charmides. Callicles senes. Lysiteles. Lesbóicus adol.

NEq; fuit, neq; erit, neq; eē quéq̃ hoíum interdum
Arbitror, quoi fides, fidlitasq; amicū erga æqpet suū.
Ná exædificauisset me ex his ædibus, si absq; te foret.
Ca. Siqd amicū erga benefeci, aut cósului fideliter,
Non uideor meruisse laudem, culpa caruisse arbitror.
Nam beneficium homini proprium quod datur, propriū erit,
Quod datum utendust, id repetundi copiast, quando uelis.
Ch. Est ita, ut tu dicis, sed ego hoc nequeo mirari satis.
Eum sororem despondisse suam in tuam fortem familiam
Lysiteli quidem Philtonis filio. Ly. enim me nominat
Ch. Familiam optumam occupauit. Ly. quid ego cesso hos
Colloqui, sed maneá etiam opinor, náq; hic cómodum
Orditur loqui. ch. uah. ca. quid est? ch. oblitus intus
Dudum tibi sum dicere, modo mihi aduenienti nugator
Quidam accessit obuiam, nimis pergraphicus sycophanta,
Is mille nūmum se aurum meo datu tibi ferre, & gnato
Lesbonico aiebat meo, qué ego nec qui esset noram, neq;
Eum ante usq̃ conspexi prius, sed quid rides? ca. meo
Adlegatu uenit, quasi qui aurū mihi ferret abste, qđ darem
Tuæ gnatæ dotem, ut filius tuus, quando illi a me daré, esse
Allatū id ab aste crederet, neu qs ré ipsam posset intellegere,
Et thesaurum tuum me esse penes, atq; eum a me lege populi
Patrium posceret. ch. scite ædepol. ca. Megaronides
Cómunis hoc meus & tuus beneuolens cómentust.
Ch. qui nunc laudo consilium, & probo. Ly. quid ego ineptus, dum sermonem uereor
Interrumpe solus sto, nec quod conatus sum agere ago, hoíes
Colloquar. Ch. qs hic est, q huc ad nos incedit? Ly. Charmidé
Socerū suū Lysiteles salutat. Ch. Di dent tibi lysiteles, q uelis
Nó ego sū salute dignus. Ly. imo. salue Callicles, hunc prioré
Aequost me habere, tunica propior pallio est. Ch. deos
Volo cósilia uſa recte uortet, filiá meá tibi đspósatá eē audio
Ly. Nisi tu ne uis. Ch. imo haud nolo. Ly. sponden ergo
Tuá gnatam uxorem mihi? Ch. spondeo, & mille auri
Philippum dotis. Ly. doté nihil moror. Ca. si illa tibi placet,
Placenda dos quoq; est, quá dat tibi. Ch. postremo quod uis,
Nó duces, nisi illud, qđ nó uis, feras. ca. ius hic orat. Ly. ipetrabit
Te aduocato atq; arbitro, istac lege filiá tuá spondé mihi
Vxoré dari? Ch. spondeo. Ca. & ego spondeo idem hoc.
Ly. O saluete affines mei. ch. atq; ædepol st' res, q̃s pp tibi tá
Succésui. Ca. qd ego feci? Ch. meū corrūpi qa ppessus filium.
Ca. Si id mea uoluntate factust, quod mihi succenseas.
Sed sine me hoc abste ipetrare, quod uolo. ch. quid idest?
Ca. Scies siquid stulte fecit, ut ea missa facias omnia, qđ q̃ssas
Caput? ch. cruciat' cor mihi, & metuo. ca. qdnam idest?
Ch. Quō ille itast, ut eé nolo, id crucior, metuo si id denegé,
Quod me oras, ni te leniorem erga me putes, non grauabor,
Faciam ita ut uis. ca. probus es, eo, ut illum euocem. (ca. apite
Ch. Miserust, male pmerita, ut merita si mihi ulcisci nó licet.

Hoc,

VALLA.

NEque fuit neq; erit. Charmides callicis fidé expertus ut ex eius accepit uerbis multis ipsum tollit laudibus fidéq; præcipuā admiratur. ¶ Amicū erga æqperet suum. i. qui fide huic par possit inueniri. ¶ Exædificauisset. domo priuasset: atq; eiecisset. ¶ Proprium qđ datur. i. quod fit illi⁹: cui datur. ¶ Propriū erit: illius etiam erit. ¶ Quod datum utendunst: in usu inquit habendum: quod datū est. ¶ Id repetendi copiast. poterit inquit repeti idem beneficium: ut qui accepit: idé præstet: quod qui dedit. ¶ In tam fortem familiam. i. diuité. Admonuimus supra fortem non modo de animi constantia: ac mēbrorum firmitudine dici: sed etiam de reliquis tā corporis q̃ animi bonis: ut in milite glorioso forté pulchrā dixit: id quoq; Cicero. ¶ Cōmodum orditur: metalassis figura: nomé pro aduerbio. ¶ Pergraphicus sycophāta: impense uoluptabilis. ¶ Meo datu. nomen est datus: datus datui nō supinum. ¶ Meo allegatu uenit. i. ego allegaui: nomenq; est. ¶ Patriū posceret. i. ut leges uolunt populi: ut filius ré patris poscat. ¶ Non ego sum salute dignus? interrogatiue legendum est ideo aliquatenus stomachose pronunciandum. ¶ Hunc priorem: quia hic mihi affinis: tu nō. ¶ Tunica proprior pallio est: prouerbiū hodie quoq; trita cōsuetudine usurpatum. Cariora esse nobis oportere ostendamus: quo fuerint propinquiora. ¶ Et ego spondeo. idē hoc Festus spondere inquit uerius putat dictum: q̃ sponte sua: idest uolūtate promittatur: deinde oblitus inferiore capite sponsum: & sponsam ex græco dictam ait: quod spendo id sacrificium significat: interpositis rebus diuinis faciant: spendo enim sacrificio. ¶ Est quod mihi succenseas: enthymema: non est autem id factum uoluntate mea: non est ergo: quod mihi succēseas. ¶ Quid quassas caput: quasi minitabundus. ¶ Ni te leuiorem: idest improbiorem: ut aulus Gelius iterprætatur. ¶ Si quid tibi pater laboris. Catasiopesis figura est. ea namq; in affectibus solet adhiberi: ut necessaria uerba reticeantur. ¶ Miseria una quidé hominis affatim: idest abunde sensus est: una miseria: non plures hoi satis est: ut cōmoneatur. quo pacto sibi uiuendū sit. ¶ Si facies modo. An sis facturus nescio inquit. In perendinum paratus sis: post dies crastinū: qué dicimus perendie: inde dies perendinus.

Prouerbiū tritum

PIVS BONONI.

¶ TEmpabo. tpatior ero: & aduersus uitia cōstātior. Hoc agit mēté reciprocās i tm̄: ut uitia sua recognoscat. Hæc resipiscētia nūcupat: de q̃ lactāti⁹ hęc

Hoc, aperite prope, & Lesbonicū, si domist, foras euocate, ita
Subitost, prope quod cum conuentum uolo. Le. quis homo
Tā tumultuoso sonitu me exciuit subito foras? Ca. beneuolēs
Tuus, atq; amicust. Le. satin est. salue, dic mihi. Ca. recte tuum
Patrem rediisse saluom pegre gaudeo. Le. qs id ait? Ca. ego.
Le. Tun uidisti? Ca. & tute idem uideas licet. Le. o pr̄, pr̄ mi
Salue. Ch. salue multū gnate mi. Le. siqd tibi pater laboris.
Ch. Nihil euenit, ne time, bene re gesta saluos redeo, si tu mō
Frugi eē uis, hæc tibi pactast Callicli filia. Le. ego ducā pater,
Etiam & si quā aliam iubebis. Ch. quanq̄ tibi succensui.
Ca. Miseria, una qdē hominist affatim. Ch. imo huic parust.
Nam si pro peccatis, centum ducat uxores, parust.
Le. At iam posthac temperabo. Ch. dicis, si facies modo.
Ca. Nūc quid causæ est quin uxorem cras domum ducat? Ch. optumust.
Licet tu in perendinum paratus sis, ut ducas, plaudite.

lib. vi. diuinar̄ institutionū. quē. n. facti sui penitet errorē suū pristinū itelligit. Ioq; græci melius: & significātius μετανοιαν dicunt: quā nos latine dicere possumus resipiscentiā. Resipiscit enim ac suā mētē q̄si ab isania recipit: quē errati piget: castigatq; se ipsum de mētiæ: & cōfirmat aiū suū ad rectius uiuēdū: tū illud ipsum maxie cauet: ne rursus in eosdē laqos inducat: hæc est illa metanoea ausoniana: cui nomen nec Ci. ipse dedit: uel ei sitis. ⸿ Dicis si fa. pmittis qdē te futur̄ tpantē: dū mō id facias. ⸿ Licet. fiat: uolo: cōcedētis est. ⸿ In pendi. tu nuptialia celebrabis post diē crastinū: quē perēdinū uocāt.

Perendinū quid sit

¶ In trunculenti argumētum.

Phronesiū meretricē tres simul riuales deperibant dynarch9 urbanus ciuis: strabax rustic9: stratophanesq; miles babylonius: strabacis erat seruus stratilax sæuis moribus: qui ob duriciā truculentus dicit: a quo nomē datū comœdiæ est: dynarchus cū ferme rem omnē pfudisset: nec supfuisset: qd daret: excludit: sed per astaphiū meretricis ancillā amicæ redit in gratiā: qa noua pollicitus est se missur̄ munera: is prius calliclis uiciauit filiā: rusticus item strabax cū forte exegisset: quā patri mercator debuerat pecuniā: ea donat phronesiū: ut in suā recipiat gratiā. interim meretrix se ex milite simulat grauidā. & ut rei fidem faciat: alterius sibi supponit filiū: miles aduenieus ratus ex illa suscepisse genitum: illam multis cumulat muneribus: sed cum nouisset simul admisisse rusticū: fiunt iuicē iurgia: calidis puellæ pater: quā dynarchus compræsserat: cū nouit nepotē ex filia fuisse meretrici clam suppositum: illū repetit: filiamq; dynarcho uxorē collocat.

SARACENVS

Argumentum in truculentum.

Meretricē unā phornesiū tres riuales petūt. dinarchus uir urbanus. Strabax rusticus: & stratophāes miles simulat mlier militis cōpressu se filiū pepisse: quē alienū sibi pastuta supposuit: ut a milite q̄cunq; poscat cōseq̄tur. Strabax uero rusticus qcqd pr̄ multo labore p̄t idipisci meretrici tradit. Cui maxie seruus stratilax aduersabat: meretricesq; iclamabat: quotiens illas offendebat mulier strabaci: qa plurimū dabat: se plurimū amare confingit. nec tn̄ oino dinarchum abiicit: si qd modo possit ab eo indipisci. tādem uenit: cuius erat filius: quē sibi supposuerat mulier: pr̄ inquā uirginis: ut compellat iuuenis: qui ipsam uiciarat: uxorē ducere.

VALLA.

¶ Nominum etymologiæ.

Dinarchus. qa dinamis dr̄ uis: & facultas. & archos princeps: qd in urbe hēret ptāte. ⸿ Strabax: qa strabos cōtortus & obliqu9: ut significet rusticana facies. ⸿ Stratilax: qa stratilates ptor: nā eminere sese oñdit: dū meretrices grauiter iclamat. ⸿ Stratophanes miles: qa stratos exercitus. & phœno phano appareo: qd in exercitū cōpareat. ⸿ Phronesiū: quasi prudentulā dicas: qa pastute agit oia: nam phronesis prudentia dr̄: cuius ancilla astaphinum: ut si dicas passulā uuā: astaphis. n. & staphis uua passa. ⸿ Geta seruus a seruili gēte: getæ enim & daci & syri frequentissime serui ponuntur in comœdiis: qa hæ nationes primæ in seruitutē uenerunt. ⸿ Calides: quia calos dicitur honestas: & ido uideo: uel idos species: speciem siquidem multam præ se fert honestatis.

Stapnis quid sit

M. ACCII PLAVTI TRVCVLENTVS.

ARGVMENTVM.

Tres unam pereunt adolescentes mulierem,
Rure unus, alter urbe, peregre tertius.
Vtq; ista ingenti militem tangat bolo,
Clam sibi supposuit clandestino editum.
Vi magna seruos est, ac trucibus moribus,
Lupæ ne rapiant domini parsimoniam.
Et is tamen mollitur, miles aduenit,
Natiq; caussa dat propensa munera.
Tandem compressæ pater cognoscit omnia,
Vtq; natam ducat, qui uitiarat, conuenit.
Suumq; is repetit a meretrice subditum.

Tres: amatores: scilicet & riuales: quorum nomina expressa supra sunt. ⸿ Mulierem phronesium. ⸿ Rure un9 si licet strabax. ⸿ Alter urbe: Dynarch9. ⸿ Peregre tertius: Miles babylonius. ⸿ Ingenti bolo: Maiori direptione: bolus enim quod ex ræ tis iactu capitur. ⸿ Supponit æditum: ex filia: scilicet calidis natum. ⸿ Vi magna seruos: Idē strabax. ⸿ Id peni: Principium huius uersiculi nō recte habet nam iniciandus est ab litera. L. ut truculenti nomen ex capitibus fiat uersiculorum: lego igitur lenæ ne rapiant. ⸿ Compræssæ pater: Cal.

SARACENVS.

Bolus qd dicatur

Tres unam pereunt. i. plurimum adamant. ⸿ Mulierē: subaudi phronesium. ⸿ Rure unus: strabax. ⸿ Alter urbe: dinarchus. ⸿ Peregre tertius. i. pere

VALLA.

grinus stratophães. ꝑ Vtq; ista: Phronesium. ꝑ Militẽ: stratophanẽ. ꝑ Tangat bolo: diripiat: trãslatiõe sumpta ab his: qui ræte iactant in pelagus: bolus: siqdem iactus ille. ꝑ Sibi supposuit: supposititiũ filiũ habuit. ꝑ Clandestino editũ: quẽ mulier pepererat clã suos esse uolens. ꝑ Editũ: natũ Horatius. Mecœnas attauis edite regibus. Iu. Si mulier uitulũ: uel si uos ederet agnũ. ꝑ Vi magna: idest magnæ uiolentiæ. ꝑ Seruox stratilax. ꝑ Lenæ ne rapiant: idest asta phio. ꝑ Domini parsimoniam: patris strabacis: qui parcissimus erat. ꝑ Miles: stratophanes. Natiq; causa: quẽ phronesium mentita sibi supposuerat alienum. ꝑ Propensa munera: multa: ac magna: nam propendere. est deorsum ferri pondere: ut ipse in asinaria: neq; propendes: neq; dependes: quin malus nequaq; sis. ꝑ Compressæ pater. calidei. ꝑ Conuenit. cõtrouersia caret. ꝑ Reperit a meretrice subditum. suppositum a phronesio.

Propẽdere quid sit

ANSELMVS.

Atq; peltis

¶ ARCVS Peltis. æditio Merulę nostra memoria doctissimi. architectis habet: non arcus peltis. L. Apuleius Plauti: ubiq; simia Florido quarto similiter legit. Cæterum Pelta cæterę: ut ait Liuius: haud dissimilis est. Pelta item machina unde iacula: & alia quępiam emittuntur: est & Pelton iaculum Medorum polluci: & Catapelta machina macedonica: hinc fortasse a latinis catapulta: quod ratio arbitror potius exigeret catapelta. Quin catapeltes quoq; genere uirili Dionysii secundi inuentum tradit Hælianus: ubi ni fallor pro clypeo accipitur: ut sit sic legendum: cuiq; potius uideaẽ: sensus sit: postulare Plautũ: ut se cõferat sine ullis armis: tormẽtisue: amice. s. atq; agẽdæ fabulæ grã.

SARACENVS

PEr paruam partem: Ex uerbis primum prologi Plautus mõitos uult auditores suos: athenis uideri fabulam actitari: non romæ. ꝑ In odiis residẽt mores pristini. Quia ad dandum & elargiendum homines non ita uidentur faciliores: & promptiores: ut prius: ideo subiungit ad negandum celeri lingua utamini: hoc est saltem respõdere nolle uos petitum locum præbere: omnia tamen dicta sunt per iocum. ꝑ Superẽ mulierem his cum anima ad eum habenti euorterit: Vt uitę restituatur uersiculos fere mortuus. sic lege: superest mulier: ne his cum anima ad eum habẽti euorterit: ordo enim una cum sensu facile emergit: tantũ enim super est: ne mulier euorterit eum: scilicet militem: his scilicet bonis omnibus: cũ anima ad habenti.

Prologus.

PErparuã partẽ postulat Plautus loci de uris magnis
Atq; amœnis mœnib⁹ athẽas, quo sine arc⁹ peltis cõ
Quid nũc? daẽ in estis, an nõ? at nũc meliorẽ (ferat
Quidem uobis me ablaturum sine mora, quid si de uostro
Quippiam orem abducere? me hercle in odiis residẽt
Mores pristini, ad negandum ut celeri lingua utamini.
Sed hoc agamus, qua huc uentust gratia.
Athenis tracto ita, ut hoc est proscenium,
Tantisper dum transigimus hanc comœdiam.
Hic habitat mulier, nomen quoi est PHRONESIVM.
Hæc huius sæculi mores in se possidet.
Nunq̃ ab amatore suo postulat id, quod datust.
Sed reliquã dat operã, ne scit reliquõ poscẽdo, atq; auferẽdo.
Vt mos est mulierum nam omnes id faciunt, quom se amari
Intellegunt, ea se peperisse puerum simulat militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum puluisculo, quid multa?
Superem mulierem his, quõ anima ad eum habenti euorterit.

VALLA.

PEr paruam partẽ postulat Plautus loci. Hos uersus de carmĩe iambico locutus rufinus apud priscianum: legit continuatim. Trimetros enim iambicos esse uult: atq; ita legit. ꝑ Perparuam partem: postulat Plautus loci. De uestris magnis: atq; amœnis mœnibus: Athẽas: quo scire architectis cõferat. Non omnis ætas ad perdiscendum sat est: Amãti: dum hic perdiscat: q̃ pereat modis. Neq; eam rationem ea ipsa unq̃ edocet uen⁹. Quid legerimus putauimus lectorem commonendũ: nã cum ubiq; deprauationes in plautinis sint comœdiis: locus non uidetur ullus esse prætereundus: qui a quoq̃ prisco attingatur: quo facilius suam quisq; ferat sententiam: semitis namq; omnibus: quo tendant percognitis: non difficile est iter discernere: neq; nobis ulla discernendi occasio nunc est: quod præpropera festinatio efficit: ut omnia paulo minus curiose transigeremus. ꝑ Sine architectis cõferat: architectus ipm uerbum gręcum est: quo significatur artifex: qui omni pręsit opifici: unde & Aristoteles architectonicas sępe potestates uocat in ethicis. ꝑ At nunc meliorem reor. subaudi ablaturum: ut intelligatur partem ablaturum. ꝑ Sed hoc agamus: hortantis hęc uerba sunt: ut si dicatur: eia age. ꝑ Athenis tracto ista: hoc comice dictum: solẽt enim comici: ut tulit lubido noua nomina locorum confingere: ubi fabulę ręticentur. ꝑ In se possidet: quia prudẽtia omnia pꝫ ...bus dispoliet. ꝑ Cum puluisculo: idest ad puluilum usq;: & pinde ad quæq; minutissima ue quid relinquat. ꝑ Quid multa superat mulierem: idest plura confert q̃ speret mulier: hęc quoad animam eum habere aduerterit. Ordo est: phronesium hoc agit: quo ad eum: Subaudi; militem habere animaduerterit: idest quo ad ipsum quicq̃ apud se habere depręhenderit: omnia direptura.

Architect⁹ q̃ dicaẽ

PRIMVS ACTVS.

Dinarchus adolescens.

NOn oís ætas ad ꝑdiscēdū sat ē,nā antidū is ꝑdiscat
Quot pereat modis,neq; ea rōne me abs se unq̄
Educet Venus,quā penes amātū sūma sūmaꝶ redit.
Quot amans exemplis ludificetur,quot modis pereat.
Quotq; exoretur exorabilis,quot illic blanditiæ,quot illic
Iracundiæ sunt quot sunt perclamanda,Di uostram fidem,hui
Quid peierandum est,etiam præter munera,primum
Dum mœret animus,premium si oboluſt,obeunt tres noctes.
Ducūt interea loci aut æra,aut uinū,aut oleū,aut triticum,
Tentant benignus ne,an bonæ frugisies,quasi in piscinam
Rete qui iaculum parat,quando abiit rete pessum,abducit.
Infra sin iecit rete,piscis ne effugiat cauet,dum huc,
Dū illuc rete orc īpedit piscis,usq; adeo donicū foras eduxit,
Itidem est amator,si id quod oratur,dedit,atq; est benignus,
Potiusq̄ frugibonæ,adduntur noctes,interim ille
Hamum uorat,si semel amoris poculum accepit mere,
Eaq; intra pectus se penetrauit potio extemplo,& ipsus
Perit,& res,& fides,si iratum scortum fortest amatori suo.
Bis perit amator,ab re atq; animo simul,sin alter alteri poti-
or est,idem perit.
Si raras noctes ducit,ab animo perit,si increbuit ipsus
Gaudet,res perit,ita & in ædibus lenoniis priusq̄ unum
Dederis,centum quæ poscat parat,aut petit aurum ꝙ cōscissa
Pallula est,aut empta ancilla,aut aliquod uasum argenteum.
Aut nasum æneum aliquod,aut lectus dapsilis,aut armariola
Græca,aut aliquid semper quod pereat.debet amans scorto
Suo,atq; hæc cælamus nos damna industria,quom iam rem,
Fidemq;,nosq; nosmet perdimus,neq; parentes,neq;
Cognati sentiant,quos quom cælamus,sic facimus conscios,
Qui nostræ ætati tempestiue temperant,unde ante parata
Demus post partoribus saxim lenonum & scortorum minus.
Et minus damnosorum hominum,q̄ nunc sunt,fiet.
Nam nunc lenonum & scortorum plus est fere.
Nam usq̄ alibi,sic sunt circum argentarias,q̄ olim
Muscarum est quom caletur maxume,scorti lenones
Quasi sedēt quotidie,ea nimia est ratio,quippe qui certo scio
Aeri plus scortorum esse iam,q̄ ponderum.
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre,habere,nisi pro tabulis,nescio ubi hæ perscribantur.
Vsuraria accipiat ilico expensa,neq; censeat.
Postremo id magno in populo,mulier hominibus
Re placida atq; ociosa uictis hostibus,amare oportet.
Omnes,qui quod dent,habent,nam mihi hæc meretrix,
Quæ hic habet Phronesium suum nomen,omnem
Ex pectore emouit meo Phronesim,nam Phronesis
Est sapientia,nam me fuisse huic fateor summum atq; intu-
mum,
Quod amantis multo pessumum est pecuniæ,eadem postq̄

SARACENVS

NOn omnis ætas:Dynarchus ex tribus unus riualibus:ꝙ a muliere tūc despectus haberetur:mores facile meretricios carpit:& amoru; illecebras detestatur. ¶ Antidum:pro anteaq̄. ¶ Neq; ea ratione:Per parēthesim legas usq; ad uersiculum:ꝙ amās exemplis ludificetur:nam sensus est:licet sciat amator mille modis esse periturum:non tamen quit ab amore separari:quin statim:& si paululum abierit:redeat. ¶ Si oboluſt:Morem meretricu; detestatur:quę nunq̄ cessant petere:quo ad sentiant amatori obolum usq; superasse. ¶ Vsq; adeo dolium:corrigo uerbum dolium:& scribendū censeo donicum:pro donec. ¶ Bis perit:duplici afficitur nocumento:nam ut amasiam conciliet munera sunt impēdenda:affligatur ꝗ ꝓpterea animo:dum irascitur illa. ¶ Si increpauit ipsus:scilicet amator scortum. ¶ Dapsilis:largus:magnus:& maximi sumptus. ¶ Sic facimus uel sic faceremus. ¶ Demus post partoribus:idest quæ a nostris parentibus fuerunt acquisita filiis reliquamus & posteris:& ideo parta rectius legitur q̄ parata. ¶ Plus esse:non plus:sed minus legendum est:ut emendauimus:ita ubi legebatur:nam nusq̄ alibi lego q̄ nusq̄ alibi. ¶ Aeris plus:Plus esse scortorum inquit q̄ sint æris pondera. ¶ Quam ad rem:rationem posse reddere se dicit:cur scorta & lenones apud frequentent argentarios. ¶ Pro tabulis:idest pro ephemeridibus:ac diariis:i quibus quottidianæ impensæ scribuntur. ¶ Phronesiū:prudentiam:nam ideo phronesiū meretrici nomē erat:quia astuta:& sagax erat:remq; meretricia; callebat. ¶ Qđ amantis multo pessimum.Nam quanto amasiis sunt amatores intimi:tanto maiori plectuntur damno:cum maiorem pecuniam profundere compellantur. ¶ Alium damnosiorem:idest qui plus dando:maius sibi intulit dānum. ¶ Mala:ipsa scilicet mulier.

Dapsilis q̄ sit.

VALLA.

NOn omnis ętas.Dinarchus urbanus adolescens phronesii amore captus:ut paulo ante memorauimus suas in amore cruciabiles:curas commemora. ¶ Non omnis ætas:idest si quisq̄ omnibus uiuat seculis adhuc non satis didicerit. ¶ Nam antidum.i.anteq̄.Quot pereat modis:subaudi proferri non potest. ¶ Sūma sūmarum redit:idest summa:quæ omnes alias summas antecedat. ¶ Dii uostram fidem:exclamatio adolescentis est:ut illud Iuuenalis:Nos hominum:diuumq; fidem clamore ciemus. ¶ Peierandu; est etiā præter munera:præ

Alium repperit, qui plus daret, damnosiorem me exinde
Amouit loco, quē īfestū ac odiosū sibi eē memorabat mala.
Babyloniensem militem, is nunc dicitur uenturus peregre.
Eo nunc commenta est dolum, peperisse simulat sese, ut me
Extrudat foras, eum esse simulant militem puero patrem.
Atq; ut cum solo pergræcetur militi, eum isti suppositum
Puerum opus, pessuma mihi uerba retur dare se, an me censuit
Celare se potesse, grauida si foret? nam ego Lemno aduenio.
Athenas nudius tertius legatus, hinc quo cum publico
Imperio fui, sed hæc, quibus melius est, astaphiū est ancillula.
Cum ea quoq; etiam mihi fuit commertium.

ter dona inquit etiam falso iurandum est. ¶ Primum 'dum. In primo loco dum syllabica adiectio est. ¶ Si obolu it: idest suspicio oborta est. ¶ Obeunt tres noctes. Ad tres noctes cum ea nil agitur. ¶ Interea loci: idest interi; ita q; sub uno pronunciandū est accentu: ut de accentu Priscianus etiam docet. significat autem interim. ¶ Aut ęra. i. pecunia. ¶ Tēptat benignus. i. liberalis ne. ¶ An bone frugi sis. i. an sis modestus. ¶ Quasi in piscinā ræti: q iaculum pat. iaculū dicit quē supra botū. ¶ Infra sin iecit rēte. i. ad fūdū. ¶ Ora ipedit piscis. genitiuus est piscis. Vsq; adeo donicū. i. donec. ¶ Foras eduxit. subaudi piscē. ¶ Atq; ē benignus. i. prodigus: nam cū sit benignus liberalis: q pdigus est: a meretrice benignus nominatur. ¶ Interim ille hamum uorat. i. hamo non trahitur: a piscibus sumpta translatione. ¶ Si semel amoris poculū accepit merum: idest cupido ad intimas cordis radices penetrauit. ¶ Extemplo & ipsus perit: & tres fides: statim inquit & ipse rationem ammittit: & quicquid usq̄ habet opum: & existimationis. ¶ Sin altero potior est: idest si amator alter muneribus superat alterum. ¶ Si raras noctes ducit: idest si raro cum illa cubat. ¶ Ab animo perit: animo excruciatur. ¶ Sin increbruit: idest si sæpius cū ea cubat. ¶ Ipsus gaudet res perit. aio oblectat: sed facultas pi[illegible] ¶ Conscissa: quia palulla est: ut palam aliam sibi conficiat parat. Admonuimus enim supra pallam uestimentū muliebre ita appellatum: quod palam gestetur. ¶ Aliquod uasum argenteum. uasum ueteres: nunc uas. ¶ Lectus daps[illegible]lis. i. largus: ubi multā opus sit impēdere pecuniā. ¶ Aut aliqd semp: quod pereat. i. qcq̄ in quo pecunia abiiciat. ¶ Industria. i. ex industria: ac dedita opa. ¶ Nosq; met pdimus. i. mentē nostrā. ¶ Quos cū celamus: si fecerimus conscios. i. si consilia nr̄a apuimus: q̄ antea occultabamus. ¶ Circū argentarios. i. artes: quę argento elaborant. ¶ Plusq; olim muscarū est: cū caletur. i. plures nunc & lenones: & plura scorta sunt q̄ muscę: cū calor p æstatē est ingens. ¶ Aeris plus scortorū esse q̄ ponderū. i. plures iam pecuniæ scortis tradunt q̄ sint pondera. ¶ In argentariis referat. i. attineat habere. ¶ Nisi pro tabulis. i. ephemeridibus: ac diariis. ¶ Neq; cēseat mulier. i. neq; magni faciat. ¶ Quæ hic habet. i. habitat. ¶ Expectare emouit meo phronesim. i. sapiētiā: hoc est cū hac factus sum stolidus. ¶ Nā phronesis est sapiētia. nūc philosophi oēs phronesim noiant prudentiā: sicut sophiam sapientiā. Itaq; & Aristoteles in ethicorum magnorum libro primo. utranq; ita distinguit inquiens: sed utrū prudentia: & sapientia idem est: an non? sapientia enim est circa ea: quæ cum demonstratione: quæq; semp ita habent. prudentia non de talibus: sed de his: quæ sunt in permutatione: queadmodum rectum: inflexumue: & cauum: & talia: quæ sunt eiusmodi. At conferentia eo non habent modo: ut non inter se inuicē permutentur: sed permutantur ut nunc hoc cōferat: quod cras nō conferet: & huic liceat: huic autem non. Atque hoc modo conferat. atqui circa ea: quę conferunt prudentia est: non sapientia. Differunt ergo inter se prudētia: atq; sapientia. Idem author ita distinguit. ut sapientiam ueluti dn̄m esse dicat: ac patrem familias. Prudentiam uero atriētem: a sapientia oēs artes atq; scientię: a prudētia oēs morales uirtutes: Iustitia: temperantia: fortitudo: & q̄ de his deriuantur. in metaphisicis Aristoteles sapientiā fastigium quoddam rebus in oibus dixit obtinere. proclus quoq; platonicus: & pleriq; alii dixere sapiētiam unam quādam esse sciētiam: quasi omnium sciētiarum: artiumq; matrem. uetustissimi tn̄ quoscunq; q rebus naturalibus indagādis: mathematicis: ac metaphysicis studerēt: sophos. i. sapientes dixerunt: & tale studium sophiā. i. sapiētiam noiauerunt. ad pythagoræ usq; ætatem: quem ut scribit auditor platonis. ponticus heraclides cum leon princeps philiasiorum docte: & copiose disserētem fuisset admiratus: qsissetq; ex eo: q̄ maxima arte cōfideret: respōdit se nullā scire artē: sed esse philosophum: admiratum leontem quæsisse: quid nam id esset: rn̄disse pythagorā: philosophos tanq̄ in mercatus: quadā celebritate: ex urbe aliqua: in hāc uitam ex alia uita: & natura pfectos: non ut pars plurima gloriæ seruire: aut pecunię: sed ceteris pro nihilo habitis: rerū naturā studiose intueri: hosq; appellari sapiētię studiosos. id enī est dicere philosophos. Verū: ut diximus: uulgarē secutus opinionē: hanc humanā tractatione sapientiā dixit. Nec. n. in comœdia decet secus loqui q̄ omnes uulgo loquātur. ¶ Damnosiorem. i. qui plus sibi inferret dāni. ¶ Quem infestū: ac odiosum. i. me infestum uocabat: ac q sibi plurimo essem odio. ¶ Babyloniensem militem: nempe stratophanem. ¶ Cū solo pergræcetur milite. i. dissolutissime agat uitam. id enim apud plautum pergręcari est. ¶ Pessima mihi uerba retur dare. pessima subaudi mulier arbitratur: me hęc non præuidere. ¶ Quo. subaudi iens. ¶ Cum publico imperio fui. i. legatus publicus. ¶ Sed hæc: subaudi phronesium. ¶ Quibus melius est. i. quibus melius habent: & maiores opes q̄ ipse habeam. ¶ Mihi fuit cōmerciū. i. cum ancilla quoq; est mihi cōsuetudo astaphio. cōmerciū tn̄ proprie inqt Lactantius est mutare inuicem: aut emere: uel uendere. Statius: iucūde cōmerciū deriuauit: ut diceret: audire uoces: & reddere.

Phronesis quid sit.

Cōmerciū quid sit.

SARACENVS.

VALLA.

AD fores: exiens ancilla domo: iubet ianitorem fores seruare: ne quis introeat raptorus quippiam.

AD fores ausculato. astaphium domo exiens commonet seruos: ut domus diligentem habeant custodiam: ne quis adueniens exterus quicquam auferat domo. Dinarchus ei occurrens multa de se apud ancillam queritur: astaphium se destitutum esse: mentiri q; uult uideri phronesium: ullum sibi natum esse filium.

Astaphium ancilla. Dinarchus adolescens.
AD fores auscultato, atq; asserua has ædeis.
Nequis aduentor grauior abeat: q̄ adueniat.

Grauior

Neu qui manus attulerit steriles intro ad nos,
Grauidas foras exportet, noui ego hominum mores.
Ita nunc adolescentes morati sunt, quin ei ut
Reapse neq̄ ueniunt ad scorta congerones.
Consultassunt consilio quando intro adueniunt.
Vnus eorum aliq̄s oculū amicæ usq; oggerit, dum illi agant
Quom uident quēpiam se asseruare, obludunt, qui custodem
Oblectent per ioculum & ludum, de nostro sæpe edunt, quod
Fartores faciunt, fit pol hoc, & pars spectatorum scitis
Hæc uos me haud mentiri, ubi usus pugnæ & uirtuti de prædo
nibus prædam capere.
At nos rursum lepide referimus gratiam furibus nostris.
Nam ipsi uident quom eorum aggerimus bona alioqui
Etiá ultro ipi aggerūt ad nos. Di. me illꝫ q̄dē hæc uerberat uer
Nam ego huc dona congessi. As. cōmemini, iam pol ego (bis
Visam si domi erit, mecum adducam. Di. heus manedum
Astaphium priusq̄. As. quis reuocat? Di. scies, respice huc.
As. Quis est? Di. uobis qui multa bona esse uolt.
As. Dato, si esse uis. Di. faxo erunt, respice
Huc modo. As. io enicas me miseram, quisquis es. di. pessuma
Mane. As. odiosus es. Dinarchus ne illic est? atq;
Is est, adi nos si iturus ser contra manum, & pariter
Gradere, tibi seruio, atq; audiés sum imperii. di. tute q̄d agis?
As. Valeo, & ualidum teneo, peregre quoniá aduenis uiuos.
Di. Benigne dicis, asta te amabo. As. sine me ire, quo iussit. di.
Sed q̄d ais? quid uis istic, quo iter íceptas? quis est? (eas.
Quem accersis? As. Archiná obstetricé. Di. mala fœmina es.
As. Soleo, una est disciplina. di. manifestem mendacii mala
Te teneo. As. quid iá amabo? di. q̄a te adducitura huc dixeras
Eum ipsum iocon eapse nunc mulier facta est ex uiro mala.
Præstigiatrix sed tandem loquere qui homo est Astaphium
Amator. As. nimis ociosum arbitror hominé te esse. di. quia
Nam arbitrare? As. quia tuo uestimento, & cibo alienis
Reb⁹ curas. di. uos mihi dedistis otiū. As. q̄d iá amabo? di. ex
Ré p̄didi, meū negociū abstulistis, si rem seruassem, (pedibo.
Fuit, ubi negociosus essem. As. an tute bene rem publicam
Amoris alia lege habere posse postulas, quin tu ociosus fias?
di. Illa haud ego, habuit publicum, peruorse interpretaris.
Nam aduorsum legem amem ob meá scripturá pecudé accipi.
Fieriq;. As. idem quod tu facis, faciūt ré male gerentes, ubi nō
Est scriptura, unde dent, incusant publicanos. di. male uortit
Rés pecuaria mihi apud uos, nunc uicissim uolo habere
Aratiunculá p̄ copia apud uos. As. nō aruus hic, q̄ arari soleat,
Sed pascuus est ager, si arationes habiturus,
Ad pueros ire melius est, hunc nos habemus publicū, illi alii
Sunt publicani. di. utrosq; percognoui probe idem.
As. Istoc pol tu ociosus, cum illic & hic peruorsus es, sed utris
Cum rem eē mauis? Di. procaciores estis uos, sed illi peiuriosi.
Illis perit quicquid datur, neq; ipsis apparet quicq̄.
Vos saltem siquid quæritis, & bibitis, & comestis.

SARACENVS.

¶ GRAuior rebus furatis onustior. ⁋ Ei: pro ii. ⁋ Quod fartores faciūt: ut sūt tuceta: lucanicæ: & silia. ⁋ Vbi usus pugnæ: translatio est: naꝫ inquit p̄dantur amatores a meretricibus q̄ & ipse p̄dari alios consueuerūt. ⁋ Cōmemini: dicta uerba sunt erga heram suam: quæ forte sibi mandauerat aliquem accerseret ad se: uel forte strabacem adolescentem: qui ruri uersabatur. ⁋ Is ad uas lissi ituli. Placuit hęc omnino uerborum portenta amouere e codice plautino: quę omnem eius uenustatem interturbant: sic legenduꝫ censeo: ita ut sermo detur dinarcho: ut dedimus huc ad eas: nisi molestūst: Ita ubi prius in onea corruptissime legebatur, emendauimus at mō. ⁋ Ocio sum: scilicet te. ⁋ Tuo uestimēto & cibo: tuo sumptu: & impensa: nam res alienæ curari solent: cuius sunt impēsis: non autem illius: qui earum curā suscipis: sensus est potius curandas esse res suas q̄ q̄rere alienas. ⁋ Vos mihi dedistis ociosum: idest esse fecistis absq; negocio: nam quid agam nescio. ⁋ Rem publicam: non ciuitatis: sed suam: & hæredem communem. ⁋ Res pecuria: priscis in pecudibus oē fuerat peculium: unde a pecudibus dictū est peculium. ⁋ Non aruus: Aruum tamen nunc dicimus genere neutro: allusio est ad illud uolo habere aratiunculam: ut sit aruus ab arando dictus latet enim sub uerbis sensus obscœn⁹: sed per quandam egregiam metaphoram lepidus: & minime iniucundus: ergo ubi rationes scriptum erat: dicēdum arationes. ⁋ Hunc nos habemus publicum: Scilicet aruum nostrum. ⁋ Illi alii sunt publicani. s. pueri: quos publicanos dicit. i. ab omnibus pecuniam demerentes: publicani enim proprie dicuntur: qui a publico uectigalia conducunt: & propterea debitā ab omnibus pecuniam exigunt. ⁋ Dum uiuit. hominem dicit uiuere cum opibus abundat: mori autem cum inops. ⁋ Amomi: corrigo: est homini. ⁋ Cur obsecro: modo blanditur adolescenti: cum sensit ædes sibi: & funduꝫ superesse. ⁋ In medio: melius i melle: & ubi bella dicebaт: ut dicat i felle. ⁋ Sꝫ istos Scilꝫ odi: uel missos facio: q sūt parcepmi. i. auari neq; suo idulgent genio: uel si placet: legas: nō isti. s. me docuerūt fabulari: & tp̄s incassum terrere.

Peculiū ūn dictum

Publicani qui dicant

VALLA.

¶ GRAuior abeat: hinc quippiam auferendo. ⁋ Neuqui: pro quis. ⁋ Steriles: idest uacuas muneribus. ⁋ Grauidas: idest plenas reb⁹ nostris. ⁋ Cōgerones: idest congregatores a congerendo: nā est ubi id uerbum: cuꝫ nugatores significet: q̄a: ut sępe supra diximus: gerrę a ueterib⁹ nugæ dictæ sūt.

Congeróes unde dicti

VALLA. ¶ CONsultassunt: pro consultauerunt. ¶ Oculum amicæ usq3 aggerit .i. intentos habet oculos in amicam. ¶ Obludũt: se ludere confingũt. ¶ Custodem oblectent .i. uerbis distineat. ¶ Edunt: qđ fartores faciunt .i. farcimina: ut lucanicas: ac talia. ¶ Vsus pugnę .i. opus fuerit ad hanc pugnaȝ deuenire. ¶ De pdonibus .i. de nobis: qui tanq̃ pdones sumus: aut dixit de pdonibus pdam cape. pdones amatores: a qbus dephensis pda aufertur. ¶ Furibus nostris: qui nobis suffurati sunt. ¶ Eorum aggerimus bona .i. accumumus: q ab ipsis abstulimus. ¶ Alioqui etiam ultro ipsi aggerunt ad nos: idest nos suis bonis accumulant. ¶ Me illis quidem hæc. astaphiuȝ inquit dinarchus his me tangit uerbis: illa nãq3 de me dicta sũt. ¶ Nam ego huc bona cõgessi: ad phronesium bona mea transtuli. ¶ Merum adducam .i. enim ad rusticum strabacem: queȝ se adducturam dicit. ¶ Priusq̃: subaudi abeas.

Io quid sit ¶ Io enecas: increpantis uox est io. aliquando lætantis. Horatius Io triumphe: non semel dicemus: io triumphe. ¶ Adi nos si iturus: idest ueni si uenturus es ad nos: ita corrigimus: ubi erat lisituris: q̃q̃ festus ait lisituris appellatus: quod litis sit testis. ¶ Audiens sum imperii: idest obtemperãs ubi quid imperaueris. ¶ Valeo: & ualidum teneo: te beneualente manu teneo. ¶ Quid uis istic: subaudi agere. ¶ Archinam obstetricem proprium mulieris nomen: sed obstetrix: quæ parientem adiuuat. ¶ Vna est discipliina: subaudi: quæ faciat malos homines. ¶ Manifestam mendacii: idest in mendacio apertam. ¶ Mala uocatiui est casus: mala. ¶ Io con capse. ita correximus: ut & multa alia. an ioco inqt ea ipsa. ¶ Mulier facta ẽ ex uiro: quoniam paulo ante audiuerat: ipsuȝ mecum adducam nunqd inquit: cum diceres uirũ: te adducturã tam repẽte is factus est mulier: q̃ dicas te ire ad archinam obstetricẽ: ut sint uersa dinarchi: aut astaphium dicit mulier facta est .i. grauida. ex uiro: idest ex milite. ¶ Pręstigiator .i. incantator: subaudi es. inde dinarchus subiũgit. ¶ Sed tãdeȝ loq̃re: quis is homo. Subaudi grauidã fecit. ¶ Vnus amator? interrogatiue legendum est. ¶ Nimis ociosum, subaudi te: q hæc percõcteris. ¶ Alienis rebus curas .i. in res alienas curam tuam imittas: nã casus imutant̃ uerbo rũ a signationibus. ¶ Vos mihi dedistis ociosum: sub audi esse fecistis: ut sim ociosus: q nihil hẽam: qđ curem: nam qđ hẽam uos hẽtis. ¶ Illa: subaudi phronesium habuit. ¶ Pecudẽ accipisteriq3. Vt tanq̃ pecus apud uos fiȝ.

Postremo illi sunt improbi, uos neq3 & gloriosæ, malæq3
In nos illis. as. ea omnia tibi dicis Dinarche, & nostram,
Et illorum uicem. Di. quid istuc? as. rationem dicam, quia qui
Alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet.
Tu a nobis sapiens nihil habes, nos neq3 abs te habemus.
di. O Astaphium haud istoc modo solita es me ante appellaŕ.
Sed blande, quom illuc, quod apud uos nũc est, apud me héré.
as. 'Dum uiuit, hominem noueris, ubi mortuus est, quiescas.
Te, dum uiuebas, noueram. di. an me mortuum arbitrare?
as. Qui potis est amabo? planius qui antehac amator summus
Habitus est, istunc ad amicam uerius uerimonia, referre.
di. Vostra hercle factũ iniuria, q̃ properaueritis olim rapere.
Ociose oportuit, diu ut essẽm incolumis uobis.
as. Amator siſis ẽ, oppidi hostiŕ. di. quo argumẽto ẽ? as. q̃ (fateõ
Primũ expugnari potis ẽ amator, optumũ est amicæ. di. & ego
Sed longe alr̃ ẽ amic' atq3 amator, certe hercle q̃ ueterrumus
Homini optumus est amicus, non hercle occiderunt mihi etiã
Fũdi & ædeis. as. cur obsecro ergo añ hostiũ p ignoto alienoq3
Astas? i itro, haud alienus tu quidẽ es, nã ecastor neminem
Hodie mage amat corde atq3 animo suo, siquidem hẽs fundũ
Atq3 ædeis. di. in melle sunt linguæ sitæ uostræ atq3 orationes.
Corda in felle sunt sita, atq3 acerbo aceto, linguis dicta dulcia
Datis, corde amara scis amãteis siqd non danũt. as. non didici
Fablare. di. ñ istæc mea benignitas docui te fablari. as. sed istos
Qui cum geniis suis belligerant parce promi. di. mala es atq3 eadem quæ
Soles illecebra. as. ut expectat' peregre aduenisti, nã obsecro
Cupiebat te hera uideŕ. di. qd tãdẽ? as. te unũ ex oĩbus amat.
di. Euge, funde & ædes per tempus subuenistis mihi, sed quid ais Astaphium? as. quid uis?
di. Est ne it' nũc Phronesiũ? as. tibi qdẽ itus. di. ualet? as. imo
Aedepol melius iam credo fore, ubi te uidebit.
di. Hoc nobis uitiũ maxumum est, cum amamus, tunc perimus.
Si illud, quod uolumus dicitur, palam quom mentiũtur
Verum esse insciti credimus, næ ut in æstu motuantur ira.
as. Eia, haud ita est res. di. ain tute amare? as. imo unice unum.
di. Peperisse eã audiui. as. ah obsecro tace Dinarche. di. qd iã?
as. Horrisco misera, mentio quoties fit partionis. ita pœnæ
Tibi fuit Phronesium, i intro amabo,
Vise illam, atq3 opperire ibi, iam exibit, nam lauabat.
di. Quis ais tu, quæ nunq̃ fuit prægnans, qui parere potuit?
Nam equidem uterum illi, quod sciam, nunq̃ extumere sensi.
as. Celabat, metuebatq3 te, ne sibi psuaderes, ut abortioni
Operã daret, puerũq3 rite abnecaret, tũ pol isti puero quidem
Est pr̃ babyloniensis miles, quoius nunc ista aduẽtum expetit.
Imo abeo ut nuntiatust, iam hic affuturum aiunt, cum nondum
Aduenisse miror. di. ibo igiŕ itro. as. quippini tã audacter, q̃
Domum ad te, nam tu ædepol noster, sed iam nũc Dinarche,
Quam mox te recepisti, iam hic ero, ppe est, profecta quo sũ,
di. Redi uero actutum, ego interim te apud uos opperibor.

¶ Male

Male uertit res pecuaria mihi.i.pecora mea apud uos malæ fuere tractationis. Volo hĕre aratiūculă ꝑ copia: ut facultas mea tulerit apud uos arabo. Nō aru?:hic aruus & hi aruū dicimus:nā sensus ē tu ais uelle te cū dña mea uenerĕ exercere:dixit nāq3 tali trăslatiōe in asinaria:agrū alienū arat:familiarē incultū deserit. Sed pascu9 ē ager: idest ubi pascuū eē op3. Si aratiões hiturus ad uos ire meli? ē.i.ad lenones. Sūt publicāi.i.lenones. Cū illic: & hic:& apud lĕones:& apud nos. Cū re.i.cū copia Illi pluriosi.i.pluriis referti. Tibi dicis dinarche loq̄ris tu oia:ptĕ loquēdi nō pmittis cuiq̄. Dū uiuit hoiem noueris:hoc ꝓuerbialiter dictū:donec q̄sq̄ rĕ h3:uiuere dicit:& pinde tū eē cognoscēdū:cū nō hĕt mortuū:eē & pinde negligēdū. Qui potis es: subaudi:ut mortu9 nō sis. Habitus es istic ad amicā.i.q solebas ad amicā uētitare. Veri9 uerimoniast:hoc ueri9 ipsa ueritate. Ociose oportuit: idest sensim:nō pperati rape. Optimū ē amicę: sūma ad amicā puēit utilitas. Quā ueterrim9 tā oīs optim? amicus:qa ego inqt amicus erā:nō debuistis me tātope dirripe. Nō hercle occiderūt:nōdū āmissæ sunt. Fūdi & ędes: idest adhuc fundos hēmus:unō uiuamus:& ędes:i qb?uiuamus. Mage amat corde:atq3 aio suo. Vtrūq3 posuit corde:& aio āplificatiōis cā:q p cōgeriē ē. In melillo.i.i dulciloqo sūt liguæ sitæ ufæ:atq3 orones. Corda i fella sūt: qa corde uos amare cogitatis. Nō didici fabulari:eloq̄ns ipa nō su3.Nec tibi idonea sunt ad rndēdū. Sed isti:q cū geniis suis belligerāt.pce qd ꝓmūt:sensus ē:nō docui ego te loq:qa dedi:cū ēt mecū uerbis nō ageretis:sed illi uos docuerūt:q belligerāt cū geniis suis.i.q corpi suo subtrahūt uoluptates:& q pce bōa sua ꝓmūt:nō ut ego:ꝓfundunt apud eos:nāq3 ura opus fuit orone:& dicēdi artificio:alioq nō potuistis qcq̄ ab ipsis ꝓmereri:at si sit loquens astaphiū:erit sensus:q cū suis geniis belligerāt.i.nō aucupant̄ uoluptates:illi pce ꝓmūt. Illecebra.i.blanda deceptrix. Tibi qdē itus.i.ad tuū nutū. Palā cōmētiunt̄. Et si falsum dici uideamus. Ve𝔯 eē isciti credimus:nos isulsi amatores:cū nobis dr̄ qđ uolumus:id ue𝔯 esse ducimus. Fit ptionis.i.ptus. Opire ibi.i.expecta. Vt abortoni operā daret.i.ne abortū faceret:sane donatus nō ē latinū abortū eē:sed abortū facit.abortū eē deest natū:uel fcm absolute:quo mō dicimus:heræ nata uel cū admodū dicimus:ex te mihi orta ē iniuria:dic āt abortū eē.abortū q̄si ab ortus nascat̄:natū ergo ꝑ fcō cōceptoq3 dixit. Abortiu9 āt dr̄ pt?ipe.Iu.Et qđ abortiuo nō ē opus. Rite necaret:ut nūc mos uiget.embryū in uētre pimeret. Quippini:hic uox q̄si coarguētis:qđ ingredi domū non audeat.

ARCHInā Obstetricē. Obstetricē magis ex re dictā arbitramur:qa parituræ assidet:ut suppetias ferat:q̄ qđ cōtra parientē stet.Ob.n.ad significat:ut Pōpeius ex Ennio in uolumine antiq̄ssimo epistola𝔯 diui Hieronymi quod hēmus:ubiq3 obsetrix legitur nō obstetrix.quasi obsetrix dixeris.adde:ꝙ obsideo etiānum est ex aduersum sedeo. Periuriosi:scribēdū peiuriosi ex grāmaticis:nā quoties i transit ad cōsonātes:alterā habere debet añ se uocalē eadē in parte orationis:q & si natura correpta sit:positura tamē extēdit̄ qm̄ duplex:ut maius:& peiurium.alibi quoq3 æditio Merulę peiuri hēt:nō periuri. Vbi mortuus est.Mortuū appellat amantē Astaphiū re cōsumpta. Vita qppe cū ea sit sola:quæ læta:ac felix ecōuerso mors:quæ infelix:& sine opibus. Quēadmodū.n.defunctis corporibus duo tantū remanere elemēta:terrā.s.atq3 aqua3 Homerus docuit:magnus qđ ait Lucianus ueritatis prophetes : ita cōsumpta substantia pars uitæ restat exigua. Si qdem Aristoteles felicitatem tribus constare dicebat : bonis animi: mox corporis:deinceps his:quæ extrinsecus. Virtutē.n.ad beatā uitam minime sibi sufficere: indigere nanq3 & corporis bonis: & externis. Miserū qdem ēt sapientē fore:si doloribus:aut inopia pmeretur.quocirca Dinarchus. Non hercle:inquit:occiderūt mihi ēt fundi:& ædis:ut oino se nō mortuū adhuc inueret. Quippini.L.Apuleius Plautina Simia Appōebat ei ppere:quāuis iuita mulier qppini dstinatā alii.

Aru? & aruū dicitur.

Abort? qđ & quid abortiuus

ANSELMVS

Obstetrix unō dicta sit

Notabilē dictum

SECVNDVS ACTVS.

Astaphium ancilla.

HA ha ha hercle qeuit qa introiuit,odiū, tandē sola sū?
Nunc quidem me arbitratu loquar liberæ,quæ uolam,
Et quæ lubebit huic hoīem amāti, me hera apud nos dixit
Neniā de bōis,nā fūdi ædes obligatæ sunt ob amoris prādiū.
Verū apud hūc me hera consilia summe loquit̄ libere,magisq3
Adeo ei consiliarius hic amicus est,q̄ auxiliarius.
Dum fuit,dedit,nūc nihil habet,quod habebat,nos habemus.
Istic id habet,quod habuimus.humanum facinus factum est.
Actutum fortunæ solent mutarier,uaria uita est,nos diuitem
Eū meminimus,atq3 isti pauperes nos,uertere sese memoriast
Vices sic,quid ita miretur,si eget,necesse est nos patier a uita
Æquom factum est,piaculum est misereri nos hominum
Rem male gerentiū,bonis esse oportet dentibus lenā probā,
Arridere quisquis ueniat,blandæq3 alloqui,male corde
Cōsultare,bene loq ligua,meretricē esse similē sētis cōdecet.
Quęquem hominē attigerit,profecto aut malum aut damnū
Dari,nunq̄ amatoris meretricem oportet caussam noscere.
Quin ubi nihil det,pro infrequēte eum mittas malitia domū.

SARACENVS.

HA ha ha:deridet absentē cui paulo ante blādiebat̄ moresq3 meretricios longo sermone ꝓseq̄t. Qđ nos habuimus.s.egestatē:& miseria3. Necesse ē nos patier auita:legerē ego necesse ē nos pariter ditarier:& uerba nimi𝔯 cū sensu cōueniunt:& rursus. Qui sis hō:qs is homo: Amatoris cām noscere:cur scilicet perierit:uel male suā rē gesserit. Pro in frequēte.i.ignauo:& minus ad militiā idoneo:trāslatio a militibus sumpta quos cū ignominia iꝑator missos facit. Qui qđ ædit iocatus datu3: Verior lectio : qui qđ dedit:iocatur datū: & rursus. Nostri q̄ satis dedit:nunquā satis dedit. Hui:Iam dum loqueret̄ appropinquauerat ad domum strabacis amatoris.ut eum raperet ad phronesiu3. Seruus uiolentissimus: qui dictus supra stratilax truculentus

VALLA.

HA ha ha. Astaphium cū sola restitit:secum cachinnat:& amātiū irridet stultitiā:& iprimis dinarchi. Introiuit.odium.Dinar-

Nec unq̃ quisq̃ probus erit amator, nisi qui rei
Inimicust suæ, nugæ sunt, nisi quod modo cum dederit,
Dare iá iubeat denuo, is amatur, hic apud nos, qui quod dedit
Iocatur datum, dum habeat, tum amet, ubi nihil habeat,
Alium quæstum capiat, æquo animo ipse, si nil habeat,
Aliis, qui habent det locum, probus est amator, qui
Relictis rebus rem perdit suam, at nos male agere prædicant
Viri, solere secum, nosq; esse auaras, qui si nunq̃,
Alienos agimus tandem, nam ecastor nunq̃ satis dedit
Suæ quisq̃ amicæ amator, neq; pol satis accepimus,
Neq; ulla satis peposcit, nam quando sterilis est amator,
Satis si negat se habere quod det soli, nec satis accipimus.
Satis quom quod det non habet, semper datores nouos
Oportet quærere, qui de thesauris integris dona
Danunt, hui ut hic agrestis est adolescens, qui hic habet.
Nimis pol mortalis lepidus, nimisq; probus dator.
Sed is clam patre etiam hanc noctem illac
Per hortum transilinit ad nos, eum uolo conuenire.
Sed est huic unus seruos uiolentissimus.
Qui ubi quamq; nostrarum uidet prope ædeis hasce egrediens,
Item ut de frumento anseres clamore absterret, & abigit.
Is ité est agrestis sed fores, quicquid est futurum, feriam.
Ecquis huic tutelam ianuæ gerit? ecquis intus exit?

chũ odiũ uocat. ¶ Fũdi ædes obligatæ sunt: appet nõ usq; quaq; uerum esse: qd ferũt grãmatici: masculinũ cõtrahere ad se fœmininũ genus: nã ut aliqñ cõtrahit: hic non contrahit ubi.n. fundi: ibi masculinũ adiectiuum obligati subaudit. ¶ Ob amoris prãdia: pp cõuiuia: quæ ob amorẽ hic ipendit amasie. ¶ Apud hũc: subaudi dinarchũ. ¶ Mea hera cõsilia summa loquit. i. hũc: quẽ cõsulat & cui secreta sua apiat hẽt. ¶ Consiliarius hic amicus est q̃ auxiliarius: idest hoc magis in capiẽdis utit consiliis q̃ ut ab eo auxiliũ speret. ¶ Istic id hẽt: subaudi inopiã. ¶ Quod nos habuimus. qa antea nos inopes eramus: nũc ipse hẽt inopiã: quã nos habuimus. ¶ Humanum facinus: facinus factũ est. Vocabulũ mediũ facinus est: in bonũ malũq; accipitur: uelut Aulus Gel. memorat sicut ualetudo: dolus: malitia: gratia sicut facinus hoc loco p facto accipit. ¶ Istic pauperẽ nos. Cum nos pauperes essemus: ipse diues. ¶ Piaculũ est. i. crimen est dignum piaculo. i. purgatione. accõmodatissima meretricis uerba. ¶ Male corde consultare bene loqui lingua. i. lingua allicere eũ: quẽ uelis laqueo cõprehendere: & corde meditari insidias. ¶ Similẽ sentis. i. spinæ. Aut malũ: si pupugerit. ¶ Aut dãnum dari: si uestimentum lacerauerit. ¶ Qui nihil det: qui cesset aliqñ dare pro infrequẽti. Trãslatio sumpta est a militibus: qui cum frequẽtes nõ sunt ex militia expũcti: mittũtur domũ. ¶ Quod edat: locat usq; datum: idest habeat prõptũ perpetuo ad dandũ: quod locet. ¶ Vbi nihil hẽat: subaudi: quod det meretricibus. ¶ Alium quæstũ cœpiat: incipiat lucrari denuo: quod det meretricibus. ¶ Neq; pol satis accepimus: hoc est mihi nunq̃ tm̃ datũ est: ut unq̃ sit satis. ¶ Quando sterilis est amator. i. inanis ad dandũ. ¶ Si negat se hẽre: subaudi mulier. ¶ Quod det soli: subaudi amatori. ¶ Dona danũt. i. dant. ¶ Vt hic agrestis est: strabacem dicit. ¶ Qui hic habet. i. habitat. ¶ Quo ego nunc sum itura. ¶ Seruus uiolentissimus. i. stratilax. ¶ Quicquid est futurũ: siue inclamaturus est: siue non: pulsabo fores.

Masculinũ an fœmininũ ɔtrahat

Facin⁹ uerbũ mediũ

ANSELMVS. *Ha ha ha hercle*

¶ HA ha ha hercle. per Herculem iurat ancilla. Gellius autem nunq̃ iurare per Herculem suetas scribit mulieres: idq; nusq̃ in ueteri scripto: neq; penes idoneos scriptores repperiri. Quam uero nunc causam afferemus? An quia Au. Gellius romanas mulieres tantum intellexerit: Sed ista Athenis geruntur? an quia impudicis mulieribus eadem lex non sit? An certe Gellium aure alioqui non surda: nec iacenti tam longis noctibus quandoq; dormitauisse opinabimur? ¶ Neq; ulla satis poposcit: scribendum peposcit. sic. n. Plauti ætate eiusmodi uerba notabant: peposci: memordi: pepugi: spepondi: cecurri.

SARACENVS. *Grũnire qd sit*

Comprime: Linguam. s. uel irã: sed seruus ad aliud significatũ trãsferre uĩ uerbũ comprimere pro eo: qd est subagitare. ¶ Vt esse cœpisti fidem: lego quidẽ: & subaudi mala es. ¶ Si est una altera: Scilicet hac fœmina deterior. ¶ Clurinũ pecus: Potius grũninum: nam dixit: quasi sus catulos pedibus proterã: est enĩ proprie grũnire suũ: Laberius dixit grũnientẽ aspexi scrophã: hinc grũnuli lares dicti: q constituti sunt Romæ ad honorẽ porcæ: quæ triginta pepererat: ut habetur ex Nonio. ¶ In su. suasu; colorẽ appellatũ fuisse author Fest. est ex stillicidio fumoso in albo uestimẽto. ¶ Quia cœ. ar. ornamenta. s. quibus delectati facile miseri capiunt amantes. ¶ Cũ me illi ue-

Stratilax seruus. Astaphium ancilla.

Qvis illic est qui tam proterue nostras ædeis arietat?
As. ego sum respice ad me. St. qd ego? as. nóne ego uideor tibi?
St. Quid tibi ad hasce accessio ẽ ædeis ppe, aut pultatiost?
As. salue. St. satis ẽ mihi tuæ salutis, nihil moror, non salueo.
Aegrotare malim, q̃ esse tua in salute sanior.
At uolo scire quid debetur hic tibi nostræ domi. as. comprime.
St. Spero meam quidem hercle, tu quem solitas comprimas.
Impudens per ridiculum ut rustico suadet stuprum.
As. Irã dixi. St. ut eẽ cæpisti quidẽ, si ẽ una altera. as. nimis hic
Quidem truculentus. St. pergin male loqui mulier mihi?
As. Quid tibi ego aũt dico? St. qa eni me truculẽtũ nomines.
Nunc adeo nisi abis actutum, ac dicis, quid quæras, scito
Iam hercle ego hic te mulier, quasi sus catulos pedibus

Proteram. Af. rus merum hic quidem est pudendum, & uero
Larinum pecus. St. aduenisti huc subtentatũ exornatis ossibus.
Quia tibi insuaso infecisti propudiosa pallulam, an eo
Bella es, quia cœpisti arma? aduenias, nunc places.
Quom me illi uelim mentiri, dices quid quod te rogo
Mancupium, qui accipias gesta tecum, hæ nos, an uos
Dignos dant, lauiniæ hic sunt quas habes uictorias.
Af. Ne attingas me. St. tangam, ita me amabit sarculum
Vt ego me ruri iam examauerim patulum moueri
Quomq; ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,
Quam tuas centum cœnatas noctes mihi dono pati.
Rus tu improbras, ut nacta es hominem, quem pudeat probri.
Sed quid apud nostras negocii mulier est ædeis tibi?
Quid tu hoc occurras in urbem quotiescunq; aduenimus.
Af. Mulieres conuenire uolo uostras. St. quas tu mulieres
Mihi narras, ubi musca nulla fœmina est in ædibus? nulla istic
Mulier habitat, rus inquã abierũt, abi. Af. quid clamas insane?
St. Abire hinc ni propere grandigras, iam ego istos fictos,
Compositos, crispos cinnos tuos unguentatos usq; ex cerebro
Expellã. af. q̃nã gratia? St. qa adeo fores nostras iũctas audes
Accedere, quiaq; istas buccas tam belle purpurissatas habes.
Af. erubui mecastor misera ꝓpter clamorẽ tuũ. St. ita ne erubuisti?
Quasi uero corpi reliqueris tuo potestatem colloris ulli capiẽdi mala.
Buccas rubriceta omne corpus intinxit tibi, pessumæ estis. Af. quid est
Quod uobis pessume hæc? st. scio ego plus, q̃ me arbitraris scit.
Quid id ẽ obsecro, qđ scias? St. herilis noster fili' apud nostrã
Vt perastute eũ iniciatis in malã fraudem, & premiũ. (perit.
Sanus si uidear edicam. af. dicis contumeliam, nemo hominum
Hic perire solet, apud nos res perdunt suas, ubi perdiderunt
Res, abire hinc si uolũt uti ius, licet, ego non noui adolescẽtem
Vostrum. St. uerõ? Af. serio. St. quid maceria illa ait in horto
Quæ est? quæ i noctes singulas latere, fit minor, qua is ad uos
Damni pmensus uiã est. Af. nõ mirũ, uetus est maceria, lateres
Si ueteres ruũt. St. ain tu lateres ueteres ruere, nunquam
Aedepol mihi qsq̃ homo mortalis posthac duarũ reꝝ creduit.
Ni ego uostra hero amara facta denarrauero. Af. est ne ille
Violentus? St. suam non enim ille meretriculis muniendis rẽ
Cogit, uerum parsimoniæ, duritiæ æq;, quæ nunc duo sciam.
Exportantur pessumum, hem tuos exungula, male uiuitis.
Ego ne hic musitem, iam enim eccere ibo ad forum, atq; hæc
Facta narrabo sei, neq; istuc i se gestit. Af. ergo coget exanimẽ
Mori si ecastor hic homo sinapi uictitet, non censeam tam esse
Tristẽ posse. St. at pol ero beneuolẽs, uti estis uos. af. ueꝝ ego
Illũ, quãq̃ uiolentust spero immutari põt blãdimẽtis, (mitum
Ornamẽtis cæteris meretriciis, uidi eqdẽ iuuẽcũ ex idomito do
Feri, atq; alias beluas, nunc ad herã ire iubebo. eccum odium
Progreditur meũ, tristis exit, at cõuenire ẽe hic dũ Phronesiũ.

lim mentiri: potius legerem tibi q̃ illi. ¶ Hæ nos: an uos dignos dãt lauiniæ hic sunt: quas habes uictorias: Hũc locum omitto potiusq̃ uel emẽdem: uel qcq̃ pferã ineruditũ. ¶ Sarculũ. Iurat per sua numina: est sarculum ligonis genus: quo terra purgatur: & sarmẽta. ¶ Mihi dono pri corrigo pari in aliis codicib' scriptũ inueni: pi ꝓ pari. ¶ Fores iũctas: clausas. ¶ Rubriceta: colore purpurissi. ¶ Maceria: pies ex lapidib': q̃ quotidie lapide mior erat ex trãsitu illac adolescẽtis. ¶ Amaria facta: melius amatoria. ¶ Cogit: cõgregat. ¶ Exportaẽ pes. legerẽ potius: exportanẽ pessiũ: q̃si una pierint duricia: & psimonia. ¶ Tuos exũ. s. amatores ex polia. ¶ Exaiem ma. lego exaiẽ mori. ¶ Sinapi: de hac mẽtionẽ fecim' in pseudolo: ubi eam herbã Plautus sceleratam appellat propter nimiã eius acrimoniam. ¶ Ire uidebo: forte melius: ire iubebo.

Sarculũ qđ dicatur

VALLA.

Quis illic est: ut ad strabacẽ citandum profecta est astaphiũ. ita ei pulsanti occurrit stratilax: mulierẽ maxime inclamitãs: & conuitiatus. ¶ Qui tam ꝓterue. tã procaciter ac petulãter: a proterẽdo. n. ꝓteruus petulãs noiaẽ. ¶ Nostras ędis arietat idest deicit ab arietib' sumpta trãslatiõe. Quintus curtius de gestis alexãdri. Macedo gladiũ cæperat stringere: quẽ occupatũ cõplexu pedibus repẽte subductis dioxippus arietauit in terrã. Cicero libro primo de diuitiõe. Visum est in somniis pastor ad me compellere duos consanguineos arietes. inde eligi pecus lanigerũ eximia pulchritudine præclariorẽ alterum imolare: dein eius germanũ cornib' cõnitier i me arietare: eoq; ictu me ad casum dari sauciũ resupinũ in cœlo cõtueri. ab ariete quoq; machina arietaria diciẽ uictruuius: cõtracturam autem summã in me partis quintam: in turris imo dodrãte. & paulo post: constituebaẽ autẽ in ea arietaria machina: quæ græce criodocis dicitur. ¶ Non salueo. ut nunc salue: & saluete: & salueto & salueto te: & saluere tãtum dicimus: ueteres totum uerbum protulerũt: ut hic salueo. ¶ Comprime: idest continete: sed stratilax aliorsum accepit quasi diceret concũbe: itaq; respondet: spero meã hercle: subaudi cõpressuꝝ. ¶ Quem solitas: pro quem solita es. ¶ Comprimas: mulierem tribacem arguit. ¶ Iram dixi: subaudi te comprimere. ¶ Alteram cape: subaudi fidem. ¶ Pedibus proteram: uentrem tuum conculcabo. ¶ Et ue-

Proteruus unde dicaẽ

Criodocis quid sit

Gruminū quid dicat,

ro gruminum pecus.gruninū uas porcorum.Diomedes autem.grūdit inquit porcus dicimus ueteres grūdire dicebant:ut sit instās grūdio cecilius cruento ita ore grūdibat miser.Claudius annaliū quintodecimo grundibat grauiter.pecus suillū hinc quoq; grūdiles lares dictos accepimus:quos Romulus cōstituisse dicit in honorē scrofæ:quæ.xxx.pepcrat porcos:hoc ita esse hoc modo affirmat cassius in secūda historia:pastorum uulgus sine cōtentione cōsentiēdo præfecerāt æqualiter imperio Remū & Romulū:ita ut de regno pares inter se essent:monstrum fit:sus parit porcos triginta:cui rei fecerūt laribus grūdiles.¶ Exornatis hostibus:quia uos hostes nostros existimamus propter enim direptiōes domesticas hos hostes uocat.¶ Quo tibi serua fecisti ꝓpudiosa pallulam.Festus tñ inquit suasum color appellat:qui fit ex stillicidio fumoso in uestimēto albo:plautus:qa tibi suaso:infecisti propudiosa pallulam.quidā aūt legūt in suaso;nec desunt:qui dicāt oēm colorē:q fiat inficiēdo suasum uocari:qd q̄si psuadet in aliū ex albo trāsire.Hac est qbus ex facultatibus nisi nr̄is:estq; interrogatiue legēdū.¶ Quia cœpisti arma:ad nos dispoliādos.¶ Nūc places.ironicos.iō adiuuādū ꝓnūciatione est.¶ Illi uelim mētiri.subaudi:quam amo ꝑpte.¶ Qui.i.ut.¶ Egestas tecū:subaudi quippiā.¶ Lauiniæ hic sunt:q̄s hēs uictorias:hoc ꝓuerbialiter dictu; est de eis:qui magnas cōsecuti essent uictorias:uelut æneas Lauiniā.nota est apud Virg.historia.At hic ironicos intelligēdū.¶ Patulū moueri.i.in apto acre.nēpe sub diuo.¶ In stramētis:qd iumētis substernant̄ stramēta dicta.¶ Pernoctare.i.totā noctē esse.Alioq ꝑnoctare uigilare significat.¶ Grādigradus.i.grandes gradus faciēdo.¶ Fictos.formatos.¶ Cōpositos:collectos.Crispos cincinos:cincinus calamistro intortus:inustusq; capillus est.¶ Ex cerebro euellā.i.radicitus extirpabo.¶ Purpurissatas hēs.i.purpurisso infectas.¶ Rubriceta.i.color ille:quē mulieres ad fingēdam faciē adhibēt.¶ Intinsit:infecit.¶ Pessimæ uisæ.qd est:qđ uidemur uobis pessime.¶ Initiatis.i. in mysteria uestra pessima adducitis.Initiari.n.est subire mysteria.¶ Verō.an uere ironicos adiuuādu; pronūciatiōe.¶ Latere fit minor.nō hēt noīatiuū latere singularē:sicut ne qdē nō genitiuū datiuū:& ablatiuū plurales in usu:hinc paries dictus ē lateritius.¶ Ain tu:stomachose legēdū est.¶ Cogit:cōgregat:colligit.¶ Exūgula:uerbū est.i.ex unguibus eiice.¶ Mussitē.i.sileā.¶ Coget exaie mori:nimio mœrore cruciari.¶ Sinapi uictitare:quō hoīes maxime succēdunt.¶ Vidi equidē iumētū.i.ut iumēta domant̄ fera:spero hūc domari posse.¶ Ad herā ire iu.subaudi strabacē.

Stramenta unde dicta

ANSELMVS.

Clurinū pecus quid

¶ CL Vrinū pecus.qdā lurinū:ego larinū potius si det optio:ut Stratilaci per hoc edacitatē obiiciat cōe in rusticos ois cōuiciū.Aristophanes ορνιςι. μεγα καὶ λαρινον ξπος τι οτι την τουτων θραυσι ψυχην.Translatio a bobus:qui in Larissa.est.n.Larissa Thesprotiæ ciuitas magnorū boum ferax.etiam λαρευειν explere frugibus est:& saturare.Larini ꝑterea boues in epiro dicūtur denoiati a Larino quodā pastore:q suffuratus sit Herculi boues.nōnulli ri.syllabæ aspirāt:ut sit Larinus:q̄si dixeris magnis ꝑditū naribus:cuiusmodi in Chaonia dicūt boues:quos & cestrinos uocant.Nec uero ista:uel similia tam sunt defendēda quā mœnia:erunt pro tibicinibus:usq; dū uolumen nacti erimus minus emendatū?Interim certe micare:ut aiunt:licebit in tenebris.¶ Sinapi uictitet:an qa gustatū Sinapi superciliū facit:& lacrimas ciet:ut Columella in cepurico ait:seq; lacessenti fletū factura sinapis.An qa lienes extenuat:risum aūt:atq; hilaritatē:seu intēperantiā ioci qđ ait Pli.lienis magnitudine cōstare putāt?Vnde Persius Quid faciā?sed sum petulanti splene cachinno.cuius tñ rei causam ex Aphrodisæi problematis discenda est:ne pedes uidear(ut ait Pindarus)iyuiū currum sequi.¶ Quasi Vulturii.Solēt Vultures signis quibusdam hominū mortes prenoscere.ut notauit Ambrosius.Vultur maris expers successionem seruat.idcirco apud Aegyptios naturę uocabulum exprimit.

SARACENVS,

Piscis:lōgæ moræ ptesus adolescēs:dū amicā e balneo redeūtē oppit.¶ Cedo soleas mihi:ꝓperare:Scilicet uolo:cœpat.n.excādescere:qa dixerat ueli:si ñeri possit.¶ Cū inter nos sorderemus:pp mutuū cōcubitum.¶ Retulit:profuit:utile fuit.¶ Mercis malæ.i.ex adulterio natū.¶ Accubuo:Allusio est ad illud assiduo:q̄si q̄ mauelit accubare q̄ asside re.¶ At ego:ubi abstulit:Corrige:id ergo ubi:abstulit:na; meretrices sibi dari.& mitti uolūt ēt nō poscētes nā dixit ille:ubi quippiā me posces.

VALLA.

Piscis ego credo.Dinarchus ægre fert ta; diu ad fores expectasse phronesiū.Interim aduenit astaphiū:cui sese summittit:ut apđ herā suā cōciliet.¶ Vsq; dū uiuūt:q̄diu uitā agūt.Si ꝑinde ament̄ mulieres.si lauatio amorē citet oēs amatores fient balneatores.¶ Nō qs:nō potes:& interrogatiue legēdū ē:ac stomachose.¶ Huic nuncia:subaudi phronesio.¶ Pepi mor.i.cōmorari feci.¶ S; qd hęc.secū:dinarch⁹ mirat̄ q̄ astaphiū tādiu ante ędes strabacis constiterit.

Dinarchus. Astaphium.

Pisceis ego credo,qui usq; dū uiuont lauant,minus diu
Lauare,q̄ hæc lauat Phronesium,si proinde amentur
Mulieres,diu q̄ lauāt,oēs amatores balneatores fiēt.
As.Nō qs parū ꝑdurare opperirier?di.qn hercle lassus iā sum
durādo miser.As.mihi quoq; præ lassitudine opus est lauere.
di.sed obsecro
Hercle Astaphiū ītro huic nūtia me ad eē,quoi ꝓperet suauiū,
Vt satis lauerit.As.licet.di.audin etiā?As.quid uis?di.di me
Perdūt,qui te reuocaui,non tibi dicebam,i modo.As.quid iā
Reuocabas?di.iꝓb⁹,nihilq; hō,q tibi mille pass⁹ pepit moræ.
Sed qd hæc hic aūt tādiu ante ædeis stetit?nescio quē ꝓstolata
Credo millitē illum studēt,iā quasi uolturii,triduo prius (est.
Prædiuinant,quo die esurisient, illum inhiant omnes, illi est
Animus omnib⁹,me nihilo magis respiciet,ubi is huc uenerit,
Quā si hic ducētos annos fueri mortuus,uerū seruire suaue est.
Væ misero mihi post factum plector,qa ante,partum perdidi.
Verū nūc si qua mihi obtigerit hæreditas magna atq; luculēta,
Nunc postq̄ scio dulce,atq; amarū qd sit ex pecunia,ita ego illā
Aedepol seruem,itaq; parce uictitem,ut nulla faxim cis dies
Paucos siet,ego istos,qui nunc me culpant,confutauero.
Sed adsētio apiri fores,quæ absorbēt qcqd uenit īfra pessulos.

Phronesium

Phronesium meretrix. Dinarchus adolescens.

NVm tibi nã amabo ianua est mordax mea, quo introire
Metuas mea uoluptas? di. feruid ut tota floret, ut oleũ
Nitide nitet. ph. qd tã infacetus léno adueniés? qd ue
Non das amicæ dinarche sauiũ. di. uah uapulo hercle
Ego nunc. ph. atq; adeo male, quo te auortisti? di. salue
Phronesium. ph. salue, hic ne hodie cœnas, saluos cũ aduenis?
Di. ꝓmisi, iube, cænabo ubi tu iusseris. ph. hoc me lubéte facies
Di. Ædepol me magis, nẽpe tu eris hodie mecũ mea phróesiũ.
Ph. Velim si fieri possit. di. cedo soleas mihi, ꝓperate, auferte
Mensam amabo. ph. sanun es? di. nõ ædepol bibere possum iã.
Ita animo malest. ph. mane aliquid fiet cibi. di. persisti
A quam, iam rediit animus, deme soleas, cedo ninum
Ph. Idẽ es ecastor, qui soles, sed dicas mihi bene nã ambulasti?
Di. Huc quidem hercle bene, quando tui uidundi est
Copia. ph. complectere lubẽs. di. at hoc est melle dulci dulci⁹.
Hoc tuis fortunis Iuppiter præstant meæ.
Da nũc sauium. ph. imo uel decem, utinam istoc pauper essem.
Di. plus pollicere, q̃ ego a te postule, utinam a principio
Rei item parsissem meæ, ut nunc reparcis sauiis. ph. si quid tibi
Compendi facere possim faciã. di ædepol uelim iam auertisse
Iã pol mihi quidẽ, atq; oculis meis. ph. nũ tibi sordere uideor?
Di. non mihi quidem, uerũ tempestas memini quondam fuit.
Quom iter nos sorderemus alteri, sed quid ego facinus audiui
Aduenieus tuũ, quod tu hic absente me noui negocii gesseris?
Ph. Quõq; bene præuẽisti, sane gaudeo, tibi mea cõsilia sũma
Semper credi di, equidem nec peperi puerum, nec prægnans
Fui, uerum assimulaui me esse prægnantem, haud eram.
Di. Quæ propter mea uita? ph. propter militim babyloniẽsem,
Qui quasi uxorem sibi me habebat anno uno, dum hic fuit.
Di. ego sẽserã, sed qd istic, quoi rei itẽ assimulare retulit? ph. ut
Esset aliq si aq usq; ẽ & redimiculũ, reuersionẽ ut ad me faceret
Denuo, nũc huc remisit nuper ad me epistolam, sese expertuꝝ,
Quanti sese pẽderẽ, si qd peperissẽ, educarẽ, tollerẽ, bõa sua me
Habituꝝ oĩa esse. di. ausculto lubẽs, qd deniq; agitis? ph. mater
Ancillas iubet, quoniã iam decumus mensis aduentat prope,
Aliam aliorsum ire, præmandare, & querere puerum, aut
Puellã, q supponantur mihi, qd multa uerba faciã tonstricem
Syram nouisti nostram quæ erga ædem sese habet? di. noui.
Ph. Hæc una opa circuit ꝑ familias, puerũ uestigat, clãculũ ad
Detulit, datũ sibi esse dixit, mercis malæ eũ. di. nũc nõ illa(me
Reperit, q̃ pepit prior, sed posterior. ph. ordie oẽm rẽ tenes.
Nũc ut præmisit nũciũ miles mihi, nõ multo post hæc aderit,
Di. nũc tu te iteri quasi puerpera hic ꝓcura. ph. qppini ubi sine
Labore res geri pulchre põt, ad suũ queq; æquom est quæstum
Esse callidum. di quid me futurũ est, quando miles uenerit? reli
ctus ne abs te uiuam?
Ph. Vbi illud, quod uolo, habebo ab illo, facile iueniã quo mõ
Deuortium & discordiam inter nos parẽ, post id ego totũ tecũ
Mea uoluptas usq; ero assiduo. di. immo hercle uero accubuo

Credo mil. il. subaudi ꝑstolata sit. Student ei. i. inseruiunt. Quasi uul. nam uultures futura: quę sint cadauera: triduo prædiuinant: ut de uulturibus locutus Pli. ait: triduo aut eꝫ ante: aut biduo uolare eos: ubi cadauera futura sunt. Illũ inhiant. i. magnopere appetunt. Nimio magis. Valde magis. sunt codices qdã: in qbus legit̃: nihilomagis. ut sit sensus: ipsa meretrix regresso milite: nõ me magis amabit: q̃ si hinc ducentos annos morti cõcesserim. Post actũ plector: postq̃ meã rem male egi: punior. Parce uictiteꝫ: pro uictitauerim. Vt nulla faxim cis dies paucos fiet. figura perahiponœa: se ipsum: ac immodestiam suam carpit. Ego istos: qui nunc me culpant cõfutauero. Repræhẽdor: q prodigus ego inquit istos rephensores cõfutauero. ironicos: ac si dicat: nõ fecero. Quicquid uenit intra pe. pessulis enim fores concluduntur.

NVm tibi: nã amabo ianua est mordax mea: phronesium blãdit̃ dinarcho blãdius repræhendẽdo: qd igredi obformidet. Feruide. formosa ob feruorẽ sanguinis: sic enim seruius formosum ait nũcupari: quoniaꝫ sanguis ætatis feruet. Vt oleum nitide nitet: tanq̃ oleum inqt splendet mihi tua ianua. Qui tam infacetus. Cur tã durus. Quo te auortisti. sed dinarchus aliorsum conuerterat quasi indignatus. at iis blãdiloquiis se dicit uapulare: quod iam mentem reuocarit. Promi iube: idest iube ut promantur edulia. Auferte mensam: apparet iam ipsum pẽituisse epuli. Aspsisti aquã. me recreasti. Deme soleas. abire parauera: iam nõ abiero. Cedo uinum. iaꝫ a principio homo ebriosus: qui poscit uinum. Istoc pauper essẽ: idest si mihi paupertas eẽt subeũda: uelim isto pauper eẽ modo: si placuisset paupertatem hãc appellare. Reparcis suauiis. i. abstines a suauiis: hoc ideo dictuꝫ: quod paulo ante ingredi non licuit. Compendi facere possim: idest utilitatis: & commodi. Faciã: pro fecerim. Auertisse. subaudi: ut te non uiderẽ. Verum tempestas: idest illa: quæ in me uenit intemperies. Præuenisti: pręoccupasti. Assimulaŕ retulit: idest intererat cõfingere. Esset aliquid: si æque usq; est: idest si modo fieri possit. Redimiculum: idest reuersio: sicut enim redimiculo sæpius caput obuoluitur: dum capiti circũuoluitur: ita pro reuersionem: ac iterato impendio sumpsit redimiculum.

VALLA.

Formosus uñ dicatur

Aliam aliorsum ire: subaudi: & aliã aliorsum. i. in diuersas contendi partes: quo unus inueniatur: quem supponam mihi. ¶ Mercis malę cum. i. adulterio comparatum. ¶ Quid me futurum est. me futurum: & mihi futurũ dicimus: hoc est: quid ego agã. ¶ Ego totum: subaudi tẽpus. ¶ Pro puero uolo ascitio. i. quẽ asciuisti tibi: ac supposuisti. ¶ Ciuiliũ lucrũ. Pro lucrorum. s. & administratione publica: & ciuili. ¶ At ego ubi attuleris: subaudi poscã. ¶ Vt cuius me nõ pœniteat: tale inquit munus tuũ fore arbitror: ut mihi sordidum nõ uideatur. ¶ Non munus mittam? legẽdũ interrogatiue: ac si dicat: facinus fuerit improbum nõ mittere. ¶ Omnia: quæ mihi facto mala. mala sunt inquit quæ mihi facio: præ quam: quæ illi facio.

Mauelim, qui Dis hodie sacrificare pro puero uolo adscititio.
Ph. Imo herle uero quinto die quod fieri oportet censeo.
Non audes aliquid mihi dare munus ciuiliũ lucrum. Di. hercle
Videor facere mihi uoluptatem eia ubi quippiam me
Poscas. Ph. at ego ubi abstulit. di. iã faxo hic aderit, seruolũ huc
Mittã meũ. Ph. sic facito. Di. quicquid aũt erit, boni consulas.
Ph. ecastor munus te curaturũ scio, ut quoius me nõ pœniteat.
Mitte mihi. di. num quippiam me uis aliud? Ph. ut quãdo otiũ
Tibi sit, me reuisas. di. ualeas, Ph. uale. Di, proh di imortales ñ
Amantis mulieris, sed sotiæ unanimantis fidentis fuit,
Officiũ facere, quod modo hæc facit mihi suppositionẽ pueri,
Quam mihi credidit, germane quod sorori non credit soror.
Ostendit mihi iam sese medullitus, se infidelem nunq̃,
Dũ uiuat fore, ego ne illã ut nõ amẽ? ego ne illi nõ bene uelim?
Me poti' ñ amabo, q̃ huic desit amor, ego isti nõ munus mittã?
Iam modo ex hoc loco iubebo ad istam quinq; perferri minas.
Præterea obsonari dũtaxat hic mĩa multo illi potius bene erit,
Quæ bene uolt mihi, q̃ mihi met omnia quæ mihi facto mala.

ANSELMVS. Lemnos uñ dicta

¶ LEMno aduenięns. Lemnos insula a magna dea: quã Lemnon uocabant dictam putauit Stephanus: cui etiam uirgines imolabant. Lemnos Sinteis Epitheticos dicitur & Sintias: Homero Apollonioq;: quoniam Tyrrheni nocentissimi hominum primi illam tenuere: sic: Tarrheo: Sophocleo: Theoni. Hellanicus Sintias nominat Lemnios: quoniam primi bellica arma fecisse creduntur: σινεσθαι .i. n. est nocere Straboni: neq; nõ in geographumenis Sinties Lemnii dicũtur: ab aliis Sapęi. nõnulli Aethalen Lemnon appellauere. Stephanus habitatam primũ a Thracibus refert: duasq; in ea ciuitates Hephæstian nominat & Myrinan: & nos in Hecuba nostra Lemnon: appellauimus insulam Sinteida. Lemnõ insuper ciuitatẽ diuinus poeta Homerus uocauit in quarta decima Iliados rhapsodia: ita. n. cecinit. λημνον δ'εισαφικανε πολιν θειοιο θοαντος. in ea etiam somnum habitare dixit. Scilicet: uel quoniam Lemnos optimi uini ferax est: Viuolenti autem somno nimirum expositi: (ut interpres Homericus narrat) uel quoniam Pasitheã unam ex Gratiis efflictim amabat: quæ Lemni cum Venere uersabatur: quamq; Iuno mox eidem cõnubio iunxit. ¶ Quinto die quod fieri: Quinto die: quid fieri oporteat nimirũ docet Plato: hoc. n. sensu apud illum Socrates: & Theætetus loquuntur. Nunquid o Theætete opinionem hanc dicemus esse quasi tuam prolem: nuper abs te quidẽ genitam: a me autem in lucem obstetricis quadam opera iam eductam? Quid ais? ¶ Theæ. ita necesse est: o Socrates. So. Hanc ut uidetur: qualiscunq; sit: uix demum genuimus: post partum uero: ut moris est: Quinta die ab eius natali solẽnia celebrantes circulo cursim circũferre debemus: præcauentes: ne nos fallat: si fortasse educatione digna non sit: sed inanis: ac, falsa: & reliqua.

SARACENVS.

PVero isti: iam adduxerãt puerum subditicium: cui iubet mammam præberi. ¶ Aedepol cõmentum male: Vt ualde: & peropportune de puero confictum est. ¶ Date mihi. nunc tanq̃ puerperio grauata iubet sibi ministrari: ut sacrificet. ¶ Huc eiectam: atq; ignem: legerem potius huc ligna: atq; ignem: & rursus: ubi legitur: uicinam meam: lucinam deam. ¶ Verbenam: sub nomine uerbenæ intelligimus abusiue sacras herbas omnes: ut laurus: oliua: myrthus: sed proprie herba dicitur a Seruio sacra sumpta de loco sacro capitolii: qua coronabãtur fœciales: a græcis dicta hierobotane Pli. nulla tñ Romanę nobilitatis plus habet q̃ hierobotane: quã nostri uerbenam uocãt: hac Iouis mensa uerrebaẽ: domus purgabanẽ: & in purificationibus eã adhibere consueuerunt. ¶ Bellaria: omne genus secũdæ mensæ: ut apud Macrobium: & Gelium.

Verbenæ appellatiõe qd ueniat

Phronesium meretrix.

PVero isti date mammã, ut miseræ, matres solicitæq;
Ex animo sunt, cruciantq;, ædepol commentum male
Quomq; eam rem in corde agito, nimio minus phibemur
Malo q̃ sumus ingenio, ego prima de me mõ dicta dictito.
Quanta est cura in animo, quantum corde capio dolorem,
Dolus ne occidat morte pueri, mater dicta q; sum, eo magis
Studeo uitæ, quæ hoc ausa sum, tantundem dolum aggrediar.
Lucri causa auara probrum sum executa, alienos dolores
Mihi supposui, nullam rem oportet dolose aggrediri, nisi
Astute, accurateq; exequare, uos met iam uidetis ut ornata
Incedo puerperio, ego nunc me esse ægram assimulo.
Male quod mulier incœpit, nisi efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miseræ miseriast.
Si benefacere incœpit, eius enim cito odium percipit.
Nimisq; paucæ sunt defessæ, male quæ facere occeperont,
Nimisq; paucæ efficiunt, si quid occœperint benefacere.

Mulieri

Mulieri nimio male facere melius est onus, q̃ bene.
Ego, quod mala sum, matris opa mala sum, & me apte malitia.
Quæ me grauidam esse assimulaui babylonio, eam nunc
Malitiam accurată miles inueniat dolo, istuc haud multo post
Credo aderit, nunc prius præcauero sciens, cumq̃
Ornatu, ut grauida quasi puerperio cubem, date mihi
Huc ligna atq̃ ignem in aram ut uenerer, lucinam Deam
Hic apponite, atq̃ habite ab oculis, operæprecium face ut
Accumbam, accede adiutare, sic decet puerperam soleas
Mihi date, palliũ iniice in me huc Archilis, ubi est Astaphiũ?
Fer huc uerbenam mihi, thus & bellaria, date aquam manibus.
Nunc ecastor ut ueniret miles uelim.

VALLA.

PVero isti date mammam. Phronesium: ut se puerũ peperisse confingit: ascriti tium: suppositiuuũ: ita cri mina aperit mulierum: ac matris cul pa se deliquisse confitetur. ¶ Date mã mam: ut lac ex ea sugat: nam & mam ma nutrix etiam dicitur. Mart. mam mas: atq̃ tatas habẽ aphra: et ipsa mã marum dici & tatarum maxima mã ma potest. ¶ Ego prima de me: q̃a nul la alia de se ante me locuta est. ¶ Do lus ne occidat: ne sycophantia mea ex tinguatur. ¶ Studeo uitæ: curam ha beo pueri. ¶ Probrum sum executa: ut quod meum non est: dicam meũ. ¶ Pu erperio. i. partu pueri. nam quia uete res: ut author est tranquillus: tam pue ram q̃ puerum dixere: unde tam puellum q̃ puellam. inde puerpera: quæ pareret: & puerperium qđ pareretur. ¶ Nisi efficere perpetrat. malim legere perpetuat: ut sensus exigit. ¶ Senio est. i. tædium affert. ¶ Nimisq̃ paucæ sunt defessæ male: quæ facere occepere. ita correximus. sensus ẽ paucæ mulieres: quæ fessæ sint malefacere: ubi ceperint malefacere. sicut paucæ perseuerant benefacere. ¶ Præcauero sciens: prudens preuidero. ¶ Inde ligna atq̃ ignẽ in arã. para: quę ad sacrificium sunt idonea: ara sicut & catara græcę dicitur deprecatio. ¶ Vt uenerer lucinam. i. iunonẽ: quę partubus preest. ¶ Opereprecium face: ut accumbam. i. fac: ut concinne iaceam. ¶ Soleas mihi date. i. crepidulas. ita Aulus Gellius interpretatur. ¶ Verbenam: sacrificio idoneã. ¶ Et bellaria: q̃ tragimata a gręcis nũcupãtur.

Mãma qđ sit

Tragimata q̃ dicãt

¶ PVERperio: Qualiscunq̃ partus sine ullo sexus discrimine puerperium uocatur: ut Tranquillus ait.

ANSELMVS.

Stratophanes miles. Phronesiũ meretrix. Astaphiũ ancilla.

NE expectetis spectatores, meas pugnas dum prædicem.
Manibus duellis prædicare soleo, haud in sermonibus.
Scio ego multos memorauisse milites mendacium.
Et homeronidam & postilam illi memorari potest.
Qui & conuicti & condemnati falsi de pugna fient.
Non laudandus est qui plus credit, quæ audit, q̃
Quæ uidet, non placet cum illi plus laudant, quæ audiunt
Quam quæ uident, pluris est oculatus testis unus, q̃ auriti
Decem qui audiunt, audita dicunt, qui uident, plane sciunt.

SARACENVS.

NE expectetis: Dum militi parantur insidiæ: is oppor tunus aduenit: qui (ut sũt reliqui omnes natura glo riosi: & iactabundi) osten tat se magnificum uirũ. ¶ Et homero nidam & postilam. Et si locus mendo sus omnino uideat: sensus tamẽ facile percipitur. capit eni eos qui bellis plu rimis se interfuisse iactitant: cum aper te mentiantur: nam quæ ab homero decantata. & ab aliis gesta sunt: cõme morant tanq̃ sua: uerbũ tñ postilã cor rigo: adimendo tm̃ extremã litteram. nam postila uerbũ antiquuũ est: ut do cet Donatus in terẽtium: nos dicimus postea: Teren. in heau tontimorume nos: ea coacta in gratis postila cœpit. Plau. quoq̃ sępissime usus ẽ hac dictio ne in antecedentibus comœdiis. ¶ Illi memorari potest: Forte non male erit legendum: illi memorare possunt: uel multa memorare possunt.

Postila qđ sit

VALLA.

NE expectetis spectatores. Miles stratophanes suum declarat aduentum gloriabundus suis rebus gestis. Adit mulierem quæ se puerperam admodum dolose confingit: dataq̃ a milite magna munera uilia interpretatur. ¶ Duellis. i. in bellis: & separatim legẽdum est a manibus. ¶ Et homeronide: & postillia illis memorari potest: qm̃ poetę est confingere quicquid in historiis proditũ est ut maius quiddã dicere uideatur: nec poetis modo: sed id etiam solitum historicis: ut Cice. docet. in Bruto: & qm̃ poetarũ primus Homerus unde poetæ alii sibi materias assumpserunt: quẽadmodum Quinti. inquit: ut aratus ab ioue incipiendũ putat. Ita nos rite cepturi ab Homero uidemur. Hic enim & quẽadmoduũ ex oceano dicit ipse: amniũ: fontiumq̃ cursus initium capere omnibus eloquentię partibus exemplum: & hortum dedit. Et Oui. Aspice meonidem a quo ceu fonte perenni. Vatum pieriis ora lauantur aquis. Ita homeronida dicit: quod primus ceperit confingere. Et postilia: aut ulyssis errores dicit confictos ab Homero: qui post excisum fuere iliuũ: aut & pro. i. explicationis causa: ut sępe solet fieri. postilia dicit: quia Homerus traditur a plerisq̃ gręcis paruam iliada composuisse ante id opus: quod hodie legitur. ¶ Occulatus testis. ¶ Qui oculis suis cernit. ¶ Qui uident plane sciunt. Hora. Valdius oblectant animum demissa p aurem: q̃ quę sunt oculis subiecta fidelibus. Difficilius enim oculos q̃ aurem possis fallere.

Amnium: fõtiũq̃ pricipiũ oceanus.

¶ ET homeronidã: & postilã. Et ista hactenus in obscuro sunt: ut pleraq̃ alia: quibus nõnunq̃ Plautus male audit: nisi fortasse Plautus nihil hodie minus est q̃ Plautus quod sæpe Vgoletus noster uir longe doctissimus conqueritur: ne quis fortasse nos in litteris imi subsellii uiros: si diis placet: ob istud ipsum communibus studiis interdicat: & absentem frangat uacuis sub dentibus hostem.

ANSELMVS.

Non placet quem scurræ laudant, manipulares musitant.
Neq; illi, quorum lingua gladiorum aciem præstringit domi.
Strenui nimio plus prosunt populo, q̃ arguti & cati.
Facile sibi facunditatem uirtus arguta inuenit.
Sine uirtute argutum ciuem mihi habeam pro præfica
Quæ alios collaudat, ea sese uero non potest, nunc
Ami cam decumo mense po st athenas atticas, uiso,
Quam grauidam reliqui meo compressu, quid ea agat.
Ph. Vide quis loquitur. Ast. iam propinquat miles mea
Pronesium, tibi adest Stratophanes.
Nunc tibi opus ægram ut te assimules. ph. tace.
Quoi adhuc ego tu malam emonet ruri a me maficio
V incerest repperit mulier ut ego opinor uina dea aut
Hominem ut uolo. St. euge Astaphium eccam mihi
Aduorsum. As. salue Stratophanes, uenire te saluom gaudeo.
St. Scio, sed peperit ne obsecro Phronesium? As. pepit puerũ
Nimium lepidum. St. ecquidem mihi similis est? As. rogas?
Quin ubi natust, machæram & clypeum poscebat sibi.
St. Meus est scio iam, de argumentis nimiũ quidẽ similis est.
As. Papæ iã magnust. St. iã ne lectat legionẽ q iam spoliare
Velit? as. here nudi⁹ qntus natus qdẽ ille est. St. quid postea?
Inter tot dies quidem hercle iam actum aliquid oportuit.
Quid illi ex utero exiciost, priusq̃ poterat ire in prœlium?
As. Consequere, atq; illam saluta, & gratulare illi. St. sequor.
ph. Vbi illa obsecro est, quæ me hic reliquit ab se? abisti?
as. Adsũ, adduco tibi exoptatũ Stratophanẽ. ph. ubi is ẽ obse/(cro?
St. Mars pegre aduenies salutat Nerienẽ uxorẽ suã
Quom tu recte prouenisti, quomq; es aucta
Liberis, gratulator, quom mihi tibiq; magnum dedisti decus.
ph. Salue qui me interfecisti pene, & uita & lumine, quiq;
Mihi magnos dolores p uoluptatẽ tuam condidisti in corpus.
Quo nũc ẽt morbo misera sũ. St. eia quãobrẽ mea uoluptas (as
Tibi obuẽit labos iste? filiũ pepisti, q ædeis spoliis opplebit tu
ph. Multo ecastor magis oppletis opus ẽ tritici granariis, næ,
Spolia capiat, ħ nos extixit fames. St. hẽ bonũ aius. (ille priusq̃
ph. Sauium sis pete hinc ab me, nequeo caput
Tollere, ita do, itaq; me ego doleo,
Neq; iã queo pedibus mea sponte ãbulare. St. si me ex medio
Mari sauium petere tuum iubeas, petere haud pigeat me.
Id ita esse experta es, nunc experiere mea phronesiũ me te
Amare, adduxi ancillas tibi eccas ex syria duas istas dono.
Adduce huc tu istas sed reginæ domi sitæ fuere ambæ. (sunt?
V erũ pñiã ego excidi mãu, his te dono, pœnitet ne te qđ ãcillæ
ph. Iã quin ẽt superducas, quæ mihi comedãt cibũ. St. hoc qdẽ
Hercle si igratust donum, cedo tu mihi istã puere pallulam.
Mea uoluptas attuli eccã pallulã ex pari gratia tibi, tene tibi.
ph. Hoccie mihi ob labores tãtos tantillum dari? St. pii miser.
Iam auro cõtra cõstat filius, etiãnũ nihilipẽdit, addit purpurã
Exorat, tibi attuli duas põto amœnas, tene tibi uoluptas mea.
Accipe hoc, abduce hascæ, in conspectus nños. ph. equidẽ has

SARACENVS. ¶ MANIpulares musitant: idest uiliores homines tacite collaudãt. ¶ Arguti: Striduli. ¶ Cati: acuti. ¶ Præfica: Dicuntur præficæ mulieres ad lamentandum mortuum cõductę: quæ dant cæteris lugendi modum: quasi i hoc ipsum sint præfectæ: authores Fest. Var. ¶ Cui adhuc ego: scilз scio: quid sim dictura: uel iam institui paratas insidias nam ibi facienda est interpunctio: quæ deinde sequũtur oia corrupta sunt: quę tamen: ut ex litterarum conjecturam cœpimus positiõe. non indecore emaculata sunt in emendationibus nostris. ¶ Salue ecastor: Rectius loquitur astaphium q̃ phronesium. ¶ Pape iam manust: lego immanist: pro immanis est. ¶ Lectat: Eligit. ¶ Quid illi ex utero exiciost priusq̃: Hoc modo hunc uersiculum emendamus: qui illi ex utero exitiost: idest priusq̃ ex utero exiuerit. ¶ Nerienem uxorem: uide Aulum Gelium in. xii. noctium atticarum quid de neriene martis uxore dicat. quod quidez fuisse a Plauto magis perite q̃ comœdice positum: inquit: est enia Nerio: siue nerienes dicatur: sabinum uerbum: quo uirtus: & potentia significatur: per nerienem ergo martis proprie significatur uis: & potentia: ac maiestas quædam martis: Porphyrion autem inqt: romulus ut placaret occisi fratris umbras: lemuria instituit. i. parentalia. q̃ mense maio p triduũ celebrari solent ante additũ anno mensem februariũ: ob quã cãm maio mense religio est nubere: & item martio: in quo de nuptiis habito certamine a minerua: mars uictus est: & obtẽta uirginitate minerua neriene est appellata. ¶ Quin ẽt superducas. Suo more facit meretrices eniз nullis munerib⁹ uident satis oppleri. ¶ Addit purpurã: exorat: Verba sunt meretricis: & ironice dicta. ¶ Duas: Scilicet. ¶ Et quidem has: Scilicet tu habeas. ¶ Me nihil castor: neq; meas res: Scilicet pẽdit. ¶ Quis homo: Hic erat dinarchi seruus: q munera phronesio aduehebat.

Præficæ q̃ dicantur

Nerio quid sit.

VALLA. ¶ MANIpulares musitant. i. milites addubitãt dicere. ¶ Quã arguti & cati. i. q̃ locutulei: & acuti. nã catus acutus: ut cata dicta accipiẽda acuta dicta inqt Varro. ¶ Facunditatẽ. i. facũdiã. ¶ Virtus arguta. i. ingens: & eximia. ¶ Sine uirtute argutũ. i. multa loqtantẽ. ¶ Hẽam pro præfica. pręficæ dñr mulieres inqt Festus ad lamentandum mortuũ conductę: q̃ dant cęteris modũ plangendi: q̃si in hoc ipsum p̃fectę. Neuius: hæc qdeз me hercle opinor præfica est: q̃ sic mortuũ collaudat. Varro. pręfica dicta: ut Aurelius scribit mulier a luco: quæ conducere/

Cat⁹ q sit.

tur: quę

Ecaſtor nihil moror. St. nihil ne huic ſat eſt? ne unum uerbum
Q uidẽ dixit, uiginti minis uenire illæc poſſe credo dona, q̃ ei
Dono d̃di, uehemẽter mihi nũc eſt irata. ſentio, atq; itellego.
V erum adibo. quid ais nunc tu? nũ ne uis me uoluptas mea
Quo uocatus ſum, ire ad cœnam mox huc cubitum iuero.
Quid taces? planiſſume ædepol perii, ſed quid illuc boni eſt?
Quis homo eſt, qui inducit pompam tãtam? certũq; quo ferãt
Obſeruare huic credo fertur, uerum iam ſcibo magis.

tur: quæ ante domũ mortui laudes ca/neret: hoc factitatum Ariſtoteles ſcri/bit in libro: qui iſcribitur nomina bar/barica: quibus teſtimoniu; eſt quod fi/ctum eſt neuii: hęc quidem hercle opi/nor præfica eſt. nã mortuos collaudat Claudius ſcribit q̃ præficerentur an/cillis: quemadmodum lamẽtarentur: præfica eſt dicta: utrumq; oſtendit: & præfectionem: & præficam dictam.

Prçfica q̃ ſit

¶ Eapſe. ea ipſa. ¶ Tu malam emones ruſtica me maleficio. tu inquit: quę ruſtica es: & perinde: quæ me admonere nequeas ad malefaciendum uis admonere. ¶ Mulier: ut ego opinor nulla: ſubaudi quod ego reperi. ¶ Adi autem. idest militem aggredere: uel lege: uin adeam ad hominem. ¶ Venire ſaluum: deeſt gaudeo. ¶ Iã immaniſt. pro immanis eſt. ¶ Iam ne lectat: ideſt diligit. ¶ Vbi illa obſecro eſt: ſubaudi aſtaphiũ. ¶ Mars peregre aduenlens ſalutat nerienem uxorem ſuam. Porphyrion romulus: ut placare uellet occiſi fratris umbras: lemuria inſtituit: ideſt parentalia: quæ menſe maio per triduum celebrari ſolent ante additum anno menſem februarium. ob quã rem maio menſe religio eſt nubere: & item Martio: in quo nuptiis habito certamine a Minerua Mars uictus eſt: & obtenta uirginitate Minerua neriene eſt appellata. Comprecationes in libris ſacerdotum populi Romani: in quibus ſcriptum eſt. Laciam Saturni: Salaciam Neptuni. Homeram Quirini. Iurites quiritum. Maia; Vulcani. Nerien Iunonis. Molas Martis. Nerienem quoq; Martis. Marcus Varro in ſatyra menippina. theãna: & p/anna: pranda: celato: pales: nerienes: minerua: fortuna: ac ceres. ubi nerienes: non nerio nominatiuus eſt. Nam nerio nerionis: ut anio anienis dicitur: quod ſabinum uerbum uirtutem ſignificare putat Aulus Gelius: & rurſum ſabini a grçcis uidentur accepiſſe: quoniam neuron: quem nos neruum dicunt. ut ſit nerio. Martis uis ac maieſtas: quã Plaut. nerienem coniugem dixit: non nimium comice: ut quidam rati ſunt: ſed perite dictum comprobant ex Gnei gelii annali tertio dicentis: neria martis te obſecro pacem dare: ut liceat nuptiis propriis: & proſperis uti: quod de tui coniugis conſilio contigit: uti nos itidem integras raperent: unde liberos ſibi: & ſuis poſteris patrię pararent: ubi neria non nerio dixit gelius. Licinius quoq; imbrex uetus comœdiarũ ſcriptor in fabula: quæ neæra inſcripta eſt: ſcripſit. Nolo ego næeram reuocent: ſed nerienem. Cum quidem marti es in connubium data: ubi ſenarius uerſus corripuit pe/nultimam: quæ alioqui producitur. Itidem Enn. in primo annali nerienem mauortis dixit. Seruius aute; claudius: nerio inquit quaſi neirio: hoc eſt ſine ira: & cum placabilitate: eoq; nomine martem tranquillum fieri. ¶ Qui ædis ſpoliis opplebit tuas: qui tuam domum implebit prędis ab hoſtibus dirreptis. ¶ Tantillum dari. Tam exiguum: tã tenue munus. ¶ Etiam num nihili pendit: Inſuper pro nihilo habet. ¶ Me nihil ecaſtor: neq; meres: nõ mereris inq̃t me habere. ¶ Qui inducit pompam tantã: geta enim a domino ſuo dinarcho: quæ promiſſa erant: afferebat.

¶ MAchæram Et Clypeum. Pollio Trebellius illi inquit Clypeus aureus uel (ut grãmatici locuntur) clypeum aureum ſenatus totius iudicio in romana curia collocatum eſt: etiam Apud Liuium clypeus & clypeum eſt inuenire. ¶ Nerienẽ martis uxorẽ. Martianus: Certũq; eſſe Gradiuum Nerienis Neriæ coniugis amore torreri. ¶ Suauiu; ſis pete ſuauium quale nunc peti a ſe rogat Phroneſium græci κατάγλωττισμα: & μανδάλωτον.

ANSELMVS.

Suauiũ ſis pete.

SARACENVS.

Geta Seruus. Stratophanes. Phroneſium.

ITe ite hac ſimul mulieri dãni geruli foras gerones,
Bonorum exagogæ, ſatis eſt qui amat nequit quin ni/hili ſit atq; improuiſe partibus expoliat.
Nam hoc qui ſit ita, neqs id quærat ex me, domi ſcit quæ facit
Improba facta amator, qui bona ſua pro ſtercore habet, foras
Iubet ferri, metuit publicos, mundiſſumuſt, puras ſibi eſſe uolt
Aedeis, domi q̃cquid habet, p̃ditur, exeo, quãdoquidem ipſus
Perdituſt, ſecreto hercle eqdem illum adiutabo, neq; mea q̃dẽ
Opera unq̃ nihilominus propere, q̃ poteſt, peribit.
Nam iam de hoc obſonio, de mina deminui modo quinq;

ITe ite. Ad reliquos ama/tores apoſtrophat ſeruus geta: quos omnes merito a phroneſio eiiciendos cen/ſet. herumq; dinarchum mulieri acce/ptiorem fore ex tanta largitione munerum: ſed non nulla errata emaculaui/mus in huius ſcænæ principio: ut erit uidere in noſtris emẽdatiõibus. ¶ Mu/lieri damnigeruli. Forte mulieruli po/tius q̃ mulieri dicendum erit. ¶ Exagogæ. Eductores: exagogi eductio. ¶ Sci tam. Pro ualde ſciam. ¶ Metuit publi/cos. Forte rectius publicanos: ne quid e domo forte auferant propter uecti/gal: quod debetur: hoc dicit: quia rem ille omnem conſumpſerat: neq; domi reliquum quicquam erat.

ITe: ite. In hac ſcena geta munus afferens excipitur a phroneſio blandis uerbis: ac ſtratophanes ira incenditur aduerſus getam: a quo plane contẽnitur miles. ¶ Dãnigeruli. i. qui damna apud mulierem uobis ipſis affertis. ¶ Gerrones: ideſt nugatores. ¶ Bonorum exagogæ. i. qui bona excluditis. ¶ Qui amat ne/quit quin in ſe agat: ideſt quin rem ſuam profligat. ¶ Sit ut nihil: ita ut ad nihilum perducatur. ¶ In prouiſis partibus expoliet. V t iprouiſa parte ulla ſua abiiciat. ¶ Nã hoc qui ſciam: p̃pterea quod hoc ego ſcio. ¶ Pro ſtercore habet: q̃a foras eiicit bona ſua obiiciendo meretricibus tanq̃ ſterchus. ¶ Metuit publicanos. iocat: ita aufert do/mo inquit tanq̃ metuat publicanos: ne cogant pro bonis exoluere pecuniam. ¶ Mundiſſumuſt: mundiſſimus uideri uult: dũ puras: ua ſaſq; ſibi ædes facit. ¶ Nihilominus: in nulla parte minus: ut cito pareat dabo operã. ¶ Deminui modo quinq; nũmos: mihi detraxi partẽ herculaneã. i. partem decimam: quã hercules ſolebat ioui tradere.

VALLA.

Nũmos, mihi detraxi partẽ herculaneã,nã hoc aſſimile eſt,
Quaſi de fluuio qui aquam deriuat ſibi,niſi deriuet᷑ tamen,
Omnis aqua abeat in mare,nã hoc in mare abiit miſereq;
Perit ſine bona omni gratia,hæc cum uideo fieri, ſuffuror,
Suppilo,de præda prædam capio,meretricẽ ego itẽ eſſe reor,
Mare ut eſt quod des deuorat,nunq̃ abundat,hoc ſaltem
Seruat me,quom illi ſubeſt,apparet,des quãtum uis, nuſq̃
Apparet,neq; datori,neq;acceptricæ,uelut meretrix meũ her̃
Miſerum ſua blanditia intulit in
Pauperiem,priuauit bonis,luce,honore,atq; amicis.
At at eccã,adeſt propinq;,credo audiuiſſe hæc me loqui.
Pallida eſt,ut pepit puerum,alloquar quaſi neſciam,iubeo
Vos ſaluere.Ph.nr̃ Geta,qd ais?ut uales? Ge.ualeo & uenio.
Ad minus ualentẽ,& melius q̃ ualeat,fero, herus me⁹,ocellus
Tuus ad te ferre me.hæc iuſſit tibi dona,quæ uides illos ferre.
Et has qnq; argenti minas.Ph.Pol haud perit,quod illum
Tantum amo.Ge. iuſſit operare,ut hæc grata haberes tibi,
Ph.Grata ecaſtor habeo,iube auferri intro hæc ad me.
Ecquid auditis?ecquæ tã iperat ſuis.Ge.nolo auferant.
Deſiccari iube.Ph.impudens mecaſtor,quanti eſt negocii?
Ge.Tu bõa fide tu ne ais impudẽtem me eſſe ipa, q̃ ſis ſtabulũ
Flagitii?Ph.dic amabo te,ubi eſt Dinarch⁹?Ge.domi. Ph.dic
Quæ abmiſit,me illũ amar̃ plurimũ oĩu; hoĩu;.(ob hæc dona,
Erga eumq; honorem,eumq; habere omnium maxumum.
Atq; ut huc ueniat obſecrare.Ge.ilicet,ſed q̃ſnã illic homoſt,
Qui ipſus ſecum eſt triſtis,animo hercle homoſt ſuo miſer,
Quiſqs ẽ,dignus eſt mecaſtor.Ph.ecqd ẽ,nõ nouiſti obſecro,
Qui illic apud me erat huius pater,uſq; ad ientaculum
Iuſſit ali.St.manſi,auſcultaui,obſeruaui.Ge.quẽ pernam noui
Hominem,nihil illicq; eſt illic eſt me intuetur gemens.
Traxit ex intumo uentre ſuſpirium,hoc uide,dentibus
Frendit,icit femur,num obſecro nam ariolus,qui ipſus
Se uerberat.St.nunc ego meos animos uiolentos,meáq; iram
Ex pectore iam promam,loquere unde es tu?
Quoius es?cur auſus inclemẽter mihi dicere?Ge.lubido eſt.
St.Iſtuc ne mihi reſpõſas?Ge.hæc,ñ ego te floccifacio. (tuſt.
St.Quid tu?cur auſa es aliũ te dicere amare hoiem?Ph.lubi/
St.Ain tandem?iſtuc primũ experiar,tũ tantuli doni cauſſa.
Holerum atq; æſcarum,& poſcarum, mœchum malachmum,
Cincinnitatum,umbratilocum,tympanotribam amas.
Hominem non nauci quæ hercles.Ge.meo ne hero tu iprobe
Et male dicere audes fons uitii & peiurii?St.uerbum unum
Adde iſtoc,iam hercle ego te hic affatim officiã.Ge.tange
Modo,iam ego te hic agnum faciam,& medium diſtruncabo.
Si tu in legione bellator ciuis,at ego in culina aues.
Ph.Si æquom facias,aduẽtores meos nõ incuſes,quoꝝ mihi
Dona accepta & grata habeo,tuaq; in grata q̃ abſte accepi.
St.Tũ pol ego & donis priuatus ſum & pi.Ph.plane iſtuc eſt.
Quid nunc ergo hic odioſe es confeſſus omnibus te iis?
St.Perii hercle hodie,niſi hũc a te abigo.Ge.accede huc mõ,
Adi huc modo.St,etiam ſcelus minitare,quem ego

SARA CENVS. ℂPARtem herculanam. Decimam partem: & ob hoc conſtat:minam fuiſ ſe quinquaginta nummorũ:quare aũt decima pars herculi dicaret᷑: iã ſatis dictu; eſt in ſuperioribus. ꝑ Deriuat. In aliã ptẽ diuertit. ꝑ Operare. Ideſt orare. ꝑ Ientaculũ. Cibus eſt ante prã diũ:ſicut merẽda ante cœna;. Martia. ſurgite iam pueri uendit ientacula piſtor:chriſtatæq; canunt undiq; lucis aues. ꝑ Pernam hominem. Ad ſimilitudinem forte dixit pernæ:quæ eſt ex concharum genere in harena defixæ: uel pernã dixit potius:ut nũc dicimus uulgato uocabulo fruſtum carnis: cu; hominem nihili pendimus: & ridiculum facimus. ꝑ Poſtarum: Poſta qua; Varro lotam dicit:& de ea facit Plinius mentionem a potando dicta eſt: ut eſca ab edendo. ꝑ Malachum. Molle;. ꝑ Tympano tribam: Pulſantem tympana. ꝑ Non nauci: Parui precii: uel leuem hominem dicit. ꝑ Ciuis: Scilicet occidis: & mactas. ꝑ Confeſſus omnibus te iis: Legerem confeſſus omnibus tediis.

Mina quid ſit

Perna qd ſit

VALLA. ℂIN mare abiit: ideſt ad meretrices tanq̃ ad mare. ꝑ Suffuror: clanculum furor. ꝑ Suppilo: occulte ſurripio. Noni. autem ſuppilare inquit eſt inuolare uel rapere a pilorũ raptu: unde & furtum paſſi dicuntur compilati. ꝑ Qui ualeat: ut ualeat. ꝑ Illos ferre. ſequebãtur enim: qui ea ferebãt munera. ꝑ Ecquæ iam imperata ſunt. auditis ne inquit: quæ ego imperaui. ꝑ Expectari iubet: ſubaudi herus meus. ꝑ Stabulũ flagitii inq̃: tanq̃ in ſtabulũ flagitia cõfluxere. ꝑ Illic homoſt: militem dicit. ꝑ Vſq; ad ientaculum: ientaculu; prãdiculum ueteres dixere. ꝑ Quem peruiam noui ue obuiam: ita peruiã ſunt aduerbia. ꝑ Icit femur: percutit indignatione. ꝑ Num obſecro na; ariolus. diuinator. Apparet autem oriolos inter diuinandum ſeſe contudiſſe furore agitatos. ꝑ Lubido eſt. placet mihi de te obloqui. Et poſcarum. poſca dilutum aqua muſtum: uel potius uinacia: aqua diluta lota: ut ait Varro a lota acino nuncupata. ꝑ Mœchum malachum: ideſt adulterum molem. ꝑ Cincinatum: concino: ideſt contorto capillo ornatum. ꝑ Vmbratilocu;: qui in umbra ſermonibus terit tẽpus. ꝑ Tympanotribam. pulſitantem tympanum a tympano & tribo: ideſt tero. ꝑ Hominem deperibis: ideſt amabis. ꝑ Nauci: ideſt nihili. Feſtus naucæ appellantur uulgo fullones: ut ait curiatius: quod nauci non ſint: id quod eſt nullius precii. Idem ſentit & Cincius: quidam aiunt: ꝙ omnia fere opera ex lana naucæ dicantur a græcis. Nauicu; ait ateius philologus poni pro nu-

Suppilare quid ſit

Poſca quid dicatur

Naucę qui

Affati;

Affatim iam iam concipilabo, quid tibi huc uentio est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est inquam
Amicam meam? et moriere ocyus, si manu uiceris.
Ge. Quid manu uicerim? St. fac qđ iussi, mane, iam ego te hic
Affatim conficiam. Ge. occidi optumum est, captio est, istam
Machæram longiorem habes, q̃ hæc est, sed ueru
Sine dum petere, siquidem belligerandum est tecum.
Ibo domum ego, tecum bellator arbitrum æquom cœperim.
Sed ego cesso me hinc amouere, uentre dum saluo licet.

gis. Cincius quod in oleæ: nucisq̃ in/terfit. Aelius stilo omnium rerum pu/tamen. glossematorum autem scripto/res fabæ grani: quod hæreat in sabu/lo: quidã ex græco: quod sit καλυχησις leuem hominem significari. Quidam nucis iuglandis: quam uerrius iuglan/dam uocat medium: uel dissepimen/tum. Plautus in parasito postremo am bo sumus non nauci. Item in mustella/ria. quod id esse dicam uerbum nauci nescio: & in truculento. & Neuius in ti micularia eius noctem nauco ducere Ennius illic est nugator nihil non nauci homo. Noegeum quidam amiculi genus prętextum purpura. Quidam can didum: ac perlucidum quasi a nauco: quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum non sine candore: ut Liuius ait in odyssia: simul ac lachrymas de ore noegeo detersit. i. candido. ¶ Fons uitii: & periurii. Trãslatio est cũ fontem dicit: quasi ab eo uitia: & periuria originem ducant. ¶ Affatim conficiam: abunde ad interitum perducaȝ: hoc uerbum a græcis accepimus: illi nanq̃ in eadem significatione aphatos dicunt. Dioscorides de pseudocasia. εσ τι δ' ε τισκαι ψευδοκασια αφατος. ¶ Si tu in legione bellatores cędis. In legione. in exercitu. ¶ At ego in culina aues: subaudi cædo. ¶ Iam iam concipilabo: compiliare sicut expilare diripere est. Nam in usu simplex non est: itaq̃ a concidendo & compilando compositum fecit concipilo. ¶ Quid tibi huc uentio est: quæ fuit causa: ut huc ueneris frequens Plauti locutio: ut uerbalia nomina casus suorum uerborum asciscant: & eandem constructionẽ: sicut mox. ¶ Quid tibi hanc aditio est: quid tibi hanc notio est: idest quid habuisti ut adires & noscceres hanc. ¶ Fi manu uice/ris. fi uox est contemnentis: itaq̃ cum stomacho pronuntiandum est. Legitur si manum inieceris: idest tangere ausis. ¶ Vel ire dum saluo licet. cesso inquit ego abire: dum saluus possum.

(Affatim quid sit.) (Fi quid sit.)

¶ H Abeat in mari: legẽdũ est abeat sine afflatu. Siquidẽ flumina oĩa in mare plabunt: qđ certe uel in uigesima pri ma iliados rapsodia: uel in hymno Apollinis Homerus docet: mox p interuenia terrarũ sublapsa emergunt. quo fit: ut mare nunq̃ crescat aut iacturã pa/tiatur ullam. tũ si queras: quid cãe sit q ex mari uenietibus nullus insit ama ror: ratio est qđ subterlabens humor extergit percolaturq̃ unde e mari ue/niens. inde super terras fluit agmine dulci inquit Lucretius.

(ANSELMVS.)

Phronesium. Stratophanes.

Date iã soleas, atq̃ me intro actutũ ducite, nã mihi de (uento
Miseræ ↄdoluit caput. St. q d mihi futurũ ẽ, quoi duæ
Dolẽt qb' te dõaui, iã ne abisti? hem sic dat', quo pacto (ãcillæ.
Excludis q̃so esopitius plani' q̃ exclusus nũc sum, pulchre
Ludificor, sine q̃tulo mihi opæ nũc psuaderi põt, ut ego hisce
Suffringã talos, totis ædib' nũ qppiã auaȝ, ut ad mores mlierũ
Postq̃ filium peperit, animos sustulit, nũc q̃ si mihi dicat, hæc te
Iubeo, neq̃ uolo introire in ædeis, at ego nolo, nõ eo, ego faxo
Dicat me i dieb' pauclis crudũ uiȝ eẽ, seq̃re me hac, uerbũ sat ẽ.

Sopitius: Lege ex hospitio.
¶ Post q̃ filium peperit.
Postquam filium peperit.
Date iam soleas. Vt fingat phronesium ex partu cor/pus oblãguescere: domum ingreditur: ut qescat. Stra tophanes ait secum ingemiscit ob in grata munera: & se destitutuȝ. ¶ Quid mihi futurum est. i. qd faciã. ¶ Est hoc peius: potest ne dici quicquã deterius. ¶ Num quippiã auaruȝ æq̃: potest ne quicquam tam auarus inueniri: q̃ mu lier auara est. ¶ Verbũ sat est: nolo plu ribus uti uerbis: uno ↄtẽtus ero uerbo.

(SARACENVS) (VALLA.)

TERTIVS ACTVS.

Strabax rusticus adolescens. Astaphium ancilla.

Rus mane dudũ hinc ire me iussit pater, ut bubus
Glandẽ prãdio depromerẽ, post illoc ueni, q̃ aduenit,
Si dis placet ad uillã, argẽtũ meo q debebat patri.
Qui oueis tarẽtinas erat mercat' de pre quærit patrẽ.
Dico esse in urbe, interrogo quid eum uelit, homo crumenam
Sibi de collo detraxit, minas uiginti mi dat, accipio lubens,
Condo in crumenam, ille abiit, ego propere minas ouis
In crumena hac in urbem detuli, fuit ædepol mars
Meo iratus patri, nam oues illius haud longe absunt a lupis.
Nunc ego istos mundulos urbanos amasios.
Hoc ictu exponam, atq̃ omnes eiiciam foras, eradicare est
Certum cum primis patrem, post id locorum matrem, nunc
Hodie efferam ad hanc argentum, quam mage amo, q̃
Matrem meam, tate ecquis ulla eũ? ecquis aperit hoc ostium?
As. Quid istuc alienum est amabo mi Strabax, qui non extẽplo
Intres? an ne oportuit ita te quidẽ, qui es familiaris? St. ibitur
Ne me morari censeas. As. lepide facis.

Rus mane: Alius aduẽit ama/tor ille. s. q ruri uersabat: qui & ipse phronesio pecuniam ultro datur? erat: ut gratior fieret: cæterosq̃ abigeret amatores do mo. ¶ Mars meo fuit iratus patri. Naȝ lupi dicuntur esse in tutella martis: in quorum ditionem erant oues uẽturæ. nam pro lupis meretriceȝ accipit. pro ouibus numeratam a mercatore pecu/niam. ¶ Tat: interiectio ex improui/so aliquem conspicientis.

(SARACENVS.)

Rus mane dudum. strabax adolescẽs ait: se a patre ac cepisse pecuniã nempe ab eo: q debebat pri ob oues

(VALLA.)

tarentinas ait se ea pecuniã daturum meretrici:quē excipit blande astaphium. Prandio:ad prandium. Quid est uelit.quæ sit causa:qđ eum quærat. Cōdo in crumenã: mira breuitate quod actu; fuit narrat:nihil desit.nihil super fiua:quod proprium narrationis est:& imutatione dignũ eloquium. Mars meo iratus patri. Cur autē iratus:starim ostēdit:quod subiungit. Nam oues illius haud lōge absunt a lupis. mars enim direptionibus fauet.lupus nati animal ad rapiendũ. Lupa meretrix dicitur:ergo si pecuniæ dãdæ lupis uidentur a Marte rapi:in cuius tutella sunt lupi. Hoc ictu.i.hac pecunia. Exponam:educam:subaudi alios amasios. Eradicare:radicitus couellere. Est certum.i.cōstitui. Comprimis:præcipue. Tat ecqs.uerba quæ solent dici cum silentium:solemus imponere repentino alicuius accessu commoti. Quid istuc alienum:quæ res tam aliena est. Mi strabax:blanditur astaphium:qa sua bona dilargitur huic meretriculæ.

Lupa quæ dicatur.

ANSELMVS. Dare soleas qd significet.

DATE iam soleas. A. Gellius auctoritate. T. Castritii rhetoris:omnia enim inquit ferme id genus:qbus plãtarum calces tãtũ in fine tegunť:cetera prope nuda:& teretibus habenis iũcta sunt soleas dixerũt:nōnunq̃ uoce græca crepidulas:Gallicas aũt uerbũ opinor esse nouũ nō diu añ ætatē. M. Ciceronis usurpari ceptũ:itaq; ab eo ipso positũ ē i secũda Antonianarũ. Cũ gallicis inqt:& lacerna cucurristi.neq; in ea signatiōe id apđ quēq̃ aliũ scriptũ lego:grauioris dũtaxat auctis scriptorē: Sic Gell.uerũ qđ crepidulas dixit:& pollux militarē gestamē dixit:seu poetarũ. Crupezia aũt lignea pedis indumēta:q̃ nos i Idyllio:q Nenielus iscribiť: Crypodas nr̃o iure appellauim⁹:q̃ uox a doctissimis grecis laudata ē. Oues Tarētinæ. Columella de ouibus agēs gñis eximi:inqt:Calabras: Apulasq; milites nr̃i existimabãt:earũq; optimas Tarētinas. Pli. Circa Tarētũ:Canusiũq; sũmã nobilitatē hñt. Vñ Flaccus. Dulce pellitis ouib⁹ Galesi:& Martia. Albi q supas oues Galesi: est.n. Galesus Tarētini agri fluuius ut scribit Vibius Seqster. Lupis:Lupus Marti sacer uñ Martius lupus Vergilio magno in honore apud Athenienses. Latona olim grauida in lupũ cōuersa duodecim diebus i Delũ puenit:p hoc oĩs lupa definito tēpore totidē diebus parere crediť:ut ait Philostephanus in Hypōnematis.& in sexto historiæ aĩaliũ libro Aristoteles. Prænestinis. Prænestinoru; ineptã peregrinitatē icessit Plautus:etiamnũ taxatã a Lucillio. Quitilianus:ubi de pegrinis uerbis mētionē facit. Taceo de Tuscis: Sabinis:Prænestinis quoq;:nã:ut eoꝝ sermōe utentē Vectiũ:Lucilli⁹ isectať.

Galesus q & ubi locorum.

SARACENVS.

MIru; uidetur: Factus mitior redit stratilax ex truculēto. fitq; ad amores decliuis. Parasitũ ducere.i. parasiticos mores imitari:& cōfingere. A cauillibus. Scomatibus:& lepidis morsib⁹. Rabonē.p arrabonem:iō redarguiť a muliere:q; rustice locut⁹ sit. Ita facio lucri. Pro ita mihi collibitũ est:ut p̃nestinus cōsueuit pro ciconea conea dicere:quo morsu lacessit peccantem lingua prænestinum.

Conea quæ sit.

VALLA.

MIrum uidetur.stratilax miratur:quid sit q; strabax ñ redierit rure:sed interim: uisa astaphio: amoris uisco captus est:& apud ipsam ob sermonis barbarie; pene habetur ridiculus. In corruptelam susam: idest in hanc meretricem: apud quam corrũpitur. Me inclamauit. Coarguet:reprehēdet. Nouos omnis mores habeo: idest cępi ego quoq; amori rapi. In urbem crebro conuenio: cōuenio pro uenio compositũ pro simplici. Factus iam sum cauillator probus: idest qui urbane uerbis compugnam. cauilari enim est:quod græci scoptin dicunt: & cauilatio scoma. Istech ridicularia:idest urbana dicta.quæ ad risum moueant. Rabonem habeto. deest a ut arabonem dicat:ideo astaphiu; irridens. Perii rabonem.quam esse dicam: quid ego potuero interpretari: quid sit rabo. Hanc belluam:respondet stratilax hanc belluam:hoc est ædum:agnum:uel quiduis tale:quod arabonis loco detur.ideo astaphium corrigit. Quin tu arabonē dicis cur non uocas arabonem. Ita facio lucri.temesis pathos est:quia lucrifacio uerbum unum est. Vt prenestinis cæna est ciconia. Hoc dicit ex ciconia sordida cæna est:prenestini tñ ea tanq̃ lauta uescuntur: ita ego in rabonem pro arabone dixi:pro eodem accipitur. Iam nec: subaudi incipis esse truculentus. In tabernam ducor diuersoriam. Quia taberna a ueteribus non domuncula modo dicitur ita appellata:quod olim tabulis consterneretur:ac tergeretur ob tegularum inopiam: sed etiam ubi uiatores solent commorari quiescendi causa. Ideo adiecit diuersoria. Male accipiar. quia ibi absumam pecuniam.

Cauilari quid sit.

Taberna q dicatur.

Stratilax. Astaphium.

MIrum uidetur rure herilem filium Strabacem non redisse, nisi si
Clanculum collapsus est hic in corruptelam suá. Ast. iam pol hic
Me inclamabit si aspexerit. St. nimio minus sæuos iá sum Astaphium.
Quá fui, iam nō sum truculentus, noli metuero, quid uis?
As. Quid? tuá expecto truculétiá. St. dic, ipera mihi, qd tibi,
Et quo uis modo, nouos omneis mores habeo, ueteres pdidi.
Vel amare possum, uel ét scortũ ducere. As. lepide mecastor
Nuncias, sed dic mihi ain parasitum te fortasse ducere?
St. Intellexisti lepide quid ego dicerem, heus tu, iam postq̃
In urbem crebro conuenio, hic factus iam sum cauillator
Probus. As. qd id est amabo, istæc ridicularia, cauillationes uis
Opinor dicere, ita ut pauxillum differat a cauillis, sequere
Intro me amabo mea uoluptas. St. tene hoc tibi, raboné héto
Vt mecum hac nocte sies. As. peri, raboné quam esse dicam?
St. Hanc beluam. As. quin tu araboné dicis? St. ita facio lucri,
Vt prænestinis conea, est ciconia. As. sequere obsecro. St. Strabacem
Hic opperiar, mō si rure ueiat, As. is qdé apđ nos é, hic Strabax
Modo rure uenit. St. prius ne q̃ ad matré suam, heu ædepol
Hominem nihili. As. an ne auté ut soles iam ne? St. nihil dico.
As. I intro amabo, cedo manum. St. tene, in tabernā ducor
Deuorsoriam, ubi male accipiar mea mihi pecunia.

QVARTVS ACTVS.

Dinarchus adolescens.

NEq; gnatus ē, neq; pgignetur, neq; pōt repperirier.
Quoi ego nūc dictū, aut factū melius, q̄ mihi eē ueli.
Di magni, ut ego lætus sum, & letitia differor, ita ad
Magna nunciauit Chiamus hodie gaudia, mea dona de (me
Amata, acceptaq; habita esse apud Phronesium, cum hoc iam
Volupest, tum hoc nimio magne mellinæ mihi, militis odiosa,
Ingrataq; habita, totus gaudeo, mea pila est, si repudiatur
Miles, mulier mecum perit, saluos sum,
Quia pereo, si non peream, plane esuriam, nunc speculabor
Quid ibi agatur, quis eat intro, qui foras ueniat, procul
Hinc obseruabo miles quid facturus fuat.
Quia nihil habeo, unū aīos monuit mihi, oīa agā præcario.

Astaphium. Dinarchus.

LEpide efficiā mea hera officiū, ide itus mō ut tu tuum
Item efficias, ama id, quod decet rē tuā estun ex inani
Nunc dum isti lubet, dum habes tēpus ei obsecundes.
Prome uenustate mamanti tuam, ut gaudia compares.
Ego interim hic restricis præsidebo, iste dum sic faciat domū
Ad te exagogam, & queną̄ interim istuc ad uos
Qui sit, hodie intromittam, tu perge, ut lubet, ludin istos.
Di. Quis est iste Astaphium? indica q perit. As. amabo hiccine
Tu eras? Di. molestus ne sum? As. nūc magis q̄ fuisti, nā nisi qui
Nobis usust, nobis molestus. Di. sed obsecro da mihi operā ut
Narrem quæ uolo. nam quid est? As. mea refert nō mus, sed
Intus bolos quos dat. di. quid amator nouos quispiam?
As. Integrum & plenum adortast thesaurum. di. quis est?
As. Eloquar, sed diu taceto, nouisti tū hūc Strabacē? di. qd ni?
As. Solus summam habet hic apud nos, nūc is est fundus nobis.
Animo bono male gerit. di. perrii hercle ego idē. as. stultus es,
Qui facta infecta facere uerbis postules, thetis quoq; etiam
Lamentando lessum fecit filio. di. non ego nunc intro
Ad uos mittar? as. quid nūm miles magis? di. quia
Enim plus dedi. as. plus enim es intromissus, quom dabas.
Sine uicissim, qui dant operam, oblitos quod dāt, operā utier.
Litreras didicisti quando scis, sine alios discere.
Di. Discant, dum mihi commentari id liceat, ni oblitus fiem,
Quod dedi. as. interea magister, dum tu commentabere,
Volt interim illam indidem cōmentari, qui rem acciperet
Identidem. Di. dedi equidem hodie ei quinq; argenti deferri
Minas, præterea unam in obsonatum. as. idē istoc delatū scio.
De eo nunc bene sum tua uirtute. Di. imo & inimici mei
Bona istæc edent, mortuum hercle me, q̄ ut id patiar.
Mauelim mihi inimicos inuidere, q̄ me inimicis meis.
Nam inuidere alii bene esse, tibi male esse miserum est.
As. Qui inuident egent, illi, quibus inuidetur, rem habent.
As. stultus qdē es, oppire. di. qd iā? as. qa pol mauelim nūc licet
di. Da obsonii me pticipē fieri. as. si uolebas pticipari, auferres
Dimidium domum, nam idem ut acherunti hic ratio accepti

SARA CENVS

NEq; gnatus. Nihil amanti gratius contingit q̄ amice suę gratificari posse: id qd dynarcho obuenit: ut grata sua fuerit munera phronesio. Chiamus unus ex seruis: qui doua attulerāt mulieri. ¶ Mellinię. Dulcedini: uoluptati. ¶ Mea pila est: Idest arbitratu meo res agitur. ¶ Mulier mecum perit .i. pariter amat me: ut amo illam.

VALLA.

NEq; gnatus est. Dinarchus adolescēs stultus iuuenis: ut cito gaudibūdus ob id. quod militi euenerat: qd statim mali imineat non cogitās. ¶ Lętitia differor: præ nimia lætitia distrahor. ¶ Nunciauit cyamus. græce cyamos: latine faber: serui tamen nomen est. ¶ De amata: ualde amata. ¶ Magnæ melliniæ mihi: idest magnæ suauitati: a melle id nomen. ¶ Mea pilla est. hoc prouerbialiter dictum. In mea est ludus potestate: tanq̄ cuius est pilla. ¶ Quia pereo: idest mea bona abiicio. ¶ Quis eat intro: quis ingrediatur oīa agam præcario pcibus contendam: ut trā sigam omnia ad uotum meum. ¶ Dii magni: Catullus ad Caluū poetam: Dii magni horribilem: & sacrum libellum. Lares enim sunt Asconio urbis Romæ.

Melinia qd sit.

ANSELMVS.

Dii magni dicantur.

SARACENVS.

LEpide efficiam: Alloquitur ancilla heram phronesium: se obseruaturam ante ædes dicit ne quis intro eat. nam dynarchum aduenientem: qui multa se putabat receptū iri gratia ab ædibus dimouit. Estum ex inani: legerem est dū tibi in manu. ¶ Amantis .s. strabaci: qui nuper intromissus fuerat cum pecunia. ¶ Restriticis: Potius restricticis ab eo: quod ē restito. ¶ Exagogam: Prouentum: & lucrum. ¶ Mea refert: non mus. Si hoc modo legatur: sensus est: nolle ad se admittere: q alienum cibum quęrant. ut mures faciūt: sed qui de suo elargiuntur: propterea dicit: sed intus bolos: quos dat: nam in domum admiserant strabacem pecuniam afferentem. ¶ Thetis quoq; lamētando lausum fecit filio: Sunt q legant lessum: sunt qui plausum. ¶ Sine alios discere. Scilicet sui obliuisti: aut pœnitere: ut tu didicisti. ¶ Indidē: illud idē. ¶ Identidem: Frequēter. ¶ Dedi eqdē. Rectius iussi equidem. ¶ Ad te: Ad domum tuam. ¶ Vnū aiebat: Scilicet: me esse amantem. ¶ Stridia. ¶ Quasi stridula: & inania. ¶ Quadrupus. i. cū manibus: & pedibus. ¶ Suppostrix puerum: Pro puerorum: inclamat enim in meretricē. ¶ Nihil me? Scilicet pēdis. ¶ Iam quos capiam calceos. Vt scilicet in exilium abeam. ¶ Mea mala facta: Quia ipsius filiam uiciarat: uidebis in emendationibus uersiculum hūc quo

Scribitur, intro acceptum, quando acceptust, non potest
Ferri foras, bene uale. di. siste. As. omittas me. Di. omitto in/
tro. As. ad te
Quidem. di. imo istoc ad nos. As. iri nõ potest. di. imo potest.
Experiri sine. As. imo opperire, uis est experiri.
Dicam adesse nisi occupata st. di. resiste, hem frustra sit, redin?
As. At. non redeam, si uocat me, quæ in me põt, plusq̃ potest.
Vno uerbo eloquere. di. mittin me intro? As. mẽdax es, abi.
Di. Vnum aiebat. as. stridia dixti uerba atq; mendacia.
Di. Abiit intro, induit, ego ut hæc mihi patiar fieri. iam hercle
Ego tibi illecebra ludos faciam clamore in uia, quæ
Aduorsum legem, accepisti plurimis pecuniam.
Iam hercle apud omnes magistratus faxo, erit nomen tuum.
Post id ego in te manum iniiciam quadrupus uenefica
Suppostrix puerum, ego ædepol tua probra aperibo omnia.
Nihil me, perdidi omne quod fuit, fio impudens.
Nec mihi adest ad illum pensi, iam quos capiã calceos, sed qd
Ego hic clamo? qd si me iubeat intromittier? cõceptis me non
Facturum uerbis, iurem si uelit, nugæ sunt, si stimulos pugnis
Cædis, manibus plus dolet, de nihilo nihil ẽ irasci, quæ te nõ
Floccifacit, sed quid hoc est? proh Di immortales, Callicle ui/
deo senem.
Alteram tonstricem huius, alterã ancillã suã, meus qui affinis
Fuit, ancillas duas constrictas ducere, pertimui postq̃
Vna cura cor meũ mouit, nõ timeo, ne mea malefacta antiqua
Nunc senex inueniat omnia.

VALLA.

pacto mendose prius legeretur.

D Epide efficias mea hera officium. Astaphium domo exiens a phronesio missa dinarcho occurrit: cõmoi nefacitq; eum quomodo intro ædes recipi non possit. At nequidem obsonii: quod miserat partem potest indipisci: & perinde quasi fuerat de milite lętus: tam statim tristis euasit: q̃ iuxta suam sententiam minime exciperetur: ¶ Est dus tibi in manu: idest in potestate tua habes. Ei obsecũdes. i. agas ex eius sententia: & assentiaris. ¶ Prome uenustatem: exhibe ei speciẽ & formã. ¶ Ego interim hic retricis pręsidebo. i. cõmoditatibus tuis implendis: quemadmodum aqua irrigua hortos recreat. retricam enim aquam & cato & alii ueteres nominarunt. qua horti orriganitur. ¶ Dum sic faciat domũ ad te exagogam: idest eductionem. Et quenq; qui mittit istuc ad nos: idest q nos muneribus cumulat. sin autem loco mittit sit interit: qui amore perit. ¶ Mea re fert: subaudi scire. ¶ Nunc muscæ intus: idest alieni: ut recipi nossis. ¶ Bolos aliis dat: idest aliis inseruit. ¶ Summam habet. i. summum potest. ¶ Is est fundus nobis. i. loco fundi. unde nr̃os habemus reditus. ¶ Thetis quoq; etiã lamentando pausam fecit filio. Tethys prima syllaba longa exiliq; : secunda aspirata cum y & producta: cuius genitiuus tetyos uxor oceani. latine salacia appellata: cuius oceanides: quę & oceanitides dicuntur a poetis nymphe filiæ: at thetis prima syllaba aspirata: & correpta secunda exili cum i latino: cuius genitiuus thetidos ex nereidibus quinquaginta nymphis: una pelei uxor. achillis mater filii achillis cum mortem audiuisset lamentata est. sed cum irritam suam esse sentiret lamẽtationem: in lamentando inquit filio pausam fecit: hoc est non perseuerauit diutius lamentando: quia quod factum erat infectum fieri non poterat: ita ut si bona tua tu ipse abiecisti: iam id infectum fieri nõ potest: stultus es ergo: si postules facere infecta: quæ facta sunt. ¶ Intro ad uos mittar? pro intromittar ad uos temesis. ¶ Bene sit tua uirtute. i. bene erit nobis propter tuam uirtutem. ¶ Quibus inuidetur rem habent: nam ob rem. i. facultatẽ paritur inuidia. ¶ Itidem ut acherunti. i. in inferno supputatio est eorũ: quę accipiũtur: nõ quæ dantur: quia nihil datur. ¶ Ad te quidem. i. intro in domum tuam. ¶ Operiri: expecta: quia uiolentia fuerit si expertaris. ¶ Quę in me potest. plusq̃ potest. i. quæ maiorem in me habet potestatem q̃ concedi debeat. ¶ Stridia dixti uerba: atq; mẽdacia. Verba protulisti: quæ præter stridorem nihil haberent momenti. ¶ Inania: & uana. Ideo autem hoc dixit: quia nihil promittebant: cũcta enim putauit astaphiũ uerba nihil esse: nisi ea modo: quę aliqd pollicerẽtur. ¶ Ludos faciam. i. illudam. ¶ Quadrupus. i. ueniemus quattuor in te irrumpentes. ¶ Suppositrix puerum. i. quę supposuisti tibi puerum alienum: quem tuum filium uideri uoluisti. Dedit autem huic uerbali nomini casum: quẽ exigit uerbũ: unde descendit: uelut supra facere Plautum sæpe admonuimus. ¶ Nec mihi adest ad alium pensi: idest non habeo apud quem mea uerba pensitanda sint. ¶ Quos capiam calceos. prouerbialiter dictum. unde me calcem: idest possim dãna mea resarcire. ¶ Conceptis me non facturum uerbis: idest iure iurando adactis. ¶ Si stimulos pugnis cedis. & hoc prouerbialiter dictum. Contra rem inquit mea fecerim: sicut si pugnis cædere stimulos uelim. ¶ Alteram tonstricem huius: solebãt enim prisci mulieres tonstrices adhibere: ut nunc mulieres: quemadmodum Dionysius tyrannus sicil: æ filias suas sibi habuit tonstriculas inquit Cice. ¶ Modo timeo. hoc dicit: quia filiam eius dinarchus uitiauera: cuius filium sibi phronesium supposuerat.

Retrica aq̃ q̃ dicatur.

Thetis quę sit.

Prouerbiũ pulchrum.

ANSELMVS.

Fabula de theude.

Acheron quid sit.

¶ THEtis quoq; etiam: & reliqua. Filio: Achilli scilicet: nã ceteros filios ex peleo susceptos Thetis periculũ factura: an imortales essent: alios in lebetẽ feruentis aquæ: alios in ignem: coniecit: usq; dum: cõsumptis iam plurimis: indignatus Peleus Achillẽ uetuit in ahenũ mitti. Qđ uero ad lessum pertinet: Philostratus in heroicis: nocte: inqt: quæ Achillis mortem secuta est: audit? est uehemens Thetidis ululatus: & ualde sonans uelut echo in montibus: quæ uidelicet lessum: hoc est lugubrem eiulationem (ut ait Cicero Lelio interprete) funeris ergo haberet: uel uti Plautus: si unquam sic scripsit Plautus: lamentando lessum faceret filio. ¶ Vt Acherunti ratio. Acheron fluuius inferorum: Vibius Sequester: ceteri. Acherusia etiam portus: unde mortui transmittuntur persoluto nummo: qui in ore ponebatur: & Danace nominatur. quoniam Ἀναροις hoc est mortuis immitteretur. δᾶναι enim arida dicuntur. nullum autem ab inferis dari regressum Catullus noster de lesbiæ passerculo qui nunc: inquit: it per iter tenebriosum: illuc: unde negant redire quenquam. Poetæ quoq; Acheruntem auarum dicunt propter hoc ipsum.

Agon tibi

Callicles senex. Ancillæ.ii. Dinarchus adol.

EGon tibi maledicam, aut tibi male ueli ut aio meost.
Propemodum experte estis, q̄ ego sim tranqllus usq;
Hó, rogitaui ego uos uerberáteis, has pédéteis simul
Commemini, quo quicq; pacto sitis confessæ scio hic nunc.
Volo scire eodem pacto, sine malo fateamini, quanq̄ uos
Colubrino ingenio ambæ estis, edico prius, ne duplicis héatis
Linguas, ne ego bilingueis uos necem, nisi ad tintinnaculos
Voltis uos educi uiros. an. uis subegit ue℞ fateri, ita lora lædūt
Brachia. Ca. at si ue℞ mihi eritis fassæ. an uicl'exolue. Ca. mihi
Etiam num quid sit negocii falsus incertusq; sum, nisi quia
Tieo tñ. an. ego nec qd peccaui scio. Ca. oíum primū diuersa ē
Eteni sic istđ uolo, ne iter uos significetis, ego ero pies, loqr̄ tu
An. Quid loquar? Ca. qd puero actust, mea qué peperit filia
Meo nepoti? capita rerum expedite. an. istæ dedi. Ca. iam
Tacæ, accepistin puerum tu ab hac? An. accepi. Ca. tace
Nihil moror præterea, satis es fassa. an. inficias non eo.
Ca. Iam liuorem scapulis istoc concinnas tuis, conueniunt
Adhuc utriusq; uerba. Di. uæ misero mihi, mea nunc facinora
Aperiuntur, clam quæ speraui fore. Ca. loquere tu, quis dare
Te huic puerum iussit? an. hera maior mea. Ca. quid tu,
Cur eum accepisti? an. hera me rogauit minor, puer ut
Ferretur, eaq; ut celarentur omnia. Ca. loquere tu.
Quid eo fecisti puero? an. ad meam heram detuli. Ca. quid de
Puero tua hera fecit. an. heræ meæ extemplo dedit. Ca. quoi
Malum, heræ? an. duæ sunt istæ. Ca. caue nisi qđ te rogo, nisi
Ea quæ exquiro. an. mr̄ filiæ dono dedit inquam. Ca. plus
Quam dudum, inquam loquere. an. plus tu rogitas. ca. rñde
Ocyus quid illa quoi donatust? an. supposuit. ca. quoi? an. sibi
Pro filiolo. ca. pro filiolo? Di obsecro uostram fidem, ut facili'
Aliqua alicunde puerum natum parit, hæc labore alieno
Pue℞ peperit sine doloribus, puer qdē beatus, matres duas
Habet, & auias duas, iam metuo patres quot fuere, uidesis
Facinus muliebre. an. magis pol hæc malitia ptinet ad uiros,
Quam ad mulieres, uiréam, non mulier prægnantem fecit.
Ca. Et idē ego istuc scio, tu bona ei custos fuisti. an. plus pōt, q
Valet, uir erat, pl'ualebat, uicit qđ poterat, ui attulit. (plus
Ca. Et tibi qdē hercle idē attulit magnū malū. an. de istoc
Ipsa, & si tu taceas, re abse experta intellego. Ca. nunq̄ te
Facere hodie ut quoius quis esset, diceres. an. tacui, at nunc
Non tacebo, quando adest, necesse indicem. di. lapideus sum,
Commouere me miser non audeo, res palam omnis est, meo
Illic nunc sunt capiti hostica, meū illuc facin', mea stultitia ē.
Timeo q̄ mox nominer. Ca. loquere filiam meam
Quis integram stuprauerit. an. uideo ego te propter mala
Facta, qui es patronus parieti. di. neq; uiuos neq; mortuus
Sum, nec quid nunc faciam scio, neq; ut hinc abeam, neq; ut
Ad hunc adeam scio, timore torpeo. Ca. dicin an non?
an. Dinarchus quoi illā pri'duci spóderas. Ca. ubi is homo é,
Quem dicis? di. ad sum Callicles, per tua obsecro genua,

SARACENVS.

EGō tibi maledicam: Callicles puellæ cōprelsæ pr̄ rē exqritur? ex ācillis: ut fuerit filia uiciata: minat̄ illis tormēta & uerbera: ni ue℞ ppalēt mō unā mō alteraȝ alloqns: ex q̄℞ uei bis dynarch' agnoscit suū detectū scelus. ¶ Colubrino igenio: Volubili: ul' astuto. ¶ Titinaculos. Lorarios: q uirgis cædēdo tinitū faciūt. ¶ Mihi ēt nōqd: Timet adhuc: ne post cōfessionē aliqd suspiti iterrogandū: iō uinctas nō exoluit. ¶ Ero paries. Inter utrāq; medi'. ¶ Liuorē. Maculā dicimus ex pcussione. ¶ Vicit: qđ petebat: adest uni: Sic prius hēbāt maculati codices: hanc labeculā ex ore diluim' plautino: uicit: qđ poterat: ui attulit: quā lectionē pbat seqns uersiculus. ¶ De istoc ipsa. sensus ē: scio eqdē mihi male euenisse pp hoc: uel te nō admonente. ¶ Video ego te. Sūt uerba oino ācillæ: q̄ sermonē cōuertit ad Dynarchū: ibi ex occulto auscultātē. ¶ Eqdē: q̄ uolo mlta mihi audiēda: obnoxia: legerē poti' eqdē: q̄ nolo: mlta mala adeunda obnoxia: at reliq errata seqntia emendare placuit: ut illđ: culte cōpote mi: culpæ cōpotē: & illđ tā estis: mitte istas: & eamus itus: eam' in ius. & rursus: itus me ire. in ius me ire: & sex talēta malana: sex talēta magna: q̄ ideo magna dicta sūt: qa plis erāt pōderis: put alibi retulim'. ¶ Filiū. s. suppositiciū. ¶ Adi meo. cuidā amico suo: cui' filio iā suā despōderat natā. ¶ At ego ab hac puerum reposcā. Loquitur Dynarchus.

VALLA.

EGō tibi maledicam. Callicles: cuius filia erat: q̄ filiū pepit: quē sibi phronesiuȝ pepit: uerba hȝ apud tōstrī cē suā: & ācillā: qs arbitrat̄ cōscias eē: hȝ in qōne: ut ue℞ excutiat. ¶ Vt aio meost: ut cēseo. ¶ Sine malo: absq; tormēto. ¶ Colubrino ingenio. i. ueneno so: ut colubræ: uel qa serpentes dñr binas habere linguas. ¶ Ad titinaculos uoltis uos educi uiros i. q uos tormentis crucient: & qui in dorso uestro flagellis tinnitus faciant. ¶ Lora ledunt brachia. i. loris brachia suspēsa sunt. ¶ Etiā nū. Insup. ¶ Inter uos significetis. i. signum detis negādi: uel aiendi. ¶ Capita re℞. i. originē. ¶ Cōcinnas: ordo: ac sensus est: ex eo: quod rñdisti: medicaris liuorē in scapulis tuis. i. efficis: ut liuor ex uerberibus excitatus remediū hēat. ¶ Qui dare: pqs. ¶ Caue nisi: quod te rogo: subaudi rñdeas. ¶ Supposuit. tanq̄ filium sibi habuit. ¶ Matres duas habet: ideo beatus: qa matres duas habet. ¶ Vir erat: qa inquit uir erat: plus me potuerat. ¶ Nunquā te qui facere: nūq̄ potui facere mihi uir nomē apires. ¶ Lapideus sum.

Vt tu istuc insipiēter factū, sapiēter feras, mihiq; ignoscas,
Quod animi impos uini uitio fecerim. Ca. non placet
In mutū qppiā conferri, quod loq non potest, nam uinum si
Fabulare possit, se defenderet, non uinum moderari
Sed uino solent, qui quidem probi sunt, uerum
Qui improbus est, siue subbibit, siue adeo caret temeto,
Tamen ab ingenio est improbus. Di. scio.
Equidem quæ nolo, mlta mihi audienda obnoxia, ego tibi
Me obnoxium esse fateor culpæ compotem mi
Callicles uide quæso ne facias iniuriam, reus solutus
Caussam dicit, mitte istas sanun es? Ca. soluite istas,
Agite abite, tu domum, & tu autem domum, eloquere
Hæc heræ tu puerum reddat, siquis eum petat, eamus
Intus. Di. quid uis intus me ire, tu es prætor mihi
Verum te obsecro, ut tuam gnatam des uxoré Callicles.
Ca. Eundem stulte iudicasse quidem istam rem intellego.
Nam haud mansisti, ut ego darem illam, tute sumpsisti tibi,
Nunc habeas, ut nactus, uerum hoc ego te multabo bolo.
Sex talenta magna dotis demam pro istac inscitia.
di. Bene agis mecum, filium istinc tute melius est repetere.
Cæterum uxorem q̃ primum potest abduci ex ædibus.
Ca. Ego adeo iam illi remittā nunciū, Adimæo dicā, ut aliā
Cōditionē filio iueiat suo. Di. at ego ab hac puerū reposcā,
Ne mox inficias eat, nihil est, nā ipsa & ultro ut factust, fecit
Omnem rem palam, sed nimium pol oportuna ecce abse
Egreditur foras, næ ista stimulum longe habet, q̃ usq; illinc
Cor pungit meum.

Dum audio mea aperiri facinora: cōuerti mihi uideor in lapidē. ¶ Quam mox nominet: q̃ primū dicat: me deliqsse. ¶ Nequiuus: neq; mortu⁹: ut solet Plau. speciosus affectum esse expsfor. ita elegāter expssit dinarchi metū ob adulterium. ¶ Duci sponderas: p ducendam spoponderas. ¶ Animi impos. Qui animo eram imutatus. ¶ In mutum quippiam conferri: idest in uinum culpam regeri: cum interrogatū respondere non possit. ¶ Siue subbibit. sub altero alterum bibit. ¶ Siue adeo caret temeto. i. uino: a tenenda. n. mente humana temetum ueteres dixere. ¶ Multa mihi adeūda obnoxia. i. quibus me obnoxium faciā: planeq; subiectum. ¶ Culpę compotem: idest culpam subiuisse. ¶ Reus solutus causas dicit. Qui sum reus etiam non uictus: dico quid delīqrim. ¶ Mitte istas. afe resis pathos: pro omitte. ¶ Tu es ptor mihi: eris loco ptoris: quoniam tuam filiam uitiaui debeo: ut leges postulāt: eam quoq; uxorem ducere. ¶ Haud mansisti: non expectasti: ut ego eā traderē. ¶ Mulctabo bolo: idest iactu sūpta a piscatoribus translatione. sed p bolum dotem intelligimus. ¶ Sex talenta magna. Quæ singula pendūt nonaginta libras. ¶ Filium istinc. subaudi a phronesio. ¶ Ne ista stimulum longe habet. i. ppinq̃ mihi est cū stimulo.

Temetum uñ dictum fuerit

ANSELMVS.

¶ QVIS Integras. uerba Augustini ex libro primo hæc sunt. Quibus facile qd sit Integritas in puella cognosci potest. Obstetrix uirginis cuiusdā integritatē manu uelut explorās: seu maleuolētia: seu inscia: siue casu: dū inspicit pdidit: nō opinor queq̃ tā stulte sapere: ut huic piisse aliqd existimet ēt de ipsi⁹ corpīs scīmonia: quāuis mēbri illius itegritate pdita: sic Aug. q ēt Menādeā mulierē mēsibus pesse scribit. Quā aūt integritatē ille dixit: Mēbrana ēdā est uieta: ac tenuis ori mricis adnexa: uenul undiq; a locis surgētibus ueluti cācellata: uñ sanguis solet effluere cū soluit. grçci υμεναι uocant. ¶ Temeto: temetum prisca lingua uinum appellabatur: unde abstemius. Gellius.

Temetum qd sit

SARACENVS.

Refacio qd sit

Littea lutea: idest inutilis ab titto herba nulli⁹ usus: & lutea a luto cœnosa. Qui meis tutorē me adoptat⁹ bonis: poti⁹ sic: q suis tutorē me adoptat bonis. ¶ Refacere. i. pœnitere: nā q pœnitent: factū uellēt rursus facere. ¶ Manubinarius. Predæ particeps. ¶ Iam tum oculum uocas. rectius: iam non oculum uocas: ut pri⁹ solebas uocare. nam eā uocauerat phronesium proprio nomine: ommisimus non nulla mendosa: forte alias emaculanda. ¶ Adest pueri. scilicet pater q credebatur miles. ¶ Ad me hac recta: si tenent. Lego si uenerit. ¶ Hastis confectum fallaciis: scilicet reddam: sed illud hastis sine aspiratione legi conuenit: astis pro astutiis: & illud næ: pro certe.

VALLA.

Liteta & lutea ē meretrix. scribendum blęteta: nā licet blitū dicat a grçcis ho

Phronesium. Dinarchus. Astaphium.

Blittea & lutea est meretrix, nisi qui sapit in uino ad rem suam.
Si alia mēbra uino madeāt, cor sit saltē sobrium.
Nā mihi diuidia est in tonstricē meam, sicut in ultam, male
Ea dixit, eum Dinarchi puerum inuentum filium.
Vbi id audiuit, quanq̃ penes est me omnis res, & liberi.
Video eccum, qui suis tutorem me adoptauit bonis.
di. Mulier adsum profectust. ph. quid agit uoluptas mea?
di. Nō uoluptas, aufer nugas, nihil ego nūc de istac te ago.
ph. Scio mecastor quid uis, & quid postulas, & quid petas.
Me uidere uis, & me te amare postulas, puerum petis.
di. Di imortales ut planiloqua est, paucis ut rē ipsā attigit.
ph. Scio equidem sponsam tibi esse, & filium ex spōsa tua.
Et tibi uxorem ducēdam iam esse, alibi iam animum tuum,
Me quasi pro derelicta sis habiturus, sed tñ cogitato, mus
Pusillus q̃ sit sapiens bestia, ætatem qui uni cubili

Nunq̃ cõmittit suã,quasi unum obsideatur,aliũdc ꝑfugium
Geric.di.ociũ ubi erit,de istis reb⁹tum amplius tecũ loq̃r.
Nunc puerũ redde.ph.imo amabo ut hos dies aliquos sinas
Eum esse apud me.di.minime,nam eo quid opus?
ph.In re mea triduũ hoc saltẽ,dũ aliquo miles circũducit͛.
In eam rẽ siquid habebo,tibi quoq; eciã proderit,si auferes
Puerum,a milite omnis cum mihi spes animam efflauerit.
di.Factũ cupio,nam re facere si uelim nõ ẽ locus,nũc puero
Vtere,& procura,quãdo procures,habes.ph.multũ amabo
Te ob istam rẽ mecastor,ubi domi metues malũ fugito huc
Ad me saltem,amicus mihi esto manubiarius.di.bñ uale
Phronesium.ph.iam tum oculum uocas,id quoq; interim
Futati nomẽ cõmemoraui ter.di.nunqd uis?facultas opũ
Vbi mihi erit ad te uenero.ph.ille qdẽ abiit,accessit,dicer͛
Hic qs uidelicet,uerũ est uerbũ quod memorat͛,ubi amici
Ibidem opus,propter hunc spes etiam se hodie tã interit
In militẽ,quẽ ecastor mage amo q̃ dudũ,id quod cupio ide
Auferre,q̃ quom multũ abstulimus,haud multũ appet, qđ
Datũ ẽ,ita sũt glĩæ meretricũ.As.aha tace.ph.qd ẽ obsecro?
as.Adest pueri.pg.sine eũ ipsa adire huc,sine,si is ẽ modo,
Sine eum ipsum adire,ut cupio ad me hac recta,si uenerit
Næ istum ecastor hodie astis confectum fallaciis.

leris spẽs:quæ nulli cedit utilitati.nisi ut paulũ modo citet aliuũ:quia tñ græci so/ lent blętia appellare offendẽtia ꝑsertim pedes:& ꝑinde mala.melius blæteta:blætes siquidẽ species calciamenti dicta:qđ offendat pedes.No.tñ blitea legit:q inqt: blitea inutilis a blito herba nullius usus. Plau.in trucul.blitea:& luteta est meretrix.Laberius in tuca bipedẽ bliteã bellu am.⸿ Lutea nõ a colore luteo:sed a luto: ac si lutosa; dicat.⸿ In uino.in cõuiuio. ⸿ Nã mihi diuidia.i.molestia.⸿ Vltam male.Valde excruciatã.⸿ Et liberi:licet eni unus eẽt dixit tñ liberi.Id annotauit Aulus gelius in noctib⁹ atticis de uno ueteres dixisse liberos:quẽadmodũ & gracchum in orõne:quã habuit a populũ di/ xisse ostendit.⸿ Qui suis tutorẽ me adoptat bonis.facit:ut tuear bona sua:quia eius filiũ tueor.⸿ Vt planiloq̃ est.i.aperte rem ꝑtulit.⸿ Perfugiũ gerit:cubile aliud habet:quo se recipiat.⸿ In re mea:dicimus ex re mea:in re mea.i.ad utilitatẽ meam:at ab re mea ad damnum meum. ⸿ Miles circunducitur.i.fallitur.⸿ Spes aiam efflauerit.i.spes erit intermortua. ⸿ Amicus mihi esto manubiarius. ma/ nubias ueteres dixerunt pecuniam:quæ de ꝑda exacta foret.ero:eris tu mihi amicus manubiarius:quoniã habui puerum tanq̃ ꝑdam:& ob puerum a milite habebo bona:quæ & ipsa quoq; de ꝑda sunt.⸿ Futati.i.ꝑfusim:cuius cõpositum cõfutare:antiq futare dicebant.Oẽm cõmemoraui rẽ quicquid eẽt in re:exposui.⸿ Vbi amici:ibidẽ opus.Vetus adagiũ trita consuetudine usurpatum. ⸿ Hodie tñ tenet militẽ.i.occupat apud me militẽ.⸿ Mage amo:magis simulo amare.⸿ Id quoq; cupio ide auferre.i.rape ab eo.⸿ Haud multũ appet:licet inqt multa a multis auferamus:q̃ abstulerimus:tñ non apparent.⸿ Sine ad eum ipsum adire huc:quia dixit astaphiũ:puer adest pueri:nempe miles sine inqt phronesiũ pueru; adeat.Hac recta:subaudi uia.⸿ Si teneã:pro si tenuero.⸿ Ne istũ ecastor hodie astu confectum fallaciis uolo:sensus est:ego hunc hodie uersutia mea conficiam:in meaq; uolam potestate fallaciis meis:quia uidet se dispoliatũ iri puero.Causam nullam fore arbitrato ab eo rapiendi:nisi tantisper quoad apud se Dinarchi filium habuerit.

Blætes uel blitea quid sit

Manubiæ quę sint

ANSELMVS. ⸿ MVS pusill⁹.Mures certe quã sapiẽs:imo uero q̃ diuin⁹ Ęlianus:cui⁹nob copiã facit horaꝝ amic⁹ oiu; Molossus:i li.i.oifarię hist.docet.lapsuras.n.domos ꝑmi sentiũt:ꝑ hocq; Cauos dserũt ꝑstios:ac nouos sbĩn sibi q̃rũt nidos.

Ruinę domus ꝑsagius

QVINTVS ACTVS.

Stratophanes.Miles.Astaphiũ.Phronesiũ.Strabax rustic⁹

EO mihi amare fero suppliciũ dãnis ad amicã meã
Vt illud acceptum sit pri⁹,quod perdidi,hoc ad/
dam insuper.
Sed quid uideon heron atq; ancillam ante ædeis? adeunda
est hæc mihi.
Quid hic uos agitis? ph. ne me appella.mi. nimium sæuis.
ph.sic.
Potin es ut mihi molestus ne fies?mi.quid ast aphiust. As.
merito ecastor
Tibi suscenset.ph.alazon?atq; ne isti etiam parum male uo
lo.mi.ego
Mea uoluptas,siqd peccaui pri⁹,suppliciũ ad hãc minã fero
Auri,si mihi rides.ph.man⁹uetant pri⁹,q̃ penes sese hẽant,
Creder͛,puero op⁹ẽ cibũ,op⁹ẽ mr̃i ãt q̃ puerũ lauit (qcq̃
Op⁹nutrici,utrẽ hẽat ueteris uini largiter,ut dies noctesq;

SARACENVS. EO mihi amare:miles cũ nouisset missa phronesia munera mi nimi fuisse hita ne oino qd dederit ꝑeat:uult aurimina donis superaddere.⸿ Legon:dicẽs:uel lego dico.

VALLA. EO mihi amare:hæc scæna cõtinet militis babylonii meretricũ astaphii & phronesii: rusticiq; cõtẽtões:ubi rustic⁹mu nerib⁹milite; supare cõtẽdit. ⸿ Eo subaudi ad amicã phronesiũ.⸿ Mihi amare fero suppliciũ.i.amori meo fero cruciatũ.⸿ Dãnis:ob dãna:q̃ subeo. dãnũ:ut ait Var.ademẽdo:qa demuntur bona militis.⸿ Illđ acceptũ sit.i.gratum mulieri.⸿ Prius qđ ꝑdidi:qđ añ amisi. ⸿ Hoc addã insup.cętis datis munerib⁹ hoc adiiũgã.⸿ Nimiũ sæuis.i.nimiũ dura es:& cruda:& gręci dicũt sgæon non mõ sinistrũ:s; ẽt crudũ:& immite signt. apud Sophoclẽ teucer in aiace mastigoforo. δῆλος δ᾽ ἐμοί ἐστι σκαιὸν ἐκλαυσ ὠνστομαὸ.⸿ Vtrẽ hẽat uetis uini.i.q̃tũ i utre otieri ꝑt.⸿ Largit.i.abũde:ꝑ large.

Dãnum unde dictum sit

SARACENVS.

Setania quae sint

¶OPVS istic non: corrigo: opus lignis: & rursus purus est totum diem: opus est totũ diem. ¶Etanio. Melius setanio. setania Pli. memorant iter coepas: & itẽ theophrasto coepe genera i quit. Pli. in. xix. apud graecos sarda. samothracia alsidena. setania. sensus ergo ẽ: pueros militares nõ posse educari: nisi maxia impẽsa: neq; cibo uiliori. ¶Nam quãq; es bella: uide ne potius legendũ sit: nequaq; es bella. ¶Nisi tu ego aliq gaudeo: forte melius: nisi tecũ ego aliq gaudeo: & illud aliq: p aliquo. s. pacto: uel aliquo mõ. ¶Pharisatius: puto legẽdum esse: ferri faceus: ut testaceus: crustaceus: nam dixit haud ferro terrere potes: uel farisaceus: ut sit inouatũ a fando uerbũ: quasi nimis uerbosus: & loquacissimus. ¶Bella: aut eatieta ẽ. Et si lectionem non demuto: neq tamen qn locum indicẽ dignũ censura: putarẽ ego nõ male hoc modo legendũ esse. Qui (malũ) bella: haud. n. bella es: & sensus erit absolutus: quo. n. pacto inqt fieri põt: ipsam quae bella ẽ & ornata amare posse rusticũ: & turpem hoiem? & illud (malum) cũ indignatione p parenthesim infertur: ut saepissime alias. ¶Bellũ init. s. uenereũ. i. in uenerẽ citus. ¶Malam rẽ his. Opinor dicendũ esse: malã rem agis: itẽ illud: magnope serua uiaticũ: seruandũ uiaticũ: ut censeat: non oẽm pecuniam dãdam esse meretrici: quin p eius reditu aliqd ad uiaticũ suppetat. ¶Pecua ad hanc. Alludit ad tarẽtianas oues: qs mercator mercatus de pr̃e fuerat: pro quib9 a mercatore ipo pecuniã receperat: & meretrici detulerat. ¶I intro amabo: & tu. Tandẽ meretrix ãbos in domũ recipit amasios: sed anteq̃ cludã plautinũ codicẽ: duo omissa corrigo. ¶De tuis deliciis sũ. Mutilũ uerbum integrũ reddimus de tuis deliciis sũmis: & rursus: ubi mihi hõ legebatur: recti9 legeris: mi hõ: haec & alia plura seriosius emendata inuenies in nr̃is emendationibus: in qbus paucula dũtaxat signauimus: & absq; censura reliqmus: ut deinceps bonoꝝ sit iudiciũ: qbus si qd boni Plau. lectioni afferent: oino gratiae habẽdę erunt.

VALLA.

Educeř qd sit

¶CVNIS: incunabulis: ornamentis cunaꝝ. ¶Vt alii educier. i. ali: nã educere ẽt educare signt. ut frequẽtissime legitur apud poetas. ¶Qui istuc exesfictas opus: ut hoc ipsum: quod dicis: opus est trãsigas. ¶Ad oẽ manus istę positae paruſt. Istae inqt manus positę sunt: ad oẽ qd: paꝝ est: & oẽ parum susc: piũt. ¶Teritur dies: tps amittitur. Amoris pauxillo: ob pauxillũ amorẽ pdidi. ¶Caeteruz. i. in caeteris rebus. ¶Corruptus sũ situ. i. inertia. ¶Quã me? interrogatiue legendũ est: & cum

Potet, opus lignis nũc op9ẽ carbonibus, fasciis, opus ẽ puluinis,
Cunis, incunabulis, oleum opus est, farina opus est totum die.
Nunq̃ hoc uno die efficiatur opus, quin opus semper fiet.
Non enim possunt militares pueri setania educier.
Mi. Respice ergo accipe hoc, q istuc efficias opus. Ph. cedo
Quanq̃ parum est. Mi. ad omne maius istuc positum paruſt.
Tuo arbitratu quod iubebis addabitur, da nunc sauium.
ph. Mitte me inquã odiosus. Mi. nihil fit, nõ amor, terit dies.
St. Plus decem pondo amoris pausillis perdidi, accipe hoc
Atq; auferto intro, ubi mea amica est gentium, neq; ruri neq;
Hic operis quicq̃ facio, corrumpor situ ita miser
Cubando in lecto, hic expectando obdurui, sed eccam uideo
Heus amica quid agis? Mi. quis illic homo? ph. quem
Ego ecastor mage amo, q̃ te. Mi. q̃ me? quomodo?
ph. Hoc modo, ut molestus ne sis. Mi. iã abis, postq̃ auꝝ hẽs?
ph. Condidi intro, quod dedisti. St. ades amica, te alloquor.
ph. At ego ad te ibã. St. ad me delicia? ph. hercle uero serio.
Ego tibi uideor stult9, gauder aliq me uolo, nã quãq; (St. q̃q̃
Es bella malo tuo, nisi tecum aliqui gaudeo, uin te
Amplecter, & suauium dem? ph. quid uis face, gaudeam.
Mi. Meos ne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me duco satius, abstine hoc mulier manum,
Nisi te mea manu in machaera & hunc uis mori.
St. Nihili fari sati9ẽ miles si te amari postulas, auro, haud ferro
Deterrere potes, ne amet. Mi. qui (Malum)
Bella es aut ea tu es quae ames hominẽ istimodi? ph. uenit ne
In mentem tibi, quod uerbum in cauea dixit histrio?
Omnes homines ad suum quaestum callent, & fastidiunt.
Mi. Hũccine hoiem te ãplexarier tã horridũ atq; squalidum?
ph. Quãq̃ hic squalidus ẽ, quãq̃ hic horridus, citus bellũ init.
Mi. Dedi ego aurum. ph. mihi dedisti? filio cibaria.
As. Nunc si hanc tecum esse speras, alia opus est auri mina.
Mi. Malam rem is & magnam, magnopere serua uiaticum
Quid isti debet nisi tria. St. quaenam tria.
Mi. Vnguenta, noctes, sauium. ph. par pari respondet.
Verum nunc saltem si amas, da tu mihi de tuis deliciis sũmis
Quicquid pauxillulum. Mi. quid ita? ph. ab auo est quod idem
Dictum superfert campas dicit abaui consulta istuc.
Mi. Mihi homo caue faxis uolnus tibi iã quoi sũt dentes ferrei
Volgo ad se omneis intromittit, abstine istanc tu manum.
St. Iam hercle iam magno tu uapulato uir strenuus.
Mi. Dedi ego huic auꝝ. St. at ego argentũ. Mi. at ẽt pallulam.
St. At ego oues etiam, nam & alia multa, quae poscet, dabo.
Melius te munere certare mecum, q̃ minaciis.
ph. Lepidus ecastor mortalis est. Strabax mi perge obsecro
Stultus atq; insanus damnis certant, nos saluae sumus.
Mi. Age prior tyro aliquid. St. imo tu prior perde & peri.
Mi. Hem tibi talentum argenti philippei est, tene tibi.
ph. Tãto melior nr̃ esto, sed & nostro uiuito. Mi. ubi est quod
Tu das, solue zonã, puocat, qd times? St. tu pegrinus, hic ego

stomacho

Habito, timeo meos, non ego ambulo, pecua ad hanc ego in
Crumena obligata defero. Mi. quid dedi, ut distrinxi hominē?
St. Imo ego uero, qui dedi. Ph. i intro amabo, & tu ergo ad me.
St. cū tu eris mecū quidē, quid tu qd ais? Mi. tun hoc? an ego
Posterior dedi? ph. tu dedisti, iā daturus ē, istuc habeo, hoc ex-
peto
Verum utriq; mos geratur, amborum ex sententia
Fiat, ut rem gratam uideo, hoc accipiundust, quod datur.
St. Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.
Mi. Lepide mecastor occupaui atq; ex mea sententia.
Ph. Aeque ut rem bene gestam uostram rursum bene geram,
Amabo siquid animatust facere, faciam, ut sciam.
Veneris causa applaudite, eius hæc in tutela est fabula,
Spectatores bene ualete, plaudite atq; exurgite.

FINIS.

stomacho pnunciādū. ¶ Adest amica: subaudi phronesiū inqt rusticus. ¶ Hercle uero serio. i. uere tu quidē dicis de me: ac sentis. ¶ Quāq̄ ego tibi uideor stultus: qppe qa rustic? sū. ¶ Gaudere alioq me uelo. i. me oblectare. ¶ Heus tu dicit militi. ¶ Face gaudeā: fac me oblectē. ¶ Mortuum hercle me duco satius. Mortuū dixit pro moriēdū nā mortuus pro participio pteriti ponit: tanq̄ si dicas: qui mortu? est: ut auditus est. ¶ Abstine hoc mulier manū: ab hoc abstine inquit: ne hūc attigas rusticū. ¶ In machera: in ense: nisi inqt hoc feceris: & mulierē: te: & rusticū obtruncauero. ¶ Nihil fari satius est miles. Var. inquit fatur is: q primū hō significabilem ore emittit uocē: ab eo añquā ita faciunt pueri: dicunt infantes: cu; id faciūt iā fari. Cū hoc uocabulo⁊ similitudine uocis pueri: ac fatuus fari id dcm. Ab hoc tpe: qd tū pueris costituāt parce fando dcm fatū: & res fatales. Ad hæc eādem uocē: q facile fant: facundi dicti: qui fatura pdiuinādo solēt fari: fatidici dicti. i. uaticinari: qd uesana mēte faciūt: ut græci efato dicūt: nr̄i fatus est ab illis ergo nostrū descendit. Ait igit rusticus: satius est o miles: tibi nihil fari. i. nō strepere uerbis: ac minitari: si mō uis amari. nā auro poteris efficere: ne amet nō ferro. ¶ Qui malu;: quo pacto mala hora. ¶ Bella. i. pulchra. Aut ea tu es. i. quo mō ea es: quæ es speciosa: cū ames hoiem istiusmodi. i. rusticū. ¶ In cauea dixit histrio. i. in theatro: cū poemata recitant. ¶ Ad suū q̄stum callen. i. calidi: & astuti sunt: sapiuntq; ad suū lucrū. ¶ Et fastidiunt. i. fastidium alia⁊ re⁊ capiunt. ¶ Tā horridū: atq; squalidum: situ: & rubigine oppletū. ¶ Citus bellum init. propere cōmittit plium uenereū. ¶ Dedisti filio cibaria. i. mihi nō dedisti au⁊: sed alimētum tuo filio. ¶ Serua uiaticum. i. quod in itinere impēdas. ¶ De tuis deliciis tuū. i. quod habes in deliciis: da illud: quod iam tuū est. nā dedisti meum hactenus. ¶ Ab auo est: quod idē dictum: pucrbialiter hoc dictu;. ¶ Nam qd iteratur sæpius dr ab auo dictum: quia quod antiquū: est sæpius dictum. ¶ Semper fert cāpas: quæ sint campę animalia: diximus in trinūmo. ¶ Omnis intromittit. ¶ Delectus uiro⁊ inquit nō est: sed quēcūq; uel fœdissimū admittit. ¶ Iam magno: pro magne: uel pro magnopere. ¶ Vapulabis: subaudi a me. ¶ Stultus: atq; insanus dānis certant. stultus dr imprudēs: uel aliquo affectu uehemēti cōcitus. Insanus aūt furore correptus: ut paradoxon illud Cicero. oēs stultos insanire. Idē Hor. in sermonibus ostēdit. ¶ Dānis certant. contendūt inquit inter se: uter plus dāni faciat. ¶ Age prior tyro. Tyronem nouum hominē miles rusticum uocat: sicut Iuue. noster tyrūculus inquit: per quē uoluit rudē significari. ¶ Solue zonas. Admonuimus supra marsupiū zonis alligatum gestasse ueteres: zona græce cingulum latine. zonyo. n. cingo. ¶ Pecua: ab eo: quod est hoc pecu. Ostēdimus enim supra multis dici modis. ¶ Ad hanc: subaudi phronesium. ¶ Crumena obligata marsupio uincto. ¶ Vt distrinxi hoiem. i. deduxi ad id: ut moliri ulterius non possit. ¶ Quid hoc: interrogatiue legēdum est. quid est quod facias. ¶ Istuc habeo: subaudi: quod det isti miles. ¶ Hoc expecto: subaudi: quod daturus est strabax. ¶ Ex mea sentētia: ut ego quo sentio recte feceris: si nō permittes tuum a milite lectū occupari. ¶ Si quid animati estis facere: si quid habetis in animo: quod uelitis. ¶ Faci te: ut sciam: ut ipsa quoq; intelligam.

Fatidici q dicantur

Stultus qui sit: & qui insanus

¶ CVNIS. Cunis ex prisca consuetudine: quam nobilis poeta Callimachus: & Aratus attingunt: nomen inditum coniectamur. Cunion. n. uannus dicitur. Nam in uānis infantes recens natos imponebāt diuitias augurati: quonia; cerealis fructus instrumentū est: ut uetus callimachi interpræs: & Theon. ob id fortasse: & mystica uannus in sacris Bacchi: quoniam quæcunq; Bacchum ledunt: eadem quoq; Cereri ingrata: tum quibus Ceres irascitur: iidem Baccho infensi: ut apud Callimachum: dicitur & Coscinus uannus ipsa: unde suspicor Coscinis nomen: quibus in cunis præcipue: & in lectis passim utimur: habent enim pleraq; ab antiquis ritibus nomina: quāuis eadem esse iam desierint: quale est quod nunc succurrit. κυνέην galeam: q expelle canis fieret: ubi ex caprina etiam foret κυνέην αἰγείην appellauit diuinus poeta Homerus. Incunabula autem ea uidentur esse: quæ cunas secuntur. ¶ Etanio fortasse non abre saluo numero legas Etno: mouebo enim iam sacra: quod dicitur. Etnus cū pleriq; meminerūt: tum Aristophanes in ea comœdia quæ ranæ inscribitur: ubi antiquissimus eius interpres hoc propemodum sensu. Et nos genus fabæ (ut rear a nostris fressa) qua uiri fortes: & in pugna admirabiles uescuntur: idq; talium rerum studiosi uehementer probant: gratum insuper admodum in cibo. Etnos Herculi idem quoq; alibi asserit: nulla alia: quantū equidem ipse arbitror de causa. erit igitur mens: ubi plura meretrix a milite petiuisset: quæ puero enutriendo forēt necessaria: ut mox inferat: militares pueros: & martios solo Etno non educari: etiam si pugnaces uiri eo uesci cōsueuerint: quoniam uires alat: uti etiamnum docet clarissimus medicus Theodorus Priscianus: ne uidelicet a laude infantis discederet: nam superius aliquanto dixerat: Vbi natust macherā: & gladium poscebat sibi: q̄q̄ ne pro his quidem magnopere pugnamus: quin illud idem superdicimus: quod ille nescio quis apud Aristophanem. ἐστὶ φύλλα καὶ δὲς ταῦτ᾽ ἐστὶ καὶ στωμύλματα tantum abest: ut nostra met miremur: Nam litterarum studia: quæ a plerisq; in primis habentur: nobis (ne omnino dicam in postremis) certe in secundis sunt.

ANSELMVS.

Cunis qd sit

Etanio qd

FINIS.

De uita Comœdiisq; Plauti excerpta quædam ex Auctoribus grauissimis a Georgio Alexandrino.

PLautus linguæ Latinæ Pater: Et cuius sermone (ut Varro Epii Stolonis sñia dixit) musæ locutæ forēt: si latinæ loq uoluissent. Sarsinas ex Vmbria fuisse legit. Nam ad natalē terrā alludēs: seruilē iocū in Mostellaria aduersus Simonē: qui umbram usq; a domo abesse aiebat sic intulit. Quid Sarsinatis ecqua est: si umbrā non habes: Floruit in scæna quintodecimo ferme anno postq̄ bellū aduersus Pœnos secundum sumptum est. Nam ut portius Licinius dixit: Punico bello secundo musa pennato gradu intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram. Quo itē tempore Marcus Cato Orator clarus in ciuitate est habitus. Et q̄q̄ a pluribus græcis comicis fabulas sumptas in latinum conuerterit: Oratii tamen sentētia: Plautus ad exemplum Siculi properare Epicharmi dicitur: Hic (ut Varro & pleriq; alii memoriç prodiderunt) cum pecunia omni: quā in operis artificum scænicorum pepererat: in mercationibus perdita inops Romam rediuisset. & ob quærendum uictum ad circūagendas molas. quæ trusatiles appellantur operam pistori locasset. In pistrino Saturionem & addictū: & tertiā quandam fabulā: cuius nomen non legitur scripsit. Mortuus est circiter cētesimam & quadragesimam quintam olympiadem. quātum ex uerbis Hieronymi in Eusebii Pamphili Chronico colligere possumus. iussitq; Epigrāma tale suo sepulchro incidi: quod an Plauti foret dubitasset Aulus Gelius: nisi a Marco Varrone positum esset in libro de Poetis primo.

Postq̄ est morte captus Plautus
Comœdia luget: scæna est deserta:
Deinde risus ludus: iocusq;. & numeri:
Innumeri simul omnes collachrymarunt.

Plurimæ sub Plauti nomine Comœdiæ apud priscos ferebantur: quarum una & uiginti Varronianæ dictæ sunt: quas idcirco a cæteris segregauit: quoniam dubiosæ non erant: sed consensu omnium Plauti esse censebantur: quasdam item alias ꝓbauit: adductus stilo atq; facetia sermonis Plauto cōgruentis: easq; iam nominibus aliorū occupatas plauto uindicauit. Aliæ dicuntur ambiguæ utrum plauti an aliorū fuerint: illud idē subdit Gelius Marcū Varronem scripsisse plautium fuisse quēpiam poetam Comœdiarum: cuius quoniam fabulæ plauti inscriptæ forent: acceptas esse quasi plautinas cum essent non a plauto plautinæ: sed a plautio plautianç. A scriptæ autem plauto Comœdiæ circiter centum atq; triginta fuerunt. Sed homo eruditissimus Lelius quinq; & uiginti eius solas existimauit. Nec dubium est: quin quædam Comœdiæ: quæ scriptæ a plauto non uidentur: & nomini eius adiiciuntur: ueterum poetarum fuerint: & ab eo retractatæ: & expolitæ sint: ac propterea excipiant dictum plautinum: Sed de iudicio Varronis: Lelii: & Fauorini: qui Neruulariam plauti esse dixit: & eius qui Fretū nomen esse id Comœdiæ Plauti putauit plura leguntur in libro qui inscriptus est noctium atticarum. Quem uero locū Plautus inter Comicos Latinos habeat: docet Vulcatius Sedigitus in poetica illustris: in libro: quem scripsit de poetis: ubi idem quid de iis sentiat: qui comœdias fecerunt: & quem præstare ex omnibus cæteris putet: Ac deinceps: quo queq; in loco & honore ponat: his uerbis suis demonstrat.

Multos incertos certare hanc rem uidimus:
Palmam poetæ comico cui deferant.
Eum me iudice errorem dissoluam tibi:
Contra ut siquis sentiat: nihil sentiat:
Cæcilio palmam statuo de comico:
Plautus secundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius quis feruet: precio in tertio est
Siquid quarto detur dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto consequitur hos Terentius
Turpilius septimum: Trabea octauum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Decimum addo antiquitatis causa Ennium.

Registrum huius operis.

aa a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z & ꝯ ꝶ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V Omnes sunt quaterni præter aa qui est quinternus. ꝙ. 37 c. 4

Finiunt uiginti Plauti comœdiæ post omnes impressiones ubiq; terrarū excussas diligentissime recognitæ, summaq; diligētia castigatæ: īpressæq; Venetiis per Melchiorē Sessam & Petrū de rauānis socios. Anno dñi. M.D.XVIII. die duodecio Augusti.

...C V N DO NOCTVRNO.

Lectio iiij.

DOrothea virgo in Cæſarea Cappadociæ, propter Chriſti confeſſionẽ ab Sapricio illius Prouinciæ Præfecto comprehenſa, Criſtæ & Calliſtæ ſororibus, quæ à fide defecerant, tradita eſt, vt eam à propoſito remouerent. Sed contra factum eſt: nam eas Dorothea ad cultum Chriſtianæ religionis reduxit, propter quam etiam martyrium ſuſceperunt. In cupam enim miſſæ, & incenſæ ſunt. Dorotheam vero iuſsit Præſes in cataſta leuari, quæ dixit ad illum: Numquã in tota vita mea ſic lætata ſum ſicut hodie.

Lectio v.

TVm Præſes imperat ad eius latera lampades ardentes apponi, dein ex cataſta depoſitæ palmis facies diutiſsime cæditur: ad extremum iubetur gladio percuti. Quæ clara voce dixit: Gratias tibi ago amator animarum, qui me ad paradiſum tuum vocaſti. Sed cum duceretur ad ſupplicium, Theophilus quidam Præſidis Aduocatus irridens, ait: ...ia tu ſponſa Chriſti, mitte mihi de Paradiſo ſponſi tui mala, aut roſas. Et Dorothea reſpondit: Plane ita faciam. Cum venisset ad ictũ percuſſoris, rogauit carnificem, vt permitteretur breuiter precari. Abſoluta oratione, pulchra ſpecie puer ante eam apparuit, ferens in orario ...ia mala & tres roſas. Cui illa ait: Obſecro te vt feras ea Theophilo. Tunc gladio percuſſa perrexit ad Chriſtum.

Lectio vj.

IGitur cum Theophilus irridens promiſsionem S. Dorotheæ ſodalibus ...ſima Dorothea, tranſmiſit hæc tibi de Paradiſo ſponſi ſui. Tum Theophilus ſtupens, quòd eſſet Februarius & gelu cuncta rigerent, ea accepit, atque exclamauit: Vere Deus Chriſtus eſt. Sicq. palam fidem Chriſti profeſſus, ſtrenue quoque pro ea martyrium pertulit.

In tertio Nocturno. De Homilia ſuper Euangelium. S imile eſt regnum cælorum theſauro. De Communi Virginum. 27. *vel Lect Cum in toto. 25.*

Memoria SS. Vedaſti, & Amandi.

Antiph. S int lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: & vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando reuertatur à nuptijs. ℣. M irabilis Deus. ℞. I n ſanctis ſuis. Oratio vt ſupra.

Die vij. Februarij.

IN FESTO S. ROMVALDI Abbatis. Duplex. Oratio.

INterceſsio nos, quæſumus Domine, beati Romualdi Abbatis commendet: vt quod noſtris meritis non valemus, eius patrocinio aſſequamur. Per Dominum noſtrum.

IN SECVNDO NOCTVRNO.

Ex Actis eius à B. Petro Damiano conſcriptis, & ex Rom. Breuiario.

Lectio iiij.

ROmualdus Rauennæ ex illuſtriſſima Ducum familia patre Sergio natus, adoleſcens, quòd conflictui in quo affinis ceciderat interfuiſſet, pœnitentiæ cauſa in propinquum Monaſterium Claſſenſe S. Apollinaris ſeceſsit: vbi cum quidam religioſus vir ad pietatis ſtudium & ſæculi contemptum illum hortaretur, hæc poſt varios ſermones adiecit: Si tibi ego B. Apollinarem corpo-

lutatur. Quo tempore ingenti terræmotu vrbs tota contremuit, ac duo parietes corruentes, Siluinum & Falconium intimos Prætoris familiares oppresserunt. Quare vehemẽter commota ciuitate, veritus populi tumultum Quintianus, Agatham semimortuam clam reduci imperat in carcerem ℟. Q ui me dignatus est ab omni plaga curare, & mamillam meam meo pectori restituere, I psum inuoco Deum viuum. ℣. M edicinam carnalem corpori meo nũquam exhibui, sed habeo Dominum Iesum Christum, qui solo sermone restaurat vniuersa. I psum inuoco.

Lectio ix.

QVæ sic Deum precata: Domine, qui me custodisti ab infantia; qui abstulisti à me amorem sæculi, qui me carnificum tormentis superiorem præstitisti, accipe animam meam. Ea in oratione migrauit in cælum, Nonis Februarij. Cum autem eius corpus à Christianis sepeliretur, pulcher quidam adolescens ignotus, quem sequebantur alij centum iuuenes omnes splendidis amicti vestibus, adfuit, & ad caput sanctæ Martyris tabellam ex marmore posuit cum hac inscriptione: Mentẽ sanctam, spontaneam, honorem Deo, & patriæ liberationem. ℟. B eata Agatha ingressa carcerem, expandit manus suas ad Deum, & dixit: Domine, qui me fecisti vincere tormenta carnificum, I ube me Domine ad tuam misericordiã peruenire. ℣. D omine qui me creasti, & tulisti à me amorem sæculi: qui corpus meum à pollutione separasti I ube me. G loria Patri. I ube me.

Psal. D ominus regnauit: cum re[liquis].
Antiph. M edicinam carnalem corpori meo numquam exhibui, sed habeo D[o]minum Iesum Christũ, qui solo sermone restaurat vniuersa. Antiph. G ratias tibi ago Domine, quia memor es mei, & misisti ad me Apostolum tuum, curare vulnera mea. Antiph. B enedico te Pater Domini mei Iesu Christi: quia per Apostolum tuum mamillam meã meo pectori restituisti. Antiph. Q ui me dignatus est ab omni plaga curare, & mamillam meam meo pectori restituere, ipsum inuoco Deum viuum.

Ad Benedictus, Antiphona.

P aganorum multitudo fugiens ad sepulchrum Virginis, tulerunt velum eius contra ignem: vt comprobaret Dom[i]nus, quòd à periculis incendij meri[tis] Agathæ martyris suæ eos liberaret.

Ad Memor. vel ad Magnif. Antiph.

M entem sanctam, spontaneam, ho[no]rem Deo, & patriæ liberationem.

Die vi. Februarij.

IN FESTO S. DOROTH[EÆ]
Virg. & Mart. Duplex. Oratio

DEus, qui nos annua beatæ D[oro]theæ virginis & martyris tu[æ so]lemnitate lætificas: da vt quam ve[nera]mur officio, etiam piæ conuersatio[nis se]quamur exemplo. Per Dominum.

Eodem die in Vesper. Memor. SS. V[e]dasti & Amandi Confess. Antiph. F[ul]gebunt iusti, & tamquam scintillæ [in] arundineto discurrent: iudicabunt n[a]tiones, & regnabunt in æternum. ℣. L ætamini &c.

Oratio.

DEus, qui nos sanctorum confessorũ tuorũ Vedasti & Amandi, confessio-

[illegible] noctu [illegible] alligatus, decem leopardis [illegible] militaris custodia, qui & beneficiis [illegible] peiores fiunt. At ego eorum iniuriis magis erudior. Sinite me ferarum escam fieri, per quas licebit Deũ adipisci. Frumentum sum Dei: dentibus ferarum molar, vt mundus Dei panis inueniar. Fruar bestijs mihi paratis, quas opto truculentiores mihi inueniri: quas & blandicijs demulcebo, vt crudelius me deuorent: non vt quosdam metuentes non attigerunt. Et illæ si sponte nolint, ego illas vi adigam. Ignoscite mihi: quid mihi vtile sit ego noui.

Lectio vj.

NVnc incipio discipulus Christi esse, cum nihil expetam aut visibilium aut inuisibilium, vt Iesum Christũ assequar. Ignes, cruces, ferarum concursus, sectiones, laniena, ossium discerptiones, membrorum concisiones, totius corporis solutio, diaboli tormenta in me veniant: tantummodo vt Christum nanciscar. Nihil me iuuabunt fines mundi, nec regna huius sæculi. Melius est mihi emori propter Iesum Christum, quàm imperare finibus terræ.] Romam igitur adductus: Neque, inquit S. Chrysostomus, vt extra muros in barathro, aut in carcere, aut in angulo aliquo occideretur, damnatus est: sed in medio theatro, vniuersa ciuitate seorsum considente & spectante, bestijs in ipsum immissis & concitatis, martyrium pertulit: vt sub omnium oculis aduersus diabolum trophæum erigeret, oculis iam spectaculum amantibus [illegible] pote cum iam fama vbique annunc[illegible] set, Syriæ Episcopum cum feris esse [illegible] gnaturum: conuersus [illegible] populu[illegible] quodam generoso & inflexibili anim[illegible] Viri, inquit, Romani, & præsentes h[illegible] certaminis spectatores, non hæc n[illegible] fiunt, vt luam pœnas alicuius malefi[illegible] sed vt Deum assequar, cuius quidem [illegible] neor desiderio, & quem cupio insatiabiliter.

Lectio viij.

ET cum rugientes audiret le[illegible]ones, [illegible] ardore patiendi ait: Frum[illegible]entum Christi sum, dentibus bestiarum [illegible] molar, vt panis mundus inueniar. C[illegible]elebrauit hoc tanti Martyris dictũ [illegible] Irenæus: Quemadmodum, inquit, qu[illegible]dam de nostris dixit, propter martyr[illegible]um in Deum adiudicatus ad bestias: Quoniã frumentum sum Christi, & per dentes bestiarũ molor, vt mundus panis Dei inueniar.] Dimissi ergo leones, eum statim lacerauerunt & deuorauerunt, à solis asperioribus illius ossibus abstinentes: & reuera impletis votis, vt bestiæ essent eius sepulchrum.

Lectio ix.

PAssus est anno vndecimo Traiani. Reliquiæ corporis eius Antiochiam summa cum pompa sunt delatæ, & positæ in cœmeterio extra portam Daphniticam: quas innumeris coruscasse miraculis S. Chrysostomus refert. Quisquis enim, inquit, cum fide ad illum accedit, magnis afficitur beneficijs. Sanctorum enim nõ modo corpora, sed ipsi loculi, & monumenta spirituali gratia conferta sunt.] S. Dionysius Areopagita libro de Diuinis nominibus, ipsum Diuinum Ignatium appellauit.

Die

FERIA [illegible]
Lectio sancti Eu[illegible]
Lucam.
Cap. 16. IN illo tempore [illegible]
lis suis: Homo [illegible]
induebatur purpu[illegible]
batur quotidie sple[illegible]
Homilia sanct[illegible]
[illegible], fratre[illegible]